PODARSKI
OUGNIK
392-96

Godina XI. Izlazi na 1 i 16 svakog mjeseca. Broj 1

GOSPODARSKI POUČNIK

Obće blagostanje zavisi o blag[illegible]ojedinca a temelj blagostanju pojedinca, jest razb[illegible] uz vješim uporabu nauke i izkustva.

Upraviteljstvo lista je u Velojluci

Predbrojba u *Austro-Ugarskoj* stoji 3 fior. na godinu, u *Inozemstvu* 8 franaka na godinu. *Uvrstbe* plaćaju se 8 novč. po redku za prvi put, a svaki sliedeći put 3 novč. redak. *Cliché* računaju se 5 novč. po centimetru četvornom.

Upravitelj i Izdavatelj PETAR L. BIANKINI

Odgovorni urednik: NIKOLA ŠIMIĆ

Pisma, naputnice itd. [illegible] se *Upraviteljstvu Gospodars*[illegible] *Veluluku.* — Rukopisi se n[illegible] Predbrojba je obvezna [illegible], a izplaćuje se u Veluluku. Tko nepovrati prva dva broja [illegible] zan je predbrojbi za godinu dana.

ZADAR, 1 Siečnja 1892. — Ciena je listu 3 fiorina na godinu. — VELALUKA, 1 Siečnja 1892.

Bud smo se sasvim primjestili u Veluluku, molimo da nam se odslen unapred sve stvari upravljaju u Veluluku.

Uprava „Gospodarskoga Poučnika“.

Na mlado ljeto 1892.

MLADA ljeta su isto, kako i mlade nevjeste, pune nada....

Nema gospodara, nema u obće čovjeka, koji se ne nada, da će mu ova godina biti bolja od prošaste. U naravi je ljudskoj da ako je čovjeku dobro, on valja da čezne za boljim.

Minula godina nije bila najbolja, ali nije bila ni od loših. Neka su mjesta slabo prošla od nerodice, a druga od nepogoda, ali prave nerodice nije bilo, pa su ciene mnogo šta nadoknadile.

Izkustvo lanjske godine, neka nam služi za buduću, i uporabimo ga na vlastitu korist.

Gospodarstvo je tvarno zanimanje, pa po tom za gospodara nemože da bude maštanja. Razboriti gospodar, valja da svaku točno proračuna, jer se na gospodaru, koji živе od maštanja, lako izvrši priča o staklaru. Prvi uvjet svakome napredku jeste rad i umjeće. Danas već o tom nema sumnje; mi vidimo, da radni i učeni gospodari napreduju poput munje, dočim nemarni i neuki zaostaju, kao da su prikovani. — Gospodar pravi valja da se uzda u svoje sile i svoje snage. Tko od drugoga očekuje, taj od drugoga zavisi. Gospodar mora da je sobstven na vlastitim nogam.

Kod nas se mnogo toga čeka od vlade, od sabora, od obćina, što bi se uz malo dobre volje moglo sami učiniti.

Jedna od najvećih mana naših gospodara jeste, da ne razpolažu glavnicami.

Dobro uredjena gospodarstva valja, da imadu i svoju prometnu glavnicu, koja stoji u razmjeru sa zemljištnom glavnicom. Mnogi naši gospodari ne samo da nemadu takove glavnice, ali im se je red dužiti, da obave poljske radnje.

Naši gospodari, kad im za obilnih godina, od dobre prodaje ljetine priteče novca, nevide čas, da taj novac ulože, t. j. da kupe zemljišta. Kad nastanu zle godine, onda se je red dužiti.

Nesastoji se bogatstvo u veličini zemljištnog posjeda, nego u razboritom i pametnom gospodarenju istim, a bez prometne glavnice, neda se izrabljivati zemljištna glavnica, kako valja.

Mnogo mana naših gospodara ima se prepisati neznanju.

Ljetos reć bi otvorit će se dvie škole, ona u Sinju i u Zemuniku.

Škole su najbolje ustanove za gospodarski napredak, osobito, ako su dobro uredjene i providjene potrebitim učilim, ali se hoće da su pohadjane.

Svi gospodari, susjednih mjesta, imali bi slati svoju djecu u ratarske škole. Korist od gospodarske nauke neosjeća se odmah, nego nakon decenija, kad postanu zreli i svoji oni, koji su gospodarsku nauku primili.

Druge zemlje su samo zato napredovale, što su imale dobro uredjenih škola, i što su svoju djecu slali na nauke.

Davno osjećana potreba mliekarskih zadruga, ljetos će se, kako se pogovara, oživotvoriti; ali i uspjeh tih zadruga zavisi samo od volje gospodarâ. Budu li oni ostali prekrštenih ruku pred zadrugam, one će im izpred očiju propasti, budu li složno sudjelovali, one će procvasti.

Što se nas tiče, mi ćemo i odslen svakome podieliti svaki zatraženi savjet i svaku pomoć, ali opetujemo što smo rekli, bez nauke, rada i bez financijalne nezavisnosti, nema napredka.

Neka svi naši gospodari složno upru na rad, pa je napredak tu.

U to ime mi čestitamo svim gospodarim mlado ljeto, i želimo, da budu znali tako raditi, da se veći dio njihovih nada ljetos izpuni!

Hvalevriednim načinom sastao se je u Splitu Odbor, da uznastoji izposlovati dokinuće one stavke trgovačkog ugovora izmedju naše države i Italije, koji prieti uništiti naš glavni proizvod, naime vino. Rečeni odbor razaslao je već sljedeći poziv svim obćinam, zadrugam i novinam, a i mi s naše strane svima preporučamo, da za vremena i brzojavno zamole dokinuće gorirečene stavke ugovora. Evo poziva:

„Jučer na sastanku posjednika, težaka i trgovaca sazvanom od ovdješnje trgovačke ko-

---

PODLISTAK.

Gnoj za vinograde.

Premda je loza jedna od najunosnijih gospodarskih bilina, ipak gospodari, a osobito vinogradari ne posvećuju velike pomnje gnoju, a dobro i razborito gnojenje jeste prvi i glavni uvjet dobrome uspjehu i rodovitosti vinograda.

Svaki vinogradar valja da je najprije na čistu svako koliko godina, ima da djubri vinograd, a onda, kojim gnojem da ga gnoji.

Nije svaki gnoj za svaki vinograd. O vrsti gnoja, koji se ima rabiti za jedan vinograd, odlučuju u prvom redu novčana sredstva gospodareva, a onda vrst loze, koja se ima gnojiti, vrst zemlje, koju se ima gnojiti, pa onda položaj i doba vinograda, jer se na jedan način gnoji mladi vinograd a na drugi stari, na jedan način ilovača ili lapornjača, na drugi vapnenjača ili kremenjača. Jedna se vrst gnoja rabi za vinograde na briegovim, druga za vinograde u dolam i ravnicam.

U naprednim vinorodnim predjelim kako što je Francuzka, ne djubre vinograde životinskim gnojem, oni vole gnojiti vinograde bilinskim gnojem, jer daje uspješniji i djelatniji. Najviše ciene, i drže da je najbolji djubar za vinograde raztrošena zemlja iz šume, ali ovakav gnoj pokazuje se slab za mršave zemlje, kako što su vapnenjače i slične zemlje, pa se za takove mršave zemlje pokazuje djelatniji životinjski djubar. Bilinski gnoj je bolji za vinograde u južnom položaju, osobito ako je zemlja mastna i debela, a u tu svrhu je najbolje sijati trave izmedju redova ili druge slične biline, kao n. p. bob itd.

Kad trava ili druga bilina, koja se sije za gnojenje dostatno poraste, onda se podore ili pokopa, pa ona onda brzo sagnjije i pognjoji zemlju.

U južnim predjelim sije se bilina za gnojenje jeseni, ili rano u proljeće, a u sjevernim predjelim u proljeće kad se razprpa vinograd.

Pokopa se ili podore na južnim stranam, za razkopavanja koje se malo kašnje obavi, a na sjevernim stranam, kad se prvi put prekopa, jer odkad se razkopa i zasije trava ili druga bilina, dok se prva kop obavi ona dostatno izraste.

Ako se zeleno gnojenje opetuje za više godina izasebice, onda u malo godina zemlja postane tako tusta i gnojna, da ju za više godina ne treba gnojiti.

Životinski gnoj ima bez sumnje velike važnosti u gospodarstvu, ali ga valja znati razborito rabiti, jer inače može više škoditi lozam, nego li im koristiti.

Težke ilovaste zemlje valja gnojiti takozvanimi suhimi vrsti gnoja, kako što je konjski i ovčiji gnoj, a suhe vrsti zemlje, kako što su vapnenjače, lapornjače i kremenjače valja gnojiti svinjskim ili govedjim gnojem.

Zdrio govedji gnoj može se uporabiti za svaku vrst zemlje, a prija lozam, i ne ostavlja vinu mana t. j. ne čuje se u grozdju i vinu vonj po djubru, što kod ostalih vrstih životinskog djubra vrlo često biva.

Konjski i ovčiji gnoj u obće ni je za vinograde, jer je odveć žestok i suh, pa ako ga je red rabiti bolje ga je prije pomješati govedjim gnojem i slamom, pa pričekati da posve uzdrije i da se posve raztroši.

Konjski gnoj smje se rabiti samo za težke vlažne i žilave zemlje.

Svinjski gnoj nevalja nikad rabiti za vinograde, jer i grožđju i vinu priobćuje neugodni vonj, dapače i nakon 2 i 3 godine, jer se čuju u grožđju i vinu posljedice svinjskog gnojenja.

Ni ljuske izmetine, kako ni o[illegible] peradi nisu za gnojenje vinograda. Ako ih je ipak rabiti valja ih prije razvoditi pa pomješati zemljom.

I vodom iz rieka i potoka osobito kad nosi mulja gnoje se dobrim uspjehom vinogradi. To se gnojenje može poboljšati, ako se blizu vinograda odkle dolazi voda izkopa jama, u kojimi se meće bilinskih odpadaka, da pregniju, pa kad su pregnjili, onda se pušta voda kroz jame, da izpira raztrošene djelove, i da ih raznaša po vinogradu.

more odabran je odbor, koji ima učiniti sve moguće korake, da se u novom trgovačkom ugovoru naše carevine s kraljevinom Italijom uzdrži uvozna carina forinti dvadeset na sto kilograma talijanskoga vina i ukine polakšica predviđjena u broju 5 III. dodatka cieniku *B.* U tom smislu odbor brzojavlja Doktoru Bilinski-emu predsjedniku odbora carevinskoga vieća za c... trgovačkih ugovora i Doktoru Klaiću člana ... oga odbora u Beču".

... k se ovo Odbor časti donieti na znanje T... Uglednome Občinskome Opraviteljstvu, ... li Ga da u istom smislu odmah brzojavi ... nskomu, Klaiću, i pokrajinskomu Odbor... ostalom odbor namjerava u svoje vrieme ... zati naročitu peticiju Carevinskomu Vie... a tada biti će mu dužnost obaviestiti T... ednu Občinu za dotično sudjelovanje".

P... jednik odbora za obranu vinskih proizvoda
...ETAR pl. TARTAGLIA
Tajnik
Doktor L. Tommaseo.

Čuvanje i uzdržavanje mlieka.

Naravski načini čuvanja mlieka, osobito u hladnim prostorijam ili kuhanjem i odstranjenjem zraka jesu bez sumje najbolji načini U novije doba rabi se za uzdržavanje dvougljično kisela sodika, soda, vapno, borax, boraksova kiselina i slična, koja da prieče razvoj bakterija i tvorbu mliečne kiseline. Pošto se ova sredstva sve više šire, dobro ja da se znade, kakova je njivova djelatnost.

Dokazano je da soda i dvougljično kisela sodika (Natronbicarbonium) ne djeluju ubitačno na nijednu vrst bakterija mlieka, dapače i da ne prieče njihovo množenje.

Ova sredstva, dok ne prieče da se mlieko pokvari, oduzimlju mu kiselinu i nedopuštaju da se usiri, te vežu kiseline jedino sredstvo mlieka, po kojemu se može doznati, dali je mlieko zdravo ili ne.

I vapno slabo djeluje na bakterije u onoj mjeri u kojoj se može i smje rabiti. Boraxova djelatnost na bakterije jeste takodjer malena, a posve malena jeste ona borove kiseline.

Salicilna kiselina djeluje oštro na bakterije, dapače djeluje na neke ubitačno. Ali ima bakterija na kojih i salicilna kiselina ne djeluje, pa se s toga pravom može reći, da nijedno od umjetnih sredstava preporučenih za čuvanje mlieka nema prave praktične vriednosti.

Za trgovinu mliekom sva navedena sredstva ne imadu nikakove vriednosti, jedino salicilna kis lina može imati vriednosti u kućanstvu.

Da se dozna, ako je mlieko umjetno s jednim od navedenih sredstava čuvano, dosta je uzeti jednu malu količinu toga mlieka, pa ga jedan ili dva sata vremena grijati ili kuhati. Ako je za čuvanje mlieka uporabljeno jedno alkolično sredstvo, kao soda, sodik, borax ili vapno, onda mlieko postane smedje ili smedjecrvenkaste boje.

Ako je za čuvanje mlieka uporabljena salicilna kiselina, to se može doznati ako se mlieku dolije nekoliko kapljica raztopine željeznog klorida, koja ima svojstvo da bielu boju takovog saliciliranog mlieka pretvori u ljubičastu.

Borovu kiselinu, ako je u maloj mjeri rabljena težko je spoznati, nu u malo većoj mjeri rabljena, priobći mlieku osobiti tek. Borova kiselina rabljena u maloj mjeri, nemože da nahudi ljudskome zdravlju.

...ma još i drugih sredstava, koja se rabe ...nje mlieka, kao vodikov super oksid, ...benzoeva kiselina, ali ta sredstva nisu ... obično priobće mlieku neugodni tek i ... kojemu ih može svak razpoznati.

...olje sredstvo za čuvanje mlieka jeste ...ranje" ili grijanje mlieka, premda ... načinom ne ubijaju sve vrsti ba...

... mlieka u zatvorenim posudam sred... e. jeste bez sumje najbolji način, ali in... nanu, da mlieko tako grijano iz... ubi sve... r tek, a i ne predočuje se obli... m kao ...

O ...plodjivan... i plodovitosti goveda i drugih domaćih životinja.

Nećemo s...ar obširno razpravljati jer že... mo da se uva... i upotrebi ono što pišemo.

Malo se kod nas mari za uzgoj dobrih bikova; ako ima takovih, koji nešto vriede, zlo se upotrebljavaju. Prije nego je bik navršio godinu dana naš težak misli, da je već sposoban za razplod, pa uz lošu hranu i još lošiju njegu dade u godinu dana po njemu naskočiti do 100-150 krava, i to kad kad po 4 do 5 krava na dan. To ima svoje zle posljedice, jer mnoge krave ne začmu i ostanu neoplodjene, pak ih valja više puta pripuštati. Takove krave postanu lako jalove ili pak radjaju kržljav porod.

Velikim natezanjem i bik oslabi, pak u svojoj najljepšoj dobi nije više zasposoban za razplod.

Bik se ne smje rabiti za razplod prije nego li navrši $1^1/_2$ godinu; a i onda valja ga upotrebljavati umjereno; stoprv u drugoj godini jeste sposobniji za razplod, pa ako ga se dobro hrani i njeguje, te pravilno pripušta, može se uspješno upotrebljavati za razplod sve do pete godine.

Junice ne valja takodjer prerano pripuštati; dosti je da budu prvi put naskočene u drugoj godini, pa su sposobne za razplod do jedanaeste i dvanaeste godine.

U sliedećoj tablici naznačen je broj krava, koje jedan bik može da u godini dana uspješno naskoči i oplodi, a onda trajanje bredjosti.

Ako se u matici točno zabilježi dan kad je jedna krava naskočena, onda se može popriečno doznati kad će se oteliti, a za slučaj da nije bila oplodjena, kad će se opet tjerati. Na ovaj način gospodar znade nekom sigurnošću, kad će se krava teliti, a u drugom slučaju kad će se opet tjerati, pa u oba slučaja može da za vremena odredi shodno i potrebito.

Evo skrižaljke za sve domaće životinje:

Životinja	Broj ženkâ koje jedan mužak, u godini dana može da naskoči i oplodi — Parenje		Tjeranje kod ženka			Trajanje bredjosti		
	slobodno	iz ruke	najjače traje satih	opetuje se ako nije sliedilo parenje, ili ako dotična ženka nije bila oplodjena nakon	opetuje se po porodu nakon	najmanje	obično	najviše
Kobila	35 do 40	40 do 45	25 do 35	8 do 10 dana	9 do 14 dana	330 dana	11 mjesecih i 11 dana, ili 340 dana	360 dana
Krava	30 do 40	50 do 60	25 do 35	21 do 28 „	28 do 38 „	240 „	9 „ 9 „ 285 „	300 „
Ovca	35 do 45	60 do 70	25 do 35	14 do 20 „	42 do 185 „	135 „	5 „ 5 „ 154 „	160 „
Koza	40 do 45	50 do 60	25 do 35	14 do 20 „	42 do 185 „	135 „	5 „ 5 „ 154 „	160 „
Krmača	15 do 20	30 do 35	35 do 40	20 do 28 „	35 do 56 „	110 „	4 „ 0 „ 120 „	130 „

Š. Lovrić.

Prednosti redomične sjetve.

Pravilno poredanje bilina na jednome zemljištu od koristi je i po bilinu i po zemlju i po gospodara. To još mnogi neće da shvaćaju, a mnogi nemogu da uporabe, jer neimadu oruđja za takovu radnju.

Dok se redomična sjetva i sadnja nije još uvela po svudi u gospodarstvu nije se nekud čuditi, ali se je čuditi, što nije uvedena u vrtlarstvo, jer mnogi vrtlari razpolažu malimi prostorijami

Omašnom sjetvom zasije se gredica puno brže nego li redomičnom, ali se opet puno više dangubi, da se sjeme zagrne. Zagrćanjem pak propadne mnogo sjeme, jer jedno biva plitje, a drugo dublje zakopano.

Nezagrće li se sjeme, nego se pritiska rukom, ili dašćicom, ili se zasiplje zemljom, ipak se više dangubi, više nego bi pri redomičnoj sjetvi.

Od redomične sjetve ima se još sliedeće koristi:

1. Trebuje za sjetvu puno manje sjemena.
2. Lašnje je obavljati sjetvu u redove, nego li omašno.
3. Jarci ili brazde mogu se praviti i da zeml a nije posve izravnana, a to je u toliko od koristi, što se neizravnana zemlja teže okori i slegne.
4. U jarčićim se laglje razsiplje sjeme i laglje se tiska u zemlju ili zasiplje.
5. U jarčićim zasijano sjeme klica brže, jer ima više vlage i topline.
6. Sjemenjaci se laglje brane od studeni, jer ih je laglje pokriti sturam ili kićem, a pri tom nema tolike pogibelji, da se s gnjeće i slome.
7. U redovim je sjemenjake laglje proredjivati.
8. Izmedju redova je laglje zemlju okopavati.
9. Sunce bolje grije zemlju.
10. Laglje i brže se plievi.
11. Laglje se zalieva i vodom i razvodnjenom osokom
12. Doraslo povrće laglje je brati i njegovati.
13. Voda (kiša) neizpira i ne nosi lako zemlju sa strukova.
14. Laglje je kopati doraslo gomoljasto, bukovito i korenito povrće.
15. Ljepše je viditi vrt, u kojemu je povrće zasadjeno u redove, nego li onaj gdje je zasadjeno bez reda.

Izim ovih ima još mnogo drugih prednostih redomična sjetva prama omašnoj, pa ju mi svakome najtoplije preporučamo. **N. B.**

O puštanju krvi konjima.

Nadriživanari, kod težke i lake bolesti konja, neznadu mu drugčije pomoći, nego da mu krv pušte. Tim nerazboritim puštanjem krvi, ne samo što se konji slabe, ali mnogi nastradaju i poginu.

Krv nevalja konju puštati nego u skrajnim slučajevim oštre zapale, a to jedino i samo onda, ako puštanje krvi izučeni živinar preporuča.

Svako puštanje krvi slabi životinju, a tim ju više slabi, čim je bila manja nužda, da joj se krv pušta.

Oslabljenje usljed puštanja krvi, stvara uvjek bolest za sebe, bez posljedica bolesti od koje je bolovala.

Hrdjav običaj obstoji puštati krv konju, koji naginje da dobije veliki debeo trbuh, a to za to ili da takav salovit trbuh ne dobije, ili da ga izgubi. Isti hrdjav običaj obstoji za kobile suždriebne, koje boljakaju po svoj prilici jer su ždriebne i po ždriebljenju, pa im se pušta bez misliti na posljedice oslabljenja i na hrdjav upliv na ždriebe i na mlieko.

Toliko put konju dok radi pozlinje usljed hrdjave probave, a oni odmah krv puštaju, ne misleć da u veći dio takovih slučajeva ubiju konja

Ovaj hrdjav i štetan običaj valja svakako zabaciti, i krv puštati životinjam samo onda, kad je prieka nužda, a mladim životinjam, koje su još u razvoju, kako ni bredjim životinjam ne valja nikada krv puštati.

Konjim najviše pomaže dieta, i ako im se dade sredstva za čišćenje, jer oni najviše trpe od poremećenja probave.

Drugi liekovi shodno uporabljeni mnogo više pomažu, nego puštanje krvi.

SVAŠTICE

Sadru po djetelištu najbolje je razsuti u jesen i u proljeće, i to jednu polovicu odpredieljene količe jeseni, a drugu u proljeće — Ako se nije jeseni razsula sadra, onda onu polovicu, koju se je imalo razasuti jeseni valja razasuti rano u proljeće, a druga polovica, kad je djetelište ozelenilo t. j. kad je već protjerala i progustila se na toliko, da se sva površina zemlje predočuje zelena. Sadru valja uzsipavati za vlažna vremena, ili kad je izgleda da će kiša, jer razspe li se na suho, ili ne padne li odmah kiša, onda ne dieluje odmah i nevidi se njen učinak za prve kositbe, nego stopro za druge kositbe.

Kako se pozna ako je filoksera napala jednu lozu? Najsigurnije sredstvo jeste potražiti žile, što se najlaglje obavlja pomoću jedne povećajuće leće, pa se odmah vidi imali filoksere na žilama ili ne. Pošto svak nema povećajuće leće, dobro je, da se drugi laki načini znadu, koji se temelje na izvanjskim znakovim. Izvanjski znakovi pojavljaju se i opažaju se stropro u drugoj godini. U drugoj se godini na lozi, koju je napala filoksera opaža se, da su mladice odveć kratke, da su im vrhovi okržljavili i požutili te da se sva loza predočuje boležljiva. U trećoj godini su mladice duge jedva 20 do 25 % , a na njima je lišće posve riedko i maleno, a resa odpada prije cvatnje.

Liečenje prolieva ili lijavice kod teladi. — Poznato je, da je telad u prvoj mladosti puno podvržena lijavici, dapače da mnogo teliča od lijavice propadne. Jedan prokušani francuzki gojitelj marve preporuča sljedeći jednostavni liek, kojeg on od puno godina vrlo dobrim uspjehom rabi. On uzme 250 grama pirinača (riže) i nekoliko komada žila od grozdja (grozdja Sv. Ante, pa sve to izkuha u 3 litre vode. Kad je prokuhalo prociedi, pa ukropinom ili izvarkom napaja bolestnu telad t. j. daje im piti malo rečenog izvarka u jutro a malo u večer. Sliedećeg dana prestane odmah lijavica. Da liek bolje djeluje valja držati bolestnu telad u suhoj i toploj staji i hraniti ih mliekom dok se pomuze, jer kiselo ili ljuto mlieko podupire proljev, dapače je vrlo često uzrok, da se proliev pojavi. I na čistoću valja puno paziti, jer je čistoća prvi i glavni uvjet zdravlja.

O sadu vrba Od raznih vrstih vrba, najbolje su za sadnju pokraj jama, onda na rubovim u lapornim i vapnenastim zemljam sljedeće tri vrsti. *Salix amygadina, S. viminalis* i *S. purpurea.* Za sadjenice rabe se jednogodišnje mladice, a sade se jeseni. Za vlažne zemlje uzimlju se mladice 15 do 20 % duge, a za suhe 30 do 40 % duge. Sadjenice sade se koso u kutu od 45 stupnjeva, debljim krajem t. j. onim što ostane u zemlji, okrenutim prama zapadu.

Mazanje stabala vapnenim mliekom postizavaju se važne svrhe: Najprije brane se stabla od prozebe; podupire se odpadanje stare kore u koju se gnjezde zareznici; zamazavaju se pukotine kore u koji se gnjezde zareznici; brane se od zecova, koje zimi rado grizu koru; prieči se, da se razkoti medić (cocus) i cŏr (aphis); brane se stabla osobito praskve i kajsije od zlih posljedica, ako je proljeće odveć toplo.

Kako se čuvaju butine (šunke, pršuti) i slanina? U tu svrhu rabi se skrinja ili sanduk, kojemu se na dno metne malo suhog prosijanog pepela (luga). Po lugu naslaže se red butina ili slanine, pa se sve dobro zaspe lugom. Na lug dolazi opet red butina, slanine ili drugog posušenog mesa, kojeg se opet zaspe lugom, i to tako izmjenično, dok je sanduk pun. Prije nego li se počme slagati butine i slanina valja sve dobro izčetkati, da se odstrani pliesan. Na ovakav se način uzdrži butine i slanina posve zdrave i tečne za više od godine dana. Radi veće čistoće t j. da se butine, meso ili slanina ne obluži može ih se zamotati u hartiju.

GOSPODARSKE VIESTI.

Trgovina vinom jest uvjek na istoj. — Prodaje se, ali po malo. Ulje je zadnjih dana nešto poskupilo, kako što obično poskupljuje, kad je pri svetcim Božićnim, ali obzirom na ljetošnju ljetinu, bit će po svetcim ciene opet normalne.

* *

Pokrajinsko poljodjelsko Vieće, na predlog č. g. I. Vrankovića zaključilo je da se zamoli vlada, da dozvoli i na otocim gojitbu duhana za kušnju.

* *

Cislajtanjska vlada t. j. Ministarstvo za poljodjelstvo u Beču troši godišnje u gospodarske svrhe 964,000 fior. a za gospodarsko školstvo 339,000 fiorina. U gospodarske svrhe troši malena Švedska godimice 2,375 000 fiorina, a za gospodarsko školstvo 1,950,000. Izim toga troši za 21 pokusnu postaju za žitija 44,000 fior., a gospodarsko družtvo, koje ima 2,250,000 fior. imetka, troši godimice za unapredjenje gospodarstva 150,000 fior.

* *

U Švedskoj imadu 2 viša gospodarska zavoda; 2 srednja i 20 ratarnica; onda 10 zimskih gospodarskih škola; 1 vrtlarsku školu; 1 veterinarski zavod; 7 kemičnih pokušanih postaja i 18 postaja za iztraživanje sjemenja.

* *

Radi se o ustrojstvu burze na Rieci, premda se trgovci hladno ponašaju prama toj ustanovi.

* *

Ugarska vlada uredila je posve nizku tarifalnu cienu za prevoz ovaca u Njemačku.

* *

Što nije hrvatskom zavodu uspjelo već godine i godine, što se nije moglo dobaviti ni za jubilarnu izložbu, to je napokon sada pošlo za rukom. Zoološki muzej nabavio je naime prvu dalmatinsku morsku medjedicu (*Monachus monachus Herman,* prije *Monachus albiventer = Mönchsrobbe)* i to posredovanjem profesura M. Katurića iz Zadra i ravnatelja M. Barača na Rieci. — U Ivan-Dolcu na iztoku grada Hvara naišli su ribari na 19 studenega na medjedicu, koja nije mogla umaknuti, pošto je zatečena u plitčini, i tako su ju ribari ostima ustavili i živu ulovili. Medjedica je jako mladi samac, jedva je 1 metar i 10 % duga, a sva je prilika, da je još sisala, jer ima tek mliečne zubove. Zanimivo je, što je životinja pokazivala osobitu inteligenciju, premda je još tako mlada. Vlastnik ju je živu pokazivao u Splitu, Šibeniku, Zadru i na Rieci, a došao bi bio i u Zagreb, ali je na Rieci poginula, jamačno zato, što ljudi nisu znali s njom postupati. Razlika medju tom našom medjedicom Jadranskoga mora i prostom medjedicom (Phoca vitulina = Seehund, Seekalb) iz Sjevernoga mora i Oceana, tolika je, da se čovjek čuditi mora, što su mnogi prirodopisci zamienili našu s ovom drugom, koja nikada neulazi u sredozemno more. To tako biva onda, kad se radi na pamet, a dotični pisci nisu imali dakako zgode uzporedati jednu s drugom životinjom. Pošto se ipak kadkad ulovi koja medjidica najviše u Kvarneru i u Dalmaciji, to se upravo zato upozoruju rodoljubni naši Primorci, da narodnom zooložkomu muzeju treba još svakako dvie odrasle medjedice (one mogu narasti do više nego 3 metra duljine), t. j. jedna, da se nadjene, a druga, da se od nje priredi okostnica. — Neka se prigodimice o svakoj lovini brzojavno obaviesti ravnatelj narodnog zoološkog muzeja u Zagrebu; a to i je svrha ove viesti, koju će i dalmatinske novine imati dobrotu preštampati.

* *

Austro ugarska vlada dokinula je naredbu, kojom se je bilo zabranilo uvoz svinja, svinjskoga mesa, slanine i kobasica iz Sjedinjenih država Sjeverne Amerike. Sad je uvoz dozvoljen, ali pod uvjet, da se strogo vrše živinarsko zdravstvene naredbe.

* *

Novim trgovačkim ugovorom sa Italijom nije promjenjena carina na vino, ali ipak stvar stoji tako žalostno, da Italija kad bude htjela da nadje put svome vinu u Austro-ugarsku, dosti je da popusti neke svoje neznatne carine, a Austro-ugarska mora da odmah sniži carinu za taljansko vino na 3 fiorina i 20 novč.

* *

Godine 1891 poželo se je u Njemačkoj 6,300,000 tona raži i 3,300,000 tona pšenice; dakle manje nego li lani.

* *

Kažu, da je izložba voća za Božić u Beču bila štogod velićanstvena. Toliko se zimskog voća na okupu nije davno vidilo

* *

Izašla je povjestna spomenica kmetičkog družtva u Gorici, koje osnovano godine 1765, te je slavilo svoju 125 godišnjicu. — Geslo je družtvo *ad exicitandam populorum industriam.*

* *

Uz svietsku izložbu u Cichago obdržavat će se i svietska izložba domaćih životinja, izim pasa. Tko želi sudjelovati može se obratiti na gosp. *George R Davis, Direktor General Wordl's Columbian Expositions Chicago, Illinois U. S. A.*

* *

U Slezkoj na utamanjivanje stanovitog zareznika, koji je bio napao jedan dio šuma, potrošeno je lanjske godine (1891) svega 20,328 fiorina i 17 novč. Utamanilo se je 608,901 gusjenica, 301,674 kukuljice i 158,362 lepurice.

* *

In Gornje Austrije izvedeno je prošle jeseni 3086 vaguna voća. Ako se vriedost jednog vaguna voća uzme poprieko 350 fior., to vriednost sveg izvedenog voća prekoračuje miljun fiorina. Veći dio voća izvezno se je u Würtembergsku, Bavarsku i Švajcarsku. — Ovaj silni promet voćem razvio se je odkad su obaljene prevozne ciene na željeznicam.

* *

Magjarsko zemaljsko poljodjelsko vieće, uz pripomoć vlade, na putu je da ustroji pokusnu postaju za gospodarske strojeve.

* *

U zadnoj godini 1890-1891 napravljeno je u Italiji 335,458 hektolitara vinovice (špirita), a u tu svrhu plaćeno je 24,117,517 franaka kotlarine.

* *

U Italiji i u Bugarskoj neznadu što da rade vinom, jer je obilno rodilo, a nema kupaca.

* *

U Smirni napravljeno je ljetos razmjerno malo suhava, pa se zato više traže i bolje plaćaju. Jeseni 1891 posušeno je:

Cismé-Elemè	suhava	78,000 centih
York i Burla-Elemè	„	140,000 „
Caraburnu-Elemè	„	45,000 „
	u sve	263,000 centih

a njihov cent ima samo 56 kg.

* *

Kako „Moniteur des Soies“ javlja, ljetos se u Španjolskoj uzgojilo 953,000 kg kožuraka (čahura) svilenih.

* *

Najveća klaonica na svietu jeste ona tvrdke Armour & C. u Chicago. Lani se je u rečenoj klaonici zaklalo 1,450,000 svinja, 650,000 goveda, 350,000 ovaca. U klaonici zaposleno je 7550 radnika. Uz klaonicu uredjena je tvornica klije i umjetnoga gnoja u kojoj je 550 radnika, a proizvadja se godišnje 9000 tona umjetnoga gnoja i 6,200,000 kg klije.

* *

U Sjevernoj Americi bilo je godine 1990 u sve 5510 gojilišta voćnih stabala, za kojima je bilo zaposleno 25,408 mužkih, 2379 ženskih i 14,200 životinja za radnju; a gojilo se je rečene godine: 240 600,000 jabuka, 96,100,000 šljiva, 77,200,000 krušaka, 49,900,000 prasaka, 38 200,000 trešanja, 13,800,000 orasa, 6,000,000 dunja, 4,400,000 naranača i 3,100,000 natipjerka.

* *

Godine 1889 urodilo je, po službenom izkazu dotičnih vlastih, u cieloj Evropi 86,292,000 hektolitara vina. Najveći prirod imala je Francuzka sa 23 3 mil. hek., Spanjolska 18.5 mil. hekt., Austro-Ugarska 8 6 mil hekt., Rusija 4 mil. hekt., Portugalska 3 mil. hekt., Njemačka 2 mil. hekt., Rumunjska 1 90 mil. hekt., Grčka 1·80 mil. hekt. i Srbija 0 8 mil. hekt. Ostali prirod dieli se na sitniš.

* *

Godine 1889 urodilo je pšenice: u Francuzkoj 108·3 mil. hekt., u Rusiji 70 mil., u Italiji 38 9 mil., u Ugarskoj 34·9 mil., u Španjolskoj 32 mil., u Njemačkoj 31 mil., u Englezkoj 27·6 mil. hekt U ostalih evsopskih zemljah bio je prirod izpod 14 mil. hekt. Ukupni prirod u Evropi 1889 390 mil. hekt. Raži urodilo je: U Rusiji 207 4 mil., u Njemačkoj 73·7 mil., u Austriji 25 mil., u Francuzkoj 32·1 mil., u Španjolskoj 17·7 mil., hekt. Ostali je prirod bio svugdje znatno manji. — Ukupni prirod u Evropi 1889: 401 mil. hekt. Ječma je urodilo: u Rusiji 43·5 mil., u Njemačkoj 30 8 mil., u Englezkoj 27·1 mil., u Rumunskoj 18·5 mil., u Austriji 16·1 mil., u Francuzkoj 15·8 mil. hekt. Ukupni prirod u Evropi 1889: 200 mil hekt. Zobi je prirodilo: u Rusiji 179 9 mil., u Njemačkoj 92·8 mil., u Francuzkuj 85·3 mil., u Englezkoj 55 6 mil., u Austriji 28·5 mil., u Ugarskoj 16·2 mil. hekt. Ukupni prirod u Evropi 1889: 250 mil. hekt. Kukuruz je urodilo: u Ugarskoj 40·4 mil., u Italiji 25·6 mil. u Ru-

munjskoj 22·9 mil., u Francuzkoj 9·7 mil., u Španjolskoj 7·8 mil., u Austriji 5·8 mil., u Rusiji samo 4 mil. hekt. Ukupni prirod u Evropi 1889: 130 hekt. Krompira je urodilo: u Njemačkoj 307·5 mil., u Rusiji 163 mil., u Francuzkoj 123·7 mil., u Austriji 104·4 mil., u Englezkoj 75·6 mil., u Ugarskoj 40·9 mil., u Belgiji 32·3 mil., u Nizozemskoj 27·4 mil. Ukupni prirod u Evropi 1889: 950 mil. hekt. — Čitava produkcija žita na svietu cieni se g. 1889 na 3249 mil hekt. u vriednosti od 20 miljardah marakah.

*
* *

Godine 1889 popisano je u Evropi izim Turske 40,774,000 konjah i magar., 104,293,000 rogatog blaga, 202,134,000 kozah i ovacah, i 48,783,000 svinjah. Konja i magaraca imade najviše Rusija 20,868,000, za njom Austro-Ugarska 3,655,000, Njemačka 3,523,000, Francuzka 3,498,000, Španjolska 2,143,000, Engležka 1,965,000, Italija 1,628,000. Sve ostale zemlje imadu izpod miljuna. — Rogatog blaga imade najviše Rusija 27,923,000, za tim Njemačka 15,787,000, Austro-Ugarska 14,197,000, Francuzka 13,377,000, Englezka 10,790,000, Italija 4,783,000, a sve ostale zemlje daleko izpod 3 mil. glavah. Koza i ovaca: Rusija 49,496,000, Englezka 31,667,000, Francuzka 24,176,000, Njemačka 21,830 000, Španjolska 20,752,000, Austro-ugarska 15,832,000, Italija 10,612,000, a sve ostale zemlje znatno manje.

Svinja imade: Rusija 10,742000, Njemačka 9, 206,000, Austro-Ugarska 8,854,000, Francuzka 5,847,000, Englezka 4,362,000, Španjolska 2,349,000, Italija 1,164,000, Portugalska 1,052,000, a sve ostale zemlje izpod 1 mil. glava.

Pitanja i odgovori „Gosp. Poučnika".

A. Odgovori.

105. Molim, gdje se može kupiti košnica za pčele i pošto su?

N. Z. u K. (Knin).

Košnica prodaje c. kr. Namjestništvo u Zadru uz obaljenu cienu, onda V. Doić u Belovaru i Barnu Rothschütz u Višnici. Ciena im mienja napram vrsti. Najbolje vrsti Dzierzonova sustava stoje 5 do 8 fiorina svaka.

106. Gdje ima na prodaju sprava za mjerenje žeste u vinu sustava Benevolo i koja im je ciena?

A. M. u M. (Primorje).

Žestomjer za vino sustava Benevolo prodaje C. Leboeuf u Parizu i H. Kappeller jun. u Beču. Koja im je ciena ne znamo, ali oko 20 fiorina.

107. Telad mi izgubi tek za hranom, a lakomi se za balegom, zemljom, kredom itd. Molim vas, koja je ovo bolest i kako se liječi?

I. L. u T. (Bosna).

Ti su vam telići bolestni i to na želudcu. Izim rečenih znakova bolesti t. j. da jedu izmetine, dronje, sadru, zemlju itd. opaža se na njima mršavljenje, t. j. da im se koža prilepi kostima, da im je dlaka duga, opora i bez masti. Dok se pojavi ova bolest valja teladi davati dosti soli, i to ili tako da ju mogu po volji lizati ili se pak primiješava hrani, no prvi način je bolji. Izim soli, daje se svakom teliću na dan po jednu glavicu luka, koju oni dobro izvaču i progutaju. Za onu bolest preporuča se kao dobar liek milovka pomješana brašnom od idjirota i izvarkom od rade (kamomila) ili pak rečene milovke i brašna od idjirota umieseno u žganice ili pilule sa vinom i raženom krupicom. Liečenje valja nastaviti, dok neizčeznu i zadnji tragovi bolesti.

108. Na mojim kruškam ima već više godina, pojavljaju se crne pjege, pa slabo uspjevaju. Molim vas jeli bolest ili što drugo uzrok ovim pjegam; ako je bolest, kako se liječi?

T. V. u B. (Hrvatska).

Te crne pjege na kruškam prouzrokuje jedna tajnocvjetna nametnica, koja se zove *Fisicladium pyrtnum*. Ona ima se smatrati, kao bolest, jer ne samo da napada plod, ali i lišće i pupoljke. Lišće oboljelo iskovrči se, posuši i popada. Kruške, plod naime, nemože da redovito uzdrije, jer ga prieči mycelium ove gljivice, koji ga izpreplete, pa usljed toga plod uzme nepravilan oblik, popuca, a često se posuši i odpadne Proti ovoj bolesti grof Zauli preporuča raztopinu modre galice, kao uspješno sredstvo, koje je on prokušao. On raztopi u 100 litara vode 2 k/g modre galice i 4 k/g vapna, pa škropi. Prvi put, oko polovice svibnja, drugi put koncem lipnja, treći put koncem srpnja a četvrti put u kolovozu. — Ovakovom porabom raztopine modre galice postizava se baš izvrstan uspjeh, jer ne samo da se plod pravilno i redovito razvije, ali podpuno dozrieva. Lišće i pupoljci ostanu posve zdravi, a pupoljci se posve pravilno razviju. — Liek valja uporabiti, dok se bolest opazi, a da ju se posve izkorieni valja nastaviti liečenje za više godina, sve i onda kad se ni na lišću ni na plodu ne opaža tragova bolesti.

109. Na koji se način najlaglje čuva maslo za kućnu potrebu?

A. F. u C. (Istra).

Obična sredstva, kao borovaka kiselina i sol slabo pomažu, jer se ne postizava glavna svrha, naime, da maslo neograničavi. I 6 po sto soli nemože da spasi maslo, da neogrančavi, jer sol čuva i uzdrži jedino i samo mliečnasti dio masla, dočim na tusti dio masla ni najmanje ne djeluje. Tko hoće da mu se maslo uzdrži valja najprije, da od njega odstrani mliečaste djelove, a onda da priredi tusti dio masla tako, da mu zrak, svietlo i toplina lako nehude. U tu svrhu valja maslac kuhati u ruskoj kupelji, da se raztopi tusto i da se odieli tusti dielovi od mliečnih. Tusti dielovi jer teži ostaju na dnu posude, a mastni jer laglji, dignu se na površinu, t. j. plivaju. Raztopljene tuste dielove, odieli se za sebe i prociedi na krpu ili gusto sito, pa se ulije u staklenu posudu ili u zemljanu posudu, koja je iznutra ocaklena Ovu posudu sa maslom, poslje nego li se nad maslom ulije malo vode, pospremi se u hladnom podrumu na tamnu mjestu. Na ovakav način uzdrži se malo više od godine dana; a može da se uzdrži zdravo u ljetno doba, kad je najveće pogibelji od pokvare. Nuzto nakon toliko vremena uzčuva maslac tečnost, kao da je svježe maslo, pred malo dana utučeno. — Ovakovo kuhano maslo ne voli svak, jer su ljudi više naučeni, da troše maslac. Ali se i ovome maslu može dati oblik i tek maslaca, ako se s njim postupa, kako sliedi: Ugrije se masla i nešto mlieka svako napose u posudi do topline od 40° C., pa kad su ovako ugrijani, onda se pomješa i dobro izmješa jedno s drugim. Mieša se jedno četvrt sata vremena, a onda se malo ohladi; naravski uz neprestano miešanje. Da se brže ohladi postavi se ljeti u hladnu vodu, u zimi na zrak. Kad se ugrudva onda se prestane miešanjem. Ovako priredjeno maslo i tekom i oblikom naliči maslacu, jer uzčuva miomiris maslaca, a mlieko priobći mu potrebu slatkosti.

110. Molim vas, kako se čisti lime na posuda za ulje, koja daje po talogu i grančavosti.

M. R. u S. (Split).

Iz takovog suda valja da najprije ostrugate sve što se dade ostrugati, a onda valja da ga izperete ili sumpornim ugljikom ili benzinom. I jedno i drugo od ovih sredstava razniet će vam vonj po grančavosti i svaku mastnu nečist. Kašnje izperite sud dobrom lukšijom, pa možete unj metnuti najfinije ulje.

B. Nova pitanja.

1. Izgnjilo mi je puno krumpira, molim vas na koji način mogu najbolje uporabiti ove druge što imam, koji su takodjer bolestni, pa se bojim da izgnjiju.

V. J. u S. (Hrvatska),

2. Na koji se način dade dobro čuvati umjetni gnoj?

A. M. u V. (Split).

3. Kako se ima obrezavati vrba pletenica, da obilno rodi, dugim, tankim šibama.

L. O. u P. (Istra)

4 Čujem, da se preporuča amerikanski način navrćanja za voće. Molim vas u čemu se sastoji taj amerikanski način navrćanja i u čemu se razlikuje od naših načina navrćanja.

M. B. u D. (Bosna).

5. Imali kakav jednostavni način za opredjeljivanje količe škroba u krumpiru?

F. K. u O. (Hrvatska).

☛ Odgovori na javna pitanja kao i nova pitanja, primaju se rado od svakoga, pa i ne bili predbrojnici.

Otvoreni dopisi "Gosp. Poučnika„

Podmirili su predbrojbu prošle godine 1891.

P. n. čč. gg. Bačić J. — Ljubiša G. — Pelicarić P. — Općina Vrgorska — Grünhut M. ž. — Plančić D. J. — Svarić D. — Tvrdeć D. A. — Tolić T. — Vukajlić — Buić O. C. — Prvić.

Predplatili su predbrojbu za teukću godinu 1892

P. n. čč. gg. Trutanić J. — Batinić V. — Čikeš D J. — Filipec M. — Kunjašić J. — Žerjavić Dr. J. — Vitezić Dr. D. — Friedl H. šum povj.

— *V. g. Pahović I. — Vaša cienjena predbrojba podmirena je do konca kolovoza t. g.*
— *V. g. Tvrdeić D. A. — Uslišaniste!*
— *V. g. Vukaljić S. — Pada za prošlu, a ne za tekuću.*
— *Sl. Rav. Nar. Zoolozkoga Muzeja — Dobre volje u svakoj prigodi.*
— *V. g. Srdić S. — Pisali smo vam.*
— *V. g. Vouk V. — Primili smo na znanje i promjenili smo adresu, ali još nismo primili novac, koji nam druga stranka piše, da šalje poštom.*
— *V. g. Rosić L. — Žao nam je, ali nije moguće.*
— *V. g. Obradović M. — Broj 21 poslali smo vam po drugi put.*
— *V. g. Burgstaller G. — Knjižicu „Mane i bolesti" i „O uporabi" poslali smo vam poštom.*
— *V. g. Božić B. — Poslali smo vam sve brojeve lanjske godine.*
— *V. g. Krešić V. — Po vašoj želji šaljemo vam broj 1, kako ste naredili.*
— *V. g. Ivičić S. — Odveć je suhoparno i i dugo, a za nas se hoće kratko i sočno.*
— *V. g. Petrović A — Od onih ključeca amerikanskih loza, koje Hrvatska vlada nudja na prodaju nemožete vi nabavit, i u Hrvatskoj smiedu ih nabaviti samo oni vinogradari, čihovi se vinogradi nalaze u mjestim okuženim od filoksere. U Dalmaciji još nema loznjaka amerikanskih loza, ali se je uzgojilo nekoliko vrstih iz sjemena na pokušalištim Ratarskih Tečaja u Šibeniku i Trojiru i na Poljodjelskom Zavodu u Gružu.*
— *V. g. Franić T. — Što bude moguće učinit ćemo. Da će se izposlovat kakova promjena u ugovoru dvojimo, a da će se Italija okoristiti onom po nje povoljnom stavkom ugovora uvjereni smo. Broj 18 poslali smo vam opet!*

Kod Uprave „Gospodarskoga Poučnika"

U VELOJLUCI

na prodaji su sliedeće knjige:

Buhač (Pyrethrum cinerariaefolium), II. izdanje 1889, ciena novč. 40.

Predivno bilje. — Ciena novč. 10.

O uporabi dropa i drugih vinskih zaostataka, sa 21 slikom. — Ciena novč. 40.

Duhan (Nicotiana) ili naputak kako se goji i priredjuje, sa 32 slike. — Ciena novč. 30

Mane i bolesti vina i kako se lieče. — Ciena novč. 20.

O uzgoju i njegovanju cvieća, uresnog grmlja i drveća, sa 952 slike i jednom koloriranom tablom. — Ciena fiorina 3.

P.D. Ciena raznmje se franko od poštarine. Tko dakle naruči, valja da pošalje za poštarinu.

Tko naruči deset iztisaka jedne knjige knjige dobiva jedanaestu na dar.

Ove knjige, kojim je usljed zaključka zadnje sjednice Upravljajućeg Odbora, znatno obaljena ciena, prodavaju se samo za gotov novac, tko daklen naruči, valja da pošalje novac unapred.

U ZADRU 1892. «Brzotiskom Narodnoga Lista»,

Godina XI. Izlazi na 1 i 16 svakog mjeseca. Broj 2

GOSPODARSKI POUČNIK

Obće blagostanje zavisi o blagostanju pojedinca a temelj blagostanju pojedinca, jest razboriti rad uz vještu uporabu nauke i izkustva.

Upraviteljstvo lista je u Velojluci

Predbrojba u *Austro-Ugarskoj* stoji 3 for. na godinu, u *Inozemstvu* 8 franakâ na godinu.
Uvrstbe plaćaju se 8 novč. po redku za prvi put, a svaki sliedeći put 3 novč. redak. *Clichè* računaju se 5 novč. po centimetru četvornom.

Upravitelj i Izdavatelj PETAR L. BIANKINI

Odgovorni urednik: NIKOLA ŠIMIĆ

Pisma, naputnice itd. itd. upravljaju se *Upraviteljstvu Gospodarskog Poučnika u Veluluku.* — Rukopisi se nevraćaju.
Predbrojba je obvezna za godinu danâ, a isplaćuje se u Veluluku.
Tko nepovrati prva dva broja obvezan je predbrojbi za godinu dana.

ZADAR, 16 Siečnja 1892. Ciena je listu 3 fiorina na godinu. VELALUKA, 16 Siečnja 1892.

RAZMIŠLJAJI.

Carinarski rat izmedju Francuzke i Italije, donio je u prvi čas nami koristi. Ljudi, učeni, koji poznadu svjetske trgovačke odnošaje nisu se tome veselili, jer su predvidjali, da će se Italija morat bacit u naručaj koje druge države, samo da dade oduška svojem glavnom proizvodu naime vinu.

I sbilja Italija je napela sve sile, najpre da dade oduška svome vinu u Švajcarskoj i u državam južne Amerike, a onda da mu prokrči put u Njemačku i u Austriju.

Za Njemačku je bolje uspjela, nego li za Austro-ugarsku, jer u bitnosti u trgovačkom ugovoru Austro-ugarskom ostali su isti uvjeti, koji su postojali u prvašnjem ugovoru.

Nego baš u tom ugovoru imade stavka, po kojoj Italiji ostaju slobodne ruke, i ona može stvar urediti tako, da carina za taljanska vina, koja se budu uvadjala u Austro-ugarsku nebude veća od fior 3 novč. 20 za svaku 100 kilograma

To je istina, za 12 godina ta istina postoji, i za 12 godina je slobodno Italiji kad hoće urediti stvari tako, da carina za njezino vino, koje se bude uvažalo u Austro-ugarsku nebude veća od fior. 3:20 za svaku 100 *kg*.

Ta činjenica, uzbudila je velike bojazni u našim vinorodnim krajevim i mnogi su se, i ako bezuspješno, zauzeli, da se ta stavka iz ugovora odstrani, i da carina na taljansko vino bude od fiorina 20 za svaku 100 *kg*.

Da vidimo hoće li se Italija tom pogodnosti ugovora poslužiti i okoristiti i hoćeli u rečnom slučaju ona nami nanieti ogromne štete, kako što se predvidja.

Prije nego li Italija steče od Austro-ugarske pogodne carine od 3:20 fiorina, ona valja da drugim državam dade najveće pogodnosti. Medju tim državam nalazi se Grčka i Španjolska, koje su izključivo vinorodne zemlje, i koje bi svojim dobrimi i jeftinimi vini mogle lako praviti konkurenciju Italiji na njezinim domaćim tržištim, a osobito na tržištim sjeverne Italije. — Prije nego li se Italija odluči na taj korak, morat će dobro promišljati, jer bi mogla zadati smrtni udarac sjevernim pokrajinam, koje su po državnu ekonomiju mnogo unosnije od južnih pokrajina.

No, recimo ipak, da bi se ona odlučila na to, da žrtvuje svoje sjeverne pokrajine u korist južnih, koje su usljed carinarskog rata sa Francuzkom silno nastradale. Da vidimo bili to nanielo nami baš ogromne štete i za koliko bi taljanska vina mogla konkurirati s našima na domaćim tržištim i na tržištim naše carevine.

Danas, kad u južnoj Italiji imadu u podrumu tri ljetine, i nema prodaje, nominalne ciene taljanskoga vina kreću se izmedju 7 i 15 franaka. Srednje vrsti vina nudjaju se po 10 fr.

Kad bi dakle jedan domaći trgovac, hotio kupiti vina u Italiji, da ga uvede u Zadar, Split, Šibenik, Dubrovnik ili Kotor, on bi podpao sliedećim troškovim:

Svaki *hl* vina na konobi u Italiji	f. 5·00
Troškovi prenosa i kal po *hl*	„ 1·50
Carina	„ 3·20
Troškovi naručbe, odpreme i primanje po *hl*	„ 0·30
Ukupno fior.	10·00

Dakle svaki hektolitar taljanskoga vina postavljen u konobu u Dalmaciju stajao bi trgovca najmanje fior. 10. — Ali ovdje nije uračunana potrošarina, koja se plaća občinam.

A srednja ciena boljih i loših vina dalmatinskih zadnjih deset godina neiznaša poprieko 10 fiorina po hektolitru.

Ako se dakle i neće u nekim mjestim postizavati ciene od 14 do 20 fiorina, moći će se vavjek prodati vino po 9 do 10 *hl*.

Još su povoljniji odnošaji za nas, za vino, koje se ima uvesti u unutarnjost države, jer čim je veća udaljenost, tim su veći troškovi za prenos praznih i punih bačavâ, za putovanje agenta, za brzojave, pisma, odpremu novca preko granice itd.

Po našem mnienju dakle Italija će se težko odlučiti, da se okoristi rečenom polakšicom, a i ako se okoristi neće nam nanieti onako velike štete, niti će obataliti našu vinsku trgovinu kako što se mnogi predstavljaju i plaše.

Na koncu nesmjemo zaboraviti na još jednu okolnost, koja je nami u prilog.

Danas, gdje u južnoj Italiji, imadu u konobam vino od tri jamatve, srednja ciena vinu srednje dobrote jeste 10 franaka ili 5 fiorina po hektolitru. Ali hoće li se sutra uzdržati te ciene vinu, kad se razproda vino, koje je sad nagomilano u konobami? A hoće li se uzdržati ciene od 5 fiorina taljanskom vinu sutra kad navali nekoliko trgovaca, da ga kupuju?

Mi smo uvjerenja, da neće, jer i u Italiji biva ono što svudi u svietu i što kod nas, ako se traži vino, ciena mu raste, pa mjesto po 5 fiorina može mu poskočiti na 6, 8, 10 itd. — Svako povišenje ciene taljanskog vina ide nami u prilog.

Mi smo s toga od uvjerenja, da taljanska vina i uz carinu od fior. 3:20 za svaku 100 kilograma nemogu praviti konkurencije našemu vinu, a da ako naši vinogsadari budu posvećivali više pomnje izboru sjemena, ako budu pomnjivije pravili i baratali vinom, da će mu uvjek naći dosti prodaje i za dobre ciene. **B.**

PODLISTAK.

Priprava zemljišta za amerikanske loze.

Sad je već izvan sumnje, da čestoput amerikanske loze neuspjevaju samo zato, jer zemlja nije bila priredjena ili pripravljena kako valja, a nepobitna je već istina, da se za svaku vrst amerikanske loze hoće prikladna zemlja jer ako nema prikladne zemlje, dotična vrst amerikanske loze neuspjeva.

Naše loze nestavljaju ni polovicu zahtjeva na vrst zemlje i na dosljedno obradjivanje, koliko amerikanske loze. One zahtjevaju dobro izkrčenu, izmrvljenu i prhu zemlju i neprestano obradjivanje zemljišta.

Doduše, vrsti, koje su za izpravnu produkciju vina, a koje križanjem imadu u sebi već nešto krvi naše loze *(vitis vinifera)* stavljaju mnogo manje zahtjeva od čisto amerikanskih vrstih, ali hoće još uvjek više njege u pripravi zemlje i obradjivanju, nego li naše vrsti loze.

Tko nebude pazio na ovo, lako će se uvjeriti da je zlo učinio, jer ako se loze prime, one će okržljaviti, a vrlo često, osobito ako se nije zemlja dobro i duboko izkrčila niti se ne prime, nego poginu prije nego protjeraju.

Iskustvo je dokazalo, da za amerikanske loze valja barem 50 *cm* duboko iskrčiti, a ako se ne izkrči, nego na prosto sadi, loze će slabo ili nikako uspjevati.

Tko ima da zasadi malu površinu zemljišta, osobito kad se zemljište nalazi na briegu, bit će bolje da krčenje obavlja lašunom (mašklinom). U tu svrhu, ako vrst zemlje dopušta izkrčit će 60 do 70 *cm* duboko. Ako je zdravica kamenita ili druge neuporabive naravi, onda se mora zadovoljiti plitjim krčenjem.

U ravnicam valja krčiti dubokim plugom, i to što god se može dublje, a dobro je takoder podrivačem prorahliti zdravicu, jer čim dublje bude prorahljena zemlja, tim će amerikanska loza bolje uspjevati.

Doduše krčenje plugom i podrivačem nije nikad onako dobra radnja, kako lašunom, ali kad se radi na veliko krčenje lašunom bi bilo odveć skupo, jer je ručna radnja svudi skupa, a izkustvo je dokazalo u Francuzkoj, da amerikanske loze dobro uspjevaju i na zemlji izkrčenoj plugom i podrivačem, samo ako je radnja krčenja pomnjom obavljena.

Krčenje plugom jeste šest do osam puta jeftinije, nego li krčenje lašunom, a pri današnjim okolnostim vinogradarstva, osobito u predjelim, gdje loza strada od filoksere, te je red obnovljivati vinograde, valja računati na svaku i najmanju prištednju, te obnoviti vinograde uz što moguće manji potrošak.

Na ovu okolnost valja da svaki vinogradar računa, jer pri velikoj radnji razlika u potrošku iznaša više hiljada fiorina.

Što se tiče pak samog obradjivanja, valja mu takodjer posvetiti više pomje.

Kako što smo već vidili amerikanskim lozam prija prha zemlja. Čim se daklen bude češće obradjivalo, tim će loze bolje uspjevati. Ovo valja osobito za prvo doba, dok su loze još mlade, pa ih trava lako duši i davi.

Često kopanje i prekopavanje zemljišta, naravski u koliko je pri izvedbi te radnje trošak razmjeran, jeste prvi i glavni uvjet da amerikanska loza dobro uspjeva.

Od amerikanskih loza, koje odole filokseri, a koje su izvrstne podloge za navrćanje i koje se prilagodjuju našim zemljištnim i podnebnim odnošajim preporučuju se sliedeće:

a) Vitis rupestris;
b) Vitis riparia;
c) **Vitis Berlandieri i neke njihove oblike.**

Pretakanje vina bez bistrenja.

Poznato je, da se vino tim bolje i brže bistri, čim više dolazi u doticaj zrakom. Kisik od zraka djeluje na dušičnate sastavine, koje se tim ugruše i padaju na dno u obliku taložine.

U starim se bačvam laglje bistri vino, nego u novim, u smrekovim bačvam laglje i brže, nego li u hrastovim, a u obće čim su tanje duge od bačve tim se vino laglje izbistri, jer više zraka prodire do njega.

Da je vino posve izbistreno, kaže se onda kad se vino više ne muti, kad se izloži uplivu zraka i svjetla.

Kad se po jamatvi drži neko vrieme vranj od bačve otvoren, onda se vino puno brže izbistri, ali samo valja paziti, da se pri tom ne uzljuti.

Nakon svakog pretakanja, osobito, kad se vino iz bačve toči na otakač, nešto se vino uzmuti uslied doticaja zrakom, pa se malo po malo izbistri.

Ovo naravno bistrenje vina traje dugo vremena, jer valja vino opetovano put pretakati i čekati, da se izbistri. Puno brže teče posao bistrenja, ako se vino prociedjuje na ciedila ili se bistri pomoću mohrunjeg mjehura.

Pri naravnom bistrenju nije potreba čekati drugim pretakanjem, dok se vino u bačvi izbistri, nego se pretače svako 8 dana pa bilo i mutno, jer tim načinom postizava se isto svrha izlučenja bjelančevine pod uplivom kisika od zraka.

Kad se je 5 ili 6 puta vino pretočilo onda se pusti da se izbistri stajanjem ili se i to pospješi prociedjivanjem ili bistrenjem mohrunjim mjehurom.

Na ovaj se način puno brže i ranije dobije vino zdrelo i izškolano za trgovinu, koje se u doticaj sa zrakom više ne muti.

Kad se odstrani prva taložina, koja bi mogla zlo djelovati na vino, kašnjim bistrenjem ostane posve malo taložine, koja po svojoj naravi nemože ni najmanje da djeluje na vino, pa sve da vino leži na njoj duže vremena. **A. G.**

Hranjenje živadi.

Dobar uspjeh u gojitbi živadi zavisi u prvom redu od dobre njege i dobre hrane.

Gdje se živad goji u naravi, tu nalazi u svako doba godine onu hranu, koja joj najviše prija, a ako se goji živad u zatvorenim prostorim, te ne polazi na pašu, valja joj u svako doba godine podastirati onu hranu, koja narav pruža.

Zlo dakle rade oni, koji živad u obće, a osobito kokoši u svako doba godine hrane samo zrnjem (žitaricam), krumpirim, plievi itd. I pri ovakovoj hrani odrasla perad žive, ali bez da daje velike koristi, dočim pilad uz ovakovu jednoličnu hranu obično okržljavi.

Crvi, ličinke, zareznici jesu izvrstna hrana za živad, a u zimsko doba, dadu se na toplu mjestu umjetno odgojiti pomoću odpadaka mesa. Ova je radnja doduše težka, a nije lako od svakoga izvediva, ali se ova naravna hrana živadi može u zimsko doba izmieniti odpadcim od mesnica, ugrušenom krvi, posušenim hrštovim, brašnom od mesa itd itd.

U zimsko doba valja kokošim davati krepku, sočnu hranu, jer od takove hrane zavisi nesenje jaja. U jutro dade im se tople ali meke hrane, a preko dana žitija, a osobito kukuruzova zrnja. Kokošim, kao što i svoj živadi prija zelena krma, a tu se zimi zamjenjuje lišćem od kupusa, vrzine, mrkve itd. Svako često se ovakovo lišće popari vrelom vodom, pa im se podaje u obliku tople zelene čorbe.

Osobito im prija izsječkana kapula, koja se zamjenjuje izsječkanim lišćem od kapule, luka ili porića, kojeg zimi imade, a koje takodjer sadrži oštrih sastavina.

Kokošima se svaki dan hoće malo zeline, jer bez zeline obole. Zelina se nepodastire živadi drugom hranom, nego se priveže i ovjesi, da ju živad čupa, bez da se obrlja.

Lišćem od kupusa i vrzine, te lišćem od kapule, luka i porića može se preko sve zime imati potrebitu količinu zeline za kokoši.

Koliko god za hranu, toliko opet valja paziti za vodu. Živadi hoće se zdrave svježe vode. Gdje se zimi voda lako smrzava, tu se valja umjetno brinuti, da se voda ne smrzne, nego da bude mlačna da ju živad može piti, jer bez vode živad posve lako nastrada.

Meku hranu, koja je prirediena poparom ili kuhanjem valja osoliti i zapapriti, jer takovu hranu živad radje jede, i laglje probavlja.

Na koncu ćemo spomenuti, da se u štaji hoće vavjek svježa zraka, i to tim više, čim više glava u kokošnjaku žive. A na čistoću zraka upliva puno čistoća kokošinjaka.

Izmetine valja često odstranjivati, a kokošinjak često čistiti, a barem četri put u godini temeljito izprati i razkužiti. **N. G.**

O sumporenju bačava.

Ako hoćemo, da nam se prazna bačva uzdrži zdrava, red je sumporiti.

Praznu bačvu valja temeljito izprati čistom vodom, onda dobro izciediti, pa prosušiti, te nakon 10 ili 12 satih osumporiti.

Za sumporenje najbolje su čiste sumporelke od sumpora. Svaka primjesa sumporu, bila ona mirodija, ili kojemudrago druge vrsti nema nikakove svrhe ni koristi, jer na zdravlje banikakove svrhe, čve djeluje jedino i samo sumporita kiselina, koja se razvija za izgaranja sumpora.

Za sumporenja valja paziti, da se iz sumporelke ne ciedi sumpor u bačvu. U tu svrhu valja da je sumporača tako prirediena, da se raztopljeni sumpor, koji se ciedi sakuplja u podstavljenu posudu.

Bolje su one sumporače, koje dolaze na vranj, a sumpor gori u posebnoj posudi, sumporita kiselina, koja se razvija prodire kroz ciev u bačvu.

Sumpor gori tako dugo, dok zrak što je u bačvi sadrži kisika, kad više nema kisika sumpor se ugasi, te je sumporenje svršilo. — Uslied gorenja sumpora prorjedi se zrak, pa pravi pritisak u bačvu, što je koristno, jer na taj način prodire sumporita kiselina u puši dugâ. Čim je za sumporenja bolje začepljen vranj, tim se razvija u bačvi veći pritisak.

U nekim bačvam neće da sumporelka gori, nego se ugasi, dok dodje u bačvu. To se dogadja obično u onim bačvam, koje su pljesnive, jer se pliesan razplodjuje i razvija na štetu kisika od zraka.

Takovu bačvu valja izprati vrelom vodom, a još bolje je razadniti ju, te izčetkati i izštrugati. Doklen god ostane bačva prazna valja ju neprestano sumporiti. Sumporenje se ponavlja svake 2 ili 3 nedjelje, pa bilo da baćva ostane godinu dana prazna.

Kad se prvi put sumpori bačva hoće se više sumpora, odnosno veći komad sumporelke nego li za naknadnog sumporenja.

Svaka bačva u kojoj se ima lievati vino mora da daje po sumporu, jer je to znak najbolji da je zdrava. **D. V.**

Krmljenje lišća od mrkve.

Mnogi misle, da se lišće od mrkve nemože krmiti, dapače neki vjeruju, da je ono u zelenom stanju otrovno i da štetno djeluje na dojnost, te količcu i kakvoću mlieka.

Učeni i praktični gospodari htjeli su se o tom uvjeriti, te su napravili silesiju kušnja, pa su se uvjerili, da je lišće od mrkve bolja hrana, nego li lišće od blitve.

U tu svrhu dobivale su krave toliko lišća od blitve, koliko su hotjele, a nuzto 2 kilogr. siena, kojeg su dobivale u podne i u večer u dva jednaka diela, poklen bi se najela lišća od blitve.

Po sienu, bili bi napojene do sitnosti.

Pokazalo se je. da svaka krava pojede na dan 87½ k/g lišća od blitve; s toga se je za 6 dana zasebice davalo svakoj kravi 87½ k/g lišća od blitve i 2 k/g siena. Sljedećih 6 dana davalo se je svakoj kravi 87½ k/g lišća od mrkve i 1½ k/g siena.

Tim postupanjem dokazalo se je, da su krave hranjene blitvom davale istu količcu mlieka, koliko one hranjene lišćem od mrkve, a da je mlieko od krava hranjenih lišćem od blitve sadržavalo 42 po sto masla, dočim ono od krava hranjenih lišćem od mrkve jeste sadržavalo 46 po sto masla.

Hranjenjem lišćem od blitve, imalo je ipak mlieko 0·6 po sto suhih tvarih više, nego li mlieko od krava hranjenih lišćem od mrkve.

Iz ovog se zaključuje, da se hranjenjem lišćem od mrkve dobiva mastnije mlieko t. j. više masla, a da kravam trebuje uz lišće od mrkve manje siena za hranu, nego li uz lišće od blitve.

Ali lišće od mrkve valja krmiti posve, svježe (friško), jer ga inače krave ne jedu, a onda nazaduju i daju manje mlieka, a ovo i jeste po svoj prilici uzrok zašto su mnogi gospodari mislili, da je lišće od mrkve otrovno, jer ga upaljena i provehla krava neće.

Tko dakle hoće da krmi lišće od mrkve valja da ga podaje kravam svježeg onako, kako ga nosi iz polja, i to u razmjeru od 50 k/g lišća na svaku 1000 k/g životne težine blaga, koje se krmi. **R.**

O presadjivanju plodonosnih grmova u jesensko doba.

Najbolje doba za presadjivanje malina, ribizla, ogroždja itd. jeste jesen.

Mladice ogroždja i ribizla dozrievaju dosti rano, pa se bez ikakove štete može još rane jeseni presadjivati, dočim malinam mladice kasno dozrievaju, pa s toga razsadjivanjem valja čekati, inače bi se mladice posušile prije nego li drvo uzdrije.

Najbolji čas za presadjivanje jeste onda, kad lišće počme žutiti i s reda odpadati.

Ako je u listopadu vrieme suho i toplo, onda se nesmje razsadjivati do druge polovice mjeseca, a u mnogom slučaju bolje je i još više pričekati.

U suhim bregovitim voćnjacim najbolje je razsadjivati u studenome.

Nevalja dugo otezati jesenskim presadjivanjem. već radi toga, jer mu je svrha da se grmlje još prije zime u svom novom položaju ukorieni.

Za starije grmove jeste mnogo koristnije ako se jeseni presade, nego li u proljeće, jer manje trpe od suše, i do proljetnog tjeranja imadu dosti vremena da se udome na novom mjestu.

I iz ciepilnjaka je bolje jeseni razsadjivati, nego li u proljeće, jer prije svega mnogi grmovi počmu prije tjerati, nego li se može razsaditi, i jer u proljeću imade u ciepilnjaku puno više posla, nego li u drugo doba godine.

Plodonosno voće valja svakako jeseni razsaditi, jer od jesenskog razsadjivanja manje trpi plodovitosti. **E. G.**

Njega krastavaca.

Krastavci po naravi ne ljube odveć vlagu ni studen, kako što ni veliku vrućinu. U prvom slučaju slabo radjaju i lako gnjiju, a u drugom slučaju pružute i dozrievaju prije vremena.

Dobro je s toga da se znade, kako se ove neprilike mogu odstraniti.

Za fine ingležke vrsti krastavaca, koje se goje u klijalištu, valja po zemlji razastrieti pomahovine poparene vrelom vodom, a onda posušene. Tim se postupkom jedanput za uvjek odstrani i onemogući gnjenje, plod leži na meko, te se liepše i podpunije razvija.

Ako su krastavci gojeni na polju, onda se uzduž redova postavi priečkâ (letvâ), pa se na ove podignu rizve, da plod visi, čim se preprieči gnjenje, jer u zraku viseći plod manje trpi od vlage, nego li ako leži na zemlji.

Mjesto letva može se napraviti odrena, po kojima se pak rezve raztegnu da plod visi. Ovaj je način skuplji od prvoga, a ne postizava se bolja svrha.

Gdje se krastavci sade u redove na priličan razmak može se izmedju redova gojiti suncokrete. Po suncokretim penju se krastavci, i tim ne trpe od vlage zemlje, a suncokret razvija veliko lišće, kojim zasjenjuje krastavce i brani ih od velike žege.

Suncokreti moraju se saditi najmanje 60 c/m daleko od krastavaca, jer razvijaju dosti žila i sisaju mnogo hrane iz zemlje, što bi za slučaj da su blizu krastavaca zasadjeni išlo na uštrb razvoja krastavaca.

Imali stalno sredstvo proti koliki konja?

Nema dana, da se ne čita po novinam, ovo ili ono sredstvo, kao najizvrstnije proti koliki. Mnogi su dapače gospodari liepog novca potrošili za takova sredstva, a bez uspjeha. — Dobro je s toga, da se razjasni od kolike sa vriednosti, ta neka stalna sredstva protiva koliki.

Za koliku razumjeva se obično bol u trbuhu, bez stalnih znakova stanovite stalne bolesti.

Koliku prouzrokuje zapon, presitost, nogomilan plin u crievim, zapala želudca, crieva, potrbušine, jetara, žumljaka na bubriezim, i reumatizam stražnjih djelova tiela.

Već iz uzroka, s kojih se pojavlja kolika, može se suditi da za liečenje kolike nemože se rabiti jedno stalno sredstvo. — Napram vrsti i

naravi kolike, morat će se u svakoj prigodi rabiti sasvim drugo sredstvo, drugi liek, koji će odgovarati naravi bolesti.

A opredieliti gdje baš ćuti boli dotični konj i što je koliku prouzrokovalo težko je i za strukovnjaka, a kamoli ne za prostog, neukog čovjeka.

Prost čovjek, drži tvrdo, da je kolika bolest, koja se u svakom slučaju posve lako lieči, pa s toga mnogi drže vavjek u zalihi ili tekući liek proti koliki ili kakav liek u prahu, kojeg u slučaju rabe takovim osvjedočenjem, da će dobro djelovati, da se čovjek mora čuditi.

Nepomognu li ova stalna sredstva, onda se rabe razna druga domaća sredstva, a tim se dangubi uzalud; vrieme prolazi bez koristi, bolest se pogoršava, a životinja najzad pogine.

Kad više nema pomoći bolestnome konju, onda se gospodari obraćaju strukovnjaku, živinaru i hoće da im ga izlieči.

Koliko i koliko konja pogine, koji bi se razboritim i pradobnim liečenjam bili mogli spasiti, ali im je smrt prouzrokovala tvrda vjera u stalna sredstva, koji mjesto da služe za liek u mnogom slučaju pogoršaju bolest i uzrokom su da životinja pogine.

Uzgajanje prasaka iz sjemena.

U razmjeru u kojem se sve više širi navrćanje, uzgaja se manje sjemenja od prasaka, jer kao podstav za praskve rabe ponajviše šljive, bajame i slična, koji se laglje uzgajaju, i jer, da se navrćanjem vjernije razplodjuju stalne vrsti.

Nego izkustvo sve više dokažuje, da navrtci od prasaka lako kržljave, da lako propadaju, te u obće da malo živu, dočim kad sjemenjaka biva protivno, a i puno obilnije rode.

Počeli su s toga opet vrtlari u novije doba uzgajati praskve od sjemena. U tu svrhu biraju se sjemena od najljepšeg ploda i najboljih vrstih.

Prebrano sjeme ili se odmah zasadi li se pospremi u vlažnoj pržini do pramaljeća, kad se pak sadi na opredieljeno mjesto.

Ovako čuvano sjeme proklica brzo, pak se već prve godine razviju liepi, jaki sjemenjaci. Sljedeće zime razsade, a tom prilikom pokrate im se jače mladice i žila srčanica. — Već u drugoj godini, ili najkašnje u trećoj počmu radjati.

Odmah druge godine, nastoji se, da im se dade stalan oblik, a od svijuh oblika za praskve najbolji se je pokazao piramidalan oblik.

Kako dobro radjaju sjemenja prasaka dokazat će sliedeći brojevi.

Jedna praskva uzgojena od sjemena radja pete godine popriećno 80 do 100 *kg* prasaka, od kojih ljepši komadi teže 120 do 130 grama, a srednja težina većeg diela ploda jeste 100 do 110 grama po komadu, dočim manji komadi teže 60 do 70 grama.

Uz obične ciene praska dobije se od ploda od jedne praskve 16 do 30 fiorina.

SVAŠTICE

Luknjice u siru. Čim je bolji sir, tim imade više luknjica u njemu, i tim su one jednakije porazdieljene po njemu. Manje luknje jednako porazdieljene, jesu oznaka dobrog sira. Luknje se razvijaju u siru kroz prva 24 sata vrienja, a postaju dielovanjem ugljične kiseline, koja se razvija iz mliečnoga sladora, usljed upliva stanovitih bakterija.

Tovljenje pataka. Za patke, koje se tove najbolja hrana jeste ječam. Ječam za hranu pataka namoči se, da se napoji vode. Onda se strpa na kup, na toplu mjestu da proklija. — Ovako priredjenim ječmom tove se patke. Gdje se tovi na veliko, tu se svaki dan priredi toliko ječma koliko za patke trebuje, a na malo priredi se vas ječam na jedanput, proklicali ječam posuši se, pa se svaki dan namoči samo onoliko ječma koliko ga trebuje patakam za hranu. Patke, koje se tove drže se na čistu mjestu, uz obilj stelje, a ječam im se daje malo po malo, jer kad im se dade puno na jedanput, onda puno razbacaju, a kad im se daje malo po malo onda sve pojedu. Ovakovim postupanjem utovu se patke kroz 14 dana vremena. Na ovaj isti način mogu se toviti guske i druga perad.

Obrana kopita od vlage. Konjim, koji puno hodaju po vlažnom zemljištu omekšaju posve lako kopita. — Proti uplivu vlage na kopita preporučali su se razni mazovi, ali bez uspjeha. Hartmanovo sredstvo reć bi ipak da je najbolje. — On preporuča da se namaže sve kopito terpentinom, pa onda da se blizu kopita drži komad usijana željeza. Usljed vrućine željeza ugrije se terpentin, prodre u rožinu, te izvrstno brani kopito od upliva vlage.

Sjeme od mrkve u ljetno doba klica sporo. — To biva samo radi toga, što se ne pazi na način sijanja. Tko hoće, da mu sjeme od mrkve brzo proklica, mora da po sjemenu dobro pogazi ili pritisne daskom.

Zlatin voćnih stabala. Od voćnih stabala zlatinu je najviše podložena praskva i kruška, a zlatin potiče obično od nestašice željeza u zemlji, ili s nestašice zraka ili dušika. U prvom slučaju raztopi se u vodi za svako stablo 50 do 100 grama modre galice, pa se zalije stablo. U drugom slučaju izdube se oko stabla gvozdenom polugom više jama, da zrak laglje prodire u unutarnjost zemlje, a u trećem slučaju pognjoji se zemlja dobrim stajskim gnojem ili čilskom salitrovinom.

Da se za pranja ne topi tanga. Otangane bječve i druge suknenine za pranja gube posve lako boju, jer se lapo topi. Nijedna se tanga (boja) ne topi, ako se postupa kako sliedi. — Uzme se lišća od bršljana i izkuha se u vodi, na isti način, kako što se zelje kuha. U dobivenoj toploj ukropini izpere se vunena ili prtena otangana roba, pa se propere u slanoj hladnoj vodi ili moru. Tanga se ovim postupkom ni najmanje ne topi i ne mienja.

Maz ili liepak za pričvršćivanje stakla o drvo. Uzme se hladetine (gelatine) i raztopi se u toploj kvasinovoj kiselini. Raztopina mora da je gusta poput kaše ili tiesta, a kad se ohladi mora da otvrdne. Ovaj liepak rabi se topao, a kad se ohladi postane tvrd kao kamen, pa se neda drvo od stakla odieliti bez da se staklo razbije.

Biela djetelina i njeno sjeme reć bi da djeluje otrovno na razne životinje. Živinar Cancy opazio je u Francuzkoj, da su tri konja poginula znakovim otrovanja, poslje nego su pasli, po livadi zasijanoj bielom djetelinom. Ista je sudbina stigla na drugom mjestu janjad i ovce, koje su se pasle, po livadi zasijanoj bielom djetelinom.

Zeleno gojenje pržinastih zemalja. Poznato je, da se pjeskovite zemlje, dadu izpraviti gnojenjem, a da za gnojenje istih jeste najbolje bilje na njima uzgojeno. Od raznih bilina, koje se goje za zeleno gnojenje, za pjeskulje jeste najbolja smjesa od vučka i seradelle, ili gorušice i seradelle, ili pak sama gorušica. Za hektar zemljišta hoće se 36 *kg* gorušice, ali ona puno bolje uspjeva, ako se zemlja prije pognjoji su 60 *kg* salitrovine kilske. Garušica sije se okolo polovice srpnja, pa je do konca rujna već prilično dorasla, da se može podorati.

Gospodarske Viesti.

Prvim siečnja t. g. otvorena je predbrojba na jedanaesti tečaj „Gospodarskoga Poučnika“.

Predbrojba stoji za godinu dana 3 fior., za pol godine 1·50.

Novac šalje se naputicom: Upravi «Gospodarskoga Poučnika» Velaluka (Dalmacija).

* * *

Šumarski nadzornik kod Namjestništva u Zadru gosp. Zikmundowsky imenovan je šumarskim savjetnikom hrv. zem. vlade u Zagrebu. Gosp. Zikmundowsky se je svojski zauzimao za pošumljenje naših goleti, i njemu se ima zahvaliti zasnovanje naših šumskih razsadnika. Bio je odveć strog u podielivanju krčevinski dozvola i u porabi zakona proti kozam, što mu je prouzrokovalo mnoge zanoveti.

* * *

Još se izvaža vino po jamatvi kupljeno. Prodaje ima malo, jer se trgovci nadaju da će ciena pasti, a gospodari drže ciene visoko premda su pokunjeni rad posljedica koje bi mogle nastati, kad bi se Italija okoristila ugovorom.

* * *

Ulja se dosti prodaje, a ciene su mu dobre.

* * *

U proračunu Hrvatske uvrstena je stavka za podporu strukovnih časopisa.

* * *

Iz vrta pučke škole u Jamnici razdieljeno je u studenome 1891 medju žitelje 2492 stabalca oplemenjenih stabala, i to 982 kruške, 1217 jabuka; 248 trešanja i višanja, 12 breskva, 3 šljive, 2 kajsije i 28 murava.

* * *

U Bugarskoj ustrojiti će se narodno parobrodarsko družtvo sa miljun fiorina glavnice.

* * *

Zemaljska vlada imenovala je gosp. Dolovčaka putujućim učiteljem za voćarsko. Gosp. Dolovčak je davno izučio voćarstvo i sam upravljao vlastitim voćnjacim.

* * *

Za nastavnika na vinarskoj i voćarskoj školi u Vukovu imenovan je M. Trojanović.

* * *

Biskupsko vlastelinstvo u Djakovu traži vinogradara. Plaća je godišnja: 400 fior. u gotovu novcu, 400 *kg* pšenice, 400 *kg* ječma, 400 *kg* napolice, 400 *kg* kukuruza, 400 litara vina i 8 hvatih drva, te stan u naravi.

* * *

Gosp. Dragutin Hlava profesor šumarstva na kr. gosp. šumarskom učilištu u Križevčih slavio je dne 1 studenoga 1891 tridesetgodišnjicu svojeg učiteljivanja. Tom prigodom su mu prijatelji i učenici njegovi priredili krasnu svetkovinu.

* * *

Zadnja bura i studen napravila je na mnogim mjestim znatne štete zimskim usjevim i raznim voćnim stablima. Usjevi su pretrpili, jer nije bilo sniega, da ih brani od mraza.

* * *

Sležko-moravsko gospodarsko družtvo ulaže sada sve sile, da što više razširi gojitbu svinja Yorkshirske pasmine. U tu svrhu zasnovano je već deset postaja, a porazdieljeno je vriednijim gospodarim mnoga nerasta, krmača i odojaka.

* * *

Dolnjo austrijanski zemaljski odbor sklopio je zajam od 30,000 fiorina, da priteće u pomoć malim vinogradarim, koji su nastradali usljed filoksere.

* * *

Švajcarska vlada opredielila je franaka 67,400 za podporu vinarskih škola i pokusnih postaja u tekućoj godini 1892.

* * *

Gustal Keidel iz Poessnecka, dao si je podieliti povelju za jednostavnu spravu za čišćenje bačavâ.

* * *

Francuzka vlada je izdala naredbu, kojom se doneklen ublažuje takozvana „loi Greffe“. Tim zakonom je bilo zabranjeno praviti tanka vina, dočim se sad to dozvoljava, ali pod uvjetom, da se o pravljenju takovog vina ima oznaniti vlada i da se to ima kazati kad se vino prodaje.

* * *

U Baji u Magjarskoj ustanovilo se je dioničko družtvo od 500 dionica po 50 fior. svaka u svrhu, da zavedu gojitbu amerikanskih loza na veliko.

* * *

Po statističkom izvješću, u Magjarskoj bilo je 1889 godine 330,990 hektara vinograda koji su rodili 4,522,250 hektolitara vina

* * *

U Berlinu izdao je Benno Werner obću knjigu adresa evropejskih vinara U knjizi je navedeno 30 vo 40 hiljada adresa. — Adrese austrijskih vinara obuhvaćaju 14 stranica, a one ugarskih 8 stranica.

* * *

Iz Španjolske izvedeno je 1890 godine 9,196,707 *hl* običnog vina; 220,453 *hl* Jerez vina i 59,918 *hl* finih vina. Najviše tog vina izvedeno je u Francuzku, a druga na redu je Ingleška.

* * *

U Sjedinjenim državam Sjeverne Amerike hranili su lani svilce vrlo dobrim uspjehom sa lišćem od stabla *maclura*, koje lišće jako naliči lišću od murve.

* * *

Tvorničari i trgovci svilom u Lyonu zaključili su ne davati kupcim i mešetarim nikakav postotak popustnine za Kinežku, Japonsku i Tonkinsku svilu, koju im prodadu.

Pitanja i odgovori „Gosp. Poučnika".

A. Odgovori.

1. Izgnjilo mi je puno krumpira, molim vas na koji način mogu najbolje uporabiti ove druge što imam, koji su takodjer bolestni, pa se bojim da izgnjiju.

V. J. u S. (Hrvatska),

Krumpiri koji su bolestni nisu za jelo, red ih je dakle drugčije uporabiti. Ni blago neće rado da okusi nagnjio krumpir poništo pak ne kad je ona jušna gnjiloća. Nek se izkopaju i povjetre krumpiri valja odmah odstraniti sve bolestne i baciti ih na djubrište, a pošto će kašnje i prividno zdravi izgnjiti, valja ih odmah ukiseliti. Krumpire, koje smo odlučili ukiseliti valja prije prekuhati ih na paru ili u vodi. Prvi način t. j. kuhanje na paru jeste laglji, brži i bolji, ali se za rečenu svrhu hoće osobita sprava, a takovom spravom svak ne razpolaže. Gdje se na veliko kisele krompiri, tu imadu osobito podzemne prostorije, gradjene u cementu, ili se izkopaju velike jame u gnjili. Mali posjednici kisele krumpir u hrastovim bačvama, u koju svrhu najviše služe bačve od petroleja. Krumpiri se meću još vreli u bačvu, pa se sabijaju štogod je bolje moguće. Tko ih može prije izmrviti, radi puno bolje, ali za brzo mrvljenje vrelih krumpira hoće se osobita sprava. Bolji bivaju kiseli krompiri, ako se na svaku 100 k/g krompira primješa 200 grama soli. Povrh sabijenih krompira metne se sloj slame ili sječke, a po ovoj zemlje, koju se sljemenasto naslaga, da voda laglje otiče. Bolje se uzdrže krompiri u bačvama, ako su bačve zakopane u zemlji, jer ih inače valja držati u hladnoj konobi. Kiselenjem gubi se mnogo hranive vriednosti, ali bud bi se inače gnjijenjem izgubili bili svim krumpiri, kiselenje je baš prava blagodat za gospodara. Kisele krompire jedu rado svinje, krave i goveda bez razlike. — Dapače prijaju kravam muzaram, a i volovi, koji se tove rado ih jedu. Izim na ovaj način mogu se krumpiri, koji naginju gnijenju, čuvati sušenjem, ali se i za to hoće sušnice. Gdje ima tvornica za izradbu krumpira, tu se može krumpir izrabiti za škreb ili za žestu (špirit), ali naravski samo onda ako gnjiloća nije odveć maha uzela.

2. Na koji se način dade dobro čuvati umjetni gnoj?

A. M. u V. (Split).

Umjetni gnoj čuva se na suhu i hladnu mjestu. Stajanjem ne gubi svoje snage, jer glavne sastavine, kako što je topiva fosforna kiselina, nisu podvržene promjeni za stanjanja. Ali, ako umjetni gnoj sadrži odviše željeznog kisika ili gline, onda ovi mogu djelovati na njegovu promjenu, u toliko što se jedan dio topive fosforne kiseline pretvori u netopivu. Ovim načinom trpi se štete, no, ako je superfosfat priredjen od takovih sastavina, koje ne sadrže željeznog kisca ni glinjače, onda se rečena promjena nemože dogoditi. Svježi superfosfat, koji se još nije dobro posušio i uzdrio, posve lako otvrdne u vrećam, a to radi toga jer sadra otvrdne. Kad se daklen ima kupiti superfosfata valja uvjek tražiti zdrelu robu, koja nije podvržena promjenama. Kilsku salitrovinu valja čuvati na posve suhu mjestu, jer je na vlažnom mjestu podvržena raztvorbi. — Sumporno kiseli amonijak čuva se izvrstno. Pepelikove soli bez razlike upijaju vlage, a tim bivaju tvrdje, valja ih stoga čuvati na posve suhu mjestu ili, što je još bolje, valja im primješati 3 do 5 postotaka pržine ili suhe pržinaste zemlje.

3. Kako se ima obrezavati vrba pletenica, da obilno rodi, dugim, tankim šibama.

L. O. u P. (Istra)

Za vrbu pletenicu preporučaju se razni načini rezanja. Koji od načina da se uporabi zavisi ponajviše o snazi vrbe, njenoj dobi i dobroti zemlje. Mladji nasadi, u dobroj hranivoj zemlji režu se na glavu, na kratko i razi zemlje, jer se na taj način dobiva najviše liepih i dugih prutova. Čim postaju vrbe starije, tim ih se na višje reže. Kad redovitost vrba počme malaksati, onda se obrežu posve na kratko t. j. razi zemlje, a to u svrhu, da se pomlade. Nakon ovakove rezitbe za godinu ili dvi godine dana vrba slabo radja, ali ako se ona kroz to vrieme pomnjivo obradjuje t. j. ako se prorahl zemlja, i prekopa par puta u godini, onda vrbe opet za neko vrieme radjaju, kao da su novi nasad. Za vaše odnošaje mi bi vam preporučili kratku riz na glavu, jer je najbolja i najunosnija.

4. Čujem, da se preporuča amerikanski način navrćanja za voće. Molim vas u čemu se sastoji taj amerikanski način navrćanja i u čemu se razlikuje od naših načina navrćanja.

M. B. u D. (Bosna).

Jednogodišnji sjemenjaci izkopaju se jeseni iz zemlje, zamaže se pilotinam i pržinom (osobito žile), pa se čuvaju u konobi na hladnu mjestu. Navrćanje samo obavlja se jednostavnim spajanjem u kući od veljače do polovice ožujka. U tu svrhu odreže se debalcedo žila koso, pa se duž kose izrezine zareže odnosno razciepi u obliku ježičica, s kojem se pak spaja plemenika. Ježične plemenike zalazi u razciep divljake i obratno, a obe se kose površine i kora sasvim sljube, pa se priveže likom ili predjom i zamaže voštenim mazom. Ovaj način navrćanja zove se sastavljeno spajanje ili spajanje na ježičac. Navrtke se priveže u snopiće od 25 komada, i opet se zakopaju u pržinu i pilotine, gdje ostanu, dok vrieme dopušta da se mogli na polje zasaditi. Kad se je priredila zemlja za nasad, onda se izvade snopići i razrieše, pa se plemenika svakog pojedinog navrtka pokrati na jedno oko, koje kad se zasadi viri za pô prsta više visine iz zemlje. Sadnja se obavlja na više načina, ali ponajviše tako, da se lopatom podigne zemlja, zasadi iza nje u nastalu jamicu navrtak pa onda lopata izvadi, da zemlja padne na žile. Opet se lopatom pritisne zemlja, i rukom naravna okolo navrtka, da viri za pô prsta nad zemljom. — Tanke divljake nevalja navrćati, nego se drže godinu dana više u zemlji, pa se stopro droge jeseni navrću. Ovim načinom navrćanja postizava se to, da se skorom svi navrtci prime a da plemenika sraste sa divljakom tako, da se kašnje niti nepozna mjesto gdje je bilo navrnuto. —

5. Imali kakav jednostavni način za opredjeljivanje količine škroba u krumpiru?

F. K. u O. (Hrvatska).

Jednostavni, ali ne matematički točni način opredieljenja škroba u krumpiru jeste sliedeći: Iz svega krompira odabere se 10 gomolja, koji će nam služiti kao srednja mjera, pa se pomoću njihovom napravi razsoli. — Jedna polovica te razsoli mora da je tako gusta, da na njoj plivaju krumpiri, dočim u drugoj polovici razsoli mora da krumpiri tonu. Pomoću areometra opredieli se gustoća razsoli, pa se pomoću škrižaljke, kojom je providjen svaki areometar odčita na istoj, koliko sadrže škroba dotični krumpiri. Ovo je takozvani Krockerov način opredjelivanja škroba u krompirima, koji je od svih načina najbrži, najbolji i najjednostavniji.

B. Nova pitanja.

6. Na koji će mi način najlaglje i najbolje prezimiti gomolji?

A. S. u T. (Hrvatska).

7. Imam da zasadim više voćnih stabala. Molim vas na što mi je paziti pri sadnji, da stabla dobro zasadim i da mi se prime?

I. K. u S. (Brač).

8. Koji je najbolji gnoj za vinograde? Može li se na kući prirediti dobar gnoj za vinograde?

L. B. u P. (Istra)

9. Koje su prednosti kokinka kokoših, i bili amo kod nas uspjevale?

A. F. u T. (Hercegovina).

10. Često mi pretiče mlieka, kojeg neznadem kako uporabiti. Može li se i od male količine mlieka praviti dobar sir?

M. M. u O. (Zagorje).

☛ Odgovori na javna pitanja kao i nova pitanja, primaju se rado od svakoga, pa i ne bili predbrojnici.

Otvoreni dopisi "Gosp. Poučnika„

Podmirili su predbrojbu prošle godine 1891.

P. n. čč. gg. Jalšovec A. — Marušić D. J. — Obćina Omiška — Potepan J. — Verzoti G. — Tomašić F. — Jurčić F. — Forko J. — Burgstaller G. — Beljan O. T. — Hrv. Čitaonica u Vodice — Mihajlović N. — Hrvatski Skup Pučišće — Hrska D. — Buić O. C.

Predplatili su za 1. polugodište t. g. 1892.

P. n. Sl. Obrtnička Zadruga u Senju — Čitaonica u Splitu.

Predplatili su predbrojbu za teukću godinu 1892

P. n. čč. gg. Friedl H. — Nar. Čitaonica - Zadar — Čitaonica Delnička — Moretti D.r L. — Nakić F. bisk. — Canjuga F. — Čitaonica u Belovaru — Dorbolo J. — Lukšić V. — Lačić O. M. — Hrvatska Čitaonica u Makarskoj — Hrvatski sastanak na Selca — Monti Dr. L. — Štambuk Franjko — Ivanković J. — Čitaonica u Novi (Vin.) — Duboković D. V. — „Zora u Opatiji" — Gučić M. — Matejčić F. prof. — Posilović J. — Smetiško M kan. Turković V. — Zrinšćk N.

— V. gg. Pahović M. i Vidović S. — Vaša cienjena predbrojba podmirena je do konca travnja t. g. 1892.

— Sl. Hrvatski Skup - Pučišće — Pada za lanjsku, a ne za ljetošnju godinu.

— Sl. Hrvatska Čitaonica - Vodice — Na isti način, ova 3 fior. podmiruju lanjsku godinu.

— V. g. Burgstaller G. — Knjigu „O uzgoju i njegovanju cvieća", poslali smo vam.

— V. g. Zatluka I. V. Primili smo redovito i izpravljeno je.

— Sl. Gospodarska podružnica u Kopanici — Pisali smo, i zapitali smo se. Primljen odgovor priobćit ćemo vam.

— Sl Družtvo Iskra — Za ljetos nije moguće; do godine!

— V. g. Vitezić B. — Su ova 4 fior. podmiruje se godina 1889 i 1890. Srčano ozdravljamo!

— V. g. Gučić M. — 1 vami od srdca svaku!

— Sl. Obćina - Novi (Vin.) — Pisali smo vam.

— V. g. Zikmundowski F. — Izpravili smo po vašoj želji.

— V. g. Rajčić A. — Uslišani ste.

— V. g. Tomašić F. — Takodjer.

— V. g. Božić B. — Sve brojeve godine 1891 poslali smo vam skupa preporučene.

— V. g. Cvitanić L. — Izpunili smo vam želju odmah.

— V. g Mrazić A. — Broj 21 i 23 poslali smo vam iznovice

— V. g. Lašica T. — Nastojati ćemo, ali vam nemožemo ništa obećati.

U ZADRU 1892. Brzotiskom Narodnoga Lista.

Godina XI. Izlazi na 1 i 16 svakog mjeseca. Broj 3

GOSPODARSKI POUČNIK

Obće blagostanje zavisi o blagostanju pojedinca a temelj blagostanju pojedinca, jest razboriti rad uz vještu uporabu nauke i izkustva.

Upraviteljstvo lista je u Velojluci

Predbrojba u *Austro-Ugarskoj* stoji 3 for. na godinu, u *Inozemstvu* 8 franakâ na godinu. *Uvrstbe* plaćaju se 8 novč. po redku za prvi put, a svaki sliedeći put 3 novč. redak. *Clichè* računaju se 5 novč. po centimetru četvornom.

Upravitelj i Izdavatelj PETAR L. BIANKINI

Odgovorni urednik: NIKOLA ŠIMIĆ

Pisma, naputnice itd. itd. upravljaju se *Upraviteljstvu Gospodarskog Poučnika* u *Veluluku*. — Rukopisi se nevraćaju. Predbrojba je obvezna za godinu danâ, a izplaćuje se u Veluluku. Tko nepovrati prva dva broja obvezan je predbrojbi za godinu dana.

ZADAR, 1 Veljače 1892. Ciena je listu 3 fiorina na godinu. VELALUKA, 1 Veljače 1892.

Voćarstvo i zagrebačka izložba.

Piše **M. J. Dudan.**

MALO koja zemlja u Europi imade takovih uslova za voćarstvo kao naša domovina, u smislu rieči, naime Hrvatska, Slavonija, Dalmacija, Istra, Bosna i Hercegovina. U ovim našim krajevim nalazimo zastupane sve moguće visine počam od mora sve do skrajnih visina, gdje voćke mogu uspjevati; isto je tako raznovrstno zemljište i podneblje, pa i omogućuju gojenje svakovrstnih voćaka.

Na žalost naše voćarstvo je još u povojih, a ne producira obzirom na vrstnoću, i na količinu, toliko voćaka, da bi one mogle biti od važnosti za izvoz. Ono što se izvaža, kao *šljive*, *smokve* i *bajame*, sbog naše nemarnosti, nepolučuje na svietskim tržištim one ciene, koje bi faktično zasluživalo.

Kad promislimo da Štajerska, Koruška i Kranjska, zemlje znatno nepovoljnim podnebjem za voćarstvo, od te grane narodnog gospodarstva znatnu privredu imadu, moramo se čuditi. Lanjske godine Štajerska je n. p. poslala u sami Beč 100,000 hektolitara jabakovca (vina iz jabuka), iz ove činjenice moramo zaključiti, da voćke nisu samo zato da osladimo usta, nego da su veoma važna grana narodne privrede, koja zaslužuje da joj se više brige posveti nego li smo do sada činili.

Red je uvjek na pameti držati, da je zlo po onu zemlju, koja jedino na jednu vrst kulturnog bilja svoje gospodarstvo osniva, kako što se to žalibože kod nas opaža, a navlastito u Dalmaciji gdje sve o vinogradu visi. Osobito sada kada i prirodne i umjetne neprilike našoj vinovoj lozi priete, nije kud kamo, nego valja za vremena razmišljati i na druge grane gospodarstva a osobito pak na voćarstvo, koje može skoro isto tako unosno bivati, kao i vinogradarstvo.

Zagrebačka jubilarna izložba pokazala nam je u tom pogledu, da u nas svakojake voćke mogu izvrstno uspjevati, a onaj koji je mjeseca listopada imao prilike razgledati našu privremenu voćarsku izložbu, morao se je baš diviti ljepoti i obilnosti izložena voća.

Osim što je ta izložba bila zanimiva za obćinstvo, bila je zanimiva i za vještake, koji su se ondje osobito sa krasnimi jabukami, kruškami što Hrvatska (Banovina) proizvadja svestrano upoznali. Na žalost Slavonija, Dalmacija, Bosna, Hercegovina i Istra bile su posve slabo zastupane.

Najvažniji dio izložbe voća bila je bez sumje sbirka jabuka, koje se preporuča za nasad našim voćarom u raznim krajevim domovine. — Ovu zanimivu sbirku jabuka po inicijativi D.r Körörkeny-a sastavio je odbor biran po voćarskom odsjeku, koji je sastojao od gosp. presjednika Franje pl. Barača i pomologâ Dr. Köröškeny-a i Durhaneka.

U interesu naših voćara priobćujem cielu uputu koja glasi kako sliedi:

„Uputa u predloženi, te na četiri povisne zone razporedan normalni sortiment jabuka za stol i gospodarstvene svrhe, za čitavu Hrvatsku i Slavoniju.

Prvi pojas na morskoj obali i u sličnih toplih zaštićenih položaji na dobrom i propustnom tlu; preporučuju se za gojitbu po vrtovim sliedeće vrsti jabuka:

Bieli rimski Kalvil, Kanada reneta ili *Parižka Rambour reneta, Orlean reneta, Ananas reneta.*

Ove vrsti po našem sudu osim za Primorje vriedile bi i za mnoge krajeve duž obale Dalmatinske, s toga ih preporučamo i dalmatinskim voćarom

Drugi pojas ili nizki pojas, uzpored sa izdašnom kulturom trsa do 300 metara visine nad morem; preporučuju se za gojitbu po vrtovim:

Car Aleksander, Orlean reneta, Baumanova reneta, Grane francesische Reinette, Ananas reneta, Virginska ružica, Englische Wintergoldparmâne, Landsberg renata, Bieli rimski Kalvil, Rothes herbst Kalvil, Srčika, Grane deutscherbst reneta, Danziger Kantapfel, Parkerov pepinq, Karmelitska reneta.

Na polju i uz puteve, sliedeće vrsti:

Zviebel Borjorfer, Zeleni Stettinac, Graner Kurzstiel, Purpur Cousinot, Roher Eiser.

Vrsti, koje odole za cvatnje jesu:

Muškat reneta, Grosse Kasseller Reinette, Champaqner Reinette. Weiner Wintertafelapfel, Grünes Reinette.

Kao pozno kasno cvatuće vrsti preporučuju se:

Spätkblühende tafelüpfel, Goldgelbe Sommer reinette, Güsdonker Reinette, Königlicher Kurzstiel, Karpentin, Kanada Reinette.

Treći pojas ili srednji pojas uzpored sa

PODLISTAK.

Odnošaji bakterija na poljodejlstvo.

Do nedavno držalo se je i vjerovalo, da je svaka raztvorba zemlje sliedila ili usljed kakvog kemičkog ili kakvog fizičnog procesa ili pak usljed životnog djelovanja bilina. Dapače i samu raztvorbu ustrojnih tvarih tumačilo se je, kao naravni proces oksiliranja, a na upliv bakterija nije se mislilo

Danas, ali može se nekom sigurnosti uztvrditi, da ciela jedna niz raztvorba u zemlji sliedi jedino i samo usljed životnog djelovanja bakterija, jer se je dokazalo, da se u jednom gramu zemlje nalazi na miljun klica bakterija.

Gnjijenje, raztvorba i raztrošba u zemlji, kako što i oksidaranje stvarajućeg amonijaka u salitrovinu uzimlje se da je u tiesnom spoju sa životnim djelovanjem nekih bakterija.

Životnom djelovanju nekih bakterija ima se prepisati pretvorbu salitrovine u dušičnu kiselinu i amonijak, i u dušikov kisac, vodik i slobodni dušik.

Nema više sumnje, da se izlučivanje željeza iz zemlje ima prepisati takodjer stanovitim bakterijam, koji primaju karbolnat željeznog kisca i izlučuju ga u obliku hydroskyda.

Djelovanju bakterija ima se prepisati i izlučivanje sumpora na nekim zemljam, koje se djubre stanovitom vodom iz tvornica.

Isto tolikog upliva, koliko u zemlji imadu bakteriji na djubrištu. Gnoj, kako je poznato, podvržen je svakovrstnoj raztvorbi i raztrošbi, a sve se to sbiva jedino i samo pod uplivom svakovrstnih bakterija.

Gnojište je u pravom smislu rieči umjetno gnojilište ili razplodište onih vrstih bakterija, kojima je svrha podupirati raztrošbu izumrlih ustrojnih tvarih, iste oksidirati i za živuće bilje stvarati ona uglikova i dušikova, spojiva, koja služe za hranu bilja; a s druge strane, da se gnojem uvede u zemlju dovoljna količina onih bakterija čije je živovanje spojeno obstankom i uspjehom stanovitih vrstih gospodarskoga bilja.

Baratanje gnoja na djubrištu nema druge svrhe, nego da podupre razvoj i djelovanje stanovitih vrstih bakterija.

Crnica (humus), koja postaje raztrošbom ustrojnih tvarih, jeste u pravom smislu rieči proizvod nad životnog djelovanja raznih bakterija.

Crnica je mnogo važnija za redovitost zemlje, nego li se je to dosada mislilo i vjerovalo.

Djelovanje mješanca ima se više prepisati bakterijam, nego li hranivim sastojinam koje sadrži, a u mnogom slučaju nije nego skup bakterija, kojom se navrne zemlja.

Gomoljci na žilicam sočivnica, kojima je svrha sisati dušikova spojiva, sadrže u svojim stanicam veliku množinu bakterija. Ovo skupno življenje sočivnica sa bakterijim, od velike je koristi za sočivnice, jer im olakoćuje pribavu dušika, kojega u zemlji ima posve malo.

Veći dio bolesti zemalja, lukovnica i ploda, kao gnjiloća, hrdja, rak itd., nisu drugo nego po raznim bakterijim prouzročeni učinci raztvorbe.

Za živinogojstvo nisu bakteriji od manje vriednosti nego za bilinstvo.

Već kod stanovitog načina priredjivanja hrane za blago, oni su od velikog upliva.

Pri kiselenju krme, upaljenju i sličnim prigodam, bakteriji igraju glavnu ulogu.

Bakteriji su krivi, ako se krma slabo čuvana i ostali odpadci raztvore i izgnjiju, te nisu više za pravu porabu.

Najgore i najopasnije bolesti životinja jesu posljedica djelovanja stanovitih vrstih bakterija.

U mlieku, dok se omuze nema bakterija, ali ako i malo ostane izloženo zraku, nasedne se na njemu silesija bakterija koji prouzrokuju razna vrienja, odnosno pokvaru mlieka.

A opet da nema bakterija nebi se moglo tjerati sirarstvo. Bakteriji n. p. prouzrokuju u mlieku i vrhnju kiselo vrienje, koje je potrebito da se maslo brzo i kako valja utuče.

Bakteriji su oni, koji prouzrokuju stalno vrienje sira, po kojem sir dobije stalni tek i mirluh. Isti upliv imadu oni kod zrienje sira, dočim je poznata narav stalnih vrstih bakterija, koji prouzrokuju razne bolesti. **M. Č. L.**

stićenim trsom do 600 metara visine nad morem. — Za gojitbu po vrtovim preporučaju se siiedeće vrsti:

Englisce Wintergoldparmâne, Crveni Astrakan, Rothe Herbst Kalvil, Danziger Kantapfel, Königlicher Kurzstiel, Edelborsdorfer, Srčika, Baumannova reneta, Kanada reneta, Gran Reinette, Car Aleksander.

Za gojitbu na polju i duž putevâ preporučaju se:

Reinische Bahnapfel, Weisser Winter tafelapfel, Weisser böhmische Quit tenapfel, Geplamter Cardinal, Kasseller Reinette, Rother Eiserapfel, Landsberger Reinette, Goldgelbe Sommer Reinette, Graner Kurzstiel.

Četvrti pojas ili visoki pojas, uspored sa žitaricami do 800 metara visine nad more — Kao pozno cvatuće, koja za cvatnje odole zlu vremenu, te rode plodom koji se čvrsto drži na vjetru i bori, preporučaju se sliedeće vrsti:

Langes grüner Gulderling, Champagner Reinette, Rother Eiser, Luikenopfel ili *Luike, Osnabrücker Reinette,. Späthblühender tafelapfel, Goldgelbe Sommer Reinette.*

Za gojitbu na polju i duž puteva preporučuju se: *Karpentin, Purpur Consinot.*

Za gojitbu po vrtovim preporučaju sliedeće vrsti:

Englische Wintergold parmane, Grüne Schafsnase, Weisser Wintertafelapfel, Virginska ružica, Crveni Astrakan, Grosse Kasseller Reinette.

Ovo bi dakle bile vrsti jabuka, koje se našim voćarom za nasad preporučaju; razumieva se po sebi, da odbor koji to preporuča nedrži sebe nepogrešivim, pa s toga će nekoja vrst bolje uspjevati ovdje, nego li ondje, te će svaki racionalni voćar sam po sebi izabrati ono što mu je za zemljište, položaj iz podneblje prikladnije.

Glede *krušaka,* odbor nije imao toliko izkustva, da ih razporedi, pa stoga se je ograničio preporučiti sliedeće vrsti:

Forellen birne, Clairgeaux Butterbirne, Beurré superfine, Grane Dechantsbirne, Doyene de Comis, Köstliche von Chame, Armanlis Butter birne, Colmar d' Aremberg, Hardenpont Winterbutterbirne, Colmar Herbstbutterbirne, Bosé Flasschenbirne, Diels Winterbutterbirne, La duchesse d' Angouleme, Holzfarbige Butterbirne, Barone Mello, Bery de la Motte, Napoleons-Butterbirne, Winterdechantsbirne, Granerherbst Butterbirne, Pseuboit, Liegls Winterbirne i *Kaiserbine.*

Mnogi će nam zamjeriti, da smo njemačka imena vrsta jabuka i krušaka naveli, nu tako smo ih našli kod dotičnih sbirka, a na pitanje zašto je odbor ta imena izabrao, odgovoriše nam, da se izbjegne većoj konfuziji, koja bi nastala prevadjanjem, i da tako uzmognu voćari lakše naručivati razne vrsti.

Isto tako upozorujemo naše voćare u Dalmaciji, Bosni i Hrcegovini, da se glede jabuka moraju držati upute odbora, pazeći uvjek na visinu prediela nad morem, a glede krušaka, da će u gornjoj sbirci naći mnogo toga prikladna i za svoje krajeve.

Čišćenje voćnih stabala.

Stablo, koje se zanemari biva sve manje rodno, dok najzad posve izjalovi. Ako se takovo stablo temeljito izčisti, ono može postati opet rodovito, kako je prije bilo.

Nevalja miešati klaštrenje sa čišćenjem, i oklaštreno stablo hoće da bude očišćeno, ako će da rodi.

Čišćenjem razumjeva se odstranjivanje suhorine, prelomljenih mladica, posušenog lišća, mahovine, gube i svake druge nečisti, kako što i svih suvišnih mladica i grančica, koje su starije od godine dana, a koje su gusto položene. Čišćenjem stabla postizava se ono što se postizava umivanjem lica i tiela, te se tim postupkom izlaže krošnja blagotvornijem djelovanju zraka, svietla, vlage i topline.

Stablo se mora čistiti svake godine, ili najkašnje svake druge godine, i od mjeseca studenoga do veljače.

Za čišćenje stabala hoće se jedna mala žepna pilica, dobar oštri nož, dobre nožice, visoke stepenice (ljetve), te voćarskog maza.

Prije, nego li se počme čistiti jedno stablo valja ga dobro razgledati. Opazili se grana punih suhorine, mladica prelomljenih ili žutog lišća ili bolestih od raka ili druge bolesti, valja ih sasvim odstraniti prije nego li se počme čistiti.

Sad se odaberu najpre veće grane, koje su slabo izrasle, ili su guste ili su gole ili se slabo i hrdjavo granaju, pa se izčiste i odstrani sve što je nakaznoga.

Za velikim granam dolaze male, s kojima se na isti način postupa.

Ona grana, koja se ima odstraniti odpili se baš do temelja, rana se dobro izgladi nožem, pa se namaže voćarskim mazom.

Sve vrieži, kojih ima po svim jačim granam, a koje nisu od nikakove koristi odsjeće se oštrim nožem do temelja. Vrieži se ostavljaju samo u onom slučaju, ako imadu da služe za pomladjivanje stabla, a u ovom slučaju odpili se stara grana tik do vrieži.

Kako se vidi, za čišćenje stabala neće se Bog zna kakovog znanja, nego malo vježbe, pomnje i dobre volje. Ovo više pomaže, nego išta drugo, a želja da se ima nešto dobro i savršena, jeste pri čišćenju stabala najbolje ravnalo.

T. L.

Krmače majke, koje neće da doje svoju odojčad.

Raznim se uzrocim prepisuju zašto krmače majke neće da doje svoju odojčad, ali glavni uzrok malo tko i promišlja. Što krmače majke neće da doje svoju odojčad, u prvom je redu kriv svinjar, ili onaj koji se bavi okolo krmače i koji ju dvori.

Mlade krmače, koje će se prvi put oprasiti valja da svinjar pred prasenjem privikne sebi. On ih u tu svrhu više puta na dan gladi rukom po tielu, popipa joj pomnjom potrbušinu i sise.

To sve prija krmači, kad joj se pomnjom pravi i od pouzdane osobe; ona se na taj način privikne, pa joj je odojčad po prasenju mila i rado ju doji.

Par nedjelja pred prasenjem mora svinjar više puta na dan polaziti u kotac, da mu se krmača što više privikne, a svakom prigodom mora ju gladiti po sisam, da se privikne škakljanju, kojeg će joj kašnje prouzrokovati odojčad za sisanja.

Unatoč ovakovome postupanju dogodi se toliko puta, da krmača neće poništo da ju odojčad sisa. U ovakovom slučaju očit je znak, da krmača ćuti boli, kad ju odojčad sisa, a to može da bude odtud, što ju bodu oštri zubi odojčadi.

U ovakovom slučaju valja svakom pojedinom odojku otvoriti usta, i držati ih otvorena pomoću komada drva, kojeg se ostavi poprieko u usta, pa se dobrom turpijom izturpijaju svi zubi do razi desnâ. Drvo, kojim se drže otvorena usta nesmje biti deblje nego li je mali prst, da ne razvale čeljusti.

Ova se radnja t. j. turpijanje zubova može redovito obavljati svoj odojčadi odmah po prasenju, jer se tim postigne i druga svrha, naime, da se odojčad izmienično ne grize.

Ako unatoč svemu navedenome krmača neće da pusti odajčad da sisa, onda ju valja na to prisiliti. U tu svrhu drže krmaču dva čevjeka, a svinjar podmetne odojčad da sisa. Ova se radnja opetuje za 4 do 6 puta svako 2 sata vremena. a to je dosti da se krmača umiri i da postane dobra dojilja; ali valja ipak za neko vrieme paziti i po sisanju, odstraniti odojčad iz kotca.

Pri stavljanju odojčadi pod sisu valja paziti da manji slabiji odojci dobiju prednje sise, koje obiluju mliekom. Takodjer valja paziti, da svaki odojak dobije vavjek svoju sisu, a kad se tome u dva ili 3 puta priuče, onda više namienjaju sisu.

Dok se opazi da krmača rado doji, onda joj se ostavlja odojčad.

Čim su divlje pasmine svinja, tim manje trpe odojčad. Ingležke pasmine su najbolje dojilje, u razmjeru u kojem ima više ingleške krvi u našim pasminam, u istom razmjeru su krmače bolje dojilje.

Kako se čuva ljetno maslo?

Ljetno maslo čuva se u drvenim grotcim. Za rečenu svrhu najbolji su grotci od crljene bukve, dobro izradjene i providjeni dobrim obručim, a nuzto, da su posve nepropustni. — Priredjene grotce valja prije izlužiti. — U tu svrhu priredi se razsol od takove gustoće, da može u njoj jaje plivat. Tom razsoli napune se grotci i postave se na hladnome mjestu, gdje ostanu tri dana. Grotac, koji teče nije za čuvanje masla. Ista razsol može se rabiti za više grotaca, jer je dosti nakon tri dana, da se prelije u drugi novi grotac. Grotac iz kojeg se je odlila razsol ostavi se, da se dobro ciedi. Izciedjen grotac natare se sa soli i saspe se na dno malo soli, onda se unj malo po malo naloži maslo. Maslo, koje se poprema mora da je prije posoljeno, u koju se svrhu rabi najfinija i najčišćija sol, i to toliko, da na maslo dodje 5 do 5½ po sto njegove težine soli. Kako sé maslo naslaže u grotac, onako ga se pritiska pomoću drvene mečke, i to iz sredine prama krajevim, bez da se po stranam udara mečkom, a ipak tako da maslo vas prostor izpuni, i da u njemu neostane nijedna ninajmanja praznina. Kad je grotac pun naravna se površina masla i potišti se malo, a onda se razspe nešto soli i postavi zaklopac, kojega se je prije dobro izlužilo u razsoli i izciedilo, pa onda natralo sa soli.

Grotci čuvaju se na hladnu mjestu, koje mora biti istodobno hladno i dobro provjetreno. Grotci se obično stavljaju na police ili na priečne gredice, tako stoji više redova njih jedan povrh drugog, a da svaki pojedini grotac obigrava zrak na sviju strana. Svake nedjelje, a to iz početka, valja barem tri puta grotca pretometati, da se skosnu, e da se izpuni svaka praznina koja je slučajno mogla ostati u maslu. Usljed ovog premještanja i skosanja napravi se na površini nešto razsoli, koja štiti maslo od štetna upliva zraka. Prostor u kojemu se čuva maslac, mora da je polutaman.

Još se drugčije može čuvati ljetno maslo, i to na sliedeći način, koji je po mnienju mnogih puno bolji. U tu svrhu napravi se u podrumu kamenica od cementa. Njihova se dužina ravna po volji gospodarevoj, a njihova dubljina je obično 75 %m., dočim su široke 50 %m.

Ove kamenice oblože se bielim, opetovano put izpranim i izlušijanim platnom, kojeg se zasiti raztopinom salicilne kiseline. U ove kamenice naslaže se, izgnječi maslo na isti način, kako je rečeno za grotce. Kad je jedna ovakova kamenica puna naravna se maslo i pokrije se platnom priredjenim na gorirečeni način i zasićenim salicilnom kiselinom. Na ovaj način uzdrži se maslo izvrstno, ali se valja brinuti, da podrum bude dobro ventiliran, e da maslo nepoprimi kakovu zaduhu.

Čuvanje masla nemože da potraje dugo vremena, jer je po naravi naklono, da se izkvari. Tim će se ali ostati maslo zdravije i više će se vremena čuvati, čim ono bude bilo pravljeno sa više pomnje, i čim bude bilo bolje i zdravije mlieko iz kojeg je pravljeno. **M.**

Postupanje vinogradom kojeg grad (krupa, tuča) otuče.

Malo ima predjela vinorodnih, koje krupa neposjećuje. Ima takovih opet, gdje je krupa vrlo česta. Posljedice krupe su velike, jer ne samo da uništi ljetinu, ali ozledi i loze, pa ako im se ne pomogne, odnosno, ako se nepostupa kako valja, čuju se posljedice za više godina.

Evo kako valja postupati vinogradom, kojeg je krupa otukla:

Kad je krupa bila velika, te je znatno ozledila koru i drvo, valja odmah prirediti kašu (blato) od dva diela govedje balege i jednoga diela ilovače, pa namazati sve ozledjene dielove jednom rieči, namazati svaku pojedinu lozu.

Da ovo blato bude žilavije, i da ga kiša lako neizpira, valja mu primješati životinske krvi ili vode od klije. Najprije valja namazati starije drvo osobito izranjene djelove.

Što se pupova i mladica tiče, valja odstraniti one, što je krupa odlomila, a one koje se još drže, pa da su ozledjeni ostave se i namažu se rečenim blatom.

Loza, koju je krupa otukla protjera kašnje jače, osobito obilno tjeraju mladice iz staroga drva. Sve što je suvišno valja odstraniti, da se ne slabe rozgve, koje će sliedeće godine biti plodonosne.

U sličnim slučajevim ne nalaze se dotične rozgve baš na pravom mjestu, ali je red po-

moći se kako se može, da se osjegura ljetina za sliedeću godinu. Izbojim ili zapircim, koji tjeraju iz panja, valja posvetiti najviše pomnje, jer oni služe kašnje za pomladjivanje loze.

Rane i manje ozlede najlaglje zaciele i zarastu u sieni; nevalja s toga odstranjivati lišće, nego valja nastojati da lišće bude gusto, e da pravi više siene.

Od krupe zatučene loze trpe više od leda, nego zdrave, pa ih je red zimi zaštititi.

Pri nastajućoj rezitbi ravna se napram okolnostim, ali je uvjek imati obzira na zapirke iz panja, kojima se pomladjiva loza. Plodonosne rozgve za buduću godinu, biraju se od onih, koje su bolje. **A. V.**

SVAŠTICE

Maz za ormu. Orma tim dulje traje, čim je mekša. A bud je u naravi kožam, da se ukore, valja ih mazati mazom, koji će ih uzdržati meke i gibive. Takozvani kopitni maz jeste onaj bolji maz za ormu. Kopitni maz priredjiva se, kako sliedi: Uzme se kostiju civkastih i papaka govedjih, pa se iztuku i izmrve, a onda se metnu kuhati u kotlenicu su nešto malo vode. Kuha se tako dugo dok se ova mast sakupi raztopljena na površini vode. Za kuhanja valja često dolievati tople vode, a da se nadomjesti ona što izhlapi, a to za to, da raztopljena mast ne dodje više u daticaj kostima, koje bi ju upile. Kad se je prestalo kuhati i voda se je oladila, onda se odlije mast, koja je obično tekuća, i postavi se u lonac, da se taloži. Kad se je sasvim izbistrila i otaložila, onda se metne u zemljene posude, iznutri ocaklene, dobro se začepi i čuva do porabe.

Voda za pse. Glasoviti gojitelj pasa Vero Sharv tvrdi, da pasim valja često mienjati vodu za napoj, jer da ako piju uvjek iste vode, da onda obole. On tvrdi dalje, da se pasim hoće svježe, čiste vode, ali ne po volji, jer da obilnost vode hudi psima. On veli, da pse valja napajati nekoliko puta na dan u stalnom razdobju.

Odpadci iz mliekarstva, kao hrana za ribe. U Českoj, gdje imade više mliekarskih zadruga, kušali su rabiti odpadke, kao hranu za ribe, i uvjerili su se, da se ribe rečenim odpadcim rado hrane. Najviše im prijaju ugrušeni odpadci, a od svega najviše komadići starog izkvarenog sira, koji se nebi dali inače uporabiti.

Položaj vinograda. Najglasovitiji francuzki vinogrodar, Chaptol naime, piše o položaju vinograda, što sliedi: Ni okomito, ni koso padanje sunčanih zraka ne prija vinogradu. U vinogradu nesmje se ustavljati kišnica, ali nesmje ni oticati odveć naglo. Za vinograde nije najbolji položaj na briegovim, gdje su uzke doline, jer u takovom položaju uživaju puno zaštite; a opet hude vinogradim žestoki vjetrovi i posve otvoren položaj. Blizina mora, i svake druge vode, koja prouzrokuje stalne struje prija vinogradim, samo ako u takovim mjestim nisu nizine, koje obiluju rosam i na kojim se dugo vremena uzdrži magla. Južni položaj jeste od svih položaja najbolji. U jugoistočnom položaju dobiva se bolje vino, nego li u jugozapadnom, premda je jugoistočni položaj izložen kasnim mrazovim, jer sunce brzo i rano raztopi mraz.

Mrazovac i glavnica.

Poznato je, da mrazovac i glavnica jesu otrovne nametnice, od kojih se prva pojavlja na livadam, a druga na raži. I jedna i druga mogu se dobro uporabiti, jer se traže u ljekarstvu i skupo se plaćaju.

Mrazovac dozrieva baš, kad se kosi sieno. Ako se tom prigodom ima pomnje pokupiti glavice, koje su pune sjemenja, pa ih razastrieti na tavan, na suhu, a sjenastu mjestu, one se brzo posuše i lako ih je izmlatiti.

Sjeme od mrazovca jeste dosti težko, a prodaje se po težini, s toga u onim mjestim gdje raste puno mrazovca na livadam može se imati liepa dohoda od sjemena od mrazovca, pa se svakome savjetuje sakupljanje glavica.

Kao nametnica raži veoma je česta glavnica (claviceps purpurea), koja se takodjer rabi u ljekarstvu i rabi dosti skupo.

Veća se zrna glavnice više traže i bolje plaćaju nego ti malena, pa s toga, kad se žanje raž valja kupiti glavnicu i prebirati veća zrna.

I kad se mlati raž može se prebrati glavnica, koju i onako valja odstraniti iz zrnja radi njenih otrovnih posljedica u kruhu. **D. L. P.**

Gospodarske Viesti.

Iz statističkog izvješća taljanskog ministarstva za poljodjelstvo u Rimu, razabire se da je jematve lanjske godine 1891 Italija napravila 34 970 000 hektol. vina t. j. 5,513,300 hektolitara više negoli jamatve godine 1890. Evo kako vino rodi u svakoj pojedinoj pokrajini u godini 1891:

Piemont	rodio je	1891	g.	3,802,100 Hl
Lombardija	„	„	„	941 000 „
Mletačka	„	„	„	578 800 „
Liguria	„	„	„	274,000 „
Emilija	„	„	„	2,775,800 „
Marke i Umbria	„	„	„	3,505,300 „
Toškana	„	„	„	2,964,300 „
Lacij	„	„	„	1,471,600 „
Apulija	„	„	„	5,671,500 „
Pokraj. sred. mora	„	„	„	6,569,100 „
Sicilia	„	„	„	6,569,100 „
Sardegna	„	„	„	1.255,300 „
			Ukupno	34,970,100 Hl

* *
*

Ugarski se trgovci tuže, da se je jesenos pri velikom izvozu vina iz Dalmacije za Magjarsku dogodilo nepodobština rad prevoznih ciena. Parabrodarska družtva su podigla neposlašteno prevoznu cienu za 20 do 30 novč., a izim toga njihovi agenti, koji su istodobno posredovatelji u vinu, slali su prije vina svojih štićenika, pa ono trgovaca.

* *
*

Još nijedne godine, do ove dobe, nije izvedeno toliko radnja u polju, koliko ljetos. — Blaga vremena su baš u prilog težaka. Na zaklonjenim mjestim ima već mladog boba, a na nekim mjestim počele su praske resti.

* *
*

Za šumarskog pokrajinskog nadzornika imenovan je gosp. F. Trepper, dosad šumarski povjerenik u Trstu, i zasio je već na svoje novo mjesto.

* *
*

Hrvatsko slavonsko gospodarsko družtvo imalo je dne 22 p. m. svoju glavnu godišnju skupštinu.

* *
*

Od 1 siečnja obaljena je vozna ciena za tovare, koji će ne prenašati na prugi Sisak-Cormons ili Zagreb-Cormons.

* *
*

Iz željezničkih postaja u Austro-ugarskoj može se sada slati roba izravno preko Rieke ili Trsta, uz prikličak na orientalne željeznice uz obaljenu cienu.

* *
*

Prvim siečnja počeo je izlaziti u Varaždinu prvi hrvatski „Lovački List“.

* *
*

U Srbiji je stupio u kriepost novi šumarski zakon, koji se dieli na sliedeća poglavja: I. podela i ograničenje šuma; II. šumska uprava; III. o postupanju državnim šumama; IV. postupanje sa občinskim šumam; V. postupanje sa manastirskim šumam; VI. postupanje sa privatnim šumam; VII. o popaši i žiropaši; VIII. šumske krivine.

* *
*

Od I. do IV. mjeseca godine 1891 ubijeno je u Hrvatskoj i Slavoniji 7 medvjeda, 26 vukova, 5 vučica, 291 lisica, 28 divljih mačaka i 52 kune. Onim koji su poubijali ove grabežljive zvieri podieljeno je 407 fior. nagrade.

* *
*

Gosp. Turković vlastelin u Kutjevu, koji ima već zasadjeno 500 jutara zemlje orahom i pitomim kestenom, odlučio je zasaditi još drugih 1500 jutara zemlje, jer orasi i pitoni kesteni na inače slaboj zemlji izvrstno uspjevaju.

* *
*

Iz sjevernih pokrajina naše države tuže se, da je palo malo sniega, pa da su zimski usievi slabo zaštiteni od zime.

* *
*

Na gospodarskom zavodu u Taboru slavili su dne 9, 10 i 11 siečnja dvadesetipet godišnjicu obstanka zavoda. Bilo je velikih svetkovina, a i pravom, jer je gospodarski zavod u Taboru najbolji zavod u Cislajtaniji.

* *
*

U sjevernim predielim Češke drži putujuća predavanja o mliekarstvu gospodja Polak, koja je usposobljena učiteljica mliekarstva. Ima u ovim mjestim gdje predaje, silu slušateljica, jer ona predaje samo ženam.

* *
*

Hartiju od staničevine počeli su rabiti kao sredstvo za zaštitu bilina od zime.

* *
*

Proizvoditelji žeste u Njemačkoj pravili su kušnje o uzgoju čistog kvasca, i kušnje su posve dobro odgovorile. Čisti kvasac uzgajat će se odsele na veliko i prodavat će članovima po 3 fiorina svaki kilogram.

* *
*

Na ljeto od 1 lipnja do konca rujna t. g. obdržavat će se Scheveningenu medjunarodna izložba za sport, ribarstvo i konjogojstvo.

* *
*

Francez Villon piše u „La lumière életrique“, da se ozonom može poboljšati vino i žesta. Da je on već napravio više kušnja na malo i na veliko, i da su sve dobro uspjele.

* *
*

Za proširenje Pasteurova zavoda, u kojemu se proučavaju procesi vrienja, a kojim bezplatno ravna učenjak Duslaux, glasovala je zastupnička kuća u Parizu 25,000 franaka. Zavod će se unapred baviti iztraživanjem vrienja vina, piva, jabukovine, mlieka itd., te će se pretvoriti u „Institut supérieur de la Braperie“.

* *
*

Po „Settimana vinicola“ vetašno vino može se liečiti svježim mliekom. U tu svrhu pretoči se vino u čistu baćvu, pa se na svaki hekti. vina doliju 2 litra mlieka i dobro se izmućka. Nakon osam dana pretoči se vino.

* *
*

U samoj Girondi napravljeno je prošle jeseni 1891 godine 2,445,220 hektolitara vina, dočim se je godinu dana prije t. j. 1890 god. bilo napravilo samo 1,593,941 hektolitar.

* *
*

Zdravstveno vieće dipartimenta Seine zabranilo je porabu strontimnovih soli za odstranjene sumporove kiseline iz vina, kako što je to savjetovao i preporučao neki gosp. Riche.

* *
*

Tunizija je zadnje jamatve napravila 98,068 hektolitara crnoga vina, i 7073 hekt. žutine.

* *
*

U Kaliforniji napravilo se je zadnje jeseni 15,000,000 gallona vina, a posušilo se je puno suhva, koje su dobro uspjele i dobro su se razprodavale.

Pitanja i odgovori „Gosp. Poučnika“.

A. Odgovori.

6. Na koji će mi način najlaglje i najbolje prezimiti gomolji?

A. S. u T. (Hrvatska).

Gomolje, koje hoćemo da nam dobro prezime, valja da pospremamo zdrele i provjetrene. Gomolji, koji nisu još dozreli lako gnjiju, kako što i gomolji, koji se pospremaju dok se izvade iz zemlje. Izkopani gomolji razastru se nekoliko dana na sjenastu mjestu na tanko, da se provjetre t. j. da izgube što više vode. Pri tom naravski odstrane se svi nagnjili, nagrizeni ili inače oskvrnjeni krumpiri. Bolje prizimljuju gomolji na kojih ostane nesto zemlje, jer im je zemlja zaštita za proti svakoj nepogodi, a sitne žiličice ostanu netaknute. Gomolji najbolje prezimljuju u suhoj zemlji na hladnu mjestu, sada to mjesto može biti izkopana jama ili konoba. Glavno je za prezimljenje gomolja, da ne trpe odveć vlage i da ih led ne ubije. Sušu, ako su u zemlji ili suhoj pržini podnašaju mnogo laglje. Gomolje nekih glinijih vrstih cvieća bolje je držati u grumenu zemlje sve do proljeća, dok počmu tjerati, pa ih onda razgledati i razčistiti.

7. Imam da zasadim više voćnih stabala. Molim vas na što mi je paziti pri sadnji, da stabla dobro zasadim i da mi se prime?

I. K. u S. (Brač).

Prije nego li će se zasaditi jedno stablo, valja vidjti jeli prikladno za sadnju, a onda jeli zemlja i položaj prikladan za dotičnu vrst stabla. No, pošto se zemljište i položaj nemože mienjati red je posvetiti svu pomnju stablu, i to baš njegovim dvim glavnim djelovim: žilam na ime, i krošnji. Sve one žile koje se za razsadjivanja ozlede valja odrezati Riz se obavlja

okomito, posve oštrim nožem ili dobrim nožicama. Ovim načinom podupre se s jedne strane da rane brzo zaciele, a s druge strane, da brzo protjera puno mladih žila. Žile stabala, kojih su navrtci od sjemenjaka, režu se samo one, koje su jače ozledjene ili su posahle; jače se mogu rezati žile patuljastih vrstih, jer one brže i jače razvijaju žile. Krošnja zrnatoga voća, kao kruške, jabuke itd pokraćiva se stopro godinu dana iza sadnje. Ali, ako su mladice odveć duge, pa se je bojati da bi s izparivanja posahle prije nego li se razmjerno žile razviju, onda se poklaštre do polovice. Sliedeće jeseni ili premalića, kad se je posve uvjerilo, da se je stablo primilo i žile pustile, onda se izklaštri temeljito krošnja čuvajuć samo one grane, koje su potrebite, rad oblika krošnje. Košticavom voću, kao praskvam šljivam itd. itd., klaštri se krošnja pred sadnjom. Klaštrenje košticavih voća obavlja se oštro i na kratko, jer sliedeće godine neima na stablu toliko pupolja za razvoj grančica, koliko bi ih se htjelo za obnovu krošnje. Još vam je paziti pri sadnji da stablo ostane licem prama suncu t. j. onako okrenuto prama svjetlu, kako što je prije stajalo, te da bude uprav onoliko duboko zasadjeno, koliko je prije bilo.

8. Koji je najbolji gnoj za vinograde? Može li se na kući prirediti dobar gnoj za vinograde?

L. B. u P. (Istra).

Svaki vinogradar prije nego li će zagnjojiti svoj vinograd, mora da je na čistu, koja je vrst gnoja za njegov vinograd najbolja i najprikladnija. Za to hoće se da je on posve na čistu o vrsti zemlje i njenim potrebam o položaju i o naravi vrsti loze. Suvišno je da spomenemo, da ipak na da sve odlučuju novčana sredstva, kojima čovjek razpolaže. U većem dielu vinorodnih predjela vole gnojiti vinograde bilinskim gnojem nego li životinjskim. Francuzi n. p. riedko kada rabe životinjski djubar. Zemlja iz šuma cieni u velike za gnojenje vinograda. Dobrim, tustim zemljam prija najviše bilinski gnoj, dočim za mršave zemlje bilinski gnoj nedotiče, i bolje je rabiti životinski gnoj, jer je on u takovom slučaju od puno većeg učinka. Bilinzki gnoj puno bolje prija vinogradim u južnom položaju, nego li u ijednom drugom položaju, pa se s toga u takovim vinogradim siju izmedju redova razne trave i druge rastline za gnojenje. Kad zasijano bilje izraste, podore se, pa ono brzo sagnjije i raztroši se. Ovo zeleno gnojenje obavlja se od dobe kad se razkopa vinograd do prve kopi. No u južnim predjelim, gdje je zima blaga puno se bolji učinak postigne, ako se dotična bilina zasije u vinogradu jeseni po jamatvi. Ako se ovo zeleno gnojenje obavi 2 do 3 godine za sebice, zemlja postane baš mastna, pa ju kašnje valja gnojiti drugim gnojem. Životinski gnoj je takodjer izvrstan za vinograde, ali pri izboru istog valja biti veoma obzirni, jer se može imati više štete nego koristi. — Govedji gnoj jeste najbolji gnoj, jer ne samo da prija svakoj vrsti zemlje, ali ne priobćuje vinu nikakov neugodni vonj i tek. Ovčiji i konjski gnoj nije za vinograde, poništo pak za vinograde, koji su zasadjeni na lakim i toplim zemljam. Pomješan govedjim gnojem i slamom, osobito ako je dosti zdrio može se rabiti za teže zemlje n. p. za ilovače, gnjilače i naplavne zemlje. Konjski i ovčiji gnoj jeste topao, pa djeluje dobro samo u hladnim, čvrstim i žilavim zemljam. Svinjski gnoj nije za vinograde, a kokošinje i ljudske izmetine mogu se samo onda nekim uspjehom rabiti za gnojitbu vinograda, ako je dobro raztrošen i pomješan zemljom. Blizu rieka mogu se vinogradi gnojiti muljastom vodom, čiju se gnojnu snagu povećava. ako se izkopa jama u kojoj se bacaju razni odpadci, koji se polivaju često osokom pa se kroz tu jamu čini prolaziti muljastu vodu. U novije doba preporučaju za vinograde razne kalijeve i amonijakalne superfosfate. To su i ako jednostrane, ipak izvrstne i djelatne vrsti djubra, ali su odveć skupe. Pri nabavi umjetnog gnoja valja unapred, da prodavaoc zajamči njegovu snagu i postotak topivih sastavina.

9. Koje su prednosti kokinka kokoših, i bili amo kod nas uspjevale?

A. F. u T. (Hrcegovina).

Kokinke su kokoši, koje nesu liep broj jaja, a nuzto su izvrstne kvočke. Ta njihova naravna naklonost, da se lako razkvoče, djeluje štetno na kolikoću jaja. Njihova su jaja, surazmjerno jajim drugim pasmina odveć malašna, pa se zato lako ne prodavaju. Kokinke nesu dosti jaja zimi, a to im je velika prednost. — Izim toga su izvrstne kvočke, na koje se čovjek može podpuno pouzdati, a takodjer su izvrstne majke i vodilice. — U prolieće rano se razkvoče, pa se s toga može rano uzgojiti piladi, koja još iste godine nese jaja. Kokinke se daklen nemogu uvrstiti u broj dobrih nosilja jaja, jer se lako razkvoče, a s istog se uzroka težko tove. Druga je velika mana kokinka ta, da si težko same hranu traže; valja ih s toga preko ciele godine iz rukuh hraniti, a to je puno dangubno, osobito za gospodara, koji ima drugoga posla. Nego u kućanstvu, gdje se razpolaže malim prostorom i gdje se gazdarice bave kokošarstvom, kokinka se nebi imala zanemariti, kako ni ondje, gdje se goje kokoši na veliko, te se hoće izvrstnih kvočaka. Uz povoljne uvjete i primjernu njegu, uspjevati će kokinke bez sumje i kod vas.

10. Često mi pretiče mlieka, kojeg neznadem kako uporabiti. Može li se i od male kolikoće mlieka praviti dobar sir?

M. M. u O. (Zagorje).

Iz male kolikoće mlieka težko je praviti dobar sir, jer se dobar sir u pravom smislu rieči pravi iz slatkog mlieka, a čuvati malu kolikoću mlieka više dana zasebice, dok se nakupi 20 do 40 litara mlieka a nuzto, da mlieko ostane slatko stvar je veoma težka. Gdje se ima malo mlieka na razpoloženje, puno je bolje praviti male sire iz kiseloga mlieka, koji se mogu praviti od najmanje kolikoće mlieka. Pri tom postupa se, kako sliedi. Obrano mlieko drži se u toploj sobi, gdje ima barem 15° C., dok se ne počme ugušćivati. Onda se postavi posudu sa mliekom na ploču od ognjišta, ili na tihoj vatri, da se postepeno ugrije do 25° ili 30° C., i na toj toplini drži se tako dugo, dok se sirac od sirutke odieli, odnosno dok se mlieko usiri. U većoj toplini dobiva se tvrdji sir, koji sporo i težko dozrieva. Da si bude dobar nesmje mlieko biti odveć staro, niti dugo stajati na vatri. Po sirenju odieli se sirac od sirutke, u koju se svrku sve prociedi na krpi. Da se bolje sirac izciedi metne se svom omotanom krpom u ciedilo, pa se pritisne daskama i kamenjem. Ako uslid tištenja sir bude odveć tvrd, onda mu se primieša malo mlieka ili vrhnja, pa se sve dobro izgnječi, i za gnječenja doda se malo soli i malo kumina. Izgnječen sirac ostavlja se u kalupe, tako da u svakom sirou bude nešto 100 grama u težini. Ovako priredjen sir može se odmah jesti. Sir koji se odmah ne potroši, čuva se na policam na slami u zračnu mjestu, gdje nema zareznika, a po gotovo ne muha. Ako se za čuvanja na siru počme pojavljati pliesan, valja ga odmah oprati u razsoli. Svako često valja sir prevrćati i premetati Mekši, mladji sir postavlja se na gornje police; stariji, zdreliji na dolnje police U 2 ili 3 mjeseca uzdrije sir, a to se pozna po tom što požuti i postane mastan, a nuzto biva osobite tečnosti. Mogu se trošiti i nakon 6 ili 8 nedjelja dana. Kad sir usljed sdrienja odveć omekša, valja ga brzo potrošiti, jer se takav sir nemože dugo držati.

B. Nova pitanja.

11. Može li se blago krmiti lišćem i odpadcim od blitve?

L V. u T. (Hrvatska).

12. Molim vas, na koji se način najlaglje čuvaju jabuke, a na koji orasi?

H. B. H. u S. (Bosna).

13. Amo se često dogodi, da ciela stada krava izvrgnu. Molim vas, što je tomu uzrok i zašto krave izvrgnu?

I. S. u P. (Cetina)

14. Molim vas, na koji se način najlaglje čuvaju butine (šunke) i slanina?

T. F. u R. (Istra).

☛ Odgovori na javna pitanja kao i nova pitanja, primaju se rado od svakoga, pa i ne bili predbrojnici.

* * *

Prvim siečnja t. g. otvorena je predbrojba na jedanaesti tečaj „Gospodarskoga Poučnika“.

Predbrojba stoji za godinu dana 3 fior., za pol godine 1·50.

Novac šalje se naputicom: Upravi «Gospodarskoga Poučnika» Velaluka (Dalmacija).

Otvoreni dopisi "Gosp. Poučnika„

Predplatili su predbrojbu za teukću godinu 1892.

P. n. čč. gg. Antićević J. — Barbalić I. — Peklić M. — Samobor S. — Trgovačka i Obrtnička Komora u Zagrebu — Občina - Bol — Burić M. — Luketin D. Š. — Nisiteo V. — Oman M. — Borelli knez M. — Buconjić P. pr. bisk — Oršić M. — Purgić O. A. — Stipanović T. G.

Predplatili su za I. polugodište t. g. 1892.

P. n. čč. gg. Kirinčić D. A. — Antić. I. — Čitaonica u Praputnjaku.

Podmirili su predbrojbu prošle godine 1891.

P. n. čč. gg. Fortunić V. — Pavčec M. — Peštalić O. F. — Špero D. — Tripalo Dr. A. — Rako O. A. — Gjurgjević J. M. — Mišetić Dr. R. Tailsbauer N. — Rukavina pl. I. — Srdoc S. — Ševeljević G. — Vukasović I.

— V. g. Luketin D. Š. — Pisali smo za izvor i ciene umjetnoga gnoja za vinograde.

— V. g. Hrdalo N. — Vaša cienjena predbrojba podmirena je do konca rujna t. g. 1892.

— V. g. Žanko S. — Takodjer do konca kolovozu t g. 1892. Dok ostane vremena pisat ćemo, a nuzto srčano pozdravljamo.

— V. g. Vranyczany Bar. E. — Sravnano je.

— V. g. Blagajnik družtva? u Splitu. — Na pašici naputice u vriednosti od fior. 150, koje ste poslali dne 15 siečnja t. g. Vaše čaštno ime nije čitljivo, a zaboravili ste napisati ime družtva. Bud nemožemo novac uknjižiti, molimo Vas javite nam dopisnicom ime družtva.

— V. g. Purgić O. A. — Srčano odzdravljamo.

— V. g. Stipanović T. G. — Svaka je izravnana. Živili!

— V. g. Mazzura N. — Pisali smo vam da je vaša cienjena predbrojba podmirena do konca lipnja t. g 1892.

V. g. J. J. B. u L. (Brač) — Na pitanja, koja ne nose podpisa, načelno ne dajemo odgovora.

— V. g. Potepan J. — Bude li tko tražio košnica staroga sustava naputiti ćemo ga na vas. Da ste nam zdravo.

— Sl Čitaonica u Praputnjaku — Broj 24 poslali smo vam po drugi put.

U ZADRU 1892. «Hrvatske Narodnoga Lista».

Godina XI. Izlazi na 1 i 16 svakog mjeseca. Broj 4

GOSPODARSKI POUČNIK

Obće blagostanje zavisi o blagostanju pojedinca a temelj blagostanju pojedinca, jest razboriti rad uz vještu uporabu nauke i izkustva.

Upraviteljstvo lista je u Velojluci

Predbrojba u *Austro-Ugarskoj* stoji 3 for. na godinu, u *Inozemstvu* 8 franakâ na godinu. *Uvrstbe* plaćaju se 8 novč. po redku za prvi put, a svaki sliedeći put 3 novč. redak. *Clichè* računaju se 5 novč. po centimetru četvornom.

Upravitelj i Izdavatelj PETAR L. BIANKINI

Odgovorni urednik: NIKOLA ŠIMIĆ

Pisma, naputnice itd. itd. upravljaju se *Upraviteljstvu Gospodarskog Poučnika u Veluluku.* — Rukopisi se nevraćaju.
Predbrojba je obvezna za godinu danâ, a izplaćuje se u Veluluku.
Tko nepovrati prva dva broja obvezan je predbrojbi za godinu dana.

ZADAR, 16 Veljače 1892 — Ciena je listu 3 fiorina na godinu. — VELALUKA, 16 Veljače 1892.

Nešto o nauki o kemijskim gnojivim

po prof. **Georgesu Villeu.**

Budući se je ima par mjesecih po francuskim novinama uzvitlala velika prašina glede ovog pitanja, bilo je govora i u mnogim domaćim novinam, cienimo uputno da ob ovome predmetu rečemo mi našu.

U našem je listu, još prije nego se je razvila razprava o Georgesu Ville o ovoj nauci, napisao obširnu razpravu naš suradnik M. J. Dudan, i to baš o zelenom gnojenju i o umjetnih gnojivi, što bi tiskano u „Gospodarskom Poučniku" 1891. Po tom su naši čitatelji prilično upućeni o ovom pitanju, pa nećemo da opet ponavljamo poznate stvari.

Pročitavši pomnjivo brošuru što je polovicom studenoga objelodanio u Parizu Emile Gautier pod naslovom *„Une revolution Agricole"* ostali smo posve zadovoljni o duhovitom načinu, kojim pisao popularizuje cielu tu važnu nauku, i nema sumnje da će zdrava jezgra one klice naći svestrana odziva u gospodarskom svietu.

Kad bi nas pak netko pitao, što smo novoga našli u toj razpravi, mi bi odgovorili: i ako nema ništa posve nova, ipak je veoma bistro i konsekventno tumačena nauka o *mjerodavnim gnojivim* (Les dominant), a posve je nova tvrdnja da *loza*, i *sve voćke*, kako što su *krumpir* netrebaju dušičnatih gnojiva, jer da biljke sve te iz zraka upijaju dušik kroz lišće.

Ta činjenica sama vriedi suhoga zlata, kako svaki poljodjelac na prvi mah uvidja; jer tim se pršteduje za lozu, voćke i krumpir dušik koji je najskuplji od svih ostalih gnojivih počela.

Za vinogradare i voćare imamo kao važnu novost nepodpuno gnojivo 6 K., koje sastoji iz vapnikova superfosfata sa 15% raztopljive fosforne kiseline . . . 400 kg
Sadre ili vapnikova sulfata . . 400 „
Pepelikova karbonata t. j. rafinovane pepelike sa 9% . . . . 200 „
1000 kg

Kako nam brojevi, a i očitovanja ugledne Braće Malen iz St. Emilona, te presjednika „Francuskog gospodarskog družtva" Markisa Dompierre dokazuju, to je gnojivo za vinograde polučilo na raznovrstna zemljišta baš sjajni uspjeh, dapače kod samoga prof. Georgesa Ville-a na pokušalištu u Vincennes kod Pariza, urodilo je *180 hektolitara vina na hektar vinograda.* S toga mi svim našim vinogradarim moramo najtoplije preporučiti da odmah sada kušaju taj gnoj na vlastitim vinogradim. Osobito pak u Dalmaciji, gdje se najviše oskudjeva gnojivom, taj će gnoj biti prava blagodat; a nema sumnje da i u Slavoniji, Hrvatskoj i Istri gdje imadu filokseru, taj će gnoj mnogo pomoći, da se loze ojačaju, i tim više odole filokseri. Naši vinogradari preko Velebita, koje je već filoksera opekla, neka pokušaju, jer samo svestranim pokušajem dade se pitanje sigurno riešiti.

Nova nam je donekle, i teorija drugog načina rezanja loze, nu, kako sam prof. Ville kaže, valja ju prilagoditi okolnostim podnebja, zemljišta i vrsti loze, te samo na temelju opetovanih kušnja ustanoviti, kako dugo možemo uspjehom lozu rezati.

Manjkavu nalazimo knjigu Gautiera u tom što nam za žitarice i ostalo trgovačko bilje ne daje posebnih naputaka o načinu gnojenja. I njegove nazore o stajskom gnoju nemožemo posve dieliti, jer je on zaboravio na važnu okolnost; da ako (što i mi dopuštamo) stajski gnoj predstavlja kemisko gnojivo najlošije vrste, ono ipak imade osobitu i veliku vriednost jer poboljšava fizikalna svojstva kulturnoga tla. A ta je okolnost osobito za ilovasto i gnilasto zemljište od velike važnosti.

Doznajemo da će brošuru E. Gautiera izdati na našem jeziku gosp. Dudan uz nekoliko kritičnih opazka, pa s toga cienimo da je za danas dosta o ovom predmetu.

Na koncu, upozorujemo sve naše gospodare da se za nabavu svih vrstih kemijskog gnojiva a navlastito za nabavu gnojiva br. 6 K, koji služi za vinograde, krumpir i voćke, kako što i za sve potrebite naputke o uporabi umjetnih gnojiva; obrate našem suradniku gosp. M. J. Dudan, oenokemičaru u Zagrebu.

Plućna bolest kod životinja.

Poznato je, da se zadnjih godina plućna bolest medju domaćim životinjam žestoko širi,

PODLISTAK.

Da obuća bude nepromočna.

Prvi i glavni uvjet za ljudsko zdravlje jeste, da noge budu vavjek suhe i tople. Barem ova teorija vlada u Ingležkoj, a mora se ipak priznati, da su Inglezi najpraktičniji narod. — Kod njih je dapače ta teorija tako udomljena, da je davno postala poslovicom.

Inglez se najprije brine za dobre čvršte i nešto široke postole. S tog je razloga i liepi ukus ingleza razvijen tako, da se malena noga u tiesnim cipelam drži za nakazu tiela, a po pravoj estetici engleza noga mora bit surazmjerna veličini i čvrstoći tiela, dakle velika.

Mi se čudimo nogam ingležkih gospodja, koje kod nas putuju, a inglezice se koče što imadu liepe velike noge, pa iz kokešerije prave haljine s preda nešto kraće, da im se vidi liepa velika noga. No, ostavimo etičnu stranu noge, a predjimo na drugo.

Inglez, dok je odabrao dobar par postolih, odmah se brine da budu nepromočne, jer suhe noge, zdravo tielo.

Puno se i puno sredstava i načina preporuča, da se obuću napravi nepromočnom. Nedotiče nam prostor lista, da sve te načine opišemo, ali ćemo opisati način, koji je najlaglji, a stodobno najbolji.

Bieli, meki parafin raztopljen u benzini pokazao se je, kao najbolje sredstvo, da koža, odnosno obuća postane nepropustna.

U tu svrhu kupi se bielog, mekog parafina, a izreže se na sitne komadiće, koji se metnu u jednu staklenicu, koju se prije do polovice izpuni benzinom. Ako usljed dodatka komadčeka parafina nebude staklenica puna, onda se dolije benzine, tako da do grla staklenice ostanu 2 do 3 prsta praznine.

Šad se staklenicom izmućka, da se parafin u benzini raztopi, pa se dodaje neprestano komadčeka parafine, i neprestano se mućka, i to tako dugo, dok se parafin topi u benzini. Kad se parafin više ne topi u benzini, nego komadčeki padaju na dno, onda se više ne dodaje parafina, nego se još uvjek dobro mućka.

Na ovaj način ili ovim postupkom dobije se raztopina parafina, koja ima svojstvo, da pravi obuću nepromočnu.

Uporaba ovog sredstva biva na sliedeći način:

Najprije se dobro izčisti obuća, koju hoćemo da napravimo nepromočnom, pa se onda uzme kist od mekih štetina ili dlaka, umoči se gori opisanu raztopinu parafina, pa se pomnjom maže po gornjem kožnatom dielu obuće. To mazanje raztopinom parafina ide posve brzo, jer je prilično tekuća, i jer benzina odmah izhlapi, dočim parafin ostaje u pučim i luknjicam kože i izpunja ih ili ih začepljuje

Najviše pomnje valja posvetiti šivu, i spojnicam podplata, te ih opetovano i dobro mazati raztopinom parafina, dok se sve luknje i praznine sasvim izpune i postanu gladke.

Ovom raztopinom parafina mogu se i podplati mazati, ali je mazanje podplata manje u običaju, jer su dobri podplati već za sebe nepropustni.

Podplati čvrstih cipela za planinsku porabu običavaju se mazati raztopinom parafina. Podplati namazani raztopinom parafina omekšaju, bivaju gladki, ali su zato mnogo trajniji, a posve nepropustni.

Obuća, koja je za gradsku porabu, gdje imade pločnika, nesmjedu se mazati podplati parafinom, jer bivaju odveć gladki, pa se lako na njih skliza, a ako se nesretno posklizne može se vrat ulomiti.

Dosti je mazati gornji dio obuće, jer kad je gornji dio dobro namazan, i kad su podplati dobri, obuća biti će bez dvojbe nepromočna.

Benzina neostavlja vonja, jer sasvim i brzo izhlapi, a koža od postola namazana parafinom posve je mehka i gibiva, pa postoli ne žuljaju.

I tanka, ženska obuća od svjetleće se kože, može se mazati raztopinom parafina, jer se i kašnje lašti. Parafinom namazana obuća može se čistiti i svjetlati, kako obuća, koja nije bila namazana.

Svaki mjesec ili svaka dva mjeseca dana valja obuću iznova namazati raztopinom parafina, jer tim biva trajnija i nepromočnija.

Ovu radnju t. j. namazanje valja obavljati po danu daleko od vatre, jer se benzina lako upali. I druge kožnate tvari, koje se hoće da budu meke i nepromočne mogu se mazati raztopinom parafina. **S. V.**

i da joj podligaju najviše goveda, i to osobito krave.

O načinim, da se predusretne širenje te bolesti, napravljeno je svakovrstnih kušnja, a i države su skrojile zakona u rečenu svrhu. I zastupnička kuća u Beču zaključila je zadnjih dana, da se što prije izradi i predloži osnova zakona, kojom da se predusretne širenje plućne bolesti kod životinja.

Od kolike će vriednosti biti ti zakoni, odlučit će budućnost, za nas je važno znati, što je znanost izvjestna postigla svojim kušnjam.

Doktor Scütz profesor na živinarskom zavodu u Berlinu izveo je najviše tih kušnja, i osvjedočio se je, da one životinje kojima se navrne plućna bolest na način, kako se navrnu ospice, da one životinje neobole od plućnih bolesti. Vrid, koji se vadi iz toplih pluća, puno je djelatniji za navrćanja, ako se je rabio još topao, negoli je kad se ohladi.

Djelatnost toplog vrida opaža se izmedju 4 i 7 dana, i to tako žestoko, da od deset navrnutih životinja osam njih izgubi rep. Hladni vrid biva djelatan četarnaest dana nakon što je navrnut, ali je učinak onako dobar, kako od toplog vrida.

Životinje navrnute studenim vridom bile su postavljene u štaje izmedju plućno bolestnih i nisu primile bolest, dočim zdrave. ali ne navrnute životinje, koje su za isto vrieme stajale u staji izmedj bolestnih, navukle su si plućnu bolest.

Za gospodare jeste od velike važnosti, da je izkustvo dokazalo, ono što se je već davno tvrdilo, naime da se navrćanjem može prepriečiti za razno širenje plućnih bolesti.

Dužnost je sad gospodara, da brani blago od plućne bolesti, koja se je zadnjih godina baš naglo širila i harala domaće životinje. Dok se plućna bolest pojavi na stadu ili u staji susjeda, valja odmah navrnuti sve svoje živetinje.

Vol ili krava, koje se nabavilo iz okolice za koju se zna ili se sumnja da imade plućne bolesti, nevalja odmah miešati ostalom životinjom, nego ih je za neko vrieme odieliti i navrnuti, a onda stopro dat im slobodan pristup k ostaloj životinji.

Navrćanje samo valja obavljati najvećom pomnjom. Valja isto tako paziti, da vrid bude dobar i posve čist.

Navrćanje pak uesmje obavljati niko drugi nego jedan usposobljeni živinar, koji će svu pomju posvetiti na čistoću u obće, a osobito na čistoću rane.

O prezimivanju kupusa.

Kupus može se čuvati sa strukovim i bez strukova. Manje mjesta zauzimlje bez strukova, ali se strukovim bolje uzdrži.

Tko ima malo kupusa može da ga ovjesi u konobi (podrumu) ili pak da ga zasadi u pržini, a može se takodjer zakopati u vrtu.

Ako se zakopa kupus, onda to biva tako duboko, da su glavice do polovice zakopane. Prikladnije je sjenasto i hladno mjesto, gdje sunce odveć ne grije. i gdje se snjeg kasno topi za čuvanje kupusa, nego li toplo sunčano mjesto.

Za studenih noći, osobito ako prieti slana ili mraz, dobro je pokriti kupus šturom ili granjem ili lišćem.

Kupus bez strukova čuva se posve dobro na policam. U tu se svrhu oblože police slamom, a kupusu odstrani sve hrdjavo i nagnjilo lišće.

Čim su tvrdje glavice, tim se kupus laglje i bolje uzdrži; kupus tvrdih glavica uzčuva se zdrav do kasno u prolieće

Na isti se način čuva kelj (vrzina) i pupčasti kupus. Vrzina dapače, osobito ako je čučave naravi posve lako prezimi na polju, pa sve da je studen žestoka. Pupčasti kupus, ako je visok valja koso zakopati, ako je nizka uzrasta onda i on netrebuje žastite, jer dobro prezimljuje na polju.

Umjetno rojenje pčela.

Umjetno rojiti ili dieliti jedan roj, može se samo onda, kada je ulište doisto puno pčela i legla.

Umjetno rojenje najlaglje se obavlja za tiha, vedra dana.

U tu svrhu najprije podigne se malo košnica, pa se unju utjera vignjem malo dima. — Zakadi se takodjer i one pčele, koje izadju iz ulišta i zatvori se leto Pokraj, odnosno tik ovog ulišta, smjesti se prazna košnica, tako da se gornji otvor (leto) jedne i druge sljubljuje.

Kad se je ovako sve priredilo počme se kaditi ozdol u ulište puno pčela. Naravski razumjeva se, da prije nego li se počme kaditi valja pokriti obe košnice i nastojati oko toga, da gornji otvori posve stjube, e da pčele nenalaze drugoga puta izim onoga u prazno ulište

Dok se prokadi puno ulište počme se odmah dlanovim od ruke tući po stranam pune košnice, da se pčele uzrujaju i da se sele. — Najprije tuče se dlanovim doli, a onda sve više, tako da udarci padaju vavjek izpod pčela e da se one dižu i sele u praznu košnicu.

Svako često obustavi se tučenje, i dade se tako pčelan vremena da se dignu i da se nasisaju meda za poputbinu.

Kad se je tuklo po stranam košnice jedno deset časova vremena, već se čuje da pčele zuje u praznoj košnici. Kad se sudi, da se je polovica pčela preselila, odieli se košnice i začepi se gornji otvor jedne i druge, a košnicu u koju su se stopro preselile pčele pokrije se i smjesti nu hladnu i sjenastu mjestu.

U protivnom slučaju pčele se uznemire i lako da se povrate u prvašnju košnicu, ili da se one iz stare košnice koje su ostale bez matice, sve s reda presele u novu košnicu i zapuste leglo.

Sutra dan ili još istog dana, kad su se pčele umirile smjesti se nova košnica umjetnim rojem na mjesto, gdje je stajala stara košnica, a staroj se košnici opredieli novo mjesto. — Ovim se postupkom postigne da se broj pčela u novoj košnici poveća, jer se pčele naučne stajalištu staroga stana unj vraćaju i ostaju, dočim u staroj košnici iz legla razvije se dosti pčela.

Zasićivanje drva.

Da drvo bude trajnije. t. j. da teže gnjije običaj je zasićivati ga ili impregnirati.

Za impregniranje drva rabe se razne stvari, a ponajviše modra galica, krosot živani klorid, ugljično-kiselo vapno, kvasino-kiseli tutijov kis, raztopina borksa, željezni kisac, kvasinova kiselina od drva itd. itd.

Koje je od ovih sredstava bolje, vidit će se mo kašnje. Impregniranje samo izvadja se na više načina, obično su ali u porabi hydrostatični način Reuscherie-a i pneumatički način, pa onda natapanje drva u dotičnoj raztopini za 10 do 12 dana vremena, ili pak kuhanje u raztopini za nekoliko satih vremena.

Najnoviji način impregniranja drva jeste onaj Pfistera iz Zagreba, koji se je u malo vremena razširio po svemu svietu.

Sprava Pfisterova za impregnjiranje sastoji iz komada gvoždja, kojima se podpuno zatvori glava d. bla. Nakon toga pomoću strcaljke na pritisak utjera se tekućina kroz cievi, koje su spojene gvozdenom spravom koja zatvara glavu u stanice debla.

Kod Pfisterova načina impregniranja rabi se ponajviše solično tutijeva raztopina, i pokazala se je izvrstna, osobito za bukovo drvo.

Blazinjice, koje se rabe izpod tračnica željeznica impregnirane pod pritiskom pare uzdrže se zdrave:

Hrastove blazinjice impregnirane tutijev. kloridom 25 god.

Borove blazinjice impregnirane tutijeg. kloridom 22 god.

Bukove blazinjice impreg. tutij. klor. 15 g.

Hrastove blazinjice imprg. kreozotom 19 g.

Bukove blazinjice impreg. kreozotom 19 g.

Borove blazinjice impr. modrom galicom 16 god.

Omorikove blazinjice impreg. mrčenjem u tutij. sol. 6½. god.

Omorikove blazinjice impregnir. modrom galicom 9½. god.

Borove blazinjice impreg. modrom galicom 14 godina.

Dočim ne impregnirane blazinjice traju:

Hrastove	najviše	12 do 13	godina
Borove	„	10 do 11	„
Bukove	„	4 do 5	„
Omorikove	„	4 do 5	„

L. D.

O razkuživanju štaja.

Štaja se okužuje usljed raztvorbe izmetina i mokraće.

Gospodar ima odtud dvi štete, prva je da kužljivi i smrdljivi plinovi neprijaju zdravlju životinja, a druga je da gnoj gubi u snagi i vriednosti.

Najviše se kužljiva plina razvija raztvorbom dušika u obliku ugljično kisela amonijaka, koji izhlapi, a dušik jeste najvažnija sastavina gnoja.

Raztvorbu gnoja, odnosno gubitak dušika prieči se sadrom, a u novije doba kainitom. — Kainit se posiplje po štaji i po djubrištu, a izvrstno je sredstvo i za povećanje ukupne vriednosti gnoja, osobito ako zemlja, koju će gnojiti rečenim gnojem oskudieva kalijem.

Za porabe kainita u štaji, valja biti ve[illegible]ma oprezni, jer je kainit razjedivo sredstvo, pa u doticaju vimenom, papcim, slabinam itd, može prouzrokovati zapala istih.

Ovoj se zloj posljedici od kainita pomaže, ako se prije razaspe po štaji kainit, pa onda stelja, jer kainit ostane pod steljom i nedolazi u doticaj raznim dielovim tiela.

Mjesto kainita rabi se puno fosforna sadra Sadra se manje rabi, jer nema one hranive vriednosti, koliko kainit i fosfatova sadra. Za svako govedo računa se na dan jedan kilogram sadre u prahu ili pô kilograma kainita.

Superfosfatova sadra jeste ipak najbolje sredstvo za vezanje plinova, koji se razvijaju gnjenjem gnoja i mokraće, jer superfosfatova sadra veže posve dobro lako hlapljivi ugljično kiseli amonijak i obogaćuje gnoj fosfornom kiselinom, koja jeste najvažnija i najpotrebitija sastavina sviju zemalja.

Za svako govedo računa se na dan pô do 1 kilogram superfosfatove sadre.

Jedno izvrstno sredstvo za vezanje plinova od raztvorbe gnoja i mokraće jeste treset, osobito ako se rabi kao stelja.

Ali za koliko jeste dobar treset, ipak nemože da nadje obće uporabe, jer ga svudi nema Poraba treseta jeste samo moguća ondje, gdje treseta ima izobilj i ciene.

Treseta se uzimlje za goveda 2½ kg na dan, a za konja 1½ do 2 kg.

Koje sredstvo, da se rabi za posipavanje gnoja, odnosno za razkuživanje štaje zavisi od mjestnih odnošaja. Gdje imade jeftine sadre rabit će se sadra, gdje se je laglje nabaviti kainita i superfosfatove sadre rabit će se ove; a gdje ima obilj treseta, treset, ali za treset nevalja zaboraviti, da svojom humusovom kiselinom prieči raztvorbu gnoja, i da se smje rabiti, kao gnoj samo za lake zemlje, a poništo za težke i žilave.

Gojitba glavatog kupusa na polju.

Kod nas se glavati kupus, koji je inače veoma obljubljena hrana posve malo goji, i to ponajviše po vrtovim. Količina glavatog kupusa po vrtovim uzgojena nedosiže za domaće potrebe, pa ga se s toga mnogo uvaža i svježa u glavicam i kisela.

Dobro je dakle, da se znade, kako se glavati kupus goji na veliko na oranicam.

Glavati kupus ljubi dobru pjeskovitu ilovaču, ali uspjeva i na drugim zemljam.

Ima vrstih dapače, kao ulmski kupus, koji uspjevaju na najgorim zemljam. Ne bira takodjer meko podneblje, pa odoli lako nepogodam. Hoće zato, da je zemlja gnojna i to dobro, dapače mu osobito prija, ako se ljeti često zalieva razvodjenom osokom.

Goji se ili rana vrst i kasna kao glavna bilina za dotično zemljište. U prvom slučaju sije se sjeme koncem kolovoza ili početkom rujna, i to u poldnevnom položaju na priredjenoj zemlji, koja nije vlažna.

Razsad ostane kadšto preko sve zime u razsadniku, pa se stopro u ožujku ili travnju sadi na polje, gdje ostane preko zime.

Kod jesenske sadnje, ako je jesen topla, razvije se razsad odveć rano, pa je onda pogibelji da zimi pretrpi od leda.

U oba slučaja, da se preprieče zle posljedice zasije se i u listopadu nešto sjemena, pa se ovim razsadom popunja gdje je preko zime propalo ili nastradalo.

Gdje je odveć vlažno, a ne fali topline, bolje je zakasniti sadnjom, jer se inače razprede, i mjesto da pravi glavu osjemeni se.

Može se sijati takodjer u travnju mjesecu, pa razsadjiti u lipnju.

Razmak u sadnji zavisi od vrsti Vrsti male glave sade se na 45 cm razmaka; one srednje veličine na 60 cm, a vrsti velike glave, kao što je svainfurtski glavati kupus, sade se čak na jedan metar razmaka

U vlažnim i debelim zemljam valja glavati kupus često okopavati, a osobito mu prija ako ga se pod jesen zagrne. L. C.

Da mlieko bude mastno.

Tko hoće, da mu krava daje mastno mlieko, hoće se, da pazi na troje, barem je to mnienje glasovitog gojitelja marve du Roi. Za to valja paziti: *a)* na shodan izbor dotične životinje, *b)* na izbor krme, *c)* na njegu i uzgoj.

Nema pasmina, koje bi davale samo mastno ili samo mršavo mlieko, ali i u svakoj pasmini imade životinja, koje se tom osebujnošću odlikuju.

Ako se izabere krava, koja doji mastno mlieko, pa se pomnjom njeguje, i pazi pri razplodu, ona će to svojstvo prenieti i na svoje baštinike, pa se na taj način može uzgojiti cielo krdo krava, koje mastno mlieko doje.

Dvadesetipet krava u kušnji, koje se dojile jednaku kolikoću mlieka, nisu imale jednako mastno mlieko; najmršavije mlieko imalo je 2·1 postotak tusta, a najmastnije 4·1 postotka tusta.

Blago se smje hraniti samo dobrom sočnom hranom. Sieno pojačava živce želudca, i podpomaže oslinjivanje hrane. Više se prištedi dugom krmom, nego izsjećkanom.

Plievi, krupicu i komine valja podavati suhe, samo što im se na dan pomješa 10 grama soli za svaku glavu.

Sol podpomaže probavljanje. Sočnu krmu, odpadke, dropine i slična hraniva bolje je popariti, a isto tako krumpir i repe.

Po sličnoj hrani napoji se blago, pa mu se dade duge slame.

Uspjeh zavisi i od toga, kako se podieli hranjenje. Odmor po hranjenju puno podpomaže probavi Hraniti dvaput na dan, pokazalo se je posve praktično.

Dali je bolje muzti dva ili tri puta na dan, nezna se, jer se uspjesi postizaju isti.

Čistoća, osobito kože, i pomnjivo njegovanje znatno uplivaju na mastnoću mlieka, kako što i dobra staja i stelja, te blago postupanje blagom.

Sumpor u rašćenju bilja.

Mnogi još daju malo važnosti sumporu u gospodarstvu, premda ono ima veliki upliv u svakom obziru a osobito u rašćenju bilja.

Od kolikog je upliva sumpor u rašćenju bilja dokazale su opetovane kušnje Berthelota i André-a, a uspjehe tih kušnja i koristi po nauku priobćili su oni francuzkoj akademiji znanosti. Iz tog njihovog izvješća razabire se: da u svakoj bilini raste postepeno kolikoća sumpora sve do cvatnje, t. j. da svaka bilina do cvatnje usisava razmjerno sve više sumpora. S početka t. j. u prvom dielu svojeg razvoja upija bilina razmjerno za jednu trećinu više sumpora, nego li u drugom dielu svoje periode.

Najviše sumpora ima u sebi bilina za cvatnje, odmah po cvatnji opaža se manje sumpora; pada kolikoća istoga u bilini. Ovo padanje sumpora biva po svoj prilici odtlen što sulfati, koje bilina upija iz zemlje, bivaju za cvatnje usljed kakove nove oksidacije umanjeni i kao u novi oblik preporodjeni.

Obće je mnienje, da biline upijaju sumpor u obliku sulfata, ali nije izključena mogućnost, da jedan dio sumpora upijaju biline u obliku spojiva ustrojnih tvari, koje sadrže sumpora, a kojih u svakoj zemlji imade u obilju. Ovo mnienje potvrdjuje činjenica, da se takozvanog ustrojnog sumpora nalazi za prvo doba cvatnje najviše u žilam i stabljikam.

U hlapivim spojivim nalazi se posve malo sumpora, i to samo onda, kad su biline u podpunoj cvatnji.

SVAŠTICE

Vilina kosa, utamanjiva se posve lako na sliedeći način. Od polovice travnja unapred obilazi se pomnjivo svake nedjelje barem jedanput djeteliŝta, i svako ono mjesto, koje je okuženo vilinom kosom označi se sa komad šibe ili grančicom. Sliedećeg jutra pošalju se težaci da okuženu djetelinu na označenim mjestim izkopaju sa svim žilam, i da ju postave u vreće, a onda se ova okužena djetelina zakopa duboko u jamu, koju se unapred izkopa. — Ovakovim posve jednostavnim postupkom, ako se ustrpljivo nastavi radnja do rujna mjeseca bez sumnje izkorienit će se sva vilina kosa.

Konji koji izgube volju za hranom jesu po svoj prilici bolestni na želudcu, ali i posve slabi zubovi prouzrokuju istu nevolju. — U svakom slučaju valja da gospodar najprije potraži uzdu dotičnog konja, e da se uvjeri jesu li zubi zdravi. U tu svrhu iztegne konju jezik iz usta štogod bolje može, pa pregleda zube e da se uvjeri da nisu slabi ili da koji zub nije odveć šiljast, pa vriedja jezik, kad konj jede; onda pregleda jezik, da nije ranjen, pa desna i nabnice da nisu otečene. Ako u ustima nenalazi uzroka red je da dalje iztraživa. U tu svrhu mora da se uvjeri jeli jezik čist ili ne, dali je vruć ili hladan, dali je suh ili vlažan, a onda, dali su sluznice u ustima ružičasto crljenkaste ili su posve bliede ili crljeno žute. Napokon valja pregledati balegu, dali je tvrda meka ili židka, dali je puno sluzi, dali je kisela ili oštro smrdi, i napokon dali ima u njoj cielih zrna zobi. U oba zadnja slučaja može gospodar sigurnošću zaključiti, da su konju pokvareni probavni ustroji.

Kiselenje plievi U novije doba mnogi imadu običaj kiseliti pliev, kojom krme blago dapače neki u tu svrhu rabe kvasac, a to u podpunom uvjerenju da tim načinom postane pliev hranivija i da ju blago radje jede. Izim što ta radnja kiselenja stoji novca, i što nosi vremena i dangube, izkustvo je dokazalo da se hraniva vriednost plievi ni za vlas ne povećava, a da blago najradje jede pliev i da mu najviše prija, ako se pliev prije nego li se podastre blagu za hranu, na toliko ovlaži, da se ne praši.

Toplina pri maslarenju. Prof. I. W Hart iz Guelpha u Canadi, napravio je više kušnja o tom, kako valja ravnati toplinu za tučenja masla, pak je došao do sliedećih zaključaka: Za tučenja masla valja povisiti toplinu: *a)* kad se blago hrani suhom hranom; *b)* u razmjeru u kojem prolazi više vremena od zadnjeg telenja; *c)* kad je vrieme studeno i zimi; *d)* kad se stepka (maslanjača) napuni preko običane mjere; *e)* kad se tuče maslac iz hrdjavog židkog vrhnja ili iz mlieka; *f)* kad se tuče masjac iz vrhnja, koji se je napravio u visokim posudam ili pri nizkoj toplini pomoću hladne vode; *g)* kad se blago hrani uljenim kominam ili sjemenjem od pamuka. Još toplina za maslarenja zavisi od pasmine, a i narav pojedine životinje znatno upliva. Sve ove kušnje potvrdjuju se i na našim stranam.

Golubovi neprijatelji puževa. U novije doba dokazalo se je, da su golubovi baš lakomi za puževim, pa da ih rado love i žderu U žvalu jednog goluba našlo se je 27 puževa, a u žvalu jednog drugog čak 35 puževa. Obzirom na to počelo se je ozbiljno misliti, da bi se po vrtovim imali gojiti golubovi za utamanjivanje puževa.

Gospodarske Viesti.

Ljute zime, kako prošlih godina ljetos nije bilo, pa je blago dobro prezimilo. Nebude li kozodera neće poskapati glava jedna.

* * *

I ako nekako težko, vino se ipak malo a malo prodaje. Nema doduše neke srčanosti ni kupac ni prodavalac, ali eto radja ide, a ciene nisu najgore. Kad se težak i trgovac malko oporave od moralnog udarca, što im ga je zadao trgovački ugovor Italijom, onda će poslovi teći nešto bolje.

* * *

Hrvatsko slavonsko gospodarsko družtvo u Zagrebu obskrbilo je 1891 godine 211 školu sa 39,293 komada plemenih šiba za navrćanje voćaka, a podružnicam i vladi dalo je 1653 komada oplemenjenih voćaka i 26,998 što ključeca što korenjaka amerikanskih loza. — Izim toga nabavljeno je za podružnice 36 komada bikova i 14 junica bljelanjske, muropoljske i rimentalske pasmine; razdieljeno je 49 kvintala sjemena djeteline štajerske, 19 kvintala sjemena djeteline ljekarice (lucerne), 18 brana za livade. 14 ruljača za kukuruz, 9 vetrenjača i 18 trieura.

* * *

Vlada je i ljetos dozvolila gojitbu duhana. Ta dozvola prostire se na 23 političke obćine, i za svaku obćinu označena su mjesta u kojimi je slobodno duhan gojiti.

* * *

Godine 1891 bilo je u županiji Zagrebačkoj 147 školskih vrtova u ukupnoj površini 2554½ ara.

* * *

Primili smo zahvalnošću knjigu: „Predavanja o gojenju hmelja" napisao Duš. M. Spasić sekretar srp. poljoprivr. družtva. Knjiga obuhvaća 50 strauica u malenoj osmini, pisana je jasno i razgovietno, a na razjašnjenje teksta ima 32 krasne slike. Nabavlja se kod pisca u Beogradu, a ciena je knjigi 60 dinara, ili 35 novčića s poštarinom.

* * *

Srednji prihod šljiva u Slavoniji računa se godišnje 673,631 kvintal. Lani se je prodalo 207,771 kvintal sirovih šljiva, a izpeklo se je za šljivovicu 134,651 kvintal; pekmeza izpeklo se je 7400 kvintala, a prodano je posušenih šljiva 627 kvintala.

* * *

U Meksiku podigli su inglezi veliku tvornicu lanenih prediva.

* * *

Bud je vlada potvrdila ustanove osnovalo se je u Hrvatskoj družtvo „za gojenje lova i ribarstva" pod pokroviteljstvom nadvojvode Franje Ferdinanda.

* * *

Plemićko dobro Velika Pleternica kupila je brodska imovna obćina za 550,000 fiorina. To imanje se stire kroz 21 poreznu obćinu, a ima 13,939½ jutara hrastovih i bukovih šuma, 1135½ jutara oranica, 46½ jutara vinograda, 263 jutra livada, 15 jutara voćnjaka i vrtova, 562½ jutra šikare i pašnjaka, 11½ jutara kućišta i 17½ jutra neplodne zemlje.

* * *

Turska imade svega 8,600,000 hektara šuma, najveća šuma od 1,800,000 hektara nalazi se u solunskom vilajetu, a najmanja od 100,000 hektara nalazi se u Albaniji.

* * *

Iz inglezke Indije počeli su voziti drvo u Europu. Ako bi taj uvoz porasao nastala bi ozbiljna konkurencija austrijskomu drvu.

* * *

Bavarsko ratno ministarstvo obećaje nagradu od 2 marka za svaku grabežljivu pticu, koja ubija i lovi golubove listonoše, a nagradu od 1 marka za svako jaje takove ptice.

* * *

Onim koji su u godini 1891 nastojali oko pošumljenja Krasa podieljeno je iz investicionalne zaklade 1784 fior. nagrade, a iz autonomnog budgeta 702 fiorina nagrade.

* * *

Za pregovore o trgovačkom ugovoru izmedju Srbije i Austro-ugarske bili su u siečnju u Beču S. R. Popović, državni savjetnik i bivši ministar narodne privrede, onda D.r L. Paču, K. Stefanović, D.r M. Milovanić i M. K. Ćukić.

* * *

Po statističkom izvješću magjarskog ministarstva za poljodjelstvo, razabire se, da je u Magjarskoj godine 1891 požeto 35 miljuna kvintala pšenice i 10 miljuna kvintala raži.

* * *

Bečko gospodarstvo družtvo priredjuje od 7 do 11 rujna t. g. medjunarodnu izložbu blaga za razplod.

* * *

Na pustari Lanč u Magjarskoj uredjena je o državnom trošku mliekarska škola. U toj školi izrabljivat će se mlieko od 80 krava. — Pravit će se sir i maslo, a odpadci rabit će se za tovljenje svinja.

* * *

Tirolsko poljodjelsko vieće poprimilo je zaključak, da se zamoli vlada, da pri sklapanju trgovačkog ugovora sa Švajcarskom bude imala obzira na tirolska vina, te da za rečena vina izposluje u ugovoru povoljnu i nizku pograničnu carinu.

* * *

U Costanci odsudio je sud nekoga Karla Otto, koji se je bavio patvaranjem vina i prodavao takova vina, na zatvor od 12 nedjelja danâ, na 450 maraka globe, da se prolije sve vino i da plati parnične troškove. Dokazano je, da je u tri godine upotrebio 133,960 kg prostog sladora za patvaranje vina, i da je imao 42,000 maraka čiste dobiti.

* * *

Po novom ugovoru sa Švajcarskom za svaku 100 kg vina, masta ili grožđja što iz Austro-ugarske bude izvadjalo u Švajcarsku plaćat će se 3¼ franaka carine. Za mast i mlada vina odbijat će se 6 po sto t. j. 100 kg računat će se 94 kg.

* *
*

Kušnje izvedene posudam od platna za prenos vina sustava Perelli-Minetti posve su zadovoljile, te će se unapred samo tako vino prenašati.

Pitanja i odgovori „Gosp. Poučnika".

A. Odgovori.

105. Molim, gdje se može kupiti košnica za pčele i pošto su?
N. Z. u K. (Knin).

Točno prema popisu i naravi pčele udešene džirzonske mogu se dobiti kod „Hrvatsko-slavonskoga pčelarskoga družtva" u Osieku (dol. gradu) i to:
Kompletno uredjena „Amerikanka" s krovom i obojadisana za 5 fior.
Uzor-džirzonska sa krovom i obajadisana fior. 6:50
Bez krova je svaka od pomenutih džirzonse jeftinija za 50 novč.
Naručbami treba požuriti, a uz svaku naručbu umoljava se točno adresa i zadnja željenička postaja, pa da se nemora šiljati pouzećem što čini neprilika i većega troška, bit će bolje ako se i novac naručbom pošalje upravi „Hrv.-slav. pčelar. družtva" u Osieku, dol. grad (*Slavonija*).

11. Može li se blago krmiti lišćem i odpadcim od blitve?
L. V. u T. (Hrvatska).

Može se krmiti blago lišćem i odpadcim od blitve, ali to krmljenje valja da bude razborito, i da je lišće vavjek pomješano drugom hranom, inače će se očistiti tek i miris u mlieku i maslu. I mala količca lišća dovoljna je, da priobči maslu osobiti tek. U obće je maslo slabo jeseni, a to trgovci znadu no ako se preveć krmi lišćem i odpadcim od blitve, onda nije za ništa. S toga lišćem i odpadcim od blitve valja biti posve štedljivi i škrti za krmljenja i primiešavati im obilno druge hrane. Ne može bit govora o hranivoj vriednosti lišća i odpadaka od blitve nego o njihovom uplivu na proizvode. Svi znamo, da vrsi blitva t. j. onaj komad repe što stoji izvan zemlje, a što se odreže lišćem, da je ono žuko (gorko). Ako se odveć hrani ovimi odpadci, onda i mlieko i maslo bivaju gorki. Najgore djeluje lišće i odpadci od blitve na mlieko i mliečne proizvode, kad se krme sami i kad se zaboravi primješati druge sočne hrane; a ovo se najčešće dogadja jeseni, kad je lišćai odpadaka od blitve izobilj, a kad su krave obično na putu, da presuše. Ako se lišće i odpadci od blitve umjereno krme i primjereno primješavaju ostaloj hrani, onda ne samo da to prija blagu, ali i mlieko je osobite tečnosti Mnogi nastoje, da brzo pokrme lišće i odpadke od blitve, jer se boje da se izkvare; s toga nije potreba lišća i odpadci mogu se pospremiti t. j. ukiseliti, pa se na taj način preko sve zime ima dobre hrane za blago.

12. Molim vas, na koji se način najlaglje čuvaju jabuke, a na koji orasi?
H. B. K. u S. (Bosna).

Jabuke se najbolje čuvaju na hladnu, a suhu i zračnu mjestu. Kad se malo provjetre, odnosno kad izgube malo svoje vegetativne snage preporuča se zamotati ih u svilenu hartiju. U svilenoj se hartiji dugo čuvaju zdrave, a i kora im biva liepša. Za orahe preporuča se, da se izkade u sumporitoj kiselini nakon što im se olušti zelena kora, i nakon što se izperu U sumporitoj kiselini izkadjeni orasi ne samo da dobiju bielu koru, što trgovina ljubi, ali odole svakoj nepogodi, ne pliesnive, ne gnjiju, i mogu se bez bojazni dugo čuvati na kojemudragom mjestu.

13. Amo se često dogodi, da ciela stada krava izvrgnu. Molim vas, što je tomu uzrok i zašto krave izvrgnu?
I. E. u P. (Cetina)

Krave izvrgnu ili s nepažnje gospodarevo ili jer se pometnuće pojavi poput zaraze. Zadnji slučaj jeste čestoput posljedica prvog, osobito kada štule nisu čiste. Mi ćemo razpravljati prvi slučaj, to jest pometnuće skrivnje gospodara, jer kad se pojavi drugi slučaj t. j. zarazno pometnuće onda sudjeluje vlast i upotrablja po svojim organim policajno redarstvene propise. Krave lako pometnu, ako začmu odveć mlade, nevalja s toga premlade krave oplodjivati, jer nemogu da nose i izvrgnu Isto tako lako izvrgnu krave, ako se hrane pliesnivom hranom, hranom koja vrije ili koja je prozebla ili ju je grad (krupa) otukla. — Kad se krave najedu puno djeteline ili puno ljekarice mogu takodjer da izvrgnu. Mrzla voda može da prouzroči izvrgnuće, isto kako što i obilni napoj, biva kad se za suhog krmljenja napaja blago samo jedan put svako 24 sata, jer se ta velika količa vode, svali svom svojom težinom na matericu i prouzroči izvrgnuće, i tom tim laglje i tim brže čim je voda hladnija. Još je uzrok vrlo često izvrgnuću skakanje, tučenje šakam ili batinom po križim i bočinam; tjeranje po više krava na jedanput kroz tiesna vrata itd; onda držanje krava u smrdljivom, zaraznom zraku, dugo boravljenje na vlažnim močvarnim, livadam; kupanje u mrzloj vodi, boravljenje u odveć toplim a vlažnim stajam; skakanje mladih bikova, prerano oplodjenje po redovitom telenju ili izvrgnuću. Još mogu da prouzroče izvrgnuće žestoka čistila i drugi oštri liekovi, naglo valjanje krava, tištenje zametka, prekomjerno puštanje krvi itd. Ako se pak pojavlja pometnuće na svim kravam, to je znak, da je zaraza, i valja odmah pozvati živinara, da uporabi oštri liek i policajno sanitarne naredbe.

14. Molim vas, na koji se način najlaglje čuvaju butine (šunke) i slanina?
T. F. u R. (Istra).

Butine i slanina najbolje se čuvaju u pepelu, u tu svrhu priredi se skrinja i prosije se drvena pepela (luga). Skrinja smjesti se na suhu i čistu mjestu, pa joj se na dno pospe pepela; po pepelu naslažu se butine i slanina, ali tako da svaki komad stoji za sebe, i da bude sa svijuh strana zaokružen pepelom. Ako se ima naslagati više redova butina i slanine, onda se prvi red posve zakopa u pepelu i pepeo naravna, pa se onda drugi red naslaže. Valja paziti da su butine i slanina posve čisti, da nema na njima upljuvaka ili jajasca od zareznika, koji bi ih kašnje bez milosrdja raztočili, jer kad su jednoč zdravi i čisti položeni u lugu, nemože zareznik do njih — Ako su butine i slanina posve čisti mogu se prije nego li se u lug metnu zamotati u hartiji. Kad se izvade iz luga onda se pročetkaju. Na ovaj način uzdrže se i butine i slanina više od godine dana sočni i zdravi.

B. Nova pitanja.

15. Molim vas, jeli istina, da na Hrvatskoj izložbi u Zagrebu bijaše izložen jedan posve prosti hidronet, koji se dade nataknuti na mješinu Ako je to istina, gdje se nabavalja i jeli svrsi odgovoran?
A. G. u K. (Korčula).

16 Imadem više šestogodišnjih šljiva, koje mi slabo uspjevaju, a jedna mi je lani usahla. Debla i grane zarasle su im bielim lišajem, koji mi ne malo zanoveti zadaje. Molim vas, što mi je učiniti, da se šljive oporave, i imadeli koje radikalno sredstvo proti lišaju?
I. J. u G. (Ilova kraj Slavonije)

17. Rado bi nabavio psa čuvara, velike pasmine, koji bi svrsi na svakom pogledu podpuno odgovarao. Molim vas, koji su psi najbolji pazikuće. Odklen bi mogao štenadi takove vrsti nabaviti?
I. J. u G. (Ilova kraj Slavonije).

18 Dvie će mi se kobile domalo oždriebiti, molim, kako imadem postupati kobilam i ždriebcim poslje oždriebanja? Moram li ždriebad gojit uz kobile. ili ih vremenito do njih prepuštati radi sisanja?
I. J. u G. (Ilova kraj Slavonije).

19. Gdje ima na prodaju liepih, raznovrstnih voćnih stabala; koja im je ciena i kad je pravi zeman naručbi i sadnji?
I. J. u G. (Ilova kraj Slavanije).

20. Čitao sam, da osobito preporučaju svinje Poland kitajske pasmine. Jesu li te svinje doisto izvrstne? Mogu li se prilagoditi našim podnebnim odnošajim, a osobito zimi i vrućini? — Gdje bi mogao kupiti krmašicu i nerastića ili bredju prasicu takove vrsti?
I. J. u G (Ilova kraj Slavonije).

Odgovori na javna pitanja kao i novapitanja, primaju se rado od svakoga, pa i ne bili predbrojnici.

Otvoreni dopisi "Gosp. Poučnika„

Predplatili su predbrojbu za teukću godinu 1892.

P. n. čč. gg. Ban A. — Kr. Gospodarsko i šumarsko učilište u Križevcih — Kaštelansko poljodjelsko družtvo — Fučkan T. — Hribar J. — Kožulić K. Š. — Krešić V. — Laginja M. z. — Marković M. pr. bis. — Matina D.r M. — Modrošan Leopoldina — Pavlešić J. bis. — Šojat A. — Vidmar S. — Krivožić Matija.

Podmirili su predbrojbu prošle godine 1891.

P. n. čč. gg. Božić B. — Bosanac S. — Colnar M. — Kalik G. — Mikac I. — Matešan prof. I. — Rauch Bar. P. — Spišić J. — Vojnović F. — Vršić M. — Zanella D. A. — Hrvatsko Posielo u Milni.

— *V. g. Hrdalo N. — Vi ste nedidan podmirili predbrojbu do konca rujna t. g. 1892, a pošta nam vraća list...*
— *V. g. Zorac S. ž. — Vaša cienjena predbrojba podmirena je do konca lipnja t. g.*
— *V. g Benaković J. — Ova dva forinta naravnala su prošlu godinu i priteklo je za podmiru predbrojbe do konca veljače t g.*
— *V. g. Maštrović A. — Mirno je.*
— *V. g. Bronić O. J. — Po našim knjigam ova 3 fior. podmiruju predbrojbu godine 1890.*
— *V. g. Janović O. V. — Izpravili smo po naputku.*
— *V. g. Kružić. Ant. — Izvolite poslat 70 n č poštom za knjižice naručene i za poštarinu, jer mi nešaljemo knjige poduzećem. Dok novac primimo knjižice ćemo odposlati.*
— *V. g Vojnović G. — Broj 5 i 19 od godine 1885 i broj 19 i 20 od god. 1879 poslali smo vam, jer smo ih slučajno još imali u zalihi.*
— *V. g. Šojat A. — Izpravili smo.*
— *V. g. Vidmar S. — Svi brojevi god, 1891 odpremljeni su vam poštom*
— *V. g Božić B. — I vami svi brojevi godine 1890.*
— *V g. Laginja M. — Knjižicu „Mane i bolesti" te „O uporabi" odposlali smo vam.*
— *V. g. Kožulić Š — Izpravili smo onaj u u o, premda nam se čini, da narod zove Malo selo, a ona rieč znači ime otoka.*
— *V. g. Galović A — Neznamo još ništa. Vederemo!*
— *V. g. Galić P. S. — Ova 4 fior padaju za godinu 1888 i 1889. Adresu izprav li smo Broj 1, 2, 3 i 21 poslali smo vam po novo.*

Godina XI. Izlazi na 1 i 16 svakog mjeseca. Broj 5

GOSPODARSKI POUČNIK

Obće blagostanje zavisi o blagostanju pojedinca a temelj blagostanju pojedinca, jest razboriti rad uz vještu uporabu nauke i izkustva.

Upraviteljstvo lista je u Velojluci

Predbrojba u Austro-Ugarskoj stoji 3 for. na godinu, u Inozemstvu 8 franakâ na godinu.
Uvrstbe plaćaju se 8 novč. po redku za prvi put, a svaki sliedeći put 3 novč. redak. *Cliché* računaju se 5 novč. po centimetru četvornom.

Upravitelj i Izdavatelj PETAR L. BIANKINI

Odgovorni urednik: NIKOLA ŠIMIĆ

Pisma, naputnice itd. itd. upravljaju se *Upraviteljstvu Gospodarskog Poučnika u Veluluku.* — Rukopisi se nevraćaju.
Predbrojba je obvezna za godinu danâ, a izplaćuje se u Velulukn.
Tko nepovrati prva dva broja obvezan je predbrojbi za godinu dana.

ZADAR, 1 Ožujka 1892. Ciena je listu 3 fiorina na godinu. VELALUKA, 1 Ožujka 1892.

Post festum.

Kako što smo mi predvidjali, trgovački ugovor s Italijom potvrdilo je Carevinsko Vieće u cjelini, i tako su sve molbe i tužbe ostale uzaludne.

Mi smo u svoje vrieme izrazili svoje mnienje o posljedicam trgovačkog ugovora sa Italijom, i nastojali smo, da obodrimo naše vinogradare, e da uztraju čvrsto i da se ne puste u ruke sudbine i zle kobi; ali je sve slabo pomoglo.

Još prije, nego li je potvrdjen ugovor, dok je još bilo nade, da će se ona stavka ugovora preinačiti, zavladao je i medju trgovce i medju vinogradare takav strah, kakav se neda opisati. Trgovac se nije osudjivao, da snubi vino po i kakovu cienu, a vinogradar se nije osudjivao ponuditi vino.

Unatoč svemu tome, i ako nekakovom bojazni, uvjek se je još nešto vina pazarilo, ali odkad je potvrdjen ugovor, kako da je nestalo i trgovaca i vinogradara. Nesamo, ali je nekakova strava nastala, pa se sviet boji, sad će im nà taljanska vina poput plime u konobe, i podplivat će im bačve.

Ovakovo stanje stvarih nemože da traje, jer ubitačno djeluje na ekonomičnu snagu pojedinaca, a i ciele zemlje. Vino nije proizvod takove vrsti, da se može dugo držati. Vino se može lako izkvariti, osobito dok je u rukuh vinogradara, koji nije vavjek obškrbljen najboljim konobam i boljim bačvam. Mnogim u vinu leži sva imovina, i čekaju na prodaju vina, da namire dugove, da plate porez, da se odiju, obuju i da nabave potrebitu hranu.

Ovako nemože dalje da traje, jer u neizvjestnosti šteta raste od dana na dan. Puklo, gdje puklo, narod ima pravo, da bude na čistu, da znade kako će svršiti, pa bilo kojom smrti.

Vlada je s toga dužna dati takovih izjava, koje će položaj razjasniti...

Niko bolje od vlade nije u stanju da narod izvjesti, hoće li se Italija poslužiti pravom, koje joj daje ugovor ili neće. Nitko bolje od vlade nije u položaju da kaže, za slučaj, da se Italija tim pravom posluži, koliko se vremena hoće, da se to u praksi provede.

Kad bi bilo označeno stalno vrieme, vinska bi se trgovina ipak makla, jer se za stalno vrieme računa na stalni potrošak, ali ovako neda se ništa započeti, niti se čovjek na išta može odlučiti, jer to pravo Italije stoji poput noža na vrat.

Neka, daklen vlada otvoreno i konkretno kaže, ako se Italija posluži pravom stečenim u trgovačkom ugovoru, od dana od kad se ona nas obznani, da će se tim pravom poslužiti, dok se to pravo provede u praksi hoće se toliko i toliko vremena.

Ovom bi se izjavom duhovi umirili, jer bi sviet znao, koliko mu vremena u najgorem slučaju ostaje da svoje poslove kraju dovede.

Vitis rupestris.

Vitis rupestris jeste jedna vrst amerikanske loze, koja nizko, busasto raste, a ne penje se, kako druge loze. Mladice tjera upravno, prilično su čvrste, a boje su crljenkaste. Lišće im je maleno, jasno zeleno, a na obe strane gladko. Rebra lišća su s početka t. j. na osnovnici su zelena, a dalje su zelena. Rubovi su široki, nepravilno zubati. Grozdovi su maleni, kako što i jagode (zrnje). I tjeranje je slabo, no ono zavisi od vrsti zemlje i od vlage.

Domovina ovoj lozi jeste Misouri i Texas; tamo ona uspjeva na pržinastim zemljam, pokraj obala rieka, kako što i na kamenitim zemljam i radja slatkim posve tečnim grožđjem. Sve kušnje napravljene ovom vrsti loze dokazale su, da ona izvanredno puno odoli filokseri. dapače, da joj sasvim odoli, a pri tom je čvrste naravi i zadovoljava se najgorom zemljom. Ova loza jeste osobito prikladna za kamenita zemljišta, koja su suha i topla, kako što su zemlje kod nas u Dalmaciji, dočim na težkim, nepropustnim zemljam, kako što su ilovače i gnjilače neuspjeva, kako što ni na težkim lapornjačam, a poništo pak ne, ako su vlažne, i ako je vlaga stajaća.

Vitis rupestris pokazala se je izvrstnom podlogom za navrćanje, osobito za navrćanje nekih plemenitijih loza, kako što je Aramon, Carmenet, Alicante, Sauvignon, Carignan, Petit-Bouschet, itd., itd., itd.; jer ima pravu njima odgovarajuću vegetativnu snagu, što odgovara njihovoj radovitosti.

Ovo svojstvo njeno, da busasto i nizko raste pravi ju prikladnu za navrćanje naših loza, koje se takodjer nizko goje i svake godine režu; dočim sve druge vrsti amerikanskih loza bujno rastu i visoko se penju, pa ih je rezanjem težko prisiliti na nizku gojitbu, koja sasvim protivna njihovoj naravi.

Vitis rupestris u pogledu navrćanja, obzirom na njeno busasto i nizko raštenje odgovara za navrćanje bolje, nego sve druge vrsti amerikanskih loza, pa s toga se najtoplije preporuča.

PODLISTAK.

O razplodjivanju ruža sadjenicami.

Nema cvieta, koji je u ljepoti dostigao ružu, a nijedan cviet neveseli se tako trajnoj obljubljenosti kako ruža.

Neka čovjek udje u cvatući cvietnjak raznovrstna liepa cvieća, ako tu ima i ruža u cvatnji, on će najprije segnuti za ružom.

Ruža je bila obljubljena još u prastarim vremenim, i ona je u svako doba i kroz sve vjekove tu svoju ljubav znala sačuvati.

Vrstih ruža imade neizbrojeno. Sve imadu svojih ljubimaca i svojih gojitelja.

Veći dio ruža su navrtci na divljake, a svakome se baš needmili da tako plemeniti cviet imade divlju podlogu. Svi hoće, da kako što je cviet liep i plemenit, tako da i stablo bude plemenito.

Razplodjivanje plemenitog drva, na takav način, da i sve drvo bude plemenito nemože sa uzsliedi nego sadjenicam, povaljenicam ili komadanjem hreka (busa).

Od svijuh ovih načina svakako je najbolji i najlaglji način razplodjivanje sadjenicama, pa ćemo mi taj način potanko opisati.

Razplodjivanje ruža sadjenicama u ljetno doba, obavlja se jednogodišnjim mladicam. — Odmah po prvoj cvatnji odrežu se jednogodišnje mladice na dva oka, do kojih ostane lišće, jer lišće puno pomaže, da se sadjenice prije ukoriene.

Mjesto jednogodišnjih mladica, može se rabiti i mladje drvo, mladje mladice n. p. ljetorasti za pravljenje sadjenica.

Kad se ljetorasti rabe za sadjenice onda valja ružu ranije i na kraće poklaštriti, jer čim se ranije i kraće pokrati, tim prije protjera, pa se još prije jeseni razviju ljetorasti, drvo im za rano prilično dozrije, pa se ranije mogu praviti sadjenice.

Sadjenice hoće se da su kako prama oku (pupu) obrezane, i to tik oka. Po vrh gornjeg zareza ostane odrezan komadćek, jer čuva zarez od štetnog upliva vlage i sunca

Sadjenice sade se u ovisokim drvenim grastam ili skrinjici, čvrstih strana, dobro začavlanih, da zrak neprodire kroz pukotine do sadjenica

Zemlja za sadjenice pravi se od obične zemlje iz klijališta i pržine, pol a pol.

Kad se je zasadilo sadjenice smjesti se graste na hladnu, ali zračnu mjestu. Po površini zemlje razaspe se nešto pržine, jer onda sadjenice teže gnjiju, ali se pržina ne pritiska na sadjenice, a pazi se i na to, da se sadjenice nedodiraju strana grasta

Bolje je, da su sadjenice nešto gušće zasadjene, nego li da su odveć duboko zasadjene, jer se duboko zasadjene sadjenice težko ukoriene, a lako gnjiju.

Sad se graste pokriju staklom, i izlože se na sunčanu mjestu, pa sadjenice škrope se često vodom, i to tako dugo, dok lišće počme vehnuti.

Ako su sadjenice neprestano izložene suncu, i ako se neprestano zalievaju, onda se brzo i sigurno ukoriene.

Ovakovim postupanjem, nakon tri ili četiri nedjelje dana počmu sadjenice tjerati.

Dok su protjerale mladice malene, i još nisu dorasle do stakla, postupa se sa sadjenicam na isti način, kako se je postupalo kad su se zasadile, ali kada mladice počmu dodirati staklo, onda valja počet dizati staklo, da se postepeno priuče zraku, i da otvrdnu. Kašnje se sasvim odstrane stakla, ali se nastavi još uvjek škropljenjem

Kad su se sadjenice dostatno ojačale i privikle zraku, valja ih razsaditi, u koju se svrhu biraju mali lonci i dobra gnojna zemlja iz klijališta.

Zasadjeni lonci opet se poredaju u graste il sanduke, koji se pokriju staklom, a i zalievanje hoće se da je obilno, jer se prime samo u zatvorenu pod staklom, a uz obilnu vlagu. Pod staklom ostanu dok žile porastu do rubova lončića, a onda se postepeno priuče zraku.

Zimi valja ih zakloniti na toplu mjestu, a na proljeće sade se na polje na opredieljeno im mjesto.

Obzirom na njezin razvoj, ona je prikladnija i radi toga, jer se na puno manji razmak može saditi.

Francuzki pilići i kapuni.

Od svih vrstih pilića i kapuna što se goje na svietu na najvećem glasu su francuzki utovljeni pilići i kapuni iz okolice Mans u Francuzkoj.

Francezi smjeste piliće i kapune koje će toviti, na polutamnu mjestu, gdje ih ništa neuznemiruje. — S početka hrane se brašnom od heljde, kojemu se za polovicu primješa plievi. Ove hrane daje im se, da jedu po volji, a i vode im za piće s početka ne fali. Na ovaj se način hrane osam dana, a onda se svaki pojedini komad smjesti u tamno odielenje, gdje ih baš ništa nemože da smeta.

Svaki dan gojitelj pohodi toveće se piliće i kapune, i pri tom rabi jednu slabo svjetleću svjetiljku, pa svakom pojedinom piliću i kapunu turi u grkljan po jedan žganac (gnocco), koji je umjesen od ječmene krupice i heljdova brašna pomoću mlieka.

Ovakav jedan žganac dug je obično 6 $c/_m$, a ima 1 i $^2/_3$ $c/_m$ u promjeru.

Žganci nose u lonac ili zdjelu, u kojima uvjek ima nešto mlieka, jer čim je mokriji žganac, tim laglje popuzne kroz usta u grkljan.

Prva dva tri dana dobiva svaka glava po jedan žganac, a onda svakog sljedećeg dana po jedan žganac više, tako da na koncu svaka toveća se glava dobiva s puta 12 i čak 15 žganaca (nudel).

Od 20 do 25 dana, dade im se i po noći jedno 5 ili 6 žganaca, tako zadnjih dana tovljenja, što po danu što po noći dobije svaka glava nešto 20 žganaca.

Zadnjih dana primješa se žgancim malo masti (tusta), što znatno upliva na tovljenje.

Ovakovo tovljenje traje 5 do 6 nedjelja. U drugoj polovici dobe tovljenja, nemogu životinje više stati na nogama od pritilosti, pa ih valja svaki dan premještati na drugu stranu i radi zdravlja i radi čistoće.

Za tovljenje jedne glave potroši se 10 do 14 $k/_g$ ječmene krupice i heljdina maslina, a što se to umjesi mliekom u žgance priraste težina na 15 $k/_g$.

O utamnjivnju poljskog korova. (drača trave).

Proti korovu za obradjivanja mogu se uporabljati samo takova sredstva, koja dok korov uništaju ne djeluju štetno na bilje koje se goji.

Svaka vrst korova bira zemljište odgovarajuće svojoj naravi. Tako neke vrsti korova, kao šašine, ljube zemlje kiselaste, na kojimi stoji voda.

Ovakov korov će se uništiti, ako se vodu sa zemlje bude odvodilo bilo drainageom (podcievljivanjem) ili brananjem ili pak kopanjem jama i jaruga, a uporaba lapora ili vapna t. j gnojenje ovimi srestvi pomaže u velike

Kad se ima utamanjivati korov a osobito pak, kad se za utamanjivanje korova imadu rabiti mekanička sredstva, valja najprije biti na čistu, dali se ima utamanjivati korov, koji se razplodjiva žilama ili korov, koji se razplodjiva sjemenjem.

Korov od sjemena t. j. korov koji se razplodjiva sjemenjem, jesu sve jednogodišnje biline, dočim korov koji se razplodjiva žilam, zpada u vrst trajnih rastlina, kojimi se je težko boriti i koje se težko uništavaju.

Ova vrst korova najsigurnije se uništi, ako se ne dopušti da se osjemeni i sjemenjem dalje razplodi, i ako se kositbom i plievljenjem često odstranjiva zelina da oslabi i iznemogne korien. te da pregnjije ili izumre.

Krčenjem, osobito ako je pomnjivo izvedeno, i ako se kašnje dobro prodrlja, te tako pokupi izčupano korienje, može se ova vrst trajna korova, koji se razplodjuje žilama znatno oslabiti. Od svijuh sredstava ipak je najbolje često plievljenje i kosenje zeline usljed česa se, kako je već rečeno oslabi korien.

Korov, koji se razplodjiva sjemenjem nevalja dozvoliti, da se osjemeni, a to se najlaglje postigne raznim, vremenitim obradjivanjem — Razsijano sjemenje korova valja nastojati, da što prije proklica, jer se proklicano laglje uništi; bud ako se duboko zaore, tim se samo zakasni klicanje, ali se poništo neustavlja.

Čim se više podupre klicanje sjemenja od **korova, tim se laglje uništi brananjem.**

Ako unatoč svemu tome usjev zaraste korovom, onda neostaje nego plievljenje, jer je to jedino sredstvo da se korov uništi. Plievljenje obavlja se rukom i strojem. Poraba stroja za plievljenje moguće je samo u slučaju gdje je usjev u redove posijan.

Rane voćnih stabala,

Rane voćnih stabala diele se na dvi vrsti; rane sa strane i rane s glave ili odozgor Prva vrst rana nastaje na deblu i granam usljed udarca bilo čim prouzročena. Obično je ozledjena kora i liko, redje kada drvo. Druga vrst rana nastane usljed preloma grana, bilo da taj prelom prouzrokuje vjetar ili težina ploda ili druga koja sila.

Ovu vrst rana valja što moguće prije pregledati. U tu se svrhu izpili dotična grana izpod prelomljena mjesta, ali posve na zdravo i blizu druge grane, koja pravi produljenje, pa se onda kosiračom ili oštrim nožem izgladi.

Rane sa strane valja nastojati da što prije i podpunije zarastu. U tu svrhu izgladi se o zledjeno mjesto, da se tim potakne liko na jači rad e da rani što moguće prije preraste koža. Da rana što brže i bolje zacieli hoće se da bude topla i vlažna, a to se postigne ako se rana namaže blatom umiesenim od ilovače i govedje balege. Valja nastojati, da što moguće više ovog blata ostane na izgladjenoj rani, a onda se omota gužvom od slame i krpom, koja ne samo da drži blato, ali ga čuva od izvanjske topline, prieči da se osuši, jednom rieči drži ga vlažna.

Ovo blato od govedje balege i ilovače valja često mienjati, i to tim češće, čim je veća bila rana, ali svakako prije nego li se posuši. Doduše, da se no posuši prepriečí se time, da se slama i krpa svakog drugog ili trećeg dana namoči

Velike rane na glavi nemogu se liečiti na ovaj način, jer nebi zarasle, a vlagom bi se podmoglo gnjijenje

Kod ovakovih velikih rana na glavi, glavno je da se preprieči gnijenje i stvaranje gljiva, te da se odstrani svaka prigoda ugnjezdivanju zareznika.

Ovakove rane valja s toga koso izpiliti i licem prama zemlji, da se voda nebude mogla ustavljati, a onda ranu dobro izgladiti oštrim nožem ili kosiraćom, pa ju namazati terom (theer) ili katranom,

Svake godine ove velike rane iznova zamazati, jer kiša izpere katrau; savjetuje se dapače prve godine 4 do 5 puta namazati katranom, jer se na taj način preprieči, da drvo izpuca.

Katran se puno bolje prima drva i puno laglje unj prodire, ako se maže u zimsko doba za suha vremena. U proljeću se radi preobilnosti sokova niti ne prima drva, dočim lieti ide već nešto bolje.

Duboko oranje.

Nema sumnje, da se još i dan danas u obće dosta plitko ore Neuvažuje se dovoljno korist, koju ratar može da ima od duboka oranja. Osobito u sadanjih težkih okolnostih mora svaki gospodar nastojati, da što više uveća prihod od svojih njiva. Da je duboka brazda u tom pogledu puno koristnija od plitke, o tom bi uz toliko izkustvo suvišno bilo razpravljati Vidi se ta razlika najbolje na usjevih, koji su nikli i porasli na dubokih i opet na plitkih brazdah Čim je tlo dublje orano i razrahljeno, tim prije prodiru unj biljke svojimi, ponajviše vrlo tananimi žilami, pa usljed toga primaju puno brže u se sve sastojine, koje su potrebite za njihov porast.

Čim više je kod koje biljke razvijen sustav koreuja, tim bolje će rasti i uspjevati; a što je koja biljka jača, toliko je više kadra da odolieva nepovoljnim uplivom vremena. — Duboka brazda drži dulje vlagu, kada je suša a opet s druge strane u dubokoj se brazdi suvišna voda puno lakše dolje procjedjuje nego li u plitkoj. Tim, da dubokim oranjem izoremo na površinu i onakove dielove zemlje, koji nisu bili izloženi dosad uplivu zraka, postižemo, da se otvaraju u njih sadržane sastojine, sposobne za gnojenje, čim se uvećava plodnost njive.

Ako smo se iz dosadanjega razlaganja uvjerili, kakovu korist ima ratar od duboka oranja, hoćemo jo da vidimo, kako se može ono u praksi izvoditi. Neuspjevaju svi plodovi na „cjelini", zato treba da pomno razabiremo, za koji ćemo plod prviput zemlju duboko orati. U prvom redu preporučaju se tako zvana krmiva, onda korun, repa, osobito mrkva koja u dubokoj, rahloj zemlji vrlo dobro uspjeva, dapače još i onda, kada je iz dubljine izorana zemlja u vrieme sjetve još dosta sirova. Repica spada medju plodove, koji veoma ljube duboku brazdu i obično dobro uspjeva u prvoj dubokoj izori. I zob uspjeva dobro u uzoranoj cjelini, pa u nekih krajevih, imenito u sjevernijih, nosi velik prihod.

Ali se nemože ipak za svako polje preporučiti duboko oranje. Treba prije svega pomno iztražiti, kakovo je tlo i to vrtanjem, ili kopanjem, da vidimo, kakove vrsti leže pod brazdom izpod površine oranice, glina, vodni piesak, — ovaj samo u izvjestnih slučajevih, — pa. bjelutak, kadri su, da duboku brazdu pokvare, ako bi ih htjeli dubokom orbom izplužiti na površinu. Glina se može ondje bez uštrba pomiešati s brazdom, gdje ova i onako već od gline sastoji. Gospodarstva, koja se bave pecarskimi obrti, pa usljed toga mnogo koruna sade, običavaju da usjevni red zaključe korunom, jarinom, pa korunom i jarinom sa djetelinom. U ovakovih slučajevih vrlo je lahko da se brazda na 25-30 $c/_m$, ili kako je već moguće, u zemlju zadube. Neka se u jeseni ore tako duboko, koliko okolnosti dopuštaju. U tu svrhu neka se upotrebi plug, koji se dobro okreće, jer samo tim, da neobradjena još zemlja na površinu dospije, moguće je, da se ona otvara i raztvara utjecanjem studeni i zraka. Tko samo može, neka upregne pod plug četiri konja ili vola, jer to je svakako bolje.

Sliedeća za tim jarina treba da bude zob; pače i ondje, gdje bi inače dolazio na red po običaju ječam, ili korun, jerbo je za ove zemlja jošte presirova, pluži se u jeseni opet tako duboko, kao prviput. Želimo li, da čim bolje uspije na to sliedeća djetelina u jarini, treba da ju sijemo što ranije u proljeće i da polja povaljamo. I za koruništa dobra je djetelina jer brananjem i kasnijim rovljenjem koruna pomieša se kreč vrlo dobro sa zemljom i djetelina izvrstno uspije. Ovako se postupa u saksonskoj Gornjoj Lužici i izvadja se tamo redovito u turnusu.

Na gospodarstvih, koja se nebave pecarami, a osobito u malih gospodarstvih, oru se u jeseni duboko polja, koja imadu da buduće godine rode ječmom ili zobju. Preko zime ostane polje onako uzorano. Ako je moguće, da se u jesen još djubre, onda će to vanredno pospiešiti otvaranje i raztvaranje sirove zemlje. Tim načinom najprije se do svrhe dodje. Drugi način produbljenja brazde postizava se malo po malo, pa je isto prikladno osobito za težko tlo. Kišna voda, koja kroz brazde dolje prokapljuje, odvodi sobom mnogo gnojiva. Čim je tlo pristupnije zraku, tim se brže urahljuje. Usljed toga nalazi se u težkom tlu neposredno pod brazdom naslaga, koja obilno sadržaje u sebi gnojiva. Ta naslaga je od onoga vremena, kako se je s plugom preko nje prelazilo, vanredno čvrsto sbijena, tako da fini korenčići naših žitarica tek samo malo hraniva iz nje crpiti mogu. U tako težkom tlu možemo slobodno 5-8 $c/_m$ dublje orati, nebojeći se pri tom, da bi to bilo od kakova uštrba za žitarice, samo se hoće. da se brazda prije zime produbi. Ako smo ove godine po prilici 8 $c/_m$ dublje orali nego dosele, onda možemo buduće godine plug samo za dva $c/_m$ dublje položiti. — Tako ćemo od godine do godine prodirati u dublju zemlju, dok napokon nepostignemo moguću i željenu dubljinu brazde.

Da ovaj drugi način produbljivanja brazde vrlo polako uspjeva, to može svatko po dosadanjem razlaganju uvidjeti, pa s toga možemo samo zagovarati prvo spomenuto, brzo produbljivanje. Upravo u težkom tlu od velike je važnosti duboko oranje, pa ako se s istim pokuša, nema sumnje, da će se trud obilno naplatiti. Ako se osim duboka oranja upotrebi možda još kreč, ili, da se uveća proizvodnost tla, mora da se poluči time još i veći prihod.

Ima još uviek mnogo gospodarâ, a imenito u Hrvatskoj i Slavoniji koji i sada misle, da se samo sprega bez potrebe muči time, ako se duboko ore. Medjutim neka ovi gospodari samo pokušaju jednom dublje orati, pa će se uvjeriti, da ide taj posao bolje od ruke, nego li su sami mislili. Uvjereni smo, da će oni, kad vide, kakav plod i prihod imadu od duboka oranja, uvesti ga na svih svojih njivah. Duboko oranje daje nam svakako mnogo više jamstva nego li plitko oranje za uspjevanje svih naših plodina kako u suhih, tako i u mokrih godinah. Neka zato svaki gospodar tako duboko ore, koliko mu samo odnošaji tla dopuštaju. — „G. L. Z."

O probavljivosti krmiva.

Pri uporabi ranih krmiva važno je da gospodar uzme u obzir sliedeće okolnosti.

Suhe sastojine zelenih krmiva isto su tako probavljive, kako što suho sastojine, koje potiču od istih trava u isto vrieme pokošenih. Stare životinje koje su slabih zubi laglje probavljaju hranive sastojine, koje sadrži zelena krma.

Način kako se trava suši, i vrieme, upli vaju na probavljivost siena.

Sieno od djeteline n. p. sušeno na stalcim imat će više probavljive vriednosti od siena, koje se je sušilo razastrto po djetelištu. Sieno pokošeno za suha i vedra vremena imat će više probavljive vriednosti od onoga koje je pokisnulo, pa u hrpam stajalo, jer ovakovo sieno izgubi, stojeć duže vremena u hrpam, mnogo nedušičnih probavljivih sastojina.

Sječkanjem, drobljenem, močenjem, popa rivanjem, grijanjem, postaju krmiva mekša i tečnija, pa se tako pospješi probavljivost, ali se ne povisuje ili posve malo.

I ovdje, kao gore, valja razlikovat stare životine od mladjih.

Čim se duže hrana čuva, i ako je dobro pospremljena, dušične sastojine postaju sve to manje probaljive, ali se ne gube.

Razumjeva se, da ako je hrana loše pospremljena, da se probavljivost još više umanjuje.

Mladje su biljke laglje probavljive, čim su starije tim su im dušične i nedušične sastojine manje probavljive; za to trava ranije pokošena, t. j. nešto prije cvatnje ili kad počme cvasti imade više probavljive vriednosti.

Mlade životinje probavljuju sieno isto tako, kao životinje već dorasle. Da vidimo koji upliv imadu drugotna krmiva na probavljivost glavnih krmiva.

Glavna su krmiva sieno i slama.

Kad se primješa glavnoj krmi jedna drugotna krma, a da se jedan dio dušičnih sastojina nadomjesti, tada probavljiva vriednost glavnog krmiva ostaje nepromjenjena; n. p. kad bi se sienu primješalo klice od slada.

Nasuprot kad se primješa glavnoj krmi jedna drugotna krma, a da se jedan dio nedušičnih sastojina nadomjesti, tada su dušične sastojine glavnog krmiva manje probavljive; n. p. kad bi se sienu primješalo mnogo koruna ili buraka.

Tusta i uljasta drugotna hraniva umanjuju probavljivost glavne krme kojoj su primješana.

Tusto jedne životinje zapriečuje podpunu probavljivost dušičnih sastojina.

Š. Lovrić.

SVAŠTICE

Ljekarica. Velika korist od ljekarice uvidja se sve više, i težko, da joj se nadje boljeg zamjenika. Nego opet bud svak nema dosti zemljišta, a ljekarica neuspjeva sama sobom, pitaju mnogi, koliko vremena valja da prodje, da se smie ljekarica opet gojiti na istoj zemlji. U naprednim zemljam gdje se puno goji ljekarica zavladalo je pravilo, da se ljekarica smje gojiti na istoj zemlji uprav nakon toliko godina, koliko je ona godina prije ona uspjevala na dotičnoj zemlji. Jeli dakle ljekarica uspjevala 6 godina, hoće se da 6 godina zemlja počiva. —

Liečenje provale pupka. Mladim životinjam često se dogadja da im pupak provali, što inače narod kaže, da je pupak okilavio. Kako „La Presse vétérinaire", kaže Dr. Luton, poznati živinar, lieči kilu pupka uštrcavanje razsoli. On uštrca desno i lievo caljku razsoli, i nakon pet dana izčežne kila sasvim.

Izvadak širišća priredjiva se kako sliedi. Uzme se lojnjak preživaoca, n. p. telića, koji je barem pred tri mjeseca posušen i posoljen, i izsjećka se na sitne komadiće. Uzme se od tih komadića 100 grama i popare se litrom jednom vrele vode, u koju se raztopi 50 grama soli. Ova smiesa ostane skupa na prilično toplu mjestu 5 danâ, kroz koje se vrieme često mieša; a onda se doda još 50 grama soli i 40 grama borove kiseline, izmučka se dok se sol raztopi i dok se tekućina taloženjem izbistri, pa onda se prociedi na čistu krpu u dva ili tri privoja. Ova prociedina je izvrstan izvadak širišća, i jedan sami dio ovoga izvadka može da usiri desethiljada dielova mlieka t. j. jedan litar ovoga širišća može da usiri 10,000 litara mlieka.

Pipita kokošiju Jedna od najčešćih i najubitačnijih bolestih kokošiju jeste pipita, ona se lieči vrlo dobrim uspjehom liekom, koji se priredjiva na sliedeći način: — U jednu žlicu vrele vode raztopi se 20 centigrama klornog vapna. Kad se ova raztopina ohladi, onda se pomoću jednog pera maže po kljunu, jeziku i grkljanu bolestne životinje. Ako se ovom raztopinom 2 do 3 puta namažu rečeni djelovi liek će pomoći i bolest će proći. Kašnje dade se bolestnoj jednu žlicu ulja od škočca (ricinus) i postavi se na osamljenu mjestu (najbolje u koš ili sanduk), gdje se dade svježe vode, kojoj se na svaki litar primješa 2 grama sumporove kiseline. Obično ozdravi posve kokoš u 2 ili 3 dana.

Toplina pojedine vrsti gnoja. Dobro je da se znade, koliko svaka pojedina vrst gnoja, kad se rabi u klijalištu diže toplinu u istome. Ovčiji gnoj diže toplinu do 60 ili 70° C., a uzdrži tu toplinu za 4 mjeseca. Konjski i magareći gnoj diže toplinu na 55 do 60° C., a uzdrži ju za 5 mjesecih. Polusuho lišće sa konjskim izmetinam pomješano diže toplinu na 46 do 50 stupnjeva, a uzdrži ju 7 do 9 mjesecih. Odpadci od strojenja dižu toplinu na 30 do 40° C., a uzdrže ju 6 mjesecih. Lišće, kojemu je primješano za $^1/_3$ gnoja diže toplinu na 30 do 40° C., a uzdrži ju 9 do 11 mjesecih. Suho lišće diže toplinu na 35 do 40° C., a uzdrži ju 12 mjesecih. Drop od grožđja diže toplinu na 40 do 50° C., a uzdrži ju čak 20 mjesecih.

Gospodarske Viesti.

Mnogi su izostali izplatom predbrojbe lanjske godine, a i uplaćivanje predbrojbe za tekuću godinu ne teče redovito. Ovo otezanje i zakašnjivanje izplatom pravi nam ne malo neprilika. Molimo stoga sviju bez razlike, koji nam duguju bilo zašto, da pospješe izplatu i da nam novac šalju. —

Uprava „Gospodarskoga Poučnika".

* *
*

Vrieme se težko daje liepo, pa usljed toga i usljed obilne vlage zaostale su znatno proljetne poljske radnje. Dosad se je malo izoralo, a još manje zasijalo. U južnim predjelim već se nešto radi po vinogradim. Bajame su ocvale, ne loše, ali su mjestimice protrpile od studeni, koja ih je zahvatila baš u cvatnji. — Zimski usjevi u obće dobro; gdje gdje, gdje je voda ležala nešto su prožutili, ali ako krene liepo vrieme oporavit će se.

* *
*

U godini 1891 prikupio je državni erar od dalmatinskih proizvoditelja duhana za 122,791 fiorin. Od tog novca utjerali su gojitelji duhana u Imotskoj 78,134 fiorina; u Vrhgorcu 40,610 fiorina; u Kotoru 4,227 fiorina.

* *
*

Hrvatska zemaljska vlada izdala je naredbu, kojom preporuča, da se više pomnje posvećuje sušenju, prebiranju i omotavanju šljiva, jer da se na svietskim tržistim znatno bolje plaća dobro sušena, dobro omotana i pribrana šljiva

* *
*

U Bosni zasnovao je O. Richter medičaru, t. j. tvornicu u kojoj će se praviti medovina, naime žestično piće od čista meda.

* *
*

Jedna amerikanska tvrdka u S. Francisco u Kaliforniji, izvješćuje, da je u Kaliforniji 1888 godine bilo 50 do 60 hiljada pčelaca (ulišta) od kojih je izvadjeno 3 miljuna funtih meda, i 500,000 saća. Od tog meda izveženo je u Inglesku i Njemačku 875,000 funtih.

* *
*

Od 19 do 27 t. m. austro-ugarsko družtvo za gojitbu peradi priredjuje medjunarodnu izložbu peradi.

* *
*

Od prvog siečnja t. g. pri sklapanju javnih pogodba i uknjižavanju zemljišta u zemljištnim knjigam nesmje se više rabiti stare mjere za površinu, dakle jutro, motika, ral itd., nego valja rabiti nazive metričke mjere za površine t. j. metar četvorni ar (= 100 met. četv.) i hektar (= 100 četv. ara).

* *
*

Iz izvješća magjarskog ministarstva za poljodjelstvo razabire se, da zimski usjevi ne stoje loše; ali se čuju tužbe, da na mnogim mjestim oskudievaju slamom, da gnjiju krumpiri i repa, te da miševi nanašaju velikih šteta.

* *
*

Pošto Češke tvornice sladora neće da plaćaju burak (sladornu repu) više od 1 fior. i 50 novč. po kvintalu na kući gospodara, a pošto ta ciena ne stoji u razmjeru sa cienam sladora i troškovim proizvodnje, složili su se u mnogim mjestim češki gospodari u sindikat (kartel) i drže čvrsto ciene proti kartelu tvorničara. U nekim su se mjestim gospodari udružili, i sakupili glavnicu od 1 miljuna fiorina, te hoće da osnuju vlastite tvornice, u koju će izradjivati vlastite proizvode.

* *
*

Složilo se je 224 jačih njemačkih vinara, koji su odlučili njemačka vina od grožđja i voća izložiti na izložbi u Chicago. Oni se nadaju velikom uspjehu i velikoj koristi.

* *
*

Cislajtansko ministarstvo za poljodjelstvo kupilo je imanje *Nadvorna* za 2,240,000 fiorina, od kojih je 2 miljuna za zemljište a 240,000 fiorina za material i sjetvu (usjeve). Lani je to imanje imalo 570,000 nečista dohoda, a za t. g. proračunan je nečisti dohod na 586,470 fiorina. Troškovi iznašaju godišnje poprieko 261,060 fiorina, po tom se u godini 1892 računa na čistu dobit od 325,410 fiorina.

*
* *

Iz Gornjo-austrijanskih solara prodano je lanjske godine 637,621 kvintal soli; i to po običnu cienu prodano je 635,837 kvintala, na dražbi 1136 kvintala, a privatnicim 1898 kvintala. Izim ovog ustupljeno je 25,862 kvintala soli za gnojenje, 15749 kvintala u tvorničke svrhe, a 916,000 hektolitara soli upotrebljeno je za proizvodnju sodika i za kupanja.

* *
*

U Švajcarskoj pojavila se je neka kužna bolest na kokošim, s koje ginu s reda. Kokoš otvori kljun, kao da joj daha fali, pocrni joj kupa, pa nakon malo poskapa. Još se nije doznalo, koja je vrst kužne bolesti, niti joj se je lieka našlo.

* *
*

U državi Illinois u Americi razplodili su se vrabci tako, da su pravi bič Božji po gospodara, jer unište sve, a navlaš usjeve. Država je usljed toga morala izdati zakon proti vrabcim, a po tom zakonu plaća država 6 centih za svaku glavu od vrebca.

* *
*

Po novom njemačkom zakonu o vinu, morat će se za prodaje unapred izjavit, ako je vino bilo galizirano ili alkolizirano, ili ako imalo ijedne druge primjese izim drugoga vina.

* *
*

Po statističkom izvješću, jamatve godine 1891 napravljeno je u Francuzkoj i Algiru 30,139,555 hektolitara vina, dakle 2,723,228 hektolitara više, nego li godine 1890. Srednje je rodio svaki hektar 17 hektolitara; srednja ciena vinu po hektolitru jeste $33^1/_2$ franaka, a sve vino g. 1891 procienjuje se 1,008,998,590 franaka. Francuzka sa Algirom ima 1,763,374 hektara vinograda. Vino je ljetos za $2^1/_2$ franaka jeftinije od lani.

* *
*

Iz statističkog izvješća francuzkog ministarstva razabire se, da je vino, koje se godine 1891 uvadjalo u Francuzku, stajalo poprieko trgovce franaka 34, dočim je vino izvedeno iz Francuzke bilo plaćeno francezim poprieko po franaka 128 hektolitar. Ovo je najbolji dokaz, kako su francezi vješti vinari, i kako znadu baratati vinom.

* *
*

Iz kušnjâ lani i prekolani u raznim vinorodnim predjelim napravljenih, proiztiče, da gnojenje vinograda modrom galicom znatno pomaže, jer ne samo da su vinogradi zdraviji i bujniji, ali loze radjaju obilnije, zdrelijim i zdravijim grožđjem. Za hektar vinograda hoće se 4 do 6 kvintala modre galice

* *
*

Kako se i u Njemačkoj širi vinogradarstvo, najbolje će dokazati sliedeci podatci. — Wirtemberg je godine 1880 mogao proizvesti najviše 100,000 hektolitara vina; dočim bi danas mogao proizvesti vise od 700,000 hektolitara, nego vinogradi trpe puno od filoksere i

od mildewa, pa je godine 1889 proizvedeno samo 291 hektolitara vina.

* *
*

U Bugarskoj primljen je zakon po kojem se vlada uoblašćuje dati u zakup za 15 godina proizvodnju i prodaju svilčeva sjemena. Dotični zakupnik morat će uzgajati sjeme po sustavu Pasteura, i morat će kroz tri godine urediti najmanje četiri svilarne. Idea je liepa, ali se na ovaj način sve više monopoliziraju gospodarski obrti, što svakako ide na štetu gospodarske proizvodnje i slobode rada.

* *
*

Poljodjelsko družtvo u Moskvi razpisalo je 1000 franaka nagrade za najbolji fiziologički i anatomički opis svilene bube.

Pitanja i odgovori „Gosp. Poučnika".

A. Odgovori.

15. Molim vas, jeli istina, da na Hrvatskoj izložbi u Zagrebu bijaše izložen jedan posve prosti hidronet, koji se dade nataknuti na mješinu. Ako je to istina, gdje se nabavalja i jeli svrsi odgovoran?

A. G. u K. (Korčula).

Na iložbi u Zagrebu bilo je doduše svakovrstnih hydroneta, ali nam nije poznato da bi bio izložen baš i takav, koji bi se dao nataknuti na mješinu. Dapače na mješinu nebi hydromet imao svrhe, jer se iz mješine pritiškom same mješine može strcati tekućina. — Jednu jednostavnu vrst hydroneta bio je izložio Antun Bogdanović, limar iz Starograda, i dobio je za rečenu vrst hydroneta nagradu. — Bogdanovićevi hydroneti su jeftini, i za naše odnošaje prikladni.

16. Imadem više šestogodišnjih šljiva, koje mi slabo uspjevaju, a jedna mi je lani usahla. Debla i grane zarasle su im bielim lišajem, koji mi ne malo zanoveti zadaje. Molim vas, što mi je učiniti, da se šljive oporave, i imadeli koje radikalno sredstvo proti lišaju?

I. J. u G. (Ilova kraj Slavonije)

Zašto vam šljive slabo uspjevaju nije lako odgovoriti, a što vam šljive propadaju tomu su po svoj prilici najmanje krivi lišaji. Pretražite zemlju i vidite jeli ona prikladna za šljive. Može biti da je zemlja odveć mršava i jalova, ali odveć žilava ili nepropustna. Najprije valja daklen zemlju urediti. Gdje ima lišaja, to je već znak obilne vlage, a i sjene. — Ako obilna vlaga potiče od podnebnih odnošaja, onda vi možete malo na stvar uplivati, ali ako potiče od zemljištnih, onda se dade pomoći odvodnjom. Lišaji se razvijaju na stablim guste krošnje i gusto zasadjenim, ako nuzto još ne fali vlage u zraku. Puno pomaže priredjivanje krošnje i proredjivanje samih stabala, gdje su gusto zasadjeni. — Struganjem lišaja pomoću strugače prieči se njihovo razplodjivanje, ali najviše pomaže mazanje kore gustim vapnenim mliekom. — Ako se u zimsko doba ili rano u proliećе, debla i grane zarasle lišajim namažu gustom raztopinom vapnenog mlieka, i ako se ta radja opetuje za par godina nestat će lišaja, i mnogo drugih nametnica sa voćnih stabala. Valja samo paziti da se gusto vapneno mlieko namaže za suha vremena, i da nakon što se je zamazalo bude suho vrieme za par dana, a da se vapno dobro posuši i okori.

17. Rado bi nabavio psa čuvara, velike pasmine, koji bi svrsi na svakom pogledu podpuno odgovarao. Molim vas, koji su psi najbolji pazikuće. Odklen bi mogao štenadi takove vrsti nabaviti?

I. J. u G. (Ilova kraj Slavonije).

I pasmine pasa imadu svoje hvalioce i svoje kudioce; koja je baš pasmina koja daje najbolje čuvare, to vam nemožemo reći. Najbolje je, da se obratite kakovom zavodu za gojenje pasa u Beču ili Berlinu, ili još bolje ako imate u susjedstvu kojeg prijatelja, koji imade dobra psa čuvara, da vam ustupi jedno štene. Kod nas amo najbolji su stražari psi koje zovu „poljarski psi"; jeli pravo ime pasmine nemožemo vam jamčiti. Ti su psi veliki, vučje dlake, vavjek laju, a postaju ljuti i opasni, ako se iz malena drže na lanac.

18 Dvie će mi se kobile domalo oždriebiti, molim, kako imadem postupati kobilam i ždriebcim poslje oždriebanja? Moram li ždriebad gojit uz kobile, ili ih vremenito do njih prepuštati radi sisanja?

I. J. u G. (Ilova kraj Slavonije).

Po ždriebljenju valja davati kobilam bolje, sočnije i laglje probavljive hrane, te dosti stelje i čuvati ih od promahe i naklade. Pitke, zdrave vode ne odveć ledene hoće se kobilam po ždriebljenju izobilj. Na rad nesmjedu se slati nego 10 do 15 dana po ždriebljenju, i to s početka na laki rad, a kašnje nakon 5 ili 6 nedjelja na teži. Za ždriebad je najbolja hrana mlieko. Prvih dana, dok kobila ostaje u štaji pušta se s njom ždriebe, da sisa po miloj volji, kašnje kad počme kobila na rad polaziti, ostavlja se ždriebe kući, osobito ako kobila ide daleko, koji bi dugi put izmorio slado ždriebe. Ali ždriebe nesmie da ostane bez majke više od 2 sata vremena, jer ono ima potrebu svako dva sata da sisa. Kad ždriebe poraste, onda može polaziti za majkom, premda se to u novije doba neobičava, nego se ždriebad uzgaja za sebe. I hrani se ždriebe samo priuči. Ob ovom predmetu najbolje, da pročitate što se kaže u knjizi „Uputa u Ratarstvo i Gospodarstvo", jer mi nemožemo da se bavimo pitanja, koja su već obširno protumačena u tiskanim knjigam.

19. Gdje ima na prodaju liepih, raznovrstnih voćnih stabala; koja im je ciena i kad je pravi zeman naručbi i sadnji?

I. J. u G. (Ilova kraj Slavanije).

Za voćna stabla obratiti se Hrvat. Slav. Gospoderskom družtvu u Zagrebu ili Braći Sgoravatti u Saonari kraj Padove ili S. Baumgärtneru u Beču. Zatražite im dopisnicom cienike, pa će vam ih poslati franko i badava.

20. Čitao sam, da osobito preporučaju svinje Poland kitajske pasmine. Jesu li te svinje doisto izvrstne? Moqu li se prilagoditi našim podnebnim odnošajim, a osobito zimi i vrućini? — Gdje bi mogao kupiti krmašicu i nerastića ili bredju prasicu takove vrsti?

I. J. u G. (Ilova kraj Slavonije).

Čujemo, da Poland-kitajske svinje hvale, ali vam nemožemo dati konkretna odgovora, jer o rečenoj pasmini nemamo vlastitog izkustva, a nije nam poznata pouzdana osoba koja bi ih gojila Poland-kitajskih svinja prodaje A. Engelen u Maxhofen blizu Deggendorfa u Bavarskoj. Za svaku pojedinu glavu valja se pogadjati. Ciena se računa po mjesecim. N. p. nerast od 2 mjeseca stoji 40 maraka t. j. u razmjeru od 20 maraka za svaki mjesec, a krmača u razmjeru od 15 maraka za svaki mjesec, te krmača od 3 mjeseca stoji 45 maraka, a od 5 mjeseci 75 maraka.

B. Nova pitanja.

21. Kako se ima postupati novim rojem pčela, kojeg se primi na dar od prijatelja, ili se kupi ili se ulovi? Jeli se hoće osobite pomnje za one pčele, koje nisu istorodne ili istovrstne sa onim koje se goje u ulištu?

A. C. u T. (Istra)

22. Imam nekoliko stabala zloljesina (Oleander) koji mi neuspjevaju baš najbolje. Molim vas kako se ima postupati zloljesinam, da budu zdravi, zeleni, puni lišća i cvieća.

I. T. u S. (Split).

23. Molim vas imali kakovo jednostavno sredstvo kojim se lako može željezo čuvati od hrdjanja. Ako nema takovo jednostavno sredstvo, kako se ima postupati željezom, da ne hrdja?

A. B. K. u S. (Bosna).

24. Molim vas, koja je najbolja hrana za kunce, te kako se imadu gojiti kunci da dobro uspjevaju?

L M. u M. (Dubrovnik).

25. Već više godina gojim krastavce, ali mi svake godine redovito bivaju žuki (gorki). Molim vas zašto su moji krastavci vavjek gorki, i šta mi raditi da nebudu gorki? Zavisi li o od sjemena ili od zemlje?

S. V. u K. (Hrvatska).

☞ Odgovori na javna pitanja kao i nova pitanja, primaju se rado od svakoga, pa i ne bili predbrojnici.

Otvoreni dopisi "Gosp. Poučnika„

Predplatili su predbrojbu za teukću godinu 1892.

P. n. čč. gg. Ćović Plenković M. — Klaić V. — Morović pop T. — Pajalić N. — Rušnov pl. A. — Čupić L. — Borelli knez Ugo — Jadriković V. — Jetić M. I. — Jerinić D. M. — Niža pučka škola na Sušaku.

Podmirili su predbrojbu prošle godine 1891.

P. n. čč. gg. Perišić D. V. — Šutić O. D. — Smak D. G. — Kapetanović beg B. — Šamšalović M. — Galzigna Gožinić P.

— V. g. Brunschmidt Dr. A. — Vaša cienjena predbrojba podmirena je do konca lipnja t. g.

— V. g. Sedely S. — A vaša do konca ožujka t. g. 1892.

— Sl. Niža pučka škola na Sušaku — Dosad izašle brojeve poslali smo vam, a ostale primat će te redovito.

— V. g. Šamšalović M. — Pisali smo vam. Osoba je sasvim pouzdana.

— V. g Kapetanović beg B. — Sjeme djeteline primit će vas prijatelj izravno poštom. Samo ga obznanite da se za vremena zapita na poštu u Metkoviće, e da sjeme na njega ne čeka.

— V. g. Pollaek G. — Poslali smo vam poštom fior. 2 novč. 94.

— V. g. Vojvodić G. — Brojeve od god. 1885 nemamo više u zalihi.

— V. g. Kovačić I. — Ona radja je napuštena s nedostatka gradiva. Vaša je predbrojba podmirena do konca prošle godine 1891. Knjigu „Buhač", „Predivno bilje", „Duhan", te „Mane i bolesti" poslali smo. Ukupno poštarinom za vas plaćenom, stoje fior. 1 novč. 30. — Da ste nam zdravo!

— V. g. Maroević I. M. — Naručeno sjeme primit će te izravno poštom.

— V. g. Rubeša F. — Obrnuli smo list po vašoj želji.

— V. g. Radaković I. — Žao nam je, ali vas nemožemo služiti, jer nemamo onoga što tražite.

— V. g. Lukić T. — Broj 16 i 18 od prošle godine poslali smo vam iznovice.

— V. g Kulenović S. — I vami knjigu „O uzgoju i njegovanju cvieća".

— V. g. Marković F. — Vidit ćemo i razpitat ćemo se, pa ćemo vas obznaniti.

Godina XI. Izlazi na 1 i 16 svakog mjeseca. Broj 6

GOSPODARSKI POUČNIK

Obće blagostanje zavisi o blagostanju pojedinca a temelj blagostanju pojedinca, jest razboriti rad uz vještu uporabu nauke i izkustva.

Upraviteljstvo lista je u Velojluci

Predbrojba u Austro-Ugarskoj stoji 3 for. na godinu, u Inozemstvu 8 franakâ na godinu. Uvrstbe plaćaju se 8 novč. po redku za prvi put, a svaki sliedeći put 3 novč. redak. Clichè računaju se 5 novč. po centimetru četvornom.

Upravitelj i Izdavatelj PETAR L. BIANKINI

Odgovorni urednik: NIKOLA ŠIMIĆ

Pisma, naputnice itd. itd. upravljaju se Upraviteljstvu Gospodarskog Poučnika u Veluluku. — Rukopisi se nevraćaju. Predbrojba je obvezna za godinu danâ, a izplaćnje se u Veluluku. Tko nepovrati prva dva broja obvezan je predbrojbi za godinu dana.

ZADAR, 16 Ožujka 1892. Ciena je listu 3 fiorina na godinu. VELALUKA, 16 Ožujka 1892.

Uvoz amerikanskih loza.

Odkad sve veća pogibelj prieti od filoksere, počeli su se i naši vinogradari zanimati za amerikanske loze, dapače neki hoće već da ih sade, te ih nabavljaju iz onih mjesta, gdje ih ima uzgojenih za prodaju.

To njihovo zanimanje za amerikanske loze jeste stvar u svakom pogledu hvale vriedna; ali baš u želji da se dobra učini, hoće se velike opreznosti i velike pomnje, da se veće zlo na se ne navuče.

Mi ćemo s toga navesti ono nešto, što mislimo, da je potrebito, da svaki vinogradar znade, koji namjerava saditi amerikanske loze.

a) Sve vrsti amerikanske loze, ne odole filokseri, ima ih, koje filoksera ubije istom lakoćom kako naše. Pri nabavljanju amerikanskih loza, valja nabavljati one vrsti za koje je već dokazano, da odole filokseri, a te su *Vitis rupestris, V. riparia i V. Berlandieri*. Ima i drugih vrsti, koje odole filokseri, ali su ove vrsti prikladnije za naše zemljištne i podnebne odnošaje.

b) Od onoga od kojeg se nabavljaju amerikanske loze, valja tražiti jamčevinu, da će poslati baš one vrsti, koje se se naručuju.

c) Pri naručivanju, bolje je naručivati sjemenje, nego li ključice ili korenjake, jer je sjemenjem izključena pogibelj da se uvede filoksera.

d) Bud se od sjemena nije do kraja osigurani, da će se uzgojiti ona vrst od koje potiče sjeme a i uzgoj iz sjemena hoće neke vještine, a posao ide sporo, veći će se dio gospodara laglje odluciti za ključece ili korenjake. Bolje je nabavljati ključece, nego li korenjake, jer je ključecim manja pogibelj da se uvede filoksera, pošto na ključecim nema žila, kako na korenjacim, i jer ključeci manje trpe za prenosa i omotavanja nego li korenjaci.

e) Primljene ključece, valja razkužiti pomoću sumpornog ugljika, u svrhu da se ubije sve ono živoga, što je moglo biti na ključecim.

f) Prije nego li se naruči sjeme ili ključeci valja se razpitati: kad se naručuje sjeme dali sjeme potiče iz takove okolice, gdje se je već pojavio *Black-rot*, a kad se naručuju ključeci, dali u dotičnoj okolici ili susjedstvu vlada *Black-rot* ili se je pojavila filoksera. Za slučaj i najmanje sumnje, nevalja iz dotičnih mjesta nabavljati ni ključeca, jer bi se moglo uvesti *Black-rot* ili filoksera, a od tih dviju zala, nezna se, koje je zlo gore.

g) Mnogi vinogradari, koji imadu, da izvedu mladih nasada, za veću sigurnost proti filokseri, namjeravaju odmah zasaditi amerikanske loze. Ta odluka nevalja, amerikanskim lozam valja biti veoma obzirni, jer ako im ne prija zemlja ili podneblje odmah poginu.

Od onih vrstih, koje su bolje i za koje se misli da će uz stanovite zemljištne i podnebne odnošaje uspjevati, naruči se po 10 ili po 100 ključeca, zasade se i goje, pa za veliki nasad odluči se za onu vrst, koja se vidi da najbolje uspjeva

I drugi je razlog, koji valja da suzpregne svakog vinogradara, koji na jednom namjerava izvesti veći nasad amerikanske loze, a to je, da je radnja oko amerikanske loze, a osobito oko navrtaka, malko drugovačija, nego li oko naših loza; zato hoće se nešto vještine, koju se stiče vremenom i vježbom; a puno se je laglje vježbati na malo i manje se štete od počinjene pogreške može imati, nego li na veliko. —

Mi s toga svim našim vinogradarim najtoplije preporučamo, da budu posve obzirni i pri nabavi i pri uzgoju amerikanskih loza, jer od prenagljenja nesamo da mogu imati štete, ali se mogu ljuto pokajati.

Zaključak

predložen od Odbora Sedmorice, koji je odabran u Saborskoj sjednici 10 ožujka tek. god.

„Sabor Dalmatinski, priznajnć da trgovački ugovor od 6 prosinca 1891 s Italijom (L D. Zak. Br. 17) prouzrokuje Dalmaciji velike gospodarstvene štete, izrazuje c. k. Vladi sliedeće želje, tvrdo uvjeren da će ces. kr. Vlada sliedeće želje uslišati, jer je jedino time moguće spasiti ekonomički položaj ove Kraljevine:

A. *Glede carine na vino.*

1. Neka c. k. Vlada nastoji kod kr. talijanske Vlade u smislu resolucije primljene od Carevinskoga Vieća u sjednici 22 siečnja 1892 za promjenu klauzole sadržane u §. 5 III k Tarifi B. završnog protokola k trgovačkom i brodarskom ugovoru od 6 prosinca 1891 (L. D. Zak. Br. 17) na način da bude uvedena stalna konvencijonalna carina za uvoz vina iz Italije u Austro-ugarsku Monarkiju i obratno u takovoj mjeri da bude štitena Austro ugarska produkcija vinâ od ubitačne utakmice.

2. Ako nebi pošlo za rukom doći do sporazuma sa italijanskom Vladom za stalnu zamjenitu carinu, neka c. k. Vlada nastoji da kr. italijanska Vlada javi barem šest mjeseci prije nego se bude poslužila gorinavedenom klauzolom.

3. Da se svakako c. k. Vlada pri tumačenju trgovačkog ugovora, drži onoga smisla, koji

PODLISTAK.

Vinophor.

Mnogi su već čuli spominjati vinophor, mnogi znadu i što je to vinophor, ali su mnogi prešli, preko te rieči, kako preko mnozih drugih, koje se čuju, a ne razume, jer im se nezna pravo značenje.

Daklen šta je to vinophor?

Odavna još, trudili su se ljudi, da izume posudu, u kojoj bi se dalo puno vina na jedan put prevažati na daleko, a da se u takovoj posudi sačuva vino nepromjenjeno, da naime ne trpe njegova kemička i fisička svojstva. Mjerniku Franju Velebi mladjem i starijem, i nekom Uffenheimeru pošlo je napokon za rukom izumiti takovu posudu, u kojoj bi se moglo prenašati vino na veliko, bez da trpe njegova svojstva.

Oni su taj svoj izum izložili, i predali praktičnom i učenom svietu na ocjenu.

Učenjaci, a na glavi im Dr. Roesler pozvali su tu posudu vinophor.

Daklen što je vinophor?

Vinophor je veliki sanduk za prevoz vina na veliko, u kojemu se vino neće izkvariti.

Evo sada potanjeg opisa:

Vinophor se sastoji iz težkih kola, na dvie osi, kojima su strane i krov od drva, kako što biva, kod običnih teretnih kola.

Spremište za vino sačinjavaju dvie posude, koje su odieljene jedna od druge, a od kojih svaka imade svoju otočnu ciev, i svoj vranj (tapun) sa čepom na kojemu je ventil za zrak. Ventil ili uzduh za zrak potrebit je najviše onda, kad se prevaža mast ili mlado vino.

Na vranju ima valjasti nastavak poput lakomice, koji ne dopušta, da iztoči vino, kad se prelije vinophor, nego ga zadrži.

Posuda u kojoj vino stoji sastavljena je od toliko prstena, koji su tako medjusobom spojeni, da nemože, da iztoči ni kapljica vina. Otočne cievi, za obe posude nalaze se jedna tih druge po dno posuda.

Na jednoj strani kola, imade ozdol ladica, u kojoj se mogu pospremiti stvari, a koja se dade zaključati.

Posuda od prstena od gvoždja obložena je iz nutri nekom tvari, koja je izum dotičnih izumitelja, a koja se ne topi u vinu, niti imade ikakovog upliva na vino, dapače se vino čuva bolje, nego li u staklenici.

S dvora, ide stvar malko drugčije. Izvanjska strana ovih gvozdenih prstena spojena pomoću liepka od asfalta sa kamenom od pluta; a izmedju kamena od pluta i izvanjskog sanduka od dasaka ostaje praznina, koju izpunja zrak, a to zato da vino nebude podvrženo promjenom toplim vazduha.

Iz ovih opisa vidi se, da je vinophor gradjen i sastavljen najvećom pomnjom i da su preduzete sve one mjere opreznosti, potrebite da se vino na putu neizšteti ili ne prolije, a da je unatoč svemu tome, posve lako posudu naliti i iztočiti.

Učenjaci prorokuju vinophoru veliku budućnost, i kažu, da je obzirom na ovoj sastav u stanju izbiti drvene bačve, koje, kako je poznato, za prevoza pružaju i prouzrokuju mnogo neugodnostih.

Ovi isti izumitelji grade velike posude za čuvanje vina u konobam, pa istom ovom sustavu i na isti način, kako je gradjen vinophor. I te posude za čuvanje vina u konobam hvale u veliko, jer da zauzimlju malo prostora, da vino nije izloženo promjenam topline, da nije potreba bazdariti posude, da duge ne piju vino, i da se vino lako toči. B H.

što manje može škodovati unutrnjoj produkciji toliko glede obsega carine od 5 fr. 77 san. što bi imala staviti Italija, koliko glede vremena i područja.

4. Neka c. k. Vlada nastoji kod Cesarske Njemačke Vlade eda stavka 5 k Tarifi A. zaključnog protokola k trgovačkom ugovoru 6 prosinca 1891 (L. D. Zak. Br. 15) bude upotrebljena u smislu da bude olakočen uvoz dalmatinskih vina, kao vina na rezanje uz carinu od 10 maraka.

5. Da u budućim dogovorim, a osobito sa francuskom Vladom, budu potražene polakšice za izvoz austro-ugarskih vina.

6. Da c. k. Vlada preduzme sve preventivne mjere, eda bude zapriečen uvoz inozemskih vina, kao da bi bila ovozemska u našu Carevinu. ili izvoz inozemskih vina pod imenom austro-ugarskih vina u inozemstvo; i da se u tu svrhu stavi u dogovor sa kr. ugarskom Vladom što se tiče nadziranja u lukam pripadajućim njihovoj nadležnosti.

7. Da c. k. Vlada uloži sva moguća sredstva, eda bude poboljšana priprava i način uzdržavanja vina u Dalmaciji, i da što prije u tu svrhu zavede jednu enologičnu postaju i sistemizira priličan broj putujućih učitelja vinarstva.

8. Neka c. k. Vlada uloži svoj upliv eda bude olakočeno u Dalmaciji ustanovljenje poduzeća za poboljšanje i izvoz dalmatinskih vina.

9. Da se država služi ovozemnim vinom za potrebe c. i k. Vojske, c. i k. Mornarice i cc. kk. Željeznica, i da dotične pogodbe budu sa strane dotičnih poduzetnika točno izvršene.

10. Neka c. k. Vlada upliva na družtva subvencionirana od Države, eda budu razpoloživi izvanredni parobrodi, osim redovitih, za izvoz iz dalmatinskih luka vinâ, masta i grozdja kroz mjesece listopad, studeni, prosinac, siečanj i veljaču svake godine.

11. Neka c. k. Vlada, obzirom na potrebu da se omogući izravan izvoz dalmatinskih vina, pospješi izvedenje želje izražene od dalmatinskog Sabora u sjednici 3 kolovoza 1889 glede spojenja dalmatinskih željeznica s Austro-ugarskom i Bosanskom mrežom.

12. Nek c. k. Vlada obali cienik za izvoz dalmatinskih vina putem državnih željeznica što je više moguće.

13. Da na rakiju, koja će se unapried distilirati iz vina i dropa, budu dozvoljene strankam sve moguće polakšice.

14. Neka c. k. Vlada, pod odgovornošću dotičnih Občina dozvoli pokus u malo za sadjenje duhana *u svim onim občinam* koje bi to pitale — pridržajući si dozvolu za redovitu saditbu, pokle se bude uvjerila o povoljnom izpadku pokušaja.

B. *Glede ribarstva.*

a) Da c. k. Vlada odredi strogo vršenje sviju obstojećih naredaba u pogledu ribarstva na zaštitu ovog domaćeg obrta.

b) Da c. k. Vlada obali odmah dalmatinskim ribarima postojeću pogodnu cienu soli za ribu u koliko je dozvoljeno od obstojećih zakona i naredaba, i da preduzme sve potrebite korake eda zakon 7 lipnja 1868 (L. D Z. Br. 70), bude, u dogovoru sa kr. ugarskom Vladom, preinačen u smislu da bude dozvoljeno c. kr. Vladi obaliti ribarima pogodnu cienu soli do skrajne moguće mjere.

c) Da svi dalmatinski ribari budu oprošteni od obrtarine, i da u novom zakonu za uredjenje ovog poreza ne budu podvrženi porezu vlastnici tratâ i vojgâ, ili ako bi ovi zadnji bili podvrgnuti porezu, neka im bude dozvoljena koja polakšica.

d) Da kad će se sklopiti stalni trgovački ugovor sa kraljevinom Grčkom, bude za uvoz ovozemske posoljene ribe u Grčku potražena carina od polovice prama sada obstojećoj carini.

C *Glede mornarice.*

aa) Neka c. k. Vlada pomogne pretvorenje malog brodarstva na jedro u ono na paru, i da podupire sva nova parobrodska poduzeća za obalno brodarenje, kako je podupria slična poduzeća i do sada.

bb) Neka c. k. Vlada oprosti od svakoga poreza domaće trabakule, ili da ih povdrgne najnižem porezu.

cc) Neka c. k. Vlada preduzme sve potrebite korake eda bude što prije preinačene i obaljene lučke i konsularne odredbine, kako je to opetovano bilo zamoljeno od raznih zanimanika.

dd) Neka c. k. Vlada zavede gradjevne nagrade za nove parobrode, bili ti sagradjeni u državi ili izvan".

Zadar, 16 ožujka 1892.

Predsjednik

Dr. MACHIEDO.

Izvjestitelj

Dr. Bulat.

Lug (pepeo) za gnojenje voćnih stabala.

Občenito se misli da je pepeo izvrstno gnojivo, samo za livade i pašnjake; gdjekad mu tu prednost daju i pred životinjskim gnojem. Riedko se rabi pepeo od drva za gnojenje voćnih stabala, premda je dokazano da je pepeo za voćke izvrstno djubre skoro i bolje nego li i koje druge vrsti.

Netreba napose dokazivati da razni pepeo i raznu vriednost imade, već po tom, od čega je postao. Pepeo od drva je najbolji, što se hranive moći tiče, nadmašuje daleko sve druge vrsti pepela. Dva-tri put toliko pepela od treseta ili kamenog ugljena nema gnojive vriednosti koju ima pepeo od drva. Po Lucasu, je fini pepeo, što še sakuplja u dimnjacih nad parnimi strojevi, jeste bolji za gnojenje voćnih stabala nego li pepeo od drva. On piše o tom: „Usljed višegodišnjeg izkustva ne mogu dosta preporučiti takav pepeo kao izvrstan gnoj za voćna stabla, kojima hoćemo pripomoći, da ljepše i jače rastu, samo što valja zemlju dobro prekopati, prije nego li pepeo posipavamo. Pepela upije u dvaput toliko koliko sadre (gipsa) po djetelište". A družtveni list pomoložkog družtva veli: Pepeo djeluje toli jako, da, po mješav ga medju drugo djubre, ovo posljednje za nekoliko mjesecih posve raztvori, te se sastojine djubreta pretvore u tamnu masu. Ova masa je tad od vrlo velike vriednosti.

Liečiva svojstva raznog povrća.

Nemože se dosta preporučiti narodu, da nastoji gojiti povrća; jer je povrće poprieko veoma zdravo hranivo, osobito ako se pripravi kako treba. I ono povrće, što ga neki drže za nezdravo, jer čovjeka naduva ili jer se težko probavlja, može da izgubi svoja zla svojstva, ako se prije, nego se vari, obari vrućom vodom ili ako se umekša budi kvasenjem u vodi budi dodatkom koje stvari. Nijedno povrće nije nezdravo samo po sebi, već rad toga što je tvrdo ili se dobro ne ugotovi.

Zelje, valja prije nego li se postavi na vatru polivati vrućom vodom, ovu vodu odstraniti i u drugoj ga variti; isto tako valja raditi: korabom, repami, porim lukom.

Pasulj i grašak valja prvi dan staviti u vodu i neka se u njoj kvasi barem 12 do 24 sata; isto tako valja učiniti sa bobom, starom lećom ili sočivicom itd.

Tko ne može da to dan prije učini neka uspe u vodu, u kojoj će se sočivo variti polak malene žličice sode, koje može kupiti u svakoj ljekarni. Toliko u obće o sočivu i povrću, da se bolje izkuha te omekša. A sad da kažemo, što razno povrće vriedi za zdravlje, kako to tumači jedna veoma dobra francuzka narodna knjiga.

U povrću ima svih tvari, što ih čovjeku treba za uzdržavanje i razvitak tiela i njegove snage. Čovjek bi mogao živjeti o samom povrću pak bi, da privikne takovu životu, jamačno izbjegao koje kakovim bolestim, što nastaju od sitnih nevida (gljivica i crvića) što ih ima u mesu.

Mi ćemo označiti svojstvo svakoga povrća tudjim znanstvenim nazivom pod kojim ga poznavaju svi učeni ljudi svega svieta, al ćemo svaki naziv odmah i protumačiti:

Antiseptično (takovo koje prieči gnjiloću i kvarenje krvi) djeluje *bieli luk* (češnjak); on podražuje želju za jelom te pomaže probav.

Astrigentno svojstvo (da jači živčevlje) ima korienje jagoda ako se uvari u vodi te ona voda polagano pije. Jagode umiruju krv te prepriečuju kap.

Jošte više umiruje sparoga, te je šteta, što se kod nas tako malo mari za to dragocjeno povrće. Juha od sparoge olakhoćuje boli u mjeru, kad oboli sa nahlade. Mlada šparoga ukuhana utišava srce, ako prenaglo i prejako kuca.

Karminativno svojstvo (t. j. da odstranjuje plinove iz crieva) ima kuminovo sjeme, isto tako sjeme od mrkve (merlina, korienje).

Depurativno svojstvo (da čisti krv od štetnih tvari) ima divlja cikorija.

Diuretično svojstvo (da odstranjuje mokraću, pišaću), pori luk, šparoga, kiselica, crvenac luk, peršin.

Voda, u kojoj se *vario luk*, pomaže od grlo boli; celer tjera na vodu isto tako maslačak i žutenica.

Otvaraju: špinat, repa, češnjak, pori luk.

Ekspektorativno svojstvo (riešavaju sluš i kašalj) vrtna gorčika (kresa) i pori luk. Porim lukom kuhanim valja omatati čirove i rane.

Febrifug (lieči od groznice) jeste: česnjak, artičoka i pelin. Korien artičoka, kuhan u vodi, lieči od vodene bolesti i od zlatina.

Laxativa (tjera i čisti želudac i crieva) špinat repa žuta (kopanica), gorka šalata.

Pectoral (ublažujuć u prsnoj boli) crveni kupus. Kupus je jako hraniv; Rimljani cienili su ga u velike.

Stomakali, što čiste želudac i vraćaju mu snagu: povrtnica rotkva, vrtna gorčika. Dinja ublažava želudac za vrućine, za hladnih dana može da proužroči groznicu.

Vermifug t. j. ubija i tjera crve: češnjak i luk kozjak. „G. L. Z."

Kako se ima zimi hraniti perad.

Tko perad hrani ima za jake čiče, kad se smrzava voda i zemlja, puno brige.

Imaš li nekoliko glava živadi, lako tebi; nu inače je, imaš li je mnogo; tad valja, da im na drugi način nadomjestiš nedostatak nuždne topline.

Prije svega trebati će, da ih prestaneš braniti mješanom hranom, što ju dobivaju u obliku žganaca. Mnogi napredni gospodari podavaju s brašnom svojoj peradi sasječena mesa i kuhane krvi. To valja da za ciče zime prestane. Isto tako nije u to doba zgodna hrana vareni krumpir, repa itd. Najbolje je zrno: kukuruz, zob, helda, jer ono podražava i uzdržava krv u kolanju.

Najbolje je, da se zimi uz ostalo zrno hrani perad sa nešto mastna zrnja, kakovo je primjerice konopljino i lanovo sjeme. Perad, što se ovako hrani, podnosi bez štete najjaču zimu. Ovo je ujedno najbolji način da kokoši legu jaja zimi, kao ljeti. „G. L. Z."

O navrćanju trešanja na oko koncem zime i proljeća.

Mnogi misle, da se trešnja koncem zime, t. j. u veljači ili početkom prolieća u ožujku nemogu navrćati na oko; jer je običaj da se trešnje navrću na oko u prosincu ili siečnju prije kolanja sokova, tako da se prvim kolanjem sokova sljubi plemenika sa divljakom.

Zadnjih godina, dokazalo je izkustvo, da je dapače konac zime i početak proljeća baš najbolji zeman za navrćanje trešanja, jer kako je poznato i trešnje i šljive slabo se primaju, ako se na drugi način navrću, izim na oko.

Kod drugih načina navrćanja težko se sljubi plemenika sa divljakom, pa i ako se primi nije nigda tako sljubljena, da bi podpuno srasla; dapače si posve lako navrtak prelomi. Pri navrćanju trešanja na oko ne postupa se, kako pri navrćanju na oko drugih voćaka. To navrćanje na oko obavlja se po Pphlovu načinu, a više je tako zvano ablaktiranje nego li navrćanje na oko.

Mjesto, da se oko obrubi kožom, odreže se oštrim nožem oko sa korom i komadčekom drva, pa se utjera pod koru divljake, koja se je prije sve do drva na križ porezala.

Pazi se pri tom, da je oko što moguće bolje sljubljeno drvom, a za dobar uspjeh dostatno je, da se jedna strana lika odrezava ako sljubi likom od divljake. Ako se povrh oka odreže vodoravno, onda se pazi, da se ovaj dio sljubi sa vodoravnim zarezom na kori divljake. Pritisne se onda kora divljake, pomjivo pogladi i poveže likom.

Savjetuje se navrtak namazati hladnim, tekućim mazom, ali ako je liepo privezano, onda toga nije potreba.

Drugi način navrćanja trešnja je još laglji. Odreže se dotično oko sa drvom, a pazi se pri tom da što više drva ostane na oko. — Isto takav izrez neprima divljaci, ondje gdje hoćemo da navrnemo oko. Sad se metne oko u taj izrez, pazi se, da se kora oka i divljake što bolje sljubi, pa se priveže likom ili pamukom. —

Kad usljed kolanja sokova, počme oko debljati, onda valja podvezu razriešiti, da se ne zadavi oko.

Ovaj način navrćanja jeste najjednostavniji od svih, a i najsigurniji. Može se rabiti za sve vrsti voćaka, dapače i za ruže. **I. B.**

SVAŠTICE

Dimnjaci, koji dime, mogu se popraviti, ako se gornji dio dimnjaka proširi. Glasoviti graditelj dimnjaka Zvedlin kaže, da čim je dimnjak gori širji, da tim bolje poteže, te dosljedno manje dimi, a da se to najlaglje može spaziti po gradovim, gdje su kuće visoke, a ulice tiesne, i po briegovitim mjestim. U takovim mjestim dime samo one kuhinje, kojima su dimnjaci prama vrhu široki.

Da se ruke ne znoje. — Mnogim se ruke puno znoje, a to je neugodnon svim onimi mužkim, koji je zabava pisanje i risanje, i svima onim ženskim, kojima je zabava vezanje i radnja finim rubljem. Tko hoće, da mu se ruke ne pote, nesmje ih grijati, jer se grijanjem šire puči kože. Ali sredstvo proti potu priredjuje se na sliedeći način. Uzme se mirisave dušice i popari se su $^1/_2$ litra vrele vode, u koju se je prije raztopilo $^1/_2$ žličice kocelja. Ova popara priredi se u večer i ostavi se da se do u jutro ohladi. U jutro se prociedi, pa se u hladnoj procjediui peru ruke. Koji su kušali ovo sredstvo, kažu, da ako se ruke u ovoj vodi 3 ili 4 puta operu, da se neće preko svega ljeta znojit. Kušajte.

Rašćenje raka oli hlapova. Veliki raci oli hlapovi mislilo se je, da su stari, no najnovije kušnje izvedene, dokazale su da raci brzo raste, osobito ako su zdravi i ako im ne fali dobre hrane. Rak od godine dana može da poraste 5 do 6 %m, od dvi godine na 8 do 9 %m, od 3 godine na 10 do 12 %m, tako da se srednji godišnji prirast može uzeti na 3 do 5 %m, te se raku od 15 %m može računati najviše 5 godina. Raci su plodni i razplodjivaju se četvrtom godinom.

Kad je sjeći stabla? — Dosad je u svemu svietu vladalo mnienje, da je stabla za drva najbolje sjeći zimi, i to baš u siečnju mjesecu. U družtvu saksonskih prirodoslovaca razpravljalo se je ne davno takodjer to pitanje. Svi prisutni vještaci i učenjaci na temelju nauke i izkustva stečena zaključili su jednoglasno, da je bolje stabla sjeći u ljetno doba, jer da se dobije drvo trajnije. Ova viest je pobudila veliku senzaciju u znanstvenim, šumarskim i trgovačkim krugovim, a ako se potvrdi i poprimi biti će od velike koristi, jer će se prištediti silan novac, koji se je trošio za težku sjeċnju u zimsko doba. —

Maz pri navrćanju ruža. Poznato je, da se mnogi navrtak ruže, a i voćnih stabala, nije primao, što bi topao maz popario još mladu i sočnu koru, i tim onemogućio kolanje sokova, koje je neobhodno potrebito, ako ćemo, da se navrtak primi. U novije doba za mazanje navrtaka rabi se glina ili ilovača. Izveden navrtak priveže se, kako po običaju, a onda se namaže glinom ili ilovačom, koju se prije razmuti vodom u židku kašu. Nakon malo vremena izhlapi voda, a ilovača se ili glina okori i otvrdne, pa štiti i brani navrtak bolje nego ijedan drugi maz, a nemože da mu nahudi.

Bistrenje rakije. Neki za bistrenje rakije, koja ze pomuti preporučaju hladetinu i treslovinu (tanin), isto kako za vino; mi to sredstvo nemožemo da preporučimo, jer treslovina priobći rakiji navjek nešto svoje boje (tange). Ako se rakija bilo s česa pomuti, najbolje ju je prociediti. U tu svrhu rabi se čista, biela, ali gusta tkanina (platno) koju se prevrije 5 ili 6 puta. — I posve mutna rakija ciedi se sasvim bistra. *Probatum est!*

Kako se obustavlja dojenje? Krave, koje se imadu utoviti nesmjedu dojiti, valja im poslati mlieko nase, jer ako ne doje utove se puno brže i laglje. — Dojenje se obustavlja, ako se proprieči muzenje. Jeli se muzlo tri puta na dan, muze se samo dva puta, pa jedanput pa svaki drugi dan itd., ali se svaki put izmuze iz vimena i zadnja kapljica. — Ako se u isto doba podaje kravi krupice od grahorice, onda ide stvar još puno brže. — Ovo je bez dvojbe najbolji i najjednostavniji način, da se obustavi dojenje.

GOSPODARSKE VIESTI.

Nema više sumnje, da će se taljanska poslužiti pravom, koje joj daje trgovački ugovor s Austrijom, te da će se usljed toga obaliti carina na talijansko vino, koje se uvadja u Austro-ugarsku. I oni koji su na sve moguće načine nastojali osladiti ovaj zalogaj, priznavaju sada da će vinogradari znatno štetovati, i rad toga što će se obaliti ciene, i što će se puno manje našeg vina prodavati.

* *
*

Vrieme se još vavjek uzdrži neloše. Proljetnje radnje obavljaju s reda, pa je veći dio jarine zasijan. I vinogradi su dobrim dielom obrezani i razkopani. Voće reklo se da neće najbolje; a to zato, jer se slabo naselo cvjetnih pupova, jer rano ocvalo i jer je blaga zima u prilog zareznicim.

* *
*

Do malo izaći će djelo „O jubilarnoj izložbi u Zagrebu", koje je napisao J. Ibler. Ovo djelo sadrži sve ono što je važnijega i zanimivijega vriedno znati o izložbi. Knjiga obsiže 21 arak u velikoj osmini, a stoji broširano 2 fior., a fino vezana fior. 2 novč. 40. Mi ovu knjigu svakomu najtoplije preporučamo.

* *
*

Primili smo zahvalnošću sliedeće knjige: „Voćarstvo" u Hrvatskoj i Slavoniji prigodom jubilarne izložbe od S. Frangeša. Knjiga obsiže 22 stranice u maloj 8.ni, a ciena joj je 10 novč.

„Preokret u poljodjelstvu" (Une révolution agricole) od prof. G. Ville i „Kemička gnojiva" od E. Gautiera, preveo M. J. Ducan. — Knjiga obsiže 100 stranica u vel. 8.ni, a ciena joj je 60 novč. „Prirodno liečenje" od Königa, ciena 70 novč.

„Nevenke" od A. Harambašića, ciena 30 novčića.

Sve se ove knjige toplo preporučaju svojim sadržajem, a nabavljaju se kod kr. Sveučilištne knjižare F. Župana, sada R. F. Auer u Zagrebu.

* *
*

Napokon je kotarsko poglavarstvo u Lošinju zabranilo izvoz djelova loza i drugih bilinskih djelova, te svih onih stvarih, kojimi se može lako prenašati filoksera. Nego, hoće se, da naši gospodari paze, da se iz predjela okuženih filokserom doisto ne unaša ništa u nas, čim bi se mogla prenieti filoksera.

* *
*

Umro je Dr. Blaž Lorković sveučilištni profesor i jedan od najboljih naših pučkih spisatelja na narodno ekonomičnom polju. Laka mu bila zemlja!

* *
*

Od 15 travnja do 15 srpnja t. g. obdržavat će se na kr. gospodarsko i šumarskom učilištu tečaj za livadarstvo. Dok se radujemo toj novoj ustanovi, toli potrebnoj za uredjenje naših neplodnih i zamuljenih livada, mislimo da se iz Dalmacije, i to osobito i iz Sinja i iz Drniša pošalje par momaka da izuče taj tečaj i da se uvježbaju u razumnom gospodarenju livadama.

* *
*

B. Hertl iz Kolića kod Konjica, nudja na prodaju zobi „Willkomm" koja je jedna od ranih i dobrih vrstih zobi, što rastu 5 do 6 stopa visoko. Ciena je 25 novč. svakom kilogr.

* *
*

U Hrvatskoj imade 958 školskih vrtova, od kojih je 631 u dobrom stanju. Površina svih tih vrtova iznaša 25,600 ara. U tim vrtovim uzgaja se 1,019,272 divljaka od voćaka, 421,523 plemenite voće, 207,043 loza i 594,188 murava.

* *
*

Da se unapredi voćarstvo odlučila je hrvatska zemaljska vlada zasnovati četiri velika razsadnika za voće.

* *
*

Od 20 svinja do 6 lipnja t. g. obdržavat će se u Berlinu medjunarodni vinski sajam.

* *
*

„Naputa o podkivanju konja" naslov je knjizi, koju je napisao J. Černi nadveterinar i učitelj podkivanja u Zagrebu. Knjiga se toplo preporuča.

* *
*

U Riečkoj luci pristalo je 1891 godine 337 parobroda, od kojih 220 bilo ingležkih, a 69 austro-ugarskih.

* *
*

Godine 1891 proizvelo se je u Americi 50,150,000 burela kamenog ulja; dakle više nego li još ikada. Sama Pensylvanija napravila je 34 miljuna barela.

* *
*

Godine 1891 cjelokupni izvoz Italije iznašao je 2116 miljuna lira, napram 2340 miljuna lira u godini 1890. Po tom je pao izvoz za 224 miljuna lira. Žeste, pića i ulja izvezlo se je za 100,236,603 lire.

* *
*

U Srbiji u rudokolju „Avala" našli su jaku žilu žive (živoga srebra).

* *
*

U godini 1891 ukupni promet Francuzke s inozemstvom iznio je 8548 miljuna franaka, napram 8190 miljuna franaka u godini 1890, dakle je promet porasao za 358 miljuna franaka.

* *
*

O razvitku sirarstva u Švajcarskoj uvjerit će nas sliedeći brojevi. Godine 1890 izvezlo se je 231,426 kvintala sira od vriednosti 38,207,222 franaka.

* *
*

Usljed pada vriednostih papira u Argentini protrpili su Inglezi štetu (gubitak) 424 miljuna fiorina.

* *
*

Kako „Echo Forestal" javlja, u Hrvatskoj i Bosni ima se napraviti ove zimi 26 miljuna komada dužica. Bosna sama dat će 16 miljuna dužica, od kojih odpada na tvrdku Morpurgo i Parente 10 miljuna komada. U Hrvatskoj sami Turkovići iz Kutjeva napravit će $1^1/_2$ dužica. —

* *
*

Lanjske godine izvedeno je iz naše državе preko Rieke i Trsta 68,388,880 komada dužica. Ito preko Rieke 60.803,695 komada, a ostalo preko Trsta. Najviše je dužica išlo u Francuzku, naime 62,043,665 komada,

* *
*

Od 20 do 23 svibnja t. g. obdržavat će se u Beču velika medjunarodna izložba pasa.

* *
*

Od početka nove godine raste sve više uvoz smrznutoga mesa i masla iz Australije u Ingležku. Sami parobrod „Orizaba" doveo je 215 tona smrznutog masla, a tvrdka Woddel & C. dobiva svakog mjeseca 60,000 smrznutih ovaca. U tim parobrodim uredjene su osobite prostorije u kojimi vlada neprestano led, a i tekuća uglična kiselina igra pri tom veliku ulogu.

* *
*

Kako „Ruski Schise" javlja, osnovat će se u Petrogradu tvornica za proizvadjanje vina iz smokava.

Pitanja i odgovori „Gosp. Poučnika".

A. Odgovori.

21. Kako se ima postupati novim rojem pčela, kojeg se primi na dar od prijatelja, ili se kupi ili se ulovi? Jeli se hoće osobite pomnje za one pčele, koje nisu istorodne ili istovrstne sa onim koje se goje u ulištu?

A. C. u T. (Istra).

Prenos rojeva mora da uzsljedi bez saća, a u tu svrhu jeste najprikladnija jedna mala skrinjica. Za novi roj je pitanje, dali imade maticu ili nema. Ako roj ima maticu, onda ga valja smjestiti napose u košnicu. U tu svrhu bira se dobra, čista i zdrava košnica. — Roju ostavi se malo prostora u košnici, po prilici šest puta toliko prostora, koliko prostora zauzimlje roj. Čim je manji prostor, koji se s početka daje roju, tim se roj laglje udomi, a za gradnje satova grade pčele pravilno; dočim se u velikom prostoru teže udome i nastoje da što brže izpune prostor, pa radi toga grade puno trutovnih i nepravilnih stanica. Prije nego li se smjesti ovakav roj u košnicu, valja u istu postaviti okvirić, na kojimi imade već prilijepljeno komadčeka umjetnoga saća, po kojem će graditi pčele; a savjetno je takodjer postaviti u košnici jedan okvirić izpunjen saćem, u kojemu su stanice pune meda; jer nema stvari, koju više rabi pčele i sili ih da se ustale što med. Da pčele ostanu u košnici valja ih s jednog puta unutra stresti, i nastojati da padnu što dublje u košnicu. Ako pčele neimadu vla-

stite matice, pa ih valja spojiti drugim rojem, i onda je postupak po svoj prilici jednak; samo što je u tom slučaju savjetno, da pčele, koje se dodaju dodju do okvirića, čije je saće puno meda, a koje saće diele starosiedioce od pridošlica. Isto je tako savjetno i za njima postaviti okvirić saćem punim meda, jer kako je već rečeno, nema stvari na koj su pčele više lakome nego li je med. Ni kadjenja, ni škropljenja, ni nikakove stvari ne trebuju, da se jedne pčele drugim priljube, nego samo meda, i to da se naglo i po mogućnosti s jednog puta sve uvedu usred košnice.

22. Imam nekoliko stabala zloljesina (Oleander) koji mi neuspjevaju baš najbolje. Molim vas kako se ima postupati zloljesinam, da budu zdravi, zeleni, puni lišća i cvieća.

I. T. u S. (Split).

Razni mogu biti uzroci zašto zloljesine (Nerium Oleander) neuspjevaju. U prvom redu je nestašica hrane u loncu, ili velika suša, ili pak slabo svjetlo, slabo uživanje sunca i puno prašine. Osobito u ljetno doba hoće zloljesine puno topline, sunčana svietla, zraka i vode. — Za tjeranja, i kad se pojavljaju cvjetni pupovi, hoće najviše vode, a ako im vode u to doba nestaje, onda im poodpada pupovlje. Lišće im trpi najviše u sjeni i prašini, dapače u takovim odnošajim lako odpada, i napuni se svake gamadi. Uz svietlo, hranu, zrak, toplinu i vodu, hoće se i druge njege, koja se ponajviše sastoji u redovitom klaštrenju, jer ako se zloljesine redovito ne klaštri, one tjeraju u visinu i ogole. Zloljesine cvatu na godišnjim mladicam, te dakle nevalja klaštriti, a tko hoće, da mu zloljesina svake godine redovito i obilno cvate, taj mora, da odmah po cvatnji poklaštri polovicu cvietonosnih mladica, i to da ih poklaštri baš do starog drva. Proti uši, koja je obična na zloljesinam, osobito ako u toplom prostoru, prezimljuju, valja se odvažno boriti, jer im inače zloljesine podlegnu. U tu svrhu najbolje je čistiti dok se može, i svakog drugog ili trećeg dana škropiti lišće a mladice sa otočenicon ili sapunjačom.

23. Molim vas imali kakovo jednostavno sredstvo kojim se lako može željezo čuvati od hrdjanja. Ako nema takovo jednostavno sredstvo, kako se ima postupati željezom, da ne hrdja?

A. B. K u S. (Bosna).

Čelik ne hrdja ako se drži u živo vapno. U tu svrhu hoće se skrinjica u kojoj se zakopa posudje od čelika. Stvari koje se često rabe mogu se držati u vrećici od sukna, u koju se saspe malo živog vapna. U suhoj sobi uzdrži se dugo vremena vapno živo, jer posve polako upija vlagu iz zraka. Za čuvanje gvoždja i čelika od hrdjanja dade se priredititi sliedeća smjesa, koja izvrstno djeluje. Raztopise 2 diela ledićastog klornog željeza, 2 diela klorovog antimona i jedan dio treslovine (tannina) u 4 diela vode. Ovom se raztopinom, a pomoću jedne krpe ili kista namažu oni grozdeni i ocalni predmeti, koje hoćemo da čuvamo od hrdje. Kad se ova raztopina posuši, onda se opet namaže, a kad se druga prevlaka posuši, dade se treća. Napokon kad je suha i ova, onda se dotični predmet izpere u vodi, posuši, malo izgladi pa namaže lanenim uljem. Ova prevlaka posve je slična onoj prevlaci, koje imaju cievi od pušaka. I na sliedeći način priredjuje se maz proti hrdjanju gvoždja. Raztopi se 30 grama kamfora u 1 kilogram svinjske masti ili ulja, pa se kuha dok prestane pjeniti, a pjena odstranjuje se neprestano. Kad je prestalo pjeniti, onda se doda toliko grafita, dok smjesa poprimi boju željeza. Željezo, koje se ima čuvati od hrdje otare se dobro, pa se namaže ovom smjesom, a nakon 24 sata dobro se natare vunenom krpom, da postane svietlo. Mazavi sapun pomješan pol a pol ledićastim pepelom (perlasche), izvrstno je sredstvo da gvoždje ne hrdja. U litar vrele vode raztopi se 10 grama rečene smjese. Ovo se sredstvo rabi najviše u tvornicam, jer je najjeftiniji, i jer uzdrži gvoždje posve bielo. Živo vapno zagašeno i ugujeteno u tiesto dok je još toplo, takodjer je izvrstno sredstvo proti hrdjanju, ako se gvoždje ovim vapnenim tiestom namaže. Ingležki *olmstaedo*, koji se najviše rabi za čuvanje gvoždja od hrdjanja priredjiva se od masti i smole i to u sliedećem razmjeru: 60 grama smole na 1 kilogram svježe životinjske masti. Najprije se raztopi smola, pa mast, a kad je oboje raztopljeno pomješa se dobro jedno s drugim. — Ovom smjesom namaže se gvoždje, koje je prije dobro izčišćeno i posušeno.

24. Molim vas, koja je najbolja hrana za kunce, te kako se imadu gojiti kunci da dobro uspjevaju?

L. M. u M. (Dubrovnik).

Svaka je hrana dobra za kunce, a osobito zeline. Kunac ne bira hrane, nego ždere, što mu se podaje, a tim više ždere, čim mu se više podaje i čim imade više prostora za kretanje. Tko hoće dakle, da ima koristi od gojitbe kunaca mora da im pajprije suži prostor u kojemu živu, i da ga na najmanje odmjeri, a onda da im daje samo toliko hrane, koliko je trebuju. Kunci se najradje hrane korienjem, krumpirom, čičokom, blitvom, korabom, čikorijom; pa lišćem i stručjem od djeteline, ljekarice, esparzete, kiselice, žutenice, gorčika, slieza, kupusa, ločike, graška, boba, graha; slamom od zobi i kuruzovcvinom; onda lišćem i četinam od bukve, breze, javora, lipe, brista, jablana, bagrena, orasa, lieŠnjaka, murve, vrbe, gluhača, smriča ili smreke, loze, krompira, kadulje, metvice, komosača, peljena, selena itd.; te napokom plodom od jabuka, krušaka, tikava, pšenice, ječma, raži, leće, borovičkam, kukuruzom, bobom; dropom od grožđja, kominam, plievi, kruhom, dvopekom, soli itd. itd. Najbolje im prija hrana, ako se često mienja i ako joj se primješa mirodija; a prija im jednako svježa i suha hrana. Neprija im dapače budi, osobito mladima, kapula, luk, lišće od zloljesine, artičoka, maka, koprive, bajama, praskve; a i velika kolikoća ločike i petrusimena hudi im takodjer.

25. Već više godina gojim krastavce, ali mi svake godine redovito bivaju žuki (gorki). Molim vas zašto su moji krastavci vavjek gorki, i šta mi raditi da nebudu gorki? Zavisi li od sjemena ili od zemlje?

S V. u K. (Hrvatska).

Krastavci bivaju gorki radi sporog razvoja, čemu je najčešće uzrok dugo kišovito vrieme. Najgorkiji je krastavac ondje gdje se spaja rizvom, i tko hoće, da se uvjeri ako je krastavac gorak, dosti je, da ga ondje kuša — Krastavci ljube toplu, obilno gnojenu, umjereno vlažnu i prhu zemlju Čim bude više sunca dopiralo do krastavaca, tim će krastavci biti bolji. Zemlju za krastavce valja prirediti još jeseni, a ako nije dosti prha valja joj primješati vapna ili lapora. U ožujku opet se obradjuje. Zemlja gnoji se mješancem, kojeg se napravi od raztrošenog i svježeg kozjeg, ovcijeg i konjskog gnoja. Sije se staro sjeme, kojemu je 4 do 6 godina. Sije se na kućice ili u redove od 40 % razmaka. Zrno od zrna sadi se 4 do 6 % u razmaku. Zrno zasadi se šiljastim krajem u zemlju, a slabo se pokrije zemljom. Krastavci ne siju se svi na jedanput, nego svako osam dana po nekoliko kućica. Ako su gusto zasijani, onda se prieriede nakon 2 nedjelje poslje nego li su proklicali, i to tako da struk od struka bude 20 % odaljen. Dok vriež počme plaziti po zemlji, zagrnu se krastavci, i to tako, ili da se naprave kupovi i nasipi Ako vladaju vlažna vremena, onda tim bolje uspjevaju i bolje radjaju krastavci, čim su na više uzdignuti i čim se više nalaze u poldnevnom i toplom položaju; u protivnom slučaju, ako je ljeto suho, onda bolje uspjevaju i obilnije radjaju u sjevernom položaju i kad su manje zagrnuti Za velike suše valja zalievati, i ako ne svaki dan, ali ipak, dok se opazi potreba Pomaže im puno, ako u vodi razvodni malo stare osoke ili izmetina od peradi Ako vladaju odveć vlažna vremena, onda valja krastavce podići na kiće, ili na ostrige, da ne gnjiju, a da bolje dozrievaju Kako vidite je dino je i samo trajno vlažno vrieme uzrokom, da su krastavci gorki

B. Nova pitanja.

26. Jeli bolje ciepiti (navrćati) panj loze prije nego li loza prolista ili kašnje?

M. K. u P. (Hrvatska).

27. Gdje se može nabaviti piknjastih paduanskih kokoši i kokotâ brahma pasmine tamne boje?

S. P. Š u D. T. (Bosna).

28. Bili kravu môltalske pasmine uspjevale u ovim predjelim? Odklen se nabavljaju?

S. P. Š. u D. T (Bosna).

29. Može li nagnjilači cerljenici uspjevati djetelina? Kako se gnoji? Odklen se nabavlja sjeme i pošto je?

M. V. u Ž. (Imotski).

30. Imali prikladni ručni stroj za mlivenje brašna? Jeli takav mlin prokušan? Kako odgovara?

M. V. u Ž. (Imotska).

31. Mojem mladom mulu slabo rastu kopita i slabo drže podkove. Kopito je kao izbišavljeno. Imali proti tome lieka?

F. N. u S. M. (Brač).

32. Savjetuju mi da ne jalovim krmače, nego da im dadem spržene hrži, kad se počmu vičiti, pa da se za dvi godine nebude vičila; molim koliko je istine u stvari?

J. B. u H. (Hrvatska).

33 Savjetuju, da uškopim biku samo jedno jaje, da neće pjeniti, što za znatno slabi, a da će isto biti sposoban za razplod. Molim, što vi savjetujete?

G. B. u H. (Hrvatska).

☛ Odgovori na javna pitanja kao i novapitanja, primaju se rado od svakoga, pa i ne bili predbrojnici.

Otvoreni dopisi "Gosp. Poučnika„

Predplatili su predbrojbu za teukću godinu 1892

P. n. čč. gg. Brnetić D. H. Vidović S. — Bjelovučić S. N. — Čitaonica u Kastellastri — Ellner A. — Gašparić F. pr. bis. — Čitaonica u Krašiću — Vladislavić A — Sparožić D. N. — Rimanić B

Predplatili su za I. polugodište t. g. 1892.

P. n. čč. gg. Brunschmidt Dr. A — Hrvatska Čitaonica - Stari — Čitaonica u Stivanu — Petrović A.

— V. g. Vrčić M. — U svoje vrieme primili smo i potvrdili smo primitak.

— V. g Krivošić M. — Zatražene brojeve poslali smo vam.

— V g. Šekih P. S. — I vami brojeve 10, 11, 15, 17 i 19 od lanjske godine.

— Sl. Sveučilistna Biblioteka - Zagreb - Takodjer.

— V. g. Ellner A. — Upisali smo vas redovito.

— Č g Brnetić H. — Bud mi nemamo više sjemenja, pisali smo pouzdanoj trgovini, da vam pošalje zatraženo sjeme. Živili!

— Sl. Čitaonica - Belovar — Broj 4 poslali smo vam iznovice.

— V g. Hrdalo N. — I vami broj 1 i 2.

— Sl. Čitaonica u Krašiću - Upisali smo vas, poslali smo izašle brojeve, a ostale će redovito

Godina XI. Izlazi na 1 i 16 svakog mjeseca. Broj 7

GOSPODARSKI POUČNIK

Obće blagostanje zavisi o blagostanju pojedinca a temelj blagostanju pojedinca, jest razboriti rad uz vještu uporabu nauke i izkustva.

Upraviteljstvo lista je u Velojluci

Predbrojba u *Austro-Ugarskoj* stoji 3 for. na godinu, u *Inozemstvu* 8 franakâ na godinu. *Uvrstbe* plaćaju se 8 novč. po redku za prvi put, a svaki sliedeći put 3 novč. redak. *Clichè* računaju se 5 novč. po centimetru četvornom.

Upravitelj i Izdavatelj PETAR L. BIANKINI

Odgovorni urednik: NIKOLA ŠIMIĆ

Pisma, naputnice itd. itd. upravljaju se *Upraviteljstvu Gospodarskog Poučnika u Veluluku*. — Rukopisi se nevraćaju.
Predbrojba je obvezna za godinu danâ, a izplaćuje se u Veluluku.
Tko nepovrati prva dva broja obvezan je predbrojbi za godinu dana.

ZADAR, 1 Travnja 1892. Ciena je listu 3 fiorina na godinu. VELALUKA, 1 Travnja 1892.

O promjeni novčane vriednote u zlato.

Napokon se je i u našoj državi stalo ozbiljno misliti i o promjeni novčane vriednote i o promjeni novčane vriednosti.

Dobro je s toga, da su i naši čitatelji na čistu u ovome pitanju, pa ćemo mi s toga nekoje stvari protumačiti.

Svak govori o uredjenju vriednote (valute), a što se baš za uredjenje vriednote ima razumiti, o tom nije baš niko na čistu.

U glavnom radi se o tom, da se u našoj državi postojeća srebrena vriednota novca napusti, a da se uvede zlatna vriednota, i onda, da mi gotove izplate primamo na temelju zlatne vriednote. Usljed navedenog, morala bi se napustiti obstojeća vriednota i navesti zlatna vriednota; i moralo bi se nabaviti toliko zlata, da se postavi banku u takovom položaju, da može zlatnim novcem izmieniti sve bankanote, koje joj se prikažu na izplatu.

Pri promjeni vriednote, prva i najteža stvar jeste ustanoviti vriednost zlatne jedinice t. j. koliko će biti težka nova zlatna forinta, koja ima da zamjeni današnje sreberne i papirnate forintače.

Najteža je dakle stvar danas opredieliti težinu zlatne jedinice, jer pri opredjelivanju njene težine valja imati obzira i na postojeće odnošaje i na budućnost, eda se zlatnom jedinicom bude moglo kupiti i nabaviti svake stvari uprav toliko, koliko se danas nabavlja srebrom ili papirnatom forintačom.

Bud se je dojakošnja naša jedinica držala odveć visokom, dapače su mnogi prepisivali forintači skupoću živeža; većina teži danas zatim, da se zlatna jedinica obali, tako da dvi nove zlatne jedinice budu jednake staroj forinti, a ima ih dapače takovih, koji hoće, da se naziv „forinta" sasvim napusti, a da se za novu zlatnu jedinicu skroji novi naziv.

Još se nije o stvari ništa odlučilo; jer i na zadnjim skupštinam obdržanim u Beču i Pešti razilazila su mnienja znatno. Bilo je dapače i takovih, koji su zagovarali i bimetalizam t. j. dvi vriednote srebrenu i zlatnu. Iz svega, ali razabire se, da su ministarstva sporazumna i što se tiče načina, kojim se ima provesti uvedenje zlatne vriednote, i što se tiče same vriednosti nove zlatne jedinice.

Nije dakle daleko vrieme, a valjda i odmah po Uzkrsu podnieti će ministarstva državnim saborim zakone o uredjenju zlatne vriednote, pa će se po svoj prilici još ljetos uvesti kod nas zlatna vriednota.

Mnogi će nas pitati što mislimo o zlatnoj vriednosti i dali odobravamo, da se zlatna vriednota uvede.

Mi otvoreno odgovaramo, da sasvim odobravamo uvedbu zlatne vriednote, jer će tim prestati oni veliki gubitci, koje smo trpili u svietskoj trgovini od gubitka na razlici naše vriednote, koja je dosad bila srebrena sa zlatnom vriednotom, koja je odavno uvedena od svijuh drugih država.

Naravski ova promjena, a i prelaz iz sreberne na zlatnu vriednotu, mora da uzsliedi postepeno, da zlato odveć ne poskupi; i da se pri nabavi te ogromne količine zlata, koja se hoće, ne nastanu zaprieke, koje mogu da prouzrokuju neprocjenivih šteta, koje bi pak najviše osjetili poljodjelci.

Ako se ova promjena vriednote provede bez potežkoća i bez ozbiljnih posljedica, onda će naša država svojom novčanom vriednotom biti u tom jednaka svim drugim naprednim državam svieta.

VJERESIJA RATARU.

Prenašamo ovaj članak iz Zagr. Gospod. Lista, da se vidi, kako se i preko Velebita shvaća korist od Reifeisenovih štedno vjeresijskih zadruga, s kojima smo se mi opetovano put bavili i toplo ih zagovarali.

„Ovih je dana prešlo kroz sve poglavite evropske novine kazivanje poznatoga grofa Leona Tolstoga o svem, što je našao i vidio u nekoliko ruskih gubernijah, gdje narod gine od gladi.

Čitajuć mi jedan od tih listova, namjerismo se na primjetbu, bolje govoreć na umovanje, kojemu bi čovjek sa stajališta logike morao da prigovori; nu ne može, jer bi svojim prigovorom pobio netajivi fakat, o kojem se i mi, djeca naroda, ruskomu toliko sličnoga, dan na dan uvjeravamo.

PODLISTAK.

Uši domaćih životinja.

Na svim onim domaćim životinjam, koje gospodar pomnjivo ne timari i ne drži čiste pojavljaju se posve lako uši.

Uši se najlaglje i najbrže razkote na kozam, ali se pojavljaju i na ovcam, konjim, govedam i svinjam.

Tko drži životinje čiste, osobito ako se često češljaju i striljaju, i ako se redovito peru i kupaju, težko da će se uši pojaviti i razkotiti. Ali bud i uš teži za čistoćom, ona se od zapuštene i gubave životinje preseli na čistu životinju, a na čistoj se životinji u malo i kratko razkoti, da se hoće baš odlučnog i odrješitog postupanja, da joj se odoli, i da ju se prevlada.

Sredstva za utamanjivanje uših mogu se razdieliti u dvi vrsti, i to u sredstvo za izpiranje i u sredstva za mazanje. Sredstva za izpiranje jesu bez dvojbe najbolja sredstva za utamanjivanje uših, ali se zalibože ova sredstva nemogu rabiti u svako doba godine, poništo pak ne zimi, ako se nema topla staja u kojoj bi se životinje dobro ugrijale poslje nego li se izperu.

Za utamanjivanje ušiju jedno od najboljih i najlaglih sredstava, koje je u svako doba godine uporabivo, jeste buhač. Buhač je izvrstno djelatan, ako je svjež i dobar, i ako se uporablja t. j. posiplje po životinji u zatvorenom prostoru. Ali je buhač odveć skupo sredstvo, pa se na veliko, kako n. pr. kad su ciela stada puna ušiju, neda uporabiti. Buhač se obično rabi za perad, pse i druge male životinje, ali za utamanjivanje uših, od goveda, konja, ovacâ, koza i svinja, odveć je skupo sredstvo.

Haubner preporuča za utamanjivanje uših jednu prašinu, koju se na suho natire po koži, koju se je prije ovlažilo. Ta se prašina priredjiva od raznih domaćih i ezotičkih bilina, kao n. p. od 1 diela sjemenja od sabadike, 1 diela zrnja od stephnus biline, 1 diela žila od idjirota i 2 diela sjemena od aniža.

Od toliko mazavih sredstava najobičnije je sura pomast od žive, koja se ipak nemože rabiti kod preživaoca, jer na njih djeluje živa otrovno.

Za konje je ova pomast obično sredstvo; postavi se na četku pa onda se četkom natire po svemu tielu, a osobito na onim mjestim, gdje se uši najviše gnjezde i gdje imade najviše gnjida.

Od sredstva za izpiranje, najobičnija je ukropina od duhana. Ta se ukropina priredjiva od 1 diela prostoga duhana i 20 dielova vode. Kuha se duhan u vodi, pa se prociedi, i ukropini dolije uprav oniko vode, koliko je izhlapilo za kuhanja. Mnogi preporučaju, da se ukropini od duhana dodade 10 djelova žestoke kvasine, jer da je onda djelatnija, ali i čista ukropina od duhana ima dosti snage.

Umok od duhana, što se nabavlja iz državnih duhaništa odveć je žestok, i kod mnogih životinja može da prouzrokuje otrovanje po nikotini.

Izvrstno sredstvo za utamanjivanje uših priredjuje se od 1 diela benzina sa 4 do 20 djelova katrana ili iz 5 djelova zelenog sapuna i 10 de 15 djelova lukšije priredjene od pepela od bobovine ili bobova stručja.

Neki preporučuju 5 do 10 postotnu raztopinu karbolne kiseline, ali je sredstvo odveć žestoko, i nemože se rabiti bez pogibelji pa nije ni uspješno.

Poraba petroleja nije uspješna, jer može da prouzroči zapalu kože, ne samo, ali može da bude uzrokom, da dlake poodpadaju. Ako se hoće rabiti petrolej proti uših valja mu primješati 3 do 5 po sto ulja od masline ili katrana.

Izvrstno je sredstvo proti uših sičanova kvasina, jer vazda uspješno djeluje, bez zlih posljedica. Sičanova kvasina (arsenikov ocat) priredjuje se, kako sliedi: Uzme se 16 grama bielog sičana (arsenik) i 16 grama pepelike, te se jedno i drugo raztopi u $1\frac{1}{2}$ kilogram vode, a ovoj se raztopini dolije $1\frac{1}{2}$ $^{k}/_{g}$ dobre kvasine.

Pri uporabi sredstava za utamanjivanje uših valja se držati sliedećih pravilâ:

Na mladim životinjam rabe se avjek slabija sredstva nego li na odraslim.

Sredstvo svako valja opetovati dva i više puta u razmaku od 8 dana, jer se samo na taj način mogu izkorieniti uši, pošto je dokazano, da i najjače sredstvo ne ubija gnjide.

Spolne udove valja pred porabom sredstva namazati sa masti, a oči valja čuvati.

Koje je to umovanje? Tolstoj kaže, da je prošle godine razgledao i do kraja pretražio nekoja sela i njihove stanovnike te razvidio svu njihovu gotovštinu u novcu i vriednosti: stoki, žitku, krmivu itd. I računajuć, koliko je točnije mogao, došao je do uvjerenja, da taj narod ne može proživjeti godinu dana, ako i sve proda što ima.

Kad prodje ta godina, uvjerio se, da su tudier svi ukućani jedne kuće živi i razmjerno zdravi, da niesu ni one jedine krave prodali, što su ju imali, povrh toga jedan se sin oženio te su pri tom pirovali kako tako, a uza sve to da se niesu ni zadužili tečajem ove godine. I Tolstoj pita na to: „tko će nam taj pojav protumačiti?“.

Nu svaka stvar mora da ima svoj uzrok, a tu ne može biti drugi uzrok rezultatu, kakovu se Tolstoj nije usudio nadati, van ovaj: da ruski narod umije jošte jače ili gore stradati, nego li je to do sada vjerovao njegov duboki poznavalac Tolstoj.

Dà, istina je, da naš čovjek — jer u tom smo mi i Rusi jednaki — umije stradati; da se ne bojimo frivolnosti, rekli bismo, da umije divno stradati. Nu stradanje nije za čovjeka dostojno, ono je dapače za prosvietljena vremena sramotno, te bi svatko, tko ima srca, uma i kakove te vlasti, morao nastojati, da se u svietu umanji stradanje, a blagostanje da se digne.

Mi uvrštavamo medju najuspješnija pomagala blagostanja dobro udešen kredit ili vjeresiju. Vjeresije treba svakomu stališu i razredu; nu mi, govoreć o njezinoj potrebi, imamo na umu najpače ratara, a imenito seljaka. Ne bojimo se reći: da rataru u modernoj državi za današnjega družtvenoga sustava, koji je u jezgri u svoj Evropi jednak, treba kredita više nego li komu drugomu, dapače da je on ovlašten, da ište od države, da se ona stara, kako će mu vjeresiju stvoriti ili ju barem omogućiti.

Ratar, poljodjelac najduže ima da čeka na uspjeh svoga rada pa i onaj dosta daleki rok, u koji može da računa da će ubrati plod svoje muke i prihod na uloženu glavnicu, nije mu bezuvjetno osiguran, već može da ga elementarna koja nezgoda odgodi ili dapače i osujeti.

Jedno je ipak sigurno, a to jeste: da tlo, ta ratarova prva glavnica, toliko izvjestnije drži rokove za podatak svojih kamata i da je taj kamatnjak toliko viši, koliko se više u nj vrgne oživljujućih elemenata te racionalna rada.

Nu današnji je državni uredjaj takav, da ratar u ono vrieme, kad bi trebovalo da ulaže u tlo glavnicu, kad mu je jošte neizvjestan ili barem dalek plod glavnice i truda, mora da unapried plaći državi svoju daću ili porez.

Ipak potrebe su kulturnih naroda tolike, da gotovo ne znamo za državu, koja bi mogla napriečac da ovakov uredjaj dokine; nema bo države, te bi mogla taj sustav u jedan mah promieniti, a da ne izazove najveće neprilike u svom kućanstvu. Nu da se sadašnji način poljodjelskoga poreza t. j. zemljarine dokine, o tom nastoje prve glave medju vladari, medju državnici i medju narodnimi gospodari. I to je barem neka utjeha rataru.

Ali što bi se moglo učiniti odmah, što bi se učiniti moralo, jeste to: da se rataru omogući, da ako je pošten, uviek nadje uz razmjerne kamate gotovine, koju ima uložiti u svoje tlo i kojom bi mogao da uzdrži sebe i svoje, dotle, dok ubere plod svoga polja, dapače i duže t. j. da ga ne mora prodati u bezcienu baš u ono vrieme, kad se u najvećoj množini iznosi na tržišta.

U nas počelo se prije deset godina uz dosta veliku halabuku raditi oko osnivanja kreditnih zavoda sa zadatkom, da se otvori rataru, najpače seljaku novčano vrelo iz kojega bi mogao da se kriepi, al ne da se opaja i da truje svoj bitak. Zem. vlada dala je tada napisati obširan naputak, čitavu knjigu, da se svatko upozna sa ustrojem i svrhom takih zavoda, ona je pozvala svoje oblasti da nastoje oko osnivanja kreditnih zavoda Po novinah čitalo se dopisa iz svih krajeva zemlje, da zavodi niču kano gljive iza kiše i bilo je sangvinika, koji su motrili duhom ne daleku budućnost, u kojoj je nestalo stradanja i oskudice.

Umjereni i praktični ljudi nisu htjeli, da kvare veselje osnovačem novih zavoda; nu medju sobom izjavljahu bojazan, da od svega toga brašna neće valjda biti hljeba, a to jednostavno s razloga, što je ovo brašno preskupo za uboga čovjeka, kojemu se njim htjelo pomoći. Govorimo razgovjetnije. Predlagalo se planove za predujmione i štedione, koje bi imale da se staraju za jevtine zajmove, a snovalo se, da se tim malenim zavodom udara temelj novcem, pozajmljenim iz postojećih kreditnih zavoda, koji nemaju svrhe humanitarne već svoje lukrativne.

Mislilo se na dobavu novca, al se najmanje o tom radilo, da udruženi poljodjelci malo po malo štednjom i boljom uporabom rada i investicija sami grade glavnicu, kojom bi pomagali sebi i svomu bližnjemu.

Najbitnija je pako pogreška bila, što se nije o tom mislilo, da se kreditni zavodi osove na principu neograničenoga jamstva sa strane svih njihovih članova.

Jednom riečju nije se postigao rezultat; jer se nije prihvatio onaj sustav, koji se ukazao blagosovnim u čitavoj sriednjoj Evropi, koji diže blagostanje u Njemačkoj, Ugarskoj i Austriji, a sad se uvodi u Francuzku, a to je glasoviti sustav Raiffeizenov.

Naše zemaljsko kulturno vieće, što je prošle godine viećalo kod zem. vlade pod rukovodstvom radina i umna savjetnika zem. vlade g. Jos. E. Tomića, sjetilo se i ove velike narodne potrebe te zaključilo umoliti zem. vladu, neka bi se povela za primjerom drugih naprednih zemalja, te neka bi dala po posebnom izaslanstvu proučiti praktično i očevidom na licu mjesta ustroj i rad Raiffeisenovih kreditnih zavoda, da može što brže prionuti uz taj zadatak i kod nas.

Ovo je najsigurniji put do svrhe, kako je to dokazano u Ugarskoj i Austriji. U Ugarskoj proučio je sam predsjednik kulturnog družtva te ruke zavode, te ih je u županiji peštanskoj u kratkom roku od trijuh godina ustrojio oko 40; u Dolnjoj Austriji podiglo se od god. 1886 njih blizu 30; nu to tekar onda, pošto je kod samoga Raiffeisena te ruke zavode proučio poseban, od sabora izaslan odbor, na čelu mu g Belleville, putujući učitelj.

Svagdje, gdje rade Raiffeisenovi zavodi, morala je zemlja da u prvom začetku dade novčanu pripomoć, kao prvi fond. Dolnja Austrija žrtvovala je u to ime 2000 for.

Zanimivo je, što se za trideset i pet-godišnjega obstanka više od 500 Raiffeisenovih kreditnih udruga, nije sgodio slučaj, da budi samo jedan član ili njegova imovina nastrada.

Mi smo ovim tek upozorili naše gospodarske krugove na jednu veliku potrebu, o kojoj kanimo u dalnjih člancih razpravljati“. —ć.

Sjetva pomješanih vrstih djeteline i trave.

Izkustvo je dokazalo, da biline sijane u smjesi bolje uspjevaju nego li same zasijane, pa to pravilo vriedi i za djeteline, a to zato, jer svaka vrst ne sisa iz zemlje jednu te istu hranu, ni u istoj mjeri, niti jednako duboko tjera svoje žile, i jer za promienjiva vremena u jednake odnošaje jedna bolje i laglje odoli i uspjeva, a druga slabije.

Drugi su još razlozi, koji savjetuju sijati pomješane razne vrsti djeteline i trave, a ti su:

Što u smjesi zasijane djeteline i trave daju stalniju pašu, zaraslinom, koja je jednako gusta preko ciele godine.

Nema pogibelji podpune nerodice, jer i ako jedna ili druga vrst propadne, neke ostanu, pa i ako ne obilno, ostane nešto.

Ako poljski miševi, koji su lakomi na djetelinu, izjedu neke vrste djeteline, druge vrsti djeteline ili trave izpune one praznine.

Dobiva se bolje sieno, mnogo hranivije i sočnije, a nema pogibelji nadma, kojemu su životinje izložene, kad se hrane samom djetelinom. Dapače se mlada djetelina nesmje krmiti bez dodatka siena ili slame, jer bi to značilo razsipati krmu.

Manje je pogibelji od štete po zareznicim, jer zareznici, koji ude djetelinam ne hude travam i obratno.

U smjesi može se zasijati i mirodija, koje prijaju blagu i podpomažu probav.

Smjesa od djeteline i trava je puno rodnija i izdašnija, nego li čista sjetva jedne vrsti djeteline.

U smjesi gojena djetelina, može se puno prije opet zasijati na istoj zemlji; nego li, ako li je sama čisto zasijana.

U smjesi valja sijati pol a pol, t. j. polovicu djetelina, a polovicu trava, jer ako propadne jedna od dvoje, izpuni druga.

Čim se gušće sije, tim je bolje i koristnije, jer pri uzgoju trava i djetelina nije sjeme svrha uzgoja, nego lišće i vlatja, a čim je gušće zasijano, tim ima više lišća i vlatja.

Sijati valja one vrsti djetelina i trava za koje se znade, da uspjevaju u okolici i na dotičnoj zemlji.

Čim se plitje sije, tim bolje klica. D. R.

O gojitbi ingležkog pelargoniuma.

Gojitba ingležkog pelargoniuma razlikuje se nešto od gojitbe običnoga pelargoniuma.

Još u ljetno doba, kad su ingležki pelargoniumi u punoj cvatnji, valja ih njegovati, ako ćemo, da nam do godine opet cvataju. — Glavna je svrha da drvo uzdrije, a to se postigne ako se pelargoniumi izlože suncu, i ako se drže suho. Da im dapače za te kušnje po cvatnji, ni kiša ne moči zemlju, prevale se lonci. Ovo zdrienje traje 14 do 20 dana; a odmah se onda pokrate godišnje mladice na 2 do 3 oka, i tim se postignu nizki ili šučavi uzgoji.

Odrezane ili pokraćene mladice rabe se za sadjenice, koje se većim dielom prime bez velike muke.

Izklaštreni pelargoniumi postave se u klijališta jedan do drugoga, drže se vlažni, ali im se zemlja slabo zalieva. U ovakovom stanju za malo dana razvije se puno mladica, pa kad su ove razvijene počimlje prava njega pelargoniuma.

Sad se izvade iz lonca sa svom grudvom i grudva se izmrvi, te sve suvišne žile izsieču, da ih posve malo ostane, pa se pelargoniumi zasade u malene lonce u zemlji, koja se uzimlje sa livada ili potiče od raztrošena lišća, a doda joj se nešto pržine. Pelargoniumi vole čvrstu, nego li prhu zemlju. Smješteni u klijalište, u malo se dana oporave i razviju puno žila i mladica. Mladica razviju tim više, čim je više promahe. U klijalištu u malenim loncima ostanu do veljače, a onda se razsade u veće lonce u kojima će cvasti.

Čim perlagonium bude imao više svjetla i zraka, tim se on ljepše razvija, osobito ako mu nezfali vlage, i ako se podpomaže tekućim ili umjetnim gnojem.

Sadjenice se tim laglje primaju, čim ih se manje njeguje. U običnoj zemlji se prije ukoriene nego li u priredjenoj, a nakon malo dana mogu se priučiti zraku u svjetlu.

Sadjenice sade se u malene lonce, i u njima najlaglje prezimljuju na hladnu i zračnu mjestu. Čim više imadu svjetla, tim bolje uspjevaju; s toga se drže tik prozora. Da se razgrane uštipne im se u proljeće vrh, a onda se razsade u veće lonce.

Zimi se sasvim malo i riedko zalievaju.

Morski kupus.

Morski kupus jeste višegodišnja bilina, koja se razplodjiva sjemenjem i sadjenicam; ali obični način razplodjivanja jeste sjemenjem.

Žive 3 do 6 godina, i daje toliko žetava, a prezimljuje na otvorenu polju bez da mu zima hudi.

Sadi se na veliki razmak, 80 do 100 c/m daleko.

Sjeme sije se jeseni ili rano u proljeće. Može, da se sije odmah na polje na opredieljeno mjesto ili u razsadnik. Kad se sije odmah na polje, onda se u svaku kućicu zasiju 3 do 4 zrna sjemena, pa kad sjeme proklica, onda se počupaju svi suvišni sjemenjaci a ostavi u svakoj kućici samo jednoga.

Bolje je sijati sjeme u razsadnik pa razsadjivati, kad se razsad okiti su 3 ili 4 lista, jer se u takovu slučaju sigurnije prima i bolje uspjeva.

Naravski, kupus valja okopavati kadagodj otvrdne zemlja, a valja ga često plieviti.

Ljeti se za velike žege zalieva, a prija mu osobito; ako se u vodi kojom se zalieva razmuti malo osoke ili gnojnice.

Morski kupus je u zimsko doba izvrstna zelina, osobito su tečne njegove mladice, koje se mogu i izbielivati, da budu tečnije.

Izbielivanje se obavlja pomoću slame, gnoja, zemlje, ili se pak zastre kupus cievim od gnjile. Kad je izbieljen mekši je, ali nema one tečnosti, kako što kad se kuhaju zelene mladice. Najviše radja u drugoj, trećoj i četvrtoj godini, najmanje u prvoj i petoj. I njegova redovitost zavisi o njegi i gnojnoj snazi zemlje u kojoj se goji.

Klaštrenje visokih prasaka.

Poznato je, da od naravi praskve nisu duga života, a da tim prije poginu, čim više sušu trpe u ljetno doba i čim se više zanemaruju.

Redovito klaštrenje visokih stabala ima svrhu, da se sokovi diele jednako po svemu stablu, da stablo bude ljepšeg oblika, da laglje

odoli vjetrovim, da obilnije i ljepšim plodom radja, a jednom rieči, da usljed dobre njege više žive, nego li bi obično živilo.

Praskve visokog uzrasta jesu ponajviše sjemenjaci, oplemenjene praskve neizrastu visoko, pa da im je za podlogu služila ista praskva.

Praskve je najbolje klaštriti u srpnju i kolovozu, poslje nego li se je plod pobrao.

U ovo doba izklaštreno drvo ne trpi ni najmanje; rane brzo zarastu, smolica se ne pojavi, a u drvu ostane još toliko sokova, da se podpuno mogu razviti plodonosni pupoljci.

Najprije se pokrate svi ljetorasti do $^1/_3$ ili polovice, pa se tako od 8 ili 14 $^c/_m$ što su dugi pokrate na 2 do 7 $^c/_m$.

I staro drvo se posječe, gdje se ono pokaže suvišno, i gdje to oblik krošnje zahtjeva. Zatim se odstranu svi oni pupovi, koji izbiju na nepozvanu mjestu, te bi izkvarili oblik krošnje ili bi krošnja bila odveć gusta, kada bi protjerali.

Ovo se klaštrenje opetuje svake godine, a klaštri se na dalje ili na kraće naprama naravi i jakosti stabla.

Ako unatoč svemu tome stablo slabo uspjeva ili se nakon trajne ljetne suše ili ljute zime počme sušiti s vrha, onda neostaje drugo nego izklaštriti grane do debla, da tim postupkom protjeraju spavajuća oka debla, te da se stablo sasvim pomladi.

Ovakovim postupanjem, uz drugo pomnjivo njegovanje može praskva poživiti 30 do 35 godina premda obično ne žive više od 15 do 25 godina.

Nizka stabla više živa nego li visoka stabla, sjemenjaci dulje nego navrtci, a od svih navrtaka najviše oni navrnuti na šljivu.

Gnojna vriednost pepela.

Gnojna vriednost pepela ili luga zavisi od stvari od kojeg lug potiče. Najbolji lug, jeste neizluženi lug od drva. Lug od drva sadrži dosti ugljično kisela vapna i milovke, te 6 do 10 po sto kalija i 2 do 5 po sto fosforne kiseline.

Lug od bjelogoricâ t. j. od listnatog drveća, bolji je nego li lug od crnogorica ili četinjastog drveća. Isto je tako bolji lug od mladog drveća i od mladih djelova drva, nego li od starog drveća i od starih djelova drva.

Pepel od drva može se rabiti izravno kao gnoj, ili ga se pomješa zemljom pol a pol, ili se napokon mieša u miešanac gnoj.

Lug je najbolji gnoj za vinograde. Izluženi lug ima manje gnojne vriednosti, nego li neizluženi, ali još uvjek dosti, jer sadrži sve fosforne soli i jedan dio kalija.

Lug sapunara nesmje se izravno rabiti, jer sadrži nešto odviše vapna i klorovih soli. Ovakav lug valja prije baratati u mješancu, jer ako bi ga se izravno rabilo, mogao bi svojom žestinom nahuditi bilju. — Mnogo manje vriednosti od izluženog luga od drva imade lug od kamenog ugljena (rude).

Lug od kamenog ugljena sadrži dosti vapna, sadre, magnezije, i samo tragova kalija i fosforne kiseline.

Ovakav lug slabo je hranivo za bilje, ali se zato može rabiti za popravljanje fizičnih svojstva zemlje, osobito ako je zemlja težka i vlažna.

U mješancu pomješan lug od kamenog ugljena djeluje dobro, jer upija osoku i počela, koja bi usljed raztvorbe izhlapila.

SVAŠTICE

Trajni maslac. Pri tučenju maslaca valja biti odmah na čisto, dali će se maslac odmah potrošiti ili će trajati duže vremena. Maslac, koji ima da traje duže vremena priredjiva se kako sliedi: Kad se izvadi maslac iz stapke, izpere se, izgnječi, i svaki red dobro posoli, pa opet izgnječi i pospremi na hladnu mjestu. — Kako se vidi radja je jednostavna, a vas učinak ima se prepisati soli i hladnoći t. j. što je maslac odmah posoljen i pospremljen na hladnom mjestu.

Vapneno mlieko proti côru (aphis). Côr (aphis, uš) pojavlja se na svim voćnim stablima, ali najviše na praskvam i kajsijam. Temeljito dade se utamaniti vapnenim mliekom ako se rabi u zimsko doba. U siečnju ili veljači, za liepa dana, i kad je izgleda na subo vrieme, namaže se sve stablo do najmanje mladice, vapnenim mliekom. Vapno na mlieko se posuši i okori, a uših nestane. Stabla, koja je uš žestoko napala bila, valja mazati vapnenim mliekom za dvie godine zasebice.

Voda za san. Ljudi, kojih muče misli, pa nemogu da zaspu, mogu si san navući na posve jednostavni način. Smoči se polovicu ubrusa i dobro se izažme, a onda se previje i postavi se mokri dio na zatiljak, pa se pokrije suhim dielom ubrusa i nasloni glavu na blazinju, jastuk. Neće proći ni 5 časa vremena a čovjek će slatko i mirno zaspati.

O izpiranju podova. Gazdarice se često muče, da im podovi ostanu bieli, troše u tu svrhu toliko sapuna, a bez da bi postigle onaj uspjeh što žele. Podovi ostanu posve bieli, ako se peru zagasenim vapnom i pržinom. U tu svrhu rabi se 1 dio zagašenog vapna i tri diela pržine, u ovu smjesu umaka se četka kojom se pere, i koja je bila prije smočena u vodi, pa se onda pere pod. Poslje nego li se izpere valja proprat čistom vodom. Ovim jednostavnim postupkom ostane pod baš biel. Mastne mrlje peru se sa milovkom, koju se razastre po mrlji i ovlaži, a nakon 24 sata izpere.

Uzgoj mladih pauna. — Paunica si pravi gnjezdo u zabitom, gustom grmlju ili visokoj travi Svaka paunica snese 6 do 9 jaja, koji su kratko jajasta oblika, ponešto utisnuti, a jasno žute ili hrdjasto žute boje, koja se prelieva u bielo. Paunica sjedi na jajim 28 dana. Kad izvale mladi pauni, valja ih hraniti mliekom ugrušenim pomoću kocelja, ili tvrdim žutancem od jaja, crvim, ličinkam od mrava itd. Nakon 14 dana jedu već prokuhane pšenice ili ječma u zrnju, kako što i drugog prokuhanog zrnja. Nakon 3 ili 4 nedjelje nije se više potriba brinuti za njihovu hranu, jer se hrane starim paunim skupa, ali u ovo doba, jer bivaju znatno više osjetljivi, valja čuvati ih od nahlade i vlage.

Sterilizacija vode. Voda se sterilizira kuhanjem, i to onda kad se sumnja, da u njoj imade mikroorganizma, koji bi u tielu mogli prouzročiti razne opasne bolesti, kao malariju, tiphus, kratelj, grlicu itd. Po H. Curieru, sterilizira se voda, ako se grijanjem za 15 časa vremena dotjera do vrienja. U vrienje uzdrži se voda 5 časova, a onda se postepeno ohladi. Ovo vrieme je dostatno, da se poubijaju svi mikroorganizmi, te da se voda može piti, bez da nahudi zdravlju.

GOSPODARSKE VIESTI.

Taljanskom državnom saboru podnesena je osnova zakona, o načinu, kako da se Italija okoristi trgovačkim ugovorom u pogledu polakšica, koje joj isti ugovor daje za vino. Vidit ćemo šta će se izleći, i šta će naša vlada preduzeti, da preprieči konkurencije.

* * *

Liepa vremena, nakon ekvinocijalnih oluja, baš svakoga zadivljuju. Najviše im se vesele poljodjelci, jer se sve poljske radnje mogu obavljati s reda

* * *

Sad se opaža, da studen nije nahudila bajamam, koliko se je mislilo. — Ima doduše štete, ali ne toliko, koliko se je mislilo.

* * *

Primili smo zahvalnošću knjižicu „Pučki Razgovori“, napisao Mate pop Nekić: I dio, knjižica I, godina I. Knjižicu je izdalo družtvo „Pučka knjiga u Zadru“. U knjizi je pretiskano više pučkih razgovora vriednoga don Mate Nekića, koji su neprocjenjive vriednosti; a i sam predgovor piščev je majstorsko djelo.

* * *

Reh bi, da se pitanje o ustrojstvu ratarnice u Sinju približava riešenju, te da će se ratarnica buduće godine otvoriti. Bože daj!

* * *

Uz jedno domaće poduzeće osnovat će se tvornica umjetnog gnoja, koja će početi raditi u siečnju 1893.

* * *

Okružni odbor crnorečki nije odobrao proračun nijedne obćine, koja nije uvrstila u proračun svotu za jedne poljodjelske novine. A kod nas !?

* * *

Iz Nezotinske okolice izvedeno je 1891 godine vina u vriednosti za 1,681,481 dinar. Od toga izvedeno je u Austro-ugarsku vina u vriednosti od 1,415,295 dinara, a u Njemačku 136,133 dinara, ostalo je izvedeno u Švajcarsku, Francuzku i Rumunjsku.

* * *

U Českoj djelovanjem gospodarskih zadruga nabavljaju gospodari skupno na veliko sjemenja i umjetnoga gnoja, te na taj dobivaju robu jeftinije, i prištede znatno na troškove prenosa.

* * *

Juraj grof Jelačić izabran je za predsjednika hrvatsko-slavonskog gospodarskog družtva u Zagrebu.

* * *

Štajersko mliekarsko družtvo sastoji se od dviju zadruga, koje broje skupa 975 družinara, svaki poprieko su 5 krava. Godine 1891 izradilo se je 1,338,060 litara mlieka ili poprieko na dan 3666 litara. Svaki litar mlieka izplatio se je po 6.94 novčića. Družtvo imade dva Lavalova separatora, i jednu veliku stepku na vitlo.

* * *

Česko voćarsko družtvo nastoji sada, da prouči, koje vrsti voća najbolje uspjevaju, koje najviše radjaju i koje se najviše plaćaju, pa da prama tome podupre gojitbu samo tih vrstih voćaka.

* * *

Iz Galicije se tuže na hrdjavo i odveć promienljivo vrieme, pa se boje da i ljetos nebude nerodica, kako lani. I iz Magjarske nedolaze najbolji glasovi o stanju zimskih usjeva i o vremenu.

* * *

U Ljubljani priredit će buduće godine zemaljsku gospodarsku izložbu na uspomenu 125godišnjice osnuća Kranjskog gospodarskog družtva.

* * *

Kako što se iz „Rapport général annuel sur le travaux de la Station d' Essais de Semences de l' Institut Agromomique 1889-1890“ razabire, na tom Parižkom pokušalištu sjemenja prokušano je 1226 vrstih sjemenja. Svrha je zavoda ne samo iztraživati dobrotu sjemena, ali i proučavati uspjeh u naravi, križanju i oplemenju žitarica, proučavati upliv zemlje i podneblja na vrst žitarice, proučavati heljde, sočivnica, djetelina itd.

* * *

Pošto je dokazano, da black i roth (Phoma uvicola) ne napada amerikansku lozu *Riparia* i njezine suvrsti *Solonis* i *Rupestris*, ministarstvo za poljodjelstvo dozvolilo je ljetos uvoz ključeca i korenjaka iz Francuzke, dočim je za sve druge vrsti loze ostala zabrana u kriepostí.

* * *

Iz Koruške izvedeno je prošle jeseni 1891 1,010,000 $^k/_g$ voća, i to 790,000 $^k/_g$ u vagonim po 10,000 $^k/_g$ svaki, a 220,000 $^k/_g$ u 350 što škrinjica, što košarica po pošti. Srednja ciena voću računa se 4 novčića po $^k/_g$, po tom je utjerano za voće 40,000 fiorinâ.

* * *

U godini 1890 na 131,326 gospodarskih poduzeća, bilo je zaposleno 1,231,818 radnika, koji su plaćani asiguraciju na 236,946,405 fiorina. — Dogodilo se je 16,041 nesreća sa 548 slučaje smrti. Utjerano je za osiguracije 3,288,862 fiorinâ, a izplaćeno je za odštete 2,443,192 fi.

* * *

Buduće jeseni obdržavat će se u Prateru u Beču medjunarodna smotra pastuha (angira). Još nisu točno urečeni dani za tu smotru.

* * *

Sedmogradski saksonci (niemci) vabe svoje suplemenjake, da se sele u Sedmogradsku gdje se može još jeftino kupiti zemalja.

* * *

Ministarstvo za poljodjelstvo hoće da doznade, koliko mliekarskih zadruga imade u Cislajtaniji, da sastavi i o njima statistiku.

* * *

Medjunarodno entmologičko družtvo, razpisuje nagradu od 3000 maraka u zlatu za onoga, koji najbolje rieši sljedeće pitanje: Koji su zarezuici koristni šumarstvu, poljodjelstvu i vrtlarstvu, te dali se imadu preporučiti obćoj zaštiti i zašto?

* * *

U Hamburgu obdržavat će se godine 1894 obća mljekarska izložba za Njemačku.

* * *

Godine 1891 poželo se je u Dalmaciji 260 hiljada Hl pšenice, 63 hiljade Hl raži, 243 hiljade Hl ječma, 31 hiljadu Hl zobi, 537 hiljada Hl kukuruza i 1150 hiljada ili 1,500,000 Hl vina. Ovako glasi statističko izvješće ministarstva za poljodjelstvo; a što je na istini to je drugo pitanje.

* * *

Primili smo zahvalnošću 1 i 2 broj „Vjestnika prvog obćeg hrvatskog družtva za gojenje lova i ribarstva". List izlazi u Zagrebu svakog mjeseca, a uredjuje ga T. Ž. Kesterčanek. Članovi družtva primaju list bezplatno. Upisnina za družtvu jeste 1 fior. članovima za utemeljitelje 60 fior., za podupirače 10 fior., za članove I reda 3 fior.; za zaštitno i obranbano osoblje fior. 1 na godinu.

Pitanja i odgovori „Gosp. Poučnika".

A. Odgovori.

26. Jeli bolje ciepiti (navrćati) panj loze prije nego li loza prolista ili kašnje?
M. K. u P. (Hrvatska).

Na panj valja ciepiti prije nego li prolista loza, jer poslje nego li loza prolista, težko da bi se navrtak primio. Kad se ciepi na panj, valja nastojati, da se ciepi što dublje u zemlju, jer se samo na taj način može biti sigurni, da se za obradjivanja neće prelomiti navrtak. Ali ciepljenje na panj danas se malo rabi, jer je puno bolje, trajnije i uspješnije navrćanje na zeleno. Odreže se dotična loza razi zemlje, pa od izboja koji probjeraju zadrži se jednoga, i to jačega. Na taj izboj se u svibnju ili lipnju navrne razi zemlje na zeleno. Zeleni navrtak je najbolji i najčvršći navrtak, posve se sljubi podstav sa pistačem; dapače kadšto tako, da se ni nepozna gdje je bio navrtak.

27. Gdje se može nabaviti piknjastih paduanskih kokoši i kokotā brahma pasmine tamne boje?
S. P. Š. u D. T. (Bosna).

Paduanskih piknjastih kokošjih pasmina, kako što i Brahma kokošjih pasmina, nabavlja se od Baronin Christine Hober'sche Geflügelhof Erlach, pošta Linsberg. Zatražite da vam pošalje ilustrovani cienik. U cieniku doznat će te i za ciene pojedinih pasmina.

28. Bili kravu môltalske pasmine uspjevale u ovim predjelim? Odklen se nabavljaju?
S. P. Š. u D. T. (Bosna).

Ako vaši mjestni i podnebni odnošaji odgovaraju uvjetim, koje stavlja Möllthalska pasmina, onda će uspjevati, inače trud je badava. Za koliko su nami vaši odnošaji poznati, mi cienimo da hoće. Nabavljati ih iz izvora stalo bi vas odveć skupo. U Hrvatskoj je znatno razprostranjena Möllthalska pasmina, a goji se čistokrvna i posvećiva joj se mnogo pomnje. Obratite se hrvatsko-slavonsko gospodarskom družtvu u Zagrebu, ono će vas moći najbolje naputiti, gdje i pošto tu na granici u susjedstvu, da nabavite krava čistokrve möllthalske pasmine.

29. Može li nagnjilači cerljenici uspjevati djetelina? Kako se gnoji? Odklen se nabavlja sjeme i pošto je?
M. V. u Ž. (Imotski).

Na gnjilači i crljenici može uspjevati djetelina, ako te zemlje nisu odveć težke i žilave, i ako ljeti ne trpe odviše od suše. Za takove zemlje bolje nego li djetelina, uspjevala bi ljekarica, osobito pak francuzka lucerna. Pod djetelinom i ljekaricom ne gnoji se, nego se gnoji pod onu bilinu, koju se na dotičnoj zemlji goji prije djeteline ili prije ljekarice. Ako na dotičnoj zemlji gojite kukuruz, onda gnoj kojim se pognoj kukuruz služi i za djetelinu.

Sjetva obavlja se u proliećn. Može da se sije na čisto t. j samu djetelinu ili ljekaricu, ali bud u prvom razvoju ljubi zaštitu bolje je sijati u ječom. Kad se ječam požanje, onda vlada na dotičnoj zemlji djetelina ili ljekarica. Dobrog sjemena od djeteline ili ljekarice ima na prodaju kod Wolfnera i Weisza u Beču (I Wollfischgasse 15). Sjemenu mienja ciena iz medju 60 novčića do 1·20 fior. po kilogramu. Valja kupovati skuplje sjeme, jer onda jamče i za njegovu dobrotu, i da je čisto od sjemena od viline kose.

30. Imali prikladni ručni stroj za mlivenje brašna? Jeli takav mlin prokušan? Kako odgovara?
M. V. u Ž. (Imotska).

Ručnih mlinica imade puno i puno vrstih. Svaki tvorničar preporuča svoju, kao najbolju, ali drugčije ide stvar u praksi. Naše dugo i žalostno izkustvo dokazalo nam je da nijedna od tih mlinica neodgovara u praksi ni što se tiče dobrote ni što se tiče kolikoće mlina, a obično je na njih tako težko raditi, da nakon pol sata radnje nemoš naprjed. Mnogi su se već u Dalmaciji takovim ručnim mlinicam nasamarili, pa jer i temeljito poznamo, nemožemo da je preporučimo, nego dapače da svakoga odlučno odvratimo od nabave takovih ručnih mlinica.

31. Mojem mladom mulu slabo rastu kopita i slabo drže podkove. Kopito je kao izbišavljeno. Imali proti tome lieka?
F. N. u S. M. (Brač).

Na vaše pitanje nije lako odgovoriti. — valjalo bi pregledati dotičnog mula, ili još bolje, dajte da vam ga živinar pregleda. Što kopito neraste, bit će po svoj prilici uzrokom slabost kopitne osnove; a u takovom slučaju nema lieka, jer je to mana od poroda. A što kopito bišavi, tomu može biti uzrokom hrdjav sastav kopitne rožine, a i kopitni moljci, ili što je kopito odveć suho ili što dugo stoji u mokraći. Pomoći će vam pomnjivo njegovanje kopita. U tu svrhu valja da redovito obrezavate kopito, da ga tim načinom silujete da bolje, jače i pravilnije raste. Kopita valja svake večeri izčistiti od zemlje, pa dobro izprati u vodi. Kopito, koje tvrdo i oporo valja mazati uljem ili kopitnom masti. Pomaže takodjer puno, ako se u večer poslje nego li se izperu kopita ista obviju vlažnim sienom. Dok se na kopitu pojavi i najmanji znak bišavosti valja dotično mjesto izrezati do zdrava, pa za nekoliko dana izpirati kopito sa pet postotnom raztopinom karbolne kiseline.

32. Savjetuju mi da ne jalovim krmače, nego da im dadem spržene hrži, kad se počmu vičiti, pa da se za dvi godine nebude vičila; molim koliko je istine u stvari?
J. B. u H. (Hrvatska).

Koliko je istine u tome, što vam savjetuju ne znamo. Znanstvenog temelja nema. Možete kušati, i to tim prije, što je sredstvo jednostavno i nemože da nahudi krmači. U našem narodu imade mnogo sujevjerja pa je mo guće, da je i to izum jedne od tolike vračarica i biljarica, koje sisaju narod, izrabljivajuć njegovu lakovjernost. Otvoreno govoreć mi nevjerujemo u tu djelatnost popržene hrži.

33 Savjetuju, da uškopim biku samo jedno jaje, da neće pjeniti, što za znatno slabi, a da će isto biti sposoban za razplod. Molim, što vi savjetujete?
G. B. u H. (Hrvatska).

Bik s jednim uškopljenim jajcem mogao bi biti plodan, ali mogao bi ostati i neplodan. Da bi, ali usljed uškopljenja jednog jajca prestao pjeniti, to nevjerujemo. Uškopljenjem slabi se njegovo živčevlje, ali da bi to baš uplivalo izravno na pjenenje ne vjerujemo.

B. Nova pitanja.

34 Molim vas, kako se ima urediti prostor u kojem se ima dimiti i sušiti meso?
I. S. u M. (Dubrovnik).

35. Na koji se način najlaglje a sigurno uzgajaju velike tikve?
T. R. u T. (Sinj).

36. Molim vas, kako se uzgaja bagrem iz sjemena, i kako se postupa sjemenjacim?
A. V. u S. (Bosna).

37. Imam pržinaste zemlje u ravnici na kojoj bi hotio naraditi vinograd. Molim vas, kako se portupa pri nasadjivanju vinograda u pržini, da se loze prime, te da uspjevaju i da rode.
N. M. u T. (Slavonija).

38. Molim, odklen da nabavim sjemena djeteline (trifolium), kada je vrieme sijanja i koliko se hoće sjemena za oranja?
S. K. u K. (Boka).

☞ Odgovori na javna pitanja kao i nova pitanja, primaju se rado od svakoga, pa i ne bili predbrojnici.

Otvoreni dopisi "Gosp. Poučnika,,

Predplatili su predbrojbu za teukću godinu 1892

P. n. čč. gg. Lazarević A. — Sucić pt. G.

— V. g. Jelić M. I. — Primili smo i priobćili smo u „O. D." broja 5.

— V. g. Vidović S. — Već smo izpravili, i ide tamo redovito.

— St. Čitaonica u Krašiću — Već smo vam poslali sve brojeve, a ostale primat će te redovito.

— Sl. Čitaonica - Belovar — Broj 3 poslali smo vam po novo.

— V. g. Šuvić F. — Molimo vas, uztrpite se malko vremena. Premeštenja i novo uredjenje zoblje nam dosti vremena. Dok se podpuno uredimo, čemu se hoće još jedan mjesec dana, odmah ćemo se postaviti u korenciji, a biti će te vi posluženi kako i svi drugi.

— V. g. Deroy F. A. — Primili smo u redu.

— V. g. Vranković S — Takodjer, a i vas molimo za nekoliko dana uztrpljenja, pa ćemo vam obširno svaku kazati.

— V. g. Barbarić S. — Javite nam mjeru u metre, jer te vaše mjestne mjere za površinu mi nepoznamo, a i nemamo tko da nam ih protumači. Metrička mjera je obća mjera, pa je red, da si svak nje drži.

— V. g. Tomić I. — Za ljetos je već kasno. Dozvoljeno je bilo svadjati samo ripariju i njezine suvrsti.

— V. g. Filipović S. — Onakovu sušnicu može da sagradi svaki naš domaći limar. Ako je naručite na dvor, platit će te ju slano i nasamarit će vas. Uz današnje svindlerstvo što vlada u svietu, hoće se vel kog obzira pri naručivanju, jer šalju poduzećem, pa se kupuje mačku u miehu. A kad si jednoč platio, apeliranje ne koristi.

— V. g. Mirković A. — Vidit ćemo i obznanit ćemo vas. Ono što vam možemo savjetovati, jeste, da se neprenagljivate. Preračunajte i proračunajte prije svaku.

— V. g. Oreškoviċ V. — Knjigu „Mane i bolesti" i „O uzgoju cvieća" Poslalii smo vam.

— V. g Kosirović N. — Primili smo. — Hvala vam!

Godina XI. Izlazi na 1 i 16 svakog mjeseca. Broj 8

GOSPODARSKI POUČNIK

Obće blagostanje zavisi o blagostanju pojedinca a temelj blagostanju pojedinca, jest razboriti rad uz vještu uporabu nauke i izkustva.

Upraviteljstvo lista je u Velojluci

Predbrojba u *Austro-Ugarskoj* stoji 3 for. na godinu, u *Inozemstvu* 8 franakà na godinu. *Uvrstbe* plaćaju se 8 novč. po redku za prvi put, a svaki sliedeći put 3 novč. redak. *Clichè* računaju se 5 novč. po centimetru četvornom.

Upravitelj i Izdavatelj PETAR L. BIANKINI

Odgovorni urednik: NIKOLA ŠIMIC

Pisma, naputnice itd. itd. upravljaju se *Upraviteljstvu Gospodarskog Poučnika u Veluluku.* — Rukopisi se nevraćaju. Predbrojba je obvezna za godinu danâ, a izplaćuje se u Veluluku. Tko nepovrati prva dva broja obvezan je predbrojbi za godinu dana.

ZADAR, 16 Travnja 1892. — Ciena je listu 3 fiorina na godinu. — VELALUKA, 16 Travnja 1892.

GRUŽKA POLJODJELSKA ŠKOLA PRED SABOROM.

Što se nije nitko nadao, ni izdaleka izčekivao, poljodjelska škola u Gružu postala je svoinom zemaljske zaklade.

Primljen je zaključak:

1. Sabor dalmatinski obvezuje se primiti na teret zemaljske zaklade postojeću poljodjelsku učionu u Gružu i proglasiti odnosne učitelje stalnim zemaljskim činovnicim. Zemaljskom odboru naloženo je potrebite korake učiniti prama poljodjelskom družtvu u Gružu, komu sada ta učiona pripada, tako da predaja učione pod zemaljsku upravu sliedi na 1 siečnja godine 1893. Dalje je istomu odboru naloženo, da u dojdućemu zasjedanju sabora podnese na odobrenje preinake slučajne potrebite u sadašnjim ustanovam učione u pogledu naukovne osnove i nadzora.

Dok nas veseli, da se ovim načinom obezbjedjuje položaj učitelja onoga zavoda, čudi nas, da se je onako na prečac mogao poprimiti zaključak o pripadnosti učione, pa otvoreno govoreć, onaj zaključak smatramo prenagljenim.

Tko pozna temeljito ustanove poljodjelskoga zavoda u Gružu, znade, da dubrovačka poljodjelska zadruga nije nego samo *de nomine* vlastnica učione, da je pravi vlastnik ministarstvo za poljodjelstvo u Beču; jer njemu pripada zadnja i u naimenovanju učitelja i u upravi imovine i u nadzoru škole. Pri uredjivanju tih pravnih odnošaja, ministarstvo neće popustiti svoja prava, a škola bit će samo naslovno vlastništvo zemaljske zaklade, kako što je danas naslovno vlastništvo dubrovačke poljodjelske zadruge, pa će stvari na školi teći *sicut erat in principio*.

Zašto se nisu ti pravni odnošaji prije uredili, da se je u svakoj na čistu? Zašto ministarstvo nije tu školu uzelo posve u svoje ruke i nije je uzdržalo iz vlastite zaklade?

Ovako je zemaljska zaklada izložena pogibelji, da se obtereti za 8000 fiorina na godinu, jer podpora od 5000 fiorina na neizvjestno vrieme obećana, može se uzkratiti i nakon godine dana, kako što se je to drugom prilikom dogodilo, osobito ako ministarstvo nebude imalo slobodne ruke u svemu onome što bude htjelo.

Mi nećemo meritorno razpravljati, jeli Gruž najprikladnije mjesto za jednu poljodjelsku školu; ali ono što možemo izvjestno uztvrditi jeste, da Gruž nije poništo prikladno mjesto za jednu školu, koja bi odgovarala potrebam ciele zemlje, ili barem potrebama dobroga diela njezinih kotara.

U koji će se sklop svesti poljodjelska škola u Gružu?

Ili će ostat škola osobite vrsti, a onda za nju valja stvorit osobite zakone i osobiti nadzor; pa odtud novi troškovi; ili će se pak na nju protegnuti postojeći zakoni za pučke škole, koji vriede i za ratarske tečaje, a onda ciela stvar mienja lice i nije više moguć njezin obstanak.

Prije nego li se je riešilo pitanje pripadnosti škole, imala se je obnoviti pogodba vlastnikom zemljišta i sgradâ, jer danas postojeća pogodba nije ništa temeljita. Novac, koji se ulaže u meljoracije naliči paklini, kojom se maže tudji brod

Još bi bilo mnogo što primjetiti, ali mi se nadamo od uvidjavnosti onih, koji će imati ovo pitanje da rieše, da će svaku temeljito proučiti, prije nego li konačno obterete zemlju sa 8000 do 9000 fiorina godišnjeg troška.

Ovo se tim više nadamo, što zemlja posjeduje dva ratarska tečaja, jednoga u Šibeniku, a drugoga u Trogiru, koji daleko bolje odgovaraju i manje stoje, nego li poljodjelska škola u Gružu, a za koje se baš ništa nečini, dapače dotični tečaji nisu još obskrbljeni ni potrebitim učilim.

Ratarski tečaji su ustanove, koje, ako su dobro uredjene i ako su providjene dobrim učiteljskim silam, mogu biti od neprocienive blagodati za dotično mjesto i kotar u kojem se nalaze.

Ovo napominjemo, jer se na ratarske tečaje malo obaziru odlučujući faktori, a jer ih vlada nekud ostentativno ignorira. *B.*

Neke osobitosti amerikanske loze.

Američka loza ima svojih osobitosti, kojih evropska loza nema. Dok evropejski trs uspjeva jednako dobro, malo ne u svakom tlu, američka loza uspjeva samo na stanovitom tlu. Ona neuzdržaje svagdje svoju bujnost, gdje koja neodolieva uši, mnoga nerodi uporabljivim plodom, već jedino ondje, gdje je na svom željenom mjestu t. j gdje je našla adaptaciju. Ona neće uspievati, ako za stanovito tlo nije odabrana prava vrst, koja na nj spada. Neuspieh je često neposredan t. j. američka loza, malo nakon što je usadjena, počinje da gine; dočim se drugdje to pokazuje tek kasnije. S toga je prvi i glavni uvjet uspjehu američkih nasada, da se prouči vrst zemlje, koja prija dotičnoj vrsti loze.

Osobito valja imati dvie stvari na umu. Čuli ste nebrojeno putah, kaže Viala, da

PODLISTAK.

METVICA.

Metvica jeste jedna od najobičnijih mirodija, gojena i samonika dolazi svudi, premda joj se malo pomnje posvećuje. Biti će to valjda radi toga što je odveć obična.

Metvica gojena na veliko jeste jedna od izdašnijih obrtnih bilina.

Njezina gojitba je sasvim jednostavna. Goji se u redove od 45 centimetara razmaka, a 25 centimetara pojedini struk uzdaleko u redu.

Netrebuje velike njege, ali ne trpi korova, koji ju inače nemilo duši, pa s toga valja korov često plieviti.

Sjemenjem se metvica malo razplodjiva najviše se razplodjiva korenjacim ili izbojim iz korienja ili komadim busovâ. Korenjaci sade se jeseni ili u proliеće, kako što je već rečeno u redove od 45 cm. razmaka.

Samonika dolazi na prhim vapnenjačam, ali bolje uspjeva, koje su nešto tušće i koje ne trpe suše.

Metvica ostaje 3 do 4 godine na istoj zemlji, i radja obilno osobito u prvoj godini. U prvoj godini dobiju se tri žetve, i to prva u srpnju mjesecu pred cvatnjom, druga dva mjeseca kašnje, a treća jeseni.

Pokršene mladice ili se izravno izradjivaju u zelenom stanju ili se suše.

Nakon tri godine slabije rodi, a i proriedi se, pa ju valja podrovati, a zemlju u drugu svrhu uporabiti

Metvica se goji, kao mirodija, i posušana rabi se za začin i u liekarstvu. Mnogo se više goji za proizvadjanje ulja od metvice, s toga je gojitba metvice samo ondje na veliko proširena, gdje u blizini imade tvornica za izradjivanje hlapljivih ulja.

Najviše metvice goji se u Inglezkoj, pa Francezkoj; manje u Italiji i po drugim zemljam. Iz metvice vadi se ulje posve lako. Neće se u tu svrhu bog zna kakovih sprava i nauke.

U Americi poslje nego li pokose metvicu, ostave mladica nekoliko satih na suncu da provehnu; onda ih skupe na kup, pa onda peču ulje.

Gdje ima baš puno metvičinih mladica, pa se u jedan dan ueda izpeći ulje, može se mladice posve posušiti, kako što se suši sieno; ali ovaj se način nemože preporučiti već radi toga, što sušenjem izhlapi puno mirisavog ulja. Bolje je provehle mladice sabiti u badanj, pa pogaziti, a onda zatvoriti, da neizhlapljuje. Izhlapljivanje se zapriečuje, a podpomaže se čuvanje, ako se povrh provehlih i u badanj sabitih mladica postavi slame, pa onda sloj gnjile, koju se uzdrži vlažnu na neizpuca.

U nekim mjestim badnji su od dubovine redovitim zaklopcem cio šeraf; providjeni su ozdol sa cievi kroz koju se pušta para, kad se pušta para. I na zaklopcu imade ciev, kroz koju opet izlazi para. Kad para počme gori izlaziti, onda se nepušta više na dolnju ciev pare nego se obe cievi zatvore. Na ovaj način uzdrže se mladice dugo vremena zdrave.

Prekapljivanje ili pečenje ulja obavlja se na kotlovim, i to ili kotlovim na paru, ili kotlovim na vatru. Radja kotlovim na paru teče brže, i dobiva se bolje ulje; drugi pak tvrde, da se kotlovim na vatru dobiva više ulja i da je mirisavije.

Ulje dobiveno na ovaj način jeste prosto ulje, koje valja kašnje rektificirati, da bude, kako ga trgovina traži. Nego i ovako prosto ulje traži se u trgovini.

Dobrota ulja zavisi u prvom redu od vrsti metvica, a onda od toga deli se peče zeleno ili suho, dali se peče samo lišće ili lišće i stručje, dali je čista metvica ili pomješana drugim travam, a napokon i vrst zemlje upliva na dobrotu i kolikoću ulja.

vapno u stanovitom stanju neprija američkoj lozi, koja je od najdavnijega vremena u nas poznata. Divlja loza raste u Americi malo ne izključivo (iznzevši najpače jednu vrst) u tlu, koje je nastalo od raztvorenog starog kamenja, kojemu je podlogom kremen, gotovo bez vapna. Ovako o lozi u prirodnom stanju u Americi; nu kad se loza prenaša sa svoga mjesta na drugo tlo, da ona uspjeva hoće se stalni uvjeti, koji su posve analogni u Francezkoj i Americi.

Riparija, primjerice, koja u prirodi bujno raste na bogatih i dubokih naplavina po obalama velikih rieka, ili u tlu kremenitu, crvenu i šljunastu središnjih gora, ako je slučajno gdje god dospjela u žuti lapor ili na krčevito devonsko tlo, kojeg ima uzduž velikih jezera, onda požuti i uvehne.

Rupestris, koja je bujna u izsušenih riečištih Texasa, gdje je tlo posve neplodno, a sastoji se od nagomilana šljunka spojena crvenkastom ilovačom, požuti i slabo se razvija na sjeveru ove iste zemlje.

Različiti odrodi Labrusca, koji se sa uspjehom goje u tlu kremenitu, prhku i često veoma plodovitu na sjeveru Unije, neuspievaju na ilovastu, jaku niti u mekanu krečevitu tlu u središnjem Texasu.

Klima dakle neupliva na vlastitost adaptacije te ni u drugačijem pogledu neupliva nego neznatno na uspievanje raznih vrsti američke loze. Sve američke vrsti podnose skrajnosti temperature, kakovih mi nemamo ni u kojem dielu Francezke (a po tom još manje u monarkiji austro-ugarskoj).

Vrsti, što najviše rastu na jugu, kao Rupestris, odole studeni izpod — 20° C. a vrsti s najvišega sjevera podnose vrućinu od + 42° C.

Sve vrsti američke loze mogu se gojiti u svih predielih i vinogorjih Francezke, ako im nesmeta što drugo izim temperature.

Za zadnje velike zime (god. 1890-1891), nije u Francezkoj stradala američka loza nimalo više od evropske, dapače u hladnih predjelih stradala je stara loza više nego li američki nasadi.

Nevalja ovu izjavu krivo razumjeti, da se nenadje protuslovja izmedju ove i Vialine izjave, što smo ju dobivali u proljeću g. 1891: da je naime ciepljena loza nastradala. Valja znati, da je podloga (podstav) svagdje ostala i živa i zdrava, a prozebli su mladi francezki kalami.

U Sjedinjenih državah, gdje često pada toplina do — 20° dobro se drži loza Aestivalis, kojoj pripada Jacquez. U ložištih francezkih u Fontenay-le-Conte, Jacquez ciepljen i neciepljen stoji liep i bujan već dvadeset godinah a da nije nikad nastradao.

I u nas u Hrvatskoj podnio je g. 1890 1891 nepokriven mlad Jacquez bez ikakve štete temperaturu od — 18° C.

Direktna američka loza i hybridi.

Ima danas bezbroj raznih američkih vrstih; ali vriednih, da se goje ima dosta malo. Željeti je, da se nadje jedna vrst koja bi u nas svagdje uspievala i odolievala filokseri; nu te žalibože nema. Danas se redovito diele sve vrsti po tom, dali rode plodom, iz kojega se može da proizvodi pitko i zdravo vino ili nevriede van da budu podlogom za evropske kalame. Prve su loze za direktnu, druge za indirektnu proizvodnju.

Od prve vrsti danas se goje najviše ove: za crno i crveno vino: Othello, York-Madeira, Jacquez Canada, Herbemont; a za bielo: Noah, Elvira, Duchesse.

U Francezkoj smatra se od prvih tih vrstih trajno resistentnim jedini Jacquez; York-Madeiru nebroje u direktnu lozu; ali se u nas smatra za nuždu takovom; jer rodi dobrim groždjem, raste polagano i rodi redovito tek u petoj godini.

Razmjerno jakimi t. j. resistentnimi smatraju se sljedeće vrsti i mi ih redamo po stepenu njihove resistencije:

1. Noah; 2. Duchess; 3. Elvira; 4. Othello; 5. Herbemont; 6. Canada.

Da sada kažemo o svakoj vrsti po nešto naposе: Jacquez ostavljamo za drugi odsjek, gdje će se govoriti u lozi za podlogu: jer za izravnu proizvodnju vriedi Jacquez samo u toplu položaju i za dobrih godina. Nerodi ni tad obilato, al ipak dozrieva s kasnijim vrstim, a groždje je crno te prikladno, za tanganje bieloga vina.

Noah. Ova američka loza (odrod Riparije) spada u red najboljih loza za direktna proizvodnju, jer je drvom i listom jaka, uspieva u tlu ilovasto-šljunastu i u ilovastih pjeskuljah; rado tjera korjen, a rodi već druge godine, ali za izvjestno treće godine.

Grozdići su na mladoj lozi maleni, kao u talijanske graševine, kasnije na starijim lozam budu veći; jagode su krupne poput onih žutoga muškata, rano dozrievaju i puno su sladke; puno veliko su im pecke; a u najgora svojstva ove vrsti valja ubrojiti, lako odpadanje jagoda sa grozdova.

Prema filokseri je Noah loza toli jaka da se smatra sigurnom podlogom za ciepljenje.

Duchess. Mi ga nabavismo u zimi g. 1890 jer smo o njem čitali najbolji izvještaj iz okolice Lyona, koja je svojim ilovastim i ilovastolapornim tlom puno nalik na okolicu zagrebačku. Ove godine dobismo s nje jedan grozdić, koji je nešto kasnije dozrio od Noaha, inače mu je bio puno sličan. Za pokus imamo 30 trogodišnjih trsićah u težku tlu, gdje je naša loza usahla pod grizom filoksere. Buduć da je imamo na drugome mjestu u rigolanu, dobru tlu, ostavismo ovih 30 trsova malo ne bez svake posebne njege. Ovih ju dana izvadismo iz tla te nadjosmo u nje bujno, veoma svježe korienje bez ikakva traga kakova razora.

Ona u boljem tlu ove je godine bujno porasla i nije nam ni jedan trsić po zlu prošao.

Vriedi da se goji s istih razlogah kao i Noah.

Elvira. Pisac bio je Elviri ljut neprijatelj; jer mu je Francezi orisaše kao filokserinu „ljubimicu“ „le cepage favorit du phylloxera“; nu prošlogodišnji izvještaj glasovitoga Vermorela izjavlja se o njoj povoljno te izrikom kaže: „ako je i puna filoksere, uz nju uspieva i rodi“. Ovo nam potvrdjuje jedan izkusan vinogradar u Samoboru, a o tom se i sami uvjerismo; jer je ima petgodišnje g. Belec u Dugomselu te je zadovoljan njezinim porastom i plodom.

Dozrieva u isto doba sa Noahom, a vinu nebi naši obični konsumenti prigovorali.

Othello. Od svih direktnih vrsti najrodovitiji je; prkosi svojim jakim listom peronospori; rodi obilato već treće godine; nu dozrieva s našimi kasnimi vrstmi. Groždje je više crveno nego li crno; jagode su puno sabite; tek američki, nu ne baš neugodan.

Slabo odoli i to samo u veoma dobru, jaku tlu; na šljunku i piesku prkosi filokseri 6 do 8 godina.

Herbemont. Ovo je loza za jaka tla; jer samo u njima prkosi filokseri; rodi groždjem ljepšim, krupnijim i sladjim od Jacqueza.

Canada. Sve do ove godine vjerovalo se je u budućnost ove liepe loze jer je groždje ugodna teka, ali se je uvjerilo, da i u najpomnije uredjenom tlu strada od filoksere.

Sve ostale tobožnje direktne vrsti: Senasqua, Brant, Cyntiana, Julie itd. nu odole dobro filokseri

Dodajemo, da u krugovih naših najodvažnijih vinogradara direktne vrsti nemaju prijatelja i zagovornika. Čemu gojiti direktne vrsti, koje po obćenitoj izpovjedi svi onih ljudih, koji znadu što je vino, zaostaju za svakim boljim evropskim vinom, a s vinom sa ciepljene loze nemogu se ni sravniti? — pa zato naši vinogradari s nekim oduševljenjem sade podloge, da ih što prije u zeleno ciepe. Mi im ni malo neprigovaramo; nu za prelaz, dok naviknemo na ciepljenje i na novi način obradjivanja loze te njezina razplodjivanja, radimo i sami oko direktnih vrstih pak ih i drugim preporučamo, ako misle, da su toga vriedne po onom, što gore o njima rekosmo.

„G. L. Z.“

Neprijatelj voćne kulture.

Svatko, koji se iole bavi voćarstvom, mogao je u proljeću i ljetu opaziti na voćkah, da one ne samo čovjeku koriste svojim plodom, nego da i velikoj množini zareznika daju stan i hranu. U pravilu dolaze ti zareznici još kao jajašca u cvietne pupoljke voćaka i unište plod prije nego li dozrije. Vriedno je znati, koliko se voća ovim načinom uništi, osobito sada, gdje je u težkih gospodarskih okolnostih voćarstvo liepa pomoćna grana privrede svakomu voćaru.

Broj i trajanje života tih živinica visi o tom, koliko ima hraniva za njihovo uzdržavanje, pa zato nije čudo, da se sa voćarstvom u istom razmjeru šire i ti zareznici, koje nehajno zovemo „gamadi“, neznajući koliku nam štetu prave. Te štete su stvar neugodna i takovu gospodaru; koji se uzgredno bavi voćarstvom, a kobne su upravo po onoga, koji od voćarstva poglavito živi i glavni prihod iz njega bere.

Gospodarski odjel tajnoga vieća u Englezkoj bavio se već dulje vremena s timi škodljivimi zareznici, pa je nedavno objelodanio rezultat pomnih svojih iztraživanja, iz kojih ćemo ovdje glavne stvari priobćiti.

Ženka zareznika leže jaje u cviet tako, da ličinke izliezu upravo u vrieme, kada se pravi klica plodu, koja je vrlo obilna i izdašna hrana ličinkam. Nu ličinke hraneći se postupaju vrlo oprezno i počimaju klice ploda istom onda trošiti, kada već ništa drugog nema za jesti. Kada je napokon ličinka pojela i klice ploda, morala bi poginuti od glada, nu ona, da nedodje u tu opasnost, ostavlja dosadanje svoje prebivalište i traži novo.

Na zemlju dospieva ponajviše tako, da se jednostavno baci sa grma na zemlju; ako je pako bila na stablu, onda se oprezno spusti na zemlju na svilenoj niti, koju je sama sprela.

Ali i sada još nerazstavi se posvema sa rodnim svojim stablom, nego se podno njega ugniezdi, strpljivo čekajuć, dok okrilati, da onda u cvieće istoga stabla nova jaja snese, ili da potraži drugo polje za štetonosni svoj posao. U mnogih slučajevih nezadovoljuju se ovi zareznici tim, da unište plodove, nego se obore i na isto korenje stabla.

U svakom slučaju čini se, da je tlo zaražene biljke uzrok, da se ti škodljivi zareznici razplodjuju i šire. Da se stane ua put zlu, koje nastaje od ovih zareznika, treba prije svega, da gospodar u obće, a voćar napose točno znade, kakovu mu i koliku štetu ovi kukci uzrokuju, pa da štetu na voćkah nepripisuju raznim uplivom i okolnostim, koje tomu nisu ništa krive.

Svi se autoriteti slažu u tom, da neke male ptice, imenito sjenice i škrlci veoma rado jedu te škodljive zareznike i da su osobito vješte u tom, da ih nadju. Osim toga imadu ti zareznici na sreću i drugih neprijatelja, dapače se isti nametnici (paraziti) hrane njihovimi malimi tielešci. Medjutim čini se, da seljak nema velika pouzdanja u te male ptičice, pa donjekle ima i pravo, jer nema sumnje, da n. pr. škrlac, tražeći ličinku u cvietu voćke, u njem tako gospodari, da se cviet dalje razvijati nemože.

Ako se uvaže sve okolnosti, onda je najbolje, ako se gleda da se ličinke u zemlji utamane. Njihova je, naime, navada, da gniezde u tlu, a tu je sigurna prilika, da se bez velika truda uništiti mogu što kemičkim, što mehaničkim načinom. U tu svrhu preporuča se najviše, da im se oduzme njihova prirodna zaštita u prvoj blizini, a to su trave i biljke, koje rastu okolo stabala i grmlja, gdje se te ličinke drže. Tu travu i te biljke treba na kratko pokositi dati, ili napustiti ovce, da ih popasu. Ovce, naime, imadu to svojstvo, da poodgrizaju travu do korena, i zato su za ovaj posao najbolje od sve živine.

U mnogih mjestih vlada običaj, da se jagodam podmeće slama, da nedodju u dodir sa tlom. I to bi imalo prestati, da ličinke u slami nenadju nikakovo zaklonište. Nadalje je poznato, da se ličinke rado zaklanjaju pod staru, ili trulu koru stabala. U tom slučaju neka se sa debla, i s debljih grana ta kora odkine i skupa s ličinkami uništi. Kada je sve to obavljeno, neka se tlo oko stabla prorahli i prekopa i onda natopi sapunicom, petrolejem ili sličnimi odurna mirisa mješavinami. Isto sredstvo može se upotriebiti i tako, da se stablo s vrha polieva, ali se pri tom ima paziti, da se tekućina nedirne ploda, jer bi ga mogla ozliediti, i netečnim učiniti.

Nema sumnje, da ovaj postupak zadaje posla, ali tko želi, da se od zla obrani, nesmije žaliti truda ni vremena, imenito ne voćari, koji živu od svojih voćnjaka.

Ako se već tko posveti kojoj struci, onda je nuždno, da ju što točnije pozna. Voćari od zanata treba da dobro poznavaju svoje neprijatelje, a medju timi su i zareznici, o kojih smo dosele govorili. Kada oni obladaju voćem, može se dogoditi, da je šteta u voćarih veća, ili bar isto tolika, kao kada mraz voćke furi, ili ih oluja ploda liši. Proti mrazu služimo se podkadjivanjem voćaka, što takodjer nije baš lahak posao, pa zato nemojmo se plašiti posla, koji nam treba obaviti, na obranimo sladke naše voćke od štetnoga upliva zareznika. Nema sumnje, da će se obilno platiti trud, ako svaki voćar upotriebi u obranu svojih voćaka proti škodljivim zareznikom sredstva, što smo ih više gore spomenuli. U manjih voćarih mnogo se uspješnije rabe ta sredstva, nego li u većih, jer se mogu mnogo uspješnije izvesti, nego li u većih. Osobito može se lakim trudom zapriečiti, da se škodljivi zareznici od stabla do stabla rapidno nešire.

Mi neznamo, da li će naši domaći voćari

uvažiti ove redke onako, kao što bi trebalo. Istina bog, u nas se voćarstvo nerentira onako, kao u drugih zemljah, gdje voće imade obilnu prodaju, ali znamo ipak, da i ima sijaset ljubitelja voća i voćara, koji su više manje vrlo vješti u svojoj struci. Ovi treba da znadu za sve, što tamani plod voćke i da se nemuče uporabom sredstva, koja pomoći nemogu. Toliko se bar može zahtievati od svakoga inteligentnoga voćara, u koga neuki seljak traži uputu, ako je slučajno i sam ljubitelj voćaka.

Svi ljudi sve znaju, veli naša narodna poslovica, a ako mnogi domaći voćari nisu dosele znali, zašto im propada plod voćaka, neka se sjete ove razpravice i nešto više pažnje posvete — nedužnim zareznikom.

„G. L. Z."

Čuvanje masla u razsoli.

Od toliko načina preporučenih na čuvanje masla, poprimili su u novije doba inglezi jedan sami način, naime čuvanja masla u razsoli ili soli.

Maslo se priredjuje, kao obično t. j. izpere se, zgnješi i posoli. Komadi od 1 ili 2 kg. težine ukalupe se valjasto. Svaki pojedini komad zamota se u tkaninu *calico* zvana, pa se naslaže dobro komad do komada. Kad je bure puno razastre se odozgor opet komad tkanice *calico*, a ostalu prazninu izpuni se prostom soli i namjesti. Kroz ček liva se u bure malo po malo razvoli, daklen god je bure prima.

Sad se dobro začepe svi stvari, i maslo na ovim način spremljeno uzdrži se puno i puno vsemena zdravo i može se sklati na najdalji put.

Sol, koja se stavi u bure pritiska na maslo i izpunja bure, pa se maslo nemože da makne; a nuzti uzdrži i toplinu nizku.

Razsoli može maslo malo da upije, jer je već posoljeno; posve malo razsoli ide u bure, ako je maslo bilo dobro naslagano.

Sol, koja se postavi u bure ima i tu svrhu, da nadomjesti razsol, koja izteče ili izhlapi.

Glavno je da bure bude posve nepropustno, jer se samo u takovu buretu uzdrži maslo u razsoli dugo vremena zdravo, ako je bure posve nepropustno.

Kako se vidi ovaj je način posve jednostavnu i jeftinu, pa je vriedno, da ga se obće uporabi.

D. L.

SVAŠTICE

Proti koliki konja. Kolika je obična i čašta bolest kod konja, i ako joj nema odmah lieka lako zaglavi dotična životinja. Dade se puno pomoći bolestnu konju, dapače se kolika izlieči, ako se postupa kako sljedi: uzme se pet vreća i namaše se dobro u vodi, tako da se posve smoče. Ovim mokrim vrećam obvije se trbuh bolestna konja, tako da vreće posve pokriju, pa se onda obvije sukancim ili biljcim. Kao unutarnji liek daje se jedna žlica terpentinskog ulja pomješana sa 4 žutanca od jajeta. Mjesto ove smjese može se dati pol zdjelice lanena ulja, koje takodjer izvrstno djeluje.

Pepeo i koštano brašno u tavljenju svinja. U Viskonsinu dokazalo je izkustvo, da se svinje brže tove, ako se kukuruzovu brašnu dodaje pepela od tvrdoga drva ili brašna od kostijuh. Pri običnom hranjenju, uz pripomoć osoljene vode, za svaki kilogram prirasta u životnoj težini hotjelo se je 6·3 kg. kukuruzova brašna, da čim ako se hrani primješasa brašna od kostijuh dosti je 4·9 kilograma kukuruzova brašna za 1 kg. životne težine, a ako se primješava pepela i brašna od kostiju onda priraste 1 kg. životne težine 4·8 kg. kukuruzova brašna. Ovaj se prirast ima prepisati razviju kostiju, jer je poznato, da prihranjenju samim kukuruzovim brašnom razvoj krstiju zaostaje.

Pilotine od rogova gnjoj za povrtline. Pilotine od rogova su iuvrstan gnjoj za one povrtline, koje napjevaju u mršavoj zemlji. Pomješane u vodi, kojom se povrće zalieva znatno ga kriepe, tako da ono napreduje na oko. Još bolje, i jače djeluju pilotine od rogova ako se prokuhaju u vodi. Ovo se jednostavno gnojivo nemože dosti preporučiti, a dosti ga je jedanput prokušati, da mu se svak priljubi.

Proti grčicam, koje se pojavljaju na jagodištu i u drugim predjelim vrtla preporuča se gojiti ločiku. (salatu). Dok se vidi, da je jedan struk ločike proveo, to je znak, da je grčica žile nzgrizla. Ako su struk izguli i zemlja nešto malo probrika naći će se grčica, koju se ulavi i ubije.

Mazanje drva cementom. U obće se misli, da se cement težko drži drva, dočim je izkustvo dokazalo, da ako se ta raduja dobro izvede, ne samo da drvo biva trajnije i nepromočnije, ali odoli više vatri. Drvo koje se ima mazati cementom nesmje biti izblanjano, hoće se da je hrapavo, pa je u tu svrhu najbolje izpilano drvo. Maz od cementa pravi se od 1 diela dobrog cementa, 2 diela čiste, izprane przine, 1 diela iztiskanog sirca, od friško u sirenog mlieka, i $^3/_4$ diela sirutke. Ovog se maza napravi od puta toliko, koliko ga se za $^1/_2$ sata radnje može potrošiti. Dok se drvo maže valja ovu smjesu neprestano miešati, da se pržina ne otaloži. Prvi put se ne maže na debelo, nego radje na tanko, a kad se prvi maz posuši, onda se drugi namaže. Ovako maz od cementa jeste tim trajniji, čim je bilo hrapovije drvo, koje se je s njim namazalo.

Pomast za ustnice. Ima gospodja i gospodjica, kojima ustnice lako popucaju ili se lako suše, pa im fali ono usteće se rumenilo, koje spominje na korale. Izvrstna po mast za ustne priredjuje se od 100 grama pomasti od ruža, 66 grama govedjeg mozga i 33 grama bieloga mozka. Sve se ovo skupa raztopi na tihoj vatri, pa kad kuha, onda se prociedi, a kad je blizu da ohladni dolije se 20 kaplica mirisavog ulja n. p. ulja od ruže ili ulja od klinčića.

Gospodarske Viesti.

Mnogi su izostali izplatom predbrojbe lanjske godine, a i uplaćivanje predbrojbe za tekuću godinu ne teče redovito. Ovo otezanje i zakašnjivanje izplatom pravi nam ne malo neprilika. Molimo s toga sriju bez razlike, koji nam duguju bili zašto, da pospješe izplatu i da nam novac šalju. —

Uprava „Gospodarskoga Poučnika".

* *
*

Ožujak se je svojih zadnjih dana opoštenio, premda se je prorisalo naobično hrdjavo vrieme. Travanj, da ne zaostane za ožujkom biva sve liepši. U naravi se sve kuće, bilje raste kao izvode. Veći dio proljetnih radnje je izveden, a i kukuruz se je po nekim mjestim već zasijano.

* *
*

Za mnogim mjestim, gdje je pup provolio tuže nam se da na mladicom imade puno babura, koje ih ogrizovaju. Babura može biti jako štetna neman, a bud proti njoj nema drugog stedstva do kupljenja, mi preporučamo svima, da ih pomljivo kupe.

* *
*

Sabor je poprimio zaključak, da se osnuje poljodjelska škola u Sinju.

* *
*

Bajame, za koje se je prišinjalo, da nisu znatno protrpile od mraza, sad odpadaju s reda

* *
*

Premda je taljanski sabor odgodio razpravu o pitanju sniženja carine na vino, ipak to nije ni najmanje uplivalo na naše odnošaje, stagnacije ciena i prodaje ostala je, kako prije. Dobro bi bilo, da se vlada izjavi, koliko vremena prošlo, da se u praksi uvede nova obaljena carina na vino, za slučaj da bi se Italija okoristila blagodatim ugovora. To je važno znati, jer kako već rekosmo napram tomu ravna sa konsum (potrošak) a napram potrošku ciene,

* *
*

Umro je Josip Messa, član pokrajinskog poljodjelskog vieća i bivši za više godina predsjednik gospodarskog društva u Zadru. I ako nije bio strukovno učen, bio je veliki ljubitelj gospodarskoga napredka.

* *
*

Čujemo, da namjeravaju u Zadru zavesti skladište umjetnoga gnoja, a da se pri tom najviše računa na pripomoć vlade. Mjesto, da vlada troši na skladišta, nebi bilo bolje dade pripomoć novom domaćem poduzeću?! Ovo velimo za to, jer nam je poznato, da se u pokrajini gradi tvornica, koja će proizvadjati umjetni gnoj, i koja će u siečnju buduće godine imati već gotova proizvoda za trgovinu.

* *
*

Prao na reklamaciju predmeta izloženih na jubilarnoj gospodarsko i šumarskoj izložbi u Zagrebu izteklo je danom 31 ožujka t. g.

* *
*

Proti gnojivu za vinograde propisu d.ra Ville-a, digla se je u francuzkoj velika graja. Izmedju ostalih napisao je prof. Degrully omasnu razpravu, koju zaključuje, kako sliedi:

1. Formula gosp. Ville-a ne osniva se ni na kojom znanstvenom temelju;
2. Ona je u oprieci sa sveobćom praksom i sa svimi izkušaji, što su učinjeni na tlu;
3. Dušik često djeluje probitačnije na vegetaciju nego li koli.

* *
*

Upravni odbor hrv. slav. gospodarskog družtva zaključio je držati svoje sjednice svakog prvog utorka u mjesecu.

* *
*

U nekim predjelim Slavonije neće težaci, da rabe više nožice za rezanje loza, jer je prevladalo sujevjerje, da odkad režu nožicam, da se od tad sve bolesti pojavljaju na lozi. Sad su opet na red vinorezci.

* *
*

Slavonsko gospodarsko družtvo imade 4 počastna u 8 dopisujućih članova, onda III utemeljiteljah, te izvan podružnicâ 171 član prvoga razreda, i 198 član drugoga razreda. Ima zatim 12 podružnica, od kojih sama podružnica virovitička broji 584 člana. Svega ima 3098 članova. Ukupna imovina rečenog družtva iznošala je koncem god. 1891 fiorina 37,002 novč. 36.

* *
*

Zemaljska vlada nastoji da doznade za sve nazive, koje narod u raznim krajevim rabi za životinje, jer namerava onda izdati jedinstveni naziv, a da se tim olakoti izdavanje i shvaćanje marvinskih putnicâ.

* *
*

Ako alkoholo sadržavajuće tvorine, koje ulaze u Švajčarsku nebudu imale na deklaracijam naznačenu sadržim alkohola po Tralleroru alkoholometru podpasti će pod globu od 80 franaka za svaku 100 kg.

* *
*

U Italiji u pokrajini Emiliji poslje nego li su prokopali 360 do 680 metara duboke prosove našli su izvora kamenoulja, koji daju na dan do 150 kg. petroleuma.

* *
*

U Riečku luku uvezeno je 1891 godine svega 2,728,351 quintal razne robe, a izvezeno je 2,184,974 quintala. Najviše je uvedeno petroleja 654,000 q., papirinača 385,738 q., onda vina 332,928 q. Izvedeno je najviše brašna 811,390 q., ječma 227,624 q., pšenice 206,838 q.

* *
*

Jaja, koja se šalju u Švajcarsku valja provîditi izvornom svjedočbom, jer ako podpali bi pod carinu od 4 franka, koju plaćaju jaja iz Italije, s kojom je Švajcarska razvrgla trgovačkih ugovor.

* *
*

Srbska vlada dala je ljetos srbskom poljoprivriednom družtvu u Beogradu 20,000 dinara pripomoći.

* *
*

Srbska naroda skupština glasovala je 100,000 dinara za utamanjivanje filoksere, a 20,000 dinara za razsadnik amerikanskih loza u Vukovu.

* *
*

Na vlastelinstvu Kutjevo poubijano je 1891 godine: 116 komada jastreba, 88 komada sova, 222 svraka, 110 gavrana, 1 vuk, 36 lisica, 16 mačaka, 9 jazavaca, 24 tvorca, 6 kuna, 8 lasica, 5 šljuka, 6 trčaka 128 prepelica, 58 golubova, 24 srne, 285 zečeva. Ukupno 1139 komada.

* *
*

Od 16 do 21 lipnja t g. priredjuju u Ginevri u Švajcarskoj medjunarodnu izložbu cvieća, uresnoga grmlja i drveća, te voća.

* *
*

Rek bi, da će se sol za blago, odslen unapred mješati sa brašnom od koštica od paoma, jer da bi takova sol bila puno hraniva za blago, a da se neda izčistiti i rabiti za ljudsku hranu. Hoće li ministarstvo pristati na ovo sredstvo, neznamo, ali znamo, da i u francezkoj priredjivaju sol za blago, primješavajuć joj brašna od repičnih komina.

* *
*

U godini 1890 izniela je potrošarina u Austro-ugarskoj 156 033,280 fiorina; od ove svote utjerala je Austrija (cislajtanija) 112,044,330 fiorina. Samo kollarına izniela je u cislajtaniji 31,906,202 fiorina; a potrošarina na slador 24,903,552 fl., na meso 5,863 258 fl. itd.

Pitanja i odgovori „Gosp. Poučnika".

A. Odgovori.

34. Molim vas, kako se ima urediti prostor u kojem se ima dimiti i sušiti meso?
I. S. u M. (Dubrovnik).

Gdje se još loži vatra na kominim t. j. gdje se loži otvorena vatra, takove kuhinje jesu najbolje mjesto za kadjenje i sušenje mesa. No, u novije doba odkad se rabe štednjaci gradi se osobite prostorije za kadjenje i sušenje mesa. Njihov prostor zavisi u prvom redu od kolikoće mesa, koje ima da se kadi i suši. Takove su prostorije obično velike i čiste, a providjene dimnjakom, da dim može lako izlaziti, jer je izkustvo dokazalo, da u gustom dimu postane meso žilavo i ljuto. Prostorije za sušenje mesa su visoke, a na $^2/_3$ gornje visine nalaze se priečke sa kvakom za visenje mesa. U sredini, ili na jednome kraju je dimnjak, dočim komina nema. Vatra se neloži, jer se razvija veća toplina i jer je izkustvo dokazalo, da na dimu od žive vatre postane meso žilavo. Dim se razvija pomoću pilatina, na sljedeći način: Uzme se jedna posuda od gvozdenog, dosti debelog lima, pa se postavi nasred dotičnog prostora tako da leži na zemlji. Ova se posuda izpuni suhim pilotinam, po ovim metne se žive žerave, a po živoj žeravi malo smrićaka. Na ovaj način tinjaju pilotine i smrićke i razvijaju puno dima bez plamena. Kadjenje se obavlja obično samo po danu, ali ako su noći odveć hladne, onda valja kaditi po noći. Uz kadjenje valja se brinuti za svježi zrak, što se postizava razstvoranjem prozora; ali i prozore nevalja raztvarati, dok je toplo vrieme, jer se onda mogu ušuljati zareznici, koji pak raztruju meso. Mazava i smrdljiva mjesta koštiju valja opetovano put izprati dobrom kvasinom od drva Kadjenje traje obično 6 dana, a sušenje 12. Izvrstno se slanina suši, ako se drži 4 ili 5 dana na dimu, a onda se ovjesi u sobi sa prozorim prama sjeveru, pa se tu drži ovjesena desetak dana otvorenih prozora.

35. Na koji se način najlaglje a sigurno uzgajaju velike tikve?
T. R. u T. (Sinj).

Po pripovjedanju jednog izkusnog francezkog vrtlava velike tikve uzgajaju se na način kako sliedi. Sjeme sadi se koncem veljače ili početkom ožujka u graste. Zemlja za graste uzim'je se sa zaraslina livada, pa se ona strana gdje je trava metne po dno grasta. Na protivnoj strani u razmaku od 8 do 10 centimetara a 2 do 3 centimetra duboko sade se koštice vrhom prama gori. Svaku pojedinu košticu saspe se su malo suhe zemlje, pa se onda zemlja pritisne Sad se brine za umjerenu vlagu i dostatnu toplinu, pa se stoga obično graste zakopaju u klijalište. Nakon malo proklicaju tikve; sad ih valja štititi od studeni, i to sve dotlen, dok i po noći ne trebaju više zaklona. U ovo doba izrastu sjemenjaci za 30 do 45 cm visine. Kad se kako je već rečeno nije bojati, da im mraz nahudi, onda se zasade na polje na opredieljeno im mjesto, u sunčanu položaju i dobroj hranivoj zemlji. A razsade se tako da se livadna zaraslina razreže na komade, bez da im se žile ozlede. Kad se ovako presadjene rizve dobro ukoriene, što biva nakon desetak dana, onda se blizu svake rizve metne jedna posuda puna vode, iz koje curi voda na žile kapljica po kapljicu. Naravski valja posudu svako često dolievati. Na ovaj način uzgoji se tikva od 100 i više kilograma težine.

36. Molim vas, kako se uzgaja bagrem iz sjemena, i kako se postupa sjemenjacim?
A. V. u S. (Bosna).

Bagren (*Robinia pseudoacaccia*) sije se koncem travnja ili početkom svibnja u običnoj zemlji. Sije se u redove 20 do 30 cm. red od reda, a 3 do 6 centimetara duboko. Za zasijati ar zemljišta hoće se 2 do 3 kilograma sjemena. Sjeme proklica nakon 15 dana, i to skorom, a ne sjeme na jedan put. Kroz ljeto porastu sjemenjaci za 25 do 70 centimetara visine, pa se sljedećeg proljeća mogu presadjivati po miloj volji. Ako ne porastu stvarih kroz ljeto, onda ostanu u sjemenjaku još godinu dana, pa se onda razsade u trukutastom sklopu na 30 cm. razmaka. Kad porastu za $1^1/_2$ do 2 metra visine, onda se razsadjivaju na opredieljeno im mjesto. Ovo se dogadja obično druge godine. Dalje ih vremena uzgajati u sjemenjaku i razsadniku neizplaća se, jer premda se tim načinom dobivaju jača stabla, ipak ih je težko razsadjivati, jer čim su jače i prostranije žile, tim se teže dadu izkopati i više se ozlede žile

37. Imam pržinaste zemlje u ravnici na kojoj bi hotio nasaditi vinograd. Molim vas, kako se postupa pri nasadjivanju vinograda u pržini, da se loze prime, te da uspjevaju i da rode.
N. M. u T. (Slavonija).

Na pržini sade se loze u redove, jer je onda laglje obradjivati zemlju pomoću životinje. Zemlja pred sadnjom se izore, i pognoji, pa se onda ključeci ili još bolje korenjaci sade u redove na razmak 120 centimetara red od reda, a 1 metar loza od loze u dotičnome redu. Bolje je, da su širji redovi, jer je onda laglje obradjivati, i jer sunce više grije takove loze koje su u većem razmaku posadjene. Kad se sade sadjenice (ključeci) režu se na četiri koljenca ili pet oka najviše; ali i dužina koljenaca zavisi od vrsti loze, te se one loze, koje se laglje primaju režu na dva ili tri koliena i obratno. Kad vlada trajna suša, dobro je zatrpati loze, tim se prieči izravno izhlapljivanje, pa je teže, da poginu. Bolje se primaju ključeci u pržini, ako se prije nego li se zasade u pržini, drže neko vrieme zakopani u gnoju. Na taj način nabreknu pupovi i počmu tjerati, pa kad se zasade u pržini brzo protjeraju i ukoriene se. U pržini sadi se što dublje moguće, dapače se tako duboko sadi i da zadnje oko ostane za dva prsta zatrpano zemljom. Kad su se loze primile u pržini, ono obično i uspjevaju, a rodovitost zavisi od raznih faktora, od kojih je glavni hrana; pa ako te hrane nema dovoljno u zemlji (pržini) red je gnojiti. Sjemena od djeteline nabavlja se kod

38. Molim, odklen da nabavim sjemena djeteline (trifolium), kada je vrieme sijanja i koliko se hoće sjemena za oranja?
S. K. u K. (Boka).

Wolfnera i Weizza u Beču (I Wallfisshgasse 15) ili na Pokušalištu sjemenja u Sunderlandu Djetelina se obično sije u proljeće skupa sa jarinom ili u jarini, ali može, da se sije i jeseni u ozimı. Za sjetvu valja birati najbolju i najčistiju vrst sjemena koja je obično skupa. Javite nam koliko četvornih metara površina ima jedan vaš dan oranja, a mi ćemo vam odmah javiti, koliko se sjemena hoće.

B. Nova pitanja.

39. Uvjek opažam, da mi côr izgrize voćna stabla n p. jabuke, praskve itd. te druge ili tréće godine stablo usahne. Molim savjetujte me može li se, i ako bi se voćke od toga sačuvale?
V. G. u S. (Dubrovačko).

40 Može li vrst zemlje ili gnoja uplivati na tečnost sparoga?
I. S. u L. (Split).

41. Jeli Tomasfosf atovobrašno dobro gnojivo, te kako se rabi?
A. V. u K. (Hrvatska).

42. Imam ždriebe, koje bi rano hotio priviknuti na podkivanje; molim Vas, kako se ima pri tomu postupati?
F. B. u T. (Bosna).

☛ **Odgovori na javna pitanja kao i nova pitanja, primaju se rado od svakoga, pa i ne bili predbrojnici.**

Otvoreni dopisi "Gosp. Poučnika„

Predplatili su predbrojbu za tekuću godinu 1892.

P. n. č. g. Ergovac P. — Kamenarović B. N. — Benigar A. ž. — Krivošić Mijo — Stanfl J. ž. — Margetić A. Bolmarčić D.r G. — Turak A. — Franki J. — Mikić M. — Jagodić J. —

— *V. g. Zahija S. ž. — Vaša cienjena predbrojba podmirena je do konca lipnja t. g. 1892. Knjigu „O uzgoju i njegovanju cvieća uresnoga grmlja i drveća" poslali smo Vam. Adresu smo izpravili.*

— *V. g. Ergovac P. — Broj 22 od lanjske godine i broj 4 od t. g. poslali smo vam na novo.*

— *V. g. Kamenarović B. N. — Sve ljetošnje brojeve poslali smo vam, a ostale redovito.*

— *V. g. Dvoršak M. — Upisali smo vas po želji, i poslali smo vam dosad izašle brojeve.*

— *Sl. Obrtna Zadruga u Senju. — Javite nam, koji vam brojevi fale. Brojeva, koji se redovito neprime, valja redovito reklamirati.*

— *V. g. Spalatin K. — Za razjašnjenje obratite se listu, u kojemu ste ono čitali.*

— *V. g Turak A. — Odposlali smo vam brojeve, a u pismu smo vam odgovorili na stavljeno nam pitanje.*

— *V. g. Susic pl. G. — Zatražene brojeve odposlali smo vam.*

— *V. g. Jakovljević S — Za Album gospodarske i šumarske izložbe u Zagrebu, obratite se na H. Krapeka, fotografa u Karlovac.*

— *V. g. Kurilović A — Na svaki način odmah po Uskrsnim blagdanim.*

— *V. g. Fabijanić I. — Sad je već kasno za ono sjemenje; pa kad bi i stiglo još ovog mjeseca bilo bi kasno zasijati, jer ga valja sijati u veljači ili u prvoj polovici ožujka.*

— *V. g. Lukić F. — Nevarajte se na oko, niti se zavadjajte za riečima drugih, nego svaku točno proučite i promjerite sam. Da ste nam zdravo*

— *V. g. Miličić V. — Knjiga „O uporabi" i „Duhan" poslali smo vam, a za ostalo pisali smo vam.*

U ZADRU 1892. Brzotiskom Narodnoga Lista.

Godina XI. Izlazi na 1 i 16 svakog mjeseca. Broj 9

GOSPODARSKI POUČNIK

Obće blagostanje zavisi o blagostanju pojedinca a temelj blagostanju pojedinca, jest razboriti rad uz vještu uporabu nauke i izkustva.

Upraviteljstvo lista je u Velojluci

Predbrojba u *Austro-Ugarskoj* stoji 3 for. na godinu, u *Inozemstvu* 8 franakà na godinu. *Uvrstbe* plaćaju se 8 novč. po redku za prvi put, a svaki sliedeći put 3 novč. redak. *Clichè* računaju se 5 novč. po centimetru četvornom.

Upravitelj i Izdavatelj PETAR L. BIANKINI

Odgovorni urednik: NIKOLA ŠIMIC

Pisma, naputnice itd. itd. upravljaju se *Upraviteljstvu Gospodarskog Poučnika* u *Veluluku*. — Rukopisi se nevraćaju.
Predbrojba je obvezna za godinu danâ, a izplaćuje se u Veluluku.
Tko nepovrati prva dva broja obvezan je predbrojbi za godinu dana.

ZADAR, 1 Svibnja 1892. Ciena je listu 3 fiorina na godinu. VELALUKA, 1 Svibnja 1892.

Svilarstvo i pasmine svilaca.

Dok se u drugim zemljam svilarstvo diže i napreduje, kod nas, gdje je ta grana jednoč sjajno cvala, propada od dana na dan.

Težko je moć označiti uzroke, zašto je svilarstvo kod nas propalo.

Velike ciene, koje je imalo svilčevo sjeme i svila pred 25 i 30 godina, stavljalo je tu granu domaćeg obrta u red najunosnijih grana; ali se onda gojitba svilaca nije razgranila medj narodom, nije prodrla u težačke kuće, nego je bila monopol imućnijih, a težakinje su si zasluživale jednostavnu nadnicu za uzgoj, dočim su same posve malo svilce uzgajale. — Kad je ciena sjemenu i svili, usljed japonske i kinežke konkurenćije, te usljed selekcije pala, a nadnica je porasla, napustilo se je gojitbu svilaca. Sve svilare ostale su puste, i tim je izčezla gojitba svilaca.

Da je svilarski obrt bio razgranjem medju narodom, da je bio u težačkim rukam nebi bio propao, jer se težak zadovoljuje i sa manjom dobiti, osobito ako može upotrebiti u radnji ženske i djecu.

Sad se opet radi, da se svilarski obrt proširi. Ta namjera je hvale vriedna, ali da za narod bude koristi hoće se dvoje:

Prvo, da se dieli sjeme samo od onih pasmina svilaca, koje su mukotrpne i nepogine lako, ako nastanu hrdjava vremena i ako bude loša hrana.

Drugo, da se pobrine za poštenu i sigurnu razprodaju kožuraka (čahura).

Ovi su uvjeti potrebiti, jer nema što odvraća narod da nečemu prione, koli razočaranje i neuspjeh.

Ima svilčevih pasmina, koje uspjevaju izvrstno i dobro se izplaćaju, ali takove pasmine hoće velike njege i dobre hrane, pa ako okrene vrieme na zlo, i hrana ili s hrdjava vremena ili s drugog razloga bude loša, takove se pasmine razbole i poskapaju prije, nego li se zapredu.

Slične pasmine nisu za narod; težaku hoće se da goji one pasmine svilaca, koje i ako nisu najizdašnije, uspjevaju uz najnepovoljnije uvjete, zadovoljavaju se i lošijom hranom, odole nepogodam vremena, nerazbole se lako, a sigurno se zapredu.

Ovakove pasmine, i ako ne nose velike dobiti, ali nose stalne dobiti, a to se za težaka hoće, jer nema gore stvari, što kad je čovjek uložio trud i trošak, da mu sve najedanput propadne, kako što to biva često kod gojitbe svilaca.

Zadnjih je godina trgovina kožurcim (čahuram) znatno zapela. Tome je s jedne strane uzrokom konkurencija, a s druge strane patvaranje, i uporaba u tkalačtvu vlakanaca, koji naliče svili, a koji su puno i puno jeftiniji od svile.

Mnogo se je put već dogodilo, da se kožurci nisu imali kome prodati, ili su se prodali u taku bezcienu, da se ni deseti dio troškova uzgoja nije izplatio.

U razmjeru u kojem se proširuje gojitba svilaca hoće se, da se razvija trgovina kožuraka odnosno, da se razvija svilarski obrt osnivanjem predionica i tkanica.

U novije doba izručuju neke države svilarstvo pojedinim obrtnicim u obliku monopola.

Monopoliziranje imade više loših negoli dobrih strana. Mi smo načelno protivni monopoliziranju, ali ako se manipoliziranjem svilarskog obrta ide za tim, da se obrt proširi, i da se osjegura stalna i trajna prodaja kožuraka, onda bi pristali na monopol i poduprli bi ga.

Ob uzgoju mladih goveda.

Premda ima već na tisuć godina, što je govedo pripitomljeno, premda je ono, kad se s njim pazljivo postupa, vrlo poslušno i dobroćudno, opaža se ipak, osobito kod mužkih goveda, ako su zanemarena ili ako je s njimi zlo postupano, trag divljosti, koja se lahko izrodi u opakost, volju za borbu i bjesnoću Prirodne sile razuma nisu u goveda tako malene, kao što se često misli, radi se samo o tom, kako se s njimi postupa, da se govedo tako odgoji i uvježba kao konj, tako, da može konja često nadomjestiti, kao što mjestimice i biva na primjer u Indiji.

Gdje se sa živinom nepostupa razumno, onda su volovi i krave uviek sklone na odpor, divlje su i opake; krave napose nedaju ni s daleka mlieko, koje [illegible] davati mogle, da su bolje odgojene. Zato je svakako vrlo važno, da se zanemari odgoj mladih goveda, da nepostaju radi svojih zlih svojstava na teret svojim gospodarom. O bikovih nećemo ni da govorimo, jer oni, ako nisu razumno odgojeni, izopače se često tako, da su opasni i tudjemu životu.

Nerade oni pametno, koji misle na odgoj goveda tek onda, kada dorastu do svoje uporabe u gospodarstvu, bud kao tegleća bud inače uporabljiva živina. Onda se obično upotriebi sila, da se govedo ukroti i na posluh privikne, ako ono radi, ili mlieko daje. Takova dresura obično je skopčana sa zlostavljanjem goveda, a nikada nerodi k svrsi. Najviše, što se poluči jest to, da se živinče umije svladati, ali da je poslušno i mirno, neće se nikada postići zlostavljanjem. Tko, dakle, želi imati valjano odgojena goveda, treba poglavito ići za tim:

PODLISTAK.

O kretanju bilinskih žila.

Mnogi još uvjek misle, da biline ostaju nepomične, ondje gdje su porasle, a o pravom životu bilina imadu malo pojma. Sve biline bez razlike podvržene su kretanju, i to ili cielim tielom ili pojedinim djelovim; ima dapače bilina, koje cio svoj život sprovedu u kretanju poput putujućeg židova. Tko nije zavirio u rieke, jezera i mora, pa koliko je bilina samo tu mogo vidjeti, koje su u viečnom kretanju.

Važnije je po gospodara kretanje pojedinih djelova bilina, a osobito kretanje žila.

Tanje žile kretaju se za hranom i vlagom. Ako se u blizini jedne biline nalazi gnojište, ona će razviti sve svoje žile prama gnojištu. Biline, koje se nalaze u blizini bunara prodiru žilam u bunar, a u zemljam podcievljenim, žile izpune sve cievi.

Pošto nema sumnje o kretanju bilina i njihovih pojedinih djelovâ, nastaje pitanje, dali se biline kretaju po vlastitoj volji, ili po naravnom nagonu.

Razilaze se mnienja učenjaka u ovom pitanju, a nema se nijednog tvarnog razloga, po kojemu bi se moglo uztvrditi, da biline svoje pojedine djelove kretaju po vlastitoj volji. Da biline imadu vlastite volje i ćutjenja nije se moglo dokazati, premda se opet neda pomisliti na živuće biće, bez da se promisli na njegovu volju i ćutjenje.

Velike i bezbrojne kušnje pravile su se glede ćutjenja; jer je težko pomisliti živuće biće, kojem se nanaša velikih ozleda, i odstranjuje cielih udova, a da nećute i neosjećaju nikakove boli.

Naravni nagon jeste sila usljed koje biline kreću svoje žile i ostale udove.

O tom naravnom nagonu najbolje se možemo osvjedočiti kod žila.

Za trajne ljetne suše, jedva da biline smognu toliko vlage u žilam, da mogu sisati hranu. Ako mi n. p. u to doba svojevoljno držimo vlažnu zemlju baš na onoj strani gdje imade najmanje žila, mi ćemo opaziti, da dok sve ostale žile miruju, na onu stranu počmu rasti nove žilice, koje se stiru u pravcu, gdje je zemlja umjetno ovlažena.

Ovaj se čin nemože zvati svojevoljno kretanje. Usljed bliže vlage nastao je nov život i tvorba novih žilica, koje su se po naravskom nagonu razvile i izrasle prama onoj strani, gdje je vlaga.

Ova se činjenica laglje tumači borbom za obstanak, koja je priredjena svakom živućem biću. Bilina kojoj se žile ne nalaze u vlagi, a u blizini ima vlage, rad vlastitog obstanka razvije novih žila u pravcu i smjeru, gdje je vlaga.

Isto biva i sa hranom. — Nije potreba pognjojiti zemlju do žila ili povrh žila, ako hoćemo, da se bilina tom hranom okoristi. I dosti dalje od žila pognjojena ili podjubrena, zemlja biva sapletena i izsisana od žila bližnjih bilina, jer se u ovom slučaju nastane tvorba novih žila, koje se razviju i pruže u pravcu gdje je pognojena zemlja.

S ovog istog razloga opažamo, da se jače razvijaju one biline, koje su u boljoj i hranivijoj zemlji zasadjene, i da razvijaju razmjerno više žila, a protivno biva biljem u mršavoj zemlji. Valja s toga zemlju svudi jednako gnojiti i nastojati, da bilina što više žila i svudi jednako razvija

U mršavim zemljam razvijaju voćna stabla samo sršanice, a posve malo postranih i sisajućih žila; kad se ovakove srčanice, za razsadjivanja ozlede, što posve lako biva, takova stabla nedobiju više nikad puno žila. **P. N.**

a) da živina dobije povjerenje u čovjeka, da se ga neboji, nego da uvjek rado sluša njegov glas, pa da nikad nebode rogi ili nebija kopitima, kada se liepo s njom postupa. Radi toga ima se s govedom postupati vazda mirno i s obzirom, da nepostane plaho, nepovjerljivo i opako. S mladimi govedi treba imat pazljivosti, nikad jih nezlostavljati nego uvjek blago s njimi postupati. Ali za sve to potrebno je, da se kod goveda namieštaju takove osobe, koje imadu neku prirodjenu ljubav pram govedu. Znade se, da ima ljudih, koji vole konje, drugi govedo, treći ovce, četvrti svinje. U Ugarskoj postoje čitave porodice konjara, govedara, svinjara i ovčara. To zvanje prenosi se od otca na sina i svaki je svom dušom zauzet za svoju vrst živine. Radi nje će i sam pregarati i stradati ako treba, ali za to i živina njega pozna i sluša u svem svoga čuvara, koji se požrtvovno za nju brine.

Vrlo je čudnovat postupak, kada tko treba govedara, da pri tom puno nebira, nego uzme prvoga, koji se ponudi; a taj prvi možda i neljubi goveda, niti im pozuaje ćudi i potrebe, niti ih je ikada dvorio i timario. Odtuda i potječe najviše, ako su goveda zle ćudi i ako imadu svojstava, sbog kojih dodijavaju svomu vlastniku.

b) što se tiče krava, ove se imadu tako odgojiti, da budu kod dojenja mirne, da niti nebodu, niti nogama biju, navlastito ako ih doji osoba, koja taj posao razumije. Kada tko kravu za dojenja bije ili gura, onda se ona boji dojenja, suspregne mlieko, pa odtuda nastane manjak u mlieku. Da se mlade junice priprave na muzenje, moraju se često gladiti po vimenu i sisam, da se tako priuče na taj opip i da ih to neškaklje. Može se pokušati, da ih čovjek svaki dan tobož muze, kad još ni mlieka neimadu.

c) Govedam se nesmije davati suviše tečna i fina krma, niti je smije premnogo biti; ali treba, da bude krma zdrava i čista, jer ako je pokvarena, nečista, ili ako zaudara, onda živina jede tu krmu preko volje, samo da glad utiša. Goveda, koja su u svojoj mladosti dobivala suviše tečnu i finu krmu, zaostaju u krmitbi poslje, kada im se nešto lošija krma daje. S toga treba vrlo paziti na to, da mlada goveda jedu svaku čistu i nepokvarenu krmu, pa ako treba, neka se na to makar i gladom prisile.

d) Nesmije doći do toga, da goveda ruču za krmom ili da su nemirna u stajah, pa se amo tamo kreću. Ako se goveda uviek u isto vrieme krme i poje, neće do takova šta doći Ravnim načinom imadu se točno i dojiti, a osim toga neka se nezanemari ni to, da se goveda u isto vrieme čiste i staja njihova redi. Ako se goveda krme i poje sad rano, sad kasno, ako se netočno doje i čiste, onda nije čudo, ako su neprestano uzbudjena i nemirna. Mlada goveda, koja su se jedanput naučila, da krmu i drugo ručanjem traže, neće se nikada te pogreške otresti.

e) Treba paziti, da goveda neprelazi ogradjena mjesta za pašu, da se, dakle, neprovlači kroz živice i neskače preko plotova. Taj porok nastaje odtuda, da su mlada goveda tjerali na pašu, koja nije bila dovoljno ogradjena. To osobito vriedi za priedjele, gdje nema skupnih pašnjaka, nego svatko na svom zemljištu goveda pase.

f) Dobro je, ako se priuče goveda, da podnose prirodne uplive, kao vjetar i kišu, pa da se namah nenahlade, ako ih šta takova na paši, ili na radu zadesi. U tu svrhu nesmiju se mlada goveda držati uvjek u toplih stajah, nego se moraju i na zrak pustiti, makar bilo baš hladno i vlažno, stajska telad mora se, dakako, malo po malo priučati na frižki zrak i na nepogode vremena. Nevalja mlada goveda preko noći vani na paši ostaviti, dok noći nepostanu toplije.

Kad se jedanput goveda priuče na noćenje pod vedrim nebom, onda im ni jesenske noći neškode sve dok nepanu jači mrazovi, ili snieg. Izkusni gospodari tvrde, da osobito volovi za teg postaju tim tvrdji i za rad sposobniji, čim su za dobe svoga odgoja u jeseni vani više noćivali. Ali dakako povrh te paše treba da dobiju posebno zdrave krme, jer i toj mladoj živini moglo bi vrlo škoditi, da radi nestašice dovoljne krme, zaostane u porastu.

Ako su bikovi za skok opaki, uzrok je tomu, da nisu razumno odgojeni. — U njih se mora odmah kazniti svaki odpor ili ina zla navika, a inače treba s njimi liepo postupati, da dobiju povjerenje u čovjeka. Tako će i kasnije biti poslušni. — U ostalom preporuča se opreza radi, da se bikovom odpile šiljci rogova i da im se u nos metnu jaki prsteni.

Gdje se bikovi za skok upotriebljavaju, tamo je puno lakše s njimi postupati. Vrlo je pogrešno, ako se daje, da bikovi ništa nerade, ili da su od ljudih i živine posve odlučeni, tako da im se posve odluče. Umjeren posao nesamo da neškodi bikovom, nego ih dapače čini živahnjim i bodrijimi za skok i prieči, da preko mjere neotuste.

Bikovi, krave, i volovi, koji su opredieljeni za teg, moraju se već u dobi od podruge do druge godine na rad priučavati, ali sve polahko i sa štednjom. Ako se tako nepostupa, nemaju poslije potrebitu snagu. Kô što konja, tako treba i goveda za rad izjačiti i uvježbati. Nu nije dosta, da mlada goveda umiju samo tegliti, ravno idući, treba ih naučiti i to, da jednak korak drže i da okretati znadu. Povrh toga treba paziti, da je jaram za volove u dobru redu, da ih neće ozlieditи, niti im bol uzrokovati, jer inače neće rado ići pod jaram i uzjogunit će se. Jaram treba da je prema tielesnom sastavu goveda, inače mora ga izmučiti.

Tko s mladim govedom postupa po ovih načelih, odgojit će si podmladak, s kojim će imati i veselja i koristi. „G. L. Z."

Gorkost ili žukoća vučka.

Vučak jeste bez dvojbe izvrstna hrana, ali ga blago ne voli, jer je odveć gorak.

Kušalo se je na razne načine izvaditi gor kost vučku; nekoji su od tih načina bolje, a neki lošije uspjeli. Navesti ćemo nekoje od tih načina, da se mogu okoristiti oni koji žele.

Solltsien vadi gorkost vučku (lupinus) pomoću amonijakove žeste, on ovom izlužuje vačak. Kellner namoči vučak pa ga izlužuje pomoću vodene pare.

Widt izlužuje vučak pomoću solne kiseline, pa ga onda izloži djelovanju klornog vapna, i izpire vodom.

Bente, radi na isti način, ali mjesto klornog vapna rabi sumporno kiseli kalij.

Seelingov način razlikuje se od ovih, jer on vadi žukoću vučka tim, što uvede u vučak mliečno kiselo vrienje.

Jedan način, kojeg rabi ljekarnik Simpson za vadjenje žukoće vučku, jeste njegova tajna još uvjek, premda je njegov proizvod bez dvojbe najbolji, a za izvaditi žukoću 100 $^{k}/_{g}$ vučka troši se samo za 80 novč. vriednosti kemičkih sredstava.

Svaki gospodar neka si odabere onaj način, koji smatra za sebe bolji i valjaniji.

Vučak je bez dvojbe jedna od onih gospodarskih rastlina, koju čeka velika budućnost, jer ne samo da pruža izvrstnu hranu za blago, ali se i kao hrana za ljude, te u druge razne gospodarske i obrtničke svrhe može baš dobro unovčiti.

Pravila

Zemljištnog-Veresijskog Zavoda Kraljevine Dalmacije.

I. Obće odredbe.

§ 1. Da bi se promaknula zemljištna veresija u Dalmaciji, zemaljsko zastupstvo ustanovljuje „Zemljištno-Veresijski Zavod", ovlašćen na dozvolu zajmova izključivo u založnicam povrh nepokretnih dobara u Kraljevini Dalmaciji.

§ 2. Zavodu je sjedište u Zadru, naslov mu je „Zemljištno-Veresijski Zavod Kraljevine Dalmacije", a na pečatu nosi grb zemaljski okružen pomenutim naslovom.

U svim sudbenim kotarima Dalmacije moći će se po potriebi ustanoviti poslovnice Zavoda. Moći će se takodjer ustanoviti poslovnice za više kotara pod imenom „glavne poslovnice".

Jedna od tih glavnih poslovnica biti će ustanovljena u Splitu istodobno sa ustanovljenjem Zavoda. Ova poslovnica moći će se vremenom po razvitku posala pretvoriti u „Zadrużnicu" (Filiale).

§ 3. Na poglavito pokriće založnica, t. j. toliko za plaćanje kamata koliko za izplaćivanje istieh, služe kao jamčevina nepokretna imovina zavoda, zaklada amortizacije, pričuvna zaklada i sve ostale zaklade, kao i cijelina svieh hipotekarnih zajama.

Ova obveza jamčevine biti će upisana u javne knjige glede onijeh diela imovine, na koje se može steći uknjižbeno pravo; a to na temelju izjave, koju će izdati zavod.

U koliko bi se postavilo jamčevinom gotova novca i vriednosnih papira, imaju se svi predmeti jamčevine čuvati posebno od ostale imovine Zavoda pod suzatvorom Zemaljskog Odbora (§ 62, točka 2).

Osim toga jamči Kraljevina Dalmacija sa svojom zemaljskom zakladom, za sve obveze što će na se primiti „Zemljištni-Veresijski Zavod".

II. Djelovanje Zavoda.

§ 4. Veresijski je Zavod ovlašćen:

a) na dozvolu zajmova, pravilno zajamčenih na nepokretna dobra, i povrativih u godišnje rokove koji će se uglaviti;

b) da postane ustupovnikom glavnicâ već osiguranih ipotekom;

c) na izdavanje na temelju posala naznačenih pod *a)* i *b)* založnicâ do visine iznosâ glavnicâ što no zajmoprimaoci duguju Zavodu.

Ukupni iznosak založnicâ stvarno izdatih nesmije nikada premašiti ukupni iznosak dobivenih ipotekarnih glavnica.

§ 5. Zavod mora paziti da koristno uloži uz što veću sigurnost svaki razpoloživi preostanak novca, a u tu svrhu može:

a) eskomptirati vlastite založnice već vučene, kao i kamatne odrezke (coupons) dospjetnim rokom najdalje svako 6 godine;

b) dozvoliti predujmove, izplative kroz kratki rok, u iznosu triju četvrtina vriednosti dnevne burse na vlastite založnice, a dvije trećina na one drugih ipotekarnih Zavoda, i na Državne papire.

§ 6. Zavod može trgovati uz providbu sa vlastitim založnicam izdanim na jednog zajmoprimca, nu jedino na njegov izrični zahtjev i pod uvjetim s njime uglavljenim.

III. O pričuvnoj zakladi, i zakladi amortizacije.

§ 7. Zavod je dužan ustanoviti i hraniti pričuvnu zakladu do visine od 4 po sto glavnice založnica što kolaju; ista je namjenjena da pokrije slučajne gubitke i troškove, koji se nebi mogli naknaditi tekućim prihodima.

§ 8. U pričuvnu zakladu stiču dobitci postignuti koristnim uloženjem blagajničkih ostataka, i u obće svi dohodci i pretičci kakomudrago dobiveni, kojih uporaba nije drugčije opredieljena, i koji nemadu biti upotrebljeni na pokriće troškova uprave ili drugih predujmova zemaljske zaklade.

Kad pričuvna zaklada postigne visinu naznačenu u § 7. njezini dohotci mogu biti od Sabora opredieljeni u zemaljske svrhe.

Glavnica pričuvne zaklade uložiti će se na dobit na način propisan za pupilarno osiguravanje, a najbolje u javne papire vriednosne, koji pružaju pupilarna jamstva.

Ta će se zaklada računati napose.

§ 9. Gubitci se imadu pokriti bez upliva na jamstvo naznačeno u § 3 prije iz pričuvne zaklade, a zatim iz zemaljske zaklade, koja toliko za ovu svrhu, koliko za prvo zasnovanje, dozvoljava Zavodu predujmova uz 5 po sto godišnje dobiti, i ovi će se imat povratiti od prvih utjerivanja.

§ 10. Zaklada amortizacije ustraja se naplatom rokova glavnice izplaćenim po zajmoprimaocim svake godine po osnovi amortizacije do časa vučenja (§ 28 *a*), ili glavnicam povraćenim usljed odpovjedi (§§ 36-38), a odredjena je izključivo, na odkup založnica, putem vučenja na sreću, za cielu njihovu pisanu vriednost.

IV. O založnicam.

§ 11. Svaka je založnica, redovno obveznica na nosioca, kojom „Zemljištno-Veresijski Zavod" jamči onomu što je posjeduje izplatu polugodišnjih poplatnih kamata, i ciele pisane glavnice kad budu vučena na sreću.

Svaka će založnica biti s toga podpisana od upraviteljnih poslovača Zavoda, i su podpisana po Zemaljskom Odboru.

§ 12. Založnice će se izdavati u austrijskoj vriednosti po formularu *A*, za svotu od fiorina 1000, od fiorina 500 i od fiorina 100 na ime nosioca, ili drugo koje naznačeno ime, iznosom kamata, i odkupom u istoj vriednosti.

Iznos kamata na založnice ima biti jednak onomu uglavljenu na zajmove, za koje bjehu izdate.

Postotak kamate ustanovljuje dalmatinski Sabor.

Promjene postotka kamate nemogu se protegnuti na već izdate založnice.

§ 13. Založnica sadrži:

a) glavnicu u austrijskoj vriednosti;

b) mjeru kamate;

c) dospjetni rok kamata;

d) kad bi se to izrično zahtjevalo, ime osobe, na čije ruke bi izdata;

e) jamstvo za povratak ciele pisane glavnice, u slučaju vučenja na sreću;
f) pečat Zavoda i podpis Ravnatelja odnosno njegova zamjenika (§ 53) i dvaju upraviteljnih viećnika;
g) potvrdu Odbora Zemaljskoga, da je bila izdana po propisim Pravila;
h) a na ledjima preneseni od rieči do rieči §§ od 1.og do 16.og ovih Pravila.

§ 14. Posjednik založnice na nosioca smatran je kao vlastnik iste.

Slobodno je svakomu preobratiti založnicu izdanu na nosioca u drugu izdanu na ime označeno, ili obratno, a tako isto zamieniti pokvarene založnice sa novim založnicama, kao one za višu svotu sa odgovarajućim brojem pomanjih, i obratno. Za takova poslovanja morati će se plaćati odredbina, koju će ustanačiti Ravnateljstvo.

§ 15. Založnice izdane na čije ime, moći će se prenieti od Blagajne Zavoda za kojemudrago drugo ime, kad se u dotičnom ustupu, iliti prenosu, podpiše onaj, na koga bijehu izdane, bez ikakve odgovornosti sa strane Zavoda za vjerovnost podpisa.

Posjednik založnice izdane na označeno ime ima u svako doba pravo, prikazav je Blagajni, zapitati da se u knjigam Zavoda zabilježi: „da se prikazana založnica nemože na drugo ime prenieti već u slučaju njegova ovjerovljena podpisa.

Ovo će se pridržanje zabilježiti i na dotičnoj založnici, a za zabilježbu ne potraženu pri izdanju založnice, platit će se odredbina koju će odsjeći Ravnateljstvo.

§ 16. Založnice koje bi:
a) bile izrično naznačene kano svojina mladoljetnih, ili zaskrbljenih;
a) bile uglavljene na ime kakve obćine, kakve zadruge ili zaklade, iliti kakva Zavoda upravljena po kojoj javnoj vlasti;
c) bile obvezane na jamčevinu;
d) ili glede kojih sudbenom odlukom, priobćenom Blagajni Zavoda, priečilo bi se shodno razpoloženje;

moć će se preniti na drugo ime tek onda kad bude dokazana privola odnosno Vlasti kroz naročitu dokaznicu, ili odnosnom naledjicom na založnici oskrbljeuom uredovnim pečatom.

Pri prenašanju obvezanih založnica s osobe na osobu, zahtjevalac, kad nebi bio ista osoba imenovana, kao vlastnih u založnici, morati će dokaznicom zasvjedočiti da je postigao dotičnu vlastitost. *(Sliedi).*

SVAŠTICE

Drop hrana za svinje i ovce. — Drop nije najbolja hrana, ali se ipak može koristonosno uporabiti za hranu ovaca i svinja. — Svinjam daje se drop pomješan sa polovicom prokuhanih krompira. Naravski uz ovu hranu hoće se sočne hrane, ako ćemo, da se svinje brzo utove. Puno radje jedu svinje drop, ako se uz drop podaje obranog mlieka ili sirutke. U istom se razmjeru mogu hraniti ovce, ali mjesto krompira uz drop podaje se sieno ili suha djetelina. I mazgam prija drop uz drugu hranu.

Smetine sa puteva. Smetine sa puteva su izvrstan gnoj, i to tim bolji, čim su putevi bolje popločani, i čim više životinja po tim putevim prolazi. Smetine sa:

Asfaltiranog pločnika sadrže 0·24 po sto dušika, 0·36 po sto fosforne kiseline, 0·22 po sto kalija.

Kamenog pločnika sadrže 0·29 po sto dušika, 0·30 po sto fosforne kiseline, 0·21 po sto kalija.

Mješanac od smetina sadrže 0·27 po sto dušika, 0·37 po sto fosforne kiseline, 0·28 po sto kalija.

Stajski gnoj sadrži 0·50 po sto dušika, 0·26 po sto fosforne kiseline, 0·63 po sto kalija.

Iz ovog vidi se jasno, da su smetine izvrstan gnoj, jer sadrže dosti prvih i važnih sastavina za bilje.

Crne kokoši Od taljanskih pasmina imade kokošiju sasvim crnoga perja, a isto tako i od Plymouth pasmina Nego uzgojem težko je uzdržati crno perje. Mnogi misle da od crne kokoši i crnog pjetla mora biti crno pile, a biva baš protivno; drugi u istu svrhu pare crnu kokoš bielim pietlom, ali takodjer bez uspjeha. — Izkustvo je dokazalo da tko hoće da uzgoj crnih kokoših mora da pari pjegavu kokoš sa crnim pjetlom. Samo se iz takovih jaja legu kokoši crnoga perja.

Da orasi neograničave. Poznato je, da orasi prama proljeću posve lako ogranča̋ve, da se to od orasa nedogodi, valja orase poslje neg se poberu i prosuše, držati dva dana u mlačnom mlieku ili pet dana u mlačnoj razsoli ili moru. Bolje se čuvaju orasi poslje nego li su bili u razsoli, a i kora im se laglje lušti.

Opeke za naranče. Jedan izkusni vrtlar pripovjeda, da je za naranče najbolja zemlja, ona koja se priredjuje od dva diela smrvljenih opeka i jednoga diela obične zemlje. U ovakovoj smjesi od smrvljenih opeka i zemlje, ne samo, da naranče izvrstno uspievaju, ali i obilno rode, jer svaki cviet nosi svoj plod, pa je često red kidati suvišni plod, da ono što ostane dozrije.

Umjetni guano priredjiva se iz ljudskih izmetina pomoću sumporove kiseline. Ljudske izmetine, koje su o podpunom gnijanju, poliju se sumporovom kiselinom i razastru se da se prosuše. Onda se strpaju u bačve, dobro pritisnu i nepropustne zatvore. U bačvi ostanu zatvorene posušene i osumporene izmetine punu godinu dana, onda se izvade izmrve i razaspu na polje. Ovako priredjene izmetine djeluju silno i dobre, su, koliko kojimudrago dobri guano.

Mukokaz po stanovim. — Krasna penjačica mukokaz zvanu, može da se goji po stanovim u loncima i izvrstno uspjeva, ako je lonac prilično velik, a zemlja smjesa od obične dobre zemlje i pržine, pol a pol. Ljeti valja obilno zalievat, a zimi posve umjereno. Druge njege ne trebuje, nego što valja vaditi mladice, ondje gdje hoćemo da se penje.

Gospodarske Viesti.

S mnogih se strana tuže, da su žestoki vjetrovi napravili štete na vinogradim. U nekim mjestim je bilo i slane.

* *
*

Iz viestih, koje nam stižu razabiremo, da se je na lozam pokazalo dosti rese. Bože daj da ostane zdravo do rukuh.

* *
*

Taljanci se lecaju, dali će se okoristiti stavkom trgovačkog ugovora sa našom državom, koja obaljuje carinu na vino. Premda se veći dio vinogradara gornje Italije protivi tome, prevladat će želja i mnienje većih vinogradara južne Italije, pa će se obaliti carina na taljansko vino, koje se uvaža u našu državu.

* *
*

Namjestništvo je dobavilo tri klaštrioca iz Pise, koji će praktički pokaživati klaštrenje maslina u kotaru Zadarskom, Makarskom i Kotorskom.

* *
*

U Zagrebu podignuti će neki Frank tvornicu za proizvadjanje Frank-kave. On će u okolici Zagreba uputiti i proširiti gojitbu cikorije, da si osigura potrebitu količinu surovine.

* *
*

Od 23 travnja 1890, do 22 travnja 1891, uhitiše po zvaničnih bilježak, kraj hrvatskog, istranskog i dalmatinskog primorja 8,721.680 $^{k}/_{g}$ riba i rakova u vriednosti od 2,485 161 fior. prama 9 242.675 $^{k}/_{g}$ u vriednosti od 2 514.383 fior. od prepošle godine, dakle manje za 520 995 $^{k}/_{g}$ i 29.222 fior. Kod ribarenja bijaše zabavljeno 11.824 tuzemnih ribara sa 3143 broda, vriedna 608 069 fior. i sa mrežami te ostalim spremami vriednimi 1,434.468 fior. Talijanskih ribara bilo je 1013 sa 239 ladja vriednih 180.610 fior. i sa mrežami u vriednosti od 44 674 fior. Potonji uhitiše 1,082.080 kilogr. riba, vriednih 296 946 fior.

* *
*

Tuže nam se, da bajami odpadaju, a da se nezna za uzrok.

* *
*

Bosansko-hrcegovačka vlada, poslala je vještake k proferu Kalteneggeru, da se sporazume s njime, te da kupe u Tirolu i Koruškoj 100 bikova i krava Wippthalske i Isel-Moellthalske pasmine, kojimi bi se imala oplemeniti i poboljšati bosanska pasmina. — Za kupnju i prenos rečene stotine bikova i krava proračunano je 20,000 fiorinâ. A kod nas!

* *
*

Zimski usjevi u Magjarskoj ne stoje najbolje, jer izim drugih nepogoda, protrpili su i od zareznika. Proljetni usjevi protrpili su od mrazova, a najviše je pretrpio ječam, pa onda zob.

* *
*

Od 13 do 15 lipnja obdržavat će se medjunarodna smotra strojeva u Breslavi; a dana 9 i 10 lipnja bit će u Nyiregyháza veliko natjecanje svakovrstnih sijala.

* *
*

U kolovozu i rujnu obdržavat će se gospodarska i obrtnička izložba u Rušćuku i Filipopolu.

* *
*

U Beču se je sastalo družtvo u svrhu da izposluje stalne ciene za hranu živež u obće, te druge stvari neobhodno potrebite za život.

* *
*

U godini 1891, unatoč, da je bila rodna godina, izvezlo se je manje žitarice iz Austro-Ugarske, negoli godine 1890. Korist po državu sastoji se u tom, da je iste godine 737,266 *q.* žita manje nego li prvašnjih godina.

* *
*

U proljeću tekuće godine bili su u Cislajtaniji uporabljena za razplod 2006 angira (pastuha), i to 1672 pastuha u javnim konjušnicam, 243 kod posjednika i 91 u najam. U Dalmaciji uporabljena su za razplod 24 pastuha u 12 raznih stacija.

* *
*

Usljed novog cienika za brzojave, promienit će se i bjelice na kojimi su pisani brzojavi, da se uzmognu primiti zatvoreni i na udaljenu mjestu, gdje ima pošta, a nema brzojava. Isto su tako uvedene biljege od 31 novčić za brzojave, koji su od 10 riečih, a predaju se pošti. Jedan novčić pada za pristojbine, a 30 novč. za brzojavku do 10 riečih.

* *
*

Na šumskoj dražbi obdržanoj 21 ožujka kod šumskog ureda u Otočcu primljene su većinom ponude trgovaca iz Senja, Sv. Jurja i hrv. primorja.

* *
*

Brodska imovna obćina zaključila je, da se svake godine u proračun uvrsti stanovita svota za umjetno ribogojstvo.

* *
*

Otvoren je natječaj na mjesto tajnika srpskog poljoprivrednog družtva u Beogradu. Plaća je prama kvalifikacijama i sposobnostimi 2550 dinara na godinu.

* *
*

Iz Cislajtanije nisu najpovoljnije viesti o stanju usjeva. Zimski usjevi, da su slabo nikli sbog jesenskih suša, i da su trpili od proljetnih suša, e da su rad zadnjeg razloga zaostali i proljetni usjevi.

* *
*

U Galiciji se je silno razmahalo selenje. Ne sele se samo mladići, ali se s reda sele i ženske, a osobito djevojke, koje se pak u Americi udadu.

* *
*

Godine 1891 izvedeno je iz Austro-ugarske 5,295.118 quintala sladora, i to 2,362,942 quint. rafiniranog sladora i 2,669,9272 quint. prostog sladora.

* *
*

U veljači t. g. došlo je s parobrodom „Tartar" na Londonsko tržište puno svježeg voća (groždja, prasaka, patlicana, trešanja, ananasa itd.) iz južne Afrike. To je prva kušnja prevoza svježeg voća iz južne Afrike u Evropu. Parobrod je bio obškrbljen osobitim spravam za hladjenje i, rekbi, da je voće došlo u London posve svježe i tečno.

* *
*

Bud se je filoksera pojavila u Moldavskoj, pozvala je ruska vlada Rumunjsku, da se dogovore i slože, kako da predusrete širenje filoksere put Besarabije, e da se spase oni vinogradi.

* *
*

Usljed konkurencije što prave bosanske dužice palo je prošle godine proizvodnja francuzkih dužica u Hrvatskoj i Slavoniji. U Hrvatskoj napravilo se je samo 2,900,000 komada dužica, a u Slavoniji 16,550,000 naprama 35 do 40 miljuna komada dužica što se je prije

pravilo. U Bosni pravi se sve više francuzkih dužica. Lani napravilo se je nešto 17 miljuna komada.

* *
*

Južna željeznica snizila je znatno cienu za prevoz ključeca i korenjaka amerikanskih loza. Brzu vožnju platit će se za običnu vožnju po cieniku II, a običnu vožnju po cieniku X.

* *
*

Vlada Tesinskog kantona u Švajcarskoj odredila je 3500 franaka, za nabavu od 70.000 ključeca amerikanskih loza za nasad jednog amerikanskog loznjaka.

* *
*

Brčka trgovačka i obrtnička komora, zatražila je od ministarstva, da zabrani prodaju čiste jabukovače i jabukovače pomješane sa vinom pod imenom *vino*, jer da je to patvara i prevara.

Pitanja i odgovori „Gosp. Poučnika".

A. Odgovori.

39. Uvjek opažam, da mi côr izgrize voćna stabla n. p. jabuke, praskve itd. te druge ili treće godine stablo usahne. Molim savjetujte me može li se, i ako bi se voćke od toga sačuvale?

V. G. u S. (Dubrovačko).

Vaše pitanje nije posve jasno, pa nemožemo na nj točno i konkretno odgovoriti. Ima više vrsti crva, koji prave silne štete po voćnim stablim, pa su uzrokom da se stabla posuše, i svaka se ta vrst utamanjuje napram njezinoj naravi i načinu življenja. Najviše štete na voćnim stablim pravi vrhov crvotoč; on je najjači neprijatelj jabuka i krušaka. Da se utamani, love se najprije leptiri, a onda se željeznom žicom čisti deblo na svakom onom mjestu, gdje mu se po izmetinam udje u trag. Željeznom žicom ide se u šupljine, što je crv izvrtao, dok ga se u jednoj nadje, i istom žicom ubije.

40. Može li vrst zemlje ili gnoja uplivati na tečnost sparoga?

I. S. u L. (Split).

Nema dvojbe, da vrst zemlje ili gnoja upliva na tečnost sparoga. — Mi vidimo veliku razliku izmedju divljih i pitomih sparoga, onda i izmedju samih divljih, da je velika razlika medj onim, koje su rasle u prhoj zemlji i onih koje su rasle izmedju kamenja. Isto biva sa gojenim sparogam. Velike sparoge, gojene na gnojnoj zemlji, nemogu da se prispodobe u teku sa onima, koje su se više naravski razvile. Izkustvo je dokazalo, da je sparoga tim tečnija, čim je više prhka zemlja na kojoj je sparoga gojena. I doba godine i stajanje silno upliva na tečnost sparoga. — Rane sparoge su tečnije od kasnih, a one, koje svibanjska ili lipanjska toplina zagrije, baš su bez teka naprama onim, što se jedu u travnju i početkom svibnja. — Stajanje, upliva znatno na dobrotu sparoga. — Sparoge ubrane i odmah izkuhane mnogo su tečnije, nego li ako li stoje jedan ili dva dana. Sparoga, koja se drži samo nekoliko satih u vodi izgubi posve svoj tek. Nego, koliko god ili upliva na tečnost sparoge sve što smo naveli, isto toliko upliva narav pojedine sparoge. Dvi sparoge uzrasle jedna pokraj druge razlikuju se u teku tako znatno, da to i nevještak upoznade. — A to se hrdjava mana pojedine sparoge upoznade stopro nakon 3 ili 4 godine, kad počme radjati. Poznato je da su sparoge raznospolne, t. j. da je jedna sparoga mužka i cvate samo mužkim cvietom, a druga je sparoga ženska i cvate samo ženskim cvietom, ali se ovo doznade samo u 3.oj ili 4.toj godini kad sparoge počmu cvasti. Izkustvo je pak dokazalo, da su mužke sparoge znatno tečnije od ženskih. — Izkuhamo li skupa više sparoga, to ćemo dok jedemo na teku prepoznati, koja je mužka, a koja je ženska, jer kako smo rekli, mužke sparoge su znatno tečnije od ženskih.

41. Jeli Tomasovofosfatovo brašno dobro gnjojivo, te kako se rabi?

A. V. u K. (Hrvatska).

Tomasovofosfatovo brašno je prilično dobar gnoj. Ako hoćemo, da nam tomasovo fosfatovo brašno dobro djeluje, kao gnoj valja da ga podoremo, a pošto da ga podbranamo, jer pobranano ne djeluje ni iz daleka, kako kad je podoreno. Kad se duboko podore tomasovo fosfatovo brašno, onda mu ne fali vlage, koja je potrebita za njegovu raztvorbu. Uspjeh odnosno djelovanje ovoga gnoja zavisi od načina, kako je uporabljen, pa se mnogi neuspjeh ima prepisati hrdjavoj uporabi, a ne hrdjavoj vrsti tomasfosfatova brašna. Za svaki hektar zemlji šta uzimlje se 6 kvintala (metričkih centih) ovoga gnoja, i su 9 met. centih postizava se izvrstan uspjeh. Doduše kolikoća po hektaru ravna se naprama vrsti kulture. Ako se goje godišnje ili dvogodišnje biline, pa se zemlja može češće gnojiti onda se manje gnoja rabi; ali ako se gnoje livade, vinogradi, voćnjaci i slične kulture, koje trebaju dosti fosforne kiseline, a gdje se fosforna kiselina nemože često gnojenjem podavati zemlji, ondje valja na jedanput obilnije pognojiti. Zemlje koje obiluju crnicom, kako što ni one zemlje, koje se obilno gnoje stajskim gnojem nevalja gnojiti tomasovim fosfatovim brašnom, takove se zemlje obično gnoje kilskom salitrovinom i to u razmjeru od 1 do $1\frac{1}{2}$ Metr. centa po hektaru. Kilsku salitrovinu rabi se za sjetve, ili nakon što je sjeme proklicalo. Na livadam i drugim crničnim i trosetastim zemljam puno koristi ako se tomasovom fosfatovom brašnu primješa nešto kainita, ali kainit valja puno ranije rabiti. On se obično razasiplje zimi, i to od listopada do veljače, dakle u najvlažnije doba. Mi možemo svakome preporučiti porabu tomasfosfatova brašna, u koliko se može jeftino dobiti, i u koliko nije bolje i koristnije nabaviti umjetnoga gnoja priredjena za stanovitu kulturu.

42. Imam ždriebe, koje bi rano hotio priviknuti na podkivanje; molim Vas, kako se ima pri tomu postupati?

F. B. u T. (Bosna).

Stara je poslovica: „tko se mlad nauči, star se neoduči", a to tako biva i sa podkivanjem ždriebaca. Tko zanemari uzgoj ždriebčeta, taj nikad nenavikne odrasla konja. Sva mudrost sastoji se u tom, da se ždriebe još mlado svakoj privikne.

Svako prisilno sredstvo kvari ćud ždriebčeta, a osobito mu se ćud kvari, ako ga se prisili na prvo podkivanje. Prisilnim podkivanjem može se sasvim izkvariti ždriebe, šapače vrlo često dodje tielom u takovu položaju, da to prieči njegovome razvoju Ždriebe se priuči podkivanju, ako se već za prve mladosti privikne, da mu se oko nogah radi. U tu svrhu najprije mu se gladi pomnjom stegna i bedra, pa onda oko kopita. Kadkad mu se podigne jedna ili druga noga, ali s početka samo malo, pa sve više, te gladjenjem i igrom priuči se malo po malo na dizanje nogah tako, da mu se noge dižu baš u onom položaju kako se imadu dizati za podkivanja. Kad se je priviklo ždriebe na podizanje nogah, onda mu se počmu pomnjom čistiti kopita, a izim čišćenja tuče mu se jednim ključem po podplatim kopita. Naravski sve pomnjom, i slatko s početka. Na ovaj način priviknuto ždriebe, dade se podkovati bez ikakove muke. Samo što i pri podkivanju valja još paziti na sliedeće — Nevalja dizati ždriebčetu noge odveć visoko, jer onda gubi ravnotežu, pa se lako uznemiri; nevalja nogu potezati prama vani, jer i tim gubi ravnovjesje; nevalja da se podkivanje na dugo otegne, nego, da uzsliedi na brzu ruku, jer inače dodije ždriebčetu, pa se uznemiri. Može prije prirediti jedno kopito, pa onda se latit priredjivanja drugog, da se noga odmori, onda preći na pod kivanje Sila i bubotci jesu opasna sredstva, kojimi nesamo, da se ništa nepostizava, ali može, da se posve i za uvjek izkvari ćud životinje.

B. Nova pitanja.

43. U vrtu izloženu jugovini, a blizu mora, imam dosta bagrema (Robinia pseudoacacia) Bili se istima mogao okoristiti, biva, jeli moguće navrtanje koje dobre voćke na bagrem?

P. L. u S. (Zadarski otoci)

44. Imali kakvo sredstvo, kojim se vade uljene mrlje sa sukna? Kako se pri tom postupa?

P. D. u S. M. (Brač).

45 Molim vas, koja je najbolja vrst svinjadi za naše odnošaje? Koja je najbolja pasmina krava muzara, koja daje dosti mlieka, može se hraniti suhom krmom? Koliko se hrane hoće na dan jednoj kravi?

D. A. u S (Kaštela).

46. U mojoj se sirarnici brzo i lako razplodjiva pliesan. Molim vas, kako se može brzo lako i sigurno razkužiti sirarnicu?

I K. u V. (Hrvatska).

☛ Odgovori na javna pitanja kao i nova pitanja, primaju se rado od svakoga, pa i ne bili predbrojnici.

Otvoreni dopisi "Gosp. Poučnika„

Predplatili su predbrojbu za tekuću godinu 1892

P. n čč. gg. Gabrić D. P. — Čitaonica u Sinju — Velikajne J. ž. — Aljinović D. — Vežić N. — Šarić M. — Lončarević M.

— *V. g. Majhofer S. — Vaša cienjena predbrojba podmirena je do konca lipnja t. g. 1892.*

— *V. g. Dorotić P. — Primili smo u svoje vrieme, nismo javili u „O. D.", jer javljamo samo one, koji redovito kroz godinu plaćaju Mi se sami sramimo priobćivati imena zaostalih dužnika, osobito pak, kad se radi o malim svotam. I to često mienjanje adresa pravi nam zanoveti, tim više kada proiztiče, da gazda prebraja svog težaka e da spekulira na cienu, pak da sam list čita.*

— *V. g Šarić M. — Knjiga „O uzgoju i njegovanju cvieća. uresnog grmlja i drveća", poslali smo vam.*

— *V. g. Barec T. — Valja naći nekakovu izliku, kad se neće da plati, ali vaša nevalja, jer je list išao baš u Gjurgjevac.*

— *V. g. Novaković V. — Primili smo i zabilježili u redu.*

— *V. g. Vidović S. — Adresa piše se točno, kako što ste vi naznačili; a svi brojevi poslani su vam redovito. Bit će, da negdje na pošti zapinje. Molimo, razpitajte se.*

— *Sl. Hrv. Slav. Šumarsko Družtvo u Zagrebu. — Izpravili smo po želji.*

— *V. g. Velikajne J — Broj 10 od godine 1890 poslati ćemo vam do nekoliko dana, kad nam dodje do rukuh.*

— *V g. Vidrić A. — Knjižicu „Mane i bolesti vina" nemožemo da vam pošaljemo, jer je cielo izdanje razprodano. Zdravstvujte*

— *V. g. Šutić T. — Broj 3 i 5 poslali smo vam na novo. Strcaljka ima puno i puno; svaka ima svojih zagovaratelja, i ako ne uvjek zaslugom. Po našem mnienju najbolja je Vermorelka, jer i ako je nešto skupa, trajna je i radi dobro.*

Godina XI. Izlazi na 1 i 16 svakog mjeseca. Broj 10

GOSPODARSKI POUČNIK

Obće blagostanj· ·avisi o blagostanju pojedinca a temelj blagostanju po· ·inca, jest razboriti rad uz vještu uporabu nauke i izku· ·va.

Upraviteljstvo lista je u Velojluci

Predbrojba u *Austro-Ugarskoj* stoji 3 for. na godinu, u *Inozemstvu* 8 franakâ na godinu.
Uvrstbe plaćaju se 8 novč. po redku za prvi put, a svaki sliedeći put 3 novč. redak. *Clichè* računaju se 5 novč. po centimetru četvornom.

Upravitelj i Izdavatelj PETAR L. BIANKINI

Odgovorni urednik: NIKOLA ŠIMIC

Pisma, naputnice itd. itd. upravljaju se *Upraviteljstvu Gospodarskog Poučnika u Veluluku.* — Rukopisi se nevraćaju.
Predbrojba je obvezna za godinu danâ, a izplaćuje se u Veluluku.
Tko nepovrati prva dva broja obvezan je predbrojbi za godinu dana.

ZADAR, 16 Svibnja 1892. — Ciena je listu 3 fiorina na godinu. — VELALUKA, 16 Svibnja 1892.

Uspjesi polučeni u Francuzkoj kemičkimi gnojivi i sravnenje istih stajskim gnojem.

Kod svih gospodarskih poslova glavno je, da se znade, dali je u velikoj poljodjelskoj praksi uslied uvadjanja novotarija, doista polučen znatan uspjeh napram starom postupku. Obzirom na to, smatram da će biti od vriednosti, ako ovdje našim poljodjelcem predočim izvadak od 1500 pokušaja, koji su izvedeni u Francuzkoj na veliko; kao što u raznim drugim krajevim, gdje posve različiti klimatički odnošaji vladaju, a to namjerom da se dozna, kako djeluje kemičko gnojivo prama običnom stajskom djubru.

Budući su ti pokusi izvedeni sa svakovrstnim gospodarskim biljkami, i rezultati zvanično potvrdjeni po gospodarskim družtvim i francuzkim vlastim, ne može biti sumnje o njihovoj istinosti. Od ovih 1500 pokusa 500 ih je izvedeno od privatnim gospodara bez da je znao jedan za drugoga, a 1000 od pučkih učitelja uslied naredbe tadašnjeg ministra nastave, uvaženoga gosp. Duruy-a. Ti su pokusi sa kemijskim gnojivom svi izvedeni po propisih prof. Georges Ville-a, e da se tako na veliko ustanovi, da li je ta njegova nauka od praktične vriednosti za poljodjelstvo. Evo dakle u izvadku uspjeh pokusa, što su u velikom broju izvedeni sa pojedinim biljkam, jer ove smatram kao mjerodavne.

Kod *pšenice;* od 138 pokusa nalazimo da je srednji prirod bio na hektar:
sa 40203 kg stajskog gnoja hekt. 21·06
sa 921 „ kemijskog „ „ 19·73

Dakle u prilog kemijskog gnojiva imamo $8 \frac{1}{2}$ hektolitara gnoja više

Da se uzmogne temeljitije prosuditi uspjeh, evo kakav je prirod bio u pojedinih slučajevih kod ovih 138 pokusa

	Prirod na hektar	
	kemič. gnoja	stajskim gnojem
10 puta	Hl 46·50	Hl 39·22
22 „	„ 35·90	„ 26 84
20 „	„ 31 20	„ 19·21
22 „	„ 27·42	„ 14 50
26 „	„ 22 44	„ 14·50
38 „	„ 14·96	„ 12·03

To bi značilo da na svake četiri težatbe imamo:
2 puta Hl 35·20, kemijskim gnojem, prama 25 Hl stajskim; jedanput Hl 22·44 prama Hl 14·50, a jedanput Hl 14·96 prama Hl 12·03 — Drugimi riečim, iz ovih brojeva doznajemo, da kemičkim gnojem dobivamo dvie obilate žetve, jednu dobru a jednu srednju; dočim stajskim gnojem dvie srednje a dvie slabe žetve.

Kod *krmne repe*, od 190 pokusa doznajemo, da je srednji prirod bio na hektar
sa 50650 kg stajskog gnoja kg 41·811
sa 1320 „ kemič. gnoja „ 51·948,
t. j. u prilog kemič. gnoja 10·157 kg više po hektaru. Rezultat tih pokusa možemo na sliedeći način grupirati:

	Prirod na hektar	
	kemič. gnoja	stajskim gnojem
8 puta	kg 91·064	kg 70·142
21 „	„ 63·507	„ 49 900
35 „	„ 53·673	„ 43·670
61 „	„ 43·640	„ 34·784
40 „	„ 35·373	„ 28 920
25 „	„ 24·433	„ 23 453

Kod *krumpira* od 83 pokusa srednji prirod bijaše na hektar:
sa 39 946 kg stajskog gnoja kg 18·559
sa 1000 „ kemičk. „ „ 22·736,
i ondje u prilog kemičk. gnoja imademo 4177 kg ili 64 Hl na hektar više.

Ako i ovo 83 pokusa na hrpe razdielimo doznajemo da:

	Prirod po hektaru	
	kemič. gnoja	stajskim gnojem
17 puta	kg 38·271	kg 30·812
16 „	„ 24 288	„ 16·871
26 „	„ 17 266	„ 14·921
24 „	„ 11·119	„ 11·633

PODLISTAK.

Jesu li prigovori glede asimilacije dušika pomoću listova bilina ravno iz zraka opravdani?

Piše M. J. Dudan.

Tko nepristano prati napredak bilinske fiziologije mora se čuditi, kako je to važno pitanje trebalo skoro trideset godina neprestane borbe, da si osvoji priznanje znanosti i prakse.

Nema danas više dvojbe, da je prvi Georges Ville eksperimentalno dokazao, da sve biline u većoj ili manjoj mjeri posjeduju svojstvo, da pomoću listova asimiluju dušik iz zraka. G. Ville je težatbom raznih kulturnih bilina još god. 1863 izvodeć točne analize priroda i gnojiva, tu tvrdnju podpuno brojevim podkrepio. Pošto su ti pokusi veoma poučni ovdje ćemo ih u izvadku priobćiti.

Kod trogodišnje obhodnje naime: 1.a pšenica; 2.a pšenica; 3.e Ugar; našao je da bijaše:
dušika u prirodu 87·4 kg) Suvišak godišnji u prirodu
„ „ gnojivu 82·8 kg) iznosi po hek. kg 1·53.

Kod petgodišnje obhodnje naime: 1.e krumpir; 2.e pšenica; 3.e djetelina; 4.e pšenica i mrkva; 5.e zob, bijaše:
dušika u prirodu kg 266·5) Godišnji suvišak u prirodi
„ „ gnojivo kg 203·2) iznosi po ht kg 12·6.

Kod četverogodišnje obhodnje naime: 1·e krumpir i repa; 2·e pšenica; 3·e djetelina 4 te pšenica, bijaše:
dušika u prirodu kg 338·8) Godišnji suvišak u prirodu
„ „ gnojivu kg 182·1) iznosi po ht. kg 39 0.

Kod šumskog drveća naime: hrasta, bukve, breze i jasena, našao je da asimilovani dušik iznosi na godinu i po hektaru kg 33. —

Kod neprekidne težatbe čičoka bijaše:
dušika u prirodu kg 137
„ u gnojivu kg 94
godišnji suvišak u prirodu iznosio kg 43.

Kod šestogodišnje obhodnje sa: 1.e ljekarica, 2.e isto, 3.e isto, 4.e isto, 6.e pšenica, našao je da bijaše:
dušika prvih pet godina u prirodu kg 1033
„ „ „ „ u gnojivo kg 224
dakle godišnji suvišak u prirodu je iznosio kg 162·2 na hektar.

Pazimo malko na te nepobitne činjenice, te promislimo, da pruševo gnojivo, koje bijaše stajski gnoj, u zemlji izhlapljivanjem i kroz kišu izgubi barem 20—30% prvobitna dušika, onda odkuda taj višak ako ne iz vazduha? Jest, najžešći protivnik ove tvrdnje čuveni Boussingault, dopušćao je da ovaj višak dušika iz vazduha dolazi, ali da ne izravno, nego neizravno u podobi amonijaka i nitrata, koje kiša opere, te u tlu padaju i biva tako korjenjem taj dušik asimilovan.

To duhovito nagadjanje Boussingaulta nije moglo zadovoljiti strogu kritiku, pošto je G. Ville usljed svojih 4-godišnji iztraživanja (god. 1849—1852) o sadržaju amonijaka u vazduhu dokazao, da u jedan milijun kilograma zraka nema nego grama 23·75 amonijaka po tom pri obilnoj kiši nemože hektar zemlje kroz godinu dobiti više ed kg 2·92 dušika, s druge strane pod oblikom nitrata može tlo dobiti takodjer najviše kg 2·92 dušika kroz godinu, tako da u najboljem slučaju, ukupni dušik, što jedan hektar zemlje kišom može primiti jest kg. 5·84. Neuzimajuć u obzir okolnost, da gnojivo izgubi mnogo dušika, doznasmo da taj višak iznosi kg 12·6, kg 33, kg 39, kg 43, kg 161 na hektar. Dakle je posve jasno, da moraju biline, neke više neke manje, asimilovati pomoću listova dušik iz zraka.

Ta je tvrdnja doduše i od njemačkih fiziologa, osobito Höllriegela bila potvrdjena, navlastito za *komuškovice*, a u Francuzkoj ovo zadnjih godina i po slavnih akademicih „Dumas i Berthelot". Najveći protivnici asimilacije dušika iz vazduha pomoću listova jesu profesori Montpellierske škole, medju kojih se ističe Degrully, osobito nad vinove loze. Budući je prečastni gosp. Ivan Jagić iztaknuo tu okolnost u „Gosp. Listu" br. 7 i prigodom kritike o knjizi „Preokret u poljodjelstvu", to mi je dužnost da ovu stvar i u interesu naših vinogradara malko razjasnim.

Gori sam naveo brojeve o suvišku dušika kod raznih bilina, a sada hoću da priobćim najnovije rezultate postignute od uvažena Dr. B Franka profesora bilinske fiziologije kod „Visoke poljodjelske škole u Berlinu" Dr. Frank u „Landwirt-Jahrbücher. Berlin 1892 Heft 1. u. 2., dolazi glede asimilovanja dušika po bilinama do sliedećih zaključaka:

„Sad je stopro dokazano da sve biline, toli *komuškovice*, koli *nekomuškovice* asimiluju dušik ravno iz vazduha, ili drugimi rieči, da kad veći kad manji dio dušika sadržan u prirodu upijaju biline iz zraka". Nadalje tumači dr. Frank, kako komuškovice posjeduju to svojstvo u najvećoj mjeri, te uslied *Symbiose* pomoću gljivice: *Rhizobium Leguminosarom* netrebaju niti pri svojem početnom razvitku nikakova dušika u tlu. Kod razvijenih bilina, kao što su voćke i šumsko bilje upijanje dušika ravno iz zraka nastaje obilno onda, kada su prekoračile slabo djetinsko doba te su njihove vegetativne organe navlastito listovje dobro razvile. Čim se više ojačava razvitak listova tim većom silom asimiluju dušik ravno iz zrake.

(Sliedi).

Kod *zobi*, od 28 izvedenih pokusa opet se opaža prednost kemičk. gnoja naime:

	na hektar
sa 50555 kg stajskog gnoja	Hl 35·30
sa 932 „ kemičk. „	„ 42·60

u prilog kemičk. gnojiva imademo Hl 7·30.

To 28 pokusa možemo tako grupirati:

	Prirod po hektar	
	kemič. gnoja	stajskim gnojem
9 puta	Hl 58·95	Hl 47·66
9 „	„ 40·41	„ 36·25
10 „	„ 28·45	„ 22·25

Kod *ječma* nalazimo slične uspjehe; od 26 pokusa srednji prirod bijaše na hektar:

sa 40808 kg stajskog gnoja	Hl 25·40
sa 1204 „ kemičk. „	„ 32·40

i ovdje 7 Hl više u prilog kemičk. gnoja.

To 26 pokusa možemo razdieliti kako sliedi:

	Prirod po hektar	
	kemič. gnoja	stajskim gnojem
6 puta	Hl 54·69	Hl 45·72
7 „	„ 34·07	„ 24·60
9 „	„ 24·96	„ 18·00
4 „	„ 15·88	„ 13·35

Kod *kukuruza*, od 10 pokusa, srednji prirod bijaše na hektar:

sa 43000 kg stajskog gnoja	Hl 25·65
sa 926 „ kemičk. „	„ 37·87

Ovo deset pokusa možemo ovako grupirati:

	Prirod na hektar	
	kemič. gnoja	stajskim gnojem
5 puta	Hl 52·72	Hl 25·65
5 „	„ 23·02	„ 25·65

Istu prednost kemič. gnojivo pokazuje kod težatbe *raži*, *heljde*, *repice* i *lana*. Tako:

Broj pokusa		Prirod po hektar	
		kemič. gnoja	stajskim gnojem
3	— Raži	Hl 34·—	Hl 19·—
2	— Heljde	„ 30·50	„ 19·—
4	— Repice	„ 27·65	„ 30·—
1	— Lan	kg. 7000	kg 4200.

Što se *livada* tiče nije izvedeno nego 11 pokusa te polučen sliedeći uspjeh:

	Prirod na hektar	
	kemič. gnoja	stajskim gnojem
5 puta	kg. 7484	kg. 4856
6 „	„ 4990	„ 4856

Ovdje nam je opaziti da na livadi kemič. gnojivo djeluje obično bolje druge godine nego li prve.

To bi dakle bio izvadak od ono 500 pokusa izvedenih od privatnih. Sad da vidimo, kako je sa ono 1000 pokusa pučkih učitelja i gospodarskih škola.

Kod *krmne repe* nalazimo; od 350 pokusa srednji prihod po hektaru:

sa 60,000 kg. stajskog gnoja kg. 33·873
sa 1,200 kg. kemič. „ kg. 37·847

Dakle u prilog kemič. gnoja kg. 3974 više na hektar.

Kod *krumpira* imamo, od 565 pokusa srednji prirod na hektar:

sa 60.000 kg. stajskog gnoja kg. 15.699
sa 1.200 kg. kemičk. „ kg 16 501

I ovdje kemijskim gnojem polučiše veći prirod.

Kod normalnih učiona višeg reda izvedoše 47 pokusa sa *krumpirom* te polučiše sliedeći srednji prihod po hektaru:

sa 60000 kg. stajskog gnoja kg. 16·012
sa 30000 „ „ „ „ 14·625
sa 1600 „ kemič. „ „ 17·432

Kod *gospodarskih škola* učinjeno je 34 pokusa *sa krmnom repom*, te je polučen na svaki hektar srednji prirod:

sa 57500 kg. staj. gnoja kg. 13·958
sa 1200 „ kem. „ „ 39·076

Ovdje dolaze u prilog kemičkom gnoju kg. 26.116 repe više na hektar

Kod *poljodjelskog zavoda* u Grignonu, polučeni su sliedeći uspjesi. Kod krmne repe na hektar:

sa stajskim gnojom kg. 43·790
sa 1200 kg. kemij. gnoja „ 59·758

Ovi dosada priobćeni brojevi jasno govore u prilog nauke prof Georgea Ville-a.

Kad samo promislimo da u Hrvatskoj i Slavoniji na temelju zadnjih statističkih podataka srednji prirod *pšenice* iznosi samo 12 Hl po hektaru, a u Dalmaciji 13½ Hl; da onaj *zobi* dopire jedva 14 Hl, a u Dalmaciji 16 Hl; da onaj *ječma* 13½ Hl, a u Dalmaciji 15½ Hl, da onaj *raži* 11 Hl, a u Dalmaciji 14½ Hl; da onaj *kukuruza* jedva 15 Hl, a u Dalmaciji 16 ¼ Hl, da onaj napokon *krumpira* 56 mt. centi po hektaru, a u Dalmaciji 45 mt. centi, to nam sve očito dokazuje da su naše zemlje u obće iztrošene, da im stajski gnoj sam nemože povratiti plodovitost, pa stajski gnoj uztrebamo kemičkog gnojiva da polučimo obilnije žetve.

Budući ovih dana opazili da g. Vitaliani iz Zadra kroz list „Seljak" šalje nienike neke talijanske tvornice iz Verone o tobožnjim *umjetnom gnojivu na biljevnoj podlozi*, to upozorujemo naše poljodjelce, da su sastavine tog gnojiva bilo za lozu, livade, kukuruz i ostale žitarice veoma *nespretne* i *pogrešne*, a da je to gnojivo napravljeno poglavito iz komina sjemenja ulja od skočca (ricinus) a *dušik*, *fosforna kiselina* i *pepelika* nalaze u obliku težko raztopivom, tako da će djelovanje tog gnoja slabo biti *t. j.* nešto malo bolje od običnog *stajskog gnoja*. Osim toga mu je ciena razmjerno skuplja, nego li pravim kemičkim gnojivim, koji intenzivno i odmah djeluju na biline. — Tko nabavlja umjetnoga gnoja, neka nabavlja pravi kemički gnoj, i to uz jamstvo za njegove sastavine, za topivost istih i njihovu djelatnost.

Crv grožđja.

Lani je crv nanio baš velike i neprocienjive štete. I proti ovom neprijatelju vinograda, a bolje rečeno proti ovom neprijatelju grožđja, hoće se boriti velikom odlučnostću. I ako se ne dodje do toga, da se svi crvi izkoriene, oni će se znatno decimirati, a čim se više decimiraju, tim će ih manje biti, i dosljedno pravit će manje štete.

U novije doba odkad se šire amerikanski nasadi opažava se da im je crv prožđja jedan od najvećih neprijatelja, jer se on nasedne u navrtak i izgrize baš ono mjesto gdje se podstav i pistač spaja.

Proti crvu grožđja preporučaju se razna sredstva, a u novije doba preporučaju sumporni ugljik Sva ta sredstva slabo i jednostrano djelaju. Bez dvojbe najbolje sredstvo proti crvu grožđja jeste razvodjena vinska kvasina. — Na vinskoj kvasini ne love se baš sami crvi grožđja, ali se love lepurice iz kojih potiču crvi, a tim je korist znatno veća.

Lepurice crva od grožđja lakome su na kiselo, ili bolje rečeno, njihove ličinke (crvi) za razvoj trebaju kiselih sokova. — Lepurice s toga nesu jajašca na ona mjesta, gdje znadu, da će njihove ličinke kad izvale naći dosti kiselih sokova.

Ako se dakle u večer postavi u vinogradu izmedju lozja posuda sa malo razvodjene kvasine, lepurica crva od grožđja nalitat će tamo da snesu jaja. Pa kako su same lakome na ljute sokove, mnoga i mnoga se utopi.

Ovo je sredstvo prvi put prokušao jedan težak iz Veleluke. Sredstvo je izvrstno, mnogi ga već rabe, a i mi smo ga prokušali, te smo uvjereni, da izvrstno djeluje.

Tko hoće dakle, da svoje grožđje obrani od crva od grožđja, neka po vinogradim izmedju loza postavlja plitica, a na ovim razvodjene kvasine; naći će svako jutro u svakoj plitici 30 do 50 lepurica crva od grožđja.

Nova strcaljka.

Za koji tjedan će razno vrtno i voćno sjeme iz zemlje poniknuti, a naši čitatelji potražiti kantu za polievanje i strcanje tih biljčica, da im nepoginu od sunčane žege Zato me eto još za vremena, da naše hrvatske gospodare upozorim na praktičnu vrst štrcaljke, koju sam vidio na Zagrebačkoj izložbi, i koja je pobudila osobitu pozornost

Ova štrcaljka je novi izum, te je nazvana: Parižkom vrtnom strcaljkom. U koliko sam ju ja proučio, čini mi se boljom, nego li jeftinija vrst Hidroneta. Dugačka je 80 %m. Postavi li se, dolnjim krajem smrkom u posudu napunjenu vodom, to se pomoćju pritiska i podizanja tlačilom voda diže u glavne cievi iz kojih brizga u daljinu od 15 do 20 metara.

Takova vrtna štrcaljka, može se tim više preporučiti, što je jeftina, jer stoji samo 2 fior.; njom je lahko upravljati, jer joj je konstrukcija jednostavna. Dočim je mnogo trajnija nego li kanta, a što je najglavnije razpršuje veoma sitno vodu, budući se na ciev nosilicu može nataknuti brizgalica ili pako široka cvievčica, koja se dobije zajedno sa tom strcaljkom.

Ovom štrcaljkom mogu se zalievati sve vrsti biljka i voća; osim toga služiti će pčelaru kod zaustavljanja rojeva; a i kod drugoga posla kao izplavljivanje rublja, pranja stakla, kolah itd.

Nedvojbeno je, da će takovih strcaljka doskoro biti u svakoj trgovini željeza, nu sada se najlakše može nabaviti kod A. Rosenthala u Albernu, pošta Kaiser-Ebersdorf. **I. V. Z.**

Pravila

Zemljištnog-Veresijskog Zavoda Kraljevine Dalmacije.

(Nastavak vidi broj 9 „Gosp. Pouč.").

§ 17. Kamate založnica naznačenih u § 16 slova *a*), *b*) i *c*), kao i one izdane na ime, plaćati će se uz namirnicu.

Svaka založnica izdana na nosioca biti će oskrbljena odrezcima za dvadeset polugodišta, i jednim talonom za izdavanje novih kamatnih odrezaka dok se ne izvuče na sreću.

Izplata kamata sliedi poplatno svakog polugodišta na 1 siečnja i na 1 srpnja uz povratak izteklih odrezaka

§ 18. Slobodno je poslužiti se založnicam za uložiti na dobit novce zaskrbljenika, glavnice občina, zadruga, crkava, zaklada, povjerbina i drugih zavoda postavljenih pod javnim nadzorom, a tako isto za ustanoviti službovne jamčevine, iliti jamčevine za ina poduzeća.

§ 19. Utrnuće založnica i njihovih odrezaka u slučaju gubitka, požara i sličnih, što se ima postignuti kod c. k. pokrajinskog Sudišta u Zadru, sliedi po postojećim zakonima.

V. O vučenju na sreću založnica.

§ 20. Založnice se vuku na sreću dva puta na godinu, i to se vrši javno posljednjih dana lipnja i prosinca u prisutnosti jednog člana Odbora zemaljskog naročito odaslana, ravnatelja ili mu zamjenika, jednog upraviteljnog viećnika i tajnika. Prvo vučenje ima se izvršiti najdalje tri godine pošto su bile izdane prve založnice.

§ 21. Odbor zemaljski, saćuvši ravnateljstvo Zavoda, utanačuje visinu iznosa odredjena na odkup založnica

Tri nedjelje prije vučenja na sreću biti će proglašen broj založnica koje se imadu vući, čija pisana vriednost ima odgovarati onoj svoti koja je pri koncu zadnjeg svibnja, i odnosno studenoga, sačinjavala ukupnu zakladu amortizacije, u koliko je ista razdieljiva za stotinu bez preostatka.

Brojevi izvučenih založnica biti će javljeni oglasom priljepljenim u uredovnoj dvorani Zavoda, i proglašeni kroz listove na to opredieljene. Istodobno morati će se proglasiti brojevi založnica već izvučenih, koje nebi bile još prikazane na izplatu.

§ 22. Izvučene založnice biti će izplaćene po Blagajni zavoda 6 mjeseci nakon vučenja uz povratak založnica, oskrbljenih dotičnim odrezcima i talonima, u skupnoj njihovoj pisanoj vriednosti, ubrojiv slučajne zaostale dobitke, od tri godine nazad.

Izplaćene će založnice uništiti zajedno sa dotičnim odrezcima Ravnateljstvo u prisustvu jednog člana Odbora zemaljskoga.

§ 23 Dospjetnim rokom izvučenih založnica, preostaje i tečenje dobitaka i zato se dotični odrezci neće moći izplaćivati preko toga roka.

§ 24. Glavnica izvučenih založnica a neprikazanih na odkup kroz 30 godina počamši od dospjetnog roka, ide na korist pričuvne zaklade, a tako isto i odrezci ne prikazani prije iztečnuća triju godina po dospjetnom roku,

VI. O pravu posjednikâ založnicâ.

§ 25. Posjednik založnice dobiva pravo na točnu izplatu dobitaka kad im rok prispije, a u slučaju da bi se založnica izvukla na izplatu cielog iznosa u istoj naznačena.

Izvršenje obveza Zemljišno-Veresijskog Zavoda, odgovarajućih predpostavljenom pravu posjednika založnica zajamčeno je po propisim § 3.

§ 26. Kad Zemljištno-Veresijski Zavod nebi obslužio dužnosti priuzete pri izdanju svojih založnica, pripadati će tad posjednicima istih, svakome po sebi ili u zajedništvu, pravo zahtjevati od zemaljskoga Odbora nužne providbe ili prosto obratiti se gradjanskome Sudu.

U ovom zadnjem slučaju moći će vjerovnik eksekutivnim putem vršiti svoja prava već postala presudjenom stvari, a kad ga nebi mogla naknaditi sredstva Zavoda, nastupa onda jamčevina ustanovljena u § 3.

VII O odnošajima dužnika prama Zavodu i odnosnim dokaznicama.

§ 27. Dužnik prije neg primi iznos zajma u založnicam, morati će prikazati zadužnicu sadržajuću sve uslove propisane po pravilim, kao god i sve ostale nuždne dokaznice, redovito već upisane u javnim zemljištnim knjigam, na jamstvo po njemu priuzetih obveza.

§ 28. Dužnik se redovito obvezuje:

a) da će svake godine točno plaćati u polugodišnjim predplatnim rokovim, i bez ikakva odbitka jednu svotu nadmašujuću prvobitni iznos kamata barem za 1 po sto na uzajmljenu glavnicu. Ovaj će se postotak obračunati kao odbitak od glavnice pri svakoj ratealnoj izplati nu ostajuć slobodno dužniku dogovoriti se o godištini većoj od 1 po sto;

b) da će pri primljenju založnica platiti $^1/_4$ po sto uzajmljene glavnice, i osim toga pri svakoj ratealnoj izplati $^{15}/_{100}$ po sto ($^{30}/_{100}$ po sto na godinu) na svoti preostalog duga, za troškove uprave i za pričuvnu zakladu. Ovaj će iznos moći biti kašnje obaljen po odluci zemaljskog Odbora.

§ 29. Prvi polugodišnji rok ima se podmiriti u gotovu prije primljenja založnica, računav i izplativ toliko kamatu koliko dopadak amortizacije do 1 siečnja ili do 1 srpnja, kakokad jedan ili drugi od ovih rokova bude bliži danu, u kom bi skopljen zajam.

§. 30. Izplate uglavljene u § 28 moraju sliediti u tekućoj vriednosti ili u izteklim založnicam, iliti u dozrelim odrezcima kamata.

§ 31. Na bolju sgodnost dužnika, rokovi za izplatu biti će odgojeni za 15 dana, tako da će ista moći sliediti do 15 siečnja ili srpnja; ali čim izteče ovaj rok biti će jim računane na zakašnjenoj izplati, bez uštrba oslalih prava spadajućih Zavodu, kamate u razmerju od 6 po sto na godinu, koje će u ovom slučaju morati biti izplaćene svedj u gotovu.

§ 32. Zadužnica vrhu zajma postignuta od Zemljištno Veresijskog Zavoda ima poglavito sadržavati sliedeća naznačenja:

a) glavnicu duga u austrijanskoj vriednosti;

b) izplate (u slovu i broju) koje se imadu izpunjatt Zavodu u naznačenim rokovim (§ 28);

c) obvezu dužnika da će podmiriti, i odnosno izplatiti sve namete kojemudrago vrste pridolazeće od zaključenog posla kao i sve troškove potrebite eda se zajamči jali naplati glavnica, godišnje rokove i uzgredne pristojbine, ubrojiv slučajne kamate (§ 31);

d) obvezu dužnika na izplatu kamata, pristojbina, naknada (troškova) u Zadru kod blagajne Zavoda, ili kod glavnih poslovnica ili Zadružnica;

e) obvezu dužnika da će književno osigurati jamčevinu u zahtjevanome iznosu za sve nuzgredne obveze priuzete zadužnicom;

f) izjavu dužnika da se podvrgava bezuslovno Pravilim Zemljištno Veresijskog Zavoda, i svim obvezam i zakonitim posjedicam odatle proizvirućim, kao što da se podlaga nadležnosti c. k. gradskog Suda i odnosno c. k. pokrajinskog Sudišta u Zadru, u svim slučajima parnice, kad Zavod nebi našao za slobodnije tužiti ga običnom mu Sudu;

g) točan opis ipotekarnog dobra, i oviastbu na upis zadužnice u javne zemljištnike na osigurana prava odtud proizvirućih Zavodu;

h) ovjerovljenje podpisa dužnika i dvaju svjedoka; i

i) obveza solidarnosti svijn posjednika založenog dobra, kad bi ih bilo više od jednoga.

§ 33. Zavod će moći postati ustupovnikom vjeresija, kad bi sve zajamčene bile u smislu § 43, budeli se samo ustupljeni dužnik podvrgao svim propisim ovih Pravila.

Na obsluženje estalih dužnostih nametnutih dužniku u smislu predstojećeg paragrafa, morati će se ipotekarno upisati na uložku i razredom ustupljene glavnice, uz dozvolu vjerovnika koji bi imali istodobnu ipoteku, ili onih kojih stupaju odma na red vlastitom ipotekom.

§ 34. Kad se bude dozvolilo zajam na jedno dobro obterećeno jur drugim teretim upisanim u zemljištnim knjigam, te koji bi imali prednost nad vjerovninom Zavoda, morati će se uvrstiti u dotičnu izpravu i uvjet, da svaki put kad bi to Zavod potražio, bude mu podnešen dokaz da su godišnje obveze odnosnom tim teretima bile obslužene.

Dadu li se u ipoteku sgrade, tad će se morat zahtjevati uslov, da bude podnešena izjava družtva za osiguravanje (§ 47) „da neće biti izručena eventualmente odšteta posjedniku, bez privole Zemljištno-Veresijskog Zavoda“, i da se redovito prikazuje namirnica izvršene izplate asikurativne nagrade.

Ipoteciraju li se zemlje, čijoj vriednosti doprinose sgrade na istim postojeće, Zavod je ovlašćen tražiti dokaz da su ove posljednje osigurane proti požaru za svotu i za vrieme koje će on naći shodno da opredieli.

Ravnateljstvo Zavoda ovlašćeno je takodjer svaki put kad mu se potrebito učini, potražiti u opredieljene rokove dokaz da su državni porezi bili podmireni. *(Sliedi).*

SVAŠTICE

Kolci da ne gnjiju. Da kolci ne gnjiju lako preporučaju se razni načini čuvanja i uzdržavanja; i amerikanac Bavink ima svoj način, a mi ga prenašamo, da se okoristi tko želi. On ugrije 5 djelova terpentinskoga ulja i doda deset djelova obične smole. Kad se ova smjesa posve raztopi, onda joj se doda jedan dio prosijane pilotine. Dok je ova smjesa vrela, maže se s njom drvo, koje mora biti posve suho. — Čim se više puta namaže, tim je drvo nepromočnije. U Kini rabe u istu svrhu jedno sredstvo, koje je u vodi i vlagi posve nepropustno. To sredstvo se priredjiva iz tople krvi, četiri diela praha od vapna i nešto kocelja (alaum). Drvo je sasvim nepropustno, ako se dvaputa ovom smjesom namaže onda biva posve nepropustno. Mjernik Ašinard običaje omotati ovaj dio kolca, koji ide u zemlju pločicom od tutije ili galvaniziranim gvoždjem, a takodjer i gvozdenom pločom dobro obojadisanom. Drugi običavaju rabiti smjesu od dva diela pepela od kamenog ugljena, i jednog diela živoga vapna. Izkopaju jamu, u koju će kolac zasaditi, pa saspu unj gornju smjesu, a onda zasade kolac.

Iztraživanje vode. Voda se posve lako dade iztraživati pomoću sladora. U čistu staklenicu, punu vode, koju hoćemo da iztražimo, saspe se pol žlice posve čista sladora, izmućka se i izloži toplini od 16° Reaumira, na svjetlu mjestu, gdje obično ostane dva dana. Ako se nakon dva dana gleda staklenicu na tamno tielo, onda se u čistoj vodi ništa nevidi, a u nečistoj vide se pahuljice ustrojnih tvarih.

Kocelj u kućanstvu. U kućanstvu rabi se kocelj (alaum), kao izvrstno sredstvo proti raznim zareznicim. Stjenica (čimavica) nestane posve, ako se postelje i druga mjesta, gdje se ogujezde namažu vrelom raztopinom kocelja. Ako se klačini (vapnu) kojim se biele i šaraju sobe primješa nešto kocelja, onda mnhe nedolaze u tu sobu.

Liepak za zemljano posudje i porcunalaču. Uzme se toliko obične vode, da se u njoj može raztopiti 4 grama u prah smrvljene arapske gume, 3 diela škropa (razmočiti) i 1 dio sladora. Ovu smjesu kuha se pak u ruskoj kupelji, dok se ugusti poput katrana. Ovaj liepak može se rabiti u toplom i u hladnom stanju, a i hladan je tekuć poput katrana

O hranivosti sjemena seradelle. Sjeme od seradelle računa se izvrstna hrana. Ono sadrži 91·3 po sto suhih tvarih; 22 po sto dušičnih tvarih; 7·3 po sto tusta; 37·5 po sto ugljikovodana; 21 po sto staničevine; 3·5 po sto luga. Kako se vidi, sjeme od seradelle sadrži dosti dušičnih i tustih tvarih, te dosti staničevine, a rad ove velike količine staničevine mora, da je težko probavno. Seradella se najviše krmi konjim u obliku krupice, ali se dobro unovčuje i kod volova za tov i kod krava muzara.

Trajno crnilo za etikete. — Svak želi znati ime one biline, koju goji, a to biva najlašnje sredstvom etiketa (tablica). Negò za tu svrhu hoće se opet trajno crnilo, koje odoli na suncu i na kiši. — Takovo se crnilo priredjiva kako sliedi: Uzme se 35 grama u prah smrvljena šelaka (schellack), pô $^{h}/_{g}$ vode i 35 grama čistog baraksa. Veći dio ove smjese raztopi se u vrućini. Voda mora biti vrela prije nego li joj se doda šelak i boraks; a dodavanje mora da sliedi malo a malo. Kad se raztope ove stvari, onda se sve prociedi kroz gustu krpu, da na krpi ostanu neraztopljeni djelovi. Procjedina naliči pokostini, koja lako teče iz pera i kojom se lako piše, da se iz ove pokostine napravi crnilo primješa joj se čadje. Svaki pat primješa se toliko čadje za crnilo, koliko će se crnila potrošiti. Ovim crnilom piše se po drvu, a kad se posuši neizpire ga obična voda, dočim ga izpire sapunjača.

GOSPODARSKE VIESTI.

Na lozam se je pokazalo dosti rese. Cvatnja je mnogo gdje već započela, i redovita je. Resa je čista, a i loza. Bilo je malo zavijače, ali i zavijače i drugih zareznika manje no obično. Sumpori se redovito, a na mnogim mjestim škropi se protiva mildewu.

* *
*

Pogovara se, da će se ustrojiti novo mjesto putujućih učitelja gospodarstva za Dalmaciju. Taj bi učitelj bio više za zagorske predjele.

* *
*

Na maslinam se je liepo rese pokazalo, ali znajuć, kako su masline zapuštene i kako se gospodar slabo za masline brine, malo se čemu nadamo.

* *
*

Ljetos imade takodjer puno nudioca strcaljka proti mildewu, te nudioca raznih smjesa sumpora i bakra. — Mi ponovno upozorujemo naše gospodare, da su najbolje strcaljke one francuzkog poriekla, naime Vermorel, Noel i Pilter-Boudril, a da ove smjese imadu malo vriednosti, najbolja je i najdjelatnija raztopina modre galice, koju se priredjiva na način, kako smo već opetovano put napomenuli u ovom listu.

*
* *

Namjestništvo u Zadru nudi modre galice po 29 fiorina kvintal, ali pod uvjetom, da se s puta uzme najmanje 50 $^{k}/_{g}$.

* *
*

Pogovara se da su carinare u Trstu i na Rieci dobile strogih naloga i uputa rad načina kako imadu postupati oprémom inozemskih vina u unutarnjost države, a da to neide na uštrb i štetu dalmatinskih vina, kako što je dosad bivalo.

* *
*

Glavni upravitelj državnog duhaništa, g. Krüchl proputovao je prošlih dana pokrajinu, razgledao je mlade nasade duhana, i rek bi, da se je našao posve zadovoljan.

* *
*

Družtvo inžinira i arkitekta u Zagrebu, razpisalo je do konca svibnja t. g. natječaj za riečnik hrvatsko-njemačkog i njemačko hrvatskog technićkog nazivlja.

* *
*

Do 15 srpnja t. g. razpisan je natječaj na mjesto pristava trgovačke i obrtničke komore u Zagrebu. S tim mjestom skopčana je plaća od fior. 1500 i stanarina od 300 fior. na godinu. Natjecatelji imadu se izkazati da su navršili jednu trgovačku akademiju ili juridičke nauke na sveučilištu. Prednost imaju trgovački akademici, odličnog znanja. Pita se podpuno poznavanje hrvatskog jezika, zatim jednog romanskog i germanskog jezika.

* *
*

U Srbiji su za razne okruge ustrojena povjerenstva za podielivanje i ograničavanje šuma.

* *
*

Prigodom izložbe konja u Požarevcu, kupit će srbska vlada ždriebadi od kojih će uzgojiti konja za vlastitu porabu.

* *
*

Nije se nitko natjecao na podpore za učenje svilarstva u Gorici. Znak vremena!

* *
*

Zimi godine 1891. mali posjednici i gospodarske zadruge u Českoj, zasijale su 759 h/g raznovrstnog sjemena četinjača i 154 kg. sjemena bjelogorice. Izim toga iz raznih šumskih gojilišta razsadjeno je 904,492 komada raznog šumskog drveća.

* *
*

Iz statističkih bilježaka za Austro-Ugarsku državu od Dr. Brachelli-a vadimo sliedeće podatke. — Naša država zasiže u površini 622,065·78 četvornih kilometara. Od te površine ima 231,659 km. oranica i vrtova, 155,689 km. livada i pašnjaka, 6763 km. vinograda, 194,524 km. šume.

* *
*

Po zadnjem popisu, u Austro-Ugarskoj žive 3,505,359 konja; 14,198 383 goveda; 14,363,361 ovca; 8,790,311 svinja.

* *
*

U Dolnjoj Austriji težaci su već tako napredovali, da skupno i složno presušivaju baraste zemlje podcievljivanjem (drainage).

* *
*

Iz Češke i Moravske se tuže, da se zimski usjevi još nisu opovavili, kako je bilo željeti, pa se boje hrdjave žetve.

* *
*

Kako nazaduje ovčarstvo u našoj državi dokažuju najbolje sliedeći statistički podatci. Do pred nekoliko godina izvažalo se je poprieko svake godine 187,025 kvintala vune, pa je izvoz padao, a godine 1890 izvezlo se je samo 97,786 kvintala vune. U istom razmjeru u kojem pada izvoz naše vune raste uvoz inozemne vune. Prije se je uvažalo samo 109,954 kvint., dočim se sada uvaža 259,169 kvintala, mi dakle plaćamo tudjem svietu za vunu 20 miljuna na godinu.

* *
*

Ovog će se mjeseca tvrdka Southard & C. iz Londona prodati na dražbu 10,000 pipa port vina.

* *
*

Kako se razvija i napreduje vinogradarstvo u Tuniziji, dokazat će nam sliedeća dva broja: Godine 1888 bila je dobra ljetina i napravilo se je 15,500 hektolitara vina. Lanjske godine (1891) a srednje dobre ljetine napravljeno je 105,142 hektolitra vina.

* *
*

U Inglezkoj je povišena carina na šampanjac. Na svaki gallon šampanjca plaćat će se 2 šilinga carine.

* *
*

U Srbiji srednja ciena bielome vinu jeste ljetos 36 do 40 dinara za svaku 100 oka (= 128 litara), a 30 do 34 dinara crnome vinu za istu mjeru.

* *
*

F. Maršić, imenovan je stalnim upravljateljem zemaljske pivnice u Zagrebu.

* *
*

Uvoz vina iz naše države u Švajcarsku pada, jer mu taljansko vino pravi konkurenciju. Lanjske godine 1891 uvedeno je u Švajcarsku našega vina samo 112,035 hektolitara, dakle za 72,567 hektol. manje nego li g. 1890.

Pitanja i odgovori „Gosp. Poučnika".

A. Odgovori.

43. U vrtu izloženu jugovini, a blizu mora, imam dosta bagrema (Robinia pseudoacacia) Bili se istima mogao okoristiti, biva, jeli moguće navrtanje koje dobre voćke na bagrem?

P. L. u S. (Zadarski otoci)

Na bagren se nemože navrnuti nijedna dobra voćka; barem nisu dosad uspjeli pokusi Neko, ako bagren ne rodi dobrim voćem, dade se drugčije dobro unovčiti. Cvieće od bagrena daje izvrstnu pašu pčelam, a med se u velike cieni. Mladice se dadu uzgajati duge i upravne, pa se na taj način dobiva dosti dugih, upravnih, čvrstih i trajnih kolaca. Već je drugi put bilo govora u ovome listu o načinu, kako se goji bagren za kolce, i koliko se kolaca od stanovite duljine i debljine sa hektara zemljišta može požeti.

44. Imali kakvo sredstvo, kojim se vade uljene mrlje sa sukna? Kako se pri tom postupa?

P. D. u S. M. (Brač).

Iz sukna vade se tuste mrlje pomoću benzine, pečene milovke (magnezija usta). Najpre se namoči mrlja benzinom, da se raztopi, a onda se po razmočenom dielu pospe pečene milovke, da upije tusto. — Da se nebi posulo milovkom, koja ima svojstvo da upija tusto, kad izhlapi benzina, ostala bi mrlja veća.

45. Molim vas, koja je najbolja vrst svinjadi za naše odnošaje? Koja je najbolja pasmina krava muzara, koja daje dosti mlieka, može se hraniti suhom krmom? Koliko se hrane hoće na dan jednoj kravi?

D. A. u S. (Kaštela).

Svaka svinjska i govedja pasmina imade svojih prednostih i svojih zagovaratelja. Za naše odnošaje najbolje su se pokazale svinje križane inglezke pasmine. Takovih svinja goji se dosti u Zadru i okolici, pa kud da ih nabavite i pošto, moći će vas naputiti pokrajinsko poljodjelsko Vieće u Zadru. Od krava muzara najbolje su se kod nas izkazale one bjelanjske pasmine. Bjelanska se pasmina dosti goji u Hrvatskoj. Za svaku kravu muzaru računa se da se hoće tri šestdesetine njezine životne težine hrane u sienskoj vriednosti, ili takovoj hrani, koja je u hranivosti jednaka sienu. Dakle krava koje 600 kilograma težka, dobila bi na dan 30 kilograma siena, ili druge hrane u jednakoj hranivoj vriednosti siena. Ovo je pri obilnom i redovitom hranjenju, ali se n. p. u praksi dobro hrani jedna krava, ako joj se na 600 kg. životne težine daje na dan 22 do 24 kg. siena ili druge odgovarajuće hrane.

46. U mojoj se sirarnici brzo i lako razplodjiva pliesan. Molim vas, kako se može brzo lako i sigurno razkužiti sirarnicu?

I. K. u V. (Hrvatska).

I u dobro uredjenoj sirarnici nije lako moguće izbjeći pliesnu. Pliesan je pak uzrokom, da se lako i mlieko i sir pokvari. Dok se daklen opazi, da se je počeo pliesan pojavljati, valja svim mogućim sredstvim nastojati, da se pliesan uništi. Najsigurnije se tamani pliesan pomoćom sumporite kiseline, koja se razvija kada sumpor gori. U zatvorenim prostorim običava se razkuživati izgaranjem sumpora, da dim (sumporita kiselina) izpuni svu prazninu i ubije pliesan. Izkustvo je ali dokazalo, da se na taj način neda pliesan posve utamaniti, jer da u mnoge pukotine ne prodire sumporita kiselina, pa pliesan i dalje živi. Da sumporita kiselina ubojito djeluje i svagdi prodre, valja prije zrak u sirarnici zasititi vlagom. — U tu svrhu pušta se toplih vodenih para, pa kad je zrak sit pare, onda se zapali sumpor i zatvore svi otvori. Dostatno je, da sumporita kiselina djeluje nekoliko satih, a da se utamani pliesan. Čistoća podova i zidova u sirarnici jeste prvi i glavni uvjet da se pliesan ne stvara. Sirarnicu valja svake godine jedan i dva puta obieliti, a podove valja parom svaka tri mjeseca prati. Za razkuživanje rabi se u novije doba i kreolin, i to jedna obična žlica kreolina u 1 litri vode.

B. Nova pitanja.

47. Svi, koji idu u našu borovu šumu obole na koži. Po borovim imade gusjena. Molim vas može li smrad od gusjena prouzrokovati kakovu bolest kože?

I. F. u B. (Mljet).

48. Na koji se način najlaglje navrću trešnje?

L. K. u P. (Imotska).

49. Imali škropljenje raztopinom modre galice i daljeg upliva na lozu, nego li samo za jedno ljeto?

A. V. u S. (Hrvatska).

50. Često se dogadja, da mast posve neprevrije. Mlado vino ostane slatko i ta sladkoća dugo se vuče, a ljeti vino nije posve bistro. Molim imali sredstvo ili način, da mast, odnosno, da mlado slatko vino posve prevrije.

M. P. u P. (Istrn).

51. Mogu li se bačvice od kamenoulja tako temeljito izčistiti, da se u njih bez straha lije vino?

N. C. u V. (Vrhgorac).

52. Preporučaju nam da škropimo loze raztopinom od 3 kilograma modre galice u 1000 litara vode, bez vapna. Može li se bez straha rabiti to sredstvo?

G K. u D. (Slavonija)

☞ Odgovori na javna pitanja kao i nova pitanja, primaju se rado od svakoga, pa i ne bili predbrojnici.

Otvoreni dopisi "Gosp. Poučnika„

Predplatili su predbrojbu za tekuću godinu 1892

P. n. čč. gg. Grčić Dr. D. — Janković D. — Kolarić J. — Simić M. — Krinfokai D. A. — Ristović N.

— V. gosp. Aljinović D. — Biti će te vi primili.

— Sl. Nar. Os. škola - Mostar — Brojevi vam idu redovito, a dokaz izplate poslat ćemo vam dok primimo novac.

— V. g. Colnago A. — Točno je, kako smo vam pisali.

— V. g. Dorbolo J. — Mora da je krivnja na pošti. Molimo vas reklamirajte.

— V. g. Marotti F. — Predbrojbu za t. g. nismo još primili, ako ste ju poslali reklamirajt na pošti. Zatražene brojeve šaljemo iznova.

— V g. Justi A. — Adresu izpravili smo po vašoj želji.

— V. g. Samobor S. — Hvala vam na prijaznosti. Nastojat ćemo i mi, da vam dodjemo na susret, i da vam u svakoj udovoljimo.

— V. g. Jović. V. — Žao nam je, da vas nemožemo poslužiti, za ljetos je već kasno.

— V. g. Opara P. — Izpravili smo po želji.

— V. g. Krinfokaj D. A. — Pisat ćemo vam obširno u poslu. Odlično odzdravljamo.

— V. g Lukačević S. — Svakako za 15 srpnja. Silna je i naporna posla.

— V. g. Kobasica G. — Obširni odgovor dobit će te u budućem broju. Znajte nuzto, da se može rabiti, ali čisto može lako progoriti lišće.

— V. g. Margetić A. — Već je sve uredjeno.

U ZADRU 1892. Brzotiskom Narodnoga Lista.

Godina XI. Izlazi na 1 i 16 svakog mjeseca. Broj 11

GOSPODARSKI POUČNIK

Obće blagostanje zavisi o blagostanju pojedinca a temelj blagostanju pojedinca, jest razboriti rad uz vještu uporabu nauke i izkustva.

Upraviteljstvo lista je u Velojluci

Predbrojba u *Austro-Ugarskoj* stoji 3 for. na godinu, u *Inozemstvu* 8 franakâ na godinu.
Uvrstbe plaćaju se 8 novč. po redku za prvi put, a svaki sliedeći put 3 novč. redak. *Clichè* računaju se 5 novč. po centimetru četvornom.

Upravitelj i Izdavatelj PETAR L. BIANKINI

Odgovorni urednik: NIKOLA ŠIMIC

Pisma, naputnice itd. itd. upravljaju se *Upraviteljstvu Gospodarskog Poučnika u Veluluku.* — Rukopisi se nevraćaju.
Predbrojba je obvezna za godinu danâ, a izplaćuje se u Veluluku.
Tko nepovrati prva dva broja obvezan je predbrojbi za godinu dana.

ZADAR, 1 Lipnja 1892. Ciena je listu 3 fiorina na godinu. VELALUKA, 1 Lipnja 1892.

Izgledi.

Sa svih vinorodnih strana naše domovine, dolaze najpovoljnije viesti o stanju vinogradâ. Zima nije ostavila zlih tragova, a nije bilo kasnih mrazova; žestoki vjetrovi jesu doduše nešto štete nanieli, ali su se i ti vinogradi oporavili. Svudi loza tjera bujno; mladice su snažne i zelene, a što svakoga veseli pune su rese.

Od davnine se sviet ne spominje, da se je sa toliko rese okitila loza, kako ljetos.

Izgled je bar doslen na obilnu ljetinu. I ako nam prieti pogibelj od taljanske konkurencije, ipak se narod veseli i tješi, jer kad obilno rodi, božji je blagoslov.

Nego do jamatve dug je put.

Tužba na zareznike nije čuti velikih, zavijače ima nešto, ali posve malo, a tako i skorovače. Sva je prilika, da će bit više crva nego obično, jer su topla svibanjska vremena bila u prilog njegovom razplodjivanju.

Česa će bez dvojbe ljetos više no obično biti, bit će tajnocvjetnih nametnica, i to nedaće (luga, maće) i mildewa (peronospore).

Nedaći i mildewu imademo se tim prije nadati, što će nakon suhe zime, bez dvojbe biti neobično vlažno ljeto.

Nego srećom, proti obim tim neprijateljim imademo uspješna sredstva u sumporu i modroj galici.

Narod je više priviknuo sumporu, i rado ga uporablja, jer mu je naučan djelovanju, i jer se lako uporablja; premda ljetos uz vlažno ljeto što ćemo imati i obilne rose, morat će se češće sumporavati, jer kako je već poznato, sumpor djeluje jedino i samo na suho i za suha vremena. Svaka jača rosa ili kiša, uništi djelatnost sumpora, pa je red na novo sumporiti; jer bi se inače mogla bolest jače pojaviti.

Mnogo opreznije valja postupati mildewom, jer modra galica ima svojstvo, da brani od mildewa, ali poništo da liječi, a kad se jednoč loza razboli od mildeva, tada joj liečenje ne pomaže, i sve što je okuženo propadne.

Valja s toga preventivno škropiti t. j. valja škropiti zdravu lozu, prije negoli oboli.

Škropi se tri puta. Prvi put polovicom svibnja, drugi put o Ivanju, a treći put kad se pokaže nužda.

Koliko puta ima se škropiti neda se opredieliti, to zavisi od rosa i kiša.

Jesu li kiše česte, valja škropiti odmah dok po kiši krene liepo vrieme, jer ako odmah po škropljenju udari kiša, t. j. ako daždi prije nego li se je poškropljena tekućina posušila na lišću, kiša izpere raztopinu, pa je red opet škropiti.

Velike se opreznosti hoće u kolovozu i rujnu, kad počmu velike rose i kiše, jer onda bolest jače hvata grozdje, nego li lišće, a s toga su gore posljedice za ljetinu.

Da se sami pet dana pred jamatvu pojavi mildew na grozdje, može da izkvari svu ljetinu, a i slaba zaraza ostavlja trajnih, nepopravivih posljedica u vinu.

Da kvočke ne kljuju jaja.

Dogadja se, da se gospodarice tuže, da im kokoši koje sjede na jajih, mnogo jajah izpijaju, dapače ima i takovih kokoših koje se radi toga moraju izbaciti s gnjezda.

Kada moja koja koka to čini, odma ju uzmem, ~~te joj dolnji dio kljuna na šiljku, i to~~ na onom mjestu gdje izgleda kao pilica, sasvim malo sa obih stranah odrežem, i tada ju metnem natrag na jaja. Valjda boli radi neprobija niti izpija više jajah; što više, mirno i nadalje sjedi i uztraje.

I. V. Z.

PODLISTAK.

Jesu li prigovori glede asimilacije dušika pomoću listova bilina ravno iz zraka opravdani?

Piše M. J. Dudan.

(Svrha vidi broj 10 „G. P.“).

Za djetinsko doba trebuju takove biline dušika u tlu, da se uzmognu brže razvijati. — Kad sada promislimo da je eksperimentalnu tvrdnju G. Ville-a od god. 1863, tek ove godine njemački strukovnjak svestrano potvrdio, moramo sigurnošću zaključiti, da ono što Ville uči imade čvrstu podlogu, da ono što on preporuča makar neodobravali njegovi južni zemljaci nalazi kod njemaca, koji sigurno nebi priuštili tudjincu osobito francezu pravo, podpuno priznanje.

Tko shvaća zamašaj Ville-ove tvrdnje, da voćke i vinova loza netrebaju dušičnih gnojiva u tlu, mora ako je upućen o bilinskoj fiziologiji, razumieti, da se to tiče samo već dovoljno razvijenih bilina. S toga Ville preporuča kod loze dug rez, da se listovje više razvije i tim asimilacija bude jača ne samo glede dušika, nego i ugljične kiseline, koja nam stvara slador u grozdju. Za mlade nasade, bilo voćaka, bilo vinove loze, dušičnatih gnojiva svakako trebamo, nu čim počme plod bivati normalan takova su gnojiva suvišna. S druge strane uspjesi polučeni nepodpunim gnojivom br. 6 K. lanjske godine od preko 300 vinogradara u raznih krajevi Francuzke, pa onda u Rusiji, pokazuju takodjer, da loza upija potreban dušik ravno iz zraka.

Kad znamo, da 1000 kilograma grozdja nesadržavaju nego kg. 1·7 dušika, to pri urodu od 20.000 kl. grozdja što ga je Ville tim gnojivom polučio, nije se berbom oduzelo nego 34 kg. dušika na hektar, a toliko dušika možemo sigurno dopustiti, da lišćem može loza iz zraka asimilirati. Nu primjetit će tkogod, da rezitbom rozgva takodjer dušika lozi oduzimamo, na to odgovaramo, da suho lišće koje u vinogradu pada i trune ne samo da nadoknadjuje onog što rozgvama oduzimamo nego i dobar dio, naime barem 10 kl. dušika od ono 34 kl., tako da se deficit reducira na samo 24 kg. A kada hrast, bukva, breza i jasen, u kojima listovje nije tako razvijeno kao u vinove loze, mogu fiksirati iz vazduha 83 kg. dušika na hektar i godinu, zašto nebi mogla loza kg. 24? Što se pak tiče prigovora g. Oberlina to smo u „La Maison de Champagne“ br. 7 g. 1892 pomnjivo čitali te argumente, i sbilja se lievom rukom krstili, kako se može tim prigovorom ma iz daleka vjerovati. Sama okolnost, da je rečeni gospodin sa 240 kg. sadre na hektar uz obično gnojivo polučio ništa manje nego 22·680 kg. grozdja, sa 2400 kg. sadre, kg. 38·000 grozdja, a sa 4800 kg. sadre, kg. 42000 grozdja na hkt., nam očito pokazuje, da su to pretjeranosti u koje je vrlo težko vjerovati. Evo zašto: sadra ne sadržaje drugo, nego vapno i sumporne kiseline; ta dva počela obilno nalazimo u svakom tlu; sa 42000 kg. grozdja mi smo tlu oduzeli pepelikova kisa najmanje kg. 232, rezanjem rozgva kg. 10 biva 242 kg. pošto u sadri te pepelike nema, to običnog na boljeg stajskog gnoja trebalo je 50000 kg. na hektar svake godine. Buduć kako znamo stajski gnoj djeluje kroz tri godine a u 50000 kg. nema nego 242 kg pepelikova kisa, to ćemo na jedanput trebati 150.000 kg. stajskog gnoja.

Uzmemo li pak ciene što francuzki ekonomi stajskom gnoju udaraju naime 10 franaka po 1000 kg., to takovo bi gnojenje stajalo 500 franaka na hektar i godinu. Sad 48 mt. centi sadre po 2 franka mt. cent. iznosi 96 fr., još stavimo da za prevoz tih punih 5 ½ vagona gnojiva potroše barem 150 fr., to troškovi gnojenja iznose 746 fr. t. j. 373 fior. na hektar i godinu.

Nu kako prije rekosmo, da uzmogne loza crpiti ono 242 kg. pepelikova kisa, moramo na jedanput 3 puta toliko stajskog gnoja u vinograd pokopati t. j. 150.000 kg. iliti punih 15 vagona gnoja na hektar. Od kud u vinorodnih krajevih toliko gnoja? Neka nam g. Oberlin odgovori? Zar njegovo trsje dobiva iz zraka pepeliku? Kad bi i dopustili da je g. Oberlin dobio 42 000 kg. grozdja na hektar, onda su ti njega uvjek skupo stojali; jer računajuć, da je najmanje potrošio 373 fior. na godinu za gnojivo, to je prof. G. Ville sa 80 fior. za 1000 kg. nepodpunog gnojiva br. 6 K. dobjo 20.000 kg. grozdja, t. j. Oberlin je sa 110 fior. više dobio isto toliko, koliko prof. Ville.

Tim smo brojevim dokazali, da prigovor Oberlinov s ekonomskoga gledišta ne podnaša ozbiljnu kritiku, jer toliko gnojiva može se na jedan hektar dovoziti, ali na 100 i više hekt. nije nipošto moguće, pa i kad bi bilo moguće ne izplaća se.

Ovom razpravom cienimo da smo temeljito dokazali, da prigovori glede asimilacije dušika pomoću listova bilina ravno iz vazduha, *nisu nipošto opravdani.* Svi fiziologi napokon usvojiše načela razvijena i dokazana nazad 30 godina od prof. G. Ville-a, a pošto i zemljaci Villeovi gosp. Th. Schlösingfils i Em. Laurent u razpravi „Sur la fixation du azot atmosferiques pour les plantes“ (Comptes rendus, 1891. T. CXII. p. 776) eksperimentalno to dokazuju, ne samo za komuškovice, nego i za mnogo drugih bilina, i to ravnim mjerenjem upijenog dušika, tako se nadamo da će i g. od Montpellierske škole napokon uviditi da nemaju pravo prigovarati, pa i mi zaključujemo sa onom: *experientia valet plus quam centum argumenta,*

Kako se njeguje koža konjima?

Čistoća i njega kože jesu prvi i glavni uvjet, ako ćemo da nam konj zdrav bude.

Njegovana, meka i raztežljiva koža, te gladka, spojna a ležeća dlaka, jesu najbolje svjedočbe o zdravlju konja.

Čišćenje i njegovanje kože spada u razborito uzgajanje, kako svaki drugi uvjet uzgoja.

Najveći dio nečisti kože, potiče od same kože; nečistoća se sastoji od izparivanja i odciepljenih ljuska kože.

Čim se više draži i napinje koža, bilo to u radu ili čišćenjem, tim se više izlučuju ljuske, a tim je veća nečist kože.

U suhom zraku suši se ova prašina kože, pa ju kiša lako izpira. Ovo i jest razlog zašto je čista koža konjim, koji živu u prostom zraku.

Nečist, koja se s dvora priliepi dlaki ili koži, poodpada malo po malo sama, ili se odstrani čišćenjem.

Čišćenjem nepostizava se samo to, da se nečist odstrani, ali se tim otvaraju puči kože, i draži se cievi i živce na djelatniji rad, a to blagohotno djeluje i na kožu, i na sve tielo.

I čišćenje nesmje se pretjeravati, nesmje se čistiti više, nego koliko je potrebito, da se uzdrži koža čista.

Ako se prečesto čisti, odstranjivaju se još nedozrele ljuske kože, a tim se odveć draži i slabi koža, pa postane mnogo više osjetljiva prama toplini i studeni.

Čim se češće čisti, tim se više ljuska odciepljuje, s toga se svaki dan opaža, da ima više praha na koži, a to je sve na uštrb zdravlja konja.

Lahko čišćenje, koje ne draži kožu može se opetovati svaki dan, ali ne oštro, jer kako rekosmo ona ide na uštrb zdravlja.

A kako što se u redovitom i pravilnom čišćenju se sastoji zdravlje konja, tako se u nerazboritom pokažuje nevjestina onoga, koji njeguje konja.

Poslje nego li se izstrilja konja, valja ga otrati krpom ili spužvom, tim se načinom odstrani sva ona sitna prašina, koja je izbjegla strilji (češlju), a izgladi se takodjer koža.

Natiranje gužvom ili slamom uporablja se: u prvom redu, da se konj, ako je ugrijan s radnje ili trkanja, uzdrži u transpiraciji, i da se pospješi prosušenje dlake.

Gužve ili slame uzme kočijaš u obe ruke, pa sa obe ruke pravi velike polukruge po tielu, nastojeć pri tom, da jače upire kad ide proti dlaci. Još se tare konja slamom, da mu se nečist odstrani, u koju se svrhu natire prije sasvim pa onda sve jače. Napokon tare se konja slamom, kad je nahladjen, da se probudi djelatnost kože. U ovom slučaju natire se brzo a oštro. Poslje nego li se dobro natare konja, izgladi mu se dlaka i pokrije ga se biljcem.

Čim je konj plemenitije pasmine, i čim je usljed čestog čišćenja nježnija kože, tim je veća potreba pokrivati ga biljcem.

Za pokrivanje konja rabe se ljeti tanki prteni pokrivači, a zimi sukneni. — Debljina pokrivača zavisi od mjestnih podnebnih odnošaja, gdje je studenije rabe se jači.

Po noći, ako se neostavljaju otvorena vrata i prozori konjušnice, ne pokrivaju se konji.

Najbolji su pokrivači, koji pokrivaju glavu i vrat, ali su dobri i oni koji samo dio vrata hvataju; jer konj nikad ne nahladi na glavi.

D. L. P.

Kako sjede golubice.

Golubica snese u gnjezdo dva jaja. Dok s nese drugo jaje odmah počme sjediti. Golubica sjedi na jajim sedamnaest dana i dvanaest satih, dakle 17½ dana, a kroz sve to vrieme čuvaju i pazi golub.

Golub stoji obično blizu gnjezda, te naliči straži, koja straži gnjezdo od drugih golubova. On zamienjuje u sjedjenju golubicu; jer i on sjedi svaki dan po nekoliko satih na jajim; kroz koje se vrieme golubica prodje i nahrani. Golubica sjedi neprestano na jajim od 4 sata poslje podne do 10 satih u jutro, a od 10 satih do 4 po podne zamjeni ju golub.

Ako ćemo da znamo. dali se jaja dobro i redovito griju, izvadimo ih petoga dana iz gnjezda i gledajmo ih prama suncu.

Drže se vrhovi jaja kažiprstom i palcem, pa ako se gledajuć prama svjetlu opazi u sredini jaja crna pjega, to je znak da su jaja u zametku redovita. U protivnom slučaju jaje je u svoj svojoj sadržini prozirno.

Nakon 17½ dana izvali golubić iz jajeta. Toliko puta nemože da se oslobodi lupina, kojoj se pričinja da je srašćen; u tom mu slučaju valja priteći u pomoć. Iglom ali velikom pomnjom, probije se lupina pa se razbije. Tu radnju valja velikom pomnjom obaviti da se neozledi golubić, jer ako se i malo ozledi, odmah pogine.

Ako golubići neizvale 18 dan, nevalja se zato prenagljivati i silom otvarati lupinu, jer se često dogodi da zametak od naravi zakasni, a često je tomu uzrok što se jaja prvih dana leženja razhlade. Valja pričekati još jedan dan, a ako devetnaesti dan neprobije golubić lupinu kljunom, a onda se umjetno probije. Ako je golub u lupini živ i sposoban za život, on će se sam izkoprcati iz lupine.

Važnost soli za tielo.

Kuhinjska sol igra veliku ulogu i u čovječjem i u životinskom tielu, jer premda svaka hrana sadrži nešto soli, i oslanjuje se ipak sve životinje imadu potrebu soli i čezne za soli.

Najveću potrebu soli reć bi da imadu biljoždrei, i to više oni, koji se hrane u staji, nego li oni, koji žive na paši.

Kako su biljoždrei lakomi na sol, može se svak lako uvjeriti, ako donese soli u štaju; sve će krave ostaviti hranu, pa da je najtečnija, a zaseći će za soli.

Krave koje se hrane po briegovim baš čeznu za soli, pa neuspjevaju dobro, ako im se soli ne daje; dapače stada bez soli trpe i obole.

Za alpinska stada pripovjeda se, da sliede onoga, koji imade soli u žepu, jer da po njuhu poznadu sol.

Najveći izvor kuhinjske soli jeste more, a tvrdi se, da veći dio rečene soli, što sadrže biline, koje su daleko rasle od mora, potiče ponajviše od soli, koju u sitnim česticam raznesu vjetrovi s morem.

I doisto čim se čovjek više odaljuje od mora, tim manje morske soli sadrži kišnica, zrak i bilje.

I s visinom nestaje soli, kišnica u ravnicam sadrži razmjerno više soli, negoli ona na briegovim i visokim goram.

Upliv kuhinjske soli na životinsko tielo jeste raznovrstan:

a) Kuhinjska sol osladjuje hranu i pravi ju tečnijom;

b) Podupire izlučivanje slina i sokova, te olakoćuje probav;

c) Svojim sastavinam, naime solikom (chlor) i sodikom (natrium) podupire tvorbu krvi i kostiju, što je osobito dobro za životinje linfatične naravi, koje naginju na žalve (scrofola) ili na sušicu (tuberculosis).

Obrano mlieko hrana za krave.

Mnogi gospodari zaziru od toga, da hrane krave obranim mliekom; mnogi dapače tvrde, da ga krave neće da jedu.

Obrano mlieko, i samo, i pomješano mekinjama, i pomješano kojomu dragom drugom hranom, krave jedu rado, to su opetovane kušnje dokazale, osobito u onim predjelim, gdje se pravi puno maslaca i mastnog sira, pa se ima na razpoloženje puno obranoga mlieka.

Dapače se je izkusilo, da krave rado jedu obrano mlieko i ako se je uzljutilo, netreba s toga čuvati obrano mlieko od uzljućenja, jer im ljuto mlieko ne kvari probave, niti im drugčije zdravlju zanoveta. A bud se obrano mlieko neda drugčije lako unovčiti, ono kao hrana za krave nalazi najbolju i najkoristniju uporabu.

Svakoj se kravi može na dan dati više obranoga mlieka, nego li se od nje mlieka izmuze.

Svinjam može obrano mlieko da nahudi, a takodjer i teladi, dočim se još nije opazilo, da bi obrano mlieko nahudilo kravam.

Izkustvo je dalje dokazalo, da obrano mlieko podupire dojnost, i da krave koje se hrane obranim mliekom mnogo više tove od krava koje se hrane drugom hranom. A to je i sasvim opravdano, kad se pomisli, da obrano mlieko ima sve hranive djelove običnoga mlieka, izim masti (masla).

Uspjeh se odmah vidi, ali samo u onom slučaju, ako se svakoj kravi daje najmanje 4 litra obranoga mlieka na dan.

A. Z.

Pravila

Zemljištnog-Veresijskog Zavoda Kraljevine Dalmacije.

(Nastavak vidi broj 10 „Gosp. Pouč.“).

§ 35. Kada dužnik nebi zadovoljio svojim obvezam, Ravnateljstvo će ga pozvati na dotično obsluženje, opredieliv mu za to kratki začasni rok.

Opomena dostavlja se redovito preko pošte i svi odnosni troškovi padaju na teret dužnika.

Minuvši opredieljeni rok, pa makar se dostava i ne izvršila ili zbog koječesa zakasnila, Zavod će imati pravo postupati u smislu odredaba Ministarske Naredbe 28 listopada 1865 (Drž. Zak. List Br. 110).

§ 36. Zavod obično ne daje odpovjed glavnice dužniku. Izvanredno pridržano je pravo Ravnateljstvu tražiti povratak iste kroz šest mjeseci, samo u sliedečim slučajim:

a) kad se je Zavod uvjerio da se je vriednost založenog dobra tako smanjila, da je u opasnosti vjerovnina;

b) kad je dužnik radi zanemarenja svojih obveza, bio po tri puta opomenut kroz tri godine izasebice;

c) kad ipotecirano dobro padne pod ovrhu ili sekvestraciju, na račun trećih;

d) kad se na dužnikovo biće razpiše stječaj.

Ako ipoteka sastoji i u sgradam, Zavod imati će pravo dati odpovjed od 6 mjeseca i ponovit osiguranje proti požaru o trošku dužnika čim ovaj bude bio bezuspješno opomenut i jedan cigli put da podnese dokaz, da su iste osigurane proti požaru.

§ 37. Povratak uzajmljene glavnice sliedi redovno dopadkom amortizacije ubrojenim u godištini, koja se povisuje od šest do šet mjeseci uz suvremeno smanjenje glavnice i kamata.

Tablica *B*, prikazuje obračunanje interesa i dopadaka amortizacije u trideset i šest godina jedne glavnice od fior. 1000, izplative u godištinam od 6 po sto, polugodišnim rokovim od 30 fior. svaki.

§ 38 Dužnik ima pravo, uz predjavu od tri ili šest mjeseci, dati odpovjed za povratak ciele zaostatne glavnice, ili jednog diela iste; nu, kada se radi o povratku jednog diela glavnice, ovaj nemože sliediti nego u roku koji bi sudarao sa jednim od rokova ustanovljenih za izplatu godiština. a ima biti ravan barem iznosu deset susljednjih polugodišnjih rokova.

Izplata odpoviedjenih glavnica, može se izvršiti u založnicam izvučenim ili neizvučenim za njihovu cielu pisanu vriednost, jali u tekućem novcu po želji dužnika.

Kad se nebi povratila glavnica, pokle izteče rok odpovjedi, valja postupati prama dužniku isto kao da je pustio minuti rok opredieljeni u zadužnici.

§ 39. Odpovjedi Zavoda u slučajim § 36, ili dužnika, moraju biti učinjene sudbeno ili po bilježniku, a rok će odpovjedi počet teći onim danom, kojim izteče najbližnja godiština ustanovljena u zajmu. Osim toga odpovjed dužnika ako podnešena po sudu, ima biti ovjerovljena.

§ 40. Dužnik može u svako doba potražiti namirnicu za izplaćene godištine, ili za učinjene povratke odpoviedjenih glavnica, padajući samo na njega jedinoga svi dotični troši, kao što i oni za brisanja u zemljištnim knjigam. Ostaje sasvim tim netaknuta obveza dužnika na izplatu uglavljene godištine.

Ako bi koji treći plaćaoc zahtjevao u mjesto namirnice jednu dokaznicu ustupa (§ 1422 O. G. Z.), to će mu se moći udriti, ali bez jamstva od strane Zavoda za ustupljenu svotu, i uz pridržanje prava prednosti Zavoda za ostatak nepodmirene vjerovine.

§ 41. Kad bude izplaćen barem četvrti dio glavnice, dužnik moći će zahtjevati da se uglavi nova osnova amortizacije.

VIII. O dozvoli zajmovâ

§ 42. Zavod dozvoljava zajmove do najmanjega iznosa od fior. 100 u založnicam vrhu dobara i sgradâ, nalazećih se u Kraljevini Dalmaciji, u koliko su upisane u zemljištnoj knjizi.

Za zajmove preko fior. 500 potrebita je privola zemaljskoga Odbora.

Dobra uporabljena izključivo ili većim dielom na obrtničke svrhe, nemogu sama po sebi služiti ipotekom na postignuće jednog zajma od Zavoda.

Povrh nepokretnih dobara, koja nemogu zakonito pasti pod ovrhu, povrh kazališta, rudoslovnih zavoda, kameništa, i sličnih, Zavod nemože nikako dozvoliti zajma.

§ 43. Zajam može biti udieljen u založnicam u visini do dvie trećine obistinjene vriednosti zemljištnih dobara, a do polovine obistinjene vriednosti sgrada; naprotiv na nepokretnine, čije bistvo ne može pasti pod ovrhu, kao povjerbine, neće moći biti udieljen nego samo do trećine obistinjene vriednosti i jedino uz privolu nadležne vlasti.

§ 44. Kano vriednost poljskih dobara, smatrati će se redovito čisti prihod katastalni uglavičen u razmjerju 5 po sto.

Neće se imati obzira na sgrade, na *fundus instructus* i druga spojena prava.

U svim onim slučajima u kojim bi se nalazila upisana u zemljištniku procjemba dobara, ili sgradâ, tečajem zadnjih pet godina udilj predstojećih zapitanom zajmu, i kad bi iz te procjembe proizticala manja vriednota negoli iznosi čisti prihod katastalni uglavničen u razmjerju od 5 po sto, trebati će uzeti ovu manju vriednotu podlogom zajma.

Stranka će svakako imati pravo zahtjevati da za naznačenje vriednosti dobara koja da se ipotekiraju, Zavod povede o njezinu trošku komisionalnu iztragu, kojoj će morat prisustvovati jedan povjerenik Odbora zemaljskoga.

Ali za prisvojiti višu vriednotu kako pronadjeno podlogom zajma, potrebita je uvjek dozvola zemaljskog Odbora

§ 45. Vriednota sgradâ, u koliko bi iste bile podvržene razrednom porezu, procienit će se i obistiniti na isti način kako je ustanovljeno u § 44 glede poljskih dobara.

Glede onih sgradâ, koje su podvržene najmovnom porezu, vriednota će im se označiti na temelju srednjeg najma izjavljena za posljednih šest godina, odbiv od srednje trećinu, a po stanju i položaju sgrade eventualno i polovicu, u ime troškova za porez i uzdržanje.

Preostajući dohodak, umnožen za 16, prestavlja tad glavnu vriednotu.

Ako bi se kroz zadnje tri godine udilj predstojeće zajmu, opazilo da je ubilježena u zemljištnicim ciena procijembe ili prodaje, manja od one obistinjene kako gori, smatrati će se ta manja ciena vriednotom sgrade, kad se kroz isto doba nebi kuća preogradila ili bitno popravila.

Zavod je uoblašćen da eventualno dade razviditi o trošku zajmatelja, kroz vještake, stanje kuće i njezinu procjenbenu vriednotu, osobito u svim onim slučajim u kojim nebi bilo moguće prikazati izjavu najma za posljednjih 6 godina.

Procjembena vriednota moći će ipak tek onda služiti podlogom zajma, kad bi ista proizticala manja od srednjeg prihoda kuće u sadašnjem stanju za tečaj od jedne do pet godina.

§ 46. Zajam koji se ima udieliti neće moći premašiti svotu utanačenu u § 43 ubrojiv sve one dugovine koje bi u zemljištniku imale prednost nad veresijom Zavoda.

U koliko bi pako u izvadku zemljištnika izgledali kano ubilježeni medju dugovinam i tekući državni porezi, ovi se posljednji neće ubrojiti u obračunanju dugovinâ.

Godišnji dopadci računati će se dvadeseterostruko, a zaživotni prihodi deseterostruko njihova iznosa

Tereti, čija se vriednota neda ustanoviti u novcu, ne smiju redovno imati prednost nad veresijom Zavoda. Iznimka ovom pravilu dopuštena je samo uz privolu zemaljskog Odbora.

(Sliedi).

SVAŠTICE

Utamanjivanje krvne uši. Ova je uš jedna od najgadnijih, a česta je na voćnim stablima; od nje najviše trpe jabuke. Kako dr. Kessler iz izkustva stečena pripovieda krvna se uš sasvim lako i sigurno tamani, ako se izpire vodom i struga četkom Opetuje li se ova radnja nekoliko puta, nostat će krvne uši.

Zemlja za sitno sjemenje. Obično se preporuča pržinastu zemlju za sitno sjemenje, a ona baš nije za to prikladna, jer se brzo suši, što ne prija sjemenju, koje za klicanje trebuje uvjek jednaku količinu vlage. Sitno sjemenje najbolje klica u tresetu ili u zemlji od raztrošena lišća ili raztrošena drva.

Čuvanje piva. Pivo valja čuvati na tamnu, a po mogućnosti i na hladnu mjestu, a najbolje se uzdrži zdravo i tečno u zemljanom posudju. Pivo se u staklenicam ne čuva dobro, a tim se lošije čuva u staklenicam, čim je staklo jasnije boje. Ako se pivo u staklenicama od bieloga stakla izloži $^1/_4$ sata na sunce ono poprimi nekakav neugodan vonj, koji spominje na vonj izkvarena kvasca.

Čišćenje staklenica. Kad imamo da čistimo staklenicu, hoće se najprije da znamo od česa je nečista. Staklenice koje su nečiste od masti ili ulja valja najprije izprati benzinom, pa onda mlakom vodom, a onda običnom vodom i bugaćom hartijom. Druge nečisti čiste se drugim močenjem ili luksijom. Najbolja se lukšija priredjuje od kalijevog ili natrovog hyšermanganata, raztopljena u vodi. I obična lukšija od pepela i vapna puno pomaže. Ako po dno staklenice imade zemljana naslaga ili vinske taložine, onda se vodi, kojom se izpire dolije malo solne kiseline. Krupnija pržina puno pomaže pri čišćenju staklenica, ali još više trava gominjač (crkvenica), a najviše bugača i tiskana hartija (Papier massé). — Danas se najviše rabi tiskana hartija.

Da se zubovi ne riede. — Nije liepo viditi riedke zube, a opet su riedki zubi od zanoveti onima, koji ih imaju, jer im hrana ostaje izmedju zubih. Da se zubovi nerazriede preporuča se izpirati usta svaki dan tri puta ukropinom, koju se dobije, kad se obari šaku lišća od kupine sa $^1/_4$ litra vode. Dok se prociedi ova ukropnina doda joj se komadček kocelja (alauma).

Čuvanje mehkog drva. D.r Hager rabi osobito novi način za čuvanje mehkog drva od gnijenja, po kojem načinu ne samo, da meko drvo postane trajnije od tvrdoga, ali nemienja svoje naravne boje, niti prima ikakovi strani, neugodni miris. Postupak dr. Hagera, kaže se „kuhanje drva". Drvo se najprije zasiti vrelom raztopinom gvozdene soli, onda se posuši, pa onda namoči u vrelom tekućem staklu. Dok se drvo moći u vrelom tekućem staklu sbiva se kemički proces. Raztopljeno staklo spaja se sa gvozdenom soli i pravi gvozdeni silikat, koji nije poništo topiv u vodi. Ovog se gvozdenog silikata najviše napravi u izvanjskim slojevim drva, pa je kao neka vrst oklopa, koja brani ostalo drvo od upliva vlage.

GOSPODARSKE VIESTI.

Dolaze uvjek povoljne viesti o stanju vinograda. U nekim južnim predjelim počele su loze cvasti. I o maslinam dolaze posve povoljne viesti. Mnogi se ali tuže od suše, a na otocim su na mnogim mjestim već dosad presušili bunari.

* *
*

Od 1 do 10 svibnja držat će se na pokušalištu gospodarskog družtva u Zagrebu, pouka o zelenom ciepljenju loze; isto takova pouka o načinu, kako da se brani od filoksere i peronospore, držat će sd kod gospodarskog i šumarskog učilista u Križevcih.

* *
*

Kranjska kmetijska družba zatražila je od vlade, da se ustroji što moguće više školskih uzornih vrtova i da se naredi, kako ima biti uredjen jedan školski vrt.

* *
*

Uredjivanje botaničkog vrta u Zagrebu napreduje baš orijaški, pa je nade, da će botanički vrt biti još ljetos otvoren.

* *
*

Počeo je izlaziti list „Slodoba". List se bavi socijalnim pitanjim, namjenjen je hrvatskim radnicima, a stoji fior. 1·40 na godinu.

* *
*

Svinje i svinjsko meso, koje se šalje u Njemačku, netreba odslen pratiti izvornom svjedočbom, jer su dokinute odredbe, koje su bile izdane proti uvoza svinjskog mesa i kobasica iz Amerike.

* *
*

Od transibirske željeznice, koja će se dograditi kroz 12 godina, sagradit će se ljetos 400 vrsta, i to polovicu sa strane Vladivostoka, a polovicu sa strane Urala.

* *
*

Glavni odbor za odkup crnorečki odredio je vjeresiju od 20,000 dinara za nabavu dobrih priplodnih bikova.

* *
*

U Njemačkoj troši se puno kalijevih solih za gnojenje, a najviše kainita. Dok je 1882 godine potrošeno za gnojenje samo 304,385 *q.*, potrošeno je 1891 godine 400,008 *q.* (kvintala) kalijevih soli i to najviše kainita.

* *
*

Francuzki učenjaci Delacroix i Le Moult napravili su više kušnja za utamanjivanje grčica od hrušteva okuženjem istih. Oni priobćuju u tom u „Journal d' agriculture pratique" potanko izvješće, iz kojeg se razabire, da ako se grčice okuže trusjem glivice *Botrytis tenella* ili *Botrytis Bassiana*, da poskapaju nakon 5 do 7 dana. Kako je poznato ove gljivice prouzrokuju bolest svilčevih buba, i smrtonosne su za svilce.

* *
*

Ministarstvo je strogo zabranilo prodaju „vinskog estrakta", kojeg je fabricirao K. F. Pollak iz Praga, jer da je zdravstveno vieće pronašlo, da je štetno po zdravlje i da kvari želudac.

* *
*

Gospodarsko družtvo u Rimini, priredjuje za dan 1 kolovoza t. g. izložbu vinarskog orudja i strojeva.

* *
*

Kako „Journal de l' agriculture" javlja, ustrojit će se u Francuzkoj družtvo za nasadjivanje propalih vinograda. Družtvo će imati 5 miljuna franaka glavnice, više vlastitih lozujaka, pa će po novo nasaditi propale vinograde, obradjivat će ih za nekoliko godina, a onda će ih ustupiti vlastnicim zemljišta.

* *
*

U Kaplandu imade 20,000 acrès vinograda, na kojih je zasadjeno 69.689,000 loza. Iz tih vinograda napravljeno je kroz tri godine t. j. od 1888 do 1890 godine 5,611,000 galona vina. Jedan galon = $4^1/_2$ litra.

* *
*

U Ugarskoj je slobodno uvadjati primjerka vina, bez da podpadaju potrošarini, i to u svim mjestim izim u gradovim, gdje muštre od vina smjedu primati samo trgovci, koji su protokolirani i posjednici vinograda, kojim proizvodom (vinom) sudjeluju velikoj trgovini.

* *
*

Iz Austro ugarske izvedeno je u siečnju mjesecu t g. za Francuzku 119,979 metričkih centih dužica, dočim je u veljači izvoz tako pao, da se je izvelo jedva 4800 metr. centih.

* *
*

Francuzka vlada je zabranila uvoz loza iz Amerike, a to zato, jer se boji, da se lozam nebi uvela u Francuzku takozvana *Annaheim* bolest, koja sada hara vinograde u Kaliforniji.

* *
*

Tko šalje vino u Francuzku, ako hoće da izbjegne zanovetim novog carinarskog zakona mora da u litrim označi točno sadržinu bačve (contenanue exacte des recipients) i žestinu vina (degré d' alcohol).

* *
*

Iz statističkog izvješća ga godinu 1891 napravljeno je u Cislajtaniji 3.005,000 *Hl* vina, dakle 612,000 *Hl* manje, nego li u god. 1890.

Dalmacija	napravila je	1,150.000 *Hl*
Istra	„ „	632,000 „
Dolnja Austr.	„ „	502,000 „
Štajerska	„ „	295,000 „
Tirol	„ „	184,000 „
Moravska	„ „	146,000 „
Kranjska	„ „	96,000 „
	Ukupno	3,005,000 *Hl*

* *
*

Dolnjo austrijski vinogradari pitaju, da im se dozvoli sadidba duhana na vinogradim uništenim od filoksere.

* *
*

Štajerski sabor glasovao je 10,000 fiorina, da ih zemaljski odbor porazdieli bezkamatno u zajam nastradalim vinogradarim.

* *
*

Uprava taljanskih željeznica, odlučila je sagraditi 100 vaguna izključivo za prevoz vina.

* *
*

Njemački tvorničari šampanjca, kane stvoriti sindakat u svrhu, da prieče razprodaju šampanjca umjetno zasićena ugljičnom kiselinom i da prieče naselivanje stranih tvorničara šampanjca u Njemačku.

* *
*

Francuzka troši svake godine za sladorenje vina 33 miljuna kilograma sladora.

* *
*

Grad *Cognac* našao je osobita odvjetnika, i opredielio mu je 5000 franaka na godinu u svrhu da prouči, kako biva, da premda ciela Francuzka neproizvadja nego jedva 100,000 *Hl.* pravog konjaka, da ga se svake godine razproda 600 do 800 hiljada hektolitara.

* *
*

U Italiji rade napeto svilari, da se obali izvozna carina na svilu; unatoč obećanjim nisu ni ljetos uspjeli. I ako ta izvozna carina na svilu malo nosi, težko je vladi i to malo pustiti.

Pitanja i odgovori „Gosp. Poučnika".

A. Odgovori.

47. Svi, koji idu u našu borovu šumu obole na koži. Po borovim imade gusjena. Molim vas može li smrad od gusjena prouzrokovati kakovu bolest kože?

I. F. u B. (Mljet).

Doisto ta bolest potiče od gusjenica. Borove gusjenice su dlakave na hrbtu, a u žliezdam po dno tih dlaka imade mravja kiselina Pošto borove gusjenice za kratko vrieme pet puta mienjaju kožu, to po zemlji, po mahovini, travam i lišću u dotičnoj šumi ima puno i puno tih dlaka od gusjenica. Ako daklen čovjek stupi u šumu za kratko vrieme, uhvati ga svrbež po rukama itd., kako da ga je kopriva poparila, a taj svrbež potiče od mravje kiseline, koja se nalazi u onim dlakam. U nekim šumam ima toliko ovih dlaka, da ruke, lice, dapače i oči oteku od mravje kiseline. I više mjesecih kašnje, nakon što je nestalo gusjenica, može se u šumi ostat popareni, kako da te je tko koprivom našibao. Dapače rublje i odjeće sušene blizu takovih šuma, napune se dlakama, pa ako se nekoliko mjesecih kašnje rabe, prouzrokuju svrbež i bolest na koži. Otekline od mravje kiseline razilaze se same po sebi, a najbolje sredstvo proti svrbežu jeste suha zemlja ili ulje.

48. Na koji se način najlaglje navrću trešnje?

L. K. u P. (Imotska).

Mladice za navrćanje trešanja valja odrezati rano, prije nego li protjeraju, dakle polovicom veljače i to za liepa, topla dana. Ako se odreže smrznute mladice onda poginu. Odrezane mladice zakopa se u zemlju na sjenastu mjestu. Za navrćanje uzimlju se zdrele godišnje mladice; zdrelih, doraslih pupova. — Navrtci sami hoće se da su čvrsto izrezani, bilo to da se navrće na razciep ili pod kožu, jer ako je klinac tanko izrezan, lako mu se izgnječi liko i bielj, pa se neprimi. — Kad se stavlja pistač u podstav (plemeniku u divljaku valja to obaviti pomnjom, i da bez potežkoće i napora udje pistač u podstav, jer se snagom lako oluštı liko i bielj i razpukne kora, a takav se navrtak ne prima. Ako ima koljenaca ili čuvra, koji bi podstav jako otiskao, onda se razciep umetne komadček drva, da plemenika lako stoji, i da nebude odveć pritisnuta. Navrtak valja lako privezati likovinom ili drugim vezom, pa ga onda puštati kad navrtak deblja. Odveć stisnut navrtak zadavi se i prelomi se. Vosak kojim se maže navrtak mora biti mekan i mlak, poništo topao, jer topao maz ubije navrtak. Navrnutu trešnju nevalja za tri godine gnojiti, da nebude velike navale sokova. Uz navrtak ostavi se pomoćnih mladica, a izboje bilo odklen oni tjerali valja odstranjivati, kako se pojavljaju. Najbolji mjesec za navrćanje na razciep jeste ožujak, u obće čim se ranije navrće, tim je bolje, jer se sigurnije prima.

49. Imali škropljenje raztopinom modre galice i daljeg upliva na lozu, nego li samo za jedno ljeto?

A. V. u S. (Hrvatska).

Bez dvojbe škropljenje ima i kašnjeg upliva na loze. — Izkustvo je dokazalo, da se bolest mnogo slabije i redje pojavlja na vinograde, koji su godinu dana prije škropljeni; takove loze tjeraju mnogo bujnije, lišće im je zelenije, veće; trpe manje od drugih nametnica, a radjaju obilnije zdravijim, ljepšim i težnijim plodom. Nema dakle sumnje, da škropljenje ima trajnog upliva na loze, i da je taj upliv tim veće, čim se redovitije škropi. Izkustvo je takodjer dokazalo, da loze u škropljenim vinogradim manje trpe od zlatina, nego li su prije trpile.

50. Često se dogadja, da mast posve neprevrije. Mlado vino ostane slatko i ta sladkoća dugo se vuče, a ljeti vino nije posve bistro. Molim imali sredstvo ili način, da mast, odnosno, da mlado slatko vino posve prevrije.

M. P. u P. (Istra).

Ako je mast dobar, naime ako je sladak, dogodi se često da posve ne prevrije nego ostane slatkast. To biva sdva razloga; jedan je razlog, da se razvije dosti alkohola, koji pak prieči relatnost fermenta i vino se izbistri prije nego li je vas slador prevrio. Drugi razlog studen. Kad to plina padne na 5° C., onda prestane vrienje, jer u studeni nemože fermenti da djeluju. Jedan je postupak vinom u prvom slučaju, a drugi u drugom slučaju. U prvom slučaju, naime kad alkohol prepriečı vrienje, neostaje drugo nego vino često pretakati, da bude što moguće bistrije, i da se odstrani iz njega što moguće više bjelančevina; jer bi takovo vino u toplini moglo opet vrieti, ali nebi bilo alkoholično vrienje, nego bi se vino izkvarilo. U najvećem dielu slučajeva uzljutilo bi se vino i dobili bi slatkastu kvasinu. — U drugom slučaju valja svakako vino nagnati na vrienje. To se posve lako postigne, ako se ugrije konoba ili podrum do 25 ili 30° C. Može se takodjer čekati proljeće, ali takovo naknadno vrienje u proleće uvjek je pogibeljno, jer uz alkoholično vrienje može nastati i drugih sekundarnih vrienja, s kojih se vino pokvari. Ovakovom vinu može se pridodati svježe taložine i ugrijat jedan dio vina, ali ovaj je postupak mnogo zanovetniji i riedko se postigne podpuna svrha. Ili valja ugrijati zrak u podrumu, ili je red čekati na proljetnu toplinu; ali bolje ugrijati loženjem, jer se tako vino za vriemena izbistri i uzdrije, pa ga se može prije unovčiti.

51. Mogu li se bačvice od kamenoulja tako temeljito izčistiti, da se u njih bez straha lije vino?

N. C. u V. (Vrhgorac).

Nemožemo vam savjetovati da bačve od kamenog ulja rabite za vino, jer u dugam takovih bačava ostaje uvjek duha po kamenom ulju, koju pak poprimi vino. Bačve od kamenog ulja izpiraju se vrelom vodom i vrelom lukšijom. Napune se vrele vode ili vrele lukšije, da ostane u bačvam dok se ohladi, onda se prolije i promieni, dok nestane duhe po kamenom ulju. Kako vidite ovo je sredstvo skupo i dosadno. U novije doba vade bačvam duhu od kamenoulja na sliedeći način. Izdubu u zemlji jamu, zakopaju bačvu pa ju napune zemljom. Kažu da zemlja u 20 ili 30 dana izvadi bačvi svu duhu po kamenom ulju.

52. Preporučaju nam da škropimo loze raztopinom od 3 kilograma modre galice u 1000 litara vode, bez vapna. Može li se bez straha rabiti to sredstvo?

G K. u D. (Slavonija)

Raztopina od 3 kilograma modre galice u 1000 litara vode bez vapna jeste sasvim lake naravi pa se s toga može rabiti za izravno škropljenja loza jer nemože lišću da nahudi. Bolje je ali rabiti bordoležku kašicu, bilo u jednom razmjeru ili u drugom, jer vapno, koje dolazi u bordoležkoj kašici ima svojstvo, da ublažuje žestinu modre galice, i da čini kašicu liepivu t. j. da se laglje hvata lišća.

B. Nova pitanja.

53. Molim vas, odklen bi mogao nabaviti velikih kokoših?

E. K. u B. (Mak. primorje).

54 Molim vam, imali dobar i siguran otrov sa žohare (crnice)?

M. G. u S (Hrvatska).

55. Preporučaju brašno od kostiju, kao hranu za marvu. — Molim vas, koliko se daje tog brašna pojedinoj glavi na dan, i kako se podaje?

L. V. u B. (Bosna).

56. Zecovi su mi nagrizli nekoliko voćnih stabala. Može li ovo imati štetnih posljedica za stabla? Kako da prepriečim te zle posljedice?

A. M. u T. (Istra).

☞ Odgovori na javna pitanja kao i nova pitanja, primaju se rado od svakoga, pa i ne bili predbrojnici.

Otvoreni dopisi "Gosp. Poučnika„

Predplatili su predbrojbu za tekuću godinu 1892.

P. n. čč. gg. Vidović F. — Lukić. A. — Antunović V. — Filipović K.

— *V. g Sabarić F. — Onih štrcaljka nemamo više u zalihi. Ako želite mozemo vam poslati jednu Vermorelku. Da ste nam zdravo?*

— *Sj. kr. Poštarski Ured - Budinšćina — Molimo vas javite nam tko je izplatio nalog Br. 80 od dana 16 vibnja 1892.*

— *V. g. Vinčić S, — Broj 7 poslali smo vam na novo. Za onu knjigu obratite se medjunarodnoj knjižari (A. Nani) u Zadru.*

— *V. g. Ivančević L — Škropite, škropite i škropite, neće te se pokajati.*

— *V. g. Atanasić S. — Knjigu „O uzgoju i njegovanju cvieća uresnog grmlja i drveća poslali smo vam. „Mane i bolesti vina" nema više, razprodano je cielo izdanje.*

— *V. g. Srišković A. — Azurin je jedna od toliko spojiva modre galice. Mi bi vam savjetovali da rabite modru galicu sa vapnom; naime 2 k/g modre galice i 2 k/g vapna u 100 litara vode.*

— *V. g. Bulić A. — Još nismo primili novac, za koji ste nam pred mjesec dana javili, da ste ga predali pošti. Deder reklamirajte, da nije gdje zapelo.*

— *V. g. Franić I. — Broj 5 i 6 i knjižicu duhan, poslali smo vam. Za ostalo pisat ćemo vam obširno.*

— *V. g. Čumbelić V. — Ovo je treća godina, da nam javljate, da će te podmiriti račun do malo dana, a mi još uvjek nevidimo novca. Ljudi se vežu za jezik......*

— *V. g. Ilijević O. S. — Onog sjemena mi nemamo, a za pravo nebi vas znali naputiti, odklen da ga nabavite; mi ćemo se razpitati, pa ako doznamo za izvor, javiti ćemo vam. Da ste zdravo!*

U ZADRU 1892. Brzotiskom Narodnoga Lista.

Godina XI. Izlazi na 1 i 16 svakog mjeseca. Broj 12

GOSPODARSKI POUČNIK

Obće blagostanje zavisi o blagostanju pojedinca a temelj blagostanju pojedinca, jest razboriti rad uz vještu uporabu nauke i izkustva.

Upraviteljstvo lista je u Velojluci

Predbrojba u *Austro-Ugarskoj* stoji 3 for. na godinu, u *Inozemstvu* 8 franakà na godinu. *Uvrstbe* plaćaju se 8 novč. po redku za prvi put, a svaki sliedeći put 3 novč. redak. *Cliché* računaju se 5 novč. po centimetru četvornom.

Upravitelj i Izdavatelj PETAR L. BIANKINI

Odgovorni urednik: NIKOLA ŠIMIC

Pisma, naputnice itd. itd. upravljaju se *Upraviteljstvu Gospodarskog Poučnika u Veluluku.* — Rukopisi se nevraćaju. Predbrojba je obvezna za godinu danâ, a izplaćuje se u Veluluku. Tko nepovrati prva dva broja obvezan je predbrojbi za godinu dana.

ZADAR, 16 Lipnja 1892. Ciena je listu 3 fiorina na godinu. VELALUKA, 16 Lipnja 1892.

Domaće sirarstvo.

U novije doba razmahalo se je pitanje o sirarskim zadrugam u svrhu, da se pridigne sirarski obrt.

Da li su takove ustanove za naše odnošaje, dokazat će vrieme; mi premda smo prijatelji svakog gospodarskog napredka, ipak sumnjamo, da bi kod nas mogle obstati više nego li dvi ili tri sirarske zadruge.

Obstanak sirarskih zadruga uzko je spojen naprednim marvogojstvom, i zrelоćom svaćanja koristi udruživanja, a naše stočarstvo je još na najnižem stepenu, a naš težak neshvaća koristi udruživanja, niti imade prama udruživanju onog povjerenja, koje narav same stvari zahtjeva.

Nije nam namjera, da kudimo naše težake. Naš narod žive raztrkan, osobito po zagorju; ima kadšto po sata hoda od stana do stana, a kad što više od sata od kraja na kraj sela. Takove obstojnosti nisu u prilog udruživanju, kako što ni to, da se blago jednako ne timari, da su pasmine raznovrstne, da se ljeti tjera blago daleko na pašu, i da preko sve godine nema mlieka.

Po našem mnienju, bolje je razviti domaći sirarski obrt, t. j. staviti svakog pojedinog težaka u mogućnost, da mlieko koje nam preteče, bude znao usiriti u dobre male sirce, koji se dadu lako čuvati i baratati.

Sirarske zadruge hoće puno mlieka, puno orudja, prikladne prostorije i vješta sirara, domaći sirarski obrt netraži drugo, nego da je gospodarica vješta sirenju i da pazi na čistoću; domaći sirarski obrt ne trebuje osobitih prostorija niti komplicirana orudja; kotlenicam ili loncem, su par prostih kalupa i par čistih ubrusa, može se napraviti izvrstnoga sira, kako u najprvim sirarnicam.

Naše stopanice su pametne i razborite, i rado se nauče, ako što mogu.

Naše je mienje, da bi najprije valjalo podučiti gazdara. Toj svrsi najbolje bi odgovorio jedan putujući učitelj, koji bi u svakom selu mogao držati pučka predavanja o mliekarstvu za gazdarice i zorno im pokazivati, kako se u kući su malo pomnje može priredjivati dobrog sira. —

Takav putujući učitelj morao bi biti obškrbljen sa par jednostavnih kalupa, nekoliko ubrusa, jednom kotlenicom i jednim jednostavnim tiskom, sve stvari takove, koje si svaki težak ili seoski samaržija može sam načiniti ili, koje si može svak sa malo novca nabaviti.

Župnici bi u takovim slučajevim bili pri ruci putujućim učitelјem.

Predavanja bi imala biti zorna i razgovorna, a imalo bi se opetovati kaživanje toliko puta, dok svaka pojedina gazdarica nebi stvar zapamtila i naučila.

Veći dio naših domaćih sira malo valjadu, jedino i samo radi toga, što su slabo i sa hrdjavim sirišćem usirena. Sva bi se pomnja imala posvetiti, da se gazdarice nauče priredjivati dobro sirišće i da se nauče dobro siriti.

U zagorskim predjelim naprednih država, sve se suvišno mlieko unovčuje na taj način.

Na Ordenam i Savevam nema gazdarice, koja nebi znala dobro siriti, isto biva u Savoji, gdje gazdarice priredjivaju glasoviti sir Reblochon Da neidemo dalje u briegovitim predjelim Kranjske i Koruške na Tartri i na Matri nemože se udati djevojka, ako nije vješta sirenju.

U svim tim predjelim, iz suvišnog mlieka priredjivaju gazdarice sir. To su obično mali siri od $^1/_4$ do $^1/_2$ kilograma težine, ali su tako obljubljeni u trgovini, da ih se razprodade, koliko ih se napravi.

Ako se dakle uzme u obzir nepovjerenje, koje naš narod imade prama udruživanju, ako se uzmu u obzir dalečine i sve druge potežkoće, koje bi kod nas sirarske zadruge susrele, svak će se uvjeriti, da uvježbanje seoskih gazdarica u sirenju jeste jedini put, po kojem se može dobro unovčiti suvišno mlieko i uputiti lako narod u jednu od toliko grana domaćeg obrta, koji je kod nas sasvim zanemaren.

Gdje su stradali vinogradi usljed proljetnih mrazova?

Piše **M. J. Dudan.**

Ako se malko prošetamo kroz vinorodne krajeve, gdje skoro svake godine u mjesecu travnju i svibnju vinogradi od mrazova stradaju, to evo što ćemo ove godine doznati.

Najviše stradaše zadnjih dana vinogradi *Francuzke.* Iz viestih koje stižu iz *Bordoležke, Burgonje, Roussilon-o* sreza *Gard-a,* doznaje se, da su tamo koncem travnja i početkom svibnja mrazovi ofurili sve vinorodne prediele i da su dosti kvara nanieli; u nekim nizinam je cieli ovogodišnji urod uništen.

U krajevih Lorene, Provence i Midi, mrazovi su samo malo štete nanieli, i to jedino u vinogradim u dolinam. U predjelu *Nantes* muškat je strašno ofuren, tako da će prirod biti veoma slab.

PODLISTAK.

Rodovitost pšenice u stara vremena i danas.

Od dana na dan čuju se tužbe, da oranice sve manje radjaju, da su izjalovile. — Kadšto tužbe idu tako daleko, da se čuje, da se je jedva sjeme izvadilo, ili, da se je sjeme podvostručilo. Srednjom se ljetinom računa, ako rodi 10 za jedan, a obilnom, ako rodi 20 za jedan, t. j. ako jedno zrno rodi 10 zrna ili 20 zrna.

Nije tako bivalo u stara vremena. U stara vremena se je držalo da je najbogatija ona zemlja, koja radja najviše žita, a danas se drži, da je najbogatija ona zemlja, kojoj je najviše razvijen obrt.

Ova promjena nastala je usljed toga, što je vrieme u velike olakotilo promet i prevozne puteve, što se daleko veće i prostranije površine zasijavaju žitijam, i što je novac stekao puno veću vriednost, nego li ju je prije imao.

Po Erodotu, oko Ninive u Babiloniji radjala je pšenica 200 na jedan, t. j. jedno zrno radjalo je 200 zrna; a u posve rodnim godinam radjala je pšenica 300 za jedan.

U Libiji, oranice, oko Cinipre, radjale su obilno pšenicom, kako što oranice oko Ninive.

U Palestini je radjalo 30 do 60 do 100 zrna za jedno zrno. U Etruriji 15 zrna je jedno. U Africi oko Bisacije radjala je pšenica 100 zrna za jedno, a kako Plinij pripovieda radjala je pšenica i 150 zrna za jedno.

Kato je zvao Siciliju *nutricem plebis romanae,* jer kako Plinio pripovjeda, na Leontinskim poljanam radjala je pšenica 100 zrna za jedno.

U Boetici (današnjoj Andaluziji) i u Egiptu, radjalo je 100 zrna za jedno.

Plinio pripovjeda, da jedan dvornik Cesara Augusta, poslao svome gospodaru 400 klasova, koji su svi nikli iz jednog samog zrna.

Jedan drugi dvornik poslao je Neronu 350 klasova niklih iz jednog samog zrna.

Ovakovih i sličnih slučajeva bilo je i više.

Primjetit će nam se, da i danas ima slučajeva, da od jednog zrna nikne više od 50 klasova; istina je to, ali dan danas ti slučajevi su posve riedki, a onda su bili česti i obični.

Zašto su onda zemlje bolje rodile nego li danas?

Jeli se onda bolje gojilo?

Sva je prilika! Sva je prilika da su stari bolje radili, nego li mi danas radimo, a nema dvojbe, da su imali bolje vrsti sjemena, i da su za dobar vrst sjemenja brinuli.

Istina je, da su se od onda zemlje izsisale, da su vremenom izjalovile, ali je bez dvojbe istina, da se hoće dobro sjeme, koje daje velikih klasova, sa puno redova, i dobro obradjivanje, ako ćemo da nam rodi.

Znanost nas uči, da zemlji valja povratiti barem onoliko, koliko se žetvom oduzme, a koliko se kod nas brine za gnojitbu? Kakav je gnoj, koji se kod nas rabi? Kakovo je sjeme, koje se sije? Koliko se brine za poboljšanje sjemena, bilo prebiranjem, bilo križanjem, bilo izmjenom sjemena?

Što se radi, da se lieči sjemenje od bolesti, koje kadšto unište ciele usjeve? Koliko je to gospodara, koji će mirne savjesti moći uztvrditi, ja sam zasijao dobro, pravo, jedro i čisto sjeme?!

Ako se dakle bude sijalo birano sjeme, ako se bude uvela redovita obhodnja, ako se bude njive gnojilo i stajskim i umjetnim gnojem, ako se bude temeljito i razborito obradjivalo rodit će nam oranice obilno, kako su i prije radjale.

Dan današnji je pak tim potrebito, da nam oranice obilnije rode, jer je usljed silne prekomorske konkurencije, samo kolikoćom i kakvoćom rodom moći odoliti neznatnim ciенama.

Usljed tih nesreća ciena je francuskim i algirskim vinim poskočila, a vinska trgovina se je od duga sna probudila.

Iz *Španjolske* nemamo potanjih viesti, ali koliko se razabire iz nekih dopisa, rek bi da su mrazovi mjeseca ožujka i travnja velike štete počinili u dolini Ebra, u Navarri, Aragoni i Peralti.

Iz *Italije* doznajemo, da su od mrazova stradali neki vinogradi Pjemonta, Lombardije i Mletačke, ali samo malo.

Iz *Ungarije* su viesti povoljne, jer ni vinogradi, ni voćnjaci nisu od mrazova stradali. Jedino se je u nizinama konstatiralo nešto malo kvara.

U *Dolnjoj Austriji* takodjer nisu mrazovi vinogradom ništa škodili, izuzamši u nekim nizinam.

Iz *Slezije* i *Assije* javljaju, da tamo mrazovi nisu mogli vinogradom škoditi, budući je vegetacija znatno zaostala.

U *Wirtembergu*, hladne noći od 14, 16 a osobito 22 travnja mnogo su škodile vinogradom u nizinama, tako da jedna desetina priroda propala.

U *Frankoniji*, držu da su mrazovi mnogo kvara počinili; nu pošto je vegetacija znatno zaostala, to se neda sada točno šteta prosuditi, ali se računa, da su dvie desetine priroda propale.

Iz *Badena* javljaju da starim trsovim mrazovi nisu škodili, samo kod mladih nasada, gdje je vegetacija bila dosta napredovala, nešto su malko loze stradale.

U *Palatinatu* dolaze viesti da se je u noći od 14 i 15 travnja vrieme naglo promienilo, i da je počeo snieg padati. Unatoč sniega vinogradi su malo stradali, jer je vegetacija u obće zaostala.

Znamo opet da ni u Hrvatsdoj, ni Slavoniji, ni Dalmaciji, ni u Istri mrazovi nisu nikakvog kvara počinili; jedino oluje, koje su okolo 20 i 23 travnja harale u srednjoj Dalmaciji, dosti su oštetile vinograde.

Crv grožđja.

Jedan od običnih i čestih neprijatelja loze jeste crv. Crva imade dvi vrsti, obično koji se znanstveno zove *Tortrix ambiguella* i izprugani, koji se znanstveno zove *Tortrix reliquana*. — Oba dvojica su veliki neprijatelji loze. Lepurice njihove su duge 5 $^{m}/_{m}$, a prvi imade izmedju raztvorenih krila 12 milimetara, dočim drugi imade 13 milimetara.

Obični crv, naime njegova lepurica jeste slamnato-žute boje, sa tamno smedjim prugam; drugi je hrdjast, plavkasto sivo mramornim. Obe vrsti živе i razplodjuje se skorom na isti način.

Lepurice, koje u proljeće izvale lete u jutro i u večer naokolo, te svaka snese 30 do 40 jajašca. Jajašca nese u resi. Crvići (upljuvci) koji izvale zapredu resu, pa glodjaju cvietne pupove, dok sve izbrste. Za vlažna vremena prave više kvara, jer mnogo pupova izgujije izpod paučine u kojoj je zapredeno, jer se u paučini više i dulje uzdrži vlaga.

Kad crvići (gusjenice) dorastu, zapredu se ili u istoj paučini ili na kojemudrago drugom dielu loze; ali ponajviše na lišću.

U srpnju ili kolovozu iz ovih kukuljica izvale lepurice, koje pak nesu jaja na zrnju grožđja ili na ozubinam. U kolovozu ili u rujnu imade dakle drugo pokolienje crva, koje pravi silnoga kvara na grožđju. Pojedini crv nezadovoljava se jednim zrnom, nego izjede više zrnja, a mnogi pregrizu ozubinu, pa pogine čehulja ili polovica grožđja, a kadšto i cio grozd. Crv nastavi svoj uništujući rad sve do jamatve, pa gdje je gusto lozje, ako je još nuzto vlažno vrieme i ako je gusto zrnje u grozdu, izgnije puno i puno grozdova.

Najsigurnije sredstvo proti ovom biću jeste utamanivati lepurice. Lepurice se najlaglje tamane, ako se u zemanu, kada oblitaju, metne izmedju loza plitica sa razvodjenom kvasinom. One su lakome na kvasinu, dolitaju do plitice, pa se u kvasini utope.

Krtica.

Krtici se ne posvećuje ni polovica pažnje, koliko je ona zaslužuje. Na mnogim se mjestim dapače progoni.

Krtica se hrani samo životinskom hranom, bilinsku ni da bi okusila. Ona ždere gliste, puževe, grčice, gusjene, žabe i miševe.

Krtica je jako proždrljiva životinja; već je proračunano, da ona svaki dan dvaput toliko težine pojede, koliko je sama težka. Svaki gospodar mora s toga u velike čuvati krtice. jer je neprocienjiva korist, koju one nanašaju gospodaru.

Istina je da kadšto izrujaju nešto zemlje, ali i rovanje težkim zemljam pomaže, a sve se to izrovana može u čas naravnati.

Po vrtovim može krtica svojim rovanjem dodijati, ali ju i u takovu slučaju nevalja ubiti, nego ju je bolje uloviti i pustiti u polje na oranicu ili voćnjak, gdje ona nemože nigda postati dosadna.

Krtica ljeti ruje plitkije, nego li zimi, jer se ljeti zareznici bliže površine zemlje nalaze nego li zimi; a krtici samoj ne mili se studen, pa se rado zimi drži u dubljim slojevim.

Krtica živе obično sama; vidi ju se u družbi drugih krtica samo za doba parenja.

Svoje gnjezdo si načini izpod žila kojeg stabla ili izpod kojeg kamena. Gnjezdo samo jeste umjetničko djelo, što se tiče poredaja hodnika i izloza.

Mlade goje više mjesecih, sve do kasne jeseni, a često ih ni zimi nezapušte. Ženska krtica izleže obično 5 ili 6 mladih krtica.

Kako se iz svega vidi, krtica je nedužna, a puno koristna životivnja, pa mi ponovno preporučamo, da se krtica što više štedi, i da se podupire njezin razvoj.

Gospodarsko orudje i strojevi za mirovanja.

Od svih vrsti orudja i strojeva razmjerno najmanje se rabi gospodarsko orudje i strojevi. Ono počiva dosti vremena, kadšto više mjeseci, prije nego li se rabi.

Ako ćemo, da nam jedan stroj ili orudje dobro radi, hoće se u prvom redu, da je od vrsti dobre, a onda da se znade s njim raditi, i da ga se znade čuvati; samo ako se na sve ovo dobro pazi može jedan stroj ili orudje trajno i dobro raditi.

Stroj i orudje ne samo što valja temeljito izčištiti poslje svake radnje, ali ga valja često pregledavati i čistiti za mirovanja. — Površno čišćenje i nečistoća samo kvari orudje i strojeve.

Strojevim valja izpráti kola i stalak, valja odstraniti svu prašinu, ostrugati sve blato, a osobito maz, jer stari maz prašinom tvrdi, pa kad dodje čisto ulje raztaplja ga i vodi u posteljice osih, koje se tim načinom puno brže izjedu.

Sve svjetle djelove gvoždja valja temeljito izčistiti i uljem namazati da ne hrdjaju.

Sastavljeno orudje i strojeve valja u komade raztavljati, pa svaki komad temeljito izčistiti, a onda opet sve složiti.

Ovom prigodom vidi se lako ako se je koji dio izkvario, pa se izpravi. Drveni djelovi se izčiste, a do potrebe iznova oliče i lakiraju.

Zimsko doba jeste najbolje doba za pregledavanje i čišćenje orudja i strojeva, jer se u to doba godine ima najviše razpoloživa vremena, i jer se na taj način sve pripravi za proljetnu radnju, koja je svakako najteža i najnapornija radnja.

Čim bude čistije i urednije orudje i strojevi jednoga gospodara, tim ćemu brže podpunije i savršenije teći svaka radnja.

Sredstva za čuvanie stajskog gnoja.

Stanjem i gnijenjem, izhlaplivaju iz gnjoja njegovi najbolji djelovi. Mora s toga gospodar nastojati, da se što moguće manje tih stvarih gubi, mora naime nastojati, da ih nečim veže; jer je gnoj tim bolji, čim više rečenih stvari u njemu ostane. Preporuča se mnogo stvari za čuvanje gnoja, ali sve te stvari nisu uspješne. U koliko su znanost i izkustvo dokazali od svih sredstava preporučenih i koje se preporučaju najbolja su: zemlja, superfosfatova sadra i kalieve soli, dočim ostala sredstva, kao sadra, brašno thomasovo itd., od slabe su vriednosti.

Zemlja prieči izhlapljivanje dušika, i tako silno da se posve malo ili ništa dušika izgubi; a gnoj čuvan sredstvom zemlje djeluje snažno i brzo. Ovakav gnoj prija osobito težkim i crničnim zemljam, koje netrebaju mnogo gnoja. Gnoj, koji se ima čuvati zemljom razastre se u slojeve, pa se dobro pogazi, a onda se po njemu razaspe zemlja u debljini od 15 do 30 centimetara.

Superfosfatova sadra prieči posve izhlapljivanje dušika, a samo djelomično gubitak ustrojnih sastavina. Ovakav gnoj sadrži obično puno salitrovine, te djeluje brzo oštro; ali može i štetno da djeluje, jer u njemu nije uzsliedila redovita i podpuna raztvorba ustrojnih tvari. Ovaj gnoj dobro djeluje u gladnim zemljam, koje imadu potrebu brže pomoći i ustrojnih tvari, daklen na težkim mršavim zemljam.

Gnoj je osobito bogat na fosfornoj kiselini, te je sadrži 5 do 7 postotaka u topivu, lako probavivu stanju. Izim fosforne kiseline sadrži ovakav gnoj do 60 postotaka sumporno kisela vapna.

Kalijeve soli prieče gubitak dušika i ustrojnih tvari, pa ovakov gnoj sadrži manje čipavca i salitrovine, nego gnoj koji je baratan zemljom ili superfosfatovom sadrom.

Ovakav gnoj djeluje polako, a za to baš jeste prikladan za lake tople zemlje, koje gnoj brzo troše.

Lakim lapornjačam, te pjeskovitim vapnenjačam najviše prija ovaj gnoj, jer rečene vrsti zemalja trebuju najviše kalijevih soli.

Sve vrsti kalijevih soli jednako su uporabive u ovu svrhu.

Kalijeve soli razsiplju se po gnoju na djubrištu, a ne u staji, i to svaki dan, dok se gnoj iz štaje izvede na djubrište.

Za zasipanje gnoja od jednog goveda računa se svaki dan $^{3}/_{4}$ do 1 $^{k}/_{g}$ kalijeve soli.

Naravski ni zasipanjem neda se gnoj dugo uzdržati, jer čim dulje leži gnoj na gnojištu, tim više gubi svoje snage.

Novije kušnje su dokazale, da se gnoj nesmje držati na djubrištu više od tri mjeseca dana, jer da gubi puno u snazi, i da ga nestaje u objemu. Najbolji je gnoj, koji poleži 6 do 8 nedjelja, koji se redovito polieva sokom, i koji se prekopava svako 8 ili svako 10 dana.

Pravila

Zemljištnog-Veresijskog Zavoda Kraljevine Dalmacije.

(Nastavak vidi broj 11 „Gosp. Pouč.“).

§ 47. Tražba zajma, ili ustupa koje ipotekarne veresije ima sadržati:

a) dokaz da je tražitelj vlastnik dobra koje nudi u ipoteku, i kadar obvezati se, a slučajno dokaznicu privole zanimanih, ili postignutog punomoćja na zajam;

b) izkaz teretâ ležećih na ipoteciranu dobru putem podnešenja izvadka zemljištne knjige, i osim toga dokaz da su bili podpuno podmireni državni porezi jur iztekli;

c) dokaz, putem izvadaka javnog poreznog ureda, prostorje i vrste obradjivanja poljskih imanja, kao i nametâ, kojima su obterećena; a kad bi se ponudile u ipoteku izključivo sgrade, dokaz rečenog ureda da li su iste podvržene razrednomu porezu ili drugčije podnešenje izjave najma posljednjih šest godina, na temelju koje bio je odmjeren najmovni porez;

d) dokaz da se sgrade ponudjene u ipoteku nalaze u dobrom stanju i da su osigurane proti požaru kod jednog Družtva, koje ima pravo na takova poslovanja u Državi, iliti ponudu na postignuće asikuracije u slučaju dozvole zajma.

§ 48. Ravnateljstvo je Zavoda uoblašćeno odbiti tražbu zajma bez da navede uzroke, pa i kad su bili redovito podnešeni svi potraženi dokazi i posvjedočenja; ali u takovom slučaju ostaje slobodno tražitelju ponoviti molbu preko istog Ravnateljstva, putem utoka, na zemaljski Odbor.

§ 49. U slučaju da se zajam udieli, zajmitelj ima:

a) dati sastaviti izpravu duga u smislu propisâ ovih Pravila;

b) isposlovati uknjiženje ove izprave i očitovanja izdâta od Zavoda, kojim isti naznačuje ovaj zajam kao jamčevinu za osiguravanje založnica;

c) prikazati kroz vrieme koje će mu se opredieliti, izpravu upisanu ujedno sa izvadkom zemljištnika, koji da posvjedoči razred veresija. Kad se to obsluži, biti će zajmitelju izdano založnice.

Sve dokaznice tičuće se zajma, i slučajne odreke prednosti, privole, punomoćja itd., moraju se redovito ovjeroviti.

IX. *Osobita posebna prava Zavada.*

§ 50. Dozvoljene su Zavodu sliedeće polakšice:

1. Iznimke od obćih propisa zakonâ o odredbinam na pravne posle, izprave, spise i

uredovne oprave udieljene zavodima bavećim se veresionim poslima zakonom 10 srpnja 1865 Drž. Zak. List Br. 55 Čl. II i III i zakonom 14 prosinca 1866 Drž. Z. List Br. 161.

2. Iznimke od obćih sudbenih zakona, pripadajuće zavodim, koji se bave vjerovnim poslima, po odredbi c. k. državnog Ministarstva i onoga pravde od 28 listopada 1865 Drž. Zak. List Br. 110.

X. O upravi.

§ 51. Ravnanje i nadziranje Zavoda Zemljištne-Veresije pripada Ravnateljstvu, Odboru zomaljskom i zemaljskom Saboru.

§ 52. Ravnateljstvo upravlja poslima i imanjem Zavoda i zastupa ga prama trećim.

Sve se opreme Ravnateljstva vrše podpisom Zavoda (§ 2).

Proglasi Zemljištno-Veresijskog Zavoda eda dobiju zakonitu krjepost, moraju biti učinjeni u zvaničnom Listu Dalmacije, i slučajno u službenom Listu Bečkom.

§ 53. Ravnateljstvo sjedi u Zadru, i sastoji:

1. iz jednog plaćenog Ravnatelja;
2. iz četiri upraviteljna Viećnika koji imaju dva zamjenika;
3 iz jednog plaćenog Tajnika

Sabor, po predlogu zemaljskog Odbora, odlučuje imali se i u kojoj mjeri ustanoviti nagrada Viećnicim i Viećničkim zamjenicim za pristup na sjednice.

Ravnatelja i Tajnika imenuje Sabor zemaljski, i oni su zemaljski činovnici.

Četri upraviteljna Viećnika i dva zamjenika bira Sabor zemaljski za sav saborski rok, i ostaju na upravi dokgod novi Sabor ne imenuje druge.

Mogu biti na novo izabrani.

Zemaljski Sabor opredieljuje koji će izmedju Viećnika zamjeniti Ravnatelja, kad bi ovaj bio zapriečen.

Ravnatelj i Tajnik kao zemaljski činovnici, polažu običajnu zakletvu službovanja, a upravni Viećnici polažu svečano obetanje pred zemaljskim Odborom, da će saviestno izpunjati svoje dužnosti u interesu Zavoda.

Kad bi koji od članova iztupio iz Ravnateljstva prije nego mu izteče rok, Sabor će zemaljski imenovati novog člana putem izbora pri svojem najbližem zasjedanju.

§ 54. Službu Ravnatelja, upraviteljnog Viećnika, Zamjenika i Tajnika nemože obavljati nijedan član Odbora zemaljskoga.

Službenu nagradu Ravnatelja, i plaću Tajnika utanačuje Sabor, na predlog zemaljskog Odbora.

§ 55. Ostal. činovnici i poslužitelji zavise od Ravnateljstva.

Odbor zemaljski, na predlog Ravnateljstva, opredieljuje broj prvih i drugih, preinačuje ga i dieli zvanja.

Ravnateljstvo može pozvati na svoje sjednice jednog pravnika savjetujućim glasom. Njegovu će nagradu utanačiti Odbor zemaljski, sačuv prije Ravnateljstvo.

§ 56. Ravnatelj predsjeda sjednicam i njemu pripada vrhovno Ravnateljstvo ciele uprave.

On prima uredovne dostave za Zavod, dieli poslove i referate, sazivlje sjednice Ravnateljstva, ima pravo, toliko svojevoljno koliko na zahtjev dvaju drugih Viećnika, dostaviti jedan posao na riešenje Odboru zemaljskomu, i može u svoju odgovornost, kad mu se uzčini shodno, poprimiti predsjedničke mjere u svim onim slučajim, u kojim se nebi nametnule obveze Zavoda.

§ 57. Upraviteljni Viećnici, i Zamjenici u slučaju potrebe, dužni su prisustvovati sjednicam, primati se referata, glasovati o predlozim njima podnešenim, pregledati na zahtjev Ravnatelja blagajnu i crpiti obaviesti.

Nijedan član Ravnateljstva nesmije glasovati u onim slučajevim u kojim su zanimani on ili osobe u čijoj pravdi nebi mogao biti nesumnjivi svjedok u smislu gradjanskog postupovnika.

Tajnik je dužan riešavati tekuće posle, doznačene mu referate, sastavljati zapisnike sjednicâ, i pripravljati za opremu zaključke sjednicâ.

Savjetujući pravnik zastupa Zavod u prepirnim slučajim, i podnaša mnenja, koja se od njega traže.

Kad bi se on našao u odnošajim naznačenim u drugoj stavci ovoga paragrafa, treba ga zamjenuti.

Ravnateljstvo ustanovljuje, potvrdom Odbora zemaljskoga, pravilnik za nutarnju upravu posala, glede djelokruga pojedinih poslovaća, i glede pravca koji se ima sliediti.

Svaka promjena u rečenom pravilniku biti će podvržena odobrenju zemaljskog Odbora.

Ravnateljstvo će urediti, uz odobrenje zemaljskog Odbora, pravilnik za poslovnice (§ 2) kojima biti će glavna svrha da primaju tražbe za zajmove, da ih pregledaju, da zaištu eventualna dopunjenja i da ih dostave Zavodu uz svoje mnenje.

§. 58. Da jedan zaključak postane krjepostan, potrebita je prisutnost Ravnatelja, ili mu zamjenika, i barem dvaju upraviteljnih Viećnika.

Zaključci primaju se većinom glasova; u slučaju da bi broj glasova bio ravan, odlučuje glas predsjednika. Dotični zapisnici moraju biti podpisani od svih učestnika.

Obvezni spisi Zavoda moraju biti podpisani od Ravnatelja i od dvajuh upraviteljnih Viećnika. *(Sliedi).*

SVAŠTICE

Hranivost i tečnost jaja. Prije se je mislilo, da jedno jaje ima toliko hranivosti u sebi, koliko $^1/_4$ funte mesa, u novije se doba vjeruje, da je hraniva vriednost jednoga jajeta, jednaka hranivoj vriednosti jednog komada govedjeg mesa, kako jaje. — Točno istinita neće biti ni jedna tvrdnja ni druga, nego će istina stati u zlatnoj sredini. Pasmina znatno odlučuje na veličinu i tečnost jaja. Ali tečnost ne zavisi, samo od pasmine, nego i od hrane. Kokoši koje živu na paši, davaju mnogo tečnija jaja, negoli jaja kokoši, koje živu u kokošinjaku. — Čim je paša sočnija i miomirisnija, tim su i jaja sočnija i mirisnija. Hranjenje zareznicim, imade takodjer velikog upliva na tečnost jaja. Kokoši, koje se hrane plievi i krumpirim davaju jaja slabe tečnosti, a isto su tako slabe tečnosti jaja kokošijuh, koje se hrane u kokošinjahu. Čim se kokošim u kokošinjaku daje više zelenih trava, tim su jaja tečnija.

Močenje ovčijeg gnoja. Poznato je, da se ovčiji gnoj odveć brzo raztvara, a to ide na štetu njegove dobrote. Raztvorbu ovčijeg gnoja obustavlja se močenjem t. j. polievanjem gnoja vodom. Koliko da se ovčiji gnoj polieva, to zavisi od hrane i stelje. — Ako se ovčiji gnoj svake nedjelje polieva, onda je dosti za gnoj svake pojedine ovce 5 litara vode. Ali ako je gnoj visoko naslagan i leži već duže vremena, onda se hoće razmjerno više vode, skorom dvaput toliko, koliko smo naveli. — Ako se gnoj posiplje kalijevim solim ili superfosfatovim brašnom, onda manje gnije, a još manje gnije, ako se svake nedjelje redovito posiplje, pa se nuzto uzdrži dosti vlažan.

Da krumpiri ne klicaju. Poznato je da krumpiri o proljeće počmu klicati, a takovi krumpiri nisu više dobri za hranu. Klicanje krumpira može se prepriečiti, ako se krumpiri sumpore. U tu svrhu ili se dobro osumpori vas prostor, u kojemu se krumpir nalazi, ili se krumpiri metnu u jedan badanj, pa se sumpore na isti način, kako se vino sumpori. Osumporeni krumpiri ne klicaju lako, a kad se kuhaju nećuje se ni tek ni mirliš po sumporu, jer je to sve u kori.

Čuvanje sira. Obično čuva se sir u ulju, premda se svakome ne mili onaj tek što sir dobije po ulju; drugdje običavaju sir drugčije čuvati. Umoči se sir u dobru vinsku kvasinu, onda ga se zamota u krpu, koja je dobro bila namočena, pa onda izašeta u dobro osoljenoj vodi, koja se je istodobno bila dobro zapaprila. Drugi čuvaju sir na sliedeći način. Namoče ga u rakiju, pa ga onda zamotaju u krpu, koja je takodjer namočena u rakiju. Ovo močenje i omotanje valja svaki drugi dan opetovati. I ako je sredstvo dobro, ali je i skupo!

Jeli bolje sijati novo ili staro sjeme od povrtlina? Vrtlari se još uvjek prepiraju, dali je bolje sijati novo ili staro sjeme. — U pitanju odlučuju razni odnošaji, a znanost nije još izrekla svoju. Ono što se znade i što se je prokušalo jeste, da mnoge vrsti sjemena, daleko su bolje klicave u drugoj, trećoj i četvrtoj godini, nego li u prvoj.

GOSPODARSKE VIESTI.

Eto je na izmaku prvo polugodište, a izplatom predbrojbe ide da nemože gore. Još malo ovako, pa se neda napred. Molimo sve one, koji nam duguju tekuću ili zaostalu predbrojbu, kako što i one koji nam duguju za bilo što drugo, da svoje račune što prije izravnaju, jer ćemo inače bit prisiljeni udariti u druge diple.

Uprava „Gospodarskoga Poučnika“.

* *
*

Gosp. I. Gutunić prekupio je vinsku trgovinu od gosp. L. Fontana u Beču. — Gosp. Gutunić će raditi odsleu za svoj račun i razprodavat će svakovrstna dalmatinska vina, te ulje i ostale proizvode.

* *
*

Mnogi su držali, da je šala pitanje povlastice za uvoz vina, koji daje trgovački ugovor Italiji, ali je ta šala postala zbiljom. Ne samo, ali naša država nije mogla ni to izposlovati od Italije, da ju Italija obznani šest mjesecih prije nego li će se poslužiti povlasticom; dapače Italija neće da održi obećanje zadano, da će tri mjeseca prije Austro-Ugarsku obznaniti. Nečudi nas ništa! Počmi puštati susjeda preko dvorišta, postat će gospodar dvorišta! Bučani iztjerat će kućane! Na sastanku, kojeg je držao u Rimu od 16 do 22 svibnja taljanski „Consiglio d'agricoltura“, u kojemu je sudjelovao novi ministar Lecava, izmedju ostalog zaključio je: „Na predlog grofa Giusso zaključeno je jednoglasno, da vlada što prije provede ugovor Švajcarskom i razpravljalo se je o shodnosti bezovlačenog uvedenja klausole na vino; što je takodjer primljeno jednoglasno“. — Na temelju ovog zaključka u tajnoj sjednici od 3 tek. mj. lipnja primila je taljanska komora klausulu o trgovačkom ugovoru Italije i Austrije sa 181 proti 63 glasa. Ministar Elena je po tom izjavio da vlada misli uvesti klausulu danom 20 t. mj. Za tim jd primljen zakon, kojim se za najviše pogodujuće narode, obaluje carina na vino na 5 franaka 75 centima. I ovim je dovršeno! Vidit ćemo što će naša vlada učiniti, da nadoknadi ogromnu štetu, koju će trpiti Dalmacija s ove nepromišljene stavke ugovora.

* *
*

Mildew (peronospora) se je već na mnogim mjestim pojavio, i to skorom svudi na onim mjestim, gdje ga je lani bilo. Nema još snage, jer ljetos vlada neobična suša, ali je ipak red redovito i obilno škropiti. Nego škropljenje neće mnogim da ide u glavu. Škrope poslje nego li se je bolest pojavila, a neće da razume, da onda škropljenje ne pomaže. Bilo je ljetos nešto maće (luga = oidium), nego i toga malo, ali se je svudi za vremena i obilno posumporilo. Najviše tužbe čuje se ljetos na crv i na druge zareznike.

* *
*

„Sifoniju“ hvale sada, kao jednu od najboljih štrcaljka za škropljenje loza protiva mildewu (Peronospora). Ona radi pritiskom zraka, i nema u unutarnjosti nikakovog mekanizma, pa nije lako moguće da se pokvari. Štrca jako sitno, pa s toga puno prištedi na tekućini. — Ovih Sifonija štrcaljka nabavlja se preko gosp. M. J. Dudana iz Zagreba, a ciena je svakoj strcaljki fior. 32 novčića 50 a. v.

* *
*

Za nagradjivanje na medjunarodnoj izložbi koristne marve u Beču, koja će se obdržavati t. g. 1892, darovalo je N. V. kralj jedan zlatni service za kafu; nadvojvoda Albrecht i Franjo Ferdinand zlatne nagrade, a grad Beč fior. 500.

* *
*

U Magjarskoj zakupila je vlada 300 hektara pašnjaka u bregovitim predielim, te tu goji čiste briegovite pasmine goveda, koje su potrebite za poboljšavanje domaćih pasmina.

* *
*

Oni koji žele do godine prisustvovati medjunarodnoj izložbi u Chicago, neka se prijave predsjedniku izložbenog odbora gosp. R. Isbary u Beču. Ovo je potrebito, e da se uzmogne za vremena opredieliti potrebiti prostor.

* *
*

Neki W. Person, koji je umro u Cahavbi u Alabama, ostavio je u oporuci, da mu baštinici imadu podignuti spomenik od sira.

* *
*

Odpadci, koje Parižki stanovnici svakog dana na ulicu bacaju vriedni su 50.000 franaka. S timi odpadci hrani se svaki dan više od

20,000 duša, izim toga unovčuju se drugčije kosti, vlasi, hartija, krpe platnene, suknene i svilene, staklo itd.

* *
*

Rek bi, da su dobro djelovale nagrade, koje je francuzko ministarstvo ustanovilo za one svilogojce, koji su pri uzgoju svilaca i predenju uveli nove sustave. Ove nagrade idu zatim, da podignu produkciju svile u Francuzkoj, e da se ona rieši Italije.

* *
*

Mjesto kulturnog inžinira za Dalmaciju podielio je zemaljski Odbor gosp. K. Musaniću.

* *
*

Hrvatska zemaljska vlada izdala je naredbu, kojom tumači svrhu, u koju dieli nagrade za pošumljivane Krasa.

* *
*

Višem šumarskom državnom izpitu prikazala su se bila četiri kandidata, od kojih su trojica usposobljena za samostalno vodjene šumarske struke.

* *
*

Od svih zemalja u Evropi, Bosna i Hrcegovina su najbogatije šumam, jer šume zapremaju 51 postotak ciele površine.

* *
*

Nastojanjem vlade Sjedinjenih država, dosad je prijavljeno za izložbu u Chicago 2000 vrstih pšenice, 5000 vrstih raži, 1000 vrsti zobi, 3000 vrsti ječma, 1500 vrstih kukuruza i 300 vrstih heljde; a svaka vrst nosi tumač gdje uspjeva, koju vrst zemlje i podneblja ljubi i kako radja.

* *
*

Zastupničkoj kući u Beču prikazan je dne 21 svibnja zakon proti širenju plućne pošaline kod goveda. Najvažniji članak tog zakona naredjuje, da se odmah poubijaju sva bolestna goveda.

* *
*

U Magjarskoj nastoji vlada podignuti peradarstvo. Sve su ratarnice dobile nalog da goje perad, i vlada ih je obškrbila dobrim pasminam, a poljodjelske zadruge dobile su poziv, da nastoje podupirati razvoj peradarstva, a da će im vlada biti pri ruci i sborom i tvorom. —

Pitanja i odgovori „Gosp. Poučnika".

A. Odgovori.

53. Molim vas, odklen bi mogao nabaviti velikih kokoši?
E. K. u B. (Mak. primorje).

Za pasmine velikih kokoših obratite se na Josipa Günthera u Beču. On ima nekoliko gojilišta kokošiju u I kotaru Tezetthoffstrasse broj 6. I kod Krapeka u Karlovcu, ima kokoših velikih pasmina.

54. Molim vam, imali dobar i siguran otrov sa žohare (crnice)?
M. G. u S (Hrvatska).

Za temeljito utamanjenje crnica hoće se uztrajna rada, jer izim što odrasle, valja utamaniti i leglo. Buhač je izvrstno sredstvo proti crnicam, ali valja svaki dan izmesti i izgoriti poubijane, pa onda opet posuti buhačem. Ovaj postupak je dosadan i skup, a leglo nemože se da se utamani. Leglo se najlaglje tamani antipudrinom. U luknjam gdje je leglo crnica saspe se malo antipudrina, pa se luknje začepe. Antipudrin razvija žestok, zagušljiv vonj, i poubija sve crnice. Kad se rabi antipudrin, a da njegov učinjak bude bolji i podpuniji, zatvore se i prozori i vrata dotične prostorije.

55. Preporučaju brašno od kostiju, kao hranu za marvu — Molim vas, koliko se daje tog brašna pojedinoj glavi na dan, i kako se podaje?
L. V. u B. (Bosna).

Svake su godine češće tužbe, da je blago sve slabijeg kostura, i da je kostobolja i kostolomlje češće. Slaboća kostiju jeste uzrok to što oskudieva fosforno kiselim vapnom, koje im daje čvrstoću. Razni mogu biti uzroci, radšta kosti oskudievaju fosforno kiselim vapnom, a glavni su: kad se mladi ne hrane mliekom, nego umjetnim izrukam, u kojim je fosforno kiselo vapno odveć topivo, mjesto da čvrsti kosti, slabi ih. Kad se blago odveć hrani korenjačam i drugim krmivim, koja oskudievaju fosforno kiselim vapnom. Kad se blago hrani odveć slamom ili sienom, koje je raslo na zemljam, koje oskudievaju fosfornom kiselinom i vapnom. I sieno sa odveć vlažnih, močvarnih i tresetnih zemljišta, oskudieva fosfornim i vapnenim solim. Ako je životinja bolestna, uslied česa se iz tiela izlučuje preko mjere onih sastavina, koje su potrebite za redovitu tvorbu kostiju. Sve se neprilike od slabosti kostiju, koje mogu da nastanu s ovih ili s drugih razloga, dadu prepriečiti i odstraniti redovitim hranjenjem koštenim brašnom. — Koštenim se brašnom, tim sigurniji uspjeh postigne, čim je košteno brašno bolje Koliko koštenog brašna, da se dade jednoj životinji, to zavisi od veličine njezinoga tiela. Velikim životinjam podaje se 20 grama, manjim 10 grama, a mladim, koji još sisaju 2 do 4 grama na dan. Naravski ovo je obće pravilo, a pri odmjeri kolikoće ravna se gospodar sam napram razvoju i dobi životinje I kakvoća hrane znatno upliva na kolikoću koštanoga brašna, kojeg se imade podavati životinjam. Krma, koja potiče sa vlažnih livada ili koju su kiše izprale, ili je blatava, takova hrana oskudieva fosfornim i vapnenim solim, pa valja blagu davati više koštanog brašna. — Uz koštano brašno hoće se krepke, zdrave hrane, jer se hoće, da se i ostalo tielo kriepi u istom razmjeru u kojem se kriepe kosti, a fisiologička funcija se tim načinom u velike olakoćuje. Koštenim brašnom nevalja pretjeravati, jer se je u novije doba izkušalo, da ako se s puta daje koštenog brašna više nego što li ga tielo trebuje, i što ga može probaviti, da onda djeluje štetno po zdravlje.

56. Zečevi su mi nagrizli nekoliko voćnih stabala. Može li ovo imati štetnih posljedica za stabla? Kako da prepriečim te zle posljedice?
A. M. u T. (Istra).

Zečevi prave štete, ili nagrizavanjem i luštenjem kore, ili brštenjem pupoljka i grančićâ. Veća je šteta nagrizivanjem mladica i brstenjem pupova, jer zecevi češće rade ili da se nahrane ili iz obiesti. Ogrizine zeceva po znadu se po tom, što su ravne, kao da su nožem odrezane, a i koru grizu zecevi isto tako oštro i lušte ju po dužini stabla. Najviše štete prave zečevi na mladim voćnim stablim, jer osakate i prieče u razvoju. Posljedice su tim gore po stablo, čim je ono mladje, a i od načina, kako zec zagrize, posljedice su veće ili manje. Odgrize li zec vrh, onda su posljedice najgore, jer stablo izostaue u svojem razvoju. Dok se opazi da su zecevi stabla nagrizli, hoće se odmah pomoći i lieka. Ako su vrh nagrizli, onda valja stablo oštro pokratit, da iznova bujno tjera, ako su pupoljke izbrstili i koru nagrizli i oluštili, onda valja rane oštrim nožem izgladiti, pa onda namazati voćarskim mazom, da što prije zaraste. Najbolje se je ali braniti od zeceva, a to nije baš trudno. U tu svrhu priredi se smrdljivi maz, kojeg zecevi nemogu da podnose, a koji stablim ni najmanje ne hudi. — Takav maz priredjuje se, kako sliedi: Uzme se 125 grama Asa foetida i raztopi se u toploj vodi, onda se pomješa su 8 do 9 litara već smrdljive govedje krvi i sa nešto govedje balege. Dan kašnje namažu se stabla ovim mazom, do one visine, doklen može zec doseći Maz se uporablja na suho i za suha vremena, a kad se jednoč posuši, nemože više, da ga voda izpere.

B. Nova pitanja.

57. U jednom ozidanom vinogradu pojavila se je velika množina malih puževa balavaca, koji su sve izbratili. Izim u tom vinogradu i u jednom susjednom vrtliću nema inače amo takovih puževa. Potvrdila se je bojazan, da bi se mogli silno razmnožiti i sve uništiti. Molim koji je najbolji otrov protiva njima? Kako se najlbolje tamane?
O. N. (Vinodol).

58. Odklen se nabavljaju najbolje vrsti sjemenja! Odklen dobrog sjemena od morskog kupusa, buraka, cvikle, seradelle?
D. A. u S. (Kaštela).

59. Kako se goji morski kupus, kako seradella?
D. A. u S. (Kaštela).

60. Molim jesu li tikve i koštice od višanja, zdrava hrana za svinje. Na koji se način čuvaju za dulje vremena jedne, na koji druge?
D. A. u S. (Kaštela).

61. Jeli istina, da su japanežki kesteni rodniji od naših, a da mu je plod bolji i tečniji?
F. K. u D. (Bosna).

☛ Odgovori na javna pitanja kao i novapitanja, primaju se rado od svakoga, pa i ne bili predbrojnici.

Otvoreni dopisi "Gosp. Poučnika„

Predplatili su predbrojbu za tekuću godinu 1892.

P. n. čč. gg. Gojković S. — Burger I. — Gutunić I. — Vlatković L.

— *V. g. Mihotić V. — Vaša cienjena predbrojba podmirena je do konca lipnja t. g. 1892.*

— *V. g. Aljinović D. — Ona objava radi tiska spada po cieniku. Javite koliko puta, da se priobći.*

— *V. g. Grubišić I. — Lani smo vam još pisali, da one košare nismo primili. Neka vam gosp. E. Oliva kaže po komu nam ih je poslao i kada? Mi ih nismo primili.*

— *V. g. M. Ferenčić. — Vaš se upravitelj lako vadi. Recite mu, da ćemo mu na sudu dokazati, što je istina.*

— *V. g. Gvozdanović S. — Knjigu „O uzgoju i njegovanju cvieća" poslali smo vam ukupno sa brojem 5 i 7. Azurin nemožemo vam preporučiti, jer neznamo, kako djeluje.*

— *V. g. Vidović S — Broj 6 poslali smo vam po novo. I ostalo će se sve urediti, samo malko uztrpljenja.*

— *V. g. Gutunić I. — Služimo vas odmah. Jeli još tamo gosp. F.?*

— *V. g. Ilijević N. — Čudno je to, da ste za nekoliko mjesecih mrtvi, a za nekoliko živi, i da ste baš mrtvi onda, kad je red plaćati.*

— *V. g. Koščenac A. — Knjižicu „Duhan" poslali smo vam. Uzmite Vermorelku, one su najbolje. Da ste nam zdravo!*

— *V. g. Bogdan T. — Broj 23 i 24 od lanjske godine poslali smo vam na novo. Nije se vriedno obzirati na one budaleštine. Hoće se znanja i poznanja za moć pisati o onako ozbiljnim pitanjim, a Bog je dozvolio mnogim da se nauče pisanju, jer je znao, da psanjem budaleština neće ni huditi ni koristiti.*

— *V. g. Valečić M. — Neznamo vam reći koja je ciena. Adresu tvornice poslali smo vam. Pišite ravno u T. — Da ste zdravo!*

U ZADRU 1892. Brzotiskom Narodnoga Lista.

Godina XI. Izlazi na 1 i 16 svakog mjeseca. Broj 13

GOSPODARSKI POUČNIK

Obće blagostanje zavisi o blagostanju pojedinca a temelj blagostanju pojedinca, jest razboriti rad uz vieštu uporabu nauke i izkustva.

Upraviteljstvo lista je u Velojluci

Predbrojba u *Austro-Ugarskoj* stoji 3 for. na godinu, u *Inozemstvu* 8 franakâ na godinu.
Uvrstbe plaćaju se 8 novč. po redku za prvi put, a svaki sliedeći put 3 novč. redak. *Cliché* računaju se 5 novč. po centimetru četvornom.

Upravitelj i Izdavatelj PETAR L. BIANKINI

Odgovorni urednik: NIKOLA ŠIMIĆ

Pisma, naputnice itd. itd. upravljaju se *Upraviteljstvu Gospodarskog Poučnika u Veluluku.* — Rukopisi se nevraćaju.
Predbrojba je obvezna za godinu danâ, a izplaćuje se u Veluluku.
Tko nepovrati prva dva broja obvezan je predbrojbi za godinu dana.

ZADAR, 1 Srpnja 1892. Ciena je listu 3 fiorina na godinu. VELALUKA, 1 Srpnja 1892.

Što da se radi s našim vinom?

Piše **M. J. Dudan.**

Nazad četiri godine bio sam u ovom listu napisao nekoliko članaka pod naslovom „Naša vinska trgovina“, u tim sam člancima upozorio dalmatinske vinogradare i vinotržce kako se dosadašnja vinska trgovina neće na dugo moći uzdržati, da je ona posve efemerne naravi. — Žao mi je što se odveć brzo ovo moje nagadjanje obistinjuje. Ne samo što će Francuzka odslen unapred sve manje naših crnih vina trebovati, jer svoje vinograde sredstvom amerikanskih loza uzpostavljuje, ali nas mnogo veći udarac čeka iz Italije.

Taljanski parlamenat već je glasovao zakon, *da se upotrebi po nas nesretna clausola od fior. 3:20 carine na hektolitar vina*, te će počam od 20 lipnja uz tu nizku carinu dolaziti taljanska vina u našu državu.

Neka službeni listovi kažu što mu drago, tko dobro poznaje odnošajé vinske trgovine u Italiji i našoj monarkiji nema dvojbe, da će carina od fior. 3:20 a hektolitar biti svakako od velike štete za Dalmaciju, Istru i južni Tirol, jer u svim tim pokrajinam od vinograda žive preko polovina cielog pučanstva.

Ja sam nazad četiri godine upozorivao dalmatinske vinogradare, da osvoje Njemačka tržišta sa boljimi vini, osobito stolnimi, nu žalibože nitko nije to uradio, pa sada već ako se i počme, imamo da svladamo veliku talijansku utakmicu.

Dok su Italiji zatvorena bila Francuzka tržišta t. j. od skoro 4 godine, družtvo talijanskih vinogradara i talijanska vlada, nisu štedili ni truda ni troška da proture svoja vina u Njemačku; tako da dan danas u skoro svakom gradiću njemačkog carstva obstoje škladišta talijanskih vina i to ne za rezanje, nego dobrih pitkih stolnih vina; tim će sada veoma težko biti, da se prokrči put našem vinu. U Engležkoj je Italija takodjer nastojala da udomi svoja vina, ali rek bi nije još polučila znatnih uspjeha, nasuprot u južnoj Americi iztisnula je Italija mnogo francuzkih vina tako da je prosječno u južnu Ameriku prodavala 290.000 hektolitara vina na godinu. Napokon u Švicarskoj uslied nizkih ciena talijanska vina iztisnuše naša, tirolska i magjarska vina.

Našim vinom u zadnje doba bijahu najpovoljnija tržišta Dolnja Austrija (Beč), Magjarska, Češka, Štajerska, i donekle Hrvatska i Slavonija, sad pak uslied carine od fior. 3:20 i kod ovih tržišta oćuti ćemo talijansku utakmicu. Što dakle da našim vinom radimo?

Mi smo dugo o tom razmišljali, te obzirom na razne okolnosti, evo što držimo da je za Dalmaciju najuputnije.

Prije svega mora biti prva briga svih mjerodavnih krugova naše zemlje da se nastoji priredjivati pitkih stolnih vina bilo crvenih, bilo bielih, u tomu jedino leži budućnost i sjegurnost naše vinske trgovine. Bog nas je obdario tako izvrstnim grožđjem, da možemo svakako boljih stolnih vina priredjivati, nego li Italija. I doista, mi smo lanjske godine imali prilike pri jubilarnoj izložbi u Zagrebu da kušamo skoro iz svih krajeva Dalmacije razna vina, i našli smo da osobito sa naših otoka naime: Visa, Hvara i Korčule, i iz Brača veoma dobrih crvenih stolnih vina ima, koja vina nius odviše jaka, a nekoja i sa malo kiseline.

Po našem sudu dobro stolno crveno vino, koje može naći velike prodje u cieloj našoj monarkiji i u Njemačkom carstvu, mora imati boju crvenu poput rubina, biti posve bistro, ljubko, sa dobrim mirluhom, te prosječno sadržavati: 9 do 10% vinovice u objamu a 0·58 do 0·62% ukupne slobodne kiseline, i 2·2 do 2·5% suhog izvadka (estratto secco).

Naši su *opoli* nasuprot nikakove boje, sadržavaju 12 do 13% vinovice, a 0·46 do 0·56 ukupne slobodne kiseline, a suhi izvadak prekoračuje im gornje granice. Dakle prama tomu neka naši vinari priređe stolna vina. Gori pomenuti tip vina morao bi se vavjek naći pripravan u velike količine, da se uzmogne kroz cielu godinu istom vrsti poslužiti mušterije, jer u tom poglavito leži uspjeh trajne trgovačke sveze. Budući se je zadnjih godina poslalo u Beču, Pragu, Brnu, Gracu, Trstu, Rieci, Ljubljani, Zagrebu i u sva veća ili manja trgovišta naše monarkije, mnogo *trpka crna vina* i za direktni konzum, to se je stanovito obćinstvo pokvarlio baš ukus o našem vinu, te većina drži da ako vino iz Dalmacije nije veoma trpko, crno i jako da to nije *pravo dalmatinsko*. I u tom pogledu treba nastojati da se ovi krivi nazori izprave. S druge strane nemožemo prešutiti okolnost, da osobito za Magjarsku i Hrvatsku kupuje se skoro devet desetina crnog i bielog dalmatinskog vina, za direktni konzum, a to sve iz *Rieke*.

Da ta vina, koja ravno iz Rieke dolaze nisu čisto *pravo dalmatinsko vino*, imali smo

PODLISTAK.

O izbielivanju povrća i o liečivosti povrća.

U naravi je od povrća samo ono lišće žuto ili bielo, koje nije dozrelo ili doraslo. Jedino kod glavatih kupusa i kod ločike glavatice a pa da je struk dorasao ostaje unutarnje lišće bielo.

Izkustvo je dokazalo, da je izbieljeno povrće mnogo mekše nego li zeleno, a mnogi su se osobito po gradovim namečili izbieljenom povrću, pa su izgubili posve tek na naravno povrće.

U izbielivanju povrća, pretjerava se danas, kako i u mnogo čem drugom; ipak mora se iskreno priznati, da izbielivanjem neke vrsti povrća ne samo da bivaju mekše, ali bivaju mnogo tečnije.

Izbielivanju je svrha, da se odstranjenjem sunčana svietla preprieči redovitu tvorbu lisnog zelenila, e da povrće bude žuto biele boje, a mekše i tečnije.

Rečena se svrha podpuno postizava ako se izbieliva štrbku, ločiku svezulju, morski kupus, selen, kardi i slična.

Umjetno izbieliva se povrće na više načina. Običnim način jeste privezati lišće skupa, tako da izvanjsko lišće po sve zakrili unutarnje i odstrani od upliva svietla, ili se pak povrće zatrpa zemljom. Ovaj se način rabi ponajviše za selen i za kardunu.

U današnje su doba napredni vrtlari najviše izbielivali povrće time, da ga pokriju loncima, koji su navlaš za rečenu svrhu gradjeni. Lonci štite povrće od sunca pa ono izbieli.

Za izbielivanja povrća valja paziti:

a) da se izbielivati smiede samo ono povrće, koje je doraslo i dozrelo za porabu;
b) odveć mlado povrće nesmje se izbielivati, jer tako pregujije;
c) Staro povrće, postane bielo, ali izbielivanje nemože da mu povrati onu mekost i tečnost, koje je ono staranjem izgubilo a koje doraslo povrće imade;
d) povrće, koje se izbjeliva mora biti posve suho, jer u vlažno ili mokro povrće lako pregnjije.
e) izbielivanje nesmje da traje više od 10 do 14 dana, jer se inače povrće zaduši ili nasilno tjera.

Liečivost voća

Malo se pozna i cieni liečivost voća, premda je ona velika i od neprocienjive vriednosti.

Grožđje, osobito crno, jeste od velike hranivosti, pa ga liečnici preporučaju oslabljebim i sučijavim.

Za grožđjem dolaze praskve (vojke), koje nesmjedu biti prezrele, a najbolje djeluju, ako se jedu iz jutra na tašće.

Hrdjava probava lieči se narančom.

Ako se za više dana zasebice na tašće u jutro pojede jedna naranča, lieči se hrdjava probava.

Kuhane jabuke su izvrstan liek za djecu, i kuhanim jabukam može se prištediti mnoge liekarije.

Sok od patlicana (rajčica, pomidoro) jeste izvrstan liek za bolesti jetara i crieva; a sok od dinje (ljubenice) izvrstan je liek za bolesti bubregâ i raznih groznica.

Sokom od limuna u toploj kavi lieči se izvrstno i brzo glavobolja.

Sok od malina ili malinovača ukuhana sladorom, jeste izvrstno sredstvo proti kašlju.

Sok od bielih murava ukuhan sladorom, takodjer je izvrstno sredstvo protiva kašlju, osobito ako se uzme u večer toplom vodom.

Prošušene jagode (fragola) izvrstno su sredstvo proti rujbam (geloni), koje se jednostavno postavi na rujbe.

Izim voća pak velika je i neprocieniva vriednost raznih trava. Ali nije naša zadaća danas razpravljati o liečivosti trava i povrtlina.

Mi preporučamo svakoj gazdarici i svakoj majki, da voće i voćne sokove, koliko može uporablja za liečenje, jer i moderna medicina sve više naginje na naravne liekarije.

prilike više puta ovdje u Zagreb osvjedočiti se; dapače većinom se ta vina nudjaju i prodaju po 2 do 3 fior. hektolitar jeftinije nego li u Dalmaciji!! To je siguran dokaz, da to nije solidna trgovina, proti kojoj bi svakako dalmatinski vinogradari i vinotržci morali prosvjedovati i preuzeti najozbiljnije korake, da se ta *švindlarija* u zametku uguši.

Što sam rekao za Rieku, vriedi isto za Trst, na cislajtanskim tržištim.

Što se *bielih vina dalmatinskih* tiče nema dvojbe, da bi ova mogla biti *donekle* spas naših vinogradara, a evo zašto: Hrvatska i Slavonija troši skoro izključivo biela vina, i to lagana vina. Još god. 1886 Hrvatska i Slavonija producirala je 1.592.000 hektolitara vina, a uslied filoksere i peronospore neproducira sada nego stopro 650.000 hektolitara, a ova će se količoća kroz desetak godina još umanjiti. *Kranjska* je kupovala biela vina u Hrvatskoj a i susjedna Štajerska. U Magjarskoj se takodjer troši više od polovine bieloga vina, a produkcija je usljed filoksere sve manja. Dolnja Austrija (okolica Beča) takodjer je dosta biela vina trošila, a kupovala ga je u Magjarskoj. Dakle eto po Dalmaciju prilike da se bielim vinom okoristi, tim više što Italija bielog vina pravi posve malo. — Vinogradari u Dalmaciji moraju nastojati da sve bielo grožđje napose beru, i da mnogo crnih nasada sa bielim izmiene; jer će na taj način proizvadjati više bielog vina.

Što se tiče priredbe bieloga vina, na žalost moramo konštatovati, da dobar dio vinogradara nezna priredjivati bielo vino. — Naša biela vina imadu veliku manu da nisu biela nego *smedjo-žuta*. Prava boja bielog vina mora da je jasno zelenkasto-žutkasta (kô slama). — S druge strane su sladkasta i premalo kisela a odviše jaka.

Doduše je istina da svimi timi manami kroz lanjsku jamatvu kupovaše Madjari naša biela vina po 18 do 24 fior. hektolitar, nu zašto da opet naša vina služe tudjincu kao surovina, kojom priredjuje dvostruko toliko vina kojeg prodaje po 25 do 30 fior. hektolitar.

Ja sam lanjske godine neka biela dalmatinska vina sa otoka Hvara analizirao i našao da imadu 12½ do 13% vinovnice u objamu, a 0·6₂ do 0·7₂% slobodne kiseline i 2·25 do 2·53 po % suhog izvadka, dočim vina koja se u Magjarskoj i Hrvatskoj na malo po 50 novč. litar toče, sadržavaju popriečno: 8½ do 9% vinovice u objamu, i 0·75 do 0·82% slobodne kiseline, a samo 1·75 do 1·83% suhog izvadka; razlika je prama cieni veoma u prilog našem vinu. — Obična biela vina koja se u Hrvatskoj i Slavoniji najviše troše i toče po novč. 30 do 36 litar, sadržavaju prosječno: 6·8 do 7·8% vinovice u objamu i 0·69 do 0·80% slobodne kiseline, a 1·5 do 1·6% suhog izvadka. Takovih vina mogla bi Dalmacija mnogo i uz jeftinu cienu priredjivati, pa tim naći preko Velebita i u Magjarskoj velike prodaje.

Dalmatinskim vinogradarim da se izbave iz prieteće krize, nepreostaje drugo, nego praviti lagana pitka biela i crvena vina, kojim će sigurno moći osvojiti poglavita tržišta naše monarkije, a donekle i Njemačke.

Pokušaj lovljenja spugâ sa roncima.

Mlado tršćansko ribarsko družtvo; koje je prilično razgranjeno i u našoj Dalmaciji, ne prestaje razvijati svoju djelatnost na korist razvitka ribarskoga obrta. Kako se razabire po njegovom izvješću o četvrtoj glavnoj družtvenoj skupštini, i prošaste je godine ono poglavito nastojalo da podupire i raširi gojenje oštrigâ, da prouči najbolji način ribaštine na tunje, da ispituje gojitbu jastogâ i da znatijem svotama uzdrži lov koralje. Ove je godine uz ostalo pak obratilo svoju pažnju i na razboritiji način lovljenja spugâ. U tu svrhu dobavilo je družtvo u Parizu kod *Société anonyme des spécialitées mécaniques Réunies* najbolju vrstu odjeće za ronce, takozvanu *Scaphandre Denayrouze*, skupa sa šmrkom za tjeranje uzduha na tri stapala, koji zapada 1500 fior.

Dne 10 t. m. napravljen je prvi družtveni pokušaj lovljenja spugâ na obali dalmatinskoj.

Pošto Krpanjci od vajkada spuge love uz istarsku i dalmatinsku obalu, te su oni najbolje obavieštеni o položajima, na kojima spuge najbolje uspjevaju, uzelo je družtvo za svoje pokušaje uz parobrodić pomorske vlade „Life-boote“, još i dvie krpanjske ladje sa vieštijem spugarom Gjurićem i trojicom krpanjskih momaka. Krpanjci su u 24 sata dobriem sjevernjakom dojedrili do Korčule još dne 9 t. m., a u večer istoga dana stigao je parobrodić pod zapovjedi kap. An. Buića, starogradjanina, činovnika lučkog ureda splitskoga. Iste one noći o ponoći stigoše Lloydovim parobrodom iz Trsta družtveni blagajnik gosp. Pavk, Stjepan Nikolić pomorski kapetan i lučki podkapetan u Trstu u družbi sa gosp. Iv. Kossel-om upraviteljem ribnjačkom pokušališta Berlinskog akvarija u Rovinju, strukovnjakom podmorske flore i faune. Oni dovedoše sobom i tri mlada ronca, izvježbana gojenca c. k. vojene mornarice. Kao znanstvenog člana mjesnog ribarskog povjerenstva, pozvaše i mene sobom rečena gospoda, te se oko 8 sati u jutro dneva 10 t. m. otiskosmo sa parobrodićem „Life-boote“ iz Korčule put Račišćâ. Bijaše oblačno nebo, a more uzbibano samo laganijem sjevero-zapadnjakom, poglavitijem vladajućim vjetrom tjesna Korčulanskoga. Namjera nam bijaše u onaj dan da pokušamo lov na spuge kod Račišća i u blizini Veleluke. Parobrodić je za sobom vukao dvije trpanjske ladje. Oko 9 sati stigosmo baš prama selu Račišćim. Tu se parobrodić usidri ne daleko od kraja na zapadnoj strani račiške luke. G. Nikolić, g. Kossel, ronci. Krpanjci i ja prekrcasmo se u ladje, i odvezosmo se k zapadu oko 100 metara daleko od parobrodića oko 30 m. od kraja. U povećoj ladji je bila sva rončeva sprava. Jedan od ronaca, na oko najjači, navlači na sebe najprije debelo suknenu odjeću. Zatim kroz vrat široke, od jednog komada, odjeće od debela platna prevučena kaučukom, uvuče noge do bedara. Njegovi su drugovi medjutim otvorili škrinju, u kojoj je krasan šmrk za tjeranje uzduha; namjestili rucelje i kola za okretanje, ulili slatku vodu u šuplje strane škrinje za hladjenje stroja i za izvedenje neprodušnosti sisaljke; namjestili manometar, koji po pritisku morske visine na kaučukovu odjeću, mjeri u metre, po naročitoj skazaljci, dubinu morsku u kojoj se nalazi ronac; pokvasili su kaučukovo prstenje za stiskanje rončeve odjeće na kraj rukavâ; privili su kraj 60$^m/_m$ duge, a oko 4$^c/_m$ debele kaučukove cievi uz otvor na škrinji, kojijem uzduh prelazi iz šmrka u ciev i u rončevu odjeću; oprali su stakla na bakrenoj rončevoj kacigi i pregledali su na njoj zalistak za ispražnjivanje suvišnog vazduha. Tad podiže ronac obe ruke okomito uzgor, a drugovi mu uhvatiše kaučukovu odjeću za vrat, te ga s njom podigoše u vis tako da on zapadne u nju do vrh glave; spusti ruke, provuče ih kroz vrat odjeće u njezinu prostranu šupljinu, te ih pruži u rukave, i protjesne ih silom na dvor, jer su rukavi kao što i nogavice pri kraju tako uski, da uprav pristaju uz bilo gole ruke. Sad obuče kaučukove visoke crevlje sa deblim olovnim poplatima, a drugovi mu uz ovrat odjeće pristaviše i pritvrdiše prstenast komad poput jarma od debele kože, a na grudi i na ledja mu objesiše i pritvrdiše po olovnu debelu ploču tešku cienim oko dvanaestak kilograma. Uvukoše mu kroz vrat odjeće debele suknene gaće te mu ih smotaše okolo ramena da mu budu štitom protiv žuljanja, što no bi mogla da prouzroči teška kaciga. O bok ladje objesiše male ljestve na 3 – 4 stepena, tako uredjene, da mogu visiti ponešto odaljeno od ladje. Ronac podiže težke svoje noge i stupi na ljestvu uronivši noge u more do krstinâ. — Uhvati se rukama strane ladje i prigne glavu, na koju mu drugovi natakoše okrugljastu mjedenu kacigu sa dva staklena okrugla zatvorena prozora široka u premjeru oko 9$^c/_m$ sa svake strane, a sa otvorenim malo širjim okrugljem prozorom sprieda pričvrstiše kacigu uz jaram i pritvrdiše mu i privise kraj kaučukove cievi na kacigu. Mal' to ne zaboravih kazati, da mu nakon navlačene kaučukove odieće, drugovi tvrdo pripasaše širok pojas i vezaše ga oko pasa konopćićem za dizanje i za medjusobno razumievanje, te mu navlačiše kaučukove prstene na tila. Tu uhvatiše dva krpanjska momka okretati polagano kolima šmrka, da se ronci uvjere dali sprava dobro dieluje, a vidjevši očito da puše uprav ka' mjeh u vignju, zatvoriše na kacigi i treći spredni prozor stakleni, a ronac se otjesne od broda i padne na uznak u more. Ćuvši ga puhati kao dupina (dok mu se kroz zalistak na kacigi izmicaše suvišan vazduh iz kaučukove odjeće) i razmetat se rukama dok dohvati mrežastu vrećicu, što no mu je drugovi dobaciše, pa onda vidjevši ga nakon 7 – 8 treuutaka, tonuti u morske dubine, čisto me zazebe pri srcu, i iskreno sažalih rončevu sudbinu. Ima on, istina, oko pasa pripasan naročit nož, da se uzmogne braniti od morskih nemani, ima kaučukovu ciev za primanje uzduha, ima konopac po kojemu se može da javi drugovima u slučaju pogibelji, ali . . . ali ipak gledajuć onu ciev o kojoj mu visi život kao o tankoj niti Parkinoj nije moguće da ne predaš za rončev obstanak. Dok je ronac u moru bez prestanka treba sprava da radi i da mu dobavlja uzduh za disanje. Nego pošto je Denayrouze-ova sprava posve dobra, to roncu i vrlo laganijem kretanjem dolazi obilje uzduha, pa treba da ga pušta kroz zalistak na kacigi, te vidiš okomito nad njim gdje se podižu mnogobrojni mali ili kao naranča veliki mjehurići uzduha, koji sve to veći bivaju što se više približavaju morskome površju jer se smanjuje pritisak morskoga stupa na njih. Po tiem mjehurićima zna se gdje se nahodi ronac, pa se po tim i upravlja ladja nad njim, premda se može razumiti i po položaju konopca i cievi. Kad je ronac stupio na dno morsko biljеžio je manometar 15 metara Tad se je on uputio bio k zapadu istomjerno s obalom. Nakon 10 časova nahodio se je na 24 metara dubine, a nakon još malo časova bio je na 25 met. dubine. Nakon 33 časa podmorske šetnje javio se je konopcem da stanu dizati vreću. Digoše vreću a nakon ukupnih 35 časova vrati se i ronac na površinu. Najprije mu odviše i odalečiše iz kacige spredne staklo. U vreći bijaše donio četiri komada velikih spuga slabe vrsti (*Chalcospongia spinosula*), te jednu veliku žutu tvrdu spugu sastavljenu od tankih kao svila kremenitih iglica (*Geodia gigas*). On i sam očitova, da je odmah poznao, po napuku primljenom, da ono nisu dobre vrsti spugâ, ali da ih je iznio, da pokaže kako takovih ima na morskomu dnu veliko množtvo. Dobre se spuge poznaju po tom, što se zadrievši im noktom površinu oćuti se meka, otkrije se liepo žuto i gusto nutrnje tkanje; a pokušavši ih raskinuti suprotstavljaju velikih otpor, dočim se slabe vrsti lako kidaju, a ispod zadrtine pokazuju svoje rjetko i slabo nutrnje ustrojstvo. Ronac je onako oblačen pri strani ladje počivao oko pô sata, te je oko 50 met. dalje k zapadu, na 20 met. daljine od kraja, opet zaronio u dubinu. Kad je dohvatio dno, manometar je pokazivao 20 met. dubljine. Šetajuć se tako dalje k zapadu išao je sve dublje i dublje te se do malo nahodio na 29 i do 30 met. dubine. Nakon 45 časova izašao je po drugi put iz mora. U vreći je donio dva komada dviju različitih vrsti spuga slabe vrsti (*Hircinia muscarum* i *H. spinosula*), a dvije plemenite i dobre spuge (*Euspongia officinalis*) jednu veliku kolik dosta velika kruška a drugu okruglastu sa 12 $^c/_m$ u promjeru. — Donio je još i prazan veliki spuž (*Dolium galea*), na kojemu se bila nastanila babuška (*Chiton suleatus*) i dvije tri različite vrsti madreporâ. Ronac je pripovidao da je uzprkos znatnoj dubini od 30 met. primao silnu količoću uzduha, te se često nije mogao da uzdrži ni na nogama nego ga je uzduh podizao nogama uzgor. Pitao sam ga dali je more studeno u dubini, a on mi je kazao, da je sada u dnu ugodno, nego da je preko zime studeno.

Ovim se je pokušajem dokazalo, da se roncima mogu da hvataju liepe i nerazdrte spuge i na znatnijoj dubini samo gdje ih ima. Krpanjci, koji hvataju spuge ostvinama, nemogu da uzgledaju niti da nahode spuge u dubini većoj od 12 met. ili najviše 14 met., dočim mogu ronci da ih hvataju i na dubini od 14 met. do 40 met. Uporabom ronaca moći će se dakle ukorististi i eksploatovati najmanje dvostruko veći prostor nego li je onaj što su ga ukoriščivali Krpanjci. Druga će od ronaca ta korist biti, što oni rukama fataju spuge, te ih vade neoštećene, dočim ih Krpanjci većim dielom kidaju i razdiru ostima, čim gube prevelik dio svoje ciene u trgovini.

Onaj dan se nije moglo kušati u Velojluci, jer je zapuhao posli podneva jak sjeverozapadnjak, te smo s parobrodićem stigli do Blatske luke Prigradice, i tu ostavili Krpanjce sa ladjama i spravom, a mene je ostala družba dopratila sa parobrodićem u Korčulu.

Liepo sam se taj dan zabavio u prijateljskom i prijaznom družtvu gg. Nikolića i Kossela, pa mi je ugodna dužnost izraziti im najsrdačniju falu i trajnu blagodarnost.

Oni će još za 7—8 danâ nastaviti svoje pokušaje na otočiću Šćedru, oko otoka Hvara, Brača i na drugim mjestima dalmatinske obale, a stalno se nadam, da će brigom ribarskoga družtva biti objelodanjeno i dotično izvješće, koje će biti samo na korist lovljenja spuga na našim obalama.

U Korčuli o Sv. Antunu Padv. 1892,

F. Radić.

Pravila

Zemljištnog-Veresijskog Zavoda Kraljevine Dalmacije.

(Nastavak vidi broj 12 „Gosp. Pouč.").

§ 59. Zemaljski Odbor vrši nadziranje nad upravom posala, pregleda postupak u smislu Pravila Ravnateljstva. i sudjeluje s ovim upravi nekih važnjih posala.

§ 60. Odbor zemaljski posluje osim slučaja naznačenih u Pravilim:

I. Kao nadzirateljna vlast:

a) odobrenjem poslovnog reda Ravnateljstva, potvrdjenjem preinaka u istom, i odobrenjem pravilnika za poslovnice (§ 2);

b) razpolažući da mu budu podnešene periodične izkaznice o stanju pojedinih zaklada, kao i ciele uprave, pregledajući bar dva puta na godinu knjige i blagajnu Zavoda, osobitim obzirom na redovitost ipoteka, na izdavanje i amortiziranje založnicâ;

c) odlučivanjem na utoke proti neobsluživanju obveza poprimljenih po Zavodu (§ 26), i na utoke radi nedozvoljenih zajmova (§ 48);

d) potvrdjenjem dozvolâ na zajmove preko svote od fior. 500, ili na procjembe izvan redno izvršene po nalogu Zavoda (§ 44),

II. Kano Vlast pregledajuća:

a) zasvjedočenjem na svakoj založnici, putem podpisa Predsjednika Odbora zemaljskoga ili mu zamjenika i dvaju zemaljskih Prisjednika, da je ista bila izdana na temelju ipoteke, po pravilu postignute;

b) izdavanjem Ravnateljstvu potvrde o redovnosti postupanja pri zamjeni jedne vrste založnicâ sa drugom, o ustupu starih ili pokvarenih za nove u slučaju amortizacije.

III. Kao Vlast odlučujuća:

a) utanačenjem broja činovnikâ i poslužitelja, naimenovanje istih (§ 55);

b) odlukom dali se ima taknuti pričuvna glavnica (§ 8); tako isto odlučuje;

c) dali se ima označiti postupanje kojega se treba držati pri vučenju na sreću, ili glede pribave potrebitog novca na odkup založnicâ koje se imadu skoro vući (§ 21);

d) imadu li se zavesti poslovnice;

e) dali se imadu predložiti Saboru zemaljskomu promjene u Pravilim ili razpust Zavoda (§ 63); i

f) kad mu Ravnateljstvo dostavi koji posao na riešenje (§ 59).

U slučajim navedenim pod III *a), f)*, trebaće pozvati na dotičnu razpravu kod Odbora zemaljskoga Ravnateljstvo o zakonitom broju (§ 58), i jedino sa izvjestujućim glasom.

§ 61. Vrhovni nadzor vrši Sabor, kojemu Odbor zemaljski podnosi godišnje izvješće, o tečaju uprave Zavoda, prikazanjem računâ, i jedne izkaznice o stanju založnica postignutih ipoteka, i pričuvne zaklade. Kad postignu potvrdu zemaljskog Sabora, ti će računi i izkazi biti proglašeni.

§ 62. Državnoj upravi pridržano je pravo po zakonim istoj pripadajuće nadziranja nad Zavodom.

Zadaću namienjenu u zakonu 24 travnja 1874 Br. 48 vladinom povjereniku vrši zemaljski Odbor.

XI. O preinaci Pravilâ, i razpušta Zavoda.

§ 63. Promjene ovih pravila, kao i razpust Zavoda, moći će sliediti jedino putem zaključka žemaljskog Sabora odobrenog po previšnjoj odluci.

Kad bi se pokazao shodan ili potrebit razpust Zavoda, Odbor zemaljski, saslušav prije mnenje Ravnateljstva (§ 60 III *e)*, podnieti će predlog Saboru zemaljskomu, koji kad bi se odlučio na razpust, ustanovit će i način izvedenja.

XII. O prelaznim odredbam.

§ 64. Zemljištno-Veresijski-Zavod započeti će svoje djelovanje danom na to opredieljenim u cieloj Dalmaciji, to jest toliko u onim poreznim Občinam, gdje zemljištne knjige budu već redovito ustanovljene, kao i u ostalim, gdje se takove knjige ne budu još redovito uvele.

(Sliedi).

SVAŠTICE

Kako da se svinje obrane od trakavice i trikina? Lug, preporuča se kao izvrstno sredstvo za obranu svinja od trakavice i trikina. U tu svrhu uzme se čistog drvenog luga, pa se svake nedjelje pomješa svakom krmčetu puna šaka luga u hranu. Na ovaj način hrane se svinje od rečenih bolesti, a ako su već napadnute t. j. bolestne, onda im se svake nedjelje 3 do 4 puta pomieša u hrani po puna šaka luga (pepela). Pepeo ne hudi ni najmanje svinjam, niti im poremeti probavu, a brani ih i od drugih bolesti, kao što je bedrenica itd. „B."

Proti promuklosti. Da se katarhalne promuklosti riešiš, uzmi svake ure jednu običnu kašiku vrcanoga meda. Nepomogne li ovo jednostavno sredstvo već prvi dan, tada pridodaj medu žumanjka i bademovog ulja. Na kašiku meda ide jedan žumnnjak i za 3 do 5 novčića bademovog ulja. Ovo je najbezazleniji, ali i najbolji liek proti promuklosti. „B."

Uši kod goveda, nisu obične, ali se često s nemarnosti gospodareve pojave i nastane se na čupici, na vratu i okolo rogova. Da se blago rieši te nemani valja one tvrde guste dlake odrezati, pa namazati uljem od repice. — Radi toga valja ovo mazanje opetovati dva do tri puta nakon 2 ili 3 dana. Mazati valja dobro, da ulje prodre do kože.

Više sječke nego siena. Opetovane kušnje kod vojske dokazale su, da je za konje sieno manje vriedno negoli siečka od slame. Kad se je konjim podavalo više siena, a manje slame, opažavalo se je, da se oni znoje i pri manjoj radnji, te da se posve lako izmaraju, dočim kad im se je podavalo razmjerno više siečke od slame, onda su bolje radili, i nisu se znojili. Isto tako povoljno djeluje na konje povećavanje zobi napram sienu. Kad se konjim daje više zobi a manje sjena, i nakon naporne radnje vraćaju se u staju posve suhi.

Gnjijenje u klijalištu. — Poznato je, da u proliće razsad lako gnjije u klijalištu. To se prepisuje uplivu konjskog gnoja, kojeg se rabi u klijalištu. — Ovo gnjijenje razsada može se preprieči, ako se po konjskom gnoju nabaca lišća, a onda tek zemlje, jer lišće rek bi, da ne dozvoljava tvorbu gljivica, koje prouzrokuju gnjijenje.

Čuvanje obuće. Postoli, čizme i druga obuća, koja se ima dulje vremena čuvati, prije nego li se pospremi valja ju natrati suknenom krpom namočenom u terpentinskom ulju. Terpentinsko ulje ne samo da uzdrži dobro kožu, ali ju čuva od miševa i drugih zareznika.

Gorke bajame izvrstan su otrov za kućne miševe. Tko nije već imao napasti kućnim miševim, osobito u starim kućam, gdje se razplode, da im nemožeš odoliti. Proti miševim najizvrstniji otrov su gorke bajame. One se izsjeckaju na komade, pa se oslade t. j. pospu se sladorom, jer je slador jedina meka, kojoj kućni miševi nemogu da odole. — Ovi osladjeni komadi gorkih bajama razbacaju se po kutovim kuće; da miševim budu pri ruci. Miševi ih pojedu pa poskapaju, jer je amigdalin gorkih bajama žestok otrov za kućne miševe.

Priredjivanje čepova za staklenice. Glavna je svrha jednog čepa od pluta, da nepropustno začepljuje staklenicu; a da čep uzmogne takav biti valja ga prirediti. U tu svrhu drže se čepovi za nekoliko satih u raztopinu od pô litre vode, 15 grâma hladetine i 24 grama glicerine ugrijane do 41 ili 48° C, pa se onda posuše i rabe. Čepove, koji imadu da odole kiselinam i drugim kemikalijim valja zasititi smjesom od 2 diela vaseline i 7 dielova parafina ugrijanih na 40° C. —

Gospodarske Viesti.

Tuže se s raznih strana, da premda je bilo liepo ostalo maslina, da se sada tribe s reda. Rećbi, da je uš uzrokom, da masline odpadaju.

* *
*

Gdje se već poželo, tuže se, da u klasju nema puno zrnja, i da je odveć lako; a gdje se još nije poželo ili se žanje, tuže se, da je puno klasja ostalo u gaćam. Sve prepisuju suši.

* *
*

Viesti o vinogradim su dobre. Resa se je izčistila, a ploda ostalo ne loše. Gdje su tanke zemlje tuže se, da vinogradi nenapredaju, kako bi valjalo, jer da ćute sušu. Drugi se tuže na lug (maću, oidium) i na palac, a tužbe su na mildew posve riedke. Ljetos se još nije nigdje snagom pojavio Otok Hvar je krupa (grad) posjetila, i neka su mjesta znatno oštećena.

* *
*

Primili smo zahvalnošću „Izvješće o dielovanju slavonskog gospodarskog družtva u g. 1891" i „Pripovjedke za puk" od C. Grubera. Ovo je druga knjižica družtva „Pučka knjiga".

* *
*

Kako doznajemo iz pouzdana izvora, talijanci su svojim vinom već poplavili Tršćansko i Riečko tržište. Čujemo dapače, da spremaju velikih pošiljka za tržišta u unutarnjosti carevine. —

* *
*

Na medjunarodnoj smotri uzgojnih i koristnih govedjih pasmina, koja će se obdržavati budućeg rujna u Beču, biti će izložene sve tirolske govedje pasmine u čistokrvnim primjercim, i to od svake pasmine sedam glava. Montavunska pasmina biti će takodjer zastupana čistokrvnim primjercim, a tako isto i mnoge Švajcarske pasmine. Po svemu, što se dosad vidi može se suditi, da će ova smotra biti jedna od najboljih medjunarodnih smotra goveda.

* *
*

Magjarsko ministarstvo za poljodjelstvo ustrojilo je naredbenim putem zemaljsko poljodjelsko Vieće, kojemu je predsjednik sam ministar, a koje će imat da razpravlja i da rieši razna gospodarska pitanja.

* *
*

Carinarski uredi primili su nalog, da budu korentni u odpremaju izkaznim za predmete, koji se šalju na izložbu u Chicago, i da pri tom postupaju suglasno naredbi c. k. min financija od 9 studenoga 1854 Br. 19201.

* *
*

Vlada poslala je trgovačk m i obrtničkim komoram zakonsku osnovu, kojom se ograničuje takozvana prelazna razprodaja (girovaghi). Dozvole za takove razprodaje u jednome mjestu mogu se samo privolom obrtne oblasti. — Dozvola može se samo za tri mjeseca podieliti uz pristojbu od 2 do 30 fiorina u manjim mjestim, a mjestim od preko 50,000 duša uz pristojbu od 5 do 50 fiorina.

* *
*

Na bečkom glavnom skladištu bila je koncem travnja pohranjeno 234,290 *q.* žitarica i 53,539 *q.*, što vinovice, što ulja, sladora i druge robe. —

* *
*

Godine 1891 proizvelo se na cieloj zemlji 275,581 tona bakra, napram 196,615 tona u g. 1890. Proizvodnja bakra raste od godine na godinu. Najviše bakra proizvadjaju Amerike, onda Španjolska, Japan i Njemačka u novije doba nezaostaje ni Australija.

* *
*

Iz Trebizonde izvedeno je lani 17,472,000 *kg* liešujaka, i to najviše za Marsilju i Trst. Na licu mjesta prodaje se jedna turska centa od 56 *kg* po 64 do 66 piastara, ali su liešnjaci u lupinam.

* *
*

U rujnu t. g. obdržavat će se u Budimpešti veliki pčelarski kongres Austro-Ugarskih i Njemačkih pčelara.

* *
*

U svibnju t. g. obdržavana je skupština pčelarske podružnice u Valpovu, na kojoj je g. S. pl. Kos čitao „O bolestih pčela", a gosp. F. Kralj držao je praktično predavanje iz pčelarstva —

* *
*

Kako generalni konsul Austro-Ugarski u Zurigu izvješćuje, lani (1891) uvedeno je iz naše države u Švajcarsku 72,500 *Hl* vina manje nego li predlanjske godine, premda je Švajcarska sbog slabe ljetine uvela 163,000 kvintala vina više, nego li predlani. Italija nas je protjerala iz Njemačke iz Švajcarske, a sad će i sa domaćih tržišta.

* *
*

Kako se taljanska vlada brine za svoje vinogradare, dokazati će najbolje sliedeći podatci, koje vadimo iz zadnjeg izvješšća tal. ministarstva trgovine. Godine 1891 izvedeno je iz Italije 1,179,192 Hl vina, dakle 243,414 Hl više nego li 1890, koje se je godine izvelo samo 935,778 Hl.

Evo kako to ide:

Izvedeno godine	1891	1890
u Švajcarsku	444,314 Hl	273,955 Hl
u Južnu Ameriku	207,594 „	282,376 „
u Njemačku	146.537 „	100,150 „
na Maltu	126,478 „	98,412 „
u Sjev. Ameriku	62,867 „	58,013 „
u Afriku	58,562 „	55,420 „
u Raznim zemljam	44,002 „	23,010 „
u Francuzku	33,524 „	23,409 „
u Austro-Ugarsku	30,231 „	17,608 „
u Ingležku	24,086 „	22,825 „

* * *

U Francuzkoj ustrojilo se je družtvo „Union catholique vinicole“ u svrhu da prekupljuje i prodaje vino kršćanima.

Pitanja i odgovori „Gosp. Poučnika“.

A. Odgovori.

57. U jednom ozidanom vinogradu pojavila se je velika množina malih puževa balavaca, koji su sve izbrštili. Izim u tom vinogradu i u jednom susjednom vrtliću nema inače amo takovih puževa. Potvrdila se je bojazan, da bi se mogli silno razmnožiti i sve uništiti. Molim koji je najbolji otrov protiva njima? Kako se najbolje tamane?
O. N. (Vinodol).

Puži, kad se puno razkote mogu napraviti velike štete, i gotovo sve izbrstiti, kako gusjenice, ali je teško da postanu obća rana, a proti njima se je mnogo laglje boriti, nego li proti drugoj nemani. Što u mjestu i okolici nema takovih puževa, to znači, da nisu domaći i da su slučajno uvedeni kakovim stablom ili drugom bilinom. Puževi se laglje razplodjivaju, gdje imade zidova i gomila, jer u luknjam nalaze zakloništa i gnjezde se. Otrova baš nema, i puževim hoće se uztrpljenja i uztrajnosti. — Ako se razaspe živoga vapna po površini zemlje, onda mnogi poskakaju, jer im živo vapno naglo oduzimlje vlagu od tiela, pa poskapaju. I lug djeluje na isti način. Lišće, koje je škropljeno raztopinom modre galice (bordoležkom kašicom) ne napadaju. Francuzki vrtlari love puževe. Oni izkuhaju škroba *(amilum)* u vodi dok postane klija. Te klije od škroba metnu na dno vidrica za 2 ili 3 prsta, pa te vidrice metnu ondje, gdje imade puževa. — Puževi su jako lakomi na kliju od škroba, a čuju joj vonj iz daleka. Oni se dopuze po noći do klije u vidrici, i tu ih gospodar u jutro nadje na stotine. Puževi se pokupe, pa popare vrelom vodom, a onda davaju za hranu kokošima i drugoj peradi. Razumjeva se, da ovo sredstvo valja više puta opetovati, dok se malo po malo ne unište svi puževi, koliko god ih ima. A i pomnjivim sakupljanjem, bez uporabe ikakovog sredstva dadu se puževi lako izkorieniti. Ozbiljne pogibelji nemože da bude, nego samo za onaj vinograd u kojem su se razplodili u većoj mjeri.

58. Odklen se nabavljaju najbolje vrsti sjemenja! Odklen dobrog sjemena od morskog kupusa, buraka, cvikle, seradelle?
D. A. u S. (Kaštela).

Odkud se nabavlja dobrog sjemena, to je težko odgovoriti, jer trgovine sjemenjem, služe vas jedanput dva dobro, a deset puta zlo. I tako su sve trgovine sjemenjem bez razlike. Dobrog se sjemena vrlo često dobiva od Wolfnera i Weisza u Beču i od J. Kaline u Zagrebu. Svako sjemenje najbolje je uzgajati na kući.

59. Kako se goji morski kupus, kako seradella?
D. A. u S. (Kaštela).

Morski kupus goji se, kao ostale vrsti kupusa samo što on više traje, on žive naime 3 do 5 godina, a pomladjiva se iz struka svake godine. Valja ga s toga zasaditi u dobroj gnojnoj zemlji, valja ga svake godine nekoliko puta okopavati, a do potrebe i pognojiti. Seradella *(Ornithopus sativus)* jeste jednogodišnja bilina, koja uspjeva na pjeskuljam i na lakim pržinastim zemljam, a još se ne cieni, koliko zaslužuje. Raste 20 do 50 % visoka, lišće joj je runjavo, a složeno od 7 do 23 para listića. Najbolje uspjeva u vlažnom podneblju, na dubokim pržinastim zemljam, koje su gnojenjem uzdržane u dobroj snazi. Na suhim zemljam lako podlegne suši. Goji se obično za krompirom ili kukuruzom. Sije se sama ili u smjesi sa ozimi-nam ili sa jarinam, a i sa vučkom. Zeleno pokosena, daje dvi kositbe ili jednu kositbu i jednu dobru pašu. Sije se koncem ožujka ili početkom travnja. U čistoj sjetvi hoće se 25 do 35 kg sjemena za hektar zemljišta. Sjeme se razsije po površini pa se onda prebrana i provalja glatkim valjem. Seradella trpi puno od korova, osobito od troskota i od nekih zareznika. Čim se ranije kosi, tim je hranivija, jer dok počme cvasti gubi puno hrane; a mnogo svoje hranive vriednosti gubi i radi toga, što joj lišće lako odpada, a ono ima najviše hranivosti. U čistoj sjetvi rabi se za pašu ovaca od početka lipuja pa do jeseni; a ako se kosi za zelenu krmu, onda to biva prvi put u srpnju, a drugi put koncem rujna. Sjeme dozrije u kolovozu ili u rujnu mjesecu. Sa hektar zemljišta dobije se $2^1/_4$ do $2^1/_2$ tona siena, a 8 do 12 hektolitara zrnja. U onim predjelim gdje je vlažno podneblje, ili gdje u zdravici ne fali vlage nemože se dosti preporučiti gojitba seradelle.

60. Molim jesu li tikve i koštice od višanja, zdrava hrana za svinje. Na koji se način čuvaju za dulje vremena jedne, na koji druge?
D. A. u S. (Kaštela).

Tikve jesu dobra hrana za svinje, a kakova su hrana koštice od višanja ne znamo. — Koštice od višanja ne izgnječene mora svakako, da su težko probaviva hrana; ali u tom pogledu nemamo nikakovog izkustva, pa vam nemožemo ništa savjetovati. Tikve se davaju blagu ili sirove ili poparene (prokuhane), mnogo su bolje prokuhane, jer su sladje. Ove se čuvaju ciele ili se ukisele. Ciele tikve nemogu da se čuvaju dugo, ako nisu posve zdrave i neozledjene, jer i da su malo ozledjene, nastane u njimi vrienje pa pregnjiju. Valja ih čuvati na suhu, sjenastu, a zračnu mjestu. Kad se kisele, onda se izrižu na komade, pa se komadi naslagaju u bure, te pritiskaju i sole. — Najzad se dobro pritisnu. Na ovaj način se ukiseli tikve i uzdrže se mnogo vremena, a krmad ih rado jede. Paštice mogle bi se čuvati u bačvam dobro osumporenim ili pak u razsoli.

61. Jeli istina, da su japanežki kesteni rodniji od naših, a da mu je plod bolji i tečniji?
F. K. u D. (Bosna).

Japanežki kesten radja velikim plodom, koji se odlikuje osobitom tečnostću, a i radja dosta obilno, a svako redovitije, nego li naš kesten, jer se kod japanežkog kestena može svake godine računati na prihod. — Stablo je mnogo liepše od našeg, a i zdravije, te bujnijeg uzraste. Japanežki kesten je jako razprostranjen po sjevernoj Americi, gdje odoli studeni od 25 do 30° C. izpod ništice. Razplodjiva se posve lako iz sjemena, a raste brzo, te radja već treće ili četvrte godine. Svakako je važno znati, da pojedini plod teži do 45 kg. — Mi vam stoga najtoplije preporučamo da gojite japanežki kesten.

B. Nova pitanja.

62. Molim, što se razumjeva za mješanac gnoj u obće, što za bilinski mješanac?
A. G. M. u S. (Dubrovačko).

63. Namjeravam nabaviti tisk; molim vas koji su bolji tiskovi ili oni Mayfarthovi ili Hellerovi?
A. G. M. u Š. (Dubrovačko).

64. Pojavio nam se nov zareznik na lozi. Šaljem vam primjerak. Ima ih po više nagomilanih skupa. Molim vas, kakav je zareznik, i imali odnošaja trsnom uši?
J. V. u C. (Hrvatska).

65. Odojke mi napao kašalj. Liečim ih sumpornim cvietom, gentianom i liquiritiom, ali slabo pomaže Molim vas, da nastavim liečenje? — Što drugo da radim?
G. B. u H. (Hrvatska).

66. Nekidan mi jedna krmača, kao pobjesnila. Pobjegla iz kotca i bježala kao mahnita; škripala zubim i slična. Puščao sam joj krv i imače ju liečio. Od onda je oslabila, mirna je, ali joj svakog ili trećeg dana na paši dolazi, kao padavica, onda opet pobjesni, pa se opet umiri. Molim vas, koja je bolest, i kako, da ju liečim?
G. B. u H. (Hrvatska).

☛ Odgovori na javna pitanja kao i nova pitanja, primaju se rado od svakoga, pa i ne bili predbrojnici.

Otvoreni dopisi "Gosp. Poučnika„

Predplatili su predbrojbu za tekuću godinu 1892.

P. n. čč. gg. Jambrušić A — Srića N. — Čitaonica u Splitu.

— *V. g. Milić I. A - Slano — Vaša viejena predbrojba podmirena je do konca travnja 1893 Za ostalo pisalismo vam.*

— *V. g. Pucić A. — Knjižicu „Mane i bolesti vina“ i „O uporabi dropa“ poslali smo vam.*

— *V. g. Biliškov L. V. — Takodjer knjigu „O uzgoju i njegovanju cvieća“.*

— *V. g. Pajalić N. — Ono je samovoljno postupanje poštarskog činovnika. Pritužite se ravnateljstvu pošta u Trstu, jer strukovne novine nisu podvržene porezu od novčića za svaki broj.*

— *V. g. Vidović S. — Broj 6 poslali smo vam iznovice.*

— *Sl. Uredniš. Prijatelja Naroda - Zagreb — Načelno ne dajemo zamjenu, ako ju neprimamo. Izvolite nam redovito šiljati list, a mi ćemo vam odvratiti.*

— *V. g. Jurišić P. — Nije nam bilo moguće, jer ona osoba nije mogla dati konkretna odgovora; svakako budite obzirni.*

— *V. g. Ilijević N. — Vaše postupanje mi neznamo kako kvalificirati!*

— *V. g. Kotarac A. - Kad se jedan put bolest pojavi, onome što je već mildew okužio, nema lieka; škropljenje ima svrhu da prieči od okuženja, da brani od bolesti, ali ne da lieči.*

— *V. g. Novaković S. Broj 7 poslali smo vam na novo. Po propisu ide 7 kg. Ako vam nije izpalo, uzrok je u nečem drugom, jer su mjere bile točne.*

— *V. g. Novak S. — Popravili smo!*

— *V. g. Abrumović T. L. — Sitno sjeme valja zasijati na površini posve prhe zemlje. Zalievati valja kroz bugaču hartiju ili inače, ali posve pomnjivo, da voda neizpere, ili ne raznese sjeme. Često se puta mnogi tuže, da sjeme nije niklo, jer da nije valjalo, a sjeme je bilo dobro, ali ga je razniela voda.*

— *V. g. Kamenarović M. — Dobro je.*

— *V. g. Lučić pl. Z. — Molimo vas uztrpite se, bit će te uslišani.*

— *V. g. Popović L. — Sve je do toga, kako se životinja navikne. Mladoj životinji valja posvetiti svu pomnju pri uzgoju. Stara se životinja neda više popraviti.*

Godina XI. Izlazi na 1 i 16 svakog mjeseca. Broj 14

GOSPODARSKI POUČNIK

Obće blagostanje zavisi o blagostanju pojedinca a temelj blagostanju pojedinca, jest razboriti rad uz vieštu uporabu nauke i izkustva.

Upraviteljstvo lista je u Velojluci

Predbrojba u *Austro-Ugarskoj* stoji 3 for. na godinu, u *Inozemstvu* 8 franakà na godinu. *Uvrstbe* plaćaju se 8 novč. po redku za prvi put, a svaki sliedeći put 3 novč. redak. *Clichè* računaju se 5 novč. po centimetru četvornom.

Upravitelj i Izdavatelj PETAR L. BIANKINI

Odgovorni urednik: NIKOLA ŠIMIĆ

Pisma, naputnice itd. itd. upravljaju se *Upraviteljstvu Gospodarskog Poučnika u Veluluku.* — Rukopisi se nevraćaju.

Predbrojba je obvezna za godinu danâ, a izplaćuje se u Veluluku.

Tko nepovrati prva dva broja obvezan je predbrojbi za godinu dana.

ZADAR, 16 Srpnja 1892. Ciena je listu 3 fiorina na godinu. VELALUKA, 16 Srpnja 1892.

NEŠTO O KULTURI JAGODA.

Svakomu je poznato da su jagode voće koje se liepo unovčiti dade, a osobito ako gojimo rane i krupne jagode.

Jagode sade se u mjesecu kolovozu, a mogu se saditi i u proljeće. Jagode ljube rahlo i dobro pognojeno tlo, s toga se ilovaste zemlje mora pjeskom poboljšati. Gnojenje se obavlja u premaljeće, zemlja pognoji se stajskim gnojem u razmjeru od 20.000 kg za hektar zemljišta; ljeti popuni se ovo gnojenje kemijskim gnojem, rabeć 300 kg superfosfata 150 kg pepelike i 250 kg sadre na hektar. Ovakovo gnojenje djeluje dvie godine. Pri sadnji valja paziti da pojedine biljke budu imale dovoljno prostora za svoj razvitak; s toga se krupne vrste jagoda sade na razmaku od 30 do 35 cm; mjesečne jagode se samo 20 do 25 cm. Glavna je svrha da tlo bude čisto, prosto od korovja, inače bi ovo zadušilo jagode, zato moramo vavjek, pomnjivo svaku travu odstraniti.

Da se zemlja hrala uzdrži moramo je u proljeće poslie prekopanja pokriti kratkim gnojem ili pilotinami ili kratkom slamom, što drži tlo hralo, jer ga brani da se poslje jakih kiša sabije, a s druge strane hrani jagode da se neizbrljaju zemljam. Za presuha ljeta umjestno je polievati nasade jagoda razredjenom gnojnicom (1 dio gnojnice a 2 do 3 diela vode). — Gdje neimamo gnojnice na razpoloženje, možemo ju nadoknaditi tim, da na svako 1000 dielova vode raztopimo jedan dio amonijeva sulfata, a dva do 3 diela pepelike, te 3 do 4 diela superfosfata. — Odveć bujno razvijanje vitica, kada ne trebamo mladih biljka za razsad, moramo na vrieme udušiti.

Nasad jagoda u drugoj godini urodi dva do četiri puta, kašnje treba ga obnoviti. Hoće li se svake godine neprikidno imati ploda, onda treba svake godine ili svake druge, nasaditi novih lija jagodom. Kad se dakle sgodno cielo zemljište na mnogo lija porazdieli, onda nećemo nigda biti u neprilici, pošto mjenjajuć nasade, imati ćemo kroz cielu godinu dosta jagoda.

Najtečnije i najbolje jagode rastu na mjestu koje je izloženo suncu, s toga na tu okolnost treba osobito paziti. Vapneno tlo jeste glede toga najsgodnije.

Što se vrsta jagoda tiče, u prvom redu ovisi o zadaći težatbe naime, da li uzgajamo jagode za jelo (stola) ili za praviti konserve. Za jelo ili stol traže se poglavito krupne i liepe jagode, akoprem ove nisu uvjek najtečnije i najmirisavije. Nasuprot znade se da su jagode srednje veličine najtečnije. S druge strane najviše upliva vrieme na tečnost i dobrotu jagoda, tako znamo, da u onih godina, kad je premaljeće i ljeto toplije, da su onda i jagode ukusnije. Medj stolnim vrstim jagoda možemo sliedeće preporučiti: *Director Führer, Doctor Morépé, Lucida perfecta, Marguerite, Teutonia* i *Kralj Albert von Sachsen*.

Mjesečne jagode najbolje je saditi na krajeve na kojim se goji povrće. Ove vrsti jagoda nebi smjele faliti u nijednom vrtu. Najprikladnija vrst mjesečnih jagoda jeste: *Inglezku Mai-Quen*.

Da se i kasno ljeti dobije velikih i tečnih jagoda, treba prve cvietove koji se pojavljaju odstraniti; iz drugih cvietova, koji će se kašnje razviti dobit ćemo krasnih jagoda.

I za priredbu pekmeza, gelée-a i sličnih umoka, sve obične vrsti jagoda prikladne su, kao što i divlje jagode koje po šumam rastu.

Ovom prilikom preporučamo najtoplije svim gospodarom, da po svojim vrtovim goje jagode, jer će malenim trudom dobiti izvrstno i zdravlju prijatno voće, toli za vlastitu porabu, koli za prodaju.

M. J. D.

Kakav položaj i kakovo zemljište ljube voćna stabla?

U obće može služiti za pravilo, da sva voćna stabla bez razlike ljube duboku zemlju.

Ako zemlja nije dosti duboka, onda ona stabla, kao jabuke, itd., koji tjeraju duboko svoje žile, posve slabo uspjevaju i stradaju; ljeti trpe od suše, a plod im odpada prije nego dozori.

Nego dubljinu zemlje nevalja opet Bog zna kako veliku predstavljati. Mekota može biti plitka, dosti je da u zdravicu bude moglo stablo svoje žile protjerati.

Valja svakako uvjek paziti na uzrast stabala. Čučava stabla, tjeraju plitje žile, trebaju zato bolju mekotu, a visoka stabla tjeraju žile mnogo dublje. U obće čim stablo višje raste, tim razmjerno tjera dublje u zemlju žile.

Kruška i orah tjeraju najdublje svoje žile, ali ne ljubi trajnu stajaću vlagu.

U umjerenoj prolaznoj vlagi i kruške i orasi žive puno godina. U mršavoj izjalovljenoj

PODLISTAK.

Mogu li se još sada ljeti uspjehom pognojiti vinogradi, voćke razno povrće i cvieće kemijskimi gnojivi?

Buduć ovo pitanje po naše gospodare od velike važnosti, mi smo htjeli da ga riešimo, i to na praktičan način, izvodeći ljetos mjeseca svibnja i lipnja razne pokuse na pomenutih biljkah.

Osvjedočeni, da kemijska gnojiva koja mi rabimo sadržavaju dušik, fosfornu kiselinu i pepeliku naime glavna tri čimbenika plodovitosti u posve raztopivom stanju, naime takovom da prvom kišom ta počela do korjena bilina dopiru, ustanovismo razne pokuse, koji svi doista na naše podpuno zadovoljstvo izpadoše.

Na vinovu lozu pokušasmo gnojivo br. 6 K. i to početkom svibnja na 10 trsova, te poslie 15 dana već je bilo opaziti bujniju vegetaciju; kod nekih trsova koji pokazivaše klorosu t. j. žutkasto lišće, rabismo podpuno gnojivo br. 3., te poslje 15 dana trsovi bijahu izliečeni, sve je lišće liepo pozelenilo.

Da se vinova loza može vrlo dobrim uspjehom još sada kroz cielo lieto kemijskim gnojem pognojiti, govore u prilog i sliedeće okolnosti: prije svega fosforna kiselina i pepelika djeluje na razvitak grozdova, te baš sada ova počela loza najviše trebuje, s druge strane vinogradari znadu da o podpunom razvitku i dozrievanju ovogodišnjih rozgva, ovisi rodovitost trsa za buduću godinu, a posve je jasno da čim loza nadje u tlu obilne hrane, tim će se bolje moći razviti rozgve i već u jeseni dozrieti to jest pretvoriti se u zrelo drvo.

S toga mi svim onim vinogradarom, koji nisu još pognojili kemijskimi gnojivi trsje savjetujemo, da to učine, buduć mi praktično izkusili da to gnojivo i sada t. j. pokušano na 17 lipnja na $^1/_4$ jutra vinograda već pokazuje dobre učinke gnojenja. Što se pak voćaka tiče izvedosmo pokuse samo na jagode i patuljaste voćke u obće, te smo bili posve zadovoljni sa uspjehom; jagode su znatno krupnije bile i sočnije, kod patuljastih voćaka naime krušaka, jabuka i bresaka odmah poslje 10 do 12 dana opazio se je učinak gnojiva u razvitku listova i ploda, napram onih stablića pognojenih samo stajskim gnojem.

Kod dinja (melona) i tikva (buče) rabismo u razmaku od 14 dana male mjere kemij. gnojiva naime od 2, 3, do 5 grama po svaku biljku i svugdi učinak bijaše sjajan, dinje i tikve pognojene na taj način bujnije se razviše i više cvietova zametnuše.

Istih rezultata bilo je opaziti kod raznog povrća kao graška, pasulja, kelja, ločike, blitve, luka, češnjaka itd. kod svih ovih bilina rabismo malene mjere od 2 do 4 grama gnojiva, dielom u prahu, dielom u vodi raztopljena i to u razmaku od 10 do 14 dana, i svagdje bilo je opaziti bujnije vegetacije i plodovitosti napram onim istim bilinam pognojenim samo stajskim gnojem.

Kod cvieća nismo nego par pokusa izveli sa vrlo dobrim uspjehom, te smo podpuno uvjereni, da i kod raznog cvieća kemijsko se gnojivo može s uspjehom baš sada lieti rabiti.

Uspjeh zavisi poglavito o tom, da se stanovito gnojivo dobro okolo korjenja porazdjeli, tako, da prvom kišom uzmogne djelovati; u obće svagdje preporučamo, da se kemij. gnojivo pomieša sa 3 do 4-strukom količinom zemlje i kod loze i voćaka duboko 20 do 30 cm zakopa. Sad kad se po drugi put okopavaju vinogradi biti će najumjestnije i najjeftinije gnojenje; dosti je po svakom trsu 80 do 100 do 120 grama prema krupnoći istoga; kod voćaka patuljastih 40 do 60 do 80 grama; kod velikih voćaka 150 do 200 do 500 grama pram veličini krošnje, čim je krošnja veća tim više kemij. gnojiva treba.

Kod povrća i cvieća biva najbolje, da se poslie gnojenja vodom poškrope nasadi, ako se nije nadati skore kiše. Buduć ove godine u obće kišovitim vremenom obilujemo, to je s toga i najpovoljnije doba, da svak uzmogne makar na malo pokušati djelovanje kemijskog gnojiva.

U tu svrhu naime, da učinimo pristupne te pokušaje ne samo gospodarom velikih imanja, nego i posjednikom malih vrtova, izposlovali smo kod jedne od najuglednijih tvornica koja priredjuje posve koncentrirana i odmah

i suhoj zemlji jabuke slabo uspjevaju, a još slabije radjaju, takove su zemlje prikladnije za trešnje.

Jabuka ljubi prilično hranivu i pićnu zemlju, koja mora biti umjetno vlažna. U dolam, gdje ima naplovina, uspjevaju jabuke najbolje; u takovim zemljam znadu jakuke duboko pustiti svoje žile.

Šljive hoće hranivu, crničnu zemlju, ponešto žilavu, a umjereno vlažnu. Šljivam prija umjerena jednaka toplina, i umjerena jednaka vlaga, od preobilne vlage stradaju, kao i od prevelike suše, a i nagla promjena topline hudi im. —

Na obroncim, zaraslim travam, koja uzdrži zemlju svježu, uspjevaju šljive izvrstno.

Kajsije i praskve ljube zaklonjena mjesta u dolama, zemlju hranivu, obilno vlažnu. — U ljetno doba hoće im se redovito obilno vlage, inače se plod ne razvija i ne dozrieva.

Bajam stavlja najmanje zahtjeva na zemlju, pa uspjeva u suhoj kamenitoj zemlji. — Hoće, da je zaklonjen od sjevera i žestokih vjetrova.

Rogač ljubi dole i obronke prama poldanu, zemlju hranivu, najradje ilovaču, a vlagom kako dodje, ali gdje je ljeti umjereno vlažno bolje uspjeva.

O uplivu svietla na maslo.

Svakom je poznato, da svietlo znatno upliva na maslo. O tom pitanju se je dugo razpravljalo po novinam i na sastancim, pa je najzad na mliekarskoj izložbi u Monakovu prof. dr. Sonhlet izložio svoje kušnje, koje, jer su veoma zanimive. Navadjamo ih u izvadku.

Maslo raztopljeno pri toplini od 40 stupnjeva, izpod tri staklena zvona, od kojih je jedan bio crljen, drugi žut, treći zelen, nije se ninajmanje promienilo unatoč tome da je zrak imao slobodan pristup; dočim dok je dodano četvrto zvono od modroga stakla postalo je tustilo od masla bielo i izgledalo je poput loja.

Usljed ovih kušnja zaključio je Soxhlet da modro i ljubičasto staklo ima najviše upliva na maslo, odnosno da se pod uplivom modrih i ljubičastih zraka svietla maslo najviše mienja, toli glede boje, koli glede sadržine, jer postaje lojasto. Žute i crljene zrake slabo uplivaju ili skorom unište, ne uplivajū na promjenu masla.

Iz ovih kušnja vade se sliedeći praktični zaključci:

Toli maslo, koli vrhnje valja čuvati od upliva sunčana svietla, s toga prostorije u kojem se čuva maslo i vrhnje hoće se da budu posve slabo razsvietljene.

Prozori ovakovih prostorija morali bi biti obškrbljeni crljenim ili žutim staklima.

Kad se razašilje maslo ili se prodaje na trgovinu valja ga zamastiti u zeleno lišće, jer zelena tanga lišća, obraća i lomi škodljive zrake u nelomljive.

Samo pol sata dosti je da maslo stoji na suncu, a da postane biele boje i lojasto, dočim maslo izloženo sunčanu svietlu ostane sasvim nepromienjeno i što se tiče boje i kakvoće, ako zrak nema pristupa.

Tko hoće da čuva boju i tek masla, mora da ga drži u zatvorenoj posudi, daleko od upliva zraka i svietla.

V. M.

Mirluh i tek masla.

Opetovane kušnje dokazale su, da hrana imade znatnog upliva na mirluh i tek masla.

Neke vrsti djeteline, pa metvica, blitva, komorač, kadulja, kupus, i mnoge druge krmne biline znatno se razpoznaju u maslu.

Nema sumnje, da se dobrom biranom hranom može mirluh i tek masla znatno poboljšati, kako što ga se protivnim pastupanjem može pogoršati. Dobrota mirodijskih trava na alpinskim pašnjacim izrazava se u mirluhu i tečnosti sira i masla. Najviše kušnja o uplivu hrane na maslo napravio je profesor Laad u Sjedinjenim Amerikanskim državam. — On je prosudjivao na maslo, glede kolikoće, kakvoće i sadržine; pa se je uvjerio, da se najviše masla dobiva, ako se krme lanene komine; onda od kukuruzna brašna, plievi, zobi i siena.

Zob daje maslo najliepše boje; sa zobi najliepšu boju ima maslo, ako se hrani krava pomučnim kominam i kukuruzovnim brašnom. Kukuruzno brašno djeluje i na tvrdoću masla, jer daje najtvrdje maslo. Za kukuruznim brašnom najtvrdje brašno daje pliev, pa brašno od pirinača. Manje tvrdo maslo daju lanene komine, a još manje tvrdo daje sieno. Zob daje dosti tvrdo maslo, mnogo tvrdje, nego li brašno od pomučnog sjemenja, a lanene komine daju meko i uljevito maslo.

Najbolje maslo dobio je Laad, kad je s jednog puta krmio pomješane sve one razne vrsti krmiva.

Lanene komine daju manje mlieka, a više masla, koje obiluje oleinom. Davaju vavjek više masla, nego li kukuruzno brašno.

Dobrota masla neda se opredieliti od njegovih kemičkih sastavina, koliko od njegovog fisiologičkog djelovanja.

Tovljenje piladi.

Puno ima načina, koji se rabe za tovljenje piladi, a mi smo već govorili o raznim tim načinom.

Danas se misli, da je najbolji način tovljenja, tovljenje pomoću žganaca (gnocchi, nudelu), naprosto iz ruke, a bez porabe lievka i sprave zastupanje.

U Francuzkoj drže, da je najbolja hrana tiesto umjeseno od brašna od heljde (hržike) sa slatkim mlačnim mliekom. Ovo se tiesto umjesi na isti način, kako tiesto za kruh.

U Ingleškoj rabe u istu svrhu brašno ili krupicu od zobi, koju takodjer umjese mliekom. Mjesto ovog neki prave mliekom kašicu, koju takodjer podavaju piladi tri puta na dan. Ovu hranu jede pilad sama i posve rado.

Tiesto za žgance umjesi se u duge valjke pô do 1 $c/_m$ debele, koji se pak izrežu na komade nešto kao prst duge, pa im se krajevi izoble, da se laglje gutaju.

Ovi se žganci mogu posušiti ili izpeći, pa se pred porabom namoče u vodi.

Stupanje obavlja se kako sliedi:

Svakog pojedinog pilića uhvati se su obe ruke i metne se kod pazuha lieve ruke, pa mu se lievom rukom otvori kljun, dok se desnom rukom metne u žvalo, povrh jezika namočeni žganac, kojeg se srednjim prstom turi do u grkljan, pa se palcem i kažiprstom dalje prati. Razumjeva se, da se sva ova radnja obavlja pomnjom, i da ona zahtjeva neku vještinu.

Prvog dana, kroz 24 sata vremena, dade svakom piliću samo dva žganca, a onda svakog sliedećeg dana jedan žganac više, i to do broja 15 t. j. dok se priraste, da se svaki dan dade 15 žganaca svakom pojedinom piliću.

Za stupanja valja se držati velike točnosti, nevalja ih prerano stupati, a neće se opet, da ni za čas gladuju.

Hoće se, da se probavi prva hrana prije nego li se stupa druga.

Dali je hrana probavljena ili ne, pozna se po guši. Imali u guši hrane, to je znak, da hrana nije probavljena, e jeli guš prazna, to je znak, da je hrana probavljena.

Nastupano pile postavi se opet na svoje prvobitno mjesto, bez da se uznemiruje.

Tovljenje traje 2 do 3 nedjelje dana, a za pretustu pilad hoće se 4 nedjelje dana. Su 10 litara heljdina brašna utovi se jedno pile.

Za tovljenje valja birati posve zdrave životinje, jer se lako i brzo tove samo zdrave životinje, koje brzo probavljaju.

U novije doba tovi se pilad u krletke, koje stoje nešto 30 $c/_m$ nad zemljom. Po zemlji razaspe se svaki dan malo drvenog pepela. Tove se prokuhanim pirinačom, a dva puta na dan napajaju se.

Pirinač za hranu kuha se u mlieku, koje mu se pridoda žlicu uglično kisela natrona.

Solenje mesa.

Nema gazdarice ni gospodara, koje nebi zanimalo solenje mesa. Uvjek se čuju prepirke o najboljem načinu solenja, a za pravo je najbolji način solenja, onaj način kojim se uzčuva meso najbolje i najtečnije. Obća je mana pri solenju, da se meso odviše soli, a i onaj običaj da se meso natire sa soli nevalja, jer se na taj način oduzimlje mesu sočnost; meso postane tvrdo i žilavo i izgubi svu tečnost.

Ovakovim nerazboritim solenjem izvuče sol iz mesa vas sok; a od soka zavisi dobrota i hranivost mesa. Tko hoće da dobro soli valja da postupa, kako sliedi:

Nakon što se je zaklalo govedo ili krmče, pusti se, da krv izciedi, pa se onda odmah meso komada. Ovi komadi naslažu se u dobar, čist, zdrav i nepropustan badnjić ili razadnenu bačvicu. Izmedju pojedinih komada, metne se kapule, lovorikova lišća i drugih mirodija, a komadi veći i manji naslagaju se tako, da je sve do najmanjeg prostora izpunjeno. Valja pri naslaganju paziti, da nedodje više komada kostiju jedna blizu druge; kosti hoće se, da su razstavljene i da je svaki komad okružen mesom. —

Dok se meso naslaga priredjiva se razsol. Razsol valja prokuhati, pa kad se ohladi, onda se lije na meso naslagano u badnjić ili razadnenu bačvicu.

Razsol se priredjiva od 25 litara ili kilograma vode, od 4 $k/_g$ biele soli, od 100 grama salitrovine i pô $k/_g$ sladora. Suvišno je, da navadjamo, da se sve navedene stvari raztope u vodi, da se raztopina ugrije dok provrije, i da se prociedi kad se ohladi. Ove razsoli priredi se svaki put toliko, koliko je se hoće za pokriti meso, naime da razsol dobro pliva na mesu, kad se meso pritisne.

Nakon 14 dana meso je posoljeno i može se jesti, a desetog dana počme se sušiti.

Na ovaj način posoljeno meso ima krasnu crljenu boju, meko je i posve tečno.

Proti vilinoj kosi.

Gdje se ne sije čisto sjeme djeteline ili ljekarice vilina kosa se brzo razplodi i sve zatravi i uništi. Valja dakle u prvom redu nastojati, da se što moguće i čistije sjeme zasije. Čisto, pravo i klicavo sjeme jeste skupo, ali pri nabavi sjemena nevalja gledati na cienu, ali valja zahtjevati od trgovca jamčevinu.

Kao izvrstno sredstvo, da se vilina kosa ne razplodjuje i ne širi preporučuje Nathusius, da se sije smjesa od 60 $k/_g$ sjemena esparsette, $1^1/_2$ $k/_g$ crvene djeteline i 3 $k/_g$ ljekarice (lucerne), a to za $^1/_4$ hektara zemljišta.

Za prve kositbe prevladjuje djetelina ili esparsetta napram tomu kakovo je vrieme vladalo i napram naravi zemljišta, ali za druge i treće kositbe prevladjuje ljekarica. U drugoj godini prevlada ljekarica djetelinu, a u trećoj godini prevlada ljekarica esparsettu, ali je do te dobe esparsetta izpunila svoju svrhu, naime dušila je vilinu kosu; jer vilina kosa samo onda dobro uspjeva, ako ima oko sebe djeteline i ljekaricu. Esparretta se nemili vilinoj kosi, pa pogine s nedostatka hrane.

Ljekarica i esparsetta dobro uspjevaju u smjesi i složu se, a esparsetta u smjesi sa ljekaricom uspjeva i na takovoj zemlji ne kakovoj sama nebi uspjevala.

Ova se smjesa najbolje izplaća, ako je zasijana pšenicom ili na pšenični usjev, ali se u ovom slučaju sije esparsetta stopro u prolieću poslije nego li se izdrlja pšenica. I djetelina i ljekarica sije se u proljeće, ali poslje nego li se je izdrljalo i to samo po površini, pa se onda prevalja sjeme valjem, da se s ljubi zemljom. Ako je zemlja težka onda valja sjeme prebranati branom, kojoj su zubovi naopako položeni.

Ova smjesa radja i traje pet godina, a nakon pet godina se zatravi, pa ju valja preorati.

H. V.

---

djelujuća kemijska gnojiva, da ih poštom pošalje uz pouzeće u pakete od 5 $k/_g$.

Tako n. p. za povrće stoji 5 $k/_g$ kemijsk. gnojiva 2 fior. 60 novč. uključivo poštarinom, a može se pognojiti tom količinom prama vrsti povrća 100 do 120□ metara površine. Gdje je već razno povrće posadjeno kao takodjer i za mlade voćke biti će najbolje da se rabi to gnojivo u vodi raztopljeno, u tu svrhu dosta je 10 deka raztopiti u 100 litara vode, te na svaki četvorni metar nasada trebamo 20 litara za škropljenje; to se škropljenje opetuje svako 20 do 25 dana. — Za cvieće stoji 5 $k/_g$ kemijskog gnojiva 4 fior. 15 nč. sa poštarinom, a rabi se $^1/_2$ do 8 grama na svaki lonac, tako n. pr. za lončić cvieća koji imade 10 $c/_m$ u gornjem promjeru treba $^1/_2$ grama, onaj sa $12^1/_2$ $c/_m$ 1 gram, sa 15 $c/_m$ 2 grama, sa 20 $c/_m$ 4 grama, sa 24 $c/_m$ promjera 8 grama; to se gnojenje opetuje svako 3 do 5 do 7 tjedana prama brzim ili sporim razvitkom cvieća. Razumieva se, da pokle smo redovito poradielili gnojivo na lončić, treba da ga vodom poškropimo, da tako u zemlju dobro prodre.

Tim dakle upozorujemo sve male posjednike i ljubitelje cvieća, da se tom okolnosti okoriste, glede naručba na nas u Zagrebu obrate, pa će kroz 5 do 6 dana dobiti naručeno gnojivo.

U Zagrebu 24 lipnja 1892.

M. J. Dudan.

Pravila

Zemljištnog-Veresijskog Zavoda Kraljevine Dalmacije.

(Nastavak vidi broj 13 „Gosp. Pouč.“).

§ 65. Za dozvolu jednog zajma u ovim posljednjim i dok se zemljištnici ne budu redovno zaveli, trebati će obsluživati još i sliedeće:

a) da u tražbi (§ 47) budu uklopljeni u originalu: naslov (osuda, razpis, dosude, diobeni spis, pogodba itd. itd.) za koji pripada tražbeniku pravo podpune vlastitosti nad dobrima te nudi u zalog; dokaz putem javnovice mirnog i izključivog posjeda kroz barem 30 godina sa strane onoga koji traži zajam, a u taj se rok može ubrojiti i vrieme posjeda njegovih predvlastnika; stanje upisbâ odnosećih se na ista dobra i na osobe, kojih bi posvjedočen posjed odnosno tim dobrim, koje će se opravdati putem izvadka javne knjige onog mjesta gdje se nalaze; dokaz putem svjedočbe c. k. Poreznog Ureda, da su dobra upisana u poreznim knjigam na ime onoga, te ih nudi u zalog i da sačinjavaju naznačene katastalne čestice;

b) da na izpitu tražbe zajma prisustvuje jedan pravnik (§ 55);

c) da konačna dozvola zajma, ma koliki mu bio iznos, uzavisi od privole zemaljskog Odbora, kojemu će Ravnateljstvo podnieti tražbu svojim mnenjem;

d) da u pogodbi zajma (§ 32) ipotecirano dobro bude točno opisano, osim brojem katastalne čestice, i potankim naznačenjem položaja i granicâ, i da se zajmitelj obveze da će u svoje vrieme prepisati zalog u zemljištne knjige i podvrći se na olahkoćenje Zavoda svim odnosnim troškovim. Budeli dozvoljen zajam, zajmitelj morati će obslužiti sve propise predstojećeg § 49, i upisati u toliko dokaznicû duga u onu javnu knjigu, koja je krepostna za one porezne občine, u kojim se nalaze dobra što će se založiti.

§ 66. Jedan mjesec prije opredieljenog dana, Odbor zemaljski dostavit će na javno znanje putem uvrstbe naročite obznane u službeni list Dalmacije i priobćenja iste svim Obćinam pokrajine, da će rečenim danom Zemljištno-Veresijski Zavod odpočeti svoje djelovanje, naznačiv koje su porezne Obćine, u kojim zemljištnici redovito posluju, a u kojim ne posluju, i uputiv vlastnike posjedâ u ovim zadnjim, kad bi htjeli tražiti od Zavoda kakav zajam, na dalje obsluživanje propisâ predstojećeg paragrafa.

§ 67. Dokle god Zavod uzpriedjenim svojim razvitkom nebude prikazao potrebu podpuna nutrnjeg ustrojenja, zemaljski Sabor, na predlog Odbora zemaljskoga, povjeriti će jednomu od četvero Viećnika, koji će se izabrati zvanje Ravnatelj. Pokrajinski Sabor opredieliti će od svoje, ili usljed tražbe Ravnateljstva, poprašene odnosnim predlogom Odbora, kada se ima imenovati Ravnatelja, i dan u koji će započeti njegovo djelovanje.

§ 68. Odbor zemaljski imati će s toga predložiti Saboru da izabere četiri upraviteljna Viećnika, da opredieli onoga, koji će medjutim vršiti zvanje Ravnatelja, da ustanači iznos nagrade koje se doznačiti članovim upraviteljnog Vieća u smislu § 53 br. 2, i napokon da uoblasti Odbor, da obavi imenovanja, koja mu pripadaju i da predujmi Zavodu iz zemaljske zaklade novac potrebit (§ 9) za troškove prvog zavedenja, i kojekakve druge.

§ 69. Kao Tajnik Ravnateljstva poslovati će do podpunog nutarnjeg ustrojenja. Tajnik zemaljskog Odbora, ili druga osoba po Odboru opredieljena, a istodobno dielovanja računarstva i blagajne Zavoda, biti će rukovodjena po istim poslovačim koji rukovode one zemaljske zaklade.

Prilog A. (na nosioca).

(Zemaljski Grb)

Iredak........ Glavnica.... fior. A. V.

Br...............

ZALOŽNICA

za.... fiorina Austr. Vriednosti, koja svota uživa godišnju kamatu od ....% izplativu od 1° .... u dva polugodišnja roka, i koja u slučaju vučenja na sreću, biva izplaćena nosiocu šest mjeseci po vučenju u cijelom joj pisanom iznosu od Blagajne Zemljištno-Veresijskog Zavoda Kraljevine Dalmacije.

Ova Založnica, ujedno sa odrezcima potrebitim na škadjanje kamatâ i sa dotičnim talonom, izdaje se na temelju zaključka Ravnateljstva godine.... Br......

Od Zemljištno-Veresijskog Zavoda Kraljevine Dalmacije

Zadar, ...

(*L. S.*) N. N.

Ravnatelj

N. N. N. N.

Upraviteljni Viećnici.

Ova Založnica bi izdana usljed primljenja odgovarajuće ipoteke u smislu Pravila.

Od Zemaljskog Odbora dalmatinskoga

Zadar, ...

(*L. S.*) N. N.

Predsjednik.

N. N. N. N.

Prisjednici.

(*Sliedi*).

SVAŠTICE

Bačve za bielo vino (žutinu). — Bačve za bielo vino mora, da su takove, da nepriobće vinu nikakovu boju, nikakav tek, ni miris. — Nessler daje naputak, kako se na brzu ruku mogu prirediti bačve za bielo vino. Najprije valja bačvu izprati vrelom vodom, kojoj se pridodalo jedan po sto sumporove kiseline. Ovaj je postupak dovoljan, ali se bolje izpiraju ili izluže bačve vodenom parom. Vrela para uvadja se kroz ciev u bačvu, da se razviju dvi atmosfere pritiska. Para pušta se na čep, tako da nečista voda, koja postaje od sgušćene pare, bude mogla izticati na vranj, koji je odozdol prama zemlji položen. Pare pušta se tako dugo u bačvu, dok voda, koja na vranj iztiče nije posve čista i bistra. U ovako izpranoj bačvi nedobije vino nikakove mane, niti daje po dugi. Dogodili se ali ipak, da daje po dugi, onda neostaje drugo, nego vino jednoč pročistiti treslovinom (tanninom); premda vino stajanjem izgubi manu po dugi.

Čuvanje gvoždja. — Poznato je da gvoždje lako hrdja. Neki J. Heard iz Crocketa opazio je, da su mu gvozdene ploče hrdjale svudi, samo ne ondje, gdje su na pločam bili stanoviti znakovi postavljeni. Ti znakovi bili su napravljeni smjesom napravljenom od terpentine i olovnog biela (bleiweiss). On je s toga opetovao svoje kušnje, pa se je skroz a skroz uvjerio, da ako se gvoždje namaže smjesom od terpina i olovnog biela, da ne hrdja ni onda, ako se povrh ove smjese postavi druga tanga. Heald tvrdi, da su uljene boje odveć guste, a da bi mogli izpuniti sve praznine gvoždja, a da izpod nje neostane zrak i vlaga, te da gvoždje ne hrdja. Dočim žitka smjesa od jednakih djelova terpentina i olovnog biela izpunjuje posve sve praznine gvoždja.

Kako se vade čepovi iz staklenica? Čepovi i komadi čepova nesmjedu ostati u staklenicam, jer se onda izkvare, pa izkvare i vino ili drugu tekućinu, koju se u staklenicu ulije. Da se čep izvadi mnoga se staklenica razbije, premda imade jednostavan način za vaditi čepove. U tu svrhu uzmu se tri komada pokalajsane gvozdene žice, kojima su krajevi zavrnuti. Na protivnom kraju su sve tri žice spojene, a nataknute su na prsten, koji se po volji može kretati naprid i natrag. Kad se ima vaditi čep zavuče se žice kroz grlo u staklenicu i obrne se staklenica tako, da čep padne izmedju žica. Kad se je to dogodilo potegne se prsten doli, da žice stisnu čep, što moguće bolje. Sad se izpravi staklenica, potegnu se žice na grlo, pa žicam izadje i čep na polje. Ovo je posve jednostavno sredstvo, kojeg može svak prirediti, a nema pogibelji, da razbije staklenicu.

Gospodarske Viesti.

Počele su se na svim stranam osjećati posljedice suše. Na mnogim mjestim narod već oskudieva pitkom vodom, a vinogradi svudi dobro, ali i oni ćute sušu. Bolesti i nametnika nema odveć da dosadjuju. Masline su znatno postradale za cvatnje, a sad stradaju od suše.

* *
*

U zagorskim kotarim od velike suše pretrpilo je puno sieno i nastradali su kukuruzi.

* *
*

Ustrojila se je hrvatsko-slavonska hipotekarna kanka sa temeljnom glavnicom od tri miljuna fiorina.

* *
*

Pokrajinsko poljodjelsko vieće zatražilo je od Loyda i družtva južne željeznice, da obali prevoznu cienu za umjetni gnoj, koji se bude uvadjao u Dalmaciju.

* *
*

Iz Zadarskog kotara i iz zagorskih vinorodnih predjela dolaze viesti, da je mildev mnoge vinorodne predjele zarazio.

* *
*

Centralno pčelarsko družtvo u Budimpešti u savezu sa trgovačkim muzejom priredjuje od 1 do 15 rujna t. g. veliku pčelarsku izložbu.

* *
*

U godini 1891, kod osiguravajućeg družtva „Croatia“ bilo je osigurano raznih stvarih u vriednosti od 25,486,678 fi., dakle za 3,493,951 fiorin više, nego li godine 1890. Rečene godine bilo je 74 štete od požara, u ukupnoj vriednosti 19,592 fiorina.

* *
*

Zagorska tvornica keramita u Bedekovčini biti će znatno povećana. Novi družinari uložit će u poduzeće 300.000 fiorina više, nego li je dosad bilo uloženo.

* *
*

Koncem godine 1891 pobrojeno je u Sjedinjenim državama Sjeverne Amerike 15,498,140 konja; 16,416,351 krava; 37,651,239 volovova; 52,398,000 svinja; 44,938,465 ovaca; 2,314,690 magaraca. Sve ovo blago (životinje) vriedno je 2,461,755,078 dolara.

* *
*

Prošle godine pobrano je u sve 11,343,000 bala kave. Najviše je pobrano „Santos“ kave, naime: 3,750,000 bala, onda „Rio“ kave naime: 3,500,000 bala. Najmanje je pobrano „Menado“ kave, naime: 3500 bala.

* *
*

U St. Etiennu, koji je jedan od najobrtnijih gradova Francuzke, u kojemu je silno razvijen tkalački obrt, uvest će se električna snaga za sve tkalačke strojeve, toli u tvornicam, koli po stanovim.

* *
*

U zadnjoj četvrti prošle godine t. j. od 1 listopada do konca prosinca 1891 ubijena je u Hrvatskoj i Slavoniji sljedeća zvierad: 1 ris, 4 medveda, 17 vukova, 7 vučica, 484 lisice, 46 divljih mačaka i 195 kuna. Onim, koji su pobijali ovu zvierad podieljeno je 541 fiorina nagrade.

* *
*

U zagrebačkoj županiji imade 275 šumskoimovnih občina, koje posjeduju 88,156 jutara šuma. U istim obćinam zagajeno je lani 825 jutara zemljišta.

* *
*

Ceski šumar A. Barth izumio je posve jednostavnu sadiljku za pravljene jama za šumske sadnice. Sadiljkom ovom, da se radi posve jednostavno i brzo. Težina sadiljke je $5_{1/4}$ kg, a prodire u dubljinu od 15 do 30 %m. — Ciena mienja napram veličini: 10 do 15 fiorina.

* *
*

Uprava srbskog poljoprivrednog družtva u Beogradu razpisala je stečaj za pauku. „O berbi groždja i pravljenju vina (belog, crnog i kominjastog) sa upustvom u nabavci i rukovonju spravu zato“. Knjiga zasizat ima tri tabaka, a nagrada je sto dinara po tiskanom tabaku.

* *
*

Za stručnog gospodara u srbskom ministarstvu za poljodjelstvo imenovan je Dragoljub Šajković, bivši gospodar na imanju u Dalju.

* *
*

Iz Magjarske i iz Češke dolaze povoljne viesti o stanju usjeva, i usljed toga je već počela padati ciena žitijam.

* *
*

U Bečkom Novommjestu obdržati će se prigodom proslave 700 godišnjice obstanka samog mjesta, gospodarska izložba, i to od dana 5 do 7 rujna t. g.

* *
*

Kako je poznato naše vino, koje se uvadjalo u Francuzku plaćalo je 2 franka carine po hektolitru. Po novom carinskom zakonu plaća 1 franak i 70 centima po stupnju, do 11 stupnjeva žestine, a povrh toga carinu kao žesta, što iznaša 1 franak 56 centima po stupnju (grad). Po tom vino od 12 stupnjeva alkohola plaćat će po hektolitru 10 franaka i 12 centima carine, dakle 8 franaka i 12 centima više nego li je prije plaćalo; po tom je nemoguće naše vino uvadjati u Francuzku.

* *
*

Klub bečkih vinara podostro je molbu ministarstvu za trgovine, kojom moli da se pred provedbu klauzule za vino pozove odbor vjestaka.

* *
*

Koliko se umjetnoga masla proizvadja i prodaje svake godine, najbolje se može svak uvjeriti od broja tvornica margarine, jer kako je poznato umjetnom maslu je temelj i glavna sastojina margarina. U Njemačkoj rade 42 tvornice margarine, koje proizvadjaju na godinu 15 miljuna quiatala margarine ili umjetnoga masla U Holandiji ima 50 takovih tvornica, koje proizvadjaju godišnje 42 miljuna quintala. U Francuzkoj ih ima 19, koje proizvadjaju 40 miljuna quintala; u sjedinjenim Državam Sj. Amerike ima 21 tvornica margarine, koje proizvadjaju 33 miljuna quintala. — U sve dakle proizvadja se na godinu 130 miljuna quintala umjetnoga masla.

* *
*

U Gornjoj-Austriji imade 107 postaja za oplemenjivanje govedjih pasmina. Na 93 postaje oplemenjuje se Simmenthalska pasmina, na 3 Montavunska, na 4 Mariahoferpasmina, a na 7 Pinzgavska pasmina.

* *
*

Naša je država dozvolila, da se iz Amerike i po pošti može uvadjati svinjsko meso, salo, slanina, kobasice i slična, naravski pod uvjetom, da se strogo vrše postojeći zdravstveni veterinarski propisi.

Pitanja i odgovori „Gosp. Poučnika".

A. Odgovori.

62. Molim, što se razumjeva za mješanac gnoj u obće, što za bilinski mješanac?

A. G. M. u S. (Dubrovačko).

Mješanac zove se svaki onaj gnoj, koji je postao miešanjem raznih odpadaka životinjske i bilinske naravi. Za mješanac rabi se lišće, smeće, odpadci od kuhinje, ljudske izmetine, triešće, izmetine peradi itd. Sve se te stvari skupa miešaju, polievaju osokom, pa prekopavaju. Na ovaj način dobije se izvrstan gnoj, koji je prikladan za svaku bilinu i svaku zemlju. Bilinski mješanac pravi se od bilinskih odpadaka i osoke. Razni korov, trave, lišće, pilotine, triešće mieša se skupa, polieva osokom i prekopava. I ovaj gnoj je izvrstan i prikladan za svaku bilinu i svaku zemlju, ali najbolje djeluje na lakim pržinastim i vapnenastim zemljam. —

63. Namjeravam nabaviti tisk; molim vas koji su bolji tiskovi ili oni Mayfarthovi iii Hellerovi?

A. G. M. u S. (Dubrovačko).

Ni Mayforthu ni Helleru nemože se izdati patent, premda nema dvojbe, da se i od jedne i od druge tvornice dobiva kadkad dobrih tiskova. Tvornica Mayfahrt izradjuje tiskove po sustavu Mabille, koji je bez dvojbe najbolji sustav. Pri nabavi, valja uzeti tisk na kušnju, za godinu dana, i valja se čvinit izdati pismenu jamčevinu, da je loza i matica od čelika. Razumieva se, da i izplatu valja urediti tako, da se plati posli kušnje, i da ako tisk neodgovori, da ga mora natrag primiti.

64. Pojavio nam se nov zareznik na lozi. Šaljem vam primjerak. Ima ih po više nagomilanih skupa. Molim vas kakav je zareznik, i imali odnošaja trsnom uši?

J. V. u C. (Hrvatska).

Iz primjerka poslana, razpoznali smo medič (cocus). Medič se riedko pojavljija na lozam, i to ponajviše u dolama, gdje obiluje vlagom. Po svoj prilici je na lozu prenešen od kakovog voćnog stabla ili od kakvog cvieta. Ne širi se mnogo, i nemože biti po vinograd od ozbiljnih posljedica. Lozu, koju je ogubavio medič valja sasjeći na kratko, pa namazati vapnenim mliekom. Ova se radnja najbolje obavlja u zimsko doba. Obreže se dotična loza i izgori se obrezano pruće (matrake). Panj i ostalo namaže se dobro vapnenim mliekom. Ova se radja obavlja za suha vremena, tako da vapneno mlieko dodje na suho drvo i da se posuši prije kiše. Preko zime, u razdobju od 10 do 15 dana opetuje se stvar, tako, da se dotični panj 2 do 3 puta namaže vapnenim mliekom. Ovim se jednostavnim postupkom bez dvojbe utamani medič. Za slučaj, da se i do godine pojavi, što biva veoma riedko, namaže se zimi iznovice vapnenim mliekom. Medič nestoji filokserom u nikakovom odnošaju.

65. Odojke mi napao kašalj. Liečim ih sumpornim cvietom, gentianom i liquiritiom, ali slabo pomaže. Molim vas, da nastavim liečenje? — Što drugo da radim?

G. B. u H. (Hrvatska).

Sva je prilika da je taj kašalj pošica, a u tom slučaju liekovi slabo pomažu. Ako nije košica, onda može da leži uzrok u hrani, koja je razdražljiva na dušnik. U prvom slučaju najviše pomaže svježi zrak; red je s toga tjerati odojke na polje, po livadam, da se naužívaju svježeg zraka; u drugom slučaju prestati će kašalj, kad se odstrane uzroci, koji ga prouzroknju,

66. Nekidan mi jedna krmača, kao pobjesnila. Pobjegla iz kotca i bježala kao mahnita; škripala zubim i slična. Pusćao sam joj krv i inače ju liečio. Od onda je oslabila, mirna je, ali joj svakog ili trećeg dana na paši dolazi, kao padavica, onda opet pobjesni, pa se opet umiri. Molim vas, koja je bolest, i kako, da ju liečim?

G. B. u H. (Hrvatska)

Težko je točno pogoditi što fali krmači; u takovu slučaju hotjelo bi se da ju živinar pregleda. Sve to mogu biti posljedice prasenja, u kojem slučaju pomaže mnogo dobra sočna hrana i svježi zrak. Puštanje krvi nemože da pomaže, jer se slabi organizam, a osobito živčevlje. A sva ta bolest mogla bi imati leglo u živcima, koji su odveć razdražljivi. Moguće je da predstoji kakova falinga u moždanim, bilo usljed prolieva krvi ili usljed pritiska kakovog nametnika. Mi smo mnienja, da su to sve posliedice prasenja, i da će najviše pomoći dobra, sočna i zdrava hrana i kretanje u svježem i čistom zraku.

B. Nova pitanja.

67. Molim vas, jeli istina, da je zlo i štetno po kravu, ako po telenju pojede strubek? — Jeli istina, da usljed toga krava više ne teli?

P. J. u M. (Hrvatska).

68. Molim vas, kako se kisele krastavci, da zadulje stajati mogu?

A. B. K. u T. (Bosna).

69. Kako se uvaruje pekmaz od patlicana, da dulje traje?

A. B. K. u T (Bosna).

70. Jeli koristno i dobro nagrčati gnoja okolo debla i panja stabala, kako što to mnogi rade?

I. V. u Z. (Zadar).

☞ Odgovori na javna pitanja kao i nova pitanja, primaju se rado od svakoga, pa i ne bili predbrojnici.

Otvoreni dopisi "Gosp. Poučnika„

Predplatili su predbrojbu za tekuću godinu 1892.

P. c. čč. gg. Glavić B. — Hrv. Obrt. zadruga u Senju — Kr. Kazniona u Gospiću — Janković A. — Gabrić D. J. — Kirinčić D. A. — Obradović I. — Kisak F. Ž. — Šabarić I. z. — Čeliković J. ž. — Matešan A. uč. — Občina Vis — Tudić S.

— V. g. Lepen V. — Vaša cienjena predbrojba podmirena je do konca lipnja t. g.

— V. g. Dorbolo J. ž. — Javljaju nam, da su vam zatražene cievi za Pilter Boudril odposlane po pošti.

— V. g. Pucić A. — Zatražene knjige poslali smo vam, izim knjižice „Mane i bolesti vina", jer je izdanje sasvim razprodano. Vaših 20 novčića ostaje kod nas, pa u svoje vrieme razpoložite istima, kako želite.

— V. g Aljinović D. — Broj 11 poslali smo vam iznovice.

— V. g. Medin G. — Pisali smo vam, da nema malih tiskova za sieno

— V. g. Krinfokaj D. A. — Molimo uztrpite se a bit će svaka. Da ste nam zdravo!

— V. g. Vidović S. — Izpravili smo.

— V. g. Šubarić J. — Žao nam je, ali nije moguće.

— V. g. Kolaković S. - Pisali smo vam obširno. Opet vam opetujemo, prije nego li se na stvar odlučite pozovite vještaka, neka stvar proući na lice mjesta.

V. g Ivković S — Knjigu „O uzgoju i njegovanju crieća. uresnoga grmlja i drveća" poslali smo vam. Knjižicu „Mane i bolesti vina" nema više, cielo izdanje je razprodano.

— V. g. Bašić L. — Broj 7 i 10 poslali smo vam na novo. Molimo vas, drugi put reklamirajte.

V. g. Lucijanović A Ono je vrbov crvotoč. Zna nanieti velike štete na jabukam, a i masline ne štedi, ali su mu jabuke milije. Gdje se vidi, da izgrizine crva i izmetine izlaze na polje valja željeznom žicom bockati tako dugo, dok se crv ubije. Može ih po više u deblu jednoga stabla biti, pa u godinu dana stablo propadne.

— V. g Miličić A. -- Svakako škropite, da obranite ono što još nije okuženo. Broj 10 poslali smo vam iznovice.

— V. g. Bajagić beg M. — Mi smo se dva puta obratili u Pariz za onu adresu, ali nismo nikada dobili konkretna odgovora, jer im ona adresa nije poznata.

— V. g. Perica B. – Još ćemo vas čekati samih 15 dana, pa onda ćemo u druge diple. — Vaše otezanje prekoračuje svaku mjeru.

Brzotiskom Narodnoga Lista.

Godina XI. Izlazi na 1 i 16 svakog mjeseca. Broj 15

GOSPODARSKI POUČNIK

Obće blagostanje zavi i o blagostanju pojedinca a temelj blagostanju pojedinc. jest razboriti rad uz vještu uporabu nauke i izkustva.

Upraviteljstvo lista je u Velojluci

Predbrojba u *Austro-Ugarskoj* stoji 3 for. na godinu, u *Inozemstvu* 8 franakâ na godinu. *Uvrstbe* plaćaju se 8 novč. po redku za prvi put, a svaki sliedeći put 3 novč. redak. *Clichè* računaju se 5 novč. po centimetru četvornom.

Upravitelj i Izdavatelj PETAR L. BIANKINI

Odgovorni urednik: NIKOLA ŠIMIĆ

Pisma, naručnice itd. itd. upravljaju se *Upraviteljstvu Gospodarskog Poučnika* u *Veluluku*. — Rukopisi se nevraćaju. Predbrojba je obvezna za godinu danâ, a izplaćuje se u Veluluku. Tko nepovrati prva dva broja obvezan je predbrojbi za godinu dana.

ZADAR, 1 Kolovoza 1892. Ciena je listu 3 fiorina na godinu. VELALUKA, 1 Kolovoza 1892.

Povjestnički dokaz

kako dalmatinsko vino ne može da odoli konkurenciji talijanskoga vina u našoj monarhiji.

Priobćuje **Frano Radić**

U domaćem svojemu arhivu, u kojemu su sačuvane mnogobrojne starinske uspomene, našao je g. Rafo Arneri medju ostalijem i molbenicu Mihovila Rendića Bračanina, po kojoj se doznaje, da je isti Rendić 1829.e godine putovao do Beča i bio na saslušaju kod Nj Vel. pokojnoga cara Frana I, da u njega pita pomoći za našu vinsku trgovinu i obrane protiv konkurencije taljanskoga vina na tržištu u Rieci, Senju i Bagu, i kako je, polag ponukovanja istog pok. cara, sastavio spom. molbenicu, koju radi zlamenitosti što ju ima dan danas obzirom na slične teške okolnosti, koje nastaju u našoj vinskoj trgovini, usljed udjelotvorenja poznate carinske klauzole trgovačkog ugovora naše monarhije sa Italijom, ovdje priobćujem u vjernom prepisu.

A
SUA SACRA MAESTA' IMP. REALE APOSTOLICA
FRANCESCO I.°
Supplicazione
di Michele Rendich dall' Isola Brazza della Dalmazia.

Con cui ubbidendo ai venerati comandi di Sua Maestà, rimostra la disolazione in cui si trova la Dalmazia, e segnatamente le Isole di Lesina, Brazza, Lissa e Curzola per l' inceppato smercio dei loro vini, ed implora:

1.° Che i vini della Dalmazia siano equiparati a Venezia nel pagam.to del dazio ai vini di quella terra ferma, come si praticava sotto il veneto governo.

2.° Che nei porti di Fiume, Carlobago, e sopratutto di Segna
o non sia permessa l' introduzione de' vini esteri,
o siano sollevati da una parte dell' imposta i vini dalmati in confronto degli esteri,
o almeno siano aggravati i vini esteri d' un dazio del doppio maggiore che i vini dalmati.

Sacra Maestà!

Il devoto suddito Michele Rendich, dall' Isola Brazza della Dalmazia, ubbidendo all' espresso Ordine dalla Maestà Vostra, datogli nell' udienza del g.no 19 corrente si fa un dovere di umiliare le seguenti ossequiose considerazioni:

La maggior risorsa della Dalmazia in generale e l' unica quasi delle sue isole in particolare, e segnatamente di Lesina, Brazza, Lissa e Curzola, consiste nel prodotto della vite, che il petroso loro suolo ricusa ad ogni altra coltivazione, meno che a quella dell' ulivo, sul cui frutto però si può calcolare qualche risorsa appena ogni sesto o quinto anno.

I vini di quelle quattro isole venivano un tempo smerciati in varj punti, a Corfù, e nelle altre isole del Levante, a Venezia, nell' antico Littorale austriaco Carlobago, Segna, Fiume, nelle piazze di Ancona e Trieste, e nelle città dalmate, Zara, Ragusa e Cattaro.

Colla dissoluzione della veneta aristocrazia, mancò tale smercio a Corfù e nell' altre isole ionie, dapprima per le emergenze guerresche, poscia per la coltivazione introdotta, e con impegno promossa a quella parte dai francesi, da ultimo per l' enorme dazio di due collonati per Barile, imposto dal governo inglese.

Dietro l' incorporazione della Dalmazia alle Provincie Illiriche restò chiusa ai vini dalmati anche la piazza di Venezia, poichè da quel momento vennero essi considerati come forestieri, ed in conseguenza aggravati nel dazio di un terzo di più di prima. E questa gravosa massima fu ed è mantenuta ancora, sebbene la Dalmazia, egualmente che Venezia sia ritornata felicemente sotto il dominio della Maestà Vostra.

Il consumo dei vini dalmati in Ancona e Trieste, fu sempre minimo ed accidentale, bastando al bisogno di quelle piazze il vino del rispettivo loro territorio, ed aggiungendosi in Trieste oltre ai vini dell' Istria e del Friuli anche quello di varj stati esteri dell' Italia.

È generale pure il coltivamento della vite nei territori di Zara, Ragusa e Cattaro, ed insignificante perciò lo smerciò de' vini delle quattro isole suddette anche in quelle città.

L' unico canale pertanto, per cui avevano ancora qualche sfogo i vini di Lesina, Brazza, Lissa e Curzola, erano i porti di Fiume, Carlobago, e Segna sopratutto, quantunque anche colà considerati come esteri, ed aggravati di quel pesante dazio med.mo che era stato loro imposto, quando la Dalmazia apparteneva alla veneta dominazione.

Anche quel canale però, se non è ancora interamente otturato trovasi da varj anni enormemente ostrutto. Gli speculatori osservando, che i vini di estero stato sono in quei porti equiparati nel dazio ai vini dalmati, vanno ad acquistargli nel regno di Napoli, ed altrove, e vengono a smerciarli segnatamente nel porto di Segna. Si vuole, è vero che questi vini forestieri sono consumati in Segna, e che non oltrepassano la linea; senza dubitare, che questa provvidenza non venga religiosamente osservata, sta in fatto che dopo l' introduzione de' vini esteri a quelle piazze, il consumo de' vini dalmati è scemato quasi della metà.

I capi comunali di Lesina, Brazza, Lissa e Curzola, penetrati dalle rovinose conseguenze che cagionava ai loro amministrati l' arrenamento dell' unica loro derrata, si trovarono in necessità ed in dovere, di umiliare a questo proposito alle pubbliche autorità delle rispettose rimostranze, ed universale era la speranza di quegli isolani di ottenere qualche salutare provvedimento. Fondavano essi tale speranza sulle con iderazioni seguenti:

PODLISTAK.

Kako se voda tekućina sama čisti?

Voda je prvi uvjet zdravlja i obstanka.

Zdrava, pitka voda nuždna je za ljudski obstanak, koliko kruh Mnoga mjesta su nastradala i propadaju o nepitke i nezdrave vode, a mnoga od pomanjkanja vode.

Voda je, kako rekosmo, prvi uvjet zdravlja i obstanka. Mnogo i mnogo mjesta kod nas nemadu pitke zdrave vode, nego ovise o kišnici (daždevici), koje za kišnih godina, ako ima dobrih bunara ne fali, ali za suhih godina oskudieva se, pa je red mučiti se na sve strane, da se potrebita voda nabavi.

Za sušnih godina na mnogim mjestim pije se kaljužina, koja pak prouzrokuje raznovrstnih bolestih, dok sdruge strane se zanemaruju dobri vodovari.

U mnogim mjestim imade bucatih vodovara, u kojima ima samo tragova soli, pa ljudi te vodovare sasvim zanemaruju, a piju nezdravu vodu iz bara i kaljuža, ili iz jama i zamuljenih čatrnja.

Mnogi bucati vodovar sa malo troška i pomnje može se sasvim izolirati i pretvoriti u zdravu, slatku i pitku vodu; jer se voda sama znade sasvim izčistiti samo ako se stvar udesi, kako valja.

U pogledu čišćenja i bistrenja vode napravljeno je puno i svakovrstnih kušnja.

Za domaću porabu imade već mnogo malenih jednostavnih ciedila, na koje se voda prociedjuje na brzu ruku, tako, da se posve kaljužasta voda za nekoliko trenutaka dobije bistra i čista, kako da nije nigda mutna bila.

Takovih ciedila ima i za domaću porabu, i stoje samo nekoliko novčića, a kaljužasta voda iz vidra toči odmah čista i bistra na polje.

Gdje se ima velika količina vode čistiti i bistriti, tu se za čišćenje uporablja sama zemlja ili se pak uporabljaju slojevi pržine, pieska slunjaka i ugljena.

U mnogom slučaju dobije sa svim čista, bistra i pitka voda jednostavno, ako se voda ogradi; i ako se stvar uredi tako, da se voda bude imala gdje sakupljati.

Mnoge su vode nečiste samo zato, što se neimadu gdje sakupljati, i što bivaju izmučene odmah na izvoru.

Najbolje se od svake primjese čisti voda u svojem teku sama po sebi; u tom pogledu napravljeno je velikih kušnja po kraj gradova, gdje teču rieke, u koje se slievaju sve nečisti iz gradskih konala.

Premda se ni na dnu vode, ni na obližnjim njivam i livadam nije moglo naći tragova od one nečisti, koju je voda primala iz konala, ipak je voda u svojem daljem teku postajala sasvim čista i zdrava.

Zaključilo se je s toga, da se u svom teku voda mieša kisikom od zraka, i da je kisik od zraka onaj koji oksidira i uništi sve hrdjave i nezdrave primjese vode.

U ovom pogledu je profesor Pettenkofer napravio velikih kušnja, i došao je do osvjedočenja, da je samo kisik koji u tekućoj vodi uništava sve njene primjese.

On je imao ustrpljenja prebrojiti bakterije u stanovitoj količini vode, i uvjerio se je, da se je u stajaćoj vodi broj bakterija potrostručio, dočim u vodi, koju je sa no miešao, spao je broj bakterija na polovicu; a u vodi koja je za 24 sata bila u neprestranom kretanju spao je broj bakterija na četvrtinu, dočim za daljih šest satih nestalo je sasvim bakterija iz vode. Iz svega ovoga vidi se, da se najbolje i najbrže čisti voda koja je u teku t. j. ako teče, jer na taj način dolazi najviše u doticaj kisikom od zraka.

Valja dakle sve stajaće vode često miešati, da dodju u što moguće veći doticaj kisikom od zraka.

Za piće najbolje je urediti vodovare sa čatrnjom, u kojoj će se voda sakupljati, jer je i bucata voda zdravija nego li stojeća voda.

1.º Che i vini della Dalmazia non erano, nè potevano esser più considerati forestieri in quei porti, essendo oggidì anche la Dalmazia come quelle città suddite della Maestà Vostra.

2.º Che lo smercio de' vini forestieri in quei porti cagionava l' asporto all' estero summe vistose, che potrebbero e dovrebbero restare nello stato, mentre quei vini non vengono cangiati verso altri generi ma venduti verso danaro.

3.º Che la concorrenza de' vini forestieri non solo avviliva l' industria nazionale de' Dalmati, ma toglieva loro l' unico mezzo con cui potevano pagare le imposte pubbliche, e provedere alla loro sussistenza [1]).

4.º Che come non è permesso ai vini di estero stato di oltrepassare la linea nelle suddette città di Fiume, Segna e Carlobago, così non dovrebbe esser nemmeno permessa la loro introduzione in quei porti; mentre quelle città non godono i privilegj di Porto franco, quantunque si piacciono di qualificarsi e *Porti franchi*, e *città libere*.

5.º Che volendo nullostante tollerarsi nei porti di Fiume, Segna e Carlobago l' introduzione de' vini forestieri, ragion voleva, o che fosse diminuita l' imposta daziale sul vino della Dalmazia, od almeno venissero aggravati d' un dazio più forte i vini provenienti dagli stati esteri.

L' ossequioso sottoscritto ignora se, e come siano state esaurite le rimostranze dei Capi comunali delle summotivate isole; egli sa però, che le cose camminano sullo stesso piede; egli sa, che in quest' anno specialmente in cui la Dalmazia tutta geme oppressa da grave miseria, quelle isole, e per la scarsezza del raccolto, e per la viltà del prezzo, e per la mancanza di smercio de' loro vini, si trovano ridotte all' estremo della disperazione.

Tale è, Sacra Maestà, la terribile situazione delle dalmate isole di Lesina, Brazza, Lissa e Curzola, situazione che non può migliorare, ma che anzi deve progressivamente peggiorare, se il Paterno vostro Cuore non accorre con qualche provvedimento ad assicurare il consumo dell' unica derrata, da cui una popolazione di oltre trenta mila abitanti [2]) ritrae il mezzo e di pagare le pubbliche gravezze, e di provvedersi di pane.

La Clemenza della Maestà Vostra ha voluto preservare dal suo eccidio la città di Venezia, accordandole il privilegio di porto franco.

La clemenza della Maestà Vostra preservi pure dall' eccidio le dalmate isole di Lesina, Brazza, Lissa e Curzola, degnandosi di ordinare:

1.º Che il vino dalmatino non sia aggravato in Venezia d' un dazio maggiore di quello ch' è imposto ai vini di quella terra ferma come si praticava sotto il veneto governo.

2.º Che nei porti di Fiume, Carlobago e sopratutto di Segna o non sia permessa l' introduzione di vini esteri

ò siano sollevati da una parte dell' imposta daziale i vini dalmati in confronto degli esteri

o almeno siano aggravati i vini esteri d' un dazio del doppio maggiore che i vini dalmati.

Così la Dalmazia ravvicinata di nuovo a Venezia sua antica dominante, ripeterà i voti e le benedizioni, di cui per la Vostra Prosperità risuonano i lidi veneti.

Così nei Dalmati si rianimerà l' amore del travaglio e dell' industria, vedendo che il principale loro prodtto non è più considerato come estero negli stati della Maestà Vostra.

Così rinata per una nuova vita la popolazione delle isole di Lesina, Brazza, Lissa e Curzola, ai sentimenti di suddita divozione e fedeltà, unirà quei pure di filiale gratitudine e riconoscenza, nè saprà mai appelarvi suo Adorato Sovrano, senza acclamarvi al tempo stesso, suo Restauratore, suo Padre, suo Tutto.

Vienna, 26 Marzo 1829.

Michel Rendich m. p.

U Korčuli, o Sv. Ani 1892.

Pravila

Zemljištnog-Veresijskog Zavoda Kraljevine Dalmacije.

(Svrha vidi broj 14 „Gosp. Pouč.“).

Prilog *A*. (na ime).

(Zemaljski Grb)

Iredak........ Glavnica.... fior. A. V.

Br...........

ZALOŽNICA

za.... fiorina Austr. Vriednosti, koja svota uživa godišnju kamatu od ....% izplativu od 1º .... u dva polugodišnja roka, i koja u slučaju vučenja na sreću, biva izplaćena šest mjeseci po vučenju u cijelom joj pisanom iznosu od Blagajne Zemljištno-Veresijskog Zavoda Kraljevine Dalmacije.

Ova Založnica izdaje se................................

na temelju zaključka Ravnateljstva godine.... Br.....

Od Zemljištno-Veresijskog Zavoda Kraljevine Dalmacije

Zadar, ...

(*L. S.*) N. N.

Ravnatelj

N. N. N. N.

Upravitelj i Viećnici.

Ova Založnica bi izdana usljed primljenja odgovarajuće ipoteke u smislu Pravila.

Od Zemaljskog Odbora dalmatinskoga

Zadar, ...

(*L. S*) N. N.

Predsjednik.

N. N. N. N.

Prisjednici.

Prilog *B*. **OSNOVA AMORTIZACIJE.**

Dospietni rok polugodišnjeg dopadka		Polugodišnjih dopadak	Izplate koje se imadu izvršiti početkom protinaznačenog polugodišta za								Ostaje glavnog	
u god.	dneva 1.og		Upravni trošak		Polugodišnje kamate		Na odbitak glavnice		Ukupno			
			fior	nov	fior.	nov.	fior.	nov.	fior.	nov.	fior.	nov
1890	Siećnja	—	2	50	25	—	—	—	27	50	1000	—
〃	Srpnja	1	1	50	24	88	5	12	31	50	994	88
1891	Siečnja	2	1	49	24	74	5	26	31	49	989	62
〃	Srpnja	3	1	48	24	61	5	39	31	48	984	23
1892	Siečnja	4	1	48	24	47	5	53	31	48	978	70
〃	Srpnja	5	1	47	24	33	5	67	31	47	973	03
1893	Siečnja	6	1	46	24	18	5	82	31	46	967	21
〃	Srpnja	7	1	45	24	03	5	97	31	45	961	24
1894	Siečnja	8	1	44	23	88	6	12	31	44	955	12
〃	Srpnja	9	1	43	23	72	6	28	31	43	948	84
1895	Siečnja	10	1	42	23	56	6	44	31	42	942	40
〃	Srpnja	11	1	41	23	40	6	60	31	41	935	80
1896	Siečnja	12	1	40	23	23	6	77	31	40	929	03
〃	Srpnja	13	1	39	23	06	6	94	31	39	922	09
1897	Siečnja	14	1	38	22	88	7	12	31	38	914	97
〃	Srpnja	15	1	37	22	69	7	31	31	37	907	66
1898	Siečnja	16	1	36	22	51	7	49	31	36	900	17
〃	Srpnja	17	1	35	22	32	7	68	31	35	892	49
1899	Siečnja	18	1	34	22	12	7	88	31	34	884	61
〃	Srpnja	19	1	33	21	92	8	08	31	33	876	53
1900	Siečnja	20	1	31	21	71	8	29	31	31	868	24
〃	Srpnja	21	1	30	21	50	8	50	31	30	859	74
1901	Siečnja	22	1	29	21	28	8	72	31	29	851	02
〃	Srpnja	23	1	28	21	06	8	94	31	28	842	08
1902	Siečnja	24	1	26	20	83	9	17	31	26	832	91
〃	Srpnja	25	1	25	20	59	9	41	31	25	823	50
1903	Siečnja	26	1	24	20	35	9	65	31	24	813	85
〃	Srpnja	27	1	22	20	10	9	90	31	22	808	95
1904	Siečnja	28	1	21	19	85	10	15	31	21	793	80
〃	Srpnja	29	1	19	19	59	10	41	31	19	783	39
1905	Siečnja	30	1	18	19	32	10	68	31	18	772	71
〃	Srpnja	31	1	16	19	05	10	95	31	16	761	76
1906	Siečnja	32	1	14	18	77	11	23	31	14	750	53
〃	Srpnja	33	1	13	18	48	11	52	31	13	739	01
1907	Siečnja	34	1	11	18	18	11	82	31	11	727	19
〃	Srpnja	35	1	09	17	88	12	12	31	09	715	07
1908	Siečnja	36	1	07	17	57	12	43	31	07	702	64
〃	Srpnja	37	1	05	17	25	12	75	31	05	689	89
1909	Siečnja	38	1	03	16	92	13	08	31	03	676	81
〃	Srpnja	39	1	02	16	59	13	41	31	02	663	40
1910	Siečnja	40	1	—	16	24	13	76	31	—	649	64
〃	Srpnja	41	—	97	15	89	14	11	30	97	635	53
1911	Siečnja	42	—	95	15	53	14	47	30	95	621	06
〃	Srpnja	43	—	93	15	16	14	84	30	93	606	22
1912	Siečnja	44	—	91	14	78	15	22	30	91	591	—
〃	Srpnja	45	—	89	14	39	15	61	30	89	575	39
1913	Siečnja	46	—	86	13	99	16	01	30	86	559	38
〃	Srpnja	47	—	84	13	58	16	42	30	84	542	96
1914	Siečnja	48	—	81	13	16	16	84	30	81	526	12
〃	Srpnja	49	—	79	12	72	17	28	30	79	508	84
1915	Siečnja	50	—	76	12	28	17	72	30	76	491	12
〃	Srpnja	51	—	74	11	83	18	17	30	74	472	95
1916	Siečnja	52	—	71	11	36	18	64	30	71	454	31
〃	Srpnja	53	—	68	10	88	19	12	30	68	435	19
1917	Siečnja	54	—	65	10	39	19	61	30	65	415	58
〃	Srpnja	55	—	62	9	89	20	11	30	62	395	47
1918	Siečnja	56	—	59	9	37	20	63	30	59	374	84
〃	Srpnja	57	—	56	8	85	21	15	30	56	353	69
1919	Siečnja	58	—	53	8	30	21	70	30	53	331	99
〃	Srpnja	59	—	50	7	75	22	25	30	50	309	74
1920	Siečnja	60	—	46	7	18	22	82	30	46	286	92
〃	Srpnja	61	—	43	6	59	23	41	30	43	263	51
1921	Siečnja	62	—	40	5	99	24	01	30	40	239	50
〃	Srpnja	63	—	36	5	38	24	62	30	36	214	88
1922	Siečnja	64	—	32	4	74	25	26	30	32	189	62
〃	Srpnja	65	—	28	4	10	25	90	30	28	163	72
1923	Siečnja	66	—	25	3	43	26	57	30	25	137	15
〃	Srpnja	67	—	21	2	75	27	25	30	21	109	90
1924	Siečnja	68	—	16	2	05	27	95	30	16	81	95
〃	Srpnja	69	—	12	1	34	28	66	30	12	53	29
1925	Siečnja	70	—	08	—	60	29	40	30	08	23	89
〃	Srpnja	71	—	—	—	—	23	89	23	89	—	—
		Ukupno .	71	34	1148	89	1000	—	2220	23	—	—

[1]) Ova dva razloga pod 2.º i 3.º obstoje i za današnje okolnosti, pa bi trebovalo da mjerodavni čimbenici promišljaju na ogromnu štetu, koju će nanijeti državi u obće a Dalmaciji napose odjelotvorenje glasovite klauzole.

[2]) Danas, nakon 63 godine, podvestručilo se je pučanstvo naših otoka.

Kada da se kose livade i sjenokoše?

Prama vrsti trava, koje na sjenokošam rastu kosi se prvi put sieno negdje ranije a negdje kasnije. — Kao obće pravilo vriedi, da se nesmie nipošto prezrelu travu kositi, pošto ovakova trava imade manje hranive vriednosti, jer je drvenasta i tvrda, pa ju životinja težje i probavlja.

Najzgodnije će biti da se trave u obće kose za doba cvatnje, to osobito vriedi za djetelinu, ljekaricu, koljeniku, grahoricu i sve *komuškovice*. Kad u to doba kosimo trave, dobivamo sieno veoma dobro i hranivno i lako probavljivo. Ako prieti kišovito vrieme, nek se nipošto nekose livade ni sjenokoše, jer pokisnuto sjeno gubi mnogo od svojih kranivnih sastojina, a često i sagnije.

Neki pitaju smije li se ljeti livade i sjenokoše gnojiti? Svakako, sa osokom ili gnojnicom, koju smo sa trostrukom količinom vode razvodnili, jer takovo postupanje odgovara pravom gnojenju. Tko pak hoće da od svojih livada i sjenokoša dobije dvostruki do trostruki prihod izvrstna siena, neka ih pognoji sa konjskim gnojem.

Mi smo nazad dva mjeseca jednog prijatelja u Jakusevcu savjetovali da pokuša kemijskog gnojiva za livade od kojeg treba 300 $^{k}/_{g}$ na jedno jutro, troškom od fior. 30, pa smo se prošlih dana uvjerili, da je izvrstno djelovao, a kod druge kušnje učinak će još sjajniji biti. Takovo gnojivo djeluje kroz 2 godine, a trošak iznosi samo 15 fior. na jutro.

M J. Dudan.

Kopito ždriebaca.

Kopito je bez dvojbe najvažniji dio tiela, jer bez dobrog kopita nemože biti dobar konj, a znamo opet koliko zlih posljedica ima za konja i za gospodara hrdjavo kopito.

Doduše mane kopita mogu biti baštinjene, ali veći dio mana kopita dobije konj u mladosti, jer se njegovanju kopita ždriebčeta gospodar neposvećuje one pomnje, koju kopito zaslužuje i hoće.

Konj bez dobrih kopita nevalja pišljiva boba, pa gospodar, koji zanemari uzgoj kopita, ili uzgaja konja hrdjavih kopita pravi samo sebi štetu. —

Meko kopito ždriebčeta, dade se uzgajati po volji, a njegov oblik zavisi samo od izvanjskih upliva.

Gdje ždriebci živu na otvoreno u prostom zraku, ne trebaju velike njege kopita, jer se kod njih kopito pravilno razvija, kako kod divljih konja; kopito se jednako liže i troši na rubovim i na podplatu, pa i svudi jednako raste. —

U mnogim predjelim moradu ždriebci skorom svu zimu sprovesti u staji; takovi se ždriebci dostatno ne kretaju, pa im se kopito redovito ne troši, ne jača im se i nedobiva onu žilavost, koju kopito valja da ima.

U ovakovom slučaju, ako nema pomoći sa gospodareve strane, razvit će kopito puno mana i betega.

U nečistoj staji, osobito gdje mokrača nema dovoljno otoka, posve lako pregnjije kopitna rožina, usljed česa se cielo kopito izneneriči i hoće se velike pomnje i njege, da ga se popravi.

Da se pravilno razvije kopito u ždriebčeta hoće se da se ždriebe dosti kreće, a osobito da se kreće u prostom zraku, hoće se pravilno obrezavanje kopita, i dosti suhe stelje

Hrdjavi razvoj kopita može da upliva na hrdjavo držanje i bacanje nogu, te na hod konja.

D. P.

SVAŠTICE

Sadnja krumpira. Opetovane kušnje dokazale su: 1. Dubina sadnje ne upliva znatno na količinu gomolja; ipak obilnije radja, ako se plitje zasadi. 2. Na plitko zasadjeni krumpiri sadrže do 23·5 po sto škroba više, nego li duboko zasadjeni krompiri, a gomolji od plitko zasadjenih krumpira su za 33 postotka hranivij, i puno su tečniji od onih duboko zasadjenih. 3. Na plitko obradjenoj zemlji, kao što i na posve neobradjenoj zemlji radjaju krumpiri obilnije nego li na duboko obradjenoj zemlji. 4. Ako se krompiri sade gušće od 8 palaca razmaka, onda radjaju manje. 5. Razmak gomolja u redovim neupliva ni najmanje na količu prihoda. 6. Gusto zasadjeni krumpiri sadrže mnogo više vode, a 7 po sto manje škroba, nego li na riedko zasadjeni krompiri.

Mješanac od slame. Mnogi nas u raznim prigodam pitahu, da li se dade napraviti mješanac od slame, i kako se pri tom postupa. — Od slame dade se napraviti prilično dobri mješanac, a postupak je sliedeći: izsječka se slama na sitno, izpremješa zemljom, pa često polieva osokom. Čim se češće ova smjesa prekopava, tim prije sagnjije.

Kako se odstranjuje posteljica? — Obično odmah nakon telenja izadje posteljica, ali se toliko puta dogodi, da posteljica ostane. To biva rad toga što mjestimice sraste posteljica matericom ili su kopče odveć čvrste i nepopucaju za telenja. Posteljica nesmje dugo ostati, ter može biti uzrokom okuženja s kojeg se porodi groznica od koje za nekoliko dana životinja pogine. Kad nekoliko satih po porodu posteljica sama neizidje, hoće se pomoći. Živinari izvade posteljicu rukom, ali tko nije tomu vješt može da napravi više štete nego li koristi, s tog razloga bolje se je služiti sljedećim praktičnim i jednostavnim sredstvom. Uzme se veliki crljeni luk (kapula) i izmrvi ili se izstruži na jednoj plitici. Ostružine metnu se u čistu krpu, dobro se stisne i sok koji izadje pokupi na plitici. Ovaj sok ulije se u staklenicu duga vrata, u koju se prije soka od kapule ulije $^1/_8$ litra rakije. Ovom smjesom zalije se krava, pa će nakon nekoliko vremena izaći posteljica. Da kroz tri dana posteljica neizadje, opetuje se ovo sredstvo, ali posve riedko biva, da ga je potreba opetovati.

Upliv vlage na konje. Na konje imade veliki upliv vlaga, osobito kad ta glaga potiče od stana t. j. osobito kad je štaja vlažna. Konju, koji prebiva u takovoj staji pomute se oči, oteču noge, napane ih kašalj, dlaka im biva duga, poput kostreti. U ovakovu slučaju valja promieniti štaju, a nastojati, da se konj što moguće više kreće u čistom, prostom zraku, i da se što više naužije svjetla.

Gospodarske Viesti.

Nemarnosti u izplaćivanju predbrojbe, nismo još doživjeli, kako ljetos. Lanjskih okorielih dužnika i ljetošnjih nemarnika, da im neznaš broja. Pozivljemo sve bez razlike da predbrojbu što prije urede i podmire, jer ćemo se inače latiti drugih sredstava.

Uprava „Gospodarskoga Poučnika“.

* *
*

Obće su tužbe na sušu, a čuje se dosti tužaba na crv, manje na palac i peronosporu. — Grożdje nije još doraslo; sporo i raste i šara, zbog toga zakasniti će jamatva, ako u kolovozu naglo ne poskoči.

* *
*

Krupa je ljetos mnoga mjesta obašla, mnogo više mjesta nego li lani, a i štete su znatne.

* *
*

Sva vinska tržišta u unutarnjosti države, kao što i Rieku i Trst poplavili su taljanski potrkiči za vino. Nudjaju vina po svaku cienu, ali nisu baš ni vina. Više valja kapljica običnog našeg vina, nego li stotina hektolitara njihovoga a bolje njihove vrsti vina, koje se mogu uzporediti s našima, daleko su skuplje od naših.

* *
*

Za predsjednika pokrajinskog poljodjelskog Vieća u Zadru imenovan je opet gospodin Manfred knez Borelli od Vrane.

* *
*

U natječaju je mjesto tajnika Pokrajinskog poljodjelskog vieća. Plaća je godišnja 100 fior., povisivih do 1200 fior. Tajnik izim tajničkih posala, uredjivati će list „Težak“. Od uvidjavnosti članova pokrajinskog vieća nadamo se, da će biti oprezni pri izboru tajnika, jer je dobar tajnik duša družtva i od njegovog rada i znanja zavisi djelatnost i uspjeh vieća.

* *
*

Poznati francuzki učenjak Lecouteux, koji je napisao toliko krasnih gospodarskih djela savjetuje, kao izvrstno sredstvo proti gusjenici kupušnjaka (*Pieris brassicae*) koja zna izbrstiti vas kupus, superfosfat u prahu. On savjetuje, da se superfosfat u prahu siplje u večer prije nego li rosa počme padati. Kroz nekoliko dana unište se na ovaj način sve gusjenice. Na ar zemljišta t. j. na 100 četvornih metara može se razasuti do 5 $^{k}/_{g}$ superfosfata u prahu, a bez da to hudi razsadu od kupusa, cvjetače, kelja ili već što je.

* *
*

U natječaju je mjesto putujućeg učitelja poljodjelstva za zagorske prediele naše pokrajine. —

* *
*

Česka izložba u Pragu dala je 595,762 fior. čiste dobiti.

* *
*

Primili smo zahvalnošću knjižicu „Razgovori o domaćem uzgoju“ priredio B. Matijaca izdalo družtvo "Pučka knjiga" u Zadru. Knjižica III, godina I. Knjižica obuhvata 64 strance u maloj osmini, a svojim se sadržajem toplo preporuča.

* *
*

Izvoz šljiva iz Bosne se je zadnjih desetak godina počestverostručio. Godine 1880 izvedeno je 23,994,920 oka šljiva, u vriednosti od fi. 1,102,189, a g. 1891 izvedeno je 81,888,950 oka šljiva u vriednosti od 3,359,348 fiorina.

* *
*

„Zagorka“ tvornica keramita u Bedekovcim u Hrvatskoj povećala je svoju glavnicu za 300,000 fiorina, a broj radnika na 600.

* *
*

U Magjarskoj opredielila je vlada 2500 fiorina za nagraditi strukovna djela u voćarstvu, a to u svrhu da se razvije gojitba voćaka u onim predielim, gdje je filoksera loze uništila.

* *
*

U Karlsruhu osnovati će zavod za bezposlene radnike. Zavodu će biti svrha, da dade pripomoć svakom onom radniku, koji dokaže, da je tražio radnje, a da je nije mogao dobiti, te da ga odpošalje i naputi u ono mjesto, gdje traže radnikâ.

* *
*

Lani izkopali su u Uralu u Rusiji 258 puda platine. Kako je poznato, platina nije još nigdje na svietu našasta nego samo u Rusiji. Pud surovne platine plaća se 5000 rubalja.

* *
*

Srbska vlada razdielila je u Cruorečkom okružju 32 bika plemenitih pasmina u svrhu da pridigne i poboljša stočarstvo.

* *
*

U Konojkošari okozila je koza M. Miljevića pet kozlića, od kojih je jedan poginuo, a četiri su zdrava i čila, te ih koza redovito doji. Ista koza okozila je lani četiri kozlića, a preko lani tri kozlića.

* *
*

U Hrvatskoj i Slavoniji na mnogim se je mjestim žestoko pojavio mildew, kako što i u južnoj Magjarskoj. U Srbiji su zimski usjevi izpali dobro, a i kukuruza je dobra, gdje nema poplave.

* *
*

U okolici Bologne i u onoj Rima pojavila se je filoksera na lozi. Obe ove pokrajine bile su dosad zdrave od filoksere.

* *
*

U svim vinorodnim pokrajinam naše države počeli su shvaćati, koje će zle posljedice imati uporaba klauzule na vino, pa nastoje da vlada što strože postupa taljanskim vinom, e da se uvoz što moguće više ograniči.

* *
*

Francuzka vlada, usljed zakona od siečnja t. g. dužna je odštetiti svilogojce i predioce svile. U tu svrhu bilo je proračunano 4 $^1/_2$ miljuna franaka, ali se je sad dokazalo, da je ta svota dostatna samo za svilogojce, a da se još hoće 3 miljuna franaka za predioce i prele.

* *
*

Magjarska vlada izradjuje zakon o poljskom redarstvu. Sudeći po osnovi zakona ovaj će zakon sadržavati sve što boljega sadrže poljski zakoni naprednih evropejskih država.

* *
*

Žitni medjunarodni sajam u Beču, koji će se obdržavati dana 29 i 30 kolovoza, rek bi da će biti obilno posjećen.

* *
*

Ljetos su prispjele iz Afrike prve praskve na Londonsko tržište. Nastala je prava jagma za tim praskvam. Košarica su 36 prasaka prodana je 50 fiorina, dakle po više od 1 fiorina svaka praskva. Nevalja zaboraviti, da praskve u Africi dozrievaju početkom lipnja.

Pitanja i odgovori „Gosp. Poučnika".

A. Odgovori.

67. Molim vas, jeli istina, da je zlo i štetno po kravu, ako po telenju pojede strebek? — Jeli istina, da usljed toga krava više ne teli?
P. J. u M. (Hrvatska).

Zlo baš nije, ali nije liepo da krava pojede svoj strebek. Jedino što bi joj se moglo dogoditi jeste, da si izkvari želudac, ali da bi se mogla otrovati ili da bi strebek mogao imati kakovog upliva na mlieko ili možda na porod, pa da bi usljed toga kašnje krava ojalovila, o tom nema govora. Kod krmača, koje proždru strebek opaža se doduše, da proždru i svoju odojčad, ali da bi taj isti upliv imao strebek na krave, to se još nije opazilo, jer se još nije dalo, da je krava pojela svoje vlastito ili tudje tele. — Da krava ne pojede strebek zavisi od gospodara. Gdje je uredjeno marvogojstvo, doslieдno tome i oplodjivanje, gospodar mora da zna točno kada će mu se krava oteliti, pa da ju nadzira. Svaka krava mora da se oteli pod nadzorom gospodara, da je do potrebe bude mogao biti od pomoći.

68. Molim vas, kako se kisele krastavci, da zadulje stajati mogu?
A. B. K. u T. (Bosna).

Za kiselenje krastavaca hoće se dobrog octa (kvasine, sirčeta) i malenih krastavaca. — Veliki krastavci nisu prikladni za kiselenje, jer lahko izgnjiju, pošto ocat nemože da ih dostatno razvodne kvasinu. Kad se ima na razpoloženje malenih, nedozrelih (zelenih) krastavaca, postupak okiselivanja obavlja se na dva načina. Prvi je način sliedeći: Uzme se dobre kvasine, i to toliko, koliko je iste potreba, da oblija krastavce, pa se u zatvorenoj posudi ugrije do vrienja. Krastavci metnu se na sitnoću, pa se poliju vrelom kvasinom, tako da ih popari, ali da se kvasina na njih ne ustavi. Kad se kvasina ohladi, prociedi se. Krastavci se naslažu u zemljanu posudu ili u bure, pa se ulije kvasina po njima, da ih oblija; a onda se poklopi posuda. Ovako u kvasini ostanu krastavci osam dana da ih kvasina probije. Devetog dana uzme se opet toliko dobre kvasine, koliko se je prvi put bilo uzelo, i ugrije se u zatvorenoj posudi do vrienja, a onda se pusti da se sasvim ohladi. Kad se je ova prokuhana kvasina ohladila, prociedi se, a u isto doba izvade se krastavci iz prve kvasine i postave se na sitnicu da se ciede. Posuda se temeljito izpere, pa promućka kvasinom, onda se u njoj naslagaju krastavci, a izmedju krastavaca nešto koromača ili drugih mirodija, pa se po njima ulije ona druga pokuhana i prociedjena kvasina, tako da ih oblija t. j da su svi krastavci potopljeni u kvasini. Onda se posuda poklopi poklopcem i postavi na hladnu mjestu. Za osam nedjelja krastavci su posve kiseli, i mogu se jesti. Ona kvasina u kojoj su se prvi put lužili krastavci nije za dalju porabu t. j. nemože više da služi za kiselenje krastavaca. Drugi je način jednostavniji. Napravi se razsol. Razsol se pravi raztapljanjem obične kuhinske soli u vodi, dotlen, dok krompir počme plivati u vodi. Ovu se razsol prokuha i prociedi, pa se u njoj osam dana luže krastavci. Krastavci se naslagaju u zemljanu posudu ili u bure ujedno sa koromačem ili drugim mirodijskim biljem, pa se po njima polije razsol da ih oblija. — U razsoli ostanu krastavci osam dana, a onda se izvade i izciede na cjedilu. Izlije se u isto doba razsol iz posude, pa rabi za druge svrhe, a posuda se temeljito izpere i promućka kvasinom. U isto doba prokuha se dobre kvasine u zatvorenoj posudi, pa se onda prociedi i ohladi. Krastavci se iznova naslagaju u posudu sa koromačom ili drugim mirodijskim travam, pa se polije po njima prokuhana, prociedjena i ohladjena kvasina, da ih oblija. Onda se posuda poklopi, pospremi na hladnu mjestu, gdje se za 6 do 8 nedjelja krastavci ukisele. Na ovaj način ukiseljeni krastavci tvrdji su i bolje se uzdrže. — Uzčuvaju svoju zelenu boju i posve težko gnjiju.

69. Kako se uvaruje pekmaz od patlicana, da dulje traje?
A B. K. u T (Bosna).

Pekmaz od patlicana valja uvariti u ruskoj kupelji, a onda držati u dobro začepljenim posudama. —Postupak je sliedeći: patlicani se izgnječe, pa metnu u kotlenicu, da kuhaju. Kad su na polovicu kuhani, što se pozna po tom, da se je koža odielila od mesa, onda se tiskaju i prociedjivaju. Tiskaju se u svrhu da se otjera vas sok, a prociedjivaju u svrhu, da se odstrani svaki komad kožice i spice (pećke, koštice). — Ovaj sok kuha se sada u ruskoj kupelji. Šta je to ruska kupelj, lako da nas zapitate. Ako se u jednoj većoj kotlenici postavi jedna manja, tako da izmedju njih može stajati dosti vode; ako se pod veću kotlenicu loži vatra, a u manju postavi sok od patlicana, da kuha na toplini od pare, onda se to zove kuhati u ruskoj kupelji. Na ovaj način kuha se sok od patlicana iz tiha. Iz njega izhlapljuje samo voda; nemože da progori, a sačuva vas miomiris, tek, boju (tangu) i svježost patlicana. Ovaj je najbolji način. Pekmaz dade se ukuhati, do one gustoće, do koje se hoće, a da se bolje i dulje uzdrži čuva se u posve dobro zatvorenim posudam. — Još se bolje uzdrži, ako se soku od patlicana prije nego li se počme kuhati doda jedan po sto soli t. j. na svaku 100 kg soka od patlicana 1 kg soli.

70. Jeli koristno i dobro nagrčati gnoja okolo debla i panja stabala, kako što to mnogi rade?
I. V. u Z. (Zadar).

Nije dobro zatrpavati panj, ni nasipati gnoja, oko debla i povrh žila voćnih stabala, jer na taj način postanu stabla osjetljiva na studen, nekud se razmekšaju, kako čovjek, koji puno odjeće odjeva. Izim toga gnoj služi za gnjezdenje grčica od hrušta i inih zarezuika, onda miševa, krtica itd, a mami zečeve, koji zimi ogrizavaju koru od voćnih stabala. Ondje, gdje mogu, da prezime žitarice mogu da prezime jabuke, kruške, šljive i trešnje. Bajam i praskva su doduše osjetljivi na studen, ali bajam mnogo manje od praskve. Takova stabla bolje je obraniti slamom ili kićem. Nema od porabe gnjoja nikakove koristi za gnojenje zemlje, jer prekomjerna količina dušika u zemlji, djeluje otrovno na samo bilje. Voćna stabla je bolje gnojiti rudnimi, nego li dušičnimi gnojivi, a od rudnih gnojiva najviše im prija vapno, pepeo, fosfati i stari posve rastrošeni mješanac. Tko hoće, da ima koristi od gnojenja voćaka, mora da gnoji na širokó t. j. daleko od debla dokli dosiže krošnja i još dalje, jer sisajućih žilica imade najviše daleko od debla. Debele žile nemogu da sisaju hranu. Njihova je svrha samo, da služe kao matice za sitne žile, i da drže čvrsto stablo u zemlji, da ga vjetrovi ne prevale.

B. Nova pitanja.

71. Može li se mast u otvorenim badnjim prenašati dan dva daleko, bez da to njima ili vinu hudi? Jeli bolje mast prenašati ili grožđje?
M. G. u S. (Pelješac).

72. Molim vas, na koji se način najlaglje čuva i uzdrži zelena krma?
I. M. u O. (Hrvatska).

73. Suše mi se vrhovi voćnih stabala, osobito jabuka i praska Molim vas što je tomu uzrok, i dade li se na koji način to zlo predusresti?
L. K. u S (Bosna).

74. Koji je najbolji omotaj za maslo, koje se u ovo doba godine ima slati na dalek put?
A. V. u P. (Istra).

☞ Odgovori na javna pitanja kao i nova pitanja, primaju se rado od svakoga, pa i ne bili predbrojnici.

Otvoreni dopisi "Gosp. Poučnika,,

Predplatili su predbrojbu za tekuću godinu 1892.

P. n. čč. gg Cerovsky I. K. — Slavjanski Napredak u Splitu — Občina - Obrovac — Vurović J. ž

— Sl. Občina - Šibenik — Po vašem nalogu obustavili smo dalje šiljanje lista i poslali smo vam račun duga.

— V. g. Samsalović M. — Vaša cienjena predbrojba podmirena je do konca lipnja t. g.

— V. g. Gučić M. — Pisali smo vam po novo. Prijateljski odpozdrav.

— V. g. Forko F. — Ova tri forinta podmiruju prošlu godinu 1891. Izvolite još poslati fior. 1·50, da podpuno sravnamo predbrojbu do 1 srpnja t. g.

— V. g. Aljinović D. — Pisali smo onome gospodinu.

— V. g. M. J. D — Molimo malo uztrpljenja, za kratko vrieme biti će te uslišani; a onda doći će vam u pravi zeman, daleko bolje nego li sada.

— V. g. J. L. — Upisali smo vas u predbrojnike, a brojeve primati će te redovito.

— V. g. Juras V. Zatraženi cienik poslali smo vam.

— V. g. Mrvoš N. — Primljenih fior. 6 podmiruje predbrojbu za godinu 1890 i 1891.— Za podmiru tekuće godine izvolite poslati još f. 3 i javiti nam, koji vam broj'vi fale, da vam ih iznova pošljemo. Unapred reklamirajte svaki pojedini broj, kojeg ne primite redovito.

— V. g. Dorbolo J. — Dok smo primili vaše pismo od 14 pr. m. odmah smo javili gosp. C. da se vi tužite, da niste ništa primili, te da reklamira ili da vam iznovice pošalje.

— Sl. knjižara L. Hartmana. — Dva iztiska knjige „O uzgoju i njegovanju cvieća, uresnoga grmlja i drveća" poslali smo vam.

— V. g. Luković I. — Broj 10 i 11 poslali smo vam na novo. Blažene pošte!

— V. g. Rušković S. — Obećanu pošiljku nismo još primili, molimo pospješite da nezapinje.

— V. g. Zoričić V. — Za onu knjigu red je, da se obratite poznatom vam knjižaru u Montpellieru.

— V g Goršina F. — Već smo opetovano rekli, da su najbolje francuzke strcaljke; barem po onom što mi možemo suditi i što mi poznamo.

— V. g. Bradišić S — Broj 8 i 12 poslali smo vam na novo. Knjižica „Mane i bolessti" sasvim razprodana. Da ste nam zdravo!

PRILOG BROJU 4

Gospodarskoga Poučnika

kao nadoknada za broj 16 od 1892.

Gospodarska komora.

Borba za obstanak i za poboljša nje materijalnih odnošaja raste od dana na dan. U razmjeru u kojem se jedan stalež jača, postaje za drugog teže, jer nije moguće uzdržati ravnovjesja

Jedan od staleža najviše obterećenih jeste bez dvojbe gospodarski stalež.

S jedne strane konkurencija naprednijih naroda, s druge strane nerodica, bolesti, nepogode, porez, čine stanje gospodara od dana na dan nesnosnijim, čim više rastu potrebe. A potrebe rastu u daleko većem razmjeru nego li dohodi.

Zadaća je vlade, da stvari doskoči, ali su se zakonodavna tiela pokazala nemoćna, jer vlade nemogu da ulažu u gospodarske svrhe dostatne i potrebite glavnice, pošto se u vojničke i upravne svrhe troši veći dio dohoda.

Svaki stalež ima u zakonodavnom tielu razmjerni broj svojih zastupnika, ali za gospodarski stalež nema; barem ne u onom broju, u kojem bi morao biti zastupan.

Doduše stvara se klubova, osniva se družtava, ali je njihova djelatnost ograničena ponajviše na mjestne potrebe.

Nema tko bi se brinuo za velika gospodarska pitanja, koja mogu biti od obće koristi ili mogu proizvesti preokret u gospodarstvu. Sve su mrvice, koje padaju sa stola, da zasliepe i obmame.

Da se velika gospodarska pitanja, budu brže i bolje riešavala, osobito velika pitanja, koja zasjecaju u ekonomički život cieloga naroda, potrebito je ustrojstvo gospodarskih komora.

Gospodarska komora, kao moćno i nezavisno tielo može izravno uplivati na zakonodavne čimbenike i na vladu, te voditi odlučnu rieč u svim važnim gospodarskim pitanjim.

Francezka, Belgija i Holandija, dapače i Švedska i Norvežka imadu od davna gospodarske komore, pa zato se i nalaze te zemlje na visokom stupnju gospodarskoga razvitka, i mogu da odole svakoj konkurenciji, dapače njihovo bogatstvo stavlja ih u mogućnost izvadjati najobsežnije osnove. Pitanje je danas najprije, na koji način, da dodjemo, do gospodarskih komora.

U prvom redu dužnost je svakog gospodara, da shvati važnost gospodarskih komora i da širi izmedju drugih gospodara misao o potrebi osnovanja gospodarskih komora.

Kad ta misao obće prodre, red je onda birati u zakonodavna tiela samo takove ljude, koji će se obvezati, da će zagovarati osnivanje gospodarskih komora, i da će u zakonodavnom tielu glasovati za zakon, koji će omogućiti osnivanje slobodnih gospodarskih komora.

Ovim bi se putem bez dvojbe najprije do svrhe došlo, a komore bi onda štitile i razvijale velika gospodarska pitanja, koja su od obće koristi.

Nema sumnje; da smo imali gospodarskih komora, nebi nigda bilo došlo do uporabe klauzule za taljanska vina, jer komore nebi bile dozvolile, onakova štetna ugovora, kojim se za trinaest godina nanaša miljuna štete svim vinoradnim predjelim i kojim se satire jednu od najvažnijih gospodarskih grana, vinogradarstvo.

X.

O priredbi bielog vina.

Po statističkom izvještaju c. k. ministarstva za poljodjelstvo, Dalmacija srednje proizvadja okolo 72,000 hektolitarâ bielog vina, napram 1.200.000 crnog. — Lanjske godine naše je bielo vino sa otokâ Hvara, Korčule, Visa i Brača postiglo veoma visoke ciene, naime do 25 fiorinâ hektolitar, u podrumu posjednika. Za to su se vino osobito jagmili magjarski vinotržci i svu zalihu kroz prva dva mjeseca posli jematve, kupili. Hoće li ove godine takova jagma za bielo vino kod nas biti, nemožemo do sada ništa pozitivna kazati, nu nema dvojbe, da će se i ove godine naša biela vina dosta tražiti, tako da je vrlo umjestno u kratko nešto ovdje o priredbi bielog vina kazati.

Glavna mahna našem bielom vinu jest ta, što se nemože u strogom smislu bielim nazvati, s toga ga i narod zove *žutina*, a sbilja i drugo nije. Velika trgovina pak zahtjeva nasuprot da bielo vino ima zelenkasto-žutkasto-jasnu boju, a ukus da mu nije nipošto trpak, kako to dobrim dielom kod naše *žutine* biva.

Prvi uvjet da se *pravo bielo vino* dobije, jest rabiti u tu svrhu *jedino biele vrsti grožđja*, s toga naši vinogradari moraju svakako nastojati da odstrane pomnjivo *sve crno grožđje*, što nedonaša nikakvih potežkoća.

Svakomu je poznato, da je boja grožđja sadržana u ljupinam zrna, ili grozdenih jagoda, te samo da usljed vrienja masta boja prelazi u vino.

Obzirom na tu činjenicu, mi smo u stanju iz posve crnog grožđja prirediti bielog vina, ako naime crno grožđje u čiste vreće spravimo, te negnječeć ga nogama, pod tiskom sve la-

PODLISTAK.

Pedagogičko osposobljenje kandidata za gospodarstvo učiteljstvo.

Pedagogijskomu osposobljenju učitelja žalibože malo se gdje posvećuje potrebita pažnja, a najmanje biva to kod kandidata za strukovno učiteljstvo, n. pr. gospodarstvo, šumarstvo itd. U tom pogledu mora da bude svaki mladi učitelj samouk i da radi po svom najboljem razsudu, osobito, ako službuje na zavodu, gdje neima drugih sila, u koje bi se ugledati mogao, ili od kojih šta naučiti kadar bio. Najviše se je dosele pazilo i pazi na strukovnu naobrazbu dotičnoga kandidata, a ipak je nedvojbeno, da uspjeh obuke u svakom učilištu, pa i strukovno-gospodarstvenom nestoji samo do strukovne naobrazbe učitelja, nego i do njihove pedagogijske vještine, pa zato je željeti, da učiteljim struke gospodarske bude dobro poznata ne samo tehnika struke, nego i tehnika obuke, tako, da učitelj nebude samo strukovnjak, nego i školnik ujedno.

Sto se tiče strukovna osposobljenja za gospodarsko učiteljstvo, nemože biti prigovora gospodarskim višim zavodom u našoj monarkiji, jer su kandidati učiteljstva dužni polagati izpite učiteljske, a te mogu polagati u Beču, Pragu i Dublany u u Galiciji u njemačkom, českom i poljskom jeziku. Naši kandidati iz Hrvatske polažu obično te izpite u Beču na visokoj školi za kulturu tla, koju su većinom i polazili. Sto se tiče pedagogičke naobrazbe budućih učitelja gospodarstva, to je pitanje u austro-ugarskoj monarkiji još neriešeno i time oduzeta kandidatom prilika, da si pribave takodjer i drugo velevažno svojstvo za svoje zvanje.

U tom pogledu učinjen je u Pruskoj odlučan korak, gdje je ministar za poljodjelstvo, državna dobra i šume godine 1891 izdao naredbu o pedagogijskom osposobljenju kandidata za gospodarsko učiteljstvo, naredbu, koja je stvorena po uzoru dotičnoga normala, koji postoji u Pruskoj za učiteljske seminare za gimnazije. Mi ćemo u kratko da priobćimo glavne ustanove te naredbe poglavito s toga razloga, da naši mladi učitelji gospodarske i šumarske struke vide, kakovo se pedagogijsko osposobljenje od njih očekivati mora, ako hoće, da se smatraju doraslimi svomu zvanju i službi.

Po spomenutoj naredbi odredjuje se od mah na početku, da se u Pruskoj u gospodarskih zimskih školah, dobivajućih od državе podporu, zatim na ratarnicah i gospodarskih školah u buduće po mogućnosti namještaju za učitelje i ravnatelje samo takove sile, koje mogu dokazati, da su s uspjehom uvedene u metodiku obuke. Toga radi uvadjaju se u život pedagogijski seminari za kandidate gospodarskog učiteljstva, koji su spojeni s gospodarskimi, za to prikladnimi učilišti.

Ovim je seminarom svrha, da upoznaju kandidate za zadatcima odgojne i obućne nauke i o njezinoj uporabi na strukovne gospodarske škole više i niže kategorije, nadalje da ih upozna s metodikom prirodopisne i gospodarske obuke, pa da ih time kao i osobnimi njihovimi pokusi u obuci usposobi za učitelje. Ta priprava traje jednu godinu dana, a oni koji se jave da žele stupiti u seminar, imadu podnieti svoje molbenice ministarstvu poljodjelstva, koje im opredjeljuje zavode, gdje će se pedagogijski osposobljavati. U jednom seminaru nesmije da bude više od šest kandidata. Ovi se obučavaju u pedagogijskoj struci uputami i vježbami, u kojih svi kandidati učestvuju, a osim toga obučavaju se i pojedinci prema budućemu zvanju. Svi kandidati bez razlike imadu učestvovati kod tako zvanih seminarskih sjednica, gdje dobivaju teoretičko-pedagožke upute, a zatim u praktičkih vježbanjih. Za ovu skupnu obuku opredjeljeno je u tjednu 12 urah, od kojih odpadaju na sjednice bar tri ure, a ostale za praktična vježbanja, koja se sastoje u uzornih predavanjih, koja drži dotični strukovni učitelj na zavodu i pokusnih predavanjih, što ih sami kandidati pojedince u prisustvu učitelja i svih kandidata upriličuju. Seminarskim sjednicam kao i uzornomu i pokusnomu predavanju može kako ravnatelj tako i ostali učitelji s dozvolom ravnatelja prisustvovati. Predmeti, koji se u seminarskih sjednica predavaju, jesu sliedeći: načela školske hygijene, načela obće uzgojne i obućne nauke s psiholožkim obrazloženjem, pri čem se članovi seminara upoznati imadu i važnijimi partijami iz poviesti pedagogike, a osobito s glavnijimi dieli novije pedagogike. Nadalje predaje se kandidatom specijalna metodika

gano, ali što moguće hitrije, izažimljemo. Sok koji će se tako izcrediti, biti će bio ili najviše malko jasno ružičaste boje, te ako tim židkim mastom napunimo bačve i pustimo ga da pravilno vrije, dobit ćemo posve liepo bielo vino. Takovo vino ne samo što će imati zahtjevanu boju, nego ćo takodjer biti bez ikakve trpkoće, jer će treslovine veoma malo sadržavati. Na taj način priredjuju u Šampanji i Burgundiji iz vrste grožđja *Pinot-noir* t. j. *modri burgonjac*, skoro sve bilo vino, koje služi tvornicama glasovitog francuzkog šampanjca.

Što se pak tiče priredbe bielog masta, evo na što treba osobito paziti:

a) Da se odstrane sve suhe i gnjile jagode od grozdova, jer ove su glavnim uzrokom, da nam biela vina kašnje na zraku postanu tamno-smedje boje t. j. kako se kaže *mnienjaju boju* ili *pocrne*.

b) Da ruljimo na rešetke grozdove, odstranjujuć im tako hostulje i to ako nam okolnosti dopuštaju, prije nego grozdove gnječimo. Hostulje imadu neugodan gorki i trpak ukus, koji, ako iste mastom provriju, u vino prelaze. Gdje se nemože prije gnječenja, nek se svakako poslje gnječenja hostulje odstrane.

c) Gnječenje grozdovâ najprikladnije i hitrije se obavlja, pomoću badnja ili široke kace, koja nek ima 30 centimetarâ nad dnom, drugo probušeno dno, tako učvršteno, da na njem mogu dva čovjeka neprestano nogama gnječiti, bilo ciele grozdove, bilo samo zrnje bez hostuljâ. Na taj način kroz šupljine tog dna curi sladki sok u kacu, a radnici uvjek na suho rade, i tako sve jagode brzo i dobro nogama zgnječe. Razumieva se, da čim se je pod to dno dosta židkog masta sakupilo, ovo se odmah pretače u badnjeve ili druge kace.

d) Pošto je u ljupinam jagoda sadržan specifični aroma (ne *bouquet*) pojedinih vrsti grožđja, to židkom mastu moramo pridodati sav, ili jedan dio tih ljupina, skupa i sa pećkama, te prama toplini i razvitku vrienja držati ih pod židčinom, kako kada, od 12-24 sata Tim će te aromatične česti preći u mast, kao takodjer i nešto malo treslovine iz pećaka. Ta je treslovina (tanin) svakako nuždna, da se poslje vrienja vino lakše bistri t. j. bjelaukovine vina kemično se slučuju sa taninom i otalože.

e) Čim je židki sok dosta bio u doticaju sa ljupinam (dropom bez hostulja) moramo ga odmah u bačve pretakati, gdje će burno vrienje probaviti. Pri tom vrienju kod nas u Dalmaciji, gdje je za doba jematve dosta toplo, moramo osobito paziti, da uzdržimo sredoju toplinu od 25° Celsius. Tu toplinu ćemo u bačvama postići, kada ranim jutrom prenesemo, te se onda pobrinemo da nam pivnica ili konoba bude dobro prozračena i zaklonjena od sunčane žege. Toplina pri vrienju u velike djeluje na dobrotu i stalnost bielog vina, te izkustvo je dokazalo, da izmedju 18-25° Celsius, nalazimo *optimum*. Kod nas obično se ta toplina prekoračuje i dopire, kako smo imali često puta prilike konstatovati, do 35-37° C. Uzrok je tomu, što se mast u najtoplije satove prenaša i što su pivnice riedkim iznimkam u cieloj Dalmaciji preveć tople i s toga za bielo vino najmanje prikladne. Bilo bi vrieme da se barem imućni vinogradari počmu i kod nas nešto više za pivnice brinuti, jer odsele biti će primorani ili mlado vino u bezcienje prodavati, ili se staviti u pogibelj, da se u takovim konobam usljed ljetne vrućine vino pokvari; jer prvi uvjet da se za više godinâ vino zdravo i sve to boljim svojstvim očuva, jest dobar podrum i dobre bačve.

f) *Drop tog bielog masta*, moramo odmah u tisku dobro izažeti i tu sladku tišćevinu porazdieliti na sve bačve razmjerno prama objemu istih. Ako otegnemo izažimanjem, onda ne samo da će slador tog dropa vrieti, nego će ljupine, usljed upliva zraka, postati smedje boje i tako tišćevina može nam pokvariti boju i ukus cielog vina.

Tko nemože odmah izažeti bieli drop, bolje je da na nj dolije vode i napravi si *bevandu* za kućnu porabu.

Dosada u koliko smo mogli doznati, u Dalmaciji se je riedkim iznimkam svugdje postupalo bielim grožđjem isto kao i crnim, te je bieli drop vrio skupa sa židčinom, a kašnje se je kao kod crnog vina izažimao, s toga se je dobilo te *žutine*, koja ima skroz karakter crvenog vina. Na tu okolnost nek se osobito pazi, inače dobrog pravog bielog vina nije moguće prirediti.

Napokom upozorujemo naše vinogradare, da naša biela vina prama množini vinovice sadrže malo kiselina; tako n. p. sa otoka Hvara analizirao sam lanjske godine tri biela vina veoma dobra, koja su imala:

13·05 % vinovice, napram 0·723 % kiseline
13·15 % „ „ 0·660 % „
12·87 % „ „ 0·521 % „

Dočim magjarska fina biela vina imadu 11.0 % vinovice, napram 0.65 % kiseline, fina biela vina doljne Austrije (okolica Bečka) 10·5 % vinovice, napram 0·70 % kiseline; štajerska biela fina vina 11.0 % vinovice, napram 0.75 % kiseline; hrvatska biela fina vina 10.5 % vinovice, napram 0·65 % kiseline.

Iz toga razabiremo, da bi naša biela stolna vina morala svakako biti *nešto laglja* i *malko kiselija,* ako želimo, da ih občinstvo Magjarske, Dolnje Austrije, Stajerske i Hrvatske izravno, kao takova obljubi. To se jedino može postići uz racionalno pivničarstvo, križanjem slabijih vina sa jačjim, a mekanih sa kiselijim. Gdje pak takovih dosta kiselih bielih vina kod nas neima, jedino bi moguće bilo toj mahni doskočiti, kad bi se jedan dio bielog grožđja ranije t. j. još kad je prilično kiselo, trgalo i ovim priredilo dosta kiselog bielog vina. To bi pak kiselo vino s ostalim našim bielim vinom u onom razmjeru imali mješati, da nam dobije stanovitu kiselinu. I ovdje se moramo ravnati prama resultatu analize vinovice i kiseline, da tako sigurno postignemo žudjeni cilj.

Mnogi će primjetiti zašto toliko razbijati glavu, kad jakost vina možemo vodom ublažiti, a kiseline dodati pod oblikom vinske kiseline (acidum tartaricum). Na to nam je odgovoriti, da voda, ne samo razredjuje vinovicu, nego i sve ostale sastojine vina i tako se umanjuje suhi izvadak (estratto secco) na koji vinotržci *poglavito* paze, a *vinska kiselina* nepošto nedaje vinu onaj ugodan kiseli ukus, nego ukus oporan po *sriešu*. S toga, a još više, jer bi se originalnost vina pokvarila, nemožemo takov postupak preporučiti, te držimo da je prvi uvjet svakog vinogradarskog kraja, da sačuva svoj dobar glas, koji više vriedi nego zlatan pas.

M. J. Dudan.

Kako zapriečiti da ne rastu teletu rogovi.

Ima krajeva, gdje puno do toga drže da ne bude krava rogata. Mi neznamo da li je bez roga krava bolja od rogate, nu očito je, da se toga uvjerenja drže mnogi kravari u Švajcarskoj i Francezkoj, gdje se u ljekarnah nude razna sredstva, kojimi se može zapriečiti

---

nastavnih struka, koje se predaju u zimskih subvencioniranih tečajevih, ratarnica i gospodarskih škola, osobito pako metodike botaničke i zooložke obuke, pri čem se imadu članovi seminara upoznati s dotičnom literaturum, zatim kako se mogu pribaviti i sačuvati razni predmeti zorne obuke iz prirode; — nadalje se imadu upoznati s najboljimi modeli, slikami i drugimi učevnimi sredstvi i uputiti kako mogu i sami praviti morfolože i anatomičke risarije, zatim mikroskopske preparate i kako imadu izvadjati bioložko-fiziolože pokuse za školske svrhe. Osim toga slušaju metodiku fizikalne, kemijske i mineralože obuke, upoznavaju se s dotičnom literaturom, s valjanimi aparati i drugimi učenimi sredstvi, njihovom nabavom i čuvanjem, s raznimi pokusi za školske svrhe i pravljenjem jednostavnih fizikalnih i kemijskih aparata svojima rukama ne uputi učitelja.

Povrh spomenutog slušaju metodiku gospodarske obuke sa uputom u literaturu, upoznavaju se s modeli, slikami i drugimi sredstvi radi poučavanja u produkciji bilinah i životinja, a osim toga podučavaju se na pokušalištih zavoda u raznih grana gospodarstvene obuke. Učitelji, obrazujuć kandidate u ovom okviru, drže im predavanja i daju potrebite upute, ili pako sami kandidati o pojedinih predmetih obuke sastavljaju kratke izvještaje, o kojih se kašnje razpravlja. U istu svrhu drže se uzorna predavanja i razprave o pokusnih predavanjih, koja se predbježno u seminarskih sjednica pripravljaju, a poslije u istih sjednica ocjenjuju. Kritika o pokusnom predavanju uvjek je pridržana kandidatu, koji je predavanje sastavio.

Svaki kandidat ima tri mjeseca prije, nego li će se svršiti seminarski tečaj, sastaviti pismenu radnju o pedagožkoj temi, koju mu daje ravnatelj učilišta, a o tom sastavku razpravlja se tada u seminarskoj sjednici.

Čim je koji kandidat dokazao, da je upućen u teoriju obuke i pokazao pokusnimi predavanji, da je vješt za obučavanje, dodjeljuje mu se jedan naukovni predmet samostalno i to obzirom na njegovo osposobljenje i sklonost k dotičnoj struci. Tu ga ipak nadzire strukovni učitelj, koji se ima s kandidatom sporazumjeti glede razdiobe učevnoga gradiva obzirom na razpoloživo vrieme. Taj isti učitelj ima pravo, da vidi pismene priprave kandidata za svaki naukovni sat i da bar jednu šestinu njegovih predavanja pohodi. Tu se osobito uzimaju u obzir predmeti, koji se uče u zimskih tečajevih, ili ratarnica, zatim elementarna obuka u prirodopisnoj struci i pojedine grane posebne nauke o bilinstvu i živinogojstvu.

Kandidati treba da učestvuju u igrah učeće se mladeži, imenito u gombanju i izletih, što ih mladež ima. U ljetu pridieli se svakomu kandidatu stanoviti broj učenika toga radi, da vodi i nadzire njihove pokuse u pokušalištih zavoda.

Osim toga treba kandidate uvadjati i u gospodarske udružbe, ter jih pridržati, da drže predavanja iz struke gospodarske, u čem jim mogu hasnovito prednjačiti dotični strukovni učitelji i davati im potrebite upute.

Kandidati imadu se pripuštati i konferencijam učiteljskih sborova, ne da odlučuju, nego da slušaju. Tiče li se razprava učenika, kojim su oni učitelji, imadu glede njih, ako se to traži, izviestiti konferenciji.

Četiri tjedna prije svakoga semestra ima ravnatelj zavoda na temelju svojih opažanja, i na osnovu suda pojedinih strukovnih učitelja, koji su se bavili s kandidati, podnieti izvješće o radu i sposobnosti članova seminara. U tom izvješću imadu se navesti osobite sposobnosti kandidata, kao i lošije strane njihova osposobljenja za službu učiteljsku. Tomu izvješću imadu se priložiti pedagožke radnje kandidata skupa s ocjenom ravnatelja. Ministarstvo poljodjelstva sudi tada o uspjehu seminarske godine, ter odluči, da li je ovaj ili onaj kandidat sposoban za učiteljsko zvanje. Kandidat može biti eventualno oprošten od propisane pokusne godine, naime u slučaju, ako je u seminaru zasvjedočio izvrstno osposobljenje.

Nesposobnim za namještenje smatra se kandidat onda, ako je pokazao veliku nevještinu ili nespretnost pedagožku, ako je nemaran i nehaje za opomene, ako je loše ćudorednosti, ili ako ima tjelesnu kakovu manu. Takovu odluku dostavlja ministarstvo kandidatu ujedno s razlozi.

Kandidatu, koji je proglašen sposobnim za učiteljsku službu, izdaje se o njegovoj pedagožkoj naobrazbi u posebnom formularu svjedočba, u kojoj se samo navodi: nationale kandidata sa naznakom vjere ili konfesije, njegov boravak u seminaru i opazka, da je sposoban za namještenje na gospodarskih škola, ili ratarnica itd. Ta se svjedočba ima predložiti svakom

uzrast rogova. Jedan ugledni francezki živinar odvraća gospodare od raznih skupocienih sredstva, te piše ovako:

Da se zaprieče rogovi u teladi, najbolje je nabaviti u ljekarni komadić jedke pepeljike sto ima oblik olovke te s njom trti mjesto na glavi gdje hoće da izbiju rogovi. S ovakovim jednim komadićem jedke pepeljike moći je ovršiti taj posao na petnaestero i više teladi. Nu da bude uspješna, valja da se učini čim su se pojavili na glavi teleta prvi znaci rogova t. j. od trećega do četernaestoga dana poslje poroda.

Operacija izvodi se ovako: Okolo pomaljajućega se roga ostriže se dlaka nožicami te se nakvasi rožčić. Valja paziti, da se ni kap vode ne razlije po glavi teleta jer bi se po vodi ocjedila glavom i pepeljika što bi zadalo teletu nepotrebite boli.

Pošto je rožčić nakvašen, uzme se medju prste u papir omotana pepeljika (tek dolnji kraj pepeljike ostavi se neomotan na 2 do 3 centimetra). To biva za to, da goli prsti operatora ne dodju u doticaj s jedkom pepeljikom. Sad se tim komadićem pepeljike radi upravo kao olovkom, taruć njom rožčić i njegovu okolinu, pri čem valja paziti, da bude ovo mjesto dosta vlažno.

Trti valja dotle, dok ono mjesto jako porumeni, kao da će okrvariti, tad valja prestati. Ovako se radi i na drugom rožčiću. Jedka pepeljika drži se do buduće porabe u kakovoj staklenki začepljena, da ne može do nje zrak i vlaga.

G. L. Z.

Porez na žestu i na proizvodnju medice.

Porez na žestu i na sva žestoka pića tlači kruto industriju. Glavna pri tome nakana — da se umanji potrošak žestokih pića — nije unatoč tomu u dovoljnoj mjeri polučena. Konačno ima žestokih pića, koja, ako jih umjereno trošiš, tielu prijaju i hrane ga; u broju tih pića nalazi se pivo i medica. I ova pića sadržavaju stalan postotak žeste, nu razmjerno slabi postotak, a sasma drugi značaj tih pića prama drugim žestokim pićima imao bi se uvažiti i njima kod razporezanja dozvoliti iznimni položaj. Što se pive tiče, priznat je zakonito osobiti značaj toga pića. Nu inače biva sa medicom. Od davnine se bave izključivo medičari proizvadjanjem medice, a to jim pravo nije sve do danas nitko priečio niti nijećio.

Oni su tu povlasticu uživali i proizvadjali medicu, točeć ju prigodom sajmova i prošćenja uz prodaju ostalih svojih medičarskih proizvoda. Od vremena kada je dala povoda ona poznata prijava nekog zavidnika financijskoj oblasti, da se i na medicu, kao žestokom piću, udari porez, nemareć za posvema značajnu samostojbinu ovoga pića i na povlašćenu proizvodnju njegovu, konstatovala se je nemogućnost u mnogih mjestih dalje taj obrt tjerati.

Nu naskoro je financijska oblast upoznala pogriešnost svoje naredbe o porezu na medicu, i tako bude par mjeseci kasnije obaljen porez od 10 na 2 forinta po hektolitru. Medica stavljena je ovako u red piva, kamo po naravi svoje proizvodnje i spada.

Mnogo teže je izpraviti u pogledu utjeranja poreza na medicu učinjenu pogriešku, koje izpravak ima da leži više na brigi kr. financijskim ravnateljstvima nego ministarstvu.

Kako je poznato, predano je utjerivanje poreza na žestu osebnikom i poduzetnicima, koji ju utjerivaju kroz svoje osoblje. Običajno je tu, da zakupnik diže zakonom ustanovljeni porez u ugovoru navedenih žestokih pića u kotaru, za kojeg ugovor glasi. Kod tih zakupnika nije bilo zaprieke kod točenja medice, nu bilo je kod onih, koji uz to uživaju pravo nadzirati točarinu.

Tu je nastao sliedeći odnošaj. Oni plaćaju za svoja zakupna prava mnogo višu zakupninu, koju oni dakako žele utjerati uz stalan dobitak. Pošto se od vina plaća mnogo više točarine, nastoje oni podignuti potrošak vina, a potrošak pive i medice smatraju sa svoga stanovišta kao štetan, a pošto imadu pravo po volji dozvoliti ili nedozvoliti točenje ovoj ili onoj osobi, to oni nedozvoljavaju medičarom, da toče medicu, ako jih neće odštetiti do svote, koja jim čini potrošak vina ili medice ravnodušim. Ovo se sgadja, ako medičar pristaje platit zakupniku od hektolitra mjesto 2 forinta 10 forinta. Dakako, da je u tom slučaju po financijskom ministru dozvoljeno obalenje poreza na 2 forinta sasma iluzorno. Ovo je dalo povoda mnogim zadjevicama medju obim strankam, kojim je oblast često prama drugoj u sasma suprotivnom pravcu podporu podielila.

Pogrieška leži u tom, što se točenje medice stavilo na isto mjerilo kao i točenje piva, vina itd., doćim ono sačinjava dio obrta medičarskoga, koji se nemože u zakup dati.

Naši medičari živo su povodom tim u svom obrtu oštećeni i oni bi sasma propasti morali, da bi zakupnici obdržali pravo. Potrošak medičarskih proizvoda konstatuje se samo uz točenje medice; gdje se medica netoči, tu spadne potrošak tjestenina medičarskih na ništicu. Ove zaprieke, činjene od strane zakupnika, oštetiše tim jače medičare, što je povodom skupih ciena vina i pive, potrošak medice ponarasao, a to piće se i onako samo ljeti troši. Nu netrpi samo povodom tim medičarski obrt, već i neizravno pčelarstvo, koje nalazi unosnu prodju svojim proizvodima upravo kod medičara.

Kako smo mogli razabrati iz vjesti nedavno u javnih glasilih obnarodovanih, obećao je kr. ug. financijski ministar odaslaniku medičara i trg. obrt. komore zagrebačke, da će tomu zlu umah doskočiti.

„Obrtnik“.

---

prigodom, kada bivši kandidat moli za koje učiteljsko mjesto.

Ovo je eto normativna naredba, što ju je glede pedagožkoga osposobljenja kandidata za gospodarsko učiteljstvo izdalo prusko ministarstvo poljodjelstva. Ta stvar sigurno je vriedna nasljedovanja i upravo je za čudo, da se nije pomišljalo u Austro-Ugarskoj na ustrojenje takovih seminara. Učitelj gospodarstva treba da ima podpuno, dakle i pedagožku kvalifikaciju, kao i svaki drugi učitelj. Učitelji, koji te kvalifikacije neimaju, razviju se sami sobom, jedni sretno, drugi ne-retno na veliku uštrb naukovanja i uzgoja mladeži. Valjanih pedagoga medju učitelji uvjek se manje nadje, nego dobrih stručnjaka, a to nerazmjerje u osposobljenju samo je na štetu samoj stvari. U nas ima malo kandidata za gospodarsko učiteljstvo, jer ima samo dva stručna zavoda gospodarska. Tu se učitelji svaki čas nemogu mienjati, dotično namještati, kao u većoj kojoj državi, s toga se neosjeća ni potreba stalnoga seminara. Nu zato bi svakako dobro bilo, da se s asistenti za gospodarsku i šumarsku službu, koji su sistemizovani na križevačkoj gospodarskoj školi, radi njihove pedagožke naobrazbe postupa u smislu ovdje navedene naredbe prvu godinu njihova namještenja. Bilo bi to njim i struci od velike koristi.

N. N.

— SVAŠTICE —

Zračenje mlieka. U Americi se je puno uobičajilo zračenje mlieka. Zračenjem mlieka ima se velike koristi. Najprije se mlieko brzo ohladi, a tim hladjenjem priečí se stvaranje mliečne kiseline. Zračenjem se odstranjuje mnogi miris koji nije naravan mlieku, ne samo ali se zračeno mlieko puno dalje i bolje uzdrži.

Ždriebnim kobilam zadnjih mjesecih posve lako otekuu noge; da se to oticanje preprieči trebaju kobile kretanja. U tu svrhu vode se na ular po više satih na dan po ravnome putu. Hodanjem nestane otekline. Voditi kobile po hrdjavu putu gdje mogu pasti, ili izmedju drugih životinja, gdje se mogu ozlediti nije savjetno, a isto tako nije savjetno tjerati kobile u poskočice, jer se onda lako ognoje, a kad se ognoje lako se prehlade; a prehladjena kobila može lako da izvrgne.

Čipavac iz staja. Poznato je, da se u stajam razvija puno čipavca, a ponajviše u konjušnicam. Čipavac je zadušljiv, pa hudi zdravlju životinja, hvata ih za oči i za sluznice. Čipavca se je lako oslobditi, ako se u staji na više mjesta ovjesi drvenih pilotina poškropljenih sumporovom kiselinom. Pilotine ovako priredjene opijaju neprestano čipavac dok se uzljute. Kad se posve uzljute onda ih valja promieniti.

Najjednostavnije uzčuva se grozdje cvieće, ako mu se pečatnim voskom namaže zavoz dok se ubere, pa ovjesi na svježu i hladnu mjestu. Doisto na ovaj način, osobito ako je mjesto gdje se čuva grozdje svježe, uzčuva se grozdje zdravo i svježe do po Božiću.

Maz za podove. Trajni, a jeftini maz za podove priredjuje se iz orahovih lupina. Uzme se zelenih orahovih lupina slože se na stog, pričeka se da pregnjiju, pa se onda kuhaju. Gustu ukropinu koju se dobije varenjem prociedi se na ridko sito, pa se s njom dvaput namaže pod. Prije nego li se je od drugog mazanja posušilo valja namazati lanenim uljem. Ova vrst maza ne samo, da je jednostavna, jeftina i trajna, ali je takodjer liepa.

Vo ak za bačve. Kadšto bačve teču, a težko ih je temeljito popraviti, nego je red zamazati ih. Vosak u tu svrhu priredjuje se od 25 grama loja, 20 gr. voska i 40 gr. svinjske masti, sve se raztopi, pa kad se počme hladiti primješa se 25 grama prosijanog pepela. Pred porabom ugrije se na svieći da omekša, a da bolje hvata, valja izčistiti ono mjesto, gdje teče.

Gospodarske Viesti.

Gosp Mate Dudan naš suradnik imenovan je putujućim učiteljem poljodjelstva za zagorske predjele Dalmacije.

* *
*

Imalo smo prigode posjetiti tehnički tečaj za brodogradjenje i kamenotesarstvo u Korčuli. Tečaj pohadja deset učenika. Napredak u tečaju je izvrstan; a osobito nas je veselilo gledati kako učenici i teoretički i praktički vješto izradjivaju zadatke, što je sve zasluga onih vriednih i revnih učitelja, a osobito učitelja strukovnjaka gosp. Radića. Nego je i tečaj u Korčuli slabo obskrbljen i učevnimi sredstvi i gradivom. Pokrajina nosi teret i za strukovne tečaje, pa da tečaji ne kubure, morala bi za iste i za školu u Gružu zavesti posebnu administraciju i poseban nadzor, inače grihota za trud učitelja i za novac što se troši.

* *
*

Red Trapista preuzimlje upravu imanja Fontanella u Zemuniku, gdje će se zavesti neka vrst ratarnice za pučanstvo one okolice.

* *
*

Gospodarski i vinogradarski koledar za g. 1893 tečaj I. izašao je nakladom knjižare Kugli i Deutsch, kojega je uredio Fr. *Kuralt*, tajnik hrv. slav. gospod. družtva. Ciena je koledaru 25 novč. Gospodarske podružnice, koje ga uzmu barem 100 kom. mogu ga dobiti za 18 novč. po komadu.

Sadržaj koledara je sliedeći: 1. Koledar sa dnevnikom. 2 Gospodarski i vinogradarski članci i to: a) vriednost gnoja i njegovo priredjivanje, b) Uništujte drač (korov), c) Kakva sjetva, takva žetva, d) Kako valja umnažavati krmu i njegovati livade? e) O ciepljenju američke loze, f) Kako se sade vinogradi sa američkom lozom? g) Kako treba braniti vinograde od peronospore (vinske medljike)? h) Nješto o pivničarstvu. 3. Naredba kr. zem. vlade radi prevažanja bilina iz po trsnoj uši okuženih predjela, te o sadjenju američke loze u predjelih. 4 Naputak glede provedbe zak. čl. I. za god. 1891 o ponovnih državnih pogodovnostih, koje će se davati vinogradarskim zemljištim uništenih po trsnoj uši. 5. Važnost soli za stoku. 6. Kako dugo je bredja stoka? 7. Kako dugo sjedi perad na jajih. 8 Koliko gnoja daje stoka? 9 Koliko vriedi 1 litra gnojnice? 10. Skrižaljke za razna gnojiva. 11. Koliko hraniva uzima trs iz zemlje, ako dade 100 hektol. vina? 12. Koliko se poprieěno vina proizvadja na godinu u raznih zemljah. 13 Kamatne skrižaljke. 14. Listovna pošta, biljegovne ljestvice. 15. Šematizam gospodarstva u Hrvatskoj i Slavoniji. 16 Razne skrižaljke za gospodarstvo i vinogradarstvo.

Koledar imade više slikah iz jubilarne izložbe.

* *
*

Mjesto tajnika Pokrajinskog Poljodjelskog Vieća nije bilo pokriveno, pa će se opet razpisati natječaj Uvjeravaju nas, da se pri imenovanju neće toliko gledati na sposobnosti kandidata, koliko na to, dali je on *persona grata* nekim članovim poljodjelskog vieća, i da je dalmatinske narodnosti.

* *
*

U sriemskoj, virovitičkoj i požežkoj županiji imade 13,247 jutara zemljišta zasadjeno šljivama, koje rode poprieěno na godinu 672,631 quintal šljiva. Gojenje šljiva u rečenim županijama pada neprestance, jer je od god. 1885

do 1890 izkrčeno 2262 jutra šljivika, a u istom razdoblju zasadjeno je samo 758 jutara.

* *
*

U njemačkom carstvu gojilo je se je 1890 godine dva miljuna pčelaca, koji daju popriečan čisti dohod od 30 miljuna maraka na godinu.

* *
*

Na nasadim breskvah (prasaka) u Americi pojavila se je neka bolest, koju zovu *Vellovs*, koja uništuje sve nasade, a proti kojoj nema lieka bar dosad.

* *
*

Hrvatsko družtvo za gojenje lova i ribarstva razpisuje nagrade od 10 dukata za one lugare i čuvare lovišta, koji su u godini 1892 svojim nastojanjem za vršenja službe, stekli zasluga za odkriće ili uhićenje zvierokradica.

* *
*

Nastojanjem trgovca Gešova ustrojit će se u Sofiji trgovačka i obrtnička komora, koja će bit predteča burse, koju tamo takodjer žele imati.

* *
*

U mjestu Grasse na Rivieri u Francezkoj goje najviše ruže, koje se stranom svježe prodavaju, a stranom rabe se za proizvadjanje ulja od ruže. Od 12,000 kilograma latica cvieća od ruže proizvede se 1 kilogram ulja od ruža. Svaki kilogram ulja od ruže prodaje se 2400 do 2500 franaka.

* *
*

Južno Afrikanska republika stupila je u medjunarodni poštarski savez.

* *
*

Kako „La Russie commerciele" javlja, u Rusiji proizvadja se godišnje do 600,000 spuda čavala. Svaki spud teži 16·38 kilograma.

* *
*

Po mnienju Leecha ravnatelja novčanog prometa sjeverno amerikanskih država u cielom svietu imade u prometu kavanog i papirnog novca koliko sliedi: Zlatnog novca 3,656,935 miljuna dolara; srebrenog novca 3,944,700 miljuna dolara, papirnog novca ne pokritog 2,281,703 miljuna dolara.

* *
*

Iz Njemačke uvedeno je 1891 godine u Bosnu razne robe u vriednosti 450,000 maraka, najviše je uvedeno proizvoda gvoždja na ime u vriednosti za 200.000 maraka. U isto doba izvedeno je iz Bosne u Njemačku razne robe za 4,500,000 maraka. Najviše je izvedeno suhih šljiva za 3,500,000 maraka, onda suhih koža za 400,000 maraka, pa bačvarske gradje za 300,000 maraka.

* *
*

Početkom 1893 priredjuje se u Petrogradu velika medjunarodna izložba ratarskih strojeva.

* *
*

Gospodarski List zagrebački ima u broju 23 članak o taljanskom vinu, koji za sadržaj neodobravamo, jer se u glavno netemelji na istini.

* *
*

U Italiji odkriveno je devet novih filokseričnih ognjišta, medju kojimi nekoji u pokrajinim Apuliji i Emiliji odklen se najviše povrtlina uvadja u Dalmaciju.

* *
*

Macedonija proizvadja poprieko na godinu 265,000 hektolitara vina. Najviše vina proizvadja se u vilajetu Solunskom naime 120,000 hektolitara.

Pitanja i odgovori „Gosp. Poučnika".

A. Odgovori. *

81. Razkotilo mi se puno sitnih miševa, koji mi čine veliku štetu; molim na koji način da ih odstranim?

A. B. u V. (Hrcegovina).

Miševe ili valja potrovati ili izkorieniti lovljenjem. Otrovanje je rizična radnja, jer može biti od hrdjavih posljedica za druge životinje, a i za ljude. Ako će te rabiti otrov možete ga kupiti u ljekarni, i neka Vam ga ljekarnik priredi i Vas pouči, kako imate raditi. Bolje je da rabiti stupice, kojih ima mnogo vrstih, a neke su izvrstne. I u barilo jedno u vodi mogu se malo dana poloviti miševi. Napuni se barilo do polovice vodom, a na sredini zasadi se drvo, koje dopire do razi vode, a na koje se može uspeti i stajati samo jedan miš. Gornji rub barila namaže se mašću, a do istog ruba postavi se drvenih priečaka, da se miševi do vrha barila budu mogli lako uzpinjati. Mast će namamit miševe, pa će se u lakomasti misleć da je masti u barilu uvaliti u barilo. Mjesto masti naći će vodu; pa će nastat krika na pomoć, na koju će dotrkati i ostali miševi; u vodi pak nastat će borba i svi će se izgrizti i podaviti. U desetak dana možete na ovaj način izkorieniti na stotine miševa. Samo što svake noći valja postavljati barilo na drugo mjesto, ali uvjek na takovo mjesto, kuda najviše prolaze miševi.

82. Imam bačvicu vina, koje je zdravo, slatko, ali ima manu da je uljevo, a osobito se to čuje na piću; prelievajuć ga razteže se kao ulje. Molim Vas javite, dali će to vremenom nestati? Jeli možda bolest? Kako se lieči?

J. I. u E. (Kotari).

Vaše je vino po svoj prilici tezljivo t. j. pojavila se je u njemu bacteriasis. Nije bolest od posljedicah po vino, a dade se na brzu ruku izliečiti. U tu svrhu valja pasteurizirati vino ili ga u zatvorenim cievima ugrijati do 60° Celsiusove topline. Inače možete se pomoći, ako bačvu izložite suncu; ali pošto u ovo doba godine sunce ne grije žestoko bolje je da pomoću jedne peći ugrijete zrak u konobi do 35 ili 40° C. — Čim vino bude imalo toplinu od 30° C. počet će nestajati tezljivosti, te će u 3 ili 4 sata vremena sve nestati, a vino će biti opet i tekuće, kako je prije bivalo, i kako mora biti zdravo vino.

83. Vino mi je dobilo vonj po buradi; može li se to popraviti? Treba li, da Vam pošaljem bočicu vina na ogled?

J. Č. u S. (Bosna).

Već smo Vam pisali, da se samo po ogledu može znati, koju je manu poprimilo vino od bačve. Po svoj prilici biti će vetašina, jer je to najobičnija mana vina. Proti vetašini rabi se vrlo dobrim uspjehom maslinovo ulje. Za svaki hektolitar vina uzme se $^1/_4$ do $^1/_2$ litra, čistog, finog maslinovog ulja; dolije se vinu, mućka se dobro 1 do 2 sata vremena, onda se pričeka, dok se ulje sakupi na površinu, pa ili ga se iztjera iz bačve preljevanjem bačve ili se vino iztoči, pa ulje ostane na dno bačve. Obično je jedno čišćenje dostatno. Bude li vino po čišćenju još vetašno, onda valja po novo stvar opetovati čistim finim uljem. Ulje jedanput rabljeno u ovu svrhu nevalja više za ovu istu svrhu, ali kuhanjem izgubi vonj po vetašini, pa se može rabiti za začin ili za gorenje. Vino izčišćeno valja pretočiti u zdravu i čistu bačvu.

84. Koji je najsigurniji postupak da jame i bunari budu nepropustni?

J. S. u V. (Hrvatska).

Bunari nepropustni grade se ili iz kamena ili iz opeka. Sama gradnja mora, da se obavi u portland cementu, a kad je dogradjeno onda valja iznutri opet gladko namazati portland cementom. Unutarnji zamaz portland cementa hoće se, da je barem $^1/_2$ prsta debeo. Ovako gradjen i dobro cementiran bunar nepušta skroz ni kapi vode, dapače je nepropustan, kako staklenica.

85. Imali način ili sredstvo, koji se na stanovitom mjestu može potražiti i ustanoviti, ako u dubini zemlje imade vode za bunar?

J. S. u V. (Hrvatska).

Po geognostičnom sastavu zemljišta može se zaključiti ako u njoj ima izvor vode ili ne; i perkusijom, te askultacijom znadu vještaci opredjeliti, ako u dubljim slojevim zemlje imade žive vode. Imadu takodjer svrdli, kojima se na brzu ruku izvrdla zemlja u dubljinu, dok se dodje do vode. Takovih svrdla imadu skorom sve željeznice. Kod bližeg željezničkog ravnateljstva možete uzeti jedan takav svrdao u najam pa svrdlanjem kušati da nadjete vodu.

86. Thomasovo brašno jeli dobar gnoj za vinograde? Koji je drugi umjetni gnoj najprikladniji za vinograde?

J. S. u V. (Hrvatska).

Thomasova truska, to je rudno gnojivo, odpadci stanovitog kamenja. Ti odpadci sadrže u sebi znatnu količinu fosforne kiseline, ali ta fosforna kiselina nije baš od najtopivih. Thomasova truska rabi se za gnojivo, ali više za žitarice, nego li za vinograde. Bolje gnojivo nego li Thomasova truska jesu superfosfati i brašno od kostiju. Ako imate gnojiti vinograd umjetnim gnojem, mi bi Vam preporučili da rabite kalijev superfosfat; koji se je za vinograde pokazao najbolje gnojivo.

87. Bili se kod nas dalo zavesti gojenje vinograda na dudove, kako u Italiji. Jeli taj način dobar i bili bio u našim stranam moguć i koristan?

J. S u V. (Hrvatska).

Svaka se vrst loze može gojiti na taljanski način. Taljanski način gojenja loze nije dopokon ništa drugo, nego li gojitba loze na odrenı, a to je najjednostavniji način gojitbe, jer ne treba rezanja, nego samo u toliko, u koliko se imadu odstranjivati suvišni matrasi. U Stražimirovu vinogradarstvu, opisan Vam je i taj način gojenja loze. Za naše odnošaje nebi Vam mogli preporučiti taljanski način gojitbe loze, jer uz Vaše podnebne odnošaje, na onoj visini jedva da bi grož̌dje dozrievalo, a zimi bi se lože posve lako smrzavale. Čim se na niže t. j. bliže zemlje goji loza, tim panj teže prozebe, a opet grož̌dje bolje i sigurnije dozrieva, jer čim je bliže zemlje, tim je toplije.

88. Mlada smokva, pod zid gojena prozebe svake zime; molim kako je imam obraniti, da ne prozebe?

J. S. u V. (Hrvatska).

Smokva je od naravi jako osjetljiva na studen, ali opet laglje prozebe izpod zida u zaklonici, nego li na otvorenu mjestu. Nabacajte joj na žile stelje, ili ju omotajte slamom. Da znamo, koja je najniža temperatura kad Vas zimi, i koja je razlika izmedju dnevne i noćne topline, mogli bi Vam još koješta preporučiti.

Otvoreni dopisi „Gosp. Poučnika".

Podmirili su predbrojbu do konca t. g. 1892.

P. n. č. g. Zorac S. ž. — Mareković pl. B. — Petrić pop J. — Benzia D. A.

V. g. Čukli J. — Vaša predbrojba podmirena je do konca lipnja t. g. 1892, a ne do konca godine, kako nam pogriešno javljate. Adresu smo izpravili po naputku.

V. g. Maroević F. — Sad nije zeman za sjeme od djeteline; jer je lanjsko sjeme već staro, a novo nije još dozrelo. Uztrpite se do novog, pa ćemo Vam poslati. Nuzto upozorujemo Vas, da je za Vaše odnošaje bolje sijati u proljeće, nego li jeseni. - Srčano ozdravljamo!

V. g. Bačić J. — Lišće, koje ste nam poslali nije bolestno. Lišće je pocrvenilo usljed toga što dotična loza izumire; a izumire usljed ozlede za obradjivanja ili usljed gnjenja panja. Posljedica zlih nema, pogine samo jedna loza, a o bolesti kakovoj nema govora.

V. g. Klaić V. — Žao nam je, da Vas nemožemo služiti. Pismeno smo Vam javili, komu da se obratite izravno.

V. g. Primorac. — Vaše pitanje od 17 p. m primili smo, ali na pitanja, koja nisu podpisana ne dajemo odgovora. Mi imamo pravo da znamo, komu mukte podieljujemo savjet, i tko mora da nam bude zahvalan.

V. g. Vidović S. — Adresu izpravili smo opet po Vašem naputku.

V. g. Ellner A. — Knjigu „O uporabi dropa", odposlali smo Vam po pošti.

V. g. Mareković pl. B. — Zatražene brojeve od lanjske godine nastojat ćemo, da V nadjemo, i do koji dan odposlati ćemo Vas. Osebice pojedinih svezaka knjige „O uzgoju i njegovanju cvieća, uresnoga grmlja i drveća" nemamo više, ali knjiga ciela meko vezana stoji sada samo 3 fiorina; manje dakle nego da pojedine svezke za osebice kupili.

V. g Nikolić S. -- Kako želite, onako će Vam se učiniti. Broj 7 i 9 poslali smo Vam iznova 5 i 8, a za ostalo pisali smo Vam.

* Ovo su odgovori na pitanja priobćena u broju 24 od god. 1891.

PRILOG BROJU 3
kao nadoknada za broj 17 od 1892.

BORIMO SE

Eto je klauzula za taljanska vina već stupila u kriepost.

U južnoj Italiji su očekivali taj dan, kao ozebao sunce; a mnogi brodi natovareni vinom stigli su u Rječku i Tršćansku luku još prije urečena dana; te je na obim gorirečenim tržistim pred danom 27 bilo stiglo više od trideset hiljada hektolitara taljanskog vina.

Iz naših vjerodostojnih obavjesti znademo, da još putuje za Rieku i Trst više od sedamdeset hiljada hektolitara vina, a da se priredjiva za odpremu drugih sto hiljada hektolitara.

Oprostite ako je ovo malo, i kako će taljanci poplaviti naša tržišta, kad se znade, da neimadu drugog izvoza, a da u konobama leži vino od tri jamatve, nešto oko petnaest miljuna hektolitara.

Još u lipnju mjesecu poslala je taljanska vlada svoje stručnjake, da proputuju i prouče austro-ugarska tržišta, a potrkići taljanskih trgovaca poplavili su ista tržišta.

U Hrvatskoj, Slavoniji, Magjarskoj, Štajerskoj, Českoj, Austriji i drugim zemljam nije ostalo mjesta ni selašca, kojeg nisu potražili potrkići taljanskih trgovaca, nije ostalo najzabitnijeg krčmara, kojeg nisu pohodili i ponudili vina, te u kojemu nisu koliko toliko vina prodali.

Tko pozna nevolju, koja tišti južnu Italiju, tko pozna zauzetnog taljanca i njihovu žilavost, tko pozna kako oni lako obavljaju poslove, i kako svoje proizvode bacaju na tržište, kao da su ukradjeni, taj si samo može predstaviti, koliko su posala oni sklopili i koju će nam neprocienivu štetu namieti konkurencijom.

Iz crpljenih podataka znamo za izvjestno, da su taljanci do dana 20 kolovoza bili razprodali više od sto hiljada hektolitara vina, a više od dvadesethiljada hektolitara dali su na kušnju bez stalne ciene, bez ikakovih uvjeta samo, da mu put prokrče i probiju.

Ovo što smo naveli s jedne strane, a prijaznost i susretlivost carinarskih vlastih napram taljancim i njihovim proizvodim s druge strane, mogu nam biti jasnim dokazom, koliko će se daleko u ovom pitanju doći, i koju ćemo silnu štetu od taljanske konkurencije pretrpiti, ako ne možda i takav stock u vinskoj trgovini, koji može prouzročiti veliku gospodarsku krizu, ako ne i gospodarsku propast.

Prije nego li se upustimo u dalja razlaganja, dobro je, da izvjestimo naše čitaoce o tom, koliko Italija vina godišnje proizvadja i o vrstim njezinog vina.

Italija proizvadja godišnje poprieko tridesetipet miljuna hektolitara vina. Polovicu te kolikoće proizvadja dolnja Italija; četvrtinu srednja Italija, a četvrtinu gornja Italija.

Najbolja su vina iz gornje Italije; u dolnjoj Italiji dobre su samo birane vrsti finih vina, dočim 90 po sto diele proizvodnje jesu vina, koja su lošija od naših najlošijih vrstih vina, a proizvadja puno tankog vina.

Taljanska prosta vina, kako ih danas taljanci u trgovini šalju posve su slaba. Sadrže 7 do 9 po sto alkohola, a estrakt im je izpod normala po zakonu propisana, daleko manji nego od naših tankih vina t. j. od vina koja se kod nas prave doljevajuć vode ociedjenome dropu.

Ima se s toga podpuno pravo sumnjati, da taljanska vina nisu naravna, nego da su faturirana.

Ali uprav takove slabe vrsti vina, bez velike žestine i jakosti, a bez osobita izraza prijaju najviše konsumentim sjevernih zemalja naše države, jer su njihova domaća vina malo bolja od tih.

Ako se ovome ubroji, da su takova slaba vina od male ciene, onda je lako svatiti, da će nam veliku utakmicu praviti, da će dapače posve iztisnuti naša vina.

Red je dakle, da se borimo i da se živo borimo proti toj taljanskoj konkurenciji, jer je ugovor za dvanaest godina, a dvanaest godina, uz današnje potrebe jeste čovječji viek.

Mi se nemožemo nadati od vlastih nikakve pomoći, jer u onom u čem bi nam mogli pomoći, i na što bi ih ugovor uoblašćivao, pomoći nam neće, jer se s druge strane priete taljanci, da će praviti potežkoća na uvoz pive i drugih proizvoda, ako se njima bude pravilo potežkoće na uvoz vina; a izmedju proizvoditelja vina i proizvoditelja pive i drugih proizvoda lako je pogoditi na koju će se stranu vlasti odlučiti.

Kako već rekosmo taljanska vina nemogu nam praviti konkurenciju svojom dobrotom, nego jedino i samo svojom jeftinoćom.

Red je dakle, da im u tom na put stanemo, jer za koliko im bio u prilog trgovački ugovor, carinu, od fiorina 3 i 20 novčića, valja da plate, a nami je i druga u prilog, naime: da su nam tržišta u državi bliža, s toga, su za naša vina troškovi prevoza manji, nego li za taljanska vina.

U budućem ćemo broju izložiti, što nam je i kako nam je raditi da naša vina budu ne samo mogla odoliti konkurenciji taljanskih vina, ali, i da im budu mogla konkurirati, te ih sasvim iztjerati iz domaćih tržišta.

X.

Modra galica da li škodi tlu za vegetaciju?

O škodljivosti modre galice i uplivu iste na vegetaciju piše prof. Beacha u „Rural New-Yorkern“ što sliedi:

„Svaki se dan nosi sve to više bakrenih sastojina na polje i u vinograde, gdje one najvećim dielom prelaze u tlo te nastaje pitanje, kako će utjecati na nj toliko znatna primjesa bakra? Ima ih, koji misle, da će se bakar u taku zemljištu toliko nagomilati, da će s njega zapinjati vegetacija. Htjedosmo da to izpitamo te odabrasmo kulturu: graška, patlicana i pšenice, a to za to što su tri posvema različite plodine. Posijasmo sjeme u tlo, kojemu dodasmo 2% i u drugo u koje pomiešasmo 5% bakra. Treće tlo ostavismo za prispodobu bez bakrena dodatka.

PODLISTAK.

Sjemenje drveća.

Sakupljanje i čuvanje sjemenja drveća nije stvar laka, kako mnogi misle. Za sjeme od drveća glavna je stvar, da je klicavo, a mi znamo, da se mnogi često o tom razočaraju, dapače da mnoga liepa osnova o pošumljenju propadne, jedino i samo zato što prvi pokusi nisu uspjeli s neklicavosti sjemenja.

Rekosmo da nije stvar laka dobaviti dobrog klicavog sjemenja od drveća, a sad dodajemo, da mnogo sjeme izgubi svoju klicavost još prije nego li se pokupi i pospremi. Da se pogrješkā nedogadja, dužnost je svakoga onoga, koji se bavi uzgojem drveća, da je točno upućen u tom kada dozrieva sjeme pojedinog šumskog drveća.

U zdrienju sjemenja ne samo, da je velika razlika od jedne vrsti drveta do druge, ali i kod iste vrsti zna razlika biti velika. Poznato je da imade više vrsti javora, a od svake pojedine vrsti dozrieva sjeme u razno doba; tako n. p sjeme:

Od *Acer platanoides* dozrieva koncem rujna mjeseca; sjeme od *A. pseudoplatanus* dozrieva koncem listopada; a sjeme od *A. campestre* polovicom studenoga.

Poznato je iz izkustva, da javorovo sjeme izgubi brzo svoju klicavost. Najbolje ga je s toga sijati odmah dok dozrije t. j. u jesen. Ako hrdjavo vrieme nedopušta, da se sjetva provede, onda je red pospremiti javorovo sjeme u pržinu, na ne odveć suhu mjestu, pa ga zasijati u proljeće.

Jeseni zasijano javorovo sjeme klica odmah na proljeće, dočim ono čuvano do proljeća, klica stopro u drugoj godini, a mnogo sjeme ni ne proklica.

Javor valja posve plitko sijati, jedva nešto dva centimetra duboko. Dosta ga je, dapače i posranati, samo što zasijano sjeme u studenim predjelim lako prozebe, pa je red sjemenjak pokriti kićem, u koju svrhu su bolje grane od četinjača, nego li od listnatog drveća.

Sjeme od *Alnus glutinosa* dozrieva koncem listopada ili u studenome; ali se kupi sa zemlje u prosincu mjesecu. Sjeme od *Alnus incana* dozrieva nešto ranije.

Sjeme je posve kratkotrajne klicavosti, red je s toga odmah zasijati ga, i to posve na plitko.

Sjeme od madjala (divljeg kestena *Aesculus hyppocast.*) sije se u prolieće, a to zato, jer za zimi miševi nagrizu, ako je u zemlji. Sjeme od breze dozrieva u kolovozu i rujnu; i ono je bolje sijati odmah jeseni, nego li ga čuvati do proljeća, jer se sjeme lako upali i izgubi svoju klicavost. Sjeme od breze sije se po površine zemlje u jarčiće, koji ostanu otvoreni, jer sjeme od breze ne ljubi da se pokrije zemljom.

Sjeme od *Berberis vulgaris* klica stopro druge godine, a dozrieva u mjesecu studenome i prosincu. Sjeme od *Carpinus betulus* dozrieva u listopadu i prosincu.

Sjeme klica nakon dvi godine, savjetno je stoga držati ga kroz to vrieme zakopana u vlažnoj pržini ili u zemlji. U tu svrhu naprave se jame 50 do 60 cm duboke, pa se naslaže red sjemenja, a red vlažne pržine ili vlažne zemlje. Na polje zasijano sjeme sije se nešto 3 centimetra duboko.

Sjeme od raznih vrstih *Crataegus* dozrieva u prosincu mjesecu, a klica druge, a kadšto stopro treće godine. Da sjeme bolje i sigurnije proklica pokrije se vlažnim konjskim gnojem ili mokrim pilotinam, i nastoji se, da je konjski gnoj ili pilotine uvjek vlažne.

Sjeme od raznih vrstih jasena dozrieva u listopadu, a sije se odmah po žetvi, premda klica stopro druge godine. Sjeme red je plitko zasijati.

Sjeme od *Gleditschia triacanthos* ostane dugo vremena klicavo, a klica sigurno. Pospješi se znatno klicanje, ako se 8 dana pred klicanjem topi u vodi.

Orahe valja zakopati u pržinu, dok se poberu, a sade se u proljeće.

Juglans cinerea i *J. nigra* stavljaju iste zahtjeve, koje i *J. regia;* ali im sjeme ostane klicavo čak pune dvie godine.

Prunus domestica, *P. Cerasus*, *P. Mahaleb*, *P. Virginiana* imadu sjeme, koje obično klica u drugoj godini, premda je težko čuvati sjeme bez da se izkvari.

Mogu se doduše sijati odmah jeseni, ali u tom slučaju valja odabrati zemljište, koje nema miševa, ili sjemenište obraniti od miševa izsječkanim granjem od smreke (smrića).

Sjeme od raznih vrstih *Prunus* sije se 3 centimetra duboko. I ovim putem mogli bi nastaviti za razno drugo drveće.

Kako već rekosmo, tko hoće da računa na siguran uspjeh sjetve, mora da sije zdravo i klicavo sjeme, a zdravog i klicavog sjemena može se samo onda imati, ako se znade, kada sjeme dozrieva.

Konštatovasmo razliku:

1. u postotku klicavosti sjemena;
2. u dobi, kad je bilje prolistalo;
3. u visini, do koje je naraslo;
4. u dobi kad je plodina dozrea.

U tlu sa 2% bakra niklo je 6% više sjemena potlicana nego li u tlu čistu, 17% više graška; na usuprot za 17% manje sjemena pšenice.

Ipak dok je niklo sjeme trebalo je u tlu sa bakrom više vremena svakomu sjemenu nego li u tlu čistu, i to za patlicana 2%; za grašak 1% a za pšenicu 23%.

U tlu sa 5% bakra niklo je 22% *više* sjemena patlicana 17% *više* graška i 12% *više* pšenice nego li u tlu čistu; nu valjalo je čekati na klicanje duže nego li u čistu tlu: kod sjemena patlicana za 11%; kod graška 55% i kod pšenice za 55%.

Lišće je bilo tamnije zeleno u tlu pomiešanu bakrenom galicom nego li u tlu čistu. Nu inače izgledahu biljke tužno, a u tlu za 5% galice bijaše lišće puno manje nego li obično.

Zrnje bijaše u graška na tlu sa 2% galice ranije zrelo nego li obično, no bilo ga je manje; u tlu pako sa 5% bilo je ploda jako malo i vegetacija presta puno ranije nego li u čistu tlu".

Od tuda se vidi, da velika primjesa modre galice tlu ne može inače van da mu škodi; nu kad će naše tlo u vinogradu upiti toliko galice, da je ima 2%! Dotle ili će prestati haračiti mildew ili ćemo se mi u obće okaniti i škropljenja i vinogradarstva!

Žižak (Bruchus Pisi).

Grašak se izvulja i izšuplja rad žižka.

Žižak snese svoja žuta jajasca ili u cviet graška ili u još mlade i zelene mohunje. Nakon nekoliko dana izvali iz jajasca ličinka, koja malena, runjava žutkasto biela tiela, a jasno smedje glave.

Ova sitna ličinka zabode se u sitno još zeleno zrnje, pa se tu obahuri.

Usljed ovoga, veći se dio ličinka požanje zrnjem, pa onda se do proljeća preobraze u žižke i izvale na polje. Na ovaj način bez da vidimo nosimo neman u kuću. Doduše prva jajasca snesena razvijaju se mnogo ranije, pa mnogo žižaka izvali iz zrnja, dok su mohunje još na polju. Inače nebi se moglo tumačiti odkad toliko žižaka na polju, kad grašak cvate.

Dvostruka je šteta što žižak nanaša, prva je šteta ta, što izjedu skorom polovicu svakog onog zrna, u kojem se razviju, a druga je šteta ta, što izbušano zrnje nije prikladno za sjetvu, jer iz takovog zrnja tjeraju slabe, kržljave klice.

Žižak u zrnju tamani se tako, da se zrnje, poslje neg se požanje i izčisti postavi u peć i ugrije do 55° Celsiusove topline. Pri ovoj toplini od 55° C. ne trpi klicavost zrnja, dočim ličinka žižka pogine.

Drugi način utamanjivanja žižaka biva pomoću sumpornog ugljika. Grašak metne se u jedan badanj, koji pri dolnjem nepropustnom dnu imade jedno izprobušeno dno. Na nepropustno dno metne se u jednoj zdjeli 250 gr.ma sumpornog ugljika, pa onda se na izbrobušeno dno nabaci grašak, sve dok badanj bude pun, a napokon se badanj dobro i nepropustno zatvori.

Sumporni ugljik u obliku zadušljivog plina, kroz 2 do 4 sata vremena zaduši sve ličinke od žižka.

Tko neće, da ova sredstva uporabi red je, da promieni sjeme, ali da pazi, da i novo sjemene nebude puno žižaka.

Dosadanje radnje oko pošumljenja Krasa u Primorju.

U svrhu pošumljenja primorskoga Krasa područja modruško-riečke županije stavljeno je na temelju § 19 šum. zak. pod oblastnu zabranu 16.886 rali gričovitih obć. pašnjaka, za koje je izhodjen 40-godišnji oprost poreza. Čim su se zabranjeni predjeli ponešto oporavili i zazelenili, započelo se je sa umjetnim pošumljenjem lazina (čistina) nasadom mladikovine.

Strogim čuvanjem tih predjela postigao se je nevjerojatni uspjeh, jer prijašnjim brstenjem i sječnjom kržljavo grmlje pretvorilo se je u dosta dobru sitnogoricu. Osobito nekoje kraške branjevine, koje prije malo godina bijahu puste golieti, započele su se već sada liepo zeleniti. Danas je već vidjeti ondje liepih gajića, kojim se čovjek upravo diviti mora. Osobito u kraških branjevinah, ležeć h u području upravne obćine Novi, Hreljim, Crkvenica, Grobnik i Grižane, opaža se, kako se vegetacija, koja je porasla iz žilja i korienja, reć bi iz samoga kamena diže tako bujno da će tamo razmjerno malo trebati popravka umjetnom gojitbom.

Žaliboże slaba novčana sredstva, koja su doznačena u svrhu pošumljenja Krasa, ni s daleka ne dosižu, da se zaranjeni predjeli ograde sa suhozidom, kako bi to neobhodno potrebito bilo i kako je to vladnim odpisom od 14 ož. 1877 broj 4.623 zaista odredjeno.

Poznato siromaštvo primorskih obćina takodjer ne dopušta namještenje posebnih lugara za čuvanje tih branjevina i nasada, ter je nadzor istih većim dielom povjeren „poljarem", kojim je to sigurni, ako baš ne najzadnji, svakako samo nuzgredni posao. Iznimka toga je samo obćina Novi, Hreljin, Crkvenica, Grobnik i Grižane, u kojih je obćina u zadnjih pet godina namješten po jedan lugar na trošak autonomnoga proračuna. Od kolike neizmjerne važnosti jest namještenje takovih lugara, svjedoči najbolje stanje dotičnih branjevina i nasada, kako je to jur gore spomenuto.

Dakle stroga zabrana kraških predjela jest najjednostavniji i najuspješniji način pošumljenja Krasa, jer je najprije potrebito, da se spa i ono, što se još spasiti dade.

Umjetne gojitbe su za sad obzirom na malena razpoloživa sredstva samo nuzgredne, ter se izvadjaju samo ondje, gdje su ostanci prijašnje vegetacije posve uništeni paleujem vapnenica i kopanjem žila. Za uzgoj potrebitih razsadnica priredjena su pet poveća razsadjaka, jedan u obć. Grobnik „Ljubišine", dva u obćini Novi „Drenova" i jedan u obćini Krasica, te je tim prestala potreba nabavljanja dotičnih šumskih biljkâ iz stranih krajeva.

Ručnim ili umjetnim način je do sad oko 400 rali i to najviše nasadom crnoga bora i hrastovoga žira, koji nasadi veoma liepo napreduju. Izvanredna suša od god. 1890, koja je uništila znatan broj starijih voćaka, osobito smokava i trešanja, kao i neobična zima, mnogo je nahudila mladim nasadam osobito u području obćine Novi i Hreljin, gdje je i više hiljada već stariji (4—5 god.) borića poginulo.

Na dolnjoj kraškoj stupnjevini najprikladnije je jesenska doba za izvadjanje umjetnih gojitba, jer nježne biljke imadu dovoljno vremena, da se ubokore i tim laglje pretrpe proljetnu sušu, dočim se na srednjoj stupnjevini izvadjaju te radnje rano u proljeće.

Izkustvom dokazano je, da nasadi bieloga i t. z. morskoga bora (P. Pinaster, Strandkiefer) slabo uspievaju na našem Krasu, jer jih prije ili kašnje suša uništi. S toga napuštena je posve gojitba tih vrstih drveća.* Nasuprot uspieva na Krasu vrlo dobro hrast (osobito sve primorske vrsti) kao i crni bor. Ovaj potonji uspieva osobito na drugoj ili srednjo kraškoj stupnjevini.

Svuda, gdje imade ponešto više zemlje, koja je pomješana sa gruhom, sadi se hrastov žir i to tim više, što su te kulturne radnje najjeftinije; nu šteta je, što se svake godine ne može dobiti potrebita količina žira. Pa i sama priroda daje nam u tom pogledu najbolji kažiput, a nedvojbeno je zaista, da je prijašnja vegetacija, koja je bila prije ogoljenja Krasa, sastojala većim dielom iz hrastovih šumâ.

Gdje god se koji prostor zabrani od paše, odmah se pojavi hrast, ter je on u svih kraških branjevinah vladajuća vrst drveća.

Nasadi crnoga bora su mnogo skuplji, jer se prije svega moraju prirediti potrebite jame, a to je obzirom na kraško tlo i skupoću radne sile u Primorju se znatnim troškom spojeno. Čim se potrebite jame izkopaju, odmah se započima sa sadnjom dvogodišnjih biljka, koje su uzgojene u razsadniku.

Za popunjivanje nasada, a to traje po više godina, upotrebljivaju se nešto starije biljke, po mogućnosti one, koje su već jednoč presadjene u sjemeništu.

Na kršovitih predjelih, na kojih niti bor uspievati ne može, sadi se pajasen i to sa dosta dobrim uspjehom, osobito onda, ako su dotični predjeli zaklonjeni od bure (Sv. Jelena).

Sbilja je nevjerojatno, kako se ova vrst drveća, koja se je kod nas već udomila, (pajasenu je prava domovina iztočna Azija i to Kitaj, Japan, Amboina i Malabar, gdje ga nazivaju „bolvani-fâ" t. j. sveto drvo, od kuda ga je učeni francezki misionar otac d' Icarville poslao prvi godinę 1751 znanstvenom družtvu u London, a god 1771 dodje u parižko biljarište, Jardin de plantes, odkud se je malo po malo razplodio po južnoj i srednjoj Europi) zadovoljava sa najslabijim tlom, dapače on raste i u samom suhom kamenu.

Pajasen pruža svoje korienje 5—6 hvati daleko, a iz korienja niču mnogobrojni izdanci, koji se opet na isti način razgranjuju i pomladjuju. Ova je vrst drveća od neizmjerne važnosti osobito za zekoje posve puste kamenite predjele našega Krasa dolnje stupnjevine.

Nadalje je važna akacija (bagren), gledičija i topola. Ove vrsti osobito dobro uspievaju na vododerinah u području obćine Grižane. (Vidi skrižaljku A. Izkaz svih ogojnih radnja od nastupa uredovanja kr. županijske oblasti u Ogulinu do konca mjeseca travnja 1892).

Iz do sad navedenoga proizlazi, da je glavna svrha dosadašnjeg pošumljenja Krasa u Primorju bila ta, da se po mogućnosti spasi ono malo vegetacije. što je jošt preostalo i time da se osigura donjekle zaštita tla tako, da se prema većim novčanim sredstvam započeti može s umjetnim zagajivanjem, nasadom mladikovine od koristnije vrsti drveća, što je osobito važno na kraških predjelih dolnje stupnjevine Iz istih razloga nije se do sad mogao uzeti potrebiti obzir na razne vrsti drveća, koje bi se u tu svrhu uspješno upotrebiti dale, već su se morale izabrati u prvom redu samo one vrsti nasada i gojitba, koje su najjeftinije na pr. sadjenje hrastovoga žira i crnog bora.

Od osobite važnosti za našu primorsku obalu bili bi pokusi sa gojenjem raznih koristnih vrsti bora, koje bi sigurno kod nas isto tako liepo uspievale, kao i u susjednoj Istri i Dalmaciji, kao na pr. Pinus Pinae, Pinus halepensis, Pinus paroliniana. Osim toga morale bi se bez obzira na trošak uzgajati onakove vrsti drveća, koje medju inimi koristnimi svojstvi takodjer poljepšavaju i okolicu, a to su u prvom redu „vazda zelena drveća".

Osobito uspješno dale bi se uzgajati šumice od lovorike (Laurus nobilis). Ovo krasno vazda zeleno drvece, kojemu sigurno u prvom redu zahvaliti ima „Opatija" svjetski svoj glas, vrlo dobro uspieva na našem Primorju.

Uzgoj tog krasnog drveća ne samo da se preporuča radi svog estetičnog svojstva, nego i sbog koristi, koju nam pruža njegovo lišće i njegovog plod.

Nu uzgoj lovorike nije tako lahak posao. Prije svega neimamo u tom pogledu mnogo izkustva, jer je uzgoj te vrsti drveća u obće još veoma malo poznat, dapače neima nijedne knjige, u kojoj bi se mogao kakav naputak naći.

S bog malene sadašnje dotacije, opredieljene u svrhu pošumljenja primorskoga Krasa, moralo se je pokušati sa najjeftinijim načinom gojitbe, a to je sijanje sjemena (u području obćine Novi, Crkvenice i Kraljevice).

Nu ako se uvaži okolnost, da posijano sjeme niče tek druge, dapače i treće godine, nadalje da mlada biljka prvih godina, dok se neučvrsti u tlu, treba mnogo zaštite i sjene, onda će se uviditi, da se taj način gojitbe neda uspješno upotrebiti kod pošumljenja kraških predjela.

Nuždno je dakle bez obzira na veći trud i trošak, da se odabere druga vrst gojitbe, a to je nasad mladikovine.

Nu uzgoj i presada mladih biljka je skopčana sa velikim troškom, jer se u tu svrhu prirediti ima poveći jedan razsadnik, koji obzirom na potežkoće odgoja mladih, za presadu prikladnih biljka, zahtjeva posebnu manipulaciju.

Isto tako uspješno dalo bi se upotrebiti maslinovo drvo (Vela europea), koje se je u zabrani „Stošće" i „Kotorski bok" obćine Crkvenice dobrim uspjehom pokušalo uzgajati. Nu i ova gojitba je sa znatnim troškom i trudom spojena, ali ipak se obilno izplati, jer vremenom svako drvo daje 6—8 for. dohodka.

Dosadašnji pokusi veoma su dobro uspjeli. Evo kako se je postupalo kod dotičnog razploda:

Maslina tjera iz korienja po više mladica (živića). Kad ovakova mladica naraste do metra visoka, onda se odsječe sa komadom korienja od matice, pak se izkopa i zajedno sa hljebom presadi.

Da drvo ne oslabi, nesmije mu se tečajem godine uzeti više od jedne mladice; nu u tu svrhu mogu se upotrebiti uspješno i stari panjevi, kakovih imade po Primorju u dovoljnom broju.

Dotične mladice sadjene su u redove do dva metra razmaka, a jame kopane su do pol metra duboko, te su starim gnojem pognojene.

Već prve godine tjeraju iz korienja mnogobrojni i čvrsti izbojci, nu isti se moraju odrezati, jer je dovoljno ostaviti samo dva naj-

* Glede gojitbe Pinus Pinaster učiniti će se ponovni pokus obzirom na liepi uspjeh, postignut u Dalmaciji.

čvršća. Dotične jame moraju se u mjesecu veljači svake godine prekopati, a svake treće ponešto pognojiti.

Isto tako uspješno dala bi se upotriebiti gojitba „magiuje“ (Arbutus unedo), ovog krasnog vazda zelenog drveta, od kojega lišće i plod dosta znatnu korist daje; nadalje nekoje vazda zelene vrsti hrastovine na pr. Quecus ilex i Q. suber, nu gojitba svih tih vrstih drveća je znatnim troškom spojena tako, da se sa današnjimi novčanimi sredstvi niti započeti ne može.

Nadalje ne smijemo zaboraviti na to, što u početku rekosmo — naime, da je treći pojas primorskoga Krasa za voćarstvo vanredno prikladan.

I u tom pogledu dalo bi se mnogo liepa sa koristnim spojiti. Spominjem samo gojenje „bradaša“, koji bi se uspješno podignuti mogao uz mnogobrojne gromače, koje ogradjuju privatna zemljišta.

Za rečenu vrst gojitbe preporučuje se osobito trešnja, mendula, breskva, te sve plemenitije vrsti jabuka i krušaka t. j. u obće takozvano „voće za stol“.

Konačno spomenuti ću još jednu koristnu vrst drveća, koja bi možda mogla postati od neizmjerne važnosti za naše siromašno primorsko pučanstvo, a to je „japanski kesten“ (Castanea japonica), od kojega je grančica izložena bila na našoj izložbi. Takova gojitba preporučena je uslied predstavke Emila viteza Mayersbacha iz Volovske odpisom visoke kr. zemaljske vlade od 6 siečnja 1890 broj 40.164.

Obzirom na iztaknute okolnosti može se dati cielokupnim današnjim umjetnim radnjam oko pošumljenja Krasa u Primorju druga važnost, nego samo ta, da su takove ogoje maljušni pokusi, prem se priznati mora, da su ipak urodili liepim uspjehom, jer su ti pokusi bili od velikog moralnog upliva na narod, te su slomili prijašnje nepovjerenje i suprotnu ćud pučanstva, a osim toga oni su prokrčili put k boljoj budućnosti!

„Š. L.“

Vino za cognac.

Konjak, kako je poznato, jeste jedna vrst rakije, koja se pravi iz vina; ali nije svako vino prikladno za konjak. Za konjak nisu poništo uporabive one vrsti vina, koje imadu mana na sebi, a poništo pak bolestna vina.

Konjak nosi u sebi sve prednosti vina iz kojeg se je izpekao, pa čim bude vino miomirisnije i tečnije. tim će i konjak biti miomirisniji i tečniji.

U početku pravio se je konjak samo u Francezkome mjestu Cognac, od jednostavnog bielog vina; pa i danas, kad se traži konjake prava izraza sravniva se originalnim francezkim konjakom.

I ako se pri pečenju konjaka postupa toč o onako, kako se postupa u Francezkoj, ipak dobiva se toliko vrstih konjaka, koliko je vrsti vina iz kojih se je konjak pekao; i svaka od tih vrstih imati će svoj posebni tek i mirluh.

Ali je izkustvo opet dokazalo, da se razne vrsti konjaka stajanjem i staranjem sasvim izjednače u teku i mirluhu, na isti način, kako što se razne vrsti vina izjednače u teku i mirluhu stajanjem i staranjem Ova promjena u tečnosti i mirluhu (buquet), biva od tud što jedan dio mirisavih tvarih izhlapi, a drugi dio se oksidacijom promieni.

U konjaku je uvjek izrazen miomiris vina, pa se u prvoj godini može po konjaku znati od kojeg je vina napravljen. Godinam nestaje karakteričnog mirluha.

Krivo je s toga mnienje, da se od biranih vrstih vina dobiva najfiniji konjak; konjak u Cognacu pravi se od običnog bielog vina.

Za konjak prikladnije su biele vrsti vina, nego li crne, nema dvojbe, da je od bieloga vina konjak mnogo bolji i tečniji, nego li od crnoga.

I starost vina odlučuje. Staro vino nije za konjak, već s toga što staranjem raste vino u cieni, a onda se neizplaća peći.

Za konjak rabe se obične biele vrsti vina. Vino hoće se, da je dobro prevrilo i da je barem dvaput pretočeno. Takovo je vino nakon 5 ili 7 mjesecih po jamatvi, pa je onda najprikladnije za pečenje konjaka.

Gnojenje sočivnica.

Poznato je, da sočivnice imadu svojstvo, da asimiliraju dušik iz zraka, a to biva djelovanjem stanovitih bakterija zemlje, koji prouzrokuju one čvoriće ili one male gomolje na njihovim žilam. S navedenog razloga sočivnice ne trebaju, da ih se gnoji dušičnim gnojem.

Zemlju je za sočivnice samo onda gnojiti dušičnim gnojem, ako je zemlja izmorena od napete gojitbe žitarica, koje se nisu gnojile. U takovu slučaju hoće se malo po gnojiti, da klicajuće nadje pomoći u prolaznoj periodi, od klicanja, dok se stvore gomoljci na žilicam, koji pak asimiliraju dušik iz zraka.

U ovom slučaju za pognojiti hektar zemljišta dosta je 50 klg. čilske salitrovine.

Za sočivnice nije stajsko gnojivo, a ako se ima da rabi, onda ga valja rabiti rano u proljeće i valja rabiti posve zdrio gnoj.

Sočivnicam prijaju fosforna gnojiva, jer izim što sočivnice takovog gnojiva trebaju i što ga vole, u zemlji za nikad neobiluje, pa je s toga svako fosforno gnojenje dobro došlo.

Obće je poznato pravilo: čim je više vremena jedno zemljište bilo zasadjeno krmim biljem (n. p. ljekaricom), tim više trebuje fosforne kiseline.

Što se tiče kalijevih gnojiva. to nevalja zaboraviti, da u ilovačam i gnjilačam posve riedko fali kalija. Samo u slučaju, da su se za više godina gojile takove biline, koje vole kalija, onda je savjetno kalijem pognojiti.

Tresetne i pržinaste zemlje trebaju uvjek pepelčnih gnojiva za težke zemlje uzimlje se klorkalium, koji uzdrži zemlju manje vlažnu; a za lake zemlje uzimlje se klormagnezijum, koji uzdrži zemlju vlažnu.

Pepelikovim gnojem valja zimi gnojiti i gnoj odmah pobranati ili podorati, jer bi inače trpilo bilje.

Vapno je djelatno i od uspjeha samo na onim zemljam, koje oskudjevaju vapnom. Najviše vapna hoće ljekarice i esparzeta.

Po bilju gnoji se vapnom samo zimi i sadrom gnoji se samo zimi, i hoće se da je sadra posve sitno izmrvljena. Za hektar zemljišta hoće se tri kvintala sadre.

L. Z.

Vapno za sačuvanje voća i krompira.

Ovih je dana, kako piše „Gazette agr. de Lyon“ priobćio jedan uvaženi muž jednom gospodarskom sindikatu uspjeh svojih pokušaja, da vapnom sačuva za zimu voće i povrće.

Najjednostavniji način jeste zakopati plodinu u živo, smrvljeno vapno i ostaviti u neprevlažnu mjestu. Krompir ostaje čitav i svjež dugo vremena a isto tako repa, mrkva, selen, cikla i voće: jabuke, kruške i t. d. Ne treba drugo, nego plodinu, pošto ste ju izvadili iz vapna, otrti suhom krpom i ona će biti podpuno liepa i sočna.

Vapno može se nakon toga upotriebiti za svaki posao, a najpače za gnojenje polja

Pepeo za tovljenje.

U „Gazette Lyonaise“ br. 35 o. g. nalazimo ovaj zanimivi člančić od Beyriona, vlastelina kod Lyona.

Niesam se puno bavio pitanjem ili tovljenjem životinje, s toga ni ne znam iz svoga izkustva, čime se najlaglje tovi govedče, perad itd. Preporučuju pepeo od drva za pitanje krmadi te eto što o tom pišu:

Universiteta u Wiseonsinu izvodila je pokušaje sa pepelom od tvrda drva te koštanom (smrvljenim kostima) kao dodatkom običnu hranivu za svinje.

Razdieliše krmad u tri prostora. U prvom prostoru hraniše ih kuruzom, u drugom kuruznim brašnom sa dodatkom koštana brašna, u trećem kuruznim brašnom uz dodatak pepela od tvrda drva.

Uvjeriše se, da je krmče poraslo sa sto funti mesa pošto je u prvom prostoru pojelo 621 litar kuruza, u drugom 491 lit., u trećem 490 lit.

Sto više, izkusiše pri tom, da su u životinje hranjene samim kuruzom bile slabije kosti nego li u one, što je dobivala bud pepela bud koštane mûke.

Čini se, da pepeo osobito povoljno djeluje na probavne organe, a isto tako i koštana mûka.

Od tuda sliedi, da tko hoće, da jevtino udeblje svinje, ima hrani dodavati ili pepela ili koštana brašna.

Eto ovako se dokučuju dobri kotleti-rebarca, jer niti je skup pepeo niti je dragocjeno koštano brašno. Nu nam se nekako ne svidja taka hrana.

Ipak je istina, da je često koristno, što nam se čini, da je glupo.

— SVAŠTICE —

Kako, da presuši vime. Ima krava, koje slabo doje, ali težko presuše. Takove krave nisu za uzgoj; red ih je utoviti za mesnicu. Ali premda doje malo, opek dok doje težko ih je utoviti. Jedan Sležki marvogojitelj čini da mu krave presuše na posve jednostavni način. On dobro ugrije jednu opeku, pa ju približi vimenu i drži ju jednu pol sata vremena, a onda dade kravu pomuzti. S početka izdoji se nešto mlieka, ali kašnje ni kaplje, jer krava odmah posve presuši. Kažu, da je sredstvo prokušano, i da je izvrstno uspjelo.

Upliv svjetla na vino. Poznato je da na svjetlu vino mienja svoju boju, a da ju crno vino posve gubi. Profesor Bersch pravio je u tom pogledu kušnja i uvjerio, da najviše mienja vino boju pod uplivom ljubičaste boje, a najmanje pod uplivom crljene boje. Ove kušnje neimadu nikakove praktične vriednosti, jer se vino i onako čuva ili u bačvam, kroz koje svjetlo ne prodire, ili u staklenicama, koje se pak čuvaju u tamnim konobama (pivnicam).

Čiščenje rakije. Rakija ima tim više vriednosti, čim je čistija, t. j. čim se svojom bojom približava više onoj čiste i bistre vode. Toliko se put ipak dogodi da se rakija pomuti ili poprimi raznu drugu boju. Rakija se najlaglje čisti, ako se prociedi kroz ugljen od kostiju; jer ugljen od kostiju oduzimlje rakiji svaku boju izuzam suru boju od hrastovine, i onu od progorena sladora. I boju od hrastovine i onu od progorena sladora može se izvaditi rakiji jedino i samo destilacijom.

Liečenje udarca od sunca. Mnogo svieta pogini ljeti za velike sunčane žege od udarca od sunca. Dobro je s toga da se znade, kako egipatski beduini lieče udarac od sunca. Dok jedan oćuti prve znakove udarca od sunca odmah mu se hoće lieka. U tu svrhu raztopi se žlica morske soli, u žlicu vode, pa se ulije polovicu u jedno uho i polovicu u drugo. Bolestnik ćuti se odmah bolje, jer za kratko vrieme nestanu svi znakovi zapale. Ovo sredstvo, kako piše „Le Figaro“ rabe bednini, a mi ga prenašamo, da ga do prigode sviet rabi, ako se nadje u nevolji.

Kad vapna pade u oko, ćuti se žestoke boli, koje se povecavaju bilo da se oko pere hladnom ili toplom vodom. U slučaju, kada vapno padne u oko, valja oko izprati sladoračom, jer se sladorača spoji vapnom i bol odmah mine.

Tvrdokornost konja, lieči se zemljom. Mnogi konji boluju od tvrdokornosti. U takovu času nebi se konj makao s mjesta, da ga izrežeš na komade. Da se konj makne, dosti mu je staviti u usta malo zemlje. On se zaposli, da odstrani zemlju iz usta pa ga mine tvrdokornost i počme napred vući. Ako ovo sredstvo doisto odgovara i vremenito lieči tvrdokornost, ono je doisto jednostavno i jeftino.

Gospodarske Viesti.

Iz Rieke i Trsta javljaju, da je već stiglo mnogo taljanskih brodova vinom, pa je usljed toga nastao dosad veliki *stock* u trgovini vinom. Najžalostnije na stvari, da su naši trgovci, nastanjeni u gornjim mjestim bili prvi koji su snubili taljanska vina, i sklopili pogodba za znatne količine.

* *
*

Viesti, koje nam dolaze o stanju vinograda, u obće su povoljne; izim iz onih mjesta, gdje ih je grad (krupa) pohodio. Siena pokošeno je mnogo manje, nego li se je izčekivalo, pa mu rad toga ciena raste.

* *
*

Primili smo zahvalnošću „Izvješće o kr. Gospodarskom i šumarskom učilištu i Ratarnici u Križevcih za školsku godinu 1891 i 1892. Izvješće obuhvaća četiri poglavja: I. Viši odjel, II. Ratarnica, III. Zavodsko gospodarstvo, IV. Obaviest za god. 1892—1893. Viši odiel je pohadjalo III. učenika, od kojih je ostalo koncem godine 102, i to: 21 gospodar i 81 šumar. Ratarnicu je pohadjalo 60 učenika. Izim redovitih predavanja na Ratarnici, te na gospodarskom i šumarskom odielu, obdržavano je više strukovnih tečaja, tako: vinogradarski tečaj. livadarski tečaj i tečaj za obuku u košararstvu. Iz svega se vidi da križevački Zavod pod umnim ravnanjem vriednog ravnatelja G. Pexidera baš

orijaški napreduje, o čem se je svak mogao uvjeriti lani na gospodarskoj izložbi u Zagrebu. Bez laskanja križevački Zavod jeste danas jedan od najurednijih zavoda u Evropi, te može stati uz bok prvim zavodom Francezke i Njemačke.

* *
*

Iz mnogih se mjesta tuže, da za vino nema kupaca, te da mu u obće nema ciene. Prodaje je bilo samo u onimi mjesti, gdje ima opola.

* *
*

Na dvanaest postaja za nadarivanje konja prijavilo se je više od 400 natjecatelja, a nagradjeno je: 181 kobila za ždriebcem, 10 mladih kobila, 43 ždriebca od 2 godine, 39 ždriebica od 1 godine. Nadareno je u sve 275 glava svotom od 800 fiorina i 50 srebernih kolajna.

* *
*

Zemaljski Odbor imenovao je sljedeću gg. za članove pokrajinskog poljodjelskog Vieća: gg. I. vit. Vrankovića, P. pl. Tartaglia i M. Lovrića. Ova su gospoda i u prošastoj periodi bili članovi pokrajinskog poljodjelskog Vieća i vršili su duševno svoju dužnost.

* *
*

Nekoliko njemačkih vinogradara proputovaše Hrvatskom, da prouče radnje proti trsnoj uši, i da se uvjere o uspjesim amerikanskih loza.

* *
*

Koliki je promet u parižkim dućanim pokazat će nam najbolje sljedeći podatci. U godini 1891 napravio je dućan „Bon Marché" 128 miljuna franaka prometa; „Louvre" 110 miljuna, „Printemps" 40 miljuna, „Ville St. Denis" 20 miljuna; „Belle Jardiniere" 16 miljuna, „Pygmalion" 15 miljuna; Place „Clichy" i „Samaritaine", te „Gagne Petit" po 10 miljuna, a ima još veliki broj drugih dućana koji čine godišnje više od miljuna franaka prometa.

* *
*

Po statističkom izkazu ugarskog Ministarstva izvedeno je iz Ugarske u lipnju t. g. u Austriju i inozemstvo:

				Od toga u inozemstvu	
Pšenice	izveženo	375.711	metr. c.	50.810	m. c.
napolice . .	„	4.469	„ „	705	„ „
razi	„	174.043	„ „	19.671	„ „
ječma . . .	„	84.422	„ „	24.521	„ „
zobi	„	158.340	„ „	859	„ „
kukuruze .	„	416.554	„ „	63.796	„ „
heljde . . .	„	322	„ „	—	„ „
prosa	„	22.195	„ „	9.134	„ „
razn. sočiva	„	8.082	„ „	3.630	„ „
hmelja . . .	„	13.180	„ „	388	„ „
riže	„	—	„ „	—	„ „
brašna i mlieva	„	426.155	„ „	60.638	„ „

* *
*

Na sastanku u Parizu složili su se pčelari u tom, da pčele najbolje rade, i najviše meda sakupljaju, ako okvirići za satove imadu 12 centimetara u četvorini.

* *
*

„*La Riforma agricola Madrilena*" piše, da drvo postane trajno i da negnjije lako, ako mu se izvrtla deblo (stablo) do sredine, dok je još zeleno u šumi. Luknju izpuni se ledcini modre galice, pa se klinom začepi. Četiri mjeseca kašnje može se posić drvo, jer je iz luknje nestalo ledaca modre galice, koju je drvo posve upilo, i na taj način postalo trajnije. Luknja hoće se da ima najmanje 5 centimetara u promjeru.

* *
*

Nadbiskupski lugar I. Urek ubio je dne 16 srpnja p. g. u vlastelinskoj šumi „Potok" šestgodišnjeg vitorogog jelena, težka trista kilograma.

* *
*

Za poljoprivredno družtvo u Srbiji, radit će odolen stalni odbor, a to zato da družtvo bude življe djelatno.

* *
*

Srbska vlada priredjuje budućeg rujna u Dobričevu utakmicu plugova.

* *
*

Njemačke poljodjelske štedno zajamne zadruge po sustavu Raiffeisenovu imale su 1891 godine 6,020,981 marak prihoda, a 5.957,885 maraka razhoda. Ostalo je razpoloživih 63,096 maraka. Za pričuvnu glavnicu uloženo je 14,810 maraka.

* *
*

Zakon na slador, koji je u Njemačkoj dne 1 t. m. stupio u kriepost, opredjeljuje 18 maraka poreza za svaku 100 klg. sladora, što se napravi.

* *
*

Bosansko-Hercegovačka vlada razdielila je ljetos 110.000 ključeca plemenitih loza, i to 99.000 ključeca u Hrcegovini a ostalo u Bosni. Izim toga razdieljeno 5181 komad voćnih stabala, i 3900 murava, u svrhu da se pridigne svilarstvo.

* *
*

Od siečnja do konca svibnja uvedeno je vina u Njemačku

Iz Francezke	143,453	quintala
„ Italije	57,445	„
„ Austro-Ugarske	48,414	„
„ Španjolske	32,895	„
„ Gröke	4,467	„
„ Portugala	14,979	„

U istom razdoblju uvedeno je iz Francezke 8474 quintala šampanjca u staklenicama, premda se za svaku 100 klg. šampanjca plaća 80 maraka carine.

* *
*

U izvješću c. k. ministarstva za poljodjelstvo u Beču o poljodjelskom školstvu za god. 1892, čita se: da se godine 1893 namjerava ustrojiti: dvi zemaljske škole za vincilire u Dol. Austriji; jednu zimsku gospodarsku školu u Tečenu; i jednu *zemaljsku poljodjelsku školu u Sinju (Dalmacija).*

Dakle napokon!

* *
*

Usljed previšnje odluke od 26 svibnja t. g. ustrojiti će se pet novih miesta živinarskih nadzornika, devetim plaćevnim razredom, a sa sjedištim u Beču, Pragu, Lavovu, Brnu i Insbruku, onda osam mjesta živinarskih pristava sa desetim plaćevnim razredom i sjedištem u Beču, Pragu, Lavovu, Brnu, Lincu, Gradcu, Trstu i Crnovici.

* *
*

Družtvo za obranu ausrijanskih vinara, odredilo je dvi nagrade svaku od 100 fiorina za one, koji budu uredili loznjak amerikanskih loza u trgovačke svrhe, najme, da razprodavaju ključece i korenjake.

* *
*

Evropa imade 10 miljuna km_2 površine i 360 miljuna stanovnika. Afrika ima 30·5 miljuna km_2 površine i 153 miljuna stanovnika. Asia ima 42·2 miljuna km_2 površine i 824 miljuna stanovnika. Oceanija ima 11·1 miljuna km_2 površine i 38 miljuna stanovnika. Sjeverna Amerika ima 23·7 miljuna km_2 površine i 88 miljuna stanovnika, a Južna Amerika ima 18·7 miljuna km_2 površine i 34 miljuna stanovnika. Ciela površina zemlje (bez mora) iznaša 136·2 miljuna km_2 površine i 1497 miljuna stanovnika.

Pitanja i odgovori „Gosp. Poučnika".

B. Nova pitanja.

81. Razkotilo mi se puno sitnih miševa, koji mi čine veliku štetu; molim na koji način da ih odstranim?

A. B. u V. (Hrcegovina).

82. Imam bačvicu vina, koje je zdravo, slatko, ali ima manu da je uljevo, a osobito se to čuje na piću; prelievajuć ga razteže se kao ulje. Molim Vas javite, dali će to vremenom nestati? Jeli možda bolest? Kako se lieči?

J. I. u E. (Kotari).

83. Vino mi je dobilo vonj po buradi; može li se to popraviti? Treba li, da Vam pošaljem bočicu vina na ogled?

J. Č. u S. (Bosna).

84. Koji je najsigurniji postupak da jame i bunari budu nepropustni?

J. S. u V. (Hrvatska).

85. Imali način ili sredstvo, koji se na stanovitom mjestu može potražiti i ustanoviti, ako u dubini zemlje imade vode za bunar?

J. S. u V. (Hrvatska).

86. Thomasovo brašno jeli dobar gnoj za vinograde? Koji je drugi umjetni gnoj najprikladniji za vinograde?

J. S. u V. (Hrvatska).

87. Bili se kod nas dalo zavesti gojenje vinograda na dudove, kako u Italiji. Jeli taj način dobar i bili bio u našim stranam moguć i koristan?

J. S u V. (Hrvatska).

88. Mlada smokva, pod zid gojena prozebe svake zime; molim kako je imam obraniti, da ne prozebe?

J. S. u V. (Hrvatska).

☞ Odgovori na javna pitanja kao i nova pitanja, primaju se rado od svakoga, pa i ne bili predbrojnici.

Otvoreni dopisi „Gosp. Poučnika".

Podmirili su predbrojbu do konca god. 1892.

P. n. Benzia D. A. — Viški Skup. — Zanki P. nadp. — Adum A. — Grünnhut M. — Simek I. — Vajdić M. — Kurajica K. — Majhofer S. — Pušek J. — Petrina J. — Zgaga A. — Bunjić Š. — Bolmarčić D.r I. K. — Bosek M. — Hrvatska Čitaonica u Stari i Grubišinopolje. — Učit. knjiž. II. B. Okr. — Petrinja — Lovrović Ž. — Obćina — Opuzen — Škola Nar. os. Mostar. — Šeman I. — Dubović N. — Rinaldi pl. V. — Bačić J. — Sloga u Pagu. — Gabrić I. N. — Polunko V. — Papi M. — Šarić I. — Burić M. — Bolnica — Sibenik — Hrvatska Čitaonica — Vodice Lukatelli L. — Nakić A. — Petrović I. N. — Radimiri P. —

Podmirili su predbrojbu do konca lipnja 1892.

P. n. č. g. Steidl J. — Obćina — Sibenik — Gluščević A. — Cividin D. —

Podmirili su predbrojbu do konca god. 1893.

P. n. č. g. Kot. Uč. Knjižnica - Kastav. — Batinić V. — Obćina — Sinj. — Vidmar S.

Č. g. Horvat F. — Vaša cienjena predbrojba podmirena je do konca kolovoza 1893.

V. g. Zatlaka I. V., a vaša do konca travnja 1893.

V. g. Paković I. — Vaša takodjer do konca kolovoza 1893.

Č. g. Gj. — Drago nam je da je plod od Phylodeudron Pertusum dozrio, ali to nema interesa za širju publiku, niti može da bude od obće koristi.

Č. g. Glušćević A. — Javili smo Vam pismom adresu komisara za svietsku izložbu u Chicago.

Č. g. Kurajica K. — Zatraženim brojevim od godine III, V, VIII i IX nemožemo Vas služiti, jer ih nemamo u zalihi, a kazalo II godine nije bilo nigda tiskano. — Srčano ozdravljamo!

Č. g. Vidović S. — Nije naša krivnja.

Č. g. Maroević F. — Pisali smo Vam, da nam se za sjeme prijavite u pravom zemanu, a to je u veljači ili ožujku.

Č. g. Horvat I. — Pisali smo Vam.

Č. g. Kabšević M. — Nismo mogli upotrebiti, jer njemački.

Č. g. Vinšćak G. — Povratili smo Vam 65 novč. za knjigu „Kako se pravi vino", obratite se ravno prevoditelju N. Simiću u Zadru.

Č. g. Bulović S. — Tri iztiska knjige „Duhan" poslali smo Vam.

V. g. Bosek M. — Pisali smo Vam.

V. g. Horvat F. — Odposlali smo.

U ZADRU, 1893. Brzotiskom Narodnoga Lista.

PRILOG BROJU 5
Gospodarskoga Poučnika
kao nadoknada za broj 18 od 1892.

Priredjenje domaćeg sapuna.

Nekad kao da je u kućnom gospodarstvu imalo priredjivanje sapuna mnogo veću važnost nego danas, a ipak svaka dobra kućanica znade i danas koliko to vriedi, i koliko se prištediti dade kad se sapun kod kuće pravi, a napose u kući onoj, gdje mnogo čeljadi imade i gdje stoga često i mnogo rublja prati imade. Obično se drži, da je kuhanje sapuna samo na ladanju, selu, moguće, te da se samo tu izplaća, akoprem i na selu imade premalo gazdarica, koje si kod kuće sapun priredjuju, a pogotovo je to riedkost u gradu. Nu bilo na selu, bilo u gradu, svakako je znatna prištednja, pravec si sapun sam kod kuće, pa i onda, ako neima u tu svrhu dovoljno odpadaka masti i loja, već i kad takova kupiti moramo, da ga za kuhanje sapuna upotrebimo. Naučna od kuće, na selu svaki i najmanji odpadak u kući koristno upotriebiti, uporabila sam tu nauku i dalje živeć u gradu, te se uvjerih, da ta nauka vriedi u gradu isto toliko, kao i na selu pače, da je vriednost iste u gradu daleko veća. Što se napose sapuna tiče, to neima i najmanjeg gospodarstva, u kome si ga nebi mogla sama gazdarica bez velike muke priugotoviti, da ga za cielu godinu vazda na pretek imade. U kućanstvu nakupi se sve malo po malo dosta raznih odpadaka što mastnijih komadića od bud presnog bud kuhanog ili pečenog mesa, od slanine, masti itd. zatim loja i dr., a ima i takovih slučajeva, da po koja životinja pogine, te se za užitak neupotrebljuje. Takovi razni odpadci obično se bace kao bez vriednosti, a poginule životinje zakopaju, dočim bi se svi takovi odpadci i mast od poginulih životinja, izuzev dakako onakove, koje su poginule od kužnih bolestih, mogle spremati, te za kuhanje, sapuna upotrebiti. Mastne takove ostanke valja dakako spremiti na takovu hladnu mjestu, gdje se nemogu brzo pokvariti, i gdje do njih nemogu dospjeti muhe ili druga kakova gamad. Ja sam u tu svrhu opredielila tamni jedan kutić podruma i veliki jedan lonac, koji se čvrsto zatvoriti može, da u nj ništa dospjeti nemože. Tu skupljam rečene odpadke po dva i tri mjeseca, pa i dulje a da bi se u podrumu o tom i najmanje što osjetilo. Kad sam skupila do 10 kg. takovih odpadaka masti i loja, onda kuham sapun, jer mi je množina od 10 klg. upravo dovoljna za moj kotao od p. pr. 40 l. sadržine. Kod kuhanja postupam na sliedeći način. U kotao pod koji sam naložila vatru ulijem, ako mast nije jako nečista 22 l. vode kišnice, ako je nečista mast, t. j. da imade u njoj više komadića mesa, kožice i sličnog što se nemože baš sasvim odlučiti od masti, tada uzmem manje p. pr. 18 l. vode. Kad voda uzkuha metnem u nju 3 kg sode u kamenu, t. j. takovu, koja se u dućanu na komade, a ne smrvljena prodaje, jer je prva čistija nego ova posljednja. Soda se u vodi tako dugo kuha, dok se sasvim ne raztopi, a to traje p. pr. četvrt sata. Kad se soda sasvim razkuhala, tada pridodam priredjenih 10 kg. masti i loja, pošto sam je koliko je moguće od primjesah mesa, kosti ili sličnog očistila. Uz neprestano mješanje kuham sada smjesu dalje na uz laganu i posve malenu vatru, koliko naime treba da mi ne prekuha, što se kod jače vatre lahko dogoditi može. Polagano tako kuhajuć gotov je sapun za $2^1/_4$ najviše $2^1/_2$ sata. Za kuhanja odluči se lug, koji ostaje na dnu kotla, a tako isto utalože se i takovi dielovi masti koji se razkuhali nebi. Dali je sapun već dobro izkuhan pozna se, ako se ga uzme malo u kašiku, i ostavi, da se u njoj stine i ohladi, te će se prama tomu viditi, treba li ga još kuhati ili ne. Dok se sapun kuha priredi se sandućić 15–20 cm. širok i visok a oko 1 m. dugačak a po dužini gori otvoren. Sandućić neka bude tako sastavljen, da se lahko može razstaviti, a dno neka je rupičavo, t. j. na kojih 20 do 30 mjesta probušeno.

U tako priredjen sandućić uljevam iz kotla gotov sapun, pošto sam prije obložila iz nutra sanduk sa navlaženom i dobro izžimanom, debelom, nu ne pregustom krpom.

Ako u sapunu imade još neutaložena luga, to će se taj kroz krpu i rupe na dnu sandućića prociediti, zato valja sandućić namjestiti na dva komada drva u korito, ili slično, da nam se lug iz sapuna neciedi po zemlji. Sapun se za njekoliko sati sasvim stine i otvrdne, pa se onda razstaviv sandućić i skinuv sapun sa krpe, žicom izreže na komade, kako nam je baš najsgodnije da ga spremimo. Tako priredjen sapun liepe je svietle boje, a izvrstno se šnjim pere. U kotlu preostali lug nije nipošto bez vriednosti, akoprem ga mnogi bacaju. Ja ga vrlo dobro upotrebljujem za pranje krpa, zatim podova, drvenih predmeta, kao polica, neobojadisanih stolova, drvenog posudja itd. pak stoga taj lug do uporabe u shodnoj kakovoj posudi stinuta spremim.

Kad tako želim lug upotriebiti, to ga jedan komad raztopim u vodi, jer bi inače bio pre žestok, te može izgristi i prste.

Da vidimo sad kakova je u tom prištednja. Na opisani način dobijem ja oko 14 klg. liepa, čista sapuna, koji bi me da ga moram kupiti stojao, 1 klg. po 40 novč. ukupno 5 for. 60 n. dočim mene uz malo truda i njekoliko komadića drva, nestoji više nego 96 novč., t. j. onoliko što sam morala platiti za 3 klg. sode.

Imala sam prilike, biti u mnogih kućanstvih, gdje se je kuhanje sapuna omalovažalo ili obavljalo na način, da se je tek pepelom lug priredjivao, na koji način kuhanje sapuna ne samo mnogo dulje traje, nego se često i izjalovi, što se meni pri opisanom načinu još nikad dogodilo nije. Pošlo mi je za rukom već dosta često, da sam nagovorila poznate mi gospodarice, da kod kuće kuhaju sapun, pa se toga od onda još nijedna poslje ostavila nije. To me ponuka, da napišem ovo njekoliko redaka, nebi li se naše, inače svakom kućnom poslu vješte domaćice, koje to dosele nisu činile, odlučile da jednom pokušaju na opisani način izkuhati si same sapuna Ja sam uvjerena, da će ih to vrlo radovati, a da će u buduće samo domaći sapun rabiti, pa makar k tomu potrebiti loj i kupovale, jer će i tada još ih uvjek mnogo jeftinije stojati, nego kad gotov sapun kupuju. Biti će mi milo i svrha ovih redaka postignuta, ako se samo gdjegdje bude našla koja dobra gazdarica, koja će moje upute sljediti, a znam da će se za njom doskora sve njene susjede i prijateljice povesti.

Marija pl. I.

Nešto o gnojivu za vinograde br. 6 K. po G. Ville-u.

Evo, nekoliko redaka o uspjesih, polučenih umjetnim gnojivom.

Prije svega mi je iztaći, da su lanjske jeseni vrlo malo vinogradara tim gnojivom br. 6 K. pognojili vinograde, jer nije bilo tako lako sklonuti tvornice kemij. gnojiva, da se odluče po metodi prof. G. Ville-a istog fabricirati.

Tako mi je poznato, da u okolici Zagreba mjeseca studenoga i prosinca rabiše to gnojivo br. 6 K. dr. H. Hinković na $^3/_4$ jutra, dr. L. Vidrić i dr. Kopač Sva ta gospoda rekoše mi, da su uspjehom posve zadovoljni, te već sada gnoje na veliko tim gnojivom svoje trsje bilo domaće bilo američko.

Kašnje naime u siečnju, veljači, ožujku i travnju te čak svibnju upotrebiše mnogo vinogradara to gnojivo br. 6 K. okolo Zagreba, u Samoboru, u Kostajnici, u Brodu n/S, u Daruvaru, u Virovitici, u Novoj Gradiški, u okolici Petrinje, u Križevcih, u Bregih kraj Ivanića, onda u Hrvatskom Primorju Vinodol, Bakar i Rieka, zatim u Dalmaciji na otoku Pagu, u okolici Zadra, na otocih: Brač, Korčula i Hvar, u Primorju Makarskom, kod Omiša i u Dubrovniku. Iz svih ovih krajeva izvješća dobivena glase da ondje, gdje su radili ranije naime u siečnju i veljači, uspjeh bijaše znatno bolji, nego li gdje kasno to gnojivo u vinogradih rabiše, što se posve slaže sa nazorim prof. Georges Ville-a. Glede dugog reza, koji je spojen ovim gnojenjem, veleuč. g. dr. Hinković je rezao i nešto više nego na 4 oka pa je uspjeh bio sjajan, na svakom je skoro trsu bilo po 6–8 na nekih do 10 krasnih grozdova, te je unatoč tuči urodilo vina na $^3/_4$ jutra 85 vedara, a tko sada razgleda taj vinograd u Vrhovcu, osvjedočit će se, da mu dugi rez nije ništa škodio, jer su rozgve posve zdrave i dozrele.

Ovih dana bio sam okolo po Hrvatskoj i Slavoniji, da vidim razne vinograde, koji bijahu tim gnojem br. 6 K. pognojeni i svagdi sam konstatovao liep uspjeh.

Napokon imajuć dovoljnog izkustva tim gnojivom, pripravan sam svakomu dati naputke badava u tom poslu; a glede narudžbe gnojiva br. 6 K. nek se na mene u Zagrebu obrate, gdje će uz jeftiniju cienu nego lani isto dobiti.

Na temelju dakle tog praktičnog izkustva dužnost mi je, da svim vinogradarom preporučim najtoplije gnojivo br. 6 K., jer doduše u svakoj zemlji dobro djeluje. S druge strane upozorujem gospodu vinogradare, da je mjesec studeni do polovice prosinca najzgodnije doba tom gnojenju.

Mat. S. Dudan.

Mlada perad u jeseni.

Namjerismo se u veoma pomno uredjivanom „Aviculteuru“ na člančić pod gornjim naslovom. On ne kaže doista ništa vanredno znamenita ni nova, al pokazuje, s kolikom pomnjom nastoje francezki gospodari oko uzgoja peradi. Poznato je, da je upravo u Francezkoj perad najbolja i najljepša; za što da ih mi ne nasliedimo barem u tom u čem možemo. Evo člančića:

Svuda ovogodišnja perad u ovo doba dobiva svoje prave oblike; ove su se godine pilići liepo razvili, godilo im vrieme i bilo je uvjek zeleni u obilju. U tih povoljnih prilikah pilad nam je zdrava bila, te nam se jata ne proriediše kao što inače često biva. (I kod nas bila je u obće za mladu perad povoljna godina. Razne bolesti, imenito typhoid spopadahu odraslu perad, osobito kokoši. U nekih predielih, osobito ondje, gdje *cigani* stekoše občinarstvo, pogibala je perad od otrova, što ga pometaše ti najgori nametnici ljudskoga družtva. (Op. prev.).

Sad mnogi gospodari misle, da nemaju oko piladi nikakva posla jer će vrieme i priroda učiniti svoje, da se razvije mlad naraštaj do kraja. Nu možda bi naopako bilo, da se ta naša gojenčad tako rano ostavi bez nastojbe. Tko hoće da ima obične kokoši, kod kojih ne računa, koliko ga stoje i kako mu trošak vraćaju, može ih ostaviti neka živu u dvorištu ili kokošinjaku kako i ostala perad. Nu komu je do toga, da ima za razplod po izbor pjetlova i kokoši ili tko bi rad, da se na godinu izkaže u kojoj izložbi, taj valja, da nastavi pomnju, s kojom je pratio do sada svoje odabrane ljubimce. Ponajprije neka pripazi, niesu li se u kokošnjak ugniezdile kokošje uši ili tekuti, pa ako jesu, neka sve što može učini, da ih utamani: jer uši piju krv iz živa tiela peradi, te toga gubitka ne može da nadoknadi ni najobilatija hrana. Pa jošte valja znati, da to i boli te uboga živad nema mira ni ob dan ni ob noć. Ona mora da oboli i zahiri. U tom slučaju valja kokošinjake očistiti, okrečiti podove i stiene te posipati pod smrvljenim krečem, ruševinom

ili sitnim pieskom. Samu pak živad valja posuti ili bolje govoreć natrti praškom bubomorom ili pako omazati petrolejem.

Tada valja birati hranivo. Sad će zelje: kupus i kelj nadomjestiti svu zelenu hranu. Mlade kokice i pjetlovi neka imadu uviek prilike, da čupaju kupusa ili kelja; pranik što ga ima u kupusu pomaže za stvaranje kostura. Da se kupus ne okalja na dvorištu ili u kokošinjaku, valja ga objesiti toliko visoko da se ne tiče zemlje al ipak toliko nizko, da ga može perad očupavati. Ona će pozderati sve do tvrda korena. Da ojačaju kosti, što je prvi uvjet liepu uspievanju peradi, valja nabaviti smrvljenih kosti (koštane mûke) te je primiešati hranivu u jutro za 12 do 15%. (U nas ne prodaje niko koštane mûke, već ju valja posebice naručiti iz Beča ili Pešte. Uvjereni smo, da bi bio i u tom voljan g. Dudan da posreduje, kao što preuzima naručbe za umjetna gnojiva Op. prev).

Jednako se valja starati i za muskulaturu peradi. Mnogi postizavaju u tom najbolji uspjeh mekimi pogačami od kukuruza ili ječmova brašna. Nu toga se hraniva ne smije podati odviše, jer bi mogla probavna snaga malakasti a pjetlovi za razplod mogli bi odviše odebljati te postati ružni i nespretni.

Osobiti pjetlovi sa mesnatom, bujnom kukmom ne smiju jesti puno tjestenine jer će im se objesiti kukma na jednu stranu, a s njom i glava naheriti se. Ovakav pjetao postaje nespretan i za skok nesposoban.

Hoćemo li usuprot da odgojimo dobru pečenku, kad nema boljega hraniva od kukuruznih suhih žganaca, od kojih će perad mnogo brže udebljati, nego li od kukuruzna zrnja.

Za perad veoma kukmastu nema boljega hraniva od zrnja, bilo da je zob ili kukuruza ili helda, a uz to jedan put na dan suhih žganaca sa kuhanom krvlju ili koščanimi ostatci mesa. Nu meso neka ne nadilazi jednu četvrtinu čitava obroka.

Budemo li ovako perad hranili, tad će i ona što je kasno u ljetu izležena, prije zime do kraja uzrasti te će biti liepa i zdrava.

Do skora trebati će prikazati nješto pomnje i perju; u to ime veoma dobro djeluje dnevice po šaka konopljina zrnja.

Uz to valja perad čuvati od kiše, u obće od vlage, paziti da se ne svadja, osobito pjetlovi da se ne čupaju, ne kljuju i ne grebu.

Liepa perad jeste ponos gospodara i radost gospodarice, kojoj je redovito ipak prva svrha kod gojenja peradi, da ima dobre nosilice jaja Tomu treba, povrh svega što izbrojimo, dobre pasmine i toplih kokošinjaka te čiste vode.

Naputak za kupovanje ciepova.

Čitamo u „Gazette Lyonnaise" kratak člančić od jednoga od prvih francezkih vrtlara te mislimo da je uputno priobćiti ga hrvatskom čitateljstvu. On piše ovo:

Ima gospodara, koji ištu za priesad jače cjepove, jer misle, da će tako, prije dokučiti plod. Ovo nije uvjek izpravno te je nuždno, da se držimo ovih nekoliko obćenitih naputaka. Što se bresaka tiče tu je najbolje presadjivati jednogodišnje cjepove t. j. jesenas i budućega proljeća takove, koji su ciepljeni ovoga proljeća i ljeta. Ovi su cjepovi bolji od dvo- i trogodišnjih, u kojih je dolnji sustav veoma razvit te po tom jako prostran i razgranjen. Oni će za izkopavanja i ukopavanja puno biti ozledjeni te će dugo kržljati dok se oporave u svojih gornjih čestih, ako u obće budu kada napredovali. *Kajsije* (mandale) *višnje* i *trešnje* mogu da se bez štete presadjuju nešto starije, nu pod uvjet, da dodju u zemlju ili u jesen ili sasvim rano u proljeće, dok sav porast počiva.

Cjepovi *pečkasti* (à pepins) mogu se saditi reći bi u svako doba; ipak su najbolji oni, koji nisu stariji od dvijuh godina, jer će se najlaglje ukorieniti i najljepše dati odgojivati u obliku, koji nam se svidja i koji želimo.

Gospodar, nabavljajuć cjepove u velike, najbolje čini, ako ide sam u cjepilnjak te odabere što je najbolje.

Dobro je da ih je vidio u jesen i dva puta prije nego li ih je dao izvaditi iz zemlje, i to prvi put mjeseca listopada a drugi put oko Martinja (11 novembra). Za prvoga posjeta uvjerit će se o dobrom porastu ciepa, drugi će put vidjeti, kako pada lišće s drveta. Ako je s vrha list pao, dok su dolnje grane jošte podpune, to je izvjestan znak, da nema u ciepa prave snage, ili kako vočari od zanata kažu, da nema temperamenta. (Ipak neuvidjamo razloga, za što bi se čovjek trudio po dva puta u cjepilnjak; jer je razmak izmedju oba posjeta posjeta prekratak, a da ima razloga ponoviti posjet. Ta u drugom posjetu, u sredini studenoga, koji je mjesec u nas u istinu pravi listopad, može čovjek da vidi sve što želi Op. prev.).

Naopako je i ono uvjerenje, da je rana proizvodnja plodovitih pupova znak, da će drvo biti redovito. Usuprot nema ni malene sumnje, da ciep, koji već u cjepinjaku počinje roditi, ne će nikad biti dobro i rodovito drvo.

Najsjegurniji je znak dobre voćke: čista i sjajna kora, snaga jednogodišnjih mladica, jakost lišća na vršcih mladica, koje upravo za to dugo ne će da pada, već je gore i onda pošto je spalo sve lišće s dolnjih grana. Ovakav će ciep porasti, u jako, redovito i trajno drvo.

O paši.

Čudnovati pojmovi vladaju u nekih gospodara glede paše i stajskoga timarenja blaga. Ima ih čak tako prećeranih, koji bi najvolјeli, da se paša naprosto dokine, i izključivo stajsko krmljenje blaga uvede. Neukiji ratari, imenito seoski, nemare opet ni malo za staju. Oni bi, da je moguće i da im snieg ne kvari račun, i preko sve zime držali svoje blago vani na pašnjaku, nebrineć se, kako marva kraj toga prolazi. Jedan i drugi ekstrem pogrešan je. Držati blago kroz svu godinu u staji, gdje ima dobre i obilne ljetne paše, jeste upravo neumno. Koliko se tu badava potroši suhe i zelene krme, od kojih bi se prva liepo za zimu uštediti mogla. Osim toga valja i to uzeti na um, da govedo po prirodi već ljubi pašu i boravak u prostom zraku, pa da mu to i mnogo više prija, nego da je svu godinu u staji, pa se samo kad i kad „komocije" radi pušta u nečisto i smradno dvorište.

Oni, koji misle, da govedu netreba staje, dok samo može vani biti na pašnjaku, još neumnije računaju. Prije svega treba znati, da nisu svi pašnjaci glede kakvoće jednaki Ima ih dobrih, ali puno zlih, na kojih ni neima dovoljno krme, pa ako je ima, to su nepitke, kisele trave, koje nisu za hranu živine. Na nekojih pašnjacih, osobito u jesen i zimu, kada su već uslied proljetne i ljetne paše sasma popašeni, mora blago upravo da gladuje... Al nije samo to, što uvažiti treba, — valja takodjer uzeti obzir i na štetne uplive prirode, kao kišu, veliku studen, veliku žegu itd., koja nikojoj živini, pa ni govedam nemože da bude od koristi. Osobito je štetan boravak stoke na pašnjacih po kiši i u velikoj studeni, navlastito noćju. Nije čudo, ako uslied toga dobar dio stoke oboli ili okržljavi. Izkustvo, pa i gospodarska nauka uči nas, da se stajsko krmljenje i paša posve dobro spojiti dade, da se dapače mora spojiti u izvjestnih okolnostih U Njemačkoj uvedeno je stajsko krmljenje u drugoj polovici prošloga vieka, odkako su ratari počeli gojiti djetelinu. Uvidjelo se je, da se ono može svagdje skoro uvesti, ali se je uvidjelo i to, da ima mnogo odnošaja, gdje mjestne okolnosti preporučuju, da se goveda puštaju na pašu, jer se mogu tim načinom preko ljeta mnogo bolje prehraniti. Na dobroj i zdravoj paši nalazi se govedo u stanju, koje najvećma odgovara njegovim prirodnim svojstvima. Odtuda i dolazi, da se veći dio boljih i konstantnijih govedskih pasminah ondje nalazi, gdje ima paše i gdje se pašnjačko gospodarstvo razumno tjera.

Krivo imadu stoga oni, koji tvrde, da od paše potječu česte bolesti govedah i nedostatna njihova krmitba. To može valjati samo ondje, gdje su pašnjaci zapušteni i gdje se nimalo ne kultiviraju. Takova šta može se dogoditi na udaljenih, vrlo mršavih skupnih pašnjacih, ili na ugarcih, gdje je porast trave vrlo slab, a osobito tamo, gdje i tu pašu imadu goveda dieliti sa svinjami i guskami.

Gospodarska nas nauka uči, da ima razne vrsti paše: prirodne, umjetne i slučajne.

Prirodna je paša, gdje je tlo od vajkada travom obrašteno i za pašu kao stvoreno. Najbolje su takove paše u planinskih predjelih ili u nizinah. Gorska paša ima najzdravije i najhranivije trave; u nizini pako ima više trave. Odtuda dolazi, da krave u planinskih predjelih imadu mastnije i tečnije mlieko, a one u nizi da daju više, ali redjeg mlieka. Kakvoća prirodne paše ovisi u ostalom osobito o mjestnom položaju i o tom, kako se pasišta kultiviraju. Do tih okolnostih stoji, da li je paša više prikladna za krave muzare, za goveda za tov, ili za volove i junad.

Krave, naime, netraže vrlo krepku, ali obilnu pašu s dobrimi travami, ako se hoće da daju uviek dobro mlieko. Kisele trave uviek im škode. Krepka trava neka se čuva za tovna goveda. Junad, kada navrši jednu godinu, neka se pusti još neko vrieme na mršavoj, pa makar i kiseloj paši; i volovom za teg dobro će doći makar i kisela paša. Telad usuprot zahtieva zdravu, izabranu i blizu pašu. Na posve kiselu i močvarnu pašu, ili tamo, gdje tlo nema već nikakove snage, neka se goveda nikada nepuštaju.

Kakvoća umjetne paše (djetelišta itd.) ovisi, kao i kod prirodne paše o podnebju, tlu i kulturi, o stanju, u kom se je tlo kod sjetve nalazilo, o bujnosti i o trajanju paše počam od vremena, kada je tlo pretvoreno u pašu, pa do kraja, dok će naime, izključivo za pašu rabljeno biti.

Prigodna je paša na zemljištih, koja su inače opredieljena za drugu vrst kulture, kao oranice, kada se na ugaru ostave, ili livade poslije pokošene otave itd. Vrlo je različita kakvoća takove paše. Ugari riedko kada daju tako obilnu pašu, da bi goveda na njih našla dovoljno hrane, zato je bolje, ako se ta paša prepusti ovcam, a goveda neka se puste na pokošena djetelišta i livade. Šumska paša riedko je kada dobra i šteta koju goveda pasući u šumi pravi, uviek je veća nego li korist od te šumske paše. Druga je stvar, ako je pašnik, po sebi suh, obrašten drvljem, ali ne pregusto. Tu drvo nesamo da će dati direktnu korist, kao gradivo, ili gorivo drvo, nego prieči i prekoredno izsušenje pašničkoga tla i daje govedam za plandovanje ugodnu sjenu, a kada kiša udari priličan zaklon.

Premda je način pasenja govedah u sebi vrlo jednostavan ima ipak i tu nekih pravila, kojih se stočar držati mora, ako želi da mu paša bude od koristi za stoku. Ta su pravila sliedeća:

1. Bolje je, ako se govedam nepropusti čitav prostor paše, opredieljen za ljetno doba, nego da se razdieli na komade, pa da se uvede tako neka obrednja u pasenju. — Ima doduše stočara, koji tvrde, da mienjanje paše nema prave svrhe, jer da goveda čeznu za friškom pašom, pa ako je nedobiju, da onda dobro neuspjevaju. Nu puno jači su razlozi, koji govore za mienjanje paše. Na manjem prostoru, gdje je paša obilna, netreba živinče da troši toliko tjelesne snage, kada se hrani i za travom ide, — zatim je mirnije i neugazi toliko trave, kao onda, kada mu se sav pašnjak prepusti.

Nadalje, kada se pasište mienja, imade trava vremena, da s nova mirno potjera i poraste, pa tim načinom osigura se govedam i veća zaliha hrane, nego u onom slučaju, kada bez stege pase po svom pašnjaku, travu gazi i nedopušta joj, da se podmladi i s nova poraste. Ovako se radi, doduše, na naših pašnjacih u Hrvatskoj i Slavoniji, ali zato i vidimo, kakovi su nam pašnjaci, kakova li goveda, koja na njih pasu.

Gdje su krepke paše, opredieljene za tov goveda, pusti se prije da trava visoko naraste, a onda tek pušta se stoka na pašu; tu se ne preporuča mienjanje paše, jer izkusni stočari paze na to, da razne vrsti trave i djeteline postignu izvjestnu visinu i jakost, da bude izdašna hrana govedam, opredieljenim za tov. Usuprot drže, da je za muzare koristnija mlada, nekoliko palaca visoka trava U nekojih krajevih razlikuju u ljetu dnevnu i noćnu pašu, redjajuć ju naizmjence. Uzrok je tomu taj, da goveda u toj dobi godine po danu mnogo više hoda, a po noći više mirno se pase. Zato je bolje, ako mu se za noć pričuva bolja, a za dan lošija paša.

2. Za pašnjake je bolje, ako goveda na njih prenoće. Da li je to koristno, visi o tom, da li stajski gnoj za pašu stočaru više koristi nosi od gnoja, što ga pašnjaci uslied noćenja govedah izvan staje dobivaju. To noćenje na paši neškodi živini, ako je od mladosti tomu vikla, i kad može uz visoke plotove i pod drvećem zaklona naći. Kada su noći hladne i vrieme neprestano kišovito (osobito u kasnoj jeseni), onda je svakako bolje, da goveda noće u stajah, gdje prije nego ih na polje izćeraju dobiju suhe krme. Gdje je podnebje veoma oštro ili gdje pašnjaci duboko leže, gdje ima u njih močvare i treseta, svakako se preporuča, da goveda i u blažjem dobu godine noći u stajah, da se očuva od raznih bolestih, koje bi ju mogle snaći od noćenja na takovoj paši. Telad, dok nenavrši četiri ili pet mjesecih, neka se nikada na pašu ne pušta.

3. Na paši neka nebude ni premnogo, ni premalo živine. Ako je stoke premnogo, neće se nikad zadosta nahraniti, što više od gladi nemirna goveda ugaze i ono malo trave na pašnjaku. Ako se pako tjera premalo goveda na pašu, nema stočar odtuda prvo velike koristi,

a drugo trave, koje govedo neće da jede, porastu jako u visinu, ostare i otvrdnu, što podmladku jako smeta i pašu veoma ološa. Ako je paša razdieljena u više manjih dielova, onda se mogu spomenute sada zle posljedice kod pasenja manjega broja stoke zaprieč ti. Ali ako je paša vrlo prostrana, a ima mnogo goveda, onda neka se paša razdieli u više djelova i na svaki opredieli razmjeran broj stoke. Gdje paša nije odieljena ili ogradjena, tamo dakako mora čitavo stado, bilo još kako veliko, biti na jednom okupu i mora ga čuvati jedan pastir.

4. Goveda treba da dobiju svaki dan zdrave vode za piti. Ima li takove na pašnjaku tim bolje.

5. Treba paziti, da goveda nitko ne uznemiruje. Ako ih uznemire psi ili obiestni ljudi, onda ima to štetnih posliedica kako za muzare tako i goveda za tov.

6. Goveda, koja su i preko ljeta odgojena bila u staji, ili su priučena na stajsko krmljenje, neuspievaju tako dobro na paši kao što goveda, koja su već odprije išla na pašu.

7. Pašnjaci nesmiju se zanemariti. Treba balegu govedju raztepsti, da negnjije na jednom mjestu, koje goveda dugo vremena obilaze i gdje se kojekaki zareznici kupe, imenito mali, nekoristni mravi, kakovih dosta vidimo na pašnjacih. I krtinjake treba zaravnati, lošiju travu uništavati, osobito ako se zna, da govedam škodi i da od njih i oboliti može. Trava, koja je u vis djusnula, a koju goveda neće da jedu, treba čim prije pokosti, dok neostari i neotvrdne.

Skoro svagdje, gdje se paša razumno goji, drži se, da je uputno, ako se pašnjaci od vremena do vremena štede, valjano pognoje i na njih sieno kosi. Gdje je pašarstvo napredno, tamo se obično na pašnjacih svake druge, treće ili četvrte godine sieno kosi, a prije toga se djubri.

Vrlo je važno pitanje, kako se dugo mogu goveda pasti od proljeća pa do jeseni? To stoji do podnebja i do same paše kakova je. U srednjih položajih traje paša pet mjeseci i nešto duže, od polovice svibnja do polovice listopada, u vrlo povoljnih položajih traje i sedam mjeseci, pa i dulje, naime od početka travnja do konca listopada i još dalje u studenom mjesecu. Na višjih planinah netraje često dulje od četiri mjeseca.

Nesmije se ipak pri tom zaboraviti, da goveda, ako se rano rano izćeraju na pašu, ili tamo u jeseni dugo ostaju, moraju u jednom i drugom slučaju dobivati suhe hrane, jer je paši u prvom proljeću i kasnoj jeseni nedostatna.

Sada, da još nesto kažemo o tom, kako da se spoji stajska hranitba goveda s pašom. U oštrijem podnebju, n. pr. u sjevernijih krajevih Evrope neda se često stajska hranitba u ljetu niti provesti, ili se bar preporučiti nebi mogla. Osobito u zadnji dio ljeta i u jesen ima vrlo malo zelene krme, imenito u nezgodnih položajih, pa i u samo proljeće nema ondje redovite rane zelene krme. Ako se kraj svega toga budi sva goveda, ili jedan dio njihov mora hraniti u staji, (a takovih okolnostih ima u sjevernih krajevih), neka se ipak paša posve nezanemari, nego treba goveda na pašu goniti, makar samo zato, da se od nje neovikuu. Ovo je i stoga dobro, jer su goveda, kad se ćeraju na pašu i ondje neki dio dana ostanu, uviek zdravija, a staje se mogu za njihova izbivanja valjano prozračiti. Taj postupak u ostalom nije u prilog sakupljanju gnoja. Ako je paša loša i odaljena, onda se gnoj raztepe kojekuda, a ipak se stoka mora najviše da hrani iz staje, pa se obično s paše vraća gladnija, nego li je na nju otišla.

Gdje je podnebje blažije, kao kod nas u Hrvatskoj i Slavoniji, tamo nije ništa lakšega nego spojiti pašu sa stajskom krmitbom po načelih, koja su gore razvita. U tom pogledu jesmo u vrlo povoljnom položaju, samo bi trebalo još nešto da se uredi, što je glavno, naime da se pašnjaci racionalno urede i kultiviraju. Dosada su pašnjaci rakrana svega našega stočarstva, jer nije moguće očekivati, da na tih zapuštenih, mršavih, močvarnih, pun ih nezdrave i kisele trave pasištih može stoka naći dovoljnu i zdravu krmu i da se može normalno razvijati i dobro izgledati. Po načelih, koja smo više gore razvili o paši, znademo, kako bi oni imali da budu uredjeni, a znamo žalibože, kakovi su nam sada. Sve ono, što preporuča glede toga izkustvo i nauka gospodarska trebalo bi u nas, osobito na skupnih općinskih pašnjacih, prisiljem uvesti i tako stati na kraj vandalizmu kojim se u nas postupa s pašnjaci. To prisilje uvesti će se jedino uspješno novim shodnijim zakonom o poljskom redarstvu, koji svaki gospodar izgledava kao ozebao sunce.

Rezultati iztraživanja množine sladora i kiseline u grožđju i širi (mostu) god. 1892 iz vinogradah kr. gospodarskog i šumarskog učilišta u Križevcih.

tek. broj	Vrste grožđja i šire.	% sladora	% kiseline
	A.) **U vinogradu „Potočec:“**		
1.	Portugizac modri (Blauer Portugieser)	17·1	6·0
2.	Kadarka modra (Blaue Kadarka) } zrelija	14·6	7·3
	Kadarka modra (Blaue Kadarka) } zaražena od peronospore	10·3	9·1
3.	Kadarka biela (Weisse Kadarka)	15·0	8·0
4.	Frankovka modra (Blaue Fränkische) šira	17.6	7·4
5.	Plemenka biela (Weisser Gutedel)	16·1	6·2
6.	Crvenovršika (Rothgipfler)	19·2	5·4
7.	Traminac (Rother Traminer)	20·1	5·4
8.	Sladka dišuća graševina (Reinriesling) šira	18·4	6·3
9.	Plaveć žuti (Gelber Plarvetz)	15·4	6·1
10.	Moslavac bieli (Weisser Mosler)	17	6·4
11.	Biela dišuća ranina (Weisse muskirte Urbamtraube)	18	5·4
12.	Silvanka crvena (Rother Sylvaner)	21	7·3
13.	Burgundac bieli (Weisse Burgunder)	16·5	6·8
14.	Graševina talijanska (Weisser Wälschriesling	17·5	6
15.	Žerjavina (Rother Zierfahndler) šira	19·1	7
16.	Rusa ružica (Steinschiller)	15·2	7·4
17.	Kraljevina crvena (Rother Portugieser)	16·8	7
18.	Muškat žuti (Gelber Muskateller)	17·2	7
19.	Slankamenkor	15·7	7·3
20.	Libanon bieli (Weisser Libanon)	16·6	6
21.	Lipovčina drobna (Ahornblättriger Wippacher)	16·1	8·2
22.	Biela krupna bjelina (Weisser Heinisch)	13·5	8
23.	Žuta bjelina (Gelber Heinisch)	15·1	9
24.	Bakadorka crvena (Rothe Bacadortraube)	14	9·1
25.	Zelenika biela (Weisser Hainer)	14·1	13
26.	Lisac crveni (Rothe Fuchstraube)	14·1	7·4
27.	Aramon bieli (Weisser Aramon)	15·6	11·2
28.	Kaleborka crvena (Rothe Calebstraube)	17	12
29.	Carevka smokvenolista (Feigenblättrige Imperialtraube)	15	9·4
30.	Kolinka modra	15·5	9
31.	Tirolan crveni (Rother Trollinger)	15	8·2
32.	„ crni (Schwarzer „)	19	8·4
33.	„ modri (Blauer „)	17	8·4
34.	Veltlinka rumena (Rother Veltliner)	15	6·4
35.	Srebrnina biela (Weisser Elben)	16	7·4
36.	Coda di vacca	15	7
37.	Modri Alikant (Blauer Alikante)	16·6	9
38.	Hajnišovka modra (Blauer Hainisch)	14·6	11
39.	Urbanka modra (Blaue Urbanitraube)	16·6	11
40.	Zdenčajka modra (Blaue Zdenčaj traube)	16·6	8
41.	Mastiljka (Färbertraube)	18·5	8·4
42.	Šira od Kadarke (od parcele koja je stradala od peronospore)	12·2	9
43.	Biela smies (Šira od bielog grožđja sa manjih parcelah)	18·6	6·2
	B.) **U vinogradu Greberancu:**		
44.	Graševina talijanska, šira	18·5	7·8
45.	Sladka dišuća graševina (Reinriesling) šira	18	7·3
46.	„ „ „ (stradala od filoxere	15	8·9
47.	Frankovka modra, šira	20	5·8
48.	Kadarka modra, šira	16	9
49.	Slankamenka, šira	18	7·3
50.	Biela smies, šira	18	7·4

Iztraživanje obavljeno je dne 4 listopada 1892 i sliedećih dana po asistentu M. Graho-u.

O ciljevima obrtnih škola.

I.

Promatramo li pozorno kakove mu drago naravne oblike, uvidjet ćemo konačno, da su si oni obzirom na stanovita svojstva — slični; a to je naročito slučaj obzirom na cjelishodnost, trajnost i ljepotu.

Pod *cjelishodnošću* (Zweckmässigkeit) razumievamo ovdje takovu konstrukciju predmeta, koja čini, da on podpuno odgovara svojoj svrsi. Ptica je svojim tjelesnim ustrojem, šupljim kostima, lakim perjem, svojim snažim mišicama, kao i svojom vitkošću isto tako cjelishodno stvorena za stanovanje zračnih visina, kao što je i riba svojim odugoljastim tielom, gladkim ljuskama, perajama i škrgama, da može disati i živjeti u vodi. Kao prauzor cjelishodnosti jest čovječje tielo u cielosti i svaki mu ud specijelno. Promislimo li samo, kako naša ruka može da se raznoliko giblje i radi u mnogovrstnim prilikama, valja da se divimo tolikoj savršenosti njezina ustroja.

Pa i trajnost jest svojstvo, koje u naravi dolazi uza svaki predmet. Svi dielovi životinjskih i biljevnih tjelesa dovoljno su jaki, da odole smetanju prilika, za koje su odredjeni; da oni se mogu sljubiti i s većim naporima, pri čem samo ojačaju ili manjim, čime se slabe. Krila će ptice odoljeti i najljućem vihru, a da se neoštete; drvo, koje raste samodrago, jače je i tjera snažnije korienje i dublje, nego li ono, što je od vjetra zaštićeno. A obće je poznato i to, da je čovjek, koji se težkim fizičkim radom hrani, snažnijih mišica, nego li onaj naučnjak, koji kraj stola dobro dugo sjedi; narav naime sama onome prvome jača mišice za težki njegov rad, dočim one kod ovoga potonjega, koji ih manje upotrebljava, slabi, odnosno one zahire. Ako žilavi radnik prestane da fizično radi, to će snaga njegovih mišica od prvoga dana, kako prestane raditi, po malo izčezavati, dokle samo toliko preostane od nje, koliko je nuždno za njegovo novo zanimanje. I takvu štedljivost obzirom na trajnost, moći je u naravi na mnogom opažati; ni jedan se naravni oblik nenalazi bez čvrstoće i nigdje se njome nerazsiplje. Svako djelo naravi stvoreno je, da podržava ravnovesje med učinkom i oprekom; s toga neima na zdravom životinjskom ili biljevnom tielu ništa suvišna, ništa bezrazložna, ništa bez svrhe ili cieli.

Valja još dokazati, da se plemenitost naravnih oblika neima da zahvali tek pukom slučaju, nego da je svaki od istih već pri svome postanku i — liep.

Promatramo li s toga stanovišta bilinsko carstvo, opazit ćemo, da nam se najjači njegovi zastupnici — drveće — pričinjaju u cielosti nepravilni, akoprem bi bilo izčekivati, da bi baš stablo s granama imalo biti u najvećem ravnovesju, dakle simetriji, da može bolje odoljeti vihru. Nasuprot nalazimo kod svakoga lista i cvietka simetriju, periferiju više ili manje obilno razčinjenu i složenu iz liepih krivulja, koje su u tako krasne oblike složene, da ih i umjetnik težko shvaća ili oponaša. Iz toga sliedi, da k razvoju simetrije nije ništa po-

trebno, jer je zamirni položaj, stalnost, dovoljno ravnovesje bez liepih oblika, dočim su ovi posljednji tek oplemenjeni pridatak.

K sličnim zaključcima doći ćemo i kod promatranja zastupnika životinjskoga carstva, gdje u ostalom nalazimo, da različni način života i različno djeluje na ljepotu stvora. Dovoljna je prispodoba slona s konjem, vrebca s lastavicom, običnog psa sa krtom itd. Sve te životinje stvorene su premu svrsi života cjelishodno i sve se jednako vesele svomu životu. Dalnji dokaz pruža nam neobično perje morske kokoške. Tko ih pobliže promatra, opazit će, da imadu na smedjoj osnovi biele, no crno zarubljene točkice, kao da ih je tko po kakovom uzorku snimio. Taj ornamenat netrebaju za cielo kokoši za svoj život, jer znamo, da su mnoge iz njihova roda i bez tih „bisera“. Nemože se reći, da su ti uzorci nastali po rastu dotične životinje; a odatle sliedi, da su oni samo ukras, kao što su i krasna paunova pera, živobojna krila leptira i kukaca itd. Nalazimo u ostalom, da je i priroda svojimi ukrasi štedljiva, jer za primjer navedeno perje (u morske kokoške) nalazi se samo odozgo i na gornjoj površini, dolnja je površina nasuprot bez toga ukrasa.

Svemogući je Stvoritelj u prirodi stvorio toliku množinu raznolikih oblikâ, da je čovjeku nemoguće, a da bi našao kakav novi, koji nebi podsjećao na koji jurve postojeći oblik u prirodi. Svi ti zanimivi i krasni stvorovi ne bi bili po čovječanstvo od nikakve vriednosti, kad nebi naše oko umjelo suditi o ljepoti, kad nebi bilo i smisla za ljepotu, kojim su nadareni svi narodi, koji se tim više razvija tvorbom raznolikih ljepih oblika. I to upravo čini, da oko raznolike oblike točnije razmatra, te si ih i pamti, jer se inače nebi moglo ništa oponašati. Smisao za ljepotu čini upravo, da čovjek smatra svojom potrebom liepe oblike, koje si plastičnim radnjama priredjuje, da tako toj potrebi udovolji.

II.

Kamo goder se osvrnemo, opažamo, da narodi pri težnji svojoj, kako da izvedu nešto liepa, najprije oponašaju naravne oblike, te crpe gradju iz preobilne sbirke uzoraka, što ih nalazimo u prirodi. Latinac neveli u taman, da je priroda majstor umjetnosti, a bilo bi izpravnije, da se nazove — začetnicom.

Jer isto tako, kao što pri vezanju kitice nemožemo upotrebiti svaki cviet i svaki list i neprepuštamo, da ih slučaj složi jedno pored drugoga, nego po stanovitim pravilima slažemo i cvieće i lišće, isto tako iztraži i umjetnik najprije najljepše naravne oblike, pa ih tek onda složi u umjetninu. I najljepše cvieće, pobacano na kup, tek je materijal za umjetnu kitu (bouquet), a tako su i umjetniku raznoliki naravni oblici tek surovi materijal, koji on mora prije svega svestrano udesiti i prirediti u svrhu, kojoj ih namjenjuje. Kad bi on primjerice imao ploštinu izkititi biljevnim oblicima nebi smio na slici peteljke pomjestiti na sve strane, kao što ni grančice, nego tek na dvije strane i to: lievo ili desno. Sgodnom poredjom lišća i cvieća, da se medjusobno nepokriva, udovoljit će raznolikosti, jer oko voli pregledност. Granama i grančicama, koje se u naravi nenalaze liepo poredane, dati će na svojoj slici ljepše smjerove, valovite ili će ih zaviti u spiralne linije, te ih tako medjusobno saviti, da stvori simetričnu cjelinu. Prežive boje će ugasiti, jer bi bilo nenaravno, da bilina bez korena, zemlje i vlage, koja bi imala kroz godine i godine da riesi stienu, zadrži svoje svježe boje. Boje se često puta mienjaju ili posvema napuštaju tako, da stabljika, grančice, lišće i cvieće zadrži samo boju materijala, iz kojega je načinjeno. Konačno se spominje, da umjetnik upotrebljava samo najljepše lišće, koje on prema svojoj vrstnoći i izobrazbi više ili manje usavršava i oplemenjuje.

Pošto umjetnik oblike, što ih uzimlje iz naravi, reda u sliku, kako je to svojim duhom zamislio, dakle u neku idealnu sliku, to se tako usavršavanje naravnih oblika zove idealizovanje.

U idealnoj slici zrcale se sve ljepote oblika, koje nalazimo u naravi. S toga je čovjek najprije prenio zakone naravnih (prirodnih) ljepota na umjetničke proizvede; no poslie, kadno se je uslied utisaka, kojima se je priroda dojmila na svakom koraku čovjeka, razvio harmonijskim djelovanjem i ukus, izpostavala se je potreba, da se umjetnički oblici i za obične potrebe upriliče, i tako postadoše oni uresima obrtnih proizvoda, odakle je postao, te se razvio i umjetni obrt.

Bielodano jest, da svi narodi nisu jednakim umjetničkim koracima uznapredovali. Dokle su se jedni popeli tek na prvu stubu, nastojeći klasički oponašati naravne oblike (naturalistička škola), podjoše drugi i dalje, idealizujući ili usavršujući više ili manje naravne oblike.

Razlozi nijednakoga razvoja obličja (Formenwesens) u raznolikih naroda, bili bi u glavnom sliedeći:

1. Već narav iliti priroda sama po sebi kao začetnica liepih oblika nije u svakom podnebju (klimi) jednaka, te nepobudjuje u jednakoj mjeri k umjetničkom tvorilačtvu; hladni sjever nemogaše n. pr. s tih razloga, da jednako kroči sa živahnijim oblicima i bojama obilnijim jugom.

2. Ni volja toj tvorilačkoj djelatnosti nije u svih naroda jednaka, jedne povlači, da sve radje tvore, nego li umjetnost, dočim će drugi umjetnosti za volju sve drugo ostaviti i napustiti.

3. Vrlo često upliviše u velike na razvoj umjetnosti i sam materijal, kako naime odgovara svrsi; krajevi, bogati mramorom ili liepim pješčanikom, bijahu primjerice vazda domovinom kiparstva.

4. Način i stupanj razvoja bogoslužja. Veličanstveni divni hramovi božji svojim uredbama i namještajem bijahu vazda *uzorom* i sjajnim kraljevskim palačama, jer su se pojedini i gradjevni i uresni oblici prenašali u sto načina i u sirotinjske kolibice.

5. Visina kulture.

6. Veličina i moć narodnje slave uplivaše vrlo povoljno na duševni razvoj pojedinih talenata. Salomljena volja potlačenih samo je u malom kadra, da što tvori. U imućnih naroda nalazi umjetnik i više i bogatijih podpora, gdje nasuprot kod siromašnih naroda i najbolji talenti u pomanjkanju istih običajno mora da zahire.

7. Ratne, trgovačke, kao i razne druge prilike naroda djelovaše, da se umjetnost razširila širom svieta, a raznim kombinacijama sve to više usavršila.

8. Razvijeni obiteljski život išao je za tim, da je svaka obitelj sama za sebe nastojala uzdržavati kućanstvo, te ga uporabom liepih tvorevina po mogućnosti čim ugodnijim upriličila. Pošto sirotinja neimadjaše sredstava, kojima bi si nabavila razne urese, stala si je sama priugotavljati razne vrsti umjetnih oblika, čim je nastalo umjetno rukotvorstvo, — domaća industrija, koja čini čvrstu osnovku umjetničke tvorevine u obće.

Čim više takvih faktora nalazimo kod kojega naroda, tim se je on dovio višoj stepenici umjetnosti, ako mu napredak nisu sprečili ratovi ili drugi škodljivi uplivi.

III.

Odatle se razabire, da se stvaranje umjetničkih djelâ promienjuje: sad se digne, sad opet padne, te se nalazi vazda u nekom preokretu. Pošto se pak čisti umjetnički proizvodi neimadu strogo lučiti od onih umjetnoga obrta, sadržaje povjest tvorilačkih umjetnosti i povjest umjetnoga obrta, kojemu se imadu ubrajati i oni obrti, što se bave proizvodnjom takvih predmeta, koji pored cjelishodnosti i trajnosti izziskuju i neki savršeni, plemeniti oblik. Obće je razširen nazor, kao da se u umjetne obrtnine imadu ubrajati samo oni predmeti, koji su ornamentima ukrašeni. Taj je nazor kriv. Mi znamo bo, da je ornamenat samo jedan dio liepih oblika, kao što je simetrija, boja itd., i da proizvod (product) može da bude bez svakoga ornamenta majstorsko djelo, ako udovoljuje strogim zahtjevima styla, gdje nasuprot drugi, sav ornamentima obložen, može, da bude bez svake umjetničke vriednosti. Iz ovoga se vidi, da je gornji nazor kriv; a postao je vatjda na temelju toga, što je ornamenat već od najdavnijega doba vjerni pratilac umjetnomu obrtu.

Razvojne stadije umjetnih oblika, kroz koje je morala umjetnost kod raznih naroda proći prije, nego li se je dovila današnjoj savršenosti, možemo do danas svagda i u svako doba sliediti, ako proučimo razvoj ukusa i spretnost i vještinu pojedinaca pri oponašanju, već od djetinjeg doba. Nagon za oponašanjem sili diete, da nastoji sve plohe prikriti slikama raznih predmeta, često i takvimi, koje se nebi usudio precrtati ni odrastao. Te risarije pružaju jasni dokaz o nesavršenom pojmu oblika u djece, dočim podjedno očituju potrebu, da odrastao čovjek ima riešiti i teže zadaće. Diete vrlo lahko nariše čovječju glavu, koju umišlja kružnicom, gdje su oči i usta razite, a nos okomita crta; a za to, da se nariše kružnica, tri razite i jedna okomita crta jamačno netreba velike spretnosti ni vještine.

Čim se više razvije u djeteta razum, tim se više oštri i oko, te ono začinje zamječivati sve više na predmetima oko sebe i detaile; risarije su mu sve kompliciranije i ako mu vježba ruke nenapreduje zajedno s onom oka, zaostat će do skora.

A s takvim djetinjim zadaćama i radnjama započinju svi narodi, i samo oni, kod kojih je razvitak smisla za oblike, vještina i spretnost jednako napredovalo, dovili su se tekom nekoliko stoljeća u tome do savršenosti, kako nisu ni pomišljali.

No spomenuta nesavršenost ima obzirom na oblike u ostalom i svojih dobrih strana, koje često i neumijemo za dosta cieniti. Pregledavši čovjek manje važne dielove, prikazao je samo bitnost predmeta, generalizovao ga je, te je tako položio temelje idealizovanju. Manja vještina u crtanju spriečila je, da se predmeti prikazuju u perspektivi, čime se je razvio većma ornamenat, koji su umjetnici prenašali na plohe, stiene itd. Spomenuti način crtanja i ukrašivanja u prvo doba ostao je kod mnogih naroda courantan tako, da ga se i nekaniše, kad su se dovili i veće savršenosti — razvio se misao za pravu uporabu jednostavnih, elegantnih oblika. Tim je načinom položen temelj umjetnomu obrtu, kojim se ponose svi stari i kulturni narodi srednjega vieka, obilujući proizvodima, kojima se motrioci danas dive, naročito svestranoj savršenosti, počamši od bogoslužnih namještaja u hramovima pa sve do kuhinjskoga pokućtva.

Težnja za ljepšim oblicima bijaše toli moćna, da umjetni obrt nije nikada mogao posvema propasti. Tek drugoj polovici današnjega vieka pošlo je za rukom, da misao za ljepotu toliko sruši, da su se stale tražiti izključivo samo *jeftine* stvari, pri čem se negleda ni na gradju, ni na solidnost, a najmanje na oblik dotične stvari. Najviše su tomu krive sve to više njegovane *mode*, koje kvareći ukus i imućtvo, bez kojega neima umjetnomu obrtu života, isti i uništuju.

Na svu sreću, da se približuje konac dobi politure živih — i bojâ, što „kriče“, prostih i prepunih oblika, doba krive pozlate, pogriešne ornamentike i najsurovijega materijala. Pri tom padanju pao je i umjetni obrt tako duboko, da se je i mnoga tehnika zaboravila i da će trebovati više stoljeća marljivoga rada, dokle se podigne opet na onaj razcvat, na kome je nekoč stojao. Da se tomu cilju čim prije domognu, stadoše se napredne zemlje služiti takvim sredstvima, koja k tome brzo vode. Ovamo se broje umjetnički i tehnologijski muzeji, sveobće i specijalno-svjetske ili zemaljske izložbe, naročito pako: umjetno-obrtne, obrtne, strukovne i radničke škole. Još ćemo samo nešto za ovaj put o njima spomenuti.

Cilj ili svrha umjetno-obrtnim školama vidi se već iz njihovih naziva; naročito radi se o umjetnom obličju raznih predmeta, koji su odredjeni za praktičnu uporabu One rade na trećem faktoru naravnih oblika t. j. nesmeću s uma ljepotu proizvoda.

Obrtne škole nastoje udovoljiti opet prvomu i drugomu faktoru, cjelishodnost i solidnost proizvoda, te sveobću tehnologijsku obrazovanost, pa se s toga u svemu s umjetno-obrtnim školama slažu, nastojeći obadvie da proširе u mnogim „strukama“ višu naobrazovanost.

Strukovna škola djeluje samo u pojedinom smjeru rada; nju kruni tehnologijska naobrazba s umjetnošću. Ovamo spadaju strukovne škole: bravarije, stolarije, klesarije, zlatarije itd.

Preostane nam još samo, da razjasnimo stanovište radničkih školâ.

Već smo prije spomenuli, kako propadaju radnje, obzirom na solidnost i ljepotu. Pošto pak naučnici (radničkih škola) imadu vrlo riedko kada prilike, da stupe u koju od prenapomenutih škola, to bi se morali u radničkim školama položiti solidni temelji ne samo za tehničku naobrazbu, nego i za umjetnost, kad bi se praksom na oba smjera djelatnost naučnika, kalfe, djetića razviti mogla. Odatle sliedi, da radničkoj školi nije samo zadaća umjetno-obrtne, nego i obrtne škole riešiti, *ma i u nižim granicama*, ako hoće da udovolji novijim i budućim epohama. S toga valja, da njeguje sve faktore naravnih oblika, naime: cjelishodnost, solidnost i ljepotu!

PRILOG BROJU 6

Gospodarskoga Poučnika

kao nadoknada za broj 19 od 1892.

Za saditelje duhana.

Ministarstvo financije dozvoljelo je da se i godine 1893 goji duhan za državne tvornice u slijedećim mjestim:

1) u političkoj Omiškoj općini: Blatu, Katunim, Kreševu, Novaselim, Opancim i Žeževici:

2) u političkoj Imoskoj općini: Aržanu, Biorinam, Čistoj, Dobranju, Glavini, Grabovcu, Imockom. Krstatici, Lokvičiću, Lovreću, Medovdolcu, Podbabju, Poljicim, Postranju, Proložcu, Rašćanim, Ričicam, Runoviću, Slivnu, Studencim, Svibu, Vinjanim, Zagvozdu, Župi;

3) u političkoj Sinjskoj općini: Bajagiću, Biskom, Biteliću, Brnacim, Budmiru, Čaporicam, Dabru, donjem Dolcu, gornjem Dolcu, Ercegovcim, Galoj, Gardunu, Glavicam, Gljevu, Grabu, Krušvaru, Lučanim, Maljkovu, Hrvacim, Kamensku, Karakašicam, Koprivnom, Košutam, Kraju, Obrovcu, Otoku, Podvarošu, Potravlju, Prisoju, Rudi, donjem Radošiću, gornjem Radošiću, Satriću, Sičanim, Sinju, Srijanim, Strižirepu, Sušćim, Tijaricam, Trnbusim, Trilju, Turjakim, Udovičićim, Ugljanim, Vedrinam, Veljiču, Vojnicu, Voštanim, Vrpolju, Vučipolju i Želovu;

4) u političkoj Kliškoj općini: Klisu, Dugopolju, Konjskom i Kotlenicam;

5) u političkoj Mućkoj općini: Bračeviću, malim Bročancim, velim Bročancim, Crivcu, Gizdavcu, Milesinam, donjem Muću, gornjem Muću, Neoriću, donjem Ogorju, gornjem Ogorju, donjem Postinju, gornjem Postinju, Pribudu, donjem Prugovu, gornjem Prugovu, Raduniću, Ramljanim, Sutni, Zelovu;

6) u političkoj Lečevićkoj općini: Brstanovu, Cvrljevu, Kladnicam, Korušcim, Lečevici, Nisku, Radošicu, Utorim, Vinovu, Visokoj;

7) u političkoj Novskoj (od Trogira) općini: eventualno u Novi, Stafiliću i u Stari;

8) u političkoj Trogirskoj općini: Bristivici, Labinu, Ljubitovici, Prapatnicim, Prgometu, Sitnu, Sratoku, Suhom-Dolcu, rolokvam, i eventualno u Mitlu-Vinovcu, Blizni, Lepenici, Žednu, Marini sa Rastovcim, Vinisku (Kopno, Drveniku), Račicim sa Sevitom i Trogiru;

9) u političkoj Vrličkoj općini: Cetini, Civljanim. Garjaku, Ježeviću, Kijevu, Koljanim, Kosoru, Kukru, Mahovicam, Otišiću, Podosoju, Vinaliću i Vrlici;

10) u političkoj Gornjo Primorskoj općini (Gradcu): Baćini, Bristu, Drveniku, Gradcu, Podaci, Zaostrogu;

11) u političkoj Makarskoj općini: Podgori, Živogošću;

12) u političkoj Metkovskoj općini: Dobranjam, Dubravici, Glušcim, Slivnu i Vidonjam;

13) u političkoj Opuzenskoj općini: Borovcim, Desnam, Novoselim, Pasičini, Plini, Strugam;

14) u političkoj Vrhgorskoj općini: Dragljanim, Dusini, Kljenku, Kokoričim, Kozici, Miaci, Orahu, Podprologu, Poljicim, Prapatnicam, Ravči, Stilju, Vinam, Draževitcim, Unčanom, Vrhgorcu i Zavojanim;

15) u političkoj Stonskoj općini: Cepikući, Liscu, Oslji, Podimoću, Smokovljani, Stonu, Stedriću, Stupi, Točioniku, Topoli, Trnovici, Visočanim;

16) u političkoj Slanskoj općini: Banici, Mravinjici, Stonu i Trnovu;

17) u političkoj Zatonskoj općini: Gromači, Kliševu, Ljubaci, dolnjim Majkovim, gornjim Majkovim, Mravnijcu, Mrčevu, Orašću, Zatonu;

18) u političkoj Riječkoj općini: Osojniku;

19) u političkoj Dubrovačkoj općini: Bosanci, Brašini, Brgatu, Buiću, Čibači, Grbavcu, Gružu s Lapadom, Mokošim, Martinovićim, Soliue, Zavreljim;

20) u političkoj Cavtatskoj općini: Donjojgori, Drveniku, Dubi, Grudi, Komajim, Lovornu, Mihaničim, Mikuliću, Močičim, Mrčinam, Pločicam, Poljicima, Pridvorju, Vitaljinam i Zastolju;

21) u političkoj Ercegovskoj općini: Igalu, Toploj, Trebesinu, Kamenu, Mokrinam, Mojdežu, Ratiševini, Kutim, Kumboru, Gjonoviću i Kriševici;

22) u političkoj Prčanskoj općini: Prčanju;

23) u političkoj Stoljivskoj općini: Stoljivu;

24) u političkoj Dobrotskoj općini: Dobroti;

25) u političkoj Kotorskoj općini: Škaljarim, Kavču, Mrčevcu i Bogdašiću;

26) u političkoj Tivatkoj općini: Tivtu;

27) u političkoj Lastvanskoj općini: donjoj Lastvi, gornjoj Lastvi;

28) u političkoj Grbaljskoj općini: Krimovicam, Zagori, Višnjevu, Glavatim, Kubasim, Kovačim, Glavatičićim, Lješeviću, Vranoviću, Pobrdju, Dubu, Sutvari, Naljažicu, Pelinovu, Sišiću, Prijeradim, Bratešiću, Goroviću, Lastvi i Prijevoru;

29) u političkoj Krtoljskoj općini: Gjuraševiću, Gosiću, Miloviću, Nikoviću, Radoviću i Bogišiću;

30) u političkoj Budvanskoj općini: Budvi, Majnim, Podostrogu i dolnjim Poborima;

31) u političkoj Paštrovičkoj općini: Bečiću, Blizikučam, Buljarici, Kaštelastvi, Čelobrdu, Drobniću, Gjenasim, Golubovićim, Kalugjercu, Katutu, Krstacu, Kuljačam, Podbabcu, Tudoreviću, Vrbi, i

32) u političkoj Spičanskoj općini: Mišiću, Canju, Papanim, Sutomorju, Sušnjui Zankovicim.

Gojidba duhana smatrati će se dozvoljenom samo kao pokušaj u političkoj općini Stonskoj izuzam mjesta Imotica i Topolo, u političkim općinam Trogira, Lečevice, Zatona, Rijeke, Dubrovnika, Cavtata, Stoliva, i Novoga kod Trogira, pa i u mjestima Ercegovcim, Galoj, Grabu, Kamensku, Obrovcu, Podvarošu, Rudi, Strižirepu, Trilju, Udovićim, Veljiću, Voštanim, političke općine Sinjske; Kotlenicam političke općine Kliške; malim Bročancim, Crivcu, Pribudu, političke općine Mućke; Kukru, političke općine Vrličke; Trebešinu, Mojdežu, Kutim, Kumboru, Gjonoviću političke općine Ercegnovske; Lješeviću. Pobrdju, Bratešiću, Lastvi, političke općine Grbaljske, Blizikučam, Gjenasim, Hatunu, Krstacu, političke Paštrovičke općine, i Papanu političke Spičke općine.

Za sve dalmatinske sadioce duhana obstoji i uvjet, da nitko od njih ne smije saditi duhan u Hercegovini, a to niti na vlastitim, niti na zakupljenim zemljam.

Najmanji broj strukova, što će svaki gojitelj moć uzgojit bit će 2000.

Oni koji kane gojit duhan morati će pitat na vrijeme dotičnu dozvolu, po obstojećim propisim.

Oni, kojim bude dozvoljena gojidba duhana, morati će se držati propisa i izvršiti ono na što ih duži pravilnik za gojitelje.

Svaki će gojitelj biti dužan da preda vas sabrani duhan u doba, što će se u svoje vrijeme naznačiti, c. k. uredu za primanje duhana. Tu će komisija klasificirati predano duhanovo lišće, usporegjujuć ga sa dotičnim ogledim, izabranim od c. k. općeg Ravnateljstva samotrga duhana u Beču.

U slijedećoj izkaznici sadržane su cijene koje će se platiti za sirovo duhanovo lišće pri njegovoj predadbi Upravi Samotrga duhana godine 1893.

Cijenik kupovnih cijena:

Razred	Fiorina austr. vrij. za svaki 100 Klg.
Prefina vrst	150
I. Razred	120
II. Razred	90
III. Razred	60
IV. Razred	40
Izmet	20

Glede naknade za prenos duhana iz pojedinih mjesta gojitbe do skladišta za primanje, ustanovljuje se slijedeće:

a) za dalečinu do 5 kilometara do mjesta predadbe ne daje se nikakve naknade;

b) ako je dalečina od 5 do 35 kilometara, prenosna naknada je od pet (5) novčića a. v. za svakih 100 kilog. i za svakih 5 kilometara;

c) ako je dalečina preko 35 kilometra prenosna naknada za svakih 5 kilometara dalečine i svakih 100 kilog. težine jest od šest (6) novčića a. v.

d) za težinu izpod 50 kilog. ne plaća se prenosne naknade, preko 50 do uključivo 99 kilog. uračunava se za po metričke cente. Slomci novčića ne broje se.

Duhanovo lišće treba predati izabrano i izglagjeno. Predaje li neizglagjena duhanova lišća gojitelj će se podvrći strožijoj procijeni svog proizvoda a preko toga odbit će mu se 10% od cijene ustanovljene za pojedine razrede.

Za prosugjivanje vrsti duhanova lišća predatog od gojitelja, i za razregjenje istog postupati će se po slijedećim ravnateljnim propisim:

Kao prefina vrst ili iznimne dobrote prosudit će se jedino lišće iz sredine podpuno zrelo i neoštećeno, dobro izglagjeno, jednolične zlatnožute boje i *prefina* mirisa, koje je ne samo najbolje odraslo već je bilo obragjeno i priregjeno na najmarljiviji način.

U I. se razred uvršćuje lišće iz sredine podpuno zrelo, neoštećeno, izglagjeno, jednolične zlatno-žute boje i fina mirisa, koje je ne samo dobro odraslo već je i dobro bilo obragjeno i priregjeno.

U II. razred spada lišće iz sredine podpuno zrelo i neoštećeno, pomnjivo priregjeno i izglagjeno, jednolične svjetle boje i dobra mirisa.

U III. razred spada lišće iz sredine zrelo, zdravo, dobro priregjeno i izglagjeno, boja kojeg prelazi više u crveno-crnomanjastu.

U IV. razred obuhvaća lišće iz sredine ne jednolične boje ili oštećeno, pa lišće tako zvano *prizemljasto*, u koliko je zdravo, zrelo i nasloženo.

U izmet uvršćuje se lišće tako zvano Czerbel, kao što i ostalo lišće koje i ako prikladno za tvoritbu ipak nema svojstva prijašnjih razreda.

Naslage u kojim je lišća nejednaka glede

veličine, boje i cjeline uvršćuje u onaj razred u koji spada lišće niže vrsti, kad gojitelj nebi volio da se na svoje troškove opet naslage slože.

Duhanovo lišće i odlomci lišća sasvim neupotrebljivi, gnjili, izkvareni, a u opće ne prikladni za tvoritbu ne plaćaju se već se uništuju u prisutnosti komisije.

Za potaknuti gojitelje duhana da uznastoje postići što bolji plod i da ga predadu na vrijeme i podpuno; svakom će se gojitelju, koji bude zadovoljio niže naznačenim uslovima davati k postojećim kupovnim cijenam slijedeći dodatci, na temelju štovane odluke 25 julija 1890 Br. 26320 visokog c. k. Ministarstva financija:

Za razred	Za svakih 100 kilog. forinta a. v.
Najbolji (prefina vrst)	20
I.	15
II.	10
III.	5

Na ove dodatne cijene (nagrade) imadu pravo samo oni gojitelji:

koji imadu pravilan dopust za gojidbu duhana i točno izvršuju propise o prigledanju i gojenju;

koji do konca novembra godišnje gojidbe vjerno predadu cijelu svoju berbu duhana; a barem polovica nje da spada u gorispomenute razrede.

Pošto se u svakom mjestu dovrši primanje duhana a najkašnje do konca novembra, razvidit će se za svako mjesto pobaška koji su gojitelji zadovoljili predpomenutim uslovima i koliko ih ide viška, te će im se ovaj doznačiti za izplatu kod dotičnog ureda.

Sljiva i njezin uzgoj.

Priobćio D. M.

Šljive su kod nas poznate po prilici tek od 400 godina, te sačinjavaju pored trešanja takove pećkovice našega pojasa, koje se najviše sade i goje. Skupina drveća šljiva potiče od četiri vrlo srodne, ali medju sobom ipak različite vrsti, a ove jesu:

I. *Trnula* ili *crni trn* (Prunus spinosa). II. *Trnovača cibora* (Prunus insititia). III. *Obična šljiva modrica* (Prunus domestica) i IV. *Rašeljka* (Prunus Mahaleb).

Najbitniji znak, po komu se ove četiri vrsti razlikuju od kajsija i bresaka, je t. uvjek goli i modrikastom maglicom pokriveni plod, koji je kod I, II i IV vrsti krugljast, a kod šljive pako jajolik. Od ove četiri vrsti postale su kulturom, te umjetnim ili naravnim križanjem sve vrsti i odlike šljivâ, koje nazivljemo občenitim imenom „šljive“ i razlikujemo ih po njihovim vrstima.

Drvo šljive spada medju onakove voćke, koje najmanje ovise o kakvoći tla; njima prija veći dio za kulturu sposobnih zemljišta, samo ako nijesu ilovasta i preveć vlažna Gusta ilovača u preobilnoj mjeri otežčava dozrijevanje ljetorasti, velika suša laganih pjeskulja čini, da voćka oboli i požuti. Mješanjem obijuh ekstrema dobiva se tek dobro zemljište, a smjesa vapnovite zemlje i crnice (humusa) takodjer je sigurnim jamstvom za uspjeh ove voćke.

Šljiva ima sa drugim pećkovicama tu srodnost, da ona pogledom na poboljšavanje zemljišta daje prednost tlu, koje sadržaje soli ili salitre ili umjetnih gnojivih soli pred običnim stajskim, ili gnojem iz kloaká (kanalâ). Sve vrsti šljiva uspijevaju najbolje u vlažnu tlu i u nizkim zaklonjenim mjestima. U mršavu i suhu zemljištu i na visinama raste doduše ovo drvo, ali daje malen i manje slastan plod. Po tom razlikujemo šljive na dvoje: na one, koje rastu po brjegovima i one po dolinama, prve su slabije, a potonje bolje vrsti.

Šljive se odnose prema trešnjama, što se tiče zahtjeva u pogledu zemljišta i položaja, upravo obratno. Korijen šljive širi se više plitko u mekoti tla, te se znatno razgranjuje, a žile njezine mogu se i za umnažanje upotriebiti. Usljed ovoga plitkoga širenja žila nijesu šljive u stanju, da ležeć u visinama, vlažnu duboku zemlju dovoljno izrabe; naprotiv prija im mekota dobro obradjenog zemljišta mnogo više, nego trešnjama. Upravo s toga uspijevaju šljive u nizku položaju, gdje voda na dnu visoko stoji i gdje inače trešnje ne bi mogle uspijevati. Odatle se i tumači čudnovato uspijevanje šljive po Ugarskoj, Hrvatskoj, Bosni i Srbiji, u sjevero iztočnom, zapadnom i jugozapadnom dijelu Francezke, u Würtemberžkoj, Badenskoj, Falačkoj i Ranjskoj dolini.

Sgodno podnebje za šljivu je kao i ono vinove loze; njezinu cvatu škodi proljetna i jesenska studen i magla, kao i cvijetu vinove loze; no unatoč tome širi se ona prilično daleko prema sjeveru i dozrijeva još i u onim predjelima, gdje grožđje ni na brajdama do zrijeti ne može. Samo fine vrsti šljiva trpe u studenim zemljama i trebaju zaklona.

Šljiva je dakle drvo nizina; no ona se može saditi i po obroncima i brežuljcima, ako su ovi suncu izvrženi i od vjetra zaštićeni; jer bi jaki vjetrovi povaljali drvo sbog njegovih plitkih žila. U mjestima, gdje je sbog uzka prostora malo zraka, te koja su preveć hladna ili odveć topla, kao u gorskim gudurama ili u dvorištima, koja su obkoljena visokim zgradama ne uspijeva šljiva dobro, težko se na njoj zametne plod i cvijet se izjalovi. Njoj prijaju najbolje vrtovi, polja i livade, te ona daje, gdje se u množini sadi, obilno vrelo privrede svomu gospodaru.

Uzgoj šljiva je prilično lak i bez truda. Ona se umnaža najbolje sjemenjem, ali takodjer i izdancima žila, koje se kod svih vrsti većinom obilno nalaze. Mnoge vrsti mogu se na ovaj način neprominjeno umnažati i neoplemenjene ostati, kao n. pr. obična domaća šljiva; ali oplemenjene vrsti ipak prije urode i daju obilniji, zreliji i ljepši plod. Opisavši ovako obćenito šljivu, sada da pomenute četiri vrsti pojedince promotrimo:

I. *Trnula ili crni trn.* Ovaj sastoji iz slabo razgranjenoga grma sa ravno raširenim korijenjem, iz kojega izdanci rastu; ogranci se svršuju trnjem. Trnula raste kod nas po suhim brjegovitim obroncima, po okrajcima šuma, njiva i živica, često kao divlja. Njezin plod je kao voće samo podredjene vrijednosti, jer je malen, crnkasto modar, sa sočnim, zelenim, vrlo kiselim skomljivim mesom, koje istom onda postaje blaže i tečnije, kad je u kasnoj jeseni nekoliko puta studen pretrpilo. U ovom stanju se trnule suše ili upotrabljuju za pečenje rakije

Trnula se je riedko kultivira, ili samo zato, da se naprave od nje guste živice, koje pak radi daleko prostiruć h se žila susjednim vrtovima i poljama štetu čine; ili da ju kao podlogu za čučava drveća drugih vrstih šjiva upotrijebimo; u koju se svrhu ipak samo riedko rabi.

II. *Trnovača ili cibora*, koja kod nas najčešće kao divlja raste, sastoji iz malena drveta, koje je 3-6 m. visoko, sa baršunastim dlakavim ograncima, širokim eliptičnim lišćem, koje je s obje strane dlakavo, najviše pako na dolnjoj sa bijelim cvijetcima; koji po dvoje u jednom pupoljku stoje i sa vrlo fino dlakavim peteljkama. Plod je okrugao, viseći, crno-modar, obrubljen, meso slastno, čvrsto se drži koštice, te je kiselo i trpko.

Drveće ovo ima takodjer obilne izdanke, koji rastu iz korjena i žila kao i u trnule. Od ove vrsti, vele, da potiče većina šljiva krugljasta ili dugoljasta oblika. Koštica je većinom okrugla, kod ovalnih vrsti većinom dugoljasta ali zaokružena, a koštica šljiva je naproti više šiljasta i ravna.

Trnovača je kao voće neznatne vrijednosti. Naproti ima trnovača za voćarstvo neku vrijednost, jer služi kao najbolja podloga za sve vrsti šljiva, kajsija i bresaka. Šljivove divljake uzgajaju se s toga u sjemeništima iz sjemena ove vrst, te služe za oplemenjivanje pomenutih vrsti voćaka i od njih se dobiva daleko ljepše, snažnije i trajnije drveće, nego iz izdanaka žila, a uz to su i za oplemenjivanje sposobnije. Glavna prednost ovih podloga bila bi ta, da studen bolje podnose nego ostale vrsti.

Ove vrsti šljiva imaju izmedju svih voćaka najveću sposobnost, da svoja svojstva i na druge voćke prenašaju Iz mnogih vrsti šljiva kao n. pr. iz veljkih zelenjara (Reine Claude), žutih zerdelija (Myrabolane), bardeklija, crvenih i žutih jajara, torgulja, domaćih šljiva, zelenih talijanskih i mnogih drugih dobiva se sijanjem drveće, koga se plod rado približuje plodu matice, akoprem se, što se tiče veličine, kakvoće i dobe zrijenja, s ovim sasvim ne slaže. Dogadja se često, da se potomci ovih vrsti u sasma drugi tip izmetnu, jer n. pr. iz sjemena vrsti žutkasta ploda postaje drvo s modrim plodom i obratno.

III. *Šljiva* je medju svim pečkovicama najvažnija za kućanstvo, a za voćarstvo najzahvalnije drvo. Ona sastoji iz drveta 3-6 m visokog, sa golim većinom beztrnatim granama, sa najčešće dvocvatnim cvijetnim pupoljcima i mehkodlakavim peteljkama. Cvijetci su zelenkastobijeli u travnju; plod je dugoljast, viseći, modar, modrikasto okružen, ugodno slastan, a meso se od koštice lako odkida. Koštica je dugoljasta s oba kraja rašiljena i na kraju oštra.

Obična šljiva domaća je matica svih dugoljastih i drugih vrsti, te je sama po sebi vrlo vrijedan plod za jelo i za gospodarstvenu porabu. Ona je tako sigurna u uspijevanju i prirodu, da izmedju svih vrsti šljiva zasluži najveće prvenstvo i treba, da se najrevnije sadi: Punim pravom veli barun Babo o njoj:

„Sljiva je najobičnija ali i najkoristnija voćka i to iz slijedećih razloga:

1. ne ima njezinih suvrstica, koje bi se frižke tako uživati mogle, kao šljive;
2. ona se suši izvrstno i dade se slatko ukuhati — nije kisela kao druge suvrstice;
3. služi najbolje za priugotavljanje pekmeza i za pečenje rakije;
4. kao oljuštena (oguljena) nema od nje boljega kuhana voća;
5. šljiva urodi obilno;
6. šljiva se umnaža izdancima sama od sebe i ne treba oplemenjivanja“.

„Koje drvo ima sva ova dobra svojstva? Nju nalazimo po svuda, gdje godj u umjerenom pojasu ili još dalje prema sjeveru ljudi živu. Ne ima seljačke kuće, iza koje ne bi se nalazio šljivik, nema potoka ni vlažne dolinice, gdje se ne bi sadilo ovo neugledno, no ipak tako koristno drvo. Podjimo u Banat, u Srijem, pak ćemo naći najvećih šljivika, dapače i sama velika gospoda bave se kultiviranjem šljiva.

Hoće li se voćke u veliko kultivirati, to je prvi taj uvjet, da se njihov plod lako ubrati može. Trešnja je n. pr. vrlo dobra, ali tko će ubrati sav plod, ako se na jednoj gospoštiji nalazi do 1000 komada plodna drveća? Šljive je lako pobrati trešnjom drveta i hvatanjem šljiva u ponjave; dapače opazilo se je u Banatu, da su cijele šljivike otresli, i onda šljive grabljama na hrpe sgrnuli. Ima li toliko šljiva, onda ih spreme u bačve ili kace, da u zgodno doba u zimi iz njih žganicu peku, koja se kao trgovačka roba u cijelom svijetu razprodati može. Što je rakija starija, to je i skuplja, te će njezina cijena sve više i više rasti“.

Ovu hvalu zaslužuje šljiva podpuno. Kao podloga za oplemenjivanje ne ima šljiva iste vrijednosti kao trnovača, te je i prama studeni osjetljivija, nego ova; no zato je ona, što se sjemena tiče, postojana i mnoge vrsti njezine razplodjuju se skoro čiste i nepromijenjene.

Shodni oblici šljivova drveta jesu visoko i poluvisoko deblo; vrsti sa malenim plodom ili takove, koje kod nas ne uspijevaju, koje se goje više rijedkosti (kurioziteta) radi, nego zbog prodaje, mogu se kultivirati u obliku grma ili čučavice. Sve vrsti šljiva moraju se pri rastu obrezivati i to tako, da se uzme obzir na budući oblik krošnje. Kod kalamljenja drveća u krošnju preporuča se kod šljiva, da se cijelo drvo na jednom ne oplemenjuje, već da se uvjek nekoliko grana ostavi za umjetno oplemenjivanje. Hoće li se u krošnju okulirati, što se vrlo preporuča to se neka isto obavi o spavajuće oko i u dvogodišnju koru, što biva lagje, nego u ljetne mladice (ljetorasti).

Pomologički dijele se sve vrsti šljiva u 10 porodica, 3 reda i 3 podvrsti i to kako sliedi:

Prva porodica: Bardaklije (okrugle damascenke) s okruglim plodom, isto tako dugim kao i širokim, rabi se kao stolno voće. Meso im se sočno, meko, koža u kuhanju kiselasta, a za sušenje ne valja; ljetorast je gol ili dlakav. U ovu porodicu spadaju: Riverova rana šljiva, Kirkeova šljiva, crvena Nektarinka i brunovska torgulja (Aprikosenpflaume).

Druga porodica: Ovalne šljive, (dugoljaste damascenke). Plod im je ovalan, viši nego širi,

inače sličan prvoj porodici. Amo spadaju: Lucasova bardaklija, Jefferson, Washington i Esperensova zlatara.

Treća porodica: Jajaste šljive — jajare ili žutare. Plod im je jajolik, velik ili vrlo velik, prama peteljki vidljivo pomladjen; meso šljivi slično, meko, ne valja za sušenje, ljetorasti su gole ili dlakave. Ovamo brojimo: Mramorastu, crvenu i njenburžku jajaru, te ljubičastu Jerusolimku (Jerusalemspflaume).

Četvrta porodica: Plemenke — *zelenjare* (Reine-Claude). One su okrugle ili okrugljaste finoga su, plemenita i uznosita sladorna ukusa sa nešto stisnutim mesom. Medju ovu vrst spadaju sve zelenjare.

Peta porodica: Voščanke, zerdelije (Myrabolane). Plod im je malen, okrugao ili krugljast; meso čvrsto, vrlo sladko, shodno za sušenje; rast parožast, vrlo granat. Amo spadaju sve zerdelije.

Šesta porodica: Šljive. Plod im je dugoljast, prama peteljci pomladjen; meso je sladko, čvrsto, ljupina bez kiseline; koštica dvostruko zašiljena, ravna, oštra hrbta; ljetorasti su većinom goli, redje dlakavi; za sušenje je vrlo shodna. Amo spadaju sve vrsti šljiva modre i žute kao: Hartwissova i Reizensteinerova žuta kasna šljiva.

Sedma porodiea: Šljive polutanke (Halbzwetschken). Plod im je jajolik, prama peteljki po jednako zaokružen, meso sladko, šljivi nalično, valja za sušenje; ljetorasti su goli ili dlakavi. Amo brojimo: Frankfurtovka i Biondeckova rana šljiva, kraljica Viktorija i ljubičasta Diaprée.

Osma porodica: Datuljaste šljive (Dattelpflaumen). Plod im je vrlo dug, u obliku elipse; meso više bjelici nego šljivi nalično, ne valja za sušenje; ljetorasti su gladke.

Deveta porodica: Trnovače cibore (Haferpflaumen). Plod im je okrugao, te kao stolno voće neuporabiv.

Deseta porodica: Šljive bjelice (Spillingspflaumen). Plod im je dugoljast, i kao stolno voće neuporabiv.

Pet je porodica: 1. modri, 2. crveni, 3. žuti, 4. zeleni, 5. šareni.

Tri podvrsti ravnaju se po tom, kako se koštica odljuštiti dade: a) gdje se koštica lako odljušćuje; b) gdje se ista na polovicu odkupi i c) gdje se ista ne da odljuštiti.

Drveće šljiva ima mnogo neprijatelja i bolesti, koje i kod drugih voćaka nalazimo, n. pr. s trešnjama, kajsijama i breskvama nalazimo pištenje tekline (Harzodes Gummifluss), o kojoj bolesti još nijesu na čistu, kako postane, a i ostale obične bolesti drveća nap daju i šljivu. Isto tako šljiva ima i u životinstvu mnogo neprijatelja.

Praktično ustanovljenje vrsti i sastava tla.

Obćenito je poznata i priznata činjenica, da je od velike važnosti po kulturu biljkâ u obće, a osobito po kulturu šumskih rastlina vrst i sastav tla, — pa je upravo nepojmljivo, da se baš tomu tako važnomu predmetu u našoj struci razmjerno vrlo mala pažnja posvećuje.

Naši posjednici šumâ imadu razna ratila i strojeve za izmjeru površine tla, kojimi se do krajnosti cjepidlačari; dočim ćemo u malo kojeg posjednika naći ma i najprimitivniji stroj za bonitovanje tla, — kao da su dva tri hvata zemljišta za šumsko gospodarstvo od veće važnosti, nego posve mršavo i lošo šumište sa slabo uspjelom ogojom šumskog bilja na ogromnih površinah.

Nije mi ni na kraj pameti, da budem protivnikom onoj pažnji, koja se dan danas posvećuje izmjerivanju i omedjašivanju šumâ; ali mislim da bi mnogo bolje bilo, kad bi se razmjerno veća pažnja posvetila bonitovanju tla i uzgoju šumskog bilja, nego li to danas biva. Upravo je nepojmljivo, kojom lahkoumnošću se taj toli važni momenat vrlo često slabo uvažuje.

Procjena šuma, odnosno uredjenje šumskog gospodarstva kao miljenac šumarske struke, koga možemo punim pravom nazvati poezijom šumarstva, popeo se je do visoke savršenosti, a kako mu se sve veći mar posvećuje, napreduje on danomice sve više i više. On nam je prvi pokazao, kako je šumarska znanost obsežna; on nas je prisilio, da priznamo nedostatak znanja pojedinca prema sveukupnom znanju, koje naša struka zahtieva, te po tom da taj ogromni i zamršeni skup znanosti razdielimo u pojedine dielove.

Dan danas imademo već u šumarskoj struci specijalista taksatora, što je vrlo naravno, jer se niti od najvrstnijeg stručara nemože zahtievati, da bude podjedno uzor taksatora, uzor tehnologa, uzor kultivatora itd.

Ako i ne veću važnost od taksacije, ali svakako istu važnost imade i uzgoj šumâ, — pa ipak je danas još nepoznat specijalista „cultivator" bar ne u onoj mjeri, kao kod taksacije).

Medjutim o tom drugi put.

Kako sam gore spomenuo, obraća se na bonitovanje tla razmjerno neznatna pažnja, te je s toga šumaru uz razpoloživa sredstva često vrlo mučno, a gdje kad skoro i nemoguće upustiti se u točno razlučivanje vrsti i sastava tla.

U takovih slučajih biti će dobro, ako se posluži sredstvom, koje ću niže naznačiti.

Nu prije nego što ću se upustiti u razpravu obećanog praktičnog sredstva, izpovjediti moram iskreno, da nisam nakanio bog zna kakove novotarije komu narinuti poduke radi, nego sam sakupio obće poznate činjenice, a ove poredao u nekakav pregled, nebi li tim u zgodnom času komu tomu dozvao u pamet ono, što mu je poznato, da se tim okoristiti može.

Kako se iz niže navedenoga razdielenja razabire, nastojao sam pregledno iztaknuti njeke, na prvi pogled vidljive i velikom lahkoćom shvatljive pojave, koji nam prilično točno bonitovanje tla omogućuju. Pri tom sam se držao sliedećih pravila: 1. da je stanovitim biljkam za valjano uspjevanje potrebita stanovita vrst i sastav tla, pak da potonje možemo iz prvoga ustanoviti i 2 da se stanovita vrst i stanoviti sastav tla razpoznaje po njekih stanovitih svojstvih.

I. Težko glineno tlo.

Takovo tlo poznaje se po sliedećih svojstvih:

1. na njemu osobito dobro uspievaju:
   a) preslica (voće poljsko, equisetum, Schachtelhalm),
   b) pustenka (polytrichum, Haarmoos),
   c) cirsium (Ackerdistel),
   d) athemis coluta (stinkende Kamille),
   e) athemis (Ackerkamille),
   f) čičak (repinac, arctium, Klette),
   g) ovsik (bromus, Tresspe),
   h) hlupčasta oštrica (dactylis, Knaulgras),
   i) ljulj-vrat (lolium. Reigras) i napokon kao samonici,
   j) pir i pšenica.
2. Ako je bar donjekle vlažno, onda se na površini lašti, ako ga gladkim željeznim orudjem (motikom, plugom) zarežemo, a opipa je mastna.
3. Grude, koje su postale kod obradjivanja, velike su i nerazpadaju se dulje vremena.
4. Brzo sušeno razpuca.
5. Podržava vlagu vrlo dugo.
6. Nepropušća vodu.
7. Ako nanj huknemo, zaudara osebujnim (amonijakovim) vonjom.

II. Glineno tlo.

1. Na takovom tlu uspjevaju osobito sve livadne trave sa čbunjolikim korjenjem, sa visokom vlati i plosnatim lišćem.
2. Znakovi vanjski t. j. fizikalna svojstva su mu ista kao kod težkog ilovastog tla, samo su prema množini primješanog pjeska manje izraziti.

III. Pjeskovito tlo.

1. Na takovom tlu uspjevaju vrlo dobro:
   a) mirisan bus (aira canescens, Duftige Schmiele),
   b) pješčana ječmika (elymusarenarius, Sandhafer),
   c) turovac (kozja brada, tragopogon, Bocksbart),
   d) poljska povrtnica (trizalj, raphanus raphanistrum, Hederich)
   e) vlasulja (festuca ovina, Schafsschwiengel),
   f) kovilje (agrostis, Haarstraussgras) i sve one biljke, od kojih se korjenje horisontalno na razdaleko razvriežuje.
2. Ne lašti se, a opipa je hrapava.
3. Grude kod obradjivanja ili ne postaju ili su malene i brzo se razpadaju.
4. Ne liepi se nikada za orudje.
5. Vrlo brzo se suši.
6. Propušća vrlo lako vodu.
7. Trveno u zdjelici škripi.

IV. Vapneno tlo.

1. Na takovom tlu osobito uspjevaju:
   a) sve naše leptirnjače (papilionaceae), osim toga žutilovke (genista, Ginster) i sarothamnusa (Besenpfriemen),
   b) razne vrsti zanovjetâ (cytissus, Geissklee),
   c) kurikovka (popova kapica, evonimus, Pfaffenhüthen),
   d) pasjakovina (rhamnus, Kreutzdorn),
   e) sve vrsti jarebike (sorbus, Ebereschе),
   f) ovčje runo (anemone silvestris, Windblume),
   g) čestoslavica (veronica spicata, Ehrenpreiss),
   h) zimzelen (vinca, Sinngrün),
   i) ustavač (orchis fusca),
   j) crevljac (cipripedium calceolus, Frauenschuh),
   k) grahorica (lathyrus, Platterbse),
   l) pavid (škrobut, elematis vitalba, Waldrebe), te
   m) samonikle: bukva, javor i jasen.
2. Grude u obće ili ne nastaju ili su vrlo malene i odmah se razdrobe.
3. Ne liepi se za orudje.
4. Boja mu je biela.
5. Octom poliveno šumi.
6. Propušta vodu vrlo lako.

V. Laporno tlo.

1. Na takovom tlu osobito uspjevaju:
   a) kupina (rubus caesios, Brombeere),
   b) lucerna (medicago lupulina, Hopfenklee),
   c) djetelina,
   d) sočivnice i
   e) podbiel (tussilago farfara, Huflatich).
2. Grude su kod obradjivanja malene i razpadnu se odmah.
3. Octom poliveno šumi.

VI. Umosno tlo.

1. Na takovom tlu uspjevaju vrlo dobro:
   a) gljive (vrganji, fungi, mycetes, Pilze),
   b) koprive (urticae, Brennessel),
   c) pomoćnica (solanum, Nachtschatten),
   d) resulja (mercurialis, Bingelkraut),
   e) rosopas (chelidonium, Schölkraut) i
   f) smrdljivi ždralinjak (geranium, Stinkender Storchschnabel).
2. Boje je tamno smedje do crne.
3. U vodi kuhano posmedji.
4. Žareno postaje znatno lagljim.
5. Kad ga osušenog topla kiša smoči, zaudara.

VII. Tlo, koje sadržava kremeno-kisele topive soli.

1. Na takovom tlu uspjevaju osobito:
   a) preslica (equisetum) i samonici hrasta, breze, briesta i crnogoricâ, te većina biljkâ sa dugom vlati i plosnatog lišća.

VIII. Tlo, koje sadržava alkalije.

1. Na takovom tlu uspjevaju najbolje:
   a) koprive (urticae, Brennessel),
   b) bujad (Farenkraut) i
   c) većina otrovnih bilina.

IX. Željezovito tlo.

Boje je zućkaste ili crvenkaste t. j. rdjaste.

X. Tlo vlažno.

1. Na vlažnom tlu uspjevaju osobito:
   a) bjeka (luzula, Hainbinse),
   b) sita (kalac, juncus, Simse) i
   c) šaš (carex, Riedgras).
2. Na posve močvarnom tlu rastu:
   a) trstika (calamagrostis silvatica) i
   b) vjetrogon (eriphorum, Wollgräser).

XI. Tlo, koje upija vrlo vodu

označuju trave sa visokom vlati, širokim lišćem i čbunjolikim korienom, kao:
   a) vlasnjača (poa pratensis, Risspengras),
   b) klupčasta oštrica (dactylis glomerata, Knaulgras) i
   c) divlja zob (avena elatior).

XII. Tlo, koje se vrlo lako ugrije i brzo suši

označuju trave sa dlakolikim korjenjem i uzkim odnosno čekinjavim lišćem, kao:
   a) vlasulja (vestuca ovina),
   b) kovilje (agrostis elatior),
   c) bus (aira fleksuosa) i
   d) vriesak (resulja, calluna, Besenhaide).

XII. Tlo posve izsušeno

pokrivaju lišaji (Schorfflechten) i jagalji (cladonia rangiferina, Renntierflechte).

Konačno spominjem, da bi od velike koristi bilo, kad bi si svaki šumar u svojoj ručnoj knjižici, koju uviek sobom nosi, u kratko zabilježio gore pomenuta pravila i posebne bilježke (kako ih nalazimo u Fromme's forstliche

Kalender-Tasche) o površinah, koje bi se tečajem godine imale pošumiti. Tako bi on mogao sabirati prigodom svakog izleta u šumu potrebite podatke za ogojnu osnovu.

Bogoslav ml. *Hajek.*

Posljedice, koje nastaju sgrtanjem i odnašanjem šušnja iz šume.

Piše *M. D. O.-Ličanin.*

Različite su i mnogobrojne opasnosti, koje šumi prieté, ali najveći i najopasniji neprijatelj šumi je najsavršeniji stvor na zemlji, koji se od drugih životinja razumom odlikuje, a to je *čovjek.*

Poznavajući od prije važnost šušnja za šumište, možemo sada punim pravom kazati, da najveća opasnost šumi prieti, ako joj se oduzme pokrov tla, a ovo čini baš samo *čovjek.* Štetne posljedice od sgrtanja šušnja pokazuju se kako na tlu, tako i na drveću.

a) Štetne posljedice na šumištu, koje postaju sgrtanjem šušnja.

Sgrtanjem šušnja u šumi oduzima se šumištu njegov pokrov, koji ga od svih nepogoda brani i čuva. Odtuda dolaži, da za vrieme plahih kiša u planinah struji voda velikom brzinom u dolove i tim proruje mnogobrojne jarke i nabuji potočiće t. j. bujice, koje sve, što na putu nadju, sobom ponesu, poplave i pokriju nizine sa zemljom, šljunkom, pieskom i blatom. Onda narod kuka iz zdvojnosti nad počinjenim štetam.

Izplakano šumsko tlo izgubi skoro svoju rahlost, pošto se padanjem jake kiše sve one šupljinice u tlu začepe i izpune. Tim postaje površina tla tvrda kao guvno.

Sa šušnjem i mahovinom odnese voda u isti čas i onaj plašt odnosno spremnicu, u kojoj se voda inače zadržava. Odgaljeno šumsko tlo izsušuje se ne samo prenaglo, nego i do velike dubljine, što je kod dobro sačuvane zemlje nemoguće. Zemlja nemože da uzdrži vlagu, te izgubi najzad i posljednji zaklon proti žegi, studeni i mrazu.

Sgrtanjem i oduzimanjem šušnja oduzimamo mi šumi *glavno tvorivo za pravljenje crnice.* Kad već znademo, kako veliku važnost ima humus za plodovitost šumskog tla, onda možemo lako pojmiti, kakova se šteta nanaša šumi.

Umanjivanjem crnice gubi tlo ne samo tu osebinu, da može upijati biljkine hranive tvari, koje se u vazduhu nalaze, nego ona time gubi i svoj jedni *gnoj.*

Ako oduzmemo šumi šušanj, onda mora uzimati drveće potrebitu mineralnu hranu iz pričtedjene zalihe, koja se još u tlu nalazi. Ako se ovo kroz više godina ponavlja, onda će tim izcrpljenim i najbolje šumsko tlo tako oslabiti, kao i ona zemlja oranica, na kojoj samo žanjemo, a nikad ju ne gnojimo.

Postepeno slabljenje i osiromašenje šumišta oduzimanjem pokrova t. j. šušnja, dokazano je raznimi iztraživanji i pokusi na samom tlu.

Po iztraživanjih prof. Ebermeyera iznosi količina crnice pokrova tla na *sačuvanom* šumištu po hektaru 16.970 klgr., na *nesačuvanom* 1.718 klgr., dakle za 15.252 klgs. *manje* po hektar.

Sipke zemlje nalazi se u sačuvanom šumištu na ha. 1,315.000 klgr., na nesačuvanom samo 576.000 klgr., dakle u posljednjem za 739.000 klgr. manje.

Iz ovih nekoliko podataka, koje sam ovdje spomenuo, uviditi ćemo, koliko gubi šumište na najnuždnijih organskih tvarih (na humusu i sipkoj zemlji) sgrtanjem šušnja.

b) Štetne posljedice na drveću od sgrtanja šušnja.

Gore smo dokazali, da trajnim sgrtanjem i nošenjem šušnja u šumi oslabi šumište tako, da se sve to više izcrpljuje. Ovo slabljenje plodovitosti šumišta nemože ostati bez uticaja na život i vegetaciju drveća; jer kako šuma da veselo napreduje, kad neima potrebite hrane.

Ne manjka šumi samo potrebita količina vode, nego joj manjkaju i sva druga neobhodno potrebita hraniva, a konačno manjka tlu, iz kojega dobiva drveće većinom svoju hranu, i onaj podesni, rahki sastav, koji je nuždan za pravljenje tankih i nježnih žilica, s kojimi biljka hranu prima. U kratko: svi životni procesi drveća mienjaju se.

Kako jadno i čemerno izgleda opustošena šuma sgrtanjem šušnja i kakove posljedice iz toga proizlaze, vidit ćemo u sliedećem.

Posljedice ove opažamo najprije u *padanju drvnog prirasta.*

Lišće i četinje bivaju manje i slabije, stabla postaju vidljivo kraća, kakveća drva lostabla postaju vidljivo kraća, kakveća drva lošija i drveće dobije bolestan izgled; ono se prešija i drveće dobije bolestan izgled; ono se prevruće sa raznimi lišaji i mahovinom, ograni ci i ljetorasti (živići) na skoro se posuše, stablo izumire za stablom i napokon se ciela porastlina prorediuje i zahiri.

Ovako proredjena porastlina ostane bez ikakova zaklona, sunce prižeže, a vjetrovi prodiru do samog šumišta, te tako nestane posve još i ono malo preostalog humusa, a tlo se skoro izsuši i pokrije raznimi travami.

Dalja posljedica sgrtanju šušnja još je i ta, što zemlja izgubi svojstva, da može na njoj rasti ista vrst drveća. Tim dakle postaje i *promjena u samoj vrsti drveća.*

Ako je šumsko tlo već tako jako izcrpljeno i ojalovilo, da više nemožemo na šumištu ni listnjače da podižemo, onda smo upravo prisiljeni, da uzgajamo četinjače, ponajpače bor kao najskromniju vrst. Ali i boru malo po malo nestane hrane, i na posljedku šumište opustoši i podivlja posve.

Neprestano sgrtanje (oduzimanje) *šušnjava pokrova sa šum. tla dovodi nas do preobraćaja najvrijednijega drveća u borove šume i na posliedku do podpunog opustošenja šumišta.*

c) Gubitak na drvnom prihodu sgrtanjem šušnja.

Da li će se posljedice gubitka na drvnom prirastu sgrtanjem šušnja opaziti u kraćem ili dužem vremenu, zavisi ponajviše o *dobroti šumskog tla,* pa onda od toga, da li *šav šušanj* sgrćemo ili ga samo *površno grabimo.* Ovo su dakle dvie činjenice, o kojih pod gornjimi uslovi zavisi količina gubitka na drvu.

Posve je pojmljivo, da se posljedice prekomjernog sgrtanja šušnja u šumi neće odmah na šumi opažati, nego poslje više godina; ali se je znanstvenimi iztraživanji u tomu došlo ipak do vrlo žalostnih rezultata.

Tako je jedan od naših zaslužnih šumara, šumar. savjetnik *Pfeifer* dokazao, da na njekoj površini, na kojoj se je šušanj sgrtao, ima na rali 148 punih metara drva, a godišnji poprieční prirast iznosio je 1·9 punih metara, dočim na drugoj površini, na kojoj se nije sgrtao šušanj, bilo je na rali 300 punih metara drva, a poprieční godišnji drveni prirast iznosio je 4 puna metra.

Za vrieme oskudice našlo se je na onoj prvoj površini jedva 10 centi šušnja, dočim ga je na ovoj posljednjoj bilo preko 60 centi.

Njeki drugi zel·njaković dokazao je, da su iznašali dohodci u šumi sa dobrim šumištem u 120 godina po rali 670 for., dočim u šumi, u kojoj je šušanj odnešen, iznašli su dohodci u istom vremenu po rali samo 450 for.

U lošom položaju šume iznašao je dohodak u sačuvanoj šumi 360 for., a u nesačuvanoj t. j. u kojoj se je šušanj sgrtao, samo 230 for., akoprem je u taj račun priračunan i cieli dohodak na šušuju.

Šumarnih *Heiss* proračunao je, da iznosi gubitak godišnjeg prirasta u bavarskih državnih šumah sgrtanjem i odnašanjem šušnja iz šume preko jedan milijun forinti.

Trajnim sgrtanjem šušnja u šumi neumanjuje se samo dohodak na drvu, nego i šušnja sve to manje biva tako, da u oskudnih godinah nemože šuma dati ni najnuždniju količinu šušnja poljodjelcu za porabu.

S toga dozivamo u pamet našemu poljodjelcu: „Čuvaj biele novce za crne dane".

Poslovnice za gospodarski promet.

Današnje vrieme jeste doba natjecanja u osvajanju čim većih probitaka i okorišćenja na račun drugih. U tom nastojanju nepazi se žalibože na sredstva, kojimi se te svrhe postizavaju, nego se drži, da su sva sredstva dopuštena, bila poštena, ili ne, svejedno, nju ima svrha da posveti. To načelo rabi se u prometu s raznimi proizvodi, a ponajviše u prometu s gospodarskimi produkti; što je posve razumljivo, jer tu stoji okretni trgovac napram neukomu producentu, s kojim brzo obavi posao sebi u prilog.

Gospodarski producent sretan je, ako mu u današnje vrieme, gdje neprestano treba novaca, pokuca na vrata konsument, koji gotovim plaća. Sajmovni promet osbiljnu gospodaru riedko kada konvenira i ako mu kadkada dobro dodje, tiče se to samo jedne vrsti prometa, kao n. pr. s konji ili goveđi. Nu gospodarski proizvodi toli su raznovrstni, a potražba je tako slaba na sajmovih, da nemože zadovoljiti nijednoga producenta.

Koliko ima gospodara, koji bi se vrlo rado trajno bavili stanovitom vrsti gospodarske produkcije, pa neimaju volje da se na to odvaže, jer znadu, da neće njihov produkt naći stalnih trošačah, koji bi podržavati mogli ovu trajnu produkciju. Pomislimo si samo produkte mljekarstva: skorup, maslac i sir. Koliki bi se gospodari bavili tom gospodarskom industrijom, kada bi sigurni bili, da će naći za te produkte uviek trošačah, dakle, da neće doći u nepriliku, da im se produkt pokvari, ili da ga moraju proti volji potrošiti u svom kućanstvu. Mnogi su gospodari u nas već pokušali sreću u toj vrsti gospodarske industrije, ali su morali prestati, osobito s proizvadjanjem skorupa i maslaca, ter su se jedino ograničili na produkciju sira. Onda, dakako, nije čudo, ako se veli: mljekarstvo se u nas neplaća.

Nije ništa bolje ni s prometom drugih proizvodah. U nas ima izvrstnih vrstih povrtlinâ, ima i slastna voća, stolna grożdja, koje bi se i kako plaćalo, kada bi si prokrčilo put u veliki promet. Na to se nije postiglo. Promet s ovimi proizvodi vrlo je lokalizovan, a s toga i produkcija ostaje na istom stepenu, ako nenazaduje.

Mogli bismo spomenuti i druge vrsti gospodarskih produkta, prirodna i industrijalna karaktera, ali i ovo će biti dostatno. Ta znamo, kako stoji s prometom izvrstne naše šljivovice, kako s vinskom našom trgovinom, sa suhom šljivom itd., itd. U drugih rukuh stajao bi promet s ovimi proizvodi da nemože bolje, a u nas propada, ako ga slučajno strani koji poslovni duh ne spasi.

Dobro je, da se diže produkcija u svakoj grani gospodarske privrede, ali tim se još nestvaraju uvjeti za narodno blagostanje. Što hasne vlastniku gospodaru najbolji i nagomilani produkti, ako od njih neima nikakove koristi, osim te, da ih sam troši, često preko volje. Veliko je to zlo po producenta u jednoj vrsti produkcije, ako nemože unovčiti svojih proizvoda i time se domoći sredstva, da si nabavi druge produkte, koje sam neproizvadja, a nuždno ih treba.

Kao u svake vrsti prometa, tako i u gospodarskom stoji najviše sve do dobrih prometnih konjunktura. Radi pomanjkanja tih konjunktura moraju naši gospodari po što po to prodavati svoje produkte prekupcem i pretržcem i sretni su još, ako im ti ljudi dodju u kuću. Korist, što bi ju mogli sami imati, odnesu ti posrednici prometa. U toj cirkulaciji dobara i novca nadje svaki svoju probit, veću, ili manju, nu gospodarski producent sigurno od svih najmanju.

Što bi dakle bilo u prilog našim gospodasskim proizvoditeljem, doticno našemu gospodarskomu prometu?... Na to odgovaramo jednostavno: izravne prometne konjunkture sa solidnimi trgovačkimi tvrdkami s izključenjem pretržaca i prekupaca. Da se takovi prometni odnošaji stvoriti mogu, od preke su nužde poslovnice za gospodarski promet. Imamo već svake vrsti poslovnica i agentura, samo sada iztaknute neimamo, što je žalostan znak za agr kulturnu zemlju, kao što je naša. Nastojmo, dakle, da se otvore u zemlji takove poslovnice, ali pazimo ujedno, da dodju u ruke solidnih ljudih, a ne kakovih srećolovaca i vrtoglavaca, koji bi kadri bili ovu dobru i koristnu uredbu u prvom početku diskreditirati. Vlastnici takovih poslovnica treba da budu ljudi u svakom pogledu pouzdani, da imadu potrebitu poslovnu glavnicu, da točno poznavaju stanje naše gospodarske produkcije u potankih detaljih, uz to pako da isto tako poznaju svakoj vrsti domaće gospodarske peodukcije odgovarajuću vanjsku potrebu i potražbu, tvrdke, koje se bave prometom tih proizvoda i sve okolnosti konkurencije. Ovakove poslovnice bile bi prâva blagodat za naše gospodare i veliko poticalo za razširenje i usavršenje gospodarske produkcije, napose industrije. Ona probit, što bi ju posrednici dobivali, nebi ni s daleka tolika bila, kao probit, što ju imadu prekupci i pretržci. A kolika bi bila korist naših gospodara! Žalostan je znak, opetujemo još jedanput, da se u nas osbiljno ni nepomišlja na ovakovu uredbu, koja je ne samo koristna, nego upravo i nuždna.

PRILOG BROJU 7

Gospodarskoga Poučnika

kao nadoknada za broj 20 od 1892.

Narodno-gospodarski uticaji na poljodjelstvo.

Mi smo nekoliko puta na ovom mjestu naglasili, da je poglavita zaprieka našemu materijalnomu blagostanju primitivno težanje tla, imenito slaba briga oko toga, da nam tlo rodi obilatije nego li rodi sada i nego li je rodilo kroz vjekove, kad gospodarstvo niti je samo po sebi bilo znanost niti se je na znanost obaziralo, već je bila empirija t. j. skupina izkušaja te iz njih izcrpljenih pravila. Mi ni danas ne mienjamo ovoga svoga nazora, al mu dodajemo to, da uz ovaj poglaviti uzrok ima i drugih, koji iztieču iz današnjih političkih i socijalnih prilika, al djeluju tek neizravno, te ih s toga obično oko ni ne opažava, već ih razumije samo onaj, koji nije tudjinac na polju narodne ekonomije.

Da ne okolišamo, kažemo otvoreno: da narodno-ekonomne državne uredbe, ako su nespretno udešene, mogu biti ne samo zaprieka već i propast pojedinim ogrankom gospodarstva i poljodjelstva. Medju ovimi uredbami prvo mjesto zauzimlju medjunarodni trgovački ugovori, te carina i njezine tarife.

Ne bojimo se ni malo izpovjediti svoje duboko uvjerenje, da se je u našoj monarkiji upravo s ovoga stanovišta puno puta i težko griešilo.

Da ne zalazimo u potankosti, dosta nam je spomenuti našu vinsku trgovinu, dok smo vina imali, dokle nam nije filoksera vinograda razorila.

Čitava iztočna polovica monarkije spadala je medju zemlje eminentno vinorodne, pa ipak koju je korist država crpala iz te svoje produkcije? Kamo je išlo vino: ugarsko, sedmogradsko, hrvatsko?

Sav naš okoliš pio je francezko vino: pilo se u Turskoj, Rumunjskoj, Rusiji, Njemačkoj. Dapače kad je velikaš ugarski ili hrvatski hotio izkazati osobitu čast odličnu gostu, stavio je preda nj francezko vino, ili je bar tako učinio da su njegove butelje nosile francezki napis

Od kuda to? Jesmo li u istinu mi narodi ove monarkije toliko čudnovate ćudi, da se lakomimo u svem i svačem samo za tudjim? Jesmo li u ustinu uza to toliko nemarni, da ne umijemo svoga preporučiti drugima te naći trošioca svojim dobrim proizvodom? Ima možda u nas nešto i takih slabosti, nu nije s njih ostala naša roba u svietu nepoznata, već joj je zapriećila put u inozemstvo nespretnost naše narodno-gospodarstvene politike, koja je kroz vjekove bila prava naša tradicijonalna nevolja.

Naši državnici niesu umjeli stvarati uvjeta za eksport našega vina. Svi državni ugovori do nekih najnovijih niesu ni pokušali, da steku u konsumnih državah što nižu carinu na naša vina, te su kad što francezka vina putovala kroz našu državu u Rusiju i Tursku pa su ipak dolazila na svoje mjesto u jevtiniju cienu, nego li smo mi mogli da damo svoja bolja vina

Tko se ne sjeća, da su sve do zadnjih godina prije okupacije trošioci vina u Bosnoj i Hercegovini jeftinije pili francezka vina od naših, van ako su naša pomoću kriomčara dobili bez carine.

I u najnovijih, ustavnim putem prihvaćenih carinskih ugovorih i tarifah ima gdje koja stavka, koja je veoma pogubna po našu izvoznu trgovinu. Kako su došle u zakon takove stavke? Zar navlaš ili čak iz neprijateljstva suproć naših gospodarstvenih interesa? Ne — već jednostavno iz laka i neozbiljna shvatanja narodno-gospodarstvenih pitanja. Da to razjasnimo dosta je osvrnuti se na zadnji carinski medjunarodni ugovor izmedju Talijanske, Austro-Ugarske i Njemačke. Tu ima u dodatku ona glasovita klauzula, uslied koje je pala carinska tarifa za talijanska vina za gotovih 70 postotaka. O samoj tarifi ne govorimo, jer su o njezinoj shodnosti ili neshodnosti mnienja i danas podieljena te jedni naši ljudi vele, da je nova tarifa blagodat po narode naše monarkije, u kojoj kao i svagdje u svietu ima više konsumenta vina nego li producenata. Drugi pako vide u istih tih tarifah gotovu propast vinogradarstva za cielih 12 godina, dokle je ustanovljena trajnost novoga ugovora.

O tom dakle ne govorimo; al ne možemo da ne iztaknemo lakoću i nespretnost, kojom se je dočekalo rok za novu carinsku tarifu. U zakonu obvezala se naša država, da će se uza tu tarifu puštati preko svojih granica samo ona vina, koja su zajamčeno naravna; u istom je zakonu ustanovljena tarifa brutto t. j. ujedno sa bačvami.

Kad al tamo, čim je odbio sat za početak nove tarife počelo se talijansko vino skladati iz brodova i željeznica; al se nije skladalo sa bačvami već se točilo iz bassina. Carinski organi, mjesto da su imali kod ruke vještake za izpitivanje i analyzu vina, najprije su na svoju ruku dozvoljavali izvoz svakoj robi; nu kad se digla graja, da je vino nejasne provenijencije i da nema garancije za svoju naravnost, zaustaviše skladanje. Nasta nezadovoljstvo i zahtjev, da se vino s mjesta vještački iztraži; nu vještaka nije bilo; jer se nitko do zadnjega časa nije za nje postarao.

~~Isto je tako komešanje bilo sa odmjeri-~~vanjem tarife, po bačvah. Naši kupci ne htjedoše plaćati carinu od svojih bačava, jer su ih tekar ad hoc dovezli iz naše države na granicu, a jošte manje htjedoše Talijani da plaćaju carinu od tudje posude, koje niesu oni dov zli. Stvar je odviše klizka, a da o njoj i dalje govorimo; tim manje je to potrebito, što i ovo dokazuje, da se važno trgovačko i za nas narodno-ekonomno pitanje riešilo nesavršeno, površno, na laku ruku, bez one ozbiljnosti, koja ima da vlada osobito u medjunarodnoj trgovini.

Kad se ugovor sklapao, pala je rieč o probitku, što će ga našoj trgovini donieti trgovački ugovor sa Talijanskom, koja da će početi kupovati naše dužice za pojačani izvoz vina; al nitko nije ni koraka učinio, da naša trgovina dužicami s toga ugovora oživi.

Kad je pisac ovih redaka vrlo važne nekoje faktore upitao: kako može dan danas da se zgadja ovakav neobzirni postupak? — odvratilo mu: da su trgovački sborovi i komore propustile upozoriti ministarstva na detaljne, tehničke stranke ugovora.

Nu trgovački sborovi odvraćaju: da se na odlučnu mjestu njihov glas ili prekasno traži ili da se ne uvažava koliko bi trebalo.

Čemu sve ovo naše razglaganje? Napisasmo ga, da naše narodne zastupnike potaknemo na budnost prema ovakim pitanjima, što se razpravljaju u zajedničkoj legislativi.

Kad smo već u rieči o trgovačkih pitanjih, upozorili bismo odlučne krugove na opasnost, što prieti cieni naše stoke, ako ne budu naši državnici na oprezu.

Poznato je, da se ciena stoki: naročito govedam i svinjam i kod nas znamenito digla uslied danas postojećega carinskoga ugovora; jer naša stoka slobodno prelazi preko granica Njemačke s jedne, a Talijanske sa druge strane. Primili smo veterinarski ugovor i tako izpunismo uvjet za slobodan izvoz.

Sravnimo li statističke podatke o marvinskih bolestih u trima ugovorom svezanima državama, uvjeriti će mo se, da je zdravstveno stanje stoke svagdje poprieko jednako. Al što vidi jednostavno oko svakoga čitaoca, toga ne vide njemački gospodari, već su oni živo uvjereni, da je u Austriji, Ugarskoj i Hrvatskoj stoka malo ne sveudilj bolestna te da je Njemačka od tada uviek zaražena, od kada u nju dolazi stoka iz ovih zemalja. I potužiše se njemački agrarci iz svojih skupština svomu vrhovnomu Landwirthschaftsrathu, da će njemačko stočarstvo s današnjih ugovora ljuto nastradati. S toga svjetuju neka vrhovno gospodarsko vieće pozove u pomoć savezno vieće, da potraži zlu radikalna lieka.

Tko zna neće li uslied toga do skora morati naša ministarstva zaiskati samoobranu naših gospodarskih udruga? Ako do toga dodje, neka se dobro naoružaju i neka odvažno brane interese gospodarskih razreda, koji i onako stenju pod teretom težkih narodno-gospodarstvenih neprilika.

L. O.

Loza iz sjemena.

Danas je gotovo suvišno pretresati pitanje o načelu regeneracije vinogradarstva; ono je riešeno te se težko razumije, kako može da ima obrazovanih vinogradara, koji jošte danas pitaju: hoće li ciepljena loza uztrajati, neće li napokon i američki korien podleći pod filokserom itd.

Ipak, kad velimo, da je riešeno načelo, po tom ne kažemo, da je i regeneracija gotova. Ona će biti lagija u tlu, koje je poput vizeljskoga duboko a pomiešano sa dovoljnom mnoŽinom kremena, toga američkoj lozi najmilijega ~~elemenata; ona će biti skoro kod ljudi, koji~~ imadu duševne i novčane glavnice poput nekojih odličnika zagrebačkih; nu ona će biti i teža i sporija u drugih mjestih i kod drugoga razreda vinogradara. U obće u regeneraciji izašla je na vidjelo ova nesumnjiva istina: da je ona, na danas prihvaćenu osnovu t. j. na ciepljenju američkih podloga evropskom lozom, neprispodobiva teža i skuplja nego li je bilo osnivanje naših nekadašnjih vinograda.

Za to nije čudo, što se danas pojavljaju glasovi, koji nukaju na pokušaje jednostavnije i laglje. Medju takove uvrštavamo mi jedan glas, što ga je digao u „Gazette Lyonnaise agricole et vinicole“ glasoviti francezki vinogradar. J. Dufour.

Mi taj glas priobćujemo našim štiocem, ne da ih odvraćamo od započeta rada, već da ih upoznamo i sa ovim stručnim mnienjem.

G. Dufour piše:

U začetku filokserine zaraze vladaše struja, koja ide za tim, da obnovi vinogradarstvo ciepljenjem evropske loze na američko drvo, koje odolieva filokseri. Resultati su povoljni; jer je vinogradarstvo francezkoga juga na taj način obnovljeno, te rodi tolikim obiljem vina, kolikim ikad prije.

Ipak se radilo i na drugi način, a taj je bio: da se sadi direktna loza, što je proizvedena iz sjemena te hybridovana, po čem je toliko ojačala, da je prkosila svakoj navali filoksere. Učinjeni su i pokusi; nu mi smo predaleko od zemlje, u kojoj raste prvobitna loza, te je ne proučismo toliko, da možemo pravo prosuditi uvjete uspjehu i neuspjehu. I tako polagano okanismo se direktne loze; tim više, što smo se težko mogli zadovoljiti njezinim plodom; jer već onaj divlji tek i miris riedko kome godi.

Ipak se od te loze nešto održalo; i tu spominjem samo Jaquez, kojega se vino jako ište, da se mieša drugomu, domaćemu. S druge strane on absolutno prkosi filokseri, što se vidi po svom francezkom jugu. I ovo je jedna od riedkih vrsti, što je proizvodena iz sjemena.

Mogo bih spomenuti i hybride Couderca, o kojih kažu, da prkose filokseri, premda rode dobrim grozdjem. Ja sam ga kušao te je veoma dobro; nu definitivno ne može se reći, da je resistencija tih hybrida sigurna.

Motreć rezultate ovih načina za regeneraciju vinogradarstva, pitah često sam sebe: za što niesu učinjeni i obširniji pokusi u našoj zemlji, da se proizvodi loza iz sjemena pa da se hybridacijom (križanjem cvjetnoga praška) usavršuje? Da se oko ovoga posla bavilo sto vinogradara, gdje su se bavila trojica, bili bi se dokučili divni rezultati.

Kad se radilo o ciepljenju, dalo se na rad na tisuće gospodara: i vlada ih je podupirala te je tako regeneracija napredovala orijaškim korakom i gdje u kojih je priedjelih dovršena.

A koliko su vinogradari imali muke oko priprave tla, oko izbora i adaptacije strane loze; nu pokret je bio nastao i nije se dao ničim zaustaviti pa stojala stvar makar što i makar koliko. I elemente svlada ljudski rad.

Meni se čini, da ta borba nebi bila toliko tegotna da se je osnovala regeneracija vinogradarstva na lozi, proizvadjanoj iz sjemena.

Kad bi se bila jednoć dokučila loza resistentna, nebi se bilo moralo raditi ništa, van saditi, polagati ju, rezati ključiće itd. — sve kao nekoć. Nu, prigovorit će mi tko, ta imamo direktnu lozu pak se od nje odvratismo. Znam ja to i priznajem; nu što je ta direktna loza? To su vam američki trsovi hybridovani sa drugom američkom lozom, koja je manje vriedila od prve. Od tuda njezina nevaljalost! Ima tek nešto malo izuzetaka od ovoga pravila; jer je vječna istina u onoj rieči: zlo drvo rodi zločestim rodom!

Čemu iti u Ameriku po rdjave stvari, dok imamo kod kuće dobrih? Zašto se nije nitko na to dao, da od pećaka francezkoga grožđja proizvede ono, što su drugi htjeli, da proizvedu iz pećaka rdjava grožđja?

Dà, za što nieste sijali naše grozdovo sjeme?

Ipak, kako rekoh, učinjeno je nešto malo i takih pokusa. Već prije filokserine zaraze gojio je hybride g. Bernard Bouschet, te je proizveo glasovitu vrst loze: Alicante-Henry-Bouschet i Petit-Bouchét te do sto drugih razvrsti, koje se danas goje na čitavom jugu i na jugoiztoku države francezke. Od kuda izvrstna dobrota grožđju ove loze? Iz prvobitnoga sjemena! Tko bi po tom smio reći, da je proizvodnja loze iz sjemena utopija?

Znam ja, da loza Petit-Bouschet ne odolieva filokseri; nu ona nije ni gojena prema ovoj svrsi. Bouschet je išao za tim, da poluči boju; pak ju je i postigao. Nu da je tko na njegov način išao za resistencijom, jamačno bi bio i ovu vlastitost polučio u novoj lozi.

Ja sam o tom toliko dublje uvjeren, što sam ovih dana vidio vinograd, koji stoji četrnaest godina u okolišu, od filoksere zaraženu i uništenu. Taj je vinograd nasadjen lozom, uzgojenom iz sjemena, a vlastnik mu je g. Fili-Vernay u Francheville le Haut. On je navlaš o tom radio, da proizvede iz sjemena rodovitu lozu, koja ipak odolieva filokseri. Za svoj rad služio se sjemenom francezkim, talijanskim i drugim, samo ne američkim.

Sve je liepo, što sam tu vidio; al najljepši je jedan četrnaest-godišnji čokot iz sjemena; bio je pun grožđja, na kom su bile jagode poprieko krupnije od običnih, dugoljaste, ne odviše sabite a veoma sočne i sladke.

Čitav je vinograd ove godine u sriednju ruku urodio; al je podpuno zdrav, premda četrnaest godina stoji usried filokserina terraina.

U g. Fili-Vermay-a ima malo ne čitav hektar takova trsja, te je većinom onakovo kakav je onaj jedan čokot, što sam ga opisao. Tlo je dielomice alluvijalno; nu inače dosta loše; jer ga vlastnik nikad nije obradjivao, da izkuša čitavu valjanost i snagu svoga proizvoda. On nikad nije ni sumporio grožđja, pa mu ipak svake godine savršeno dozrieva.

Dakle čovjek, koji nije Bog zna kolik stručnjak, tek da je proučio prirodne zakone, dokučio je iz domaćega sjemena resistentnu lozu, koja svakako ima toliko trajni uspjeh za se, koliko bilo koji američki ciep. A to je on polučio u slabo povoljnih uvjetih, gdje mu je koje što spriečavalo uspjeh: narav tla, neprijaznost susjeda i novost stvari. On je doista priobćio javno svoje resultate učenu i neučenu svietu; al slabo se tko na to obazire. Kako smo se zaljubili u amerikanštinu, ne slušamo ništa drugo. Možda će mo se po vremenu i toga sjetiti, ako ne bude prekasno.

G. Fili-Vernay napisao je i knjigu: De la vigne, son passé, son présent et son avenir, gdje ima puno gradje, koja mora da u naše doba vinogradara zanima.

Nešto o bieljenju (Blanchiment).

Piše *M. J. Dudan.*

Nazivljemo bieljenje onaj postupak, kroz kojeg raznovrstnim tvarima kao n. pr. bilinskim i životinjskim tkaninama, hartiji, slami, vosku, ulju itd., odstranujemo boju, kojom su u surovom stanju omašćene. Osobito kod tekstilne industrije pod izrazom bieljenje (bieliti) razumieva se ne samo izbielivanje vlakna, nego i podpuno oslobodjenje od svih onih stranih materija, kao ljepila, masti i sličnih, koji bi kašnje mogli biti na uštrb bojadisanju tkanine.

Bieljenje se tim izvadja, što se dotične tvari podvrgavaju nekom osobitom kemijskom postupku. Kako je narav organskih tjelesa različita, tako bivaju i kemička sredstva, koja se u tu svrhu rabe, raznolika. S toga najlakše ćemo se bieljenjem upoznati, ako redom opišemo taj postupak kod pojedinih grupa raznih materija. Pošto bi nas predugo vodilo potanko opisivanje različitih kemičkih sredstva, koja se pri bieljenju upotrebljuju, tako će mo se ovdje samo ograničiti, da raztumačimo, na čemu se u obće osniva postupak bieljenja, što se kod raznih obrta rabi.

Budnć je od najveće važnosti bieljenje bilinskog vlakna, to ćemo ovim početi. Bilinska su se vlakna sve do konca prošastog vieka (a kod nas i u obće na Balkanu još i dan danas) izbieljivala opetovanim i izmieničnim močenjem tkanine ili predje u vodi tekućici, te izpiranjem istih u lužinastih tekućinah (kao n. p. otopine vapna, pepelike, sode, sapuna itd.) pa kuhanjem u kiselih otopinah, a medjutim prostiranjem mokre tkanine na livada i tratina, dakle pod uplivom zraka i svjetlosti. Franceski lučbar Berthollet pokazao je već god. 1784 kako se može znatno prikratiti bieljenje, kada se tkanine sa hlorom draže. On je na taj način zamienio dosadno razprostiranje tkanina na tratini, izpirivanjem istih u hlorovoj vodi. Radnja hlorovom vodom bijaše po radnike tako nesnosna, da predlog Berthollet-a nije našao u tehnici odziva. Odmah zatim uvidiše, da se hlor dade upijati kroz raztopine lužina, pa se može tek onda osloboditi, kada ga se trebuje. Takove raztopine rabiše u bjelionica nedaleko Pariza pod imenom Eau de Javelle t. j. pepelikov hypohlorit (Ka, Cl. O) i Eau de Labarraque t. j. natrijev hypohlorit (Na Cl. O); nu budnć da su te raztopine preskupe, nisu se mogle na veliko rabiti.

Tek pet godina kašnje, naime g. 1789 kad je lučbaru Tennant-u pošlo za rukom pronaći, da jeftina vapnena voda upija hlora, te ga lako opet slobodna pušta, moglo se je čemu nadati, tim više što je već g. 1799. Tennant prvi put proizvodio hlorovo vapno u krutom stanju, t. j. kao vapnikova hypohlorita (Ca, Cl_2, O_2), tako da od onda sve do danas to se sredstvo najviše kod bieljenja bilinskog vlakna rabi.

Bieljenje sa vapnikovim hipohloritom obavlja se veoma lako, obično rabe se bistre raztopine hlorova vapna, (Ca, Cl_2, O_2 + Ca, Cl_2) umoči se tkanina u raztopinu i obiesi zatim na zraku, da ugljična kiselina vazduha na hypohlorit vapnika djeluje i njega raztvori u slobodnu hypohlorozunu kiselinu, koja objeljuje tkaninu ili kad na tkaninu umočenu u hlorovo vapno činimo djelovati kakvu razredjenu kiselinu, da se tako hlor razvije. Pri tom je uvjek umjestnije, da se uzme solna kiselina, nego li sumporna, jer u prvom slučaju nastajući vapnikov hlorid dade se lako vodom izprati, dočim u drugom slučaju, nastajući vapnikov sulfat, koji se težko topi u vodi, daje mnogo zanovetanja kod izpiranja tkanine.

Kad bi hlor dulje vremena na bilinska vlakna djelovao, on bi ista posve izrizao i konačno uništio, s toga moramo pokle nego je stanovito doba tkanina bila u dodiru sa hlorovim vapnom, da marljivo iz nje i zadnje tragove hlora odstranimo. To postizavamo opetovanim izpiranjem tkanine u vodi; te napokon za da se odstrane zadnje čestice hlora, koje se vrlo čvrsto na vlakna liepi, rabimo takozvani protihlor (Antihlor).

Taj protihlor sastoji obično iz raztopine natrijeva hyposulfita, kad kada iz kositrovog hloriva, arsenične kiseline itd. sve tvari, koje hlorom i vodom prave solnu kiselinu (H Cl.) Nu svi ti proti-hlori (Antihlori) s druge strane imadu nepriliku, što ostave na tkanini mjesto hlora kiselina ili kiselih soli, koje opet priete da izrizu vlakna te samo dadu se kroz opetovano izpiranje vodom odalečiti. Kolb je predložio, da se rabi razredjena raztopina amonijaka kao proti-hlor t. j. svrhom, da se odstrane zadnji tragovi hlora. Mi smo tu metodu sami izkusili i uvjerili se da najbolje odgovara. Na taj način nema više traga kiselinam, nego nastane plinoviti dušik, voda ili amonijev hlorid, sve tvari posve nedužne, t. j. koje nimalo neoslabljuju bilinska vlakna. Uz to amonijak ima u tom prednost, što se s njim može lako doznati jeli bieljenje posve uspjelo, tako ako na vlaknu imade još tragova stranih materija, to se ova amonijakom opet nešto žuto omaste.

Osim hlora rabi se u novije doba za bieliti bilinske tkanine i alkali-permanganat. Taj su preparat prvi put god. 1866 lučbari francezki Tessié du Motay i Maréchal kao sredstvo za bieljenje preporučili, a kašnje bi taj način bieljenja, naime god. 1867 povučen po njemačkim lučbarom Scharfom i Pubetzom.

I postupak bieljenja jest sliedeći: pokle nego smo vodom i lužinom oprali tkaninu, umočimo ju u raztopinu pepelikova ili još bolje jeftinijega natrijeva permanganata, tako se toj soli oduzme kisika, a manganov dvokis ili manganov kis naslažu se na vlakna. Tim se oslobodi lužina (alkali), koja bijaše hypermanganovom kiselinom spojena, te prieti tkanini opasnost, da bi ju ista mogla izrizti. S toga se pridoda raztopini permanganata gorke soli t. j. magnezijeva sulfata, ovaj djeluje na lužinu, a oborenjem magnezijeva hydrata neutralizuje ju. Manganov kis, koji se je otaložio na vlakna, te tkaninu smedje omastio, ostrani se, rabeći razredjenu raztopinu sumporne kiseline ili vodenu raztopinu sumporaste kiseline (H_2, SO_3). Te kiseline odmah raztvore kisa i prave soli manganova kisca (sumporna kiselina: H_2, SO_4 razvijanjem kisika, koji podpomaže bieljenje). Soli manganova kisca odstrane se opetovanim pranjem tkanine u vodi.

Mi smo još g. 1892 baveći se kroz 6 punih mjeseci bojadisanjem bilinskih tkanina, taj postupak praktično izkusili, osobito na pamuku i lanu, te držimo, da je takovo bieljenje akoprem nešto skuplje, svakako bolje, t. j. tim vlakna nerizkiraju da ih koješta izgrize, kako se često dogadja sa hlorovim vapnom. Treba se toliko puta umoči u raztopini permanganata, a zatim u razredjenu kiselinu, dok se do željene bjeline dodje.

Kod slame, koja služi, da se iz nje naprave šeširi, poslije nego smo ju permanganatom bielili, treba da ju još sa sumporastom kiselinom (H_2, SO_3) izbielimo. Sumporasta kiselina najbolje izbjeljujuje sve vrsti slame kao i takodjer slamnate šešire. U tu svrhu umoči se slama u raztopinu natrijeva hiposulfita, zatim se tako mokra prenese u drugu posudu, gdje se nalazi razredjena raztopina solne kiseline; ova kiselina raztvara natrijeva hyposufita tako, da se iz njega razvija sumporasta kiselina, koja imade svojstvo da izbieljuje slamu Slama se tako dugo drži u soluoj kiselini, dok je dovoljno izbjeljena, zatim se dobro čistom vodom izpere.

Da uzmognemo protumačiti kako gori opisani postupak djeluje na bilinska vlakna, te ih izbjeljuje, moramo znati, koje su materije sadržane u sirovom vlaknu; i kako se te materije prama gori pomenutim kemijskim reagencijama, ponašaju. Bilinska prediva i tkanine u posve čistom stanju sastoje iz staničevine (Cellulose); nu prije bieljenja nije tako; prediva tada sadržavaju inih tvari, koje ili su još spočetka na bilinska vlakna po svojoj naravi prilieplјena ili ista kroz izradbu na njih dodjoše.

Sirova bilinska vlakna sadržavaju osim staničevine sad više sad manje pektose, malih količina dušičnatih boja, smolastih i voštastih materija, bjelančevine i masti; zatim kod izradbe prediva dolaze još brašno, škrob i klija k tima. Da se uzmogne odstraniti boja, koja se uvjek u malenih količa nalazi, moraju se prije svega ostale materije izvući koje omotavaju bojadisana vlakna. Količa tih materija jest prama naravi vlakna veoma različita, tako, da se mora i postupak kod raznih vlakna drugačije udešavati.

Dočim sirov pamuk bieljenjem izgubi samo 5% svoje težine, znamo da kod lana i konoplja taj gubitak iznosi do 36% ukupne težine. S toga lan i konoplje podvrgavamo prije pravog bieljenja postupku, kojeg za pamuk nipošto netrebamo, naime močenju. To močenje, kako svi obrtnici znadu, obavlja se za lan i konoplje na dva načina t. j. ili se vlakna stave mokra na zraku ležati ili se pod vodu stavljaju i tu prepuste da uzavru (fermentiraju).

Kod močenja nastaje neko osobito vrienje, uslјed kojeg se navlastito pektosa promieni; iz nje nastaje raztopivi pektin i pektinska kiselina, koja još prionjuje na vlakna, ali se opetovanim pranjem sa lužinom brzo odstranjuju.

Poslie močenja postupa se kod izbjelivanja konoplja i lana skoro isto kao kod pamuka. Lan i konoplje treba poslje močenja kuhati sa alkalicnim raztopinama t. j. lužinom, jer na taj način pektinska kiselina prelazi u metapektinsku kiselinu, odnosno njezine soli, koje su u vodi topive. Tim kuhanjem u lužini odstranjuju se malene količe ma ti, smole i voska, koje, kako rekosmo, vlakno sadržaje. Što se lužine tiče, ova se priredjuje bilo iz pepela i nešto živa vapna, kao što domaćice prave za pranje rublja, bilo sa sodom i nešto živa vapna, kako pralje po gradovih danas svugdi rade Svakako treba dobro paziti, da lužina nebude odviše koncentrovana t. j. prejedka, jer takova lužina odviše bi izgrizla vlakno.

S toga veoma je umjestno da se svako malo vremena prekine kuhanje vlakna u lužini, i da se izvuče iz te raztopine, zatim valja vlakno oprati vodom i prenieti u slabo kiselu raztopinu te opet vodom oprati, zatim u lužinu kuhati i tako to više puta sve opetovati dok se opazi, da se je vlakno posve očistilo Sada nam još preostaje dignuti vlaknu usljed tog postupka priličuo promienjenu organsku boju. O naravi te boje lučbari nisu još posve na čistu; znade se samo, da je u veoma malenoj količini sadržana u vlaknu i da se ista može uništiti oksidacijom.

Prostiranje mokre tkanine na zraku, postupanje sa hlorom, hypohlorosnom kiselinom (H Cl O), hlorovim vapnom, alkalipermanganatom, ne cilja na drugo, nego na djelovanje kisika bilo iz zraka i vode, bilo kisika rečenih kiselina i soli na boju, t. j. da se boja oksidira. Dali boja ovakovom oksidacijom odmah na vlaknu izgori, ili boja upije kisika i pravi nove bezbrojne spojeve, koji poslie toga na vlaknu ostanu ili bivaju izprani, sve to nije još točno ustanovljeno. Biva vjerojatno usljed najnovijih študija u tom pitanju, da kisik, spajajući se sa bojom, pravi novu tvar bez boje većinom raztopivu. Mnienje izraženo od nekih, da hlor oduzimlje vodik boji i njega zamjenjuje, te boju pretvara u bezbojnu tvar, može samo onda biti izpravno, kada hlor kao plin na posve suho vlakno djeluje.

Obični zračni kisik nema svojstvo, da izbjeljuje tkanine, nego samo ozon u velikoj mjeri to svojstvo posjeduje. Ozon nije drugo, *nego sgušćeni kisik*; on nastaje izparivanjem vode na zraku i u svjetlosti, te baš ovaj ozon izbjeljuje mokre tkanine, što mi na zraku prostiremo, jer se tu on polako razvija. Hlor izbjeljuje tkanine tim, što on razdvaja vodu praveći solnu kiselinu (H Cl) i razvijajući kisika, koji u tome stanju djeluje poput ozona na tkanine.

Hypohlorozna kiselina (H Cl O) razdvoji se u solnu kiselinu i kisiku, hlorovo vapno takodjer razluči se u vapnikov hlorid ($Ca\ Cl_2$) i kisik, pepelikov permanganat u pepeliku, manganov kis i kisik. Dakle uvjek djeluje ozon ili kisik u razvijajućem se stanju (in statu nascendi) kod raznih preparata, koje rabimo za izbjeljivanje bilinskog vlakna.

Ti razni preparati oksidiraju napokon i istu staničevinu (Cellulose) izgrizu naime jako vlakna i umanjuju njihovu trajnost; to djelovanje biva izvodjeno od raznih izvora kisika raznom jakošću; najviše oslabe vlakna kad se rabi slobodni hlor pri bieljenju. Toplina i svjetlost takodjer mnogo pospješuju bieljenje, čim je toplije i tkanina od sunca dobro razsvietljena, tim se brže bieli, a to s toga, jer se tim više ozona razvija. Na te okolnosti nesmijemo nipošto pri bieljenju zaboraviti.

Životinjska vlakna. Ova su u prirodnom stanju (vuna i svila) takodjer sa nizom tvarih sapunastih, mastnih, smolastih i voskastih zamazana. koja sva moramo odstraniti ako želimo ista uspjehom izbieliti.

Vuna se nikada neizbjeljuje u pahulje, jer pošto kad se prede treba da je omastimo (uljem), onda bi se opet namazala. Ovdje nije mjesto da tumačimo kako sirovoj vuni odstranjuju u tvornicah znoj, mast i druge mehanične nečistoće, pošto se mi lih bieljenjem vunene predje i tkanine bavimo.

Da se vunenoj tkanini odstrani mast (grais) treba istu da u lužinastih raztopinah izperemo. Nu pošto životinjska vlakna bivaju od jedkih alkalija i vapna veoma lako uništena, to smijemo ovdje samo rabiti raztopine sode (natrijeva karbonata), amonijeva karbonata i sapuna.

Poslje nego smo dovoljno vunu u te raztopine izprali, te čistom vodom i zadnje čestice tih raztopina odstranili, izbjeliti ćemo je sa sumporastom kiselinom. Sumporastu kiselinu ($H_2\ SO_3$) možemo na dva načina upotrebiti t. j. kao plin ili kao vodenu raztopinu. Kao plin rabi se u takozvanih sumpornih komorah, gdje naime objesimo vunenu tkaninu te je za neko doba prepuštamo djelovanju plinovite sumporaste kiseline. Budnć je sumporasta kiselina zagušljivi plin to u sumporne komore nemogu radnici pristupiti i tako se neda točno kontrolirati izbjelivanje. Stoga biva mnogo umjestnije izbjelivati vunu pomoću vodene raztopine sumporaste kiseline. U tu svrhu izmjenično umoči se vunena tkanina u raztopinu sumporaste kiseline i gori spomenute slabe lužinaste otopine, dok se je dovoljno izbjelila, zatim izpere se u raztopini sode te čiste vode, a napokon umoči u razredjenu otopinu čivita (Indigo), da tako tom modrom bojom pokrijemo zadnje tragove žutkaste boje, što svaka vuna imade.

Vunu možemo takodjer na isti način kao i slamu izbieliti pomoću natrijeva permanganata a zatim u raztopini natrijeva hyposulfita. Sirova vuna izgubi čišćenjem 30-50% svoje prvobitne težine.

Djelovanje sumporaste kiseline tumačilo se je prije po nazoru lučbara Schönbeina tako, da sumporasta anidrida (SO_2) u prisuću vode i svjetlosti pretvara zračnog kisika u ozon, koji bi zatim morao oksidirati boju. Taj je nazor usljed izvedenih pokusa lučbar Leuchs posve oprovrgao. On je dokazao, da sumporasta kiselina baš se organskim bojama spaja i da nastaju bezbojne slučenine, koje bivaju raztopljene od alkali-karbonata t. j. od sode i amonijeva karbonata i tako da se te boje pranjem odstranjuju. Dočim, alkali karbonati sami nisu u stanju raztopiti te organske boje, to se odmah dogadja, čim sumporasta kiselina na njih djeluje. Leuchs-u je dapače pošlo za rukom preparirati slučenine tih organskih boja sa sumporastom kiselinom u liepe ledce (kristale).

Što se tiče pepelikova ili natrijeva permanganata, to on i kod životinjskih vlakna djeluje jedino oksidiranjem boja.

Svila sastoji se iz dva sloja, koja jedan nad drugim leže. Prava svilena vlakna (t. j. 66% sirove svile) obkoljena su omotom, koji u bitnosti sąstoji iz svilene klije, i od malene količe neke voskaste tvari; svilena klija topi se u toploj vodi. Prije pravog bieljenja moraju se te tvari svili odstraniti, u tu svrhu sirova svila podvrgava se takozvanomu odljepljivanju (degumation). Taj postupak u tom sastoji, da se sirova svila kuha u vodenoj raztopini sapuna, s toga nazivlje se to čišćenje svile i kuhanjem.

Čuveni lučbar Bolley predložio je da se mjesto raztopine sapuna rabi borać (Borax) kao jeftinije sredstvo. Kuhanjem gubi sirova svila znatno od svoje težine, naime 25 do 40%; sbog tog ogromnog gubitka dan danas podvrgava se svila drugom načinu odliepljivanja, kojim samo izgubi 12—18% svoje težine, nu takova je svila slabije vrste pa se i zove suplirana svila (souplirte Seide). Taj postupak u tom sastoji, da se svilena vlakna umoče u kraljevu vodu od 15° Baume, a kraljeva voda sadržaje 80% solne a 20% dušičnate kiseline ($H\ N\ O_3$). Čim svila u toj raztopini poprimi smedju boju, izvuče se van i opetovano izpere čistom vodom.

Pošto smo dakle sirovu svilu, bilo prvim ili drugim postupkom odliepili t. j. očistili, onda je tek možemo bieliti. Svila se isto tako kao i vuna izbjeljuje pomoću sumporaste kiseline; kod svile, kao i kod vune, svakako bolje biva, da se rabi sumporasta kiselina u raztopini iz natrijeva hyposulfita. Kao kod vune tako i kod svile treba osobito paziti, da se samo rabe lužinasti karbonati i to poglavito soda, amonijev karbonat i sapun a nipošto jedke lužine.

Pokojni prof Rudolf Wagner bijaše nazad nekoliko godina predložio, da se sirova svila ravno izbjeli pomoću alkoholične raztopine solne kiseline, jer da tim nebi izgubila nego samo 3% svoje težine, nu rek bi da taj postupak nije našao odziva u praksi, jer je taj maleni gubitak samo prividan, budnć kašnjim izpiranjem svila mnogo od svoje težine izgubi.

Na posve sličan način, kao kod predivna vlakna izvadja se bieljenje i na ostale stvari, mi ćemo ovdje samo najvažnije još iztaknuti.

Konjska struna ili dlake. Ovim se prije izbjeljenja odrežu jako bujadisani krajevi dobro se operu u malko toploj raztopini sode, zatim izperu vodom, te postavu u sumporne komore, i taj se postupak više puta opetuje, dokle neobjele. Ovdje odmah opažamo, da u sumpornih komorah, gdje se sumporasta anidrida (SO_2) gorenjem sumpora razvija, obično objeljuju prostije stvari, jer je taj postupak jeftiniji, nego sa raztopinom sumporaste kiseline.

Morske spužve. Ovim treba prije svega veoma marljivim dugim močenjem u vodi odstraniti sve nečistoće. Pošto se često u sredini spužve nalaze lupine raznih morskih školjka, koje nije moguće odstraniti bez da se nereža spužve, to smo mi više puta u tu svrhu rabili veoma dobrim uspjehom razredjenu solnu kiselinu, koja nakon malo sati močenja izgrize posve te vapnenaste lupine. Posve očišćene spužve izbjeljuju se, bilo u sumpornih komorah, bilo sa raztopinom sumposaste kiseline. Za posve fine vrsti morskih spužva, kod kojih baš ciena ovisi o podpunoj bjelini, treba svakako rabiti raztopinu natrijeva hyposulfita, jer se ovim sredstvom bolje k cilju dolazi.

Razne masti, ulja i stearinu. Ove se tvari izbjeljuju obično djelovanjem zraka i svjetlosti nu pri tom treba osobito paziti, da se masti i ulja nebi odviše oksidirali t. j. postali rankavi (rancig, rancido). Ugrijanje do 200° Celsiusa znatno pospješuje to bieljenje. Kod masti i ulja koja neslužе kao hrana, rabi se često hlor pri njihovom bieljenju. Kod finih masti i. ulja n p. maslinovog ulja veoma je dobro sredstvo čisti košćani ugljen, takozvani spodium. Košćani ugljen oduzimlje dosta dobro boju uljem, nu za tu svrhu bolje djeluje u malih zrncih nego li u prahu. Ulje se kroz takov uljen više puta prociedjuje (filtrira), nu onda treba da zrakom što moguće manje u dodir dodje, a to se dade postići kad se ciedila drže u sanducih punih sa ugljičnom kiselinom. Drugi način jest, da se tim ugljenom ulje dobro promieša i više dana u dodiru drži, pa zatim sve prociedi. Prama naravi ulja postupa se sad na jedan, sad na drugi način.

Vosak. Ovaj kako znamo, voskari na zraku i suncu izbjeljuju, nu to ide veoma sporo. Dan danas rabe najviše natrijev permanganat i sumporastu kiselinu ili kalijev kromat i sumpornu kiselinu. Tim se postupkom u malo sati objeli vosak, za kojeg se je prije trebalo više tjedana, te tako netreba čekati na liepo vrieme.

Na tu okolnost upozorujemo naše pčelare, koji bi mogli malim trudom izbjeliti vosak i tim u trgovini postići znatno bolju cienu nego li dosada.

Vosak se lakše izbjeljuje kad je raztaljen stoga treba ga kuhati u vreloj vodi, u koju postepeno bacamo natrijeva permanganata ili hipusolfita, te sve uvjek dobro mješamo.

Eto dakle, mi smo u kratko protumačili izbjeljivanje predivnog vlakna i ostalih važnih predmeta, te želimo da se naši obrtnici tim okoriste. Osobito bi vriedno bilo, da naša domaća tekstilna industrija više pomnje posveti kod izbjeljivanja konopljeg i lanenog vlakna a isto tako i vune, jer bi tim tkanine odmah dobile liepu bielu boju, a ne, kao što se sada kod naših seljaka dogadja, da im je samo stara rubenina bjela, dočim nova uvjek dosta žutkaste boje.

Glede oduzimanja boje maslinovom ulju, to toplo preporučamo posjednikom u Dalmaciji i našem Primorju, jer tim bi takodjer naše ulje moglo uspješnije takmiti se sa franceskim i taljanskim, barem na tržištu naše monarkije.

I glede morskih spužva želili bi da naši ribari iz okolice Šibenika, koji se tom lovitbom bave, naše primjetbe uvaže.

Važnost pokrova tla za šumu i rast drveća.

Piše prof. *M. D. O.—Ličanin.*

Ako se vratimo na ovo pitanje u historiji šumarstva malo natrag, razabsat ćemo, da se je još od najstarijih vremena u šumarenju nastojalo o tom, da se pokrov od šušnja na šumskom tlu uzdrži; jer se je skoro uvidilo, da je šušanj pravo i prirodno sredstvo za gnojenje tla i da samo njegovim djelovanjem ostaje sačuvana proizvodna snaga šumskog tla.

A sad da vidimo od česa se sastoji taj pokrov šumskog tla?

U listnatih šumah sastoji se ovaj pokrov od sasvim neznatne naslage opalog lišća, a u šumah od crnogorice od smjese suhih četinja i zelene mahovine.

Djelovanjem vlažnog vazduha bivaju ovi biljcini ostanci u kraćem ili dužem vremenu sve slabiji i mekši, a poslje sve to tamniji, te se pretvore najposlje u garavu prašinastu zemlju, koju *humus* nazivljemo.

I ova se sitna crnica razstvara sve više i više, pošto se u nevidljive plinove pretvara, kao: u ugljičnu kiselinu, vodenu paru i amoniak, koje tvari djelomice tlo pridrži, a djelomice se sa vazduhom spajaju.

U zemlji ostane po tom samo pepeo od biljkine sastavine i mineralni djelovi.

Ovo raztvaranje možemo opaziti na pokrovu tla u svakoj zatvorenoj šumi. Najgornju naslagu sačinjava svježe opalo lišće i četinje. Malo nižu naslagu sačinjavaju tvari, ali te tvari su već mekše i vlaknaste, dočim u najnižjih naslaga postaju takove tvari, prašnaste i crne, te prelaze u pravi humus. U zemlji oranici, u kojoj je humus postao iz podoranog gnoja, strnjike, trave i korienja, pomješan je humus sasvim sa korom zemlje t. j. sa gornjom finom naslagom tla.

Poznato je, da se uzgojom šume na mršavom tlu ovakovo tlo popravi tako, da se količina humusa poveća čuvanjem i uzdržanjem šušnja. Pa ako i nije humus posredna hrana biljkina, to se pravljenjem i dalnjim pretvaranjem istoga tvori ugljična kiselina, voda i amoniak, a ove ubrajamo medju najvažnije djelove biljkine hrane.

Prof. D.r Ebermayer dokazao je, da količina ugljične kiseline, koja se na hektaru godimice proizvadja iz opala lišća (šušnja), iznaša 4800 do 5200 klgr., a pošto porastlina drveća potrebuje za rast drveta i lišća na hektar godimice 11.150 klgr. ugljične kiseline, to vidimo odtud posve jasno, da se dobiva oko polovicu ugljične kiseline, koja je potrebita za hranu šumskog drveća samo od opalog lišća, koje svake godine opada, dočim onu drugu polovicu ugljične kiseline crpi drveće iz vazduha.

Nije humus važan samo za pravljenje ugljične kiseline, nego i za pravljenje druge biljkine hrane, naročito azota (gušika). Da može poljodjelac što bolju žetvu imati, mora od vremena na vrieme da svoju njivu gnoji, te da joj time potrebitu azotovu hranu dade. A kako šumar da šumu gnoji? *Šumar mora da se odreče svega toga umjetnoga gnojenja šume?*

Što bi naš poljodjelac na to kazao, kad bi mu njegovu slamu i sieno oduzeli i za gnojenje šume upotriebili?! Pa ipak neteži šumar za ovim dragocienim blagom poljodjelstva, naprotiv on dobro zna, da sva ta sredstva potrebuje sâm poljodjelac. Ali jedno je što šumar može pravom zahtievati, a to je, da se šumi njezin pokrov poštedi, koji ju hrani i od neprilika brani, jer je on jedini gnoj, jedino sredstvo, da šumu u cvatu i rastu uzdržimo.

Od godine na godinu okiti divno zelenilo našu šumu, a od godine na godinu opada opet osušeno lišće blagodarno na zemlju, na podnožje drveća, da mu tako sredstva i snage dade, da može opet nove potomke radjati. Pokrov tla raztvori se s vremenom, a ostanci pepela raztvaraju se i dolaze kao biljkina hrana opet u drvo, te se na taj način nalazi biljna tvar u vječnom kolanju.

Biljka sagradjuje svoje stablo iz djelova atmosfere i iz neorganičnih (mrtvih) materija tla. Bez dovoljne ove materije nije u stanju da se razvija ni jedna biljka, pa ni drvo nemože da poraste. Mi znamo dobro, da ako hoćemo da nam zemlja ostane trajno plodovita, moramo, da joj ovu ili onu tvar nadoknadimo, koju smo joj žetvom, dakle sječnjom šume oduzeli. Mi oduzimamo šumi svake godine velike dobiti u obliku drva, trave, šumskog sjemena itd.; ali to možemo trajno t. j. neprekidno samo onda činiti, ako zemlji nadoknadimo ono, što smo joj žetvom oduzeli.

Ovo je moguće samo onda, ako na šumskom zemljištu ostavimo pokrov, koji mu množinu nuždnih mineralnih sastavina daje u svrhu, da ga uzdrži ne samo u punoj snazi, već da mu i drugu hranu umnoži.

Ako nesliedimo ovaj prirodni zakon, onda mi tjeramo pravu pustoš i razbojničtvo u našoj šumi, kao što to djelomice još i dan danas u poljskoj privredi biva.

Prije svega spomenuti ću još, da pokrov tla vodu uzdržava naime: on može vodu upijati i duže ju vremena zadržati.

Naši učeni šumari činili su u ovom pravcu mnoge pokušaje, kojimi su dokazali, da 1 kubični metar bukova šušnja do podpunog zasićenja upije oko 2 hektolitra vode; 1 kubični metar smrekovih četinja upije 2 i pol hektol. vode; 1 kub. metar šušnja u borovoj šumi 1 i pol hekt. i 1 kubični metar mahovine upije oko 3 hekt. vode.

Ako sad računamo n. pr. u bukovoj šumi, da primjerice u takovoj šumi opade šušnja godimice na 1 hekt. popriečno 4000 klgr. = 64·5 kub. metr.; u smrekovoj šumi na 1 hekt. 3300 klgr. = 21·7 kub. metr.; u borovoj šumi na 1 hekt. 3300 klgr. = 32·6 kub. metr., to bi već bila količina od godimice opalog šušnja u stabilnoj, da upije kišnice vode u bukovoj na 1 hekt. 129 hektolitara; u smrekovoj 54 hekt., a u borovoj šumi 49 hekt. vode.

Pošto je voda već sama po sebi vrlo važan dio biljkine hrane i pošto je u stanju da raztvara mineralne hranive tvari, da ih pomoću žila u biljku uvede i u ovoj dalje odvadja, to iz ovoga jasno uvidjamo, kako je važno, pače od prieke potrebe za šumsko drveće, da ima nepfestano vode. Prema tomu neima važnijeg sredstva za uzdržavanje vlage u tlu, nego što je pokrov šumskog tla.

Mi znademo i to, da je izhlapljivanje vlage tla mnogo manje na onih mjestih, na kojih se drveće u sklopu nalazi. U ovome svojstvu podpomaže porastlinu drveća znatno i pokrov tla, koji neda, da vazduh prodire u zemlju, a time mnogo doprinaša tomu, da se vlaga tla što duže uzdrži.

Poljodjelac obradjuje svake godine svoju zemlju plugom, lopatom ili motikom, da mu se zemlja (oranica) razrahli i raztvara.

A kako da si šumar pomogne? Šumar mora na žalost da se skoro posve odreče svih probitaka takove kulture tla.

Ovdje pomaže i opet samo pokrov tla (šušanj), koga je već i sama priroda valjda zato odredila.

Konačno spomenuti ću i djelovanje humusa i njegovu važnost, te njegovo djelovanje na rast mladjih porastlina a to je, da on uzdržaje skoro *podjednaku toplinu u tlu*. Pokrov tla od šušnja, koji je sa vazduhom izpunjen, isto je tako slab voditelj toplote, kao i snieg; on neda dakle s jedne strane, da se toplina tla izhlapljuje, a s druge strane prieči, da prebrzo neprodre u tlo niti velika toplina, niti jaka studen.

Ako saberemo sve ovo, što smo o važnosti pokrova tla (šušnja) rekli, to dolazimo do podpunog osvedočenja i zaključka, da je pokrov od šušnja najvažnija činjenica za plodovitost šumskog tla.

Od svih sredstava, koja može šumar da upotrebi za uzdržanje šumskog tla u podpunoj snagi, najvažnije je, da očuva pokrov tla, koji je sastavljen iz šušnja i humusa.

Ako još spomenem i to, da je šuma obično ili većim dielom odsudjena na najmršavije tlo, na kojemu nebi mogli uspjevati nikakovi poljski usjevi, onda se punim pravom tvrditi može: *da je pokrov tla* (od šušnja i humusa) najnuždnije i najvažnije sredstvo za gojenje šume.

— SVAŠTICE —

Zimski krastavci. Tko želi krastavce za zimu uzgajati, treba zasijati sjeme koncem srpnja ili početkom kolovoza. Takovi krastavci su proti zimi manje osjetljivi od onih, koji se siju u kasnu jesen, jer do jeseni već prilično porastu. Ovi krastavci su takodjer mnogo rodniji.

Voće sa napisom. Zanimiva je to igrarija, kada se može na koji plod napisati ime ili kakova rečenica, pak to se sve čini, kao da je na p'odu urašćeno. To se može načiniti na jabuki, kruški i drugom voću, koje je zato svojom veličinom prikladno. No to se ne čini tako, da se možda na voću ime iglom ili čim drugim izgrebe, jer bi voće sagnjilo; nego se to postupa ovako: Kada nastupi vrijeme, da voće počme rumeniti, uzme se ne odviše jaki papir od pergamene, na njem se prema veličini voća lijepo napiše ime ili u obće šta želimo, pak se ta pismena oštrim nožem izreže. Tako prošupljeni papir prilijepimo smolom ili hladnim cijepilnim voskom na plod s one strane, s koje je počeo rumeniti. Kroz onako izrezana slova upliva sunce na plod te ta mjesta postanu rumena, dočim ostali dio ploda, koji je zaklonjen papirom, ostane blijedji. Ovaj dakle posve jednostavni način, kako se na voću mogu napisati imena, nije za voće niti najmanje škodljiv, a vrlo je lijepo, kada se na stolu medju gostima nadje takovo voće. Ova uporaba može se osobito lijepo izvesti na voću patuljastih stabala. Ako su slova lijepo izrezana, to izgleda, kao da su crvenom tintom napisana. Isto se to može načiniti i na lišću.

Oplemenjivanje jorgovana pupovanjem. Najsgodnije vrijeme za oplemenjivanje jorgovana pupovanjem jesu mjeseci srpanj i kolovoz. Pup se umeće na 6 cm. nad zemljom u podlogu, te ne treba, da se odviše čvrsto priveže. Pup se sraste s podlogom obično u roku od 6 tjedana. Sve izbojke na podlozi treba često odstranjivati, a na jesen, kada prestane sok kolati, treba podlogu prikratiti na 10—15 cm. iznad umetnutoga pupa. Na proljeće, kada pup počme ćerati, moraju se sve mladice podloge previnuti, da što više soka dospije u plemeniti pup.

Branje voća. Zgodan trenutak za branje voća udešava se prema voću i cilju, radi koga se ono bere. Ali ma za kakvu upotrebu voće bilo, valja svagda paziti, da se bere samo kad je lijepo vrijeme, i kad se je dobro osušilo od one rose, što noću napada na nj. Svako voće, ako je vlažno obrano, mnogo brže trune i nije za prenos niti za čuvanje, već se mora brzo potrošiti. Ljetne vrsti voća, koje sazrijevaju od srpnja do rujna, valja uvjek brati prije, nego što sazriju podpuno, a naročito kruške. Treba ih brati na pet do osam dana prije podpunog dozrijevanja, pa ih zatim čuvati, naslagano jedno pored drugoga na slami u sobi ili košu, dok podpuno ne dozriju. Svako ljetnje voće, koje ostane na drvetu, dok samo ne odpadne, brašnjavije je, manje ima soka, ne može se dugo očuvati i brže struli. One pak vrsti voća, koje će se dugo čuvati, a to su zimnje, moraju ostati na drvetu, dok drvo podpuno ne sazre i lišće promijeni boju i odpada. Izuzetno od toga biva samo onda, ako se je bojati ladnoće veće od 3 stupnja R, ili ako lišće iz budi koga uzroka sasvim odpadne. Ako se zimske vrsti ranije beru, onda se plod smežura i ne gubi samo u dobroti, nego i na izgledu. Pored spoljašnjeg izgleda, kojim voće lakom izmjenom boje pokazuje, da je sazrelo, još i voćna peteljka, kad se i od najmanjeg potresa ploda odvaja od grane, pokazuje, da plod više ne prima hrane od drveta i da je podpuno sazreo.

Kompost iz stare slame. Stara slama treba da se sasiječe na male komade, pomiješa zemljom, te češće nakvasi gnojnicom. Prekopa li se višeput, to će se tim prije pretvoriti u dobar gnoj.

Proti ranom klijanju krumpira (koruna). Vlažno i blago proljeće uskori klicanje krumpira u podrumu, te mu oduzimlje time mnogo hranive tvari i slasti. Ovakav netečan korun upotrijebljuje se u gospodarstvu obično za hranu marvi. U gradovima pako stoji najviše do toga, da se korun može upotrijebiti za ljudsku hranu. Da ne trebamo u tom slučaju klica na korunu odstranjivati, dobro je, čim se opazi na korunu, da bi mogao klicati, da se impregnira parom sumporne kiseline (kao što se n. pr. vino sumpori). U tu svrhu napuni se laćva korunom u kojoj se nešto sumpora izpali. Probije li sumporna para podpuno korun, to ne će za dulje vremena klicati.

Umjetni guano. Uzme se dobro pregorjela gnoja iz zahoda, te mu se primiješa malo sumporne kiseline, koje je moći dobiti u ljekarnama i kod optičara, a tada se to razgrne, da se izsuši. Kad je to suho, spravi se u kakve škrinje, ili kace. Ovaj gnoj je izvrstan, samo ga treba prije stući, te ili po biljkama posuti, ili s proljeća kod prekopavanja tla ukopati.

Kalamljenje trešanja. Kalamljenje trešanja najbolje se obavlja po slijedećim pravilima: Kalame treba dosta rano odrezati i to po prilici od polovice veljače do prvih dana ožujka, ali ne kada je smrznuto; a tada se metnu u zemlju na kakvo zaklonito mjesto. Za to se upotrebljuju samo zrele, jednogodišnje mladice sa dobro razvitim pupovima. Za kalamljenje na razkol ili pod koru treba da su kod kalama dosta tvrdi vrhovi na rijezu, da se ne bi u razkolu ili pod korom sgnječili. Kod metanja kalama treba osobito biti oprezan, da se ovaj lako umetne, te da se ne bi ogulila kora i bjelina, što se može lako dogoditi kod sočnih kalama. Kod razkola treba ova vlakanca na rijezu odstraniti, jer se inače ne može kalam valjano umetnuti. Kod debelih divljaka dobro je u razkol umetnuti komadićak drveta, da ne bi kalam bio odviše stisnut, jer se dogodi, da divljaka mekani ka'am sasvim smrvi. Kod tanjih divljaka opet ne priljubi se podpuno divljaka uz kalam; a zato onda treba uzeti tanke kalame, ili se divljaka stisne uz kalam jakim likom, koga treba poslije odstraniti. Kalamljenje na razkol i pod koru jednako se preporučuje. Cijepilni vosak mora biti dobro načinjen, a bolji je kruti od tekućeg, jer onaj bolje steže i zatvara šupljinice. Kalamljene trešnje ne treba gnojiti 3 godine, da se ne bi razvilo odviše mezge. Mlazove sa trešanja treba pomno odstranjivati. Čim se ranije kalami, tim je bolje, a najsgodniji je za to mjesec ožujak.

PRILOG BROJU 8

Gospodarskoga Poučnika

kao nadoknada za broj 21 od 1892.

Oskudica siena.

Ove smo godine pomno pratili izvještaje naših kulturnih viećnika o stanju ljetine, da znamo prije zime načiniti račun čemu se imamo za buduću zimu, a najpače za proljeće nadati, a čega se bojati. Upamtismo iz tih izvještaja jednu točku, što je s malimi izuzetci u svih županijah jednaka, a ta jeste: da ćemo imati oskudicu na krmi. Ta oskudica može biti manja ili veća; nu svakako riedko će koji gospodar uza običajno naše gospodarenje izaći na kraj s krmom, ako ne umanji broj svoje stoke. U nekojih krajevih mogla bi dapače ta oskudica osjetljivo pritisnuti naše stočare, ako ne budu već sada ozbiljno računali i prema rezultatom tih računa svoju štalu uredili.

Siena je bilo na pola manje od prošle godine, otava bila je doista dobra, nu nikako toliko bolja da pokrije vas nedostatak siena; burak i blitva zapela je u porastu prema koncu ljeta, a u jeseni do ovih zadnjih dana nije se micala s mjesta; rani krumpir gotovo je sav sagnjilio; topinambura slabo tko sadi, što se ne može dosta požaliti, jer je ova korjenjača redovito zdravija od svih drugih; ostale zeleni, što se običaje zimi, barem s početka zime, blagu podavati, ima veoma malo, jer je jesen bila suha. Eto dakle po malo ima svega onoga, čim gospodari običaju nadoknadjivati manjak suha siena, djeteljine, grahorke i dobre slame. Prieti nam dakle velika gospodarska neprilika, dapače neman gladi pokucati će na gdje koja stajska vrata kod uboga gospodara.

Nije samo kod nas tako; već se ova godina u svoj Evropi sa poljodjelskoga stajališta broji tekar u sriednje godine. Imenito nedostatak krme ističe se svuda.

Pred nama je Francezki gospodarski list „Agriculture" te on govori o tom tako, da iz njegova razlaganja i hrvatski gospodar može crpsti dobre nauke. On kaže: Prvo sredstvo, da se izbjegne neprilici jeste: da poznamo svoj položaj. Valja dakle načiniti inventar, u kojem se izkazuje količina tvari, što mogu služiti za hranu stoki. Sieno naravno, umjetno, razna slama, repa, mrkva, topinambur valja da se pomno uvrsti u taj katalog.

Razbistriv samu sebi ovu prvu točku, valja razvidjeti koliko hrane treba stoki, koju kanimo kroz zimu zadržati u svojoj štali.

Računa se, da treba 2 kilog. siena na dan, da se hrani 100 kilogr. žive težine marvinčeta. Dakle kravi težkoj 300 kilog. treba za uzdržavanje na dan barem 6 kilog. siena. Velimo barem, jer ovaj podatak od 2 kilog. bila bi jadna prehrana za krave i za junad; nu ona je dovoljna, da blago uza nju ostaje živo.

Budući da ima siena malo, trebati će nadoknaditi ga dielomice ostalimi tvarmi i ostatci gospodarstvene i obrtne struke. Tih dodataka hranivu stoke ima svakojakih. Svakako vriedi za načelo: svi ostatci materija, što služe čovjeku za hranu, mogu da se upotriebe za hranu stoki.

Spominjemo: blitvu, obielke buraka, melassu, ostatke pivara i tvornica kvasca i špirita, klice ječmove, trop ili kom, ljuske od cacao-a, ljuske bobove i graškove, razne kominu (kolači, Kuchen) nekoje plodine toplih zemljah: rožiće, kominu pamukovu itd.

Uza slamu može poslužiti za krmu i lišće nekojega drveća. Najradje jede blago i najzdravije jeste lišće od breze, javora, grabra, topole, bagrena, vrbe i lipe. U jesen valja posjeći mladice s lišćem te ih posušiti.

Nu nije dosta da se gospodar obskrbi za nadomjestak siena ovimi tvarmi, već treba, da se trošeći ih za hranu drži racionalnih pravila, od kojih su najvažnija ova dva: 1. Obrok ima biti svaki dan u isti čas i u istoj mjeri; 2. razno hranivo valja ugotoviti, da se uzajamno izpuni te da godi životinji.

Prvo se polučuje neprikidnom pazkom na služinčad. (Tu će hrvatski gospodar uzdahnuti te reći: oh, kad bi bilo dobre i poslušne služinčadi! Op pr.) Drugo predpostavlja neku vrst kuhinje bez vatre, koju nadoknadjuje sječkarnica i voda. U toj kuhinji miešaju se manje slastne stvari, kao primjerice suho lišće, ljuska, mohune itd. sa slatnijimi i mastnijimi i sočnijimi, kao što su komina od lanena sjemena i ostali vještački ugotovljeni kolači, posije ili mekinje te uzžrvani žitak, što podaje čitavoj smjesi ugodan vonj i okus.

Nu ta kuhinja ima se obazirati na nauku, koja propisuje, da se miešaju stvari plastične sa dušičnimi ili bolje proteinske sa hydrokarbonatskimi i to u takovu razmjeru, da im bude hraniva vriednost barem približno jednaka onoj u dobra siena.

Tko tu radi po svojoj volji i glavi, troši gdje kojega hraniva odviše, te ga blago i onako ne može probaviti već ga mora po instinktu odbaciti, da mu ne naudi organizmu, drugoga pako podaje svomu blagu premalo.

Pošto je stočar učinio račun, u kakovu će razmjeru uzeti koju tvar, tad neka slaže redom na slojeve sieno (sječku od siena), slamu (isto tako), smrvljenu komovinu i što još ima; to sve neka nakvasi čistom vodom i to što toplijom. Ova će nakvašena smjesa do skora početi vreti, a kad provre, za 24 sata od prilike razprostirati će miris, koji je očito ugodan stoki. Ipak valja upamtiti, da konji ne podnose mirisa od takoga vrienja, te je bolje, da im se podaje hranivo nekvašeno i neuzavrelo.

Da se sve ovo bolje razumije, ajde da govorimo u primjerih:

Za konje težke, koji puno rade i teret voze. Siena 5 kilog., smrvljene zobi 5 klgr. mekinja 2 kilog., slamne sječke 5 kilogr Smjesu ovu valja kvasiti pet do šest sati. Konju, koji manje radi, treba manji podatak toga hraniva; biti će mu dovoljno, ako dobije 5 kilog. siena, 2 kila zobi ili 4 kila izrezane mrkve, 1 kilog. mekinja i 3 kila slamne sječke.

Goveda. Jaki i težki volovi, kojih svaki teži poprieko 800 kilogr i koji težko rade, dobivaju u dobro uredjenoj štali: 5 kilog. siena, 3 kilogr. zobi, komine lanene ili bud koje druge mastne 2 kilog.; mekinja 2 kilogr.; slame ili mohuna od budi koje sočivice 10 kilogr, soli 50 grama.

Kad se hrane volovi, da udebljaju za mesnicu a da ipak ne budu uvršteni u pitance, valja im podavati dnevice: 5 kil. siena, 25 k l. repe ili buraka, 1 kilogr. komine (kolača), 2 kil. zobi, 5 kil. sječke. Sve ove vrsti hraniva neka priedju proces fermentacije kroz 24 sata.

Ostalim govedam, što imadu tek da prožive zimu i da ne spadnu, dovoljno je siena 2 kilogr. na 100 kilogr. žive težine. Razumije se, da im je prema tomu dovoljna množina krmiva, što nadoknadjuje toliku mjeru siena. Vol, težak 500 kilogr. dosta je da dobije na dan 10 kila siena ili, što je tomu jednako: 4 kila komine, 1 kilogr. mekinja, 3 kila sječke ili mohuna sočivice.

Za junad jednogodišnju, za krave muzare treba nešto računati na porast te ćemo im podati 3 kilogr. siena po 100 kilogr. žive težine. Kravi od 300 kilogr. trebati će 9 kilogr. siena ili njegova jednačka, što se prikazuje u ovoj kombinaciji: 4 kilogr. siena, 700 gr. komine (kolača), 1 kilogr. mekinja te 2 kilogr. i 500 gr. sječke ili mohuna, pasulja, graška itd.

Tko ima repe ili ostalih korienjača, može da poda stanoviti diel ove hrane u mjesto komine i mekinja; nu sječku neka svakako ostavi i neka je ničim ne nadoknadjuje.

Da udesimo za krmlj nje čitave štale, možemo učiniti ovako: Razvrsta se sve blago u dva reda: u prvom su odrasli volovi i jalove krave, a u drugom muzare i junad pak se opredieli, koliko od prilike svaki red teži. Prema tomu opredieli se množina hraniva te se ono u tri obroka stavi dnevice pred svaki red. Al valja u jasle hranu tako pometati, da može svako blažče za njom i nešto dalje izpružiti gubicu; jer valja znati, da ima i medju stokom eksemplara, što više jedu od svojih drugova, makar da su od njih slabiji, laglji i manji.

Na svršetku dodajemo, da su tabele o vriednosti hraniva kakovih ima u gospodarskih koledarih, puno vriedno pomagalo razumna stočara.

Nešto o intenzivnom gospodarstvu i kulturnih radnjah.

Ima ih, koji pod intenzivnim načinom gospodarenja razumievaju samo obradjivanje tla lopatom i motikom. Moderni gospodar ima o tom ine pojmove, te drži, da u intenzivni način gospodarenja spadaju sva sredstva, koja su kadra povisiti prihod stanovitoga posjeda, dakle: razne vrsti prokušanih gnojivah, valjano ratarsko orudje, izabrano sjeme itd. Prema tomu nesmije se pod ekstenzivnim načinom gospodarenja razumievati postupak pojedinih gospodara, koji puštaju neobradjene dielove zemljišta, ako nisu po prirodi prikladni za intenzivnu kulturu. Ako su takova zemljišta doista loša, biti će ipak možda prikladna za šumu, pašu ili za proizvod stelje, pa makar i nebio prihod osobito velik. Dade se tu jeftinimi gnojivi postići veoma liep uspjeh. Svakako je nerazumno, ako se na takova zemljišta troši mnogo *skupa* gnoja, samo, da se postigne čim veći uspjeh, koji je iluzoran, ako se sporedi s izdatci.

Isto tako valja suditi o melioracijah u gospodarstvu. Ako je uspjeh dvojben, ako se namjeravano poboljšanje zemljišta samo dielomice postići može, onda je najbolje, ako se već unapried odustane od melioracije, jer se može dogoditi, da se ni trošak neizplati, a često ima gospodar i efektivna gubitka.

Mnogi misle, da se svaka melioracija izplatiti mora i da uspjeh ne može izostati, bile okolnosti kakove mu drago. Ti se varaju, koji tako misle. Dapače ima slučajeva, gdje su vrlo razumno promišljene i upriličene melioracije ostale bez uspjeha, jer se uzroci, s kojih je to nastalo, nisu dali predvidjeti. Koliko samo melioracijah u livadah i povodnih zemljištih nije uspjelo, jer pad u prokopih nije bio dovoljan, da odvede suvišnu vodu. Nezna se, što je u takovu slučaju veće zlo: ostaviti sve, kako stoji, ili popraviti ono, što nevalja, neznajući ipak, da li će biti popravljeno.

Ako se izvadjaju melioracije, valja imati na umu i to pravilo: da se u isti mah neizvadja mnogo u jedanput i da se radnje na veliko neosnivaju. Prije svega se mora točan račun napraviti, jer inače zakopa se neizkusan gospodar u dugove, pa ne može često svršiti ni ono, što je počeo bio. Pa ako i svrši koju zamašnu melioraciju, ostane bez ikakove poslovne glavnice; nemože ni u jednoj drugoj grani gospodarstva ništa investirati i tako, što je prigospodario na jednoj, gubi na drugoj strani. Bez pravoga pako razmjerja u gospodarstvu medju pojedinimi granami, nema ni govora o razumnu načinu gospodarenja, nema dosliedno ni uspjeha.

Velika je pogreška u mladih gospodara, da se svom žestinom svoga strukovnoga pregnuća bacaju često na samo jednu granu gospodarstvenoga rada, dočim ostale grane odnemaruju i slabu im pažnju posvećuju. To je velika pogreška, kako rekosmo; jer u gospodarstvu treba da je sve u skladu, treba, da je pravo i potrebito ravnovesje, inače bo nastati će poremećenje, koje se neda tako lako ukloniti. U gospodarstvu jedna grana produkcije

podupire drugu i na to se nesmije zaboraviti. Melioracije tla, izvadjane razumno, jesu sigurno velika poluga intenzivnom gospodarstvu. Tko ih neizvadja, gdje je prieka nužda, ili gdje je očevidna velika korist, radi nerazumno, nu isto tako radi nerazumno, gospodar, koji na račun melioracijah zaboravlja na ostale koristne investicije.

Drugo je pravilo, da se radnje oko melioracijah nepovjeravaju običnoj služinčadi, nego osobam, koje su za to odgojene, ili koje osobitu prirodjenu spretnost za taj posao pokazuju. Pa i ovi treba da rade pod nadzorom izkusnih i u toj struci naobraženih osoba, gospodara, ili tehnika. Govoreć o tom, imamo, dakako, glavno pred očima melioracije kojim je svrha, da podvodna i močvarna zemljišta poprave sredstvom odvadjanja vode. U tu svrhu imaju se kopati prokopi s točno proračunanim padom i mora se sve na dlaku izvesti onako, kako je u osnovi ustanovljeno. Osnovu pravi i može praviti samo vještak, a tako isto njezino izvadjanje nadzirati.

Neposredni i trajni nadzor nad radnici može se povjeriti i manje tehnički naobraženim osobam, nu koje su ipak u rečenoj vrsti melioracijah sustavno upućeni, pa su odgojeni da prednjače u tih kulturnih radnjah i da neukije radnike upućuju i rukovode. Takovi inteligentniji radnici poznati su pod imenom livadara (Wiesenbaumeister), za koje se u svih kulturnih zemlja otvaraju posebni tečajevi, ili se novače iz vojnika, koji su služili u četah tehničke struke. Uredba ova tako je koristna, da se ne može dosta ocieniti. Ovakovi livadari, pošto obično pripadaju i sami seljačkomu staležu, jesu najbolji posrednici medju inteligentnom klasom gospodara i neukim seoskim ratarom. Ti livadari kadri su manje kulturne radnje i sami osnovati i izvesti i to s vrlo neznatnim troškom, a jedno i drugo kadro je potaknuti seoske gospodare, da izvode melioracije, gdje je to samo moguće.

Visoka zemaljska vlada otvorila je ove godine tečaj za livadare na gospodarsko-šumarskom učilištu u Križevcih i kako čujemo, bijaše uspjeh toga tečaja vanredno povoljan. Došli su, unj najvećim dielom sve sami izučeni pitomci sa ratarnicah križevačke i požežke, koji su s velikim interesom prigrlili novu nauku i u kratko vrieme vrlo liepo svladali oveći učevni materijal.

Pošto zemlja ima svoje kulturne inžinire kao javne činovnike, koji su već dosele izveli po gdjekoju koristnu melioraciju na občinskih posjedih, posve je opravdano, da se tim stručnim zvaničnikom odgoje livadari, koji mogu nadzirati manje kulturne radnje, a često i veće po dobivenom naputku. Kazat ćemo još samo jedno. Ima izučenih gospodara, koji misle, da su kadri osnivati i izvadjati melioracije tla, jerbo su učili geodeziju i geometriju. Ti se pako varaju. Moguće, da im podje za rukom koja takova radnja, nu obično će se dogoditi, da će skupo platiti svoju poduzetljivost. Da je to tako lahka stvar, nebi bilo posebnih škola za kulturne inžinire, niti bi trebalo, da naukovanje u njih traje i po tri godišta.

Nešto o mortu ili zamazki.

Piše M. J. Dudan.

Pod imenom mort (Mörtel) razumievamo smjesu, priredjenu pomješanjem vapna, cementa, sadre itd. sa pjeskom ili pjeskovitom tvarju, koja nam služi za spajati gradjevno kamenje, za omazati zidove itd.

Obzirom na okolnost, da li mort utvrdne na zraku ili pod vodom, imamo zračni mort i vodeni mort ili hidraulični mort.

Pošto obje te vrsti morta imadu veliku važnost u zidarskome obrtu, to ćemo se na sve ono što je poučnoga osvrnuti, te prije o zračnom, pa o vodenom mortu razpravljati.

Zračni mort ili obični mort smije se samo pri onih gradjevina rabiti koje su izključivo zraku podvržene. Takav mort jest smjesa ugašena vapna pod oblikom kašice sa pjeskom. Dobra svojstva zračnog morta ovise najprije o vrstnoći materijala, naime vapna, pjeska i vode, pa o načinu, kako se je gasilo živo vapno i kako se je priredio mort, t. j. vapneni hydrat (gašeno vapno), mora da bude što moguće u tanjih slojevih med pjeskom porazdieljen.

Za zračni mort najbolje odgovara takozvano mastno vapno; isto moramo odmah sa trostrukom količinom vode polievati t. j. ugasiti, te tako ćemo dobiti jednu veoma mastnu kašu. Ako pak s početka malo vode rabimo, te ostalu vodu dodamo poslje nego se je vapno ugasilo, ta kaša neće bivati tako žilava, a biti će manje njezna i mastna; tim i objám (volum) ugašena vapna bude mnogo manji. Osobito moramo paziti, da se živo vapno gasenjem što moguće jednovitije porazdieli i da povećava svoj objam (do 3 i pol puta).

Mršavo vapno (koje sadržava magnezije i gline) nije nipošto tako dobro za zračni mort kao prvašnje. E da se jednovitije porazdieli ugašeno vapno, mnogo mu pomaže kada kašu za neko doba u jamah pjeskom dobro pokrivenih držimo.

Kad čistu vapnenu kašu na zraku puštamo, ona otvrdne, a to sbog toga, što upija iz zraka ugljičnu kiselinu, te od vapnikova hidrata nastane vapnikov karbonat. Nu ovaj se hitro osuši, te vapno dobiva pukotina, popuca.

Pošto kamenje nije na površini ravno, pa s toga bi trebovali mnogo ugašena vapna za izravnati i izpuniti sve pukotine med kamenom i kamenom, a i obzirom, da bi izsušenjem to vapno popucalo, mi, za svemu tome doskočiti, dodajemo vapnu pjeska. Kao pjesak rabi se bjeluktov, vapnencev i dolomitov pjesak, te i pepeo kamena ugljena i uprašene troške željeznih visokih peći.

Pjesak treba da bude što više moguće prost od zemljenih primjesa (ilovače, gline itd.) i od organskih crnićnih (humus) tvari; zemljene primjese otežčuju prilјepivost, a crnične tvari su uzrokom, da se zidovi kako se kaže, izgrizu.

Mnogi smatraju okrugli pjesak da je bolji nego li špičasti ili bridasti, nu bez razloga; jer vapnena kaša sigurno će se bolje priliepiti na rapavu površinu, nego li na gladku. I to nestoji da bjeluktov (Quarz) pjesak daje bolji mort nego li vapnenasti i dolomitni pjesak, jer izkustvo nas uči, da i sa vapnenastim i dolomitnim pjeskom dobivamo mort, koji postane izvanredno tvrd. Mi znamo da je n. pr. u Dalmaciji i Istri vidjeti mort sa vapnenastim pjeskom još od doba starih Rimljana, pa taj mort još danas veoma čvrsto to gradjevno kamenje liepi.

Nasuprot od velike je važnosti za mort sitnoća pjeska prekrupan pjesak ostavlja većih luknja (praznina), u kojih ostane odviše vapna, te ovo biva krhko. S toga gdje moramo podpuno izpunjati praznine med kamena i kamena, treba da uzmemo sitnoga pjeska; tako n. pr. sitnoga pjeska ćemo birati za mozaične tavane, jer tu on biva izvrstno liepilo. Kad se pak radi o običnih gradjevina gdje trebamo debelih slojeva morta, onda ćemo uzimati krupnijeg pjeska.

S druge strane veoma je važno, da se pazi na razmjer vapna prama pjesku, jer o tom ovisi kakvoća i stepen utvrdnuća morta. Tu ćemo se ravnati prama mastnoći vapna koje kao vlažna kaša izpunjava praznine medj pješčanim zrncem. U obće treba da uzmemo dostatno vapna, e da ovo uzmogne sve pjeskovito zrnje medjusobom priliepiti; nu pri tom, da ostane vapna u veoma maloj količini medju pješčanim zrncem.

U praksi računamo na 1 kubični metar čvrste vapnene kaše (iz mastnoga vapna), 3—4 kubična metra pjeska; t. j. blizu 6 puta težinu vapna. Kod mršava vapna uzimamo na 1 kubični metar 1—2 i pol kubičnih metara pjeska, jer ine sadržate primjese djeluju na isti način kao pjesak.

Pošto se mort samo na dobro vodom nakvašenom kamenju liepi, to moramo ono kamenje, koje odviše vode upija, kao n. pr. pečene opeke, prije nego se mortom namaže, da vodom nakvasimo.

Što se vode tiče, koju ćemo za mort rabiti, ona mora da nesadržava soli, inače bi uzrokom bila, da se na zidove i stiene pojavi vlažnoća. Sadržava li na primjer voda kuhinjske soli, to izbije na zidove natrijev karbonat, t. j. soda a pri tom napravi se vapnikov klorid, koji će stiene i zidove vlažne uzdržavati. U obće voda za mort nesmije ni slana ni gorka biti, nego posve pitka zdrava voda.

Kod zračnih morta utvrdnuće se sbiva u dva razdobja; prije svega utvrdne mort, poput čvrste ali krhke mase, to velimo mort se sgustne, zatim pak sliedi njegovo okamenenje.

Sgušćenje nastane jedino usljed osušenja; ono nije drugo nego sbijenje, koje svaka kašovita ili glibovita masa kao ilovača itd. poprima, kada malo po malo izgubi vodu. Kod morta to sgušćenje nastaje u bitnosti kroz fino razdieljeno ugašeno vapno, koje priliepi sve i najmanje njezine čestice. To priliepljenje jest tako jako, da se ni kroz pomješanje pjeska neuništava. Sgustenjem u kratko vrieme mort toliko utvrdne, da jedan zid dobro proti tlaku odolieva; nasuprot mort treba mnogo dulje vremena, dok se on usljed nastajućega vapnikovakarbonata pretvori u čvrstu kamenitu masu.

Kako je većinom poznato, ugašeno vapno sastoji se iz vapnikova hidrata, nu ovo usljed ugljične kiseline, koje uvjek u zraku imade, ovom se kemično spaja i pretvori u vapnikov karbonat; dočim gašeno vapno je mehko, vapnikov karbonat jest posve tvrd kao kamen, te u prirodi iz njega sastoje svi mramori i vapnenci.

Dielovanje ugljične kiseline na mortu najbolje je proučio Wolters. Kod svojih pokusa on je rabio morta napravljena iz 1 diela (težine) živa vapna, 3 diela vode i 6 diela suhog bjelutkovog pjeska, te je došao do sliedećih rezultata:

Frižko umješani mort upija svojom prevelikom količinom vode samo tragove ugljične kiseline, pa s toga nemože, da otvrdne; tek kada je sušenjem mort izgubio dobar dio vode, onda on upija ugljičnu kiselinu i to malo po malo, ako sušenje polahko biva (kao na zraku), brzo pak kada se hitro suši. Upijanje ugljične kiseline, dakle ovisi poglavito kod morta najviše od svoje vlažnoće; dočim količina ugljične kiseline u okolišnom zraku, imade podredjenu važnost. Oštro sušeni mort pravi prihonjivu, ali krhku masu, koja na ugljičnu kiselinu nereagira i neotvrdne. Nasuprot oštri osušeni mort upija na zraku i u vlažnoj ugljičnoj kiselini, veoma hitro tog gasa, nu istodobno sa znatnom količinom vode.

Kaša iz gašena vapna, nu bez pjeska, ponaša se isto tako kao mort, nu pjesak daje mortu u tom prednost, što masa biva kroz šupljikavost više pristupna ugljičnoj kiselini. Zašto frižki mort ugljičnu kiselinu polahko upija, dočim vapnena voda istu brzo i jače srče, leži u tom, što voda kod kašovitog morta nije tako gibiva. Frižki mort, u doticaju sa ugljičnom kiselinom, obvije se odmah sa koricom vapnikova karbonata, koji pravi jednu tanku ali gustu negibivu koru, kroz koju nemože da druga ugljična kiselina probije. Nasuprot kod vapnene vode pravi ugljična kiselina na površini koricu, koja se brzo taloži, te tako se površina uvjek ponavlja.

Iz pokusa Woltersa doznajemo, da intenzivnost upijanja ugljične kiseline ovisi o količini vode, koju ona sadržaje. On je pronašao, da mort najbrže upija ugljičnu kiselinu, kada još sadržaje 1% vode. On umuje, da vapnikov hidrat (gašeno vapno) neupija plinovitu ugljičnu kiselinu, naime u vodu raztopljenu.

Ugljična kiselina sama po sebi nepruža mortu liepivost, nu ako smo mortu prije, usljed sgušćenja (sušenja) podali neku liepivost, onda prelaz vapnikova hidrata u karbonat tako čvrsto čestice morta liepi u jednu masu, tvrdu poput mramora, da se istodobno na površini pjeska i zida izvanredno jako pričvrsti.

Primjesak ugljične kiseline prije sgušćenja, n. pr. umješanjem morta sa raztopinom amonijeva karbonata, neupliva na utvrdnuće kaše, jer čestice vapnikova hidrata od nesgušćena morta odviše daleko leže, da bi prelaz u karbonat im podao liepivost. Veoma dobro djeluje ogroman tlak zidovnih slojeva, usljed kojeg sgušćenjem čestice morta bolje medju sobom prianjaju. Kod morta je takodjer važno, da on vapnene vode sadržava, jer izhlapljivanjem vode izluči se vapnikov hydrat u sitne ledce, koji mnogo priljepljenju pomažu.

Okamenjenje zračna morta jest dakle prije svega posljedak mehanična procesa, usljed kojeg se vapnene čestice medjusobno, na pjesak i na kamen liepe, zatim nastaje kemični proces, t. j. promiena jur sgušćena i liepljena vapnikova hydrata u kristalinski vapnikov karbonat, usljed česa se već približene čestice u kompaktnu masu sljube. Ovaj se potonji proces samo postepeno razvija kod debelih zidova, to stopram tekom viekova podpuno biva, s toga se i dogadja, da mort u nutarnje dielove starih debelih zidina još vapnikova hydrata sadržaje.

Iztraživanja starinskih morta po Petzholdtu i Schrötteru pokazala su, da pri uporabi bjelutkovog pjeska, kod morta, usljed utvrdnuća istih, nastaju i malene količine vapnikova silikata. Nu taj vapnikov silikat neima, obzirom na okamenjenje morta, nego posve nuzgrednu važnost, pošto je izkustvo pokazalo, da se vapnenasti pjesak, rabljen na mjesto bjelutkova pjeska, isto tako čvrsto okamenjuje. To mnienje, da silikat vapna poglavito na okamenice morta djeluje, doduše skoro kod svih teoretičara mjerodavno bijaše, te znamo, da se to i kod mnogih obrtnih škola još tako tumači, pa s toga bilo bi vrieme, da se takovi nazori po napredku znanosti izprave. Na isti način, usljed iztraživanja Woltersa, o ponašanju morta prama ugljičnoj kiselini, opovrgnuto je mnienje von Fuchs-a, koji je pripisivao utvrdnuće morta nekom polukarbonatu vapna ($Ca\,CO_3\,Ca\,H_2\,O_2$); proti tomu govore i analize starinskih morta,

u kojih se je vapnikov hydrat podpunoma u vapnikov karbonat pretvorio.

Sadreni mort, rabi se kadkada, kod zidarije, nu najviše za dati zadnji namaz stienama. Sadreni mort pravimo ili umjesivanjem žežena sadrena brašna vodom, ili pododajuć istom običnog morta. Mnogo puta, sbog prištednje, pravi se sadreni mort miešanjem žežena sadrena brašna sa jednom trećinom do jedne polovine pjeska. Razumieva se, da takovi mort je znatno slabiji nego li onaj priredjen iz sadre i običnog morta. Rek bi, da su zidari za sadreni mort od starine znali, jer kako englez Wallace pripovieda, drevni Egipćani su već sadreni mort rabili, on je našao, da mort Cheopske-Piramide sadržaje 82·8% sadre. Gdje trebamo, da nam se brzo otvrdne kakva zidarska radnja, tu biva veoma umjetno, da običnom mortu pridodamo $^{2}/_{10}$ do $^{3}/_{10}$ žežene sadre.

Vodeni ili hydraulični mort. Ovi su većinom smjese raznih silikat-cementa, kao rimski i portlandski cement, i morta priredjenih sa santoriskom i porcelanskom zemljom.

Glede uzroka i načina, kako hydraulični morti u vodi otvrdnu, eno što dosada znamo. Čim hydraulična morta u vodu stavimo, on se pokrije koricom, nu isto doba voda poprimi lužasta svojstva, kašnje gubi taj mort sve to manje od svojih raztopivih sastojina, kao vapna, alkalija i kremikove kiseline, te malo po malo spaja se kemično, sve to više vodom i ugljičnom kiselinom, te postepeno otvrdne.

Usljed pokušaja, sto je Feichtinger na hydrauličnu mortu izveo, doznajemo, da jedan dio vode spaja se sa silikatom, a drugi sa vapnom, nu pošto upijanje te vode neide uzporedo, nego silikati prije se vodom spajaju, onda vapno — a razlika biva od 1—20 dana kašnje, — te s toga po vrsti morta, ovaj brže ili sporije podpuno u vodi otvrdne.

Većina stručnjaka tvrde, da hydraulični mort osušen, pa po drugi put vodom umješan, nepostane tvrdji od običnog zračnog morta.

Poglaviti uzrok otvrdnuća hydrauličnih morta po Fuchsu u obće leži u tom, što nastane kemično spojenje medju izlučenom kremikovom kiselinom i vapnikova hydrata usljed uticaja vode.

Čuveni Pettenhofer se tim takodjer slaže, nu nasuprot drži, da stepen otvrdnuća ovisi ne toliko od kolikoće, koliko od kemijske sastavine ilovače i spojnosti cementa; čim je materijal spojniji i gušći, tim ćemo tvrdjeg hydrauličnog morta dobivati.

S toga se dade posve sigurno prosuditi vrstnoća cementa ili hydrauličnog vapna, kada se opredieli kol ko kubična stopa ili metar uprašena materijala teži, čim više teži, tim je bolji.

Tako dakle, pri utvrdnuću hydrauličnih morta razlikujemo u obće tri slučaja: 1. Upijanje vode sa strane silikata, kremikove kiseline i živa vapna; 2. Kemično spojenje silikata i kremikove kiseline sa vapnikovim hydratom (gašeno vapno); 3. Prelog suvišna vapnikova hydrata u vapnikov karbonat.

Kroz prvi slučaj hydraulični mort se sgustne t. j. dobiva toliko spojnosti, da se u vodi više nerastroši; drugim slučajem dobiva čvrstoću i tvrdoću, koja odgovara kremikovoj kiselini ili silikatom iz kojih sastoji, a trećim slučajem utvrdnuće se sve to više usavršuje, do podpuna okamenovanja.

Razlika, koja bitno obstoji medju portlanskim cementom i ostalim hydrauličnim vapnom, uzrokom je, što strukovnjak Winkler dieli hydraulična vapna u dva razreda, naime:

I. U Ona, koja otvrdnu usljed spojenja vapnena hydrata sa silikatom: kao romanski cementi, puzzolane i cementi; II. u ona, koja otvrdnu usljed izlučenja vapnikova hydrata kao portland cement.

Tako dakle Winkler se glede rimskog cementa i puzzolane slaže sa Fuchsovom teorijom. Nu glede portlandskog cementa tumači otvrdnuće na posve protivan pojav.

Nu usljed svestranih i marljivih iztraživanja Feichtingera dokazano je, da i portlanski cement sadržaje slobodna vapna, te da se njegovo otvrdnuće takodjer osniva na kemičnom spajanju vapna sa kremikovom kiselinom i silikatom, koji još malo vapna imadu.

S toga naše gornje tumačenje imade do sada podpunu vriednost.

U riedkih slučajevih rabi se u praksi za priredjenje hydrauličnog morta, cementa bez silikala; kao n. pr. magnezijev cement, koji takodjer vodi odoli. Ovaj se cement pravi žeženjem magnesite ili dolomite, nu posliednu treba samo toliko ugrijati, da se u njoj nepojavi živo vapno, t. j. vapnikov karbonat dolomite treba da ostane nedirnut. Hydraulično svojstvo takovog morta osniva se na upijanju vode sa strane žive magnezije, koja tako prelazi u hydroksid.

Drugi vodeni mort, gdje neulaze silikati, jest Schottov selenit-mort. Taj se pravi iz živa mršava vapna, kojem smo prije gašenja pridodali sadre. Po Schottu rek bi, da vapno, usljed površne spojivosti, privlači sebi sadru; ali da taj fizikalni proces uzmogne uzsliediti, moramo vapno polahko vodom gasiti. Razumieva se, da hydraulični selenit-mort podpuno otvrdne tek kroz upliv ugljične kiseline.

Tim sam skoro dovršio ovu razpravu, pa ću samo nešto još nadovezati.

Naša domovina obiluje sa dobrimi vapnenci, pa s toga živo vapno, koje se u Hrvatskoj, Slavoniji i Dalmaciji fabricira, jest veoma dobro i moglo bi postati znatnim predmetom eksporta. Do sada imamo i u Banovini i u Dalmaciji nekoliko tvornica živa vapna, koje veoma racionalno rade, a od tih smo imali prilike, da na našoj jubilarnoj izložbi vidimo proizvode. Kako je industrija živa vapna uzko spojena sa onom cementa, tako te naše tvornice priredjuju i izvrstnih vrsti cementa, pa bi vrieme bilo, da prestanemo kupovati cement u inozemstvu.

Mi imamo n. pr. u Banovini tvornice cementa i vapna tvrdke: J. Grahora i sinovi u Zagrebu, te tvornicu cementa u Beočinu, a u Dalmaciji tvornicu cementa i vapna tvrdke: Gilardi i Betica u Spljetu, koje sve su u stanju, vrstnoćom svojih proizvoda, da proti inozemskom cementu konkuriraju. A za neke od ovih znamo, da i u inozemstvo cement prodaju.

S toga ovom prilikom nemogu dovoljno svima preporučivati, da se mi Hrvati jednom ovjestimo, te se primamo cieniti i podupirati domaća poduzeća.

Jedino razvijanjem industrije Englezka, Francezka i malena Belgija, postale su bogate i napredne, pa zašto naša domovina, koja svakako prednjači kulturom na Balkanu, nebi mogla razvijanjem svoje industrije obskrbljivati susjedne nam balkanske države? Samo više sloge i pouzdanja u vlastitu snagu, pa će se i naša industrija liepo razvijati.

O gojenju gomoljike ili jelen-gljive.

Piše *M. J. Dudan.*

Našim je šumarom dovoljno poznata *gomoljika* (Trüffel-tartuffi), ta najtečnija gljiva, koja osobito u hrastovih šumah Savoye (južna Franceska) uspieva, te se u trgovini skupo plaća.

Uvidivši pronicavi franceski gospodar, da se iz *gomoljike*, koja je nuzgredni proizvod šume, liep dohodak dobiva, nastojaše umjetno gojiti tu važnu gljivu i doista poslie 10-godišnjih pokušaja pođje im posve za rukom tu kulturu usavršiti na korist njihovog šumarstva.

Kad samo promislimo, da je Franceska god. 1873 producirala $1\frac{1}{4}$ milijuna *gomoljika* u vriednosti od 16 milijuna franaka, onda će nam biti posve jasno, od kolike bi vriednosti i po našu domovinu bilo, kad bi se jednom udomila i kod nas ta kultura.

Što se tiče uvjeta, pod kojimi najbolje *gomoljika* uspieva, treba znati, da u Franceskoj dan danas obuhvaća ta kultura srednje i južne krajeve republike, a središte gojenja jest srez *Vavueluse.* — Gomoljika uspieva u svih krajevih srednje Europe, te njezina geografična razprostranjenost biva ista sa onom *vinove loze.* S toga neima dvojbe, da se može u naših šumah Hrvatske i Slavonije gojiti, a sva je prilika, da će ta gljiva kod nas isto tako liepo uspievati kao u južnoj Franceskoj, pošto su klimatičke okolnosti skoro identične. — Buduć je ciena *gomoljiki* najmanje po gradovih naše monarkije 7—8 for. po kilogramu, jasno je, da svi posjednici šumâ lateći se ove kulture mogu znatno povećati dohodke, iz svojih dobara, bez da ulože veliku svotu u tu svrhu, kako ćemo eto doznati.

Usljed izkustva, stečena u Francezkoj, *prvi uvjet* da uspjeva umjetno gojenje *gomoljike* jest taj, da ta kultura mora svakako biti spojena ta nasadom *nove šume.* Što se vrsti *nove šume* tiče, rekao bi, da vrst stabala nije mjerodavna, nego glavno je to, da neprave stabla toliko sjene na zemljište, da ovo bude dosta *vlažno i toplo.*

Ipak gomoljika najbolje uspieva u šumah *hrastovih i bukovih,* nu takodjer i gdje rastu *crnogorice i lieśnjaci.* Obzirom pak na tlo treba da isto bude *propustno, duboko, vapnenasto-ilovasto,* na podnožju briega ili u ponikvah (dolovi), te može biti i nešto šljunkom pomiešano.

Kad smo prikladno tlo i položaj našli, onda treba prije svega zemljište plugom preorati 20—30 centimetra duboko i to prvi put u pramaljeće, drugi put u rujnu, pa onda u listopadu ili siečnju *sijati gomoljike.* — Za naše krajeve biti će svakako umjestnije sijanje mjeseca *listopada.* Da doznamo, jesu li gomolji za sijanje sposobni, dosta je, da ih bacimo u vodu, pa da one, koje potonu, za nasad biramo. Gomolji se sade ili siju u redove, odaljene 30—35 centimetara, a pojedini gomolji u razmaku od 20—35 centimetara, te duboko 6—8 centimetara; ako se je pako bojati *miševa,* onda ih treba još dublje posaditi, a zatim se sve zemljom zagrne.

Što se sadjenja nove šume tiče, treba žirke sijati u redove, koji stoje u razmaku od 3—6 metara, a u pojedine redove da stabla budu odaljena 1—3 metra Puno je probitačnije, ako se iz razsadnika mladi hrastići ili bukvići po gore spomenutom načinu sade.

Prostor dakle izmedju redova i pojedinih stabala obuhvaća *kulturu gomoljike.*

Svakako biti će umjestno, da se tlo za cieli nasad dovoljno pognoji i to rabeći 10.000 klg. stajskog djubra na hektar; ovo ćemo djubre prvim oranjem u zemlju podorati. Kod drugog oranja pak trebamo posipati na hektar tla 300 kg. *vapnikova superfosfata,* 350 kg. *sadre* i 200 kg. *pepelike* (Potasche), sve to prije pomiešano sa 4 strukom količinom suhe zemlje. Mladu šumu treba jedino plieviti, a tlo rahlo uzdržavati. Na taj način poslie 6—10 godina možemo računati na prvi *urod gomoljike.*

Pošto dakle prostor od 3–6 metara, koji nam izmedju redova stabala i izmedju stabala ostaje, nebi nosio kroz 6–10 godina nikakve koristi, to će briga svakoga racionalnog gospodara biti, da taj prostor izrabi sgodnom težatbom. Da se to bez uštrba gomoljika uzmogne izvesti, odmah upozorujemo naše šumare, da sade gomoljike svakako 7—8 centimetra duboko. U Franceskoj na tom prostoru siju *ječam, raž* ili *ljekaricu.* Pošto ječam i raž izsisaju ne samo pepelike i fosforne kiseline, nego u još većoj mjeri i dušika iz tla, to da se kroz to 6 godina tlo odviše neiztroši na štetu mlade šume i gomoljike, treba da izaberemo sgodnu težatbenu *obhodnju* (rotaciju). Takova zgodna obhodnja bila bi po našem sudu obzirom na naše klimatične okolnosti četvero- ili šestgodišnja i to:

Prve godine t. j. polovicom listopada najkašnje morali bi sijati *ozimnu raž.*

Druge godine pognojiti jeseni svaki hektar prostora sa: 100 kilogr. amonijeva sulfata, 150 klg. superfosfata, 100 klg. klg. pepelike i 200 klg. sadre, te sve do u rana proljeća mirovati. Ožujka mjeseca sijati *slovački* ili *Chevalier-ječam* t. j. ječam za pivovare.

Treće godine poslie žetve ječma prirediti tlo, te početkom listopada sijati *raž* i *djetelinu.*

Četvrte godine pognojiti jeseni djetelinu sa 150 kg. superfosfata, 100 klg. pepelike i 100 klg. sadre na hektar, a u pramaljeće sadriti djetelište sa 200 klg. sadre i posipati 100 klg. amonijeva klorida t. j. salmijaka na hektar.

Pete i šeste godine ostala bi još uviek *djetelina.* Tom četvero odnosno šestgodišnjom obhodnjom bi mi sa ono 10.000 klg. stajskog gnoja i kemijskih gnoj va, za koji bi cieli trošak iznosio 102 for. t. j. 26 for. na godinu i hektar, dobili prve godine najmanje 28 hl. raži, druge godine 30 hl. ječma, treće godine barem 25 hl. raži, četvrte godine 58—60 mt. centi suha djetelinog siena, a isto toliko pete i šeste godine, sve po hektar. Na taj način kad bi marljivo obradjivali te prazne prostorije, neima dvojbe, da bi se uloženi trud obilato izplatio.

Usljed pokušaja, izvedenih u Franceskoj, dodjoše do uvjerenja, da slabo gnojenje tla, gdje smo posadjli gomoljike, sa amonijevim kloridom t. j. salmijakom (Salmiak) izvanredno pomaže brzom razvijanju tih gljiva tako, da uz pomoć tog gnojiva već se četvrte godine dobiva urod od 60 klg. gomoljika po hektaru. Akoprem nekažu Francezi koliko salmijaka rabe na hektar, to poznavajuć dobro svojstva tog gnojiva možemo preporučiti, da se uzme onda, kada se nije rabilo kemijskih gnojiva, polak naše četverogodišnje obhodnje druge godine u listopadu 100 klg. salmijaka na svaki hektar, gdje se je rabilo kemijsko gnojivo, onda samo 20 klg. salmijaka na hektar, nu tog treba u proljeće sa 4strukom kolikoćom zemlje posipati. Treće godine opet, držale se gornje obhodnje ili ne treba uzeti barem 60 klg. salmijaka na hektar i posipavati ga na poznat način (t. j. uviek sa 4strukom količinom zemlje pomiešano) u proljeće n. p. polovicom mjeseca ožujka do 15 travnja. Četvrte godine trebati će takodjer 50—60 klg. salmijaka po hektar, kojeg ćemo opet u proljeće kao treće godine tlu dati.

Da ovog *salmijaka* uzmognemo uspješno samo za gomoljike rabiti, treba dobro promatrati druge i treće godine kako *ječam* i *raž* uspievaju. Pri tom promatranju ćemo bez dvojbe nabasati na njeke okruglaste plohe zemljišta, gdje će ječam i raž slabo uspievati, a te plohe nam sigurno pokazuju, da se tu gomoljike dobro razvijaju; s toga pri gnojenju sa salmijakom ćemo ga i a takove prostore najviše posipavati. Trošak, kojeg ćemo uložiti na salmijak, iznašati će držeći se naše obhodnje kakovih 30 f. ukupno na hektar, što nečini više, nego 10 f. na godinu, a medjutim smo sigurni, da ćemo četvrte godine dobiti barem 60 klg. gomoljika na hektar, te će tako taj urod predstavljati po 7 frt. za 1 klg. svotu od 420 frt. po hektar ili po našem računu cielokupni trošak za gnojenje i râd kroz sve četiri godine.

Na taj način mi smo kroz tri do četiri godine iz naše mlade šume uživali dohodak od *raži*, *ječma* i *djeteline* bez ikakvog troška, te počamši od pete možemo računati na čist dohodak *gomoljika*. Dakle već pete godine možemo računati na urod od kakovih 100 klg. *gomoljika* na hektar t. j. na dohodak od 700 frt. na godinu.

Da pak uzmognemo povisiti rodovitost tih *gljiva* i uzdržati je na istoj visini kroz 15 - 20 godina, bit će nuždno svake godine pognojiti gomoljike sa 20—25 klg. salmijaka na hektar, a svake treće godine sa 150 klg. superfosfata, 150 klg. pepelike (Potasche) i 300 klg. *sadre* sve na hektar. Salmijak ćemo rabiti u pramaljeće, dočim ostala gnojiva u jeseni.

To ćemo gnojenje obavljati kroz prvih 16 godina t. j. sve dotle, dokle nam se šuma bude prilično ojačala; kašnje toga netrebamo, jer će crnica (humus), koja je nastala, pružati gljivam dosta hrane; nu da crnica uzmogne sigurnije djelovati, mi ćemo sve zemljište, gdje gomoljike narastu, svake treće godine sa 500 klg. živog vapna na hektar vapniti.

Jedan put tako nasadjene gomoljike trajati će nam dotle, dok šumu ne posiečemo, a možemo sjegurnošću računati, da će od 10 godina unapred srednji urod dati barem 180 klg. po hektar gomoljika, koje ćemo unovčiti po najmanje 6 frt. na kilogram, što iznosi brutto dohodak od 1080 frt. Da pak polučimo taj prirod, moramo svakako šumu racionalno njegovati, naime tlo svake godine barem jedan put pomno kopati, da neozledimo gomoljike, a da sve suho lišće u zemlju zakopamo; to ćemo izvesti, ako vrieme dopušta, prosincem, inače ožujkom, kad je nestalo sniega. Gdje su zime oštre, tu ćemo zakapanje suhog lišća obaviti proljećem najkašnje do polovine travnja. S druge strane moramo se pobrinuti, da sav korov iz tla odstranimo, pošto ovo tlo tako hraniva počela iz zemlje oduzimlje kao i *gomoljika*, jer gdje dva jaganjca sisaju ovcu, brzo nestane mlieka. S toga ćemo zubačom dva do tri puta na godinu iščupati sve korenje i zemljom ga zagrnuti, da iz njega crnica (humus) postane. Uzprkos tog godišnjeg troška, koji stavimo da sa kemičnim gnojenjem iznosi počamši od pete god ne kakovih 120 frt. na godinu i hektar, dobivamo prvih 6 godina čisti dohodak od 560 frt., a kašnje od 800 frt. najmanje na godinu po hektaru.

Ovi brojevi odviše jasno dokazuju, da će umjetno gojenje *gomoljike* liepi dohodak donieti posjednikom šumâ. Kod nas u Hrvatskoj i Slavoniji bilo privatnici, bilo občine i državni erar svake godine dižu novih nasada mlade šume, s toga mi svim našim šumarom najtoplije preporučamo, da se odmah počmu baviti umjetnim gojenjem *gomoljike*, te najdragocienije gljive, jer nema sumnje, da kako u srednjoj i južnoj Franceskoj ta kultura uspieva, morati će i kod nas na prikladnih mjestih takodjer liepo uspievati. Što se tiče razprodavanja *gljive gomoljike*, budući dosada jedina Franceska obskrbljuje cieli sviet tom gljivom, jasno je, da ma i kako narasla naša produkcija, naći će uviek kupaca, pa ako i bude pala joj ciena od 8 frt. na 6 ili 5 frt. po kilogramu, svakako će se uloženi trud liepo izplatiti.

Ako samo promislimo, da šumski posjed kr. *državnog erara* u Hrvatskoj i Slavoniji zaprema 544.251 jut. šume, medju kojima imade 108.695 *hrastovih*, a 357.994 *bukovih* i inih bjelogorica, očevidno je, da se na takovom ogromnom kompleksu svake godine mnogo jutara novih šumâ sadi i da će se sigurno prikladnog zemljišta za gojenje *gomoljike* naći. Još veći šumski posjed od kr. državnog erara imadu krajiške imovne občine naime ukupno 754.922 jut., s toga se i kod tih občina svake godine novi nasadi izvadjaju, te smo posve uvjereni, da bi gojenje *gomoljike* skoro u svih tih občina moglo uspievati, navlastito pak ondje, gdje se vinogradi u blizini šumâ obradjuju.

Kako rekosmo, najviše sigurnosti za dobar uspjeh *gomoljike* imademo ondje, gdje vinova loza podpuno dozrieva, a svakako prednost imadu mlade hrastove i bukove šume, a zatim crnogorice i lješnjaci. Gdje jur obstoje 4 do 5 godišnje mlade šume hrastove i bukove, bilo bi vriedno, da se pokuša na prostoru izmedju stabala po gori opisanom načinu prirediti tlo i saditi *gomoljiku* i to na malo, jer je velika vjerojatnost, da bi tu ta gljiva mogla uspievati, a kad bi to uspjelo, bilo bi od velike važnosti za mlade šume.

Nu obzirom na blago podnebje trebalo bi svakako, da se u one ponikve krasa u našem Primorju i Dalmaciji, gdje ima dosta dubokog tla, kao što smo to sami vidili nazad mnogo godina na planini Biokova nad Makarskom (Dalmacija), gdje rastu bukve, kao takodjer i kod novih nasadâ crnogorice u tih krajevih, da se pokuša gojenjem *gomoljike*, jer bi se takovom kulturom u velike pomoglo pošumljivanju krasa, budući bi doteklo liepih svota u tu svrhu.

Medjutim stavljamo na dušu svim šumarom gojenje *gomoljike*, a u budućemu broju i do potrebe osvrnuti ćemo se još na koju potankost; te smo — u koliko nam slabe sile dopuštaju — osobito glede kemijskih gnojiva pripravni svakomu dati najtočnija razjasnenja.

Kako da uništimo puževe vrtovih?

Više godišnje izkustvo je pokazalo, da suho, gaseno vapno jest najbolje i najsigurnije sredstvo proti puževim. U tu svrhu treba kupiti živog vapna u komadim, te pa ga poljevati vodom dok se gromade u prah pretvore. Takovim ugasenim vapnom valja u večer sve lije na kojim se pužici pojavljuju, posipavati. Dojdućeg dana će se samo po koji puž pojaviti, jer su ostali paginuli. Gdje imade odveć mnogo puževa tu valja svako 5 dana iznovice lije pasipavati gasenim vapnom. Što se količe gasena vapna tiče, dosta je za svaku 100 četvornih metara 8 do 12 klg., i to se rabi dva puta, u premaljeće i jeseni na pram množini puževa. Još bolje od gasenog vapna djeluje živo vapno u prahu, ali bi ono moglo popužiti lišće povrća, pa je rabiti ga oprezno. Živo vapno smije se samo za posve suha vremena posipavati, pazeć pri tom da samo puževe i zemlju posipljemo, a što god moguće manje lišće od povrtlina. Za svako 100 četvornih metara površine hoće se 4 do 6 klg. živoga vapna.

M. J. D.

Crvac-uš zloljesine (Oleandev).

Priredi se kašica iz ilovaste zemlje ili ilovače u prilično širokoj ali plitkoj posude i ako to nije moguće onda se izkopa š roka ali plitka jama toliko velika da možemo polovinu krošnje oleanda u nju zamočiti. Sad nagnemo dakle stabalce orizontalno i vrtimo krošnjom tako, da sve lišće i sve grane ostanu zamazane ilovastom kašicom. Kad se je ilovasta kašica posve osušila onda (držeći stabalce uvjek položeno) opere se prašina vodom. Na ovaj način ostrani se crvas-uš i sva ostala zamad. Sredstvo ovo je prokušano te možemo svakomu toplo preporučiti.

M. J. D.

Kako osloboditi se muhâ.

Ovih je dana bio o tom razgovor u jednoj gospodarskoj podružnici te je tu jedan član pročitao ovaj članćić iz novina.

U glavnoj skupštini gospodarskoga družtva departement Haute-Marne u Francezkoj ustanovili su nagradu onomu, koji nadje najbolje sredstvo, da se oslobodi štala muhâ.

Usljed te ustanove javio se g. Pagès te je preporučio ovaj način, koji je kasnije objelodanjen u izvještajih družtva.

Natrga se zelena orahova lišća te se kuha u toliko vode, da bude ova sva od lišća crna; koliko crnija, toliko jača. Dokle jošte nije ohladjela ova židčina uspe se na svaki lonac (od kojih 5 litara) po malena čaša lovorova ulja te se to dobro pomieša i kad ohladi, škrope se pomoću malene sirkove metlice židčinom životinje, predmeti, koje hoćemo, da sačuvamo od muhâ.

Jošte je bolje, da se njom gotovo umije životinji vrat, trbuh, uha, gubica, čuvajuć oči, jer je židčina od lovorova ulja jedka.

Ovako umivanje valja ponoviti svaki put, kad ima životinja da izadje na rad te djeluje osam do deset sati, a tad valja iznovice liek upotriebiti. Tko nema lovorova ulja, može istu svrhu postići, ako uz orahovo lišće kuha u vodi lovorovo lišće i to jednaku množinu.

Ovaj će liek tjerati muhe i sa jasala i lojtsa, ako se njim operu.

Nu tko hoće da se rieši muha, ima nastojati, da utamani njihove ličinke, a to će postići, ako gnojište i smetište blizu štale pospe chlorovim vapnom.

Ovomu dodajemo, da će iz štale marljiv kočijaš lako otjerati muhe, ako ju drži što tamniju te samo po koji put otvori vrata ili prozor. Sve će muhe navaliti, da što prije izlete iz tmine.

— SVAŠTICE —

Proti ubodu pčela. Da se očuvamo proti ubodu pčela, treba oko njih raditi, kada je za to najsgodnije doba. Proljećem, ako je vani paše, najbolje je raditi od 10 ure prije podne do 5 ure poslije podne, jer je u to vrijeme najviše pčela radilica na paši. Čim je manje pčela u pčelcu, tim je laglje raditi oko njih, a i ne bude se toliko, niti su razdražljive. Kad nastanu vrući dani, ili kad nema nikakove paše, radi oko pčela u zoru ili pred večer; za velike bo žege znadu se pčele tako razdražiti, da navale kadkada na malo bojazljivoga pčelara, kao bijesne.

Proti opadanju voća. Da nam oveće vrsti voća, koje se obično uzgaja na patuljcima, od velike težine ne opadne, dobro je, da se na štap koso pribije mala daščica, te da se plod tom daščicom podboči. Na taj način razvije se plod mnogo bolje. Isto tako se slabe i rodne grančice mogu privezati za jače, da se ne polome.

Spremanje kupusa (zelja) za zimu. Zelje se može spremiti za zimu na dva načina: ili se izriba i ukiseli, ili se glavice svježe ostave. Ako se hoće glavice svježe čuvati preko zime, te se postave na daske i slamu tako, da se glava glave ne dotiče. Prije pako nego li se takovo zelje stavi u pivnicu, treba ga očistiti od trula i uvehla lišća, te korijen tako odrezati, da ga ipak nešto malo na svakoj glavi ostane. Zelje, kao i ostalo povrće, treba više puta pregledati i čistiti. Ako se kupus u veliko hoće preko zime spraviti, najbolje je onda, da se čuva u jarcima, koji se izkopaju do 50 cm. široki i tako isto duboki. Kada je vrijeme lijepo, izvade se glave sa korijenom iz zemlje, kojim se privežu o letve ili trklje tako, da se glava glave ne dotiče. Prije nego se tako polože u jarak, pokrije mu se dno šibljem, da glave ne dodju na zemlju, nego da vise u jami. Jama se pokrije najprije slamom, a onda busenjem tako, da trava dodje ozdol, i sve se to onda pokrije zemljom u obliku krova, da kišnica može odtjecati. Kada se kupus vadi iz jarka, otvori se ovaj s jednoga kraja, te se poslije opet dobro zatvori. Isto tako može se preko zime sačuvati i zimski kelj.

Pivnice za povrće preko zime. Povrće se najbolje preko zime čuva u pivnicama, a ove su najbolje, ako su suhe, posvodjene i ako se u njima ne mrzne; u mokrim spremama povrće preko zime sagnjije i propadne. Pivnica se mora više puta prozračiti, osobito ako se pojavi plijesan na povrću. Zrači se uvjek, kada je lijepo vrijeme i kada se ne smrzava. Da ostane što toplijom, zatrpaju se prozori slamom; a ako je hladna, upotriebi se mjesto slame konjski ili govedski gnoj. Temperatura u pivnici ne smije biti manja od 2° R., a niti veća od 7° R. U jesen se načine u njoj od zemlje, koja nije premokra i koja je pomiješana pijeskom, do 30 cm. visoke gredice, gdje se posadi povrće, a ovo se mora vaditi iz zemlje za suha vremena, a pri tom paziti, da mu se ne ozlijedi glava, srce ili korijen, jer takovo kašnje gnjije. Gnjilo lišće i korijenje treba čistiti. U pivnici se čuva: kelj kasni, koraba kasna modra, rotkva, hren, cikla, celer, peršun, španjac, pastrnjak, štrbka, kupus i dr.

Proti krticama. Krtica je u vrtu vrlo koristna životinja, ali ruje zemlju, škodi najviše u klilima. Odatle ju možemo odstraniti, ako ju ulovimo, ili ako u klila na 20 cm. duboko stavimo katranom namočenu nit, od koje bježe, jer ne mogu trpiti katranova mirisa.

U ZADRU, 1893. BRZOTISKOM NARODNOGA LISTA.

PRILOG BROJU 9

Gospodarskoga Poučnika

kao nadoknada za broj 22 od 1892.

Važnost šumâ sa zdravstvenog (hygijenskog) gledišta.

Piše *Milan Obradović-Ličanin.*

Mnogo se je već pisalo i govorilo o važnosti šume sa zdravstvenog gledišta, odnosno o njezinu djelovanju na zdravstveno stanje čovječje, ali još postoje u ovom pitanju razni nazori, dapače i neistinitosti. Današnji dan, gdje se već toliko stara i radi na poboljšanju zdravstvenog stanja čovječjeg, zaista je dužnost znanosti, da na temelju eksaktnih iztraživanja čim više radi o tom, da se ovo vrlo važno pitanje razjasni.

U posliednje vrieme razbistrio je ponješto ovo pitanje čuveni hygijeničar prof. D.r *Ebermayer* temeljitimi i istinitimi tvrdnjami i dokazi.

Svaki znade, da dulji boravak u polju, šumi, kod mora ili u blizini većih šumâ zdravlju čovječjem mnogo bolje prija, nego stanovanje u nečistom, dima i prašine punom uzduhu jako napučenih gradova. Današnji dan traže rekonvalescenti i različiti bolestnici još više takova klimatski zdrava mjesta na brdih, na moru i na jezerih, nego što su to prije tražili.

Osim obćih zdravstvenih koristi, koje nam takova mjesta davaju, djeluje šuma u stanovitih prilikah i specifično. Tako smo često čuli, da se salubrität sumpornih i barovitih predjela mnogo poboljša podizanjem i dobrim njegovanjem šumâ; isto smo se tako opetovano osvjedočili, da su kako u Europi tako i u Indiji velike šume većim dielom njeki uztuk proti širenju kolere i da mjesta u šumah ili u njihovoj blizini niesu često od kolere ni okužena bila. Dâ, ima dosta primjera, da je ošumljenja mjesta, u kojih nije nikad kolere bilo, najednoć napala kolera, čim su šume okrčene bile. Sličnih primjera imali smo iz južnih prediela saveznih amerikanskih država u pogledu groznice.

Šuma je dakle zdravstveni faktor, pa ako i ne treba da njezinu važnost u tom pogledu suviše precienjujemo, nesmijemo ju u stanovitih prilikah ni da omalovažujemo, jer su već od vajkada mnogi svjetski liečnici preporučivali podizanje i gojenje šumâ u svrhu, da nas od raznih neprilika čuvaju i brane.

O uzroku ljekovitog djelovanja šume na čovječji organizam tumačilo se je na razni način i sa različitih gledišta. Jedni nalaze ovaj uticaj ponajviše u obrani drveća proti sunčanoj žegi; drugi pripisuju šumi kemičko djelovanje na čišćenje uzduha; treći opet nalaze taj uzrok u množini kisika i ozona u šumskom uzduhu, a njeki opet misle, da nas šuma čuva od štetnih vjetrova i da se uslied ogromne količine lišća uzduh mehanično čisti, te da poput filtra pridrži razne bolestne razdjeljive gljivice (Spaltpilze); drugi opet nalaze uzrok specifičnog djelovanja uzduha u uticaju drveća na vlažnost zemlje i na stanje vode u zemlji.

Ova mnoga i različita mnienja dolaze odtud, što niesu još do sad učinjeni eksaktni pokusi sa šumskim uzduhom i sa šumskim tlom, koji bi nam dali potrebite podatke za znanstvene dokaze o sanitarnoj važnosti šume.

Mnoge obširne radnje o sastavu šumskog uzduha i o karakterističnih svojstvih šum. tla, koje su u posljednjem deceniju objelodanjene, dosta izpunjuju ovu prazninu, te su dovoljne, da osnuju sigurni temelj, na kojemu će se u buduće dalje raditi.

Na temelju ovih iztraživanja nedvojbeno je, da se sanitarno djelovanje šume svâdja djelomice na samo stanje šume, a djelomice na izvjestna karakteristična svojstva šumskog tla.

I. Upliv šumskog uzduha na zdravlje.

Do sad se je tvrdilo, da dobrotvorno i kriepko djelovanje šumskog uzduha dolazi od njegovog balsamatičko-aromatičkog vonja, a ponajviše o znatnoj količini kisika, te o manjoj množini ugljične kiseline. U obće se je mislilo, da kroz krošnje drveća, osobito na vedrom i sunčanom danu prolazi uzduh, koji je na kisiku bogatiji, a siromašniji na ugljičnoj kiselini, nego onaj uzduh gdje neima šumâ. Sam pokojni D.r prof. *Bock* u Lipskom, u svomu čuvenomu djelcu: „*Volksgesundheitslehre*" preporučuje bolestnikom „*da često udišu svježi šumski uzduh, koji je najzdraviji, jer zeleni djelovi bilina na sunčanom svjetlu udišu ugljičnu kiselinu, a izdišu kisik*".

U šumi sbivaju se i razni drugi procesi, koji djeluju na sastav uzduha. Tako je n. pr. dokazano, da sve biline dišu počam od svojega kljanja, pak sve do svoje smrti t. j. da udišu kako danju, tako i noću njeku količinu kisika iz uzduha, dočim jedan dio proizvedenih ugljičnih hydrata izgori, te izdišu jednaki objam ugljične kiseline, a to je onaj proces, koji na sastav uzduha djeluje protiva gornjoj asimilaciji.

Prema tomu treba da ima uzduh izmedju krošanja drveća po danu više kisika, a manje ugljične kiseline, dočim u noći manje kisika, a više ugljične kiseline, nego što to ima uzduh izvan šume. Onaj šumski uzduh, koji se nalazi izmedju tla i krošanja drveća, gubi neprestano kisik, imenito u toplije doba godine i to pretvaranjem i gnjijenjem vlažne krovine, od lišća i humusa, ali za to prima jednaki objam ugljične kiseline. Taj uzduh razlikuje se dakle od ovoga uzduha, koji je medju krošnjami drveća, time, što ima manju količinu ugljične kiseline.

U velike se promieni šumski uzduh transpiracijom mnogobrojnog lišća, koje upija veliku množinu vodene pare. Bukva proizvadja ovakovim upijanjem po Hohnelovom navodu na dan 60 litara vode, te 115 godina stari bukvik izparuje za vrieme svoga listanja na dan po prilici 26.000 litara vode. Kad bi se ta vodena para viditi mogla, morao bi se iznad svake šume podizati ogroman oblak.

Sva ova karakteristična svojstva šumskog uzduha mogla bi se lako dokazati kemičkimi pokusi onda, kad bi uzduh na jednom mjestu mirno stajao i kad ne bi stajao u svezi sa ostalim zračištem. Pa i onda kad u šumi velika tišina zavlada, ipak mienja uzduh polako svoje mjesto usled zakona difuzije

Ova kretanja difuzije bivaju tim češće, čim su veće promjene u temperaturi šumskog uzduha i uzduha izvan šume. Promjena uzdušne tvari nastaje vrlo brzo uslied vjetrova, koji promahuju kroz krošnje drveća u šumi, a to biva tim lakše, čim je rjedka i progaljenija porastlina. Ali u gustih porastlinah (gušćari) mješa se šumski sa vanjskim uzduhom tako brzo, da unatoč mnogih pokusnih analiza nije bilo moguće konstatovati pravu razliku izmedju šumskog i izmedju vanjskog uzduha. *Usljed ove velike „tvornice kisika", kako bi šumu morali nazvati, neprima čovjek ni više kisika, niti manje ugljične kiseline za disanje, nego što dobiva u prostranih nešumovitih predjelih.*

Većina ljudi ima pretjerane pojmove o produkciji kisika u šumah. U *Ebermayerovoj „Physiologische Chemie der Pflanzen"* dokazano je da jedan hektar šume kod srednje produkcije za vrieme vegetacije (za 5 mjeseci) upije 6.000 kubič. metara, dakle popriečno svaki dan 40 kubič. metara ugljične kiseline iz zračištnog uzduha, ali za to vraća ista šuma isto toliki objam kisika zračištu. Pa što je napokon 40 kub. mtr. kisika napram cjelokupnoj količini uzduha u šumi, ako je šuma n. pr. samo 1 ha. velika i 20 metara visoka! Takova jedna šuma ima sama već 200.000 kubič. metara uzduha, koji još nije ni od vanjskog zračišta, nego se difuzijom i vjetrovi neprestano mienja.

U brošuri „*Die Beschaffenheit der Waldluft*" naći ćemo dokazano, da jedan odrasao čovjek udisanjem za godinu dana potroši kisika toliko, koliko ga 3 ara šume proizvadja, te da jedna obitelj od 4 osobe upotriebi za disanje, kuhanje i ogriev toliko kisika, koliko ga proizvede 1 hektar šume u jednoj godini za vrieme vegetacije. Odtud sliedi, da se sa jednim hektarom šume popravljeni i očišćeni uzduh izravna, t. j. opet vrati se u prvo stanje.

Ali ne samo čovjek, nego i svaka ptica u šumi djeluje na poboljšanje šumskog uzduha t. j. na umnažanje ugljične kiseline i na umanjivanje kisika. Stado od 100 ovaca udiše mnogo više kisika i izdiše mnogo više ugljične kiseline, nego što će 1 hektar šume u istom vremenu kisika i ugljične kiseline izdati. Prema tomu može veće stado jače pokvariti zrak nego što ga može povratiti 1 hektar šume.

Po gore rečenom ne mogu dakle niti manje šume, niti pošumljena mjesta, bašće i livade usred većih i napučenih gradova nikakav upliv imati na kemičko poboljšanje uzduha, ali naprotiv doprinašaju šume vrlo mnogo na sanitarno poboljšanje tla.

Prema tomu vrlo je krivo misliti, da šum. uzduh djeluje vrlo povoljno na zdravlje čovječje svojom velikom količinom kisika. Zdravstvena važnost njegova ima se tražiti u posve drugih karakterističnih svojstvih.

Kao što se uzduh na jezerih i planinah, tako se i šumski uzduh odlikuje svojom velikom čistoćom. On neima škodljivih plinova i parâ, kakovih ima u gradovih i u tvornica kod gnjileuja životinjskih odpadaka, kod nečistog tla itd. Taj šum. uzduh nije nečist od dima, čadje, sumporne kiseline itd., kao što je onaj u gradovih, koji se zasmradi iz hiljadu dimnjaka. Šumski uzduh nema prašine, koju moraju gradski stanovnici trpiti i udisati i tako svoje zdravlje narušiti. Osim toga neima šumski uzduh toliko bakterija, koliko gradski uzduh, te je i u tom pogledu sličau onomu uzduhu na jezerih i planinah.

Po *Miquelovih* petgodišnjih opažanji (1881 - 1885) u Parizu razabire se, da uzduh usred Pariza sadržaje po kubič. metru poprieČno 3.910 bakterija, a uzduh u perivoju „Montsouris" poprieČno samo 455 bakterija, onda nedvojbeno ima još manje pravi šumski uzduh, a to tvrdi i *Ebermayer* na temelju mnogih iztraživanja. Pošto je kod zdravstvenog prosudjivanja uzduha, tla i vode ne samo *broj* bakterija mjerodavan, nego i vrsti bakterija, to se moraju kod takovih iztraživanja i ove posliednje u obzir uzeti, pošto se zdravlje samo onda narušava, ako ima u izvjestnoj količini u uzduhu, u vodi ili u tlu, osim neškodljivih i parazitičnih još i pathogenih bakterijâ.

Mi ne smijemo da tražimo zdravstvenu važnost šumskog uzduha samo u njegovom čistom sastavu, nego se ta važnost osniva i na posebnih klimatskih odnošajih. Množina drveća sa svojom gustom i sklopljenom krošnjom zaustavlja prema većoj ili manjoj gustoći porastline direktne sunčane zrake i osjenjuje tlo, dočim u isto vrieme oduzima lišće veliki dio dovedene topline za asimilaciju i transpiraciju. Uslied toga čuva nas šuma po danu od sunčane žege i drži uzduh i tlo u ljetu hladno svježe. Preko noći umanji se gubitak topline u krošnjah drveća izparivanjem, uslied čega su i uzduh i tlo sačuvani od prevelike ohlade. Prema tomu stoji u uzkom savezu zdravstveno važna činjenica, da su u šumskom uzduhu osobito ljeti mnogo manje dnevne promjene u temperaturi (Extremen) i da je uzduh uslied njegove manje temperature relativno vlažniji, nego susjedni uzduh na prostom polju.

Ovo klimatsko svojstvo šum. uzduha pokazuje se u tim većoj mjeri, čim su topliji dani i godine i čim je gušće drveće ili drugimi rieči, čim je veći sklop u šumi. Tako su n. pr. proredjene borove šume u ravnicah mnogo toplije i suhlje, nego guste, vlažne i hladne maglovite omorikove šume u visokih planinskih predjelih.

Vrlo je važna sa zdravstvenog gledišta i

ta činjenica, da uzduh tik iznad krošanja drveća i na okrajcih šume ima više ozona, nego usred šume, gdje jedan dio ozona upije krovina tla, koja se sastoji od trulih bilinskih ostanaka.

Ako ozon kao sastavni dio uzduha i neima veliku zdravstvenu važnost, kao što se je to prije mislilo i ako taj sastavni dio uzduha ne stoji u nikakovoj svezi sa epidemijom, onda je nedvojbeno, da ozon mnogo doprinosi na čišćenje uzduha, pošto je u stanju, svojim jako okisujućim svojstvom da uništi i neškodljivim učini smrdljive i donjekle štetne plinove, koji postaju truhlenjem životinjskih i raztvaranjem bilinskih tvari u sumporastih vodah. S toga veće količine ozona nalazimo na mjestih, koja se odlikuju čistim uzduhom, kao u blizini šume, u planini, nad morem i na morskih obalah, na jezerih, u pustinji, u blizini vodopada itd. Ozona pako neima ili je samo u maloj količini u nečistom uzduhu u gradovih, u pokvarenom uzduhu u sobi, u blizini djubrišta, zahodih i u vrlo maglovitom uzduhu, gdje se iztroši okisivanjem organskih tvari. Vlažni jugo-zapadni i zapadni vjetrovi, koji preko mora k nama dolaze, donose nam množinu ozona, dočim suhi poljski vjetrovi i prašina umanjuju njegovu množinu.

U novije vrieme pisalo je o ozonu više uvaženih ljudi, koji na temelju dubokih opažanja pripisuju ozonu uzduha izvjestni uticaj na čovječju prirodu. Po prof. *Binzu* uspavljuje uzduh, ako ima ozona; dr. *Eyselein* na temelju dugogodišnjih opažanja tvrdi, da uzduh sa srednjom količinom ozona djeluje vrlo povoljno na kroničke živčane bolesti.

Ovo se tumači naročito tim, što se bolestnici na živcih u šumskih i planinskih predjelih, kao i na jezerih često vrlo dobro oporave.

Na ova dragocjena svojstva šumskog uzduha nadovezuju se još i ova, da šume sa svojim mnogobrojnim drvećem oslabe micanje uzduha i brane nas proti vjetrovom, a naročito proti sjevernim oštrim i suhim olujam, koje pospješuju lako razprostirajuće se bolesti.

Ako se sad uzme, da šume brane i bližu okolinu i da ma i u manjoj mjeri prenašaju karakteristične osebine šum. uzduha na obližnja mjesta, onda je lako pojmljivo, zašto se za kupališta odabiraju obično ona mjesta, koja su u blizini šumâ i to po mogućnosti na južnih ili jugo-zapadnih obroncih visoko iznad dolinâ i korita riekâ.

Ponajbliže šumskom uzduhu u tom pogledu stoji uzduh na jezerih. Ovaj se isto tako odlikuje velikom čistoćom, obilnošću na ozonu, većom relativnom vlagom, podjednakom toplinom i hladnoćom u ljetu. Od šumskog uzduha razlikuje se u glavnom samo većom absolutnom vlagom, manjom količinom soli i jačimi vjetrovi. Većinom podpomažu i unapredjuju i jezerska kupališta djelovanje uzduha na jezerih.

Šumi i moru mora da se prizna konačno i dosta povoljni psihični uticaj na čovjeka. Tko je osobno izkusio kako djeluje na srce i razpoloženje čovječje u šumi ono gorostasno drveće sa stostrukim prelievanjem divna zelenila, sa izmješanimi promjenami izmedju svjetla i hladovine, sa svojom samoćom i tišinom; taj će moći brzo da pojmi, zašto su ljudi, kojim se je mozak mutiti počeo, često u šumskoj samoći i tišini lieka našli i ozdravili.

Kao što rekosmo sanitarna je važnost šumskog uzduha znanstveno posve dokazana. Ako se i neudisava čisti uzduh nikad direktno kao liek, već samo služi kao pomoćno sredstvo, to se ipak može lako da izmjeri njegova vriednost za zdravstveno stanje, kad se zna, da odrasao čovjek disanjem pluća za 24 sata udiše oko 9.000 litara uzduha odnosno 1.800 litara kisika. Po noći (za vrieme spavanja) udiše čovjek skoro još jedanput toliko kisika, koliko po danu u svrhu, da tim primi dovoljno materjala za raztvaranje u tjelu postalih škodljivih čestica i da zadobije novu snagu za dojdući radni dan.

Već i vrlo male količine škodljivih substancija mogu dužim prebivanjem u nečistom uzduhu zdravlju škoditi, pošto se djelovanje ovih tvari od dana na dan disanjem povećava.

Neima dvojbe, da je za očuvanje zdravlja koristno umjereno kretanje u dobrom čistom uzduhu za razvoj mladog tiela, za hitriju promjenu tvari, za jačanje mišića i cielog organizma isto tako, kao što je koristna odgovarajuća dobra hrana, čista zdrava voda i vidan suh stan. Da na plućih bolnim bolestnikom u južnih zemljah ili na visokih planinah uzduh dobro čini, ima se zahvaliti ponajviše čistom uzduhu, onda odgovarajućoj hrani, tjelesnom sistematičnom kretanju i duševnoj mirnoći bolestnika. Bolnice za prsobolne mogu biti samo ondje, gdje ima čista i zdrava uzduha, a ponajviše preporučuju se za takove bolnice šumoviti i suhi predjeli, u kojima neima niti prašine, niti kakvih bacila u uzduhu.

Da si u noći i po danu što više čista uzduha pribavimo, ulazi sve više i više u običaj spavanje kod otvorenih prozora. U novije vrieme grade se sve više u tu svrhu u većih uredjenih bolnicah u Njemačkoj u šumi ili na okrajku iste za stanovanje i spavanje tako zvane *otvorene kuće* (Lufthäuser), a to je svakako velika blagodat za bolestnike na živcih, na prsih i za malokrvne.

Sanitarna pako važnost šume ne smije da se traži samo u do sad rečenih svojstvih *šumskog uzduha*, nego se ona proteže i na *šumsko tlo* (šumište), koje zajedničkim životom drveća zadobije izvjestna karakteristična svojstva, a ovim svojstvom treba dati veliku važnost sa zdravstvenoga gledišta.

II. Zdravstvena važnost šumskog tla.

Pettenkofer ovim marljivim i dugogodišnjim opažanjem i izkustvi o mjestimičnoj i povremenoj koleri i o t. zv. trbušnom tifusu (Unterleibstyphus) pronašlo se je, da kod postanka i razširenja ovih i drugih epidemija lokalni sastav tla u toliko važnu ulogu igra, što se ljudskim saobraćajem iz inficiranih mjesta razširene bolestne klice (stanovite vrsti bakterija) u povoljnih zemljištnih i meteoroloških prilikah u najkraćem vremenu u znatnih množinah tako razvijaju i razšire, da kad se najgornji sloj tla osuši, odnese jih vjetar sa prašinom, te tako dospiju u zračištni uzduh, a udisanjem u tjelo i tim proizvadjaju nove bolesti i epidemije. Ako tlo nije povoljno za razvoj i umnoženje specifičnih podsticaja bolesti, onda ostanu nedotaknuta takova mjesta ili okružja od spomenutih infekcionih bolesti i mi kažemo, da su *immuni* ili *siechfrei* t. j. da su *peljohavi*.

Pošto su hranivi i životni uslovi ovih najmanjih organizama izvan čovječjeg tiela već dostatno pronadjeni odnosno bar u glavnom ti uslovi poznati, pod kojima se te bolestne miasme razvijaju i šire u tlu, s toga ćemo sad i šumsko tlo izpitati, te ustanoviti, da li ono zahtjevom pathogenih bakterija više ili manje udovoljava. D.r *Ebermayerova* obširna iztraživanja šumskog tla u posliednje vrieme pružaju za dokaz toga dovoljno materijala.

Kao što niti veće porastline neće da uspjevaju na svakom tlu, tako isto ni najmanji živući stvorovi bilinskog svieta raznih razdjeljivih gljivica za njihov normalni i kriepki razvoj netrebaju izvjestnih hranivih tvari i fizikalnih uslova, kakovih se nemože naći u dovoljnoj množini u svakoj vrsti tla. Neima sumnje, da sve razdjeljive gljivice, kamo se moraju ubrajati i pathogene bakterije, nalaze u šumskom tlu mnogo nepovoljnije životne uslove, nego u gnojenoj oranici i u tlu bašće odnosno u tlu mnogih gradova i sela, koji su raznovrstno okuženi fecalijami i mokraćom životinjskih odpadaka.

Mnogo je mršavije i manje hranivije šumsko tlo sa vegetabilnimi organskimi tvari, koje su oskudne na dušiku, fosfornoj kiselini i na kalijevoj soli, nego što je ono tlo, koje obiluje na životinjskih tvarih, kao n. pr. oranice i zemlja u vrtovih. S toga je posve opravdana ona tvrdnja, da nagomilavanje čovječjih izmetina i gnoj u blizini stanova mnogo više zdravlju škodi, nego nagomilane vegetabilne tvari, neglede na to, da neutralna i slabo alkalična reakcija iz životinjskih ostanaka prija većem broju razdjeljivih gljivica, a osobito pathogenim bakterijam mnogo više, nego što prija kiselo tlo od mnogih tresetnih šumišta, jer mala količina prostih kiselina priečí, da se nemogu mnoge razdieljive gljivice razvijati.

Takove gljivice trebaju za svoj razvoj dovoljno vode u hranivom tlu, jer bez ove nemogu živiti. Dok se gljivice pliesni (Schimmelpilze) zadovoljavaju i sa malom vlagom, zahtieva većina razdjeljivih gljivica, osobito pathogene bakterije takovo tlo, koje u svojih kapilarnih površinah do stanovitog stupnja dovoljno tekuće vode u sebi ima. Kao što prevelika, tako jim neprija ni nedovoljna vlaga. S toga n pr. u pustarah sbog velike suše nećemo u tlu naći nikakovih gljivica. *Ebermayer* je dokazao u svom povećem djelu, da dobro uzdržana i uredjena šuma prema veličini transpiracije drveća i gustoći porastline u ravnici i u brdovitom predjelu djelomice uslied velikog potroška vode po drveću, djelomice pako i gustim sklopom krošnja, koje kao kakav krov veliki dio oborina pridržavaju, mnogo doprinaša, da se slojevi tla u blizini žila osuše. U povoljnih prilikah može drenirajuće djelovanje šume, osobito jelove i omorikove, tako kriepko biti, da se mokrine izsuše i da voda u tlu nizko padne.

Umjerena vlaga većeg diela šumištâ oko žila uslied krošanja drveća, slabija i redja mokrina zemaljske površine po oborinah, slaba promjena mokrine i suše u gornjih slojevih tla, mnogo manja temperatura hladovitog šumskog zemljišta, naročito gornjih slojeva tla u ljeti i već spomenuta oskudica na hranivah, te više put kisela tvorba šumskog humusa: to su svojstva koja daju šumskom uzduhu karakterističan značaj i koja mnogo više prijaju pliesni i razdieljivim gljivicam, nego što prija bakterijam, koje zahtjevaju veće uslove za svoj život i razvitak.

Posve protivna svojstva imaju pognojene zemlje oranice, i bašće ili sa životinjskimi odpadci usmrdjeno tlo u gradovih i selih. Uslied direktnog djelovanja sunčanih zraka, postojeća veća toplota gornjih slojeva tla, lako raztvorive pune hraniva organske tvari, neutralna i slabo alkalična reakcija ovakovih vrsti tla, veće kemičko djelovanje istih, veći stupanj trošnosti i s tim u svezi stojeća jača promjena uzduha u tlu, česta promjena vlage i suše, koja nastaje većom množinom dovedene vode i bržim osušenjem gornjih slojeva tla, lakši postanak prašine i jače gibanje uzduha na nepošumljenom terenu: to su svojstva, koja ne samo da bolje udovoljavaju razvoju i razširenju razdieljivih gljivica, nego olakoćuju prelaz istih u uzduh. I onda, ako bi se nalazile škodljive gljivice u šumskom uzduhu, prelazile bi u vanjski uzduh ili posve težko ili veoma sporo, jer je gibanje uzduha u šumi ne samo mnogo slabije, nego što je u prostom polju, već se i najgornji slojevi tla uslied osjenjivanja zemaljske površine i uslied obrane krovine tla vrlo težko osuše, a toga radi ni bakterije nikad neprelaze iz vlažnog medijuma u uzduh.

Ako se gornji slojevi tla mjestimice od vremena do vremena i osuše, to ipak prieči krovina od lišća, mahovine, humusa, kao i porasla trava, da se nedigne prašina i da ju vjetar neodnese; bakterije se prilieple na izsušene djelove humusa tako, kao što se prilieple muhe na ljepivo, te jih slab vjetar ne može da odnese. Već sbog toga mora da je šumski uzduh čistiji, jer neima prašine i jer ima u sebi manje gljivica, nego onaj u gradovih i na prostom polju.

Sve ove osebine šumskog zemljišta dokazuju nam, da mikroorganizmi u šumi nalaze mnogo manje životnih uslova, nego u oraćem tlu i u bašći ili u nečistom tlu u napučenih mjestih. I zaista ne samo da je *množina*, nego i *vrst gljivica* mnogo manja u šumskom tlu, nego u gnojenoj oranici. *L. Adametz* našao je u jednom gramu zemlje od pjeskovitog tla 380.000, a u zemlji od glinastog tla 500.000 bakterija. Slična izkustva učinjena su u novije vrieme i na drugih vrstih tla.

Prof. *Emmerich* u Monakovu učinio je više pokusa na 10 vrsti humusa iz omorikovih i bukovih šumâ bavarskog gorja, te je pronašao u 1 kub. centimetru samo 170.000 do 190.000 bakterija, ali zato izvanredno mnogo gljivica od pliesni. Bakterije spadale su ponajviše medju tri razne vrsti, koje su sačinjavale djelomice tekuću gelatinu, a djelomice krute kolonije. I u samoj šumi snizuje se množina bakterija prema dubljini tla.

Dočim se u šumskom tlu nije moglo pronaći nikakovih pathogenih bakterija, nalazimo u svakom tlu, koje je sa životinjskimi odpadci gnojeno i osmradjeno, uz neškodljive saprophitične razdieljive gljivice još i škodljive, koje ćemo po tome poznati, što će uslied specifične klijavosti uzsliediti poboljevanje i konačno smrt morske svinje, kunića ili miša, ako jim razporimo malo kožu i pod ovu utisnemo ma i najmanju količinu takove okužene zemlje.

Medju pathogene bakterije, koje u gornjih slojevih oranice ili u crnici vrta skoro uviek nalazimo, spada u prvom redu: *Bacillus oedematis maligni*, a to je bacil, koga je naći u raznih trulećih stvarih, koje su se raztvarati počele i koje po svoj prilici sa gnojem u zemlju dospiju. Ako se samo za vrh noža ovakove zemlje metne u kesicu trbušne kože morskoj svinji ili kuniću, onda će isti redovito uginuti za 24—48 sati. Pri tom se pokažu oni isti pojavi, koji se ukažu kod otrovanja krvi sa mokraćom. Nedavno je opaženo, da i čovjek za njekoliko dana umre, ako mu bacil *maligna oedems* u ozledjena mjesta udje, kao n. pr. u težko otvorenu ranu prebijene kosti ili u drugu kakovu duboku ranu.

Još godine 1885 našao je *Nicolaier* u gornjih slojevih okužena tla u Göttingenu zemlju punu bacila, koje su prouzročile svaki put grčeve (Tetanus), i smrt, ako su se ucieplile pod kožu miša, kunića ili morske svinje. Ove tetanus-bacile naći je i kod ljudi, koji imaju grčeve uslied rane.

Socin u Bazelu našao je isto tako tetanus-bacile u zemlji oranici i od bašća u ogromnom broju, dočim jih nije bilo u zemljištu, koje je bilo osmradjeno sa životinjskimi tvari, a niti u šumskom tlu.

O karakterističnom svojstvu šumskog tla, da ono naime uništuje životne uslove odnosno razvoj stanovitih bakterija, razpravlja prof. Ebermayer i njegov asistent dr. Baumann, te su pronašli, da kako u šumskom, tako i u tresetnom zemljištu nenalaze povoljnog prebivališta salitrenu kiselinu proizvodeći mikro-organizmi, pak s toga uzroka ne nalazi se u tih vrstih zemlje ništa ili vrlo malo salitreno-kiselih soli, dočim gnojena oranica i crnica od bašće ima razmierno veoma mnogo ovih važnih bilinskih hraniva. Što više, svi izvori i potoci, koji postaju u šumovitih planinah, neimaju nitrata po iztraživanju Ebermayerovom.

Sva ova iztraživanja i istinitosti dovedoše do zaključka, da šumsko tlo, ako je slično tresetnom i borovitom zemljištu, nije povoljno za razvoj razdieljivih gljivica, s toga se može kazati, da je šumsko tlo sa zdravstvenog gledišta posve *čisto* zemljište. Gdje je pako čisto zemljište, ondje je i čist uzduh i čista voda.

Iz toga možemo prosuditi veliku korist *većih nasada drveća u gradovih.* Ta se korist ne sastoji po dokazivanju samo u tom, što se djelovanjem lišća čisti uzduh, nego i u tom: *što drveće sa svojimi na duboko i široko razgranjenimi žilami tlo do njekog stanovitog stupnja odvodnjuje raztvarajuće produkte, koji se nalaze u čovječjih i životinjskih odpadakah, te vrlo rado kao hranu primaju i tlo na taj način čiste, sačiranje škodljive nečistoće prepriečuju pomoću trave, humusne ili listnate krovine na tlu, a osim toga prieče, da se prašina pravi; prieče, da u zemlji na'azeće se gljivice u usduh nedospiju i na taj način čiste neposredno i uzduh.*

Dokaz za „Immunität" šumskog uzduha pružaju nam konačno i izkustva, koja su stečena u *odnošajih šumâ prema epidemijami kolere.* U Evropi i Indiji često se je opazilo, da su šume njeka obrana proti razprostiranju kolere. *Pettenkofer* pruža nam o tom na temelju od bengalskog medicinskog departmana sastavljenih izvješća o koleri vrlo važne podatke.

U Indiji je već često opaženo, da stanovi ili sela, koja su bila okružena množinom drveća ili sa šumama, niesu nikad od kolere napadnuta bila, dočim u obližnjih selih umirahu ljudi u *velike.* Ima slučajeva, da su za vrieme, kad se je kolera pojavila, ciele čete vojnika premještane u prostrane šume od Mangodrveća, a to jim je tako dobro prijalo, da su svaki znaci kolere ugušeni, te je zdravstveno stanje ljudstva ostalo posve povoljno. U Indiji isto tako često se je izkusilo, da se je na šumovitih mjestih, koja niesu nikada od kolere ni dodirnuta bila, odmah pojavila, čim su šume izkrčene bile. Mnogo bi se primjera moglo navesti o tom, da su šume ne samo u Indiji, nego i u Evropi veliki branik proti razširenju kolere.

Posve sličan upliv ima šuma i proti groznici. Godine 1888, kad je u južnom dielu saveznih amerikanskih država groznica harala i mnogo svieta pokosila, opazilo se je, da su oni bjegunci, koji su u omorikove šume izpred kolere pobjegli i tamo kolibe od dasaka napravili, te u njima prebivali, posve zdravi ostali. (Frankfurter Zeitung od 8 listopada 1888).

Ako si sad pomislimo, da *kommabacile,* koje koleru prouzrokuju, zahtjevaju jako hranivo tlo, te da spadaju medju najosjetljivije bakterije, koje do sad poznajemo i da su napram kiselinam vrlo osjetljive; nadalje da brzo poginu, ako se izsuše, te da već izpod 16 stupnjeva više nerastu i da najbolje uspjevaju u toploti od 30–40°, onda si možemo lako predstaviti, koliku nam odbranu daje šuma proti koleri.

Pošto specifične bakterije, koje groznicu prouzrokuju, zahtjevaju za svoj napredak još uzhjereniju, veću temperaturu, nego kolerabacile, te i mnogo raztopivih soli trebaju, to se gore spomenuto povoljno djelovanje šume u grozničavih predjelih može upisati ponajviše toj okolnosti, što su šume mnogo manje prikladnije prebivalište za groznicu, nego na pr. mokračom gnojena zemlja oranica ili nečisto zemljište u gradovih topioga pojasa.

Ako sve ovo promotrimo, onda ćemo doći do tog uvjerenja, da moramo šume iz zdravstvenih obzira čuvati kao oko u glavi.

Berkshir svinja.

Berkshir svinja ne samo da se brzo i rano razvija, ali je i razmjer izmedju mesa i tusta posve povoljan, nesamo, ali je veći dio tusta podjednako razdieljen izmedju mesa.

Odole svim nepogodam vremena, izrabljivaju i probavljaju hranu izvrstno, a primjerne su plodovitosti. Prasice od godine dana oprase 7 do 8 odojaka, a starije prasice do 12 odojaka.

Mesarska težina je posve velika, a iznaša poprieko 86 do 90 postotaka.

Berkshir svinje su tamne ili posve crne štetine. Štetine su im prilično guste i duge, a rudaste su im samo malo iza ušijuh. Kadšto su jim biele noge i vrh repa, ali i to biva riedko. Tielo im je dugo, uvaljeno, puno i okruglo. Glave su kratke, čela široka, a slatko uvaljena nosa. Uši su im malene upravne, nešto napred stojeće. Širokih su plećih i križa, a pravilno svodastih rebara. Noge su im kratke, a buti puni i veliki.

U Ingležkoj daje berkshir svinja, poznate i obće obljubljene male svinje, koje su težke 80 do 120 klg

Berkshir svinja je osobito prikladna za križanje domaćim svinjam, jer prenaša na potamstvo svoja dobra svojstva bez da prenaša svoje mane.

Mnogi ne vole berkshir svinju radi njihove crne štetine, a drugi, jer da u tustu imade crnih pjega, koje mnogi ne vole. Ovaj zadnji prigovor prave mesari, ali nije uvjek temeljit.

Za naše odnošaje, i obzirom na podneblje berkshir svinja imala bi izvrstno uspjevati. Ona se doduše zadovoljava svakom hranom, ali ljubi u velike čistoću.

Pinzgavski konj.

Pinzgavski konj prikladan je za težku radnju, te je od svijuh konja najprikladniji za gospodarske radnje.

Ovaj konj je mirne ćudi i mirne naravi, nikakova ga buka neuznemiruje, a i nije odporan, ako se s njim najprijaznije ne postupa.

Jedno od najljepših svojstva Pinzgavskog konja, jeste da se prilagodi lako svakom podneblju. On radi jednako dobro i s jednakom ustrajnosti za najveće žege, kako i u najljutjoj zimi, a bez da se na njega dade opaziti da bi mu zima ili žega hudila.

Čvrsta je i puna uzrasta, pa su razmjerno posve malo truda vuče velike terete. I za najnapornije radnje ne bira hranu niti stavlja velikih zahtjeva za hranu.

Pincgavski konj razvija se brzo, pa je s toga brzo uporabiv za radnju; osobito se brzo i rano razvijaju kobile. Od dvi godine već se uporabljaju za radnju, a od tri godine za razplod.

Pincgavski konj je izravni naslieđnik starog naričkog konja, koji je prvobitno živio u pustopašici po alpinskim livadama.

Ova se vrst konja dandanašnji najviše goji u Solnogradskoj; izraste 165 do 170 centimetara visoko, široke je glave, malih očiju, slaba izraza; kratka vrata, upalih krsta, širokih pleća, u obće čvrsta, sabita tiela, čvrstih upravnih nogu, koje svršavaju čvrstim kopitom. Kopita su često plosnata i krhka, pa lako popucaju.

Navedene mane ništa su napram njegovim prednostim, a pomnjivim njegovanjem, dadu se posve odstraniti.

Pincgavski konji su obično šarci; tamne dlake, težko ih je naći, ali se nahodi jabučara i tigara i ti su vehoma obljubljeni.

O bolesti krompira.

O bolesti krompira pisalo se je i govorilo mnogo, ali nikad dosti. Najzad je prefoser Boehm u zoologičko-botaničkom družtvu u Beču rekao o toj bolesti, koliko sliedi:

1. Prava vlažna gnjiloća nastaje uslied zatvora pučih, a po tom je posljedica obustavljenja dihanja. Gnjijenje, koje kašnje nastane djelovanjem bakterija jeste drugotni proces raztvorbe. Ako se sasvim spriečí pristup zraka razvije se maslena kiselina.
2. Kod krompirove bolesti u užem smislu rieči, ubije stan čevinu *Peronospora infestans.* Ostali procesi, koji nastanu, posljedica su vlage, topline, jače ili slabije zaraze i veličine krompira.
3. Uz stanovite uvjete, osobito kad se razvijaju stalni bakteriji, razpadnu se krompiri u gnjilu jušinu, dočim uz stanovite druge uvjete, osobito ako je slobodan pristup kisiku zraka, otvrdne staničevina, te se sbije tako zvana tvrda gnjiloća. Sušenje i otvrdjenje sliedi od kore prama sredini.
4. Ako je kožica krompira ciela, dok je krompir u zemlji, on se ne okuži, kad je kožica zdrava, okuženje u zemlji sliedi po zareznicim i puževim. U spremi neće se zdravi krompir nigda okužiti od susjednog gnjilog i bolestnog.
5. Gomolj koji je bolestan ili sasvim ne tjera klice, ili ako protjera onda se razvije posve zdrava bilina. Da bi gnjiloća (Peronospora infestans) na gomoljim prezimila, pa zasadjenim gomoljim došla u proljeće na polje ne vjeruje danas više niko. Nije poznat ni oblik ni način, kako ova nametnica prezimljuje.
6. Pri ništici topline ne samo, da se ova nametnica nerazvija u gomolju, ali pogine od studeni. Već okužena staničevina pri nizkoj toplini ili pregnjije u jušinu ili sasvim otvrdne.

Treslovina u žutini (bielom vinu).

Žutina ili bielo vino vrlo je često trpko što potiče od treslovine, koju sadrži. Ta treslovina potiče od grozdja, koje u pljuvam i pećkam zadrži puno treslovine. Crno grozdje sadrži obično više treslovine nego li bielo. U pljuvam bieloga grozdja jedva da ima dva po sto treslovine, dočim u pljuvam crnoga grozdja ima treslovine $3\frac{1}{4}$ do $7\frac{1}{2}$ po sto.

Kakogod za crna vina imade treslovina velike važnosti, isto ju tako ona imade i za biela vina.

Tamna boja žutin a potiče od treslovine, i ona je obično tamnija, čim je vino više ležalo na dropu. I sadržina treslovine u bielom vinu zavisi od toga, koliko je vino stalo u doticaju pljuvam i ozubinam, odnosno od toga koliko je šira bila u doticaj dropom. U mnogim slučajevim žutina sadrži toliko treslovine, da je oporna. Prekomjerna kolikoća treslovine u bielom vinu, jedna je od najgorih mana za vino, jer je takovo vino trpko i suho, pa se na kušnji, sve njegova dobra svojstva, koja potiču od izvadivih sastavina niti ne čuju.

Sreća je baš, da se treslovina posve lako dade odstraniti iz bieloga vina. Treslovina se odstranjuje iz bieloga vina, kad je ono prevrelo i poslie nego li ga se je prvi put pretočilo, jer se je u to doba izlučila iz vina sva bjelančevina, a to djelovanjem treslovine, koja je naravska u vinu.

Da se odstrani treslovina postupa se, kako sliedi:

Iztoči se 1 hektolitar vina, kojemu se ima da odstrani treslovina, u poseban sud, pa mu se dodade 3 grama hladetine (gelatine) i dobro izmućka, pa da nekoliko dana stoji za sebe. Stajanjem vino se izbistri i na toliko se popravi, da neće biti na teku oporo. Da se uvjeri, ako vino još sadrži treslovine, dosti je kapnuti unj par kapljica raztopine hladetine; ako vino ostane bistro, to je znak, da ono nesadrži više treslovine, a ako se uzmuti znak je, da je sadrži.

Napram tomu, koliko se pomuti vino, može se suditi koliko mu valja dodati treslovine, pa se doda opet 1 do 2 grama treslovine.

Opet se napravi kušnja, pa ako ne djeluje t. j. ako hladetina ne muti vino, znak je da nema više treslovine.

Od kolikoće hladetine (gelatine), koju se potroši za odstranjenje treslovine iz jednog hektolitra vina, lako se proračuna, koliko se ukupno hoće hladetine, za odstranje treslovine iz svega vina, koje je trpko i oporo.

D.

Zračenje mlieka.

Kod nas mogu se na prste brojiti oni, koji zrače mlieko; a posve je malen broj onih, koji znadu od kolike je koristi zračenje mlieka.

U Americi je zračenje mlieka obće, te nema gospodara, koji nebi zračio svoje mlieko, i koji nebi znao od kolike mu je to koristi.

Izkustvo je dovelo do zračenja mlieka, jer se je opazilo, da se zračeno mlieko puno bolje i dulje vremena uzdrži zdravo, nego li mlieko, koje se po muzenju ne zrači i ne hladi.

Blagotvorno djelovanje čistog, svježeg zraka na umuzeno mlieko, sastoji se u tom, da uslied pristupa zraka nastane s jedne strane jače izparivanje vodene pare iz mlieka, a s druge strane istim tim izparivanjem pada znatno i brzo toplina mlieka, a čim se brže i podpunije ohladi mlieko, tim se sigurnije obustavlja kiselo vrienje. Poznato je da mlieko sadrži mliečne kiseline, a da se na mlieku dok se omuze nasedne mliečnih fermenta. Čim mlieko ostane po muzenju dalje vremena toplo, tim laglje klicaju mliečni fermenti, koji pak s jedne strane po moću mliečnog sladora i mliečne kiseline zavedu vrienje, koje se uplivom mliečne kiseline i ki-

sika od zraka, a i samih mliečnih fermenta razvija odmah kiselo, pa se mlieko uzljuti.

Zračenjem mlieka svježiva, čistim zrakom, ohladni se mlieko s jedne strane brzo, a čim se brže ohladni, tim je manja djelatnost mliečnih fermenta; a s druge strane iztjera čisti svježi zrak iz mlieka, svaki onaj vonj, koji primi mlieko, a koje je mlieko primilo ili od hrane ili u vimenu, ili od posudja ili od zraka stajskog.

M.

Klaštrenje stabala za presadjivanja.

Svako stablo za presadjivanja izgubi jedan dio svojih žila, mladja stabla izgube ih manje, odrasla starija stabla više.

Uslied toga bio je običaj vrtlara, pokraćivati krošnju u istom razmjeru, u kojem se pokratile žile, jer se je polazilo iz načela, da krošnja valja da stoji u razmjeru sa žilama, i da malo žila nemože da pribavlja hranu za veliku krošnju.

U novije doba se je uvjerilo, da nije potreba klaštriti krošnju, dapače da je to štetno, jer se je dokazalo, da na nepoklaštrenim mladicama razvije više lišća, nego li na nepoklaštrenim, a da čim je više lišća u krošnji, da se tim više draže žile na rad.

S toga sada mnogi za presadjivanja stabala, a osobito voćnih stabala, ni najmanje ne klaštre krošnju, i uspjesi koje postizavaju izvrstni su. Ali i u ovom pitanju na dobar uspjeh upliva mnogo stvarih, a u prvom redu vrst zemlje. U vlažnoj, dobroj ilovači, druge godine poklaštrena stabla tjeraju duge, liepe mladice, iz kojih se dade uzgojiti liepa krošnja; u mršavim, pržinastim i vapnenastim zemljam okržljave mladice, dapače se ona oka iz kojih bi sljedeće godine bile protjerale mladice za uzgoj krošnje, pretvore u cvietne pupolje, pa tako sva krošnja okržljavi.

Izkustvo je dokazalo, da se krošnja nemože u svakom slučaju ostaviti ne taknuta, nego da na to upliva u prvom redu vrst zemlje i vlaga. Većina pak starovjeraca drži se stare, i za presadjivanja klaštri krošnju u razmjeru u kojem su pokraćene žile.

D. G. K.

Kako se za dobre paše postupa, da pčelci što više meda nanesu?

Prije nego li predjem na sam postupak govoriti ću najprije o paši u obće.

Predjeli u kojih ima dosta vrba, voćaka (kajsija, bresaka, trešanja, jabuka, ogrozda) gdje se sije dosta repice, tu pčele imaju glavnu pašu već u proljeće, mjeseca travnja. Jedan pak pčelac može u jednom danu, kad repica cvate, skupiti 5 kilogr. meda.

Gdje ima dosta divljeg kestena, bagrema (akacija), malina raznovrstnih lipa, tu pada glavna pčelinja paša u ljeto mjeseca svibnja i lipnja. Tamo gdje ima dosta kukuruzišta, tikvenja, gdje se sije mnogo heljde, tu imaju pčele glavnu pašu u kolovozu. Ima li uz to dosta livada, djetelišta i u blizini šuma, nikad bolje.

Dakako da imade malo predjela, koji imaju dvije glavne paše, a još manje tri. Kod nas se ne sije repica, heljde ima malo, isto je tako malo divljeg kestena i lipa. Prva glavna zadaća svakog pčelara morala bi biti, da presadjuje kod nas čim više lipa i akacija. Upravo lipov i akacijim med je najbolji, najzdraviji i plaća se najbolje. Morao bi sijati repicu i heljdu; osobito se prva isplati, ako se sije na plodnom zemljištu i ako joj vrijeme iole dobro prija. Repica se žanje mjeseca lipnja ter se može na isto izpražnjeno zemljište posijati kukuruz i tim bi imao dvije žetve u jednoj godini. Heljda nasuprot uspijeva i na lošijem zemljištu i plaća se dobro. Posijati i saditi moraju pčelari sami, a ne iščekivati, da to tko drugi radi, ako je to pojedincem teško, neka se slože njih više, pa će im i same pčele trud obilno nagraditi. Gospodarske podružnice neka nastoje, da se sije što više repice, grahorke, heljde, djeteline i drugo bilje, a to su dužne malim pčelama, jer im iste oplodjuju gospodarske biljke i voćke, dočim će nastojanje škole, biti razpačavati čim više voćaka.

Pašu za pčele u svojoj okolini, treba da svaki pčelar dobro poznaje, da prema istoj udesi svoj rad.

Budući je dokazana istina, da jedan jak pčelac više meda unese nego 2 do 3 slaba, zato se mora nastojati, da se i slabići pojačaju, da i od njih imamo veću korist, da pašu čim bolje iscrpe. To se postizava na slijedeći način:

Čim repica ili jabuka cvate moraju se slabići premjestiti sa jakima pčelcima, ali se ipak mora čekati dok obilnija paša već njekoliko dana traje, i to izmedju 11 i 2 sata, kada pčele umorne, sa teškim svojim tovarom jedva dolete, tad ne ima opasnosti, da bi mogao pokolj nastati, u kojem bi mogla i matica stradati. Kod tog posla gledaj da slične košnice premjestiš, koje nisu preblizu. Samo na taj način mogu se slabići u običnim košnicama pojačati i matica na jače leglo sklonuti. Ovo je glavni uvjet umnoga pčelarstva i jedino sredstvo od slabih pčelaca, sa nepokretnim saćem okoristiti se Takovi slabići, koji bi možda kroz čitavo ljeto ostali slabi, postanu često za njekoliko dana za 7 do 9 kg. teži, te se za 2 do 3 tjedna roje. Istina, da kod ovakovog premještanja jaki pčelac u početku slabo leti, jer mnogo pčela izgubi, a malo vremena, ali pošto je pun legla i mladih pčela, to se za 5 do 6 dana ne opazi, da smo ga premjestili.

Samo kod toga premještenja mora se paziti, da se ne premještaju slabići, koji su bez matice ili inače bolestni, (prvi se imaju spajati, a drugi, ako je bolest pošastna, sumporom udušiti) jer onda slabomu ne bi ništa pomogli, a jakog bi ipak oslabili.

H. P.

Nešto o čuvanju voća.

Priobćio *Stjepan Sirola.*

O valjanom čuvanju i spremanju voća ovisi naravno njegova cijena i njegovo držanje. Dobroj i lijepoj voćki svako se veseli osobito pak u doba, gdje je rijedkost, da nadješ svjež ili zdrav plod. S toga je i cijena voću zimi veća, nego jeseni i ljeti, a u vrijeme od Božića do ožujka upravo se podvostruči i potrostruči. Već ta okolnost imala bi da ponuka voćara, kako da čim više i čim pomnije spravi i čuva voće.

Mi smo nedavno u novinama čitali, da se u Českoj iz jednoga sela izvozi voća do 50.000 for. a isto tako, da se iz Štajerske razvaža voće daleko na zapad. — U voćarstvu leži velika privreda, a ako je voćar iole spekulativan, dobit će dva i tri put više za svoje voće, prodaje li ga u siječnju, veljači i ožujku. No dakako da mora i umjeti čuvati voće, a k tomu treba i sgodna prostora.

Za očuvanje voća najprikladniji je prostor — suha pivnica (podrom), ne odviše topla komorica i slično. U prostorijama, gdje kanimo čuvati voće, valja da jednaka temperatura od 4—10° C., da se dadu prozračiti i da budu dosta *tamne*, jer svjetlo izjeda i namrežka gladku površinu voća. — Vrlo fino i nježno voće poslaže se po stolićima ili po policama, te se pokrije papirom. A ima i posebnih ormarića za spremanje voća gdje su dna sunjica (ladica) iz vrbe izpletena; ovo je najsgodnije, pa se i preporuča voćaru za očuvanje voća. Finije voće poslaže se tako, da stoji jedan plod uz drugi s peteljkom okrenutom gore; tvrdje se voće može naslagati u tri ili četiri reda (sloja) jedan na drugi, ili se pak na razastrtu slamu sgrne kup, a sve se pokrije opet hasurom ili slamom. Kad ozimi, valja prostor prozračiti kroz nekoliko dana, pa onda ljudski sve otvore zatvoriti. Zračiti valja vazda za suha vremena.

Svakoga tjedna valja tako spremljeno voće bar jedared da bude pregledano, pri čem će se sve nagnjilo voće odstraniti, da ne počme uz ovo gnjiti i drugo zdravo voće.

Ako se svaki plod umota u papir i složi u badnjiće ili kištre med fini i suhi pijesak ili prah od ugljena, moći je voćke očuvati svježe i sočne sve do drugoga roda. Takve *voćnice* (Obstkammer) valja da se navlastito zimi drže čiste, a u njima i njihovoj blizini ne smije da stoji pospravljeno povrtelje, krumpir ili možda kisela repa i zelje... Tko na to ne pazi, ne će imati dugo svježega voća; a tko će voće umjeti očuvati, bit će mu trud dobro naplaćen. Pa i sami volimo, da poslije objeda osladimo usta dobrom i sočnom voćkicom tijem više, jer sad pomanje pijemo vina, koje je silno poskupilo, pa si tako voćkom — plodom svoga truda — utišamo žedju. Čuvajmo voće — njegujmo voćke!...

O sijanju voćnoga sjemena.

Piše *Matija Petrović.*

U cijenjenom „Školskom vrtu" već je dosta pisano o sijanju voćnog sjemena, a osobito je pomno o tom razpravio čestiti nam drug gosp. Gjuro Tkalac iz Jamnice. I ja ću koju da rečem o tom, ne bi li bila na uhar promicanju voćarstva u lijepoj nam domovini.

Stara je istina: Da sjetvom što bolje uspijemo, to je najbolje sjeme — bilo zrnatog ili košćatog voća — posijati, čim je koje voće dozorilo, dakle počam od ljeta pa do kasne jeseni. Mnogima se ne mili takva sjetva, jer se boje, da im miševi ne izjedu do zadnje sjemenke, osobito koštičavog voća. I meni su i te kakva kvara činili, ali ih se više ne bojim. Do proljetne sjetve voćnog sjemena nijesam nikada mnogo držao, baš ko ni sada.

Prvih godina moga službovanja u Piljenicama većinom sam posijao sjeme i zrnatog i koštičavog voća u jesen na priredjenim gredicama u vrtu, a samo bi nešto koštica spravio u pijesak u loncu. Šljivovih koštica znao sam svu silu s jeseni u vrtu posijati. Na proljeće niklo bi mi nešto jabuka i krušaka, a koštičavog voća ni da bi jedna. Odgrtao sam jarčiće, u kojima su bile koščice posadjene, ali im ni traga: sve su ih miši izjeli. U pijesak spravljeno sjeme svake mi je godine dobro klijalo, ali slaba korist i od njega, kad su djeca, presadjujuć ga u proljeću na priredjene gredice, nespretnošću svojom većini sjemenka klice oštetila.

Narodu se prohtjelo šljiva, a ja htjeo ne samo šljiva, nego i jabuka i krušaka, i trešanja i kajsija, i bresaka i oraha i čak sijačkih kestena, pak smo sijali svega toga i ovako i onako, ali miševi pojedoše svakojako. Ele, kako ćemo sad naprijed? Da nije čovjeku pri svakom djelu raznovrstnih zaprijeka, ne bi došao do sredstva, kojima bi si rad olakšao i bolji uspjeh osigurao. To je i mene naputilo, ne na smrekove iglice, jer ih kod mene ni na daleko nije, nego na — pepeo.

U mojem školskom vrtu zemlja je gruba ilovača, a k tomu mršava. Da sjemenkama s proljeća uzmognu klice laglje probijati na površinu tla, i da im se nježno korijenje laglje razvija, kad sam sjemenke u ljetu ili jeseni u priredjene jarčiće posijao, zasuo sam ih obilno pepelom. Da vjetar pepela ne raznese, ili ga pak kiša ne izpljuska iz jarčića, zagrnuo sam ga sitno sdrobljenom zemljom. Ovako sam već tri godine sijao sjeme, koje sam teško pribrao iz kraja, gdje je nešta voća urodilo, jer su u ovom kraju već više godinâ gusjenice harale, te sam proizveo preko dvije tisuće divljaka. Loše sam sreće bio s njima oplemenjujući ih, ne možebiti radi slabe vještine učenika u cijepljenju — ta cijepovi na jedno- i dvogodišnjim divljakama lako su se primali — nego zecevi, ti zatornizi mladih voćaka u mnogim školskim vrtovima, radi slabe, ili bolje rekuć nikakve ograde, po zimi oglodali bi mi stabalca do zemlje, osobito u zimi g 1891. Mnogima po zecevima oglodanim voćkicama rečene zime još i miševi oglodaše i korijenje, te ih lanjskog proljeća kao suvarke moradoh preko polovice pobacati. Ostale voćkice na prvim dvim gredama cijepilnjaka, kojima miševi ne oglodaše korijenja, mogu punim pravom reći, da su od posvemašnje propasti spasene samo pepelom. Kako već spomenuh u mojem školskom vrtu tlo je gruba ilovača, pa kad sam jednogodišnje divljake u cijepilnak presadjivao, morao sam ih pognojiti, naravski, da sam im korijenje prije lako zemljom zagrnuo, pa tek onda u jamu nasuo gnoja. U gnoju, kojim sam prve dvije grede (table) pognojio, bilo je slučajno mnogo pepela, pak je miševima valjda bilo grko zadubsti svoje zube u korijenje voćkica u tako opepeljenom tlu.

Zeceva se više ne bojim za mlade voćke, jer će si ulomiti zube na tvrdoj ogradi postavljenoj ovog ljeta oko školskog mi vrta po mojoj slavnoj obćini, a miševa se takodjer niti najmanje ne bojim, jer će im zubi od pepela utrnuti.

Preporučujem svakomu pepeo pri sijanju voćnog sjemena, a i pri gnojenju mladih voćaka. Tko pak ne vjeruje u moć pepela za obranu voćnog sjemena, prosto mu bilo, da si dlane i prste nabada smrekovim iglicama.

U ZADRU, 1893. BRZOTISKOM NARODNOGA LISTA.

PRILOG BROJU 10

Gospodarskoga Poučnika

kao nadoknada za broj 23 od 1892.

Osjeguravanje života.

Način, kojim odredimo svotu, koja je potrebita kao jednokrata i godišnja osjegurnina (premija), da se osjegura poslije smrti neke osobe plativa glavnica, sličan je u načelu onome, po kojem proračunamo dosmrtnu rentu; i ovdje moramo uvažiti vjerojatnost, da osjegurani može umrijeti svake slijedeće godine i da će zakoniti nasljednici podići osjeguranu svotu. U brojačnicama umrlosti nadjemo, koliko od stanovitog broja živućih ljudi umre u svakoj starosti, i prema tomu možemo ustanoviti nadu smrti u zadanoj starosti, ako razdijelimo broj u onoj godini nastalih smrti s brojem sada živućih osoba. Iz Northamptonskih brojačnica vidimo, da od 5132 osobe umru u 20 godini 72 osobe prije 21 godine, a od preživjelih umre jih 75 prije 22 godine; dakle je vjerojatnost umrlosti u prvoj godini $\frac{72}{5132}$ a vjerojatnost preživiti prvu, ali umrijeti u drugoj godini $\frac{75}{5132}$

Prema tomu imademo ovo pravilo, da postavimo jednokvotnu osjegurninu za osjeguravanje. Sastavimo si niz (seriju) česnika, — ako broj u svakoj godini umrlih — (do kraja brojačnice) — razdijelimo brojem sada živućih osoba. — Ovi česnici predočuju nam vjerojatnost smrti tečajem neprestano slijedećih godina za cijelo moguće trajanje života. Zatim si sastavimo drugi niz od vrijednosti 1 for., koje dospijevaju koncem 1 2 3 i slijedeće godine. Konačno umnožimo pojedine dijelove prvoga niza sa pripadnim dijelovima drugoga niza i zbrajanjem umnožaka, dobijemo traženu jednokratnu osjegurninu (premiju); — ovdje nalazimo, da je svaki rok (termin) razdijeljen istim [illegible]jem; no ovu diobu si možemo do konca p[illegible]tediti i onda ju izvesti jednom za uvijek. [illegible]ko imademo ovo pravilo: Umnožimo broj u prvoj godini umrlih sa sadanjom vrijednosti od 1 for., plative koncem godine (u nauci se uzimlje, da su osjegurnine plative koncem godine) isto tako umnožimo broj u drugoj godini umrlih sa današnjom vrijednosti 1 for., plative koncem druge godine, tako postupamo do kraja brojačnice umrlosti, zbrojimo dobivene umnožke i razdijelimo dobivenu svotu sa brojem u sadašnjoj dobi živućih. — Nastavimo li ovaj postupak u mjesto do konca mogućega trajanja života, samo do stanovitoga broja, tada dobijemo osjegurninu zavremenoga osjeguravanja, t. j. za neku poslije smrti plativu svotu, predpostaviv, da je nastala smrt u zadanom roku.

Neka se traži jednokratna osjegurnina za osjeguravanje 50 godišnje osobe na 3 godine od 1 for. plative u slučaju, da nastane smrt u ovom roku (Carlislove brojačnice, 3%); ova osoba spada u gromadu 4397 osoba, od kojih je svaka voljna sklopiti ovakovu osjegurninu; od ove gromade umre jih 59 u prvoj, 62 u drugoj, 65 u trećoj godini. Prema tomu treba da plati osjegurajuće društvo koncem prve godine 59 f., kojih sadanja vrijednost je 57.28 for., koncem druge godine 62 for., kojih je sadanja vrijednost 58.441 for. i 65 for. koncem treće godine u sadanjoj vrijednosti 59.48 for — Zbroj 175.21 f. ovih svota mora imati u rukama osjegurajuće društvo, ako hoće da udovolji nastalim zahtjevima; razdijelimo li ovaj zbroj sa 4397 (broj osoba, koje doprinašaju u zakladu), dobijemo 0.0399 for., koliko treba da doprinese svaka osoba; ili jednokratna osjegurnina za 100 for. je od prilike 4 for.

Prema ovomu dobijemo svotu, koju platimo kao godišnju osjegurninu, ako pribrojimo jedne godine prihodnu svotu k vrijednosti zaživotne rente i jednokratnu premiju razdijelimo prijašnjim zbrojem.

Primjećujemo, da se godišnje osjegurnine plaćaju unapred, a prva premija odmah, čim stupa osjeguranje u krjepost.

Prihodnine, kako se nalaze u brojačnicama, predmijevaju, da se imade prvi prihod izplatiti godinu dana poslije osjeguranoga ugovora.

Vrijedi li prihod od 1 for. za stanovitu dobu prve uplate poslije godinu dana n. pr. 17 for., tada je odmah dospijela renta, t. j. takova, koje se uplata obavi odmah kod sklopljena ugovora, vrijedna 18 for., prvo, jer kupac ovakove rente za uplatu od 18 for. dobije 1 for. povračenu, u drugu ruku pako imade takovu z životnu rentu od 1 for., koja se prema običaju poslije godinu dana isplaćuje. Neka je 30-godišnja osoba osjegurala 100 for. (Carlislev broj., 3%), tada je jednokrata premija 40.129 for. — No vrijednost rente od 1 for. odmah plative istoj osobi je 20 556 for. Ako pako osjegurana osoba u mjesto da 40.129 for. odmah uplati društvu, izdade istu svotu i kupi odmah dospjelu zaživotnu rentu, tada će dobiti rentu od 1,952 for., pa ako i ovu, čim ju dobije društvu opet svake godine plaća, tada imade jednako pravo, kao da je uplatila jednokratnu jednakovredeću premiju.

„Obrtnik“.

Kako treba da uredi i uzdržava naš poljodijelac svoju kuću, dvorište, vrt i podkućnicu.

(Napisao Adam Grusling).

Dvorište, vrt i podkućnica prvo je najbliže pa s toga i najvažnije nekretno imanje našega poljodijelca. Stoga je veoma važno i uredjenje toga najglavnijega njegova imanja. U njem se sakupljaju sve njegove privrijede iz svijn grana njegove imovine; a mnogim je granama ono upravo izhodištem, n. pr. stočarstvu; a nada sve u tom je smješten njegov stan.

1. *Dvorište je tlo opredijeljeno za sgrade* i preradjivanje svijn plodova gospodarskih. Veličina mu se odmjeri prama veličini gospodarstva poljodijelčeva, a isto tako namještaj i razmještaj te veličina i vrsti sgrada. Kako sam već naglasio prije, nije probitačno poljodijelcu gojiti samo pojedine grane gospodarstva, već što više njih, razmjerno prama materijalnim i radnim silama poljodijelčevima Ima li n. pr više nekretnina i više radnih sila u obitelji, može gojiti i više grana gospodarskih. A prama tomu mora si osnovati i veće dvorište te više i veće sgrade. Sgodan razmještaj sgrada i zaokruženje dvorišta u velike će mu olakšati poslove i ugodnim učiniti boravak u dvorištu.

Dvorište može imati razan oblik, prama drugim naime okolnostima, na koje se poljodijelac mora obazirati osnovajući si dvorište (smjer tla, ulice mjesta, veličine itd.); može naime biti četvorina, pačetvorina, tro- ili višekut, kako to dopuštaju okolnosti. Nu za naše okolnosti najbolja je, a i najviše u porabi *pačetvorina*, računajuć amo i vrt te podkućnicu; jer sve to suvisi s dvorištem, te se jedno prama drugomu uredjuje. Većinom se mora u našim selima tako osnovati dvor itd., da se jedna od kraćih stranica pačetvorine pruža smjerom ulice. A do te se stranice sagradi obično kuća.

a) Kuća se prije svega mora prama dvoru sagraditi u smjeru, koji najbolje prija *zdravstvenim potrebama kuće*; a za to je najbolje smjer *od iztoka prama zapadu*, u jednom pravcu; kuće u ključu obzirom na zdravstvene potrebe manje se mogu preporučiti našim poljodijelcima, jer se teže obnavlja u njima zrak, nego li u kućama jednoga pravca. Kuće toga smjera imaju prednosti s toga, što štite od hladnih sjevernjaka zimi. To dakako neće biti svagdje moguće, obzirom na smjer mjesta i ulice. Nu kao najbolji mora se ipak priznati napomenuti smjer, a kao manje dobar, koji se više od njega odljuje. *„Ulaz“* u kuću spomenuta smjera najbolji je s južne strane, jer ga štiti kuća od hladna sjevera.

Kuće smjera od zapada prama iztoku glede podneblja i zdravstvenih obzira s družuju shodno dobre strane sjevera i juga. Stanovi, koji su u drugim pravcima kuća, izvrženi sasvim uplivu juga, a odvraćeni ili sasvim zaštićeni od sjevera, u žarkom su ljetu nesnosno vrući. To isto vriedi i za studen u stanovima, koji su opet sasvim odvraćeni od juga, u zimi. Na te stanove blagi jug ne može u zimi da djeluje.

Nijedne te protimbe ne ima kuća u smjeru iztočno-zapadnom, jer ona stojeći u sriedini izmedju njih, ublažuje i jug i sjever. — *Temelj i zidovi* najbolji su od kamena ili dobro pečene opeke. *Temelj* svakako mora biti takov, a zidovi se mogu zidati i priesnom ciglom, takozvanim črpićem; nu time su slabije i manje zdrave. *Lijep* za temelj neobhodno je nuždno, da je načinjen od vapna, pjeska i vode. Na čelu kuće morao bi svaki zid imati *vatrobran* (Feuergiebel), koji bi nešto nadvisio krov, te ga štitio od vatre. Na to se medjutim malo pazi. *Krov* može u našim prilikama biti od criepa, šindre, lima, trske i slame. Najbolji je krov od lima, onda od criepa, šindre, trske, a najlošiji je od slame. Najbolji je krov, komu su vrsi rogova sastavljeni tako, da je izmedju njih pravi kut. *Kuća* treba da bude dosta *visoka* — od tla do tavana bar 3 metra —, *svjetla*, naime da ima velike, bar 1·5 m. visoke i 0·9 do 1 m. široke prozore u sobama i kuhinji, da bude *zračna*, naime tako udesena, da se zrak češće u danu može izmjeniti. *Pod* je obično od dasaka, cigle ili gola zemlja. Najbolji je pod od *dasaka*, jer nedopušta da se zemlja izparuje u sobu, ili u kuću u obće, što je suh, a time najzdraviji. Najgora je gola zemlja, osobito još u vlažnim prijedjelima, za pod. Gdje već poljodijelac ne smaže, da si bar sobe popodi, odmah, neka si na zemlju naveze bar 0·5 m. visoko sasvim suh pjesak, neka si ga izravna, malo sbije, a onda na njega razaspe ile 2 do 4 dcm. visoko i ovu sbije. Kada se osuši, biti će dosta čvrsta; a pjesak odzdola neće propuštati paru zemlje u kuću. Unutri valja da kuća ima bar dvije sobe za jednu obitelj, a za više obitelji jednu zajedničku *blagovaonicu*, jednu zajedničku *dočekaonicu* za tudjince i goste, te za svaku obitelj *jednu spavaćnicu* jednu kuhinju, smočnicu, podrum i malu predsobu, u koju se dolazi iz vana. Najbolja je kuća, koja se iz vana jednim vratima može zatvoriti. *b) Staja (štala)* može biti zajednička za konje i goveda, te i pod istim krovom štagalj (suša). Nu sa zdravstvenih potreba kuće nemože se nikako odobriti, da se gradi pod istim krovom, pod kojim je i kuća, već nešto od nje udaljeno, a uz jednu dulju stranicu pačetvorine tla dvorišta. Glede gradje i načina gradjenja valja do nekle rečeno o kući. Hoćemo li valjanu stoku, valja se pobriniti za dobre staje.

Staja valja da bude dosta visoka, svjetla — naime da ima dosta velike prozore dobrim rešetkama od željeza okovanima proti tatima — i zračna. Da bude dovoljno zračna, treba da se uzme za svaku glavu, koja se u nju kani postaviti, 2□ m. prostora najmanje; a uza to dakako mora se pobrinuti i za dovoljnu obnovu zraka u staji — ljeti bar dva, a zimi tri do četiri puta nešto kraće vrijeme, nego li ljeti. *„Pod“* može biti od cigle, kamena, dasaka i same zemlje. Najlošija je gola zemlja za pod, jer zasićena jednom ostati će mokraća u štali, te tim kužiti zrak. Najbolji, najzdraviji naime, je pod od dasaka, tako udešen, da se sva mokraća slije u jedan žlijeb, a ovaj da je izveden iz štale u gnojište, jer upija najmanje mokraće, stoga najmanje kuži zrak u staji. Za hranu su nuždne *rešetke* za krmu te *jasle* za sitnu hranu. Mogu biti udešene za pojedino živinče, *što je najbolje*, ili zajedničke za više komada. Svakako se neda dosta preporučiti, da i

naš poljodijelac svakomu živinčetu (konju naime i govedčetu) odijelkom pregradi dio u staji, kao što to vidimo u vlasteliuskim stajama, te u stajama naprednjih većih gospodara. Lakše se timari osamljeno živinče obzirom na njegovu ć'ud, koju imade svako posebnu, kako nas izkustvo uči; a osobito kada se koje razboli.

c) Ovčarnica može biti pod istim krovom sa stajom, nu nije probitačno, da se drže u istoj staji sa konjima i govedama. Treba da je dovoljno *prostrana*, da bar 0·7☐ m dodje na jednu ovcu, uzev amo i jasle; *visoka* dovoljno, 3 do 4 m. (po Schubertu) *Pod* je dobar od cigle i daska, nu nije dobro ostaviti golu zemlju, radi izparivanja zemlje. Stelja se baca na pod, a kašuje se može sterati preko cijele zime neizvažajući gnoja. Nu bolje je bar češće, ako ne svaki dan, gnoj izbacivati. *Jasle* mogu biti na zid pričvršćene ili na stalku, koje se mogu po volji namještati na najsgodnijem mjestu. Moraju imati *rešetku* za krmu, do 10 cm. razmaknutim prijećnicama, i *žlijeb* ili alov za sitnu hranu, a pod rešetkom. Duge mogu biti po volji, nu najbolje su do 2 m. dugačke. Drvo mora biti sasvim gladko oblanjano, da vuna nezapinje.

d) Svinjac. Treba da bude dosta prostran, visok, svjetao, čist i suh. Visok treba da je bar 2·5 m. Mora biti toliko prostran, da se svinje u njem mogu na jednoj strani čistiti, a druga da im je suha i čista, da ne moraju u gad lijegati. *„Pod“* treba da bude dvostruk. *Dolnji* pri zemlji može biti od cigle, zaliven cementom, a nagnut nešto na jednu stranu, da se mokrača može ocijediti iz njega u osočnjak (rupu za mokraču). Gornji nad prvim neka je od hrastovih dasaka, dobro jedna uz drugu složenih, da svinje nogama ne zapinju ili propadaju. Nu da se mokrača može procijediti, valja daske na više mjesta provrtati osrednje velikim svrdlom. *Kopanji* (korita) za hranjenje treba da su nešto uzvisiti i onako namješteni, da se u njih može hrana sipati neposredno ili s jednoga kraja ili da imadu nad cijelom duljinom otvoriva vrata. *Kopanji* su najbolji od kamena; nu gdje to nije moguće, dobri su i od zdrava hrastova drveta. — Pred svinjcem, naime pred ulazuim vratima, treba oveći obor, za svako svinče bar 10☐ m., u njem neka je jama napunjena svježom vodom za kupanje. — Gdje je moguće, neka se svinjac zakloni od sjevernih vjetrova, a u nutri načini više pregrada za tovljenike, suprasne krmače, te nazimad i neraste prama potrebi. U zimi treba sterati što više slame pod jalove i gojne svinje, dočim se pod tovljenike ne treba sterati slama, izim u početku, dok su još manje debeli.

e) „Peradarnicu“ može naš poljodijelac imati jednu za svu domaću perad pod jednim krovom. Nu ona mora imati više spratova i više odjelaka za pojedine vrst peradi. Bolji gospodar, koji može držati više vrsti peradi, može si načiniti peradarnicu na tri sprata: dolnji prizemni za guske, patke i pure, srednji za kokoši, a gornji za golubove i paune, hoće li i ovih držati. Prije odluke o tom mora dakako računati sa svojom ostalom imovinom i družinom. Pa koliko mu dopuštaju okolnosti držati peradi, toliku neka si načini peradarnicu. Može ju sazidati što je bolje; nu i od drva može ju načiniti, naime od shodne čvrste gradje i piljenica. Hoće li ju načiniti od drva, piljenica, moraju se piljenice (dosta debele) nešto izrubiti na krajevima, da jedna u drugu tako zahvaća, da ne ima nikakov ni najmanji jaz izmedju njih.

Glavno je, da bude suha, dosta prostrana, zimi topla, a ljeti zaštićena drvećem od velike žege. Za pojedinu vrst peradi mora odredjeni prostor biti dosta velik i pretincima pregradjen za gniezda nosilicama i ležilicama, za mlade i stare prama potrebi. Moraju se često čistiti od izmetina i od gada, osobito od tekuta. S toga je dobro, u jutro, kada se kani čistiti, pustiti perad, a odnosni odjel sasvim izprazniti i onda sumporom nakaditi, a onda vrata zatvoriti do podne. O podne valja vrata otvoriti i zračiti odjel do mraka. Valja dakako veoma oprezno sumpor upaliti u neizgorivoj posudi, da se ne upali peradarnica. Za perad, koja rado visoko sjedi, n. pr. kokoši, valja shodno namještati prečke od letava, ne odviše visoko.

f) Pčelinjak neka si načini odijeljeno od sgrada, najbolje u kutu vrta na prisojnom mjestu, gdje je to moguće i gdje se plaća držanje pčela. Najbolji je zidan pčelinjak s triju strana, a prama jugu okrenuta strana letâ, da je zatvorena daskama, medju kojima neka se načine praznine za leta. Prama južnoj strani, gdje su leta — naime pri kojoj su pčelci — krov je uzvisitiji, dočim se prama drugoj protivnoj strani spušta strmina. — Glavno je, da je pčelinjak zaklonjen od sjeverne strane, da je zaštićen od žestokih vjetrova sjevernih. Gdje si gospodar nemože obzizati pčelinjak s tri strane, kako je gore spomenuto, može si ga načiniti svega od drvene gradje. Nu tu mora osobito paziti, da u pčelinjaku nebude ni malo propuha, da naime sva gradja točno svagdje pristaje, a daske jedna u drugu zahvaća. Valja ga tako načiniti, da je gornji red ulišta najviše 2 m. nad zemljom, jer će mnoga teretom dolazeća radilica iznemoći, te neće moći da se uzpne. Dobro je pred leto namjestiti kosu prama tlu spuštajuću se dasku, na kojoj će natovarena pčela uzpuziti do leta. Pred pčelinjakom na 2 m. neka je čisto, a drveta neka nema blizu.

g) Dvorište je prazan prostor izmedju gospodarskih sgrada. U njem se imadu obavljati razne gospodarske radnje, kao: mlaćenje žita, hranitba peradi itd. S toga je nužno, da je dosta — prama potrebi gospodarstva — velik i shodno uredjen. Cielo dvorište, uključujući sve sgrade u istom, valja opasati čvrstom ogradom zidanom, ili bar tarabama, ostaviv ulaz kolima — kapiji — i ljudima — za mala vrata — dovoljno prostora na shodnu mjestu s ulice. Uz zidove kuće u dvorištu valja, kojemu je poljodijelcu to ikako moguće, načiniti taracan hodnik od opeke ili ravna kamena. *Pod strehama* naokolo svih sgrada dobro je načiniti opekom ili kamenom popločeni jarak, kuda će se skupljati voda s krovova; a sve je te jarke dobro svesti u jednu jamu izmedju svinjca i peradarnice, da se u njoj mogu kupati guske i patke, i da se iz nje može vode napustiti u obornu jamu kod svinjca. Za nuždu dobro je te jarke i onako načiniti u samoj zemlji, pa ju držati otvorenom; nu ta stoji mnogo posla, a ipak nije trajna. *Zdenac* mu valja načiniti na shodnu mjestu izmedju kuće i staja, bar na kolo, ne može li se nabaviti zdenca na smrk, koji je najbolji. *Gnojište*, vrelo hrane za polja, valja načiniti pred ili uz staje. Najbolje je, kada je četvorina, obzidana, nešto uzvisita, da ju ne može kiša poplavljivati. Tik gnojišta dobro je načiniti jamu za gnojnicu, koja se cijedi iz staje i iz gnojišta. Iz te jame, koja se mora dobro pokriti hrastovim, ili bar drugim drvenim daskama, može se ljeti za suše u večer polijevati gnojište. Ako je poljodijelac imućniji, može si načiniti u toj jami smrk, kojim će izvući gnojnicu iz nje; nu može i jeftinijim načinom gnojnicu grabiti iz jame i njom polijevati gnoj. Naokolo gnojišta dobro je s južne strane barem zasaditi drveće, koje će zasjeniti gnojište, da se ne suši i da ne izhlapljuje. Osim gnojišta dobro je blizu vrta u dnu dvorišta načiniti: *smetište*, jamu naime, u koju se baca smet, trava itd., koja se dobije čišćenjem dvorišta i vrta, te razni odpadci iz gospodarstva, n. pr. trop od voća, zeleno opalo voće itd.

2. *Vrt je reć bi najljepše imanje poljodijelčevo*, ako mu on vrijednost samo shvati i prama tomu ga njeguje. Jer u vrtu mora poljodijelac da imade najdragocijenije i najljepše pa i najkoristnije bilje. Zadaća je baš vrta, da se u njem usredotoči bogatstvo i ljepota prirode. A poljodijelčeva je opet zadaća, da si učini vrt uresom svoga gospodarstva, za što je vrt upravo jedini od imanja poljodijelčeva kao stvoren. U njem ima da si goji povrtlje za svoju kuhinju, biljevni, reć bi smok za zimu, rumeno voće za okrijepu vida i želudca i — milovidno te milodušno cvijeće. A u njem si ima konačno da goji i bilje za lijek u bolestima. Dakle je zadaća vrta u istinu velika i za život poljodijelca veoma važna.

Ponajprije valja vrt dobro ograditi sasvim čvrstom i gustom ogradom, da u njega nemože unići iz vana ništa, do li na ulaz. Najbolja je živa ograda, od bijeloga gloga, drijenka, žutikovine, gledičije i murve. Živica štiti nasad u vrtu od suhih vjetrova, a uza to lijepo gojena krasi vrt. Najbolje je sjeme živice posijati, pa si iz njega uzgojiti živicu. Doraste li do odredjene visine, valja ju s proljeća ravno s gora škarama prirezati, a i sa strana ju nešto skratiti. Praznine valja na novo zasaditi.

Zatim valja da si poljodijelac *vrt* shodno *razdijeli* na *voćnjak*, u kom će gojiti plemenito voće i *povrtnjak* za *povrće*.

a) Povrtnjak valja da razredi na dijelove za pojedine vrsti povrća. Kroz sredinu uzduž i poprijeko vrta valja da si načini lijep put, dužni nešto preko metra širok, a popriječní ili isto toliko širok, ili i nešto uži. Uz putove neka zasadi voćke čučavice u razmaku od 2 do 3 metra, a praznine neka izpuni još ribizom i ogrozdom, te malinom. Sa sjevera i iztoka, ne ima li tuj sgrada, dobro je zasaditi visoka stabla, koja će vrt štititi od oštrih vjetrova vrtu veoma škodljivih. *Zemlju* valja očistiti od kamenja, korova itd. te ju onda dobro izrahliti. Ako je premokra, treba ju šamcima osušiti, ako je odviše pjeskovita, treba ju izmiješati mekotom, slamom, ilovačom, laporom itd. Svake ju godine valja gnojiti; vrt nije nikada odviše gnojan. Uvjek ga valja plijeti i od trave i drača čista držati. Za našega poljodijelca biti će koristno slijedeće povrće, koje će on umjeti i moći obraditi:

„Cvjetača“ (karfiol) sije se u siječnju (u klilo), lipnju, rujnu i listopadu; a razsadjuje u razmaku od 40 cm. u nizku, dobro nagnojenu i dosta vlažnu zemlju. Kravlji je gnoj za nju najbolji. Počme li se smrzavati jeseni, izvadi se biljka iz zemlje sa što više zemlje vrtne i spravi u komoru ili podrum do proljeća, kada se opet presadi. Jede se cvijet od nje već u lipnju, u juhi kuhan, ili se kuha u slanoj vodi, odcijedi i onda polije maslom ili vrhnjem. *„Zelje“* ili *„kupus“*, o kom je p raba skroz poznata. Samo valja da se što bolja vrst nabavi. *„Kelj“* isto tako. *„Grašak“* izvrstno daje jelo; poraba i goj poznat je. Nu valja nabaviti što bolju vrst. *„Grah“* ili *„pasulj“* isto tako; a tako i salata, koje ima više vrsti. *„Špinac“* će naš poljodijelac takodjer koristno moći gojiti; ima ga više vrsti i slična njemu bilja, n. pr. loboda, blitva, kiselica šiljasta i okrugla. *„Luka“* ima više vrsti; od crljenca najbolji je za naše okolnosti Turopoljski; Češnjak ili bijeli luk neobhodno je nuždan; bez njega ne može da bude ni jedna kuća kao ni bez crljenca. Goj obće poznat. *„Krastavci“* ili ugorci zauzimlju važno mjesto u kućanstvu. Goj je dobro poznat. *„Dinje“* sade se u svibnju na kupove u vrtu, kojima se umetne konjskoga gnoja do 1 m. razdaleko. Goj je poznat a i korist; a tako i *„ljubenicama“*. *„Korenjaci“*, kao što je mrkva, peršin, celer, paštrnjak, cikla, rotkva, hren, repa, korun dobro su poznati. Bez nijednoga ne bi smio biti ni jedan vrt poljodijelca, jedno, jer je to dobar začin, a drugo, jer ti *korenjaci jače probavne organe*, pa su s toga i ljekoviti. — *„Mirodijavke“* sve su ugodne, a mnoge njih i koristne. *Krasuljica mirisava* jedna je od najboljih bilina za juhu; treba dobru zemlju, hlad. Sije se cijeloga ljeta, najbolje u redovima. *Bosiljkovo* sjeme rabi kao mirodije u hrani. *Paprika* obće poznata; *rajčica* pak daje najzvrstniji umak. Može se ukuhati i za zimu. — *Kopar* rabi se za kiselenje ugoraka, zelja itd. *Kumin* izvrstan je začin u kruhu, grijući želudac i jačajući probavu. *Komorač* (sladki janus) isto tako; a lišće mu se upotrijebljava i za šalatu. *Pelina* nekoliko grmova morao bi u vrtu imati svaki poljodijelac. Sije se u ožujku i travnju, nu množi se i razdiobom staroga korijenja. Rabi se za *lijek* proti slabosti želudca, dakle u groznici svakovrstnoj; za pelinkovac, ocat itd. *Žalfija* rabi kao lijek, list ugodno miriše; goj poznat. *Povrtna dušica* sije se jeseni i proljeća na jako gnojno tlo; iztraje tri do četiri godine. Grančice se režu i suše (koloveza mjeseca) za mirodije. *„Trma“* se goji isto tako; rabi se za kadjenje soba, čim se — kao i samim mirisom — izvrstno tamane moljci u sobi. Koliku štetu nanesu moljci poljodijelcu raztačući mu perje posteljine, vunu kožuha, sukneno i pamučno odijelo itd., dobro je poznato. S toga trma ne bi smjela da manjka u nijednom vrtu. *„Jagode“* koliko tečno i zdravo voće, suvišno je opisivati. Ima ih, koje rode svaki mjesec (sade se na obrubcima vrtnih odijelaka u dobru gnojnu zemlju), i koje rode samo jednom u godini. Bolje su prve, nu treba ih pomnije gojiti. *Pečurke* su najizvrstnije naše gljive. Rastu na našim tratinama, nu mogu se i u vrtu gojiti. „Nadji si gdje vlažno i sjenato mjesto, nagnoji zemlju vrlo jako konjskim gnojem, usadi ovamo pasulja čučavca ili ino koje povrće, koje mnogo sjeni, posiplji sad po tlu trus od pečurke i pokrij sve na tanko starim konjskim gnojem. Do konca rujna narasti će ti tu mnoštvo pečurka“ (Pajo Krempler). Trus od pečurke naći ćeš na tratini, gdje je imade često mnogo. One daju veoma tečnu i izvrstnu hranu, koja se sadržajem bjelančevine, a osobito dušičnom takmi sa samim mesom. S toga se našemu poljodijelcu goj toplo preporučiti može.

Cvijeće je ures vrta, te svojim ugodnim milodulom i krasnim šarom zabavljati može našega poljodijelca preugodno. S toga je i goj cvijeća u vrtu veoma važan. *Jednogodišnje cvieće:* zvijezdan (astrica), lijep čovjek ili krna, bosiljak, pjetlova kresta, šeboj, ljubičina, neven, smilje, maćuhica, potočnica, kadifa i sl. sije se u proljeću odma na mjesto, ili u posude, pa se onda presadjuje na obrube gredica i puteva, ili na lijepe gredice samostalne, kojima se daje oblik polumjeseca, kruga, elipse, zvijezde itd. *Višegodišnje cvijeće:* tulipan, klinčac ili karamfilj, zumbul, lijer, zvončić, jaglјić, božur, list-

njak, gjurgjina, perunika, sunovrat, ovčica itd. imaju uztrajan koren ili lukovicu, iz koje iztjera biljka s proljeća novu stabljiku, odnosno nekoje (polugrmići) niti ne izgube stablike, već s proljeća samo obnavljaju lišće i stablike. Trebaju jaku zemlju, a sade se uz puteve i gredice na prikladnim mjestima uz rubove povrća. — Sjeme sviju ovdje navedenih vrtnih bilina može se za mal novac naručiti u Zagrebu kod Kaline i Popovića. Kao prijatelje svoga vrta neka poljodjelac goji i štedi, krta, ježa, šišmiša, rovku, sove (jedu miševe i parcove), guštere i slijepiće (jedu spuževe i crve), žabe krastače, jer mu čiste vrt od zareznika i gamadi! *Neubijaj svojih prijatelja!*

b) Voćnjak uz ili iza vrta poljodjelčeva ima za njega dvostruku zadaću, da u njem goji ukusno voće za jelo i da u njem uzgaja mlade voćke za druga shodna mjesta izvan vrta i voćnjaka, naime: u dvorištu, uz ulicu, na okrajcima polja, livada i šuma itd.

Mnogo i mnogo imade jošte mjesta na imanjima našega poljodjelca, gdje bi veoma dobro stajala bez štete mjestu za ostale rastline, a za liepu korist od voća, plemenito drvo. *Ta se praznina osjeća podobro, pa se u najnovije vrijeme kani i izpuniti iz školskihvrtova i voćnjaka* time, da se u školskim tim vrtovima uzgaja i oplemeni nuždni broj plemenitoga voća i drvlja za izpunu tih praznina. Nu za to je u jednoj općini školski vrt preslab izvor i to s toga, što škola, učitelji, sami nikako ne dospjevaju uza svoje školske dužnosti kao uzgojitelji, kao orguljaši itd. nuždnu množinu voća uzgojiti i oplemeniti, a da ne zanemare glavno svoje zvanje: uzgoj mladeži, a drugo i s toga ne, što im se daje premala pripomoć. Meni je primjerice odobrio školski i polit. odbor samo 5 for. prinosa (a tražio sam samo 15 for.) za školski vrt. Što se time dade učiniti, neka prosudi čitalac sam. *Vočarstvu bi se mnogo više doprinijelo, da se svaki poljodjelac, vlastnik vrta prisili da si on mora urediti sam voćnjak i oplemeniti godimice stanovitu količinu plemenitih voćaka za svoje vlastito imanje, naime za mjesta uza svoje polje itd.* Škole u mjestu neka bi uzgajale potrebitu množinu matičnih stabala, od kojih bi općinari dobivali plemenite šibice i sve nuždne upute za gojenje. Uza to da bi i škole samo uzgajale voćke za školski voćnjak i školski okoliš, *te upućivale* mladež u gojenju i oplemenjivanju.

Da bi se znatan broj plemenitih voćaka više uzgojilo, kada bi se *„moralo"* latiti gojenja u općini recimo sa 50 kuća i 50 pari ruku, umjesto što sada *„moraju"* gojiti samo 2 ruke, tomu ne treba nikakova dokazivanja. Nije baš ugodno, što se sve u nas većinom još izčekivati mora od prisilnih sredstva; ali je svakako opravdano, da se naš poljodjelac, koji ne ima baš još prave volje za svoju korist i prisili. A čast dakako onima, koji to i sami hoće. Nu brojimo li koliko je takovih, malo ćemo ih nabrojiti. Da se prepusti volji pojedinaca, koliko bi djece urednu školu polazilo? A uz silu ipak se znatno veći uspjeh polučuje. Ja sam tvrdoga uvjerenja, da bi se i voćarstvo, te vrtlarstvo znamenito unaprijedilo, da se uvede prisilno uredjivanje vrtova i voćnjaka uz poljodijelska imanja

Nu kakov bi imao biti domaći voćnjak poljodijelčev? Evo u kratko ovakov. (Ja uzimljem samo onoliko i onako, kako bi moglo biti u našim okolnostima, i što držim, da bi veoma probitačno bilo, da se našemu manje marnomu poljodijelcu kaže: To možeš, dakle i moraš da učiniš na svoju vlastitu korist!)

Ponajprije poljodijelac mora da pozna *zemlju* voćnjaka svoga, jer svaka voćka ne uspjeva na svakom tlu. Isto tako ni u svakom podneblju svaka voćka ne uspjeva.

Jabuka uspjeva skoro u svakom podneblju i zemlji našoj; nu najbolje u srednjoj ilovači ponešto vlažnoj i plodnoj, a u položaju, koji je nagnut prama iztoku ili zapadu. Jabuka je najplemenitija i najbolja voćka; s toga bez stanovitoga broja jabuka nebi smio biti ni jedan poljodijelac. Imade razuih vrsti jabuka, naime zimskih, koje se preko cijele zime imati mogu, ljetnih, koje samo svježe valjaju, te se čuvati ne dadu na dugo, a dozrijevaju u ljetu; i jesenskih, koje jeseni dozrijevaju.

Ljetne za našega poljodijelca najvažnije su slijedeće jabuke: Astrakanka bijela. Ramburka crvena. Rebrača bijela velika. Ružica bijela.

Jesenske jabuke: Car Aleksandar. Djevičanka crvena. Katalonka. Parmenka skrletna. Rebrača crvena. Stožernica crvena.

Zimske jabuke: Srčika Ananaška bijela careva. Blenheimova žutozlatka. Carevke razne vrsti. Mošanoka. Muškatica. Pepinke razne vrsti. Rebrača ozimna bijela. Još su dobre: Zlataća, Funtenjača, Carevka i dr.

Kruške zauzimlju za jabukama prvo mjesto u gospodarstvu. I njih ima ljetnih, jesenskih i zimskih, prama tomu kada sazri i dokle se dade čuvati. Najbolje joj prija zemlja smiješana od ilovače i vapna; sama ilovača ne godi joj, jer je odviše mokra, te plod s drveta, koje stoji na takovoj zemlji, rado odpada i trune. Kruški najbolje prija južni položaj; gdje je jabuci već pretoplo, kruška se još saditi može.

Ljetne kruške: Bergamota Švajcarske. Car Aleksandar. Carica bijela. Maslovka hrdjasta.

Zimske važnije kruške: Amboiska. Arembergka. Dekanka. Dilova maslača. Angevina liepa. Zimska trbušasta. Ljubomila.

Trešnja najkrepčijega je stabla; uspjeva na najvećim visinama i brijegovima. Ne zahtjeva tako dobre zemlje kao jabuka ili kruška; uspjeva samo na suhom i visokom tlu, na mokrom tlu rado ugine od bolesti *„smolike"*. Najbolje joj prija vapnena kremenjača te južniji položaj. Za nas važnije vrsti trešnja jesu:

Bütnerova crna srčanica. Fromova srčanica. Svibanjske srčanice. Vinklerova hrustavka. Hrustavka grimizna. Hrustavka velika. Lucija. Srčanica šarena.

Višnja raste, te dobro uspjeva i u nizinama; zahtjeva dobro tlo. Najbolje joj godi ilovasta kremenjača Najbolje su vrsti: Spanjolska rana. Oranija crvena. Jeruzolimka. Osthajmska višnja. Amarela kraljeva i sladka.

Šljive zauzimlju važno mjesto u gospodarstvu našega poljodijelca, te ne bi ni jednoga smjelo biti bez nje. Dobro uspjevaju na zemlji smiešanoj od vapna i ilovače; najbolje im prija prama jugu spuštajući se obronak, u obće uzvisito tlo priklonjeno suncu.

Zemlja im mora biti dosta gnojna i ne presuha. Sjeverni im vjetrovi jako škode, s toga ih valja što moguće bolje od njih štititi. Svi su gorski obronci, koji se spuštaju s naših gora od Ivančice počam pa do Krstova vrha, prama Savi kao stvoreni za šljive; pa je posavina, uzvisit naime njezin dio, majdan šljiva u našoj domovini. Najbolje vrsti šljiva za nas jesu: Datula ljubičasta. Jajača žuta. Crnica obična. Ivančica malena. Žutica obična.

Breskve uspjevaju svagdje, gdje i vinova loza, najbolje jim dakle godi laka zemlja od smjese vapna s kremenjačom i nješto ilovače; južni položaj najbolji im je. Nu uspjevaju ponekoje i na nizini; ali plod se ovakih ne može mjeriti s plodom na višim predjelima. Breskva rumena rana. Magdalenka bijela. Mignon rana. Šmidbergerova breskva.

Svim tim breskvama dade se lako koštica izlupiti iz mesa.

Breskva kajsiji nalična. Tvrdka Bonvilova. Golica ljubičasta rana. Golica Neuringtonova rana.

Kajsije (mandalice) uspjevaju svagdje, gdje i breskve. Uspješno se mogu gojiti i u nizinama, nu plod joj tu zaostaje dobrotom za onim na višem položaju. Kajsija krupna rana. Nancijska. Tourska kajsija.

Orah dobro nagradjuje svoju njegu i plodom i najfinijim drvetom za pokućtvo. S toga zaslužuje, da se upravo svakomu našemu poljodijelcu toplo preporuča. Najbolje mu prija visok južni položaj, te topla ne pretežka zemlja. Nu on uspjeva i u nizinama, dajući dakako manje plemenit i dobar plod. Obzirom na plod ima različite vrsti; najbolji je srednje velik plod mehke i gladke lupine.

Kesten uspjeva, gdje i orah. Plod je dobar kuhan i pržen; a stablo daje dobru gradju za posoblje.

Da vino ne cikne.

U marljiva vinara težko će vino ciknuti. Ako se je vino uzljutilo, to je znak nemarnosti, hrdjava baratanja vinom, i nikakov obzir naprama najjednostavnijim pravilim vinarstva.

Vino, koje se nije sami proizvelo, nego se je kupilo, valja temeljito potražiti prije nego li ga se smjesti u konobi. Veći se dio vinara zadovolji okusom i mirisom, ali to su ćutila, koja nas vrlo često prevare.

Izvježbani vinar pozna odmah, ako je vino ciklo, ali se ipak može prevariti, a prave se točnosti nema, što ako se vino pretsaži (analizira).

Dogodi se često, da se za kušanja na vinu neopažuju znakovi ciknuća, ali su ti znakovi izraziti stopro nekoliko dana kašnje. Dosti je samo jedanput pretočiti vino; pretakanjem dodje vino u doticaj sa zrakom, a taj podpomogne razvoj kvasinove glivice, koja razvija kvasinovu kiselinu, pa vino cikne ili se uzljuti.

Velikim obzirom valja primati vino, koje je mutno. U mnogom slučaju mutnoća nije znak bolesti, osobito kad mladih vina, koja sadrže bjelančevine, ali vino može biti mutno djelovanjem raznih fermenta, koji mogu biti u njemu, i koji prouzrokuju bolesti. Ako je vino mutno usljed gljivica, onda bez dvojbe ne fali u njemu ni kvasinova gljivica.

Za osjegurati se, dali vino sadrži kvasinove gljivice, dosti je napuniti pol staklenice takovim vinom i držati ju par dana u sobi; ako se oćuti vonj po ciknuću, to je znak da vino sadrži kvasinovih gljivica, i da će se uzljutiti ili da će ciknuti.

Ako je podrum zdrav, ako su bačve zdrave, čiste i posve pune, i ako se toplina u podrumu ne diže preko 15° C, težko će se vino uzljutiti, ili će se uzljutiti samo u onom slučaju, ako je sadržavao kvasinovih gljivica u času, kad je došao u podrum.

Vino, koje sadrži kvasinovih gljivica, ali nije još ciklo, može se spasiti, ako ga se pretoči u čistu, dobro osumporenu baćvu, i ako se za pretakanja pomalo lieva, da vino postepeno dolazi u doticaj sumporitom kiselinom; koja ima svojstvo da ubija trusje kvasinovih gljivica.

Ipak ovaj postupak nije najsigurnije sredstvo, da se vino neće uzljutiti, jer i jedam sam trus kvasinove gljivice, dosti je, da se razvije matica, i da se vino posve uzljuti. Najsigurnije sredstvo, kojim se unište fermenti kvasinove gljivice jeste pasteurizovanje vina, ili trajno grijanje vina do 60 ili do 70° C., jer u rečenoj toplini poginu fermenti kvasinove gljivice i izgube svaku životnu snagu.

A. V. Z.

Goveda bez rògova.

Jedna od zemalja, gdje je u velike razvijeno marvogojstvo, a osobito govedarstvo jeste ingleška. Još od davnine počelo se je tamo raditi oko toga, da bi se uzgojilo govedjih pasmina bez rogova; a to za to, da bi se goveda riešila njihovog najjačeg oružja za obranu, i da mjesto bez koristnih rogova, bio veći prirast mesa.

S početka se je biralo za razplod goveda malih rogova, a onda goveda, koja bi slučajno bila bez rogova, ali se ipak nije postizavalo željenih uspjeha, pomladku su ipak rasli rogovi.

Napokon stalnom selekcijom došlo se je do uzgoja pasmine *Red Polled Cattle* iz *Suffolka* i iz *Norfolka*. Ove su se pasmine razplodjivale, i uzgajalo se je doisto podmladka bez rogova, lijepo uzgojenih, kojima nije ništa falilo, davali su puno mesa, a bili su stasiti, da im se je svak divio.

Napredni Amerikanci tjerali su stvar još mnogo dalje, pa su došli, to toga, da od svake pasmine oni mogu uzgojiti pomladak bez rogova.

Prvi, koji je te kušnje uspjehom proveo, bio je Leslie H. Adams upravitelj uzornog imanja u Viskonsinu.

Postupak Adamsa je sasvim jednostavan. Poznato je da se telićim, od 3 do 14 dana po telenju, na onom mjestu gdje imadu uzrasti rogovi pojave, kao dvi puce. Ove dvi puce ovlaže se vodom pa onda se protare jedivom pepelikom. Tare se jedivom pepelikom tako dugo, dok pocrljene. Ovu je radnju dosti opetovati dva ili tri puta, a da se rogovi više ne pojave.

Onaj dio jedive pepelike, koji se drži u ruci valja omoti hartijom, jer bi inače jediva pepelika (pietra infernale) progrizla kožu. Isto tako valja paziti, da se vodom ovlaže sama puca, a ne koža naokolo, niti da voda procuri niz gubicu, jer bi onda jediva pepelika put našla i razjela druge djelove.

Spajanje i pojačavanje pčelaca.

Spajati dva pčelca ili pojačavati slabije pčelce oduzimajuć zrelo leglo od jačih pčelaca, to je operacija, koju u svako doba godine preduzeti možeš. Nadješ li n. pr. s proljeća kojeg bezmatičnog pčelca, što se najiskusnijemu pčelaru lahko dogoditi može, a nemaš oplodjene matice u pričuvi, moraš istog sirotića spojiti sa drugim zdravim, najbolje susjednim pčelcem. Dobiješ li slab roj, koji se sam nemože valjano razviti, učiniti ćeš najbolje, ako ga udariš kojem drugom slabom pčelcu, ili ako su ti svi pčelci dovoljno jaki, možeš ga i napose postaviti, ali prvi roj, što ga dobio budeš, udari k njemu. Za pojačavanje su najbolji oni rojevi,

kojim se matica izgubi, što se dosta često kod rojeva prvenaca dogadja. Dakako da se kod ovakovih rojeva mnoge pčele k svojoj starici povrate, ali zato treba spajanje provesti još prije nego li pčela opazi, da joj matice neima. Da se od svakovog bezmatičnog roja što manje pčela k svojoj starici povrati, natari košnicu, prije no roj u nju stresèš, dobro sa metvicom (melisom). Ako si pako roj već stresao, pa tad opaziš, da se pčela k starici vraća, stavi u košnicu medju pčele grančicu metvice. Ugodni miris metvice zadržati će pčelu nješto dulje u košnici, pa ćeš tako imati dovoljno vremena, da taj roj opredieljenom slabiću udariš.

Spajanje i pojačavanje pčelaca provadja se medjutim najčešće jeseni, kad paše ponestane. Stari i bezdušni pčelari takove pčelce, koji nisu za dobro prezimljenje sposobni, obično sumporom utuše, ali napredni i čuvstveni racionalni pčelari toga nečine, nego s takovimi pčelci pojačavaju druge, jače pčelce. Tko hoće, da ima ranim proljećem jake pčelce, neka što jače pčelce uzimi, pa ma on broj svojih pčelaca na polovicu i još niže reducirati morao. Ovim ćeš postupkom više polučiti nego li spekulativnom hranom u proljeće. Mnogi tvrde, da prèveć jaki pčelci neprezime dobro, ali to bi samo moglo biti usljed nestašice svježega zraka. Jak pčelac treba da ima oveće i prekó zime otvoreno leto, a u ulištu mora biti izpod pčelinjeg zimišta dovoljno praznoga prostora. Probave li pčele zimu u podpunom miru, to će one proljeće snažnije dočekati i dulje živjeti, pa će tako moći proljetnu pašu valjano izcrpiti.

Pri spajanju i pojačavanju pčelaca budi uvjek veoma oprezan. Ovakove operacije mogu devetput dobro uspjeti, ali deseti put ne, pa ti baš taj put može stradati prekrasna i skupocjena matica. Najradje se spajaju pčele iste vrsti i sa jednako starima maticama.

Da si pako pri spajanju ili pojačavanju pčelaca osiguraš maticu, a ti ju prije operacije uhvati i u kavez pritvori, pa ovako zatvorenu preko noći medju spojenom pčelom ostavi. Pri spajanju pčelaca u jesen, kad već nema mladoga legla, najbolje je maticu posve odstraniti i ostaviti spojene pčelce preko noć bez matice, pa kad pčele osjete, da neimaju matice, a ni druge si odgojiti nemogu, — jer nemaju više zaleženih radiličkih jajašaca, niti mladoga legla, — primiti će svaku oplodjenu maticu najljubeznije. Kadkada se dogodi, da se dva pčelca u najljepšem miru spoje, pa tek kašnje, — kad gdjekoje pčele obkole nepoznatu im maticu, a ova od straha stenjati začme, — nastane medju njima pravo klanje. Sve pčele upravo pobjesne, a u razdraženosti jedna druge nepozna, pa tako na hiljade pčela pogine, a medju njima obično i matica strada. Ja već mnogo godina u jesen spajam i pojačavam pčelce, pa uvjek uspješno ovako:

One pčele, kojim kanim druge dodati, dobro poškropim mirisavom vodom. (Metvična žesta (Melissen-Geist) je za taj posao najprikladnija). Sa istom mirisavom vodom poškropim zatim i one pčele, koje dodati želim, samo da ove pčele najprije omamim. (Za omamljivanje rabim u salitru namočene bezne krpice, koje se u hladu dobro prosuše. Krpica se zapali i pod pčele stavi, samo ju valja izprebušenim limom ili drotom pokriti, da pčele nepadnu omamljene na goruću žar.) Omamljenu pčelu poškropim napokon još i sa mlakom medicom, pa ju tada svaki pčelac tim radje prima. Razumije se, da se kod spajanja dvajuh pčelaca mora svakako jedna matica odstraniti.

U jesen doduše, gdjeno se na hiljade i hiljade pčela sumporom utuše, nemaju one baš veliku vriednost, ali zato treba tim više paziti na maticu.

U staroj jednoj pčelarskoj knjizi čitam sliedeće: „Ja pčele netušim, već ih jednostavno iz košnice dimom iztjeram ili naprosto iztresem, a one se tada same u druge košnice ušuljaju. Dakako da tu mnoge glavom plate, ali zato ipak dosta njih bude primljeno u druge košnice, a ja tako prištedim sumpor i ponješto pojačam druge pčelce".

Tako su radili stari pčelari, ali danas nam nije nužde toga činiti niti u jesen, a još manje proljećem, gdjeno nastojati moramo, da nam pri spajanju ni jedna pčela nepogine, jer što više pčela, tim više prekrasnoga meda sa bujne proljetne paše.

Gnoj za vinograde.

Premda je loza jedna od najunosnijih gospodarskih bilina, ipak gospodari, a osobito vinogradari ne posvećuju velike pomnje gnoju, a dobro i razborito gnojenja jeste prvi i glavni uvjet dobrome uspjehu i rodovitosti vinograda.

Svaki vinogradar valja da je najprije na čistu, svakih koliko godina ima da gnoji vinograd, a onda kojim gnojem da ga gnoji. Nije svaki gnoj za svaki vinograd. O vrsti gnoja, koji se ima rabiti za jedan vinograd, odlučuju u prvom redu novčana sredstva gospodareva, a onda vrst loze, koja se ima gnojiti, zatim vrst zemlje, koju se ima gnojiti, pa onda položaj i doba vinograda, jer se na jedan način gnoji mladi vinograd, a na drugi stari, na jedan način ilovača ili lapornjača, a na drugi vapnenjača ili kremenjača. Jedna se vrst gnoja rabi za vinograde na brjegovima, druga za vinograde u dolima i ravnicama.

U naprednim vinorodnim predjelima kao što je Francezka, ne gnoje vinograde životinskim gnojem; oni vole gnojiti vinograde bilinskim gnojem, jer da je ovaj uspješniji i djelatniji. Najviše cijene i drže, da je najbolji gnoj za vinograde raztrošena šumska zemlja, ali ovakav gnoj pokažuje se slabim za mršave zemlje, kao što su vapnenjače i slične zemlje, pa se za takove mršave zemlje pokazuje djelatniji životinjski gnoj. Bilinski gnoj je bolji za vinograde u južnom položaju, osobito ako je zemlja mastna i debela, a u tu svrhu je najbolje sijati trave izmedju redova ili druge slične biline, kao n. pr. bob itd. Kad trava ili druga bilina, koja se sije za gnojenje, dostatno poraste, onda se podore ili pokopa, pa ona onda brzo sagnjije i pognoji zemlju.

U južnim predjelima siju se biline za gnojenje u jeseni, ili rano u proljeće, a u sjevernim predjelima u proljeće, kad se razkopa vinograd. Trava ili biline za gnojenje treba da se pokopaju ili podoru na južnim stranama, za razkopavanja vinograda, a na sjevernim stranama, kad se prvi put vinograd prekopa, jer odkad se vinograd razkopa i zasije trava ili druga bilina, to ona dostatno izraste, dok se vinograd počme prvi put okopavati. Ako se zeleno gnojenje opetuje za više godina izasebice, onda u malo godina zemlja postane tako tusta i gnojna, da ju za više godina ne treba gnojiti.

Životinski gnoj ima bez sumnje velike važnosti u gospodarstvu, ali ga valja znati razborito rabiti, jer inače može više škoditi lozama, nego li im koristiti. Težke ilovaste zemlje valja gnojiti takozvanim suhim vrstima gnoja, kao što je konjski i ovčiji gnoj, a suhe vrsti zemlje, kao što su vapnenjače, lapornjače i kremenjače valja gnojiti svinjskim ili govedjim gnojem.

Zrio govedji gnoj može se uporabiti za svaku vrst zemlje, a prija lozama, i ne ostavlja vinu mana t. j. ne čuti se u grozdju i vinu vonj po gnoju, što kod ostalih vrsti životinskog djubra vrlo često biva.

Konjski i ovčiji gnoj u obće nije za vinograde, jer je odveć žestok i suh, pa ako ga je red rabiti, bolje ga je prije pomiješati govedjim gnojem i slamom, pa pričekati, da posve sazrije i da se posve raztroši. Konjski gnoj smije se rabiti samo za težke, vlažne i žilave zemlje.

Svinjski gnoj ne valja nikad rabiti za vinograde, jer u grozdju i vinu prouzrokuje neugodni vonj, dapače i nakon 2 i 3 godine, jer se čute u grozdju i vinu posljedice svinjskoga gnojenja.

Ni ljudske izmetine, kao ni one peradi ni esu za gnojenje vinograda. Ako ih je ipak rabiti, valja ih prije razvodniti, pa pomiješati zemljom.

I vodom iz rijeka i potoka osobito, kad nosi mulja, gnoje se vinogradi dobrim uspjehom. To se gnojenje može poboljšati, ako se blizu vinograda odklen dolazi voda, izkopa jama, u koju se meće bilinskih odpadaka, da pregnjiju, pa kad su pregnjili, onda se pušta voda kroz jame, da izpira raztrošene dijelove, i da ih raznaša po vinogradu. **G. P.**

O zelenom navrćanju loze.

Filoksera i amerikanske loze proizvele su cielu revoluciju u vinogradarstvu; navrćanje loza pak, dotjerano je do pravog savršenstva.

Od svijuh načina navrćanja loze, osobito navrćanja domaćih loza na amerikanske, navrćanje na zeleno pokazalo se je najuspješnije.

Kod nekih loza je uspjeh zelenog navrćanja tako velik, da se od stotine navrtaka, sva stotina primila. Kad se imade navrćati na zeleno zavisi od mjestnih podnebnih odnošaja, ali srednje uzeto navrćanje na zeleno obavlja se najsigurnije od 10 svibnja do 20 srpnja. Pravi zeman bira se napram razvoju loza; a za to hoće se opet neka vještina.

Uvjeti, da zeleno navrćanje bude uspjelo jesu sliedeći:

1. Čas navrćanja jeste onda, kad se mladice za navrćanje (pištac, plemenika) i one koje se imadu navrćati (podstav, predmet) nalaze u stanju prelaza, izmedju sočne zeline i odrvljenja; mora da su jednake debljine, a poništo tanje od 6 millimetara u promjeru. Napram tomu kako su mladice razvijene, odnosno napram njihovoj debljini, navrćat će se na višje ili bližje zemlje.

2. Navrćanje obavlja se jednostavnim spajanjem, koji se način navrćanja inače zove i jednostavno inglezko navrćanje. Sami čin navrćanja obavlja se, kako sliedi:

Odkine se vrh podstava (divljake), pa se na bližem koljencu, odreže koso odozdol prama gori tako, da se zarez prodje polovicom kolienca, i da se izrezom izreže i odstrani oko na koliencu. Na isti način odreže se pistac (plemenika), ali samo odozgor prama doli i to tako, da zarez prodje polovicom kolienca, ali da pup kolienca ostane na plemeniki, odnosno na oštrici plemenike. Pomnjom spoji se plemenika i divljaka, i nastoji se da se oštrice na koliencu podpuno sljube, jer je ovo prvi i glavni uvjet, da se navrtak primi. Razumjesa se, da radja mora da teče brzo od ruke, e da se neizciede sokovi i da valja paziti da se na izrezu neozledi ni plemenika ni divljaka.

3. Navrtak valja privezati odozdol put gori, i to tako, da oko od plemenike i protivna strana koljenca divljake ostanu proste. Za privezivanje navrtaka rabe se vezovi od gume, koji su pošve jeftini. Kad se obvije navrtak priveže se vez fratarskim uzlom.

4. Odmah po navrćanju, naime dok se je navrtak privezao, valja omotati kositernjačom (staniol), ili običnom hartijom, ili lišćem od loze ili kukuruza, a to za to, da se brani vez od gume od štetnog upliva sunca i kiše, s kojih bi vez odtvrdnuo, izderao se i odpao, pa bi propao navrtak.

5. Na podstavu (divljaci) odstrani se list a odmah izpod navrtka; takodjer valja odstraniti svaku mladicu, koja bi se slučajno razvila iz pazuha lišća ili pupoljaka na koljencim podstava. Ovo je potrebito radi toga, jer se na ovaj način tjera vas sok u plemeniku, pa navrtak prije sraste, i bolje se razvije.

6. Kad navrtak sraste odstrani se vez od gume, ako već prije sam ne odpadne.

Na jednoj lozi može se napraviti više navrtaka, dapače se mogu navrćati zapirci i postrane mladice.

Nadoljevanje bačava.

Nemože se vinar nadati, da će mu vino ostati zdravo, ako ne bude nastojao, da mu bačve budu vazda pune.

I u najboljoj bačvi nestaje po malo vina, i to:
a) Jer ga piju duge.
b) Jer ga izhlapljuje kroz duge.
c) Jer ga se uvjek nešto prolije i iztiče.
d) Jer tim, što se postepeno izlučuje ugljična kiselina biva sve manje vina.
e) Ohladjenjem osobito ako je jesen bila topla, i ako je vino vrelo u bačvi.

Tim što nestaje vina iz bačve stvara se prazan prostor, kojeg odmah zrak izpuni; a zrakom dolaze u doticaj vinom trusje raznih gljivica, koje mogu, da izkvare vino; jer samo uz prisutnost zraka može trusje ovih raznih gljivica štetnih po vino, da se razvija i da klica. Valja dakle nastojati, da bačve budu uvjek pune, a to se najlaglje postigne, ako se na vranj bačve nametnu staklenice za nadoljevanje bačava.

U staklenicam stoji vino, kojim se ima nadolievati bačva, a razmjeru u kojem vina nestaje iz bačve, teče u bačvu vino iz staklenice.

Staklenica drži se dobro začepljena da zrak u nju ne prodire, a u nju se dolieva vina u istom razmjeru, u kojem ova nadolieva bačvu.

Ovakih staklenica za nadolievanje bačava ima od ½ od 1 i od 2 litre napram tome, dali je bačva velika ili mala.

Prvog mjeseca valja svaki drugi dan nadoljevati vina u staklenicu, jer iz bačve nestoje mnogo vina, kašnje dva put, pa jedanput na nedjelju, a nakon što se prvi put vino pretoči biti će dosti nadolievati i svako 15 dana.

Bačve vinom, koje je opredieljeno za staklenice valja držati posve pune, dok se vino počme točiti u staklenice.

Bačve valja nadolievati istom vrsti vina, koja je u bačvi; u slučaju da se nema istog vina na razpoloženje valja nadolievati boljim vinom poništo lošijim, nego li je ono u bačvi.

Da bačve stoje prazne i da nebudu posve pune velika je pogrješka; osobito u ljetno doba, jer vino u takovim bačvam i vjetri i lako se uzljuti ili inače izkvari. **A. C.**

U ZADRU, 1893. Brzotiskom Narodnoga Lista.

PRILOG BROJU 11

Gospodarskoga Poučnika

kao nadoknada za broj 24 od 1892.

Industrija i obrt u Bosni i Hercegovini.

Narodno gospodarstveni pokret, koji je u obih zaposjednutih pokrajinah od godine 1878 usliedio, zrcali se veoma vjerno u svakoj gospodarstvenoj grani. Proizvodnja plodina podvostručila se je, trgovački promet narasao je od po prilici deset milijuna na trideset, rudarstvo i šumarstvo bilježi silan i uspješan napredak, jednom riečju opaža se bitno poboljšanje obćih privrednih i životnih odnošaja, povodom tim i veoma znameniti napredak uljudbe. Dosljedno ovim povoljnim odnošajem gospodarstva razvilo se je i stanje industrije i obrta u Bosni i Hercegovini neuadanim načinom. Napredak u ovih dviju toli važnih gospodarstvenih grana razlikuje se ipak bitno od ostalih grana, što leži u naravi stanja i svrhe bosanskog obrta prije zaposjednuća. Obrti bosanski bijahu u to vrieme plod druge kulture, služiše pokriću inih potreba i imadjahu sasma druge uvjete svoga bivstvovanja, i ovim se i tumači činjenica, da je iza zaposjednuća nastao pravi preokret u bosanskom obrtu, da je mnoga obrtna grana sa pomladjenom silom napred koraknula, osobito ona, koja je nastojala udovoljiti umjetnim zahtjevom i potrebam i stavila se u uspješno takmenje sa tudjimi obrtim, nami na temelju svojih odličnih, konservativnih umjetnih oblika. Svi ostali obrti morali su podvrgnuti se stalnoj promieni, koja je elementarnom snagom izbrisala osebnosti obrtne i prisilila jih, da se prilagode *zapadnim* oblikom i načinu proizvodnje ili da odstupe sasma.

Ovoj promieni bijahu u prvom redu izloženi svi oni obrti, koji se bave pokrićem živežnih i ostalih dnevnih potreba. Pošto je prije zaposjednuća bio zastupan domaći obrt u tih grana, to je dakako tim obrtnikom promiena, nastavša za okupacije, naniela silnu štetu, koja se neda ni sravniti sa odnošajem malog obrta prama veleindustriji u zapadnih državah. Valja izpovjediti, da je samo snažno nastojanje vlade bosanske omogućilo nekim obrtom, da nepodlegnu. Nastojanjem tim počeše odnošaji obrtnog stališa u Bosni i Hercegovini opet na bolje okrenuti. Pronicavi i oštri um urodjenika olakšao je tu zadaću vladinu, da ublaži dojam promiene. Uz to valja iztaknuti, da je pogibelj veoma umanjena povodom čednih životnih potrebština domaćih obrtnika, koje čine, da se može zlo i oskudica laglje snositi. Ovo je u obćih crtah stanje obrta u Bosni i Hercegovini od vremena zaposjednuća.

Nu povedimo rieč o nekih osebnostih. Od bosansko-hercegovačkog kućnog obrta i malog obrta nije prama prijašnjem obsegu mnogo toga posvjedočilo svoju vitalnu snagu, izim tekstilnog kućnog obrta, napose tkalačtva i veziva, zatim radnja u zlatu, srebru i inih kovinah, te nekih obrta u koži i drvu. Što se je od tih obrta uzdržalo, kaže na svojih proizvodih ponajviše odličnu izvornost, fini ukus i savršenu izradbu, koja izazivlje udivljenje i zadovoljstvo sviju poznavalaca umjetnosti. Da se uzdrže i da jim se uspješi razvoj u umjetničkom pravcu uredila je bosanska vlada radionice u Sarajevu, Foči, i Livnu, gdje se prave raznoliki predmeti ove izvorne umjetne industrije i gdje se skrbi za nuždnu naobrazbu obrtnog pomladka.

Tu se proizvadjaju oni veliki sagovi, koji izazivlju udivljenje svojimi liepimi izvornimi nacrti i nježnošću boja, tu se priredjuju najnježnije filigranradnje, napose tako zvane inkrutacije i tauširradnje u nebrojenih oblicih i varijantah, skupociene lepeze itd. Sve te pažnje vriedne radnje bijahu velikom pozornošću motrene na izložbah u Beču, Parizu, Anversi, Karlsruhe, Trstu, Budapešti i Zagrebu, i svuda održahu mejdan.

I na veleindustrijskom polju polučila je djelotvornost bosanske vlade najpovoljniji uspjeh. U erarskih veleobrtnih poduzećih nalaze unosnog rada mnogi domaći radnici, a vlada sama polučuje timi poduzeći materijalnu probit od stalne znamenitosti, koja pobudjuje i osebnike na rad i na oživotvorenje industrijalnih poduzeća. Danas broji Bosna jurve više dobrih pivara, tvornica žeste, parnih pila, parnih mlinova, tvornica drvovine i papira, kože, željeza itd. Veoma dodje u prilog veleobrtu, što su temeljni uslovi prosperiteta dani, ima bo dovoljno u zemlji kamenog ugljena i željeznih i drugih ruda. Od obrta jesu jošte spomena vriedni mnogi gradjevni obrti, koji se liepo razvijaju. Po svemu navedenomu može se tvrditi, da se obrti u Bosni i Hercegovini razvijaju načinom, koji čini da jim je položaj u narodnogospodarstvenoj privredi obiju susjednih pokrajina svakim danom važniji.

J. M.

Opažanja pri nasadih američke loze.

Budući se korenje i žilje ameriških lozah u zemlji jako razgranjuje i u dubljinu teži, to mu se u ovom naravskom gibanju načinom pripomoći mora, da mu se tlo što dublje priredi, to jest, da se rigoliše, jer do sada u obće rabljeno vrtanje jamah sa svrdlom odgovara samo još u naplavnom i rahlom zemljištu, dočim svaka tvrdja zemlja u briegovih i brdih ima se bar na 2 do 2¼ stope dubljine rigolati, koje rigolanje se obavlja, ako se najprije zadosta dubok šanac na 1 metar širine uzduž vinograda izkopa, te tik ovoga drugi vadi i zemlja odmah u prvi šanac trpa; zatim isto tako iz trećega šamca u drugi do njega, i tako dalje, dok cieli vinograd bude prekopan.

U ovako priredjeni i po mogućnosti na površini sa govedjim gnojem ili pepelom nadjubreni vinograd imadu se već prve jeseni reznici i korenjaci američke podloge na svoja mjesta u bar 1·20 met. do 1·50 met. odaljene redove, pojedince takodjer na 1·20 do 1·50 m. daljine zasaditi i prve zime ili zemljom ili slamom, prema prozebi, pokriti.

Proljećem, čim se mladice za kalamljenje ojačaju, i to u mjesecu travnju i lipnju, imade se *„u zeleno“* sa dobrom domaćom lozom kalamiti.

Drugog proljeća se nadostavlja kalamljenje, izpunjuju izginule podloge, lanjski se kalami prirežu na 2 oka i mladice se u jesen na obe strane „polažu“, kroz što budu redovi sasvim izpunjeni.

Trećeg proljeća se obradjiva ovaj novi vinograd, kako se je i do sada u obće radilo, to jest, reže, okapa, veže, plievi itd., te ove godine počima i berba, za koju se ima sa valjanim i čistim posudjem pripraviti i uvjek na čistoću u podrumih paziti; o čemu želim pravodobno u ovom listu njekoliko navesti.

Za sada budi mi samo još dozvoljeno izraziti, da uz vunene vezove kod ciepljenja „u zeleno“ još bolje se mogu vezi od pruženice (guma) upotrebiti, koji se putem obćina uz povoljnu cienu nabaviti bi imali; nu kod kalamljenja „u suho“, koje se u zimsko doba ili proljećem obavlja, nemogu da preporučim uporabu plutovnih čepova, jer su ovi sa spravom dosta skupi, a g banje soka u reznicih jest kroz prečvrsti vez u pogibelji tako, da premnogi ciepovi izginu.

Još mi je preporučiti ondje, gdje su vinogradi dosta u zaklonu, da se pokusi prave sa rezanjem na visoko u brajde.

D. M.

Hrana za kokoši.

Poznato je, da kokoši rado jedu sve vrsti žitija, ali koju vrst opet najviše vole kokoši, neda se kazati. Ni pšenica, ni ječam golić, ni zob, ni raž nisu najpriklađnija zrna za kokoši, one vole ukruglo zrno koje se lako guta, i koje se lako namoči.

Kad zapne hrana u žvalu, kriva je tomu kadšto neštašica vode, ali je većim dielom kriv oblik zrnja, koje jer oštrih vrhova nemože da prosliedi svoj put u želudac i crieva.

Pravo zrnje za kokoši je okrugla oblika, sadrži malo bjelančevine, a puno škroba, koje pak lako namoči i omekša. Usljed toga, samo i jedino proso, može se pravom i razlogom zvati hrana prikladna za kokoši.

Doduše proso, ako se neprestano s njim hrani, ili u obilnoj mjeri ima svojstvo da tovi, ali i kukuruzom biva isto. Proso u glavno, pomješano drugom hranom, a osobito travam jeste najbolja hrana za kokoši.

Uz proso prija kokošima najviše kukuruz, heljda, grahor i slična, uz razne trave i loćiku; ali pri hranjenju valja uvjek držati pred očima, da kokošima puno prija izmjena hrane.

Pri uredjivanju livada, može imati obzira na kokoši, pa za njih t. j. za hranu zasijati napose komad livade biranim travam, koje se mile kokošim.

A. D. G.

Cvieće i med.

U svakom cvietu nadju pčele nektara za med, ali kako što svako cvieće nije jednake liepote, ni jednakog mirluha, tako ni med od svakog cvieća nije jednak, niti ga svako cvieće daje u jednakoj količini.

Tko goji pčele red je da nastoji da u blizini bude rastlina, koje cvatu cviećem od kojeg se dobiva dosti meda i dobrog, mirlišnog i tečnog meda.

Žitarice su dobra paša, ali med od žitarica nije najbolji, ni od velikog mirluha. Jedini je sirak *(Sorghum saccharatum)* od svih žitarica, koji daje dobar med, jer je slatkastog soka.

Na ljubici *(Viola mamola)* sakuplja pčela najfiniji nektar, iz kojeg pravi bieli, tečni i vehoma mirlišni med.

Lala, zelenkada, zumbul, daju izvrstan med, kako što i zimrad *(Rosmarinus)*, mirisna dušica i šeboji.

Divlja lovorika, lipe i bagreni mogu se smjestit u prvom redu i radi obilnosti paše ili radi velike tečnosti i mirluha njihovog meda.

Naranče i lemuni daju takodjer pčelam jednu od najobljubljenijih i najizdašnijih paša, a i radi toga su od velike važnosti, što rastu preko ciele godine.

Bajame, jabuke, praskve i kajsije obljubljena su paša pčela, i jer obilno cvatu, i jer rano cvatu, i jer na njih pčele sakupljaju puno mirlisna meda.

Suncokret i heljda jesu takodjer biline, na koje pčelar mora da računa, jer obilno cvatu i daju izvrstnu hranu za pčele.

I. V. P.

Gljive (pečurke) za hranu.

Svakog dana biva hrana skuplja, a tim se sve više otegoćuje hranjenje siromašnom svietu. Sviet se brine s toga za što jeftiniju hranu, a jedna od hrana, koja mu u mnogim slučajevim najjeftinije dolazi jesu gljive.

Gljive ili pečurke jesu dobra, sočna i tečna hrana. One sadrže dosti dušičnih hraniva, osobito proteinovih tvarih, onda manita i sladora, ulja i ustrojnih kiselina. Napokon poznato je, da gljive obiluju izvadivim tvarim.

Pošto imade otrovnih gljiva, a pošto i mnoge druge stvari uplivaju na dobrotu gljiva dobro je, da se znade na što je paziti, kad se sakupljaju gljive:

1. Nesakupljaj gljive za kišna vremena, ni od-

mah poslje kiše, kad je zemlja i kad su gljive još mokre.
2. Sakupi toliko gljiva, koliko ih možeš u jedan ili najviše u dva dana potrošiti.
3. Nesabiraj gljive, ako im meso nije posve svježe.
4. Mani se gljiva na kojima se gnjezde zareznici.
5. Okani se gljiva, kojima meso promieni boju, na prelom, a osobito takovih gljiva, kojima je na prelom meso modrasto. I samo preliev boje mesa u modro znak je da je gljiva otrovna.
6. Baci sve one gljive, kojima je sok mliečan.
7. Sakupljene gljive ne drži više od 24 sata, jer ako nisu posušene nastane u njima raztvorba sokova, pa mogu biti otrovne.
8. Izmedju raznih gljiva, drži se onih čvrstog mesa.
9. Listnatim gljivam odstrani peteljke liöća, jer je u njima trusje, koje je neprobavno.
10. S istog razloga odstrani luknje i cievi, luknjastim i cievkastim gljivam.
11. Ne guli gljive, nego ih odreži nožem, jer izguljenom gljivom dobivaš djelova iz zemlje, koji mogu biti otrovni; i jer na taj način štediš klicu iz koje će se opet razviti gljiva.
12. Biraj uvjek čiste gljive.

Svježe gljive se najbolje priredjivaju, ako se izrežu na komadiće, pa se pofrigaju maslom ili salom su nešto malo soli, papra i kapule.

Za čuvanje prikladne su samo gljive čvrstoga mesa.

Te gljive valja izrezati na komade; komadi se nataknu na krunice, pa se ovjese sušiti na hladnu, a zračnu mjestu. Mogu se sušiti i u sušnicama. Bilo, da se suše na jedan ili na drugi način, poslje neg se posuše valja ih par dana ovjesiti na sunčanu mjestu, da ih i sunce prosuši.

A. G.

O hranjenju kokošiju.

Mazzon, ravnatelj umjetnog kokošinjaka u Villafranca, kojeg u Italiji hvale, kao prvog gojitelja peradi, piše o načinu hranjenja kokoših što sliedi:

Uspjeh hranjenja zavisi u prvom redu od razboritog hranjenja, a da se o tom svako uvjeri dosti je prispodobiti uspjehe, koji se postizavaju u kokošinjacim, gdje prostor uzan i tiesan, ali hrana razborita, sa uspjesim, koji se postizavaju na otvoreno, gdje često ima hrane i preko mjere, ali se hrani bez reda i poredka. U prvom slučaju nose kokoši već u prosincu mjesecu, zdrave su i dobro su razvijene, dočim druge nose koncem siečnja i kašnje.

Pri razboritom hranjenju glavno je pitanje redovita razdioba hrane na obroke; i smjesa, te izmiena hrane.

Po Mazzonu u zimsko doba, imalo bi se:

Otvoriti kokošnjak u 7 satih u jutro.
Prvo hranjenje miešanom hranom u 8 satih u jutro.
Drugo hranjenje, zelinom u 12 „ „ „
Treće „ , zrnjem u 3 sata po pod.

Miešana hrana, koja sačinjava glavno hranjenje sastoji se u glavnom od mekinja ili od kuhanog krompira, napram tome, kako se s jednom ili s drugom od ovih hrana bolje razpolaže; a onda se mekinjam ili krompiru primješa kukuruzova brašna, brašna od kostiju, kapule, ječma, proje itd.

Naprama dobi godine mienja se primješaj glavnoj hrani; tako n. p. kad kokoši mienjaju perje valja primješavati rečenoj miešanoj hrani nešto malo više zobi, pirinča ili proje, jer ona hrana sadrži više onih hraniva, koja su potrebita za razvoj perja, te daju nešto života kokošim, što im prija u ovo doba.

U zemanu, kad kokoši nesu najviše jaja, valja glavnoj miešanoj hrani primješavati najviše zobi. Ali za dobar uspjeh nije dostatna sama hrana, hoće se da perad ima nešto života.

U tu svrhu dobro je ovjesiti jedan struk kelja, ili glavotog kupusa, tako da se slobodno niše na svaki dodir. Kokoši, koje trebaju te hrane, skoču i kljuju ju; i na taj način nadju zabave i života. Ista se svrha postizava, ako im se svelina podaje kroz rešetku, koju postavi nešto povišje.

Puno se zabavljaju, ako im se po trkalištu razastre suhog lišća, siena ili trava, pa se po ovima razaspe nekoliko zrna žitija. One se onda zabavijaju premetanjem i pretraživanjem zrnja; a nedolazi im nigda na pamet, ona od najgrdjih mana kokošinjaka, naime: izmjenično kljuvanje.

Dobu i način hranjenja valja mienjati napram dobi godine i napram vrsti hrane.

I tovljenjem nevalja stvar natezati, niti mrcvariti kokoši bez potrebe. Kokoši odredjene za tovljenje valja smjestiti u poseban odiel, gdje će biti posve mirne, gdje im neće nitko zanovetati, niti će ih itko dražiti i plašiti; a uz redovitu hranu, valja im davati malo više kukuruzova brašna.

U malo dana, imati će se sjajnih uspjeha.

Vrsti gnjoja za pojedine vrsti povrća.

Svaki vrtlar mora da nastoji, da imade na razpoloženje što moguće više, štajskog, ili ovčijeg gnoia, te izmetina iz zahoda, i to više onoga, kojeg narav zemlje bolje podnaša, i koji više prija dotičnoj vrsti povrća.

Stajski gnoj je najobičniji gnoj, a sastavine njegove su najstalnije; upija puno mokraće i osoke, veže rahle zemlje, a rahli čvrste i žilave; naravski da se za jednu vrst zemlje hoće priesniji, a za drugu zdreliji gnoj.

Konjski gnoj, ako je posve raztrošen nema više vriednosti u vrtlarstvu. Posve priesna rabi se u čvrstim i gnjilastim zemljam; a pola raztrošena u vlažnim zemljam.

Ljudske izmetine su izvrstan gnoj za povrće bilo da se rabe same, ili pomješane drugim gnojivom.

Svaka vrst povrća ljubi svoju vrst gnoja, pa ako nećemo, da se povrće izrodi, i da sasma promieni svoju naravnu tečnost, red je da gnojimo onim gnojem, koji mu najviše prija.

Koraba voli ovčiji gnoj; govedjim gnojem lošije uspjeva. Ovčijim gnojem gnjojena koraba mnogo je tečnija, zdravija, liepša i veća se razvija i mesnata je. Govedjim gnojem je bez tečnosti, a konjskim gnojem pognojena okržljavi, hrdjave je tečnosti i žilava.

Ako se ripa, mrkva i blitva pognjoje ovčijim gnjojem postanu ljute.

Češnjak i luk porac ljube konjski gnoj i izmetine iz zahoda. Ovim gnojem je povrće sočna i ugodna mirluha; dočim ovo isto povrće pognjojeno govedjim gnojem biva oporo, neugodna teka i gorko. Svinjskim gnojem pognojen češnjak i porac biva ljut, ako se ovčijim gnojem pognjoji, onda i tekom i mirluhom spominje na ovčiji gnoji.

Rodakvice ili rotkvice su najsočnije i najtečnije, ako se pognoje izmetinama iz zahoda; svinjske izmetine im manje prijaju; a konjski gnoj ne vole za ništa, jer bivaju žilave, prazne i bez teka.

Crljeni luk ili kapula najvoli, najbolje uspjeva, sočna je, slatkasta i ugodno razdražujuća, ako se pognjoje svinjskim gnojem. Konjskim gnojem, su najpre slatke, a onda žestoke i neugodna vonja. Ovčijim gnojem su bezteone. Govedjim gnojem i izmetinama iz zahoda su najprije slatke, pa onda bivaju žestoke i posve neugodna teka.

Biela repa ljubi svinjski gnoj. Svinjskim gnojem postaje biela repa tečna, sočna i ljubka. Izmetinam iz zahoda izraste najveća, ali tvrda, žilava i oštra teka Konjskim i ovčijim gnojem pognojene bivaju vodenaste, meke i bez teka.

Crljenim repam najviše prija konjski gnoj; ovčiji im prija takodjer, bivaju slatke i tečne, ali tvrde. Izmetinam iz zahoda pognjojene ljute su, ali nisu neugodna teka.

Pršun ili petrušimun nema mirluha, kad se pognjoji konjskim gnojem. Govedji gnojem pognojem mirliši po gnjoju. Svinjski gnojem nema nikakovog teka i tvrd je; ovčijim gnojem je ugodnog mirluha a bez mirisa i neugodna je teka.

Selen je najtečniji i poraste najveći, ako se pognjoji konjskim gnojem. Pognojen izmetinama iz zahoda raste slabo, tvrd je i bez teka. Svinjskim i govedjim gnojem pognojen biva neugodna teka.

Glavati kupus hoće mješanca, jer izmetinam iz zahoda biva ljut, govedjim i svinjskim izmetinam biva žilav, a konjski gnoj mu ponište ne prija.

Kelj ili vrzin najsladji je ako se pognjoji svinjskim gnojem, ali je uvjek nešto ljutkast. Konjskim gnojem biva gorak, ali je mnogo više gorak izmetinama iz zahoda.

Kelj mirluhom uvjek spominje na mirluh gnoja, kojim je pognjojen.

Ribogoj u malom.

I u malih voda dade se mnogo ribe uzgajati. Zato rade vrlo razumno posjednici, u čijem posjedu ima potoka, ribnjaka i živih bara, kada te vode upotriebe za gojitbu ribe. Ako se tko rieši, da će ribe gojiti, mora prije znati, kakova je voda, jer do kakvoće vode stoji, koje će vrsti ribe odabrati za ugoj.

Za ribogoj u malom najprikladnije su najizboritije vrsti, imenito krap (šaran) i pastrve. Krapovi goje se uspješno samo u mekoj vodi. Osim toga traže mastno (bujno) tlo, pa da je voda ljeti topla do 28 stupnjeva C. Usuprot tomu pastrve uspjevaju samo u takovih voda, čija je temperatura ljeti 22 stupnja visoka, ter koje imadu stalan pritok i odtok.

Krapovi se mogu lahko hraniti gospodarskimi i kuhinskimi odpadci, tim više, što su od mjeseca listopada do veljače kao u nekoj vrsti sna, pa onda malo, ili ništa hrane netrebaju. Usuprot pastrve treba da dobivaju neprestano, dakle i zimi, dovoljno životinjske hrane, što nije lakha stvar.

Pošto se radi o ribogojstvu u malom, kao o nuzgrednoj gospodarskoj privredi, nije nuždno na uredjenje tih gojilišta mnogo trošiti, nego se preporuča što jednostavnije uredjenje. Najbolje je, ako posjednik nabavi malih ribica, koje neka izpusti u vodu, pa nastoji, da imadu dosta hrane i da ih proti neprijateljem brani. Za ribogoj upotriebljene vode mogu se i nadalje rabiti za napajanje stoke, jer to neškodi ni ribam, ni živini. Voda neka je bar 1.50 m. duboka, da se ljeti suviše neugrije, a u zimi posve nesmrzne. Što se tiče ribjih neprijatelja treba paziti na to, da blizu ribišta nebude raca, gusaka i drugih vodenih ptica, a tako ni žaba, pasa, mačaka, svinja i ostalih poznatih zatornika ribe.

„G. L. Z.“

Tamanjenje grčicâ.

Francezki iztraživaoci Delacroix i Le Moult pokušali su tamaniti hruštove ličinke, grčice, time, da su je okužili gljivicom, zvanom Botrytis tenella. Ova se gljivica u zemlji dalje širi, te od nje u kratko vrieme sve grčice poginu. Usljed toga počelo se već na mnogih stranah ovim načinom tamaniti grčice, te se čini, da je u toj gljivi pronadjeno prilično sigurno sredstvo proti štetnoj ovoj ličinki.

Da se polje, na kom imade mnogo grčica, od ovih očisti, treba samo stanovitu množinu zdravih grčica sa trusovi (spori) gljivice Botrytis tenella inficirati pa je tako inficirane na dotičuo polje iznieti. Potrebiti trusovi proizvadjaju se u Francezkoj umjetnim razplodjivanjem gljivice, te se prodaju u malenih bočicah. Za Austro-Ugarsku imade zastupstvo dotičnoga francezkoga laboratoria (Fribourg & Hesse u Parizu) tvrdka Lenoir & Forster u Beču (IV. Waaggasse 5), od koje se bočice sa trusovi dobaviti i potanje obviesti saznati mogu.

Trusovi jedne bočice dovoljni su za 100 grčica. Stotinu grčica metne se u plitku zdjelu, tako veliku, da sve grčice u njoj toliko prostora imadu, da se jedna druge ne dotiče, a kojoj smo na 1 cm. zemljom dno pokrili. Grčice se tu pojedince namažu sa bjelanjcem vodom razredjenim, u koji smo metnuli trusove iz bočice. Zdjela se zatim pokrije tvrdim poklopcem, a na ovaj metne vlažne mahovine, pa se tako čitava zdjela na sjenatom kakovom mjestu zakopa u zemlju. Poslje 10 sati zahvatili su jur miceliji — iz kojih se kašnje opet trusovi razviju — grčice, koje se onda izvade iz zdjele i pojedince na dotičnom polju zakopaju u onoj dubljini, kako se grčice obično u zemlji nalaze. Da uspjeh bude valjan, glavni je uvjet, da se upotrebe samo zdrave grčice, pa da se neozledjene opet u zemlju metnu. Ozledjene i mrtve grčice moraju se baciti, jer takove za inficiranje nevriede, pače uspjeh i prieče. Na sunce takodjer nesmiju ni prije ni poslje inficiranja doći, jer se osuše, pa onda nevaljaju.

U godinama, kada hruštevi izlieću, izostati će iz lahko shvatljivih razloga uspjeh. Veći se je dio zareznika tada ukukuljio, pa bi se težko našao dovoljan broj grčica za inficiranje. Pa sve, da bi se takovih i našlo, nebi se uspjeh postignuti mogao, jer se kukuljice nemiču, te sa okuženom zemljom u dodir nedolaze, a čim hrušt u kukuljici oživi, to se odmah i iz zemlje izvuče. U tom slučaju moraju se i sami hruštevi inficirati, da se grčice za buduću godinu unište. Pohvata se koja stotina hrušteva, inficira ih se sa trusovi gljivice, te kad nakon kojih 10 dana poginu, zakopaju se u zemlju.

U Francezkoj ovim je sredstvom dosele iz mnogih predjelah skoro sasvim nestalo hrušteva i njihovih grčica, pa neima sumnje, da bi se isti uspjeh i svuda postignuo osim u južnih suhih predjelih. U predjelih pako, gdje je svilogojstvo razvijeno, nemože se ovo sredstvo upotriebiti s razloga, što od gljivice Botrytis tenella i svilene bube poginu.

Gnojenje voćaka.

Kao što svaka druga biljka, tako treba i voćka dovoljne hrane, da urodi plodom. Premda voćka mnogo svoje hrane dobiva iz zdravice, do koje korienje svake biljke ne dopire, ipak se s vremenom zemlja iztroši, te voćki ponestane hrane. Osobito ondje slabo uspievaju voćke, gdje im je korien duboko u zemlji, pa se ne može lako gnojiti, kao što i ondje gdje je prije bila godine i godine zasadjena stara voćka, pa je na njezino mjesto posadjena druga. Voćka će mnogo bolje uspievati, ako joj se korien više prema površju zemlje razvija t. j. u mekoti, gdje će moći mnogo lako hranu dobivati i gdje će se moći tlo popravljati te voćka u plodnosti uzdržati.

Iztrošena hrana u zemlji, koju je voćka plodjenjem izcrpila, može se zemlji gnojenjem povratiti, i plodovitost tla uzdržati. Tvarina, kojih voćka više treba i kojih se često nedovoljno ili kao neprobavljivih nalazi u zemlji jesu: kali, dušik i fosforova kiselina. Lišće treba ponajviše dušika, drvo treba kalija, plod pak, osim tih dviju tvarina, treba i fosforove kiseline. Ako u zemlji ima mnogo dušika, onda voćka naglo tjera, ima li pak mnogo kalija i fosforove kiseline, onda voćka slabije tjera, a bolje rodi. Mnogo dušika sadržavaju: amonijakove soli, čilska salitra, odpadci od vune, ovčiji gnoj i gnojnica. Mnogo fosforove kiseline ima: u gnoju od živadi, u koštanom brašnu i guanu. Kali pak nalazi se osobito u pepelu i sumporno-kiselom kaliju.

Na samoj voćki opaža se, kojih tvarina ona najviše treba. Ako voćka mnogo tjera, premda nije bila obrezana, onda ima u zemlji mnogo dušikovih spojeva. Zato, ako se takova voćka gnoji, mora se gnojiti takovim gnojem, u kojem ima dosta kalija i fosforove kiseline.

Ako voćka slabo tjera, a nosi mnogo ploda, ali slaba, koji rado opada, onda je to znak, da u zemlji ne ima dosta rečenih spojiva. Tjera li pak voćka slabo, te cvate a ne nosi ploda, onda je to znak da u zemlji ne ima hrane, pak treba zemlju ojačati svimi onimi tvarimi, kojih voćka trebuje da se razvija i da rodi. Mlade voćke gnoje se izprva gnojem u kojem ima dosta dušičnih spojiva, da im se mladice što bolje razviju; stare pak voćke gnoje se gnojem, u kojem ima više kalija i fosforove kiseline, da jim se što bolje plod razvija.

Najbolje je gnojiti voćke židkim gnojem, jer taj najlakše doprie do dolnjeg korienja, i biljega najlakše usisava. — Oko mlade voćke izkopa se zemlja poput zdjele, tako široko, koliko korien siže, pa se odkopana zemlja oko jame nameće, da gnoj širom ne curi. U jamu ulieva se židka gnoja, osobito na večer poslie zapada sunca, i to za hladnih dana. Mjesto jama, mogu se šuplje lončarske cievi, koje su 10 cent. široke, a 30 do 40 cent. dugačke, postaviti u zemlju; u njih se ulieva židki gnoj, da se svuda u zemlji razdieli. Na jednoč, ne smije se odviše gnojiti, gnoj ulieva se svaka tri do četiri dana. Kada je voćka dovoljno pognojena, onda se jama zatrpa onom odkopanom zemljom. Oko starih voćaka, kojim korien daleko i duboko siže, mora se na širini, do koje korien dopire, izkopati 30 do 40 cmt. širok jarak, pa opet u sredini, medju tim jarkom i stablom, drugi jarak. U taj jarak ulieva se gnojnica tako dugo, dok nije dovoljno pognojeno, pa se onda opet jarak zatrpa. Mjesto jarka može se oko voćke tako daleko, koliko sižu grane, dakle i korien, izkopati više jama 30 do 40 cmt. dubokih u koje se onda gnoj ulieva.

Kada je voćka dovoljno pognojena, onda se one jame zatrpaju odkopanom zemljom.

Kao židko gnojivo najbolja je gnojnica, i to trećina gnojnice i dvie trećine vode, pomješane sa pepelom i sa gnjilim gnojem. Najbolje je dodati gnoja od živadi, samljevenih kosti ili konjskog gnoja. Osobito treba paziti da židki gnoj ne bude prejak, pa ga zato treba pomješati sa vodom. Od prejaka gnoja može korien i stablo od voćke oboljeti.

Židkim gnojem najbolje je gnojiti u proljeće i u jeseni za hladnih dana. Može se gnojiti i u ljetu, ako dani nisu prevrući, i to na večer.

Mjesto židkim može se gnojiti i tvrdim gnojem, osobito već posve sagnjilim mješancem (kompostom), koji je bolji, ako je u njemu mnogo pepela, odpadaka od živadi i smrvljenih kostih. Napokon može se gnojiti i sa raznim stajskim gnojem, ako je već posve sagnjio. Tvrdim gnojem najbolje je gnojiti kasno u jesen. Gnoj se tako, da se oko voćke, dokle korien dosiže, odkopa zemlja, ali ne posve do koriena, te se zkopana jama napuni gnojem. U zimi snieg i zimska vlaga raztope hranive čestice u gnoju, te ih dovedu u zemlju do koriena, kojemu su hrana. — U proljeće može se gnoj, što je oko voćke ostao, zatrpati izkopanom zemljom. Voćke valja gnojiti po potrebi. Ako svake godine dobro rode, onda neka se i svake godine pognješto i gnoje; inače neka se gnoje svake treće ili četvrte godine. Kao što nije dobro, ako se voćke ni malo ne gnoje, tako nije ni to dobro, ako se odviše, osobito svježim gnojem gnoje, jer se mogu od toga poroditi razne bolesti. —

Dakle mili čitaoče, ovo ti neka bude u kratko rečeno ob onom, što sam izcrpio kroz više godina, radeć na polju praktičnoga voćarstva. —

D. N—ić.

O šumskoj industriji.

Šumska industrija bavi se izradbom šumskih proizvoda — dakle drva — t. j. racionalnim ali umjetnim načinom prirediti gotov predmet za uporabu.

Evo izkaza zavedenih obrta:

Tvornica žigica postoji u Osieku od god. 1856, a vlastnik joj je Adam Reizner. Ta tvornica proizvadjala je god. 1881 iz 800 m³ drva 42.000 svežnja žigica za tuzemstvo i 80.000 svežnja za inozemstvo, a od tog imade 0·9 sumpornih i 0·1 praničnih žigica. Istu poslužuje 1 parnjača sa 6 konjskih snaga, a rade u njoj 40 radnika.

Druga tvornica žigica u Zagrebu preustrojena je god. 1888, a proizvadja žigice u vriednosti do 32.000 for.

Zemaljska stolarska i tokarstva radionica u Lepoglavi od god. 1883 parostrojom proizvadja robe na 7.000 for. vriednosti.

Tvornica kave od žira Mittelbachova u Zagrebu prodaje 1 kilogram kave sa 50 novč., ista dobro napreduje, jer pravi osobito dobru kavu za hranivo djece, te neprobavne želudce i škrofulozne naravi.

Tvornica tanina u Županji sagradjena je god. 1882 a spada družtvu: „The oac Extract Comp. Lmtd.", koja je god. 1889 na 70 000 met. centa tanina proizvela. U toj tvornici radi 245 radnika sa parnimi strojevi od 760 konjskih snaga.

Tvornica palica Alnocha za šetnju i kišobrane u Bregani od god. 1884, u kojoj strojeve pokreće para od 35 konjskih snaga, a radi u njoj 105 radnika, te proizvodi godišnje 3.200 duceta držalica za kišo- i suncobrane, a osim toga proizvadja 2.500 tuceta palica za šetuju u vriednosti od 15.000 for.

Tvornica tanina braće Čerić u Mitrovici proizvadja na godinu do 30.000 met. centa tanina. Slične tvornice sagradjene su god. 1889 od Marschetti-Schmidt-Neuschlossa u Gjurgjevcu, a god. 1890 sagradio je tanin tvornicu Gutmann u Belišju, a tako isto i Sorger u Gunji.

Tvornica za pokućtvo iz savijena drva na Vratih otvorena je god. 1884, te imade 360 radnika uz parni pokretač, te proizvadja na godinu 120.000 kom. razna pokućtva, a u tu svrhu potroši 3.300 m³ bukovine i 130 met. centi trstike, te do 1800 m³ drva za gorivo.

O drvotrošnih obrtih. Ovamo spadaju staklane kao takodjer i tvornice opeka, te hydrauličkog vapna. Ovakove tvornice jesu: staklana Bresslauera i Müllera u Ivanovu polju, koja troši popriečno oko 8.200 pr. met. drva za gorivo.

Staklana Palme i sina u Zvečevu troši na godinu 7.800 pr. met. drva za gorivo.

Treća staklana u Osredku kraj Samobora, koja na godinu troši oko 1.080 pr. met. drva za gorivo.

U cieloj Hrvatskoj i Slavoniji imade popriečno 220 ciglana, u kojih do 3.000 radnika radi, a proizvadjaju popriečno oko 60 milijuna raznovrstnih opeka u vriednosti oko 900.000 for., a potroše popriečno 90.000 pr. met. drva za gorivo.

Vriedno je takodjer ovdje spomenuti i tvornice opeka Janka Grahora, koje leže u Sv. Klari i u Lašćini, jer mogu proizvadjati oko 8 milijuna opeka na godinu.

Godine 1884 uredio je Schulhof u Osieku takodjer tvornicu za opeke, a može na godinu oko 2 milijuna opeka proizvadjati.

Godine 1885 uredio je A. Collusi u Sisku ciglanu sa parnim strojem, te proizvadja na godinu 1½ milijuna opeka.

Godine 1884 podigao je T. Tasctti u Stupniku kraj Zagreba tvornicu za tvorenje prepeka (klinkera), koja proizvadja na godinu 50.000 kom. tarac-ploča : 20.000 kom. tarac-kamena.

Godine 1871 podigao je E. Kornitzer tvornicu cementa, koje se bavi sa tvorenjem cementnih taracnih ploča, criepova, dimnjačarskih klobuka itd., te je proizvadja na godinu do 70.000 komada.

Tvornicu cementa i hidrauličkog vapna ustrojila je oko god. 1860 tvornica Redlich, Obrenstein i Spitzer u Čereviću, te proizvadja na godinu do 400.000 metr. centi portlandcementa i hidrauličkog vapna.

Druga takova tvornica je vlastničtvo tvrdke Josipa Osik u Beočinu kod Dunava, a proizvadja do 100.000 met. centi hidrauličkog vapna. I ove gornje tvornice troše dosta drva za gorivo.

„Š. L."

Zapala kravjeg vimena.

Mnoge su krave podvržene zapali vimena, a kod mnogih se zapala vimena pojavlja, kao kužna bolest. S toga u hrdi u kojoj se zapala vimena pojavlja kao kužna bolest, valja držati odieljene te krave od drugih, u posebnoj staji, i ne dopuštati, da se osoblje, koje dvori te krave, mieša ostalim kravam.

Mlieko, koje se omuze iz zapaljena vimena, nevalja miešati ostalim mliekom, niti ga prolievati na djubrište; nego ga valja odmah odstraniti iz štaje i pomješati ga karbolnom kiselinom ili vrelom vodom, pa ga zakopati duboko u zemlju.

Ako okolnosti nedopuštaju, da se krave zapaljena vimena odiele od ostalih, i da ih dvori posebno osoblje, valja ih u istoj staji držati nešto po dalje i odaljene od ostalih krava, i valja ih zadnje izmusti. Osoblje hoće se po tom, da opere ruke u 2% ili 3% raztopini karbolne kiseline.

Štaju valja često provjetriti i držati čistu; odstranjivati odmah gnoj i izmetine, i razkuživati sve, ali osobito ono mjesto gdje se je vrid iz zapaljena vimena ciedio.

Za razkuživanje nevalja rabiti žestoko mirisavih sredstava; radje je rabiti soliciinu kiselinu, žestoku lukšiju ili vapneno mlieko. Izvrstno sredstvo za razkuživanje dobije se ako se u 12 litara vrele vode raztopi 1 kg. živoga vapna i 1 kg. pepelike. Posudje valja izpirati parom ili vapnenim mliekom.

Samo, odlučnim postupanjem moći će se stati na kraj zapali vimena, kad se pojavlja, kao kužna bolest, a koja ne samo, da je od izravne štete, jer se gubi mlieko, ali može biti od hrdjavih posljedica i za buduće, jer opetovanom zapalom vimena, mogu krave da posve presuše.

M.

Šampanjac (Champagne)

Nema negó 15.000 hektara vinograda, koje radja grožđjem za šampanjac. Od te površine 6785 hektara imade kotar Reims; 5853 hehtara Epernay; 1602 hektara Vitry-le-Francais; 836 hektara Châlons; 224 hektara Saint-Menehould.

Godišnji promet šampanjcem jeste od 100 do 110 miljuna franaka.

Lani prodalo se je u samoj Francezkoj 4,558,881 staklenica šampanjca; a izvezlo se je i prodalo za inozemstvo 19,685,115 staklenica šampanjca.

Kotari Reims, Epernay i Châlons, koji su pravi kotari šampanjca, proizvadjaju godišnje 450.000 šampanjca. Svake godine prodade se svega ukupno 24 do 25 miljuna staklenica šampanjca.

Ostalo popiju proizvoditelji i njihovi radnici, a jedan dio se prolije za vrienja, usljed toga što popucaju mnoge staklenice.

Najviše šampanjca popije se u Inglezkoj, u sjedinjenin državam.

Sjeverne Amerike, u južnoj Americi, u Francezkoj, Njemačkoj, Rusiji, Austro-Ugarskoj, Švedskoj i Norvežkoj i Belgiji.

Italija i ostale ne nabrojene zemlje troše razmjerno malo šampanjca.

Visoke obranbene carine prieče izvoz šampanjca, s toga je uvoz šampanjca u nekim državam znatno spao.

Vino za šampanjac pravi se od jedne posve proste loze, koja naliči našoj velikoj plavini (plaven).

Vinogradi su svi zasadjeni na čisto vapnenastim zemljam ili na sadrenjačam. Pravljenje šampanjca sbiva se tvornički u velikim konobam, koje su izdubljene u briegovim ili u zemlji, te su za 2, 3 i 4 tavana pod zemljom.

R. C.

Solutol-sredstvo proti slinavski i šapu.

Šteta, koju imaju naši gospodari uslied ovih zaraznih bolestih marve, težko se dade ocieniti, no toliko je sigurno, da naši veliki i mali gospodari smatraju slinavku i šap najgorim neprijateljem.

Veleposjednik hoće na primjer izložiti na izložbi svoju stoku, koju je s velikim mąrom odgojio i koju misli na izložbi dobro prodati; ali na jedan put nesretna sudbina zanese mu u staju slinavku i šap, vlada zabrani strogimi naredbami, da okužena stoka nesmije iz staje, dok neozdravi, a veleposjednik gleda sdvojno na svoju stoku, hoće li mu skoro ozdraviti ili pako skapati.

Još gore je s malim gospodarom, koji na silu treba novaca, te nemože prodati niti jedno marvinče, dok vlada slinavka i šap u njegovu kotaru.

Izoliranje stoke, zabrana marvinskih sajmova, zatvaranje pašnjaka, to su do sada glavna sredstva, kojimi se vodi borba proti slinavki i šapu — *a na desinfekciju, na uništenje bakterija, koje uzroče bolest, nepomišlja se.*

A ipak moralo bi se pored izoliranja zaražene stoke u prvom redu pomišljati na *strogo izvedenu desinfekciju staje*, marve i služinčadi, koja ima sa zaraženom stokom posla. Svakdanjim razumnim desinfisciranjem moraju se bakterije u staji uništiti i desinfisciranjem neokuženih staja zapriečiti prenos okuželjivih bakterija u susjedne, zdrave staje. Kod izbora desinfekcionog sredstva mora se gledati:

1. Da desinfekciono sredstvo *temeljito i brzo* djeluje.

2. Da je ovo sredstvo *jeftino* i time i malomu gospodaru *lahko dostupno.*

3. Način desinfisciranja mora biti tako *jednostavan*, da ga svaki gospodar i njegova služinčad lahko i kratkom vremenu izvesti može.

Dosada nije bilo poznato niti jedno desinfekciono sredstvo, koje bi odgovaralo gore navedenim uvjetom.

U netom objelodanjenom izvještaju carsko njemačkog zdravstvenog zavoda u Berlinu nalazimo znanstvenu razpravu, u kojoj se sravnjivaju dosada rabljena desinfekciona sredstva, obzirom na gore spomenuta svojstva. U nizu ovih sredstava nalaze se sapun iz sirove karbolne kiseline i sirovi Solutol. Izvještaj berlinskog „Gesundheitsamta" navadja, da desinfekciono sredstvo, koje djeluje istom za nekoliko dana, neodgovara svojoj zadaći podpuno; u praksi hoće se, da desinfekciono sredstvo djeluje brzo i temeljito, a takav resultat polpčuje se samo *„Solutolom"*. — Ravnatelj gospodarskog zavoda u Meissenu gosp. *A. Endler* izveo je praktične pokuse sa „Solutolom", patentiranim proizvodom kemičke tvornice d.ra pl. *Heydena* u Draždjanih te tvrdi, da se ni s jednim drugim desinfekcionim sredstvom nepostizavaju tako povoljni resultati, kao sa „Solutolom", koje sredstvo može svaki seljak uspješno rabiti.

Za desinfekciju uzme se četvrt litre sirovog „Solotula" na jednu kantu vruće vode. Ovom raztopinom poškrope se pod, slama i zidovi u staji. Kod ulaza u staju mora se postaviti posuda (zdjela), u kojoj se nalazi nešto raztopine „Solutola" i kod ulaza ljudih u staju, namoče se podplati obuće u raztopinu, kano i pri izlazu.

Najvažnije pitanje za naše odnošaje jeste — što stoji ovo novo desinfekciono sredstvo? „Bečke gospodarske Novine" uvjeravaju, da stoji jedna kanta ove raztopine samo kojih 12 novčićah. — Ova jeftina ciena omogućuje i našemu malomu gospodaru, da može „Solutol" rabiti ne samo onda, kad mu je stoka oboljela od slinavske i šapa, već i onda, kad mu je stoka zdrava, te da prophylaktičkim desinfisciranjem osigura svoju staju proti zarazi.

Važno je pitanje za našega seljaka i to — gdje se dobiva Solutol? Dobiva se istim načinom, kao i modra galica, posredničtvom gospodarskih zadrugah koje bi mogle za članove područnice nabaviti veći kvantum Solutola, te pod nadzorom vještaka maloga gospodara i seljaka praktično upoznati sa ovim sredstvom, koje se u Njemačkoj preporučuje kao najbolji liek proti slinavki i šapu.

D.r Čech.

Kinežke povoljenice za loze.

Ima loza, koje se težko razplodjivaju sadjenica, a neke vrsti amerikanskih loza, kao n. p. Jacquez, skoro je nemoguće razplodjivati sadjenicama (ključecim).

Kinezkim povaljenicama može se lako razplodjivati svaka vrst loze, i to na sljedeći način:

Od loze, koju hoćemo dalje razploditi odabere se jedan dugi matrak, i to radje oni, koji se nalazi bliže zemlje. Jedan ili dva pedlja od panja u pravcu u kojem se ima povaliti matrak izkopa se jama 25 centimetara duboka, a duga, kolik je matrak, pa se podno ove jame ili ovog jarka povali matrak. Da matrak stoji izpružen po dno jarka učvrsti se na više mjesta drvenim ili gvozdenim kvakam. Drvene kvake su jeftinije i bolje od gvozdenih. Ova radnja t. j. povaljivanje matraka obavlja se u ožujku ili travnju, prije nego li loza protjera, a kad je zemlja obično suha.

Nakon malo vremena protjeraju pupolji. Jarak ili jama ostane otvorena, dok se protjerale mladice ne razviju do 15 cm. Kad mladice imadu 15 cm. počme se postepeno zasipavati jarak, i to ili onom istom zemljom, koja se je izkopala iz jarka ili pak drugom prhom i gnojnom zemljom.

Zasipavanje obavlja se postepeno, rukom i velikom pomnjom, da se mladice ne prelome za zasipavanja, i da se zemlja što moguće bolje sljubi na mladice.

Zasipava se u više navrataka malo po malo, dok se najgod sve zaspe. One mladice, koje protjeraju iz pupolja, koji se nalaze na onom dielu matraka, koji je izmedju prnja i zemlje, valja odstraniti dok pupolji provale, jer se tim pospješuje razvoj ostalih mladica.

Preko ljeta iz matraka razvije se toliko novih loza, koliko je bilo pupolja na matraku, odnosno, koliko se je mladica razvilo. Sljedećeg prolieća razgrne se zemlja iz jarka, pa se matrak izreže na toliko komada, koliko je mladica, režnć ih izmedju jedne mladice i druge.

Ako je ljeti i malo povoljno vrime bilo, svaka pojedina mladica razvit će se lipo, a u zemlji biti će oko nje liep snopić žila.

L.

O uplivu hrane na mlieko.

Izkustvo je dokazalo, da koliko god put pojedu krave poljskog luka, češnjaka ili ljutike, da mlieko omuzeno od tih krava, daje po luku, dapače i da imade tek po luku.

Ako krave jedu peljena *(Artemisia absintium)* ili lišća od divljeg artičoka *(Cinaria scolymus)* onda im je mlieko gorko (žuko). I kozam je mlieko gorko, ako jedu mladica od bazgovine *(Sambucus nigra)* ili provehla lišća od krompira *(Solanum tuberosum)*.

Ako u hrani za krave imade pomješano mliečera (Euphorbia) ili vučca *(lathyrus)*, onda im je mlieko naljuto, a djeluje, kao čistilo na one, koji ga piju.

Obično dobro mlieko je bielo, gusto, ne prozirno, ugodno mirisavo, slatko i mastno.

Krave, koze i ovce, koje se pašu po gorskim pašnjacim, imadu najbolje mlieka. Na gorskim pašnjacim, gdje raste puno gorske djeteline *(Trifolium montanum)* daju krave odveć slatko mlieko, izrazitim tekom sladora. Slatko je i mlieko od onih krava, koje se hrane dobrom sočnom hranu uz primjesu buraka (repe).

Modro može da bude mlieko s dvajuh uzroka, ili uslјed hrane ili usljed nametnica. Mlieko, koje postane modro usljed nametnica *(Risus coeruleus* ili Vybrio cyanogemus) obično je modrije i gušće.

Plavkasto je mlieko ako krave jedu saća *(isatis tinstoria)* ili prostog poljskog zumbula, ili ječmane slame ili mekinja.

Ako u hrani imade žutelja (Calendula) ili žutanca ili žunfrana *(Croccus officinalis)*, onda je mlieko žuto. Od ovakova mlieka i maslo je žuto; ali mlieko može da bude žuto od vrida, što biva kad je vime zapaljeno, a i jedna nametnica (Vaprio xanthogenus) može da prouzrokuje istu bolest.

Na pašnjacim na kojim rastu jagode, ako na jagodam ima ploda, dobiva se mlieko ružičasto, ali takovo mlieko je izvrstno.

Ako u hrani, kojom se hrane životinje imade broća, onda je mlieko crveno, ali je ipak dobro. Ali mlieko može da bude crveno usljed primješaja krvi, osobito kad od udarca popucaju krvne žilice u vimenu; a može da mlieko postane crveno po muzenju uplivom jedne nametnice, koja se brzo razvije na mlieku, a koja se zove *micrococcus prodigivsus.*

Od *Equisetum fluviatile* postaje mlieko bljutavo, bez ikakovog izraza, ali je ipak zdravo. Maslo od takovog mlieka boje je poput olova.

Ako krave u hrani dobiju zelenog graška, onda im je mlieko neugodnog teka, i nedade se usiriti. Ljuto je mlieko, daje po kanfori i težko se usiri, ako je u hrani pomješano metvice (menta).

Još ima mnogo drugih bilina, koje pomješane u hrani znatno uplivaju na mlieko.

Svaki marvogojitelj, koji hoće da ima dobrog, zdravog mlieka valja da nastoji da po njegovim livadam i pašnjacim nebude ovih trava, koje mogu da uplivaju na boju i tečnost mlieka.

D. G. F.

Sideralna gojitba po načinu Solari-a.

Solari je izabrao djetelinu za gojitbu, i to kao sočivnicu najprikladniju za sideraciju, jer može da sakupi najviše dušika.

Djetelina se zasije na žitaricu, obično na oziminu, i to u veljači ili u ožujku. Pred sjetvom djeteline može malo probranati usjev. Po žetvi žitarice, ostane djetelina, koju je po savjetim Ville-a bolje pognjojiti u kolovozu nego li jeseni.

U kolovozu mjesecu dakle, pognjoji se, sliedećim gnjojivim; i to po hektaru površine:

Solikove pepelike (klor-kali) 200 kg. po hektaru (100 kg. stoji 11·50 fiorina, dakle ukupno 23 fiorina).

Sadre, 400 kg. po hektaru (100 kg. stoji 75 novč., dakle ukupno 3 fiorina).

Solikovu pepeliku (200 kg.), može se zamieniti sa 1600 kg. drvenog pepela.

Ovim gnojenjem, pa da zemljište nije najbolje i svježe, i da se neda natopiti, ipak se djetelina može dva puta, a vrlo često i tri puta kositi, i svaka kositba je izdašna. Djetelina se tako bujno razvija, da do svibnja poraste već jedan metar visoka, pa ako se kosi pred cvatnjom, daje dvostruki dohod nego li obično; u zelenom stanju teži djetelina od prve kositbe više od 50,000 kg., a to je doisto liep prihod od jedne kositbe sa hektara zemljišta.

Sama ova jedna kositba je dostatna da pokrije i naplati trošak za umjetno gnojenje.

U srpnju ili početkom kolovoza može se djetelina drugi put pokositi, ili se popase ili podore.

Da je i lošija druga kositba, daje još uvjek najmanje 25,000 kg. po hektaru; ali nesmjemo zaboraviti na silan razvoj žila, koji nastao usljed umjetne gojitbe, žile koje prodiru, do u najdublje slojeve zemlje.

Po sudu Ville-a, žile koje razvije djetelina u zemlji, da se izmjere u zelenom stanju ne teže manje od 8700 kg. Ako mi dakle podoremo djetelinu, samo raztrošbom žila obogatit ćemo zemlju za 200 do 250 kilograma dušika po hektaru.

Ova velika količina dušika, kojom se obogati zemlja usljed podorine djeteličnog strništa, uz umjetna gnojiva dodana rad djeteline, okriepljuje zemlju u velike i stavljaju u podpunoj gnojnoj i produktivnoj snazi, jer sadrži veliku količinu već upodobljene hrane, pa je takova zemlja osobito prikladna za pšenicu.

Iz takova sideralno poboljšana zemljišta dobije se 30 do 35 hektolitara pšenice po hektaru.

Ovom sideralnom gojitbom ne samo da se dobije dosti krme za hranu blaga, pa da se imade na razpolaganje dosti mesa, ali se dobiva mnogo više žitija, a tim se imade na razpolaganje mnogo više i jeftinijeg kruha.

G. A.

U ZADRU, 1893. — Brzotiskom Narodnoga Lista.

Godina XII. Izlazi na 1 i 16 svakog mjeseca. Broj 1.

GOSPODARSKI POUČNIK

Obće blagostanje zavisi o blagostanju pojedinca a temelj blagostanju pojedinca, jest razboriti rad uz vještu uporabu nauke i izkustva.

Upraviteljstvo lista je u Velojluci

Predbrojba u *Austro-Ugarskoj* stoji 3 for. na godinu, u *Inozemstvu* 8 franaka na godinu. *Uvrstbe* plaćaju se 8 novč. po redku za prvi put, a svaki sliedeći put 3 novč. redak. *Cliché* računaju se 5 novč. po centimetru četvornom.

Upravitelj i Izdavatelj PETAR L. BIANKINI

Odgovorni urednik: NIKOLA ŠIMIĆ

Pisma, naputnice itd. itd. upravljaju se *Upraviteljstvu Gospodarskog Poučnika u Veluluku.* — Rukopisi se nevraćaju. Predbrojba je obvezna za godinu danâ, a izplaćuje se u Veluluku. Tko nepovrati prva dva broja obvezan je predbrojbi za godinu dana.

ZADAR, 1 Siečanj 1893. Ciena je listu 3 fiorina na godinu. VELALUKA, 1 Siečanj 1893.

Na opravdanje.

Mnogi se naši predbrojnici i čitatelji čude i pitaju, zašto je nekoliko brojeva Poučnika izostalo. Stvar je sasvim jednostavna. Naš upravitelj bio je inače zaposlen.

Proučavajuć naše gospodarske odnošaje došao je davno do uvjerenja, da se obće blagostanje može jedino podići izradbom gospodarskih surovina; jer dok naše surovine polaze u tudji sviet u bezcienu, dotad se drugi pita na naše troškove.

Težkog je truda stalo, dok su se odlučili glavničari da otvore kesu, jer kod nas vlada obća predsuda, da se novac najbolje izplaća, ako se daje na kamatu, i da je kamata najpoštenija i najsigurnija radnja.

Zavesti, dakle tvornicu za estrakciju ulja iz maslinovih komina, koje su jedna od glavnih naših surovina, nije stalo malo truda i požrtvovanja.

Tim je više pak truda i požrtvovanja stalo zavesti tvornicu na osnovu moderne teknike u jednom od najzabitnijih mjesta u pokrajini, u *Velojluci*, gdje se oskudjeva komunikacijam i kanatlijam, i gdje pošte za u sviet nema od subote do četvrtka. Ali je ipak stvar išla, išla je velikim trudom, ali je išla, i tvornica za estrakciju ulja u Velojluci, koja je uredjena na temelju moderne teknike, i koja ostran četiri mjeseca najizvrstnije radi, najbolji je dokaz, kako se kod nas koristonosno mogu ulagati glavnice, i kako se izradbom surovina podiže obće blagostanje i izvrstno ukamaćuje glavnica.

U drugim mjestim pokrajine, gdje su povoljniji mjestni i prometni odnošaji nego li u Velojluci osnivanje gospodarsko obrtničkih poduzeća, ići će mnogo laglje.

Neka naši glavničari razmišljaju; a milijuni fiorina, koji danas idu u inozemstvo ili pregnjiju na gnjojištu; mogli bi se koristonosno izrabiti, te tim koristiti sebi i podići obće blagostanje

Ovo smo našli shodno, da navedemo, da opravdamo zakašnjenja Poučnika, i da sviet znade, kako se i kod nas koristonosno mogu zavadjati i osnivati velika obrtnička poduzeća, na temelju moderne teknike.

X

Na mlado ljeto 1893.

Svi se ljudi vesele mladome ljetu, jer je prebrodjena jedna godina, i jer nastaje nova, s kojom svakome rastu nade.

Gospodar se takodjer veseli mladome ljetu, jer mu se radjaju nade za dobru ljetinu i da će u novoj godini poboljšati svoje gospodarstvo i svoje stanje.

Kakove mogu biti nade našega gospodara?! On se može nadati u dobru ljetinu, ali to je sve u što se može nadati, jer uz današnje obstojnosti zlo po njega, ako ne radi, a gore ako li radi.

Nesretnim trgovačkim odnošajim, koji danas vladaju, naš se gospodar nemože ničemu dobromu nadati, jer će mu svaki dan biti teže, da pristojno unovči svoje proizvode.

Da obezbiedi svoj položaj, dok prodje ova umjetno navučena oluja, red je da se postavi na vlastite noge.

U tu svrhu, mora gospodar nastojati, da na svojoj kući proizvede sve ono, što mu je potrebito za život i za obstanak, što će postići razgranjenom, mnogovrstnom gojitbom, i da unovčuje samo toliko svojih pladina, koliko mu se hoće novca za najnuždnije potrebe.

Jednostrane gojitbe unosne su, kad je sigurnost razprodaje i kad su ciene primjerne. A od jednostranih gojitba, koje su danas kod nas uobičajene, i vino i ulje i žitija imadu da se bore velikom konkurencijom. Vino i ulje taljanskim proizvodim, žitija magjarskim.

Istina bog nije stvar laka prelaz iz jednostrane na mnogo stranu gojitbu, ali kada stisne, red je, da si čovjek pomogne, jer u borbi je život.

Izradjivanje proizvoda na kući znatno pomaže u ovakovim slučajevim, jer surovina dobije veću vriednost i laglje se unovči.

Mi nebi znali, uz današnje obstojnosti ništa boljega savjetovati našim gospodarim.

Više pomnje posvetiti voćarstvu i marvogojstvu, proširiti gojitbu peradi, baviti se maslarstvom i sirarstvom, gojiti obširnije sočiva, nezanemariti biline za predivo i slična, može puno pomoći, može dapače doneklen nadoknaditi štete, koje prouzrokuje današnje stanje, i omogućiti čekanje, a recimo i prelaz na bolje t. j. na promjenu trgovačkih odnošaja.

Zrno do zrna pogača, kaže naša poslovica, po stotinu malih prihoda iz gospodarstva, vriede za deset velikih prihoda.

Dobro uredjena gojitba peradi, daje koristi i jajim i pilićim i utovljenoj peradi; dobro uredjeno marvogojstvo, daje koristi i u mlieku, i u siru, i u maslu, i u vuni, i u mesu i radnoj snagi.

PODLISTAK.

Pasteurizovanje vina.

Grijanje ili pasteurizovanje vina danas se sve više širi, jer se vinari sve više uvjeravaju o velikoj koristi, što posteurizovanje nosi.

Za pasteurizovanje vina razumjeva se onaj postupak, po kojem se na brzu ruku ugrije vino do 60° Celsiusa. Naravski je, da se za takovu radnju hoće osobito grijalo, u kojem vrije voda, a kroz koju vodu u cievima prolazi vino, da se ugrije.

Vino se pasteurizuje ili radi toga, da se poubijaju klise bolesti, koja se u njemu nalaze, a koje mogu biti uzrokom, da se vino izkvari; ili radi toga, da vino prije dozrije.

U mladim vinim imade puno bjelančevina, koje nedopuštaju, da se vino izbistri i da dozrije, a uplivom kisika od zraka teče dozrievanje vina odnosno izlučivanje bjelančevina odveć sporo. Grijanjem vina do 60° C. ugrušavaju se bjelančevine i padaju po malo na vino u obliku sitnih pahuljica, pa se vino brže izbistri, brže dozrije i pričinja se znatno starije, nego li u istinu jeste.

Pasteurizovanjem vina postizava se samo onda svrha podpuno, ako vino ne dodje u doticaj zrakom, kad je ugrijano (toplo), jer ugrijano vino u doticaj sa zrakom ne samo, da gubi dobar dio svoje žestine, ali i svojeg mirisa i teka, pa postane bljutavo. S toga, sprave za pasteurizovanje vina mora, da su tako gradjane, da vino dok je ugrijano nebude moglo doći u doticaj zrakom; da se ono bude moglo brzo razhladiti, a svakako prije, nego li dodje u doticaj zrakom.

Vino se obično pasteurizuje kroz cinate cievi, koje stoje u vreloj vodi. Dok proteče vino kroz cievi u vreloj vodi, ono se ugrije do 60° C. Te cievi spojene su dugim serpentinom, koja nalazi se u hladnoj vodi, i u kojoj mora da se vino podpuno ohladi prije nego li kroz nju proteče.

Kako je već rečeno, glavna je svrha posteurizovanja, da se vino ugrije do 60° C, jer se pri toj toplini ubijaju klice svih nametnica i jer se sgrušavaju bjelančevine ali isto toliko voda se ugrijano vino brzo ohladi, a to se može postići jedino time, ako je hladilo dobro uredjeno, odnosno, ako je serpentina u njemu dosti duga.

Razne se sprave preporučaju za pasteurizovanje vina. Ima ih jednostavnih i sastavljenih, ali se sve te sprave, dadu razdieliti u dvi skupine: t. j. u takove sprave, koje neprestano rade, i u takove, koje za svakog grijanja valja iz nova uputiti t. j koje ne rade sljedovito, nego i intermitentno.

Sprave, koje neprestano rade, imadu grijaću ciev spojenu sa serpentinom, a za hladjenje ili se rabi hladna voda, ili vino, koje se ima pasteurizovati. Od ovih vrstih sprava za pasteurizovanje vina najbolja je ona od *Terrel de Chenes.*

Sprave, koje ne rade neprestano, malo se dandanas rabe; one se sastoje iz jedne posude, koju se izpuni vinom, i u kojoj se vino grije; pa u istoj posudi vino se hladi, i to ili stojanjem ili pomoću jedne serpentine, koja prolazi kroz istu posudu ili okolo te posude, a kroz koju se poslje neg je vino ugrijano, čini teći hladna voda

Mlada vina, poslje neg su pasteurizovana izgledaju mutna i usječena, ali se za kratko vrieme otalože i podpuno izbistre.

Posve dozrelo vino, niti se muti, nit se usječe za pasterizovanja, pa se s tog razloga zdrela vina vrlo često pasteurizuju u staklenicama.

Posterizovanje vina u staklenicama stvar je jednostavna, jer se pune i začepljene staklenice, omotaju slamom i pomještaju u kotlenicu, koju se napuni vodom, pa loži dok voda uzavre.

Na veliko posteurizuje se vino u staklenicima u navlaš priredjenim kotlovim, koji se izpune vodom, ali se griju pomoću pare.

Našli smo shodno navesti ovo nešto o pasteurizovanju vina, da se naši vinari okoriste; jer će odslen unapred biti sve teže razprodavati vino; a ni često pretakanje, ni čistoća bačava i konobe, ni sumporenje ne pružaju toliko jamstva, da se vino neće izkvariti, koliko pasteurizovanje vina.

A. V.

Nećemo, dalje da nabrajamo, ali opetujemo, da uz današnje obstojnosti, neostaje drugo nego uzdati se u se i u svoje kljuse; napustiti jednostranu gojitbu, a uvesti mnogostranu gojitbu, te posvetiti više pomnje marvogojstvu, peradarstvu, voćarstvu, malim domaćim obrtim i nastojati da se domaćom izradbom plodina i surovina, iste što moguće bolje unovće.

Kruh Aleuronat.

Meso poskupljuje od dana na dan, a u razmjeru u kojem poskupljuje umanjuje se broj onih, koji mogu mesa jesti.

Ovo poskupljivanje mesa ponutkalo je još davno učenjake, da nastoje iznaći ili sastaviti jedno drugo jeftinije sredstvo, kojim bi se dalo zamieniti meso, odnosno koje bi sadržavalo iste sastavine i bilo bi hranivo, kako meso.

Najprije se je išlo za tim, da se iz bilina vadi bjelančevina (Aleuronat), koja je svojom naravi najbliža bjelančevini mesa životinja

To je, kako se uvjerava postignuto u tvornici Doktora Hundhausena u Hammu. U toj tvornici proizvadjaju jednu vrst brašna, koja sadrži 80% bjelančevina. Ovo brašno pomješano pšeničnim ili raženim brašnom daje umješeno i izpečeno izvrstan kruh, velike hranivosti koji se posve približava hranivosti mesa, te je kadro meso zamjeniti ili poraba istoga na najmanju količinu svesti.

Aleuronat ima dakle svrhu zamjeniti bjelančevine mesa, ribe, jaja i sličnih, jer je u hranivosti jednak istim, a ciena mu je malena.

Sljedeći brojevi najjasnije dokazuju jeftinoću Aleuronata.

Jedan kilogram probavljivih dušikovih sastavina stoji

U suhom grašku novč.	56
„ obranom mlieku „	65
„ pasulju . . . „	68
„ leći . . . . . „	90
„ siru . . . . „	139
„ govedjoj jetri . „	220
„ svježem mlieku „	250
„ jajim . . . . „	450

Dočim jedan kilogram probavive bjelančevine u Aleuronatu stoji samo 84 novčića t. j. pet puta manje, nego li bjelančevina govedjeg mesa.

Kako se vidi Aleuronat je pozvan, da proizvede cio prevrat u gospodarstvu.

Mastno mlieko.

Svaki marvogojac hotio bi da mu mlieko bude što moguće mastnije; ali to nije uvjek moguće. Tko hoće da dobije mastnog mlieka hoće se da pazi: da odabere prikladnu pasminu, da bira dobru hranu i da razborito timari i njeguje blago.

Nema pasmina, za koje bi se moglo reći, da davaju mastnije mlieko nego li druge, ali jedna životinja, iste jedne pasmine može da daje daleko mastnije mlieko, nego li druga.

Kušnje izvedene na 95 krava, od kojih se danomise muzlo jednaka količina mlieka, dokazale su, da kad, u mlieku od nekih krava, ima samo 2·1 po sto masla, a u mlieku od drugih čak 4·1 po sto.

Za opredjelivanje masti u mlieku hoće se maslomjer sa četiri cievi.

Dobra, sočna, lako probaviva hrana jeste prvi uvjet za mastno mlieko.

Sieno okriepljuje želudac i pomaže izlučivanje sokova.

Više se pristedjuje, ako se krmi drugom hranom nego li sječkom.

Komine, plievi i krupicu valja suhe pokrmiti, a uvjek osoljene, tako da za svaku glavu izpane na dan u gornjoj hrani 10 grama soli. Hranu, koja sadrži puno vode, kao repu, krumpir, drop i slična bolje je davati poparena. Po prvoj hrani, napoji se blago, a onda se podade blagu duge slame, da se nasiti.

Na dobrotu mlieka znatno upliva i doba krmljenja. Dugi odmor po krmljenju prija blagu znatno; dva puta krmiti na dan bolje je nego jedanput

Češćim muzenjem dobiva se mastnije mlieko.

Od blaga u dobroj, zdravoj staji gojena, dobiva se mastnije mlieko, nego li od zapuštenog.

Čišćenje blaga i češljanje istog znatno upliva na dobrotu mlieka.

N. D.

Perušanje gusaka.

Perje je za ptice, što i dlaka za životinje, plašt na ime, koji ima, da ih brani od izvanjskog upliva. Perje je tako u koži, da se hoće snage, da ga se izčupa.

Čupanjem perja prouzrokuje se s toga ne malo boli životinji, a te boli mogu biti često od opasnih posljedica.

Tko dakle čupa perje guskam, prouzrokuje im neopisivih bolih, koje mogu prouzrokovati ozbilnih posljedica.

Guskam nesmje se čupati perja, nego samo u dobi mine t. j onda, kad im samo perje odpada, jer se mienja. U ovo doba ne ćute nikakove boli, jer se perje slabo drži kože i sklono je samo da padne.

Kad se približava doba mine perje, može se daklen perje čupati, ali i to valja obavljati pomnjom i nevalja prenagliti se Perje valja čupati tako, da se gladjenjem samo odciepljuje od kože; svaka naglost ili sila u tom pogledu ima se smatrati kao surovost s koje trpi puno jadna životinja.

Umjetno saće.

Tim je bolji jedan sat, čim u njemu imade više radilica, a manje trutova. Neki broj trutova hoće se doduše u roju, da se mlade matice oplode, ali dobra matica ucse obično malo jaja u trutovnim stanicama.

Broj trutovnih stanica može se umanjiti u svakom roju, ako se rabi umjetno saće bez nametaka trutovnih stanica, a sa samim radiličkim stanicam.

Umjetnim saćem ima se mnogo koristi; jer izim što su saću brojnije radilice, laglje je sat pregledavati, a iz takovog saća dobiva se više meda.

Poznato je da pčele za izraditi 1 kg. voska potroše 20 do 25 kg. meda, ako mi u ulište postavimo umjetnoga saća pristedimo pčelama radnju i dobijemo više meda.

Dogadja se često, da se trutovi radjaju i u radiličkim stanicama, no u takovu slučaju pozna se to odmah, jer trutovim vire glave iz stanice. Glave im se odrežu, a tiela pobacaju na polje same radilice.

Za pravljenje umjetnoga saća, imadu osobiti kalupi, u kojih se lije raztopljeni žuti vosak i stiska. Umjetno saće pravi se troje veličine i troje debljine napram vrsti okvirića i nap am veličini košnica.

Usljed porabe umjetnoga saća raste proizvod meda, a pada proizvod voska, u istom razmjeru pada ciena meda, a raste vosku

Ova okolnost je prouzrokovala na nekim mjestim, da je vosak u cieni znatno porasao, pa su pčelari bili prisiljeni da napuste uporabu umjetnoga saća, jer im je stajalo s upo.

Tovljenje svinja.

U tovljenju svinja, kako i u svakoj radnji dandanas vriedi ona ingležka, vrieme je novac, jer čim se svinja prije utovi, tim je veće koristi po gospodara. Meso, od brzo utovljene svinje jeste najjeftinije, jer se u brzom tovljenju pristedjuje hranjenje.

Brzo se tovi biranom i primjernom hranom napram dobi tovljenja, te točnostću u hranjenju i uzornom čistoćom.

Čistoća je glavni uvjet zdravlja, ali čistoćom kod tovljenja svinja postizava se i druga stvar, na ime, da je meso mnogo tečnije i bez neugodna vonja

Tko tovi mlade svinje, mora, da ih drži u toplu kotcu, jer čim je kotac razmierno topliji, odveć bolje uspjevaju i brže se tove Drvena legla, nisu najprikladnija za svinje, premda se najlaglje čista drže i najviše su u običaju.

Svinjam najbolje prija zemlja za leglo, s toga na mnogim mjestim grade kotce u zemlji, tako da je $^1/_4$ dio kotca u zemlji. Svinje i onako drže same čist ležaj; a ako im to nije moguće, red je da im gospodar pomogne.

Svinjam najviše prija nešto kiselasta hrana, ali ako je posve kisela ili ljuta, onda im ne prija; kako što im ne prija slatka hrana

Najbolja hrana jesu krompiri i kukuruz skupa prokuhani, pa izgnječeni u gustu kašu i razhladjeni. Suprasnim krmačam podaje se malo kupusa.

Kotac za svinje mora, da je gradjen na suhu zemljištu u poldnevnom položaju, i da je dosti svjetlosti u njemu, što se postizava, ako se napravе prozori prama poldanu.

Blizu kotca hoće se dvorište, gdje se svinje hrane, peru i valjaju.

A. G.

Deset zapovjedih za muzare.

Na dojnost krave upliva znatno pasmina, hrana, njega i čistoća, ali još više način, kako se muze.

Mnoga krava slabo doji ili posve presuši samo za to, jer se nepomnjom muze. Evo za to zapovjedi za muzare.

1. Krava mora se omuzti što moguće brže. Napram tome dali se muze sporo ili brzo dobiva se više ili manje mlieka, a način muzenja upliva i na mast.
2. Kravu valja posve izmusti, i jer je zadnje mlieko koje se izmuze najmastnije, i jer preostane li mlieka u vimenu može, da prouzroči zapalu vimena, i može da bude uzrokom, da mliečne žliezde sasvim presuše.
3. Svaki dan valja muzti u isto doba. Točnost u tom pogledu znatno koristi, jer od netočnosti bivaju krave nemirne, uzrujaju se i pu te mlieko da samo toči iz vimena.
4. Muzti valja na križ t. j, valja muzti na jednoj polovici vimena prednju siru, a na drugoj polovici vimena zadnju. Ovim se načinom draže žliezde, pa se izlučuje više mlieka, a poznato je, da se najviše mlieka izlučuje za muzenja, jer bunari u vimenu nemogu, da sadrže više od 3 do 4 litre mlieka, dočim se od dobre krave može izmusti čak 15 litara mlieka.
5. Nesmiedu se rabiti strojevi ili sprave za muzenje, jer je to nenaravsko i ne zdravo, pa može krava da sasvim presuši.
6. Natezanje cica, stiskanje istih za muzenja izmedju palca i kažiprsta prouzrokuje bolih kravi, i djeluje štetno na vime. Muzti valja otvaranjem i zatvaranjem ruke, tako da za stiskanja ruke bude izim cice i komad vimena nad cicam stisnuto. Tim se načinom otvori žliezda na dnu mliečnog bunara, te mlieko slobodno strca na polje.
7. Mlade su krave škakljive pa se težko muzu. Često pomaže škaškljati ih pod repom, a bolje je dignuti im prednju nogu u vis Tući i zlostavljati krave da budu mirne, ne pomaže, dapače djeluje štetonosno, jer se krave preplaše, postaju tvrdokorne i neizlučuju mlieko.
8. Pred muzenjem valja izčistiti vime, a prvi i glavni uvjet, ako ćemo, da mlieko bude trajno i tečno, a maslac dobar jeste, čistoća.
9. Koliko puta na dan ima se muzti, zavisi od vladajućih odnošaja. Po telenju bolje je tri puta na dan muzti, jer krave daju onda više. Ako se tri puta na dan muze dobiva se više mlieka, ali je mlieko manje mastno; a trokratno muzenje može konačno štetno djelovati na zdravlje krave.
10. Za muzenja mora vladati mir u štaji, jer krave za muzenja neće da budu uznemirivane.

Protuotrovi.

Često se dogodi, da se čovjek otruje bilo jednim otrovom ili drugim, vrlo se pak često ljudi otruju gljivama; dobro je s toga, da se znade, koje stvari djeluju kao protu otrov, te se mogu dobrim uspjehom rabiti u slučaju otrovanja.

Za slučaj otrovanja glavna je stvar da se otrovana osoba što moguće prije izbljuje, a onda odmah valja pozvati liečnika.

Sliedeća sredstva rabe se kao protu otrovi.

Za slučaj otrovanja lukšijom ili sapunjačom daje se kao protuotrov sok od lemuna ili 10 kapljica sumporne kiseline u čaši slatke vode.

Za otrovanje sumporovom kiselinom ili smrdljivom vodom rabi se pečena milovka razmućena u vodi, pa se srče malo a malo.

Za otrovanje djetelinovom soli ili sladornom kiselinom rabi se vapnena voda ili sadra u vodi razmućena.

Za otrovanje sičanom (aršenik) ili bakrenim zelenilom, daje se otrovanome tekućeg železnog sladora.

Za otrovanje klorovom vodom daje se bjelanca od jajeta izmućkana u vodi, a za mirisanje ingležku mirisnu sol.

Za otrovanje živom i zinoberom daje se 7 djelova željezove prašine pomješano su 4 djela sumporna cvieta.

Za otrovanje tulijom daje se bjelanca od jaja raztopljeno u vodi sa dvougljično kiselim natronom

Za otrovanje bakrom (od posudja) daje se bjelanac u ohladjenoj vodi razmućkan.

Za otrovanje olovnim sladorom daje se milovka (magnezija).

Za otrovanje morphiumom ili driemkom daje se crna kava, crno vino sa treslovinom, a rabe se mokri studeni oblazi na glavi.

Za otrovanje karbolnom kiselinom rabi se vapneni slador, kojeg se kupuje u ljekarni.

Za otrovanje fosforom daje se svaku ½ sata 10 do 15 kapljica terpentinovog ulja u hladetini omotana ili razmućena u kakovoj sluzavoj tekućini.

Za otrovanje svjetlećim plinom i ugljikovim plinovim preporuča se svježi zrak, škropljenje mrzlom vodom, pranje tiela mrzlom vodom i mirisanje žestokih stvarih, ali osobito mirisanje iugležke mirisne soli.

Kako se vidi najgora je stvar zanemariti otrovanika.

Brza pomoć može, da mu spasi život, a najbrže mu se može pomoći, ako ga se natjera odmah na bljuvanje ili se rabi jedan od navedenih protuotrovâ.

Rezanje i čuvanje plemenika.

Mladice plemenike za navrćanje valja svakako odrezati prije nego li počmu topli proljetni dani, odnosno prije nego li ugrije. Ako jedanput sok udari, onda takove plemenike nisu za navrćanje, jer i ako se prime težko srastu, a lako okržljave. Najbolje doba za rezanje plemenika jeste siečanj i veljača do prve polovice ožujka.

Plemenike režu se sa zdravih stabala, koja su dokazala da rode dobrim plodom. Plemenika, mora biti godišnja mladica, posve dozrela drva, jaka, zdravih i razvijenih pupovâ. Čim je bolja plemenika, tim će se kašnje čvršće i zdravije razviti stablo.

Dvogodišnje mladice nisu za plemenike, jer težko srastu, a sporo i kržljavo se razvijaju.

Plemenike se do porabe najbolje čuvaju u hladnoj konobi. Glavna je stvar da se neposuše; radi toga drže se zakopane ili zasadjene u vlažnoj pržini, koja se drži uvjek vlažna. Obično zasade se okomito, jer se u tom položaju bolje čuvaju nego li ležeće.

I na polju, na sjenastu mjestu, 20 do 30 cm. u zemlji zasadjene uzdrže se plemenike izvrstno sve do porabe. Da se na polju bolje uzdrže pokriju se slamom, tim se prieči štetno djelovanje nagle promjene topline, i sušenje za suha vremena. Prosušene plemenike ožive opet, ako se drže neko vrieme u posve vlažnoj pržini ili u vodi.

L. R.

— SVAŠTICE —

Sadjenice amerikanskih loza. Sad kad se filoksera sve više širi, i kad se je dokazalo, da je jedini sigurni uztuk proti istoj amerikanska loza, dobro je da gospodari doznadu na koji se način može na brzu ruku uzgajati puno i dobrih sadjenica amerikanskih loza, te na taj način pospješiti razplodjivanje istih. Amerikanske loze valja saditi u duboko izkrčenoj crnićnoj zemlji, koja je umjereno vlažna, ali poništo odveć vlažna ili mokra, a na razmak od barem 125 centimetara toli loza od loze, koli red od reda. I položaj hoće prama poldanu, a da je topla i da pruće uzmogne dobro dozrieti. Prve godine obreže se na kratko na jedno ili najviše na dva oka, a sljedećih godina na 2 ili 3 oka. Sve mladice, mlazi i zapini, koji protjeraju iz glave ili iz panja odstrane se za vremena, a goje se samo one mlazi, koje su protjerale iz oka ostavljenih na reznicim. Zelene mlazi su krhke, pa se lako lome. Valja ih s toga priveživati. U tu svrhu zasade se okolo loze nešto 60 centimetara od glave četiri dobra kolca 4 do 5 metara visoko, kojima se vrhovi privežu skupa, da prave piramidu; pa se na ove kolce priveživaju mladice, da ih vjetar ne prelomi. Na ovaj način gojene amerikanske loze daju dosti, dobrog, čvrstog i zdrelog pruća, od kojeg se svake godine može izrezati 20 do 30 ključeca.

Zemlja u loncima (grastama). Često biva, da se zemlja u grastama uzpliesnivi ili usmrdi, što nije ugodno, kad se cvieće goji po stanovima, jer kvari zrak. Stvar se može prepriečiti, ako se po dno svakog lonca metne nekoliko komadića drvenoga ugljena, a ako to nije moguće prorahli se zemlja na površini lonca i primješa joj se malo prašine od drvena ugljena.

Brusenje oružja Poznato je, da se lako ugruši ulje, koje se lieva na brus rad brusenja, pa da je onda težko brusiti. Mjesto ulja bolja je smjesa od 3 diela glicerina i jednoga diela žeste (alkohola) jer se ova smjesa ne ugruši. Za manje oružje rabi se više glicerina a manje žeste, ali nikad izpod šestog diela.

Koje se vrsti gnoja nesmiedu miešati jedna s drugom. 1. Kilska salitrovina uesmije se pomješati sa superfosfatim. 2. Sumporuo kiseli amoniak, pa guano, stajski gnoj, gnoj sa zahoda, brašno od kovi i svježa kov uesmije se miešati sa Thomasovom troskom ni sa živim vapnom. 3 Superfosfati nesmjedu se pomješati Thomasovom troskom, ni živim vapnom, ni kilskom salitrovinom. 4. Thomasova troska i živo vapno nesmjedu se pomješati nijednom vrsti japna izim što sa prostim fosfatim i kalijevim solima. 5. Kalijeve soli smjedu se pomješati sa drugimi vrsti gnoja jedino pod uvjet, ako im se prije primješa 2½ po sto mulja, jer bi se inače gnoj ugrudvao.

Vime jeste jedan od nijeżnijih ustroja. Vime i sice valja držati posve čiste. Svaki put prije nego li će se muzti valja ih izčistiti, u koju se svrhu rabi vlažna krpa. Kašnje se posuše. Kad se nebi ovako radilo, lako bi izpucala koža.

Brzo svjetlanje postola. Postoli se u čas izsvjetlaju, ako se mazu za svjetlanje dolijn dvi kapljice kamenog ulja.

Gnoj za selen. Selen ljubi najviše pepelikova gnjojiva, uz nešto dušikova i fosforna gnjoja. Koji je od pepelikovih gnojiva najbolji nemože se reći, jer je u tom pogledu selen mušičav, a često i sam drveni lug (pepeo) znatno pomaže.

Gospodarske Viesti.

Tuže nam se iz nekih zagorskih predjela, da je udarila ljuta zima, bez da je prije snieg zameo i zastro zemlju, pa se gospodari, a i s razlogom boje, da im zimski usievi ne prozebu.

* * *

O pravoj trgovini vinom još ljetos nema govora. Na mnogim se mjestim nije ni kaplje vina prodalo; a nema kupaca, ni izgleda prodaji.

* * *

Iz pouzdana izvora doznajemo, da jedan strani glavničar namjerava podići u pokrajini jedno veliko obrtničko poduzeće, u koje će uložiti četvrt miljuna fiorina, ili pol miljuna kruna. Već se vode pregovori za izbor prikladnog mjesta; a nastajuće jeseni imalo bi poduzeće počet raditi. Radi o izradbi raznih naših surovina. Bilo sretno!

* * *

Hrvatsko-slavonsko Gospodarsko družtvo u Zagrebu, držati će dne 26 t. m. svoju glavnu skupštinu.

* * *

U Hrvatskoj se je već dobrano zavela gojitba cikorije, a to radi toga, jer je u Zagrebu zasnovana tvornica za pravljenje Frankove kave. Pogovara se da će se po jedna takova tvornica podići u Osieku, Varaždinu, Karlovcu, Sisku i Ogulinu. Da nebude preveć na jedanput!

* * *

U Ugarskoj bilo je godine 1891 uloženo u dionička poduzeća 141 miljun fiorina.

* * *

Ukupni izvoz i uvoz Austro-ugarske u godini 1890 bio je sljedeći: izvoz: 671,584,122 fiorina u zlatu, a uvoz: 566 410,805 fiorina u zlatu.

* * *

U Italiji zabavljeno je dva miljuna žena u obrtničkim poduzećim. U samoj industriji svile zabavljeno je 117,000 žena.

* * *

U Francezkoj uzgoji se godišnje do 230 hiljada mazaka. Veći dio tih mazaka uporablja se kod kuće, ali ih se mnogo izvaža u Španjolsku, Švajcarsku i u druge zemlje. Godine 1888 izvedeno je iz Francezke 22,105 mazaka, a 1891 godine 13,886 mazaka. Računa se, da razprodajom mazaka Francezka utjerava godišnje oko 11½ miljuna franaka.

* * *

Obćinsko poglavarstvo u Vinkovcima naredilo je nekome vinogradaru A. Radiću, da pod prietnjom globe od 10 fiorina, kroz 8 dana vremena ima odstraniti pčele, jer da su pčele po zaključku gospodarske podružnice, štetne po vinograd. Takova se šta još nije čulo u XIX vieku.

* * *

Usljed političkih promjena, koja su u zadnje doba nastale u Srbiji, izmjenjen je dobar dio upravnog i učiteljskog osoblja na poljodjelskim školama. Žalostno je, da se politika mieša u poljodjelstvo, gdje se nesmje gledati na osobe nego na stvar, ali žaliboże tako biva i kod nas.

* * *

Godine 1894 obdržavat će se u Lavovu obća zemaljska izložba.

* * *

U Galiciji stavlja zemaljski odbor za badava na razpoloženje glavnice potrebite za osnivanje tvornica za gradnju cievih za drainagu, pod jedini uvjet, da se cievi razprodavaju po realnoj cieni, koliko dohode.

* * *

Voćarsko družtvo za dolnju Austriju nudja voćarima doraslih stabala biranih vrstih voćaka za ¼ realne vriednosti.

* * *

Novine raznašaju glas da će Magjarska vlada uvesti monopol žegica; tim bi žigice bez dvojbe znatno poskupile.

* * *

U državnim se ergelam magjarske plaća 500 fiorina za opasanje jedne kobile angirom čistokrvne arabske pasmine.

* * *

Iz taljanskih novina razabire se, da je lani iz Italije u Ugarsku uvedeno 300,000 hektolitara vina. U studenome 1892 uvedeno je na Rieku 120, 525 quintala taljanskoga vina; a iz Dalmacije uvedeno je na Rieku u novembru mjesecu 1892 godine 76,447 quintala: A šta bi bilo, da nema taljanskog vina, koje tjera naše vino?

* * *

Poljodjelac C. Jasobsen ostavio je gospodarskom družtvu u Kopenhagenu takov imetak, koji daje na godinu 1,200,000 kruna čista dohoda. Po tom je rečeno družtvo najbogatije gospodarsko družtvo na svietu.

* * *

Radi se o tom, da se zakonom uvede prisilno prodavanje voća i jaja po težini t. j. vaganjem, e da se stane na kraj zloporabam, koje nastaju od prodavanja na komade.

* * *

U Berlinu ustrojilo se je družtvo za uzgajanje svinja na veliko. Ide se zatim, da se u samoj Njemačkoj bude uzgajalo toliko svinja, da ih nebude potreba uvažati iz Ugarske, Hrvatske i Srbije.

* * *

U Elsaskoj i Lotaringiji povisit će se carina na vino iz suhava (rosina) od fiorina 1 na fiorina 3.80, a to za to da se preprieči fabrikacija i prodavanje toga vina.

* * *

Najveći vinograd u pržinastoj zemlji zasadio je S. Altstock i Sinovi u Nagjikata. Taj vinograd obsiže 400 hektara površine.

* * *

U Rumunskoj, koja ima 183,898 hektara vinograda zaraženo je filokserom 31,919 hektara vinograda.

* * *

Kako „Giornale vinicolo" piše, ustrojit će taljanska vlada u Beču svoju vlastitu enotekničku staciju. Upravu te enotekničke stacije preuzeti će enoteknikar A. Plotti, koji sada upravlja isto takovom stacijom u Lucerni.

* * *

U Australiji napreduje Vinogradarstvo baš orijaški kako „Year Book of Australia piše godine 1891 bilo je zasadjeni lozom 42,268 acras zemljišta. Napredak se odmah opaža, kad se sravni god 1885, koje je godine bilo zasadjeno lozom samo 17,529 acres zemljišta.

Pitanja i odgovori „Gosp. Poučnika".

A. Odgovori.

71. Može li se mast u otvorenim badnjim prenašati dan dva daleko, bez da to njima ili vinu hudi? Jeli bolje mast prenašati ili grožđje?

M. G. u S. (Pelješac).

Po moru možete slobodno prenašati mast i grožđje, bez straha da bi se izkvarilo. Mast je bolje prenašati nego li grožđje, jer se može više toga s jednoga puta prenieti, a grožđje se sa prenosa gnječi, pa nešto trpi. Kad mast stoji na putu više od 24 sata, voda počme vrieti; nevalja s toga prepunjati badnje, da se mastu ostavi mjesta, kad se nadigne. Razumieva se, da na putu valja mast pokriti, da nebude izložen otvorenom uplivu zraka, jer onda vjetri, i jer slobodnim uplivom zraka dolazi do masta puno trusja svakovrstnih fermenta, izmedju tih i takovih, koji mogu, da u mastu prouzroče odmah drugotnih vrienja, koja su pak štetna po vino. Mast na putu, ako je dobro pokriven može stati više dana, ali nije dobro da stoji više od osam dana, jer u osam dana, ako je vrieme toplo može da mast posve prevrije. Nehudi mastu ni najmanje, ako ga se, kad stigne na opredjeljeno mjesto, prebacuje iz jednog badnja u drugi; to mu doneklen dapače prija. jer čim se mast više prebacuje, tim bolje i podpunije prevrije. Grožđje, kako je rečeno, laglje se prenaša od masta, samo što valja paziti, da se odveć ne gnječi, jer se izgnječeno grožđje lako upali i uzljuti, pa kad se kašnje izmasti, onda u mastu uz alkoholično vrienje nastaje i drugih vrienja s kojih može vino, da se posve izkvari.

72. Molim vas, na koji se način najlaglje čuva i uzdrži zelena krma?

I. M. u O. (Hrvatska).

Zelena krma može se čuvati u priredjenim jamama, ili što je još bolje na polju. Svakako pri izboru načina za čuvanje zelene krme, izim što valja birati način, koji je najbolji i najpraktičniji valja gledati i na jeftinoću. U novije doba amerikanci posprемaju zelenu krmu na kojemudrago mjesto na polju, i pri toj radji služe se jednostavnimi tiskovi, koje sami prirede. Ondje, gdje hoće da naprave stog zelene krme najprije popode. Po podu slagaju zelenu krmu, koju dobro valjaju i pritiskaju, a onda odozgar postave grede za poluge, koje su na jednoj glavi privežene o pod, a na drugoj obterećene kamenjem, koje je priveženo za konop i vjesi. Svaki ovakav stog ili plašt dobije svoj slamnati krov. Poluge za tiskanje bivaju sve više obterećene, i to u razmjeru u kojem se jače pritiska. Može se dapače za stiskanje urediti vitlo, koje pak za pritiskanje može se napraviti plašt od $4\frac{1}{2}$ metra u promjeru, u kojem na svaku 10 centimetara debljine ostaje 1000 kg. zelene krme.

Sa dva para poluga dade se napraviti plašt koji dvaput više krme sadrži.

74. Koji je najbolji omotaj za maslo, koje se u ovo doba godine ima slati na dalek put?

A. V. u P. (Istra).

Pisalo se je toliko o načinim, kako se imade omatati maslo, da je polovica dosti. Koliko su se pojedini načini omotanja, inače toplo preporučeni pokazali praktični, to je opet drugo pitanje, koje najbolje mogu riešiti oni, koji su iskušali. U obće se drži, da se maslo najbolje smota u bukovim grotcim, koji sadrže 25 do 50 kg. masla. Manji se grotci nemogu preporučiti, jer nisu dosti čvrsti, i jer nisu jeftiniji od većih. Grotci za prevoz moradu biti posve laki, jer ako su odveć težki, onda se opet ima neprilika i troškova za prenosa. U novije doba gleda se da su grotci što moguće čvršći, a zaračunavaju se, ili za cienu, što zbilja stoje, ili za cienu masla po odgovarajućoj težini, ili se napokon primaju natrag uz naknadu prevoznog troška. Nema dvojbe, da je bolje, da su grotci čvršći, jer se u čvršćem grotcu bolje uzdrži maslo i manje je pogibelji, da izteče. Isti grotci nemogu se dugo vremena rabiti za maslo, jer i uz najveću čistoću postanu grančavi a u grančavom grotcu ograničavi lako maslo; dapače ni izpiranje lukšijom ili vrelom vodom ništa nepomaže, a maslo poprimi grančavost, pa i da se grotac obloži pergamentnom hartijom. Dokle čisti, novi grotci od bukovine najbolje su sredstvo za omatanje masla.

73. Suše mi se vrhovi voćnih stabala, osobito jabuka i prasaka. Molim vas što je tomu uzrok, i dade li se na koji način to zlo predusresti?

L. K. u S. (Bosna).

Kad vrhovi počmu sahnuti jednome stablu znak je, da njegove snage malaksaju, i da ono znatno slabi. Ako se sahnjenje vrhova za više godina zasebice pojavlja, to je znak, da iza napora sokova u stablu, sokovi opet na jedanput znatno malaksaju. Vlaga može, da znatno upliva na ovu bolest Stabla, koja su posadjena na plitkoj zemlji, koja imade nepropustnu zdravicu, obično tjeraju bujno, dok ima vlage u zemlji, no čim vlage nestane, nastane obustava sokova i vrhovi počmu vehnuti. Ako nakon toga nastane kišno vrieme stablo se popravi, sve mladice preuzmu življi izraz, izim vrhova, koji su već posahli Toliko se puta dogodi, da ovako nasahle mladice za kišna vremena odveć nabreknu i nabubre, pa drvo neuzdrije. Ove mladice i ako je zimi samo malo studenije posve lako propadnu. Stabla koja su zasadjena u vlažnim zemljam, podvržena su po prilici ovoj istoj sudbini. U proljeću radi velike vlage kasno tjeraju, ili tjeraju požutjele mladice, dočim kad se zrak i zemlja ljeti bolje ugrije, onda počmu takova stabla bujno i naglo tjerati, pa tjeraju, do kasne jeseni, i neće ni da se obustave, već tjeraju još onda kad druga istovrtna stabla davno počivaju. Kod ovakovih stabala slabo dozrieva drvo, pa sve što je nedozrelih mladica sve to prva studen odnese. Često se put dogodi, da stabla, koja inače dobro uspjevaju i koja su zasadjena u dobroj zemlji, ljeti nakon toplih dana i velike žege počmu na jedanput vehnuti na vrhovim. Čim je u takovim prigodam veća žega, tim brže sahnu mladice. Ovo se dogadja ponajčešće onim stablima, koja su duboko zasjađena. Ako je nepropustna valja ju izkrčiti, da bude propustnija, a da se žile budu mogle laglje razviti, a i da zrak bude laglje prodirao u zemlju i blagotvornije djelovao na raztvorbu njenih sastavina. Sigurno uspjeva stablo, ako može pružiti svoje žile barem dva metra duboko. U suhoj zemlji pomoći će se stablu dok se zdravica duboko razkrči, jer u dubini ne fali vlage. U prokrčenoj zemlji ne samo da se povećava hranivost usljed upliva zraka i naravne raztvorbe, ali razkrčena zemlja postane sposobnija za gnojenje, za upijanje kišnice i vlage. Odveć vlažne zemlje valja opet nastojati, da se prosuše; što se postigne ili ako se izkopa konala ili ako se podcievi (drainage). Gdje su mladi nasadi stabala može se i tako pomoći, da se stabla razsade i zasadi nešto povišje, na kupove zemlje, koji se u tu svrhu navlaš prirede. Starija stabla mnogo je teže razsadjivati; mnogo im se pomaže, ako se izkopa zemlje pokraj žila, pa saspe pržine.

B. Nova pitanja.

1. Koje je to stablo? Bili mogla kod nas uspjevati? Kako se goji?

S. L. u G. (Hvar).

2. Houdanke kokoši bili se dale kod nas gojiti? Koje su njihove prednosti i zašto su baš onako skupe?

I. V. u P. (Istra).

3. Na koji se način iztrošena zemlja dade zasaditi jednogodišnjim borovim? Jeli težko provesti kakovo pošumljenje? Jeli ono skopčano velikimi potežkoćami?

A. K. u S. (Hercegovina).

4. Dadeli se zelena djetelina tiskati? Uzdržili se u takovom stanju dugo? Jeli u obće koristno tiskati zelenu djetelinu, ili ju je bolje posušiti kako sieno?

N. M. u V. (Hrvatska).

☞ Odgovori na javna pitanja kao i nova pitanja, primaju se rado od svakoga, pa i ne bili predbrojnici.

Otvoreni dopiri „Gosp. Poučnika".

Podmirili su predbrojbu za t. g. 1893.

P. n. č. g. Bjelovučić S. N. — Čitaonica u Splitu — Ružić F. — Borelli knez M — Škelin P. — Čitaonica Delnice i Ilok — Hrvatski Sastanak — Selca — Štambuk Franjka — Turković V. —

Podmirili su predbrojbu do konca g. 1892.

P. n. č. g. Bojanić D. V. — Čukli J. — Cvetko M — Grgurina J. — Justi A. — Katnić F. — Kovačić S. — Kraljević J. — Maroević F. — Novaković V. — Paro F. — Roje M. —

C. kr. Realka u Splitu — Snidaršić kan. J. — Simončić G. — Samostvan Sv. Križa Živogošće — Šćerbak N. J. — Topić A. — Vranković I. — Zlendić L. — Fabijanić pl. N. — Milavić D. L. — Mance I. — Turković M. — Vuco B — Draganić V. — Bahovce M. — Gržinić A. — Regen F. — Šabarić M. odv. —

Č. g. Gutunić V. i Desnica V. — Vaša cienjena predbrojba podmirena je do konca lipnja 1892.

Ć. g. Stucin J. — A vaša takodjer do konca lipnja, ali t. g. 1893.

Č. g. Trutanić J. — Vaša predbrojba podmirena je do konca kolovoza 1893.

M. P. O. F. Kršić — Biti će svaka uredjena. Molimo malo uztrpljenja.

Č. g. Ivanišević A. — Vaša nam dopisnica nije jasna.

Č. g. Vilhar Š. — Dobro je!

Č. g. Assorreto M. — Primili smo.

Č. g. Katnić T. — Za čas Vas nemožemo služiti onim što želite. Do malo dana priredit ćemo iznova i poslati ćemo. I brojeve primiti će te naknadno.

Č. g Ljuboević I. — Tu je bez dvojbe studen nahudila, ako je još navrime, ali se bojimo da nije, pokrijte dobro. Mlaka voda bi još samo gore štetovala.

Č. g. Ivančević S. — Nije riedak slučaj, dapače ih kadšto i po pet može biti skupa za onu sisaljku. Obratite se Clagtomi i Shuttleworthu u Beču. Stajat će Vas nešto 35 fiorina.

Č. g. Kolaković M. — Budeli moguće hoćemo! Bijasmo silno zaposleni neodloživim poslom. Sada će svaka teći u redu. Da ste nam zdravo!

Godina XII. Izlazi na 1 i 16 svakog mjeseca. Broj 2.

GOSPODARSKI POUČNIK

Obće blagostanje zavisi o blagostanju pojedinca a temelj blagostanju pojedinca, jest razboriti rad uz vještu uporabu nauke i izkustva.

Upraviteljstvo lista je u Velojluci

Predbrojba u *Austro-Ugarokoj* stoji 3 for. na godinu, u *Inozemztvu* 8 franakâ na godinu. *Uvrstbe* plaćaju se 8 novč. po redku za prvi put, a svaki sliedeći put 3 novč. redak. *Clichè* računaju se 5 novč. po centimetru četvornom.

Upravitelj i Izdavatelj PETAR L. BIANKINI

Odgovorni urednik: NIKOLA ŠIMIĆ

Pisma, naputnice itd. itd. upravljaju se *Upraviteljstvu Gospodarskog Poučnika u Veluluku.* — Rukopisi se nevraćaju. Predbrojba je obvezna za godinu danâ, a izplaćuje se u Veluluku. Tko nepovrati prva dva broja obvezan je predbrojbi za godinu dana.

ZADAR, 16 Siečanj 1893. Ciena je listu 3 fiorina na godinu. VELALUKA, 16 Siečanj 1893.

NOVAC I KAMATNJAK.

Kad bi sviet sudio novčano stanje Dalmacije po kamatnjaku, morao bi misliti, da je Dalmacija doisto jedna od najsiromašnijih zemalja na svietu.

Gdje zakon nalazi opravdane kamate od 12 po sto, gdje javne banke naplaćuju kamatu od 8 po sto, što na obračunu izpada 10 po sto, gdje javne zalagaonice pobiru 12 po sto na novac izdan vrhu založenih predmeta, tad se doisto mora misliti i držati, da je zemlja siromašna, i da nema novca.

Ali stvar nije tako, i da je Dalmacija zemlja u kojoj ima novca, najbolje se je dokazalo koncem minule godine, kad su izstupili iz tečaja stari taliri, stare cvancige i ostali stari novci. Na samim blagajnam raznih poreznih ureda u Dalmaciji do dana 31 prosinca 1892 razmienjeno je više od dva miljuna fiorina srebrenog novca, a odbiveno je još toliko srebrenog novca što oštećenog, što inozemnog, kojeg porezne blagajne nisu bile uoblaštene primati.

Bog sam znade, koliko je decenija to blago ležalo u skrinjama, ili je bilo uzidano u punaramam ili zakonano u zemlji. Kad se uzme u obzir da se glavnica na kamatu od 5 po sto, u petnaest godina sa kamatama na kamati podvostručuje, onda možemo lako shvatiti, koju ogromnu štetu je protrpila i trpi zemlja od tog nerazložnog držanja novca na mrtvo.

Ljudi, koji su u stvar dopro upućeni računaju da zlatnog novca leži još dva puta više na mrtvo, nego li je ležalo srebrenog novca.

I dok ovako ogromna glavnica leži, na mrtvo s druge se strane plaćaju kamate od 12 po sto, koje na mjestim realno do 35 po sto i više iznašaju, a zemlja propada u svakom pogledu.

Tko može proračunati, koliko bi se miljuna iz gornjih miljuna radjalo, kad bi novac bio uložen u trgovinu, u poljodjelstvo, u obrt?!

Bili se plaćale nečuvene kamate, koje se danas plaćaju, kad bi gori navedeni miljuni bili u prometu, a nebi ležali na mrtvo?!

Bili čovjek bio u neprilici, da na realno svoje stanje, u kojumudrago svrhu tražio, nemože, da nadje novaca ni za živu glavu?! Ovo stanje stvarih imalo bi potaknuti pozvane čimbenike na ozbiljno razmišljanje......

Ozbiljno je razmišljati zašto narod drži toliki novac na mrtvo......

Ako se prolista povjest, dozna je se:

Da narod drži novac na mrtvo, kad nema podpunog povjerenja u postojeće državne institucije.

Da narod drži novac na mrtvo, kad mu zakoni neomogućuje jeftino i sigurno ulaganje novca, ili mu neomogućuju brži i sigurni povratak pozajmljene glavnice.

Da narod drži novac na mrtvo, kad se boji naglih političkih promjena.

Da narod drži novac na mrtvo, kad nije prosvjetljen, i nepoznaje u novcu nego realnu vriednost kovine.

Da narod drži novac na mrtvo, kad nema povjerenja u obrtne podhvate.

Da narod drži novac na mrtvo, kad kod njega nije razvijen duh udruživanja.

Da narod drži novac na mrtvo, kad nema sigurnih novčanih zavoda, kod kojih, da ih uloži.

Da narod drži novac na mrtvo, kad nema izgleda da primjerno unovčuje poljodjelske plodine, i

Napokon onda drži narod novac na mrtvo, kad se boji, da će naglo biti prisiljen selenju ili se pripravlja na selenje.

Koji je od navedenih razloga, uzrokom da naš narod drži novac na mrtvo?!

Pitanje, koje hoće, da bude temeljito i brzo proučeno, ali, koje traži brzo i radikalna lieka, jer uz mrtvo ležeće glavnice trpi narodno gospodarstvo zemlje, a može sasvim upropastiti i zemlju i narod.

PODLISTAK.

Katekizam
Gospodarske hemije

od

D.ra E. WILDT-A

Ravnatelja agrikulturno-hemičnog pokušališta u Poznanju.

Po šestom izdanju njemačkog izvornika preveo

F. RADIĆ

Učitelj Strukovne učionice u Korčuli.

UVOD.

1. *Što razumievaš poljskom privredom, ili poljskim gospodarstvom?*

Najveće moguće okorišćenje sa zemljištom pomoću gojitbe i uporabe bilinâ. To okorišćenje može da bude neposredno, kad nosimo na trg biline u svojem izvornom obliku, ili posredno, kad njih ili njihove česti pretvaramo u inačije tvari, dajući jih kao krmu koristnim životinjama, ili obradjivajuć jih u tehničkim obrtima.

Poljska privreda u najširem smislu ne bavi se samo razumnim sadjenjem i gojitbom koristnih bilina, već obuhvaća u svoj djelokrug ukorišćenje svih upotrebivih proizvoda, što no rastu bez ljudskog sudjelovanja, tako prirod naravskih livada i šumarstva slobodnim sijanjem.

2. *Što je po tom prava zadaća poljskog gospodara?*

Njemu je, da najmanjim troškom, u najkraće vrieme i uz najmanju štetu po plodovitost svojega tla postigne najveću moguću količinu upotrebivih bilinskih i živinskih proizvoda.

3. *Osobito kakva znanja treba da sebi prisvoji poljski gospodar, da postigne taj cilj?*

Njemu treba prije svega točno da poznaje narav bilinâ i životinjâ, što će da jih sadi i uzgaja, kao što i uvjete njihovog življenja, dakle postupke u hranitbi bilinâ i životinjâ, te sredstva za njihovo odhranjivanje.

4. *Koje ga znanosti uče da se upozna tim uvjetima?*

Prirodne znanosti, u prvom redu hemija.

Hemijom ili lučbom razumievamo nauku o pojavima, što jih zamjećujemo u prirodi i što no jih izazivlje djelovanje prirodnih sila na tjelesa, u koliko po njima nastaje skrozimična i vidljiva promjena u tvari tjelesâ; oni se tim razlikuju od fizikalnih pojava koje izazivlju takodjer prirodne sile, ali kod njih nebiva nimalo dirnuta nutrnja jezgra tjelesa a promjenjuje se ciglo spoljašnje stanje.

5. *Što je to poljodjelska ili agrikulturna hemija?*

Uporaba načela hemije na obrt poljske privrede.

U gospodarskoj hemiji ne odlučuje se ipak hemija tako oštro od ostalih prirodnih znanosti, kao što to biva u pukim znanostima, već se bavi i u ovoj uporavljenoj znanosti mnogim postupcima, koji uprav zasjecaju u djelokrug fizike ili drugih prirodnih znanosti.

Jedva da bi se moglo procjeniti velika korist što ju poljskom gospodaru donašaju prirodne znanosti, i negledajuć na zadovoljstvo što ga uživa baveći se o njima svaki razborit i naobražen čovjek. Oslonjen na njihova načela i nepromjenjive zakone, može poljski gospodar sebi da protumači sve prirodne pojave na koje nailazi pri svojem poslu, i da jim odredi zlamenitost u svojim podhvatima. Pomoću tih opažanja te po njima stečena izkustva, biva on u stanju, da odstrani zastarjele i krive nazore i sumnje, predložena pravila i ustanovljena načela da procjenjuje po njihovoj vriednosti, kao što i sam da pronadje nove postupke i poboljšanja u tjeranju poljskog gospodarstva. Tako će se on, na temelju samostalnih zaključaka, usposobiti da postiže sa svojih njiva i livada sve to veći prihod, a stočarstvo i marvogojstvo da uobliči tako, kako će mu da bude sve to više koristno. Poljskog gospodara, koji je sebi pribavio takovih sposobnosti u mjeri dovoljnoj za svoje zvanje, koje se dakle nepušta sliepo zavadjati za tudjom rabotom, a da nebude na čistu sa svojim podhvatima, koji u jednu rieč zna posljedice da prati do svojih uzroka, zovemo umnim ili razboritim poljskim gospodarem. Zadaća je svakomu koji se bavi poljskim gospodarstvom, da tjera isto što je god moguće umnije, razboritije.

(Sliedi).

Lathyrus maritimus.

Ovo je ime biline, koju u novije doba preporučaju za pjeskovite suhe zemlje, pokraj mora.

Lathyrus maritimus naliči nešto grahorici, ali samo, da je znatno bujniji od grahovise.

Trajna je bilina, koja odoli i ljućoj zimi; stire se na daleko, ali uvjek blizu morskih obala; može se reći, gdje ne vidi more, ne uspjeva.

Kako je već rečeno najbolje uspjeva u pržinastim zemljam, osobito kad se pognjoji čilskom salitrovinom. Raste gusto, busasto, mladicama, do 40 centimetara visokim, koje su pune lišća.

Žile stire na široko poput troskota, a iz svake žile tjera mladica, tako da se najviše žilama širi i razplodjuje.

Lišće je perasto, u pet do 7 parova, modro zelene boje.

Cvate u lipnju mjesecu, cvieće je veliko, grozdasto, ljubičaste ili jasno grimizne boje.

Sjeme se nalazi zrno do zrna sabito, u dugim valjastim mohunjam, jasno je smedje boje, tamnim točkama, a veliko je, kao sjeme od grahorice. Kad mohunje dozriju otvaraju se lako.

Sjeme je klicavo dok dozrije, pa se može odmah sijati; ali ako nema vlage u zemlji, ne klica do proljeća.

Točnih podataka, o uspjesih ove biline još nema. Zna se da ljubi otvoren položaj, laku zemlju, blizinu mora, da podnaša dobro sušu, ali da joj trajna izmorna suša hudi. Neljubi sjenasta mjesta, ni težke zemlje, a i preobilna vlaga joj hudi.

Dugotrajna je bilina, koja kad jedanput doraste, daje liepi dohod za više godina.

Zelina (mladice i lišće) je mastna i slatka, bez ikakovog označenog mirluha, a poništo neugodnog; a blago ju rado jede, osobito su na nj lakome mlade životinje.

Kad nas gdje se oskudieva dobrom krmom, moglo bi se kušati gojiti ovu bilinu.

L.

Kako se čuva osoka.

Osoka ili gnojnica ima tim više vriednosti, čim se bolje čuva. Za čuvanje iste rabi se sumporova kiselina, koja sadrži fosforne kiseline.

Uporaba ovog sredstva biva, kako sliedi. Iz jame ili bunara u kojem je sakupljena osoka izpuje se iste za 40 do 60 cm. e da ne ide preko gnojnice, koja žestoko uzpjeni, kad se ulije gornja kiselina, usljed velike kolikoće ugljične kiseline, koja se razvije.

Gdje je bunar za gnojnicu pomoću konala spojen sa štajom, valja blago odstraniti iz štaje, kad se lieva u gnojnicu kiselina, da mu ugljična kiselina ne nahudi, ili se pak začepe konali.

Sumporova kiselina, koja sadrži fosforne kiseline dolieva se osoki malo po malo, a kolikoća ista opredjeljuje se izkustvom.

Kolikoća kiseline može se računati i po broju glava marve. Za osoku svake glave, osoku što se sakupi u bunarim kroz 6 do 8 nedjelja, računa se 60 do 80 kilograma kiseline.

Ako se je po gnjojištu iz kojeg se je ciedila osoka sipalo superfosfata za čuvanje gnoja, onda je za isto razdoblje dosti 32 kg. sumporove kiseline po svakoj glavi.

Ovako čuvana osoka sadrži u sebi svu kriepost, te je izvrstno gnjojivo, koje se dade uporabiti za svaku bilinu i na svakoj zemlji. Naravski pošto je odveć žestoko, mora se razblažiti.

Pinus rigida.

Ovo je jednavrst bora, koji reć bi da je pozvan, da protjera sve vrsti bora u golim nepristupnim predjelim, gdje ništa drugo neće da uspjeva.

Kušnje, koje su dosad izvedene na malo potakle su mnoge gospodare, da ih prošire, t. j. da sade ovu vrst bora na veliko, i uspjesi dosad postignuti pokažuju, da će ovaj bor izvrstno odgovorit.

Na golim, pržinastim, pjeskovitim i kamenitim predjelim, gdje zemlji jedva ima troga Pinus rigida uspjeva izvrstno.

Izim što ne stavlja zahtjeva na zemlju i na položaj, niti mu je potreba zaštite u prvom razvoju, ova vrst bora podnaša izvrstno najdugotrajniju sušu.

Nasadi Pinus rigida su dvogodišnji do petgodišnji, rastu brzo, uspjevaju izvrstno, a podnašaju najgušći sklop, niti im zasjena hudi.

Sade se obično dvogodišnji sjemenjaci, jer se je dokazalo, da se sigurnije primaju od godišnjih.

Pinus rigida imade prama drugim borovim i tu prednost, da ako se posuši, da tjera bujno iz koriena više mladica, dočim drugi borovi, ako im se stabaljka posuši poginu sasvim. Ni najljuća zima im ne hudi, na suhom, kamenitom zemljištu, dočim u vlažnoj zemlji znadu prozebsti.

Mastne, dobre zemlje, nisu za pinus rigida, kako ni zemlje, koje obiluju vlagom. Pinus rigida hoće prostu, pržinastu, pjeskovitu ili posve kamenitu i suhu zemlje, te najsuroviji položaj.

Ovo je po svoj prilici bor, kojim će se dati zagojiti naše goleti.

Čuvanje jaja.

Jedan stari, izkusni gojitelj peradi priobćuje u jednim francezkim novinama, način kako on vrlo dobrim uspjehom čuva i uzdrži jaja.

On si je dao od drvodjelca napraviti policu punu lukanja. Ta polica ima 22 centimetra širine, a $3\frac{1}{4}$ cm. debljine, a luknje za jaja imadu 1 centimetar u promjeru. Police stoje na razmaku 15 cm. jedna od druge.

U svakoj luknji zasadi se jedno jaje, s jednim od šiljastih krajevâ i svake druge nedjelje prevrne se na drugi šiljasti kraj.

Ako se policu namjesti na hladnom mjestu n. p. u hladnoj konobi, i ako se polagaju friška jaja, onda se ljetna i jesenska jaja mogu čuvati svježa i zdrava preko ciele zime. Kroz 3 do 6 mjesecih ležanja jedva da se štetuje za 1 po sto, stranom što se izkvare, a stranom što se razbije.

Prevrtati valja jaja radi toga, da se žumanac ne s ljubi lupinu, jer u tom slučaju, dodje u doticaj zrakom, pa se izkvari, a od njega se pak izkvari bjelanac. Prvrtanjem jajetu ostane žutance u sredini jajeta sa svijuh strana obkoljeno bjelancem.

Pri svakom prevrtanju jajeta valja paziti, da ga se opet postavi sasvim okomito.

I na sljedeći način mogu se čuvati jaja. Uzme se skrinja i oblozi joj se dno suhim brakom (alega) ili drvenom vunom, pa se u ovu zasade jaja jednim od vrhova u zrak. Jaja moradu biti dobro učvrštena. Odozgor metne im se opet drvene vune, pa se onda zatvori.

Svake nedjelje ili svake druge nedjelje preovće se skrinja, ali tako da jedanput leži na pokrovu, a drugi put na dnu.

Na ovaj način čuvaju se jaja svježa i zdrava za više mjesecih, a još se bolje uzdrže, ako se na dno skrinje i na pokrov, napravi nekoliko lukanja, da bude mogao zrak cirkolirati.

Baratanje s' odveć osumporenim vinom

Obično je kod vinogradara ili da zanemare ili da pretjeravaju. I sumporenjem bačava i vina vrlo često se pretjerava, pa onda vino, osobito ako je mlado poprimi vonj po smrdljivim jajim, koji vonj proiztiče od sumporo vodika, koji se je napravio od sumporite kiseline, koja je pak postala bila izgoranjem sumpora.

Ovakovo vino ne samo, da je neugodna vonja, jer daje po smrdljivim jajim, pa mnogi nemogu, da ga okuse, ali mnogim ako ga pije prouzroči glavobolju.

Vino je inače sasvim zdravo i naravno, po stoga gospodar mora da trsi, da mu što prije i brže tu manu od sumpora izvadi.

Ali brzog lieka proti mani od sumpora nema; mana po sumporu može se vinu izvaditi jedino i samo pretakanjem. Čim za pretakanja bude vino više dolazilo u doticaj zrakom, tim će brže i sigurnije izgubiti manu po sumporu.

Neka vina valja pretočiti 4 do 6 puta, ako će manu po sumporu izgubiti, a neki izgube tu manu stopro nakon puno godina.

Oluštivanje kore sadjenica od loze.

Poznato je, da se sadjenice od loze laglje ukorjene, ako su koso zasadjene u zemlji, nego li ako su okomito zasadjene. Na mnogim mjestim podupiru razvoj žila sadjenica odnosno ukorienjivanje istih i na taj način, da sadjenicam prije nego li ih zasade, olušte na više mjesta kora. Izkustvo je doduše dokazalo, da se takove sadjenice oluštenom korom zasadjene, puno laglje ukoriene i da razviju više žila, ali su im žile tanje, slabije nekad, te se laglje lome.

U Francezkoj je obći običaj oluštivati koru sa sadjenica prije nego li se zasade; dočim oni ni malo ne paze na koso polaganje sadjenica, dapače niti ga ne rabe.

Samo što u Francezkoj nije oluštivanje, kako drugdje. Oni pomoću žljebata lima, zategnu od debljeg kraja prama vrhu sadjenice, te izrežu i drva i kore, pa ostane na sadjenici, kao neka vrst konalića; a u drugim mjestim olušte koru na jedan ili dva mjesta od debljeg kraja sadjenice prama vrhu.

Ravaz je u Montpellieru napravio mnogo kušnja oluštivanjem i uvjerio se je, da izvrstno odgovara. Od loze Jacquez ukorienilo se je 92 po sto sadjenica; dočim od 100 sadjenica, kojim nije bila oluštena kora, ali su bile u isto doba zasadjene primilo se je samo 21 komad.

Usljed oluštivanja valja reći da ulaga laglje prodire u drvo, pa se laglje ukorieni.

Navrnute (oplemenjene) sadjenice puno se laglje primaju nego li ciele, a i tu je razlog stvari, što one laglje upijaju vodu.

Previjanje i gnječenje sadjenica takodjer puno pomaže, jer je izkustvo dokazalo, da se iz gnječena ili previjena sadjenica skorom sigurno ukorieni.

V. Z.

Pamuk za začepljivanje.

Dosad je bio običaj, da se umoci, izvadci, ribe, meso i druge priredjene jestvine prokuhaju, pa čvrsto začepe e da zrak, do njih ne dolazi i da se napokvare

Uvjerilo se je, ali, da nije zrak onaj koji prouzrokuje pokvarenje, nego su fermenti raznih gljivica; pa kad bi se te fermente na koji umjetni načiu uništilo, i inače prepriečio njihov dolazak do stvari, onda bi se jestiva na dugo uzdržala zdrava.

Na pokušnoj postaji „Illinois Experiment Station" napravili su u tom pogledu mnogo kušnja.

Oni n. p. ili jednostavnom poparom, ili izpiranjem u karbolnoj ili salicilnoj kiselini ubije sve fermente, koji se nalaze na mesu, voću ili drugom jestivu, kojeg hoće na dugo, da čuvaju; postave onda u staklenicu, pa ju onda začepe pamukom.

Kroz pamuk dopire zrak, slobodno do stvari, koja se čuva u staklenici, ali nemogu fermenti gljivica, pa stoga nemože, da se izkvari.

Razumjeva se, da i u pamuku valja poubijati sve fermente, prije nego li ih se rabi za začepljivanje.

Pamuk u ovom slučaju jeste jedna vrst ciedila za zrak. Zrak krozanj prolazi i procjedjuje se t. j. čisti se od svijuh fermenta; a čist zrak nekvari jestiva, nego ih čuva.

Uplivali posipavanje japna po zemlji na djelatnost superfosfatnih gnojiva?

Mnogi su gospodari mnienja da vapno štetno upliva na djelovanje superfosfatovih gnojiva, jer da superfosfati gube tim njihovo najbolje svojstvo, naime laku topivost fosforne kiseline u vodi.

Učeni ljudi neće da to štetno djelovanje priznadu, jer da je i topiva fosforna kiselina u superfosfatu pripojena vapnu. Stvar se tumači, kako sliedi: Dodje li mrvica superfosfata u zemlji, odmah se njegovo kiselo fosforno kiselo vapno, usljed djelovanja vlage od zemlje, u istoj zemlji razširi.

U jednoj zemlji, koja od naravi sadrži vapna ili je gnojena živim vapnom, vlaga zemlje sadrži vavjek raztopljeno nešto ugljično kiselog vapna, koje se je raztopilo djelovanjem ugljične kiseline.

Kad se kiselo fosforno kiselo vapno spoji sa ugljično kiselim vapnom nastane taložina polukiselog vapnenog fosfata.

Onaj dio fosforne kiseline, koji nije bio otaložen širi se dalje i spaja se novim kolikoćam ugljično kiselog vapna, te se tako svaki i najmanji dio zemlje izpuni osnovnim ili polukiselim fosforno kiselim vapnom. U ovom stanju djelovanjem kiselina, koje se iz žila izlučuju biva raztopljen i odmah ga žile usisaju.

Kako se vidi vapno u zemlji ne prieči djelatnost umjetnoga gnoja, nego ju dapače podpomaže, a osobito ju podpomaže kod superfosfatovih i kod amonijakalnih gnjojiva.

K. M.

— SVAŠTICE —

Trputac na livadama. Trputac *(Plantago lanceolata)*, ako je čist zasijan slabo u pjeva i od male je koristi, ako je zasijan u smjesi travama ili djetelinama, jer izpunja praznine na zemlji, i jer je sieno u kojem je pomješano trputca mnogo bolje od drugoga siena.

Da maslo ne bude tvrdo. Poznato, da ako se blago hrani repom (burakom), da je onda maslo odveć tvrdo. U tom se slučaju može pomoći, ako se uz repu krmi takovo krmivo, koje opet daje odveć meko maslo; a takova krmiva jesu: repične i maslinove komine, brašno pirinča, krupica zobi i pšenična pliev. Koliko da se od jedne ili druge ove krme podaje pojedinoj gjavi na dan zavisi od kolikoće repe koja se krmi Pravila stalnog nema, ali se repičnih i maslinovih komina nesmje davati na dan više od 1 kg. na glavu; brašna od pirinča najviše 1½ kg; a krupice od zobi i pšenične plievi može se davati, koliko se hoće.

Modra galica proti raku jabuka. Poznato je, da je rak jedna od običnijih bolestih, koja izmori i izkorieni stabla jabuke. Francezi lieče rak raztopinom modre galice. U tu svrhu raztope 3 kg. modre galice i 6 kg. japna u 100 litara vode, pa ovom raztopinom namažu nekoliko puta u zimsko doba, za suha vremena stablo jabuke, a osobito ona mjesta gdje je rak rana. Hvale se, da ovo sredstvo djeluje uspješno.

Sadjenice od vinove loze, voćnih stabala i uresnog grmlja, najuspješnije se sade u zemlji na polju u prosincu mjesecu. U ovo doba zasadjene sadjenice prime se skorom sve i malo se koja posuši. Težko se posuše, osobito onda, ako je prha zemlja u koju se zasade, i ako se pokrije mješancem gnojem onaj komad što viri iz zemlje. Ovakovim sadjenicam obično se zametnu žilice preko zime, pa dok u proljeće započme kolanje sokova, one protjeraju i žile i mladice.

Da cvieće u grastam (lancim) uspjeva valja često prorahliti zemlju u loncu, jer se zemlja zalievanjem sabije, pa nemože ni voda ni zrak kroz istu. Kroz prorahljenu zemlju prolazi i voda i zrak sasvim lako, a oboje ne samo da prijaju cvieću, ali su neobhodno potrebiti za redovito uspjevanje i razvoj.

Sadrene slike osvjetlaju se, ako se namažu raztopinom od 10 djelova kamenog ulja i 1 do 2 diela stearina t. j. ostrugina čistih lojenica. Kameno ulje ugrije se iztiha u jednoj posudi, a onda mu se pridoda stearin; pa dok je još mlako namažu se 2 do 3 puta slike. Ovako namazane slike postanu sasvim svietle. Da svjetlanje bolje uspije hoće se, da je i sadrena slika malko topla a svakako, da je sasvim čista.

Tekući maz za priljepivanje koštenih ili roženih stvarih na drvo ili jedno s drugim, ili na druge stvari priredjuje se; ako se hladetine (gelatine) raztopi u ruskoj kupelji u toliko kvasine, koliko je sama hladetina težka, pa se doda alkohola za ¼ dio težine hladetine i mrvicu kocelja.

Buhe tamane se u sobi. Poznato je da se u starim kućam, gdje su stari podovi širokim pukotinama, posve lako i brojno buhe razplode. Buhe se dadu utamaniti, ako se pod izpere ukropinom koju se napravi kuhanjem 25 grama žila od idjirota, 25 grama sjemena od paprike (koriander), 25 grama sjemena od petrusimuna i 30 grama gorske tikvice (kolokvinta) u 6 litara vode.

Gospodarske Viesti.

Sa svih strana tuže se, da je udario žestoki led. Studen je puno više štetna i osjetljiva, kad je vedro, nego li kad je burno, jer je razlika topline izmedju dana i noći velika, a to hudi i bilju i životinjam i ljudim.

* *
*

Namjestništvo će i ljetos prodavati sjemena od djeteline po 60 novč. kilogram.

* *
*

Do konca prosinca 1892 uvedeno je iz Italije u Austro-Ugarsku 500,000 hektolitara vina, ili na prosto rečeno pol miljuna hektolitara: Scusate se è poco, u četiri mjeseca, što je uporabljena glasovita klauzola.

* *
*

Ug. državna željeznica prodaje na dražbu 28,000 starih bačava.

* *
*

Pogovara se, da nije istinita viest o ustrojstvu u Dalmaciji neke enologičke stacije *ad hoc*, nego, da se one viesti odnašaju na nedavno ustrojenu ekonomičku staciju u Splitu.

* *
*

Iz Rusije uvedeno je 1891 godine u Kinu razne robe u vriednosti od 12,245,467 rubalja.

* *
*

U svrhu da se podigne voćarstvo naredila je hrvatska zem. Vlada, da se u sjedištu gospodarstvenog ureda svake imovne obćine ustroji jedan centralni voćnjak od ½ do 1 hektara površine; a kod svake kotarske šumarije jedan lokalni voćnjak. Voćna stabla će se uzgajati pod nadzorom šumarskog osoblja, a na trošak dotičnih imovnih obćina. Uzgojena voćna stabla dieli će se bezplatno (badava) stanovnicim dotične obćine.

* *
*

U Hrvatskoj u I, II i III četvrti 1892 ubiveno je 8 medveda, 67 vukova, 8 risova 1409 lisica, 94 divlje mačke, 764 kune. Za tu divljač podieljeno je ukupno 1495 fiorina i 65 novč. nagrade.

* *
*

Statistikom dokažuje se od kolika su upliva šume na žiteljstvo. U trideset departimenta Francuzke, gdje su veliki kompleksi šuma posječeni palo je žiteljstvo od godine 1886 za 800,000 duša. To padanje žiteljstva prepisuju nerodici zemalja, koje su postale neplodne ili su opustošene poslje nego li su sasječene šume.

* *
*

U Sorbouni u Parizu proslavljen je dne 27 prosinca 1892 sedamdeseti rodjendan Pasteura. Slavlje je bilo veliko, obće, neopisivo. Pasteur je rodjen u Dône, došao je mlad u Pariz. Svietski glas si je stekao odkrićem fermenta, kojim su se načinom protumačila vrienja i raztvorbe ustrojnih tvarih. On je izumio i liek proti pogancu; proti bjesnoći. Malo je živućih ljudih, koji su toliko doprinieli napredku pozitivne znanosti, koliko je doprinio Pasteur.

* *
*

Zadnje temeljite kušnje dokazale su, da se za uzgoj svilaca, koji se razviju od dvi unce sjemena hoće se 3165 kg. lišća od murve Od tih svilaca napravi se 104 kg. dobrih kožuraka, a 11½ kg. loših. Ovo su podatci za godinu 1891, a za godinu 1892 potrošeno je za istu kolikoću svilaca 4043½ kg. lišća, a napravljeno je 136½ kg. dobrih kožuraka, 14 kg. loših.

* *
*

U Njemačkoj sa 119,294 hektara vinograda napravljeno je 1891 godine 748,462 hektolitra vina, dočim je sa iste površine napravilo se je 1890 godine 2,974,593 hektolitra vina.

* *
*

Godine 1891 razprodala je Francezka 24½ miljuna staklenica šampanjca; što predstavlja vriednost od 100,000 franaka.

* *
*

U Livornu u Italiji ima se proliti u more 1000 hektolitara vina, koje je došlo iz Samasa bez izkaznica, a na koje su se trgovci uzkratili platiti 50,000 franaka carine, koja bi se bila imala na to vino platiti.

* *
*

Ustanovljeno je, da su svi vinogradi na Rajni zarazeni filokserom.

* *
*

Godine 1891 izvedeno je 96,911 pipa marsala vina, dočim je godine 1890 bilo izvedeno 103,299 pipa.

* *
*

U Milanu i okolici ima 148 tvornica svile, u kojih radi 10,222 vretena, a zaposleno je 15,020 što radnika, što radnicâ.

* *
*

Od dana 8 do 12 lipnja t. g. obdržavat će se u Monaku (München) obća izložba goveda. Nagrade za bolje pasmine, osobito za krave muzare iznašaju 93,000 maraka. Uz izložbu rogate marve obdržavat će se izložba podkova, ječma, duhana i nekih drugih plodina.

* *
*

Na petoj izložbi ječma za pivovare u Budimpešti ponudjeno je na prodaju 10,418 quintala ječma.

* *
*

Sladovari proračuna se, da je lani uzgojeno 67 miljuna quintala sladorne repe. Iz te repe izradit će se u 194 tvornice sladora, što rade u našoj državi, 7½ miljuna quintalih sladora. U samoj Českoj uzgojeno 36 miljuna quintala sladorne repe, od koje će napraviti 4¼ miljuna quintala sladora.

* *
*

Iz Ugarske izvedeno je u Njemačku od 1 svibnja do konca kolovoza 1892 godine 474,740 svinja.

* *
*

Ravnatelja svilarnice u Gorici, g. Ivana Bolle, odposlala je vlada da proputuje Kinu i Japan, te Sjeverne Amerikanske države, te da prouči svilarstvo i drugo što bi moglo biti koristno po našu državu. Bolle putuje na troškove cis i translajtanije.

* *
*

Godine 1894 obdržavat će se u Berlinu izložba nožica za striženje ovaca, i tom će se prigodom za velike nagrade natjecati u striženju ovaca.

* *
*

U kolovozu 1893 obdržavat će se u Bataviji (Nizozemski posjed u istočnoj Indiji) obća obrtnička i gospodarska izložba. Toj izložbi mogu sudjelovati i Evropejci. Tko iz naše države hoće, da sudjeluje mora da pošalje stvari c. k. Austro-ugarskom honorarnom konzulu u Bataviji.

* *
*

Gospodarski zavod u Taboru u Českoj imade 10,050 hektara zemljišta za kušnje, koje je uredjeno u uzorno gospodarstvo. Taj zavod pohadjalo je lani 74 redovitih učenika i 7 izvanrednih.

* *
*

Od 1 rujna 1891 do konca kolovoza 1892 napravljeno je u raznih žganičaram cislajtanije 112,804,084 hektolitrinih stupanja alkohola. Na taj alkohol uplaćeno je državi za kotlarinu i potrošarinu svega fior. 31,725,526.

* *
*

Koliko se margarine jede mjesto masla dokažuju najbolje sljedeći podatci. Tvornica margarine A. L. Mohra iz Bahrenfelda blizu Ottenfelsa razprodala je lani 426,000 bačvica margarine. Svaka bačva od 60 funtih. Kad se promisli, da jedna krava daje godišnje 2500 litara mlieka iz kojeg se jedna napravi 175 funtih masla, za napraviti u godini dana toliko masla, koliko je Moha margarine prodao, hotjelo bi se mlieko od 146,055 krava.

* *
*

U Njemačkoj rade gospodari oko toga, da njihove medjusobne prepirke gospodarske naravi neriešavaju redoviti sudovi, nego da se u tu svrhu zakonom dozvoli porota, koju će sastavljati gospodari, koji sami mogu biti konpetentni sudije.

Pitanja i odgovori „Gosp. Poučnika".

A. Odgovori.

1. Koje je to stablo? Bili mogla kod nas uspjevati? Kako se goji?

S. L. u G. (Hvar).

Pseudotsuga douglasto je šumsko drvo. Ljubi svježu, crnično pjeskovitu ilovaču. Na slabim mršavim zemljam slabo uspjeva. Na nasipim od pržine, kako što ni na mokrim, močvarnim i studenim zemljama ne uspjeva. Od

podneblja najbolje joj prija morsko podneblje, gdje je toplina umjereno topla i prilično konstantna.

Na visočinam, do 600 metara visine, uspjeva dobro, osobito ako joj podneblje prija. U prvoj godini razvija se sporo, ali već druge godine počme brzo rasti u visinu. Trinaestgodišnja stabla imadu obično jedanaest metara visine. U mladosti joj prija zaklon, ali nesmje biti odveć gusto. Najbolje joj prija stabala visoke krošnje ali riedkog lišća. Izpod guste krošnje i izpod stabala gusto u sklopu stojećih neuspjeva. Najviše joj prija zaštita bukve.

Od studeni trpi najviše u mladosti, kad poraste onda joj redovita studen ne hudi, ali ostaje vavjek osjetljiva na kasne mrazove. Od sniega ne trpi, ali trpi znatno od šumske divljači, i od miševa u mladosti. Za nasad uzgaju se iz sjemena, pa se na polje sade stopro sjemenjaci, koji imadu četiri godine. Sjetva sliedi u sjemeništu na isti način, kako od drugih četinjača.

2. Houdanke kokoši bili se dale kod nas gojiti? Koje su njihove prednosti i zašto su baš onako skupe?

I. V. u P. (Istra).

Jedna od najkoristnijih kokošjih pasmina jeste houdan pasmina. Današnja pasmina Houdan kokošiju postala je križanjem; a cieni se u veliko. Da mora da je u svakom pogledu izvrstna najbolji je dokaz to što se Houdom pasmina neprestano u Ingležkoj uvadja, te se je već tako razprostranila, da je izmjenila sve druge pasmine. Najveća prednost ove pasmine jeste ta da brzo raste i da se brzo tovi. Za nju može se reći, da se sva hrana, što ona prima pretvara u meso. Pile, koje teži obično 32 grama, kad izvali iz jajeta, poraste za dvadeset dana 6 grama u težini.

Kokoš Houdan snese godišnje do 100 jaja, od kojih svaki teži 65 grama. Meso od ove pasmine je izvrstno i cieni se, ali imadu veliku manu, da su slabe kvočke. Kokot houdanske pasmine od šest mjesecih ima popriečno na sebi 1817 grama mesa i 1317 grama kostiju. Nema druge pasmine kokošijuh, koja bi u kratkom roku tako znatno prirasla u mesu. Ali ova pasmina, ako brzo raste i dobro unovčuje hranu hoće ipak više hrane, nego li i jedua druga pasmina; njoj se hoće 200 grama hrane na dan. A jer je ova pasmina jako lakoma zna si sama pomoći i traži si hranu na sve strane. Uspjeva u svakom podneblju, odnosno nepozna se podneblje koje bi joj dosad hudilo. Ljubi živjeti na vapnenastim zemljam ili barem na takovim zemljam, koje sadrže dosti japna. Gusta je perja, crno i bielo pomješano; a na repu ima dva jako biela pera. Kruna je malena, a naliči jednom malom leptiru. Nogu je čvrstih, boje ružičaste, na široko stojećih. Ova se pasmina preporuča osobito blizu gradova, jer brzo raste i lako se tovi.

3. Na koji se način iztrošena zemlja dade zasaditi jednogodišnjim borovim? Jeli težko provesti kakovo pošumljenje? Jeli ono skopčano velikimi poteškoćami?

A. K. u S. (Hercegovina).

Pošumljivanje već iztrošenog zemljišta nije stvar laka, dapače je ta radnja skopčana velikim potežkoćama. Pošumljenje takovih zemalja, dade se izvesti ili izravnim sijanjem ili zasadjivanjem sjemenjaka. Zadnji je način laglji i bolji. Za zasadjivanje sjemenjaka kad što se zemlja ništa ne priredjuje, nego se kolčićem napravi jama, ondje gdje se hoće, da se sadi, a mogu se napraviti brazde, pa u brazdam saditi ili pak sve zemljište preorati.

Običnom prvom sadnjom ne postigne se željeni uspjeh, pa valja nadoknadjivati. Na nekim zemljam uspjeh je tako loš, da valja tri do četiri puta nadomještati propale sjemenjake. Dobar uspjeh zavisi i od naravi sjemenjaka, premda čestoput propadnu sasvim dobri i jaki sjemenjaci. Bez dvojbe jedan od najboljih načina jeste napraviti jeseni brazde u razmak od jednog metra. Nakon što se je na ovaj način izbrazdila zemlja, valja ju prevaljati, e da se slegne.

Na proljeće zasije se zemlja vučkom ili kojom drugom bilinom da ju zasjenjuje, a u brazdam na razmak od 50 centimetara zasade se jednogodišnji sjemenjaci (u ovom slučaju borići). Vučak zasjenjunje sjemenjake u ljetno doba, ne samo, ali se može imati i ne lošu žetvu vučka, našto ali nevalja računati. Ako se ne računa na izravnu korist od vučka, onda vučište služi za pašu u zimsko doba. Vučak i drugčije pomaže, jer lišće koje mu odpada i stabaljke gnoje zemljište.

Naravski za pošumljivanja hoće se velikog uztrpljenja i velike uztrajnosti. Nadomještanjem nevalja se izmarati. Propane li jedan sjemenjak valja ga odmah izmieniti, inače ostane sve golo. Najviše je borbe za prve dvi tri godine, ali već četvrte godine vidi se uspjeh i onda je čovjek miran i zadovoljan.

4. Dadeli se zelena djetelina tiskati? Uzdržili se u takovom stanju dugo? Jeli u obće koristno tiskati zelenu djetelinu, ili ju je bolje posušiti kako sieno?

N. M. u V. (Hrvatska).

Priredjivanje tiskanog djeteličnog siena, skupa sa suhim sienom vrlo se često izplaća, a osobito onda, ako djetelište nije daleko od sjeništa i ako se tisak dade lako pronieti na djetelište. Ako se je znatno zaostalo kositbom ili prieti kišno, vrieme, s kojeg se neće moći djetelina posušiti ili se mora s drugog uzroka brzo djetelište razpremiti, onda nema druge pomoći, barem u prvom času, nego tiskanje.

Iztiskano sieno može se kašnje opet razmetati i sušiti. Djetelina može se tiskati, odmah, kako se kosi, dapače je izkustvo dokazalo, da se i mokra djetelina, koja se kosi za vlažna ili kišna vremena može odmah tiskati, i da se od nje dobije takodjer dobro djetelično sieno. Ako je djetelina odveć mokra, onda se za tiskanja preporuča primješavati joj nešto suha n. p. plievi ili siečke; a ako se tako mokra drži pred tiskanjem neko vrieme na stogu, dobro ju je pokriti, jer kako je poznato, samo se onda dobije dobro tiskano djetelično sieno, ako se toplina polahko razvija, u naglim razvojem topline može da djetelina izgori ili da se inače sasvim pokvari. Da provehne djetelina prije nego li se tiska nije savjetno, jer ako sadrži malo vode, onda izgubi mnogo lišća, a nastane li naglo kišno vrieme, onda može biti zlo mnogo veće. Ako je toplo, sunčano, vjetrovito vrieme, onda izgubi djetelina naglo mnogo vode. U takovoj odveć provehloj djetelini težko je ravnati redoviti razvoj topline, dapače se često prenaglo ugrije i od te velike vručine ima se osjetlivih šteta. Kad se tiska friška, stopro pokošena djetelina sadja ide laglje i bolje; bolje se iztiska, razvoj topline laglje je ravna, a može se preprečiti, da se ni na površini ne izkvari. Nevalja zaboraviti pokriti stog istiskane djeteline. U tu svrhu napravi se pokrov, koji istodobno brani od pokvare; i strane stoga ograditi daskama puno pomaže i čuva od pokvarenja. Čim dalje vremena ima da stoji djetelina stisnuta na stogu, tim se hoće, da je bolji krov, i da su bolje strane, a to osobito pomaže u ljetno doba, kad su velike žege i suše; jer brani od pliesna i gusjenja. I pritisak na tiskane stogove siena hoće se da je tim veći, čim dalje ima da sieno ostane na stogu, dapače se u ljetno doba taj pritisak povećava utezim n. p. velikim težkim kamenjem.

B. Nova pitanja.

5. Imam konja; bio liep kad ga dobavih, ali sada svaki dan to gore. Mislim, da propada rad neurednog hranjenja; molim Vas toga, da me podučite, kako mi se je ravnati i vladati pri hranjenju konja?

I. L. u S. (Brač).

6. Jeli se čadjom može gnojiti? Jeli čadja dobar gnoj i kako se rabi?

A. N. u P. (Istra).

7. Imam peć; mažem ju gnjilom, ali dok se posuši odpada. Molim Vas imali koji drugi maz za peći, koji kad se posuši neodpada?

S. F. u Š. (Šibenik).

8. Može li se udesiti telenje po volji? Koje je najbolje doba godine, da se krave tele?

R. M. u K. (Hrvatska).

9. Mogu li se ruže navrćati na žile? Kada se obavlja to navrćanje i kako?

H. M. u D. (Bosna).

10. Kako se najbrže i najuspješnije tove goveda?

L. S. u T. (Hercegovina).

☛ Odgovori na javna pitanja kao i nova pitanja, primaju se rado od svakoga, pa i ne bili predbrojnici.

Otvoreni dopisi „Gosp. Poučnika".

Podmirili su predbrojbu do konca t. g. 1893.

P. n. č. g. Trutanić J. — Ivičić S. — Radonić F. —

Podmirili su za proštu godinu 1892.

P. n. č. g. Bosanac S. — Kobasica G. — Luetić J. — Luetić M. — Lorini P. — Markovina I. — Omašić D.r J. — kr. Ratarnica u Požegi. —

V. g. Kolarić J. — Vi ste doisto podmirili predbrojbu do konca prošle godine 1892, i to Vam je objavljeno bilo u listu. Zaostale brojeve primiti ćete naknadno, kroz najkraće vrieme, jer se je zaostalo izdavanjem sbog prešnih neodklonivih posala uprave.

V. g. Lukić A. — Broj 7 i 9 poslali smo Vam iznovice, a ostale primiti će te do malo dana.

Prs. g. Pesilović J. bis. — Molimo imajte dobrotu počekati još nekoliko dana.

V. g. Benjovsky O. B. — Dobro je!

V. g. Zrinšćak N. — Molimo i Vas, da se malko ustrpite svaka će se urediti.

V. g. Katarinčić N. — Na mnogim je mjestim običaj ugrudvati sniega na konjska kopita. To neki rade, da kopito omekša, a drugi da se noge konju u zimsko doba ugriju. Učenjaci zabacivaju taj postupak, jer bez svrhe i koristi!

V. g. Mareković pl. B. — Već smo Vam pisali da nam javite, koji Vam svezci knjige „O uzgoju i njegovanju cvieća" fale, da će mo nastojati, da Vam ih priskrbimo. Zaostale lanjske brojeve primiti će te do malo dana.

V. g. D.r L. Monti. — Rad prešnih, neodklonivih posala Uprave bili smo zaostali izdavanjem; do malo nadamo se staviti posve u kurenciju.

V. g. Lazić N. — Knjižicu Buhač odposlal smo Vam.

V. g. Petrić A. — Nebi Vam savjetovali da nabavljate sadjenicica; radje nabavite sjemena i uzgojite iz sjemena. Sjemenom nema pogibelji; sadjenicama ima.

V. g. Andrić I. — Pliesnivi sud će te najlaglje izčistiti vapnenim mliekom. Nalijte ga vapnenog mlieka, kojemu vapnenom mlieku na svaku 100 litara dodajte 1 gram pepelike (potasse). U 7 ili 8 dana što sud ostane pun vapnenim mliekom nestane pliesna. Onda očočite vapneno mlieko i izperite sud temeljito vodom.

Godina XII. Izlazi na 1 i 16 svakog mjeseca. Broj 3.

GOSPODARSKI POUČNIK

Obće blagostanje zavisi o blagostanju pojedinca a temelj blagostanju pojedinca, jest razboriti rad uz vještu uporabu nauke i izkustva.

Upraviteljstvo lista je u Velojluci

Predbrojba u *Austro-Ugarskoj* stoji 3 for. na godinu, u *Inozemstvu* 8 franaka na godinu. *Oglasi* plaćaju se 8 novč. po redku za prvi put, a svaki sliedeći put 3 novč. redak. *Cliché* računaju se 5 novč. po centimetru četvornom.

Upravitelj i Izdavatelj PETAR L. BIANKINI

Odgovorni urednik: NIKOLA ŠIMIĆ

Pisma, naputnice itd. itd. upravljaju se *Upraviteljstvu Gospodarskog Poučnika u Veluluku.* — Rukopisi se nevraćaju. Predbrojba je obvezna za godinu dana, a izplaćuje se u Veluluku. Tko nepovrati prva dva broja obvezan je predbrojbi za godinu dana.

ZADAR, 1 Veljače 1893. Ciena je listu 3 fiorina na godinu. VELALUKA, 1 Veljače 1893.

Enologička stacija.

U zadnjem broju javili smo, da nije temeljita viest osnovanju enologičke stacije; kašnje viesti, koje smo primili opovrgavaju gornju viest, dapače rek bi da se već vode pregovori o predmetu, i da se ozbiljno razpravlja o zasnovanju enologičke stacije. Neki dapače tvrde, da se uz enologičku štaciju hoće podići i uljarska i svilarska stacija. Jer se iskreno veselimo svakoj dobroj instituciji, iskreno se veselimo i ovoj, pa bilo da se zavede sama enologička stacija ili da se s njom zavede uljarska i svilarska stacija.

Dužnost nam je prije nego li dodje, do osnovanja enologičke stacije reći otvoreno i čisto naše mnienje; i što se tiče mjesta gdje da se zavede takova enologička štacija i što se tiče djelokruga iste.

Kod nas je zavladao hrdjav običaj, da se svi zavodi i sve inštitucije osnivaju u nekim većim mjestim, a prednost u tom imadu navlaš ona mjesta, gdje su u svoje vrieme bila sjedišta starih okružja. Što mnogi zavodi, a osobito što mnogi strukovni zavodi nisu uspjeli íma se prepisati hrdjavu izboru mjesta.

Pri osnivanju enologičke stacije ima se dobro paziti na izbor mjesta, a mjesto ima biti birano naprama naravi zavoda i naravi okolice.

Hoćemo li, nećemo li, najvinorodniji predjel Dalmacije su središnji otoci: Brač, Hvar i Vis. Ova tri otoka proizvadjaju toliko vina, koliko sva ostala Dalmacija. Ova tri otoka predstavljaju najveću poreznu snagu zemlje; ova tri otoka jesu najnapredniji, najobrtniji i najprosvjetleniji dio Dalmacije; ova tri otoka davaju Dalmaciji najviše izobraženih ljudih, ovi tri otoka troše više na izobražbu svoje djece, nego li sva ostala Dalmacija; a na nijednom od ovih triju otoka nema u obće nijedan naučevni zavod, a po gotovo nijedna strukovna škola.

Pri osnivanju enologičke stacije nesmije se pustiti s vida rečena tri otoka, dapače enologička stacija nesmje se drugdje zaosnovati, nego na jednome od tih triju otoka.

Rečeni otoci, kako rekosmo proizvadjaju polovicu sveukupne kolikoće vina, što može proizvesti pokrajina, imadu zemljište i podneblje eminentno i izključivo prikladno za vinogradarstvo, i jer su skloni svakom napredku, te razpolažu materialom s kojim se može nešto dobra učiniti, i s kojim se može postignuti svrha.

Mi nećemo da kažemo, u kojem bi se mjestu na jednom od rečenih otoka imala zavesti enologička stacija, to prepuštamo uvidjavnosti i študiji onih, koji imadu, da odlučuju, ali ponovno tvrdimo, da se enologička stacija mora podići na jednome od trijuh navedenih otoka. To pravica zahtjeva, to zahtjeva narav institucije, i hoće se da tako bude, ako želimo, da enologička stacija odgovori svrsi rad koje se osniva i da donese blagoslava.

Što se pak tiče djelokruga takove enologičke stacije, mi nebi, da se u stvari pretjerava.

Enologička stacija imala bi imati svoj uzorni vinograd sa pokušalištem i svoju uzornu pivnicu.

U vinogradu imale bi se gojiti sve vrsti naših loza, a osobito vrsti za plemenita vina i one vrsti loze, koje davaju najbolje vino za svietsku trgovinu. Imale bi se gojiti i razplodjivati one vrsti amerikanskih loza, koje su dobra podloga za navrćanje naših loza, a koje odole filokseri.

Osobito bi se imali prokušavati načini gojitbe i rezitbe, te sravnivanjem zaključiti, koji su načini gojitbe i rezitbe najbolji i glede radovitosti i glede vrsti vina. Nemanje pomnje imalo bi se posvetiti lozam, koje rano dozrievaju i koje radjaju dobrim stalnim grozdjem, jer u izvoznoj trgovini svježim grozdjem može da leži, najbolji način unovčivanja našeg grozdja.

U jednostavno, ali uzorno uredjenoj pivnici njegovati sve vrsti plemenitog i prostog vina, čiste za sebe, te križanjem pojedinih čistih vrstih vina, opredieliti onaj razmjer u križanju pojedinih vrstih, po kojem razmjeru se dobivaju najbolja vina.

Zdrava vinarska nauka u pivnici, daje najbolje vino.

PODLISTAK.

Katekizam Gospodarske hemije

od

D.ra E. WILDT-A

Ravnatelja agrikulturno-hemičnog pokušališta u Poznanju.

Po šestom izdanju njemačkog izvornika preveo

F. RADIĆ

Učitelj Strukovne učionice u Korčuli.

Prvi Odsjek.

Obćeniti sastav bilinâ.

(*Nastavak vidi broj 2*).

6. *Od kojih tvari sastoje u obće bilinske ili vegetabilne tvari?*

Od dvie, od kojih je jedna goriva i zove se organičnom, druga nije goriva te se zove anorganičnom sastavinom bilinâ.

Sažežemo li komad drva ili malo slame, ili izložimo li jih u zdjelici od porculane visokoj toploti nad kakvim plamenom, onda će se tvar najprije obugljeviti, zatim će je njeka čest izčeznuti uz pojav vatre ili žerave, i to je organična čest, dočim zaostatak predstavlja anorganičnu čest ili pepeo (rudnu tvar). Organičnim tvarima razumievaju se dakle takove, što jih vrućina ili drugi uticaji lako uništuju.

7. *Koja se od tih dviju česti nahodi u većoj količini u bilinskim tjelesima?*

Vazda ima više organične. Ona sačinjava obično 90-99 česti težine od 100 (90-99%).

Organične složenine mogu da budu kruta tjelesa, kapljevine ili i ozdušnine; one su većinom veoma sastavljene naravi i postaju životnom djelatnošću bilinâ i životinjâ, ali mogu ipak velikim dielom da se proizvode i rukotvornim načinom.

Drugi odsjek.

Počela, od kojih je sastavljena organična čest bilinâ.

8. *Što razumievamo temeljnom tvari ili počelom?*

Temeljnim tvarima ili počelima, ili hemično prostim tvarima, zovu se ona tjelesa, o kojima se misli da su prosta ili da niesu sastavljena, to jest, da se *nikakvom* silom nedadu razstaviti u raznovrstne sastavine.

Kad razstavimo kakvo tielo, sredstvima što nam stoje na razpoloženje za tu svrhu, u njegove sastavine, a ove opet u tvari što njih sastavljaju, dolazimo najpotla do tjelesâ, koja se dalje nepuštaju razstavljati i koja treba zato smatrati da sastoje od jedne jedincate tvari. Takovih prostih tvari ili počela poznajemo sada 67, od kojih se ipak samo manja polovina obćenitije nahodi, ostala su vrlo riedka i nahode se u neznatnoj količini. Medju najpoznatijima broje se kovine, kao zlato, gvoždje, živa, te sumpor, ugljik (ugljen), kičik i dr. Ipak nije nemoguće da znanosti podje jednom za rukom, da i dalje razstavi neke tvari, što jih mi danas zovemo prostiema, kao što se mogu da odkriju druge koje se nahode rjedje i u manjoj količini.

9. *Od kojih počela sastoji organična čest bilina?*

Od četiri: ugljika, vodika, kisika i dušika.

Ali svekolike bilinske tvari nesadrže spomenuta četiri počela, već mnoge sadrže samo njih troje, i to ugljik, vodik i kisik. Te se tvari zovu, pošto u njima neima dušika, *bezdušičnatim*, dočim se ostale zovu *dušičnatim.* U sastavu ovih posljednjih učestvuju kadgod, ali samo u podredjenoj količini, sumpor i fosfor (pranik).

10. *Što to razumievaš ugljikom?*

Ugljik, što se obično zove ugljenom, jest kruto tielo većinom više ili manje crne boje, bez vonja ni okusa, koje gori ugrijano u vazduhu pojavom vatre. Iz toga gorenja postaje plinovito tielo ugljikova kiselina. Ugljik sačinjava od prilike polovicu organične tvari.

Ugljik je u toliko vrlo zanimljivo tielo u koliko se nahodi u tri različita oblika (promjene), koji po vanjštini nimalo nenaliče jedan drugomu; prvi oblik nahodimo u alem-kamenu, drugi u tuhi (grafitu), gradivu za olovke, treći je obični ugljik, kao što ga poznajemo u drvenom ugljevlju i u čadji; ovaj zadnji se nahodi i u nečistu stanju kao kameni ugljen i suri ugljen. Sva ta različita tjelesa sastoje od manje ili više čista ugljika, a imaju zajedničko to svojstvo, da gore kad jih sgrijemo u vazduhu, i da se razplinu tvoreći ugljikovu kiselinu kao što ćemo kašnje naučiti. (Pit. 18).

(Sliedi).

Pretjeravanjem štetuje se, jer svak nije dozrio, da može svaku izvesti, i jer ubojito oružje u rukuh nezrelih, prije je od štete nego li od koristi.

Mi smo rekli svoju otvoreno i bez zamjere, pa tko ima da odlučuje, neka stvar dobro promisli, da se ne dogodi od enologične štacije, što biva i od drugih strukovnih inštitucija u zemlji, na ime, da zemlja troši novac, bez da crpi ikakove korist.

B.

Vinogradarstvo u proračunu za Hrvatsku.

I za miere potrebite proti filokseri uvrštena je u proračun za tekuću godinu znatnija dotacija na račun ovogodišnjega većega prihoda zemlje.

Zemaljska vlada posvetila je regeneraciji vinograda, stradalih usljed filokserne zaraze, svoju osobitu brigu, nastojeć, da se ovopodručni vinogradari domognu što brže američke loze budi bezplatno, budi uz primjerenu odštetu, kako im je gojiti tu lozu, ter za istu prirédjivati tlo. U tu svrhu obratila je kr. zem. vlada osobito svoju pazku na uredjenje zemaljskih američkih ložnjakah tako, da je danas skoro već u svakom povećem zaraženom vinogradu uredjen po jedan takov ložnjak. Svrha je tim ložnjakom poglavito ta, da se u njih proizvadjaju reznjaci za bezplatno razdieljenje seljakom, zatim korenjaci, a napokon okorenjena i ciepljena američka loza. Takovi zemalj ki loznjaci nalaze se: u Senkovcu u veličini od 3 jutra, u Samoboru u veličini od 2 jutra, u Molvicah, u veličini od 6 jutarah, u Plešivici u veličini od 7 jutarah, u Lašćini u veličini od 9 jutarah, u Sv. Jeleni u veličini od 8 jutarah, u Križevcih u veličini od 5 jutarah, u Kamenici u veličini od 4 jutra i u Karlovcih u veličini od 4 jutra.

Nadalje je nastojala kr. zemaljska vlada oko toga, da se u onih predjelih, gdje američka loza ne može uspjevati, porazdjeli seljakom što više plemenitih voćakah, da im tako voćarstvo barem donekle nadomiesti prihod od propaloga vinogradarstva. U tu svrhu uredjeni su lanjske godine oveći voćni matičnjaci, s kojimi su takodjer spojeni američki loznjaci. Takovih matičnjakah, odnosno loznjakah ima u Lašćini u površini od 18 jutarah, u Tuhlju u površini od 12 jutarah, u Zlataru u površini od 8 jutarah, u Sidu u površini od 8 jutarah i u Irigu u površini od 8 jutarah.

Da se naša domaća loza sačuva od propasti, koja joj prieti od filokserne zaraze, te da naši vinogradari dodju do što boljih originalnih, zdravih i jeftinih ciepovah, zasadjuje kr. zemalj. vlada vrlo dobrim uspjehom veliki vinograd sa našom domaćom lozom na gjurgjevačkoj pjeskulji, u kojoj domaća loza odolieva filoksernoj zarazi.

Gjurgjevački zemaljski loznjak obsiže sveukupno 118 jutarah. U tom loznjaku uvesti će se budućega proljeća takodjer gojitba američke loze u većoj mjeri, budué je i u području gjurgjevačkoga kotara žalibože, lanjske godine konstatovana filokserna zaraza.

Sveukupna površina zemaljskih loznjakah i voćnih matičnjakah iznaša do danas 220 jutarah, od kojih je što već zasadjeno, što za nasad ove godine priredjeno 170 jutarah. Na spomenutoj površini zasadjeno je 380,000 čokotah američke loze, 100,000 domaće loze i 30.000 oplemenjenih voćakah. — Povrh toga je zem. vlada počela lanjske godine u većem obsegu gojiti u zemaljskih loznjacih ciepljenu američku lozu u svrhu, da zasadi u povećih vinogorjih seljakom po dva uzor vinograda i to bezplatno, u veličini od $^1/_4$ jutra, da time pobudi vinogradare seljačkoga stališa, da što prije prionu uz obnovu propalih vinogradah svojih. Takovi uzor vinogradi, za koje je tlo već priredjeno, sadit će se budućega proljeća u Plešivici, Sv. Ani, Krašiću, Vivodini, Okiću, Samoboru, Klanjcu, Krapini, Varaždinskih Toplicah, Moravču, Vugrovcu, Kašini, Medvedskom briegu, Slanovcu, Markuševcu, Sestinah Prozorju, Čereviću, Iloku, Irigu, Ladincih, Kamenici i u Karlovcih.

Ovako započeto nasadjivanje nastaviti će se u većem obsegu, jer će zemaljska vlada imati mnogo veću zalihu ciepljene loze na razpolaganje, nego je imalo ovih godinah.

Uz zemaljske loznjake uredjeno je u županiji zagrebačkoj, varaždinskoj i sriemskoj 50 obćinskih loznjakah i to pomoćju vlade, koja je dotičnim obćinam dala bezplatno potrebnu američku lozu. Vlada je i ove godine s velikim troškom omogućila nabavu američke loze iz Francezke za ovopodručne vinogradare, namiriv iz svojih sredstvah troškove transporta i nabave.

Sveukupno nabavljeno je iz Francezke 700 000 komadah loze, a iz Ugarske 200.000, dočim su zemaljski loznjaci producirali do 250.000 ključićah, što čini skupa 1,100,000 ključićah. Vlada je nakanila zemaljske vinograde urediti budućeg proljeća jošte u sv. Jani i na Goljaku, te su u tu svrhu već učinjeni potrebiti koraci.

I u drugih područjih svoga dielokruga razvijala je zemaljska uprava što uspješniju djelatnost, te će nastojati, da i u napredak zadovolji velevažnim zadatkom svojim.

Čuvanje grožđja.

Svak ima rado svježe grožđje u zemanu, kad grožđja nema na lozi, a osobito u kasno zimsko doba i u proljeće

Toliko se načina preporuča za čuvanje grožđja, pa ćemo i mi navesti one neke načine, koji su običajuć u Francezkoj i Njemačkoj.

Držak ostulje namoči se u raztopljeni parafin, tako, da najbolje bude zamočeno ono mjesto, gdje je zarez. Parafin odmah otvrdne, onda se grozdovi zamotaju u pamuk (vatta) pa pospremi u skrinjice. Kad je pospremiti puno grožđje ova je radnja zanovetna, pa se s toga razastiru grozdovi po slami ili pilotinam na zračnu, sjenastu i suhu mjestu.

Razumieva se samo po sebi, da valja od onih grozdava, koji se imadu čuvati, odstraniti svako nagnjilo i nedozrielo zrno, jer jedno samo gnjilo zrno, može biti uzrokom, da sve sagnjije.

Drugi način čuvanja grožđja jeste pomoću vode. U tu svrhu odreže se grozdom komad matraka, pak se deblji kraj matraka uroni u staklenicu u kojoj ima vode Da se voda lako neuzpliesnivi ili neusmrdi metne se u nju po dva komadčeka drvenog ugljena i pregršt soli, ali se ipak dogodi, da se voda izkvari, a u tom slučaju valja ju odmah promieniti. Na ovaj način priredjeno grožđje valja čuvati na hladnu mjestu, gdje je stalna toplina, i gdje se toplina nediže preko 3 ili 4 Celsiusa.

Dok se opazi, da se voda počimlje kvariti ili da grožđje počme gnjiti ili pliesniviti valja to odmah predusresti; u tu svrhu zapali se malo sumpora, da sumporita kiselina, koja se razvija gorenjem sumpora utamani sve trusje pliesna

Vlagu, koja se razvija izparivanjem vode odstranjuje se živim vapnom; a u tu svrhu drži se na plitici ili u vidrici živoga vapna.

Uz sve ono navedeno, čistoća i pogledavanje, jesu prvi uvjet, da grožđje ne pregnjije. Valja s toga često grozd po grozd pregledati, pa oštrošiljastim nožićim odstraniti svako zrno i svaku čehulju na kojoj se opazi tragova gnjijenja.

Kinezi čuvaju grožđje u tikvam vodenicam. U tu svrhu izrežu na tikvu otvor, da grozd bude mogao unutri. Kad namjeste posve zdrav grozd unutri, onda opet zatvore tikvu i zaliepe. Na ovaj način pripoviedaju, da se grožđje uzdrži zdravo 8 do 10 mjesecih

A.

— SVAŠTICE —

Katram (thear), kao maz za gvoždje. Mnogi običavaju gvoždje mazati čistim katranom, jer, da se na taj način bolje uzdrži, dočim čisti katran nije za čuvanje gvoždja, jer sadrži karbolne kiseline, koja razjedava gvoždje, pa onda katran i gvoždje odpadaju u obliku oluštene kore.

Katran dobro čuva gvoždje, ako se pred porabom kuha uz dodatak od 2 do 3 po sto zagašenog vapna. Kuhanjem i djelovanjem zagašenog vapna nestane iz katrana karbolne kiseline, a takav katran je izvrstno sredstvo za čuvanje gvoždja, jer se uzdrži na njemu poput pokosti.

Posušeni crljeni luk (kapula). U proljeće dolazi iz Ruske na tržistim puno tako zvanog prokadjenog crljenog luka, koje svak rado kupuje, jer se dugo uzdrži svježe i zdravo, a ne klica. Taj prokadjeni crljeni luk nije kadjen, nego sušen.

Rusi suše kapulu na sljedeći način. Kad je oberu opletuju u strukove, pa vjence ovjese na suhu, zračnu i sjenastu mjestu. Kad se na taj način prosuši kapula, onda ju ovjese povrh zemljanih pećih. Tu se neko vrieme opet suši, a onda se postave na peć. Povrh velike zemljane peći toplina je još uvjek 40° do 60° Celsiusa, i u toj toplini izgube kapule zadnju suvišnu vodu i klicavost svoju, pa se na dugo i dugo uzdrže svježe, zdrave i ne [illegible]

Najnovija uporaba mlieka. Iz [illegible] je, da se pravi sir i maslo, ond[illegible] kazeinu i žestu. U Ingležkoj [illegible] jednu tvar, koja posve nalići [illegible] koja se rabi u iste svrhe, u [illegible] nova kost. U najnovije doba, [illegible] Drezde prave iz mlieka jednu [illegible] sapuna, koji se zove mliečni sapun. [illegible] tog mliečnog sapuna jeste, da čisti izvrstn[illegible] da koža postaje biela, kako mlieko i rumena kako krv. Ako se ova viest obistini, onda će mlieko poskupiti, jer su i u stara vremena rabili mlieko za povećavanje ljepote. Octavia žena cara Neruna povećavala i uzdržavala je svoju poznatu ljepotu time, da se je svaki dan kupala u mlieku U svrhu rabilo se je mlieko od 60 ugota (magarica), koje su se za rečenu svrhu navlaš gojile.

Kako da žilavo meso starih krava postane meko. Najbolje sredstvo, da žilavo meso starih krava postane meko jeste kvasina. Ako se staroj kravi, dan prije nego li se zakolje, dade popiti jedan litar dobre kvasine, onda izgubi njezino meso žilavost i izkuha se u 1 do 2 sata vremena. Ako se nije dalo kravi kvasine dan prije koljenja, onda valja meso pred kuhanjem držati $\frac{1}{2}$ sata vremena u kvasini.

Kašnje dozrievanje voća. Poznato je, da na jednome stablu nedozrieva sve voće na jedanput. Ako se obere voće, onaj čas, kad je veći dio voća dozrio, onda ostalo voće puno sporije dozrieva.

Izkustvo je dokazalo, da $^1/_4$ dio ili $\frac{1}{2}$ ploda, što ostane na stablu, kad je prvi dio voća dozreo bio i kad se je obrao, da taj preostali plod dozrije obično mjesec dana kašnje. Ovo se je izkušalo na jabukama, kruškama, praskvama i na drugom voću.

Gospodarske Viesti.

Siečanj se je pokazao neobično ljut Ljute, trajne studeni kako ljetos malo se tko spominje. Na mnogim su mjestim prozebli zimski usjevi, voćna stabla i vinogradi; a i marve je mnogo zaglavilo od studeni, dapače broji se i više ljudskih žrtavâ.

* * *

Zemaljski Odbor, uzkratio nam je ljetos pripomoć od fior. 200, koju nam je za deset godina zasebice davao. Zemaljski Odbor piše:

„Pisući Odbor odlučio je uzkratiti svaku pripomoć poljodjelskim novinam, jer se je obvezao na pripomoć od fior. 400. Poljodjelskom pokrajinskom Vieću uz ono fior. 900 dozvoljeno sa strane c. k. Ministarstva, za tajnika, koji će biti dužan prirediti poljodjelski list pod imenom „Gospodarski Vjestnik“. „Ovim je daklen jasno, da Zemaljski Odbor hoće da podpomogne monopolizaciju poljodjelskog novinstva u „Poljodjelskom Vjestniku“, koji još ima, da ugleda svjetlo; i da Zemaljski Odbor hoće da podpomogne uništiti nešto dobra, što već obstoji, na korist nečesa novog, što Bog znade kakovo može biti.

Rekosmo, da Zemaljski Odbor, uzkratom podpore hoće da podpomogne uništiti nešto dobra, jer je Zemaljski Odbor u svojim izvješćim na Sabor, svake godine hvalio naš list, kao dobar i koristan za narod.

* * *

Bili smo napisali uvodni članak, kad nam je stigla viest da je već zaključeno, da se enologička stacija ili kako kažu pokusna stacija ustanovi u Splitu i da se otvori god. 1894. Uz svu čast, koju nosimo Splitu i uz sve njegove prednosti, mi ostajemo pri onom što smo rekli, naime da bi se enologička stacija imala podići na Braču, Hvaru ili Visu, jer su ta vinorodna središta zemlje.

* * *

„Wiener Landwirthschaftliche Zeitung“ na temelju službenih podataka dokazuje, da je Dalmacija usljed nesretne klauzole za vino, samo ljetos protrpila 7,500,000 fiorina štete. A ta šteta rasti će od godine na godinu, u onom istom razmjeru, u kojem se konsumenti budu priučavali taljanskome vinu, i u onom razmjeru, u kojem taljanci budu zadobivali za sebe vinska tržišta.

* * *

Novine javljaju, da će se podporom vlade i Pokrajinskog poljodjelskog Vieća otvoriti u Zadru škladište umjetnoga gnoja. Stvar je bez dvojbe hvalevriedna, ali cienimo, da bi bolje bilo, da su se te podpore opredielile za podiguuće tvornice umjetnoga gnoja u pokrajini. Pokrajina obiluje surovinama za umjetni gnoj, a ima već i tko oko toga radi, da podigne u pokrajini tvornicu umjetnoga gnoja. Neznamo na koliko traju obveze za podporu, ali se bojimo, da će se i u ovom slučaju dogoditi, da će naš vlastiti novac služiti da se uništi novo domaće poduzeće u svojem zametku.

* *
*

Ministarstvo opredielilo je 300 forintih za unapredjivanje svilarstva u pokrajini.

* *
*

Ove godine odpočeti će i grof Miroslav Kulmer u Šestina gojiti pastrve, te će 10,000 pastrvica pustiti u novo uredjeni ribnjak kraj Kraljičina zdenca

* *
*

U Bosni počeli su šećernu repu gojiti tek zadnjih dviju godina i to u Dolnjoj Tuzli, Gokčanici, Maglaju, Bielini, Brčki, Tešnju, Derventi, Žepču, Zenici, Travniku, Gradiški, Prnjavoru, Doboju, Brodu, Samcu, Dubici, Orašju, — tako da se je lanjske godine u ovim mjestama dobilo već 160.000 kg. repe. Pošto su rezultati gojenja repe u Bosni veoma povoljni, bit će ove godine posadjeno repe već na površini od 2.000 hektara — tako da se može ove godine dobiti do 300.000 kg. repe, dakle baš toliko, da jedna šećerna tvornica dobije potrebito za jednu kampanju množtvo surovine.

Ovakov sjajni uspjeh mogao se pri veoma primitivnom gospodarenju u Bosni postići samo time, da je bo anska vlada naručila plugove, brane, strojeve za okopavanje i sijanje — te je te spreme dala ratarom na vjeresiju ili dapače i badava. Osim toga bilo je u svakom mjestu, gdje se je odpočelo ovom novom kulturom, praktički izvježbanih ratara na razpolaganje, tako da su neuki bosanski seljaci lahko mogli naučiti sve, što se tiče gojenja šećerne repe. U Bosni postignuti rezultati gojenja šećerne repe zadovoljili su tamošnje gospodare pogledom ne samo na množtvo već i na kakvoću dobivene repe – koja je kadkada polarizirala i na 17 %. — Vrieme je, da se i kod nas već jednom odpočme sa fabrikacijom šećera, kad već i Bosna počima da se emancipira od uvoza inostranoga šećera.

* *
*

— Izkaz prve hrvatske štedionice.

Primitak do konca studenoga 1892.	f. 19,291.101.90
Primitak u prosincu 1892. .	f. 1,907.846 41
Skupa	f. 21,198.948 31
Izdatak do konca studenoga 1892.	f. 19,131.164 11
Izdatak u prosincu 1892 . .	f. 1,826.211.51
Skupa	f. 20,957 375.62
Ostatak za 1. siečanj 1892. .	f. 241.572.69

* *
*

— Podatci o razvitku konjogojstva u Hrvatskoj i Slavoniji. — Na temelju zaključka enquete, koja je god. 1884 zasjedala, ustrojeno je kod kr. hrv. slav. dalm. zem. vlade g. 1885 posebno izvjestiteljstvo za konjogojstvo kao pododsjek gospodarskog odsjeka zemaljsko-vladinog odjela za unutarnje poslove

U to doba bilo je u kr. hrv. slav. pastuharni u svemu 134 pastuha, a koncem g. 1892 bilo ih je kod postaje u Varaždinu 82, kod postaje u Kutjevu 141, ukupno 223. U razdoblju od 7 godina pomnožao se je dakle broj pastuhah za 89. U istom razdoblju poginulo je i izlučeno je u svemu 91 pastuh.

Pastuhi, koji se danas nalaze u zemaljskoj pastuharni resu se tako, da je jedan najmladji sa 3 godine, a jedan najstariji sa 20 godina, dočim ih imade 181 u dobi od $3\frac{1}{2}$ do 10 godina, a samo 69 u dobi od 11 do uključivo 19 godina.

* *
*

Iz proračuna za Hrvatsku za godinu 1893 vadimo sljedeće stavke:

1. Subvencija gospodarskom učilištu u Križevcih	36.000 for.
2. Subvencija ratarnici u Požegi . .	7.000 „
3. Subvencija vinogradarskom i voćarskom zavodu u Petrinji . . .	3.500 „
4. Prinos gospodarskim družtvima:	
U Zagrebu	4.000 for.
U Osieku	3.000 „
Pčelarskom družtvu u Osieku . .	600 „
Lovačkomu družtvu u Zagrebu .	300 „
Šumarskom družtvu u Zagrebu .	400 „
5. Prinos za nabavu stoke orig. pasmina, bikova i junica	20.000 „
Nabava ratila i strojeva. . . .	6.000 „
Unapredjenje voćarstva i nabava voćnih sadnica	8.000 „
Nabava djetelinjega sjemena . .	8.000 „
6. Podpore gospodarskim stručnim časopisom	1.000 „
Putujući učitelj za gospodarsku struku	1.200 „
Priredjivanje regionalnih izložba i nagrade seljakom za marvogojstvo	3.000 „
7. Oplemenjivanje konjah, izim dotacije za pastuharne 106.023 for. jošte:	
Nagrade za utrkivanje	1.000 „
Nabava zem. pastuha, koji će se dati privatnikom u obskrbu i porabu	1.500. „
Podpora za priv. licencirane pastuhe	2.000 „
Nagrade za kobile plemke . . .	1.800 „
Nabava jednogodišnje ždriebadi za zem. pastuharnu za nadoknadu .	2.500 „
8. Podpora zem. uzornoj pivnici . .	4.000 „

* *
*

Hrv. zemalj. vlada osigurala je za vinogradare, kojih se vinogradi nalaze u filokserom zaraženih poreznih občina, u proljeću godine 1893 nabavu od više stotina hiljada ključića amerikanske loze od niže naznačenih vrsti, uz sliedeće ciene:

Riparia portalis (Gloire de Montpellier) 1000 ključića po 14 forintih.

Rupestris velikolistni 1000 ključica po 14 f

Pozivaju se s toga ovopodručni vinogradari, koji rečene vrsti ključića amer. loze uz gore naznačene ciene, preko zemaljske ove vlade budućeg proljeća žele nabaviti, da se bez odvlake prijave kod dotičnog občinskog odnosno gradskog poglavarstva, u kojega području se vinograd naručitelja nalazi, naznačiv točno koliko i koju vrst loze žele nabaviti.

Takove prijave primati će se kod predspomenutih poglavarstva jedino do 25 siečnja 1893 ter se nakasnije stigle naručbe neće više moći u obzir uzeti.

K gornjim cienam priračunati će se jošte troškovi omota (embalage) dočim sve ostale troškove transporta nosi zem. vlada.

* *
*

Hrvatsko-slav. gospodarstvo družtvo prodavati će modru galicu uz nabavnu cienu, pod sljedećimi uvjeti:

Modra galica prodavati će se u lagvih po 250 klg., u lagvih po 100 klg. i u lagvih po 50 klg.

Manje od 50 klg. neće se razpošljati.

Ciena modre galice je sljedeća po 100 klg.:

u lagvih po	250 klg. stoji	100 klg.	for.	22.—
„ „ „	100 „ „	100 „	„	22.50
„ „ „	50 „ „	100 „	„	23.—

Ciene razumjevaju se u Zagrebu.

Troškove odpreme iz Zagreba dalje, ima nositi kupac.

Modra galica prodavati će se ili *uz pouzeće* ili *uz gotov unapred* poslani novac.

* *
*

Na VI sastanku cislajtanskih trgovačkih i obrtničkih komora, zaključeno je, da se u sjedištu svake komore ustroji po jedan exportbureau t. j. ured za izvoz, u kojem će trgovci dobivati sve potrebite obavjesti nuždne za izvažanje toli trgovačkih, koli obrtničkih proizvoda.

* *
*

Ministarstvo za poljodjelstvo zaključilo je izraditi osnovu zakona, kojom će se obvezati gospodari na ostvaranje družtva za gospodare valjka u svrhu izmjeničnog podpomaganja.

* *
*

U Ruskoj ustrojit će se posebno ministarstvo za poljodjelstvo.

* *
*

Ugarski pivovari zaključili su, da se zatraži od vlade obalu potrošarine na pivo. Od carine za proizvodnju piva ima država godišnja tri miljuna forintih dohodka. Radilo bi se dakle o tom, da se potrošarina obali od 2 for. na 1 for. po hektolitru iztočene pive.

* *
*

Kako raste izvoz jaja iz naše države u inozemstvo, dokazuju najbolje sljedeći statistički podatci. Godine 1891 izvedeno je 296,628 kvintala jaja u vriednosti od 5,932,560 fiorina; taj izvoz raste od godine na godinu. Godine 1886 izvedeno je 453,727 quintala jaja u vriednosti od fior. 11,343,175 fiorina, a godine 1890 izvedeno je 609,290 kvintala jaja u vriednosti od 16,146,185 fiorina. Pa da neće jaja poskupiti.

* *
*

Dok kod nas pada marvogojstvo u Ingležkoj raste od godine na godinu.

1891 bilo je u Ingležkoj 5,911,642 goveda i 24,581,000 ovaca
1892 „ „ „ „ 6,994,783 „ „ 28,734,704 „

I svinja je priraslo za deset godina 2,888,773 komada.

Pitanja i odgovori „Gosp. Poučnika".

A. Odgovori.

5. Imam konja; bio liep kad ga dobavih, ali sada svaki dan to gore. Mislim, da propada rad neurednog hranjenja; molim Vas stoga, da me podučite, kako mi se je ravnati i vladati pri hranjenju konja?

I. L. u S. (Brač).

Evo Vam obćih pravila za uzgojanje i hranjenje konja.

1. Ždriebad valja obilno gojiti prve godine, jer u prvoj godini života najviše rastu. Ako hrana ne sadrži onih hranivih sastavina koje su potrebite za razvoj tiela, onda zaostaje ždriebad u razvoju, a ono što dobrom hranom može postići prve godine, ne postigne nikada više. 2. Krmiti valja često ali redovito, da se ne izkvare probavni ustroji. U konja je mali želudac, i kod uzrasla konja, može malo više da ostane u želudcu, nego li, kod velikog psa. I doba i narav ždriebadi zahtjeva, da im se češće daje hrane 3. Ne hrani sočnom hranom, samo onda, kad izrabljuješ snagu konja, nego uvjek. 4 Ne hrani konja odmah kad se je povratio sa naporne radnje. Konju radnja izrabljuje hranu primljenu dan prije, a ne onu, koju isti dan primi, kada radi. Poslovica kaže: jutrnja krma nalazi se u izmetinam, večernja u mišicam i u krvi. Savjetno je s toga u jutro davati prostu hranu, a u večer sočnu; ili barem dva diela sve sočne hrane; koju pak prekonoći probavi. Štetno upliva na probavu, ako konj naporno radi poslje nego li se je najeo sočnom hranom. 5. Čim napornije konj radi, tim se mora sočnije hraniti. 6. Jahaćkim konjim i konjim za lake kočije glavna hrana mora, da je zob. 7. Konjim za laku radnju može se krmiti prostije krme, dapače i korenjača i tvorničkih odpadaka. 8. Za sve konje pokazao se je dobrom hranom bob, slad i komine od pive. Kukuruz je takodjer dobra hrana, ali se izplaća krmiti ga, ako je posve jeftin. I kod plemenitijih konja može se jedan dio zobi zamjeniti drugom hranom. 9. Zelenu krmu valja krmiti pred sočnom krmom; i napajati valja konje prije nego li im se podade sočna krma. Ako se konji obilno napoje poslje nego li su se najeli zobi, onda se sva zob izpere iz želudca u crieva, te bude slabo probavljena. 10. Konjima zdravih zubih i zdravih probavila netreba pripravljati hranu, takova priredjena hrana više im hudi, nego li im koristi. Osobito hudi konjim nakvašena, namočena i poparena hrana, a najviše kuhana hrana.

6. Jeli se čadjom može gnojiti? Jeli čadja dobar gnoj i kako se rabi?

A. N. u P. (Istra).

Čadja može se rabiti, kao gnoj, dapače se, kao gnoj najbolje unovčuje, ali sve vrsti čadje, neimadu jednaku gnojivu vriednost. Vriednost čadje zavisi od kolikoće njenih amonijakalnih solih. Čadja od drva sadrži do 2 po sto amonijakalnih solih, a ona od kamenog ugljena od 5 po sto.

U onom obliku, u kojem se dušik nalazi u čadji nemogu ga uzimati biline; čadja mora

se prije raztvoriti, a za te raztvorbe preobrazi se dušik u oblik, da ga biline mogu lako uzimati za hranu. Japno podupire raztvorbu čadje, a brzo se čadja raztvara i u ljetno doba za vlažna vremena. Čadju se izvaža na polje, dok se dobije, jer nije pogibelji da bi voda razniela njezin dušik. Čadja djeluje izvrstno na spanjaku (spinat), na ločiku, kupus, kapulu i uobće na sve lukovnjače. Prija izvrstno voćnim stablim, ružam, te u obće uresnom grmlju i cvieću velikoga lišća. Od svega povrća najbolje se na čadji razvija selen; čadjom pognojen razvija se velik, velika lišća, a tečan je i mekan. Čadja djeluje izvrstno i proti zareznicim, jer gdje se pognoji čadjom nestane zareznika. I na livadam djeluje čadja izvrstno, osobito ako se rabi rano u proljeće ili pomješana mješancem gnjojem. Cvieće u loncima običaje se takodjer gojiti čadjom, jer čadja prija cvieću. U tu svrhu se polije čadja vrelom vodom, i primješa joj se malo pilotina od rogovâ, pa kad se ohladi, razmuti se i lieva po cvieću.

7. Imam peć; mažem ju gnjilom, ali dok se posuši odpada. Molim Vas imali koji drugi maz za peći, koji kad se posuši neodpada?

S. F. u Š. (Šibenik).

Gnjila ili ilovača, kojima se obično zamažu peći, odpada dok se posuši, pa onda peć dimi, da je milota i za oči i za pluća. Najbolji maz za peći priredjuje se na sliedeći način. Uzme se bugaće hartije (carta sughera) i razmoči se u mlieku, dok se počme razpadati. Sad se razpadnuta bugača gnječi čistom gnjilom, i to dok se sva bugača izgubi u gnjili. Gnječenje bugače i gnjile se podpomaže i olakoćuje onim mliekom, u kojem se je namočilo bugaču. Kad se je dobro izgnječelo, onda se ovoj gustoj kaši doda 20 grama kuhinjske soli i 20 grama zelene galice, pa se opet sve miesi i gnjeti pomoću mlieka, dok se posve izjednači. Kad se je izjednačilo primješa se jedan bjelanac od jaja i opet ono mlieka u kojem se je močila bugača hartija, i gnječi se opet, uz dodavanje izprane sadre, i to tako dugo dok se sve izjednači, i dok se bude moglo rabiti za maz. Sad se namažu sve pukotine na peći. Za pol sata otvrdne maz i posuši se, pa se onda izgladi krpom.

8. Može li se udesiti telenje po volji? Koje je najbolje doba godine, da se krave tele?

R. M. u K. (Hrvatska).

Koje je najprikladnije doba za telenje, to se nemože na pravilo kazati, jer to zavisi od mještnih odnošaja, od podneblja, od načina gospodarenja, od toga kad trebuje gospodar veliku kolikoću mlieka, dali u zimsko doba, ljeti, u proljeće ili jeseni. U obće rečeno i uzeto veći dio krava, što žive na svietu teli se u proljeće. Marvogojci najviše vriednosti polagaju u telad koja se je rano u proljeće otelila, a u Inglezkoj najradje se bira za razplod telad, koja se je otelila u prosincu; ili u siečnju. Ipak u Inglezkoj najviše teladi dolazi na sviet u travnju mjesecu. Oni, koji goje krave za mlieko, žele, da im se krave tele u svako doba godine, jer na taj način samo mogu imati mlieka preko ciele godine. Obično telenje ravna se napram tome, kad se trebuje najviše mlieka. Tko zimi trebuje mlieka, nastoji, da mu se krave tele jeseni, tko ga u proljeće trebuje uredi telenje zimi, za ljeto u proljeće, a za jesen ljeti. Najlaglje se uzgaja telad i najviše i za najdulje vremena daju mliekom krave, ako se tele u proljeće, jer takove krave po telenju dobivaju za hranu zelene trave, koja im najviše prija i koja najviše podpomaže izlučivanje mlieka; a telad dok se odbije ima zelene krme na razpologanje.

9. Mogu li se ruže navrćati na žile? Kada se obavlja to navrćanje i kako?

H. M. u D. (Bosna).

Ruže mogu se navrćati na žile. Za navrćanje služe žile od kojemudrago vrsti ruže, dapače i od divljih ruža; a izkopaju se obično kasne jeseni. Navrćati se može na svaku žilu, koja je barem debela, koliko gušće pero, a 4 centimetra duga. Od kad se žile izkopaju, dok se rabe za navrćanje, čuvaju se, kao i plemenike u vlažnoj pržini. Žile, koje se imadu navrćati netreba, da imaju brandusa ili postranih žila; mogu biti posve gladke. Gornji im se kraj odreže vodoravno, a donji koso. Na žile valja navrćati zdrave plemenike, koje imadu barem tri dobra i zdrava pupa. Navrće se na ingležki dvostruki razciep, ili na prosti razciep ili spajanjem. Navrtak priveže se likom, pa se onda namaže voskom. Navrtci zasade se odmah u lonce, koji su izpunjeni pržinastom zemljom. Obično se rabe lonci 12 centimetara visoki, a 10 cm. široki. Navrtak valja tako zasaditi, da ostane u zemlji, dapače da i jedan dio plemenike ostane u zemlji. Lonce se smjesti u klijalištu i zakopa u drvenim pilotinam. Klijalište drži se zatvoreno dok se navrtci srastu i plemenike počmu tjerati, a onda se zrači, da mladice ne izgnjiju. Dok se opazi, da jedna mladica gnjije, odmah ju valja odstraniti i dobro zračiti, da se i druge ne okuže. Kad se vidi, da su se navrtci primili i da su mladice dobro protjerale, onda se svi navrtci razsade u malo veće lonce, a pri tom se razrežę liko ili žica, kojom je bio navrtak privezan. Najprikladnije doba za navrćanje ruža na žile jeste mjesec prosinac i siečanj.

10. Kako se najbrže i najuspješnije tove goveda?

L. S. u T. (Hercegovina).

Za tovljenje rogatog blaga uzimlje se obično razmjer hrane na dan napram 500 kg. živótne težine. U pripravi za tovljenje, koja traje 33 dana daje se $1\frac{1}{2}$ kg. krupice graška, 8 kg. siena, 25 kg. grahoričnog stručja zeleno pritisnutog, 4 kg. ječmene slame, 4 kg. pilotina ili lišća.

U prvoj dobi tovljenja koja traje 55 dana daje e na dan: 1·5 kg. graškove krupice, 1·3 ječmene krupice, 1·3 kg. kukuruzne krupice, 4·5 kg. siena; 20 kg. grahorična stručja zeleno pritisnuta i 4 kg. slame. U drugoj dobi tovljenja koja traje 55 dana daje se na dan: 2 kg. graškove krupice; 3 kg. kukuruzne krupice, 2 kg. ječmene krupice; 18 kg. grohoričnog stručja zeleno pritisnuta; 5 kg. siena, 4 kg. slame. U trećoj dobi tovljenja koja traje 55 dana daje se na dan: 2 kg. graškove krupice 4 kg. kuruzne krupice, 1 kg. ječmene krupice, 6 kg. siena, 16 kg. grahoričnog stručja zeleno pritisnutog, 4 kg. slame. Za tovljenja valja držati blago mirno u slabo razsvjetljenoj staji, a davati mu za napojanja vode do mile volje.

B. Nova pitanja.

11. Kakova je to vrst bora Pinus montana? može li kod nas uspjevati?

S. T. u S. (Brač).

12. Molim Vas, kad je najbolji zeman za rezanje plemenika? Kako se imadu čuvati plemenike do navrćanja?

L. M. u B. (Bosna).

13. Molim Vas jeli drveni lug (pepeo) dobar gnoj za praskve? Kada se rabi i u kojem razmjeru?

A. F. u K. (Istra).

14. Toliko mi se puta dogodi, da se posušena žitija upale, kad ih pospremim u hambar; dapače se često izcrve i izpljesnive. Molim kako mi je postupati žitijam, da ih u hambaru na dugo čuvam zdrave?

I. K. u O. (Hrvatska).

15. Imam liepog cvieća u loncima, kojeg gojim u sobi, ali uz svu pomnju i njegu propada; molim Vas, kako se ima gojiti cvieće zimi u sobi?

N. V. u M. (Slavonija).

16. Molim Vas gdje se nabavlja umjetni gnoj za vinograde? Pošto se plaća kvintal dobrog gnoja? Kad je najbolji zeman za gnojenje vinograda umjetnim gnojem? Imali se kakova predradnja obaviti u vinogradu pred gnojenjem? Koliko se loza može pognojiti jednim kvintalom umjetnoga gnoja? Koliko se obično umjetnoga gnoja upotrebljuje za jednu lozu? Kako se napokon rabi umjetni gnoj?

V. Z. u S. (Split).

☞ Odgovori na javna pitanja kao i nova pitanja, primaju se rado od svakoga, pa i ne bili predbrojnici.

Otvoreni dopisi „Gosp. Poučnika".

Podmirili su predbrojbu do konca t. g 1893.

P. n. č. g. Klenešić M. — Gospodarsko-šumarsko učilište u Križevcih — Zrišćak N.

Podmirili su predbrojbu do konca pr. god. 1892.

P. n. č. g. Furčić F. — Rubeša F. — Masovčić D.r A. — Perišić D. V. — Škola Nar. Osnovna u Ljubuški. — Zobundjia M. — Biskupsko Sjemenište u Splitu. — Vrdoljak D. M. — C. K. Namjestništvo u Zadru. — Smak D. G. — Plančić D. J. —

Čč. gg. Knežević P. — Sokolović I. i Simić S. — Vaša cjenjena predbrojba podmirena je do konca lipnja 1892.

Č. g. Krivošić M. — Naknadno primit će te Vi i svi ostali sve zaostale brojeve.

Sl. Delalsko podporno društvo u Trstu. — Hvala Vam!

Č. g. Zlendić L. — Brojeve primit će te naknadno; a na pitanja dobit će te redoviti odgovor u listu.

Č. g. Lisak F. Ž. — Takodjer.

Č. g. Sokolović I. — Adresu izpravili smo, a ova 2 for. podmiruju do konca lipnja p. g.

Č. g. Ergovac P. — Molimo Vas javite nam, ako još želite, da Vam pošaljemo one knjige naznačene u pismu od 19 siečnja. — Ozdravljamo!

Č. g Simić S. — Zaostale brojeve nadoknaditi ćemo, takom godine.

Č. g. Galić S. P. — Izpravili smo, a for. 2 upisali smo do konca 1890.

Č. g. Vrdoljak D. M. — Izpravili smo adresu.

Č. g. Rubeša F. — Takodjer.

Č. g. Jurčić F. — Dobro je.

Č. g. Perišić D. V. — Pada za lanjsku, a ne za ljetošuju.

Č. g. Luetić D. M. — Adresu izpravili smo. Nema učenjaka, koji bi posjedovao kakovu „*virga magica*", kojom bi se lako mogla pronać, živa voda. Za pronaći vodu imadu osobiti svrdili kojimi se lako svrdla zemlja i kamenje, dok se ne dodje do sloja u kojem je žica žive vode. Takovi svrdli su skupi, ali ih ima kod Ravnateljstva raznih željeznica, pa bi i ono u Splitu moralo imati jedan takav svrdao. Obratite se prometnom Ravnateljstvu željeznica u Splitu ili u Puli, dati će Vam rečeni svrdao u zajam.

Č. g. Bodulić M. — U svibnju primilismo doisto fior. 2, ali na podmiru god. 1890. A ova dva bilježimo i za 1891 i srčano odzdravljamo.

Č. g. Vranković vitez Ivan. — Po Vašem nalogu brisali smo Vas iz imenice predbrojnika.

U ZADRU, 1893. Brzntiskom Narodnoga Lista.

Godina XII. Izlazi na 1 i 16 svakog mjeseca. Broj 4.

GOSPODARSKI POUČNIK

Obće blagostanje zavisi o blagostanju pojedinca a temelj blagostanju pojedinca, jest razboriti rad uz vještu uporabu nauke i izkustva.

Upraviteljstvo lista je u Velojluci

Predbrojba u *Austro-Ugarskoj* stoji 3 for. na godinu, u *Inozemstvu* 8 franakâ na godinu.
Uvrstbe plaćaju se 8 novč. po redku za prvi put, a svaki sliedeći put 3 novč. redak. *Cliché* računaju se 5 novč. po centimetru četvornom.

Upravitelj i Izdavatelj PETAR L. BIANKINI

Odgovorni urednik: NIKOLA ŠIMIĆ

Pisma, naputnice itd. itd. upravljaju se *Upraviteljstvu Gospodarskog Poučnika u Veluluku.* — Rukopisi se nevraćaju.
Predbrojba je obvezna za godinu danâ, a izplaćuje se u Veluluku.
Tko nepovrati prva dva broja obvezan je predbrojbi za godinu dana.

ZADAR, 16 Veljače 1893. Ciena je listu 3 fiorina na godinu. VELALUKA, 16 Veljače 1893.

Dvi o Poljodjelskom zavodu u Gružu

Stopro prošlog mjeseca siečnja uzsliedila je redovita predaja Poljodjelskog Zavoda u Gružu.

Zašto se je toliko otezalo tom predajom nećemo iztraživati, konštatujemo samo, da je sada Poljodjelski Zavod u Gružu vlastništvo pokrajine.

Nije nam ni da pišemo o samom Zavodu; mi smo u svoje vrieme izrekli sud o poljodjelskom Zavodu u Gružu, pa jer smo uvjereni, da je dobra inštitucija, uvjereni smo takodjer, da može biti od velike koristi po pokrajinu, a osobito po dubrovačko okružje.

Kažu nam, da će se sada sužiti osnova zavoda, te da će se na zavodu učiti samo vinogradarstvo i vinarstvo, te voćarstvo, maslinarstvom i uljarstvom i povrtarstvom Mi begenišemo tu promjenu, i to tim više, što usljed te promjene neće gružki zavod konkurirati zavodu u Sinju, kad se ovaj ustroji; a begenišemo i radi toga, jer takova osnova odgovara bolje potrebam južnih i primorskih predjela pokrajine.

U svoje vrieme, kad se je odlučivalo, da pokrajina preuzme zavod gružki, mi smo bili protiva tome i naveli smo razloge zašto smo protivni.

Većina je odlučila, da pokrajina preuzme zavod, i sad je red računati tom promjenom, kao postojećom obstojnosti. Ali kad je pokrajina preuzela zavod, red je, da se brine za njegov napredak i uspjeh; da se ne troši novac za badava.

U prvom je redu dužnost obskrbiti zavod potrebitim učilim, a onda obskrbiti ga takovom godišnjom dotacijom, da se bude moglo nabaviti sve ono gradivo potrebito za vježbanje učenika.

Kod nas mnogi misle, da se u gospodarstvu toga mnogo postići može samim tumačenjem, riečju. I najjasnijim izlaganjem stvari nepostizava se ni iz daleka uspjeh, koliko zornim pokazivanjem.

Na gospodarskim školam, valja učeniku svaku protumačiti i zorno pokazati, ali valja ga takodjer postaviti u mogućnost da može sam više put istu stvar izvesti, dok se sam uvježba.

I najvještiji i najsposobniji učitelj nepostizava riečju ni iz daleka onaj uspjeh, koji postizava zornim tumačenjem, a osobito, ako učenik sam stvar izvadja pod njegovim nadzorom.

Radeć, kako do sad uzgajati ćemo doktrinare, koji će znati nešto teorije, ali koji neće znati raditi, jer neuvježbani i nevikli radu; pa kad ostave školu bit će im prva škrb, da promjene zanat, ili da traže kakovu službu.

Neobskrbili se zavod potrebitim učilim i potrebitom dotacijom, neće se imati uspjeha; a učitelji grizti će se, i brati će plaću podpunim uvjerenjem, da sam njihov rad nema trajne i realne vriednosti; a pokrajina trošiti će novac bez ikakove koristi.

Drugo, našto je dobro razmišljati, jeste na neki stalan broj učenika. Ako jedna škola nema dosti učenika, krive se obično učitelji, kako da bi učitelji morali ići naokolo, te hvatati učenike za ruku i voditi ih u školu.

Pohadjanje gospodarskih škola zavisi u prvom redu od zdrelosti gospodara, a u drugom redu od glasa kojeg uživa škola.

Bud naši gospodari nisu još toliko zdreli, da shvaćaju korist gospodarske nauke, red ih je drugčije mamiti, dok se uzgoji zdreo gospodarski elemenat; škola steći će prije glas vrstnoćom učenika, koje uzgoji, nego li vrstnoćom učitelja; ali je svakako uvjek prvi uvjet, da škola bude dobro uredjena i dobro obskrbljena.

Za naše odnošaje, kad bi zavod gružki uzgajao po prieko deset učenika na godinu, bilo bi više nego dosti. Ni u drugim zemljam, koje su napredne u gospodarstvu, i koje su daleko napučenije, nego li naša pokrajina, nisu gospodarske škole bog zna kako prenatrpane učenicim. Pa kad bi gružki zavod uzgajao poprieko deset učenika na godinu razmjer bi za nas bio puno povoljniji nego li je za druge zemlje.

PODLISTAK.

Katekizam Gospodarske hemije

od

D.ra E. WILDT-A

Ravnatelja agrikulturno-hemičnog pokušališta u Poznanju.

Po šestom izdanju njemačkog izvornika preveo

F. RADIĆ

Učitelj Strukovne učionice u Korčuli

(Nastavak vidi broj 3).

11. *Što je vodik?*

Vodikom razumievamo bezbojan, bezslastan i bezmirisav plin, koji zapaljen, gori u vazduhu sa slabo vidljivim plamenom i tvori vodenu paru. Smjesa od 2 prostorne čestí vodika i 5 prostornih čestí vazduha zove se praskavim plinom, jer, kad dodje u doticaj s plamenom, izgori (prasne) namah kroz svukoliku tvarinu (masu) uza žestok prasak. Sam vodik nemože ipak da uzdrži gorenje. Doneseš li goruće tielo u posudu napunjenu čistim vodikom, gasi se. Ni životinje nemogu u njemu da odišu. Vodik je najlaganije od svijuh tjelesa, on je $14\frac{1}{2}$ puta laglji od običnog (dahokružnog) vazduha.

Najlašnje ti je proizvesti vodikov plin kad uspeš tutijine (cinkove) pilotine ili sitne gvozdene klinčiće u razvodnjenu sumpornu kiselinu. Ova se zadnja dobavlja lievajuć oprezno i polagano 1 čest sumporne kiseline (vidrijolova ulja) u 5 čestí vode (nesmije se ipak obrnuto voda lievati u sumpornu kiselinu). Plin iztiče pjeneći se i razvijajuć veliku toplinu. Izvedeš li pokušaj u visokoj posudi sa prostranim otvorom i pokriješ li ju za nekoliko časova staklenom pločicom (Sl. 1.), čut ćeš lagan prasak uvedeš li zatim unutra svjećicu, jer se je u staklenici vazduh smješao sa vodikom i proizveo je praskavi plin. Kad učiniš da ti se vodik razvija u zatvorenoj posudi, kojoj si kroz provrćen čep provukao staklenu ciev sa tankim vrhom, pa zapališ plin *iza nekoliko doba*, on ti gori plamenom slabo svjetlećim. Najbolja je zato Woulfova staklenica (staklenica su dva ili tri grla), kojoj se u jednom otvoru utvrdi ciev sa lievkom za nadoljevanje razvodnjene sumporne kiseline, a u drugom prosta staklena ciev sa utegnutim vrhom. Izvrneš li više plamena hladno stakleno zvono, odmah će mu se obrositi nutrnja strana sitnim vodenim kapljama. Gorenjem vodikova plina postaje voda, isto tako kao što postaje ugljikova kiselina gorenjem ugljika. Uvedeš li svieću u valjak napunjen vodikom, što treba da ga držiš otvorom izvrnutim doli sbog lakoće plina, ona će se ugasiti, a sam plin će se zapaliti i goriti će na polju niz otvor posude. Da dokažeš lakoću vodikom plina, napuni s njim malašnu loptu od kume pritvrdivši ju praznu na ciev staklenice za razvijanje vodika. Netom se lopta napuni, privezi joj čvrsto ušće, a ona će se počet dizati u vazduhu. Pri sviem pokušajima sa vodikom, ali navlaš pri onima u zatvorenim posudama, treba u vielke da budeš *oprezan*, i ne smiješ u njima da zapališ plin, doklegod se neosvjedočiš, da je istjeran vaskolik dahokružan vazduh, a zato se hoće više časova i onda kad se naglo razvija plin, jer inače nastane prasak, po kojem može da se razprsne staklenica i može lasno da se dogodi kakva nesreća.

12. *Što je kisik?*

Takodjer bezbojan, bezslastan i bezmirisav plin. Svieća gori u njemu vrlo živo; tinjajući ugljen, pa najskoli i užarena gvozdena žica, zapale se u kisiku plamenom tako sjajnim da te zabliešti. I životinje mogu u njemu da dišu. Kisik je 16 puta teži od vodika, ali samo malo teži od dahokružnog vazduha. On je tielo najviše razprostranjeno na zemlji. U vazduhu što ga dišemo ima petina čista kisikova plina a voda sastoji od njega za $^{8}/_{10}$.

Najlašnje i najobilatije se proizvadja kisikov plin grijuć klorno-kiseli pepelik u kakvoj stučki sa dodatkom od malo surika ili željezna kisa. Pri tom pokušaju nesmiješ stučku odviše da napuniš niti da je vrlo brzo ugriješ, jer biti se inače kisik mogao odviše naglo da razvija i da ti se rasprsne posuda. Napravljeni plin provedi pod vodu u staklene valjke ili staklenice. U tim posudama možeš zorno da prikažeš svojstva kisika, zapalivši i izgorivši u njima tinjajući ugljen, gvozdenu žicu, satna pera, sumpor, itd. Drugi upotrebiv način pravljenja kisikova plina sastoji u grijanju crljenog živinog kisa u savijenoj cievi. Pri tom se živin kis razstavlja u svoje dvie sastavine kisik i živu. Izmičući kisik poznat ćeš po tom što će se tinjajuća žigica užeći sjajnim plamenom kad ju približiš k otvoru cievi, dočim će se hladnije strane cievi pokriti s malim blistavim krugljama, koje sastoje od kovinske žive.

(Slиedi)

Ovo smo naveli, jer nam na srcu leži dobar uspjeh Poljodjelskog zavodu u Gružu, i jer bi nas bolilo, da se i unapred troši uzalud novac, kako što se je dosad trošio.

Žalostno izkustvo stekla je zemlja poljodjelskim tečajim; koji u 15 godina što obstoje nisu još danas obskrbljeni najpotrebitijim i najelementarnjim sredstvim, a dotacija im je takova, da mogu vježbati šest učenika samo četiri mjeseca dana.

Na taj način, troši se novac uzalud, i nevidi se i nije moguće vidjeti ikakav uspjeh.

Ratarski tečaji kubure, bez koristi i uspjeha, i jer se nalaze u svezi sa pučkim ili gradjanskim školam, pa starješine ili neće ili nemogu da učine nešto odlučna i korienita za uredjenje, ustrojenje, obskrbljenje i unapredjenje tih tečaja.

Ako članovi zemaljskog odbora nisu mogli voditi odlučnu rieč u prilog ratarskim tečajim, moći će to za poljodjelski zavod u Gružu, jer je se gružki zavod nalazi pod direktnom upravom zemaljskog odbora.

Bolje je neimati gospodarskih škola, nego li imati nikakovih gospodarskih škola.

X.

Javor.

Slatki javor, kako piše Sargent u *„The Silva of North America“* jeste jedno od najunosnijih šumskih stabala. Slatki javor goji se u Sjevernoj Americi od Neufundlanda do Minnesote, na jugu do Floride, na zapadu do Nebraske, Kansasa i Texasa. U svim tim zemljam sade slatki javor na veliko, jer je unosan.

U državam Vermout, New-York i Michigan proizvadja se najviše javorova sladora, a u nekim predjelim rečenih država najunosnije su one zemlje, koje su zasadjene slatkim javorom. Slatki sok iz javora dobiva se kroz 3 do 4 nedjelje dana, počima obično koncem veljače ili početkom ožujka, napram tome, dali se prije ili kašnje oćuti proljetna toplina.

Slatki sok vadio se je prije sasvim jednostavno; bilo bi se zasjeklo deblo sjekirom 60 do 90 cm. nad zemljom, s usjeklinom prama krošnji, pa bi se sok sakupljao u žljebove 30 do 50 centimetara duge i vodio u vidra. Na ovaj način, dobivalo bi stablo žestokih ozleda, pa bi puno trpilo i lako propalo.

Sad se drugčije postupa. Na južnoj strani debla izvrte se debelim svrdlom jedna, dvi ili tri luknje za 2 centimetra duboke, pa se u ove luknje metnu drvene cievi, kroz koje teče slatki sok u podstavljene posude.

Sok, koji kroz 24 sata izcuri sakuplja se i odmah se kuha, dok se ugusti poput meda. U ovako ugušćenom obliku prodaje se veći dio slatkog soka javorova.

Tko ima velikih nasada javora izradjiva pod vlastiti račun mrki ledični slador obično od jednog odraslog stabla dobije se na godinu 75 do 115 litara sladornog soka, iz kojeg se pak izvadi $3\frac{1}{2}$ do 8 kilograma sladora.

Količina proizvoda zavisi o dobi i jakosti stabla.

Sargent je proračunao, da se u gori navedenim predjelim proizvadja na godinu do 40 miljuna kilograma javorova sladora i $7\frac{1}{2}$ miljuna kilograma sarupa.

Javorov se slador ne rafinira, jer bi izgubio miomiris, koji je jedna od njegovih glavnih prednostih i rad šta se najviše cieni.

Stabla u dobi od 20 do 30 godina davaju najviše prihoda U 25 godini sadrži sok javora najviše sladora Ako se pomnjivo radi jedno stablo, daje liepog prihoda za više godina izasebice.

Kako Sargent piše u sjevernim stranam države New-York imade stabala, koji sto godina zasebice svake godine daju liepu količinu slatkog soka. Takova stabla su posve zdrava i čvrsta, premda im je dolnji dio debla uslied svakogodišnjih izvrtlina znatno odebljao i nakazan.

Sok od javora vadili su indijanci prije dolazka evropejaca; evropejci su vadjenje sladora od indijanaca naučili

Slatki javor je u svako doba godine liepo stablo. U ožujku ili travnju dok su druga stabla još gola pokrije se slatki javor cviećem, koje je žute boje u skupićim, a vjesi na 5 centimetara dugim držkim.

Ljeti je krošnja žive zelene boje, a jeseni je raznobojna.

Slatki javor odoli prašini i dimu od kamenog ugljena. Drvo se cieni više, nego li ono od svih drugih vrstih javora. Rabi se u brodogradji, za popodivanje i za pravljenje pokućstva.

Medica.

Jedno od najstarijih pića jeste medica. Kad se je malo gojilo lozu, a još manje pravilo pivo, medica je bila obično žestično piće. Odkad se je gojitba loze razprostranila, i pravljenje piva u pivovaram povećalo, odtad je pravljenje medice spalo, danas se samo gdjegdje pravi medica.

Pošto je medica zdravo, osvježujuće piće, i pošto se lako pravi, mi ćemo navesti, kako se pravi e da ju budu mogli praviti svi oni, koji neimadu dosti vina, a imadu meda. Evo jednostavnog postupka:

U mjedenu kotlenicu ugrije se na vatri 60 do 65 litara vode skorom do vrienja, pa joj se onda dolije 6 litara dobrog meda. Dobro se ovo izmješa, pa se pusti da iz tiha vrije 1 do $1\frac{1}{2}$ sat vremena. Za kuhanja upjeni se nekoliko puta šupljačom, da se odstrani pjena i s njom nečist.

Dok svrši kuhanje, odlije se ova vrela smjesa u zemljane ili drvene posude, da se hladi, a hladi se, dok postane dobro mlačna. Sad se ovako mlaka ulije u posve čistu bačvicu. Čep se postavi na vranj, ali se ne začepi, jer na taj način zrak dopire do tekućine. Ako je zrak u konobi prilično topao, onda do 5 ili 6 dana, najkašnje kroz deset dana počme smjesa vrieti. Razvije se u njoj alkoholično vrienje, kako u vinu, a to vrienje traje 8 do 10 dana. To je prvo ili burno vrienje. Sad se medica pretoči u drugu čistu bačvicu i odstrani se taložina U ovoj bačvici traje tiho vrienje 8 do 10 dana, a da je prestalo znade se, kada više ne šumi. Sad se posuda sasvim začepi. Deset ili 15 dana kašnje izbistri se, medica po sve, pa se može piti.

Kad se je medica posve izbistrila lieva se u staklenice, a ove se dobro začepe i čuvaju u hladnoj pržini.

Ovako pripravljena i čuvana medica pjeni poput pjenice, te je izvrstno, osvježujuće piće; ali ju valja piti umjereno, jer pije li se obilno dozlogrdi i grušti se.

B. Z.

Sol za svinje.

Nije običaj davati svinjam soli. Posve riedko biva, da im se soli primješava u hrani, a ipak sol, kako što prija i neobhodno je nuždna drugim životinjam i ljudim, isto je tako potrebita i nuždna svinjam.

Svinje doduše nisu lakome i ne traže sol, kako druge životinje, ali, ako im se pruži soli bilo na polje ili u staji uzimlju ju rado; a neće ju nikad odbiti; s toga je savjetno za dobar uspjeh svinja i njima davati soli. Ako se svinje hrane kuhanom hranom, one će hranu laglje i bolje probavljati, ako je osoljena.

Odveć slano neće se, da je svinjam, ali, ako im je hrana osoljena u onoj mjeri, kako se ljudsku hranu zasoli, onda im to izvrstno prija.

Zasoljenom hranom hranjene svinje puno bolje uspjevaju i zdravije su, manje su podložene bolestima, a osobito bolestima probavnih ustroja. Proti bolestim probavnih ustroja pomaže takodjer mnogo, ako se osoljenoj hrani primješava malo sumpora, a jedan put u nedjelju malo drvenog ugljena u prahu. Stvari su od ništa, ali uz ove jednostavne primjese svinje su vavjek zdrave, tečno jedu, ne trpe na probavi, niti od gujina Puno pomaže, ako se hrani uz navedene primjese, pokadšto primješa malo japna, oli malo milovke (magnezije).

Svinje su jako proždrljive životinje, pa veći dio njihovih bolestih proiztiče od velike proždrljivosti. Kad se svinje prenasite gorinavedena sredstva znatno pomažu, jer podupiru izlučivanje izmetina iz tiela, prieče proljev, koliko i zapalu crieva.

U ljetno doba lieče se svinje same od proždrljivosti time, da same jedu trave, zemlje, komada ugljena i sličnih stvarih, koje sve podpomažu redovitu obilnu stolicu i uzdrže ravnovjesje u probavnim ustrojim.

I. L.

Čuvanje životinja od muha.

Koliko trpe životinje od muha, ta se svak može predstaviti, kad promisli na zanovet, koju kadšto nam zadaje jedna sama muha.

Na životinje nalitaju muhe brojnije, jer se životinje nemogu lako braniti, kako se mi branimo. Ima pak stanovitih vrstih muha za stanovite vrsti životinja. Na kravam i vodom obična je muha sisalica, koja naliči domaćoj muhi, ali samo što joj je sisak oštar, pa ga zahada u meso i sisa izravno krv. A tkome nije poznata konjska muha? Koliko one uznemiruju konje, mazge i magarce?!

U ljetno doba navala je muha takova, da jedne životinje neimadu mira ni po danu ni po noći, ni na putu, ni u štaji, ni na paši.

Čim se doduše čistije drži životinje, tim im muhu manje zanovetaju; ali ipak ima kadšto toliko muha, da sva čistoća ne pomaže, a čiste životinje, daleko su opet osjetlivije nego li one, koje se nečiste drže.

Kad je puno muha, koje zanovetaju životinjam, valja se služitim kojim sigurnim sredstvom, da se životinjam pomogne protiva muham.

U tu svrhu pomaže znatno buhač u prahu, koji ne samo, da ubija muhe, ali ih drži daleko. Buhač posiplje se po koži životinja, a osobito na onim mjestim, gdje se muhe radje skupljaju, kako na slabinam, okolo spolovila, na vratu, pod repom i na potrbušini.

Mnogo je u porabi izvarak ili ukropina od orahova lišća u kvasini. Ovom se ukropinom svakog drugog dana namažu sva ona mjesta, na tielu životinje, gdje se muhe najviše sakupljaju i zadržavaju.

Puno pomaže mazanje tiela raztopinom od jednog diela karbolne kiseline i osam dielova makova ulja.

Hvale takodjer, kao posve sigurno sredstvo za odstranjivanje muha od životinja raztopinu od 60 grama *Asa foetida* u času dobre vinske kvasine, pa ovo razvadjeno su dvi čase vode.

Sva tekuća sredstva najbolje se uporabljaju pomoću spužve. Namoči se spužva u jednoj od navedenih tekućina, pa se natire tielo životinja.

D. P.

Umjetne kvočke.

Umjetnih kvočaka ima puno vrstih. Sve se diele ili na takove, koja se griju pomoću tople vode, ili na takove, koje se griju toplim zrakom.

I jedan i drugi sustav imade svoje prednosti i svoje mane, glavna je ali stvar, da su tako gradjeni, da uzdrže dobro toplinu, i da se mogu lako zračiti.

Umjetne kvočke, koje se griju toplom vodom, providjene su regulatorom, koji ravna plamen, koji grije vodu po volji, odnosno prama tome, kako je potreba, da je voda toplija ili hladnija.

Od umjetnih kvočka na vodu najviše su razprostranjene one Baumayerove i one St. Ilgenera

U Francezkoj su najviše razprostranjene umjetne kvočke, koje kvoće pomoću toplog zraka. Od ovih umjetnih kvočaka najrazprostranjene su one A. Wengera iz Rupretsau blizu Strassburga i ona E i E Löhra iz Hainholza blizu Hannovera. Ciene ovih umjetnih kvočaka su raznovrstne, a rastu iste napram broju jaja, što se na jedanput može u njima razkvočiti.

Jedna Löhrova umjetna kvočka za 100 jaja stoji 130 maraka; jedna Wengerovo 100 maraka (62 fiorina); jedna Ilgenerova 200 maraka.

Umjetnim kvočkam na topao zrak prigovara se, da ako se zrak odveć ohladi, da onda jaja izvrgnu; a umjetnim kvočkam na toplu vodu, prigovara ju, da sviećom, koja valja da gori nije izključena mogućnost vatre.

Umjetne kvočke mogu se preporučiti samo onima, koji tjeraju peradarstvo na veliko, te im se hoće pilića u svakom zemanu i izobilj.

Za gospodare koji goje kokoši za domaću porabu dostatne su i kvočke, a par dobrih kvočaka valja, koliko jedna umjetna kvočka, a nema se polovicu zanoveti.

— SVAŠTICE —

Pšenična hrdja Proti pšeničnoj hrdji preporučaju se razni liekovi, ali njedan nije uspješan. Jedino još sigurno sredstvo, da se spasi pšenica ozimu od hrdje, jeste, da rano dozrije. U tu svrhu ne samo, da za sjetvu valja birati rane vrsti, ali valja i rano sijati n. p. koncem kolovoza ili u rujnu. Ovako rano posijana pšenica tjera bujno jeseni, pa je pogibelj da polegne, ali se to preprieči, ako se probrana ili

provalja. Na ovaj način ojača usjev znatno, pa uspjeva dobro i za nepovoljna vremena, pa dozrije ranije, a svakako dozrije zrnje u klasju prije nego li ga hrdja napane.

O podoravanju zelina za gnoj. Puno se laglje podoravaju zeline, koje se goje za gnojenje, ako se dan pred oranjem prevalja valjem toliko zeline, koliko će se sljedećeg dana moći podorati. Obično se zelina povalja u protivnom pravcu i to baš okomito na pravac u kojem će se orati. Plug, kojim se podorava zelina nesmje imati crtalo, nego kolesce, koji se lako vrti. Ovo kolesce ne samo da zbije izpod sebe zelinu, ali ju sieče laglje nego li crtalo. Čim je težji valj, kojim se prevalja, tim se zelina bolje slegne na zemlju pa se laglje podore. Od dobro prevaljane zeline težko da će po oranju viriti koja stabiljka iz zemlje.

Zob za konje. Poznato je, da ako se zob krmi konjim odmah po žetvi, kad sadrži još puno vode i mlieča, da to hudi konjim. U tom slučaju može se pomoći ako se zob prosuši u krušnici poslje nego li se je kruh izpeko.

Upliv soli na tustilo mlieka. Ima ih koji tvrde, da su izkušali, da se dobiva tim vodnije mlieko, čim se više soli mieša hrani, odnosno čim je slanija hrana. Krava, koja dobiva na dan 60 grama soli, daje mlieko sa 13 postotaka krutih tvarih. U razmjeru u kojem se je povećavala kolikoća soli, padao je postotak suhih tvarih, tako, da je najzad spao na 8 po sto. Kravi srednje veličine nesmje se davati na dan više od 60 grama soli, svaka veća kolikoća upliva na dobrotu mlieka. Manjim kravam valja davati razmjerno manje soli. Upliv soli na dobrotu mlieka tumači se tako, da čim je slanija hrana, tim trebuje krava više vode, pa usljed toga dobiva se više mlieka, ali lošije vrsti.

Sušenje drva. Jedan tekničar došao je kušnjom do uvjerenja, da se drvo za gradju najbrže i najpodpunije posuši, ako se postavi akomito ili kosimice, ali tako da kraj od žila stoji gori Ovim načinom voda i sokovi se laglje ocjedjuju, pa se po dno napravi, neka gusta tekućina poput tekućine soka od duhana.

Ljutika, najbolje uspjeva na izrabljenim zemljam. U krčevinam, u priesnim zemljam, kako što i u zemljam obilno pognojenim svježim gnojem, ne da nebi uspjevala, ali na takovim zemljam nema ljutika nikakovog teka. Ljutika sadi se jeseni, i to u rujnu ili listopadu, 5 cm. duboka, a u redovim od 15 cm. u razmaku. Ljutika težko prozebe, no ako su mjesta gdje led debelo stisne, obrani se od prozebe, ako se pokrije kićem, lišćem ili slamnatim gnojem. U proljeće rano ima se već mlade ljutike, ali ljutika dozrieva u svibnju ili lipnju; onda se izkopa, pa prosuši i pospremi. Ljutika od proljetne sadje neizraste i ne razvija se, kao ona od jesenske sadnje

Izkorienjivanje mrava. Tko hoće, da izkorieni mrave hoće se, da im iznadje gujezdo. Topla ili vrela lukšija, vreli izvarak, od peljena, od lišća od aluja ili lišća od duhana ubija mrave. I vodena raztopina sladora i pepelike otruje takodjer mrave. Sumporni ugljik ih takodjer ubija; ali ih se najsigurnije tamani, ako se oko gnjezda pospe smjesu od sladora, solajke i kvasca. Kvasac ili kvas rećbi da je za mrave žestoki otrov.

Gospodarske Viesti.

Primili smo zahvalnošću *„Izvješće trgovačko-obrtne komore u Zagrebu za godine 1886 do 1890.* — Knjiga je u velikoj osmini, a obuhvaća 1062 stranice. Izradjena je velikom pomnjom, a razpravlja točno sve grane zasjecajuće u djelokrug rečene komore. Ovo je djelo od velike važnosti, kojeg bi svaki gospodar i trgovac, a i pravnik morao temeljito proučiti, a i druge naše komore imale bi se ugledati u zagrebačku i izdavati izvješća, jer se samo točnim brojkam može znati na kojoj smo.

* *
*

Štete, koje je ljetos led prouzročio velike su i neopisive Nema mjesta iz kojeg nismo primili viestih, da je nešto prozeblo. U zagorskim predjelim štete se dosad opažavaju na životinjam, koje su prozeble, a u primorskim predjelim na bilju. Skoro svi lemuni i naranče prozeble su. Prozebli su svi rogači; na mnogim mjestim prozeble su smokve, a po gdje gdje i masline i vinogradi.

* *
*

I ljetos za račun vlade dolaze pizanski klaštrioci maslina U toliko godina što dolaze ti kloštrioci, nije se moglo uzgojiti nekoliko domaćih klaštrioca. S jedne strane bilo bi se prištedilo novca, s druge strane dobili bi zaslužbe domaći ljudi; a s treće strane, nestalo bi te sramote, da nam već dvadeset godina zasebice dolaze pizanski klaštrioci, kako da je klaštrenje maslina bog zna kakova znanstvena tajna, i kako da mi nemamo sposobnosti, da se naučimo klaštrenju.

* *
*

Vlada je dozvolila da porezni uredi primaju izprobušani srebreni novac. i to po težini i cieni redovitog kurza.

* *
*

Sad se pravi reklama za razširenje Szeklerskog kukuruza; kao neke nove vrsti. Szeklerski kukuruz nije nego *„Macchienchio pignoletto“*, vrst poznata i razširena u gojitbi, te mu je Mauthner za reklamu u Magjarskoj nadio ime Szekler, po mjestu Tzekler, gdje u Magjarskoj najbolje uspjeva.

* *
*

Imali smo prilike uvjeriti se, da je izmedju natjecatelja na mjesto učitelja gospodarstva na Ratarskom Tečaju u Šibeniku bila nepravedno zapostavljena osoba, koja je imala nauke potrebite za to mjesto. Izmedju natjecatelja najsposobniji bio je Lovro Sprljan iz Vodica; on je izučio pučku i gradjansku školu, položio je prijamni izpit za križevački viši odiel, i učio je gospodarstvo na višem odielu kr. Gospodarsko šumarskog Učilišta u Križevcih za tri godine, kako je u propisu. On je dapače nakon tri godine položio redovito odpustni izpit iz gospodarstva, kako što je propisano za abiturieute višeg odiela Križevačkog Zavoda, ako će da dobiju izučnu svjedočbu. Unatoč svemu tome, i što se je mogao izkazati dvogodišnjom redovitom praksom, bio je zapostavljen, a mjesto je podieljeno drugoj osobi, koja nema nauka dovoljnih i dostatnih za izvršivanje službe učitelja na Ratarskom Tečaju. Mjesto je podieljeno Simeonu Pjerotiću, koji je izučio pučku školu i križevačku Ratarnicu (niži odiel), te dakle nema nauke, nego za mjesto lugara ili vrtlara.

* *
*

Gospodarski List zagrebački tiskao se je lani u 2021 primjerak, a *Seoski Gospodar* u 8069 primjeraka.

* *
*

Gospodarsko družtvo u Zagrebu ima 56 podružnica, sa 9548 članova, od kojih su 92 utemeljitelja, 1618 članova prvoga razreda i 7838 članova drugoga razreda.

* *
*

Na pokušalištu gospodarskog družtva u Zagrebu oplemenjeno je 1892 godine 7200 voćnih stabala. Sa istog pokušališta razdieljeno je sto školam što podružnicam:

Voćnih šibica	komada	32,737
Ključica domaće loze	„	4730
„ amerikan ke loze . .	„	39703
Korenjaka	„	510
Navrnutih loza	„	447
Trogodišnjih oplemenjenih voćaka	„	5679

Sve ovo predstavlja vriednost od 2762 fior. 55 novčića.

* *
*

Imetak gospodarskog družtva u Zagrebu vriedi 79604 fior.

Primitci istog družtva u godini 1892 iznašali su 29,385 fior. 63 novč; a izdatci 28,542 fior. 41 novč.

* *
*

Razpisan je natječaj na mjesto vrtlara za glavni grad Zagreb. Plaća je godišnja 800 for. stan u naravi i 5 metara drva za gorivo.

* *
*

C. K. šumarsko Nadzorništvo za Kranjsku u Ljubljani javlja, da u proljeću godine 1893 imade za prodaju:

$3\frac{1}{4}$ miljuna bielih i crnih borova po 2 fior. hiljada
Trogodišnjih oraha po fior. 10·60 hiljadu.

U cieni uračunani su i troškovi omotaja.

* *
*

Slavonsko gospodarsko družtvo u Osieku naredilo je 10,000 kilograma modre galice prve vrsti za škropljenje vinograda proti peronospori. Prodavat će je članovim u bačvicam od 50 ili 100 ili 250 kilograma za cienu od 22 do 24 fiorina po 100 klg.

* *
*

Gosp. M. J. Dudan, putujući učitelj gospodarstva za Dalmaciju napisao je brošuricu u kojoj upućuje gospodare u gojenju kukuruza zvanog Szekler Mais. — Knjižica napisana je jasno i razgovjetno.

* *
*

Godine 1891 radili su u Bosni 22 rudarska poduzeća sa 1343 radnika i dvi soline su 82 radnika. Iste godine proizvedeno je: zlata 309 (na Vrbasu), žive 8839; antimona 1085 q.; bakrenih ruda 20,957 q; bakra 1600 q.; olova 1096 q.; tutije 4709 q.; mangana 88,470 q; kroma 9178; željeza 76,465 q.; ugljena kamenitog 772,660 q.; soli 2000 q. na tjedan.

Ukupna vriednost rudarskih proizvoda izvan soli jednaka je 398,900 fiorina, a ljevaonica 139,098 fior. Ukupno fior. 538,000.

* *
*

U Pirotu u Srbiji bavi se 1300 žena u 600 stanova tkanjem sagova. Na godinu odkaje se do 2500 komada što većih, što manjih sagova u vriednosti od 60,000 dinara (franaka). — U Pirotu stanovnici su Bugari.

* *
*

Bugarska trgovina predstavljala je 1891 godine vriednost od $152\frac{1}{4}$ miljuna franaka, dakle manje nego li godine 1890 kad je vriednost trgovine iznašala $155\frac{1}{4}$ miljuna franaka.

* *
*

Od godine 1888 do 1891 izvedeno je iz Bosne u Austro-ugarsku rogate marve u vriednosti od 2,551 410 fiorina.

* *
*

U Londonu ustrojilo se je družtvo, koje će graditi bačve bez dužica. Iz posječenog stabla pomoću sprava A. Onckena reže se drvo u velike ploče, one debljine koje se hoće, a drvo je na obe strane posve gladko.

* *
*

Kako pada izvoz iz Austro-ugarske u Sjevernu Ameriku dokažuju najbolje sljedeće brojke. Godine 1891 bilježi se izvoz sa 958,000 dolara t. j. za 5,860,000 dolara manje, nego li u godini 1890

Pitanja i odgovori „Gosp. Poučnika".

A. Odgovori.

11. Kakova je to vrst bora Pinus montana? može li kod nas uspjevati?

S. T. u S. (Brač).

Pinus montana je vrst bora gorskih predjela. Raste po kamenitom i pržinastom gorskom zemljištu, u posve otvorenu položaju, ali podnaša i najgušću sienu. Deblo stire po zemlji, kadšto po samoj zemlji, a posve riedko kada uzdiže se stablasto. Krošnje je okrugle, guste, pune igala (četina), pa pravi gustu sjenu i brani zemljište. Goji se ponajviše u zagorskim predjelim za uzdržavanje zemlje i kao obranu za provedenje nasada, koji u prvom razvoju trebaju zaštite. I u visokim šumam dolazi po koji primjerak pomješan, ali mnogo redje.

12. Molim Vas, kad je najbolji zeman za rezanje plemenika? Kako se imadu čuvati plemenike do navrćanja?

L. M. u B. (Bosna).

Plemenike valja rezati rano, dok je još studeno, svakako prije nego li započme kolanje sokova, jer započme li kolanje sokova, takove su plemenike od slabe vriednosti i nesrastu dobro kad se navrnu. Prama mjestnim odnošajim

režu se plemenike od siečnja do ožujka, ali je siečanj i veljača najbolji mjesec Plemenike valja rezati sa dobrih, zdravih stabala za koje smo uvjereni, da radjaju dobrim plodom. Za plemenike režu se godišnje mladice, na kojimi je drvo posve dozrelo, a pupoljci su se posve razvili. Cim je krepčija plemenika, tim laglje sraste navrtak. Dvogodišnje mladice nesmjedu se rabiti za plemenike, nego baš u velikoj nuždi, kad je red brzo razploditi neku stanovitu novu vrst; jer se dvogodišnje mladice težko primaju, a gotovo nikad posve ne srastu. Plemenike se najbolje čuvaju u hladnoj konobi. Glavna je stvar da se plemenike ne posuše; s toga ih se zasadi za 20 cm. u vlažnoj pržini, koju se uzdrži vavjek vlažnu, a da plemenike ne počmu na izrezu zametati žilice valja ih svako deset ili dvanaest dana razsadjivati t. j. izvaditi ih iz onoga mjesta, gdje su zasadjene, a zasaditi ih na drugo mjesto u istu pržinu. I na polje u zemlji na sjenastu mjestu zasadjene uzdrže se sadjenice izvrstno. Na polju sade se u prhoj zemlji nešto 20 cm. duboko, a pokriju se slamom, da nebudu izložene naglim promjenam topline i da se lako ne posuše. Plemenike, koje se nešto prosuše opet oživu, ako se zasade u vlažnu pržinu ili ako se drže 24 sata u vodi.

13. Molim Vas jeli drveni lug (pepeo) dobar gnoj za praskve? Kada se rabi i u kojem razmjeru?

A. F. u K. (Istra).

Drveni lug, ako se umjereno rabi izvrstan je gnoj za praskve, dapače, kako mnogi tvrde drveni lug povećava tečnost ploda. Za jedno stablo računa se jedan litar drvenog pepela, koji se koncem jeseni ili početkom zime razaspe po površini zemlje izpod krošnje, pa onda na plitko zakopa.

Gnojenje prasaka drvenim lugom valja opetovati svake druge godine. Drveni lug ne daje stablu nego samo kolij (pepeliku), a to je jednostrano gnojivo; valja s toga stablu svake druge godine davati i drugog gnjoja n. p. brašna od kostiju, superfosfata, a i dobrog mješanca gnoja, koji sadrži dušika.

14. Toliko mi se puta dogodi, da se posušena žitija upale, kad ih pospremim u hambar; dapače se često izcrve i izpljesnive. Molim kako mi je postupati žitijam, da ih u hambaru na dugo čuvam zdrave?

I. K. u O. (Hrvatska).

Za čuvanje žitija hoće se dobri hambari; a dobar hambar je takav, koji nije vlažan, a ima dosti promahe. Ako će se žitija dobro čuvati valja prepriečiti da se ugrije, i nastojati, da se što brže rieše prekomjerne vlage, koju sadrže. Ova se svrha najsigurnije postizava ako se žitija u hambarim na tanko drže, i ako se često premeću. Čim se suhja pospreme žitija, tim se bolje čuvaju, a u zatvorenim mjestim, ako su žitija suha, čuvaju se bolje nego li u zračnim. Muntz je izkušao da kukuruz u 16 mjesecih u zračnom hambaru izgubio 19 postotaka više suhih tvarih, nego li onaj u zatvorenom hambaru, gdje nije bilo promahe. Valja dakle žitija čuvati na hladnu, u zatvorenu mjestu.

Sve novije vrsti hambara nisu se pokazale praktične, kako ni siloši, pa su stari hambari još najbolji za čuvanje žitija samo; ako se u njih temeljito posušena žitija pospreme. Žitija valja premetati za suha vremena, e da suhi zrak ostane izmedju zrna. Za vlažna vremena premetati žitija više škoduje, nego li koristi, jer tim više upijaju vlage, čim su suhja. S početka valja žitija premetati svake nedjelje, pa svake druge, a od prosinca unapred svake četvrte nedjelje. Za rosna i maglovita vremena nevalja premetati žitija, kako ni onda kad su velike studeni. Za brzo sušenje žitija rabi se vrlo dobrim uspjehom živo vapno. Živog vapna metne se u koševe, a ove u žito. Za 100 tona žitija dosti je dvi tone živoga vapna. Živo vapno ima i drugo svojstvo naime da digne žitijam svaku neugodnu duhu, koju su mogli primiti ili s preobilne vlage ili jer su se bili ugrijali. Na 100 hektolitara žitija, ako stoji godinu dana u hambaru ima se najviše 3 hektolitra gubitka ili manjka.

15. Imam liepog cvieća u loncima, kojeg gojim u sobi, ali uz svu pomnju i njegu propada; molim Vas, kako se ima gojiti cvieće zimi u sobi?

N. V. u M. (Slavonija).

Veći dio cvieća, koji se goji zimi po sobama u loncima valja posve umjereno i riedko zalievati, jer ako je odveć mokra zemlja ne samo da cvieće kržljavi, ali i vehne i sasvim propadne. Kako što im mokra zemlja hudi, s druge im strane prija često škropljenje, ali tako tiho škropljenje, koje spominje na tihu, blagu rasu. Gdje se lože peći valja često zračiti, jer inače trpi cvieće više, nego li trpi od prašine.

Škropljenjem se najbolje odstranjuje prašina, ali se prašina lako odstranjuje i vlažnom, spužvom. Kad je zemlja odveć vlažna nevalja škropiti, a opet kad se škropi valja paziti, da se neizsmoči zemlja, premda to nehudi, ako je zemlja suha.

Po škropljenju valja zračiti sobu, da se lišće što prije posuši, jer inače hudi cvieću, ako ostane vlažna lišća bez promahe. U negrijanim sobama nije potreba škropiti lišće, cvieće tusta lišća pa gotovo nije potreba škropiti. Napokon valja se brinuti da zemlja u loncu sadrži dosti hrane. U tu svrhu ili valja zemlju svake godine barem jedanput mienjati ili valja pomagati gnojenjem, u koju svrhu osobito pomažu umjetna gnojiva. Cvieće u sobama valja držati na svietlu mjestu, tik prozora; ali ako je cvieće takove vrsti, koje ljubi sienu, onda u sievi. Za hladna vremena neće se da je žestoke promahe na cvieće, jer propadne.

16. Molim Vas gdje se nabavlja umjetni gnoj za vinograde? Pošto se plaća kvintal dobrog gnoja? Kad je najbolji zeman za gnojenje vinograda umjetnim gnojem? Imali se kakova predradnja obaviti u vinogradu pred gnojenjem? Koliko se loza može pognjojiti jednim kvintalom umjetnoga gnoja? Koliko se obično umjetnoga gnoja upotrebljuje za jednu lozu? Kako se napokon rabi umjetni gnoj?

V. Z. u S. (Split).

Umjetnoga gnoja možete nabaviti u Zadru kod gosp. M. J. Dudana. Ciena mu mienja napram vrsti izmedju 8 i 14 fiorina po kvintalu. Umjetnim gnojem mogu se gnojiti vinogradi u proljeće kad se razkopavaju, ili se mogu gnojiti ljeti, kad su u najbujnijoj vegetaciji. Pred gnojitbom ne trebuje vinograd nikakove pripreme, gnoj ili se razaspe po zemlji okolo loze pa se odmah zakopa, ili se izdubu blizu panja kolcem 3 ili 4 luknje 15 do 25 cm. duboke, pa se u njih saspe gnoj. Za svaku lozu računa se 150 do 450 grama umjetnoga gnoja. Pri slaboj gnojitbi, daje se svakoj lozi 150 grama, pri srednjoj 300 grama, a pri obilnoj 450 grama. Poraba umjetnoj gnoja je sasvim jednostavna, jer je umjetni gnoj na sitno samliven. Ali pred porabom umjetnoga gnoja valja biti posve na čistu, koje je vrsti zemlja na kojoj je nasadjen vinograd, i kojim sastavinam oskudjeva ta zemlja. Napram tomu bira se ona vrst gnoja koja sadrži s jedne strane najviše onih sastavina, kojima oskudieva zemlja, a s druge strane najviše onih sastavina, koje su potrebite za redoviti razvoj loze i ploda. I najbolji umjetni gnoj može biti bezuspješan, ako nije prilogodjen potrebam i naravi zemlje, te naravi biline za koju se rabi.

B. Nova pitanja.

17. Koja je to vrst ruže kapucinska ruža?

I. T. u S. (Split).

18. Molim Vas, koja je razlika izmedju bernardinskog i newfundlanskog psa?

A. M. u K. (Hrvatska).

19. Jeli istina, da se dobre sježe salate može imati i za najljuće zime?

V. S. u P. (Istra).

20. Molim Vas, kakovo je sieno od vučka? Kako se priredjuje? Jedu li ga krave rado?

M. K. u T. (Bosna).

21. Molim Vas, kako bi se moglo odstraniti vinu ukus po treslovini (taninu?)

T. G. u J. (Hvar).

☞ Odgovori na javna pitanja kao i nova pitanja, primaju se rado od svakoga, pa i ne bili predbrojnici.

Otvoreni dopisi „Gosp. Poučnika“.

Podmirili su predbrojbu do konca god. 1893.

P. n. č. g. Kovačić I. — Kr. Ratarnica u Požegi — Gugler P. pr. bis. — Šarić I. — Čitaonice u Mihotiće i Trogir. — Nisiteo V. — Peklić M. — Rušnov A. — Fučkan T. — Glušćević A. — Krivošić M. — Vlatković L. —

Podmirili su prošlu godinu 1892.

P. n. č. g. Benjovsky O. B. — Bronić O. J. — Bulat D.r F. G. — Marušić J. — Ibrahimpašić beg. A.

Sl. Slavjanski Napredak u Splitu. — Cienjena Vaša predbojba podmirena je do konca kolovoza t. g.

Č. g. Gutunić I — A Vaša do konca lipnja 1894.

Č. g. Albanese N. ž. — Pada uprav na podmiru do konca lipnja t. g. 1893.

Č. g. Glavan M. — Takodjer.

Č. g. Ružić G. Pisalismo Vam.

Č. g. Fučka F. — Broj 1 poslali smo Vam po novo, a za ostalo pišemo.

Č. g. Krivošić M. — Radi lanjskih brojeva pisali smo Vam.

Č. g. Bulat D.r F. G. — Iz današnjih odpisa razabrati će te, da spada za lanjsku godinu.

Sl. Štionica — Trogir — Broj 1 i 2 poslali smo Vam, a ostale redovito.

Sl Čitaonica — Mihotići. — Takodjer.

Č. g. Katnić T. — Obećano, poslali smo Vam izravno poštom.

Č. g. Mareković pl. B — Svezke knjige „O uzgoju i njegovanju cvieća“ poslali smo Vam, kako što i prvih pet brojeva predlanjske godine, a za ostalo pisali smo Vam.

Č. g. Zorac S. — Takodjer.

Č. g. Vidović S. — Dobro je!

C. g. Radman F. Pišemo Vam.

C. g. Lihl D. — Odposlali smo Vam zatražena dva broja našeg lista.

Č. g. Lukić S. — Onako, kako su Vas naputili ne ide, i mogli bi imati štete. Raspitajte se prije na licu mjesta i proučite stvar temeljito prije nego li je na sebi prokušate. Da ste nam zdravo.

C. g. Ivačić T. — Nemožemo!

U ZADRU, 1893. Brzotiskom Narodnoga Lista.

Godina XII. Izlazi na 1 i 16 svakog mjeseca. Broj 5.

GOSPODARSKI POUČNIK

Obće blagostanje zavisi o blagostanju pojedinca a temelj blagostanju pojedinca, jest razboriti rad uz vještu uporabu nauke i izkustva.

Upraviteljstvo lista je u Velojluci

Predbrojba u *Austro-Ugarskoj* stoji 3 for. na godinu, u *Inozemstvu* 8 franakâ na godinu. *Uvrstbe* plaćaju se 8 novč. po redku za prvi put, a svaki sliedeći put 3 novč. redak. *Cliché* računaju se 5 novč. po centimetru četvornom.

Upravitelj i Izdavatelj PETAR L. BIANKINI

Odgovorni urednik: NIKOLA ŠIMIĆ

Pisma, naputnice itd. itd. upravljaju se *Upraviteljstvu Gospodarskog Poučnika u Veluluku.* — Rukopisi se nevraćaju.
Predbrojba je obvezna za godinu danâ, a izplaćuje se u Veluluku.
Tko nepovrati prva dva broja obvezan je predbrojbi za godinu dana.

ZADAR, 1 Ožujka 1893. Ciena je listu 3 fiorina na godinu. VELALUKA, 1 Ožujka 1893.

Naši odnošaji gnojem i gnojitbom.

Žalostniji odnošaji gnojenjem i gnojitbom, nemogu se pomisliti od naših. Za pravu vriednost gnoja i redovitu gnojitbu nije se kod nas nikad znalo, jer nisu nikada bili uredjeni gospodarskih odnošaji, niti se je igda gospodarilo po stalnoj osnovi.

Doduše, kad se je manje intenzivnije gospodarilo, gojilo se je više blaga, pa je bilo više gnoja, ali ni onda se nije poznavala prava vriednost gnoja. U razmjeru pak u kojem se je počelo intenzivnije gospodariti, i u kojem spao broj marve i radi porasla izvoza i radi umanjenih pašnjaka, u istom je razmjeru pala proizvodnja gnoja.

Na samu vriednost gnoja nije se nigda računalo, jer se nije imalo uredjenih gnojišta, niti se je znalo u čem se baš sastoji vriednost gnoja. Držalo se je za najbolji gnoj, onaj koji se je predočivao najmastniji i koji je bio najviše raztrošen. Razvijanje intenzivnog gospodarstva nije išlo toliko u prilog poljskom gospodarstvu, koliko vinogradarstvu. Veći dio krčevina zasadjen je vinovom lozom.

U razmjeru u kojem se je umanjio broj marve, i proširilo gospodarstvo, u istom razmjeru počela se je čutiti sve viša potreba gnoja, jer vadi a ne dodavaj doći ćeš brzo na kraj. U nekim mjestim se gnoj nevjerojatno skupo plaća, a jer kolikoća istog nedotiče, pala je produktivnost zemalja za polovicu.

U naprednim zemljam, gdje se racionalno gospodari, ne fali gnoja, jer su gospodarske mienbene osnove tako uredjene, da zemlja nemože da izjalovi, i jer se za gojitbu krmivih bilina izrabljiva uprav tolika površina zemlje, kolika se izrabljiva za koristonosno bilje. Kad ima krme na razpoloženje naravna je posljedica, da ima i marve, pa onda ne fali gnoja.

Nego naprednim gospodarenjem opazilo se je, da stajska gnojiva uvjek nedosižu potrebam, pa iztraživanjem gnojiva, te naravi i sastavine zemalja, došlo se je do uporabe umjetnih gnojiva, t. j. takovih gnojivâ, koji obiluju stanovitom sastavinom, kojom dotična zemlja oskudieva, a koje najviše trebuje za razvoj bilja.

Danas se s toga gnojenje dieli.

a) Na gnojenje životinskim gnojem.
b) Na gnojenje umjetnim gnojem.
c) Na gnojenje zelenim gnojem t. j. biljem.

Vriednost životinskih gnojiva zavisi u prvom redu od hrane, koju primaju dotične životinje, u drugom redu, od načina kojim se čuva i barata gnoj; a u trećem redu od vrsti životinje.

Za životinjska gnojiva uzimlje se obće, kao srednje mjerilo govedji gnoj, jer se govedjeg gnoja najviše proizvadja. Čim je bolja hrana, kojom se hrane životinje, tim je i gnoj bolji, ali vriednost gnoja zavisi ponajviše od načina kako se čuva i barata.

Gnoj sa dobrog djubrišta je najbolji, a još je bolji, ako se svako 20 dana prekopava, i ako se svake nedjelje polieva osokom, koja se iz njega ili iz štaje ciedi u kamenicu.

Najbolji je gnoj, koji se je tri mjeseca čuvao i baratao na gnojištu; čim više stoji gnoj na gnojištu, tim više gubi svoje snage, a i nestaje ga. Dobar životinjski gnoj rabi se za sve zemlje i za sve biline, ali nije s otim rečeno, da on može nadoknaditi sve hranive sastavine, koje trebuje zemlja i bilje. To zavisi i od naravi zemlje i naravi biline, koja se goji.

O čem nema dvojbe, to je, da životinjski gnoj najbolje djeluje na poboljšanje fizičnih svojstva zemlje, i na raztvorbu.

Umjetna gnojiva obiluju sa jednom ili dvie ili više sastavina, koje im daju prednost ili za stanovitu vrst zemlje ili za stanovitu bilinu.

Umjetna gnojiva ili obiluju fosfornom kiselinom, ili dušikom, ili kalijem ili japnom ili drugom kojom sastavinom ili pak imade u umjetnom gnoju više ovih sastavina skupa. Tako n. p. fosfati obiluju fosfornom kiselinom, superfosfati, dušikom i fosfornom kiselinom, kalijevi fosfati i superfosfati izim gornjim sastavina obiluju i sa kalijem. Sadra obiluje vapnom i. t. d. U nekim sjučajevim, kao n. p. za težke gnjilače i čista pržina može da bude izvrstno gnojivo.

Pri uporabi bilo koje vrsti umjetnoga gnojiva valja biti posve na čistu, ne samo o vrsti i naravi zemlje, dali i o njenim sastavinam. Valja biti na čistu o onim sastavinom, kojimi zemlja najviše oskudieva, a kojih najviše trebuje za redoviti razvoj i plodovitost one biline, koja se na njoj goji.

Umjetni gnoj pametno i racionalno rabljen može da puno koristi, a protivno može, da bude

PODLISTAK.

Katekizam Gospodarske hemije

od

D.ra E. WILDT-A

Ravnatelja agrikulturno-hemičnog pokušališta u Poznanju.

Po šestom izdanju njemačkog izvornika preveo

F. RADIĆ

Učitelj Strukovne učionice u Korčuli.

(*Nastavak vidi broj 4*).

13. *Što razumievaš dušikom?*

I dušik je bezbojna, bezslastna i bezmirisava uzdušnina. On se bitno razlikuje od prvo iztumačenih dvaju, tim što nije sam goriv, kao vodik, a nemože ni da uzdrži postupak gorenja ni disanje životinjâ, kao kisik. U čistom dušiku gasi se goruća svieća, a živo se u njemu zadušuje, pa mu i ime potiče od toga svojstva. Dušik je ponješto laganiji od dahokružnoga vazduha koji za $^4/_5$ sastoji od toga plina.

Netom si užegao komad pranika (fosfora) na zdjeličici, koja na odebljem komadu hartije pliva na vodi u plitici, izvrni više njega stakleno zvono, tako da vazduh s polja nemože da prodre unutra i dobit ćeš dušik. Kad dogori pranik voda stane da se penje u zvono sve dokle mu napuni petinu prostora. Pranik je prihvatio kisik vazduha i pretvorio se je u pranikovu kiselinu, koja se u obliku biele magle taloži na staklo te se raztapa u vodi, dočim zaostaje dušik. Uneseš li sad pod zvono goruću svieću utrnut će se mahom. Ovaj nas pokušaj istodobno uči, da vazduh sastoji od $^1/_5$ kisika i $^4/_5$ dušika.

Hemičari su rad kratkoće za različita počela ustanovili biljege, a upotrebljuju zato početna pismena latinskih imena, kao za kisik O (Oxygenium), za vodik H (Hydrogenium), za ugljik C (Carbo), za dušik N, za sumpor S, za pranik P, za klor Cl, za pepelik K, za sodik Na, za gorčik Mg, za vapnik Ca, za gvoždje Fe. Ta se pismena posve obćenito upotrebljuju u hemičnim djelima za označenje počelâ.

Treći odsjek.

Hraniva, od kojih se gradi organična (goriva) čest bilinâ.

14. *Zahtjevaju li biline hrane?*

Svekolike biline, da uzmogne rašćeti i uspievati, zahtjevaju bezprekidan pritok hranivâ za gradnju svojega tiela i za uzdržavanje njegove životne djelatnosti.

15. *Odkuda uzimlju biline ta hraniva?*

Iz dahokružnog vazduha i iz zemlje u kojoj su biline ukorienjene.

Mlada bilina, koja se djelovanjem topline, vazduha i vlage razvija iz sjemena kao klica, uzimlje svoju prvu potrebu hrane iz zalihe organičnih i anorganičnih tvari, koje se nahode u samom sjemenu dotle, dok se usposobi tvorbom lišća i žilâ, da ju prima iz vazduha i tla.

16. *Kojim načinom dobavljaju sebi biline svoju potrebu hrane?*

Lišćem one hranive tvari, što jih primaju iz vazduha, a žilama one što jih primaju iz tla.

Sa obadva ta izvora potiču hraniva za gradnju organične ili gorive tvari, dočim se uzimlje izključivo iz tla gradivo za negorive ili anorganičnu bilinsku tvar.

17. *U kojem obliku uzimlju biline tvari za gradnju svoje organične tvari?*

U obliku ugljikove ili ugljene kiseline, čipavca (amonijaka), dušikove kiseline i vode.

18. *Što razumievaš ugljikovom kiselinom?*

Ugljikova kiselina je bezbojna uzdušnina, u koje je osobit jedak i oštar miris i sastoji od ugljika i kisika. Goruća tjelesa se u njoj gase, životinje nemogu da dišu u njoj. Ugljično-kiseli plin teži je od dahokružnog vazduha i raztapa se u vodi. Voda prima u sebe toliko ugljikove

od velike štete, dapače, da sasvim izkvari zemlju.

Bud se kod nas, kako što smo već vidili oskudieva životinjskim gnojem, a bud, iskreno izpovjedajuć, još neshvaćamo korist umjetnih gnojiva, niti smo još dorasli toliko da ih možemo uspješno i koristonosno rabiti, red je da se pomoguemo onim gnojivom, koje dok je s jedne strane dobro i jeftino, s druge strane nemože da bude štetonosno, a to je zeleno gnojivo.

Za zeleno gnojenje razumieva se takovo gnojenje, koje se postizava zelenim biljem, koje se navlaš goji na dotičnoj zemlji, i koja se u zelenom stanju podore i zakopa, kada doraste.

Ovaj način gnojenja, je bez dvojbe najbolji za naše odnošaje. Za zeleno gnojenje rabe se obično takove biline, koje dok s jedne strane brzo rastu, s druge strane izradjuju puno dušika iz zraka.

Za naše južne odnošaje bez dvojbe najbolji je bog i nušak, pa seradela, grašak i. t. d. Zeleno gnojenje ili se provede jeseni ili rano u proljeće.

Jeseni odmah po žetvi priredi se zemlja, pa se zasije ona bilina, kojom hoćemo da gnojimo n p. bob. Gdje je jesen duga, bob prilično poraste prije studeni, a onda se provalja po podore i zakoka. Zelina od boba ili druge biline pregnjiju u zemlji, pa dok s jedne strane obogati zemlju dušikom, s druge strane poboljšava njena fizična i kemička svojstva.

I rano u proljeće može se sijati za zelenu krmu, pa se koncem travnja ili u svibnju može već zelina povaljati i podorati

Kako se vidi zeleno gnojenje nije ni trudno ni skupo, a zelenim gnojenjem postizava se veliki uspjeh, jer dok se s jedne strane bogati zemlja dušikom, s druge se strane poboljšavaju fizična i kemična svojstva zemlje.

Matica.

Toliko se put dogodi, da stara matica postane neplodna ili da pogine bez da u košnici ima matičnih stanica. U svakom od takovih slučajeva valja roju podati drugu maticu.

Glavni uvjet, prije neg se postavi nova matica u košnicu, jeste, da se je posve uvjereno, da nema stare matice u košnici. O tom se je lako uvjeriti u košnicam pomičnog saća, iz kojih je takodjer lako odstraniti maticu; stvar je ali puno teža u košnicam nepomičnog saća.

U košnicam nepomičnog saća valja iztjerati roj iz košnice, pa ga povratiti u košnicu preko čiste biele krpe, pri čem se pazi na maticu, koju vješto oko lako razpoznade i ulovi.

Kadšto se pčele odmah priljube novoj matici, a kadšto ju proganjaju i ubiju. Da se pčele priuče novoj matici obrani se ona krletkom, s kojom se postavi na saće U krletki dosti je da ostane matica 24 sata, jer dok se pčele uvjere, da u košnici nema druge matice priljube se novoj, i izkažuju joj poslušnost i pokornost. U svakom pojedinom slučaju dobro se je prije uvjeriti jesu li se pčele priljubile matici. Opazili se, da one napadaju krletku, to je znak, da joj se nisu priljubile, u protivnom slučaju opaža se da ju prijazno susretaju, i da joj pružaju hranu.

Dok se opazi, da je jedan roj bez matice valja mu dati novu maticu, jer ako ima legla, radilice već drugog dana povećaju nekoliko radiličnih stanica u matične, a u takovom slučajù svaka matica, koja se dodade roju zlo prolazi.

Najčešće ostanu rojevi jeseni bez matice. ali im je u to doba, to najmanje pogibeljno; a u to doba može se pčelar i drugčije pomoći, biva da spoji bez matičnj roj jednim drugim.

Kao ravnalo za izmjenu matice služi njena radovitost. Košnice iz koje su se ljeti obiljno rojile pčele, trebaju izmjenu matice, jer se predpostavlja, da se je ta matica već iztrošila, i da će do godine slabo nesti jajasca, premda se je već više put izkušalo, da ima matica, koje su za tri i četiri godine zasebice od velike plodovitosti. Mlada se matica od jedne godine računa obično da je najplodnija.

O. B.

Plazi jagoda.

Jedna od najvažnijih radnja u gojitbi jagoda jeste odstranjivanje plazih. Jagode počmu tjerati plazi, dok se zametne plod. Izmedju plazih i držaka koji nose plod nasednu se podonosni pupovi, iz kojih će se do godine razviti plod. Narav je ovo ovako odredila, da ti plodonosni pupolji nadju zaštite u plazima, i da ih plazi hrane t. j. da im pribavljaju hranu potrebitu za njihov razvoj; da do godine u pravom zemanu redovito protjeraju i plod donesu. Ove se plazi nemogu dakle kakomudrago odstranjivati, bez da te ne bude na štetu pupoljaka, odnosno dogodišnjeg ploda. Ako se plazi uštipnu i odstrane, kad protjeraju, onda odmah za tim t. j. još isto ljeto protjeraju gorinavedeni plodonosni pupovi, i cvataju, dapače i plod zametnu, ali se riedko k da plod podpuno razvije, a redovito biva, da ne dozrije, do jeseni.

Ovim postupkom ne samo, da se štetuje dotični struk, i da to može biti uzrokom, da propadne. ali se štetuje znatno na plodu, jer takovi strukovi, kojima su odstranjeni plazi ne nose ploda sljedeće godine.

Kad je jesen topla, nakon druge vegetacije t. j. nakon toga što protjeraju oni plodonosni pupovi, mogu opet protjerati plazi, i nasesti se plodonosni pupovi, ali u svakovom slučaju izrabljuje se bilina, pupovi ni plazi ne dozriju, pa i od manje studeni prozebu, a kad prozebe jedan dio biline, propadne obično cio struk.

Plazi dakle nesmjedu se tako dugo odstraniti, dok ne nastupi jesen, te više nema pogibelji, da će spavajući plodonosni pupolji, te jeseni protjerati.

L.

Klaštrenje ruža.

Ruža klaštri se u svrhu, da stanoviti oblik zadobije, da se liepo kiti lišćem, da obilno i liepo cvate, te se uzdrži u snazi i zdravlju.

Ruže, koje odveć bujno tjeraju, dugim mladicama valja zračiti u krošnji štogod moguće više. Nevalja odstranjivati samo slabe, zadušene mladice, ali i jače, tako da krošnja ostane nepravilno prazna.

Mladice, koje se ostavi, nevalja na kratko odrezati, jer čim se na kraće odrežu, tim će jače tjerati. Slabo tjerajuće vrsti ruža valja na kratko rezati, na 3 ili 4 oka, jer se iz dolnjih oka najljepši cvietovi razvijaju.

Sve ruže tjeraju dva puta u proljeće i koncem ljeta. Neke vrsti dapače tjeraju cielo ljeto sve do kasne jeseni.

Premda se iz ljetnih mladica najljepše cvieće razvija, za klaštrenja valja rezati do proljetnih mladica, inače bi znatno pretrpio oblik krošnje Ako se negleda na oblik krošnje, onda se ostavljaju ljetne mladice, jer kako je rečeno one cvatu najljepšim cviećem i najobilnije.

Mladicu, koju se reže valja odrezati čak do onog mjesta odklen je protjerala, jer ostane li i mali nastavak, lako je da će oko njega protjerati više mladica, a onda bi sva radnja bila opet izkvarena. Svaki zarez mora biti oštar i gladak, inače rana ne zaraste lako. Na staroj ruži težko je popraviti oblik, a mladu ružu valja iz mladosti njegovati tako, da dobije onaj oblik, kojeg smo si preduzeli; jer izkvari li se iz mlada oblik težko će se više popraviti.

Ali oblik valja da odgovara naravi ruže. Čučave vrsti nedadu se visoko uzgojiti, a od penjačice neda se uzgojiti stablasti oblik, kako ni od stablasta piramidalni i obratno.

F. L.

Gnojenje voćnih stabala.

Pri gnojenju voćnih stabala valja razlikovati gnojenje mekote od gnojenja zdravice.

Mekota gnoji se kad se tekući gnoj razlije po površini ili se čvrsti gnoj razaspe po površini zemlje, pa se onda pokopa.

Najbolji gnoj za gnojenje mekote jeste stajski gnoj od krava, konja, ovaca ili koza, koji je barem pol godine ležao na djubrištu pokriven slojem zemlje 20 cm. debelim i kojemu se je primješavalo izmetina živadi, krvi i ljudskih izmetina.

Za čučava stabla i mala stabla na oblik uzgojena, dosti je zagnojiti mekotu 50 cent. u okrug od debla.

Visoka stabla valja duboko u zemlju gnojiti, jer su žile visokih stabala obično duboko i okomito u zemlju zasadjene. Obično po obliku krošnje dotičnoga stabla možemo suditi na oblik žila t. j. na pravac i obseg u kojem su žile razvijene u zemlji, jer se žile razvijaju uvjek u izravnom razmjeru sa krošnjom i što se tiče oblika, i što se tiče pravca i veličine.

Visoka stabla se najbolje pognoju. ako se 30 do 50 centimetara od debla izdube nekoliko jama 40 do 60 centimetara dubokih 25 do 35 centimetara širokih. pa se te jame izpune gnojem, a onda zatrpaju zemljom.

U ovim jamam može se zakopati glinenih cievih, koje se svake godine izpunjaju tekućim gnojem. Na taj način, radnja kopanja jama obavi se samo jedanput.

Ove glinaste cievi su čunjasta oblika 50 do 60 cm. dugih, a izprobušanih strana, one se zasade oštrijom stranom u zemlju, pa se napunjaju tekućim gnojem.

U ljetu za trajne žege, mogu se ove čunjaste cievi rabiti za napajanje dotičnih stabala, jer kako što se za gnojenje napune tekućim gnojem, za napajanje se naliju vodom.

Ako se za kopanja jama tiefi na jače žile, valja ih poštediti, a jame izkopati pokraj žila.

Na ovaj način gnjojena voćna stabla, uspjevat će bujno i radjat će obilno.

Najprikladnije doba za gnojenje stabala jeste od studenoga do veljače. Izkustvo je dokazalo da se gnojenjem u ovo doba najbolji uspjeh postizava, jer zimskom vlagom topi se gnoj i prodire u dublje slojeve zemlje, gdje ga zemlja upija. Dok pak započme kolanje sokova, nadju žile odmah gotove hrane, premda se znade, da se gnojenjem povećava toplina zemlje, pa premda usljed studeni izvanjski dio stabla počiva, započne ranije kolanje sokova u žilam i one se razprostiru i šire prama nadošloj hrani i usisavaju istu.

Stabla, koja su od naravi plodovita vrlo se dobrim uspjehom gnoje i u dobi vegetacije t. j. od travnja do srpnja; u to doba izvrstnim uspjehom rabi se tekući gnoj, osobito izmetine iz zahoda. Tekućim gnojenjem u ljetno doba, ne samo, da se znatnobolje razvija plod, ali se puno bolje jača drvo.

Od srpnja do listopada nevalja gnojiti voćna stabla, jer uz obilnu hranu i vlagu, lako da po drugi put protjeraju do jeseni; a tim ne samo, da se slabi stablo, ali i drvo ne dozrieva, pa zimi lako prozebe.

Ipak za stabla, koja su odveć obilno rodila može se napraviti i u ovo doba godine iznimka, jer stablo, koje nosi puno ploda, hoće puno hrane za razvoj ploda, a neda li mu se hrane dosti, neće se plod razviti ni dozrieti.

I. S.

Otvrdjenje sadre.

Da sadra bude tvrdja i uztrajnija, mjesto, da se umjesi vodom, preporuča se umjesiti ju raztopinom od sumporno kiselog ili ugljično kiselog kalija. Ako se na ovaj način utvrdjena sadra smrvi i umjesi raztopinom kalievogsulfata, ona opet otvrdne.

Ovo se sredstvo dobrim uspjehom upotrebljava za umjesavanje stare, vlažne sadre, ili slabo pečene ili pripečene sadre.

---

kiseline, kolika je njezina težina. Ugljikova se kiselina razpoznaje po tomu što uzmuti poput mlieka bistru vapnenastu vodu.

Ugljikova kiselina se nahodi u naravi u velikim količinama, navlaš spojena s vapnom kao mramor, vapnenjak i kreda; u vrlo tanko razdieljenom obliku nahodi se ugljično-kiselo vapno, smješano s drugim sastavinama, u laporu.

Uspi u staklenicu iztučena mramora ili krede pa jih polij sa razvodnjenom solnom kiselinom ili kakvom drugom n. p. kvasinom; ugljikova kiselina će se razvijati pjeneći se žestoko i moći ćeš ju sakupiti pod vodom Uvedeš li svieću u takovu staklenicu sa ugljikovom kiselinom ugasit' će se. Da je ugljikova kiselina teža od vazduha doznaje se po tomu, što se poput vode može da izlieva iz jedne čaše u drugu: izliješ li ju na plamen svieće ona se ugasi odmah. Vapnenu vodu ćeš proizvesti prohmutaš li dobro nešto živa vapna u staklenici s vodom te ostaviš li da se utaloži i razbistri kapljevina. Uvedeš li ugljikovu kiselinu u takovu vapnenu vodu, ona će se zamutiti usljed tvorbe ugljično-kisela vapna. Vapno se naime nešto malo raztapa u vodi; a kad u tu raztopinu pristupi ugljikova kiselina raztvori se u vodi neraztopivo ugljično-kiselo vapno, koje se odlučuje u obliku biela praha, koji je uzrokom zamučenju bistre kapljevine.

(Sliedi).

Izkustvo je dokazalo, da se najtvrdji salievi sadre dobivaju, ako se je peklo posve tvrdo sadreno kamenje; dočim sadra izpečena od mekog sadrenog kamenja, kad se umiesi daje meke salieve.

Najbolje se sadra umjesi, ako se pomješa 1 dio sadre sa dva i pol diela vode. Ovakova sadra sljubljuje se svakom kalupu i izpunjuje do najsitnijig zareza. Ova smjesa otvrdne u jedan ili dva časa vremena. Za ovu smjesu, pa sve da je kalup sadren ili od druge šupljikove tvari, dosti je da je oulen, a slievena sadra nehvata ga se. Ako su stakleni ili ocakleni kalupi u koje se lieva sadra, onda ih netreba pouljiti.

Mjesto vode, rabi se pri umjesivanju sadre lanena sluz ili raztopina arabske gume. Ovim raztopinam umjesena sadra utvrdjuje se sporije, ali kad otvrdne puno je tvrdja nego li, ako li je umjesena vodom.

Lanena sluz i razstopina arabske gume rabi se i tako, da se sliveni sadreni predmeti, poslje nego li otvrdnu za neko vrieme moče u ove raztopine.

Koceljna sadra proizvadja močenjem slivenih sadrenih predmeta u 20 postotnu raztopinu kocelja. U ovu raztopinu moče se sadreni predmeti pol sata vremena.

Kad se iz koceljne raztopine izvade predmeti, onda se ovom istom raztopinom polievaju, pa kad se koceljna raztopina posuši na površini u obliku tanke kristalne kožice, onda se izgladi hrapavom pržinastom hartijom i vlažnom krpom.

Na ovaj način priredjena sadra može se opet izmrviti i izpeči. Ako se ova po drugi put pečena koceljna sadra na novo umjesi raztopinom kocelja, onda se dobiju salievi tvrdi kako kamen; ne samo ali su ovakovi sadreni predmeti prozirni, kako mramor i alabastar, a vlaga im nehudi.

I boraks rabi se za otvrdjivanje sadre. Pečenu sadru kvasi se raztopinom od jednoga diela boraksa i jednoga diela vode, kad se zasiti, posuši se, pa peče nekoliko satih, onda opet samelje, a ovaj prah se miesi, kako je već navedeno. Ako se na dva diela vode, raztopi jedan dio boraksa, a jedan dio srieša (striša), pa ovom raztopinom kvasi sadra, onda ona biva puno tvrdja.

Fissot postupa na sliedeći način za otvrdjivanje sadre. On dade izdielati sadrene komade u onom obliku kako želi; onda ih stavi u peć da se peku, pa ih izvadi da se ohlade, pa ih uroni za pol časa vremena u vodu. Kad ih izvadi iz vode, izloži ih za nekoliko trenutaka na zrak, pa ih opet uroni u vodu i drži ih uronjene 1 do 2 časa vremena. Sad izloži te sadrene stvari opet djelovanju zraka, a na zraku otvrdnu baš kao kamen.

Sadreni predmeti mažu se maslinovim uljem, stearinovom kiselinom i parafinom.

Parafin i stearinova kiselina raztapljaju se u benzini i eteru petroleuma, pa se onda laglje i jednačije mažu po sadrenim predmetim. Kožica od parafina i stearinove kiseline, ostane na predmetu poput tanke prozirne kožice, a dade se izgladiti poput stakla.

P. Z.

— SVAŠTICE —

Zašto zimi propada djetelina. I dobra, snažna djetelišta vrlo često propadnu preko zime. Mnogi gospodari to prepisuju velikoj studeni, dugom ležanju smrznuta sniega, i dugom ležanju vode. I s tih uzroka može doduše djetelište nastradati, ali su ti uzroci redji; a obično su drugi uzroci. Ako se n. p. pušta djetelina da dugo cvate, da nasedne sjeme, i da sjeme dobrano umlieči, onda je tim djetelina izpunila svrhu svojeg života, kako da je sjeme sasvim dozrilo, pa se nije čuditi, ako takovo djetelište propadne preko zime. Drugi je obćeniji uzrok, što se djetelište kasno u jeseni pokosi, pa nema vremena, da se do zime osnaži i ukriepi. Studen nadje ju slabu, pa joj podlegne. I kasna paša na djetelištu može biti uzrokom, da djetelina propadne; po kositbi ostane stručja, koje je stručje obrana za djetelinu, ako se kasne jeseni popase stručje, onda djetelište ostane slabo, nezaštitjeno i nema vremena da se do zime okriepi, pa propadne.

O dobi uporabe ždiebadi. Veći dio naših konja još u mladosti su puni mana i od male su vriednosti za težki rad, jedino i samo zato, što se odveć mladi uporabljaju na težku radnju. U mnogim mjestim je običaj rabiti ždriebad za rod, kad im je 1½ godina. To nevalja, takovi konji nisu još razvijeni, nisu još promienili mliečne zube, a i usta su im slabo razvijena. Prije tri godine t. j. prije nego li konjim ne izrastu barem dva kutnjaka nesmjedu se rabiti za rad, a poništo pak za težki rad. Tko dakle rano uporablja ždriebad ima samo prividne koristi, jer takova ždriebad zadobije raznih mana, pa u dobi kad doraste i kad bi imao najviše snage razvijati, nije ni sposoban za težki rad.

Zapala vimena, je česta kod krava, a najsigurnije se lieči mokrim oblozim u sapunjači ili mrzlim oblozim u slaboj lukšiji. Kad navala popusti, onda puno pomažu mlaki oblozi. Preko noći pak namaže se vime kašicom, koju se napravi od 4 diela muke od škroba, 20 djelova vode i 40 djelova glycerina. Ova se smjesa kuha dok postane liepiva, onda se debelo namaže po vimenu, pa onda se obvije pamukom. Ostane na vimenu tako dugo, dok sama odpadne.

Brašno od mesa jeste izvrstna i sočna hrana, koja sadrži 71 po sto proteina i 13 po sto tusta. Ali se nesmije u velikoj mjeri uzimati. Jednoj kravi daje se na dan najviše 1 kilogram brašna od mesa.

Koliko se lišća od mirisne ruže hoće za jedan kilogram ulja od ruže? Za jedan kilogram ulja od ruže hoće se 5100 klg. latica od ruže. Sa 46 hektara zemlje nasadjene ružam, u dobroj godini dobije se 46,000 kilogramа latica od ruža, od kojih se napravi 9 klg. ulja od ruža.

Za odstranjvanje pakostina rabi se smjesa od pet dielova tekućeg stakla i jedan dio čipovne žeste, te jedan dio natronove lukšije od 40 postotaka. Svaka pakostina osobito boje lokirane poput pakostine, pa da su i najstarije, bilo, da su one na drvu ili na kojemudrago drugoj stvari gori naznačenom smjesom odstranjivaju se posve lako i temeljito.

Mastne mrlje za baršuna, odstranjivaju se, kako sliedi: Namoči se malo pamuka u čistom citronovom ulju, pa se postavi na mrlju bez pritiskanja. Ova se radnja opetuje toliko puta zasebice dok nestane mastne mrlje. Kašnje se temeljito izčetka. Ista se svrha postizava ako se namoči čista krpa u trpentinovoj žesti pa mrlja dobro natare.

Gospodarske Viesti.

Počela je u obće studen popuštati, ali još smo daleko, od topline, koja je drugih godina vladala u ovo doba. Samo gdje gdje počele su cvasti bajame, dočim su drugih godina u ovo doba bile već ocvale. Zelja ni lista, sve što je bilo na polju sve je prozeblo, a jedva da se u zaklonici može novo sijati.

* *
*

Javljaju nam, da je za tajnika pokrajinskog poljodjelskog Vieća bio predložen gosp. Lambert pl Cambj. Kako *Seljak* u taljanskom prilogu svojeg trećeg broja piše, reć bi, da je i za to imenovanje bilo mješanija.... Čekamo da vidimo i da doznamo!

* *
*

Po izvješću statističkog ureda napravljeno je u Magjarskoj 1891 godine samo 1,256,061 hektolitar vina, koji su po tržnoj cieni one godine predstavljali vriednost od 24 ½ miljuna fiorina.

* *
*

Ukupna površina šuma u Cislajtaniji iznaša 9,782,420 hektara površine, od toga je državnih šuma 950,169 hektara, obćinskih 1,426,250 hektara, osebnih 7,339,952 hektara. Pilana za daske parom tjeranih imade 428, a vodom tjeranih 10,333. Izim toga imade 198 tvornica, u kojimi se izradjiva drvo u razne svrhe. Čudnovato, da tvornica za izradjivanje drva imade u svakoj pokrajini najmanje jedna, samo u Dalmaciji nema nijedna. Zemlja iznimaká!

* *
*

Poljoprivedno družtvo u Beogradu pozivlje srbske vinogradare, da šalju svoja vina za kušnju i analizu, državnom kemičaru D r Leko.

* *
*

Za državnu ergelju u Srbiji nabavljena su dva engležka pastuha za 50,000 franaka.

* *
*

Kruševačka skupština odredila je 20,000 franaka za unapredjivanje gospodarstva.

* *
*

Češko gospodarstvo družtvo u Pragu priredjuje od dana 14 do 22 svibnja t. g. gospodarski pazar. Na tom pazaru izložit će se i prodavati: gospodarsko orudje i strojevi, gospodarske plodine i proizvodi, marva, proizvodi pomoćnih gospodarskih grana, živad i hraniva.

* *
*

Iz Ugarske uvedeno god. 1892 u Austriju 4,300,476 quintala pšenice; 1,840,709 *q.* raži; 1,614,769 *q.* ječma; 1,307,460 *q.* zobi; 2,710,963 *q.* kukuruza; 197,594 *q.* posulja i 4,017,311 *q.* brašna. Dakle mnogo manje, nego li god. 1891.

* *
*

Vrtlarsko družtvo i Vrtlarska škola u Beču slave dne 7 ožujka t. g. svoju dvadesetipetgodišnjicu.

* *
*

Suglasno nedavnoj naredbi za uvoz kalijevih solih, počelo je ministarstvo financija u Beču dozvoljavati uvoz kainita prosto od carine. Kainit jeste najjeftiniji kalijev gnoj.

* *
*

Kako se iz statističkog izvješća Ministarstva za poljodjelstvo u Beču razabire, godine 1892 ukupna površina težatne zemlje u Cislajtaniji iznašala je 28,300,000 hektara. Od te površine, rečene godine 1892 bilo je zasijano pšenicom, raži, ječmom, zobi i kukuruzom 6,443,464 hektara; a požeto je bilo:

pšenice . . .	16,607,410	hektolitara
raži	29,660,270	„
ječma	21,069,690	„
zobi	37,670,870	„
kukuruza . .	6,581,600	„

* *
*

Težačko družtvo gornjo austrijansko zaključilo je poslati molbu na N. V. kralja, da izposluje zakon, po kojem će država ustanovljivati cienu žitiju i ograničiti odnosno monipolizirati pravljenje kruha.

* *
*

U listopadu t. g. obdržavati će se u Chicago medjunarodni gospodarski kongres.

* *
*

Zaključeno je, da se godine 1894 priredi u Berlinu velika njemačka gospodarska izložba.

* *
*

U Temešvaru ustrojilo se je dioničarsko družtvo glavnicom od 700,000 fiorina u svrhu da osnuje veliku tvornicu za pravljenje sladora. Tvornica bit će tako velika, da će moći izraditi godišnje 400,000 quintala sladorne repe ili buraka.

* *
*

Taljanska vina i taljansko pivo, koje se bude uvadjalo u Magjarskoj, bit će postraženo u kemičkim radionicam u M. Staromnajestu, Kesteliju ili Klausenburgu. Tamo se moradu slati primjerci vina i piva, koje se ima analizirati.

* *
*

U Hrvatskoj bavilo se je 1892 godine 13,893 obiteljih svilarstvom; a uzgojeno je 169,180 kilograma kožuraka (čahura).

* *
*

Neki Ofenbach u Dunajkesi ima krmka mongolske pasmine, koji je dug 2 metra i 30 centimetara, a imade u objemu 2¼ metra. Pravo čudovište.

* *
*

Zniderseesko jezero, koje obsiže 360,000 hektara, prosušit će se za površinu od 232,000 hektara, a ostavit će se u sredini jedno jezero, koje sa konalim zapremati površinu 128,000 hektara. Radja prosušenja trajati će 32 godine, a stajati 190 miljuna fiorina.

* *
*

Iz Gornjo Austrijanskih solina razdano 1892 godine: u svrhu gnojenja 22,928 quintala soli, a u nas se je nemože dobiti jedne mrvice.

* *
*

U Rimu priredila je taljanska vlada izložbu taljanskih vina. Osobiti je odiel opredjeljen za one vrsti vina, koje su prikladne za izvoz u Austro-Ugarsku.

* *
*

Vlada je izdala naredbu na Carinarske Urede, po kojoj se imadu ravnati pri uvozu marsalla vina uz običnu carinu za taljanska vina.

* *
*

U Würtemberskoj napravljeno je 1892 g. 157,310 hektolitara vina. Ukupna površina vinograda iznaša 17,558 hektara.

* *
*

God. 1892 uvedeno je u Ingležku 14,623,345 gallona vina. Jedan gallon sadrži 4½ litre. Najviše je vina uvedeno iz Francezke, naime: 4,032,326 gallona crnoga vina i 1,496,551 gallon bieloga vina. Austrougarske nema u izkazu onih zemalja iz kojih Ingležka nabavlja vino.

* *
*

Godine 1892 uvedeno je u New-York 7,189,417 gallona vina u bačvama i 699,562 skrinje vina po 12 staklenica svaka. U Francezkoj vina uvedeno je 663,389 gallona, a Njemačkog 1,271,999 gallona; ostalo skorom 4½ miljuna gallona uvedeno je iz Kalifornije. Jedan amerikanski gallon manji je od ingležkoga, sadrži samo 3,785 litara.

* *
*

U Milanu ustrojilo se je vinarsko družtvo su 20 miljuna franaka glavnice.

* *
*

Godine 1892 napravilo se je u Francezkoj 29,082,000 hektolitara vina; izim toga uvedeno je u Francezku do konca novembra 1892 god. 9,076,000 hektolitara vina i to iz Spanjolske, Italije, Portugiza, Algira i Tunizije. Najviše vina uvedeno je iz Španjolske, naime: 5,083,000 hektolitara.

* *
*

Po statističkom izvješću taljanskog ministarstva, u godini 1892 izvedeno je iz Italije 2,843,096 hektolitara vina, a od toga u Austrougarsku 500,000 hektolitara. Godine 1891 uvedeno je iz Italije u našu državu jedva 10,000 hektolitara vina.

Pitanja i odgovori „Gosp. Poučnika".

A. Odgovori.

17. Koja je to vrst ruže kapucinska ruža?
I. I. u S. (Split).

Kapucinska ruža jeste jedna od ljepših suvrstih ruže zvane *Rosa eglanteria*, koja raste divlje u raznim predjelim Evrope i Azije. Jacquin mnije da je kapucinska ruža ista ruža, koju se je on najprije opisao pod imenom *Rosa lutea bicolor*. Kapucinska ruža je porjeklom iz austrijskih zemalja, te raste divlje po šumana. Cvieće kapucinske ruže je dvoje boje. Sredina je cvieta tamno crljene boje, koju crljenu boju zovu inače kapucinsko crljeno, a okrajine latice su jasnije ili tamnije žute boje. Ali se često na jednoj grani nalazi gori opisanih cvietova i posve žutih cvietova. To što cvieće lako mienja boju, daje naslućivati, da kapucinska ruža nije nego jedna odlika žute ruže. Kapucinska ruža neraste odveć visoko; u hranivoj zemlji razvija se bujno i gusto, a poraste do 2 metra visoko. Razplodjiva se posve lako izbojim iz koriena, kojih protjera svake godine brojno. Dade se navrćati na druge ruže, ali je hrdjav podmet za navrćanje. Odmah po cvatnji valja ju poklaštriti, i to baš najdulje mladice. Na proljeće protjera pak puno postranih mladica, na kojima se razvije cvieće. Nije mnogo obljubljena, a goji se ponajviše na onim mjestim, gdje se ružama nemože posvetiti puno pomnje i njege.

18. Molim Vas, koja je razlika izmedju bernardinskog i newfundlanskog psa?
A. M. u K. (Hrvatska).

I Bernardinski i Newfundlanski pasi rabe za spasavanje života ljudskih, samo tom razlikom da se bernardinski pas rabi za spasavanje ljudskih života nastradalih po šumam i goram, a osobito nastradalih u sniegu, a Newfundlanski pas rabi se za spasavanje ljudih iz vode ili mora. Glavna obilježja bernardinskog psa jesu: velika glava, široko čelo, kratki, debeli nos, priležeće uši; čvrst vrat, široka prsa, ravna hrbtenjača. Newfundlanski pas imade sliedeća glavna obilježja: široke je lubanje, ali dugoljosta, radje nešto uzkog lica; slatko svodjena čela; velikih, visećih ušijuh, sa okruglo obrubljenim vrhovim; visoki su 65 do 75 centimetara, a dlake su crne, ili crne i bielo pjegaste. Bernardinci izrastu obično 81 cent. visoki, a dlake su žute ili žute i smedje prugaste.

19. Jeli istina, da se dobre svježe salate može imati i za najljuće zime?
V. S. u P. (Istra).

Ima vrsti salata, koje mogu da prezime na polju, ali i najtvrdje vrsti često podlegnu više nagloj promjeni topline, nego li studeni. Od svih vrstih salate najlaglje prezimljuje, takozvana perpignanska salata, trajne, tvrde glave. U južnim predjelim može da prezimi i na polju, a na sjevernijim stranam prezimi u klijalištu. Ako se pomnjivo radi može se imati perpignanske salate preko sve zime, liepo do nove proljetne salate. Perpignanska salata sije se u više navrataka u kolovozu mjesecu. Istog se mjeseca razsadjiva na otvorenu i sunčanu mjestu, u hranivoj ilovastoj zemlji. U predjelim, gdje preko zime ostaje na polju razsadjiva se nešto kašnje n. p. u rujnu ili listopadu; a u predjelim, gdje je valja smjestiti u klijališta; prije nego li udari ljuta zima, razsadjiva se u kolovozu. Kad je pod zimu priberu se najtvrdje glave, pa se izkopaju grudvom zemlje i razsade u klijališta, jedna tik druge, ali bez da se dodiraju. Za velike studeni drže se klijališta zatvorena, a kad je liepo vrieme otvore se i zrače se. Dok se opazi, da jedan list gnjije, valja ga odmah odstraniti, a do potrebe odstrani se dotična glava. U južnim predjelim, kako što smo rekli može perpignanska salata da prezimi na polju, ali je za vedrih studenih noćih savjetno pokrivati ju slamom. Mjesto te zanoveti, može se pomoći i tako, da se izmedju pojedinih glava postavi izsječkane slame. Na ovaj način može se imati salate preko sve zime.

20. Molim Vas, kakovo je sieno od vučka? Kako se priredjuje? Jedu li ga krave rado?
M. K. u T. (Bosna).

Žuti vučak, ako se pokosi za dobe cvatnje ili dok se zametnu mohunje, pa temeljito i dobro posuši za liepa vremena, daje izvrstno sieno, koje obiluje dušičnom hranom, a kojega blago u obće, ali osobito ovce rado jedu. Ali se sieno od vučka nemože podavati blagu samo, ni u velikoj količini, jer i ono sadrži u sebi otrovnih tvarih po blago, kakogod i zrnje od vučka. Dobro sieno od vučka sadrži 15 do 20 postotaka sirovog proteina, od kojeg skoro jedna trećina odpada na slučevine škroba. Od svih ustrojnih tvarih u sienu od vučka, skorom je 70 postotaka probavivih. Kako se vidi, dakle sieno od vučka je izvrstno sieno, koje se odlikuje velikom hranivosti, ali ga valja posve umjereno krmiti, da blagu ne nahudi, odnosno da se neotruje.

21. Molim Vas, kako bi se moglo odstraniti vinu ukus po treslovini (taninu?)
T. G. u J. (Hvar).

Valjalo bi, da nam pošaljete jedan primjerak, vašega vina, da vidimo, kakav je ukus ono poprimilo po taninu. Ako taj ukus potiče od dropa, koji je prije bio nešto nagnjio, onda se neda lako odstraniti. Ako pak potiče od prekomjerne količe tanina, što će po svoj prilici i biti kod Vas, osobito ako je vino dugo vremena vrelo na dropu, onda se takova mana dade odstraniti pomoću bjelanca od jaja. Napram jačem ili slabijem ukusu po taninu uzmite za svaki hektolitar vina 2 do 4 bjelanca od jajeta. Ta bjelanca iztucite dobro u pjenu, pa ih onda primješajte vinu. Bjelanac se spaja treslovinom u pahuljice, pa se izlučuje iz vina. Nakon 2 ili 3 dana pokazat će Vam se vino kao usječeno, neka Vas to ne plaši, ovo će se za 8 ili 10 dana posve izbistriti, a onda ga valja pretočiti u čistu bačvu. Ako po uporabi bjelanca bude vino još imalo ukusa po taninu, red je stvar opet opetovati t. j. još jedanput davati vinu bjelanca, jer je to znak da vino sadrži odveć puno tanina. Pazite, da bjelance uzmete od posve friških i zdravih jaja, koji neimadu nikakovog vonja.

B. Nova pitanja.

22. Kojih se obćih pravila valja držati pri uporabi umjetnih gnojiva?
S. O. u S. (Split).

23. Molim Vas, koliko puta valja podkivati konja? Ili bolje rečeno, koliko puta valja iznova podkivati konja?
H. B. u D. (Bosna).

24. Molim Vas podučite me, kako se najlaglje i najbrže tove kunci.
L. M. u P. (Istra).

25. Imam da sasječem drva za gradju; molim Vas kako se najbolje čuva zeleno sasječeno drvo?
I. T. u V. (Hrvatska).

☞ Odgovori na javna pitanja kao i nova pitanja, primaju se rado od svakoga, pa i ne bili predbrojnici.

Otvoreni dopisi „Gosp. Poučnika".

Podmirili su predbrojbu do konca t. g. 1893.

P. n. č. g. Ivančić S. — Topolović A. — Košić S. — Mlinarić. O. —

Sl. Čitaonica - Belovar. — Vaša cienjena predbrojba, podmirena je do konca lipnja t. g.

Č. g. Ružić G. — Pisali smo Vam.

Č. g. Sparožić D. N. — Takodjer.

Č. g. Vidmar J. — I Vami, oznakom, da smo na 30 studenoga prošle godine primili fio. 6, a ne fio. 10.

Č. g. Filipič B. — Dobro se povratili. Upisali smo Vas po želji, i primat će te redovito.

Č. g. Kolaković G — Peronospora viticola ne napada samo lišće i grozdje, ali kako što je Vialla dokazao, može da napadne i mladice.

Č. g. Vidović S. — Od raznih načina navrćanja loze bez dvojbe je najbolje dvostruko ingležko spajanje; ali je danas preotelo mah prosto spajanje na zeleno, jer je to najsigurniji način navrćanja. Navrtak sraste se podpuno, a uspjeh vidi se za nekoliko dana.

Č. g. Linković A. — Proti kimavicam rabi se izvrstnim uspjehom prah od buhača, ali valja za 10 do 15 dana svakog dana posipati okužena mjesta. Kao izvrstno sredstvo proti kimavicam preporučaju i dvogubi krom kiseli kali. Sedam grama ovog sredstva raztopi se u litri vode, pa se mažu ili poljevaju okužena mjesta.

Č. g. Bartolović I. — Mi smo Vam u stvari već pisali obširno. Knjigu „O uzgoju i njegovanju cvieća" poslali smo Vam.

Č. g. Milković M. — Tkanine postaju negorive, ako se namoče u raztopinu, koju se napravi od 175 grama sumporno kiselog amonijaka i 25 grama boraksa u jednoj litri vode. Dobro namočenu tkaninu, koju je gornja raztopina posve promočila, posuši se kašnje na zraku, i tim je posao gotov.

Č. g. Čolaković N. — Od svako 100 klg. požete pšenice u snopovim, dobije se mlatnjom 30 do 40 kilograma čiste pšenice. A od 100 klg. ječma u snopovim dobije se po mlatnji 35 do 45 klg. čistog ječma. Kod zobi stoji stvar isto kako kod pšenice.

Č g. Kapetanović B B. — Sjeme od djeteline primiti će Vaš prijatelj izravno poštom.

Č. g. Vrhovac F. — Pisali smo Vam odmah.

C. g. Sučić A. — Nije nam bilo nikako moguće skloniti onu osobu.

U ZADRU, 1893. Brzntiskom Narodnoga Lista.

Godina XII. Izlazi na 1 i 16 svakog mjeseca. Broj 6.

GOSPODARSKI POUČNIK

Obće blagostanje zavisi o blagostanju pojedinca a temelj blagostanju pojedinca, jest razboriti rad uz vještu uporabu nauke i izkustva.

Upraviteljstvo lista je u Velojluci

Predbrojba u Austro-Ugarskoj stoji 3 for. na godinu, u Inozemstvu 8 franakâ na godinu. Uvrstbe plaćaju se 8 novč. po redku za prvi put, a svaki sliedeći put 3 novč. redak. Clichè računaju se 5 novč. po centimetru četvornom.

Upravitelj i Izdavatelj PETAR L. BIANKINI

Odgovorni urednik: NIKOLA ŠIMIĆ

Pisma, naputnice itd. itd. upravljaju se Upraviteljstvu Gospodarskog Poučnika u Veluluku. — Rukopisi se nevraćaju. Predbrojba je obvezna za godinu danâ, a izplaćuje se u Veluluku. Tko nepovrati prva dva broja obvezan je predbrojbi za godinu dana.

ZADAR, 16 Ožujka 1893. Ciena je listu 3 fiorina na godinu. VELALUKA, 16 Ožujka 1893.

Nova pogibelj.

Klauzula o vinu u trgovačkom ugovoru s Italijom, otvorila je širom vrata taljanskome vinu, koje prieti, da će nas poplaviti.

Ali pogodnosti za taljanska vina, nisu još najveća nesreća za nas.

Italija proizvadja godišnje 36 miljuna hektolitara vina. Od tih 36 miljuna hektolitara potroši ih se svake godine u zemlji 20 miljuna hektolitara. Jedan do dva miljuna hektolitara vina uporablja se za pečenje konjaka; a u najpovolnijem slučaju, kako kad su taljanskom vinu bila širom otvorena vrata Francezke, bilo bi se u godini dana izvezlo iz Italije tri miljuna hektolitara vina. Od svojih 36 miljuna hektolitara vina zna upraviti Italija samo su 25 miljuna hektolitara, a pretiče joj svake godine još 10 do 12 miljuna hektolitara vina, koji ostaju u podrumu, za smetnju i napast proizvoditeljem i nami.

Veći dio tog vina, koji godimice pretiče Italiji, ostane u južnim pokrajinam Italije, jer ove su eminentno vinorodne zemlje, i jer vina sjeverne Italije, koja su bolja i poznatija u trgovini nalaze laglje raztovarišta u Švajcarskoj, Njemačkoj, te u Austrijskom Tirolu i Solnogradskoj.

Mi se od vina južne Italije nebi imali bojati, jer ono nemože da nam pravi konkurenciju nego svojom bezcienom. Vina južne Italije, nisu ni iz daleka dobra, kako naša vina; jesu doduše žestoka, ali neimadu one krieposti i slasti, koju imadu naša vina, a za prenosa (na putovanju) i u doticaju sa zrakom posve se lako uzmute, i težko se više izbistre. A druga je njihova velika mana, da se lako uzljute, i da se nagnu.

Pošto, dakle taljanska vina imadu ova hrdjava svojstva, r d kojih su nesposobna za veliku trgovinu, pošto s druge strane vinogradari južne Italije neznadu priredjivati vina, kako valja, a rekbi, da neimadu za to ni prikladan material ni sposobnostih, mi se te velike konkurencije taljanskih vina nebi imali plašiti.

Vas ljetošnji uvoz taljanskoga vina, nas nebi plašio, jer nas izkustvo uči, da tko se je jednoč ukrcao taljanskim vinom, da se drugi put lako ne krca, a najbolji nam je primjer to, što vidimo, da unatoč svih pogodnostih, koje uživa taljansko vino u Svajcarskoj i u Njemačkoj, da taj uvoz od godine na godinu pada, te da sva nastojanja, da mu se konsumenti priuče malo pomažu.

Ali nama prieti drugo zlo, koje je puno ozbilnije i kojeg se razlogom i pravom moramo bojati.

U Francezkoj se radi, da se na temelju postojećeg trgovačkog ugovora, koji daje Francezkoj prava na uvoz u Austriju, kako najprivilegiranoj državi, da se na temelju tog ugovora izposluje za uvoz vina iz Francezke u Austriju, one iste polakšice, koje uživa taljansko vino. Ako se ovo uživotvori, onda je zlo po nas.....

Mi se doduše nebi mogli bojati izravne konkurencije francezkih vina, jer premda su francezka vina bolja, podpunija i savršenija od naših, njihova ciena daleko je veća, nego li našima, a francezima, koji posjeduju sva veća svjetska tržišta, nebi se izplaćalo pristati na ciene, koje danas vladaju na našim tržistim.

Ali su francezi vješti i okretni ljudi; oni nevjerojatnom lakoćom i brrzinom, znadu manipulirati najprostije vino, i dati mu onaj izraz, onoj tek, onu slast, koja najviše prija i ugadja konsumentim.

Pošto u Francezkoj već postoji zakon, koji dozvoljava uvoz inozemnog vina u svrhu manipulacije istog, prosto od carine, ali pod uvjet da to vino bude opet izvezeno u inozemstvo; ako Francezi izposluju za uvoz vina u Austriju povlastice najprivilegiranije države, oni će kupovati taljanska vina, vozit će ih u Francezku, manipulirat će ih, pa će ih u odori francezkih vina, priredjenih po ćudi konsumenta, slati na naša tržišta.

Mnogi će misliti, da je ovo stvar nemoguća. Nama je poznato, da se ovim pitanjem ozbiljno zanima jedna fraucezka tvrdka, koja premeće godišnje po više stotina hiljada hektolitara vina; a stvar je izvediva i iz drugog razloga, naime, jer su troškovi prevoza posve maleni, i jer su taljanska vina u bezcienu.

Prevoz iz južnih lukâ Italije u južne luke francezke nedosiže ni dva franka po hektolitru (quintalu), a isti su troškovi prevoza ili malo veći iz južnih luka francezke na naša tržišta. Po tom, taljansko vino, manipulirano u francezkoj odori bilo bi na našim tržistim za 2 ili 3 franaka po hektolitru skuplje, nego li je danas prosto taljansko vino. A takovo vino, činilo bi nam ozbiljne konkurencije, kojoj nebi mogli poništo odoliti.

Red je dakle, da se pozvani faktori za vremena brine, i da nastoje, da od nas odklone barem tu nesreću, koja bi bila deset puta ubitačnija nego li je ona prouzrokovana zlosretnim ugovorom s Italijom; jer u slučaju da budu francezi uživali pogodnosti taljanaca, nami nebi preostalo nego prolieti vino i zapustiti vinograde.

X.

PODLISTAK.

Katekizam Gospodarske hemije

od

D.ra E. WILDT-A

Ravnatelja agrikulturno-hemičnog pokušališta u Poznanju.

Po šestom izdanju njemačkog izvornika preveo

F. RADIĆ

Učitelj Strukovne učionice u Korčuli

(*Nastavak vidi broj 5*).

19. *Pri kojim obavama se satvara ugljikova kiselina u naravi?*

Ugljikova kiselina postaje u vrlo različitim prigodama: 1) pri disanju ljudi i životinjâ, 2) pri gorenju organičnih tvari, 3) pri raztvaranju ili gnjijenju organičkih tjelesa, 4) pri postupcima vrenja, tako pri vrenju osladi u pečenju žeste i pri vrenju masta i piva.

Da se osvjedočiš kako postaje ugljikova kiselina pri gorenju organičnih tjelesa, pridrži goruću svieću ili drvenu trješčicu u staklenici, dok se ugasi plamen, ulij unutra malo bistre vapnene vode, pa zatim prohmutaj dobro, i vidit ćeš da će se pomutiti vapnena voda, jer se spojiti sa vapnom ugljikova kiselina što je postala gorenjem. Isto biva duvaš li kroz staklenu ciev u vapnenu vodu, uvodiš li to jest kroz ciev vazduh što ga odišeš, jer ugljikova kiselina što je u njemu taloži ugljično kiselo vapno iz vapnene vode.

Gorenjem ugljena, drva, itd., raztvaranjem i gnjilenjem organičnih tvari, kao što i disanjem životinjâ razvijaju se podpuno jednaki lučbeni postupci, tu naime biva lučbeno sjedinjenje dotičnih tvari s kisikom vazduha, a pri tom se pretvara u ugljičnu kiselinu ugljik tvarî koje se razpadaju. Kad to sjedinjenje biva u povećoj toploti, u tako rečenoj toploti užiganja, onda je izgorenje vrlo hitro i razvije se pri njemu vatra i toplina. Ako li sjedinjenje nasuprot ide za rukom pri običnoj toploti, onda to biva mnogo polaganije, bez pojava svjetlosti, a postupak nazivljemo tad raztvaranjem i gnjilenjem; pri tom postaju jednaki proizvodi, kao i u pravom gorenju, nastaje i toplina, samo nemožemo nju da opazimo, jer se razvija odveć polako. Porad toga sudaranja zove lučbar gnjilenje i raztvaranje polaganim gorenjem. Isti postupak biva i u disanju životinjâ. U disanju gore u tielu njegove sastavine potrošene u životnom postupku posredovanjem kisika udahnuta kroz pluća, njihov ugljik ostavlja tielo u obliku ugljične kiseline koja se nalazi u odahnutu vazduhu. Nijedan od spomenutih postupaka nemože da bude, kad nije kisika, a otud se može da razumije zlamenita uloga kisika u naravi.

20. *Sadrži li dahohružni vazduh znatnu količinu ugljične kiseline?*

Ne, ona je u razmjerju prema ostalim sastavinama vazduha, prema kisiku i dušiku izvanredno neznatna. Dočim je u 100 prostornih diela vazduha od prilike 20 prostornih diela kisika i 80 prostornih diela dušika, dolaze na 10,000 prostornih diela vazduha ištom 3 do 4 prostorna diela ugljične kiseline. Uprkos toj velikoj raztrkanosti, količina ugljične kiseline sadržane u vazduhu tako je velika, da se nije nigda bojati njezinoj oskudici za hranu bilinâ,

Medljika ružâ.

Jedna od najobičnijih bolestih ruže jeste medljika. Vrlo često se dogadja, da medljika zarazi sve ruže, a neke u takovoj mjeri, da im poodpada sve lišće i da propadnu.

Jedno od sredstava, koje se dobrim uspjehom rabi proti medljiki jeste sumporni cviet i vapno. U tu svrhu kuha se 250 grama sumporna cvieta sa isto tolikom količćom stopro zagašenog vapna.

Ova židka smjesa kuha se u gvozdenom loncu. Odkad uzavre kuha se za deset čavova; a nuzto neprestano mješa se.

Po kuhanju, odstrani se od vatre i pričeka se, da se ohladi i da se izbistri; pa onda se lieva u staklenice, u kojima, ako su dobro začepljene, uzdrži svoju djelatnu moć za više godina.

Kad je do porabe t. j kad se ima rabiti ovo sredstvo protiva medljiki, ulije se jedan dio ovoga sredstva u 100 dielova vode. Odmah nakon primjese postane voda zelenkaste boje.

Drugih priprava ne trebuje. Ovako priredjeno i razvodjeno sredstvo t. j. ovu zelenkastu vodu rabi se za škropljenje lišća. Običnu strcaljku za škropljenje napuni se, pa se škropi lišće i mladice, jednom rieči škropi se sve.

Škropi se, dok se opazi, da se je medljika pojavila na lišću.

U ljetno doba, škropi se u jutro rano ili večer kasno, a u proljeće može se škropiti i po danu. Po škropljenju, naime kad voda izpari, ostane na lišću biele kožica, od japna. To nesmeta ništa to dapače pomaže.

Ako se ovim sredstvom poškrope ruže dva do tri puta u navratke od 3 do 4 dana nestat će posve medljike, jer ju ovo sredstvo ubija.

R.

O navrćanju plodonosnih pupolja.

Bujno rasteća voćna stabla nose obično malo ploda; a nikakovog ploda ne nose bujno tjerajuće mladice. Ako se na takove mladice u kolovozu navrne plodosnih pupoljaka, koji se oduzmu od drugih inače rodnih stabala, onda će sljedeće godine, te mladice donieti ploda.

Od onih stabala, koji obiluju plodonosnim pupovim, oduzme se u kolovozu mjesecu tih pupova i navrnu se na bujno tjerajuće mladice neplodnih stabala.

Plodonosne pupove pozna se već u kolovozu, pa zviedasto poredanim listićim okolo pupova.

Plodonosni pupovi navrću se na isti način, kako se postupa pri navrćanju na oko, odstrane im se svi listići, i nastoji se, da se pup što moguće na dulje izreže, jer čim je pup na dulje izrezan, tim se sigurnije primi i bolje sraste.

Ovim postupanjem ne samo, da se dobije ploda od inače neplodnih stabala, ali se olakoti razvoj i dozrievanje ploda na onim stablima, koja odveć radjaju, i koja bi usljed velike rodovitosti mogla propasti. Napokon se i ta korist postizava, naime, da se na ovaj način razplodjivaju birane i plodne vrsti voćaka.

Pri navrćanju plodonosnih pupolja može se na svaku granu navrćati jedna nova vrst, i tim imati nasladu, da se na jednome stablu ima više vrstih ploda, razne veličine, oblika i teka.

I. G.

O uplivu hrane za mlieko.

U ovom pogledu, t. j. o uplivu hrane na mlieko, osobito na dobrotu mlieka obzirom na sir i maslo pravljeno je puno kušnja. Od svih tih kušnja najtemeljitije su i bolje one prof. D.r Fleischmanna. On ih svadja na sljedeće točke:

1. Nevalja poništo krmiti izkvarenu krmu, pa kojemudraga vrsti ona bila; poništo pak smrznute krompire, smrznutu repu, izkvarene komine, pljesnivo sieno ili pljesnivu slamu
2. Imali se hraniti blago odveć vodnom hranom, onda nevalja u stvari pretjeravati, nego im davati na dan samo toliko vodene hrane, koliko je narav životinje može podnieti; nuzto na svaku 500 klg. životne težine valja svakog dana davati barem 5 klg. suhe krme, koja sadrži u sebi dosti, lako probavivih proteinovih sastavina.
3. Ako se hrani dropinam, valja paziti, da nisu ljute, i da se neuzljute jasle. Jasle valja svakog dana temeljito izčistiti, i barem jedanput na nedjelju namazati vapnenim mliekom t. j. izbieliti.
4. Sve vrsti repe i buraga, koje se krme, valja krmiti izsječkane, i pomješane za $^1/_8$ njihove težine sječkom od slame.
5. Krumpir valja takodjer krmiti pomješan sječkom od slame, i to na polovicu po težini t. j. polovicu krumpira, a polovicu sječku. Više od 8 klg. krompira na 500 klg. životne težine nesmije se na dan krmiti, ako se krmi više, onda valja krumpire prokuhati na paru.
6. Krave muzare nevalja krmiti ni krupicom ni brašnom od boba, graška ili od vučka.
7. Kad se krme uljene komine nevalja nijednoj kravi davati više od 1 klg. na dan.
8. U zimsko doba, kad se krmi puno krumpira i slame biva maslo tvrdo, preporuča se s toga, uz krumpir i slamu davati četiri kilograma uljenih komina. Uljene komine ne samo, da znatno uplivaju na izlučivanje mlieka, ali uplivaju i na vrst masla, t. j. maslo je mnogo mekše.
9. Izvrstno djelujuća i dobra hrana uza sieno, jeste plieva, osobito pšenična plieva. I krupica žitarica, a osobito krupica od zobi jeste izvrstna i izvrstno djelujuća krma.
10. Stručje od graška, kako i ječmena slama, neprija muzaram. U maloj mjeri nehudi im, ali je bolje ne davati je.
11. Tvrdo maslo dobiva se, ako se krmi stručje od graška i od grahovice; onda se krmi ražena plieva, lanene komine, pamučne komine, komine paoma, i brašno od paomova sjemena. Meko maslo dobiva se, kad se krme maslinove i repične komine, pa pšenična plieva i zobena krupica. Bez upliva na maslo jeste pšenična, ječmena i ražena krupica i klice slada.
12. Nije dosta, da je krma hraniva i sočna, ali se hoće i da je tečna, e da ju blago rado jede. Nevalja zaboraviti svaki dan podastrieti blagu primjernu količću marvinske soli, i dobre, zdrave pitke vode.
13. Najviše dobrog mlieka i dobrog, trajnog masla dobije se, ako se zimi hrane krave dobrim sienom, zobenom slamom, mrkvom i blitvom (buragom), zobenom krupicom, pšeničnom plievi i uljenim kominam. Izim sena i slame, sve druge krme dolaze, kao primjesa u maloj mjeri.

Upojna snaga zemljišta.

Upojna snaga zemljišta sastoji se u sposobnosti, koju ima zemlja, da iz vodenih tekućih raztopina, upija one stvari (počela) koje joj se dovažaju; inače rečeno zemlja nedopušta, da stvari koje su u vodi raztopljene s vodom dalje teku, nego ih pridržava, odnosno upija ih.

Hranive čestice ili stvari, koje zemlja upije svojom upojnom snagom, nisu baš ne topive stvari; ove stvari dapače su topive u vodi koja sadrži ugljične kiseline; a ovim načinom u većem dielu slučajeva bivaju raztopljene i do žila pristupne, koje ih pak upiju.

Od raznih hraniva bilina zemlja upija lako i na veliko važnije, kako što su: amonijak, koli i fosforna kiselina; dočim salitrovinu i klor upija zemlja mnogo teže, i u posve maloj mjeri.

Od djelova zemlje najjača je upojna snaga silikata, koji vode sadržavaju i na sitno su razprostranjeni po svoj zemlji; manje upojnosti imadu silicati bez vode, kako što je gnjila i vapno, a najmanje kremen.

I crnica imade dosti upojne snage.

Ali upojna snaga zemlje zavisi od njenih fizikalnih svojstva; a znatnog upliva imadu toplina, i stupanj gustoće one vode iz koje ima zemlja da upija hranive tvari.

Do neke granice zemlja tim više upija čim je gušća raztopina, ali ne surazmjerno toj gustoći, te zemlja može absolutno više cvih stvarih upiti, nego li se izsisa ili oslabi raztopina. Čim je višja toplina, tim je veća upojna snaga zemlje.

Sredstva, kojimi bi se imala podići upojna snaga jednog zemljišta, zavise od njegove naravi i njegovih sastavina. Kremenastim pjeskuljam povećava se upojna snaga dodavanjem ili primješavanjem gnjile. U odveć vlažnoj zemlji povećava se upojna snaga odvodnjom, a po tom postane zemlja znatno toplija.

Prekopavanje i gnojenje zemljišta, kako što i svako poboljšavanje njegovih fizikalnih svojstva povećava znatno njegovu upojnu snagu.

Čim je bolja mekota, tim je veća njena upojna snaga, a čim je veća njena upojna snaga ostaje više hranivih čestica u mekoti, a manje ih otiče u zdravici.

Nego i one hranive čestice, koje prodru u zdravicu, dadu se ukoristiti gojenjem bilja dubokog korienja; a to se lako postigne razboritom i proučenom mjenbenom osnovom.

I vrst gnoja i način, kojim se uporablja znatno doprinašaju povećavanju upojne snage zemljišta. Jeli gnoj zdrio, primjeran naravi zemljišta; jeli podjednako razdieljen u zemlji, onda je i njegova upojna snaga znatno veća; a i žilam je hrana laglje pristupna.

X.

— SVAŠTICE —

Da krmače ne izgnječe odojke. Vrlo se često dogadja, osobito kod krmača prvakinja, da izgnječe odojčad. U većem dielu slučajeva, tomu je kriva njihova nevještina, ali često biva, da krmača odojčad izgnječi, jer ih nevidi, a to najčešće biva, ako se za stelju rabi duga slama, u kojoj odojčad upadne, i iz koje se nemože lako izkoprcati. Još češće biva, da odojčad ostane izgnječena na stiene kotca, kad nemogu da pobjegnu, kad se krmača okrene. U prvom slučaju, prepriečit će se zlo, ako se za stelju rabi na kratko izcjećkana slama, a u drugom slučaju, ako 30 ili 40 centimetara od stiena, a 25 centimetara od poda, metne željezna priečka ili letva. Kad se krmača okreće u leglu nađe odporišta na priečku, pa nemože da o stieni izgnječi odojčad, a isto tako iza priečke do stiene ostaje prostora za odojčad; gdje se mogu krećati i zakloniti.

Odbijanje ždriebadi. Mnogi se često pitaju kad je baš pravi zeman, da se ždriebad odbije od sisanja. Ždriebad se počimlje odbijati od sisanja, onda, kad mu sa vrata, glave, pleća i bedara počme odpadati ona vunena dlaka, tako zvana mliečna dlaka, i kad se izpod nje počme pojavljivati kratka, gladka dlaka. Odbijanje ide postepeno. Prvih dana odaleči se ždriebe od kobile samo za nekoliko satih, a onda sve više, tako da se posve postepeno odvći ždriebe kobile i obratno. Kad je kobila na radnji, te u obće kad se ždriebe počme odbijati od kobile, valja ga smjestiti na takovu mjestu, gdje se nemože ozlediti ni pobjeći, jer on sve vrieme čezne za majkom, i nastoji, da ju dostigne. Bud se pri tom izmori i oznoji, nevalja ga napajati, doklen god se nepovrati kobila, i dok se blizu nje neumiri i nerazhladi.

---

a opet se različitim postupcima okisivanja (oksidacije) tvore nove zalihe.

Sadržina od 3 do 4 prostorna diela ugljične kiseline na 10,000 diela vazduha pokazuje se prvim pogledom kao suviše neznatna, ali je ipak izvanredno zlamenita kad se pomisli na čitav sloj vazduha što okružuju svukoliku zemlju; računajuć na taj sloj ističe da vazduh sadrži ništa manje nego 3150 bilijuna klg. ugljične kiseline u kojoj ima 660 bilijuna klg. čista ugljika, količću koja je mnogo veća nego li je sadržina ugljika svih ustrojnih tjelesa naše zemlje.

21. *U kojem obliku primaju biline dušik?*

U obliku čipavca (amonijaka) i dušične kiseline.

Pravom je dandanas posumnjano da biline mogu izravno da primaju i da preobradjuju čipavac; vjerojatnije je, da one svoju potrebu dušika pokrivaju samo u obliku dušične kiseline, a da čipavac treba da bude pretvoren u dušičnu kiselinu prije nego li će da bude koristan bilinami.

22. *Što je to amonijak ili čipavac?*

Čipavac je uzdušnina vrlo jedka i oštra vonja, koja sastoji od dušika i vodika; raztopina toga plina u vodi poznata je pod imenom nišadorove žeste ili kapljevita čipavca. Za raspoznavanje čipavačnog plina služi ptičije pero bradicama umočeno u solnoj kiselini; približivši ga predmetu što se hoće da izpita, to se i najmanja količća čipavca mahom izdaje postankom biele pare; u tom se solna kiselina sluči sa čipavcem u kruto tielo (kloramonij ili nišador), koje se pokaže u vrlo raztrkanom obliku biele maglice.

Vazduh sadrži svagda malašnu količću čipavca, ali ne baš kao takova, već slučena s kiselinama, kao ugljično-kiseli i dušično-kiseli čipavac.

Možeš da proizvedeš čipavac sgrijavši jeduake količće težine nišadora i gašena vapna su malo vode u staklenoj stučki; provedeš li u vodu plin koji tako postane, eto ti nišadorove žeste. Ptičije pero skvašeno u solnoj kiselini i držano nad ušćem staklenke prouzrokuje postanak biele pare.

(Sliedi).

Kobasice. Često se čuje pripoviedati, da su se ljudi otrovali s jedne kobasice. Kobašice postanu otrovne, kad nisu dobro priredjene i prodimljene. U njima napravi se neki *bácillus*, koji ne samo, da promieni boju mesa, ali ga i raztvori tako, da postane otrovno. Taj *baci'lus* kobašica obreo je D.r Liperman, a sad se proučava način, kako da ga se utamani. Dok se to sredstvo ne pronadje nevalja jesti kobašice, koje nisu dobro priredjene, dobro prodimljene i sasvim zdrave.

Stablasti liešnjak *(Corylus Colurna)* **za drvorede.** Kao jedno od najprikladnijih stabala za drvorede, preporučaju u novije doba stablasti liešnjak *(Corylus Colurna)*. Ovaj liešnjak raste brzo, posve je upravna debla, velike, guste piramidalne krošnje, krasna izgleda. Prolista rano u proljeće, i uzdrži lišće preko svega ljeta, za najveće suše i žege, sve do kasne jeseni. Druga mu je prednost da uspjeva dobro u svakoj zemlji, počam od suhe, kamenite zemlje, pa u svakoj drugoj, pa da je i dobro vlažna. U Zirihu u Švajčarskoj uspjeva izvrstno po putevim u drvoredim, gdje je zemlja goli kamen, i gdje ljeti od sunčane žege i suše sva druga stabla izgube lišće, dočim se na ovome liešnjaku niti neopažava, da bi mu žega i sunce hudili. — Razplodjiva se sjemenjem; sjemenjaci porastu u četiri ili pet godina, da se već mogu saditi u drvorede.

Konac za pletenje slamom, bilo u kojumudrago svrhu t. j. za sture, košare itd. u vlagi posve lako pregnjije, pa se opletene stvari razpadnu. Konac biva trajniji, ako se nekoliko dana pred porabom namoči u laneno ulje ili u katran, da se sasvim promoči, a onda se izciedi, pa rabi. Ovako priredjen konac (špag) traje 4 do 5 puta više, nego li na prosto rabljen konac.

Gospodarske Viesti.

Zima je znatno popustila. Gdje nije odveć vlažno obavljaju se proljetne poljske radnje s reda. Vinogradi se obrezavaju i zasipavaju s reda. Bajame su u punoj cvatnji, i bit će roda oko bura cvieće ne izmlati i neizčeše.

* * *

Primili smo zahvalnošću knjižicu „*Ugo Borelli conte di Vrana. Sulla Divisione dei Fondi Comunali nella Dalmazia*" Zara, Tipografia del Narodni List 1893.

Knjižica obsiže 44 stranice u velikoj osmini, a dieli se na tri poglavja. Pisac velikom vještinom i spoznajom predmeta pomnjivo razpravlja o gospodarskoj koristi od diobe obćinskih dobara; i ističe navlaš razliku izmedju zagorskih i primorskih predjela, pa zaključuje, da bi se napram toj razlici imalo uporabljati zakon. Griehota, da knjižica nije napisana hrvatski, jer bi na taj način bila pristupnija onima, koje najviše zanima dioba obćinskih dobara.

* * *

V. č. g. Petar pl. Tartaglia ide da razgleda i prouči izložbu u Chicago, i da prouči gospodarske odnošaje Amerike, osobito u koliko bi se dali uspješno uporabiti kod nas. Poznajuć gospodina plemića Tartaglia, kao jednog od najrevnijih pregaoca za naš gospodarski napredak, uvjereni smo, da će on svaku temeljito proučiti, a osobito da će proučiti, ako je mogućnost naći raztovarišta našem vinu i drugim našim surovinama na amerikanskim tržištim. Sretno!

* * *

Poznati plemić Lorenz od Liburnau, koji je prošlog listopada bio umirovljen čašću odielnog predstojnika u ministarstvu za poljodjelstvo, razkrstio se je posve poslovim javne uprave.

* * *

Ministarstvo za poljodjelstvo odobrilo je u načelu osnovu za uredjenje voda u konavoskom polju. Svota je proračunana na 84,000 f. od kojih bi polovicu dalo ministarstvo iz zaklade za poboljšice (melioracije)

* * *

Putujući učitelji za gospodarstvo i vinarstvo gg. Dudan i Antunović polaze tekućeg mjeseca podučavati narod.

* * *

Za uredjenje bujica u Bolu na Braču opredielila je vlada 12:250 fiorina. Hoće li biti dosta?

* * *

Umro je u Zadru Dragutin Fontanella zasnovatelj zaklade za poljodjelsku školu u Zemuniku.

* * *

Magjarska vlada poslala je stručnjaka u Francezku, da prouči način i sprave za pravljenje jabukovače (cidra). Nastajuće jeseni, pravit će se prvi pokusi o pravljenju jabukovače magjarskim jabukama.

* * *

U hrvatskom proračunu uvršteno je f. 600, kao pripomoć za hrv. slav. pčelarsko družtvo u Osieku.

* * *

Od 1 siečnja t. g. uredjena je i sa Italijom služba listovno poštarskih poduzeća, i to pod istimi uvjeti, kako za ostali medjunarodni promet.

* * *

Jedan amerikanac izumio je stroj kojega je okrstio „Steam Loap", koji sgušćiva paru, tu sgusnutu paru u obliku vode vodi natrag u parni kotao, bez da bi zato trebalo rabiti sisaljku ili drugu koju spravu. Stroj ovaj, da je praktičan i koristonosan, pa se već rabi po Americi i Ingleškoj.

* * *

Od 1 do konca siečnja t. g. osigurano je kod „Croatie" dobara za . . . . fior. 7,051,671
a do konca veljače . . . . „ 991,336
Ukupno fior. 8,043,007

Ostatak čiste premije dne 28 veljače bio je 13,450 fior. 64 novč.

* * *

Prva hrvatska štedionica u Zagrebu primila je od 1 siečnja do konca veljače
3,131,542 fior. 64 novč.
a izdala je . . . . 2,977,628 „ 66 „
Pretičak 1 ožujka 153,913 fior. 98 novč.

* * *

Ministarstvo predložilo je Carevinskome Viećn osnovu zakona, kojom se dozvoljava opet proizvodnja marvinske soli. Za zemlje zastupane u Carevinskom Vieću, *izim Dalmacije*, dozvoljeno je godišnje 500,000 quintalih marvinske soli, koja će se razdieliti po zemljam, kotarim i obćinam na temelju marve, koja se goji po zadnjem popisu. Marvinska sol dobivat će se uz oboljenu cienu od fior. 5 po quintalu, uz već poznate uvjete. Zašto je Dalmacija izključena od ove blagodati? Zar se u Dalmaciji ne goji marhe, i blago ne trebuje da mu hrana bude osoljena?

* * *

Grad Budimpešta plaća godišnje $11\frac{1}{2}$ miljuna fiorina potrošarine.

* * *

Ugarsko poljodjelsko Vieće priredjiva buduće jeseni izlet za Chicago. Jedno putovanje sa doticajem:

New-Yorka, Chicago, St. Louis, Louisville, Cincinnati, Washington, Pittsburg, Philadelphia, New-York, trajalo bi 60 dana, a stojalo bi na glavu u I.om razredu fior. 1650. A drugo putovanje sa doticajem: S. Paul, Chicago, Mineapolis, Fargo, Butte, Portland, San Francisco, St. Lake City, Colorada, Kansas, Springfield, St Louis, Cincinnati, Washington, Pittsburg, Philadelphia, New-York, trajalo bi 90 dana, a stajalo bi 1700 fiorina.

* * *

Usljed trgovačkog rata izmedju Svajcarske i Francecke našla je uprava C. K. Austrijanskog trgovačkog Muzeja u Beču za shodno, da otvori expesituru svojeg muzeja u Zirihu; u svrhu da upozna Švajcare našim trgovačkim i poljodjelskim proizvodim, te da im otvori put u Švajcarsku.

* * *

Kranjska ima, kako je poznato 10836 hektara vinograda; od te površine bilo je koncem prošle godine 1892 zaraženo od filoksere 7148 hektara vinograda, dakle 66 postotaka.

* * *

U Bosni i Hercegovini je do konca lanjske godine bilo uredjeno 28 uzornih šušnicah za sušenje živtinjskih koža. Nastojanje vlade je u tom pogledu bilo veliko. A od koliko je to koristi po narod razumjet će svaki, koji znade, koliko se više traže i bolje plaćaju dobro, redovito i po propisu posušene kože. A kod nas u Dalmaciji? Sicut erat....

* * *

Od 1 siečnja do konca listopada 1892 izvedeno je iz Ugarske: 114,505 volova; 1443 bika; 6353 krave, 118 junaca; 4987 teliča.

* * *

Ministarstvo rata namjerava za hranu vojnika uvesti vunjače meso, mjesto govedjeg. Tim se hoće, da se ide naruku magjarskim gospodarim, kojim usljed novog trgovačkog ugovora sa Francezkom nemoguće je uvadjati vunjad u Francezku.

* * *

Bud ciena plutu sve više raste počeli su taljanci gojiti plutov hrast na kući; na to je obodrio taljance uspjeh, kojeg su postigli amerikanci u Kaliforniji gojenjem plutavog hrasta.

* * *

Jematve 1892 godine napravljeno je u Hercegovini 23,978 hektolitara vina. Godine 1891 bilo je napravljeno samo 10,105 hektelitara vina. Doduše ljetina je ljetos bila bolja, ali se i proizvodnja vina povećaje od godine na godinu, jer vlada podupire razvoj vinogradarstva. Hercegovačko vino prodaje se po 16 do 18 fiorina hektolitar.

* * *

Proizvodnja vina u Italiji u godini 1891 i 1892 na temelju statističkog izvješća.

Napravljeno	godine 1891		godine 1892	
U Piemontu	3,816,600	hekt.	2,930,100	hekt.
„ Lombardiji	1,158,000	„	920,000	„
„ Mletačkoj	611,500	„	858,600	„
„ Liguriji	296,400	„	294,900	„
„ Markami i Umbriji	2,917,700	„	3,376,000	„
„ Emiliji	2,947,000	„	3,459,800	„
„ Toscani	3,519,700	„	3,464,500	„
„ Laziu	1,313,700	„	1,261,200	„
„ Pulji i Kalabriji	6,923,300	„	7,051,400	„
Na Sredozemnoj obali	5,496,100	„	4,775,900	„
U Siciliji	6,855,600	„	4,186,900	„
„ Sardiniji	1,136,400	„	786,300	„
	36,992,200		33,365,600	

Kako se vidi najviše vina radja u Pulji, Kalabriji i Siciliji, koje je vino za nas najpogibeljnije, jer nam je najbliže i najlaglje nam može praviti konkurenciju.

Pitanja i odgovori „Gosp. Poučnika".

A. Odgovori.

22. Kojih se obćih pravila valja držati pri uporabi umjetnih gnojiva?

S. O. u S. (Split).

Stalnih pravila za uporabu umjetnih gnojiva nema. Uporaba istih zavisi u prvom redu od vrsti i naravi umjetnoga gnoja; a u drugom redu od vrsti zemlje, njene naravi, te vrsti biline rad koje se gnoji. Izkustvo je ipak dovelo, do nekih pozitivnih zaključaka, pi uporabi raznih vrstih gnojiva; tako: 1. Sumporno kiseli amonijak nesmje se nigda miešati pepelom (lugom) od drva; niti jednu ili drugu vrst jednu odmah nakon druge rabiti, kao gnojivo na istoj zemlji.

Sumporno kiseli amonijak se raztvara dok se pomješa pepelom; a amonijak i vriedne dušične sastavine gnoja izhlape u zrak, što se pozna, po žešćini plinova, koji hvataju za nos. Sumporova kiselina, koja ostane slobodna spoji se kalijem pepela u sumporno kiseli kali, koji nema velike gnojne vriednosti, čim se izgube u zrak sve koristne i skupe dušične sastavine gnoja. — 2. I superfosfat se nesmje miešati pepelom od drva, jer usljed tog miešanja postane ne topiv jedan dio topive fosforne kiseline od superfosfata, ali ne topiva fosforna kiselina male je gnojive vriednosti. — 3. Thomasovo brašno može se miešati pepelom; ali se laglje postizava svrha miešanja, ako se premješa i malo suhe zemlje. — 4. Razsipavanjem Thomasova brašna kvari se zdravlje radnika, jer se

odveć praši. Valja ga miešati kainitom. — 5. Brašno od kostiju, kilsku salitrovinu i sumporno kiseli amonijak valja takodjer pred porabom miešati zemljom. — 6. Zemljom ili pržinom ne mješa se nikad više umjetnoga gnoja, nego li ga će se potrošiti za dan radnje. — 7. Umjetni gnoj, može se razsipavati po površini zemlje, ali ga valja odmah podorati, jer dušična gnojiva, izložena djelovanju zraka i sunca gube puno svoje gnojne snage. — 8 Gdje se umjetnim gnojem hoće poduprieti razvoj drva; i gdje se želi da gnoj polako djeluje, valja rabiti one vrsti umjetnoga gnoja, koje se polako raztvaraju; gdje se pak traži brži učinak, u korist razvoja ploda, tu se rabi gnoj, koji se brzo raztvara i odmah djeluje. — 9. Prva vrst gnojeva rabi se jeseni ili zimi, druga u proljeće ili ljeti. — 10. Na odveć vlažnim zemljam nevalja rabiti umjetni gnoj, dok nisu prosušene, jer voda može da izplavi i izpere gnoj. — 11. Na lakim zemljam rabi se brzo djelujući gnoj, na težkim sporo djelujući. — 12. Valja uvjek rabiti takav gnoj, koji u isto doba poboljšava fizična svojstva zemlje.

23. Molim Vas, koliko puta valja podkivati konja? Ili bolje rečeno, koliko puta valja iznova podkivati konja?

H. B. u D. (Bosna).

Obće je pravilo da konja valja iznovice podkovati svake četvrtke ili svake šeste nedjelje, ali se nemože točno ustanoviti, kad se konj ima podkovati nakon četiri nedjelje dana, a kad se može iznova podkovati nakon šest nedjelja dana. Potreba novog podkivanja nezavisi samo od vrsti podkova, koje mogu, da se prije ili kašnje izlizaju, ali i od izrasta kopitne rožine, koja se izpod podkove ne troši. Prirastom kopitne rožine, mienja kopito i oblikom i veličinom, pa takova podkova nije više prikladna kopitu. Čim brže raste kopitna rožina, tim prije valja mienjati podkove, jer one postanu prije neprikladne za kopito. Prirastom rožine postane podkova kratka, a na kratkoj podkovi ne samo da konj ne hoda dobro, ali može da izkvari kopito, jer kopito biva sve više koso. Podkova mora da je velika, kolik kopitni podplat, i da mu se posve sljubljuje. Čim je više strmo kopito, tim laglje puzi podkova naprid, s toga se prije izliže podkova i biva prije kratka na kosom kopitu, nego li na ravnom. Pošto se na kosa kopita podkove prije izližu, valja takovog konja kosim kopitim svake četvrtke nedjelje iznovice podkivati, dočim konja ravnih podplata kopita dosti je iznova podkivati nakon šest nedjelja dana. Prirastom kopitne rožine postaje kopito veće, a podkova je za takovo kopito malena, ona lako da sraste u kopito. U istom razmjeru u kojem raste kopito valja povećavati i podkovu. Široka kopita valja češće iznovice podkivati, negoli uzka, a izmjena podkova sliedi obično nakon 6 ili 8 nedjelja. Valja daklen izmieniti podkove ili iznova podkovati konja, dok se opazi da podkova ne pristaje kopitu, te je ili kratka ili uzka postala. Čim je lošija podkova na kopitu, i čim mu manje pristaje, tim je veća pogibelj da se izkvari kopito i razbole noge. Češće podkivanje preporuča se i radi njege kopita i noga. — Čim se opazi da podkova ne pristaje kopitu, valja iz nova podkivati, ali u stvari nevalja pretjeravati, jer i čestim zabijanjem čavala u rub kopitne rožine kvari se kopito. Kad konji neimadu radnje najbolje ih je razkovati. Bez podkova je kopito prosto, pa se naravnije i pravilnije razvija, biva zdravije, gibivije i pruživije.

24. Molim Vas podučite me, kako se najlaglje i najbrže tove kunci.

L. M. u P. (Istra).

Zima je najprikladnije doba godine za tovljenje kunića; a tovljenjem se postizava najbolji uspjeh, ako se kako valja uredi staja za tovljenje kunića. U Francezkoj pri tovljenju kunića postupaju kako sliedi. U konobi smjeste na zid polica 50 centimetara dugih, a 30 cent. širokih na takovoj visini, da stoji razi glave čovjeka na noge stojećeg, e da rukom bude mogao lako dohvatiti do police. Svaka polica stoji osebice, a na svakoj polici postavi se jedan kunić. Kuniću daje se hrana za tovljenje u zemljenoj posudi, koja može stati do njega na polici. Na polici stoji kunić mirno, sjedeć, jer se boji da padne sa police i da se ne ubije. U ovako mirnom položaju utovi se kunić nevjerojatno brzo; ali mnogi prigovaraju da meso od kunića na opisani način utovljena nije odveć tečno. Drugi tove kuniće u malom, uzkom i tamnom prostoru, ali i ovom načinu tovljenja kunića prigovara se, da nije tečno meso. Najbolje meso, da se dobiva, ako se kunići tove u prostranim stajam u kojim ne fali zraka i svjetla. Staje se te popode ljetvam, koje stoje na razmak od 4 do 5 cm., da nečist kroz otvore propada. Hrana daje ih se u zemljanim posudam, a sastoji se iz zeline i žitija. U početku tovljenja, daje im se voluminozne hrane, da im se crieva proširе, a onda im se daje korenjača, pa da se uspjeh tovljenju što brže poluži, daje im se žitarica i drugog zrnja po miloj volji. Osobito im prija i podpomaže tovljenje suhi tvrdi kruh, i kora od suhog tvrdog kruha Daje im se takodjer kuhana krompira sa plievi ili krupicom od zobi i ječma, na žitko umieseno mliekom ili sirutkom. Mlieko i sirutku daje im se takodjer piti, jer ne samo da se tim pospješuje tovljenje, ali se dobiva tečno meso Tečnost mesa povećava se mirisnim travam, kako metvicom, mažurankom, kaduljom, smriečkam i sličnim, na koje su stvari kunići lakomi. Tovljenje traje 3 do 4 nedjelje dana, a vrlo često je dokončano još prije. — Tovljenje se pospješuje i čistoćom; čim je čistije leglo i u obće rečeno, čim je čistije mjesto u kojem se tove kunići, tim se kunići prije utove i tečnijeg su mesa.

25. Imam da sasječem drva za gradju; molim Vas kako se najbolje čuva zeleno sasječeno drvo?

I. T. u V. (Hrvatska).

Svježe sasječeno drvo čuva se tim, da se razciepa ili razpili na polovicu po dužini, i da mu se kora zmijasto oluští. Nesmje se odmah oluštiti svu koru, jer se onda drvo brzo suši, pa izpuca. Savjetuje se takodjer, držati deblji kraj debla gori, a tanji kraj od krošnje prama doli, jer kako je poznato sokovi teže uvjek put onog diela, gdje je bila krošnja. Drvo mora se čuvati na zračnu i suhu mjestu. Najbrže suši se drvo u sušnicam, ili u sienu ili u pilotinam. U oba ova zadnja slučaja t. j. kad se zatrpa drvo sienom ili drvenim pilotinam hoće se da to bude na zračnu mjestu. Drvo naslożeno na gredam u sušnicam suši se takodjer brzo. Sušenje se podpomaže, ako se izvrta drvo na više mjesta, jer na taj način prodire laglje zrak i toplina u unutarnjost drva, a vlaga iz unutarnjosti. Da drvo ne popuca za sušenja, neki običavaju zaliepiti mu na glavam hartije, ali se ovaj postupak nemože preporučiti, jer glave lako iztruhnu.

B. Nova pitanja.

26. Gdje se nabavlja bor Pinus rigida? *Kako se goji?*

L. V. B. u L. (Kaštela).

27. Koja bi ste nam stabla preporučili saditi kroz mjestne ulice i duž obale? Gdje se naručaju stabla?

L. V. B. u L. (Kaštela).

28. Jeli sumpor od onolike koristi, kolika mu se u knjigam pripisuje?

I. S. u K. (Hrvatska).

29. Na koji se način najlaglje priredjiva rakija od borovice?

A. F. u T. (Hercegovina).

30. Kako se dade najlaglje utamaniti medič (Coccus) sa voćnih stabala i sa cvieća?

V. L. u P. (Istra).

☞ Odgovori na javna pitanja kao i nova pitanja, primaju se rado od svakoga, pa i ne bili predbrojnici.

Otvoreni dopisi „Gosp. Poučnika".

Podmirili su predbrojbu do konca t. g. 1893.

P. n. č. g. Krinfokaj D. A. — Bitanga D.r A. — Hribar J. — Knjižnica Učiteljska u Petrinji. — Moretti D r L. — Mimica B. — Obć. puč. škola - Ivanovo selo. — Posilović J. pres. bis. — Velikanje D J. — Vrbka D. J.

Podmirili su predbrojbu do konca pr. god. 1892.

P. n č g. Kapetanović beg B. — Vukasović I. — Vukajlić S. — Bakarčić D.r D. — Tanović F. — Vrčić M. — Novaković N. —

Č. g. Pavošević I. — Vaša cienjena predbrojba podmirena je do konca travnja t. g. 1893. Izašle brojeve poslali smo Vam, a ostale primat će te redovito.

Č. g. Matejčić prof. F. — Vaša cienjena predbrojba podmirena je do konca lipnja t. g. 1893.

Č g. Kapetanović beg. B. — Sjeme primiti ćete izravno.

Sl. Uredništvo „Prijatelj Naroda" — Pristajemo i šaljemo.

Č g. Fučkan F. — Broj 1 tekuće godine poslali smo Vam, a za lanjske biti će Vam već jasno.

Č. g. Vrčić M. — U svoje vrieme primili smo fior. 1, a za ostalo pisali smo Vam.

Č. g. Krinfokaj D. A. — Neima drugo ne sakupljati ih u jutro rano. Srčano odpozdravljamo!

Č. g. Vukajlić S. — Lanjske brojeve dobiti će te naknadno.

Č. g. Krivošević M.

Č. g. Franki I. — Dobro je.

Č. g. Vidmar S. — Pisali smo Vam.

Sl. Nar. Čitaonica - Jelsa. — Takodjer.

Č g. Tripalo F. — Glede taljanske knjige o uzgoju cvieća pisali smo Vam.

Č. g. Savić I. — Pisali smo Vam i poslali smo Vam primjerak.

Č. g. Ergovac P. — Pisali smo Vam i poslali smo Vam knjižicu „Duhan".

Č. g. Popović Vojv. S. — Pisali smo Vam glede onih borova.

Č. g. Laginja D.r M. — Poslali smo Vam knjižice „Duhan" i „Predivno bilje".

Č. g. Grünhut M. — Broj 6 lanjske godine poslali smo Vam, a ostali biti će Vam nadoknadjeni.

Č. g. Jadrievič V. — Broj 1, 2 i 4 poslali smo iz novice; biti će se izgubili na pošti.

Č. g. Defar S. — Primili smo na znanje.

Č. g. Maroević F. — Glede sjemenja, pisali smo Vam. Srčano odpozdravljamo.

Č. g. Vrbka J. — Broj 1, 2, 3 i 4 poslali smo Vam poštom, a ostale primat će te redovito.

Sl. Obć. puč. škola - Ivanovo selo. — Broj 1, 2, 3 i 4 poslali smo Vam, a ostala primat će te redovito.

Č. g. Petrović S. — Nije mognće.

Č g. Gjonović B N. — Za mladica plemenite oskoruše najbolje je da se obratite, kojemu prijatelju ili da naručite jedno stablo od Fratelli Szaravatti iz Saonare blizu Padove.

Č. g. Ivanković J. — Bez dvojbe umjetni gnoj prija svakom cvieću, pa i ružam. Gnoj za krompire pomoći će dahliam.

U ZADRU, 1893. Brzotiskom Narodnoga Lista.

Godina XII. Izlazi na 1 i 16 svakog mjeseca. Broj 7.

GOSPODARSKI POUČNIK

Obće blagostanje zavisi o blagostanju pojedinca a temelj blagostanju pojedinca, jest razboriti rad uz vještu uporabu nauke i izkustva.

Upraviteljstvo lista je u Velojluci

Predbrojba u Austro-Ugarskoj stoji 3 for. na godinu, u Inozemstvu 8 franakâ na godinu. Uvrstbe plaćaju se 8 novč. po redku za prvi put, a svaki sliedeći put 3 novč. redak. Cliché računaju se 5 novč. po centimetru četvornom.

Upravitelj i Izdavatelj PETAR L. BIANKINI

Odgovorni urednik: NIKOLA ŠIMIĆ

Pisma, naputnice itd. itd. upravljaju se Upraviteljstvu Gospodarskog Poučnika u Veluluku. — Rukopisi se nevraćaju. Predbrojba je obvezna za godinu danâ, a izplaćuje se u Veluluku. Tko nepovrati prva dva broja obvezan je predbrojbi za godinu dana.

ZADAR, 1 Travnja 1893. Ciena je listu 3 fiorina na godinu. VELALUKA, 1 Travnja 1893.

Selenje.

U zadnje je doba selenje preotelo mah, kako još nikada. Dok je selenje posljedica prenapučenja, nije prigovarati, kako ni onda, kada se ljudi sele u predjele gdje se radja bolje izplaća u svrhu, da si prištede novaca, pa da se povrate kući; ali u novije doba počeo se je sviet seliti bez razmišljanja; seli se na sreću, bez da ima pojma kamo će svršiti i kako će svršiti, očitom namjerom da se više nepovrati, a samom nadom, da će mu bolje biti nego li mu je u staroj postojbini

Selenju je bez dvojbe mnogo kriva klauzula o vinu, nerodica, slabe i nizke ciene plodina, groznice, nestašica zarade i slične, ali se mnogi sele, jer čuju da se je u Americi lako obogatiti, i da se je X ili Y za kratko vrieme obogatio; neki pak da izbjegnu vojnici, a neki pak, jer zavarani lažnimi obećanji od tajnih agenata za izseljivanje.

U najnovije doba počele su se i ženskinje seliti. Kad se i ženska s drugom seli, onda je selenje na uvjek, jer se u novoj postojbini postavlja odmah temelj novom kućištu.

Mi nismo načelno protivni razboritom selenju. Borba za obstanak je prirodjena čovjeku, kako i čeznuće za bogatstvom, jer svak hoće, da si stvori nezavisno i udobno življenje, ali smo protivni nerazboritom selenju, kad se čovjek seli glavom u torbi, bez ikakovog sigurnog izgleda i bez poznavanja zdravstvenih i radnih odnašaja dotične okolice i mjesta.

Selenje se s biva obično
a) za New-York
b) za Kaliforniju
c) za New-Orleans
d) za Brasil
e) za Buenos Aires i Montevideo
f) za Patagoniju (Ognjevitu zemlju)
g) za Kile.

Iz ovih mjestijah se pak naseljenici raztrkavaju po raznim mjestim pokrajina i država.

Najmanje izgleda na zaslužbu i obstanak imadu izseljenici u New-York. Najveće pogibelji, da ih bolest satare i da budu od kože oglobljeni od urodjenika i spahija imadu izseljenici u Brasil.

Najvećoj pogibelji života i igri sreće izlagaju se izseljenici u Patagoniji. Najmanje izgleda zarade imadu izseljeniai u Montevideo i Buenos Aires.

Težaci i poljski radnici najbolje prolaze u Argentini i La Plati, pa u Kaliforniji i u drugim zemljam gdje se tjera intezivno gospodarenje. Ribari u Kaliforniji i New-Orleansu. Zanatlije i obrtnici u Kile.

Bud je sjeverna Amerika već prenapučena, a južna Amerika nema onih izvora bogatstva, koje imade sjeverna Amerika, izgled za zaradu i obogaćenje je za izseljenike svaki dan to manji da pače u mnogim mjestim ne pruža im se zarade ni za prehraniti se.

Mi smo rekli, da načelno nismo protivni izseljivanju, ali savjetujemo svakome koji se seli dvoje:

Prvo, da se prije selenja temeljito razpita o podnebnim, zdravstvenim, radnim i novčanim odnošajim onoga mjesta, gdje se namjerava izseljivanje.

Drugo, da se nitko ne seli u Ameriku, ako nema toliko novca koliko ga se hoće za putne troškove, za tromjesečno hranjenje u Americi i za povratak.

Čovjek, koji se bude tako selio bez dvojbe neće nastradati, a nebude li u Americi našao zarade, ni izgleda za budućnost, može se povratiti kući.

Obzirom na navedeno, i na mnoge druge neprilike, kojima je izložen i podvržen izseljenik u Americi; obzirom da Amerika nije zemlja u kojoj teče med i mlieko, obzirom na činjenicu, da su mnogi naši nastradali, i da bi se mnogi povratili samo da imadu sredstava; obzirom na to da je naša domovina dosti prostrana, da imade velikih kompleksa, dapače cielih predjela još neobradjenih, obzirom da se njemci, magjari i drugi kod nas sele, i da nalaze liepe zarade, dapače da živu udobno i da se obogaćuju, mi bi savjetovali našim izseljenicim, da se kane Amerike, a da se sele u krasne predjele Bosne i Slavonije, gdje ima još mnogo neobradjena zemljišta, i gdje se dade još liepa novca zasaditi bez ikakove pogibelji i bez velikih troškova.

Zamjena stakla.

Davno su se ljudi mislili, čim bi mogli zamieniti staklo. Radilo se je uvjek o tom, da se iznadje jedno sredstvo, koje bi bilo prozirno i jeftino kako staklo, ali, koje nebi bilo krhko niti bi se lako razbijalo, kako što se staklo razbija.

U novije doba iznašli su takovo sredstvo. To novo staklo pravi se iz 4 do 8 djelova kolodiumova pamuka, koji se raztope u stoti dio

PODLISTAK.

Katekizam Gospodarske hemije

od D.ra E. WILDT-A

Ravnatelja agrikulturno-hemičnog pokušališta u Poznanju.

Po šestom izdanju njemačkog izvornika preveo F. RADIĆ

Učitelj Strukovne učionice u Korčuli.

(Nastavak vidi broj 6).

23. *Pod kojim uvjetima postaje čipavac naravskim načinom?*

Čipavac nastaje pri raztvaranju i gnjilenju dušičnatih ustrojnih tvari, tako n. pr. u velikoj kolikoći pri razpadanju štajskoga gnoja; oštar i rezak vonj koji se često javlja u živinskim štajama potiče od razvijena čipavca.

24. *Što je dušična kiselina?*

Dušična kiselina je žestoka i kisela kapljevina, koja sastoji od dušika i kisika. U naravi se dušična kiselina nalazi dosta obično, i ako većim dielom samo u malašnoj kolikoći, ali nigda u osami, nego vazda slučena s drugim tjelesima; tako je obična salitra slučenina od dušične kiseline s pepelikam, kao gnojivo poznata čilska salitra takodjer je slučenina dušične kiseline sa sodom ili solajkom. U vazduhu se nahodi dušična kiselina kao dušično kiseli čipavac.

25. *Na koji način postaje u naravi dušična kiselina?*

Dušična kiselina postaje, na mjesto čipavca ili uza njega, pri raztvaranju dušičnatih ustrojnih tvari, netom može da bude *obilata pristupa kisika* a nešto *poviša je toplota vazduha* jer se pod tim uvjetima izprva napravljen čipavac primanjem kisika posve ili čestimice pretvara u dušičnu kiselinu. Osobito podpuno je to pretvaranje u *prisutnosti vapna* ili sličnih tvari, koje imaju sklonost da se spajaju sa dušičnom kiselinom.

Osjem toga tvori se dušična kiselina posvuda u naravi gdje izparuje voda, a tako i pri djelovanju munjine na vlažan vazduh, zato kiše sa olujom i grmljavinom obiluju više dušičnom kiselinom nego li druge oborine.

Pri izparivanju vode postaje najprije dušično podkiseli čipavac, koji pak polako prelazi u dušično-kiseli.

26. *Je li znatna kolikoća čipavca i dušične kiseline sadržane u vazduhu?*

Čipavac i dušična kiselina nemogu nigda da se nakupe u vazduhu u velikoj kolikoći, jer oni s velike njihove raztopivosti u vodi rosom i kišom bivaju prihvaćeni i odvedeni u zemlju; s toga je bilinama tlo skoro izključivi izvor dušika.

27. *Može li bilina da upotrebi kao dušičnatu hranu i slobodan dušik dahokružnog vazduha?*

Ne, slobodan, neslučen dušik, koji se u tako velikoj kolikoći nahodi u vazduhu nemože da služi kao hranivo bilinâ.

Dušik ima samo u vrlo nizoku stepenu sposobnost da se slučuje s drugim tvarima; on zato samo riedko učestvuje u lučbenim postupcima koji bivaju u naravi i nahodi se u naravi ponajvećim dielom u slobodnom stanju I stoga razloga je slobodan dušik i nazvan nehajnim (indiferentnim) tielom. Radi toga svojstva ima on oslabljujući upliv na kisik, koji na osam

(po težini) etera ili alkohola. Ovoj raztopini doda se 2 do 4 postotka ulja od škočca (ricinus) ili drugog mastnog ulja i 4 do 10 postotaka smole. Sve dobro izmješa jedno s drugim, da sačinjava jedno tielo.

Ova se smjesa razvuče jednako debelo po jednoj staklenoj ploči; pa postavi sušiti u prikladnoj sušnici, u kojoj ima promaha zraka topla do 50 stupnjeva Celsiusa. U malo vremena sgusne se smjesa, te postane tvrda i prozirna poput stakla.

Debljina dotične ploče ravna se po volji, te napram tomu dalí se smjesa na tanje ili na deblje razastre dobiva se deblja ili tanja ploča.

Ovako dobiveno staklo ima sva svojstva pravoga stakla. Nerazjedavaju ga soli, lužšije, ni kiseline, prozirno je i bez mirisa. Napram pravom staklu posjeduje još jednu prednost, da je gibivo i da se nelomi i ne krši lako.

Jedna jedina mana ovog stakla jeste, da je gorivo, t. j. da do prilike može da se upali i da gori; ali ako se gornjoj smjesi dok je tekuća primješa malo magnezijovog klorida, onda mnogo teže gori. Pridodatkom zinkovog biela dobije gladkost i izraz slonove kosti. Može mu se dapače pricbčiti svaka boja, kako što i pravom staklu, samo se hoće, da je dotična boja (tanga) topiva u gornjoj smjesi i da ne izgori za sušenja u toplini od 50° Celsiusa.

Studen i crno vino.

Suvišno je da navadjamo, kako se crno vino razlikuje od bieloga ne samo bojom, nego i sastavinam svojim.

Glavnu razliku izmedju bieloga i crnoga vina prave izvadive sastavine i treslovina (taninu), kojih vino sadrži u većoj mjeri, a koje vino prima za vrienja na dropini.

Ako crno vino i stoji u dobro začepljenoj bačvi, u konobi u kojoj je jednaka toplina, ipak se iz njega izlučuju ove tvari i vuču sa sobom jedan dio crne masti, pa uslјed toga vino biva tečnije, ali i slabije boje. I dozrelo staro vino postavljeno u staklenicama posve bistro izbliedi vremenom, a na stienam staklenice opažava se mutež, koji se sastoji iz izvadivih tvarih, treslovine i masti vinske. Vremenom ove izlučene tvari postanu tvrde i posve srasle sa stienom staklenice, a vino je u takovim staklenicam kadšto žuto, kao žutina od bieloga grožđja.

U bačvam dozrieva crno vino brže, jer djelovanjem zraka, koji prodire kroz puči duga nastaju kemičke promjene u vinu usljed kojih se izlučuju izvadive stvari, treslovina i mast, pa se talože na dnu bačve. I u bačvi gubi crno vino svoju boju, ali će se posve riedko dogoditi, da će izbieliti, kako u staklenici.

Nastane li ali nagla promjena topline u vinu, odnosno ohladni li se vino brzo i naglo, to se počmu iz njega izlučivati sriešne pahuljice izvadivih tvarih. Jedno i drugu voće sobom vinske masti, pa se vino naglo uzmuti. Toliko put je to uzmućenje takovo, da se pričinja da se je vino prevrnulo.

U ovakovom času nevalja dirati vino, ono će se stajanjem, u kraćem ili dužem vremenu, napram tomu, kako su pahuljice muteža veće ili manje, samo izbistriti.

Ako je stalo do toga, da se vino brzo izbistri, onda neostaje drugo nego izčistiti ga jednim čistilom ili što je još bolje procieditì ga na cjedilu.

Kali fosfat za livade.

Izkustvo je dokazalo, da kalijeva gnojiva najbolje djeluju na umjereno vlažnim livadama. Na prevlažnim, močvarnim livadama ne djeluje, kako ni na suhim livadama.

Na vapnenostim i pržinastim livadama, djelovanje kalijevih gnojiva je još uvjek sjegurno, dočim na ilovastim livadama nije, jer ove uvjek sadrže dosti kalija.

Opetovane kušnje su dokazale, da kalijev fosfat najbolje djeluje, ako se rabi jeseni ili početkom zime. Ako se kašnje rabi, onda se njegov učinak opaža stopro sljedeće godine, ili u drugoj kositbi, ali u prvoj kositbi, koja je obično najizdašnija, kod livada, neopaža se učinka od kasno uporabljena kalijevog fosfata.

Kalijev fosfat poslije neg se razaspe po livadi, valja odmah dobro pobranati. Oštro branjanje može se izvesti stopro rano u proljeće, jer oštro branjanje livada u proljeće pomaže puno istim; pa da i nisu bile pognojene kalijevim fosfatom.

Kalijev fosfat pomješan mješancem gnojem, puno je djelatniji, ali je mješanac gnoj jedan od najskupljih gnojiva i težko ga je na imanju proizvesti onoliko, koliko ga trebuje za gnojenje livada.

Koinit je kalijeva vrst gnoja, koja se obično rabi za gnojenje livada.

K. L.

Pinus Montana, Mill.

Ova vrst bora ima svojstvo, da uspjeva, po najgolijim, suhim i kamenitim zemljam. Deblo obično puzi po zemlji, i pušta iznova žila.

Četine stoje po dvi uzpored, a boje su tamno zelene i mienjaju se svake pete godine. Kora sa debla mladih stabala ne lušti se, a teže i sa starijih debla zimsko puplje je tupo, šešerike svjetle i sjedeće. Poznate su tri suvrsti: *Pinus uncinata*, kukasti bor; *Pinus Pumilio*, čučavi bor i *Pinus Mughus*.

Sve suvrsti, kako što i *Pinus montana* rastu ponajviše grmljasto, a vrlo riedko stablasto. Deblo razastire po zemlji 10 do 15 metara daleko i tjera iz njega opet žila, a na kraju razpravi se okomito u visinu, nešto za 1 do 2 metra nad zemljom. Kora ili krka na deblu je tamno crvena, smedja ili pepelasta, kod starijih stabala prilično je debela i hrapava, ali riedko kada izpucana.

Pinus montana do pete godine raste posve sporo i polako, a i tridesetgodišnje stablo, kojemu je deblo do 6 metara dugo, jedva je pet centimetara debelo, a i kod stabala 6 do 7 metara visokih najdolnji i najdeblji dio debla jedva da ima 20 do 25 centimetara u promjeru. Doraste u šestdesetim godinam, ali žive 100 do 200 godina.

Kao drvo za porabu nije od velike vriednosti, on se goji ponajviše za pošumljivanje onih kamenitih goletih, gdje ništa drugo ne uspjeva. Po briegovim i goram, gdje je tlo kamenito, gdje je voda svu zemlju izprala, gdje od suše i žege sve prodada, Pinus montana jeste jedina bilina, kojom i ako postepeno, ipak se postizava znatna uspjeha.

Grane mu se rabe za obruče, a deblje drvo za gorivo i za pravljenje ugljena.

Iz njega dobiva se tekuća bistra, koja sadrži puno balsama. Iz sve smole, kako što i iz mladicah dobiva se prekapljivanjem balsamično ulje, koje se u trgovini traži i dobro plaća.

D. F.

O uzgoju dobrog ječma.

Poznato je, da ječam od svijuh žitarica najosjetljiviji je na klicavost. I najbolji ječam nema onaj postotak klicavosti, kojeg imadu druge žitarice. Svoju klicavost izgubi obično ječam usljed vlage, koju sadrži.

Požeti ječam sadrži 14, 16 a kadšto i 20 po sto vode. Čim sadrži ječam više vode, tim ga je teže čuvati. Obično drži se po košnji ječam neko vrieme na polju u snopovim i stogovim, i tim se dobrano prosuši, ali i takav ječam valja izprva na tanko držati i često premetati, jer inače izpljesnivi, izgubi klicavost, daje upalinom i promjeni boju.

Gospodar valja, da drži ječam na zraku, što god može više, jer kad se je jedanput izmlatilo ječam neda se on više posušiti, kako kad je u klasu.

Dobro prosušeni ječam sadrži još uvjek 10 do 12 po sto vode, pa je i sa ovom količom vode izložen pokvari, jer se za promjene vremena gnoji i lako se počme upaljivati t. j. usljed vlage ugrije se.

Izmlatjen ječam, kako rekosmo valja u hambaru na tanko razastrieti, nipošto deblje od 10 do 15 cm., i valja ga često premetati. Na ovaj način prosuši se ječam prilično dobro, ostane zdrav i sačuva svoju klicavost, inače neostane ga ni polovicu kijicava.

A da je ječam dobre klicavosti koće se, bilo da se ječam rabi za sjetvu na polje ili da se rabi za pivo, jer i u jednom i u drugom slučaju njegova dobrota zavisi od njegove klicavosti.

O izmjeni povrća.

Mi se često čudimo zašto, na inače plodnoj zemlji stanovita vrst povrća slabo uspjeva, a ako uspjeva ne tečna je. Uzrok svemu leži u tom, što neprestanim gojenjem iste vrsti povrća na istoj zemlji postane dotična zemlja jalova. Kakogod se u gospodarstvu hoće stalna mienbena osnova, ako hoćemo da zemlje redovito radjaju, isto se tako hoće stalna mienbena osnova i u povrtarstvu, jer se jedino stalnom

---

djeluje tako žestoko, da je u čistu kisikovu plinu za više vremena nemoguć svaki bilinski i životinjski život.

28. *Od šta sastoji voda?*

Čista je voda lučbena slučenina od vodika i kisika. Nastaje pri gorenju vodika (Pit. 11), i pošto sve ustrojne tvari sadržavaju manje ili više vodika, tako postaje ona uz ugljičnu kiselinu pri goreuju, kao što i pri raztvaranju i gnjilenju ustrojnih tjelesa i pri disanju životinjâ.

Voda je u naravi bogato zastupana; izpunjuje mora, jezera i rieke i nahodi se posvuda u tlu zemaljskomu; otuda se ona podiže u plinovitu obliku kao vodena para u dahokružni vazduh, pa iz njega dolazi opet k zemlji sgusnuvši se u oblinama kao kiša, snieg, rosa, itd.

Pošto voda posjeduje veliku raztopivu snagu za mnoge tvari, tako se u naravi nigda nenahodi u podpuno čistu stanju, nego sadrži vazda kojekakvih plinova, a navlastito vazduha i ugljične kiseline, kao što i raztopljenih krutih sastavina tla, kao pepelikova kisa, sodika kisa, vapna i drugih. Da se voda oslobodi od njih, podvrgne se prekapljivanju, koje sastoji u tom da se voda izparuje a para se vodi u ohladjen prostor, u kojemu se ona opet sgusne; raztopljene sastavine zaostanu u preostatku a voda se tako postigne u čistu stanju (prekapljena voda).

29. *Koliko vode sadrži dahokružan vazduh?*

Dahokružnog vazduh sadrži zlamenitu količu vodene pare, ali ipak ne vazda jednako, nego ta količa zavisi od različitih okolnosti, od godišnjih i dnevnih doba, od uzdušne topline, od uzvisitosti nad morem, od blizine vodâ, planinâ ili pustarâ, od vladajućih vjetrova i od drugih uzroka. Prosječno iznosi sadržina vodene pare u vazduhu $^1/_{100}$ njegove težine.

30. *Prima li bilina u se vodenu paru dahokružnog vazduha?*

Tek u vrlo ograničenoj mjeri. Posve veći dio svoje potrebe voda srče žilama iz tla.

31. *Jeli voda pravo hranivo?*

Samo neznatan dio usisane vode služi bilini zbilja kao hranivo srestvo, jer mu odužimlje vodik za pravljenje ustrojne tvari. Veći dio učestvuje kao gotova voda u gradjenju biline, pošto živuća bilina sastoji za $^4/_5$ svoje težine od vode; tek sa dozrievanjem plodova, kad se stane da gasi životna djelatnost biline, opada znatno sadržina vode. Najznatnija količa vode upotrebljena je za izvadjanje obavâ, od kojih zavisi hranitba bilinâ, u koliko ona služi kao raztopno i prenosno sredstvo za hraniva koja dolaze iz tla.

Izvanredno velika je količa vode što se potroši u ovu zadnju svrhu; ona dolazi u bilinu kroz korienje a opet se izpariva kroz lišće. Proračunalo se je da obična žitarica potroši do žetve za površinu od jednog jutra $^1/_2$ do 1 milijuna klg. vode, a da druge biline koje više obiluju lišćem a istodobno i dublje tjeraju korienje potroše još više, čak do $1^1/_2$ milijuna klg., za doba vegetacije. To je večinom više nego li se vode obori na tlo preko ljeta u obliku kiše ili rose, tako da za namirenje potrebe vode što ju imaju biline treba da bude upotrebljena i ona vlaga što se je sakupila u tlu tečajem zime. Kad je polje propustljive naravi šalju preko tom svoju pomoć i dolnji slojevi tla, jer se iz njih penje voda u gornje suhe slojeve. Dobro i duboko oranje brani tim od prežestoka osušenja, što prorahli tlo i učini ga šupljikavim pa može voda lašnje da prodire iz dolnjih slojeva u gornje.

32. *Kojim se načinom od ugljične kiseline, dušične kiseline i od vode tvori ustrojna tvar?*

Ustrojna tvar postaje od spomenutih hraniva tim, što pod uplivom životne djelatnosti rastlinâ, izlazi iz njih kisik.

U 100 dielâ čiste, suhe (bezvodene) ustrojne

mienbenom osnovom može za dugi niz godina uzdržati zemlja u snazi i uzgajati liepog i tečnog povrća. I radi obradjivanja hoće se reda, pa se s toga obično dieli vrt na tri predjela, tako da se svake godine jedan predjel duboko prekopa i pognjoji. Na prvom predjelu, koji je u najvećoj snazi, goji se povrće, koje najviše troši snagu zemlje, kao razne vrsti kupusa, pa loćiku, selen, porac luk, španjak, mažuran, tikve, krastavce, rodakvice, artičoke i slična. Na drugom predjelu goje se korenjače i gomoljače, luk crljeni i češnjak, pasulj takljaš i sve drugo povrće, koje ima da dozrieva sjemenom. Na trećem predjelu goji se pasulj čučavac, čučavi grašak, svibanjska i jesenska repa i slična.

Razumjeva se samo po sebi, da ovo nisu pravila kojih se mora svaki u svojem povrtnjaku držati i da će naprama mjestnim okolnostim moći provadjati ove promjene, koje mu se budu vidjale koristnije i bolje.

D. C. G.

— SVAŠTICE —

O izpunjanju košnica. Često se dogodi, da se pčele do jeseni neizgrade toliko saća, koliko ga se hoće, da izpune prostor u košnici. Ako ih zima zateče tim prazninam u košnici, onda obično pčele propadnu od zime. Mnogi pčelari običavaju izpuniti te praznine sienom ili slamom, ali to nije najbolji način, jer i sieno i slama znâ se ovlažit, pa izpliesnivit, a to onda hudi pčelam. Bolje je s toga izpuniti praznine drvenim ugljenom, drveni ugljen ne samo da je loš vodić topline, ali upija vlagu i svaku ne zdravu zaduhu.

Crljeni luk ili kapula, najbolje se čuva sušenjem. U jeseni ovjesi se kapula povrh peći, da se postepeno suši, a zadnjih se dana malko jače peć loži, da bude veće topline. Ovako prosušena kapula, pospremi se na suhu mjestu, pa ostane zdrava preko ciele zime, dapače i u travnju i u svibnju mjesecu ne klica.

Utamanjivanje puha i poljskih miševa, koji su opasni neprijatelji usjeva i sjemenja obavlja se sasvim jednostavno pomoću petrusimena i sičana. Korienje od petrusimena namoči se u raztopini sičana, pa se porazbaci ondje gdje pusi i poljski miševi najviše dolaze. Poljski miševi i puhovi bježe od korena od petrusimena namočena u sičan, kako vrag od tamljana.

Priredjivanje maza Brumata. Tako zvani brumata maz priredjiva se ako se dobro izkuha pet kilograma repičnog ili maslinovog ulja, sa 1 kilogramom svinjske masti u jednoj posudi, a u drugoj napose raztopi se jedan kilogram gustog terpentinskog ulja, i jedan kilogr. smovikove smole (kolofoniuma). Ovu raztopinu smole i terpentine dolije se malo po malo vreloj smjesi od ulja i svinjske masti i neprestano mieša se. Čim se više ova smjesa kuha, tim biva gušća, a redja se pravi dodavanjem ili dolievanjem ulja.

Orasi čuvaju se zdravi godinu dana, ako im se nedigne zelena ljuska, i ako se razastru na tanko, da se četiri do šest nedjelja dana suše.

Ovako posušeni metnu se u pšeničnu pliev ili u suhu pržinu i čuvaju se na hladnu mjestu. Na ovaj način ostanu orasi zdravi više nego li godinu dana.

Liečenje raka. Rak je jedna od najobičnijih bolestih na stablu jabuka. Rak ranu na drvu prouzrokuje nametnica *Nectria ditissima*. Rak se lieči žestokom raztopinom zelene galice, koju se okiseli su nešto sumporove kiseline. Izreže se rak rana sve do zdrava drva, pa se opetovano put namaže gorinavedenom okiselom raztopinom zelene galice. Ovom raztopinom uništi se sve trusje od gornje gljivice, koja prouzrokuje rak ranu i rana zaraste.

Gospodarske Viesti.

Poslje neg je bilo prilično otoplilo, i to baš nakon što su bajame ocvale, udarila je opet studen, i puno žešća nego li obično biva u drugoj polovici ožujka. Dôduše uz svu studen bila su vedra vremena, pa i ako teže ipak su se mogle obavljati poljske radnje. I bob je mjestimice prozebao, osobito, gdje su pale slane.

* * *

Za kotarskog živinara u Sinju imenovan je J. Zanoškar; u Benkovcu S. Rubić; a u Zadru I. Salvador.

* * *

Crta se željeznica uzkih tračnica iz Splita preko Aržana u Janjiće.

* * *

U Cislajtaniji uzduž 73 željezničke pruge zasadjeno je 369,875 voćaka, i to: 133,833 šljive; 95,788 jabuka; 59,479 trešanja; 45,185 krušaka, zatim liešnjaka, murava, prasaka, kestena, smokava, bajama ostoruša i kajsija, ali u manjoj mjeri.

* * *

Godine 1892 bilo je u Cislajtaniji zasijano 28·3 miljuna hektara zemlje raznim žitijam. Iste godine požeto je:

Pšenice	16,607,410	hektolitara
Raži	29,660,270	„
Ječma	21,069,690	„
Zobi	37,670 870	„
Kukuruza	6,581,600	„

* * *

U Budapešti priredjuje gospodarsko vieće dne 28 svibnja medjunarodno natjecanje strcalјka proti peronospori i za škropljenje ostalog bilja.

* * *

U Magjarskoj 118 konjogojaca ponudilo je ljetos vladi 600 jednogodišnjih ždriebaca na prodaju.

* * *

Od 8 do 12 lipnja t. g. obdržavat će se u Monakovu obća Njemačka izložba riba i ribarskih spravâ.

* * *

U Českoj namjerava poljodjelsko vieće zasnovati više postaja za uzgoj plemenitih govedjih pasmina. Na svakoj postaji gojiti će se po jedan bik i 4 do 6 krava. Telad će se dieliti za uzgoj, a bik će se rabiti za oplodjivanje domaćih krava.

* * *

U Českoj bilo je lani zasadjeno burakom (sladornom repom) 175,587 hektara zemljišta, a uzgojilo se je 38,036,760 quintala buraka.

* * *

Iz zemaljskoj voćnjaka u Derventi u Bosni razdieljeno je ljetos težacim bezplatno: 3616 jabuka, 1542 kruške, 538 prasaka, 1380 višnja i trešanja, 6592 dunje, 4552 murve i 100 kajsija. Sve odrasla i oplemenjena stabla. U isto doba razdieljeno je 20,857 ključeca od loze.

* * *

Od 7 do 11 rujna t. g. obdržavat će se u Beču treća medjunarodna smotra koristnih goveda i svinja.

* * *

Iz Austro-ugarske izvedeno je 1892 godine 2,304,661 quintal rafiniranog sladora, i 1,646,237 quintala prostog sladora, u ukupnoj vriednosti 72·26 miljuna fiorina. Vidi se, da izvoz sladora znatno pada, jer ga je god. 1891 izvedeno u vriednosti od 84.18 miljuna fiorina.

* * *

Štajersko mliekarsko družtvo broji 88 članova; koji su godine 1892 predali družtvu u izradbu 2,397,545 litara mlieka; te je družtvo razpolagalo svakog dana poprieko su 6568 litara mlieka.

* * *

Ministarstvo sve više podupire gojitbu vrba pletenica uzduž željezničkih tračnica. Lanjske godine od vezova vrbovih upotrebljenih u željezničke svrhe imalo se je 9453.36 fiorina koristi, a od razprodanih vezova fiorina 4679·39.

* * *

U Pruskoj nastoje sada, da urede sudove, koji će dosudjivati u gospodarskim razmiricam. Sudci mogu biti samo teoretički i praktički izobraženi gospodari.

* * *

Lanjske jeseni izvedeno je iz Magjarske 57,210 metričkih centih svježeg grožđja.

* * *

Na sastanku u Casale razpravljalo se je o načinu. kako je najbolje razplodjivati murve, dali šibicam (mladicam, sadjenicam) ili sjemenjem. Svi prisutni su bili mnienja, da murve valja razplodjivati sjemenjem i uzgojati iz sjemena, jer da se sadjenice težko primaju, težko razvijaju žile, a gotovo se nikada posvemašno ne razviju.

* * *

Iz statističkog izvješća taljanske vlade razabire se, da se u Italiji uzgoji poprieko svake godine 3,247,521 kilogram kožuraka (čahura) svilenih.

* * *

tvari ima prosječno po Wolff-u 49·0 diela ugljika, 6 3 diela vodika, 1·2 diela dušika, 43·5 diela kisika. Za tvorenje istih potrebito je:

179·7 djel. ugljične kisel.	sa 49·0 diel.	ugljika	i 130·7	diel.	kisika
4·5 „ dušične kisl.	„ 1·2 „	dušika	„ 3·3	„	„
54·4 „ vode	„ 6 3 „	vodika	„ 48·4	„	„
		U tomu ima:	182·4	diel.	kisika
		za pravljenje ustrojne tvari upotrebljeno je tek:	43·5	„	„
		izlazi dakle u tom postupku:	138·9	diel.	kisika

Dakle u proizvodnji od 100 diela ustrojne tvari biva oslobodjeno 138·9 diela kisika od 179·7 diela ugljične kiseline, 4·5 diela dušične kiseline i 54·4 diela vode. Pošto u osrednjem prirodu žitarica na jutru ploštine ima od prilike 1250 klg. ustrojne tvari, tako je za njezino satvorenje potrebito 2246·25 klg. ugljične kiseline, 56·25 klg. dušične kiseline sa 15 klg. dušika i 680 klg. vode, dočim biva istodobno oslobodjeno 1736·25 klg. kisika. Dakle je posve izvanredna obsega navlastito izmjena plinova, što još bolje odskače, pretvorimo li djelove težine u djelove objama; pošto 1 litar ugljične kiseline teži 1·97 grama a 1 litar kisika 1·43 grama, tako se potroše rastlinskim životom na svako jutro od prilike 1,140.000 litara ugljične kiseline, za koju izlučuje rastlina 1,214,000 litara kisika; uzmemo li da je trajanje vegetacije 120 dana, to na svakom jutru primaju žitarice 9500 litara ugljične kiseline, a izlučuju 10,100 litara kisika na dan. Obradjene količe jesu zbilja još mnogo veće, jer nije uzeto u obzir strnište koje zaostaje pa ni ustrojna tvar što je u njemu, pa i za postignuće priroda koji je uzet temeljem računa, treba da budu napravljene mnogo veće količine ustrojne tvari, jer jih jedna čest biva na skoro uništena disanjem rastlinâ.

Oslobodjeni kisik služi za uzdržavanje živinskog i bilinskog disanja, kao što i za gorenje i raztvaranje ustrojne tvari; pomoću svih tih lučbenih postupaka prave se iznova ugljična kiselina, dušična kiselina odnosno čipavac i voda, koje pak rastlinskom djelatnošću bivaju opet pretvorene u ustrojnu tvar. Te postupke koji se bezprestano razvijaju u naravi nazivljemo *kolanjem tvari.*

Četvrti odsjek.

Počela, od kojih je sastavljena bezustrojna (anorganična ili negoriva) čest rastlina.

33. *Kakva bezustrojna ili rudna hraniva nahodimo u rastlinama?*

Pepelikov, sodikov, vapnikov, gorčikov i željezov kis, kremičnu kiselinu, sumpornu kiselinu, fosfornu (pranikovu) kiselinu i solik (klor).

Od tih tvari pripadaju pepelikov, sodikov, vapnikov, gorčikov i željezov kis *osnovama* t. j. jesu slučenine lužijasta okusa, koje maste u *modro* lakmusnu hartiju, a sa kiselinama tvore slučenine, što jih zovemo soli.

Kremična, sumporna i fosforna kiselina jesu *kiseline,* t. j. sastavljene tvari, koje su *kisela* okusa, lakmusovinu maste u *crljeno* a sa prije spomenutim tjelesima, sa osnovama (bazama), prave soli. Solik je počelo, koje pripada skupini počelâ, što s drugim počelima tvore izravno solima slične slučenine, tako sa sodikom soliko-sodik, našu običnu kuhinjsku sô, te su otuda nazvana *solotvorima* ili *halogenima,* dočim se same soli zovu kaloidnim solima.

34. *Koja se od tih tvari nahodi u najvećoj količi u rastlinama?*

Pepelikov kis.

On se najobilnije nahodi u lišću, stabljikama, korienju i u drvu rastlinâ.

(Sliedi).

Loza zvana „Aramont“, daje vino koje je najprikladnije za pravljenje šampanjca.

* *
*

Grčka vlada je uredila prodaju i izvoz suhava, kako sljedi: Suhve (corinthe) neće smjeti krcati nego samo na stanovitim opredieljenim mjestim. Svaka vrst suhava morati će biti po propisu omotana sa oznakom vrsti i izvora.

Pitanja i odgovori „Gosp. Poučnika“.

A. Odgovori.

26. Gdje se nabavlja bor Pinus rigida? *Kako se goji?*

L. V. B. u L. (Kaštela).

Bor *Pinus Rigida* nabavlja se kod „Oberförsterei u Wirthy; Regierungsbezirk danzig u Njemačkoj.

Sjemena ima na prodaju i kod Haage i Schmidl u Erfurthu. O načinu sjetve i gojitbe ove vrsti bora bilo je već govora u ovome listu, te je način sjetve i gojitbe točno opisan.

27. Koja bi ste nam stabla preporučili saditi kroz mjestne ulice i duž obale? Gdje se naručaju stabla?

L. V. B. u L. (Kaštela).

Najbolja, najljepša a najjeftinija stabla nabavljaju se kod Braće Sgaravatti u Saonari blizu Padove. Za vaše odnošaje savjetovali bi Vam, da sadite: murve, ili *Morus Papirifera*, bristove *(Ulmus campestre)*, *Melia Azaderac*, a ako ima vlage u zdravici: lipe i pavlovnije.

28. Jeli sumpor od onolike koristi, kolika mu se u knjigam pripisuje?

I. S. u K. (Hrvatska).

Da se bačve uzdrže zdrave, valja svaku pojedinu osumporiti, dok postane prazna. Za svaku bačvu rabi se toliko sumpora, koliko ga se hoće da se potroši vas kisik, koji sadrži zrak bačve, a to se pozna po tom, što sumpor ne gori, kada nema više kisika. Dali se sumporenjem praznog prostora u bačvama koje nisu posve pune, može uzdržati vino zdravo nije izključena mogućnost, ali je svakako dvojbeno Ako se žestoko osumporeno vino izravno prodaje, bud ono sadrži u sebi mnogo nepromienjene sumporite kiseline, prouzrokuje žestoku glavobolju onome, koji ga pije, a može i inače biti štetno po zdravlje. Obilno sumporenje vina djeluje štetno na samu točnost i dobrotu vina, jer se sumporita kiselina spaja kisikom od zraka i pretvara u sumporovu kiselinu. Pri sumporenju praznog prostora u bačvama, koje nisu pune nevalja nikada rabiti više sumpora nego li ga se hoće za potrošak kisika, kojeg zrak sadrži. Sumporenje praznih bačava prije nego li se lije u njih vino svakako je savjetno, jer za pretakanja zrak dolazi u doticaj zrakom, a tim i sa raznim klicam gljivica koje bi mogle vino izkvariti; u takovu je slučaju dakle ne samo savjetno sumporiti vino, ali je to potrebito. Ali i u ovom slučaju valja biti obzirni, te je bolje slabije sumporiti, nego li odveć žestoko. Nesmjedu se sumporiti staklenice; sumporenje staklenica ne samo da je smješno, ali je i štetno. Vina, koja potiču od groždja žestoko i obilno sumporena proti nedaći (Oidium Tuckeri) daju po smrdljivim jajim, dade se odstraniti, ako se takovo vino opet sumpori. Lako sumporenje bačava u koje ima da se lije mlado (novo) vino savjetno je, jer se na taj način, može prepriečiti, da se na vinu cviet ne napravi i da ne postane brsatasto. Žešće sumporenje vina može da preprieči naknadno vrienje. Dosti je za svaki hektolitar masta ili na polovicu prevrela vina izgoriti 22 grama sumpora, a da se vrienje posve obustavi i preprieči i da mast ostane sladak. Sumpor za sumporenje vina priredjiva se u sumporelke Sumporelke se prave od sumpora u komadu, kojeg se raztopi, pa se onda krozanj brzo provuče izrezaka od tkanine ili od hartije Za sumporenje bačava najbolje je rabiti zatvorene sumporače, jer se gorući sumpor ne ciedi u bačvu. Pri sumporenju praznih bačava valja paziti da su posve prazne, jer ako ima vode ova upije sumporite kiseline, koja se pomoću kisika pretvori u sumporovu kiselinu, a ova može da djeluje štetno na drvo posude.

29. Kako se dade najlaglje utamaniti medič (Coccus) sa voćnih stabala i sa cvieća?

V. L. u P. (Istra).

Mnogo je veća šteta koju medič prouzrokuje na našim voćnim stablim, nego li se obično misli. Premda su medići kadšto i nevidivi, kad se brojno na jednom stablu pojave ne samo, da mu izsisaju svu hranu, da ono kržljavi. da neplodi itd., ali najzad sasvim propadne. Čim više slabi jedno stablo pod medičem, tim se medić na njemu jače plodi, pa rećbi da je sok oslabljenih stabala najbolje hrana za medič. Vrlo se često oslobodi jedno stablo od mediča, ako ga se obilno pognoji, najsigurniji se uspjeh gnojenjem postizava kod voćnih stabala. Snaženje, klaštrenje, čišćenje i gnojenje stabala napadnutih od mediča jesu bez dvojbe najsigurnija sredstva, da se medič odstrani Puno pomaže na utamanjenje mediča mazanje gustim vapnenim mliekom, u kojemu se raztopi malo govedje balege; i škropljenje lukšijom znatno pomaže, tako da ako se škropljenje žestokom lukšijom dva do tri puta opetuje poskapa vas medič.

30. Na koji se način najlaglje priredjiva rakija od borovice?

A. F. u T. (Hercegovina).

Borovica ili borovička priredjiva se na više načina. Dva su načina ipak najobičnija, naime vrienjem i prekapljivanjem ili digestijom pomoću alkohola. Vrienjem priredjiva se borovica kako sljedi: Uzme se hiljadu litara dobre zdrave vode, ugrije se do 70 stupnjeva Celsiusa, pa joj se doda 25 kilogr. krupice od ječmena slada, i 25 kilograma ražena brašna. Izmješa se sve dobro i prepusti samo sebi, dok se škrob pretvori u slador, što se lako pozna, ako se napravi kušnja jodom. Sad se uz neprestano miešanje dolije toliko vode, dok smjesa odnosno raztopina ne kaže specifičnu težinu 1·047. U ovom času počme se smjesa grijati, i ugrije se do 30 stupnjeva C., pa se prelije u badanj za vrienje i doda joj se jedan litar najboljeg kvasca od pive. Ovaj kvasac prouzrokuje naglo vrienje, koje traje 48 do 60 satih. Ovako dobivenoj alkoholičnoj tekućini doda se po hektolitru $\frac{1}{4}$ kilograma izmrvljenih smričaka, pa onda se peče kako svaka druga rakija. Sa žestom, pri izravnoj radnji teče posao brže. Uzme se 1 klgr. izmrvljenih smričaka i 100 grama hmelja; izmieša se i dolije se 6 litara dobre žeste (alkohola). Digestija t. j. močenje traje 24 sata. Sad se dolije 6 litara vode i peče se. Iz gornje količine dobije 6 do 8 litara borovice. Prekapljini koju se dobije dolije se opet 6 litara žeste od 95 stupnjeva i 8 litara vode. Sve borovice su obljubljene, a više one, koje se sa više pomnje prave.

B. Nova pitanja.

31. Molim Vas, koje su lučbene sastavine „španjolske zemlje“? Kako i u kojoj količini mora se svrsi shodno uporabljivati? Koje se vrsti običnog i finog vina najbolje čiste i bistre rečenom zemljom?

P. Č. u Z. (Hrvatsha).

32. Koja je najbolja pasmina krava muzara? Koliko takova jedna krava daje mlieka, i koliko bi ga mogla davati kod nas? Gdje bi se moglo nabaviti takovu kravu i koliko bi zapala? Dade li se uspjehom hraniti u štaji? Koliko se troši hrane na dan? Koja je hrana najbolja, osobito obzirom na dojnost?

B. F. p. P. u M. (Brač).

33. Koji je način najbolji i najsigurniji za uzgajanje ranih krastavaca?

S. R. u F. (Bosna).

34. Koje njege trebuje voćno stablo, poslje neg je zasadjeno na stanovitom mjestu?

M. F. u P. (Istra).

☞ Odgovori na javna pitanja kao i nova pitanja, primaju se rado od svakoga, pa i ne bili predbrojnici.

Otvoreni dopisi „Gosp. Poučnika“.

Podmirili su predbrojbu do konca t. g. 1893.

P. n. č. g. Vitezić Dr D. — Občina Obrovačka. — Škola niža pučka na Sušaku. — Brnetić D. H. — Knjižnica Okr. Učit. u Vinkovcim. — Pajalić N. — Čanjuga F. ž. —

Č g. Vurović J. ž. — Pisali smo Vam. Upravite pismo u Zadar, odklen ćemo ga odpremiti.

Č. g. Kovačić I. — Strcaljke Vermorel za Gospoštiju odposlali smo.

Č. g. Dorbolo J. — Gosp. F. Jakševcu odposlali smo dvi strcaljke Vermorel, jer onih drugih nema. Živili!

Č. g. Križ M. — Knjižica „Mane i bolesti vina“ je razprodana. Do malo tiskat će se novo izdanje.

Č. g. Brnetić H. — U onom poslu pisali smo Vam. I drugdje u narodu ima sličnog poznovjerja. Da ste nam zdravo!

Č. g. B. Didolić. — Glede načina tamanjenja mušicâ na ružam pisali smo Vam. Primili smo naputicu, kojom svotom podmirena je lanjska godina. Zdravstvujte!

Sl Central-Ausschuss - Beč. — Pisali smo Vam, ostalo primili smo.

Č. g. Katić A. M. — Mladim se silam uvjek veselimo. Pošaljite, priobćiti ćemo dobre volje. Živili!

Č. g. Suličić A. — Broj 2 i 3 poslali smo Vam iznovice. Unapred, ako neprimite jedan broj redovito, reklamirajte!

Č. g. Čukli J. — Točno je, kako Vi pišete, samo što je ono prvo s poznatih Vam razloga naknadno priobćeno.

Č. g. Ivadjić L. — Ono što je prozeblo sasjecite do zdrava, a i nešto zdrava. Ako je i deblo prozeblo posjecite do razi zemlje.

Č. g. Brković A. — S djenice se lako ukoriene, ako se zasade prije nego li započme kolanje sokovâ. — Kad je jednoč započelo kolanje sokovâ, onda ide stvar mnogo teže. Ipak kušajte, borba za obstanak je velika i kod bilina, kako kod životinja.

Č g. Miličić A. — Kušali smo ali bez uspjeha. — Pošaljite nam jedan veći primjerak, opetovati ćemo kušnje.

Č. g. Slašić N. — Broj 3 i 4, te knjigu „O uzgoju i njegovanju cvieća“ poslali smo Vam. Ostalo primiti ćete izravno. Da ste zdravo.

Č g. Orlić F. — Klinčići se laglje razplodjivaju margotiranjem nego li sadjenicama. I iz sjemena se lako uzgajaju. Hoće im se posve prha, laka, crnična zemlja, i umjerena vlaga.

Godina XII. Izlazi na 1 i 16 svakog mjeseca. Broj 8.

GOSPODARSKI POUČNIK

Obće blagostanje zavisi o blagostanju pojedinca a temelj blagostanju pojedinca, jest razboriti rad uz vještu uporabu nauke i izkustva.

Upraviteljstvo lista je u Velojluci

Predbrojba u *Austro-Ugarskoj* stoji 3 for. na godinu, u *Inozemstvu* 8 franakâ na godinu. *Uvrstbe* plaćaju se 8 novč. po redku za prvi put, a svaki sliedeći put 3 novč. redak. *Cliché* računaju se 5 novč. po centimetru četvornom.

Upravitelj i Izdavatelj PETAR L. BIANKINI

Odgovorni urednik: NIKOLA ŠIMIĆ

Pisma, naputnice itd. itd. upravljaju se *Upraviteljstvu Gospodarskog Poučnika u Veluluku.* — Rukopisi se nevraćaju.
Predbrojba je obvezna za godinu danâ, a izplaćuje se u Veluluku.
Tko nepovrati prva dva broja obvezan je predbrojbi za godinu dana.

ZADAR, 16 Travnja 1893. Ciena je listu 3 fiorina na godinu. VELALUKA, 16 Travnja 1893.

KUĆANICE.

Svaki su dan češće tužbe na kućanice. Djevojke, dok su u majke, u njih biele ruke i tanke, ali kad se udadu i postanu kućanice, onda ti je prava nevolja. Odkud to, da mi nemamo više prvašnjih kućanica, onih kućanica, koje znadu dati svakoj u kući reda, koje znadu svaku predviditi i predusresti, koje su vješte kućanstvu i domaćem gospodarstvu, a desna su ruka gospodaru?!

Odnošaji su se promienili; vrieme, koje sve ruši, porušilo je ustanove potrialkalna i zadružnog života; napredak, taj napredak za kojim toliko čeznemo, razklimao je temelje obiteljskog života, promjenjeno je i zvanje žene, a žena čestoput i nemože, da na majkinom kolinu usisa sve ono dobra, što stvara temelj naobrazbe i što je ravnalo za cio život.

Davno se ljudi trude, kako da ovom zlu stanu na kraj, i na koji način, da se bude moglo opet imati dobrih kućanica.

Sada prevladjuje struja, da se osnuju zavodi za uzgoj kućanica. U nekim su zemljam dapače takovih zavoda već osnovali. Češka primjerom prednjači drugim zemljam, a i u Hrvatskoj radi se, da se osnuje zavod za uzgoj kućanica.

Mi nedjelimo to mnienje. Kućanica se neda uzgojiti ni u zavodu ni u školi, jer zavod ostaje uvjek zavod, pa i najsavršeniji bio, a škola je uvjek škola, pa koje vrsti ona bila.

I najsavršenije učiteljice neće postići podučavanjem onog uspjeha, kojeg može postići majka svojim dietetom.

Teorija i praksa, ostaju u zavodu i školi za domaćice, ono što su u svim drugim zavodim i školam; oni se primaju subjektivno više ili manje jedne ili druge osobe, ali ne prelaze u krv, nego ostaju vazda nauka. Majka nauči djeci plesti bičvu i stotinu drugih posala i radnja, bez da se dosjeti, a u školi hoće se za svaku malenkost duga niz lekcija.

Nema u obće izobražbe, do izobražbe, koja se primi od majke, dok joj se sjedi na koljenim, a za kućanicu, nema uzgoja, do onog uzgoja, kojeg može primiti u vlastitoj kući. Mi smo s toga mnienja, da mjesto, da se osnivaju zavodi za kućanice, da je bolje izravno uplivati na uzgoj majka.

Napredkom mnoge se domaće izradbe zanemarivaju, jer je jeftinije kupiti neke stvari, nego li ih praviti na kući; ali gdje je do uzgoja i nauke vlastite djece, nije gledati na novčanu korist.

Djevojke mnogo [illegible] dangube u učenju čitanja, pisanja, šivenja i vezenja; a mnoge već za mlada traže si zarade na tudjoj radnji, mjesto svega toga, bilo bi bolje malo više krpanja, malo više predenja i tkanja, malo više priredjivanja jestiva, umoka, malo više čuvanja i gojenja povrća, voćaka, malo više mliekarstva i sirarstva, riečju malo više ženstva. Kad bi svega ovoga bilo malo po više, uz kršćanski uzgoj kojeg u nijednoj obiteli nesmje da uzfali, mi bi imali dobrih kućanica.

X.

Savjeti poljodjelcu.

U ova doba godine prva briga svakog poljodjelca mora da bude odstraniti svu suvišnu vlagu sa polja, oranica, livada i drugih vodom zadušenih zemljišta. Livade uredi tako, da ih budeš mogao natapati; jer livadam prija svako natapanje, ali osobito natapanje muljastom vodom. Ako imaš odveč razkomadana zemljišta (parcelirana) nastoj, da ih komasiraš što više t. j. da što moguće više zemljišta spojiš skupa. Brini se za puteve, po dobrom putu za polovica je jeftinija i laglja radnja.

Nebudi protivnik novotarija, osobito što se tiče gospodarskog napredka, ali ih primaj obzirno, i prouči svaki put temeljito, dali ih i ti možeš uporabiti, i dali ćeš imati od toga koristi. — Radi tvoju zemlju što god možeš dublje, ali postepeno i prouči njenu narav, te svojstva zdravice i mekote.

Utamanjivaj i izkorieni korov, ali temeljito i razložno. Sakupljaj svu gnojnicu i gnoj što proizvedeš. Za sakupljanje i baratanje gnoja uredi valjano i dobro djubrište. — Pravi mješanca gnoja, koliko možeš više, i rabi ga za gnojenje livada. Uporabljaj svaki umjetni gnoj, koji povećava plodovitost tvojih zemalja.

Od koristonosnih bilina goji najbolje vrsti. Popravljaj tvoje orudje i strojeve, a nabavljaj nove takove, kojimi se laglje i bolje radi. Gdje možeš radi strojevim, jer je radnja strojevim najjeftinija radnja.

Goji onu marvu, koja ti daje najviše koristi. Razplodjivaj i uzgajaj samo one životinje, koje se brzo razvijaju i koje imadu vriednosti. Hrani blago dobro i obilno. Mješaj hranu tako, da se uzdrži razmjer u hranivoj vriednosti. U poslu dangubi što moguće manje, i troši što moguće manje radnih sila. Vodi točno računske knjige, one ti uvjek kažu što si potrošio, i koliko ti koristi od radnje i plodina. Osjeguraj se proti vatri, proti krupi i osjeguraj blago proti zaraznim bolestim. Budi marljiv, revan i štedljiv.

PODLISTAK.

Katekizam Gospodarske hemije

od

D.ra E. WILDT-A

Ravnatelja agrikulturno-hemičnog pokušališta u Poznanju.

Po šestom izdanju njemačkog izvornika preveo

F. RADIĆ

Učitelj Strukovne učionice u Korčuli.

(*Nastavak vidi broj 7*).

35. *Što je pepelikov kis (kali)?*

Pepelikov kis je kis pepeljka; u naravi se nigda ne nahodi u slobodnom stanju, već vazda spojen sa kiselinama, a nahodi se u pepelu rastlina većim dielom kao ugljično-kiseli pepelik. Ovaj se prikazuje kao biela sô, koju mi u običnom životu pepelikom (potašom) zovemo. Kao kremeno-kiseli pepelik sačinjava pepelikov kis, sastavinu nekih vrlo razprostranjenih ruda, tako pepelikova glinenca, tinjca i bazalta.

Pepelika se proizvodi raztopivši u vodi drven pepeo, te izparivši procjedjenu raztopinu. Okusivši pepeliku najbolje se nauče poznavati najzlamenitije vlastitosti onoga, što se zove alkaličnim.

Kisom zovemo slučeninu kojekakva počela sa kisikom i to može većina počelâ da se spoji sa kisikom u više razmjerja, koja zovemo stupnjevima okišenja (oksidacije). Razlikujemo kise koji tvore kiseline ili kisikove kiseline i kise koji tvore osnove ili kisikove osnove; prve sadržavaju više kisika od drugih. U sredini medju obedvie poznajemo pak kise, koji ne tvore ni osnove ni kiseline, pa se zato zovu nehajnim kisima.

Slučeninom se u lučbenom smislu razumije združenje dvaju ili više raznovrstnih tjelesa u jednu istovrstnu cjelinu. Sklonost tih tjelesa da se združe medju sobom zovemo *lučbenom srodnosti*. Mehanična smjesa razlikuje se od lučbene slučenine tim, što i onda kad su česti smjese vrlo tanko uprašene, pa i dobro pomiešane, nahode se još kao takove u smjesi, pa se mogu da razlikuju sitnozorom, i prostim mehaničnim pomoćnim sredstvima da razstave jedne od drugih, dočim u lučbenoj slučenini postane posve novo tielo sa novim svojstvima, iz kojega se pojedine sastavine mogu samo lučbenim putem da razstave jedne od drugih.

36. *Što je sodikov kis?*

Sodikov kis je kis sodika, a nahodi se u naravi takodjer slučen sa kiselinami. Ugljično-kiseli sodik jest sô poznata pod imenom sode, solikosodik naša kuhinjska sô.

Sodikova kisa ima u svim rastlinama, ali većinom u neznatnoj količini. Veća je sadržina sodikova kisa samo u primorskim rastlinama u blizini mora, kao što i u onim, koje rastu na slanom tlu kopna.

37. *Što je vapno?*

Vapno je kis vapnika, a nahodi se u naravi samo spojeno sa kiselinami. Proizvodi se kis, jedko vapno, sagorievanjem običnih vapnenjaka, koji sastoje od ugljično kisela vapnika u vapnenicama (klačarama). Jedko vapno neima nikakva vonja, ali ima lako grizki ili jedki okus; netom se polije vodom, ugrije se i razdrobi se u prah, jer se sluči s vodom — pogasi se. Takove slučenine osnovâ s vodom zovu se *vodikokisi*. Gašeno vapno je vapnikov vodikokis.

Vapno je jedna od najrazprostranjenih tvari na zemlji; ima ga u vodi i u svakoj vrsti tla; osjem toga nahodi se u naravi kao vapnenjak, kreda, vapnenac, mramor, sadra i druge slučenine; ima ga pak i u školjkama ljušturnjaka, u kori jajâ, u kostima i u pepelu rastlinâ; u zadnjima nahodi se naročito u lišću i stablikama.

(Sliedi).

Sušenje šljiva.

Odkad se je razvio obrt pekmaza od šljiva, sve manje suše se šljive, ali još uvjek sušenje šljiva jeste jedna od važnijih voćarskih zabava, jer je još uvjek trgovina suhim šljivama velika, i od velike važnosti, a ostati će još za mnogo i mnogo godina.

Od dobrih suhih šljiva zahtjeva se, da sadrže svu tečnost i mirluh svježih, i da su liepe boje, te bez drugih mana.

Ako se šljive suše u sušnicam na staru, kako što je dosad bivalo, onda one neimadu gornjih prednostih, jer u starim sušnicam, gdje nema promahe, te se sakuplja puno vodenih para, šljive više, nego da se suše, peku se.

U sušnicam novijeg sustava uredjena je ventilacija ako, da sušenjem pomoću suhog zraha; šljive gube samo suvišnu kolikoću vode, a sve drugo ostaje u njima netaknuto.

Postupak pri sušenju u novim sušnicam, od kojih su najbolje francezke sušnice, jeste posve jednostavan. Na pomičnim policam poredaju se šljive okomito; tako da im kraj gdje bio držak ostane prama gori, jer se na taj način ne ciedi sok iz šljiva. Na policam redaju se već provehle šljive, a kad su se neko vrieme sušile, onda ih se prorjedi ili iz pojedinih polica izvadi nekoliko šljiva, da promaha toplog zraka kroz police bude veća. Najzadnja polica što se napuni, dodje najgornja. Više od pol sata, na izravno djelovanje toplog zraka nesmje da stoji najdolnja polica, a onda se premjesti na najgornjem mjestu, a sve ostale dodju za jedan stepen bliže vatre.

Bud, kožica šljiva prieči izparivanje vode, sušenje šljiva teče posve sporo, tako, da se i u dobroj sušnici hoće 15 satih vremena, dok se šljive posuše, a kadšto se sušenje produlji i na 24 sata vremena.

Od 100 klg. svježih šljiva dobije se 15 do 16 klg. suhih šljiva.

Od svih vrstih šljiva za sušenje su najbolje slavonske i bosanske šljive.

H. Z.

Gnoj za povrtnjake.

Već je doduše prošlo vrijeme, da je u povrtnjaku jedna po jedna lija ostala prazna, ali ipak ne škodi, da i sada o tome dvije tri reknemo. Obrt povrtarski strogo nalaže, da se svaka lija, čim se izprazni, odmah priugotovi za dojdući usjev, a tu je na prvom mjestu djubrenje. Bez djubreta i vode ne možemo ni zamisliti napredno povrtarstvo; djubre je duša povrtarstvu, a voda je sredstvo, kojim se duša oživljava; jedno bez drugoga ne može da bude, a oboje upliviše zajednički na bolje i snažnije razviće svekolikog našeg povrća.

Svekoliko povrće možemo, s obzirom na djubrenje, da podijelimo u dvije grupe: u ono, koje malo djubreta zahtijeva, i u ono, koje mnogo djubreta zahtijeva. U prvu grupu dolazi: pasulj, grašak, bob, sve korijenje (izuzimajući celer), korun i luk. Istina da i ova povrća vole jaku, ali ne skorašnjim (friškim) djubretom djubrenu zemlju. U drugu grupu dolazi povrće, koje za svoje razviće vrlo mnogo hrane potrebuje, i koje samo sa skorašnjim djubretom djubrenoj zemlji najbolje napreduje, a to je: celer, salata, spanać, kupus, kelj, keleraba i karfiol.

Svaka vrsta povrća siše iz zemlje samo one tvari, koje su mu za njegovo razviće nuždne; poslije jednog roda povrća ostaje u zemlji još dovoljno hrane za drugi rod povrća i s toga je potrebna izmjena pri sijanju na jednoj, te istoj liji. S toga treba i u manjim povrtnjacima, da podijelimo lije po rodu povrća, koje mislimo na njima sijati i saditi, te bi na taj način one lije, koje smo nadjubrili friškim djubretom zasadili kupusom, keljom itd.; druge godine bi na te iste lije došao peršun, paštrnak, šargarepa, rotkve itd.; poslije ovoga bi na istu liju posijali pasulj, grašak, luk itd., a poslije ovoga, morali bi ponovo friškim djubretom djubriti, i na taj bi se način zemlja najbolje izupotrijebila.

Za djubrenje povrtnjaka bilo je i ostati će najbolje djubre — stajsko.

Zemlju, koja se ne može s proljeća ranije da se ocijedi, i s toga ne može ranije ni da se obradjuje, treba djubriti pred jesen, a najbolje sad; to je pravilo — po mom izkustvu i uvidjavnosti — i za suhe zemlje: samo posve vlažne zemlje u ravnici, i nagibe i obronke u planini, treba djubriti s proljeća.

Od svega je djubreta za povrće najbolje govedje, a na pose kravlje, jer ono najbolju hranu povrću daje. Ono je najbolje za lake, tople i trošne zemlje, ne rastvara se, ne trune tako brzo, kao na primjer konjsko, i održava zemlji najdulje toplotu i vlagu.

Skorašnje govedje djubre treba uvjek s jeseni izniejeti i zakopati, da ga zimna vlaga do proljeća, dok ne prispije vrijeme sadjenju, u nekoliko rastvori i za hranu povrću spremi.

Konjsko je djubre vrlo žestoko, i ono se za djubrenje povrtnjaka ne smije prije upotriebiti, dok bar u polovinu ne sagori. Ono je dobro za težke, hladne, sasvim vlažne zemlje, jer ono takove zemlje troši, suši i zagrijeva. Isti je slučaj i sa ovčijim i kozijim djubretom.

Ondje, gdje treba odmah pomoći, upotrebljuje se najbolje vodom razblažena stajska mokrača, ili u vodi razmućena kravlja balega. Oboje odmah daje hrane dotičnom povrću.

Ni jedan povrtar, odnosno domaćin, ne treba da zaboravi ni na bunište. Sve što se iz kuhinje ili iz kuće baca, krv, lišće, strugotine, stari odpali lijep od zidova, blato, stara slama, pljeva — jednom riječi sve, što se „djubretom“ zove, baca se na jednu gomilu, pa se više puta preko godine prevrće i bar jedanput stajskom pištevinom (osokom) prelije; kad to sagori i prevrije, može s najboljim uspjehom da se upotriebi za djubrenje ma kakvog zemljišta i ma kog povrća.

Radić.

Obrezivanje ruža.

Priobćio *Stjepan Širola.*

O valjanom obrezivanju ruže ovisi njen razvoj u obće, a napose podpuni razvoj i bujnost cvijeta. Obrezivanje valja obavljati u pravo vrijeme i u obliku, koji odgovara rastu ruže. One vrsti ruža, koje valja zimi pokriti, kao što su: Remontant, Bourbon, Noisette, Thea-ruže sa svojim hybridima, najsgodnije je obrezivati prije, nego li će se pokrivati, dakle od početka listopada. Podjedno valja odstraniti s njih lišće i jake izbojke, koji bi mogli prouzročiti, da nam se ruža pokvari, ili sagnjije u svom zimnjem stanu.

Noisette-ruže kao i vrste thea: Maréchal Niel, Gloire de Dijom, Reine Marie Henriette, koje cvjetaju na vršcima i izbijaju jače izbojke, ne obrezuju se, nego im se najkasnije do polovice ili konca kolovoza gornje grančice nad dvanajstim ili četrnajstim listom odrežu, pri čem izbiju okašca kratke cvijetove grančice. Sve slabo, suho i nezrelo granje odreže se s jeseni. — Vrsti thea, koje slabije rastu, kao i Remontant-ruže, obrezuju se do na 3—4 najkrepčije razvijena oka. I kod njih valja odstraniti sve slabo i suho granje. — Sve ruže, koje cvjetaju samo na prošlogodišnjim stabljikama, kao: Rosa pimpenellifolia, R. lutea, R. sulpkurea, R. arvensis, R. alpina, R. rubrifolia, R. multiflora, isto tako ruže mahovice, obrezuju se odmah po cvijetu. — Ruže patuljaste ili tako odgojene, obrezuju se kao i prave ruže iste vrste. — Nizke vrsti obične ruže (Monatsrosen) obrezuju se s proljeća, čim se odgrne zemlja posve do tla.

Glavno pravilo pri obrezivanju ruža jest: Čim je jači rast, tim valja manje obrezivati, čim je rast slabiji, valja da je obrezivanje jače!

Čahurenje svilene bube.

Piše *Marko Gašljević.*

Svilena buba ima u svom razvoju proživjeti pet doba. U petoj dobi i to sedmi dan postanu bube nemirne, puze ponajviše krajevima postelja, giblju glavom na sve strane, izbjegavaju lišće, pošto ga više ne jedu, i dobivaju providljivu žućkastu kožu. To su predznaci, da će se bude zapredati. — Sada nam je prva briga, da svilene bube posvema razredimo i to tako, da bude imala svaka dva puta toliko prostora, kako je sama duga i da im priredimo predište.

Za predište možemo upotrijebiti grančice od cera, hrasta, grmečke grabove, grančice od jorgovana itd, koje moramo odsjeći već prije, nego ih upotrijebiti hoćemo i to zato, da lišće povene i odpadne. Još najbolja je za čahurenje ražena slama ili što uvojci od papira. Od ražene slame načine se rukovjeti, koje možemo s jedne strane svezati sa namočenom raženom slamom ili likom. Možemo takodjer te rukovijeti svezati, ako hoćemo, u sredini ili s jednog i drugog kraja. Zatim te rukovijeti slame obrežemo s krajeva i to tako, da budu nješto duže, nego što je udaljena jedna postelja od druge. Tako priredjena slama, stavi se medju postelje (ljese) i to našešurena (razširena). Medju postelje možemo metnuti toliko rukovijeti, da zrak izmedju njih može lako prolaziti, jer ako ih bude malo, to će bube sa svog maloga prostora biti prisiljene, da se jedna blizu druge začahuri, te tako će se čahure priljepiti jedna za drugu, ili će se dvije začahuriti u jednu nješto veću čahuru. Pošto se pako od takovih čahura težko dadu svilene niti odmatati, zato će nam takove čahure biti od tako rekuć nikakove cijene.

Kada smo tako priredili predište, svršili smo tako rekuć glavno kod čahurenja buba. Sada nam je jedino, da pazimo, da bude u sobi neprestano stalna toplina od 18° i 19° R. i da pazimo na bube, da ne bi koja pala s postelje, te tako se uništila. Za dva ili tri dana bube se počmu zapredati. U kratko vrijeme spreda si ona čahuricu, koja je velika, kao golubinje jaje. Čahurice ostavimo u zapredaju još jedno osam do deset dana, dok nam podpunoma dozore, da ih budemo mogli pokupiti.

Da li ćemo u pravo vrijeme pokupiti čahure, to ćemo najbolje poznati, ako jednu od posljednih uzmemo, te oštrim nožem razrežemo. Ako unutra vidimo, da je kukuljica tvrda i smedje-crvene boje, tad ih možemo pokupiti. Ako se pako uvjerimo, da se još kukuljica nije dosta stvrdnula i da je bjeličaste boje, to ih moramo još ostaviti. Poslije, kada se uvjerimo o gore navedenim znakovima i to o znakovima, da su čahure dozrele, skinemo grančice ili rukovijeti, razvežemo ih, te polagano skidamo s njih čahure.

Kod skidanja čahura moramo paziti, da na njima ostane svlak, te da odaberemo sve posve mekane i zamazane (prljave) na stranu od čistih i tvrdih čahura. Skinute i tako odabrane čahure metnemo na hasure ili ljese, da se suše. Čahure na ljesama ili hasurama ne smijemo na deblje razprostrijeti od 10 cm.

Kada vidimo, da su nam čahure dosta suhe, te da kukuljica u čahuri zveči, kada s njom podrmamo kraj uha, te ako je lijep vedar — ne možda vlažan — dan, to onda odnesemo svoje čahure na odkup.

U novije vrijeme imenovani su nadzornici svilarstva, koji putuju od mjesta do mjesta, te djele za leglo jaja svilene bube. Isti nadzornici će — bar kako ja mislim — od svakog svilogojca odkupiti čahure na mjestu odgojenja, te ih na odredjeno mjesto poslati, te tako taj posao radi odkupa čahura za svilogojca olakšati.

Paša oli krmitba u staji?

Priroda upućuje živinče na pašu, koja je žanj u jednako povoljnih okolnostih najbolja hranitba. Živinče kreće se na paši u čistom i svježem zraku, jede, kad ga je volja i što mu najviše prija. Ima čitavih priedjela, dapače zemalja, gdje živinče samo na paši živi, bar sve dotle, dok mu to dopušta doba godine.

Uprkos tomu i hranitba u staji koristna je u mnogom pogledu: živinče uz stajsku hranitbu nestrada od vanjskih nepogoda vremena, kao od sunčane žege, kiše, onda od nestašice vode, koja se često osjeća na paši. Nadalje hrani se živinče u staji jednakom mjerom, dočim na paši ima sad dobru, sad lošiju krmu. Povrh toga uz stajsku hranitbu dobivamo sav gnoj, dočim se na paši gubi.

Ti i drugi još razlozi ponukali su mnoge napredne gospodare, da su posve napustili pašu, držeći, da ona znači gospodarski nazadak i da ju svaki razumni gospodar s toga napustiti mora. Neda se tajiti, da je paša na občinskih pašnjacih u pravilu vrlo loša i da se s takove paše živinče vraća baš onako gladno, kao kad je na nju izašlo. Radi toga nema od takove paše gospodar nikakove koristi, dapače ima štetu, jer gubi sav gnoj. Nu svakako je prečerano osudjivati pašu u obće, osobito onda, ako se živina pase na vlastitih, za pašu opredieljenih zemljištih. S toga ćemo pokušati, da s bližega objasnimo prednosti i loše strane kako paše, tako i stajske hranitbe, ter timarenja. Ali govoreć o paši, nećemo imati pred očima pašu na občinskih pašnjacih, nego uviek pašu na vlastitih zemljištih, na kojih se toga radi krm ve biljke uzgajaju. Prije svega pita se, u kojem se slučaju krma podpunije izrabi, da li onda, kada se na mjestu popase, ili kada se prije pokosi i onda tek potroši.

Mi smo uvjereni, da odgovor na to pitanje mora izpasti u prilog paši, ako se stvar nepristrano prosudi. Živinče dobije na paši krmive biljke mlade, frižke i sočne, radi čega ih lakše probavi i asimilira nego li pokošene biljke, koje su već starije, često i drvenaste postale. Osim toga na mršavu tlu, ako je vrieme sušno, ne raste trava ni tako visoko, da bi se kosom zahvatiti mogla, bar ne tako, kao što ju može da zahvati gubica živine. Strništa i slična pa-

birkovanja poslije žetve nedadu se niti drugčije rabiti, nego li pašom.

S druge strane opet neda se tajiti, da se uprkos velikim koristim, što ih paša daje, mora gospodar često uteći i ljeti stajskoj hrani, jer mu je pašnjak na duboko ležećemu tlu, a godina vlažna. To isto valja i glede nekih vrstih krme, kao zelena kukuruza, crvene djeteline, grahorice, lucerne itd. Sve te krmne bilke prikladnije su za košnju.

Drugi je razlog, koji govori za hranitbu u staji: gnoj. Tvrdi se naime, da se uz stajsku hranitbu više gnoja dobiva. To je nepobitno, samo se pita, da li sav gnoj, koji se na polje izvaža, od krme potječe? Ima u njem dobar dio slame, koja se je za stelju upotriebila. Kod paše prišteđi se slama, a u gospodarstvu ima dosta načina, da se slama i inače, nego li za stelju, unovčiti, ili upotriebiti može.

Ako si hoćemo u ovoj stvari valjan sud stvoriti, moramo se pitati, da li je njivi više u prilog gnoj, koji se dobiva u staji, ili gnoj od hrane, koja se troši vani na paši. Mi držimo, da jedan i drugi gnoj tlu jednako koristi, samo što se kod paše mogu ti odpadci podpunije upotriebiti, što osobito glede mokraće valja. Kako je poznato ima mokraća skoro istu gnojivost kao i čvrste izmetine, pa koliko se toga izgubi uz stajsku hranitbu. I kod najvećega opreza neda se zapriečiti taj gubitak. Toga gubitka pako nema kod paše, jer sve tekuće upije zemlja.

Čvrste živinske izmetine, osobito konjske i govedske, nesmijemo ostaviti ondje, gdje su pale na zemlju, nego ih čuvar stoke mora odmah razgrnuti, ili sgrnuti na jednu hrpu, ter zemljom pokriti. Ta se hrpa poslije razmetne i uzore. Paša ima i tu dobru stranu, da se kraj nje uštedi rada i troška, jedno time, da se gnoj ne treba izvažati, a drugo, da ne treba kositi, ni krmu doma voziti. U svem može se kazati, da paša manje stoji, nego li krmitba u staji.

Sve to tiče se samo jedne strane ovoga pitanja. Ali ima i druga strana, koja se tiče same živine, a ta je baš mjerodavna. Neda se tajiti, da živini više prija, ako se goni na pašu, dakako na dobru, nego da je neprestano u staji držana. U svih zemljah i priedjelih, koji se odlikuju liepimi pasminam, prevladjuje paša. Svježi zrak i slobodno kretanje u njem jači ne samo tielo i zdravlje, nego pospješuje takodjer i podpuniji razvitak udova i svih dobrih svojstva pasmine. Ako se živina neprestano drži u staji, posljedica je, da je mehkoputnija i da je slabijega zdravlja. Ova je osobito opasno kod oplemenjene živine, navlastito, ako se ide za tim da se brzo razvije i da se može toviti. Takovo živinče postaje već usljed brižnijega timarenja puno osjetljivijim napram vanjskim uplivom. Ako k tomu mora da bude uviek u staji, postaje još mehkoputnije, tako da treba samo neznatan uzrok, pa će ozbiljno oboljeti. Tomu se može predusresti jedino izgonom živine na pašu.

Najviše treba pašu mlada živina. Neda se ni zamisliti da bi se ždriebe, june ili janje uzgojiti dalo bez paše, dakako uzgojiti onako, kako želi svaki razumni stočar. Koliko je živine, plemenite pasmine, koja je skupim novcem nabavljena iz inozemstva, ološalo i propalo samo s toga, jer joj je bila paša oduzeta. Ali uzgoj mlade živine počima već prije poroda njihova. Zato treba i matere živine izgoniti na pašu. Plod živući u njih time će se samo još bolje razviti. Živina, opredieljena za teg i tov ne treba paše.

Gdje nema paše za živinu, tamo se valja pobrinuti za to, da se za živinu ogradi dosta prostrano mjesto, gdje se može slobodno kretati i svježa zraka nauživati. Gdje nema ni takova prostora, tamo će stočar slaba uspjeha imati sa svojom stokom, makar ju još tako brižno krmio.

— SVAŠTICE —

Seradella je izvrstna, ali malo poznata i malo gojena krmna rastlina. Goji se ponajviše na ozimini, i to ponajviše na raži. U ozimu raž, koja se goji na dobroj gnojnoj zemlji zasije se rano u proljeće sjeme od seradelle. Sije se obično u ožujku ili travnju mjesecu. U obće preporuča se uraniti sjetvom, jer sjeme od seradelle trebuje puno vlage za klicanje, dočim toplina nije od velikog upliva na klicanje. Sije se gusto, kao i sve druge krmne biline. Za 1 hektar zemljišta hoće se 30 kg. sjemena. Sjeme razsije se po površini, pa se prevalja. Seradella, gusto zasijana, radja izdašno, izvrstnim sienom, kojega blago vrlo rado jede.

Cilska salitrovina i djetelina. Mnogi misle, da kilska salitrovina ne prija djetelini. Zavisi sve od načina uporabe. Ako djetelina dodje izravno na kilsku salitrovinu, onda joj progore klice i sva djetelina propadne, i to tim sigurnije, ako sjeme stopro klica. No, ako je salitrovina prije rabljena n. p. za gnojenje ozimine, pa je žestinu svoju izgubila, onda ne samo da ne hudi djetelini, ali joj u velike prija.

Krave se laglje otele, ako im se tri nedjelje dana pred telenjem, svakog dana daje u piću rukovet prokuhanog lanenog sjemena. Laneno sjeme je izvrstna krma i podupire znatno izlučivanje mlieka. Ukropina od lanenog sjemena je izvrstan liek u mnogim bolestim, a osobito u zapalam i za zaspona. Kad se po telenju neće, da odieli posteljica, dosti je da se tri puta na dan uštrca lake ukropine od lanena sjemena, pa će bez dvojbe kroz 48 satih vremena izaći posteljica na polje.

Novi način pravljenja sadjenica. Poznato je, da se neke sadjenice posve lako ukoriene, a druge posve težko ili nikako. Amerikanski vrtlar Henderson preporuča svoj osobiti način za pravljenje sadjenica, da od 10.000 sadjenica od najtežih vrstih, kao n. p. od perlargonium tricolor, od ruža žutih i sličnih, čije se sadjenice posve težko ukoriene, njemu se sve prime i jedna da se ne primi 1 po sto. Taj njegov novi postupak jeste posve jednostavan. Deset do dvadeset dana pred sadnjom, on prelomi ili izgnječi sve one mladice iz kojih će praviti sadjenice, tako, da su samo s jedne strane spojene sa maticom. Usljed ovog sgnječenja ili prelomljenja ne prestaje mladica dobivati hrane od matice za onoliko, koliko joj trebuje, ali se u isto doba na sgnječenu ili prelomljenu mjestu napravi toliko *callus-a*, da se žilice razviju nekoliko dana poslje neg se je sadjenica zasadila. Ovim načinom razplodjuje Henderson one biline čije se sadjenice težko primaju i ukoriene, a to ponajviše: ruže, begonie, klinčiće, vanilje, patunie, castuse, crotone, oleandre, pelargoniume i geraniume. Ovim se postupkom ne kvari puno matica, jer izpod prelomljenih ili sgnječenih mjesta protjera matica novih mladica, iz kojih se prave sadjenice.

Gospodarske Viesti.

Vedra, suha vremena su se uobičajila. Zemlja je mjestimice suha, kao u sried ljeta. Nema trave, zaostale su livade, uspavali se usjevi u obće sve još driema. I u bunarim nema vode za piće; neka mjesta već potrebuju vode, a inače jedva da bude vode do konca svibnja. I povrće i voće i vinogradi sve kuburi. Prošlih dana jest nešto malo pokropilo, ali je to bila kaplja u sinje more. Nebude li u svibnju obilno kišilo, piše se crna.

***

U travnju bilo je na mnogim mjestim slane, ali nije bilo velike prozebe.

***

Nečuje se još tužaba proti peronospori, ali ima gdjegdje po štogod nedaće (oidium) i zavijače, uz kojeg drugog neprijatelja loze.

***

Ljetos sa raznih strana nudjaju svakovrstne strcaljke za škropljenje loza protiva peronospori. Ima ih svakakvih. Mi opozorujemo vinogradare, da se nedadu nagovoriti, jer će mnogi baciti novac izprazno. Tko ima potrebu strcaljke, neka se drži strcaljka francezkog sustava i proizvoda, od kojih su najbolje one sustava Vermorel i Noel. Francezke strcaljke i ako jesu nešto skuplje, gradjene su čvrsto od trajnog gradiva, a rade izvrstno i ne štete se lako.

***

Hrv. zem. vlada razpisala je natječaj za dvi podpore od fior. 400 na godinu za dva mladića, koji hoće da u inozemstvu izuče i da se usavrše u vrtlarstvu.

***

Zagrebačka pivovara razprodaje svakog dana na veliko i na malo friškog dropa od pive, koje je izvrstna hrana za krave i za svinje.

***

Sudeć po količi svilena sjemenja koje je ljetos razdieljeno za uzgoj u Hrvatskoj, uzgojit će se ljetos dvaput više čahura (kožuraka) nego li lani.

***

Trgovačko gibanje na Rieci u god. 1892. Uvoz Riječki bilježi koncem prošle g. 2,912.766 q. prama 2.728.559 q. od predprošle godine, a izvoz 2,134.872 q. prama 2,184,974 q. od god. 1891. U uvozu opažamo u prvom redu umnožanje kod vina zatim kave, pruževine i južnog voća, a umanjaj kod žeste, riže i ulja. Kod izvoza oslabio je promet sa pšenicom, brašnom, ječmom i dugama, a ojačao kod sladora, šljiva, kukuruza i sočiva.

***

Konačni račun hrvatske izložbe od godine 1891.

U svemu je primljeno for. 112.384.79
U svemu je izdano . . for. 101.428.03
ostalo u gotovini for. 10.956.76

Ostatak taj došao je u prilog jubilarnog gospodarskog družtva, koje je ovo krasno djelo dovršilo upravo nenadanim viškom, posljedak požrtvovnosti i dobrog gospodarstva svijuh učestnika.

***

Usljed trgovačkog ugovora sa Švajcarskom, naši trgovački putnici plaćaju 150 pristojbine za godinu dana i za pravo putovanja uzorcima, a 100 franaka za pol godine. Izkaznice dobivaju se od vlastih u svakom ovećem mjestu. Koga zatečn bez izkaznice plaća 1000 franaka globe, ista globa vriedi i za one osobe, koje posjećuju osobâ, koje nisu ovlašćeni posjećivati.

***

Godine 1891 potrošeno je Austro-ugarskoj 2,840,000 quintala sladora i 355,839 quintala kave. I ova se strast sve više širi.

***

Izvoz dužica iz Austro-ugarske spao je 1892 godine na 41,448,826 komada, napram 67½ miljuna komada u godini 1891. Preko Trsta izvedeno je samo 7,240,323 komada, a preko Rieke v4,218,503 komada.

***

Za tajnika poljodjelskog vieća u Zadru izabran je gosp. L. pl. Cambj, a za tajnika poljoprivrednog družtva u Beogradu izabran je gosp. Savko Kušparić, ovaj je zadnji izučio zemljodjelsko-šumarsku školu u Požarevcu i bio je učiteljem zemljodjelstva na zemljodjelskoj školi u Pirotu.

***

U Ingležkoj pada od godine na godinu poljodjelstvo, da uztupi mjesto stočarstvu, koje je u Ingležkoj mnogo unosnije. O težatne zemlje 56% je zaprembljeno pašnjacim, 13% djetelinama i posijanim travam; 8·6% sa zobi, 5·3% pšenicom, 4·8 ječmom, 4·7 repom za krmu, 2·1% krompirom, a na ostaloj težatnoj površini goji se povrće, voće i hmelj.

***

Dne 21 ožujka t. g. slavio je prof. Wolf, poznati kemičko gospodarski iztraživalac, pedesetgodišnjicu svojeg naslova doktora. Malo je ljudih, koji su toli zaslužni za gospodarski napredak, kako profesor Wolf.

***

Pokusno navrćanje malleina na životinjam, zabranilo je ministarstvo svakome, koji nije usposobljeni živinar.

***

Nastojanjem ministarstva za poljodjelstvo prirediti će se u Beču od dana 14 do 17 listopada t. g. izložba punokrvnih pastuha (angira).

***

Na 15 lipnja otvara se u Insbruku pokrajinska poljodjelska izložba za Tirol, koja stoji pod pokroviteljstvom N. V. Cara i kralja, a koja će ostati otvorena do 4 listopada t. g.

***

U godini 1892 preko Pasteur-Chamberlandova zavoda za navrćanje životinja u Pešti, bilo je navrnuto proti raznim bolestim, kao vrbancu, pogancu, bedrenici, itd. nešto svega 806,932 životinje (ovce, goveda, svinje, konji).

***

U godini 1891 bavilo se je u Magjarskoj 13,337 gospodara gojitbom duhana. Duhanom

bilo je zasadjeno 80,428 jutara zemljišta, a uzgojilo se je i posušilo 578,922 quintala duhanova lišća.

* *
*

Gospodasko družtvo zapadne Galicije preduzelo je inicijativu, da potakne sve gospodare cislajtanije da drže sastanke, u kojimi će poprimiti zaključaka za skupnu obranu i zaštitu gospodarskih interesa.

* *
*

Na cielom svietu imade 51 hiljada tvornica piva ili pivovara, koje proizvadjaju godišnje 171,000,000 hektolitara pive, a plaćaju za istu 292,640,000 fiorina poreza (tecivarine). U samoj Austro-ugarskoj imade 1942 pivovare, koje proizvadjaju svake godine 13 miljuna hektolitara pive.

Pitanja i odgovori „Gosp. Poučnika“.

A. Odgovori.

31. Molim Vas, koje su lučbene sastavine „španjolske zemlje“? Kako i u kojoj količini mora se svrsi shodno uporabljivati? Koje se vrsti običnog i finog vina najbolje čiste i bistre rečenom zemljom?

P. Č. u Z. (Hrvatska).

Španjolska zemlja je prava zemlja sirkaste boje iz okolice *Xeres de la frontera* blizu Cadixa. Najprvi bili su španjolci koji su počeli rabiti ovu zemlju za bistrenje vina, pa onda portugizci, francezi, inglezi itd. Kemičke sastavine španjolske zemlje nisu stalne, ali i razlika izmedju njih je vehoma malena Najbolja španjolska zemlja za bistrenje vina dolazi u trgovini pod imenom *Yeno gris.*

Španjolska zemlja sadrži:

Vode	4·24	do	9·61	po sto
Gorivih tvarih . . .	6·90	„	9·28	„ „
Kremene kiseline . .	54·75	„	74·81	„ „
Vapna	0·0	„	0·75	„ „
Magnezije	0·0	„	5·04	„ „
Željeznog kisca i gline	0·0	„	12·70	„ „

Može se rabiti za čišćenje svakog vina, jer ima svojstvo da ugruši bjelančevine vina, i da ih odieli od vina. Izvrstno djeluje i u onom slučaju, kad u vinu, koje se bistrilo hladetinom, bjelančevinom ili mohrunjim mjehurom, ostane ovih stvarih raztopljenih u vinu; španjolska zemlja rabljena u razmjeru od 1 po sto, odstrani višak hladetine i drugog čistila iz vina. Za bistrenje vina uzimlje se ½ do 1 kilogram španjolske zemlje za jedan hektolitar vina. Zemlja metne se u vidricu, dolije joj se nekoliko litara vina, pa se mieša i mućka dok se zemlja raztopi. Kad je dobrim dielom raztopljena dolije se vinu u bačvi. Pazi se pri tom, da neraztopljeni komadi zemlje ostanu natrag u vidrici. Njima se dolije opet malo vina te se mieša i mućka dok se raztope, a onda se opet dolije vinu u bačvi, pa štapom dobro izmješa. Bistrenje traje 4 do 6 nedjelja dana, dakle po sve sporo. Prve i druge nedjelje valja nekoliko puta na dan udarati po bokovim bačve, da se otalože na dno pahuljice, koje su se obustavile na stranam bačve, pa bi za pretakanja mogle uzmutiti vino. Za bistrenje vina hoće se da španjolska zemlja bude sasvim čista, bez svakog teka i mirisa, jer inače taj svoj tek i miris može priobćiti vinu, koje se bistri, i tim se sasvim izkvariti. — Nije takodjer istina, da se španjolskom zemljom dade svako vino izbistriti. Vino koje je sporo drugim čistilim, ostane sporo i napram španjolskoj zemlji, jer ga i ona ne bistri. Doduše dokazalo se je u praksi da mnoga vina koja su opora svim čistilim, da se izbistre ako se jedno od običnih čistila rabi skupa sa španjolskom zemljom.

32. Koja je najbolja pasmina krava muzara? Koliko takova jedna krava daje mlieka, i koliko bi ga mogla davati kod nas? Gdje bi se moglo nabaviti takovu kravu i koliko bi zapala? Dade li se uspješhom hraniti u štaji? Koliko se troši hrane na dan? Koja je hrana najbolja, osobito obzirom na dojnost?

B. F. p. P. u M. (Brač).

Vaša su pitanja odveć na široko sastavljena, da Vam se može dati posve konkretan odgovor. Ima više pasmina krava, koje su dobre muzare, ali to nije dosti, hoće se da krava ostane dobra muzara i pod vašim mjestnim odnošajim. Mi cienimo, da bi se Vašim odnošajim najbolje prilagodila bjelanska pasmina ili čista ili križana jednom drugom pasminom. Dobre krave muzare daju na godinu 1200 do 1500 i do 2000 litara mlieka. U Dalmaciji dvojimo da bi našli dobrih muzara, ali bez dvojbe u Hrvatskoj. I u tom pogledu možete se obratiti Ravnateljstvu kr. gospodarsko-šumarskog učilišta u Križevcih. Ravnatelj onog zavoda, gosp. Peksider je jako prijazna i ljubezna osoba, ići će Vam na ruku. Možete se obratiti i Hrv. gospodarskom družtvu u Zagrebu.

Naprama pasmini, naprama dojnosti, naprama dobi i vrsti pasmine mienja ciena pojedinoj kravi od 80 do 300 i više fiorina. Najbolja i najnaravnija hrana jeste sieno. Kolikoća hrane, koju potroši jedna krava na dan ili u godini dana zavisi od vrsti životinje, načina hranjenja i vrsti hrane. Računajuć hranjenje u vriednosti siena, dakle, kako da se samo sienom hrani, uzimlju se $_3/_{60}$ životne težine. Dakle krava od 300 kg. životne težine trebuje na dan 12 do 15 kg. siena. Naravski ovo bi bilo po pravilu, ali uz redovitu njegu i hranitbu dosti joj ih je 10 kg. Bud ovo nije predmet, koji izravno zasjeca u novine, jer je jedan od glavnih djelova elementarne izobražbe svakoga gospodara, upućujemo Vas na knjigu „Uputa u Ratarstvo i Gospodarstvo“, koju je izdala Hrvatska Zem Vlada, a u kojoj knjizi se točno tumače govedje pasmine, načini njege i hranitbe i u obće sve što je elementarna potreba znati. Knjiga zapada 2 fior., a nabavlja se kod svakog knjižara u Zagrebu.

33. Koji je način najbolji i najsigurniji za uzgajanje ranih krastavaca?

S. R. u F. (Bosna).

Krastavci ljube topao položaj, po mogućnosti tople graste ili klijalište i puno vlage. Početkom veljače mogu se već zasijati. Da krastavci brže proklicaju metne se po dno jedne zdjele vlažnih drvenih pilotina, na ove se postave pećke od krastavca, povrh ovih opet vlažnih pilotina, pa se sve dobro ovlaži mlakom vodom; a onda se zdjela postavi na toplu mjestu; i pazi se, da pilotine budu uvjek vlažne. Za 6 do 10 dana razviju se klice, sad se postavi na svjetlu mjestu, pa se nakon 3 ili 4 dana razsadi svakog napose u malene lonce, a ove se smjeste tik stakala, u toploj sobi ili toplom prostoru i drže se umjereno vlažno. Kad se krastavci okite su dvá ili su tri lista, onda se razsade u toplo klijalište. Toplo klijalište se priredjiva ako se podno metne debeo sloj svježe govedje balege, a po ovom 80 centimetara debeo sloj dobre, gnojne i prosijane povrtne zemlje. Toplina u klijalištu nesmje biti višja od 30° R. Razsad krastavca sadi se tako, da izpod svakog stakla dodju 2 biline.

Pošto krastavci posve lako prozebu, valja klijalište u noći pokriti slamnatim sturam, ili ga inače zaklon̈iti od studeni. Kad vrieme do pušta valja zračiti, ali se pri tom pazi, da vjetar ne bije izravno na krastavce, jer bi ih izlomio. Kad se razsad okiti su 5 ili 6 listova, onda se oštrim nožem pokrati na dva lista, uslied česa se razvije dvi postrane mladice, koje se opet pokrate na dva lista, i tako se bilina razbusa. Čim se pokaže cvieće valja više zračiti, jer bez vjetra i zareznika nebi se cvieće oplodilo. Ako vrieme to nedopušta, onda valja umjetno oploditi cvieće. U tu svrhu, mekim kistom, pokupi se pelad sa dozrelih prašnika i natare se po njuški zdrelih pestića. Na svakom busiću ostavi se samo šest boljih krastavaca, a ostali se plod odstrani. Kašnje se uštipne rizva na dva lista povrh ploda, a kad se razviju postrane rizve uštipnu se i one. Ovim postupkom kolaju sokovi i plod, te se plod brže i liepše razvije.

34. Koje njege trebuje voćno stablo, poslje neg je zasadjeno na stanovitom mjestu?

M. F. u P. (Istra).

Stablo, koje se je presadilo trebuje pomnje, i to tim veće, čim su više bile žile, pokraćene. Ako se sadi jeseni, onda preko zime valja češto nadgledati, i to tim češće, čim je njeźnije naravi voćno stablo, koje smo razsadili. Staro je pravilo voćara, da razsadjena stabla nije toliko potreba čuvati od studeni, koliko od topline. Ništa toliko ne hudi razsadjenim stablim, koli izravno djelovanje sunca ili trajna bura, koja sve suši. Ali suhi proljetni vjetrovi nanašaju razsadjenim stablim manje štete, nego li sunce u zimsko doba. Da se razsadjena stabla obrane od štetnog djelovanja sunca i suhoga vjetra, valja ih namazati blatom, kojeg se napravi od vapna ilovače i govedje balege. Blato namaže se za suha vremena, a namazano stablo tjera u proljeće bujno, da je baš divota. Razsadjeno stablo nevalja jeseni klaštriti, jer onda zimi izgubi puno sokova, koje žile nemogu, da nadoknade, pa lako prozebe. U obće vriedi za pravilo, da za razsadjivanja valja što moguće više štediti i žile i krošnju. Ako stablo trebuje kolac, onda se kolac zasadi s južne strane. Puno pomaže, ako se zemlju okolo žila obilno pognoji mješancem, a takodjer puno pomaže, ako se po zemlji oko debla razastre gnoja. Gnoj ne samo da uzdrži zemlju vlažnu, da prieči prodiranje studeni, ali i djubri zemlju, što je od velike koristi po stablo. Ako voda izpere zemlju od žila, valja je opet nabacati i pokriti žile.

B. Nova pitanja.

35. Želim zasaditi živicu od trnovca i kupine, molim Vas odklen se može nabaviti dobrog, klicavog sjemena? Kad se ima sijati trnovac i kupina? Kako se visoko goji i klaštri živica? Jeli bolje zasijati kupinu na već uzgojeni trnovac ili oboje skupa? Dade li se kako ukoristiti kupina?

P. S. G. u D. (Slavonija).

36. Imali način, po kojem bi se jaja dala spremiti od proljeća i ljeta do kasne zime?

A. M. u L. (Slavonija).

37. Sir iz dobrog ovčijeg mlieka neda se sušiti, nadme se i popuca, pa ga nije moguće redovito sušiti i u ulje spravljati. Molim šta je ovome nadimanju i pucanju uzrok? Dade li se predusresti?

L. M. u S. (Dubrovačko).

38. Stablasti liešnjak može li rasti 15 metara daleko od mora? Moželi trpiti morsku sol i žestoku buru? Jede li se plod? Odklen se može nabaviti 2 i 3 godišnjih stabala?

P. F. u M. (Makarska).

☞ Odgovori na javna pitanja kao i nova pitanja, primaju se rado od svakoga, pa i ne bili predbrojnici.

Otvoreni dopisi „Gosp. Poučnika“.

Podmirili su predbrojbu do konca t. g. 1893.

P. n. č. g. Jakovčić D. — Čitaonica Zora u Opatiji. — Gučić M. — Gabrić D. P. — Občina • Vis. — Purgić O. A. — Simončić J. — Srića N. — Ločarević M. —

Podmirili su prvo polugodište t. g. 1893.

P. n. č. g. Antić I. — Zahija D. P.

Č. g. Steidl J. i Mirčeta D. J. — Vaša cienjena predbrojba podmirena je do konca prosinca 1892.

Č. g. Friek V. — Primili smo, hvala Vam!

Č. g. Šimrak J. — Pisali smo Vam glede načina klaštrenja maslina. Čudi nas, da Vas nevidimo izmedju predbrojnika.

Č. g. Poparić P. — Upisali smo Sl. Kašt. Slogu i šaljemo redovito.

Č. g. Kovačić E. — Pisali smo gdje da se obratite za kokoši.

Č. g. Katić M. A. — Pisali smo Vam, i poslali smo Vam knjižicu „O uporabi dropa i drugih vinskih zaostataka“.

Č. g. Bakarčić D.r D. — I Vami smo poslali naručenu knjižicu „Mane i bolesti vina“.

Č. g. Ergovac P. — I Vami smo pisali, i potanko odgovorili na sva pitanja stavljena nam u cienjenom Vašem pismu. Da ste zdravo!

Sl. Knjižara L. Hartmana. — Poslali smo Vam dva otiska Biankinijeve knjige „O uzgoju i njegovanju cvieća, uresnoga grmlja i drveća“.

Č. g. Filipić B. — I Vami smo potanko pisali, a napose Vam odgovor u ovom istom broju Poučnika.

Č. g. Vidmar Š. — Kako što Vam pisasmo, ono lišće nije bolestno od peronospore nego od svraba (Phitoptus vitis) čupajte i izgorite okuženo lišće, tim će te najsigurnije izkorieniti bolest, koja inače nije pogibeljna, i koja se širi sporo i ograničuje na nekoliko loza.

Č. g. Bulić T. — Broj 5 odposlali smo Vam.

Č. g. Vidrić F. — Molimo Vas uztrpite se dok se konačno uredimo. Ići će onda svaka u redu. Da ste nam zdravo.

Č. g. Mirčić M. — Broj 2 poslali smo Vam iznovice.

U ZADRU, 1893. BRZOTISKOM NARODNOGA LISTA.

Godina XII. Izlazi na 1 i 16 svakog mjeseca. Broj 9.

GOSPODARSKI POUČNIK

Upraviteljstvo lista je u Velojluci

Obće blagostanje zavisi o blagostanju pojedinca a temelj blagostanju pojedinca, jest razborit rad uz vještu uporabu nauke i izkustva.

Predbrojba u *Austro-Ugarskoj* stoji 3 for. na godinu, u *Inozemstvu* 8 franakà na godinu. *Uvrstbe* plaćaju se 8 novč. po redku za prvi put, a svaki slieđeći put 3 novč. redak. *Cliché* računaju se 5 novč. po centimetru četvornom.

Upravitelj i Izdavatelj PETAR L. BIANKINI

Odgovorni urednik: NIKOLA ŠIMIĆ

Pisma, nàputnice itd. itd. upravljaju se *Upraviteljstvu Gospodarskog Poučnika u Veluluku.* — Rukopisi se nevraćaju. Predbrojba je obvezna za godinu danâ, a izplaćuje se u Veluluku. Tko nepovrati prva dva broja obvezan je predbrojbi za godinu dana.

ZADAR, 1 Svibnja 1893. Ciena je listu 3 fiorina na godinu. VELALUKA, 1 Svibnja 1893.

Novi predsjednik sjeverno Amerikanskih državâ i njegova carinarska politika.

Izboru Clevelanda za predsjednika sjeverno amerikanskih država, ima pravo da se veseli ne samo Amerika, nego i Evropa. Naša država, s raznih važnih razloga ima da se veseli, a napose mi Hrvati, jer su sustavom Harrison. Mac-Kinley bili težko pogodjeni neki naši glavni proizvodi, a ponajviše striš (srieš) i buhač.

Izborom Grover Clevelanda može se reći, da je za uvjek zatučen Mac-Kinleyev sustav, koji je silno razvijao panamerikanizam, a koji pod konac nije predstavljao drugo nego Monroe-vu nauku u modernoj formi.

Mac Kinleya, tog Napuljuna zaštitne carine, moze se reći, da je nestalo sasvim svojim sustavom, premda se mora priznati, da je on svojom zaštitnom carinom nanio težkih udaraca toli Americi, koli Evropi, a napose nami, i da se te zle posljedice nedadu od dana na dan odstraniti, dapače da će ostaviti osjetljivih tragova za dalje vremena.

Usljed Mac Kinleyeve carinarske politike, koju je svom dušom bio prigrlio Harrison ne samo da je znatno poskupio živež u Americi, ali u razmjeru u kojem je poskupio živež nije poskupila nadnica, niti je prestalo izseljivanje, dapače se je izselilo mnogo onih, koji danas prave konkurenciju samim amerikanskim proizvoditeljem. A iz statističkog izvješća razabire se, da dok je Mac Kinley-Bill pogodio u glavu evropejske proizvoditelje, nije s druge strane podpomogao izvoz amerikanski, koji je samo razmjerno porasao, i to za toliko, za koliko vrieme prirasta nosi.

Drugo važno pitanje, koje će se izravnati izborom Clevelanda jeste pitanje zlata i srebra. Bill o srebru će se bez dvojbe dokinuti, da se uredi trgovina zlatom, i da se preprieči izvoz zlata, koji je sada postao pogibeljnim, kako i trgovina istim. Nema dvojbe, da će Grover Cleveland uzdržati dobre odnošaje našom državom, koji su i od prije postojali, i da će nastojati da spoji opet mnoge one niti, koje su usljed Mac Kindley-Billa popucale, a usljed česa smo mi ostali znatno oštećeni.

Sudeć Clevelanda po svojim načelim, koji se osnivaju na slobodnoj trgovini, sva je nada da će Cleveland uzpostaviti opet dobre trgovačke odnošaje našom državom, i da će od toga po našu državu biti koristi, a napose, da će mo koristovati mi, koji smo silno trpili rad carine na striš i na buhač, ali osobito na striš.

Ova promjena će bez dvojbe sliediti postepeno, i nema dvojbe da će praktični amerikanci za koncesije koje nam dadu tražiti novih koncesija; na to računaju i amerikanci.

Cleveland se neće pustiti obsjeniti od panamerikanizma, on kao praktičan čovjek držati će se one: *Do, ut des;* i to tim više, što je u zadnje doba Evropa i odviše došla na susret Americi, kad je opet dozvolila slobodan uvoz mesa i tusta.

Nema o tom dvojbe, da će pad Mac Kinleyeva sustava biti nami od koristi, ali s druge strane nesmjemo zaboraviti, da koliko god će koristi donieti nami, da će je toliko donieti i Americi.

Pa, ako se sada i nebudemo mogli nadati novim koncesijam, ako se uzpostave prvašnji odnošaji, svakako je dobro po nas, premda neke grane našeg obrta, koje su Mac Kinleyevim-Billom dobile smrtni udarac, težko da će se više uzdići i uporaviti.

Mi se od izbora Grover Clevelanda moramo dobru nadati, jer je Cleveland čovjek tako čestitog značaja, tako visoka duha, da će on svoj rad udesiti ne samo na dobro Amerikanske Unije, ali i na dobro cielog gospodarskog svieta.

X.

Nadim kod goveda.

Ovoj bolesti najviše su sklona goveda, čemu je uzrok sastav želudca ovih životinja. Želudac goveda, kao i sviju preživača ima četiri odielenja ili pregrade: burag, kapuru, knjižice i lojnjak. Od svih ovih pak igra kod nadima osobitu ulogu prva pregrada ili burag. Ako zamislimo, da se u buragu sva pojedena hrana toliko zadržava, dok ne odpočne pravo probavljanje, onda ne treba da se čudimo, ako se u njemu iz raznog hraniva lako plinovi razvijaju i nagomilavaju, pa širenjem buraga ne samo probavu sprećavaju, već mogu i ugušiti dotičnog preživača. Ovo se pak dogadja u toliko prije, ako stoka pojede u velikoj količini takove hrane, koja je već počela da vrije, ili ako sbog slabosti probavnih organa, suviše dugo u buragu ostane i manje ili više plinova razvija. U tom pogledu razlikujemo dvie vrsti nadima i to: laki ili kronični nadim i brzi ili akutni, pravi nadim.

PODLISTAK.

Katekizam Gospodarske hemije

od

D.ra E. WILDT-A

Ravnatelja agrikulturno-hemičnog pokušališta u Poznanju.

Po šestom izdanju njemačkog izvornika preveo

F. RADIĆ

Učitelj Strukovne učionice u Korčuli.

(*Nastavak vidi broj 8*).

38. *Što je gorčikov kis ili magnezija?*

Gorčikov kis je kis gorčika, a nahodi se u naravi združen s vodom kao gorčikov vodikokis, kao što i slučen sa kiselinami. Magnezija ima u svojim lučbenim svojstvima veliku sličnost sa vapnom, ali se u naravi ne nahodi tako obično, pa i samo u malašnoj količi.

Od gorčikovih slučenina obćenito su poznate kremeno-kisela gorčika, milovka, mastnik i sumporno-kisela gorčika, gorka sô. Rastline sadržavaju gorčiku poglavito u sjemenju.

39. *Što je željezni kis?*

Željezni kis je slučenina željeza sa kisikom, ono isto tielo, koje se u običnom životu hrdjom zove, i koje postaje kad se kovinsko željezo izloži za dulje vrieme na vlažnu vazduhu. Željezo, kovina kao zlato, srebro, bakar itd., tvori s kisikom nekoliko slučeninâ, a razlikuje se upravo kisikom obilnija, kao željezni kis od kisikom siromašnije, kao željezni kisac, pa i slučenina koja stoji medju njima kao željezni kiso-kisac. Željezni kisac ima svojstvo da prima k sebi kisik kad se nahodi u njegovoj prisutnosti i da se pretvara u kis; često oduzimlje on u tlu i drugim tjelesima kisik a tim djeluje štetno na rastlinsko korienje.

U naravi je željezo veoma razprostranjeno, nahodi se u različitim stupnjevima okisenja, a osjem toga slučen sa kiselinami, te sa sumporom kao sumporo-željezo. Nahodi se vazda i u pepelu rastlinâ i životinjâ. Opazilo se je, da pri podpunom izključenju željeza rastline poblieđe te izgube skoro svu zelenu boju (Kloroza), čim biva ometeno raštenje, tako da rastlina izumre pri poduljem trajanju nestašice željeza; takodjer i crljena boja krvi potiče od slučenine koja sadrži željeza, pri nedostatku željeza javlja se bolest poznata pod imenom bljedoće (zlatin).

40. *Što je kremična kiselina?*

Slučenina kisika sa kremikom ili kremenom. Čista kremična kiselina je bieli prah, bez vonja i okusa, neraztopiv u vodi a može da se tali samo u najvišim stupnjevima vrućine. Kremična kiselina se mnogostručno nahodi u naravi, a nahodi se i u pepelu svih rastlina.

Kremična kiselina nahodi se čista u bjelutku, u prozircu, u ljubičnjaku (ametistu), slučena sa osnovama, kao pepelikovim, sodikovim, vapnikovim kisom i sličnim u većini kamenja (Silikati). Medju uzgojnim rastlinami trave i žitarice sadržavaju najviše kremične kiseline, a ima je upravo najviše u slami i pljevi žitaricâ.

41. *Što je sumporna kiselina?*

Sumporna kiselina je slučenina od sumpora i kisika, a prikazuje se kao kisela, oštro jedka, bezbojna kapljevina koja naliči ulju, a naglo se ugrije kad se pomieša s vodom; u trgovini se zove engležkom sumpornom kiselinom a često i vidrijolnim uljem.

U naravi se sumporna kiselina nahodi slučena sa osnovama, a baš u velikoj količi slučena s vapnom kao sadra.

(Sliedi).

1. Laki ili kroničan nadim pozna se po tom, što se u lievom boku razvija umjerena nadutost, koja se u izvjestnih rokovih gubi i opet povraća, a na posljedku stalna ostane. Pored toga stoka jede slabo, preživanje prestane ili je vrlo riedko. Krave daju manje mlieka, balega je suha, izbacuje se u malih loptah, koje su sluzom pokrivene. Gubica je suha. Po kadkad stoka ječi i stenje i jako omršavi, ako bolest poduže traje.

Uzrok ovoj vrsti nadima nalazi se u nepodpunom i slabom probavljanju hrane, sbog slabog želudca pri dužem hranenju stoke sa težko probavljivom hranom. Obično je pak ovaj nadim samo jedan znak kroničnog katara želudca i crieva.

Lieče se prema stepenu bolesti, i sastoji se u umanjivanju hrane i davanju malih količina vode. Unutarnje preporučuju se gorka sredstva, kao pelin.

2. Pravi ili akutni nadim. Od največe važnosti za stočara je pravi nadim, koji se brzo razvije, naglo, i u većini slučajeva vrlo opasno prolazi po život govečeta. U selih udaljenih nema ni vremena, da se zove marvinskih liečnik ili veterinar u pomoć; zato je potrebno, da svaki stočar zna šta treba raditi, da se govedče spasi. Mnogi seljaci u takom slučaju stoje skrštenih ruku, ne znajući bolestnom govedčetu pomoći, ili upotrebljavaju njeka sredstva, kao petroleum itd. koja govedčetu prije škode no koriste.

Najčešće se goveda pobole od nadima s proljeća i u ljetu, kad pojedu veću količinu takove hrane, koja naglo u vrienje prelazi, kao što je uvenula zelena trava, koja je duže vremena na gomili ležala; zatim sočna i bujna zelena hrana, osobito mlada djetelina i lucerna ili hrana, koja je jako rosna ili smrznuta. Isto tako mogu prouzrokovati nadim i razne kisele trave, koje na močvarnih livada rastu; dalje mlade biljčice i lišće od raznih usjeva ili kad stoka odviš žita pojede i zatim mnogo vode popije, kao što to češće biva za vrieme vršitbe.

Najvažniji je znak, po kome možemo upoznati, da se je stoka nadula, a to je: brzo nadimanje lievog boka i prekinuto preživanje; ovom znaku pridruže se još i drugi. Govedče postane nemirno i živo, udara zadnjim nogami u trbuh, balega u vrlo maloj količini, diše potežko, slini i nos, usta i oči su crvenije, stoji razširenih noga i nakrivljenih ledja, diše u daljem toku bolesti uviek teže i teže, počne da drhće, riče, sruši se na zemlju a digne se opet naglo, i ako nije odmah pomoć pri ruci, ugine, uguši se.

Proti nadimu imamo razna sredstva. Prije svega moramo stoku čuvati od svačega, što bi moglo ovu bolest proizvesti. Naročito treba biti oprezan pri prelazu od suhe na zelenu hranu, treba izbjegavati bujne paše, a prije izlazka stoke na pašu, treba joj dati nešto suhe hrane, da bi suviše naglo pasla. Uvenulu travu treba pomiešati sa izsjeckanom slamom i onda tek dozvoliti, da ju stoka jede.

Kad se stoka već nadme, onda se moramo odmah postarati, da se u buragu, nagomilani plinovi što prije uklone, a dalje stvaranje istih da se spriječi. Davanjem samih ljekova, riedko kad se to postići može. Vrlo je probitačno neprestano pritiskivanje lieve bočine i to sa šakom što u lakših slučajevih uviek pomaže. Ovim pritiskom uklonimo jedan dio razširenog buraga od pritiska naošit i pluća. Na taj način dobije ovaj dio opet krvi i može da odpočne svoje kretanje, koje se onda na sve strane buraga razširi i time plinove istjeruje. Pored ovog gnječenja bokova, može se stoka i hladnom vodom polievati, a unutarnje mogu se dati ciedj i jaka sapunica, sredstva, koja se lako mogu nabaviti.

Ali, kad je stoka jako naduta i kad preti opasnost, onda možemo govedče da spasimo samo na taj način, ako probodemo burag sa tako zvanim trokarom, da plinovi iz njega mogu izlaziti i da time pluća od silnog pritiska od strane razširenog buraga oslobodimo. Ova je operacija u takovih slučajevih jedino spasavajuće sredstvo, a svaki ju lako izvršivati može.

Trokar sastoji se u glavnome iz jedne plosnate cievi, u kojoj se nalazi nož za prosiecanje trbušne stiene i buraga. Ubod se ima izvršiti u lievoj slabini za jednu šaku izpod ledja, a za jednu šaku pred kukom u kosom pravcu dole i napred upravljenim instrumentom. Čim je burag proboden, izvuče se nož iz cievi, kroz koju onda odmah plinovi projure. Ciev treba da ostane na svom mjestu sve dok večina plinova iz buraga ne izadje. Posle ove operacije treba dati stoci nešto rakije, razblažene vodom, da bi vrienje hrane u buragu prestalo, a time spriečilo, da se ne bi nadim ponovio.

O. R.

Bosanske šume.

Treći dio ciele površine Bosne i Hercegovine zasadjen je šumom, pa s toga šume sačinjavaju jedno od glavnijih narodno gospodarstvenih vrela rečenih zemalja.

Prije nisu rečene šume imale pravog vlastnika, ili bolje rečeno nije se znalo tko je vlastnik, a svak je sjekao onoliko drva za gorivo i gradju, koliko mu ga je bilo potreba.

Koliko se je stabala sjeklo bez reda i poredka, koliko ih se je povalilo, da se nadje jedno prikladno za duge; koliko su šuma pastiri požgali?!

Poslje okupacije postale su šume vlastništvo države; uredjena je sječa, uredjena je paša u obće, a zabranjena je paša koza, pa se velikim globam i strogim zakonim nastoji da se uzčuvaju postojeće šume i da se zagoje goleti.

Visoke šume se izrabljuju za gradju ili su u zakupu razn m poduzetnicim od kojih je najjači Morpurgo i Parente iz Trsta. Luštenje kora mladih hrastića uzela je u zakup jedna bečka i peštanska tvrdka; ima nuzto jedna tvornica štapova i ručica za štopove, te više parnih pilana.

Izradba duga, osobito jelovih, znatno je pala, jer se tom obrtu sa strane šumarske uprave postavlja silnih potežkoća, i jer domaći radnici neznadu ciepati dužice, ako ne harače i uzalud ne troše drvo; porasla je ali izradba hrastovih i dužica i bukovih ciepanicâ.

X.

Prikraćivanje konjskih repova.

Taj neliepi i posve nerazumni običaj, naime prekoredno prikraćivanje konjskih repova, razširio se neobičnom brzinom. Dan danas nevidimo konja pod karucami, koji nebi imao sječen rep. Sve, što se broji k inteligenciji usvaja tu modu, koja će možda i seljačke slojeve zahvatiti. Znade se, da je rep konju ures i da mu služi za to, da se brani od zareznikah, koji ga napastuju. Taj dar božji ne ušte ljudi ubogoj živini, nego mu osakate rep, od koga mu ostave samo kratak kus. Plemeniti konj, taj vjerni drug čovječji, koji mu služi i za nj radi, trpi pri tom užasne boli, a kad mu je jedanput rep odsječen, neima više ničeg, čim bi se branio od svojih neprijatelja, dosadnih zareznika, koji ga bez prestanka napastuju i muče. Treba samo vidjeti, što rade ubogi konji odsječena repa, kada ih napastuju muhe, komari i drugi zareznici; kako biesno maše repom, nogama se bacaju i uzalud se kine, da se obrane od napasti, jer nemaju repa.

Kamo sreće, da ta glupa moda jedanput prestane i da ljudi počmu razumnije suditi o toj stvari. Osvrnimo se samo na Rusiju. Tamo se nedira konju u rep, jer se cieni kao ures živine, koji mu je priroda dala. U najodličnije karuce prežu konja s duljimi, dobro češljanimi i čistimi repovi, što je svakako ljepše vidjeti, nego li sakate repiće konja u ostaloj civiliziranoj Evropi.

Ako se već komu nesvidja predug konjski rep, onda neka ga u ime božje prikrati, al tako, da samo odreže i prikrati dlaku, a u meso repa neka nedira. To nesamo da nije potrebno, nego je upravo nečovječno i protuprirodno.

Kako se pozna dobro drvo.

Jedno od važnijih pitanja za drvodjelca i stolara, te u obće svakog radnika drvom, jeste da poznade, ako je drvo, kojim ima raditi dobro, te koje dobro, koje je loše i nije za porabu.

Po širini grdova može se prilično suditi dobrota drva, ali izvjestno poništo. Kod iste vrsti stabala, dapače i na jednom istom stabla opaža se raznovrstni razmak grdova, jer razmak grdova zavisi o položaju, gdje je raslo stablo, o vrsti zemlje i vlagi. Veći je razmak grdova kod onih stabala, koji rastu u povoljnom položaju, i dobroj zemlji, a još veći ako za vegetacije obilje vlagom. Isto tako znatno upliva na veći razmak grdova, ako stablo uživa dosti svjetla, te je velike razvijene krošnje. — Čim je veća plodovitost jednog stabla, tim je veći prirast drva, pa su stoga i grdovi većeg razmaka odnosno širji.

Pri redovitom razvoju i rašćenju jednog stabla, pada širina grdova napram godinama t. j. čim biva stablo starije, bivaju grdovi uži ili manji. Kod četinjača veći je prirast u proljeću, nego jeseni, pa je s toga više vriedno drvo uzkih grdova, nego li ono širokih.

Pri izbiranju drva za gradnju i radnju valja paziti na sljedeće:

1. Od istih vrstih stabala, ono je drvo bolje, koje potiče od stabla, koje je po malo i jednako raslo; a to se pozna po uzkim grdovim, koji jedan tik drugoga stoje.
2. Staničevina drva i grdova, koja se radjalno razvije u drvu od sredine prama kori, mora biti tvrda; čim je ona tvrdja i gušća, tim je drvo bolje.
3. Drvovina mora biti gusta i čvrsta, na izrezu nesmje biti stupasta, a isto tako nesmje ostajati stupasta za zubovim pile.
4. Velike, čvrste radjalne zrake (crte) olakoćuju ciepljenje drva.
5. Ako se izreže dobro drvo, mora mu površina biti čvrsta i gladka.
6. Nečisti, vapnenasti izraz friškog zareza, znak je hrdjava drva.
7. Najteže drvo jedne stanovite vrsti, jeste i najbolje.
8. Od četinjača najbolje je ono drvo, koji sadrži najmanje smole, a od listnjača ono, koje sadrži najmanje sokova i gummija.

A. T.

Prosti, ručni siri.

Prosti ručni siri prave se iz gusta, uzljućena mlieka. Imali se obranog mlieka, valja ga usiriti, da se usječe prije nego li ćemo sir praviti.

Obrano mlieko za prosti sir, usiri se uzljućenim mliekom. U tu svrhu, ugrije se obrano mlieko 14 ili do 18° C., pa mu se dolije za 4 ili 5 postotaka uzljućenog mlieka, i pusti se 15 do 18 satih samom sebi.

Obrano mlieko može se ukiseliti i svježim mliekom, ali se to nasavjetuje, jer buduć je svježe mlieko mastno, sir koji se dobije njegovim posredovanjem vrlo često je gorak na okusu.

Grijanje mršavog mlieka preduzimlje se uvjek u okaljasnoj ili u sinatoj posudi.

Sirac je dozreo za gnjetenje, kad gladko puca, ako se prst unj zabije, kad se ne maže i ne vuče.

Sirac se sad sjećkom izsječe u malene, a jednake komade, pa se dolievanjem tople vode ugrije do 35 ili 40° C. Vas sirac skupi se malo po malo na površinu; a kad je toplina na 40° C. porasla, sirac je već tako čvrst postao, da se može vaditi i smještati u ubrusce, da se ciedi.

Da se sirac brže izciedi i oslobodi od sirutke običavaju se obrasci ovjesiti, ožeti, a do potrebe mogu se otiskati.

I tiskanje sirca mora da uzsliedi dok je sirac još topao na 12 do 18° C., jer inače ostane odveć vlažan, i to tim vlažniji, čim je studeniji.

Procjedjeni sirac naslaže se u kopanju 2 do 4 cm. debelo i pokrije se koprenom (tulle), pa ako je toplina izmedju 12 i 18° C. kroz 3 do 5 dana prevrije, a onda se ukalupi i spremi. Ovako priredjen prosti ručni sir, dozrieva prije i žešći je.

Kad je sirac prevrio u kopanji onda se izgnječi, i na svaki kilogram sirca doda se 15 do 20 grama biele soli, a nešto kumina, opet se dobro umjesi, pa se rukom uobliči ili se kalupim uobliči.

Svaki sir teži 100 do 250 grama, tako da se od 1 kg. sirca napravi 4 do 10 luba sira.

Po ukalupljenju baratanje sira raznovrstno, napram tome, kakov želimo da nam bude sir.

Ako se sir ima ličnije potrošiti, onda ga nevalja presušiti, nego je dosti pričekati, dok se napravi tanka žuta kožica (kora).

Ako hoćemo da imamo trajnog, oštrog i pikantnog sira, onda ga valja polako sušiti pri toplini od 14 do 20° C. Sušenje mora da sliedi iz tiha, da sir ne popuca.

Kad sir posuši, onda se maže razsolih. Prvih dana maže se razsoli 2 do 3 puta na dan, pa kašnje samo jedanput, ili nakon više dana jedanput.

Sušenje mora, da uzsliedi na svježu mjestu, ali gdje nema promahe, jer bi sir popucao. Takodjer valja paziti, da do sira nebudu mogle dolitati muhe i drugi zareznici.

Dobro priredjeni prosti ili ručni sir ne samo, da je tečan, ali je i hraniv.

Griehota je, da se priredjivanju ovog sira neposvećiva više važnosti, i da ga se više ne pravi.

Gardenia.

Gardenia je jedan krasni grm, koji obilno cvate liepim, miomirisnim cviećem, biele boje, ali ga je vrlo težko uzgajati.

Nema gojitelja cvieća, koji nije nasjeo na

gardeniju. I ako uspje za jednu ili dvi godine dana, ipak joj onda poodpada lišće i posahne.

Ima do 60 vrstih gardenica. Sve su zimzelene i porieklom iz Kine, a kinezi su najvješti gojitelji gardenija.

Uspjevaju najbolje u umjereno toploj zemlji u toplini od 12 do 20° Celsiusa. Ljeti drže se u toploj grasti ili klijalištu, loncem zakopanim u zemlji; tu se obilno zalievaju, umjereno zrače, a i svjetla hoće im se umjereno.

Najviše im prija zemlja vriesača ili zemlja od raztrošenog lišća pomješana ilovačom, pržinom i pilotinama od rožina. Zemlja sa livada, pomješana pržinom i roženim pilotinama prija im takodjer izvrstno.

Ako se u vodi, kojom se zalievaju svako često raztopi malo gnoja, ne samo da to gardenijam osobito prija, ali puno podpomaže razvoj lišća i cvjetnih pupova.

Za proljetnog presadjivanja mogu se žile pokratiti, ali u razmjeru valja pokratiti mladice. Za kašnjeg presadjivanja valja štediti žile, jer bi u protivnom slučaju podpadali cvjetni pupovi.

Često škropljenje, osobito u jutro i u večer prija puno gardenijam, a isto im tako prija zračenje za blagog vremena. Neprijatelji gardenije jesu: crne muhe, medič i côr.

Zimi drže se gardenije u umjereno toploj postavi, radje na hladnom nego li na odveć toplom mjestu, a zalievaju se posve umjereno, dapače je bolje da trpe sušu.

Za sadjenice biraju se čvrste mladice mladog drva, a sade se u posve pržinastoj zemlji. Svaku sadjenicu valja pokriti staklom, pa se lonci zasade u klijalište. Kad se ukoriene onda se razsade u lonce od 10 cm. u promjeru, i pospreme se na toplu i sjenastu mjestu. U hladnoj postavi neuspjeva gardenija.

Medič (Coccus).

Jedan od najdosadnijih zareznika, osobito na cvieću i voćnom drveću jeste medič. Mnogo voćnih stabala sasvim propadne, jer ih medič priduši, a da bi ploda nosili, dok su gubavi medičem, nema govora.

Druga je velika mana mediča, da ne ogubavi jednu samu bilinu, jer i ako se sporo i polako razplodjuje, ipak okuži i ogubavi sve što je naokolo.

Mnoga se sredstva preporučaju za utamanjivanje i izkorenivanje mediča, pa su napram prilikam na jednom mjestu jedna sredstva djelatna, a na drugom druga. Nema dvojbe, da medič radje napada slabe kržljave biline, nego li zdrave i čvrste.

U mnogom se slučaju s toga čovjek vrlo lako rieši mediča, ako zemlju pognoji, dotičnu bilinu osnaži, i metne u mogućnosti da se okriepi i da dobije snage.

Jedno od najjednostavnijih sredstava, a u isto doba i najsigurnije sredstvo jeste vapneno mlieko. U zimsko doba namaže se deblo i grane gustim vapnenim mliekom; ako je bilina, kojoj neodpada zimi lišće, onda se sva dobro poškropi vapnenim mliekom, a pri tom se osobito pazi, da ostane poškropljeno svako pojedino obličje lista.

Škropljenje sa ukropinom od duhana, ili sa 3% raztopinom sapocarbala ili sapunjačom takodjer znatno pomaže, ali bez dvojbe najbolje je sredstvo pognojiti zemlju, osnažiti i izklaštriti dotičnu bilinu, te škropiti vapnenim mliekom.

L. R.

Jacquez loza

Jacquez je jedna od najbojnije rastućih loza; ona po svoj prilici potiče iz križanja *Aestivalis* loze sa jednom evropskom lozom. Ona je od svih trsih loza najzdravija i najuztrajnija.

Jacquez je bez dvojbe ona loza, koja je pozvana, da u toplim predjelim zamieni loze, koje filoksera uništi; ona je bez dvojbe pozvana, da igra glavnu ulogu u vinogradarstvu toplijih predjela.

Grozdovi su veliki, čunjasti, puno čehuljasti. Zrnje je okruglo, male, tamne crno modre boje, žestoko mirisavo, a na riedko stojeće. Pljuva zrna je posve tanka, ali čvrsta. Sok je crljen, a ugodna teka. Grožđje dozrieva kasno.

Nestavlja velikih zahtjeva na zemljište, a uspjeva još uvjek dobro na onim zemljam, na kojima druge amerikanske loze za kratko vrieme poginu od zlatina.

Duboke, prhe, propustne i tople zemlje, najradje kremenjače ili druge zemlje, koje sadrže kremena, pa da i obiluju željeznim kisom, prijaju najbolje Jacquez lozi. Uspjeva, ali i na svim drugim vrstim zemlja, dapače i na mršavim, obilno vapnenastim i suhim zemljam.

Neprijaju joj nepropustne, studene, i vlažne zemlje, dapače u takovim zemljam slabi se njena moć, da odoli filokseri.

Jacquez trpi mnogo od nametnica, a osobito od palca (patula) i peronospore.

Razumieva se, da se škropljenjem modrom galicom dade preprieciti mildew i druge nametnice, ali ipak Jacquez loza ima i to svojstvo, da joj od peronospore odmah nepoodpada lišće, nego da se uzdrži dok grožđje dozrije.

Jacquez je plodna loza, ali plodovitost njena znatno mienja napram mjestim i podnebnim odnošajim, a i položaj znatno upliva na plodovitost.

Poprieko uzeto radja 50 hektolitara po hektaru vinograda, ali uz povoljne uvjete, visokom uzgoju, dugoj rezitbi i većem razmaku radja i više od 100 hektolitara po hektaru. Vino od jacqueza je tamne boje, žestoko i bogato na alkoholu, prilično tečno, a ne smrdi po kimavicam, kako druge vrsti amerikanskog vina.

S početka ne prija dok je još mlado, a i boja mu se nekako ružnom pokažuje, ali staranjem, osobito ako je vino bilo pomnjom pravljeno, postane izvrstno.

Bud jacquezovo vino sadrži kadšto odveć malo kiseline, dogodi se da poprimi ljubičastu boju, koja se malo komu mili, a uz tu ne milu ljubičastu boju, poprimi i neugodni ljubičasti tek.

Ova se mana odstrani jacquez vinu posve lako, ako se primješa mastu ili vinu malo striša ili malo sriešne kiseline. Jacquez valja saditi na veliki razmak, najmanje na 1¼ metar, kako što i sve druge amerikanske loze za izravnu proizvodnju vina, a hoće se za njega duga riz.

Najbolje radja ako je zasadjen na razmak od 2 metra, i ako se razvuče po žicam u dva ili tri reda, ili ga se goji na odrenama ili u obliku vienaca.

Ovo je bez dvojbe jedna od najboljih amerikanskih loza izravne proizvodnje za naše odnošaje, gdje ne fali mršavih zemalja i suše, pa će ona svudi dobro uspjeti, samo ne u težkim, nepropustnim i vlažnim zemljama.

T.

SVAŠTICE

Impregniranje kolaca za vinograde. Već je često puta bilo govora u našem listu o raznim načinim zasićivanja ili impregniranja kolaca za vinograde. Mnogi su od rečenih načina pokazali dobri. Ovaj način, kojeg ćemo niže navesti rabe u Magjarskoj, i kako kažu izvrstnim uspjehom. Napravi se pet postotna raztopina modre galice t. j raztopi se ½ kg. modre galice u 100 litara tople vode. Dok se galica posve ne raztopi mieša se neprestano. Od ove raztopine dolije ½ kilograma na 5 hektolitara obične vode. Kolci se poredaju u badanj ili kacu, pa se gornja voda polije po njima, tako, da ostanu utopljeni u vodi, i da voda pliva nad njima za 5 ili 10 centimetara. Kolci ostanu zatopljeni u raztopini 10 do 12 satih vremena, a onda se izvade i suše. Prije nego li se kolci urone u raztopinu moradu biti posve suhi, jer ako su zeleni onda raztopina ne prodire lako u njih. Ovo je jedan od najjeftinih načina impregniranja kolaca, jer se za 1000 kolaca troši samo 50 novčića. Izkustvo je pak dokazalo, da ovako impregnirani kolci traju 18 do 20 godina.

Rane ruske ljubenice *(dinje)*. Ruske ljubenice *(Cucumis citrullus* ili *Çacurbita Citrullus)* svjetskog su glasa. One imadu prednost između svih ljubenica, da posve rano dozrievaju, a da su posve tečna i sočna mesa. Kora im je gladka, zelenkaste boje poput masline, a plod jedva da je teži od 2 kilograma. Mogu se gojiti na otvorenu i u klijalištu; a u zadnjem slučaju ima se zdrelog ploda već koncem svibnja. Goje se, kako i druge vrsti ljubenica, ali ne trpe uštipavanje rizve.

Grahorna leća na lakim, suhim zemljam. Jedna od najboljih krmnih bilina za laka, suha zemljišta jeste grahorna leća. Sije se rano u proljeće, uspjeva i na mršavoj vapnenasto pržinastoj zemlji, a odoli izvrstno suši. Radja prilično stručjem, ali mnogo bolje zrnjem, pa i jedno i drugo blago vrlo rado jede.

Sijanje voćnog sjemenja. Sjeme voćno sije se u ožujku ili travnju. Pred sjetvom moči se u vodi, kojoj se na svaki litar dodade tri grama kuhinske soli. Močenje traje 2 do 3 dana, onda se izvadi, izciedi, razastre na tanko, da se prosuši, pa odmah sije. Ovako priredjeno sjeme ne samo da brzo klica, ali ga miševi ne jedu. Ako je po sjetvi suho vrieme, valja sjemenište svaki dan zalievati.

Ljećivost povrća. Spinat djeluje izravno na bubriege, isto tako i žutenica (sadić) ako se jede sirova. Sparoge čiste krv. Selen djeluje osobito na živčani sustav, lieči rheumatizam i neuralgičke bolesti. Patlisani (rajčice, pomidoro) dobri su za jetra. Repa i rodakva podpomaže tečnost. Ločika i krastavci razhladjuju tielo. Češnjak i masline podupiru kolanje krvi i izlučivanje želudačnih sokova. Crljeni luk (kapula) podupire mokrenje i kriepi probavne ustroje.

Nosno krvarenje, dade se obustaviti pa sve da je žestoko, ako se ruke i noge drže u toploj vodi. Ovo je sredstvo prokušano.

Spravljanje povrtnog sjemena. Sjeme se spravlja ili u papir, ili u male prozračne platnene kesice, koje se objese na zračnu mjestu, da se očuvaju od miševa. Dobro spravljeno sjeme ostane zdravo, te lako potjera klicu.

Odprema kalama. Da se kalami za ciejepjenje bez štete odpreme, neka se uzme ilovače i prostoga ulja i iz toga neka se umijesi tijesto. Iz toga tijesta valja načiniti tolike kruglje, da se u nje može sa urezanim krajem utaknuti do dvanajst kalama. Tim načinom prepriječi se u kalamu izhlapljivanje soka i mogu se na daleko odprijemiti.

GOSPODARSKE VIESTI.

Sa svih strana dolaze sve češće tužbe o suši. Na nekim mjestim su usjevi ostali u gaćam, a na drugim mjestim su baš propali od suše. U obće cielo bilinstvo je znatno zaostalo usljed nestašice vlage.

* *
*

Po viestim, koje dolaze iz Magjarske rek bi, da ih taljanska vina nisu najbolje zadovoljila. Naša se otvorena vina prodavaju. Ciene nisu Bog zna kakove, ali se prodaje. Crna vina nemadu tražioca, pa okolice, koje obiluju crnim vinom, zapinju u prodaji, jer nema kupaca.

* *
*

Uz svu sušu, čuje se, da masline ne loše brste, pa da bi už malo kiše mogle liepo ocvasti.

* *
*

Suša se ćuti na svim stranam. Usjevi su svudi zaostali, a na mnogim mjestim, kako u Ugarskoj su nastradali. Usljed hrdjava izgleda na žetvu, počela je već rasti ciena žitijam.

* *
*

A. S. Jermelov, imenovan je ministrom ruskih državnih dobara. Jermelov je izučio gospodarske nauke u Beču i U. Retenburgu. Dugo je vremena proučavao pitanje o kotlarini u Ruskoj.

* *
*

U listopadu mjesecu t. g. 1893 obdržavat će se u Chicagu medjunarodni kongres gospodara.

* *
*

Od 14 do 19 svibnja t. g. obdržavati će se u Pragu izložba gospodarskih proizvoda i obća izložba peradi.

* *
*

Od 4 do 12 studenoga t. g. prirediivaju bečki vrtlari medjunarodnu izložbu japonežkog buhača *(Chrysantemum)*.

* *
*

U svibnju ili lipnju 1894 priredit će se u Beču medjunarodna izložba jela i hraniva za siromahe i vojsku.

* *
*

U Magjarskoj dokinuli su mjesta putujućih učitelja za vinarstvo i vinogradarstvo, jer da se pokazala bezuspješna. Mjesto ovih ustrojila je magjarska vlada više mjesta vinarskih nadzornika.

* *
*

Iz statističkog izvješća Ministarstva za poljodjelstvo razabire se, da je godine 1891 bilo uzgojeno 1,506,524 kilogr. čahura (kožuraka). Najveće svilaca gojeno je u Tirolskoj pa u Gorici i primorju.

* *
*

Iz istog izvješća proiztiče, da je u ovoj poli države 1891 godine napravljeno 37,519 quintala voska i meda, i da je godine 1890 gojeno 926,640 ulišta pčela.

* *
*

Prošle godine 1892 izvedeno je iz Ugarske 722, 641 quintala vina, a uvedeno je 725,048 quintala. Godine 1888 imala je Ugarska maximum izvoza, a minimum uvoza, jer je rečene godine izvedeno bilo 1,493,037 quintala vina, a nije bilo uvedeno, nego samo 160,064 quintala. Po tom se je uvoz upeterostručio, a izvoz je pao za više od polovice.

* *
*

Na mliekarskoj školi u Mirogoju u Českoj, uporabljeno je svakog dana 500 litara mlieka za vježbanje učenikâ.

* *
*

Jedan Njemački metereolog, na temelju šestdesetgodišnjeg izkustva proriče ovog ljeta (1893) sljedeće vrieme: U lipnju i u večem dielu srpnja vladat će vlažno i kišovito vrieme; a u zadnjoj trećini srpnja vladat će liepo vrieme, obično za dobu godine. Kolovoz biti će topao, a rujan obično, uz koju malu promjenu vremena.

* *
*

U Hrvatskoj pojavila se je dosad filoksera u 400 občina, a u Magjarskoj okuženo je filokserom 2322 občine.

* *
*

Neki Bruns i Neupert, dao si je patentirati spravu za priredjivanje pjenušnica svih mogućih vrstih sredstvom naravskog vrienja.

* *
*

Cilenski vinogradari obdržavali su sastanak u Valparaiso, u svrhu da se dogovore, da njihova vlada sredstvom trgovačkih ugovora sa raznim republikam južne Amerike, osjegura raztovarište i razprodaju cilenskih vina u republikama južne Amerike.

Pitanja i odgovori „Gosp. Poučnika".

A. Odgovori.

35. Želim zasaditi živicu od trnovca i kupine, molim Vas odklen se može nabaviti dobrog, klicavog sjemena? Kad se ima sijati trnovac i kupina? Kako se visoko goji i klaštri živica? Jeli bolje zasijati kupinu na već uzgojeni trnovac ili oboje skupa? Dade li se kako ukoristiti kupina?

P. S. G. u D. (Slavonija).

Sjemena od trnovca i kupine ima na prodaju u svakoj dobroj trgovini sjemenja, a ako imate u blizini prijatelja, koji imade živicu od jednog i druge, možete se njemu preporučiti, jer i trnovac i kupina radjaju obilno sjemenom. Možete se nuzto obratiti: Wolfner i Weiszu u Beču I. Wollfischgasse 15., ili Haage i Schmidtu u Erfurtu. Četvrt kilograma sjemena, dosti je za Vas, bolje zasijati malo više, da se ima izobilj sjemenjaka i za slučaj da sjeme nije posve klicavo. U travnju i svibnju sijati bilo bi kasno, ako nije slučaj, da se može sjemenište zalievati, bolje je sijati u veljači ili ožujku. Živica od trnovca uzgaja se obično visoko, jer trnovac raste stablasto, pa pomnjivim klaštrenjem dade se u mladosti gojiti na 1 do 2 metra visine, ali se kašnje otme. Dapače starija živic od trnovca nije pri zemlji živica u pravom smislu rieči, nego je ograda od debala blizu stojećih i po gdjegdje izprekrižanih mladicama, a pravi gustiš granja i trnova je na visoku 2 do 4 metra od zemlje. Kupina s trnovcem pravi izvrstnu svezu, jer ga izpreplete. Kupina može se zasijati skupa trnovcem, ali je savjetnije zasijati ju nakon 2 ili 3 godine, kad živica trnovca odraste. Kupina radja plodom, jednom vrsti jagode, koja se na mnogim mjestim jede, a iz izgnječenog i prevrilog ploda dade se peći dobra rakija. Plod od kupine jeste dobra hrana za perad i svinje, samo što je zanovet brati kupine, jer su pune bodljika.

36. Imali način, po kojem bi se jaja dala spremiti od proljeća i ljeta do kasne zime?

A. M. u L. (Slavonija).

U našem listu bilo je opetovano put govora o raznim načinim, kako se čuvaju i spremaju jaja za dugo vremena, pa je suvišno, da ih sada opetujemo. Opozorujemo, da se ipak najbolje čuvaju jaja u vapnu na zraku zagašenom ili bolje rečeno u prašini od vapna. U tu svrhu priredi se sanduka za 100 ili 250 jaja. Sanduk se obliepi iznutri hartijom, pa na dno metne se sloj vapna u prahu 2 prsta debeo, a na vapno poredaju se posve svježa jaja jedan do drugoga, da se ne dodiraju. Opet se saspu prašinom od japna, tako da svako jaje ostane za sebe zatrpano i sva jaja zatrpana barem za 2 prsta. Onda se naslaže drugi red jaja itd. dok je sanduk pun.

37. Sir iz dobrog ovčijeg mlieka neda se sušiti, nadme se i popuca, pa ga nije moguće redovito sušiti i u ulje spravljati. Molim šta je ovome nadimanju i pucanju uzrok? Dade li se predusresti?

L. M. u S. (Dubrovačko).

To su posljedice hrdjavog sirenja, a čestoput hrdjavog tiskanja i hrdjavog sušenja sira. Svaki sirac mora da prevrije, jer ako nebi prevrio nebi ništa valjao, ali vrienje uzsliedi redovito samo onda, ako je sirac bio dobro iztisnut i ako je iz njega bila tiskanjem otjerana sva suvišna sirutka; pa ako je vrienje uzsliedilo tiho na hladnu i frišku mjestu. Dakle više pomnje pri sirenju, još više pri tiskanju, a najviše pri vrienju, pa premda će se sirac uslјed vrienja vavjek nešto malo naduti, ipak neće popucati. I naglim sušenjem na toplu i promašnu mjestu popuca sir lako. Sirarnica hoće čistoću i hladnoću.

38. Stablasti liešnjak može li rasti 15 metara daleko od mora? Moželi trpiti morsku sol i žestoku buru? Jede li se plod? Odklen se može nabaviti 2 i 3 godišnjih stabala?

P. F. u M. (Makarska).

Na Vaše pitanje nemožemo konkretno odgovoriti, jer u predmetu nemamo vlastitog izkustva. Kušajte, mi mnijemo da će rasti 15 metara daleko od mora, mi mislimo, da tim što ga more kadšto poškropi nebi propao, mi mislimo, da za rano priviknut buri, nebi mu bura hudila. Plod je prikladan za jelo, ali ne rodi obilno, kako naš liešnjak. Odkle da nabavite 3 ili 4 godišnjih sjemenjaka nebi Vas mogli sigurnošću naputiti, obratite se Haage i Schmidtu u Erfurthu, od njega lako da dobijete sjemenjaka ili ako ne on će Vas moći naputiti, odklen, da ih nabavite, a kod njega će te dobiti sjemena.

B. Nova pitanja.

39. Koja je vrst loze najprikladnija za priredjivanje šampanjca? Koliko po sto sladora mora sadržavati mast za šampanjac, da šampanjac pjeni, a da ne popucaju staklenice? Kako se bistri i procjeduje šampanjac, da bude posve bistar?

I. A. O. u B. (Brač).

40. Kako i kada, da uredim živicu trnovca?

H. K. u D. (Bosna).

41. U kojem se obliku i kako krmi blagu vapno ili mu se daje vapno?

L. S. u P. (Istra).

42. Nabavio sam plemenitih kokoših, navodno dobrih nosilja; ali mi slabo nose; molim Vas zašto moje kokoši ne nose bolje?

I. M. u P. (Zadar).

☞ Odgovori na javna pitanja kao i nova pitanja, primaju se rado od svakoga, pa i ne bili predbrojnici.

Otvoreni dopisi „Gosp. Poučnika".

Podmirili su predbrojbu do konca t. g. 1893.

P. n. č. g. Barbalić D. I. — Obradović I. — Buconjić P. pr. bis. — Čeliković J. — Čitaonica na Jelsi. — Filipec A. — Gabrić D. J.

Č. g. Obradović M. — Za podmiru lanjske godine izvolite nam poslati još jedan fiorin.

Č. g. Bujas K. — U redu je.

Č. g. Filipec A. — Upisali smo, primati će te redovito.

Č. g. Trutanić J. — Neznamo što se je dogodilo. Šaljemo Vam naknadno sve brojeve. Ako Vam još koji broj fali javite nam, da Vam nadoknadimo.

Č. g. Ivičić S. — Lišće poslano na ogled nije boles no od peronospore, nego od svraba (Phytoptus). Ovu bolest prouzročuje sitni zareznik, koji žive u koži lišća. Nije bolest pogibeljna, ali je bolje počupati sve bolestno lišće i izgoriti ga.

C. g. Belošević T. — Nastojte svakako. Stvar u početku zanemarena, mogla bi imati ozbiljnih posljedica.

Č. g. Tasović S. — Cervelat kobasice prave se iz svinjskog mesa. Obično se uzimlje meso od pleća i hrbta, pa se dobro izsjećka i oslobodi svih kožica i tetiva. Izsjećkanome mesu doda se za $^1/_4$ ili $^1/_3$ izsjećkane slanine, koju se u četvoraste kocke izsjećka. Svako 3 klg. smjese mesa i sala zasoli se su 100 do 115 grama soli; 25 grama na krupno sameljena papra, 8 grama salnitre. Ovo se sve dobro izmješa pa se izpuni crievo. Za izpunjanja crieva valja dobro nabijati, da crievu izmedju mesa neostane zračnih praznina. Najzad se izveže crievo u kobasice pa se ovjese da se kade na dimu 1 do 4 nedjelje dana. Trajanje kadjenja zavisi od toga, kako se komu mile kobasice, naime da su manje ili više prekadjene.

Č. g. Maričić L. — Knjižicu „Buhač i Predivno bilje" odposlali smo Vam. Odieljenih svezaka knjige „O uzgoju i njegovanju cvieća, uresnog grmlja i drveća" nema na prodaju, ali cielo dielo, koje je prije stajalo fiorina 8 ne stoji danas, nego samo 3 fiorina.

Č. g. Sedlaković G. — Željezne mrlje nedadu se lako odstraniti od rubenine. Obično se mrlja ovlaži sa slabom raztopinom solno-kiselog zimatog kisca, pa onda se propere u vodi. Mrlja se dade odstraniti i na sljedeći način. Nakva si se toplom vodom, pa se pospe sa kiselom djeteličnom soli, koja je u prašinu sameljena, a onda se preko svega protare nekoliko puta ugrijanim gvozdenim ključem.

Č. g. Abdul-Aziz-beg. — Primili smo, ali još nam dugujete na podmiru fiorina 7.

U ZADRU, 1893. Brzotiskom Narodnoga Lista.

Godina XII. Izlazi na 1 i 16 svakog mjeseca. Broj 10.

GOSPODARSKI POUČNIK

Obće blagostanje zavisi o blagostanju pojedinca a temelj blagostanju pojedinca, jest razboriti rad uz vještu uporabu nauke i izkustva.

Upraviteljstvo lista je u Velojluci

Predbrojba u Austro-Ugarskoj stoji 3 for. na godinu, u *Inozemstvu* 8 franakà na godinu. *Uvrstbe* plaćaju se 8 novč. po redku za prvi put, a svaki sliedeći put 3 novč. redak. *Cliché* računaju se 5 novč. po centimetru četvornom.

Upravitelj i Izdavatelj: PETAR L. BIANKINI

Odgovorni urednik: NIKOLA ŠIMIĆ

Pisma, naputnice itd. itd. upravljaju se *Upraviteljstvu Gospodarskog Poučnika u Veluluku*. — Rukopisi se nevraćaju. Predbrojba je obvezna za godinu danà, a izplaćuje se u Veluluku. Tko nepovrati prva dva broja obvezan je predbrojbi za godinu dana.

ZADAR, 16 Svibnja 1893. Ciena je listu 3 fiorina na godinu. VELALUKA, 16 Svibnja 1893.

Liga austrijanskih gospodara.

U zadnje doba, radi se ozbiljno, da se stvori liga austrijanskih gospodara, u svrhu da brani interese gospodara, toli pri sklapanju trgovačkih ugovora sa raznim državama, koli pri sastavljenju zakona u gospodarske svrhe.

Ovakova liga bio bi moćan faktor, koji bi vodio odlučujuću rieč u svim raznim pitanjim, pa nije s toga čudo, da se mogi protive oživotvorenju lige gospodara, i da se vlada ustrojstvu lige gospodara najviše protivi.

Ponašanje vladė prama ustrojstvu lige jeste sasvim opravdana, jer bi ligom imala vlada posve svezane ruke, pa nebi mogla koraka učiniti bez privole lige, ili ako bi i što preduzela, što nebi odgovaralo interesim gospodara, imala bi proti sebi ligu, čija bi graja vladu zadušila.

I ponašanje velikog posjeda prama osnovanju lige gospodara jeste takodjer donekle opravdano, jer je položaj velikog posjeda, prama srednjem i malom posjedu, isto onakav, kakav je položaj velikog obrtnika prama srednjem i malom obrtu.

Mi ćemo s toga izreći mnijenje o ligi gospodara sa našeg stanovišta, obzirom na eventualne koristi i štete, koje bi mi mogli imati od lige. Misao o ustrojenju lige gospodara nije domaća; ona je uzeta iz Njemačke, kopirana je, kako što je svaka novotarija kod nas kopirana iz Njemačke.

Poznato je naime, da su trgovački pregovori izmedju Njemačke i Rusije, uznemirili i podigli veći dio njemačkih gospodara proti današnjoj gospodarskoj politici Njemačke države.

Dne 18 veljače držan je u Berlinu veliki sastanak njemačkih gospodara, koji su sastanak pozvali i upravljali, sve korenja obranbene carine za zemaljske proizvode.

Taj veliki sastanak poprimio je zaključak, da se stavi liga gospodara, koja će bezobzirno braniti i štititi gospodarske interese.

Sastanak se je izjavio i proti današnjim postojećim trgovačkim ugovorim, koji su širom otvorili vrata inozemskim zemaljskim proizvodim; dapače je isti sastanak poprimio zaključak, kojim se otvoreno prieti vladi, ako bi novim trgovačkim ugovorom sa Rusijom dokinula postojeće diferencijalne carine.

Ovo su glavno zaključci sastanka, koji jasno označuju smjer rada i djelovanje lige njemačkih gospodara.

Kako rekosmo sad se radi i kod nas, da se sastavi takova liga u istu svrhu, istim pravcem i istim smjerom.

Mi za snovanje takove lige obzirom na naše interese odobravamo iz sljedećih razloga.

a) Jer država nebi imala više sasvim proste ruke u sklapanju trgovačkih ugovora i u izradjivanju osnova trgovačkih zakona; a nas je izkustvo naučilo, da smo u ovim prigodam bili žrtvovani, i da se na naše interese nije ni najmanje obzira uzelo.

b) Da bi se naš glas i naše pravedne želje u ligi slušale, i da bi preko lige imale uvaženja.

c) Da bi se pri pravednom sporazumu preko lige, imalo polakšica za proizvode, kojih mi nemamo, a trebujemo ih, i da bi se našim proizvodim putem lige našlo sigurna raztovarišta iz navedenih razloga mi odabravamo zasnovanje lige austrijanskih gospodara; a kad do malo dodje do oživotvorenja rečene lige, mi savjetujemo svim našim gospodarom, da se u što moguće većem broju ligi pridruže. Čim nas bude više u ligi, biti će jači naš upliv, i biti će više izgleda, da se naši interesi i naše pravedne želju, čuju, poštivaju i štite.

X.

Pošumljenje Krasa.

Prenašamo u cielosti ovaj odpis, jer sadrži važnih stvari, od kojih se možemo i mi okoristiti:

Odpis kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade, za unutarnje poslove, od 12 ožujka 1893, br. 7816, upravljen na kr. županijsku oblast u Ogulinu.

„Kralj. zemaljska vlada, odjel za unutarnje poslove, uvidjajuć potrebu, da se pošumljenje krasa u području bivšeg provincijala svede na sustavni način, nalazi u prilog čim uspješnijem pošumljenju krasa u obće budućeg ravnanja radi za sada izdati sliedeći naputak:

1. Za čuvanje branjevina i nasada na krasu ima se prije svega osigurati namještenje potrebitog čuvarskog osoblja, koje ima da plaća dotična obćina prinosom bar od 50%.

Gdje su pako urbanske obćine jur segregirane, tamo se može čuvanje tih branjevina i nasada povjeriti obćinskim lugarom, koje su te obćine jur na svoj trošak namjestile, ili će takove tek namjestiti.

Obzirom na to imat će se dosadanji prinos iz zemaljskih sredstava za namještenje takovih lugara obaliti na polovicu u onih obćina,

PODLISTAK.

Katekizam Gospodarske hemije

od

D.ra E. WILDT-A

Ravnatelja agrikulturno-hemičnog pokušališta u Poznanju.

Po šestom izdanju njemačkog izvornika preveo

F. RADIĆ

Učitelj Strukovne učionice u Korčuli.

(*Nastavak vidi broj 9*).

42. *Što je fosforna ili pranikova kiselina?*

Fosforna kiselina je slučenina fosfora sa kisikom. Kako se nalazi u trgovini sačinjava takodjer kiselu kapljevinu, ali se u naravi i ona nahodi samo slučena s osnovama, kao soli, koje se zovu fosfati.

Fosforna kiselina nahodi se kao što i prije spomenute tvari u sva tri prirodna carstva. U tlu je posve obćenito razprostranjena, ali, izuzamši neka nalazišta, nalazi samo u neznatnoj količini; u bilinskom carstvu nahodi se navlaš u sjemenju, u kojima često od nje sastoji polovina njegove rudne tvari; u živinskom carstvu ima je osobito u kostima.

43. *Što je solik (klor)?*

Solik je zelenkasto-žut plin zadušna, vrlo škodljiva vonja. Usljed velike svoje srodnosti prama vodiku, on razstavlja ustrojna tkanja, otimljuć jim vodik, s istog razloga poplavljuju na mah u soliku bilinske boje, a gube svoj vonj i škodljivost mirisave i kužne tvari.

Solika nema slobodna u naravi, ali ga je mnogo slučena s drugim počelima, tako sa pepelikom, i sodikom kao soliko pepelik i sodikosodik; navlaš ova zadnja sô, kuhinjska sô vrlo je razprostranjena; ima je u morskoj vodi, pa, i ako samo u neznatnoj količi, u svakoj izvor-vodi, a osjem toga nahodi se u krutom stanju, kao takozvana kamena-sô, često na debele slojeve; takodjer je ima u svim rastlinama i u živinskim tkanjima.

44. *Osjem do sad navedenih ima li u rastlinama još drugih bezustrojnih sastavina?*

Ima još stanovit broj rudnih tvari, koje se kadgod nahode u rastlinskomu pepelu, kao brom, jod, glina, mangan, tutija i druge; ali njih treba da smatramo kao nuzgredne sastavine i bez zlamenitosti po hranu rastlina.

45. *Jesu li svekolike prije nabrojene rudne tvari rastlinama neobhodne?*

Ne, rastline mogu da dospiju i do podpuno pravilna razvitka sve i ako jim neima nekih od tih tvari, a to kremene kiseline, solika i sodika, premda se te tvari nahode u svim bilinama, a u nekim rodovima dapače u posve zlamenitoj količi, kao kremena kiselina u travama, soliko-sodik u morskim i primorskim rastlinama. Smatrati je kao hraniva posve nuždna rastlinami i ugljičnu kiselinu, dušičnu kiselinu, fosfornu kiselinu, sumpornu kiselinu, pepelikov kis, vapno, gorčiku, železo kao što i vodu i slobodan kisik.

Premda rastline mogu da obstoje i bez onih prvo napomenutih tvari, to ipak njihova prisutnost nudja rastlinama stanovite koristi. Tako polag Nobbe-ova iztraživanja posjeduje solik osobitu zlamenitost za pretvaranje škroba u raztopivo stanje i njegovo prenašanje na trošilišta i staložišta (Pit. 106); a u prisutnosti kremene kiseline, polag Wolff-ovih iztraživanja, rek bi, da su dostatne i manje količe ostalih neobhodnih hraniva u hranitbi rastlinâ, tako da u prisutnosti povećih količa kremene kiseline bivaju přištedjena ostala bilinska hraniva ili se s istim količama ovih mogu da postignu obilatije ljetine. (Sliedi.)

gdje neima urbanskih segregiranih obćina, budać političke obćine imadu 50% za plaće lugara doprinašati, dočim taj doprinos ima posve obustaviti u onih slučajevih, gdje su urbarske obćine jur segregirane, pa gdje se lugarom, koje ima urbarska obćina uzdržavati, može povjeriti i čuvanje kraških branjevina.

Prema tomu poziva se ta kr. županijska oblast, da stavi nov shodan predlog glede namještenja lugara, odnosno glede doprinosa u tu svrhu iz zemaljskih sredstava.

2. Pošto je izkustvo pokazalo, da je s jedne strane veoma teško opet uzgojiti na golu zemljištu novu šumu i uz dugotrajni, ter skupi rad, a s druge strane, da se zabranom onih šumskih ili pašnjačkih površina, na kojih se još nalazi makar i oštećeno grmlje, polučiti može doskora liep uspjeh pošumljivanjem krasa, to je time u glavnom naznačen pravac i način, u kom se imade kretati rad oko pošumljivanja krasa, t. j. ima se dalnjem zakraš ivanju na put stati, i ostanci šuma i pašnjaka treba da se opet podignu; dočim se umjetno pošumljivanje imade ograničiti na najnuždnija mjesta, n. pr. radi zaustavljanja bujica, radi zaštite vrela, cesta i kuća itd.

3. Sve branjevine i nasadi na krašu moraju se posebnimi odlukami kr. kotarskih oblastih proglasiti u smislu §. 10 š. z. kao stroge branjevine, te sa strane obćina i na teret istih u smislu §. 14 š. z. označiti u naravi gajkami, dobro vidljivimi, koje su u takovom razmaku postavljene, da se od jedne do druge gajke dobro vidjeti može.

Proglašenje ove uredbe ima se u pograničnih selih obaviti običajnim načinom po obćinskim poglavarstvim, koja imadu dotični oglas povratiti nadležnoj kotarskoj oblasti i na oglasu potvrditi, da je i kada je proglašen.

Kr. kotarske oblasti imadu sastaviti o svih takovih strogih branjevina u svojih kotarih izkaz, te ga držati u očevidnosti; prepisi tih izkaza ima se dostaviti kr. županijskoj oblasti uredovne porabe i evidencije radi.

Kr. županijska oblast ima pozvati sve kr. kotarske oblasti, da glede svih prijava o prekršajih, počinjenih u takovih strogih branjevina, u roku od 14 danah razpravu provedu i krivce po zakonu kazne.

4. Zemljišta za razsadnike i biljevišta imadu dotične obćine bezplatno namicati, jer se u tu svrhu iz zemaljskih sredstava ništa dozvoliti nemože.

5. Za pošumljenje imaju se odabrati samo četinjače, koje se najbolje uzgojiti mogu u prelaznih razsadnicih, uredjenih u branjevina i to od vrstih:

a) Pinus austriaca;
b) Pinus maritima (Pinaster),
c) Pinus Paroliana,
d) Pinus pinea,
e) Cupressus sempervivens,
f) Pinus halepensis,
g) Abies excelsa,
h) Abies pectinata.

Vrsti pod b), c), d), e) i f) imaju se uporabiti samo uzduž morskih obala na zaklonjenih mjestih (vrst f) osobito oprezno), a vrsti pod g) i h) u viših položajih, na sjevernih obroncih, a navlastito ondje, gdje ima za biljke dobra tla i nešto zaklona.

Za drvorede preporuča se Ulmus, Morus papyrifera, Morus alba i nigra, Celtis australis, Melia azederah.

Sadjenje žira kao i sijanje četinjača neposredno na ogojnih mjestih, nadalje sadjenje bagrema ima se na krašu posvema napustiti.

Glavni uvjeti za uspjeh kultura na krašu jesu:

1. da se uzgoje jake biljke sa dobro razvijenim žiljem;

2. da se samo jake biljke rano u proljeću presadjivaju i to bez oštećena žilja; toga radi ima se osobito na to paziti, da se biljke, kad se vade iz razsadnjaka, što dublje sa strane podkopaju i time bez svake oštete žilja izvade; prenos biljka ima se što brže i velikom opreznošću na žilje obaviti;

3. razmak mjesta, u koje se 2 jake ili 3 slabije biljke presaditi imaju, treba da ima jedan metar;

4. dotična mjesta imaju se duboko razrahliti (rigolati), što se već u jeseni pripraviti može;

5. u zaštitu biljaka i zemlje proti odplavi i vjetru ima se na dolnjoj strani svakoga mjesta položiti kamenje u polukrugu, a kraj biljaka samih 2 do 3 pločasta kamena, da štite zemlju od izsušenja.

6. U slučaju, da nema u zalihi dovoljno biljaka za presadjivanje, mogu se takove u prešnih slučajevih eventualno zatražiti putem kr. zemaljske vlade iz razsadnikah kr. nadzorničtva za pošumljivanje primorskog kraša u Senju, gdje se osim toga mogu istim putem i pozajmiti velike škare za rezanje šikara.

Nabava biljka izvan zemlje neodobrava se u načelu, buduć iste kod prevoza trpe i većim dielom prekasno stignu.

7. Radnje oko pošumljenja imaju se izvoditi sustavno, i to samo na temelju ogojne osnove, koja se zajedno s dotičnim troškovnikom imade po obrazcu A. sastaviti po šumsko-tehničkom osoblju i kralj. toj zemaljskoj vladi na odobrenje od slučaja do slučaja predložiti.

8. Za troškove pošumljenja može se iz zemaljskih sredstava najviše 50% doprinieti i to u slučaju, ako se dotične obćine zaključkom obvežu:

1. da će 50% iz vlastitih sredstva namiriti;

2. ako u proračun za pokriće odpadajućih svota za čuvanje branjevina i za ogojne radnje svake godine potrebiti trošak uvrste.

Za slučaj, da obćine neimaju razpoloživih novčanih sredstva, mogu iste dati stanoviti broj jama za sadjenje biljaka izkopati, koje radnje njihovom doprinosu odgovarari imadu.

Doprinos iz zemaljske dotacije doznačivat će se u buduće za svaki radni objekt napose na temelju odobrenog proračuna i izvješća kr. županijskih oblastih od slučaja do slučaja.

9. Radnje same imade izvesti i rukovoditi na licu mjesta šumsko-tehničko osoblje, a ne kao dosada obćine i lugari.

10. Putovanje rečenog osoblja neće padati na teret dotacije za pošumljenje, već na teret županijske putne naklade, odnosno dotičnog putnog paušala toga osoblja.

11. Uzgoj biljaka mora da bude jeftiniji, nego što dosada, a u tu svrhu treba nastojati, da se uštedi što više moguće kod zalievanja biljaka, koje je dosele preskupo bilo.

12. O svih izdatcih, tičućih se pošumljenja kraša imade se sastaviti po obrazcu B. svake godine proračun, razdieljen na sliedeća poglavja:

1. lugarsko osoblje,
2. razsadnici i biljevišta,
3. umjetni uzgoji.

Ovaj proračun ima se svake godine kr. zemaljskoj vladi do konca kolovoza na odobrenje podnieti radi uvrštenja dotacije u zemaljski proračun.

13. O izdanih svota i izvedenih ogojnih radnja valja koncem svake godine sastaviti po gore navedenih poglavjih razvršćeni izkaz ob uspjehu radnja po obrazcu C. za šumsko-tehničke, odnosno za statističke svrhe, dočim se radi računarskog izpitivanja imadu, kao i dosele, dokumentirani računi ovamo predložiti, čim bude izcrpljena doznačena dotacija.

14. O radnja, koje su dosele izvedene na račun zemaljske dotacije za pošumljenje krasa, uzev u račun i trošak na čuvarsko osoblje, ima se izkaz po obrazcu C. naknadno sastaviti i ovamo predložiti

Taj izkaz ima se takodjer za kr. županijsku oblast sastaviti i za buduće godine u evidenciji neprikidno voditi, u koju svrhu valja nabaviti posebni vezani zapisnik.

15. Ovaj naputak stupa u kriepost odmah za sve na novo preduzeti se imajuće radnje na polju pošumljenja kraša, dočim za dosada izvedene radnje dotično za sada službujuće lugare prelazno vriedi počam od 1 siečnja 1894.

Ob ovom naputku valja znanja i ravnanja radi obaviestiti:

1. upravni odbor županije modruško-riečke;
2. podčinjene gradove;
3. podčinjene kr. kot. oblasti,
4. sve upravne obćine i
5. kr. županijskog nadšumara.

„Š. L."

O njezi novo zasadjenih voćaka.

Naši seljaci, kad posade voćku, prepuste ju sudbini svojoj, jer ju niti više ne prigledju. Jedino što gdje koji učini jeste, da ju ogradi proti stoki, koja ju može slomiti i obrstiti, za zeceve pak se i ne mari, da li će mladu voćkicu oglodati ili ne. Tko hoće da mu novousadjena voćka uspijeva, treba osim toga, što je po voćarskim načelima izkopao jamu, popravio tlo itd. — još i držati se slijedećega:

a) Nije li kod sadjenja bilo gnoja, to valja prije, nego nastane silna žega pokriti jame. u koje ćemo saditi voćke, budi gnojem budi slamom, listinom i mahovinom, a to s toga, da se zemlja u jami ne usuši. Razumijeva se po sebi, da gnoj prednost zaslužuje. Ovo pokrivanje osobito se preporuča, gdje je tlo loše, a mekota plitka.

b) Svaki nasad valja, ako je vode, barma svakih četrnaest dana zalijati, osobito ako je nastala suša. Ovakovo zalijevanje trebaju osobito voćke, koje su posadjene u pjeskulji ili na kršu.

c) Vehnuće voćke, osušenje kore, smud, rak i smolotok zapriječe se, a i bujanje voćke pospješuje se, kad se ona počam od korijena ća do unutar krošnje omaže u vodi razmočenim vapnom.

d) Za obranu proti zecevima, srnama i stoki kao i zlobnoj čovječoj ruci, osobito na polju i uz puteve valja voćke ograditi trnjem. U tu svrhu najprikladnija je trnula. U pomanjkanju ove može se uzeti bagren, trstika, slama itd. Slama može se uzeti samo u pomanjkanju druge tvari, jer skuplja previše vlage, što nepovoljno djeluje na koru mlade voćkice, a služi i za utočište raznim kukcima, primamljuje i miševe, koji osim slame i voćkicu oglodju, a ne odvraća ni zlobnu čovječju ruku. Trajnost trnove ograde povećava se, ako se mjesto gužvica za pričvršćenje rabi žica.

e) Nešto starije, a presadjene voćke, koje ne će dobro prihvatiti, uzbujaju, ako se stablo i sve jače grane omotaju mahovinom, koja se sveudilj podržaje vlažnom dotle, dok voćka uzbuja. Kod jačih stabala valja to uporabiti prije, nego li nastanu suhi proljetni vjetrovi. Kod slabijih, koji ne će da potjeraju, neka se to omatanje mahovinom preduzme u svibnju.

f) Debela stabla od po prilici deset i više centimetara, čim se posade imadu se čim više u krošnju naličiti ilovačom pomješanom sa govedjom balegom i omotati starim kakovim debelim platnom, koje se oko stabla u obliku špirale pričvrsti kakovim konopcem. U tu svrhu može se upotrijebiti i mahovina. Jedno ili drugo treba navlaživati i krošnju štrcati vodom.

g) Spone, kojima se voćka k stupovima privezuje, neka su sveudilj u redu, da vjetar mladu voćkicu previše ne giblje, što silno smeta, da se mlado žilje u zemlji ne prihvati.

h) Nijesmo li kod presadjivanja imali običnoga ni mješanca gnoja, to nam valja voćkice zalijevati od svibnja sa otopinom umjetnoga gnojiva (Latrine-Gülle). Ovakovo gnojivo rabi se za svaku vrst voćaka; osobito ga vole trešnje, breskve, kajsije, šljive i orasi, te se voćke gnojene tom raztopinom odlikuju bujnijim zelenilom svoga lišća.

i) Navale li na voćke ušenci, valja ih prstima sgnječiti ili lišće i grančice nakvasiti vodom u kojoj smo svarili duhana. Ima i u tu svrhu posebna sirkova četka, kojom se ušenci sa voćaka čiste i skidaju. Gdje se god pokaže kovrčasto lišće, imade ono na spredujoj strani ušenaca. Ako se ovi ne odstrane, može voćka s njihova premaha propasti.

j) Svi zareznici koji uništuju list i cvijet, kao gusjenice i drugi kukci, imadu se brižljivo kupiti i uništavati. Gusjenićja gnjezda treba već za rana proljeća sa voćaka skidati i spaliti. Druge kukce treba u rano jutro na prostrte pod voćku ponjave stresti i uništiti. Kebri mogu se pokupiti i baciti živadi, koja ih velikom željom proždire.

Ovo smo u kratko rekli, na što valja paziti kod presadjenih voćkica, a do učitelja je, da on svoje učenike, kao buduće gospodare, na ta pravila upozori.

M. C.

Vodopija (Cichorija)

za zelenu krmu.

Divlja vodopija jeste jedna od izvrstnih krmnih bilina za vapnenaste i naršave zemlje. U zelenom stanju daje izvrstnu krmu koju rado jedu krave, ovce i svinje. Najveća prednost vodopije sastoji se u tom, da nam ona daje sočne i svježe krme već u travnju mjesecu, kad stare krme nestaje, a nova još nije dorasla.

Meso od životinja, koje se hrane vodopijom nešto je čvršće, nego li meso od životinja, koje se hrane običnom hranom, a meso od svinja, dobije onaj isti izraz i onu istu tečnost, kako, da su se svinje hranile žirovinom. I konjim prija.

Ima ih, koji tvrde, da je gorko mlieko od krava, koje se hrane vodopijom; ali to nije istina, jer u „*Gazzette du Village*" priobćeno je puno kušnja, koje baš protivno dokazuju.

Divlja vodopija dade se kositi 3 do 4 a čak i do 5 puta u godini. Može se kositi od druge polovice travnja pa do konca listopada. Bolje je nešto ranije kositi, nego li čekati kositbom, jer ako se čeka kositkom, dok poraste stručje, onda je i stručje i lišće odveć tvrdo

pa blago neće da jede. Čim se češće kosi, tim je nježnija krma, pa je više lakoma.

Vodopija sije se u proljeće ili jeseni, omašno. Za hektar zemljišta hoće se 12 klgr. sjemena.

Može se sijati čisto ili u žitaricu. Vrlo dobro uspjeva u smjesi sa crljenom djetelinom i sa sainfoin, i to u razmjeru od jedne trećine, t. j. za dvi trećine vodopije, a jednu trećinu crljene djeteline ili sainfoin.

U Ingleškoj običavaju je sijati u brazde od 12 do 20 centimetara razmaka, i hvale se.

Vodopija ne trebuje velike njege. Svake godine valja oštro pobranati zemlju, da se prorahli zemlja i da se uništi dugovječni i trajni korov, koji se širi i razplodjiva žilama.

Tovljenje gusaka bez žganaca.

Već se je mnogo pisalo proti tovljenju gusaka žgancima (Nudel, gnocchi), jer da se takovim hranjenjem bez potrebe mrcvare životinje, pa su prijatelji životinja predlagali, da se guske tove bez žganaca.

I doisto već su mnogi uveli tovljenje gusaka bez žganaca i postigli su znatan uspjeh, isti, kako sa žgancima.

Mršavije guske teže 2¼ do 3¼ kilograma. Najprije, i to do konca rujna hrane se krupicom od zobi, a nuzto daje im se u jutro i u večer mrkve. Koncem rujna metnu se u malena ogradjena mjesta; tako da se za 20 gusaka računa 7 četvornih metara prostora. Valja nastojati, da u tom malom prostoru bude jedna lokvica za kupanje, ako te nema, onda se zakopa u zemlju vidro. U ovom ogradjenom prostoru hrane se guske tri puta na dan, u jutro, o podne i u večer, a daje im se smjesa od krupice od zobi i izsječkane mrkve. Na ovu su hranu guske posve lakome i jedu ju vehoma rado. — Do konca studenoga guske su već ugojene za tržište, ali se slabije mogu gojiti do polovice i do konca prosinca. Za tovljenje jedne guske na gori opisani način računa se 30 kilograma zobi i 120 do 150 kilograma mrkve.

Na ovaj način unovčuje se krma izvrstno, postizava se najbolji uspjeh, a nemrcvare se guske žgancima.

Izim navedenih koristi gorinavedenim načinom tovljenja prištedjuje se puno truda i novca, jer priredjivanje žganaca i postupanje žgancima stoji i truda troška.

O navrćanju loza.

Navrćanje loza širi se od dana na dan, jer se domaće loze mogu spasiti od filoksere jedino i samo navrćanjem istih na amerikanke, koje odole filokseri.

Zeleno navrćanje u svibnju mjesecu jeste bez dvojbe najbolje navrćanje, jer ne samo da teče brzo od ruke, ali se odmah vidi uspjeh, a zaraslina sraste tako, da se i ne pozna mjesto navrtka.

Ipak, još se uvjek mnogo navrće, i još će se uvjek mnogo navrćati zimi. Nije nam ovdje, da razpravljamo razne načine navrćanja, nego da napomenemo, kako se mnogi navrtak neprimi jedino i samo radi toga, što mnogi od onih kojih navrću imadu hrdjav obićaj protrati izrezak plemenike prije nego li ju sljube divljakom.

Plemenika i divljaka mogu čistiti od zemlje i druge nečisti, i gladiti prije nego li se odrežu za navrćanje, ali kad se je jedanput odrezalo, ili kako se obično kaže, kad se je jednoč zaoštrilo pištac, onda se više nesmije dirati u zarez, jer ako ga se pogladi ili protare ne prima se.

Stvar ova je sasvim naravna i u znanosti opravdana. Dok je drvo sočno ličevina dalje raste, daje soka i snage, pa sve sraste, a kad se protare, onda se zadnje stanice prosuše, izgube svoju djelatnost i životnu snagu, pa nemogu da dalje rastu i da srastu što je potreba.

SVAŠTICE

Kosti kao hrana za živad (perad). Neizkuhane kosti govedje, ovčije ili svinjske, ako se izmrve i iztuču, te pomješaju sa malo krupice i prokuhanih krompira jesu izvrstna hrana za živad, a osobito za kokoši. Sve vrsti živadi bez razlike lakome su na brašno od kostiju i jedu ga vehoma rado, bilo sama, bilo da je pomješano drugim hranam. Samo, što u slučaju kad se hrane brašnom od kostiju, nesmije, da im fali vode, ni pržine krupna zrnja, jer pomoću vode i pržine puno laglje probave koštano brašno. Velika hranivost kostiju tumači se time, što one sadrže 33 do 38 postotaka ustrojnih tvarih.

Kako se razplodjiva pšenica. Predpostavljajuć, da od jednog zasijanog zrna pšenice dobijemo za žetve samo 50 zrna, od kojih svako zrno opet radi sa 50 zrna, to u drugoj godini imamo već 2500 zrna, a u trećoj godini 125,000 zrna; u šestoj godini 15,650,000 zrna, a u dvanaestoj godini 244,14 ,625,000,000 zrna, što odgovara poprilici na 4608 miljuna mjerova (metzen). Plodom od jednog zrna moglo bi se već treće godine nositi trista ljudih; bez uračunati pliev, kojom bi se moglo nahraniti osam svinja.

Crnilo, koje odoli vodi. Izvrstno crnilo, koje odoli vodi, a kojim se može pisati po staklu, drvu i porculani pravi se iz djelova Schellacka, 3 diela mletačkog terpentina, 15 diela terpentiskog ulja i 5 djelova čadje. Schellack i mletački terpentin raztopi se u terpentinsko ulje, a to ide laglje od ruke i brže, ako se posuda u kojoj se gornje stvari imadu raztopiti postavi u vrelu vodu. Kad se je sve raztopilo, izmješa se, doda se čadja i opet se miesa, pa dok se ohladi rabi se.

O striženju krava muzara. Vlada kod mnogih morvogojitelja uvjerenje, da krave muzare bolje izrabljivaju hranu, odnosno, da bolje doje, ako se strižu. Kako Deut. Landw. Presse javlja, napravljeno je u tom pogledu u zadnje doba temeljitih kušnja, i došlo se je do uvjerenja, da striženje baš protivno upliva, nego li se je mislilo, te da se dan po striženju pomuze 1 do 2 litra mlieka manje, i da se prvašnja dojnost ne povraća. U istom pogledu napravljene su druge kušnje, i dokazalo se je, da čistoća i češljanje (štriljanje) znatno podpomažu dojnost krava.

Prot slani (mrazu). Neki Doktor Giotti iz Empoli, koji se bavi gojitbom prasaka na veliko pripovieda, da on svoje praskve kad su u cvatnji brani od prozebe pomoću vapna u prahu zagašena na zraku. On stavi rečene prašine od živoga vapna zagašena na zraku u jednu vrećicu od ridke tkanine, pa tu vrećicu priveže na vrh kolca ili trstike, onda ide do stabla, koje je u cvatnji i povrh njega tresetom vrećicom, koja je na kolcu ili trstiki. Usljed toga razvije se oblak od prašine, koja se pak slegne po cvieću i lišću, i usisa suvišnu vlagu, koja bi podpomogla smrznuće. Za ovu radnju troši se posve malo japna.

Gospodarske Viesti.

I još su neprestane tužbe na sušu. O Svetom Duji poškropilo nešto malo, pa onda udarila bura i studen, a na mnogim mjestim mraz.

* * *

Hvale nam se, da ima rese na lozovim mladicam, kao nikada do sad.

* * *

„Gnojenje i umjetna gnojiva“ naslov je knjižici koju je napisao M. J. Dudan, a koja je pretiskana iz Danice. Knjižica je napisana za puk, a već je stigla jedino proširenje, što se kod nas može želiti jednoj knjizi, kad je naime tiskana u Danici. Ciena joj je 25 novč.

* * *

Ministarstvo za poljodjelstvo u Beču potvrdilo je izbor L. pl. Cambi-a za tajnika pokrajinskog poljodjelskog vieća.

* * *

Kako pada trgovina i promet u Trstu najbolje dokazuju sljedeći podatci: Godine 1892 dojedrilo je u Trstčansku luku što jedrenjača, što parnjača 7706 brodova sa 1,472,214 tonelata sadržine. Prama godini 1891 dojedrilo je manje 129 brodova sa 2651 tonom.

* * *

I Srbija hoće da se okoristi carinskim sporom izmedju Francezke i Švajcarske, jer „Beogradski trgovački glasnik“ savjetuje vinogradarom, da šalju svoja vina u Švajcarsku. Sudeć po proizvodnji, osobito usljed zadnjih filokseričnih zaraza, Srbija ne proizvadja vina ni za vlastitu potrebu, dapače se za dnevni potrošak uvaža u Srbiju mnogo vina iz Makedonije.

* * *

U Argentini zaklalo se je prošle godine 31,500 goveda, a Uraguayu 82,500 goveda, i to u svrhe da se svježe meso istih izvede u Evropu ili da se priredi izvadak od mesa, koji se takodjer šalje u Evropu.

* * *

Kako Magjarska vlada podupire obrt dokažuju nam ove dvi činjenice. Onim, koji uredjuju u Budimpešti tvornice (nastri, cordelle), izim polakšica koje im daje zakon, daje im ministarstvo veliku novčanu pripomoć *a fond perdu* t. j. bez da je poduzetnik dužan plaćati kamate ili povratiti glavnicu. Jednom drugom dioničkom družtvu, koje je preuzelo tvornicu porculane daje vlada 50,000 fior. za 10 godina bez kamate.

* * *

Započeo je lov na sardele; počelo se po štogod loviti, ali izdašne ribaštine nema još nigdje. Bilo bi dobro da bude ribaštine barem na Visu, Hvaru i Braču, da budu imale dosti ribe na razpoloženje obe nove tvornice za priredjivanje sardina u Komiži.

* * *

Na 1 svibnja otvorena je svjetska izložba u Chicago. Ovo je jedna od najvećih svjetskih proizvoda, a osobito zanimiva sa gospodarstvenog pogleda.

* * *

U Pruskoj ima 30,000 učitelja koji su neženje, a to radi toga, što im plaća nedosiže da hrane obitelj. U obće u Pruskoj su bolje plaćeni učitelji nego li kod nas, a naši se učitelji žene prije nego li polože izpit usposobljenja.

* * *

Hrvatska vlada izdala je posebnu odluku na podčinjene vlasti, kojom ustanovljuje način, kako se ima kras pošumiti.

* * *

Godine 1894 obdržavat će se opet u Anversi svietska izložba.

* * *

Od 13 do 15 svibnja obdržavat će se u Montpellieru obći sastanak francezkih vinogradara.

* * *

Godine 1890 u Austro Ugarskoj kuhalo se je pivo u 1819 pivara, od kojih je 9 pivara u Bosni i Hercegovini. Godine 1889 radilo je 40 pivara više. U Cislajtaniji izkuhale su pivovare izvan gradova 12,948,184 hektolitra piva. U Ugarskoj, kroz isto doba, sve pivovare izkuhale su samo 644,988 hektolitara piva. U cieloj državi 1890 izkuhano je 14,116,908 hekt. piva.

* * *

Za rakiju, koja se je izpekla u Cislajtaniji od 1 rujna 1890 do konca kolovoza 1891 uplaćeno je 31,962,620 fiorina kotlarine, u Ugarskoj 26,181,651 fiorin kotlarine. Ukupno uplaćeno je kotlarine 58,144,271 fiorin.

* * *

U radnoj godini 1890 i 1891 radilo je u svoj državi 226 sladorana, koje su izradile 67,263,254 kvintala sladorne repe (buraka).

* * *

U Ruskoj se sve više širi filoksera. Kavkažki vinogradi su tako zaraženi, da je ruska vlada našla za shodno, da pozove strukovnjaka, e da prouči, kako bi se kaukazki vinogradi mogli najbrže pomladiti amerikanskim lozam.

* * *

U Drašici u Kranjskoj uredjuje vlada o svom trošku razsadnik amerikanskih loza.

* * *

U Njemačkoj su već toliko napredovali u fabrikaciji šampanjca, da se svake godine priredi do pet miljuna staklenica šampanjca.

* * *

Zemaljska vlada za Bosnu i Hercegovinu uredila je u Priedoru uzorni kokošinjak, gdje će se gojiti sve plemenite vrsti živadi, i tim poboljšati i unaprediti peradarstvo u zemlji.

* * *

Pri odpremanju vina željeznicom, neka odpremitelji paze, da im željeznica dade formalnu izjavu, da će odgovarati za sve štete, koje za prevoza nastanu, jer se je jesenas dogodilo da južna željeznica nije se hotjela podvrći odluci porote za štete, koje je protrpilo vino na njezinim prugam u Magjarskoj.

* * *

U Berlinu iz prostog špirita (vinovice) nekakovog izvadka (esencije) prave konjak, da ga nije moći razpoznati od pravog konjaka. Taj konjak je tako jeftin, da ga prodavaju po 20 do 30 novčića litru. Šta nećemo još doživiti iz te velike Njemačke!

* * *

Primili smo iz Dubrovnika sliedeći:

Proglas. Na 26 junija 1893 u 10 sahata iz jutra odkriva se u Dubrovniku spomenik našem pjesniku Gjivu Franu Gunduliću. Ovim se načinom tura glas u narod da svaki naš rodoljub bez razlike plemena pohrli u Dubrovnik na poklon Gundulićevoj sjeni, eda se svi u bratsko kolo okupimo oko ovog spomenika, koji žajednički podigosmo. Dubrovnik 29 aprila 1893. Odbor za podignuće Gundulićeva spomenika.

Pitanja i odgovori „Gosp. Poučnika".

A. Odgovori.

39. Koja je vrst loze najprikladnija za prirediivanje šampanjca? Koliko po sto sladora mora sadržavati mast za šampanjac, da šampanjac pjeni, a da ne popucaju staklenice? Kako se bistri i procjeduje šampanjac, da bude posve bistar?

I. A. O. u B. (Brač).

Plavac ili velika plavina daje najbolje vino za šampanjac, u toliko najbolje, u koliko se najviše približava vinu iz kojeg u Champagni prave šampanjac. I bojdanuša pomješana polarušom daje izvrstno vino za šampanjac, ali ne valja već radi toga, što bielo vino za šampanjac mora da se pravi iz crnoga grožđja. Koliko sladora da sadrži šira za šampanjac zavisi od toga, kakovu vrst šampanjca kanimo prirediivati. Za oštro pjeneći šampanjac hoće se više sladora u širi, sa srednje pjeneći manje, a za slabo pjeneći najmanje. Koliko ali nesmje nigda prekoračiti onu mjeru, uslied koje bi ugljična kiselina, koja se razvije za vrienja prevladalo odpor staklenice i razbila staklenicu. O tom valja svaki put napraviti točan račun. Vino za šampanjac se ne bistri ni procjedjuje. Potrgano grožđje, probere se, počisti, pa odmah iztiska. Šira ostane 24 sata u badnju, dok se otaloži, a onda se pretoči da redovito prevrije u vino. Vino se pak lieva u staklenice i dodaje mu se toliko sladora, koliko hoćemo da nam se pritiska razvije u budućem šampanjcu. Onda se pusti da prevrije, a pri tom se postepeno obrne staklenica na čep. Kad je vino prevrilo u staklenici, onda sliedi degorgacija t. j. odstranjenje taložine. Za degorgacijom dolazi dozacija t. j. dodavanje likera, koje daje šampanjcu tek, izraz, slatkost i mirluh. Po ovom dolazi redovito začepljenje, priveživanje, kapsulacija i etiketiranje.

Kako vidite sasvim je i drugčiji postupak pri pravljenju pravog šampanjca na način, kako se pravi u Francezkoj, nego li se to obično misli i radi. Po tanje o prirediivanju šampanjca na francezku može te čitati u podlisku broja 22, 23 i 24 Gospodarskog Poučnika od g. 1888.

40. Kako i kada, da uredim živicu trnovca?

H. K. u D. (Bosna).

Najbolji zeman za zasaditi živicu od trnovca jeste jesen, a gdje je odveć težka zemlja rano proljeće. Ali u ovom zadnjom slučaju valja zemlju prekopati jeseni ili zimi, da ju studen izmrvi prorahli. Obično se prekopa zemlja 50 do 60 cm. duboko, a 60 do 80 cm. široko.

Ako je mehota bolja od zdravice, onda se ova odieli, pa kad se radi ona se najpre saspe na žile. Ako je zdravica odveć težka i nepropustna valja se pobrinuti za odtok vode, a ako je odveć propustna metne joj se po dno sloj gline. Tri nedjelje pred radnjom izpune se jame za dvi trećine. Živica radi se obično u dva reda za 15 cm. razmaka jedan od drugog, a u redu sadjenica od sadjenice radi se takodjer na 15 cm. razmaka, ali tako da izmedju svake dvi sadjenice u prvom redu, odgovara jedna sadjenica u drugom redu. Žilice se nešto pokrate i umoče u kašicu od ilovače; govedje balege i vode. Ovim postupkom laglje se sljube zemlji. Sadnja sama teče, kako obično. Kad se zasadi poravna se zemlja i postrižu se sadjenice na 4 cm. nad zemljom. Kašnje valja kadšto prorahliti zemlju, i izčupati korov. Ako po sadnji i ljeti zavlada velika suša valja obilno zalievati, a puno pomaže, ako se u vodi, kojom se zalieva raztopi malo gnoja. Kašnje nema druge radnje, nego klaštrenje i nastojanje, da živica bude što moguće gušća. Ako se koja od sadjenica ne primi, valja ju odmah izmieniti. Izmjenjivanje propalih sadjenica obavlja se jeseni i u proljeće.

41. U kojem se obliku i kako krmi blagu vapno ili mu se daje vapno?

L. S. u P. (Istra).

Vapno i fosforna kiselina su najnuždnije tvorine kostiju; ove su sastavine neobhodno potrebite za čvrsti i podpuni razvoj kostiju. Ako u hrani, kojom se hrane mlade životinje fali ovih sastavina ili ih nema u dostatnoj mjeri, onda razvoj kostura hramlje, pojavlja se rakitida, slaboća, sglobova i uda. Kostolom je običan, kod onih životinja, koje ni u hrani ni u vodi ne dobivaju vapna i fosforne kiseline. Nadometok vapna i fosforne kiseline, može da uzsliedi najlaglje osnovnim fosforno kiselim vapnom. Osnovno fosforno kiselo vapno preporuča se i podaje se vrlo dobrim uspjehom svim životinjam bez razlike, a najviše se efekta polučuje, ako se daje bredjim životinjam, dojiljam (muzaram) i pomladku, koji raste. Bredja životinja ima potribu vapna i za uzdržavanje svojih kostiju i za razvoj kostiju mladenćeta. Mlieko pak mora da sadrži vapna, jer inače nebi bilo savršena hrana za mlade, koji se s njim hrane.

Krava, koja danomice doji 15 litara mlieka, oduzimlje tielu fosfornu kiselinu od 50 grama fosforno kisela vapna. A tu fosfornu kiselinu i to vapno mora da namjesti tielu, inače bi u malo vremena malaksala i propala. Sve domaće životinje bez razlike vrsti i spola trebuju fosforno kiselog vapna, a osobito dojilje i podmladak. Svakoj kravi daje se na dan po prieko 50 grama fosforno kisela vapna. Fosforno kiselo vapno prodaje se po 12 fior. svaku 100 klg; po tom cio godišnji trošak ne iznaša nego oko 2 fiorina. Ždribcim i telićim daje se na dan 15 do 30 grama fosforno kisela vapna; janciım i kozlićim 5 do 15 grama. Dakle, kako se vidi posve malim troškom može podupirati razvoj kostih i kostijuh domaćih životinja, i spasiti često puta ogromne svote novaca, koje propadaju sa životinjam.

42. Nabavio sam plemenitih kokoših, navodno dobrih nosilja; ali mi slabo nose; molim Vas zašto moje kokoši ne nose bolje?

I. M. u P. (Zadar).

Česte su te tužbe, da kokoši po mini perja malo ili ništa ne nesu. Tomu su ponajviše krivi sami gojitelji, koji često neće da razume, da u razmjeru u kojem raste broj kokoših, da se hoće više hrane za iste, i da često po kokošinjaku bježi po više četvero ili petgodišnjih kokošijuh, koje puno jedu, a koje nesu malo jaja, jer kako je poznato u trećoj godini najviše jaja nese kokoš, a od 3 godine napred svake nedjelje manje. Na slabo nosenje upliva mnogo vrst kokošinjaka i prostor u istom. U odveć hladnom kokošinjaku nesu kokoši manje nego li u umjereno toplom, a tiesnom opet manje, nego li u prostranom. Čim se bolje hrane kokoši za mine perja, tim brže promiene perje i prije počmu nesti; uz dobre uvjete neke dapače nesu i za mine. Hladno, vlažno vrieme upliva u velike na nosenje, pa s toga zimi za hladnih, vlažnih vremena kokoši ne nose, ako uz dobru hranu neimadu topao i uredan kokošinjak. Za kišnih vremena hoće se zaklonjeno mjesto, gdje će kokoši moći provesti po danu bez da se moče. Izim svega ovoga valja paziti i na same kokoši, valja odstraniti starije, kad kokoš navrši četvrtu godinu, a kadšto dok udje u četvrtu godinu valja ju odstraniti iz kokošinjaka; i kokoše koje ne nesu ili slabo nesu bolje je odmah ubiti, nego li ih uzdržati bez koristi. U proljeću valja prebirati kvočke, pa one koje su slabe kvočke, koje se težko razkvoće i koje ne rado ili ne stalno sjede valja odstraniti.

B. Nova pitanja.

43. Molim Vas na koji se način najlaglje i najbolje čuva i uzdrži poljsko orudje?

S. K. u V. (Hrvatska).

44. Na koji se način dade najlaglje uzgojiti amerikanskih loza za vlastite nasade.

A. F. u C. (Istra).

45. Gojim već više godina artičoke, ali nevidim onog uspjeha, kojeg bi morao imati. Sve nekako neide, ranih artičoka nikada, a ljetos jedva da ih okusim. Molim Vas, kako goje artičoke u Francezkoj ili u Algiru?

I. M. u P. (Zadar).

☞ Odgovori na javna pitanja kao i nova pitanja, primaju se rado od svakoga, pa i ne bili predbrojnici.

Otvoreni dopisi „Gosp. Poučnika".

Podmirili su predbrojbu do konca t. g. 1893.

P. n. č. g. Štanfel J. ž. — Žanko S. — Trgovačka i obrtnička komora u Zagrebu. — Ivičić N. — Lukinović S. — Sutora A. — Belašić V. — Kostrinčić S. — Milković N. —

Č. g. Glojnarić J. — Upasali smo Vas i od danas šaljemo Vam redovito.

Č. g. Žanko S. — Pisali smo Vam potanko. Srčani odpozdrav!

Č. g. Gučić D. — I Vami smo odgovorili pismom.

Č. g. Kovačević S. — Vriednost pepelikovog gnojiva nezavisi od dubine mekote, nego od naravi samog gnojiva i od toga, dali zemlja sadrži pepelike, i dali je više ili manje trebuje.

Č. g. Ilijević I. — Nije istina, da zid postane vlažan, ako se bršljan po njemu penje. Protivno tome preporuča se uzgajati bršljan po vlažnim zidovim, da se prosuše. Dapače se u istu svrhu sije po zidovim i *Lunaria Cymbalaria*. Ako se vlaga diže u zid iz zemlje, onda navedena sredstva ne pomažu, hoće se drastično sredstvo, koje nedopušta vlagi da u zid prodire i da se diže.

Č. g. Valjašić A. — Staklenica za liker, onakovih, kakove se rabe za ružulin grade u tvornici stakla E. Godniga u Zadru. Obratite se ravno tvrdki služit će Vas u svem što želite.

Č. g. Marković F. — I kora naše česvine sadrži treslovine, kako što i kora drugih vrstih hrastovâ, ali dvojimo, da je sadrži u tolikoj mjeri, koliko druga hrastovina; pak se težko lušti, a to je jak jedan od prvih i glavnih uvjeta pri izrabljivanju kore.

Č. g. Belošević I. — Dok je hrdja na površini gvoždja, dade se odstraniti i prepriečiti dalje hrdjanje, ali ako je hrdja prodrla u samo gvoždje, onda je svaki trud i svaka muka uzaludna.

Č. g. Novaković R. — Pojedinih svezaka knjige „O uzgoju i njegovanju cvieća" nemamo razpoloživih. Hoćete li cielo djelo mehko vezano? odredite! Broj 6 poslali smo Vam iznovice. Sumporače za sumporenje loza, jesu bez dvojbe one Ante Bogdanovića iz Starograda, koje su bile nagradjene i na izložbi u Zagrebu. Sumporačam na viganj poput Bogdanovićevih ne samo, da se bolje osumpori, ali se znatno prištedi sumpora, a posao teče brže i bolje. —

Godina XII. Izlazi na 1 i 16 svakog mjeseca. Broj 11.

GOSPODARSKI POUČNIK

Obće blagostanje zavisi o blagostanju pojedinca a temelj blagostanju pojedinca, jest razboriti rad uz vještu uporabu nauke i izkustva.

Upraviteljstvo lista je u Velojluci

Predbrojba u *Austro-Ugarskoj* stoji 3 for. na godinu, u *Inozemstvu* 8 franakâ na godinu. *Uvrstbe* plaćaju se 8 novč. po redku za prvi put, a svaki sliedeći put 3 novč. redak. *Cliché* računaju se 5 novč. po centimetru četvornom.

Upravitelj i Izdavatelj: PETAR L. BIANKINI

Odgovorni urednik: NIKOLA ŠIMIĆ

Pisma, naputnice itd. itd. upravljaju se *Upraviteljstvu Gospodarskog Poučnika u Veluluku.* — Rukopisi se nevraćaju. Predbrojba je obvezna za godinu danâ, a izplaćuje se u Veluluku. Tko nepovrati prva dva broja obvezan je predbrojbi za godinu dana.

ZADAR, 1 Lipnja 1893. Ciena je listu 3 fiorina na godinu. VELALUKA, 1 Lipnja 1893.

O našoj statistici.

Mi baš pravom niti nemožemo govoriti o statistici, jer naša statistika nije nego niz skovanih brojka, koje neodgovaraju nikad realnosti, a riedko i to slučajno biva, da se približavaju istini.

A i takova statistička izvješća, dolaze na sviet tako kasno, da ih ministarstvo u svojim redovitim izvješćim ne spominje, ili ih naknadno objelodanjuje.

Koliko važnosti mogu imati naša statistička izvješća za prosudjivanje stanja i odnošaja, može svak sam suditi.

A i vlasti u tom pogledu stavljaju ne malo klipova. Poznat nam je slučaj, da je jedan zastupnik na saboru nastojao da doznade na temelju katasta, kolika je površina radne zemlje zasadjena vinovom lozom, pa mu se je odgovorilo, da ga se u tom nemože služiti, jer da je to uredovna tajna.

Mi dakle o pravoj statistici kod nas i nemožemo, da govorimo; a bud je dobra statistika jedini temelj za prosudjivanje stanja i odnošaja, mi bi želili, da se jednoč počme ozbiljno izradjivati statistika, e da se stalnih brojeva bude moglo imati barem za neke grane.

Naši su odnošaji doduše mnogo teži nego li u ostalim zemljam, ali se za to hoće korjenitijih sredstava i odlučnijeg postupka.

Kod nas hoće se najprije urediti i ustrojiti sam način za sabiranje točnih statističnih podataka.

U svakoj obćini valjalo bi osnovati kataster o obradjenoj površini zemlje. Takav katastar morao bi biti sasvim jednostavan i sadržavati posve malo rubrika. N. p. u jednoj rubrici ime vlastnika zemljišta i težaka uz dotičnu površinu zemljišta. Onda rubrika o glavnim kulturam n. p. pšenici, ječmu, raži i zobi, onda o krompiru, bobu, grahu; pa o vinovoj lozi, maslini, buhaču i o miešanim gojitbam.

Svake godine pri odmjerivanju ili još bolje pri pobiranju poreza, imao bi svaki vlastnik, zakupnik ili težak izjaviti, koliko površine ima pojedinom kulturom zasijano ili zasadjeno, pa bi se te njegove izjave imale prenieti i upisati u pojedine stavke katastra.

Svi ovi podatci, koje bi sakupljale obćine uz pripomoć poreznih činovnika, imali bi se kontrolirati da se osvjedoči, dali izjavljene obradjene površine odgovaraju realnoj težatnoj površini.

Kotarske oblasti imale bi sakupiti sve statističke podatke od pojedinih obćina, pa ih onda što moguće brže dostaviti zemaljskom statističkom uredu, ili namjestništu, da ih opet bezodvlačno dostavi centralnom statističkom uredu.

Za laglji tek posala, mogao bi se katašter odieliti u tri odiela, naime: u stalne gojitbe, kao: vinova loza, maslinjaci, voćnjaci, šume; u trajna, kao buharišta, djetelišta i ljekarišta, u prolazne, kao usjeve, žitarica, duhaništa i slična. Ovaj zadnji odiel, mogao bi se opet podieliti u dva pod odiela; t. j. u zimske usjeve ili ozimine, i u ljetne gojitbe ili jarine. Ovo bi razdieljenje bilo važno radi žitarica.

Posao ali može samo onda brzo teći, ako se ne pusti da podatci dugo spavaju na stolu ili ladici. Kako što se moraju brzo sakupljati i sastavljati, moradu se brzo objelodanjivati i proširiviti medju narod; a novine u ovako važnom pitanju, nebi uzkratile svoju pomoć.

Ovim načinom ne samo, da bi bili na čistu o mogućoj produkciji glavnih plodina, ali bi bili obavješteni o teku ljetine, a što je glavno bili bi na čistu o kolikoći zasijanih žitarica, koje nam kruh daju, pa bi ovakav postupak bio od velikog i blagotvornog djelovanja na sveukupni ekonomički razvoj, a ponajviše na trgovinu i na ciene glavnih hraniva i glavnih proizvoda.

Dobro uredjenom statistikom imali bi velike koristi i proizvoditelji i konsumenti. I tražioci i nudioci poznavajuć realno stanje, u vlastitom interesu držali bi se realnih zahtjeva; nebi bili izloženi onim velikim razlikam i skokovim u cienam proizvoda, jer veliki skokovi i velike razlike ciena nisu koristne ni po nudioca ni po tražioca; a izbjeglo bi se svim onim zamršajim i onim spekulacijam, koje često izrabljuju glavničari na štetu proizvoditelja i slabijih.

Bez dobre statistike kuburit će mo, kao dosad, bez stalna puta i staze, izloženi milosti i nemilosti odnošaja i spekulanta.

Tko odlučuje u pitanju, neka se za vremena pobrine, da se i ova nakaza izpravi, i da se statistika i kod nas izradjuje i sastavlja, kako se izradjuje i sastavlja u ostalom prosvjetljenom svietu.

X.

PODLISTAK.

Katekizam Gospodarske hemije

od

D.ra E. WILDT-A

Ravnatelja agrikulturno-hemičnog pokušališta u Poznanju.

Po šestom izdanju njemačkog izvornika preveo

F. RADIĆ

Učitelj Strukovne učionice u Korčuli.

(*Nastavak vidi broj 10*).

46. *Kojim načinom može da se izvede dokaz za to, da rastline mogu obstojati bez kremene kiseline, solika i sodika, a da su nuždne ostale rudne sastavine u njihovoj hranitbi?*

Gojenjem rastlinâ u vodenastim raztopinama hranivâ. Mnoge rastline, navlaš dobra zob, ječam i heljda mogu naime da se uzgajaju u vodi kojoj su dodate tvari potrebite za hranitbu rastlinâ, i mogu da se u njoj jednako bujno razvijaju sve do zrelosti plodova kao i u punoj zemlji. Pošto se ta hraniva stavljaju u prekapljenu, dakle u posve čistu vodu, to se po volji može da podpuno izključi jedna ili druga tvar. Tim načinom se je pokazalo da bez kremene kiseline, solika i sodika mogu rastline da uspjevaju vrlo dobro, dočim, netom nestane jednog od drugih hraniva, mogu rastline istina za nekoliko vremena kukavno da rastu, ali zatim propadnu.

Lako se izvadjaju slični pokušaji. Postavi nekoliko zrna sjemena da prokliju u ovlažnu pržinu, pa prenesi mlade biljke, netom jim se razvije prvi listak u staklene posude sa širokim grlom, koje jame od prilike 2 l. Plutov čep koji zatvora staklenicu probij po sriedi napravivši okruglu rupicu. U tu rupicu udjeni klicu utvrdivši ju lagano pamukom, tako da žilice budu uronjene u kapljevini što izpunjuje staklenicu, dočim listak da ostane na slobodnom vazduhu.

Da svjetlost ne prodire k žilama zamotati ćeš posudu debelom kartušinom. Raztopinu hraniva, koja sadrži sve potrebite sastavine, možeš napraviti kad u 2 l. vode raztopiš 1 g. visokostepena nadfosfata, $\frac{1}{2}$ g. salitre i $\frac{1}{4}$ g. gorke soli, pa nakon nekoliko vremena ako odlučiš procjedjenjem ono što je ostalo neraztopljeno.

Izparenu vodu treba kad i kada da nadolievaš. U toj će se raztopini najbujnije razvijati i dotjerat će do zrelosti ploda zob, ječam, kukuruz, bob, grah, heljda i mnoge druge rastline.

47. *Odakle dobavljaju pitome rastline svoju potrebu rudnih tvari?*

Rastline primaju rudne tvari jedino iz tla a to kroz korienje.

Peti odsjek.

Nauka o tlu.

48. *Što se tlom nazivlje?*

Tlo je postupcim trošenja razpadnuta vanjska zemaljska kora, koja pomiešana s ruševinama kamenja i s ostancim bilinâ u manje ili više rahlim gromadama leži na čvrstom kamenju kruglje zemaljske.

49. *Jeli tlo neobhodno potrebito korienu rastline?*

Samo malo rastlinâ niže vrsti može da obstoji bez tla, sve ostale, pa i same više razvijene vodene biline većinom su ukorienjene u tlu. Ono daje bilinami neobhodno potrebito stanovište, velik dio hrane, vlage i topline.

50. *Jeli svako tlo prikladno za uspievanje bilinâ?*

Ne, ima vrsti tla, u kojima zbog njihove naravi biline ne mogu da uspievaju, tako je pjesak, čista glina i druge. Vrsti tla, u kojima biline rastu, koja dakle mogu biti upotrebljena kao polje zovu se *težatne zemlje.* (Sliedi).

Vosak za navrćanje ili drvomaz i kako se priredjuje.

Priobćio *Ivan* pl. *Radić*.

Kod svih načina ciepljenja ili kalamljenja, koji se vani izvadjaju, osim okuliranja i ablaktiranja neobhodno je nužduo, da se nastala rana zamaže i tim će se preprieciti pristup zraka i vlage; jer se inače nebi kalam s podlogom srasao. Za omazivanje ciepova upotriebljuje se ciepilni vosak.

U prijašnja vremena u Francezkoj i Njemačkoj, a kod nas još i sada pravili su iz ilovače ili gline, govedje balege i pljeve čemu se pridoda vode, te mješanjem načiniše tiesto, kojim su ciepove omazivali. Kasnije upotrebljavahu pčelčev vosak pomješan sa terpentinom. Nu taj ciepilni vosak ima to loše svojstvo, što za hladna i ružna vremena gubi ljepivost, a za topla pako vremena jako se ljepi za ruke onomu, koji njim maže.

Ovaj ciepilni vosak popravio je Francez Lhomme-Lesort pod imenom „mastic". To je bio prvi hladni tekući ciepilni vosak, koji se je u trgovini prodavao. Glavne su mu sastojine jelova ili smrekova teklina i špirit. Taj ciepilni vosak osobito je dobar, te se još i sada prodaje; nu poradi prevelike ciene malo se upotrebljuje.

Nakon Lhomme-Lesorta mnogi su opet po svojem izumili razne ciepilne voske, bilo hladne, tekuće ili pak krute, koji se prije moraju na vatri raztopiti, te ih hvale i preporučuju. Uz sva dobra svojstva tih drvomaza, jedna im je pogrieška što su preskupi, a od nekojih mjesto da rana zaciieli, još nastane veća i tim štetno djeluju.

Da si svatko može sam prirediti dobar ciepilni vosak (drvomaz), neka mu služi ovaj naputak:

I. *Hladni, tekući cijepilni vosak.*

Uzme se: 830 grama		čiste jelove ili smrekove teklina (Tannen ili Fichtenharz)
15	„	crne smole
30	„	loja
35	„	prosijanoga pepela
90	„	špirita
Ukupno 1000 grama = 1 kilogram.		

Boja ovoga ciepilnoga voska jest crnosmedja, kori drveta slična.

Ovaj vosak priredjuje se vrlo jednostavno. Tri prve sastojine jelova ili smrekova teklina, loj i crna smola raztope se na vatri u loncu, te se uz mješanje pridoda prosijani pepel.

Kada se je sve dobro promješalo, odstrani se lonac sa vatre; pusti se smjesa na pol ohladiti i nakon toga ulieva se špirit uz mješanje u tu smjesu. Pošto je sve to učinjeno, uliti je tako priredjen ciepilni vosak u staklenku, koju valja dobro začepiti.

Ako ovako priredjen ciepilni vosak postane kasnije pretvrd, može se opet raztopiti i dodati mu je još nešto špirita. Kada se s njim ciepovi omazuju otvrdne na zraku.

II. *Kruti ciepilni vosak.*

Za ovaj uzme se: 915 grama		čiste tekline od jelovine ili smrekovine
15	„	crne smole
30	„	loja
40	„	prosijana pepela.
Ukupno . . 1000 grama = 1 kilogram.		

Boje je kao i prijašnji.

Priredjuje se tako, da se sve sastojine raztope u loncu na vatri i mješanjem dodade se prosijani pepel.

Nakon toga ima se smjesa ohladiti i naprave se iz nje debeli štapići, koji se onda upotrebljuju već prema potrebi.

Za kruti ciepilni vosak morati je imati za to načinjen kotlić u kojem ga valja raztopiti i istom onda četkicom mazati.

O močenju gnjoja.

Za sakupljanja gnoja na gnojištu, valja da gospodar pazi, da se objem i težina gnoja, što moguće manje umanjuju, jer inače gubi gnoj svojstvo da rahli i grije zemlju.

Da gnoj postepeno i jednako, ali poništo naglo dozrieva valja ga miešati t. j. valja miešati kravji gnoj, sa konjskim, svinjskim i ovčijim, pa ga sabijati ili gaziti, i nastojati da bude uvjek vlažno, a osobito za suha vremena.

Močenjem ili polievanjem gnjoja na gnojišta ravna gospodar njegovu raztrošbu po miloj volji.

U obće je uobičajeno polievati gnoj osokom ili gnjojnicom u koju se svrhu rabe sisaljke ili žljebi, ali se ovakovim postupkom uvjek gubi nešto dušika. A dušik je ipak jedno od važnijih hraniva za bilje, a izkustvo nas s druge strane uči, da dušičnim gnojivim raste ciena od dana na dan. Red je dakle na sve moguće načine nastojati, da se za baratanja gnjoja izgubi što moguće manje njegovih važnijih sastavinâ.

Gdje je dobro uredjena gospodarska mienbena osnova, i gdje se gnojem pomnjivo barata, nije se potreba uticati umjetnom gnoju, jer se na takovu gospodarstvu, može nadoknaditi zemlji, toliko baš sastavina, koliko joj ih žetvom oduzme.

Najviše pomnje valja, posvetiti osoki, da ne gubi svoje snage, osobito svojih amonijakalnih sastavina. U tu svrhu hoće se da je kamenica za osoku dobro zatvorena, a valja sadrom i fosfatovom sadrom priečiti izhlapljivanje amonijakalnih sastavina.

Osokom nevalja polievati gnoj, jer onda izhlapljuje čipavac; najbolje se uzdrži gnoj vlažan, ako je gnojište tako uredjeno, da voda koja se ciedi iz gnoja neotiče, nego ostane na gnojištu. Ova voda najbolje uzdrži gnoj vlažan, i to imbibicijom za ovakovu svrhu prikladnija su podzemna gnojišta, a hoće se da se potlehu ravno i neprupustno.

L. Z.

Vinska kvasina ili ocat.

Tužbe su sve češće, da nema više dobre vinske kvasine. Po gradovim pak, jedva da bi govora bilo o vinskoj kvasini. Prodaje se nešto što je ljuto, ali što nema nijednog od ovih drugih dobrih svojstva, koje mora da imade dobra vinska kvasina. Po gradovim ili se pije kvasinu od drva, ili umjetnu kvasinu od žeste napravljenu, ili vodu u kojoj je raztopljeno kvasinove kiseline.

Mora se s toga nastojati, da se što više dobre vinske kvasine proizvadja, jer ona isto u cieni ne zaostaje za vinom.

Nemože se nikome preporučiti, da iz vina pravi kvasinu, na tako tako zvani brzi način pravljenja kvasine, jer na ovaj način idu izgubljene sve one sastavine, a osobito mirisne sastavine, koje daju prednost vinskoj kvasini pred svakom drugom kvasinom.

Ni franc zki način pravljenja kvasine iz vina nemože se preporučiti, jer je skup, jer je danguban, jer se prolieva ili izhlapi puno vina, a ne dobije se nigda baš posve čista kvasina.

Bersch savjetuje posve nov način, po kojem ide radja brzo, negubi se ni dangubi ništa, a ostanu sva svojstva u kvasini, isto onakova, kakovo je imalo vino. Po njegovom načinu uzgoji se umjetno kvasinovih gljivica, pa se ove gljivice pomješa vinom, da se uzljuti i da postane kvasina.

Umjetnim načinom uzgaja se kvasinova gljivica posve lako. U posudi od porculane ili stakla ugrije se vino do 60° ili 70° C., pa se tome vinu dolije uprav toliko dobre kvasine koliko je vina. Ovu smjesu odlije se na plitice i postavi se u jednoj sobi, ili na drugom umjerenom toplom mjestu. Nakon malo vremena, ali obično nakon 24 ili 30 satih opaža se na površinu tekućine pjega, koje se sve više stiruć deblja, pa najzad prekrije svu površinu tekućine. Ova kožica sastoji se od neizbrojivo kvasinovih gljivica ili tako zvanih fermenta, koji će pak vino pretvoriti u kvasinu.

Ako se na ovoj kožici opaža bielih pjega, to je znak, da se je razvila i vinska gljivica, pa tekućinu iz takove plitice valja opet prokuhati, da se obije vinska gljivica, i da se razvije i razklica čista vinska gljivica.

Vino, kojeg smo odlučili pretvoriti u kvasinu, ulije u plitke, a široke posude, n. p. u široke badnje ili u otakače. U ovo vino ulije se pomalo sadržine jedne plitice sa kvasinovim gljivicam, ali tako, da kožica od kvasinovih gljivica ostane na površini vina

Kvasinova gljivica razvija se pak tako brzo na površini vina, da kroz 24 sata vremena zastre i prkrije svu površinu vina. Ako je toplina u prostoru, u kojem smo postavili otakače s vinom za kvasinu nešto 20° C., onda se vino uzljućuje od dana na dan i za 8 dana pretvorilo se je sasvim u kvasinu.

Ako se hoće nastaviti radnja, otoči se prva napravljena kvasina iz otakača ili badnja tako, da ostane za 1 ili 2 prsta kvasine sa kožicom od kvasinove gljivice, pa se u badanj ili otakač dolije opet vina od kojeg se hoće napraviti kvasina. Ali se lieva pomnjom, tako da kožica od kvasinove gljivice ostane na površini.

U osam dana uzljuti se posve vino, i postane gotova kvasina.

I na ovaj način može se napraviti izvrstne vinske kvasine, bez velikog troška i zanoveti.

J. B.

Obradjivanje tla u voćnjacima.

Na mnogim mjestima vlada mnijenje, da je tratina pod krošnjom voćaka nješto najbolјega. Na laku, sipku tlu je doista moguće tim načinom odgojiti bez štetnih posljedica mnoge vrsti voćaka. Na tešku tlu se pako ne može za dugo tratina odobriti, pošto u takovoj drveće, poimenice voćke, ako se naročito trava ne kosi, nego se dade popasti, u rastu zaostaje i počne pobolijevati, što se ponajprije poznaje po žućkastoj boji lišća. U kratko, sa cjelovitom ćemo tratinom u vrlo rijetkim slučajevima polučiti kakov spomena vrijedni uspjeh pri gojenju voćaka.

Čim se bolje zemljište pod voćkama razdrobi i time omogući zraku lakši pristup, tim će nam se pokazati nasad zahvalnijim. Vidimo, kako su tamo postali voćnjaci obilatim vrelom prihoda za seljaka, gdje su zasadjeni na težatoj njivi. Tko je imao zgodu, da vidi veliki voćnjak u *Toplicama* kod *Ušta* (sjeverna Češka), taj će priznati istinitost rečenoga. Šljiva se goji po selima na cjelovitim, neuzoranim tratinama; ona tu doduše uspijeva, ali se ne može mjeriti sa takovom, koja se goji u savršeno obradjenu tlu. Samo u ovako kultiviranom tlu može se polučiti od voćaka najveći prirod i najbolja njegova kakvoća, pak je zaželiti, da bi se tom vrsti nasada pokušavalo više, nego je to dosele bivalo.

Sadjenje voćaka izvan voćnjaka po poljima, kraj puteva je samo onda umjestno, ako su tomu glavni uvjeti, položaj i sastav tla, doista povoljni, pa i tada valja pri izboru vrsti voćke vrlo oprezno postupati. Uz ceste nije voćki bezuvjetno mjesta, nego najmanje četiri metra od toga dalje, kako se to vidjeva u južnoj Njemačkoj. Da nam redovi voćaka budu uz ceste kažiputom, ne da se u sklad dovesti, ako uz to želimo ubirati veliki prihod. Po našem bi uvjerenju bile prikladne samo tri vrsti voćaka za nasad blizu puteva, ali uvjek iza jaruge uz cestu, a to su trešnje, orasi i tvrde kruške, navlastito tepke.

Obradjivanje zemlje u voćnjacima obavlja se raznim načinom. Čim je manje povoljno podneblje dotičnoj vrsti voćke, tim se brižnije mora obdjelavati tlo, pošto dobro tlo ublažuje nepogodnost podneblja. Breskve i marilice uspijevaju dobro samo u upitomljenu tlu i u vinogradima, gdje se zemljište tečajem godine opetovno drobi. Isto tako daju šljive i trešnje najveći prihod i starije drveće rodi samo u težanom zemljištu. Zrnato voće, pa tako i trešnja zadovolji se doduše i djelomično obradjenim tlom, koje se medjutim mora uvjek izvadjati razmjerno sa opsegom drveta, čime nije rečeno, da je potpuno rahleuje tla za ovu vrst voća suvišno i da se ne bi isplatilo.

Ovo se djeiomično mrvljenje tla sastoji u tom, da se oko drveta u obliku kruga ili četverа zemlja prekopa ili još bolje, da se smijerom redova voćaka uz ove dva do četiri metra široka pruga zemlje isprevrće, dočim ostali dio medju redovima ostane travom obrašten.

Prvih je godina dostatno do 70 cm. u okrugu razrahliti tlo oko debla, a poslje se ovo proširuje sve dalje prama tomu, kako krošnja veći obseg zauzimlje. Ne će li nam se zemljište posvema prorahljivati pri daljnem razvitku nasada, tad ga prekapamo na pruge od najmanje četiri metra širine. Za ovaj je posao najprikladnija jesen, kad je tlo vlažno i kada se može u velikim grudama prevraćati, da ga smrzlica što potpunije rastroši, a dalo bi se to izvesti i plugom, što bi dakako samo pouzdanim težacima povjeriti trebalo.

Oranje započima uz redove voćaka, a brazde se prevraću k deblu tako, da na okrajcima uzorane zemlje ostane otvoren jarčić za sabiranje kišnice. Neuzorane pruge medju dvije a dvije voćke u istom redu prekopaju se poslije motikom, jer nije uputno započeti oranje tik uz samo deblo. Uz malo više vježbe će orač moći oranje ipak dosta blizu debla započeti, a da ovo ne ozlijedi i tako će iza pluga ostajati malo zemlje za prekapanje.

Takodjer pri prekapanju zemlje lopatom počinje se uz debelo i polaže zemlja naprama drvetu tako, da na obrubu opet jaružica ostane. Postavljati uzorani ili prekopani zemlju u kupčiće, ne ima svrhe, nego se zemlja ostavlja tako, kako se pri kopanju polaže.

Rahlenje se tla obnavlja tako svake godine. U Americi siju po njekom razdoblju djetelinu na tako uzorane pruge, ali ju ne rabe za krmu, nego kad poraste, zaoru ju i tako dodje kao zeleno gnojivo voćkama u korist. Gojenje ovakovih prikupljača dušika, kao što su to leptirnjače, izvadja se u novije doba i na izpražnjenim ciepilnjacima.

Da je rahlenje tla samo jedno od glavnih sredstva, kojim se od kulturnog bilja u opće, voćaka napose obilan i bolji prirod postiže, ne smije se zaboraviti, jer razlog, s kojeg voćke u težanoj oranici tako krasno uspijevaju ne leži samo u mrvljenju, nego i u pravilnom gnojenju tla.

„Š V."

Liečenje uboda od zareznika.

Mnogi zareznici ili ubodu žalcem ili siskom ili ujedu, a pri tom puste u ranu nekakav otrov koji je više ili manje opasan napram vrsti životinje, i subjektivnoj sposobnosti dotične osobe za otrovanje. Dosti je, da spomenemo pčele, ose, muhe, pauke itd.

Proti ubodu rabe se i preporučaju razna sredstva, koja su više ili manje uspješna, ali novijim kušnjam rekbi, da je najsigurnije i najdjelatnije sredstvo jodova tinktura.

Ako se odmah po ubodu, kapne na dotičnu ranicu dvi kapljice jodove tinkture, pa ista razmaže, tako da ju koža upije i da prodre u ranu, ona odmah uništi djelovanje dotičnog otrova.

Djelatnost jodove tinkture je velika, ako se rabi odmah, nakon što je dotični zareznik ubo, a slabija je napram tomu, koliko se kašnje rabi. — Ako se rabi jedan, dva ili tri dana kašnje, kad se je dotično mjesto već zacrnjenilo, ili je oteklo, onda, kako što je već rečeno nije djelatnost velika, ali ipak puno pomaže, dapače, ako se svaki dan dotična ranica i oteklina redovito jedan ili dva puta natire jednom tinkturom, postignuti će se siguran uspjeh. Jodova tinktura upija vodu, a usljed toga pada odmah oteklina.

Mazanjem jodovom tinkturom postane koža smedje boje, a nakon tri ili četiri dana nabori se i počme se podizati.

Glavni je učinak jodove tinkture na sam otrov, jer ne samo, da se pod uplivom jodove tinkture ne širi, ali nestane svrbeža, koji u takovim slučajevim puno zanoveta, ne samo, ali nestane i boli.

Što mora da znade svaka gazdarica.

1. Da se hrapava koža na rukama, gladi sokom od lemuna.
2. Da se toplim mliekom i toplom vodom pere uljena tkanina bez sapuna.
3. Da topla lopatica diže biele mrlje sa pokućtva, pa ju je dosti držati povrh mrlje.
4. Sa vunenih, svilenih i pamučnih tkanina, mrlje od crnila dižu se terpentinskim uljem.
5. Da se krastavci i peveruni nesmjedu kiseliti u lonac, u kojem je prije svinjska mast stajala.
6. Da utijalo ne zapinje na rublje koje se utijava, ako ga se namaže smjesom od voska i masti.
7. Da se riba laglje čisti od ljuska, ako se za čas urooi u toplu vodu.
8. Žilavo meso, izkuha se meko, ako se vodi u kojoj se kuha doda malo kvasine.
9. Da svieća najbolje gori, ako se svakog dana čisti, i ako joj je stinj čist.
10. Da se najmanje troši u onoj obitelji, u kojoj imade najviše reda, a da reda nemože biti, ako ga reduša ne dade.

E.

Pomladjivanje živica.

Uz najveću njegu, nakon nekoliko godina dogodi se da živice postare. I klaštrenje, i njegovanje i obradjivanje zemlje ništa ne pomaže. Debla ostanu gola, i kao da neimadu snage da tjeraju mladica i da se uguste. Kroz ove prizemne praznine prolaze manje životinje, koje najviše štete nanašaju, a malo po malo prokrče si put i veće životinje.

Na živicam se počmu opažavati znakovi postarivanja, nakon 15 ili 20 ili 30 godina. Dok se na živici opaze znakovi postarivanja neostaje drugo, nego ju sasjeći razi zemlje.

Po sječi prokopa i prorahli se zemlja oko panjeva, a pri tom odstrane se sve stare žile, koje su razi zemlje, te se osnaži i uredi zemlja.

Napokon se sasjećjena živica ogradi plotom. Ova je radnja potrebita, da životinje i prolaznici ne sataru živicu, koja ima da se pomladi.

Ako se je živicu pravodobno posjekla, ona će se razviti tako, bujna i tako gusta, da će nas baš iznenaditi pa će trajati drugih 20 do 30 godina, a da neće moći kroz nju ni ptica proletit.

SVAŠTICE

Sapunjača je izvrstan gnoj za voćna stabla bez razlike i za loze, a ipak joj se malo pomnje posvećuje. U svakoj kući razpolaže se sapunjačom, pa mjesto, da se prolije bez koristi, bolje ju odvesti na polje, i s njom zagnjojiti voćna stabla ili loze. I povrtlinam prima sapunjača, pa ako se jednog ili drugog razloga neće rabiti izravno za povrtline, valja ju rabiti za polievanje gnjoja.

Kako se odstranjuje mahovina sa livada. Gdje mahovina prevlada na livadam, znak je da je zemlja jalova ili da je izjalovila. Da se odstrani mahovina valja u zimsko doba voziti na livadu dobre zemlje, i valja pognjojiti livadu pepelom, superfosfatom ili kainitom. Ako je zaraslina slaba ili se sastoji od loših trava, poslje neg se je nanielo zemlje i pognjojilo valja livadu po novo zasijati dobrim travam.

Hras plutaš. Ciena pluta sve više raste, a pravo govoreć više i nema onog dobrog pluta, kojeg se je prije dobivalo. Istina je doduše, da se dan današnji više troši pluta nego li prije, ali je skupoći i drugi razlog, naime, da se manje pluta proizvadja. Hrast plutaš je porieklom iz Španjolske, gdje ima cielih šuma plutaša; u novije doba su ga razplodili i u Kaliforniji, te amerikansko pluto nezaostaje ni najmanje za španjolskim. Pošto u našim južnim predjelim podneblje odgovara zahtjevim koje stavlja hrast plutaš, mi bi savjetovali našim gospodarom da goje plutaš, jer se od plutaša dobiva liepe koristi.

Maz za bačve. Vrlo se često dogodi, da bačva počme teći poslje nego li se je napunila. Nije u svakom času moguće odliti ju i izmieniti drugom bačvom. Dobro je dakle da se znade za maz, kojim se dotično mjesto gdje bačva teče može zamazati, a bez da dalje teče. Maz taj za mazanje onih mjesta bačve, gdje bačve teču priredjuje se, kako sliedi: Uzme se 25 grama loja (ovčjeg); 20 grama voska i 40 grama sala (svinjske masti). U jednom loncu raztopi se sve ovo skupa i dobro izmieša. Kad je sve raztopljeno pusti se da se ohladi, ali dok se hladi doda se postepeno 25 grama prosijanog pepela. Razumieva se da valja izmiešati, e da se pepeo (lug) podjednako razdieli. Kad je rabiti maz, valja dotično mjesto, gdje bačva teče temeljito izčistiti, maz ugrijati na plamen jedne svieće, pa onda namazati dotično mjesto gdje bačva teče. Za mazanje nije potreba maz ugrijati, da bude tekuć, dosti ga je ugrijati, da omekša.

Proti vatri. Drvo, koje stoji blizu vatre ili na toplu mjestu može da se od vrućine užeže, pa da se pojavi vatra, koja je najveći neprijatelj čovjeka. Dobro je stoga takovo drvo namazati mazom, koji odoli vatri. Takav maz se na jednake djelove obične kuhinjske soli, kocelja (alaum), tekućeg stakla, lanenog ulja i wolfram kisele sade, pa se sve dobro i temeljito izmieša. Ovim mazom namaže se drvo tri puta, pa onda ne samo da odoli vatri, ali odoli i svim nepogodam vremena. Drvo postane trajno, kao gvoždje.

GOSPODARSKE VIESTI.

Jadikovanje na sušu biva sve češće, jače i ozbiljnije. Na mnogim su mjestim usjevi baš propali usljed velike suše. Na drugim mjestim neimadu više kapi pitne vode.

* *
*

Dubrovnik i Kotor bila su mjesta, koja su jesenas bili poplavili taljanskimi vinim. Kako doznajemo, taljanska vina su tako hrdjavo odgovorila, da ih stanovnici onih gradova neće više ni da okuse, nego traže i hoće opet našeg vina.

* *
*

Po viestim iz Rieke, i tamo leži mnogo taljanskog vina mutna i pokvarena, kojeg trgovci neće da prime, jer ne odgovara onome što su pogodili. U Magjarskoj se javno mnienje listom diglo proti taljanskom vinu, i radi toga što neodgovara, i radi toga što pravi konkurenciju domaćim proizvoditeljem. Još je jedina trgovačka i obrtnička komora u Budimpešti, koja brani i klauzulu i t ljanska vina, ali se znade, da je rečena komora pod izravnim uplivom vlade, pa da ova nemože da sama sebe osudjuje.

* *
*

Vinogradarski kongres u Monpellieru, koji će se obdržavati od 13 do 16 lipnja biti vehoma zanimiv i važan, možda više no ijedan dosada obdržani kongres, jer se imade konačno odlučiti pitanje o adaptaciji ili prilagodjivanju amerikanskih loza na vapnenastim zemljam. Razpravam kongresa sudjelovati će 5 profesora visoke poljodjelske škole u Parizu, 5 profesora vinarske škole u Montpellieru, pa one u Bordeaux itd., onda svi jači i praktični vinogradari Francezke.

* *
*

Iz Italije uvedeno je u Švajcarsku 266,000 hektolitara vina; dakle ni polovicu onoga, što je uvedeno u Austro-ugarsku.

* *
*

Senator Stanford priredio je na izložbi u Chicago vodoskok kalifornićkih vina. Dva puna sata na dan skače iz bunara crno i bielo Kalifornićko vino. Tome se vinoskoku sviet najviše divi i najviše približava, jer je svakome slobodno okusiti vino.

* *
*

Parnicu izmedju tvrdke C. Mercier & C° iz Luxemburg i Louis Roederer iz Reimsa, dobio je potonji. Tvrdka Mercier osudjena je na 15,000 franaka globe, i na objavu osude u 25 novina. Tvrdka Mercier prodavala je u Njemačkoj svoj šampanjanc, pod imenom Charles Roederer iz Reimsa. Pošto tvrdke Charles Roederer u Reimsu neobstoji, nego tvrdka Louis Roederer, ova je podigla parnicu proti tvrdki Mercier za nepovlaštено izrabljivanje imena tvrdke, i dobila je pravdu.

* *
*

Godišnji proračun potrebština za vježbanje učenika na ratarsko, voćarsko, vinarskoj školi u Ljutomjerici iznaša fior. 1900. - A kod nas?

* *
*

Pazarište svinja u Kamenolosnu, koje je jedno od najjačih pazarišta svinja u našoj državi, uzela je vlada pod vlastitu upravu.

* *
*

Kako Journ. Pharm. Chim. javlja prof. a Varillé pronašao, da veći dio naranača, koje se prodavaju za crljene naranče, nisu od naravi crljenje, nego da im je uštrcano anilinsko crljenilo ili im je kora namazana bibrihovim škrletom.

* *
*

Evo nas brzo na izmaku prvog polugodišta a mnogi se naši predbrojnici nisu još spomenuli, da nam podmire lanjsku godinu, i da urede tekući. Molimo ih da to u najkraćem roku učine, jer i mi trebujemo novaca, a novine mogu da redovito izlaze i da budu nezavisne i da otvoreno brane interese gospodara samo onda, ako predbrojnici redovito plaćaju.

* *
*

O načinu, kako se u velikom svietu izplaćivaju objave u novinama, služi nam najbolje sljedeća viest „Mainzer Nachrichten" — A. B. objavio je u novinama, da će platiti 5 maraka onome, koji će mu poslati ili dostaviti najveću jabuku. Za 14 dana sakupio je on 15 vreća sve biranih jabuka, koje su ga stajale 5 maraka, potrošenih za izplatu najljepše jabuke.

* *
*

U radnoj godini od 1 rujna 1891 do konca svibnja 1892 izvedeno je iz Austro-ugarske 286,084 hektolitra vinovice (žeste) u žestini od 26,593,910 hektolitrenih stupnjeva. U isto doba izvedeno je i 555 hektolitara likera u žestini od 20,283 hektolitrena stupnja. I oješćena vina izvedeno je 27,388 hektolitara u žestini od 93,725 hektolitrenih stupnjeva. Za izvoz alkohola bonificirano je kotlarine 1,327,913 fiorina.

* *
*

Magjarska vlada napravila je iz francezke sprave za pravljenje vina od jabuka. U istu svrhu već lani bavio se je jedan strukovnjak duže vremena u francezkoj.

* *
*

Šume u Cislajtaniji zastiru 9,782,420 hektara površine. Državnih je šuma 960,169 hektara; občinskih 1,426,250, privatnih 7,393,952 hektara. Ovih šuma zasadjeno je 1,407,852 hektara bjelogoricom, a 6,851,960 hektara crnogoricom ili četinjačam.

* *
*

Zemaljski Odbor Dolnje Austrije dao je 8603 fiorina bez kamata šestdesetosmerici vinogradara, da uzpostave svoje vinograde amerikanskimi lozami.

* *
*

Obzirom na veliki uvoz šampanjca iz Francezke u Njemačku odlučila je Njemačka vlada, da će nešto malo, obaliti carinu na šampanjac.

* *
*

Tirolski i Austrijanski vinogradari stali su odlučno tražiti, da se pravednije uredi ciena za prevoz vina željeznicom, jer da su i u tom pogledu taljanska vina tako pogodjena, da se manje troši za prenos iste koliko će vina iz Bari ili Barlette n. p. u Klagenfurth, nego li iz Trienta u Klagenfurth.

Pitanja i odgovori „Gosp. Poučnika".

A. Odgovori.

43. Molim Vas na koji se način najlaglje i najbolje čuva i uzdrži poljsko orudje?

S. K. u V. (Hrvatska).

Dobro orudje i dobri strojevi stoje liepog novca, pa je s toga i dužnost gospodara, da sve moguće uloži, da ih uzdrži u dobrom stanju, te da što moguće više vremena traju. Tko hoće da čuva orudje i strojeve u dobrom stanju prvi je uvjet, da imade prikladno mjesto za iste, naime šupu ili drugo mjesto, gdje će se sve redovito čuvati od nepogoda vremena, te snažiti i čistiti. Po noći mora biti orudje zaklonjeno; doduše za vrieme radnje može ostati orudje preko noći na polje, ali dok svrši radnja valja da orudje dodje na zaklonjenu mjestu, gdje se temeljito izčisti, i svi gvozdeni dielovi namažu se odmah uljem. Za prenos orudja na polje hoće se kola nizkih kolesca, jer se na takova kola orudje i strojevi puno lagље tovari i raztovariva. Koliko god se hoće dobro čuvati orudje, valja ga redovito čistiti i mazati. Najbolje sredstvo za drveni djelovi ne gnjiju jeste namočiti ih u raztopinu od 1 kg. živanog klorida u 50 ili 100 litara vode ili raztopinom od 1 kg. klorzinka u 30 litara vode. Ako se hoće mazati drvo, onda valja paziti, da maz dolazi na posve suho drvo. Hrapavo drvo najbolje je mazati katranom ili theerom, jer ovo prodire duboko u drvo. Posve izvrstan za mazanje drvenih djelova pokazao se je finski maz, koji se pravi iz 2 diela engležkog crnjenila, $^1/_3$ diela smrvljene omorikove smole, $^5/_3$ diela smrvljene modre galice, 2 diela katrana ili theera, $1^1/_2$ dio ražinog brašna i 10 djelova vode. Za gvoždje, osobito za one djelove, koji nemoradu biti svietli (jer se lemeš i zubovi ne mažu) rabi se vrlo dobrim uspjehom theer od osfolta ugrijan pri 100° C. U prokuhanom lanenom ulju raztopljen minium jeste takodjer dobar maz za gvozdene djelove orudja. Hrdja se odstranjuje mazanjem sa smjesom, koju se napravi od 15 grama modrokiselog kalija, 15 grama mastnog sapuna i 30 grama sadre. Ovo se umjesi i pomješa vodom, da postane kao tiesto. Pred porabom ovog maza valja prije namazati zahrdjalo mjesto raztopinom od 15 grama modro kiselog kalija u 30 grama vode.

44. Na koji se način dade najlaglje uzgojiti amerikanskih loza za vlastite nasade.

A. F. u C. (Istra).

Za vlastiti nasad vinograd amerikanskimi lozami valja uzgojiti potrebite korenjake kod kuće, jer zasadjivanje ključicami ne uspjeva dobro, pošto se je izkusilo, da se ključeci amerikanskih loza težko ukoriene. Kušelo se je dapače zasadjivati po dva ključeca jedan uz drugoga u istoj jami, pa ipak je toliko praznina ostalo, da čovjek da nije izkušao nebi vjerovao. A i kasnije zasadjivanje korenjaka malo pomaže, jer se uvjek imade ne jednaki nasad. Ključicam amerikanskih loza za nasad valja postupati, kako sliedi: Izkopa se jedna jama, pa se u nju metnu snopovi ključeca prevrnuti t. j. debljim krajem gori, a po njima vlažne mahovine. Dapače je dobro, da i zemlja u jami bude umjereno vlažna. Po mahovini dodje naslaga vlažne pržine, sve u debljini od 12 do 14 centimetara, i u ovom stanju ostanu ključeci dok se kalus napravi, odnosno dok se nasednu oka za žilice. Glavna je stvar da se mahovina i pržina ne posuše, savjetuje se s toga svako 5 ili 6 dana dobro zalieti, da se pržina odnosno i mahovina okvasi. Nakon 14 ili 15 dana, može se pomnjom razgrnuti mahovina na jednome kraju i potražiti, kako su se oka razvila. Ako su se oka za žilice dobro nosila, onda se izvade ključeci i sade, u protivnom slučaju ostanu u zemlji još 6 ili 7 dana. Ložište u kojem se imadu ukorieniti ključeci, valja 50 cm. duboko prekopati, pa dobro zagnjojiti svježim, dobrim i zdrelim gnjojem. Sadnja obavlja se na redove u 45 do 50 cm. razmaka, a tako da ključeci budu zakopani u zemlji i nagnuti u kut od 45°. Ključec od ključeca u redu, sadi se na 6 do 10 cm. razmaka a do 35 cm. duboko. Dolnji dio ključeca zaspe se boljom zemljom, koja se hoće da je prha i pržinasta. Gornje oko (pupolj) ključeca stoji razi zemlje, pa se onda ključec zaspe izkopanom zemljom. Po površini zemlje razaspe se za 4 prsta pržine, u kojoj ostanu zakopana gornja oka. Ova pržina ne prieči mladicam da probiju, kad im je zeman, a čuva pupolje od izsušenja. Na ovakav način zasadjeni ključeci, skorom se svi prime, i okite se brzo brojnim žilam, tako, da su do konca lipnja svi ključeci okićeni čvrstim mladicama, velikoga lišća, koje su do 35 cm. duge. Dalje oko ključeca nema drugoga posla, nego da ih valja držat posve čiste od korova i da ih valja okopavati, a ako vlada trajna suša valja ih zalievati. Isto tako red je sumporati i škropiti, ako je pogibelj da ih napadne nedaća ili peronospora. Ako se mladice odveć bujno razviju, dobro je preko svakog reda otegnuti žicu, da se budu mogle penjati.

45. Gojim već više godina artičoke, ali nevidim onog uspjeha, kojeg bi morao imati. Sve nekako neide, ranih artičoka nikada, a ljetos jedva da ih okusim. Molim Vas, kako goje artičoke u Francezkoj ili u Algiru?

I. M. u P. (Zadar).

Glavni je uvjet dobra, pićna zemlja i topao položaj. U dobroj zemlji ne samo, da artičok radja redovito i prilično obilno, ali je i plod mnogo tečniji i sočniji nego li artičoku, koji je uzgojen u mršavoj, hrdjavoj zemlji. Artičoku najbolje prija svježa, mastna, prha zemlja, koja je obilno pognojena govedjim gnojem. U ovakovoj zemlji bez dvojbe obilno radja, nego rodovitost zavisi i od položaja, od načina obradjivanja, od vlage i od starosti. U dobrom položaju ne samo da artičoki obilnije radjaju, ali radjaju mnogo ranije. Artičok je dugovječna bilina, ali se za plod nesmje gojiti više od tri godine, starije biljke slabo radjaju i hrdjavim plodom; dakle svake četvrte godine valja artičoke pomladjivati, jer inače ne rode. Da ranije plode valja im zimi zemlju oko žila pokriti gnojem ili slamom. Isto tako puno pomaže, ako ih se koncem zime ili početkom proljeća za suhih vremena zalieva. Zalievanjem radjaju mnogo ranije. Izim svega ovoga, ako hoćemo, da nam artičoki rode valja ih često okopavati, i nastojati da grčice, mede, miševi i krtice ne kvare i neuništavaju korienje, jer su mnogoput ozlede korienja uzrokom, da artičoki ne rode.

B. Nova pitanja.

46. Jesu li taljanske kokoši koristne, kako ih neki fale? Koje su njihove prednosti?

I. M. u K. (Hrvatska).

47. Molim Vas, kakova je to vrst stakla, staklo što zovu „tectorium". Jeli trajnije od običnog stakla? U koje se svrhe ponajviše rabi?

S. F. u P. (Istra).

48. Koji je najlaglji način priredjivanja ptičijih koža, da se na dugo uzdrže zdrave i da se neusmrde i ne uzcrvljaju?

N. K. u N. (Neretva).

49. Može li se zobi krmiti krave muzare? Prija im takova hrana, i u kojoj količi? Jeli se izplaća krmljenje zobi?

L. H. u T. (Bosna).

☞ Odgovori na javna pitanja kao i nova pitanja, primaju se rado od svakoga, pa i ne bili predbrojnici.

Otvoreni dopisi „Gosp. Poučnika".

Podmirili su predbrojbu do konca t. g. 1893.

P. n. č. g. Štanfel J. ž. — Žanko S. — Trgovačka i obrtnička komora u Zagrebu. — Španić I. — Belošević N. — Kovačević M. — Lukić T. — Antonić V. — Ostoja S. —

Č. g. Filipec M. — Izpravili smo po želji.

Č. g. Vegelin S. — Naredili smo, da Vam se izravno odpošalje. Nadamo se, da ćete sve primiti u podpunom redu.

Č. g. Ilijević N. — Čudi nas, da od vas nigda glasa, a još manje onda kad Vas tražimo za izplatu.

Č. g. Jovanović K. — Na više se načina može koža u crno mastiti. Jedno od najjednostavnijih sredstava jeste, da se napravi izvarak od 66·6 grama željezne hrdje, 33·3 grama smrvljene šiške u 2 litra dobre vinske kvasine. Kuha se sve skupa u loncu, i to tako dugo, dok se ukuha na polovicu, a onda se prociedi, pa se prociedinom maže koža ili kožnata tvar, koju hoćemo, da bude crna.

Č. g. Dubravčić D. — Već smo Vam pisali, da smo Vaše pitanje dali strukovnjaku, da ga rieši. On nam je pisao da lišće od *Maclura aurantiaca* nemože, da zamieni lišće od murve u hranjenju svilaca. Dapače da su se izjalovile i kušnje sa lišćem od *Scorzonera hispanica*, koje su se vodile u Monakovu, i o kojim se je toliko pisalo i govorilo. Sve kušnje da se lišće od murve u hranjenju svilaca zamjeni kojim drugim lišćem posve su se izjalovile.

Č. g. Bernardić F. — Broj 6 odposlali smo Vam iznovice, ukupno sa knjigom: Buhač, Predivno bilje i O uzgoju i njegovanju cvieća. Da ste nam zdravo.

Č. g. Ćošić I. — Gljivište može se urediti i na polju, ali ga u tom slučaju valja pokriti slamom, da se preprieči pristup i djelovanje svietla; a za suha vremena valja polievati slamu, e da gljivište bude uvjek dostatno vlažno.

Č. g Marinković T. — Stvar je sasvim naravska, da su kokoši napale nove goste, kad ste ih Vi po danu stavili do njih u kokošinjak, i to odmah dok ste ih primili, kad su još bile umorne od putovanja. Nove nadošle kokoši hoće se najprije da se odmore, a kad se odmore puste po noći u kokošinjak k' drugim kokošim, da se prve nedosjete dolazka drugih. Kad jednu noć provedu kokoši skupa, u jutro se upute na pašu skupa, kao dobre i stare prijateljice.

U ZADRU, 1893. Brzotiskom Narodnoga Lista.

Godina XII. Izlaz na 1 i 16 svakog mjeseca. Broj 13.

GOSPODARSKI POUČNIK

Obće blagostanje zavisi o blagostanju pojedinca a temelj blagostanju pojedinca, jest razboriti rad uz vještu uporabu nauke i izkustva.

Upraviteljstvo lista je u Velojluci

dbrojba u Austro-Ugarskoj stoji 3 dinu, u nstvu 8 franakâ na godinu. stbe plaćaju se 8 novč. po redku put, a svaki sliedeći put 3 novč. Clichè računaju se 5 novč. po cenu četvornom.

Upravitelj i Izdavatelj: PETAR L. BIANKINI

Odgovorni urednik: NIKOLA ŠIMIĆ

Pisma, naputnice itd. itd. upravljaju sa *Upraviteljstvu Gospodarskog Poučnika u Veluluku.* — Rukopisi se nevraćaju.

Predbrojba je obvezna za godinu danâ, a izplaćuje se u Veluluku.

Tko nepovrati prva dva broja obvezan je predbrojbi za godinu dana.

ZADAR, 1 Srpnja 1893. Ciena je listu 3 fiorina na godinu. VELALUKA, 1 Srpnja 1893.

Obrtna glavnica u gospodarstvu.

Obrtna glavnica uzeta u širem smislu rieči, predstavlja sve što spada na gospodarstvo, dakle svu temeljnu i prometnu glavnicu; a u užem smislu rieči uzeto obrtna glavnica predstavlja cio um, rad i novac, koji se ulaže za izradbu sirovina i plodina u svrhu, da im se podigne vriednost.

Obrtna glavnica valja, da uvjek stoji u nekom razmjeru sa zemljištnom ili temeljnom glavnicom i sa umnom glavnicom; koja se inače označuje, kao rad.

Obrtna glavnica mora uvjek takova biti, da uzmogne odoliti i predusresti svim nepogodam i neprilikama, koje bi mogle nastati od nepogoda vremena, nerodice, pošasti i sličnih.

Čim je veća obrtna glavnica, koja se ulaže u gospodarstvu, tim biva gospodarenje intenzivnije, a u protivnom slučaju t. j. čim se manja obrtna glavnica ulaže u gospodarstvu, tim ono biva estenzivnije.

Šumarstvo, uzgajanje marve na pašnjacim i livadarstvo predstavnici su naj estenzivnijeg načina gospodarstva; vrtlarstvo, vinogradarstvo, gojenje obrtnih rastlina, s' izradbom plodina i sirovina, kao n. p. izradbom repe u slador, izradbom plodina u brašno, rakiju itd., predstavnici su najintenzivnijeg gospodarenja.

Obrtna glavnica nema dakle dvojbe, da igra glavnu ulogu, osobito ako je za izradbu iste prikladna temeljna ili zemljištna glavnica i umne sposobnosti radnika.

Čim je veće umna ili radna glavnica, tim je veća mogućnost proširenja rada, a tim je opet veća potreba obrtne glavnice.

Pri opredjelivanju veličine obrtne glavnice, ima nekoliko pravila, koja mogu da služe za ravnalo. Obće uzimlje se da obrtna glavnica iznaša $^2/_5$ ili 40 postotaka temeljne glavnice, tako da od ukupne glavnice 28 postotaka sačinjava obrtna glavnica.

Kad smo dakle uvidili od kolike je koristi obrtna glavnica u poljodjelstvu, valja da sve naše umne i radne sile uložimo, da tu glavnicu, što moguće više povećavamo; ili da je što moguće više o gospodarske svrhe pritegnemo.

Obrtna glavnica raste i radom i novcem.

Tko bolje i dublje ore svoju zemlju, povećava njenu vriednost, njenu produktivnu snagu, a po tom svoju obrtnu glavnicu.

Isto biva gnojenjem, razboritim timarenjem blaga, nasadjivanjem voća i stabala, odstranjivanje korova, pregradjivanjem itd.

Čim je bolje obradjena zemlja, tim je veća njena produktivna snaga, veća je njena sposobnost za intenzivno gospodarenje i raznovrstnu kulturu.

Mlieko, koje u usiri ili iz kojeg se iztuče maslo, dobiva daleko veću tržistnu vriednost, a sirutka dade se ipak koristonosno uložiti u gospodarstvu.

Lan, koji se uzgoji na zemljištu, pa ako se na kući iztrlja u kudelju ima daleko više tržistne vriednosti, nego li ako se prodaje u snopove, kako je pože o.

Isto biva za vunu, za blago, za razplod i za tov, za proizvode, koji se dadu izravno i neizravno izrabiti, itd. itd.

Mi s toga svima najtoplije preporučamo, da nastoje što moguće više povećati i umnožiti svoju obrtnu glavnicu, naravski uvjek u razmjeru sa svojom umnom ili radnom glavnicom, odnosno sa svojom temeljnom glavnicom.

X.

Njekoje upute, kako se ima u jeseni sa košnicama postupati.

Oko 10—15½ pčela običaje tiekom ljeta bezmatičnimi postati. Taj udes postigne najčešće one košnice, koje su se jedan ili više puta rojile. Tko nije bezmatičnost opazio odmah, kako je nastupila, taj će ju sada u jeseni lasno i sjegurno razabrati po pridržanju trutova, po brzom padanju broja pčela i, ako na te okolnosti nije pazio, po plienjenju, koga dopadnu takove pčele odmah, kako prestaju plod nositi. Tu nastane iznenada na stajalištu posve novo lietanje, koje se ali od običnog lietanja razlikuje brzinom, zujanjem i navlastito time, da se to lietanje osobito živahno razvija pred pojedinimi izlaznimi lêti, koli pčelaca kradljivaca, toli pčelaca, napadnutih od kradljivaca, te do kasne večeri traje, dočim pčele nekradljivke u to doba jedva gdjegdje izlietaju. To lietanje biva tako živahno, da ga izvježbano uho na 100 koračaja daljine primjetiti može. Toj neprilici doskoči se najjednostavnije, da se oplenjene pčele odmah odstrane, t. j. sati iz dotične košnice izvade, pčele od stajališta odtjeraju i njima samim prepusti, da si gdjegod mjesta izprosjače (poprično su to naravski same starije pčele, koje više nevriede mnogo). Dobro je lêto susjednih pčela istodobno sužiti, da na nje sada, uzprkos što maticu posjeduju, nenavale plienu privikle pčele. Komu je žao pčelica, taj neka, ako je košnica za razstaviti, metne u onaj prostor susjednih pčela, iz koga je med izpražnjen. Da se sad pčele medjusobno ne ujedaju, dobro je u košnicu pustiti njekoliko kaplja mošusne tinkture (raztopine mošusa u vinskom špiritu; dobiva se je za 30 novč. u drogerijah toliko, da je bude dosta za višegodišnju porabu). Time dobiju sve pčele isti vonj, što opet prouzrokuje, da nemogu novo nadošlih drugaricah razlikovati. I njekoliko udahnutih dimova od duhana djeluje skoro isto tako, premda ne baš uvjek istom sjegurnošću. Imade li više košnica na stajalištu, za koje se je bud radi premale množine meda, bud radi premalog broja pčelah bojati, da neće moći prezimovati, tad neka se, žacamo li se

PODLISTAK.

Katekizam Gospodarske hemije

od

D.ra E. WILDT-A

Ravnatelja agrikulturno-hemičnog pokušališta u Poznanju.

Po šestom izdanju njemačkog izvornika preveo

F. RADIĆ

Učitelj Strukovne učionice u Korčuli.

(*Nastavak vidi broj 12*).

59. *Što se zove glinenim tlom?*

Poglavita sastavina glinena tla jest glina; razlikuje se od pjeskovita tla svojom žilavom u vlažnom stanju gnjecavom, priliepivom vlastitosti. Uzore li se u vlažnom stanju pravi se tvrdo grumenje, koje se ni osušeno ne razpada. Težko se obradjuje i u presuhom stanju, pa zato treba da se pogodi vrieme uprav prikladno za njegovo obradjivanje. Pošto glineno tlo biva smrzavanjem rahlije, tako se po sebi preporuča oranje takova tla do dostatne dubine već jeseni i njegovo ostavljanje na brazdi preko zime

Glineno tlo ima zlamenito svojstvo, da pridržava vodu, pa se s tog razloga težko ugrijava; i vazduh nalazi u njega slab pristup rad velikog sadržaja vode, tako da se u njemu ustrojna tvar vrlo polagano raztvara. S toga se glineno tlo nazivlje hladnim i tromim. Da se pomogne tim nedostatcima, obzirom na polagano raztvaranje, gnoji se jako ali riedko i upotrebljuje se što moguće dulji slamnati gnoj, čim se tlo prorahljuje i biva pristupnije vazduhu i toplini.

Čisto, strogo glineno tlo je uprav tako malo sposobno za nasadjivanje kao i leteći piesak, i može da se upotrebi jedva za zob i vrbu. Kad se glini primieša piesak, onda joj se poboljšaju fizikalna svojstva, a tlo postaje sposobnije za težnju; uspievaju na njemu najprije pšenica i rumena djetelina, pri većoj sadržini pjeska približuje se glinenasto ilovastu tlu i mogu s probitkom da se na njemu uzgajaju ljekarica, repa i sladorača.

60. *Što je ilovasto tlo?*

Ilovasto je tlo proizvod raztrošenja kamenja koje sadrži mnogo amfibola ili angita, predstavlja gustu smjesu pieskâ i gline, u kojoj je pretežniji piesak, a sadrži osjem toga još nekoliko postotaka vapna i željeznog kisa. Ovaj mu zadnji podaje žutkastu boju. U svojim svojstvima stoji ilovasto tlo medju pjeskovitim i glinenim; mokrinom ne biva tako mazovito kao glineno tlo, nego usljed svoje sadržine pieska pridržava zemljinasto svojstvo, a s druge strane sadržina gline zaprečuje posve brzo osušenje.

Ilovasto tlo sa svojim suvrstima, ilovastim pieskom i pjeskovitom ilovačom, po tom dali preobladjuje jedna ili druga sastavina, pripada k najplodnijim vrstima tla. Lako se obradjuje, brzo se ugrijava i ostaje za dugo vrieme vlažno. Pri dovoljnoj dubini davaju na njemu sve uzgojne rastline sjeguran prirod; tek veći sadržaj pieska donosi štete krmnim bilinama u suhim položajima, dočim žitarice, a osobito krumpir uspievaju još i tada izvrstno.

trudnog i skupocienog prehranjenja, spoje na gore opisani način, i to pošto smo kraljicu jedne košnice već prije odstranili bili. Hoćemo li usuprot i takove slabiće da prehranimo, tad nečekajmo na kasnu jesen: kolovoz i rujan su za to najprikladniji mjeseci. Bolji od meda je za tu svrhu u vodi raztopljeni šećer, koji smo, ultramarinom omodren, prije nješto prokuhali i izpjenili. Raztopina ova nerazprostranjuje toli intensivnog mirisa, dosljedno ne privlači ni tudje pčele tako jako kao med; s druge strane nas izkustvo uči, da pčele izvrstno prezimuju na medu, koji su si iz šećera priredile. Ali takovo hranjenje mora se poduzeti dovoljno rano, t. j. u vrieme, u koje pčele još pravilno izletati mogu, da ne nose pruženu zimsku hranu mehanično u stanice, nego primjereno svojoj potrebi ju i prerade. Poznato je, da pčele u jesen sve rupe i pukotine svoga stana brižno zaljepe, jer naslućuju zimu i znadu, da jim je propuh smrtonosan. Treba dakle obzir uzeti na tu opomenu pčela. Neka se dakle netrgaju u jesen bez velike nužde stanovi pčelah; jer čovječja ruka jedva uzmogne nadomjestiti nježnu radnju pčelah.

Bjelanac kao čistilo.

Bjelanac od jaja posjeduje isto svojstvo, koje hladetina i mohrunji mjehur, naime, da se treslovninom spaja i tvori netopivu tvar, koja se prikazuje poput velikih pahuljica.

Usljed tog svojstva jeste bjelanac izvrstno sredstvo za bistrenje i čišćenje vina, dapače ima mnogo prednostih napram mohrunjem mjehuru i hladetina.

Jedna od najvećih prednostih bjelanca jeste ta, da je jeftin, a onda ta, da se može rabiti i za čišćenje najnježnijih vrstih vina, jer ostavlja nepromienjen i netaknut njihov miomiris.

Za čišćenje i bistrenje vina rabi se obično svježi bjelanac, onako, kako se dobiva iz jaja, bolje ga je ali pripraviti.

Za čišćenje i bistrenje vina valja bjelanac iztući u pjenu, što se najbolje radi drvenom tučkom, ili od okalajsane gvozdene žice. Prostim gvozdenim orudjem nesmjedu se tuči jaja, jer se uvjek nešto gvoždja priobći bjelancu, pa to upliva na boju vina, koja kod bielih vina može kadšto da po suri ili pocrni.

Dobro iztučeni bjelanac razvodni se vinom, pa se odmah rabi za čišćenje i bistrenje vina.

Bolje i brže iztuče se bjelanac, ako mu se primješa malo vode i pregršt biele soli, ali to baš nije od potrebe.

Preporuča se uzimati bjelanac od friških jaja, jer bjelanac od starih jaja može biti raznog neugodnog vonja.

Za hektolitar bieloga vina uzimlje se 1 do 3 bjelanca od jajeta, a za čišćenje i bistrenje jednog hektolitra crnog vina, uzimlje se 2 do 4 bjelanca od jajeta.

Ako ćemo da bjelanac djeluje na vino hoće se, da vino sadrži treslovine (tanina). Nesadrži li vino treslovine onda bjelanac ostane nedjelatan, što se pozna po tomu da nakon 2 i 3 dana nakon što se je pomješao bjelanac vinu, ostalo je vino bistro, dočim ako vino sadrži treslovine, ono je nakon par dana, kao osječeno.

U prvom slučaju pomaže se, ako se vinu dodade tanina, i to 1 do 3 grama po hektol. Dok se tanin dodade sgruši se bjelančevina i osječe se vino.

I suhi bjelanac, koji dolazi u trgovini jeste izvrstno čistilo, kako god i svježi bjelanac. Suhog bjelanca rabi se 2 do 8 grama po hektolitru. Pred porabom raztopi se u vodi.

A. Z.

Na što je paziti pri kupovanju dobrog krmka.

Dobro krmče mora da ima kostur sasvim skriven u mesu, da je dugog tiela, širokih prsijuh i križa. U širokoj prsini mogu da stoje velika pluća, i mogu da slobodno i da redovito rade.

Dobro krmče mora, da je malenih kostiju i suhih sglobova, jer su ono znakovi plemenite pasmine.

Noge nesmjedu biti odveć duge, nego upravo toliko, da kad se krmče utovi, one budu mogle nosit tielo, a da se ne valja po zemlji. Noge su onaj dio tiela, koji u krmčetu ima najmanje vriednosti. Ali noge u dobrog krmčeta moradu biti čvrste, bez mana, redovito razvijenih i jednakih papaka, koji pravilno stupaju na zemlju.

Na pravilni razvoj glave, mora se isto toliko paziti, koliko na ostale djelove tiela, jer glava označuje najbolje redoviti razvoj životinje.

Krmče pravilna razvoja, puno brže doraste i puno se brže tovi, nego li prosta životinja. Svaki kupac hoće se dakle da pazi pri izboru, i da ne bira takovo krmče, koje velike težke glave; široka, plosnata čela, duge gubice. Oblasto čelo i kratka gubica znak su plemenitosti.

Uši, i ako su viseće, moradu biti tanke i nešto napram gubici upravljene.

I na narav valja paziti. Krmče, koje je ljutito, oli lieno, oli tromo nije za tovljenje.

Na boju štetine nije potreba toliko paziti, ali ako se znade, da stanovita pasmina imade stanovitu šaru štetine, valja birati onu šaru štetine, koja joj je naravna.

S.

Razkuživanje štaja.

Gje su vladale zarazne bolesti, prva je i glavna dužnost temeljito razkužiti štaje u kojimi su stale bolestne životinje.

Razkuživanje valja, da se ravna napram naravi kuživa t. j. napram tome dali je kuživo bilo tekuće, kako kod plućne pošasti ili kod influenze ili je kuživo čvrste naravi, kako kod bjesnoće i sličnih, ili je napokom kuživo čvrsto i tekuće kako kod govedje kuge, kod ospica (patula, boginja) i slinavke.

Ako se ima posla čvrstim kuživom, onda je mnogo put dosti razkužiti ona pojedina mjesta i predmete u štaji, kojimi je kužna životinja dolazila u doticaj, ali je ipak bolje i savjetnije razkužiti svu štaju.

Štaju, koju se ima temeljito razkužiti valja najprije posve izprazniti, te odstraniti vas gnoj, slamu i sieno, što se u njoj nalaze i sve to izgoriti.

Sve uglove i pukotine na zidovim i podu valja temeljito izmesti; izmesti valja takodjer oštrom metlom sve zidove i ošite; odstraniti svu paučinu i otrati prašinu.

Kad je ovako očišćena štaja, valja najprije razkužiti zrak u štaji. U tu svrhu zatvore se svi otvori, a nasred štaje metne se plitkih posuda sa klornim vapnom, po kojem se polije malo solne kiseline. Dok se po klornom vapnu ulije solna kiselina valja se odalečiti iz štaje, jer se počme razvijati klorni plin, koji je vehoma zadušljiv.

Štaja ostane sa zadušljivim plinom 24 sata zatvorena, a onda se raztvore svi otvori i temeljito se prozrači.

Drugi dio razkuživanja sastoji se u tom, da se svi pomični i nepomični drveni predmeti, dapače i stiene i pod i sve što je u štaji razkuži raztopinom karbolne kiseline. U tu svrhu raztopi se sode i vapna, pa se jedno drugim pomješa, a onda ovome dolije toliko karbolne kiseline, da bude pet postotna karbolna kiselina.

Drveni djelovi mogu se namazati katranom, ali u tom slučaju nemože se štaja rabiti, dok se katran ne posuši.

I pod, kojemudrago vrsti bio valja temeljito izprati lukšijom.

Gvozdene predmete valja izprati u vreloj lukšiji ili ih usijati u vatri.

Zidove valja iz nova izbieliti, a vapnenom mlieku, kojim se bieli valja primješati karbolne kiseline.

Poslje neg je štaja na ovaj način razkužena savjetno je držati ju nekoliko dana otvorenu, da se zrači.

Kako nesu kokoši.

Ima kokoših, koje nesu jaja već četvrtog mjeseca, ali veći dio počme nesti osmog ili devetog mjeseca.

Neke kokoši nesu sve do 7 godine, ali ipak kokoši rad jaja nevalja držati preko treće godine.

U drugoj godini nesu kokoši najviše, u trećoj godini već manje, a četvrte godine još manje.

Naprama pasmini nesu jedne više, a druge manje, ali ima u svakoj pasmini opet takovih kokoših, koje se odlikuju i nesu razmjerno mnogo više nego li druge. — Te kokoši valja čuvati, njegovati i dalje razploditi, jer se i sposobnost nosenja baštini.

Pivac ne upliva na nosenje, ali je svakako koristan; ali ako su jaja za razplod opredieljena onda se hoće pivac, e da budu oplodjena.

Pivac oplodi jaja mnogo prije, nego li ih kokoši snesu, kadšto 14 dana prije.

Za svako 12 kokoših drži se jednog pivca, nu i u ovom pogledu odlučuje pasmina. Kokinski pivci su manje vatreni, pâ se drži jednog za šest kokoših.

Za razplod najbolji su pivci izmedju jedne i tri godine.

Razlika dobe izmedju pivca i kokoši upliva znatno na spol pilića. Ako je pivac star, a kokoš mlada, onda iz jaja izvale ženska pilad, a obratno, ako je pivac mlad, a kokoš stara. Obično od 12 jaja u prvom slučaju izvali 19 do 10 ženske piladi, a u drugom slučaju 9 do 10 mužke.

Vrieme i hrana upliva znatno na nosenje. Zimi kad je zima prestanu kokoši nesti; sočna hrana podpomaže znatno nosenje. Nosenje podupire se puno ako se hrani konopljem, heljdom ili zobi. Kukuruz tovi, ali ne podupire nosenje. Gorke trave, crvi, hruštovi dobra su hrana, ali su jaja neugodna teka.

Jaja valja sa legla svaku večer pokupiti i pobilježiti.

Jaja se najbolje čuvaju na svježem i suhom mjestu, u toplini od 7 do 10° C.

Mazanje uljem, umakanje u vapnenom mlieku pomaže čuvati jaje, kako što i pliev, pilotine i laneno sjeme.

Kako se ima raditi oko pčela.

Tko hoće, da uspješno goji pčele, mora se naviknuti na pčele, a pčele moradu se naviknuti na njega; izmedju pčelara i pčele mora da vlada intimno prijateljstvo.

Tko se boji uboda pčela, neka ne ide oko pčela i neka se ne bavi pčelama, jer će taj najviše dangubiti, da si žalac vadi.

U ulištu mora se kretati tiho i sigurno, a svaka radnja mora se takodjer izvadjati tiho i sigurno,

---

61. *Što se zove vapnenim tlom?*

Vapneno tlo sadrži kao bitnu sastavinu ugljeno kiselo vapno uz piesak i glinu. Naraste li sadržaj ugljično-kisela vapna do preko 15% i bude li vapno vrlo sitno razdrobljeno, onda se nazivlje laporom i razlikuje se po pretežnijoj sastavini, glineni, pjeskoviti i vapneni lapor. Tlo sa velikom sadržinom vapna hitro raztvara ustrojne tvari; s toga treba da bude češće, i ako slabije pognojeno.

Plodnost vapnenog tla zavisi od njegove sadržine gline i alkalija, čim je njih manje, tim je ono siromašnije, sušije i žešće. U vlažnu položaju i pri umjerenoj sadržini gline vapneno je tlo izvrstno prikladno za uzgoj mohunjača, pri većoj sadržini pieska za raž, ječam, ljekaricu i grahorku, dočim tlo s ovećom sadržinom vapna stoji na najnižoj granici plodnosti. Naprotiv laporno tlo vriedi kao najplodnije i najkoristnije za svaku gojitbu.

62. *Što se razumieva crnicom ili humusom?*

Humus ili crnica je istrunuti ili još truleći ostatak s tlom spojenih bilinskih i živinskih tvari. Sve vrsti tla, na kojima biline rastu, sadrže i crnice, jer ona nastaje trulenjem ostataka korienja i listopada. Po različitom sadržau humusa razlikuju se slabo humusno, humozno i humusno tlo. Razpoznaje se sadržina humusa po manje ili više tamnoj boji.

63. *Kakve je vriednosti humus za hranitbu bilina?*

Prije se je mislilo da treba smatrati humus za neposrednu hranu bilinâ, ali se sad zna, da on samo posredno djeluje kao hrana bilinâ, u toliko u koliko on nastavljenim trulenjem prigotovlja ugljičnu kiselinu, čipavac i dušičnu kiselinu, koje ili neposredno upijaju žilice ili prije toga raztapaju i druga hraniva. Dovoljan pristup vazduha, vlaga i toplina pospješuju raztvaranje humusa, a k tomu doprinaša još više sadržina vapna u tlu.

Osjem toga upliva humus još i u toliko na plodovitost tla, u koliko on popravlja fizikalna svojstva tla, jer prorahljuje glineno tlo, povećava spojnost pjeskulje i doprinaša k tomu da se zemljišta mogu lašnje da sgriju, te pridrže na dulje vlagu. (Sliedi).

Savjetno je s početka zaštititi se krabuljom i rukavicam, jer pčele najradje napadaju nespretne osobe.

Pčele moradu biti uvjerene, da u pčelam imadu prijatelja, a ne neprijatelja, jer prama tomu, kako one stvar svaćaju i ravnaju se. Na prijatelja neće navaliti pčela, pa sve da je ljuta, ako doleti k' njemu pa ju otjera, odleti, ali neće se zacnuti da ga ubode.

Ulištu i letu valja se približavati sa strane, a ne spreda; sa strane puštaju pčele da ih se motri po volji; i to motrenje ih neuznemiruje.

Nakon motrenja sa strane, može pčelar rukom približiti letu, može dapače i rukom u ulište. To neće ni najmanje uznemiriti pčele, kad se pomnjom radi, i kad se ne boje napadaja; mnoge će mu dapače stati na rukam i potraživat će, ali ga neće ubosti.

Nalita li koja pčela ljutito okolo glave, nevalja se uznemirivati, ni tjerati ju, jer je u tom slučajno dovršeno prijateljstvo, i najmanji odpor može se slano platiti.

Ako je navalica pčela jača, pa je već jedna ubola, red je stajati nepomičan, kao kamen, pa se tiho korak po korak odalečiti.

Čim češće zalazi pčelar u ulište, tim mu se laglje pčele priučavaju, a vremenom ga posve upoznadu i priuče mu se, da im je njegova prisutnost u ulištu mila, i veseli ih.

K.

Pastrva (Frutta fario).

Pastrva je bez dvojbe najljepša i najtečnija od svih naših riečkih riba, a i riba koja se velikom ljubavi goji, jer se lako goji.

U gorskim, brzim potocim ne raste velika, ostane dapače malena; dočim u riekam i potocim, koji su širji, u kojim voda polako teče naraste pastrva prilično velika, te ima 5 klg. a kadšto 10 klg. i više težine.

Od listopada do ožujka nevalja loviti pastrve, jer se u ono doba godine mriešte, a opet nije im meso tečno. U proljeću živu pastrve u plitkim vodam, gdje lako uzburkaju i gdje žestoko tuču valovi. Ljeti traže dublja mjesta, a zimli najdublja, da ih nebi smrzavica snašla. S navedenog razloga sele se pastrve u noćno doba u skupu iz plitjih predjela u dublje i obratno napram dobi godine.

Pastrve mriešte se jeseni, obično u listopadu mjeseću, ali se često mriešte kašnje, a kadšto čak u siečnju.

Za mriestenje traže ženske mjesto gdje je voda bistra, gdje brzo teče, gdje je plitko, a dno gdje je pjeskovito ili šljunkasto. Na takovom dnu naprave postelju poput jame, u koju uz neprestano kretanje polože ikru. Ženske pastrve sliede uvjek mužki, i to jednu žensku više od jednog mužkog; ovi se mužkići natječu, prepiru, biju, a kadšto i zaglave rad toga da dobiju prednost.

Kad je ženska pastrva položila ikru i dopuštila mužkoj pastrvi, da se postelji ili leglu približi, onda mužka pastrva uz žestoko kretanje repa izstrca mlieč, kojim se oplodi ikra Mlieč izstrca baš nad ikrom, ali se ipak sva ikra nikad ne oplodi, nego samo jedan dio iste.

Mriestenje pojedinih parova traje samo nekoliko satih, a to biva ponajviše u noćno doba.

Po mriestenju prepušte parovi oplodjenu ikru samoj sebi, pa veći dio te ikre pojedu blizu živeće ribe, ili one ribe, koje sljede pastrve za mriestenja.

Pastrve ne polagaju puno ikre. Ženska pastrva položi najviše 500 do 3000 zrna ikre ili jajašca, a sasvim velike i odrasle pastrve snesu do 8000 zrna ikre.

Izvala ikre ravna se po toplini vode, pa napram tome, dali je voda toplija ili hladnija prodju 3 do 3¼ mjeseca dok ikra izvali. Iz ovog je posve lako zaključiti, da od 1000 oplodjenih zrna ikre, samo nekoliko njih prožive do izvale.

E.

Kako da se uništi ovčiji krpelj (Melophagus ovinus).

U mnogim stadim krpuša je mora jadne ovce. Od tih krvopija trpi najviše janjad, jer im krv sisa, pa obole s pomanjkanja krvi. I vuna rad krpuša štetuje, a često i odpada.

D.r Pietrusky je lani opazio, da su od mnogih stada ovaca svi janjci propali u mjesecu kolovozu usljed okuženja od krpuša, jer se nije niko pobrinuo, da ih od te gamadi oslobodi. Nasuprot, gdje su se ovčiji krpelji uništili, tu su ovce liepo napredovale. Najbolje sredstvo proti krpelju jeste kresolin, jer ne samo da uništi krpuše, ali zaprieči za više tjedna da se opet nepojave.

Kresolin jest izvrstan antiparasiticum t. j. sredstvo proti zareznicim, a dobiva se u svakoj ljekarni. Kod naprednih naroda rabi se mnogo, jer se je pokazao uspješan proti gamadi, i svim bolestim kože.

M. J. D.

O razkuživanju štaja.

Da gnoj bude što moguće bolji, nastoji se, da što moguće manje izhlapljuje, a osobito se nastoji raznimi razkužujućimi sredstvi i sredstvi, koja imadu svrhu da upijaju vezati ugljično kiseli amonijak. U rečenu svrhu rabi se zemlja, sadra, kainit itd. U onim predjelim, gdje zemlje oskudievaju kalijem rabi se ponajviše pepeo i kainit.

Pri porabi kainita valja biti obzirni da se kravam vime ne zapali; po što dakle nego li se pospe kainit valja odmah raztrieti stelje, da krave, ako legnu ne dodju u doticaj kainitom. Sadra se sve manje rabi za razkuživanje štaja, osobito čista sadra; rabi se ali sve više fosfatovasa. Za temeljito razkuživanje rabi se za svaku kravu na dan jedan klg. sadre i 500 gr. kainita.

Kako rekosmo za razkuživanje štajâ puno je više u porabi fosforna sadra, koja posve lako upija ugljično kiseli amonijak, a u isto doba bogati gnoj fosfornom kiselinom. Na glavu t. j. za svaku kravu računa se na dan ¼ do 1 klg. fosfornog vapna.

Izvrstno sredstvo za razkuživanje i vezanje jeste takodjer treset i tresetni mulj, koji se izvrstnim uspjehom rabi u svim onim predjelim gdje ga ima. Crnična kiselina, koja sadrži treset prieči gnijenje, pa i u tom pogledu pomaže.

Na glavu i na dan računa se 2 do 2½ kg. treseta za stelju i razkuživanje.

Treset može se rabiti pomješan slamom, ali u tom slučaju rabi ga se mnogo manje.

Sam treset rabljen za razkuživanje i stelju od mnogo je veće gnojne vriednosti, nego li, ako se rabi pomješan slamom.

Tresetno gnojivo težko se troši i razpada, pa je s toga prikladnije za lake zemlje nego li za težke.

F.

Tekuti i druga gamad u kokošinjacima

Da se i najčišće drže kokošinjaci ipak se u njima zametnu tekuti, i druga gamad. Osobito se gamad razplodi u ljetno doba za suhih vremena i velike vrućine.

Tekuti i gamad ne samo da izmaraju perad, rad česa ne uspjeva, dapače gine, poboljava, a često sasvim propada, nego onemogućuju gospodaru pristup u kokošinjak.

I ako tekuti neživu na čovjeku, ipak je to tako neugodna životinja, da čovjek koji se pribavi tekutih postane nemiran, uzrujanih živaca, i neda si mira, dok se ne promjeni i okupa.

Rekli smo, da ništa ne podpomaže razvoj tekuti, koliko suša, dočim im vlaga ne prija, dapače ih u vlagi nestaje.

U ljetno doba, ako ćemo da uzdržimo čiste kokošinjake, nije dosti da često mienjamo pržinu, da metemo i da izpiramo štapove, hoće se sve prati i sve močiti do najmanjeg zakutka.

Za škropljenje najbolje se je služiti malom strcaljkom, pomoću koje, dade se voda u trcati u svaki zakutak; valja strcati obilno, da voda svudi prodre, te da sve izpere i ovlaži. Vlaga nesamo, da je najbolje sredstvo protiva tekutima i ostaloj gamadi, ali u ljetno, sušno doba, vlaga prija zdravlju peradi, jer im je zrak mnogo svježiji.

D. G.

SVAŠTICE

Toplina pri maslarenju. Poznato je da je toplina od velikog upliva, toli na vrieme kroz koje da se utuče maslac, koli na količinu maslaca. Pri opredjeljivanju topline za maslarenja valja na troje paziti: 1. Na brzinu, kojom se tuče maslac; 2. Na količinu mlieka, iz kojeg se za sat radnje hoće iztući maslac. 3. Na toplinu mlieka. Mlieko iz kojeg se tuče maslac mora da je toplo 28 do 30° C.; niža se toplina nemože savjetovati, jer onda se dobiva manje masla. Pri centrifugalnim stapkam ugrije se mlieko pred maslarenjem do 45° Celsiusa. Ako je mlieko odveć hladno, onda se nemože otuči iz njega mlieko.

Puži balavci, koji prave čestoput puno štete po vrtovim tamane se posve lako pomoću živoga vapna. U tu svrhu razaspe se vapna u prahu po zemlji na isti način; kako se sadra razasiplje. Ova radnja obavlja se u jutro rano. Kad puži prodju preko japna, ono im razjede služnicu, pa do malo vremena poginu.

Proti buvaču, koji tamani razsad najuspješnije sredstvo jeste sumporni cviet. U tu svrhu pomješa se 1 litar drvenih pilotina i 30 grama sumporna cvieta, pa se ova smjesa razaspe po površini zemlje, kako da se je sjeme zasijalo. Onda se poškropi vodom. Dok se ovo učini nestane buvača.

Zelene mrlje sa rubenine najlaglje se odstranjivaju sa riedkom raztopinom tutijine soli, ali poslje neg se ovim odstrani mrlja, valja odmah rubeninu opetovano put izprati u obilnoj količini vode.

Navrtci ruža. Ruže se najviše navrću ili oplemenjivaju na oko, ali da se navrtak primi valja s njim kašnje pomnjivo baratati. Ako se navrne za suha vremena, onda dotične navrnute mladice ili stabaljke valja nagnuti prama zemlji, jer se na taj način ne posuše lako. Ista se svrha postigne, ako se navrnuto mjesto odnosno pupolj obvije hartijom. Ako je hartija ovoštena onda mnogo bolje čuva oko i od sunčane žege i od vode.

Gorka brsata dade se kadšto izliečiti, ako se vino iztoči u badanj, pa 1 sat vremena mućka i mieša da dodje u doticaj zrakom, pa onda pretoči se dobro u osumporenu bačvu i izčisti dobro mohrunjim mjehurom ili hladetinom.

Gospodarske Viesti.

Sa svih strana hvale se, da ima dosti kiše; mnogi se dapače već tuže, da ima i odveć kiše. Biela žitija su se znatno popravila, a i livade. Voća svudi prilično dosti. Maslina se liepo kaže, a i loza. Samo što usljed vlage lozi prieti peronospora; ali se razborit vinogradar neda varati od peronospore; on već škropi raztopinom modre galice, a na poškropljenju vinogradu nemože da žive peronospora.

* *
*

Trapiste preuzimlju već u vlastitu upravu imanje Zemunik, na kojem će se urediti i praktična poljodjelska škola.

* *
*

Ovih dana putuje Dalmacijom u družtvu sa putujućim učiteljem gosp. Dudanom jedan ministarski izvjestitelj za mliekarstvo, a to u svrhu, da prouči u kojim bi se mjestim Dalmacije dalo zasnovati mliekarskih zadruga. Samo da ne bude izprazno putovanje!

* *
*

Vinarska enketa, koja je obdržavana 24 svibnja u Budapešti odobrila je dojakošnji postupak uzgajanja amerikanskih lozâ za uzpostavljenje vinograda propalih od filoksere. A na pitanje, kojim načinom da se novčano pomogne oštećenim vinogradarim uzpostaviti propale vinograde, nije se ništa zaključilo, jer su se mnienja razilazila, naime, neki su bili za to da vlada providi novac, a drugi da se u rečenu svrhu osnuje banka.

* *
*

Od 14 do 17 listopada t. g. obdržavati će se u Beču medjunarodna smotra pastuha (angira) za razplod.

* *
*

Ministarstvo trgovine u Beču, usljed predloga Obradaja, Proskoveca i drugih gospodara u državnom željezničkom savjetu, pozvalo je sva ravnateljstva željeznica, da bi obalili cienik za prevoz krmiva i gnoja. A nije se mogao isti poziv upraviti i ravnateljstvim parobrodarskih družtava, koji putuju Dalmacijom?

* *
*

U 24 države, u kojima se gradi pivo, radilo je 1892 godine 46,298 pivovara, koje su proizvele 199,671,765 hektolitara piva. Za kuhanje tog piva uplaćeno je poreza 547,646,354 krune. Iste godine potrošilo se je u našoj državi za kuhanje piva 3,664,898 kvintala slada, a hmelja potrošilo se je u istu svrhu 133,665 kvintala.

* *
*

Usljed izseljivanja u Ameriku porasla je lani u Ugarskoj nadnica poljskih radnika za 8 do 20 postotaka.

* *
*

Iz izvješća ministarstva za poljodjelstvo razabire se, da je lani obdržano u Cislajtaniji 265 specialnih tečaja za unapredjivanje gospodarstva i šumarstva, te da je te tečaje pohodilo do 20,000 osoba.

* *
*

Barun Eichel, koji na svojem imanju goji do 120 krava muzara uredio je prvu električnu mliekarnicu, sirarnicu i maslavnicu.

* *
*

Primili smo zahvalnošću pravilnik „Seljačkog gospodarskog družtva Dalmacije u Zadru". Cilj je družtvu:

a) Moralno-ekonomsko poboljšanje naroda (u širem smislu)
b) promicanje poljodjelstva i svega onoga što se na poljodjelstvo odnosi.

Član družtva može biti svaka punoljetna osoba, ako uplati na godinu fiorina 2 odredbine; a prima družtveni list mukte.

* *
*

Za poznato Selovo imanje kupljeno je 13 krava i jedan bik čiste simenthalske pasmine za 37,000 kruna. Sam bik stoji 3500 kruna. I za unapredjenje marvogojstva hoće se požrtvovanja.

* *
*

Kako *C. B. f. Agriculturchemie* izvješćuje u godini 1891 upotrebljeno je u Njemačkoj 2,400,008 kvintala kainita (prosto kalijevo gnojivo) za umjetno gnojenje. Iste godine izvedeno je u inozemstvo 1,735,076 kvintala kainita.

* *
*

Njemačka vlada je zabranila uvoz goveda iz Austro-ugarske.

* *
*

U Magjarskoj ima kotara, gdje medju govedim hara plućna pošalina, tako da prieti izkorieniti sva goveda. Vlada, da dodje u susret gospodarim, daje im badava bikova i krava zdravih govedjih pasmina.

* *
*

Češko poljodjelsko vieće razdieliti će ljetos raznim gospodarim u svrhu poboljšanja govedjih pasmina, 17 bikova pinzgavske pasmine, 14 simenthalske, 12 kuhlandske, 1 berunske pasmine i 1 egerlandske pasmine.

* *
*

U godini 1892 izvezlo se je iz Italije 2,416,958 hektolitara vina. Od toga izvezlo se je
U Austro ugarsku 629,673 hektolitra
„ Švajcarsku . . . 553,690 „
„ Francezku . . . 281,674 „
„ Njemačku . . . 260,456 „
„ Južnu Ameriku 353,292 „

* *
*

Ugarsko poljodjelsko vieće obratilo se je ministarstvu molbom, da uzduž željezničkih pruga dade gojiti voćna stabla.

Pitanja i odgovori „Gosp. Poučnika".

A. Odgovori.

50. *Molim Vas, koji je način najbolji i najlakši za kiselenje krastavaca?*

A. G. u V. (Hercegovina).

Krastavci se najbolje kisele u dobroj vinskoj kvasini. U tu svrhu odabere se krastavaca zdravih, još posve zelenih, i to radje malenih, nego li velikih. Ovako priredjeni krastavci postave se na sitnicu, pa se popare vrelom kvasinom ili se za čas samo umoče u vrelu kvasinu. Nuz to drži se pripravan zemljeni lonac ili grotac u kojem će se krastavci ukiseliti a takodjer i dobre vinske kvasine, koja je već prokuhana i razbladjena. Dok se popareni krastavci ohlade naslažu se u lonac ili grotac uz nešto malo lišća od koromača. Kad je posuda za ¾ puna krastavaca, onda se dolije kvasina. Kvasine se lije toliko, da posuda bude malne posve puna. Onda se posuda začepi i spremi na hladnom mjestu. U četiri ili 8 nedjelja dana krastavci su gotovi. Ako bi se pliesan napravio na vrhu kvasine ili ako bi se kvasina usjekla usljed posteljice (mycoderma aceti) valja ju odliti, izprati krastavce, i promieniti drugu, takodjer prokuhanu i razhladjenu kvasinu. Ima i drugih načina kiselenja krastavaca n. p. u razsoli ali ovaj način je svakako najbolji i najjednostavniji.

51. *Mlade guske nedadu mi se odgojiti; kako da im nastavim leglo? Čim da ih hranim? Jeli bolje, da ih držim u zatvoru ili da ih pustim na pašu?*

A. G. u V. (Hrcegovina).

Guske si već same znadu prirediti leglo. Za dobar uspjeh gusaka u obće, a mladih napose glavni je uvjet voda. U mlaki ili jezercu ili potoku pa da je i manje nadju guske dosti životinske i bilinske hrane; ako nema svega toga, onda valja u zemlju zakopati jednu veliku vidricu ili badanj, pa držati puno vode. Mlade guskice hrane se prvih dana tvrdo kuhanim i izsječkanim jajim, koji se pomješaju izdrobljenom korom od kruha. Daje im se takodjer izsječkane zeline, od koje im najviše prima izsječkana kopriva, koje svudi ima izobilj. Jaja se nakon nekoliko dana zamjene kuhanim izsječkanim mesom, ribom i sličnim. Poparene plievi izvrstna su hrana za mlade guske; osobito ako su pomješane kuhanim krompirim ili kuhanom repom. Dalje im se daje namočena zrnja od ječma, kukuruza i zobi. Čim je manja mlaka u kojoj mogu guske tražiti vodene hrane, tim im više valja podavati meke i žitko priredjene hrane; a osobito im se hoće više sočne hrane, kao mesa i ribe. Hrane se tri puta na dan; u jutro, o podne i u večer; a zimi samo dva puta na dan; u jutro i po podne. Izsječkane zeline osobito koprive nesmje da im nigda fali. U Ingležkoj goje guske samo 8 nedjelja, pa ih od osam nedjelja ubijaju i šalju na Londonsko tržište. Oni ih prvih 14 dana hrane tvrdim, sitno izsječkanim jajim, uz prokuhani pirinač i izsječkanu govedju jetru. Kašnje im daju ječmena brašna i tustih odpadaka, osobito odpadaka od loja i sala, sve umješano vodom.

52. *Molim Vas uputite me, kako se goji lukić (champignon). Koju zemlju ljubi? Kako se gnoji? Kada se sije?*

J. M. u S. (Istra).

Već je opetovano put bilo govora u ovome listu o uzgoju gljiva (Champignon) dapače su u razno doba protumačeni i pojedini načini uzgoja. Da stvar s nova ne opetujemo upućujemo Vas osobito na tečaje 1883, 1885, 1886, 1889, 1890 i 1892. U svim tim tečajim obširno je pisano o uzgoju gljiva. U obće ipak rećićemo Vam, da gljive najbolje uspjevaju na posve tamnu mjestu, dakle u špili ili u tamnoj konobi. One se siju u zdrelom raztrošenom gnoju, u kojem prevladjuje konjski gnoj. Sjeme ili bolje rečeno *micelium* nabavlja se od gojilišta sjemenja, pa se zasadi u već priredjeno gljivište. O načinu gojitbe, pomladjivanja itd. bilo je već govora.

53. *Koliko se gnoja (djubra) dobije od jedne krave u godini dana, ako se cielu godinu hrani u štaji?*

F. u M. (Brač).

Kolikoća gnjoja, koju daje jedna krava zavisi u prvom redu od individuuma t. j. o veličini i težini njezina tiela, o njezinu zdravlju, o svrhi rad koje se goji. Onda od vrsti hrane. Na prosto neda se na pitanje odgovoriti, ali uzmite si kojemudrago živinigojstvo na ruku ili pak knjigu Uputu u Ratarstvo, pa sravnite ove uvjete sa ondje naznačenim brojkam, i moći će te nekom točnosti znati koliko će Vam Vaša krava gnoja dati u godini dana.

54. *U štaji gojena krava; koliko vode trebuje za napoj u godini dana. Koliko na dan ljeti, a koliko zimi?*

F. u M. (Brač).

I na ovo pitanje neda se tako na dvi noge odgovoriti. I u ovom pitanju odlučuje individuum i životna težina, ali još više vrst hrane i način hranjenja. Ako se krava hrani suhom hranom, onda pije mnogo više nego li ako se hrani zelenom hranom. Ljeti kad je sparina pije više, nego li zimi. Ali popriečno uzeto dvi vidrice vode na dan mogu Vam biti dosta i za jaču kravu, koja se hrani suhom krmom.

B. Nova pitanja.

55. *Koja je vrst kotlova danas najviše u porabi? Koja im je ciena? Koliko izradę? Koliko troše vode? Koliko se ljudih hoće za dvorenje istog?*

M. T. u P. (Brač).

56. *Molim Vas jesu li žabe neprijateljice pčela? Jedu li one pčele?*

S. V. u T. (Bosna).

57. *Molim Vas na koji se način najlaglje izbjeljuje korjen od vodopije za salatu?*

A. M. u Z. (Hrvatska).

58. *Od više godina gojim četinjače. Dok malo porastu počmu kržljaviti ili naglo posahnu. Molim Vas, koji je uzrok, da se četinjače nedadu uzgojiti do starosti?*

L. G. u V. (Istra).

☞ Odgovori na javna pitanja kao i nova pitanja, primaju se rado od svakoga, pa i ne bili predbrojnici.

Otvoreni dopisi „Gosp. Poučnika".

Podmirili su predbrojbu do konca t. g. 1893.

Slavna Hrvatska Čitaonica - Makarska — Čč. gg. Monti D.r L. — Ristović N. — Zanki P. — Gjulić A. — Visković N. — Anastasijević T. —

Sl. Čitaonica - Grubišinopolje. — Vaša cienjena predbrojba podmirena je do konca lipnja t. g. 1893.

Č. g. Turak A. z. — Vi dugujete predbrojbu samo za lanjsku i za tekuću godinu.

Č. g. Rossi A. — A Vi imate da sravnate predbrojbu za godinu 1891, 1892, te za tekuću godinu.

Sl. Občina - Nj. Retfala — Mora već davno, da se stvari u Vašim rukam nalaze. U niečnom slučaju javite se, da reklamiramo.

Č. g. Horvat T. — Odgovorili smo Vam u pitanju grozdja obširno u posebnom pismu.

Č. g. Bačić J. — Pisali smo Vam, da se onaj kukac zove skorovača; te i o načinu, kojim se proti njemu možete boriti.

Č. g. Ivančić L. — Sto smo puta već kazali, da tko hoće da obrani svoje vinograde od peronospore, da valja za vremena da škropi, jer raztopina modre galice brani loze da obole od peronospore, ali ako su jednoč obolile, nema svojstvo ljećivosti.

Sl. Občini - Drniš. — Glede sisaljka i strcaljka odpisali smo Vam odmah i poslali smo Vam adrese tvornica.

Č. g. Bielić I. — Imućan čovjek kako Vi, mogao bi potrošiti kukavna tri forinta na godinu za podpomaganje ovog nezavisnog gospodarskog glasila; a imao bi i dužnost i kao rodoljub, i kad kroz pet godina neprestano pitate bezplatna savjeta za vaše privatne svrhe.

Č. g. Lukšić B. — Broj 10 poslali smo Vam na novo.

U ZADRU, 1893.

Brzotiskom Narodnoga Lista.

Godina XII. Izlazi na 1 i 16 svakog mjeseca. Broj 14.

GOSPODARSKI POUČNIK

Obće blagostanje zavisi o blagostanju pojedinca a temelj blagostanju pojedinca, jest razboriti rad uz vještu uporabu nauke i izkustva.

Upraviteljstvo lista je u Velojluci

Predbrojba u Austro-Ugarskoj stoji 3 for. na godinu, u *Inozemstvu* 8 franakâ na godinu. *Uvrstbe* plaćaju se 8 novč. po redku za prvi put, a svaki sliedeći put 3 novč. po redak. *Cliché* računaju se 5 novč. po centimetru četvornom.

Upravitelj i Izdavatelj: PETAR L. BIANKINI

Odgovorni urednik: NIKOLA ŠIMIĆ

Pisma, naputnice itd. itd. upravljaju se *Upraviteljstvu Gospodarskog Poučnika u Veluluku.* — Rukopisi se nevraćaju. Predbrojba je obvezna za godinu danâ, a izplaćuje se u Veluluku. Tko nepovrati prva dva broja obvezan, je predbrojbi za godinu dana.

ZADAR, 16 Srpnja 1893. Ciena je listu 3 fiorina na godinu. VELALUKA, 16 Srpnja 1893.

Naša barišta i močvarišta.

U naprednim državam izčezavaju svakog dana barišta i močvarišta, a pretvaraju se u težatna zemljišta. U nekim mjestim, kao u Holandiji i Francezkoj i moru su ugrabili znatnih površina, te ih presušili i pretvorili u plodne njive i oranice.

Kod nas biva protivno; barišta i močvarišta se više šire, i tim ne samo, da se umanjuje površina plodovite zemlje, ali barišta i močvarišta postaju legla svih kužnih bolestih, a osobito groznice.

Nevalja možda misliti, da su naša barišta i močvarišta gora nego li kod drugih naroda; jesu doduše divljija, zapuštenija, ali gora ne, jer bara ostaje bara amo i tamo. Ali drugi narodi imadu više povjerenja sami u sebe, imadu više odvažnosti, bolje orudje, pa svakog ljeta obradjivaju svoja barišta i svoja močvarišta, te dobivaju od njih liepe koristi.

Glavno je pitanje pri prosušivanju bara i močvarišta u gospodarske svrhe, da se uredi laki odtok vode, osobito u proljeću, kad prestanu kiše. U tu svrhu hoće se odvodnih jaraka i jaruga, a kod nas žalibože oko močvara i bara i nema tragova puta za odvodnju.

Koliko i koliko dana u godini naš narod planduje i sprovadja bezposlice?! Kad bi desetinu izgubljena vremena posvetio čišćenju jaraka i jaruga, te pravljenju novih odvodnih puteva, nebi imali ni polovicu bezplodnih, kužnih i štetnih bara, koje danas imamo i koje se sve više šire.

Mi ćemo navesti način, kojim se služe ostali narodi za prosušivanje bara i močvara u proljeće, odnosno za upravljanje istih u težatne svrhe.

U proljeće, dok je moguće i dok to okolnosti dopuštaju nastoji se odvesti (odstraniti) suvišna voda, pa što moguće brže prosušiti kal (blato), koje se nalazi na dnu bara i močvara. Ako imade na dnu mnogo kala, odnosno ako je naslaga kala na dnu debela, onda valja jedan dio toga blata izsjeći, poskorupiti i skupiti na kup pa upotrebiti za pravljenje mješanca gnoja. Ako na dnu ima samo malo kala, onda se odmah izvadi, da se voda brže i laglje izciedi.

Gdje je zemljište tresetasto, a osobito ako je raslo mnogo šušine i drugih vodenih trava, onda se takovo barasto ili močvarasto zemljište najbrže dade obradjivati, ako se upotrebi vatra. Vatrom izgori doduše mnogo ustrojnih tvarih i ide izgubljeno mnogo dušičnih sastavina, ali je vatra bez dvojbe najjeftinije sredstvo, kojim se svrha brzo postizava. Gorenjem ima se doduše i tu korist, da se uništi sve sjemenje korova i mnogo kužno leglo, koje bi moglo štetno djelovati na zdravlje.

Prije nego li se zapali barište ili močvarište valja ga za vatru prirediti. U tu svrhu, poslje nego li se je kaljužina nešto prosušila prebrana se oštrom branom, da se ono bilje što je tamo još nešto bolje prosuši, te da bude rahlije, a po tom pristupnije zraku, pa se onda zapali. Ako u kalu nema dosti bilinskih sastavina, onda se neda vatrom pomoći, nego valja češće drljati, da se omogući što veći pristup zraka, e da se preprieči stvaranje humoznih kiselina i solih željeznog kisca. Živo vapno na ovakovim zemljam takodjer izvrstno djeluje, osobito, ako se pravilno razaspe po površini zemlje, jer u isto doba služi kao gnojivo za rastlinu, koju se na toj zemlji goji.

Na močvarnim i barastim zemljam prve se godine doduše obično ne goji ništa. Sva radja ide zatim, da se zemlja priredi za buduću godinu. A buduće godine sije se pak proja i zob.

X.

Novčani zavodi u Hrvatskoj i Slavoniji u godini 1892.

Brodska štedionica. Osnovna je glavnica f. 12.5000, koja sastoji od 125 dionicah po 100 f., pričuvna glavnica iznaša 6750 for. 47 nov. Polučila je čist dobitak zadnje poslovne godine od 7333 for. 31 nov., te je odredila dividendu sa 15 for. po dionici.

Prva lička štedionica u Gospiću. Osnovna glavnica od 30.000 for., sastoji od 1000 dionicah po 30 fr. Pričuvna glavnica iznosi 817 for. 2 novč. Polučila je čist dobitak od 1424 for. 55 nov., te plaća za dva odrezka od god. 1891 i 1892 svojih dionicah 2 for.

Srbsko eskomptno dioničarsko družtvo u Mitrovici imade temeljnu glavnicu od 60.000 for., koja sastoji od 600 dionicah po 100 for., te pričuvnu glavnicu od 7468 for. 39 novč., a polučilo je čist dobitak od 15.905 for. 97 nov., pa plaća dividendu od 16 for. po dionici.

Prva vinkovačka kreditna banka u Vinkovcih imade osnovnu glavnicu od 15.000 for. i pričuvnu glavnicu od 8566 for. 94 novč., te je polučila čist dobitak od 9689 for. 63 novč., a k tomu prenos čistog dobitka od prošle godine

---

PODLISTAK.

Katekizam
Gospodarske hemije

od

D.ra E. WILDT-A

Ravnatelja agrikulturno-hemičnog pokušališta u Poznanju.

Po šestom izdanju njemačkog izvornika preveo

F. RADIĆ

Učitelj Strukovne učionice u Korčuli.

(*Nastavak vidi broj 13*).

64. *Koje se vrsti tla zovu humusnimi?*

One u kojima uz neznatne količine zemljastih tvari humus sačinjava poglavitu sastavinu. Razlikuje se tresetno tlo i čretištno tlo; prvo vlaknaste naravi sastoji od smjese izumrlih mahovinâ, zadnje više zemljaste nasavi; u njemu se više nerazabiru ustrojni ostanci.

Usljed neprotečne mokrine i po njoj prouzrokovane oskudice pristupa vazduha ta su tla obično kisela i sadržavaju često spojeva željeznog kisca (Pit. 39), pod kojima trpi vegetacija. Odalečenjem vode i dovažanjem vapna, lapora, zemlje, pieska mogu se te vrsti tla da pretvore u stanje prikladno za poljodjelstvo. Rimpavska čretištna gojitba.

65. *Mogu li se navesti još kakve druge vrsti tla?*

U neznatnu prostiranju ima još vrsti tla koje sadržavaju gorčike ili sadre, ali koje su većinom neplodne naravi; a to vriedi navlaš za zadnje.

Treba ipak iztaknuti, da su ovdje bile uzete u obzir samo vrsti tla sa izrazitim svojstvima. U živoj naravi nije oštro ograničenih razreda zemljišta, nego su svuda samo prelazi s jedne vrsti tla na drugu, tako da se nigda ne nahode dva tla podpuno jednakih svojstava.

66. *Do sad smo se bavili samo najgornjim slojem poljske zemlje, kako se on zove? Mekotom se zove?*

Pod tim imenom razumijemo onaj dio zemljišta, koji sadrži humus ili gnjileće ustrojne tvari; u onoj dubini gdje više neima humusa počimlje drugi sloj, zdravica ili podloga.

67. *Treba li se gospodaru obzirati i na zdravicu?*

Svakako i to osobitim načinom jer mnoge rastlinske žile traže jednu čest svoje hrane u zdravici. Osjem toga od zdravice zavise fizikalna svojstva mekote; ona može polje da učini suho ili vlažno, prema tomu dali njezin sastav vodu provodi ili zadržava, dali je što no se kaže propustna ili nepropustna. Po svojstvima zdravice promjenjuje se i zadržavanje topline tla. Prokopavši zdravicu i pomješavši ju mekotom može ova da se obogati i okriepi ili da se popravi u kakvim god svojstvima.

Za izpitivanje zdravice tla služe svrdli. Provrti se tlo do prikladne dubine, pa se tako bez velike muke izvodi na dvor zdravica.

68. *Jeli kakve zlamenitosti debljina mekote?*

Zlamenite su prednosti duboke mekote. Ona je toplija, stavlja žilama na razpolaganje veću količinu tla; a daje jim po tomu i više hrane, i brani takodjer od prevelike vlage, kao i od suše.

69. *Kako se nazivlje raznovrstna dubina mekote?*

Preko 24 cm. debeo sloj mekote zove se dubokom, onaj 12 cm. osrednjom, a onaj izpod 10 cm. plitkom mekotom.

(Sliedi).

573 fr. 6 nov., ukupno 10.262 fr. 69 nov. Dionicu od 50 for. plaća sa 25 for. 75 nov.

Prva zagorska štedionica u Krapini imade osnovnu glavnicu od 50.000 fr. i pričuvnu zakladu od 11.100 for., te je polučila čist dobitak od 8199 for. 92 nov. Plaća za god. 1892 po dionici 5 for. kao dividendu.

Varaždinska štedionica ima u 24 poslovnoj godini čist dohodak od 12.671 for. 17 nov., te plaća dividendu od 11 for. za odrezak dionice od prošle godine. Osnovna glavnica iznosi 40.000 fr., a pričuvna 42.000 for.

Vukovarska štedionica imade osnovnu glavnicu od 20.000 for., koja sastoji od 200 dionicah po 100 for. U prošloj godini polučila je čist dobitak od 14.217 fr. 42 n., te plaća za odrezak od prošle godine 55 for. Pričuvna glavnica nadmašila je znatno osnovnu glavnicu, te iznosi 68.707 for. 3 novč.

Pakračka štedionica imade osnovnu glavnicu od 50.000 for., koja sastoji od 1000 dionicah po 50 for. Pričuvna glavnica iznosi 14.111 for. 15 novč. Dvadeseta glavna skupština odredila je po 6 for. za jednu dionicu kao dividendu za prošlu godinu.

Ogulinska štedionica imade osnovnu glavnicu od 40.000 for., koja sastoji od 1000 dionicah po 40 for., te pričuvnu glavnicu od 11.668 for. 38 nov. Prošle je godine postigla čist dobitak od 8005 for. 73 nov. te ustanovila dividendu za prošlu godinu sa 5 forintah za jedan odrezak.

Gradska štedionica u Koprivnici imade osnovnu glavnicu od for. 15.000, koja sastoji od 300 dionicah po 50 for., i pričuvna glavnica u iznosu od 44.526 for. 88 novč. Čisti dobitak od prošle godine iznaša 5589 for. 36 novč., k tomu prenos od godine 1891, 230 for. 78 nov., ukupno 5820 for. 14 novč.

Dividenda je ustanovljena za prošlu god. po dionici sa 12 for.

Štedionica u Novoj Gradiški polučila je sa svojom osnovom glavnicom od 30.000 for., koja sastoji od 300 dionicah po 100 for., i pričuvnom glavnicom od 50.346 for. 29 novč., čist dobitak od 12.411 for. 76 novč. — Odrezak dionice od prošle godine plaća se sa 20 for. u ime dividende.

Virovitička štedionica sa osnovnom glavnicom od 48.900 for., (978 dionicah po 50 for.) i pričuvnom glavnicom od 15.600 for., polučila je čist dobitak od 6704 for. 56 nov. Za prošlu godinu ustanovila je dividendu od 4 f. 50 nov.

Pučka štedionica na Rieci sa osnovnom glavnicom od 60.000 for. (2000 dionicah po 30 for. i pričuvnom glavnicom od 40.489 for. 22 novč. polučila je čist dobitak za prošlu godinu u iznosu od 7879 for. 26 novč.

Daruvarska štedionica polučila je u prošloj godini čist dobitak od 5390 fr. 90 n., k tomu prenos od predprošle god. u iznosu od 140 for. 17 novč. ukupno 5531 for. 7 novč. Posjeduje osnovnu glavnicu od 30.000 for. (600 dionicah po 50 for.) i pričuvnu glavnicu od 35.000 for.

Iločka dionička srezka štedionica u Iloku imade temeljnu glavnicu od 30 000 for., koja se dieli u 300 dionicah po 100 for. i pričuvna glavnica, koja iznosi for. 4843·63. Čisti dobitak za prošlu godinu iznaša for. 2369·72.

Rumska štedionica u Rumi imade čist dobitak za prošlu godinu 3000 for. Temeljna glavnica iznaša 30.000 for. te se dieli u 300 kom. dionicah po 100 for. Pričuvna glavnica iznaša 30.000 for.

Kostajnička štedionica posjeduje temeljnu glavnicu od 20.000 for., sastojeću od 200 dionicah po 100 f. te pričuvnu glavnicu od 21.454 for. 1 nov. Polučila je čist dobitak za prošlu godinu 2900 for. 50 novč.

Kotarska štedionica u Dolnjem Miholjcu imade temeljnu glavnicu od 20.000 for., koja sastoji od 400 dionicah po 50 for., te pričuvnu glavnicu od 3599 for. 95 nov. Čisti dobitak od prošle godine iznaša 2388 for. 24 novč.

Belovarska štedionica polučila je u prošloj godini čist dobitak od 13.136 for. 31 nov. Temeljina glavnica iznaša 20.000 fr. te se dieli u 400 dionicah po 50 fr. Pričuvna glavnica iznaša 75.000 for.

Šidska štedionica sa temeljnom glavnicom od 35.000 for. (700 dionicah po 50 for.) i pričuvnom glavnicom od 10.000 for. polučila je čist dobitak od 9.413 f. 80 nč. za prošlu god.

Vinkovačka štedionica imade temeljnu glavnicu od 15.000 for. (600 dionica po 25 for. i pričuvnu zakladu od 33.770 for. 59 nov. a čist dobitak za prošlu godinu iznosi 10.512 for. 24 novčića.

Lovoška štedionica sa temeljnom glavnicom od 15.000 for., koja se dieli u 150 dionicah po 100 for., te pričuvnu glavnicu od 30.000 for., imade čist dobitak od 2002 for. 6 novč. za prošlu godinu.

Slatinska štedionica imala je godine 1892 čista dobitka 5466 for. 51 novč. Temeljna glavnica iznaša 25.000 for. te se dieli u 500 po 50 for. Pričuvna blagajna narasla je na 20.000 f. Za odrezak od prošle godine plaća 57 for.

Erdevička štedionica sa temeljnom glavnicom od 20.000 for., koja sastoji od 400 dionicah po 50 f., te sa pričuvnom glavnicom od 11.709 for., postigla je čista dobitka 5648 for.

Karlovačka štedionica imade temeljnu glavnicu od 50.000 for., koja se dieli u 500 dionicah po 100 for. Pričuvna glavnica narasla je na 63 000 for. Čisti dobitak iznaša 14.471 f. 39 n.

Iločka štedionica posjeduje dioničku glavnicu od 30.000 for. nadalje uložnu glavnicu VII. emisije (prije obstojale zadruge) od 32.124 for. 20 nov. i VIII. emisije od 12.322 for. 80 novč., dakle ukupno glavnicu od 74.477 fo. Pričuvna zaklada iznaša 4000 for., te je čisti dobitak prošle godine iznosio 8200 for. 14 novč. Od ovog odpada na dionice 4200 for., na VII. emisiju 2891 for. 16 novč. a na VIII. 1108 for. 98 novč.

Narodna zadruga u Karlovcih imade uložnu glavnicu od 55.703 for. 50 novč., koja se dieli u glavnice I. emisije sa 28.536 for. 25 nov. II. sa 18.140 for. 75 novč., III. sa 5620 for. i IV. sa 2483 for. 25 novč. Pričuvna glavnica iznaša 2147 for. 16 novč., te je polučila čisti dobitak od 4514 for. 70 novč.

Petrinjska štedionica polučila je u prošloj godini čista dobitka 6363 for. 51 novč. sa temeljnom glavnicom od 24.000 for. (480 kom. dionicah po 50 for.) i sa pričuvnom zakladom od 31.200 for.

Varaždinska županijska štedionica imade temeljnu glavnicu od 50.000 for. (500 kom. dionicah po 100 for.) i pričuvnu zakladu od 50.000 for. U prošloj godini postignut će čist dobitak u iznosu od 16.461 for. 13 novčićah.

Sisačka kreditna banka imade temeljnu glavnicu od 200.000 for., koja sastoji od 2000 dionicah po 100 for., za tim pričuvnu zakladu od 15.000 for. i posebnu pričuvnu zakladu 802 for., dakle ukupno 15.802 for. Čisti dobitak skupa sa prenosom od god. 1891 iznosi 11.461 for. 34 novč.

Treslovina crnoga vina.

Crno vino sadrži uvjek treslovine. Treslovinu (tannin) dobiva crno vino, usljed načina, kako se priredjiva, i pravo rečeno neda se ni pomisliti crno vino bez treslovine. Ali svaka od mjere i do mjere.

Vinar ili proizvoditelj vina mora da uloži sve svoje sile, da mu svoje crno vino bude sadržavalo uprav onoliko treslovine, koliko iste vino trebuje, da bude najizrazitijeg i najsavršenijeg teka i ukusa.

Vinar ravna količću treslovine za vrienja; on prekine vrienje, odnosno nedopušta da šira ostaje dalje u doticaju dropom, kad sudi, da je poprimila dosti treslovine. On onda odmah otoči širu i iztiska, pa ulije u bačvu da samo za sebe, t. j. bez dropa, nastavi vrienje.

Kao mjerilo za opredjeljivanje potrebite količe treslovine može da služi gustomjer (glucometar).

Ako je mast pred vrienjem sadržavao 24 po sto sladora, može se držati da je polovica sladora već preuzela, kada širomjer kaživa 12 postotaka. A polovica vrienja je čas u kojem je potrebita količa tanina prešla u vino.

Bolje je, i od mnogo većeg uspjeha, ako se kušnje naprave prija na malo, pa ako se odieli širu od dropa pri razuim stupnjevim vrienja, jer se onda najsigurnije može opredieliti čas kada se ima odieliti širu od dropa. Ima vina, koji vriju na dropu, dok prevrije više od polovice sladora, a druga na četvrtinu, treću na $^3/_4$ itd. Točno opredieljuje tog časa odlučuje na količu treslovine u vinu, odnosno na dobar tek, i ljubkost crnoga vina.

Ako se od dvijuh kušnja dobivenih ne da opredieliti, koja je bolja, valja ih pomješati, jer je sva prilika, da pravi čas potrebit stoji u sredini. Još iste godine ili najkašnje buduće godine biti će čovjek u stanju da opredieli svojemu vinu pravu količu treslovine iii da napravi ovi vrsti vina, koje kad se pomješaju dobivaju onu stanovitu količu treslovine koja im označuje stalan izraz i ljubkost.

Tko ima na razpoloženje crnoga grožđja, koje od naravi obiluje treslovioom, pa i najkraćim vrienjem prevlada u vinu treslovina, taj mora, da jedan dio tog grožđja odmah iztiska, e da šira vrije za sebe, bez dropa. Na ovaj način dobije se neka vrst opola, jasne boje, sa posve malo treslovine, dočim se od dropa prevrila za sebe dobije vino i odveć trpko i oporo. Miešanjem ovih dvijuh vrstih vina u stalnom, pomnjom opredieljenom razmjeru, dobije se ljubko vino, onom kolikoćom treslovine, koja mu je najprimjernija.

Ima ih koji misle, da se prekomjerna treslovina iz vina, dade odstraniti hladetinom ili bjelančevinom. To je doduše doneklen istina, premda je ta radnja za sebe skupa i zanovetna, i vinu se ne povraća ona ljubkost i tečnost, koju bi inače imalo, da je odmah sadržavalo primjernu količu treslovine.

Druga mana čišćenja kladetinom i bjelančevinom jeste ta, da se vinu oduzme mnogo boje, a to zlo upliva na one vrsti vina, koje nisu dosti crne.

Kako se vidi su malo pomnje i su malo predteénih kušnja mastom, može se dati vinu uprav ona količa treslovine, koja je potrebita i nuždna da ono bude najveće tečnosti i najveće ljubkoće.

D. Z.

Može li se znati, kad će biti slane (mraza).

Od velike je važnosti za gospodara u obće a za vinogradara napose, ako znade kad će biti slane, jer on u takovom slučaju može mnogu štetu predusresti i zlo odstraniti; a doisto imade načina, po kojem se može sigurnošću znati, kad će biti slane.

Dokazano je, da onaj čas, kad se popodne stvara rosa, jeste najmanja točka topline, koja će vladati sijedeće noći. Čas orosenja poslje podne, jeste onaj čas, u kojem nam toplomjer kaže toplinu, do koje je potrebito, da se zrak ohladi, ako će da se zasiti vlagom.

Taj čas orosenja, dade se lako pomoću metereologičkih sprava opredieliti. Pokaže li se po podne, osobito okolo zapada sunca, da je toplina pala izpod ništice; ako je nuzto i nebo vedro, onda se može sigurnošću zaključiti, da će u noći biti slane.

Jedna sprava za opredjeljivanje čas orosenja, jeste tako zvani *polimetar*. Sprava se sastoji od jednog toplomjera na živu, koja se nalazi u cievim od čvrsta stakla; lievo ima litvenica, koja kaže stupnjeve topline po Celsiusu, a desno jedna druga, koja kaže najveći pritisak zračne pare u millimetrim. Izpod termometra nalazi se higrometar sa kazolom, koji kaže na litvenici vlagu u postotcim i broj stupnjeva vlage.

Po tom je posve lako opredieliti točku ili čas orosenja. Predpostavimo li da toplomjer kaže 15° C., a polimeter 10 stupnjeva, to bi točka orosenja bila 15 manje 10 t. j. 5 stupnjeva. Ili, ako prvi kaže 3 stupnja, a polimetar 4 stupnja, to bi točka orosenja bila 3 manje 4 t. j. manje 1. Izpadak je u ovom slučaju izpod ništice, pa bi preko noći mogla pasti slana.

Suvišno je da savjetujemo svim onim, koji živu u predjelim, gdje se u proljeće pojavljaju česte slane, da se obskrbe ovom spravom, i da dok opaze da će u noći pasti slana, da počmu kaditi, jer je dim najsigurnija obrana proti slani.

H. T.

Medljika ili modra ljekarica inače zvana pržinasta ljekarica.

Medljika, nestavlja toliko zahtjeva mekotu, koliko na zdravicu. I na posve lakim, mršavim i pržinastim zemljam uspjeva dobro samo ako zdravica sadrži vapnenaste ilovače ili lapora.

Ovo je bez dvojbe, ona vrst ljekarice, koja je najprikladnija za mršave i suhe zemlje, te koja najbolje rodi, i najbolje uspjeva, svakako bolje od svih drugih vrstih ljekarice i djeteline.

Medljika uz posve nepovoljne uvjete traje 3 do 4 godine dana, a uz posve povoljne uvjete traje 10 do 12 godina. Osobito joj prija, ako u mladosti nadje zaklonice, s toga se običaje s medljikom zasijati 12 do 16 kg. raznih trava po hektaru zemljišta, koje trave joj davaju veliku zaštitu i znatno joj povećavaju prihod.

Za zaštitu sjemeništa medljike može se rabiti jedna žitarica, koja se pak pokosi u zelenom stanju. Ovaka žitarica ili druga rastline

brani mladu medljiku od žestokih, studenih vjetrova, i od sunčane žege, uzdrži vlagu u zemlji i prieči da se zemlja okori; ali ipak preporuča se pokositi ju što moguće prije, a svakako u zelenom stanju i prije nego žitarica bude odveć zasjenjivala medljiku.

Jedan od glavnih uvjeta, ako ćemo, da nam medljika dugo traje i obilno radja, jeste, da ju valja svake godine oštro prebranati, e da se raztvori zaraslina i izčisti od primjesa i korova. A mnogo je trajnija i obilnije radja ako se svake druge godine pognjoji razblaženom osokom, ili rozvodnjenim tekućim izmetinam iz zahoda, ili koštenim brašnom ili Thomasovim brašnom.

L. D.

Dali je bolje ljeti ili zimi sjeći stabla.

Od starine vlada običaj, da se stabla za drvo imadu sjeći onda, kada sokovi miriju, dakle zimi. Da je zimsko doba najbolje doba za siečenje bjelogorice ili listnatog drveća o tom nema sumnje, dočim se za crnogoricu iliti iglato drveće vode prepirke; dapače je većina mnienja, da je crnogoricu bolje ljeti sjeći.

Razlog zašto je crnogoricu bolje sjeći ljeti nego li zimi nalaze u tomu, da u stanicam u zimi imade škroba, koji se lako razpada, dočim, da je ljeti u stanicama slador, koji se nemienja i neraztvara lako, i da se drvo ljeti dok mu se oguli kora brzo posuši, prije nego li se zareznici na njemu mogu nasesti. Zimi, da to ide sporo, a da su na škrob zareznici lakomi. Ljeti posječena crnogorica uzdrži se zdrava za više od 100 godina, dočim zimi sasječena jedva, da se uzdrži 25 godina.

U proljeću i to u travnju sasječeno drvo nije najtrajnije, jer se na njemu najlaglje razmnožavaju gljive. Drugi opet mniju, da je drvo mnogo čvršće i žilavije, ako se zimi posječe, a ne ljeti, dapače da je u tom pogledu za 25% bolje od ljeti sasječenog drva.

Inglezi sieku bukovo drvo ljeti, kad je u najvećem soku, jer da je takovo drvo najtrajnije. Priredjeno drvo drže u vodi 5 do 6 nedjelja dana, onda ga izlužuju pomoću pare, tako dugo, dok se na površini drva ne napravi kožica. Ovako izluženo drvo suše pak na zračnu a sjenastu mjestu.

Pripovjedaju, da na ovakav način izgubi drvo svu vlagu,te da niti gnije, niti se izcrva.

Rak kod pasa.

Što je baš ono, što prouzrokuje rak ranu kod pasa, to se još pravo nezna. Prepisuje se raznim učincim, a ponajviše ozledam željeznih ovratnika i nečistoći u ušima. Reć bi, da se nečist u ušima raztvori, te da im prouzrokuje draženje, usljed kojeg draženja pojavi se tvrda oteklina izpod ušiju ili na vratu, koja se provali, i iz koje curi neprestano vrid, a koja kašnje preuzme izraz rak-rane. Sve, da se ova oteklina pravodobno izreže ili da se rana izgori žažarenim gvoždjem, ne pomaže, jer se rak-rana opet, iz nova pojavi.

Ima, ali i liek proti rak-rani samo što valja pri liečenju postupati na način kako sliedi:

Pomješa se na jednake djelove ulja od lovorike, kamenog ulja (petroleuma) i čiste lojenice (stearine od lojenih svieća). Od ove smjese, koju se pred svakom porabom izmućka, kapne se u uho četiri kapljice, i natire se nekoliko časova okolo uha. Ista se radnja opetuje na drugom uhu. Ovo se liečenje opetuje svakog dana a izim toga se svakog 4 ili 5 dana dade pasu praha od noćnice (jalappa) i to toliko toga praha od noćnice, koliko ga ostane na vrhu noža. Većim psim, daje se više praha od jalappe manjim manje.

Ovim postupanjem izlieči se pas posve sigurno.

Ako se bolest opetuje, što se u težkim slučajevim znade dogoditi, onda se opetuje liečenje.

D.

Tužbe na maslo.

Masla se mnogo troši u kućanstvu, a tužbe rastu proti maslu od dana na dan.

Izim primjesâ, umjetnog bojadisanja, grančavosti, nikove tečnosti i nenaravnog mirisa, čuje se često da je maslo posve umjetno, te da u njemu nema ni tragova tusta od mlieka. Još novija je pak tužba, da je posve naravno maslo posve meko, pa da nije prikladno za razne kuhinjske radnje, za koje se hoće da je maslo tvrdo.

To što se dobiva meko maslo, ima se u prvom redu pripisati odveć velikoj toplini za tučenja masla, i brzini, kojom se radi.

Ako ćemo, da dobijemo tvrdo maslo, hoće se nizka toplina.

Da se mlieko brzo ovrhuji ili oškorupi hoće se 28 do 30° C., ali ta toplina nije prikladna za tučenje masla iz vrhnja ili škorupa, ona je odveć visoka.

Valja s toga vrhnje ili škorup dok se obere razhladiti do 10 ili 12° C., pa onda utući iz njega maslo. Ako je toplina preko 12° C., onda se dobiva meko maslo, i to tim mekše čim je toplina višja.

Vrhnje se najbrže razhladi pomoću leda, u koju svrhu ili imade ledenica ili se vrhnje prelieva preko limenih hladila.

Ima doduše slučajeva, gdje ni pomnja ni hladjenje ne pomaže a to biva onda, ako se blago hrani takovom hranom, koja pak upliva na to, da maslo biva meko. N. p. od uljenih krmina dobiva se meko maslo.

L. S.

Gnojenje ruža.

Ruža je grm takove naravi, da ako se obilno goji tjera u drvo, odnosno razvija mnogo mladica a malo cvate.

Doduše takav grm, nakon više godina, kad dobije maksimum svojeg razvoja cvate obilno, ali ikak to ne valja, te je s toga bolje ruže umjerenije gnojiti, da obilnije cvataju.

Ruže se gnoje u jeseni; jesen je baš najprikladnije doba za gnojenje ruža. Za ruže hoće se dobrog, raztrošenog gnoja, dočim im svježi gnoj ne prija, a priesni stajski gnoj ne podnašaju.

Gnoj ili se razaspe po zemlji oko grma ili se zakopa u zemlju nešto 5 do 12 cm. duboko.

U težkim zemljam bolje je gnoj zakopati, u lakim i prhim bolje ga je razastriti po površini.

Ipak najbolji gnoj za ruže jeste stari mješanac, koji je napravljen pomoću krečine starih zidova. Posve mršave zemlje mogu se gnojiti i u proljeće.

U doba cvatnje, t. j. pred cvatnjom i za cvatnje mogu se ruže gnojiti tekućim gnojem, i to im prija. Takovo tekuće gnojenje mora biti posve slabo, a obično se priredjuje od govedjeg gnoja i vode.

Ako se za cvatnje odveć gnoji onda protjeraju puno mladica, koje do jeseni ne dozriju, a zimi lako prozebu.

Ponovno rečeno mješanac raztrošen jeste najbolji gnoj za ruže.

Svježim gnojem običaje se zimi zastrieti zemlja oko panja, pa se u proljeće opet odstrani.

E. G.

SVAŠTICE

Iz austrijske statistike; koju je izdalo ministarstvo za godinu 1891, razabire se da je od sveukupne površine zemljišta bilo obradjivano samo 10,623,812 hektara. U Dalmaciji obradjivala se je površina od 133,084 hehtara, a u Istri 56,528 hektara. Najviše zemlje se je obradjivalo u Českoj, na ime 2,625,402 hektara. Najviše se je gojilo raži: 1,938,724 hektara; pa zobi: 1,893,654 hektara; ječma: 1,139,514 hek.; pšenice: 1,112,024 hektara; krompira 1,087,557 hektara; djeteline: 864,453 hektara; kukuruza: 370,489 hektara; sočivnica: 245,799 hektara; buraka (sladorne repe): 251,597; smješana bilja za krmu: 161,292 hektara; repe za krmu 103,890 hektara; vinograda: 245,339 hektara itd.

Izbielivanje povrća. Obično se misli, da se povrće izbieli, ako se drži u tmici ili preprieči pristup svietla, ali to baš nije istina, za izbielivanje povrća hoće se i toplina. Ako mi u ljetno doba privežemo žicom lišće jednog struka ločike, sve unutarnje lišće će za kratko vrieme pobieliti, ali se ista stvar neće dogoditi zimi; zimi valja povećati toplinu, a to se postigne, ako se povrće, koje se priveže za izbielivanje pokrije slamom ili zaspe gnojem; poznato je da se povrće najbrže izbieli u stajam pod jaslam, a to uprav radi toga što je tamo dosti toplo.

Kad se ima klaštriti jorgovan. Obilna cvatnja jorgovana, kako što i sveg drugog grmlja, koje u proljeće obilno cvate zavisi od pravodobnog klaštrenja. Jorgovan se mora izklaštriti odmah poslje cvatnje, onda i sljedeće godine obilno cvate, ne samo, ali se i stablo laglje pomladjuje.

Kako da se razsiri usireno mlieko. Mnogoj se gazdarici dogodi, da joj se u zadnji čas usječe mlieko, što joj je od ne male neprilike, osobito ako nema pri ruci drugog mlieka, a družina čeka. Usireno mlieko dade se na brzu ruku razsiriti ili napraviti opet tekuće, ako mu se doda čistog ugljično kiselog kalija (pepelike), koliko je može stati nekoliko puta na vrhu noža; a onda se mlieko ukuha te postane tekuće, kako je prije bilo. Napram količini mlieka ravna se količina pepelike što valja dodati.

Dužice za krovove postaju trajnije i ne gore, ako se pred porabom prirede, kako sliedi. Najprije moče se 10 do 20 satih vremena u tekućem staklu od gustoće 5 do 10 stupnjeva Beaumé-a. Onda se izciede i posuše, pa opet moče 6 satih vremena u raztopinu klornog vapna, klorne magnezije i klornog amoniuma od 2 do 3 stupnja Beamé-a. Opet se ciede i opet suše, pa rabe. Ovake dužice odole vatri i nepogodam vremena.

GOSPODARSKE VIESTI.

Sa svijuh strana dolaze najpovoljnije viesti o stanju ljetine. I polja i livade i voćnjaci, i maslinjaci i vinogradi pokažuju se dobro. S nijedne strane nema još ozbiljne tužbe na peronosporu.

* *
*

Iz Šibenske okolice tuže nam se, da nema kupaca za vino. Doduše u nekim mjestim dolaze Ličani i kupuju, ali nemogu svugdi da dopru, a kako ljetos s jeseni, usljed taljanske konkurencije nije bilo kupaca, tako je u mnogim mjestim vino još ne razprodano.

* *
*

Prošlo je prvo polugodište, a mnogi se naši predbrojnici nisu još spomenuli, da nam podmire lanjsku godinu, i da urede tekuću. Molimo ih da to u najkraćem roku učine, jer i mi trebujemo novaca, a novine mogu da redovito izlaze i da budu nezavisne i da otvoreno brane interese gospodara samo onda, ako predbrojnici redovito plaćaju.

* *
*

Na 9. ov. mj. novo utemeljeno „Seljačko gospodarsko društvo Dalmacije“ držalo je u dvornici *Grand Hotel* prvu glavnu skupštinu, u kojoj bi imenovano Upraviteljstvo. Izabrani su: predsjednikom E. M. Vusio; pod-predsjednikom A. prof. Nimira; vijećnicima u gradu: D. Alačević činovnik, N. Batistić profesor, M. Pavišić posjednik i R. Vlahov obrtnik; vijećnicima u pokrajini: S. Coschina posjednik u Pagu, T. Gamulin posjednik u Jelši, I. Jaramac posjednik u Metkovićima, J. Miović posjednik u Drnišu, F. Radman obrtnik u Omišu, I. Ramadanović posjednik u Kotoru, J. Vučemilović posjednik u Imoskome, I. Zanki župnik u Trogiru. Tajnik-blagajnik: I. K. Novak. Kao suci: J. Alačević savjetnik, N. Krpetić kanonik i dr. Petar Klaić odvjetnik.

* *
*

Izišao je prvi broj „Poljodjelskog Viestnika“, kao organ pokrajinskog poljodjelskog vieća. Uredjuje ovaj novi list L. pl. Cambj.

* *
*

Hrvatsko Gospodarsko družtvo u Zagrebu razprodalo je svu svoju veliku zalihu modre galice; a onim vinogradarim, koji se nisu obškrbili modrom galicom, niti se istom mogu obškrbiti nudja u istu svrhu azurin; po fior. 1 novč. 70 svaki kilogram. Proti peronospori rabi se 300 grama azurina i 1 kilogram negašenog vapna u 100 litara vode. Pri drugom i trećem škropljenju rabi se 400 grama azurina i 2 klg. negašenog vapna u 100 litara vode.

* *
*

Ljetos su višnje (maraške) u obće dobro rodile, a i ciena bila im je prilična.

* *
*

Zadruga bečkih trgovaca tužila se je trgovačkoj i obrtničkoj komori u Beču, da od nekoliko godina bosanske šljive dobivaju odveć vlažne, pa da im prelaze u vrienje; te da oni izravno trpe štetu, pošto vrienje nastaje kod njih, a ne kod velikih trgovaca, koji njima šljive preprodavaju i šljive im stoje samo malo vremena u rukam. U ovom pogledu mnienja su raznovrstna. Neki misle, da šljive prevriju kašnje, jer da u francezkim sušnicama Caseno-

vina sustava nebivaju dobro posušene, a drugi mniju da ih trgovci pokvase e da budu teže. Trgovačka i obrtnička komora dojavila je stvar ministarstvu trgovine, a ovo ministru za upravu Bosne i Hrcegovine, e da odrede potreb te mjere proti ovom neredu, koji nosi toliko štete dobru glasu bosanskih šljiva. Ako mana potiče od francezkih sušnica nerazumjemo, koliko su onda temeljita bila ona izvješća u bosanskim novinama, kojima su se francezke sušnice u velike hvalile.

* *
*

Pri gospodarskoj školi u Môdlingu obdržavat će se od 17 do 22 t. m. voćarski tečaj za pučke i gradjanske učitelje.

* *
*

Ugarsko zemaljsko poljodjelsko Vieće obratilo se je predstavkom na ministra za poljodjelstvo, tražeć, obzirom na hrdjavu godinu za hranivo, da zabrani izvoz siena i drugog krmiva u inozemstvo, ili barem, da ograniči izvoz.

* *
*

Ovih se dana navršuje 25 godina odkad je u Austriji zabrazdio prvi parni plug. Plug taj bio je gradjen, od onda i sada glasovite ingležke tvrdke John Fowler & Co. Sada se na svim većim imanjim ore i obradjiva sve na paru.

* *
*

Kako se uči u Českoj gospodarstvo najboljim nam je dokazom broj škola, kojimi razpolažu. U Českoj imade osobiti odiel za gospodarstvo na politeknici u Pragu; onda imadu dvi višje gospodarske škole, tri sredujih gospodarska učilišta; trinaest ratarnica; osamnaest zimskih škola; jedno voćarsko učilište; dvi voćarsko vinogradarske škole; dvi škole za uzgoj u domaćem gospodarstvu i kućanstvu; i jedna mliekarska škola. Na svoje gospodarske škole troši Česka 166,000 fiorina.

* *
*

U Butmiru blizu Sarajeva uredjuje zemaljska vlada za Bosnu i Hercegovinu uzorno gospodarstvo, na kojem će se gojiti ponajviše štočarstvo, peradarstvo i povrtarstvo. Sad će se namjestiti 20 krava, a kašnje će se taj broj podići do 60 glavâ. Tovit će se plemenite svinje, a isto tako i živad. Osobitog obzira posvetit će se mliekarstvu, maslarstvu, sirarstvu i povrtarstvu, a to obzirom na potrebe samog Sarajeva.

Pitanja i odgovori „Gosp. Poučnika".

A. Odgovori.

55. *Koja je vrst kotlova danas najviše u porabi? Koja im je ciena? Koliko izrade? Koliko troše vode? Koliko se ljudih hoće za dvorenje istog?*

M. T. u P. (Brač).

Danas su najviše u porabi kotlovi sustava Deroy i kotlovi sustava Egrot. I jedan i drugi sustav je francezki, a obe tvornice su iz Pariza. Oba sustavu radu dobro, te hvale i jednog i drugog. Pri sustavu Deroy hoće se više vode za razhladjivanje, nego li pri sustavu Egrot, ali se ovaj može laglje da pokvari od prvoga. Ciena im mienja napram veličini i većoj ili manjoj količini pripadajućih djelovâ. Broj radnika zavisi od veličine kotla, a i kod većeg kotla dosti su dva radnika. Svakako hoće se da je radnik vješt na kotlu, jer inače ne teče radnja redovito i brzo, a lako progori ili se inače pokvari kotao.

56. *Molim Vas jesu li žabe neprijateljice pčela? Jedu li one pčele?*

S. V. u T. (Bosna).

Izmedju mnogih neprijatelja koje broje pčele nisu ni žabe najzadnje, jer i crne i zelene žabe jednakom lakomosti love i jedu pčele. Poznato je da se žabâ najviše nalazi po livadam; a livade, za cvatnje su najmiliji i najobilniji pašnjaci pčelâ, pa koliko jadnih pčela, baš kad su najljepše zaposlene radom propadne u žvale nemilosrdnih žaba?! Žabe love pčele baš u onom času kad pčele sabiraju hranu t. j. kad se prednjim dielom tiela nalaze u cvietu. Pčela se doduše brani i ubode žalcem žabu, ali žabi koja je mrzle krvi ubodac ni najmanje ne hudi. U želudcu nekih žaba našasto je do deset pčela. Kad se žaba nastane u samoj blizini ulišta mogu biti doisto pogibeljne i izkorieniti pčele, ali ako je pčelinjak odaljen od naravskog stanovišta žaba, onda malo mogu da hude pčelam. Žabe su inače za gospodara koristne životinje, jer se hrane zarezñicim, koji su skorom svi štetni po gospodara.

57. *Molim Vas na koji se način najlaglje izbjeljuje korjen od vodopije za salatu?*

A. M. u Z. (Hrvatska).

Pokraj gradova goji se puno vodopije jer se puno troši. Francezi, te taljanci iz sjeverne Italije i južnog Tirola najveći su ljubitelji vodopije. Sjeme od vodopije za povrće sije se u vrtu, u svibnju mjesecu u dobroj hranivoj zemlji odavna pognojenoj. Važno je osobito da zemlja bude duboko izradjena, jer se onda laglje i ljepše razvija korienje. Sjeme sije se omašno ili u redove, a kad sjeme proklica, onda valja sjemenjake prorediti na 10 cm. razmaka. Druge radje nema do plievljenja korova i zalievanja. Početkom rujna mjeseca kopaju se korieni vodopije pa na pedalj pokraćena zelina izbjeljiva i priredjiva za povrće. Za izbielivanje sadi se vodopija u klijališta ili postave, ali se hoće, da bude nešto toplo. Može se doduše izbielivati i u sandućim, dapače mora se priznati, da je ovaj način više u običaju. U sanducim se korienje zasadi, a uz dodatak svježeg konjskog gnoja ili umjetnim načinom, drži se toplina nešto površja; a sanduci se posve prekriju, da svjetlo u nutarnjost ni malo ne prodire, jer samo u podpunoj trnici uz nešto povišenu toplinu postane lišće zlatno žuto, te posve meko. Četrnaesti dan može se već brati lišće, jer je 14 dana dosti da lišće posve izbieli. Dobro je i koristno svakog dana poškropiti dva do tri puta lišće, koje se izbieliva, jer škropljenjem biva lišće mnogo mekše, ne samo, ali se ne stvara na njemu uših, koje se inače s varaju, ako je lišće suho. Od svih vrstih vodopije za salatu je najbolja brusselska Wittloof vodopija i vodopija tamnog lišća.

58. *Od više godina gojim četinjače. Dok malo porastu počmu kržljaviti ili naglo posahnu. Molim Vas, koji je uzrok, da se četinjače nedadu uzgojiti do starosti?*

L. G. u V. (Istra).

To zlo koje ste Vi opazili obće je, jer se svi tuže, da im četinjače u perivorjim godinama kržljave i propadaju. Opaža se doduše, da laglje i prije propadaju domaće vrsti nego li inozemne. Neki misle, da četinjače propadaju i kržljave radi toga što su na velikom razmaku zasadjene, a drugi, jer su odveć na gusto zasadjene; ali praksa dokazuje mnogo toga protivno. Danas je većina osvjedočena, da veći dio četinjače propadne radi toga, što se ljeti zemlja skroz a skroz posuši. U šumi je uvjek hladnije i vlažnije nego li u perivoju, jer i ako nasad nije odveć gust, da svojim sjenom i gustoćom uzdrži vlagu, ipak zaraste zemlja travom, koja je takodjer ravnalo vlage. Da stvar potiče iz uzroka, kojeg smo naveli, naime iz prosušenja zemljišta, najbolji je dokaz to, da crnogorična stabla ne kržljave postepeno, nego naglo propadnu. Crnogorice bez razlike ljube hladno, vlažno zemljište, s toga ih valja saditi na hladnijem mjestu ili umjetnim načinom preprièčiti naglo izparivanje, odnosno presušenje zemlje. Jedna od boljih obrana proti naglom izparivanju i presušenju zemljišta jesu zelene zarasline i suho lišće. A dade se i tako pomoći, da se ljeti za velike žege i suše zalieva. Ako je zemlja dobro priredjena za crnogorice, osobito, ako imade primješano dosti ilovače, onda se lako i brzo ne suši.

B. Nova pitanja.

59. *Trava oškropljena raztopinom modre galice prigodom škropljenja loze, bud kao zelena, bud kao suha hrana, jeli škodljiva kravam muzaram ili drugoj n. p. teglećoj životinji.*

A. D. u N. (Hrvatska).

60. *Uz svu čistoću, za kvočenja pojavi se u leglu silu tekuti i druge gamadi, radi kojih kvočke zapuste jaja, ili ako izvali pilad gamad ih izmori; molim Vas kado da se branim proti ovoj gamadi za kvočenja u leglu?*

I. S. u M. (Dubrovnik).

61. *Više je godina, da gojim krastavce, ali uvjek dobivam gorke krastavce, unatoč tome, da sam već više puta sjeme promienio. Molim Vas šta je uzrok da su moji krastavci žuki (gorki)? Dade li se stvari doskočiti?*

H. P. u J. (Bosna).

62. *Bajame, kajsije, praskve i šljive u našoj su okolici odveć podvrgnute smolici. Veći dio napadnutih stabala prasaka, i kajsija podlegne smolici. Molim Vas imali kakovo sredstvo proti smolici?*

L. V. u K. (Istra).

☛ Odgovori na javna pitanja kao i nova pitanja, primaju se rado od svakoga, pa i ne bili predbrojnici.

Otvoreni dopisi „Gosp. Poučnika".

Podmirili su predbrojbu do konca t. g. 1893.

P. n. č. g. Brkovih T. — Lozić A. — Jurković M. — Smrčić V. — Labaš T. — Matulić S.

Č. g. Matulić S. — Broj 5 i 9 poslali smo Vam iz nova.

Č. g. Novaković I. — Takodjer broj 7 i 10. Da ste nam zdravo!

Č. g. Vidović M. — Praskve mogu se navrćati na bajame, dapače se i navrću, ali je uspjeh negativan, jer praskva ljubi vlagu, a bajama ne toliko, nego radje sušu. Praskve su najtrajnije, a i najbolje uspjevaju ako su navrnute na šljive. Ako vam zemljište nije prilično vlažno, ili ako ljeti nerazpolažete su dosti vode, i nemožete lako zalievati, nebi Vam savjetovali, da se upuštate u gojitbu prasaka na veliko, jer praskva osobito za dobe razvoja ploda trebuje mnogo vlage, a u suši propasti će od smolice.

Č. g. Kovačić A. — Ruže se najlaglje oslobode ušijuh (zelenih mušica), ako se škrope ukropinom od pelienа. Naravski valja škropljenje 2 do 3 puta opetovati.

Č. g. Milković N. — Knjigu „O uzgoju i njegovanju cvieća" i „Buhač" poslali smo Vam.

Č. g. Farčić S. — Za prosušenje vlažnog zida hoće se mnienje stručnjaka, koji je prije stvar razvidio. Samo cementovanje nije dosti, hoće se da se točno znade izvor vlage, pa da se ista presjeće na izvoru. Mi Vam u tom pogledu nebi mogli pomoći nego obćim savjetom, koji Vam po svoj prilici nebi bio od koristi.

Č. g. Čačević V. — To vječno otezanje dodijalo nam je; ili se list ne prima, ili kad se prima, plaća se redovito. Nas nitko ne čeka!

Č. g. Oštrić L. — Istina je da neki običavaju jaja izpod kvočke svakog 3 ili 4 dana poškropiti mlakom vodom, i kažu da im to u velike pomaže. Pošto taj postupak nije naravan mi ga ne odabravamo, a i nemislimo, da može biti od koristi!

U ZADRU, 1893. Brzotiskom Narodnoga Lista.

Godina XII. Izlazi na 1 i 16 svakog mjeseca. Broj 15.

GOSPODARSKI POUČNIK

Obće blagostanje zavisi o blagostanju pojedinca a temelj blagostanju pojedinca, jest razboriti rad uz vještu uporabu nauke i izkustva.

Upraviteljstvo lista je u Velojluci

Predbrojba u *Austro-Ugarskoj* stoji 3 fior. na godinu, u *Inozemstvu* 8 franakâ na godinu.
Uvrstbe plaćaju se 8 novč. po redku za prvi put, a svaki sliedeći put 3 novč. redak. *Cliché* računaju se 5 novč. po centimetru četvornom.

Upravitelj i Izdavatelj: PETAR L. BIANKINI

Odgovorni urednik: NIKOLA ŠIMIĆ

Pisma, naputnice itd. itd. upravljaju se *Upraviteljstvu Gospodarskog Poučnika u Veluluku.* — Rukopisi se nevraćaju.
Predbrojba je obvezna za godinu danâ, a izplaćuje se u Veluluku.
Tko nepovrati prva dva broja obvezan je predbrojbi za godinu dana.

ZADAR, I Kolovoza 1893. Ciena je listu 3 fiorina na godinu. VELALUKA, I Kolovoza 1893.

Mliekarske zadruge.

Poznato je našim čitateljim, da se već od više godina radi, e da bi se u Dalmaciji zasnovalo mliekarskih zadruga, u svrhu, da se bolje unovči mlieko, koje je osobito u ljetno doba bez ciene ili pak svrši na gnojište.

Već se je u pitanju razpravljalo u ovom listu, a što je važnije imademo u pokrajini izim Plazonića još par vještaka u predmetu. U zadnje doba putovao je pokrajinom ministarski vještak u svrhu, da pitanje prouči na licu mjesta.

Predpostavljajuć sve ovo, i predpostavljajuć, da se ministarskog vještaka nije poslalo u svrhu da pobere mastne nadnice, nego namjerom, da se po proučenom pitanju zaisto nešto izvede, predpostavljajuć sve to rećićemo i mi našu stvari.

Pri osnivanju mliekarskih zadruga, ima se u prvom redu držati pred očima obće unapredjenje mliekarstva i sirarstva; jer ako narod sam nebude izravno crpio od toga koristi; ako svaki pojedini gojitelj marve, a osobito ako svaka pojedina domaćica nebude sama naučila bolje unovčivati mlieko, onda od toga nebude koristi. Naše je mnienje s toga:

a) Da se mliekarske zadruge nesmjedu širiti preko granica jednog sela ili većeg mjesta, a poništo pak da nesmjedu obsizati više selija ili čak jedan kotar.
b) Da sami marvogojitelji, a osobito njihove domaćice imadu tvarno sudjelovavati pri izradjivanju mlieka i sira, pa ako ne drugčije, a ono izmjenično.
c) Da im svaku radju valja protumačiti, i omogućiti im, da ju toliko put sami opetuju i izvedu, dok se uvježbaju.
d) Da se pri izradjivanju mlieka u zadrugama rabi što moguće prostije i jednostavnije orudje i sprave, i to takove vrsti, koje su jeftine, i kojih veći dio može sam težak kod kuće napraviti. Mašine, tim više odbijaju prosta težaka, čim su kompliciranije.
e) Da se od mlieka pravi samo nekoliko vrstih sira, i to onih vrstih, koje su trajnije; jer velika raznolikost pravi konfuziju, koja je gora od neznanja.
f) Da se one marvogojitelje, koji se uvježbaju u mliekarenju i sirarenju obskrbi potrebitim orudjem i spravam za mliekarenje i sirarenje.
g) Da ih se uputi na tržista i tržne ciene, ili da sama zadruga prekupuje njihove proizvode.
h) Bud se težak težko upušta u udruživanje, a i od naravi ne vjeruje puno, bilo bi dobro da zadruge od težaka prekupljuju i odmah odplaćuju mlieko.
i) Na ljetim gorskim pašnjacim, koji su udaljeni od središta, te se nebi dalo do zadruge prenieti mlieko zdravo, valjalo bi urediti pomičnih sirarnica, te izradjivati mlieko u planini.

X.

O gojitbi vrbe pletenice za domaći obrt.

Jedna od najunosnijih gojitba, koja je spojena posve malenim trudom i truškom jeste gojitba vrbe. Vrba se najbolje izplaća na močvarnim zemljam, pokraj rieka i potoka, ali uspjeva u nizinam i dolam i na takovim zemljam, koje nikad ne obiluju vlagom.

Svaki težak morao bi gojit vrbu, a svako selo, svaka obćina morala bi da ima uredjeno vrbište, a uz vrbište vještaka u pletenju vrbovinom, koji bi pak ostali narod pletenju vrbom naučio i izvježbao.

U svakoj se kući hoće koševa, sprta i drugih predmeta opletenih od vrbovine, pak je u kući pruća i kad se znade lako je samu oplesti, nezaboravljajuć s druge strane, da u zimsko doba, kad nema poljske radnje, ni druge zarade, da se u zimsko doba može liepog novca zaslužiti pletenjem vrbovinom.

U zimsko se doba svi ukućani mogu zabavljati ovom radnjom, osobito za dugih zimskih večerih, pa si od prodaje izradjenih predmeta zaslužiti liepog novca.

Poraba lakog izpletenog posudja raste svaki dan, a osobito odkad se je počelo voće razašiljati poštom. Sramota je da se predmeti opleteni iz vrbovine nabavljaju iz dvora, i da se plaćaju 4 do 5 puta skuplje nego li je njihova realna vriednost.

Mi s toga svima najtoplije preporučamo, da sade vrbu, jer i sama zabava bolja je zaslužba od prostog lienčarenja.

U mnogim se mjestim u zimsko doba vidi zdravih ljudih, koji prosjaće naokolo; a to obično pada na rugo dotičnog mjesta. Kad bi obćine imale svojih vrbišta, mogle bi u zimsko doba dati tim prosjacim zarade pletenjem vrbovinom.

K.

PODLISTAK.

Katekizam Gospodarske hemije

od

D.ra E. WILDT-A

Ravnatelja agrikulturno-hemičnog pokušališta u Poznanju.

Po šestom izdanju njemačkog izvornika preveo

F. RADIĆ

Učitelj Strukovne učionice u Korčuli.

(*Nastavak vidi broj 14*).

70. *Koje gospodarske biline zahtjevaju duboku mekotu?*

Repica, ogrštica, rumena djetelina, ljekarica sladorača, mrkva.

71. *Koje se zadovoljavaju osrednjom i plitkom?*

Žitarice, krumpiri, repe voderače, mohunjače, grahorka uspievaju u prvoj; u zadnjoj još trave, koljenika, heljda.

72. *Na koja se druga svojstva treda osobito obzirati u prosudjivanju tla?*

Na njegovu spojnost, na sposobnost da može da dopusti prodiranje dahokružnog vazduha (šupljikavost), na moć upijanja i držanja vode, na moć ugrijanja, kao što i na njegovu moć prisrkavanja.

Ta svojstva tla zovu se fizikalnima, ona su u gospodarenju isto tako zlamenita, kao što i sastav ili lučbena svojstva tla, a zavise od medjusobnog razmjerja poglavitih sastavina i pieska, gline, vapna i humusa. Zadaća je poljodjelčeva, da pri gojitbi bezprestano djeluje i oko poboljšivanja fizikalnih svojstava tla.

73. *Što je spojnost tla?*

Tim se razumije medjusobno prionuće pojedinih čestica tla, koje mu podaje veću ili manju čvrstoću i žilavost.

74. *Koje vrsti tla pokazuju najveću spojnost?*

Spojnost dolazi od sadržine gline i humusa; što ima u tlu više tih tvari, tim je ono spojnije, i obratno, što je njih manje, to je ono rahlije. Stoga se preveć spojno tlo može da učini sposobnije za gojitbu navažanjem pieska, a odveć rahlo navažanjem gline ili humusa.

Najbolje je da se takova popravljanja (melioracije) izvadjaju u jesensko doba, jer se tomu nije oteti da u raboti ne bude upotrebljeno i tlo s dolnjih slojeva, koje bilinska kraniva sadrži samo u neraztopivom obliku (mrtvo tlo), ili posjeduje druga kakva škodljiva svojstva, kao n. p. sadržinu slučeninâ željeznog kisca, tako da bi se naškodilo rastlinstvu pomješavši ga s mekotom u pramaljeću, dočim se navažanjem u jeseni ili preko zime neraztopiva hraniva raztvaranjem pretvaraju u raztopiva a istodobno kad ima škodljivih tvari okisenjem postaju neškodljive.

75. *Kakav je upliv spojnosti na rastenje bilina?*

Odveć spojno tlo otežčava bilinama rastenje, pošto jim žile tek velikim naporom mogu da prodiru u njega, dočim odveć rahlo tlo ne može da poda bilinama potrebitu stalnost. Ali najpoglavitiji nedostatak odveć spojna tla stoji u tom, što je u njemu nedovoljan pristup dahokružnog vazduha (Pit. 76), a opet mu je obradjivanje teže, a dosliedno i skuplje.

76. *Zašto je zlamenito, da vazduh u dovoljnom stepenu bude imati pristupa k sastavinama tla?*

Jer s nedovoljnim pristupom vazduha biva otežčano raztvaranje kamenitog kršja i gnjilenje ustrojne tvari, postupci, koji su posve potrebiti za ukorišćenje onih hraniva za biline, koja se u tlu nahode u neraztopivom obliku. U toj oskudici trpi i život bilinâ, za koje je neobhodno potrebit prilazak kisika kroz žile za uzdržavanje disanja (Pit. 114). Ni klicanja sjemenja ne može da bude bez dovoljna pristupa vazduha, jer kad njega neima sjeme sagnjije.

Stoga je nužda da se upotrebi veća količina sjemena u tlima sa zapriečenim pristupanjem vazduha, jer neznatne količine kisika što se nalaze u njima bivaju većim dielom potrošene za okisivanje gnjilećih ustrojnih tvari a usljed toga znatan dio sjemenja ne dolazi do klicanja.

(Sliedi).

Nova vrst krme.

Botaničar Duchartre u nekom svojem saobćenju francuzkoj Akademiji javlja poljodjelcima obstanak nove vrlo plodne biline, koja daje izvrstnu krmu. Pripada rodu Poligoneae a ime joj je *Sakhaliana*, po otoku Sakhalia, u Kitajskom moru koji stoji pod oblast Rusije.

Ta se poligonija ne smije zamieniti sa Poligonijom Siebold, kojoj u velike nalikuje, i koju je glasoviti njemački putnik odkrio u Japanu, i uveo u evropejske perivoje radi ljepote lišća, iza kako bijaše uzalud pokušao da ju upotrebi kao bilinu za krmu.

Poligonija Sakhalijanska se vrlo brzo razvija na svakojakom tlu, i naraste do preko 3 metra visine. Proizvodi od 30 do 40 kilograma krme na svaki četvorni metar, a jednakom ju pohlepom žderu krave i volovi.

Lašnje se razplodjuje korjenom nego li sjemenom; lišće joj naraste do veličine dječačke ruke. Najpotla, tako je krepka, da i na otvorenu odolijeva najžešćoj studeni.

Iz lista „*L' Osserv. Romano.*

O hranjenju pastrva.

Umjetno ribogojstvo se od dana na dan širi, pa je red, da i mi podkadšto o predmetu nešto rečemo.

Pastrva je bez dvojbe jedna od najobljubljenijih sladkovodnih riba, a i jedna od riba najprikladnijih za umjetnu gojitbu i jedna od najunosnijih. Pri umjetnom uzgajanju riba u obće, a pastrva napose, hranjenje igra prvu i glavnu vlagu.

Hranjenje sliedi ili mrtvom ili živom hranom, ali mnogi gojitelji zanemaruju mrtvu hranu, te takovo hranjenje baš preziru. Izim raznih zareznika, mekušaca i žaba, ne daje nam narav druge obilne žive hrane za hranjenje pastrva, nego ribe.

Od riba opet najprikladnije su one ribe za hranjenje pastrva, koje se hrane travam. Ove ribe zasite se i lošijom bilinskom hranom, a pri tom se lako i brojno razplodjivaju.

Jer se dakle u vrsti hrane ne natječu sa pastrvam ne prave im konkurencije, dapače se na taj način bilinskom hranom uzgaja živinska hrana.

Ali i u onom se slučaju imade neprilika, jer kako je poznato pastrve se najradje hrane malom mladom ribom. A ove ribice, koje se zelinom hrane, nalaze u samoj vodi dosti hrane i zaštite, a jer se brzo razvijaju, brzo i odbjegnu proždrljivosti pastrva, koje ne ljube veću ribu, a poništo pak tvrde ljuske.

Rečene ribe mriešte se obično samo u proljeće, kada počme grijati. Mlade su ribice dakle sposobne za hranu istogodišnjih pastrva. U lipnju ili srpnju mjesecu, dakle baš u ono doba, kad se drugom dobrom hranom za pastrve oskudieva, ali se vrlo često dogodi, da pošto se ove ribice brže razvijaju od pastrva, da izrastu prije, pa pobjegnu pastrvam, odnosno bivaju velike, a po tom ne sposobne za hranu pastrva.

Za hranu pastrva su mnogo prikladnije one vodene ribe, koje se mriešte preko ciele godine, i čiji podmladak ne raste brzo. Ovim ribam ali valja urediti leglo, da se budu mogle mrieštiti po miloj volji.

U tu svrhu valja urediti tako zvano Dubišivo leglo za mrieštenje, u kojem se pak ribe mriešte u svako doba; pak se počam od svibnja mjeseca ima uvik dosta mladih ribica, od 5 do 8 dana, 1 do 2 centimetra dugih za hranu pastrva.

Na ovaj način, osobito ako je dosti veliko leglo za mrieštenje, i ako se imade dosti sposobnih riba za mrieštenje, može se preko svega ljeta imati dosti mladih ribica za hranjenje pastrva.

Jeseni se pak mogu hraniti pastrve puževim ili mrtvom hranom, a u razmjeru u kojem nastupa zima živa hrana ustupa sve više mjesta mrtvoj hrani, dok se zimi samo mrtvom hranom hrani; ali zimi pastrve trebuju posve malo hrane; samo toliko, koliko im se je hoće, da se do proljeća uzdrže na životu.

A. F.

Kako se imadu kvočiti kokoši?

Kokoši, kako i sva druga domaća perad najradje se kvoči i gnjezdi na tamna mjesta. Tko neće dakle da im uredi navlaš leglo za kvočenje, red je, da im za kvočenje priredi leglo u jednom tamnom kutu.

Ako se za kvočenje postavi skrinjica, hoće se, da je bez dna, e da gnjezdo bude ležalo na zemlji. U zemlji napravi se jama, koja se izpuni pržinom i lugom i tako priredi da naliči peharu. Po njoj metne se grančica od vrisa, a po ovima pritisne se zobene slame i siena.

Na ovaj način ne samo da se ima izvrstno leglo, ali nema mogućnosti da se razkoti gamad, koja pak izmori i kvočke i piliće.

Za kvočenje najprikladnije su kokoši izmedju 2 i 5 godine; a jaja se svakog dana sakupljanja i do kvočenja čuvaju na hladnu i tamnu mjestu.

Jaja se najbolje čuvaju u ladicam u sječki ili plievi, ležeće položeni bez da se dodiraju. Jaja za leglo nesmjedu stojati ni na oštrijem ni na topljem kraju, nego ležati naravno.

Za svako kvočenje valja birati jaja, koja su poprilici istog dana snesena, ili da nema razlike više od 4 do 5 dana. Prvim kvočkam, koje se razkvoče dosti je položiti 11 jaja, onim kašnje 13 do 15 ili 17 jaja, a velikim kvočkam može se položiti 21 do 25 jaja.

Nesmje se više jaja nasesti, jer i ako izvale, propane pilad jer ne ima dovoljne žastite i zaklona.

Prije nego li se nasednu jaja, ako nisu čista valja ih izprati u mlakoj vodi, da sve puši. Onda čiste, jer kroz puši prodire zrak, kojim pile u ljuski žive. Dobro je pred nasadom potražiti jaja, da nisu mućava.

Ako se kokoš samo kvoči, nevalja joj s početka podvrći jaja, jer bi ih razbacala; metnu joj se obično dva nevaljana jaja, pa se ova odstrane a nasednu dobra jaja samo onda, kad se je uvjerilo, da kvočka mirno sjedi.

Blizu gnjezda drži se kvočki hrana, koju se umjesi od ječma i kruha. Ako se kvočka nediže s jaja ni radi hrane, valja ju dignuti, pa dok se na hrani opet postaviti na jaja. To je potrebito i radi toga, e da se jaja zrače.

Od 3 do 11 dana savjetuje se potražiti jaja na to, ako su oplodjena, što se najbolje čini kušalom za jaja. Ona jaja za koja se opazi, da nisu oplodjena, odstrane se i zamjene se drugima. Da pilići nekom većom sigurnosti izvale preporuća se 17 dana zaliti gnjezdo, i to na rubovim, toplom vodom, tako da ta topla voda prodre i ovlaži pržinu i lug po dno gnjezda nalazeći se.

Vlaga prieči, da se okori preostala bjelančevina u jajetu, pa se pile u ljuski laglje kreće i ljusku laglje probije.

Kvočenje traje 20 do 24 dana, to zavisi od topline. Za topla vremena provale pilići kadšto nakon 20 dana, a kad je studeno vrieme provale stopro 24 dan.

L. D.

Simšir (Buxus).

Šimšir je jedno od najstarijih stabala. Raste busasto, stablasto, ali ponajviše busasto, jer mu se gojitbom i klaštrenjem prieči razvoj.

Dodniše, kod nas se još vidi po koje šimširovo stablo, ali bivaju sve redji, i još malo, te nećemo imati nego grmova i busova.

Bez dvojbe šimšir je jedno od liepših uresnih stabala, od veiike trajnosti, koje se prilagodjuje svim nevoljam podneblja i zemljišta i odoli svim neprilikam, a ipak se ne širi njegova gojitba niti joj se daje neke važnosti.

Što se šimšir slabo goji, ima se po svoj prilici prepisati tome što ono sporo, ali vehoma sporo raste a onda što svak ne pozna vriednost šimširova drva.

Šimšir drvo je vehoma skupo drvo, dapače jedno od najskupljih drva, a ciena mu raste od dana na dan, jer ga sve manje dolazi na tržištim.

Šimširovo drvo rabi se ponajviše u glasbarstvu, za pravljenje šupljih glazbila onda u drvopisarstvu (xylographia) za pravljenje matica slikah i nadpisa, koji se imadu pretiskavati.

Mi bi s toga savjetovali našim gospodarim, da po svojim gojevim mjesto sve planiku, češvinu, vris, da goje malo šimšira. Šimšir raste sporo vehoma sporo, ali zato kad doraste u debljini od 25 do 40 cm., onda nema novca koje ga plaća.

Nedavno nudjali su ingležki trgovci za jednu šimširovu šumu u Kavkazu $3\frac{1}{4}$ miljuna (funta) šterlina.

I.

Naravno i umjetno maslo.

Mnogi pitaju, koja je razlika izmedju umjetnog i naravnog masla, i dali ima znakova po kojima se pravo maslo dade lako razpoznati od umjetnoga masla.

Naravno maslo pravi se od mlieka, odnosno od vrhnja i maslaca, dočim se umjetno pravi od margarine t. j. od jedne mastne tvari, koja se vadi iz loja.

Umjetno se maslo, tako dobro priredjuje, da nema nijednog znaka, koje bi ga lučilo od pravog masla; dapače i oni, koji jedu umjetno maslo, nemogu da za jedenja razaberu jeli ono naravno ili umjetno.

Ako je dakle znanost znala sve prekriti, da se umjetno od naravnog masla nemože razabrati ni razlučiti, ostavila je ipak narav samo jedan sigurni put, po kojem se u kratko vrieme razpoznade naravno od umjetnog masla.

Naravno maslo, svakome se mili, može da ga jede više puta na dan, za više nedjelja i mjesecih zasebice, a bez da mu ogavi, dapače se za više godina zasebice jedu jestiva u maslu pripravljena. Drugčije biva umjetnim maslom. I ako onaj koji jede umjetnog masla, nezna da je umjetno, ipak mu se nakon nekoliko dana neda jesti masla, niti jestiva priredjena tim umjetnim maslom. Umjetno maslo, čini dakle samo sebe ne mogućim.

Dali pčele prave štete na grožđju?

Mnogi misle, da pčele čine štete na grožđju pa ih radi toga proganjaju i ne žele, da ih vide u blizini vinograda.

Pčele, po naravi svojoj nemogu, da prave štete na grožđju, jer su im usta tako sastavljena, da nemogu progristi pljuvu (kožicu) zrna. Pčele su dapače za cvatnje koristne, jer podupiru oplodjivanje rese kad je u cvatnji.

Pčele mogu da budu samo onda štetne u vinogradu, ako ima ozledjena zrnja, bilo da te ozlede potiču od uboda zareznika, ili usljed toga što je izpucala kožica.

A obično biva, da su plemenite vrsti grožđja, koje rano dozrievaju više podložene ubodu zareznika i pucanju kožice, nego li proste vrsti grožđa.

Ako ima druge dobre i sočne hrane neće pčele nikada navaliti na grožđje; dapače ni onda kad su u družtvu osama, koje su žestoke harateljice grožđja.

Neće, kako je već rečeno, neće naime pčele napadati na grožđje, ako im je u blizini druge hrane; radi toga sije se blizu vinograda heljda; heljda cvate baš kad grožđje dozrieva, a tako je mila hrana pčelam, da dok je heljdište puno pčela, u vinogradu nema ni jedne jedine pčele.

Glavno je dakle, da pčele imadu prave njihove hrane naime peluda, a onda one neće nalitati na drugo, ali se nemože ni od pčela zahtjevati, da gladuju i da miruju dok je slatke paše, kako no je grožđje.

Utamanjivanje poljskih miševa.

Za utamanjivanje poljskih miševa preporučaju se razna sredstva. Od običnih su tako zvani zalogaji od fosfora ili fosforna kašica. Ali ova vrst otrova neprija miševim ili ju posve lako poznadu, pa ju zanemaruju i traže radje drugu hranu.

I sa pšenicom namočenom i raztrovanom strichuinom slabo pomaže, jer miševi olušte od pšeničnog zrnja otrovanu koru, bez da im to hudi, a pojedu endosperm t. j. brašno od zrna.

Puno se bolji uspjeh postigne, ako se rabi takova hrana na koju su miševi lakomi, a takova hrana jeste sjemenje od blitve ili buraka.

Rečeno sjemenje natopi se u raztopinu strichnine, pa se razbaca po polju. Miši dodju, pojedu i poskapaju. Na ovaj način otrovani miševi nalaze se obično svi mrtvi u svojim gnjezdima, jer dok oćute prve grčeve bježe u gnjezdo, i tu skapaju. Otrovanog sjemenja od blitve valja više dana zasebice razbacati po polju, da svaki miš bude imao vremena, da se okusi i da poskapa.

Sjegurno djeluje otrovano sjeme, ako se jedan kilogram sjemena otruje se 3 grama strichnina.

Ovu radnju može sa malo pomnje izvesti svaki gospodar, ali je bolje, da povjeri stvar jednome ljekarniku ili jednome mirodijaru, koji će mu za veću sigurnost stvar bolje izvesti, a o raztrovanju sjemenja strichninom izdat će mu izkaznicu, koja ćemu moći služiti za opravdanje u svakom slučaju nesreće koja bi se mogla dogoditi od uporabe strichnine koja je jedan od strogo zabranjenih otrova.

Prije nego li se raztruje sjeme od blitve strichninom nije ga potreba močiti, jer se u raztopini strichine odmah razmoči, i tako strichnina raztruje odmah sve zrnje.

Da se raztrovano sjeme neizmjeni drugim zdravim sjemenom preporuča se otangati ga; u tu svrhu rabi se crljena anilinska boja, kojom se odmah otanga raztopina strichnine,

Borba proti peronospori.

Odlučeno je već i potvrdjeno pitanje, da je raztopina modre galice i vapna najbolje sredstvo protiva peronospori, ono je dapače jedino uspješno.

Razmier od 2 po sto modre galice i 2 po sto zagašenog vapna u 100 dielova vode širi se sve više, te bi se danas moglo uztvrditi da svi vinogradari ovoga svieta priredjuju raztopinu modre galice protiva peronospori u gori navedenom razmjeru.

U borbi proti peronospori glavnu ulogu igraju takodjer sprave, kojima se imade škropiti. Sprave ne samo što moradu biti tako gradjene da brzo i liepo rade, te da troše malo raztopine, ali moradu biti trajne. Od svih sprava za škropljenje one od mjedi su najbolje, a i za sprave vriedi pravilo tko više troši, troši manje. Sve sprave, koje nisu od mjedi, čvrsto gradjene nevriede pišljiva boba, i griehota potrošena novca. Od mjedenih sprava, mora se pak iskreno priznati, da su francezke najbolje, osobito sprava Vermorel, Pilter-Bourdil i Noël.

Da sprava bude trajnija valja ju čuvati. U tu svrhu preporuča se izprati je dobro u vodi svaki dan dok prestane radnja. Nema stvari s koje se prije razjede sprava što nečistoća, osobito ako ostane ne čista preko noći, i ako poslje radnje duže vremena stoji u njoj raztopina modre galice.

Škropiti valja uvjek lice listova, jer se na lice lista razsije trusje peronospore. Ako se je od malo privezalo ili potakljalo vinograd, valja pričekati škropljenjem dok lišće izpravi svoje lice prama nebu. Pri škropljenju valja nastojati da cielo lice svakog pojedinog lista ostane jednako oroseno.

Svaki put, kad se imade iznova napuniti sprava (strcaljka) raztopinom modre galice, valja raztopinu promješati, da bude sva jednake gustoće.

Bolje je obilovati škropljenjem nego li štediti; izim lišća savjetuje se poškropiti i sve druge zelene djelove loze.

A.

Uzgajanje voćaka na žicu.

Na žicu uzgajaju se čučava voćna stabla, koja imadu jedno deblo i jedno ili dvie grane, na kojima nose plod.

Na žicu uzgajaju se voćna stabla: 1. vodoravno. 2. koso. 3. okomito.

Vodoravno gojena voćna stabla prikladna su za izmjenu živica, odnosno služe za ogradjivanje vrtova i stanova, te u obće služe za ures. Za ovu svrhu najprikladnije su jabuke. Pri vodoravnom uzgoju voćaka diele se stabla na ona s jednom granom i na ona su dvi grane. Sa jednom granom je mnogo bolje, koristno je i laglje uzgajati nego li su dvi grane, koje je težko držati u ravnovjesju. I na jedan i na drugi način, dade se jabuka posve lako uzgajati. U tu svrhu postupa se, kako sliedi:

a) Mladica, koja potiče od pupolja godinu dana prije navrnuta, kad je još posve zelena, nešto 60 cm. duga, uvine se malo, pa previje u pravom kutu, nešto na 40 cm. njene dužine; i to tako da ostane ako na mjestu, gdje se je u pravom kutu previlo. Iz ovog oka protjera mladica, koja dok poraste previje se opet u vodoravnom pravcu, a u protivnome smjeru od prve. Želi li se uzgojiti samo jedna grana, onda se ova mladica odstrani.

b) Zasadi se ljetorast ili upravna mladica, pa kad razvije žile, onda se previje u pravom kutu na 40 cm. visine.

c) Zasadi se godišnja mladica, pa godinu dana kašnje, kad se je već ukorienila, odreže se na 40 cm. visine, na takovom mjestu gdje se dva oka nalaze jedan suprot drugom. Mladice, koje se razviju iz ovih oka previju se i privežu u vodoravnom pravcu. Vrhovi ovih mladica moradu biti prosti, i prama nebu gledati.

Kosa oblika uzgaja se voće, kad je zastrieti stiene. Za rečenu vrst uzgoja prikladne su jabuke, kruške, kajsije i praskve. I pri ovom načinu uzgoja sade se mladice koso, po se godinu dana kašnje odrežu 15 cm. nad zemljom, a iz gornjeg oka uzgoji se mladica u kosom pravcu. Vrhovi ovih mladica moradu takodjer biti uvjek slobodni i prama nebu gledati.

Za okomiti uzgoj prikladne su sve vrsti stabala, ali ponajviše one vrsti zrnatog voća, koje slabo rastu. I pri ovom uzgoju sade se jednogodišnje mladice, koje se okomito i stupasto uzgajaju.

R. G.

O hranivosti sirutke.

Puno se piše i govori o hranivosti sirutke, ali se ništa stalna ne izkazuje. Lani su o hranivosti sirutke na svinje, na pokušnoj staciji u Wiskonsinu napravljene opetovane kušnje, pa se sada u tom pogledu imade stalnih podatakâ.

Nedjelju dana pred kušnjom hranile su se svinje isto, kako za kušnje; ovo je učinjeno radi toga, da se svinje priviknu novoj hrani, i da se izbjegne svaka pomutnja.

Svinje na kojih su se kušnje pravile bile su razdieljene u četiri skupine. Polovica svinja primala je brašna i plievi na jednake djelove, a druga polovica dva diela plievi, a jedan dio brašna.

Na svaki dio plievi ili brašna dodalo se je dva diela vode, da hrana bude židka; ostalo pridodavalo se je sirutke, koja se je stranom miešala plievi, a stranom brašnu.

Rabila se je za hranjenje samo slatka sirutka. Uspjesi kušnje bili su sliedeći:

1. Samom sirutkom nedadu se uzgajati svinje; kušnja je ostala bez svakog uspjeha.
2. Svinje, koje su primale brašno i pliev umješano vodom, potrošile su 552 kilogr. brašna i plievi, a prirasli su u težini za 100 kilog.
3. Na hrani, koja je bila umješena sirutkom, mjesto vodom, to se je na svaku 760 kilograma sirutke uporabljene za razriedenje hrane moglo prištediti 100 kilograma plievi i brašna.

Kako se vidi uspjeh je krasan, jer 760 klgr. slatke sirutke prestavlja vriednost od 100 klgr. plievi i brašna.

D. L.

SVAŠTICE

Zelina od krompira gnoj za livade. Zelina od krompira sadrži u sebi mnogo kalija, ona je s toga izvrstna za pravljenje mješanca, kojim se pak gnoji svaka bilina, a osobito je izvrstan gnoj za vinograde i povrtline. Zelina od krompira je izvrstan gnoj za livade i u slučaju, da se razbaci po livadi, jer gnjijenjem i kišam izpere se pepelika od zeline i zagnjoji zemlju, koliko stajski gnoj, a zelina brani trave od prozebe u zimsko doba.

O čišćenju konja. Mnogi pretjeravaju čišćenjem konja, pa tim načinom draže odveć konje, kojim se napokon uzrujaju živci tako, da nisu za rad. Kožu valja samo čistiti, i to samo toliko, koliko je potreba da se odstrani nečist.

Pretjeranim strijanjem odstranjivaju se još ne posušene ljuskice kože, a čestoput i same komadiće kože. Tim načinom draži se koža, pa postane osjetljivija prama nepogodam vremena.

Čim se češće i oštrije čisti koža, tim se ona više draži, a tim se opet više izlučuje ljuskica, pa je veća potreba čišćenja. Pomnjivo, redovito čišćenje, jeste najzdravije i najbolje čišćenje. Poslje nego li se četkom izstrilja konj, valja ga protrati vunenom krpom ili spugom, da se izgladi dlaka i da se odstrani sva prašina, koja se na njoj nalazi, a koju češalj ni četka nemože da odstrani.

Difterija kod kokoši, jeste vehoma kužna i ubitačna bolest. Dok se pojavi valja odieliti bolestne od zdravih, pa odstraniti izmetine i izgoriti i razkužiti vas kokošinjak petpostotnom raztopinom karbolne kiseline. Za liečenje same bolesti rabi se dvopostotna raztopina sumporove kiseline, koju se daje piti bolestnim, ali ipak je bolje pozvati živinara, da on lieči.

Smrička kao liek. Liečivost smričaka (borovica, pukinja) nije dan danas toliko poznata, koliko je u stara vremena bila poznata. Naši stari su liečili smričkama sve bolesti želudca, osobito boli u drobu, slaboću probave i želudca, nadim, težko mokrenje, vodenu bolest i osut. Danas se još rabi proti bolim u drobu i glavobolji. U svrhu ili se žvaču i jedu smrečke ili se pak namoče u vodi ili se pravi izvarak od smrečaka. Svakako se ali najviše rabi rakija od smrečaka, koja baš snaži i kriepi želudac.

GOSPODARSKE VIESTI.

Molimo gospodu predbrojnike, da se i nas spomene, jer bez redovite uplate predbrojbe svaka zapinje. Radi se za kukavna 3 forinta. Tko neuredi svoju predbrojbu do konca t. m. držat ćemo, da mu je milije, da dignemo novac poštarskim nalogom.

* *
*

Vlastelinstvo Kutjevo u Slavoniji traži jednog naobraženog i povjerljivog činovnika, koji je theoretički proučio vinogradarstvo i pivničarstvo pronicavim duhom i marom te u Franceskoj ili Italiji ili u inih naprednih vinogradarskih predjelih stekao si toliko praktičnoga znanja, da može razgranjene još nezaražene vinograde uspješno podržavati, a poslie eventualnog uništenja od filoxere nove nasade američke loze u veliko sjegurnim uspjehom uzgajati.

Prednost imati će onaj, koji dokaže, da je tako naobražen, da će moći neprestano sliediti i temeljno shvaćati sve novije pojave naprednog vinogradarstva.

Mora, da govori hrvatski ili slovenski ili češki, potriebno je, da je vješt njemačkom ili talijanskom ili franceskom jeziku.

Pismenim ponudam imade se priložiti fotografija i prepisi svjedočbah.

Neće se uzeti u obzir preporuke nego lih na sposobnosti.

* *
*

Sa svih strana dolaze viesti, da se je počela pojavljati peronospora. Razvoj iste podpomažu česte kiše, i vlaga, kojom se ljetos uz toplinu obiluje. Žalibože nema odasvud viestih da bi se vinogradi škropili protiva peronospori. Na nekim mjestim neće dapače ni da čuju za škropljenje, jer da će biti što Bog bude hotio. Zadnja kiša, kojoj su se mnogi u svojem neznanju veselili; bila je pravi otrov za vinograde.

* *
*

Krupa je ljetos mnoga mjesta posjetila. Najviše je štete krupa napravila u Skradinskom i Benkovačkom kotaru.

* *
*

Ugarska vlada je odredila, da se na Rieci nesmje dozvoljavati smještanje taljanskog vina u istoj magazi ili blizu magaza u kojima je smješteno naše vino.

* *
*

Učiteljski sbor kr. gospodarskog i šumarskog učilišta u Križevcih javio je prežalostnu viest, da je *Vladimir Kiseljak* profesor šumarstva umro u 43 godini života. Profesor Kiseljak je bio jedan od najrevnijih sila na šumarskom zavodu, bio je veliki prijatelj znanosti i nauke i ljubimac pitomaca. On je i svojim perom opetovano put okitio našu šumarsku literaturu. Neka njegova djela rabe se i kao naučevne knjige.

Bila mu laka zemljica!

* *
*

Usljed tromješečne suše slab je izgled u Češkoj za krmu. Češko gospodarsko družtvo držalo je radi toga sjednicu, pa je jednoglasno zaključilo, da se od ukupnog ministarstva zatraži: 1. Da se brojkam objavi za koliko će se popustiti ciena na željeznicam za prevoz krme i sjemena od krme. 2. Da zabrani izvoz svijn krmiva izim zobi. 3. Da se obali zemljarina. 4. Da se naredi poreznim uredim, da obustave utjerivanje poreza e da se preprieče eksekucije. 5. Da se odmah dade marvinska sol koju država ima dati 1894, i da se odmah opredieli razdaja dotične soli u onim kotarim, gdje je suša vladala. 6. Da se ograniči prodaja ražene plievi i krmnih odpadaka od državne meljave, i da se odmah opredieli točna ciena za iste. 7. Da u mjestim u kojim je smještena vojska, mora se meso za vojsku kupovati u istom mjestu ili u bližnjim selim, i to izravno od gospodara. 8. Da se digne zabrana izvoza goveda u inozemstvo. 9. Da se dozvoli osnovanje klaonica za nuždu i prosta prodaja mesa.

* *
*

Kod Nivellesa u Belgiji, nekomu seljaku crknule tri krave, što jih bijaše ostavio na paši na nekoj livadi.

Nakon ovršene razudbe nadjoše, da izčupavši osušenu travu bijahu progutale po nešto zemlje, koju nemogoše probaviti, te poginuše kao zadušene.

Isti se je slučaj dogodio u Clabecqu, gdje je sedam volova poginulo s istog razloga.

* *
*

Izmedju toliko čudovišta što no se nahode u Chicagu u prvom je redu klaonica Amour, o kojoj se može slobodno kazati da je najgorostasnija na svijetu.

Prošaste je godine zaklano u njoj: 1,750,000 svinjâ, 1,800,000 volova, i 625000 ovnova.

Utjerala se u njoj svota od preko 102 miljuna dolarâ, ili ti više od po miljarda franaka.

Ima u njoj posla 11,000 ljudi, koji uskup primaju pet miljunâ i pô dolara godišnje plaće ili oko 28 miljunâ franaka. Služi joj 5000 kolâ

i 700 konjâ koji se bezprestano upotrebljuju za prenos mesa.

* *
*

Kod Namjestništva u Zadru ima na prodaju košnica dzierzonova sustava, po 4 fiorina svaka. Manje imućni gospodari, koji žele re/eenih košnica nabaviti neka pošalju namjestništvu odgovarajuću svotu unapred.

* *
*

Ovih dana ustrojene su nove gospodarske podružnice u Sibinju i Kostajnici. Prva broji 162 člana, druga 69. Do malo vremena neće biti većeg mjesta u Hrvatskoj i Slavoniji u kojem neće biti ustrojena po jedna podružnica. Djelatnost Hrvatskog gospodarskog družtva u Zagrebu raste od dana na dan. A kod nas? Rada bi znati koliko kotarskih zadruga imade do sad naše pokrajinsko poljodjelsko Vieće?

* *
*

Otvoren je natječaj na mjesto asistenta za šumarsku struku kod gospodarskog i šumarskog zavoda u Križevcih su 700 fiorina godišnjeg beriva. Natjecatelj hoće se da je izučio šumarstvo na Visokoj školi za kulturu tla ili sličnoj akademiji, da od dvie godine prakticira u šumarstvu; da je položio praktični državni izpit iz šumarstva, i da je pripravan položiti profesorski izpit, i da je ugarsko-hrvatski državljanin.

* *
*

Profesor D.r Jurinac, predsjednik filokseričnog povjerenstva, držao je prošlog mjeseca u Ivancu pučko predavanje u navrćanju amerikanske loze.

* *
*

Koloman Lederer iz Orahovice u Slavoniji izumio je universalne nožice za lozu i voće. Te nožice služe kao nožice za klaštrenje, pa kao pila za pilenje debljih grana i kao čistilo za čišćenje kore.

* *
*

Obća je tužba na oskudicu krme i naša vlada i Njemačka vlada zabranila je izvoz siena i slame.

* *
*

Od 12 do 16 t. m. kolovoza obdržavat će se u Kremsu obća izložba domaće peradi, golubova i koristnih ptica.

* *
*

Za uredjenje gospodarskog odjela pri obćoj izložbi u spomen tisuć godišnjice dolazka Magjara, ugarsko ministarstvo imenovalo je ravnateljem A. Bernolàka.

* *
*

Sveza Njemačkih gospodara obratila se je molbom na Njemački državni sabor, da se kod raznih njemačkih poslaništva u inozemstvu imenuje i po jedan izvjestitelj (attaché) za gospodarske poslove.

* *
*

Kako se goji ločika (salata) u mjestu Guben blizu Berlina dokazat će sliedeće brojke. Jednog samog dana odposlano je iz Gubena u Berlin 20.000 košarica salate. U tim košaricam bilo je 300,000 glavica salate. Ločiku je vozilo u Berlin 15 vagona.

Pitanja i odgovori „Gosp. Poučnika".

A. Odgovori.

59. *Trava oškropljena raztopinom modre galice prigodom škropljenja loze, bud kao zelena, bud kao suha hrana, jeli škodljiva kravam muzaram ili drugoj n. p. teglećoj živothinji.*

A. D. u N. (Hrvatska).

Slučenine i spojiva mjedi nisu onako otrovna, kako se misli, pa ni modra galica. U Gosp. Poučniku godine 1885, 1886 i 1887 obširno je razpravljeno o otrovnom djelovanju mjedi. Raztopina modre galice, onakova kakova se rabi za škropljenje loza protiva peronospori sadržaje tako malo mjedi u sebi, da nemože ni biti govora, o kakovom otrovanju; pogotovo pak ne od one kolikoće, koja može ostati na travam nalazećim se u susjedstvu škropljenih loza. Može te bez straha i bez pogibelji krmiti vašu travu svoj domaćoj životinji i u zelenom i u suhom stanju bez ikakovog straha, jer domaća živoinja nije ni sklona toliko otrovanju od mjedi. Suvišno je da Vam navadjamo kušnje, koje su u tom pogledu izvedene u Francezkoj i u Italiji, jer su sve imale isti izpadak, naime nije se ni u najvećim mjeram mjedi, moglo opaziti tragova otrovanja.

60. *Uz svu čistoću, za kvočenja pojavi se u leglu silu tekuti i druge gamadi, radi kojih kvočke zapuste jaja, ili ako izvali pilad gamad ih izmori; molim Vas kado da se branim proti ovoj gamadi za kvočenja u leglu?*

I. S. u M. (Dubrovnik).

I čestim čišćenjem kokošinjaka, pa ni u onom slučaju, ako kokoši imadu priredjeno suho kupalište od pržine i luga u kojem će puljati tekuti, nije uvjek moguće preprieciti, da se tekuti pojave. Za velike vrućine tekuti se uz svu čistoću znadu tako naglo i tako brojno pojaviti, da baš izmore kokoši, a rado se zalitaju i na ljude. Kad se puno tekuti pojavi znadu biti toliko dosadne, osobito kvočkam, da ove izmorene napuste leglo, pa trebuju više vremena, da se oporave. Proti tekutim preporučaju se razna sredstva, od kojih su neka doisto uspješna. U našem članku „Kako se imadu kvočiti kokoši" rečeno je, na koji se način imade priredjivati leglo za kvočenje, e da se pojavljaju tekuti i da nebudu kvočkam dosadni. Sumporni cviet rabi se takodjer izvrstnim uspjehom protiva tekutim, a isto tako kreolin. Sumporni cviet rabi se tako, da se snjim dobro pospu legla. Dapače puno pomaže kokoši i kvočke posipati sumpornim cvietom, u koju se svrhu ovjese za noge, da im se perje nakostruši; pa se onda pospe sumporni cviet izmedju perja. U kokošinjacim, u kojima se ne kvoče kokoši teže se pojavljaju tekuti, a opet teže ako je leglo za kvočenje napravljeno na zemlji; kako je to u gorinavedenom članku opisano. Buhač u prahu jeste takodjer izvrstno sredstvo protiva tekutim, pa i ako je nešto skupo, bude li se imalo uzstrpljenja za više dana zasebice posipati prahom od buhača utamaniti će se sve tekuti do jedne. Svakako najbolje se preprieči da se tekuti razkote, ako se leglo za kvočenje naprave na zemlji, a tim se pospješi i provalu piladi, jer zemlja uzdrži jaja uvjek vlažna, i ne dopušta da se preostala bjelančevina u jaju okori, s česa obično jaja propadnu.

61. *Više je godina, da gojim krastavce, ali uvjek dobivam gorke krastavce, unatoč tome, da sam već više puta sjeme promienio. Molim Vas šta je uzrok da su moji krastavci žuki (gorki)? Dade li se stvari doskočiti?*

H. P. u J. (Bosna).

Krastavci bivaju žuki kadá vlada suša i kada sunce izravno sjaje na plod. Uz umjerenu vlagu, a osobito ako se krastavci (plod) razvijaju u sjeni lišća, onda su naravna, tečna teka. Suši se može predusresti zalievanjem, a djelovanje sunca zasjenjivanjem. Ipak najžuki postanu krastavci, kad naglo sunce na njih zasja, što se dogadja obično za sparnih dana, kad se lišće objesi, jer je izparivanje tako veliko, da više vode izhlapljuje iz lišća nego li mu je dotiče.

62. *Bajame, kajsije, praskve i šljive u našoj su okolici odveć podvrgnute smolici. Veći dio napadnutih stabala prasaka i kajsija podlegne smolici. Molim Vas imali kakovo sredstvo proti smolici?*

L. V. u K. (Istra).

Proti smolici voćnih stabala rabe se razna sredstva, a sljedeća su se pokazala najuspješnija. Namoči se komad krpe u žestokoj vinskoj kvasini, pa se s njom obvije ono mjesto stabla, gdje je protekla smolica. Krpu namočenu u kvasini obvije se suhom krpom, da se brzo ne suši; pa se dva puta na dan izmjeni. Nakon dva dana izpere se dotično mjesto, gdje je protekla smolica, oštrom četkom. Ako je smolica bila protekla na više mjesta jedan blizu drugoga, onda poslije neg se izčetka i izpere valja izrezati dotična mjesta do zdrava. Izrezina hoće se da je posve gladka, a onda se još zamaže voćarskim mazom, da se spriječi, da laglje zaraste.

B. Nova pitanja.

63. *Kako se pravi dobra kvasina (ocat?)*

V. Z. u S. (Split).

64. *Na koji se način pravi najbolji opol?*

V. Z. u S. (Split).

65. *Na koji se način najlaglje pravi tanko vino?*

V. Z. u S. (Split).

66. *Molim Vas, na koji se način imadu izpraviti izvrgli navrtci loza; kad se imade po novo navrćati?*

I. K. u V. (Hrvatska).

67. *Pojavilo mi se je silu glista. Molim Vas jesu li gliste koristne ili štetne? Ako su štetne, kako da ih tamanim?*

A. C. u T. (Bosna).

☞ Odgovori na javna pitanja kao i nova pitanja, primaju se rado od svakoga, pa i ne bili predbrojnici.

Otvoreni dopisi „Gosp. Poučnika".

Podmirili su predbrojbu do konca t. g. 1893.

P. n. č. g. Benigar A. — Bunjik Š. — Cerovski I. K. — Čitaonica u Belovaru. — Čupić L. — Fučkan T. — Jerinić D. M. — Kaznioua u Gospiću. — Matejčić prof. F. — Oršić M. nadp. — Petrović I. N. — Vežić D. N. — Grünnhut M. — Jadrievič V. — Klaić M. — Šabarić I. —

Č. g. Berticioli M. — Vaša cienjena predbrojba podmirena je do konca lipnja g. 1894.

Sl. Slavjanski Napredak - Split. — Vaša cienjena predbrojba podmirena je do konca travnja 1894.

Č. g. Steidl J. — A Vaša do konca lipnja t. g. 1893. Srčano odzdravljamo!

Č. g. Obradović M. — Sasvim podmireno.

Č. g. Kovačić I. — Pisalismo Vam; a Vermorelke pr miti će te izravno. Za ove komade preporučili smo toplo.

Č. g. Klaić V. — Glede vijugastih hladila pisali smo Vam.

Č. g. Berticioli M. — Knjižica „Mane i bolesti vina" je razprodana. Do malo vremena tiskati će se novo izdanje, pa ćemo Vam poslati.

Č. g. Steifl D.r B. — Tamošnja bolnica primit će buhač izravno.

Č. g. Radić F. — Još nismo uredili, ali smo ipak nešto poslali. Da ste nam zdravo!

Č. g. Burić L. — Žao nam je, ali je knjižica „Mane i bolesti vina" razprodana. Dok se tiska novo izdanje služit ćemo Vas.

Č. g. Livaković A. — Knjigu „O uzgoju i njegovanju cvieća" poslali smo Vam po prijatelju I. S.

Č. g. Soldatić D. B. — Bili ste služeni. Na izravnanje izvolite poslati fiorina 3 a. v.

Č. g. Šabarić I. — Izpravili smo adresu. Srčano odzdravljamo!

Č. g. Bertić I. — Žao nam je, ali nam o predmetu nije ništa poznato, pa nismo u stanju da Vas na drugog naputimo. Razpitati ćemo se i budi što stalna javiti ćemo Vam.

Č. g. Kulić Juraj c. k. nadpoz. fin. str. u Ercegnovi. — Primili smo na račun predbrojbe 64 novč.

Godina XII. Izlazi na 1 i 16 svakog mjeseca. Broj 16.

GOSPODARSKI POUČNIK

Obće blagostanje zavisi o blagostanju pojedinca a temelj blagostanju pojedinca, jest razboriti rad uz vještu uporabu nauke i izkustva.

Upraviteljstvo lista je u Velojluci

Predbrojba u *Austro-Ugarskoj* stoji 3 for. na godinu, u *Inozemstvu* 8 franakâ na godinu. *Uvrstbe* plaćaju se 8 novč. po redku za prvi put, a svaki sliedeći put 3 novč. redak. *Cliché* računaju se 5 novč. po centimetru četvornom.

Upravitelj i Izdavatelj: PETAR L. BIANKINI

Odgovorni urednik: NIKOLA ŠIMIĆ

Pisma, naputnice itd. itd. upravljaju se *Upraviteljstvu Gospodarskog Poučnika u Veluluku.* — Rukopisi se nevraćaju. Predbrojba je obvezna za godinu danâ, a izplaćuje se u Veluluku. Tko nepovrati prva dva broja obvezan je predbrojbi za godinu dana.

ZADAR, 16 Kolovoza 1893. Ciena je listu 3 fiorina na godinu. VELALUKA, 16 Kolovoza 1893.

TRŽIŠTNE CIENE I GOSPODARENJE

Svaki gospodar, pri uredbi svojeg gospodarstva i pri provedbi svoje gospodarstvene osnove hoće se da prije svaku dobro proračuna i promozga, i da si za osnovu i temelj uzme one brojke, koje su najtočnije, i najtemeljitije, jer na hrdjavoj osnovi sagradjena sgrada posve se lako sruši. Nema gore stvari, što čovjek, koji gradi kule po zraku; on živе u maštanju, ali za maštanje i preživе.

Pri zavedanju jedne kulture nevalja za osnovu računa uzimati realnu tržistnu cienu proizvoda, nego od ove ciene valja još uvjek odbiti troškove prenosa.

Tako i u to i pri uzimanju tržištne ciene, valja uvjek nastojati, da se dobije realna središnja ciena od više godina, jer na časoviti poskok ciena nemogu služiti temeljem ozbiljnom računanju. Pri provodjenju novih osnova, uz odnošaje koji vladaju kod nas u Dalmaciji valja biti puno obzirni, i valja posve temeljito stvar proučiti, jer izim što je provadjanje takovih osnova skupo, ono je u puno slučajeva trajne naravi, a skorom uvjek takovo, da se istopro nakon više mjeseci ili nakon više godina počme imati koristi.

Tako n. p. svak, tko kod nas može i nemože sadi vinograde na nas mah; bez da je stvar ozbiljno proučio, i bez da je uzeo u obzir, da li se uz prieteću filokseru i uz konkurenciju taljanskog vina izplaća raditi vinograda. U samu godinu dana našemu je vinu pala ciena za više od polovice, a da ne spominjemo koliko ga se još nije prodalo, i koliko će mu još pasti ciena, kad si taljansko vino put prokrči više, nego li si ga je do danas prokrčilo.

Ciene plodina podvržene su velikim mienam, one rastu i padaju poput plime i oseke, pa plodine, koje su danas visoke ciene, padnu u nevjerojatnu bezcienu i obratno. Dok jedna plodina poeme rasti u cieni svi se pomame i svi se dadu na proizvadjanje, bez obzirati se na stalnost ciena i na troškove proizvodnje, pa kad na tržištu navali mnogo proizvoda, onda mu opet padne ciena, da kadšto nemožeš ni prodati ni darovati.

U nas u tom pogledu imali smo najbolji primjer buhačem. Za radnje prokopa Panama, kad se je tražilo buhača i kad mu je ciena nevjerojatnom brzinom rasla svak se je pomamio za buhačem i svak ga je sadio. Mnogi su dapače krčili masline i voća, da dobiju više prostora za sadnju buhača, i nitko nije pitao za cienu sjemena i razsada. Kad se je pak počelo proizvadjati više buhača nego li ga je trebovalo, onda mu je većom brzinom padala ciena nego li mu je bila ponasla, a kad su obustavljene radnje na panamskom prokopu došao je u bezcienu, tako da se ni troškovi gojitbe nisu izplaćali, pa onda kuku-lele, i selenje u Ameriku. Ista nam s prospektiva predočuje sada za vino.

Leži u površnoj naravi čovjeka, da se lakoumno zavadja za časovitim utiscim, mjesto da temeljito proučava proslošt i budućnost, te da si od jedne druge stvari čistu sliku sadašnjosti.

I ciena od više godina zasebice nije još odlučne u pitanju, potrebito je uzeti proprieĉne ciene od barem dva decenija, pa na tom temelju računati, jer gdi se radi o promjeni kulture ili provedbi nove osnove, osobito ako je takova provedba skupa i trajna hoće se dubokog i temeljitog mozganja.

Mismo se dotakli ovog pitanja obzirué se baš na naše odnošaje; jer nas baš u dušu boli, kako neki nepromišljenom lakoćom prelaze iz jedne kulture na drugu; kako opet drugi krče masline i voćna stabla, da se dadu gojitbi duhana ili buhača, a kako napokon neki opet ulažu silne svoje glavnice u nasade vinograda.

U današnje doba, kad mnogo stvari može da upliva na gospodarske odnošaje jedne zemlje, kad se n. p. jednim samim trgovačkim ugovorom može upropastiti glavni zemaljski proizvod jedne ciele zemlje, red je u provadjanju kultura biti vehoma obzirni, i nastojati da kulture zemljišta budu što moguće mnogovrstnije, jer u mnogovratnosti kulture stoji manje pogibeij posvemašnje propasti; bude li gospodar juštipnut na jednu stranu ostaje mu druga da se pokrpa. **X.**

PODLISTAK.

Katekizam

Gospodarske hemije

od

D.ra E. WILDT-A

Ravnatelja agrikulturno-hemičnog pokušališta u Poznanju.

Po šestom izdanju njemačkog izvornika preveo

F. RADIĆ

Učitelj Strukovne učionice u Korčuli.

(*Nastavak vidi broj 15*).

77. Kojim se sredstvima može da potakne bolje kolanje vazduha?

Marljivim i dubokim obradjivanjem, kao što i zaoravanjem ustrojnih tvari što moguće rahlijih i u kojima je mnogo vazdušnih prostorija (svjež štajski gnjoj sa dugom slamom, sitna, brula, rogoz). U preveć velikoj spojnosti može da se olakša kolanje vazhuda i dovažanjem pieska, u mokrini drenažom ili podcievljivanjem tla.

Drenaža ili podcievljivanje djeluje povoljno ne samo odalečivanjem vode, već istodobno i tim što vazduh kroz otvorene cievi može bolje da prodire u tlo, pa se tako postiže življe kolanje vazduha. U podcievljenim zemljištima se zato vrlo krepčije razvijaju postupci trošenja nego li ne podcievljenim oranicam.

78. Što je to moć upijanja i držanja vode?

Pod moći upijanja, vode razumije se sposobnost tla da primi stanovitu količinu vode, a pod moći držanja vode sposobnost da drži za stanovito doba upijenu vodu.

Ta svojstva u uzkom su savezu sa spojnošću tla jer od njega zavise i moć upijanja i držanja vode; ta je snaga po kojoj može da upija i da drži vodu tim veća, čim je u tlu više gline i humusa, a tim manja, čim je veća sadržina pieska.

79. U koliko je ta moć zlamenita?

Pošto je bilinama za raštenje potrebita stanovita i to znatna količina vlage, to svako plodovito tlo treba da ima sposobnosti da upija i da drži vodu. Nego ne treba da tlo posjeduje tu moć u visokom stepenu, jer biva inače odveć mokro, tako da voda začepljuje šupljinice zemlje pa ne može više da prodire vazduh, i nastaju tada štete opisane u pit. 76. Tlo najprikladnije raštenju bilinâ je takovo u kojemu je srednje stanje vlage; voda ne treba da posve napunjuje praznine tla, već treba da ostavlja još medjuprostorâ za kolanje vazduha.

Po sadržinu vlage u mekoti još je osjem toga u velike zlamenita zdravica, pošto uz nepropustnu zdravicu voda biva bolje zaustavljena u gornjim slojevima tla. Tlo je takodjer tim vlažnije što je dublja mekota, dubokim oranjem mogu se dakle ljetine učiniti manje zavisnim od podnebnih uticaja a dosljedno i bolje ujamčiti.

80. Što se ima razumjeti rastežljivom snagom zemlje?

Sposobnost da u mokrom stanju zauzme više prostora nego li u suhomu. To svojstvo, koje u najvišem stupuju pripada crnici ili humusu pa onda glini, tim je u velike štetno, što se takovo tlo zimi mrazom stjesne, toplim se vremenom opet okopni i rastegne i po tomu daje povoda smrzavanju bilinâ; osjem toga osušenjem nastaju pukotine, pa bivaju i tim lako oštećene bilinske žilice.

81. Od kojih svojstava zavisi moć ugrijanja tla?

U prvom redu upliva na to sadržina vlage tla, jer se mokro tlo teže grije od suhoga, jer ne samo što je mnogo topline potrebito za izparivanje suvišne vode, nego voda trebuje takodjer mnogo veću količinu topline, da primi isto povišenje toplote kao i tlo. Osjem toga dolazi u obzir boja i položaj; lašnje će da se ugriju one vrsti tla, koja su tamnije boje i koja se okrnuta k podnevu.

(Sliedi).

Columbova izložba u Chicagu.

Gospodarski odjel.

Veoma je težko pisati o izložbi u Chicagu, jer ćeš riedko naći dva tri znamenitija lista, da su istog mnienja. Nu većina se listova u tom slaže, da, i ako nije odgovorila izčekivanju, uzimljuć u obzir prašinu, što su bili uzvitlali Amerikanci, a ono ipak nadmašuje sve dosadanje izložbe svojom veličinom i ogromnošću. Na početku svibnja je bila otvorena, a ipak do danas nisu sve radnje dogotovljene, zato se o njoj ni ne može još dati podpuni sud.

Izložba ima amerikanski značaj. Najviše mjesta zapremaju sjeverno-amerikanske državice. Europa pako nije ni iz daleka zastupana, kako je bila na Parižkoj izložbi 1889 u poljodjelskom obziru.

Nu moja namjera nije da vam pišem o cieloj izložbi, nego o poljodjelskom odjelu, koji je kako mi se čini po posebnim i javnim izvještajima najbolji.

Sgrada za poljodjelski odjel podignuta je sučelnice one rukotvorina; dieli ih nevelik prostor. Tek što udješ u ovaj odjel, oćutiš duboki mir i veliku mirnoću duha. Tu ne čuješ halabuke; ne vidiš bezposlene čeljadi, koja se je amo prebacila jedino za neposrednu korist. Motreć te zemaljske proizvode dobivaš pojam o blagostanju i napredku Amerike, koja orijaški koraca. Pravi se život amerikanski ne razvija u zaprašenim ulicama glavnih gradova, nego upravo na prostom polju te na seoskim putićima; pravi Yankee je više poljodjelac, nego obrtnik. — U sjedinjenim je državama bio g. 1890 izvoz od 872,270.283 dolara, a od te svote pripada poljskim proizvodima 642,751.000 dolara. I zato u ovom odjelu one nadmašuju sve ostale strane svieta. Svaka je državica napravila svoj paviljon, a njeki su upravo izvijeni. U njima ima ponajviše kristalnih boca, punih svakovrstnih sjemenja, te klasja liepo uredjena i upletena u snopiće. Državica South-Dakota je podigla slavoluk dvostrukim redom stupova, koji su pokriveni klipovima žutog kukuruza, a opasani od vrha do podnožja zavojnim trakom crvenih klipova. U Wyomingovom paviljonu stupovi su od kristala puni sjemenja, koja pak raznolikošću šara pretvaraju ih u krasne mramorne stupove. Jowa je izložio svoje izložbe pod šatorom, sličnim iztočnim hramovima. Izlog državice Nebraska je veoma bogat; odlikuje se obilnim ogledcima sladora od buraka. Washigton je izložio svoje žito u prostranoj drvenoj ogradi. Illinois, s glavnim gradom Chicagom, ističe se bogatom spremom životinja pripravljenih za izvoz. Posebnik Armour, koga drže posjednikom od 50,000.000 dolara, načinio je visoki stup od osušena mesa; Swift, drugi bogataš, izložio je pun vagun hladnih okrepâ: sačinjen je od krištala iza kojeg vire ciele svinje, na stotinu komada govedine i kutije pune kobasica i kuljena. Boston se natječe u izvozu svinjetine sa Chicagom, zato uložio sve svoje sile, da ga nadmaši u izlogu: i sbilja njegov je odio dosta liep s bačvicama od kristalnog dna. Kentucky je izložio krasan ogled svog duhana svijuh vrsti. Povrh vratiju New-Yerseyskog paviljona čita se ovaj nadpis: Liberty and procperity, da tim dade pojam o radu i nastojanju državice za poljodjelstvo; tu su izložena četiri velika stola, kojima je svrha izniet podnebne okolovštine New-Yersey od sjetve do žetve '92.

Velika množina kukuruza što se proizvadja u Americi upotrebljava se najviše za hranu marve. Veoma se malo troši za čovječju hranu, osim onoga što služi za pivo i za *poapcorn.* Na ovu će rieč koji čitaoc namrštit čelo; su dvie ću ga rieči umirit: Poapcorn je izprženi kukuruz. U doticaju sa ognjem ili bolje s plinom, jer su tamo sve peći na plin, pobieli i širi ugodan miris, koji se pak većini Europejaca ne dopada, dočim ga Amerikanci puno troše. Druga vrst žita pak služi za njeke kao tanjur velike uštipke, koje oni jedu dragovoljno rekbi požudno oko osam sahata za prvi ručak. Jedu i zob s mliekom i s drugim nuzgredicama. I tim sam donekle gotov s Sjedinjenim državama, a sada ću se osvrnut i na druge države.

Na Pariškoj izložbi 1889 obrtnost i poljsko gospodarstvo niesu bili ni iz daleka zastupani kao što su u Chicagu. Na onoj su falile Njemačka, Engležka, a i donekle Austrija, na ovoj dočim fale jedino Kina i Turska. Nisu ni na ovoj baš podpuno zastupane, što se ima da pripiše nemarnosti posjednika i obrtnika, a opet i onom nepovjerenju, kojim se je izčekivala ta prekomorska izložba, ali opet nadmašuje Parižku u imenovanim granama. — Od Evropejskih država francuzki se izlog drži najboljim, dočim po obrtnosti nadmašuje ga njemački. U francuzkom paviljonu ne ima ništa orijaškoga niti izvanrednoga do velikog stupa čokolade zamotane u zeleni papir; svojina je tvornice Menier; teži 15.000 klg., a vriedi 200.000 franaka. Uprav toliko, koliko ta svjetska tvornica proizvadja u jedan dan. Cijeli izlog je tako liepo uredjen, da odmah upoznaješ fini francuski ukus. Vlada je poslala ilustriranih izkaznica i tablica o redu poljodjelskih učionica. Motreć te brojeve uvidjaš odmah, koja se važnost dava poljoprivrednoj znanosti u Francuzkoj, te kojom se marljivosti nastoji izcrpiti što veća korist iz utrobe zemaljske. — Tu prevladjuje naravno burak iz kojeg vade ne samo slador nego i alkol. Izloženo je raznih vrsti ulja, osobito iz okolice Bordèaux, koje sudeć ga po šari i teku, može da se takmi s najfinijim Ligurskim i Toskanskim uljem.

Mnogobrojni su izvijeni stakleni postavci puni začinjenih, hranivih pekmeza, obiluje svega i svačesa; a sve liepo uredjeno. Vidiš pečenih pileta i purana pohranjenih u kristalnoj posudi, a malo odalje raznobojne velike ribe sa svjetlećim nanteškim srdjelama; šparoga od pô kg. svaki, te duge valjkaste posude pune gljiva iz Périgorda. — Taljanski odjel nije najbolje obskrbljen. Iztiče se tvrdka Braće Branca glasovita sbog svoga Ferneta, koji se razprodaje po svoj Americi. I još su neke druge kuće poslale po nekoliko ogleda svojih proizvoda. Ima Lombardskog lana, onda konoplje, pamuka, šafrana, ulja iz Ligurije, Genove, Toskane, Baria itd.

U Njemačkom odjelu opažaš onu pomnju i uztrpljivost prirodjenu Niemcima. Izmedju ovog odjela i Francezkog opažaš obrtni dvoboj koji se je zametnuo eda jedan drugog nadvlada. Na ulazu paviljona, uzdiže se pod nebnicom na četiri stupca orijaški kip Germanije od čokolade. Teži 15.000 klg. Nu mnogo zanimivije nego ta pretjerana sjajnost jest izlog Kaliwerke iz Strassfurta. To je skup raznih obrtnih družtva, koja vade pepeljiku za kemička gnojiva. Iz početka rudnice nisu davale nikakve koristi, nego neprilika i razočaranja, dočim sada turadi 4000 radara, te 5000 činovnika i radnika. Pepeljika se ta rabi po cielom svietu, a osobito u Americi. Još se u Njemačkom odjelu vidjaju glavniji od njenih prirodа: raži, koruna, žita, burak, lana, duhana, pa dosta hmelja iz južnih Država. Engležka obiluje množinom uglja, željeza itd., onda kožnom robom, zemljanim tvorinama, pivom, sladorom. Jedna kuća iz Irske napravila je liep staroirski toranj od staklenica punih Wiskya. Onda se još Englezka iztiče svojim debelim prasicama za križanje. Austro-Ugarska je poslala glavnije svoje prirode. Slador, burak, hmelj iz Češke, žito i rakiju iz Galicije, koža i lonci iz Bukovine, duhan, lan i konoplja iz Ugarske te iz drugih pokrajina itd. Rusija je iznenadila sviet svojim izlogom. Tu vidiš veliko bogastvo njeno: žito, lan, konoplja, pa njena stoka, onda kavijar; pa njene rude: zlato, srebro, platina, mjed itd.

Izmedju stvari koje najveću pažnju priteżu u Poljodjelskom odjelu jest izlog Australijanskih vuna. Godine 1855 vuna je tamo predstavljala vriednost 180.090 dolara; dočim u 1891 godini više od 300 miljuna dolara. Izlog je uredjen dobrim ukusom, a snabdjeven je svim mogućim sredstvima, da ga se prouči i ocieni. Svaki postavak sadrži osim vune, jednu skrižaljku, gdje je naznačena godina života pri strižbi, pa i težina njena prije strižbe. — Država Canadà izložila je svoje pivo i svoj sir, od kojega ima jedan komad težak 11.000 klg., a napravljen je od 103.150 klg. mlieka, uz to se još iztiče sa svojim duhanom i glasovitim Whiskyem; nu njen najvažniji proizvod je mirisavo ulje izvadjeno iz eucaliptusa za mazanje strojeva, te kao najbolja osnova za tvorenje sapuna. — Paraguay, koji se malo opaža po ostalim odjelima u ovom je napravio liep izlog, u kojem se iztiče duhan: Bueno, medio e regular.

Japan eda dade svietu pojam o velikoj svojoj proizvodnji i trgovini pirinča, stavio je na uvid statističue podatke o izvozu i uvozu god. 1889-91. Prvo je izvažao samo 1,600.000 dolara; dočim sada izvaža u vriednosti od 6,200.000 dolara, a uvaža u vriednosti od 20,000.000; u 1892 za 4,000.000 manje. Velik je i veoma koristan njegov izlog za čaj, nu malo će se znati da Japan proizvadja liquerâ, koji su maldane dostatni za njegovu trošnju. Japanci piju jednu vrst liquera, koji se zove *saké:* podpuno je biel, a po teku nalići Whiskyu. — O drugim državama ne vrijedi govoriti, a opet nisu ni dogotovile svoje paviljone sbog prevelikih radnja na ovećim izlozima. — Velik dio poljodjelske sgrade zauzimlju agrarni strojevi. Gori razastrt je bielomodri nadstor koji, slabeć jako svjetlo, što razsiplju kristali, dava prostoru sladku i mirnu prikazu. Tu ima na sijaset vrsti strojeva. I jedan koji se podpuno razumije [illegible] mekanizme oćuti veličinu i pronicavost Ame[illegible]anskog duha. Prevladjuje nad svima plug j[illegible]prežan, dvoprežan sa sjedalom za vodića [illegible] ima u obilju svakovrstnih kosa, mlatila, vršila, strojeva za izkopavanje krumpira i buraka, strojeva za pljevljenje sjemenja i lučenje sjemena od kukolja.

Blizu poljodjelskog odjela nalazi se vinski izlog. Tu se iztiče francezki proizvod, onda njemački, ugarski i španjolski; talijanski odjel je dosta obskrbljen, ali nije prama proizvodnji. Nu i tu se opaža ogromni napredak u vinu u Americi, a svake godine sve to više napreduje. Najviše ga ima u Kaliforniji.

Najveseliji dio na izložbi jest ograda za cvieće i za voće. Cvieća ne ima mnogo niti je raznovrstno; ima jedna postava, koja se odlikuje tropičnim cvietovima, nu zato voće je štogod izvanrednoga i liepoga. Florida, Kalifornija i Georgija izložile su blaga božjega. Ananasa možeš imat za 12 novčića komad. Težko je izbrojiti vrsti priredjena voća u pojedinim staklenim posudama: krušaka, prasaka, trešanja, višanja, šljiva, grоždja itd., ima na pretek. Ima pravih turnjića napravljenih od limuna i naranača; ima krušaka tako velikih, da bi jedna bila dostatna za obitelj od osam osoba. — Neću da duljim, jer bih tim premašio svrhu. Moja je namjera bila eda pružim čitaocima obću sliku gospodarskog odiela, uvjek imajuć pred očima, da će se „Gosp. Poučnik“ osvrnut potanje na pojedine nove predmete, koji će uplivat na poljodjelstvo, unapredit i med gospodarima razširiti veću volju za racionalno zemljoteženje.

T. Dujmović.

O pripravi ždriebišta ili mladoga konja za prodaju.

Čim je bolje pripravljen konj za tržiste, tim se obično bolje proda. Jednaku pomnju mora da posveti gospodar mladim konjim koje goji za prodaju, bilo, da ih je uzgojio na kući ili da je kupio ždriebad pa ih gojio do prodaje. Čim konj bolje izgleda na pazaru, tim se navodno bolje prodade.

Neko vrieme pred prodajom valja konjâ bolje hraniti, da bude bolje ugojen, jer obla i čista konja svak drži za boljega, pak se laglje i bolje prodade.

I način, kako je konj podkovan odlučuje na njegovu vriednost. Dobro podkovan konj nesamo da liepše hoda i da se liepše drži, ali se takodjer puno laglje igra i muštra.

Nekoliko dana pred pazarom valja konja muštrati u hodanju, toli u koraku, koli poskočice.

Lake konje za jahanje, valja nekoliko dana prije jahati, a težke za teret valja nekoliko dana prije podpregnuti.

Dva dana pred pazarom, napušti se vježbanje, da se konj odmori, ali se za to isto vodi na šetnju i uči tihom hodu i poskočici. Mladi konji na hodaju s početka redovito, pa oko se neuvježbani prikažu tržištu, malo će se koji trgovac za njih zanimati.

Konja, koji je redovito radio do dana pazara ne vodi na prodaju, jer nećeš polučiti ni izdaleka onoj uspjeh, kojeg bi polučio, ako bi konj prijea odpočinuo, i ako bi ga pripravio za pazar.

Ljepše izgledaju konji, ako im se postrižu dlake od ušiju i dokoljenaca.

Kopita moradu biti posve čista i osnažena, a valja osobito paziti, da u vilici ili izmedju podplata i podkove nebude po koji kamenčić, koji bi im žuljao. Kopita namažu se mašću; jer su namazana kopita pruživija, a i liepša.

Pri pokazivanju konja kupcu, čini ga najprije hoditi, a onda u poskočice trkati. Ako je pazar više satih odaljen, bolje je konja dan prije dotjerati do mjesta pazara, da se odmori.

Kupca valja što bolje smotati, ali poništo prevariti. Iztakni mu i nahvali se njegovih vrlina, ali nemoj mu prešutiti njednu manu.

M. L.

Što je raditi vinogradim i voćnjacim, koje grad ili krupa potuče.

Odmah poslje nego li je krupa otukla nevalja dirati ni u lozu ni u voćno stablo; bolje je počekati neko vrieme, da se vidi gdje su jače ozlede i gdje je više životnosti, jer ondje gdje je više životnosti, ondje će protjerati nove mladice.

Poslje ovoga valja odstraniti sve što je težko ozledjeno i propalo, pa u isto doba paziti na oblik i budući razvoj ozledjene loze ili stabla.

Od mladica, koje na novo protjeraju, nevolja ih puno ostavljati, niti od onih oka, koji su visoko protjerali; jer se u prvom slučaju odveć slabi stablo, a u drugom slučaju ne dozori i ne ojača se drvo dostatno; gdjegod je ozledjena kora ili prelomljena grana valja odmah izgladiti i namazati tekućim mazom. Mjesta voštenog ili smolstog maza može vrlo dobrim uspjehom rabiti ilovača sa govedjom balagom, glavno je da se namaže čim brže moguće, prije nego li ozledjene štanice provehnu i otvrdnu. U obće rečeno, čim se više rana zamaže, tim će ih više zarasti; a dosljedno trpiti će manje stablo od posljedica tuče (krupa) ili grada. **D. G.**

Tanko vino.

Tanko vino pravi se obično iz dropa uz pridodatak sladora i vode. Nije svaki drop prikladan za tanko vino, a pri priredjivanju istog hoće se vještine; pa da stvar bude unosna hoće se opet, da je slador jeftin. Svako umjetno napiranje valja napustiti, a držati se pri pravljenju tankoga vina posve naravskog postupka.

Drop, dok prevrije, valja što moguće brže iztiskati, pa drop odmah smjestiti u badnje za vrienje i doliti mu toliko sladorače ili (raztopine sladora), koliko se je vina iztiskalo.

Raztopina sladora priredjuje se, ako se na 1 hektolitar vode raztopi 16 do 18 kilograma bieloga sladora.

Deseti dio vode valja dobro ugrijati, tako da kad se ova topla voda dolije na onoj u kojoj je slador raztopljen, toplina smjese bude nešto oko 25° C.

Ako se ova sladorna raztopina ulije na svježi drop, on odmah počme vrieti, te za nekoliko dana prevrije.

Po vrienju dobije se dobro tanko vino, priličné boje, kojeg se pak otoči, iztiska, ulije u baćvu i dalje s njim postupa kako svakim drugim vinom.

Glavno je pitanje, kod tankog vina, da ono na dropu posve prevrije, jer ostane li u njem sladora, onda se pojavi opet vrienje, a ovakovim drugotnim vrienjem i mnoge druge nevolje, a ponajviše bolesti vina; ako tanko vina ne sadrži dosti kiselina, pomogne se stvari tako, da ga se pomješa vinom koje obiluje kiselinam ili se pak ovjesi u vinu u jednoj vrećici malo čistog srieša (striša), da vino raztopi iz njega toliko kiselina, koliko ih trebuje.

Druge zanoveti tankim vinom nema, nego samo što kad je u konobi, odnosno u baćvi, valja s njim postupati, i valja ga baratati kako svakim drugim vinom.

Kratki naputci za gojitelje pasâ.

Ljudi rado goje pse ili radi toga samo jer im se mile, ili jer su dobri stražari i čuvari. I poljodjelac u obće rado vidi i rado njeguje psa, ali od njegovanja do njegovanja velika je razlika, pa što mnogi pas pobjesni i druge nagrize ima se pripisati jedino i samo nemarnosti gospodara. Evo naputaka:

1. Psa, kojeg se drži na lancu valja svaki dan pustiti za par sati slobodna, a ako je mjesto ogradjeno i po noći!
2. Ne draži i ne huckaj psa bez potrebe!
3. Drži psa čista, i pazi da mu je čista kućica i oko nje!
4. Davaj mu redovito dosti čiste i zdrave hrane, i obilno svježe vode!
5. Dvorenje i njegovanje svog psa nepre-puštaj uvjek drugim ljudim!
6. Ovratnik za lanac, neka je širok da mu ne žulja, a lanac prilično dug, da se bude mogao kretati naokolo!
7. Kućica neka mu je prostrana, i da ga brani od nepogoda vremena!
8. Na kućici hoće se vratašca za lako ulazenje i izlozenje. Za ljute zime smjesti kućicu na zaklonjenom mjestu!
9. Pse, koji su naučni teglenju neprivežuj na lanac!
10. Za teglenje rabi samo posve razvijene i dorasle pse!
11. Nemoj biti vavjek osoran sa psom, i pseto ljubi milovanje!
12. Na gub cu ne meći im brane ako to baš nije nužda! **I. Z.**

Hranjenje zelenom djetelinom.

Za košnje, kad se obiluje zelenom djetelinom, osobito kad nije moguće svu inače urediti; nastoji se često put, da je blago što više pojede. A i blago je od naravi lakomo na djetelinu, pa onda nastane prava razsipnost hrane. Obzirom baš na to, da je djetelina jedna od boljih hrana, i da ljeti i onako blagu ne fali dobre hrane, imalo bi se štediti hranom, šušiti ju i čuvati ju za zimu, kad se i onako hranom oskudieva, i kad dobre hrane fali.

Čim se pak u zimsko doba ima više dobre hrane, tim se manje troši za nabavu sočne hrane, a blago daleko bolje prolazi.

Ovdje se dakle posve dobro dade uporaviti ona poslovica, da valja štediti biele novce za crne dane. A i s drugog razloga nije dobro davati blagu puno zelene djeteline, jer može lako, da se pojavi nadim; ljeti valja davati blagu samo toliko zelene djeteline, koliko im se je hoće da se nahrane, jer sitnost izpune hranom manje vriednom i objemnom.

Da se zelena djetelina nerazsiplje najbolje ju je pomješati slamom; pa slamu i djetelinu izsjeckati u sječku. Na ovaj način prisiljeno je blago jesti slamu, koju inače neće da jede, dok imade zelene krme; nerazsiplje i ne razbacuje krmu, jer kako što je dobro poznato, čim blago imade izpred sebe više i bolje krme, tim ju više prebira i razsiplje; a od sve krme, blago najviše i najradje razsiplje zelenu djetelinu.

Usljed toga što blago dobije manje zelene djeteline, a više slame, ne trpi ni najmanje ni gojnost ni dojnost; u mnogim se dapače slučajevim dobiva više mlieka.

Kako rekosmo, na ovaj način ljeti prištedjena zelena djetelina, daje nam zimi izvrstnu hranu, koju nijedan novac nemože da podmiri. **K. L.**

SVAŠTICE

Vlasulja (Festuca ovina) jeste jedna od najboljih livadnih travâ, osobito za livade u suhim i briegovitim predjelim, jer ona nesamo da prilično izdašno radja, ali se zagusti, pa drži vezanu zemlju i izvrstna je paša za ovce. I ondje, gdje radi suše malo koja trava uspjeva, vlasulja radja izvrstno. Vlasulja tjera već u ožujku ili travnju, i to tako dugo dok nastane velika ljetna žega. Za žege i suše ne vegetira, ali dok padne kiša, ona odmah opet tjera. Da se naši suho pjeskoviti i kameniti pašnjaci zasiju vlasuljom, mi to svakome najtoplije preporučemo.

Čuvanje krena. Poznato je da je kren dobar od jeseni do proljeća, kašnje nema tečnosti. Krena se, ali u podpunoj tečnosti može imati preko sve godine, ako se žile posuše u sušnici, pa onda izmrve u prašini, i čuva u dobro začepljenoj staklenici. Kad je do porabe, uzme se onoliko brašna ili krupice od hrena, koliko se hoće rabiti, pa se nakvasi čištom vodom ili kvasinom. Nekoliko časova kašnje oživi kren, i dobije svu snagu svježeg krena.

Maslinovo ulje kao liek. Često se dogodi da nešto padne u oko i da opahne oko; biva trun kojemudrago vrsti, lako se i bez boli odstrani iz oka, ako se u oko kapne par kapljica čistog maslinovog ulja. Maslinovo ulje je izvrstan liek, i u onom slucaju, kada pocrveni bjeločica, ili inače boli, a dosti je uljem namazititi trepavice.

U liepljenju tekućim staklom. U kućanstvu se često razbije po koji komad staklena ili zemljana posudja, pa je dobro da ga se znade načiniti, a da nije uvjek kupovati novo. U tu svrhu valja ugrijati one razbijene komade, koji se imadu prilieptiti štogod se može bolje. Istodobno valja tekuće staklo grijanjem posve raztopiti, pa se onda ugrijanim kistom namaže tekuće staklo po razbijenim rubovim posude, priliepi jedno o drugo, pa dobro priveže. Ovako priljepljeni i privezani komadi drže u još neko vrieme na toplu mjestu, dok se sasvim posuši, pa onda se razrieši. Ako se radja pomnjom izvela, posuda će se prije razbiti na kojemudrago drugom mjestu, nego li na onom gdje je prilieljeno.

Kad klobuk postane mastan od pota može se temeljito izčistiti, ako se spugom izpere u raztopini od 10 djelova vode i jednog diela čipovca (salmiakove žeste). Kašnje nije potreba izpirati vodom, ali ovom raztopinom valja temeljito izprati.

Gospodarske Viesti.

Sa svijuh strana dolaze nam viesti o pojavi peronospore. Već su svi vinogradi zaraženi, premda samo u obliku infiltracije lišća, što se ima zahvaliti žegi i suši. Sad po prvoj kiši u kolovozu padat će u noći obilne rose, a rose baš najviše podupiru razvoj peronospore, koja (peronospora) u kolovozu i rujnu mjesecu neuništi samo lišće, ali se pojavlja i na grožđju; zna dapače u malo dana cio prirod uništiti i izštetiti. Suvišno je da tumačimo, koliko je odtud štete. Red je daklem da svak škropi, i to odmah i obilno, i da ne škropi samo lišće, nego lišće i grožđje. Tko nebude škropio kajat će se.

* *
*

Za laglje, brže i bolje pravljenje *opola vina* poput *Schiller vina* rabe se izvrstnim uspjehom vreće od dosti debelog špaga, koje su tkane poput mreže. U magjarskoj i u drugim zemljam vas Schiller pravi se na ovim vrećam t. j. stavlja se grožđje u vreće, te se gnječi i tišti, jer je poznato da je opol (Schiller) tim bolji, čim se grožđje brže iztišti; i čim se brže odieli šira od dropa. Ovih vreća ima na prodaju, kod gosp. D. Biankini u Staromgradu.

* *
*

Magjari se silno ljute na njihovu vladu, što je pristala na zabranu izvoza siena i slame, da ugodi austrijskoj vladi. Doduše bila je i u Magjarskoj slaba žetva siena, ali su magjarski židije bili angažovani velikim količam siena i slame u Njemačku, pa im je zabranom izvoza, utekla dobit iz ruku.

* *
*

Trgovačka i obrtnička komora u Senju obratila se je predstavkom na ministarstvo, da se gornja Bosna spoji željeznicom sa Senjskom lukom. Toj predstavki, dala je povoda okolnost što se pogovara, da će se graditi željeznica Split-Janjići, pa bi se tom prugom mogao odvratiti na Split i dio trgovine gornje Bosne.

* *
*

U zadnje doba je zakrhla tako trgovina vinom, da ga se iz nekih mjesta, gdje ga dosti ima niti kaplje neizvaža. Sve vino što se prodaje, kupuju Ličani i izvažuju na kolim u Banovinu.

* *
*

Kralj Portugalski zasnovao je novi red za one, koji se odliknju u gospodarstvu, tako zvani: „Ordem civil de merito agricolo e industrial". Ovo je prvi red slične vrsti.

* *
*

Obći sastanak austrijanskih gospodara obdržavati će se buduće jeseni: Na sastanku razpravljati će se: 1. O zasnovanoj poreznoj reformi i pregledbi zemljarine. 2. O reformi statistike za žetvu. 3. O ustrojstvu sveze austrijskih gospodara.

* *
*

U Fischamendu blizu Beča, dogradjen je dne 9 srpnja veliki zavod za uzgajanje i tovljenje svinja. Na jedanput moći će se toviti 6000 svinja. Ovim načinom obskrbljivati će se Beč puno jeftinije svinjskim mesom, te neće zavisiti od milosti i nemilosti magjarskih svinjogajaca.

* *
*

U Trstu i okolici, te Gorici i Gradiški zabranjeno je, pod prietnjom velike globe i zatvora, loviti, ubijati, prodavati i uništivati gniezda ptica koristnih za poljodjelstvo, i to sve od 1 veljače do 31 kolovoza svake godine.

* *
*

Enketa konjogojaca, koju je bilo pozvalo ministarstvo za poljodjelstvo u Beču, usljed zaključka carevinskog vieća, da se pri uporabi svota opredieljenih za konjogojstvo čuje i savjet praktičnih konjogajaca, potvrdila je u sve i posve predloge iztaknute od ministarstva.

* *
*

Od 21 kolovoza do 21 rujna biti će smotra goveda i konja na izložbi u Chicago.

* *
*

Od 7 do 11 rujna t. g. obdržavati će se u Beču u Prateru mliekarska izložba, na kojoj će se izložiti svi mogući proizvodi mliekarstva,

mliekarske sprave, sprave za priredjivanje hrane i uzorci štaja.

* *
*

Vjeresijske zadruge Moravske i Sležke zaključili su stopiti se u jedno tielo, pridržavajuć si svaka svoju djelatnost u svojem djelokrugu.

* *
*

Kako se iz novina razabire još nijedne godine nisu obilno rojile pčele, kako ljetos; ali je zato narav obdarila obilnom hranom, jer je svudi voće i sve ino drveće obilna cvalo.

* *
*

U Budapešti namjeravaju zasnovati pomologički zavod poput onoga u Versaillesu blizu Pariza. Radnje započeti će se godine 1894.

* *
*

U Oersu zaključili su gospodari zasnovati vlastitu tvornicu za priredjivanje lana. Obćina je u tu svrhu darovala zemljište i 4000 fiorina. U Oersu goji se lan na površini od 750 jutara zemljišta. Do osnovanja tvornice došlo je nastojanjem tamošnjeg župnika Pappi-a.

U svibnju mjeseca 1893 izvedeno je iz naše države 52,312 kvintala siena, a od 1 siečnja do konca svibnja izvedeno je 258,098 kvintala siena, dočim lani (1892) u istom razdobju izvedeno je samo 129,906 kvintala, po tom izvedeno je ljetos više 129,192 kvintala. U isto doba izvedeno je i 300,000 kvintala plievi.

* *
*

Na 2647 svilarskih tržišta u Italiji prodano 1,725,403 Mg. svilenih kožuraka od ljetošnje gojitbe u Italiji u vriednosti od 73,444,882 franaka. Pa da svilarstvo ne predstavlja još uvjek jednu od najbogatijih obrtnih grana.

Pitanja i odgovori „Gosp. Poučnika".

A. Odgovori.

63. *Kako se pravi dobra kvasina (ocat?)*
V. Z. u S. (Split).

Vinski ocat pravi se iz slabijih, ali zdravih vrstih vina. U tu svrhu obično se upotrebljа drop. O načinu, kako se pravi kvasina pomoću dropa opisano je po tanko u knjizi „O uporabi dropa" i drugih vinskih zaostataka od P. Biankini-a. Kad se nema na razpoloženje dropa može se drop izmjeniti drvenim pilotinama. Vino, koje je već ciklo, pretvori se brzo u kvasinu, ako mu se dodade matice (Mycoderma aceti), a matica se najlaglje uzgaja, ako se na plitici drži vina na toplu mjestu, pa se u vino metne par komadića kruha. Da se je matica napravila pozna se što se na vinu što je u plitici napravi zelenkasta kožica. Ovo vino iz plitica ulije se pomnjom u bačvu ili badanj, u kojemu je vino opredieljeno za kvasinu, tako da zelenkasta kožica ostane plivajuć na vinu. Nekoliko dana kašnje vino se je posve pretvorilo u kvasinu.

64. *Na koji se način pravi najbolji opol?*
V. Z. u S. (Split).

Opol nije drugo nego vino, koje nije prevrilo na dropu ili je samo nekoliko satih vrelo na dropu. Pravi opol pravi se, kako sliedi. Obrano potrgano grožдje, metne se u vreće opletene od žice (špaga) poput mreža, pa se izgnječi ili izmasti. Ono cidje što izteče iz vreća sakuplja se napose, metne se, da na pose prevrije, i kada prevrije jeste opol. Ono pljuva i ozubina što ostane u vrećam vrije za sebe i daje nam obično vino koje uvjek nešto odviše trpko. Ovo je doduše pravi način za pravljenje opola, ali je ovaj način težak i dosadan. Laglje se pravi opol, ako se obrano grožđje, kao obično izmasti (izgnječi), pa mast odmah stavlja u gori opisane mrežaste vreće, da se cidje (šira) odieli od dropa. Cidje (šira) prevrije za sebe i daje nam opol. Vreća gori opisanih za pravljenje opola, ima na prodaju, kod gosp. Dinka Biankini iz Starogagrada. Mnogi prave opol i tako, da obrano i izmašćeno grožđje, dakle mast stavljaju u badnje, i tamo ga drže dok se uvede vrienje. Neki puštaju da vrije sve skupa 3 do 4 sata, drugi 6 do 10 satih i više; a onda otoče širu (cidje) i uliju ju u bačvu da vrije za sebe. Za današnje trgovačke odnošaje, drugi od opisanih načina pravljanja opola, jeste za naše odnošaje najbolji.

65. *Na koji se način najlaglje pravi tanko vino?*
V. Z. u S. (Split).

Tanko vino pravi se od dropa pridodavanjem vode i sladora. Najbolja je voda daždenica i tako zvani „panon" (klobuk) slador t. j. čisti bieli slador u komadu. Postupak je slijedeći, kad je mast prevrio odmah se stiska, pa se preostalom dropu dolije toliko sladorne vode, koliko se je dobilo vina. Sladorna voda se priredjuje pridodavanjem sladora, u koju se svrhu na svaku 100 litara vode raztopi 18 do 20 kilograma sladora. Da ova smjesa za tanko vino počme laglje vrieti i da redovito prevrije, ugrije se par hektolitara sladorače do vrienja, pa onda se sve pomješa. Tim se podigne sva toplina smjese do 25 i 30° Celsiusa, a ta je toplina svakako potrebita, da se odmah uvede redovito vrienje, i da vrienje uzsliedi do kraja redovito. Tanka vina, kadšto oskudievaju vinskim kiselinama. U takovom slučaju pomogne im se, ako se u jednoj vrećici ovjesi u vinu malo čistoga striša. Inače je postupak pripravljenju tankog vina, jednak, kako postupak pripravljenju običnog vina.

66. *Molim Vas, na koji se način imadu izpraviti izvrgli navrtci loza; kad se imade po novo navrćati?*
I. K. u V. (Hrvatska).

Kad se navrtak ključećа ne primi, oli se sam ključec primi, onda je najsavjetnije, protjeralu mladicu navrnuti ljeti na zeleno. Ta se radnja obavlja obično u svibnju ili lipnju. Pokrati se mladica na jedno oko, navrne se spajanjem, pa se onda zagrne, premda zagrćanje nije od potrebe, a nije ni izvedivo u svakom slučaju. Kad propadne navrtak, kod već odraslih loza, onda je stvar mnogo laglja, jer ili loza ima već protjeralih zapiraka ili ih lako protjera, pa ako je već prošlo vrieme za zeleno navrćanje, nastoji se da se par zapiraka čvrsto razvija, a onda se koncem zime ili rano u proljeće navrće, kako obično. Navrćati odveć visoko, kako što neki običavaju nemožemo nikome preporučiti, jer visoki navrtak nije moguće pregledati, ni uvjek braniti od izboja izpod navrtka, a običaj, koji na mnogim mjestim vlada, da se takovi visoki navrtci povale, e da i od plemenike protjera žila, nemožemo ni odobriti ni savjetovati, jer se takova plemenika iztroši tjeranjem žila, pa pogine.

67. *Pojavilo mi se je silu glista. Molim Vas jesu li gliste koristne ili štetne? Ako su štetne, kako da ih tamanim?*
A. C. u T. (Bosna).

Danas više nitko i ne sumnja, da gliste nisu koristne životinje. A koristi su razne, koje one današaju gospodaru. Gliste, kako je poznato rahle duboko zemlju, i to koli zdravicu, toli mekotu; one po zemlji razsiplju svoje vlastite izmetine, i tim ju gnoje nekom vrsti mješanca; one čiste površinu zemlje od kamenčića; omogućuju duboko ukorienivanje bilja; podupiru razvoj bilja, jer su neka vrst straže na korist bilina, koje se goje, a proti sitnim životinskim i bilinskim stvorovim. Nije poništo istina, da bi gliste bile uzrokom, da bilje propada. Gliste se doduše hrane humosnim djelovim zemlje, ali one dolaze do propalih bilina, samo onda kad su se one počele razpadati.

B. Nova pitanja.

68. *Namjeravam zasaditi stabala okolo djubrišta, da ga drže u sjeni; molim Vas, koja su stabla za tu svrhu najprikladnija, i mogu da odole žestini izparivanja i eventualnoj infiltraciji zemljišta po osoki?*
I. V. u V. (Hrvatska).

69. *Vrlo često dogadjami se, osobito u lietno doba, kad rogato blago polazi pašu, da mokri krv; molim Vas što prouzrokuje to krvno mokrenje, i na koji se način može prepriečiti?*
A. C. u T. (Bosna).

70. *Ovo je druga godina, da mi se na lišću prasaka pojavlja nešto crna poput posušene čadje; molim Vas jeli to bolest kakova? Dade li se liečiti?*
T. S. u M. (Dubrovnik).

71. *Molim Vas na koji se način dade najbrže i najbolje izprati novo smrekovo i hrastovo posudje, da vino ne primi tek po dugi?*
L. M. u S. (Istra).

☞ Odgovori na javna pitanja kao i nova pitanja, primaju se rado od svakoga, pa i ne bili predbrojnici.

Otvoreni dopisi „Gosp. Poučnika".

Podmirili su predbrojbu do konca t. g. 1893.

P. n. č. g. Defar Š. — Stipanović T. G. — Turak A. — Bakarčić D.r D. — Hrvatska čitaonica u Vodicam — Kozulić Š. K. —

Č. gospodja Maroević ud. M. — U podpunom je redu.

Č. g. Vitezić B. uč. — Primljenim novcim podmirili smo godinu 1891 i 1892. Molimo zavirite i Vi u vaše račune i uvjeriti će te se, da je kod nas točno pobilježeno.

Č. g. Defar Š. — Izpravili smo.

Č. g. Šabarić I. ž. — Zatražene komade strcaljke Pieter-Boudril odredili smo, da Vam se izravno pošalju, i nadamo se, da su već u Vašim rukam. Odlično ozdravljamo!

Č. g. Dujmović T. Pisali smo Vam, da ćemo upotrebiti. Nastavite. Živili.

Č. g. Brkarčić Dr. D. — Vaša cienjena predbrojba podmirena je do konca t. g. 1893.

Č. g. Lukić J. — Sumpor ne pomaže protiva peronospori, a ni smjesa vapna i osoke. Ovom zadnjom smjesom, neko je zaveo i magjarske vinogradare, ali je vlada ustala odlučno protiva porabi te smjese, jer ne samo da nepomaže protiva peronospori, ali kvari grožđje. Jedino sigurno i sposonosno sredstvo protiva peronospori, koje je već temeljito prokušano jeste raztopina modre galice i zagašenog vapna, ili tako zvana bordoležka kašica. Djelatnost svih i drugih sredstava ili je dvojbena ili štetna.

Č. g. Vidaković M. — Stvari od gume ili kaučaka, koje su se okorile ili otvrdile postanu opet meke, ako se nekoliko časova drže na vodenoj pari. Vrela, vodena para ih posve omekša.

Č. g. Fazinić S. — Kopriva se dade težko izkorjeniti, jer tjera odveć duboko žile. Valja dotičňo mjesto duboko prokrčiti, pa tada izgoriti, inače pojavit će se kopriva iz novice.

Č. g. Ivanišević D. F. — Knjižicu „Duhan" poslalismo Vam.

Č. g. Milić I. — Takodjer knjižicu „Buhač" i „O uporabi dropa" za one druge knjige obratite se izravno tiskari G. Neuberga u Križevcih.

Č. g. Brkanović T. — Broj 7 i 12 odposlali smo Vam iz nova.

U ZADRU, 1893. BRZOTISKOM NARODNOGA LISTA.

Godina XII. Izlazi na 1 i 16 svakog mjeseca. Broj 17.

GOSPODARSKI POUČNIK

Obće blagostanje zavisi o blagostanju pojedinca a temelj blagostanju pojedinca, jest razboriti rad uz vještu uporabu nauke i izkustva.

Upraviteljstvo lista je u Velojluci

Predbrojba u *Austro-Ugarskoj* stoji 3 for. na godinu, u *Inozemstvu* 8 franakà na godinu. *Uvrstbe* plaćaju se 8 novč. po redku za prvi put, a svaki sliedeći put 3 novč. redak. *Clichè* računaju se 5 novč. po centimetru četvornom.

Upravitelj i Izdavatelj: PETAR L. BIANKINI

Odgovorni urednik: NIKOLA ŠIMIĆ

Pisma, naputnice itd. itd. upravljaju se *Upraviteljstvu Gospodarskog Poučnika u Veluluku.* — Rukopisi se nevraćaju.

Predbrojba je obvezna za godinu danâ, a izplaćuje se u Veluluku.

Tko nepovrati prva dva broja obvezan je predbrojbi za godinu dana.

ZADAR, 1 Rujan 1893. Ciena je listu 3 fiorina na godinu. VELALUKA, 1 Rujan 1893.

Padanje i opadanje vriednosti gospodarskih plodinâ.

Obća je tužba o padanju i opadanju vriednosti gospodarskih plodina, ali to padanje ciena nije nigdje osjetlivije, nego li kod nas. Gojitbom žitija, nemožeš više da pokrivaš troškove, jer je konkurencija iz Ugarske takova, da poplavljuje bezcienim žitijam i najzabitnija tržišta.

U velikoj kulturi, parnim strojevim radja je u bez cienu; prevozna sredstva su takodjer ciene, a uz racionalno gospodarenje i umjetno gnojenje, rodovitost je 10 do 15 puta veća nego li kod nas, gdje se ore na starinsku, gdje se slabo gnjoji, gdje se nerazborito gospodari, a gdje ni vrsti sjemenja nisu najbolje; niti se plodine dovadjaju na tržište najčistije.

Buhač, ta jedina naša uzdanica, uzmiče takodjer. Patvorina prevladjuje, pa jer vrst svrsi neodgovara, poraba biva sve manja. S jedne strane cvieće od ravana, s druge strane perzijski buhač kao patvorine, znatno su oštetile na tržištim cienu našega buhača.

Ali je ipak najljuća rana stručje, kojim se danas patvara cvieće od buhača, jer se melje skupa sa cviećem, pa ne samo da mu ne daje nikakove snage, ali mu snagu oduzimlje. Tko ovakav patvoreni prah rabi jedanput, jer ne postigne svrhe ne rabi ga više, da čim je manje konsumenta, tim više pada ciena. Mi se čudimo da još uvjek ima proizroditelja, koji prodavaju stručje, ne znajuć, da tim sami sebi sjeku noge.

Što da rečemo o ulju?

Masline se krče s reda, kad rode, troškovi proizvodnje prekoračuju vriednost proizvoda, a nuzto taljanska ulja, koja uživaju pogode carine, i koja su bolje manipulirana tjeraju naša ulja sa svih tržišta. Još malo ovako, morati će se uvadjat ulje za domaću porabu.

Ciena vina usljed trgovačkog ugovora sa Italijom pala je na polovicu, i ljetos je Dalmacija pretrpila 8 miljuna fiorina štete na samoj razliki ciene; a gdje je šteta, šta vino neće biti razprodano?

Taljanci se već vesele dojakošnjem uspjehu postignutu i izgledu u budućnost.

Miraglia u Italia Enologica već ne fali, da je austro-ugarska postala najbolje tržište za taljanska vina, i napućuje svoje, koje su vrsti vina najprikladnija za austro-ugarska tržišta, i kako se imadu priredjivati.

I oni, koji su toplo zagovarali trgovački ugovor, kao n. p. „Narodne Novine“, danas priznavaju, da je trgovački ugovor sa Italijom dao žestoki udarac našoj vinskoj trgovini, pa zdvajaju, ako bi se usljed te konkurencije izplaćala regeneracija vinograda uništenih od filoksere.

Ovo obće padanje i opadanje ciena gospodarskih plodina dovadja gospodara do zdvajanja, a to zdvajanje biva veće, odkad usljed silne konkurencije nije moguće razprodati plodine.

Dok čovjek može prodati i za manju cienu, još kako tako, jer se ladja vozi napred u nadi na bolja vremena, ali uz ovake odnošaje, koji su se u zadnje doba počeli razvijati, gospodar mora da zdvaja; jer plodine, ako se ne prodadu kroz stanovito vrieme gube od svoje vriednosti, dapače mogu da izgube svu vriednost; a gospodar, ako ne utjera novca od prodaje plodina, nemože da nastavi obradjivanje, za koje se hoće uvjek gotovog novca pri ruci, jer kod nas nema novčanih zavoda, a ovi, koje imamo, daju težko gospodarim novca i uz tako veliku kamatu, da gospodar, koji se zaduži, može se već računati u propale. **X.**

Proti bolesti krumpira.

Do nazad malo vremena natrag proti ovoj strašnoj bolesti stajao je gospodar prekrštenih rukuh; i morao je gledati, kako mu krumpiri pod očima propadaju bez da si je znao pomoći.

Sva sredstva, koja mu se onda preporučala, kao pokrivanje gomolja debelom naslagom zemlje, pa Güliehov način sadnje, sve nije niš ili posve malo pomagalo. Najviše je još pomagalo sijati sjeme, odnosno uzgajati krumpire iz sjemena. Tim načinom ne samo, da su krumpiri bolje radjali, ali su i puno bolje odolili gnjiloći *(Peronospora ili Phylophtora infestans)*.

U novije doba pak našlo se je izvrstno sredstvo proti bolesti krompira u borduležkoj kašici t. j. u raztopini modre galice i vapna, koje se proti bolesti krompira priredjuje na isti način, kako proti peronospori loze, dapače se i na isti način rabi, jer su obe bolesti srodne.

Kako što i lozu tako i krompire valja braniti od bolesti, a u prvom redu valja škropiti zelinu, da ju bolest ne napadne, jer iz zeline prolazi pak na gomolje.

I krompiri škrope se 3 do 7 puta naprama potrebi i vlagi, koja vlada, ali se zato prvi put škrope dok se zelina razvije, a svakako prije nego li se bolest pojavi. Ostala dva ili tri puta škropi se u raznim navratcim, a svakako poslje kiše ili poslje velikih rosa.

Raztopina modre galice ili bordoležka kašica priredjiva se od $1\frac{1}{2}$ po sto modre galice i $1\frac{1}{2}$ po sto zagašenog vapna u 100 dielova vode.

Uspjeh je siguran, a zavisi jedino od načina i dobe porabe. Valja škropiti sve zelene djelove bez razlike, i to tako da kašica pada odozgor i da smoči lice lišća; a škropiti valja na suho, i kad se je nadati suhom vremenu; jer ako se škropi na vlažno malo pomaže, kako što malo ili ništa ne pomaže, ako padne kiša i izpere bordoležku kašicu sa lišća prije nego li se je na lišću posušila.

Drugog sredstva proti bolesti krompira, do škropljenja bordoležkom kašicom ne treba, a uspjeh je izvrstan, ako se škropljenje pravodobno i razborito izvede. **A. A.**

PODLISTAK.

Katekizam
Gospodarske hemije

od

D.ra E. WILDT-A

Ravnatelja agrikulturno-hemičnog pokušališta u Poznanju.

Po šestom izdanju njemačkog izvornika preveo

F. RADIĆ

Učitelj Strukovne učionice u Korčuli.

(*Nastavak vidi broj 16*).

82. *Što je moć prisrkavanja tla?*

Pod moću prisrkavanja razumije se svojstvo tla, da stalno pridržava hraniva raztopljena u svojoj kapljevini, tako da nemogu da budu odručena tekućom vodom. To svojstvo posjeduju tla navlaš za fosfornu kiselinu, pepelike i čipavac, u manjem stepenu i za sumpornu kiselinu, solajku, vapno i gorčiku, nebudu naprotiv stalno pridržani dušična kiselina i solik.

Prisrkavanje ne čini da hraniva budu podpuno raztopiva nego dapače samó težko raztopiva, jer velike količine vode, osobito takove, koja sadrži raztopljene ugljično-kisele, kao što i dušično-kisele ili čipavačne slučenine raztapaju iznovice prisrkana hraniva; jednako se ponašaju solikove slučenine i sumporno-kisele soli.

83. *Koje sastavine tla imaju upliva na moć prisrkavanja?*

Od pojedinih sastavina tla vodenasti silikati (ceoliti) posjeduju najjaču moć prisrkavanja, zatim glina i vapno, ponajmanje piesak; i humusne tvari su sposobne da pridržavaju hraniva.

Ceoletima se zovu trošenjem nastale slučenine kremično-kisele glinike ili željeza s jedne strane sa kremično-kiselim vapnom ili alkalijama s druge strane i s vodom. Dodje li s tim dvostrukim slučeninama u doticaj kakva čipavačna ili pepeličima sô, onda udje osnova t. j. čipavac ili pepelika u tu slučeninu i postane tim neraztopiva, dočim vapno izadje slučeno s kiselinom soli. Fosfornu kiselinu prisrkavaju poglavito glina, gvoždje i čestice vapnanjače tla, te se nahodi u zemlji kao fosforno-kisela glina, fosforno-kiselo željezo i fosforno-kiselo vapno. (Pit. 202).

84. *Koje je koristi po rušenje bilina moć prisrkavanja tla?*

Moć prisrkavanja tla izvodi prikupljanje hraniva za biline u gornjim slučajevima tla, dočim, kad što nebi imalo te moći, onda bi voda kišnica izlužijavala tvari potrebne za hranitbu bilinâ, koje bi tako ostale izgubljene za njihov razvitak. Tim svojstvom prisrkavanja biva istodobno uredjena nasićenost kapljevine tla, jer jako nasićena raztopina tla prisrkava raztopljene soli tla, dočim preveć razriedjena raztopina raztapa iznòva prisrkana hraniva. To je u toliko koristno po rastenje bilinâ, u koliko preveć nasićena kapljevina tla štetno djeluje na bilinske žile, i može da joj bude poślјedicom savenuće biline, a u preveć razriedjenoj

Prosta grahorka.

Prosta grahorka ili inače pržinasta grahovka zvana jeste jedna krmna bilina, kojoj gospodari malo pomnje posvećuju, a ipak bi ona morala u velike zanimati sve gospodare, a osobito gospodara južnih predjela; gdje su lake zemlje, a suša znade znatno zanovetati.

Prosta grahorka može da se sije već u srpnju mjesecu sa Ivanjskom raži, pa sve do pod samu zimu. Dapače može se i u prolieće sijati sa jarinama, ali u ovom slučaju doraste još iste godine i dovrši svoj vegetativni život, i kao jarina daje mnogo manje dohodka, nego li, kao ozimina.

Kao ozima zasijana, tim obilnije radja, čim se ranije zasija.

Najbolje doba za sjetvu jeste početkom rujna, jer ako se ranije zasije trpi od zareznika. Sjetva hoće se da je gusta, te se za hektar zemljišta računa najmanje 180 kg. sjemena. U smjesi sa raži uzimlje se obično 90 kg. sjemena od raži, a 110 kg. sjemena od proste grahorke, t. j. sveukupno 200 kg.

Kao zelena krma može se uporabljati već početkom svibnja, jer i u smjesi sa raži počme cvasti izmedju 10 i 20 svibnja.

Najbolje se izplaća, ako se krmi u zelenom stanju, i to još bolje, ako se goji u smjesi nego li, ako se goji sama. Može se i sušiti u sieno, ali je to manje u običaju. Na lakim zemljam osobito takovim, koje obiluju vapnom puno bolje uspjeva i izdašnije radja nego li na drugim zemljam.

Mi ju, s toga za južne predjele najtoplije preporučamo. **L.**

O hranjenju mladih životinja.

Svrha uzgoja kod životinja jeste da one budu što moguće prije unosne po gospodara; a životinja će tim prije biti unosna, čim prije doraste. Razvoj opet zavisi u prvom redu od hrane i njege.

Nemože biti sve isto po gospodara da li životinja doraste za svrhu rad koje se goji, pol godine dana prije ili pol godine dana kašnje.

On nemože, da ostane prama tome ravnodušan; jer čim više zakasni životinja u razvoju, tim se više troši uzdržne hrane, a kašnje nosi kamate uložena glavnica, i da se ne uzme u obzir, da su prije i bolje razvijene životinje prikladnije za svaku porabu od onih, koje zakasne u razvoju.

Ovo su koristi na koje gospod r valja da računa, jer u mnogom slučaju sva korist uzgoja zavisi od brzog razvoja.

Samo pri uzgoju telica za krave muzare, hoće se da je razvoj naravan i postepen, jer tjera li se naglo razvoj sočnom hranom telad odeblja, a to ide kašnje na štetu mlieka, jer su kašnje obično takove naglo razvijene telice slabe muzare. Junica po prvom telenju nemora samo, da je dobro tjelesno razvijena, ali se hoće i da bude dobra hrana muzara.

Kako se ima postupati pri hranjenju da se što bolje i podpunije postigne svrha uzgoja, nije stvar, koju je lako opredieliti, jer na stvar ne samo da odlučuje pasmina, nego i mjestni odnošaji, te kakvoća i kolikoća hrane, kojom se razpolaže.

Najbolje se uspjeh postizava, gdje uz pasminu biranu napram mjestnim odnošajim nefali primjerne hrane, osobito ako se ta hrana razborito uporavlja toli do razvoja, koli dok je junica prvi put bredja, koli kad je po prvom telenju, kao mlada krava muzara.

Najviše grieši gospodar, ako zanemaruje prvi uzgoj. **L. D.**

Gojenje voćnih stabalâ u šumi.

Na mnogim mjestim, kako je poznato raste malina divlja u šumi, te se od njena ploda imade liepe nuzgredne koristi. U tom pogledu malinom stečeno izkustvo potaklo je mnoge, da razmišljaju i da kušaju, nebi se na boljim komadim zemljišta u šumi, moglo kušati gojiti razno voće, te tako povećati dohod zemljišta.

Izkustvo je dokazalo, da u šumi, odnosno u sklopu drugim drvećem od visoko rastućih stabala najbolje uspjeva trešnja, a od patuljasti Lambertov orah.

Ali i liešnjak, i šljiva i kruške takodjer izvrstno uspjevaju u šumi u sklopu ostalim šumskim drvećem i izvrstno radjaju.

Najbolje se izplaća gojitba liešnjaka, jer liešnjaci izim što obilno rode, i što se plod lako i dobro prodaje, ne stavljaju nikakovog zahtjeva na zemljište. U Francuzkoj n. p. u svim državnim šumam goje se liešnjaci na veliko, i država ima od toga veliki godišnji prihod. Sa hektara zemljišta zasadjena šumskim drvećem, na kojem se istodobno goje liešnjaci ili gorirečeni orasi, ima se na godinu 300 do 400 fiorina čista dohoda.

Još se više povećaje dohod sa takovog šumskog zemljišta, ako vješti šumar uredi gojitbu liešnjaka na takov način, da se bude moglo sjeći šiblje, jer su šibe od lješkovače tražene u trgovini i dobro ih plaćaju. **H. V.**

O preobrazbi tresetastih močvara u težatna zemljišta.

Kod nas ima puno tresetastih močvara, koje leže onako, bez koristi, dapače su više put leglo mnogim bolestim. Za pretvorbu takovih tresetastih močvara u težatna zemljišta preporuča Rimpau posve jednostavni postupak.

Jarugam i jamam valja snižiti površinu vode 50 do 60 cm. izpod površine zemlje, i to za livade na 50 cm., za oranice na 60 cm. Dok se ovako uredi voda, valja zemlju izorati u brazde, koje sve svršavaju u jaruge ili jame. Obično se izrade slogovi od 15 do 25 metara širine, pa duž slogova teku brazde.

Zemlju, koju se izkopa iz jaruga ili jama postavi se na slogove, pa ju se pokrije pržinom ili drugom zemljom. Naslaga pržine ili druge zemlje na onu izkopanu iz jaruga i jama jeste obično 10 do 15 cm. debela.

Slične prosušene livade gnjoje se obično rudnimi gnjojivi. U tu svrhu rabi se ponajviše kainit, jer stajsko gnjojivo malo pomaže i ostane nedjelatno. U mnogom slučaju pomaže pržina i japno, jer takovo tresetasto zemljište obiluje dušikom, koji se razvija uplivom zraka, nakom što je bila odstranjena suvišna voda.

Za uredjenje mekote običavalo se je prije uzimati zdravica, ali je izkustvo dokazalo, da takav postupak nije najzdraviji, dapače, da je u većem dielu slučajeva štetna.

Bolje je u zimsko doba, kad tegleća marva nema radje, bolje rekosmo prenašati zemlju s obližeg zemljišta ili pak prerovati mekotu u zimsko doba da se mieša sniegom i ledom, jer se tako brže raztvara. Za popravak jednog hektara močvarnog zemljišta hoće 240 do 400 fiorina troška.

Zalievanje voćnih stabala.

Često se put čudimo zašto propadaju voćna stabla ili zašto nam ne radjaju, a nemislimo se pri tom, kolikim su prilikam i neprilikam stabla izložena.

Najviše stabala pogine ili slabo radja s nestašice hrane i vlage. Stablo nemože Bog zna, kako dugo da tjera svoje žile, a teže ih širi, ako je zemlja težka, žilava ili kamenasta. Protjera li kadšto dalje žile, onda to obično biva u dolnje neplodne slojeve zemlje, a onda opet nikakove koristi. Još, kako tako prolaze stabla, ako u dolnjim slojevim ima primjerno vlage, ali često put i toga ne biva osobito u ljetno doba, kada žege prosuše i okore i najdublje slojeve.

Ipak svako stablo za svoj razvoj trebuje stalnu kolikoću vlage, koja stoji u razmjerju njegovim lišćem. Jedna praskva patoljasto trebuje svaku 10 satih 7 do 10 kg. vode, koje izpari kroz lišće; a sa hektara zemljišta zasadjena voćnim stablim izhlapi u 10 dana čak 20,000 kg. vode.

U ljetno doba imadu voćna stabla najveću potrebu vlage, i to tim više, čim se na njima više ploda; uz vlagu hoće im se i hrane; a svemu ovome mora voćar da doskoči. Doduše nećemo ovim reći, da valja svajki dan zalievati; stablo toga ne trebuje, ali valja razborito zalievati.

Razborito se zalieva samo onda, ako zemlja temeljito promoči i zasiti se vodom, sve donle, dok prodiraju žile. S toga malo koristi zalievati uz stup, i po malo svaki dan zalievati, dosti je zaliti jedno stablo svaku 10 ili svaku 15 dana, ali ga valja temeljito zaliti. Ta se svrha postigne samo onda, ako se oko debla izkopa zdjelasta jama tako široka doklen po prilici dopiru žile dotičnog stabla, pa se onda lieva vode, tako dugo, dok se zemlja posva zasiti. Puno pomaže takodjer ako se u vodi kojom se zalieva raztopi nešto gnoja ili doda osoke, jer gnoj koji se zakopa oko debla slabo u svrhu gnojenja, posve slabo pomaže stablu.

Bolji se uspjeh postizava, ako se pokrije slamon zemlja zalivena.

P. R.

Proljetno gnojenje žitarica kilskom salitrovinam.

Žitarice (pšenica, raž, ječam i zob) goje se obično po okopavinam; a jer se okopavine gnjoje, gnoj od ovih ostaje za žitarice. Kad biva kod mnogih inače t. j. goje se žitarice za više godina na istoj zemlji, a pomaže se gnojenjem pod samim žitaricam. No, bud je i gnoj kod nas slab, a i zemlja se najpomnivije ne obradjiva, slaba je i žetva.

Može se žitaricam pomoći, ako se u pro-

---

raztopini ne nalazi bilina u dovoljnoj kolikoći tvari nuždne za svoju hranitbu.

85. *Kojim se načinom može da opredieli koje li su pretežnije sastavine stanovita tla?*

To se približno može da dozna po mehaničnom ispitanju tla, što ga može svaki ratar da izvede prostim načinom što ćemo ga ovdje navesti, dočim tačno izpitanje (analizu) treba da ostavimo lučbaru. Uspe se zemlja u staklenicu sa širokim grlom, koja sadrži pet puta više vode nego li je kolikoća zemlje; izmieša se dobro i ostavi se da kapljevina počiva za nekoliko doba. Na dno se utaloži najprije piesak, na njega glina, a kao najgornji sloj humus. Upotrebimo li za to staklenicu začepljenu plutovim probivenim čepom, u koji smo nepromočno zadjenuli staklenu ciev razdieljenu na 100 diela, onda možemo, ter pogodimo uzet pravu kolikoću zemlje, prohmutavši i obrnuvši staklenicu na razdieljenoj ciev da opredielimo u postotke približni iznos pojedinih sastavina. Doznaje se za veću ili manju sadržinu vapna po većoj ili manjoj pjeni što se razvija kad se prstovet zemlje polije kojekakvom kiselinom. Osjem toga još je zlamenito da se dozna, dali ima u tlu kiselih svojstava, što neriedko biva navlaš u mokrim i humusnim tlima; to se ustanovljuje položivši ponešto navlážene zemlje na modru lakmusovu hartiju; pocrveni li hartija onda je tlo kisele naravi.

86. *Može li se da dozna lučbenim izpitanjem tla koliko li je u njemu hranivih tvari što jih može da upije bilina?*

Ne, jer lučbar u svojoj radionici nije u stanju da ta hraniva raztopiv na onaj isti način kao što to bilina čini. Sa sgušćenim raztopnim sredstvima kao što je n. p. solna kiselina, mi raztapamo u tlu veću kolikoću hranivâ nego li to može da učini bilina, dočim mi pomoću slabijih raztopnih sredstava, kao što je voda ili čak i ugljično-kiselom vodom nemožemo da raztopimo toliko hraniva u tlu, koliko može bilina da ga usrče. Samo pokušajem gnojenja možemo da doznamo, koja li su hraniva za biline sadržana u tlu u obliku u kojem se mogu da prisvoje, a koji opet neima.

Poliješ li malo tla sgušćenom solnom kiselinom i opredielih li tvari što su se u njoj raztopile, doznatni ćeš pravu sadržinu soli u tlu, dakle skupa sa hranivima, koja se tad nahode u neusrknivom stanju za biline. Pošto ta zadnja sačinjavaju sad veći sad manji dio ukupnih hraniva, tako tim putem ne može da bude ustanovljen sadržaj usrknjivih hraniva, ti brojevi podavaju nam ipak temelja da prosudimo bogastvo tla u obće. Kad je velika prava sadržina, a prirodi ipak niesu dovoljni, to treba pomisliti, da se soli u tlu nahode većim dielom u ne usrknjivom stanju, a tad se mogu koristonosno da upotrebljuju tvari, koje djeluju raztvorno, dakle neizravna gnojiva, kao sadra, lapor i slične tvari (Pit. 220), dočim, kad je uz nedovoljne prirode malašna i sadržina soli u tlu, moguće je povišenje plodovitosti tla samo dovažanjem izravno djelujućih gnojiva.

(Sliedi).

lješće gnoje na usjev. U tu svrhu najbolji nam gnjoj daje osoku, ali gdje ga nema mnogo i gdje je težko prenašati ju, osobito, ako je daleko, onda se je red latiti drugog sredstva, i to baš kilske salitrovine, koja je najbolje dušično gnjojivo. Po najnovijim iztraživanjim prof. Wagnera su 100 kg. kilske salitrovine dobije se do 300 kg. zrnje pšenice ili raži više na obično, a kod ječma i zobi čak do 400 kg. zrnja više.

Ovaj se uspjeh kilskom salitrovinom tim sigurnije postizava, čim dotična zemlja više obiluje fosfornom kiselinom i kalijem.

Količa kilske salitrovine, što se ima uporabiti za gnojenje jednog hektara oranice zavisi u prvom redu od snage i dobrote dotične zemlje, odnosno od njezine iztrošenosti. Za posve jalovu zemlju hoće se 200 do 300 kg. po hektaru; a za zemlju, koja je još u dobrom stanju dobiti je 50 do 100 kg. Odveć kilske salitrovine nevalja rabiti, jer onda lako da žitarice polegnu. Salitrovina razaspe se po svoj površini jednako, pa ili ostane tako, ili se posve plitko pobrana. Obično rabi se, kako sliedi: četvrti dio opredieljene količe salitrovine razaspe se kod proljetnih usjeva dok sjeme proklica, a kod zimskih dok počme proljetno tjeranje; druga četvrtina razaspe se četiri nedjelje kašnje, a ostatak, kad se pokaže klasje.

D. O.

Trakavica kod ovacâ.

Ovčja trakavica (*Taenia expansa*) zna čestoputa biti uzrokom, da nastradaju ciela stada ovaca. Duga je ½ do 60 metara, a na glavi imade četiri ustroja sa sisanje.

Riedko je, da samo jedna ovca dobije trakavicu; gospodar se obično dosjeti, kad je već sve stado zarazeno.

U početku se niti nepozna, da su ovce bolestne, jer na prve znakove, naime što je vuna prozirna i svjetlija i slabo mastna, malo tko pazi. Kašnje, kad bolest preuzme maha, onda su znakovi vidljiviji. Janjci i uz dobru hranu, mršave i slabo rastu, a isto biva od ovacâ. Jedu i piju mnogo, a slabo im se vidi; nisu vesele, a služnice su im bliede; trbuh im je nadut od plinova i tvrd; izmetine su židke (meke) i žestoko daju.

Bolestne ovce se pozna i po tom što izboče hrbtenjaču, što su nemirne, a i ćute boli u želudcu. Trajanjem trakavice, ovce posve omršave, vuna im je suha oporasta, te izgledaju bolestne; najzad ligaju, pa poginu. Kod janjaca i dvižca se češće pojavlja trakavica, nego li, kod starijih ovaca. Janjad siečuja i veljače napadnuta je žestoko ljeti, a na ljetnoj janjadi opažaju se žestoke posljedice trakavice stopro zimi.

Iz svega proiztiče, da janjad dobije trakavicu na livadama.

U dolinam, u vlažnim predjelim i za vlažnih godina češća je trakavica. I na šumskih pašnjacim obole ovce posve lako od trakavice. Izvrstno sredstvo protiva trakavici jesu žile od paprati. Dewitz savjetuje da se svakoj ovci dade 15 grama žila od paprati, a ako se za 6 lli 7 dana nevidi uspjeha red je opetovati. I 0 6 do 1·25 grama pikrinkisela kalija umješana brašnom u zalogaje takodjer djeluje izvrstno. Najbolje djeluje Kussin ili Tacniin, kojeg se svakoj glavi podaje 12 grama pomješana izvarkom od peljena. Dan prije neg se rabi ovo sredstvo nevalja dati janjcim jesti, a rad veće sigurnosti savjetuje se srestvo opetovati.

Rodakva.

Rodakva jeste jedno od najboljih i najzdravijih jela u zimsko doba, a rodakvom se može zasijati svako zemljište, koje nam rano ostane prazno.

Rodakve bez razlike vrsti, ljube dobru, hranivu i toplu zemlju; netrpe gnoja izpod sebe, poništo pak svježeg gnoja, jer su onda žilave i bez teka.

Rodakva sije se ili omašno ili u redove na 20 do 25 cm. razmaka, a sjeme se posve plitko zakopa. U redjoj sjetvi uspjeva rodakva bolje. Računa se s toga obično 8 do 10 cm. razmaka, a razsad se pak proredjuje na 15 do 20 cm. razmaka. Za redovito vlažna vremena rodakva se najbrže i najbolje razvija; nastane li s toga suho vrieme valja obilno zalievati, a i plievljenjem nevalja zanemarivati; puno pomaže, ako se odmah po sjetvi zagnjoji razvodjenim tekućim gnojem, ili ako se u vodi raztopi zdrela, raztrošena gnoja. Ovako pognojena rodakva razvije se brzo i bujno.

U južnijim predjelim ne strada rodakva od zime, dočim u sjevernijim posve lako prozebe; valja ju stoga još prije nego li se pojave mrazovi izkopati. Izkopanoj rodakvi odstrani se lišće izim sridica, pa ju se spremi u podrum, gdje se zaspe pržinom, da ne vehne i da ne prozebe.

Za sjeme ostavi se u južnim predjelim, nekoliko rodakva na polje, a u sjevernim predjelim zasade se u proljeće, one izkopane koncem jeseni, a koje su prezimile u podrumu. I za sjeme sade se u dobroj zemlji, i to svaku vrst osebice, i dosta daleko jedan od druge, jer se sjeme lako križa.

Sjeme rodakve čuva dobro svoju klicavost pet do šest godina dana.

D. S. G.

Vapnenaste zemlje ili vapnenjače i amerikanske loze.

Austrijansko družtvo za obranu vinogradarstva odlučilo je, da u svim vinorodnim zemljam, dade po vještacim prokušati one amerikanske loze, koje u dotičnom vinorodnom predjelu uspjevaju na vapnenjačom, te bud vrst i narav zemlje mienja od mjesta do mjesta, koje baš loze najlaglje uspjevaju u dotičnom mjestu i okolici. U svakom mjestu potražit će se najprije zemlja toli na svoju narav, koli na količu vapna što sadrži, ali zemlja, koja se ima potražiti mora biti uzeta iz raznih mjesta, položaja i dubina, da se dobije točna sadržina vapna u zemlji dotičnog mjesta. Sadržina vapna u zemlji mienja napram geologičkoj formaciji dotičnog zemljišta.

Sadržina vapna u jednoj zemlji, nije od upliva samo na vrst amerikanske loze, koja se u dotičnoj zemlji može gojiti, nego je od velikog upliva i za gnojenje.

Vapnenaste zemlje ljube ustrojna gnojiva, kao treset, mješanac, raztrošene mrcine, krv i slična, dočim su nitrati, amonijakalni sulfati, fosfati i slična gnojiva prikladni za zemlje, koje ne sadrže vapna.

Zelena golica je izvrstno gnojivo za vapnenjače i od velike je djelatnosti. Po Bernardu zelena galica ne djeluje u vapnenastoj zemlji, kao gnojivo, oli poboljšava zemlju usljed toga, što neutralizira prekomjernu količu vapna. Zelena golica i piriti reć bi, da su pozvani igrati veliku ulogu kao poboljšavajuća sredstva za vapnenaste zemlje.

A. Z.

SVAŠTICE

Izmorenost i nesnašljivost graška (pisum) grašak je jedna od najobljubljenijih sočivnica, ali izim žižka, koji ga uvjek svudi prati, ima i drugu manu, da brzo izmori zemlju i da nepodnaša sebe za sobom. S tog razloga nemože se grašak gojiti na istoj zemlji, negó stopro nakon pet godina; dogodili se i tada, da grašak izjalovi, valja onda tražiti uzrok u nečemu drugome. Kao glavni uzrok da grašak neuspjeva prepisuje se nematodim. U tom slučaju valja potražiti žile, jer ako su nematodi uzrok hrdjava uspjeha, to se onda oni moradu naći na žilama. Izim nematoda, imade grašak mnogo drugih neprijatelja, od kojih puno trpi: najobičniji su: uši (mušice = côr); gusjenica gamma, pa buvač. Od tajnocvjetnih nametnica, koje znadu znatno oštetiti grašak, obična je su: medljika, pa biela hrdja (*Peronospora viciae*), pa graškova hrdja (*Uromices pisi*).

Sjeme od djeteline posve je skupo, pa je s toga dobro, da gospodar sam uzgaja sjeme na kući. Za sjeme odabere se najmršavlji komad zemljišta, na kojem djetelina ne raste odveć bujno. S prolieća, dok djetelina poraste na toliko, da ju kosa može zahvatiti odmah se pokosi, jer kašnje ne samo da djetelina raste bujnije, ali raste jednako i cvate obilnije. Za sjeme odabere se mršava zemlja, jer teže na njoj polegne djetelina. Ali ako na djetelištu nema mršavog zemljišta, onda se ona djetelina opredieljena za sjeme osami, t. j. ostavi se djetelina na metar široko, a po svoj dužini zemljišta, a za metar široko desno i lievo pokosi se djetelina. Tim načinom ima zrak puno lagljí pristup, pa djetelina ne polegne.

Navrćanje ruža. Jedan stari ingležki gojitelj ruža, preporuča u „*Gard. Chron.*“ da bi se za navrćanje morali uzimati pupoljci samo sa onih mladica, koje su malo posve pravilno razvijenim cviećem. Kod ovakovih mladica, najlaglje se lušti kora. Na vječno pitanje, dali se uz oko za navrćanje ima odrezati i komad drva od mladice, rečeni prokušani gojitelj ruža, niječe to absolutno; jer da se oko bolje primi i sraste ako nema drva sa sobom. Glede gojitbe *Rosa Banksiana*, kaže, da ona najobilnije cvate, ako se izklaštre ocvale mladice i slabe izboje, a ostavi samo čvrste mladice. Na ovaj način ne samo da cvate svake godine, ali cvate mnogo obilnije.

Grmlje i drvеće zlatno žutog lišća. Svakome više prijaju nasadi u perivojim, ako je lišće raznovrstne šare. Jednolika zelena šara lišća dodije. Evo ih nekoliko: zlatolista bukva (Faons syvatica zlatia) porieklom je iz Srbije. Zlalolisti hrast (Querans americana aurea) porjeklom je iz Holandije. Zlatolisti javar (Acer Negundo aureatum), malo je stablo, krasno zlatno žuta, kovinasto svjetlećeg se lišća. Još su sljedeća stabla i grmovi spomena vriedni: Sorlens aria chrysophylla, Alnus glutinasa aurea, Hedesa chrysophylla, Acer dosicarpus lutescens, Thuja occidentalis, Warreana lutescens, Acer japonicum flagelliforme aureum, Amydalus persica aurea, Psuxus japonica aurea, Cerarus Padus aureum, Liriodendrom tulipifera aurea, Ligustrum onalifolium luteum, Malus banata aurea i. t. d.

Da žile od zumbula (hyacinta), koji se goje u vodi lako ne gnjiju, preporuča se rabiti slana voda, ili se pak običnoj vodi doda na svaku staklenicu, u koju se goje zumbuli, po jedna žličica soli. Kako je već rečeno u slanoj vodi niti izpljesnive, niti sagnjiju žile.

GOSPODARSKE VIESTI.

Premda zabrana izvoza siena i slame nije imala na naša domaća tržišta izravna upliva; ipak je i kod nas nešto pala ciena krmi.

* *
*

Sa svih strana, gdje nije krupa otukla, hvale nam se da vinogradi dobro, samo da su svaki dan vidljiviji tragovi peronospore.

* *
*

Zemaljski odbor dalmatinski poslao je okružnicu svim občinam, u kojoj javlja, da je Poljodjelski Zavod u Gružu preustrojen, te da će na istom zavodu predavanja za školsku godinu 1893-94 započeti prvim danom rujna t. g. U istoj okružnici i potiče Zem. Odbor Obćine, da šalju djecu na nauke u rečeni zavod.

* *
*

Uvjeravaju nas, da po Hrvatskoj, Ugarskoj, te sjevernim pokrajinam cislajtanije putuje više taljanskih trgovačkih potrkića, koji nudjaju novo taljansko vino, dok bude gotovo.

* *
*

Trgovački ugovor sa Srbijom, koji je stupio u kriepost dne 1 srpnja t. g. imade sliedeće važne promjene. Kukuruz, kao pogranična pogodnost, plaćat će iz Srbije 25 novč. od 100 kg. Ječam plaćat će takodjer 25 novč. carine od svako 100 kg. a zob 60 novč.; dočim će pšenica, raž i napolica plaćati 75 novč. od 100 kg.

* *
*

Višu trgovačku školu u Zagrebu pohadjalo je prošle školske godine 62 učenika, a višu trgovačku školu u Zemunu pohadjalo je 40 učenika. A kod nas u Dalmaciji ni da bi spomena bilo o izobražbi trgovačkog staleža.

* *
*

U Francezkoj u provedbi zaštitnog zakona od 2 studena 1892 po kojem se imade ženama i djeci zabraniti svaka zdravlju štetna ili ćudorednost vrijedjajuća radnja, izdana je naredba, koja sadržaje u jezgri slijedeće: Zabranjen je: 1. upotrebiti djecu ispod 18 godine, a tako žene i djevojke kod mazanja, čišćenja, pregledanja i popravljanja u gibanju se nalazećih strojeva, 2. iste osobe upotrebiti u prostorijama, gdje se strojevi nalaze, koji opasni dijelovi nisu ogradom zaštićeni, 3. upotrebiti djecu ispod 18 godina kod gazenja vodoravnih kotača, 4. upotrebiti djecu ispod 16 godina kod vrtenja vertikalnih kotača više od pol dana i to počinkom od najmanje pol sata, 5. upotrebiti djecu ispod 16 godina kod kružnih ili beskrajnih pila, 6. upotrebiti istu djecu kod mehaničkih nožica ili kakovog drugog rezaćeg stroja, 7. upotrebiti djecu ispod 13 godina u staklanama kod vadenja staklene smese ili kod puhanja u staklo, 8. upotrebiti djecu ispod 16 godina kod parnih kotlova, 9. upotrebiti djecu ispod 16 godina kod valjaka, zaštitnim spremama neprovidjenih, 10. upotrebiti djecu ispod 16 godina kod popravka i čišćenja kuka na visećim skalama, 11. obteretiti dječake izpod 14 godina sa teretom preko 10 kg., dječake od 14 do 18 godina sa teretem iznad 15 kg., djevojke ispod 16 godina teretom preko 5 kg., a one od 16 do 18 godina terotom preko 10 kg. 12. dati šivati strojevima djevojkama ispod 16 godina, 13. upotrebiti djecu, djevojke i žene kod sastavljenja tiskanica, slika i drugih predmeta, a tako i kod prodaje predmeta, koji nisu po zakonu zabranjeni, nu koji ćudorednost ipak vrijedjaju.

* *
*

Tirolska zemaljska gospodarska izložba u Insbruku, koja je otvorena 15 lipnja, a traje do 4 listopada izpala je dosad vrlo dobro i dobro je posjećivana.

* *
*

U *„Öst. Ladw Wachenblatt"* piše D.r Čeh o načinu i potrebi da se u Bosni i Hercegovini podigne ribogojstvo. Po govoru rečenog gosp. d'r Čeha u mnogim jezerim i riekam Bosne i Hercegovine i nema ribe.

* *
*

Obći sastanak austrijanskih gospodara sazvan je za dan 16 studenoga t. g. u Beču. Na sastanku razpravljat će se: 1. Pregledba zemljarine (poreza) i predlog o novoj dohodarini. 2. O preinaci statistike o žetvi. 3. O ustanovljenju obćeg družtva (sveze) austrijskih gospodara.

* *
*

Do godine družtvo uresnih vrtlara slaviti će svoju tristogodišnjicu. U tu svrhu priredjivaju u Beču vrtlarsku izložbu, a ministarstvo za poljodjelstvo opredielilo je za nagrade 12 srebrnih kolajna.

* *
*

Od 2 kolovoza do 5 rujna ostaje otvorena u Rušćuku gospodarska i obrtna izložba.

* *
*

Dvadeseti prvi medjunarodni pazar žitarica i sjemenja, koji je održan u Beču dne 28 i 29 kolovoza, bio je posve slabo posjećen.

* *
*

Od 7 do 11 rujna t. g. održavati će se u Beču treća medjunarodna smotra goveda i svinja za razplod. U isto doba održavat će se izložba sočnih krmiva, strojeva za priredjivanje krme, mliekarskog orudja; pa potrebština štaje i primjeraka uzornih štaja.

* *
*

Dne 31 prosinca 1890 živilo je u Cislajtaniji svega 1,548,197 konja, od tog broja odpadalo je na Dalmaciju samo 22,903 komada; a od tih bilo je 842 angira (pastuha), 6213 kobila, 12,561 konj (škopac); 1624 ždriebca od godinu dana i 1663 ždriebca starija. Najviše konja imade Galicija, naime: 765,570 glava. Najmanje konja imade u Voralbergu: 2763 komada; pa u Istri i Primorju 9.664 glave. I u Kranjskoj ima manje konja nego li u Dalmaciji, naime: 23,711 glava. Izvješća nerazabire se, dali se govori o samim konjim ili konjim i mazgam i magarcim skupa.

Pitanja i odgovori „Gosp. Poučnika".

A. Odgovori.

68. *Namjeravam zasaditi stabala okolo djubrišta, da ga drže u sjeni; molim Vas, koja su stabla za tu svrhu najprikladnija, i mogu da odole žestini izparivanja i eventualnoj infiltraciji zemljišta po osoki?*

I. V. u V. (Hrvatska).

Dobro uredjeno djubrište nemože se ni pomisliti akò nije zasjenjeno; a ako djubar ne stoji na sjenastu mjestu nemože ga se pomnjivo baratati. Najlaglje se zasjeni djubrište, ako se oko njega zasadi stabala. Za ovu svrhu prikladna su samo takova stabla, koja podnašaju gnoj u svojoj blizini, koja brzo raste, koja se lako i obilno granaju i koja se rano kite gustim lišćem. Takovih stabala ima duduše posve malo. Od svih običnijih šumskih stabala dalo bi se u gornju svrhu preporučiti: 1. Trepetljiku, koja i ako se ne okiti rano lišćem, podnaša gnoj u najvećoj mjeri i žestini; ali to opet neće reći, da se trepetljika može zasaditi baš ondje, gdje se sakuplja sva osoka sa djubrišta. Ako je gnojište ozidano i popločano, onda se trepetljike sade 1½ do 2 metra daleko od zida, premda i na toj dalečini brzo prodru svojim žilam i razruju zid ili pločnik. 2. Prosta vrba (*Salix alba*), takodjer je prikladna za rečenu svrhu; raste brzo i prilično zasjenjuje. Žukva (vez = *Salix vitellina*) podnaša izvrstno djubar, ali joj lišće nije odveć gusto, pa pravi malo sjene. 3. Lipa velikolista jeste takodjer prikladna za rečenu svrhu; dapače može se reći priklanija od svih navedenih vrstih stabala, ali ima manu da sporo raste.

69. *Vrlo često dogadjami se, osobito u lietno doba, kad rogato blago polazi pašu, da mokri krv; molim Vas što prouzrokuje to krvno mokrenje, i na koji se način može prepriečiti?*

A. C. u T. (Bosna).

To što vam blago mokri sukrvicu, tome je po svoj prilici uzrokom paša. Ako goveda na paši jedu smolaste hrane, što često biva na šumskim pašnjacim, ili ako piju tresetaste vode, onda mokre sukrvicu. Takodjer mokre sukrvicu goveda, ako se krme žestokom krmom, koja tjera na mokraću, kako što je brdjasto ili nagnjilo lišće od kupusa i lišće od buraga (blitve). Za mokrenja životinja ćuti boli, a izim toga pojavi se nešto ognjice, životinja je kao tupa, spora i osjetljiva osobito na slabinam i blizu bubriega; a obično ide malo od sebe i posve tvrdom balegom. Ako se bolest lieči, prodje posve lahko, kad što prodje i od sebe; ali u mnogom se slučaju zapale bubriezi i mokraćni putevi, pa životinja pogine u 8 ili 10 dana. Bolest se prepriečí, ako se životinje ne tjeraju na šumske pašnjake, ni na tresetaste bare, da se napoje, a lieči se bolest posve lako, ako im se daje dobre suhe hrane, i kiselaste vode. Kiselasta se voda priredjiva, ako se običnoj pitkoj vodi dolije malo sumporove ili malo solne kiseline. U težkim slučajevim valja smjestiti životinje u toplu štaju; a izim toga napravi se liek od 8 grama olovnog sladora, 20 grama kocelja (olaum) ili 25 grama modre galice i 60 grama žila od idjirota. Šesti dio ovoga, dade se jednoj kravi u tri obroka kroz 24 sata vremena.

70. *Ovo je druga godina, da mi se na lišću prasaka pojavlja nešto crna poput posušene čadje; molim Vas jeli to bolest kakova? Dade li se liečiti?*

T. Š. u M. (Dubrovnik)

Čadjavicu na praskvam prouzrokuje nametnica *Capuodium Armeniacae Th.*; a u bitnosti malo se razlikuje od drugih čadja. Mirelium napravi prilično debelu, crnu kožicu na licu lišća; dočim se na naličju samo gdje pojavlja, i to u obliku pjega. Ova se bolest pojavlja ponajviše na praskvam, koje su gojene uz tarabe i na zidove, i tu zna kadšto nanieti velike štete. Redja je na stablima, koji osebice stoje. Oboljelo stablo počme kržljaviti, gubi lišće, a težko novo lišće tjera; nedozrievaju mladice, niti se nerazvijaju pupovi za proljetnu cvatnju, a i ako se razviju plod je malen i lako odpada. Proti ovoj bolesti preporuča se često škropljenje lišća mlakom ukropinom duhana ili mlakom vodom u koju se raztopi 2 do 3 po sto salicilne kiseline.

71. *Molim Vas na koji se način dade najbrže i najbolje izprati novo smrekovo i hrastovo posudje, da vino ne primi tek po dugi?*

L. M. u S. (Istra).

Najlaglje se izluže nove bačve, ako se tako dugo izpiru parom, dok iz njih nebude izlazila posve čista i bistra voda, bez svakog teka i mirluha. Ova se radnja dade lako izvesti ondje, gdje se imade na razpoloženje jedan parni kotao, koji razvija paru. Inače mogu se bačve izložiti, ako se više dana zasebice drže pune vode i ako se ta voda često mienja, pa se najzad izperu vrelom vodom. Još se najzad properu vinom ili razvodnjenom zdravom taložinom, koju se ugrije do 60° C. ulije u bačvu, pa onda bačva valja. Toplo vino ili taložina ostane u bačvi, dok se ohladi. Pozatim se iztoči, propere, pa se lije unj vino. I vrelom lukšijom postizava se prilično svrha; a onda živim vapnom. Ipak, ako bačva nije bila izprana parom, koja sama ima svojstvo, da drvo posve izluži, u inače izloženim bačvam dobije vino uvjek tek po dugi. S toga se preporuča u novim bačvam lievati mlado vino drugotne vrsti, koje ako i poprimi manu, ona se može kašnje izliečiti.

B. Nova pitanja.

72. *Jeli istina da šume mogu imati izravna upliva na pučanstvo?*

J. L. u S. (Split).

73. *Molim Vas, imali jednostavni način, kojim se jaja za ljetne žege i vrućine mogu uzdržati zdrava?*

A. N. u V. (Hrvatska).

74. *Mravi mi sve kvare; dopokom i u stan zalaze i tu mi prave znatne štete. Molim Vas podučite me, kako da se riešim te nemani?*

R. P. u L. (Istra).

75. *Molim Vas jeli istina da je zemlja sama najjače razkužujuće sredstvo? U čemu se sastoji, ta razkužujuća moć zemlje?*

H. B. I. u B. (Bosna).

☞ Odgovori na javna pitanja kao i nova pitanja, primaju se rado od svakoga, pa i ne bili predbrojnici.

Otvoreni dopisi „Gosp. Poučnika".

Podmirili su predbrojbu do konca t. g. 1893.

P. n. č. g. Babić A. — Vilić F. — Antić S. — Luković V. — Fakarčić I. — Milković L. — Katarinčić A. — Šoljet B. — Tolić F. — Petrović A.

Č. g. Tripalo J. — Odgovorili smo Vam pismeno. Ljulj spada u korov, pa specijalno o uporabi istog malo se tko bavi, jer svak gleda, da ga se rieši.

Č. g. Zlednić V. — Vaša pitanja dobila su redoviti odgovor u prošlom broju „Gosp. Poučnika". Samo na prešna pitanja mi odgovaramo poštom, ali i to ako nam se pošalje biljega.

Č. g. Mohović S. — Hvala vam javili smo stvar prijatelju da ju upotrebi do prigode.

Č. g. Kozić V. — Knjigu „O uzgoju i njegovanju cvieća" poslali smo vam, a onih drugih knjiga nemamo mi, obratite se kojem knjižaru u Zagrebu.

Č. g. Vidaković M. — Puno je laglje utamaniti gnjezda sitnih zareznika sa voćnih stabala u zimsko doba, kad na stablu nema lišća, nego li ljeti, kad je zareznika više, i kad ih lišće brani i pruža im veću površinu za pašu i hranu.

Č. g. Arkanović T. — Mnoga se sredstva preporučaju proti gnjilenju drva; a u vašem specialnom slučaju mislimo, da bi vam tako zvani *antimerulion* najbolje pomagao. Obratite za rečeno sredstvo udovici H. Kuhna u Beču I Am Bergel. 2, dobiti će te i naputak o načinu uporabe.

Č. g. Lušica I. — Mi mnijemo, da bi kod vas čuvit (indigo) mogao uspjevati. Poznato nam je, da se goji u okolici Napulja, gdje podnebni odnošaji nisu bolji od vaših. Kušajte.

Č. g. Čemalović K. — Broj 9 i 11 odposlali smo vam iznovice. Molimo vas drugi put reklamirajte svaki pojedini broj odmah, dok ga redovito ne primite.

U ZADRU, 1893. — Brzotiskom Narodnoga Lista.

Godina XII. Izlazi na 1 i 16 svakog mjeseca. Broj 18.

GOSPODARSKI POUČNIK

Obće blagostanje zavisi o blagostanju pojedinca a temelj blagostanju pojedinca, jest razboriti rad uz vještu uporabu nauke i izkustva.

Upraviteljstvo lista je u Velojluci

Predbrojba u *Austro-Ugarskoj* stoji 3 for. na godinu, u *Inozemstvu* 8 franakà na godinu.
Uvrstbe plaćaju se 8 novč. po redku za prvi put, a svaki sliedeći put 3 novč. redak. *Clichè* računaju se 5 novč. po centimetru četvornom.

Upravitelj i Izdavatelj: PETAR L. BIANKINI

Odgovorni urednik: NIKOLA ŠIMIĆ

Pisma, naputnice itd. itd. upravljaju se *Upraviteljstvu Gospodarskog Poučnika u Veluluku.* — Rukopisi se nevraćaju.
Predbrojba je obvezna za godinu danâ, a izplaćuje se u Veluluku.
Tko nepovrati prva dvu broja obvezan je predbrojbi za godinu dana.

ZADAR, 16 Rujna 1893. Ciena je listu 3 fiorina na godinu. VELALUKA, 16 Rujna 1893.

JAMATVA.

Odavna se ljudi ne spominju, da bi se ovako liepa jamatva prikazivala, kako ljetos. Izim što u onim mjestim, gdje je krupa otukla, i po gdje gdje, gdje su peronospora i nedaća nešto štete napravili, svudi je rod obilan.

Kamo sreće, da nas uz ovoliku obilnost roda nije zatekla taljanska klauzula; naše vino bilo bi se sjegurno razprodalo, i uz dobre ciene. Žalibože, ima još mnogo lanjskog vina, koje leži nerazprodano, a ljetošnje će još teže ići od lanjskog, jer će taljanci uprieti sve svoje sile, da prokrče i osjeguraju puteve svojemu vinu, koje su već dosad dobrim prokrčili i osjegurali.

Izim velikog natjecanja u cieni bit će velikog natjecanja u vrsti.

Mi doduše cienam nemožemo konkorirat sa taljancima, jer su kod nas i ručna radnja i prevozna sredstva po moru skuplja nego li kod taljanaca, ali za to možemo konkurirati u vrsti. **Prva je daklen i glavna dužnost svakog našeg vinogradara, da proizvadja vrsti vina, što mogoće bolje i prikladnije za tržišta.**

Mi ćemo s toga navesti ono nešto, na što je paziti, e da se dobije bolja vrst vina, i napomenut ćemo vrsti, koje su obljubljenije u trgovini obzirom na sadašnje odnošaje u trgovačkom svietu.

Danas se traže ljubka vina, u godna teka i mirluha, od srednje žestine, ali ni opora, ni trpka, ni gusta. Biele vrsti vina su obljubljenije od crnih, osobito ako je bielo vino posve bielo ili nešto zelenkasto.

Naše biele vrsti vina su žute, pa se zato i zovu žutine, ali baš ta žuta boja vina nije obljubljena u trgovini.

Od našeg bielog grozdja dobiti ćemo liepo bielo vino, ako odmah otisnemo grozdje, i pustimo da cidje prevrije za sebe, jer od pljuva prima vino onu žutu boju.

Zelenkaste je boje bielo vino, ako potiče od zelenih vrstih, kod nas nema nego posve malo; ali vino poprima zelenkastu boju, ako prevrije s ozubinama, u koju svrhu hoće se da su ozubine (hostulje) zelene, a za rečenu svrhu su najprikladnije hostulje od loze bojdanuše.

Crna se vina danas malo traže, obljubljena su crljena vina, i to otvorenije vrsti više od tamnijih. Od iste vrsti grozdja, vino je tim manje crno, čim manje stoji cidja u doticaj sa pljuvam; jer čim manje stoji u doticaju, tim manje ima vremena da raztupulja u oenocyaninu, koj daje boju vinu.

Opoli su najviše obljubljeni, i radi svoje boje i radi svojeg ukusa.

Već smo u svoje vrieme kazali, kako se prave opoli, a danas opet opetujem, da su najbolji oni opoli, koji se prave, ako se mast iztiska, dok se grozdje izmasti.

Rekli smo dapače, da u tu svrhu imade osobitih vreća, u kojih se meće izmašćeno grozdje, i tako odmah odieljuje drop od šire.

Ali, da se dobije dobro i tečno vino, kako ga se danas u trgovinu traži, nije dosti sa... ulagati načine i pomnje pri pravljenju vina, ali treba takodjer prebirati vrsti grozdja.

Kad još nismo svudi ni do toga došli, da se dieli bielo grozdje od crnoga, a kamo opet, da bi dielili pojedine vrsti bieloga i crnoga grozdja. A ipak bez toga neda se ni pomisliti, da iz grozdja, onako sve skupa izmašćena bez razmjera i pravila, da se dobije dobro vino.

Neke se vrsti slažu i pomješane, daju daleko bolje vino, nego li svaka vrst za sebe, ali opet i najmanja primjesa treće vrsti sve pokvari.

Ako daklen hoćemo, da proizvadjamo tečna i ljubka vina, red je da pravimo kušnje sa pojedinim vrstim grozdja, jer se samo kušnjam može točno opredieliti razmjer u miešanju; i tim postignuti ono što trgovina danas traži i hoće. Budemo li radili inače, nećemo naći prodaje za naša vina, ona će sve više padat u cieni i gomilati se u konobama.

X.

Sol (kuhinjska), kao sredstvo za čuvanje masla.

Kukinjska sol se od starih vremena rabi za čuvanje masla, osobito, ako se želi, da maslo bude trajno t. j. da se dalje vremena uzdrži.

Sol se spaja sa sirutkom i mliekom, koji se nalaze još u maslu, pa kad se kašnje maslo izgnjeći, onda se odstrane iz mlieka, a na taj se način odstrani i mliečni slador i rudne soli.

PODLISTAK.

Katekizam
Gospodarske hemije

od

D.ra E. WILDT-A

Ravnatelja agrikulturno-hemičnog pokušališta u Poznanju.

Po šestom izdanju njemačkog izvornika preveo

F. RADIĆ

Učitelj Strukovne učionice u Korčuli.

(*Nastavak vidi broj 17*).

Šesti odsjek

Hranitba bilinâ.

87. Od šta sastoje biline?

Biline najnižega reda sastoje od jedne ili više stanicâ, koje se u svojem najprostijem obliku prikazuju poput okruglih mjehurčića, kojih strane sastoje od celuloze ili staničnine i koje su napunjene više ili manje tekućom sadržinom, staničnom sadržinom. U bilinama koje su savršenije ustrojene sdružen je naprotiv poveći broj stanicâ, koje se u njima prikazuju u vrlo različitim oblicima, u stanična tkanja, iz koji se pak dogradjuje bilinsko tielo. Mi možemo dakle da smatramo biline višega reda, kojima pripadaju sve gospodarske rastline, kao da su sastavljene od mnogo premalenih prostora, koji no su rastavljeni pregradama.

Raštenje bilina t. j. novo tvorenje stanica biva njihovim dieljenjem u mladjim čestima biline, a to pri vrhovima grančicâ i žila; osjem toga nahode se takove stanice sposobne za dieljenje pri dnu lišća i u nekom obliku tkanja koje se zove cambium (liko), i koji proizvodi raštenje bilinâ u debljini.

88. Koje lučbene tvari grade navlaš ustrojni dio rastlinskoga tiela?

Škrob, slador, staničnina, mast (tusto) i bjelanjkaste tvari.

89. Od kojih počela sastoje te tvari?

Škrob, slador, staničnina i mast sastoje od ugljika, vodika i kisika, dočim bjelanjkaste tvari sadrže još i dušika; zato se prve zovu još i bezdušičnatimi, posljednje dušičnatimi.

Pobliže o tim tvarima nahodi se u osmom odsjeku.

90. Koju od tih tvari grade biline ponajprije?

Bezdušičnate tvari.

91. Od kojih bezustrojnih slučenina nastaje ta tvorba?

Od ugljične kiseline i vode.

92. Kojim ustrojima prima bilina ta hraniva?

Ugljičnu kiselinu iz vazduha kroz lišće. Lišće ima na svojem naličju bezbrojno množtvo sitnih otvora, šupljinice ili pukotine, kroz koje ulaže u bilinu ugljična kiselina i ostali plinovi. Istim putem prodire osjem toga u bilinu pomanji dio vode, mnogo veći dio dolazi kroz žile iz tla. Kroza njih prodire o ostalom u bilinu i ugljična kiselina, premda u kolikoći neznatnoj po hranitbu.

93. Gdje i na koji način postaje ustrojna tvar od ugljične kiseline i vode?

U lišću ili ostalim zelenim čestima rastline odstupanjem kisika iz tih slučenina; taj postupak zovemo upodobom ili asimilacijom.

Tvorba ustrojne tvari ili ti postupak upodobe jeste postupak razkisivanja; pod kojim se razumievaju lučbena razstavljanja, koja se osnivaju na odstupanju kisika iz slučenina, i koja se protive postupcim okisivanja, po kojima se tjelesa obogaćuju kisikom.

94. Kako se to može da dokaže?

Da zelene česti bilinâ primaju ugljičnu kiselinu, a da izlučuju kisik, može se lako zorno da prikaže sliedećim pokušajem. Postavi nekoliko sočnih zelenih listova pod staklen

Za gnječenja masla, sa razsoli, koja je nastala od soli, odstrani se samo jedan sićušni dio sirnine i bjelančevine.

Što se usljed spojiva ne izluči za gnječenja na gorinavedeni način, ostaje u maslu, ali je spojeno sa soli na takov način, da nemože biti uzrokom, da se maslo pokvari, dapače pravi razsol, koja je tu da čuva maslo od pokvare.

Sol djeluje najviše na taj način, da upija vodu; s toga, čim se više bude solilo maslo, tim će sol iz njega upijati više vode, a dosljedno tome maslo će na taj način biti trajnije. Nego i solenjem nevalja pretjeravati, jer presoljeno maslo, izgubi tečnost i nije više uporabivo.

Solenje se obavlja i na način kako sljedi: Dok se maslac utuče u stepki u veličini graška, prestane se tučenjem, pusti se da se izciedi mlieko, pa se maslac tako dugo pere čistom vodom, dok voda iztiče posve čista. Pri tom valja paziti, da se komadički masla ne ugrudvaju. Na ovaj se način odstrani dobar dio sirutke (mlieka), ali i u najmanjem komadičku masla, ostane još uvjek mlieka. Ovi komadići maslaca metnu se u jednu drvenu posudu, koja je prije temeljito izprana, pa se po njima polije čiste, hladne razsoli, dok ih oblija. Kako komadići masla hoće da plivaju u razsoli, metne se ozgor jedno izprobušeno dno, kojeg se obtereti čistim kamenom. Na taj način oblija razsol posve maslo.

Za pranja maslaca troši se puno vode, pa se hoće, da je toli ova voda, koli ona koju se upotrebljava za razsol prosta svake mane, t. j. da nije neugodna teka, nimanja. Ovim načinom čuva se maslo dobro, ali maslo izgubi svoj ugodni mirluh, koji je njegova glavna oznaka.

Glavno je u ovom slučaju, da komadčeki masla ostanu razlučeni, e da razsol prodre između njih i do dna, jer kako u svakom komadiću ima još sirutke i mlieka, i ako se nebi izkvarilo usljed djelovanja zraka, jer svaki pristup zraka prieči razsol, koja je na površini, ipak se maslo, nekud u sebi upali i postane neugodna nagnjila teka i mirluha.

Do danas nema još kemičkog sredstva, kojim bi se moglo dugo vremena uzdržati maslo svježe, točno i mirisno. Studen i zabrana pristupa zraka jedina su poznata sredstva.

M.

Jeli nsavjeto držati gnoj u štaji izpod životinja?

U nekim mjestim običaj je držati izmetine marve, i to navlaš krava i ovaca izpod samih životinja; dapače su na nekim mjestim i štaje u tu svrhu gradjene, pa se takove štaje, zovu duboke štaje. Ima ih, koji taj način sabiranja i čuvanja gnoja preporučaju, dočim ga drugi oštro kude.

Prednosti takovih dubokih štaja prama običnimi, sastoje se u pristednji radnje, jer ne treba gnoj izvažati na gnjojište; ali taj način čuvanja gnjoja imade mnogo mana, od kojih su najglavnije:

1. U dubokim štajam dobiven gnoj, predočuje se izvrstan; dočim, rad toga što nije redovito bio baratan, u praksi posve zlo odgovara. Izkustvo je dokazalo, da je rodovitost zemljišta znatno pala na onim imanjim, gdje su čuvali gnjoj u dubokim štajam izpod blaga; i da je taj nazadak bio osjetljiviji, čim su zemlje bile laglje.

2. U takovim štajam hoće se odveć puno stelje, a gdje odveć puno stelje trebuje, nemože se gojiti puno blaga.

3. Težko je napajati krave u takovim štajam, pa i ako se napajaju valja da to bude uporabom jasala ili vidrica.

4. I uz obilno steljanje, usljed vrienja, kojemu su podvržene ustrojne stvari, leglo je odveć toplo, pa to nije zdravo za blago, a najviše trpe papci.

5. Takove duboke štaje hoće više prostora, velika vrata i u obće više ventilacije, jer bez promahe odveć zaudara, a usljed velike promahe opet se zimi hladne.

6. U dubokoj štaji težko je uzdržati krave čiste.

Dakle toli rad dobrote gnoja, koli radi zdravlja životinja bolje je gnoj redovito izvažati na djubrište, pa ga tamo baratati, te posipavati superfosfatovom sadrom, kainitom ili zemljom i polievati ga osokom.

F.

Kokošica i gospodar.

Kokošica, jeste jedna od ptica kojoj se malo pomnje posvećuje, a ipak je ona vehoma koristna po gospodara. U želudcu jedne kokošice, koja je u srpnju za žetve ubivena nadjeno je oko 300 zrnja sjemenja raznovrstnog korova, i to najviše sjemenja od maka, madraca, trputca, čička i. t. d. Izim toga nadjeno je u želudcu svakovrstnih muha, puževa, pauka, svakovrstnih gusjenica i ličinka, pa kukaca.

Ako se uzme, da jato od 12 do 15 kokošica potroši dnevice samo nešto 300 zrna sjemenja od korova, a isto tako da pojede 300 raznovrstnih štetnih zareznika, to nam 600 puta 15 daje 9000 komada što štetnih zareznika, što zrnja od korova, koje u 24 sata pojede jedna obitelj kokošica.

Na jesenske usjeve najviše štete prave puževi, a koja je to s druge strane blagodat po gospodara, ako kokošice te puževe pozoblju, i tako spase mlade usjeve od očite štete.

Ima muha i drugih zareznika, koji takodjer prave velike štete na zimskim usjevim, a sve ove kokošice vrlo rado jedu i uništavaju.

Primjetit će se, da kokošice ako neimadu druge hrane, da zoblju zrnje zasijane, to je doneklen istina, ali to još nesmje da prieči gospodara, da štedi kokošice, jer ako po sjetvi kokošice i pojedu po koje zrno zasijana sjemena, odtud gospodaru nikakove štete, dočim je neprocjeniva korist, koju on ima tim što se za dugi niz dana kokošice hrane sjemenjem od korova i zareznicim.

C. J.

---

lievak, kojemu je vrh začepljen, i koji si na punio svježom kiselicom (vodom s vrela koja sadrži ugljične kiseline), te jih izloži djelovanju sunčanih zraka; odmah ćeš vidjeti gdje se iz lišća razvijaju sitni mjehurčići, koji se dižu i skupljaju se u ciev lievka. Možeš da se o tomu osvjedočiš, da ti se je sakupio kisik, otvorivši čep i spustivši u ciev tinjajuću žigicu, ona će ti se upaliti i živo će planuti.

Za taj pokušaj nesmiješ da upotrebiš prokuhanu ili odpočinutu vodu, jer u takovoj neima ugljične kiseline, nego jedino svježu vodu sa izvora; još bolje će biti uvedeš li u nju u onaj čas malo ugljične kiseline.

95. Je li zelenilo nuždno za postupak upodobe?

Jest, jer lišće u kojemu neima zelenila, koje se zove hlorofilom, neizlučuje nimalo kisika u gori navedenim okolnostima.

Može ipak kadgod da bude u lišću hlorofila, a da se ne prikazuje zeleno. Tako imaju neke rastline vrlo dlakavo lišće, po čemu prima srebrnasto bielu boju, u drugim n. p. u crljenom lišću bukve krvarice zelenilo biva sakriveno crljeno bojadisanim sokom u stanicama; u takovim slučajevima lišće je sposobno da tvori ustrojnu tvar nalik da je zeleno.

(*Sliedi*).

Kako da se odstrani sumporita kiselina iz masta i vina.

Vino ili mast, koji je bio odveć žestoko osumporen sadrži puno sumporite kiseline, rad česa daju po smrdljivim jajim, koji vonj nije svakome ugodan, a mnogim prouzroči glavobolju. „Weinlaube" piše, da se iz masta i vina, dade brzo odstraniti sumporita kiselina, ako se ulije u veliki, dobro okalajsani kotao, ili u mjedeni kotao, koji je na svjetlo izčišćen, pa naglo ugrije; da mast ili vino bude topao, ali poništo, da ne uzavre.

Na ovaj se način odstrani sumporita kiselina na brzu ruku, bez da se usljed pristupa zraka napravi sumporova kiselina.

Ovako ugrijani mast, nesmje ostati u kotlu dok se ohladi, nego valja ga odmah još topla uliti u bačvu, da se u njoj ohladi.

U svrhu odstranjenja sumporite kiseline može se rabiti i sprava za pasteurizovanje vina, samo što i u ovom slučaju nevalja vino odveć ohladiti, jer se sumporita kiselina izlučuje iz vina baš dok je vino toplo.

Pretakanjem vina na otakač, da dodje što više u doticaj zraka, kako što i mješanjem vina u badnju pomoću čiste metle, odstranuje se ponešto sumporita kiselina, ali se svrha ni iz daleka ne postizava, kako grijanjem.

Iz vina, koje još vrije može se sumporita kiselina odstraniti pomoću ugljične kiseline, jer ova zadnja veže prvu, ali je radnja zanovetna, a svrhu se nepostizava nigda podpuno.

Doduše izkustvo je dokazalo, da vino stanjem izgubi sumpornu kiselinu, ali, ako se vino ima brzo prodati, a neda se inače brzo odstraniti iz njega sumporita kiselina, onda je red pomješati ga drugim vinom, jer se tim načinom razriedi sumporita kiselina, pa je ćuti onaj, koji pije vino.

Voće u rakiji.

Poznato je, da Francezi razno svježe voće, pa i samo grožđje, čuvaju u rakiji, rumu, cognacu (konjaku), araku i žesti, te da tim voćem tjeraju veliku trgovinu.

I kod nas mnoge gazdarice običavaju čuvati višnje i trešnje, a kadšto i grožđje u rakiji a to samo za domaću porabu. Mi ćemo s toga navesti francezki način čuvanja voća u žestičnim tekućinam, da se svaki okoristi, koji hoće i koji neće.

Prije svega ćemo kazati, da Francezim u žestičnim tekućinam čuvaju sve voće bez razlike. Počimlju jagodam, pa trešnjam, višnjam, praskvam, kajsijam jabukam, kruškam, grožđjem, ogrožđjem, murvom, dapače i dinjam.

Za čuvanje dobivaju zdrelo zdravo voće, ali ponešto prezrelo; pa uzmu toliko sladora u prahu, koliko teži voće; izmješaju jedno drugim, pa postave ili u zemljane lonce ili u velike staklenice, a onda uliju toliko dobre rakije dropulje ili konjaka ili araka ili ruma, dok tekućina posve oblije voće.

Posude se dobro začepe ili se privežu pergamentnom hartijom, pa se smjeste na tamnu i hladnu mjestu, da se preprieči svako vrienje. Doduše težko biva, da se vrienje uvede, ali se ipak može dogoditi osobito ako je toplina velika i ako žestična tekućina nije dosti jaka. Ali opet nevalja odveć žestoke alkoholične tekućine. Nešto 50 do 60 stupnjeva u postotcih dosti je da ima tekućina, koja se dolieva voću. Slador valja dodati, jer bi se inače sokom od voća odveć razvodnila žestična tekućina, a s druge strane nebi imalo dosti tečnosti.

Bez sladora nemože da ide, ali oni, kojima nisu dragi odveć sladki sokovi moći će rabiti manje sladora, ali manje od $^1/_6$ do $^1/_4$ ukupne težine voća nemože se uzeti.

A. L.

Slad, kao hrana za goveda.

Slad su kliou ječma, koji se uporablja za pravljenje piva. Slad je bez dvojbe izvrstna hrana, osobito za telad i za krave muzare. Po Wolfu slad sadrži probavnih hraniva kako sljedi: bjelanča 19·4 po sto; 45 ugličnih hidrata i 1·7 po sto tusta (masti). Ovo su srednje brojke, jer i slada imade bolje i gore vrsti. Ima neki vrstih slada, koje sadrže čak 24 po sto slada i do 2 po sto tusta.

Slad tamne boje je mnogo teže probaviv, i to tim teže, čim je crniji, pa pri kupovanju nevalja zaboraviti, da se u sladu nalazi često pomješano mnogo pržine. Slad, koji sadrži mnogo pržine, uzrokom je da krave izbace (izvrgnu), a može biti uzrokom smrti.

Slad predstavlja sočnu hranu, pa služi za dobro izrabljivanje obične hrane.

Sladom se ne povećaje količina mlieka, ali se znatno poboljšava kakvoća mlieka, krave koje se hrane sladom daje puno bolje i puno tečnije i mastnije mlieko, a maslac od takovog mlieka je izvrstan.

O načinu, kako se imade krmiti slad nije potreba vel kog govora. Slad se mieša drugom hranom, a da za krave laglje jedu popari se vrelom vodom ili se pomješa toplom vodom; još topao slad radje krave jedu nego li hladan slad. Svakoj kravi daje se na dan $1\frac{1}{2}$ do 2 kg. slada; i to pomješana drugom hranom. U razmjeru, u kojem se jednoj životinji daje više slada, daje joj se manje druge sočne hrane.

Ali pri hranjenju sladom valja uvjek držati pred očima njegovu cienu i cienu mlieka, jer ako je slad skup, a mlieko se slabo unovčuje, onda se neizplaća hraniti sladom.

M.

Istarski ovčarski pas.

O istarskom ovčarskom psu mnogo se piše i govori, ali o pravom njegovom poriekli i njegovim svojstvim mal se je što stalna dosad znalo.

Istarski ovčarski pas na kući je po svemu karsu. Tamo ga upotrebljavaju na obranu ovčijih stada toli od vukova, koli od lupeža. Istarski ovčarski pas potiče od vuka, premda mu je danas najljući neprijatelj; a pripoznaje ga se po tom što posve naliči vuku.

On je postao križanjem kuja od domaćih pasa sa vukovim, kojih i danas ima po karsu.

Ali pošto se je domaća pasmina znatno izjalovila, a slobodno parenje domaćih kuja sa vukovim biva sve riedje, s toga su sve riedji psi čiste istarske ovčarske pasmine, i oni koji ih posjeduju ciene ih visoko.

Istarski ovčarski pas je jako privržen svojemu gospodaru, vjeran svojoj kući, prama svim poznatim osobam je prijateljan, a samo je nepovjerljiv prama nepoznatim osobam, dapače mrnji na iste i napada ih.

Pametan je, oštrouman, nenavaljuje rado, ali ako se draži onda je ljutit. Neprijatelj je i uništuje svu manju zvierad, vjeran je i povjerljiv svojim gospodarim, čist je, jer ne brlja nigda kuću, a plaši se vode.

Izvanjski su mu znakovi tiela sljedeći: velik, kolik jedan mali vuk, a i dlaka mu je boje iste, kako ona u vuka, samo je na glavi nešto crvenija. Glava je inteligentna izraza, lubanja je plosnata, uzkim nastavkom sljepačica; gubica mu je zaoštrena, nos crn, čvrste su mu čeljusti, oštri zubi.

Oči su mu srednje veličine, nešto koso stojeći, smedje boje, a sjevaju zeleno, kad je ljut. Nešto viseće i oštre ima uši, ali ne duge. Hrbtenjače je i vrste i izpravne. Otraga nalići posve vuku, a i noge su mu posve jednake, kako u vuka. Rep je duge dlake; a drži ga uvjek visoko. Cielo je tielo pako oštre, nakostrušene dlake, prilično duge. **D. G.**

Krave, mlieko i maslo.

U jednom izvješću pokušališta u Ontario u sjedinjenim državam sjeverne Amerike, izrečene su sljedeće opomene:

Ne drži krave, koja daje na godinu manje od 200 funtih masla.

Nemoj čekati da će ti krava od ništa (bez hrane) davati puno masla i mlieka.

Ne zaboravi svako često četkati i štriljati krave.

Ne prepuštaj ljeti, da krave živu o samoj paši.

Dok se pomuze valja odmah mlieko prociediti.

Ne miešaj slatko vrhnje, onom, koje je pripravno, da se iztuče u maslo.

Ne valja nikada dolievati tople vode u vrhnju, niti prste umakati u vrhnje da se opredieli toplina istog.

Nemoj zamotati maslac, opredieljen za trg u takovu krpu, u kojoj je prije nešto drugo bilo zamotano.

Bilje šarenog lišća za skupine i sagove.

Ima mnogo bilja, kojemu je zeleno lišće raznobrojno izšarano, ili i nije zeleno nego sasvim druge šare, pa ih vrtlari rabe za pravljenje skupina i sagova, koji su pak tim liepši, čim je veća raznolikost boja lisća. Jedna od najobičnijih bilina zlatnog žutog lišća jeste: *Pyrethoum parthenifolium aureum.* Tamno smedje lišće imade: *Perilla naukinensis.* Crljeno lišće imade: *Achyranthes, Alternanthera atropurpurea, Iresine* i mnoge druge. Sivkasto srebernaste boje je lišće od *Antenuaria tomentosa,* od *Cineraria marittima, Gnapholium lanatum i G. tomentosum,* te od raznih vrstih *Cerastium.* U naravi su mnogo češće i običnije sirkasto srebrenasta i žuta boja, nego li crljena i smedja.

Od bilja, koje se goji u grastam (loncim) ima ih nekoliko, koje se odlikuju baš krosotom svojega lišća. Tako n. p. raznobrojni *Caladium-i,* koji ima lišćem svih mogućih boja, onda *Crotton-i.*

Kod nekog bilja je lišće zeleno, ali su zato petlja i rebra raznobrojna.

Lobelia fulgens odlikuje se svojim smedje crvenkastim lišćem. Jedna od najljepših bilina žutoga lišća jeste *Lysimanhia Nummularia aurea.*

Naravski pri uredjivanju skupina i sagova, ona izbor bilja za rečenu svrhu odlučuje u prvom redu podneblje i položaj gdje se ima skupina ili sag napraviti. Jedno se bilje bira za suho i toplo podneblje, drugo za hladno i vlažno; jedno za skupine i sagove u sunčanu položaju, drugo za one na sjenastu mjestu.

A na izbor vrsti mnogo odlučuje i to, dali ćemo da imamo trajnu skupinu ili sag, koji laglje odoli nepogodom vremena, ili smo pak u položaju svakog dana izmjeniti ono bilje, koje se ošteti ili pogine.

C. G.

Pogreške pri obrezavanju uresnog drveća

Da se čovjek uvjeri, kolikom se oštrinom rabi nož i pila na uresno zemlje i drveće dosti, da se čovjek u veljači i ožujku prošeta kroz šetališta i perivoje. Nema grma ni stabla, koje nebi bilo puno izrezina iz rana od klaštrenja, a veći dio grmlja i drveća tako je izsječena i nakažnjena, da naliči više, ostrugam i kolcim nego li stablima u zimskom ruhu.

Čovjek, koji malo stvar shvaća nemože da razumi odkud to nerazborito klaštrenje; jer ako je u svrhu pomladjivanja takovim nerazboritim odstranjivanjem jačih grana postane stablo prava nakaza i postigne se baš protivna svrha.

Taljanski vrtlari više u tom pitanju pretjeravaju od niemaćki, ali i ovi nezaostaju za onim i rek bi, da su se svi urotili, kako da unište i nakaze stabla.

O naravnom razvoju kašnje nema govora, stablo ili se ogoli ili se napornim klaštrenjem natjera u nenaravni oblik, pa se onda grane izprekrižaju i oguste i stablo okržljavi.

Toli stabla i grmlje osebi stojeće, koli ono, koje se goji u skupu mora se uvjek tako oklaštriti, da se uzčuva naravski oblik krošnje. Svi skupa moraju sačinjavati jednu cielinu, ali svaki za sebe mora imati podpuni razvoj, da izkaže svu onu ljepotu, koju mu je narav dala.

Pametno reže i klaštri grmlje samo onaj; koji odstranje ono izumrlo i boležljivo granje, te ono bolestno i puno mahorine, i to tako da reže do zdrava drva ili čak do zemlje. U naravi je grmlja, da tjera iz panja i da se tako pomladjiva, po tom vrtlar nema drugo, nego da ga u stvari podpomaže.

Od protjeralih — mladica ostave se 2 ili jače, pa se one pokrate na trećinu ili na četvrtinu e da se tako prisile razgraniti se, što moguće bliže zemlje. U ostale se grane ne dira, izim da se pokrati nešto one, koje su odveć duge.

Kod stabala, valja takodjer odstraniti samo suho i boležljivo granje, pa one grane koje se križaju i one koje stoje pregusto.

U ostalom nevalja dirati u krošnju, nego ju puštati, da se ona po volji razvija u svojem naravskom obliku. Tko inače radi samo kvari oblik stablu i pospješuje njegovu propast.

F.

Jaja bez lupine ili meke lupine.

Mnoge kokoši nesu jaja meke lupine ili bez lupine, a to ima za posljedicu s jedne strane, da gospodar sva takova jaja izgubi, i da se kokoš priuči, da jaja izpije, koja joj mana ostane i kašnje, kad nese jaja tvrde lupine. Svaki gojitelj peradi mora s toga odmah da potraži uzrok toj bolesti, i da nastoji, da ju odstrani. Ova je bolest češća u kokošinjacim, nego li kod kokošiju, koje se goje prosto na ladanju.

U većem dielu slučajeva nesu kokoši jaja bez lupine ili mekom lupinom, jer hranom ne dobivaju dovoljnu kolikoću vapna potrebita za tvorbu lupine, ali i drugi mogu da budu uzroci ovoj bolesti. U ovom slučaju se pomogne, ako se kokošim podastre hrane, koja sadrži vapna, ili ih se ostavi na razpoloženje krečive od starih zidova.

Ako ovo ne pomogne, onda je drugi uzrok bolesti. Biva, da mlade kokoši često zavole jednu kokoš, i samo nju miluju, nju napastuju; a usljed te velike razdražljivosti spolovila nese ona jaja prije nego li su podpuno razvijena i dorasla. Ova se mana češće opažava, kod tustih kokoši Pomaže takodjer, ako se jednome pivcu opredieli 8 do 12 kokošijuh. Gdje na jednog pivca, nema nego 3 do 4 kokoši, tu je ovo zlo obično.

Ako uz hranu, koja sadrži japna, i razmjeran broj kokoših na pojedinog pivca, ipak se ova mana na jajim opaža, to je onda znak, da dotična kokoš boluje u jajištu.

U ovom slučaju t. j. kad je bolestno jajište najbolje je kokoš odmah ubiti, da se druge kokoši ne nauče kljuvati i piti jaja.

D. G.

SVAŠTICE

Japno na djetilištim i livadam. Jeli živo vapno dobar gnoj za djetilišta i livade, o tom se još mnogi prepiru. U glavnom to zavisi od naravi zemljišta, pa dokažu li kušnje, da zemljište oskudiva vapnom, onda će gnojenje živim vapnom pomoći. Živim vapnom goji se zimi; vapno nije potreba miešati zemljom prije nego li se razaspe, ali je dobro ostaviti za nekoliko dana na zraku, da upije nešto vlage i da se samo zagasi, odnosno, da postane takozvano mrtvo vapno. Može ga se i poškropiti vodom ili ako je u krševim, uroniti ih nekoliko časova u vodi. Za hektar zemljišta hoće se 1000 do 1200 kilograma živoga vapna. Neki misle, da vapno može da nahudi t. j. da progori zelina, ali to nije istina, izkustvo je dokazalo da vapno ne hudi, ako se i u većoj mjeri rabi, a da uvjek pomaže.

Kad se imade rezati ključeci. Lozove ključeće, koji su za sadnju ili za navrćanje valja rezati samo onda, kada sokovi loze posve miruju, a valja birati posve dozrelo drvo. Zemaa za tu svrhu najprikladnije jeste zimi, i to baš u mjesecu siečnju i veljači. Tko reže, kad je u panju započelo kolanje sokova, taj se obično pokaje, jer se takovi ključeci posuše. Doduše nigdje se bolje ne čuvaju ključeci, kako na lozi, ali pošto nije moguće bez pogibelji da se posuše držati ključece na lozi do uporabe, red ih je za vremena t. j. dok miriju sokovi odrezati pak ih čuvati ili u zemlji ili u vlažnoj pržini.

Čišćenje izmrljanih stakala. Stakla na postavam i klijalištim posve se lako izmrljaju i postanu neprozirna. Takova se stakla mogu posve lako izčistiti, ako se izperu toplom raztopinom mazava kamena, kojeg ima na prodaju u svakoj ljekarni. Uzme se 1 dio mazava kamena, a 2 do 3 diela vruće vode, pa se dobivenom lukšijom izperu stakla, a onda se properu čistom vodom. Ako je staklo mazano od kakave uljene boje, voska ili smole, onda valja takovu nečist najprije raztopiti vinovicom, benzinom ili sumpornim ugljikom, pa onda se izpere vodom. Nečist takova, koja se neda s nijednim od navedenih sredstava odstraniti valja ju izprati razblaženom solnom kiselinom. U tu svrhu razvodni se 1 dio solne kiseline su 4 diela vode, pa se izpere čistom vodom.

O pomladjivanju živica trnovca. Ako se živice trnovca radi pomladjivanja posječu do razi zemlje, one onda slabo tjeraju i riedko bivaju guste. Ako hoćemo, da nam panjevi gusto protjeraju valja ih razciepati; čim bolje razciepani, tim bujnije protjeraju, a tim je opet gušća živica pomladjena.

Gospodarske Viesti.

Zadnjih je dana na mnogim vinogradim peronospora napravila znatne štete. Započelo je trganje s reda, premda još nije svudi dozrilo, kako bi valjalo. Ljudi se boje povodnja i krupe, pa nastoje da ljetinu što prije spreme.

* * *

Još se nije pojavilo ozbiljnih tražioca ni za grožđje, ni za mast, ni za vino.

* * *

Č. Kučera i Dr L. Pribyl izdali su izvješće o sastanku austro-ugarskih tvorničara sladora u Sarajevu; a Veseli izdao je naputak o katastralnom promjerenju Bosne i Hercegovine.

* * *

Iz ministarskog se izvješća razabire, da je ljetos u Ugarskoj bila srednja žetva žitarica. Još su najgore prošle pšenice na tankim zemljam.

* * *

U listopadu t. g. obdržavat će se u Chicagu medjunarodni sastanak gospodara.

* * *

Državne željeznice i trgovačke željeznice pristale su na popust u cienam za prevoz gospodarskih plodina do konca listopada t. g.

* *
*

Dne 1 listopada počimlju predavanja na kr. gospodarskom i šumarskom učilištu u Križevcih. Zavod je najbolje uredjen, pa tko ima da izuči gospodarstvo i šumarstvo najbolje je da ide na nauke u Križevac.

* *
*

Na 30 rujna zatvara se obrtno gospodarska izložba o Aussigu.

* *
*

Amerikanska vlada priznaje dobrim svjedočbe o poriekiu i punokrvnosti konja, koje izdaju državne ergele.

* *
*

Kako „Associazione Serica" iz Milana javlja, napravljeno je ljetos (1893) u Italiji 46,602,000 kilograma svilenih kožuraka (čahura).

Pitanja i odgovori „Gosp. Poučnika".

A. **Odgovori.**

72. Jeli istina da šume mogu imati izravna upliva na pučanstvo?
J. L. u S. (Split).

U Francuzkoj je statistički dokazano spadanje pučanstva u pojedinim departementim u istom razmjeru, u kojem su se šume sjekle. U trideset okružja, gdje su sve šume posječene bile, palo je pučanstvo od godine 1886 za 80,000 duša. Pravilo je naravi: da ako će doline biti napučene, da valja, da naokolo stojeći briegovi budu zagajeni; jer ako su strane briegova gole, za kiša voda se svaljuje u doline, poplavljuje uništava plodine i raznaša zemlju. Težak, kojega zemlja nemože da hrani ili kuburi u siromaštvu ili se seli. Haranje i uništavanje šuma bilo je i prije i sada je glavni uzrok propadanja pučanstva. Srednja Azija je opušťošena baš za to, što su opušťošene šume. Ruska vlada, odkad je sagradila željeznizu ulaže sve sile, da one predjele opet zagaji. U onim predjelim Francezke u kojimi su posječene šume trpe stanovnici svake godine više od 90 miljuna franaka štete od povodnje; pa za to sada vlada troši silni novac i ulaže sve sile, da te opušťošene predjele opet zagaji, pa je na Ardenam i Sevenam postigla već krasnih uspjeha, tako, da se ti predjeli više niti razpoznati nemogu. I Dalmacija bila bi raj zemaljski, i mogla bi deset puta više pučanstva hraniti, da su gore i briegovi zagajeni.

73. Molim Vas, imali jednostavni način, kojim se jaja za ljetne žege i vrućine mogu uzdržati zdrava?
A. N. u V. (Hrvatska).

U novije doba za čuvanje jaja u ljetno doba preporučaju razsol. Razsol u rečenu svrhu napravi se, ako se 2 kilograma soli raztopi u 5 litara vode; pa svu raztopinu kuha nešto 20 časaka vremena, a onda joj se dodadu 2 do 3 žlice živoga vapna, pa pusti da ohladi. Jaja, koja se imadu čuvati naslažu se u zemljane lonce koji su iznutri opakleni, pa se ulije razsoli, dok oblija jaja. Jaja se na ovaj način uzdrže izvrstno, te su i nakon šest mjesecih tečni i svježi, kao da su par dana prije sneseni.

74. Mravi mi sve kvare; dopokom i u stan zalaze i tu mi prave znatne štete. Molim Vas podučite me, kako da se riešim te nemani?
R. P. u L. (Istra).

Puno se sredstava preporuča proti mravim, ali kolikim uspjehom, to znadu najbolje oni, koji ta sredstva kušaju. Tko hoće da utamani mrave mora da pronadje mravinjak, pa da ih na gnjezdu poubija, a to opet najlaglje ide vrelom vodom. I petrolej i terpentinsko ulje djeluju izvrstno, ali ne djeluju brzo, kako vrela voda. Neda li se pronaći mravinjak ili ako nije moguće mravinjak uništiti, onda se valja latiti drugih sredstava. U primorskim predjelim južne Francezke, u Španjolskoj i u Siciliji unište mrave, tako, da im u mravinjak puste (postave) par morskih raka. Dok dodju raci u mravinjak mravi se razbježe, jer nemogu da podnesu vanj raka, za ništa dok su raci živi, a poništo pak kad poskupaju. U obće mravi nepodnašaju smrdljivih odpadaka od ribe. Male se pasmine mrava, kako što i mravi crvenoglavi mogu uništiti pomoću veliki poljskih mravâ, koji su njihovi veliki neprijatelji. U tu svrhu prenese se iz polja u vreću kup sa mravinjaka sa svim lišćem, zemljom i grančicam pa se postavi blizu mravinjaka mrava malih pasmina. Mali se mravi odmah razbjegnu, jer ih veliki mravi kolju; a dok nestane malih mrava veliki pobjegnu, da se povrate na polje na slobodu. Još se sigurno unište mravi raztopinom od pepelike i meda. Uzme se jedan dio pepelike (potasche) i 2 diela meda. Pepelika raztopi se u vodi, a onda se pomješa medom. Ova smjesa metne se u malim posudam, blizu mravinjaka na način, da mravim bude slobodan i lak pristup. Mravi, koji su lakomi na med dodju odmah na meku, pa svaki mrav, koji se okusi tog meda, jer med sadrži pepelike, odmah skapa (crkne). Na ovaj se način unište u malo dana i najjači mravinjaci.

75. Molim Vas jeli istina da je zemlja sama najjače razkužujuće sredstvo? U čemu se sastoji, ta razkužujuća moć zemlje?
H. B. I. u B. (Bosna).

Od davna je poznato, da zemlja ima svojstvo zadržavati na svojoj površini ili blizu iste klice mikroorganizma. Zemlja ne samo, da je neka vrst cjedila za bakterija, ali ona ima svojstvo, da uništi puno vrsti otrovnih tvarih. Izkustvo nam je u tom pogledu znatno pri ruci, a i znanstvenim potraživanjem, toga je mnogo dokazano. Profesor Falk iz Berlina uzeo je proste žute pržine i proste crnične zemlje, te onda vodenu raztopinu strychnina i nicotina. Crnica se je u tom pogledu bolje pokazala nego li pržina, jer vodenoj raztopini, jednog i drugog alkoloida i nakon 15 nedjelja što je kroz crnicu bila prociedjena nije bilo u njoj više tragova ni nicotina, ni strychnina. Crnica dakle ima svojstvo, da laglje i bolje uništava otrove i otrovne tvari, nego li pržina. Kroz pržinu, se mnogo laglje prociedjuju tekućine, nego li kroz crnicu, i to tim laglje čim je pržina čistija. To brzo procjedjivanje s jedne strane, a narav same pržine s druge strane i jesu po svoj prilici uzrokom, radšta pržina nema toliku moć upijati i uništavati otrove i otrovne stvari, kako crnica. Kušnje su dalje dokazale, da tim veće svojstvo razkuživanja imade zemlja, čim je ona veće jalova. Izjalovljene zemlje najviše upijaju. U praksi pak vidimo, da se u riekam iz gradova sliva sva silesija nečisti, ali se ipak sva rieka neokuži; dapače nakon malo što takova voda teće, biva od svoje nečisti posve izčišćena od zemlje, koja se na dnu rieke nalazi. A livade i polja, koja se u blizini takovih rieka natapaju nečistom vodom, puštaju nakon malo posve čistu vodu; jer zemlja sve upija i razkužuje.

B. **Nova pitanja.**

76. Gojim u svojem vrtu više vrsti ranog krompira. Molim Vas, kako se preko zime imadu pospremiti krompiri, da ne kliju i da se uzdrže do proljetne sadidbe. Nemam podruma, smjem li ali, pospremiti krompire u badnje, te ih posipati gašenim vapnom?
S V. u U. (Hrvatska).

77. Može li se kelj (vrzina) spremiti za zimu, bud da se ukiseli, kao domaće zelje (kupus) ili pak na koji drugi način?
S. V. u U. (Hrvatska).

78. Može li se iz osušena zrnja suncokreta (Helianthus annuus) prirediti i umjesiti, te izpeći hljebac i kako? Treba li k tome primjese i koje?
S V. u U. (Hrvatska).

79. Iz kojeg se drveća vadi najviše terpentina?
R. T. u P. (Istra).

80. Kod nas je od nekoliko vremena navješćen obći rat pticama, jer da su štetne po usjeve. Ja se borim proti toj vojni, ali slabim uspjehom. Molim Vas, imajte dobrotu obavjestiti me, dali su ptice koristne, te koliko su i kako su koristne?
B. B. T. u T. (Bosna).

☛ Odgovori na javna pitanja kao i nova pitanja, primaju se rado od svakoga, pa i ne bili predbrojnici.

Otvoreni dopisi „Gosp. Poučnika".

Podmirili su predbrojbu do konca t. g. 1893.

P. n. č. g. Vezić S. — Sokolović A. — Borković T. — Ilijić V. — Bundić F. — Tanović S. — Grković M. —

Č. g. Vidović S. Vaša cienjena predbrojba podmirena je do konca ožujka 1894.

Č. g. Vukajlić S. — Od triju primjeraka poslata nam grmlja, mogli smo razpoznati ono pod *A*. Ono je grm jorgovan (Syringa); a onoga pod *B* i *C* nismo mogli razpoznati i opredieliti. Ako imate pri ruci knjigu „O uzgoju o njegovanju cvieća", onda si možete sam lako ime dotično opredieliti. Rečena knjiga stoji samo 3 fiorina, a nabavlja se, kod naše uprave. Rečena knjiga ima više od hiljade ilustracija; a u njoj je navedeno odklen se najbolje i najljepše grmlje i drveće nabavlja, kako i sve ono što je potrebito da znade svaki gojitelj cvieća, grmlja i drveća.

Č. g. P. C. — Žao nam je, ali Vam nemožemo pomoći. Mi smo Bogu zahvalili da nam je pošlo za rukom sretno riešiti se svih odnošaja sa J. B.

Č. g. Ivičić S. — Obični krmsci upotrebljuju se za razplod 2 do 3 godine. Krmci ingleške pasmine, ako su dobro gojeni, dobro njegovani i štedjeni mogu se upotrebiti za razplod i četiri godine.

Č. g. Antulović M. — Najprije vas upozorujemo, da se koguac ne peče na 40° u postotcim, nego na 60° ili najmanje na 55°. Za doznati, koliko će se litara cognaca dobiti od hektolitra vina, valja najprije poznati snagu vina; a onda se pravi račun po stalnom obrazcu. Za vaš slučaj od 40°, ako vino n. p. ima 9 postotoka alkohola, račun bio bi, kako sliedi: $9 \times 100:40 = 900:40 = 22{\cdot}5$ t. j. dobili bi $22\frac{1}{2}$ litra cognaca od 40 stupnjeva, ali valja uvjek računati na $1\frac{1}{2}$ do 3 gubitka, a na obične kotle i na 5 gubitka, te bi dobili jedva 17 ili 18 litara.

Č. g. Matašić F. — Lug od kamenog ugljena nema gnojne vriednosti, nego služi za rahlenje težkih, žilavih zemalja. Izvrstno se ali uporablja za popravljanje puteva.

Č. g. Sokolović A. — Broj 12 i 13 poslali smo vam iznovice. Drugi put reklamirajte odmah, inače može se lako dogoditi da ostanete bez brojeva.

Godina XII. Izlazi na 1 i 16 svakog mjeseca. Broj 19.

GOSPODARSKI POUČNIK

Obće blagostanje zavisi o blagostanju pojedinca a temelj blagostanju pojedinca, jest razboriti rad uz vještu uporabu nauke i izkustva.

Upraviteljstvo lista je u Velojluci

Predbrojba u *Austro-Ugarskoj* stoji 3 for. na godinu, u *Inozemstvu* 8 franakâ na godinu. *Uvrstbe* plaćaju se 8 novč. po redku za prvi put, a svaki sliedeći put 3 novč. redak. *Clichè* računaju se 5 novč. po centimetru četvornom.

Upravitelj i Izdavatelj: PETAR L. BIANKINI

Odgovorni urednik: NIKOLA ŠIMIĆ

Pisma, naputnice itd. itd. upravljaju se *Upraviteljstvu Gospodarskog Poučnika u Veluluku.* — Rukopisi se nevraćaju. Predbrojba je obvezna za godinu danâ, a izplaćuje se u Veluluku. Tko nepovrati prva dva broja obvezan je predbrojbi za godinu dana.

ZADAR, 1 Listopad 1893. Ciena je listu 3 fiorina na godinu. VELALUKA, 1 Listopad 1893.

Naše voćarstvo i izvoz voća.

Red je govoriti o voćarstvu, gdje se i malo voća goji, kako što kod nas biva, premda pravog voćarstva mi nemamo, kako što ga druge zemlje imadu.

I ono voćnih stabala, što su naši djedovi pomnjom uzgojili sječe se od svakog dana; sve ih više ponestaje, bez da bi se mlada stabla sadila.

Pod izlikom da je loza unosnija sječu se masline; smokve ustupaju mjesto takodjer lozi i buhaču, a drugo voće sječe, jer da nije sigurno, da se nemože doći do ploda. Šljive se napuštaju, radi kotlarine, kruške i jabuke rad slabog unovčenja, i tako voćnih stabala nestaje po svudi, a ipak bi voćarstvo moglo biti jedna od najunosnijih grana, kako što je i u drugim zemljama.

Nisu davno prošla vremena, kad su smokva i rogač igrali ulogu izvoznih proizvoda; niti je davno, kad je ulja bila izobilj, i kad se je izvadjalo u velikoj kolikoći.

Šljive stvarale su do ne davna jednu od najvažnijih izvoznih trgovina, a isto je bilo sa suhim višnjam (maraškom) i bajamom.

Sve je to bilo, i svega toga nestaje, a zašto? Jer sviet neće da shvati pravu korist voćarstva.

Druge zemlje utjeravaju miljuna forinta za svoje voće, a mi jedva da za duhan što popušimo utjeramo.

Lani je n. p. iz Švajcarske prodano u Würtembergskoj tri hiljade vaguna voća, a iz Češke, te Moravske, Gornje i Dolnje Austrije izvedeno je što u Njemačku, što u Francuzku, ako 20,000 vaguna svježeg voća.

Kad promislimo na prikladnost našeg podneblja za voćarstvo ježa nas hvata i promisliti, da od te toli unosne grane mi nemamo nikakove koristi, ali što je i žalostnije, da voće za domaću potrebu, za dnevni potrošak mora da nabavljamo iz dvora.

Uz današnje obstojnosti, voćarstvo je za livadarstvom jedna od najunosnijih gospodarskih grana, jer se uz malo truda i troška može imati baš liepe koristi.

Krasnih li jabuka i krušaka zna biti u našem zagorju? Tko ne pozna naše šljive? Kome nisu poznate dubrovačke i Hvarske praskve, Vodičke višnje, Hvarske smokve, Viški rogači, Koločlanske bajame i. t. d. i. t. d. pa svega toga sve manje biva i svakog dana nestaje, tako da se često i male kolikoće na samom izvoru i uz skupe novce težko mogu dobiti.

Bud gospodarske obstojnosti bivaju sve teže i teže, a usljed vinske klauzule u trgovačkom ugovoru sa Italijom biti će još teže, red je, da svu moguću pomnju posvetimo voćarstvu.

Više ili manje svako zemljište je prikladno za voće, i ako ne za svako voće. Valja s toga birati vrst voća napram vrsti zemlje i položaju.

Mnoga zemljišta, koja danas ne davaju nikakove koristi ili posve malenu, mogla bi biti unosna, kad bi se zahodila voćem, i to biranim voćem.

Koliko se razmjerno goji kod nas bajama, šljiva, orasa, prasaka, trešanja, jabuka, krušaka, oškuraša i. t. d.?

Tko, kod nas za sadnje, bira plemenite vrsti, ili nastoji da navrćanjem prostije oplemeni?

Tko njeguje, kod nas voće u svrhu, da nam obilnije radja i ljepšim plodom?

Tko goji, kod nas voće u stanovitu svrhu? Nitko; ako voće sama ponikne, i ako je od naravi plemenito dobro dobrim, inače se nitko ne brine.

A ipak danas trgovina traži puno plemenitog voća i plaća ga skupo, osobito rane vrsti.

Pa ni groždje, kojeg kod nas ima izobil, i svih mogućih vrstih, nije prikladno za veliku trgovinu, jer se baš najviše goje proste vrsti grožđja, od kojih se dobiva puno vina, a bolje, sočnije i tečnije vrsti, koje su prikladne za zobanje, posve se malo goje.

Mi nemamo vinograda iz kojeg bi se mogla za trgovinu potrgati na jedanput hiljadu kilograma stalnog voća.

Ali, ako smo do sad živili u ovim žalostnim obstojnostim, red je, da ih u buduće popravimo, i to tim prije, što je usljed promjenjenih obstojnosti, usljed konkurencije i poreza postao težak obstanak.

Svaki gospodar mora da oslen unapred, da sadi što moguće više voća, i da pri sadnji bira plemenije, ranije vrsti, koje su prikladnije za izvoz i koje se puno lagljie unovčuju.

Gdje su mjesta prikladna za bajame, saditi što više bajama, i to velikih mekiša; orah

PODLISTAK.

Katekizam Gospodarske hemije

od

D.ra E. WILDT-A

Ravnatelja agrikulturno-hemičnog pokušališta u Poznanju.

Po šestom izdanju njemačkog izvornika preveo

F. RADIĆ

Učitelj Strukovne učionice u Korčuli.

(*Nastavak vidi broj 18*).

96. Ima li u obće bilinâ koje baš neimaju zelenila?

Ima jih čitavo čislo, navlaš prosto ustrojenih bilinâ, kao gljive, koje su posve bez zelenila; ali ima i savršenije ustrojeni bilinâ kao što su vilina kosa, i popovac (Cuscuta Epilinum, C. europaea), i druge koje su bez zelenila.

97. Na koji se način hrane takove biline?

Biline koje su bez zelenila treba da primaju već sgotovljenu ustrojnu tvar, jer same nemogu da ju naprave od ugljične kiseline i vode, isto kao i životinje koje takodjer neimaju te sposobnosti. Takove su dakle biline u svojim hranitbenim odnošajima zavisne od drugih bilinâ koje imaju zelenila, na kojima stanuju i kojima otimlju ustrojnu tvar, po čemu izcrpljenjem nastaje često smrt biline hranilice. Takove biline zovemo nametnicama.

98. Koja poučna posljedica sliedi otuda, što je zeleno lišće nuždno za tvorbu ustrojne tvari?

Otuda sliedi škodljivost čupanja lišća s bilinâ koje se često izvadja. Odalečivši s biline lišće otimlje joj se mogućnost, da tvori ustrojnu tvar; urani li se odviše tim počupanjem lišća, kao što to često biva na repi, to treba da bude tim spriečen razvitak koriena, dočim će on nasuprot da bude tim nepodpuniji, čim se bude bujnije razvijati cima.

99. Jesu li još drugi uvjeti nuždni za tvorbu ustrojne tvari?

Da, asimilacija može da bude samo na sunčanoj svjetlosti i u toplini; k tomu je takodjer svakako nuždna i živuća bilinska stanica, izvan koje nije moguće o prisutnosti svjetlosti i topline da se napravi ustrojna tvar od ugljične kiseline vode i zelenila.

Razvijanje kisika je sve to življe u gori pomenutom pokušaju, što krepčija biva tvorba ustrojne tvari, tako da u broju plinovitih mjehurćića za stanovito doba imamo mjerilo za brzinu postupka asimulacije. A može da se opazi to češće razvijanje plinovitih mjehurića, što živije na to udara sunce, dočim u mraku razvijanje sasvim prestane; raste takodjer broj plinovitih mjehurića sa toplotom, razumije se po sebi samo do stanovite granice.

100. U tom postupku, koje tielo najprije postaje?

Izložimo li na sunčanu svjetlost zelene bilinske česti i motrimo li jih pod sitnozorom, opazit ćemo u stanicama tvorbu i taloženje sitnih zrnaca koja se po svojim lučbenim svojstvima odavaju za škrob. Otud se zaključuje, da je škrob prvienački proizvod u tvorbi ustrojnih tvari; ali je pak vjerojatnije, da škrob bude tek prvi vidljivi proizvod, ali da doisto prvi slador postaje, samo se njegova tvorba nemože da opazi, jer je on rastopiv u staničinom soku; samo kad se taj nasiti sladorom, ovaj se odluči u obliku vidljivog škroba. Dapače, u nekim slučajevima niti nedolazi do taloženja škroba, nego se sam slador može da razabere n. p. u lišću kapulinu, u drugim, rjedjima opažaju se nasuprot masne kapljice kao prvi proizvod.

(*Sliedi*).

uspjeva svudi, a gdje je zemlja vlažna ili se dade lako natopiti gojiti je praskve. Šljiva nije vrtoglava, a smokva, trešnja i rogač uspjevaju svudi, dočim višnja uspjeva i ondje, gdje drugom voću nema mjesta. Zašto zanemarivati masline? Ne daje nam maslina u svojem zelenom i u svojem zdrelom plodu jedan od najtečnih smoka, kojeg svatko rado jede, osobito zimi?! Ne daje nam ulje, koje je najbolji začin za zelje i ribu?!

Zašto u vinogradu gojiti stotinu vrstih loza, a ne pribrati četiri ili pet vrstih liepšeg, većeg, tečnijeg zrnja i oblijih grozdova? Liepo grožđje skupo se prodaje, osobito tečne i slatke vrsti.

Ima predjela, gdje sve se grožđje proda na malo t. j. u košarice po pet kilograma, i gdje ga i nemogu uzgojiti toliko, koliko ga togovina traži. Zašto se nebi mogle i kod nas gojiti bolje vrsti grožđja, i razprodavati ga na malo. Ta provozna sredstva su se i kod nas u zadnje doba popravila! Zar nismo mi sposobni nekoj vrsti rada, kojoj su sposobni drugi narodi, koje je narav manje obdarila nego li nas?!

I ovim svršavamo, u nadi da će se napokon i kod nas početi ozbilnije misliti, te obsežnije i razboritije baviti se voćarstvom.

X.

Korist od prosušenih močvara.

Od kolike je koristi prosušivanje močvara mi nećemo da sada tumačimo, osobito nećemo da navadjamo one koristi, koje uživa zdravlje i podneblje.

Govorit ćemo samo o izravnim koristim, t. j. navesti ćemo u brojkam koliko se pojedinih plodina dobiva sa tresetastog zemljišta pravilno nasipim i jarugam prosušeno.

Na zadnoj smotri o uspjesim postignutim prosušenjem i gojitbom tresetastih zemljišta, koja je obdržavana bila u Berlinu, dokazalo se je, da se sa jednog hektara prosušenog tresetastog zemljišta dobije:

1. Raži	. . .	3000 kg.	zrnja i 6000 kg. slame
2. Zobi	. . .	4000 „	„
3. Pšenice	. .	3000 „	„
4. Ječma	. .	3200 „	„
5. Repice	. .	2800 „	„
6. Graška	. .	2600 „	„
7. Krompira	.	30000 „	gomolja
8. Sladorne repe		60000 „	„
9. Blitve za krmu		90000 „	„

Plodine uzgojene na prosušenim tresetastim zemljam posve su izvrstne, dapače tako dobre, kako se samo sa biranijih zemalja dobiva.

Tko dakle ima tresetastih barišta, koja mu danas nikakove koristi ne davaju, dapače kvara zdravlje, imao bi uložiti sve sile, da ta tresetasta borišta što prije prosuši, i da ih pretvori u težatnu, koristonosnu zemlju.

V.

Ječam za pivovare.

Bud se i kod nas razvija pivovarstvo, a dapače već imademo i velikih poduzeća svjetskoga glasa, red je da se i kod nas znade, koje su prednosti ječma za pivovare.

Ječam u pivarstvu igra veliku ulogu, pa se radi toga prilično skupo plaća; jer ječam prikladan za pivovare neuspjeva na svakom zemljištu i svakom položaju, a i ondje gdje uspjeva ne dobiva se svake godine prava vrst.

Mnogi su već nastojali, da uzgajaju izvrstna ječma za pivovare, a nisu uspjeli; što nije nikakovo čudo, ako zemljište i položaj za ječam pivarski nisu prikladni. I od najboljeg sjemena može se uzgojiti najgora vrst, jer dobrota ječma za pivovare zavisi od takovih okolnostih na koje gospodar nemože ni najmanje da upliva.

Narav i sastav zemljišta, gnojenje i podneblje (vrieme) od velikog su upliva.

Toliko se pak puta dogodi, da se inače izvrstni ječam, tako izkvari za kosenja i vršenja, da nije više sposoban za pivovare, te da gospodar mora da ga se rieši po što po to.

Od Javno još traže na tržištim, da se ječam za pivovare odlikuje sljedećim svojstvim:

1. Boja zrnja nesmje biti tupa.

2. Smedji vrhovi zrnja, znak su, da je po zrnju pala kiša i da se je počela pojavljati nametnica, a od takovog ječma zaziru pivari.

3. Dobar ječam je tupo lašteće se boje; a ta boja znak je dobrog brašna; dočim je smedja boja gornjeg diela i vrhova zrnja znak, da je brašno staklasto.

4. Vas ječam, koliko ga ima na stogu za prodaju mora biti jedne te iste boje.

5. Zrno mora da tako izgleda, da se gornja polovica pričinja, kao prorasla žilicama, jer je to znak tanke kožice.

Trgovci se mnogo obaziru i na težinu ječma, pa i od toga zavisi njegova ciena; a dobro je da gospodar pozna točno sve običaje, koji vladaju na tržištim, jer tada može laglje cieniti svoju plodinu. Ako je zrnje dobro razvito, oblo i jedro, ne smeta dali je veliko ili maleno; ali plosnato zrnje znak je slabosti, pa s toga se ječam u kojem ima pomješana plosnata zrnja ni ne kupuje za pivovare.

Ječam nepravilnog prostog zrnja takodjer ne vole pivovari, jer takovo zrnje debele kožice i posve težko klica u slad.

Ječam ne jednako staklast posve ne jednako klica i zlo se osladi. Bolje je zrnje, koje je malo staklasto, a pod jednako, nego li zrnje u kojem ima pomješano po ništo staklastog zrnja.

Najbolji ječam za pivovare može se pokvariti za žetve.

Za žetve mora svaki gospodar paziti:

1. Nesmje se žeti, nego samo onda, kad je ječam podpuno dozrio i za liepog vremena. Nije ječam posve dozrio, radje je počekati žetvom.

2. Polegli ječam, ječam prožućeli, kao što ni svjetljiji ječam nisu za pivovare. Takova mjesta valja osebice požeti, a dobiven ječam posve odlučiti od onoga, koji je opredieljen za pivovare.

L. M.

Šišmiš je prijatelj gospodara.

Šišmiš, pol miša a pol ptića i kako ga još sve zovu jeste jedan od najvećih prijatelja gospodara, dočim biva ne pravedno progonjen.

Ime mu valjda odtud, što dok nešto naliči mišu, može lječeti, ali nema još nijedno od onih toliko hrdjavih svojstava, kojimi se odlikuju miševi.

Šišmiš ima izvrstan sluh a i njuh i osjetljivost mu je tako razvijena, kako u malo koje druge životinje.

Po danu spava šišmiš u kakovoj luknji, pod krovom ili inače gdje, ali uvjek na tamnom mjestu.

U večer i po noći leti naokolo. Najradje leti po dvorištim i po vrtovim. Ako mi pazimo dok šišmiši lete čuti ćemo često, kako da se nešto zatvara. Taj zvuk potiče od zveketanja zubih, kad šišmiš naglo zatvori usta u ovom času kada ulovi zareznika. Jer valja znati, da šišmiš ieti naokolo raztvorenim ustim, a da se zareznici u žvale utopljuju, te dok oćute jednog u ustima odmah usta naglo zatvora, da im ne pobjegne. A od tog naglog zatvaranja ustiju nastaju oni udarci, koje mi posve jasno čujemo.

Baš je sreća po nas šišmiš, jer bi se inače kotili noćni zareznici, da im nebi mogao odoliti. Jedan šišmiš mora da u noći proždere veliku množinu zareznika, jer se hoće i hrane da se nadomjesti onoga tiela, koju on iztroši tim što cielu noć leti naokolo. U zoru povuku se šišmiši u svoja skrovišta ovjese se glavom doli na zadnje noge, i tu ostanu preko dana do večera.

Dok počme zima, i nestane zareznika, kojim bi se šišmiši hranili, oni se odmah povuku u svoja skrovišta, tu spavaju do proljeća.

Najveći neprijatelj šišmiša jesu: u ljetno doba kukviže (ćuci); a zimi miševi.

U nas žive više vrsti šišmiša, ali su vrsti koristne. Korist koju nam šišmiši doprinašaju utamanjivanjem voćnih zareznika jeste neprocjeniva.

G.

Bacilli koji troše kamenje.

Dosad se je u obće vjerovalo, da se veći dio kamenja i hridina troši uplivom vazdušnina, odnosno njihovim hemičkim, fizičnim i mekaničnim djelovanjem; dočim je u zadnje doba Müntz dokazao, da uz atmosferilije znatno uplivaju na raztvorbu kamenja razni mikroorganizmi.

Mikroorganizmi sve vrsti žive u čisto rudnim raztopinama, jer ugljik, ugljična kiselina i amonijak, koji trebuju primaju od zraka dvi vrsti mikroba tvori dakle dušik, pa ih za to i zovu imenom nitromanada; a po svemu sudeć rekbi, da ih imade više vrsti.

Ovu vrst mikroba našao je Müntz po najviše na kamenju, i to baš na onom kamenju, koje se je počelo trošiti i razpadati. Ovi mikrobi su tako maleni, da mogu da prodru i kroz najmanju pukotinu, dapače i kroz same puči.

Kamenje koje se troši i razpada nalazi se obično pokriveno ustrojnim tvarima, koje potiču od ovih mikroba.

Ovi mikrobi najjače rade ljeti; zimi obično miruju, kao da spavaju, a dok oćute proljetnu toplinu dadu se na rad.

Oni ne troše kamenje samo na njegovoj površini, nego prodiru do znatnih dubljina i tu svi mikrobi takodjer živo rade. Često se za krčenja i u kamenolomim nalazi djelova kamenja, koji su kao sagnjili. U ovim sagnjilim djelovim nalaze se ponajviše nitromonadi.

Na vapnencu i granitu običnije su i češće ovakove raztrošbe.

Ima mjestimice vapnenca već tako ugnjila uplivom ovih mikroba, da se ne da uporabiti za gradju. Zanimiva su opažanja, koja su u Švajcarskoj napravljena na gori Faulhom zvanoj. Ovaj brieg visok je do 2690 metara a njegov je vrh djelovanjem ovih mikroba doisto tako izgnjio, da mu je posve opravdano ime gujilog roga što nosi.

To raztrošeno lice Faulhorna, tumačilo se je dosad da je posljedica upliva vazdušnina na kamenje, doč.m je sad jasno, da je sve posljedica upliva bacilla.

Obzirom na ono, što se je do sada opazilo o djelatnosti ovih mikroba, nema više dvojbe, da oni imadu, i da su imali izravna upliva na preobrazbu lica i površine zemlje, odnosno na tvorbu težatnog zemljišta.

Djelatnost je ovih bakterija tako trajna i uspješna, da pretvore malo a malo u prašinu i najveće hridine.

Koliko se mi moramo čuditi ovoj velikoj djelatnosti mikroba, i što se tako moramo diviti svojstvu ovih nitromikroba, koji svu svoju sastavinu (-ok) grade iz ugljične kiseline i amonijake bez djelatnosti i posve neodvisno od svjetla; i bez drugih pomoćnih sila i izvora izim one topline, koja se razvija usljed kisenjem (oksidacijom) amonijaka.

Kod ovih nitromikroba je prvi dokazani slučaj, da podpuna sinteza ustrojne tvari postane po živućim bićim, neodvisno od svjetla.

D. L.

Vlažna gnjiloća krompira.

Ovcj se bolesti kod krompira nije znalo pravog uzroka; zlo se je prepisivalo myseliumu od *Peronospora infestans* i velikoj vlazi, ali je Kramer, koji se je u zadnje doba puno bavio ovom bolesti, dokazao da neka vrst bakteria prouzrokuje vlažnu gnjiloću krompira.

Bacillus, koji prouzrokuje vlažnu gnjiloću krompira; podvrže sastavinu krompira takozvanom vrienju mastne kiseline, premda nema ništa obćeg sa *clostridium butyricum*, koji prouzrokuje pravo kiselo maslovo vrienje; ovaj razvija se i djeluje i ako nema pristupa zraka, onaj t. j. koji prouzrokuje vlažnu gnjiloću krompira trebuje u svakom slučaju zraka, pa to po svoj prilici i je razlog zašto se cielo polje na jedan mah ne okuži. Kod krompira, koji su okuženi vlažnom gnjiloćom nastaju sljedeće promjene:

U prvom početku gujijenja pojavlja se u krompirim maslena kiselina, kašnje pojavlja se amonijak sa raznim osnovam, koje prouzrokuju onaj neugodni vonj krompira. Ustanovljena je tvorba metthylamina i trymethylamina, koji postaju od raztvorbe bjelančavina krompira.

Kad je gnjiloća napredovala, onda se uz sve bacile pojavi još toliko drugih mikroorganizma, koji svi idu za tim da krompir što prije raztvore; a ti su mikroorganizmi ponajviše od vrsti *Bacillus florescens*, pa pliesni i. t. d. sve vrsti koje podpomažu gujijenje.

Vlažna gujiloća krompira, niti ima dakle šta obćeg, niti se smje miešati običnom gujiloćom krompira, koju prouzrokuje *Peronospora ili Phytophthora infestans.*

P. K. B.

Grab.

Prosti grab uspjeva po svoj Evropi. Po šumam, po perivojim, u gajevim po nizinam, duž potoka i rieka, pokraj puteva u dolinam i po briegovim svudi ima graba.

Drvo traži se puno, jer se u mnoge svrhe uporablja, pa se rad toga dobro plaća.

Na mnogim se je mjestim, radi drva, tako zlo gospodarilo, da su i starija stabla s reda posječena, pa danas i nije više naći u tim mjestim slarijih stabala.

Još je srećom da je drvo koje brzo raste, i da nije mušicavo u izboru položaja, pa je radi toga najobljubljenije drvo po perivojim.

Gdje raste hrast i bukva, tu raste i grab. Ovo stablo samo za sebe ne pravi čistih šuma, ali dolazi osebice u sklopu drugim listnatim drvećem, a najradje bukvam.

Drvo je bilo, žilavo, tvrdo, pa se stoga najmanje rabi za gorivo, premda u gorivosti malo za ostaje za bukovim drvom. Drvo se radi njegove velike vriednosti uporablja ponajviše za stepenice, držala, obruče, vesla, za sprave, za gumbanje, za sadne, za strojeve i u obće za takove svrhe, gdje se hoće, da drvo bude dosti žilavo i čvrsto. Kora služi za strojenje, a lišće je dobra krma za blago.

Radi dobrote i uporabivosti drva, te radi brzog rasta i razvoja preporuča se u velike gojitba.

Sieno za svinje.

Sieno je hrana odveć težko probaviva i od velikog objema za svinje, pa se s toga do sada nije sieno rabilo, kao hrana za svinje, barem nije se obće rabilo.

U Karpatim, ali od davne davnine hrane svinje suhim sienom. Tamo se svinje goje u ograde, koja se ograde, kako kod nas torovi, a koje ograde tamo zovu okoliš, pa im se daje suho sieno za hranu.

Razumjeva se samo od sebe, da se uz sieno pruža svinjam prilika jesti druge hrane, koja je za njih laglje probabljiva, a nije od velikog objema, kako sieno.

Svinje, koje nisu naučne sienu, mogu se sienu lako priučiti, samo što valja sieno izsjećkati, te i popariti parom ili prokuhati u vodi.

Voda u kojoj je kuhano sieno pokrmi se sa sienom, a da svinjam bude sieno tečnije primješa se malo izsječkane repe, krompira, krupice od kestena ili od žirova, pa plievi žitarica i sočivnica i sličnih.

Tko ne razpolaže spravom za kuhanje i priredjivanje siena može sieno samliti. Ali za mlivenje siena hoće se osobite spreme, a mlinice se tako okaljaju, da je polovica dosti. Brašno od siena krmi se ili popareno vodom ili sirutkom ili mu se primješa drugih hraniva prikladnih za svinje.

U zagorskim predjelim sedmogradske, kako i po drugim bregovitim predjelim hrane svinje zimi otavom, jer tamo doisto druge hrane za svinje nema razpoloživo. Oni bivaju duduše najbolju otavu sa pitnih livada, koja je pomnjom posušena,

Svrha ovakovog hranjenja u zagorskim predjelim, jeste da svinje prokubure preko zime. **T. A.**

Izrabljivanje odpalih jabuka.

Čim obilnije rodi jedno stablo, tim razmjerno više ploda odpada; ali i zareznici, vjetar i mnoge druge nepogode doprinašaju mnogo odpadanju ploda.

Mnogi se gospodari i nebrinu za odpalo voće; ono sagnjije ondje, gdje je odpalo, i tim načinom služi kao kotilište mnogih drugih živótinskih i bilinskih nametnica, koje se pak do godine pojave mnogobrojnije i prouzrokuje još jačo odpadanje ploda. Drugi sakupljaju odpalo voće i bacaju ga na djubrište. I jedan i drugi način ne vriedi, ali je prvi gori od drugoga. Odpalo voće može se i vrlo dobro izrabiti za pravljenje soka i za jabukovaču (vino od jabuka).

Iz nezdrelih jabuka pravi se sok od jabuka kako sljedi: najprije izperu se sve jabuke u vodi, i to tako dugo, dok se iz jabuka ne bude ciedila posve čista voda. Razumjeva se, da se pred pranjem odstrani sve što ima gnjila. Ovako izprane jabuke, prokuhaju se u vodi. Kuhanje traje samo toliko, dok omekšaju jabuke, poništo dotlen, dok se razpadnu u kašu. Ovako na meko kuhane jabuke ostanu dva dana, da se ciede u vreći. Sok od kuhanja (vode) koji se od njih za dva dana izciedi sakupi se u posudu. Ovome soku doda se pak toliko sladorače, koliko tko želi, da mu jabukovača bude žestoka; pa se sve ukuha, a kad se smjesa ohladi, onda se lije u čiste staklenice, koje se odmah temeljito začepe. Ovako dobiveni sok, dade se odmah piti, a i može se dalje čuvati.

Dakle pri ovom načinu priredjivanja netreba tiskanja.

Drugi način priredjivanja soka od jabuka jeste sljedeći: izprane i izčišćene jabuke, izsječka se u sječke, metnu se u badanj, pa im se dolije toliko vode, da ih oblija. U ovoj se vodi sječke na meko izkuhaju. Kad se po hunhanju ohlade, onda se temeljito izciede na ciedilo. Dobivenom soku dodade se sladora, i to 130 grama sladora na svaku litru soka. Ovu se sladornu raztopinu takodjer kuha nešto za 20 časova, kroz koje se vrieme neprestano mješa i drže pjena. Kad se ohladi i izbistri lieva se u staklenice, koje se spreme u hladnoj i tamnoj konobi.

Jabukovača se napravi, ako se izciedjene jabuke izmrve, pa im se dade sladorače (vode u kojoj je raztopljeno sladora) i puste da vriju, kako što vrije mast od grožđja.

Na ovaj način dobije se jabukovača druge vrsti, koja je takodjer izvrstno pivo. **H.**

SVAŠTICE

Zelene zarasline po perivojim, bašćam u šetalištim posve lako poginu, odnosno lako se posuše u ljetno doba. One se mogu uzdržati uvjek posve zelene i žive, ako se vodi kojom se zalievaju svako često dodade malo kilske salitrovine, i to $^{1}/_{4}$ kilograma kilske salitrovine na svaki hektolitar vode.

Grašak čuva se od miševa, kako sliedi: Poznato je, da veći dio zasijana graška pojedu miševi, dapače kadšto pojedu i sve sjeme, tako, da ni jedno zrno ne proklica. Od miševa brani se sjeme od graška, ako se pred sjetvom moči 24 sata u vodi, pa dok je još vlažno izvalja u miniumu (mernig, crljenilo). Ovako priredjeno sjeme neće miš taknuti.

Liečenje ciknutog vina. Mnogi misle, da se vino koje je ciklo ili koje se je već izljutilo može popraviti, dapače da se dade sa svim izliečiti. Oko ciglog ili ljutog vina svaka radnja je uzaludna dangubna. Dok se je vino samo naguulo, može se duduše nešto poboljšati, ako se pomješa vinom, koje sadrži posve malo kiselina, ali ga ipak valja brzo potrošiti; dočim ako je dobro ciklo, onda neostaje drugo, nego nastojati, da se što brže uzljuti, e da postane što moguće ljutja kvasina.

Laneno ulje za mreže. Njemački ribari bez razlike, počeli su svoje mreže kuhati u lanenom ulju, a to u svrhu da budu trajnije. Izkustvo je dokazalo, da mreže prokuhane u lanenom ulju traju 2 do 3 puta više od onih strojenih u izvarku od krve ali smrče ali rujevine.

Kad je najlaglje raditi pčelama. Najlaglje je raditi pčelama, odnosno najlaglje je raditi u košnici, onda kad najmanje pčela imade u ulištu, a to biva od 10 satih prije podne, do 5 poslje podne, jer u rečeno doba veći dio radilica je na polje. Opaziti je još, da u gori navedeno doba dana pčele su najmanje sklone, da ubodu. U ono doba, kad matica ne nese jajašca (ne leže) ipak se najsigurnije radi pčelama u jutro svjetla.

O uplivu sunca i mjesečine naoštro orudje. Izkustvo je dokazalo, da ako se sjekiru, nož ili drugo oštro oružje drži neko vrieme na suncu, da ono pomodri, ne samo, ali da otupi oštrica. Da se takovo orudje i naoštri opet ne pomaže, ono mora biti s nova ocalano; jer sunce djeluje baš na spojnost ocala sa gvoždjem. Isto tako izkustvo je dokazalo, da mjesečno svjetlo upliva na pile. Ako pila na prosto ostane preko noći izložena mjesečini, mjesečina će na nju toliko uplivati, da će ju izkriviti.

GOSPODARSKE VIESTI.

Još traje trganje, dapače su u nekim mjestim baš usred jamatve. U obće se narod ne tuži, izim ondje, gdje je krupa otukla ili je lozje stradalo s druge nedaće. Svudi se prave opoli. Ima nešto trgovaca za grožđe, mast i vino, ali da su ciene nešto odveć visoke.

* *
*

Tuže nam se sa svih strana, da je dobar dio maslina odpao, a što još nije odpalo, da odpada s reda.

* *
*

U Beču ustrojilo se je taljansko austrijansko vinarsko družtvo pod zaštitem taljanske vlade; a pod nadzorom enokomičara profesora Plotti-a, kojeg tamo taljanska vlada uzdržava, e da proučava austrijanske vinarske odnošaje. Svrha gorirečenog taljansko austrijanskog vinarskog družtva, koje je zasnovano inicijativom bečke tvrdke Pollack i Tommasoni, jeste da proširi i olakoti trgovinu taljanskog vina u našoj državi. Družtvo imati će svoju filialu i u Trstu. A da kako!

* *
*

Miraglia, ta najvrstnija i najradnija gospodarska sila, u taljanskom ministarstvu za poljodjelstvo, ulaže sve svoje sile sada, da prokrči put taljanskome vinu u Austriji. Tako će zasnovati u Trstu pokusnu enokemičnu staciju, a nagovaraju se trgovci, da uznastoje izposlovati, da primjerci (muštre) taljanskog vina do $^{1}/_{4}$ hektolitra budu proste od carine, jer da se današnjim postupkom spriečava i suzdržava trgovina.

* *
*

Na gospodarsko šumarskom učilištu u Križevcih otvorena je dne 18 rujna t. g. postaja za iztraživanje sjemenja, koja je svoje djelovanje rečenim danom započela. Pravila za rečenu postaju za istraživanje sjemenja mi pretiskavamo u cjelini, a baš se od srdca radujemo toj novoj inštituciji. Križevački zavod napreduje postajano i ozbiljno, te danas već broji se u prve evropejske zavode. Sva zasluga za taj napredak i ugled križevačkog zavoda ide učiteljskom osoblju i ravnatelju Pexideru.

* *
*

Primili smo zahvalnošću „Program c. k. državne Velike Gimnazije u Kotoru za g. 1892 i 1893", koje sadrži razpravu prof. Brajkovića Peraški djalekat i školske viesti od ravnatelja.

* *
*

Ove godine u rujnu mjesecu obdržavale su tri gospodarske podružnice regionalne izložbe, i to gospodarska podružnica u Kutjevu, ona u Pregradi i ona u Gjurgjevcu. Sve tri su izložbe liepo izpale i bile su od koristi onašnjem narodu.

* *
*

Prva Hrvatska štedionica u Zagrebu i ljetos je opredielila fiorina 100, e da hrvatsko gospodarsko družtvo u Zagrebu nagradi one seljake, koji su se najbolje uvježbali u navrćanju amerikanskih loza. Nagradu su dobili sedmorica, dvojica, t. j. Račić Stjepan iz Prekrižja i Pernar Martin iz Novevesi po 25 fiorina svaki, a još petorica naime: Belić I., Miholić Janko, Rodić Juraj i Rodić Josip, te Habitor Joso po 10 fiorina svaki.

* *
*

Traži se vrtlar za gospodarsku podružnicu u Djakovu, i otvoren je natječaj na mjesto profesora agrikolturne kemije i predstojnika pokusne kemičke stacije pri gospodarsko-šumarskom učilištu u Križevcih.

* *
*

Dne 16 i 17 rujna t. g. obdržavana je u Mariboru peta skupština Saveza slavenskih učiteljskih družtava.

* *
*

Na izložbi u Anversi godine 1894 sagraditi će na visini od 500 metara kula u zraku, u kojoj će biti i gostiona. Vederemo!

Pitanja i odgovori „Gosp. Poučnika".

A. Odgovori.

76. Gojim u svojem vrtu više vrsti ranog krompira Molim Vas, kako se preko zime imadu pospremiti krompiri, da ne kliju i da se uzdrže do proljetne sadidbe. Nemam podruma, smjem li ali, pospremiti krompire u badnje, te ih posipati gašenim vapnom?

S V. u U. (Hrvatska).

Kad ne imate podruma za čuvanje krompira preko zime, onda je najbolje, da ga čuvate u zemlji. U tu svrhu odabere su sjenasto mjesto prama sjeveru, najbolje u gnjilači zemlji, pa se izkopa jama, onoliko duboka i široka, da u nju ostanu krompiri. Jama se iz nutri pragori slamom, pa onda se naslagaju krompiri, koji su prije dobro na zraku posušeni. Ovo sušenje krompira na zraku biva radi toga, da se iz njih iztjera suvišna voda, koju još sadrže kad se izkopaju iz zemlje. Kad su krompiri u jami onda se pokriju slamom, pa debelom naslagom zemlje, koju se dobro sabije i naslaže

poput krova, da voda kišnica lako otiče. Ako je mjesto sjenasto i hladno, i ako voda sa površine ili iz podzemnih slojeva ne padne do krompira, krompiri se uzdrže zdravi sve do kasnog proljeća i ne klicaju. I posipanje krompira vapnom pomaže, kako što i posipanje pepelom i drvenim ugljenom, ali na taj način čuvani krompiri odveć provehnu i nisu nigda više prvašnje tečnosti. Krompiri se najbolje uzdrže na hladnom suhom mjestu gdje se toplina ne mienja ili gdje se posve malo mienja, a u badnju, ako nije u hladnoj konobi, toplina se mienja skorom isto, kako toplina zraka.

77. Može li se kelj (vrzina) spremiti za zimu, bud da se ukiseli, kao domaće zelje (kupus) ili pak na koji drugi način?
S. V. u U. (Hrvatska).

Kelj se može ukiseliti, i to na isti način, kako se kiseli kupus, ali nema kašnje nikakove tečnosti. Kelj se može čuvati zelen preko sve zime, ako se jeseni izkopa sa žilama i zasadi u pržinu u hladnoj konobi, ali i na ovaj način gubi tečnosti osobito, ako u konobi nema dosti svjetla. Kelj je tim tečniji, čim mu je lišće mekše i zelenije, a bez svjetla i zraka lišće probliedi. U novije doba suše kelj za zimu u šušnicam. U tu svrhu izreže kelj na 4 ili 8 komada, pa ga šuše u šušnicam pri umjerenoj toplini. Kašnje kad je do porabe moči se kelj nekoliko satih u mlakoj vodi. Ovako čuvan kelj je dobar, ali nije nikad ono što je svježe zeleni kelj.

78. Može li se iz osušena zrnja suncokreta (Helianthus annuus) prirediti i umjesiti, te izpeći hljebac i kako? Treba li k tome primjese i koje?
S. V. u U. (Hrvatska).

Nije nam poznato da bi se gdje na svietu kruh pekao iz sjemena od suncokreta, jer sjeme od suncokreta izim što ima lupinu, koja se težko diže, sadržava mnogo ulja, rad česa nije sposobno za mlivo, odnosno za brašno. Lupina bi se doduše dala lako dići strojem za oluštivanje zrnja, poput stroja koji se rabi za oluštivanje zrnja od pirinča; ali bi se zrno dalo težko mliti, jer je mazano usljed ulja što sadrži. Zrnje od suncokreta rabi se najviše kao hrana za perad, onda za pravljenje ulja. Ulje rabi se za jelo i za pravljenje sapuna.

79. Iz kojeg se drveća vadi najviše terpentina?
R. T. u P. (Istra).

Terpentin se vadi iz raznih četinjača. On curi poput tekućina iz rana, koje ili slučajno dobiju dotična stabla ili im ih se hotimice zadade. Trpentin sastoji se iz smole i raznih eteričnih sokova. Kad vodeni i eterični dielovi izhlape, onda trpentin otvrdne poput smole. Za prekapljivanja dobije se čist terpentin, dočim smola ostane u kotlu. Napram tome iz ko je crnogorice vadi terpentin, dieli se terpentin po vrsti i imenu, tako ga takodjer razlikuju i u trgovini. Poznatije su vrsti: a) *Njemački terpentin*, koji curi iz rana, koje se navlaš zadadu na *Pinus* obies i *Pinus pinea*. On je žuto bielkast, poput meda, mutan, osobita mirisa žuk na teku, mazav i smolast. U žešti topi se u okrugle pahuljice, a raztopina postane stopro onda mliečne boje, kad joj se primješa vode, ali se u isto doba počme odielivati iz iste balzam, koji se nakon malo sakupi vas na površinu. Smola padne na dno, a izmedju balzama i smole ostane čista tekućina. b). *Strasburgski terpentin*. Vadi se iz *Pinus pinea*, na koju se vrst borova naprave ljeti veliki prištevi izpod kore, u kojim se prištevim nalazi terpentin. Ovaj prišt izvrtaju, pa unj zasade tanji kraj roga, kojemu je širji kraj začepljen ili lievak, kojemu je takodjer širji kraj začepljen, pa se terpentin malo po malo izciedi u rog ili u lievak. Ovo se kašnje oduzme i ovako dolazi Stražburski terpentin u trgovinu. Ova se vrst terpentina najviše cieni i najviše traži; proziran je, biel ili jasno žut, posve tekuć, žestoka mirisa, koji spominje na miris lemuna, te nešto gorka teka. Pravi se najviše na Vagezim i to zimi, jer je zimski terpentin mnogo bolji od ljetnog. c). *Francezki terpentin* pravi se od *Pinus maritima*. U deblo pri panju zasječe se rana 8 centimetara široka, a 4 centimetara duboka, a 8 dana kašnje zadade se isto takova rana nešto malo povrh prve. Ta se radnja nastavi za četiri godine, praveć rane na jednoj strani sve jednu povrh druge, a za druge četiri godine na drugoj strani. Stablo se izrabljuje za terpentin od svoje 30 ili 40 godine do svoje 100 godine. Terpentin, koji se ciedi ili se sakuplja u jamu, koja se izkopa blizu stabla ili u podstavljenu posudu. Naliči mnogo stražburgskom terpentinu. d). *Mletački terpentin* pravi se iz *Pinus larix* i iz našeg prostog bora. Provrta se na deblo luknja, u koju se zasadi ciev, kroz koju se ciedi terpentin. Ova vrst terpentina posve je slična Njemačkom terpentinu.

80. Kod nas je od nekoliko vremena navješćen obći rat pticama, jer da su štetne po usjeve. Ja se borim proti toj vojni, ali slabim uspjehom. Molim Vas, imajte dobrotu obavjestiti me, dali su ptice koristne, te koliko su i kako su koristne?
B. B. T. u T. (Bosna).

Od kolike je koristi jedno gnjezdo malo tko hoće da znade, pa stoga mnogi uništavaju gnjezda, samo da ih ne vide na stablu. Od kolike koristi mogu biti ptičja gnjezda po gospodara, razabrati će te odmah, kad budete znali, koliko zareznika maleni ptići potroše (pojedu), dok se uzgoje. U gnjezdu ima obično četvero mladih, kadšto i više. Svaki ptić trebuje na dan za hranu do 50 gusjenica, a njih četiri 200. Dok se ptići uzgoje prodje četiri do pet nedjelja dana recimo po prieko 30 dana. Dakle za 30 dana valja da im roditelji donesu svakog dana 200 gusjenica ili drugih zareznika, što ukupno čini 7500 komada. Poznato je, da jedna gusjena pojede na dan upravo toliko lišća ili cvieća, koliko ona sama teži da na dan ne pojedu nego jedan cvjet, za 30 dana što trebuje jedna gusjena dok doraste da se zakukulji pojela bi 30 cvjetova, a odnosno tome imao bi gospodar manje 30 komada ploda. Pa svih ono 7500 komada gusjenica bilo bi uništilo i pojelo 225,000 komada ploda. Recimo, da su to jabuke, trešnje, šljive ili bilo što; nije li to ogromna šteta po gospodara? Ali mi znamo iz izkustva da gusjenice ne jedu samo onoliko, koliko im je za hranu potrebito, nego da brste koliko god mogu, pa jedna sama gusjena može i više od 30 cvjetova izbrstiti na dan. A ako ne brsti cvieće, brsti lišće, a gospodaru je ista šteta, dapače još i veća, jer ako nema lišća ne samo da plod ne raste, ne dozrieva i da lako odpada, ali trpi i samo stablo, jer je lišće želudca i pluća stabla. Štedite daklen gnjezda bez razlike štogod možete više; štedite dapače i same ptice, i nastojte, da što više ptica ima na vašem imanju, jer čim bude više ptica biti će manje zareznika, a više ploda.

B. Nova pitanja.

81. Zasadjena voćna stabla, vjetar mi je nakrivio. Molim Vas kažite na koji ih način mogu najlaglje i najbrže izpraviti.
S. R. u Ž. (Primorje).

82. Gdje su vinogradi gojeni u redove, bili se moglo otegnuti žicu uz duž redova tako, da ljeti nebude potreba prirežívati mladice?
A. M. u V. (Hrvatska).

83. Jeli prosti poljski grašak dobra hrana za krave muzare i konja? U kojem se razmjerju krmi poljski grašak?
H. T. u S. (Bosna).

84. Gojim obične domaće golubove Želio bi ih oplemeniti; molim Vas, koja bi pasmina u tu svrhu bila najbolja, i kako mi je pri tom postupati?
R. T. u P. (Istra).

85. Gdje bi se moglo nabaviti brzih i dobro radećih vretena; gdje pak dobrih krosana prama današnjem napredku.
M. L. u Ž. (Imotski).

86. Kakve su te drvodjelske učione u planinskim predjelim Banovine, i što se u njima uči.
M. L. u Ž. (Imotski).

☞ Odgovori na javna pitanja kao i nova pitanja, primaju se rado od svakoga, pa i ne bili predbrojnici.

Otvoreni dopisi „Gosp. Poučnika".

Podmirili su predbrojbu do konca t. g. 1893.

P. n. č. g. Gjurgjević J. M. — Vlašić R. — Bačić J. — Dorbolo J. — Gabrić I. — Koljatić Tonšić M. — Knjižnica Kot. Učit. u Kastvu — Markovina I. — Majhofer S. — Nakić F. pr. bis. — Petrić pop J. — Radimiri P. — Šimek I. — Steidl J. — Vrsalović B. — Vukajlić S. — Zahija P.

Č. g. Ljubiša G. i Topalović G. — Vaša cienjena predbrojba podmirena je do konca god. 1892.

Sl. Kotarska Učit. Knjižnica u Kastvu.— A Vaša do konca godine 1894.

Č. g. Paković M. — Vaša pak do konca travnja t. g. 1893.

Č. g. Mihotić V. — Odgovorili smo Vam u pismu na sva četiri pitanja stavljena glede pravljenja opola itd., a već je i u „Gosp. Poučniku" bilo govora u pitanju.

Č. g. Steidl J. — Odposlali smo Vam broj 16 i 17 iznovice. Pogreška je bila u imenicam, u kojima je slučajno Vaše cienjeno prezime bilo pogrješno tiskano *Pteidl*. Stvar je izpravljena, a brojevi mora da pod gornjim prezimenom uz Vaše ime leže na Vašoj pošti. Da ste nam zdravo!

Č. g. Vitezić — Knjižicu „O uporabi dropa" poslali smo Vam, a knjižica „Mane i bolesti vina" razprodana je. Na skoro tiskati će se novo izdanje i biti će te onda služeni.

Č. g Benzon J. K. Pisali smo Vam, da se drop od peronosporirana groždja slabo izplaća za rakiju, i to tim slabije čim je groždje jače peronosporirano bilo. Takov drop prikladniji je za kvasinu, ali se kvasina težko bistri i spominje vavjek svojim vonjem na peronosporu.

Č. g. Pfeiffer V. A. — Dobro je, uzeli smo do znanja.

Č. g. Pobor Andr. ž. u. — Pisali smo Vam, da su najbolji kotlovi za rakiju oni sustava Derog i poslali smo Vam adresu.

Č. g. Vežić pop N. — Javili smo Vam pismom da nema velike razlike izmedju šumaka i rujevine; da oba grma kod nas uspjevaju itd. itd.

Č. g. F. Žuvela Šabo. — Javili smo Vam, da za podpunu podmiru lanjske i tekuće godine dugujete fiorina šest s. v.

Č. g. Vlašić R. — Su ovih fiorina sedam podmirena je Vaša predbrojba do konca travnja 1892. Do konca t. g. izvolite poslati još fiorina pet.

Č. g. Gjurgjević M. J. — Broj 13 t. g. šaljemo Vam danas poštom, a za broj 13 lanjske godine red je da se malko uztrpite, jer su svi stari brojevi pakovani rad selenja u Zadar.

Č. g. Čupar J. — Vaša predbrojba podmirena je do konca siečnja 1894.

Godina XII. Izlazi na 1 i 16 svakog mjeseca. Broj 20.

GOSPODARSKI POUČNIK

Obće blagostanje zavisi o blagostanju pojedinca a temelj blagostanju pojedinca, jest razboriti rad uz vještu uporabu nauke i izkustva.

Upraviteljstvo lista je u Velojluci

Predbrojba u *Austro-Ugarskoj* stoji 3 for. na godinu, u *Inozemstvu* 8 franakâ na godinu. *Uvrstbe* plaćaju se 8 novč. po redku za prvi put, a svaki sliedeći put 3 novč. redak. *Cliché* računaju se 5 novč. po centimetru četvornom.

Upravitelj i Izdavatelj: PETAR L. BIANKINI

Odgovorni urednik: NIKOLA ŠIMIĆ

Pisma, naputnice itd. itd. upravljaju se *Upraviteljstvu Gospodarskog Poučnika u Veluluku.* — Rukopisi se nevraćaju. Predbrojba je obvezna za godinu danâ, a izplaćuje se u Veluluku. Tko nepovrati prva dva broja obvezan je predbrojbi za godinu dana.

ZADAR, 16 Listopada 1893. Ciena je listu 3 fiorina na godinu. VELALUKA, 16 Listopada 1893.

MRAČI SE.

Kad je sklopljen trgovački ugovor s Italijom, vlada je hotjela sviet uvjeriti, da se Italija neće poslužiti pogodnostim klauzule za vino; a kad se je ipak Italija tim pravom poslužila, onda je vlada činila razumit, kako da uz svu klauzulu neće biti taljancim lako uvadjati vina.

Izkustvo je ali baš sasvim protivno dokazalo. Taljanska vina ne samo, da se posve lako uvažaju, ali obzirom na prijateljske odnošaje obih država, pravi im se svaka polakšica.

Taljanska vlada ohrabljena, tim postupkom austro-ugarske vlade, preuzela je sama inicijativu, da prokrči put svome vinu u našoj državi.

Nastojanjem taljanske vlade ili bolje rečeno nastojanjem komendatora Miraglia, koji je duša taljanskog ministarstva za poljodjelstvo, već je u Beču zasnovano taljansko austrijansko vinarsko družtvo, u svrhu da prokrči u našoj državi put taljanskom vinu.

Tom družtvu, kojemu su dušom dva poznata miljunaša, naime čifut Pollack i ponjemčeni taljanac Tommasoni, obećala je vlada sve moguće pogodnosti.

Kao prva i najvažnija je ta pogodnost, da će rečeno družtvo dobivati od taljanske vlade jednu krunu nagrade za svaki hektolitar taljanskog vina, kojeg razproda u austro-ugarskoj.

Izim toga prevoz vina do Rieke i Trsta preuzeti će taljansko parabrodarsko družtvo „Florio" i „Rubattino" uz obaljene ciene, a i na željeznicam uživati će pogodnosti za prevoza.

Odmah, dok se je družtvo ustanovilo poslala je taljanska vlada družtvu na razpoloženje svoga enaloga profesora Plotti, da ih uputi u vrsti taljanskih vina, i da proučava želje konsumenta. Nuz to je družtvo razaslalo već 34 trgovačka potrkića po svim zemljam i pokrajinam carevine, da razprodavaju i da prokrče put što više moguće taljanskome vinu.

Ovo družtvo je već odlučilo zavesti filialu i u Trstu. Sad taljanska vlada nastoji da u Budimpešti zasnuje taljansko ugarsko vinarsko družtvo, u koje družtvo nastoji da postigne dva ili tri bogatija čifuta, a koje bi družtvo uživalo pogodnosti, koje već uživa taljansko austrijsko vinarsko družtvo u Beču.

Kao da ovo još nije dosti, taljanska vlada još hoće da podigne enokemičku staciju u Trstu, na Rjeci, u Budimpešti i Pragu, a u Beču ju već ima i na tim stacijam namjestiti će svoje prokušane enaloge.

Poslovi taljanskim vinom nisu se mogli dosad brzo zaključivati i opremati, kako našim vinom, jer su primjerci vina na carinaram bili podvrženi istim carinarskim manipulacijam, kojim i veće količe vina. Nastojanjem taljanske vlade i ta će potežkoća biti odstranjena, jer je kako se pogovara naša vlada obećala, da će dati nalog carinarskim uredim, da primjerke vina (muštre) do po litra prolaze prosto, bez svake carine i bez carinarskih manipulacija.

Mi se moramo ozbiljno pitati: Šta je naša vlada učinila, da barem na domaćim tržištim prokrči put našem vinu? Šta je vlada učinila, da nam barem omogući razprodaju naše najglavnije plodine? X.

Pravila

postaje za iztraživanje sjemenja u kralj. gospodarskom i šumarskom učilištu u Križevcih.

§. 1. Postaja za iztraživanje sjemenja u Križevzih jest zemaljski zavod, stojeći u savezu sa kr. gospodarskim i šumarskim učilištem u Križevcih. Prema tomu posjeduje od postaje izdate potvrde o uspjehu iztraživanja valjanost javnih izprava.

§. 2. Predstojnik postaje, koja sačinjava sastavni dio kr. gospodarskog i šumarskog učilišta, jest profesor uzgoja bilja u istom zavodu, kojemu je na pripomoć dodieljen gospodarski asistent.

§. 3. Svrha postaje jest u prvom redu iztraživanje gospodarskog i šumarskog sjemenja, da mogu oni, koji sjeme prodavaju, kao i oni, koji ga kupuju, valjanost i vriednost istoga upoznati, odnosno, da mogu za svoju robu jamčiti. U postaji iztražuju se osim toga i proizvodi sjemenja, koji služe za krmivo (kao uljenjaci i posije) te izvadja botanička analiza siena. Zadaća je nadalje postaji, da shodnom podukom (naputcima o uzgoju bilja dot. sjemenja, priredjivanjem i prodavanjem sbirka sjemenja etc.) znanstvenim radom i u obće svakim mogućim načinom unapriedi proizvodnju i trgovinu sjemenja u Hrvatskoj i Slavoniji.

§. 4. Svatko je vlastan od postaje zahtievati, da mu se uz uplatu stanovite pristojbe iztraži priposlano sjeme, izuzev smjesu sjemenja od travâ i oviesa.

§. 5. Za iztraživanje valja priposlati:

1) za opredieljivanje istinitosti čistoće, klijavosti, absolutne i specifične težine:
   a) od sitnog sjemenja, kao što je ono od trava, biele i bastardne djeteline, koljenike, maka, duhana, repice i kupusa, breze, jalše i dr. najmanje 50 gr.

PODLISTAK.

Katekizam

Gospodarske hemije

od

D.ra E. WILDT-A

Ravnatelja agrikulturno-hemičnog pokušališta u Poznanju.

Po šestom izdanju njemačkog izvornika preveo

F. RADIĆ

Učitelj Strukovne učionice u Korčuli.

(*Nastavak vidi broj 19*).

101. Kako se tumači tvorba tih različitih ustrojnih tvari od sladora?

Škrob, slador, staničnina ili celuloza i mast (tusto) jesu tjelesa koja se vrlo malo razlikuju u sastavu i lahko prelaze jedna u druga. To je slučaj navlaš za prva tri, od kojih slador i staničnina posjeduju tačno isti sastav, dočim škrob ima manje vode, ali prifaćenjem iste može da predje u slador i staničninu. Nešto je to drugačije u masti; dočim se tri prvo spomenute slučenine mogu da drže kao sastavljene od ugljične kiseline i vode, jer sadrže vodik i kisik u istom razmjerju kao što je i u vodi, a zato se i zovu ugljičnim hidratima (hidratim ugljena), mast ima mnogo manje kisika; ona postaje od sladora odstupanjem ugljične kiseline i vode.

Premda staničnina i slador imaju podpuno jednak sastav, pokazuju ipak posve različita svojstva. Takovi odnošaji, koji se vrlo često pojavljaju u ugljikovim slučeninama, tumače se različitim poredanjem pojedinih ugljikovih, kisikovih i vodikovih čestica.

102. Može li da bude i obrnuti slučaj, da se mast, škrob i staničnina pretvore u slador?

Da, takovi se postupci opažaju n. p. u klicanju sjemena, tim što u uljevitu i škrobovitu sjemenju za postupka klicanja nestane ulja i škroba, a pretvore se u slador; to može da bude predočeno tako lučbenim kao i sitnozornim putem.

U tim lučbenim preobraćajim pojedinih bezdušičnatih hraniva u druge, koji se nazivlju „promjenom tvari u bilinama", pojavlja se vazda slador kao pozredni član, tako da se n. pr. škrob ne pretvara izravno u staničninu ili mast, nego se škrob najprije obraća u slador, a od ovoga postaje pak staničnina ili mast, a takodjer i obrnuto.

U ostalom smo mi i u lučbenoj radionici u stanju, da staničninu i škrob pretvorimo u slador, dočim do sad nije uspjelo, da se vještačkim putem slador pretvori u škrob ili staničninu.

103. Jesu li ti preobraćaji nuždni po hranitbu bilinâ?

Jesu, jer pregrade stanicâ koje sastoje od staničnine izvanredno su sitno-šupljikave, tako da kroza njih mogu da prodiru samo kapljevita tjelesa. Kruta tjelesa koja hoće da prodju kroz pregrade, treba prije da budu raztopljena u staničnom soku, pa još i tada prodiru kroz pregrade vrlo različitom brzinom. Nu pošto su mast i škrob u vodi neraztopivi, a tomu dosliedno i u vodenastom ostaničinom soku, tako treba, kad se radi o njihovu prenosu sa stanice u stanicu, da budu prije pretvoreni u slador, koji je od tih tvari jedini raztopiv u staničinom soku i razmjerno lahko prodire kroz pregrade stanicâ.

(*Sliedi*).

b) od sjemenja srednje veličine, kao što je ono od ljekarice (lucerne) obične i žute, crvene djeteline, lana. blitve i buraka (sladorne blitve), četinjača i dr. najmanje 100 gr.

c) od krupnog sjemenja, kao što je ono od žitarica, kukuruza, sočivnjača i dr. najmanje 250 gr.

2) za opredieljivanje množine vlage u sjemenju 100 gr.

3) za opredieljivanje objamne (volumne) težine sjemenja 1·5 lit.

4) za opredieljivanje viline kose u djetelini najmanje 250 gr.
nu bolje je priposlati 500 gr.

5) od koncentrovanih krmiva 200 gr.

6) za botaničku analizu siena 2. kg.

Od osobito skupocienog sjemenja, koje ovdje nije navedeno, mogu se i manje količine priposlati. — Veća množina iztraženog sjemenja povećaje i sjegurnost iztraživanja, naročito kod iztraživanja djetelinog sjemenja na vilinu kosu; s toga neka se za ovo iztraživanje pošalje uviek bar. 500 gr.

Priposlani uzorci neka odgovaraju prosječnoj kakvoći robe.

Da se dobije valjan prosječni uzorak treba robu prije dobro izpremiešati. Ako se ne može ciela roba izpremiešati, neka se jedan dio iztrusi, valjano promieša te zatim sa više mjestâ izvade zrna za uzorak; može se i na više mjestih iz vrećâ ili omota nešto sjemenja izvaditi, na suhoj podlogi dobro promiešati te napokon iz te mješavine uzeti uzorak. Za vadjenje uzoraka može se uspješno posebni badalj upotriebiti.

Uzorci treba da se pošalju postaji u dobro zapečaćenom i frankiranom omotu.

§. 6. Uz svaku pošiljku valja postaji saobćiti:

1) kako je sjeme obilježeno (etiketirano), — a radi li se o kontrolnom naknadnom iztraživanju imade se takodjer priposlati
2) račun (faktura) u originalu i
3) jamčevni list, u kojem su naznačeni od prodavaoca zajamčeni postotci čistoće i klijavosti robe, podpisan od dvajuh svjedoka, koji su pri vadjenju uzorka prisutni bili.
4) one točke, na koje se iztraživanje imade protegnuti.

Manjka-li u tom pogledu uputa, iztražuje se sjeme redovito na istinitost, čistoću i klijavost.

§. 7. Postaja dužna je sa iztraživanjem priposlanog joj sjemenja odmah započeti; nu pošto gdje koje iztraživanje duže traje, preporučuje se svakomu, da uzorke čim prije pripošalje. Na naročitu želju može se i prije dovršenog iztraživanja predbježno izvjestiti, kakav će od prilike biti konačni rezultat.

Čistoća može se u najkraćem roku ustanoviti, a vilina kosa odmah pronaći.

Pravilno iztraživanje na klijavost traje redovito:

a) 10 dana za žitarice, djeteline, razne vrsti brasike (kupus, recipu, repu i t. d.), grahoricu, lan, žumanjac i mačji repak;
b) 14 dana za blitvu te englezki i francezki ljulj;
c) 21 dan za trave osim onih pod a) i b) navedenih;
d) 28 dana za četinjače, brezu i jalšu.

§. 8. Rezultat iztraživanja priobćuje se u obliku uredovnog izvještaja dotičnoj ostanci odmah nakon dovršene analize to samo u jednom primjerku; nu ovu izpravu smije trgovac prema kupcu samo onda upotriebiti kao dokazalo, da mu je roba dobra, ako on kupcu ujedno izda jamčevni list.

Postaja preuzimlje i plombiranje vreća, ako to trgovzi ili proizvoditelji sjemenja zatraže; nu postaja nije bezuvjetno obvezana u svakom slučaju taj posao preuzeti.

§. 9. Dio iztraženog uzorka čuva se u postaji 6 mjeseci nakon obavljenog iztraživanja; preostalo sjeme može se na zahtjev stranci povratiti.

Cienik.

§. 10. 1) Opredieljivanje istinitosti ili pravosti sjemenja t. j. kojega je roda i vrsti, u koliko je to moguće . . . . . — f. 60 nč.

2) Opredielivanje čistoće:
a) za sitno sjemenje (do veličine lanenog sjemena i sve trave) . . . . 1 „ 20 „
b) za kupno sjemenje (veće od lanenoga) . . . . . — „ 60 „

3) Iztraživanje na vilinu kosu . — „ 60 „

4) Iztraživanje na lanenu predenicu . . . . — f. 60 nč.

5) Iztraživanje na klijavost . . — „ 75 „

6) Opredieljivanje absolutne težine sjemenja (množina zrna u jednom kilogramu) . . . — „ 40 „

7) Opredieljivanje objamne (volumne) težine (tezina hektolitra) . . . . — „ 40 „

8) Opredieljivanje specifične težine sjemenja sa piknometrom 1 „ — „

9) Opredieljivanje množine vlage u sjemenju . . . . 1 „ — „

10) Podpuno iztraživanje sjemenja: čistoća, klijavost, istinitost i eventualno sadržaj na vilinoj kosi:
Kod sitnozrnog sjemenja . . 1 „ 80 „
„ krupnozrnog „ . . 1 „ 20 „

11) Podpuno iztraživanje blitvinog sjemenja: čistoća i strane primjese, množina vlage, broj klicâ u 100 zrna i u 1 kilogramu, broj neklijavih zrna od 100 i u 1 kilogramu absolutni broj zrna u 1 kg. robe. 2 „ 50 „

12) Podpuno iztraživanje sjemenja žitarica na čistoću, klijavost, jakost klijanja, težinu od 1000 zrna, objamnu težinu, eventualno množinu pljevica i brašnavost . . . . 2 „ 50 „

13) Mehaničko-mikroskopična analiza koncentrovanih krmiva (uljenjaka, posija, krmivog brašna i krupice) . . . . 2 „ 50 „

14) Ustanovljivanje dvojbenih kulturnih bilina, korova i bilinskih nametnika (parasita). prema težkoći posla . . . . 1—5 „ — „

15) Botanička analiza siena (razmjer u težini sladkih i kiselih trava i leptirujača) . . 6 „ — „

16) Sastavljanje smjesa sjemenja za livade . . . . 1 „ 50 „

17) Za plombiranje 1 vreće (izuzev iztraživanje sjemenja . — „ 20 „

Sjemenje priposlano na iztraživanje u znanstvenom ili javnom interesu od strane kr. zemaljske vlade ili gospodarskog družtva u Zagrebu i Osieku iztražuje se bezplatno.

Članovima gospodarskoga družtva u Zagrebu i Osieku (izuzev trgovce), ako se kao takovi vjerodostojno izkažu, umanjujo se gore označene pristojbe za 25%.

§. 11. Ako nije sa strankom posebni način plaćanja ustanovljen, podmiruju se troškovi iztraživanja poštovnim pouzećem prigodom priobćenja rezultata.

Pošiljke i listovi imadu se od obijuh stranaka frankirati, a zatražene brzojavke stavljaju se u račun.

Kontrolni ugovor.

§. 12. Svaki tsgovac sa sjemenjem kao i svaki proizvoditelj sjemenja može sa postajom uglaviti kontrolni ugovor na sliedećoj podlozi:

a) Prodavaoc obvezuje se, da će po mogućnosti svako sjemenje, što ga u Hrvatskoj i Slavoniji prodaje podvrći kontroli ove postaje te pripoznaje njezina iztraživanja kao mjerodavna.

b) Prodavaoc će svoju robu prodavati po mogućnosti uz jamstvo za istinitost, čistoću i klijavost u postotcih i da u djetelini neima viline kose.

U tu svrhu izdaje on na temelju dobivene izprave od postaje, a i bez nje jamčevni list, kojemu će priložiti skrižaljku o prosječnoj čistoći i klijavosti za trgovinu važnijeg sjemenja, što ju je postaja sastavila.

c) Ako se kod naknadnog, u postaji izvedenog iztraživanja pod jamstvom prodanog sjemenja pronadje manjak u postotcima klijavosti ili čistoće prema zajamčenom minimu: obvezan je prodavaoc taj manjak na čistom i klijavom sjemenju kupcu u gotovom nadoknaditi; on može prodano sjeme i drugim na svoj trošak izmjeniti, ili će, ako je njemu ili kupcu milije, sjeme svojim troškom natrag primiti.

Kupcu i prodavaocu prepušteno je, da dogovorno ugiave, koji od tih načina nadoknade će upotriebiti.

Nu ta obveza nadoknave nastaje tek onda, ako pronadjeni manjak nadmašuje dozvoljene razlike (latitude) kako su u §. 13. označene.

Pronadje li se u djetelini, za koju je podpuna čistoća zajamčena, kod naknadnog iztraživanja ipak viline kose, imade kupac pravo, robu prodavaocu povratiti i od ovoga nadoknadu vozarine tražiti.

Nadje-li se u takvoj djetelini u 1 kg. robe 10—20 zrna viline kose, mora prodavaoc kupcu 5 odnosno 10% od kupovne ciene popustiti, ako jedan od njih ne zahtjeva da se roba na trošak prodavaoca povrati.

Pronadje li se, da su robi hotimice primješani kamenčići, zrnca od gline, hmeljasta ljekarica, ždraljika, ili da je ona inim načinom patvorena, ima kupac takodjer pravo robu prodavaocu na dispoziciju staviti i od njega odštetu za vozarinu zatražiti.

e) Za tvrdke, koje su sa postajom sklopile kontrolni ugovor, ustanovljuju se za iztraživanje sliedeće paušalne pristojbe:

Za 25 podpunih analiza 35 f. — prosječno po 1 fr. 40 nč.

Za 50 podpunih analiza 60 f. — prosječno po 1 fr. 20 nč.

Za 100 podpunih analiza 100 f. — prosječno po 1 fr.

Pojedina iztraživanja računaju se kao dielovi čitave analize i to: opredieljivanje čistoće i klijavosti kao $1/2$, a iztraživanje na vilinu kosu kao $1/3$ podpune analize.

Svaka daljnja analiza plaća se po prosiečnoj cieni, a paušalne pristojbe za još veći broj analiza može postaja sa dotičnom tvrdkom posebno uglaviti.

f) Izvješće o iztraživanju, što ga je postaja izdala, može prodavaoc prama kupcu samo onda kao dokazalo upotriebiti, da mu je roba dobra, ako on ujedno izdade i jamčevni list. Prodavaoc može u svojih oglasih objaviti da je sa postajom sklopio kontrolni ugovor, nu ujedno je dužan u tom slučaju pridodati, da i kupac, koji je od njega kupio robu uz stanovito jamstvo, ima pravo na naknadno kontrolno iztraživanje po točki g) i na nadoknadu po točki c) i d) kontrolnog ugovora.

g) Kupci imadu pravo od kontrolne postaje zahtjevati, da im se roba, koju su kupili uz jamčevni list od prodavaoca, koji je sa postajom ugovor sklopio, uz obaljene pristojbe iztraži. Taj popust iznaša za članove gospodarskoga družtva u Zagrebu i Osieku 50%, a za sve druge 25% od pristojba, ustanovljenih u §. 10.

h) U interesu je kako kupca tako i prodavaoca, da je osobito, priposlan na naknadno kontrolno iztraživanje, prosječne kakvoće prodane robe i da se pripošalje odmah iza primitka iste.

Da se taj uzorak može smatrati pravnom podlogom zatražene eventualne odštete, nuždna su dva nepristrana svjedoka, koji će:

1) konštatovati neoštećenost omota, kao i izpravnost oznake i broja;
2) prisustvovati vadjenju uzorka, ili ga sami izvaditi i zapečatiti, ako moguće uredovnim pečatom;
3) koji će točke pod 1) i 2) potvrditi vlastoručnim podpisom na stražnoj strani jamčevnog lista, koji se postaji imade priposlati.

Za vadjenje uzorka valjaju ustanove §. 5.

i) Ako se rezultat naknadnog iztraživanja ne bude sudarav sa zajamčenom kakvoćom sjemenja i ako se je kupac držao ustanova pod h) imade on pravo prodavaocu robu na razpolaganje staviti, ili se može očitovati, da se sa odštetom prema točki c) i d) zadovoljava.

Prodavaoc, koji u svakom slučaju ima pravo svoju robu natrag uzeti, ima se izjaviti, hoće-li, mjesto da robu primi, kupca odštetiti, ili će upotriebiti ustanove pod l). Ne učini li to u roku od 24 sata, nakon što je primio obavjest, stavlja mu se roba bezuvjetno na dispoziciju.

k) Pravo na odštetu prestaje, čim je sjeme kupac već upotriebio, tako da je konštatovanje istojetnosti i naknadno iztraživanje nemoguće; isto tako, ako kupac uzorak za 8 dana (računajuć od dana, kada je robu primio) na naknadno iztraživanje ne pošalje; napokon i onda, ako se kupac ne pritužі prodavaocu odmah kretom pošte, čim je od postaje o rezultatu naknadnog iztraživanja obavješten.

l) Ako prodavaoc u roku od 8 dana, nakon što mu je rezultat iztraživanja obznanjen, proti ovomu prigovore stavi, opetovati će postaja iztraživanje dotičnog uzorka.

Rezultatu ovog drugog iztraživanja može prodavaoc samo onda prigovoriti, ako dokaže sa dva, od drugih kontrolnih postaja izvedena iztraživanja originalnog uzorka, da je iztraživanje ove postaje bilo neizpravno, ili ako može dokazati, da je vadjenje uzorka po kupcu bilo pogriešno.

Pokažu li se kod naknadnog iztraživanja

prama zajamčenoj kakvoći znatne razlike, koje znatno nadmašuju u §. 13. dozvoljene latitude, može prodavaoc takodjer zahtjevati, da se za ponovno iztraživanje uzorak izvadi po njegovih povjerenicih u prisutnosti kupca.

m) Ugovor valja za jednu godinu.

n) Postaja ovlaštena je ugovor s mjesta razriešiti, čim druga stranka povriedi ma koju od njegovi ustanova.

o) Postaja može po volji oglasiti, koje su tvrdke s njom sklopile kontrolni ugovor.

§. 13. Latitude, t. j. dozvoljene razlike o rezultatima opetovnih iztraživanja iznašaju za klijavost (osim kod blitvinog sjemenja) 5%, a za čistoću (izuzev travno i blitvinog sjeme) 2% i za čistoću kod travnog sjemenja 5%.

Kod iztraživanja blitvinog sjemenja iznašaju latitude:

a) za množinu vlage 2%.
b) za tudje primjese 1%.
c) za klijavost 10 klica, ako se je od 100 zrna razvilo bar 150 klica;
d) za neklijava zrna 4%;
e) za broj klica u 1 kg. robe 1200 klica.

Križevci dne 19. srpnja 1893.

Gustav Pexidr m. p. kr. ravnatelj. **Andrija Lenarčić** m. p. predstojnik postaje za iztraživanje sjemenja.

SVAŠTICE

Na što je paziti pri hranjenju svježom slamom. Svježa slama može da prouzrokuje nadim, kako god i svježe sieno. Svježu slamu jedu životinje velikom lakomosti, a pri tom ne zvaču dovoljno, dočim svježa nego li suha slama hoće da bude bolje prozvaćena nego li suha slama. Najlaglje onda hudi svježa slama, ako ju životinje na tašće jedu, ili ako je izsjećkana pa pomješana mekinjam, brašnom ili krupicom.

Sadjenice od patlicana. U novije doba vrtlari su počeli razplodjivati patlicane sadjenicama, a to radi toga, da mogu vjerno dalje razplodjivati stanovite plemenite vrsti patlicana, i da imadu ploda do u kasno doba godine. Sadjenice od patlicana (rajčice, pomodoro, tamates) se posve lako primaju, a prave se u kolovozu mjesecu. Sadjenice zasade se u lonce, koji se namjeste na toplu mjestu, pa se brzo ukoriene. Izkustvo je dokazalo, da patlicani uzgojeni od sadjenica mnogo obilnije radjaju od onih uzgojenih od sjemena.

Kako se popravljaju cievi (rukavi) od gume (kaučuka). Cievi od gume se lako popravljaju ako se izparaju ili se spajuju dva komada cievi u jednu, ako se malo obične pružive (elastične) gume raztopi u petrolej, terpentinovo ulje ili kloroform, i to tako gusto, da raztopina bude gusta kaša. Po onom mjestu koje se imade izkrpati prodje se žažarenim gvoždjem, pa se odmah namaže dotično mjesto gornjom kašom. Kad se ova prva naslaga gornje raztopine ohladi, odnosno kad otvrdne, onda se opet namaže, i to mazanje se opetuje tako dugo, dok se zakrpi izparano mjesto, odnosno dok se dobije ona debljina, koju se želi imati. Usijanim gvoždjem prodju se i krajevi onih dviju komada gumene cievi, koji se imadu spojiti, pa se dalje postupa isto onako, kako je gori opisano, kad se ima krpiti.

Šljive uzdrže se svježe za više mjesecih, ako se zdrave naslagaju u jednu košaru, pa postave u bunar ili čaternju nešto ½ ili 1 metar nad vodom. Nikakove druge njege ne trebuju, a kako je rečeno uzdrže se zdrave i svježe za više mjesecih.

Drvo biva trajnije. Drvo se u mnoge svrhe rabi, a njegova trajnost ovisi u prvom redu od vlage. Čim vlaga laglje izhlapljuje iz drva, tim je ono trajnije i obratno. A vlaga puno laglje izhlapljuje iz drva, ako je ono zasadjeno ili namješteno tako, da onaj dio od žila bude zasadjen u zemlji ili da stoji doli, a onaj dio od krošnje da stoji gori, jer je to naravni položaj drva, i u takovom položaju izhlapljuje vlaga puno laglje iz drva. Izkustvo je dokazalo, da ako se dva komada drva od istoga stabla zasade u zemlju jedan pokraj drugoga, ali jednog u naravskom položaju t. j. stranam od žila u zemlju, a drugog obratno, da onaj u naravskom položaju zasadjen traje dva puta dulje od svejednog komada.

Gospodarske Viesti.

Jamatva je brzo na koncu. U obće napravilo se je više vina od lani. Vrstih ima svakovrstnih, jer se je mnogo gdje prerano trgalo, i bilo je tragova peronospore. U nekim su predjelim vina baš izvrstna.

* *
*

I groždje i mast prodali su se na dobre ciene premda za mast nije bilo snubioca, koliko za grožđje. Vino nema još ciene.

* *
*

U Italiji je ljetos vino skorom tri puta skuplje nego li lani, jer je slabo rodilo u najvinorodnijim pokrajinam. Na nekim su mjestim ciene vinu pretjerane; što trgovce ne malo susteže. Ima ih koji misle, da obzirom na to, što su u Francezkoj i Španjolskoj ljetos vinogradi obilno rodili, a što u opremištim ima još dosti vina da ove visoke ciene nisu opravdane, te da će vino morat znatno pasti u cieni. Toliko je istina, da veliki trgovci baš ništa vina nekupuju, izim onih koji imadu obveza ili imadu da dobrim mastom poprave peronosporirani mast od svojih vinograda ili predjela. Tko će pogoditi? To je pitanje, koje će vrieme riešiti. Nama je drago da nam ljetos taljanska vina iz Pulje neće moći praviti konkurencije, a od Sicilije, gdje je obilno rodilo se toliko ne bojimo, jer je od nas odalje.

* *
*

Zadnje povodnje naniele su na mnogim mjestim znatne štete.

* *
*

Gospodarska podružnica u Djakovu traži vrtlara. Plaća godišnja je 800 kruna, te stan u naravi i 200 četvornih hvatih čvrsta, i sve ono što se utjera od prodaje cvieća, kojeg bude o vlastitom trošku uzgojio.

* *
*

Dva dukata nagrade daje uredništvo „Školskoy" vrta onome učitelju Zagrebačkog kotara, koji izkaže, da je njegovim nastojanjem ili nagovarom po obćinskim i vlastelinskim putevim zasadjeno 100 voćaka i 100 murava.

* *
*

U Zagrebu će se osnovati podružnica Hrvatskog pčelarskog družtva u Osieku, a pčelinjak biti će smješten u vrtu „školskog vrta".

* *
*

Skupština županije zagrebačke stvorila je zaključak, da se putom vlade zatraži preinaka zakonskog članka 24 od 1888 u kotlovini. Zaključak traži: a) da se proizvodnja šljivovice i dropulje od vlastitog priroda, u kotlovima izpod 300 litara sadržine, stavi u red kućnog obrta, koji je prost poreza. b) da se nastoji oko promjene one ustanove zakona o točarini, koja zabranjuje bez pristojbenu prodaju rakije izpod 100 litara. c) Da se upozori financijalno ravnateljstvo na zloporabe koje se sgadjaju pri provadjanju ustanova članka 24 od 1888. Zemaljska vlada je u pitanju zatražila mnienje Hrv. gospodarskog družtva u Zagrebu, a ovo ono svojih podružnica.

* *
*

Ljetos se traži u trgovini slavonsko voće, osobito slavonske srčike i plaćaju ih dobro.

* *
*

Kako „Associazione dell'Industria e del Commercio delle Sete" javlja napravljeno je ljetos u Italiji 44 miljuna kilograma svile.

* *
*

Izmedju Austro-ugarske i Švedske i Norvežke ustanovljeno je, da će se u Švedskoj i Norvežkoj, Austro-ugarski putnici i obratno švedsko norvežki u Austro-ugarskoj oporezovati na temelju stranke utanačene kod država, koje uživaju najveće pogodnosti.

* *
*

U Srbiji se već provadja zakon o potrošarini, koji je stupio u kriepost dne 24 srpnja t. g.

* *
*

Reć bi da će se u Beču nastojanjem ministra Falkenhayna i ministarskog savjetnika Hohenbrucka ustanoviti štedno predujmna zadruga za gospodarske činovnike.

* *
*

Od dojakošnjih kušnja razabire se, da u će se u Českoj napraviti više od polovice siena manje od lani.

* *
*

Iz izvješća ugarskog ministarstva za poljodjelstvo razabire se, da je u Magjarskoj potrošeno 2909 quintala sumpornog ugljika za razkuživanje vinograda od filoksere.

* *
*

„*Evening Corn Trade List*" javlja, da se je u pojedinim dolinavedenim zemljam poželo ljetos. t. j. 1893 godine i to u hektolitrim:

Ingležka	20,300,000 H.
Francezka	101,500,000 „
Njemačka	36,250000 „
Magjarska	42,775.000 „
Rumunjska	29,000,000 „
Španjolska	24,000,000 „
Italija	40,600,000 „
Indija	96,860,000 „
Sjev. Amerika	145,000,006 „

Nije nabrojena Rusija, i neke druge manje države, jer da Rusija obzirom na lanjsku nerodicu neće moći izvažati žitija. Ipak je i kod gornjih država ljetošnja žetva za 55,000,000 hektolitara manja od lanjske.

* *
*

Dolnje austrijansko zemaljsko voćarsko družtvo priredjuje u Beču u prosincu t. g. Božićnu izložbu voća, gdje će biti izloženo svake vrsti svježeg i priredjenog voća.

* *
*

U Španjolskoj i to baš u Madridu namjeravaju prirediti medjunarodnu obrtničku izložbu. Izložba stati će pod pokroviteljstvom kraljice, a trajati će od 1 travnja do 31 listopada 1894.

* *
*

Naredba njemačke vlade, kojom se traži, da svi proizvodi iz pogodjenih država, moradu biti obskrbljeni svjedočbom njemačkog konzula, koja jamči za njihov izvoz, ne poteže se na austro-ugarsku.

* *
*

Obdržavana je skupština od 30 magjarskih veletržaca u svrhu da se izjavi, ako uz podporu vlade prima na se trgovačke expositure u inozemstvu. Skupština je na to pristala, obzirom na to, da vlada obećaje godišnje 70,000 fior. pripomoći i obzirom na to da se veći dio tih expositura nalazi na balkanskom poluotoku, gdje se postizava godišnji promet robom od preko 4,000,000 fioria. Zadruga će se baviti i inkasso poslovim i financiranjem podhvata.

Pitanja i odgovori „Gosp. Poučnika".

A. Odgovori.

81. Zasadjena voćna stabla, vjetar mi je nakrivio. Molim Vas kažite na koji ih način mogu najlaglje i najbrže izpraviti.

S. R. u Ž. (Primorje).

Uz redove na žicu, i to su dvi žice goje se loze ili na glavu ili u pravom kutu. U ovom slučaju je prva žica otegnuta nešto 40 do 50 cm. povrh površine zemlje, a druga žica isto toliko povrh prve. Na dolnju žicu privezivaju se proljetne mladice, a na gornju ljetne. Do dolnje žice dorastu proljetne mladice dosti brzo, ali do gornje kasno. U obće rašćenje proljetnih mladica je sporo, i to tim sporije čim više tih mladica ima na jednoj lozi, te čim je slabija zemlja i suhje ljeto. Neke dapače, niti ne dorastu do rečene visine, pa ih nije moći pravodobno privezati, a takove mladice, pak prieče za okopavanja, za zagrtanja, plievljenja, sumporenja i za škropljenja raztopinom modre galice proti peronospori. Dandanašnji se pri novim nasadim oteže drugčije žica, pa izim

prištednje, ima se još toliko drugih koristih. Samo što valja biti na čistu prije sadnje o vrsti loze, koju će se saditi i o naravi zemlje, jer unapred valja opredieliti razmak. Tako se loze, koje jače tjeraju sade na razmak od 1 metra u redu, a red od reda 1·30 metra, dočim se loze, koje slabo tjeraju i u slabim zemljam sade na razmak od 65 centimetara u redu, ali red od reda samo 1·10 metra. Skrajni stupovi na koje se ima otegnuti žica, nešto su deblji obično 10 na 12 centimetara, sade se se koso, a stoje 1·25 metra nad zemljom. Stupovi koji stoje izmedju skrajnih debeli su obično 6 na 7 centimetara, a stoje 1 metar iz zemlje. Jedan stup od drugoga stoji u razmaku 4 do 8 metara; u ravnicam na većem razmaku po briegovitom zemljištu na manjem razmaku. Prva žica otegne se 40 cm. nad zemljom, druga 30 cm. nad prvom, a treća 30 cm. nad drugom. Uzpored s drugom žicom t. j. sredujom otegne još jedna žica, tako da obe idu uzporedno jedna uz drugu, a da izmedju njih ostane nešto 7 centimetara razmaka. Mladice, kako rastu okomito, idu uz prvu žicu i tu se hvataju viticam, pa onda prolaze izmedju dviju žica u drugom redu, i tu se opet hvataju, dok kad dorastu hvataju viticam treću žicu. Ovim načinom imadu mladice dosta uporišta, hvataju se svojim viticam, a ne treba ih priveživati. Jedino što treba jeste kadšto pomagati mladice, ili ih pak stavljati izmedju onih dvijuh žica, koje teku uzporedno u drugom redu. Ovu radnju mogu obaviti i djeca, a stoji samo 1¼ fiorin po hektaru, dočim se prištedi veliki trud i trošak privezivanja. Ovaj način otezanja žice pruža i toliko drugih pogodnostih i koristih; tako se prištedjuje na liku i vezovim za privezivanje mladica; mladice stoje osebice svaka za sebe, a ne u skupu i busasto, što je od velike koristi i za zdravlje loze i za razvoj i dozrievanie grožđja; a grožđje je više izloženo djelovanju zraka i svjetla, te manje gnjije, manje se na njemu bolestih pojavlja, i manje se u njemu zareznici gnjezde; napokon prestaje ona zanovet za rezanja, naime, da valja rezati privezane matrake.

82. Gdje su vinogradi gojeni u redove, bili se moglo otegnuti žicu uz duž redova tako, da ljeti nebude potreba priveživati mladice?

A. M. u V. (Hrvatska).

Najlaglje se nakrive jabuke, kruške i šljive, teže praskve, i to tim laglje čim je zemlja rahlija, i čim jače vladaju sjevernjaci i južine. Po kišam, kad je zemlja vlažna, vjetrovi puno laglje nagnu jedno stablo, nego li za suha vremena. Nakrivljena stabla trpe više od studeni i žege, a i krošnja im se sasvim izneharići i oblik promieni. Valja s toga stabla što moguće prije izpraviti. Ta radja izpravljanja stabala obavlja se zimi, kad je zemlja vlažna, i to pomnjom. U rečenu svrhu uzmu se dva komada žice, koji se pričvrste u zemlju s protivne strane gdje se je stablo nakrivilo, pa se žice, za vrh debla ili za koju deblju granu nategu, tako dugo, dok se stablo izpravi. Glavna je stvar da žice budu dobro pričvršćene u zemlji, da natezanjem ne popuste, a da se žica ne zasječe u stablo i da ga ne ozledi metne se izpod žice komad starog podplata ili komad stare kože. U isto doba valja i zemlju izravnati, pa ju prekopati sa one strane prama kojoj se je stablo izravnalo, jer se tim načinom podmogne na dotičnoj strani razvoj žila, a čim su žile bolje razvijene, tim se stablo teže izkrivi.

83. Jeli prosti poljski grašak dobra hrana za krave muzare i konja? U kojem se razmjerju krmi poljski grašak?

H. T. u S. (Bosna).

Prostim graškom (*Pisum arvense*) mogu se hraniti goveda i konji; i daje se svakoj glavi na dan 1 do 1½ kg. graška. Prosti grašak valja pred krmljenjem samliti u krupicu, pa ga namočiti u vodi, ali močenje u vodi nesmje da traje više 5 satih, jer ga onda konji rado ne jedu. Kad se krmi pak pomješa se sječkom od slame. Kravam muzaram prija puno krupica od prostog graška, i opazilo se je, da kad se hrane krupicom od graška, da obilnije doje, i da je mlieko puno bolje. Samo što nevalja ovom hranom pretjeravati, i za goveda hoće se da je dobro namočena, inače troši za probavu puno želudačnih sokova, a to hudi životinji.

84. Gojim obične domaće golubove Želio bi ih oplemeniti; molim Vas, koja bi pasmina u tu svrhu bila najbolja, i kako mi je pri tom postupati?

R. T. u P. (Istra).

Nema životinje, koje ima potrebu, da bude oplemenjena novom krvi, koliko golub. Golubovi se razplodjivaju izmedju sebe, a to veliko sredstvo krvi ima za posljedicu mnoge mane, a ponajviše kržljavost tiela i svojstva. Oplemenjivanje pojedinih pasmina može dakle da se obavi križanjem dotičnih pasmina, takovim pasminam, koje si nisu ništa u rodu, ali valja opet birati takove pasmine, koje si tielom naliče, i koje se odlikuju onim prednostim, rad koji mi pazimo golubove. U istom mjestu tražiti pasminu golubova za oplemenjenje svojih golubova nebi savjetovali, nego radje nabaviti pasminu od kojeg susjeda ili čak iz daleka, jer je prvi i glavni uvjet, ako se hoće imati uspjeha od oplemenjivanja, da izmedju pasmina, koje se križaju nebude rodbinstva.

85. Gdje bi se moglo nabaviti brzih i dobro radećih vretena; gdje pak dobrih krosana prama današnjem napredku.

M. L. u Ž. (Imotski).

Vretena, koje strojevi tjeraju ima više vrsti napram vrsti prediva koje se ima presti. To su obično strojevi od 5000 od 1000 ili 10000 vretena koji svi skupa rade. Za takove strojeve hoće se navlaš uredjene predjaonice, gdje uz vretena imadu i strojevi za pranje, češljanje i čišćenje prediva. Ručna vretena malom različnom po svemu svietu su onakova, kako kod nas, oli za vretena koli za krosna na glasu je tvornica: Josephy's Söhne u Bielitz u Sležkoj. Prije nego li bi se imali za nabavu takova šta odlučiti, mi bi vam savjetovali do propuputujete Moravsku i Sležku; u tim zemljam je tkalački obrt znatno razvijen, pa da svaku prije tačno razvidite i proučite, jer mnogo šta što se na prvi mah čini dobro i koristonosno nosi sobom velikih zanovetih i velikog troška.

86. Kakve su te drvodjelske učione u planinskim predjelim Banovine, i što se u njima uči.

M. L. u Ž. (Imotski).

Drvodjelske škole u Hrvatskoj uredjene su po najmodernijem sustavu. U njima se učenici uče i vježbaju onom drvodjelskom obrtu rad kojeg je škola osnovana; a svaka škola je opet osnovana za onaj drvodjelski obrt, koji je u dotičnom planinskom predjelu već od prije razvijen, pa je svrha školi, da dotični obrt usavrši i razvije. Izim toga uče se učenici čitanju pisanju i računanju. Ako želite pobliže upoznati se ustanovam i osnovam pojedinih obrtnih odnosno drvodjelskih škola u Hrvatskoj obratite se na Kr. Hrv. Zemaljsku Vladu u Zagrebu, biti će te bez dvojbe odmah uslišani.

B. Nova pitanja.

87. Jeli se treset dade rabiti za stelju izpod životinja u štaji? Bili im takova stelja nahudila?

S. K. u K. (Slavonija).

88. Imali sredstvo, kojim se uspješno mogu utamaniti gliste, jer su se kod mene brojno razplodile, pa i da su koristne kako neki hoće, jer ja opažam, da mi štete nanašaju odlučio sam uništiti ih?

I. V. u T. (Bosna)

89. Jeli istina da sočivnice najviše hraniva iz zemlje raztapljaju svojim žilam? Jeli u tom pogledu kušnja napravljeno? Koja hraniva raztopljaju sočivnice u zemlji?

A. F. u S. (Brač).

90. Jeli istina da su crvi najbolja hrana za kokoši, jer da ih brzo tuste? Na koji se način razplodjivaju crvi, da ih bude uvjek dosti u zaliki za hranjenje kokošiju?

N. P. u C. (Istra).

☞ Odgovori na javna pitanja kao i nova pitanja, primaju se rado od svakoga, pa i ne bili predbrojnici.

Otvoreni dopisi „Gosp. Poučnika“.

Podmirili su predbrojbu do konca t. g. 1893.

P. n. č. g. Ivošević N. — Lažić S. — Bielić I. — Korinić T. — Vuković S. — Milković A. —

Č. g. Lazić S. — Broj 13 i 14 odposlali smo Vam; unapred molimo Vas reklamirajte odmah.

Č. g. Ferković M. — Šaljemo Vam knjižicu „O uporabi dropa“. Knjižica „Mane i bolesti vina“ je razprodana i red je, da se uztrpite dok se bude dotiskalo drugo izdanje. U onom ste pitanju slabo upućeni. Stvar stoji baš obratno. Uztrpite se, a do prigode moći ćete sam svaku opipati.

Č. g. Antić A. — Brašna od mesa neproizvadja se u Evropi, nego u južnoj Americi. Glavno zastupstvo amerikanske Liebig-Company ima tvrdka Julius Mayr u Anversi. Da ste nam zdravo!

Č. g. Vučić S. — Težko je to popravljati peronosporirano vino, ako se nema pri ruci zdrava, dobra grožđja ili zdravog, dobrog vina; ali i u tom slučaju popravljanjem takovog peronosporiranog vina ide se na rizik da se sve izgubi. Zašto niste pravodobno škropili raztopinom modre galice? Kad Vam se daje savjet u pravo doba nećete da čujete, a kad stisne, onda pomozi. Tako neide; gospodar mora svaku pravodobno predusresti.

Č. g. Oršić A. — Zelene se masline priredjivaju na više načina, ali za ljetos je već kasno, jer se zelene masline moradu priredjivati prije nego li u njih sok udje. U Pulji priredjivaju zelene masline kako sliedi. Uzmu u objamu toliko prosijana drvenog luga, koliko ima zelenih maslina i rukovet živoga vapna. Sve to skupa izmješaju, da se masline umješaju u lug i vapno, a ako je potrebe doliju malo vode, jer se hoće da masline sa pepelom i lugom sačinjavaju neku gustu smjesu. Ovo sve ostane skupa osam satih vremena, koje se vrieme tri ili četiri puta promješa. Sad se izpere, pa drže masline u žari u daždevici. Daždevica se za 8 ili 10 dana mienja svakog dana, a onda se izmieni sa razsoli. U razsoli ostanu pak masline dok uzdriju, što biva u 3 do 4 nedjelje dana. Za miešanja pranja i mienjanja vode nevalja masline rukom dirati, a takodjer ni onda kad su zdrele i valja ih iz razsoli vaditi drvenom žlicom, jer inače, osobito kad se rukom diraju, posve pocrne.

U ZADRU, 1893. BRZOTISKOM NARODNOGA LISTA.

Godina XII. Izlazi na 1 i 16 svakog mjeseca. Broj 21.

GO[illegible]DARSKI POUČNIK

Obće blagostanje zavisi o blagostanju pojedinca a temelj blagostanju pojedinca, jest razboriti rad uz vještu uporabu nauke i izkustva.

Upraviteljstvo lista je u Velojluci

Predbrojba u *Austro-Ugarskoj* stoji 3 for. na godinu, u *Inozemstvu* 8 franakà na godinu.
Uvrstbe plaćaju se 8 novč. po redku za prvi put, a svaki sliedoći put 3 novč. redak. *Cliché* računaju se 5 novč. po centimetru četvornom.

Upravitelj i Izdavatelj: PETAR L. BIANKINI

Odgovorni urednik: NIKOLA ŠIMIĆ

Pisma, naputnice itd. itd. upravljaju se *Upraviteljstvu Gospodarskog Poučnika u Veluluku*. — Rukopisi se nevraćaju.
Predbrojba je obvezna za godinu danâ, a izplaćuje se u Veluluku.
Tko nepovrati prva dva broja obvezan je predbrojbi za godinu dana.

ZADAR, 1 Studenoga 1893. Ciena je listu 3 fiorina na godinu. VELALUKA, 1 Studenoga 1893.

O položaju na vinskim tržištim.

Nije možda još nikada bio zamršaniji položaj na vinskim tržištim, nego li je danas.

U Evropi ukupno uzeto rodilo je skorom za četvrtinu više vina nego li lani.

Francezka sama napravila je za pet miljuna hektolitara vina više nego lani; u Španjolskoj, u Algiru, u Grčkoj, bila je takodjer obilnija ljetina od lani, kakogod i kod nas.

Italija samo ima nešto lošiju ljetinu, ali to ne svudi, jer je u Siciliji mnogo obilnije rodilo od lani.

Mnogo je lanjskog vina još ostalo, a na izvoz nema izgleda; jer dok s jedne strane drže proizvoditelji ciene visoke, s druge su strane zatvorena glavnija tržista.

Što u Ugarskoj, što u Austriji, što u Švajcarskoj i Njemačkoj računa se da ima oko 600,000 hektolitara lanjskog taljanskog vina na skladištim nerazprodana. Brasiljansko i Argentinsko tržiste, osobito ono u Rio Janiero zatvoreni su radi buna, koje tamo vladaju, a i jer su ciene visoke za odprenašanje preko mora.

Francezka, koja svoj superplus vina šalje ponajviše na amerikanska tržista, traži danas novih tržista, pa nije izključena mogućnost, da se posluži istim pravom trgovačkog ugovora, kojim se je poslužila Italija, te da poplavi naša tržista svojimi vini. O tom se radi već od veljače, pa ako predvlada struja, koja to želi naša tržista obilovati će jeftinimi francezkimi vini, kako god i taljanskim.

Rekli smo, da je Italija napravila manje vina od lani; i baš su manje napravile bliže pokrajine, kao Pulja, Calabria i Abruzzi, ali opet, tamo nije bila nerodica; pa ako se konkurencije iz tih pokrajina nije ljetos bojati radi ciena, koje su nešto povisoke, moramo se bojati Sicilije, gdje je obilno rodilo, i odklen prevoz do nas nije ništa skuplji nego li iz Pulje.

Reći će se, da se trgovci neufaju u Siciliju radi pogibelji, koja tamo prieti za život od hajdučstva, koje je mah preotelo; ali se taljanska vlada već brine da hajdučstvo izkorieni, a imade uvjek ljudih, koji gdje je korist pred očima i život na kocku stavljaju.

Ako se mi momentalno nemamo bojati konkurencije, ipak obzirom na sveobći položaj nemožemo se nadati boljim cienam. Dapače, kad se promisli da veći dio velikih trgovaca i domaćih i inozemskih neće da kupuju vino na današnje ciene, mora se dosljedno držati da oni čekaju da ciene popuste.

A ako se veliki trgovci budu držali solidarno rieči, pa nekupovali na današnje ciene, čim bude više s tiskalo prama Božiću, tim će se veće pojavljati kod proizvoditelja potreba novca, pa će najzad morat prodavati svoje vino, po ono, pošto budu mogli ili jasnije rečeno, po ono pošto budu hotjeli trgovci.

Mi smo sve ovo izložili na znanje i ravnanje naših proizvoditelja; jer kako što su opravdane njihove tužbe, da trgovci svojim kartelom hoće, da ih prisile, da obale ciene, koje po njihovom svaćanju nisu danas pretjerane, isto je tako opravdana tužba sa strane trgovaca, da kad se prikažu na tržište, e da kupu jaču količinu vina, da proizvoditelji od dana na dan povećavaju ciene, tako naglo, da pod konac moradu raditi sigurnim izgledom na gubitak, a ipak nije nikome drago raditi, kad je siguran da će izgubiti.

O zracenju vinica (podruma).

U dobroj vinici hoće se, da je uvjek konstantna toplina, ili barem da se toplina naglo i brzo ne mienja. Ali kolikogod je nuždno, da se toplina naglo ne mienja u podrumu, isto toliko je nuždno, da se zrak u konobi ili podrumu mienja.

Ako je podrum shodno gradjen, onda se toplina u njemu ne mienja naglo, a to zavisi od položaja podruma, od toga dali je pod zemljom ili nad zemljom i od otvora. Prozori hoće se da su gradjeni tako, da se podrum lako ventilira, ali da se opet u svako doba mogu lako zatvoriti, kad je stalo, da se priprieči pristup izvanjskog zraka u konobu. Kad je podrum izpod zemlje, gdje je obično i vlažno, onda se u njemu zrak lako ne mienja, a obično je zasićen vlagom. U takovom se zraku kote i razplodjivaju razni mikroorganizmi i gljive, koji ne samo da kvare bačve i drugo posudje u konobi, ali štetno djeluju i na vino, koje se nalazi u takovoj konobi. Doduše pliesan i druge gljivi mogu se ubiti čestim sumporenjem i čišćenjem posudja, ali se tim neodstranjuje prekomjerna vlaga zraka, koju je moguće samo

PODLISTAK.

Katekizam Gospodarske hemije

od

D.ra E. WILDT-A

Ravnatelja agrikulturno-hemičnog pokušališta u Poznanju.

Po šestom izdanju njemačkog izvornika preveo

F. RADIĆ

Učitelj Strukovne učionice u Korčuli.

(*Nastavak vidi broj 20*).

104. Kako se nazivlje pojav prodiranja kapljevinâ kroz stanične opne?

Difuzijom; to je takav postupak, koji u svim bilinskim i živinskim hranitbenim postupcima omogućuje kretanje tvari, a upotrebljuje se i u tehnici, da se jedne od drugih razstave takove tvari, koje se ne difuzuju jednakom brzinom.

Taj se postupak može lako da prikaže povezavši svinjskim mjehurom ili kvijerom odbiveno široko dno staklenice i položivši ovu sa povezanom doli okrenutom stranom u prostraniju posudu; onda staklenica predstavlja jednu stanicu, dolnja staklena posuda drugu stanicu, dočim svinjski mjehur koji razstavlja sadržinu obedvije, sačinjava staničnu opnu. Kapljevine prodiru vrlo lahko kroz te opne, a tako i raztopljene rudne soli, kao kuhinjska sô i slične, nešto poteže već slador, ali skoro nimalo bjelanjkaste tvari; što su naime tjelesa zamršenije sastavljena i što su jim veće najmanje čestice, to teže mogu da prodiru kroz staničinu pregradu.

Napuniš li nutrnju stanicu sgušćenom raztopinom bjelanca, vanjsku vodom, to će ti se količa kapljevine u nutrnjoj stanici vrlo brzo znatno povećati; pošto naime bjelance pokazuje težnju, da se raztapa u vodi, on nju priteže kroz staničinu opnu, jer se ona lako difuzuje, dočim bjelance kao izvanredno težko difuzivno samo u neznatnim tragovima može da izadje iz nutrnje stanice. Nahodi li se nasuprot u vanjskoj posudi raztopljena kakva sô to prodire od nje u nutrnju stanicu samo dotle, dok na obedvie strane uzbude jednaka gustoća.

U ovomu pojavu difuzije leži jedan od uzroka onoj zlamenitoj vodenoj struji, koja kroz bilinu bezprestano teče od koriena uzgor. Pomislimo li, da je bilina kao ciev, koja je takovim pregradama razdieljena u velik broj klieti, koje su izpunjene nekakvom bjelančevinastom kapljevinom; dolnje stanice, one dakle pri kraju žilâ, sisaju vodu, tim jim se razriedi stanični sok, on pridaje jednu čest svoje vode gušćenu staničinom soku gornje susjedne stanice, ova svojoj susjednoj i tako se voda penje sve dalje i dalje, dok dopre do stanicâ lišća, odakle se kroz pukotine izparuje, u koliko nije bila potrošena u nutrnjosti biline. Na taj način postižemo trajnu vodenu struju, jer voda što ju sisaju stanice koriena vazda opet izparuje kroza stanice lišća ili se potrošuje.

105. Zašto je potrebito prenašanje ustrojne tvari s jedne stanice u drugu?

Jer tvorba ustrojne tvari i rastenje biline biva na različitim mjestima. Dočim prva nastaje u svim zelenim stanicama, opažamo raštenje bilinâ, dakle tvorbu novih stanica poglavito samo u najmladjim bilinskim čestima, u te biva dakle prenešena novo tvorena ustrojna tvar u obliku sladora, i tu služi za tvorbu novih stanica pretvaranjem sladora u staničninu.

To prenašanje ustrojne tvari sa mjestâ novo tvorenja na mjesta trošenja lako je takodjer razjasniti difuzijom. Stanica na tvorilištu koja je punija sladora predaje čest svojega sladora prvoj susjednoj stanici, ova opet stanici do nje stojećoj, i to bi tako i napried sliedilo, dok bi sve stanice postigle jednaku sadržinu sladora, dakle dok bi nastalo ravnovjesje; ali pošto nemože nigda da bude podpuna izjednačenja, jer u stanovitim stanicama vazda se jedan dio sladora pretvara u škrob, staničninu ili mast, pa biva dakle neraztopiv u staničnom soku, tako slador pritiče bez prestanka k stanicama, u kojima se troši, bilo u tvorenju novih stanica, bilo u taloženju ili u uzdržavanju životne djelatnosti biline.

(Sliedi).

onda odstraniti, ako se zrak redovito mienja u podrumu.

Pri gradji novih podruma, red je najprije pobrinuti se za dobru ventilaciju; a ta se dade urediti na više načina, pri čemu dakako najviše odlučuje položaj podruma.

Otvori za ventilaciju ili su razizemni, ili posred zidova ili na vrh zidova. Izkustvo je dokazalo, da se zrak u jednom prostoru brže i redovitije mienja, ako je su češći otvori za ventilaciju. Kad je više malih otvora bolje se ventilira, nego na velikim otvorim, isto tako je od velika upliva i koristi, da se jedan otvor za ventilaciju nalazi suprot drugom.

Pri ventilaciji podruma valja se ravnati toplomjerom. Samo se onda zrači konoba, kad je toplina izvanjskog zraka, jednaka toplini zraka u podrumu.

Kad je takova razlika velika onda valja zatvoriti otvore za ventilaciju, izuzam slučaj da se namjerava povisiti ili sniziti toplina zraka u podrumu.

Ako se u početku proljeća oćuti potreba promjeniti zimski zrak u konobi, najbolje je to obaviti u mjesecu veljači ili ožujku.

Svaki put kad se ima zračiti podrum valja pomesti pod i stiene, te valja izčistiti bačve i posudje, jer se za takovog čišćenja odciepi mnogo trusja od glivica, koja lebde u zraku, i koje pak zrakom za ventilacije otidju iz podruma.

Ljeti valja zračiti podrume u noći, kad je zrak hladan i kad ima vjetra, a u jutro prije nego li sunce grane valja prozore podruma zatvoriti. **D. W. Z.**

Šiške.

Uz svu treslovinu, koju se proizvadja i hrastove kore i rujevine, te raznih drugih bilina, šiške su još uvjek najviše tražene u trgovini, i najskuplje se plaćaju.

Šiške su gnjezda šiškine ose (*Cynips quercus folii*), koju je lako razpoznati po crljenim pjegam na ledjam. Ova osa nese svoja jajasca u naličju hrastovog lišća. U tu svrhu probije ona kožicu na naličju, pomoću žalca kroz koji nese i snese jajasce u ranicu napravljenu na listu.

Usljed ozlede i navale sokova napravi se odmah na dotičnu mjestu šiška u veličini divlje višnje. U ovoj šiški nalazi se upljuvak šiškine ose. Ako se šiška otvori u rujnu mjesecu nadje se u njoj kukuljica, a mjesec dana kašnje nalazi se u šiški posve razvijena osa, koja do malo ostavi šišku, da prezimi u zemlji.

Šiške sadrže punajviše Gallus kiseline i treslovine (tamnina). Rad tih svojih sadržina rabe se one u razne tehničke svrhe, a ponajviše u tangarijam i za priredjivanje crnila.

U istočnim i južnim predjelim laglje se razplodjiva ova osa, i šiške su puno bolje, te ih trgovina više traži i bolje plaća.

U maloj Aziji, Grčkoj i Macedoniji nalaze se najbolje šiške, koje se kupe sa stabala tamošnjih hrastova (*Quercus infectoria*), a koje šiške nastaju usljed uboda ose Cynips tinctoria. I kod nas žive ova osa, ali naše česvine imadu odveć tvrdo lišće, pa se šiške ne stvaraju ili su posve malene.

U Hrvatskoj žive *Cynips calicis*, koje nese svoja jaja na žirovim, i to baš izmedju ploda i šiške, pa se onda plod pretvori u sišku.

I one šiške sadrže puno treslovine i traže se u trgovini, ali ih nema mnogo, pa se neizplaća sakupljanje. **F.**

Nova krmna bilina.

U novije doba preporuča se za zelenu krmu jedna nova vrst heljde, tako zvani *Polyganum sachalinense*.

Ovu bilinu našao je prof. Maksimović na otoku Sachuliu u Ochotskom moru izmedju Japana u Sibirije.

Bilina je gojena najprije u botaničkom vrtu u Petrogradu, pa onda u Moskvi, a iz Moskve ju je francezki vrtlar E André, još godine 1969 prenio u Pariz, i počeo razplodjivati, kao uresnu bilinu za perivoje. Iz Pariza se je pak dalje razprostranila.

Zadnji pokusi u Francezkoj izvedeni dokazali su, da domaće životinje vrlo rado jedu ovu bilinu, te da je za životinje dobra i sočna hrana.

Njezine su prednosti, da je dugovječna bilina, da obilno tjera, da se zadovoljava svakom zemljom u svakom položaju, da joj ni žega ni studen ne hudi, te da podnaša izvrstno najtrajniju sušu, kako i najtrajniju vlagu.

Ova bilina izraste više od 3 metra visoka. Lišće je jajasto dugoljasto, do 30 centimetara dugo, a 20 centimetara široko, i posve gladkog lica i naličja.

Cvate obilno, a na cvieću nalaze pčele obilne hrane.

Rekli smo već, da je bilina dugovječna, pa kad se jednoč zasadi, traje na istoj zemlji za dugi niz godina i rodi uvjek obilno. Tjera puno gustih žila i plazih, kojimi se dalje razplodjuje, a zaraste svu površinu zemlje. Tjera rano u proljeće, a za nekoliko dana izrastu mladice 50 do 90 centimetara visoke. Po kušnjam izvedenim u Francezkoj mogu se mladice prvi put rezati kad porastu za metar do $1\frac{1}{2}$ metar visoko. Preko ljeta može se 3 do 4 puta kositi.

Sa jednog četvornog metra zemlje zasadjene ovom bilinom dobije se na godinu 20 do 40 kilograma siena, što odgovara na 2000 do 4000 metričkih centih siena sa hektara zemljišta.

Najlaglje se razplodjiva plazim i to u mjesecu kolovozu ili rujnu, ali u južnim toplijim predjelim može se razplodjivati i u listopadu i studenome, dapače i u proljeće.

Bilo bi vriedno kušati ovu bilinu. **L. Z.**

Šampanjac od običnog vina.

Za šampanjac može se rabiti i obično bielo vino, koje je posve prevrelo. U tu svrhu rabe se obično biranije vrsti vina.

Vino ulije se u staklenice, pa mu se doda sladora i začepi da previrje; a kad prevrije usljed ugljične kiseline koja se u njemu razvije, pjeni dok se odstrani čep.

Obično se za svaku staklenicu vina uzimlje 20 grama sladora, kojeg se u tekućem stanju rabi. Pol kilograma sladora raztopi se u jednoj litri vina, pa se prociedi. Ova količća dotiče za 25 do 30 staklenica.

Mjesto, da se u svakoj pojedinoj staklenici dolieva gornja količća raztopljena sladora puno je bolje u jednom badnju pomješati sve ono vino, kojim će se donalieti staklenice, i raztopljen slador, jer je takova radnja mnogo laglja i bolja, i jer u svakoj staklenici dodje jednaka mjera sladora. Savjetuje se takodjer dodati malo treslovine (tanina) i procieditti vino pije nego se ulije u staklenice.

Za ovu svrhu valja rabiti čvrste staklenice šampanjca, koje mogu odoljeti pritisku. Kad se pak ulije vino u staklenice začepe se dobro i čepovi se još pričvrste gvozdenim kvakam.

Ovako priredjene staklenice metnu se u podrum gdje je toplina 16 do 20 stupnjeva, da prevriju.

Vrienje u staklenicam razvije se brzo, a trajanje zavisi od topline zraka u konobi, od količće dodanog sladora, i od žestine vina. Da je vino prevrilo zna se kad se bistri, ako to ali nije moguće razpoznati valja kušati pojedine staklenice i uvjeriti se.

Kad je vino prevrelo u staklenicam, onda se izmućkaju, pa postane u podrumu u toplini od 10 stupnjeva, ali tako da su čepom doli okrenute. To je potrebito, e da se taložina na čep izkupi.

Ležanje u podrumu na taj način traje više vremena, najmanje dva mjeseca dana, a onda valja degorgirati, t. j. otvoriti brzo staklenice, da pjenom izadje iz staklenice taložina, koja se je sakupila.

Staklenice se onda brzo začepe pa se doziraju. Doziranje sastoji se u tom, da se u svakoj staklenici dodade nešto malo likera, da staklenica bude puna i da šampanjac dobije stalan izraz. Taj liker se pravi na više načina, a obično od dobrog šampanjca, u kojem se raztopi malo sladora. **O. L.**

Gnojna vriednost lišća.

Izim lišća, koje odpada od šumskog listnatog drveća, i koje se sakuplja za gnoj, malo se koje drugo lišće za gnoj sakuplja. Ipak je dobro, da se znade za kušnje, koje su u tom pogledu izvedene na agrikulturnom kemičnom pokušalištu u Kielu; gdje su vriednost pojedinog lišća procienili u novcu.

Ta[illegible]ća:

Od p[illegible] vriedno fiorina 1.09
" [illegible] " " 1·20
" [illegible] " " 1·20
" [illegible] " " 0·67
" [illegible] " " 0·44
" [illegible] " " 0·46
" [illegible] " " 0·38
" [illegible] " " 0·46

Najv[illegible] lišće od biele vrbe i od makl[illegible]

Najvi[illegible] fosforne kiseline sadrži lišće od biele vrbe i od trepetlike. I pepelika sadrže ove dvie vrsti najviše, pa je s toga i njihova gnojna vriednost, a odnosno i novčana vriednost najveća.

Najbolje se uporablja i izrabljuje lišće jeseni, u koje se doba lišće najlaglje sakuplja, posli nego li samo odpadne.

Sakupljeno lišće stavi se na stog, pa se polieva osokom da što brže sagnjije; a gnjoji se samo, kad je posve sagnjilo. Na ovaj način izrabljeno lišće od mnogo je veće koristi, jer lišće izpod stabala težko gnjije, voda ga izpere, gubi svoju gnojnu vriednost i vrlo lako se otreseti. **N. E.**

Filoksera u Cislajtaniji.

Iz zadnjeg, nedavno objelodanjenog izvješća ministarstva za poljodjelstvo, o obsegu u kojem se je razprostranila filoksera do konca godine 1891 razabire se, da dok je godine 1880 bilo zaraženo filokserom samo 28,462 hektara vinograda, da je koncem 1892 bilo već zaraženo 36,420 hektara vinograda. Filoksera je zarazila pojedine zemlje u sljedećem razmjeru:

	koja ima	hekt. vinograda	zaražila je hekt.
Dolnju Austriju	39713		8882·90
Štajersku	34056		7173·76
Kranjska	11631		6403·39
Istrija	47060		10830·45
Trst	1244		1244·—
Gorica	6976		1474·59
Moravska	12119		411·31

Ukupno 152719 hekt. Zaražena 36420·40 hekt.

Uzpostavljanje odnosno novo nasadjivanje vinograda amerikanskim lozam širi se sve više. Tako je u jednom samom kotaru u Štajerskoj zasadjeno dosad 120 hektara vinograda amerikanskim lozam.

Iz državnih ložnjaka bilo je u proljeću godine 1891 razdieljeno raznim vinogradarim 756,560 ključeca i 34,650 korenjaka. Bezplatno razdieljeno je do 80,000 ključeca občinam i družtvim za nasad amerikanskih ložnika. **B.**

O uzgoju korenjaka od ruža.

Divljaku navrni se, kao obično na oko 100 do 140 centimetara nad zemljom, pa se goji 2 ili 3 godine, dok se liepa krošnja razvije. Kad je u studenome treće godine, povali se pomnjom dotična ruža, u već priredjenu jamu, tako da deblo po svoj dužini, i sva krošnja, da ostanu zakopani u zemlji, a iz zemlje da vire samo vrhovi mladica krošnje. Zemlja, u kojoj se zakopa krošnja hoće se da je hraniva, a kroz dvi godine, što ostane u njoj krošnja zakopana, dok se pojedine mladice ukoriene, valja nastojati da zemlja bude uvjek dostatno vlažna.

Za sadnje valja paziti, da se zemlja sljubi okolo svih mladica, a pod sadnjom odsječu se sve slabe i gusto stojeće mladice.

U studenom druge godine, odnosno, kad se navrši druga godina, od dana, kad je ruža bila povaljena, izkopa se pomnjom ruža, odnosno krošnja, da se neozlede žilice, kojima su se okitile mladice; pa se svaka mladica krošnje sa svojim korienjem odkine za sebe, pa zasadi na opredieljenu mjestu, u dobroj i sočnoj zemlji. Svaki zasadjeni korenjak dobije svoj kolčić, o kojeg se priveže. Kolčiće valja istodobno zasaditi korenjacim, jer ako se kašnje sade, lako je, da se ozlede žile. Isto tako valja paziti, da kolac bude zasadjen sa sjeverne strane korenjaka; a savjetno je takodjer, da onaj dio kolca, koji ide u zemlju bude progoren i namazan katranom, da lako ne gnjije.

Na ovaj način bez velika truda može se kroz malo vremena uzgojiti puno liepih korenjaka.

Naravski je da korenjaci nisu za visoki uzgoj, ali nije ni u naravi ruže da bude visoko gojena.

Ruža je grm, koji je tim ljepši, čim je razgranjeniji. **K.**

Kad je saditi voćna stabla.

Sadnja voćnih stabala ovisi u prvom redu od zemljištnih i podnebnih odnošaja; i napram tomu dali se sadi u proljeću ili jeseni zove se proljetna ili jesenska sadnja.

Vlaga zemlje igra najglavniju ulogu pri sadnji stabala, pa s toga u pržinastim, vapnenastim i kremenastim zemljjam, koje od naravi naginju suši valja saditi stabla jeseni; a u težkim, žilavim gnjilačam, kao što i u ilovačam i lapornjačam valja sadit u proljeće.

U predjelim gdje vladaju ljute zime, kako što i u onim gdje vladaju žestoke bure, pa u odveć vlažnim dolinam valja saditi stabla u proljeće.

Košticave voćke, kao šljive, praskve, trešnje, bajami, itd. bolje uspjevaju, ako se zasade jeseni, jer ako se u proljeće zasade, pa nastane suho vrieme, onda obično propadnu.

U vapnenastim zemljam mora se košticavo voće pod svaku cienu saditi jeseni.

Jeseni sade se stabla, dok podpada lišće, što biva obično u drugoj polovici listopada.

Saditi prije nego li se je u stablu posve ustavilo kolanje sokova nije umjestno, može dapače biti štetno.

Sadnja se obustavi, dok zahladi, t. j. dok se počne smrzavati ili snieg zamete. Proljetna sadnja obavlja se, dok popusti studen i zemlja se nešto ugrije, te se razpada, a prilično se je prosušila.

Napram mjestnim i podnebnim odnošajim počimlje proljetna sadnja stabala u drugoj polovici veljače ili u prvoj polovici ožujka. **O.**

Deset zapovjedih za osjeguravanje.

1. Ti moraš osjegurati svu tvoju imovinu, kuću i kućište i sve tvoje, toli proti vatri, koli proti gromu.

2. Ti moraš osjegurati samo ono što posjeduješ, jer osiguravanje nije nikakova trgovina, kod koje se može nešto zaslužiti, nego je tvoja dužnost uzdržati ono što si svojim znojem stekao.

3. Ti moraš sve tvoje osigurati za onoliko, koliko je vriedno, jer za ono što ne osjeguraš i za ono što ga manje osjeguraš, nego li je vriedno, neće te nitko odštetiti ako pogoriš.

4. Ti moraš u času osiguravanja za svaku pravu i podpuno istinu kazati, i to po duši; da ako pogoriš nebude pravdanja i nebude ogovaranja.

5. Ti moraš tvojeg susjeda i prijatelja nagovarati da se osjegura, e da u slučaju požara ne osiromaši, i ne padne tebi na ledja.

6. Ti moraš osjegurati plodine proti gradu (ljetinu) dok su na polju, e da možeš mirno spavati, kad oluje biesne preko tvojih njiva i vinograda, jer je dosti da krupa (grad) jedan plod otuče, a da čovjek padne na prosjački štap.

7. Ti moraš tvoj život osjegurati za slučaj redovite smrti i za slučaj nepogoda, jer ti se u radji može svakog časa dogoditi nesreća i može se Bogu htjeti u svakom času, da te digne s ovog svieta, a ipak je za tvoju obitelj tvoj život dragocjeniji od kuće, njiva i plodina.

8. Ti moraš svakoga nagovarati da se osjegura, a onima koji s lakoumnosti neće da se osjeguraju, predoči im kako nitko nebi imao milosrdja na njih u slučaju da pogore.

9. Ti ne moraš sebi predbacivati trošak za osiguraciju, jer je on razmjeran tvojim silam, i jer ga lako možeš prištediti, ako netrošiš nikad u piće i jelo više, nego li je potreba.

10. Ti moraš misliti za osiguraciju na isti način, kako se misliš za jelo i piće, jer ti osiguracija daje mir, sigurnost, te utjehu i pomoć u nesreći. **Z. F. L.**

Čuvanje kamenog ugljena.

Česte su tužbe, da se kameni ugljen na gospodarstvim neda čuvati, jer da se lako upali (užeže) ili da kad duže stoji ne gori više, kako što bi bio prije gorio. Sve to zavisi od načina čuvanja ugljena.

Veći d'o gospodara drži ugljen na kupu na otvorenu polju, usried dvorišta ili na sličnu mjestu, da mu zauzima što moguće manje prostora, i da mu što moguće manje smeta.

Stajanjem na zraku ugljen se raztvara i razpada, i to tim više ako ima vlage i ako se toplina zraka često mienja; a još više ako je zemljište vlažno, ili se voda sakuplja pod ugljenom.

Ugljen, koji stoji duže vremena na kiši sadrži mnogo vlage, koja se pak razvija u paru za gorenja te prieči mnogo redovitom gorenju i umanjuje učinak goriva.

Ugljen, kojeg hoćemo, da nam se dobro i dugo drži mora da pospremimo pod krov, te da ga tako naslažemo, da naslaga ne bude debljа od 1 ili 2 metra; da ugljen ne dolazi u doticaj drvenim stvarim, ako takove drvene stvari nisu namazane gnjilom ili cementom, jer bi se inače ugljen posve lako upalio. Isto tako hoće se, da ugljen nebude izložen žestokoj promahi, barem ne otvoreno, premda je inače dobro, da je do ugljena zraku slobodan pristupak.

Nesmje se pospremati ugljen za kišna vremena, i valja nastojati da se ne pokisi ugljen, kad se sprema, nego da je sasvim suh. Čim je natanje naslagan ugljen n. p. na 1 do 2 metra debljine, tim se teže upali.

Blizu ognjišta nesmje se naslagati ugljen, a tako ni na zid kroz koji dimnjak prolazi; isto se tako nesmje držati ugljen u prostorijam kroz koje se provlače gvozdene cievi, koje vode paru. Najbolje se upali ugljen, koji je od malo vremena izkopan. Hoće se da izkopan ugljen leži barem mjesec dana na zraku prije nego li se pospremi.

Za pospremanja valja raditi pomnjom, da se ugljen ne mrvi i ne praši, jer čim je više prašine, tim se ugljen laglje upali. Iz spremišta za ugljen valja svaki put odstraniti svu prašinu, kad se izprazni spremište.

Tko nema prikladna spremišta za ugljen red je, da ga drži na polju. Napolju se ne smje držati ugljen nego na posve suhu zemljištu; dobro je s toga uzdignuti nasipanjem zemljište za ugljen, da se voda ne sakuplja izpod ugljena; a nevalja ugljen naslagati na više od tri metra.

Ako je velika kolikoća ugljena, što se ima čuvati na polju, dobro je onda na sredini kupova ogradit okružnih kupova, poput bunara, sa krupnijim komadim ugljena, da zrak bude imao više pristupa do ugljena. Tim se preprieči, da se ugljen upali, a može se mjeriti toplina u stogu ugljena. Ako se ugljen upali, i ako se to opazi u početku, najprije i sa najmanje štete se ugasi vatra, ako se ugljen razastre i razbaca na tanko; voda za gašenje ugljena rabi se samo u onom slučaju, ako nijedno drugo sredstvo ne pomaže, a i tada hoće se toliko vode, da ugljen podpliva. **I. G.**

Prednosti redomične sjetve.

1. Redomičnom sjetvom zasije se toliko sjemena, koliko se hoće.
2. Sjeme zasije se jednako duboko, i na onu dubljinu, koja mu je najprikladnija.
3. Sjeme može se po volji sijati duboko, i to onoliko koliko se hoće.
4. Jednako duboko zasijano sjeme, klica jednako.
5. Jednako proklicalo sjeme, razvija se jednako i dozrieva jednako.
6. Redomični usjevi puno teže polegnu nego li omašni, jer sunčane zrake laglje i jednako prodiru izmedju vlatja.
7. Redomični usjevi laglje se pliene i obradjivaju, a to puno pomaže za kamatni uspjeh.

H. L. F.

SVAŠTICE

Ovce proti troskotu (piriki). Polje, koje zatravljeno troskotom, može se izčistiti pomoću ovacâ. Ovce se tjeraju na dotično polje na pašu, da popasu vas troskot razi zemlje. Troskot opet tjera, a onda se opet tjeraju ovce na pašu, pa se onda dotično polje oštro prebrana. Troskot tjera opet, opet se tjera ovce na pašu, pa onda prebrana, i to tako dugo, dok se žile troskota iztroše, te nemogu više tjerati i sagnjiju u zemlji.

Što mora biti dugo, a što kratko na konju. Konj mora imati dug vrat, ledja, te bedra i stegna; a kratko mora imati: hrbat i goljenice. Ali i napram pasmini često se mienjaju ovi zahtjevi.

O gnojenju trešanja. Trešnja jeste jedno voćno stablo, koje tim bolje uspjeva i tim obilnije rodi, čim je hranivija zemlja u kojoj je zasadjeno; a ipak mnogi stabla od trešnje sasvim zanemarivaju i negnjoje ih. Najbolje doba za gnojenje trešanja jeste kolovoz i rujan mjesec; zimsko i proljetno gnojenje manje im prija, a mogu se gnjojiti svakom dobrom vrsti gnjoja, a najbolje su raztrošene i razvodnjene ljudske izmetine.

Kako da se razpozna, ako je patka ili guska stara ili mlada. Stare guske i patke imadu hrapave noge, čvrsta krila, debeo, čvrst, negibiv kljun, prosto perje i debelu kožu; dočim je mlade život nje lako razpoznati po tankoj gibivoj koži izpod krila i na vrhu krila. Kod mladih pataka, kljun je obično dulji, nego li kod starih.

Upliv raztopine zelene galice na veličinu ploda. Francezki vrtlari su izkušali, da se dobije mnogo veći, ljepši i tečniji plod od voćnih stabala, ako se plod škropi ili moči raztopinom modre galice. Kod plodova jednake veličine na istom stablu pred škropljenjem zelenom galicom, plod koji je škropljen bio je 0·98 centimetara u objemu veći od onoga, koji nije bio škropljen.

Svježih krastavaca do Božića. može se imati, ako se postupa, kako sljedi: Kad je jeseni ubere se zelenih krastavaca, ali tako da držak ostane uz krastavac, a obično se odreže blizu same vrieži, da bude dulji. Ovako odrezani krastavci, moradu biti posve zdravi, a onda se temeljito izperu, pa posuše i namažu bjelančevinom. Onda se krastavce objesi na suhu mjestu i to svakog osebice, da se nedodiraju. Bjelanac se brzo osuši, i napravi neku vrst kožice, koja prieči da zrak dopire do krastavca te da se izkvari. Krastavci ostanu svježi i zdravi sve do Božića.

GOSPODARSKE VIESTI.

Još se nije počelo prodavati vino, u onoj mjeri, kako drugih godina. Doduše prodaje se nešto malo, ali to je ništa napram onome što bi se drugih godina bilo prodalo do ove dobe. Veći trgovci još nekupuju, i čekaju da padnu ciene.

* * *

D.r Vidrić u jednom otvorenom pismu javlja hrvatskim vinogradarim, da njegovi nasadi amerikanskih loza, na koje su navrnute domaće najbolje uspjevaju i da baš liepo i obilno rode.

* * *

U Vinkovcim jedan je marvogojitelj uzgojio dva krmka u težini od više od 1100 kilograma. Još traje to gojenje.

* * *

Odsle sva vina u Srbiji mogu se analizirati u enokemičkoj radionici Ministarstva narodne privrede. Kemičari su tamo D.r K. Jovanović i Vajslav Crljenić.

* * *

U Elsaciji i Lorenskoj imade 1175 štedno zajamanih zadruga po Reffeisanovu sustavu sa više od 35,000 članova. Kod tih zadruga prometne se u godini više od 25 miljuna franaka novca. Za novac, kojeg davaju u zajam dobivaju do $4\frac{1}{4}$ do $4\frac{1}{2}$ po sto, a na novci kod njih uložen plaćaju $3\frac{1}{4}$ po sto. Troškovi uprave stoje $1\frac{1}{2}$ po sto od prometa. Svaki član zadruge dobiva jedne gospodarske novine badava, a zadruga se brine za nabavu gnjoja, sjemenja i drugih potrebština gospodara. Tako je lani putem zadruga za zadrugare nabavljeno što krme što gnjoja 2,449,020 quintala; 12,127 dvostrukih vaguna ugljena (rude), te sjemenja, orudja i strojeva sve u vriednosti od 11,446,621 marak (od 62 novč.)

* * *

Od 1 kolovoza 1892 do 31 srpnja 1893 izvedeno je iz Austro-ugarske države 1,654,411 quintala prostog sladora i 2,831,396 quintala rafiniranog sladora.

* * *

U Galiciji imade 871 gospodarska zadruga, koje broje 40,760 članova razdieljenih u 1193 općine.

* * *

U Českoj rodilo je bilo tako voće, da su se na nekim mjestim postigli jedva fiorina dva po kvintalu za biranije vrsti jabuka i krušaka. U Sležkoj, te u Ranjskim pokrajinam je voće obilno rodilo, pa su te zemlje pravile velike konkurencije českom voću na Berlinskom tržištu.

* *
*

Magjarske puste, koje su dosad posve slabo i mršavo radjale travom, namjeravaju sada poboljšati; u koju će ih svrhu zasijati sa Agrostis stolonifera, Glyceria distans, Trifolium repens i Medicago lupulina; takodjer napraviti će se kušnja sa Beckmamica concaeformis, Tritolium fragiferum, Tetra gonolobus siliquosus, Achillea asplenifolia i Lotus temcifoliis.

* *
*

Evo statističkog izkaza, koliko litara piva, vina i rakije potroši svaka pojedina glava poprieko na godini u:

	Vina	Piva	Rakije
Austro ugarskoj	35.8	30·9	4·0
Njemačkoj	12·2	99·0	5·98
Francezkoj	95·4	32·5	4·05
Italiji	78.2	0·60	1·35

* *
*

Gospodarsko družtvo u Nyiregyhazi kupilo je jedno veliko imanje (gospodarstvo) u vriednosti od 151,000 fiorina.

Pitanja i odgovori „Gosp. Poučnika".

A. Odgovori.

87. Jeli se treset dade rabiti za stelju izpod životinja u štaji? Bili im takova stelja nahudila?
S. K. u K. (Slavonija).

O uporabi treseta za stelju, osobito u konjskim štajam napravljeno je puno kušnja, te je izkustvo uzpostavilo: 1. Da je treset dobra, meka stelja, koja životinjam prija. 2. Da treset bolje upija mokraću i druge životinjske izmetine, nego li i jedna druga stelja. 3. Da je gnoj, koji se dobije od treseta rabljena za stelju daleko bolji od svakog drugog gnoja, kojeg se dobije od stelje. Gnoj od treseta rabljena za stelju jeste izvrstan, te djeluje i kemički i fizički na poboljšanje zemljišta; može se rabiti na svakoj zemlji pod svakom rastlinom, a izkustvo je naprotiv dokazalo, da je izvrstan i za vinograde. Treset se razastire obično po svoj štaji i riedko bira, da se svaki dodiže i izmjenja, kako druge stelje. Obično se napravi sloj od 12 cm. debljine, u koju se svrhu potroši nešto 70 do 80 treseta za svaku pojedinu životinju. Može se još i deblje razastirati, ali se to ne preporuča, jer se na deblje slojeve konji težko priuće. Ali i u takovom slučaju dosti je samo nešto slame po tresetu posuti, da mu se konji odmah priviknu. Sloj od 12 cm. debljine traje i uzdrži čak četiri nedjelje dana, te ga kroz sve to vrieme ne treba mienjati. Ona mjesta, koja odveć promoče odstrane se i izpune tresetom izpod jasala. Isto tako valja svaki dan odstranjivati balegu t. j. krute izmetine. Bolje je ali svaki dan obnoviti jedan tanki sloj treseta. Ciela se naslaga izmieni, dok se počme u štaji čuti vonj od ustrojnih tvarih koje se raztvaraju; a to kako rekosmo biva nakon 4 ili 5 nedjelja dana. Za svaku glavu troši se na dan $1\frac{1}{2}$ do 4 kilograma treseta.

88. Imali sredstvo, kojim se uspješno mogu utamaniti gliste, jer su se kod mene brojno razplodile, pa i da su koristne kako neki hoće, jer ja opažam, da mi štete nanašaju odlučio sam uništili ih?
I. V. u T. (Bosna).

Ima ih, koji tvrde da su gliste koristne, a ima opet drugi koji tvrde da su štetne. Darvin tvrdi da su koristne. Naravski gdje se brojno razplode, kako što često biva po livadam i grastam, tu nemogu više biti od koristi, nego su bez dvojbe od štete; kako svaki drugi zareznik i svaka životinja, koja se odveć brojno razplodi. Ali i gliste imadu svojih neprijatelja, pa kako Fribourg piše u *Journal d' Agriculture* najveći neprijatelj za gliste, grčice i drugu podzemnu gamad jeste *Botrytis tenella*, koja se brzo razplodjuje na glistam i uništi ih poput kuge. Sjeme od ove gljivice razaspe se po polju pa se ona razplodi i uništi gliste. Prillieux i Delacroix tumače na sljedeći način uporabu gljive Botrytis tinella za utamanjivanje glista: U jednoj posudi metne se zemlje, ali ne odveć puno, da gliste nebudu mogle duboko zaleći, metne se onda u nju sto glista, pa se po površini zemlje pospe trusje ove gljivice iz jedne staklenice, koja obično teži 30 grama. Pri razsipanju trusja, koje valja prije izmrviti valja paziti, da prah od trusja pogodi (padne) svaku glistu. Onda se posuda zakopa u zemlju i pokrije komadćićim drva i mahovinom. Za deset satih već se pojavi bolest na glistam, koje su kroz to vrieme već ostavile posudu. Može se zemlju iz posude sa glistom razdieliti i razasuti na više hrpina po zemljištu od glista okuženu na 15 do 20 cm. razmaka. Kroz 14 dana poskapaju gliste, a isto doba razvije se novog trusja, koje pak druge okuži, tako da se za kratko vrieme cielo zemljište okuži i sve gliste poskapaju.

89. Jeli istina da sočivnice najviše hraniva iz zemlje raztapljaju svojim žilam? Jeli u tom pogledu kušnja napravljeno? Koja hraniva raztopljaju sočivnice u zemlji?
A. F. u S. (Brač).

Doista sočivnice imadu svojstvo, da raztapljaju rude u zemlji. I u tom pogledu napravljeno je mnogo kušnja. Za primjer mi ćemo navesti ovdje, koliko i kako razne sočivnice raztapljaju tucasti ili crni piešćenik i basalt.

Raztaplja	crnog pešćenika	basalta
Vučak	29·27%	24·17%
Grašak	16·27 „	23·17 „
Heljda	2·30 „	3·27 „
Pšenica	0·33 „	0 54 „

Kako se vidi pšenica i heljda slabo raztapljaju kamenje, dočim vučak i grašak obilno, s toga se preporuča gojiti sočivnice na čvrstim, kamenitim zemljam, jer sočivnicam ne samo, da se bogati zemlja dušikom, ali se znatno raztvara i topi kamenje, kako što najjasnije gornje brojke dokazuju.

90. Jeli istina da su crvi najbolja hrana za kokoši, jer da ih brzo tuste? Na koji se način razplodjivaju crvi, da ih bude uvjek dosti u zalihi za hranjenje kokošiju?
N. P. u C. (Istra).

Upljuvci ili crvi od muha, a osobito od velikih muha izvrstna su hrana za sve životinje, a osobito za perad i za ribu; jer se ovom hranom životinje lako tuste. Upljuvci ili crvi od muha razplodjivaju se posve lako na sljedeći način. Uzme se skrinja bez dna, nešto 1 kubički metar u objemu, pa se zakopa nešto 30 cm. duboko u vlažnoj zemlji, na sjenastu, ali toplu mjestu. U skrinji pak i to odozdol metne se najprije malo zelena korova (travâ), a po ovom ljudskih izmetina, ali svježih t. j. od istog dana ili najviše od 24 sata. Ljudskih izmetina hoće se po svoj površini za 1 do $1\frac{1}{2}$ cm. debljine. Po izmetinam nabavi se sloj životinske krvi, a po svoj nešto trieśća; onda opet travâ, izmetina krvi i trieśća i to gori-opisanim redom. I ovo naslaganje opetuje se, dok bude posuda puna, ali da ostane 10 do 15 cm. praznine do gornjeg ruba. Onda se sve poškropi mlakom vodom pa pokrije pokrivom. Na onim stranam skrinje koje vire iz zemlje izvrta se više luknja, da muhe budu mogle unići u skrinju i snieti jajasca ili upljuvke. Nakon nekoliko dana već su crvi razvijeni i dorasli za hranu. Peradi se daje svaki dan nešto, a ribam takodjer, ali crve koje daje ribam za hranu valja metnuti u jedan koš u kojem ima kamenja, da potone na dno, inače bi voda, osobito ako je tekuća razniela crve bez koristi za ribu. U istu svrhu vrlo dobrim uspjehom rabe se mrcine, pluća i drugi odpadci od životinja. A za siguran uspjeh razploda upljuvaka ili crva od muha glavni je uvjet, da se leglo napravi na sjenastu, vlažnu, a toplu mjestu, jer muhe samo na takovom mjestu rado legu upljuvke i jajasca.

B. Nova pitanja.

91. Kako se ima čuvati maslo za velike vrućine? Kako se ima odpremiti na dalji put u ljetno doba, kad se od topline u vagunim sve topi?
S. R. u T. (Hrvatska).

92. Koji su uspjesi postignuti gnojenjem sa sumporno kiselim amonijakom ili kilskom salitrovinom?
A. K. u L. (Bosna).

93. Molim Vas, na koji se način dade najbolje urediti pod u podrumu (pivnici), bez da se poplača?
T. V. u S. (Brač).

94. Miševi su mi se razplodili, da im nemogu više odoliti; molim Vas, naputite me, kako da ih utamanim brzo i lako.
I. B. u V. (Krk).

☞ Odgovori na javna pitanja kao i nova pitanja, primaju se rado od svakoga, pa i ne bili predbrojnici.

Otvoreni dopisi „Gosp. Poučnika".

Podmirili su predbrojbu do konca t. g. 1893.

P. n. č. g. A. — Tomanović S. — Brković T. — Ivančić S. — Mirković V. — Franetović F. — Vojvodić N. — Kostrenčić L.

— Č. g. Vidović A. — Vaša cienjena predbrojba podmirena je do konca lipnja t. g. 1893.
— Č. g. Poglić D. S. — Biti će te služeni.
— Č. g. Ljubić N. — Pisali smo Vam.
— Č. g. Buić O. A. — Primili smo, srčana Vam hvala.
— Č. g. Krstner D. — Primit će te poštom. Broj 12 poslali smo iznovice.
— Č. g. Bilškov L. — Na prvo pismo odgovorili smo Vam odmah, točno, a naručili smo H. K. koliko ste želili, nalogom da pošalje izravno.
— Č. g. Galić P. S. — Naručene knjige, izim one „Mane i Bolesti vina", koja je razprodana poslali smo Vam. Glede svezaka knjige „O uzgoju i njegovanju cvieća", te raznih brojeva prošlih godina „Gosp. Poučnika" i gojitbe buhača pisali smo Vam.
— Č. g. Krivošić M. — Pisali smo Vam, da za pravljenje borovice valja izmrviti smrićke, te im doliti dobro mlake vode, da ih oblija, pa dodati nešto kvasca od piva ili vinske taložine, te smjestiti sve u toplom podrumu da prevrije. Kad je jednoć prevrilo, što traje nešto 15 do 20 dana, metne se sve u kazan (kotao) te peče na isti način, kako se peče drop od grožďja ili šljivovica.
— Č. g. Zrinšćak N. — Glede broja 1 od god. 1892 pisali smo Vam.
— Č. g. Tripalo J. — Takodjer.
— Č. g. Vučković A. L. — Knjigu „o uzgoju i njegovanju cvieća", poslali smo Vam.
— Č. g. Pabor. A. — I Vami takodjer.

Godina XII. Izlazi na 1 i 16 svakog mjeseca. Broj 22.

GOSPODARSKI POUČNIK

Obće blagostanje zavisi o blagostanju pojedinca a temelj blagostanju pojedinca, jest razboriti rad uz vještu uporabu nauke i izkustva.

Upraviteljstvo lista je u Velojluci

Predbrojba u *Austro-Ugarskoj* stoji 3 for. na godinu, u *Inozemstvu* 8 franakâ na godinu. *Uvrstbe* plaćaju se 8 novč. po redku za prvi put, a svaki sliedeći put 3 novč. redak. *Cliché* računaju se 5 novč. po centimetru četvornom.

Upravitelj i Izdavatelj: PETAR L. BIANKINI

Odgovorni urednik: NIKOLA ŠIMIĆ

Pisma, naputnice itd. itd. upravljaju se *Upraviteljstvu Gospodarskog Poučnika u Veluluku*. — Rukopisi se nevraćaju. Predbrojba je obvezna za godinu danâ, a izplaćuje se u Veluluku. Tko nepovrati prva dva broja obvezan je predbrojbi za godinu dana.

ZADAR, 16 Studenoga 1893. Ciena je listu 3 fiorina na godinu. VELALUKA, 16 Studenoga 1893.

ZAMJENA KRME.

Lani zbog nestašice kiše krma je veoma slabo uspjela. Tom se je prigodom osobito prionulo uz iztraživanje, nebi li se čim drugim nadomjestila. Znanstvenici i praktični gospodari natjecali se u tom radu. Franceski lučbar Girard analizovao je raznih vrsti lišća, da pronadje hranivost u svakom. Zamjena krme lišćem nije novost: i prvo su ga davali marvi za hranu, nu Girardova je zasluga u tomu, što se po njegovim podatcima i pokušajima može, da upotrebljava lišće stanovitom opredjelbom, u odredjenoj količini.

List se sastoji od peteljke i plojke. On je ustanovio, da se maldane sva hranivost nalazi u plojki, dočim da peteljka malo vrijedi; stoga kad bi se ova mogla odijeliti od lista, imala bi se velika koncentracija hranivosti (25%). U praksi je to teško, radi česa valja u obzir uzeti tu činjenicu i po mogućnosti brati lišće cijelo.

Sastojina lišća, ubrana na raznim visinama ili na stablima razne dobe, od neznatne je razlike. Ne valja ga brati ni dok je potpuno mlado ni kad usane, nego u osrednje doba; hranivost ostaje prilično stalna i zato je najzgodnije brati kroz tri ljetna mjeseca, a najbolje u rujnu, jer je onda rast usporen, te najmanje škodi pravljenju drva.

Girard je još pronašao, da je svježe lišće od zelenih krma manje vodenasto i drvenasto — obzirom na dušične te hydro-karbonične sastojine od iste ljekarice (Medicago sativa) — a od suhih — obzirom na mastne sastojine te hydro-karboničnih počela, bolje od sijena uzgojena na umjetnim i naravnim livadama; nekoja lišća kao n. p. crvenog bagrena i prostog neroda izvanredno su bogata hranom.

Praktičnim pokusima na životinjama, ustanovio je da lišće ima toliko hranivosti, koliko i ljekarica, stoga da je ono krma prvoga reda.

Svako lišće nije prikladno za krmu. Valja se čuvati lišća na kojemu su kukci osobito zlatni pop; lišće tisa i jesenica je otrovno; ono ruja (Rhus Cotinus), smreke, oraha uzrokom je raznih neprilika; hrastovo lišće kao i lišće i pupovi većim dijelom hlapivih i smolasti suština ne imaju se davati nego iza potpunog razvitka, iza proljeća, inače škodi zdravlju; lišće loze poljevene modrom galicom, može se bez pogibelji davati životinji, nu nikad neposredno iza polijevanja.

Može se krmiti sa suhim ili zelenim lišćem, izim johinc, koje se jedino suho dava, onda četine bolja zelena, jer suhe ne žderu životinje.

Bez ikakve pogibelj mogu se životinje krmiti dobro razvijenim lišćem brista, jablana, indijskog kestena, klena, vrbe, bagrena, makljena, murve, duba, lješnjaka, jasena, breze, oskoruše, graba, jalše, primorskog bora, loze i lipe.

Eto dakle načina kako da se krma zamjeni sa lišćem, nu u tom valja biti oprezni. Svrha je listu da privadja stablu iz zraka hranu, a ne da krmi marvu; umjereno branje ne škodi, nu ogolišanje izlaže ga nepogodama, oduzimlje mu glavne ustroje, bez kojih stablo kuburi i napokon uvene.

Sada ću da spomenem i druge načine, kako da se pripravi marvi hrana, kad uzmanjka krma. Izmedju mnogih što gospodari preporučuju, eto ovih, koji se rabe gdje se marva racionalno timari:

Čorba od slame.

Slame ili strni	3000	grama
Marvinske soli	30	"
Kukuruzne krupice prostije vrsti	250	"
Kokina hljebića	250	"

Sol, muka i hljebić stave se u vodu, koja se zgrije do vrijenja: u drugo korito stavi se u sitno izsjećkana slama i pa njoj se lijeva spomenuta tekućina. Iza jedno deset sahata dava se životinji; jedan put na dan i to u večer.

U Njemačkoj često za težne volove i hrave muzice nadodavaju slami i krumpira. N. p. za vola od 500 kg. uzmu 6 kg. krumpira u sitno izsjećkana, izmješaju isječenom slamom, koja je bila poljesena razsoli. Sve to zatvore u velike drvene spremnjake i nakon 4 do 5 dana, iza kako se je dobro rashladilo, krme tim marvu.

U gornjoj Italiji rabe mnogo mješavinu od jednog diela raženog brašna i tri djela kukuruznog brašna.

Tko pako ima krmiva niže vrsti kao n. p. strni, šušnja, plievi, gomoljika itd., evo kako da priredi:

Valja sve u sitno izreskati, staviti u drvenu posudu, poljeti vrijućom vodom, sve po-

---

PODLISTAK.

Katekizam
Gospodarske hemije

od

D.ra E. WILDT-A

Ravnatelja agrikulturno-hemičnog pokušališta u Poznanju.

Po šestom izdanju njemačkog izvornika preveo

F. RADIĆ

Učitelj strukovne učionice u Korčuli.

(*Nastavak vidi broj 21*).

106. Biva li novo tvorena ustrojna tvar upotrebljena samo u dogradjivanju novih bilinskih česti?

Ne, nje velika čest taloži se u stanicama; i razlikuje se imenom pričuvne ili rezervne tvari od prvih koje se nazivlju gradjevnim tvarima.

107. Čemu su pričuvne tvari?

One bivaju spremljene pri koncu jednog vegetacionog razdoblja, da priskrbljuju prvo gradivo za nova tvorenja u početku drugoga.

Rastline neimaju sposobnosti, da rastu sve bez prestanka, već nastaje za njih razdoblje počivanja, što ga u nas izazivlje studeno godišnje doba, a u vrućem pojasu nestašica kiše. U to doba odbacuju rastline lišće, kao što i mlade travolike izboje, koji množenjem svojih stanica prouzrokuju rastenje biline, a preostaju jim samo takove česti koje nevegetuju, u mnogogodišnjim rastlinama debla i korienje ili samo ovo posliednje, a jednogodišnjim sjemenje. Prije obumrća rastline staloži se u tim čestima ustrojna tvar, da početkom novog vegetacionog razdoblja bude pri ruci gradiva potrebita za tvorenje prvih izboja i lišća, jer, kako protumačismo, moguće je novo tvorenje ustrojne tvari samo uz prisutnost rastlinskih stanica koje sadržavaju klorofil.

108. Gdje i u kojem se obliku staložuju pričuvne tvari?

U svim neobumirućim bilinskim čestima, dakle u drvu i u korienju biljaka u mnogogodišnjim rastlinama, kao što u sjemenju u jednogodišnjima i to kao slador, škrob, mast a kadgod, kao staničnina.

Narav tih pričuvnih tvari promjenjuje se prema mjestu staloženja i prema vrsti bilinâ. Tako se pričuvna hrana mnogodišnjih rastlina nalazi staložena u drvu u obliku škroba. Pri tjeranju pupoljaka i pramaljeću pretvara se taj škrob u slador u priskrbljuje prvo gradivo za novo lišće. I u krumpirima se pričuvne tvari takodjer nahode u obliku škroba u gomoljcima, dočim se u sladornoj repi nahode u obliku trstičinog sladora. U sjemenju je najpotla pričuvna hrana staložena većim dielom kao škrob, kako no u sjemenju žitaricâ, ili kao mast u uljevitom sjemenju ili još i kao staničinasta gromada u nekom rožinastom sjemenju n. p. u košticama datulje. Za klicanja sjemenja, kao što i za klicavljenja krumpira i drugih korjenastih bilinskih česti, sve te različite pričuvne tvari bivaju najprije pretvorene u slador, koji se prenaša k mjestu nova tvorenja, gdje pretvoren u staničninu, služi kao gradivo za novu stanicu.

109. Kako postaju u bilinama bjelančevine?

Bjelančevine postaju od bezdušičnatih ustrojnih tvari, po svoj prilici od sladora pristupom dušične kiseline i odciepljenjem ugljične kiseline, a možda i vode; ali težko je vjerovati, da bi to tvorenje izravno postajalo, nego će se razvijati postankom raznih posrednih stupnjeva (amidâ).

Kao dokaz zato može služiti izkustvo, da ako graškove klice polijemo razvodnjenom dušičnom kiselinom, to dušična kiselina biva usrkana i preobradjena, a u isto doba se opaža znatno povećano izlučivanje ugljične kiseline.

(*Sliedi*).

mno izmješati, onda jako tištit, pa zatvorit posudu, da se toplina ne rasprši.

Na taj način i suha krmiva postaju mekim i probavnim. Na svako 3 kg. ove mješavine pridoda se 25 gr. agrarne soli. Iza dvanaestsatnog zatvora daje se životinji, pazeć da ne bude prevruće.

T. Dujmović.

Cim da se maže bačve s' poljašnjosti?

Često se opaža, kako gospodari mažu bačve fuksinom, minijem, verdetom i drugim otrovnim analinskim bojama ne pazeći na to, kako pogubno djeluju na vino.

Obično je taj pogubni uticaj dvojak: posredan i neposredan. Posredno djeluje tako, što zatvara šupljinice na dužicama, i tim prijeći ono lako i mirno kisenje vina koje blagotvorno djeluje na nj, oduzimljuć mu oporost i sirovost, i pridavajuć mu zalihu miomirisa i etera.

Neposredno tim što mu kroz šupljinice priobćuje svoje otrovne sastojine.

Zbog tih neprilika valja se čuvati pogibeljni ocaklina i rabit takove, koje ne škode ni vinu ni zdravlju.

Evo što preporučuju iskusni gospodari.

a). *Vrh dužica* oko oba dna slijepi se sadrom i jakim lijepilom.

b). *Gvozdeni obruči* se namažu iskuhanim lanenim uljem sa minijem; to čuva od hrgje, što je veoma znamenito, i dava bačvi njeku izvijanost.

c). *Dužice se i dna* namažu iskuhanim lanenim ugljem, ili se uzme žuta voska, rastali ga se nad umjerenom toplinom u jednoj posudi: raztopljen digne se s vatre, nadoda se malo vode živice ili terpentinova ulja, mješa sa drvenim štapićem, dok se ne sgruša, al da ostane nešto meko i židko. Onda čovjek umoći prst u tu židčinu, omaže bačvu, pa uzme vunenu krpu i tare dok se ono mjesto potpuno ne ostakleni. Tako sve dalje radi, dok ne bude sve gotovo.

T. Dujmović.

Vino koje zaudara po sumporu.

Često se čuju tužbe da vino zaudara sumporom, točnije sumporitim kisom. Ovo po sebi nije tako veliko zlo, nu ono može da bude zametkom drugim pogibeljnijim tvorinama, koje se teško ostrane kao n. p. merkaptan.

Stoga će pametan gospodar odmah u klici zapriječit tu pogibelj. To se postizava na veoma jednostavan način. Uzme se list sumpornog cvijeta, zapali ga se i u bačvu uvuče. Nakon nekoliko vremena bačva se napuni sumpornim dimom točnije bezvodenom sumporitom kiselinom. Zaudarajuće vino ulije se unutra. Oba plina zametnu borbu, a na razboju t. j. na dnu bačve ne ostane drugo nego netopivi sumpor bez ikakva mirisa i okusa. Iza 15 dana vino je prosto od svakoga vonja, ne prodade li ga se do svrhe prosinca, pretoči ga se kao obično. Komad sumpornog lista od 8 cm. dostatan je za svaki hektolitar vina.

Nu za opora vina prikladniji je ovaj drugi način:

U vino zaudarajuće stavi se za svaki hektolitar 15 grama vapnenog solfita. Ova prašina proizvadja bezvodenu sumporitu kiselinu, koja ubitačno djeluje na sumporiti kis. Iza 30 dana vino je prosto. Ne treba ga pretočit, nego kao obično pri svrhi prosinca.

T. Dujmović.

Liečenje ovčijeg švraba (šuge).

Ako se je veće stado ovaca ogubavilo šugom, onda se dade izliečiti sljedećom masti. Izmješa se 45 dielova govedje masti (tusta), 20 dielova gustog terpentina, 25 dielova tekućeg (židkog) terpentina, 10 dielova žive (hydrargirium) i napravi se pomast. Ovom pomasti mažu se sva šugava mjesta ovacâ svakog petog dana tri puta na dan. Svaku pojedina ovca hoće se da prodje kroz ruke, da bude temeljito pregledana i po gornjem propisu namazana.

Izim toga dobije pastir (ovčar) jednu kutiju ove masti, da bude mogao odmah namazati svaku onu ovcu, koja još daje znakova šuge.

Puno se laglje ovim načinom izlieče ovce od švraba, ako se pred liečenjem ostrižu, jer na ošišanim ovcam laglje se vidu šugava mjesto, nego li pod runom. Nastavili se ovaj postupak liečenja za 2 mjeseca dana, jedva da će svako 8 ili 10 dana odat po koja ovca znakava švraba. Ta se edmah ulovi, odstrani od drugih i dobro namaže gornjom masti.

Po ovoj radnji, valja pripraviti posve čistu, razkuženu štaju. u koju se natjeraju izliečene ovce, dok se šugava štaja razkuži.

U štaji, koja je bila okužena švrabom nesmje se tjerati ovce, dok ne prodje barem godina dana, a ako se kroz to vrieme nije temeljito razkuživalo hoće se da prodju i 2 godine dana.

L.

Rezultati iztraživanja množine sladora i kiseline u mastu god. 1893 iz vinograda kr. gospodarskog i šumarskog učilišta u Križevcih.

Tekući br.	Vrst grožđja i masta (šire)	U god. 1892 % sladora	U god. 1892 ‰ kiseline	U god. 1893 % sladora	U god. 1893 ‰ kiseline
	A). U vinogradu Potočec (u g. 1893 nastradao od tuče).				
1	Portugizac modri	17·1	6·0	17·8	6·2
2	Kadarska modra	14 6	7·3	13·8	8 8
3	Frankovka modra	17·6	7·4	18·8	7·2
4	Plemenka biela	16 1	6·2	15·4	6·8
5	Crvenovršika	19·2	5·4	19·0	6·1
6	Sladka dišuća graševina	18·4	6·3	17·9	6·8
7	Plavec žuti	15·4	6·1	15·0	9 0
8	Maslovac bieli	17·0	6·4	15·7	7 1
9	Biela dišuća ranina	18·0	5·4	16·1	6 9
10	Graševina talijanska	17·5	6·0	16·5	6 3
11	Žerjavina	19·1	7·0	17·6	8 9
12	Rusa Ružica	15·2	7·4	14·6	7·9
13	Kraljevina crvena	16·8	7·0	15·0	8·9
14	Slankamenka	15 7	7·3	16 0	7·4
15	Lipovčina drobna	16·1	8·2	15·5	9 5
16	Tirolan crveni	15·0	8·2	14·0	9·1
17	Tirolan crni	19·0	8·4	16·9	10·0
18	Tirolan modri	17·0	8·4	15·7	8·9
19	Veltlinka rumena	15·0	6·4	15·2	7·2
20	Modri elikant	16·6	9·0	16·9	9·1
21	Hajnišovka modra	14·6	11·0	15·0	10 0
22	Urbanka modra	16·6	11·0	15·2	12·0
23	Zdenčajka modra	16 6	8·0	15·1	8·6
24	Mastiljka	18·5	8·4	17·8	8·5
25	Kolinka modra	15·5	9·0	15·4	9·1
26	Biela smies (šira od bielog grožđja) sa manjih parcela	18·6	6·2	16·0	7·9
27	Crna smies (šira od crnog grožđja)	—	—	15·0	9·0
28	Talijanska graševina (šira)	17·0	6.0	16·3	6·4
	B). U vinogradu Sviličičevcu.				
29	Graševina talijanska	—	—	17·5	7·1
30	Zelenika	—	—	16·1	10·0
31	Biela smies (šira od bielog grožđja)	—	—	16·2	8·0
32	Crna smies (šira od crnog grožđja	—	—	15·0	7·8
	C). U vinogradu „Greberancu“.				
33	Graševina (šira)	18·5	7 8	16·8	8·8
34	Graševina sladka, dišuća štrčana bordoleškom židčinom (modrom galicom	1·8	7.3	16·9	9·0
35	Graševina sladka dišuća štrcana sa azurinom	—	—	15·5	10·6
36	Frankovka modra, (šira)	20·0	5·8	17·8	7·8
37	Kadarska modra, (šira)	16·0	9·0	15·8	10·0
38	Slankamenka, (šira)	18 0	7·3	15·0	9·0
39	Crvenovršika	—	—	18·0	7·0

Iztraživanje obavljeno je 4 listopada i sliedećih dana po profesoru *M. Grahoru.* Vinogradi su 4 put okopani, 5 put štrcano je proti peronosposi bordoležkom židčinom (smjesom vapna i modre galice), a jedanput je uštrcan sumporougljik, da se napredavanje filoxerine zaraze donekle bar obustavi. Šest redova table zasadjene sladkom dišućom graševinom br. 35 štrcano je sa azurinom, i to raztopinom od 600 gr. azurina u 100 lit. vode (dočim tvornica preporučuje samo 200 gr. 100 lit. vode); štrcanje obavljeno je isto toliko puta i u isto vrieme kao u cielom vinogradu sa modrom galicom. Resultat bio je posve negativan, jer dočim je cieli vinograd Greberanec i Sviličićevac bio prekrasno bujan i od peronospore čist, ovih je šest redova od peronospore nastradalo.

Križevci dne $^{20}/_{10}$ [illegible]

Jeli koristno lozi navlaš odstranjivati lišće.

U mnogim je predjelim običaj kidati lišće od loze, osobito ako je gusto ili radi toga, da grožđje prije dozrije, jer mnogi ciene da grožđje prije dozrije, ako je izravno izloženo sunčanim zrakam.

Poznati vinogradar Muntz napravio je u tom pogledu mnogo kušnja, pa tvrdi, da se nijedna željenih svrha ne postizava ranim odstranjivanjem lišća.

Muntz je kušnjam opazio:

1. Ako je nebo naoblačeno, i po noći toplina grožđja, jednaka je toplini zraka, koji ga okružuje.

2. Ako sunčane trake izravno grijaju grožđje, onda se to grožđje ugrije za 15° do 20° Celsiusa više, nego li ono grožđje, koje je u sjeni lišća.

3. Tim se jače ugrije grožđje na suncu, čim je pljuva (kožica zrnja) tamnije boje; crno grožđje je na suncu za nekoliko stupnjeva toplije od bieloga grožđja.

4. Veća toplina zrnja, nepovećava količinu sladora u zrnju. U bielo grožđje, koje se na suncu ne grije onoliko, koliko crno grožđje, opazilo se je uvjek veći prirast sladora, nego li u crnom grožđju.

5. Pri većoj toplini jače je disanje; a Muntz je opazio da pri toplini od 35 stupnjeva razvije se pet put više ugljične kiseline, nego li pri toplini od 17 stupnjeva; po tom je jasno, da čim je toplije grožđje, da se tim više sladora raztvara (troši).

Iz svega ovog u jasno vidi, da se odstranjivanjem lišća prije vremena, u svrhu, da se izravnim djelovanjem sunca na grožđje pospješi zdrienje grožđja, postizava baš protivno t. j. da takovo grožđje kasnije sazdrije.

Muntz je ali takodjer opazio, da iz onog grožđja, koje je odstranjivanjem lišća izloženo izravnom djelovanju sunca nestaje nešto kiselina; iz toga bi se dalo zaključiti ipak, da je koristno odstranjivati lišće prije vremena u onim predjelim, gdje grožđje rad podnebnih odnošaja sporo i kasno zdrije, pa sadrži puno kiselina.

O navrćanju tuberkulina govedam.

Bud se plučna bolest naime sušica sve više širi kod goveda, nastojalo se, da se nadje sredstvo, kako će se rečenoj bolesti na put stati, tako da se bude moglo uzgajati zdravih pasmina.

Mnogo se je u tom pogledu učinilo, ali se je još puno daleko od svrhe.

Najteža je stvar za vremena opredieliti, koja su goveda sučijava; jer ako ne ide liečenjem. a ono se mogu goveda poubijati, da drugi neobole.

U Insterborgu, kušano je navrćati *Kochov tuberkulin* govedam u svrhu, da se doznadeako su goveda sučijava ili ne. Kušnje su pravljene sa 32 goveda, a uspjeh tih kušnja jeste sljedeći:

1 Navrćanje Kochovim tuberkulinom, ima kod sučijavih goveda typičnu reakciju za posljedicu; koja se opaža ponajviše u tome, što se 10 ili 12 satih po navrćanju počme postepeno rasti toplina tiela navrnuta goveda, i ta toplina se duže vremena uzdrži.

2. Da se toplina tjela diže usljed navrćanja, može se samo onda zaključiti, ako se ta povišena toplina tiela dulje vremena uzdrži, i ako je barem 1 ili 2 stupnja viša od normalne temperature tiela.

3. Ako se tuberkulin često navrće jednom govedu, pa bilo i u manjoj mjeri, ono mu se tako navikne, da tuberkulin nema više nikakove dje'atnosti u tielu.

4. U mnogom slučaju, osobito kod onih goveda, kod kojih je sučija dobro napredovala, ne samo da tuberkulin ne pomaže, ali u nekim se slučajevim pogorša stanje bolestnog goveda.

5. Ako se navrne tuberkulinom zdrava goveda sa srednjom količinom tuberkulina, nemora se na životinji opazitı nikakovih znakova posljedice navrćanja.

Ako se bude slični„ kušnja izvelo, te ako se bude olakotilo uporabu tuberkulina nisu bez temelja nade, da će nam tuberkulin biti sigurno sredstvo da doznamo, ako je jedno govedo sušičavo ili ne.

M.

Fermenti ili kvasci na grozdju.

Kako grozdje dozrieva, onako se sve više pojavlja na njemu trusje raznih fermenta, od kojih su najglavniji oni fermenti, koji prouzrokuju vrienje, i oni koji su uzrokom da se vino pokvari, kako što je kvasinova gljivica i druge. Trusje ovih raznih fermenta klica dok se grozdje izmasti, pa to i je razlog zašto nam mast odmah po mašćenju, pa i da je i manja temperatura zraka, mast vrije od svi raznih vrstih trusja od gljivica na zdrelom grozdju najviše se nalazi trusja od vinskog fermenta, takozvanog *Saccharomyces apiculatus.* Ovo trusje najbrže klica, pa dok se vino izmasti, odnosno dok ima tekućine, ono klica odmah i razplodjiva se velikom brzinom prouzrokujuć raztvorbu sladora u vinovicu i ugljičnu kiselinu.

Nego iz izkustva rekbi da je zvanje ovog fermenta to, da uvede mast u vrienje, pošto je izkustvo dokazalo, da 24 sata nakon što je započelo vrienje, počme nestajati fermenta *Saccharomyces apiculatus,* a da ga kroz 48 satih posve zamjeni ferment Saccharomyces allipsoideus.

Rekli smo da grozdjem dolazi u mast i množina trusja drugih gljivica, ali ovo trusje i oko klica odmah ne nalazi za vrienja dovoljno uvjeta svoj razvoj, premda se je u nekim slučajevim već dogodilo, da je uzpored alkoličnim vrienjem, sliedilo kvasinovo vrienje.

A. Z.

Borovica ili Borovička.

Borovica oli rakija od smrečaka biva sve više obljubljena. Nje se najviše troši u sjevernim predjelim Njemačke, a po gotovo u Hanoveru.

Kod nas raste mnogo divljeg smriča, a u obće vrsti Juniperus prevladjivaju u našim gajevim.

Ipak se od smričaka i pukinja (naziv za plod raznih vrstih juniperus) peče kod nas posve malo rakije.

To što se kod nas malo rakije peće od smričaka i pukinja, premda ih kod nas osobito u zagorskim predjelim imade mnogo, ima se u prvom redu prepisati tome, što sviet ne znade, kako se ima postupati smričkom da prevriju u alkoholičnu tekućinu iz koje se pak peče rakija borovica.

Mi ćemo s toga navesti način, kako u Hanoveru rade, da iz smrečaka dobiju borovicu, premda je odavna u našem listu bilo opisano više jednostavnih načina za pravljenje borovice iz smričaka.

Uzme se 5 kilograma smričaka i izmrve se ili iztuku u sitnu krupicu, pa se pomješaju su 5 kilograma meda. Toj smjesi dodade se 50 grama kvasa od ražena brašna ili običnog kvasa, te 10 do 12 litara tople vode Sve ovo dobro izmješa u jednome badnjiću za četvrt sata vremena, pa onda se drži u konobi, u kojoj je toplina borem 25 stupnjeva Celsiusa.

Hoće se ova visoka toplina, da smjesa brzo i naglo prevrije, jer pri nižoj toplini vrije sporije.

Za vrienja napravi se na površini tvrda kora, koja se razkomada, kada je tekućina prevrela; ali da je tekućina prevrela pozna se i po tom, što se ona posve izbistri.

Riedko biva, da tekućina odmah sasvim prevrije. Obično se kašnje pojavi drugotno, tiho vrienje; valja s toga, dok se po prvom vrienju opazi, da se je tekućina izbistrila, isto iztočiti i uliti u čisto bure, da od sebe sasvim prevrije.

Drugotno ili tiho vrienje uzsliedi redovito, i ako toplina u konobi nije veća od 15 do 18 stupnjeva Celsiusa. Tiho vrienje traje 6 do 8 nedjelja, pa onda je tekućina gotova za piće i za pečenje. Rekli smo za piće, jer se vrlo rado pije.

Pri pečenju rakije, tim se finija i tečnija rakija borovica dobije, čim je tekućina bistrija i čistija. Prevrelu tekućinu za piće, valja po vrienju pretočiti u čistu bačvu, pa ju držati godinu dana u konobi da dozrije, a onda stopro piti.

Po gornjem razmjeru pravi se smjesa i na veliko, ali na velika treba razmjerno manje kvasca.

D. G.

SVAŠTICE

O podoravanju zeline za gnoj. Mnogi se tuže da se zelina za gnoj uzgojena težko podorava. U novije doba olakoćuju taj posao na sljedeći način. Odmah prije nego li će se zelina podorati, prevalja se ona težkim valjem, i to baš u protivnom pravcu, po kojem će ići brazde pluga. Prevalja se samo onoliko zeline, koliko se može u jedan dan podorati. Na plugu izmjeni se crtalo, kolescam, da laglje prolazi preko zeline, odnosno, da ju izpod sebe pritiska i nosi pod lemeš. Po oranju, jedva da gdje viri iz zemlje po koji komad vlatja od podorane trave. Čim se voljem bolje prevalja trava na zemlju, tim se laglje podore.

Gospodarevi prijatelji, koje valja braniti, jer utamanjivaju mnoge zareznike jesu: kukci potrkići, koji se hrane gusjenicam, pa žabe svih vrstih, kornjače, gušteri i gušteriee i slični. Šišmiš je takodjer veliki prijatelj gospodarâ, jer se hrani izključivo zareznicim, osobito noćnjacim. I krtice su koristne, jer se hrane grčicam glistam i sličnim. Dobar prijatelj gospodara jeste napokon i jež.

Šeširi za konje. Poznato je, da konji u ljetno doba, ako rade na sunčanoj žegi posve lako budu pogodjeni od sunca, dapače, da mnogi od toga poginu, a mnogi ostanu nemoćni i sakati za cio život. U južnoj francezkoj, osobito u Nizzi, Marsilji itd. brane konje od udarca sunca slamnatim šeširim. Svaki konj dobije svoj slamnati šešir navlaš gradjen za njegovu glavu, koji mu šešir dobro pristaje, a brani mu oči, čelo i tjemenicu od sunca. Dapače mnogi postave u sešir vlažnu spužvu, da bude konju još hladnije, pa spužvu svako često ovlaže hladnom vodom. Od kad su ovi šeširi za konje u porabi ni stoti dio konja ne biva više pogodjeno od sunca. Kočijaši pak izkite šešire raznim vrbcam i cviećem, tako, da je konj vavjek svečano nakićen.

Gvoždje ne hrdja. Profesor Calvert nakon opetovanih kušnja, uvjerio se je da gvozdeni predmeti, kao n. p. sablje i druge svjetle gvozdene stvari, ne hrdjaju, ako se namoče u zasitjenoj raztopini ugljično kiselog kalija (pepelike) ili ugljično kiselog natrona (sodike). Na ovaj način priredjeni gvozdeni predmeti n. p. oružje, koje vjesi ne za hrdja ni u 10 ili 15 godina. Bud je sredstvo sasvim jednostavno i jeftino preporuća se samo po sebi.

Gospodarske Viesti.

Eto je godina brzo na izmaku, a o izplati predbrojbe ni govora, gotovo, kako da su nas sva gospoda predbrojnici zaboravili. Bud rad premještenja Uprave iz Veleluke u Zadar, imademo sada izvanrednih troškova, molimo gospodu predbrojnike, kao i sve one, koji nam bilo zašto duguju, da svoje račune sto prije izravnaju i novac pošalju.

Uprava.

* *
*

Trgovina vinom još se nije uputila, trgovci se drže natrag, jer da su ciene visoke, ali njiho suzdržanje mora, da ovisi i od toga, što je ljetos Francezka napravila više od 50 miljuna hektolitara vina, pa je tamo vinu ciena po 5 franaka (2¼ fiorina) hektolitar. Do duše po nekim zagorskim i primorskim predjelim bliže hrvatskoj medji prodaje se dosta vina na malo; jer braća hrvati preko velebita dolaze svojim kolim i napune jednu ili dvi baćve, naime, koliko kola nose. Tako n. p. u Šibeniku ima svaki dan 10 do 20 kola, pa su i ciene vinu primjerne.

* *
*

Namjestništvo dati će siromašnjim vinogradarim nekoliko sumporača sustava Ante Bogdanovića iz Starogagrada uz obaljenu cienu.

* *
*

Hrvatsko slavonsko Gospodarsko družtvo u Zagrebu prodavati će budućeg ožujka 1894, sa svojeg pokušališta u Zagrebu 120,000 ključeca *Riparia portalis* po 4 fior. svaku 1000 komadu; 100,000 komada *R. sauvage,* po 4 fior. hiljadu; 20,000 *Vitis solonis* po 4 fior. hiljadu; 10,000 komada *V. Rupestris* po 4 fior. hiljadu i 20.000 *York-Madeira* po 3 fiorina hiljadu. Svaka podružnica, koja namjerava zasaditi vlastiti matičnjak dobije 4000 komada ključeca badava, a jedan član gospodarskog družtva, uz gornje ciene nemože da dobije više od 2000 komada ključeca.

* *
*

Imali smo prigodu viditi pokućstva od savijenog drva od nove tvornice Bačić i Kopajtić u Varaždinskih toplica; to pokućstvo je tako čvrsto, solidno i elegantno, da se može takmiti svim inozemskim tvornicam, a i ciene su povoljne.

* *
*

Preston, ravnatelj amerikanskog ureda za kovani novac, priobćio je izkaz zalihe zlata i srebra u glavnim državam na svietu naime u Ingležkoj, Francezkoj, Njemačkoj, Rusiji i Sj. državam sjeverne Amerike. Iz tog izkaza se razabire, da ima u sve 3582·6 miljuna dolara zlata i 4042·7 miljuna dolara srebra.

* *
*

U Rusiji radilo je 1890 godine 22520 tvornica u kojima je bilo zabavljeno 852,726 radnika i radnica. Ove tvornice potrošile se u pomenutoj godini 161,334,971 pud ugljena, 35,526,528 puda ostataka nafte i 4,563,098 hvatih drva. Vriednost proizvoda proizvedenih u tvornicam, procienjuje se na 1,263,974,000 rubalja.

* *
*

U Klaonici Armour & C.° u Chicago radi 11,000 radnika godine 1892 zaklano je u toj Klaonici 1,750,000 svinja, 625,000 ovaca i 1,800,000 goveda.

* *
*

Iz izvješća njemačkog konzula u Sarajevu razabire se da je godine 1892 uvedeno iz Njemačke u Bosnu razne robe u vriednosti od 570,000 maraka, dakle za 120,000 maraka više nego li godine 1891, a iz Bosne uvedeno je u Njemačku za 3.180 000 maraka, dakle za 1,320,000 maraka manje, nego li god. 1891. Iz Njemačke uvedeno je u Bosnu najviše strojeva i gvozdene robe, naime za 300,000 maraka, a iz Bosne u Njemačku najviše šljiva, naime za 2,370,000 maraka.

* *
*

Iz statističkog izvješća razabire se, da je koncem godine 1892 zemljišti posjed bio obtrećen sa 2791·4 miljuna fiorina, i to 2189·9 miljuna fiorina u zemljama u kojim su uredjene zemljištne knjige, a 607·5 miljuna fiorina u zemljama, u kojim još nisu uredjene zemljištne knjige. U potanjoj specifici naznačene su pokrajine sa uredjenim zemljištnim knjigam, i one sa još neuredjenim. Ali ni izmedju jednih ni izmedju drugih nema Dalmacije. Mi smo Bogu fala u svemu iznimka, samo ne u kontribuciji krvi i poreza. Iz tog izvješća razabiramo, da je zemljištni posjed u Istri i primorju obtrećen sa 58·7 miljuna fiorina, a u Kranjskoj su 60·3 miljuna fiorina. Najviše je obterećena Češka su 909·4 miljuna, a najmanje Bukovina su 23 miljuna, za Dalmaciju nema brojka, ona je u svim pitanjim zadnja u očenašu.

* *
*

U Jasniku u Moravskoj otvorila se je dne 1 studenoga t. g. škola za kuhanje. Učenje trajat će pet mjesecih, a kuhanju učit će se s puta 6 do 8 učenica, koja su već navršile pučku školu.

* *
*

I školu za kućanstvo i mljekarstvo u Novom Tičinu izučilo je ljetos 12 djevojaka.

* *
*

Mala uzorna gospodarstva uredjena uz pripomoć vlade u raznim kotarim magjarske, odgovaraju do sada izvrstno, te su od velike koristi po narod, jer može svaku da opipa.

* *
*

Kako se iz *„Journal of the royal Statistical Society"* u Londonu razabire, krompiri su zadnjih deset godina t. j. od god. 1880 do 1890 rodili poprieko:

U Njemačkoj	324,144,582	hektolitra
„ Rusiji	168,824,303	„
„ Austro-ugarskoj	148,805,631	„
„ Francezkoj	144 217,171	„
„ Ingležkoj	82,911,805	„

* *
*

U Njemačkoj se sve više širi gojitba mirodijskih i lječivih bilina. Vriednost lječivog i morodijskog bilja uzgojena u Njemačkoj računa se da je veća od ½ miljuna maraka.

***

Iz ministarskog izvješća razabire se, da je u godini 1892d držano do 3857 pučkih predavanja, i to stranom od 24 stalno namještena putujuća učitelja, stranom od drugih 189 osoba. Broj slušalaca da je nadmašio 300,000. Od toga 1745 predavanja držano je njemački 831 češki, 447 poljski, 252 rusinski, 142 slovenski, 62 rumunjski *a 55 predavanja hrvatski.* Troškovi za putujuće učitelje jesu 40,000 fior.

Pitanja i odgovori „Gosp. Poučnika“.

A. Odgovori.

91. Kako se ima čuvati maslo za velike vrućine? Kako se ima odpremiti na dalji put u ljetno doba, kad se od topline u vagunim sve topi?

S. R. u T. (Hrvatska).

Sasvim je naravski, da će za ljetne žege maslo na dugom putovanju posve omekšati. To valja, da proizvoditelji zapriečе, jer se meko maslo na tržištim posve malo cieni. Posve tvrdo maslo, koje može i za jače topline prenosu odoliti, može si svaki gospodar prirediti, ako brzo ohladi vrhnje i ako ga drži smrznuta nekoliko vremena. Onda se ugrije do naravske topline i otuče u maslo. Ako se vrhnje otuče pri toplini od 12° C. dobije se najtvrdji maslac. Ali ta toplina vrhnja, dok se tuče iz njega maslac ne ravna sa dodavanjem vrhnju leda ili mrzle vode, nego hladjenjem stapke s dvora pomoću hladnih krpa ili hladne vode. Dok se otuče maslac, valja ga dobro izgnječiti, pa staviti u hladištu ili ledenici, da se smrzne. Nakon 3 ili 4 satih opet se zgnječi, i to se opetuje 2 ili 3 puta kroz 24 sata. I onaj čas prije nego li će se maslav odpremiti na put valja z gnječiti. Samo ovim postupanjem dobije se tvrd maslac, koji i jačoj žegi odoli, i na dugljem putu ostane posve tvrd. Čim se brže gnječenjem odstrani sirutka iz maslaca, tim se maslac dulje uzdrži i biva tvrdji; samo što to gnječenje valja da uzsliedi brzo, inače dobije se mazavo i uljasto maslo, kojeg opet trgovina ne voli. Valja takodjer paziti i pri prenašanju maslaca, bilo da se maslac prenaša u kolima, na konjima, u željeznici ili kakomudrago inače, valja ga čuvati od izravnog djelovanje sunčanih zraka, jer ako ne, onda se brzo ugrije i omekša. Na sve ove malenkosti valja paziti, a glavno je da se vrhnje još prije nego li se otuče iz njega maslo dobro ohladi, jer je samo takov maslac trajno tvrd, kako ga trgovina želi.

92. Koji su uspjesi postignuti gnojenjem sa sumporno kiselim amonijakom i kilskom salitrovinom?

A. K. u L. (Bosna).

U pitanju su se dosad razilazila mnienja učenjaka i gospodara, ali je profesor D.r Wagner u zadnje doba priobćio niz svojih dugih kušnja, iz kojih proiztiče, da sumporno kiseli amonijak u svojoj gnojnoj vriednosti ne izostaje ni najmanje za kilskom salitrovinom. On je dapače mnienja: da ako se pognjoji i preobilno sumporno kiselim amonijakom, da nemože da nahudi bilju, kako što neki tvrde. Sumporna kiselina od sumporno kisela amonijaka ne djeluje ni najmanje štetno na vegetaciju bilja. I ako za gnojenja, bude pregusta raztopina dušičnih solih, onda se štetno djelovanje opaža prije kod salitrovine, nego li kad sumpornog kiselog amonijaka. Manji se uspjeh postizava amonijakovim dušikom, nego li salitrovim dušikom, samo u onim zemljama, koje ne sadržavaju dosti ugličnog kiselog vapna; s toga razloga je amonijakov dušik mnogo prikladniji za vapnenjaće od salitrovog dušika, jer i da se zemlja, koja ne sadrži vapna posadri, ili, da joj se inače doda vapna, ipak se ne postizava amonijakovim dušikom ona svrha i onaj uspjeh, koji se postizava salitrovim dušikom. I u onim zemljam, koje ne sadrže dosti kalija djeluje salitrovina bolje od amonijakovog dušika, jer sodik (natron) solitrovine zamjeni doneklen kali. U takovom slučaju puno pomaže i povećava znatno djelatnost amonijakovih solih, ako se amonijakovom dušiku pomješa kuhinjske ili marvinske soli, ili kalijevih soli koje sadržavaju natrona. I u najpovolnijim uvjetim, ipak djelatnost amonijakovih solih neide preko 90 postotaka djelatnosti kilske salitrovine. Samo je onda veća djelatnost amonijakovih solih, ako je zemlja propustna, te trajne kiše odnesu u dolnje slojeve raztopljene salitrove soli. I onda djeluju bolje amonijakove soli, od salitrovih, ako je zemljiste bilo prije dobro pognjojeno kainitom, jer kainit sadrži mnogo natrona, a ono veće natrona što bi dobila zemlja salnitrovim solim djelovalo bi štetno na same salnitrove soli, odnosno na njihovu djelatnost i uspjeh. Uz povoljne uvjete i uz razboritu uporabu amonijakovih solih, one ni najmanje ne zaostaju u vriednosti i djelatnosti salitrovim solim, odnosno kilskoj salitrovini.

93. Molim Vas, na koji se način dade najbolje urediti pod u podrumu (pivnici), bez da se poplača?

T. V. u S. (Brač).

Pivnice imadu obično pod ili iz kamenih ploča (pločnik) ili iz cementa. Najtrajniji i najbolji je pločnik, a i cement se dugo drži osobito ako je dobra vrst uporabljena i ako je dobro bilo priredjeno. Mnogi takodjer asfaltiranju pivnice, a asfalt imade pred cementom tu prednost, da se može popraviti kad se iztroši. Novi cement se ne spaja rado starim iztrošenim, dočim je asfalt dosti raztopiti u gvozdenoj posudi, pa usijanim gvoždjem ugrijati krajeve izkvarenih dielova, pa ulieti raztopljeni i asfalt posao je posve gotov, jer se stari asfalt lako i rado spaja novim. U novije dopa popodavaju se pivnice betonom, kojeg se priredjiva kako sljedi: Izmrvi se na sitno tvrdog kamenja ili tvrdih opeka, pa se tim oštrim komadičćim napravi predloga za beton. U isto doba razmuti se i umjese $^1/_4$ do $^1/_2$ cementa i $^3/_4$ ili $^2/_3$ pržine (sitnog pieska). Ovu židku kašu razlije po podlogi od kamenčića, da svudi prodre, pa se dobro pogazi da se izravna. Po ovoj pogazenoj i izravnanoj površini, još prije nego li se posuši i otvrdne, dakle dok je još meka, razlije se naslaga od dobrog cementa, 2 do 3 centimetra debela, izgladi se i poravna te škropi vodom, doklen god otvrdne, kao kamen. Metar četvorni ovako priredjena betona stoji oko 1·80 fior. Gdje ima dobrih ploča u blizini bolje je poplačati kamenitim pločam, samo što spojnice ploča valja zamazati cementom, da pločnik bude posve nepropustan.

94. Miševi su mi se razplodili, da im nemogu više odoliti; molim Vas, naputite me, kako da ih utamanim brzo i lako.

I. B. u V. (Krk).

Proti miševim preporučuju se razna sredstva, a izkustvo samo može, da kaže, koje je sredstvo najuspješnije. U onim predjelim, gdje se miševi znadu na polju razkotiti u takovom broju, da su pravi bič Božji po gospodara, rabe najboljim uspjehom zob, koja je osladjena saccharinom, a otrovana strichninom. Takove saccharin-strychnin zobi može se kupiti, kod tvrdke A. Wasmuth C.o u Ottensee, koja ju tvrdka priredjiva na veliko. Zob ova stavlja se u luknje gdje živu miševi, osobitom spravom, ali je posao pri tom jednostavan i lagan, a ne razsipje se zob otrovana, koja kad bi se razsipala mogle bi ju kokoši, ptice i druge životinje pozobati i otrovati se. Jedna sprava za postavljanje otrovane zobi stoji 2 fiorina. Ovim se načinom posve lako i sigurno i su malo troška mogu uništiti miševi, koji su lakomi na osladjenu zob, a jer je otrovana žestokim otrovom, odmah poginu, dok se je okuse.

B. Nova pitanja.

95. Smije li se orati zemlja izpod maslina, i koliko duboko? Na takovu zemljištu, koje nije orato ni kopato ostran 20 godina, bili se moglo zasijati žito? Bili žito uspjevalo? Bili ta sjetva hudila maslinama?

M. E. S. u S. (Hercegovina).

96. Masline, koje same odpadaju, imali ih se mlieti sa zdrelim, obranim ili napose? Zrele masline jeli bolje držati na hrpu ili ih razrgonuti? Koristi li ih soliti? Koliko se soli rabi pri solenju? Koliko se vremena drže u razsoli, da bace više ulja. Jeli bolje brati požućele ili crljene, zdrele masline?

M. E. S. u S. (Hercegovina).

97. Kad je najbolji zeman za čišćenje, okopavanje i gnojenje maslina?

M. E. S. u S. (Hercegovina).

98. Za dobru, pitomu, jaku zemlju jesu li bolje amerikanske loze ili naše obične?

M. E. S. u S. (Hercegovina).

99. Ove godine nalazim mušica u konobi više, negoli dsugih godina; za radnje upadaju u oči a za pretakanju u vino. Jeli to štetno vinu? Što je uzrok da su se ljetos ovako razkotile? Kako da se branim, kad kadjenje sumporom ne pomaže?

P. B. u R. (Dubrovnik)

☞ Odgovori na javna pitanja kao i nova pitanja, primaju se rado od svakoga, pa i ne bili predbrojnici.

Otvoreni dopisi „Gosp. Poučnika“.

Podmirili su predbrojbu do konca t. g. 1893.

P. n. č. g. Krivošić M. — Šćerbak F. N. — Tudić S. — Zlendić L. — Žuvela Sabo F. — Plazonić I. J. — Ellner A. —

Podmirili su predbrojbu do konca pr. god. 1892.

P. n. č. g. Galić P. S. — Tripalo J. — Srdić S. —

— V. g. Bolmarčić D.r I. K. — Vaša cienjena predbrojba podmirena je do konca buduće godine 1894.

— V. g. Kamenarović A. B. — A Vaša do konca lipnja t. g.

— V. g. Stipanović T. G. — Odgovorili smo Vam u pismu, a ono pismo smo odmah izručili.

— V. g. Dujmović T. — Hvala Vam na liepim člancim. Malo je zakasnilo radi odsutnosti upravitelja. Nastavite i dalje. Srčano pozdravljamo.

— V. g. Ivičić S. — Molimo Vas malo uztrpljenja. Ne idu te stvari tako brzo, kako Vi mislite. Da ste nam zdravo.

— V. g. Lukšić L. — Poslali smo odmah.

— V. g. Božić I. — Knjigu „O uzgoju i njegovanju cvieća“, poslali smo Vam.

— V. g. Feličić A. — I Vami br. 17 i 18.

U ZADRU, 1893. BRZOTISKOM NARODNOGA LISTA.

Godina XII. Izlazi na 1 i 16 svakog mjeseca. Broj 23.

GOSPODARSKI POUČNIK

Obće blagostanje zavisi o blagostanju pojedinca a temelj blagostanju pojedinca, jest razboriti rad uz vještu uporabu nauke i izkustva.

Upraviteljstvo lista je u Velojluci

Predbrojba u *Austro-Ugarskoj* stoji 3 for. na godinu, u *Inozemstvu* 8 franakà na godinu. *Uvrstbe* plaćaju se 8 novč. po redku za prvi put, a svaki sliedeći put 3 novč. redak. *Clichè* računaju se 5 novč. po centimetru četvornom.

Upravitelj i Izdavatelj: PETAR L. BIANKINI

Odgovorni urednik: NIKOLA ŠIMIĆ

Pisma, naputnice itd. itd. upravljaju se *Upraviteljstvu Gospodarskog Poučnika u Veluluku.* — Rukopisi se nevraćaju. Predbrojba je obvezna za godinu danâ, a izplaćuje se u Veluluku. Tko nepovrati prva dvu broja obvezan je predbrojbi za godinu dana.

ZADAR, 1 Prosinca 1893. — Ciena je listu 3 fiorina na godinu. — VELALUKA, 1 Prosinca 1893.

Filoksera i drop.

Neki su digli graju, što su neki trgovci ljetos uveli dropa iz Italije, jer da se tobože dropom može uvesti filoksera.

Da se dropom može uvesti filoksera, to mogu tvrditi samo neuki ljudi, ili takovci, koji su svoje strukovno znanje stekli čitajuć, koji površni članak, u kojim zabavnim novinam kad se dugačase na mekim dušecim, ni bdijuć ni spavajuć.

Filoksera je zareznik, živuća životinjica. Ima je dvie vrsti; bez krilata, koja živе uvjek izpod zemlje, i krilata, koja je posve kratkog življenja, i koja se roji ponajviše u kolovozu mjesecu.

Bezkrilata filoksera, živе pod zemljom, a po svojem ustrojstvu, nemože da živi nad zemljam; ako nije nečim pokrivena i zaštićena, nad zemljam odmah pogine.

Nije se još nikad, nigdje, našla bezkrilata filoksera slobodna na djelovim loze koji su izvan zemlje, a po gotova nikada na groždju.

Krilata filoksera, koja se roji ponajviše u kolovozu mjesecu, našasta je na svim djelovim loze, pa i na grožđju, ali ponajviše, dapače izključivo, na lišću. Ona je kratka života, pa samo toliko živе, dok se pari i s nese jajašca na lišću. Da dakle za jamatve (što još ali nije nitko ustanovio) i bude živih krilatih filoksera na grožđju, one jer živuća bića nalik mušici, propale bi sve do jedne mekaničkim učinkom, u onaj čas kad se grožđje izmasti, odnosno izgnječi. Pa, da nebi one poginule u tom času, zadušile bi se u samom mastu, dok je napravljen, jer filoksera kao živuće biće, nema svojstvo, da živе u vodi, ni u ijednoj drugoj tekućini.

Pa da je *per absurdum* predpostaviti, da filoksera ne propadne ni u onaj čas kad se izmasti grožđje; ni da se zaduši u vodi, ona bi bez dvojbe poginula za vrienja masta; a ako bi imala to vrhunaravno svojstvo, koje još nema nijedna životinja koja diše, naime, da bi mogla živati u mastu koji vrije, odnosno, u ugljičnoj kiselini; ona bi bez dvojbe pak propala ili za tiskanja dropa ili za kuhanja dropa.

Ali što najvažnije u pitanju, jeste, da u Italiji na strani koja od Apenina gleda prama jadranskom moru, nema filoksere.

Pametni ljudi, izaslanici država, koji su sastavljali medju narodnu Bernsku konvenciju, nisu zabranili uvoz dropa, nego se uredili taj uvoz u bačvam i skrinjam, bez naznačiti veličinu istih.

Kod nas, u Tirolu, u Trstu, na Rieci, pa u Francezkoj, Grčkoj i samoj Italiji i svim drugim državam koje su pristale na Bernsku konvenciju uvadjao se je drop bez prigovora, samo se je kod nas našlo, da se opazi, da prenašati drop u brodu, koji je za sebe ili velika bačva ili veliki sanduk ima pogibelji, da se uvede filoksera. I dok se je na jednoj strani izkrcavao drop iz vagona, a na drugoj iz brodova u vreće, na trećoj strani našlo se je, da se prigovora, po svoj prilici iz globe ili iz egoističkih razloga i interesa.

Trgovačka i obrtnička komora u Splitu, kojom ravna prokušani strukovnjak, usljed zahtjeva Splitskih trgovaca, obratila se je predstavkom na ministarstvo, i izposlovala je u korist obrtnika željenu i pravednu dozvolu, odnosno pravedno tumačenje zakona.

Dok postoji trgovački ugovor, kojim svojom klauzulom o vinu, šteťuje i vinogradare i trgovce naše, red je da se to zlo izcrpi na vlastitu korist, što više moguće, jer ako nećemo mi, hoće drugi.

Proizvoditelj (u ovom slučaju vinogradar) živе trgovcem, kao nokat i meso; dobro jednoga, dobro je drugome, jer bez trgovaca, mogli bi posjednici napustiti gojitbe; a gdje je slučaj, da jedan mora da trpi ili da pogine, kršćanski je, da pogine jedan, nego li dvojica. Nije pogibelji, da će se uvesti filoksera dropom iz Italije, ali je pogibelji, da se uvede sa svakom stvari, koja se uvadja kod nas iz Trsta, Istre, Lošinja, Gorice, Kranjske i Hrvatske koje su zemlje sve okužene filokserom.

Iz ovih zemalja i krompirom, i zelinom, i drvom, i tkaninom, i brodom i živinom, dapače i sama osoba na svojoj odjeći ili svojoj prtljagi može, da uvede filokseru. A reći, da baš oni, koji su najveću hajku digli na taljanski drop, da oni uvažaju živo cvieće u loncima iz sasvim okuženih predjela.

Koja nam pogibelj prieti iz samoga Trsta dosti je to, da koligod ima vinograda i loza u Trstu i okolici, da je to sve okuženo filokserom. Mi po našem položaju nemožemo izbjeći filokseričnoj zarazi, i ako već nije filoksera uvedena kod nas, njezin dolazak jeste samo pitanje vremena.

Ali oni, koji viču proti uvozu taljanskoga dropa, a koji su u položaju, da mogu barem neizravno zlo predusresti, mjesto gubiti se tricarijam po mekim dušecim kakove Čitaonice, imali bi se za vremena zauzeti, da se osnuje loznika amerikanskih loza, uzgojenih iz sjemena, a koje odale filokseri, da narod bude mogao nasadjivati nove nasade amerikanskim lozam te navrćati na njih domaće; jer se filokserična zaraza nemože izbjeći, ali se je mogla i može se predusresti.

Mjesto vikati na taljanski drop, imalo se je napućivati narod, da zlo čini, kad krsti mast, a još gore, kad krsti vino, jer nam veća šteta prieti od toga što su naša vina skreditirana na tržištim, nego li od konkurencija taljanskih vina.

Mjesto trati si ruke od veselja što se je prodalo otiskani i prevrženi drop što ostane od kace masto po 40 novčića. (Drop što ostane

---

PODLISTAK.

Katekizam Gospodarske hemije

od

D.ra E. WILDT-A

Ravnatelja agrikulturno-hemičnog pokušališta u Poznanju.

Po šestom izdanju njemačkog izvornika preveo

F. RADIĆ

Učitelj strukovne učionice u Korčuli.

(*Nastavak vidi broj 22*).

110. Kojim li ustrojima prima rastlina dušičnu kiselinu?

Korienjem iz tla.

Mnogi misle, da rastline mogu da primaju i čipavac vazduha iz tla te da ga pretvaraju u bjelančevinu. Ali to nije vjerojatno, jer je poznato da rastline mogu da primaju i sve ostale slučenine koje su jim za hranu nuždne, samo u najjače okišenom obliku. Na to nas takodjer upućuju pokušaji učinjeni gojitbom u vodi. Pri tim pokušajima uspievaju rastline kako treba (normalno), samo ako dušičnatu hranu primaju u obliku dušične kiseline, jer tu ne obstoje uvjeti za pretvaranje čipavca u dušičnu kiselinu, pristup kisika i prisutnost bazičnih tjelesa (osnovâ), kao u tlu. U zemlji, u kojoj rastline takodjer uspievaju i ako primaju dušik u obliku čipavca, ovaj se najprije okisivanjem pretvori u dušičnu kiselinu, pa onda postane tek sposobnim da ga rastlina može primiti. U ostalom se u raztopini tla vazda nahode tek neznatne količine čipavca, navlaš u dolnjim slojevima tla nalazi se skoro sama dušična kiselina.

111. Jeli za tvorbu bjelanjkastih tvari isto tako nuždna rastlinska stanica u kojoj ima klorofila, kao što i sunčana svjetlost?

Ne, bjelanjkaste se tvari mogu tvoriti i u ne zelenim rastlinskim stanicama i bez svjetlosti, jer niže gljive, koje neimaju nimalo klorofila, mogu i u mraku, od sladora i dušične kiseline da proizvode bjelančevinu.

Gdje bi u višim rastlinama imali tražiti mjesto tvorenja bjelančevine, nije moguće ustanoviti po činjenicama koje su do sad poznate; nebi bilo nemoguće da tvorenje bjelančevina počimlje već u žilama.

112. Koju li svrhu imaju u rastlini bjelanjkaste tvari?

Bjelanjkaste su tvari posve potrebite za životni postupak rastlinâ; tako nam treba zaključiti jer vidimo, da u svim rastlinskim stanicama, u kojima se ukazuju životni pojavi, ima i bjelančevine. Bjelanjkastu tvar u stanici naživljemo prasluzi (protoplazma), a ona sudjeluje u svakom životnom postupku. Osjem toga nakuplja se bjelančevina kao zaira u pričuvnim spremama, da skupa sa bezdušičnatim tvarima bude služiti kao prva pića za dojduće koljeno, jer su i za rastenje i za novo tvorenje

od kace bieloga masta teže oko 17 kilograma, a onaj što ostane od kace crnoga masta oko 22 kilograma), imalo se je razpitati zašto će strani trgovci rabiti taj drop, i kako ga mogu tako skupo plaćati, kad ako peču iz njega rakiju moraju da izgube polovicu, pa bi se bilo uvjerilo, da taj drop ne ide za rakiju, nego za tanko vino, koje se na dropu pravi vodom i sladorom. To veselje bilo bi odmah prestalo, i nebi bili doživili, da se naša dobra, naravna vina nemogu ni prodati ni darovati jer im tanka vina pravljena od dropa i vode prave silnu konkurenciju, daleku veću, ozbiljnu i ubitačniju od tal.anskih vina.

Sadjenice od klinčića (karanfila).

Mnogi se tuže, da se klinčići sadjenicama težko razplodjivaju, pa da nije lako moći neke liepše vrati razploditi.

Kolikim se je djevojkam duboko uzdahlo kad im liepi karanfil propao, nakon toga što su ga za toliko put kušale razploditi, ali uzalud.

Uspjeh razplodjivanja klinčića sadjenicama ili povaljenicama zavisi od zemana kad se razplodjiva; a najbolji zeman je onda, kada mladice nisu više sočne, nego su tvrde na opip.

Sadjenice i povaljenice valja praviti štogod moguće ranije, jer čim se više jesen približava tim je teži uspjeh. Izkustvo je dokazalo da se sadjenice i povaljenice najlaglje ukoriene početkom ljeta i kroz ljeto, a da pod jesen i jeseni to vehoma težko ide, a to po svoj prilici radi toga, što klinčić nije naklon, da se jeseni razplodjuje.

Rane sadjenice i povaljenice razviju uvjek mnogo više žila, ljepše su, jače i trajnije.

Klinčići cvatu obično od polovice lipnja do polovice kolovoza, kroz to vrieme nisu sposobni za razplodjivanje sadjenicama i povaljenicama. Najprikladniji čas za razplodjivanje klinčića jeste u drugoj polovici kolovoza, na ime po cvatnji. U ovo doba napravljene sadjenice i povaljenice primaju se posve lako, ukoriene se dobro, i lako prezime.

Klinčićim, koji se goje u lončima sadjenice i povaljenice dozrievaju nešto ranije, nego li onim kojim se goje na polje u zemlji, pa se s toga sa sadjenicam i povaljenicam od klinčića iz lonaca može 11 do 15 dana ranije razplodjivati, nego li onima, koji se goje na polje u zemlji.

Na polje u zemlji gojeni klinčići uvjek su bujniji i jači, jer imadu više zemlje i više vlage, s toga njihove mladice ostaju dalje vremena meke i sočne, te su kašnje prikladne za razplodjivanje. Dozrievanje mladica pospješuje se proredjivanjem, t. j, odstranjivanjem svih suvišnih i gusto stojećih mladica, jer se tim postupanjem olakoti pristup zraka i svjetla, i jer preostale mladice dobivaju više sokova od matice.

Dozrievanje mladica pospješuje se i tako, da se pojedine mladice na dolnjim koljencim zarežu nešto do polovice kolienca. Uslied toga nastane u mladici življe kolanje sokova, ranica brzo zaraste, a mladica puno raniji dozrije za razplod. A. F.

Kiša i šumska stabla.

Lišće od šumskih stabala zadržaje na sebi kišu, pa obično ostane i po kiši u šumi zemlja suha.

Kod većeg diela stabala curi voda iz krošnje po deblu na zemlju, a kad nekih stabala kao kod platane skorom sva voda što kišom, pade na krošnju izcuri po deblu na zemlju.

Ovaj pojav prouzrokuje položaj lišća.

Kod drugih stabala položaj lišća je takav, da se sva voda koja pada kišom ciedi od lista do lista do na kraj krošnje, pa se onda ciedi iz krajnih listova krošnje, kako iz krova.

Kod ove vrsti stabala obično je pod krošnju suho, a zemlja je obilno natopljena u krugu označenom od krošnje. A baš dokle dopire krošnju stiru se i žile jednog stabla, jer se ove obično razvijaju u istom pravcu i u istom razmjeru u kojem se razvija krošnja.

Četinjače s korom sve bez razlike takodjer ciede vodu od kiše sa krajeva krošnje

Na ovaj način običnim kišam ostaje zemlja suha izpod stabala, i ne sabija se.

Ona se natapa postepeno onom vodom koja se ciedi i otiče.

Ovo i je razlog zašto je u šumam zemlja riedko kuda odveć vlažna, i zašto opet nije nigda posve suha.

Zemlja šumska na ovaj način uživa polako i mirno sve blagodati kiše, a kiša pa da je i žešća zemlju ne sabija, i ne dere ju.

I za manje kiše oćute žile vlagu, jer se veći dio vode ciedi baš ondje, gdje branđusi t. j. one tanke žile, koje imadu svojstvo upijati i sisati vlagu i hranu. F. Z.

Neprijatelji povrća.

Povrtline imadu mnogo neprijatelja, ali su ipak najgori podzemni neprijatelji kao mede, grčice, itd.

Proti medi (Grillus-grillotalpa) imademo posve jednostavno sredstvo u sapunjači. U tu svrhu dosti je raztopiti u jednoj litri vode, 50 grama sapuna, pa dobivenu sapunjači razlieti po putu, kojeg napravi medo, i zalieti ju u podzemnim luknjam, gdje se on gnjezdi, on izadje odmah na polje, i nakon malo vremena pogine zadušen od sapunjače.

Sa par kilograma sapuna u razmjernoj količi, dobije se toliko sapunjače, da se s njom mogu poubijati svi mede na površini od 1 hektara.

Sapunjača dok sigurno ubija mede, ne hudi ni najmanje povrću.

Proti grčici, medi i drugim podzemnim zareznicim imade se izvrstno sredstvo u kamenoulju, benzini, sumpornom ugljiku i sličnim. U tu svrhu namoči se kučina u rečenim tekućinam, pa se razbaca po zemlji, ondje gdje imade tragova rečenih zareznika ili gdje se gnjezde.

Ova sredstva ili ubijaju rečene zareznike ili sasvim raztjeraju, a kučinam postizava se i druga svrha, na ime, da se gnjoji zemljište.

Kren.

Kren jeste jedno od običnijih začina u kućanstvu, a ipak mu se u vrtlu ne posvećuje onoliko pomnje, koliko je zaslužuje.

Kren se najviše razplodjuje sadjenicama, koje se prave od tanjih odrezaka od žila.

Sadjenice sade se jeseni, i to odmah po žetvi t. j. đok se je kren izkopalo iz zemlje. Sadjenice režu se od najljepših, posve bielih i gladkih žila, nešto na 10 cm. dužine.

Pred sadnjom valja zemlju duboko preko pati ili još bolje izkrčiti. U tako prirediejnoj zemlji, a u razmaku od 50 cm. izkopaju se jame 30 cm. duboke. U svakoj jami zasadi se po jedna sadjenica nešto koso. Po sadjenici nabaci se nešto lišća, a onda se jama izpuni zemljom.

Kad su sve jame pune onda se zemlja izravna.

U ožujku mjesecu ili pak u travnju, kad vrieme dopušta prekopa se zemljište mladog kreništa, i to na plitko samo da se zemlja prorahli; a gdje je staro krenište, tu lapotom dublje prekopa. U isto doba kad se prekopa, pognjoji se, i to mješancem ili stajskim gnojem; samo se svinjskim gnojem nesmje gnojiti.

Koncem svibnja ili lipnja provale mladice iz zemije; pa dok se to opazi valja okopati, de se uništi korov.

Pozatim se krenište još dvaput okopa, a pri drugom okopavanju i malko zagrne.

Okopavati valja velikom pomnjom, da se neozledi lišće. Iz svake sadjenice protjera uprav toliko mladica, koliko je bilo na njoj okâ. Prve godine pusti se sve mladice da rastu, koliko god ih protjera, ali se zato druge godine sve uškope do 2 ili 3 koje su najjače. Mladice se tim laglje odstranjivaju, čim je zemlja vlažnija.

Doraslo korienje vadi se u listopadu mjesecu, ali može da ostane preko zime na polje, jer mu studen ne hudi, jer se može izkopati preko sve zime i u proljeće.

Za žetve najprije se pokosi lišće, pa posuši i poveže, jer pomješano drugom krmom jeste izvrstna hrana, koju blago rado jede.

Za korienje razkopa se zemlja do žila, pa se mašklinom (lošunom, obitilicom) odciepivaju od matice deblje žile, koje se onda snaže, redaje po vrsti i prodavaju. Dobro uredjeno krenište može, da traje ćak 50 godina.

O sadnji ruža.

Ruže je najbolje saditi kasne jeseni, i to od polovice listopada, dok se mrazovi slegnu.

Za sadnju izkopa se jama 45 cm. duboka, a 60 cm. široka na onom mjestu, gdje se namjerava ruža zasaditi. Ova se jama zaspe dobrom gnojnom zemljom, do one visine, do koje imadu da dadju žile, koje se samo malo ili ništa pokraćuju.

Bolje je ruže nešto dublje zasaditi, nego li na plitko, jer bolje uspjevaju.

Ruža zasadi se okomito na sred jame, a po žilam metne se prhe gnojne zemlje, pa se ova pogazi nagama, da se priljubi žilama, a onda se jama zaspe.

Okolo panja napravi se zdjelasta jamica za sakupljanje vode.

Ako po sadnji nastane suho vrieme valja zalievati, a isto tako valja oko panja nasuti opet žila, ako se zemlja slegne, jer kako smo

---

stanicâ takodjer potrebite dušičnate tvari. Navlaš u sjemenju sočivnicâ skupljene su bjelanjkaste tvari u zlamenitoj količi.

Mjesto bjelančevine služe kadgod i asparagin i drugi amidi kao pričuvne tvari. Rek bi da u tu svrhu može dapaće biti kadgod upotrebljena i dušična kiselina; nahodimo barem u nekim sokovitim ustrojima n. p. u repama pravilno jedan dio dušika kao dušičnu kiselinu.

113. Mogu li bjelanjkaste tvari kao takove da se premještaju?

Bjelanjkaste tvari ne mogu same da prodru kroz staničinu opnu, treba dakle da se pretvore u druge lakše difuzivne slučenine, prije nego li će da predju s jedne stanice u drugu. U sočivnicama n. p. u vučku, grahu i drugim, bjelančevina se u tu svrhu pretvara većim dielom u asparagin, u drugim rastlinama u druge dušikove slučenine. Netom dušičnata tjelesa stignu na mjesta potrošnje, preobraćaju se opet u bjelanjkastu tvar primanjem sladora.

Gojimo li rastline u mraku, tako da nemože da nastane novo tvorenje ustrojne tvari, sbiva se onda do duše pretvaranje bjelanjkaste tvari u asparagin, da se dušičnata gradiva uzmognu da prenašaju do mjesta rastenja, ali ne može tad da nastaje preobraćanje u bjelančevinu, radi nestašice bezdušičnatih ustrojnih tvari, jer se one što obstoje upotrebljuju kao gradivo za tvorbu stanicâ. Usljed toga skupljaju se u mladim izbojima asparagin ili slična dušičnata tjelesa. Zato nalazimo asparagina sakupljena u velikoj količi u grahu koji je u mraku proklicao, solanina u krumpirima koji su rasli u jednakim okolnostima. Isto se dogadja kad izložimo rastline da rastu u dahokrugu bez ugljične kiseline, u kojem takodjer nemogu da tvore nikakove ustrojne tvari.

114. Obstoji li i u rastlini izlučivanje ugljične kiseline uz primanje kisika, dakle postupak sličan disanju životinja?

Obstoji; ponajbolje se taj postupak opaža u mraku, jer tada počiva obrnut postupak, t. j. primanje ugljične kiseline a izlučivanje kisika, dakle tvorba ustrojne tvari. Pri disanju rastlinâ postaje u ostalom, kao pri svakom postupku okisivanja osjem ugljične kiseline takodjer i voda. Rastline dišu na isti način obdan jer je disanje neobhodno potrebito za uzdržavanje životne djelatnosti; rastlina ne može kao ni životinja da žive bez kisika.

Radi toga se treba dakle brinuti, da rastlinsko korienje uzmoć bude i u tlu da vazda nahodi dovoljnu količu kisika. U onim vrstima tla, u kojima voda zapriečuje pristup uzduha, ne mogu da uspievaju naše uzgojne rastline, nego se njima hoće dobro prozračeno tlo. U rastlinama, koje ljube mokro tlo, kao što su močvarne rastline, disanje biva posredovanjem naročitih ustroja za provadjanje. uzduha.

(*Sliedi*).

već rekli ruža bolje uspjeva, ako je dublje zasadjena, nego li, ako li je plitko zasadjena.

Proljetna sadnja obavlja se na isti način, kako jesenska samo što valja obilnije zalievati.

Da se ruže većom sigurnošću prime, osobito ruže koje su s daleka došle, one koje su na putu protrpile, kao što i one koje su već više dana izkopane, pa i ruže visoka uzrasta, valja poslje sadnje povaliti, pa ih pokriti granjem i pržinom i to tako dugo doklen protjeraju. Ako se na ovo ne pazi i ovo ne učini, onda im se koro prošuši, izgubi moć da brzo odprema vodu pa dotično stablo posahne.

Puno bolje uspjevaju ruže, ako se u ljetno doba kadšto pognjoje tekućim gnjojem.

Za sadnje običaj je izklaštriti ruže. Thee ruže i Noisette ruže cvatu tim obilnije, čim im se više pupolja ostavi, dočim se druge vrsti ruža mogu klaštriti na kraće.

Ruže penjačice i padačice ne klaštre se. Obično se odstrane samo one mladice, koje kvare oblik krošnje.

Ruže čučave valja duboko saditi, ili barem tako duboko, da ako su navrnute na žile, ono mjesto gdje su navrnute valja da ostane 3 do 4 cm. u zemlji. Na ovaj način razvije se iz plemenike žila, pa vrst ne pogine ni u slučaju do prozebe.

Čučave ruže valja jeseni zagrnuti zemljom.

P. G.

Houdon kokoš.

Houdon kokoši su posve tankih kostiju; a težina svih kostih, nije ni osmi dio težine mesa.

Houdon kokoš se posve lako i brzo tovi, a ipak nema pogibelji, da bi se mlade kokoši za nesenje ili kvočke opritile i prestale nositi. I pivci opredieljeni za razplod ne opritile lako. Houdon kokoši spadaju u bolje nosilje. Jaja su velika, biele lupine, a teže 65 do 75 grama.

Jaja počmu obično nositi u siečnju mjesecu, i to mladje kokoši ranije, a starije kašnje, i to tim kašnje, čim su starije, a nesenje traje do kolovoza ili rujna, naime do tad, dok počme mina perja.

Dobra kokoš nese dva do tri dana zasebice, svaki dan po jedno jaje, pa onda jedan dan stane.

Od houdon kokoših sva su jaja oplodjena.

Nosenje zavisi od kretanja, ako imade široko trkalište, gdje se houdon kokoši mogu slobodno kretati, onda nesu puno obilnije. U zatvorenim prostorim nesu manje, a ako se nemogu ni malo kretati, onda ne nesu po gotovo ništa.

Houdon kokoši, premda su posve mirne naravi, ljube u velike slobodu, više od svih drugih francezkih pasminâ.

Ingležke pasmine houdon kokoših nesu veća jaja od francezkih pasmina houdon kokoših, ali francezke pasmine nesu daleko više jaja od ingležkih. Što ingležke pasmine nesu manje jaja od francezkih pripisuje se tome, što inglezi posvećivaju mnogo pamnje razvoju perja, koje se kod njih skupo prodaje.

Ingležke pasmine houdon kokoših su tvrdje naravi, i puno se laglje udome u novom boravištu, i laglje se prilagode podnebnim odnošajim od francezkih pasmina; a to im svojstvo daje neku prednost. Houdon kokoši se težko kvoče, a ako se koja razkvoči hrdjava je kvočka; valja s toga jaja houdon kokoših nasaditi izpod drugih kokoših, koje su dobre kvočke.

Pilići houdon kokošiju su nešto liepoga, svakome su mili, i svak se za njih jagmi. Baš im je liepo perje; a perje im brzo raste, i to odmah po svemu tielu.

Podnose posve lako nepogode vremena, odole i jačoj studeni i vlagi, pa se s toga jaja od houdon kokoših mogu puno rani je nasaditi od jaja drugih pasmina.

Pilad se lako goji i uzgaja; pilići rastu brzo, pa u 5 ili 6 mjesecih skorom sasvim dorastu.

Kvočke, koje razkvoče u ožujku ili travnju nesu opet u listopadu. I odraslije kokoši nisu osjetljive na nepogode vremena, i podnašaju dobro studen i vlagu, ali pasmine, koje uvažaju ravno iz ingležke posve lako obale na difteritis.

Ni pivci (kokoti) ne traže Bog zna kakove njege; vavjek jedu rado i lakomo, a gdje živu slobodno, veći dio svoje hrane traže vani naokolo.

P. Z.

Ugljična kiselina, kao sredstvo za čuvanje vina.

Jedno od razloga zašto se pivo, koje se toči, ako se bure načme, pa posve neiztoči, neizkvari jeste ugljična kiselina, koje ono sadrži.

To je i dalo povoda, da se uglična kiselina rabi za čuvanje i uzdržavanje zdrava vina u bačvicam i lagvićim, koji su se jednoč načeli, ali se ne dadu brzo iztočiti ili izprazniti.

Mjesto sumporite kiseline i drugih sredstava, koja se rabe za uzdržavanie vina, može se rabiti ugljična kiselina, ali naravski ne u onoj mjeri koliko je ima u pivu, jer narav običnog vina to nedozvoljana, jer obično vino nesmje sadržavati uglične kiseline nego u posve maloj količini.

Za uzdržavanje vina pomoću uglične kiseline, dosti je nakon 5 ili 10 dana uliti u bačvu kroz vranj nekoliko litara uglične kiseline. Ta uglična kiselina uzimlje se obično stisnuta u staklenim posudam, ali premda je piinovita, bud je teža od zraka može se prenašati i u običnim otvorenim posudam, pa lievati, kako se lieva kojemudrago tekućina.

Ugljična kiselina prieči, da se na vinu cviet napravi, te da se vino uzljuti, a uzdrži vino u posve naravnom stanju i nedopušta da se nagne ili izšteti.

SVAŠTICE

Kako da se prenašaju krumpiri zimi za velike studen. Vreće u koje se imadu prenašati krompiri valja umočiti u studenu vodu, dok promoknu; onda se izciede, napune se krompirim, pa se opet s dvora poliju studenom vodom. Na ovaj način spremljeni odole krompiri i najjačoj studeni. Ovaj se učinak tumači kako sliedi. Mrzlom vodom stisnu se puči tkanine, pa zrak nemože da prodire, a ako se na zraku smrzne vreća, onda je to bolje, jer tako izvanjski studeni zrak nemože da prodire u vreću, a opet negubi se naravska toplina krompira.

Koja vrst stelje upija najviše osoke. Evo koliko svaka pojedina stelja upija osoke u razmjeru svoje težine, dakle svaku 100 kilograma omorikovog kića upija 100 kg. vode; borovog kića 150 kg. vode; slame od raži 461 kg. vode. Sto kg. stručja od sočivnica upija 593 kg. vode; sto kg. zemlje upija 626 kg. vode; 100 kg. lišća upija 1038 kg. vode, a što kg. treseta 1887 kg. vode.

Proti gnijenju kolaca. Kolci se najbolje uzdrže, odnosno ne gnjiju, a osobito onaj dio, koji u zemlji stoji, ako se dobro namoče u 2 postotnoj raztopini modre galice. U tu svrhu raztopi se 2 kilograma modre galice u 100 litara vode, pa se urone kolci okomito debljim krajem doli. Kolci ostanu u raztopini tako dugo, dok se na zadnjemu kraju ne pojavi modra tekućina, a to biva obično nakon 24 sata močenja. Mnogo više traju kolci, ako se debljim krajem zasade u zemlju, jer je to njihov naravski položaj.

Da spinat dobro prezimi, valja paziti na sljedeće. Ne valja ga prerano sijati, jer rano zasijan spinat tjera bujno prije zime, pa veliko lišće prozebe za suhe zime, a ako je vlažno pregnije, dapače se gnijenje širi dalje te prognjije i sridica. Spinat valja sijati koncem listopada ili početkom rujna. 2. Nevalja sijati spinat u friško pognojenj zemlji, jer se onda pojavi puno glista, grčica, medâ i sličnih koje spinat razgrizu i razjedu. Spinat valja sijati u dobru i hranivu zemlju, ali koja je barem godinu dana prije bila pognojena; a pojavili se ipak zareznika, onda pomogne ako se površina zemlje pospe vapnom u prahu, i pepelika pomaže. 3. Nevalja sijati spinat u posve studenim zemljam, koje obiluju vodom u zdravici, a takodjer ni na zemljam, koje obiluju salitrovinom, jer se u oba slučaja pojavljaju lako bolesti na spinatu, koje ga unište. Spinat najbolje uspjeva u hranivoj propustnoj zemlji, u zaklonjenu položaju, a pogine li jesenska sjetva, onda se može sijati u siečnju i veljači, dok malo vrieme popusti.

Pocakleno posuđe, koje progori ili pocrni iznutri posve se lako izčisti pomoću pepelike i klornog vapna. Pomješa se pepelike i klornog vapna na jednake djelove i metne se u lonac ili posudu koja je pocrnila, izmješa se pa se doda 3 litre vode, i izloži se nekoliko sati na toplu mjestu, onda se odlije, propere vodom, i posuda je čista. kao da je nova.

Gospodarske Viesti.

Zadnjih dana padaju po svoj Dalmacije obilne i nagle kiše, tako, da na mnogim mjestim od velike povodnje prieti poplava.

* * *

Vinska se trgovina još ne miče, niti ima živahnosti u predmetu, koje je znalo biti prošlih godina u ovo doba. Nešto se doduše izvaža, ali sve je to još ništa napram našim potrebam. Trgovci nalaze ciene visoke, na mnogim mjestim vrsti nisu savršene, jer nije bilo grožđje dozrelo, ili je pak bilo ofureno peronosporom; ali reć bi, da najviše konkurencije imadu, da trpe naša vina od tankih vina pravljenih na dropim; ali *nota bene*, ne na taljanskim dropim, nego na našim dropim.

* * *

Namjestništvo dalmatinsko namjerava prodati uz obaljenu cienu od 10 i 15 novčića po stablu 9456 komada raznovrstnog voćnog drveća; od kojih je 3607 komada opredieljeno za kotare Sinj i Knin. Izmedju tih voćnih stabala ima najviše bajama, naime 7200 komada, po orasa 970 komada, a najmanje višnja 10 komada. Uz cienu valja dodati 1¼ novčić za omotaj.

* * *

Dne 4 t. m. prosinca počimlje u Zagrebu na pokušalištu gospodarskog družtva, praktično obučavanje u navrćanju loza, a trajat će do konca prosinca. Svaki dan se mogu učiti i vježbati samo šestorica.

* * *

Iz hrvatskih zemaljskih loznjaka prodati će se ove zime 280,000 korenjaka i 350,000 ključeca amerikanskih loza. Ključeci su svi od *Riparia sauvage* i prodaju se po 5 fiorina svaka 1000 komada, dočim se 1000 korenjaka prodaje mnogo skuplje. Korenjaka ima od:

Riparia portalis	210,000	kom.	po	25	f.	hilj.
„ gigantea	8000	„	„	20	„	„
„ tamenteux	3000	„	„	20	„	„
„ sauvage	15,000	„	„	12	„	„
Hybrid Millardet	5000	„	„	12	„	„
Vitis Rupestris	4000	„	„	12	„	„
Rupestris mettalica	10,000	„	„	30	„	„
Rupestris monticola	12,000	„	„	30	„	„
Vitis solonis	5000	„	„	10	„	„
Viala	3000	„	„	10	„	„
Clynton	2000	„	„	10	„	„

Ključici i korenjaci naručuju se zemaljskoj vladi u Zagrebu, putem dotične mjestne političke oblasti.

* * *

Prvim srpnja 1894 otvoriti će se u Splitu gospodarsko kemička iztražna postaja. Troškovi namještenja zapasti će 10,000 fiorina, a redoviti godišnji troškovi 9500. Biti će na poštaji namještene četiri osobe. Ovo je četvrta postaja ovakove vrsti u Cislajtaniji, a vlada kaže, da je nastala od nje potreba uslјed vinske klauzule. Mi baš nevidimo prave svrhe ovoj pokušnoj staciji.

* * *

Za c. k. vojsku trebuje 1894 godine 19,000 parih postola i 3000 čižama. Izradju namjerava se putem natječaja povjeriti malim obrtnicim, a natječaj otvoren je do 28 prosinca t. g.

* * *

Tajnik osječke trgovačke i obrtničke komore izdao je kratko djelo, o desetgodišnjem gospodarstvenom razvitku Slavonije t. j. u razdoblju od 1883 do 1892, iz kojeg se na temelju statističkih izvida razabire, da je obrtništvo, trgovina, novčarstvo, promet itd. znatno napredovalo.

* * *

Njemački odjel češkog gospodarskog družtva zasnovao je mjesto nadzornika za stočarstvo; kojemu će biti svrha provadjati osnove za poboljšanje stoke. Novi stočarski nadzornik započeti će svoje službovanje danom 1 siečnja 1894.

* * *

Promet racima raste sve više. Tako je iz samog Gospića odposlano po pošti od svibnja do konca rujna 800 skrinjica raka, a u svakoj skrinjici oko 40 raka, dakle oko 32,000 raka. Ti raci (scampi) prodavaju se po 3 do 6 novčića, a šalju se ponajviše u Zagreb, Beč, Linc,

Budapest, Ljubljanu, Rieku, Trst itd. I iz ruske izvaža se puno rakova, osobito iz Podvološćiske. Tako je lani izvedeno 18,324 puda raka; a za Paris idu raci na vagune i jedan vagun od 10,000 kg. plaća se 40,000 franaka. Kako je poznato ruski raci (*Astacus ruthenicus*) su crni, ali vehoma tečni i sočni.

* * *

U Trutnovi u Českoj otvara se dne 14 t. m. (prosinca) veliko godišnje tržište predje, i to ponajviše vlakna od lana. Tom godišnjem tržištu sudjeluje u velike Njemačka i Ruska.

* * *

U Nimesu u Francezkoj otvara se dne 17 tekućeg prosinca medjunarodna izložba živeža, te proizvoda obrta, trgovine i poljodjelstva. Izložba trajati će do 29 siečnja 1894.

* * *

Gospodarsko družtvo u Mistelbachu u Dolnjoj Austriji priredjiva koncem budućeg siečnja izložbu vina, te vinarskog orudja i posudja.

* * *

Austrijski mlinari zaključili su na svojem zadnjem sastanku, da se obranbenom carinom s manji uvoz brašna iz Ugarske, koje im pravi silnu konkurenciju, premda nije uvjek najbolja roba.

* * *

Godine 1896 prigodom zemaljske izložbe, u Budapešti obdržavati će se i obća izložba rogate marve, za koju svrhu odabrana je u blizini grada jedna livada 14 jutara prostrana.

* * *

U Ugarskoj popušeno je 1892 godine raznih cigara i duhana u vriednosti od 41,495,607 fiorina. A kroz prvih osam mjesecih t. g. prodano je: 327,884,248 komada cigara, 40*,893,937 komada smotćića itd., tako da je u rečenom razdobju utjerano od prodaje duhana 29,397,821 fior. dakle 1,951,306 fior. više nego li u istom razdobju lanjske godine.

* * *

Povadjajuć se za primjeram grofa Bombellesa, koji na svojim imanjim u Vinici, Komoti i Zelendolu goji fazane na veliko, uredio je i grof Stjepan Erdedi na svojem imanju Navimarof veliko tovilište živadi, a osobito kokošiju. Peradarstvo je po današnjim cienam jaja i živadi jedan od najunosnijih obrta.

Pitanja i odgovori „Gosp. Poučnika".

A. Odgovori.

95. Smije li se orati zemlja izpod maslina, i koliko duboko? Na takovu zemljištu, koje nije orato ni kopato ostran 20 godina, bili se moglo zasijati žito? Bili žito uspjevalo? Bili ta sjetva hudila maslinama?

M. E. S. u S. (Hercegovina).

Oranje bi težko išlo izpod maslina, jer masline dosti plitko tjeraju svoje žile, pa bi vam za oranja plug zapirao o žile. Ali se za to izpod maslina može zemlja kopati, i to sve do žila. Naravski, valja raditi pomnjom, da se žile ne oglede, jer su žile glavni ustroj bilja, kroz koje ona prima veći dio hrane i vode. Izpod maslina mogli bi zasijati žito, ali bi to žito slabo uspjevalo, i to s dva razloga; prvi je, da maslina iz te zemlje hranu sisa, pa kod žito, koje dosta duboko tjera žile, ne nalazi hrane u zemlji, posve slabo uspjeva; drugi je razlog, da bi izpod masline bilo žito u hladištu, a ono za svoj razvoj hoće puno svjetla i sunca. Ako žito nema svjetla i sunca slabo radja, a lako poleže. Ako okopate masline one će vam se pokazati zahvalne tim, da će bujnije tjerati i obilnije radjati. A ako baš hoćete, da izrabljujete i zemlju izpod maslina, onda je najbolje da gojite one vrsti povrća, koje netjeraju duboko svoje žile, a koje ljube sjenu.

96. Masline, koje same odpadaju, imali ih se mlieti sa zdrelim, obranim ili napose? Zrele masline jeli bolje držati na hrpu ili ih razgrnuti? Koristi li ih soliti? Koliko se soli rabi pri solenju? Koliko se vremena drže u razsoli, da bace više ulja? Jeli bolje brati požućele ili crljene, zdrele masline?

M. E. S. u S. (Hercegovina).

Masline koje same odpadaju, tako zvane kupljenice valja za sebe napose i mlieti i tiskati, jer se od njih dobiva lošije ulje. Zdrele masline je najbolje samljeti i otiskati dok se oberu, jer se na taj način dobije najbolje ulje. Ako se ne mogu odmah samljeti i otrati valja ih razastrieti na tanko, po podu, na zračnu mjestu, jer se tako još najbolje uzdrže i najmanje trpi ulje, kojeg sadrže. Stavljati ih na hrpu nemožemo vam preporučiti, jer se lako upale. A kako god se lako upale kad su suhe na hrpi, još se laglje upale ako su mokre ili ako su u vodi, bilo, da je voda slana ili slatka. Solenje malo pomože. Solenjem i državanjem u vodi samo nešto sporije gnjiju, ali ipak gnjiju i ulje od takovih maslina je lošije vrsti i grančavo. U obće valja se čuvati i od solenja i od državanja maslina u razsoli ili vodi, ali ako se drže valja ih držati što moguće manje vremena, jer čim više stoje više trpi dobrota ulja. Nije istina, da se od maslina, kada stoje u vodi ili u razsoli dobiva više ulja, kušnje su baš protivno dokazale. Bolje je brati zdrele masline, jer se iz modrih, dozrelih maslina vadi najviše ulja i ulje je najbolje; od nedozrelih maslina vodi se manje ulja, ono je zeleno, te i mirisa i teka po klorofilu.

97. Kad je najbolji zeman za čišćenje, okopavanje i gnojenje maslina?

M. E. S. u S. (Hercegovina)

Najbolji zeman za čišćenje, okopavanje i gnojenje masline jeste veljača ili ožujak mjesec, ali se okopavanje i gnojenje može obaviti i ranije n. p. početkom zime ili kašnje n. p. u travnju ili u svibnju mjesecu. Čim vam budu masline čišćije, čim vam budu češće okopovane i obilnije gnojene tim će obilnije radjati i boljim, ljepšim plodom. Maslinam prija svaki gnoj, ali najbolje stajski gnoj, kojemu se primješa malo umjetnoga gnoja.

98. Za dobru, pitomu, jaku zemlju jesu li bolje amerikanske loze ili naše obične?

M. E. S. u S. (Hercegovina).

Za vrst zemlje ne odlučuje ni najmanje dali je loza amerikanska ili obična domaća. Sve vrsti loze bez razlike uspjevaju tim bolje čim je bolja zemlja, a amerikanske sve bez razlike ljube dobru plodnu zemlju. Amerikanske se sade obzirom na filokseru, jer one odole filokseri, osobito neke vrsti, ali skorom sve bez razlike radjaju vinom lošije vrsti, koje malo prija našem ukusu. Valja s toga na amerikanske loze navrćati naše loze, tim se ima korien u zemlji amerikanski, koji odoli filokseri, a loza ipak radi našim grozdjem, koje je bolje i kojemu smo navikli.

99. Ove godine nalazim mušica u konobi više, negoli drugih godina; za radnje upadaju u oči a za pretakanju u vino. Jeli to štetno vinu? Što je uzrok da su se ljetos ovako razkotile? Kako da se branim, kad kadjenje sumporom ne pomaže?

P. B. u R. (Dubrovnik)

Što je ljetos više mušica na obično biva u prvom je redu to uzrokom, što ljetos bijaše jesen mnogo toplija no obično, i što grozdje nije bilo posve dozrelo, pa je sadržavalo mnogo kiselina, a baš su na kiseline mušice lakome, dapače je kvasinova kiselina glavni uvjet njihovog obstanka. Ljetos su u nekim mjestim masti bili kiselastiji i rad peronospore. Kadjenje sumporom bez dvojbe pomaže, ali bit će, da ste malo sumpora na jedanput izgorili, ili da prozori i vrata od konobe nisu bili dobro zatvoreni, pa je zrak ulozio i slabio je sumporitu kiselinu. Kad se sumpor gori glavno je da zrak ne prodire, jer sumpor gorenjem troši kisik od zraka, a sumporita kiselina, koja se razvije jeste zadušljiv plin u kojem nemože ništa da žive.

B. Nova pitanja.

100. U broju 21 „Gospodarskog Poučnika" govori se o jednoj novoj vrsti krme. Molim Vas, gdje se može kupiti sjemena rečene biline? Koliko se hoće sjemena za hektar zemljišta i kad je najbolje doba sijanja?

A. B. u L. (Hrcegovina).

101. Imam liep vrtao, koji je nešto malo močvaran. U proljeće pojavi mi se silu meda iliti vrlaca, koji sve povrće podkopaju i izgrizu; molim Vas, kako da se istih oslobodim?

A. B. u L. (Hrcegovina).

102. Jeli istina, da amerikanske loze ne uspjevaju na vapnenjačam?

L. F. u S. (Brač).

☞ Odgovori na javna pitanja kao i nova pitanja, primaju se rado od svakoga, pa i ne bili predbrojnici.

Otvoreni dopisi „Gosp. Poučnika".

Podmirili su predbrojbu do konca t. g. 1893.

P. n. č. g. Lučić pl. G. — Ivičić S. — Zarković N. — Kosić S. — Miličić A.

— Č. g. Čukli G. — Vaša cienjena predbrojba podmirena je do konca lipnja t. g. 1893.

— Č. g. Stipanović L. — Poslali smo Vam.

— Č. g. Grünhut pop M. — I Vami reklamirani broj 19 i 21.

— Č. g. Vuković L. — Ženskam odpadaju lako kose po poradu, osobito kada doje, i ako se pri tom dobro hrane, a malo hodaju. U tom slučaju pomaže hodanje, jer se tim hrana u tielu bolje upodablja.

— Č. g. A. B. — Srčana Vam hvala; osvetite se do svake prigode.

— Č. g. Nešić T. — Knjigu „O uzgoju i njegovanju cvieća" poslali smo Vam. Jedna od najsjegurnijih svjetljika protiva vatri, jeste tako zvana „Komos" svjetiljka. Takovih svjetiljka ima na prodaju u svim većim dućanim, a gradi ih G. Henckel u Beču III. Sechskrügelgasse 18.

— Č. g. Jeličić I. — Ključeci se najbolje čuvaju do sadnje u zemlji. Izkopajte u tu svrhu duboku jamu, pa ostavite u istu okomito snop ključeca, ali tako da budu naopako zasadjeni t. j., da deblji krojevi stoje gori, a tanji doli. Onda pritisnute dobro zemlju oko njih i po njima, pa ih zatrpajte i pokrijte dobro zemljom. Ako se rano sade pa nastanu suha vremena, onda se težko prime.

— Č. g. Brković S. — Kušajte još alkoholom, ali kad nije pomoglo ono drugo dvojimo, da će i alkohol pomoći. Za one knjige pisali smo knjižari, pa će te ih primiti izravno. Žalibože, danas je vas sviet onako uredjen; viditi ćemo još gorih

U ZADRU, 1893. Brzotiskom Narodnoga Lista.

Godina XII. Izlazi na 1 i 16 svakog mjeseca. Broj 24.

GOSPODARSKI POUČNIK

Obće blagostanje zavisi o blagostanju pojedinca a temelj blagostanju pojedinca, jest razboriti rad uz vještu uporabu nauke i izkustva.

Upraviteljstvo lista je u Velojluci

Predbrojba u *Austro-Ugarskoj* stoji 3 for. na godinu, u *Inozemstvu* 8 franakâ na godinu. *Uvrstbe* plaćaju se 8 novč. po redku za prvi put, a svaki sliedeći put 3 novč. redak. *Cliché* računaju se 5 novč. po centimetru četvornom.

Upravitelj i Izdavatelj: PETAR L. BIANKINI

Odgovorni urednik: NIKOLA ŠIMIĆ

Pisma, naputnice itd. itd. upravljaju se *Upraviteljstvu Gospodarskog Poučnika u Veluluku.* — Rukopisi se nevraćaju. Predbrojba je obvezna za godinu danâ, a izplaćuje se u Veluluku. Tko nepovrati prva dva broja obvezan je predbrojbi za godinu dana.

ZADAR, 16 Prosinca 1893. Ciena je listu 3 fiorina na godinu. VELALUKA, 16 Prosinca 1893.

MARVA ZIMI.

Marvogojitelj mora, da se uvjek brine za svoje blago, ali mu je najveća dužnost brinuti se za blago u zimsko doba, kad snieg i studen zemlju prekrije pa se marva nemože, da pomogne sama.

Svaki gospodar nastoji da umnoži svoja stada, jer u marvi je blago, i jer se od marve ima stotinu izravnih i neizravnih koristih, od kojih su najvažnije težátna snaga, mlieko i gnoj.

Ipak nevalja pretjerivati u umnožavanju stada, jer nije racionalno gojiti puno blaga, nego ga valja gojiti onoliko, koliko stoji u razmjeru sa veličinom posjeda, odnosno sa kolikoćom krme, kojom se razpolaže·

Brojna stada, koja ne stoje u razmjerju veličinom imanja i kolikoćom krme kojom se razpolaže obično kubure po pašnjacima, ne dobivaju dovoljnu kolikoću hrane, niti dostatnu njegu, pa onda nema od njih one koristi, koju bi se inače imalo.

Osobito pri poljskom gospodarstvu hoće se, da je težatna osnova uredjena tako, da se barem na polovicu ukupne površine goje krmne biline, jer se za blago hoće, da ima dosti hrane i da je hrana pićna.

U zimi najgore prolazi blago, jer je malo gospodara koji za vremena proračunaju ako će im krma doteći; pa onda blago gladuje i strada.

Tko ima razmjerno više blaga, nego li krme, taj valja da prije zime razproda sve prekobrojne glave, e da za one koje ostanu bude hrane i ako ne na pritek, a to barem dosti.

Slabo hranjeno blago ne samo, da nedaje nikakove koristi, ali mršavi, trpi laglje od nepogoda, laglje oboli i laglje gine.

I štaje za blago nisu kod nas najbolje uredjene. U mnogim štajam vlada zimi takova promaha, da blago oboli od ulaga, a neke su stale tako studene, da za trajnije zime prozebu uši i papci. Još je gore po blago, ako štaje nisu dosti suhe, osobito ako na tlehu u štaji leži voda, i ako nema dosti stelje, da se blago na suho razvalja.

Kolikogod je za dobar uspjeh marve potrebita dobra sočna hrana, isto je tako potrebita dobro uredjena štája, jer blago za hrdjavih, studenih vremena više trpi u štaji, nego, ako li ostane na polje izloženo nepogodam vremena.

Ne traži se, da se blago razmaže, ali hoće mu se ipak ono nešto, što je potrebito za siguran i zdrav obstanak.

I o čistoći dalo bi se puno prigovoriti; toli u štajam, koli na samom blagu. U nekim su mjestim štaje prava smetišta, gdje blago stoji neprestano nogam u izmetinam i osoki, i živo u smrdljivom i težnom zraku.

Štaje valja svake godine barem jedanput temeljito izčistiti; valja se pobrinuti za redoviti odtok mokraće, a krute izmetine valja barem dvaput na nedjelju odstraniti iz štaje, te po štaji razastrieti čiste stelje.

O češljanju i pranju blaga nema kod nas spomena, a ipak su to prvi uvjeti zdravog i dobrog obstanka. Veći dio nevolja, koje trpi naše blago potiče od nečistoće; i švrab i krpelji i slinavka, i mnoge druge bolesti blaga imadu svoj izvor u nečistoći.

Ljetos se je n. p. na blagu pojavila sila božja krpuša ili krpelja, koji sisaju blagu krv i izmaraju ga do zla boga. I krpušam je izvor u nečistoći, nedoskoči li se za vremena blago će nastradati.

Puljanje krpuša jeste radja koja težko ide, ali puno pomaže češljanje oštrim češljim za blago, pa pranje sapol sapunom ili karbolnim sapunom. Ova sredstva nisu skupa, a uspjeh je siguran, jer se veći dio krpuša utamani, a što ne pogine za pranja, pogine od sebe, jer se krpuše ne hvataju čista blaga.

Krpuše se tamane takodjer na isti način i istim sredstvom, kojim se svrab tamani. Naravski ovo sredstvo je nešto skuplje, ali je bez dvojbe uspješno.

Mi dakle pod konac opet preporučamo svim gospodarim, da drže samo toliko blaga, koliko ga mogu dobro prehraniti, da ga bolje zimi čuvaju, i da posvete više pomnje njegi i čistoći, jer s hrdjave njege i s nečistoće najviše strada blago.

Mliekarski tečaj u Križevcih.

Uslied naredbe visoke kr. hrv. slav. dalm. zemaljske vlade, odjela za poslove unutarnje od 18 studenoga t. g. br. 53183 obdržavati će se u vremenu od 15 siečnja do 15 travnja 1894 u *kr. gospodarskom i šumarskom učilištu* u Križevcih *mliekarski tečaj.*

Svrha je ovomu tečaju polaznike što podpunije teoretično i praktično usposobiti u tehnici mliekarstva, tako da će absolventi tečaja moći uspješno djelovati u sirarskoj praksi te eventualno i druge u toj struci podučavati.

U mliekarski tečaj primaju se u prvom redu osobe, koje su svršile koju ratarnicu, a osim toga i drugi polaznici, koji posjeduju sličnu gospodarsku i obću naobrazbu, tako da se predmnjevati može, da će se stručnimi predavanji okoristiti moći. Polaznici tečaja treba da su neporočni, te da su navršili dobu od 18 godina.

Radi mogućnosti što intenzivnije praktične obuke ograničuje se broj polaznika na 12.

U ime naukovine imade svaki polaznik kod upisivanja uplatiti unapred u zavodsku blagajnu 10 fr. a. vr.

PODLISTAK.

Katekizam Gospodarske hemije

od

D.ra E. WILDT-A

Ravnatelja agrikulturno-hemičnog pokušališta u Poznanju.

Po šestom izdanju njemačkog izvornika preveo

F. RADIĆ

Učitelj strukovne učionice u Korčuli.

(*Nastavak vidi broj 23*).

115. Razvija li se toplina pri disanju rastlina, isto kao i pri živinskom postupku disanja?

Razvija se, dakako, jer pri svakom postupku okisivanja treba da izadje na slobodu nekoliko topline; samo što je u većini slučajeva tako neznatna kolikoća topline što nastaje, da se ona odmah izgubi žarenjem, pa zato nebude opažena, U rastlinskim čestima koje osobito naglo i živo rastu može se ipak vrlo dobro da opazi povišenje toplote.

Klipovi u cvieća kozličinâ (Aroideae) sačinjavaju primjere u kojima se uslijed disanja podiže toplota. Njihova toplota iznosi često 10° više od uzdušne toplote. Isto se tako lako može da opazi povećavanje toplote za klicanja ječma pri sgotavljanju slada. I same počivajuće česti rastlinâ pokazuju disanje sdruženo često sa zlamenitim razvitkom topline. Tako su slamom zamotani i u zemljanim jamam spremljeni krumpiri podvrženi navlaš u prvo doba nakon izkopanja, tako živahnu postupku okisivanja, da se na njima opažaju dosta jaka povišenja toplote.

116. Potiče li samo od postupka disanja izlučivanje ugljične kiseline i vode što no se opaža za života rastline?

Ne, jedan dio tih izlučivanja potiče od postupaka tvarne promjene. Tako izvire ugljična kiselina i voda pri pretvaranju sladora u mast i pri tvorbi bjelanjkastih tvari; taj se postupak zove medjutrošičnim (intramolekularnim) disanjem.

117. Ima li toplota kakva upliva na živahnost disanja?

Ima, jer dočim pri 0° disanje skoro sasvim prestaje, ono raste prilično jednako do stanovite granice kao i toplota, iza koje opet opada, dok rastlina pogine.

Tim se tumači zašto su slatki krumpiri koji za dugo vrijeme stojahu izloženi na toploti od 0°. Prije nego li se škrob uzmogne okisiti u ugljičnu kiselinu i vodu, treba da bude najprije pretvoren u slador; taj lučbeni postupak pretvaranja škroba u slador razvija se još i pri toploti od 0°, pri kojoj se krumpir ne smrzava, jer je zato potrebita toplota od nekoliko stupnjeva ispod ništice, ali disanje prestaje, pa se usljed toga sakuplja slador dok se pojavi sladak okus. Prenesemo li takove oslađene krumpire za više vremena u toplu prostoriju, to oni opet gube sladki okus, jer se usljed nagla disanja slador okisuje u ugljičnu kiselinu i vodu. U običnim okolnostima neopaža

Naukovanje u tečaju biti će teoretično i praktično, te će obuhvaćati ove predmete: obće stočarstvo, govedarstvo (timarenje i uzgoj krava i teladi), primaljstvo i bolesti goveda, kemiju i tekniku mliekarstva, uredjenje sirarne i staje i mliekarske račune.

Praktične radnje, na koje će se osobiti obzir uzeti obuhvaćati će osim radnja u sirarni i sve radnje oko timarenja i uzgoja stoke u zavodskim stajama.

Predavanja obdržavati će se po 3 sata na dan, dočim će se ostalo vrieme izpuniti praktičnimi vježbama u sirarni i u stajama.

Na svršetku tečaja obdržavati će se sa polaznici izpit, na temelju kojega će im se izdati svjedočbe o polučenom naučnom uspjehu.

Prijave za polazak tečaja primaju se najkasnije do 1 siečnja 1894 a imadu se upraviti na ravnateljstvo kr. gospodarskog i šumarskog učilišta u Križevcih, koje će pravodobno prijavljenike obaviestiti, da li su u tečaj primljeni ili ne.

Za stanove i obskrbu imadu polaznici sami skrbiti, a zavodska uprava će im u tom pogledu po mogućnosti ići na ruku.

O kiselenju vrhova i lišća od blitve (slatke repe).

Gdje se goji mnogo repe (blitve) za krmu razpolaže se takodjer sa mnogo vrhova i mnogo lišća, i to baš sve u jesen i na jedanput, kad opet nije moguće sve to blago božje u zelenom stanju pokrmiti.

U sličnim slučajevim, ako se imade tisk za tiskanje krme, najbolje je lišće iztiskati, ali jer su takovi tiskovi skupi, i s njima svak ne razpolaže red je kiseliti lišće; jer i u tiskanom stanju i u zelenom stanju pokrmljeno i u maloj većoj mjeri prouzrokuje proliev.

Za kiselenje vrhova i lišća od blitve izkopa se jama $2\frac{1}{2}$ metra širokih, $1\frac{1}{4}$ metar dubokih, a dugih koliko je potreba.

Stiene jama hoće se da su okomite, e da je laglje pritiskati lišće, a jame u obće hoće se, da su nepropustne. U tu svrhu moradu jame biti izkopane u gnjili, koja se pak vatrom popeče ili se ozidaju opekama pa cementiraju.

Na svaku 1000 kg. vrhova i lišća primješa se 60 kg. izsječkane pšenične slame, pa se na redove slaže u jamu i pritiska.

Kad je jama puna i dobro pritisnuta još se nastavi naslaganje i pritiskanje za 30 cm. visine, tako da gornji dio izgleda sedlasto, a radi toga do voda teže prodire u lišće. Ovako naslagano i pritisnuto lišće, pokrije se slojem slame, lišća ili siečke 20 do 30 cm. debelim, pa onda debelom naslagom gnjile, koju se dobro sabije, da bude posve nepropustna.

Sloj zemlje nad jamom stire se obično za $\frac{1}{2}$ do 1 metra preko rubova jame, a to radi veće sigurnosti, da voda ne prodre. Kad se lišće slegne, onda obično na glini nastane pukotina. Na to valja dobro paziti, i dok se i najmanja pukotina pojavi valja ju odmah zamazati, da zrak ne prodre do lišća i da ga neizkvari.

L. D.

Sadjenice sirotica (viola tricolor, pansée).

Poznata je stvar, da ako ćemo, da vidimo sirotice svake godine u obilnoj cvatnji, da valja, da ih svake godine pomladjivamo, a to se opet najsigurnije postizava sadjenicama.

Stari strukovi, koji su već jednom ocvali težko više razvijaju liepog, velikog cvieća, dapače sve manje cvatu, malenim, kržljavim cviećem.

Sirotice siju se s toga svake godine iz nova, a sjetva obavlja se obično od druge polovice srpnja do polovice kolovoza. Izkustvo je dokazalo, da se i od sjemena uzgajaju liepe vrsti, ali s druge strane se je opet izkušalo, da liepe vrsti i vrsti velikoga cvieća riedko kada radjaju sjemenom.

S toga je najsigurnije sve liepe vrsti sirotica razplodjivati sadjenicama.

Sadjenice pravu se od lipnja do kolovoza. Najbolje se primaju u malim loncima u pržinastoj zemlji. Lonci sa sadjenicama poredaju se u klijališta, kojima se pokriju stakla slamom da u njima bude hladine i sjene. Lonce valja postaviti tik stakala.

Još bolje nego li u loncima, primaju se sadjenice u graste. Graste se izpune pržinastom. zemljom, zasadi se u njima na razmak od 6 do 10 cm. sadjenice, pa se pokriju staklom i postave na sjenastu mjestu.

S početka zalievaju se obilno, a kašnje sve manje, jer u odveć obilnoj vlagi mogle bi sadjenice lako pregnjiti.

U 10 do 15 dana ukoriene se sadjenice. Za razsadjivanje ukorienjenih sadjenica čeka se na naoblačeno vrieme, odnosno na dan bez sunca, pa se onda sade naopredieljeno im mjesto.

I. T.

Thümenovi savjeti za razborito gospodarenje dušikom.

1. Mi moramo gojiti što moguće više sočivnica, i to ili dok podpuno dozriju ili za zeleno gnojenje, jer sočivnicam, bez troška, dajemo zemlji veliku kolikoću zračnog dušika. Sočivnice tim više upiju ili izrade dušika iz zraka, čim su gladnije; a sočivnice postanu gladne na dušik, ako se gnoje kalijevim fosfatom.

2. Mi moramo nastojati, da dušik, kojeg dobijemo iz zraka i dajemo zemlji u obliku zeline, žila, stručja ili stajskog gnoja, ili pak u obliku umjetnoga gnoja, da se taj dušik što moguće više izrabi; a to se dade postići, ako mi nastojimo da se istim okoriste biline, koje su željne dušika, kako što su žitarice, uljevito bilje i okopavine. To se najlaglje postigne, ako se ovo bilje gnoji kalijem i fosfornom kiselinom; jer uz one izrade i upotrebi najviše dušika.

3. Čim biline imadu na razpoloženje više dušika, tim su plodovitije; ako dakle ne dotiče dušik od zeline, žila, stajskog gnoja i stručja valja priteći u pomoć kilskom salitrovinom i amonijakom.

4. Naravno valja nastojati, da se dušik ne gubi i nerazsiplje. Da se dušik ne gubi iz stajskog gnoja branimo posipavanjem kalijevim solim, koje sadrže magnezije ili kiselim fosfatim. Na oranicam i njivam gojimo više zelina za zeleno gnojenje i okopovina, koje pak gnojimo kalijem i fosfornom kiselinom.

5. Mi si miramo sami razboritim radom stvoriti što mogući obilniji izvor dušika, da povećamo što više nepromjenivu glavnicu dušika. To se dade najlaglje postići ako se s jedne strane gnoji kalijevim i fosfatovim gnojivim, i ako se s druge strane povećaje gnojna snaza zemlje natapanjem, osobito mutnom vodom.

6. Gdje zemlja ne sadrži dosti vapna, valja sadrenjem ili posipavanjem vapna ili lapora poduprieti djelatnost kalijevih i fosforno kiselih gnjojiva, a osobito dušika, koji se u zemlji bilo u kojem obliku nalazi, jer se najviše koristi ima, ako se hraniva glavnica zemlje brzo prometne u plod.

Amerikanske loze iz sjemena.

Pitanje filokserične zareze kod nas jeste samo pitanje vremena; mora s toga svaki vinogradar, da se pravodobno na to pripravlja t. j. da bude imao uzgojeno već toliko amerikanskih loza, koje odole filokseri, da bude mogao još prije pojave filoksere sve nasade zasaditi podlogom amerikanskom.

Pošto se ključećim i korenjacim može uvesti filoksera, red je uzgajati amerikanske loze iz sjemena, jer je to jedini i sami način, da se uzgoji amerikanka bez filoksere.

Sjeme valja birati od onih vrstih za koje se znade, da bi im narav i sastav zemljišta te podnebni odnošaji prijali. Sjemenom, zdravim, pravim, jedrim i klicavim valja se obskrbiti u veljači.

Primljeno sjeme pomješa se odmah dvostrukom kolikoćom pržine ili pržinaste zemlje, pa pospremi na hladnom, umjereno vlažnom mjestu. Sjeme sije se koncem travnja. Nešto 15 do 20 dana pred sjetvom škropi se pržina vodom, da bude vlažna, i da u vlazi sjeme proklica. Kad se je opazilo, da je sjeme nabreklo i da će brzo izvaliti klica, onda se zasije na polje na opredieljeno mjesto sa svom pržinom.

Sjeme sije se u duboko izkrčenoj zemlji, koja je pržinasta, gnojna, hraniva i ravna; koja se nalazi u toplom položaju.

U travnju nekoliko dana pred sjetvom priredi se, pa se naprave brazdice 4 do 5 cm. duboke a 50 cm. u razmaku. U brazdicam sije se sjeme tako da pećka od pećke ostane 4 do 5 cm. razdaleko. Ako se na uže sije onda su sjemenjaci slabi i kržljavi.

Sjeme u brazdicam valja pokriti lakom, prhom, pržinastom zemljom, tako da ostane 1 do $1\frac{1}{2}$ cm. duboko zakopano. Da se zemlja lako ne suši pokrije se mahovinom ili pregnjilim slamnatim gnojem. Za četiri nedjelje dana provale klice, a u svibnju razviju se jasno prvi listovi.

Sve sjemenjake za koje se opazi da gusto stoje, ili da im je lišće prožutljelo ili da inače kržljave valja odmah izčupati i prorediti tako da sjemenjak od sjemenjaka bude 10 do 15 centimetara daleko.

A. V.

---

se takovo posladjivanje, jer se slador opet uništuje u istoj mjeri u kojoj postaje; isto tako nebude sladak krumpir koji brzo primrzne, nego to biva samo onda ako je za dulje vrijeme stajao izložen na toplоti blizu ledišta.

118. Koja se pouka može otolen crpiti za praksu?

Pošto je postupak disanja vazda spojen nekim razlučivanjem ustrojne tvari, dakle nekim umanjivanjem, škroba ili sladora, to pri sahranjivanju gomoljastog voća nesmije toplota u podzemnim jamama da bude od više visoka, najzgodnija je od 6-12° C.

Gubitak škroba što no se opaža u prezimljenim krumpirima, kao što i gubitak sladora u repama, prouzrokovan je ne samo od klicanja u pramaljeću, nego se osniva velikim dielom postupoim disanja.

119. Jesu li i drugi životoslovni (fiziologični) postupci koji se razvijaju u raslini takodjer zavisni od stanovite toplote?

Da, toplota ima upliva na svekolike rastlinske životne pojave (klicanje, prisvajanje tvari, raštenje, promjenu tvari itd.) Oni počimaju uza stanovite stupnjeve toplote (najmanja kolikoća toplote ili minimum temperature), ukriepljuju se zatim, da konačno opet opadnu i da pri nekoj najvećoj toploti (maksimum temperature) prestanu. Toplotne granice toliko za pojedine postupke, koliko i za različite rastline su vrlo nejednake, a od njih zavisi zemljopisno razprostiranje rastlinâ. Tako se još daleko na sjeveru Švedske može da uzgaja ječam, dočim zob tamo nemože da dozrije, a krumpiri uspievaju u još sjevernijim krajevima nego li ječam.

120. Koje li su zlamenitosti rudna hraniva po rastlinsko odhranjivanje?

O zadaći, što ju imaju rudne sastavine u tvorbi ustrojne tvari, kao što i u ostalim životnim postupcim rastlinâ, do sada je na žalost vrlo malo poznato. Zna se samo, da je za pravilno proizvadjanje nuždna stanovita najmanja kolikoća (minimum) različitih rudnih sastavina i da pojedine od njih stoje u odnošaju prama stanovitim skupinama tvari i prama stanovitim životnim postupcima. Tako je n. p. pepelikov kis nuždan za tvorbu škroba i sladora, klor je u odnošaju sa premještanjem bezdušičnatih tvari bez gvoždja ne može nipošto da postane klorofil, fosforna kiselina sudjeluje osobito pri tvorbi i sakupljanju proteinskih tvari a dušik djeluje navlaš pri obrazovanju listnih ustroja.

Takodjer i po premještanju ustrojne tvari sa obumirućih ustroja u pričuvne spreme koje se dogadja prije prelaza u stanje mira razpoznaje se obstanak odnošaja medju ustrojnim tvarima i nekim rudnim tvarima, jer ove zadnje učestvuju u tom premještanju. Tako je poznato navlaš da se tad fosforna kiselina i pepelikov kis skoro podpuno izpražnjuju iz ustroja koji odpadaju, pa i gorčikov kis se kreće u obilnoj kolikoći put pričuvnih skladišta, dočim vapno većim dielom zaostaje u lišću.

(*Sliedi*).

Španjak ili špinat.

Španjaka je jedna od najobljubljenijih povrtlina, a ipak se negoji u onoj mjeri, kako zaslužuje. Neuspjeh prepisuje se mnogo čem, ali najviše ne znanju.

Sjeme od španjake, ako je dobro očuvano uzdrži se 3 do 4 godine zdravo i klicavo.

Sjeme razlikuje se naprama vrsti a onda naprama zemanu sjetve, naime u sjeme zimske i ljetne španjake. Od ljetnih španjaka je najbolja ona velikog, okruglog lišća, i okruglog sjemena. Od zimski španjaka najbolji je onaj dugaljasta, oštrošiljata lišća, a bodljikava sjemena.

Ljetni španjak goji se, kako sliedi: Dok u proljeće vrieme dopusti, dade se izkopati zemlja i pri edi se za sjetvu. Odavno, a dobro pognojena zemlja najprikladnija je za španjak. Dok vrieme dopušta zasije se sjeme omašno ili u redove. Sije se nešto gušće, pa se kašnje proredjiva, da svaki struk ostane na 6 do 9 cm. razmaka. Ako se sije u redove, onda se izmedju redova mogu sijati rodakvice, ili rana mrkva. Da se neprestano bude moglo imati španjake, sije se svako 14 ili 20 dana iznovice, ali ono sjeme što se sije u svibnju i lipnju valja zasijati na najhladnijem mjestu, što se imade u vrtu.

Od kolovoza do prosinca sije se zimska španjaka, koja se takodjer sije u navratke od 14 do 20 dana. Španjaka zimska sije se obično na onoj zemlji, na kojoj se je u proljeću i ljeti gojilo grašak, pasulj ili korabu.

Zadnja se sjetva obavlja obično u redove, a izmedju redova goji se repa. Repa dozrieva u rano proljeće, kad obično već nestoje španjake. **D. P.**

O zimskom hranjenju ovacâ.

Prelaz iz zelene krme odnosno iz paše na stajsko hranjenje mora biti posve postepen Ovce ljube suhu, mirisnu hranu, stoga im najviše prija sieno sa gorskih livada ili pašnjakâ.

Esparseta, grahorica, te posušena djetelina i ljekarica jesu takodjer hrane za ovce, ali hrane drugoga reda.

Kiselo sieno, kao što ni blatovo ni pljesnivo sieno nesmije se pod nijedan način davati ovcam. Od svih vrstih slame, slama od prosa stručje od sočivnica jeste najprikladnije za ovce.

Krompir nije za ovce, ali ako se podaje hoće se, da je svjež, da je zdrav i izsjećkan na male komadiće; a pošto prouzrokuje žedju, valja napojiti ovce prije nego li im se podade krompira, jer ako piju po krumpiru, onda izpiju toliko vode, da se nadmu od pića.

Ovcam, koje su sjajne i koje doje nevalja davati krompira, jer im hudi. Sve vrsti repe izvrstna su zimska hrana za ovce, ali ih valja davati pomješane drugom suhom krmom. Zrnje bez razlike probavljaju ovce mnogo bolje od krava, ali je zrnje odveć skupa hrana za ovce; samo u slučaju kad se tove ovce, mješa im se u hrani zrnja u krupicu smrvena, ali i to samo onda, ako je zrnje jeftino.

Zob daje im se obično ciela, ječam, raž i grašak smrvljen u krupicu ili namočen u vodi.

Ako se ovcam daje puno sočivnica onda se puno pote, mastnim mazavim potem; dojilje lako i posve presuše, a janjad omršavi i oboli od zapale očiju.

Ako će ovce redovito uspjevati hoće im se svakog dana soli, kad nijedne druge životinje nije od blagotvornog učinka sol, kako kod ovce. **A. L.**

Da krompiri ne gnjiju u podrumu.

Krompiri, koji počmu gnjiti prije nego li se spreme u podrum, kako što i krompiri, koji gnjiu na polju pa i oni, koji su pobrani sa odveć vlažna vremena, ili radi vlažna vremena nisu mogli biti posušeni, nesmjedu se spremiti za zimu. Takove krompire valja što moguće prije potrošiti, a gnjile baciti na gnjojište.

Ako su krompiri okuženih vrstih, onda se priberu zdravi, pa se spreme u suhu sitnu prziuu na tanke slojeve ili još bolje na redove.

Ako su u podrum pospremljeni posve zdravi krompiri, pa unatoč tome gnjiju, onda je tome kriv sam podrum, jer je ili vlažan ili sparan, ili oboje skupa.

Ako se prekomjerna vlaga neda iz podruma odstraniti, niti se dade urediti zračenje, da podrum nebude sparan, pa i ako se nema gdje drugdje spremiti krompire, onda je red odstraniti iz podruma svu zemlju, svu slamu, sve lišće, te sve klice krompira i sve nagujile krompire, pa krompire naslagati na police, na kojima će imati manje vlage, a više zraka.

Police su obično drvene, a stoje na stalcim od opeka, nešto 30 do 40 cm. od zemlje. Police nesmjedu se dodirati zida, poništo ne ako su zidovi vlažni.

Zrak mora da igra izpod polica, povrh njih i okolo njih.

Za umjerena, i topla vremena valja držati otvorena vrata i prozore podruma, da se podrum zrači i suši.

Sasvim je razumljivo, da često valja pregledati krompire na police, i da valja odstraniti svaki gomolj, koji počme gnjiti.

Na ovakov način, uz malo pomnje i nastojanja, uzdrže se krompiri posve zdravi, i to tim zdraviji i tim dulje vremena zdravi čim je zračniji i suhji podrum. **L.**

SVAŠTICE

Stabla nevalja saditi duboko. Mnogi imadu običaj saditi voćna stabla odveć duboko u čvrstom uvjerenju, da se tim bolje i laglje prime, dočim biva baš protivno. Kad se stablo jedno dublje zasadi, nego li je prije bilo zasadjeno, onda se na panju razvije novih žila, usljed česa okržljave dolnje žile, pa pregnjiju; usljed toga gnjijenja žila propadne vrlo često stablo, jer se gornje žile, nemogu da razviju pravodobno. Dok se opazi da jedno stablo ne napreduje, kako bi moralo red je razkopati zemlju oko debla, i sasjeći sve nove protjerale žile, jer su te žile razi zemlje žile za nevolju, koje valja odstraniti.

Kako se najlaglje okuži perad. Kužne bolesti kod peradi najlaglje se šire napajanjem, t. j. vodom koju piju, osobito ako se voda za napajanje za svu perad drži u jednoj posudi. Prva glava koja oboli okuži vodu, a onda dobiju bolest sve one koje te vode piju. Valja s toga u kokošinjacim stvar urediti tako, da se voda za napajanje ciedi na ciev i, na način, da iz ciev i izkapne samo toliko vode, koliko je popiju. Voda koja ostaje u posudi, do koje nemogu kokoši ostane zdrava, i nemože da bude od bolestne životinje ukužena, pa se s toga ni kužna bolest ne širi lako, nego ostane ograničena.

Smrznuta jaja, mogu se razmrznuti i upotrabljati za hranu, ako se postave u vodu, u koju se raztopi malo soli. U soli se jaje brzo razmrzne i postane tečno kako je prije bilo.

Pranje suknenine zadaje gazdaricam najviše muke, jer ako peru sukneninu u hladnoj vodi neostaje čista, kako one že e, a ako ju peru u toploj vodi, onda se s uži, idje use, postane tiesna i ne uporabiva. Za sukneninu valja napraviti osobitu lukšiju, a ta lukšja za pranje suknenine pravi se na način, kako sliedi. Raztopi se 1 kg. sapuna u 13 litara mlake vode, pa se ovoj raztopini dolije jedna žlica terpentinskog ulja, i tri žlice amonijakove že te. Sve se dobro izmješa i zatvori, da neizhlapljuje žesta i terpentina. U isto doba metne se suknenina močiti u ovu lukšiju, i moći se puna tri sata vremena, a onda se izvadi, izažme, i dobro propere u vodi; pa je ovim posao gotov, a suknenina posve čista, kao nova. Ova ista lukšija služi za više vremena, samo svaki put prije nego li se rabi valja joj dodati žlicu terpentinskog ulja i dvi žlice amonijakove žeste. Ovim načinom ne trpi ni na manje suknenina, a nije je potreba ni natirati, pri čemu se dosti izmara osoba koja pere, i dere se rubenina.

Zdrava prašina za zube pravi se, ako se u prah samelje i pomješa: 1 dio kamfora, 2 diela žila od ljubica i 5 djelova uglično kiselog vapna. Ili se pak pomješa: 750 djeluva uglično kiselog vapna, 100 djelova uglično kisele magnezije, 100 djelova u prah sameljenih žila od ljubice, 3 diela plavučca, i 3 diela ulja od metvice.

GOSPODARSKE VIESTI.

Od 1 siečnja 1894 uredjivati će naša uprava u Zadru. Molimo s toga svu onu gospodu koja su s nami u odnošajim, da nam odslen unapred sve stvari odresiraju u Zadar. Ovom prigodom molimo takodjer sve zaostale predbrojnike i dužnike, da nas se spomene, jer je selenje iz Veleluke u Zadar skupo.

* *
*

Pod Božić smo, a još nije svudi obavljena zimska sjetva, jer da je odveć vlažno bilo. Kod nas se na mnogim mjestim čeka na zimu za sijanje a zanemarivaju se liepi jesenski dani. Zimska sjetva može se obavljati od 15 rujna unapred, a nevalja čekati zadnji čas.

* *
*

Iz primorskih predjela tuže se, da se slabo prodaje vino, a iz zagorskih, da nema prodaje žitu, pa je svudi narod u neprilici, da izbije novca za poreze.

* *
*

Na pokušalištu ratarskoga tečaja u Trogiru, imade na prodaju liepi broj sliedećih voćnih i uresnih stabala, naime:

Breskava	raznovrstnih	ciena	od	25-40 n.
Kajsija	„	„	„	20-25 „
Šljiva	„	„	„	20-25 „
Bajama	„	„	„	— 10 „
Oraha	„	„	„	— 10 „
Thuja	„	„	„	15-30 „
Acacia	„	„	„	10-15 „
Cempresa	„	„	„	15-30 „
Borića sa loncim	„	„	„	— 10 „
„ bez „	„	„	„	— 4 „
Gynerium argenteum	„	„	„	5-10 „

Svim gori rečenim stablim, ciena je utanačena prama veličini i dobi godine.

Troškove prenasa plaća naručitelj.

* *
*

Na drugom mjestu priobćujemo oglas za mliekarski tečaj, koji će se obdržavati od 15 siečnja do 15 travnja na kr. gospodarskom i šumarskom učilištu u Križevcih. Na svjetskom glasu je mliekarnica Križevačkog Zavoda sa svoje uredbe i sa svojih proizvoda. Bilo bi s toga dobra, da i nekoliko dalmatinaca pohadja taj tečaj. U nas se mnogo hoće, mnogo govori a malo radi. Nekoliko štipendija za križevački tečaj, dalo bi nam uvježbanih mladića, pa onda nebi trebovalo komisija za podići mlikarstvo. Srbska vlada je u tom pogledu mnogo praktičnija, jer i za ljetošnji mliekarski tečaj u Križevcih, ona je prijavila petoricu svojih štipendišta, svršenih ratara srbskih ratarnica.

* *
*

Kod gospoštije Raka (Arch) blizu Krškog u Kranjskoj, imade na prodaju 60,000 komada jednogodišnjih korenjaka od amerikanskih loza Portalis, Solonis i York Madeira.

* *
*

U Bosni napreduje voćarstvo baš orijaški. Godine 1892 razdielila je vlada samo u banjalučkom, bihačkom i dolnjo Tuzlanskom okružju do 30,000 komada raznovrstnih plemenitih voćaka. Istodobno zasnovano je u raznih predjelim zemlje 142 gojilišta voća, u kojih ima već dosad uzgojeno 127,000 mladih voćaka, koje će sve biti razsadjene budućeg proljeća.

* *
*

U Bugarskoj se tuže da domaći obrt, koji je silno cvao za dobe turske vlade, sve više nazadnje usljed velike konkurencije inozemnih veleobrtnika.

* *
*

Jedan francezki tvorničar izumio je postupak, kojim koža postane prozirna, a nuzto gibiva i meka.

* *
*

Ingležka vlada imenovala je 15 radnika za nadzornike tvornica, a pošto se je njihovo djelovanje pokazalo uspješno, namjerava taj broj povećati, dapače će za tvornice u kojima ženske rade, imenovati ženske radnice za nadzornike.

* *
*

Milan Stanković predsjednik zagrebačke štedionice sa drugovima dobio je dozvolu za željezničke predradnje, i to za nastavak željeznice iz Generalskog stola do Priboja, a od Priboja do Korenice, Udbine, Bruvna, Gračca, Vrela do Polanke, dotično do Dalmatinske medje sa svezom na Knin.

* *
*

Jedan amerikanac izumio je način gradnje kuća iz pepela bez ikakove druge primjese. Ovoj novi obrt svojom jeftinoćom prieti uništiti svu industriju opeka.

* *
*

U Ugarskoj radilo je 1892 godine 3376 tvornica. Najviše je mlinica za hranu, naime 1141, onda ima tvornica za žestu i pivu 531, za drvo 408, za željezo 270, za kemićke proizvode 221, za glinu i staklo 217, za tkanine 101, za kožu 95, za strojeve 91, za graditeljstvo 81, za umnažujuće predmete 54, za razne druge proizvode 166.

* *
*

Kazalo za t. g. 1893 i za prošlu godinu, donieti ćemo u jednome od budućih brojeva.

Pitanja i odgovori „Gosp. Poučnika“.

A. Odgovori.

100. U broju 21 „Gospodarskog Poučnika“ govori se o jednoj novoj vrsti krme. Molim Vas, gdje se može kupiti sjemena rečene biline? Koliko se hoće sjemena za hektar zemljišta i kad je najbolje doba sijanja?

A. B. u L. (Hrcegovina).

Za ono sjeme obratite se tvrdki Haage i Schmidt u Erfurt. Mi cienimo da je 12 kilograma sjemena dosti. Sijte u proljeće, kad vrieme dopusti, i kad se zemlja bude nešto prosušila.

101. Imam liep vrtao, koji je nešto malo močvaran. U proljeće pojavi mi se silu meda iliti vrlaca, koji sve povrće podkopaju i izgrizu; molim Vas, kako da se istih oslobodim?

A. B. u L. (Hrcegovina).

Proti medi ili vrljcu najizvrstnije sredstvo je sapunjača. Sapunjaču priredi se za tu svrhu, ako se u litri vode raztopi 50 grama sapuna. Sapunjaču se razlije po putevim što napravi medo, i lije se u luknjam koje on napravi u zemlji. Sapunjača je za njega jako ubojita, jer dosti je da dodje s njom u doticaj, pa odmah pogine. Potanje o uporabi sapunjaće proti vrljcim čita se u članku „Neprijatelji povrća“ na strani 90 broja 23 „Gospodarskog Poučnika“ od tekuće godine.

102. Jeli istina, da amerikanske loze ne uspjevaju na vapnenjačam?

L. F. u S. (Brač).

Odgovorit ćemo obširnije na Vaše pitanje, jer je od obćeg interesa, pošto kod nas prevladjivaju vapnenaste zemlje, pa je red, da se u pitanju bude za vremena na čistu. Jedno od najvažnijih pitanja pri gojitbi loze, jeste da joj prija zemljište, a u konkretnom slučaju, da se loza prilagodi zemlji u raznom razmjeru, u kojem zemlja sadrži vapna. Nije dakle temeljita tvrdnja nekih, da amerikanske loze ne uspjevaju na vapnenastim zemljam. Ima ih doduše koje neuspjevaju, ali ima ih opet, koje uspjevaju, i to neke baš izvrstno. Stručnjaci išli su s toga za tim, da uzgajaju hybridnih voza, koje se prilagodjuju zemljam koje sadrže vapna u većoj ili manjoj mjeri, dapače i u većoj mjeri. Francezki učenjak Castel napravio je u tom pogledu puno kušnja, osobito na zemlje, koje sadrže manje vapna, a sa amerikanskim lozam Jacquez i Riparia Castel je napravio do 40 kušnja u raznim predjelim departimenta Aube, gdje su prije loze izvrstno uspjevale, a gdje neke amerikanske loze u vapnenastim zemljam neće da nose na sebi navrtka domaćih loza, nego poginu. Iz tih svojih kušnja zaključio je Castel sljedeće:

1. U najplodnijim zemljam, na kojim su prije filoksere izvrstno uspjevale domaće loze, svi navrtci na Riparia i Jacquez lozu propali su od zlatina (Chlorose), i to izmedju treće i pete godine nakon što su bile navrnute; premda su bile najpomnjivije njegovane i obradjivane. Ove su se zle posljedice opazile na svakoj zemlji, koja je na 1 kilogram prašne zemlje sadržavala više od 180 grama vapna ili 320 grama vapnenog karbonata. U ovakovim zemljam ni Riparia ni Jacquez ako su sami gojeni ne postaju klorotični, dočim navrtci, kako je već rečeno nakon 3 do 5 godine propadaju.

2. Ako na kilogram sitne prašne zemlje ima manje od 100 grama vapna ili manje od 178 grama vapnenog karbonata, onda se duboki i obilnim gnojenjem uzdrže loze u dobroj vegetativnoj snazi i rodovitosti.

3. U žilavim gnjilačam, sa nepropustnom zdravicom, na kojima vrlo često domaće loze izvrstno uspjevaju propadaju navrtci na Ripariu i Jaquez, ako zemlja sadrži samo 40 gr. vapna ili 60 grama vapnenog karbonata na 1 kg. zemlje, jer u tim zemljam, dolaze žile u neko doba godine u doticaj vodom, koja sadrži vapnenog karbonata, a taj ih ubija.

4. Zemlje, na kojima najljepši navrtci na Riparia i Jacquez uzgajaju, jesu zemlje, koje sadrže 20 do 30 grama vapna ili 35 do 53 grama vapnenog karbonata na svaki kilogram sitne zemlje. Granitne zemlje i škriljavci, koji sadrže malo vapna jesu najbolje zemlje za amerikanske loze, na njima navrtci ne obole nigda od zlatina, i ne poginu.

5. Zemlje, koje na kilogram sitne zemlje sadrže 100 do 180 grama jesu najmanje prikladne za amerikanske loze, navrtcima se redovito pojavlja zlatin, ali se zlatin na takovim zemljam dade izvrstno suždržati i liečiti pomoću zelene galice.

6. Na zemljam koje sadrže po kilogramu sitne zemlje više od 180 grama vapna, a na kojima nemože da uspjeva Riparia i Jacquez jer im navrtci ginu od zlatina, uspjeva izvrstno loza Rupestris i Berlandieri, te neke njihove hybride, a na njihovim navrtcim nepojavlja se ni onda zlatin, ako je zdravica ne propustna i ako im žile leže u vodi. Dapače je izkustvo dokazalo da 6 i 8 godišnji navrtci bujno tjeraju i radjaju obilno.

Kao zaključak navadjamo, da se Riparia i Jacquez nesmje gojiti na zemljam koje na kilogram sitne zemlje sadrže više od 50 do 100 grama vapna, ili 170 grama vapnenog karbonata ali da se zato na tim zemljam izvrstno goje loze Rupestris i Berlandieri i neki njihovi hybridi sa našom domaćom lozom.

B. Nova pitanja.

103. Imam posjeći nekoliko smreka za kolce za trsje; molim Vas, kada je najzgodniji čas sječi, dali sada ili u siečnju mjesecu? Čim je najbolje zamazati onaj dio što ide u zemlju da se uzdrži najviše godina?

N. P. u B. (Istra).

Siečanj je obično mjesec u kojemu se sieče crnogorica, premda po najnovijim teorijam, trajnije je crnogorično drvo, ako se stabla posjeću u lipnju ili srpnju mjesecu, kad su u naponu sokova. Najbolje je da natopite kolce u raztopinu modre ili zelene galice. Kolci metnu se jedan do drugoga u badanj, tako da im je deblji kraj doli, a tanji gori, a da su u badnju barem za $^3/_4$ svoje dužine. Kad su kolci poredani u badanj ulije se petpostotna raztopina modre galice, i to toliko, da je badanj razito pun. Kolci ostanu u raztopini tako dugo, dok se na tanjem kraju pojavi modrih kupljica, što je znak da je raztopina prodala kroz kolac. Onaj dio kolca pak što ide u zemlju, namoči se u živo vapno. Močenje u živo vapno traje 3 do 4 dana.

104. Molim Vas, na koji se način najlaglje i najbolje čuva voće preko zime?

I. S. u T. (Bosna).

105. Molim Vas, kako imam gojiti telad, da se brzo i dobro razvije i ugoji?

A. T. u S. (Split).

106. Kako se najlaglje i najbolje njegovati starija voćna stabla, da budu rodovita?

L. V. u K. (Hrvatska).

Odgovori na javna pitanja kao i nova pitanja, primaju se rado od svakoga, pa i ne bili predbrojnici.

Otvoreni dopisi „Gosp. Poučnika“.

Podmirili su predbrojbu do konca t. g. 1893.

P. N. č. g. Šeman D. I. — Milić A. S. — Plančić D. J. — Kujundžić L. — Iveković S. — Lukić T.

— Č. g. Benaković J. — Vaša predbrojba podmirena je do konca lipnja t. g. 1893.

— Sl. Nar. Osnova škola — Ljubuški — Poslati ćemo Vam zatražene broje ciele tekuće godine, dok se ovdje namjestimo i uredimo.

— Č. g. Viličić F. — Drago nam je da ste sasvim zadovoljni.

— Č. g. Marković A. — Liepak za staklare pravi se od sadre i kuhanog lanenog ulja. Najprije se pomješa laneno ulje i sadra, pa se onda gnječi i tuče tako dugo dok postane kao tiesto.

— Č. g. Sretković V. — Poznato nam je, da *antimuralion* rabe kao sredstvo za mazanje bačava s dvora proti pliesnu, ali koliko pomaže nemožemo Vam reći, jer ga nismo kušali. Ima ga naprodaju kod tvrdke A. Kuhn Witwe, I am Bergel 2. Beč.

— Č. g. Visković T. — Broj 17 i 19 poslali smo Vam na novo.

— Č. g. Borčić A. — I Vami knjigu „O uzgoju i njegovanju cvieća“.

Č. g. Furčić L. — One su Vam ribe poginule po svoj prilici, jer niste redovito i često mienjali vodu, pa se je u istoj razvilo puno sluzi. Drugog razloga nebi Vam znali navesti.

— Č. g. Cerović S. — Ogrebina od mačke može biti otrovna, jer mačke spadaju u grabežljive zvieri. Baš se je lani dogodilo u Hrvatskoj, da je jedna gospodju umrla od bjesnoće usljed ogrebine od mačke.

— Č. g. Matičić R. — Broj 15 i 21 poslali smo Vam iznovice.

— Č. g. Petričić A. — Odgovorili smo Vam pismom.

— Č. g. Arčić N. — Takodjer, i odredili smo, da Vam se izravno pošalje koliko želite.

U ZADRU, 1893. Brzotiskom Narodnoga Lista.

Godina XIII. Izlazi na 1 i 16 svakog mjeseca Broj 1.

GOSPODARSKI POUČNIK

Obće blagostanje zavisi o blagostanju pojedinca a temelj blagostanju pojedinca, jest razboriti rad uz vještu uporabu nauke i izkustva.

Upraviteljstvo lista je u Zadru

... u Austro-Ugarskoj stoji 3 ... franakà na godinu. ... u se 8 novč. po redku za prvi ... ki sliedeći put 3 novč. redak, ... čunaju se 5 novč. po centimetru č... om.

Upravitelj i Izdavatelj: PETAR L. BIANKINI

Odgovorni urednik: NIKOLA ŠIMIĆ

Pisma, naputnice itd. itd. upravljaju se *Upraviteljstvu Gospodarskog Poučnika u Zadru.* — Rukopisi se nevraćaju.
Predbrojba je obvezna za godinu danâ, a izplaćuje se u Zadru.
Tko nepovrati prva dva broja obvezan je predbrojbi za godinu dana.

ZADAR, 1 Siečnja 1894. Ciena je listu 3 fiorina na godinu. ZADAR, 1 Siečnja 1894.

Župnici i Poljodjelstvo.

I.

SVEĆENSTVO je u svako doba i kod svih naroda vršilo veliki upliv, koliko na njegov moralni, toliko i na sami ekonomički razvitak. Ako to igdje, to kod prostog puka, kod još u prosvjeti zaostalih naroda, svećenstvu je namjenjena ta plemenita i uzvišena zadaća. Naš je narod po svojoj ćudi nabožan, nanj djelatnost svećenika, župnika, može u svakom pogledu blagotvorno uplivati. U upliv škole, u upliv učitelja, osobito kod nas u Dalmaciji, mi se još za dugo vremena nemožemo izdašno pouzdati; pa makar škola i najvećeg maha zahvatila kod našeg prostog puka, ipak on će svedjer svoga župnika smatrati svojim vodjom, savjetnikom, njemu će se najprvo uticati pri svakoj svojoj potrebi.

Potrebu blagotvornog upliva našeg svećenstva, na naš osobito seoski puk, koliko na njegov moralni, toliko ekonomički napredak, to kod nas svak priznaje i osjeća, pa i sami mjerodavni čimbenici. Izbilja, tko u većem doticaju i obćenju sa našim pukom, nego li njegov župnik; tko u boljoj prigodi, da svoj upliv razvije u svomu selu, do sama župnika? Dà, ako igdje, to kod nas svećenstvo imalo bi biti pravim pionirom prosvjete, kod našeg naroda; ono bi imalo igrati poglavitu ulogu pri našem narodnom koliko moralnom razvitku, toliko materijalnom napredku.

Odazivali se naše svećenstvo u podpunoj mjeri toj svojoj uzvišenoj zadaći? Mi se u obće nemožemo tužiti na naše svećenstvo; njegov blagotvorni upliv osobito sa moralnog gledišta osjeća se kod našega puka; te punim pravom možemo kazati, da naše svećenstvo u svakom pogledu ima velikih i neprocjenjivih zasluga za naš narod u obće. Istina je, njegova djelatnost dala bi se mnogo više proširiti, osobito što se tiče naših ekonomičnih zahtjeva.

Nu tko je tomu kriv, da djelatnost, i upliv našeg svećenstva, navlaš po našim selim, izmedju prostog puka, nerazvijaju u većoj mjeri svoju blagotvornu moć? Nećemo se prevariti, ako uztvrdimo, da to poglavito zavisi od uzgoja, koji prima naše svećenstvo; a koji uzgoj, nemože da do kraja odgovara onoj zadaći, koju bi svećenik imao kašnje vršiti u puku povjerenu njegovoj skrbi.

Danu vidimo, kako se naše svećenstvo spravlja za svoje buduće zvanje, koje mu je najpače vršiti po našim selim, u našem prostom puku.

Da se tko usposobi za svećenički stališ, valja da prodje, nespominjuć pučku školu, osam godina gimnazijalnih nauka i četri godine bogoslovije. Gimnazijalni nauci smatruju se kô pripravom, za daljni veći strukovni nauk. Dakle ta gimnazijalna priprava za svećenika jednaka je u svemu i po svemu onoj odvjetnika, liečnika, činovnika itd.; pa kao što jedni nakon dovršenih gimnazijalnih nauka, podju da uče pravničtvo, drugi ljekarstvo, treći profesorstvo itd.; tako oni, koji su odredjeni za svećenički stališ nastave nauk bogoslovni, i tim je njihova priprava svršena. A tko to danas smatra pravnika, liečnika, profesora ili ma koga drugoga, koji je prošao akademičke nauke, sposobnim, da u našem prostom narodu, po našim selim, vrši onu zadaću prikladnu seoskom životu, i potrebam našega seljaka? A ipak se to od župnika zahtjeva, koji je napokon za taj mučni posao stekao onu istu pripravu, kô to kakav odvjetnik, profesur, pravnik.

I druga je po sriedi. Zavodi u kojim se uzdižu naši budući župnici, smješteni su svi po raznim gradovim. Tu u sjemeništim za ciela njihova nauka živu o sebi, bez ikakva doticaja sa izvanjskim svietom; živu životom, koji neodgovara običnom zadružnom izvanjskom životu. Takov život traje do 24 godine biva dok traju nauci, a svak će priznati, da svaki čovjek, koji od svoga djetinstva do 24 godine, priuči se stanovitom pravcu života, stanovitim navikam, težko ih već ikad smeće za cielog života. Živiti za više godinâ u objemu osamljenu, jedino medju svojim vrstnicim, gdje jednako doba, neprestani medjusobni doticaj, jednako primljeni nauk i uzgoj, lako može složiti ćudi i stvoriti neko suglasje u medjusobnim odnošajim.

Nu tako uzgojena mladića, hoću viditi u doticaju se različitim ćudim, sa ljudima različite dobi, različita uzgoja, težnjâ, novikâ, naklonosti, da se zna snaći sa svakim, te da u vršenju svoje uzvišene svećeničke dužnosti, pri obćenju sa raznovrstnim elementim, zna se svedjer držati u nekom ravnovesju, a da bez potrebe neizazove sukoba i trvenja, da njegova prisutnost, njegovo uplićanje u razna pitanja zadružnog života, bude svakomu ugodno, niko-

---

PODLISTAK.

Katekizam Gospodarske hemije

od

D.ra E. WILDT-A

Ravnatelja agrikulturno-hemičnog pokušališta u Poznanju.

Po šestom izdanju njemačkog izvornika preveo

F. RADIĆ

Učitelj strukovne učionice u Korčuli.

(*Nastavak vidi broj 24*).

Sedmi odsjek.

Otimanje hraniva iz tla.

121. Kako i u kojemu stanju prodiru u bilinu hraniva koja se nahode u tlu?

Primanje sliedi kroz krajeve žilicâ, a treba da se obavlja u kapljevitom stanju, jer samo takove tvari mogu da prodiru kroz staničine opne.

122. Nahode li se takove tvari u tlu raztopljene?

Samo neznatnim dielom, veći dio jih je pripojen k česticama tla, nahodi se dakle u tlu u neraztopivu obliku.

123. Na koji je način moguće da jih žilice prisrču u raztopljenom stanju?

Ugljična kiselina, dušična kiselina i čipavac koji se nahode u kapljevini tla, i koji su dobra raztopiva sreslva za soli tla, raztapaju jih malo a malo prama kolikoći što jih troše rastlinske žilice, a opet imaju i žilice, po svojim kiselim sokovima, svojstvo, da neraztopiva hraniva pretvaraju u raztopiva i da jih prisrkavaju.

Možeš da se osvjedočiš, da rastlinske žilice mogu neraztopiva hraniva da učine raztopivim i sposobnim za prisrkavanje, zakopaš li u tlo izgladjenu kamenitu pločicu; posvuda gdje rastući rastlinski korien dolazi u doticaj sa pločicom izlučuje on svoje kisele staničue sokove, koji raztapaju priležeće rudne čestice i tim nagrizaju pločicu, tako da nakon kratka trajanja vegetacije može da se razpozna na pločici čitavo razgranane žilicâ.

124. Posjeduje li rastlina moć da sama sebi odabira hraniva?

Da, u toliko u koliko se rastlinsko korienje razvija navlaš u onim slojevima tla, u kojima nalazi tvari nuždne za svoju hranu.

To se može pokušajem lasno da dokaže. Napunimo li lonac naizmjenice slojevima pognojene i nepognojene zemlje, te posijemo li u kakvu unj rastlinu n. p. kukuruz, naći ćemo pri pobiranju ploda, da su se žilice prostrle poglavito u pognojenim slojevima.

125. Mogu li se da nadju rudne sastavine u rastlini?

Nahode se u rastlinskom pepelu.

126. Zaostaje li ista kolikoća pepela nakon izgorenja svakojakih rastlina?

Nahode se velike razlike u kolikoći pepela u rastlinama pojedinih rodova, dapače u pojedinim rastlinskim čestima, ali je malo da ne vazda jednaka za jednu te istu čest rastline.

Tako sadržavaju poprječno

	u slami	u zrnju
žitarice	4·8%	2·1%
sočivnice	4·3 „	3·0 „
uljevite rastline	4·5 „	4·5 „

dočim gomoljače sadržavaju u lišću 1·7%, u gomoljima 0·8% pepela.

(*Sliedi*).

mu odveć težko. Pri gorespomenutom uzgoju, postaje se nekud odveć doktrinarnim, auktoritativnim, netrpi se nikakva protivnost, koja je u svakdanjem občenju neizbježiva, lako se nepopušta i ondje, gdje bi se imalo popustiti, u mnogim škakljivim i delikatnim pitanjim nepokazuje se shodna takta, te se kadšto i uz najbolju namjeru, kvare posli i promašuje cilj. Te se može kazati, da naše svećenstvo, kad nakon dovršenih nauka udje u sviet, sve mu je nekud novo, nepoznato, treba, da se jako bori, a da se u tom novom svietu prilično snadje; a dok to poluči, lako je, da mnogo pogriešaka počini, predpostavljajuć, da se i može već sasvim otresti onoga, što mu je već u krv ušlo nakon toliko godinâ, koje je proveo u nekom sasvim osobitom objemu.

Istina je, u gradovim su mnoge prigode i pogibelji, kojim bi lako mogli biti izloženi naši pitomci za svećenički stališ, kad bi im se za vrieme nauka, pripustila neka sloboda da mogli u neki doticaj doći sa vanjskim svietom. Ali nami nije ni potreba, da uzgajamo i pripravljamo naše svećenstvo za gradski život, nego radje za seoski; a uprav za taj seoski život nespravlja se naše svećenstvo; što bi se inače moglo i to bez ikakve pogibelji, da su kod nas drugčije odnošaji uredjeni.

Što se nasuprot danas dogadja? Osim što naši pitomci za svećenički stališ nedobivaju nikakve priprave za budući praktični život; uzgojeni u gradovim, postepeno se odbijaju od seoskog života, te sutra kad stupe u kakvu seosku župu, mučno da se obiknu, ubije ih samoća, nezanima ih nikakvo občenje za prostim pukom, te se sva njihova župnička djelatnost ograničuje na četri crkvena zida: službu božju, izpovjedenje, propoviedanje i pohadjanje bolestnikâ. Drugo ih nit zanima, nit kô smatraju svojom dužnosti. Nu pošto i nakon najrevnijeg izpunjenja spomenutih dužnosti, ipak jednom župniku na selu ostaje dovoljno prosta vremena, da ga na drugu ruku koristno uporavi, nezna ga kako uložiti, jer nenavikao, odtle dosada, uz sve njezine posliedice. Dalje ćemo ob ovom za nas važnom predmetu. **N.**

Kako se brani zasijano žirje od miševa i ptica.

Veći dio šumskog sjemenja zasijanog propada od miševa i od ptica. Negativni uspjeh sjetve ima se skorom uvjek tome prepisati.

Za sitnije vrsti sjemenja pomaže puno minium (crljenilo). Ako se sitnije sjemenje, kako što je sjeme od bora, od bukve, itd. obojadiše miniumom, onda ga miševi neogrizavaju niti ga ptice zoblju.

Za žirove nije se minium pokazao uspješan, jer miniumom ocrljenjeni žir miševi isto jedu, a i ptice.

Kušalo se je škropiti žirove kameninuljem; ali ni to nije pomoglo.

U novije doba preporučaju bordoležku kašicu, kao najuspješnije sredstvo za čuvanje žirovine od miševa i ptica.

Bordoležka kašića priredjiva se, ako se u 50 litara vode raztopi 1 kilogram modre galice i 1 kilogram zagašenog vapna. Ova se smjesa može i pogustiti, jer se na istu količinu vode može raztopiti 2 i 3 kg. zagašenog vapna. Žirovina, koja se ima zasijati razastre se, pa se onda škropi po njoj bordoležka kašica. Škropljenje se laglje obavlja poznatim škropilim. Kad se je bordoležka kašica na jednoj strani žirovine posušila, onda se žirovina prevrne, pa škropi druga strana. Kad se je i ova strana posušila, pa se ona žirovina obavila koricom bordoležke kašice, onda se sadi.

Kad se žirovina sadi na jarke, može se škropiti, kad je već postavljena u otvorenim jarcim, ali je prvi način bolji od ovoga.

Bordoležka kašica čuva izvrstno žirovinu od miša i ptica, a ne hudi joj ni najmanje. Poškropljena žirovina ne samo, da posve sačuva svoju klicavost, ali tjera mnogo bujnije i zdravije. **H.**

Gnijenje žila lozovih.

Loze su u novije doba sve više podvržene gnijenju žila. U Francezkoj gdje je vinogradarstvo na stepenu savršenstva posvećuju ovoj bolesti u novije doba sve više pomnje, dapače je već razpisano liepih nagrada za one koji prouče i koji budu opisali ovu bolest loze.

Dosad se mnienja stručnjaka o ovoj bolesti sasvim diametralno razilaze; ali mnienje koje najviše prevladjuje jeste, da ova bolest naime gnijenje žila, potiče od tajnocvjetnih nametnica, pa podcievljivanjem i zračenjem zemljišta nastoje da bolest predusretnu.

Najnovije izkustvo dokazalo je, da se gnjiloća najviše pojavlja u onim vinogradim, koji su zasadjeni na svježim, šumskim krčevinam.

Mnije, da šumska krčevina, usljed toga što je puno vremena bila zasjenuta i vlažna, i što sadrži u sebi još mnogo ostataka žila, da posjeduje sve one uvjete, koji u velikoj mjeri podupiru razvoj gljivica, koje prouzrokuju gnijenje žilâ.

Savjetuje se s toga prije nego li se šumsku krčevinu zasadi vinovom lozom, dobro i duboko izkrčiti, pa da barem preko zime ostane raztvorena i izložena blagotvornom djelovanju vazdušnina i kisika od zraka, od kojih gine mnogo nametnica.

Doduše može se na takovo zemljište gojiti neko vrieme drugu kojn gospodarsku rastlinu.

Ovom gnijenju žila, osobito su podvržene neke amerikanske loze, ako su zasadjene na šumskoj krčevini; tako riparije na šumskoj krčevini izgnjiju odmah žile, dočim u suhoj zemlji i da je posve iztrošena uspjeva dobro.

Valja s toga šumske krčevine prije nego li se zasade lozom, duboko izkrčiti, pa ih raztvorene ostaviti duže vremena izložene blagotvornom djelovanju vazdušnina. **A.**

Drvene ili slamnate košnice.

Ima pčelara, koji mnijn, da pčele jedino u slamnatim košnicam uspjevaju, a drugi opet, da su drvene košnice najbolje, a da se slamnate košnice imadu posve zabaciti.

Džierzon neodbacuje sasvim slamnate košnice, ali kaže, da slamnata košnica nije prikladna za sakupljenje meda, te da se poništo nemože natjecati drvenom košnicom pomičnog saća. Ipak savjetuje da se drvene košnice pomičnog saća, drže nekoliko slamnatih košnica, jer se iz slamnatih košnica roje pčele puno laglje i sigurnije.

I druga je prednost slamnatih košnica, biva, da pčele u njima lako ne prozebu, i da ljeti ne trpe od vrućine kako u drvenim košnicam, jer je slama mnogo lošiji vodič topline, negoli drvo.

Ali se slamnate košnice u vriednosti, posve približivaju drvenim, ako se u njima uredi pomično saće, a to je jedino onda moguće, ako se i slamnate košnice grade četverouglasto, i krovom plosnatim (ravnim) i pomičnim, kojeg se može u svako doba dignuti, i koji čini za dizanje i namještanje pomičnih satova, istu službu, koju čine vrata u drvenim košnicam.

Uglastim košnicam primjećuje se, da je u uglovim vavjek studenije, a da to neprija pčelam, ali je s druge strane dokazano, da pčele uglove najprije izpune medom, a da za sebe ostave okrugao prostor u sredini, pa da su tako sa svih strana obkoljene hranom.

Uvjeti, da se uzgoji dobrog duhana za pušenje.

Zemlja, s koje hoćemo da uzgojimo dobrog pušećeg duhana, mora biti prha, rahla i propustljiva, mora obilovati pepeličnim ili kalijevim solim, a sadržavati posve malo vapna.

Za pušeći duhan neće se Bog zna kako toplo, i u studenijim mjestim može da uspjeva, dosti je samo, da u ljetno doba bude poprieko toliko topline, koliko se iste hoće da duhan dozrije.

Najvažnije je za dobar duhan za pušenje jeste, da u ljetno doba bude dosti vlage, bilo da vlaga potiče od kiša ili od rosa. Gdje vlada ljeti trajna suša, pa da se spase nasadi duhana red je duhan zalievati, tu se nesmje gojiti duhan, jer se takova gojitba nebi izplaćala, pa da se i natapati može.

U mnogim mjestim, gdje se inače uzgaja izvrstan duhan za pušenje, ako je ljeti red natapati nedobije se ni iz daleka dobar duhan, kao uz redovitu vlagu bez natapanja. Duhan uzgojen natopanjem, gori mnogo lošije, a sadrži mnogo više nikotine.

Za smotke (cigare) hoće se lišće liepa izgleda, ugodna mirisa, koje posve lako gori i sadrži malo nikotine.

Bez dvojbe, kod nas imade mnogo i mnogo mjesta, gdje se može uzgajati izvrstna duhana za pušenje, samo što valja birati prikladno i dobro sjeme, te posvećivati više pomnje gojitbi.

O vršenju ječma za pivovare.

Sad, kad je dogradjena u Zagrebu velika pivara i tvornica slada, gojit će se razmjerno mnogo više ječma, nego li dosad, i to one vrsti ječma, koja je najbolja za pravljenje piva.

Nego neće se samo, da se goji onu vrst ječma, koja je najprikladnija za pivare, hoće se, da se ječam mlati i čisti tako, da je za porabu u pivaram odmah prikladan. Veći dio gospodara pri vršenju ječma stisnu odveć razmake u mlatilu, a to za to da dobiju što moguće čistiji ječam. Tim načinom doduše dobiva se čistiji ječam, ali je zrnje nejednako, i mnogo se zrnja oskvrne.

Za pivare, koliko god se hoće, da je čist ječam, toliko se opet hoće da je jednak t. j. da je jednaka zrnja i posve klicav; a to gospodar nemože postići samim vršenjem.

Bolje je, dakle, da se pri vršenju, na mlatilu drže razmaci nešto razstavljeniji, tim se manje ozledjuje zrnje, i ako se dobiva žito nešto manje čisto.

Čišćenje ječma valja preduzeti napose po vršitbi, a onda valja ječam svrtirati na stroju za svrtiranje.

Ječam jednaka neoskvrnjena zrnja, osobito ako je posve čist plaćaju pivovari najskuplje i najviše ga vole, jer im je najprikladniji za izravnu porabu.

Ovakovo baratanje ječma za vršenja, čišćenja i svrtiranja nestoji gospodare mnogo truda i troška, a postizavaju za svoj proizvod mnogo bolju cienu.

Ono slabijeg ječma, što im ostane, dade se i inače dobro unovčiti **L. C.**

Odstranjivanje uljenih bojâ.

Ako se bojadiše ili liči nešto, što je prije sličeno bilo, valja prije staru boju odstraniti, jer bi se inače nova boja slabo primila, ne samo, ali bi i posve lako popucala i odpala.

Vodena raztopina obične sode i lukšija pečene sode od starine su poznata sredstva, kojimi se jednostavno i brzo odstranjuje svaka stara boja sa predmeta, a osobito sa gvozdenih predmeta. Gornje sodine lukšije raztope brzo staru uljenu boju, pa je dosti izprati toplom vodom, a da predmet ustane posve čist; po pranju valja sušiti.

Pri izpiranju jednom od navedenih lukšija valja paziti da u puči drva na prodre lukšija, jer bi kašnje razjedivo djelovala na boju na novo oličenu. Ako prodre lukšija u puči, valja temeljito izprati, da drvo bude posve čisto od lukšije. Za odstranjenje lukšije iz puči drva najuspješnija rabe se kiseline; a kvasina vinska djeluje izvrstno.

U novije doba za odstranjivanje starih boja preporučaju smjesu od dva diela salmiakove žeste, i jednog diela terpentinskog ulja. Obe ove stvari izmučkaju se dobro, dok se napravi bjelkasta tekućina, kojom se oliči stara boja. Nakon nekoliko časova što se je oličilo, omekša stara boja, pa se struganjem posve lako odstrani

U najnovije doba rabi se u istu svrhu benzina. Ima jedna svjetiljka na benzinu pomoću koje se izhlapljuje benzina. Plamen benzine čini se izravno djelovati na staru boju.

Ona ju u nekoliko trenutaka posve omekša, a onda se boja lako iztruga. Struganje preduzimlje se oštrim predmetom, i to odmah kad je benzina djelovala, i dok je omekšana boja još topla.

Obično drži se u lievoj ruci svjetiljka na benzinu, a u desnoj ruci dlieto, kojim se struži, pa onako, kako boja mekša pod plamenom onako se olušćuje.

Jedan i malo uvježbani radnik, može za sat radnje, ostružiti jedan četvorni metar stare boje, samo ako je gladka površina sa koje struži boju. **D. H.**

Njegovanje livada po odvodnji.

Mnogi se gospodari tuže da od odvodnje nisu imali koristi, nego dapače štete, što u mnogom slučaju i doisto biva u prvoj godini.

Ovo se dogadja u svakom onom slučaju, kada se odvodnja ne provede razborito.

Uzrok ovomu zlu leži u tome, što se prve godine po odvodnji ne njeguju livade onako, kako bi morale biti njegovane.

Na odveć vlažnim i mokrim livadam raste prve godine odveć puno močvarnih trava, koje trebuju puno vlage. Ali dok se odvodnjom odstrani voda, nestane obilnosti vlage, pa mora da nestane i svih močvarnih bilina.

Biva dakle posve naravskim putem, da prve godine nestane mnogo močvarnih bilina, pa je zato zaraslina mnogo redja.

Vremenom poveća se broj plemenitih livadnih trava, sgusti se zaraslina od sebe, pa livada plodi obilnije, svakako puno bolje i puno boljim sjenom nego li, kad je bila močvarna.

Njega livada po odvodnji valja da se usredotoči u tomu, da se što moguće brže izpune praznine, i nadomjeste dobrim trovam; močvarne trave, kojih je nestalo usljed toga što je sa livade nestalo vode.

Ta se svrha može postići na više načina. Najprije valja livadu oštro prebranati, da se olakoti i zajamči obstanak plemenitih trava, koje se već na livadi nalaze.

Ovim postupkom olakoti se pristup vazdušnina u zemlji, pa s jedne strane dok se hrana u zemlji laglje raztvara s druge strane nestaje kiselina, koje štetno djeluju na razvoj bilja i na raztvorbu zemlje.

Za ovim dolazi gnojenje. Od razboritog gnojenja ima se najviše koristi, a kalijevfosfat djeluje izvrstno, baš da se nemože željeti bolje.

Ako po odvodnji ostane malo plemenitih trava, valja onda livadu iznova zasijati. Sije se obično po brananju, a preoravati livadu nije u ovom slučaju od potrebe.

Ako se odmah po odvodnji bude njegovalo livadu na ovaj način kako smo naveli, imati ćemo već u drugoj godini našu livadu posve uredjenu, i ona će nam radjati obilno, izvrstnom hranom.

SVAŠTICE

Prirediivanje brašna od kostijuh za vlastitu porabu. Kosti opredieljene u rečenu svrhu valja najprije dobro izmrviti. Ovi se komadi onda kuhaju u velikim kotlenicam, da iz njih izadje sva mast, koju sadrže. Kad već nema masti (tusta) u njima, onda se izvade, izciede i dobro posuše, pa samelju na običnі žrvanj ili se iztuku u stupam.

Kojom se hranom nesmijedu hraniti krave muzare. Krave muzare nesmjedu se hraniti bobovom krupicom, krupicom od graška, ni krupicom od vučka. Nesmje im se davati stručja od graška, ni puno ječmene slame. Od hrana koje osobito prijaju kravam muzaram navesti je, dobro sieno, pliev, osobito pšeničnu pliev i pšeničnu krupicu, pa krupicu od zobi, koja je najbolja hrana.

Obrezavanje godišnjih navrtaka. Godišnje navrtke valja uvjek tako obrezati, da se oni jačaju, i da se bolje razviju. S toga se uvjek režu na kratko t. j. na jedno oko ili najviše na dva oka. Samo se u onom slučaju režu na dva oka, ako dolnje oko izgleda slabo, pa se je bojati, da neprotjera. U ovom slučaju pušta se, da tjeraju obe mladiće, pa se sljedeće godine odreže gornja razi staroga drva.

Uporaba pilotina. Ako se drvene pilotine umjese pol a pol sa izpranom gnjilom ili porcunalačom, pa onda iztisnu u opeke, pa posuše i izpeku, kako se peču opeke, dobije se izvrstnih opeka, tvrdih i trajnih, koje se dadu piliti, i koje se mogu upotrebiti za svaku gradju.

Klinčići (karanfili), lako prozebu zimi, ako se ne drže na svjetlu i zračnu mjestu, i ako im je zemlja odveć vlažna. Valja ih s toga i zimi držati na zračnu i sunčanu mjestu, pa ih za veću sigurnost pokriti borovim kićem. Izpod borovog kića, ostaje zemlja prilično suha, a igle drže dalje miševe, da neogrizavaju mladice karanfila.

Poboljšavanje tečnosti krompira. Toliko se put dogodi, da krompiri postanu hrdjava teka ili da davaju hrdjavim dahom; to se osobito dogadja, ako krompiri stoje dugo vremena u vrećam ili u sparnim zadušljivim konobam i spremištim. Takav krompir iskuha zadrži svoje mane, pa se neda jesti. Te mane odstrane se krompiru, ako se u vodi u kojoj se krompir kuha metne komadček japna u veličini orasa.

Vapneno mlieko za čišćenje zraka. U konobam, koje se zimi nemogu zračiti radi studeni posve se lako zrak izkvari. Kužljiv zrak najbolje se čisti promahom, oli gdje to nije moguće, kako što zimi u konobama, ondje se postavi vapnena mlieka, ono upija zlu zaduhu i nečist zraka i drži ga čista.

Gospodarske Viesti.

Zadnjih se je dana nešto pomakla trgovina vinom, ali još uvjek malo za naše potrebe. I rakije se je liepo prodalo pod Božić.

* * *

U Samoboru ustrojena je velika tvornica stakla, a u Zagrebu prvi zagrebački paromlin nastavlja opet radnju, poslje neg je popravljen i preustrojen.

* * *

U Hrvatskoj i Slavoniji bilo je 1893 godine.

	zasijana,		a poželo se je:	
Pšenice	385,973	kat. jutra	2,578,069	hekt.
Raži	172,504	„ „	960,565	„
Ječma	115,557	„ „	650,000	„
Zobi	156,671	„ „	800 000	„

Hrvatska i Slavonija troši sama na godinu 2,078,000 hektolitara pšenice i 630,000 hektolitara raži.

* * *

Hrvatska zemaljska vlada dieli godišnje fior. 40 pripomoći svakome onome, koji sukromno uzdrži i goji pastuha za razplod.

* * *

U Voćinu na njivi D. pl. Kozme našasto je na jednoj stabaljki kukuruza 13 podpuno razvijenih klipova.

* * *

Jeseni 1892 i proljeća 1893 razdieljeno je bezplatno iz pokušališta slavonskog gospodarskog-družtva u Osieku 38,403 stabla raznih voćaka, koja računajuć stablo na samih 10 novč. vriede 3840 fior. i 30 novč. Voćnih divljakâ razdieljeno je 20.710 komada, koja, računajuć svako divlje stablo samo 2 novčića vriede 1217 fior. 80 novč.

* * *

U Meranu je ljetos jedna kruška tri puta cvala i tri puta plod zametnula. Prvi plod je sasvim dorastao, drugi na polovicu, a treći je studen odniela u zametku.

* * *

Prošlog mjeseca, i to dana 12 otvorena je u Petrinji vinogradarska i voćarska škola.

* * *

Stručna ženska škola u Zagrebu uredit će se definitivno, na temelju nove osnove zakona, koja je već podastrieta saboru. Sada ženska stručna škola ima 1. pripravni tečaj su dva odiela 2. Odiel za kućanstvo. 3· Odiel za trgovinu i knjigovodstvo. 4. Odiel za umjetni obrt.

* * *

Po primjeru Njemačke, gdje se goji puno mirodijskog bilja, poćela je i magjarska vlada zagovarati gojitbu sljeza, time, i drugih mirodijskih bilina, osobito u onim predjelim gdje je filoksera uništila vinograde.

* * *

Otvoren je natječaj na mjesto putujućeg učitelja vinarstva. Godišnja je plaća 1200 fior., a za odštetu putnih troškova drugih 800 fior. na godinu. Molbenice za dotično mjesto valja prikazati C. K. Namjestničtvu u Zadru, najkašnje do 15 siečnja 1894.

* * *

Pošto izvoz kokošiju i druge živadi iz Magjarske predstavlja godišnje vriednosti od 20 miljuna fiorina, a to veći dio na korist malih posjednika, počela se je vlada zauzimati za umjetni uzgoj i umjetno razplodjivanje živadi.

* * *

Na visokoj školi u Biogradu upisalo se je ljetos 20 ženskinja.

* * *

Počele su predradnje za presušenje blatskog jezera blizu Šupruna.

* * *

Bečki vrtlari zaključili su, da će raditi ako toga da se umjetno vrtlarstvo obrtno uredi, te da dozvole za tjeranje vrtlarskog obrta budu podvržene stanovitim uvjetim t. j. da dotičnik mora biti obskrbljen svjedočbom o teoretičkim i praktičnim naukam izučenim.

* * *

Na neplodnim zemljam u Magjarskoj kušalo se je gojiti razno šumsko grmlje i drveće. Izkustvo je dokazalo, da na takovim neplodnim zemljam još najbolje uspjeva jedna vrst hrasta *(Quercus peduneulata)* i *Tamarix gallica.*

* * *

Ministarstvo financija dozvolilo je, da se ljetos u Dalmaciji zasadi 36,600,000 strukova duhana, dočim je lani dozvola glasila samo na 23 miljuna strukova.

* * *

Kako postepeno propada vinogradarstvo u Magjarskoj najbolji je svjedok statistika.

G. 1878 napr. je	8,475,833	hl. vina i	36,000	q. grož.
„ 1883 „	4,636,135	„ „	25,280	„
„ 1884 „	3,909,175	„ „	41,293	„
„ 1892 „	885,067	„ „	12,916	„

* * *

Ciela površina mora iznaša 9,260,000 □ milja, a sva kolikoća mora proračunana je na 3,400,000 kubičkih metara. U svakom kubičkom metru mora ima 25 kilograma soli; po tom imade u moru 85,000 kubičkih milja soli. Kad bi se svu tu sol izvadi i razsulo po površini zemlje, pokrila bi sve briegove, koliko god ih ima na svietu.

* * *

Jedan amerikanac izumio je način gradnje kuća iz pepela bez ikakove druge primjese. Ovaj novi obrt svojom jeftinoćom prieti uništiti svu industriju opeka.

* * *

U Ugarskoj radilo je 1892 godine 3376 tvornica. Najviše je mlinica za hranu, naime 1141, onda ima tvornica za žestu i pivu 531, za drvo 408, za željezo 270, za kemičke proizvode 221, za glinu i staklo 217, za tkanine 101, za kožu 95, za strojeve 91, za graditeljstvo 81, za umnažajuće predmete 54, za razne druge proizvode 166.

* * *

U Mistelbachu priredjuju ove zime za težake tečaj za poučavanje težaka u uzgoju amerikanskih loza.

* * *

Na koncu godine 1890 prebrojeno je Cislajtaniji 18,022,404 glave što konja, što mazaka, goveda, ovaca, koza i svinja. Nekih se je domaćih životinja broj povećao, a drugih se je umanjio; tako je bilo 1890 godine:

konja	1548197	gl.	dakle	84915	više	od	g. 1880
Mazga i ma araca	57952	„	„	8334	„	„	„
Goveda	8643936	„	„	59859	„	„	„
Koza	1035882	„	„	29157	„	„	„
Ovaca	3186787	„	„	654553	manje	„	„
Svinja	3549700	„	„	828158	više	„	„
Pčela	920640	koš.	„	5672	manje	„	„

Najveći nazadak pretrpile su ovce, kojih je godine 1850 bilo za 2,500,000 glava više nego li danas, a onda se nije brojilo janjce.

Pitanja i odgovori „G. Poučnika".

A. Odgovori.

104. Molim Vas, na koji se način najlaglje i najbolje čuva voće preko zime?
I. S. u T. (Bosna).

Podrumi ili konobe većim dielom su najprikladnija mjesta za čuvanje voća, samo ako nisu odveć topli ili odveć vlažni, jer u prvom slučaju brzo dozrieva voće, a u drugom lako gnjije. Podrumi koji su suhi, hladni, i u kojima se toplina ne mienja naglo i brzo najprikladniji su za čuvanje voća. Toplina izmedju 5 i 8 stupnjeva Celsiusa, jeste najprikladnija, u nižoj toplini opet voće ne dozrieva. U mjestu u kojem se čuva voće nesmje zrak biti odveć suh, jer voće lako vehne, još prije nego li dozori. Pomnjivo pobrano voće, osobito ako nije bilo ozledjeno, i ako je bilo redovito pospremljeno, da sadrži i više vlage neće pregnjiti. Gdje je u konobi zrak odveć suh, valja pomještati posadja vodom da zrak izhlapljuje. U podrumim, koji nisu dosti čisti a obiluju vlagom drži se u posudam klornog vapna, koji razkužuje zrak i upija vlagu. U podrumu za čuvanje voća hoće se dobro uredjena promaha, da se zrak pun voćnih izpara bude mogao brzo promjeniti svježim zrakom. Najbrže i najbolje se uredi promaha u jednom podrumu, ako imade otvora pri tlehu i pod štrop konobe. Tamne konobe su puno prikladnije za čuvanje voća nego li svjetle, jer u svjetlim konobam voće brže dozrieva. U podrumu za čuvanje voća namjesti se toliko polica, koliko je samo moguće. Police su obično drvene od izblanjanih ljestava, koje stoje na 2 cm. razmaka jedna od druge, a tako poredane, da zrak bude mogao lako igrati i prolaziti sa svih strana. Širina polica ravna se prama prostoru podruma, ali više od 70 cm. nesmjedu police biti široke. Police, koje stoje na sriedi podruma mogu biti i 150 centimetara široke, jer je do njih pristup slobodan sa obijuh strana. Visina od police do police jeste obično 30 centimetara. Bolje je po policam razastrieti malo slame, nego li voće izravno držati na policam, a isto je tako savjetno prosušiti voće prije, nego li se spremi u podrum. Voće se lako prosuši, t. j. izgubi svu suvišnu vlagu, ako se po branju drži par dana na zračnu mjestu; ali pri tom valja paziti, da se voće ne ozledi. Dok se opazi, da je jedno voće izpliesnivilo ili da je počelo gnjiti valja ga odmah odstraniti, inače se posve lako sve drugo voće ogubavi. Proti pliesnu puno pomaže, ako se podrum svako često osumpori t. j. ako se u njemu izgori malo sumpora. Grozdje se bolje čuva u suhim podrumim, jer inače lako izpliesnivi. Grozdje se obično izvjesi na žici, i to tako, da svaki pojedini grozd stoji osebice. Pred vješanjem valja svako nagnjilo i ozledjeno zrno odstraniti, i valja često pregledavati grozdove i odstraniti svaki i najmanji početak pliesna ili gnijenja.

105. Molim Vas, kako imam gojiti telad, da se brzo i dobro razvije i ugoji?
A. T. u S. (Split).

Marvogojitelj mora, da je odmah na čistu hoće li telad uzgajati uz kravu, naime hoćeli puštati, da sisaju kravu, ili će ih umjetno napojati, odnosno davati im umjetno sisati. Danas je već občenito zaveden običaj, da se umjetno napaja. S toga dok se krava oteli, uzme se tele i ponese ga se u svjetli i čisti odiel za telad, gdje mu se iz limene posude pomoću umjetne cice od kaučuka dade sisati. Prve nedjelje daje se teliću samo majčinog mlieka, a druge nedjelje primješava se mlieku sluzi od zobi, i to 1 litar te sluzi, koju se dobije poparom od ½ kg. zobi. Zob se popari vodom ili mliekom, ali bolje je mliekom. Svakog se dana daje teliću malo više zobove sluzi, tako da se već u trećoj nedjelji hrani samom zobovom sluzi. Po trećoj nedjelji počme se teladi davati po malo dobrog siena. Za zobovu sluz rabi se krupica od zobi, koja se popari i prokuha vodom, pa onda prociedi. Telad ju vrlo rado pije, a pri tom izvrstno uspjeva. Može se hraniti telad i obranim mliekom, ali tada valja miešati u mlieko brašna od lanena sjemena. U drugoj nedjelji počimlje se ovim hranjenjem, pa se svaki dan zamjenjuje ½ litre majčinog mlieka, su ½ litre obranog mlieka i lanena brašna. Obrano mlieko valja prije porabe prokuhati, da se ubije trusje od glivica, koje može sadržavati, a onda se podaje teladi posve hladno. Na svaku ½ litra obranog mlieka dodade se 30 grama lanenog sjemena, a sve se ugrije na 30 ili 40 stupnjeva Celsiusa, tako da bude mlako. Kašnje se može laneno brašno zamjeniti lanenim kominom ili raženim brašnom. U razmjeru u kojem telad jede više siena, daje im se manje lanenih i drugih primjesa mliekom. Izvrstno zamjenjuje materino mlieko, u kuhano obrano mlieko sa posušenim sladorom, ali pred porabom valja slad samljeti. Sto litara materinog mlieka, dade se zamieniti su 50 litara obranog mlieka, 4 kilograma zobi ili slada, a sve prokuhano i mlako podustrieto. Obranom mlieku može se za hranjenje teladi primješavati i plievi, brašno od mesa, brašno od graška, kruh i slična. Na uzorno uredjenim imanjim, osobito, gdje se mlieko izrabljuje za maslo ili se izravno prodaje na tržistim veći dio teladi uzgaja se na gori opisani način, i ta telad ni u razvoju ni u krepkoći neizostaje ni najmanje za teladi uzgojena majčinim mliekom, dapače mnogi tvrde, da je mnogo krepčija i razvijenija.

106 Kako se najlaglje i najbolje njegovati starija voćna stabla, da budu rodovita?
L. V. u K. (Hrvatska).

Kod nas je malo običaj gnjojiti starija stabla, a baš starija stabla, jer su izrabila hranivost zemlje oko sebe, izgledaju kržljava, te trebaju najviše pomoći. Takova starija kržljava stabla, ne samo, da slabo radjaju, ali trpe puno od suše, od nagle promjene vremena, od zareznika i svakovrstnih drugih nametnika, i to tim više, čim su više zakržljavili i čim manje hrane dobivaju iz zemlje. Izkustvo je već opetovano put dokazalo, da čim se jedno stablo nalazi u boljoj snazi, čim su djelatniji njegovi ustroji, tim ono više odoli svim nepogodam, i tim je veća njegova sposobnost brže izpraviti i nadomještiti štete i ozlede, koje pretrpi. Za gnojenje voćnih stabala, osobito gdje su voćna stabla u sklopu zasadjena, pokazala se je najuspješnija sljedeća smjesa gnjojiva za hektar zemljišta: 200 kilograma dvostrukog superfosfata ili 550 kilograma superfosfata od 16 postotaka su 160 kilograma klorkoliuma ili: 230 kg. fosforno kiselog koliuma i 40 kilograma klorkoliuma. Ova smjesa razaspe se zimi ili u proljeće po površini zemlje, pa onda se podore. U proljeće može se takodjer po ovoj smjesi razasuti 200 kg. kilske salitrovine, pa ju pobranati. Za jedno osrednje stablo, koje svojom krošnjom zastire nešto 25 metara četvornih prostora rabi se gnojenje: 500 grama dvostrukog superfosfata (ili 1400 grama superfosfata od 16%) sa 400 grama klorkoliuma i 500 grama kilske salitrovine; ili: 570 grama fosforno kiselog kalija, sa 100 grama klorkoliuma i 500 grama kilske salitrovine. Kad stabla slabo tjeraju, izim gornjeg gnojenja može im se još u svibnju pomoći su 100 do 200 kg. kilske salitrovine po hektara zemlje ili su 250 do 500 grama kilske salitrovine po četvornom metru. Izvrstan se uspjeh postizava takodjer gnojenjem osokom i tekućim ljudskim izmetinam. Osoki i ljudskim izmetinam valja na svaku 10 kg. dodati rukovet pepela ili rukovet kainita. Okolo stabala izpod krošnje izkopa se luknja 50 cm. dubokih, pa se u svaku salije 10 litara osoke ili tekućih ljudskih izmetina. U dobrim zemljam puno pomaže natapanje samom vodom.

B. Nova pitanja.

1. Molim Vas, koji je najbolji i najjeftini maz za voćna stabla, koji se u isto doba najlaglje pravi?
G. R. u S. (Hrvatska).

2. Kako se najlaglje i najbolje uzgajaju borići iz sjemena?
F. T. u S. (Boka).

3. Imali snieg, kad dugo leži na zemlji kakova upliva na rodovitost zemlje?
S. G. u B. (Bosna).

4. Razvilo mi se je u podrumu, puno pliesna, kako još nikad do sada. Molim Vas, dade li se pliesan sasvim izkorieniti i što mi je raditi, da se više ne pojavlja?
L. K u V. (Istra).

5. Na koji bi se način mogao za više nedjelja dana uzčuvati zdrav pivni kvas u toplo doba godine, budući, da se izšteti i ako ga čuvam u hladnoj pivnici?
B. R. u B. (Brač).

☞ Odgovori na javna pitanja kao i nova pitanja, primaju se rado od svakoga, pa i ne bili predbrojnici.

OTVORENI DOPISI
„GOSPODARSKI POUČNIK".

Podmirili su predbrojbu do konca t. g. 1894.

P. N. č. g. Batinić D. V. — Friedl H. šum. nadpovj. — Račica S. — Luković A. — Vuličić N. — Kosić S.

Podmirili su predbrojbu za prošlu god. 1893.

P. N. č. g. Lisak F. Ž. — Mazzura N. — Lesković T. — Fabijanić A. — Sokolović N. — Ivančić R. — Turković D. S. — Omašić D.r G.

— V. g. Pahović I. sv. — Vaša predbrojba podmirena je do konca kolovoza 1894.

— Sl. Srbska Čitaonica — K. Lastva — A Vaša samo do konca lipnja prošle godine 1893.

— V. g. Berković D. — Pada uprav na podmiru godine 1892.

— V. g. Filipić B. pok. P. — Žao nam je da Vam nemožemo dati odgovora na stavljena pitanja, jer nezasjecaju u naš djelokrug, a i privatno nismo se nikad bavili onim pitanjem. Ona je vrst obrta najviše razgranjena u južnoj Italiji, pa bi najbolje bilo, da se tamo obratite na kojeg znanca za obavjesti.

— V. g. Ivančić R. — Bojimo se, da izgubite i runo i ovcu; nemožemo Vam s toga savjetovati, da očistite Vaše peronosporirano vino; gledajte takovo kako što je, da ga što prije potrošite. Vapneni sulfit bez dvojbe pomaže, ali dvojimo da će se onakovo vino i uz svu porabu vapnenog sulfita održati.

— V. g. X. Y. — Split — U koliko smo obavješteni za nabavu krava i bikova Namjestništvo ima razpoloživih samo 500 fiorina, a tom svotom jedva da se može nabaviti jedan valjani bik. Nuz to kako čujemo prijavilo se je dosad već četardesetorica. *Zucchero sulle fragole*, rekao bi taljanac!

U ZADRU, 1894. Brzotiskom Narodnoga Lista.

Godina XIII. Izlazi na 1 i 16 svakog mjeseca Broj 2.

GOSPODARSKI POUČNIK

Obće blagostanje zavisi o blagostanju pojedinca a temelj blagostanja pojedinca, jest razboriti rad uz vještu uporabu nauke i izkustva.

Upraviteljstvo lista je u Zadru

Predbrojba u *Austro-Ugarskoj* stoji 3 for. na godinu, u *Inozemstvu* 8 franakà na godinu. *Uvrstbe* plaćaju se 8 novč. po redku za prvi put, a svaki sliedeći put 3 novč. redak. *Cliché* računaju se 5 novč. po centimetru četvornom.

Upravitelj i Izdavatelj: PETAR L. BIANKINI

Odgovorni urednik: NIKOLA ŠIMIĆ

Pisma, naputnice itd. itd. upravljaju se *Upraviteljstvu Gospodarskog Poučnika u Zadru*. — Rukopisi se nevraćaju. Predbrojba je obvezna za godinu danâ, a izplaćuje se u Zadru. Tko nepovrati prva dva broja obvezan je predbrojbi za godinu dana.

ZADAR, 16 Siečnja 1894. Ciena je listu 3 fiorina na godinu. ZADAR, 16 Siečnja 1894.

Župnici i poljodjelstvo.

II.

POKRAJINSKO poljodjelsko vieće, godine 1891 u jednoj svojoj sjednici usvojilo je sliedeći predlog: „neka vlada uznastoji, da u oba bogoslovna sjemeništa, katoličko i grčko-istočno, dotični pitomci budu podučavani potanko i praktično u nekim granam poljodjelstva, obzirom na okolnosti i potrebe naše težačke ruke, i da u tu svrhu bude opredieljen osobiti učitelj uz komad zemljišta za pokušaje". U naše znanje taj je predlog od vlade bio uslišan te danas u oba bogoslovna sjemeništa podučava se nešto i o poljodjelstvu, neznamo samo, imaju oba sjemeništa shodno zemljište za praktične pokuse. Bolje išta, nego ništa, nu se mi nenadamo bogzna čemu ni od takovih mjera. Bogoslovni pitomci u onoj dobi i bez ikakve učiteljske sile, mogli bi po sebi naučiti što u poljodjelskoj struci, uz kojimudrago poljodjelski priručnik.

Ovdje nije do nauka i do znanja, no do *razpoloživosti* i *naklonosti* za tim zanimanjem. Kad mi vidimo, da neki, koji dovršuju osobite ratarske tečaje, tudje se sela, i izravnog poljodjelskog zanimanja, kamo li neće oni, koji taj nauk primaju teke površno i sasvim nuzgredno. Za ovaj posao hoće se više navike, nego li nauke; a tu naviku mučno je da stiču oni, koji živu u objemu, koji doisto neprija poljodjelskom zanimaju.

Jedan od predjela, u našoj Dalmaciji, gdje je poljodjelstvo za prošlih vremena bilo nešto razvijenije nego li drugovdje, to su Poljica, i to zaslugom dotičnih župnika. A zašto to? Poljički popovi učili su u sjemeništu Priku kod Omiša. Kako se tu učilo? U opredieljene sate nauka učili se razni školski predmeti, a u vrieme počitka podpuna sloboda. Svak je imao svoj komadić zemlje uz svoju motičicu i mašklinić: kopalo bi se, sijalo, sadilo, itd. I koje veselje i koja takma i zauzimanje u tomu! Osim toga za prosta vremena, osobito svecem, pitomci bi se razsijali amo tamo po obližnjim selim i komšilucim, ili sami seljaci iz okolice, dodji do zavoda, te tako svedjerno i svagdano obćenje pitomaca sa seljačkom rukom.

Takav način življerja trajao bi kroz sve vrieme nauka, te kad bi se tko zaredio misnikom, već priviknut prostom životu sela, poljodjelskom zanimaju, obćenju sa seljacim; kad bi stupio na kakvu seosku župu, našao bi se u svomu elementu, u svietu poznatu, rado bi obćio sa seljacim, a nebi mu bilo težko ni poljodjelsko zanimanje, čemu se je već za nauka bio privikao. I takovi župnici i ako nisu bili snabdjeveni bogzna kakvim dubokim znanjem, ipak da se znali snaći sa našim prostim pukom, i njihov bi se upliv oćutio.

Možda će se neki čuditi, da mi uzimljemo kô uzorom bivše sjemenište Priko pri uzgoju našega svećenstva. Dà, mi čisto izpoviedamo, da bivše zavod Priko, uz redovitije i podpunije nauke, mogao bi uprav donekle služili uzorom, kako da naši zavodi za uzgoj svećenstva budu udešeni. Još ćemo u dojdućem broju.

Prezimljivanje teladi i janjadi.

Sve nastojanje da se podigne marvogojstvo zapinje na to, što se malo pomnje posvećuje podmladku, koji pak obično zimi nastrada.

Odraslim životinjam, koje izravno nose koristi posvećuje se mnogo više pomnje, nego li podmladku, a ipak bez podmladka nemože da bude govora o unapredjenju stočarstva. Najviše mladih životinja pogine koncem zime, a to za to i jer lako prozebu, i jer kad nestaje hrane na podmladak se štedi i škrtari.

Biva obično da se janjci i telići drže do kasne jeseni na livadi, a izim paše ne daje im se druge sočne hrane. S takovom slabom hranom, osobito hranom sa strništa slabo se pomažu janjci i telići, jer oni takovu hranu nemogu lako da probave, pa im tielo slabo napreduje i slabo se kriepi za zimsko doba.

Zimi pak daje im se slame, lišća, slaba siena, i vrlo riedko korjenjača. Takav nagao prelaz ne samo, da ne prija janjcim i telićim, ali im hudi. Vara se tko misli, da se ovakovim postupanjem jača podmladak; on trpi i nazaduje, pa ako se to odmah i neopažava, opaži se kašnje, kad poraste i kad bi imao davati koristi. Mjesto, da se hrana uporablja kašnje

PODLISTAK.

Katekizam

Gospodarske hemije

od

D.ra E. WILDT-A

Ravnatelja agrikulturno-hemičnog pokušališta u Poznanju.

Po šestom izdanju njemačkog izvornika preveo

F. RADIĆ

Učitelj strukovne učionice u Korčuli.

(*Nastavak vidi broj 1*).

127. *A jesu li u različitim rastlinama i rastlinskim čestima pojedina hraniva svakolika u istom razmjerju?*

Ne, one sadržavaju jednoga više, drugoga manje, kako koja rastlina i prama stepenu svojega razvitka, ali vazda u istim razmjerima koji se pomiču medju stanovitim granicama. Isto tako se nahode u različitim čestima jedne te iste rastline vrlo bitne, razlike u razmjerju njihovih bezustrojnih sastavina, i te razlike ostaju takodjer prilično jednake.

Zeleno košeno žito trebuje mnogo manje fosforne kiseline od onoga koji dolazi do zrelosti, mlada trava sadrži više pepelike, od prosvetne, zelena repica sadrži više sumporne kiseline, nego li dozrela.

Obzirom na sadržinu rudnih tvari pojedinih česti rastlina upućuje nas sliedeća skrižaljka.

SADRŽI		Pepelike	Sode	Vapna	Gorčike	Fosforne kiseline	Sumporne kiseline	Kremikove kiseline	Klora
		%	%	%	%	%	%	%	%
Pšenica	u zrnju:	0·52	0 03	0 05	0 20	0·79	0·01	0·03	0 01
	u slami:	0·63	0 06	0·27	0·11	0·22	0·11	3·10	0·08
Raž	u zrnju:	0·58	0·03	0·05	0·20	0·85	0·02	0·03	0·01
	u slami:	0·86	0·07	0·31	0·12	0·25	0·16	1·88	0 08
Ječam	u zrnju:	0·47	0 05	0·06	0·20	0·78	0·04	0·58	0·02
	u slami:	1·07	0·16	0·33	0 12	0 19	0·18	2 34	0.15
Zob	u zrnju:	0 48	0·04	0·10	0·19	0·68	0·05	1·05	0 03
	u slami:	1·63	0·20	0·43	0·23	0·28	0·20	2·88	0·27
Kukuruz	u zrnju:	0·37	0·01	0·03	0·19	0·57	0·01	0·03	0·02
	u slami:	1·64	0·05	0·49	0·26	0·38	0·24	1 31	0·06
Heljda	u zrnju:	0·27	0·07	0·05	0·15	0·57	0·02	—	0·02
	u slami:	2·42	0 11	0.95	0·19	0·61	0·27	0·29	0·41
Grašak	u zrnju:	1 01	0·02	0 11	0·19	0·84	0·08	0 02	0·04
	u slami:	0·99	0·18	1 59	0 35	0·35	0·27	0 29	0·23
Vučak	u zrnju:	1 14	0·03	0·28	0·45	1·42	0 32	0·01	0 03
	u slami:	1 77	0·13	0·97	0·34	0 25	0·34	0·12	0·14
Repica	u zrnju:	0·96	0 06	0·55	0·46	1·66	0·09	0·05	0·01
	u slami:	1·13	0·39	1·17	0·25	0·25	0·31	0·26	0·35
Krumpir	u gomoljim:	0·58	0·03	0·03	0·05	0·16	0·06	0·02	0·03
	u travi.	0·43	0 04	0·64	0·33	0·16	0·13	0 09	0·11
Slador	u repama:	0 38	0·06	0·04	0·06	0.09	0·03	0·02	0·03
	u lišću:	0·40	0·20	0·31	0·17	0 07	0·08	0·16	0·13

na razvoj tiela, sala, vune, mlieka, snage itd. sve ide izgubljeno, ne samo, ali se uporabljuje baš u protivnom smislu. Koncem zime je takav podmladak već iznemogao, kržljav je, velikog želudca, pa ga prvi kozoder ili proljetna studen odnese, a ako ostane nije sposoban za probavu zdrave, sočne hrane.

Podmladak valja s toga sočno hraniti; valja ga čuvati od prehlade i od studeni, pa će takov podmladak biti kašnje koristonosan.

Ali nevalja ni sočnom hranom pretjeravati, jer onda nastaje pritilost, koja slabi i mlitavi.

Najbolje se snaži i razvija podmladak u ljetno doba kad je zelene trave, a još bolje, ako mu se uz dobru travu podaje druge sočne hrane. **K.**

O čuvanju groždja pod zemljom.

Svakome se mili friško grožđje po jamatvi, o Božiću i, zimi kad ga u vinogradima nema. Mnogi kušaju, da čuvaju svježe grožđje, dapače mnogi su već i uspjeli.

Preporučaju se s toga danas razni načini za čuvanje grožđja, ali reć bi, da je od svijuh načina najbolje i najlaglje čuvati grožđje u zemlji.

Grožđje čuvano u zemlji uzdrži se svježe i tečno do kasnog proljeća.

Za čuvanje grožđja u zemlji postupa se kako sliedi: kad je jeseni nekoliko dana pred jamatvom ili za jamatve odaberu se na lozam oni matraci, koji imadu najviše liepih grozdova. Izmedju dvi ili izmedju četiri loze izkopa se u zemlji jama 1½ metar duga, 70 do 90 centimetara duboka, a 75 centimetara široka.

Matracim, na kojim su grozdovi za čuvanje, pokrati se vrh do prvog koljenca blizu zadnjeg grozda i odstrani se sve lišće. Istodobno metne se u jamu nekoliko priečkâ nešto 25 do 30 centimetara od površine zemlje, na koje će se priečke nasloniti matrak, tako će grozdovi ostati viseći u zemlji, bez da se igdje zemlje dodiraju. Kad je ovo izvršeno previju se matraci vodoravno i pričvrste se u tom položaju. Sad se preko jame postavi ploča ili komada daske, da jama bude posve pokrivena i da zemlja nebude mogla padati unutri. Povrh ploča ili dasaka nabaca se za 50 centimetara zemlje, koju se dobro izgazi, da se utvrdne. Zemlje se nabaca i nagazi povrh jame, da voda i da zrak nebude mogao prodirati do u jamu.

U ovim jamam uzdrži se grožđje izvrstno, pa kad se otvore bilo to u prosincu, siečnju, veljači, ožujku ili travnju nadju se grozdovi svježim i tečnim zrnjem, kako su bili za jamatve. I kod nas u Dalmaciji običaj je čuvati grožđje na ovaj način, a to smo opazili u Krštelima. **F. B.**

Novi način čuvanja maslaca.

Novi način čuvanja maslaca sastoji se u čuvanju izmrvljena maslaca u razsoli. U tu svrhu, dok se iztuče maslac, izmrvi se na komade kolik pšenično zrno, pa se izpere temeljito vodom, da se po mogućnosti odstrani sve mlieko iz maslaca.

Ovako izpran maslac, bez grudvanja, nego uvjek na sitno izmrvljen postavi se u burad ili ino posudje u koje će se čuvati, pa se po njemu polije dobre, čiste razsoli, da bude posve u razsoli, i da ga razsol oblija. Ovo posudje maslacem u razsoli čuva se na sjenastu, ali inače posve zračnu i svježu mjestu.

Na ovaj način čuva se maslac za dugo i dugo vremena svjež, kako da je čas prije otučen. Kad se hoće rabiti maslac, izpuje se razsol, i zvadi se maslac, pa ga se pere, gnječi i ugrudva, kako svježi, stopro otučeni maslac.

Pošto nije izključena kadšto mogućnost, da maslac primi vonj po razsoli, u takovu slučaju osvježi se posve lako maslac, ako ga se drži 15 do 20 časova u slatkom friškom mlieku. Pri čuvanju maslaca u razsoli, kako što je već rečeno valja paziti da razsol svudi prodre, i da oblija maslac, jer se maslac bez razsoli, a u doticaj sa zrakom odmah izkvari.

Mnogo pomaže i puno se bolje maslac čuva, ako se pritisne u razsoli. U tu svrhu razastre se po maslacu komad čista platna, onda se metne jedno izprobušeno dno, a na ovo uteze.

Na ovaj način oblieva uvjek razsol maslac. **M. L.**

Jesu li pauci koristni ili štetni?

Svi ljudi proganjaju pauke, nemisleć da tim prave sami sebi štetu, jer se pauci hrane zareznicim, love ih i utamanjivaju ih na svaki način. Pauci predu paučinu, kojom pletu mreže svakovrstnog oblika, a kadšto i takovog oblika, da je radnja pravo djelo umjetnosti.

U ovim mrežam ulovi se na miljune štetnih zareznika, i izgube svoj život, pa neprave više štete gospodaru. Može se dapače uztvrditi, da je veća djelatnost malih pauka, nego li velikih, i da su mali pauci puno koristniji po gospodara nego li veliki pauci.

Mali pauci hrane se ušim, medičem i drugim sitnim zareznicim; a čim je više malih pauka, tim su manje osjetljive štete od zareznika U voćnjacim i šumam je neopisiva djelatnost pauka. Po voćnom i šumskom drveću haraju zareznici drvo, koru, lišće, cvieće, puplje, plod i žile, jednom rieči sve i svašta Pa ako ih ptice i mravi uznemirivaju, to biva u manjoj mjeri, mali pauci su muka i trepet svih zareznika, njihova najjača i najveća uništujuća moć.

Pošto je dakle velika i neprocienjiva korist, koju pauci nanašaju, dužnost je svakoga gospodara, da ih štiti i da ih brani.

I ako gospodar nema izravne koristi od pauka, ima je neizravne, jer se pauci hrane svom onom sitnom gamadi, koja se zna brzo i brojno razploditi, koja zna sve uništiti, a koja nije vavjek gospodaru do dohvata, i u većem dielu slučajeva gospodar je nemoćan da se proti njoj bori **L.**

Smrzavanje krune kokošima.

U zimsko doba, često se dogodi, da se kokošima smrzne kruna na glavi. To se češće dogadja pasminama, koje su porieklom s južnih, toplijih strana. Smrznuta kruna obično posahne i odpadne, ali često može da i dotična kokoš zaglavi. Dok se opazi da je jednoj kokoši kruna smrznuta, valja ju pomjestiti na toplu mjestu, pa onda smrznutu krunu odrezati, te namazati glavu veselinom, glicerinom ili karbolnim uljem.

Ako se ovih sredstava nema odmah pri ruci, onda se može pomoći sljedećom pomasti, koja je i za ljude, koji se smrznu vrlo dobra. Uzme se u tu svrhu jedan komad slanine, i zapali ju se sviećom. Drži ju se nešto koso, da kaplje koje se ciede budu mogle biti sakupljene na komad mraza, koji stoji na plitici.

Na ovaj način napravi se na ledu jedna izdubina u koju se mast sakuplja i napravi se neka vrst pomasti od slanine i mraza.

Ovom pomasti namaže se smrznuta kruna, a kod čovjeka smrznuta uda. Čim se ova pomast brže uporabi, tim će manje biti posljedice smrznuća, odnosno mogu se sve posljedice preprieciti. Da do smrznuća kruna kokošiju ne dodje valja ih držati u umjereno toplu kokošinjaku i nepuštati ih na polje kad puše oštri sjevernjak ili oštri iztočnjak. **B. L.**

Razsadjivanje voćnih stabala u ljetno doba.

Opažanja su dokazala, da svakom stablu počmu rasti žile, onda kad prestane rasti krošnja.

Na temelju tih opažanja, kušalo se je razsadjivati voćna stabla koncem kolovoza i početkom rujna, kad je krošnja puna bujnog lišća. Kušnje su te izpale izvrstno, i na podpuno zadovoljstvo.

Doduše dotičnim stablima je nakon malo vremena poodpadalo lišće, ali to je baš znak, da su se primili i da razvijaju žile, jer se ista stvar opaža i pri oplemenjivanju pupovim. Kad se navrće na oko, bilo na djelujuće ili na spavajuće oko, ostavlja se do pupa pol lista, pa

---

128. Posjeduju li rastline svojstvo da mogu primati uprav one tvari, koje su jim koristne i dotrebite?

Ne, rastline ne mogu da sebi odaberu tvari koje jim je primati, nego treba da primaju sve tvari, koje su jim ponudjene u stanovitoj raztopini.

Ima nekoliko slučeninâ koje su uprav škodljive po razvitak rastlinâ, ali i one prelaze u rastlinu kad se nahode u raztopini što joj je ponudjena.

129. Ali kako su tumači, da rastline na istom tlu odgojene, po rodovima kojima pripadaju, sadržavaju pojedina hraniva u posve različitim količinama?

Rastline primaju najprije kroz korienje pojedina hraniva u onom razmjerju u kojemu se nalaze u tlu, a, polag potroška istih u rastlini, otimlju pak žile kapljevini tla one koje su bile preobradjene.

Pri tumačenju difuzijonih pojava (Pit. 104) vidili smo, da u vodi raztopljene rudne tvari prelaze u nutrnju stanicu sve dotle, dok ostane izjednačena sgušćenost kapljevine na obedvie strane. Sad ako rastlinska stanica potroši rudnu tvar, pa ju tim učini neraztopivom, umanji se tim sadržina dotičnog hraniva u staničinom soku, pa ga iz nova predje nekoliko u rastlinsku stanicu. Pošto usljed bezprestanog potroška nemože nigda da bude raznovjesja, to se, polag njihovog potroška, pojedina hraniva vazda iz nova primaju iz raztopine tla.

Po zakonima difuzije tumači se takodjer, zašto za vremena vegetacije rastlinâ mogu posredovanjem raztopine tla da predju u rastlinu velike količine prividno neraztopivih hraniva. Pravo reći neima baš nikakove neraztopive tvari, nego se vazda raztapaju posve neznatne količine. Tvari koje su potrebite za hranu rastlinâ mogu da budu podpuno potrošene u rastlinskoj stanici, pa zato i najmanje količine tvari koje se nahode raztopljene u kapljevini tla, predstavljaju vazda raztopinu gušću nego li je staničin sok, i s toga one prodiru u stanicu, a kapljevina tla se opet usposobljuje da može iz nova da raztapa neznatne količine takovih tvari iz tla. Na taj način može neznatna količina kapljevine tla tečajem vegetacijonog doba da raztopi razmjerno zlamenite količine težko raztopivih hraniva i ova da prodru u rastlinu. Kad bi mi hoćeli u radionici da raztopimo jednaku količinu, trebalo bi nam upotrebiti posve izvanredno velike količine vode.

130. Može li rastlima da primi i veću količinu hranivâ nego li joj bezuvjetno treba za hranu?

Može. Nahodi li se u raztopini tla jedno ili drugo hranivo u posve velikoj količini, onda ga rastlina uzimlje i više nego li bi joj trebalo. Pepeo obiluje tada dotičnim hranivom, ali je to slučaj samo u stanovitim granicama.

Rastlina neima nikakove koristi od povećanog primanja hraniva koje se nahodi u većoj količini, za nju je primanje istoga uprav kao luksus, pa se zato taj postupak i zove potroškom za gizdu (luksus).

131. Sadržavaju li svekolike vrsti tla bezustrojne tvari koje no su potrebne za prihranjivanje rastlina?

A onoj vrsti tla na kojoj uspievaju biline treba da se nahode svakolika rastlinska hraniva.

132. Kako se ponaša tlo, u kojemu neima jednoga od njih?

Na takovu tlu ne mogu da rastu nikakove biline, ono je neplodno.

133. Što se dogadja, kad se kakvo rastlinsko hranivo nalazi o nedovoljnoj količini?

Takovo tlo može da proizvodi rastline samo dotle dok dostaje hraniva koje se nahodi u neznatnoj količini, netom ga nestane, prestaje svako dalnje proizvadjanje, pa sve da bi se u tlu nahodila i velika količina svi ostalih hraniva. Stanje plodnosti a s njom i dohodak stanovitog tla nezavise dakle od njegove sadržine ukupne hrane, nego od onog hraniva, koje se nahodi u tlu u najneznatnijoj količini; taj se zakon nazivlje zakonom najmanjega (minimum-a).

Nego jednak zakon vrijedi posve obćenito, za svekolike odnošaje, koji uplivaju na razvitak bilinâ, dakle i za fizikalna svojstva, za podnebne odnošaje, za položaj tla, itd. Tlo koje se obzirom na jednoga od tih čimbenika nahodi u nepovoljnim odnošajima, davati će slab prihod, sve i ako bude izvanredno bogat hranivima, jer prihod zavisi od čimbenika plodnosti koji je zastupan u najneznatnijem stepenu. *(Sliedi).*

oko tu pol lista odpane, dokaz je da se je oko primilo; a ako list ne padne, onda je znak, da se je posušio, kako što i samo oko.

Stabla ljeti razsadjena, kako je rečeno izgube lišće, pupolji im nabreknu. ali ne protjeraju iste jeseni.

Nastajućeg proljeća razvije se silno lišće i stablo tjera bujno, kako da je od davnine zasadjeno.

Ovo se tumači time, što ljeti razsadjena stabla, premda izgube lišće, razviju i ukoriene temeljito korienje, pa nastajućeg proljeću sve sokove ulože u razvoj krošnje i ploda.

Kod nas gdje mnogo stablo, koje se u proljeće zasadi propadne samo radi toga što mu u ljeti, kad je do razvoja žila fali vlage, mogao bi se ovaj način razsadjivanja vrlo dobrim uspjehom rabiti. **K.**

Hranjenje konja.

Mnogi se gospodari još uvjek pitaju, dali je bolje davati konjim suhu zob, ili je bolje istu prije nakvasiti.

U pitanju se razilaze i mnienja prokušanih gospodara i mnienja učenjakâ. Haubner u tom pogledu kaže: „Sama zob za sebe, neizmrvljena nije sigurno, da će biti podpuno probavljena; bolje je davati zob samljivenu ili pomješanu sječkom. Samlivenu zob u krupicu preporuča se davati ždriebcim koji još sisaju i starim konjima, koji su bez zubih. Hoće li se da konj bude čvrst, uztrajan, da je tvrdih mišica i liepog visokog uzrasta onda valja podavati suhu zob uz nešto malo siena“. Dammam je mnienja, da je sve isto i bez vriednosti daje li se konju zob pomješana siečkom u suhom stanju ili nakvasena. Izkušalo se je, da nakvasenu hranu zvače konj mnogo manje, nego li suhu. Ali na probavu zobi sve ovo ima malo upliva. Waldinger je u tom pogledu napravio krasnih kušnja. On je zamotao 6 grama zobi u jednu omorikovu kutiju svu izprobušanu i podao ih je konju u jedan zalogaj. Šesnaest satih kašnje izišla je kutija s izmetinama iz tiela, ali mjesto 6 grama zobi našlo se je u njoj samo 2 grama ostataka zobi, jer je ostala zob bila probavljena. Pošto kad se zobi odstrani voda njezini probavivi djelovi iznašaju uprav onoliko, koliko ih je ostalo u kutiji, to je znak da su svi probavivi djelovi zobi bili probavljeni. Iz toga što se u izmetinama nalazi cielih zrna zobi, nemože se iz toga zaključiti, da zob nije probavljena; ona su zrna prividno ciela, ali su svi hranivi djelovi probavljeni. Od sto takovih zrna prividno cielih, 99 ih je sasvim praznih i njihova unutarnjost sasvim je probavljena.

Kušnje, koje su izvedene po nalogu francezkog ministra rata dokazale su da od 120 djelova zobi, ostane samo jedan dio neprobavljen; a po kušnjam Garreau samo jedan 350 dio.

Kušnje Haubnera su dokazale da od jednog obroka zobi sa siečkom pokrmljene ostalo je neprobavljeno 1 petstoti dio do 1 hiljadinti dio, a od zobi pokrmljene bez siečke 1 šestdesetičetvrti dio, do 1 četardeseti dio Zob ima to svojstvo da brzo nahrani i nasiti konja, a to je od velike koristi kad se je u poslu i nije do dangube. Konj umoran, kojeg se nemože odmah napjiti neće da jede suhu hranu, dočim nakvasenu hranu rado jede i nemože da mu nahudi. Konji suhom krmom krmljeni t. j. zobi i siečkom puno češće obole od kolike, nego li ako im se podaje nakvasena zob sa siečkom. Laglje obole ako jedu suhu krupicu od zobi' a još laglje, ako jedu suhu pliev sa siečkom. **T. L.**

SVAŠTICE

Pliesniva hrana, nebi se baš smjela krmiti, ali opet, kad nepretiče hrane, može se uz malo pomnje i troška, koristonosno upotrebiti. Pliesnivu hranu valja samo u maloj mjeri krmiti, a uvjek ju valja dobro osoliti. Savjetuje se takodjer, pred porabom, istu prokušati, da nebude odveć štetna po zdravlje, i dok se opazi, da štetno djeluje na zdravlje valja ju zabaciti. Pljesnivo zrnje valja dobro posušiti, pa često premetati, a krmi se ili popareno ili prokuhano. Pliesnivoj zobi izradi se vonj po pliesnu, ako se pomješa drvenim ugljenom; na svaku 25 kilograma zobi primješa se 1 kilogram drvenog ugljena (ćumura). Ugljen ostane pomješan sa zobi, kojih 10 do 15 dana, a onda se izvije. U obće rečeno znatno se popravlja pljesniva hrana, ako se odveć izkvareni djelovi priberu i odstrane, ako se razastre na suncu ili inače zrači, te ako se izpraši škropi razsoli ili dobro osoljenom vodom. Pliesniva hrana, pa da se je kako popravila nesmje se krmiti mladim životinjam.

Starija, velika stabla valja razsadjivati sa svom grudvom. Najprikladnije doba za razsadjivanje jeste zima, a osobito onda, kad je zemlje smrznuta. Razsadjena stabla valja u proljeće zaljevati, osobito ako suša vlada. Tim se sigurnije i brže primaju starija stabla razsadjena, čim je manje žila oštećeno bilo.

Prašak za čišćenje zubi priredjuje se: od 1 diela mirhe, 1 diela sladke korice, 1 diela smrvljenih žila od ljubice, 4 diela ugljično kiselog vapna, 12 dielova svježeg drvenog ugljena u prahu i par kapljica ulja od limuna.

Kokoši pod zimu, kad prestanu nositi jaja, mnogi zanemare, premda baš onda trebaju najviše njege, jer kokoši imadu, da mienjaju perje, a za razvoj novog perja trebaju mnogo hrane. Nadade li im se u to doba dosti i dobre hrane, one posve omršave i oslabe, pa tako mršave i slabe izložene su zimi mnogim nevoljam, stradaju i lako poginu Čim se za mine perja bolje hrane kokoši, tim one prije nesu jaja, dapače dobro hranjene za mine, mogu da nesu jaja već n prosincu mjesecu, a to je od velike koristi po gospodara, jer se za Božić najbolje jaja unovčuju.

Kako se opredjeljuje mesarska težina utovljenih volova. Od životne težine jednog utovljenog vola, dade se prilično sigurnosti zaključiti na njegovu mesarsku težinu, ako se pri slabo utovljenom volu odbije 50 postotaka od životne težine; pri srednje utovljenom volu 44 postotka, a pri dobro utovljenom volu 36 postotaka. U užem smislu uzeto u mesarsku težinu računaju se dva preduja i dva zadnja četvrta, sa bubriezim i bubrieznim salom, bez tusta od crieva. Noge odsiečene do koljena, bez kože, bez glave, bez jezika, bez crieva; dočim se računa meso na rebrim. Hoće se velike vještine, da se na oko opredjeli gojnost jednog vola; i vještiji upipaju životinju na sedam mjesta, i to: 1. pod prsa na slabinam, 2. na rebrim, 3. na prednjoj i stražnjoj strani lopatice, 4. Na križim, 5. pod repom, 6, muda, 7. slabine blizu noguh.

GOSPODARSKE VIESTI.

Žestoke bure koncem prosinca i početkom siečnja naniele su mnogo štete stablima, a osobito maslinama. Najviše štete protrpile su masline u Makarskom primorju

* *
*

U Zagorskim predjelim na nekim mjestim stradalo je blago od velike studeni.

* *
*

Trgovina vinom i zadnjih 15 dana tekla je nešto življe, kao pod Božić, ali velikog izvoza, kako prvašnjih godina nije bilo.

* *
*

Seljačko gospodarsko družtvo Dalmacije liepo napreduje. Kroz kratko vrieme svoga obstanka ono broji u zemlji već 52 podružnice. Neznamo koliko svojih kot. zadruga broji u zemlji Pokrajinsko poljodjelsko Vieće od svojeg postanku do danas?!!

* *
*

U nedjelju dne 14 t. m. Seljačko gospodarsko družtvo Dalmacije držalo je svoju glavnu godišnju skupštinu, na kojoj je bilo promjenjeno nekoliko paragrafa družtvenog pravilnika.

* *
*

U Ugarskaj u radnoj godini 1892-1893 napravljeno je 105,615,740 hektolitara stupnjeva žeste, za koju je država utjerala 31,833,072 fiorina za kotlarinu i potrošarinu.

* *
*

Kod križevačkog gospodarskog i šumarskog učilišta, gdje imade uzorno uredjeno gojilište peradi, još je na prodaju ljetos 13 kokota Brahma, 7 kokota Plimauth i 7 kokota te 8 kokoši Houdan Jedna obitelj Houdon t. j. jedan kokot i 2 kokoši stoji fiorina šest.

* *
*

Gospodarsko družtvo u Zagrebu obškrbiti će i ljetos svoje članove modrom galicom i strcaljkom. Modru galicu prodaje u buradi od 50 do 250 kilograma po fiorina 24 do 25 kilograma; a strcaljke vrsti „Austria od 16 litara sadržine po 13 do 16½ fiorina komad, napram tome, doli strcaju samo na jednu stranu ili na dvi; i od 14 litara po 13 ili 14 fiorina komad napram tome dali strcaju samo na jednu stranu ili na dvi strane.

* *
*

Hrv. slav. gospodarsko družtvo, drži svoju glavnu skupštinu dne 25 siečnja 1894 u 10 sati prije podne u prostorijah hrv. slav. gospodarskog družtva sa sliedećim dnevnim redom: 1). Zapisnik glavne skupštine godine 1893. 2). Izvješće o radu upravljajućeg odbora za godinu 1893. 3). Polaganje računa za godinu 1893. 4). Proračun za godinu 1894. 5). Izbor jednoga odbornika. 6). Predlozi gospodarskih podružnicâ. 7). Predlozi pojedinih gosp. članova.

* *
*

Hrvatsko-slavonsko pčelarsko družtvo u Osieku (Slavonija) traži vješta pčelara, koji bi se morao ponešto razumiti i u voćarstvu. Dotičnim mjestom skopčana je godišnja plaća od 1800 franaka, stan u naravi i vrt u veličini od ¼ hektara. Dotičnik dobiti će i 60 franaka za odštetu putnih troškova, a pri ugovoru mogao bi dobiti stalnu tantiemu od proizvoda pčelarstva i voćarstva. Službu morao bi nastupiti najkašnje dne 15 veljače.

* *
*

Za odpremu jaja na dalek put, izumio je neki F Seyferth iz Hamburga sasvim nepromočne posude. Te posude imadu jedan otvor kroz koji se naslažu jaja, a onda se posuda nalije mora ili razsoli, slane vode ili obične vode, pa zatvori. Ovako pospremljena jaja ne samo da se mnogo dulje vremena uzdrže, ali se ne porazbijaju na putovanju, a ostanu posve zdrava i naravna teka i mirluha.

* *
*

U Budimpešti, pomoću vlade sagraditi će se veliko skladište za vunu, u kojem će stajati do 200,000 bala vune. Skladište će uživati pogodnosti transito skladišta, i moći će izdavati warrante.

* *
*

Cislajtanija plaća godišnje 140·3 miljuna fiorina kamata za dug u srebru; i to 125·7 miljuna u tuzemstvu, a 14·6 miljuna u inozemstvu. Zajam u zlatu iznaša 490 miljuna. Kamata u tuzemstvu plaća se za taj dug 3·8 miljuna, a u inozemstvu 15 miljuna fiorina na godinu.

* *
*

Za unapredjenje stočarstva Bosanska zemaljska vlada, daje gospodarim marvu na bezkamatnia trogodišnji zajam, povrativ u tri godišnja obroka. Ljetos su na taj način dane gospodarim 72 krave, svaku u vriednosti od 175 do 260 fiorina.

* *
*

U razmjeru u kojem postaje skuplja ručna radnja u Ugarskoj, pada gojitba duhana. Tako da je 1892 godine uzgojeno jedva 53,186,614 kg. duhana, dakle za 18 postotaka manje od prijašnje godine.

* *
*

U inglezkoj prave kušnje vožnje jednim električnim strojem, te su već postigli brzinu od 200 do 250 kilometara na sat vožnje.

Pitanja i odgovori „G. Poučnika“.

A. Odgovori.

1. Molim Vas, koji je najbolji i najjeftini je maz za voćna stabla, koji se u isto doba najlaglje pravi?

G. R. u S. (Hrvatska).

Maz za voćna stabla priredjuje se od žutoka voska, omorikove smole i terpentinske smole, i to obično na jednake djelove t. j. treći dio žutog voska, treći dio smole, a treći dio terpentine. Najprije se u loncu na vatri raztopi žuti vosak i omorikova smola, a kad su ovi već raztopljeni doda se terpentinska smola, pomieša se dobro, i posao gotov. Ova smola rabi se dok je još mlaka, jer dok je mlaka raztopljena je. Svaki put pred porabom valja ju ugrijati, da se raztopi. Napram tomu pak, da li želimo, da ova mola bude mekša ili tvrdja primiešamo više ili manje terpentine; tako n. p. za meki voćarski maz, koji se rabi za navrtke uzimlje se: 1 dio žutog voska; 1 dio omorikove smole, a 2 diela terpentinske smole. Još mekši maz dobije se, ako se mjesto terpentinove smole rabi terpentinovo ulje, i ako se raztopljenoj gornjoj smjesi dolije 50 do 100 grama alkohola (žeste). Tvrdji se maz dobije u razmjeru u kojem se pomješava više omorikove smole, a manje terpentine, a tvrdoća maza se povećava i tim, da se mazu primješa u prah smrvljene opeke, ili prašine od kamena.

2. Kako se najlaglje i najbolje uzgajaju borići iz sjemena?

F. T. u S. (Boka).

Sjeme od borića valja sijati i uzgajati u sjemenište, jer je izkustvo dokazalo, da na polje zasijano sjeme, slabo klica, a i da su sjemenjaci kržljavi, kratka života.

Za sjemenište borića valja izabrati crničnu krčevinu, gnojnu, nešto pržinastu, a umjereno vlažnu.

O pripravi zemljišta razilaze se mnienja. Neki prekopaju zemljište duboko i obilno pognoje bilinskim gnojene; drugi ne gnoje, i prekopaju zemlju plitko. Izkustvo je dokazalo, da siemenjaci na gnojnim i dubokim zemljam razviju malo žila, ali dugačkih, dočim, da na plitko prekopanim zemljam razviju mnogo više žila. Ako je sjeme borovo, na gnojnim i dubokim zemljam gusto zasijano, onda borovi sjemenjaci razviju samo jednu dugu žilo, tako zvani upetić; a bez i jedne postrane žile.

Na plitkim i slabo pognojenim zemljam uzgojeni borovi sjemenjaci imali su dobro razvijene svoje žile, tako da u tom pogledu nije moglo biti prigovora, ali su inače bili slabi, žuti i kržljavi. Po tom, iz svega se dade zaključiti, da je i za boriće srednji put najobolji put.

Sjemenište za boriće najbolje je pognjojiti bilinskim mješancem, jer je izkustvo dokazalo, da im taj gnoj najbolje prije, i da na zemlji pognojenoj bilinskim mješancem najbolje uspjevaju.

Stajski gnoj ne prija po ništo borićim, a ni umjetni gnoj, dapače neke vrsti umjetnoga gnoja djeluju ubitačno na borove sjemenjake. Borovo sjeme sije se koncem veljače i u ožujku, redje u travnju mjesecu. Kašnja sjetva slabo uspjeva. Sije se posve p'itko. Na borovo sjeme su ptice lakome, pa se s toga savjetuje otangati ga za željeznim crljenilom (minium). Ako u svibnju vlada suša valja sjemenište zalievati, jer inače, iz plitko posijana sjemena, sjemenjaci poginu od suše. Sjeme borovo sije se u široke redove od 8 do 12 cm., na liji 1-2 metra široko dodje obično 6 redova 12 cm. širokih, u jednakom razmaku. Na zasijano sjeme prosija se malo zemlje, tako da ostane za ¼ cm. pokriveno zemljom. Kad se pokrije sjeme, onda ga se pogazi. U tu svrhu obično se metne daska na zemlju povrh sjemena pa se gazi po daski. Napokon se pokrije sjemenište kićem, da se zemlja brzo ne suši. Mnogo puta sjetva ne uspije radi toga, što ptice pozoblju sjeme, jer nije bilo crljeno omašćeno, ili prozebe, ako je bilo rano posijano, ili napokon poginu sjemenjaci od proljetne suše.

3. Imali snieg, kad dugo leži na zemlji, kakova vpliva na rodovitost zemlje?

S. G. u B. (Bosna).

Obće je mnienja, da snieg tim blagotvornije djeluje na plodovitost zemlje, čim dulje vremena leži na zemlji. Odkud potiče to blagotvornog djelovanje sniega, da li odtud što možda snieg u sebi sadrži hranivih tvarih ili odtud što možda prieči iz zemlje izhlapljivanje već pripravnih zračnih hraniva. Pošto u zraku ima amonijaka, a snieg kad se stvara u zraku prima na se taj amonijak, te padajuć na zemlju nosi ga na zemlju, a kad se topi, onda ga daje zemlji. Čim se polaganije topi snieg, tim zemlja upija više amonijaka, kojeg snieg sadrži i za topljenja pušta iz sebe, i protivno, čim se naglije topi snieg, osobito ako se posredovanjem kiša topi, tim više voda raznaša amonijak. Na zemljam, koje su jeseni bile izorane ili prekopane mnogo je veća blagotvorna djelatnost sniega, jer takova zemlja, kad se snieg topi upija mnogo više raztopljene vode od zemlje koja nije bila izorana; a dosliedno upija mnogo više amonijaka od sniega.

4. Razvilo mi se je u podrumu, puno pliesna, kako još nikad do sada. Molim Vas, dade li se pliesan sasvim izkorieniti i što mi je raditi, da se više ne pojavlja?

L. K u V. (Istra).

Da se podrum temeljito izčisti od pliesna, valja najprije temeljito izmesti sve zidove oštrom metlom; isto tako valja izmesti tleh, sukove, baćve i sve drugo posudje, da se što metlom, što otiranjem odstrani iz podruma koliko moguće više pliesna. Onda se zatvore dobro i nepropustno svi otvori podruma, i u više plitica, na raznim mjestim konobe metne se sumpora i zapali se. Sumporita kiselina koje se razvija usljed gorenja sumpora unisti sve trusje od pliesna i oduzme podrumu svaki neugodni miris. Kad se zapali sumpor u konobi, ostavi se duže vremena zatvoreno, da sumporita kiselina bolje djeluje. Za rečenu svrhu rabi se sumpor u komadu ili pak sumporelke. Za svakih 50 metara četvornih prostora u konobi računa se 3 do 4 sumporelke. Obično se sumpor zapali u konobi u večer, da zadušljivi plin djeluje svu noć, a za veću sigurnost opetuje se sumporenje 3 do 4 puta zasebice. U konobam, u kojimi se često i lako pliesan pojavlja, valja sumporiti češće; ako se ima pretakati vino, ili druga radja obavljati oko vina, valja takodjer dan prije sumporiti, e da konoba bude čista, i da vino dodje u doticaj samo čistim zrakom. Posudje, kao baćve, itd. pa sukovi i drugi drveni predmeti čuvaju se od pliesna ako se namažu koncentriranom raztopinom boraksa; dapače istom raztopinom na mnogim mjestim mažu i zidove u konobi.

5 Na koji bi se način mogao za više nedjelja dana uzčuvati zdrav pivni kvas u toplo doba godine, buduć, da se izšteti i ako ga čuvam u hladnoj pivnici?

B. R. u B. (Brač).

Baš se o pitanju u razgovoru mnogi učenjaci bave, ali dosad bez uspjeha, jer sredstva koja su kadra čuvati kvasac, da se neizkvari uništuju njegovu djelatnost. Kvasac već po svoj naravi nije trajan, i ako će da bude djelatan hoće se da je svjež ili obnovljen. Ako vam mjestne okolnosti dopuštaju najbolje je, da sam pravite svjež kvasac.

B. Nova pitanja.

6 Odklen se može nabaviti dobrog sjemena amerikanskih loza? Ovdje je zemlja laka, crljenica, a i dosti vapnenasta. Kakve bi se dakle vrsti sjemena amerikanskih loza morale naručiti?

P. Z. u L. (Istra).

7. Molim Vas, kako se ima urediti kotac za svinje, da najbolje odgovara svrsi uzgoja i tovljenja?

I. V. u K. (Hrvatska).

8. Mogu li se proklicali krompiri pokrmiti, i bili to marši nahudilo?

O. F. u B. (Bosna).

9. Kako znate, kod nas se gnoj drži na otvoreno, pa malo koristi od njega, jer ga voda izpere, a sunce izjede; molim Vas naputite me, na koji se način najbolje čuva i uzdrži gnoj?

L. M. u P. (Split).

☞ Odgovori na javna pitanja kao i nova pitanja, primaju se rado od svakoga, pa i ne bili predbrojnici.

OTVORENI DOPISI

„GOSPODARSKI POUČNIK“.

Podmirili su predbrojbu do konca god. 1894.

P. n. gospoda: Borelli knez M. — Čitaonica — Split — Delnice — Korenica — Gugler P. pr. bis. — Hrvatski Sastanak — Selca — Petrović I. N. — Ružić G. — Šnidaršić J., kan. — Skelin P. — Vitezić D.r D. — Vidmar Š. — Smetiško kan. M. — Katičić Braća — Šarić I. — Turković V. — Laginja M. — E. škinja A. — Krivošić Matija — Ćupić L. — Čitaonica — Belovar — Kozulić S. K. — Niseteo V. — Posilović Juraj pr. bis. — Srića N.

Podmirili su predbrojbu do konca I. polugodišta 1894.

P. N. gospoda: Matejčić prof. F. — Fučkan T. — Hrvatska Čitaonica - Starigrad.

Podmirili su prošlu godinu 1893.

P. N. gospoda: Bahovec M. — Čičigoj prof. J. — Draganić pl. V. — Ivanković J. — Margetić A. — Tanović F. — Vežić J. — Čačić F. M. — Kaštelansko poljodjelsko družtvo u Novi — Lukatelli Ljubica — Čović Plenković M. — Matešan A. — Borelli knez U. — Oman M. — Morović pop Toma.

Podmirili su zaostalu predbrojbu godine 1892.

P. N. gospoda: Ivanišević Ante - Jesenice — Masovčić Lujo - Sinj — Hrvatski Skup - Pučišće — Nemičić D.r M. — Občina Vrgorac — Radman F. A.

— Sl. Kaštelanska Sloga - Novi — Vaša predbrojba podmirena je do konca travnja t. g. 1894.

— Častni g. Paković Man. — Takodjer.

— Sl. Obrtnička Zadruga u Senju — Vaša predbrojba podmirena je do konca lipnja 1893.

— Č. g. Stjepanović Lj. — Pisali smo Vam!

— Sl. Občinski Ured - Konjic — Poslali smo Vam knjigu „O uzgoju i njegovanju cvieća, uresnoga grmlja i drveća“.

— Č. g. Jelačić Artur — Poslali smo Vam knjižicu „Buhač“, a u koliko bi onaj gospodin mogao imati potrebu drugih objašnjenja, pripravni smo ih dati.

— Č. g. Višnjić D. — Zatražene adrese poslali smo Vam.

— Č. g. Vidmar Š. — I Vami sve zatražene brojeve.

Č. g. Zrinšćak N. — A Vami broj 21 od prošle godine.

— Č. g. Čukli J. — Takodjer broj 15.

— Č. g. Babić A. — Broj 24 odposlali smo Vam.

U ZADRU, 1894. Brzotiskom Narodnoga Lista.

Godina XIII. Izlazi na 1 i 16 svakog mjeseca Broj 3.

GOSPODARSKI POUČNIK

Obće blagostanje zavisi o blagostanju pojedinca a temelj blagostanju pojedinca, jest razboriti rad uz vještu uporabu nauke i izkustva.

Upraviteljstvo lista je u Zadru

Predbrojba u *Austro-Ugarskoj* stoji 3 fior. na godinu, u *Inozemstvu* 8 franakà na godinu.
Uvrstbe plaćaju se 8 novč. po redku za prvi put, a svaki sliedeći put 3 novč. redak. *Cliché* računaju se 5 novč. po centimetru četvornom.

Upravitelj i Izdavatelj: PETAR L. BIANKINI

Odgovorni urednik: NIKOLA ŠIMIĆ

Pisma, naputnice itd. itd. upravljaju se *Upraviteljstvu Gospodarskog Poučnika u Zadru.* — Rukopisi se nevraćaju.
Predbrojba je obvezna za godinu danâ, a izplaćuje se u Zadru.
Tko nepovrati prva dva broja obvezan je predbrojbi za godinu dana.

ZADAR, 1 Veljača 1894. Ciena je listu 3 fiorina na godinu. ZADAR, 1 Veljača 1894.

Podvornice ili dohodarska imanja.

USLJED kamatništva, a ponajviše iz zle gospodarske uprave, razsipnosti i promjene gospodarskih odnošaja, od godine 1870 počelasu propadati gospodarska imanja o kojima su prije dosti udobno živile velike obitelji.

Od obstojećih imanja u godini 1870 bilo je do 1892 godine razprodano prisilnom dražbom u samoj cislajtaniji, bez Dalmacije i Istre čak 182,000 imanja, od kojih je opet više od 30,000 imanja bilo prodano na dražbi za cienu od 100 ili izpod 100 fiorina. Sva ta imanja bila su obterećena hypotekarnim dugovim koji su prelazili 850 miljuna fiorina, jer je za samih zadnjih 15 godina bio prirasao hypotekarni teret od samih kupoprodajnih ostataka na 410 miljuna fiorina.

Da su se imanja ovako obteretila i razsula mnogi ekonomi prepisuju razsipnosti, koja se je zadnjih decenija uvela u gospodarskom staležu, ali drugi ekonomi prepisuju svu krivicu hypotekarnim vjeresijskim zavodim, koji dok olakoćuju nabavu glavnice, obterećuju je silnim nuzgrednim troškovim i gubitkom u razlici od nominalne do realne vriednosti obveznicâ. Ovo smo naveli, jer se pogovara, da i zemaljski vjeresijski zavod za Dalmaciju, o čijem se osnutku sada radi, neće nadomirivati zajmove u novcu, nego u svojim obveznicam.

Bilo, da svoje obveznice računa al pari, ili da ih računa po kursu, odtud uvjek štete za onoga, koji bude sklapao zajam, i to tim veće štete, čim je lošije novčano tržište, i čim je manje prilike i prigode da obveznice realizira.

Kako rekosmo, ovo bi po mnienju nekih ekonoma bili uzroci zašto se je u 20 godina taj neizmjeran broj imanja prisilno razprodao na javnoj dražbi.

Kod nas doduše, veći dio imanja razpao se je usljed baštinstva i diobe ali i kamatnici su učinili svoju, pa kad malo što dobra još ostaje, malome se zlu može nadati. Gori navedenim dražbam neke su zemlje silno oštećene, a najviše Gornja i Dolnja Austrija, Solnogradska i Štajerska.

Da se tom zlu doskoči i rieši imanja od tih raztočnih hypotekarnih tereta, bez da se oštete založna prava vjerovnika, odlučila je vlada izraditi osnovu zakona, po kojem, da se sva ona imanja, koja bi prisilnom dražbom mogla biti posve jeftino razprodana, i usljed toga uzsliediti gospodarsko razsulo za dotičnog vlastnika, da sve ta imanja pretvore u podvornice ili dohodarska imanja.

Kotarske zadruge imale bi da provadjaju oživotvorenje tih podvornica, a to po pravilim od zakona naznačenim i nakon što je najjeftinije bilo procienjeno imanje, koje dolazi na dražbu; a zemaljska zadruga imala bi da temeljito pregleda priprave kotarske zadruge, te da posreduje na dražbi i da prekupi imanje. Da se olakoti posredovanje zemaljskih zadruga, koje imadu da odkupe na dražbi imanje za podvornicu, a osobito da se stane na put posebnicim, koji u sličnim slučajevim spekulativno sudjeluju dražbi, bit će prisiljen svaki, koji hoće da sudjeluje dražbi, da unapred položi u novcu vriednost za koju je procienjeno imanje.

Ovim bi se postupkom prepriečilo uknjiživanje ostataka kupovnine, koji su u puno slučajeva povod razsula jednog imanja. Zemaljskoj zadrugi daje dalje zakon pravo sve preostale terete na imanju urediti po zakonu za podvornice ili dohodarska imanja.

Zemaljska zadruga odabere, onoga koji će preuzeti imanje; a pri tom ima prednost prvašnji vlastnik, ako je za to sposoban i dostojan, ili pak koji od njegove najbliže rodbine; s njim se sklopi pogodba na temelju zakona za podvornice ili dohodarska imanja a zemaljska zadruga, providja novac za kupovninu svojimi založnicami, koje se ukamaćuju i vuču; a dohodarskim ugovorom mora da si zajamči tekuće i amortizacione kamate na uloženu glavnicu, te neku odštetu za upravne troškove. Da se ove podvornice ili dohodarska imanja opet ne prezaduže i ne obterete hypotekam predvidjeno je u osnovi zakona, jer dok ova imanja imadu značaj podvornica nesmje se na njih sklapati zajmova, nesmjedu se dieliti, davati u zakup, obterećivati servitutim niti ikojim drugim teretim, ako na to ne privoli zemaljska zadruga, a tu privolu zemaljske zadruge neodobri ministarstvo za poljodjelstvo.

Svrha je ovih ustanova ta, da se preprieči imanja od onih vrstih obterećenja koji stvaraju zamrsene parnice, velike troškove, visoke kamate i uzrokom su da imanje propadne, i da omogući kotarskim i zemaljskim zadrugam izravan upliv na sudbinu podvornice. Isto je tako predvidjeno, da po smrti vlastnika podvor-

PODLISTAK.

Katekizam Gospodarske hemije

od

D.ra E. WILDT-A

Ravnatelja agrikulturno-hemičnog pokušališta u Poznanju.

Po šestom izdanju njemačkog izvornika preveo

F. RADIĆ

Učitelj strukovne učionice u Korčuli.

(*Nastavak vidi broj 2*).

134. Može li tlo da sadrži svakolika hraniva a da bude ipak neplodno?

Može ako se hraniva u njemu nahode u neraztopivu stanju, ili ako se jedno od njih nahodi u preveć neznatnoj ili preveć velikoj količini ili u takovu obliku koji je škodljiv rastlinama.

Stanovito tlo može da sadrži zlamenite količine fosforne kiseline u obliku kamenja a ipak da ne proizvadja ni zrna žita, jer je takova fosforna kiselina neraztopiva pa nemože da bude od rastlina primljena ni upotrebljena. Isto tako može tlo da bude nesposobno za proizvadjanje rastlinâ nestašicom ili obilnošću vapna, groždja, magnezije, kuhinjske soli, ugljično-kisele sode itd. ili prisutnošću željeznog kisca ili slobodnih kiselina u tlu Ipak se u tom obziru pojedine rastline različito ponašaju; tako može u stanovitu tlu sa malo vapna još da uspieva utrinac (*Lolium perenne*). dočim meteljka (*Medicago -sativa*) zahtieva poveće količe vapna u tlu; u željezovitu tlu uspieva loza i hrast a ne mogu da uspievaju bor ni breza, u tlu sa dosta gorčike konoplje i duhan, dočim posve malo hmelj.

135. Može li po naravi plodno tlo žetvama da postane neplodno?

Može, kad se besprekidno, ne davajuć njivi počinka, ili ne priskrbljujuć tlu nikakove naknade uzgajaju rastline i beru jim se plodovi

136. Što je uzrokom tomu pojavu?

Svaka rastlina otimlje tlu stanovitu količu hranivâ što se u njemu nahode; sada kad se to dogadja nekoliko godinâ zasebice, a da mu se oteto opet ne povraća, treba da zaliha bude svedj to manja, a prema tomu i prirod da izpada svedj to slabiji, dok dodje do toga da gojitba ne bude više izplaćivati trud.

Može da se ponešto odmakne zeman neplodnosti ostavivši da tlo kad i kada odpočine t. j. da ostane neobradjeno (na ugaru). Razpadanjem kamenja koje se nahodi u tlu postanu raztopive nove količe rastlinskih hraniva, rosom i vodom kišnicom privadja se u tlo čipavac i dusična kiselina iz vazduha, pa i korov što u to doba raste na tlu pretvora djelatnošću svojega korienja neraztopive soli tla u koristna hraniva, koja će doći na uhar tlu, ako biline ostanu na polju. Tako se tlo opet po sebi obogaćuje tolikim hranivima, da nakon poduljeg počivanja može da urodi novom žetvom. Nego su vrlo neznatna hraniva koja na taj način postanu razpoloživa; količa koja jih postane za godinu danâ nedotiče ni iz daleka da pokrije gubitak prouzrokovan po jednoj žetvi.

137. Opada li jednako plodnost svakoga tla nastavljenom gojitbom?

Ne, prihodna sposobnost tla će tim brže opadati, čim je siromašnije rastlinskim hranivima i čim je suhije.

U suhim vrstima tla je nedostatak vlage uzrokom polaganijeg razpadanja; pa se teže i raztapaju hraniva koja se u njima nahode u neraztopivom obliku.

138. Kako se zove naknada što ju poljski gospodar daje tlu?

Zove se gnojivo, a njegova uporaba gnojitba. (*Sliedi*).

nice, ona prelazi u ruke jednog samog vlastnika bez ikakovog tereta.

Za svoje obveznice odgovara najprije zemaljska zadruga, ali da se budu mogle laglje i sigurnije ukamatiti i unovčiti, jamči nešto za njih i sama država. Založnice će pri polozim i jamčevinam imati istu vriednost koju imadu državni papiri, i biti će kao ovi od ureda primljeni. **N.**

Sočivnice, kao ljudska hrana.

Od svih bilinskih hraniva sočivnice su najhranivije, jer sočivnice sadrže poprieko $^1/_6$ vode, i $^5/_6$ biranivih tvarih. Polovica ovih hranivih tvarih sastoji se od škroba, a treći dio od bjelančevina, uz nešto tusta i soli.

Grašak, pasulj, leća, slanutak i sjekirica hranivije su od samoga mesa, jer u jednom kilogramu mesa, kako ga se obično kupuje sa kostima ima $^3/_4$ kilograma vode i $^1/_4$ kg. hranivih tvarih, dočim sočivnice sadrže $^5/_6$ kg. hranivih tvarih, a $^1/_6$ kg. vode.

Ako se uzme u obzir, da se na svaki kilogram mesa dobije $^1/_8$ do $^1/_4$ kg. kostiju, onda nema nikakove dvojbe, da je hranivost sočivnica daleko veća od hranivosti mesa.

Sočivnice valja kuhati u mekoj vodi, najbolje u kišnici, jer ako se kuhaju u tvrdoj vodi, čim se više kuhaju, tim bivaju tvrdje. Tvrda voda sadrži vapna; kuhanjem vapno se otaloži poput kožice na zrnje, pa ono biva tvrdo; odnosno nemože da kuhanjem omekša.

Sočivnice mogu se meko izkuhati i u tvrdoj vodi, ako se vodi za svaki kilogram sočivnica dade 10 grama sode; soda otaloži vapno. Sočivnice valja uvjek složiti u hladnu vodu, pa ju onda postepeno natjerati do vrienja, i nastojati, da iz tiha kuhaju. Pred kuhanjem valja sočivnice nieko vrieme močiti u vodi, i to tim dulje vremena, čim je starije zrnje. Više li se moče sočivnice, laglje se kuhaju.

Obično moče se tako dugo, dok protjeraju klice nekoliko milimetara duge.

Na ovaj se način olakoti probavljanje sočivnica, jer se jedan dio škroba pretvori u slador, a i staničevina popusti biva mekša i šupljikavija.

Za one, koji trpe na želudcu valja kuhano sočivo protjerati kroz sito ili šupljaču, da se odstrane kožice, koje nisu probavljive. Kašica od sočivnica je posve lako probaviva i za bolestnike.

Za ljude, jaka tjelesnog razvoja, koji puno rade sočivnice su najizvrstnija hrana.

Sočivnice su tim bolje, čim su mastnije, valja ih s toga uvjek začiniti tustom, bilo svinjskom masti, slaninom ili maslom. Mladje sočivo je sladje od starijeg. Mirodijam priredjeno opet je mnogoput tečnije, nego li na prosto. **D. L.**

Dali se lako prenašaju bolesti.

Kolikom se lakoćom prenašaju bolesti nebi nitko vjerovao. Psi i mačke su u tom pogledu najobičnija sredstva; ali ima i mnogo drugih.

Poljubac odraslih je najgori otrov za djecu. Veći dio bolestih, koje dobiju djeca, dobivaju ih poljubcima, kad i odrasli ljube.

Ali za odrasle ima više sredstava okuženja; običnija su birtije, kavane, brijačnice i zahodi.

Kad u krčmi više svieta pije iz jedne bukare ili iz jednoga vrča, nije moguće da se i bolest ne prenaša iz jednoga na drugoga. U kavanam mi pijemo vodu, kavu, pivo itd. iz čaša i zdjelica, iz kojih Bog zna tko je prije pio, i kako su bile oprane.

Ali najobičnije sredstvo za prenašanje kužnih bolestih jesu brijačnice. S jednom istom ustrom obrije se s reda do desetak ljudih, a dali se uvjek pomnja posvećuje čistoći drugo je pitanje. Za brijanja i da se malo ozledi koža ustrom, odmah se na ranicu navrće nečist ustre.

Još gore nego ustrama, razširuju se kužne bolesti prcima, kojimi se stavlja po licu prašina. Ti prci, koji kupe svaku i najmanju kapljicu krvi i drugu vlagu sa lica, pravo su gnjezdo kužnih bolestih; pa nije s toga čudo što nam se često pojavljaju čiri, kraste i druge nevolje po licu, a da im ne znamo naći razloga, dočim pravi uzrok stvari jeste, da nam je bolest od drugog navrnuta.

Zašto ginu pilići?

Mnoge se gazdarice tuže, da je piliće težko uzgojiti, jer dok malo porastu, da ginu s reda; a bez da se zna za uzrok.

Izkustvo je dokazalo, da pilići ne ginu toliko od gamadi, promjene vremena, bolestih ili upliva hrane, koliko od prenaglog razvoja; jer nakon naglog razvoja ostanu bez hrane i krieposti pa propadnu.

Pilići, koji se naglo razvijaju lako je upoznati po dugim krilim, koje toliko put nemogu ni da drže na sebi, nego ih uvjese; pa neprestano traže kvočku, da se pod njom zaklone i ugriju, jer drhtaju od studeni. Traže sunčano mjesto, da se sunčaju, a ako im se ne posveti pomnje u malo dana poginu.

Neki pilići počmu poboljevati 14 dana nakon što izvale, a drugi nakon 5, 6 ili 8 nedjelja.

Dok se opazi da pilići poboljevaju valja ih smjestiti na toplu mjestu, do potrebe umjetno grijati, i hraniti ih kuhanim mesom i jajim. Hrana se na sitno izsječka, a dade im se je toliko, koliko je uzmu. Nakon malo dana se okriepe i ozdrave, pa se puste k drugim zdravim pilićim.

Ovo se poboljevanje češće pojavlja, kod pasmina debelih kostiju, a pjevci opet laglje poboljevaju od kokoših.

Kako se vidi zlu se dade lako pomoći, a još se laglje predusretne, ako se pilad hrani sočnom hranom, ako se ne izloži svim nepogodam vremena, i ako se za studena vremena budu držali na toplu mjestu. **P. G.**

Gamad u kokošinjacim.

U kokošinjacim zna se razploditi svakovrstne gamadi, a najviše tekutih. Kad je te gamadi odviše u kokošinjacim, onda se sele dalje, a izim što sisaju perad, a osobito kokoši, znadu napaditi i druge životinje, pa i ljude. Tekuti sisaju perad po noći, tim ne samo, što se perad uznemiruje, ali i slabi, pa ako se tekuti brojne, mogu sasvim izmoriti perad.

Dok se opazi, da se je gamad razkotila u kokošinjaku, red ju je utamaniti. Najjednostavnije i najsigurnije sredstvo jeste buhač, kojim se posiplje perad izmedju perja, ali ako ćemo da buhač bude djelatan mora se na sitno samljeti, i rabiti posve svjež.

I škropljenje peradi izmedju perja sa raztopinom od jedne litre vode i jedne žlice ulja od aniža (kopra) izvrstno pomaže. Mjesto ulja od aniža isto dobrim uspjehom rabi se ukropina od 100 grama aniža i 600 grama vode. U isto doba valja razkužiti kokošinjak, a osobito priečke i gnjezda U tu svrhu rabi se vrela voda, ili vrela lukšija.

Izvrstno i posve uspješno djeluje i živo vapno u prahu. U tu svrhu razpraši se živog vapna po kokošinjaku, tako da se sve zapraši kako da je oblak. Ovo sredstvo valja nakon šest dana opetovati.

I izgaranjem sumpora u kokošinjaku mogu se utamaniti tekuti.

Sumporita kiselina, koja se razvija izgoranjem sumpora, djeluje zadušljivo i poubija svu gamad.

Svakako vidi se, da sredstava sigurnih ima dosti za utamanjivanje gamadi, ali da se hoće reda u čistoći i sa strane gospodara, jer se nigdje brže ne razkoti gamad, što ondje, gdje se zapusti čistoća. **D. P**

O sadnji voćnih stabala na toplim obroncim i stranam.

Voćna stabla na toplim, suhim obroncim i stranam valja saditi jeseni, i valja saditi mladja stabla, jer mladja stabla imadu više žila, i više životne snage; pa sigurnije i bolje uspjevaju. Preko zime je uvjek vlažnije, nego li u proljeće, pa se stoga u proljeće na takovim mjestim ne sade stabla, jer bi od ljetne suše lako propali prije nego li bi se udomili.

Na takovim mjestim valja za svako stablo napraviti ravnu postelju, što se postigne, ako se s donje strane ozida, pa zemlja navuče u vodoravnom pravcu. Na ovaj način se kišnica laglje ustavlja, a još se laglje ustavlja, ako se zemlja okolo stabla zdjelasto izravna, i ako su rubovi zida nešto za 20 do 30 cm. povrh površine zemlje.

Jame, u kojim će se saditi, hoće se da su prostrane, a ako zemlja nije dobra, red je ili nanieti dobre zemlje, ili pak zemlju dobru pognojiti; jer ništa gore nedjeluje na uspjeh stabla, što ako nema dosti hrane i ako nemože, da razvije svoje žile. Kad stablo dobro razvije i razgrani svoje žile, one nadju hrane pa daje i mršavija zemlja, a ne trpe od suše, ni za suhih godina. Od voćnih stabala, najprikladnija su za suha, topla i strma zemljišta: orah, bajama, trešnja i kruška.

I praskva može da uspieva, ali ljubi od-več vlage u ljetno doba i hoće, da bude zaklonjena. Jabuka je za sjeverni, hladni položaj.

Krivo misli, tko misli, da ovakova mjesta nisu prikladna za voćna stabla; samo ih valja pomnjom zasaditi, a i hoće se uztrpljenja prvih godina, pa kad se stabla i malo ustale i udome, onda to ide kao iz ruke.

Baratanje gnjoja.

Razborito baratanje gnoja jeste od velike važnosti za svako gospodarstvo, jer je dobar gnoj glavni faktor za dobar uspjeh gospodarenja, a gubitke koji nastaju s nepažnje nemože nitko, nikad nadoknaditi.

Gubitak važnijih sastavina gnjoja sliedi ili izhlapljivanjem ili izpiranjem. Izhlapljivanjem gube se u zraku dušična spojiva u obliku čipavca (amonijaka), a izpiranjem i ciedjenjem ciede se sve topive soli sa osokom u dubine zemlje, i to tim laglje čim je propustnije zemljište na kojem je djubrište. Ovoj se zadnjoj neprilici može lako doskočiti, ako se djubrište poploča, i uredi odtok osoke tako, da se ona sakuplja u jednoj kamenici, koju se napravi na istom djubrištu.

Gubitak dušikovih sastavina koji izhlapljivaju u obliku amonijaka, računa se da je poprieko fior. 15 na godinu, za gnoj od svake pojedine krave. Za privezivanje amonijaka dosad se je rabilo sadru, ali sadra nema za rečenu svrhu one vriednosti, koja joj se je do sada prepisivala. Mnogo se laglje svrha postizava, ako se gnjoj posiplje superfosfatom i superfosfatovom sadrom. Kainit djeluje takodjer izvrstno, ali se poraba kainita za posipanje gnoja preporuča samo onda, ako se gnoj bude imao rabiti za gnojenje lakih, prhkih zemalja.

Za sva ona zemljišta, gdje se oskudieva fosfornom kiselinom, superfosfatova sadra jeste najbolje sredstvo za posipanje gnjoja; za posipavanje gnoja superfosfatovom sadrom rabi na dan: za jednog konja ½ kg. superfosfatove sadre; za jednu ovcu 100 grama, a za jednu kravu $^3/_4$ kg. — Pošto i fosforno kisela sadra i kainit razgrizavaju papke, ako dodju s njima u izravni doticaj, valja s toga u staji gnoj posuti prije, nego li se razaspe čista stelja.

Djelatnost ovih sredstava je tim veća čim se gnoj više premeta i gazi, a hoće se opet, da gnjoj ne bude odveć mokar ni odveć suh. Savjetno je s toga napraviti krov nad djubrištem da ga voda ne izpire, a opet u ljeti kad se posuši valja ga često škropiti i polievati osokom koja se sakuplja u kamenici djubrišta.

O njegovanju cvieća.

Zalievanje je jedna od najvažnijih njega cvieća; a ipak se mnogo ne pazi na način i dobu zalievanja. U proljeće i jeseni, kad je potreba da se dnevna toplina uzdrži i po noći, valja u jutro zalievati, jer na ovaj način sunce ugrije preko dana zemlju, pa toplina ostane i preko noći.

Ljeti valja u večer zalievati, da se zemlja razhladi, te da žile i zemlja, ostanu cielu noć razhladjene.

Ljeti može se u večer škropiti ili polievati lišće, ali se to nesmje činiti u jutro i po danu, dok sjaje sunce.

Zimi valja posve umjereno zalievati, i to samo onda, kad se opazi, da je zemlja prosušena. Lišće se nesmje zimi močiti, ni škropiti, jer onda lako pregnjije.

Struk dok je cviet u cvatnji i cvieće nesmje se nikad polievati ili škropiti.

Izim zalievanja, trebuje cvieće dnevne njege.

Ako se ne ide za tim, da se pobere sjemenje, valja odmah odstraniti sve ocvalo cvieće i stapke; dapače i dotične mladice.

Sve progučelo lišće valja pomnjom odstraniti, kako što i pliesan, ako se pojavi na zemlji ili na struku.

Cvieće koje obilno cvate i okiti se težkim cviećem valja podbočiti, da se ne prelome mladice. Jeseni, bolje je rano zakloniti njezno cvieće, jer od nenadane studeni može posve propasti.

U proljeće nevalja rano izlagati cvieće, a ako ga se izloži po danu valja ga za hladnih noćih unieti.

Ljeti valja zakloniti cvieće od žestokih sunčanih zraka.

Na prozorim nije dobro držati cvieće, ako se pak drži valja mu često mienjati položaj, da se podjednako razvija, i osjegurati ga, da ga vjetar ne svali na glavu prolaznika. **G. C.**

O prociedjivanju maslinovog ulja.

Za prociedjivanje maslinovog ulja rabi se opredeni ili očešljani pamuk, mahovina; opredena ili očešljana vuna, ugljen, pšenične mekinje, čista kremena pržina, gnjila ugrijana do 200° C., drvene pilotine, itd. itd.

Za prociedjivanje najviše je u porabi opredeni ili očešljani pamuk i opredena ili očešljama vuna, kojima se iznutri prevuče jedan kos ili jedno cjedilo.

Prije, nego li se pamuk upotrebi za prociedjivanje ulja, valja ga 24 sata močiti u 1 do 2 postotnoj raztopini pržene sode, pa ga onda temeljito izprati u čistoj vodi. Ako se pamuk na ovaj način ne priredi, onda priobći ulju neugodni tek, koji nije naravan ulju, i koji malo komu prija.

Odveć mutna ulja, i u obće ako se hoće, da se dobije ulje posve bistro, povrh pamuka, postavi se u koš ili u cjedilo naslagu ugljena, a preko ovog opet pamuka ili druge tkanine, koju se prišije na stranam koša ili cjedila.

Prociedjivanje je čin posve jednostavan, jer je dosti lievati ulje u priredjeno ciedilo, koje se obično prije postavi nad posudom, u koju će se sakupljati prociedjeno ulje.

Za prociedjivanje hoće se više ciedila, jer dok se opazi, da se je pamuk zasitio, ili da se je napunilo u cjedilu puno nečistoće valja ciedilo promieniti.

U novije doba mješto koševa od pruća (rukite) i cjedila od šašine rabe ciedila od željezne žice. **S. S.**

Amerikanske loze za vapnenasta zemljišta.

Poznato je, da veći dio amerikanskih loza uspjeva dobro u svim zemljam, ali ne u zemljam, koje sadrže vapna. U vapnenastim zemljam te loze propadnu. To je ozbiljno zanovetalo francezkim vinogradarim, a osobito onim iz Champagne i iz drugih departimenta gdje su im zemlje vapnenaste, jer su im svi amerikanski nasadi propali, pa su bili izgubili nadu, da bi njihovo vinogradarstvo opet uzkrisilo.

Francezka vlada se je odmah za njih pobrinula, pa je dala nalog profesoru Vialla i Ravazu, da prouče one amerikanske loze, koje odole filokseri i koje mogu uspjevati na vapnenastim zemljam. Oni su putovali ameriku i napravili puno kušnja, koje su odgovorile izvrstnim uspjehom.

Da se znade, koje loze mogu uspjevati na vapnenastim zemljam, mi prenašamo u prevodu doslovno, što je profesor Ravaz u svojem izvješću vinogradarskome družtvu u Cognacu priobćio o lozam, koje uspjevaju na vapnenastim zemljam. Vapneni karbonat jeste uzrokom, da loza oboli od zlatina (Chlorosi). Na vapnenastim zemljam uspjevaju dobro: 1. *Vitis vinifera* i *Vitis Berlandieri.* Manje dobro uspjeva; 2. *Vitis monticola*; 3. *Vitis riparia, rupestris, arizonica;* 4. *Vitis californica, aestivolis*; 5. *Vitis candicans, cordifolia i cinerea.* Sto se pak tiče križanaca ili hibrida ovih navedenih vrstih, one uspjevaju na vapnenastim zemljam prilično dobro; i to bolje one, koje će mo prvo navesti, a ostale redom, koji sliedi. Najbolje uspjevaju na vapnenastim zemljam hibridi od 1. *Berlandieri,* pa 2. hibridi od *Riparia,* i *Rupestris*; 3. od *Cordifolia, cinerea i Candicans.* Pokušaji, koje je izveo Ravaz i drugi učenjaci dokazali su, da francezko amerikanski križanci izvrstno uspjevaju i na zemljam, koje su izključivo vapnenaste. Osobito dobro uspjevaju neki hibridi od *Berlandieri,* pa *Riparia* i *Rupestris.* Na ovim se je križancim samo gdje moglo opaziti tragova zlatina. Ravaz je uvjeren, da će se daljim kušnjam dokazati da ima loza, koje izvrstno uspjeva na vapnenjačam, a za sad preporuča sadidbu od *V. Berlandieri* i njenih križanaca sa *Riparia* ili *rupestris* ili *vinifera.*

SVAŠTICE

Vriednost sirutke za svinje. Kušnje sve više uvjeravaju, da je sirutka izvrstna hrana za svinje. Na pokušalištu u Madisanu dokazalo se je, da $7\frac{1}{4}$ kilograma sirutke zamjenjuje posve u hranivosti 1 kilogram hrane sastojeće se od kukuruznog brašna i drugog brašna za hranu Kušnje izvedene na pokušalištu u Fjördu u Danskoj, izkaživale su do 10 do 12 kilograma sirutke zamjenjuje jedan kilogram pomješana brašna od kukuruza, raži i ječma. Ova se razlika posve lasno tumači s različitom dobrotom sirutke, jer čim je bolje mlieko bolja je i sirutka, a bez dvojbe na sjeveru u Fjördu mnogo je slabije mlieko nego li u Madisonu.

Ovce koje jedu vunu, dade se od te bolesti ili mane izliečiti, ako im se odmah podastre borova kića, da mogu ogrizavati četinje (igle) i koru po miloj volji Svaki dan ili svaki drugi dan daje se svježeg borovog kića, i to za 4 do 6 nedjelja dana, kroz koje se vrieme obično ovca izlieči te ne jede više vunu.

Pepeo ili lug gnoj za praskve. Drveni pepeo jeste doisto izvrstan gnoj za praskve samo ako se umjereno rabi i pomješan drugim gnojem. I sdruge strane pomaže gnojenje pepelom, jer je izkustvo dokazalo, da je plod mnogo tečniji, ako je stablo bilo pognjojeno lugom. Jedno stablo praskve nesmje se zagnjojiti sa više od jedne litre pepela, i to u zimsko doba, te valja pepeo razasuti po površini zemlje okolo žila, pa onda pomješati zemljom. Ovo gnojenje valja opetovati svake druge godine. A bud je pepeo samo jednostrano gnojivo, koje sadrži jedino pepeljke, valja pomagati i drugimi gnjojivi, kao mješancem ili superfosfatim, i drugim dušičnim gnojivim. Životinska krv jeste takodjer izvrstno gnojivo za voćna stabla

Izvanjski znakovi za spoznanje kokoši, koja je dobra nosilja. Kokoš, koja obilno nese jaja, jeste obično široke glave, osobito živih očiju i širokog tiela. Kokoši mrtva pogleda, uzke objesene glave riedko kada su dobre nosilje. I širina tiela nije uvjek znak dobre nosilje, ali jeste u mnogo slučajeva; dočim je glava s očima prvo i glavno obilježje. Inglezki gojitelji peradi su izkušali, da se sposobnost nosenja riedko bastini, dapače da se od dobrih nosilja uzgajaju obično hrdjave nosilje.

Sušenje posječena drva. Sušenje nema samo svrhu da drvo izgubi vodu, ali i da postane trajnije. Inglezi pri tom poslu postupaju sasvim jednostavno. Posječeno drvo bilo u deblu ili izdjelano metnu odmah u vodu, bilo da je to more ili tekuća voda. Napram debljini ostane drvo 15 do 30 dana u vodi, a onda se izvadi i postavi u otvorenim sušnicam (tezam). U šušnicam naslaga se okomito drvo do drva, ali tako da zrak može slobodno igrati okolo svakog pojedinog komada. U 3 ili 4 nedjelje dana posuši se drvo posve. Ovako posušeno drvo, vrlo je trajno, lako se izradjuje, a traži se u trgovini i plaća skuplje.

GOSPODARSKE VIESTI.

Zadujih je dana omekšalo vriema, pa dok se na mnogim mjestim obrezavaju vinogradi s reda, na drugim su mjestim već započele proljetne poljske radnje.

* *
*

Tečaj za navrćanje loza toli obično, koli na zeleno, koji se drži svibnja i zimi na pokušalištu gospodarskog družtva u Zagrebu, pohadjalo je zadnjih pet godina 813 osoba, što vincilira, što seljaka, što gospodara. Lani je pohadjalo rečeni tečaj za navrćanje loza 253 osobe.

* *
*

Opet je zapelo i ono malo trgovine vinom, što se je o Božiću bilo razvilo, a na nekim mjestim počele su se osjećati posljedice peronospore.

* *
*

U Saboru dalmatinskom glasovan je zakon o uredjenju bujica na Bolu, o presušenju Konavoskog polja, o uredjenju potoka Drenovštine u občini Grbaljskoj i Budvanskoj, o prosušenju blata Buljarice u občini Paštrovskoj, o uredjenju bujice Makoša u Župi dubrovačkoj i zakon sačuvanju ptica poljodjelstvu koristnih; odbijen je zakon, kojim su se htjeli uvesti lovački listovi.

* *
*

Primili smo zahvalnošću izvješće gospodarske zadruge u Kastvu, kojoj je predsjednik častni D.r M. Laginja, a tajnik vriedbi gospodin Ante Dukić. Zadruga broji 284 člana od kojih je lani uplatilo 270 članarinu. Zadruga liepo napreduje i od velike je koristi onomošnjem naroda. Lani je nabavila jednog junca, obskrbila je svoje zadrugare sa 3500 kilograma modre galice, porazdielila je istim sa svojeg ložišća 1705 vabaca, obskrbila je mnoge umjetnim gnojem, a razpolaže su 31 štrcaljskom, koje pozamljuje zadrugarom, da škrope svoje vinograde proti peronospori. Doisto liepa!

* *
*

Od 1 siečnja t. g. povlastice za izume, valja napose tražiti u cislajtaniji, a napose u translajtaniji.

* *
*

Statistik D.r Hallwich priobćuje u Handelmuseumu, da sveukupni promet dobara na zemaljskoj kruglji u jednoj godini iznaša dvadeset miljarda fiorina.

* *
*

Ugarski vinotržci, obzirom na zakon o umjetnom vinu, namjeravaju zaključiti, da se unapred odustane od posebnog naziva pojedinih vrstih vina. *Legge studiata, malizia ritrovata.*

* *
*

U Zagrebu počeli su se sakupljati prinosci za gradju obrtnog doma.

* *
*

Hrvatsko družtvo za lov i ribarstvo će već ovoga mjeseca ujedno sa zagrebačkim udičarskim klubom odpočeti sa „napučivanjem“ Save kraj Zagreba, takozvanih Savišta, sa nekoliko vrstih plemenitih riba, koje su sve naručene u ribogojnom zavodu Karla Feldbachera u Payerbachu kraj Beča, koji će stručnjak za dnevnicu od 5 f. i naknadu putnog toška svakoj imovnoj občini ići pri uvadjanju umjetnoga ribogojstva sborom i tvorom na ruku. Hiljada oplodjenih jaja lososinje pastrve (Lachsforelle) stoji 4 f., — američke pastrve 6 f 50 n. -- mriest smudja iz ribnjaka kneza Schwarzenberga samo 50 novč., -- 500 jegulja (15—50 c. m. dugih iz Bavarske) 35 f, — 100 jednogodišnjih krapova 5 f Ako se k tomu uzme trošak za kalifornijsko korito od 4—12 f., vidi se, da se sa 50 do 100 f. može ogromno mnoštvo mladi riba nabaviti. Veoma je intesesantno, da se mriest od smudja, ove izvrstne i tečne ribe, nemora dati izleći u kalifornijskom koritu, već u košara, koje prodaje knez Schwarzenberg po 1 f. U sve ove košare, koje se otežčaju kamenjem, metne se mriest, košara pusti se na dno u ribnjak ili rieku i kad su se ribice izlegle, idu same iz košare u vodu, te traže hranu. Knez Schwarzenberg ima veliku zaslugu, da je ovim jednostavnim i nevjerojatno jeftinim načinom svakomu omogućio, da može razplodjivati u vodama smudja.

* *
*

U Butmiru blizu Sarajeva bijaše utemeljena gospodarska uzorna postaja, a u Lastvi i Travniku postaje za unapredjenje vinarstva i voćarstva. Sušenje šljivah podupire vlada nabavom Cazerillovih sušionicah, koje se fakriciraju već i u zemlji i koje vlada prepošta pojedincem i občinam uz obročno plaćanje, kao što i najnovije gospodarske strojeve, dapače i parna mlatila. Narodu bijaše razdieljeno sjemena plemenitih vrstih ječma, pšenice, djeteline i dr., a radi unapredjenja stočarstva kupila je vlada opet čistokrvnih bikovah i kravah iz alpinskih

krajeva, koja se je stoka razdielila naprednim gospodarom u zemlji. Peradarstvo ide u Bosni liepoj budućnosti u susret odkada peradarska postaja u Priedoru narodu dieli plemenite vrsti peradi i jaja. Vinarstvo podpomagalo se prošle godine uredjenjem postaje u Lastvi (Trebinje). Seljačtvu razdano je 200.000 loza30,000 voćakah i 50.000 murva. — Vinogradare je podupirala vlada time, da ih je dala podučavati u umnom vinogradarstvu i pivničarstvu, da im je nabavila vinarske preše, posude i spreme za pivnice, te štrcaljke i galicu za borbu proti peronospcri. Gojenje duhana osobito napreduje u Hercegovini, gdje se dobiva duhan najbolje vrsti, koji se u novoutemeljenoj tvornici u Travniku izradi na „hercegovački duhan", tražen sve to više u inozemstvu i kod nas. — Svilogojstvo podupire se razdieljivanjem zdravoga sjemenja iz Szegszgarda, a konjarstvo umnažanjem čistokrvvih pastuhah iz Babolne. Na polju gospodarstvene indusrije imamo zabilježiti utemeljenje velike tvornice za slador u Usori, koja će podići gojenje buraka i emancipirati Bosnu od uvoza šećera, te otvorenje velike dioničke pivovare u Sarajevu, koja će unapredjivati gojenje pivarskog ječma, hmeljarstvo i timarenje marve. Izim toga uredjena je u Jelaču velika kožarna, a povećane su i proširene radionice za umjetni obrt u Sarajevu. *A kod nas?!*

* *
*

U Srbiji se proučavaju odnošaji za izradbu zakona o poljskom redarstvu i komasasiji zemalja.

Pitanja i odgovori „G. Poučnika".

A. Odgovori.

6. Odklen se može nabaviti dobrog sjemena amerikanskih loza? Ovdje je zemlja laka, crljenica, a i dosti vapnenasta. Kakve bi se dakle vrsti sjemena amerikanskih loza morale naručiti?
P. Z. u L. (Istra).

Najbolje trgovište sjemenja amerikanskih loza jeste ono *Vilmorin - Andrieux A Cie* marchands - grainiers, 4, Quai de la Mégisserie-*Paris* i *Louis van Houtte* u *Gand* (Belgie) i može Vam se preporučiti. Po našem mnienju za vaše odnošaje bit će najbolje da si pribavite sjemena od *Vitis Berlandieri* i *Rupestris*.

7. Molim Vas, kako se ima urediti kotac za svinje, da najbolje odgovara svrsi uzgoja i tovljenja?
I. V. u K. (Hrvatska).

Dobar kotac od velikog je upliva na dobar uspjeh gojenja i tovljenja, kako što i na samo zdravlje svinja. Veličina kotca zavisi od broja glava, koje se namjeravu gojiti, i od veličine pasmine; a visina kotca hoće se daje nujmanje 2½ metra. Za jednu krmaču sa njenom odojčadi uzimlju se 4 četvorna metra prostora, za jednog nerasta 3½ do 3³/₄ četvorna metra, a za običnu krmad dok rastu 1 do 1¹/₄ četvorna metra; napokon za svinje koje se tove 2 četvorna metra. U odjelu za krmače valja napraviti jedan nizki odiel za odojčak, gdje se zaklone da ih krmača ne zgnječi. Unutarnja odielenja u kotcim ozidaju se u visini jedne osobe, da je laglje u kotcu pregledavanje. U kotac savjetuje rabiti kamenje za zidanje, dapače je puno koristno i tleh u kotcu popločati Zidani kotci su uvjek čištiji i zdraviji od drvenih, jer se u drvenim pokotinam nečist lagje sadržava. Gdje nema kamenitih ploča može se kotac popločati klinkerim, ili se pak nabaca komadćeka kamenja i opeka, pa dobro nabije i cementira. Tleh u kotcu hoće se da je dobro nagnut, da mokraća i osoka lako i brzo otiče S dvora nesmje prodirati vlaga u kotac, pa izim što se hoće da je kotac dobro ozidan, hoće se, da je dobro pokriven, a tu svrhu rabe se na krovu daske, a povrh ovih criepovi. Kotac mora biti tako gradjen, da se dade lako zračiti, jer je glavno, da je u njemu čisti zrak, i da se nečisti zrak brzo i lako odstrani. I dosti svjetal hoće, da je kotac, jer je izkustvo dokazalo, da svjetlo dobro djeluje na djelatnost svih ustroja, dočim u tmici djelatnost ustroja slabi i malaksa. Neće se da bude kotac odveć topao, najbolje je toplina za pitance 11 do 12° R., a za krmače i odojčad 14 do 15° R. U velikoj vrućini disanje je brže, a slabije probavljanje, izim toga dobiju krmci lako vrtoglavicu, navalu krvi na pluća, padne im kap, ili se pak pojavi bolestih na koži. — Iz svakog odjela kotca hoće se da vode vrata na trkalište, da se krmad bude mogla po volji kupati i razhladjivati. Nasrid trkališta hoće se, da bude jedan kotac zasadjen, e da se svinje budu mogle češati, jer im je to neobhodno potrebito, kako je pametno ako je na trkalištu zasadjeno nekoliko stabala, da svinje izpod njih nadju sjene. Jasle hoće da su od kamena, od cementa ili od emaliranog gvoždja, a da su tako gradjene, da svinje nemogu u njih stupati, a da se posli svakog obroka budu mogle lako i temeljito izprati.

8. Mogu li se proklicali krompiri pokrmiti, i bili to marši nahudilo?
O. F. u B. (Bosna).

Baš se nebi smjeli krmiti proklicali krompiri, poništo pak cieli, ako nisu posve maleni. Svakako im valja odstraniti klice i pomješati ih drugom krmom, jer su onda manje škodljivi i laglje probavljivi. Proklicali krompiri prouzrokuju razne bolesti probavila, a svinje dobiju bedrenicu ili bolest ovoj sličnu. Izsjećkani krompiri laglje se probavljaju i laglje se miešaju drugom hranom, nego li cieli krompiri, premda opet ako su u kašu smrvljeni onda su teže probavivi.

9. Kako znate, kod nas se gnoj drži na otvoreno, pa malo koristi od njega, jer ga voda izpere, a sunce izjede; molim Vas naputite me, na koji se način najbolje čuva i uzdrži gnoj?
L. M. u P. (Split).

Mnienja se gospodara razilaze o načinu, kako se ima čuvati gnoj na gnojištu, pa je u zadnje doba prevladalo mnienje, da gnoj valja držati što moguće manje vremena na djubrištu, te da ga valja što moguće prije iznieti i zakopati. Preko 3 mjeseca da gnoj poništo nesmje stati na gnojištu, jer da već gubi svoje bolje sadržine, a da je najbolje i najkoristnije iznašati gnoj svakog mjeseca. I za ovo kratko vrieme što dopuštaju da gnoji stoji na gnojištu, nevalja dopuštati da gubi svoje snage, pa rabe razna sredstva, kojimi da privežu hlapive gnojne sastavine djubra. Tako se n. p. za vezanje dušičnih ili amonijakalnih sastavina gnoja rabi sadra. Sadrom u prahu posiplje se gnoj, a izkustvo je dokazalo, da sadra tim bolje veže amonijakalne sastavine gnoja čim gnoj sadrži više raztopljene fosforne kiseline, ili na prosto rečeno, čim se gnoj češće polieva dobrom osokom. Zemlja slabo čuva gnoj, izim jedino što mekanički prieči izhlapljivanje, s toga danas jako malo tko više posiplje gnoj zemljom. I vapno ne samo, da ne čuva hranivosti gnjoja, nego dapače podupire raztvorbu odnosno gubitak hranivih tvarih. Superfosfatova sadra je najbolje sredstvo za posipavanje i čuvanje gnoja, i s njom se dobiva najbolji i najsočniji gnoj. Lug (pepeo) je takodjer izvrstno sredstvo za čuvanje gnjoja, jer prieči mnogo vrienje, a i ako ne prieči amonijakalno vrienje, ali ga čini zakasniti i ide iz tiha, pa nema puno gubitka. Dakle na nepropustnu dobro uredjenu djubrištu valja danomice gnoj sakupljati, valja ga svaki dan polievati osokom, te posuti po njemu za ½ do 1 prst debljine zemlje, sadre, luga, superfosfatove sadre ili kainita a nevalja ga držati na djubrištu više od mjesec dana, nego ga voziti odmah na polje i uporabljati ga za svrhe, koje se je odlučilo.

B. Nova pitanja.

10. Raskotili mi se miševi u stanu, molim, kako da ih se najlaglje riešim?
D. B. u C. (Hrvatska)

11. Imam nekoliko izkvarenih bačava, i nedadu se nikako izčistiti za porabu; molim Vas podušite, kako ih imam izčistiti, da budu posve zdrave i da budem mogao bez pogibelji u njih vino lievati?
I. L. u D. (Dubrovnik).

12. Imali način po kojem bi se dao led dulje vremena čuvati bez prave ledenice?
M. V. u P. (Istra).

13. Molim Vas, po čemu se najsigurnije dozna, ako je jedna kokoš ostariela?
K. S. u P. (Kotari).

☞ Odgovori na javna pitanja kao i nova pitanja, primaju se rado od svakoga, pa i ne bili predbrojnici.

OTVORENI DOPISI
„GOSPODARSKI POUČNIK".

Podmirili su predbrojbu do konca t. g. 1894.

P. N. č. g. Križ F. S. — Gučić Maro pok. N. — Trgovačka i obrtnička komora u Zagrebu — Pajalić N. — Zrinščak N. — Cvetko M. ž. — Strižić E. M. ž.

Podmirili su predbrojbu do konca I. polugodišta 1894.

P. N. č. g. Tabain D. M. — Sanković M.

Podmirili su predbrojbu za prošlu god. 1893.

P. N. č. g. Perišić D. V. — Žerjavić D.r J. — Bosanac S. p. — Občina - Opuzen — Čitaonica - Novi (Vinodol) — Realka - Split — Masovčić L. — Halper pl. V. — Smak D. G. — Sloga - Pag. —

Podmirili su zaostalu predbrojbu godine 1892.

Sl. Hrvatsko Milnarsko Narodno posjelo — Osnova škola u Grahovo — Občina - Tiesno — Jović Vl.

— Č. g. Hrabec O. urednik Školskog Vrta - Zagreb — Poslali smo knjigu „O uzgoju i njegovanju cvieća" gosp. J. Ciganoviću, rav. u Otočac.

— Č. g. Bučić N. — Pisali smo Vam i poslali smo Vam izašle brojeve.

— Č. g. Matešan A. — Poslali smo Vam knjigu „Duhan" iznova.

— Sl. Vlastelinstvo Tkalec — Takodjer.

— Č. g. Grünhut M. — Izvršeno je po Vašoj želji.

— Č. g. P. S. — Pisali smo Vam.

— Sl. Rav. gosp. i šum. zavoda - Križevac — Brojeve od 1 do 7 i broj 11, 12 i 19 odposiali smo iznovice.

— Č. g. Lazić N. — Šta koristi danas da se nam obraćate, kad sam izpovjedate, da ste protivno radili nego li su glasili naši naputci.

— Č. g. Mitrović A. — Od suhih smokova dade se peći rakija, ali nije dobra, a mnogo gora nego li od zelenih smokova.

— Č. g. Babić S. — Kolikoća japna, koji se imati razasuti po djetelištu zavisi od kolikoće vapna koju zemlja sadrži; valja najprije biti na čistu, koliko vapna sadrži zemlja, jer odviše vapna hudi djetelini, kako i kad ga nema.

Brzotiskom Narodnoga Lista.

U ZADRU, 1894.

Godina XIII. Izlazi na 1 i 16 svakog mjeseca Broj 4.

GOSPODARSKI POUČNIK

Obće blagostanje zavisi o blagostanju pojedinca a temelj blagostanju pojedinca, jest razboriti rad uz vještu uporabu nauke i izkustva.

Upraviteljstvo lista je u Zadru

Predbrojba u *Austro-Ugarskoj* stoji 3 for. na godinu, u *Inozemstvu* 8 franakà na godinu.
Uvrstbe plaćaju se 8 novč. po redku za prvi put, a svaki sliedeći put 3 novč. redak. *Clichè* računaju se 5 novč. po centimetru četvornom.

Upravitelj i Izdavatelj: PETAR L. BIANKINI

Odgovorni urednik: NIKOLA ŠIMIĆ

Pisma, naputnice itd. itd. upravljaju se *Upraviteljstvu Gospodarskog Poučnika u Zadru.* — Rukopisi se nevraćaju.
Predbrojba je obvezna za godinu danâ, a izplaćuje se u Zadru.
Tko nepovrati prva dva broja obvezan je predbrojbi za godinu dana.

ZADAR, 16 Veljača 1894. Ciena je listu 3 fiorina na godinu. ZADAR, 16 Veljača 1894.

Gospodarske zvanične zadruge.

—i-i—

ODKAD je socijalizam počeo otimati maha, te širiti se i izmedju težaka i pučanstva na poljû živućeg, počele su se nekud i vlade više zauzimati za siromašnije a brojnije slojeve, te raznim predlozim o udruživanju nastoje s jedne strane, da olakote življenje tim nevoljnijim slojevim, a s druge strane da predusrete prodiranje socijalizma, koji hoće, da preinači današnji poredak.

Izmedju ministara, koji obiluju takovim predlozim o udruživanju, jeste i ministar poljodjelstva.

U sjednici od 10 listopada 1893 austrijski ministar poljodjelstva predložio je zastupničkoj kući u Beču dvi osnove zakona o novim udružbam; o jednom od tih predloga, mi svo već govorili o uvodnom članku prošloga broja, naime: o zakonu o podvornicam ili dohodarskim imanjim.

U istoj sjednici podnio je ministar poljodjelstva i osnovu zakona za gospodarske zvanične zadruge. Po toj osnovi zakona u svakom kotaru imala bi se zasnovati po jedna kotarska zadruga, a u svakoj krunovini ili pokrajini po jedna zemaljska zadruga.

Članovi ovih kotarskih gospodarskih zvaničnih zadruga, biti će svi oni, koji u dotičnom kotaru posjeduju imanje, bilo poljodjelsko gospodarske ili šumarske naravi.

Po dotičnoj osnovi zakona, doisto je plemenita svrha ovih kotarskih zadruga, jer im je svrha poboljšanje ćudorednih i materijalnih odnošaja poljodjelaca, a osobito težaka i gospodara i unapredjenje njihovih gospodarskih odnošaja. Gospodarske koristi, odnosno poboljšanje gospodarskih odnošaja namjerava rečena osnova zakona tako unaprediti, da olakoti i omogući gospodarim skupnu nabavu za gospodarstvo potrebitih im stvarih, a osobito orudja, strojeva i sjemenja, te skupnu prodaju njihovih proizvoda. Dalja je svrha rečene osnove zakona, da podigne družtvenih sgrada za skladišta proizvoda i radja, i da ustroji, te omogući i podigne osobnu vjeresiju.

Ove gospodarske zvanične zadruge razlikuju se od privrednih zadruga u tome, što kod ovih gospodarskih zvaničnih zadruga jamči zadruga za družinare, a da za imovinom jednog družinara nemože niko da pograbi, ona čemu rek bi po tom zakonu, biti posve osjegurana proti porubi.

Najvažnije je pak to, da zakon predvidja i način, kojim će se ove zadruge obskrbljivati novcem. Na običnu zemljarinu biti će udaren jedan izvanredni prirez, kojeg će svaki zadrugar plaćati poput godišnjeg prinosa, a koji će ići na korist i stati na razpoloženje zadruge.

Svakom pojedinom gospodarskom zvaničnom zadrugom u kotarim upravljati će odbor kojeg će birati sami članovi zadruge, jer će svaki imati pravo glasa, ali će sa svoje ostrane i vlada i zemaljski odbor imati svoje zastupnike u odborim. Uprava pokrajinske zadruge, koja je pozvana da daje inicijativu kotarskim zadrugam te da ih nadzire i kontrolira u radu birat će se od izaslanika kotarskih zadruga, ali će vlada i zemaljski odbor imati u upravi pokrajinske zadruge većinu svojih izaslanika. Pravila ove nove ustanove pričinjaju se nešto odveć komplicirana, kako što su obće sve modernije ustanove, ali ipak se mora priznati, da ako ove ministarske osnove budu primljene, odnosno oko dotični zakoni o ustanovljivanju gospodarskih zvaničnih zadruga i podvornica ili dohodarskih imanja stupe u kriepost, da će od ovih dviju ustanova gospodari moći imati velike izravne koristi. **X.**

PODLISTAK.

Katekizam
Gospodarske hemije

od

D.ra E. WILDT-A

Ravnatelja agrikulturno-hemičnog pokušališta u Poznanju.

Po šestom izdanju njemačkog izvornika preveo

F. RADIĆ

Učitelj strukovne učionice u Korčuli.

(*Nastavak vidi broj 3*).

Osmi odsjek.

Gnojarstvo.

139. Šta je gnojivo?

Gnojivo je svaka tvar, koja hrani rastline, tlu povraća gojitbom otete tvari, ili dodaje novih onima što se još nahode u njemu.

140. Koje je najpodpunije i za njivu najzgodnije gnojivo?

Štajski gnoj, jer on sadrži ne samo svekolike tvari koje no su potrebite za hranu rastlinâ, dakle i dušik i svekolike rudne tvari, već i neke ustrojne tvari, koje tvorenjem humusa poboljšavaju narav tla.

Humusne tvari koje postaju iz ustrojnih tvari ne samo što prorahljuju tlo i umekšavaju ga, nego ga nastavljenim raztvaranjem obogaćuju ugljičnom kiselinom, čipavcem i dušičnom kiselinom, a budući da te zadnje tvari imaju moć, da raz'apaju rudne sastavine tla, tako i znatne količine ovih primaju sposobnost da mogu biti prisrkane od rastlinâ.

141. Što li se razumije štajskim gnojem?

Steljom pomješane krute i kapljevite izmetine gospodarskih domaćih životinja. Razlikuje se po vrsti životinje od koje potiče gnoj, govedji, konjski, ovčiji, svinjski gnoj itd.

142. Od kojih okolnosti zavisi u obće vriednost frižkoga štajskoga gnoja?

U prvom redu od količine i vrsti krme; što se krepčije i dušičnatije hrane životinje, to viša je i vriednost proizvedena gnoja, osjem toga ima upliva vrst i doba životinje, kao što i svrha ukorišćivanja (izrabljivanja). I upotrebljena nastelj ima odlučujuću moć na vriednost štajskoga gnoja, u toliko u koliko gnojive sastavine koje se u njoj nahode dolaze na uhar štajskome djubretu.

143. Po čemu se razlikuju životinjske izmetine obzirom na njihove lučbene sastavine od životinjskog krmiva?

Po tomu, što izmetine sadržavaju tek polovinu onih ustrojnih tvari što jih ima u krmivu; ali dušik i rudne tvari krmiva nahode se skoro cjelovito u izmetinama.

Manjkajuća polovina ustrojne tvari izgori u tielu postupkom disanja. Proizvodi gorenja koji su postali od ugljika i vodika uništene ustrojne tvari, a sastoje od ugljične kiseline i vode, odalečuju se od tiela u uzdušnom stanju u izdahnutom uzduhu, dočim dušik i rudne tvari prelaze u raztopljenom stanju u mokraću, a po njoj bivaju izlučeni iz tiela.

144. Koja se nahodi razlika medju rastlinskim hranivima u krutim i u kapljevitim izmetinama?

Krute izmetine ililti balega sadržavaju *neprobavljive* česti hrane, u njima se nahode rastlinska hraniva u istom obliku, kao u krmivu, dakle *slučena s ustrojnom tvari*, dočim se u kapljevitim izmetinama ili mokraći nahode dušik i rudne sastavine *probavljenog* diela hrane, u kojemu se nahode u raztopljenom, *od rastline neposredno prisrkljivu obliku.* Ta zadnja hraniva bivaju dakle probavnim postupkom na neki način kao razklopljena.

Dušik se u istinu nahodi u mokrači u obliku mokriva, ali se on vrlo lako i brzo raztvara u ugljičnu kiselinu i čipavac, dakle u izravna rastlinska hraniva.

145. Koji upliv imaju na gnojivo doba i svrha ukorišćivanja životinja?

Doba života i proizvodna svrha imaju u toliko upliva na sadržinu gnoja u koliko kod životinjâ koje još rastu i u proizvadjanju mlieka dosta znatan dio dušika i rudne tvari ostane u tielu ili prelazi u mlieko, dakle se ne pokazuje u izmetinama, dočim su u uzdržnoj hranitbi i u tovljenju neznatne količine koje zaostaju u tielu, pa se nije potreba ni obzirati na njih.

Pri uzdržnoj hranitbi i pri tovljenju može se dakle uzeti, i neće se znatna pogreška učiniti, da vaskolik dušik i svekolike rudne tvari krmiva prelaze u gnojivo, dočim pri odhranjivanju mladih životinja i muzarâ da jih priklađna količina prelazi u proizvodenu tvar, i da ju treba odbiti gnoju. (*Sliedi*).

Jedan neprijatelj pčelinje uši.

Poznata je stvar, da dok jedan neprijatelj životinjskog ili bilinkog svieta preotme maha, i prieti uništenjem dotične vrsti životinje ili biline, da odmah narav providi jednim protuneprijateljem ili jednim uništujućim sredstvom, koji prekomjerno širenje dotičnog neprijatelja preprieče.

I proti pčelinjoj uši ima neprijatelj, a to je štipavac (*Chelifer cancroides*). Ima tome već više godina, da su pčelari opazili ovog zareznika u uljištim, ali ga nisu smatrali, kao prijatelja, nego, kao neprijatelja pčelâ. Kašnje pak, točnijim motrenjem, opazilo se je, da on nije neprijatelj pčela, nego da je dapače njihov veliki prijatelj, jer da iz zasjede vreba na uši, tekuti itd. da ih lovi, i da se s njima hrani.

Najradje lovi mlade, a dok jednu ulovi povuče se u svoje zaklonište i izsisa ju.

I ovaj štipavac spada u red pauka, a razlikuje se od drugih štipavaca, što nema žalca na stražnici. Ovoj štipavac je malešan, plosnat, a stražnji dio tiela naliči onome običnih domaćih stienica. Na glavi ima dva duga štipala, kojima lako kreće, a koji mu služe za hvatanje životinjica, kojimi se hrani. Ženska ovog štipavca nosi jajasca izpod prvog prstena stražnice, sve dotlen, dok se razviju ličinke. Još nerazvijene ličinke odiele se od majke. Ličinke se brzo razvijaju i preobrazuju; s početka dobiju četiri prevremene noge, koje nakon malo vremena izčeznu i zamjene ih prave noge.

I ličinke, kako što i odrasli štipavci hrane se ušim, tekutim i drugom sitnom gamadi, ali i oni biraju radje mlade i još nedorasle zareznike ili njihove ličinke.

Tko dakle nadje štipavca u ulištu neka ga ne ubija, jer štipavac nehudi pčelam, niti im zanoveta; on im je dapače od koristi, jer ubija pčelenje uši, tekuti i drugu gamad, koja mori pčele i žive na štetu pčela. **B. Z.**

Stelja u kokošinjacim.

Malo tko običaje posteljiti kokošinjak, usljed toga sakupljaju se izmetine, gnjiju i prave zrak u kokošinjaku nesnosnim, kako što nam je svima dobro poznato.

Izmetine gnjiju, smrde, kuže zrak, a u isto doba gube se njihove najbolje sastavine naime dušične sastavine. Posljedice ovog nemara jesu pak razne bolesti peradi, a patke i guske dobiju lako razne bolesti na nogama i izgube perje.

Da vidimo, koja je vrst stelje najprikladnija za kokošinjake.

Pržina i tresetna kaljužina jesu najprikladnije za stelju u kokošinjacim, a osobito tresetna kaljužina jer ima svojstvo da veže sve hlapive amonijakalne tvari; uzdrži dobro gnjoj i čist zrak u kokošinjacim.

Pržina je takodjer izvrstna stelja osobito ako se rabi svakog dana, jer učvršćuje tekuće izmetine i prieči, da se brzo i naglo raztvore.

U pržini uzčuvaju izmetine svu svoju snagu, i ne gnjiju lako. Svakog mjeseca pokupi se pržina, kojom su pomješane izmetine i ili se izpere ili se pak pomješa gnoju na gnojištu, ili se pak odmah razaspe na polje i podore. **D. G.**

Obća pravila za pravljenje vina od voćaka.

Istina bog, da sad obilujemo vinom lozovim, i da dok traje klauzula, da će ga svake godine biti više i da će biti jeftinije; dakle drugog vina pravo i ne treba. Ali pošto imade predjela gdje imade voća, a osobilo jabuka izobilj, pa ne znadu često što tim voćem raditi; dočim s druge strane drugog pića ne imadu, izim vode, navesti ćemo obća pravila, kojih se je držati pri pravljenju vina od voćaka u obće, a osobito od jabuka.

Za vino prikladne su samo zdrele, zdrave jabuke. Nezrelo, kiselo, crvljivo i nagnjilo voće nije za vino.

Voće valja odmah izgnječiti, izmrviti i postaviti u badanj za vrienje.

Mastu na ovaj način dobivenu, pa da je i gušće nevalja dadovati vode, jer ga voda ubija.

Od jabuka i kruška pomješanih dobiva se najbolje vino; od jabuka samih dobro vino, a od krušaka samih lošije vino.

Kisele jabuke i tvrde kruške valja iztiskati poslje nego li se zgnječe; iztiskani drop izluži se mlakom vodom, pa opet tiska, a onda prvi i drugi sok pomješa.

Napram slatkoći jabuka i krušaka valja na svaki hektolitar masta dodati 8 do 12 kg. sladora, kojeg se raztopi u hladnoj ili u mlakoj vodi.

Mast od voća najredovitije prevrije u toplini od 15° R., ako je toplina manja slabo vrije.

Za domaću porabu na 200 kg. voća uzimlje se jedan hektolitar vode i 8 do 12 kg. sladora.

Otoči se vino, dok prevali glavno vrienje, pa ulije u bačvu, da dalje samo iz tiha posve prevrije. Dogodi se kadšto, da tiho vrienje ne nastane, i da vino ne dozrije, u tom slučaju neostaje drugo, nego dodati vinu nešto sladora i taložine, pa onda ono prevrije.

Ako se neizbistri, onda se bistrenje preuzme španjolskom zemljom ili mohrunjim mjehurom. **B. L.**

Jeli zdravo piti dok se jede?

Učenjaci minju, da se nesmje piti dok se jede, a ponište pak da se nesmje piti studene vode; jer da se onda odveć razhladi želudac, pa da od toga trpi probava. Za redovito probavljanje želudca hoće se toplina od 37° R.; ako je toplina uiža, ne probavljase, osobito ako usljed sniženja topline ostanu neraztopive tuste stvari.

Ako se pije mrzla voda od 7 do 10° R. onda naglo padne toplina u želudcu, živci se otupe ili razdraže, pa prestane svako izlučivanje želudačnih sokova. Prodje usljed toga puno vremena, dok se toplina želudca povrati na 37° R., a kroz sve to vrieme želudac ne probavlja. Savjetuje se s toga ne piti, dok se jede, a poništa pak ne piti mrzle vode. Pije se poslje nego li se je pojelo, ili četvrt ili pol sata kašuje.

Jedno pol sata ili jedan sat pred jelom savjetuje se takodjer popiti čašu hladne vode, jer se sluznice ovlaže, pa izlučuju više želudočnih sokova, a i s druge strane nemože da hudi želudcu, jer do jela upije želudac svu vodu, i povrati se u njemu normalna toplina od 37° R.

Tko ćuti potrebu da pije dok jede, radje neka pije pol sata prije nego li počme jesti.

Poslje nego li se je jelo pomaže piće, osobito, ako je to dobro, zdravo vino, a jedan sat poslje jela može se piti voda, ali nesmje biti odveć mrzla, jer mrzla voda kvari uvjek probavu. Vina dobrog može se piti i dok se jede, ali ne u većoj mjeri, nego samo toliko, da služi za razriedjivanje hrane i za draženje želudca na izlučivanje sokova.

Žene, koje su noseće, nesmjedu nigda piti mrzle vode, jer za posljedicu ili će izbljuvati što su pojele i popile ili će izvrći (izbaciti).

Krivi postupak s mladim voćnim stablim.

Običaj je mlada stabla privezati čvrsto o kolac; a to je baš po stablo štetno, jer kad se slegne zemlja, ostane stablo vjeseće o kolac, a izpod žila napravi se praznina. Valja s toga mlada stabla priveživati posve lako i na osam, e da vez posklizne kad se zemlja slegne. Čvrsto privezati o kolac može se samo onda, kad se je zemlja posve slegla.

Kolac nesmje ići u krošnju, da za vjetrova ne struga, a kad je do izpod krošnje mora biti tako privezan, da ne struga po deblu, jer onda nastaju rane s kojih deblo i stablo trpi.

Mlada stabla nevalja saditi duboko, jer preduboko zasadjena, lako im pregnjiju žile, i sporo tjeraju. Panj hoće se da je 10 do 15 cm. nad zemljom.

Mlada voćna stabla nevalja zanemariti. Kad se zemlja slegne valja ju opet zagrnuti; ako se vez od kolca razrieši valja ga opet privezati, ako kolac pregnjije ili se prelomi valja ga promieniti; ako vlada trajna suša valja zalievati, a i gnojenje zemlje, tamanjenje gusjenica, nametnica i korova nevalja zanemarivati, kako što ni prekopavanje zemlje ako debla, daklen krošnja dopire. **D. O.**

Radnje u voćnjaku i povrtnjaku u zimsko doba.

Doklen god vrieme t. j. studen dopušta okopavaju se voćna stabla t. j. prekopa se zemlja okolo i izpod stabla. Kopaju se jame za novu sadnju, čiste se jaruge i sade se stabla.

I gnojenje se ne zanemaruje.

Odrasla, čvrsta stabla pognjoji se smjesom od ½ kg. pedesetpostotnog klorkaliuma, i ¼ kg. superfosfata, koji sadrži barem 20 po sto fosforne kiseline. Ovom se smjesom gnjoji obično u studenome.

Razaspe se gnjoj okolo stabla i zakopa se. U veljači pognjoji se isto stablo su ¼ kg. kilske salitrovine, koju se razaspe po površini zemlje, ali se ne zakopa.

Veliko posve doraslo stablo pognjoji se u studenome sa 125 grama klorkaliuma i 125 grama superfosfata, a u proljeće t. j. u veljači su 150 grama kilske salitrovine. Jeseni se t. j. studenoga zakopa gnoj, dočim u veljači ostane na površini.

Mladom voćnom stablu, kako što i ovčavim vrstim, dade se jeseni t. j. u studenome 30 grama klorkaliuma i 30 grama superfosfata, a u veljači 40 grama kilske salitrovine, na isti način kako je gori navedeno.

Zemlju koju se krči za povrtline valja pognjojiti su 8 kg. kainita i 8 kg. koštanog brašna Ovaj se gnoj u studenome pomješa zemljom i zakopa, u proljeće t. j. u veljači ili ožujku opet se pospe po zemlji 4 kg. kilske solitrovine. Navedena kolikcća gnjoja dostatna je za jedan ar zemljišta.

Zemlji, kojom se imadu zasuti jame, u koje se sade voćna stabla, valja primješati ½ kg. kaštanog brašna i ¼ kg. kainita, a po površini zemlje razaspe se ½ kg. odulemih maslinovih komina

Jedna od važnijih radnja u voćnjaku u zimsko doba jest čišćenje i klaštrenje stabala. Sve suhe, prosušene i gusto stojeće grane i mladice valja odstraniti; ali razumieva se pomnjom, da stablo ne pati.

Rane moradu ostati posve gladke, a da laglje zarastu valja ih namazati voćarskim mazom.

Kad je uredjena krošnja valja urediti deblo, te odstraniti svu mahovinu, lišaje, gnjilež i sve što je od štete i što je suvišno stablu. Puno pomaže proti gamadi, ako se deblo i dublje grane namažu vapnenim mliekom u kojem se je primješalo malo govedje balege.

Sve podveze stabala valja pregledati i gdje je potreba privezati ili obnoviti.

Kadjenje proti uši masline.

Što masline svake godine izrode, prepisuje se krivnja ušima. Bit će i uši krive, ali je još kriva nemarnost gospodareva. Masline se ne okopavaju, ne gnoje se, ne klaštre i ne čiste, pa kako će da rode? A kad rode e to uši. Pa što čine naši gospodari, da uš utamane. Ništa.

U južnoj francezkoj i Algeriji kade proti uši, ali se kod nas ne radi ništa, dapače se ne vjeruje u kadjenje i nezna se kaditi.

Ako ćemo, da kadjenjem utamanimo uši valja, da kadimo, kako kade francezi.

Za kadjenje oni rabe smilje i konjsku bolegu, a da uspješnije djeluje poškrope malko kamenim uljem ili katranom i primješaju malo sumpora. Počmu kaditi, dok se pojave prve uši, a kadjenje opetuju 2 do 3 puta u navratke od 10 dana. Sam čim kadjenja obavljaju u večer kasno ili u noći, kad se vjetar slegne. Tim postizavaju dvi stvari, prije svega, da se dim diže ravno na stablo, a onda, da uši miruju, te ih dim nepripravne nadje. I još se nešto postizava kadjenjem u noći. Povrh krošnje mastina ohladi se prije zrak nego li pri zemlji, pa dim ostaje u krošnju, jer oni hladniji zrak nedopušta da se višje diže, i tako bolje djeluje i sigurnije omantava uši.

Uši kadjenjem omantane ili se na mjestu zaduše, što redje biva, ili padnu sa stabla na zemlju, a na zemlji bez hrane poginu.

Može se gdjekoja doduše opet izpeti na stablo, ali to biva redje i to se može prepriečiti, ako se okolo debla namaže tekućim mazom, koji se lako ne suši. Uši se dovuku do prstena od maza, ali tu nemogu naprjed, jer se liepe.

Francezi se hvale, da ovim načinom postizavaju izvrstnih uspjeha. Obično pod svaku maslinu zapale 2 do 3 stoga smilja i balege i paze da redovito gori, i da se što moguće gušći dim diže.

Jesu li gliste štetne ili koristne.

Glista se najviše nalazi u zemlji ondje, gdje jedna bilina gine ili je poginula. Usljed toga vjeruje narod, da su gliste štetne po bilje, dapače da biline čestoput usljed glista poginu.

Profesor Wollny je napravio u tom pogledu mnogo kušnja, i došao je do uvjerenja, da gliste nisu štetne, nego koristne po bilje. On je zasadio jednakog razsada u istoj zemlji u graste, ali u nekim je zemlja bila puna glista, a u drugim bez glista On je opazio, da su se biline znatno bolje i jače razvijale u grastam u kojimi je bilo glista, dapače se je ta razlika od svakog odmah opažala.

U zemlji u kojoj ima glista opaža se odmah luknja na zemlji, a po zemljih zemljanih izmetina od glista.

On je te kušnje opetovao sa svim mogućim vrstim povrća i gospodarskog bilja, i kod svih kušnja bilo je bjelodano, da u zemlji u kojoj ima glista uspjeva bilje bolje.

U zemlji u kojoj imade glista svaka je bilina rodila sjemenom obilnije za 50 do 250 postotaka.

Isti se je povoljni uspjeh postigao u pogledu gamolja, vlatja i lišća. Ovaj povoljni uspjeh, koji se je postigao u zemlji, koja sadrži glista, ima se prepisati povoljnoj djelatnosti glista na kemična i fizična svojstva zemlje.

Najviše djeluju gliste na rahlenje, mrvljenje, i rovanje zemlje, što se u tom opaža, da objem zemlje znatno poraste.

U rahlijoj i prhijoj zemlji, prodire i otiče voda laglje i veći je pristup zraka, a dosljedno tome veća je raztvorba, pa i hranivost zemlje.

F. L.

SVAŠTICE

Dojnost krava muzara raste do trećeg telenja. Trećim telenjem dojnost je stalna, i krava daje svake godine (ako su jednaki uvjeti življenja i hranjenja) sve do 8, do 9 dapače i do 10 godine jednaku količću mlieka; od osme godine, odnosno od devete ili desete pada dojnost obično postepeno, ali često posve naglo, tako da krava kroz kratko vrieme presuši. Mlieko od starijih krava uvjek je mastnije nego li od mladjih. Odmah po telenju sadrži mlieko najviše sirnine i masla; ali nakon malo dana umanji se sadržina sirnine i tusta, do neke stalne mjere, koja uz jednaku hranu ostane ista sve do šestog mjeseca sljedeće bredjosti.

Azalee u sobi. Kad se primi jedan grm azalee iz jednog gojilišta cvieća, osobito ako je u punoj cvatnji nema osobe, koja si nezaželi gojiti u kući po sobama azalee. Ali koja je opet žalost za svakoga, kad nakon par mjesecih poodpada lišće i grm se posuši. Tko hoće, da azalee goji po sobama, valja da znade: da azaleam valja svake godine promieniti svu zemlju; da se razsadjivanje u novu zemlju obavlja u prolieće odmah po cvatnji; da iz lonca valja da lako otiče voda, kojom se zalieva; da azalea valja da bude u novoj zemlji uprav onoliko duboko zasadjena, koliko je bila u staroj zemlji, jer zasadili se plitje ili dublje, ona pogine. U loncu hoće se da ostanu dva prsta ruba za zalievanje. U zemlji u loncu nesmje ostati praznina, pa se s toga zemlja sa komad drveta dobro sabije. Azalee ljube stalno mjesto, gdje se jednoč postave valja ih držati, jer inače brzo poginu. Ljeti valja ih obilno zalievati, do potrebe dva do tri puta na dan; valja im svaki dan, a to ili u večer ili u jutro dobro poškropiti lišće, a svake nedjelje jedanput, valja raztopiti u vodi kojom se zalievaju nešto malo gnjoja.

Da raffia liko bude trajnije. Obće je poznato, da je liko od raffie najjeftinije u najbolje sredstvo toli za priveživanje navrtaka, koli za priveživanje mladica i matih na voćnim stablim i po vinogradim; ali svak mu prigovara da nije dosti trajno, da se brzo iztroši na zraku, te popuca i pregnjije. U zadnje doba pronašlo se je da ako se liko od raffie namoči u 2 postotnu raztopinu modre galice, da onda traje tri puta više, nego onako na prosto, a ako se dobro osumpori, da onda traje sedam puta više.

Čuvanje leda. Led se najbolje čuva u ledenicam i u slami. Tko nema ledenica, može posve lako da čuva led u slami preko svega ljeta do jeseni. Pri tom se postupa, kako sljedi: Na sjeništu, u zimsko doba, kad imade svudi velikih komada leda, napravi se debela osnova plašta od slame, koju se dobro sabije. Na ovu slamu naslagaju se veliki komadi leda sve jedan do drugoga, da izmedju njih nebude prostora; pa se onda sa strana i odozgor naslaga puno slame, odnosno napravi se plašt od slame. U ovom plaštu od slame čuva se led izvrstno, a vadi se kad god je potreba, jer se za pravljenja plašto dva ili tri snapa slame polože tako, da se budu mogli u svako doba dignuti, i postaviti, te da služe kao vrata na plošću za doprieti do leda

Svila pere se pomoću krompira. Mrljava svilena tkanina, pere se na način kako sljedi: Uzme se zdravih krompira, olušti im se kora, izrezaju se na malene komade, pa se komadi od 4 krompira popare sa 1 litrom vrele vode. Kad poparina ohladi, onda se procledi, pa joj se primješa uprav toliko čiste žeste (vinovice, alkohola), koliko imade procjedine. Sad se razastre svilena tkanina, pa se natire spužvom namočenom u gori rečenoj smjesi. Kad se prosuši utija se na protivnoj strani, pa je kao nova.

GOSPODARSKE VIESTI.

Sabor dalmatinski je pri zaključku; izim već nabrojenih osnova zakona, nije kašnje podnešena nijedna važnija osnova zakona na pretresanje.

* *
*

Seljačko gospodarsko družtvo Dalmacije u svojoj izvanrednoj sjednici od dana 4 veljače, imenovalo je dalmatinskog namjestnika, generala topništva E. pl. Davida od Rhonfelda svojim počastnim predsjednikom.

* *
*

Kod kr. gospodarsko šumarskog učilišta u Križevcih imade na prodaju sjemena od crljene djeteline posve prosta od viline kose, koje se prodaje u vrećam od 35, 50 i 100 kg.

* *
*

Onih 284,000 komada korenjaka i 350,000 komada ključeca što je zemaljska vlada u Zagrebu imala razpoloživih za ljetos na svojim ložnjacim, već su svi razprodani.

* *
*

Premda ljetos nije bilo debelih sniegova. ipak se iz zagorskih predjela tuže, da su im zecevi napravili velike štete na mladjim voćnim stablim.

* *
*

U Osieku radi se osnovanja tvornice za slador (sečer). Da se uzmogne sigurnošću zavesti tvornica hoće se, da se sladorna repa goji barem na 2500 jutara površine zemlje. Na jednom sastanku gospodara, kojeg je prošlog mjeseca pozvalo slavonsko gospodarsko družtvo, obvezali su se neki gospodari da će gojiti repu na 600 jutara površine. Pošto upisivanje još traje, nade je da će se postići potrebiti broj i da će se tvornica zavesti.

* *
*

Monopol duhana nosi francezkoj 145 miljuna fiorina na godinu; Austro-ugarskoj 118 miljuna f.; Italiji 51 miljun f.; Španjolskoj $38\frac{1}{2}$ miljuna f.; Rumunskoj 11 miljuna f.; Srbiji $2\frac{1}{2}$ miljuna f. U nekim državam postoji osobiti porez na duhan. Taj porez nosi u Engležkoj 115 miljuna fiorina; u Rusiji 53 miljuna fiorina; u Njemačkoj 6 miljuna fiorina.

* *
*

Gospodarsko družtvo u Zagrebu razdielilo je lani bezplatno: 1742 voćna stabla; 25,691 plemenitu šibicu za navrćanje voćaka; 41.531 ključec amerikanske loze; 3220 komada korenjaka amerikanske loze, već navrnutih i 2470 komada ključeca domaće loze, sve u vriednosti od 2500 fiorina. Izim toga ima svoj matičnjak amerikanskih loza od 7 jutara 322 četvorna metra površine, sa kojeg će se ljetos počet dielit ključeci.

* *
*

Hrvatske jabuke ljetos su si prokrčile put na ingležka voćna tržišta.

* *
*

Ceske tvornice postola u Chrudimu, Skuču, Herman Miesteou i Holimu proizvadjaju na godinu više od jednog miljuna parova postola, koje razašilju za prodaju po svoj Evropi.

* *
*

U Kaliforniji zasadjeno je 19,527 jutara zemlje jabukami, 54,000 jutara breskvami, 23,442 jutara kruškami, 30,025 jutara marelicam, 6750 jutara trešnjam, 5123 jutara smokvama, 7997 jutara maslinama, 49,626 jutara šljivam, 7950 jutara narančam, 1976 jutara lemunim, 10,100 jutara orasim i bajamam. Samo godine 1892 izvedeno je 2500 punih vagona breskava.

* *
*

O Osieku je neki obrtnik izumio odieću pomoću koje moći će se hoditi po vodi bez zagaziti ili potonuti na isti način, kako što se hoda po zemlji.

* *
*

Prvog veljače t. g. otvara se drugi tečaj na poljodjelskoj školi u Kruševcu kod Podgorice u Crnojgori, koja je lani bila otvorena.

* *
*

Prvo voćno godišnje tržište obdržavano u Budimpešti može biti zadovoljno uspjehom, jer je prodano 856 kvintala raznog voća u vriednosti od 8567 fiorina 7 novč.

* *
*

Po naredbi ministarskoj od 21 prosinca t. g. razdat će se 500,000 kvintala marvinske soli za hranu marve po fiorina 5 kvintal. Sol će se razdieliti po pokrajinam u razmjeru brojem marve; te će svaki gospodar moći nabaviti opet samo toliko marvinske soli, koliko stoji u razmjeru brojem glava što goji. Sitno blago računa se za 1 jedinicu, junad za 2 jedinice, a rogatu marvu za 4 jedinica, ali više 2 kg. za jednu kravu ili vola (dakle za 4 jedinice) nesmje se dobiti u godini dana.

* *
*

Magjarska vlada razdieliti će ljetos više stotina hiljada već oplemenjenih amerikanskih loza onim obćinam, koje se hoće da zanimaju za unapredjenje vinarstva.

* *
*

U Ugarskoj radi se o zavedenju velikog dioničkog družtva, koje bi imalo izrabiti naslage treseta za gorenje.

* *
*

Po zadnjem popisu od 1 prosinca 1892 živilo je u Pruskoj što konja, što goveda, svinja, ovaca i koza 32,323,925 glava. Broj svinja je prirasao u zadnjem decenija za 1,906,311 glava, a goveda za 1,133,740 glava, dočim je broj ovaca spao za 4,642,784 glave.

* *
*

Ugarska vlada podielila je 21 stipendiju, ukupno fior. 2000 za učenje voćarstva.

* *
*

U suhim predjelim magjarske, kušati će ljetos gojitbu jedne vrsti afrikanskog krompira, koji se zove *Maniac de cheval.*

Pitanja i odgovori „G. Poučnika".

A. Odgovori.

10. Raskotili mi se miševi u stanu, molim, kako da ih se najlaglje riešim?
D. B. u C. (Hrvatska)

Razna se sredstva preporučaju za utamanjivanje miševa, od jednostavnijih sredstava bez dvojbe najbolje sredstvo jesu amerikanske stupice. Od umjetnih, a korjenitih sredstava najbolji su otrovi. Miševi se lako otrovaju sičanom. U tu svrhu uzme se mrkvâ; mrkve razpole se nožem po dužini, namažu se iznutri sičanom (arsenik) u prahu, pa se obe polovice opet špagom privežu. Ovako otrovane mrkve postave se u kutovim, po luknjam i hodnicim kuda miševi prolaze, miševi dodju, jedu ih i poskapaju. Ako se ova radja izvrši zimi, do proljeća nema više jedan miš živ. Drugo oštro sredstvo jeste strichnin, Strichninom truju se miševi sredstvom zobi ili druge žitarice. Stvar se prirediva, kako sljedi. Raztopi se 2 grama nitrata od strichina u 400 grama tople vode, i ovu raztopinu ulije se na 1 kilogram poparene zobi. Kad je zob upila svu raztopinu, onda se posuši pri toplini od 30 do 35° Celsiusa. Pošto je nitrat strichnina gorak, osladi se sa 2 grama saccharina ili sa 50 grama sladora. Ovo otrovano zrnje razbaca se po uglovim i luknjam, a miševi poskapaju dok ga okuse. Ovo sredstvo je vehoma otrovno i pogibeljuo i za druge životinje, pa s toga ga valja velikom pomnjom i velikim eprezom rabiti. I sičan i strichnin kupuju se u ljekarnam, ali se hoće recept jednog liečnika, inače se ne prodavaju.

11. Imam nekoliko izkvarenih bačava, i nedadu se nikako izčistiti za porabu; molim Vas podučite, kako ih imam izčistiti, da budu posve zdrave i da budem mogao bez pogibelji u njih vino lievati?
I. L. u D. (Dubrovnik).

Najbolje, najuspjesnije i najsigurnije sredstvo za čišćenje bačava jeste vodena para, ali se za takovu radju hoće osobiti kotao za razvijenje pare. Tko toga kotla nema, ili inače tko drugog svoga parnog kotla nema taj nemože da pere bačve parom. Para ne samo da raztopi i raznese svu nečist, ali prodire i u staničevinu drva, te baš do koriena sve izčisti. Drugo izvrstno sredstvo za čišćenje bačava jeste kiselo sumporno kiselo vapno. Najprije valja bačvu temeljito izprati vrelom vodom, pa onda posušiti ju. Kad je posve suha, onda se dobro zatvore svi otvori (čepi) izim vranja, a u isto doba priredi se raztopina od kiselog sumporno kiselog vapna. Na 100 litara vode raztopi se deseti dio litre kiselog sumporno kiselog vapna, pa se ulije u dotičnu bačvu i temeljito začepi. Onda se bačva po malo valja i prevrne na je dno dno i na drugo da raztopina kiselog sumporno kiselog vapna dodje u doticaj za neko vrieme sa svim unutarnjim djelovim bačve. Ova radja valjanja i prevrtanja bačava traje kroz tri dana. Trećeg dana ulije se u bačvu 2 kašike (žlice) koncentrirane sumporove kiseline i dobru pol litra vode, provalja se i povrne opet dobro pa pusti tri dana da miruje, šestog se dana iztoči raztopina a bačva temeljito izpere vodom. — Ovako izprana bačva, da je i najnečistija bila, prikladna je za vino i za svaku drugu tekućinu. Gori navedenom kolikoćom raztopine može se izprati bačva od 500 do 600 litara sadržine.

12. Imali način po kojem bi se dao led dulje vremena čuvati bez prave ledenice?
M. V. u P. (Istra).

Najjednostavniji, a u isto doba najjeftiniji način za čuvanje leda jesu plaštovi od slame. Led postavljem usried plašta od slame uzdrži se i usried ljeta za največe žege. U tu svrhu valja sakupljati i pospremati led u zimsko doba kod imade debelih naslaga leda. Nasipravi se na polje ili još bolje u jednoj suši ili konobi osnova za plašt, pa se naslaže slame za 70 do 90 centimetara debljine; a onda se nalagaju komadi leda sve jedan do drugoga, da ostane izmedju njih što moguće manje praznine. Okolo leda naslaga se slama, a od leda do ruba plašta hoće se, da ima naslaga slame debela barem 60 do 80 cm. Povrh leda naslaga se dalje slama, dok je plašt gotov. Na jednoj strani plašta za redanja slame postave se 3 ili 4 snopa slame poprieko t. j. od leda prama rubu plašta, i to tako da se budu mogli izvaditi. Na taj se način naprave vrata do leda, pa se može vaditi led iz plašta kad godj je volja. Na ovaj način, bez velikog troška, može se čuvati led preko sve godine, baš i za največe žege, na suncu.

13. Molim Vas, po čemu se najsigurnije dozna, ako je jedna kokoš ostariela?
K. S. u P. (Kotari).

Po glavi se najlaglje pozna, ako je jedna kokoš stara ili ne; ali se može odmah zaključiti da je jedna kokoš stara, ako su joj ljuske na nogam hrapave i ako su joj ostruge tvrde. Stara je kokoš, kojoj se dolnja polovica kljuna neda pregibati, i kojoj je kruna debela i hrapava. Mlade kokoši imadu na nogam samo oznake (početke) ostruga, a ljuske na nogam su gladke i svjetle; bedrice su im meke, kruna gladka i tanka; čemperi oštri i meki. Stara kvočka ima hravape ljuske, ima žuljeva na podplatim, tvrde, velike ostruge, dočim je kod mlade kvočke sve baš protivno. Stara kokoš, da je i dobra perja, ima uvjek dugi podbradak, koji kod mlade kokoši posve fali. I starog pivca (kakota) pozna se po nakostrušenom perju, hrapavim ljuskam, dugom visećem podbradku i hrapavoj debeloj kruni. Ovo su glavni podatci, koji vješt gojitelj preradi znade odmah na oko, dok vidi jednu kokoš, kazati, jeli mlada ili stara i u kojoj je po prilici dobi.

B. Nova pitanja.

14. Imam nekoliko starih voćnih stabala, koji neće više, da mi rode; molim Vas što imam učiniti, da ih natjeram na radjanje?
S. T. u B. (Istra).

15. Molim Vas može li se kiče (mladice) od bagrema (akacije) krmiti blagu i to baš kozam? Je li štetno po zdravlje? Je li dosti hranivo?
I. P u S. (Otok Hvar).

16. Imam jedno jezerce ili da bolje reknem jednu veliku lokvu. Molim Vas, koje bi se ribe uspjehom mogle u njoj gojiti?
A. M. u K. (Hrvatska).

17. Na koji se način može sigurno povećati dojnost krava?
F. N. u T. (Bosna).

18. Imam sasvim bistra staroga vina, ali je nešto vetašno (daje po mufinu) molim Vas dade li mu se taj vonj odstraniti?
U. N. u S. (Split).

19. Naš puk drži da mjesec upliviše na zemlju i na stabla, tako da gleda je li pun ili mlad mjesec za rezat lozu ili sadit. Ribari tvrde da su školjke za mladog mjeseca prazne, a za punog pune. Koliko je na temu istine?
M. P. u R. (Dubrovnik).

20. Molim Vas bili mi savjetovali da na zimski usjev zasijen liekaricu (lucernu) ili štajersku crvenu djetelinu? Tlo je gnojno i dosti vlažno.
M. N. u K. (Hrvatska).

21. Gdje se može nabaviti ključeca od Vitis Berlandieri? Ukorenjivaja li se isti ključeci lako?
S. M. u J. (Hrvatska).

22. Preporučiše mi strcaljku „Austria", ali se s njom grdno nasamarih; molim Vas koju vrst strcaljka proti peronospori držite Vi za najuspješniju i najtrajniju?
S. M. u J. (Hrvatska).

☛ Odgovori na javna pitanja kao i nova pitanja, primaju se rado od svakoga, pa i ne bili predbrojnici.

OTVORENI DOPISI

GOSPODARSKOG POUČNIKA.

Predplatili su predbrojbu do konca t. g. 1894.

P. N. gospoda: Rušnov A. v. b. s. — Ristović N. — Franjka Štambuk — Gospodarsko-šumarsko učilište - Križevac — Ellner D. A. — Niža pučka škola — Sušak — Gospodarska Zadruga — Kastav — Monti D.r L. — Zahija P. ž. — Canjuga F. ž. — Mayhofer S. — Hribar J. —

Predplatili su predbrojbu do konca I. polieća 1894.

P. N. gospoda: Petrović J. — Vlastelinstvo Tkalec — Činček F. ž. — Čukli J. —

Podmirili su predbrojbu za prošlu god. 1893.

P. N. gospoda: Vukasović J. — Milović D. L — Nemičić D·r M. — Narodna osnova škola - Ljubuški — Vurović J. ž. — Vidmar S. — Kapetanović Bećir beg.

— V. g. Turković Jos. ž. — Vaša cienjena predbrojba podmirena je do konca godine 1892.

— V. g. Kalić M. uč. — A vaša do konca lipnja 1891.

— V. g. Zahija P — Broj 5 od 1893 i broj 18 od 1892 poslali smo Vam.

— V. g. Majhofer S. — Kazalo za godinu 1892 i 1893 biti će skorom dotiskana. Za ostalo pisali smo Vam.

— V. g. Smetiško M. kan. — Za odposlanu Vam knjižicu primili smo novac. Zapovjedite uvjek ono što možemo!

— Br. Katičić — Knjižicu: Buhač, Predivno bilje, O uporabi dropa, Duhan i O uzgoju i njegovanju cvieća poslali smo Vam. Priteklih 40 novčića uklopili smo Vam u biljegam.

— V. g. Kapetanović Bećir beg — Sjeme od ljekarice odpremili smo Vam preko gosp. J. Jerića.

Brzotiskom Narodnoga Lista.

U ZADRU, 1894.

Godina XIII. Izlazi na 1 i 16 svakog mjeseca Broj 5.

GOSPODARSKI POUČNIK

Obće blagostanje zavisi o blagostanju pojedinca a temelj blagostanju pojedinca, jest razboriti rad uz vještu uporabu nauke i izkustva.

Upraviteljstvo lista je u Zadru

Predbrojba u Austro-Ugarskoj stoji 3 for. na godinu, u Inozemstvu 8 franakâ na godinu. Uvrštbe plaćaju se 8 novč. po redku za prvi put, a svaki sliedeći put 3 novč. redak. Cliché računaju se 5 novč. po centimetru četvornom.

Upravitelj i Izdavatelj: PETAR L. BIANKINI

Odgovorni urednik: NIKOLA ŠIMIĆ

Pisma, naputnice itd. itd. upravljaju se Upraviteljstvu Gospodarskog Poučnika u Zadru. — Rukopisi se nevraćaju. Predbrojba je obvezna za godinu danâ, a izplaćuje se u Zadru. Tko nepovrati prva dva broja obvezan je predbrojbi za godinu dana.

ZADAR, 1 Ožujka 1894. Ciena je listu 3 fiorina na godinu. ZADAR, 1 Ožujka 1894.

Župnici i poljodjelstvo.

III.

Našem svećenstvu, našim župnicim, namienjena je važna prosvjetna zadaća u našem još u svakoj nedozvanom narodu. Župnik na selu i otac je i majka, i sudac i savjetnik, komu se naš seljak u svakoj utiče. Mi poznajemo ·ela u našoj Dalmaciji, koja su se gotovo moralno i materijalno preobrazila uplivom dobra i najsvetovana župnika, jer je naš narod u obće sklon i priložit svakomu dobru i napredku, kad ima tko da ga napućuje i svjetuje. Nu da naše svećenstvo uzmogne vršiti tu svoju plemenitu i uzvišenu zadaću u našemu narodu, treba da za to dobije shodne priprave, koju mu nažalost dovoljno nepruža njegov dosadašnji uzgoj. Kako to već spomenusmo, naši zavodi za uzgoj svećenstva smješteni su po našim ovećim gradovim; u tim zavodim naša mladež opredieljena za svećenički stališ, proboravi najbolje dane svoga života, otudjena od svega svieta, bez ikakva izvanjskog doticaja. Sve ono pusto vrieme, koje toj mladeži preostaje iza izpunjenih školskih dužnosti — a toga prosta vremena, osobito u bogosloviji ima i na pretek — sprovadja ga, smucajuć se u zadušitom objemu hodnikâ sjemeništa, ili kad izadje na šetnju van grada, šćućurena pod kakvom gomilom, knjigom u ruci. Nekažemo, da takova priprava nije kadra uzgojiti vriedna teoretična bogoslova, i bogoljubna svećenika, ali svakako ne praktična čovjeka, koji u zadrugi pojmi svakovrstne dužnosti. Ta osamljenost za više godina života, uradja tim, što mlad svećenik, netom izadje iz sjemeništa, tudji se od svakoga, neugodno mu je svako obćenje i doticaj, osobito sa prostim pukom; a ta otudjenost veoma škodi i sa moralnog pogleda, jer tad fali glavni uvjet svake poduke i uzgoja, biva dobar izgled, koji se neda izticati, nit može uplivati, bez neprestanog obćenja i doticaja. I zbilja, kako većim dielom ulaga danas vrieme naše svećenstvo po našim selim? Pokle obavi svoje dušobrižničke dužnosti, sve drugo prosto vrieme sprovadja sa kakovim drugom svećenikom iz obližnje župe, ili sa učiteljem, ako ga je u selu. U crkvi, u izpovjednici i na samrtnoj postelji samo dolazi u doticaj sa svojim župljanim; u svakoj drugoj prigodi života malo ćeš ga kad viditi u obćenju sa pukom, pa ni onda, kad njegov izgled, svjet i naputak, mogao bi mnogo uplivati na razne odnošaje i potrebe puka. Naš prosti narod tu prazninu vrlo dobro osjeća, te je i župnike stao smatrati ljudim lagodna življenja, kojima je jedino do pobiranja redovine, a za ostalo im mala briga. Koliko to diže ugleda našem svećenstvu u prostom narodu, lako je da svak razumi. Zadjite po mnogim našim selim, gdje je narod zauzetan i radišan, gdje je izvrtio svaku škrapu, da badne lozu, ili kakovu drugu biljku, te ako se tu namjerite na kakav krpat neobradjena zemljišta, to je doisto župnikov vrtao. Mi sve ovo neupisujemo u grieh našemu inače zaslužnomu svećenstvu, pače bi se čudili, kad bi bilo drugčije, jer ih na to razpolaže ciela današnja priprava za svećenički stališ. Mi u ostalom poznajemo zaslužnih župnika, nastojanjem kojih prokrčili su se i uredili putevi, sagradile crkve, župničke kuće i škole, sve o trošku i trudu dotičnih seljana; ali na svemu tomu nastojanju i razpoloženju, ima se najmanje zahvaliti onoj pripravi, koju stiče naše svećenstvo pri današnjem svomu uzgoju za svoje zvanje. Tako je hajka na naše svećenstvo, da se odviše bavi politikom. Buditi u prostom puku narodnu sviest, upućivati ga u njegova prava i dužnosti, to je dužnost svakog pravog svećenika, kao što je njegova dužnost, da do prigode svoj puk predvodi i u narodnim borbam. Mi se do crne zemlje klanjamo svećeniku rodoljubu, koji uzvišeno pojmi svoju otačbeničku dužnost. Na tomu je polju naše svećenstvo u Dalmaciji steklo neprocienjivih zasluga, i svaki pravi rodoljub mora da mu za to bude haran; ma koliko na to neki grakali. Pravi svećenik rodoljub mora i na to paziti, da i narodno zastupstvo i obćinska uprava upadne u vriedne i poštene ruke, u ruke ljudi, koji će saviestno i

---

PODLISTAK.

Katekizam

Gospodarske hemije

od

D.ra E. WILDT-A

Ravnatelja agrikulturno-hemičnog pokušališta u Poznanju.

Po šestom izdanju njemačkog izvornika preveo

F. RADIĆ

Učitelj strukovne učionice u Korčuli.

(*Nastavak vidi broj 4*).

146. Koje su najobičnije steline?

U prvom redu slama, onda tresetna stelja, listopad, kadgod i čret, pržina ili zemlja.

147. U koju se svrhu donaša nastelj u staje?

Nastelji je s jedne strane svrha da spravlja životinjama suho i čisto ležalo, a gnoju da podade oblik u kojem se može lašnje prenašati, s druge strane i ta, da razblažuje gnoj, nebi li mu se zakasnulo raztvaranje, jer bi se njegovim hitrim gnjilenjem mogle lako gubiti dragocjene sastavine.

148. Koja treba da budu svojstva dobre nastelji?

Nastelj treba da je šupljikava, eda uzmogne da usrče velike količine kapljevitih gnojnih tvari; treba pak da spaja što je bolje moguće, neka se gnoj uzmogne udobno prenašati, a radi povećanja vriednosti štajskoga gnoja treba i sama da sadrži što je moguće više gnojnih sastavina, koje se pak raztvaraju postupkom gnjilenja u gnojištu i postanu ukoriščivim.

149. Koje su nasteli što najbolje odgovaraju tim zahtjevima?

Slama i tresetna stelja.

Slama, navlaš od žitaricâ je najobičnija steljina i najpodpunije odgovara toj svrsi svojom šupljikavosti i svojim dosta znatnim sadržajem rudnih tvari. Do nje dolazi tresetna stelja, koju a novije doba mnogi više vole od slame. Zato se upotrebljuju gornje naslage tresetištâ, koje se nahode tek u početku raztvaranja, obično su biele boje, izvanredno su rahli, te posjeduju mnogo malašnih medjuprostora, tako da su u stanju da mogu usrkati veliku količinu kapljevitih izmetina. Ta se tresetna mahovina posuši, strojevima porazkida a onda čvrsto stjesne, neka zapremi m lašan prostor, i tako se razašilje kao steljina.

150. S kojih uzroka nije listopad toliko dobar za nastelj?

Listopad sadrži puno manje rudne tvari nego li slama; osjem toga ne može lišće da usrče tako zlamenite količine kapljevitih tvari, a najpotla s njim proizveden štajski gnoj neima radi kratkoće steljne nikakove suvislosti, tako da ga je težko prenašati. Listopad nastelj se zato upotrebljuje samo za nuždu i pri oskudici drugačije nastelji, ali se u tu svrhu nebi imala više nipošto upotrebljavati, jer je otimanje listopada šumi u velike štetno.

Kupljenjem listopada otimlje se šumskomu tlu godimice znatna količina rastlinskih hraniva, a tim se osiromašuje, osjem toga sprječava se tvorba humusnog pokrova, tlo se lako suši na sunčanoj pripeći pa se zakašnjuje postupak raztvaranja u tlu koji je toliko potrebit za pretvaranje novih količina hraniva u raztopivo stanje, a sve zbog oskudice potrebite vlage.

151. Što se može da kaže o zemljanoj nastelji?

Zemljana je nastelj prikladnija od listopadne kao naknada pri oskudici druge vrsti nastelji. Upotrebljuje se na najkoristniji način u govedjim štajama. Tu se iza životinjâ iskopa jaružica, koja se natrpa zemljom, koja upija kapljevite i židke izmetine. Životinjama se dostaje onda za leglo i manja količina slame. Zemlja i slama se svaku malo doba kidaju, a nastire se svjezom nastelji. Može se upotrebljavati obična zemlja, pržina, pa i treset, ali treba imati na umu, da se za fizikalno poboljšanje težatne zemlje pri upotrebljavanju pržine gnoj izvaža na ilovastije, pri uporabi zemlje na pjeskovitije, a pri porabi treseta na slabo humusna tla.

(*Sliedi*).

požrtovno zastupati narodne interese. Pa kad se naše svećenstvo bude i za to zanimalo, nitko mu to nebi smio zamjeriti. Nego župnik nemože zaboraviti ni na to, da on valja da bude prijatelj svijuh, da neuzdrma u nikomu svoj ugled i pouzdanje, a to će najbolje polučiti, kad se nebude uplićao u kojekakvo neumjestno komešanje, u kojekakve mjestne intrige. On treba, da svedjer bude apoštol mira i ljubavi; treba da se ugleda u primjer Spasitelja, koji, dočim je gnjevom tjerao iz Jeruzolimskog templa trgovce i špekulante, zabludjeloj Samaritanki pokazivao je puteve vječnog života. Našemu seljaku u običnim prigodam života najbolja je politika maškliп i motika, i na takovu bi ga politiku najbolje mogao upućivati sam župnik. Pa ako je i kod nas zavladalo donekle neko odviše političarenje, i to je po onoj: bezposlen popo i jariće krsti. Tko zna naći drugog boljeg i koristnijeg zanimanja, tomu nepreostaje vele vremena, da se politikom bavi; ako se politikom ima razumiti dieljenje svieta uz čibuk i čašu vina.

Otaloživanje vina u staklenicama.

Toliko put dogodi se, da premda se staklenice doliju posve bistrim, već dozrelim vinom, da se na dnim istih napravi nakon 3 ili 4 mjeseca taložina. Ako je taložina čista i čvrsta to je onda striš, koji se je kašnje u hladnoći odielio od vina, inače ili staklenica ili čep nije bio čist, ili vino nije bilo posve dozrelo za staklenicu.

Striš se onda obično odieli od vina u staklenici, ako su staklenice držane hladnije, nego li je bilo vino u konobi.

Striš se toliko put odieli od vina i usljed križanja dviju vrstih vina, kad nastane nova vrst vina, koja ne trpi u sebi raztopljena onoliko striša, koliko je trpila jedna od vrstih iz koje je postalo.

U ovakovom slučaju najpametnije je odčepiti staklenice, odlieti vina u bačvu u hladnoj konobi, pustiti da se neko vrieme taloži, pa onda opet naliti staklenice. Da se preprieči ova mana nevalja nigda držati staklenice hladnije, nego li je bilo vino u bačvama.

Ovo je važno osobito kod onih vrstih vina, gdje stoji mnogo do efekta, na ime, da je vino posve bistro i da se zrcali u čaše kako sunce.

Može se zlu doneklen predusreti, ako se vino iz staklenice pomnjom izlieva u čaše; ali to opet mora da izvede vješta osoba.

U staklenice nesmje se dakle lievati nego posve dozriela vina, koje se neće pomutiti ni taložiti, pa da budu izložen bog zna kojima promjenam topline.

Medo (Grillus grillotalpa) u klijalištu.

Jedan od najvećih neprijatelja razsada u klijalištu jeste medo.

Tko hoće, da se nekom sigurnosti bori protiva medi u svrhu, da ga sasvim uništi, mora nastojati da mu pronadje gniezdo ili leglo.

Medo se jeseni zakopa nešto 50 cm. duboko u zemlju, i tu ostane do proljeća.

Dok oćuti proljetnu toplinu, probudi se i počme uništavati sve što je od bilinstva živo oko njega.

U klijalištu u kojem gnoj dopire 30 do 40 cm. duboko gnjezdi se medo dublje u zemlju, s toga kad se mienja gnoj u klijalištu, valja prekopati i zemlju izpod gnoja, inače ostao bi medo miran u svojemu gnjezdu.

Gdje se na površini zemlje poznadu uzdusi gnjezda meda ili se razabiru hodnici najbolje je zaliti osoke, ili osoke, kojoj se primješa vrele vode. Medo dok naglo oćuti toplinu bježi na površinu, a onda ga je lako utamaniti.

I vreli katram rabi se vrlo dobrim uspjehom, ali u ovom slučaju ostane medo zadušen u zemlji, a ne bježi na površinu.

U obće rečeno, su malo pomnje truda i nastojanja, mogu se mede lako utamaniti, a tim riešiti povrće i bilje jednog od najžešćih i najljutjih neprijatelja. E. G.

Lug (pepeo) za gnojenje voćnih stabala.

Lug rabi se ponajviše za gnojenje livada i pašnjaka, manje za gnojenje oranica i voćnjaka, premda su zadnje kušnje dokazale da je lug izvrstan gnoj za voćna stabla. Dobar lug nesamo da obiluje kalijem, ali obiluje i fosfornom kiselinom, a obe ove sastavine luga jesu, izvrstna hrana za voćna stabla.

Lug u svakom pogledu djeluje izvrstno na razvoj stabla. a poništo mu nehudi.

Lug za gnojenje rabi se jeseni. On se razaspe na debelo po zemlji okolo debla, tako na široko doklen dopire krošnja. Zimskom vlagom tope se hranive sastavine i prodiru vodom do žila, koje ih pak upijaju. Bolje je ali lug zakopati u zemlju, dok ga se razaspe, jer je izkustvo dokazalo, da lug bolje djeluje ako je zakopan, nego li, ako ostane na površini zemlje.

Ali i dobrota luga mienja napram vrsti. Najbolji je drveni lug, a ovaj opet napram vrsti drva, od kojeg potiče. Drveni lug je daleko bolji od luga od kamenogugljena.

Još bolje djeluje lug, kao gnoj, ako se pomješa stajskim gnojem ili mješancem, jer ne samo da podpomaže raztvorbu gnoja kojemu se primješa, ali znatno povećava njegovu gnojnu vriednost i njagevu djelatnost.

Izluženi ili izprani lug, nema nego u toliko vriednosti, u koliko je izvrstno sredstvo za rahlenje težkih zemalja.

Mjesto, da se lug baca gdjemudrago dobro ga je sakupljati i primješavati ga gnjoju na gnjojištu ili ga izravno rabiti za gnojenje voćnih stabala. M. L.

Hranjenje ždriebadi.

Do koje dobe valja ždriebad hraniti sočnom hranom zavisi s jedne strane o pasmini, a sdruge strane, o svrsi rad koje se ždriebad uzgaja.

Najviše pomnje u hranjenju valja posvetiti prve godine, jer ždriebe, koje u prvoj godini usljed hrdjave hrane i njege zaostane, nigda se više neuporavi.

Kad se ždriebad odbije, daje se svakom ždriebčetu na dan $2\frac{1}{4}$ kilograma zobi, a nakon 10 nedjelja poveća se postepeno ta kolikoća zobi na $3\frac{1}{4}$ kilograma. Navršenom prvom godinom, ovako hranjena ždriebad razvije se liepo, pa se sada postepeno umanjuje hranjenje sa zobi, i zob izmienjuje drugom krmom. Najprikladnije doba da se napusti hranjenje zobi, jeste kad počme zelena krma.

Zeleno hranjenje jeste bez dvojbe najjeftinije hranjenje, osobito ako je spojeno pašom. Kad nestane zelene krme onda se zamieni dobrim sienom, a zimi druge godine i u trećoj godini hrani se sienom, plievi i slamom jarina; ili drugom hranom koje pretiče u gospodarstvu.

Pri uzgoju i hranjenju ždriebadi, glavno na što valja paziti, jeste, da ždriebad bude uvjek dobro ugojena i puna mesa, jer im se samo za dobre hranitbe i njege mogu dobro razviti prsa i ledja.

Ako navedena hrana nije najbolje vrsti ili nedotiče da drži ždriebad dobro ugojenu, onda se valja pomagati sa zobi; koje se daje na dan i na glavu, samo onoliko, koliko je potreba. D.

Jeli bolje rano odbiti teliće ili kasno?

U ovom pogledu napravilo se je mnogo kušnja, dali je naime bolje odbiti telad od 2 mjeseca, ili ih pustiti da sisaju do navrše četvrti mjesec.

Od svih tih kušnja najbolje su one profesora Tampelini iz Modene. On je napravio sravnivajućih kušnja, gojeć teladi od iste pasmine, iste težine po telenju i iste dobe, pa je gojio jedne samo 60 dana a druge 120 dana.

Sravnivajuć prirast mesa od 2 do 4 mjeseca, sa kolikoćom mlieka, koje se je za hranjenje teladi potrošilo, i sa cienom mesa u mesnici postignutoj, rečeni profesor zaključuje, da je puno koristnije gojiti telad do 3 i do 4 mjeseca, nego li ih odbiti od 2 mjeseca.

Telad gojena do 4 mjeseca izplatila je svaku litru mlieka što je dobila za hranu po 14 centima litru, dočim se na trgu ili u sirarnici ne izplaća nego po 10 centima litra.

Ne samo, da je dobro do kašnjega dojiti telad, kad je opredieljena za mesnicu, ali je to dobro i onda, kad je telad opredieljena za razplod ili za rad, jer do kašnje dojena telad razvije se mnogo jače, čvršće i zdr..., nego li telad, koja se rano odbije.

Ljekovito bilje.

Od kad filoksera i peronospora tamani vinograde, tako da je na nekim mjestim sviet natjeran do posjačkog štapa, počeli su se ljudi misliti, kako da svoje zemlje ukoriste, kojom drugom kulturnom bilinom.

U Magjarskoj, gdje filoksera i peronospora naniela neprocienjive štete bave se tim pitanjem u zadnje doba baš ozbiljno.

U Čaru, držao je nedavno mjestni župnik Agnelli, u tom pitanju vehoma poučno predavanje, iz kojeg vadimo za naše čitatelje ono što je važnijega.

Po njegovu mnienju gojitba ljekovitog bilja može biti skorom toliko unosna, koliko gojitba vinograda.

Za ljekovito bilje hoće se da je zemlja duboko obradjena, jer se duboko obradjivanje najbolje izplaća. Veći dio ljekovitog bilja goji se radi korienja, u duboko obradjenoj zemlji korienje se laglje i bolje razvija, laglje prezimljuje i manje trpi od suše.

A i razno ljekovito bilje stavlja razne uvjete.

Tako *Herba Melissae* (Tima) ljubi suhu zemlju, slavulja (kadulja, *Sàlvia*), takodjer, isto tako mažuran, dočim *Herba Sarracinae* ljubi vlažnu zemlju, a *Herba Serpilli* pjeskovitu; dočim opet *Herba Ruthae* ljubi osrednju zemlju.

Calendula, *Artemisia*, *Flores Cinae* ljube toplu zemlju i topao položaj, a *Adonis* hladnu zemlju i hladan položaj. Ljekovito bilje uspjeva na polju i po vrtovim, ali čim je otvoreniji i zracniji položaj gdje se goje, tim bolje uspjevaju i jačeg su mirisa.

Slavulja i riga uspjevaju i najgorim vapnenjačam, gdje inače malo što dobra uspjeva. Srodne vrsti nevalja gojiti jednu blizu druge, tako n. p. *Althea rosea* nevalja gojiti blizu *Althea nigra*, jer se onda križaju, pa nisu više za trgovinu. Valja ih gojiti na velikoj dalečini, da ni vjetar ni zareznici ne budu mogli prenašati pelud i izmjenično oploditi im sjeme.

Veći dio ljekovig bilja goji se kao jednogodišnje bilje, ali ima ih i dvogodišnjih i dugovječnih. Proljeće je najbolje doba sjetve i sadnje, i čim se ranije zasade bolje uspjevaju.

Posve rano mogu se sijati *Calendula*, *Carduus Marianus* i Borago, te slavulja i mažuran, nešto kašnje metvica, *Carduus benedicti*, *Matricaria Camomilla*.

Sve ove razplodjivaju se ili sjemenjem ili sadjenicam, koje se dobivaju komadanjem busova. Vrsti, koje imadu veće sjemenje, kao *Cerefolium*, *Althea rosea* i *nigra*, pa *Carduus benedicti*, ugajaju se ponajviše iz sjemena.

Rahlenje zdravice djeluje blagotvorno na plodovitost zemlje.

Na imanju Weppvede blizu Dunkirchena u Belgiji razdielili su jednu njivu na tri jednaka diela i zasijali su psenicu.

Prvi dio izorali su, kao obično. Drugi dio izorali su kao obično i podcievili su (drenirali).

Treći dio izorali su i podcievili, ali izim toga, još su prorahlili zdravicu (spodnje tlo) podrivačem, ali tako da se prorahljena zdravica nije pomješala sa izoranom mekotom.

Kako su rodila ova tri odiela, koja su se sastojala od jednake vrsti zemlje, koja su bila jednako izorana, jednako pognojena i zasijama? Na prvom dielu, izoranom, poželo se je 2086 snopova. Na drugom dielu, izoranom i podcievljenom poželo se je 2224 snopa; a na trećem dielu, izoranom, podcievljenom i prorahljene zdravice podrivačem, poželo se je 2733 snopa. Po tom skupocieno podcievljivanjem radilo je samo 138 snopova više, dočim rahlenje zdravice dalo je 508 snopova više od podcievljivanja, a 646 snopa više od samo izorana zemljišta.

Po težini sa prvog diela pozelo se je 1355 kilograma. sa drugog podcievljenog 1740 kg.; a sa trećeg, prorahljene zdravice, 2197 kilograma.

Podcievljivanjem podigao se je prihod skorom za 400 kg., a prorahljivanjem zdravice porasao je prihod još za 450 kg. više.

U novcu utjeralo se je za prodanu pšenicu: iz prvog diela fiorina 120; iz drugog diela fiorina 160, a iz trećeg fiorina 200.

Ove brojke govore tako u prilog rahljenju zdravice, da ne treba daljeg razlaganja i dokazivanja.

Još se je i drugo nešto koristna ustanovilo pri ovim kušnjam. Najveću korist što nosi podrivač za prorahljivanja zdravice, opaža se na žilama. Kod prvog diela, koje je bilo samo izorano, prodrle su žile samo 10 cm. u zemlju; kod drugog diela, izoranog i podcievljenog prodale su žile 15 centimetara duboko; dočim kod trećeg diela, izoranog, podcievljenog i prorahljene zdravice, prodrle su žile 33 centimetra duboko u zemlju, dakle tri i trećinu puta dublje, nego li pri običnom oranju.

Rahljenje zdravice, ako nam nebi dalo druge koristi, a ono sjegurno onu korist, da bilje u dubokim slojevim može da svojim žilam usisa vas onaj dragocieni dušik, kojega kiše izperu i raznešu u dublje slojeve, bi inače išao izgubljen. A da i nebi bilo svih ovih koristih, samo kolika je korist po gospodara, što mu usjevi za ljetne žege ne stradaju od suše, jer bilje u dubljim slojevim nalazi laglje i sigurnije vlagu potrebitu za svoj razvoj i svoj obstanak. K. F. L. Z.

SVAŠTICE

Jaja zimi. Tko hoće, da mu kokoši nesu jaja i u zimsko doba, valja da ih hrani sočnom hranom, i da obiluju vapnom. U tu svrhu postizava se najbolji uspjeh ovapnenim žitaricam, naime pšenicom, ječmom, zobi ili kukuruzom. Žitarice se priredjivaju kako sljedi: U jednoj posudi n. p. u vidrici metne se pšenice, pa se usred iste ulije malo vapnenog mlieka, a onda se drvom dobro izmješa, da se sva pšenica, odnosno svako zrno pšenice izbieli, pa onda se razastre, da se posuši. Kad je suho onda se daje kokošim da jedu. Kokoši, koje se hrane ovakovom hranom ne samo, da puno obilnije nose, ali su i mnogo zdravije. Ovom hranom nevalja pretjeravati, i dok popusti odnosno omekša vrieme valja ju izmjeniti, jer trajno i prekomjerno hranjenje vapnom opet bi moglo nahuditi kokošim.

Utamanjivanje ševara. Na livadam i pašnjacim ne vidi se rado ševar, premda se on gdjekad tako razplodi, da mah preotme. Ševar se tamani, ako ga se pokosi razi zemlje, pa onda pospe lugom od kamenog ugljena ili drvenim lugom; ali je još sigurnije sredstvo od ovoga pocieviti (drenaige) dotična mjesta, jer dok nestane obilne vlage nestane i ševara.

Temeljina pravila za tovljenje svinja. Čim se brže utove svinje, tim je koristnije, po onoj ingležkoj poslovici, da je vrieme novac. Ako se tovi više svinja na jedanput, red je razdieliti radju izmedju poslužbe tako, da svaki bude znao, što ima raditi, te da se medjusobom ne gone. Svinje, koje se tovi valja držati posve čiste, čim budu čistije laglje se tove, a i meso je mnogo tečnije. U umjerenoj toplini tove se svinje najbrže; ali se za mladje svinje hoće, da je malo toplije, nego li za odrasle. Obće je priznato, da čim se čistije drže svinje i kotac, da se tim brže i laglje utove.

Poboljšavanje vriednosti osoke, sumporovom kiselinom. Najvriednija sastavina osoke jeste dušik, u obliku amonijaka, kojeg se pozna po njegovom žestokom i ujedivom mirluhu. Mnogo se dušika gubi iz gnojnice izhlapljivanjem, dočim se on dade lako privezati pomoću sumporove kiseline. U tu svrhu dolieva se osoki (gnojnici) svake nedjelje, toliko kilograma sumporove kiseline, koliko imade krava u štaji. Sumporova kiselina pretvara lako hlapljivi ugljično kiseli amonijak u sumporno kiseli amonijak, koji nije hlapiv, i koji puno više prija bilju i biline ga lako usisavaju. Sumporova kiselina dolieva se osoki malo a malo, uz neprestano mješanje, a mješanjem se prestane, kad prestane pjeniti.

Med proti hunjavici (influenciji). Glasoviti pčelar Otac Celestin Schachinger preporuča toplo med. kao liek proti influenciji, jer da je on to na sebi i na mnogim drugim vrlo dobrim uspjehom prokušao. Ako se svakog dana uzme nekoliko žličica meda, tako da se med postavi na jezik, dok se polako sam raztopi, da se neće lako oboliti od influencije. A oni, koji su bolestni mogu se uspješno liečiti, ako raztope malo meda u vodi, pa tu vodu čine prolaziti kroz nozdrve. Liečivost meda proti hunjavici prepisuje se tome, što med sadrži mnogo mravje kiseline, koja ima svojstvo, da ubija bacillus influencije.

Gospodarske Viesti.

Molimo svu onu gospodu, koja duguju predbrojbu, da nam novac na podmiru iste pošalju najkašnje do konca ovog mjeseca, jer nam bez redovite uplote svaka zapinje.

Uprava.

* *
*

Kod naše Uprave može se dobiti modre galice od salare u Aussigu, zajamčene čiste sadržine modre galice 97 do 99 postotaka, i to na veliko i na malo. Takodjer ima kod naše Uprave na prodaju originalnih francezkih „Vermorel“ strcaljka proti peronospori, koje su se u praksi pokazale, kao najbolje, najtrajnije i najdjelatnije.

* *
*

Seljačko gospodarsko družtvo za Dalmacije otvorilo je ovih dana u Zadru permanentnu izložbu gospodarskih prostorija, i to na gospodskom trgu, izpod gradskog dobnika. Uz permanentnu izložbu imadu i prostorije za sastajanje. Toli izložba, koli prostorije za sastajanje, koje imadu pravo pohadjati svi članovi družtva, otvorene su svakog dana.

* *
*

Godine 1893 bilo je u Dalmaciji 7852 gojitelja duhana, koji su gojili 20,556,784 struka duhana, a uzgojili su i prodali državi 649,108 kilograma duhana. Za tekuću godinu 1894 dozvoljeno je gojiti 31,600,000 strukova.

* *
*

Tvorničar Pavlov darovao je moskovskom sveučilištu 239,000 rubalja, u svrhu, da se 50,000 rubalja upotrebi za znanstvene spise, 75,000 za knjižnicu, a 114,000 rubalja za štipendije.

* *
*

U Anversi obdržavat će se ljetos od 1 svibnja do konca listopada velika medjunarodna izložba; u Milanu obdržavat će se medjunarodna izložba vinskih strojeva, a u Lyonu medjunarodna izložba svih obrtnih i umjetnih granâ.

* *
*

Pčelarsko voćarska zadruga u Beogradu traži praktična pčelara, koji se razumi i u voćarstvu. Plaća je 1200 dinara, bezplatan stan u pčelaniku u Topčideru, $^1/_4$ hektara vrta, i tantiema od pčelarskih i voćarskih proizvoda.

* *
*

Godine 1898 prigodom kraljeva jubileja zaključilo se je obdržavati u Beču medjunarodnu izložbu konja i izložbu vrtlarskih proizvoda.

* *
*

Godine 1893 uvedeno je u Njemačku 663,143 kvintala jaja, od toga uvedeno je iz Austro ugarske 378,930 kvintala, a iz Rusije 227,123 kvintala. Poznato je, da jaja iz Austro-ugarske plaćaju 2 marke carine po kvintalu, dočim Ruska jaja, i po novom trgovačkom ugovoru plaćaju 3 marke po kvintalu.

* *
*

Pastuh „Champion“ zapasao je od godine 1852 do godine 1887, 1945 kobila, od kojih je zaplodilo 1645, a oždriebilo zdravu i živu ždriebad 1323.

* *
*

Uzgoj staničnog i priredjenog sjemenja u Francezkoj, pada svake godine; kako se iz *Equête séricicole de l' année 1893* razabire, dok je godine 1892 uzgojeno bilo 998,796 unača svilčeva sjemena, godine 1893 uzgojeno je samo 472,853 unača, daklen skorom polovicu manje. Ovo padanje prepisuje se carinarskom ratu sa Italijom, u koju se je izvazalo mnogo francezkog svilčenog sjemena.

* *
*

Od 2 do 17 travnja obdržavati će se u Melku voćarski tečaj za sinove težaka i malih posjednika. Siromašniji dobiti će 10 do 15 fiorina podpore. Od 9 do 14 travnja t. g. obdržavati će se kod voćarskog zavoda u Klosterneuburgu voćarski tečaj za pučke i gradjanske učitelje.

* *
*

U solnogradskoj na poljodjelskom zavodu u Kleingmarinu otvara se dne 28 t. m. tečaj za kućanstvo i mliekarstvo. Tečaj trajati će 12 nedjelja dana, a pohadjati će ga seoske djevojke, koje su navršile barem 16 godinu.

* *
*

Kotarsko zastupstvo i štediona u Egeru ustanovili su novčanih nagrada za nagradjivanje voljanih službenica, osobito takovih, koje služe barem 10 godina u jednoj kući na zadovoljstvo svojih gospodara.

* *
*

U Dolnjo Austrijskom saboru razpravljalo se je pitanje o ustrojstvu pokrajinskog zavoda za osjeguranje proti krupi. Pitanje je ustupljeno osobitom odboru, da ga prouči. Na osnovanje zavoda za osjeguranje proti krupi, potaklo je to, što državnim statističkim izvješćim proiztiče da krupa u dolnjoj Austriji napravi poprieko na godinu 1,340,857 fiorina štete što iznaša $10\frac{19}{10}$ po sto od čiste dobiti, a $44\frac{84}{10}$ po sto od zemljarine. A kod nas?

* *
*

U Magjarskoj uredila je vlada gospodarsko izvješćivanje o stanju ljetine itd. na isti način, kako je to uredjeno o Americi. Ona je u tu svrhu bila poslala u Ameriku Nikolu Fiatha, da se o pitanju izvjesti i da ga temeljito prouči. Amerikanski način izvješćivanja o poljodjelskim odnošajim i teku ljetine, pokazao se je dosad najpraktičniji, pa je sada Magjarska vlada u stanju, da svaki čas izvjesti, o stanju sjetva, usjeva, o teku vremena, o bolestim, o zareznicim itd.

Pitanja i odgovori „G. Poučnika“.

A. Odgovori.

14. Imam nekoliko starih voćnih stabala, koji neće više, da mi rode; molim Vas što imam učiniti, da ih natjeram na radjanje?
S. T. u B. (Istra).

Stabla, koja neradjaju valja prisiliti na radjanje. U tu svrhu izkopa se zimi u okrug oko debla, nešto na dvie trećine širine krošnje, jama široka, koliko je lopata široka (dakle oko 40 cm) a duboka za tri lopate (100 do 120 cm.) Sve žile, koje se nadju na putu za kopanja ove jame izsjeću se oštrim nožem, pa se jama izpuni za četiri petine istom zemljam, koja se je iz nje izkopala, a peta petina izpuni se kalom s puteva, krečinom, brašnom od kostiju, mješancem, krvi i izmetinam iz zahoda. Izmetina iz zahoda, obično toliko se uzimlje, da na 3 kubička metra zemlje dodje 2000 litara tekućih izmetina iz zahoda. Na ovom mjestu, gdje su bile posječene žile, razvije se gustih snopića mladih žila, koje u novoj naslagi gnojne zemlje nadju obilj dobre hrane. Ovim postupanje u proljeće zaostane razvoj drvenih mladica na korist plodanosnih mladica. Za podpomaganje razvoja ploda i daljeg radjanja valja stablo svake godine pognojiti tekućim izmetinam, i to ili zimi ili za cvatnje. Za svako stablo uzimlje se 2 do 3 hektol. tekućih izmetina, koje ili se razliju u onu istu jamu već prije izkopanu ili se razliju po površini zemlje, pa onda zakopaju. Ovaj način natjeravanja stabala na radjanje izvediv je kod

svih vrstih voćnih stabala i grmova, samo ne kod orasa, jer kako je poznato orah tjera svoje žile duboko i okomito.

15. Molim Vas može li se kiće (mladice) od bagrema (akacije) krmiti blagu i to baš kozam? Je li štetno po zdravlje? Je li dosti hranivo?

I. P u S. (Otok Hvar).

Kiće bagrena od može se krmiti blagu u obće, pa i kozam, samo se hoće da je posve mlado. Posve mlade mladice, osobito kad su pune lišća, koze vrlo rado jedu, a njihova hranivost približava se hranivosti srednjeg siena. Starije kiće nije za hranu, jer je težko probavljivo. U obće pri hranjenju kićem, pa bilo ono kiće od bragrema ili kojeg drugog drva nevalja pretjeravali, nego uz kiće hoće se blagu davati i druge hrane sačinje i laglje probavive.

16. Imam jedno jezerce ili da bolje reknem jednu veliku lokvu. Molim Vas. koje bi se ribe uspjehom mogle u njoj gojiti?

A. M. u K. (Hrvatska).

Nije svaka voda prikladna za uzgoj ribe, pa je red da se prije uvjerite jeli vaša voda prikladna gojenju ribe. U takovim lokvam samo se neke ribe mogu gojiti, kao n. p. prosta postrva i amerikanska postrva, onda šarani, karasi i jegulje. Da u vašoj lokvi budu nagle živjeti i uspjevati postrve hoće se:

a) da se u lokvi voda brzo mienja,

b) da se u lokvi voda ne ugrije preko 16° R.,

c) da je voda u lokvi duboka 60 cm. do 2 metra,

d) da je dno u lokvi čisto, i da je na dnu kamenja i pržine.

Da u vašoj lokvi budu mogli živjeti u uspjevati šarani i karasi, hoće se:

a) da se voda posve polako mnienja u lokvi,

b) da je ljeti toplina vode u lokvi izmedju 14° 22° R.,

c) da je dno o lokvi meko i muljasto,

d) da je lokva duboka od 20 do 150 centimetara,

e) da je obala lokve posve nizka i plitka, i da je zasadjena ili zagajena svakovrstnim vodenim biljem.

Za gojenje jagulja hoće se:

a) da je dno u lokvi meko i muljasto,

b) da su obale kamenaste, okomite, a šuplje e da se jegulje mogu zakriljivati u sjeni i tmici,

c) da je voda topla ljeti u lokvi, kako je za šarane rečeno.

17. Na koji se način može sigurno povećati dojnost krava?

F. N. u T. (Bosna).

Mliekom gube krave puno bjelančevina, i to tim više čim više doje, valja dakle svu pomnju posvetiti bjelančevinam, te kravam davati samo takovu hranu, koja sadrži puno bjelančevine i kadra je u tielu nadomjestiti mliekom izgubljenu bjelančevinu. Izim toga valja puno paziti na vrst hrane, na način kako se pripravlja, na red u hranjenju i slična, jer su ovo sve stvari, koje odlučno uplivaju na povećanje dojnosti. I način, kojim se sol daje blagu znatno upliva na umanjenje ili povećanje dojnosti. Tako, ako se hrana kuha ili inače izluži red ju je osoliti, inače, daje se blaga da liže sol, i to na dan 20 grama soli svakoj kravi. Ako se kravam nemože dati svaki dan ovu količinu soli u komadu da je ližu, onda ova količina soli ne dotiče, a to se odmah opazi što kravi postane dlaka opora, nelašti se i nakostrušena je. Sol ima ne samo da osladi hranu, ali ima da podpomaže probavljanje i da draži mliečne žlieżde na obilnije izlučivanje mlieka. Svakoj glavi valja dati na dan barem 30 grama soli, ako ćemo, da nam obilnije doji, jer kako je poznato krava popije na 30 do 50 litara vode, a izim toga toplom i židkom hranom slabe joj probavni ustroji, pa sve to mora sol da izpravi. Dojnost se najviše povećava, ako se sol smrvljena posiplje po suhoj hrani, a osobito po slami, koju krava ima da pojede, pa se svakoj kravi daje na dan 35 do 50 grama soli. Drugi način kojim se povećava dojnost jeste pomoću koromača. U tu svrhu za svaku kravu popari se 2 lota sjemena od koromača sa $^3/_4$ četvrta vrele vode (ili na 40 grama sjemena od koromača 1 litra vrele vode). Nakon 5 časova prociedi se poparina, pa se još mlaka podaje kravam. Krave neće rado da ju piju, ali im se za to salije u grlo. Ovu ukropinu od koromača dobivaju krave tri puta na dan i to u jutro u podne i u večer, počam odmah sutridan po telenju.

18. Imam sasvim bistra staroga vina, ali je nešto vetašno (daje po mufinu) molim Vas dade li mu se taj vonj odstraniti?

U. N. u S. (Split).

Ako je baš vino vetašno, onda mu se taj neugodni vonj dade odstraniti pretakanjem i sumporenjem, a onda čišćenjem pomoću maslinovog ulja, ako je pak vonj po mufinu (brsati), onda je nešto drugo, jer je vonjem protrpio i ukus vina, pa je obično takovo vina tako zvana bistra bljuta (muffa), koja je neizlječiva. I oporno vetašno vino čisti se pomoću maslinovog ulja, ako se na svaki hektolitar vetašna vina dolije $^1/_4$ litra čistog, zdravog maslinovog ulja. Onda se vino i ulje dobro izmućka, da se ulje posve podieli u vinu, pa onda se pusti u miru, nekoliko dana. Ulje se sakupi na vrhu, pa ili se pokupi, ili se dolievanjem vina kroz ciev iztjera iz bačve, ili se napokon otoči prije vino pa ulje. Obično je dosti jedan postupak da se vinu izvadi mana, ali kod odveć oporno vetašnih vina, valja postupak par puta opetovati. Ulje daje žestoko po vetašu, pa je prikladno samo za gorenje i za mazanje, ali ne za začin.

19. Naš puk drži da mjesec upliviše na zemlju i na stabla, tako da gleda je li pun ili mlad mjesec za rezat lozu ili sadit. Ribari tvrde da su školjke za mladog mjeseca prazne, a za punog pune. Koliko je na temu istine?

M. P. u R. (Dubrovnik).

Ima i na drugim mjestim tih predsuda. Da mjesec ima izravnog upliva na zemlju, to je znanstveno dokazana istina, ali da bi se taj upliv protezao i na rezitbu i sadju loza, to je samo predsuda. Kad je zeman, i kad vrieme dopusta, bio pun ili mlad mjesec može se loza i rezati i saditi, jer izravnog upliva nemože mjesec da imade na stabla. I tvrdnja ribara glede školjka nije istinita.

20. Molim Vas bili mi savjetovali da na zimski usjev zasijen liekaricu (lucernu) ili štajersku crvenu djetelinu? Tlo je gnojno i dosti vlažno.

M. N. u K. (Hrvatska).

Na vaše se pitanje neda konkretno odgovoriti, jer nam nije poznata vaša težna osnova, odnosno red u obhodnji. Ako je Vaša njiva razmjerno duboko obradjena, onda bi Vam savjetovali, da sijete francezku ljekaricu, u protivnom slučaju zasijte crljenu djetelinu, koja ostaje mnogo manje vremene na zemlji, a jer ne tjera duboko svoje žile, kako ljekarica izrabljuje više hranivu snagu mekote, nego li zdravice.

21. Gdje se može nabaviti ključeca od Vitis Berlandieri? Ukorenjivaju li se isti ključeci lako?

S. M. u J. (Hrvatska).

Nismo u stanju da Vas naputimo, odklen da nabavite ključeca od *Vitis Berlandieri*. Ta je loza pred nekoliko godina iznadjena i proučena, pa se danas uzgaja još uvjek iz sjemena. Ključeci izim što su još riedki, vrlo su skupi, pa u tom pogleduđadja se još puno prevara. Mi bi Vam savjetovali, da si nabavite sjemena od Vitis Berlandieri, i da ju iz sjemena uzgajate. Stvar teče nešto sporije, ali ste svakako sigurni. Sjemena od Vitis Berlandieri ima na prodaju kod *Vilmorin, Andrieux et Cie*, marchands-grainiers — Paris, 4. Quai de la Mégisserie. Glede ukorienjivanja klučeca, od onog što je nama dosada poznato, reć bi, da se ključeci malo teže ukorienjivaju, nego li od drugih vrstih amerikanskih loza.

22. Preporučiše mi strcaljku „Austria", ali se s njom grdno nasamarih; molim Vas koju vrst strcaljka proti peronospori držite Vi za najuspješniju i najtrajniju?

S. M. u J. (Hrvatska).

I drugi nam se tuže, da su se strcaljkom „Austria" grdno nasamarili, pa nas čudi, kako biva, da se na strane vlade te strcaljke toli tcplo preporučuju. Po našem izkustvu i uvjerenju od svih strcaljka najbolje su francezke strcaljke „*Vermorel*" i ako jesu nešto malo skuplje od ostalih, ali su za to trajnije, gradjene su čvrsto, rade izvrstno, a lako se čiste. Ako želite mi ćemo vam ih nabaviti.

B. Nova pitanja.

23. Rado se bavim goienjem cvieća u loncima, ali mi uvjek paboljevaju i lako ginu. Molim Vas, kako imam postupati cviećem u loncim, kad počme poboljevati ili je već vidljivo bolestno?

I. T. u S. (Brač).

24. Pri kopanju korenjaka iz loznjaka, puno mi se žila izlomi i ozledi; molim Vas kako imam postupati pri kopanju korenjaka, da im se žile ne lome i neozledjuju?

A. Č. u K. (Hrvatska).

25. Na našim stranam razvila se je zadnjih godina prilično živa trgovina jajim. Želili bi si sami prokrčiti put u sviet, da se oslobodimo rukuh preprodavaoca; molimo Vas s toga, koji običaji vladaju na velikim tržištim pri prodavanju i kupovanju jaja?

V. B. K. u 1. (Bosna).

☛ Odgovori na javna pitanja kao i nova pitanja, primaju se rado od svakoga, pa i ne bili predbrojnici.

OTVORENI DOPISI

GOSPODARSKOG POUČNIKA.

Predplatili su predbrojbu do konca t. g. 1894.

P. n. č. g. Tripalo D. — Bogdešić P. — Velikajne J. ž. — Škola pučka u Trojstvu.

— V. g. Vurović J. ž. — Stiglo je ipak redovito, i objavljeno je bilo u četvrtom broju.

— V. g. Bačić J. — Odgovorili smo Vam odmah obširno.

— V. g. Isajlović I. — Mane strcaljke „Austria", po navodu raznih vinogradara, koji se istima služiše bile bi: da nerade najbolje, da se lako izkvare i da se brzo razjedu. I naš čudi da ih gospodarsko družtvo u Zagrebu preporuča, poklen nego li mu je sa mnogo strana stiglo, ozbiljnih tužaba. Francezke strcaljke Vermorel, pokazale su se u praksi kao najbolje, pa i ako jesu nešto skuplje, one rade liepo i brzo, trajne su, čvrste i lako se čiste.

— Carić A. — Pisali smo za onaj primjerak, uz naputak, na vam se izravno pošalje.

— V. g. Kolar N. — Za ljetos je prekasno, obratite se do godine ranije.

Godina XVII. Izlazi na 1 i 16 svakog mjeseca Broj 6.

GOSPODARSKI POUČNIK

Obće blagostanje zavisi o blagostanju pojedinca a temelj blagostanju pojedinca, jest razboriti rad uz vještu uporabu nauke i izkustva.

Upraviteljstvo lista je u Zadru

Predbrojba u *Austro-Ugarskoj* stoji 3 for. na godinu, u *Inozemstvu* 8 franakà na godinu. *Uvrstbe* plaćaju se 8 novč. po redku za prvi put, a svaki sliedeći put 3 novč. redak. *Cliché* računaju se 5 novč. po centimetru četvornom.

Upravitelj i Izdavatelj: PETAR L. BIANKINI

Odgovorni urednik: NIKOLA ŠIMIĆ

Pisma, naputnice itd. itd. upravljaju se *Upraviteljstvu Gospodarskog Poučnika u Zadru.* — Rukopisi se nevraćaju. Predbrojba je obvezna za godinu danâ, a izplaćuje se u Zadru. Tko nepovrati prva dva broja obvezan je predbrojbi za godinu dana.

ZADAR, 16 Ožujka 1894. Ciena je listu 3 fiorina na godinu. ZADAR, 16 Ožujka 1894.

Župnici i poljodjelstvo.

IV.

U nizu naših članaka kušali smo dokazati, kako priprava, koju stiču naši pitomci za svećenički stališ neodgovara podpuno njihovom budućem zvanju, ni onoj plemenitoj ulogi, koju im je vršiti u našemu prostomu narodu. Kako tomu doskočiti? Naravan upit.

Nu, i kad bi mi nastojali dokazati, kako od prilike tomu doskočiti, znademo predtečno, da bi se na te naše osnove mnogi nasmijali, smatrali bi ih prostim utopijam, neizvedivim zbog mnogih uzroka. Dà, mučno je kod nas oprieti se onomu zakonu tromosti, koji kod nas pri svakoj vlada, mučno je svladati neke zastarjele predsude, onaj konservativizam, koji se drži one *quieta non movere.* Ako se je ijedna ustanova, tekom vremena znala prilagodjivati raznim okolnostim i potrebam ljudske zadruge, to je doisto katolička crkva, u čemu uprav i sastoji njezina moć, čvrstoća, i svedjerna svježost. Negovorimo ovdje o dogmi i moralu, što ostaje nepomično i neda se mienjati, no kažemo, o nekim institucijam svjetovne naravi, u koje crkva dužna je da svojim uplivom utiče, prilagodjujuć se u stanovstim potrebam i okolnostim vremena. U tomu pogledu, doćim sve druge crkve ukazuju neku ukočenost, katolička crkva odaje svu svoju pruživost i naklonost. To nam najbolje dokazuje katolička crkva u Americi, gdje bez ikakva uštrba za svoj božanstveni nauk, znala se preobraziti prama nekim zahtjevim i potrebam tamošnjeg novog svieta.

Danas je pedagogija i didaktita orijačkim korakom napredovala. Današnjoj je školi cilj, da uzgoji *pravog čovjeka*, jer iz pravog čovjeka postaje prava zadruga, pravi narod, pravo čovječanstvo. Treba najprvo početi sa pojedincem, da se dodje do ukupnosti. Takova uzgojnog načela, danas se drže svi po izbor pedagozi i filozofi.

Veliki ruski filosof Tostoji, svu svoju nauku o preobraženju današnje ljudske zadruge formulirao je u ovoj teoriji: treba da svaki čovjek nastoji, da sam sebe popravi i poboljša; na taj način poboljšala bi se obitelj, ciela zadruga. To doisto nije ništa nova, to nije no kršćanska nauka, koja kaže: nečini drugomu, što nebi rada, da tebi drugi učini. Dà, nauk Spasitelja, vangjelje, to je prava pedagogija za svakoga. Nu ostavimo ova obća načela, da se radje osvrnemo na to, kako je udešen danas uzgoj mladeži u onim zemljam, koje danas slove u prve.

Po obćem priznanju, engležki narod danas se broji u prve na svietu, a to ne toliko, što je mimo druge napredan u kojekakvim abstraktnim znanostim; nego radi toga, što Englež najbolje pojimlje praktičnu stranu života. Prama tomu danas je udešen cieli uzgoj engležke mladeži.

Englezi neuzgajaju u svojim zavodim mladež, ni za kontemplativni život, ni za kojekakvo ograničeno zanimanje; no ih uzgajaju, da postanu praktični ljudi, da znadu pojmiti svoju dužnost u svim prilikom i raznim odnošajim u zadrugi Oni hoće *čovjeka u* najširem smislu te rieči. Taj uzgoj pomaže tomu, da u Engležkoj sve gotovo ustanove stoje na velikoj visini, prama ostalim sličnim ustanovam, kod drugih naroda; jer tamo svaki gradjani u svomu krugu i prama svomu položaju zna saviestno vršiti svoju dužnost. Dočim u drugim žemljam na evropejskom kontinentu parlamentarni sastav nedaje najbolje uspjehe, u Engležkoj taj stroj, redovito teče; tamošnje sudstvo na glasu je sa svoje neodvisnosti i saviesnosti; u Engležkoj sam jedan redar prostom policom u ruci, kadar je da svlada najveći bulog, što na drugim mjestim nemože ciela vojska, bez krvavih okršaja. Do čega sve to? Jer svaki Englez tako je uzgojen, da pojmi svoje dužnosti, prama sebi, prama državi, prama zadrugi.

Kako su pak u Engležkoj udešeni zavodi za uzgoj mladeži? Po onoj *mens sana in corpore sano*, nastoji se, da se izmedju duševnih i fizičnih sila postigne što više ravnovesje, da se uzdigne fizično zdrav mladić, hoćeli da zdravo i misli. Odtle u Engležkoj gotovo svi zavodi za mladež sagradjeni su van veliki i žadušitih središta, na otvorenu zraku. Za prosta vremena mladeži je pripuštena neograničena sloboda, bez ikakva gotovo nadzora i kontrole, jer se smatra, da svedjerni neposredni nadzor i kontrola starešine, ubija svaku osobnu inicijativu, i stvara muklace, licumjerce i dvoličnjake. Takova sloboda najbolja je gimnastika osobne slobodne volje, jer priuči mladića, da se u svakoj prigodi sam pomogne, da se sàm po sebi priuči uklanjati se svakoj pogibelji, jal da se iz pogibelji zna sam izvući I bez neposrednog nadzora starešine, moralni uzgoj, koji se mladiću

---

PODLISTAK.

Katekizam Gospodarske hemije

od

D.ra E. WILDT-A

Ravnatelja agrikulturno-hemičnog pokušališta u Poznanju.

Po šestom izdanju njemačkog izvornika preveo

F. RADIĆ

Učitelj strukovne učionice u Korčuli.

(*Nastavak vidi broj 5*).

152. Koja su svojstva i vriednost govedjeg (maršćeg) gnoja?

Marva prisvaja u hranitbi velike količke vode, stoga su joj izmetine vrlo vodenaste, osjem toga prožvaće ona krmivo posve dobro, tako da su joj i krute izmetine vrlo sitno razmrvljenje pa se zato čvrsto ugrudvaju i spriečavaju pristup vanjskoga uzduha. Usljed tih svojstava raztvaranje samo lagano napreduje pa je i djelovanje dosljedno slabije, ali zato trajnije. Upotrebljuje se najradje u laganim i toplim vrstima tla, da se pospješi raztvaranje i pretvaranje u prirkljivu rastlinsku hranu.

U ostalom su sve to manji uzroci koji otegoćuju raztvaranje, što se god životnije hrane dušičnatijom krmom, jer se dušičnate ustrojne tvari osobito lako raztvaraju, a prenašaju to svojstvo i na gnojivo.

153. Koja su svojstva konjskoga gnoja?

Krute konjske izmetine su prhle i slabe suvislosti, jer konj ne razmrvi dobro krmu; stoga može uzduh lako u njih da prodre, vlaga može hitrije da izhlapi, a to je uzrokom bržem raztvaranju ustrojne tvari. Osobito brzo se razvija lučbeno razstavljanje nakon obilne žitne krmitbe, jer tada sadrži gnojivo znatne količine dušičnatih ustrojnih tvari. Usljed hitra raztvaranja konjskoga gnoja često mu se znatno podigne toplota u nutrnjosti gnojnih kupova, stoga gospodar nazivlje konjski gnoj vrućim gnojem. Rado se upotrebljuje navlaš u hladnim jako glinenim vrstima tla, jer on doprinosi njihovu prorahlenju.

154. Kako se ponašu ovčiji gnoj?

Obzirom na brzinu raztvaranja i svojega djelovanja ovčiji gnoj naliči u velike konjskomu. Izmetine su ovčije manje vodenaste od marvinskih, tako da i djubar sačinjava suhiju i prhliju gromadu, kojoj može lašnje da pristupi uzduh i da pospješi raztvaranje. Upotrebljuje se zato kao i konjski gnoj radije za težka i spojenija zemljišta.

155. Koja su svojstva i vriednost svinjskoga gnoja?

Svinjski gnoj ima vrlo različit sastav polag hrane koja se daje životinjama, a prema tomu je i vriednost veoma različita. Sastoji li ta hrana od vrlo vodenastih slabo dušičnatih tvari kao sirutke, sudoperine, krumpirâ itd., tada su i izmetine vodenaste, a gnoj se približuje govedjemu; tove li se životinje zrnjem i drugim suhim krmivima, onda je i gnoj suhiji i dušičnatiji, lašnje se raztvara a djelovanje mu je sličnije onomu konjskoga i ovčijega.

156. U kojem se stanju upotrebljuje štajski gnoj?

Može da se upotrebi u svježem stanju kad se iz štaje odmah izvaža na polje, ili i u polu raztvorenom stanju, kad se prije skuplja na gnojište pa se odatle prenosi na polje.

(*Sliedi*).

pruža, smatra se dostatnim, da ga od svih neprilika štiti. I zbilja, kad se jedan navikne svedjer stati pod kontrolom starijega, sljepački se podvrgavati tudjoj volji, imati svedjer jednoga, koji ga za ruku drži, da nopcsrne; taj, kad sutra bude pripušten sebi, kad mu uzfali ta podpora, naći se kô izgubljen, niti će ikad biti kader što po sebi izvesti.

Samo pak namješće takovih zavoda, jer na osami, odaljeno od gradova, čuva mladež od kojekakvih pogibeljnih doticaja, koji bi mogli štetovati njihovu ćudoredju, i onom uzgoju, što ga u zavodu primaju.

Kad takova mladež, nakon dovršenih nauka, izadje iz zavoda, a da se uzmogne podobno snaći u zadrugi, dosta je, da nastavi onoj pravac, onaj sustav, već u zavodu započet; gdje se je već priučila vladati sama sobom. Takov uzgoj stvara onu ćud, onaj značaj, ono zdravo pojimanje praktična života, čim Englezi danas slove mimo sve druge narode.

Vidimo, da smo se nešto odmakli od našeg glavnog predmeta, nu to navlaš učinismo, a da donekle opravdano ono, što mi cienimo, da bi se kod nas uspješno dalo zavesti, a da uzgoj našeg svećenstva, tog najvažnijeg faktora u našem narodu, bude upriličen prama njegovu zvanju, i onoj ulozi, koju mu je vršiti u našemu prostom puku.

Definitivno sredstvo proti peronospori i filoxeri za sva vremena *).

Župnik Bogetić učinio je uspješne pokuse sa hrastovom piljevinom u Sriemu i pripisivao je to djelovanju tanina valjda dotle, dok mu podpisani još god. 1892 nepriobći, da to nagadjanje nestoji, već da je samo vlaga onaj pokretač, koji pomaže lučbeno i fizikalno raztvaranje hranivih čestica u tlu tako, da se usljed toga proizvodnja u biljci na toliko pojača, da joj kao ni lozi amerikanskoj niti tršna uš života oteti nemože.

Vlaga kao odlučni čimbenik u tlu povela je i mene još prije gosp. Bogetića na razmatranje sredstava i ja otvoreno ustajem tvrdnjom, što ću i dokazati drugom zgodom strukovno, da nije samo hrastova piljevina nepobitno sredstvo proti ovim bolestima, nego da je svaki bilinski odpadak kao slab toplovod tomu prikladan.

U najizvrstnije djelovanje obrajam po svom iztraživanju crnicu naslaganu, kako to u šumi biva iz odpadaka same vinove loze, zatim ma koje vrsti šumskog drveća, dapaće i ostalog bilinstva, a tada tek primjesu pilotine najnetrajnijih vrsti drva, a na posljedku najdugotrajnijih (hrast dakle u najzadnji red dolazi).

Tko dakle stoga hoće sliediti g. Bogetića, neka si uzme zato u prvom redu topolovu, vrbovu ili ljeskovu pilotinu, zatim bukovu, javorovu, a tada jelovu ili smrekovu, a medju zadnje vrsti drva dolaze kestenova ili hrastova. Tomu slično, mjesto pilotine list ili odpadak ili crnicu navedenih vrstih drva.

Nepobitno se dokazati može, zašto u pješkuljama loza trsnoj uši odoljeva, zašto je posljednji franceski uspjeh na lapornastom tlu s pomoću primjese glinenog škriljevca pomiešana krpami, uspješnim se pokazao etc.; ali sve se samo blagotvornoj vlazi pripisivati mora i zato moje pokušalište osnovano u Kutjevu u tom smjeru pokazuje, ma i mlado bilo, definitivna sredstva najprirodnija i najjeftinija.

Smrt europejskim lozama mora i bez filoksere ili peronospore jednom prirodno nastupiti, jer sieme matice istih tako odlučuje. Mi smo dakle kadri naše vrsti loze u životu produljiti, ali ne spasiti od prirodne smrti te odvratiti peronosporu ili filokseru samo do nastupa prirodne smrti:

1) što boljim obradjivanjem tla uz

2) što manje diranjem čokota i što štedljim obrezivanjem, uz

3) što prirodnijim sredstvom privezati vlagu za raztvaranje tla i dodanog mu gnoja, a to biva ne samo primjesom i pokrivanjem bilinskimi tvarmi već i time, da uzgajamo sklop, koji niti pregust niti prerieđak biti nesmije, a tko će shvatiti kao vinogradar smjer navedenih točaka, neka se uputi u obližnu prašumu i neka kopira sastavinu tla, pa i one propise gojitbene, koje su šumari već davno i matematično iztražili kao najdjelotvornije po što veći prirast drva.

Tko dakle umije proizvesti u vinogradu što veći prirast drva, tim je nepobitno naučio i tim će veći prirod ploda polučiti, te time produljit lozi život, oslobodiv ju nametnika, ne prisodno na oko pohlepnog vinogradara, već vinogradara, koji kroz više godina zbraja dohodke svog rada i uložne glavnice i to trajno.

Već svojedobno javnosti rekoh, da je pitanje kako pronaći definitivno sredstvo proti peronospori i filokseri strogo šumarsko, a podpisani oružan zato podpunim dokazima u ruci, te spreman to javnim predavanjima potanje protumačiti i učiniti posebne propise za vinogradarstvo, čvrsto je sa teoretičkog i praktičnog gledišta uvjeren, da će i svojedobno zadano obećanje za vazda neoborivo dokazati i mi se za unapred s toga niti peronospore bez galice niti filoksere bojati nećemo. — Toliko za sada.

Kutjevo.

M. M. Radošević
v. šumarnik.

*) Ovaj članak priobćujemo bez opazka.

Sumporno kiseli amonijak kao gnjojivo.

Nakon mnogogodišnjih kušnja profesor Wagner izjavlja, da je ustanovio relativnu djelatnost sumporno kiselog amonijaka, u razmjeru prama djelatnosti kilske salitrovine, kao gnjojivo. Iz njegovih kušnja dade se u kratko zaključiti:

1. Da bi sumporno kiseli amonijak štetno djelovao na bilje, nije se moglo ustanoviti, ni pri izvanredno obilnom gnojenju.
2. Sumporna kiselina od sumporno kiselog amonijaka pri kolikoćam, koje se obično rabe u gnojenju nedjeljuje ni najmanje štetno na rast bilja.
3. Ako se dušičnim gnojivim odveć obilno gnoji, pa to djeluje štetno na rast bilja, onda se to opaža prije pri obilnom gnojenju kilskom salitrovinom, nego li pri obilnom gnojenju sa sumporno kiselim amonijakom.
4. Manje od kilske salitrovine djeluje kao gnjojivo sumporno kiseli amonijak u onim zemljam, koje sadrže odveć malo vapna. Na tresetnoj zemlji bez vapna, bila je djelatnost sumporno kiselog amonijaka samo 28 postotaka od djelatnosti kilske salitrovine, dočim pri istoj takovoj zemlji, ali po kojoj bilo razasuto vapna podigla se je djelatnost sumporno kiselog amonijaka, na 90 postotaka djelatnosti kilske salitrovine.
5. Manje od kilske salitrovine djeluje sumporno kiseli amonijak, na onim zemljam, koje sadrže malo kalija (pepelike). U sličnim slučajevim, sodik (natron) kilske salitrovine zamjeni kali, i poveća ukupnu djelatnost kilske salitrovine, što kod sumporno kiselog amonijaka nemože da bude. Ako se u sličnim slučajem uz sumporno kiseli amonijak pognjoji još i sa marvinskom soli, onda se znatno poveća djelatnost sumporno kiselog amonijaka.
6. Ako predstoje svi uvjeti za dobru djelatnost sumporno kiselog amonijaka i kilske salitrovine, onda je djelatnost sumporno kiselog amonijaka jednaka 90 postotaka djelatnosti kilske salitrovine.
7. Djelatniji je sumporno kiseli amonijak od kilske salitrovine, samo ako po gnojenju nastanu trajne kiše, koje u propustnoj zemlji raznešu u duboke slojeve hranive sastavine kilske salitrovine.
8. Sumporno kiseli amonijak djeluje i onda bolje od kilske salitrovine, ako je zemlja bila prije obilno pognojena kainitom, jer u tom slučaju zemlja obiluje sodikom, pa bi dolazkom sodika od kilske salitrovine, nastala obilnost sodika u zemlji, što djeluje štetno na rast bilja.
9. Gnojna vriednost sumporno kiselog amonijaka može se uzeti, da je jednaka gnojnoj vriednosti kilske salitrovine, osobito ako se sumporno kiseli amonijak razborito rabi, i ako su izpunjeni svi uvjeti potrebiti, da razvije svu svoju gnjojnu djelatnost. I. B.

Deset pravila za voćara.

1. Ne kupuj nigda, ozledjeno, bolestno ili kržljavo voćno stablo.
2. Mlado stablo ne sadi u mazavu zemlju, ni za velike studeni.
3. Zasadjenom stablu, daj oslona u kolcu, koji mora biti posve ravan, i visok barem, koliko zasadjeno stablo a koji će ga braniti proti žestokim vjetrovim.
4. Klaštri krošnju, dok se deblo ojača na toliko, da je bez pogibelji može nositi i za žestokih vjetrova.
5. Zemlja oko debla i izpod krošnje, neka je uvjek čista od korova, i neka je čista od korova za prekovanja zemlje. Za prekopavanja zemlje štedi žile, da ih ne ozlediš.
6. I ljeti i zimi tamani gamad, jer samo sa čistog stabla obrati ćeš liepa i zdrava ploda.
7. Navrni stablo na drugu vrst, bez okljevanja, ako ti vrst ploda, kojom radja ne prija, a navrćanje ovrši vješto, točno i liepo.
8. Gnoji obilno stabla, svaki put kad obilno rode, a gnoji ih obilno, ako želiš, da ti obilno rode.
9. Ako usljed klaštrenja i čišćenja postane rană, valja ih odmah zamazati mazom, da zarastu, jer svaka zapuštena rana, jeste početak svrhe stabla.
10. Za branja ploda, radi pomnjom, da neizkršiš i neizlomiš grana i mladica, jer se izlomljeno neda više nadomjestisti. Z. L. F.

O zagajivanju briegova i strana.

Malo gdje u svietu vidi se golih briegova i strana, koliko kod nas. Ljudi se muče gdje, gdje, da na njima štogod goje. barem ondje, gdje je skupljena šaka zemlje, ali sve zaludu i za badava, jer ili se radja neizplaća ili nadodje kiša i sve razneše.

Briegovi i strane, pa da su i najstrmije i najgolije dadu se pomnjom i uztrajnošću zagajiti, i to ili šumskim drvećem i grmljem ili pak voćnim stablim i voćnim grmljem. Naravski na takovim se mjestim ne dadu s puta izvesti veliki nasadi, ali malo po malo i postepeno postizava se velikih uspjeha, kako to dokazuju nasadi po briegovim i stranam u francezkoj.

Šumsko drveće i grmlje, kako što i voćna stabla traže svoju hranu većim dielom u dubljim slojevim izmedju pukotina kamenja, pa je najteže dok se ukoriene, ali kad se jednom ukoriene, onda svačemu odole.

Glavno je pri tom pitanje, da se odaberu takove vrsti, koje odgovaraju i podnebnim i zemljištnim odnošajim. Tako n. p. prosti bor (*Pinus halepensis*) uspjeva skorom i na golom kamenu, a tako i gluhač. Od voćnih stabala pak spomena su vriedni: beprima (fafarinka — *Celtis australis*) pa bajam i oras, koji i na najgonim zemljam dobro uspjevaju.

Na primjer liešnjaku, koji izvrstno uspjeva po briegovim i stranam posvećuje se posve malo pomnje, premda je liešnjak jedan od grmova najprikladnijih za zasadjivanje i zagajivanje briegova i strmina, samo ako se izabere prikladna vrst, a nuzto radja obilno dobrim plodom; kojeg se lako unovčuje.

Baratanje kiselog vina.

Mnoga su vina kisela usljed toga, što grožđje nije bilo dozrelo, ali veći dio vina postane kiselo ili za vrienja masta, ili kašnje, ako bačva nije bila puna i dobro začepljena.

Preprečiti da vino okiseli može se lako, kako šte se lako odstrani kiselost vinu, ali vino koje je bilo ljuto, pa mu je umjetno odstranjena kiselina, nema više nikaka naravnog izraza vina. Sredstva, koja se uspješno rabe za odstranjivanje kiseline iz vina, jesu: pepelika, vinsko kiseli kali i prah od mramora. Sva se ova sredstva spoje se kvasinovom kiselinom, koje vino sadrži, i otalože se na dnu u obliku vinsko kiselog vapna ili striša.

Ova sredstva neoduzimlju vinu samu vinsku kiselinu, nego dižu vinu i druge kiseline, pa vino postane bljutavo, a biela vina izim toga postanu sivo crnu boje. Ovu sivo crnu boju izgube biela vina pretakanjem u čistim dobro osumporenim bačvam, ali to stoji ne malo zanoveti, jer se nezna, koliko će se puta morat pretočiti vino, da dobije opet svoju prvobitnu naravnu boju.

Svakako prije nego li se kuša odkiseliti vino, valja točno opredieliti koliko kiseline sadrži, da se ne rabi odkisujuća sredstva u većoj mjeri, nego li je potrebito za odkiselenje vina.

Drugo sredstvo odkiselenja sastoji u vodnjenju. Razvodni se vino na toliko, da kolikoća kiseline, odgovara naravnoj kolikoći kiseline u vinu, pa da se vinu povrati prvašnja žestina doda mu se vinovice (alkohola) ili sladora, u kojemu zadnjem slučaju hoće se, da opet prevrije. Bolje takovu razvodjenu vino dodati vinovice, nego li sladora, jer je izkustvo dokazalo, da se za naknadnog vrienja posve lako uzljuti. Bolje sredstvo od navedenih, jer u vinu ne dolazi tudjih primjesa jeste križanje vina (coupage). U tu svrhu pomješa se kiselo vino sa naravnim vinom, koje sadrži posve malo kiseline, pa se na taj način kiselina razriedi, i oba su vina zdrava, naravna i tečna. Ono se sredstvo tim više preporuča, što vino na ovaj način uzdrži svoju naravnu tečnost i mirluh, dočim pri odkiselivanju izgubi tečnost i mirluh, a pri vodnjenju, pa dolievanju žeste ili sladora, izim što se umanjuje kolikoća izvadivih sastavina, razriedjuje se i gubi se mirluh. F. G.

SVAŠTICE

Izkorienjivanje drača (korova), mjesto plievljenjem, okopavanjem i sličnim postizava se mnogo brže, ako se: 1. Prosuši zemljište, koje je močvarno. 2. Ako se obilnije pognjoji zemlja; jer onda bilje koje se goji bujnije uspjeva i zaduši korov. 3. Razboritom obhodnjom, te shodnom kositbom bilja za zelenu krmu, i shodnom gojitbom okopavina. 4. Redovitim i pravodobnim oranjem i brananjem. 5. Dubokim oranjem, gdje to narav zemlje dopušta. 6. Sadrenjem i laporenjem. 7. Pomnjivim čišćenjem sjemenja. 8. Odveć zatravljene njive, dadu se izčistiti od korova, čistim ugarom.

Način, da se upozna spol mladunčeta, dok je još u utrobi materinoj. Ako, kod jedne krave, kovrčaste dlake izmedju rogova, vjenu napred i ako se zarude, to je onda znak, da krava nosi mužko tele; dočim ako su te iste dlake gladke i prosto vise s preda, onda krava nosi žensko tele. Koliko je temeljita ova tvrdnja, nemožemo jamčiti, ali može svaki marvogojitelj sam motriti, pa će se onda sam uvjeriti.

Najljepše vrsti ruža za vrtove, jesu: *Gloire de Dijon*, koja cvate lanenasto žutim cviećem; *La France*, koja cvate srebenasto ružičastim cviećem; Souvenir de la *Malmaison*, liepe bielo rumene boje poput puti; *Maréchal Niel*, tamne zlatno žute boje; *Duchesse Mathilde*, čisto biele boje; *Perle des Jardins*, tamno žute boje, poput one perja kanerinca; *Souvenir de Therese Levet*, tamno crljene boje; *Souvenir d' un Ami*, niežne ružičaste boje; *Duchesse d' Albany*, tamnoružičaste boje; *Grace Darling*, ružičaste boje poput breskve; *General Jacqueminot*, živo crljene boje; *Prince Camille de Rchan* tamne baršunasto crljene boje.

Znakovi po kojimi se razpozna starog od mladog goluba. Stari golubovi su crljenih nogu, neimadu dugih mekih, vunastih pera, kojih inače ima izmedju perja mladih golubova. Kod mlada goluba su noge prilično još zatvorene i gladke kože, bliedo ružičaste boje.

Kako francezi ubijaju perad. Kod nas se perad obično zaduši u toploj vodi, redji su oni, koji utuku perad, još redji oni, koji joj odputa odrube glavu, a posve su riedki oni, koji ih zakolju. Francezi otvore dotičnoj kokoši kljun, pa oštrim, šiljastim nožem ubodu u grkljan, i tim prerezaju mozag u hrbtenjači, usljed česa prestane kokoš odmah živiti. Onda se ovjesi za noge, da se sva krv iz tiela izciedi. Ovim načinom izciedi se iz tiela do zadnje kaplje krvi. Perad perušaju francezi, dok je zakolju, t. j. dok je tielo još toplo. Na ovaj način izgleda perad mnogo ljepša nego li ako je poparena.

Da se razpozna ako je meso izkvareno, najbolje je rabiti Eberovo sredstvo. Eberovo sredstvo sa razpoznanje zdravog od pokvarenog mesa sastoji se od jednog diela solne kiseline, 3 diela alkohola i jednog diela etera, sve skupa pomješano. Hoćeš li znati jeli meso zdravo, dosti je, da u ovu smjesu umočiš staklenu šibicu i da ju približiš mesu. Ostane li staklena šiba ovlažena, znak je da je meso zdravo, napravili se na staklenoj šibici magla, to je znak da je meso pokvareno, jer ona magla na staklenoj šibici potiče od amonijaka, koji se pojavlja, kad je nastupilo gnijenje.

GOSPODARSKE VIESTI.

Molimo svu onu gospodu, koja duguju predbrojbu, da nam novac na podmiru iste pošalju najkašnje do konca ovog mjeseca, jer nam bez redovite uplote svaka zapinje.

Uprava.

* *
*

Kod naše Uprave može se dobiti modre galice od so'are u Aussigu, zajamčene čiste sadržine modre galice 97 do 99 postotaka, i to na veliko i na malo. Takodjer ima kod naše Uprave na prodaju originalnih francezkih „Vermorel" strcaljka proti peronospori, koje su se u praksi pokazale, kao najbolje, najtrajnije i najdjelatnije.

* *
*

Tuže nam se iz Vodica da su zimus mnogo pretrpjeli vinogradi. Lani pozebli su stari panjevi, a ove je godine ista sudbina zatekla mlade od 8 do 10 godina, osobito one na ravnicam. Mnogi već strepe od filoksere ali nije filoksera, ljudi božji, nego peronospora, odnosno zanemareno polievanje iste uzrokom ovo godišnjoj pozebi vinograda, jer prut usljed odpalog lišća nije dozorio pa i manji led, kao što smo zimus imali bio je dozvoljan, da pruće prozebe.

* *
*

Vinogradari osvješćeni od štete koju su lani od peronospore protrpjeli s nemarnosti, ljetos već nabavljaju modre galice i strcaljke, da budu mogli škropiti, dok se pup pojavi.

* *
*

Veći dio vinograda već je obrezan, a dobar dio je i razgrnut.

* *
*

Slavonsko gospodarsko družtvo u Osieku spravno je obskrbiti bezplatno siromašnije škole, koje leže u području zaraženu od filokeere, divljakam od jabuka i krušaka, kojih ima više hiljada na razpolaganje.

* *
*

Godine 1893 izvedeno je iz Rieke 53,060,843 dužica, a iz Trsta 7,017,572 komada dužica, ukupno 60,078,415 komada dužica.

* *
*

Neki dr. Mitscherlich u Freuburg u Bavarskoj obreo je postupak, po kojem se iz drva dadu prirediti niti, koje se pak dadu presti. Predja je čvrsta, kao pamučna predja.

* *
*

Iz statističkog izvješća ministarstva, za poljedjelstvo u Beču, razabire se, da je nadnica šumskih radnika u Dalmaciji (11 satih radnje na dan) za mužke 60 novč. do 1 fior. i 20 novč. za ženske 40 do 70 novč., a za djecu 45 do 50 novč. Najskuplja je nadnica u Solnogradskoj, najjeftinija u Galiciji, gdje mužko radi i za 25 novč. na dan, žene za 20, a djeca za 15. U Českoj mienja ciena nadnice napram okolicam i dobi godine. Mužki plaćaju se 30 novč. do fior. 1:60 na dan; ženske 25 do 80 novč, a djeca 16 do 66 novč.

* *
*

Uredništvo „Težaka" preuzeo je Mirko Miljković.

* *
*

U Českoj pojavila se je na govedam kostobolja (krhkost kostiju) u tako velikoj mjeri, da ozbiljno prieti već otančanom govedarstvu. Krhkost kostiju pojavlja se usljed toga, što s nedostatka dobrog siena, goveda se hrane drugom, hranom ali koja sadrži malo rudnih solih, a s nedostatka rudnih solih, postaju kosti odveć krhke, pa se lome pod težinom tiela.

* *
*

Usljed lanjske nerodice djetelinog i ljekaričnog sjemena, poskupilo je ljetos znatno ovo sjemenje; a jer ipak nedotiče potrebam, uvaža se iz Amerike mnogo sjemena djeteline i ljekarice i miešase našim To nevalja, jer amerikansko sjeme djeteline i ljekarice nije ni iz daleka dobro, kako naše (evropejsko) sjeme. Tko dakle kupuje sjemena od ljekarice ili djeteline, neka zatraži jamstvo od trgovca, da je naše domaće sjeme.

* *
*

Nastojanjem pražke trgovačke i obrtničke komore, uz tržnu gospodarsku izložbu priredit će se izložba micala (motora) za mali obrt. Ti strojevi kretati će se ili sredstvom pare ili sredstvom vode, i proizvadjati će se uz sudjelovanje radnika, one radnje za koje su opredieljeni, a to e da mali obrtnici vide, kako se uporabljaju ta micala, i koliko snage razvijaju; te koja je korist od njihove uporabe u praksi.

* *
*

Na voćarskoj izložbi u Petrogradu šalje magjarska vlada sve svoje vrstnije voćare i dati će na rečenoj izložbi zastupati sva svoja voćarska učilišta i sve voćarske proizvode.

* *
*

Izvoz iz naše države 1893 godine predstavljalo je vriednost od 723,600,000 fiorina, a uvoz predstavljao je vriednost od 6?8,200,000 fiorina. Po tom je napram godini 1892 izvoz porasao u vriednosti od 75,600,000 fiorina, a uvoz porasao je u vriednosti od 56,800,000 fiorina.

* *
*

U Šoprunskoj županiji, gdje se filoksera mahom širi, napustili su dojakošnji način postupanja, naime izkorenjivanje vinograda, a uveli su kulturelni način, t. j. nastojati utamaniti što više filoksere, ali na način, da se loza kriepi, da dalje žive i da radja.

* *
*

Na gospodarskom odsjeku sveučilišta u Hallu bilo je zimskog poljeća t. g. upisano 336 gospodara, više daklen, nego li na visokoj školi za zemljodjelstvo u Beču.

* *
*

Kako „Sémaphore" izvješćuje godine 1892 uvedeno je u francezku 5,899,723 kg. svile, i to: iz Italije 662,606 kg.; iz Kine 3,030,822 kg.; iz Japona 1,268,922 kg.; iz Turske 649,094 kg., iz ostalih zemalja 288,279 kg.

* *
*

U Italiji na samu viest nekih, da bi država mogla uvesti monapol na svilu i svilčevo sjeme, skočili su svi svilogojci, kao lavovi. Kako je poznato u Hrvatskoj je dala vlada u zakup svilogojstvo za 15 godina, i tim ga monapolizirala, a sabor je ugovor potvrdio.

Pitanja i odgovori „G. Poučnika".

A. Odgovori.

23. Rado se bavim gojenjem cvieća u loncima, ali mi uvjek paboljevaju i lako ginu. Molim Vas, kako imam postupati cviećem u loncim, kad počme poboljevati ili je već vidljivo bolestno?

I. T. u S. (Brač).

Dok cvieće u loncim gojeno, bilo u sobi ili na polje, ovisi svoje lišće znak je da zdravljem trpi. Sad to poboljevanje može da potiče od čestog mienjanja mjesta i položaja, od obilnog zalievanja, od velike zime ili od odveć žestokog gnojenja a dok se ovakova šta opazi, valja pustiti, da se zemlja u loncu posve po-

suši, pa se bilina izvadi iz lonca, i pomnjom odstrani se i izmrvi sva zemlja okolo žila. Kad su žile gole, pregledaju se, da koja od njih nije prelomljena ili magnjila; i te se odmah oštrim nožem odrežu i odstrane, a onda se bilina zasadi u drugi lonac u posve novoj i prilično suhoj zemlji. Ovoj novoj zemlli primješa se za polovicu crnice. Ako se ne sadi bilina u novi lonac, valja stari lonac iz nutra temeljito izprati, da vlaga i zrak budu mogli slobodno prodirati kroz puči. Lonac uzme se tako velik, da od žile do rubova lonca ostane za tri prsta prostora, koji se izpuni zemljom. Po tom zalije se dobro, pa se postavi u hladištu i ne zalieva se opet dok se neopazi da cviet tjera. Za ljetne sparine, kad se zemlja brzo suši, ovo pravilo glede zalievanja ne stoji, nego valja zalievati, dok se opazi, da se je zemlja posušila. U svim slučajevim, kad se opazi da lišće žuti i da odpada valja obustaviti zalievanje. Pod konac budi rečeno, da je malo vrsti cvieća, koje prije ili kašnje u loncima ne trpi, osobito, ako se goji puno cvieća u loncima, jer se jedno ili drugo zaboravi. I u loncima valja nastojati da cvieće ima sve one lagode koje ima u zemlji, gdje prosto u naravi živé.

24. Pri kopanju korenjaka iz loznjaka, puno mi se žila izlomi i ozledi; molim Vas kako imam postupati pri kopanju korenjaka, da im se žile ne lome i neozledjuju?

A. Č. u K. (Hrvatska).

Vadjenje korenjaka iz loznjaka nije stvar laka, a i uz najveću pomnju nije moguće da se po koja žila ne ozledi. Ako se pak nepomnjom radi, onda se veći dio boljih, glavnijih žila ozledi, pa od takova korenjaka nigda više dobra loza. Pogrješka leži mnogoput u tomu, što zemljište za loznjak nije bilo dublje izkrčeno nego li su korenjaci dugi. Gdje su korenjaci 50 cm. dugi hoće se da je zemljište izkrčeno barem 60 cm. duboko. Iz prhije zemlje puno se laglje kopaju korenjaci, nego li iz tvrde, a zlo je upućen tko misli, da korenjaci bolje razviju žile, ako dopiru na tvrdu zdravicu. U slučaju da je zdravica hraniva; pa da korenjaci razviju u nju korienje, mogu se svi ti korenjaci računati kao izgubljeni, jer za vadjenja korenjaka iz tvrde zemlje sve žilice popucaju i izkidaju se. Iz prorahljene se zdravice vadjenje korenjaka olakoćuje lopotom, koju je u prhoj zemlji lako podvući izpod svih žila, pa onda uzdignuti. Pri vadjenju korenjaka iz loznjaka najmanje se korenjaka išteti, ako se pri vadjenju postupa onako, kako se postupa pri krčenju, biva, da se izpred prvog reda korenjaka izkopa jedna duboka jama, u koju se razgrne sva zemlja iz prvog reda korenjaka, tako korenjaci ostanu goli, pa se lako odieljuje jednog od drugoga, i da su im prepletenije žile. Još laglje obavlja se ova radnja lopatom, ako poslje neg se je izgrnula zemlja u izkopanu jamu, zasječe lopotom nešto 15 cm. iza prvog reda korenjaka, a toliko duboko, dokle dosižu korenjaci, pa se onda nešto malo pritišne, da se zemlja i korenjaci odbiju. Na ovaj način izmrvi se zemlja i korenjaci ostanu prošti, pa se mogu izvaditi, bez da se i jedna sama žila ozledi. Pri vadjenju korenjaka nevalja rabiti ni motiku ni maškliu (lošun, obitilica), jer se ovim orudjem nespretnije radi i lako se ozlede korenjaci. Valja rabiti lopatu; lopatom je doduše radja nešto sporija i teža, ali zato znatno bolja i sigurnija. Izkopane korenjake, valja što moguće prije zasaditi, jer niko nebi vjerovao, kako se brzo suše, i koliko pri tom trpe. Ako je žestoka vjetra ili sunca kad se izkopaju valja ih zastrieti slamom ili još bolje mahovinom. Ako se korenjaci imadu dulje vremena čuvati do porabe, onda valja sasvim drugovačije postupati s njima. Najprije se temeljito izčiste, pa im se i mladice protjerale i žile pokrate do koljenca (čvora) onda se privežu u snopiće, pa onda okomito zasade u jednu jamu u zemlju, i nabaca se oko njih svudi zemlje ili još bolje na židko razmućene zemlje, onda se dobro pokriju zemljom i zamažu. Kako se vidi korenjacim ima dosti zanoveti, ali vinogradar, koji zna da se samo od dobrih korenjaka može uzgojiti dobrih, čvrstih i trajnih nasada, taj neće štediti ni truda, ni troška pri uzgajanju, vadjenju čuvanju i nasadjivanju korenjaka.

25. Na našim stranam razvila se je zadnjih godina prilično živa trgovina jajim. Želili bi si sami prokrčiti put u sviet, da se oslobodimo rukuh preprodavaoca; molimo Vas s toga, koji običaji vladaju na velikim tržistim pri prodavanju i kupovanju jaja?

V. B. K. u 1. (Bosna).

Prije nego li predjemo na samo pitanje, dozvolite da Vam primjetimo, da nije uvjek pametno i koristno riešiti se preprodavaoca. I bez obzira na to, da trgovina prelazeć iz ruke u ruku dobiva više vriednosti, da su i preprodavaoci ljudi, koji imadu pravo da živé, i da jaja nisu baš takova vrst trgovine na kojoj pri priprodavanju može biti velike zasluzbe, ipak nije za svakoga neposredno trgovanje, osobito ne, ako se nije vješti i jeziku i običajim na dotičnim tržistim, jer Vam se inače može dogoditi, kako se je dogodilo mnogim bosanskim trgovcim, koji su hotjeli ponjeti svoje konje ili rogatu marvu izravno na taljanska tržišta da to bože skuplje prodadu. A kad oni tamo, onda njima napni zamku taljanci trgovci. Neće nitko blago da kupi, svi nudjaju ciene, da nemoš ni prevozne troškove namirit; s druge strane skupo sieno, skupe staje, skupa podvorba, guli te desno i lievo, pa se mnogi vratiše iz Italije i bez novca i bez marve. Ovo smo naveli, samo da Vam dokažemo, zašto mi nismo mnienja da je uvjek za svakoga najkoristnija izravno trgovanje, i da je uvjek pametno iz priprostiti se preprodavaoca ili posredovatelja. Na većim tržištim, kako n. p. na Bečkom tržištu jaja prodavajn se na komade ili na nažnje tridesetake ili na nažnje šestdesetake napram tomu, da li je u naznju 30 ili 60 komada. Na veliko prodavaju se na skrinje po 1440 komada jaja ili najmanje 56 kg. u težini. Težina pak jaja mora da mienja izmedju 40 do 70 grama. Jaja izpod 40 grama težine odbijaju se; težina jaja zavisi od pasmine i od hrane. Jaja iz ravnica obično su manja i manje težka od jaja, koja potiču iz bregovitih predjela. Drugi se tržni običaji odnošaju na to da li su jaja zdrava i na izplatu. Unapred se ustanovi postotak kao nametak za mućave; a izplata ili za predaje u gotovu ili na rokove.

B. Nova pitanja.

26. Molim Vas imali li jednostavan način obrane zasijana sjemena od ptica i zarežnika.

J. L. u P. (Dubrovnik).

27. Po čemu, molim Vas, poznadu se jaja sposobna za nasad?

A. M. u B. (Istra).

28. S obližnjeg brieqa ruši mi se zemlja u potok; bio sam nasadio bagren, ali slabo uspjeva. Molim Vas, imali koja druga bilina, koja uspjeva na slaboj, mršavoj zemlji i veže ju svojim žilam, te ju suzdrži od rušenja?

F. N. u O. (Hrvatska).

29. Koje je sredstvo najbolje za izpunjanje praznina izmedju greda, odnosno izmedju štropa i dosaka poda?

T. B. A. u M. (Hercegovina).

30. Ovdje se proizvadja dosti, dobre rakije od suhih smokova, koju se prodaje dosta jeftino. Koje su velike trgovačke tvrde, kojima bi se moglo poslati ogled dotične rakije?

R. S. u M. (Murter).

Kako se postupa zelenim smokvama, kod se ima peći od njih rakija?

R. S. u M. (Murter).

☛ Odgovori na javna pitanja kao i nova pitanja, primaju se rado od svakoga, pa i ne bili predbrojnici.

OTVORENI DOPISI

GOSPODARSKOG POUČNIKA.

Predplatili su predbrojbu do konca t. g. 1894.

P. N. č. g. Dr A. Bitanga — Purgić O. A. — Čitaonica Učiteljska - Mostar — Kešer A. odvj. — Oršić M. nadž.

Predplatili su predbrojbu do konca I. polug. 1894.

P. n. č. g. Turak A. ž. — Tuchtan S. uč.

Podmirili su predbro,bu za prošlu god. 1893.

P. n. č. g. Mareković pl. B. — Cetinjska Čitaonica — Sinj.

— V. g. Mareković pl. B. — Knjigu „O uzgoju i njegovanju cvieća" poslali smo. Ciena joj je 3 fiorina, a ne 2, izvolite daklen poslati još 1 fiorin.

— Sl. Čitaonica - Pratutnjak — Nastojat ćemo, da Vas zadovoljimo, ali se bojimo, da nemamo svih onih brojeva.

— Sl. Učiteljska Čitaonica - Mostar — Dobro je!

— Č. g. Steidl J. — Broj 1 poslali smo Vam iznova. Mi nemamo na škladištu knjige o pripravljanju umjetnih gnojiva. Temelj umjetnim gnojivim, osobito superfosfatim jesu kosti. Na kući, običnim sredstvim, kojimi gospodar razpolaže, nedadu se priredjivati umjetna gnojiva. Hoće se za to strojevi i uredjeno obrtničko poduzeće, a nuz to vješt kemičar.

— Č. g. P. Ergovac — Pisali smo Vam u poslu. Da ste zdravo!

— Č. g. Ivandić A. — Mi nemamo, a nebi znali naputiti Vas, gdje da se obratite.

U ZADRU, 1894. Brzotiskom Narodnoga Lista.

Godina XIII. Izlazi na 1 i 16 svakog mjeseca Broj 7.

GOSPODARSKI POUČNIK

Obće blagostanje zavisi o blagostanju pojedinca a temelj blagostanju pojedinca, jest razboriti rad uz vještu uporabu nauke i izkustva.

Upraviteljstvo lista je u Zadru

Predbrojba u *Austro-Ugarskoj* stoji 3 for. na godinu, u *Inozemstvu* 8 franakâ na godinu. *Uvrstbe* plaćaju se 8 novč. po redku za prvi put, a svaki sliedeći put 3 novč. redak. *Cliché* računaju se 5 novč. po centimetru četvornom.

Upravitelj i Izdavatelj: PETAR L. BIANKINI

Odgovorni urednik: NIKOLA ŠIMIĆ

Pisma, naputnice itd. itd. upravljaju se *Upraviteljstvu Gospodarskog Poučnika* u *Zadru*. — Rukopisi se nevraćaju. Predbrojba je obvezna za godinu danâ, a izplaćuje se u Zadru. Tko nepovrati prva dva broja obvezan je predbrojbi za godinu dana.

ZADAR, 1 Travnja 1894. Ciena je listu 3 fiorina na godinu. ZADAR, 1 Travnja 1894.

AĆIM prof. BUĆIĆ.

Baš je bio dotiskan zadnji broj našeg lista, kad nam stiže iz Hvara tužna viest, da je umro naš vriedni i neumorni suradnik, profesor Aćim Bućić. Bilo mu je stopro 38 godina. Rodom iz pitomog i ubavog Hvara, gdje mu se obitelj i pleme broji u starosjedioce, nosio je na sebi sva obilježja pravog otočanina, koja su se izrazivala u otvorenosti njegova značaja i u bistrimi njegova duha.

Početne škole izučio je u svojem rodnom mjestu, a srednje škole u Zadru, gdje je i položio izpite zdrelosti na velikoj gimnaziji. Po svršenim gimnazijalnim naukam posvetio se je poljodjelstvu, kao struki svojega zvanja, te je u tu svrhu izučio gospodarstvo na Visokoj školi za zemljodjelstvo u Beču.

Po svršenim gospodarskim naukam, bavio se je neko vrieme praksom, a onda je položio izpite za učitelja poljodjelstva na Visokoj školi za zemljodjelstvo u Beču. On je bio drugi dalmatinac po redu, koji izučiv redovito propisane poljodjelske nauke, položiše izpite učiteljstva za poljodjelstvo. Nego onda baš, kad je dovršio svoje nauke, i kad se je spravljao, da se svom svojom mladenačkom snagom posveti radu za gospodarski napredak, onda je baš zakrklo.

Nije posjedovao takovo imanje, da bi mu se bilo izplaćalo, da se on upravi istog posveti, niti je posvjedovao glavnice, da uz svoje imanje zavede, koje obrtničko poduzeće, pa mu nisu preostajale nego nade u javnu službu. Ali su se i tu njegove nade izjalovile, jer uz pusta obećanja, jedva da bi bio dobio kakovo podredjeno mjesto, gdje bi bio podvržen neprestanom ponižavanju, ili bi bio imao za starešinu, kakovog nedoraslog pučkog učitelja, ili kakovog nadutog ravnatelja gradjanske, koji bi mu bili činili čuti svu težinu svojega visokoga zvanja i položaja, i bili bi mu ogorčali kruh i življenje. Znajuć, kako to ide pri tim strukovnim tečajim sa nedoraslim i nesposobnim starešinam, nije se hotio nigda natjecati.

Bio je već počeo očajavati, da će sve njegovo znanje i umješće ostati zakopano, kad mu se ponudilo pristojno mjesto u Tirolu. Stečenim položajem bio je zadovoljan, i radio je liepo, tako da ga se još prijazno spominju u Tirolu. Ali obiknut morskom zraku, nije mogao podnašati oštri gorski zrak Tirola, i usljed bolesti morao je napustiti službu. I odtad potiče klica njegove bolesti, koja ga je eto još mlada satrla. Kad je ozdravio, nakon povratka iz Tirola, jer opet u pokrajini nije mogao dobiti pristojne službe u svojoj struci a posvetio se je poštarskoj službi, ali je ostao vazda vjeran nauci svojega zvanja i svojega odabranja.

Bio je suradnik našeg lista, od njegovog postanka, do pred samu smrt. Nije bilo godišnjaka, a moglo bi se reći, ni broja, kojeg nije on okitio svojim krasnim perom, plodom svojeg bistrog uma; a doživio je toliko puta čast, da su njegovi članci iz „Gospodarskog Poučnika" bili pretiskani u drugim novinam, dapače i prevedeni na talijanski, na njemački i na francezki jezik.

Preveo je i jedno oveće strukovno djelo, a imao je i toliko drugih liepih osnova, koje su eto žalibože ostale s njim zakopane. Bio je iskren prijatelj, veseljak u družtvu, u kojem si je lako prokrčivao put i tim, što je bio vješt guslač.

Aćimom Bućićem opet je legla u grob jedna mlada sila, više s očajnosti, nego li s bolesti; i tako se kod nas zapostavljanjem gubi sve što je učenoga u struci, bez da se išta dobra uzgaja.

Kako je on sudio o našim odnošajim, razabrati će se najbolje iz jednog od zadnjih njegovih pisama.

„Nadao sam se od blagog podneblja mojeg rodnog mjesta, ali je već kasno; moji su dani „izbrojeni. Ne žalim umrieti, da sam samo mogao za života, nešto uraditi, što bi bilo ostavilo trajne „uspomene na mene, a što bi bio mogao stečenom naukom i dobrim mojim namjeram. Ti znadeš, „koliko sam očajavao, i koliko sam ti se puta izjadao, gledajuć kako ovo sve ide naopako...... „Kao da neki zli duh leži na prsim naše biedne zemlje...... Moglo bi se misliti, da navlaš biraju „ljude nesposobne, ili da se rugaju s nami i s našim nevoljam. Jesi li vidio, kako nas mrvicama „hoće da zasliepe?!.... A ima ih koji pleskaju..... Još niko neshvaća posljedice klauzule, ali će „one biti grozne.... Mi danas nemožemo prodati naše vino ni za polovicu prvašnje ciene, a do malo „godina, ne daj Bog, morati ćemo ga prolievati...... **Exoriare aliquis nostris ex ossibus ultor!!!"**

A tko je s njim drugovao dobar dio svojih strukovnih nauka, i tko je bio s njim u neprestanom duševnom saobraćaju, mogao bi navesti još mnogo i mnogo toga, što je dokazom bistrine njegova uma i njegove ljubavi za ovu zapuštenu našu zemlju. — Laka ti bila zemlja, čestiti Aćime!

Župnici i poljodjelstvo.

V.

KAO što to svakomu, tako i našemu svećenstvu, a da se usposobi za svoje zvanje, treba mu predtečne shodne priprave, prama osobitim potrebam i okolnostim naše zemlje i naroda. Naš veliki zemljak Tomaseo umjestno je opazio, da samo svećenstvo može preporoditi Dalmaciju. Vi mlada stabalca, koja još rastete u osjenu božjeg hrama, da po vremenu budete razsadjena u ljudsku zadrugu, spomenite se rieči Spasitelja: vi jeste svietlost svieta, vi jeste sô zemlje. Kad iz tih zidina izadjete, vaša će glavna zadaća biti, da u puk unašate božje slovo, kršćansku prosvjetu. Razknadjeni rukom božjom po narodu, po šumam i po kršim, da okupljate sirotinju pod krilo vjere i uljudnosti, da razdvojena bratstva mirite, da klete medje nesklada i predsude zatirete, da krvarinu i osvete izkorenete, da prosvjetne klance prtite, na vrieme naučite ljubiti taj narod, kojemu ćete postati pastiri, liječnici i božji namjestnici. Netudjite se rada i truda, jer je veliko vaše zvanje.

Osobiti nauk, osobiti uzgoj, osobitu pripravu valjalo bi da primaju naši pitomci za svećenički stališ. Ta osobita priprava imala bi ih pratiti kroz cielo vrieme, koje sprovadjaju na naucim, a ne samo kroz zadnje četiri godine bogoslovije, kad mladić već priučen nekim navikam, lako ih nesmeće.

Sustav sve današnje naše obuke na krivom je putu, više se pazi na nauk, nego li na pravi uzgoj, pače ovomu gotovo se nikakva njega neposvećuje, s toga mi ćemo imati naduhtih učenjaka i sveznavora, ali ne pravih ljudi, koji naprav shvaćaju svoju zadaću u životu. Za pripravu na svećenički stališ trebalo bi paziti koliko na naukovnu, toliko još više na uzgojnu stranu, a to se neda polučiti uz neprikladna sredstva, koja se danas uporavjaju u našim zavodim.

Za svećenički stališ u našoj Dalmaciji hotio bi se jedan zajednički zavod: za srednje nauke i za bogosloviju, kad nebi bilo moguće i za same osnovne škole; uz osobitu naukovnu osnovu, udešenu prama našim praktičnim potrebam. Taj zajednički zavod imao bi biti smješten van naših gradova, i ovećih središta, radje na zgodnom mjestu usred naših sela. Što se tiče naukovne osnove, ovako bi od prilike imala biti udešena. U srednjim školam, osim učenja latinskoga i grčkoga jezika, imali bi se učiti radje oni predmeti, koji se uče u učiteljskoj preparandiji, nešto obširnije, nešto podpunije; što bi se lako dalo postići kroz osam godina. Latinski i grčki jezik potrebit je našim svećenicim u srednjim školam, ne samo i za bolju pripravu bogoslovnu, nego i radi njihove formalne naobraženosti; da budu harni pregaoci na našoj književnosti, koja i danas u našem svećenstvu nalazi svoje najbolje njegovatelje. Kad bi se pak naši pitomci pri srednjim naucim učili u onim predmetim, koji se danas uče u učiteljskim preparandijam, oni bi po vrieme na župi mogli biti sposobni i za pučku učionu, te u nestašici pravih učitelja, oni bi u svakomu selu mogli držati školu. I na taj bi je način kod nas moglo jedino riešiti naše školsko pitanje, koje nam danas zadaje toliko brige, s nedostatnih financijalnih sredstava. Župnik na mnogim našim selim, mogao li na taj način nadomjestiti učitelja. A svak će priznati, da u osam godina shodne priprave, u našemu svećenstvu mogli bi steći vriednih pedagoga. Na taj način naši pitomci za svećenički stališ, nebi se pretrpavali svakovrstnim predmetim, koje su danas dužni učiti u gimnazijam, a koji im u praktičnom životu malo i nimalo služe; na taj način mogli bi se smanjiti i sati nauka, a to vrieme uložiti u uzgojni cilj. Sa matematikom, geometrijom i fizikòm, imalo bi se ostati na onomu, što se podučava u nižjoj gimnaziji, a k tomu u njihov nauk uvesti dovoljne teoritične upute u gospodarstvo i pedagogiju. U bogosloviji pak nebi bilo sgorega, kad bi se pružalo nešto upute i u praktičnom ljekarstvu, a da i župnik, u nestašici liečnika na selu, uzmogne pružiti pomoć boniku, barem u nekim običnim slučajevim mjesto seoskih bahorica.

Sve pak prosto vrieme, koje bi preostavalo iza izpunjenih školskih dužnosti, imali bi pitomci sprovadjati na otvorenu zraku, usred prirode, uz priličnu slobodu. Kad bi taj zavod imao, a morao bi imati, dovoljna prostora, neka ga sami pitomci obradjuju, nek ga kopaju, krče, triebe stiene, krče puteve, sade biljke, navrću, nek hodaju, skaču, pa se donekle izlagaju nepogodam vremena, jer će im sve to pomoći pri budućem svomu zvanju; jer tako osnaženi, ujačani, neće im biti mučno i odoliti će, kad na župi budu primorani hoditi na bolestnika po sniegu i mećavi, po vratolomnim putevim, za više kilometarâ dalečine. Za božićnih i uzkrsnih praznika, a i drugo doba godine, pustiti pitomce nek se slobodno raztrkaju po raznim obližnjim selim, nek pomagaju župnicim pri crkovnim obredim, tim bi se već za rana naučili i svojim budućim dužnostim dušobrižnikâ; pustiti ih nek dolaze u doticaj sa seljaštvom, nek se nauče poznavati narod. Taj doticaj osim što bi pitomce navikao seoskom životu, uplivao bi moralno i na samo seljaštvo ciele okolice, jer kad bi seljak u svojoj sredini vidio izučene mladiće, svoje buduće župnike, kad bi snjima zalazio u razgovor, a oni ga shodno svjetovali i napućivali, to bi mnogo pomoglo njegovom moralnom uzgoju.

Kad bi tako se stvar udesila i kad bi takovu pripravu dobilo naše svećenstvo, mi bi mogli slobodno kazati, da smo riešili najvažnije pitanje za moralni i ekonomički preporod naše Dalmacije. Nek se nekaže, da su ovi naši nazori pretjerani i neizvedivi. Mi pitamo od države znatnih investicija u naše ekonomične interese; nek se odlučujući faktori postaraju, da se ovako udesi uzgoj našeg svećenstva, a mi ćemo lako moći pregoriti, što bi nam se na drugu ruku kanilo pružiti. Naša diecezanska sjemeništa i danas imaju priličnih prihoda, naše bogoslovno sjemenište uzdržano je na državne troškove; to sve okupiti, do potrebe tomu još što nadodati, pa bi se lako dala stvar pokrenuti. Mi kazasmo našu; a želimo, da je drugi bolje prouči.

Proljetno njegovanje usjeva.

I u onom slučaju, kada usjevi dobro prezime, hoće im se proljetne njege, da se njihovo rašćenje podpomogne; proljetna njega prija osobito slabijim usjevim.

Valjanje zimskih usjeva u proljeće, koristno je ondje, gdje je zemlja rahla, ili se je izrahlila smrzavanjem i topljenjem mrazova,

---

PODLISTAK.

Katekizam Gospodarske hemije

od

D.ra E. WILDT-A

Ravnatelja agrikulturno-hemičnog pokušališta u Poznanju.

Po šestom izdanju njemačkog izvornika preveo

F. RADIĆ

Učitelj strukovne učionice u Korčuli.

(*Nastavak vidi broj 6*).

157. Za koje vrsti tla je prikladnji svježi gnoj?

Za svaku vrst težkih glinastih zemljišta. Svjež štajski gnoj koji je pun ustrojnih tvari pomaže prorahljivanju takovih spojnih hladnih vrsti tla, te izazivlje hitrije sušenje i grijanje (Pit. 77).

158. Po čemu se razlikuje svjež štajski gnoj od onoga koji se je počeo da raztvara?

U svježem štajskomu gnoju nahode se ustrojene tvari još u istomu stanju, kao i u steljini i u izmetinama; ležanjem na gnojištu upučuje se raztvaranje t. j. polagano gorenje ustrojnih tvari; jedan dio ugljika i vodika izgori postankom ugljične kiseline i vode, dušik se pretvara u čipavac i dušičnu kiselinu, a rudne tvari, koje su prije bile slučene s izgorenom ustrojnom tvari, postanu raztopive; u isto doba se cieli gnoj proizjednačuje. Gnoj dakle koji je počeo da se raztvara tim se razlikuje od svježega (frižkoga), zato je u njemu manje ustrojnih tvari, jer ga je jedan dio na gnojištu prešao u uzdušna tjelesa, a osjem toga su rastlinska hraniva koja su se nahodila u raztvorenom dielu u raztopljenom stanju, pa jih rastline mogu odmah da upiju; on dakle brže djeluje nego li svjež gnoj, dočim ovaj zadnji trajnije djeluje.

Promjene koje se dogadjaju u štajskomu gnoju produženim raztvaranjem proiztiču iz sliedećih brojeva, koji su izvadjeni iz Wolff ovih skrižaljaka. Ima u 100 dielâ svježeg štajskoga gnoja: 290 diela suhe tvari, koja sadrži 246 diela ustrojne tvari sa 4·5 diela dušika i 44 diela rudnih tvari, u kojima je 2·1 diela fosforne kiseline i 5·2 diela pepelike; prilično razpadnutog: 250 diela suhe tvari, koja sadrži 192 diela ustrojne tvari sa 5·0 diela dušika, i 58 diela rudnih tvari, u kojima je 2·6 fosforne kiseline i 6·3 pepelike; posve razpadnutog: 210 diela suhe tvari, koja sadrži 145 diela ustrojne tvari sa 5·8 diela dušika, i 65 diela rudnih tvari, u kojima je 3·0 diela fosforne kiseline i 5·0 diela pepelike.

Kad se pretvori u sprhnuto stanje umanji se kolikoća štajskoga gnoja na 80%, svoje izvorne težine, kad se pretvori u mastno stanje na 60%, a kad se posve raztvori onda ostane još od njega od prilike 40-50%.

159. Kako se treba vladati da se gnoj uzdrži u što boljoj dobroti i krepости?

Treba na to dobro paziti, da se postupak raztvaranja tvari, štajskoga gnoja sasvim polahko razvija, i to kroz cielo gnojište jednako, i da se upijanjem tla ni odticanjem neuzbude moć izgubiti ni najmanji dio kapljevitih sastavina gnoja, koje sadržavaju uprav najdragocjenija rastlinska hraniva.

Da se to postigne treba da gnojište ima nepropustnu zdravicu i da bude nizoko namješteno, neka se kapljevina uzmogne sakupljati na dno. Pravilno se uz gnojište izkopa jama u koju utiče kapljevina koja se cijedi kroz štajski gnoj, a zove se pišterinom ili osokom. Da se postigne što moguće više jednako razpadanje kroza svu gnojnu gromadu, a da se ne gubi čipavac, pa i da se sa štajskim gnojem što podpunije moguće utjelove sastavine, koje se nahode u kapljevitim gnojnim tvarima, treba da se gnoj bude uzdržao vazda vlažan, a to se čini škropeć ga kad i kada svježom mokraćom što iztiče iz štaje. U tu svrhu najbolje je da bude izdubljena još i druga jama, u koju će da utiče svježa mokraća iz štaje, koja se pomoću šmrka za osoku polijeva na gnojište, na kojemu je gnoj jednako porazdieljen i čvrsto pogažen. Tako prelazi u štajski gnoj veći dio vriednih sastavina mokraće, tako da osoka, iztičuća kapljevina, sadrži još samo neznatnu kolikoću krutih tvari. Što je više stajski gnoj usrkao krutih raztopljenih sastavina kapljevitih izmetina, to bolji je. Postupamo li na taj način, onda će se gnoj nakon dva ili tri mjeseca biti već pretvorio u istovrstno meko stanje, biti će pretrpio gubitak po prilici od 1/3 svoje prvotne težine, ali neće bit izgubio ništa od vriednih bilinskih hraniva.

(*Sliedi*).

a u takovom slučaju i biljke su nešto podignute iz zemlje, pa im valjanje baš dobro dolazi. Toliko se puta dogodi, da se u zimi površina zemlje okori, dočim u dolnjim slojevim ostane zemlja rahla; i u takovom slučaju pomaže puno valjanje, i to prstenastim valjen, koji posve izmrvi koru.

Valjanje je i onda koristno, kad se usjevi odveć bujno razviju, pa se je bojati, da ne polegnu; a takovom slučaju provaljaju nešto malo prije, nego li će protjerati u klasje.

Kad se u rano proljeće pojavi puno korova, ili kad se radi naglih zimskih ili proljetnih kiša zemlja okori, tako da spriečava bilje u svojem razvoju onda puno pomaže brananje, i tom tim je od veće koristi, čim se ranije pobrana.

I kasnije je koristno probranati zimske usjeve, ako se puno korova pojavi.

Brananje se najviše uporablja, kad pšenice ozime, ali pomaže i raži, dapače i proljetnim usjevim. Pri gustim sjetvam valja u proljeće branati oštrom branom zubačom, e da se izkorieni jedan dio suvišnih biljka. Ali, ako će djelatnost ovako oštra brananja biti uspješna valja po brananju prevaljati usjev.

Za slabe i slabo razvijene sjetve preporuča se proljetno gnojenje usjeva. U tu svrhu najbolja je kilska salitrovina. Dok usjev oćuti proljetnu toplinu i počme rasti pognoji se kilskom salitrovinom i to u razmjeru od 60 kg. kilske salitrovine za hektar sjetve, a nakon četiri nedjelje dana opetuje se isto gnojenje, sa istom količinom kilske salitrovine.

Sama kilska salitrovina, kao ni druga dušična gnjojiva nisu uspješna, nego u toliko, da podpomažu razvoj vlatih (slame), ali ako hoćemo, do podpuna gnjojiva, hoće se da je zemlja i inače gnojna, te da je pred sjetvom dobro pognjojeno guojem, koji obiluje kalijem i fosfornom kiselinom, a samo na taj način dobije se obilna žetva u zrnju i u slami.

Okopavanje usjeva jeste takodjer puno koristno, a ta je radnja izvediva samo ondje, gdje je sjetva u redove posijana, a izplaća se samo onda ako se obavlja strojevim. F. L.

O solenju krmiva u zimsko doba.

Životinje trebaju uvjek soli, jer mi sol nalazimo u krvi, u mlieku, u sokovim, u žljezdam, itd.

Kad životinje živu slobodno u naravi, one si već znadu same priškrbiti potrebitu sol, i to ili traže slanu vodu ili takove biline, koje sadrže u sebi mnogo soli; u štaji, gdje se hrane onom hranom, koju im mi davamo, nemogu, da traže potrebitu sol, jer obično hrana koju primaju ne sadrži mnogo soli, red je, da ju mi osolimo.

Najviše soli trebuje ovca, najmanje konj; mlade i stare životinje trebuju više soli, od životinje osrednje dobe. Za svaku životinju, koja se u štaji hrani hoće se na dan soli:

Konjim	10	do	20	gr. soli	na dan
Govedam mladim	10	"	25	"	"
Kravam muzarom	15	"	45	"	"
Volovim pitomcim	50	"	70	"	"
Svinjam	4	"	8	"	"
Ovcam	4	"	8	"	"

i to za svaku glavu.

Čim je slabija i lošija hrana hoće se razmjerno, da je bolje osoljena, jer ju onda blago laglje probavi, ali solenjem nevalja nigda pretjeravati, nego radje biti umjereni, jer odveć veliko draženje opet slabi ustroje i štetno je po zdravlje, jer se izlučiva odveć sokova. Kad se daje blagu soli razmjerno ova prouzrokuje žedju, usljed toga životinja više pije i više jede pa dosljedno izlučiva se više mlieka kod muzara, a podupire se rast mladih životinja i tušćenje pitomaca.

U velikoj mjeri prouzrokuje sol proliev i drugih probavnih neprilika. Više od 8 grama za svaku 100 kg. životne težine nesmje se davati, jer može biti štetno.

Neki običavaju držati u štaji komad kamenite soli, da životinje ližu istu po volji; i to nevalja, jer onda one životinje, koje prve dodju do soli, naližu se, koliko samo mogu, dočim ju druge i ne okuse, pa dok jedne trpe s preobilnosti soli, druge trpe s pomanjkanja soli. Najbolje je za svaku životinju odmjeriti potrebitu količinu soli, pa joj je pomješati u hrani.

Svaštice

Nova bolest. U Americi zadnjih godina pojavila se je na gojitelje breskava sasvim nova bolest. Onim, koji se bave gojitbom ili prirediivanjem breskava pocrvene sluznice nosa pa se iz njih ciedi sluz u dosta obilnoj mjeri. Ta bolest zna zahvatiti i sluznice očiju, dapače i kožu na rukama, o osobito pod pazuhi. Što prouzrokuje ovu bolest, dali one vunenaste dlake, kojimi su obrasle breskve ili koji zareznik, još nije poznato. Zna se samo, da bolest prodje nakon malo, dok se ostavi radja oko bresaka, i da na svakog ne navaljuje jednakom snagom. Ljud koji su mekše kože, znadu usljed te bolesti dobiti trajnu vrućicu, a bolest samo prouzrokuje im dosti boli, i čini ih nesposobne za rad.

Umjetno postarivanje vina. Poznata je stvar, da čim se vino predočuje starije, da je tim ono obljubljenije; da je trajnije, stalnije, i da se teže izkvari. Umjetno dade se postarati vino, ako se prve godine barem četiri puta pretoči, te ako se pred svakim pretakanjem izčisti hladetinom (gelatine). Po tom odlije se vino u bureta od jednog hektolitra sadržine, pa se ta bureta smjeste u konobi, u kojoj je toplina barem 36° C, i tu ostanu 4 do 8 nedjelja dana. Mjesto u burad, može se lievati vino u staklenice, koje se napune za tri četvrtine, a onda se dobro začepe postave u kotao u vodi, koju se ugrije do 60° C., i drži se tako tople 2 do 3 sata vremena. Onda se izvade staklenice iz vode, pa kad se ohlade, odčepe se, napune vinom, do mjere do koje se obično napunjaju staklenice, pa se drže 15 do 20 dana u toploj konobi, a onda se prenesu u dobro hladnu konobu, i drže tamo opet 20 do 25 dana. Nakon ovog postupka dobije vino tek i mirluh, kao da mu ima deset godina.

Kako slama privežuje amonijakov dušik. U onim mjestim, gdje su tvornice za proizvadjanje plina za gorivo, imade na razpolaganje dosti vode od plina, koja sadrži u sebi mnogo amonijaka. Ta voda je izvrstno gnojivo, ali, da je djelatna valja ju miešati vodom, kojom se natapa. Pošto to uvjek i svudi nije moguće, kušali su ljudi polievati suhu slamu i pliev tom vodom. I doisto opazilo se je, da se na taj način dobiva izvrstno gnojivo. Slama, kad se polieva vodom od plina, ugrije se čak do 100° Celsiusa, a pri tom razvija se uglična kiselina, dočim voda, koja se iz nje ciedi posve je crna. Ako se to prelievanje vode na slamu nastavi za mjesec dana, dobije se izvrstan gnoj, koji sadrži čak 0·68 postotaka dušika, dočim najbolji obični gnoj jedva da sadrži 0·4 do 0·5 postotaka dušika.

Zlatin bilina. Mnoge biline i trpe i poginu od zlatina. Lišće im malo po malo požuti, iztanča pa odpadne. Biline dobiju zlatin ili radi toga, što u zemlji na kojoj rastu nema dosti gvoždja, ili jer su im žile boležljive i nemogu dosti željeza da upiju. U takovu slučaju pomaže se bilinam, ako se škrope raztopinom zelene galice, ili ako se zemlja pognoji zelenom galicom, ili ako se u zemlji okolo žila ulije vode u kojoj je raztopljeno gvoždja ili napokon, ako se izvrtla deblo i unj ulije vode u kojoj je raztopljeno gvoždja.

Gospodarske Viesti.

Prošli mjesec daždilo je dosti, pa je liepo namoklo, a bilo je baš i od potrebe.

* *

Kod naše Uprave može se dobiti modre galice od solare u Aussigu, zajamčene čiste sadržine modre galice 97 do 99 postotaka, i to na veliko i na malo. Takodjer ima kod naše Uprave na prodaju originalnih francezkih „Vermorel" strcaljka proti peronospori, koje su se u praksi pokazale, kao najbolje, najtrajnije i najdjelatnije.

* *

Uvjeravaju nas, da su se mnoge občine obratile vladi, da bi ih obskrbila za vremena modrom galicom, jer kako narod nije razprodao vino, da nema sredstava za nabavu galice. Uvjeravaju nas s druge strane, da naša vlada nema probijene pare za rečenu svrhu razpoložive, nego da nagovara neke trgovce, da bi dali občinam i posebnicim galicu na vjeresiju.

* *

Jaja za razplod kokošiju čistokrvne Plimauth, Brahma, Houdon i Langshau pasmine, ima na prodaju kod kr. gospodarsko šumarskog učilišta u Križevih, po 10 novčića. Neprimaju se naručbe za manje od 12 jaja, a tko naručuje red je da pošalje unapred novac i suviše 36 novč. za omotaj i tovarni list.

* *

Hrv. slav. pčelarsko družtvo u Osieku, dobilo je od hrvatske zemaljske vlade i za t. g. 600 fiorina podpore.

* *

Hrv. slav. pčelarsko družtvo obskrbljuje pčelare i džiržonskom. Jednu sasvim uredjenu amerikansku košnicu sa vlastitim krovom i hanemanovom rešetkom prodaje po 5 fiorina, a jednu uzoz-džiržansku sa 30 okviraca i vlastitim krovom za 6½ fiorina.

* *

Od 12 do 20 svibnja t. g. obdržavati će se u Beču izložba konja. Kako se glasa prijavilo se je dosad puno izložitelja.

* *

Iz Njemačke javljaju, da je A. Taatz izumio plug petrolejevim motorom. Parni plugovi, kako je poznato težili su najmanje 125 quintala, dočim će plugovi ovog novog sustava težiti samo 42 quintala; a i ciena im usljed toga pada na ⅓ ciene prvašnjih plugova na paru. Na ovaj način, odpada i drugi teret, koji su imali gospodari parnim plugovim, na ime dosadno vozanje vode. Za izložbe njemačkog gospodarskog družtva natjecati će se prvi put ovi plugovi sa plugovim, koje tjera para i sa onim, koje tjera električna snaga.

* *

Duž željeznica cislajtanskih ima zasadjeno 372,953 komada voćnih stabala, a drugih šumskih ili uresnih stabala i grmova, ima osebice zasadjenih: 3,586,829 komada, u redovim: 5,525,692 metra dužine; a u sklopu 4,519,024 četvorna metra površine.

* *

Magjarska vlada nastoji sada da podigne svoje propale vinograde pa dioničkim družtvim, od kojih svako družtvo nasadilo bi najmanje 100 jutara vinograda. Zemaljski vinogradarski povjerenik Miklas u zadnjoj sjednici zemaljskog poljodjelskog družtva pročitao je u tom pitanju obširnu razpravu, i obrazložio ju je zagovarajuć zasnovanje takovih dioničkih družtava za podizanje vinogradarstva.

* *

Iz Ruske izvedeno je od 1 siečnja do 4 prosinca 1893 (po starom koledaru) 343,707,000 puda žitija, po tom će izvoz napram zadnjim dvim godinam znatno porasti.

* *

Kako se austrijanski njemci brine za gospodarsku izobražbu, dokažuju najbolje sljedeće činjenice: od 26 veljače do 3 ožujka obdržavao se je naučni tečaj za gospodare pri Visokoj školi za zemljodjelstvo u Beču; u Lincu obdržavat će se dne 28 i 29 travnja naučni tečaj za uzgoj krmnog bilja; u Rothholzu obdržava se od 27 ožujka do 7 travnja naučni tečaj za odvodju močvarnih zemljišta sa zornim vježbanjem u podcievljivanju; a u istom Rothholzu drži se voćarski tečaj od 7 travnja do 9 svibnja t. g., u Tropavi otvorio se je dne 12 ožujka tečaj za ribogojstvo, u Klosteneuburgu dne 13 ožujka tečaj za navrćanje loza, itd. — A kod nas?!

* *

Nakon svjetskog kongresa održanog lani za izložbe u Chicago, osnovalo se je odmah svjetsko vrtlarsko družtvo, kojemu je svrha, razvijati dopisivanje izmedju svih zemalja na svietu, da se olakoti izmjena novostih bilinskoga svieta.

* *
*

Koliko je radnih dana dozvoljeno u godini u pojedinim državam:

U Ruskoj	267	dana
„ Canadi	270	„
„ Škotskoj	276	„
„ Engležkoj	278	„
„ Portugizu	283	„
„ Ruskoj Poljskoj	288	„
„ Španjolskoj	290	„
„ Austriji (Cislajtaniji)	295	„
„ Italiji	298	„
„ Bavarskoj, Belgji i Luxemburgu	300	„
„ Saksonskoj	301	„
„ Francezkoj i ruskoj Finskoj	302	„
„ Švajcarskoj, Danskoj, Norvežkoj i Würtembergu	303	„
„ Švedskoj	304	„
„ Pruskoj i Irskoj	305	„
„ Sjedinjenim drž. sjeverne Amerike	306	„
„ Holandiji	308	„
„ Ugarskoj	312	„

Dakle najviše svetkuju Rusi, a najmanje Magjari.

* *
*

Bosanska vlada odposlala je kapetana konjaništva Rotha na otok Cipar, da nabavi 10 magaraca velike pasmine, koji će se upotrebljavati za oplodjivanje kobila, odnosno za uzgajanje mazaka. Iz Cipra polazi isti u Siriju, da nabavi plemenitih arapskih angira za razplod.

Pitanja i odgovori „G. Poučnika".

A. Odgovori.

26. Molim Vas imali li jednostavan način obrane zasijana sjemena od ptica i zareznika.

J. L. u P. (Dubrovnik).

Obično sjemenje, kao što je sjemenje od žitija i sočivnica preporuča Lacande močiti neko vrieme u raztopinu od vode i mineralnog ulja. Obično uzmu se tri diela vode, a jedan dio mineralnog ulja. U ovoj raztopini moči se sjeme napram veličini 6, 8, 10 do 12 satih. Sjeme od sočivnica moči se obilno 12 satih vremena. U ovoj raztopini namočeno sjeme nezoblju ptice niti nagrizavaju zareznici, a inače je klicavo, kao i da nije bilo namočeno. Za sitnije sjeme, preporuča Locande drugi postupak, naime močenje u izvarku ili u kropini od *Quassia amara*, a posve sitno sjeme on posiplje sa kamforom u prahu i hvali se da postiza izvrstan uspjeh. I crljenilo (minium) jeste takodjer izvrstno sredstvo za obranu sjemena od ptica i zareznika, jer sjemenje koje je minium crljeno otangano težko da će pozobati ptica ili nagrizti zareznik.

27. Po čemu, molim Vas, poznadu se jaja sposobna za nasad?

A. M. u B. (Istra).

Jaja za nasad moradu biti posve zdrava, i friška. Ostarjela jaja, kako i ona, kojim je ljuska i najmanje ozledjena, i za koji se nekom sigurnošću nezna dali su oplodjena nisu za nasad. Ako na jednog pivca nedolazi više od šest kokošiju, onda se može sigurnošću držati, da su jaja oplodjena. Jaja od dvogodišnjih kokošiju bolja su za nasad i zaslužuju prednost pred jajim mladjih kokošiju. Jaja za nasad moradu biti posve čista, ako nisu valja ih izprati u mlakoj vodi. Odveć velika jaja nisu za nasad, jer su to obično jaja su dva žumanca, pa iz takova jaja ili izvale kržljavi dvojci se izrode ili se zaduše u lupini. Jaja za nasad valja čuvati na suhu i hladnu mjestu, i valja paziti da sunčane zrake do njih ne dopiru. Jaja se čuvaju ležećke, onako kako se nalaze u leglu, zlo čini tko drži jaja okomito. Da li je jedno jaje oplodjeno ili ne, to se može ustanoviti samo nekoliko dana, poslije nego li je nasadjeno bilo pod kvočkom.

28. S obližnjeg briega ruši mi se zemlja u potok; bio sam nasadio bagren, ali slabo uspjeva. Molim Vas, imali koja druga bilina, koja uspjeva na slaboj, mršavoj zemlji i veže ju svojim žilam, te ju suzdrži od rušenja?

F. N. u O. (Hrvatska).

Za takova mjesta, gdje ne uspjeva bagren ili koja druga bilina, koja svojim žilam veže zemlju preporučuju u novije doba jednu vrst heljde, takozvani *Polygonum cuspidatum*. Ova vrst heljde razvije brzo puno žila, kojim izvrstno izpreplete zemlju, a u proljeće tjera zelinu do dva metra visoku, koja se kosi i rabi ili kao zelena krma ili se suši za sieno. Ova vrst heljde ne stavlja zahtjeva na vrst i dobrotu zemlje, svačim se zadovoljava, ali opet bolje uspjeva, ako je zemlja plodnija. Raste bujno, gusto, liepim zelenim lišćem, kojim su koze lakome; starije vlaće, služi za stelju i za gorivo. Ova vrst heljde jeste bilina trajne naravi a uspjeva još uvjek dobro i na najmršavijim zemljam, dapače i pjeskuljam. I jedna druga vrst heljde prikladna je za ovu svrhu, jer jako preplića žile, a to je *Polygonum sachalinense*. On tjera stabaljke kako bambusova trstika. Ima još mnogo drugih bilina, koje su prikladne za nasadjivanje strana, a koje se zadovoljavaju i posve mršavom zemljom, koje brzo rastu i gusto izprepletu žile, a mi ćemo Vam spomenuti: *Elymus arenarius*, *E. gigantens*, *Spartina cynosuroides*, pa *Calamagrostis Landorfii* i *C. litorea*, koje daju izvrstnu stelju. Bilina koja je prikladna za nasad strana, a koja daje izvrstnu krmu jeste *Lathyrus latifolius* i *L. silvestris*. U Elsaciji sade po stranam čičaku (topinambur).

29. Koje je sredstvo najbolje za izpunjanje praznina izmedju greda, odnosno izmedju štropa i dosaka poda?

T. B. A. u M. (Hrcegovina).

Razne se stvari rabe za izpunjanje praznina izmedju stropa i podova. Najprije je bio u običaju lug (pepeo), pa pržina i krč, ali su sva ova sredstva odveć težka, pa trpi puno sgrada i grede. U novije doba za izpunjanje rečenih praznina preporučaju drvenu vunu, koju prije dobro zasitjenu kreozotom, pa je iztiskaju i zamažu mortom. Ovo je najlaglje sredstvo, a kad je zasićeno kreozotom ne gori lako, a opet nemože da bude leglo kužnim bolestim i nečisti, a ima i drugo svojstvo da zvuk ne propušta, pa se s toga s jednog poda jedva čuje na drugi.

30. Ovdje se proizvadja dosti, dobre rakije od suhih smokova, koju se prodaje dosta jeftino. Koje su velike trgovačke tvrde, kojima bi se moglo poslati ogled dotične rakije?

R. S. u M. (Murter).

Žao nam je, ali Vam nemožemo u tom pitanju ići na ruku, jer Vas nebi mogli naputiti na ništa dobra. Ono pet šest jačih trgovačkih tvrdka žalibože rabe skorom izključivo žestu (alkohol). A ako se još troši nešto naravnog žestičnog pića, to se ima zahvaliti malim trgovcim i preprodavaocim, koji ne od koristi, jer pri d[illegible] konkurenciji sa umjetnim žest[illegible] pićim izvedenim sredstvom alkohola [illegible] dobit [illegible] ugode onim nekim [illegible]tim, [illegible] traže naravsku ka[illegible]

31. Kako [illegible] zelenim smokvama, kod se [illegible] rakija?

R. S. u M. (Murter).

Od zelenih smokava pravi se najbolja rakija i najviše rakije difuzijom. U tu svrhu dok se obere smokve izgnječe se, pa se tiesto ili [illegible] pomješa pol a pol izsječkanom žukvom, [illegible]da se lieva mlake vode, dok voda raztopi i izvadi vas slador što sadrže smokve. Obično se uredi šest badnja jedan do drugoga, da voda koji sadrži drop u jednom badnju teče u drugi itd. Na ovaj način dobije se dosti slatku tekućinu, koju se metne u bačve, doda joj se kvasca od piva, pa ona kroz 48 satih posve prevrije, i tim se dobije vino od smokava, iz kojeg se peče rakija smokovača. Ovo je najbolje sredstvo, i na ovaj način dobiva se najviše i najbolje rakije. Izprani drop od smokava, koji nije više sladak služi za krmu blagu ili za djubar. Samim gnječenjem smokava, pa da drop od smokava sam prevrije, i onda da se peče od njega rakija, nije najbolji postupak, jer kako je drop od smokava odveć gust težko prevrije, pa ostane mnogo sladora u dropu nepromjenjena, a izim toga u tekućini ostaje puno služi i drugih izvadivih tvarih, koje za vrienja priobće žesti neugodan tek i mirluh, koji prelazi i u rakiju. Napokon je takav drop od smokava težko peći, jer lako zagori. Kako rekosmo difuzija je najbolji način za izrabljivanje smokava.

B. Nova pitanja.

32. Molim Vas, kako je sastavljena košnica Dadaut, koju sada toliko hvale i preporučaju?

I. M. u S. (Kaštela).

33. Kad je potrebito, i kad može biti koristno gnjojiti vapnom?

A. T. u M. (Slavonija).

34. Je li istina, da ako se krmi pomješa kumina, da ju onda marva radje jede, jer da kumin izravno djeluje na tečnost i probavivost hrane?

H. B. V. u T. (Bosna).

35. Molim Vas, koje penjačice najbolje uspjevaju po stanovim?

C. C. u Z. (Hrvatska).

☞ Odgovori na javna pitanja kao i nova pitanja, primaju se rado od svakoga, pa i ne bili predbrojnici.

OTVORENI DOPISI

GOSPODARSKOG POUČNIKA.

Predplatili su predbrojbu do konca t. g. 1894.

P. N. č. g. Oršić M. kan. — Vežić pop N. — Lukić S. — Lontić J. — Matačić S. — Zorinov T.

— Sl. Cetinjska Čitaonica - Sinja — Vaša predbrojba podmirena je do konca *lipnja 1894.*

— V. g. Božić B. — Godišnjake 1892 i 1893 odposlali smo Vam.

— V. g. Čukli J. — Naslovni list i kazalo za godinu 1892 i 1893 biti će dotiskani budućeg mjeseca. Uztrpite se.

— V. g. D. M. S. — Mi nismo agencija za trgovačke informacije; ona izkustva na tržistim bilo specijalno u kožam, kako što je Vaš slučaj ili u svakoj drugoj stvari, mora si svak sam steći, ili je red da se podvrže onome, koji ih je stekao.

— V. g. Lukić S. — Br. 2 i 4 poslali smo Vam iznovice.

— V. g. Kolaković I. — Do trgovačkih jamstva, osobito od kad nas je poplavila žudijština, mi malo držimo, jer ako baš tko s dvora i uz jamstvo debelo prevari, postavite se u pravdu, pa će te viditi kako sud, već je dovršio dio postupak, prije nego li kod nas dodje do preslušanja.

U ZADRU, 1894. Brzotiskom Narodnoga Lista.

Godina XIII. Izlazi na 1 i 16 svakog mjeseca Broj 8.

GOSPODARSKI POUČNIK

Obće blagostanje zavisi o blagostanju pojedinca a temelj blagostanju pojedinca, jest razboriti rad uz vještu uporabu nauke i izkustva.

Upraviteljstvo lista je u Zadru

Predbrojba u *Austro-Ugarskoj* stoji 3 for. na godinu, u *Inozemstvu* 8 franakâ na godinu. *Uvrstbe* plaćaju se 8 novč. po redku za prvi put, a svaki sliedoći put 3 novč. redak. *Cliché* računaju se 5 novč. po centimetru četvornom.

Upravitelj i Izdavatelj: PETAR L. BIANKINI

Odgovorni urednik: NIKOLA ŠIMIĆ

Pisma, naputnice itd. itd. upravljaju se *Upraviteljstvu Gospodarskog Poučnika u Zadru.* — Rukopisi se nevraćaju. Predbrojba je obvezna za godinu danâ, a izplaćuje se u Zadru. Tko nepovrati prva dva broja obvezan je predbrojbi za godinu dana.

ZADAR, 16 Travnja 1894. Ciena je listu 3 fiorina na godinu. ZADAR, 16 Travnja 1894.

A mi?

DNE 20 tekućeg mjeseca otvara se u Beču medjunarodna izložba. Iz raznih novina razabireno, da će na toj izložbi biti zastupane sve zemlje s ova i s onu strane ove monarhije — osim Dalmacije. Kažemo, osim Dalmacije, jer dosad nismo u nijednoj novini pročitali, da naša Dalmacija na toj izložbi ima svoje opredieljeno mjesto, a u naše znanje, sve dosad kod nas se nije nitko ni makao za taj posao.

U svoje vrieme čitali smo u „Narodnom Listu" paziv zagrebačke trgovačko-obrtničke komore, kojim je pozivala naše razne proizvaditelje, da u zajednici sa Banovinom učestvuju toj izložbi. Od toga doba nije čuti glasa, je li se tko iz vaših krajeva odazvao tomu pozivu. Svakako mrke kape zli biljezi — da je što u stvari, bilo bi se to javilo, uz druge šuškarije, makar u kakvoj našoj političkoj novini.

Znademo uz to, da živim pokrenućem trgovačkih komora u Zagrebu i u Senju, Banovina će biti na bečkoj izložbi odlično zastupana. U skupini žitarica biti će 400 izložitelja; u skupini pića preko 300, a u skupini ostalih hraniva do 200. Na toj bečkoj izložbi Hrvatska će imati svoj osobiti odiel.

Mi u Dalmaciji imamo, Bogu hvala, na pretek i trgovačko-obrtničkih komora, raznih družtva i drugih faktora, kojim je svedj na ustima dobrobit naše zapuštene zemlje. A je li se itko pri ovoj važnoj prigodi u Dalmaciji, makao, da naše razne proizvode iznese pred sviet?

Izložbe su zrcala produktivne snage jedne zemlje; po njima se trgovački sviet upoznaje sa raznim vrstim proizvoda jedne zemlje, njihovom kakvoćom i količinom; izložbe su zgodna pomagala za sklapanje trgovačkih odnošaja, sveza i doticaja; one u trgovačkom svietu služe pravom reklamom.

Mi se svedjer tužimo, da nas strani sviet malo poznaje, da naši izvrstni proizvodi prelazeć u tudje ruke, patvarenjem gube u cieni i vriednosti, da nemamo izravnih sveza sa velikim trgovačkim kućam, no smo pripušteni na milost i nemilost kojekakvih špekulanta, koji trguju na našoj koži. Kod je pak kakva prigoda, da iznesemo pred strani sviet naše proizvode, a da se uvjeri o njihovoj kokvoći i vriednosti, neznamo se tim okoristiti, no gonimo našu proverbijalnu nemarnost.

Mi danas prevaljujemo opasnu ekonomičnu krizu, svi naši proizvodi trpe od jake tudje utakmice, osobito naše vino. Pri takovim prilikam nami glavno preostaje, da u trgovačkom svietu stečemo kredita našim proizvodim, navlaš njihovom kakvoćom. A kako mi nastojimo okolo toga? To nam najbolje svjedoči i skorašnja bečka medjunarodna izložba, pri kojoj Dalmacija neće biti ni zastupana.

U ovakovim prigodam pripustiji inicijativu pojedincim, kad bi se ti i pobrinuli, znači utapati naše proizvode u tudje more, izložiti ih pod tudjom firmom. Koliko sve to može pomoći kreditu naših proizvoda pripuštamo sviestnu da sadi.

Poglaviti uzrok našim ekonomičnim neprilikam poglavito je pripisati nikakvoj našoj čvrstoj organizaciji; svak ako što radi, radi na svoju ruku, u osobne interese; a malo se pazi na cieli kompleks zemlje, njezinih potreba i probitaka. Većina ih pak neradi ništa, no se neprestano tuže i jadikuju, čikajuć iz neba pečene piliće.

Zlo nam je. Bit će nam i gore, neprenemoli se iz ove letargije, koja je s nami zavladala, i koja nam prieči, da se u ičemu pridignemo. Na svedjernim, i ako liepim osnovam, nepodiže se sreću naroda, no na pozitivnom radu i živom pregnuću, uz složno nastojanje.

PODLISTAK.

Katekizam Gospodarske hemije

od

D.ra E. WILDT-A

Ravnatelja agrikulturno-hemičnog pokušališta u Poznanju.

Po šestom izdanju njemačkog izvornika preveo F. RADIĆ

Učitelj strukovne učionice u Korčuli.

(*Nastavak vidi broj 7*).

Žalibože, još se silno grieši u čuvanju gnoja; često se gnoj izvaža jednostavno na dvorište, kapljevite se sastavine puštaju izticati i gubiti, sunčanom svjetlošću i toplinom gnoj se presuši, pri čem izčezne u zraku razvijeni čipavac, jedno od najzlamenitijih bilinskih hraniva. Zatim se još kiša izlijeva na gnoj, ona izlužijava ono što je možebit još ostalo bilinskih hraniva te zaostane najpotla slamasta gromada koja se zove istina gnojem, ali koja jedva da sadrži iole kakvu gnojnu sastavinu Da postigneš dobar gnoj prvi je uvjet da napraviš racionalno gnojište. Obično je gnojište 22 metra dugo 10 metara široko, a proračunano je za gnoj od dvadeset kravâ i dva konja pri visini od najviše $1\frac{1}{2}$ metar. U sredini izdubljena je jama za osoku sa šmrkom, koja sadrži 2 metra u četvorini, prama kojoj opada, za $^1/_{36}$, popločano ili cementovano tlo sa obijuh uzdužnih strana. Hodnikom 2 metra širokim razdieljeno je gnojište u dva odiela, da se uzbude lašnje do njega pristupati; jendek vodi štajsku osoku u jamu. Sa tri strane je gnojište okruženo oniz kim zidićem; pred otvorenom stranom nahodi se jaruga za vodu kišnicu. Gnojište za poveće imanje je obkoljeno ogradom od kolacâ sa okruglim priečkama ili letvama, i kosim zidobranom, na kojem ograda stoji. Taj zidobran teče sve naokolo bez otvora, tako da nimalo vode kišnice ne može da uđe u gnojište osjem one što ravno iz neba pada. Osjem toga teče sve u naokolo jaruga koja nedopušta da se voda skuplja. Pokaldrman je put popriecko preko gnojišta u svrhu odvažanja i privažanja, koji ipak treba da preskače zidobran, a to biva veoma olakoćeno gnojištnim mostićem. Priečke ograde treba na tom mjestu da budu tako postavljene da se mogu do potrebe vaditi. Tlo gnojišta opada sa svake strane prema sredini, gdje je namještena rešetka koja propušta svu kapljevinu koja se cjedi iz gnoja, i vodi ju u žlieb u osočnjak ili jamu za osoku. U jami se nahodi šmrk za štrapanje gnoja ili za odvažanje osoke.

160. Imade li još drugih sredstava, kako da se gnoj sačuva od gubitka dragocjenih sastavina?

Ima, primetnuvši mu stanovite dodatke, po kojima se zakašnjuje postupak razpadanja i čvršće se svezuje čipavac koji pri tom postaje i koji bi se inače lako razplinuo. Zato se upotrebljuje zemlja (lapor, glina, treset itd.), sadra, kao što i tako zvane Stassfurt-ske Abrahumske soli, od koji se osobito preporučuje kainit. Nuždni su takovi dodatci osobito onda kad treba gnoj čuvati za više doba, ili kad se nalazi u malenim hrpama.

Spomenute se tvari mogu i koristno svagdano sterati u malim količinama u marvinskim štajama na svjež gnoj; taj je postupak uveden navlaš u konjske i ovnijske štaje. Vidili smo, da uprav ove vrsti gnoja stanu vrlo brzo vriti, a to usljed njihove suhe i prhke naravi, te usljed obilja lako raztvorivih dušičnatih slučenina, a tim vrenjem nastaje čipavac, koji se razplinjuje i za rastline se gubi. Oštar vonj koji često se čuje u takvim štajama potiče od ugljično-kiselog čipavca koji izhlapljuje. To biva zapriečeno spomenutim dodatcima, a osobito dodatkom sadre i kainita, jer oni pretvaraju izhlapljivi ugljično kiseli čipavac u neizhlapljivi sumporno-kiseli čipavac i tako vežu. Treset kao što i druge jako humozne zemlje vezuju čipavac. Kad se upotrebljuju sadra i kainit računa se na dan i na glavu za konja po $^1/_5$ kg., za glavu rogate marve po $^1/_4$—$^1/_2$ kg. a za deset ovaca $^1/_4$ kg.

(*Sliedi*).

NAPUTAK*)

(M. M. Radoševića)

za uredjenje pokušališta za uzdržanje zdravlja loza proti ma kojoj bolesti u vinogradih.

1. Prekop vinograda je najbolje u jesen poslie kako lišće od loze odpadne i toliko duboko, koliko žilje starog čokoća dopire ili susjedno stabalje ma koje vrsti, a poslje prekopa odmah krošnje obrezati i tada propisno pokriti.

2. Gdje je pokrivalo tako debelo, da trava neprobija neka se obavi drugi prekop po običaju, a gdje pokrivala neima radi kao obično u vinogradu kako se posvuda radi stom primjetbom, da valja unutar propisa krošnju i sisavce uzdržati.

3. Sklop za vinograd za podići zdravlje jest najbolji od 0·6 do 0·9 nu pokusi neka se uzdrže po 0·4 i 0·8 pa gdje je čokoće gušće valja ga izkoreniti, a gdje je riedje valja u proljeće pomješati toliko zrna od kukuruza, suncokreta, konoplje ili sjerka, da se tlo od 10 sati prije podne do 2 sata poslie podne na 0·8 površja zasjeni t. j. da samo na 0·2 površine sunce dopire.

4. Pokrivalo izmedju bilinskih odpadakah jest najbolje ono od odpadakah vinove loze, zatim onih vrstih drva koja su najnetrajnije a primjesa ovih računa se na:

1 jutro za lapornasto tlo		1448 m.³ ili 28 cm. debelo pokrivalo	
1 „ „ glineno tlo sa podlogom	litavca	1893 „ „ 36 „ „ „	
1 „ „ „ „ „ „	rulje	716 „ „ 14 „ „ „	
1 „ „ „ „ „ „	pjeska	818 „ „ 17 „ „ „	
1 „ „ „ „ „ „	škriljevca	2234 „ „ 43 „ „ „	
1 „ „ ilovasto „ „ „	pjeska	194-583 „ „ 6-11 „ „ „	
1 „ „ vapnjenasta tla		1185 „ „ 23 „ „ „	

5. Pogledom na obrezivanje krošnja evo sliedećeg tumačenja:

broj 1, 2, 3, 10, 11, 12, 19 i 22 obrezuje se samo $^1/_3$ krošnje dočim se $^2/_3$ ostavljaju
„ 4, 5, 6, 13, 14, 15, 20 i 23 „ „ uvjek $^2/_3$ „ „ „ $^1/_3$ „
„ 7, 8, 9, 16, 17, 18, 21 i 24 „ „ sasma t. j. u glav u.

6. Pogledom na obrezivanje sisavacah treba sliediti ovaj propis a to:

broj 29, 44, 31, 46, 33, 48, 59 i 65 obrezuje se $^1/_3$ sisavaca a takodjer i $^1/_3$ krošnje
„ 30, 45, 32, 47, 34, 49, 60 i 66 „ „ $^1/_3$ „ dočim krošnje netaknuta ostane
„ 35, 50, 37, 52, 39, 54, 61 i 67 „ „ $^2/_3$ „ a takodjer i $^2/_3$ krošnje
„ 36, 51, 38, 53, 40, 55, 69 i 68 „ „ $^2/_3$ „ dočim krošnja netaknuta ostane
„ 41, 42, 43, 56, 57, 58, 63, 64, 69 i 70 netaknuto ostane t. j. ništa se neobrezuje.

1	2	3	4	5	6	7	8	9						
10	11	12	13	14	15	16	17	18						
19	20	21												
22	23	24												
25	26	27	28											
29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40	41	42	43
44	45	46	47	48	49	50	51	52	53	54	55	56	57	58
59	60	61	62	63	64									
65	66	67	68	69	70									

7. Da se pako sklop krošnjah pogledom na točku 3ću. u jednakom razmjerju uzdrži to će se:

brojevi: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 19, 20, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 59, 60, 61, 62, 63 i 64 sklopom od 0·4 uzgajati t. j. ako je na označenima tablama č koće gušće od 0·4 ima se izkrčiti ili ako je u toliko riedje, da se sa gore označenima biljkama nadopuni, dočim će se pako:

brojevi: 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 22, 23, 24, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58 65, 66, 67, 68, 69 i 70 u sklopu od 0·8 podržavati t. j. nedgovara li sklop vinograda ovomu propisu mora se umjetno sa sjetvom od gore iztaknutih biljkah sjemenom zasaditi, da se isti sklop podigne.

*) Primamo i prenašamo.

8. Što se pako pokrivanja tiče, to se sliedećeg pravila držati treba:

a) broj 1, 10, 4, 13, 7, 16, 29, 30, 44, 45, 35, 36, 50, 51, 41 i 56, pokriva se sa listom loze, topole, bukve i hrasla.

b) broj 2, 11, 5, 14, 8, 17, 31, 32, 46, 47, 37, 52, 38, 53, 42 i 57 pokriva se sa piljevinom bukovom, crnogorice ili hrasta ili korom ili pako odpadci od ugljena.

c) broj 3, 12, 6, 15, 9, 18, 33, 48, 34, 49, 39, 54, 40, 55, 43 i 58 sa šumskim nasteljom t. j. crnica tlu primješana a povrh toga lišće. Kako debelo da crnica dodje vidi se u točki 4oj. koja potrebnu umnožinu crnice koli po jutru toli pako u debljini kako u kojem tlu doći mora propisuje, da pokrivalo svrhi odgovaralo bude. Ova pako crnica izražena je u m.³ onoga objama kako ju to stlačeno u tlu nalazimo t. j. onako sbitu. Pod u točki 4.oj označenu debljinu pokrivala razumjeva se sva **kolika zaliha bilinskih odpadak i želimo** li sa crnicom pokrivalo izvesti to uzmimo $^2/_3$ od rečene debljine crnicu a $^1/_3$ lišća.

d) brojevi: 19, 20, 21, 22, 23, 24, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69 i 70 ostanu nepokriveni kako to obično u vinogradu biva.

9. brojevi: 25, 26, 27 i 28 jesu za loznjak rezervirani a pokrivaju se kao i oni u pokušalištu vinograda a to: broj 25 kao oni pod a) broj 27 kao oni pod c) dočim oni pod brojem 28 ostane nepokriven.

Loznjak se imade izpuniti sa domaćom europejskom lozom, bilo to sa ključicami ili korenjaci.

Korenjaci ili ključice imadu se odobriti od onih najboljih vrstih loze, koje rastu u vis i drvnu debljinu najobilnije al' još dobro vino daju te uz to zdrav i kriepak list nose.

10. Pokušalište iznosi 400 četvornih hvatih a valja ga providiti što više sa jarčići 10—30 cm. dubokimi pomoćju kojih se voda za mirovanja soka t. j. od listopada — travnja podpuno odvesti može za osujetiti pomrzavanje a isto tako pomočju istih, da se poslje travnja osobito u svibnju — kolovoza, što više natapati može; dakle u dobi najveće suše, valja i najviše za vlagu skrbiti tako za najveće zime za najbolje odvodnjivanje (kopiraj dobra vrtlara ili livadara!)

Glavna pravila za priredjivanje dobrog gnjoja.

Vriednost gnoja, a osobito trgovačka vriednost gnoja procienjuje se po kolikoći dušika, fostorne kiseline i kalija, koje gnoj sadrži.

Svako sredstvo, koje je kadro da poveća ove sastavine gnoja ili da prieči da se bezkoristno izgube, bilo u času, kad se stvaraju, kad se gnoj prenaša ili kad se stavlja u zemlju, sudjeluje uzdržavanju njegove prvotne vriednosti.

1. Ne držati gnoj u štaji puno vremena, jer se tim gubi mnogo dušika u obliku amonijaka.
2. Tleh u štaji mora biti sasvim nepropustan, da osoka otiče, i da ju ne upija zemlja.
3. Gnoj valja iz štaja svaki dan sakupljati na djubrište, i tako, da što manja površina istog bude izložena zraku.
4. Pokrito djubrište, puno je koristnije od ne pokritog.
5. Valja prepriečiti izpiranje gnoja od kiša, jer se tim raznašaju i gube soli, koje su najvažnija sastavina gnoja.
6. Čestim škropljenjem i polievanjem gnoja valja prepriečiti, da se gnoj naglo upali (užeže).
7. Gnoj ima se pritiskati, i ako ne odveć, da zrak odveć slobodno ne prodire unutra, i da neplieśnivi, jer se tim troši mnogo dušika.
8. Na gnojištu hoće se kamenica za sakupljanje osoke, kojom se pak polieva gnoj.

Amerikanske loze za ures.

Razne vrsti divljih amerikanskih loza, odavna su poznate ali se razmjerno malo ciene, a poništo se ne ciene onoliko, koliko one doisto zaslužuju.

Kod nas po perivojim i boštam, gdje se hoće nešto gola, da okiti zelenilom, ili se hoće, da se ima malo sjene, sadi se ponajviše divlja loza (*Ampelopsis quinquefolia*). I divlja loza imade svojih prednostih, ali u mnogom slučaju slabo uspjeva, a nemože ni iz daleka stati uz bok divljim amerikanskim lozam.

Za sunčane predjele, gdje ljeti oštro peče sunce, a i suša je osjetljiva, divlja loza slabo uspjeva, dočim baš na takovim mjestim uspjevaju dobro divlje amerikanske loze.

Divlje amerikanske loze dosti je zasaditi, pa se mogu prepustiti same sebi, jer se one izvrstno razvijaju. U zimsko doba pak režu se ili se pokrate matraci, do one mjere do koje se hoće, a ljeti se uštipavaju pre duge, bujne i odveć tjerajuće mladice. Dadu se voditi u onom pravcu u kojem se želi, razvijaju se bujno, rastu brzo, pa brzo i rano dadu baš liepu sjenu.

Divlje amerikanske loze, jesu liepog i velikog lišća, a cvatu obilno, i cvieće im je puno miomirisno. U svibnju i lipnju razlieva se od takovih nasada ugodan, balsamični miomiris, koji svakome prija. Sve divlje amerikanske loze jesu mirisave, ali je najmirisavija *Vitis odoratissima*.

Sve se goje jednako, a ne stavljaju zahtjeva ni na zemljište, ni na njegovanje. Mogu se gojiti uz visoka stabla, da se po njima penju i razvijaju ili pak na vjeunce izmedju stabala.

I. B.

O prvom hranjenju pilića.

Tko može, da pilad prosto uzgaja taj ima najmanje zanoveti i najmanje troška; dapače i najmanje štete.

Razvoj i rašćenje piladi najviše podpomaže paša travice, koja raste po dvorištim i livadam.

Najlaglje pilad nadje potrebitu hranu, kad ih kvočka vodi, koja se za njih najbrižnije brine.

U zatvorenim prostorim puno je teže uzgajati pilad; jer im nije slobodno kretati se po volji, i jer su takova mjesta vrlo često i odveć sjenasta. S toga se u ovakovom slučaju mora gojitelj brinuti da piladi nadoknadi sve ono što bi u naravi imali, a što im se ovim načinom umjetno krati.

Najpogibeljnije su bolesti, koje se obično pojavljaju kroz prvih 8 dana odkad pilad izvali. Od svih bolestih piladi, najgori je proljev, kojemu je uzrokom zapala crieva, a opaža se po tom što se zaliepi stražnica. Proljev je u početku izliečiv, ali zanemaren ima smrt za posljedicu Crievo se zapali ili uslied toga što se prerano hrani pilad težkom hranom, ili jer se pilad preždere ili jer je hrana izkvarena bila. Kroz prvih 36 do 48 satih odklen izvali pile netrebuje hrane, jer troši žutanac kojeg je upio. Kroz ovo vrieme ne trebuje pile ni vode, a poništo pak hladne vode ili kiselasta mlieka. Trećim danom počima hranjenje, ali valja i tada samo malo hrane davati i držati se točno opredieljenih obroka i dobe hranjenja. Obilno i često hranjenje pogibeljno je za pilad, jer pilad lako oboli na želudcu ili crievim.

Isto je tako pogibeljno davati puno hrane za jednog obroka, jer si pilad prepuni žvalo hranom, pa ako se zrnje ono nakvasi vodom, nabrekne i duši. Manje je pogibelji, kad se preždere pilad, ako živu slobodno te se mogu natrkati, inače popuca im služnica u žvalu, nastane zapala iste, pa može životinja da pogine.

Hrana mora biti prikladna dobi piladi. U prvo doba valja birati meku, sočnu, lako probavivu i zdravu hranu; a osobito valja paziti da hrana nebude pljesniva ili inače trusjem gljivica zasijana. Pliesnivo i zadušljivo proso, pirinač ili drugo koje zrnje nevolja poništo podavati piladi, kako ni kiselo mlieko.

Svaka hrana, ma koje vrsti bila, mora se piladi u prvoj mladosti podavati u posve čistim posudam.

SVAŠTICE

Gnjiloća krompira, može se po savjetu kemičara Mohra predusresti, ako se krompiri pred sadnjom moče za 20 sata vremena u vodi, kojoj je pridodano ¹/₁₀ postotka lysoa t. j. na svaku 100 litara vode ¹/₁₀ litra lysola. Na ovako priredjenim krompirim ne pojavlja se gnjiloća.

Sijanje serradelle bez zaštite, počelo se je u zadnje doba obće uvadjati. U tu svrhu valja još jeseni zemlju duboko izorati, a onda rano u proljeće čstro pobranati, pa izbranati još jedanput pred sjetvom. Za hektar zemljišta hoće se 30 kilograma sjemena. Zasijano sjeme pobrana se dvorednom branom, a onda se lako prevalja.

Kostolom kod krava. Kostolomu nisu samo podvržene stare, slabo hranjene krave, nego i mlade krave dobro hranjene, dapače su kostolomu najviše podvržene dobre krave muzare. Kostolom se pojavlja obično tako, da krava počme da slabije hoda na jednoj od stražnjih nogu, ali bez da hramlje; ta slabost pojavi se košnje i na drugoj stražnjoj nozi, a onda se stopro opazi oteklina na koljencim i povrh papaka, koja oteklina premda je malena, ipak je žute boje. Ono poboljevanje traje dana i nedjelja, a krava biva sve slabija, dok najzad nemože više da hoda, dapače ni da ustane. Ona obično leži, a nema teka za jelom, ali nema groznice, njuška joj je vlažna, a zvače redovito. U ovo doba ustajanje je pogibeljno osobito za bredje krave, je često lako izlome kosti, a onda je krava izgubljena. Ali i za najveće bolesti nema pogibelji, ako se nije koja kost prelomila, dade a se izliečiti, ako se životinja dobro hrani krupicom, kojoj se pomješa koštanog brašna. Ako krava nema više nikakove volje za jelom, onda joj se na silu tjeraju u grkljan zalogaji krupice i koštanog brašna, i daje joj se okriepljujućig sredstava, osobito takovih, koji kriepe želudac, i draže ga na rad.

O uzgoju stablastih ruža. Svako klaštrenje i rezanje ruže prije nego li ona postigne svoj razvoj štetno je po njezin razvoj. Valja pustiti da sve raste štogod protjera, dok grm budu čvrsto razvijen, ali onda reže se i klaštri korienito, a ostavi samo jednu mladicu i to najčvršću. Iz ove pak su malo pomnje i posve lako uzgoji se stablasti oblik.

Otrov proti moljcim. Izvrstan otrov proti moljcim, koji ne samo da ih raztjera, ali ih i ubija priredjiva se, ako se raztopi jedan dio naphtaline u 100 djelova benzine, i doda još nešto malo kampfora ili mirisnog ulja rad promjene mirluha. Suknenina poškropi se ovom raztopinom, pa ostane posve prosta od moljaca. Valja raditi pomnjom i daleko od vatre, jer se benzina može lako upaliti.

GOSPODARSKE VIESTI.

Molimo svu onu gospodu, koja duguju predbrojbu, da nam novac na podmiru iste pošalju najkašnje do konca ovog mjeseca, jer nam bez redovite uplote svaka zapinje.

Uprava.

***

Prošle nedjelje povratio se je iz Toškane nas upravitelj gosp. P. L. Biankini, gdje je na poziv N. V. Velikog Vojvode Toškanskog, bio pregledati njegova prostrana imanja. N. V. Veliki Vojvoda Toškanski blagoizvolio se je najprijazni izraziti o predlozim našeg upravitelja i povjeriti mu izradbu svih osnova.

***

Primili smo zahvalnošću knjige: *„El salitro de Chile“* od René F. le Feuvre izdalo Ministerio de industria Y. obras públicas u Santjago, i *„El nitrato de soda“*. Ovim knjižicam je svrha da svietu pokažu koristi od gnojenja kilskom salitrovinom.

***

„Ljetopis“. Ogled po hrvatskom narodu, urednik Milan Grlović; ovo je naslov novom listu, koji će izlaziti u svezcim u velikoj osmini. a urednikom mu je vriedni i poznati gosp. Grlović. Ljetopis će u kratko navadjati sve ono, u čem je hrvatski narod u zadnje vrieme napredovao u svim granom bez razlike.

***

Seljačkog gospodarsko družtvo za Dalmaciju u Zadru prodaje i umjetnoga gnoja na malo t. j. na 5 kg. u poštarskim paketim. Tako 5 kg. umjetnog gnoja bez oznake prodaje za fiorin 1, a 5 kg. kilske salitrovine za fior. 1:30.

***

Prevremenim putujućim učiteljem vinarstva i voćarstva za Dalmaciju imenovan je gospodin Šimun Lovrić. Gospodin Lovrić je mlada sila; on je redovito izučio svoje strukovne nauke, i napisao je više strukovnih članaka u domaćim strukovnim novinam, pa i u našem listu. Mi se nadamo, da će on u svojem novom položaju dobro i podpuno odgovoriti.

***

Ministarstvo za poljodjelstvo odredilo je ljetos 600 fiorina za podpore onim, koji će slušati uljarski tečaj u Gružu. Trećina gornje svote ima da bude razdieljena izmedju natjecatelja iz Makarske i primorja.

***

Iz izvješća dolnjo Austrijanskog zemaljskog poljodjelskog vieća na sabor razabire se, da je godine 1893 potrošeno 92,893 fior. za odštetu gospodara, kojima su poubijana goveda radi kužnih bolestih. Za odštetu goveda oboljenih od bedrenice potrošeno je 14,259 fior., za one od vrbanca 9973 fior., za one oboljele od sučije (tuberculosis) 68,661 fior. Zemaljsko poljodjelsko vieće zatražilo je od sabora, da se ove svote za godinu 1894 i 1895 povećaju.

***

Za loznjak, koji se imadu urediti uz zavod za prisilne radnje u Kranskoj opredielilo je ministarstvo za poljodjelstvo 100,000 komada *riparia* ključeca i 47,000 *solonis* ključeca.

***

Kod Slavonskog gospodarskog družtva u Osijeku ima se popuniti mjesto pristava, sa plaćom od godišnjih 600 fior. i 100 fior. stanarine. Molitelji imadu dokazati svjedočbami, da su svršili koju gospodarsku školu, da su vješti strukovnim pismenim sastavcim, te dopisivanju u hrvatskom i njemačkom jeziku, pa da su okretni u uredovnom poslovanju. Molbe se imadu podnieti središnjoj upravi rečenoga družtva najkašnje do 15 svibnja t. g.

***

Glavna skupština „Slavonskoga gospodarskoga družtva u Osieku“, držati će se dne 6 svibnja t. g. u 9 satih prije podne u družtvenih prostorijah, sljedećim dnevnim redom: 1. Otvorenje skupštine po predsjedniku. 2. Izbor dvojice skupštinara za ovjerovljenje skupštinskoga zapisnika. 3. Izvješće o družtvenom djelovanju u prošloj godini. 4. Blagajnički račun za god. 1893. 5. Proračun za godinu 1894. 6. Podieljenje absolutoriuma blagajniku i odboru. 7. Izbor dvojice pregledača za tekuću godinu. 8. Predlozi gospodarskih podružnica. 9. Predlozi pojedinih članova.

***

Od kad se novi i dobri pjevozni putevi krče u Bosni i Hrcegovini, porasao je znatno dohod šuma, jer se drvo i drugi šumski proizvodi laglje i brže unovčuju. Tako je dohod državnih šuma u Bosni i Hrcegovini bio 1882 samo od 100,000 fiorina na godinu, dočim je 1887 već porasao na 310,100 fiorina, a godine 1891 na 483,200 fiorina.

***

U Magjarskoj podniela je vlada zastupničkoj kući osnovu zakona za osjeguravanje marve, koja osnova zakona nije nego prepis zakona, koji je ostran dvie godine u kreposti u Badenskoj. Družtva bi za sebe po kotarim i županijam bila nekud privatne naravi, dočim bi opet svi ukupno sačinjavili državnu zajednicu. Osjeguravajuća pristojba dizala bi se skupa porezom, a sačinjavala bi za konje 1·65% a za goveda 1·25% koja bi svota u pogibeljnim mjestim mogla biti podvostručena, a u posve zdravim umanjena na polovicu. U slučaju da blago pogine od pošaline gospodar biti će ostećen za 90% vriednosti dotične glave, a za slučaj da se ubije u sumnji da je okužena, onda dobije za odštetu 80% vriednosti.

***

Na cielom svietu proizvadja se 11,706,200 hiljada kilograma svilenih čahura (kožuraka) i to u zapadnoj Evropi

a) U Italiji	32072
b) u Francezkoj	6494
c) u Španjolskoj	794
d) u Austro-ugarskoj	2716
ukupno	42076

Na iztoku

a) u Brusi i Anatoliji	1702
b) u Evropejskoj Turskoj	1190
c) u Siriji	3020
d) u Grčkoj	180
ukupno	6092

U Aziji

a) u Kaukazu	670
b) u Kini (Sangaj)	28240
c) u „ (Canton)	12090
d) u Japonu (Yokohama)	24708
e) u Indiji (Calcutta)	3174
Ukupno	68882

***

Uvoz smrznutog bravjeg me-a u Ingležku raste od dana na dan. Tako je godine 1893 uvedeno u Ingležku iz Novog Seelanda i Australije 2,500,000 glava smrznute vunjadi, iz Argentine 1,375,000 glava, iz Falklandotoka 16,000 glava; ukupno dale 4 miljuna glava.

***

Iz statističkog izvješća francezkog ministarstva za poljodjelstvo razabire se, da je lani u francezkoj napravljeno 50,069,770 hektolitara vina, dakle za 21 miljun hektolitara više nego li godine 1892. Godine 1893 bilo je u francezkoj na rod 1,793,299 hektara vinograda, dakle nešto 11,000 hektara više nego 1892. Po tom god. 1893 rodili su francezki vinogradi poprieko 28 hektolitara vina po hektara.

***

Za gospodare, koji trebuju posija za vlastitu porabu, biti će u vojnom obskrbnom skladištu u Zagrebu razpoloživo posija u svibnju mjeseou 75 quintala, u lipnju 75 q., u srpnju 689, ukupno 2182. Gospodari koji kupe posije za vlastitu porabu dobivaju ih uz obaljenu cienu, ali ih nesmjedu drugome prodavati.

***

Hrvatska zemaljska vlada opozoruje občine, da uzduž občinskih puteva ne sade slabe dudove (murve), jer da bezuvjetno propadaju, nego takove, koji su barem metar visoka debla, a deblo im je u promjeru najmanje 4 centimetra debelo.

Pitanja i odgovori „G. Poučnika".

A. Odgovori.

32. Molim Vas, kako je sastavljena košnica Dadant, koju sada toliko hvale i preporučaju?

I. M. u S. (Kaštela).

Dadantova košnica nije ništa drugo nego košnica, koju je u svoje vrieme bila izumljena od Lanystrotha, pa popravljena od Quindya, te najzad usavršena od Dadanta. Ona je na višeće okriviće, koji mogu da sadrže saće 27 centimetara visoko i 46 cm. dugo. Prije su bili okvirići samo 21 cm. visoki, ali pošto se je izkusilo, da matice više jaja legu u visokim satovim, i da pčele laglje prezimljuju, to se je napram tome povećala visina okvirića. Dadantova košnica je nalik skrinjici, bez dna i pokriva, sa 10 do 12 okvirića u dva odielenja, jedne tkanine koja pokriva okviriće i jednog pomičnog zaklopca. Okvirići su od lima, a široki su 25 millimetara, a vjese na zubove od željezne žice. Košnica je iz nutri 45 cm. u četvorim t. j. duga je 45 cm. i isto toliko široka, a visoka je 32 cm. Stražnja strana je dvostruka, dočim su ostale jednostruke debele nešto 24 do 30 millimetara. Po dno pročelja ima otvor 8 millimetara visok a 32 mm. širok, koji služi za leto. Rad ventilacije vas je zaklopac košnice izprobušan, ali na takav način, da kiša ni zareznici nemogu u košnicu. Ovakove košnica služe za 10 ili 12 okvirića, od kojih svaki ima $11\frac{1}{2}$ decimetra četvornih površine, ili na saću svakog okvirića ima nešto 9550 stan ca, ali ih je samo 9300 uporabivih. Svaki komad sotja u okviriću sadrži $3\frac{1}{2}$ do $3^{3}/_{4}$ kilograma meda; a u svemu saću ima 135 decimetra četvorni površine su 111,600 stanica i 42 do 45 kilograma meda.

33. Kad je potrebito, i kad može biti koristno gnjojiti vapnom?

A. I. u M. (Slavonija).

Gnojiti vapnom potrebito je u svakom onom slučaju, kad zemlja vapna nesadrži, pa usljed toga bilje ne uspjeva. Na ilovačam i gnjilačam i ako su dobro gnojene stajskim gnojem vrlo često neuspjeva pšenica i djetelina samo zato, jer zemlja nesadrži vapna, a u tom slučaju ne samo da je potrebito, ali je i koristno gnojiti vapnom. Svaka bilina za svoj razvoj ima potrebu od stalne, kolikoće vapna, a ako zemlja vapna ne sadrži valja ga dodati gnojenjem, jer će se tim načinom povećati rodovitost. Osobito je koristno gnojenje vapnom u težkim vlažnim zemljam, jer živo vapno svojim kemičkim djelovanjem raztoplja rudne soli, koje su u zemlji i čini ih pristupnijih bilju, pa topli i rahli zemlju. Po svakom gnojenju vapnom valja pognjojiti stajskim ili umjetnim gnojem, inače bi zemlja brzo izjalovila. Izvrstnim uspjehom rabi se vapno na vlažnim livadam. Gnojenje vapnom koristno je i za vinograde i za voćnjake, osobito, ako su zasadjeni na težkoj zemlji.

34. Je li istina, da ako se krmi pomješa kumina, da ju onda marva radje jede, jer da kumin izravno djeluje na tečnost i probavivost hrane?

H. B. V. u T. (Bosna).

Nema dvojbe, da je hrana za blago mnogo tečnija, ako joj je pomješano kumina, a sjeme se od kumina navlaš mieša krmi, kad konji i goveda trpe na probavi. Kumin ne samo, da čini tečniju krmu u kojoj je pomješan, ali i draži probavne ustroje, pa blago mnogo toga više jede, nego bi obično jelo. Kumin je izvrstna krma za muzare, a što je najvažnijeg opazilo se je, da ako u djetelini ima pomješano kumina, pa da je djetelina mlada, mogu ju krave jesti bez straha da se nadnu. Usljed toga u novije se doba preporuča u djetelišta posijati po hektaru 4 do 5 kg. sjemena od kumina. Kumin je dvogodišnja bilina, te se uzdrži izvrstno uz djetelinu.

35. Molim Vas, koje penjačice najbolje uspjevaju po stanovim?

C. C. u Z. (Hrvatska).

Ima mnogo penjačica, koje izvrstno uspjevaju po stanovim, a od svijuh najljepše i najbolje uspjeva bršljan. Za bršljan neće se odveć veliki lonac, a zemlja hoće se da je prha i gnojna, u koju svrhu najbolje odgovara pregnjilo lišće i zemlja iz klijališta. Bršljan podnaša izvrstno sjenu, da je i jača, ali hoće promahe, a osobito češće izmjene zraka i umjereno zalievanje. Obilnim zalievanjem lako pregnije. Bršljana ima mnogo vrsti, a glavnije su *Hedera Helix*, *H. marginata major*, *H. H. digitata*, *H. H. minor marmorata*, *H. H. cremata*, pa onda *Hedera canariensis aureo maculata* i *Nova* koja se zadnja odlikuje tim da posve brzo raste. Od ljetnih penjačica po stanovim izvrstno uspjeva *Micania scandens*, onda *Asclepia*. Onda je spomena vriedan *Ficus repens*, koji se zadovoljava svakom zemljom, ali ljubi puno vode. Za nakit prozora, gdje ima svjetla prikladne su osobito razne vrsti *Tropeolum* i *Passiflora*. Obe vrsti hoće dobru hranivu zemlju i puno vode.

B. Nova pitanja.

36. Bačvu u kojoj sam dosad držao rukiju želio bi odslen rabiti za vino, bilo crno ili bielo. Molim Vas poducite me, kako da ju izperem, da bačva nebude ninajmanje davala rakijom.

M. S. u D. (Istra).

37. Imam nekoliko krasnih voćnih stabala, koji mi več više godina ne rode; molim što je uzrok toj jalovosti?

I. F. u K. (Hrvatska).

38. U našoj okolici stalo je mnogo do toga, da se za trg uzgaja rane salate; molim Vas, koje su vrsti salate za tu svrhu najprikladnije, i kako se imadu uzgajati?

A. V. u D. (Hvar).

39. Imam nekoliko oranica, koje su odveć vlažne. Preporuča mi se zasijati na njih raž; molim Vas, koje su vrsti raži najprikladnije za vlažna zemljišta?

E. H. u S. (Bosna).

☞ Odgovori na javna pitanja kao i nova pitanja, primaju se rado od svakoga, pa i ne bili predbrojnici.

OTVORENI DOPISI

GOSPODARSKOG POUČNIKA.

Predplatili su predbrojbu do konca t. g. 1894.

P. N. č. g. Benigar A. ž. — Bolmarčić D.r J. — Filipec A. — Klaić V. — Knjižnica Okr. Učiteljska — Vinkovci — Obradović I. — Pintarić M. — Schneider C. — Žanko S. — Brnetić H. ž. — Korajac V. ž. — Moretti D.r L. — Barbalić J. ž.

Predplatili su predbrojbu do konca I. polug. 1894.

P. N. č. g. Antić I. — Mihotić V. — Stucin I. — Čitaonica Srpska u Kaštelastvi.

— ČČ. gg. Rubeša F. i Adum A. — Vaša predbrojba podmirena je do konca prošle godine 1893.

— Č. g. Trinajstić D.r M. — A vaša do konca godine 1892.

— Č. g. Radošević M. M. — Hvala Vam. Jedan otisak, dali smo jednom stručnjaku, drugog priobćujemo u današnjem broju, naravski bez odgovornosti.

— Č. g. Žanko S. — Izpravili smo. Srčan odpozdrav.

— Sl. Okr. Uč. Knjižica - Vinkovci — Broj 1 od godine 1892 i broj 11 od 1893 odposlali smo Vam.

— C. g. Kalik G. — I Vami knjigu „Predivno bilje.

— Č. g. Kapetanović B. B. — Osmanbegu nešaljemo zadnjih naručenih 10 kilograma djeteline, jer je prekasno za sijanje djeteline, pa bi bio izgubljen i trud i trošak Do godine!

— Č. g. Sivoš S. — Dosad izišle brojeve poslali smo Vam, a ostale primati će te redovito. Javili smo Vam takodjer dopisnicom ime one osobe.

— Č. g. Pejavić P. M. — Knjižicu „Duhan" poslali smo Vam.

— Č. g. Brnetić H. ž. — Služit će Vas bez dvojbe izvrstno O prednostim onih pasmina bilo je govora u našem listu. Za dnevnu porabu preporučili bi Vam „Peradarstvo" od G. Vichodila. U njoj ima mnogo toga što je dobro da gojitelj znade. Nabavlja se kod Gustava Neuberga knjižara u Križevcih — Ciena 50 novč.

Godina XIII. Izlazi na 1 i 16 svakog mjeseca Broj 9.

GOSPODARSKI POUČNIK

Obće blagostanje zavisi o blagostanju pojedinaca, a temelj blagostanju pojedinca, jest razboriti rad uz vještu uporabu nauke i izkustva.

Upraviteljstvo lista je u Zadru

Predbrojba u Austro-Ugarskoj stoji 3 for. na godinu, u Inozemstvu 8 franakâ na godinu. Uvrstbe plaćaju se 8 novč. po redku za prvi put, a svaki sliedeći put 3 novč. redak. Cliché računaju se 5 novč. po centimetru četvornom.

Upravitelj i Izdavatelj: PETAR L. BIANKINI

Odgovorni urednik: NIKOLA ŠIMIĆ

Pisma, naputnice itd. itd. upravljaju se Upraviteljstvu Gospodarskog Poučnika u Zadru. — Rukopisi se nevraćaju. Predbrojba je obvezna za godinu danâ, a izplaćuje se u Zadru. Tko nepovrati prva dva broja obvezan je predbrojbi za godinu dana.

ZADAR, 1 Svibnja 1894. Ciena je listu 3 fiorina na godinu. ZADAR, 1 Svibnja 1894.

Naše poljodjelstvo.

Mi, Bogu hvala i slava na daru, imamo u Dalmaciji vladu, koja se brine za naše poljodjelstvo, imamo dva gospodarstva družtva, uz podružnice po raznim mjestim, imamo tri četri li poljodjelska lista, a uz svu tu obilnost, nemamo pravog poljodjelstva.

Takova plemenita takma drugovdje bi izvadjala pravih čudesa, nas ostavlja na našoj staroj.

Poljodjelske zadruge po drugim zemljam, utiču u važna pitanja javnog interesa, pružaju savjeta i pravac eksekutivnoj vlasti; njihova se sluša i uvažuje. U drugim zemljam slične ustanove izraz su narodne energije, koja, u okviru obstojećih zakona, kako to uprav doliknje prosvjetnim zemljam, hoće da zasvjedoči, kako sam narod najbolje shvaća svoje interese u raznim prigodam svoga života.

U nas toga nema; kod nas narod, nesmatra se pozvan, da odlučuje o svojim interesim, pa ni takozvane poljodjelske zadruge, nisu no puke ustanove, bez gotovo ikakva cilja i pravca.

Neporičemo korist takovi ustanova, kad bi odlučujući faktori, barem u čemu poslušali glas, koji se iz takovih ustanova podiže; te kô što u drugim državam razumimo poljodjelska družtva i njihove sastanke, u kojim se pretresaju bitni interesi jedne zemlje, prekazaju se shodni zakoni i uredbe na gospodarstvenom polju, što kašnje parlamenti i esekutivne vlasti u djelo svadjaju — kod nas takove ustanove, kô da neslu že za drugo, već da viču u pustinji.

U Italiji, Francuzkoj, Njemačkoj. poljodjelskim zadrugam zahvaliti je na svim onim shodnim zakonim i uredbam poprimljenim u korist blagostavlja zemlje; u Italiji agrarni sastanci usilovali su vladu da steče taljanskom vinu u inozemstvu sve one pogodnosti, koje danas uživa; pače takove ustanove drugovdje uplivaju i pri sklapanju medjunarodnih trgovačkih ugovora. Kod nas kad se što kani izvest; nepita se nikoga, a u našim parlamentim, pravnici, liječnici, profesori, sude i odlučuju o našim agrarnim i u obće ekonomičnim pitanjim; izvedeli se što u tomu pogledu valja da bude sve po jednom kalupu, bez ikakva obzira, na osobite okolnosti i potrebe raznih zemalja.

Nespominjemo pak ovdje vas onaj burokratičim formalizam, pri komu, hoćeli se čavao gdje pobiješ, treba pisanije, komisija, dozvola.

Nema sumnje, da je poljodjelstvo poglavita grana, kojom se produktivnost naše zemlje može iztaknuti; u poljodjelstvu leži naša budućnost; veći dio našeg pučanstva živi o zemlji, poljodjelstvo je glavni čimbenik našeg ekonomičnog života.

Kako nam je danas, sa tom našom izrukom? Zlo i naopako. Naše poljodjelstvo ubataljeno je tudjom utakmicom; nenalazi nikakve vjeresije, ili uz sasvim težke uvjete; zanemareno je od inteligentnije ruke, koja voli tražiti zanimanja u zadušitim odajam c. k. ureda, nego li svoje sile posvetiti poljskom radu. To su naše žalostne okolnosti.

Uzaludni su svi paljatici, uzalud je, da tražimo kojekakvih varavih lieka; ovaj važni problem treba riešiti shodnim sredstvim.

Naše poljodjelstvo treba postaviti u takove okolnosti, a da što više probitka crpimo iz produktivnosti naše zemlje. Treba poljodjelskom obrtu najprvo pružiti lake vjeresije, da bude sposoban svim mogućim meljoracijam. Treba da izpravimo i današnji naš uzgojni pravac, na način, da mjesto cielih četa više ili manje izučenih doktora, koji nas danemice sve više poplavljuju, stvarajuć to veóma u narodu spostiranih elemenata — uzdignemo mladež sposobnu i željnu, da svoju umne sile posveti poljodjelskom zanimanju.

Kad naše poljodjelstvo bude obskrbljeno dovoljnom glavnicom; kad mu se posvete naše najbolje umne sile, istom će tada naše ekonomično pitanje biti riešeno.

Na taj jedini način, mi ćemo se moći stalno i trajno pridignuti; na taj način pobolj šati će se stanje gospodara i težaka; a neće, kô i danas naša sudbina visiti, o višoj, ili manjoj cieni kakva pojedinog proizvoda.

PODLISTAK.

Katekizam Gospodarske hemije

od

D.ra E. WILDT-A

Ravnatelja agrikulturno-hemičnog pokušališta u Poznanju.

Po šestom izdanju njemačkog izvornika preveo F. RADIĆ

Učitelj strukovne učionice u Korčuli.

(Nastavak vidi broj 8).

161. Na što li je paziti pri uporabi stajskoga gnoja?

Netom se štajski gnoj preveze na polje, treba ga odmah rastrkati na jednako, a najbolje ga je i odmah podorati, jer ga inače odviše nestaje razpadanjem i izhlapljivanjem. Samo zimi, kad je razstavljanje u velike sporije, može gnoj rastrkan po polju da ostane i za više vremena, a da zato ipak ne pretrpi promjene u svojem sastavu.

Ostavi li se prije gnoj da stoji za nekoliko vremena u malim hrpama, onda prodire u tlo na tim mjestima kapljevina koja sadrži uprav najdragocjenije sastavine, ta mjesta budu preveć jako pognojena i nastaju tako zvana prebujna mjesta, dočim ostale česti polja prime odveć malo hranivih tvari. Osjem toga nastaje u tako malenim stogovima vrlo živo razstavljanje, ostanu uništene zlamenite količine ustrojne tvari i može se lako da pretrpi velik gubitak izhlapljivanjem čipavca. S tih razloga se razumije da nije odgadjati sa podorivanjem, a navlaš ako se istodobno hoće ustrojnom tvari da poboljšaju fizikalna svojstva težatne zemlje. Nije li moguće s kojegamudrago razloga da se gnoj odmah rastrka i podore, onda treba da se snese na prilično debeo steralj zemlje u velik stog i da se odasvud dobro pokrije zemljom. Kašnje pak pri razastiranju gnoja, razumije se po sebi da treba takodjer i zemlju na jednako debelo razastirati po cielomu polju.

162. Koje se sastavine nahode u osoki?

Osoka ili gnojnica je kroz gnojište procie djena i odavrela mokraća; pošto pri tom procjedjivanju zaostane u štajskom gnoju jedan dio bilinskih hraniva koje no su raztopljeni u mokraći, a osjem toga, navlaš ako gnojište nije pokriveno, lako je da mu se pridruži voda kišnica, tako je u osoki mnogo manje krutih sastavina, nego li u mokraći, od koje se još i po tomu razlikuje, što su se u njoj dušičnate ustrojne tvari svježe mokraće podpuno pretvorile u čipavne slučenine i dušično-kisele soli.

Osoka sadrži od prilike u 1000 diela, 18 diela krutih sastavina, medju kojima 1·5 diela dušika, 4·9 diela pepelike, 0·1 diela pranikove kiseline, 0·3 diela vapna, 0·4 diela gorčike, 0·1 diela sumporne kiseline, 0·2 diela kremene kiseline. Ona je dakle navlaš bogata dušikom i pepelikom, dočim je u njoj tak malo pranikove kiseline. Uspeš li u osočnjak lako razpodljivo kamenje kao glinenac, fosforit i slično, možeš da učiniš osoku bogatijn rudnim tvarima, jer se te tvari pod njezinim uplivom razpadaju i raztapaju.

163. Kako se upotrubljuje osoka?

Osoka, pištevina ili gnojnica upotrebljuje se ne samo za navlaživanje gnoja u gnojištu i mješanca, nego i za neposredno gnojenje oranicâ, navlaš kao gnojenje u glavu za livade i djetelišta. Pošto su svakolika hraniva u toj kapljevini u raztopljenom obliku, tako je djelovanje vrlo hitro, ali kratkotrajno.

Za njezino izvažanje na polje upotrebljuju se takozvane baćve-osočnice, koje no se nahode na kolima, kojih točkovi imaju vrlo široku oplatu da se nebi vrlo duboko zarežívali u zemlju. Otvor za točenje priskrbljen je tako zvanim brizgalom, da se nebi osoka neposredno točila i da prska u prostranu luku. (Sliedi).

Postupanje proti peronospori loze.

Tko hoće, da se uspješno bori protiva peronospori hoće se:

1. Da se za rana obškrbi potrebitim strcaljkam i potrebitom modrom galicom, te da djelatnost svojih strcaljka prokuša vodom.
2. Za svaku strcaljku hoće se, da drži u zalihi jedan komad cievi od gume, i po jedan komad svih onih manjih djelova, kao šarafa, prstena itd., koji se za radnje mogu lako izgubiti ili izkvariti.
3. Prvi put škropi se, dok je mladica pedalj duga, i to raztopinom od 1 kilograma modre galice i jednog kilograma zagašenog vapna na 100 litara vode.
4. Drugi put škropi se 10 ili 15 dana po cvatnji, i to raztopinom od 2 kg. modre galice i 2 kg. zagašenog vapna u 100 litara vode.
5. Modra galica laglje se topi u toploj, nego li u hladnoj vodi, no ako se modra galica metne u vrećicu, pa ovjesi u vodi, ona se u 2 ili 3 sata vremena raztopi i u hladnoj vodi.
6. Zagašeno vapno je bolje ako je od malo vremena zagašeno. Ono se raztopi u posudi napose, pa se vapneno mlieko, koje se dobije prociedi, da se odstrani pržina i druga nečist, koja bi mogla zapahati strcaljku. Savjetno je dapače procjediti i raztopinu modre galice, osobito onda, ako nije galica posve čista.
7. I raztopina modre galice i ona vapna hoće se da su medjusobom dobro pomješane, dapače valja svaki put pomješati razotpinu prije neg se iz nova nalije strcaljka.
8. Veći je i sigurniji učinak škropljenja, ako se škropi po suhom lišću i za suha vremena. Manja je djelatnost raztopine ako se škropi rosno lišće, a po gotovo nikakova, ako odmah po škropljenju udari kiša.
9. Može se škropiti i za najveće žege, ali je bolje škropiti u jutro i u večer, jer se manje poparuje lišće i grožđje.
10. Čim se na sitnije raztrkava tekućina t. j. čim strcajjka sitnije škropi, tim se raztopina bolje hvata lišća, velike kalje kupe se i uteču odmah s lista na zemlju.
11. Za škropljenja valja paziti, da ostanu dobro poškropljeni gornji djelovi loza, osobito gornji djelovi lišća, naime lice lišća.
12. Po škropljenju valja strcaljku temeljito izprati u vodi.

Navrćanje zemlje.

Sve sočivnice bez razlike imadu svojstvo primati dušik od zraka i uporabljati ga. Rod sočivnica je puno brojan; izim običnih naših sočivnica, kao bob, grah, pasulj, leća, ima ih još mnogo i mnogo drugih, pa sve djeteline, koje su toli dobro poznate kao krmne biline.

Po dokazivanju Hellriegela sočivnice imadu svojstvo priznati i uporavljati dušik od zraka, usljed djelovanju bakterija. Bakterije se nasednu na žilam sočivnicâ i prouzrokuju im neku vrst sitnih gomoljčića. Bakteriji u ovim gomoljčićim primaju u se dušik od zraka i izlučuju ga izradjena u obliku, u kojem je za bilinu lako uporabiv. Ako se na žilam sočivnica ne napravi gomolčića od bakterija, onda one i neimadu svojstvo upijati dušik od zraka i preradjivati i izlučivati ga u obliku lako uporabivu za bilje. To se dogodi u svakom onom slučaju, ako u zemlji nema ovih bakterija.

Ali ako se dotičnoj zemlji navrne zemlje u kojoj su sočivnice izvrstno uspjevale, koje dakle obiluju bakterijim za preradjivanje dušika, onda će i na toj zemlji sočivnice dobro uspjevati. Navrćanje zemlje na zemlju obavlja se tako, ili da se nekoliko kilograma zemlje, na kojoj su dobro uspjevale sočivnice preneše i na prosto pomješa zemljom na kojoj su sočivnice lošo uspjevale ili se pak ta zemlja razmuti u vodi pa prolije po zemlji, koju se hoćemo navrnuti. Nije sve isto odklen da se uzme zemlja za navrćanje bakterija sočivnica na drugoj zemlji; samo onda uspjeva dobro navrćanje zemlje, ako se zemlja za navrćanje uzme sa takovog zemljišta na kojem se je gojila ista bilina, koju namjeravamo gojiti na zemlji, koja se ima navrnuti.

Opetovane kušnje su dokazale, da je bez svake dvojbe upliv bakterija po sriedi, jer je na mnogim mjestim uz jednake zemljištne odnošaje, bez povećanja hranivosti u zemlji podvostručila se je rodovitost.

Tresetne i kisele zemlje rekbi nisu sposobne za navrćanje, ali ako se prije dobro pospu japnom, onda se i one mogu navrćati, jer na žilam sočivnica razviju blagotvorni gomolčići bakterija.

Ovim navrćanjem zemlje, postigla je znanost veliki uspjeh, jer dok se s jedne strane čine rodovitije zemlje već sposobne za sočivnice, čine se s druge strane sposobne za sočivnice, tresetne i pržinaste zemlje, na kojim dosad sočivnice nisu uspjevale. P.

Hudili umjereno kretanje za tovljenja?

Obće vlada mnienje, da volovi koji se tove, da se neimadu poništo kretati, jer da svako kretanje čini zakasniti tovljenje. Ali opet ako su pitanci ograničeni na to, da se samo mogu ustajati i leći, da mogu jesti i žvakati, onda dihanje ne samo, da je posve površno, ali se lako pojavlja bolestih i obustava u kolanju sokova.

Mnienja svih modernijih živinara i marvogojitelja slaže se danas u tom, da se i pitancim hoće kretanja, jer da su zdraviji, i da im je meso mnogo tečnije.

Pitanci, koji se nešto kretaju zrnastijeg su mesa, a tusto nije nagomilano na kupove, nego se razdieli podjednako po mišicam, pa je meso mramorasto; a takovo mramorasto mesa jeste najobljubljenije, jer je tečno i meko.

I ovim kretanjem nevalja pretjeravati, ali svakako puno pomaže ako se pitanci svako jutro i svako po podne tjeraju nešto malo na šetnju i ako se uporabljaju u lakim radnjom.

I kod svinja je izkustvo dokazalo, da umjerenim kretanjem ne gube ni malo na težini, a da se dobiva daleko ljepše, mekše i tečnije meso.

Gospodari, koji se bave tovljenjem blaga, bilo bi dobro, da u ovom pogledu naprave kušnja, e da se uvjere, dali je kretanje štetno ili se bez štete u uspjehu tovljenja dobiva bolje i tečnije meso. Z. C.

O sumporavanju vina.

C. Schmitt izvješćuje, da se sumporita kiselina, koja se razvija za sumporenja vina, dok dodje u vino spoji aldehydom i pretvori u aldehydsumporitu kiselinu, koja je vehoma ugodna voćna mirisa, i da i ako je ima u većoj mjeri u vinu, da nehudi ni najmanje ljudskom zdravlju.

Mnogi dakle, koji su usljed novog zakona na hranu bili napustili sumporenje vina, sad će opet sumporiti.

Manje se čuje učinak sumporenja na vino, ako vino stara, s toga nije savjetno točiti vina, koja su od malo vremena osumporena, jer se u takovim vinim čuje dobro upliv sumpora.

Isto tako nije dobro odveć sumporiti slabe vrsti vina, koje će se dulje vremena uzdržati, jer u takovim vrstim vina upliv sumpora je trajan i osjetljiv.

Za slabo sumporenje uzimlje se 1 do 2 grama sumpora za hektolitar vina, za obično sumporenje 5 do 12 grama sumpora. Jedna obična sumporelka koja obično teži 20 grama dotiče za osumporiti 10 do 15 hektolitra vina.

Zdravstveni zakoni su u pitanju sumporite kiseline u vinu nešto odveć strogi, jer dozvoljavaju samo 8 milligrama sumporite kiseline na hektolitar vina ili 8 grama na 1000 hektolitara vina.

I da se često i žestoko sumpori vino, ipak riedko biva da se u njemu pronadje više sumporite kiseline, nego li je zdravstveni zakoni dozvoljavaju, jer od sumporite kiseline, koju vino dobiva sumporenjem, jedan dio izvjetri za pretakanja i prenašanja, jedan se dio pretvori u sumporovu kiselinu, a jedan dio u neškodljivu i miomirisnu aldehydsumporitu kiselinu.

Neda se opredieliti, koliko se vremena hoće dok se u vinu sumporita kiselina od sumporenja pretvori u aldehyd sumporitu kiselinu, ali to biva obično kroz 2 do 3 nedjelje dana. Gdjekad toj proces traje 2 do 3 mjeseca, ali su posve riedki slučaji, da bi se u posve prevrilu vinu, tri mjeseca nakon sumporenja, čulo za pretakanja mirluh sumporite kiseline.

Danas se sumporenje na veliko rabi za dalmatinska, tirolska i taljanska biela vina, koja su pravo žutine ili sure boje vina, a to da dobiju jasnu bielu boju. Razumieva se da po sumporenju valja takova vina izčistiti čistilom.

Sumporenje puno pomaže i crnim vinim, osobito onim, koji naginju da ciknu. Obilnim sumporenjem u prvom početku ubije se trusje od kvasinove gljivice i vino se neizljuti.

Crna vina sumporenjem trpe na boji t. j. bivaju jasnije boje. Tome se ne da pomoći van da se križaju crnim vinom, koje netrebuje da bude sumporeno.

Nije poništo istina, da bi sumporenje uplivalo na dobrotu i tek vina ili da bi ga obustavljalo u zdrienju.

Hmeljna ljekarica.

U nekim predjelim, a osobito ondje, gdje su zemlje slabe ili hrdjave gnjilače, hmeljna djetelina je pravi blagoslov božji; a to radi toga, jer mnogo laglje odoli nepogodam vremena od drugih ljekarica, i jer za njezin uspjeh nije od potrebe, da je zdravica dobra.

Uspjeva dobro po briegovim i goram, i ondje dobro, gdje pržinasta ljekarica nemože više, da uspjeva; pa za laporaste zemlje u briegovitim predjelim, osobito, ako im je mekota dosti duboka, jeste još jedina krmna rastlina, koja nekom sigurnosti uspjeva.

I na pržinastim zemljam, osobito ako su nešto vlažne radja liepo hmeljna ljekarica, a bolje radja, ako je u smjesi sa bielom djetelinom.

Na pržinastim zemljam sije se $^2/_3$ biele djeteline a $^1/_3$ hmeljne ljekarice, a na ilovastim ili gnjilastim zemljam obratno t. j. $^2/_3$ hmeljne ljekarice, a $^1/_3$ biele djeteline. Sije se i u smjesi sa crvenom djetelinom, osobito na onim zemljam, gdje crvena djetelina sama nemože da uspjeva.

Hmeljnu djetelinu gnoji se najviše pepelićnim i fosfornim gnoj.vim, jer se ona sama brine za tvorbu dušika. Ako zemlja oskudieva vapnom, kako što biva kod gnjilača, onda se savjetuje gnjojiti vapnom, dočim se pržinaste zemlje gnjoje loporom ili loporastom ilovačom.

Laglje podnaša sama sebe, nego li druge vrsti ljekarice, pa se na istoj zemlji može gojiti već nakon treće godine.

Hmeljna ljekarica je dvogodišnja bilina, ali u smjesi drugim travam traje više godina, jer kako obilno a ne jednako dozrieva sjemenom, tako se sama sije.

Sama sije se vrlo riedko, izim u slučaju da je do uzgoja sjemena, ali kako lako poligava, bolje ju je sijati u smjesi travah čvrsta vlatja.

U čistoj sjetvi hoće se 32 kg. sjemena na hektar, a u smjesi ljuljom, koji brzo raste (osobito u smjesi sa *Lolium italicum*) uzimlje se 28 kg. sjemena od ljulja i 16 kg. sjemena hmeljne djeteline.

Sije se obično u žitarici, i to nekoliko dana po sjetvi ljekarice, a sjeme se prebrana.

U smjesi bolje radja i daje bolje sieno, nego li ako je čisto zasijana, jer čisto zasijana, lako polegne, pa se težko kosi i daje hrdjavo sieno.

Na težkim zemljam, gdje vučak i serradella neuspjeva hmeljna djetelina uspjeva izvrstno. M. L. H. G.

Izrablivanje krava za radnju.

Kod mnogih gospodara prevladjuje mnienje, da je štetno izrabljivati krave za radnju. To mnienje je razprostranjenije kod onih gospodara, koji goje krave u štaji, dočim je izkustvo baš protivno dokazalo t. j. da je tim koristnije rabiti krave za radnju čim su one teže i krupnije pasmine.

Osobito je onda koristno rabiti krave za radnju, kad se goje goveda i tu svrhu da se uzgaja težatna blaga. I najbolje muzare ne trpe ni najmanje na dojnosti, ako se upotrebljuju na lake radje, kao n. p. za prenašanje hrane, slame za stelju i slična.

Izkustvo je dapače dokazalo, da krava laglje i sigurnije zanosi, ako se upotrebljava umjereno za radju, nego li ako je uvjek privežena o jasle. Dapače krave koje su uvjek u staje izim što davaju najveći broj jalovica, posve lako izbace.

I bolestim su više podložene krave, koje uvjek stoje u štaji, nego li one, koje se upotrebljavaju na rad, a osobito su podvržene raznim bolestim nogu i popaka.

Puno se laglje i brže oteli i zdravijim teleto.n ona krava, koja radi, nego li ona koja je uvjek privezena o jasle.

I bikovi, koji se upotrebljavaju na radnji puno su mirniji od onih prosto živećih, dapače se bolje ćute u snazi te laglje opašu kravu i sigurnije ju oplode.

Bredje krave valja obzirno uporabljati na radju, i to na posve laku radju, a uporaba je najbolja i najspretnija u jutro i u večer; zimi za velike studeni ne valja bredje krave rabiti na radnju.

I za telad i junad savjetuje se kretnje, i to tim više, ako su opredieljeni za razplod.

S. L.

U zaštitu ribo- i rakolova.

Kr. hrv.-slav. dalm. zem. vlada, odjel za unutarnje poslove, izdala je 3 travnja 1894, br. 8000, g. 1993, ovu naredbu u svrhu zaštite ribo- i rakolova.

U svrhu zaštite riba i raka nalazi kr. zemaljska vlada, odjel za unutarnje poslove, obzirom na dobu mrieštenja i obzirom na duljinu riba i rakova privremeno, dok se putem zakona predmet ovaj ne uredi, odrediti sliedeće:

1. Lovostaja na niže navedene vrsti riba odredjuje se kako sliedi:

Bandar okun, ostriž, barski grgeč Perca fluviatilis L.	Od 16 ožujka do 16 lipnja.
smudj zuban Lucioperca sandra Cuv.	„ 1 travnja do 31 svibnja.
smudj šarac (kamenjak) Luciaperca volgensis Pall.	„ „ „ „ „ „
vretenac veliki (čep kočić) Aspro zingel L	„ „ „ „ „ „
šaran (krap) Cyprinus carpio L.	„ „ „ „ „ lipnja.
mrena Barbus vulgaris Flem.	„ 16 ožujka do 16 svibnja i u listopadu
linj Tinea vulgaris Cuv.	„ 16 svibnja do 16 srpnja.
podust (škobalj, nostnica) Chondrostoma nasus L.	„ 16 ožujka do 30 travaja.
deverika (pečenica, sinjevac) Abramis brama Cuv.	„ 16 svibnja do 30 lipnja.
pastrva (bistranga) Truta fario L.	„ 1 listopada do 31 pros.
glavatica (mladica) Salmo hucho L.	„ 1 ožujka do 31 svibnja.
lipan Thymallus vulgaris L.	„ 1 ožujka do 31 svibnja.
kečiga (nosvica) Acipenser ruthenus L.	„ 1 svibnja do 30 lipnja.

Glede zaštite raka potočara (Astacus fluviatilis Fabr.) ostaje i nadalje u krieposti ovovladna naredba od 21 travnja 1883 br. 5014 (Sbornik 1883 str. 283).

2. Zabranjuje se u svako doba prodavanje gore navedenih, kao i ostalih vrsti riba, glede kojih nije odredjena lovostaja, izpod minimalne duljine naznačene u sliedećoj skrižaljci:

		Duljina u cntmt.
Bandar (okun, ostriš, barski grgeč	Perca fluviatilis L.	20
bodlivi grgeč (balavac, prdeš)	Acerina cerma L.	10
bieli grgeč (balavac slinavac)	„ schraetzer L.	10
smudj zuban	Lucioperca sandra Cuv.	35
„ šarac (kamenjak)	„ volgensis Pall.	25
vretenac veliki (čep, kočić)	Aspro zingel L.	20
vretenac mali (čep, kočić)	„ Aspro asper L.	10
mlieč (manjak)	Lota vulgaris Cuv.	25
som	Silurus glanis L.	50
šaran (krap)	Cyprinus carpis L.	25
karas	Carassius vulgaris Nilss	20
mrena	Barbus vulgaris Flem.	30
mrena puzak	„ Peteniji Heck.	15
crvenperka (crveno okica)	Scardinius erythophthalmus L.	20
jaz (jez)	Idus melanotus Hect et Ku.	20
crvenokica žutoperka	Leuciscus rutilus L.	15
crvenoka djevica	„ virgo Heck.	20
klen	Squalis cephalus L.	20
klen bieli	„ lenciscus L. (dedula)	15
linj	Tinca vulgaris Cuv.	20
podust (škobalj, nostnica)	Chondrostoma nasus L.	20
deverika (pečenica, sinjevac)	Abramis brama Cuv.	25
oklija (grica)	„ vimba L.	20
beovica	„ ballerus L.	20
crnooka	„ sapa Pall	20
platica (krupica, jurjevčan)	Blicca björkna L	20
bolen	Aspius rapax Leske	35
sabljarsa (kozač)	Pelecus cultratus L.	25
pastrva (bistranga)	Truta fario L. iz potoka	20
„ „	„ „ iz jezera	30
glavatica (mladica)	Salmo hucho L.	40
lipan	Thymallus vulgaris L.	20
štusa	Esox lucint L.	35
kečiga (nosvica)	Acipenser ruthenus L.	35

3. Strogo se zabranjuje ribolov u polju, naime kad se voda po njem razlije.

4 Tako zvani preboji ili zapori ili zagrade, to jest svaka vrsta mreže i hvatala, kojima se po potocih i jarci prieči ribi povratak u korita rieka zabranjena su.

5. Isto tako strogo je zabranjeno loviti, dotično tamaniti ribe otrovom odnosno razprsivimi tvarmi (balukotom, odnosno barutom, nitroglicerinom, dinamitom itd·) Prekršitelje ove naredbe kaznit će nadležna kr. kotarska oblast, odnosno gradsko poglavarstvo, novčanom globom od 5 - 100 for., a osim toga zaplienit će protupopisno pohvatane ili na prodaju donešene ribe i raci.

Ubrane globe teku u zakladu za promicanje gospodarstvenih svrha u kraljevini Hrvatskoj i Slavoniji.

U slučaju neućerivosti novčane globe ima se ista obratiti u kazan zatvora, računajuć iznos od 5 fior. za jedan dan.

Ova naredba stupa u kriepost odmah.

Crljena uš jabuka.

Crljena uš, koja se u zadnje doba brojnije pojavlja na jabukom, te im prouzrokuje kovrčastih krga usljed kojih stabla malo a malo poginu, joste jedan sitni zareznik, biela runa, koji kad se izgnječi omasti crljeno.

Zimi prezimljuju uši i jajasca u pukotinam kore, drva i na žilam, a samo ljeti živu nad zemljom po stablu.

Buď se velikom brzinom plode, i mogu da budu pogibeljni, red je ozbiljno boriti se proti njima.

Crljene uši jabuka mogu se utamaniti na više načina.

Male mladice, koje su uši napale najbolje je odsjeći i izgoriti.

Koru, koju su uši napale valja izčetkati oštrom četkom, i tim se uši poubijaju. Puno bolje pomaže, ako se četke za četkanja moče u ukropinu od duhana, u lukšiju, ili u raztopinu od vode, kamenog ulja i mazavog sapuna.

Jedan od najizvrstnijih sredstava proti crljenoj uši jeste Nesslerov Amylokarbol; ovo je sredstvo izvrstno i proti mediču, côru, dapače i proti gusjenicama.

Nesslerov amylokarbol sastoji se od 150 grama mazavog sapuna, od 160 grama smrdljivog ulja (fusel ulje), 9 grama karbolne kiseline, sve raztopljeno u jednoj litri vode. Ovu smjesu pred porabom valja razvodniti su 5 litara vode.

Crljenu uš se najbolje i najsigurnije utamanjuje u proljeće, a ako se ljeti koje novo gnjezdo pokaže, valja ga odmah izčetkati četkom, pa onda poškropiti ili namazati gori opisanim Nesslerovim otrovom.

Zimi tamani se uš, ako se iskopa zemlja oko panja pa polija kruna panja i zametak žila vapnenim mliekom. Deblo od napadnutih stabala valja u proljeće temeljito izstrugati, pa onda namazati Nesslerovim otrovom, zima i proljeće najbolja su doba za utamanjivanje crljene uši, jer propadne puno mladih uših i puno jaja. Ljeti ide stvar mnogo teže, i to tim teže, čim je gušća krošnja.

A. M.

SVAŠTICE

Novo sredstvo proti vilinoj kosi izumio je neki gospodar u sumporovoj kiselini razvodjenoj vodom. Uzme se 1 dio sumporova kiseline a 10 dielova vode, pomješa se pa se škrope mjesta okužena vilinom kosom. Viline kose nestane sa ljekarišta, dočim ljekarice tjera dalje bujno i posve zdrava.

Osoka. Tko hoće da ima osoke red je da pazi: a) da ju ne upije zemlja u štaji ili zemlja na djubrištu; b) da neotiče po plitkim žljebovim i da se nerazlija; c) da se izhlapljivanjem ne gubi njezin dušik; ovo se zadnje postizava dodavanjem sumporove kiseline.

Lipa. Liepšeg stabla od lipe jedva da ima, a ipak odkad se pojavili neki rusi, bagreni, smokovci, platani itd. lipa, kao da se nekud odnemaruje. Lipa cvate miomirisnim cviećem, koje daje najbolju i najobilniju pašu za pčele. Raste brzo, gusta je lišća, pa je prikladna i za sjeništa i za drvorede. Drvo je meko, obljubljeno u drvorezbariji, jer se lako reže i ne crvlja. Daje dobar ugljen, koji se rabi za pravljenje pušćanog praha. Cvieće pruža izvrstnu i obilnu pašu pčelam, a posušeno rabi za pravljenje čaja, koji je izvrstan liek za nahlada i proti kašlju.

Paome po stanovim trpe mnogo a najviše od suše. Dok se opazi, da paomam vehnu i sahnu vrhovi listova znak je, da je znak u sobi odveć suh, pa ih valja poškropiti vodom, ili iznieti na polje, gdje ima svježeg zraka ili još bolje držati donji dio lonca za par dana u vodi.

Bjelanac ljepilo za hartiju i staklo. Tko ima, da priljepljuje hartiju na staklo, osobito kad se radi o oznakom na staklenicam može si prirediti ljepilo od bjelanca. Bjelanac od jajeta izmućka se su malo vode i iztuče, dok se razidje, a onda se kistom maže po hartiji koja se odmah priliepi na staklo pritisne krpom i izgladi. Kad se posuši ovoj ljepak od bjelanca drži tako dobro, da odoli vlagi, dapače se ni u hladnoj vodi ne topi.

Da slanina neogrančavi. Poslje nego li se je nakadilo slaninu, prije nego li se pospremi valja ju dobro izprati u vodi, da izidje sva razsol, koja se je drži i iztrese se da sva sol odpadne. Onda se objesi na zračnu mjestu za 8 dana vremena. Kroz to vrieme otvrdne i oledča se. Zamatanje u hartiji nije savjetno, jer se pridržava vlaga, pa omekša slanina.

Gospodarske Viesti.

Zadnjih je petnaest dana palo obilno kiše, te je baš svudi dobro namoklo. I bilo je od potrebe.

***

Hvale nam se sa svih strana, da se na lozi pokazalo lipe rese, a i masline obećavaju liepo.

***

Veseli nas što se i občine i posjednici brinu i nastoje, da se za vremena obskrbe modrom galicom i strcaljkam. Red je ljetos i škropiti na vrieme, jer nakon ovih obilnih kiša, ostat će trajne vlage, pa peronospora neće kasniti, da se pojavi.

***

Imali smo prošlih dana prigodu viditi novu savršenu strcaljku „Austria“. Ta strcaljka Austria je savršena koliko i strcaljka Vermorel, a jednostavnija je i znatno jeftinija.

***

U Zagrebu je zasnovano družtvo Sv. Vida, u svrhu, da uzgoja sliepce, ali jer je broj sljepaca kod nas razmjerno jako velik, nemože družtvo, da dostigne svemu svojim silam. Neda se ni pomisliti, humanitarnijeg družtva, do onog za uzgoj sljepaca, pa mi to družtvo najtoplije preporučamo občinstvu. I manja svota za uzgoj jadnih sljepaca velike je blagodat pred Bogom. Godišnji doprinos za družtvo Sv. Vida jeste samo fior. 2 na godinu; pa nebi smio nitko, tko je i jole imućan izostati a da ne postane članom družtva Sv. Vida. Godišnji doprinesak od fior. 2 šalje se gosp. V. Bek, tajniku družtva S. Vida u Zagrebu, Vlaška ulica 62.

***

Poljodjelsko družtvo u Dalmaciji kuša na svojem pokušalištu umjetnu (natjeranu) gojitbu povrća, koja dosad dobro uspjeva, te će, kako se izvješćuje grašak, pasulj i potlican dozrieti mnogo i mnogo ranije, nego li obično dozrievaju.

***

Visokorodjeni gospodin knez Borelli od Vrane zahvalio se je na mjesto predsjednika pokrajinskog poljodjelskog vieća.

* *
*

Od 2 do 23 t. m. propustovat će Dalmacijom, počam iz Sinja pa na Trogir, Zemunik, Obrovac, Benkovac, Kistanje, Skradin, Drniš, Knin, Vrliku, Katune i Imotski državni škopilac u svrhu, da uškopi pastuhe privatnih vlastnika. Za svako uškopljenje ide ga nagrada od 3 fior.

* *
*

Hrvatska zemaljska vlada je naredila, da vinciliri i putujući enolozi nalazeći se u službi, kada neimadu posla, mogu biti upotrebljeni za napučivanje posebnika, koji žele obnoviti amerikanskim lozam svoje vinograde propale od filoksere ili žele nasaditi velikih voćnjaka. Tko želi dobiti jednog takovog vještaka, red je da se obrati molbom zemaljskoj vladi i da to zatraži. Kod jednog posebnika u jednom mjestu nesmje ostati strukovnjak više od jednog dana, a ako ih više trebuje poduke, onda može produljiti svoj boravak na tri dana. Posebnik dužan je dati strukovnjaku prevozno sredstvo do svog mjesta.

* *
*

Kod kr. gospodarskog šumskog učilišta u Križevcih može se za fiorina 6 nabaviti zbirka od 56 vrstih najvažnijeg krmivog bilja, trava i korova i to u 56 staklenica providjenih hrvatskim, latinskim i njemačkim imenom. Nijednam gospodar nebi smio biti bez ove zbirke, jer s njom može da upozna, kako izgleda čisto i naravno sjeme trava i krmnog bilja i koji mu korov raste po njivam.

* *
*

U svrhu, da se mlieko bolje i dalje uzdrži, počeli su francezi mlieko umjetno smrzavati, pa takovo mlieko prodaje se na komade po težini, mjesto na litre.

* *
*

Med u Dalmaciji. Dalmatinski med je u opće poznat kao prvi medju svim poznatim vrstima meda, a tako ga je okrstio i glasoviti profesor Fran Petters u svom djelu Zemljopis Dalmacije. Hyppokrate, stvoritelj medicine, upotrebljavao je med u svim svojim liječenjima, a najviše je rabio med šoltanski, koga su mu grčki putnici nabavljali. Rimljani slavili su dalmatinski med pod imenom „Olytha“, te mu davali prvenstvo, a odmah poslije ovog smatrali su za najbolji med u svijetu onaj, što su ga Grci proizvadjali na gori Hymetu. Pjesnik Virgil nazvao je med dalmatinski „darovi nebeski“ (dona coelestia). Kad je posljednji put naš premilostivi car i kralj Franjo Josip I. posjetio Dalmaciju, donio mu je grof Petar Alberti na dar šoltanskog meda. Njegovo Veličanstvo izjavilo se je o tom medu, da je to „unicum“, te primajuć taj dar reče: „Ovaj med poslat ću u Beč, njime obdarit ću Svoju suprugu i Svoju djecu“.

Pitanja i odgovori „G. Poučnika“.

A. Odgovori.

36. Bačvu u kojoj sam dosad držao rukiju želio bi odslen rabiti za vino, bilo crno ili bielo. Molim Vas podučite me, kako da ju izperem, da bačva nebude ninajmanje davala rakijom.

M. S. u D. (Istra).

Ako imate vodene pare razpoložive najbolje je da snjom izperete dotičnu bačvu. Para je najbrže i najbolje sredstvo za čišćenje bačava. U tu svrhu spoji se kotao koji proizvadja paru pomoću gvozdene cievi bačvom i to na čep. Pusti se para u bačvu, a vranj ostane otvoren, te iztiče krozanj sgušćena para i nečist. Ako ima dobre pare kroz pol sata vremena bačva je posve čista. Još se bačva dade temeljito izlužiti, ako metnete unj malo živoga vapna, pa ga po malo zagasite, onda bačvu dobro izvaljate, dapače i na jedno i na drugo dno obrnete, te ostavite 10 do 12 satih na miru, da vapno djeluje, a onda ju temeljito izperete, izgubiti će svaki vonj. I žestoka, vrela lukšija izvrstno je sredstvo za izpiranje bačava. Može te i prograranjem bačvu izčistiti, u koju svrhu valja bačvu razadniti, pa se iz nutra progori, a onda se izstruga, izpere, zadne i poslao gotov.

37. Imam nekoliko krasnih voćnih stabala, koji mi već više godina ne rode; molim što je uzrok toj jalovosti?

I. F. u K. (Hrvatska).

Nije samo, da se vi tužite, ali je obća tužba, da voćna stabla slabo rode, i da je redovito veći dio godina nerodan, a da su rodne godine posve riedke, tako da su postale iznimkom u pravilu. Mnogi mogu biti uzroci s kojih stabla ne radjaju, ali vjerujte nam običnо i svudi biva jer gladna. Ako se voćna stabla redovito ne gnoje, izjalovi zemlja, pa izjalovi i stablo, a veći dio gospodara misli, da voćna stabla nije potreba gnojiti. Kušajte dakle vaša voćna stabla dobro pognojiti, pa će Vam odmah radjati. Ne radjanju voćnih stabala vrlo često su i posve drugi uzroci; biva da su stabla kržljava, slaba; da nije vrst prikladna zemlji i podneblju; da su pregusto zasadjena, ili slabo njegovana, po zakržljavila. Počam od masliua, pa sve druge vrsti voćnih stabala, kod nas ne radjaju s jednostavnog razloga, jer ih glad mori, a da ih glad mori, to neće nitko da vjeruje. U slaboj mršavoj zemlji, nemože stablo, da dostatno razvije svoje žile, a razmjerno žilam nemože, da protjera mladica i da se okiti lišćem, koje ima da pripravlja svu hranu. A kad se hrana u stablu ne upodablja i ne probavlja nemože stablo da cvata ni da nosi ploda. I kod onih stabala, koja puno cvatu, a ne nosu ploda, ima se uzrok tražiti u gladovanju, a isto tako i za ona stabla, koja razvijaju malen plod, ili plod odpada prije nego li dozori, ili je tvrd i kamenit. Pognojite dobro vaša voćna stabla, redajte ih redovito, pa će Vam bez dvojbe obilno radjati.

38. U našoj okolici stalo je mnogo do toga, da se za trg uzgaja rane salate; molim Vas, koje su vrsti salate za tu svrhu najprikladnije, i kako se imadu uzgajati?

A. V. u D. (Hvar).

Najranija salata što se može uzgojiti jeste pitomi grbač. Grbač može se sijati i za najljuće zime, a bud tamo kod vas zime u pravom smislu rieči i nema, vi možete, da sijete grbač preko sve zime i možete, da ga imate u vrtu preko ciele godine; a pošto se grbač mlad uporablja za salatu, od sjetve do uporabe neprodje nego 4 do 5 nedjelja dana. Grbač sije se na lijici izpod zida prama poldanu, pa dok doraste reže se lišće, jer opet tjera iz busa. Druga salata koju možete imati preko sve zime jeste rezača salata, koja se sije od kasne jeseni do ranog proljeća, takodjer u gnojnoj zemlji izpod zida u položaju prama suncu, pak se počme rezati lišće i uporabljati, dok se zametnu glavice. Ali vi tamo s Vašim podnebljen možete da imate preko sve zime prave salate, biele i rudaste, jer obična biela jesenska glavatica salata uzdržati će se kod vas najmanje do Božića, a prije nego li ne nestane dozoriti će Vam za porabu prva zasadjena zimska salata, a prije nego li ove nestane doći će Vam na red rana proljetna salata, a izim toga možete vrlo dobrim uspjehom od jeseni da pod konac zime uzgajati rudastu endiviju salatu, od koje privežete svaki dan razmjerno toliko strukova, da izbjeli, koliko mislite, da će te po prilici moći potrošiti. Za Vas je glavna stvar, da birate vrsti, koje brzo i rano dozrievaju, pa bi Vam s toga preporučili: Tom Thumb salatu, sa malenim zelenim glavicam; jajastu žutoglavu salatu; žutu i zelenu kamenoglavu salatu. Još sigurnije možete imati salate preko sve zime, ako si uredite klijalište, ali to bi za vaše podnebne odnošaje bio nepotreban luksus.

39. Imam nekoliko oranica, koje su odveć vlažne. Preporuča mi se zasijati na njih raž; molim Vas, koje su vrsti raži najprikladnije za vlažna zemljišta?

E. H. u S. (Bosna).

U jednome od najoštrijih predjela češke, naime na imanju Heralec napravljeno je puno kušnja sa raznim vrstim raži. Najbolje su odolile vlazi sljedeće vrsti: Pirenejska raž, gorostasna raž, Zeelanska raž, Alland raž, Correns raž i Rimpau raž. Raži i iz sjevernijih, ali morskih predjela nisu odolile vlazi. Na imanju Heralec postignuti su sljedeći uspjesi po hektaru

Pirenejska	raž rod. je zr.	23·31	k. sl. i pl.	53 68	k.
Gorostasna	„ „ „	24·21	„ „ „	57 36	„
Göttingerska	„ „ „	25·00	„ „ „	58·33	„
Zeelandska	„ „ „	25·00	„ „ „	60·62	„
Švedska	„ „ „	28·00	„ „ „	46·66	„
Alland	„ „ „	24·00	„ „ „	58·00	„

B. Nova pitanja.

40. Jeli koristno krmiti blago kićem? Koje je kiće najhranivije?

A. C. u L. (Trogir).

41. Koja su baš temeljna pravila za sumporenje bačva poslje nego li je iz njih iztočeno vino?

K. M. u K. (Hrvatska).

42. Molim Vas, kako se priredjuje najbolja zemlja za veći dio cvieća, što se goji u loncim?

I. F. u C. (Istra).

☞ Odgovori na javna pitanja kao i nova pitanja, primaju se rado od svakoga, pa i ne bili predbrojnici.

OTVORENI DOPISI

GOSPODARSKOG POUČNIKA.

Predplatili su predbrojbu do konca t. g. 1894.

P. n. č. g. Grašić J. ž. — Bogdan vit. V. — Miloslavić A. — Jeličić S. — Marić A. — Ivanković T. — Buić O. C. — Frlan N.

— Sl. Hrvatska Prim. Citaonica - Makarska. — Vaša predbrojba podmirena je do konca lipnja t. g. 1894.

— Č. g. Stipulin Š. — Pisali smo Vam, da tu bolest na praskvama prozrokuju sitne uši (mušice, aphis), te da se sada proti njima bori, ako se dotična stabla, a osobito krošnja i mladice škrope sa onom istom raztopinom modre galice, kojom se škrope loze. U današnjem broju, opisuje se način utamanjivanja crljene uši jabuka, pa isti onaj otrov proti ušim jabuka, možete uspjehom rabiti proti ušim prasaka.

— Č. g. Bučić N. N. — Javili smo Vam dopisnicom odklen da nabavite one knjige.

— Č. g. Banov M. — I Vami glede knjige „Povrtlarstvo“.

— Č. g. Mihotić V. — Za škropljenje proti peronospori najbolja je smjesa od 2 kg. zagašenog vapna i 2 kg. modre galice u 100 litara vode. Škropiti valja za liepa vremena, na suho lišće, i ako nema izgleda na kišu. Prieti li kiša i kad je odveć rosno lišće ne valja škropiti. Sumporenje je posve neodvisno od škropljenja. Sumporite loze u isto doba, kad ste i prije sumporili, samo pazite, da bude posve suh i sunčan dan kada sumporite, jer to je neobhodno nuždno za učinak sumpora.

— Č. g. Zec M. — Pisali smo Vam.

— Č. g. Aždić S. — Broj 6 i 7 poslali smo Vam iznovice.

— Č. g. Majhofer S. — Dobro je, primili smo stvar na znanje.

— Č. g. S. S. — U jednom od budućih brojeva, sad nije nikako moguće.

— Č. g. Mirković A. — Nemamo nikakovih odnošaja, ali ćemo se ipak propitati i obavjestiti ćemo vas.

U ZADRU, 1894. Brzotiskom Narodnoga Lista.

Godina XIII. Izlazi na 1 i 16 svakog mjeseca Broj 10.

GOSPODARSKI POUČNIK

Obće blagostanje zavisi o blagostanju pojedinca a temelj blagostanju pojedinca, jest razboriti rad uz vještu uporabu nauke i izkustva.

Upraviteljstvo lista je u Zadru

Predbrojba u *Austro-Ugarskoj* stoji 3 for. na godinu, u *Inozemstvu* 8 franakà na godinu. *Uvrstbe* plaćaju se 8 novč. po redku za prvi put, a svaki sliedeći put 3 novč. redak. *Clichè* računaju se 5 novč. po centimetru četvornom.

Upravitelj i Izdavatelj: PETAR L. BIANKINI

Odgovorni urednik: NIKOLA ŠIMIĆ

Pisma, naputnice itd. itd. upravljaju se *Upraviteljstvu Gospodarskog Poučnika u Zadru.* — Rukopisi se nevraćaju. Predbrojba je obvezna za godinu danâ, a izplaćuje se u Zadru. Tko nepovrati prva dvu broja obvezan je predbrojbi za godinu dana.

ZADAR, 16 Svibnja 1894. Ciena je listu 3 fiorina na godinu. ZADAR, 16 Svibnja 1894.

NAŠE MANE.

Za punih petnaest godina, mi smo naše vino prodavali od 15 do 25 fiorina po hektolitru. S te visoke ciene, koliko naši posjednici, toliko težaci zgrćali novca, kô žala. Kud je okrenuo vas taj silan novac, u što ga se je uložilo? Zagonetka! Netom našemu vinu zakrkla trgovina, sviet se našao u nevolji, i to pravoj nevolji, što nam najbolje svjedoči činjenica, da danas iz naših vinorodnih predjela hrpimice se seli u daleki sviet, a to ne iz kakove obiesti, nego od prave potrebe. Ta jeli moguće, da mi nismo mogli odoliti ekonomičnoj krizi, koja nas je zatekla istom u ovo zadnje doba, nakon toliko godina uprav nečuvene obilnosti?

Čudnovato! Sva prvašnja obilnost, kô da nije pomogla, no da naš sviet u veći dug tjera. Kažu nam, da sama Kaštela, jedan od najvinorodnijih naših predjela, na 10 hiljada stanovnika, imadu danas do dva miljuna fiorina duga. To reci i o nekim drugim našim krajevim. I gotovo vas se je taj dug učinio uprav za onih godina, kad je naš seljak, uz visoke ciene vina, dobivao obilata novca. Tu žalostnu činjenicu, mi nemožemo pripisati drugomu, osim onoj skrajnoj nepredvidnosti i razkošnoj razsipnosti, koja vlada u našemu pučanstvu, koje nema nikakva pojma o pravoj domaćoj ekonomiji.

Ljudi se, našli pri novcu, više božjom srećom, nego li svojom zaslugom, pa se posilili i pomamili. Neki se dali u gradnju kuća na dva i tri poda, u to uložili znatnu glavnicu, koja im neizplaćuje; u kuću namakli bez potrebni luksus, tako da danas u nekim varoškim težačkim kućam nije težko naći i sam glasovir; da negovorimo o pustu novcu, koji je ženskadija prosula u zlatne nakite i skupe nošnje, a mladost nabavljajuć za skupe novce svoje odielo u gradskih šivača. Pošule krčme i birtije, u svakom najmanjem mjestu otvorile se mesarnice: revene i bekrije od petka, kô od svetca. Kad napokon spomenemo one nečuvene i favolozne ciene, uz koje su naši težaci kupovali zemlje, gotovo svaki komad zemlje lozom nasadjene, pokrivajuć bankanotam, kô što se dukatim pokrivaju riedke slike na glasu umjetnika — lako je pogoditi, kako nas je nevolja odmah za vrat uhvatila, netom su nam uzprednuli izdašni izvori blagostanja. Živilo se s dana na dan: dok teče, da nestane. I za najviše obilnosti izlazilo se jedva godinom. Eto prvog pravog uzroka našoj nenadnoj propasti. Zar u toliko godina prave obilnosti nije se moglo učiniti kakve prištednje, kakva pretička, te ostaviti biele novce za crne dane, kako nas naša mudra poslovica uči? Zar naši posjednici i težaci nisu mogli radje uložiti svoj novac u koristne poljodjelske melijoracije, koje bi im se danas izplaćivale, mjesto ga lakoumno razsipati u uzaludne i suvišne troškove?

Zaludu je; ako neudarimo našem domaćem gospodarstvu drugi razboritiji pravac, uzalud ćemo tražiti načina, kako da riešimo naše ekonomično pitanje, a još manje uzdajuć se u tudju pomoć.

Nami u obće fali jedna velika vrlina, u kojoj počiva sreća, koliko pojedinaca, toliko naroda: sviest prave realnosti. Živemo u nekoj svedjernoj eksaltiranoj prenapetosti, precienjujuć naše sile i naša sredstva, dajemo se u velike, s nekog zloshvaćenog ponosa. Mismo odveć lakoumni i slavohlepni; hoćemo, da se prikažemo više, nego što smo i što možemo; najdraže nam je figurirati. Za prave se potrebe nebrinemo, tražimo suvišnost, spoljašnost. To je karakteristika svih naroda zaostalih u prosvjeti.

I druga je naša mana: najgori smo za se; sami sebi kvarimo posle. Tužimo se, da kod nas nema pravog duha udruživanja, da nemamo povjerenja jedan u drugoga. To je donekle istina i zlo je, ali i to ima svoj uzrok. Uz ostalo, mi smo imali jedno pomorsko dioničarsko družtvo. To je družtvo propalo, uz prekovratu mnogih dioničara. Kazivalo se, da toj propasti bijahu uzročni težki državni nameti, utakmica parobroda itd. Dočim pravoj propasti toga družtva glavni je uzrok bio slaba uprava, velike zloporabe dotičnih upravitelja, pri čemu neki se pomogoše, dočim većina dioničara štetovala je. I neka su druga družtva, koja ovdje nespominjemo, ovo zadnjih godina kod nas likvidirala, uz korist pojedinaca, a na štetu većine dioničara. Uz takove činjenice, kako se i može kod nas razviti duh udruživanja, kakva medjusobnoga pouzdanja možemo imati?

Mi se danas i punim pravom tužimo na tudju utakmicu pri trgovini našega vina. A tko je prvi poćeo uvadjati tudja vina na naša tržišta? Mi sami. Neki naši trgovci i brodovlastnici, odavna su u Rieku i Trst kriomice uvadjali taljansko vino, pod dalmatinskim. Nami je poznato, da su i prvo klauzule, neke naše obćine, talijanskim trgovcim izpuštale izvozne svjedočbe za pune brodove taljanskog vina, koje su pak ovi, na temelju tih svjedočba, izkrcavali

PODLISTAK.

Katekizam
Gospodarske hemije

od

D.ra E. WILDT-A

Ravnatelja agrikulturno-hemičnog pokušališta u Poznanju.

Po šestom izdanju njemačkog izvornika preveo

F. RADIĆ

Učitelj strukovne učionice u Korčuli.

(*Nastavak vidi broj 9*).

164. Kako se može da proračuna kolikoća i vriednost proizvedena štajskog gnoja?

Proizvod gnoja može najtačnije da se proračuna po kolikoći upotrebljene krme i nastelji. Nakon pomnjiva opažanja ustanovljeno je, da u travoždernim domaćim životinjama od prilike polovica suhe tvari koja se nahodi u krmi prelazi u kapljevite i krute izmetine. Pribrojiš li k tomu kolikoću suhe tvari u slamnatoj nastelj, koja iznose $^1/_4$—$^1/_3$ suhe tvari upotrebljene krme, imati ćeš u zbroju proizvod bezvodenog štajskoga gnoja, a taj broj treba još da pomnoži za 4, ako ćeš da doznaš težinu svježeg štajskoga gnoja, jer on sadrži samo 25% suhe tvari.

Krmi li se n. p. 20 glava krava muzarâ danomice sa

200 kg	zelene hrane sa 20% suhe tvari	40 kg.
100 „	livadnog siena sa 85% suhe tvari	85 „
75 „	zobne slame sa 85% suhe tvari	63$^3/_4$ „
150 „	krmne repe sa 12% suhe tvari	18 „
20 „	kominâ od podzemnice maslovite (Arachis hypogaea) sa 90% suhe tvari	18 „
	skupa	224$^3/_4$ kg.
	od toga prelazi polovica u balegu	112$^1/_2$ „
	k tomu 60 kg. slamnate nastelj sa 85% suhe tvari	51 „
	podaje gnojne suhe tvari	163$^1/_2$ kg.
	ili svježeg štajskog gnoja sa 25% suhe tvari	654 „

Na isti način se može da proračuna kolikoća gnoja za ostale vrsti domaćih životinja.

Da se opredieli sadržina dušika i rudnih tvari u proizvedenom štajskom gnoju, može se takodjer prosto postupati na način, da se zbroje bilinska hraniva koja se nahode u potrošenoj krmi i u nastelji, kojih se kolikoće uzimlju iz postojećih o tom tablica. Osjem toga treba se obzirati i na svrhu ukorišćivanja, jer pri uzdržnoj hranitbi teglećih životinja i pri tovljenju, može da se računa kao da je prešla u gnoj sva kolikoća bilinskih hraniva, koja se nalazi u krmi i u nastelji, dočim pri hranitbi mladih životinja, bredjih i muzarâ priličan dio dušika i rudnih tvari treba da se odbije, jer se je pretvorio u životinjski proizvod. (Pit. 145).

Pri izračunavanju kolikoće gnoja i sadržine hranivih tvari u njemu ne valja zaboraviti, da kod takovih životinja, koje ne ostaju vazda u štaji, dakle kod tegleće i paseće marve, jedan dio izmetinâ ostavi tielo vanka štaje i da proizvod štajskoga gnoja izpada za taj dio manji. Treba dakle umanjiti kolikoću izmetinâ za iznos koji je razmjeran vremenu što ga životinje proborave vanka štaje.

(*Sliedi*).

u Rieci i Trstu, pod imenom dalmatinskog vina.

Kako je prošlo sa buhačem? Da se dobije na količini, stalo ga se patvarati, dok izgubio u kakvoći, naravno mu i ciena pala. Tako nam kažu, da na nekim mjestim sad prave rakiju iz smokava manjiga i drugih pasijih para, dok i taj naš još izdašni proizvod izgubi kredita na tudjim tržištim, pa ćemo tad puhati u prazne šake.

Utamanjivanje tajnocvjetnih nametnica voćnih stabala sredstvom raztopine modre galice i vapna.

Poznato je da razne nametnice napadaju voćna stabla, pa da su osobito štetne za plod, jer ili plod odpada ili je kržljav i pun pjega. Tako n. p. jabuke ako su pjegaste neimadu ni polovicu vriednosti, od onih čiste i zdrave kore. U Tirolu pravljene su kušnje škropiti jabuke raztopinom od modre galice i vapna u svrhu, da se obrane od gljive *fusicladium*, koja prouzrokuje pjege, i uspjeh bio je izvrstan. Raztopinom modre galice i vapna škropljena stabla ne samo, da su rodila zdravim plodom, te da na lišću ni na drvu nije bilo opaziti tragova nametnica, ali su rodila tako obilno, da su jedva grane plod nosile, dočim stabla blizu stojeća, istog razvoja i istih godina, bila su sasvim kržljava, nisu rodila, već u ljetu ogubavilo im je lišće, pa odpalo, a zimi su im posahli vrhovi mladica.

Nametnice se na voćna stabla vrlo rano pojavljaju, naime već u svibnju mjesecu, a u južnim predjelim i početkom svibnja, s toga valja počet rano škropiti.

Voćna stabla škropljena su u sve četiri puta, i to sa raztopinom od jednog kilograma modre galice i jednog kilograma zagasenog vapna u 100 (sto) litara vode.

Prvo škropljenje obavlja se već prvih dana travnja, nešto oko 10 travnja, a ostala škropljenja na jednake razmake, tako da zadnje škropljenje padne oko 20 lipnja, kad se obično ustavlja bujno tjeranje sokova.

Razumieva se, da je škropljenje, a osobito škropljenje visokih stabala stvar dosadna, ali danas kad ima dobrih strcaljka, koje visoko i daleko bacaju stvar je puno laglja.

Gledalo se je zamieniti škropljenje posipanjem sa smjesom modre galice i sumpora, kako što se radi za loze. Posipanje je radnja mnogo laglja i laglje izvediva, ali nije uspješna, kako škropljenje.

Izkustvo je dokazalo, da su se bolesti pojavile i na ona stabla, koja su do 5 puta bila posuta smjeson od sumpora i modre galice, bez da im je išta pomoglo, dočim je znatno pomoglo i jedno samo škropljenje gori navedenom raztopinom modre galice i vapna.

Upliv sočnih hraniva na dobrotu masla.

Uljene komine, toli maslinove, koli repične komine, ali osobito ove zadnje od velikog su upliva na dobrotu mlieka, jer je izkustvo dokazalo, da je mlieko mastnije, dok se s njima krmi. Više od ½ kg. uljenih komina na glavu i na dan ne valja davati, jer inače trpe probavni ustroji, i maslo biva odveć mazavo (meko). Od istog upliva, i ako od manje vriednosti su komine i brašno od paoma.

Komine od cocosa su najbolje, jer izim što povećavaju maslo u mlieku, čine maslo tvrdo, što je osobito ljeti, za hranitbe u štaji od velike koristi. Komine od sezama nisu tolike cienjene, jer da priobće maslu slatkasti tek, koji spominje na tek soli i svinjske masti skupa. Izkustvo je ali dokazalo, da se to samo onda dogadja, kad se sezamove komine krme u velikoj mjeri.

Na isti način djeluju i komine od zrnja od pomuka, ako se krmi više od 1 kilograma na dan i glavu.

Komine od gorušice, od lana i žutanca priobćuju neugodan tek maslu, pa se s toga nemogu preporučiti.

I komine od pamuka, mogu se samo onda rabiti za krmivo, ako potiču od oluštena zrnja, inače djeluju štetno na probavne ustroje.

Isto vriedi i za maslinove komine, iz kojih, ako će se krmiti valja izvaditi koštice.

U obće hoće se da je dotična vrst komina prava vrst, jer u trgovini često mješaju manje vriedne vrsti sa boljim.

Isto tako valja dobro paziti, da su komine za hranu posve zdrave.

Hranjenje valja uvjek udesiti prama glavnom krmivu, kojim se razpolaga, i valja znati od kojeg je ono upliva na dobrotu masla, pa prama tomu udesiti kolikoću sočnih krmiva.

Da maslo bude meko upljivaju sljedeća krmiva: krupica od zobi, pšenična pliev i drop. A da maslo bude tvrdo upliva: pasulj, grašak, grahorica, krupica i pliev od raži, repa, i sirovi krompiri.

Krave, koje se krme sirovim krompirim, ne daju mlieko sposobno za sirenje. B. B.

O probavljivosti pojedinih hraniva.

Vrlo je ražno, da se znade, koliko vremena trebaju neka bilinska hraniva, da ih želudac probavi. H. Croce napravio je u tom pogledu na sebi kušnja, te je on nakon nekoliko vremena što bi stanovitu hranu pojeo vadio želudačnom sondom griz iz želudca, pa bi ga potražio na sadržinia. Iz tih kušnj uvjerio se je, da u želudcu ostaje:

	sat	časova
Jabuka (sirova)	1 sat	55 časova
Kuhana trešnja	2 „	- „
Sirova trešnja	2 „	15 „
Kuhani krompiri	2 „	5 „
Kašica od krompirih	2 „	30 „
Kuhana cvjetača	2 „	20 „
Crni kruh	2 „	30 „
Rodakva	2 „	40 „
Bisquit	2 „	50 „
Koloraba	3 „	— „
Spinjača	3 „	30 „
Sjećke od pasulja	3 „	55 „
Leća i grašak	3 „	— „

Jedan sat nakon probave sadržaj u želudcu bio je uvjek tekuće naravi.

Želudac neizprazni se na jedanput, kako neki tvrdiše, nego malo po malo.

Po Rosenheimu pojedina hrana sadrži se u želudcu, kako sljedi:

	sat	časova
Pirinač	1 sat	— časova
Sirova jaja	1 „	30 „
Jelenovo meso (kuhano)	1 „	45 „
Sirovo mlieko	2 „	— „
Kruh	2 „	— „
Pasulj	2 „	30 „
Krompir	2 „	30 „
Kamenice	3 „	— „
Ribe	3 „	— „
Meka kuhana jaja	3 „	— „
Krmetina pečena	4 „	— „
Govedina pečena	4 „	— „
Crni kruh	4 „	— „
Kupus	5 „	— „
Tvrda kuhana jaja	5 „	— „

Eichenberg je proučavao na sebi, koliko vremena ostane hrana u želudcu, ako se napije solne kiseline, vinovice ili sličnih razdražujućih sredstava, pa se je uvjerio da solna kiselina pospješuje probavu za 10%; i vinovica u maloj mjeri pospješuje probavu. Litar vina ili piva niti pospješuje, niti usporije probavu. Gorušica pospješuje probav znatno, a papar i paprika samo malo. Velika kolikoća vode usporuje probavu želudca, ali posve malo „Natur".

Veliki ruski suncokret.

Veliki ruski suncokret jeste nešto osobita, pa je dobro, da se znade, kako se goji i uporablja. On cvate obično jednim samim cvietom, koji se razvije na vrhu stabaljke, koja je svoja 4 do 5 metara visoka a 4 do 7 cm. debela. U štitu tog velikog cvieta razvije se podpuno 2500 do 3000 zrna jedra sjemena, k je je puno ulja.

Ulje, koje se vadi iz zrnja suncokreta rabe u ruskoj za raznu porabu, a najviše za začin. Ulje je vehoma tečno, slatkasto, mirisno, mastno poput raztopljena masla, a žuto zelenkaste boje.

U dobrim plodnim i vlažnim zemljam radja posve obilno, u mršavijim slabije. Sa hektara zemljišta rodi 60 do 80 hektolitara sjemena, a svaki hektolitar teži svojih 46 do 48 kilograma. Cvatnja u cvietu suncokreta traje 18 do 26 dana, prvi cvietovi procvatu na rubovim štita, a zadnji u sredini. Pelud od cvieća obiluje uvjek medom, a osobito za vlažna vremena, s toga na suncokretu pčele nalaze izvrstnu pašu, koja što se tiče dobrote neizostaje za hranom mnogih drugih rastlina, koje se navlaš goje za hranu pčela.

Zemlju za suncokret valja jeseni nešto 30 cm. duboko izorati i obilno pognojiti; a u proljeće prebrana se oštro ili se na plitko izore. Sije se u svibnju, obično u plitkoj brazdi za plugom na razmak od 80 do 100 cm. zasije se jedno do dva zrna sjemena, a sije se sjeme u svaku treću brazdu. Na konac prebrana se ili prevalja, a preko ljeta okopa se jedanput i zagrne.

Žanje se kod štitovi cvietova pocrne u sredini. Štitovi beru se na dugom držku, pa se ovjese na zračnu mjestu, da se posuše.

Vrši se ili ručnim mlatilom ili strojem.

Stabaljke se posječu i posuše, pa su izvrstno gorivo. L. B.

Utamanjivanje buvača.

Nema gospodara, a po gotovo pak nema vrtlara, koji nebi imao razloga da se tuži na buvač, koji mu redovito izjede vas razsad, a osobito razsad od krstašica.

Gdje ima malo rasada, da se obrani od buvača, kako biva po vrtovim, gdje su mali razsadnici korabe, kupusa, kelja i sličnih, tu ide stvar mnogo laglje, jer je dosti sjemenište odmah po sjetvi zastrieti slamom ili rozogom, pa je razsad obranjen; jer kako je poznato buvač ljubi i potrebuje sunca, pa se drži daleko razsada u sieni; a kad je razsad nešto porasao, onda ga se bez pogibelji može izložiti suncu, a tim je opet obranjen od buvača.

Gdje se radi na veliko, osobito kad se na polju goje krstašice, tu je poraba slame i rogoza ne moguća, pa je red latiti se dvaju drugih sredstava; naime:

a) izravno utamanjivati buvač;

b) izmedju glavne biline gojiti drugu takovu, na koju je buvač lakom.

Puno pomaže, ako je zemlja dobro pognojena, i ako joj ne fali zimske vlage, jer se takovu zemlju ranije zasije i na njoj se razsad brže razvije i prije otme buvaču.

Ako se ipak buvač pojavi, dok se to opazi, valja iz jutra dok je razsad još rosan posuti ga sumporom u prahu, kojemu se može pomješati drvenih pilotina i duhana u prahu (burmuta).

I skropljenjo sapunjačom pomaže proti buvaču.

Najjeftinije je ali gojiti izmedju glavne biline takovu, koju buvač najviše voli. Od svih bilina buvač najviše ljubi gorušicu, rigu, pa ločiku (salatu) i heljdu; ako se ove goje izmedju glavne biline, buvač će na njih navaliti, a ostalo ostaviti će u miru.

Po vrtovim i na malo može se i tako tamaniti buvač, da se ostavi u razsadniku nekoliko plitica sa malo ulja, koje mu se doda malo etera od pčela. U jednoj samoj takovi plitici kroz 2 ili 3 dana može se uloviti 2000 do 3000 buvača, i još mnogo drugih zareznika, kao muha, moljaca itd. itd. L. T.

Uzgajanje trava za sjeme.

Dobro zdravo i pravo sjeme trava, biva svaki dan to skuplje, jer se sve više širi gojitba dobrih trava po livadom i pašnjacim.

Veći dio tog sjemena danas se uvadja iz sjevernijih zemalja, pa ga mi dobivamo za skupe novce, premda uvjek nije najčistije, a ni najprikladnije za naše klimatičke odnošaje.

Bilo bi dobro, da se i kod nas goje sjemena trava, tim više, da imade predjela za to prikladnih. Za sjetvu valja odabrati pravo, zdravo i posve čisto sjeme one vrsti, koju želimo imati. Sjeme valja sijati u redove, jer se samo na taj način može uzgajati pravo i čisto sjeme, jer je izkustvo dokazalo, da ako se omašno zasije, pa da je i najčišća zemlja na kojoj je zasijano, da izraste drugih trava, koje nije moći odstraniti.

Valja sijati na riedko, jer se u gustoj sjetvi ne uzgaja mnogo sjemena. Obično se sije na razmak od 35 do 40 cm. red od reda, a za hektar zemljišta uzimlje se 20 do 25 kg. sjemena. Neki siju čak 30 kg. sjemena na hektar, ali takova sjetva mora, da je pregusta. Neki siju trave jeseni, ali je puno bolje zasijati ih u proljeće, u kakovu jarinu posve na riedko zasijanu. Kad se pažanje jarina redovi trave su vidivi, pa se mogu okopati okapalom. Okopavaje puno pomaže razvoju, dapače je izkustvo

dokazalo, da često oštro brananje za gojitbe puno pomaže, kako što i naknadno guojenje osokom ili kilskom šalitrovinom.

Ako se pomnjivo brana oštrom branom, i redovito pomaže guojenjem traje usjev do 6 godina i radja svake godine obilno travom.

Žetva je takodjer od velike važnosti, a osobito ako se pravodobno izvede, e da sjeme nebude nezrelo, i da ne prezdrije te poodpada. Valja žeti, dok nekoliko zrnja sjemena ostane na ruku, ako se metlica provuče kroz ruku, jer zakasnili se poodpada za žetve mnogo sjemena, i to baš najboljeg sjemena.

Po žetvi valja se odmah pobrinuti za sušenje, na dobro uredjenu guvnu, gdje se može pokupiti sjeme, koje padne.

Na ovaj način sa hektara zemljišta dade se požeti 15 do 18 quintala sjemena.

Praskva.

Bez dvojbe najobljubljenije voće je praskva, ipak se po južnijim predjelim negoji toliko prasaka, koliko bi se imalo.

Jedan od razloga zašto se toliko praskve ne goje leži u tome što praskve svudi ne uspjevaju i jer da malo žive.

Istina je da praskva hoće dobru i umjereno vlažnu zemlju, ali za to može se reći, da i u najkrševitijim predjelim nema jednog ili drugog ugla u vinogradu, u kojem se nebi dala praskva gojiti.

To što praskva dugo ne žive nije dobar razlog, da se ne goji. Praskva uz povoljne uvjete žive 18 do 30 godina. Naravski ako se zasadi na hrdjavoj zemlji, ako pri tom pati odveć sušom, jer je zemlja plitka i mršava, onda je sasvim naravski, da neće živiti nego 5 do 10 godina, jer se brzo pojavi smolotok, pa stablo pogine.

Gdje je duboka i hraniva zemlja toga se ne dogadja.

Od svih vrstih prasaka najobljubljenije su rane vrsti, i one, kojima meso nije sraščeno sa košticom; a ove se vrsti najskuplje plaćaju na tržištim. Od svih vrstih prasaka, kao najbolje preporučaju se sljedeće: Aleksander, Amsden, Elruges Nectarine, rana Beatrix, rana Mignon, rana Purpur, Galand, Velika Mignon, kraljica Voćnjaka, Crljena Magdalenka, Liepa od Doue, Willermoz i biela Magdalenka.

Kako je poznato praskva u dobrnj gnojnoj zemlji radja posve obilno, pa kad ima na sebi puno ploda, a da se plod uzmogne podpuno razviti i dozrieti red je zalievati stablo barem jedanput na nedjelju, a od velike je koristi ako se vodi kojom se zalieva dolije malo osoke.

Iz škrinjice izkustva.

1. Podpuno zdravlje neda se ni pomisliti bez puno i zdrave vode.
2. Radnja, koju ne obaviš u pravom zemanu, stoji dvostruka truda.
3. Podcieviti (drainage) jednu zemlju hoće reći premjestiti ju za sto milja na jug.
4. Čim su bolji putevi, tim su manji troškovi za uzdržavanje istih.
5. Za dobre proizvode, dobivaju se uvjek najbolje ciene.
6. Lug (pepeo) jeste izvrstan gnoj za voćna stabla.
7. Zabavljaj svoju djecu u vrtu; ništa ne kriepi duh i tielo, koliko obradjivanje rastlina.
8. Sadi takovo voće i povrće za koje znadeš, da u tvojoj okolici najbolje uspjeva. I ako to nisu najplodnije vrsti, ipak imadu prednost, da su se navikle zemlji i podneblju.
9. Nije savjetno držati konje u štaji u kojoj ima drugih životinja.
10. Kad pjevcim (kokotim) vjesi huhor (kupa, kresta), ako to nije u naravi pasmine, znak je da boluju.

SVAŠTICE

Da se dozna, ako je kilska salitrovina prava, ili je patvorena primjesom kuhinjske soli, kainita i drugih jeftinih stassfurthskih soli, koje se neda na oko razpoznati savjetuju sljedeći postupak. Postavi se na gvozdenu žlicu malo kilske salitrovine, koju se namjerava kušati, pa s njom na živu žeravu. Ako je kilska salitrovina prava i ne patvorena, ona se za pet časova posve raztopi, pa nakon drugi pet časova počme goriti modrim plamenom. Ako je kilska salitrovina patvorena t. j. ako joj je primješano kuhinjske soli ili stassfurthske soli, počme odmah praskat, pa prasne (explodira).

Praskve na trnovaču. U novije doba preporučuje se kao najbolja podloga za navrćanje prasaka trnovača ili crni trn. Crni trn je osobito dobra podloga za uzgoj čučavih i piramidalnih stabala. Dočim za visoka stabla valja navrćati na bajam ili na divljaku od praskve uzgojenu iz sjemena. Praska navrće se na crni trn pod kožu, jer očenje (pupanje, navrćanje na oko, ne uspjeva uvjek. Za navrćanje presadi se crni trn u cjepilnjak, pa se navrće stopro onda, kad se krepko i čvrsto razvije, a najbolji je zeman navrćanju nešto malo prije, nego li crni trn procvate.

O močenju sjemena od kupusa. Ima ih koji imadu običaj namočiti sjeme od kupusa, cvjetače i kelja (vrzine) prije nego li ga zasiju, jer da sigurnije proklica. Premda ta tvrdnja nije uvjek istinita, dužnost nam je odvratiti svakoga od močenja sjemena, a ako hoće da ga moče, dosti je da močenje traje samo toliko, dok se klice pokažu, a onda valja ga odmah zasijati i držati vlažnu zemlju, u kojoj se je zasijalo, jer posušili se, onda je propalo sasvim.

Duhan proti odpadanju kose. Malo je tih ljudih, koji su sretni, da im kosa rano neodpada, a bud nema čovjeka, koji je rado ćelave glave, svak nastoji da preprieči opadanje kose. Izmedju toliko sredstva, koja preporučuju proti odpadanju kose ima i duhan. U tu svrhu valja prokuhati 40 grama duhana u prahu u ¼ litre vode, a po kuhanju drži se deset satih vremena na stran, da stane, a onda se ukropina prociedi i izažme Ovu ukropinu drži se opet neko vrieme na stran, dok stane, a onda se prociedi, pa u ruskoj kupelji kuha tako dugo dok od ½ litre ukropine ostane 12 do 14 grama izvarka. Ovu 12 ili 14 grama izvarka od ukropine od duhana izmješa se dobro i ubije se sa 132 grama čistog govedjeg mozga. Ovom se masti može koža izpod kose svako jutro i svaku večer, da se glavice vlasih učvrste i ojačaju.

Sredstvo proti crnicam (popićim, škarambežim ili švabam). Izvrstno sredstvo proti crnicam ili ti švabam priredjuje se ako se pomješa dva diela boraksa i jedan dio salicilne kiseline. Ovo sredstvo najušpjesnije djeluje, ako se saspe u luknjama u kojima živu crnice, pa se onda iste zamažu umisanom sadrom. Ako se nemože do luknja, a ipak crnica ima, onda se izkuha kašica od graška (pisum), pa se začini svinjskom masti i pivom (birra) i primješa joj se gorinavedeni prašak od dva diela boraksa i jednog diela kilske solitrovine. Obično se na tri diela kašice pomješa jedan dio gorinavedenog praška. Od ove smjese umjesi se malih kugljica u veličini graška, pa se ove kugljice razbacaju ondje po uglovim odklen se sumnja da dolaze crnice. Ako se ovo sredstvo više puta uporabi, izkorienit će se temeljito sve crnice.

Gospodarske Viesti.

Još traju neprestano kiše, i ako u kratkim uavratcim za liepim vremenom, ali traju još uvjek. Ovako vlažna svibnja davno se sviet ne spominje. Trava raste, kao iz vode, žitija su liepa, a zeleni na pretek. Ufat se je, da će liepo izuieti i voće, i loza, i maslina. Lozu valja već škropiti, jer na ovaku vlagu bez dvojbe pojaviti će se peronospora.

***

Ministarstvo je darovalo 3000 kao pripomoć proti peronospori, t. j. darovalo je 3 novčića za škropljenje svakog hektara vinograda!

***

Ministarstvo poljodjelstva pristalo je na promjenu provedbene naredbe pokrajinskog zakona o sutjecanju zanimanika u obranu proti peronospori; biva da občinska upraviteljstva pred škropljenjem sastave cienik za naknadu troškova.

***

Piše nam težak iz Splita, da su onamo došli dva visoka gospodina za ustrojenje pokušne kemične stacije, pa nas prostodušno pita, ako će na toj kemičkoj pokušnoj štaciji prokušavat i naše siromaštvo u koje nas je obatalila klauzola.

***

Odbor, sastojeći od gospode D.ra G. F. Bulata narodnoga zastupnika, D.r Ivana Mangera, načelnika gradske občine, Vicka Lukšića predsjednika trgovačke komore, Lovre Borčića narodnog zastupnika i D.ra Eduarda Grgića posjednika, sastao se je u Splitu, te je, prema občenito izjavljenoj želji svijuh zanimanih čimbenika i čitavoga pučanstva Dalmacije, sazvao na dan 18 lipnja tekuće godine sastanak, koji će se držati u foyeru občinskoga kazališta u Splitu, da razpravlja o ekonomičkom stanju zemlje, kako je nastalo uslied poznatoga trgovačkoga ugovora s Italijom i drugih gospodarstvenomu stanju zemlje nepovoljnih okolnosti. Pozivu, koji je mnogobrojno razaslan po čitavoj zemlji, te u kojem su naši gospodarstveni odnošaji vrlo jasno prikazani, priloženo je 20 pitanja, glede kojih se pozvanici na sastanak umoljavaju, da na njih odgovore, a ti će odgovori služit temeljem razpravi o samom predmetu.

***

Za teoretično praktični tečaj o svilogojstvu i vinarstvu, koji će se obdržavati od 4 do 30 lipnja u Gorici, otvorena su tri natječaja, jedan od fior. 90 za jednog mladića iz sjeverne Dalmacije, a dva po 100 fior. za mladiće iz južne Dalmacije. Pitamo mi, koja je ovo novotarija dieliti pokrajinu na sjevernu i južnu? Gdje su te granice? Zašto se šalje domaću djecu daleko u Gorici, gdje vladaju sasvim drugi odnošaji nego li kod nas, kad imademo poljodjelski zavod u Gružu, gdje učitelji nisu ništa manje sposobni za držanje takovog tečaja od gospode u Gorici, i gdje nebi natjecanje bilo ograničeno na same one koji govore taljanski?

***

Seljačko gospodarsko družtvo u Zadru zavelo je nedjelna pučka predavanja, koje narod dosad dosti brojno pohadja.

***

Zahvala kneza Borelli na mjesto presjednika pokrajinskog poljodjelskog vieća komentira se na razne načine; ali se obće pogovara, da se je zahvalio, jer di se u sjednicam vieća, nije mogla nigda voditi ozbiljna razprava, ni primiti kakav ozbiljni zaključak, kad bi vieću prisustavao stanoviti član istog, kojeg na Namjestništvu čuju kao orakul u pitanjim poljodjelstva, a osobito uljarstva.

***

Na sajmištu u Monpellieru prodaje se dobro, zdravo i tečno francezko vino od 12° alkohola po 9 franaka hektolitar.

***

Povjerenik Bosanske vlade vratio se je iz Cipra, Palestine i Sirije sa 8 krasnih pastuha magaraca za oplemenjivanje domaće pasmine magaraca i mazaka. U Sarajevu se svak divi liepoti uzrasta i veličini tih životinja. Što je naša vlada učinila za oplemenjenje pasmine magaraca i mazaka, koje se tako brojno goje u Dalmaciji? Lani je ministarstvo napravilo veliku novčanu žrtvu od 500 fior. za poboljšanje govedarstva....

***

Na pokušalištu hrv. slav. gospodarskog družtva držati će se od 21 do 31 svibnja t. g. tečaj u praktičnom poučavanju navrćanja loze na zeleno. Pouka traje svaki dan od 7 u jutro do 7 satih u večer.

***

U Miškolcu u Magjarskoj obdržavati će se dne 6 lipnja t. g. veliko sajmište vune.

***

Školu za kućanstvo u Friedlandu u Češkoj pohadja ljetos 40 učenica. Škola je izvrstno uredjena, a postignut je dosad liep uspjeh u naukam.

***

Rumunjska vlada kupila je dosak u Magjarskoj 1728 konja u cienu od 300 do 600 fiorina svakog.

***

U Krimi u Českoj ustrojeno je družtvo gojitelja lana, u svrhu, da se usavrše u gojitbi i osjeguraju proti sve većoj prietećoj konkurenciji.

Pitanja i odgovori „G. Poučnika".

A. Odgovori.

40. Jeli koristno krmiti blago kićem? Koje je kiće najhranivije?

A. C. u L. (Trogir).

Dali je koristno ili ne krmiti kićem, to zavisi od mjestnih odnošaja, koje prije valja temeljito proučiti. Gdje trave slabo uspjevaju, ili gdje se zbog osobitih podnebnih odnošaja na travu nemože računati ili posve malo, kiće od listnjača dolazi u obzir uzeto, ne samo, ali može postati prvom i glavnom hranom. Bez daljeg podrobnog tumačenja, kiće je tim probavnije i bolje za blago čim je mladje. Hoće se dakle uvjek uzimati posve mlade grane i grančice, jer od starih grana malo koristi. Osobito u zimsko doba, kao i ljeti za velikih trajnih suša, može kiće biti od velike pomoći, jer u svojem lišću ono sadrži i proteina i tusta i ugljovodana. Ali da je kiće laglje probavivo i pristupno valja ga izgnječiti pred porabom, jer se na taj način otvore stanice i učine pristupne probavnim sokovim. Najbolji i najveći uspjeh postigne se kićem, ako se, kako je već rečeno ono izgnječi gnječilom, pa pomješa drugom sočnom hranom i prepusti neko vrieme samo sebi, da se malo upali. Ovako pomješano i priredjeno kiće sa sočnom hranom životinje jedu bez okolievanja, i to bez razlike: ždriebad, telad, volovi, krave i ovce. Kod krava veći se uspjeh postizava, ako im se prije dade jedan obrok obične dobre hrane (siena). I prelaz od obične hrane na hranjenje kićem, mora, da je postepen, jer ako ta promjena uzsliedi naglo onda blago neće da jede, nego razbaci hranu. Koje je pak kiće najbolje i tu opet odlučuju mjestni odnošaji.

41. Koja su baš temeljna pravila za sumporenje bačva poslje nego li je iz njih iztočeno vino?

K. M. u K. (Hrvatska).

Dok se otoči bačva, valja ju nagnuti, pa izcieditì i dobro izprati iz nutra. Kad se izpere valja ju opet izcieditì pa posušiti suhom krkom, a onda osumporiti i začepiti. Razumieva se, da za sumporenje bačava valja uzeti sumporelke od posve čistog sumpora, jer samo sumporita kiselina, koja se razvija od čistog sumpora ima svojstvo, da čuva i uzdrži bačve, sve drugo može, da štetno upliva na bačvu. Sumporelka za sumporenje ovjesi se na sumporaču, koja mora da je providjena odozdol zdjelicom, u koju se kupi sumpor, koji se za izgaranja ciedi. Ovo biva kod sumporača, koje se kroz vranj puštaju u bačvu, dočim kod sumporača, koje su uredjene tako da sumpor gori izvan bačve, pa da kroz ciev ide u bačvu, nema pogibelji da sumpor koji se ciedi za gorenja pada na dno bačve. Sumpor gori, dok zrak u bačvi ima kisika, kad toga nestane, onda se sam ugasi, i tim je sumporenje izvršeno. Gorenjem proriedi se zrak u bačvi, pa sumporita kiselina koja je postala gorenjem sumpora prodire laglje u pući duga. Pri sumporenju valja osobito na to paziti, da bačva bude dobro začepljena, jer prodire li i malo zrak, djelatnost sumporenja je odmah oslabljena. Ima bačava, koje se ne dadu sumporiti, jer se sumpor odmah ugasi. Te su bačve obično pljesnive, i pliesan je za svoj račun potrošio kisik od zraka. Takovu bačvu nije dosto osumporiti. Valja ju prije razadniti, pa izstrugati, progoriti ili izprati iznutri vrelom lukšijom. Prazna bačva, pa da stoji deset godina prazna, mora se redovito sumporiti, i to tim redovitije, čim je zadušljivija i manje suha konoba. S toga se u dobro uredjenim konobam bačve svake 3 ili 4 nedjelje otvaraju i sumpore. Kad se ima nalieti bačva, ako ona ne trebuje popravaka valja joj ipak vranj utvoriti i navanjati se; daje li po sumporu, to je ona onda sposobna za vino.

42. Molim Vas, kako se priredjuje najbolja zemlja za veći dio cvieća, što se goji u loncim?

I. F. u C. (Istra).

Obća je tužba, da veći dio cvieća u loncima strada od hrdjave zemlje. Za lonce može svaka zemlja biti dobra, ako joj se primješa malo mahovine, koja ju prorahli. U tu svrhu uzme se mahovine i posuši se dobro u toploj sobi, pa se izmrvi i pomješa zemlji. Sušiti na peć ili u sušnici ne valja, jer se onda mahovina odveć posuši, pa se izmrvi u sitni prašak i izgubi svaku žilavost; dočim, ako se ne presuši, nego samo dobro osuši, onda ostane pruživa, pa kad se pomješa zemlji pa da je čvrsta i žilava, postane meka, prha i propustna. Dapače izkustvo je dokazalo, da zemlja postaje tim bolja, čim ima razmjerno primješano više mahovine, a da, usljed primješe mahovine svaka i najprostija zemlja postane sposobna za cvieće. Begonije n. p. uspjevaju izvrstno i u čistoj mahovini. Ako se n. p. dobroj livadnoj zemlji pomješa mahovine može u nju uspjevati sve cvieće, kolikogod ga se goji u postavam. Smrvljena mahovina ima i to svojstvo, da je trajno hraniva, te izvrstno zamjenjuje svaki djubar. Za cvieće, koje brže raste i brzo se razvija hoće se razmjerno jača primjesa prha od mahovine, naime polovica ili četvrti dio, dočim kod cvieća trajnog i dugovječnog razmjerno manje, naime $^1/_4$, $^1/_5$ ili $^1/_{10}$. Primjesom posušene i smrljene mahovine postane plodna i uporabiva za gojitbu cvieća najžilavija gnjilača, kao što i najmršavija vapnenjača.

B. Nova pitanja.

43. Gdje se može nabaviti sjemena od heljde Polygonum sachalinense?

J. S. u T. (Trogir).

Sjemena Polygonum sachalinense može se dobiti kod Vilmorin Andrieux et C.ie, marchands grainiers — 4 quai de la Mégisserie, Paris ili kod Haage & Schmidt samenhandlung u Erfurt.

44. Imam dva hrdjava ulišta, koja bi hotio izmieniti su dva nova; molim Vas, kako imam raditi da bez uštrba preselim pčele iz starih u nova ulišta?

K. S. u E. (Boka).

45. Bili mogao kod nas dobrim uspjehom uspjevati hrast plutač? Jeli se izplaća gojitba? Kako se goji i njeguje?

I. R. u V. (Hvar).

46. Je li za naše odnošaje koristno gnojiti vinograde umjetnim gnojem? Koja je vrst gnoja najbolja za vinograde?

A. V. u P. (Istra).

47. Na ovcam pojavio mi se svrab (šuga). Ostrigao runo, izprao ih, otjerao davno na pašu, pa šta da radim u štaji (toru), da svrab posve uništim?

M. B. u T. (Hercegovina).

☞ Odgovori na javna pitanja kao i nova pitanja, primaju se rado od svakoga, pa i ne bili predbrojnici.

OTVORENI DOPISI

GOSPODARSKOG POUČNIKA.

Predplatili su predbrojbu do konca t. g. 1894.

P. n. č. g. Firduš Alibeg — Berticioli M. — Bolnica u Šibeniku — Vlatković L.

Predplatili su predbrojbu do konca lipnja t. g. 1894.

P. n. č. g. Radočaj V. ž. — Troboz J.

Podmirili su predbrojbu za prošlu god. 1893.

P. n. č. g. Bačić J. — Duboković N. A. — Čitaonica Narodna u Praputnjaku.

— Č. g. Zatluka I. V. — Vaša predbrojba podmirena je do konca travnja t. g. 1894. Obrnuli smo list na novu adresu.

— C. g. Antić A. Pisali smo Vam, da ona razlika proiztiče, jer godine 1891 dne 20 veljače primili smo naputicom samo f. 1 novč. 50.

— Č. g. Marasović P. — Za knjige o pčelarstvu pisali smo Vam. Veseli nas, da ste iz Križevca primili u podpunom redu naručena jaja plemenitih pasmina, a uvjereni smo, da će Vam jaja redovito izvaliti.

— Č. g. Katnić T. — Žao nam je da Vas nemožemo služiti, ali nemamo više. Pisali smo Vam.

— Č. g Vukasović T. — Broj 5 i 7 poslali smo iz nova.

— Č. g. Bulić A. — I Vami knjižicu „Duhan".

Godina XIII. Izlazi na 1 i 16 svakog mjeseca Broj 11.

GOSPODARSKI POUČNIK

Obće blagostanje zavisi o blagostanju pojedinca a temelj blagostanju pojedinca, jest razboriti rad uz vještu uporabu nauke i izkustva.

Upraviteljstvo lista je u Zadru

Predbrojba u *Austro-Ugarskoj* stoji 3 for. na godinu, u *Inozemstvu* 8 franakâ na godinu.
Uvrstbe plaćaju se 8 novč. po redku za prvi put, a svaki sliedeći put 3 novč. redak. *Cliché* računaju se 5 novč. po centimetru četvornom.

Upravitelj i Izdavatelj: PETAR L. BIANKINI

Odgovorni urednik: NIKOLA ŠIMIĆ

Pisma, naputnice itd. itd. upravljaju se *Upraviteljstvu Gospodarskog Poučnika u Zadru.* — Rukopisi se nevraćaju.
Predbrojba je obvezna za godinu danâ, a izplaćuje se u Zadru.
Tko nepovrati prva dva broja obvezan je predbrojbu za godinu dana.

ZADAR, 1 Lipnja 1894. Ciena je listu 3 fiorina na godinu. ZADAR, 1 Lipnja 1894.

Pohvalna misao.

NEMA vele, da se je Zadru inicijativom nekoliko privatnih osoba, ustrojila „poljodjelsko družtvo za Dalmaciju". Koliko takove zadruge, dobro uredjene, prinose koristi jednoj zemlji u gospodarstvenom pogledu, da nespomenemo drugo, najbolje nas je mogla uvjeriti izložba u Zagrebu godine 1891, na kojoj su bili izloženi obilato razni prozvodi Banovine, koliko poljodjelstva, toliko domaćeg obrta. Na tomu napredku naše braće u Banovini u prvom je redu zahvaliti pedesetgodišnjem neumornom maru njihova gospodarskog družtva, koje je svojim nastojanjem i vlastitom inicijativom, bez ma čije izdašne pomoći sa strane, znalo u narodu razviti blagotvornu djelatnost.

Ima godina, da se je i kod nas u Dalmaciji nešto takova stalo snovati, pače po svim našim ovećim mjestim bijahu ustrojene razne poljodjelske zadruge; nego nakon malo vremena, krivnjom naše proverbijalne apatije, sve zamrlo; zadruge se razpustile, jer obstojale samo po imenu, te ostadosmo pri našem obično mrtvilu. Bože daj, da u napred bude bolje, a da se i u buduće svaki pohvalan podhvat nerazbije o našu nemarnost.

Izmedju ostaloga poljodjelsko družtvo u Zadru pokrenulo je pohvalan običaj, veoma koristan po naš prosti puk. Svakog svetca u prostorijam poljodjelskog družtva u Zadru zavela su se javna predavanja za sviet naše seoske ruke. Imali smo prilike, da se na svoje oči uvjerimo, kako seljaci iz bližnje zadarske okolice svaki put mnogobrojni vrve na ta predavanja.

Da se što više težaka primami na takova poučna predavanja, družinari se pobrinuše, da sakupljanjem novčanih priloga, nabave raznih predmeta, te svakomu težaku, koji na predavanje pristupi, daruju ili motiku, ili koji drugi poljodjelski alat, ili makar kakvu poučnu knjižicu. Ta predavanja sastoje u shodnim uputam u poljodjelstvo i obće gospodarstvo, domaću ekonomiju itd.

Što se je pohvalnoji uspjehom pokrenulo u Zadru, zar se to nebi moglo i po svim ovećim mjestim naše Dalmacije? Osim što za tih predavanja težak čuje i nauči mnogošta za se uputna i poučna, pruža mu se zgoda, da dodje i u neposredni odnošaj sa inteligentnijom gradjanskom rukom, sa svojim gospodarom iz grada; te se uvjeri, da i čovjek pod klobukom ipak nešto zanj nastoji, te u njemu nenazire jedino svog kamatnika i upropastitelja.

I po našim selim, pučki učitelji i župnici, za svečanih dana mogli bi zavesti taj liepi običaj, da okupe seljane, te ih podučavaju i upućuju u poljodjelstvo, gospodarstvo, domaću ekonomiju itd. Da ništa, to bi našeg seljaka odvratilo od krčme, i hrdjava družtva, uvjerilo bi ga, da ipak ima ljudi, koji nastoje o njegovu dobru.

Uz nešto dobre volje sa strane naše inteligentnije ruke dalo bi se mnogošta pokrenuti u korist našeg prostog puka, komu se najprvo hoće zgodne upute i savjeta, pa će se i on u svomu siromaštvu znati sam pomoći, a neće mu biti potreba da svedjerno moljaka u mogućnika, odkud mu nikad harne pomoći.

Bolesti loze i liečenje istih.

Navesti ćemo u kratko glavne bolesti loze i njihov najjednostavniji način liečenja, e da tu sada, kad je zeman da se bolesti pojavljaju svaki bude imao pri ruci barem glavne oznake.

Nedaća, maća ili lug (*Oidium Tuckeri*) napada grožđje i lišće, ali ponajviše grožđje, i to češće i jače po vinogradim u dolam, po gustim vinogradim, po odrenam i zasjenutim mjestim, nego li po briegovim i na otvorenu. Najsigurnije sredstvo proti ovoj bolesti jeste sumporni cviet; a djeluje uspješno samo onda, ako se sumpori na suho za liepa vedra dana.

PODLISTAK.

Katekizam Gospodarske hemije

od

D.ra E. WILDT-A

Ravnatelja agrikulturno-hemičnog pokušališta u Poznanju.

Po šestom izdanju njemačkog izvornika preveo

F. RADIĆ

Učitelj strukovne učionice u Korčuli.

(*Nastavak vidi broj 10*).

165, *Koje su vriednosti ljudske izmetine kao gnojivo?*

Ljudske izmetine imaju izvanredno veliku vriednost kao gnojivo i trebalo bi da se vazda najbrižljivije sakupljaju U njima se nahodi cjelokupna količina hranom primljena dušika i rudnih tvari, pa sačinjavaju tako naravsku naknadu za proizvode izručene iz gospodarstva.

I ako je hrana ljudska vrlo različita, to ipak većinom obiluje najzlamenitijim rastlinskim hranivima, koja su polju na uhar kad se podpuno skupljaju i upotrebljavaju ljudske izmetine, dočim jih obično rieke odplavljuju u more i tako se za poljsko gospodarstvo gube ogromne svote. Vriednost izmetina odrasla čovjeka može se poprieko uzeti da iznosi oko 10 krunâ na godinu, ali imaju tu vriednost samo tada kad se *podpuno* sakupljaju; ostavi li se da se izgube kapljevite česti, koje sadrže uprav najdragocjenije sastavine, prodiranjem u tlo ili drugčijim razsipanjem, onda zaostalo židko blato ima vrlo manju vriednost. I ako se sada i na selu i u malim gradovima [1]) dosta obćenito upotrebljuju ljudske izmetine za gnojenje, to se ipak blato gradskih jaruga iz velikih gradova do sada baš podnipošto ne ukorišćuje. Ali u najužoj svezi s njegovom cjelishodnom uporabom stoji zdravlje velikih gradova, kojemu najpogibeljnije prieti nagomilanje grusnih tvari. Bezsmradan izvoz tih taložina i njihovo ukorišćenje na uhar poljskog gospodarstva jeste dakle zapovjed vremena i u svačijem probitku stoji da zagovara njezino izvršenje.

Za sabiranje i izvažanje gradskih izmetina ima različitih načina; ili se skupljaju u jame ili u bačve te se odalečuju na kolima, ili se provadjaju jarugama. Najstarija uredba je ta, da se izmetine skupljaju u proste jame; kapljeviti dio prodire u tlo i razdieli se u vodi tla, zaostala krutija tvar se od kad do kada izvaža. Ali je taj postupak najpogibeljniji od svieh, navlaš gdje je gusto pučanstvo, jer se po plinovitim proizvodima razlučivanja blatnih tvari okužuju stanovi a istodobno tlo po kapljevitima i po istima se u najvišem stepenu zagnušuju bunari. Pri uporabi jamâ, nuždno je da iste budu dobro obzidane i cementovane. Prilično židke izmetine tako skupljene odalečuju se prisrkavanjem u veliku bačvu, u kojoj se uzdušnim šmrkom napravi prostor sa razriedjenim uzduhom.

Za omanje gradove bolje se preporučuje tako zvani Heidelberžki sustav bačava. U tom sustavu stavljene su male gvozdene, prenošljive bačve pod otvore zahodâ, koje kad se napune zatvore, se neprodušno čepovima na vijak i tako se izvažaju. Korist toga sustava sastoji u tom, što se izmetine izvažaju vazda svježe, tako da stanovi ne mogu da budu okuženi proizvodima vrenja, koji nastaju samo dugim ležanjem na mjestu.

Za poveće gradove preporučuje se Liernur-ski sustav (pneumatična kanalizacija), pri kojoj se izmetine svakdano tjeraju kroza cievi uzdušnim tlakom u gvozdene sakupljače za pojedine kućne četvrtake, a odatle u veliku glavnu lokvu, koja je namještena izvan grada. Otolen se izmetine ili odmah svježe izvažaju, ili se suše u bezuzdušnim spravama nakon dodatka sumporne kiseline, te se donose u trgovinu kao poudrette.

Druga vrst kanalizacije sastoji u tom, da se izmetine plakanjem vodom odplavljuju (odplavna kanalizacija), te se vodom razriedjene izmetine ili žliebovima ravno vode u rieke ili samo nakon otaloženja dragocienih tvari pomoću lučbenih dodataka i nakon bistrenja; u drugom slučaju upotrebljuju se kao gnoj postavše taložine.

Pri odplavnoj kanalizaciji sa natapanjem, upotrebljuju se za natapanje poljâ vodom razriedjene izmetine, koje se zovu odplavnom osokom. Ovaj zadnji sustav, premda od prije najtoplije preporučivan, gubi sve to više svojih pristaša radi nesnošljivosti koje no su s njim združene. Na korist gospodarstva zaslužuju prednost Heidelberžki sustav bačava i pneumatična kanalizacija.

(*Sliedi*).

[1]) Treba pamtiti, da to spisatelj govori o Njemačkoj, jer mi u Hrvatskoj niesmo na žalost još došli ni do toga, da bi ni naše varoši ni gradovi uobće upotrebljavali ljudske izmetine kao gnojivo.

Mildew (*Peronospora viticola*) pojavlja se na lišću i na grožđju, ali se najprije opaža na lišću, poput bielog praška uzduž rebara na naličju lišća ili pak, jer se crljene pjege pojave na licu lišća i jer se lišće kovrči. Ova se bolest ne lieči, ali se predusretne t. j. preprieči se da loza oboli, ako se poškropi raztopinom modre galice. Raztopina modre galice priredjiva se ako se raztopi 1 kg. modre galice i jedan kilogram živoga vapna u 100 litara vode. Najbolje strcaljke za škropljenje jesu francezka strcaljka Vermorel i najnovija strcaljka „Austrija" od Franje Nechvila.

Patule ili ospice (*Sphaceloma ampelinum*) pojavljaju se na mladicam i na grožđju. Po otcim gdje se ova bolest češće pojavlja na zrnju zovu ju: *palež*. Na mladicam i na zrnju napravi se poput ranica; pa se prve suše i posve lako lome, a grožđje se suši i gnjije. Bolest je obično ograničena na pojedinim lozam, ali za vlažnih godina znade razširiti se i preoteti maha. Lieči se rano u proljeće ili zimi, kad je loza obrezana. U tu svrhu namaže se panj i pruće, jednom rieči, namaže se loza sa gustom raztopinom zelene galice. Gusta raztopina zelene galice priredjiva se, ako se 30 kg. zelene galice raztopi u 100 litara vode. Loze inače se pomoću metlice.

Crna gniloća, Black-Rot (*Phoma uvicola*) Ovo je jedna crna gljivica, koja napada zrnje, i čini, da se zrnje kroz nekoliko dana posuši i poodpada. Ova bolest, Bogu hvala, nije se još kod nas pojavila, ali u nekim predjelim južne francezke pravi je bič božji na vinograde. Utamanjuje se škropljenjem gustom raztopinom modre galice, koju se pravi od 10 kg. modre galice i 10 kg. zagašenog vapna u 100 litara vode; i tim, da se kidaju grozdovi i gore, dok se na njih opaze prvi trakovi crne gnjiloće.

Biela gnjiloća (*Coniothyrium diplodiella*). Ovu bolest prouzrokuje jedna sitna gljivica, koja napada kostulju (ozubinu) i držke zrnja, usljed česa ovi sagnjiju, a zrnje ostane ljuto, nerazvijeno i poprimi smedju boju. Ova je bolest redja, i pojavlja se osebice na pojedinim lozam, a lieči se bordoležkom kašicom.

Kovrčanje i sušenje lišća. I ovu bolest prouzrokuje jedna gljivica, koja žive u mesu lišća, a kojoj se ime još ne pozna. Listovim počmu se sušiti krojevi, pa se kovrčaju, suše prema sredini i poodpadaju. Bolest se ograniči obično samo na nekoliko loza, koje odmah upoznademo, jer ili im je lišće zakovrčano ili im je poodpadalo, pa su prutovi goli. Za ovu bolest nepozna se liek.

Crljene pjege na lišću opažaju se češće ljeti po lozam. Što prouzrokuje one crljene pjege, još se pravo nezna, a i nepozna se sredstvo za liečenje.

Zlatin (*Chlorosis*). Ova se bolest pojavlja na lišću. Lišće požuti, postane nešto deblje ili pak posve otanča. Ova bolest postaje usljed nagomilanja škroba u lišću, kad su žile bolestne, a pojavlja se i na posve mršavim zemljam, kad loza neprima iz zemlje dosti hrane; onda na težkim i nepropustnim zemljam, kad voda stoji na žilam. Valja uvjek prije potražiti uzrok bolesti i odstraniti ga, a kao liek rabi se zelena galica. U tu svrhu pognjoji se svaka loza (svaki četvorni metar zemlje) sa 200 grama zelene galice u prvoj godini, a u drugoj godini su 100 grama zelene galice. I škropljenje sa raztopinom zelene galice pomaže. U rečenu svrhu raztopi se 1 kg. zelene galice u 100 litara vode.

Oteklina (*Broussin*). Na panju loze odmah do žila ili odmah povrh zemlje napravi se izrastina poput otekline. Tu obično loza pregnjije i tim pogine. Ovo izrastlina pojavlja se obično nakon oiče zime, kad vinogradi protrpe od studeni. Dok se opazi valja lozu sasjeći do izpod otekline, da iz preostala zdrava panja protjera nove mladice, inače je izgubljena.

Pliesnivost žila (*Dematophora necatrix*). Jeste jedna gljivica bielo-pepelastih nitih, koja se pojavlja na deblje i tanje žile, pa žile gnjiju, loza kuburi i propadne. Ona se dapače ne ograničuje na jednu lozu, nego se širi od jedne na drugu, i može biti od velike štete. Proti ovoj bolesti pomaže obilno gnojenje umjetnim ili životinjskim gnojem i sa 200 do 250 grama zelene galice za svaku lozu. E. I. G.

Deset pravila za muzenje.

Ako ćemo da nam krava dobro doji hoće se ne samo, da ju dobro hranimo, da ju dobro njegujemo, i da je po pasmini dobra dojilja, ali hoće se i umješa pri muzenju. Izkusni marvogojitelji, drže se sljedećih glavnih pravila pri muzenju:

1. Muzti valja brzo, čim se brže izmuze dobije se više mlieka i mlieko je mastnije.
2. Kravu, ovcu ili kozu valja posve izmusti, jer najzadnje mlieko, koje se muze jeste najmastnije, i jer ako ostane mlieka u vimenu, ono može da proizvede zapalu vimena, a uvjek djeluje štetno na dojnost, dapače pri opetovanom zanemarivanju može krava sasvim presušiti.
3. Svaki dan valja u isti sat muzti, i valja se ustanovljenog sata točno držati, inače postanu krave nemirne i puštaju da mlieko samo toči.
4. Muzti valja na križ, t. j. dok se muze desna prednja sisa, muze se istodobna zadnja lieva sisa i obratno. Ovakovim muzenjem draži se vime podjednako, pa žljezde izlučivaju mnogo više mlieka. Najviše mlieka izlučuje se za muzenja, jer i u velikom vimenu jedva može stati 3 do 4 litra mlieka.
5. Mora se muzti rukam, nipošto strojevim, pa da su i najtoplije preporučeni.
6. Nevalja muzti samim prstim (kažiput i palac), nego cielom rukom, jer se na taj način oteže muzenje i prouzrokuje bolih životinji. Muzenje se obavlja otvaranjem i zatvaranjem ruke, pri čem izim sise, stisne se rukom i komad vimena. Na taj način usljed pritiska mlieka, otvara se mišica sise i pušta dosti mlieka na polje, bez da to i najmanje smeta životinji.
7. Mlade se krave ne dadu lako izmusti, ali čim su oporije valja s njima blaže postupati. Ako su nemirne pomaže ter im se rep gori priveže, ili im se za muzenja drži podignuta jedna od prednjih nogu. Tući se nesmjedu poništo, jer se onda preplaše, a to upliva na dojnost.
8. Čistoća jeste prvi uvjet dobre njege, a dobro, zdravo i trajno mlieko, te trajno maslo dobiva se samo onda, ako se pazi na veliku čistoću.
9. Dali se ima muzti 2 ili 3 puta na dan to zavisi od mjestnih gospodarstvenih odnošaja. Mlade dojilje valja češće muzti, da se mliečne žljezde priviknu izlučivanju mlieka.
10. Za muzenja mora vladati podpuni mir u štaji, jer ako se krave uznemire, ne davaju dosti mlieka. L. M.

Zašto ginu pilići?

Izkustvo je dokazalo, da mnogo manje pilića gine od tekutih i drugih zareznika, od zime, kozodera i hrane, nego li se obično misli. Veći dio pilića gine usljed ranog, naglog razvoja, koji ima za posljedicu naglu iztrošbu sila. Te piliće pozna se odmah po prilično dugim krilim, koje oni nisu u stanju, da na sebi nosu, kako valja, i kako drugi pilići rade, nego im vjese i vuku ih za sobom. Takovi pilići kmiču neprestano, pa sve da je i kvočka kod njih. Obično im je zima, tresu se, pa najradje traže sunčana mjesta, gdje se griju na suncu i gdje skapaju.

Kod nekih vrstih pilića pojavlja se ovo boležljivo stanje dosti rano, n. p. nakon 14 dana, kod drugih nešto kašnje, i to stopro izmedju 5 i 8 nedjelje. Češća je bolest kod pasmina dobro razvijenih čvrstih kostiju, a češća je takodjer bolest kod mužkih, nego li kod ženskih životinja. Ako se hrane u toplom, sunčanom kokošinjaku izsjeckanim mesom i jajim ili namočenim bielim kruhom, sjemenom od konoplja i suhim izlomljenim pirničom, onda se brzo oporave i razviju se baš velike i krupne životinje.

Osobito se ova bolest pojavlja kod pilića, koji su izvolili iz jaja kokoših čvrstih kostiju i krupna, težka tiela.

I izmedju pataka pojavlja se ova bolest, ali slabije. Za patke sakupljaju se puževi i davaju im se za hranu, pa jer su sočna hrana patke se brzo oporave. B. L.

Taljanska pčela.

Od starine još taljanska pčela poznata je, kao jedna od najboljih vrstih pčela, pa je radi toga u novije vrieme skorom po svemu svietu razprostranjena.

Taljanska pčela je žuta, a osobito su žuti, dva ili tri prva prstena na stražnjoj strani tiela.

Matice su tamne zlatno žute boje, a vrh stražnice (rep), crn im je. Dali je jedna matica prave taljanske pasmine, može se sigurnošću suditi jedino i samo po pčelam radilicam, koje se od nje rode.

Sve što se je doznalo o življenju i razvoju pčela ima se zahvaliti taljanskoj pčeli, jer je nju svojom žutom bojom bilo lako sljediti i motriti, gdje je pomješana bila u roju drugih pčela crne pasmine.

Taljanska pčela ima i tu prednost, da se lako prilagodi novim odnošajim, pa s toga jednako dobro urpjeva na sjeveru i na jugu. Ona je jako radišna, od taljanske pčele je samo šoltanska i kranjska pčela radišnija, a ima prednost da se odveć ne roji, kako što biva, kod drugih pčela. Matice su puno plodne, a nesu jaja obično rano u proljeće i početkom ljeta, bez da je to od štete na sakupljanje peluda.

U proljeće manje hrane pospremaju od drugih pčela, ali je zato više troše za odgoj legla. Ako dakle u proljeće fali hrane valja ih pomagati.

Njihovi se rajevi, pa da su i slabiji puno brže ojačaju i razvijaju od svih drugih pasmina; a u ljeti i za najveće žege su marljive, dapače nastavljaju sabiranje, do kasne jeseni.

Po naravi je dobra, pa s toga je mnogo laglje raditi taljanskim pčelam, nego li drugim pasminam. Od neprijatelja brani se odlučno, premda je sama naklona, da postane kradilica i da zalita u tudje košnice.

Jedna od mana ove pasmine jeste, da im matice zimi posve lako pogine, pa ako to biva prije nego li su snesle jaja za mlade matice, obično se takav raj na proljeće razidje. D. T.

O njegovanju ruža zimi navrnutih.

U novije doba u gojilištim ruža navrće se puno ruža zimi, da se na proljeće već razvijene krošnjice postave u trgovinu. Ako se ovakove ruže bez dalje njege sade na polje, one obično slabo uspjevaju, a to za to, jer ruže umjetno tjerane u postavi, nemogu da podnesu naglu promjenu, kojoj su izvržene usljed promjene položaja i njege. U postavi ružam ne fali vlage, dapače im je vlaga umjerena i jednaka, jer vlagu ravna prha zemlja i mahovina, u kojoj su ruže zasadjene i žile zastrte.

Mladice ruža, koje u postavi protjeraju obično su zelene, mehke i vodenaste, pa se lako lome i puno trpe od nagle promjene topline.

S gori navedenog razloga, valja zimi navrnute ruže što moguće kašnje zasaditi na polje, i valja ih malo po malo priučavati prostom zraku.

Druga polovica svibnja jeste najbolje doba za sadnju zimi navrnutih ruža, na polje.

Ruže valja zasaditi sa svim hljebom, onako, kako su bile gojene u loncim, naime svom zemljom i svom mahovinom.

Zasadjene ruže valja svaki dan obilno zalievati, i valja svaki dan barem dva puta poškropiti deblo i krošnju vodom ili ju pak ovlažiti mokrom spužvom. Na mnogim mjestim običavaju zastrieti krošnju slamom ili lakom tkaninom, to je radja takodjer zanovetna, ali ako jim se nepomogne ruže posve lako posahnu, jer nemogu kroz žile da usisaju toliko vode, koliko je izparivanjem na prostom zraku izgube iz svojih zelenih i vodenastih mladica, koje su bile navikle vlažnom i mirnom zraku postane.

Žutinica (radić) i riga.

Kod nas jede se mnogo žutinice (radić, Leontodon Taraxum), ali jedino i samo divlje žutinice, koja raste samonika po livadam i njivam. Da bi kod nas tko gojio žutinicu čistu i na malo posve je riedko, a da bi se gojila na veliko, kako to biva u Rusiji, u Francezkoj u Italiji o tom nema govora.

Mi smo naučni smatrati žutinicu kao korov, premda je rado jedemo i kuhanu i sirovu, a osobito u proljeće. Francezi goje žutinicu po vrtovim, pa se je gojitbom znatno poboljšala, i oni broje već više vrsti; dapače skorom toliko, koliko ima vrstih ločike (salate)

Za žutinicu oni su uveli izbjelivanje, kako za salatu, a izbjele ju tako, da ju desetak dana prije nego li je oberu zastru slamom ili gnojem. Izbieljeno lišće od žutinice ne samo da je bjelije, ali je mnogo mekše i nježnije.

U južnim predjelim, u poldnevnom zaklonjenom položaju uspjeva i zimi na polje, pa daje preko sve zime vrlo tečnu salatu. Gdje nemože da uspjeva na polje, red je jeseni izkopati strukova, pa ih zasaditi u podrum u vlažnoj pržini. Preko zime se pak malo a malo ovi strukovi vade iz pržine i zasadjivaju u klijalište, gdje kroz nekoliko dana protjeraju meko, staklasto žuto zeleno lišće, koje se pak bere i uporablja za salatu.

Čim je bolja zemlja sasvim je naravski, da se žutinica bolje razvije, a za uspjeh kulture hoće se opet jakih strukova. Sjeme od žutinice sije se od ranog proljeća do jeseni izravno na polje, u redove na razmak od 15 do 30 cm., pa im kašnje netreba drugog obradjivanja do plievljenja korova i proredjivanja.

Riga je takodjer obljubljena salata osobito u smjesi drugimi vrsti salate. I ona uspjeva i prezimljuje na polje.

Ljubi zemlju po nešto vlažnu i gnojnu sije se po vrtovim u mjesecu srpnju i kolovozu i to u redove, kojima se dade razmak po volji, ali se za rigu drži obično isti razmak, koji i za spinat. Osobito dobro onda uspjeva riga, ako se po zemlji poslje nego li je riga zasijana razaspe malo dobro raztrošena gnoja ili mješanca Riga podnosi i najljuću zimu.

Lišće kod peraste čupa se ili reže pa mješa drugom salatom. E. G.

SVAŠTICE

Kilska salitrovina za povrće izvrstan je gnoj osobito ako je zemlja suha, jer se kilska salitrovina topi posve lako i sa malo vlage. Kupusu, repam, spinači, sparogam, tikvam, krastavcim, krompirim, kapuli i luku osobito kilska salitrovina, kako što i voćnim stablim i lozi. Kilskom salitrovinom pognojene gorinavedene povrtline rode dosti obilno, te naplaćivaju trud i trošak. Kilskom salitrovinom goje se povrtline obično po ovatuji. Jagode i krastavci gnoje se onda kad su se okitili su 5 do 6 listova. Kilsku salitrovinu razaspe se po površini zemlje, i to obično 60 grama na svaki četvorni metar.

Proredjivanje voća potrebito je svaki put, kad stablo odveć obilno rodi, jer se inače plod ne razvije. Proredjivanje voća obavlja se obično u prvoj polovici lipnja. Obično se na jednom desetgodišnjem stablu ustavi toliko voća, da koncem srpnja ili u kolovozu kad voće dozori, i kad se obere bude težilo nešto oko 100 kg, jer je to srednja količina ploda, koje zdravo, uzraslo stablo može bez štete da nosi. Izkustvo je dokazalo, da se na taj način dobije mnogo više i lješeg voća, i da jedan komad valja više, nego li dva. Za stablo je to stvar vehoma nuždna i koristna, kako god i branje voća, onda kad je ono dozrelo.

Fosforno kiselo vapno, kao hrana živadi. U novije doba, svi bolji gojitelji peradi hrane svoju perad i fosforno kiselim vapnom u koju svrhu dobije svaka kokoš na dan $\frac{1}{4}$ do $\frac{1}{2}$ grama fosforno kiselog vapna, i to pomješana u drugoj mekoj ili židkoj hrani. Fosforno kiselo vapno znatno podpomaže razvoj peradi, a osobito im je od pomoći za mine.

Glasoviti rimski izvadak za oči. Poznato je da su stari rimljani posve riedko bolovali na oči, i da su i u starosti imali dobar vid; ali je poznato takodjer, da su si oni oči mazali i sa stanovitim izvadkom. Taj izvadak prirediivali su rimljani kako sljedi: Smrvili bi 150 grama sjemena od koromača i polieli bi po njemu $1\frac{1}{2}$ litar dobre, žestoke rakije. Držali bi ovo 7 do 8 dana u dobro začepljenoj staklenici na umjereno toplu mjestu, pa bi onda procjedili kroz čistu krpu, iztiskali, pa procjedini dodali 2 grama ulja od koromača, a onda opet prociedili i rabili za natiranje očiju.

Rojevi. Svaki je mladi roj najmarljiviji kroz prvih osam dana odkad je odletio, i odkad se je nastanio u svoju košnicu ili stan. Kroz prvih osam dana sva djelatnost posvećuje se graduji saća, pa s toga valja nastojati, da im kroz to vrieme ne uzfali hrane. Ako dakle nastane kišno vrieme valja pčelam pružiti tekućeg meda. Još je mnogo bolje, ako se takovom mladom roju ovjesi u stanici jedan okvirić saća stanicam punim meda, koje se prije otvore, da pčele mogu laglje do meda. Ništa se bolje neizplaća, što umjetno hranjenje mladih rojeva, jer dok bi plandovali za hrdjava vremena, grade saće. Matica prije s nese jaja, roj prije ojača, pa sabira više u zemanu kad je liepo vrieme i ima šta sabirati. Najviše pomnje valja posvetiti parojevim, jer matice parojeva obično nisu oplodjene, pa kad je svatba, odnosno kad odletu da se oplode, vrlo se često dogodi, da poginu, ili da se u veselju povrate u tudje ulište, gdje ih pak odmah poubijaju. Ako se po svatbi opaža, da pčele izlaze nepravilno iz ulišta, da su nemirne, da oblitaju oko ulišta, to je onda znak, da je nestalo matice, i red je odmah roju dati drugu oplodjenu maticu inače će odletiti.

Gospodarske Viesti.

Od nedavna neko razglasuje, da sam ja prevoditelj knjižice *Kako se pravi vino* od prof. A. Carpenéa; pošto to nije istina, dužnost mi je izjaviti:

a) da ja knjigu *„Kako se pravi vino“* od prof. A. Carpené-a nisam preveo;

b) da je knjigu dala prevesti dalmatinska vlada, i da je nagradila prevoditelja;

c) da je knjiga svojim sadržajem dobra, poučna i praktično napisana, kako što su sva djela prof. Carpené-a, pa ako je tko štetovao usljed porabe nauke iz one knjige, to nije jer je nauka u knjigi netemeljita, kriva ili nezdrava, nego, jer je dotičnik neće biti shvatio ili će ju iz lakomosti biti zlorabio.

P. L. Biankini.

***

Od čestih kiša što padaju baš su zabrinuti vinogradari. Vinogradi škrope se svuda, gdje se može i gdje se nemože.

***

Sa svih strana hvale se, da se je svih plodina dosti pokazalo, ali se sviet boji kiša, premda se peronospora nije još nigdi pokazala.

***

Viest, da bi se na Loparu bila filoksera pojavila rek bi. da nije temeljita.

***

Iz zagorskih sa strane tuže, da je mjestimice od velike vlage udarilo žito u gaće, pa uz izobilj slame, da će biti malo zrnja.

***

U Beču pod vodstvom grofa Haraka, zasnovalo se je dne 27 svibnja družtvo za podizanje gospodarstvenih interesa Dalmacije *(Verein zur Hebung Volkswirthschaftlicher Interessen des Königreiches Dalmatien).* Grof Harak je imućna i uplivna osoba, pa bi se čovjek smio nadati da bi od ovakovog družtva moglo biti koristi. Nego plemenite namjere mogle bi se sve izjaloviti o pitanju glavnice, jer se nijedna velika osnova neda izvesti bez velikih glavnica. **Mi velikih glavnica nemamo, država kaže da** ih nema, a od posebnika, pa da je i sve družtvo na dionice, neće niko da ulaga lovaca, ako nema izgleda na koli toli sigurne kamate. Bojimo se dakle i o uspjehu ovoga družtva, ili da će se ono zadovoljiti kakovim Hôtelom za primanje stranaca u zimsko doba. Za podizanje gospodarstvenih interesa Dalmacije hoće se miljuna, jer bez provedbe velikih osnova, koje s toje miljuna, neda se ni pomisliti da bi se podigla ekonomija zemlje. U Francezkoj, kad su se u južnim pokrajinam provadjele velike melioracije, gdje za neko vrieme nije bilo izgleda na kamate od uloženih glavnica, zajamčila je vlada dioničarom kamate. Kad bi i naša vlada zajamčila kamate na dionice za melioracije u svrhu podignuća ekonomičkog stanja, mi smo uvjereni da bi se našlo miljuna i na pretek. Kad bi se pak uložilo u Dalmaciju za podizanje ekonomičkih interesa 100 miljuna fiorina, moglo bi se kroz kratki niz godina pretvoriti ovu zemlju u pravi roj zemaljski; a kad svi ti uloženi miljuni nebi bili ni za novčić aktivni, vlada nebi imala nego 4 miljuna tereta na godinu.

***

Primili smo zahvalnošću knjižicu *„La nostra Agricoltura e il credito agrario*, cenni ed appunti dell' avvocato D.r Fortunato Karaman — Zadar 1894“. Knjižica obuhvaća 25 stranica u velikoj osmini, a razpravlja o našim gospodarskim odnošajim, o raznim novčanim i vjeresijskim zavodim i o njihovom uplivu na gospodarsku vjeresiju. Knjižica je napisana baš obzirom na naše današnje gospodarske odnošaje; u njoj je liepih i zdravih mislih, pa je griehota da nije dohvativa našoj širjoj čitalačkoj publici.

***

Kultrno teknički ured Hrvatske zemaljske vlade razpisuje natječaj na tri mjesta livadarskih pomoćnika, uz mjesečnu nagradu od 25 fiorina i dnevnicu od 1 fiorina na dan, kad budu izvan Zagreba. Kod pomoćnici svrše livadarski tečaj i polože livadarski izpit, biti će im plaća i nagrada povišena. Mogu se natjecati samo oni, koji su izučili jednu ratarnicu, te se odslužili prisutnu vojničku službu, nisu oženjeni i zdravi su.

***

Uprava dobra dioničarskog družtva za gospodarska poduzeća u Božjakovini pošta Dugoselo traži vinogradara vješta uzgajanju domaćih i amerikanskih loza.

***

Za one tvornice u kojimi rade ženske imenovati će na skoro u Švajcarskoj ženske nadzornike, kako to već biva u Americi.

***

Godine 1893 bilo je u Francezkoj 607 strajkova, od kojih je 79 ne riešenih.

***

Promet na Rjeci godine 1893 bio je 1, 871,623 quintala veći nego li godine 1892, jer je uvoz iznašao 4,137,261 quintal, a izvoz 2,782,000 quintala.

***

U Londonu ustrojila se je austro-ugarska trgovačka komora pod imenom: *The Austro Hungarian Chamber of Commerce, London 11 Queen Victoria Strett.*

***

Poljoprivredno družtvo u Beogradu priredjuje ljetos u Obrenovci izložbu domaćih goveda.

***

Na 26 svibnja otukla je krupa u Šibeniku, sve vinograde dolnjeg polja do Sv. Jurja, pa Krapanj, Zatom, Poštik, Petrovaču, Kačice, Danilo Biranj do Perkovića itd. Ostali su goli panjevi.

***

Taljanska svilarska družba savjetuje svilagojcim, da ne kade svilce izgaranjem sumpora ni za uzgajanja, ni kad idu na kitu.

Pitanja i odgovori „G. Poučnika".

A. Odgovori.

44. Imam dva hrdjava ulišta, koja bi hotio izmieniti su dva nova; molim Vas, kako imam raditi da bez uštrba preselim pčele iz starih u nova ulišta?

K. S. u E. (Boka).

Selenje pčela iz starog ulišta u novi valja obaviti onda, kad se sigurnošću znade, da u ulištu nema legla. Biva rano, rano u proljeće ili ljeti po rojenju. Postupak selenja iz jedne košnice u drugu sasvim je jednostavan. Nova se košnica namaže iz nutri malo medom; na staru košnicu napravi se jedan otvor poput leta na visini gornjeg leta nove košnice, pa se obe košnice priljube tako, da se otvor stare košnice, posve priljubljuje gornjem letu nove košnice. Sad se počme tući drvom po staroj košnici, da se bukom pčele uznemire, a uz tučenje prokade se pčele kadkod na dolnje leto. Stvar valja pomnjom izvesti i polako, ne naglo, dok se pčele upute. Kad se jednoč upute, i kad prodje matica u novo ulište, onda idu i sve druge pčele za njom. Kad je uzsliedio prelaz zatvori se gornje leto na novoj košnici, otvori se dolnje leto i smjesti se košnica na onom istom mjestu i položaju, gdje je bila stara košnica, da se unj povrate pčele, koje su bile na pašu ili za selenja letile naokolo. Staru se košnicu još jedanput dobro prokadi, da se iztjera iz nje i zadnja pčela, pa onda se odstrani, i tim je posao gotov. Staru košnicu nevalja zadržati u blizini, gdje je prije stajala, jer bi je pčele našle i preselile bi se same iz nove opet u staru.

45. Bili mogao kod nas dobrim uspjehom uspjevati hrast plutač? Jeli se izplaća gojitba? Kako se goji i njeguje?

I. R. u V. (Hvar).

Hrast plutač (*Quercus suber*) može i kod nas da uspjeva, jer uspjeva dobro u predjelim i hladnijim i toplinim od našeg. Da li bi se danas izplaćala gojitba, to je drugo pitanje, na koje mi cienimo da možemo odgovoriti, da se gojitba pluta nebi danas izplaćala. Prije svega, danas je znatno poskupila nadnica, pa je nasadjivanje i uzgoj mnogo skuplji, nego li je prije bio, a onda jer je zadnjih godina, odkad su odkrivene u Americi velike šume plutače, pala ciena plutu gotovo na ništa. Hrast plutač uzgaja se iz sjemena, koje se sije i njeguje, kako sjeme od drugih vrstih hrasta. U prvoj mladosti ljubi zaštitu, ali u 5 ili 6 godini već hoće da je sasvim prost. Naraste visoko, ali se grana. Najbolje pluto mu je ono od debla, jer je najdeblje i najzdravije. Mladice (kiće) jedu mu nado ovce i goveda, a žirovina je izvrstna hrana za svinje.

46. Je li za naše odnošaje koristno gnojiti vinograde umjetnim gnojem? Koja je vrst gnoja najbolja za vinograde?

A. V. u P. (Istra).

Gdje nema dosti stajskoj gnoja za gnojenje vinograda, red se je pomagati umjetnim gnojem, jer nije pametno tražiti od loze, da nam radja i nosi za 20 do 30 godina, a pri tom je nikad ne pomagati. U mnogim slučajevim, i uz dobro gnojenje stajskim gnojem, pomaže puno gnojenje umjetnim gnojem, osobito kod zemalja, koje su čisto izrazite jedne ili druge vrsti. Nego kolikogod od velike pomoći i od velike koristi može biti gnojenje umjetnim gnojem, isto tako može biti bez koristno, dapače i od štete, ako se nerazborito uporablja. Tko, dakle hoće, da pametno uporablja gnojivo u vinogradim hoće se, da pozna dobro narav i vrst zemlje, pa da prama tomu udesi gnojitbu. Obično se drži, da loza najbolje uspjeva u onoj zemlji u kojoj je razmjer glavnih hranivih djelova tako razdieljen, da na 6 djelova kalija dolaze 2 do 3 diela fosforne kiseline i 2 diela dušika. Štajsko gnojivo, kako je poznato, sadrži razmjerno mnogo više dušičnih sastavina, nego li kalijevih i fosfornih. Ova obilnost dušika, jer nije u razmjesu kalijevim i fosfsfornim solim ide većim dielom izgubljena. U ovakovu slučaju gnojenje umjetnim gnojem, odnosno gnojenje fosforno kiselim kalijem, ne samo da je neobhodno nuždno, ali je od velike koristi. U obće rečeno za vinograde najbolja umjetna gnojiva jesu kalijevi superfosfati. Kalijevi superfosfati i u manjoj mjeri znatno pomažu lozam, a ako uz njih u zemlji ne fali dušika, onda se njihova velika djelatnost vidi odmah i na lišću i u obilnosti ploda. Kad se gnjoji umjestnim gnojem, onda se rabi polovica obične kolikoće stajskoga gnoja. Za hektar vinograda uz stajski gnoj uzimlje se na godinu 100 kg. umjetnoga gnoja; i to fosforno kiselog kalija. Čim se redovitije i razboritije goji vinograd, tim obilnije rodi.

47. Na ovcam pojavio mi se svrab (šuga). Ostrigao runo, izprao ih, otjerao davno na pašu, pa šta da radim u štaji (toru), da svrab posve uništim?

M. B. u T. (Hrcegovina).

Najprije je red, da vas gnoj iz štaje odstranimo, te da ga zakopama ili podoremo na takovu njivu do koje ovce ne dolaze. Ako je štaja popločana valja izstrugati svu zemlju u spojnicam ploča, pa zamazati iz nova. Nije li štajа popločana, onda valja izkopati zemlju u štaji 10 do 15 cm. duboko, izuieti ju i razbaciti na njivu, do koje ovce ne dolaze, pa zasuti u štaji čiste zemlje i nabiti ju, da se utvrdi. Sve drvene, kamenite i gvozdeve djelove u štaji valja izprati toplom lukšijom, a stiene izličiti vapnom. Ako u zidu ima puno pukotina, onda pred ličenjem valja zid izstrugati i zamazati. Gdje je mnogo drvenih djelova, koji imadu pukotina valja takodjer sve pukotine zamazati, pa drvo izličiti ili ga dobro izprati u žestokoj lukšiji. Napokon hoće se da štaja 15 do 20 dana ostane i po danu i po noći otvorena, da se izrači.

B. Nova pitanja.

48. Može li se upotrebiti vodu od Rieke, koja je malo slana ili more za škropljenje vidograda?

P. B. u R. (Dubrovnik).

Vodu od Rieke, koja je malo slana možete bez pogibelj upotrebiti za škropljenje, more ne, nego baš u skrajnoj nuždi, jer velika kolikoća soli hudi mladom lišću, ali ipak nisu posljedice zle, kako od peronospore.

49. U vinoradu nahodim mnoštvo gagrica, što jedu lišće; sasvim da ih svaki dan puno ubijam, ipak vrve uvjek od nekle. Ima li kakav način da ih iz temelja izkorieniim?

P. B. u R. (Dubrovnik).

50. Po kuhinji lizu mi mravi; jedni dolaze s dvora, a drugi se legu unutri. Smetaju mi mogo, gnječenjem nemogu da ih utamanim, pa Vas molim za koje sredstvo, kojim bi ih se mogao riešiti?

D. K. u N. (Kaštela).

51. Molim Vas, koji je najjednostavniji i najbolji postupak za priredjivanje rakije od borovice (smrička)?

I. V. Z. u N. (Hrvatska).

52. Kako se ima postupati pri prelazu iz zimskog na ljetno hranjenje?

K. R. u T. (Bosna).

☞ Odgovori na javna pitanja kao i nova pitanja, primaju se rado od svakoga, pa i ne bili predbrojnici.

OTVORENI DOPISI

GOSPODARSKOG POUČNIKA.

Predplatili su predbrojbu do konca t. g. 1894.

P. n. gospoda: Horvat F. — Občina - Bol — Ergovac P. — Lukšić V. — Cerovski I. K. dek. — Modrić prof. J. — Viški Skup — Rinaldi pl. V. — Občina - Rijeka — Seitz V. — Občina — Vis.

Podmirili su predbrojbu do konca prošle god. 1893.

P. n. gospoda: Bašlić K. ž. — Kundić M. — Babić A. — Fabijanić pl. V. — Katnić T. — Fabiani J. — Mišetić D.r R. — Cipcić prof. I. — Kršić O. F. — Občina - Tinjan — Občina - Sušak — Mrvoš N. nač. — Šabarić M., odvj.

— Č. g. Koprinsky K. — Dobro je.

— Č. g. Kundić M. — Izpravili smo adresu.

— Č g. Mrvoš N., nač. — Mi Vam šaljemo list redovito. Molim Vas razpitajte se kod tamošnje pošte. Nebude li pomoglo, reklamirajte svaki broj, koji Vam ne stigne, pa će se laglje stati neredu na kraj.

Č. g. Šepić V. — Primili smo svoje dobno f. 2 i upisali smo ih na podmiru predbrojbe do konca lipnja 1892 godine.

— Č. g. Kosirić A. — Lanolin jeste jedno ulje, koje se pravi iz tusta od ovčije vune. To ulje ne grančavi, pa se rabi u ljekarstvu, a osobito pri liečenju zapaljenih djelova kože.

— Č. g. Lazić N. — Mi se nemožemo nikako odlučiti na priobćivanje objava, jer se čovjek nemože unapred uvjeriti gdje leži sljeparija, a sviet koji čita i nehotiče zavadja se tim na sljepariju.

— Č. g. Farčić I. — Prvo izdanje knjižice „Mane i bolesti vina i kako se lieče", razprodano je, a drugo nije tiskano.

— Č. g. I. Novak — Knjižicu „Duhan" i „O uzgoju i njegovanju cvieća" poslali smo Vam.

— V. g. Vidaković L. — I Vami broj 8 i 9.

U ZADRU, 1894. Brzotiskom Narodnoga Lista.

Godina XIII. Izlazi na 1 i 16 svakog mjeseca Broj 12.

GOSPODARSKI POUČNIK

Obće blagostanje zavisi o blagostanju pojedinca a temelj blagostanju pojedinca, jest razboriti rad uz vještu uporabu nauke i izkustva.

Upraviteljstvo lista je u Zadru

Predbrojba u *Austro-Ugarskoj* stoji 3 for. na godinu, u *Inozemstvu* 8 franakâ na godinu.
Uvrstbe plaćaju se 8 novč. po redku za prvi put, a svaki sliedeći put 3 novč. redak. *Cliché* računaju se 5 novč. po centimetru četvornom.

Upravitelj i Izdavatelj: PETAR L. BIANKINI

Odgovorni urednik: NIKOLA ŠIMIĆ

Pisma, naputnice itd. itd. upravljaju se *Upraviteljstvu Gospodarskog Poučnika u Zadru*. — Rukopisi se nevraćaju.
Predbrojba je obvezna za godinu danâ, a izplaćuje se u Zadru.
Tko nepovrati prva dva broja obvezan je predbrojbi za godinu dana.

ZADAR, 16 Lipnja 1894. Ciena je listu 3 fiorina na godinu. ZADAR, 16 Lipnja 1894.

Filoksera na Olibu i na Silbi.

NA Olibu i na Silbi, otocim na zapadnoj medji, pojavila se je filoksera. Ta viest je skosnula svakog, jer kod nas veći dio bolje kulture predstavlja vinogradarstvo, i jer je vino bilo jedini glavni i živi proizvod naše pokrajine. Deceniji rada i štednje uloženi su u našim nasadim; oni predstavljaju više stotina miljuna vriednosti, i bili su jedina izruka, koja je davala primjerne kamate, jedina izruka, koja je pružala radnje, te omogućivala obstanak i življenje većem dielu naroda.

Za nekoliko godina, puno prije i nego se misli, sve će to biti uništeno, a onda nam neostaje nego prosjački štap; jer filoksera na Olibu i na Silbi nije u zadnje doba uvedena, nego sudeć od broja filokseričnih ognjišta, ona mora, da se je pojavila barem ostran 3 ili 4 godine; a jer Olibljani i Silbjani obće puno susjednim občinam, sva je prilika, da je filoksera već prenešena na susjedno kopno i na susjedne otoke.

Nismo bili nigdâ, toliko optimiste, da smo mogli vjerovati, da se kod nas filoksera neće pojaviti, mi smo to vavjek držali za moguće, i radi toga, što su zakoni u obranu od filoksere dosti elastični, i radi toga, što je filoksera posve mala životinjica, koja se brojno roji i množi, pa se na stotinu posve nedužnih načina može raznašati. Ali smo se morali nadati, da će se strogo vršiti ono što zakon odredjuje, i da će se više bditi na samu filokseru. Filoksera na Olibu i na Silbi očit je dokaz, da nije vršeno ni ono što zakon prepisuje, a da vlada sa svoje strane nije dala prietećoj pogibelji onu važnost, koju joj je obzirom na neprocjenjive štete i nedogledne posljedice, koje filoksera nosi sobom, morala dati.

Tu nemarnost najbolje osvjetlava činjenica, da vinogradi u susjednim občinam nisu nigda pregledani, premda je to opreznost nalagala činiti svake godine barem dva ili tri puta.

Reći će se, da na vladi nema strukovnjaka; i to je istina; ali je takodjer živa istina, da su sabor i pokrajinsko poljodjelsko vieće više puta pozvali vladu, da namjesti stručnjaka za poljodjelskog izvjestitelja, ali se je vlada tim pozivim oglušila; dapače, kako nas uvjeravaju, jednoć je odgovorila, da nemože namjestiti stručnjaka, jer da u zemlji nema sposobne osobe. Vlada najbolje znade, ako je istinu odgovorila, a mi bi smo joj mogli nabrojiti više sinova ove zemlje, koji su sposobni za rečeno mjesto i jer znadu i jer su si stekli višje potrebite nauke.

Vladà uvjek kaže, da nema novaca; premda inače porezi redovito rastu. Jedan stručnjak, koji bi bio pregledavao susjedne vinograde, poučavao narod o pogibelji od filoksere, pazio na točno vršenje zakona i naredaba u obrani od filoksere, mogao bi stajati okolo 2000 fiorina na godinu; a bud se troši za razne suškarije, bud se diele mastne pripomoći i nagrade i za dvojbene zasluge, nebi valjda bila propala država da je trošila 2000 fiorina na godinu u obranu jedne izruke, koja je glavna izruka u zemlji i predstavlja stotina miljuna vriednosti.

Ako ništa drugo, takav stručnjak bio bi opazio odmah kad se je pojavila filoksera, pa bi se bilo moglo istu izkorieniti, ili barem sustaviti ju u naglom i brzom širenju. Jer, dok je jedno ograničeno ognjište, ekstintivni postupak sumpornim ugljikom, te izkorenjivanjem i gorenjem može biti uspješan, ali gdje je već više ognjišta, kako što na Olibu, i na Silbi takav postupak ne samo, da nije uspješan, ali je štetonosan, jer podupire rojenje i širenje filoksere.

Što se ima dakle činiti proti filokseri?! Ima li se stati prekrštenih ruku i gledati kako hara vinograde?!

Prekrštenih ruku nesmje čovjek nigda stati, a još manje prepustiti se sudbini, ili izčekivati milosti i pomoći od vlade. U naravi je čovjeku prirodjena borba, red se je dakle boriti, ali ne proti filokseri, nego boriti se za obstanak.

S toga, u onim mjestim gdje se je stopro pojavila filoksera, a osobito, gdje je filoksera još ograničena na jedno ognjište, savjetno je uporabiti ekstintivni postupak sumpornim ugljikom, da se po mogućnosti uništi filoksera u svojem prvom razvoju, ili barem da se zakasni njeno širenje. Gdje ima više od jednog ognjišta, tu više nema pomoći, jer će se filoksera razširiti i da joj meterize gradimo, dapače svako sredstvo, koje bi uporabili za njeno uništenje, bilo bi od protivnog učinka, jer bi poduprlo njeno rojenje i množenje.

Vinogradi naši predstavljaju više stotina miljuna vriednosti, oni predstavljaju sve naše bogastvo. Kad su propali vinogradi propalo je sve. Kod nas nema bogastva u obrtu ili u drugim gospodarskim izrukam, nema ga dapače ni u trgovini; mi nemamo ni novčanih zaliha, ni novčanih zavoda, nemamo ništa onoga, što su

---

PODLISTAK.

Katekizam
Gospodarske hemije

od

D.ra E. WILDT-A

Ravnatelja agrikulturno-hemičnog pokušališta u Poznanju.

Po šestom izdanju njemačkog izvornika preveo
F. RADIĆ

Učitelj strukovne učionice u Korčuli.

(*Nastavak vidi broj 11*).

166. Kako se ljudske izmetine upotrebljuju kao gnojivo?

Uporaba ljudskih izmetina biva ili u naravskom kapljevitom stanju ili u krutom obliku. Uporabi u naravskom stanju od velike je zapreke ogromna sadržina vode; tim je otežčan prenos, tako da mu je poraba moguća samo unutar malih daljina. Onda je najbolje da se izmetine u bačvama izvažaju ravno na polje i da se raztrkavaju pomoću dubkih lopata.

Da bude lašnje baratati sa ljudskim izmetinama pretvaraju se u krutije stanje. To biva najlašnje kad se izvezu na gnojište ili se pomiešaju slamom; a preporučuje se i njihovo pomiešanje s drugim tvarima za pravljenje mješanca (kompost). Na mjestima gdje ima na razpoloženje tresetne krupice, ona se upotrebljuje za miešanje sa izmetinama; treset posjeduje izvanredno veliku moć usrkavanja kapljevinâ, a on jošte i veže čipavac koji nastaje usljed razlučivanja dušičnatih ustrojnih tvari, pa se tim dodaje gnoju ustrojne tvari, koja se u malenoj količini nahodi u ljudskim izmetinama. Gnoj može da se učini još dragocjeniji dodatkom tvarî koje sadržavaju fosforne kiseline ili jeftinih pepelikovih soli, jer razmjerno prema dušiku malo ima fosforne kiseline i pepelike u ljudskim izmetinama. Ali ni gnoj koji tim načinom bude pretvoren u sipki oblik neće biti prikladan za dalek prenos ako dodatci budu dosta veliki, a to radi velike njegove sadržine malo vriednih tvari. Takav se prenos može izvršiti, kad se izmetine u svježem stanju osuše prostim izhlapljenjem vode. U novije doba bilo je pronadjeno nekoliko takovih postupaka. Tako suši Liernur svježe nerazriedjene izmetine u prostoru gdje je razriedjen uzduh, iza kako jim je dodao sumporne kiseline za veživanje nastajućeg čipavca. Drugi postupak sastoji u tom, da se sušenje izvadja pomoću dima.

167. Koje su druge živinske izmetine mogu da upotrebljuju kao gnojivo?

Izmetine naše domaće peradi, od kojih se navlaš izmetine golubova i kokošija odlikuju svojom obilnošću dušika, i mogu se, navlaš prve, kadgod i kupnjom dobaviti.

Približna sadržina izmetinâ najpoglavitijih vrsti naše domaće peradi obzirom na zlamenije tvari u svježom stanju, razabire se po sljedećim brojevima:

Domaća perad	Suhe tvari	Dušika	Fosforne kiseline	Pepelike
Golubovi	48,1%	1,76%	1,78%	1,0%
Kokoši	44,0 „	1,63 „	1,54 „	0,85 „
Patke	43,4 „	1,00 „	1,40 „	0,62 „
Guske	22,9 „	0,55 „	0,54 „	0,95 „

Ipak će i ovdje sastav često biti veoma različit polag udieljene hrane.

imale druge države, kad im se je pojavila filoksera, i što im je služilo za odoliti u krizi.

Većina dakle kod nas je odredjena ili selenju ili gladovanju. Zaludu se je tješiti inače. Mi nemamo takova zemljišta, koja su uporabiva za druge kulture. Zemlja za vinograd nije nego za vinograd, i ako gdje za maslinu; ali čekaj ti da maslina poraste. Ona jeste po gdje uporabiva za buhač, ali se je i buhaču ciena otrovala, a gojitba duhana je skopčana velikim troškovim, a ni desetina zemalja prikladnih za vinogradarstvo nije prikladno za duhan. Za one, koji i danas i u buduće budu razpolagali novčanim sredstvim, filoksera je samo prolazno zlo, kojemu će oni moći odoliti i ako uz velike žrtve, jer je danas amerikanskim lozam omogućen obstanak i regeneracija vinograda.

Regeneracija vinograda amerikanskim lozam je vrlo skup postupak, ali jedini danas, koji se uspješno i sigurno može preporučiti. Mi s toga svim onim, koji imadu sredstava najtoplije preporučamo, da si urede amerikanske loznike. Skup je to doduše, te dug i dosadan postupak, ali jedini siguran, pa mu se je red podvrći i uztrajati.

Od amerikanskih loza, one koje odole filokseri, a koje su prikladne za naše podnebne i zemljištne odnošaje, jesu: *Vitis Berlandieri* i *V. Rupestris*.

Ove loze valja uzgajati i saditi, pa ih navrćati našom domaćom lozom; tim se s jedne strane imadu žile, koje odole filokseri, a s druge strane loza radja istim grožđjem i vinom, kojim je prije radjala. Istina bog, kod nas ovih loza nema, a za zdrave još ne zarazene predjele, niti se može savjetovati, niti je dopušteno uvažati ih iz okuženih predjela, red je dakle uzgajati ih iz sjemena. Neka si dakle, svaki koji može, nabavi malo sjemena od ovih loza, i neka ih uzgaja. Rekosmo da je to dug, težak i dosadan postupak, ali jedini i sami, koji se može mirne duše preporučiti.

Neka se niko ne nada i ne ufa u pomoć vlade. Vlada je nemoćna pred tako ogromnim podhvatim i jer nema sredstava razpoloživih, i jer nema ljudih velike strukovne i administrativne izobraženosti, koji bi shvatili domašaj ciele nesreće, koja nam prieti, niti bi se znali snaći pred tako ogromnim podhvatom, niti bi znali provesti te kolosalne osnove regeneracije vinograda.

I vlada će bez dvojbe nešto učiniti, jer to tako valja da bude, ali koliko će ona učiniti, možemo suditi iz prošlosti, kad znamo, da je vlada u svojim voćnim razsadnicim u dvadeset g dina, dotjerala tako daleko, da svake godine uzgaja 7000 do 8000 voćnih stabala i to većim dielom bajama i orasa, koji kod nas i u živom kamenu samonikli uspjevaju, samo, ako tko sjeme baci i kad znamo, da nam je vlada za odštetu vinske klauzule, a u pomoć proti peronospori dala 3000 fiorina, što odgovara 3 novčića na hektar. Tako će biti i za filokseru, pa je red, da se uzdamo u se i u svoje kljuse.

O čišćenju drvenog posudja u kojemu se je pripravljala raztopina modre galice.

Za raztapljanje modre galice i u obće za pripravljanje raztopine modre galice rabe se kace i vidrice, koje se inače rabe za mašćenje grožđja ili pri pretakanju vina. To je sasvim pametno, jer se tim štedi na posudje i posudje bolje izrabljuje. Ali kad je jednoč u ovom posudju bila priredjena raztopina modre galice misle neki, da se više nesmje rabiti za vino, a drugi ga rabe bez da bi ga temeljito izprali. Ni jedan ni drugi postupak ne valja; ako se ovo posudje temeljito izpere, ono se može rabiti za vino, dočim ako se rabi za vino neizprano, onda s njim prelazi u vino dosti galice, koja i ako nije štetna po zdravlje, i ne mienja kakvoću vina ipak nije naravska primjesa vina, a i mast i vino iz takovog posudja spominje svojim tekom na tek kovine.

Valja s toga izprati dotično drveno posudje odmah kad se je s njim služilo. S vodom to neidje uvjek lako, bolje je s toga rabiti kakovu razblaženu kiselinu; a za tu svrhu najprikladnija je solna kiselina.

Badnje i posudje, koje se ima čistiti valja napuniti vodom. da je nepropustno, i da se namoči okorina od raztopine modre galice. Sad se otoči voda i propere posudje, pa se ulije unj 3 do 4 litre tople vode, a ovoj se opet dolije ¼ do ½ litra solne kiseline, koja se mućka u posudi, dok se uz pienenje ova kora od modre galice raztopi. Radja se ova podpomaže oštrom četkom ili oštrom metlicom, a kad se je kora sva raztopila valja opetovano put izprati posudu vodom, da se odstrani iz drva svaki trag solne kiseline.

Ovako izprano posudje može se opet rabiti za mašćenje grožđja i za vino. T. B.

Crv loze i njegovo utamanjivanje?

I ljetos se narod u velike tuži protiva šteti, koju nanaša crv. U nekim mjestim kotara zadarskog baš je velika šteta koju je crv ljetos nanio na resi.

Poznato je, da se crv uspješno utamanjuje, ako se škropi Nesslerovim otrovom. Nesslerov otrov priredjuje se od žeste (vinovice) kojoj se pridoda 6% sumpornog ugljika ili izvarka (ukropine) od duhana, te 12 postotaka smrdljivog ulja (fuzel ulja); ili se pak uzme 5% raztopine od mazavog sapuna, 20 postotaka proste vinovice i 20 do 30 postotaka ukropine od duhana.

Za utamanjivanje crva na lozi ovim sredstvim hoće se osobita strcaljka Nesslera, a nevalja zaboraviti, da je sredstvo prilično skupo, a uporaba dosadna.

Puno jednostavniji način za utamanjivanje crva (*Tortrix uvana* ili *Conchylis ambiguella*) jeste utamanjivanje lepurica, koje nesu jaja za crve.

Drugo pokolienje lepurica počima sada u drugoj polovici lipnja i u srpnju. One oblitaju na okolo po noći do 6 i do 7 satih u jutro, te se pare i svaka ženska s nese do 40 jajasca od kojih se pak razviju crvi, koji prave onu štetu na grožđju, kako to mi dobro znamo. Ove lepurice su posve lakome na kiselaste tekućine. Ako se s toga po vinogradim izmedju loza postavi nekoliko plitica sa malo razvodnjene kvasine, opaziti ćemo, da će se preko noći utopiti po koja stotina lepurica lozova crva, koje su vrlo lakome na kiselu tekućinu. Opetujuć to jednostavno sredstvo mogu se temeljito izkorieniti svi crvi sa loza.

Velikog neprijatelja imade crv loze u ličinkam marijine škrinjice (*Coccinella septempunctata*), koje žderu ličinke od lozovog crva. Perraud je opazio u nekim mjestim južne francezke, da su ove ličinke prava blagodat božja za vinogradare, a od starine je poznato, da gdje ima marijinih skrinjica nema uši po stablim i drveću.

Kad se ima kositi livade?

Odkad se je počelo shvaćati, da racijonalnog gospodarstva nemože biti bez stočarstva, a ovoga bez dobre krme, odtad se je počelo više pomnje posvećivati livadam. Ali još se nije na čistu, kad se baš imadu kositi livade, i većina grieši u tome, da livade kasno kosi, misleć, da čim kašnje pokosi, da dobiva više siena. Istina je doduše, da kad se kašnje kosi, da se dobiva nešto više siena, ali to ide na štetu dobrote siena, jer je takovo sieno manje hranivo, a teže probavivo; mjesto livadna siena, dobiva se livadna slama. Mnogi tvrde: da je potrebito, da sieno dozori, e da se livada sama zasije; ali biva baš protivno, jer se tim načinom razsije više sjemena korova i hrdjavih trava, koje baš kašnje dozrievaju. Puno pametnije radi onaj, koji izdrlja livadu i zasije dobra sjemena, nego li onaj, koji se neda na takav način pomladiti livadu; jer izravnom sjetvom sjemenja bira one vrsti, koje su prikladnije za hranjenje i za vrst i narav zemlje.

Opetovane kušnje su dokazale, da u livadnim travam ima najviše bjelančevina i fosfornih soli baš, kad su u cvatnji, a poznato je da su baš to sastavine, koje su najpotrebitije za proizvodnju mesa, kostih i mlieka. Najbolji čas kositbe jeste baš onda, kad je veći dio livadnih trava u podpunoj cvatnji.

Kašnje, u razmjeru u kojem se razvija i dozrieva sjeme biva vlatje slamnatije i tvrdje, jer se odrveni; u veći dio sastavina hranivih prelazi u samo zrnje, a tim je dosliedno sieno manje hranivo.

Takovo sieno blago ne jede rado, a i težko je probavljivo, pa dobrim dielom izlazi iz tiela ne probavljeno.

Izim toga, kasnim košenje ima se i druga šteta, biva da se znatno pokraćuje vrieme za otavu, pa se dosljedno pokosi mnogo manje otave, nego li bi se redovito pokosilo.

Kasno košenje ima za posljedicu i iztrošenje livade, jer čim više trava dozrieva sjemenom tim se više zemlja troši i prije izjalovi.

I prerano kositi ne valja, jer ako se prerano kosi, biva kad se prvi cvietovi pojave, onda još trava nije dosti sočna, pa dosljedno ni dosti hraniva. L. K. V.

O novom podkivanju poljskih konja.

Poljske konje, odnosno konje koji se rabe pri poljskoj radnji, valja svaki put iznova podkivati, dok se pazi, da je kopito, kojeg štiti podkova, postalo odveć dugo napram veličini tiela dotičnog konja. Pri redovitoj radnji, to se dogodi nakon pet nedjelja. Ako se ostavi kopito još dalje podkovano, a ne promjeni podkova, onda trpi samo kopito.

Kopito ostaje samo onda naravno, i raste samo onda pravilno, ako je dosti pruživo, jer je onda kolanje krvi u njemu posve redovito; dočim kad odveć poraste nokat, onda izgubi svoju pruživost, pa izim drugih nevolja, može da se izkrivi.

Da je kopito i najbolje podkovano, tim samo što je učvršćeno na podkovi gubi jedan dio svoje pruživosti, pa ako još odveć poraste nokat, onda se pruživost kopita svede na ništicu, a usljed toga konj težko hoda, a može pod jačim udarcem puknuti kopito. Konje puna kopita valja češće podkivati, jer inače trpi odveć padplat kopita.

Konji puna kopita odmah počmu šepati, dok nokat pritiska na podplat, ako se o tom prije ne dosjeti, valja podkovati iznova odmah, dok se opazi da konj hramlje. D. L.

O umjetnom oplodjivanju krompira.

Sjeme od krompira uzgaja se za proizvadjanje novih vrstih krompira i za pomladjivanje starih vrstih. Umjetno oplodjivanje izvadja se time, da se pelud onih vrstih krompira, koji se u bilo čem odlikuju, prenaša na pestiće cvjetova onih vrstih koje hoćemo da oplodimo.

Kod ženskih cvjetova, koji će se oploditi odstrane se za vremenu prašnike, pa se cvjetovi pokriju ridkom tkaninom (tull). Kad pestići u dotičnom cjeću dozriju za oplodjenje odstra-

---

168. Što se razumije kompostom ili mješancem?

Kompostom se razumije smjesa svakovrstnih odpadaka koji se nahode u gospodarstvu, koji ne mogu da se upotrebe za nikakvu drugu svrhu, sa zemljom. Takovi su n. p. korovlje, cima od kumpira, lišće sa drveća, drvene pilotine, kukuruzni klipovi, pokvarena krma, odpadci tehničkih obrta, komardarski (mesarnički) odpadci, kao drobovi, dlake, rogovi, papci, crknute životinje, ljudske izmetine, smeće sa dvorišta i sa ulicâ, klačadina, pepeo, treset, mahovina, glib itd. Te se tvari mješaju skupa nabacaju se na stogove i često se polievaju osokom, da se vazda uzdrže vlažne; gromada se kangod probada kolcima, dok ne poprimi podpuno jednak sastav, i dok se ne može više ništa da razabire od izvorno upotrebljenih tvari, što, prema upotrebljenim gradivima i toploti, može do traje od nekoliko mjeseca do dvie godine dana. Dodatkom vapna i vapnom obilujućih tvari, kao procjedinama iz tvornicâ sladora, soda-vapnom, plino-vapnom, laporom može da bude pospješeno razpadanje. (*Sliedi*).

ni s njih ridka tkanina, uzme se na kistu peluda sa onih prašnika, kojimi želimo, da žensko cvieće bude oplodjeno, pa prenešemo pelud na pestiće, i tim je posao gotov. Cvieće na ovaj način oplodjeno opet se pokrije ridkom tkaninom, i drži se pokriveno, dok pestić savehne, što je znak da je oplodjen.

Cvieće se od krompira ne oplodjuje lako, a da se je oplodilo pozna se po tom, što se na dotičnom cvietu razvije plod. Plod ostane na stabaljki dok podpuno dozrije, onda se izgnječi, pa se iz njega izpere sjeme u mlakoj vodi; pa onda dobro posuši.

U proljeće zasije se dotično sjeme u dobroj hranivoj zemlji, u toplu položaju. Sjeme se posve lako pokrije istom zemljom. Kad sjemenjaci porastu, onda se razsade na lijicam u dobroj hranivoj zemlji. Do jeseni razvije se malih gomolja koji se poberu, pa na proljeće sade na polje, kako drugi krompiri. Za razsad biraju se ljepi krompiri. X.

Uzgoj i njegovanje kunaca.

Za uzgoj valja upcrabljati životinje bez mana, a osobito valja paziti na to, da su jednake boje dlake; pa ako se u potomstvu pojavlja primjerska nejednake dlake valja ih odmah odstraniti i izlučiti od razploda.

Kunce za razplod valja dobro hraniti, ali ne tako da budu pretusti. Ženske osobito dok su dojilje valja dobro hraniti, sočnom hranom i mliekom. Čim budu ženske bolje hranjene, bolje će dojiti, te će se imati bolji podmladak.

Za razplodjivanje donese se mužkog do ženske, i drže se skupa 2 do 3 dana Ako ženska doji mlade, onda se ne smje njoj dodati mužkog, jer bi on zaklao sve mlade kunce, pošto je posve nemilosrdan otac. U takovu slučaju za 2 ili 3 noći za sebice preneše se ženska do mužkarca.

Nakon 30 ili nakon 31 dan po parenju ozeci kunica 4 do 8 mladih redje 10, a posve riedko 12 mladih.

Ako se kunica oplodi prije nego dajenčad znade sama jesti, onda se zadrži uz majku jedno 10 do 15 dana po oplodjenju. Kunica nesmje se dati naskočiti, nego 6 do 8 nedjelja po porodu, uradili se to prije, onda i ona i dojenčad oslabi.

Kad se kunica ozeci, nešto 24 sata kašnje valja pregledati leglo, i uvjeriti se ako su svi kunci živi, ako su svi u jednom leglu i ako je leglo uredjeno. Što je mrtva poroda valja odstraniti, ali nevalja bez potrebe brčkati po leglu.

Sedamnaestog dana po porodu počmu kunci gledati. Za sve to vrieme valja se brinuti, da je u leglu čista zraka, što se najlaglje postizava, ako se preko dana za neko vrieme razkrije leglo.

Hoće se osobite pomnje i obzira pri hranjenju mladih, bud je to najteža točka pri uzgajanju kunaca, valja imati velike vještine, jer inače veći dio mladih kunaca zaglavi.

Mlade kunice nesmjedu se uporabljati za razplod, ako nisu dorasle i dobro razvijene, poništo pak prije, dok ne navrše ¼ ili ¾ godine. Zimi od listopada do veljače nevalja razplodjivati kunce.

Kunci najbolje uspjevaju na zračnom, svjetkom i suhom mjestu. Kunište hoće se da je prostrano; valja ga jednoč na nedjelju temeljito izčistiti i dobro posteljiti. Zobena im slama najviše prija. Kunicam koje su zaplodile hoće se više stelje, i da im je mekše i radi toga, što nakon 14 dana po oplodjenju počmu pripravljati leglo.

Dobra stelja za kuništa jesu drvene pilotine, onda kreolin i koštani superfosfat, koji veže mnogo amonijaka i tim biva vriedniji gnoj iz kuništa.

SVAŠTICE

Kad se prvi put naskoči mlada kobila. Mlada kobila nesmje se dati naskočiti, dok ne navrši tri godine. U prvom tjeranju, kad je navršila ili ima da usvrši tri godine privede joj se pastuh da ju zapaše. Ovo vriedi za kobile dobrih pasmina, koje su čvrsto i dobro razvijene. Za kobile, koje su zaostale u razvoju ili su u mladosti bolovale, red je pričekati najmanje dok navrše četvrtu godinu.

Čuvanje svježih trešanja. Trešnje čuvaju se svježe do zime, ako se postave u staklenice, po ove začepe, zapečate i zakopaju u zemlju. Za čuvanje na ovaj način valja odabrati trešnje tvrdog mesa, Loće se još nuz to, da su posve zdrave, i posve suhe na koži da nema soka, i valja im držke pokratiti, ali poništo pokidati.

Da plode krastavci. Mnogi se tuže, da im krastavci ne rode. To se obično opažava za suhih godina, kad je red obilno zalievati, pa mnogi to prepisuju, što se zalievanjem moći cvieće. Ta tvrdnja nema temelja. Tko hoće, da mu krastavci rode, red je da ih jedanput na nedjelju obilno zalije, tako, da se zemlja posve natopi, a onda se i lišće poškropi, pa netreba drugo; samo što valja čuvati rizve, da se ne lome. Čestim zalievanjem nastaje nagla promjena topline u zemlji, pa to najviše smeta oplodjenju cvieća. Puno obilnije rode krastavci, ako se vodi, kojom se svaku osam dana zalievaju primješa za $^1/_5$ osoke.

Krosuljica proti mravim. U mnogim mjestim u njemačkoj rabe travu krosuljicu protiva mravim. U tu svrhu, oni naberu krosuljice i razbacaju je oko mravinjaka. Mravi nemogu da podnose vonj krosuljice, pa poskapaju ili pobjegnu.

Da se negubi toplina peći i kotlova, preporuča se pomješati na jednake djelove pilotina i blata, pa to umjesiti u gustu kašu sa 100 djelova vode, kojoj se doda 4 diela škroba i 2 diela sumporno kiselog amonijaka. Ovom se kašom izmaže peć iznutri ili kotao s dvora. Odoli izvrstno vatri, posve je laka, ne gori, jer nedopušta sumporno kiseli amonijak, a čuva izvrstno toplinu. N. p. peć, koja je ovakovom kašom iznutri zamazana, kad se jedanput ugrije čuva svoju toplinu punih 12 satih, a da je kroz to vrieme nije potreba ložiti.

Na što je paziti, da se neotruješ gljivam. Mnogi su lakomi na gljive, a mnogim su siromasim kadšto gljive jedina hrana. Tko se hrani gljivam red je da pazi: 1. Da ne sakuplja niti jede stare, pljesnive ili gnjile gljive. 2. Mliečne gljive baci, jer su sumnjive. 3. Ako izgnječiš ili protareš otrovnu gljivu, opaziti ćeš, da je njeni miris uvjek neugodan. 4. Ako prerežeš otrovnu gljivu, na prorezu će nakon malo pomodriti. 5. Ako prozvaćeš otrovnu gljivu, bez da ju progutaš, opaziti ćeš da peče na jeziku.

Proti crvotoču. Neko je drveće obično podvrženo crvotoču, ali ima i predjela, gdje je crvotoč tako razprostranjem, da izgrize i bolje vrsti drva, koje inače ne podpadaju crvotoču. Drvo ćeš obraniti od crvotoča, ako ga namažeš su 5 postotnom raztopinom karbolne kiseline, koju se priredjuje, ako se u 100 djelova vode raztopi 5 djelova karbolne kiseline. Pri mazanju valja bolje i obilnije mazati ondje, gdje ima pukotina ili luknja od crvotočina.

Gospodarske Viesti.

Prošloga mjeseca pozvala je naša uprava sve predbrojnike na izplatu. Žalibože opažamo, da uplate ne sliede, kako bi imale. Opetujemo opet isti poziv, jer se bez redovite uplate nemože redovito napred. „Gospodarski Poučnik“ jeste jedino nezavisno gospodarsko glasilo.

***

Česte kiše ozbiljno uznemiruju vinogradare. Red je ne predati se, nego škropiti i škropiti.

***

S mnogih nam se strana tuže, da je crv napao resu loze. Proti crvu izravno nije se lako pomoći, ali se lako tamane lepurice koje nesu jajasca iz kojih se razvije crv loze, ako se po vinogradim postavi nekoliko plitica sa malo razvodnjene kvasine. Lepurice, koje oblitaju po noći, lakome su na kvasinu, pa se utope. U jednoj noći može se u jednoj samoj plitici uloviti više stotina lepurica lozovog crva (*Tortrix uvana*).

***

Ustanovljeno je da je filoksera na Olibu i na Silbi već dobrano razširena, što je znak, da se je tamo ostran više godina pojavila. Bojimo se da nije samo Olib i Silba okužen, nego da se je ona i u drugim susjednim občinam već pojavila.

***

Post festum! Vlada je odposlala filoksersku komisiju na Olib na Silbi, pa po susjednim otocim; da konstatuju; gdje ima i gdje nema filoksere. Čudnovato je Bože moj, da naša vlada uvjek i svudi zakasni za 24 sata!

***

Gospodin pl. Kambj zahvalio se je na mjesto tajnika pokrajinskog poljodjelskog vieća, a mjesto njega imenovan je *seduta stante* gospodin Petar pl. Tartaglia, koji se je istodobno zahvalio na mjesto člana pokrajinskog poljodjelskog vieća. Po tom poljodjelsko vieće jeste sada bez presjednika i bez jednog člana, a jedan od članova, i onako nigda ne dolazi.

***

Na mnogim mjestim pojavila se je peronospora na krompiru, dapače i na lišću voćnih stabala. Nije kud kamo i krompir i oboljela voćna stabla valja škropiti, kakogod i lozu.

***

Iz statističkog izvješća razabire se, da je u Dalmaciji napravljeno 1893 g. 1,484,040 hektolitara crnoga vina, a 73,890 hektolitara bieloga vina, dakle ukupno 1,557,930 hektolitara. I ako se kod nas ne sastavljaju statički podatci, kako u izobraženom svietu, ipak se mora priznati, da se ove brojke prilično približavaju istini. 1,557,930 hektolitara vina, pa klauzula! Sto hiljada hektara vinograda, pa filoksera! *Zuviel gnade auf ein mal? Zuviel ist ungesund!*

***

Hrvatska zemaljska vlada urediti će u Otočcu voćni motičnjak od 5 do 6 jutara površine.

***

Po primjeru švajcara počeli su i taljanci uredjivati tovilišta za puževe. U južnoj Italiji pokraj Napulja uredjena su dva takova tovilišta. Tovilišta za puževe hoće se, da su na sjenastu mjestu, a ljeti za žege zastire se zemlja vlažnom mahovinom i kićem. Za svaku 1000 puževa računa se 2 četvorna metra prostora, a jedan čovjek može na 50 četvornih metara zemljišta uzgojiti od proljeća do jeseni 20 do 25,000 puževa.

***

Rusko voćarsko družtvo priredjuje u Petrogradu od 22 rujna do 12 studenoga t. g. medjunarodnu voćarsku izložbu. Uz razno voće svježe i suho, slobodno je izlagati zeline voćne sokove, vinogradarske proizvode, sjemenja, hmelj, ljekovito bilje, orudje, knjige voćarske, te drveće i grmove.

***

U Magjarskoj bavilo se je 1893 godine 9378 gospodara gojitbom duhana. Gojili su duhan na površinu 70,777 katastralnih jutara (1 jutro = 1187 četv. hvatih). Od svakog jutra pobrali su poprieko 740 kg. duhana za koji su srednje utržili čista fl 9,378,147.

***

Hrv. ugar. zajednički ministar domobranstva povjeriti će i ljetos malo obrtnicim izradbu od 20,000 parih cipela za ugarske i hrvatske domobranske čete po f. 4·16 odnosno po f. 4·92 par.

***

U Hrvatskoj posječeno je tu nedavno gorostasno stablo, koje je bilo dugo 24 metra, imalo je 1¼ metar u promjeru, a težilo je 240 quintala. Sadržina drva bila je 40 kubičkih metara. Stablo je opredieljeno za medjunarodnu izložbu u Anversi, a prevesti će se u 3 vaguna.

***

U prvoj polovici rujna t. g. obdržavati će se u Beču 39.ta velika skupština austrijskih i njemačkih pčelara. Istom je s kopčana i pčelarska izložba, koja traje od 1 do 16 rujna.

***

U Ingležkoj bez prisilja i bez zakona uvedena je 8 satna radnja. Tu blagodat uživa do sada 40,000 radnika, što u državnim radionicam, što kod tvorničkih poduzeća.

***

Godine 1893 izvedeno je iz Francezke 25,273,150 kg. jaja u vriednosti od 23,251,000 franaka; a iste godine uveženo je u Francezku 6,550,638 kg. kokošjih jaja u vriednosti od 6,026,000 franaka.

***

Francezke štedionice brojile su 1893 god. 6,173,054 uložitelja, koji su uložili 785,924,992 franaka, a sa uložcim prijašnjih godina sačinjava ukupna pri štedjena glavnica 3,143,370,266 franaka.

Pitanja i odgovori „G. Poučnika".

A. Odgovori.

49. U vinogradu nahodim mnoštvo gagrica, što jedu lišće; sasvim da ih svaki dan puno ubijam, ipak vrve uvjek od nekle. Ima li kakav način da ih iz temelja izkorienim?

P. B. u R. (Dubrovnik).

Te vrsti gagrice poznate su inače pod imenom skorovače i razširene po svim vinorodnim zemljam. Bud one najviše brste lišće po noći i u jutro rano, valja ih sakupljati po noći ili u jutro rano; ali ih se i po danu može puno utamaniti, jer se oni skrivaju na tamnom sjenastom mjestu, obično u gustom lišću. Kako se pred neprijateljem za čas skupi i obumre, ako se izpod loze razastre krpa ili otvori kišobran pa strese lozom, dobar će dio skorovača opasti; pa ih valja skupiti i poubijati, jer se inače nakon malo saberu i odlete. Pomnjivo sakupljanje jeste jedini sigurni liek za utamanjivanje skorovače; drugog lakog a jednostavnog sredstva nema.

50. Po kuhinji lizu mi mravi; jedni dolaze s dvora, a drugi se legu unutri. Smetaju mi mogo, gnječenjem nemogu da ih utamanim, pa Vas molim za koje sredstvo, kojim bi ih se mogao riešiti?

D. K. u N. (Kaštela).

Za sigurno utamanjenje mrava valja potražiti mravinjak, jer ako se gnjezdo neizkorieni neće lako ni mravi. Ako je pronadjen mravinjak, onda se lako izkorieni ili sumpornim uglikom ili vrelom vodom ili razblaženom sumporovom kiselinom, sve sredstva, kojimi se zalije mravinjak. Kad nije moguće pronaći mravinjak onda se hoće velike ustrajnosti, a da te malo a malo mravi izkorjene. Spužva ovlažena osladjenom vodom veoma je liepak za mrave. Kad je spužva puna mravih, onda se popari vrelom vodom pa se opet opetuje isti postupak i to tako dugo dok mravih nestane. U njemačkoj rabe krosuljicu (kerbelkraut) proti mravim. Poznato je da mravi nemogu da podnose vonj krosuljice pa razbjegnu se. Ima još sredstava drugotne vriednosti ali je glavno pronaći mravinjak i uništiti leglo i gnjezdo.

51. Molim Vas, koji je najjednostavniji i najbolji postupak za priredjivanje rakije od borovice (smrička)?

I. V. Z. u N. (Hrvatska).

Najjednostavniji postupak za priredjivanje rakije od borovičke jeste sljedeći. Pobraze, zdrele, smrečke, valja izgnječiti (izmrviti). Spominjemo zdrele smrečke ili borovice, jer samo u zdrelim ima sladora, nezdrele borovice mjesto sladora imadu škroba, a taj se težko pretvara u slador. Čim su na sitnije izmrvljene borovice ili smrečke, tim je bolje, jer laglje prevriju. Ova krupica ili brašno od borovice metne se u badnje za vrienje, pa se dolije u težini toliko mlake vode, kolika je težina brašna. Onda se još doda malo kvasca od piva (Oberhefe) ili vinske taložine. Ako je toplina u pohrumu primjerna, nakon malo početi će smjesa vrieti. Vrienje je s početka naglo, a onda tiho. Uz primjernu toplinu traje 8 do 10 dana. Puno bolje prevrije, i puno se bolje slador, koji sadrže smrečke izrabi, ako se za vrienja svakog dana jedanput premetne dropina od borovice. Kad je svršilo vrienje, onda počimljenje pečenje. Pečenje se obavlja na isti način, kako se peče drop od grožđja. Samo se s početka hoće tihe vatre, jer lako progori. Prva rakija što proteče obično je gusta i bielkasta, jer sadrži mnogo smolina, kašnje ide čistija i manje žestoka. Mnogi raztope u vodi, koju doliju brašnu od borovica nešto sladora i to 5 do 8 po sto, a to u svrhu, da olakote vrienje, i da povećaju količinu alkohola.

52. Kako se ima postupati pri prelazu iz zimskog na ljetno hranjenje?

K. R. u T. (Bosna).

Prelaz iz zimskog hranjenja na ljetno hranjenje mora da uzslieđi sasvim postepeno. Nagli prelaz nosi uvjek zlih posljedica, a ako ništa drugo izkvare sa probavni ustroji. Poznata je činjenica, da ako se kravam muzaram naglo mienja hrana, na ime, ako im se mjesto repe daje krompira, mjesto siena zelene trave itd. ne samo, da im se pokvare probavni ustroji, već im se i dajnost znatno umanji. Ove nagle promjene djeluju štetno i na meso i na salo, pa kako što krave daju manje mlieka, takodjer lako mršave. Nagla promjena hrane nosi obično za posljedicu proliev, a onda mršavljenje. Stvar je sasvim lako shvatljiva, da životinja, koja je dalje vremena bila navikla istoj hrani, da nemože podnieti naglu promjenu, bez da to izravno ne upliva na njezine probavne ustroje. Posljedice naglih prelaza traju kadšto više od 2 nedjelje dana, dok se životinje oporave i povrate u prvobitnom stanju. Prelaz iz zimskog na ljetno hranjenje mora da bude postepen i sasvim promišljen. U tu svrhu preporuča se za 8 do 14 dana miešati sienu i slami malo zelene krme. Svakog dana valja malo a malo povećavati količinu zelene krme, a razmjerno umanjivati količinu siena i slame. Ako se blago hrani na paši, valja u jutro prije nego li se otjera na pašu, dati mu malo suhe krme, a isto tako hoće se blagu malo suhe hrane kad se povrati kući. I ovo hoće se, da je uredjeno postepeno, da pada po malo od dana na dan, dok sasvim izostane. Ovakav prelaz traje obično 15 do 30 dana.

B. Nova pitanja.

53. Zašto se ove godine pojavlja peronospora prije i jače po brdima i plitkim krševitim zemljam, nego li u polju?

I. M. u V. (Šibenik).

54. Poškropio sam za liepa suha vremena, 14 je dana već od tad, a ipak se na poškropljenom lišću pojavlja peronospora, premda je ono još modro od raztopine modre galice. Molim raztumačiti mi uzrok?

I. M. u V. (Šibenik).

55. Koje su vrsti amerikanskih loza najbolje kao podloge za navrćanje naših loza na vapnenastim zemljam?

I. S. u N. (Zadar).

56. Koja je najbolja zemlja za ljekaricu?

K. V. u T. (Bosna).

57. Jeli koristno valjati usjeve, i kad je savjetno valjati ih?

A. F. u V. (Hrvatska).

58. Molim Vas kad se kvasi grožđje proti crvu? Kako i koliko se izmješa sapuna i buhača u 100 litara vode? Može li se svaki sapun upotrebiti?

I. M. Š. u T. (Pelješac)

☛ Odgovori na javna pitanja kao i nova pitanja, primaju se rado od svakoga, pa i ne bili predbrojnici.

OTVORENI DOPISI
GOSPODARSKOG POUČNIKA.

Predplatili su predbrojbu do konca t. g. 1894.

P. N. gospoda: Santić P. — Rojc M. — Turković M. — Šarić M. — Vajdić M. ž. — Vitezić B. — Lovrić M. — Firduš beg I. — Karaman D.r S. — Gabrić P. ž. — Streit G. — Luketin D. Š. — Topić A. — Papi M. — Buconjić P. pr. bis. — Bunjik Š. ž. — Dorbolo J. ž.

Podmirili su predbrojbu do konca prošle god. 1893.

P. n. gospoda: Topalović G. — Biblioteka Sveučilišta u Zagrebu — Pavlinović T. ž. — Srdić S. — Madrošan Leopoldina.

— Č. g. Knežević P. — Vaša predbrojba podmirena je do konca lipnja t. g. 1894.

— Č. g. Bodulić M. — A vaša do konca lipnja 1892.

— Č. g. Mlinac D. — Izvolite poslati još fior. 9.

— Sl. Kot. Uč. Knjižnica - Kastav — Broj 6 poslali smo vam iznovice.

— Č. g. D.r B. Steinfl — Uprava bolnice primiti će izravno 5 kg. praha od buhača.

— Č. g. Vajdić M. ž. — Nemamo što izpričati. Živili!

— Č. g Braća Katičić — Dvi knjige „O uporabi dropa" poslali smo vam.

— Č. g. Mudražija M. - Skradin — I vami knjižicu „Duhan".

— Č. g. Pavlinović T ž. — Pisali smo vam i izpravili smo adresu.

— Č. g. Papi M. - Kako što se u današnjem broju potvrdjuje vaša predbrojba podmirena je do konca t. g. 1894.

— Č. g. Ivančić T. — Nemamo, a ne znamo gdje da vas naputimo.

Godina XIII. Izlazi na 1 i 16 svakog mjeseca Broj 13.

SPODARSKI POUČNIK

Obće blagostanje zavisi o blagostanju pojedinca a temelj blagostanju pojedinca, jest razboriti rad uz vještu uporabu nauke i izkustva.

Upraviteljstvo lista je u Zadru

Predbrojba u *Austro-Ugarskoj* stoji 3 for. na godinu, u *Inozemstvu* 8 franakâ na godinu. *Uvrstbe* plaćaju se 8 novč. po redku za prvi put, a svaki sliedeći put 3 novč. redak. *Cliché* računaju se 5 novč. po centimetru četvornom.

Upravitelj i Izdavatelj: PETAR L. BIANKINI
Odgovorni urednik: NIKOLA ŠIMIĆ

Pisma, naputnice itd. itd. upravljaju se *Upraviteljstvu Gospodarskog Poučnika u Zadru.* — Rukopisi se nevraćaju.
Predbrojba je obvezna za godinu danâ, a izplaćuje se u Zadru.
Tko nepovrati prva dva broja obvezan je predbrojbi za godinu dana.

ZADAR, 1 Srpnja 1894. Ciena je listu 3 fiorina na godinu. ZADAR, 1 Srpnja 1894.

O REGENERACIJI VINOGRADA.

Obzirom na činjeniju, da je kod nas filoksera dosad konstatirana na četiri razna otoka naime na Olibu, Silbi, Pagu i Ugljanu a da je po svoj prilici još i mnogo druga mjesta okužila, njezino se širenje neda više obustaviti; svi naši vinogradari biti će postepeno uništeni.

Jedini spas ostaje nam još u regeneraciji vinograda, a to radi toga, da na jedan put ne ostane sva zemlja pusta, i radi toga, da sasvim neizginu naše loze, od kojih su mnoge baš plemenite i davaju dobru, ljubku kapljicu.

U konkretnom dakle slučaju, regeneracijom razumjeva se izmjena domaćeg panja sa amerikanskim.

Od amerikanskih loza imade vrstih za izravnu proizvodnju vina, a opet vrstih, koje daju posve lošo vino, te nisu za izravnu proizvodnju.

One se takodjer diele na vrsti, koje odole filokseri, te im ona ništa ne udi i ako na njih žive, i na vrsti, koje ne odole filokseri, te poginu od filoksere na isti način kako naše domaće loze. Za naše odnošaje nemože biti govora ni o vrstim koje ne odole filokseri, ni o vrstim za izravnu proizvodnju.

Mi valja da sadimo amerikanski panj, pa da na njega navrćemo, dok ih još ima, naše domaće loze, na taj način filoksera neće uditi lozi, jer joj amerikanski panj odoli, a radjat će istom kapljicom, kojom je prije radjala.

Amerikanske loze dale bi se još nekud podieliti napram vrsti zemlje, koje one ljube, a ta je razdioba mnogo teža.

Nepobitna je istina, da na vapnenastim zemljam krečaste ili sadraste naravi, te dolomitskog i arogonitkog poriekla neuspjevaju nego samo neke vrsti amerikanskih loza, biva, *Vitis Berlandieri, V. rupestris, cinerea, cordifolia i neki križanci.**)

Na prelaznim zemljam izvrstno uspjeva *Vitis riparia* u raznim svojim odlikam, a onda imade još mnogo drugih vrstih, koje su za mastnije zemlje.

Svakako pri regeneraciji vinograda prvi je i glavni uvjet ustanoviti vrst zemlje, na kojoj je vinograd kojeg se ima regenerirati, pa napram vrsti zemlje odobrati vrst amerikanske loze, koja je za narav dotične zemlje prikladna, jer bi se inače moglo dogoditi, kako što se je dogodilo u francezkoj, da su nasadi propali, jer loza nije bila prikladna naravi zemlje pa je obolila od zlatina.

Sad da vidimo o načinu kojim je provesti regeneraciju vinograda.

Pri provadjanju regeneracije prvi je uvjet imati dostatan broj prikladnih amerikanskih loza; pa je dobro, da se znade, kako se do takovih loza može doći.

U predjelim, koji su već zaraženi filokserom može se uvažati ključeca i korenjaka amerikanskih loza, kojih imade na prodaju na gojilištim loza u predjelim već okuženim filokserom. U predjelim, koji nisu okuženi filokserom valja uzgajati amerikanske loze iz sjemena, jer je to jedini sigurni način.

Ključice i korenjake može se nabaviti odmah toliko koliko je ih hoće za nove nasade, ili ih se nabavi nekoliko stotina, pa se uredi loznjak amerikanskih loza, koji nema drugu svrhu nego, da nas obskrbi potrebitom količinom ključeca.

Za loznjak odabere se bolje zemljište, izkrči se duboko, dobro se pognjoji, pa se u njemu sade korenjaci ili ključice amerikanskih loza na $2\frac{1}{2}$ do $3\frac{1}{2}$ metra razmaka, u svrhu da bolje i bujnije tjeraju, te da razvijaju što moguće više motroka.

Svaka loza dobije 3 do 4 metra visok kolac na koji se priveživaju matraci, da lišće bude više izloženo djelovanju svietlo i zraka, e da drvo bolje uzdrije.

Od treće godine unapred obično se uzgajaju ...ki i sočni matraci, koji se pak upotrebljavaju za ključece. Od svakog panja može se svake godine uzgojiti 30 do 60 ključeca. Od ključeca se uzgaju korenjaci ili se pak izravno sade, kako no ključeci od naših loza, a mogu se navrćati engležkim spajanjem još prije nego li

*) Vidi potanje ob ovom predmetu odgovor na pitanje 55 u ovom istom broju.

PODLISTAK.

Katekizam

Gospodarske hemije

od

D.ra E. WILDT-A

Ravnatelja agrikulturno-hemičnog pokušališta u Poznanju.

Po šestom izdanju njemačkog izvornika preveo

F. RADIĆ

Učitelj strukovne učionice u Korčuli.

(*Nastavak vidi broj 12).*

169. Koje djelovanje pokazuje mješanac i kako se on upotrebljuje?

Djelovanje mješanca je posve brzo, ali kratkotrajno, jer su u njemu dragocjene gnojive tvari; nastalim postupcima gnjilenja većim dielom pretvorene u oblik koji je za rastline lako usrkljiv; i zato se kao i osoka poglavito upotrebljuju; kao gornje gnojivo za livade i djetelišta.

170. Preporuča li se za gnojenje poraba kao krmivo upotrebivih odpadaka iz tehničkih obrta kao uljane komine, pivna slad, sladne klice i slična?

Samo onda kad ne vriede kao krmiva s kojega mu dragog uzroka, kao radi pliesni, škodljivih primjesina itd., drugčije je gospodarski tačnije da se ti odpadci, koji dielom imaju vrlo veliku krmivu vriednost, najprije ukoriste krmljenjem stoke pa dase tek njihov gnoj izvaža na polje.

Tim se ništa ne gubi od najzlamenitijih tvari po rastlinsku hranitbu, dušika i rudnih tvari, jer iste barem pri uzdržnoj hranitbi, kao što i pri hranitbi tegleće životinje, pa i pri tovljenju skoro podpuno prelaze u gnoj, samo u proizvadjanju mlieka i odgajanju mlade stoke zaostaje jih malašna čest u proizvodenim živinskim tvarima. (Pit. 145).

171. Koja su svojstva zajednička do sad nabrojenim gnojivima i po čemu se ona razlikuju od ostalih tvari koje se upotrebljuju za gnojenje?

Do sad napomenuta gnojiva sadržavaju ne samo svekolike tvari, što jih biline trebaju za hranitbu, nego i ustrojne tvari, koje no su nuždne za popravljanje fizikalnih svojstava tla pa su zato u stanju, sama upotrebljena da uzdržavaju tlo u dobru stanju plodnosti. Ostale tvari koje se upotrebljuju za gnojenje sadržavaju samo jedno ili više bitnijih bilinskih hraniva, pa zato niesu sposobna, da pružaju tlu podpunu odštetu za tvari koje mu se žetvama odnošaju, nego služe samo zato da donašaju tlu, pojedine tvari, kojih u njemu malo ima i kojima ono osobito brzo osiromašuje; to su tako zvana pomoćna gnojna sredstva ili odnosna gnojiva.

Takove tvari neće u svakojakim okolnostima svojom uporabom povećati prihod, već samo onda, ako u tlu neima doveženih tvari, pa bi se trebovalo vazda prije uporabe povećih količina tih pomoćnih gnojnih sredstava malim pokušajima osvjedočiti (pokušaje gnojitbe), dali je takovih tvari zbilja nestalo iz tla. (Pit. 180).

172. O kojim je hranivima ovdje govor u prvom redu?

O fosfornoj (pranikovoj) kiselini, pepelici i dušiku. Kad bi sve tvari koje se proizvadjaju na stanovitu imanju, na njemu i ostale, te se nebi drugomu prodavale, onda bi na istomu imanju sakupljen gnoj i ostali odpadci dostatni bili za uzdržavanje plodnosti tla, dapače bi polje sve to više obilovalo prisrkljivim bilinskim hranivom, jer nastavljenim razpadanjem nerazt...enog kršja postaju neprestano raztopive no...e količe, a nešto se vazda prinaša iz dah...ga rosom i kišom. Ali toga obično ne biva. ...elike količe životinjskih i rastlinskih pr...da prodavaju se preko godine, kao mlieko, ... žitija, krumpiri, pa se tako otimlju gospod...stvu u njima sadržane dragocjene sastavine tla, za toliko se tlo osiromašuje, pa mu treba te tvari nadomjestiti, ako će zemlja da bude trajno uzdržana u plodovitu stanju. Nego je većina tvari potrebitih za hranitbu rastlinâ u ...aravi veoma razprostranjena, a biline jih upotrebljuju, razmjerno prema zalihi, u povse male...oj količi, tako da je nastajući gubitak bez upliva na plodnost tla. Same tri tvari čine u to...n iznimku: fosforna ili pranikova kiselina, dušik i pepelika; one su u tlu samo škrto zastupane, a naprotiv u izvezenim proizvodima u veoma velikim količama sadržane, pa će tlo lahko osiromašiti s njima, pa će se brzo pojaviti potreba naknade u većini slučajeva.

(*Sliedi).*

se zasade, ili se navrću na zeleno. Navrćanje na zeleno je danas skorom svudi u porabi, jer je to najbolje, najnaravnije i najtrajnije navrćanje.

Uzgoj iz sjemena jeste mnogo dosadnji i trajniji. Najprije je pitanje dobiti dobrog, pravog i klicavog sjemena, a da i u tom pogledu ima prevara suvišno je da to tumačimo.

Glavna je stvar, da se nabavlja sjeme kod sigurnih tvrdka, a da se i plati nešto malo skuplje to nesmeta, jer dobre tvrdke jamče i za vrst i za klicavost sjemena. Valja uvjek nabavljati sjeme od zadnje jamatve, jer starije sjeme obično nije više klicavo.

Sjeme ima se nabaviti u siečnju ili veljači, da se već u drugoj polovici ožujka ili početkom travnja bude moglo zasijati.

Dok se primi sjeme, postavi ga se u jedan zemljani lonac u kojem ga se razdieli na redove izmedju pržine. U pržini uzdrži se sjeme svježe.

Kad je 14 dana pred sjetvom drži se vlažna pržina, da sjeme proklica; a kad se pokažu znakovi klicanja na zrnju, onda se zasije sa svom pržinom.

Za sjetvu odabere se prha, gnojna, umjereno vlažna zemlja, koje se do potrebe može zalievati, a i gdje sunce odveć ne bije i ne peče.

Od dobrog sjemena proklica obično 80%, a srednjeg 50% od lošijeg 5 do 25%. Mladoze valja pomnjom njegovati; valja im rahliti zemlju, plieviti korov, zalievati ih i braniti ih od sunčane žege.

Obično se druge godine razsade, pa dalje njeguju.

Uz posve pomnjivo njegovanje stopro se 5 ili 6 godine uzgoji dosti debelih i sočnih matroka plikladnih za razplodjivanje, odnosno za ključece i korenjake. Postupak ključecim i korenjacim od sjemenjaka, jeste isti kako smo gori više naveli, a i navrćanje. Regeneracija sama pak ili se pravi izravno naime čistim nasadjivanje cielih vinograda, kako se je rodilo do sada, ili se uporabljaju povaljenice.

U tu svrhu zasadi se izmedju domaćih loza amerikanskih, i to obično izmedju svake četiri naše jednu amerikansku. Kad ova razvije liepih motraka, izgule se naše loze, a na njihovo se mjesto napravi povoljenica od amerikanske.

Kad se povoljenica dobro ukorieni, onda se odreže od motice, navrne i goji za sebe.

Izbor zemljišta za razne vrsti voćnih stabala.

Mnogi se tuže, da im voćna stabla dobro neuspjevaju ni uz najpomnjiviju njegu, ni uz pomnjivo klaštrenje, ni uz obilno gnojenje i dobar položaj, a ne pitaju se za ono što je najglavnije, jeli naime dotično stablo zasadjeno u primjernoj zemlji, jer ako zemlja neodgovara naravi stabla, uz svu pomnju i njegovanje propasti će.

Za to je dobro, da se znade, koju vrst zemlje ljube glavnije vrsti stabala:

Jabuka ljubi mastnu, duboku ilovaču, radje nešto vlažnu nego li suhu; ali ne mokru ni močvarastu. I u sočnijim zemljam, pa da su i pjeskuljaste, samo ako su duboke uspjeva dobro.

Kruška stavlja najmanje zahtjeva na zemljište, ona se zadovoljava svakom zemljom samo ako je suha, topla i duboka, da bude mogla duboko potjerati svoje žile. Zemlja za krušku mora biti svakako propustna, jer na zemljam na kojim staje voda neuspjeva kruška.

Trešnja uspjeva dobro na suhoj pržinastoj ilovači.

Višnja ljubi mastnu zemlju i povisok, suh položaj.

Šljiva uspjeva u svakoj zemlji, ali najbolje u tustoj povrtnoj zemlji, koja nesmije biti ni odveć suha, ni prevlažna.

Orah ljubi tamnu prhu ilovaču, pa i da nije odveć duboka, jer onda oras tjera svoje žile posve plitko, a u puno većem obsegu nego li dosiže njegova krošnja. Kad je za stablo odobrana prikladna zemlja vas dalji uspjeh zavisi od razborite gnojitbe. Voćar mora da znade, koja hraniva oduzimlje zemlji plodom, pa da nastoji da ih nadoknadi dobrim gnojem.

Najbolje je gnojiti voćna stabla tekućim gnojem, jer im taj oblik gnoja najviše prije, i najviše ga izrabljivaju. Tekućim gnojivom gnoji se u proljeću, ljeti i početkom jeseni naprama tome, dali je svrha gnojenju podmagati cvatnju, razvoj ploda ili razvoj drva i reservnih hraniva.

Ljudske izmetine, osoka (gnojnica), pepeo, krv i umjetna gnojiva valja razblažiti i raztopiti u vodi, pa rabiti u tekućem stanju.

Za gnojenje tekućim gnojivim ili se razgrne zemlja okolo žila, ili se iskopa više jama okolo debla na razmak od 30 cm. do 1 metra, pa se u te jame nalije tekući gnoj; žestoku osoku, kao što u obće odveć žestoka gnojiva nevalja rabiti, jer mogu progoriti žile. Zemlju izpod voćnih stabala valja svake godine prekopati, i ne dopustiti da se zatravi. I. G.

Pomoć kad se krava nadme.

Svaki gospodar, koji goji krava hoće se da je uvjek obskrbljen znatnom kolikoćom čipavne žeste (Salmiakgeist), koju neka čuva na hladnu mjestu u dobro začepljenoj staklenici.

Kod gospodara, koji pomnjom timari blago, riedko će doći do nadma, jer on ne tjera na pašu blago prazna želudca, niti mu daje orosene zelene krme.

Dogodi li se i uz svu pomnju, da se krava nadme, dok se to opazi valja uzeti 1 do 2 žlice čipavne žeste, koju se prije razvodni sa $\frac{3}{4}$ litre ili jednom litrom vode.

Ovu svu tekućinu pomnjom i po malo ulije se kravi u grkljan; da se tu radnju laglje izvede valja joj držati glavu visoko, ali tako, da vrat ne bude odveć nategnut. Ako krava kašlje, valja joj glavu spustiti doli svaki put, dok prestane kašljati. Ako se pojavi nadam kod ovaca, kod teladi ili koza, onda se uzima samo $\frac{1}{2}$ žlice čipavne žeste u $\frac{1}{4}$ litre vode.

Nepomogne li ovo sredstvo odmah onda se može nakon pol sata opetovati, dapače se može dva do tri puta opetovati.

Ako se posjeduje ciev od gume i osoba je vješta, koja zna uvesti kroz grkljan u želudac, onda je najbolje rabiti odmah ciev od gume, jer kroz ciev u čas izadju plinovi iz želudca. Dok je gumena ciev u želudcu dobro je pritiskati rukam na bokovim, a i ustrcavanje studene sapunjače u stražnicu puno pomaže.

U posve naglim slučajevim nadma, gdje sva ova sredstva ne pomažu rabiti je troikar, kojim se izravno probije želudac, ali troikar može da rabi samo živinar.

Kako je poznato troikar se ubode svom koricom, onda se troikar izvadi, a korica ostane zasadjena. A pošto je vrh korice otvoren, kroz koricu, kao kroz ciev izlaze izravno plinovi iz želudca. U koricu valja često uditi troikar, da se izčisti.

Za nadma valja držati životinju uvjek na noge, pa bilo i na silu, jer ako legne može joj se razderati ošit ili prasnuti želudac. D. M.

Goriva vriednost raznih vrstih drva.

U nikim zemljam gori se samo drvo, jer sviet neće, da se nauči drugom gorivu, ili jer drugog goriva nema razpoloživa ili jer je preskupo.

U Rusiji n. p. u mnogim predjelim gori se drvo za željeznice, a o ugljenu nema ni spomena. U tu svrhu u Rusiji rabe najviše brezovinu, koja nije velike gorivosti, ali koje ima puno, pa je jeftina.

Gorivost drva jeste za trećinu do polovice manja od gorivosti kamenog ugljena. Nego i izmedju raznih vrsti drva ima vrstih bolje i gore gorivosti, vrstih, koje razvijaju gorenjem skorom toliko vrućine, koliko kameno uglenje i vrstih koje su posve slabe gorivosti, te nerazvijaju ni polovicu vrućine, koju razvija obično kameno uglevje.

Jedan francezki inžinir napravio je u tom pogledu velikih kušnja i došao je do uvjerenja: da je lipovina drvo, koje za gorenja najviše topline razvija, a lipovini najbliže stoji tisovina, koja razvija 99% topline lipovine.

Za tisovinom dolazi bristovina, borovina i jablanovina, koje joj malo zaostaju; za ovim dolazi vrbovina i javorovina, koja imade 95% gorivosti lipovine, pa breza i hrastovina su 94%, bagrovina su 91% i bukovina su 90%.

Pri kušnjom je uzeta uvjek ista kolikoća drva po težini i obliku. M. P. B.

SVAŠTICE

Kad je kositi zelenu krmu. Pod večer ima se kositi zelena krma, jer je to najbolji zeman, Dva su glavna razloga zašto pod večer valja kositi zelenu travu; prvi je, jer trava sadrži manje vode, te se teže upali; a drugi je, jer čim je dulje djelovanje sunca na bilje uz višju toplinu, tim bilje sadrži više dušika. Kod zelene djeteline pokosene u jutro za oblačna neba pri toplini od 9° Celsiusa našlo se je 1·087 po sto sveukupnog dušika, dočim kod iste djeteline pri toplini od 15° C. a pokosena u večer za vedra neba nakon liepa dana našlo se je 2·087 po sto sveukupnog dušika. Kod ljekarice pokosene u jutro pri 15° C. za oblačna neba našašto je 2·096 sveukupnog dušika, a kod iste ljekarice pokosene u večer nakon vedra dana pri 20° C. našasto je 4·382 po sto sveukupnog dušika. Ove su kušnje dokazom, da svjetlo izravno upliva na kolikoću dušika; što je opet gospodaru kažiput, kad ima kositi, ako će da pokosi najhraniviju krmu.

Da muhe, obadi itd. ne napadaju blago rabe amerikanski gospodari smjesu od 1 dielog kamenog ulja i dva diela maslinovog ulja ili drugog kakovog ulja, pa s ovim mažu blago. U ingležkoj rabe ukropinu od lišća od orasa, i s njom peru blago. Ukropina od orasova lišća ima svojstvo da ubija i jajasca, koje muhe s nesu na koži.

Koliko se hoće legla u jednom kokošinjaku. U uredjenim kokošinjacim računaju se 2 do 3 legla za 10 kokoših, ako ima prostora namjeste se i četiri legla. One kokoši, koje neće da nesu u leglu, nego nesu na polje, ili u vrtu ili na na slami, valja držati zatvorene, dok se obiknu leći u leglu. Legla hoće se da su postavljena tako, da kokoši budu mogle lako do njih, valja ih držati posve čista; hoće se da u kokošinjaku vlada mir i čistoća, i valja ga redovito mesti i škropiti vodom.

Svrbež od uboda komaraca prodje, ako se dotično mjesto natare običnim sapunom.

Kašalj rikavac obustavi se, ako se uzme u usta komad siadora na kojeg se je kapnulo nekoliko kapljica dobre kvasine (octa).

Hranj nje krompirovom zelinom nije uspjelo. Kušnje pravljene na mliekarskoj školi u Rustinu u Švajcarskoj, dokazale su, da hranjenje krompirovom zelinom hudi zdravlju krava, da nestaje mlieka, a da se od mlieka dobiva manje sira.

Liečenje svraba (šuge). Svrab se može samo onda temeljito izliečiti, ako se izkorieni. Na ovci pojavlja se svrab obično i najjače na vratu, na ledjim i na stražnjem dielu tiela Ingležki kreolin je bez dvojbe najjeftinije, najjednostavnije i najsigurnije sredstvo proti svraba, a nuzto najmanje pogibeljno. U tu svrhu napravi se pomast od 1 diela ingležkog kreolina, 1 diela vinovice (spiritusa) i 8 djelova zelenog sapuna. Ovom pomasti, a pomoću četka ili metlica natiru se šugave ovce svakog 3 ili 5 dana. Po mazanju kupaju se ovce u vodi su 2 do $2\frac{1}{2}$ po sto kreolina, a nakon 7 dana opetuje se ovo kupanje. Za svaku 100 šugavih ovaca računa se $6\frac{1}{2}$ litara kreolina razvodnjena su 250 litara vode ugrijane na 30° Celsiusa; pa tom odpada na glavu $2\frac{1}{2}$ do 3 litra tekućine. Najbolje se uporablja ovo sredstvo, nakon što se ostriže runo, jer se onda vidi koji su djelovi tiela šugavi. Ovce se kupaju ili u kamenice ili u ba-

dnje, a kupanje svake o ce traje nešto 3 časa. Svakoj ovci hoće se da se za kupanja dobro namoče svi djelovi tiela, izim ušiju, nosa, očiju i usta. Po prvom kupanju, kupaju se odmah ovce u vodi, gdje ih dobro izčetkaju oštrim četkam ili striljačam. Jasle i štaje valja temeljito razkužiti karbolnom kiselinom i vapnom.

Gospodarske Viesti.

Prošloga mjeseca pozvala je naša uprava sve predbrojnike na izplatu. Žalibože opažamo, da uplate ne sliede, kako bi imale. Opetujemo opet isti poziv, jer se bez redovite uplate nemože redovito napred. „Gospodarski Poučnik" jeste jedino nezavisno gospodarsko glasilo.

***

I na otoku Ugljanu, baš suprot Zadra, službeno konstatovana je filoksera. Ova je četvrti otok filokserom okužen: Oiib, Silba, Pag i Ugljan. Mi se na ovu viest baš sgražamo, jer već nema dvojbe, da je filoksera prodrla u srce zemlje. Filoksera na Ugljanu znači na vrata namjestništvene palače; a tim smo rekli sve što se može reći!

***

S mnogih nam se strana tuže, da je rad čestih kiša baš prava muka boriti se proti peronospori. Na nekim se je mjestim crv brojno pojavio i napravio mnogo štete; a na nekim mjestim otukla je krupa.

***

Zadnji broj *Poljodjelskog Viestnika* priobćuje zapisnik sjednice Gospodarskog pokrajinskog vieća, iz kojeg se razabire, da se je u sjednici dne 6 lipnja istoga vieća Barun Gondola izjavio: da „djelatnost seljačkog gospodarskog družtva nanosi više štete nego li koristi poljodjelstvu u Dalmaciji". Dosta je žalostno da se ovakove izjave čuju u jednome vieću, koje bi imalo biti ozbiljno, a još žalostnije, da se zapisnici slično sadržaja priobćuju u javnost. Mi nećemo reći, da je sve savršeno, što radi seljačko gospodarsko družtvo, ali smo uvjereni, da radi najboljom namjerom i da nešto radi. Ako je tko mogao što prigovoriti seljačkom gospodarskom družtvu, to nije moglo gospodarsko pokrajinsko vieće, koje od svog obstanka nije dalo puno znakova svojeg života.

***

„Smotra" da opravda sebe i svoje gospodare u polemici sa „Nar. Listom" navadja nekoliko odgovora na pitanja ili u odpisim iz raznih brojeva „Gospodarskoga Poučnika od godine 1890, 1891, 1892 i 1893, gdje se poručuje da pošalju ili da se je primilo lozova lišća na ogled.

Čitaoci će biti sami razumili, da se je kod nas radilo o lozovom lišću i to u doba, kad se nije moglo posumnjati da ima filoksere i iz predjela još i danas neokuženih, dočim je „N. List" predbacio „Smotri" i razlogom, da si je vlada dala poslati *trsova s lišćem* (loza) i to baš u čašu kad se je pojavila filoksera na sve strane. Glede *„sposobnosti i uvaženosti"* našega upravitelja, kojim se riečim već u dva broja igra „Smotra", mi ju možemo uvjeriti, da je našemu upravitelju deveta jeli ga „Smotra" i njezini gospodari drže za sposobna ili za ne sposobna i jeli ga uvažavaju ili ga ne uvažavaju, s jednostavnog razloga što sliepac nemože suditi o bojam. *Ne sutor ultra crepidam!*

***

Ministarstvo trgovine posredovalo je kod državnih i privatnih željeznica, da se obali ciena za prevoz soli opredieljene za hranu marve; i to i za količe do 500 kg.

***

Sa vladine strane upozoruje se občinstvo na krvavu uš *(Schizoneura lanigera)*, kojom da je okuženo pokušalište dubrovačkog gospodarskog družtva u Gružu. Čudimo se, da se je vlada, baš sada na to stavila, kad nam je poznato, da je još godine 1885 bila upozorena, da se je na pokušalištu u Gružu pojavila krvava uš. Tko bi sada ustanovio gdje se je i ona već razprostranila i koliko je zarazila?!

***

Javljaju nam iz Iža, da je filokserično povjerenstvo bilo ondje da pregleda vinograde, ali da u vinograde nije stupilo nogom, nego da se je zadovoljilo ustmenom izjavom glavara. Takovo postupanje filokseričnog povjerenstvo nije ozbiljno, i jao ti se nami, ako tako svudi rade.

***

Pomorska vlada u Trstu zabranila je ribanje spuga svake treće godine, i ribanje spuga za dvie godine zasebice na jednom te istom mjestu. Po tom slobodno je loviti spuge ljetos i do godine, a zabranjeno je godine 1893.

***

Za regeneraciju vinograda u Hegjalju u Magjarskoj pozvao je veliki župan odbor od stanovnika 28 zanimanih sela. Odbor je zaključio zasnovati veliko ložište amerikanskih loza, a država će podpomoći su miljun fiorina.

***

U Českoj što cbćine, što malo posjednici zasadili su 1892 godine 1,494,716 komada raznih šumskih stabala, a razsijano je 461 kg. raznog šumskog sjemenja, ponajviše sjemena omorike i bora. Veći dio ovih stabala i sjemenja podielilo je česko gospodarsko vieće; jedan dio i to 19,320 stabala vrbe pletenice darovao je N. V. veliki vojvoda toškanski sa svojeg imanja Schlakenwerth.

***

Gosp. Pfister, mjernik i mekaničar u Zagrebu, kojim se je iztaknuo mnogim praktičnim izumima, za koje je stekao svestrano priznanje, izumio je u najnovije vrieme jednu spravu, koja će, ako se u istinu pokaže praktičnom, biti od neizmjerne koristi po čovječanstvo. Već dulje vremena radi o tome, da pronadje način, kako bi se morska voda brzo i jednostavno mogla pretvoriti u pitku vodu. To se dodušo i sada postizava, ali je postupak vrlo zamršen i dugotrajan. Svega toga od sele neće trebati. Gosp. Pfister izumio je spravu, koja u nekoliko trenutaka pretvara morsku vodu u zdravu pitku vodu, prostu od soli i svake druge škodljive primjese. Ovih dana prave se prvi pokusi pretvorbe mora u pitku vodu po sustavu Pfisterovu u Kraljevici. Svaki pokus, izveden za nekoliko minuta, podao je najbolju pitku vodu prostu od soli i svake primjese.

***

Na gospodarskom sastanku obdržanom dne 18 lipnja u Splitu, bilo je oko sto sudionika iz raznih krajeva zemlje. Primljeno je više zaključaka i izabran je odbor od 19 lica. U taj odbor izabrani su: dr. F. Bulat, dr. I. Mangjer, Lukšić V., Dr. Z. Grgić, Borčić L., Arneri Rafo, Biankini Petar, Cambj pl. Ljubo, Degjuli Vlaho, Desnica Vladimir, dr. K. Kovačević, Katić A., dr. I. Jerković, Mlikotin A., Novaković J. Ševeljević I. M, dr. Tomić V, Tripalo P. i Topić Serafin. Prva petorica su iz Splita, a ostali po jedan iz svakog vinorodnog kotara. Na koncu skupštine primljen je sljedeći predlog: skupština imenuje odbor od 19 lica nalogom, da na temelju današnjih zaključaka te obzirom na nazočno izvješće i na razna mnienja izražena od strukovnjaka i zanimanika, prikaže oblikom i načinom, koji će se odboru bolje svidjeti, svim nadležnim čimbenicima, koji mogu u ovom predmetu sudjelovati obrazloženu spomenicu i da preduzme sve druge mjere, koje bi se prikazale shodnim za liečiti današnje nevolje prouzrokovane od vinske krize. Odbor devetnaostorice, pozvan je dne 17 srpnja u Splitu na viećanje o zaključcim primljenim na sastanku itd.

***

Ljetošnju njemačku gospodarsku izložbu u Berlinu posjetilo je u sve 165,400 osoba.

***

Sa svih se strana tuže o povodnjam. Osobito je od povodnja protrpila Gornja Ugarska, Galicija i Sležija.

***

Iz statističkog izvješću ministra za poljodjelstvo razabire se, da se je ljetos predavalo gospodarstvo na 115 samostalnih škola, i to na 1 visokoj školi, na 12 srednjih poljodjelskih i 3 srednje šumarske škole, na 1 vinogradarskom i voćarskom srednjem zavodu, na 33 ratarnice, na 30 poljodjelskih zimskih tečaja, na 17 osobitih tečaja za voćarstvo, vinarstvo, povrtarstvo, gojenje lana i hmelja i na 2 tečaja za pivarstvo i zganičarstvo.

***

U Šoprunu i okolici bili su se ljetos silno razkotili hrštevi, tako da je gospodarsko družtvo bilo primorano odrediti hajku na hrušteve i plaćati 50 novč. za svaki hektolitar hrušteva. Ulovljeno je više od 4000 hektolitara hrušteva, a u samom mjestu Hirmu ulovljeno je 1760 hektolitara hruštova.

***

Iz izkaza ruskog ministarstva za poljodjelstvo razabire se, da se na cielom svietu proizvadja godišnje 2457 miljuna ingležkih funtih vune. Od te svote odpada na Evropu 787½ ingležkih funtih, a na Rusiju 291¼ miljun ingležkih funtih.

***

Za visoku zemljoprivrednu školu u Beču odlučilo je ministarstvo sagraditi u Gornjem Döblingu novu sgradu. U tu svrhu nabavilo je zemljište od 15,849 četvornih metara za 39,623 fiorina, a za samu sgradu proračunana je svota od 630,000 fiorina.

***

Primili smo zahvalnošću knjižicu „Zajmovne Blagajne po sustavu Raiffeisenovu" Kratke pouke odvitnika D.ra Srećka Karamana — Split, tiskarnica Karla Russo – 1894. Knjižica obuhvaća 25 stranica, a liepo i razgovjetno tumači na hrvatskom i taljanskom jeziku koristi ovakovih zajmovnih blagajna. Knjiga dieli se na sljedeća poglavja: Hrvatska povisnica. Priprave za ustanovljenje. Ustrojstvo. Poslovne glavnice. Koristi. Zaključak. Pravilnik zajmovne Blagajne. — Pisac daje ovu knjižicu badava svakome onome, koji se na njega pismeno ili ustmeno obrati.

***

Od 16 srpnja do 6 kolovoza obdržavati će se u Amsterdamu izložba mlinarskih, pekarskih i slastičarskih proizvoda.

***

Izvadak od kvasine (octova ekscencija) biti će odslen unapred prepušten u Srbiju samo nakon kemičke analize, jer se je dokazalo da se sada uvažaju u Srbiju takovi izvadci, koji su 8 puta jači od najjačeg kvasinovog izvadka, a sadrže galice i drugih otrovnih tvarih.

***

Ravnateljstvo strojarnice ugarskih željeznica u Diosgyoru sazpisalo je natječaj za nabavu od 850 kvintala repičnog ulja za mazanje i 500 kvintala repičnog ulja za razsvietu. Ponude dostavljaju se do 18 srpnja t. g.

***

Od 16 do 21 srpnja obdržavati će se u Anversi medjunarodni kongres na kojem će se razpravljati o svietskim carinskim odnošajim i o ustrojstvo obrtnog rada.

***

Sapunarski obrt u Marsiliji raste od godine na godinu. Tako dok se je godine 1891 proizvadjalo samo 11,262 tona sapuna, proizvelo se je 1892 godine 12,654 tone, a 1893 14,000 tona.

***

Pitanja i odgovori „G. Poučnika“.

A. Odgovori.

53. Zašto se ove godine pojavlja peronospora prije i jače po brdima i plitkim krševitim zemljam, nego li u polju?
I. M. u V. (Šibenik).

Peronospora biti će se ljetos po štogod prije pavila na briegovim jer je u dolam rad obilne vlage ostala niža toplina, i jer se plitke krševite zemlje laglje griju na suncu, nego li deblje zemlje u dolam. A za razvoj peronospore hoće se stanoviti stupanj topline, pagdje se prije ta toplina stalno razvije, tamo se prije pojavi peronospora.

54. Poškropio sam za liepa suha vremena, 14 je dana već od tad, a ipak se na poškropljenom lišću pojavlja peronospora, premda je ono još modro od raztopine modre galice. Molim raztumačiti mi uzrok?
I. M. u V. (Šibenik).

Stvar je sasvim jednostavna. Vi ste poškropili poslje neg je peronospora bila napala lišće; a modra galice ima svojstvo, da brani od peronospore, ali nema ljećiva svojstva t. j. da ozdravi lišće, koje je već peronospora napala. Peronospora prvi svoj razvoj imade u mesu lista, pa se u prvom razvoju jedva može razpoznati. U meso lišća prodire sa lica lišća kroz puči lišća, jer trusje (sjeme) od peronospora proklica na licu lišća i za tu svrhu trebuje stalnu kolikoću vlage. Ako je lišće bilo za vremena poškropljeno, onda u vlagi na listu ima raztopljene i modre galice, koja odmah ubije klicu. Kad se peronospora pojavi na naličju u obliku bjelkostih pjega, onda se ona već sjemeni i modra galica ne pomaže. Kod nas gdje proljeće zna biti toplo valja rano škropiti, najkašnje u prvoj polovici svibnja.

55. Koje su vrsti amerikanskih loza najbolje kao podloge za navrćanje naših loza na vapnenastim zemljam?
I. S. u N. (Zadar).

Čim je zemlja čistija vapnenjača, tim je razmjerno manji broj amerikanskih loza, koje su prikladne za podstav pri navrćanju na takovim lozam. U Francezkoj, osobito u Charenti, Bourgogni i drugim predjelim vapnenastim zemljam, a osobito u takovim zemljam, koje sadrže 30 do 50 ili čak 60 do 70 po sto vapna, kako što biva na našim dolomitskim i aragonitskim zemljam, opazilo se je, da veći dio amerikanskih loza pogine od zlatina (chlorosis). Tim brže i jače pojavlja se zlatin, čim je zemlja više sadrasta i čisto vapnenasta. Na bielim sadrastim ili laporastim prhim i prašnim vapnenjačam pojavlja se zlatin najjače. Mnogo manje na šljunjastim, kamenastim i krševitim vapnenjačam kojim je primješano crnice ili crljenice izmedju kamenja. I na čisto vapnenastim zemljam, ako sadrže crljenice nepojavlja se ni najmanje zlatin, a to za to, jer crljenica obiluje gvoždjem. Opazilo se je takodjer, da se zlatin brže pojavlja na plitkim i suhim zemljam, nego li na dubljim i na onim, koje sadržavaju pržine i gnjile. Dapače se je opazilo, da i samo navrćanje podupire zlatin, jer loze, koje za dugi niz godina nisu davale znakova zlatina, obojlele su od zlatina dok su bile navrnute, i osobito je obolio plemeniti dio loze t. j. navrtak. Od starijih vrstih amerikanskih loza t. j. od onih koje su najprije uvedene, opazilo se je žalibože, da na vapnenastim zemljam, malo koja da neoboli od zlatina. Na vapnenastim zemljam još najmanje trpi od zlatina *Jacquez*, *Solonis*, *Hungtingdon* i *Riparia;* a po gotovo netrpi ništa *Portalis* i *Scupernong*. Ova nesigurnost amerikanskih loza na vapnenjačam ponukovala je francezku vladu, da godine 1887 pošalje u Ameriku profesora Vialu e da na licu mjesta prouči vrsti amerikanskih loza, koje divlje rastu na vapnenastim zemljam te da te vrsti temeljitije prouči. On se je tamo uvjerio, da na vapnenjačam su 40 do 60 po sto vapna najbolje uspjeva *Vitis Berlandieri*, *V. cordifolia*, *V. monticola* i *V. cinerea*. U isto doba nastojalo se je u francezkoj uzgojiti što moguće više križanih vrstih od starih domaćih loza, koje su već bile prokušane, da na vapnenjačam ne trpe od zlatina, i od amerikanska, koje odole filokseri. I zbilja križanci od Rupestris ili Riparia na domaćim netrpe od zlatina, a odole filokseri. Millardetovi i Couderc ovi križanci *Riparia Rupestris* pokazali su se dosad najbolji. Od križanaca sa *Vitis cinifera* bolje su: *Grand Colman Rupestris*, *Cabernet Rupestris*, *Alicante Bouschet Rupestris*, *Mourvédre Rupestris* i *Aramon Rupestris*. Na posve vapnenastim a suhim zemljam ne trpe od zlatina neki križanci od *Rupestris* i *Aestyvalis*, kao n. p. *Rupestris Taylor* i *Rupestris de Lezignan*.

56. Koja je najbolja zemlja za ljekaricu?
K. V. u T. (Bosna).

Najbolja zemlja za ljekaricu jeste duboka, gnojna, vapna sadržavajuća ilovača ili gnjilača, na kojoj ne staj voda.

57. Jeli koristno valjati usjeve, i kad je savjetno valjati ih?
A. F. u V. (Hrvatska).

Mjestni zemljištni odnošaji imadu da odluče jeli koristno valjati ljetne usjeve ili ne. Jaru raž savjetno je prevaljati, osobito ako se je zemlja stisla posli sjetve, usljed kiša koje su nastale; isto vriedi i za ječam jarić. Valjanjem proljetnih uspjeva odmah po sjetvi pospješuje se klicanje korova, kojeg se pak kašnje branom uništi. U onim mjestim gdje ima korova, nebi se smjelo prepustiti valjanje proljetnih uspjeva, jer je to najsigurniji način utamanjivanja korova. Osobito se preporuča valjanje za zob; dapače mnogi gospodari vole prevaljati zob kad je porasla duga kako prst, nego li ju prebranati. Valjanjem postizava se i to, da se usjev bolje ukorieni, i da dosljedno tome prije tjera vlatje. Izim toga, izravna se površina zemlje, što je od velike koristi, kad se kosi kosilom.

58. Molim Vas kad se kvasi grožđje proti crvu? Kako i koliko se izmješa sapuna i buhača u 100 litara vode? Može li se svaki sapun upotrebiti?
I. M. Š. u T. (Pelješac)

Jean Dufour iz Lausanne, kaže, da proti crvu valja škropiti resu prije cvatnje, a da škropljenje pomaže u svako doba, kad se opazi da ima crva. On je izumitelj te raztopine od buhača i mazavog sapuna proti crvu (*Tortrix uvana*), i reč bi, da su njegove trajne kušnje dokazale, da je to sredstvo doisto uspješno proti crvu. On savjetuje priredjivanje na sljedeći način: U 10 litara tople vode raztopi se 3 kilograma mazavog sapuna. Ovaj raztopini doda se $1\frac{1}{2}$ kilogram dobrog buhača u prahu i mieša se tako dugo dok se sve jednako izmieša i napravi kaša. Ovoj se smjesi sada dolije 90 litara obične hladne vode, izmješa se, da se sve razmuti, pa se onda rabi za škropljenje. Škropi se resi ili grozdovi, a za škropljenje rabe se strcaljke, koje posve sitno strcaju. Dok ova smjesa dohvati crva on se počme previjati, skupi se pa nakon nekoliko satih crkne. Ovo sredstvo, i ako je nešto skupo, ima to svojstvo, da je uporabivo i proti posve sitnim crvim, koji se toliko put i nevide. Svaki je sapun uporabiv, ali je mazavi najjeftiniji i najbolje liepi se.

I izvarak (ukropina) od duhana sa mazavim sapunom ubija crva, ali je po Dufouru sredstvo manje djelatnosti. — I raztopinom sičana ubija se crv, ali je ovo sredstvo pogibeljno. Jedno od sredstava, koje se može svakome preporučiti, a koje je za naše odnošaje još najbolje jeste razvodnjena kvasina. Lepurice, koje nesu jajasca iz kojih se pak razvijaju crvi, jesu vrlo lakome na ljute (kisele) stvari. Ako se po vinogradu izmedju loza postavi preko noći više plitica razvodnjenom kvasinom naloviti će se do u jutro velika količina tih lepurica, koje od naravi oblitaju po noći. Ovo je sredstvo izumio jedan naš težak, i bilo je prokušano; djeluje izvrstno.

B. Nova pitanja.

59. Koja je prava svrha okopavanja poljskih plodina, i ima li od toga doisto koristi?
I. H. u B. (Bosna).

60. Molim Vas jeli dobro i savjetno zamotavati maslac u pergamentnu hartiju, kad se ima razašiljati na dalek put? Neće li se na taj način laglje izkvariti, nego li u drvenim posudam?
L. F. u K. (Hrvatska).

61. Koje su prednosti toulouskih gusaka i kako se goje?
M. N. u S. (Kaštela).

62. Jesu li amerikanske košnice najbolje košnice? Gdje ih prave i koja im je ciena?
K. S. u E. (Boka).

63. Dade li se izčistiti ili izlieciti bačva u kojoj je bila kvasina? Može li se kašnje unj držati vino bez pogibelji, da se uzljuti?
K. S. u E. (Boka).

64. Imam pjeskovito tlo u sunčanu položaju prikladno za artičoke. Molim Vas kako se goje isti i odklen da nabavim sadjenica?
V. pl. R. u R. (Hrvatska).

65. Kušao sam razplodjivati Pawlowniu grančicam i sjemenom, ali bez uspjeva; molim Vas, kako se najlaglje razplodjuje?
V. pl. R. u R. (Hrvatska).

☛ Odgovori na javna pitanja kao i nova pitanja, primaju se rado od svakoga, pa i ne bili predbrojnici.

OTVORENI DOPISI

GOSPODARSKOG POUČNIKA.

Predplatili su predbrojbu do konca t. g. 1894.

P. N. gospoda: Lovrović Z. — Čitaonica - Sinj — Lučić A. R. — Fabijanić D. L. — Vuković J. — Vlašić R. ž. — Gabrić J.

— Č. g. Tvrdeić D. — Vaša predbrojba podmirena je do konca lipnja t. g.

— Č. g. Šamšalović M. - Ilok — A Vaša do konca lipnja prošle godine 1893.

— Č. g. Lučić Andrija Rokov — Pisali smo Vam odklen je najsigurnije, da nabavite željene kokošije i gučje pasmine.

— Č. g. Budak J. — I Vami glede *Vitis Berlandieri* i *Rupestris*.

— Č. g. Ivičić L. — Pomutili su se tako pojmovi, da se više doisto nerazumi ništa, ali će se razumjeti, kad više nebude na vrieme.

— Č. g. Visković S. — Ona je pruga promienjena, i nema više one sveze.

— Č. g. Kašiković M. — Nemožemo vam na brzu ruku dati konkretna odgovora, jer je ono pitanje, koje mora biti temeljito proučeno.

— Č. g. Milović T. — Knjigu „O uzgoju i njegovanju cvieća“ i knjižicu „Duhan“ poslali smo vam.

— Č. g. Jeftović S. — Najveća prednost dubokog oranja sastoji se u tom, da se izravna vlaga u zemlji, a to je od velike koristi za one predjele, gdje je odveć vlažno ili gdje vladaju velike suše. Dubokim oranjem povećava se plodovitost zemlje najmanje za 25 po sto, ali duboko oranje hoće obilno gnojenje.

— Č. g. Franičić A. — Sirovo meso, ako je izsječkano puno je sočnije, hranivije i laglje probavivo od kuhanog ili pečenog mesa, ali svak zemože da ga jede, a opet tko jede sirovo meso može lako da dobije trakavicu.

— Č. g. Bartulović M. — Broj 11 i 12 poslali smo vam iznovice.

— Č. g. Cvjetović I. — Vami takodjer broj 10 i knjižicu „Buhač“.

U ZADRU, 1894. Brzotiskom Narodnoga Lista.

Godina XIII. Izlazi na 1 i 16 svakog mjeseca Broj 14.

GOSPODARSKI POUČNIK

Obće blagostanje zavisi o blagostanju pojedinca a temelj blagostanju pojedinca, jest razboriti rad uz vještu uporabu nauke i izkustva.

Upraviteljstvo lista je u Zadru

Predbrojba u *Austro-Ugarskoj* stoji 3 for. na godinu, u *Inozemstvu* 8 franakâ na godinu. *Uvrstbe* plaćaju se 8 novč. po redku za prvi put, a svaki sliedeći put 3 novč. redak. *Cliché* računaju se 5 novč. po centimetru četvornom.

Upravitelj i Izdavatelj: PETAR L. BIANKINI

Odgovorni urednik: NIKOLA ŠIMIĆ

Pisma, naputnice itd. itd. upravljaju se *Upraviteljstvu Gospodarskog Poučnika u Zadru.* — Rukopisi se nevraćaju. Predbrojba je obvezna za godinu danâ, a izplaćuje se u Zadru. Tko nepovrati prva dva broja obvezan je predbrojbi za godinu dana.

ZADAR, 16 Srpnja 1894. Ciena je listu 3 fiorina na godinu. ZADAR, 16 Srpnja 1894.

Osiguravanje plodina proti krupi

(gradu, tuči).

NEMA godine, da krupa ne posjeti jedno mjesto ili drugo. I ljetos je mnoga mjesta krupa posjetila, pa su štetovali i usjevi, i voćnjaci, i maslinjaci i vinogradi. Neka je mjesta krupa tako otukla, da je ostalo za njom sve crno, kako da je vatra izgorila.

Posljedice krupe nisu samo za jednu godinu, nego napram žestini krupe i zemanu kad otuče protežu se za 2, 3 do 6 godina. Gospodar još nemože, da shvaća posljedice krupe, nemože da razumi, kako u nekoliko časova može biti uništena sva njegova ljetina, te kako može dobiti takav ekonomički udarac, kojeg jedva u dugom nizu godina štednje i rada može, da izpravi. Tomu svemu može da gospodar barem doneklen izbjegne ako osigura svoje plodine protiva krupi.

A ipak ima tako malo gospodara, koji shvaćaju korist osiguravanja protiva krupi. U Dalmaciji ni jednog ciglog, da bi osiguravao svoje plodine protiva krupi, premda ih ima na stotine, koji po više godina kukaju s posljedica krupe.

Mnogi se dodušè izpričavaju, da družtva neće, da drže asikuraciju protiva krupi. To su izpričavanja doneklen opravdana, ali družtva opet vele, da ona nemogu, da u jednom mjestu drže osigurane plodine jednog samog posjednika, jer da je velik rizik, kojemu su izloženi, a to za to, jer da novac što utjeraju za osiguraciju ne stoji u razmjeru sa štetom koju mogu pretrpiti. Da kad bi u jednom mjestu i kotaru, svi ili barem veći dio posjednika osiguravao, da bi onda držali.

Ovo je običņa forma, kojom se opravdavaju osjeguravajuća družtva, a koja ne vriede za druga mjesta, pa nemogu da vriede ni za nas.

Kad družtva mogu da drže osiguravanje života i proti vatri, mogu da drže i proti krupi; a vlada je pozvana u tom slučaju da posreduje i da prisili družtva i na osiguravanje proti krupi, kako što je učinjeno u Bavarskoj i u drugim njemačkim državicam, inače vlada zabrani družtvu sklapanje svake asikuracije. U Saksonskoj n. p. zakonom je uredjeno izmjenično asikuravanje proti krupi, pa je tim načinom svak osiguran i plaća svotu za asikuraciju ukupno porezom. Kod nas se ni vlada nije za osiguravanje plodina zauzela onako, kako je pozvana.

Vlada je imala s jedne strane napućivati gospodare na asikuraciju plodina, a s druge strane posredovati kod boljih družtava da primaju asikuraciju plodina i da nepretjeravaju cienam.

Tako su radile i tako rade druge vlade. Naša vlada od neko doba, kao da ju nezanimaju ekonomička pitanja, te ili se drži sasvim pasivna ili ih ignorira. Dapače u mnogo se je slučajeva dalo razumiti, da je vlada uvjerena da nema dužnosti zanimati se nekim pitanjim, neko da je dužnost posebnika, osobito onih, koji su interesovani. U svih drugih država uzimlje iniciativu u svim ekonomičkim pitanjim, a posebnici sudjeluju. Moguće je, da su na našoj vladi pametniji ljudi, nego li oni drugih vlada, moguće je da to potiče i od razlike sustava, ali je takodjer moguće, da se misli, da je bolje da ne napredujemo i da nebudemo ekonomički nezavisni, jer je ekonomički nezavisnim narodom najlaglje vladati.

Danas krupa ostavlja dubljih rana, nego li je prije ostavljala, jer je ciena plodina znatno pala, i jer su znatno porasle potrebe života, a osobito potreba gotovine.

U prijašnja vremena živile su dobro obiteli, i ako se nije prodavalo plodina, samo ako je rodilo, jer se je sve drugo imalo ili priredjivalo na kući, danas su se vremena promienila, i napredak traži, da čovjek ima novca gotova pri ruci od jutra do večera, jer prvi novac koji mu se hoće jeste onaj za plaćanje poreza. S toga osiguravanje plodina, a osobito onih plodina, koje se najlaglje utržuju, te po kojim se najlaglje dolazi do novca, postalo je takova nužda, kako što je nužda gnojenje, krma za blago, te novac za izplatu radnika. Pri osiguravanju plodina plaća se 1 do 5 po sto; te jedan po sto u onim predjelim gdje riedko otuče krupa, a 5 po sto u onim predjelim, gdje krupa često otuče.

PODLISTAK.

Katekizam Gospodarske hemije

od

D.ra E. WILDT-A

Ravnatelja agrikulturno-hemičnog pokušališta u Poznanju.

Po šestom izdanju njemačkog izvornika preveo F. RADIĆ

Učitelj strukovne učionice u Korčuli.

(*Nastavak vidi broj 13*).

Sljedeća skrižaljka nas upućuje o kolikoćama dušika fosforne kiseline i pepelike što jih otimlju na svakom jutru tla najpoglavitije naše uzgojne biline.

		Prirod na jutru, kg.	u tom dušika kg.	fosforne kiseline k.	pepelike kg.
Pšenica	zrnja:	525	10,9	4,1	2,75
	slame:	1000	4,8- 15,7	2,2-6,3	6,3 9,6
Raž,	zrnja:	400	7,05	3,4	2,3
	slame:	1500	6,0-13,05	3,7-7,2	12,9-15,2
Ječam,	zrnja:	450	7,2	3,5	2,1
	slame:	550	3,5-10,7	1,1-4,6	5,9-8,0
Zob,	zrnja:	500	8,6	3,4	2,4
	slame:	750	9,2-13,8	2,1-5,5	12,2-14,6
Grah,	zrnja:	375	13,4	3,2	3,8
	slame:	650	7,7-20,2	2,2-5,4	6,4-10,3
Vučac	zrnja:	350	19,8	4,9	4,0
	slame:	500	4,7-24,5	1,2-6,2	8,8-12,9
Rumena Djetelina		1250	24,6	7,0	23,25
Kompirni	gom.	3500	11,9	5,6	20,05
	cime	375	1,8-13,8	0,6-6,2	1,6-21,7
Sladorna repa	repe	7500	12,0		
	cime	1750	5,2-17,3	1,2-8,0	7,0-35,5

Po tomu se razabire, da su izvanredno zlamenite kolikoće dušika, fosforne kiseline i pepelike što no se žetvama otimlju tlu; nego dočim je otimanje fosforne kiseline za sve uzgojne rastline od prilike jednako, otimlju tlu navlaš mohunjače (grah, vučac, djetelina) dušik, koji opet potiče većim dielom iz zdravice; korjenjače i djetelina pepeliku.

173. Ponašaju li se jednako te tri tvari obzirom na njihovu naknadu?

Ne, nego se na nejednak način javlja potreba njihove naknade.

174. Za koju će od spomenutih tvari najprije nastati potreba naknade?

Za fosfornu kiselinu, jer se ona u tlu nahodi u najmanjoj količini, dočim je potrošak fosforne kiseline što ga čine uzgojne rastline vrlo znatan; a opet ima u gospodarstvu vrlo malo izvora na razpoloženje a njezinu naknadu. Samo ako ima naravski livada, mogu u njihovom sienu da se imanju povrate zlamenite kolikoće fosforne kiseline.

175. Kako je sa potrebom naknade dušikovih slučenina?

Pri cjelishodnom upravljanju imanja neće se naknada izcrpljenog dušika nabavljanjem s dvora ćutiti u tolikom stepenu kao što je za fosfornu kiselinu.

Različiti naravski postupci, a navlaš munjevna izpražnjivanja dok traju oluje, kao što pri izparivanju vode privadjaju bezprestano malene kolikoće slobodna dušika u vezan oblik. (Pit. 25), koje pak kišom i rosom prispjevaju u tlo. Tim je u tlu stvoreno i ako slabo, a to i-pak neizcrpivo vrelo dušika. Osjem toga ima stanovit broj rastlinâ, koje se zovu sakupljateljicama dušika, jer one dovadjaju u tlo dušikove slučenine, koje ne mogu da budu ukorišćene od drugih rastlina. Svekolike dušičnate tvari, koje u tlo dolaze, u njemu se okisivanjem vrlo brzo pretvaraju u dušičnu kiselinu, koja bi, pošto nju ne usrkavaju čestice tla, prodrla u zdravicu i ostala bi izgubljena za uzgoj rastlinâ i za imanje, da ju stanovite rastline, navlaš listnato krmno bilje, djeteline, vučac i druge, koje svojim korienjem prodiru i vrlo duboko u zdravicu, nebi iz nje izcrpljivali i prisvajale ju.

(*Sliedi*).

Tko dakle bude plaćao jedan po sto, da mu krupa otuče i svaku sto godina jedanput samo, nije ipak na šteti, a u predjelim gdje se plaća 5 po sto ako krupa otuče svako 20 godina jedanput još nije na šteti.

Zadnjih je godina krupa začestala; što je ovoj čestoj krupi uzrok nezna se, ali jao si ga onomu, koga pogodi; jer onda je svako kajanje uzaludno. S toga svaki gospodar morao bi se odlučiti na osiguranje, i nagovarati svoga bližnjega, da se osigura proti krupi, jer čim je više gospodara osigurano proti krupi u jednom mjesta ili kotaru, tim se manje plaća.

Zašto se stara vina uzmješaju ljeti.

Češće se uzmješaju vina u nadzemnim konobama i u prizemnim i plitkim konobam, nego li u podzemnim. Uzmiešanje vina nije ništa drugo nego vrienje vina. Vino, koje se uzmieša, uzmuti se, razvija sumporove kiseline, dobije neki osobiti rezki tek, koje je obično samo kod mladih vina.

Ako se takovo vino potraži nadje se u njemu kvasaca (gljivica) u podpunom razvoju. Kad se vino uzmješa u prvoj godini, može ovo biti i posve naravno drugotno vrienje, pa valja s toga držati ovakovo vino u vrienju, što moguće dulje vremena, da podpuno prevrije, jer je sva prilika, da se je za prvog redovitog vrienja iz bilo kojeg razloga vrienje obustavilo, te da je ostalo u vinu nešto sladora.

U ovakovom vinu samo usljed porasta topline, kako biva u ljetno doba, može ona mala količina vinskog fermenta što vino još sadrži razviti se i uvesti vrienje odnosno podpunu pretvorbu od ono malo sladora, što vino još sadrži.

Ako vas slador, koje vino sadrži prevrije za vrienja u prvoj godini, onda se takovo vino neće više nigda uzmješati, izčistiti će se i izbistriti posve, i dati će se izškolati.

Ako se uzmiešaju dvo, tro ili više godišnja vina, to je onda znak, da su dotična vina posve slabo baratana, ako nije slučaj da je vino od naravi slatkasto.

Vina stara a ne slatka, ako se uzmiešaju valja ih pustiti da posve prevriju, jer će onda u buduće biti stalna.

Kad se vino uzmješa valja paziti, da ne dolazi u izravnan doticaj zrakom, i da konoba nebude pljesniva, jer se onda takovo vino posve lako uzljuti ili se prevrne u brsatu. Ovi se drugotni pojavi posve često pojavljaju u južnim zemljam, osobito ako nije bilo dosti puti pretočeno ili ako leži na talcžini.

Jača vina posve se lako uzljute, a slabija prevrnu se u brsatu.

Gore je ako se uzmješaju slatkasta vina, jer kod mnogih slatkostih vina sva njihova vriednost zavisi u slatkoće.

Dok se stoga opazi, da se je slatkasto vino uzmješalo valja ga pretočiti u dobro osumporenu bačvu, da se vrienje obustavi, jer u ljetno doba druge pomoći nema, pošto je nemoguće obustaviti vrienje sniženjem topline; inače, i ako se vino neizkvari, izgubi svoje naravno razmjerje sastavina i nije više ono što je bilo.

Po steurizovanje takovog vina jeste najsigurnije sredstvo i za prepriečiti i za obustaviti vrienje; dapače se posterizovanjem vrijućeg masta može urediti razmjer izmedju sladora i alkohola po miloj volji, niti je za to pogibelji, da će kašnje opet takovo vino prevrieti, jer se pasterizovanjem uništi sve trusje i svi fermenti, koje je vino sadržavalo.

A. V. Z.

Liečenje kad zmija ujede.

Sad u ljetno doba obiluje zmija. Ljudi koji rade u polju, po livadam i po vinogradim vrlo su često podvrženi, da ih zmija ujede, pa je dobro da znadu, kako se imadu liečiti, kad ih zmija ujede.

Dok zmije nisu otrovne stvar je laglja, ali je mnogo ozbiljnija ako je zmija bila otrovna.

Kad se čovjek osjeti, da ga je zmija ujela, pa može ujedeno mjesto dohvatiti ustim, red je odmah da ranu izsisa; ne ide li to, onda neka nožem izreže mjesto gdje je zmija ujela, da nastane što jače krvarenje; nuz to dotično udo nad ranom dobro prirezati, da se uspori kolanje krvi. Jeli mogućnost usijati komad željeza, onda je najbolje progoriti ranu usijanim gvoždjem. Dalje liečenje sastoji u izlučivanju otrova iz tiela; koju radnju ima da obavi želudac. Poznato je da neki olkaloidi, kao morphium izlučuju se kroz želudac. Pr f. Alt je radi toga pokušao, da i otrov od zmija želudac izluči, jer je poznato, da u je mnogim slučajevim spasen život, ako se i posve malena količina otrova izluči.

Kušnje profesora Alta su dokazale, da se izpiranjem želudca odstrani iz tiela znatna količina otrova.

Koga dakle ujede zmija, red je da pije što može više vode, pa onda da ju izbljuva. To ima više puta opetovati, jer čim više vode bude izpio pa izbljuvao, tim će više izprati želudac i odstraniti više otrova.

Gdje je liečnik pri ruci najbolje je, da se liečniku povjeri izpiranje želudca.

Ovo je jednostavno sredstvo, od svijuh sredstava najsigurnije i od svakog lako uporabivo, pa je dobro da ga svak pozna. M. M.

Razašiljanje prasaka i kajsija.

Razašiljanja voća pravi u obće mnogo neprilika, i to tim više, ako se ima voća na dalek put slati, i ako ima više puta da se prebrodjuje i da pre'azi preko rukuh.

O razašiljanje prasaka i kajsija napravljeno je puno kušnja na vinarskom i voćarskom zavodu u Geisenheimu na Rajni, pa se je došlo do uvjerenja: da kajsije puno brže dozriju ili prezdriju na putovanju, nego li praskve, s toga se za razašiljanje moradu brati prije i manje zdrele, nego li praskve. Za razašiljanje nevalja štediti na omotaju, da svako voće ostane za sebe, i da se ne gnječi; bolje je poslati nekoliko komada manje, a da je dobro omotano. Za praskve i kajsije hoće se, da su koševi nizki, za dva reda i najviše za tri reda voća. Tri reda voća meću se samo za kratko putovanje, jer treći već znatno pritiska dolnji. Košići 12½ centimetra visoki, 23½ široki, a 33½ centimetra dugi jesu najprikladniji, i u jednom takovom košiću može se naslagati do 60 komada voća.

Najbolje je voće zamotati u drvenoj vuni, jer ona ostane uvjek suha. Manje je za omotovanje prikladna hartija, jer hartija prima vlage i biva vlažna pa podupire gnijenje i pliesnivljenje.

I pamuk (vatta) jeste osobito prikladna za omotavanje i razašiljanje kajsija i prasaka, ali voće prije nego li se omota u tankoj hartiji, tako zvanoj svilenoj hartiji, u kojoj se omotaju lemuni. Ovo je potrebito, jer se inače pamuk uhvati za voće, pa se neda odstraniti.

I mahovina i suhi treset jesu izvrstna sredstva za zamotavanje prasaka i kajsija.

Zasjenjivanje djubrišta [gnoj šta].

Dobro uredjeno gnojište mora da bude u sjeni; osobito ljeti kad pripeče sunčana žega. I zimi se hoće da je gnojište dobro pokriveno, e da kiša djubar neizpira, ali bud je ovcé skupo napraviti krov nad djubrištem, s toga ono ostaje zimi otvoreno. Pokrivati ljeti djubrište takodjer je stvar nemoguća, pa je red barem zasaditi stabala okolo djubrišta, da svojom krošnjom prave dosti sjene.

Okolo djubrišta mogu se saditi samo takova stabla, koja podnašaju djubar, a nuzto rastu brzo, razvijaju široku krošnju koja se kiti rano gustim lišćem.

Takovih stabala ima posve malo. Javor nije sposoban, jer mu drvo brzo izgnjije. Magiol (divlji kesten) nemože da podnaša osoku. Hrast podnaša osoku, ali se kasno okiti lišćem.

U naprednim zemljam dobrim uspjehom sade pokraj djubrišta:

Topolu, koja i ako ne tjera odveć rano lišće, ipak ima to svojstvo, da može da podnaša veliku količinu gnojnice. Razumjeva se, da se ni topola nemože zasaditi na sred djubrišta. Ako je djubrište ozidano, onda se sadi 1 do 1½ dalje od zida; pa ako kašnje i dopru žile u gnojnicu ne hudi stablu. Jedna od velikih mana topole jeste, da tjera žila u zid, pa usljed toga zid izpuca. Crna popola uspjeva i u samoj gnojnici.

Obična vrba (*Salix alba*) i žutika (*Salix vitellina*) uspjevaju izvrstno pokraj djubrišta i rastu brzo, ali im krošnja nije gusta, pa pravi malo sjene.

Lipa velikolista, jeste takodjer prikladna za sadnju pokraj djubrišta, jer prilično dobro podnaša osoku; a jer nešto velika i široke krošnje može se saditi malo odalje od djubrišta, pa još uvjek mu daje dosti guste sjene. K.

Houdan kokoši.

Najveća prednost houdan kokoših sastoji se u tom, da brzo rastu, a osobito da meso brzo razvijaju i da im je meso vehoma tečno.

O prirastu njihova tiela, a osobito o razvoju njihova mesa, ima se najbolji dokaz u tom da houdan pile od šest mjesecih ima poprieko čistih: 1800 grama mesa i 1300 grama kostiju; a toliko težine u mesu i kostima i takov razvoj i prirast neda se postići, kod nijedne druge pasmine.

Ali, za svoj razvoj hoće dobre sočne hrane, pa gdje je obiluje ne gubi mu se valja za jelom, a gdje je neobiluje neizmara se u traženju. Houdan kokoši snesu u godini dana nešto oko stotina jaja, ali su jaja velika. Uspjevaju dobro u svakom podneblju, bolje gdje je toplije i gdje je zemlja vapnenasta.

Gusta su perja, crno biela, a dva velika savijena pera na repu posve su biela. Na vratu imade nešto jače razvijena pera, poput ovratnika. Noge su im čvrste, ružičaste boje, a drže ih posve široko, a imadu spreda tri prsta, a straga dva prsta. Huhor im je malen, a stoji im na glavi poput leptira. I. N. B.

O razplodjivanju muha i komaraca.

Komarice iliti ženske od komaraca nesu svojih 400 do 5?0 jajašca. Jajašca nesu obično na površini vode, a priljepljeni su jedan drugim nekim liepilom poput karika u lancu.

Jajašca ovako skupa spojena obično se zamrse i predočuju se kao sluziva tvar, koja pliva po vodi. Nakon nekoliko dana izvale iz jajašca upljuvci, koji žive u vodi poput riba, ali se često pomaljaju na površini vode radi dihanja.

Po iztraživanju Reaumura i drugih učenjaka komarac se ljeti do pet puta razplodjiva, i svih se pet generacija podpuno razvije.

Ako se predpostavi, da se od gornjih jajašca samo polovica ženskih razvije, to se od jedne ženske kroz jedno ljeto razvije oko pet miljuna komaraca Muhe su isto tako plodne. Jedne muhe, ako se malo ranije u proljeću razplode može se kroz jedno ljeto razploditi do deset miljuna muha.

Deeger je dokazao, da ako se jednoj muhi pomnjom i po malo pritiska stražnji dio tiela, da se iztjera iz nje do 80 upljuvaka. Izim toga, dade se povećalom prebrojiti još u utrobi do 2000 malenih upljuvaka nerazvijenih i nedoraslih.

Tko dakle za rano počme ubijati muhe i komarce, čini dobro jer da ih neprestano lovi i ubija, kako se brojno plode, nebi ih se nigda nalovio i na ubijao.

Za našu sreću i muhe i komarci imadu silu božju neprijatelja, a najviše zareznika i ptica, koje ih love za hranu. D. J.

SVAŠTICE

Ljekarično sieno. Tko hoće da dobije dobrog siena red je po savjetu „*Journal d' Agriculture Pratique*“ ljekaricu poslje nego li se pokosi privezati u snopiće, jer se na taj način sačuva mnogo više lišća, koje inače pri premetanju za sušenja poodpada. Snopiči se privežavaju tako, da u sredini imadu nešto 30 cm. promjera, te da su na dolnjem kraju nešto širji nego li na gornjem, da ih vjetar lako neprevali za sušenja. Ovi snopići suše se 8 do 10 dana; kiša im nehudi. Dodušo na zraku i svjetlu izbliedi nešto izvanjski dio, ali u unutarnjo-

sti snopića sačuvaju skorom naravsku boju. Svaki dan valja pregledavati sušilo, pa izpravljati one snopiće, koje vjetar prevali.

Junice se netjeraju, pa da im je i treća godina, ako su odveć pritile, ako su posve flegmatične naravi ili potiču od pasmina, koje su parene u posve tiesnom rodu. Takovim se junicam razvije spolni nagon u slučaju pritilosti, ako im se za 14 dana, daje polovica obične hrane, i ako im se dade popiti 10 do 15 grama papra ili 20 grama paprike u 1/4 litre vina.

Otrov za vrane. Vrane na mnogim mjestim nanašaju velike štete usjevim, znadu na nekim mjestim na takova jata navaliti da su gospodari prisiljeni navlaš straže držati i tjerati ih. Odvraćaju se vrane sa usjeva, ako se otruju. Od svih načina otrovanja najuspješnije pokazalo se je ono sitnom ribom otrovanom. U tu svrhu razpori se riba na crieva pa se pospe prašak od strichnina i razbacaju se ribice po usjevu. Vrane su lakome na ribu, pa dok ju okuse poskapaju. Gdje ima ribnjak, ili rieka, ili more, te se razpolaže sa dosti sitne ribe, može se ovo sredstvo uporabiti, a može se i posušena otrovana riba rabiti, ali na nju nisu vrane lakome, kako na svježu ribu. I kukuruzovo zrnje može se otrovati strichninom pa rabiti proti vranam, ali ga valja namočiti, je se suhim kukuruzovim zrnjem ne postizava uspjeh, kako namočenim.

Priredjivanje sapuna u kući. Sapun za domaću porabu može svaka gazdarica sama prirediti, samo ako ima malo dobre volje. Na 4 kilograma loja ili tusta ili čiste uljene taložine uzme se 1 kilogram pečene sode (kaustične sode) i 10 litara vode. Voda se ugrije, pa se metne u jednu kotlenicu i onda se raztopi u nju kaustična soda, da se napravi lukšija. U toploj vodi raztopi se voda brzo. Sad se odlije polovicu lukšije u jednu drugu posudu, a onoj polovici preostaloj dolije se uprav toliko vede, koliko se je odlilo lukšije, suviše dodade se tusto (loj). Sad se postavi kotlenica na vatru da uzkuha; za kuhanja mieša se neprestano i dolieva se po malo onu lukšiju, što se je prije odlilo iz kotlenice. Dolievanje lukšije traje nešto 2 sata vremena; nakon toga opaziti će se, da se je počeo praviti sapun; dok se to opazi, dodade se dvie šake soli (kuhinjske soli), da se pravljenje sapuna pospješi. Odklen se doda sol kuha još nešto 20 časova, a onda se supljačom izvadi još židki sapun i postavi u kalupe da se ugruši i izciedi. Nakon par dana izreže se sapun na komade i postavi se sušiti.

Sredstvo proti znojenju. Napravi se smjesa od 75 grama boraksa i 75 grama salicilne kiseline, onda 2 grama boraksove kiseline, te po 50 grama glycerina i alkohola. Ovom raztopinom maže se tri puta na dan. Osobito je izvrstno sredstvo proti znojenju rukuh i noguh.

Gospodarske Viesti.

Zadnjih petnaest dana nije padalo kiše, a nuzto je zagrijalo i zasušilo, pa se je širenje peronospore obustavilo, ali se tuže s raznih strana, osobito iz zadarskog kotara, da ima mnogo crva na grozdju.

***

Nema novih viestih o filokseri, ali to nije utjeha, jer kad je filoksera u desetak dana na četiri razna otoka pronadjena, ona je još mnoge vinograde zarazila, ali obzirom na prostranost naših vinograda, i na to, da naši težaci neznadu, kako se predočuje kužan vinograd, hoće se da posve propadnu loze, a da se doznade za nova filokserična ognjišta. Filokserično povjerenstvo izradjuje nuzto izvješće. I tim će biti svršeno!

***

U Italiji zaraženo je filokserom 249,000 hektara vinograda, dočim godine 1890 nije bilo zaraženo, nego samo 109,427 hektara.

***

Iz Zemuna u Osiek sagraditi će se ljetos telefonska sveza.

***

Grad Pariz kuša taracanje ulica bolčanom. Bolčan je jedna vrst hrastovine s otoka Borneo, koja je izvrstna za taracanje ulica.

***

U Beču izvarilo se je 1893 god. 3,060,266 hektolitara piva, dočim se je godine 1848 bilo izvarilo samo 672,718 hektolitara. Biti će, da se mnogo piva izvaža, biti će, da je i pučanstvo poraslo, ali i bečlije piju više i srčanije, nego li prije. Od godine 1848 do uključivo 1893 izvareno je u sve 86,869,314 hektolitara piva.

***

Iz Magjarske izveženo je 1892 godine raznog povrća 656,033 quintala, a u vriednosti od 5,248,000 fior. I samog mjesta Makò izvedeno je 106,669 quintala crljenog luka (kapule) u vriednosti od 853,352 fiorina.

***

Godine 1893 potrošeno je na cielom svietu 63,550,051 quintal pive. U samoj Austro-ugarskoj rodile su 1803 pivare, a izkuhale su 17,411,654 hektolitra za koje je uplaćeno 66,678,720 kruna poreza.

***

U Ugarskom Bradu u Moravskoj nastojanjem vit. Proskoveća i grofa Kaunica zasnovati će se nova tvornica sladora sa 600,000 fiorina dioničke glavnice. U našoj državi goji se sladorna repa na površinu od 377,200 hektara.

***

U Njemačkoj imade 1,833,753 hektara zemljišta fideikomisnog zemljišta. Najviše fideikomisa ima u Šleziji, naime: 462,492 hektara.

***

Dokinute su svjedočbe o poriekla za pošiljke, koje se šalju u Rusiju, odslen su potrebite te svjedočbe o poriekla samo za rum, arak i slična pića, onda za vino u bocam, za konserve od riba, i za olovo u motkama.

***

U Magjarskoj 1893 godine bilo je zasijano pšenicom 2,995,908 hektara zemlišta, na kojih je rodilo 40,674,686 kvintala pšenice; raži bilo je zasijano 1,136,450 hektara, a rodilo je 13,169.197 kvintala; ječmom bilo je zasijano 952,955 hektara, a rodilo je 12,876,258 kvintala; zobi bilo je zasijano 969,830 hektara, a rodilo je 10,553,475 kvintala.

***

Godine 1892 potrošeno je Austro-Ugarskoj 2,640,724 hektolitra žeste od 50 stupnjeva, što odgovara 6·39 litara žeste na svakog stanovnika, dakle više, nego li u Rusiji. Najviše se žeste pije u Njemačkoj, naime 5,44,800 hektolitara od 50 stupnjeva ili 11·12 litra svakí stanovnik. Najmanje se troši u Italiji. Godine 1892 potrošeno je 594,092 hektolitara od 50 stupnjeva ili 1·97 litra na svakog stanovnika.

***

Ciela izvozna trgovina Rusije predstavljala je 1893 godine 537,314,000 rubalja, a uvozna trgovina 387,801,000 rubalja.

***

Svjedočbe poriekla za naše proizvode, koji se izvažaju u Španjolsku moradu biti ovjerovljene od španjolskog konzula. Za pošiljke poštom nije potreba ovjerovljivati svjedočbe poriekla.

***

Hrvatska vlada izdala je naredbu, kojom, uz zatraženu dozvolu dozvoljava trgovcim prodaju čiste modre galice za škropljenje vinograda i krompira, te za utamanjivanje snieti žitarica. Ali će dozvola prodaje modre galice biti oduzeta svakom onom trgovcu, kod kojeg se opetovano pronadje, da ne prodaje posve čistu galicu. Izim toga svaki trgovac mora da bilježi u knjige imena onih, kojima prodade galicu.

***

U Austro-Ugarskoj radilo 1893 godine 18 obrtnih nadzornika, 40 pristava i 2 upravitelja, dakle ukupno 40 osoba. Pohodilo je rečeno godine 7995 raznih obrtničkih poduzeća od kojih 3835 bez micala. Sa strane radnika predano je nadzornicim 5915 pritužba.

***

U Kilenskoj republici proizvadja se godišnje do 460,000 kg. voska, što bielog, što žutog, što zelenog. Deseti dio tog voska troši se u državi, a ostalo izvozi se u Evropu, ponajviše u Hamburg i Liverpool.

***

Poljoprivredno družtvo u Beogradu slavi ljetos dvastipet godišnjicu svoga obstanka.

***

Godine 1893 u 16 pokrajina evropejske Rusije gojeno 1354¼ unača svilčeva sjemena, a uzgojeno je 15,577 kilograma posušenih čahura. Za uzgoj lišća gojeno je 6,796,800 stabala murava. Svilci su se gojili na 2080 raznih mjesta, a gojitbom svilaca bavilo se je 16,864 osoba.

Pitanja i odgovori „G. Poučnika".

A. Odgovori.

59. Koja je prava svrha okopavanja poljskih plodina, i ima li od toga doisto koristi?

I. H. u B. (Bosna).

Okopavanje ima u prvom redu svrhu, da drži zemlju čistu od korova, koji izim što troši hraniva, duši oduzimljuć glavnoj bilini zrak i svjetlo. Izim toga okopavanjem rahli se površina zemlje, a tim se olakoćuje veći pristup vazdušnina u zemlju i dosljedno raztvorbu hraniva. Okopavanjem mrvi se kora zemlje, što je osobito od koristi na onim zemljam, koje se poslie svake kiše posve lako ukore. I ako neizravno okopavanjem povećana se vlaga zemlje, jer čim je rahlijom zemlja, tim ona više vode upija i dulje ju drži, a to je od koristi u svibnju i lipnju mjesecu, kad bilje trebuje obično najviše vode, a kad vrlo često najmanje kiši. Kod svih vrstih zemlja je okopavanje koristno, ali više kod čvrstih zemalja, kod gnjilača, negoli kod lakih zemalja. Koliko put da se okopava, to zavisi od vrsti i naravi zemlje, te od mjestnih podnebnih okolnostih.

60. Molim Vas jeli dobro i savjetno zamotavati maslac u pergamentnu hartiju, kad se ima razašiljati na dalek put? Neće li se na taj način laglje izkvariti, nego li u drvenim posudam?

L. F. u K. (Hrvatska).

Na mnogim mjestim je običaj zamotavati maslo u pergamentnu hartiju, i to biva ponajviše ljeti i po želji onih koji nabavljaju maslo. U pergamentnoj hartiji zamotano maslo, ne liepi se o drven sud ni onda, kad je meko; i maslo biva posve odieljeno od zraka, a to baš

nije uvjek od koristi, jer ako maslo stoji u prostoriji u kojoj nema dosti promahe dobije zadušljiv tek. Ako se i zamotava maslo u pergamentnu hartiju valja isto prije sud temeljito izprati parom i držati za nekoliko satih puna hladne vode. Onda se posuda obloži pergamentnom hartijom, koju valja tako izrezati, da vas sud bude iznutri obložen. Prije nego li sud u kojem će doći maslo obloži pergamentnom hartijom valja hartiju barem za 12 satih vremena močiti u dobroj razsoli, jer ako se to nebi učinilo lako bi maslo izpliesnivilo. Trgovci vole omotavati maslo u pergamentnoj hartiji dočim neki gospodari to ne vole, dapače tvrde, da maslo zamotano u pergamentnoj hartiji izgubi svoj ugodni tek i mirluh, dočim da ga zamotano u drvu dulje zadrži. Pri odpremanju masla i maslaca, glavna je stvar da budu u dotičnoj posudi dobro sabiveni, e da neostane praznina, jer se u prazninam zadrži zrak, koji izkvari maslac.

61. Koje su prednosti toulonskih gusaka i kako se goje?

M. N. u S. (Kaštela).

Toulonska guska potiče iz sjevernih pokrajina Francezke, a po nekim ćak iz Engležke. Ona se odlikuje velikim uzrastom tiela, te svojom veličinom tiela nadkriljuje sve dosad poznate vrsti gusaka, živih je očiju orahovo smedje boje; glava joj je spreda plosnata, u kljun narančasto crven. Duga je vrata, a kratkih nogu, tako da joj se trbuh skorom zemlje dodira. Perje joj je sivo smedje, lašti se, izim nekoliko bielih pera na dolnjem dielu tiela i na repu. Ova guska ne goji se puno s razloga, što nema velikih prednostih, ako se izuzme, da se brzo tovi. Za uzgoj biraju se životinje življeg temperamenta. Bolje uspjeva u umjerenom podneblju; gdje je zima oštra, i gdje ima naglih promjena topline propada brzo, i već druge godine ne uzgaja se više čvrstih i težkih primjeraka, kako su im roditelji bili.

62. Jesu li amerikanske košnice najbolje košnice? Gdje ih prave i koja im je ciena?

K. S. u E. (Boka).

U novije doba hvale u velike amerikanke ili amerikanske košnice, rek bi, da su to najpraktičnije košnice. Potanjih obavjestih o amerikankam, kako i o njihovoj cieni možete doznati od Hrvatskog pčelarskog družtva u Osieku (Slavonija), koje je u vlastitoj nakladi izdala i knjižicu o amerikankam.

63. Dade li se izčistiti ili izlieciti bačva u kojoj je bila kvasina? Može li se kašnje unj držati vino bez pogibelji, da se uzljuti?

K. S. u E. (Boka).

Bačva od kvasine može se temeljito izčistiti ali nebi vam savjetovali da ju kašnje rabite za vino. Najbrže i najlaglje se izčisti parom, ali i poslje nego li ju para dobro izluži savjetno je još propratiju temeljito žestokom, vrelom lukšijam. U ovako izpranu bačvu možete bez svake bojazni držati vino; ali vam to ne savjetujemo. Razumjeva se, da valja na bačvu promieniti čepove i vranj, i da ju valja izprati iz dvora, osobito, ako i s dvora daje bačva ljutinom, jer bi moglo biti trusja od kvasinove gljivice.

64. Imam pjeskovito tlo u sunčanu položaju prikladno za artičoke. Molim Vas kako se goje isti i odklen da nabavim sadjenica?

V. pl. R. u R. (Hrvatska).

Takova je zemlja prikladna za uzgajanje artičoka, ali valja obilno djubriti svake godine, ili barem svake druge godine, jer je u pjeskovitoj zemlji posve kratko djeluje gnoj, i jer artičok bolje i obilnije cvate, kad je obilnije pognojen. Artičok razplodjiva se sjemenjem i sadjenicam. Sjemenja možete nabaviti od Volfnera i Weissa trgovina sjemena u Beču, a sadjenica red je da si nabavite od kojeg prijatelja ili znanca. Sjeme od artičoka sije se u klijalištu u dobroj, gnojnoj zemlji nešto u prvoj polovici travnja. Sjeme sije na 8 do 10 cm. razmaka, a kojih 3 do 4 centimetra duboko. Sjeme je skorom uvjek dobre klicavosti, te skorom sve proklica. Sjemenjake valja plieviti, okopavati, a do potrebe i zalievati. Mogu se koncem lipnja razsaditi na 20 cm. razmaka, pa se jeseni nakon prvih kiša sade na polje na opredieljeno mjesto. Gdje zna biti ljute zime bolje ih je zasaditi u proljeće na opredieljeno mjesto. Ako se zasade jeseni, već u proljeće nose nešto ploda, ali ih za to valja pred zimom zagrnuti zemljom. Za slučaj, da se zasade u prolieće, onda se do jeseni dobro razbusaju, osobito ako se dobro zagnjoji zemlja, i ako se preko ljeta par puta okopaju. Kad je koncem jeseni, odstrani se izkidano i ostarjelo lišće i zagrne se zemljom, koju se prije dobro zagnjoji. Ova se radja opetuje svake godine. Čim se više razbusa artičok tim obilnije cvate; a tim više cvietnih pupova odnosno ploda nasedne, čim se mladji plod bere i čim se većom pomnjom njeguje. Osobito puno pomaže, ako se posjeće stapka na kojoj je bio pupoljak sve do prvog lista. Stajski gnoj i mješanac jeste najbolji gnoj za artičoke.

65. Kušao sam razplodjivati Pawlowniu grančicam i sjemenom, ali bez uspjeva; molim Vas, kako se najlaglje razplodjuje?

V. pl. R. u R. (Hrvatska).

Pawlownia se razplodjiva sjemenjem i grančicam, ali mnogo teže grančicam, jer se često dogadja, da izgnjiju u zemlji prije, nego li protjeraju žile. Grančicam se razplodjiva u proljeće. One se odrežu i sade jedno 15 do 20 dana prije nego li će Pawlownia prolistati, t. j. prije nego li najedre pupovi. Sade se u pržinastoj zemlji radje nešto suhoj. Sjemenjem se po najviše razplodjiva Pawlownia. Sjeme se sije odmah dok dozori u pržinastoj, u gnojnoj zemlji, a samo se pokrije zemljom. Sjeme nije velike klicavosti, dapače klica vehoma sporo, pa često put prodju 2 i 3 godine, a kadšto i više dok proklica.

B. **Nova pitanja.**

66. Jeli treset dobro sredstvo za posipavanje štaja i zahoda, te u obće takovih mjesta, gdje se od izmetina razvija neugodni vonj?

A. K. u B. (Bosna).

67. Što se ima raditi, i kako se ima postupati groždjem dok je na lozi, da poraste liepo i veliko, te prikladno za tržišta?

F. S. u L. (Istra).

68. Jeli bolje sočnu hranu pokrmiti suhu ili ovlaženu?

M. N. u V. (Hrvatska).

69. Jeli istina, da se uvozom sjemenja amerikanskih loza može uvesti neka bolest, koja je isto tako pogibeljna kako filoksera? Molim Vas koja je to bolest?

T. J. u S. (Brač).

☞ Odgovori na javna pitanja kao i nova pitanja, primaju se rado od svakoga, pa i ne bili predbrojnici.

OTVORENI DOPISI

GOSPODARSKOG POUČNIKA.

Predplatili su predbrojbu do konca t. g. 1894.

P. n. gospoda: Zorac S. ž. — Šeman D. I. — Bjelovučić S, N. — Petrović J. — Milić I. A. — Fućkan T. ž. — Turak A. ž. — Matejčić prof. F. — Joković prof. P. — Čukli J.

Predplatili su predbrojbu do konca lipnja t. g. 1894.

P. N. gospoda: Jambrišak A. ž. — Hrvatska čitaonica - Starigrad.

— V. g. Regen F. ž. Vaša predbrojba podmirena je do konca prošle godine 1893.

— V. g. Bodulić M. — Primili smo 1 fiorin.

— V. g. Vičić S. — Ozbiljan se čovjek na onakova šta ne osvrće. Ljudi u svietu sude po konkretnim činim, a onako pišu samo balovci. Pa stara je kod nas: ako te magare pos..., šta ćeš mu ti?! Poslali smo Vam dva otiska knjižice „Duhan" i knjižicu „Buhač".

— V. g. Lovrović D. Š. — Ona smjesa od 1 kg. sumpora 1 ½ kg. japna netom ugašena u 12 litra vode, kuhana za jedan sat vremena, pa ohladjena i rabljena razvodjena u vodi u razmjeru od 1 po sto suvišna je i nema nikakovog učinka proti lugu (*Oidium Tuckeri*). Izkustvo je dokazalo, kako što i opetovano put izvedene znanstvene kušnje, da je proti lugu jedino sigurno, uspješno i jeftino sredstvo sumpor u prahu. A da je njegova ljekovita djelatnost na lug izvan svake sumnje, ako se posiplje sumpor za suha, sunčana dana.

— V. g. Vukić T. — Ako nema u Vašoj blizini valjana živinara najbolje je da psa odmah ubijete.

— V. g. Maričić P. — Kušajte pognojiti su 30 kilograma kilske salitrovine.

— V g. Lovrenčić A. — Za perivoje od največeg efekta jesu etikete od porčulane. Naravski, gdje ne fali kamenja, a ima objestne djece mnogu će etiketu razbiti, ali ako se i jači postotak razbije uvjek je bolje rabiti etikete od porčulane, nego li one od drva ili od lima.

— C. g. Brković M. — Ima onaka ručna mašina za pilenje panjeva, a može izpiliti i deblo od 135 cm. promjera. Ciena joj je 55 fiorina.

U ZADRU, 1894. Brzotiskom Narodnoga Lista.

Godina XIII. Izlazi na 1 i 16 svakog mjeseca Broj 15.

GOSPODARSKI POUČNIK

Obće blagostanje zavisi o blagostanju pojedinca a temelj blagostanju pojedinca, jest razboriti rad uz vještu uporabu nauke i izkustva.

Upraviteljstvo lista je u Zadru

Predbrojba u *Austro-Ugarskoj* stoji 3 for. na godinu, u *Inozemstvu* 8 franakâ na godinu. *Uvrstbe* plaćaju se 8 novč. po redku za prvi put, a svaki sliedeći put 3 novč. redak. *Cliché* računaju se 5 novč. po centimetru četvornom.

Upravitelj i Izdavatelj: PETAR L. BIANKINI

Odgovorni urednik: NIKOLA ŠIMIĆ

Pisma, naputnice itd. itd. upravljaju se *Upraviteljstvu Gospodarskog Poučnika u Zadru.* — Rukopisi se novraćaju. Predbrojba je obvezna za godinu danâ, a izplaćuje se u Zadru. Tko nepovrati prva dva broja obvezan je predbrojbi za godinu dana.

ZADAR, 1 Kolovoza 1894. Ciena je listu 3 fiorina na godinu. ZADAR, 1 Kolovoza 1894.

Ne prenagljivajmo.

Odkad se je pojavila filoksera, dolaze nam sa mnogih strana pitanja, gdje ima na prodaju amerikanskih loza.

Dok nas ta pitanja, u žalosti vesele, jer su dokaz, da naši vinogradari shvaćaju pogibelj, koja im prieti, i da su pripravni na svaku žrtvu, samo da izbjegnu očitoj propasti; s druge nam se strane radja bojazan, da bi se mogli prenagliti, te pospješiti nesreću, koju nemogu da izbjegnu.

Amerikanskim lozam, osobito iz okuženih predjela, dade se lako uvesti filoksera.

Amerikanske loze nevalja s toga nabavljati, nego samo iz takovih predjela, za koje se je posve uvjereno, da nema filoksere. Ali pošto to nije baš uvjek lako doznati, a pošto se amerikanskom lozom *bona fides*, uz svu svjedočbu obćine, da u mjestu i okolici nema filoksere, može filoksera uvesti, mi cienimo za shodno svakome preporučiti, da ne uvadja amerikanskih loza ili ako ih bude uvadjao, neka ih temeljito razkuži sumpornim ugljikom, dok ih primi.

I iz zdravih mjesta, koja se nalaze u blizini okuženih mjesta ili u okuženim kotarim može se lozom prenieti filoksera, bez da se pojavi filoksera u dotičnom mjestu odkle se uvadjaju loze ili se ona pojavi mnogo kašnje, nego li u mjestu u kojem su loze uvedene.

To biva s toga, što je razvoj filoksere mnogovrstan, pa se može lako dogoditi slučaj, da su jajasca filoksere na matrakam, a da je nema još na korienju.

Mi smo već rekli, da se filokseričnoj zarazi neda izbjeći, te da će svi naši vinogradi biti uništeni od filoksere, ali opet stoji mudrost baš u tom, da filoksera što moguće kašnje zarazi naše vinograde, jer čim ih kašnje zarazi, tim više imademo vremena, da se pripravimo za regeneraciju vinograda, pa je dosljedno tome znatno manje osjetljiv ekonomički udarac.

Bez dvojbe najsigurniji način za uzgajanje amerikanskih loza, bez pogibelji da se uvede filoksera, jeste sjemenjem, ali opet mora se iskreno priznati, da je to najdosadniji i najsporiji način uzgoja.

Da se iz sjemena uzgoji matraka za ključcce hoće se najmanje pet godina. Neki prigovaraju, da se sjemenjem može uvesti bolest Black rot. I to je istina, ali se Black rot može uvesti i amerikanskim lozam.

Ali ako se sjemenje, pred sjetvom temeljito razkuži raztopinom modre ili zelene galice, težko onda, da će se Black rot pojaviti.

Dade li se ipak slučaj, da se pojavi, valja pokidati napadnuto lišće i izgoriti ga, a loze poškropiti dobro gustom raztopinom modre galice.

Savjetuje se takodjer namazati u zimsko doba panjeve ovakovih loza pet postotnom raztopinom zelene galice.

I drugo je važno pitanje na koje mora da paze vinogradari pri nabavljanju amerikanskih loza, biva, na adaptaciju loza t. j. valja da paze na to, da amerikanske loze koje nabavljaju budu prikladne za dotično podneblje, a osobito za dotičnu vrst zemlje, te da vrsti loze posve odgovaraju naravi zemlje.

Ob ovom važnom pitanju već je bilo opetovano put govora u našem listu; navedeno je dapače i koje su vrsti akerikanskih loza prikladnije za pojedine vrsti zemalja.

Mi ponovno preporučamo svakom vinogradaru, da se prije točno uvjeri o vrsti i naravi svojih zemalja, pa onda da nabavlja amerikanske loze. U tom pogledu, mi se služimo izkustvom franceza, koje je veliko, i koje je njih stajalo velikih materialnih žrtava.

Završujemo preporukom, da se ni nabavljanjem ni nasadjivanjem amerikanskih loza nevalja prenagljivati, nego da svaku prije valja točno i pomnjivo proučiti, pa se onda odlučiti, a da je veća sigurnost proti filokseri uzgajati amerikanske loze iz sjemena, nego li naručivati ključece u neokuženim predjelim.

Zaključci filokseričnog povjerenstva.

Na sjednici zemaljskoga filokseričkoga povjereništva dne 11 i 12 srpnja primljene su ove poglavite odluke na temelju kojih će pak sliediti riešenja nadležnih oblasti:

1. U opće ne uporabiti ekstintivni postupak za obširne ili stare zaraze našaste na sjevernim otocima Dalmacije, i svu djelatnost obratiti na to, da filoksera nebi zarazila kopno i južne otoke.

Nu, ostaje pričuvano prigodično upotrebljavanje estinktivnog postupka za zarazu na Ugljanu, ako i novo pomnjivo pregledavanje vinogradara na Ugljanu i inim selima onoga otoka i bližnjega kopna pokazalo bude, da ona zarazna ognjišta nisu toliko raširena da nebi dalo nadati se dobru uspjehu takova postupka.

Ostaje takodjer pričuvano estinktivno postupanje za sve dalje zaraze, koje bi se odkrile u takovu stanju, da bi se dalo od njega dobra uspjeha predvidjati.

PODLISTAK.

Katekizam Gospodarske hemije

od

D.ra E. WILDT-A

Ravnatelja agrikulturno-hemičnog pokušališta u Poznanju.

Po šestom izdanju njemačkog izvornika preveo F. RADIĆ

Učitelj strukovne učionice u Korčuli.

(*Nastavak vidi broj 14*).

Jedan se dio tim putem bilini priskrbljena dušika žetvom doisto diže iz polja, ali se u nj opet povraća kao gnoj nakon krmitbe, dočim drugi već i sam zaostaje u tlu u listnatim i korjenastim zaostatcim i tim obogaćuje mekotu. Moglo bi takodjer bit moguće, da u vlažnim slojevima vazduha koji se nahode pod i medju lišćem takovih listnatih bilina, u kojima se voda bezprestano izpariva i opet biva oborena na hladnijim čestima, nastaju zlamenito veće količe pod dušiko kisela čipavca iz slobodna dušika i vode nego li to biva u drugim okolnostima. (Pit. 25). Računa li se uz to privoz dušika iz siena livadâ koje se gnoje samim naravskim natapanjem, kad takovih ima, i sa vazda, i ako često tek u neznatnoj količi, potrebne nabave sočnih hrana, jasno će se izpostaviti, da gubitak dušika koji nastaje izvažanjem bilinskih i živinskih proizvoda, može često da se pokrije razumnim gospodarenjem, ali navlaš obilnom gojitbom krmnih bilina i pomnjivim baratanjem štajskoga gnoja pazeć da se izbjegne svaki gubitak dušika. (Pit. 160). Ipak će dalje sižućeg dovažanja dušika skoro vazda biti posljedicom zlamenito povišenje dohodka navlaš za rastline koje imaju veliku potrebu dušika, kao što su sladoraća, repica, žitarice, predpostavivši, da se sva ostala hraniva nahode u dovoljnoj količi, jer rastline se vrlo bujnije razvijaju kad imaju poveću zalihu lako prisrknjivih dušikovih slučenina. (Pit. 193).

176. U kojim je okolnostima potreba da se iz vani uvadja pepelika?

Naknada pepelike biti će onda poglavito nuždna, kad se iz tla izvažaju poveće količe krompirâ ili repe, ili ako je tlo čretištne ili pjeskovite naravi.

U obće nije tako lako da nastane oskudica pepelike, kao fosforne kiseline, jer je njezin izvoz u običnim proizvodima za prodaju kao u mesu, mlieku, žitu manji, a zaliha što je ima u tlu obično veoma veća, nego li za fosfornu kiselinu. Uz to dolazi, da mnoge od naših vrsti tla sadrže pepelično kršje kamenja (glinenca, bazalta), iz kojih se nastavljenim razpadanjem raztapaju nove količe pepelike. U nekim slučajevima dovažaju se na polje i sa livadâ zlamenite količe pepelike, a to onda, kad se ove djubre naravskim ili umjetnim natapanjem ili naplavljivanjem; 50 kg. siena sadrže $^3/_4$ — $1\frac{1}{4}$ kg. pepelike, 2 — $4\frac{1}{2}$ kg. fosforne kiseline i $^3/_4$ — $1\frac{1}{2}$ kg. dušika; za toliko se dakle obogaćuje hranivim tvarima polje kroza svaku 50 kg. siena, koje potiče s livadâ, koje uspievaju bez umjetna gnojenja, ili koje se iz vanka dobavlja.

(*Sliedi*).

2. Izvršiti putem pokušaja i da budu pokazani gojidbeni postupci na nekoliko vinogradâ svakoga predjela filokserom zadešena.

3. Poskrbiti da se u zaraženim mjestima nasade rasadnici amerikanskih loza.

4. Nasaditi na ogled sadove amerikanskih loza u vinogradim filokserom poharanim, neka se pokusno pokaže kako se goje i ucjepljuju ove loze i kako odole.

5. Neka dalmatinski vinogradari budu mogli pokušati i naučiti gojidbu i navrćanje amerikanskih loza i budu mogli tako na vrieme se obraniti novim nasadama od neizbježivih šteta, koje će u budućnost morati filoksera da prouzroči, imaju se sa svim dužnim obzirima zavesti rasadnici i sadovi amerikanskih više priporučenih loza, i u predjelima gdje zaraza do sada nije zasvjedočena.

Lozje za takove rasadnike i sadove ima se uzeti iz vinogradâ i miesta svakako čistih od filokserne zaraze, da se svakako stanovito izključi umjetno znašanje zaraze.

I sami rasadnici i sadovi imaju se ustanoviti u mjestima što se može osamljenim i daleko od vinograda, ne iz bojazni da bi se zaraza pojavila, nego da se uklone lako pojmljive glasine ob uvodu filoksere kroz amerikanske loze, koje bi se svakako podigle, ako bi se po nesreći našla zaraza na našim lozama u istom mjestu.

Takova je odredba vriedna da uspješno zapriečі kriomično uvažanje amerikanskih loza iz zaraženih mjesta, uvažanje inače neophodno i vele olakoćeno povoljnim saopštavanjem po moru, u prkos najstrožijim zabranama.

6. Naložiti mjestnim filokserskim povjereništvima ciele zemlje da namah pregledaju sve vinograde njihova nadglednoga područja i da izvieste ob uspjehu svoga obhadjanja ne kašnje od 15 kolovoza o. g. a u slučaju kakve sumnje o zarazi, namah.

7. Držati u Zadru oko polovice kolovoza o. g. kratki tečaj poučnopokušnih predavanja o filokseri, i o načinu kako ju se iznadje i pobija. Ovomu bi tečaju dodan bio izlet na Ugljan, neka slušaoci predavanja budu mogli vidjeti izvanjske značaje filokserične zaraze, naučiti znakove zaraze na žilama i vježbati se porabom leće u potraživanju poganoga nšenca. Izim poučateljâ i radenikâ niko drugi od ovih izletnika nebi smijo stupiti u vinograde nego ih samo gledati izvani; njima bi se u ruke dale samo žile u staklu zatvorene; naročito oružanička bi straža nadgledala neka niko ne ulazi u vinograd ili odnese žilja ili inih predmeta iz zaraženih zemalja. Prie nego se iz zaražena mjesta otidje svi bi učestnici imali očistiti svoje odjeće i raskužiti kamenim uljem obuću

Rečenomu bi tečaju bio cilj da nauči filokserne vještake za razgledavanje sumnjivih vinograda, i neka bi ovizih bio nužan broj u svakom sudbenom kotaru, imalo bi se dati prikladne pripomoći onima koje bi mjesne oblasti priporučile kao najsposobnije, obzirom na natjecatelje koji se u vinogradarstvo razume, prepostavljajući one koji su izučili poljodieljnu učionicu.

U sudovnim kotarima, u kojima je vinogradarstvo pretežitije imalo bi se novcem pripomoći više od jednoga slušatelja. K tečaju bi mogo pristupiti ko se god vinogradarstvom zanima. Novčano pripomoženi slušatelji imali bi se podvrći ispitu, ob uspjehu koga izdavale bi se svjedočbe, koje bi mogli dobiti i ostali slušatelji, kad bi željeli podvrći se ispitu. Medju slušateljima koji bi svršili dobrim uspjehom ispit, imali bi se do potrebe izabrati gojenci iztražitelji, neka budu mogli prisustvovati filokserном istraživanju u strogom smislu, koje bi vršili naročiti filokserni prisegnuti vještaci. Ovi bi se do potrebe izabirali iz vrjednijih gojenaca istražitelja.

8. Svake godine za vrieme tomu sposobnije točna istraživanja učiniti po svoj sjevernoj strani zemlje, kojima bi imali izmjenice učestvovati vještaci u prednjoj tački naznačeni.

9. Poskrbiti za nauku o gojidbi amerikanskih loza i ucjepljivanju, i u zgodno vrieme držati putujućih predavanja porabnim pokazivanjima u zaraženim kotarima, o načinim kojima bi se umanjile ili predusrele filokserne štete: tojest o gojitbenim postupcima i ob ucjepljivanju našinskih loza na amerikanske loze koje filokseri odole.

10. Razdavati po svim lozogojnim predielima u Dalmaciji shodan, kratak pučki naputak tiskan sa slikama, o filokseri, kako ju se otkrije i predupredne načine kako bi se zapriečilo njezino umjetno raširivanje, napominjući i kazni zakonom zapeljene.

11. Naročitim okružnicama pospješivati, izim mjestnih filokserních povjereništava, i lozogojne obćine, neka se strogo nadgledaju vinogradi i sa strane gospodara, i neka se svaki sumnjivi slučaj prijavi i isto doba neka se oprezno gleda da se zlo ne uvede iz okuženih strana u one koje su još čiste, i ovom prigodom napominjući globe zakonom udarene.

12. Objavljati pučke opomene za vinogradare zaraženih predjela, kako će se ponašati da zaprieče umjetno širenje filoksere.

13. Predložiti Ministarstvu poljodjelstva da bude Namjestništvu dodan tehnični ravnatelj radnja na pobijanje filoksere.

14. Pozvati pomorsku vladu, da poslovaši luke i pomorskoga zdravlja oznane dotične obćine o pristupu koga mu drago broda natovarena zeljem, sočivom, voćem ili biljem u opće, neka filokserno mjestno povjereništvo bude moglo pregledati takove predmete koje bi se htjelo uvesti.

Regionalna izložba gospodarske podružnice u Belovaru.

Odbor gospodarske podružnice bjelovarske zaključio je, da se izložba otvori dne 27 rujna 1894 u 10 sati prije podne, te da traje do 10 listopada t. g. Program izložbe jeste sljedeći:

A. Povremena izložba.

1. Izložba goveda, konja, ovaca, svinja. Ta izložba trajati će samo jedan dan, a biti će dne 27 rujna. Nagradjivati će se konji.

2. Izložba svakovrstne peradi; trajati će dne 27 i 28 rujna.

B. Stalna izložba.

3. Izložba svih poljskih proizvoda, naime: pšenice, raži, ječma, zobi, prosa, kukuruza, heljde, pira, graška, graha, boba, krompira, leće, lana, konoplje, repice, zelja, duhana itd. raznih vrstih grožđja, vina, dropulje, vinskog octa, raznog voća, ukuhnanoga, sušena i ošećerena, pčelarstvo, žive pčele, košnice, med, vosak, pčelarske sprave, svilogojstvo, cvieće u loncima, gospodarsko orudje, sir, maslo, maslac, kućni i domaći obrt, ugljen, kože, itd.

Pokroviteljstvo nad izložbom uzeo je veliki župan D.r Milutin Kukuljević - Saksinski. Iznos glavnice za priredbu i nagrade iznosi za sada 1090 f., a darovaše kr. hrv. zemaljska vlada 500 f. Hrvatsko-Slavonsko gospodarsko družtvo u Zagrebu 200 f, Gradsko poglavarstvo bjelovarsko 50 f., imovne obćine križevačke i gjurgjevačke svaka 100 f., bjelovarska štedionа 20 f., obć. poglavarstvo u Gudevcu 25 f., u Ivanjskoj 10 f., u Farkoševcu 15 f., u Rači 20 f., u Trojstvu 20 f., u Severinu 30 f., a još uvjek dolaze prinosi.

Izložbeni odbor nada se od odlučujućih faktora, a osobito od obćinskih poglavarstva, te svećenika i učitelja, da će izložbu u narodu proglasiti, i na izlaganje ozbiljno bodriti upućivati i poučavati, te istu što brojnije posjetiti.

Vitis rupestris.

Sad, kad se je pojavila filoksera, dobro je, da se vinogradari upoznadu važnijim vrstim amerikanskih loza, koje su prikladne za naše odnošaje, a odole filokseri. *Vitis rupestris* domovina je sjeverna amerika i to baš od onog mjesta gdje se Missouri rieka spaja sa Mississippi pa naj ugu od Texasa, na velikim prostorijam, ponajviše u sunčanu položaju i po briegovim, gdje vladaju velike suše i velika vrućina, a zemlja je mršava.

Ona odoli izvrstno filokseri, a podnosi zimu i od 28° C. izpod ništice.

Radi svih ovih njenih dobrih svojstva, a osobito radi toga što izvrstno podnaša i najtrajniju sušu, te što se zadovoljava i najmršavijom zemljom, razgranjena je njezina gojitba u veliko u francezkoj, pa se može reći, da je veći dio amerikanskih nasada izveden sa *Vitis rupestris*.

Najbolje uspjeva na presušenim poste'jam rieka, na posve čistom šlunju, i na takovom šlunju kojemu je primješano crljenice (crljene gline). Na kremenjačam uzspjeva takodjer izvrstno. I na zemljam, koje sadrže vapna uspjeva izvrstno, ali ako količa vapna u dotičnoj zemlji jeste veća od 5 po sto, onda lako oboli od zlatina i pogine.

Ova svojstva, koja su se opazila na lozu rupestris u americi, ova je ista svojstva ona zadržala u francezkoj, pak je tamo vrlo dobrim uspjehom goje kao podlogu za navrćanje, na šljunastim zemljam i na kremenjačam, te na takovim zemljam, kojima zdravica sastoji iz vapnenastog kamenja, pa bile takove zemlje posve mršave i suhe.

Ona uspjeva u francezkoj dobro na svim onim mjestima, gdje ni *Riparia*, ni *Solonis* nemogu da uspjevaju.

Tko ima da sadi, red je da bira bolje vrsti Rupestris, koje su već prokušane i poznate, jer i od V. Rupestris imade takovih vrstih, koje su ili križanjem ili gojitbom na toliko izjalovile, da su za navedene odnošaje od jednake vriednosti, kao V. Riparia.

U francezkoj prokušane su sve vrsti rupestris loza, pa se preporučaju kao najbolje sljedeće vrsti:

Rupestris du Lot, Rupestris Mission i Rupestris Richter. Ove tri vrsti prave osobitu skupinu, koja se odlikuje od drugih time, što su im posve raztvoreni presjeci na lišću, čiji uglovi i ne prave kutova, nego prave s korom ravnu crtu. Ove vrsti rupestris tjeraju najbujnije, i nijedna druga vrst nemože, da im stoji izpored.

U drugu skupinu, koja se svojom dobrotom, čvrstoćom i bojnošću ovoj približava broje se:

Rupestris Fortworth, Rupestris Martin, Rupestris Ganzin i Rupestris metalilca. A. Z.

O uzgoju javora (Acer) za nasad drvoreda.

Sjeme od javora (Acer) sije se u svibnju mjesecu u sklopu od 60 centimetara red od reda i sjeme od sjemena. Sije se u dobru i gnojnu zemlju najmanje 50 cm. duboko izkopanu. Do jeseni izrastu sjemenjaci nešto 50 cm. visoki, pa se u rujnu mjesecu ili najkašnje u listopadu pokrate na ⅔ njihove veličine. Zemlja se opet prorahli i dobro pognjoji. Poklaštreni javor obično razvije dva pupa jednog suprot drugom izpod zareza, jer se javor rado račvasto razvija. Jedno od tih dvijuh pupova valja odstraniti, da se deblo upravno razvije. Nevolja kasniti pokraćivanjem debaljca, jer ako se zakasni, pa do zime ne zacieli rana, onda javor plače u siečnju, a tim se gubi mnogo sokova i slabi drvo.

Sljedećeg ljeta pusti se da javor raste po volji samo se plievi i rahli zemlja. Do jeseni druge godine, stabalca porastu 1·5 do 2 metra visine; odmah u rujnu mjesecu valja odmah poklaštriti, i to ne samo debalce ali i postrane mladice. Postrane mladice nevalja poklaštriti od debla, nego nešto 8 do 10 centimetara od debla, da na proljeći opet protjeraju; a ovim se postupkom podpomaže jačanje i debljanje debla. Treće se godine ova radnja opetuje, a četvrte godine su stabalca već na toliko razvijena, da se može na njima razviti krošnja. Za tvorbu krošnje pokrati se debalce, a 4 ili 5 mladica bliže vrha ostave se i pokrate im se samo vrhovi, dočim se sve postrane mladice pokrate do na 8 ili 10 cm.

U većem dielu slučajeva, a osobito ako je zemlja bila gnojna u četiri godine uzgoje se stabalca toliko visoka i čvrsta, da se u petoj godini mogu saditi u drvoredim.

Voda za natapanje.

Natapanjem povećava se plodovitost zemljišta, i to u tim većoj mjeri, čim je zemlja prikladnija za natapanje, i čim je suhje podneblje u kojem se natapa. Ali uspjeh natapanja zavisi i od dobrote vode.

Svaka voda nije za natapanje. Vode, koje su odveć kisele, ili sadrže mnogo gvoždja, ili mnovo dvougljično kiselog vapna, nisu za natapanje, kako što nisu vode, u kojima se slivaju vode iz tvornica. Naravska voda iz rieka i potoka, pa i da nema gnojnih primjesa dobra je za natapanje, jer orosi zemlju, te omogućuje raztapljanje i upijanje rudnih solih. Vode pak, koje sadrže gnojnih sastavina, osobito takove vode, koje obiluju muljem, jesu izvrstne za natapanje, jer ne samo da davaju potrebitu vlagu, ali nose hrane bilju.

Djelatnost vode za natapanju jeste raznovrstna. U prvom redu ona nadomjesta vlagu za suhih vremena; što je od ne male vriednosti

za livade, a i za sve gospodarsko bilje u predjelim, gdje ljeti vladaju suše.

Voda raztoplja rudne soli u zemlji, pa ih bilje laglje usisava, a u obće ona podpomaže djelatnost bilinskih ustroja, usljed česa se bilje brže, snožnije i bujnije razvije.

Napokon voda djeluje izravno na bilje okriepljujuć ga. Ona voda, koja nosi sobom mulja i drugih gnojnih sastavina djeluje izravno na razvoj bilja. Jer sve bilje, a osobito trave, imadu svojstvo, da upijaju hranu kroz žile, ali i izravno kroz stanice kore, i to u tim većoj mjeri, čim je kora mekša i mladja.

SVAŠTICE

Zimzelen (evonymus) proti buvaču. Ako se jeseni sakupi sjeme od zimzelena, pa samelje u prah i posiplje po razsadu, kojeg buvač napada, pobjeći će buvač; a pospe li se na vrieme neće se nijedan buvač na dotični razsad pojaviti.

Teladi ne rastu rogovi, ako im se u dobi od 3 do 4 mjeseca izpili zametak roga sa lubanje sa osnovom rožine, a to pomoću Trepanove pile. Ali ovaj postupak hoće vješta živinara, jer zareželi se i malo više lubanje, može nastati zapala moždjana. U onim mjestim, gdje se goje pasmine govedje, koje rado udaraju rogovim, običavaju gospodari pričvrstiti na vrhu rogova gvozdenih ili olovnih prstena ili kuglja, da udarac bude od manje zlih posljedicâ.

Karbolna kiselina proti grčicam. Neki šumar Rassl preporuča, da se škropi zemlja proti grčicam hrušteva sa 3% raztopinom karbolne kiseline, koja razkužuje zemlju i drži ženke hrustave daleko. On tumači stvar na sljedeći način. Ženke hruštevu nesu jaja obično na takovu mjestu, gdje je više hrane. A to biva obično u crnićnoj zemlji ili u dobro zagnojenoj zemlji, gdje biline tjeraju najviše žila, i gdje je najveća raztvorba ustrojnih tvarih. Ako se takova zemljišta u zemanu, kad se plode hruštevi dva do tri puta poškropi 3% raztopinom karbola neće tamo ženske hrušteva nesti jaja. Razumjeva se, da je ovaj postupak uporabiv samo na malenim površinam, a da valja i puteve okolo takovih površina poškropiti.

Priredjivanje višanja. Turci troše mnogo višanja, i oni su najvještiji u priredjivanju istih. Na 1 kilogram liepih višanja uzme se 3/4 kg. sladora. Višnje valja pred porabom izprati u vodi. Takodjer im se odstrane držci i koštice (špice), pa se nešto 3/4 sata neprestano kuhaju u sladoru. Nešto 5 minuti prije nego li će se odstraniti od vatre doda im se sok od polovice lemuna; pa se lieva sve još toplo u staklenice, koje se priveže pergamentnom hartijom.

Utamanjivanje mravih. Po Köhleru mravi se najlaglje utamanjivanju vrelom vodom, koju se lije u mravinjak; a raztjeraju se, ako im se metne u mravinjak ili ondje gdje se sakupljaju jedna slana sardela ili haringa. Kako mrav ljubi čistoću izbjegava svako smrdljivo sredstvo, pa je s toga i smrdljivo ulje i fenična kiselina izvrstno sredstvo za raztjeravanje mrava.

Proti lijavici. Ljeti pojavlja se lijavica vrlo često kod odraslih i kod djece; i to češće kod odraslih i kod djece; i to češće kod onih, koji se hrane neprobavivim jelom, kako što je nezdrelo voće, krastavci, lubenice i slična. Tko hoće, da ozdravi mora najprije da napusti takovo jelo, a onda je najbolje, da rabi ono sredstvo koje rabe radnici u sjeverno amerikanskim ugljenicim. Kad se kod njih pojavi proljev, oni uzmu čašu friške vode i siplju u nju po malo i uz neprestano mješanje toliko pšeničnog brošna, dok postane gusto, kako vrhuje (skorup). Ovu kašicu od brašna i vode piju, toliko puta na dan, koliko se put ćute žedni. Tko pije ovo sredstvo za lijavice obično za jedan dan izlieči, i težko, da je potreba drugi dan sredstvo opetovati.

Gospodarske Viesti.

Unatoč opetovanim pozivim mnogi i mnogi nisu još podmirili viseće račune od tekuće i zaostale predbrojbe. Opet ćemo buduće nedjelje za zadnji put svakog pojedinog napose pozvati, a ne bude li se oglasio poslati ćemo mu izplatni nalog s kojim je škopčan znatno veći trošak. **Uprava.**

* *
*

Svudi je zavladala neobična žega i suša. Kukuruzi već stradaju, a miestimice i masline.

* *
*

Pišu nam iz Splita. Prošlih smo dana imali prigode razgledati Ratarski tečaj u Trogiru i njegovo pokušalište, i imali smo se i čemu diviti. Na pokušalištu gojen je razsad duhana u otvorenom i u zatvorenom klijalištu, pa kako nas je ne davno uvjeravao gosp. Waighofer ravnatelj duhaništa u Imotskoj on tako krasnog razsada nije nigda vidio. Iz rečenog pokušatišta razdano je ljetos više od 200,000 strukova razsada, i to u doba, kad još nigdje nijo bilo razsada, pa taj razsad već je svudi ocvao a mjestimice i dozrieva. Preko razdana razsada, ostalo je još razpoloživo do 300,000 strukova, od kojih se jedan dio goji na samom pokušalištu.

I ljetos su na Ratarskom Tečaju u Trogiru pravljene kušnje u gnojenja vinograda umjetnim gnojem u prisutnosti težaka i gospodara i uspjeh bio je izvrstan.

Na pokušalištu imali smo prigode vidjeti jedan komad vinograda gojen u redove na žicu. Tako krasna vinograda nismo još vidili, a čuli smo, da su i težaci počeli suditi loze u redove na žicu, jer da uvidjaju, da je laglje obradjivati takav vinograd, i da bolje radja.

Imalo smo prigode viditi i 4 vrsti amerikanskih loza uzgojenih iz sjemena, i to: *Vitis Riparia, Jacquez, York Madeira* i *Hebermont.* Od svake vrsti goje se po četiri panja za matičnjak. Prošlih je godina razdano više sjemenjaka i ključeca od ovih vrstih amerikanskih loza. Najviše tih amerikanskih loza sa pokušališta uzeo je pl. Kambij, koji ih je još prošlih godina, dao zasaditi. Kod pl. Kambij vidili smo groždje na Jacquezu. I kod njega i na pokušalištu sve četiri vrsti amerikanskih loza uspjevaju izvrstno; matraci na amerikanskim lozam na pokušalištu Ratarskoga tečaja imadu po 4 do 5 metara dužine i vrlo su krepki i debeli. Gospodin pl. Kambij imade već liep broj amerikanskih ključeca i korenjaka vlastitog uzgaja.

Na pokušalištu ratarskoga tečaja u Trogiru goji se takodjer dosti plemenitog voća i razsada šumskog i urešnog drveća, koje se svake godine uz jeftine ciene prodaje. Ljetos je bilo upisano 18 učenika, koji se za kišljivih dana kad se nemože raditi u vrtu, vježbaju u Radionici ratarskoga tečaja u raznim domaćim obrtim. Teoriju predaje vriedni učitelj Fabrio, a vježbe rukovodi vriedni praktični učitelj J. Baranović, koji je gojenac vašeg upravitelja g. Biankini. Imali smo se takodjer prigode uvjeriti, da razvoj ratarskoga tečaja zapinje radi toga što je spojen pučkom učionom i ravna se zakonim za ove. Bilo bi već jednoč vrieme, da se ratarski tečaj i odiele od pučkih i gradjanskih škola, i da se upravljaju za sebe, kako Poljodjelski zavod u Gružu. I novčana sredstva, kojim pokrajinsko vieće obskrbljuje tečaj za nabavu gradiva za vježbanje ne dotiču i ne stoje u razmjeru sa brojem učenika. Tko je pozvan neka providi; da oni učitelji, koji žele raditi, i dobra činiti, nebudu oskudievali sredstvima.

* *
*

Zakon od 26 lipnja 1894 u pogledu oprosta zemljarine za nove nasade vinograda glasi: § 1. Ako u području jedne općine za koju je prestala zabrana na temelju §§ 1 i 4 zakona 3 travnja 1875 (D. Z. L. Br. 61), bude zasadilo lozom bar 1/4 hektara zemljišta na kojem dosad loza nije bila gojena, dobiti će oprost od zemljarine od dana kad dovrše nasad za sljedećih šest godina, ako zasade vinograd domaćim lozam; a ako ga barem za polovicu zasade amerikanskim lozam dobiti će oprost zemljarine od dana nasada za sljedećih deset godina. Ako se kroz to vrieme izgule loze, onda se gubi ovo pravo i plaćati će se zemljarina za dotičnu zemlju počmam od početka one godine, kad su loze odstranjene.

* *
*

Dne 17 i 18 prošlog mjeseca izabrani gospodarski odbor za razpravljanje načina kako da se izlieče nevolje prouzročene pokrajini od vinske klauzule držao je svoj prvi sastanak u Splitu. Sastanku prisustvovala su sliedeća gospoda: d r G. F. Bulat predsjednik sastanka, Arneri Rafo bilj. i posj., Borčić zast. Lovro, Biankini P. L. urednik „Gosp. Pouč.", Cambj pl. Ljubo nač. i pos, Grgić d r Edvard posjed. i odvj., Katić Aleksa nač. i pos., Kovačević d r Krsto posj., Jerković d.r Iko, posjednik i odvjetnik, Lukšić Vice predsj. trg. kom. Mangjer d.r Ivan nač., Mlikotin Ante posjed., Novaković Jure načelnik i pos., Tomić d.r Vale nač. i pos. i Topić Serafin posjed. i brodovlastnik. Izpričali su se: gg. Desnica Vladimir, nač. i pos., De Giulli predsj. trg. dubr. komore, Tripalo vitez Petar, jer bili zapriečeni, a g. Ševeljević Ivo Marija brzojavio je g. odborniku Petru Biankinu da ga zastupa.

Uz male promjene prihvatila se spomenica sastavljena po D.ru Bulatu.

Za one točke spomenice koje moraju biti izvedene po privatnoj inicijativi, izabran je pododbor koji se sastoji od gospode: D.ra Grgića, D.ra Tomića i P. L. Biankina.

Zaključeno je da se spomenica priobći svim dalmatinskim općinama i trgovačkim komorama, s molbom da izvole izričito pristati, neka bude naročitom prošnjom prikazana N. V. kralju. Zaključilo se je takodjer da molba bude prikazana N. V. kroz osobito odaslanstvo dalmatinskih zast. na car. Vieću, i odaslanika, koje će odobrati općine, ako budu htjele, ili se pak općine mogu dati zastupati po zastupnicima. Predsjedništvu odbora, koji se sastoji od gg. D.r Bulata, zast. Borčića i d.r Grgića bilo je naloženo da izvede sve odborove zaključke.

* *
*

U Župi od Imotske i u Kotišini kraj Makarske otukla je krupa prošlih dana svu ljetinu. Jadan narod!

* *
*

Primili smo zahvalnošću knjigu *„Pčelarstvo za potrebu početnika i pčelara"* izradio Svetozar Lj. Gabrilović — 1894. Ciena 3 dinara. Ovo krasno djelo napisano je ćirilicom, a obuhvaća 307 stranica u velikoj 8.ni, i ilustrovano je su 127 slika. U ovom djelu je potanko upisano sve ono što je potrebito da početnik znade e da uspješno i koristonosno zavede gojitbu pčela, kako što i sve one tančine pri uzgoju pčela, potrebite da pčelar što više uspjeha i koristi postigne. Knjiga se toplo preporuča.

* *
*

Prošlog mjeseca obdržavani su konačni izpiti na Poljodjelskom zavodu u Gružu. Svi su pitomci odgovorili dobro i takovom sigurnošću, da se je vidilo, da im je nauka u krv prošla. Čestitamo onim vriednim učiteljem. Naprid!

* *
*

Dana 2 i 3 listopada t. g. obdržavati će regionalna gospodarska izložba u Novojgradiški. Na toj izložbi biti će izložene sve vrsti domaće životinje, te poljske plodine, povrće i grožđje. Najljepša i najbolja stoka nagradjivati će se u novcu i diplomama. Izložiti će se i proizvodi kućnog i domaćeg obrta, te ručne radnje djevojačke učione i ručni proizvodi mjestnog strukovnog tečaja.

* *
*

U Českoj pri raznim školam obdržavaju se poučna predavanja za gospodare i njihove gazdarice.

Pitanja i odgovori „G. Poučnika".

A. **Odgovori.**

66. Jeli treset dobro sredstvo za posipavanje štaja i zahoda, te u obće takovih mjesta, gdje se od izmetina razvija neugodni vonj?

A. K. u B. (Bosna).

Treset je staro prokušano sredstvo za vezanje osoke i mokraće, jer ju ono velikom lakoćom i u velikoj količini upija. Treset zadržava doduše vrjenje, ali ga ne ustavlja sasvim. Svakako poraba treseta za osoku i mokraću vrlo je koristna, osobito ako se rabi redovito, jer se tim ne gubi osoka i mokraća, nego ostane vezana u tresetu, pa prelazi izravno u gnoj i povećava mu vriednost.

67. Što se ima raditi, i kako se ima postupati grož'djem dok je na lozi, da poraste liepo i veliko, te prikladno za tržišta?

F. S. u L. (Istra).

Tko hoće, da uzgaja stolno grož'dje, odnosno grožđje za tržišta red je da sadi takove vrsti, koje su liepa velika i tečna zrnja, liepih pravilnih i velikih grozdovâ. Da se pak grožđje liepo razvije valja proriediti grozdove, ako ih se puno razvije, a savjetno je takodjer prorediivati zrna na grozdovim, jer čim je razmjerno manje zrna na jednome grozdu, i čim su ta zrna manje sabita i stisnuta, tim se veća i ljepša razviju. I preveć veliki grozdovi nisu za tržišta, jer se na velikim grozdovim puno laglje gnječi zrnje. Viliki se grozdovi obično pokrate na dolnjoj strani, a ako je gusto zrnje razriedi se na sredini grozda. Na preveć gustim grozdovim može se slobodno odstraniti polovica zrnja, a još će uvjek sklop biti pravilan. Grozdove velikog zrnja valja više proredjivati od onih malog zrnja. Pri odstranjivanju zrnja valja pomnjom postupati i držati pred očima oblik grozda. Obično odstrane se najprije mala zrna, a onda zrna iz sredine grozda; a najzad se odstrani izvanjska zrna, i to ako je baš potreba prorediti ih. Tko hoće, da uzgaja liepog stolnog grožđja, hoće se takodjer da dobro njeguje loze i da ih dobro redi, a osobito mora paziti na to, da grožđje ne bude boležljivo. Za vaše odnošaje težko, da će se izplaćati uzgoj stolnog grožđja za tržišta. Uzgoj stolnog grožđja za tržišta izplaća se samo u blizini velikih gradova, gdje ima bogatih ljudih, koji mogu da prebiraju i da troše, te u blizini lječilišta, gdje bolestnici troše grožđje.

68. Jeli bolje sočnu hranu pokrmiti suhu ili ovlaženu?

M. N. u V. (Hrvatska).

Bolje je sočnu hranu pokrmiti suhu, nego li ovlaženu, jer je blago radje jede i radje probavlja. Ima doduše i dan danas još gospodara, koji rabe sočnu hranu ovlaženu, ali se broj takovih svakog dana umanjuje, jer i sami uvidjaju, da istu hranu marva radje jede, ako je suha, nego li ako je vlažna. A hranjenje ovlaženom sočnom hranom ima i toliko drugih zlih posljedica. Tako, ako se krmi ovlaženim repičnim kominam razvije se neki žestoki, neugodni vonj, koji prelazi na mlieko, i na proizvode mlieka, kako što je sir i maslo. Kod trajnog krmljenja ovlaženom hranom ona se posve lako uzljuti, pa se uzljuti i posudje. Sve to može da ima štetnih posljedica i na mlieko i na zdravlje životinja. Za hranjenja ovlaženom hranom valja i posudje i jasle neprestano držati čiste, jer se i su malo nemara uzljute. I da nema ovih zlih posljedica već navedenih, nebi se imalo hraniti ovlaženom hranom, jer takovu hranu blago i ne zvaće i ne oslini dostatno, pa ju dosljedno sasvim ne probavlja. Kod preživaoca se pak i to dogadja, da odveć tekuća hrana prolazi izravno u drugi i treći dio želudca, te tako izbjegne preživanju, što je ipak glavno, ako ćemo, da preživaoc probavi hranu. Sočnu hranu valja izmrviti onoliko, koliko je potreba, ali poništo preveć, pa ju valja miešati sienom i slamom; a slamu može se i ovlažiti, jer to nehudi. Sitna sočna hrana mješa se obično dugom prostom hranom, kako što je slama, a podaje se blagu pri kraju svakog obroka, dakle poslje, nego li se je blago prilično najelo. Ako se blagu pak daje mnogo proste hrane, onda je bolje sočnu hranu pomješati sa svom prostom hranom, jer se na taj način prosta hrana nekud začini sočnom hranom.

69. Jeli istina, da se uvozom sjemenja amerikanskih loza može uvesti neka bolest, koja je isto tako pogibeljna kako filoksera? Molim Vas koja je to bolest?

T. J. u S. (Brač).

Istina je, da se sjemenjem amerikanskih loza može uvesti neka pogibeljna bolest za loze, koja se zove *Black rot* (*Phoma uvicola*), ali ta bolest nije ni iz daleka pogibeljna kako filoksera, a dade se vrlo dobrim uspjehom liečiti. Nego, ako se razkuži sjeme, kad se primi, obično se uništi trusje Black rota, a postupak je isti, kako što za uništenje trusja snieti na zrnju od pšenice. Sada pak, kad se je pojavila filoksera u okuženim predjelim može se uvadjati amerikanskih loza, koliko se hoće, a sa amerikanskim lozam može se uvesti i black rot. Tko dakle ima, da nabavi sjemena amerikanskih loza, za uzgoj loza, neka ga ni najmanje ne zastrašiva pitanje black rota, jer se amerikanskim lozam, koje će se sad uvadjati puno laglje može uvesti black rot, nego li sjemenjem. Sad nemože, da bude više govora, da se zlo sasvim preprieči, nego da se odabere manje zlo, a izmedju black rota i filoksere, black rot je daleko manje zlo od filoksere, jer se prama njemu može boriti, i to sasvim uspješno.

B. **Nova pitanja.**

70. Okolo vrela koje teče iz pećine i ima visok tok pojavila se je velika množina stonoga; premda ih nije bilo od 30 godina. Molim vas, na koje se način mogu brzo i lako utamaniti?

K. M. u K. (Hrvatska).

71. U jednoj bačvi od više godina sakupljan pocidine od ostalih bačava. Želio bi sada od toga napraviti dobru kvasinu; molim vas naputite me, kako da pri tom postupam?

A. L. R. u V. (Vis).

72. Na stablim jabuka pojavila mi se nekakova guba koja je omotana u paučini. Ta guba prouzrokuje neku vrst kile, koja se vremenom pretvori u kraste, pa stablo pogine. Ljetos namazao sam deblo i grane gustom raztopinom modre galice, ali nije pomoglo, dapače se je guba jače pojavila. Molim vas, koja je ovo vrst bolesti, te bili se dala ośpješno liečiti i kako?

A. L. R. u V. (Vis).

72. Molim vas koji je najbolji i najsigurniji postupak pri uzgoju borića, od časa kad se zasiju, do kad se zasade na opredieljeno mjesto.

S. T. u S. (Hrcegovina).

☞ Odgovori na javna pitanja kao i nova pitanja, primaju se rado od svakoga, pa i ne bili predbrojnici.

OTVORENI DOPISI

GOSPODARSKOG POUČNIKA.

Predplatili su predbrojbu do konca t. g. 1894.

P. N. gospoda: Belošević pl. G. — Čović Plenković M. — Mimica B. — Občina Starigrad i Nerežišće — Kovačić I. — Potočnjak D.r F. — Landenbach D.r J.

Predplatili su predbrojbu do konca lipnja t. g. 1894.

P. N. gospoda: Škovrlj L. — Urlić Ivanović D.n Juraj, župnik.

Podmirili su predbrojbu do konca prošle god. 1893.

P. N. gospoda: Bulat D.r G. F. — Grgurina J. — Matešan D. I. — Obrtnička Zadruga u Senju.

— V. g. V. Gutunić. — Vaša predbrojba podmirena je do konca lipnja 1895.

— V. g. Angjelka B. Kamenarović. — Primili smo fior. 1 novč. 50, ali ne pišete u koju ih svrhu šaljete.

— V. g. Joso Valčić. — Primili smo dostavljenih nam f. 6 i podmirili smo predbrojbu godine 1891 i 1892.

— Slavno Poglavarstvo obćine - Daruvar — Poslali smo vam knjigu „O uzgoju i njegovanju cvieća".

— V. g. Stipanović G. — Dobro je!

— V. g. Mocnaić. K — Pisali smo vam u željenom pitanju.

— V. g. Petrović J. — I vami, a za ostalo, kod nam stignu zatražene obavjesti.

— V. g. Škarica S. — Poslali smo vam knjižicu „O uporabi dropa i drugih vinskih zaoštataka".

— V. g. Kosić I. — Broj 12 i 13 poslali smo vam iznove; onih stari brojeva nemamo.

— V. g. Škovrlj L. — Pisali smo vam odmah u željenom pitanju.

— V. g. Lukinić A. — Amerikanskim lozam valja biti vrlo oprezni. Svojedobno, kad se bude pribižavalo vrieme naručbam mi ćemo objelodaniti imena svih onih osoba u pokrajini i gojilišta van pokrajine kod kojih ima amerikanskih loza.

Godina XIII. Izlazi na 1 i 16 svakog mjeseca Broj 16.

GOSPODARSKI POUČNIK

Obće blagostanje zavisi o blagostanju pojedinca a temelj blagostanju pojedinca, jest raboriti rad uz vještu uporabu nauke i izkustva.

Upraviteljstvo lista je u Zadru

Predbrojba u *Austro-Ugarskoj* stoji 3 for. na godinu, u *Inozemstvu* 8 franakà na godinu. *Uvrstbe* plaćaju se 8 novč. po redku za prvi put, a svaki sliedeći put 3 novč. redak. *Clichè* računaju se 5 novč. po centimetru četvornom.

Upravitelj i Izdavatelj: PETAR L. BIANKINI

Odgovorni urednik: NIKOLA ŠIMIĆ

Pisma, naputnice itd. itd. upravljaju se *Upraviteljstvu Gospodarskog Poučnika u Zadru.* — Rukopisi se novraćaju. Predbrojba je obvezna za godinu danâ, a izplaćuje se u Zadru. Tko nepovrati prva dva broja obvezan je predbrojbi za godinu dana.

ZADAR, 16 Kolovoza 1894. Ciena je listu 3 fiorina na godinu. ZADAR, 16 Kolovoza 1894.

Amerikanske loze i kalifornička bolest.

U zadnjem smo broju kazali, da valja biti vrlo oprezni pri uvadjanju amerikanskih loza, jer da se istima može lako uvesti filoksera i Black rot. Danas pak navadjam , da ima još druga nevolja, kojom nas mogu usrećiti amerikanske loze, a to je tako zvana kalifornička bolest.

Kalifornička bolest jeste jedna nova bolest, koja je ostran par godina pronašasta na amerikanskim lozam, a koja nije ništa manji bič za vinograde od same filoksere, dapače je gora od filoksere, jer se daleko većom lakoćom i brzinom širi od filoksere.

Amerikanski vinogradari već zdvajaju za svoje vinograde, a francezi drhću; jer proti kalifornićkoj bolesti loze nema lieka, a posljedice su njezine baš grozne. Na ovo smo cienili shodno upozoriti občinstvo, jer je u zadnjoj sjednici filokseričnog povjerenstva bilo zaključeno, da se iz predjela neokuženih filokserom dozvoli uvoz amerikanskih loza u predjele još neokužene.

Glas proti ovom predlogu digao je odlučno jedino i samo gosp. Antunović, ali žali bože njegov glas nije bio uslišan, premda je on od svih prisutnih bio jedini izučeni i usposobljeni stručnjak u predmetu, te se je na njegovo mnjenje, kao na ono sasvim kompetentne osobe u predmetu, moralo imati obzira.

Činjenica je da je taj zaključak primljen, pa kako kod nas teku stvari, nema dvojbe, da će biti proveden.

Mi se cienimo s toga dužni upozoriti naše posjednike vinograda i naše obćine, da takav zaključak, pa se pretvorio i u naredbu, nije još zakon, pa se provedbi istog mogu oprieti obćine i posebnici.

Mi svakoj obćini i svakom posjedniku savjetujemo, da se ne dade uloviti na liepak, nego neka se uvjek i svugda opre tome, da se uvadjaju amerikanske loze iz ostalih pokrajina u naše još zdrave predjele, pa koliko ga uvjeravali, da su ta mjesta zdrava i prosta od filoksere O valjanosti takovih svjedočba, mi možemo svi sami najbolje suditi, jer svi sada znamo, da se je kod nas filoksera u nekim mjestim već ostran 4 i 5 godina pojavila, a da su se iz tih mjesta izvažale i mogle izvažati loze obskrbljene svjedočbom, da je dotično mjesto i okolica prosto od filoksere.

Pred tom nedvojbenom činjenicom, da se amerikanskom lozom može uvesti filoksera i još gore zlo nego filoksera, kalifornička bolest, mi ponovno ozbiljno savjetujemo našim vinogradarim, da se sasvim okane nabavljanja amerikanskih loza iz dvora.

Imamo već više vrstih amerikanskih loza domaćeg uzgoja; uprimo u razplodjivanje tih loza, a okanimo se uvadjanja; to se i radi toga preporuča, što su amerikanske loze našeg domaćeg uzgoja proste od svake od gornjih bolestih, i što je već dokazano da veći dio njih dobro uspjeva.

Uprimo dakle sve sile u razplodjivanju amerikanskih loza domaćeg uzgoja.

Najlaglji i najbrži način razplodjivanja amerikanskih loza jeste navrćanje amerikanskih loza na naše. Poznato je, da se i naše i amerikanske loze sporo razvijaju ključecim i sjemenjem, od dobrog ključeca uzgojena loza daje matraka sposobnih za razplod stopro u četvrtoj ili u petoj godini, a iz sjemena u šestoj, sedmoj ili čak osmoj godini.

Puno to brže ide ako se amerikanske loze navrću na naše loze.

Kad je naša loza u dobroj snazi, ako se zagnjoji ona tjera izvanredno bujno. Ako takovu jednu domaću lozu navrnemo amerikanskom ona svu svoju snagu žila i panja dade navrtku pa mi već prve godine dobijemo dugih, krepkih, čvrstih amerikanskih matraka, koje možemo pak same dalje razplodjivati i upotrebati za navrćanje domaćih.

Na domaće loze navrće se amerikanska sasvim jednostavno, biva naime, da se koncem zime ili početkom proljeća navrće na panj na razciep, ili se pak navrne jedan od matraka domaće loze ingležkim spajanjem; prvi je na-

---

PODLISTAK.

Katekizam Gospodarske hemije

od

D.ra E. WILDT-A

Ravnatelja agrikulturno-hemičnog pokušališta u Poznanju.

Po šestom izdanju njemačkog izvornika preveo

F. RADIĆ

Učitelj strukovne učionice u Korčuli.

(*Nastavak vidi broj 15*).

Ako ti se pak u povećoj mjeri uzgajaju i izvažaju korienaste plodine, kao krumpiri ili sladorna repa, bilo prodajom, bilo za proizvadjanje škroba i sladora (iznimkom je u tomu pečenje žeste ukoriščivanjem kominâ za hranu životinjâ na istom imanju), onda gube u njima polja zlamenite količine pepelike, pa i u slučaju, da se ostanci, dakle otribine i meso donašaju natrag u svrhu krmitbe, jer je daleko veća kolikoća pepelika sadržana u soku istih plodina. Bojati se je tada, da bi mogla lahko nastati oskudica pepelike, navlaš ako je tlo još osjem toga slabo pepeličinaste naravi (čretištna i pjeskovita tla). Ta će se oskudica većim dielom prije očutiti za uzgojne rastline sa dubokim ukorienjivanjem nego li za one sa plitkim. Rastline sa duboko prodirućim korienjem zahtievaju, da jedan dio svoje potrebe hraniva uzmognu naći u dubljim slojevima tla, ali ako se taj dio izcrpi opetovanim uzgajanjem takovih rastlina, onda se težko može da postigne naknada, jer pepelika koja se tlu povraća u odpadcim žetve i u gnoju, ostane radi velike moći usrkavanja tla u mekoti, a prelazi samo vrlo polagano i u neznatnoj kolikoći u dolnje slojeve tla. Takovo polje može zar još da daje priličan prirod kratko-korjenastih rastlina, ali u njemu neuspjevaju više one koje duboko prodiru svojim korienjem kao djetelina, repa, vučac, i mi ga tad nazivljemo umornim za djetelinu, umornim za repu itd. Samo nakon duga vremena može takovo tlo da bude plodovito za takove rastline, i to ako su u zdravici razpadanjem postale raztopivim nove kolikoće pepelike ili su malo a malo prodrle iz gornjih slojeva tla. Da se zaprieči nestašica pepelike u tlu, navlastito na takovim gospodarstvim gdje se u velike uzgajaju okopavine, preporučiti je, da se udese pravilni pokušaji gnojenja sa pepelikovim solima, nebi li se tako iznašao gospodarstveno najkoristniji zeman za naknadu pepelike. (Pit. 180).

177. Na koji se način obavlja naknada tih tvari?

Ili nabavom sočnih hraniva ili nabavom umjetnih gnojiva.

U mnogo se slučajeva može da preporuči u prvom redu nabava sočnih hraniva, navlaš kad se hoće da obskrbi tlo dušikom i fosfornom kiselinom, i u koliko krmitba životinjâ dodatkom sočnih hraniva može da bude koristonosnijom, t. j. u koliko se izplaćuje povećanjem proizvodâ. U sočnim hranivima sadržane kolikoće dušika i rudnih tvari, koje malo da ne sasvim prelaze u gnoj, i koje su vrlo zlamenite, kao što pokazuje sliedeća tablica, dovažaju se na polje u takvim prilikama malo da ne badava. Najobičnija sočna hraniva sadrže sliedeće kolikoće:

	dušika	fos. kis.	pepelike
Mekinje od raži	2,32%	3,44%	1,94%
Pšenične mekinje	2,24 „	2,69 „	1,53 „
Sladne klice	3,68 „	1,82 „	2,00 „
Repičine komine	5,05 „	2,00 „	1,30 „
Paomove „	2,59 „	1,10 „	0,50 „
Komine pamučnog sjem.	6,21 „	3,05 „	1,58 „
„ podzemnice mas.	7,56 „	1,31 „	1,50 „
Brašno od mesa	11,65 „	0,69 „	0,09 „

U 10.000 kg. repičnih komina n. p. ima dakle 500 kg. dušika, 200, kg. fosforne kiseline i 150 kg. pepelike, kojih, kad se dobavlja u velike sočno hranivo, treba za toliko manje kupiti u oblikn umjetna gnojiva.

(*Sliedi*).

čin bolji od drugoga, jer je navrtak sigurniji, tjera mnogo bujnije i više se grana.

Drugi je način navrćanje na zeleno u drugoj polovici svibnja mjeseca.

Komadček zelene mladice amerikanske loze navrne se prostim spajanjem na zelenu mladicu domaće loze od iste debljine. Navrtak se još iste godine razvije čvrsto i bujno, te već na jesen imademo matraka sposobnih za dalji razplod.

Ovim načinom može u par godina svak uzgojiti više hiljada amerikanskih loza i tako osjegurati se proti filokseri i proti uvozu drugih bolestih. Mi ovaj način razplodjivanja najtoplije preporučamo, jer je najbrži način, i nije skopljen nikakovom pogibelji za zdrave domaće nasade.

Krastavci.

Krastavci su jedna od obljubljenijih povrtlina; ali bud zeleni ne traju mnogo, red ih je pripravljati, jer mnogim su opet draži priredjeni krastavci od zelenih.

Krastavci se priredjivaju ponajviše u razsoli, ali ih mnogi priredjivaju u kvasinu ili ih inače kisele.

Za priredjivanje obično se uzimlju mladji, dugoljasti krastavci, jer dugoljasti sadrže razmjerno mnogo manje sjemena od debelih.

Prije nego li se prirede, valja dobro iz prati krastavce, da budu sasvim čisti. Opranim krastavcim odrežu se vrhovi, pa se drže 10 do 12 satih u hladnoj vodi, da im voda izvuče gorčinu.

U isto se vrieme priredi razsol. Razsol se izkuha, a za svaki litar vode uzimlje se jednu žlicu soli.

Razsol nesmje biti slanija, nego li obično biva juha slana, jer u slanijoj razsoli težko se uvede vrienje.

Razsoli primješa se malo lozova lišća ili lišća od višnje (maraške), jer u prvom slučaju dobiju krastavci tek po vinu, a u drugom slučaju po višnji, a to mnogim prija. Lišće pred porabom valja oprati, pa se ono i krastavci pred porabom dobro izciede i prosuše.

Sad se uzme jedan lonac i namaže se iznutra sa malo kvasa (krušnog kvasa), onda se na dno metne sloj lišća i nekoliko zrna sjemena od kopra, a onda sloj krastavaca. Ovim naslaganjem lišća, zrnja od kopra i krastavaca nastavi se izmjenično sve dotlen, dok se lonac izpuni žadnji gornji sloj napravi se takodjer lišćem, a onda se dolije razsol, koja mora biti hladna; pokloki se lonac i smjesti na umjereno toplu mjestu, da prevrije. Ne smje se lonac prepuniti, da ne prekipi za vrienja.

Nakon malo vremena počme se lišće i krastavci dizati, što je znak da je započelo vrienje; onda se metne u lonac povrh lišća i krastavaca jedna čista plitica, koju se obtereti kamenom, da drži za vrienja krastavce u razsoli.

Vrienje zavisi od topline, ali se može računati, da će kroz 2 do 4 nedjelje dana posve prevrieti i dozrieti za jelo.

Valja ih potrošiti s reda, jer se dugo neuzdrže zdravi i tečni.

Za trajnu porabu, naime, da krastavci ostanu 2 do 3 godine zdravi, valja ih prirediti u buričim.

I u ovom se slučaju luže krastavci u vodi, ali 24 sata vremena i bez da im se režu okrajci. Onda se naslažu u bure sa lišćem od loze ili višnje i sjemenom od kopra na isti način, kako što je prije rečeno.

Razsol se priredi na isti način, kako je gori opisâno, ali se još vrela lije na krastavce. Onda se bure postavi na umjereno toplu mjestu da prevriju krastavci.

Ovako priredjeni krastavci posve su tečni, a ako se bure drži u ne odveć toploj konobi traju 2 do 3 godine.

U Znojmu u Moravskoj priredjivaju krastavace, kako sljedi. Prebrani krastavci postave se u hladnoj razsoli, priredjenoj na gori opisani način, da se u njoj može 8 dana vremena. Onda se izvade krastavci, izciede, prokuha opet razsol, pa se još vrela lije na krastavce. Nakon 24 sata izvade se krastavci iz ove razsoli, izciede se, prosuše, pa se naslagaju u lonce ili u staklenice. Izmedju svaka dva reda krastavaca metne se po nekoliko zrna bielog, crnog i smedjeg papra, nešto španjolskog papra i nekoliko zrna kopra; onda komadčeda krenu, lišća od lovorike ili lišća od zimrada i mažuranke. Neki dodadu i malo sladora. Nad ovako naslaganim krastavcim u loncim ili u staklenicam dalje se hladnog ali dobrog octa ili vinske kvasine.

R.

O njegovanju mladog vina.

Mlado vino, ako je posve prevrelo ili ne sadrži više sladora, ili ga sadrži u posve neznatnoj kolikoći, ali sadrži još uvjek dosti taložine.

Vina, koja sadrže još nešto sladora, nastave svoje tiho vrienje, ako je toplina u konobi nešto ako 10° C., jeli toplina niža, onda vino ne vrije; podigne li se toplina preko 10° C., onda može nastati i posve burno vrienje, za kojeg se vino sasvim uzmuti.

Nije dobro, da mlado vino više puta vrije, valja s toga dok s jeseni prevali glavno vrieme, redati ga tako, da se vrienje u njemu ne povrati. U tu svrhu pretoči se vino, nakon glavnog vrienja, dok se izbistri, i drži ga se u hladnoj konobi, pa ga se nakon 4 ili 6 nedjelja opet pretoči u osumporene bačve. Pri ovom drugom pretakanju valja paziti, da vino dodje što moguće više u doticaj zrakom.

Za sumporenje rabi se obično $\frac{1}{2}$ do 1 gram sumpora za svaki hektolitar vina. Ova kolikoća je dostatna, da ubije fermente, koji se još nalaze u vinu, ili ako ih ne ubije, drži ih za dulje vremena ne djelatne.

Kad vino dodje u doticaj zrakom, onda se djelovanjem zraka izlučuju iz vina bjelančevine, kojimi mlada vina obiluju. Bjelančevina se iz mladog vina izlučuje u obliku pohuljica, pa kad ovo vino miruje, sve se ove pohuljice slegnu malo po malo na dno.

Čim se jedno vino prije i podpunije oslobodi bjelančevina, tim je ono manje podvrženo drugotnom vrienju, i tim se teže pokvari, jer se fermenti i gljivice koje prouzrokuju bolesti samo u takovom vinu pojavljaju i postanu djelatne, koje sadrži još bjelančevine.

One vrsti vina, koje obiluju bjelančevinom valja češće pretakati u osumporene bačve i stavljati ih za pretakanja u dotičaj sa zrakom, jer se samo izravnim doticajem zrakom za pretakanja može odstraniti bjelančevine.

U 2 ili 3 mjeseca, redovitim pretakanjem, može se mlado vino tako daleko dotjerati, da ono ostane skorom bez bjelančevine, a da se kašnje za nijednu cienu neće uzmutiti, pa ni na proljeće ni ljeti kad poraste toplina u podrumu. U ovakovom slučaju, bude li vino i zadržavalo nešto sladora, on će ostati u vinu raztopljen, bez da igda dodje do vrienja.

U manjim bačvam i u bačvam od mekoga drva dozrieva puno prije vino, nego li u velikim bačvam i u bačvam od tvrdoga drva, jer vino dolazi više i laglje u doticaj sa zrakom, odnosno upija laglje kroz puči kisik zraka.

U razmjeru pak u kojem vino dozrieva dobiva miomiris. U toplim konobam, dobije prije vino ugodni miris, nego li u hladnim.

Ovakovo vino, ako samo godinu dana po stoji prikladno je za svaki prevoz bez pogibeli, da se izkvari, a da i dulje stoji u doticaj sa zrakom ne izmuti se.

A prva i glavna prednost jednog zdravog vina jeste ta, da bude sposobno za prenos, i da se ne muti na zraku.

A.

Preoravanje strništa.

Preoravanje strništa u velike koristi gospodaru, i to tim više, čim se prije odmah iza žetve preore; a svakako preoravanje mora da uzsliedi tako brzo, da to bude prije nego li sunce pripeče zemlju, koja je ostala gola nakon žetve. Glavnice koristi od preoravanja strništa jesu sljedeće:

1. Dugim ležanjem, osobito pod žitaricam s legne se i sabije se jako zemlja, pa je uslijed toga pristup zraka u zemlju skoro sasvim izključen. Dosljedno tome gubi se sva blagohotna djelatnost vazdušnina, a u glavno ona, da se ne raztvaraju rudne soli u zemlji i ne priugotavljaju hranive čestice. To je od osobite štete za mekotu. Preoravanjem strništa izloži se jedan dio mekote blagotvornom djelovanju zraka, i stvori se jedan novi rahliji sloj, koji brani dolnje slojeve od naglog izsušivanja uslied sunčane žege i tako se znatno umjeri izhlapljivanje vode iz dolnjih dubljih slojeva.

2. Preoravanjem strništa podore se vlatje, žile i korov što je bio na zemlji, koje pak uslijed lagljeg pristupa zraka brže i podpunije pregnjije. S ovog se razloga nesmie strnište duboko podarati, jer podore li su odveć duboko, onda opet zrak do bilinskih ostataka nema dovoljno pristupa, pa gnijenje uzsliedi sasvim polako. Ipak je bolje i dublje podarati, nego li ne podarati strnište, jer ne podore li se strnište onda sve ono ustrojnih sastavina što sadrže ostatci vlaća na strništu i korienje sve ono izluži i razjede sunce, te ide izgubljeno po gospodara. Brže i bujne gnijenje podoranih ustrojnih bilinskih odpadaka u zemlji od veće je koristi za poboljšavanje zemlje, nego li tiho i postepeno; naglo gnijenje ustrojnih sastavina u zemlji baš izravno podupire gnojnu snagu zemlje i čini ju plodnijom za buduću rastlinu.

3. Plitkim preoravanjem strništa utamani se dobar dio onoga korova, čije se sjeme razsijalo prije žetve glavne plodine; ako je pak proklicalo poslje nego li se je preoralo, opet ga je lako uništiti branjenjem.

Ne preore li se strnište onda obično ne klica veći dio sjemena korova, nego čeka u zemlji dok se preore za sjetvu. Za takovog oranja dodje pak na površinu zemlje i klica uzporedsa sjemenjem glavne biline, koju gojimo, te ju duši i razvija se na uštrb njena razvoja.

Dodje li sjeme korova za preoravanja strništa odveć duboko, ono onda ostane obično ne klicavo, i čeka da proklica, kada drugim oranjem dodje bliže površini zemlje. Dodje li pak odveć duboko, ono ostane za više godina u zemlji ne klicavo i čeka bolju zgodu, ne prikaže li se ali ta sgoda kroz stanoviti red godina, onda izgnjije.

Za izravni učinak, osobito gdje se radi za utamanjivanje korova i za bolje uzdržanje vlage u dolnjim slojevim, koristnije je plitko preoravati strnište nego li duboko.

Kakovo mora biti dobro voćno stablo.

Pri uzgajanju ili pri nabavljanju stabala valja paziti na sljedeća pravila.

1. Izmedju dva jednako visoka, jednako razvijena i jednako debela stabla, uvjek je mladje stablo bolje. Mladje stablo raste laglje, ostaje zdravije, radja prije, obilnije, boljim, tečnijim i ljepšim plodom.
2. Mlado stablo, na stup (koren) navrnuto nesmje ostati u cjepilnjaku više od šest godina, jer ako se kašnje presadi slabo raste i ostane kržljavi.
3. Dobrom i zdravom uzraslom stablu, mora da je deblo barem 6 do 8 centimetara u okrugu na jedan metar visine nad zemljom; da je deblo uzraslo čunjasto t. j. da je za jednu trećinu deblje pri panju nego li pod krošnju, jer će inače vjetar previjati deblo, i neće moći stablo da nosi samo sebe.
4. Deblo mora biti posve gladke kore, bez rana, ozleda i usječina.
5. Žile hoće se da su stablu dobro razvijene; hoće da imade razvijeno barem 5 do 6 dobrih žila, i da se svaka ozvija u raznom smjeru. Hoće se da su žile dobro obskrbljene žilicam i sisavcim.
6. Krošnja neće se da je gusto zarasla, nego da je laka, ali za to čvrsta i jaka.
7. Hoće se, da je stablo navrnuto plemenitom vrsti, koja brzo i obilno radja, takovim plodom, koje se dade lako unovčiti ili inače ukoristiti.
8. Hoće, da je takova vrst, koja će se najlaglje i najbrže prilagoditi našim podnebuim i zemljištnim odnošajim.

Z. O.

Perigord - jelen - gljive.

Jelen gljive, koje taljanci zovu *tartuffi*, a niemci *trüffel* jesu jedno od najlakomijih jela. Imućniji ljudi se pravo otimlju za jelen gljivam. Jelen gljive traže se puno i plaćaju se skupo ne samo radi toga što su doišto tečne, ali radi toga jer neobiljuju.

Francezka, Ranjske pokrajine Njemačke i sjeverne pokrajine Italije jesu najbolja tržišta za jelen gljive.

U francezkoj su pak napose na glasu Perigord-jelen-gljive. Po izkazim profesora Chatina Perigord-jelen-gljiva dolazi godišnje u promet u vriednosti od 50 miljuna franaka. Naj-

veći svjetski trgovac jelen gljiva jeste tvrda Bouton & Heuras u Perigueux Cahors. Ova tvrdka razproda godišnje do 100,000 kg. jelen-gljiva svježih, a isto toliko priredjenih u začinu.

Najviše jelen-gljiva troši se u priredjivanju kobosica od jelen-gljiva i u priredjivanju strassburgskih pasteta od guskinih jetara.

Najviše jelen-gljiva troši Strassburg, Braunschweig i Apolda.

U Strassburgu imade 12 tvrda, koje rade jelen-gljivam, a svaka potroši na godinu 8000 do 9000 kg. jelen-gljiva.

Iz Francezke šalje se svake godine u Strassburg, Braunschweig i Apoldu jelen gljiva u vriednosti 180,000 do 200,000 franaka.

U novije doba počeli su francezi umjetno gojiti jelen-gljive, i to tako, da obradjivanjem zemljišta natjeraju na brzi i redovitiji razvoj jelen-gljive ili pak da stablim za to prikladnim prenašaju myceliume jelen-gljive na nova zemljišta. Za prenašanje i razplodjivanje jelen-gljiva rabi se obično hrastovina.

U Francezkoj su se neka mjesta baš obogatila gojitbom jelen-gljiva. Občina Cuzance, koja je do ne davno bila jedna od najsiromašniji občina, danas se broji u najbogatije občine cielog departementa Lot, a to sve ima zahvaliti gojitbi jelen-gljiva.

Nebi se mogla i kod nas, osobito u šumskim predjelim pokušati gojitba jelen gljiva?

G. P. O.

SVAŠTICE

Rasadjivanje stabala u ljetno doba. Toliko se put dogodi, da jedno stablo valja ljeti razsaditi baš, kad je puno lišća. Uspjeh će se postići ako se bude postupalo, kako sliedi: Najprije se priredi jama u koju će se zasaditi stablo, i zalije se baš obilno, tako da pliva voda u jami. Onda se vodi doda sitne zemlje i mješa se neprestano dok se napravi ridka kaša. Kad se je jama priredila valja izkopati stablo. I tu radnju valja pomnjom izvesti, da se što moguće manje žila ozledi. Kad je stablo izkapano odmah ga se zasadi u onu kašu priredjenu u jami, pa se zaspe ozgor ostala zemlja, i pritisne se dobro, da se zemlja sljubi na žile. Još se većom sigurnošću i mnogo laglje primi stablo, ako ga se pred sadnjom drži nešto jedan sat vremena u vodi, da se dobro namoči.

Sredstvo za utamanjivanje gusjenica. Dobro i djelatno sredstvo za utamanjivanje gusjenica priredjiva se, ako se u 30 litara vrele vode raztopi 150 grama kocelja (aluma), pa ovu raztopinu kuha tako dugo, dok se ukuha nešto na 20 litara, dakle treći dio. Ovom se raztopinom škrope obilno stabla, koja su napale gusjenice, pa gusjenice poskapaju. Ovo isto sredstvo rabi se dobrim uspjehom i proti mediću (coccus), osobito ako je medič napao stabla čvršća lišća, jer na stabla odveć nježnog lišća protrpilo bi i lišće.

Da se ločika (salata) rano neizprede. U proljeću i ljeti i mladja se salata brzo izprede, a takovu više niko neće, dočim za sjeme treba samo nekoliko strukova. Svak može prepriečiti, da mu se salata neizprede, ako onda kad se je salata već sasvim razvila istu izguli, pa opet zasadi. U tu svrhu rabi se lopata. Podvuče se lopata sa strane nešto četiri prsta od struka koso u zemlju, nagne se držkom, pa tako podigne dotični struk. Opet se struk, i to odmah zasadi. Ovim se postupkom ne postizava drugo, nego da se zemlja odieli od žila i prorahli, usljed česa se za neko vrieme obustavi usisavanje sokova, a dosljedno i dalje razvoj sredice. Ovu radnju valja svakako obaviti prije nego li je ločika na putu, da se izprede, jer kad je već jednom počela tjerati, onda više ništa ne pomaže. Svak lako može znati ako su se strukovi ločike počeli presti; kod običnih vrstih ločika, vidi se odmah jače razvijena ili uzdignuta sredica, kod glavatica, postane glavica mekša kad hoće da se izprede.

Kopriva (žigavica) i češnjak proti kokošjoj pošalini. Kod kužnih bolestih kokošiju, a osobito kod pipite (kolera) pokazao se je luk češnjak i kopriva, kao izvrstno lječivo sredstvo. Izsječka se na sitne komadiće lišća od koprive, ili lišća od koprive i luka češnjaka, pa se pomješa mliekom i daje se kokošim da jedu po volji. Veći dio kokoših neće da okusi ovu hranu, pa da su i zdrave, valja im davati na silu, odnosno valja im ovu hranu na silu turati u grkljan. Isto se čini i kad su kokoši već obolile od pipite. Uporaba ovog sredstva joste malo dosadna, ali bez dvojbe uspješna.

Gospodarske Viesti.

Prošlih dana palo je dosti kiše, i nešto je zahladilo; bečka prognoza glasi, da će još biti kiše i da će zahladiti, što se za nas nebi htjelo, jer bi na vas mah zarazila peronospora.

***

Za kemičku gospodarsku pokušnu staciju u Splitu imenovan je za ravnatelja Toma Frühauf dosad pristav u Gorici, a za pristava Franjo Gvozdenović, dosad na službovanje kod pokrajinskog poljodjelskog vieća u Tirolu. Uvjeravaju nas da Frühauf nerazumi ni rieči hrvatski, i da za rečena mjesta nije bio otvoren natječaj. Ako je ovo istina, a mi doista natječaja nismo imali sreću čitati stvar je žalostna, jer se ovako preko zakona mimolaze domaći sinovi, nekoji od kojih uče, da nadju zarade u zemlji.

***

Zadnji čas doznajemo, da ministarstvo nije pristalo na predlog Bollea da bude slobodno uvadjati amerikanske loze i u predjelim još neokuženim filokserom. Ovaj su predlog Bollea bili lakomišljeno poduprli svi članovi filokseričnog povjerenstva izim Antunovića. Bogu hvala, da je išlo ovako, inače tko zna za koliko bi se generacija bili spominjali predlagatelja.

***

Vlada namjerava poslati po okolici putujuće učitelje Dudana i Lovrića, te profesora Nimiru, da razgledavaju, onako na oko, vinograde, e da nebi gdje opazili koješta sumnjiva.

***

Predlog filokseričnog povjerenstva, da se imenuje osobiti povjerenik za ravnanje filokseričnih radja, odbilo je ministarstvo. Po tom voditi će i dalje te poslove savjetnik i nadzornik poljodjelstva Kirchmayer, kojeg vladini listovi u zadnje doba tituliraju samo prevremenim nadzornikom. Ovo novo tituliranje, dalo bi se svesti u skladu sa viesti, koja od nekoliko dana kola naokolo, da će Kirchmayera zamjeniti drugu vješta osoba, a da on polazi upravljati jednim kotarskim poglavarstvom.

***

Na 22 i 23 t. m. obdržavati će se u Zadru kratki tečaj poučno pokusnih predavanja o filokseri i načinu, kako ju se iznadje i pobije. To predavanje je prosto svakome ići slušati, samo se hoće da se prije upiše. Da broj posjetioca bude veći ministarstvo je opredielilo 33 podpore od 15 do 30 fiorina svaku, t. j. za svaki sudbeni kotar jednu. Na predlog filokseričnog povjerenstva držati će ta predavanja Bolle ravnatelj iz Gorice na taljanskom jeziku, a za pomoćnike Bollea opredieljeni su putujući učitelji Dudan i Lovrić. Pošto Bolle nezna hrvatski, očito je, da ova predavanja nisu priredjena za one, koji razume samo hrvatski; a u one koji razume samo hrvatski broji se veći dio pučanstva. Baš smo željini slušati ta predavanja sa pomoćnicim.

***

Primili smo zahvalnošću „Zapisnik II redovite sjednice Trgovačke i Obrtničke komore u Splitu od 24 srpnja t. g., sa glavnom točkom dnevnog reda: izbor predsjednika. Za predsjednika izabran je opet gosp. Vicko Lukšić.

***

Trgovačka i obrtnička komora u Splitu imenovala je svojeg predsjednika gospod. Vicka Lukšića delegatom komore na V. austrijskom vinogradarskom kongresu u Beču, i opredielila je for. 50 u svrhu pripomoći odboru istog kongresa.

***

Bosanska vlada bila je nazad godina ustrojila dva pokušališta, koja sada zapremaju površinu od 85 hektara, jedno za voćarstvo u Derventi, a drugo za vinogradarstvo u Mostaru. Pošto se je sa ovimi pokušalisti postigao sasvim dobar uspjeh, vlada namjerava ustrojiti druga dva pokušališta, t. j. jedno u Lastvi kotara trebinjskog za vinogradarstvo, a jednoga u Travniku za voćarstvo.

***

U okružju Mostara vinogradarstvo neprestano napreduje. Po službenim podatcima proizvodnja vina god. 1891 bila je od 11.474 hl., u vriednosti od 206.532 f.; god. 1892 22.412 hl. u vriednosti 403.416 f. a god. 1893, 26.784 hl., u vriednosti od 535.680 f. Ciena hercegovačkih vina mienja od 20 do 24 f. U Mostaru je utemeljena jedna velika pivnica, a neke se grade.

***

„Bosnische Post“ piše da su dohodak šumarstva u Bosni i Hercegovini povisila jedino prometna sredstva, koja su se izgradnjom cesta i željeznica u desetak zadnjih godina mnogo pomnožala. Dohodak šuma zemaljskoga erara skočio je od 100.000 f. god. 1882 na 271.000 f. god. 1884; na 310.100 f. god. 1887; na 323.500 for. god. 1888; na 382.400 for. god. 1890 i na 483.200 f. god. 1891. Po tom je dohodak skočio za zadnjih deset godina skoro za 400 postotaka.

***

Španjolski trgovački ugovor ima čitav niz popusta na cieniku za uvoz u Austriju i Ugarsku; sada se ništa neplaća za pluto (prije for. 1:50), za čepove, podplate i druge stvari od pluta sad se plaća 5 f. mjesto 12. Pogodnosti glede plaćanja carine, koje je Španjolska austro-ugarskom izvozu zajamčila kao popust jesu ove: za izvoz dužica od 12 na 2, za gradju od 5 na 8, za željezničke podvlake od 5 na 2, za parquete od 24 na 12 i za pokućstvo iz savijena drveta od 50 na 18½ peseta.

***

Racionalno pčelarstvo u Bosni i Hercegovini, kako „Hrvatska Pčela“ opaža, postepeno napreduje. Spominje mnoge tamošnje učitelje, koji su za to osobite hvale vriedni. Mi bi želili da s vremenom „H. P.“ bude u stanju onako pisati i o načim učiteljima.

***

Centralna uprava hrvatsko slavonskog pčelarskog družtva preuzela je svetu zadaću, da radi svim mogućim sredstvima, da se osnuje veliki pčelarski savez za sve pčelare u Hrvatskoj, Slavoniji, Dalmaciji, Bosni i Hercegovini (a Istra?). Centralni odbor moli sve pčelare gore pomenutih zemalja, koji bi imali tomu pčelarskomu savezu pripadati, da svoju kažu. Zahvalni ćemo veli biti svakomu, koji nas bud na koju manjkavost u nacrtu pravila upozori, jer više očiju, više vidi, a više ljudi više i zna. Napred dakle braćo pčelari, prionimo svi složno uz ovu liepu namisao, pak osnujmo zajedničkim silama veliki i jaki pčelarski savez, jer samo tako moći ćemo dostojno stupiti uz bok sjevernim pčelarima, pa šnjima zajedno doživjeti prekrasno slavlje, slavlje narodnoga blagostanja. Mi ćemo u dojdućem broju našega lista donjeti dotični nacrt pravila i obrazloženje. Preporučamo osobito našim učiteljima i župnicima ovu krasnu namisao i neka se stave većom ljubavi baviti pčelarstvom.

***

Po izvještaju New-yorškog lista „Fruit Trade Journal“ uvoz jabuka iz Amerike u Evropu zbilja je ogroman. U godini 1892-1893 izveženo je iz Sjedinjenjih država i Kanade u Evropu 1,203.638 bačava jabuka. Više od polovice toga, naime 618.970 bačava odpada na Kanadu, a u samom Montrealu ukrcano je 429.343 bačve.

***

Broj voćaka u Würtenberškoj iznaša oko 9 mil. komada, Würtenberška je za 25 puta manja od cijele njemačke, te ima skoro sedminu njezinih voćaka.

Pitanja i odgovori „G. Poučnika".

A. **Odgovori.**

70. Okolo vrela koje teče iz pećine i ima visok tok pojavila se je velika množina stonoga; premda ih nije bilo od 30 godina. Molim vas, na koji se način mogu brzo i lako utamaniti?

K. M. u K. (Hrvatska).

Težko je opredieliti radšta su se tako brojno razplodile stonoge; biće, da su im bile u prilog 2 ili 3 plodne godine zasebice, kako što to biva često, kod nekih zareznika, ili su pak postali povoljniji uvjeti za njihov obstanak. U konkretnom slučaju dalo bi se predpostaviti da je u blizini porasla kolikoća ustrojnih odpadaka, osobito bilinskih. Riešiti će te se brzo stonoga, ako razaspete po zemlji živoga vapna, ili fosforno kiselog vapna, ili klornog vapna, a polijete li i vrelom vodom, nestati će stonoga.

71. U jednoj bačvi od više godina sakupljam pocidine od ostalih bačava. Želio bi sada od toga napraviti dobru kvasinu; molim vas naputite me, kako da pri tom postupam?

A. L. R. u V. (Vis).

Da se iz pocidna napravi dobra kvasina prvi je uvjet, da su pocidine zdrave, a onda da sadrže u sebi dosti žeste; ako u pocidinam nema barem 5% žeste nema govora, da se od njih dobije dobra kvasina. Da kvasina bude pak tečna i ukusna hoće se da su pocidine posve zdrave. Od nagnjilih pocidina, od takovih koje su grančave ili koje rezu na jeziku neda se napraviti dobre kvasine. Predpostavljajuć, da su pocidine zdrave, i dosti žestoke, dade se od njih napraviti kvasina, ako se u njih iz druge bačve ili staklenice metne kvasinova matica (*Mycoderma aceti*). To je ona bielkasta sluz, koja se napravlja po dno staklenica i bačava u kvasini. Matica ima svojstvo da raztvara žestu u kvasinovu i u ugličnu kiselinu, pa se tako napravi kvasina. Isti se proces zbije, ako su u bačvi sa pocidinom ulije zdjela vrele čorbe od makaruna, pa onda bačva zatvori i prepusti vlastitom djelovanju 3 do 4 nedjelje dana. Ovaj je postupak puno u porabi u južnim pokrajinam Italije i dobivaju dobru kvasinu. Napokon dade se od pocidina napraviti kvasina, ako se nekoliko puta prelije preko uzljućena dropa. U tu svrhu uzljuti se dropa, onda ga se naslaže u badnjić za pravljenje kvasine, koji je pomičnim, probušanim dnim razdieljen na 3 ili 4 odiela, a i strane su mu od prezadnjeg odiela prama gori takodjer izprobušane. Pocidine liju se odozgor, pa kako preko dropa dolaze u doticaj sa velikom kolikoćom kisika od zraka, djelatnost je kvasinovih gljivica velika, pa dok proteče već je dobrano uzljućena. Opetuje li se tri do četiri puta ovaj postupak, ali sasvim iz tiha, da se polako ciedi, dobije se žestoka kvasina.

72. Na stablim jabuka pojavila mi se nekakova guba koja je omotana u paučini. Ta guba prouzrokuje neku vrst kile, koja se vremenom pretvori u kraste, pa stablo pogine. Ljetos namazao sam deblo i grane gustom raztopinom modre galice, ali nije pomoglo, dapače se je guba jače pojavila. Molim vas, koja je ovo vrst bolesti, te bili se dala ospješno liečiti i kako?

A. L. R. u V. (Vis).

Na vaše pitanje neda se konkretno odgovoriti, bez da se vidi šta je, jer bi doisto mogla biti kakova guba, a ima opet više vrsti guba, koja stanovitoj dobi razvoja uzimlju oblik paučine; a moglo bi s druge strane biti zapredak, kakove ličinke, kojih osobito na jabukam ima puno. Mi dapače mnijemo, da će biti zapredak kakove ličinke, koja žive u drvu ili u kori a zapreda se pod samu koru u izravnom doticaju zrakom. Kako vidite nemožemo vam ništa konkretna savjetovati. Izgladite i istrugajte sva krastava mjesta; do potrebe izrežite ih do zdrava, pa onda zamažite rane mazom Na taj način predusresti će te donekle širenje bolesti, a možete ju i obustaviti, a s druge strane biti će te na čistu o čem se radi, naime, dali je doisto zareznik ili je gljiva. Pomoći će vam puno, ako zimi, kad se stablo ogoli namažete sve grane i grančice, pa i deblo gustim vapnenim mliekom. Valja takodjer redovito čistiti stabla, i osobito valja odstranjivati i goriti gnjezda gamadi.

73. Molim vas koji je najbolji i najsigurniji postupak pri uzgoju borića, od časa kad se zasiju, do kad se zasade na opredieljeno mjesto.

S. T. u S. (Hrcegovina).

Za dobar uspjeh borića hoće najprije, da su zasijani u dobroj zemlji; da nisu gusto zasijani, i da im u prvom razvoju ne fali vlage. I nešto sjene ljeti im prija, ali te baš nije potreba, čvršći se sjemenjaci uzgajaju na otvorenom. Ako se sjemenište zatravi, valja ga plieviti, drugo do zalievanja ne treba. Mogu se prorahljivati odveć gusto porasli sjemenjaci, ali i to je suvišno. Godišnji sjemenjaci, koji su dobro prezimili razsadjivaju se na polje, ali pri tom valja pomnjom raditi, osobito kad se vade iz zemlje, da im se žile ne ozlede. Puno se laglje vade sjemenjaci iz zemlje, ako se prije zemlja prorahli, jer se onda zemlja mrvi, i sama odciepljuje od žila. Izkopane sjemenjake ili valja odmah zasaditi, ili pomnjivo zamotati osobito, ako su opredieljeni za prevoz. Svakako valja omotati sjemenjake prije nego li se prosuše, nije li to moguće valja ih zakopati u vlažnu zemlju na sjenastu mjestu. Nije li se predvidilo takova šta, valja ih zatrpati zemljam i pokriti gustim kićem. Zatrpani sjemenjaci posve se lako upale; da se to preprieči valja ih na tanko naslagati, a izmedju svake naslage sjemenjaka hoće se deblja naslaga svježe zemlje. Ako ostanu dalje vremena zatrpani valja često škropiti zemlju i onu polovicu sjemenjaka, što viri iz zemlje. Za sadnje valja paziti, da se što moguće manje kidaju i ozledjivaju žile, a osobito da se ne ozlede one male žile, i da ne provehnu. Za sadnju valja birati krepčije, zdravije sjemenjake, a lošije, slabije valja odmah izlučivati. One sjemenjake, koje se sadi drži se u kopanji ili drugoj posudi pokrivene mahovinom, da se ne suše za sadnje.

B. **Nova pitanja.**

74. Molim vas jeli koristno tjerali naglo uzgoj mladog blaga?

A. M. u S. (Hrvatska).

75. Molim vas imajte dobrotu naputiti me, da li bi koristnije bilo po mene, ako kukuruz zasijan za zelenu krmu pokosim, pa posušim u sieno, ili da ga izsječkam i naložim u zemunicu?

E. H. B. u T. (Bosna).

76. Rado gojim cvieće u bašti, ali i ako ga težkom mukom uzdržim ljeti, propadne jeseni. Molim vas, kako imam njegovati cvieće u bašti ljeti, kako jeseni, da nepropadne?

I. F. u K. (Istra).

77. Imam da povalim nekoliko stabala, a želio bi znati, koliko je drva u svakom. Molim vas naputite me, ako ima koji jednostavni postupak, kojim se brzo i sigurno može doznati sadržina jednog stabla.

L. V. u M. (Dubrovnik).

☞ Odgovori na javna pitanja kao i nova pitanja, primaju se rado od svakoga, pa i ne bili predbrojnici.

OTVORENI DOPISI

GOSPODARSKOG POUČNIKA.

Predplatili su predbrojbu do konca t. g. 1894.

P. n. gospoda: Zanki P. nadpop. — Vladislavić A. — Gabrić pop J. — Šimek J., žup. — Glušćević A. — Laudenbach D.r J.

Podmirili su predbrojbu do konca prošle god. 1893.

P. n. gospoda: Šamšalović M. — Nar. Čitaonica — Krašić.

— V. g. Vladislavić A. — Knjižicu „Duhan" poslali smo vam.

— V. g. Breka N. — Pisali smo vam gdje da se obratite rad one pouke o pčelarstvu.

— V. g. Šamšalović M. — Uslišani ste; na podmiru visećeg duga od predbrojbe izvolite poslati još f. 2.

— V. g. A. K. - Kaštela. — Ono o enologičkim spravam nije za tisk.

— V. g. Kamenarović Angjelka B. — Još prošlog mjeseca poslali ste nam f. 1 n. 50 a nepišete zašto. Molimo vas javite u koju je svrhu opredieljen novac, da ga uknjižimo.

— Sl. Nar. Čitaonica - Krašić — Za lanjsku godinu vi ne dugujeste više ništa.

— V. g. Taitzt L. — Sad je već kasno, drugom prilikom.

— V. g. Stipulin S. — Naputak „Duhan" poslali smo vam.

— V. g. Valeri A. — I vami broj 12 t g.

— V. g. Kunjasić D.r M. — Pisali smo vam gledè oni knjiga i sprava.

— V. g. Jurković L. — Vaša izpričavanja nisu ozbiljna. Tako bi mogao svako raditi.

— V. g. Lazić S. — Valja stvar prije proučiti; pošaljite potanje podatke.

Godina XIII. Izlazi na 1 i 16 svakog mjeseca Broj 17.

GOSPODARSKI POUČNIK

Obće blagostanje zavisi o blagostanju pojedinca a temelj blagostanju pojedinca, jest razboriti rad uz vještu uporabu nauke i izkustva.

Upraviteljstvo lista je u Zadru

Predbrojba u *Austro-Ugarskoj* stoji 3 for. na godinu, u *Inozemstvu* 8 franakà na godinu.
Uvrstbe plaćaju se 8 novč. po redku za prvi put, a svaki sliedeći put 3 novč. redak. *Clichè* računaju se 5 novč. po centimetru četvornom.

Upravitelj i Izdavatelj: PETAR L. BIANKINI

Odgovorni urednik: NIKOLA ŠIMIĆ

Pisma, naputnice itd. itd. upravljaju se *Upraviteljstvu Gospodarskog Poučnika u Zadru.* — Rukopisi se nevraćaju.
Predbrojba je obvezna za godinu danâ, a izplaćuje se u Zadru.
Tko nepovrati prva [illegible] broja obvezan je predbrojbi za godinu dana.

ZADAR, 1 Rujna 1894. Ciena je listu 3 fiorina na godinu. ZADAR, 1 Rujna 1894.

Pogodnosti vinske klauzule i za Francezku.

REGENERACIJOM vinograda porasla je znatno proizvodnja vina u Francezkoj. Lani napravljeno je već 56 miljuna hektolitara vina, od koje kolikoće, odbiv redoviti godišnji potrošak u zemlji i redoviti izvoz, preteklo je nešto oko 18 miljuna hektolitara vina. A što ljetos, što do godine i preko godine, dolazi opet na rod još toliko regeneriranih vinograda, da će srednja godišnja proizvodnja vina u Francezkoj porasti na 80 miljuna hektolitara, te će imati godišnje pretička 35 do 40 miljuna hektolitara vina.

Da tako ogromnim pretičkom prieti doisto ozbiljna kriza za francezke vinogradare, sasvim je razumljivo. Usljed toga su ne malo zabrinuti francezki vinogradari, pa si već jači od njih misle, kako da za vremena prokrče put svojem vinu na novim tržištim. Jedan od jačih francezkih vinogradara, zastupnik Turrel, sa nekoliko drugova postavio se je na glavi tog pokreta.

Obzirom na to, da usljed vinske klauzule taljanska vina, koja se uvadjaju u Austro-ugarsku uživaju pogodnu carinu od fiorina 3 novč. 20 za svaku 100 kg. vina; a da se ta pogodnost usljed trgovačke konvencije od godine 1879 sklopljene izmedju Austro-ugarske i francezke može protegnuti i na Francezka vina, zahtjevao je zastupnik Turrel sa svojim drugovim od vlade, da se i za francezka vina, koja do nas plaćaju franaka 20 za svaku 100 kg., izposluje pogodnost vinske klauzule, naime, da se i francezka vina, kako što i taljanska, budu mogla uvažati u našu državu uz obaljenu carinu od fior. 3 novč. 20 za svaku 100 kg.

Francezka je vlada, doisto u pitanju posredovala kod naše vlade, ali je dobila niječan odgovor. Naša se je vlada naime izpričavala da se pogodnosti klauzule za taljanska vina protežu samo na vina srednje Italije, Mletaka, Piemonta i Lombardije, kao u pograničnom prometu, pa da francezka vina, nisu od naravi svoje takova, da mogu imati prava na ove pogodnosti.

Francezi se kao vješti i pametni ljudi nisu zadovoljili ovim odgovorom, već su dokazali našoj vladi, da su njezine tvrdnje glede predjela Italije, koji su pogodovani vinskom klauzulom ne temeljite, te da se je godine 1893 uvelo u Austro-ugarsku iz svih pokrajina Italije 1,185,794 kvintala vina uz pogodnu carinu od fior. 3 novč. 20 po kvintalu, a da je iste godine samo 24'8 kvintala taljanskih biranih vina u staklenicam i vermuta uvedeno uz redovitu carinu od fior. 20 po kvintalu.

Francezka je išla još dalje, pa se prieti da će odporeći konvenciju i uvesti najveću carinu na glavne proizvode Austro-ugarske, koji se uvažaju u francezku, kako što su dužice, ovce, konje i brašno.

Da su istinu tvrdili francezi, da se iz svih predjela Italije bez razlike uvadjaju vina uz pogodnosti klauzole, to najbolje mi znamo, koji vino leži još u konobam, pa ga nemožemo ni prodati ni darovati. Ali sad vidimo, da stvar dodijava i magjarim, jer ako bi francezi doisto dokinuli trgovačku konvenciju od godine 1879, onda bi protrpila dva glavna proizvoda magjarska, brašno naime i vino.

Već se magjarski vinogradari, koji su uložili velikih glavnica za regeneraciju vinograda tuže, da su taljanska vina poplavila sva Austro-ugarska tržišta, pa ako se ne ograniči uvoz, da će domaći vinogradari nastradati.

Ovako stoji pitanje danas. Ili stegnuti pogodnosti klauzule za taljanska vina, baš do najmanje mjere ili valja dati iste pogodnosti klauzule i francezkom vinu.

Ako se nestegnu pogodnosti klauzule za taljanska vina, i ne podjele i za francezka vina valja se izvrći carinskom ratu, koji će pogoditi živo glavne proizvode, naime brašno, dužice i ovce.

Sad su u cieloj Austro-ugarskoj, a osobito u Magjarskoj nastale dvi struje.

S jedne strane posjednici vinograda, koji neće, da se pogodi francezkoj u pitanju vinske klauzule i hoće da se stegnu pogodnosti za Italiju; s druge strane državni erar sa svojim dužicam, gospodari i posjednici mlinova sa svojim brašnom.

Svi se boje. Hoće li vladi poći za rukom, da sve izgladi, i da svak bude zadovoljan? Mi dvojimo. Spor će se sa francezkom bez dvojbe zaoštriti, pa će se dokinuti trgovačka konvencija od godine 1889 te će se zatvoriti

---

PODLISTAK.

Katekizam Gospodarske hemije

od

D.ra E. WILDT-A

Ravnatelja agrikulturno-hemičnog pokušališta u Poznanju.

Po šestom izdanju njemačkog izvornika preveo

F. RADIĆ

Učitelj strukovne učionice u Korčuli.

(*Nastavak vidi broj 16*).

178. Što se može da kaže odnosno na umjetna gnojiva i njihovu porabu u obće?

Ona treba da sačinjavaju koliko je moguće istovrstniji i tanji prah i da budu što bolje pomiešana sa gornjim slojevima tla. Za pomoć istovrstnog poradieljenja, preporučuje se pomiešati gnojiva suhom zemljom prije posipanja, ili pilotinama ako su vlažna. Koristno je takodjer da se ne podoru u tlo odviše na plitko, već od prilike na 10 cm. dubine; u takovoj dubini ostaje tlo za dugo vlažno, i tim se djelovanje pospješuje.

Što su god gnojiva na tanje uprašena i štogod su brižljivije pomiešana sa česticama tla, to podpunije mogu rastlinski brandusi da ukoriščuju ponudjenu hranu i to bolje djelovanje biva. Zato pokazuju u vodi raztopiva gnojiva hitrije djelovanje, pa se dragovoljno makar i štogod skuplje plaćaju, jer ona, i ako bivaju opet vezana od sastavinâ tla (Pit. 83) te iznova pretvorena u neraztopiv oblik, ipak poradi predtečna raztopljenja bivaju na tanje porazdieljena u zemljištu.

179. Kako se to može doznati, koja li od spomenutih hraniva oskudievaju u tlu, dakle koja li se umjetna gnojiva imaju najkoristonosnije upotrebiti?

Na to mogu najbolje da odgovore pokušaji gnojenja, pa jih treba najstrožije upeliti svakomu gospodaru.

Vidili smo, da se poljski prirodi ravnaju prema onomu hranivu, kojega je u zemljištu u najmanjoj kolikoći. (Pit. 133). Samo ako toga hraniva privadjamo tlu, moći ćemo da računamo na povećanje priroda, dočim ako upotrebimo drugo kakvo hranivo, kojega u polju ima u dostatnoj kolikoći, nećemo opaziti nikakva uspjeha, a trošak za gnoj biti će dakle uzalud učinjen. Svake se godine na taj način razsiplju ogromne svote, pa i ako one niesu baš podpuno izgubljene, jer dovežene tvari mogu da budu na uhar kašnjim usjevima, to se ipak gube barem kamate za toliko godinâ danâ. Tko hoće tim gubitcima da predusretne, treba svakako prije uporabe umjetnog gnojiva u velikoj mjeri, da izvadjanjem pokušajâ gnojenja ustanovi, kojim li rastlinskim hranivima oskudieva tlo.

180. Na koji se način izvadjaju takovi pokušaji gnojenja?

Razdielivši polje od nekoliko hektara ploštine na stanovit broj jednakih što je moguće duljih čestica i zasipavši jih sa različitim gnojima; iz prirodâ se pak razaznaje koja li je od upotrebljenih tvari pokazala najbolje djelovanje. Najprikladnija veličina pojedinih čestica jest osmina hektara. Kao gnojiva preporučuju se računajuć na hektar:

1). 20 kg. fosforne kiseline, 35 kg. pepelike.
2). 10 kg. dušika, 35 kg. pepelike.
3). 10 kg. dušika, 20 kg. fosforne kiseline.
4). 10 kg. dušika, 20 kg. fosforne kiseline, 35 kg pepelike.
5). 20 kg. fosforne kiseline.
6). Nepognojeno.

(*Sliedi*).

vrata u francezku našem brašnu, našim dužicam i našim ovcam; a obzirom na prijateljstvo i na savez koji postoji izmedju naše države i Italije uživati će Italija i dalje pogodnosti vinske klauzule i popljavljivati će naša tržišta svojim vin m.

Nacrt

pravila pčelarskoga saveza za pčelare u Hrvatskoj, Slavoniji Dalmaciji, Istri, Bosnoj i Hercegovini.

§ 1. Ovo veliko družtvo nosi ime „Pčelarski savez“ hrvatskih, slavonskih, dalmatinskih, istarskih bosanskih i hercegovačkih pčelara, a sjedište centralne uprave jest u Osjeku dol. gradu.

§ 2. Svrha pčelarskoga saveza jest: Racionalni način gojenja pčela na sve strane širiti, te djelovanje pojedinih pčelarskih družtava, kao i rad pčelara pojedinaca u jednu cjelinu sakupljati i tako centralizjati.

§. 3. Centralna uprava „pčelarskoga saveza“ sazivlje svake godine mjeseca srpnja ili kolovoza veliku pčel. skupštinu, spojenu sa pčelarskom izložbom. Za trajanja skupštine upriličiti će se uvjek strukovna teoretička i praktična pčelarska predavanja. Ove se velike pčelarske skupštine imadu izmjenično obdržavati u Hrvatskoj, Slavoniji, Dalmaciji, Istri, Bosnoj i Hercegovini.

§ 4. Prvu ovaku veliku skupštinu sazvati će centralna uprava „hrv. slav. pčelarskoga družtva“ u gradu Zagrebu, a mjesto za svaku sljedeću veliku skupštinu opredjeliti će se uvjek u predidućoj skupštini pčelarskoga saveza, na predlog predsjedništva.

§ 5. Članom pčelarskoga saveza postaje svaki, tko dobije kartu psistupnicu, a za ovu uplati 2 krune. Ova karta pristupnica služi ujedno legitimacijom prigodom velikih pčelarskih skupština i s njima spojenih pčelar. izložaba.

Član pčelarskoga saveza uživa sva prava pri vjećanjima i zaključcima prigodom velikih pčelar. skupština, a isto tako ima i bezplatan ulaz u pčelarskim izložbama, što ih priredjuje pčelarski savez. Svaka karta pristupnica vriedi samo za jednu godinu. Družtva i korporacije mogu biti takodjer članovi pčelarskoga saveza, ali moraju najmanje tri karte pristupnice uzeti. Koliko karata pristupnica koje družtvo uzme, toliko ga članova može pravomoćno zastupati na velikoj skupštini i s njom spojenoj pčelar. izložbi.

§ 6. Predsjedništvo pčelarskoga saveza sačinjava:

a). Jedan predsjednik i jedan podpredsjednik;
b). Četiri prisjednika.

§ 7. Predsjednik ili podpredsjednik zastupaju pčelarski savez u svakom pogledu prema oblastima i prema svakoj stranci.

§ 8. Predsjednik, a u njegovoj odsutnosti podpredsjednik otvara i rukovodi svaku veliku pčelarsku skupštinu. Oni odredjuju sve nuždne priprave za skupštinu i izložbu, a u tom poslu im pomažu ostali prisjednici.

§ 9. Bude li velika pčelar. skupština i s njom spojena pčelar. izložba u kojem drugom mjestu izvan sjedišta predsjedništva ovoga pčelar. saveza, tada će se sve pripreme za to povjeriti jednomu, u istom mjestu stanujućemu članu i njemu u pripomoć imenovati još četiri prisjednika. Ovaj skupštinski i izložbeni pododbor ima preuzeti sve pripreme i sastaviti program za moguće svečanosti, pa si u slučaju potrebe može još više članova u pripomoć pozvati, samo o svom djelovanju i raznim pripremama ima od vremena do vremena točno izvjestiti, predsjedništvo saveza u Osjeku.

§ 10. Izbor predsjednika i podpredsjednika saveza jest doživotan; a izbor četvorice prisjednika vrjedi samo za tri godine. Svi članovi predsjedništva pčelarskoga saveza moraju stanovati u gradu Osjeku. Odseli li se koji prisjednik centr uprave saveza iz Osjeka, može predsjednik ili sa njegovim znanjem podpredsjednik imenovati, dok traje trogodište, drugog prisjednika. Vakantno mjesto predsjednika ili podpredsjednika popunjuje se u prvoj velikoj pčelarskoj skupštini na predlog centralne uprave saveza, kao što se i prisjednici biraju samo na predlog predsjedništva saveza.

§ 11. Prisjednici pčelarskoga saveza mogu nakon minuloga saveza trogodišta, na predlog predsjedništva, opet izabrani biti.

Predsjednik i podpredsjednik pčelar. saveza treba da su u pčelarskoj struci dobro verzirani, a obojica moraju stanovati u gradu Osjeku.

§ 12. Sve izdatke u interesu pčelarskoga saveza doznačuje predsjednik, ili u njegovoj odsutnosti podpredsjednik, a namiruju se iz blagajne pčelarskoga saveza. Blagajničke poslove pčelarskoga saveza vodi jedan od prisjednika centralne uprave na predlog predsjedništva bezplatno.

§ 13. Predsjedništvo pčelarskoga saveza imenuje, prema potrebi, za Hrvatsku, Slavoniju, Dalmaciju, Istru, Bosnu i Hercegovinu posebne povjerenike saveza. Dužnost takovih povjerenika jest prikupljati članove za savez i u opće upotrebiti sva dozvoljena sredstva u prilog pčelarskoga saveza i u razvitak racionalnoga pčelarstva.

Uz pripomoć prijatelja pčelarstva mogu upriličiti zabave u korist pčelarskoga saveza, koji će se novac upotrjebiti samo u svrhu pčelarstva za ono povjereničko okružje, otkle bude novac stigao.

Povjerenici saveza primaju od centralne uprave „Pristupnice“, te ih sami uručuju članovima svoga povjereničkoga okružja, ali za to imadu i sakupiti novac za pristupnice i pošt. doznačnicom priposlati centralnoj upravi.

§ 14. Rad i djelovanje pčelarskoga saveza oglašivati će se u „Hrvatskoj pčeli“ a i svaki pojedini član saveza moći će svoja opažanja i stečena izkustva na polju apistike u istom listu priopćivati.

§ 15. U blagajnu pčelar. saveza spadaju:

a) prinosi članova za podjeljene im pristupnice;
b) unišli novac za ulaznice na izložbu;
c) subvencije i darovi;
d) dohodak raznih, zakonom dozvoljenih, zabava, priredjenih u korist pčelarskoga saveza.

Sav ovaj prihod upotrebiti će se ponajprije za pokriće skupštinskih i izložbenih troškova, a mogućim viškom utemeljiti će se centralna apistička knjižnica pčelarskoga saveza.

§ 16. Ova se pravila mogu promjeniti samo zaključkom velike pčelarske skupštine, ako su 2 trećine prisutnih za to.

§ 17. Predlog za razlaz ovoga pčelarskoga saveza ima se barem dva mjeseca prije velike skupštine podnjeti predsjedništvu saveza. Predsjedništvo pozove prvu veliku skupštinu na posavjetovanje glede toga predloga, a druga sljedeća velika skupština odlučuje konačno o takovu predlogu, a da bude zaključak o razlazu pravomoćan, moraju biti za razlaz barem dvije trećine prisutnih članova.

§ 18. U slučaju razlaza pčelar. saveza pripada sav pokretni i nepokretni imetak toga saveza „Hrv. slav. pčelar. družtvu u Osjeku“, a nepostoji li ni to više, tada se ima sav imetak posvetiti razvitku racionalnoga pčelarstva, te zanj nabaviti pokušane džirzonke i medju siromašnije, ali marljive i vrjedne pčelare podjeliti.

Koliko je puta na dan savjetno hraniti blago, obzirom na ukorišćenje hrane i na zdravlje životinja.

Samo jedanput na dan hraniti blago nije moguće, jer to netrpi i nedopušta narav preživaoca, koji se hrane izključivo biljem; jer nebi probavili hranu, jer ju nebi mogli redovito preživati, pa se nebi dostatno nahranili.

Goveda mogu se hraniti dva puta na dan, ali je bolje hraniti tri puta na dan, naime: u jutro, o poldan i u večer.

Više od tri puta na dan, t. j. 4 i 5 puta na dan hraniti nesavjetuje se, jer se tim prieči preživanje hrane.

Kod krava muzara ravna se hranjenje po muzuji, biva obično, da se toliko put na dan hrani, koliko se put na dan muze. Hraniti tri puta na dan t. j. u tri obroka, naime: prvi u 5 satih u jutro; drugi u 11 satih prije podne, a treći u 5 satih po podne, u većem dielu slučajeva pokažuje se najshodnijim, a osobito onda, ako se hrani prostijom hranom, kao što je slama i slabo sieno, a ima se na razpoloženje malo sočne hrane. Bredje životinje valja svakako tri puta na dan hraniti.

Hranjenje tegleće životinje mora da je tako uredjeno, da izmedju dobe, kad se nahrane i dobe, kad započnu radnju prodje neko vrieme potrebito za počinak i probavu.

Mora se dati odmora osobito onda životinji, kad se hrani sočnom hranom, i kad ima da radi naporno.

Radja nakon hranjenja spriečava probavu; jer krv mjesto da teče jače s pram želudcu, teče u mišice; što djeluje štetno na želudačne sokove.

Dokazano je, da želudačni sokovi izmorenih životinja sadržavaju manje kiselina i manje solika, te da su manje sposobni za probavu.

Naporna radnja odmah nakon hranjenja može da prouzroči bolestih probavnih ustroja, osobitu koliku.

Gdje baš nije moguće dati blagu odmora po hranjenju, valja uputiti radnju posve iz tiha.

Kod volova valja paziti, da se ne prekine ili neobustavi preživanje. Sočnu hrana valja davati, osobito konjim, za $^1/_3$, u večer kad prestanu raditi, jer konj ne crpi snagu iz hrane, koju je stopro pojeo, nego iz hrane, koju je pojeo dan prije.

Veći dio sočne hrane, koju pojede konj pred radnjom, svrši u izmetinam, dočim hrana, koju u večer nakon radnje uzme, kriepi mišice.

Kopitare preporuča se hraniti četiri puta na dan.

Čim su mladje životinje valja ih češće hraniti. Ako s telad samo tri ili četiri puta na dan napaja mliekom poremeti se probava, jer u lonjak telića može stati jedva litar mlieka, dočim tele trebuje na dan 6 litara mlieka; pa ako mu se to mlieko u 3 ili 4 puta dade mjesto u 6 puta, ide mlieko izim što u lonjak i u burag; želudac se usljed toga prepuni, pa nastane poremećenje probave i radi toga što želudac nema toliko želudačnih sokova da probavi sve mlieko, koje se je unj slilo, pa mlieko počne vrieti i nadme želudac.

Kad se životinje riedko napajaju, onda odveć naglo piju, a i to nije zdravo, dapače je vrlo često pogibeljno.

Kako se iz svega vidi, za goveda je najprikladnije hraniti tri puta na dan, a za konje četiri.

Telad valja hraniti 5 do 8 puti na dan. Konjim valja davati sočnu hranu po radnji, a govedim daje se prije prota hrana pa sočna.

D. B.

Vapnenjače za amerikanske loze.

„Progrés agricole et viticole“ priobćuje sljedeće zaključke o kušnjam učinjenim amerikanskih lozam na vapnenjačam.

Na vapnenjačam propale su od zlatina (chlorose) sljedeće loze, bilo da su samo gojene ili navrnute: Noah, Elvira, Black-defiance, Cordifolia noirglauduleux, Cordifolia-Rupestris de Graffet br. 1, Cordifolia-Rupestris-Riparia Jaeger br 1, obična Rupestris, Hybride Azemar, Riparia glabra i Cunningham. Oboliele su od zlatina: Solonis, Rupestris-Martin, Rupestris-Ganzin, Rupestris de Fortworth, Rupestris-Aestivalis de Graffet, Riparia-Rupestris gigantesque de Jaeger, Champin br. 218, Solonis robusta, York Madeira i Riparia-Namoud.

Čvrstih, bujno rastećih loza uzgojilo se je na vapnenjačam: Aramon + Rupestris Ganzin br. 1 (navrnuta); Gamai Cauderc br. 3103 (navrnuta); Mourvedre + Rupestris Ganzin br. 1202 (navrnuta); Gros-Colman + Rupestris br. 160 (ne navrnuta); Carignan + Rupestris br. 149 (ne navrnuta); Rupestris Cinerea de Graffet br. 1 (navrnuta). Po kemičkoj analizi dotična zemlja sastojala se je:

			U 100 djelova sitne suhe zem.	U 1000 dje lova ukup. suhe zem.
Zdravica	Kremene pržine		—	167·40
	Krupne „	ne vapnenaste	51·60	45·08
		vapnenaste	40·40	36·07
	Sitne „	vapnenaste	259·00	231·29
		ne vapnenaste	640·40	571·88
	Gline			
	Crnice		8·60	7·68
Mekota	Kremene pržine		—	90·38
	Vapna		314·80	286·35

Iz ove analize proiztice, da je u sitnoj zemlji bilo 30 postotaka vapna, a u krupnoj zemlji 27 postotaka vapna, a 31 postotak vapna u mekoti. Zemlja sadrži razmjerno mnogo gline, a krupne pržine posve malo (jedva 5 postotaka).

Zemlja je dakle čvrsta, vlažna vapnenasta gnjilača, po tom jedna od najgorih vrstih zemlje za amerikanske loze.

SVAŠTICE

Kidanje kukuruzovine. Na mnogim mjestim imadu gospodari običaj kidati kukuruzovo vlatje od gonjeg klipa. Neki rade to da dobiju krme ili stelje za blago, ali veći dio radi u uvjerenju, da se tim pospješi zriednje kukuruza. U pitanju napravili su učenjaci mnogo kušnja, koje su dokazale, da se po težini požanje mnogo manje kukuruza kad se pokida vlatje nad zadnjimi klipovi, nego li ako se ne pokida. Zrnje od klipova, koji su rasli na stabaljkam, kojima su pokidani vrši, sadrži mnogo manje tusta, manje vode i manje ugljc-vodama; dočim sadrži više rudnih solih i bjelančevine. Tko dakle goji kukuruz za tržišta, nesmje kidati vrhove stabaljka, jer dobiva više i težeg zrnja, tko pak goji kukuruz za vlastitu porabu, može kidati vrhove stabaljka, jer dobiva mnogo hranivije zrnje, jer u kilogramu od takovog kukuruza ima 4·31 gram bjelančevine.

Izraba kostih za gnojivo. Kosti za gnoj valja izmrviti štogod je više moguće, samo kad nije moguće izmrviti ih rabe se ciele. Izmrvljene ili ciele kosti pomješaju se dobrom zemljom, i to ne na otvorenu, nego negdje pod krovom; onda se nakvase razredjenom sumporovom kiselinom i osokom (gnojnicom). Kad se je nakvasilo pokrije se suhom zemljom, koju se sabije. Nakon malo uvede se u kostima vrienje, što se pozna po tom, jer se kosti ugriju, i jer izpuca zemlja povrh kostiju. Dok se opazi, da je zemlja ipucala valja kosti prekopati, da se pomješaju, i ova se radja opetuje 2 do 3 puta u navratcim od 8 do 12 dana. Za mjesec dana ili najkašnje za 40 dana dobije se na ovoj način izvrstan gnoj od kostiju; kojeg se za oranice izvaža u jesen i na plitko zakopa, dočim se za livade izvaža na proljeće i pobrana.

Neugodni vonj masla, dade se odstraniti, ako se maslom postupa kako sliedi: Najprije izreže se maslo na tanke pločaste komade, pa onda izpere u lukšiji, koja se napravi od kuhinjske soli i solajke. Kad se je u ovakovoj lukšiji temeljito izprao, onda se drži za 12 satih vremena u raztopini, koja se napravi od 125 grama kuhinjske soli, 120 grama sladora i 48 grama salitrovine u jednoj litri vode. Onda se još temeljito propere u sasvim čistoj i svježoj vodi iz studenca, pa se valjano izgnječi i zasoli. Za svaki kilogram masla uzimlje se 90 grama čiste, biele soli, posve na sitno smrvljene. Dok se potroši ovakovo maslo valja ga čuvati na hladnome mjestu.

Carev hrast u Rankoviću u Bosni. U Rankoviću blizu Travnika u Bosni nalazi se po svoj prilici najveći hrast na svietu. Zovu ga carev hrast. Deblo tog hrasta, jedan metar nad zemljom, ima 17½ metara objema. Nešto 5 metara nad zemljom grana se deblo u šest velikih grana, od kojih danas još samo tri obstoje, a druge tri glavne grane Bog zna kada su izpiljene. Hrast je još uvjek bujno zelen, samo su mu po gdjegdje vrhovi grančica suhi. U šupljini debla može stati 30 do 35 ljudih. Računa se, da je hrastu 800 do 1000 godina.

Proti mravim, koji vrlo često napadaju voćna stabla, a osobito lemune rabi se vrlo dobrim uspjehom maz napravljen od čadje i lanenog ulja. Ovim se mazam zamaže prstenasto na deblo, kuda imadu, da se mravi dižu, pa mrav neće za glavu preko ovakovog prstena. I sadrom drže se daleko mravi. Običnom sadrom, koja se rabi za pisanje napravi na gladkom dielu kore mladih stabala prsten 6 do 10 centimetara širok. Kad se mrav uspne do prstena osadri noge, nemože više da se hvata i padne. Nakon svake kiše valja prstene od sadre iznova napraviti.

Gospodarske Viesti.

Opet je zagrijalo, a i htjelo se je, jer je prošlih dana bilo dobro zahladilo, pa bi groždje bilo zakasnilo u zdrenju.

***

Sa svih strana nam stižu viesti, da je grožđje zdravo; a na onim mjestim, gdje krupa nije otukla, ljetina se prikažuje srednjom.

***

Na 22 kolovoza držana sa točno po programu predavanja o filokseri. Bilo je oko pedeset slušalaca, većim dielom stipendista, od kojih desetorica nisu slova razumjela jezika u kojemu se je predavalo. Svi su položili izpite i svi su prošli, te dobili redovite svjedočbe i jednu leću, koja povećaje. Imamo pod oči, toćne bilježke tih predavanja, iz kojih se razabire, da se je slabo razumivim jezikom služio predavalac i prevoditelj. Na 21 kolovoza držano je osobito predavanje o filokseri za članove zemaljskog odbora i članove predsjedništva namjestništva, a budućeg mjeseca priredjiva se predavanje za žandare. Sa ovako na široko i visoko raširenim poznanjem filoksere, nade je, da će ona ostati usidrena gdje je, te da neće dalje putovati.

***

Filokserično povjerenstvo, koje je predložilo ministarstvu, da se dozvoli uvoz amerikanskih loza iz neokuženih predjela u naše zdrave predjele, izposlovalo je da ministarstvo zabrani uvoz dropa, iz neokuženih predjela, ako bi drop bio inače uveden, nego u dobro zatvorenim skrinjam ili bačvam.

***

Hrv. slav. gospodarsko družtvo u Zagrebu, biti će zastupano na vinogradarskom kongresu, koji će se obdržavati od 4 do 7 t. m. u Beču, po svojem tajniku F. Kuraltu.

***

Iz S. Loerincza preko Slatine u Našice, u duljini 93 kilometra sagraditi će se željeznica, čiji su troškovi proračunani 4,880,000 fiorina. Na pruzi biti će 15 postaja, i jedan most preko Drave dug 280 metara, a jedan most preko zemljišta podvržena poplavi dug 80 metara.

***

Druga će se željeznica za koju su već osigurana novčana sredstva graditi iz Virovitice, preko Špišić Bukovice, Pitomače, Kloštra, Jurjevca, Virja i Novigrada u Koprivnicu, gdje će se spojiti državnom željeznicom, koja vozi u Zagreb. Dužina ove nove pruge biti će 64 kilometra. Sa strane Virovitice spaja se ova željeznica sa prugom Barč Pakrac.

***

Treća nova željeznica graditi će se iz Leskovca u Samobor.

***

Iz Zagreba posjetilo je izložbu radnih električkih strojeva u Budimpešti 125 obrtnika, koji su bili po obrtim zastupani kako sliedi: 21 postolar, 13 stolara, 12 krojača, 11 bravara, 5 limara, 4 kolara, 4 kipara, 3 kovača, 5 mesara, 4 graditelja, 5 tapetara, po 2 klobučara, bačvara, knjigoveže, gumbara, opančara, ličilca, zidara, gostioničara, po 1 kotlar, užar, sedlar, slikar, soboslikar, orguljar, tvorničarka tamburica, pećar, brijač, mlinar, krčmar, tkalac, tokar, remenar, staklar, sedlar, knjigotiskar, pekar, tesar, čohaš, vrtlar, dimnjičar.

***

Ministarstvo za poljodjelstvo odlučilo je urediti u Drašici u Kranjskoj uzorni vinograd amerikanskih loza. Već će jesenas započeti radnje, a na proljeće biti će vinograd zasadjen. Kranjski zemaljski Odbor doprinaša u rečenu svrhu jedanput za uvjek f. 2000.

***

U Litovicu blizu Praga priredjivaju u proljeću 1895 medjunarodno natjecanje sijala.

***

Nerodica godine 1891 i 1892 ponukovala je Rusku da prouči pitanje o osjeguravanju ljetina proti nerodici i nepogodam, e da gospodari budu mogli računati na neki stalni godišnji prihod. Već su izradjene dvi osnove, jedna za slobodno osiguravanje, a druga za prisilno, koja će biti uporabiva na težake i male posjednike. Zemljišta, koja se neobradjivaju redovito izključena su od asikuracija. Za svaku desjetinu, koja obsiže 21 hektar i 900 četvornih metara, plaćati će se 60 kopejka nešto 80 novčića godišnjeg doprinosa. Pristojbe plaćat će se ili u gotovu ili u žitu.

***

Magjarska je u količći napravila ljetos manje žitija nego li lani, ali su vrsti mnogo bolje. Pšenice požeto je 38,923,837 kvintala, dakle 4,788,075 kvintala manje od lani; raži 14,659,856 kvintala, dakle manje 1,406,043 kvintala; ječma. 12,197,746 kvintala, dakle manje 1,901,469 kvintala, zobi 10,657,191 kvintala, dakle manje 10,346 kvintala.

***

Tekuće godine 1894 na 12 raznih stacija u Dalmaciji su 26 postuha zapasano je 855 kobila, dakle svaki je postuh poprieko naskočio 33 kobile.

***

Evangelički propovjednik Spurgeon, napisao je svu silu veoma korisnih i poučnih knjiga u engleskom jeziku. U njegovom djelu: „Govori iza pluga", sahranjena je cijela riznica dobrih i praktičnih savjeta, kako nam valja živjeti i raditi.

Velika tajna napredka krije se pod izrekom: snažno raditi. Nerad radja siromaštvo i golotinju. Znoj lica je jedina tvar, iz koje se zlato kuje. Tko neće, da se znoji, neće ništa ni posjedovati. Tko želi nabrati tičjih jaja, mora se na drvo popeti. Sa nasukanim rukavima rubače dodje se do finog suknenog kaputa, a tko se srami pregaču nositi, hodati će naskoro bez nje. Vjerujte meni, napred se ide samo korak za korakom, nenadajte se bogatstvu u jednom skoku. Makar da si kako lakom za velikim dobitkom, kup zlata neće se samo tom požudom povećati. Polagano i sjegurno bolje je od brzog i kolebajućeg. Dnevni dobitak ustrajnog rada čini čovjeka mnogo bogatijim od mnoge makar sretne spekulacije. Male su ribice sladke. Svaki dan jednu strunu, pa imaš za godinu dana debeo konopac. Kamen na kamen palača. Ponajprije valja puziti, zatim se hoda, trči a konačno vozi. Što se više žuriš, da budeš bogatim, tim sporije postigneš tu metu. Brzi penjači padnu obično na zemlju.

Početi kakov posao bez glavnice nije uputno, kao i sa praznim džepovima trgovati. Valja ponajprije stvoriti gnjezdo. Kokoši nesu jaja tamo, gdje takovih jur ima. Peći valja onim brašnom, kojeg imaš; ako je vreća prazna, nereci da si pekar. Ostani moj mladi prijatelju radje malo dulje kalfa, dokle si prištediš par fiorina; leti, kada ti krila uzrastu, pokušaš li to prije, biti ćeš naličan onom mladom gavranu, koji je skrhao vrat, jer je htjeo ljeteti, nečekavši vrijeme, dok mu perje dovoljno naraste. Bez novca trgovati, znači gradit kuću bez kamena, vatru ložiti bez ugarka, svijeće paliti bez stinja. Nenapuštaj mali posao prije nego što vidiš, da ćeš većim više zaslužiti. I mrvice jesu kruh. Loši konj je bolji od prazne staje; pol hljeba kruha je bolje imati nego ništa. Bolje je posjedovati malo pokućtva, nego prazan stan. Od zloga do gorega netreba mnogo. Znaj, da su mnogi ljudi u malim dućanima velike zaslužbe postigli. Mali posao uz zaslužbu bolji je od velikog na gubitak; bolja je mala vatra, kod koje se griješ, od velike, kod koje se spečeš. Iz uske cijevi možeš dobiti mnogo vode,

ako samo podmetneš lagav u pravo vrijeme. Ovca može na maloj livadi odebljati, a u velikoj pustari od glada poginuti Tko odviše poduzme, slabo će u cijelosti uspjevati. Dva posla jesu kao dva stolca, lako se kraj njih padne na zemlju. Čini što manje promjena; drva, koja se često presade, nose malo ploda. Postoje li na stalnom mjestu poteškoće, postojati će i na drugom; ako ostaviš dolinu, jer je odveć vlažna, doći ćeš u goru, koja je opet hladna.

Promjena nije vazda poboljšica, kako kaza golubica, koja je pala iz gnjezda n pastetu. U cijelosti vâm savjetujem: nebudite lakomi za novcem, već nastojte mirnim putem napred krčiti, jer siromaštvo nije krjepost. Privredite koliko možete, štedite koliko možete, a dajte što možete.

Pitanja i odgovori „G. Poučnika".

A. Odgovori.

74. Molim vas jeli koristno tjerali naglo uzgoj mladog blaga?

A. M. u S. (Hrvatska).

Mi cienimo da nije koristno tjerati naglo uzgoj mladog blaga, osobito pak ne, ako je blago odredjeno za uzgojnu ili radnu svrhu. Samo u slučaju, kad je blago odredjeno za klaonicu, može se preporučiti nagli uzgoj, ali to samo za one glave, koje su odredjene za klaonicu. Nagli uzgoj je s ekomičke strane bez dvojbe koristan, jer se puno brže postigne svrha, pa se prištedi mnogo na hrani i vremenu, ali posljedice za potomstvo mogu biti jako opake. Nagli uzgoj postizava se hranjenom sočnom hranom, koja sadrži puno bjelančevina i držanjem podmladka u toplijim prostorijam. Ali se ovih načinom uzgaja nježno blago, koje je u daljnjem uzgoju kržljavi, ako se često ne obnavlja krv križanjem. Nebismo mogli nikad preporučit nagli uzgoj kod konja, pa ni u onom slučaju, kad su konji opredieljeni za prodaju, jer po našem shvaćanju vara se neuka kupca, jer konj i svaka druga životinja, koja se naglo razvija, naglo i umire. U njemačkoj n. p. rade sada oko toga, da se zakonom zabrani nagli uzgoj konja, jer se boje da će inače nazadovati i okržljaviti konjske pasmine, jer je izkustvo dokazalo, da naglo uzgojni konji nemogu, da traju u radnji više od 8 godina; nakon 8 godina već nisu sposobni za radnju. Ako telice i junice naglo uzgaju u svojem prvom razvoju prije nego li se prvi put pripuste, to zlo djeluje i na potomstvo i na dojnost, jer se takove krave lako tuste, pa otele kržljavije potomstvo i daju malo mlieka. Takove krave izrabljuju prekomjernu hranu po najviše na razvoj mesa i tusta, a usljed toga kržljave mliečni ustroji Bikovi naglo uzgojeni vrlo slabo prenašaju svojstva pasmine potomstvu, a vrlo često su ne plodni. Nemožemo vam dakle preporučiti, da naglo uzgajate blago; nego samo ono koje je odredjeno za klaonicu.

75. Molim vas imajte dobrotu naputiti me, da li bi koristnije bilo po mene, ako kukuruz zasijan za zelenu krmu pokosim, pa posušim u sieno, ili da ga izsječkam i nasložim u zemunicu?

E. H. B. u T. (Bosna).

Mi smo mnienja, da je bolje da ga izsječkate i ukiselite. Posušeni zeleni kukuruz ne daje uvjek najbolje sieno; dočim ga ukiseljena blago puno radje jede. Posušeni zeleni kukuruz izgubi obično nešto oko 24 postotka svojih sukih tvarih, a nešto oko 24¼ postotaka svojih proteinovih sastavina. Zeleni kukuruz redovito ukiseljen u zemunici izgubi samo nešto oko 15¼ postotaka svojih sukih tvarih, i nešto 17 postotaka svojih proteinskih sastavina. Mi vam s toga preporučamo, da ukiselite vas zeleni kukuruz.

76. Rado gojim cvieće u bašti, ali i ako ga težkom mukom uzdržim ljeti, propadne jeseni. Molim vas, kako imam njegovati cvieće u bašti ljeti, kako jeseni, da nepropadne?

I. F. u K. (Istra).

Vaše je pitanje odveć zamašno i obširno, pa nije lako na isto, dati konkretna odgovora. Uredjenje cvietnih sagova i cvietnih skupina stoji bez dvojbe puno truda i troška, pa je i pravedno, da se održe, i da su cvatni do kasne jeseni. To će te najprije postignuti, ako ljeti nebudete škrtarili zalievanjem; obilato zalievanje u ljetno doba, jeste prvi uvjet, da se cvieće trajno održi i da obilno cvate. Ako cvieće samo jedanput preko ljeta presuši, ono obustavi kolanje sokova, i onda s bogom sva jesenska cvatnja. Pošto ali uvjek nema vremena razpoloživa za zalievanje, dapače vrlo često nema dosti vode, red se je brinuti na drugi način, da se održi vlaga u zemlji. Vlada se trajnije uzdrži, ako se po zemlji izmedju cvieća razastre treseta, ili mahovine, ili strojarskih odpadaka; kao što i ako se na svaku ¼ metra do 80 cm. dalečine napravi kolcem jama u zemlji, koje se izpune tresetnim moljem ili mahovinom, pa se zalievaju. Na ovoj se način ne troši ni ¼ dio vode za zalievanje, a vlaga se uzdrži 3 do 4 put dalje nego li obično. Kad je dublje vlažno, onda cvieće i svoje žile tjera dublje, a u dobini uvjek obiluje vlaga i stalnija je. Na ovaj način ostane cvieće uvjek u stalnoj vegetaciji, pa jednako cvate, a neke vrsti cvieća, kao giranieme, od kolovoza unapred netreba više zalievati. Mješancem, raztrošenim marvinskim gnojem, slamom izsječkanim kićem i sličnim postizava se ista svrha; naravski ne posve onako, kako sa tresetnim muljem i mahovinom, ali dosti dobro.

77. Imam da povalim nekoliko stabala, a želio bi znati, koliko je drva u svakom. Molim vas naputite me, ako ima koji jednostavni postupak, kojim se brzo i sigurno može doznati sadržina jednog stabla.

L V. u M. (Dubrovnik).

Za procienjivanje sadržine stojećih stabala, ima više načina, a cienimo da je sljedeći empirični način najbolji. Razumjeva se uvjek, da stablo mora biti normalno uzraslo. Uzme se prorez stabla na visini od zemlje, nešto po prilici gdje je do prsiju čovjeku običnog uzrasta. Taj se promjer digne na četvorninu t. j. pomnoži se sam sobom; a dobivenu četvorinu razdieli se sa 100. Broj što se dobije diobom naznačuje nam sadržinu drva u kubičkim metrim. Evo primjera. Ako jedan hrast na visini do prsiju ima 60 centimetara promjena, onda se pomnoži 60 za 60 što je jednako 3600. Ovaj broj 3600 razdieli se kroz 1000, pa se dobije broj 3·6 što hoće reći, da je sadržina stabla 3·6 kubičkog metra.

B. Nova pitanja.

78. Jeli kor'stno zračiti vina, koja se odveć težka, i koja se lako mute?

I. M. u M. (Dubrovnik).

79. Pocrkale su mi naglo sve patke i sve guske, a da pravo neznam za uzrok. Hranile su se u bližnjoj bari, i što im se kod kuće pripravljalo. Jesu li se zar u bari otruvale?

N. V. u B. (Bosna).

80. Neka vrst muhe napala mi je kupus i prieti ga uništiti. Molim vas koja je to vrst muhe i dade li se ikako utamaniti ili raztjerati?

P. C. u K. (Hrvatska)

81. Je li koristi davati kravam nešto sočne hrane, uz hranu što primaju na pašu?

I. D. u P. (Istra).

☞ Odgovori na javna pitanja kao i nova pitanja, primaju se rado od svakoga, pa i ne bili predbrojnici.

OTVORENI DOPISI

GOSPODARSKOG POUČNIKA.

Predplatili su predbrojbu do konca t. g. 1894.

P. N. gospoda: Berković D. — Mikulić I. — Zanella D.n A. — Tudić S.

Podmirili su predbrojbu do konca prošle god. 1893.

P N. gospoda: Perić pop P. — Brunschmidt D.r A.

— V. g. Ružević V. — Primili smo f. 10 i uknjižili po želji. Prijateljski odpozdravljamo.

— V. g. Šamšalović M. — Primili smo f. 2 i izravnali do konca kolovoza t. g.

— V. g. Gamulin J. — Ako se limun presadjuje svom grudvom, onda se može presaditi u svako doba, ako se ima dirati u žile, onda u siečnju, veljači ili ožujku. Najprije se priredi jama a koju će se zasaditi, koja se hoće, da je dosti prostrana; uz jamu valja prirediti zemlju. Za limun uzme se muljaste zemlje, koju se dobro zagnjoji mješancem. Sad se razkopa zemlje oko žila, ali pomnjom, da se što moguće manje žila izkida i ozledi. Kad su sve žile ostale slobodne, onda se lemun izvadi i zasadi na opredieljeno mjesto. U novoj jami postavi se isto onako, kako je stajao, gdje je prije bio zasadjen, a pazi se, da istom stranom ostane prama suncu, s kojom je prije stajao. Na žile saspe se sipke gnojne zemlje, onda se malo potrese, da zemlja izpuni sve praznine izmedju žila. Sad se opet saspe malo zemlje, pa se pogazi da se sljubi žilam, onda se izpuni posve jama zemljom, pa dobro žalije. Lemun nesmje se dublje zasaditi, nego li je prije bio zasadjen. Valja ga izprvice dobro zalievati, inače izgubi lišće.

— V. g. Marić S. — Broi 12 i knjižicu „Duhan" poslali smo vam.

— V. g. Katarinić M. — Takodjer knjigu „O uporabi dropa" i onu „O uzgoju i njegovanju cvieća".

— V. g. I. M. u T. (Belovar). — Načelno ne odgovaramo na anonimna pitanja. Ako želite znati, kako se pravi kvasina iz dropa (viskog koma), red je da pitanje podpišete, jer mi hoćemo da znamo, tko nam ima biti zahvalam na bezplatni odgovor što dobije.

U ZADRU, 1894. BRZOTISKOM NARODNOGA LISTA

Godina XIII. Izlazi na 1 i 16 svakog mjeseca Broj 18.

GOSPODARSKI POUČNIK

Obće blagostanje zavisi o blagostanju pojedinca a temelj blagostanju pojedinca, jest razboriti rad uz vještu uporabu nauke i izkustva.

Upraviteljstvo lista je u Zadru

Predbrojba u *Austro-Ugarskoj* stoji 3 for. na godinu, u *Inozemstvu* 8 franakà na godinu.
Uvrstbe plaćaju se 8 novč. po redku za prvi put, a svaki sliedeći put 3 novč. redak. *Clichè* računaju se 5 novč. po centimetru četvornom.

Upravitelj i Izdavatelj: PETAR L. BIANKINI

Odgovorni urednik: NIKOLA ŠIMIĆ

Pisma, naputnice itd. itd. upravljaju se *Upraviteljstvu Gospodarskog Poučnika u Zadru.* — Rukopisi se nevraćaju.
Predbrojba je obvezna za godinu danâ, a izplaćuje se u Zadru.
Tko nepovrati prva dva broja obvezan je predbrojbi za godinu dana.

ZADAR, 16 Rujna 1894. Ciena je listu 3 fiorina na godinu. ZADAR, 16 Rujna 1894.

Jamatva.

Eto nas u jamatvi! Nakon toliko predanja, došlo je do trganja! I ako nije obilna ljetina, ali je grožđje liepo i zdravo. Liepo je, jer se zadnjih godina većom pomnjom redaju vinogradi; zdravo je, jer se nije štedilo ni truda ni troška u škropljenju raztopinom zelene galice i u sumporenju.

Za vinogradara, uz današnje trgovačke obstojnosti, nije svršila bojazan, tim, što je potrgao grožđje, on valja još da se brine, kako da napravi dobro vino, e da ga sigurnije prodade, i da mu se neišteti, ako mu postane.

Vinogradar mora s toga, da odmah pri trganju nekom pomnjom i nekim redom postupa. Najprvi uvjet za dobro vino jeste zdrelo grožđje. Nevalja trgati, ako nije posve dozrelo; potrgati 1 ili 2 dana kašnje, ako je vrieme liepo i sunčano znači povećati žestinu vina od 1 do 2 stupnja. Trganje valja preduzeti po vrstim. Danas, kad su biela vina više tražena i skuplje plaćana od crnih, valja za trganja odmah odielivati bielo grožđje od crnog, i izmastiti svako za sebe. A oni koji su već izkušali, da stanovite vrsti grožđja daju bolje vino, red je da i njih prebiraju. Nevalja mastiti grožđje ne zdrelo i nagnjilo, jer mala količina takovog grožđja može odlučno uplivati na dobrotu vina, dapače može biti uzrokom, da se veća količina vina izšteti Bolje je nezdrelo i nagnjilo grožđje upotrebiti za kvasinu. Danas je veliko pitanje imali se praviti vino ili opol. Obzirom na trgovačke odnošaje bolje je praviti opol nego li vino, ali opet razbor uči nepraviti sve opol, ni sve vino, nego jedan dio opol a jedan dio vino. Bieli opoli vodenaste i zelenkaste boje su najobljubljeniji na tržištim, onda rusi opoli otvorene crljene rubin boje. Da se uz boju, kod opola gleda i na tečnost njegovu i na njegovu žestinu, to je sasvim naravno.

Najljepši se opol pravi na vrećan, ako se grožđje na vrećom od špaga, koje su opletene na okna poput mreže izmasti odmah na polje, dok se obere, iztriebi i izčisti. Cidje se odmah odstrani za sebe, a dropinu za sebe.

Postupak je jednostavan grožđje metne se u vreću, kojoj se priveže ušće, onda se metne na željeznu rešetku povrh kace i pogazi.

Na ovoj se isti način pravi i šiler vino (opol), koje je toliko obljubljeno u trgovini. Razumjeva se, da ovim svaka nije dovršena. Tko hoće, da dobije dobrog opola hoće se, da mu cidje prevrije u posve čistim bačvam, a da se za vrienja ne kvari, hoće se zatvoreno vrienje ili se pak na vranj postavi mala vrećica puna pržine, koja prieči pristup zraka, a dozvoljava da iz bačve izlazi ugljična kiselina.

I vrienjem nije još svaka dovršena; valja se kašnje brinuti za redovito pretakanje, jer ništa ne pomaže vinu toliko, koliko da je na čisto pretočeno, i što se za pretakanja zrači. Ako se redovito sumpore bačve, ako se uzdrži čista i zračna konoba, druge pomnje vino ne trebuje; pa da je i slabije, ostati će za godina i godina zdravo.

Nastaje pitanje prodaje. Ni ljetos neće biti jagme za vinom. Ima mnogo lanjskog vina, rodilo je prilično svudi, a osobito u Italiji, a jer Italiji i Njemačka i Švajcarska stavljaju potežkoća na uvoz vina, ona će veći dio svoga vina raztovariti na naša tržišta; gdje se prijateljski susrita, i oživa pogodnosti više nego li ih traži.

Stara je istina, da najbolje prodaje vino onaj, koji ga odmah izpod dropa prodaje Prikaželi se trgovac, neciganite se za 10 ili za 20 novčića po hektolitru, nego prodajte ga. Da ga nakon 4 ili 6 mjesecih prodadete i fiorin po hektolitru skuplje, ako svaku dobro proračunate, a osobito ako u račun uzmete pogibelj, da se vino izkvari, i da ide ciene uvjeriti će te se da najpametnije čini, tko prodaje svoje vino prvom boljem nudiocu.

Kiselenje kukuruza.

Kukuruzovo kiselo sieno priredjuje se u kolovozu ili rujnu mjesecu. Kosi se kukuruz dok je još sočan i zelen, a svakako prije nego li počmu stabaljke žutiti i drveniti. Pokosenu kukuruzovim izsječka se na sječke od 6 do 8 cm. dužine, pa se onda naslagaju u jame, uz neprestano tištenje i gnječenje.

Jame se izkopaju u zemlji, i to: 2 do $2\frac{1}{4}$ metra duboko, a 1 metar do 1 metar i 20 centimetara široke. Ako je zemlja čvrsta n. p. gnjilača, onda se sama drži i dosti je u jami progoriti malo slame, inače valja jamu ozidati. Dužina jame ravna se obično napram količini kukuruza, kojeg smo odlučili ukiseliti.

Sječke od kukuruzovine naslagaju se u jamu uz neprestano tištenje, da se što moguće bolje slegnu, e da što manje zraka ostane u njima. Svrha se najbolje postigne, ako se valja bačva puna vode. Kad je jama puna, onda se zatvori. Postupak je pri tom dvovrstan. Jedni

---

PODLISTAK.

Katekizam Gospodarske hemije

od

D.ra E. WILDT-A

Ravnatelja agrikulturno-hemičnog pokušališta u Poznanju.

Po šestom izdanju njemačkog izvornika preveo

F. RADIĆ

Učitelj strukovne učionice u Korčuli.

(*Nastavak vidi broj 17*).

Koristno je da se svako gnojenje dvostruko izvadja i to na način, da se najprije šestorici čestica udiele predstojeća gnojenja, pa da se ista istim redom opetuju na drugih šest čestica, tako da pokušajno polje bude tad obuhvaćati jedan hektar i po sa dvanaest čestica. Kao dušikovo gnojivo može da se upotrebi čilska salitra ili sumporno kiseli čipavac, kao gnojivo fosforne kiseline superfosfat, a kao pepelično gnojivo peterostruko sgušćena pepeličina sô ili kainit; količe za osminu hektara bi iznosile 8 kg. čilske salitre, 6,25 kg. sumporno kiselog čipavca, 6,25 kg. superfosfata (sa 20% u vodi raztopive fosforne kiseline), 9 kg. peterostruko sgušćene pepeličine soli i 35 kg. kainita. Uspjeh proizveden gnojenjem sa fosfornom kiselinom doznaje se po većim prirodima česticâ 5 i 11 prema 6 i 12 i česticâ 4 i 10 prema 2 i 8. Uspjeh pepelike doznaje se iz razlike u prirodima česticâ 4 i 10 prema 3 i 9 i 1 i 7 prema 5 i 11, a uspjeh dušika odbitbom priroda česticâ 4 i 10 od 1 i 7 i 3 i 9 od 5 i 11. Na taj se način može dovoljnom stalnosti doznati, kojim li hranivima oskudieva stanovito tlo.

Heinrich predlaže drugi put, kojim se može da ustanove tvari kojih je najmanja količina sadržana u tlu. On upotrebljuje zato sastav korienja zrelih žitarica, jer, kako on tvrdi, ono u doba zrelosti sadrži to manje stanovita hraniva, što je ono više izcrpljeno iz tla. Za korienje od zobi podaje Heinrich sliedeće minimalne brojeve: 0,5% dušika, 0,08% fosforne kiseline i 0,1% pepelike. Pri tolikoj sadržini zobnog korienja nastala je, kako on tvrdi, već oskudica dotičnog hraniva, pa će privoz istoga za stalno proizvesti povećanje priroda, ali će i pri ovećoj sadržini zobnog korienja često privoz hraniva sadržana u vajmanjoj količini izazvati povećanje proizvodnje.

181. Koja su najobičajnija umjetna ili pomoćna gnojiva?

Razne vrsti gvana, košćana brašna, superfosfati, sumporno kiseli čipavac, čilska salitra, krvno brašno, brašno od rogovâ i Stassfurt-ske pepeličine soli.

182. Što je gvano?

Pod gvano razumievaju se gnojiva, koja uz fosfornu kiselinu sadrže i dušika, ili sastoje i od same fosforne kiseline. K prvima pripada peruanski gvano i kao naknada istoga u novije doba vještački tvoreni riblji gvano od ribe i ribljih odpadaka, k zadnjima Baker i Mejilonesgvano.

Gvanom se od iskona nazivahu izmetine morskih ptica, koje se uvažahu u naše krajeve sa nekih otoka tihog Oceana uz peruansku obalu. Tamošnje je podneblje vrlo vruće, a uz to podpuno bezkiševito, zato se ptičije izmetine brzo osuše i uzdrže se malo da ne nepromjenjene u svojoj izvornoj naravi. Taj gvano,

naslagaju mostnica po sječkam, pa ih obterete kamenjem, tako da na svaki četvorni metar dodje 8 do 10 kvintala kamenja. Drugi povrh sječka kukuruza naslaže za 3 do 4 centimetra debljine duge slame, pa po slami sloj zemlje od 50 do 60 centimetara debljine. Razumjeva se, da i zemlju sabiju.

I zemlja i mostnice kamenjem imadu istu svrhu, naime, da svojom težinom tište kukuruz, e da što moguće više zraka iztisnu iz jame. Ipak i uz najveću težinu ostane u kukuruzu još toliko zraka, koliko je dosti, da se uvede vrienje, naime, da se slador kukuruza pretvori o mliečnu kiselinu. Ovim vrienjem dobije izsječkani kukuruz onaj isti tek, koji imade kupus, kad se ukiseli.

Kiselo vrienje ili kiselenje traje obično 6 do 8 nedjelja, a onda se može jama otvoriti i rabiti, za krmljenje blaga.

Ali nije potreba odmah jamu otvoriti i uporabljati kiseli kukuruz za krmu, već se to može učiniti i kašnje u svako doba, dapače ćak i budućeg ljeta, jer kiseli kukuruz ostane u jami uvjek zdrav i tečan.

Ovakovo kiselo kukuruzno sieno jeste izvrstna krma za blago, a osobito za krave muzare, a u isto doba, jeste hrana, koja može dulje stati u zalihi i biti od velike pomoći u zemanu, kad nestaje druge krme.

Na mnogim gospodarstvim gdje se mlieko od muzara prodaje izravno na tržište hrane se krave s korom preko ciele godine kiselim kukuruzovim sienom, i to najboljim uspjehom.

Kokoši Wyandotte

Ove su kokoši porjeklom iz Sjeverne Amerike, ili barem se je tamo najprije posvetilo pomnje njihovom uzgoju, pa jer su doisto dobro odgovorile, došle su brzo do svietskoga glasa, i razprostranile su se po svemu svietu.

Kokot ovih kokoši, naliči držanjem i oblikom Brahma kokotu, ali je mnogo življe naravi. Kljun mu je kratak i oštro zavijen, ružaste ili žute boje. Huhor (kresta) mu nizak a širok, takozvani ružasti huhor. Lica je crljena, oka živa, kratkih nogu, liepe žute kože. Perja je srebrnasto siva i biela; prsa su tamnija, sa bielim oznakam. Ledja je sedlastih; rep nosi liepo, a crne je šare.

Težina jednog pievca mienja napram dobi izmedju 4 i 5 kg. Kokoši su malo manjeg uzrasta od pievaca, ali su mnogo širje i oblije; a teže $3\frac{1}{2}$ do 4 kg.

Kod kokoših su puno liepše podieljene šare perja, pa se predočuju tako liepe, da im nema, kod drugih pasmina para.

Wyandotte kokoši su na glasu kao dobre nosilje, nema dapače pasmine, koja ih nadkriljuje, pa ih zovu zimskim nosiljam. One nesu jaja zimi, za mine perja, dapače i za prenosa, kad su na putu, i odmah dok stignu u mjesto gdje su odpremljene.

Jaja su tamno crljena, kadšto piknjasta, a srednje veličine.

Kokoši su dobre kvočke, ljubavlju i ustrajnošću vode piliće, i brižno traže hranu, radšta se prištedi mnogo u hranjenju.

Pilići se lako uzgajaju, odole nepogodam, rastu brzo, lako se tove, pa se s toga rano unovčuju, mnogo ranije od pilića svih drugih, pasmina. Meso im je meko tečno, i osobito prikladno za pečenke.

Ciene ove pasmine su još uvjek dosti visoke, jer se mnogo traže, jer je pasmina izvrstna, i spaja u sebi sva ona dobra svojstva, koja si gojitelj peradi može željeti. B. G. Z.

---

koji se po svojem nalazištu zove peruanskim gvanom, predstavlja dakle gnoj, koji sadrži sve sastavne česti, koje se nahode u hrani morskih ptica, koji dakle osobito obiluje dušikom i fosfornom kiselinom a sadrži i pepelike u dosta zlamenitoj količi. Kašnje su odkrivena druga skladišta, koja su takodjer u vrućem ali kišljivom pojasu; u tima su izmetine pretrpile vrenje prouzrokovano od vlage, čipavac koji bijaše nastao iz dušičnatih sastavina je izlužijan, a jednako se dogodilo od ostalih u vodi raztopivih sastavina, u koje se broji naročito pepelika, tako da zaostaje još samo neraztopivo fosforno kiselo vapno; takove vrsti gvana jesu Baker i Mejilones gvano. Najpotla se je u novije vrieme nastajalo, uz vazda rastuću potrebu takovih sgušćenih pomoćnih gnojiva i grozeće izcrpljenje skladišta gvana, da se na mjesto njih iznadju naknadne tvari, pa su i iznadjene u osušenom mesu nevriednih vrsti ribâ i u ribljim odpadcima, koji dolaze u trgovinu pod imenom ribljeg gvana.

(*Sliedi*).

Pravila za uzgoj domaće životinje.

1. Budi prijatelj tvojoj životinji, a ne njenin mučitelj.
2. Drži štaju u redu i čistu; tamani u istoj zareznike.
3. Brini se da u staji bude uvjek čist zrak i dosti svietla.
4. Hrani blago zdravom i sočnom hranom.
5. Drži se reda u hranitbi, i glede količe i glede obroka.
6. Napajaj blago zdravom, svježom vodom.
7. Čisti svaki dan jasle i posudje za napajanje, jer ćeš tim načinom predusresti mnogu bolest.
8. Pred muzenjem pregledaj jeli posudje čisto i oprano. Posudje za mlieko mora uvjek, da je čisto, kao zlato.
9. Prije nego li ćeš muzti operi ruke i vime.
10. Drži čisto blago; u čistoći leži polovica zdravlja, a čisto blago laglje probavlja, i daje više koristi.
11. Daj blagu dovoljno počitka, a za počivanja dosti stelje.
12. Pregledaj često ormu tegleće marve; pazi da je sve u redu, da gdje ne žulja ili inače ne zanoveta blagu za radnje.
13. Bič rabi samo u najskrajnijoj nuždi; priuči blago riči, on će te rado slušat.
14. Ako blago ne jede, znak je da boluje, u tom se slučaju hoće odmah pomoći.
15. Ne lieči blago po vračaricam, niti mastim što novine objavljaju, jer možeš pospješiti propast, nego pozovi živinara da pregleda i da prepiše što treba.
16. Bojazljivim, plašivim, opornim i tvrdokornim blagom valja blago postupati, više se postizava ustrpljenjem nego li bubocim.
17. Od svake životinje, gledaj si steći povjerenje, i u najgorim časovim to najviše pomaže.
18. Ne zlostavljaj nigda blago, jer zlostavljajuć ga umanjuješ njegovu vriednost.

Zimska loćika (salata).

Svaka trajna vrst glavatice prikladna je za zimsku gojitbu, glavno je pitanje, da se njom pravovaljano postupa.

Za zimsku salatu hoće se dobra, duboka, gnojna zemlja, koju valja za rana prirediti. Gnoji se raztrošenim, zrelim štajskim gnojem. Po gnojenju zalije se zemlja tekućim izmetinam iz zahoda, pa se nakon 3 ili 4 dana sije.

Sjeme zasije se na površini zemlje, dobro se na zemlju pritisne, pa se onda pokrije raztrošenim gnojem ili zemljom. Sjetva hoće se, da je na ridko izvedena.

Nakon malo proklica sjeme; gdje stoje sjemenjaci gusto ili se dodiraju valja ih proriditi, inače udare u vis; dočim valja nastojati, da se odmah šire i glavaju.

Mogu sjemenjaci ostati u sjemeništu ili se razsad dok doraste razsadi na isto ovako priredjenoj zemlji, ali nešto po dalje, da se strukovi ne dodiraju, kad naprave glave.

Zimi se salata ne pokriva, nego samo onda, kad udari posve ljuta zima. Više je valja braniti od sunca, jer led podnosi i jači, ali ako po noćnoj studeni zapeče sunce, pogine, jer nemože, da odoli naglој promjeni topline. Da sva loćika na jedanput ne dozrije sije se u više navrataka, u razmaku od 8 ili 14 dana. Prva se sjetva obavi koncem kolovoza, druga polovicom rujna, treća koncem rujna, četvrta polovicem listopada, a ako je jesen blaga može se sijati i koncem listopada.

Za prvu sjetvu biraju se rane vrsti, a za kašnje sjetva kasnije.

Od zimskih glavatica najbolje su: maslenjača, srebrnjača i „Trotzkopf“. F. L.

Cvieće u grastam.

Mi se često čudimo zašto nam cvieće posve lako gine u grastam; mnogi se još fale, da obilno zalievaju a ipak cvieće ne u[illegible]pjeva nego propada. Veći dio cvieća u grastan[illegible]pada od obilnog zalievanja, odnosno od to[illegible] se zemlja u loncu uzljuti.

U grastam stavlja se obično crnična zemlja; ako se još zemlja dobro sabije, ili s drugog razloga postane ne popustna, a nuzto se obilno zalieva, onda lako okiseli. U kiseloj zemlji cvieće nemože, da uspjeva, ono obično za kratko vrieme pogine.

Da je zemlja okiselila pozna se po tom, što ona ostaje uvjek vlažna, dočim je zdrava zemlja vlažna nakon što se zalije, a kašnje se posuši.

Dok se dosjeti da se je zemlja u loncu okiselila valja nastojati da se spasi dotično cvieće. a to je samo onda moguće, ako su cvieću žile još zdrave; jesu li pak žile počele gnjiti, onda gotovo ništa ne pomaže.

Ako je još na vrieme valja cvieće razsaditi u drugu zdravu zemlju, ili se pak inače brinuti za odkiselenje. Zemlja, koja se je okiselila u jednom loncu, dade se odkiseliti ili time, da se uredi iz nje redoviti i brzi otok vode ili pak time, da se u nju zasadi takovog cvieća, koje za svoj razvoj trebuje mnogo vode, pa ono presuši zemlju.

Oba ova postupka su dobra, ali gdje se radi o malo zemlje da se nema daljih zanoveti najjednostavnije ju je promieniti. I. B.

Gorske ljubice (Cyclamen) po cvatnji.

Gorske ljubice po cvatnji, pa bilo i da razviju sjemena, miruju. U tu svshu biva obično da pogine sve lišće, a da ostane u zemlji sami gamolj. Da prelaz iz cvatnje na mirovanje ne bude odveć nagao, red je postepeno obustaviti zalievanje, jer uzsliedili to naglo, pretrpe gomolji.

Mnogi nastoje, da gorske ljubice po cvatnji ne miruju, da im ostane u snazi i zeleno lišće, jer da je to koristno za sljedeću cvatnju, ali to nije istina. jer se tim načinom prieči bilinu u njenom naravnom razvoju.

Koncem srpnja, kad gorske ljubice miruju izvade se pomnjom gomolji iz zemlje, pa se zasade na polje na otvorenu mjestu u dobro priredjenoj zemlji. Obično se sade gomolji u klijalište, jer ih je onda laglje braniti od žarke sunčane pripeke. S početka zalievaju se umjereno, kašnje obilnije, a nevalja nigda pustiti, da se posve osuše.

Na ovaj se način razvijaju puno jače i tjeraju bujnije, nego li, ako ostanu u loncim.

Oko konca rujna već su dostatno razvijeni i protjerali su dosti žila; sad se razsade u lonce u dobroj zemlji od mješanca i drže neko vrieme u hladnom klijalištu.

U listopadu postave se stalno na onom mjestu, gdje će ostati, dok dorastu do cvatnje. Mladi gomolj cvatu mnogo ranije od starijih, ali razvijaju vrlo malo cvieća. Stariji gomolji cvatu mnogo kašnje, obično u proljeću, ali zato posve obilno. D. G.

Dade li se tuberkulinom opredieliti, ako su goveda sučijava?

Izkustvo je dokazalo, da i najmanji rojevi tuberkula, bili oni mladi ili stari, maleni ili veliki, bili oni u pluća ili u žljezdam, dadu znak svojeg življenja povećanjem topline tiela, dok se uštrca u tielu dotične životinje nešto tuberkulina. Nema po tom dvojbe, da je tuberkulin jedno o najsigurnih i najpraktičnijih sredstava za opredieliti, ako je jedno govedo sučijavo ili ne. Tuberkulin djeluje kod životinja kod kojih je već tuberkuloza znatno napredovala, na isti način, kako kod životinja, kod kojih se je sučija stopro pojavila i to slabo, ili jenja u plućim bez da se to inače opozava ili da upliva na zdravlje dotičnih životinja.

Sa sučijoru u zametku ili bez posljedica, ima u svakom stadu više glava, a te se i dalje goje, dočim se odstranjivaju samo one, kod kojih je sučija već preotela mah.

Kod navrćanja većeg broja goveda na je-

daaput, opazilo se je, da skorom na polovicu glava, nema tuberkulin nikakovog upliva. Kod takovih životinja na kojih ostane tuberkulin ne djelatom, opažava se, ako se zakolju, da kod veći dio njih nema ni najmanjeg traga sučiji, dočim se kod drugih opažava tragova sučije na plućam ili na jetri, ili u materici ili u vimenu. Ovakove životinje, daju obično za više godina koristi, bez da se na njih opaža tragova nazadovanja, a posve su riedki slučajevi, da bolest preotme maha, i da ih pokosi.

Nevalja s toga rabiti, tuberkulin kao obće sredstvo, nego samo za one životinje, na kojima se opažaju tragovi sučije.

Navrćanje ili uštrcavanje tuberkulina može se izvesti na svaku životinju bez pogibelji; a ognjica, koja se pojavi usljed tuberkulina kod sučijavih goveda, obično nestane nakon 24 do 48 satih, pa se dotična životinja, ćuti opet dobro i zdravo. P. E.

Biela gorušica, kao zelena krma.

Na strmini za zelenu krmu, izim biele repe, graška, grahorice, heljde itd. može se izvrstnim uspjehom gojiti gorušica.

Gorušica uspjeva skorom na svim zemljam, bile one lake ili težke, samo se hoće, da vlage neuzfali, jer bez vlage slabo uspjeva. Dapače čim je vlažnije, tim gorušica bolje i bujnije uspjeva.

Gorušica sije se po žetvi u srpnju ili kolovozu mjesecu, pa uz povoljne uvjete, od kojih je glavni, da joj vlage ne fali doraste za košnju već polovicom listopada.

Gorušica kosi se pred cvatnjom, jer ako ocvate, onde odrveni, pa takova je slabo sieno, koje blago rado ne jede.

U gnojnim zemljam ili ako se obilno pogujoji dušičnim gnojivim kao n. p. osokom, kilskom salitrovinom, ili amonijakovim superfosfatom, onda puno obilnije rodi.

Za gorušicu valja preorati strnište, onda se ona zasije omašno pa pobrana i prevalja valjem.

U onim predjelim, gdje u kolovozu kiši, uspjeti će gorušica izvrstno, i dati će dobru jesensku zelenu krmu, koju blago rado i lakomo jede. Z. N. V.

SVAŠTICE

Liešnjak najbolje uspjeva na obrancim prama sjeveru. On još dobro i na takovim obroncim uspjeva, gdje ne uspjeva nijedno drugo voćno stablo i rodi prilično. Sadi se obično u sklopu, 3 metra dalečine. Ako se za sadnje biraju vrsti, koje radjaju većim plodom, onda je prihod veći. Sljedeće vrsti liešnjaka radjaju osobito velikim plodom: *Aveline de Mehl. Cosford, Giant Cob, Louis Berger, Prize Cob Filbert* i trapezundski liešnjak.

Zemlja za Kamelije. Tko hoće, da bilo u loncim ili na polju uzgaja zdravih, čvrstih i bujnih kamelija, koje će obilno cvasti, red je da ih sadi u zemlji koja je priredjena kako sliedi: Pomješa se 2 diela livadne ilovače, sa svim žilam onako, kako se digne sa livada, sa 2 diela vriesače, i 1 dielom govedje balege, te jednim dielom smjese sastavljene od $^1/_3$ komadića drvenog ugljena, $^1/_3$ pržine i $^1/_3$ koštanog brašna. Krupnije komade valja izmrviti, a sve temeljito izmješati; u ovakovoj zemlji uspjevaju kamelije, da je baš divota.

Lozovina i drop, kao hrana za marvu. U francezkoj rabe puno lozovinu, kao hranu za marvu. Hraniva vriednost lozovine računa se, da je jednaka hranivoj vriednosti ljekarice. Po jematvi t. j. poslje nego li potrgaju grožđje, oni od svake loze oduzmu polovicu lišća, i to gornjeg lišća t. j. lišća po vrhovim matraka; dolnju polovicu lišća ostave, da drvo bolje uzdrije. Lišće pak ili krme zeleno ili ga pak naslagaju u jame, po sole i dobro pritisnu. Na svaku 100 kg. lišća uzimlje se 2 do 3 kg. soli. Ovako priredjeno lišće, osobito ako je dobro pritisnuto uzdrži se dulje vremena, dapače i do prolića, a blago ga vrlo rado jede. Drop je za polovicu manje hranivosti od lišća, ali ako se posoli, ako se zdravo čuva, i za krmljenja pomješa drugoj hrani blago ga vrlo rado jede.

Čuvanje jaja. Jedno posve jednostavno sredstvo za čuvanje jaja jeste raztopina nadmanganove kisele pepelike. U tu svrhu uzme se nadmanganove kisele pepelike, koliko stane na vrh noža, pa se raztopi u dvi litre vode. Da se podpunije raztopi mieša se neko vrieme, a da se je raztopilo pozna se po tom što na dnu posude nema zrnasca, a voda postane liepe tamno crvene boje. U ovu se raztopinu metnu jaja, koja se imadu čuvati, ali tako, da ostanu sasvim u raztopini. Prije nego li se jaja urone u raztopinu valja ih temeljito izčistiti, da im na kori neostane ni najmanjeg traga nečisti. U raztopini moće se jaja nešto jedan sat vremena, onda se izvade, posuše, zamotaju u čistu hartiju, pa naslagaju u koševe ili u skrinjice i pospreme na suhu, svježu mjestu. Na ovaj način priredjena jaja uzdrže se posve zdrava za 6 do 7 i više mjesecih, bez da i najmanje protrpe na teku ili ukusu, dočim jaja čuvana u japnu, sječkam od slame ili pilotinam uvjek nešto protrpe na teku i mirluhu i odmah se razumi, da su stara jaja.

Kako da živeš za kužnih bolestih. Ne pij dok jedeš, dapače ne pij ni čorbe, i neuzimlji tekućeg jela. Jedi samo dobro kuhanu ili dobro pečenu hranu, i to samo toliko, koliko ti je potreba, da glad zasitiš. Ako se ćutiš žedan, možeš piti 2 sata nakon što si jeo, ali pij samo prokuhanu vodu, čaj, kavu ili limunadu. Prije nego li ćeš jesti operi si ruke, a savjetno je da u vrućoj vodi opereš žlicu, nož i viljušku. Nepij žestičnih pića a osobito ne žestoke rakije, jer nije istina, da se tim kriepi želudac. Za razkužiti želudac žestom hoće se tako žestoka žesta, koja bi te ubila i izgorila. Žestična pića kvare probavu, i vodne želudačne sokove; dočim su želudačni sokovi najbolje razkuživo sredstvo proti svim vrstim bacila.

Gospodarske Viesti.

Zadnjih je dana bilo svudi liepe kiše, koja je baš dobro došla za vinograde, masline, i za povrće. Sad je opet zavladalo liepo vrieme, pa će svaki onaj koji zakasni jamatvom, učiniti pametno.

***

Sutra započimlje obće trganje. Sa svih strana dolaze povoljni glasovi. Grožđje je zdravo, liepo, zdrelo i ako ga nema izobilj.

***

Na otoku Ugljanu pronadjena su dva nova filokserična ognjišta u pojasu onih već prije pronadjenih.

***

Prvim danom t. m. započeo je gospodin Petar pl. Tartaglia obavljati poslove tajništva pokrajinskog poljodjelskog vieća, i uredjivati „Poljodjelski Viestnik".

***

Pogovara se, da je vlada pozvala onoga Bollea od predavanja filokseričnih, da proputuje pokrajinu, e da prouči naše ekonomičke nevolje. Ala ruža!

***

Namjestništvo je dopitalo 1900 fiorina za uredjenje sirarnice u Jesenicam.

***

Pokrajinsko sudište u Zadru osudilo je nekog Marčetića iz Zadra na novčanu globu i na gubitak vina u korist zadarskih siromaha, jer je pronadjeno, da je sve njegovo vino bilo omašćeno fuksinom, koja je otrov za ljude. Bilo bi dobro, da se često pretražívaju svudi vina, jer su u zadnje doba začestali u zemlji trgovački potrkići, koji nudjaju svakovrstnih dopuštenih i nedopuštenih sredstava za popravljanje vina, a neuk sviet, dade se lako nasamariti od takovih varalica.

***

Hrv. slav. gospodarsko družtvo u Zagrebu prodavati će počeškovu ožujka buduće godine 280,000 ključeva *Riparia portalis;* 110,000 ključeca *Riparia sauvage* i 10,000 *Rupestris metallica i R. monticola.* Prodavat će ih članovom gospodarskog družtva preko podružnica po 4 fior. 1000 komada, ako se novac pošalje najkašnje do konca t. g. Ono što preteče prodavati će se i drugim, ali prvi su na redu članovi družtva, od kojih nijedan nemože nabaviti više od 2000 komada, a podružnice koje još neimadu matičnjaka amerikanskih loza 4000 komada.

***

Bosanska vlada je već davno ustanovila u Priedoru gojilište plemenitije peradi. Iz tog gojilišta razdano je prošlog kolovoza bezplatno 329 glava plemenite peradi za razplod. Od plemenitih kokošjih pasmina razdano je: 184 pievca biele Lange pasmine, 10 pievaca Plymouth-Rocks pasmine, 35 Minorca, 25 Andaluzaca; izim toga razdano je kokoši svih pasmina, pa Rouenskih gusaka, Peking i Emdenskih pataka.

***

Koncem rujna priradjivaju u Gradcu u Štajerskoj izložbu voća i voćnog vina (sidra-jabukovače).

***

Na kraljevskom sajmu u Zagrebu dovezeno je bilo 6147 glava rogatog blaga, 2448 konja, svinja 3025 glava, janjaca 300 glava, odojaka 147 glava, a teladi 29 glava. Izim toga dovezeno je 1007 kola žitija i surovina, 120 kola drva i 80 kola siena, izim svakovrstne druge robe za dnevnu potrebu.

***

U Švajcarskoj je tako razvijen obrt gradjenja satova (ura), da se lani ta obrtna grana uniela 85,371,000 franaka.

***

Belgija je zemlja, koja obiluje vodenim putevim, a to olakoćuje promet do u srce zemlje. Ona ima do 1000 kilometara brodivih rieka, a više od 1000 kilometara brodivih konala.

***

Za trajanja izložbe u Chicago, dakle kroz 184 dana, odpremise željeznice 9,916,000 osoba; željeznice unutar grada 24,386,000 osoba, a tramway i parobrodi opremiše 215,750,000 osoba.

***

U Zemaljskim biljevištim Sv. Mihovil i Senjska Draga kod Senja razpoloživo je bezplatno 1,000,000 komada trogodišnjih crnih borå.

***

U najnovije doba vlada na svim evropskim tržištima strastvena potražba za zlatom, a ipak iz Amerike dolaze jednako vijesti o novim nalazištima te plemenite kovine. Na sjeveru El Paso u državi Texas pronadjena je nedavno u dubini od 200 noga zlatna žila debela pet metara. U Bentley Township u državi Michigan buknula je od neko doba prava „zlatna vrućica", jer tvrde, da se tamo gotovo danomice odkrivaju nova nalazišta zlata. Predjeli oko Rhodesa i duž Molasses Rivera kupuju se uz vanredno visoke ciene, pošto se i tu predmijeva zlato. Camp. Floyddistrict u Utahu, gdje no se je pri koncu lanjske godine pronašlo zlata, pretvara se u novi Elldorado; tu se proteže plemenita kovina u debelim slojevima kroz vapneni gorski predjel na daljinu od deset metara. — I u južnoj Africi i Australiji našlo se je takodjer zlatom blagoslovljenih krajeva, ali — toga ljudstvu mnogo još treba.

Pitanja i odgovori „G. Poučnika".

A. Odgovori.

78. Jeli korisno zračiti vina, koja su odveć težka, i koja se lako mute?

I. M. u M. (Dubrovnik).

Za vina, koja su težka i koja se lako mute, bez dvojbe pomaže puno zračenje. Osobito im puno pomaže, ako se pretakaju za liepa vedra dana i u malim količinam na otokač, tako da dodju što moguće više u doticaj sa zrakom. Puno se više izpravlja takovo vino, ako se pretače u ljetno doba. Kad vino dodje zračenjem u doticaj sa zrakom, rekbi, da se okisi jedan dio onih sluzinah i bjelančevina, koje su uzrokom, da se vino pomuti, pa tako postanu sposobnije da budu izlučene iz vina. Ako se takovo zračeno vino, koje se je prije lako mutilo, poslje zračenja izčisti mohrunjim mjehurom ono postane sasvim bistro i težko, da se više ne pomuti. Izkustvo je dokazalo, da težka vina, koja se lako mute zračenjem poboljšaju puno svoj tek i mirluh.

79. Pocrkale su mi naglo sve patke i sve guske, a da pravo neznam za uzrok. Hranile su se u bližnjoj bari, i što im se kod kuće pripravljalo. Jesu li se zar u bari otrovale?

N. V. u B. (Bosna).

Što su patke i guske pocrkale sva je prilika, da su se okužile u bari, jer se vrlo često dogadja da se pojavljaju kužne bolesti izmedju gusaka i pataka, koje zalaze u bare. Dapače u mnogo su slučajeva te kužne bolesti tako žestoke, da unište do temelja sve do jednu patku i gusku, pa onemoguće dalji njihov uzgoj. A i u onom slučaju, kad kužne bolesti nisu odveć žestoke, ako se često pojavljaju onemoguće svaki dalnji uzgoj gusaka i pataka. Tu pošalinu izmedju gusaka i pataka reć bi da prouzrokuje neki crv *(Filaria uncinata)*, koji je vrlo pogibeljan, koji je i radi toga značajan i od važnosti, što ne ulazi u patke i guske izravno nego kroz *Daphnia pulex*, kojih su u srpnju i kolovozu puna barišta, i koji u to doba pretvore barišta u zelenu boju. U svakom od ovih *daphnia pulex* ili ako ne u svakom skoro u svakom nalazi se po jedan upljuvak od *filaria uncinata*. A kako patke i guske rado žderu ove *daphnia* tako s njima prožderu i upljuvke od filarie. Želudac probavi daphnia, a tim ostane slobodan upljuvak od filarie; koji se pak pričvrsti i zabode u stienam želudca i tu prouzrokuje čvorova i tvrdih oteklina. U stienam želudca ostane i hrani se upljuvak dok posve doraste, pa onda izvali u želudac, da izmetinam izadje na polje. Kad je više takovih upljuvaka ugnjezdeno u želudac sasvim je naravski, da poremete djelatnost želudca, a kad ih je puno, stisne se želudac, i nemože da probavlja hranu, pa patke i guske izmršave i poskapaju. Opazilo se je takodjer, da starije patke i guske odole upljuvcim filarije, pa da ih se je i više naselo u želudcu, dočim mladje poginu brzo. Dali ima lieka proti ovoj nemani, nije nam poznato.

80. Neka vrst muhe napala mi je kupus i prieti ga uništiti. Molim vas, koja je to vrst muhe i dadé li se ikako utamaniti ili raztjerati?

P. C. u K. (Hrvatska)

Muha koja vam je napala kupus biti će po svoj prilici *Anthomia brassicae* ili tako zvana kupusna muha, jer je ona najobičnija na kupusistim bili oni u vrtlu ili na polju. Toj kupusovoj muhi dugo je tielo obično 6 do 8 millimetara, a širina raztvorenih krila od kraja na kraj krila 10 do 15 millimetara. Na krilim su vidive tri popriečne žile i pet uzdužnih žila. Kad se glava odozgor gleda posve je okrugla, a nuzto bradasta, su tri priknjasta oka. Mužka muha je pepelaste boje, crno dlakava; srebrno biela čela, živo crnjenim trokutom i golih zlatasto zelenih očiju; ženka je pepelasto smedja, a glava joj je jasno smedja. Na čelu ima široku prugu, oči su joj crne, dočim su krila jasna. Ovih kupusovih mušica ima kroz sve ljeto na kupusištih, a neke dapače i prezime. Njihov upljuvak žive u mesnatom dielu kupusnih strukova, a jer strukove odveć razgrizava, podupire njihovo gnijenje, usljed česa mnogi strukovi prije vremena savenu i sagnjiju. Upljuvak kupusove mušice dug je ćak jedan centimetar. Valjasta je oblika, oštar spreda, tielo joj je složeno od 11 prstena, gladko je golo, ne mienja kože a u 3 do 4 nedjelje posve doraste. Kad doraste povuče se u zemlju, gdje zakukulji, i kroz 2 do 3 nedjelje preobrazi se u mušicu. Ako se zakukulji kasne jeseni, onda se preobrazi stopro na proljeće. Za podpuni razvoj i preobrazenje računa se da trebuje kupusova mušica 8 nedjelja dana, te se kroz ljeto dobiju redovito tri generacije. Ova je mušica puno škodljiva kupusu, a težko ju je utamaniti, jer joj upljuvak žive u struku. Jedan od najuspješnijih načina utamanjivanja sastoji se u izkorienjivanju i gorenju razsada i mladog kupusa na kojeg se opazi, da se je pojavila mušica; jer se na taj način prieči dalje razplodjivanje mušice. Proti kupusovoj mušici preporuča se ukropina od duhana, čadja, raztopina kreolina, sumporni ugljik i slična, ali ovo su sve sredstva vrlo dvojbena, dapače niečnog uspjeha. Ako se za nekoliko godina napusti gojitba kupusa nestane takodjer kupusove mušice.

81. Je li koristi davati kravam nešto sočne hrane, uz hranu što primaju na pašu?

I. D. u P. (Istra).

Težko, da to može igda biti koristno. U tom pogledu napravljeno je liepih kušnja na pokušalistu Cornell sveučilišta. Uspjesi tih kušnja jesu sljedeći: 1. Neizplaća se davati sočne hrane (osobito zrnja ili krupice) kravam, koje pasu na dobrim pašnjacim. 2. Ako se kravom daje zrnja ili krupica, uz pokošenu još ne dozrelu zelenu travu, prištedi se na travu, dobije se više i mastnijeg mlieka, ali ta veća korist ne stoji u razmjeru sa vriednosti zrnja ili krupice upotrebljene za hranu. 3. Ni vriednost, ni količća gnoja što se više dobije ne stoji u razmjeru sa troškom. Gdje su dakle dobri pašnjaci nije potreba davati blagu sočnije hrane; a gdje su lošiji pašnjaci razboritije je običnom hranom pomagati, nego li sočnom.

B. Nova pitanja.

82. Jeli istina, da se salitrovina u zemlji stvara djelovanjem stanovitih bakterija?

S. I. u B. (Bosna).

83. Mogu li se kesteni davati kravam za hranu? Koliko im se može dati na dan bez da im udi?

L. V. u K. (Boka).

84. Opetovano sam put kušala gojiti ljubice u loncima u kući, ali bez uspjeha, jer i ako bi lišćem obilovale nebi cvale. Molim vas, kako mi je gojiti ljubive, da cvataju?

M. F. u C. (Istra).

85. Na koji se način najbolje i najlaglje čuva veća količća repe i kupusa preko zime, a da se neizkvari?

A. D. u L. (Slavonija).

☞ Odgovori na javna pitanja kao i nova pitanja, primaju se rado od svakoga, pa i ne bili predbrojnici.

OTVORENI DOPISI

GOSPODARSKOG POUČNIKA.

Predplatili su predbrojbu do konca t. g. 1894.

P. N. gospoda: Senc, M. posj. — Radočaj V., žup. — Bošnjak M., pos. — Breyer Dr M., pos. — Brežinšćak Irena, posj. — Čičigoj prof. J. — Vinaska zadruga - Pulj — Zora u Opatiji — Halper pl. V., posj. — Babić A. pos. — Smak D. G., žup.

— V. g. Gruber C. — Primili smo, sve je u redu.

— V. g. ? Štefanje — Javljate dopisnicom, da vam se list obrne u Štefanje, ali nejavljate svojeg imena, niti je podpisana dopisnica.

— V. g. Ročić P. — Knjižicu „Duhan" poslali smo vam.

— V. g. Vladislavić A. — Odgovorili smo vam pismom na željena razjašnjenja.

— V. g. Eilner — Pisali smo vam o svemu onome o čemu ste željeli znati.

— V. g. Škovrlj L. — Pisali smo vam da Vam ne zakasni odgovor.

— V. g. Nesanović A. M. — Knjižicu „Duhan" poslali smo vam poštom.

— Sl. Istarska Vinarska Zadruga – Fiorin' jedan izručili smo za vaš račun upravi Polj. Viestnika, a knjižicu „O uporabi dropa" poslali smo vam.

— V. g. I. V. — Vinski ocat ili se pravi od samog dropa ili pomoću dropa. Od samog dropa pravi se tako da se pusti, da se neotiskani drop uzljuti na zraku, pa kad se dobro uzljuti, onda se otiska i dobije se gotov ocat. Pomoću dropa pravi se ocat kako sliedi: Valja najprije prirediti kačicu od 2 do 3 hektolitra sadržine za pravljenje octa. Ta se kačica obškrbi sa 3 do 4 pomična dna, koja se postane unj na jednakom razmaku jedno od drugog. Svako je dno izprobušeno luknjam u promjeru gušćeg pera. Najdolnje dno ili pravo dno od kačice nije probušeno i mora biti nepropustno. Isto tako ostanu nepropustne i strane kačice od pravog dna do prvog pomičnog dna. Gornji dio strana kačice izprobuša se luknjam od iste veličine, kako su one na pomičnim dnima. Istodobno priredi se tekućina od koje se pravi kvasina. U tu svrhu uzme se ili slabog vina, ili vode kojoj se dodade 5 do 6 po sto alkohola. Sad se uzme uzljućen drop i naslaže se bez pritiskanja na ona pomična dna, tako da svi prostori izmedju njih budu izpunjeni dropom, i na gornje pomično dno naslaga se dropa, koliko stane. Sad se počme odozgor u kačicu po drobu lievati malo po malo tekućina od koje hoćemo da pravimo kvasinu. Ona teče tiho preko dropa, i dolazi u doticaj velikom količćom kisika, koji podupire raztvorbu žeste u kvasinovu i ugljičnu kiselinu. Kad je tekućina protekla na donje dno već je dobrano ljuta, a opetuje li se dva do tri puta posve se uzljuti. Obširno o stvari čista se u knjizi „O uporabi dropa", koja je kod nas na prodaju, a stoji poštarinom 45 novč.

Godina XIII. Izlazi na 1 i 16 svakog mjeseca Broj 19.

GOSPODARSKI POUČNIK

Obće blagostanje zavisi o blagostanju pojedinca a temelj blagostanju pojedinca, jest razboriti rad uz vještu uporabu nauke i izkustva.

Upraviteljstvo lista je u Zadru

Predbrojba u *Austro-Ugarskoj* stoji 3 for. na godinu, u *Inozemstvu* 8 franakà na godinu. *Uorstbe* plaćaju se 8 novč. po redku za prvi put, a svaki sliedeći put 3 novč. redak. *Cliché* računaju se 5 novč. po centimetru četvornom.

Upravitelj i Izdavatelj: PETAR L. BIANKINI

Odgovorni urednik: NIKOLA ŠIMIĆ

Pisma, naputnice itd. itd. upravljaju se *Upraviteljstvu Gospodarskog Poučnika u Zadru.* — Rukopisi se nevraćaju.
Predbrojba je obvezna za godinu danâ, a izplaćuje se u Zadru.
Tko nepovrati prva dva broja obvezan je predbrojni za godinu dana.

ZADAR, 1 Listopada 1894. Ciena je listu 3 fiorina na godinu. ZADAR, 1 Listopada 1894.

Gospodarski i šumarski zavod u Križevcih.

Primili smo izvješće o kr. Gospodarsko i šumarskom učilištu i Ratarnici u Križevcih za školsku godinu 1893-1894. To izvješće obsiže 124 stranice u velikoj osmini, i predočuje nam točno i jasno ustrojstvo, život i rad tog našeg prvog i največeg strukovnog učilišta. Pa, da se i naši čitatelji uvjere o orijaškom napredku tog zavoda, pabirkovati ćemo malo amo i tamo po samom izvješću.

Uz biranu kitu učiteljskih sila, koje se od godine na godine usavršivaju, stoji na čelu zavoda, uvaženi učenjak Gustav Pexidr, koji je svojom izvanrednom marljivošću, svojim neprestanim nastojanjem, svojim uztrajnim rodom, dao zavodu novi život, i ovjenčao mu dobar glas, kojeg je zavod već i od prije uživao.

Križevački zavod, danas broji se u prve gospodarsko šumarske zavode Evrope.

Uz ravnatelja Pexidra i učiteljsko osoblje, ide dobar dio zasluge i hrvatsku zemaljsku vladu, koja je ustrojstvu zavoda svu pomnju posvetila, i koja nije štedila novcem, da zavod obskrbi svim potrebitim učilim. A zasluge za razvoj zavoda imadu i pojedinci, koji se na jedan ili na drugi način zavoda spominju.

Tako je rodoljub Franjo Sviličić ostavio zavodu dva i pol hektara krasnog vinograda, zasadjena sve biranim lozam.

Zavod imade 14 kabineta i zbirka, naime: matematički, prirodopisni, fizikalni, anatomičko fiziologički, tehnologički, gospodarski, šumarski, pomologički, te tehnički kabinet, kemički laboratorij, metereologičku postaju, knjižnicu i postaju za iztraživanje sjemenja. Vriednost ovih sbirka jeste 41,064 fiorina. Izim toga imade zavod svoje postrane cranice, svoje šume, svoje livade, svoje vinograde, svoj voćnjak, svoj pašnjak, svoju sadilnjak i cjepilnjak, svoje povrtlište, svoje sjemenište, svoj hmelnik, svoj ložnjak domaćih i amerikanskih loza i svoj botaničke vrt. Onda imade zavod štaje za goveda, za konje i ovce; svoju pastuharnu i kotac za svinje. Onda ima zavod svoj podrum, svoje ulište, kokošinjak, sušnicu za voće, sušnicu za meso, svoj ribnjak, lovišta za gnjetele, te vlastiti mlin.

Sirarnica i agrikulturno kemička postaja smještene su svaka u posebnu sgradu.

Imovnik pokretne i nepokretne imovine zavoda sastavljen dne 31 prosinca 1893 iznašao je 334,061 fiorina 70 novčića. Zavod se dieli na više učilište i na ratarnicu.

Više učilište dieli se opet na dva odsieka, na gospodarski osiek za gospodare i na šumarski osiek za šumare.

Višem odielu je zadaća, da teoretički i praktički naobrazi mladež u struci gospodarskoj i šumarskoj tako, da bude mogla, stečeno znanje upotrebiti u javnoj ili u privatnoj službi ili na vlastitom gospodarstvu.

Ratarnici je, da odgoji mladiće seljačkog staliža, i da ih naobrazi za valjane seoske gospodare (težake) ili za nadvornike vlastele.

Školska godina počimlje na zavodu 1 listopada; a upisivanje sliedi nakon izkaza svjedočba i uplate školarine, koja je od f. 10 za svako polugodište.

Novim zakonom, koji je ljetos glasovan od sabora a pred nekoniko dana potvrdjen i proglasen, uvjeti za primanje učenika jesu sljedeći:

Kao redoviti slušatelji višeg odiela primaju se učenici, koji se izkažu, da su dobrim uspjehom svršili 6 razreda gimnazije ili realke.

U izvanrednih, osobita obzira vriednih slučajevih, mogu se na temelju s uspjehom položenog prijamnog izpita primiti u gospodarski odiel učilišta i takovi učenici, koji nisu zadovoljili gornjem uvjetu; nu dozvala za polaganje prijamnog izpita može se podieliti samo onim, koji su svršili najmanje 4 razreda realke, gimnazije ili ovim školam ravnog učilišta, a navršili su barem 17 godina.

Dozvolu za polaganje prijamnog izpita

PODLISTAK.

Katekizam Gospodarske hemije

od

D.ra E. WILDT-A

Ravnatelja agrikulturno-hemičnog pokušališta u Poznanju.

Po šestom izdanju njemačkog izvornika preveo
F. RADIĆ
Učitelj strukovne učionice u Korčuli.

(*Nastavak vidi broj 18*).

183. Koja je narav i koja vriednost peruanskog gvana?

Peruanski gvano, kao što se sada nahodi u trgovini, sačinjava rusomanjast, istovrstan tanak prah, u kojemu jamče sadržinu od 7% dušika a 14% fosforne kiseline, a ima osjem toga u njemu oko 3% pepelike. Hraniva se u njemu nahode u prilično prisrknjivu obliku, a zato mu je i djelovanje brzo.

Dušik se u peruanskom gvanu nahodi dielom kao čipavac, a dielom u obliku lahko razpadljivih ustrojnih dušikovih slučenina, tako da ga rastlina lahko može da prisvoji. Nasuprot je fosforna kiselina tek u neznatnoj česti neposredno prisrknjiva, većim dielom treba da ona u tlu bude prije pretvorena u raztopiv oblik. Da se postigne brža djelotvornost fosforne kiseline, pretvara se ona u oblik koji se raztapa u vodi (Pit. 200) dodavši peruanskom gvanu sumporne kiseline. Takve se tvorevine nazivlju raztvorenim peruanskim gvanom a nahode se u trgovini sa ujamčenom sadržinom od 7% u vodi lahko raztopive fosforne kiseline.

184. Čim se razlikuje ribji od peruanskog gvana?

Ribji gvano ima polag gradivâ za njega upotrebljenjih i prilično različit sastav. Sadržina dušika iznosi od 5-8%, sadržina fosforne kiseline ponajviše oko 15%. Pošto ribje meso i ribje kosti ne mogu neposredno da služe za hranu rastlinâ, nego treba najprije da hraniva što se u njima nahode, postupkom gnjilenja ustrojne tvari, postanu raztopiva i za rastlinu usrknjiva, tako je djelovanje ribjeg gvana polaganije, od onoga što ga proizvodi peruanski gvano.

185. Što je to mesno gnojivo brašno i kakvo je njegovo djelovanje?

Pod mesnim gnojivim brašnom razumievaju se osušeni ostatci tvorenja mesnog izvadka, koji su još obično u svrhu povećanja fosforne kiseline pomiešani sa uprašenim kostima. Vriednost zavisi od sadržine dušika i fosforne kiseline U brzini svojega djelovanja slaže se mesno gnojivo brašno sa ribjim gvanom, jer su u obadva fosforna kiselina i dušik u jednakom obliku.

186. Od česa su kosti i na koji se način one upotrebljuju za gnojenje?

Kosti sadrže poglavito dušičnatu kliju, mast i fosforno-kiselo vapno. Od njih napravljene tvorevine jesu popareno koščano brašno sa 4% dušika i 20% fosforne kiseline, raztvoreno koščano brašno sa jamstvom od 3-4% dušika i 10-12% u vodi raztopive fosforne kiseline i razklijano koščano brašno, koje uz vrlo visoku sadržinu od 26-30% fosforne kiseline, sadrži samo 1-2% dušika. Djelovanje tih tvorevina jest poput one ribjeg i mesnog gvana, te je s istih razloga razmjerno polagano, pa se zato preporuča da se takova gnojiva, i za same jarine donesu već jeseni na polje. Koščane tvorevine kao što i prije spomenute upotrebljuju se većinom u laganim vrstim tla.

Da se naprave gnojiva od kostiju postupa se na sliedeći način. Prokuhavanjem ili izvadjanjem sa sumporougljikom, najprije se kosti oslobode od svoje masti, jer je ona zaprekom u razpadanju kostiju u tlu, zatim se one pod pritiskom poparuju i melju, te se dobiva popareno koščano brašno. Treba paziti da koščano brašno bude što moguće tanje, jer je i razdjeljivost praha u tlu sve to bolja, a po tomu i djelovanje to brže (Pit. 178), što je veća njegova tančina.

(*Sliedi*).

podieljuje zemaljska vlada, odiel za unutarnje poslove.

Tko želi biti primljen u Ratarnicu treba da je navršio 16. godina, da je zdrav i kriepak, te da je svršio 4 razreda pučke škole dobrim uspjehom. Učenici višeg odjela živu u gradu u privatnim stanovim; učenici ratarnice stanuju u Ratarnici, gdje primaju podpunu obškrbu, i plaćaju f. 170 na godinu. Lani je na križevačkom zavodu učilo 160 učenika, i to 85 na višem odielu, a 65 na ratarnici. Na višem odielu 25 ih je učilo gospodarstvo a 70 šumarstvo.

Ima učenika iz svih zemalja naše države i iz balkanskih država. Bugara ima uvjek liep broj na zavodu; a lani su učila i četvorica iz Dalmacije, i to dvojica učila su gospodarstvo, jedan s otoka Korčule a jedan s otoka Lastova, a dvojica šumarstvo; jedan s otoka Korčule, a jedan iz Zadra.

Izim redovitih predavanja, drže se još na na zavodu svako često posebni strukovni tečaji; tako n. p. tečaji o vinogradarstvu, o košararstvu i o mliekarstvo. Vinogradarski tečaj trajao je lani od 4 do 9 lipnja, a učilo se je o uzgoju i ciepljenju amerikanske loze, i o obrani proti filokseri i peronospori. Tečaj je pohadjalo dvadeset pučkih učitelja.

Košararski tečaj trajao je od 16 ožujka do konca srpnja. Učilo se je o uzgoju i razplodjivanju vrba, te sva moguća pletiva vrbom, osobitim obzirom na praktičnu porabu istih. S toga se učenici vježbaju pletenju košara za voće, za staklenice, damijons, za hartiju, za drvo, za jaja, za hranjenje pilića itd. itd.

Mliekarski tečaj trajao je od 15 siečnja do 15 travnja U ovaj se tečaj primaju izobraženije osobe, ponajviše svršeni ratari, a broj je učenika ograničen na 12. Uz strukovno predavanje o uzgoju i njegovanju marve, mliekarskom računovodstvu itd. vježbaju se učenici u izradbu mlieka pravljenjem vrhnja, maslaca, masla te svakovrstnog sira i drugih proizvoda mlieka. Bolje uredjenog zavoda, do križevačkog zavoda jedva je i pomisliti, pa mi svim onim našim, koji ozbiljno žele nešto naučiti, a koji po praznim reklamam idu slušat nauke po njemačkim i taljanskim zavodim, najtoplije preporučamo križevački zavod.

Zlatin (Chlorosis) loza.

Zlatin je bolest, koja se u većoj ili manjoj mjeri pojavlje na svim vrstim loza. Vrlo često je ograničen zlatin samo na nekoliko panjeva, ali u mnogo slučajeva znade zaraziti ciele nasade.

Uzrok zlatinu je skorom uvjek to, što se loze nepodpuno hrane; a to što se loze nepodpuno hrane može opet zavisiti od raznih uzroka. Pojedine loze obole od zlatina usljed ozleda žila; a žile se ponajviše ozlede za kopanja i inog obradjivanja vinograda, ili pak usljed ogrizina po zareznicim ili drugim životinjam.

Zlatin se pojavlja i na onim lozam, koje su zasadjene u zemlji na kojoj stoje voda i u svakom onom slučaju kad voda i s drugih razloga dulje vremena leži na žilam. Tako se zlatin vrlo često pojavlja, ako je u proljeće odveć kišno i hladno.

Na nepropustnim gnjilačam i ilovačam zlatin je vrlo česta bolest.

Kod amerikanskih loza pojavlja se zlatin, ako nisu zasadjene u prikladnoj zemlji, a osobito ako zemlja ne sadrži željeznoga kisa koji je neobhodno potrebit za dobar uspjeh amerikanskih loza.

Ova vrst zlatina, koja proiztiče od neprikladnosti zemlje, obično je najgora vrst nasada, jer obuhvaća ciele nasade, i neda se lako odstraniti uzrok bolesti.

Ako je stajaća ili prekomjerna vlaga uzrokom zlatinu, dade se stvar izpraviti prorahlivanjem zemljem i uredjenjem otoka vode.

Kadkad je uzrokom zlatinu i to, što je zemlja mršava i gladna; u takovom slučaju pomaže gnojenje, a osobito gnojenje kalijevim solim.

Puno pomaže gnojenje takovih vinograda **zelenom galicom, ali i to gnojenje može, da ide** samo do neke stalne mjere. Zlatin od prekomjerne proljetne vlage prolazi obično sam od sebe, dok zagrije i prosuši.

Najgore su posljedice zlatina na nasadim amerikanskih loza, kad im zemlja ne prija, jer takovi nasadi tjeraju sve tanje mladice, biva im i lišće tanje, pa za 3 do 4 godine poginu.

Za slučaj, da zemlja oskudieva željeznim kisom rabi se, kako je već rečeno zelena galica, i to u razmjeru od 100 do 200 grama za svaku lozu. Zelena se galica razaspe po zemlji okolo loze pred kišom.

U obće rečeno slabe je pomoći proti zlatinu, kad se jače pojavi, ali u svakom slučaju prva je stvar potražiti i doznati što je uzrokom zlatinu. A. Z.

Dizanje gorčine vučka (Lupinus) po Löhnertovu načinu.

Vučak je jedna od boljih sočivnica za krmu, ali ima manu, da je kao krma odveć gorka (žuka), pa ju blago neće da jede.

Preporuča se toliko načina za dizanje gorčine vučku, ali od svih ti načina bez dvojbe su najbolji oni, kojim se diže gorčina vučka pomoću vode. Ovaj se Löhnertov način razlikuje od drugih u tom, što on stavlja vučak odmah u toplu vodu, e da se ugruši bjelančevina.

Vučak kuha se za 1 do $1\frac{1}{2}$ sat vremena u otvorenim kotlenicam; pričem vučak posve omekša. Prije nego li se doda vučak vodi, hoće se da voda vrije, a valja ga polako sipati u vrijuću vodu, da se vrienje vode ne obustavi.

Na 100 kg. vučka računa se obično 300 kg. vode, tako, da kad se vučak napoji vode i namoči bude još nad njim 8 do 10 centimetara vode. Još vrio vučak vadi se supljačom iz vrele vode i stavlja u hladnu tekuću vodu, i pusti se da hladna voda teče preko prokuhanog vučka 8 do 10 satih vremena.

Dok vučak kuha i dok preko njega teče hladna voda nije ga potreba miešati, ali valja paziti na to, da voda kroz vučak obilno teče, a osobito kroz prva dva sata. Čim življe teče voda kroz vučak, tim mu ona oduzme više gorčine.

Da je vučak izgubio gorčinu pozna se kušanjem; a onda se vučak izvadi iz vode i posuši.

Ako rieka teče blizu, najbolje je vreli vučak u koševim opletenim od žice uroniti u vodu. U vrećam ne postizava se uspjeh, jer se vreće stisnu, kad se namoče, pa slabo propuštaju vodu. Ako se kuha vučak samo jedan sat vremena, onda ga valja držati u tekućoj vodi nekoliko satih više, a tim mu se isto dobro oduzme gorčina.

Gdje ima na razpoloženje tekuća voda, ovaj se drugi način više preporuča, jer se prištedi na gorivu.

Ako se vučak kuha 2 sata vremena, onda ga je dosti močiti u tekućoj vodi samo 6 do 8 satih vremena, jer se i kroz to vrieme odstrani sva gorčina.

Sušenje vučka ili se obavlja na guvnim na prostom zraku ili u sušnicam, ali prije nego li se počme sušiti hoće se, da se vučak dobro iziedi. U sušnicam suši se pri toplini od 36 do 55° Celsiusa.

Puno tečniji je vučak, ako se nešto osoli poslje nego li se je izlužio u tekućoj vodi. Poslje nego li se je vučak izciedio, a prije nego li se počme sušiti primješa mu se na svaku prvobitnih 100 kg. vučka $\frac{1}{2}$ kg. soli.

Krupica od osoljena vučka jeste mnogo tečnija i blago ju mnogo radje jede.

Čuvanje gnjoja.

Nepobitna je činjenica, da načinom kojim se obično čuva gnoj na imanjim, ide izgubljen dobar dio njegovih dušičnih sastavina, i sastavina stvarajućih crnicu. Veći dio ovog gubitka uzsliedi usljed vrienja i zdrienja gnjoja, ali jedan dobar dio istih ide izgubljen i radi toga, što oteče mnogo osoke i mnogo gnojnice odnosno vode od gnjoja (nakon kiše).

Valja nastojati, da dok je gnoj u staji i na djubrištu, što moguće manje gnjije. Po D.r Stutzeru, to se postizava, ako se gnoj još u staji posiplje superfosfatom i superfosfatovom sadrom. Ovim se načinom preprieči gubitak dušika, pa da gnoj i dulje vremena leži na gjubrištu. Gubitak sastavina stvarajućih crnicu, neda se posve preprieč**iti, ali porabom superfosfata,** iz deset vozova gnjoja u 3 ili 4 mjeseca što ostane na djubrištu izgubit ćemo $1\frac{1}{2}$ voz (kola), dočim bi bez porabe superfosfata izgubili 3 voza, te će nam od deset vozova ostati $8\frac{1}{2}$ vozova gnjoja, što nam ih inaće nebi ostalo nego samo sedam.

Za posipanje gnjoja rabi se superfosfat od 8 do 10 postotaka topive fosforne kiseline, a od isto tolike sadržine topive fosforne kiseline rabi u superfosfatova sadra.

Za izmetine svake krave hoće se na dan $^{3}/_{4}$ kilograma superfosfata ili superfosfatova sadre, koje se svakog dana odmah u štaji posiplje po izmetinam.

Izkustvo je dokazalo, da je vriednost dušika kojeg se zadrži u gnoju superfosfatom ili superfosfatovom sadrom najmanje tolika, kolika je vriednost troška za posipanje i za nabavu superfosfata i superfosfatove sadre. Na ovaj način ne samo, da se dobije bolji gnoj, koji obiluje dušikom, ali i takav gnoj koji sadrži dosti fosforne kiseline, pa posebnog gnojenje fosfornom kiselinom nije od potrebe; mi gnojimo fosfornom kiselinom bez troška, po što vriednost fosforne kiseline nadoknadjena je vriednostću dušika zadržana. Superfosfatom čuvati gnoj preporuča se osobito sa srednje i za težke vrsti zemlje, dočim za lake zemlje bolje je čuvati gnoj kainitom, jer kainit preprieči svaku raztvorbu gnjoja, a za lake zemlje bolje je, da se gnjoji neraztvorenim gnjojem. L. I. A.

O razplodjivanju vriesina.

Vries je šumsko grmlje, kod nas obće poznato i obće rastuće, a malo cienjeno, dočim je u drugim zemlja vries obljubljen, te se uzgoju i razplodjivanju vriesina posvećuje puno pomnje i njege. Vriesine se razplodjivaju sadjenicam. Neke su vrsti mogu razplodjivati sadjenicam preko ciele godine, ali se veći dio vrstih razplodjiva od početka rujna mjeseca do konca studenoga.

Za sadjenice biraju se zdrave pobočne mladide od $1\frac{1}{2}$ do 4 cm. dužine.

Odreže se mladica ondje, gdje odrvljeni dio prelazi u sočni dio drva, što se obično pozna po boji kore, koja iz smedje prelazi u zelenu. Odstrane se rukom, ili se odrežu listovi na četvrtom dielu mladice, i to na dolnjem i debljem dielu, pa se onda zasade. Svaka sadjenica hoće se da je za sebe zasadjena, da se ne dodira bliže stojeće sadjenice, i da nije odveć duboko zasadjena.

Sadjenice ili se sade na polje u zemlji, ili još bolje u lonce, koje se izpune vlažnom vriesačom zemljom ili zemljom od vriesine. Lonci se pak zasade sasvim u zemlju, na hladnom mjestu i pokriju se staklom.

Ako zavlada suša valja onda lonce zalievati ili škropiti, da se sadjenice ukoriene, onda se izvade iz zemlje one sadjenice, koje se nisu ukorienile, a koje su te, pozna se odmah na oko, pa se opet zasade.

One sadjenice, koje su se okorienile valja malo a malo priučavati prostom zraku. S loncima zakopanim u zemlji mogu ostati do proljeća, ali se obično prije razsadjivaju.

Kašnje, sadjenice vriesače ne trebuju druge njege, nego da se drže čiste, osobito ih valja držati čiste od natrusa, i odstranjivati im svako savehlo ili sagnjilo lišće.

Vriesine su obljubljene jer obilno cvatu, liepim miomirisnim cviećem, i jer rano cvatu, te svojom cvatnjom daju jednu od najboljih hrana za pčele. Med od pčela, koje su pasle po vriesovim odlikuje se osobitim tekom i miomirisom. S. G.

SVAŠTICE

Utamanjivanje viline kose (Cuscuta). U Saksonskoj rabe proti vilinoj kosi živo vapno zagašeno sumporovom kiselinom. U tu svrhu biva obično, da koncem rujna zagase živo vapno sumporovom kiselinom, pa prašinu razaspu na onom mjestu, gdje se je pojavila vilina kosa. Budućeg primalića na dotičnom mjestu nema više traga vilinoj kosi, a mjesto viline kose, ono je lipo zaraslo djetelinom.

Napajanje blaga. Odmah nakon hranjenja i pred samim hranjenjem nevalja blago napajati, nego nešto u sredini izmedju jednog hranjenja i drugog. Ako se blago hrani zelenom krmom, onda ne trebuje mnogo piti, jer zelena krma sadrži u sebi dosti vegetativne vode. U takovom slučaju dosti je napojiti blago nešto dva puta na dan i to ako deset satih u jutro, i oko šest satih poslje podne. Za napajanje nevalja nigda rabiti svježu vodu iz bunara. Za napajanje najbolja je voda iz lokve, samo ako je čista; ima li se napojati vodom iz bunara, valja ju držati neko vrieme u štaji, da svoju toplinu izravna onom štaje. Napajanje hladnom vodom može biti ubitačno, a osobito onda, kad je blago ugrijano.

Proti krticam. Krtice su polju u povrtnjaku veliki neprijatelji, jer i ako sa one hrane raznim zareznicim, naprave ipak toliko štete rovanjem zemlje i plodina, da je polovica dosti. Kako list *„Jardin"* piše u francezkoj utamanjivaju krtice na sljedeći način: znajuć da su krtice lakome na gliste nalove glista, pa ih drže 24 sata u loncu; a onda ih drže 12 satih vremena u raztopinu od bljuvaćih orasa (*Nus vomica*). Obično se uzme 30 zrna bljuvaćeg orasa na čašu vode. Gliste, koje su se namočile u ovoj raztopini metnu se po hodnicim izrovanim od krtica, pa se onda saspu zemljom, odnosno zatvore, da u njih ne prodire zrak i svjetlo. Krtice se odmah dohibaju, pojedu gliste, ali i poskapaju.

Tikve kao krmivá za blago rabe se ponajviše u dolnjoj ugarskoj, i to vrlo dobrim uspjehom. U tu svrhu izrežu se tikve u komade, kao pest velike, pa se daju blagu za hranu. Jedna krava dobije na dan obično 10 kg. tikava. Siečkanje ili komadanje tikava obavlja se ili na sječkalu za repu ili pak jednim velikim nožem. Opazilo se je da tikve prijaju kravam, jer hranjenjem tikvama povećava su mast u mlieku. O hranivosti tikava i hranjenju tikvam nije pravljeno znanstvenih kušnja ali je izkustvo dokazalo, da se hranjenjem tikvama dobiva bolje mlieko, iz kojeg se vadi mnogo više i puno tečnijeg masla. U nekim predjelim magjarske hrane i konje tikvama, i to na posve primitivan način, jer bace tikvu snagom izpred konja na zemlju, da se razpadne u komade, pa onda konj jede.

O trokratnom muzenju piše *„Journal de l'agriculture"* koliko sljedi: Nakon opetovanih kušnja o trokratnom muzenju na dan stečeno je sljedeće izkustvo. Krave, koje su za mjesec dana nakon telenja dvokratnim muzenjem davale 15 do 16 litara mlieka na dan, trokratnim muzenjem davale su 17 do 18 litara mlieka na dan. Usljed toga dobivale su krave na dan više 1 kilogram pljevi, pa se je trošak za treće muzenje dobro izplaćao. Ali na dobro uredjenim gospodarstvim nesmje se samo mislti na prividno veći novčani dobitak, nego valja misliti i na trajnost tog dobitka i na zdravlje životinja. A izkustvo je opet dokazalo, da dvokrastnim muzenjem krave dulje vremena doje i da su mnogo zdravije.

Gospodarske Viesti.

Još jamatva traje sa svih strana stižu viesti, da je ljetina slaba, nigdje trećina, nigdje polovica manje i ćak dvi trećine manje od lani; ali su svudi vrsti dobre. Nema ljetos masta izpod 20 postotaka sladora; veći dio masta sadrži 24 do 26 postotaka sladora, a bolje vrsti vrti oko 30 postotaka.

***

Još nema ciena novom vinu, a nema jagme ni za mastom. Grožđje se nešto prodaje, ali ne koliko prošlih godina.

***

Traju još uvjek liepa topla jesenska vremena, baš pravi blagoslov Božji za jamatvu. Ali, kako centralna metereologička stacija javlja, ima se vrieme ovih da naglo promjeniti, a po stanju barometra lako, da to uzsliedi prije nego li list razdamo.

***

Pronadjeno je još jedno filokserično ognjište na otoku Ugljanu, i to u okviru onih već prije pronadjenih.

***

Družtvo za promicanje gospodarstvenih interesa u Dalmaciji razposlalo je pozive za upisavanje. Pošto članarina nije velika, nebi smio nitko izostati, a da se ne upiše.

***

Viesti o jematvi iz Italije, Francezke, Španjolske i Grčke nisu najpovoljnije; u svim tim vinorodnim zemljam očekuju jedva pol vicu lanjske ljetine. Jedino se u Tirolu nadaju dobroj ljetini, za ništa slabijoj od lani.

***

Zadnjih su dana nešto porasle ciene vinu na evropejskih tržistih, biti će valjda usljed viesti, da je u južnoj francezkoj sva stara zaliha vina razprodana.

***

U Hrvatskoj očekuju ljetos srednju ljetinu. Stari su vinogradi domaćih loza slabo rodili, ali su zato mnogo bolje rodili obnovljeni nasadi amerikanskimi lozami. U nekim mjestim i ljetošnji navrtci domaćih loza na amerikanke nose već liepoga ploda.

***

Odredbe srbske vlade glede carinarskoga postupka s našim vinom, rakijom i esencijam koje se uvadjaju u Srbiju, a koje su usljed postupka srpskih carinarskih ureda pri analizaciji bile na uštrb naših interesa; usljed posredovanja naše vlade, preinačila je srbska vlada te odredbe tako, da će biti podvrženo analizi samo ono vino, rakija ili esencijá za koju se porodi kakova sumnja; a one pošiljke naših vina, rakije ili esencija, koje budu popraćene svjedočbom o analizi izdanom od jednog našeg državnog kemičkog zavoda, neće biti podvrženi kontroli i analizi u Srbiji, ako se uzpostavi da se svjedočba s pošiljkom u svemu slaže.

***

Kr. statističkih ured hrv. zemaljske vlade u Zagrebu izdao je statistiku o ratarskoj produkciji u Hrvatskoj i Slavoniji kroz godine 1888 do 1892. Statistiku ratarske produkcije sastavio je poznati statista Milovan Zoričić.

***

Primili smo zahvalnošću knjigu *„Prilozi životoslovlja Vinove loze"* napisao M. M. Radošević — Požega 1894. Knjiga obuhvaća 120 strana u velikoj osmini, ima jednu grofičnu tablu, jednu skrižaljku i više dokaznih slika. Knjiga dieli su u dvanaest poglavja, u kojimi pisac dokažuje, koliko si je stavio za zadaću. Zadnje poglavje jeste naputak za uredjenje pokušališta za uzdržavanje zdravlja loza proti ma kojoj bolesti u vinogradih. Ciena je knjizi 90 novčića, a nabavlja se u knjižari Lavoslava Kleina u Požegi. Knjiga se preporuča.

***

Čepovi od pluta, koji su opredieljeni za navrćanje loza, mogu se uvadjati prosto od carine, ali se hoće, da su upravljeni na posjednika vinograda ili na trgovca u vinu, i da je pošiljka praćena izjavom bliže gospodarske zadruge, u kojoj se tvrdi, da su čepovi doisto obredjeni za navrćanje loza.

***

Šume Hrvatske i Slavonije zapremaju površinu od 2,666,375 katastralnih jutara, dakle 36% ciele površine zemlje; 740,135 kat. jutara tih šuma ili 28 postotaka odpada na privatni posjed; 719,053 kat. jutra ili 27% odpada na vlastništvo imovnih općina; 577,346 kat. jutara ili 22% odpada na gradove odnosno na općine, a 544,281 kat. jutro, odnosno 20 postotaka odpada na državni posjed, te napokon 85,560 jutara ili 3 postotka šuma jesu vlastništvo hrvatskog svećenstva.

***

Kako austro-ugarski konzul u Nišu izvješćuje srbska trgovina sagova sve više propada, jer su u zadnje doba počeli napuštati narodne originalne nacrte, i mastiti predju i tkanine svjetlim anilinskim bojam, koje se ne drže, a to je podkopalo kredit proizvodu.

***

U Bordeauxu priredjuju 1895 godine medjunarodnu poljsko gospodarsku izložbu, i izložbu vina, žestokih pića i munjevnosti.

***

Ruski „Arhiv za stočno liekarstvo za 1892 godinu" donosi da je 1888 godine bilo u evropejskoj Rusiji 107¾ miljuna krupnih domaćih životinja; a medju ovima da je bilo 20 miljuna konja; oko 23 miljuna goveda; 48¼ miljuna ovaca i 16¾ miljuna svinja. Od govedje kuge poginulo je 80.000 goveda i 12,000 ovaca, od prostrela uginulo je 65,000 glava što goveda, što ovaca, što konja. Godine 1884 poginulo je od govedje kuge 636,000 goveda i 35,000 ovaca, a sakagije bilo je 1680 slučajeva i 2978 slučajeva bjesnoće.

***

Iz statističkog izvješća taljanske vlade razabire se, da je ljetos požeto u Italiji 42,394,800 hektolitara pšenice, dakle 5,250,000 hektolitara manje od lani. Slab je i izgled za kukuruz.

***

Kranjsko gospodarsko družtvo priredjuje za dan 23 listopada t. g. u Rudolfovu na dolenskom izložbu pitanih svinja i svinja za razplod.

***

Magjarska vlada kupuje u grofa Zsigray za 1,800,000 fiorina veliku kurolsku pustu, koja obsiže 6000 jutara, a to u svrhu, da na toj pusti naseli kojih 500 obitelji Hód-Mező-Wásárhelyskih radnika iz Alfoeldske županije, medju kojimi je preoteo mah socializam. I cigane namjeravaju tamo naseliti.

***

Odnosno na viest iz zadnjeg broja o potvaranju vina fuksinom po nekom Marčetiću iz Zadra tvrdka: Braća Marčetić, trgovina vinom i nagradjena tvornica ružulina iz Zadra, javlja nam, da nema nikakovih odnošaja sa osudjenim Marčetićem, da ona radi odavna dalmatinskim vinom u obće, a napose zadarskim, ali da prodaje samo naravna vina, što joj zasvjedočuje obće priznanje njenih mušterija.

***

Od godine 1880 do 1894 odkupila je magjarska vlada 7,791,570 kg. svilenih kožuraka za 10,800,000 fiorina. Zadnjih godina podupire magjarska vlada svilogojstvo svim silam. Dieli badava sjeme svilčevo, te sjeme i sadjenice murava, i odkupljuje kožurke.

***

Ljetos je Nil tako narasao, da prieti sve poplaviti; a tim bi nanio neprocjenjiveve štete gospodarstvu. Da se stvar prepriječi, vlada je odredila podizavanje nasipa i čišćenje starih, te prokrčivanje novih konala, za odtok vode. Tom radnjom ravnaju državni inžiniri, a naokolo živući narod valja da radi i da ih sluša, a ne dobiva zato ikakvu plaću.

***

Gospodarsko družtvo združenih kotara Bruck na Lajti, Švehat i Haimburg zaključilo je obratiti se na zastupničku kuću i zatražiti državni zakon za prisilno osiguravanje blaga. Prepis molbe poslan je i drugim družtvim.

***

Izvoz krmiva iz Magjarske iznio je

	god. 1894:	god. 1893
Slame	599,908 q.	147,793 q.
Djeteline	446,063 „	690,726 „
Siena	253,193 „	347,426 „

U ukupnoj vriednosti 5 miljuna 500 hiljada fiorina.

Pitanja i odgovori „G. Poučnika".

A. Odgovori.

82. Jeli istina, da se salitrovina u zemlji stvara djelovanjem stanovitih bakterija?
S. I. u B. (Bosna).

Istina je da se djelovanjem bakterija amonijak pretvara u salitrovinu, i taj se proces zove nitrifikacija. Ti nitrobakteriji su sićusni organizmi, neka vrst fermenta za salitrovinu. Nitrobakteriji ne trebuju ustrojne hrane, kao drugi bakteriji i gljive; oni su u stanju isto kako što zeleni djelovi bilina da iz ugljične kiseline izrade ustrojnu tvar. Ali ovaj proces asimilacije sasvim je drugovačiji od upodabljanja u zelenim djelovim bilina, gdje se u listnom zelenilu (klorofilu) uz prisutnost svjetla sbiva ciela radnja; nitrobakteriji nemadu listnog zelenila, upodabljanje kod njih ne zavisi od sunčanog svietla, oni upodabljaju jednako u tmici i na svjetlu. Nitrobakteriji igraju u naravi u obće, a poljodjelstvu napose veliku ulagu. Oni se mogu nasesti i na prostom kamenu, gdje svojim djelovanjem stavljaju po malo temelj za razvoj bilina. Najveću ulogu izgraju nitrobakteriji u obradjenim zemljam pri izradbi životinjskih i bilinskih gnjojiva. Od dušičnih sastavina gnjojiva najprije raztrošujući bakteriji prave amonijak, a ovoga nitrobakterije upodobe u salitrovinu, koja sa raznim osnovam prave u zemlji salnitrove soli, koje predočuju oblik po kojem zelene biline primaju dušik potrebit im. Tim je veća djelatnost nitrobakterija, odnosno tim se više amonijaka pretvara u jednoj zemlji u salitrovinu, čim je toplije i čim uz umjerenu vlagu ima kisik zraka više pristupa u zemlji. U zemljam, koje sadrže nešto vapna veća je djelatnost nitrobakterija. Bude li se zemlja obradjivala bolje biti će rahlija i zrak će imati najviše pristupa i vlaga biti će uredjenija, ako se još pomaže sadrenjem i gnojenjem vapnom podpomoći će se u velike djelatnost nitrobakterija.

83. Mogu li se kesteni davati kravam za hranu? Koliko im se može dati na dan bez da im udi?
L. V. u K. (Boka).

Goveda se lako priuče kestenim; samo ih valja postepeno priučiti kestenim. Kad su goveda jednoć privikla kestenim može se kravam davati do 5 kg. kestena na dan, a volovim pitancim čak 10 kg. na dan. Osobito onda dobro dolaze kesteni, kad se goveda hrane većom kolikoćom lišća od blitve (repe), koje sadrži dosti bjelančevine, na kojoj opet oskudivaju kesteni. Pitanci hranjeni kestenim imadu zrnato, vrlo tečno meso. Pred porabom valja kestene prirediti za hranu, u koju se svrhu obično ignješe izmedju valja, a neki ih popare. Konji i svinje teže se priuče kestenim, a osobito svinje, dočim se je već dalo slučajeva, da su se konjim davali za hranu i do tri kilograma kestena na dan. Gdje se razpolaže se velikom kolikoćom kestena red ih je čuvati za kašnje doba, a u tu svrhu valja ih prosušiti, što se čini ili na zraku ili u krušnicam poslie nego li se je kruh izpekao. Onda se čuvaju u zemunicam skupa sa krompirim, pa se vade iz zemunica, kad je od njih potreba i koliko je potrebito. Posušeni gnjiju teže i teže izpljesne. Prosušeni kesteni sadrže na 90 djelova suhih tvarih 7·7 postotaka dušičnih i 66½ djelova nedusičnih sastavina, 6·1 postotaka masti (tusta), 8 postotaka staničevine i 2·3 postotaka pepela. Wolf im cieni visoko hranivu vriednost, naime na 5½ fiorina za svaku 100 kg. Teladi može se davati do ½ kg. kestena na dan. Sirovi kesteni su odveć žuki, valja im oduzeti gorčinu, što se postigne ili luženjem za 2 do 3 dana u vodi nakon što su izmrvljeni ili kuhanjem (poparivanjem). Ovaj zadnji postupak je bolji. Prokuhane kestene jedu rado sve domaće životinje, dapače i perad.

84. Opetovano sam put kušala gojiti ljubice u loncima u kući, ali bez uspjeha, jer i ako bi lišćem obilovale nebi cvale. Molim vas, kako mi je gojiti ljubice, da cvataju?
M. F. u C. (Istra).

Ljubice nije težko gojiti u kući, samo se valja dobro razanuti u gojitbu istih. Najprije valja biti na čistu, dali će se ljubice preko ciele godine gojiti u loncim, ili će se do jeseni gojiti na polje u vrtu, pa će se stopro koncem jeseni razsaditi u lonce. Zadnji se postupak preporuča, jer na polje rastu ljubice bujnije, pa razsadjene u lonce ovatu obilnije. Imadu li se gojiti izključivo u loncima, onda ih valja preko ljeta dva do tri puta razsaditi iz jednog lonca u drugi, da se bujnije razviju; jeseni nevalja ih zalievati, a držati ih je na prozoru ili tik prozora na zračnu i otvorenu mjestu. Studen im nehudi, samo što nevalja smrznute lonce odmah prenieti u toplo, bolje je im prija ako ostanu na polje, da se od sebe razmrznu. U prosincu postave se na umjereno toplom i svjetlom mjestu, gdje nemogu da smrznu, a koncem prosinca ili u siečnju postave se u sobi na prozoru do stakala. Tu nakon malo dana počmu bujnije tjerati i cvasti. Ako se ljeti goje na polje u vrtu, onda se jeseni razsade u lonce, pa se lonci prenesu u sobu, koja nije grijana, a kašnje se prenesu u toploj sobi. Ako se ima klijalište, onda se jeseni lonci sa ljubicam smješte u klijalište, pa se ako Božića premještе u umjereno toplu sobu. Zemlja za ljubice prirediuje se od obične zemlje iz vrta, koju se pomješa sa zemljom od raztrošena lišća i su nešto malo pržine. Mnogi običavaju lonce namazati iz nutri govedjom bolegom, a od nje ljubice doisto kašnje crpe dosti hrane. Zrak sobe u kojoj imadu da cvataju ljubice nesmje biti odveć topao ni odveć suh. Lonce valja držati tik stakala, gdje je svjetlije, inače izpredu u lišće i slabo cvataju. Nevalja zalievati, nego samo onda, kad se počme zemlja sušiti u loncu, a da se zemlja brzo ne suši razastre se po njoj malo mahovine. Ljubice jednostavnog cvieta prikladnije su za gojitbu u loncima od ljubica dvostruka cvieta. Divlje ljubice teže se uzgajaju u loncima, od ljubica već pripitomljenih gojitbom.

85. Na koji se način najbolje i najlaglje čuva veća kolikoća repe i kupusa preko zime, a da se neizkvari?
A. D. u L. (Slavonija).

Za čuvanje većih kolikoća repe i kupusa najbolje se je poslužiti zemunicam. U tu svrhu izkopa se jama 40 do 60 centimetara duboka, a 100 do 120 cm široka, a duga onoliko, koliko je potreba. Uzduž jame, na svaku 2 metra dalečine, zasade se kolci, koji se na sredini jame križaju, te stoje povrh jame kako ražnjici na krovu. Preko ražnjika naime, gdje se spajaju postavi se po svoj dužini gredica ili ljetva poput slemenjaka, a onda se desno i lievo, te s traga naslaga dosaka, tako da se povrh jame krov napravi. Po daskam naslaga se slame, a po ovoj nabaca se i sabije dobro zemlja, koja se je izkopala iz jame. Na krov ostavi se dva ili tri oduška za vlagu i promjenu zraka. Ovi odušci se obično začepe slamom, tako da zrak može na polje, bez da kiša može unutri. Mnogi pak postane za promahu glinene cievi. Ove glinene cievi za promahu valja zatvoriti, kad udari velika studen, odnosno, kad se toplina u zemunici počme približavati ništici. U ovim zemunicam zasadi se kupus sve struk do struka, a repa sve glava do glave, pa prezime izvrstno. Jedina stvar na koju valja paziti, jeste, da neuzfali redovite promahe, jer kako kupus i repa žive u zemunici razvija svojim lišćem topline i vlage; pa ako taj topao a vlažan zrak nebude redovito našao oduška pregnjiti će lako sve što je u zemunici.

B. Nova pitanja.

86. Na što je red paziti pri uzgoju hrava muzara, da mlieko bude što moguće mastnije?
A. P. u V. (Hrvatska).

87. Molim vas, na koji se način najbolje i najbrže izbieli lanena kudelja?
I. Č. u T. (Bosna).

88. Jeli doisto koristno dodavati krmi za blago fosforna kisela vapna? Koliko se ima dodati na svaki obrok? Koji je najbolji način dodavanja?
V. K. u K. (Boka).

89. Imajte dobrotu naputiti me, kako da uzgojim dobra sjemena od spinata?
M. J. u M. (Split).

☞ Odgovori na javna pitanja kao i nova pitanja, primaju se rado od svakoga, pa i ne bili predbrojnici.

OTVORENI DOPISI

GOSPODARSKOG POUČNIKA.

Predplatili su predbrojbu do konca t. g. 1894.

P. n. gospoda: D.r Ivand'ja — Jelačić grof J. — Brbić O. T. — Jović V. — Kirinčić A. P. — Narodna Čitaonica — Krašić — Kr. Kazniona - Gospić — Gospodarska Podružnica - Kutina — Kralj G. ž. — Ivanković J. — Hrvatska Čitaonica - Jelsa — Duboković N. — C. K. gosp. kemična pokušajna postaja - Split — Krivošić Mijo — Baštinici I. Lukšića — Lončarević M. ž. — Mišetić D.r R. — Fabijanić pl. N.

— V. g. Čupar J. — Vaša predbrojba podmirena je do konca siečnja 1895.

— V. g. Paković M. ž. — A vaša do konca listopada t. g. 1894.

— Sl. c. k. gosp. kem. pokušajna postaja - Split — Poslali smo vam sve brojeve od 1 siečnja t. g. Ostale primat će te redovito.

— V. g. Kralj G. — Primili smo novč. 45 za poslanu vam knjižicu „O uporabi dropa".

— V. g. Visković A. — Nemamo mi na skladištu; red je da se obratite tvrdki, čiju smo vam adresu priobćili.

— V. g. Kovačević A. — Knjigu „O uzgoju i njegovanju cvieća" posla li smo vam.

— V. g. Ivančić S. — I vami broj 12 i 13 i knjižicu „Duhan".

— V. g. A. B. — Mi ne odobravamo onaj postupak. Najlaglja je stvar rušiti, ali je težko graditi. Mi imamo nikakovih odnošaja ni s jednom ni s drugom stranom!

U ZADRU, 1894. Brzotiskom Narodnoga Lista

Godina XIII. Izlazi na 1 i 16 svakog mjeseca Broj 20.

GOSPODARSKI POUČNIK

Obće blagostanje zavisi o blagostanju pojedinca a temelj blagostanju pojedinca, jest razboriti rad uz vještu uporabu nauke i izkustva.

Upraviteljstvo lista je u Zadru

Predbrojba u Austro-Ugarskoj stoji 3 for. na godinu, u Inozemstvu 8 franakâ na godinu. Uvrstbe plaćaju se 8 novč. po redku za prvi put, a svaki sliedeći put 3 novč. redak. Cliché računaju se 5 novč. po centimetru četvornom.

Upravitelj i Izdavatelj: PETAR L. BIANKINI

Odgovorni urednik: NIKOLA ŠIMIĆ

Pisma, naputnice itd. itd. upravljaju se Upraviteljstvu Gospodarskog Poučnika u Zadru. — Rukopisi se nevraćaju. Predbrojba je obvezna za godinu danâ, a izplaćuje se u Zadru. Tko nepovrati prva dva broja obvezan je predbrojbi za godinu dana.

ZADAR, 16 Listopada 1894. Ciena je listu 3 fiorina na godinu. ZADAR, 16 Listopada 1894.

Družtvo za podupiranje gospodarstvenih interesa Dalmacije.

NAŠE velike gospodarstvene nevolje poznate su i u širjem svietu; jer na svietu nema zemlje koja bi gospodarstveno bila zapuštena, kao Dalmacija. Ipak, po svojem položaju, po svojem podnebju, po naravnoj darovitosti svojih stanovnika, Dalmacija ima sve uslove za svaki gospodarstveni napredak. Zašto je Dalmacija gospodarstveno zaostala? Pitanje je vrlo obsežno, o kojem bi se dalo dugo razpravljati; pa ako imadu mnogo krivnje sve vlade koje su se promienile zadnjih decenija, imade dobar dio svoje krivnje i domaće plemstvo i imućniji dio domaćeg pučanstva. Plemstvo uzgojem i osjećajem većinom otudjeno od naroda, onih godina, kad su obilovale ljetine, mjesto u gospodarske investicije trošilo je prihode u razkošno življenje, u putovanja i u igre; a kad su prihodi pali, osiromašilo je većinom i stvorilo je ugladjeni plemićki proletoriat.

Imućnije pučanstvo sliedilo je dielomice primjer vlastele, a kad su dohodi pali, zadnje je žrtve doprinielo da uzgoji djecu za činovnike.

Bez investicija, bez gospodarsko i obrtne inteligencije, bez svrsi shodnih zakona, bez udružba, kad je propalo brodarstvo i zakrkla trgovina, nije čudo da smo spali, na što smo spali.

Naše gospodarstvene nevolje doprle su i do braće Čeha, a o njima se je po svoj prilici i sam osobno uvjerio grof Harrach, kad je pred nekoliko godina proputovao Dalmaciju.

Nije, dakle nikakovo čudo, da se je u njemu, premda od nas daleko živućem, porodila misao, da osnuje družtvo, kojim bi uz obću pripomoć podigao naše gospodarstvene interese.

Pravila družtva izradjena su na širokoj osnovi, i mi mu od srdca želimo svaki i najbolji uspjeh.

Ali za provedbu, odnosno za oživotvorenje onako obsežnih osnova, kakove bi imale uzsliediti po pravilniku družtva hoće se decenija vremena i miljarda novca.

Hoće li družtvo biti u stanju, da nešto ozbiljna učini? Mi mu želimo od srdca svaku sreću, ali se bojimo, da neće uspjeti, i ako ne s mnogih drugih razloga, s jednostavnog razloga, što neće imati na razpoloženje sredstva, koliko ih se hoće da se izliečе naše nevolje.

Reći će se: kamen do kamena palača, zrno do zrna pogača; i mi baš želimo, da svak stupi u družtvo; ali kad se sve to skupi, što mi doprinešemo neće biti nego kaplja vode u sinje more.

A država, a tudji sviet, zar neće ništa doprinieti?

Državi našoj pretiče malo novaca za investicije, jer vojska i uprava zoblje veći dio svota proračuna, a porezna snaga države je prenopeta; raznim je trgovačkim ugovorim oslobljena gospodarstvena snaga zemlje, pa se porezi nedadu povisiti, a da se i porezi povise, te dosliedno tome, da se povise i državni dohodi, kad bi narodi i mogli podnositi jače poreze, te dosliedno kad bi država imala više do..., hoda, da bi mogla jačim svotam razpolagati u investicije. mi bi bili zadnji na red, jer i druge zemlje, koje doprinašaju više od nas, i koje po svojim zastupnicim vade odlučnu rieč u kolu državnog ustroja, imadu velikih potreba.

Tudji sviet nije toliko darežljiv, koliko se misli. Biti će ih koji će doprinieti jedan i dva puta po koju malu svota, ali malo će biti onih koji će trajno doprinašati, jer i u tudjem svietu ima često svakakvih nevolja za koje su imućniji ljudi pozvani da doprinašaju, i jer neke vrsti doprinosa, kakovi su za slučaj u govoru, nemogu biti trajni, jer su mnogi uvjereni, da se gospodarstveni napredak jedne zemlje u prvom redu ima zanimati vlada i stanovnici.

I put, kojim se već u početku udara, ne kaže, da će se postići velikog uspjeha, jer se je počelo sa poticanjem na gradju svratišta i liečilišta ili ugodnih boravišta. Takovim se stvarim ne podižu gospodarstveni interesi jedne zemlje. Moći će od toga biti koristi pojedinicim, vlastnicim svratišta i zakupnicim, moći će dapače biti koristi i kojem pojedinom mjestu, pa za to mi možemo shvatiti zašto se za takova šta Loyd, Dreher i neki u Dubrovniku zanimaju, ali tim se neće poboljšati gospodarstveni odnošaji zemlje, dali će se po našem shvaćanju pogoršati.

Za poboljšanje gospodarstvenih odnošaja jedne zemlje hoće se točno i temeljito proučenih osnova, da se gospodarstveni odnošaji podjednako poboljšavaju u cieloj zemlji i kod svih râzreda pučanstva, inače nastaje spekulacija imućnijih i novčano jačih na štetu slabijih.

PODLISTAK.

Katekizam Gospodarske hemije

od

D.ra E. WILDT-A

Ravnatelja agrikulturno-hemičnog pokušališta u Poznanju.

Po šestom izdanju njemačkog izvornika preveo F. RADIĆ Učitelj strukovne učionice u Korčuli.

(Nastavak vidi broj 19).

Da si navlaš fosforna kiselina učini lašnje prisrknjivom, polievaju se kadgod kosti isto kao i peruanski gvano sumpornom kiselinom i postiže se na taj način raztvoreno koščano brašno, manje preporuke vriedna tvorevina, jer joj brže djelovanje ne odgovara većoj cieni. U novije doba dolaze u trgovinu osjem toga još mnogostruko razklijana koščana brašna, kojima je dugotrajnijim poparivanjem otet poveći dio klije, u svrhu izvadjanja iste. Ona se preporučuju povišom sadržinom fosforne kiseline i razmjernom ponižom cienom.

187. Koja od upotrebivih pomoćnih gnojiva sadrže dušika?

Čilska salitra, sumporno kiseli čipavac, krvno brašno, rožno brašno, dlake, kožno brašno i druga.

188. U kojem se obliku nahodi dušik u tim gnojivima?

U tri različita oblika, i to kao dušična kiselina u čilskoj salitri, kao čipavac u sumporno-kiselom čipavcu, a ustrojnom tvari vezan u krvnom brašnu, rožnom brašnu, u dlakama i sličnim tvarima živinskoga izvora.

Čilska salitra tako prozvana, po svojem nalazištu Čile na zapadnoj obali Južne Amerike, sastoji od dušično-kiselog sodika i sadrži 15-16% dušika. Sumporno kiseli čipavac dobiva se kao nuzgredan proizvod u tvorenju razsvjetnog plina a prodaje se jamčenom sadržinom od 19 20% dušika. Krvno brašno sa sadržinom od 12-14% dušika, rožno brašno takovom od 12%, kao što i dlake jesu odpadci različitih tehničkih obrta, a u svojem su djelovanju prilično jednaka; naprotiv je kožno brašno, koje sadrži 6-10% dušika, vrlo manje vriednosti, jer se ono u tlu izvanredno polagano razpada. Zadnje nabrojene tvorevine u kojima se dušik nahodi u svezi sa ustrojnim tvarima, sadrže osjem toga još neznatne kolikoće fosforne kiseline.

189. Jeli djelovanje svih tih dušičnatih gnojiva jednake brzine?

Ne, njihovo je djelovanje vrlo različito. Najhitrije djeluje čilska salitra, manje hitro sumporno-kiseli čipavac, a najpolaganije one tvari, koje sadrže dušik u ustrojnoj slučenini.

Pomoću prije spomenutih pokušaja uzgoja u vodi (Pit. 46) izveden je dokaz, da rastline dušičnatu svoju hranu malo da ne izključivo primaju u obliku dušične kiseline; dakle dušik svih ostalih slučenina treba najprije da bude pretvoren u dušičnu kiselinu, ako će da bude prisvojen od rastline. Zato najhitrije djeluje čilska salitra, ona je vrlo lahko raztopiva u kapljevini tla i sadrži dušik u obliku u kojemu je rastlini potreban; polaganije djeluje sumporno-kiseli čipavac; jest on doisto takodjer u vodi a s toga i u kapljevini tla lahko raztopiv, ali ga iz raztopine namah otimlju sastavine tla, te se iznova raztapa, kad ga okisi u dušičnu kiselinu kisik koji se nahodi u tlu; u onom stepenu u kojem se to dogadja, i koji u ostalom zavisi od većeg ili manjeg pristupa uzduha

Velike glavnice za velike gospodarske investicije, koje su potrebite za poboljšanje gospodarstvenih odnošaja naše pokrajine mogu se sakupiti samo obćim sudjelovanjem domaće i stranjske glavnice. Ali nitko danas neće, da ulaže svoj novac, ako nije siguran, da će mu nositi koliku toliku sigurnu godišnju kamatu.

Pri velikim investicijam u zemljam, koje su znatno zaostale, kako naša pokrajina, uspjeh je problematičan, dapače je u početku s korom uvjek niječan. Pa s toga, koliko bilo moćno i ugledno družtvo za poboljšanje gospodarstvenih interesa zemlje, ono nebi našlo glavnica, niti bi uspjelo da navede glavničare na ulaganje glavnice, *kad nemože* u investicije za poboljšanje gospodarstvenih odnošaja zemlje, da jamči kamatâ na glavnice.

Po našem svaćanju, ako družtvo za poboljšanje gospodarstvenih interesa Dalmacije hoće da postigne uspjeha, mora svojim ugledom i ugledom svojeg presjednika najprije izposlavati:

a). Da vlada, dade izraditi po vještacim obću gospodarstvenu osnovu za poboljšanje gospodarstvenih interesa Dalmacije.

b). Da država zajamči primjerne kamate od 4 ili 5 po sto, na sve one glavnice, koje će se uložiti na temelju posebnih osnova u razne gospodarstvene investicije ili poduzeća u svrhu poboljšanje gospodarstvenih odnošaja ove zemlje.

Samo ovim načinom, moći će sakupiti velikih glavnica, koje so potrebite za poboljšanje naših gospodarstvenih odnošaja.

Bud mi veseljem pozdravljamo, svako poduzeće, koje ima svrhu da koristi i pomogne ovoj siromašnoj i zapuštenoj zemlji; veseljem pozdravljamo takodjer i Harrachovo družtvo za poboljšanje gospodarstvenih interesa Dalmacije, i želimo da svaki, koji samo može, doprineše svoju žrtvu i da se upiše kao član družtva.

B.

Čuvanje jabuka i krušaka.

Jabuke i kruške mogu se čuvati preko ciele zime. Jabuke, koje se namjerava čuvati hoće se da su biranijih vrstih, a oberu se u listopadu mjesecu, kad su dorasle, ali svakako prije, nego li stablu odpadne lišće i prije, nego li udare slane i studen.

Sa čučavih stabala obere se voće rukom, na višja stabla mora da se neko uspne ljetvam, i da trese granam, e da voće samo odpada. Da se ali voće ne ozledi za padanja hoće se da dvojica drže izpod grane razstrt poplun, e da voće pada u poplun. Voće koje padne na zemlju uvjek se nešto ozledi, te laglje pregnjije od voća, koje je rukom ubrano, ili je palo na poplun. Voće, koje samo odpadne valja odieliti od onoga, koje se obere, a isto tako valja odieliti voće, koje se obere držkom, od onog, kojeg se obere bez držka, jer je voće obrano držkom trajnije.

Najprije se bere voće sa stabala, koje je zasadjeno po stranam, u položajim toplijim, a tako se isto prije obere voće sa stabala izloženih vjetrovim; jer za žestokih vjetrova opada samo voće.

Voće se bere za liepa dana, radje poslje podne, nego li u jutro. Obrano voće skuplja se u plitke koševe, kojimi se dno oblaži lišćem. Kod kuće razastre se voće u zračnim sobam, po podovim i po policam, ali tako da se voće voća ne dodira, i da je samo jedan sloj voća. Na ovaj način voće izgubi ono nešto vlage što ima suviše u sebi, a rad koje bi laglje pregnjilo. Onda se naslaga voće na policam, koje se prije obložе suhom mahovinom ili hartijom.

Biranije voće nesmje da se dodira, a prije nego li se naslaže na polici valja svaki komad otrati krpom.

Da se voće dulje uzdrži zamaže mu se držak smolinom raztopljenom u žesti. Žesta izhlopi, a smolina ostane, zastre puči i prieči tako izparivanje vode.

Soba u kojoj se čuva voće hoće se da je tamna, da je suha, da se nesmrzava, a da u njoj ostane zrak zdrav i svjež, i ako se posve riedko zrači.

Kad se ima samo malo voća, može se čuvati u skrinjam; a svaki pojedini komad zamota u svilastoj hartiji

Zdrelije se voće bolje čuva u limenim ili u drvenim kutijam u prostom neopredenom pamuku. Samo se hoće, da su takove kutije ili skrinje dobro zatvorene, e da zrak nema slobodna pristupa, i valja ih čuvati u hladnoj sobi.

Utamanjivanje mušica masline (Dacus Oleae).

Maslinova mušica naliči našoj običnoj muhi, ali je za dobru trećinu od nje manja.

Glava joj je narančaste boje, a trup odozgor pepelast, a siv sa strana. Stražnji dio tiela je na gornjoj strani crn; krila su prozirna, a prelievaju boju zlatasto i ružičasto.

Maslinova mušica pojavlja se obično u srpnju mjesecu, kad su masline na stablu već prilično velike. Ženka snese jajasca u meso masline; a kožicu probije, ustrojem za nesenje jajasca, koji je napravljen poput svrdla. Iz jajasca nakon malo vremena izvali upljuvak, koji razjede meso, da prodre do koštice. Okolo koštice pak vrti i glodja meso od masline, sve dok poraste da se zakukulji. Upljuvak se kadšto zakukulji u samoj maslini, ali je obično nešto prije ostavi, da se zakukulji ili u pukotinam kore ili u starom opalom lišću, koje se nalazi na zemlji. Za prve generacije žive upljuvak u maslini nešto mjesec dana, a za sljedećih generacija mnogo više.

Od prve generacije izvale muhe u kolovozu, i onda ih vidimo oblitati po maslinam. One se plode, i ženke opet snesu jaja u mesu maslina. Upljuvci opet živu u plodu; razgrizavaju ga i glodju, dok se zakukulje, iz kojih kukuljica izvale muhe u listopadu mjesecu. Ove se opet plode i nesu jajasca, od kojih u južnijim tiplijim predjelim izvali još prije zime če tvrta generacija.

Upljuvak od maslinove mušice nanaša štete tim, što izjede nešto po prilici četvrti dio mesa od masline, te je izim toga uzrokom, da masline odpadaju.

Ulje, koje se dobiva od takovih izcrvljanih maslina jeste ulje prostije vrsti, a vrlo često nije prikladno ni za gorenje.

Ova mušica najveća je rana za masline, a može prouzrokovati neprocjenive štete. U predjelim, gdje je toplije, od jedne ženke, koja se plodi u svom mjesecu, može se u tri generacije razkotiti 250 upljuvaka, koji unište 250 maslina.

Od kolike je potrebe boriti se odlučno i ozbiljno proti mušici masline, svak može da razumi.

U borbi za utamanjenje maslinove mušice valja paziti na sljedeće:

1. Valja masline obrati, dok počmu šarati.
2. One koje same odpadnu, u kojemudrago doba to bilo valja ih odmah pokupiti.
3. Dok se poberu masline valja ih odmah samljeti. Ako se nemogu masline odmah samljeti, valja ih razastrieti na tanko po podovim, ali valja prozore zastrieti mrežastom tkaninom i mrežom od žice, da mušice, koje za stajanja maslina iz njih izvole, nebudu mogle odletiti na polje.
4. Valja redovito klaštriti i čistiti maslinova stabla, jer čim je krošnja na stablu gušća, čim ima u njoj više suhorine, čim je deblo više zanemareno i ima na njemu više stare kore, tim se više na njem kote maslinove mušice, jer nalazu prikladnije stajalište.
5. Dok se poberu masline valja prekopati zemlju izpod masline, da se što dublje zakopa suhorina, koja se nalazi na površini zemlje, a u kojoj se obično gnjezde mušice. U dubljim slojevim poginu kukuljice. Gdje se odveć jako pojavi maslinova mušica, pa se po suhorini na zemlji i u zemlji nalazi puno upljuvaka i kukuljica, tu se preporuča i koncem zime jedanput duboko prekopati zemlju izpod maslina.

Troskot (pirika).

Marljivost jednog gospodara i vriednost jedne zemlje na mnogim mjestim sude još danas, po zatravljenosti od troskota. Gdje je troskot zarastao zemljom, to je znak, da je gospodar slabo marljiv, i da hrdjavo obradjiva svoje zemlje.

Gdje se troskot pojavlja gust kao trava, tu je prava muka izkorieniti ga, jer dok ima komad žile ili plazi u zemlji, on uvjek tjera i dalje se razplodjuje. Vlažne godine podpomagaju razplodjivanje troskota, i to tim jače, čim je zemlja čvrsta i žilavija, i čim se manje gnoji stajskim gnojem.

Tko hoće, da izkorieni troskot valja da često preorava zemlju, te da ju po svakom oranju prebrana oštrom zubačom, te da vas troskot što zubača pokupi, odmah izgori.

I gojitbom okopovina, dade se uništiti troskot.

I čestim kosenjem, naime odstranjivanjem zelenih djelova tamani se troskot, jer se žile slabe tjeranjem pa se najzad iztroše i poginu. Za gnjilače i ilovače zarasle troskotom pomaže gnojenje zagašenim vapnom u prahu, u koju se svrhu rabi 7500 kg. vapna po hektaru. Vapno se razaspe po površini, pa se pomješa zemljom pomoću oštre zubače; a pri tom postigne se i druga svrha da se jedan dio korienja troskota izsieće i podigne na površinu zemlje gdje pogine. Nakon 8 dana ponovi se drljanje, da se uništi ono troskota što je protjeralo.

Koncem jeseni prodrlja se opet dotična oranica, pa se onda duboko izore, da žile troskota ostanu duboko u zemlju, i tamo pregnjiju. Ovakove oranice valja i nastajućeg ljeta jedan do dva puta prodrljati i duboko preorati, a onda se zasije gusto grahorica, da u njenoj sjeni nestane troskota. Svakako, tko hoće da se rieši troskota, nema mu druge nego zemlju dobro i duboko obradjivati te obilno gnjojiti stajskim gnojem a do potrebe i vapnom. A. L. F.

Treset za čuvanje svježeg grožđja.

Russignol predsjednik gospodarskog družtva u Meiunu u Franzezkoj preporuča suhi, smravljeni treset, kao najbolje sredstvo za čuvanje grožđja.

On je jeseni 1893 pospremio u jednoj skrinji svježe grožđje, i nakon 6 mjesecih naime u proljeću 1894 kad je skrinju otvorio, našao je u njoj grožđje svježe i zdravo, kao da je dan prije pobrano.

Pri spremanju grožđja u tresetu on je postupao, kako sliedi. Najprije je izmrvio suhog treseta, pa je onda po dnu skrinje u kojoj je imao pospremiti grožđje razsuo za prst debljine treseta. Na ovaj sloj treseta naslagao je red zdravog i probranog Chasselas grožđja. Po grožđju sasuo je opet red suhog smrvljenog treseta, pa je opet na treset naslagao red grožđja, i tako izmjenično naslagao je pet slojeva grožđja, a onda odozgor opet sloj suhog smrvljenog treseta, i tako je skrinja bila puna.

Skrinju je zatvorio zaklopcem i smjestio jer je u hladnoj sobi. U siečnju bila je pala toplina u toj sobi na ništicu.

U proljeću otvorio je skrinju u prisutnosti članova ondašnjeg gospodarskog i botaničkog družtva, i našli su u njoj grožđje posve zdravo i svježe, kako da je dan prije ubrano. Na nijednom zrnu nije bila pljuva naborena, ni ti je bilo tragova pliesna, a i ozubine uzčuvale su se svježe.

---

u tlu, biva dušik na uhar rastlini. Najpolaganije djeluje napokon ustrojna dušičnata tvar. U njoj treba najprije da ustrojna tvar bude raztvorena postupkom gnjilenja u tlu, a dušik da bude pretvoren u čipavac. Tlo usisa čipavac, malo a malo ga pretvara u dušičnu kiselinu koja biva pak prisvojena od rastline.

190. Što je potreba da se iztakne o uporabi pojedinih spojnih oblika dušika obzirom na različite vrsti tla?

Čilska salitra je najprikladnija za blago, duboko ilovasto i laporasto tlo; i u pjeskovitu tlu je njezino djelovanje većim dielom povoljno, ali ju se u njemu ne smije zasipati ni odveć mnogo ni prerano, ponajbolje u pramaljeću za obradjivanja nakon predidućeg jesenskog pognojenja sa koščanim brašnom. U ostalom su za laganije vrsti tla prikladnija ona gnojiva, koja sadržavaju dušik u ustrojnoj slučenini; dočim za težka glinena tla treba davati prednost čipavanom dušiku. Čipavac i čilska salitra mogu se zasipati s pramaljeća, ali dušičnate ustrojne slučenine treba podavati jeseni.

(*Sliedi*).

SVAŠTICE

Da se prepozna i odstrani suvišnost mjedi u vinu, prof. Zecchini preporuča, da se u čašu vina uroni jedna velika igla. Ako se na vinu brzo napravi prozirna, lašteća se mrena, koja prolieva svoju boju u crljenkastu mjedenu boju, to znači da vino sadrži znatnu količinu mjedi. U tom slučaju za svaki hektolitra vina uzimlje se 10 grama sode (solajke) i 5 grama sumpora. Ova se smjesa solajke i sumpora kuha u 200 do 300 grama vode tako dugo dok nestane sumpora, a onda se lije u vino, da veže mjed. Ako se pak na vinu težko pravi gorirečena prozirna mrena, to je znak da sadrži u manjoj mjeri mjedi, pa se za svadi hektolitar vina uzimlje polovica gornje smjese solajke i sumpora.

Čuvanje jaja. Moglo bi se reći, da se o malo čem sviet toliko bavi, koliko o raznim načinim, kako se imadu čuvati jaja. U novije doba za čuvanje jaja preporučaju mazanje istih vaselinom, kojoj se doda $^1/_{10}$ do $^1/_4$ postotka salicilne kiseline. Vaselinom namazana jaja naslagaju se u kutije, koje se drže u hladnim prostorijam i svakog se drugog dana prevrću. Ovako priredjena jaja čuvaju se zdrava se više mjesecih.

Priredjivanje patlicana za zimu. Patlicani za zimu priberu se i naslagaju ili u grotcu ili u velikom zemljanom loncu, a to tako, da u posudi što moguće manje prostora ostane. U isto doba priredi se razsol. Razsol se pravi od biele soli raztopljene u vodi, a obično se toliko soli u vodi raztopi, da se ugusti na toliko, da u njoj ne tone jaje. Razsol se ulije u posudu u kojoj su patlicani (pomodori), a ulije se toliko razsoli, da razsol oblija patlicane barem za 2 prsta. Ako posuda imade prikladan zaklopac metne joj se zaklopac, u protivnom slučaju ulije se povrh razsoli malo maslinovog ulja, da prieči slobodan pristup zraka do razsoli. Posude se pospreme na hladnom mjestu. Za priredjivanje u razsoli prikladni su samo posve zdravi patlicani, gladke koie i bez pukotina.

Upliv šuma na kišu. Novija opažanja su dokazala, da u pošumljenim predjelim pada do 12 postotaka više kiše nego li u predjelim nepošumljenim. Sad se dade tumačiti zašto riedko kiši u nepošumljenim zemljam, i zašto manje kiše pada u predjelim gdje su šume posječene.

Da kobasice ne izpljesne. Tko nema prikladna mjesta za čuvanje kobasica, butina i ine osoljene krmetine, ona mu lako izpljesnivi, a onda nema više ni vriednosti, ni tečnosti. Prepriečí se pljesnivost kobasica i posušenog mesa, ako ih se namaže gustom razsoli poput kaše. Ova se razsol ostruga od kobasica ili suha mesa posve lako nožem i suhom krpom.

Posudje za čuvanje tekućina. Drveno posudje za čuvanje tekućina, tim više traje čim mu tekućina teže i manje prodire u puči. A tekućina teže prodire u puči drva, ako se drvo oliči. Za ličenje drvenih posuda rabi se osobita pakostina, koja se priredjiva od 1 kilograma šelaka, 125 grama omorikove smole; 125 grama mletačkog trpentina u 6 litara žeste (špirita). Ove razne smole raztopi se najprije skupa na vatri, pa dok je još tekuće, ali odklen se dobrano ohladi zalije se žestom i mieša se dobro. U špiritu se sve raztopi i postane tekuće kao voda. Ova tekuća raztopina smolina ulije se u bačvu, pa se bačva izvalja na sve strane, da tekućina dodje u doticaj svim unutarnjim dielovim bačve. Onda se bačva izciedi; ostavi joj se vranj i čep otvoren, da izhlapi žesta, a smoline ostanu na stienam posude poput tanke kožice ili pakostine. Ova se pakostina ne topi u nijednoj hladnoj tekućini izim u žestičnim tekućinam. U toploj tekućini počme se topiti, kad toplina postigne 70°. C.

Gospodarske Viesti.

Prošlih je dana palo obilne kiše; pa su se na mnogim mjestim vode razlike i naniele su velike štete. Znatne, neprocjenjive štete protrpio je kotar Kninski i Drniški.

***

U većem dielu zemlje već je dotrgano, a u zagorskim predjelim traje još jematva.

***

Sa svih se strana hvali, da su vrsti vina ljetos izvrstne. U grož djn se je dosti prodalo, u mastu razmjerno malo. Od mladog vina prodano je nešto bielog. U obće čuju se tužbe, da se slabo traži vino, i da ima malo kupaca.

***

Red trapista u Zemuniku radi na svu silu, da uredi ono imanje.

***

U Bosnoj i Hrcegovini zanimaju se sve više i za pčelarstvo. Lani je od hrvatsko-slavonskog pčelarskog družtva u Osieku nabavljeno 26 komada amerikanka i 28 košnica uzor džirzonka, u sve dakle 54 košnice. Učitelj Mateša poslan je od bosanske vlade u Osiek, da kod onamošnjeg pčelarskog družtva pobliže prouči racionalni način pčelarenja.

***

Izumili su novu vrst stakla, koja pušta skroz sunčano svietlo, ali sadržaje skorom svu sunčanu toplinu; taj izum od velike je važnosti, kad se grade prozori bez vratnica, a samim staklim. U takovim kućam u ljetno doba običnim staklim bila je baš nesnošljiva vrućina.

***

Sedam nadzorničkih činovnika za tvornice pregledalo je godine 1893 u Švajcarskoj 4758 tvornička poduzeća, u kojima radi 190,400 radnika.

***

Godine 1893 izveženo je iz Austro-ugarske u Francezku 129,147 ovaca, dakle 25,519 glava više nego li godine 1892.

***

Prvim listopada stupila je u kriepost iznimna tarifa za prevoz žitarica, sočivnica, brašna, slada i uljevitog sjemenja u količini od najmanje 10,000 kg. sa poštaja južne željeznice i državne željeznice i postajama iztočne francezke željeznice.

***

U Srbiju se mogu slati poštarski omotci do 5 kilog. težine. Za omotke do 3 kilog. plaća se 50 novč. poštarine, a za omotke od 3 do 5 kg. plaća se 63 novč postarine. Može se i vriednost na omotcim očitovati, ali ta nesmje da prekoraci 2000 franaka, a za svaku 300 franaka označene svote plaća se 10 centima osiguracije.

***

Tekuće godine u Dalmaciji na 12 postaja oplodjivale su se kobile državnim pastucim. Opasano je u sve 845 kobila, te je poprieko svaki postuh opasao 33 kobile.

***

Njemačka vlada odlučila je, da će poslanicim u državam koje su važne rad trgovaranja svojim gospodarskim proizvodim dodieliti gospodarskog stručnjaka.

***

U Austro-ugarskoj troši se godišnje 2,800,000 kvintala sladora, a proizvelo se je za radne godine 1893 i 1894 nešto 8,317,639 kvintala. Lani se je izvezlo u inozemstvo 4,892,951 kvintal sladora.

***

Prvih šest mjesecih tekuće godine izvedeno je iz Austro-ugarske raznog blaga u vriednosti 20,578,197 fiorina, dakle 16,578,197 fiorina više, nego li za prvih šest mjesecih prošle godine. Volova izvedeno je u vriednosti od 11,615,197 fiorina, a krava u vriednosti od 5,450 093 fiorina. Nije marva razprodana jer je uzgoj marve porasao, nego se je na mnogim mjestim prodavala u bezcienu s nestašice krme.

***

U njemačkoj troši se za gnojenje znatno mnogo kalijevih solih. U samom Braunschweign troši se na svaku 1000 hektara obradjene zemlje 1224 kvintala kalijevih solih, dakle poprieka 125 kg. na svaki hektar obradjene zemlje.

***

Zadnjih deset godina izvezlo se je iz Ugarske, što žive, što ubijene peradi, a što jaja u vriednosti od 22 miljuna fiorina. Sama Budimpešta potroši godišnje što peradi što jaja u vriednosti od 3 miljuna fiorina.

***

Ljetos bilo je zasadjeno u Evropi burakom (sladornom repom) 1,500,000 hektara vinograda, a proizvedeno je poprieko 3030 kg. repe po hektaru, što odgovara na 4,620,000 tona sladora.

***

Godine 1894 uvedeno je u Njemačku 412,280 hektolitara piva, a izvedeno je 407,880 hektolitara, dakle je uvoz bio jači od izvoza.

***

Na imanjim ugarskog primasa, koja nisu dana u zakup, kako se je pogovaralo, proizvelo se je ljetos vune i repice u vriednosti od 1,000,000 fiorina. Zadnjih deset godina dali su imanja ugarskog primasa godišnje 415,000 fiorina čistog dobitka.

***

Ruski Car potvrdio je predlog ministra financija, da se u četiri iztočne pokrajine uvede državni monopol za žestu. Svrha je ovome zakonu, da se umanji piće žesta, da se narodu pruži zdravog pića i da se stane na put kriomčarenju žestom.

***

Kroz prvih pet mjesecih t. g. 1894 izvedeno je iz austro-ugarske 575,735 kvintala slame u vriednosti od 1,871,139 fiorina i 235,077 kvintala siena u vriednosti od 1,222,400 fiorina.

***

U koloniji New-Suth-Wales u Australiji goje 2,155,000 goveda, 57 miljuna ovaca, 481,000 konja. Lani je same vune napravljeno 288 miljuna funtih. Vriednost cielog izvoza bila je 170 miljuna maraka, a uvoza 158 miljuna maraka. Na toj koloniji žive 342,000 duša. Lani se je tamo noselilo samo 4740 osoba više, nego li ih se je izselilo.

***

U Italiji ima ih, koji predlažu da vlada uvede monopol na svilce. Nebi se smjelo gojiti više od 1,800,000 unaca sjemena, kojeg bi vlada kupovala po 8 lira unču. Uzgojene dobre čahure (kožurke) plaćala bi po $4\frac{1}{2}$ lire kg. Iz tog predloga proiztiče, da bi taljanska vlada na samom monopolu svilčeva na sjemena mogla imati na godinu 24,720,000 lira dobiti. Od predenja svile 63,000,000; od izradbe (tkanja) bolje svile 24,400,000 lira, a od izradbe proste svile 26,800,000 lira; ukupno 140,920,000 lira, od kojih bi valjalo odbiti 15 postotaka za nagradu proizvoditelja, a 15 postotaka za nagradu radnika i radnica.

***

Lani je izvedeno iz Francuzke, Italije i Švajcarske u Sjedinjene države sjeverne Amerike svile i svilenih proizvoda u vriednosti od 113,000,000 franaka Od te vriednosti odpada skorom četvrti dio na korist Švajcarske, naime 28,500,000 franaka.

***

Po F. Bietenholzu iz Turina na raznim tržištim Piemonta dovedeno je ljetos na prodaju 5,706,920 kg. čahura (kožuraka) dakle 1,251,830 kg. manje negoli god. 1893 kad je na istim tržištim bilo dovedeno 6,958,750 kg. kožuraka.

Pitanja i odgovori „G. Poučnika".

A. Odgovori.

86. Na što je red paziti pri uzgoju krava muzara, da mlieko bude što moguće mastnije?

A. P. u V. (Hrvatska).

Da se pri uzgoju krava dobije mastnije mlieko, valja najviše paziti na izbor prave i prikladne hrane; ali kolikogod hrana upliva na mastnoću mlieka, isto toliko upliva narav životinje i njega; valja dakle odabroti za svrhu prikladnu pasminu i valja razborito i pomnjivo njegovati krave muzare. Doduše, nemože se reći da ima pasmina, koje doje izključivo mastno mlieko, i da ima opet takovih, koje doje izključivo mrsavo mlieko, ali to zavisi od osebujnosti svake pojedine glave, te u svakoj pasmini ima krava, koje doje mastno mlieko i opet takovih, koje doje mršavo mlieko. Valja dakle pri razplodjivanju paziti na izbor, i odabriti za razplod one krave, koje doje mastnim mliekom, jer to svojstvo prelazi na potomstvo. Pri raznim kušnjam, to se je nedvojbeno ustanovilo. Tako u jednoj štaji gdje se goji 95 glava krava iste pasmine opazilo se je, da je srednja količa masti u mlieku 2·1 po sto, dočim je mlieko nekih krava sadržavalo čak 4·1 po sto masti. Za mjerenje masti u mlieku rabi se maslomjer (Laktobutyrometar). Samo od zdrave, sočne hrane dobiva se dobro mlieko. Sieno kriepi živce želudca i podpomaže izlučivanje želudačnih sokova. Više se štedi, ako se krmi duga slama, nego li sa sječkam. Uljene komine, plievi i krupicu valja krmiti suhe, osoljene su 10 grama soli na dan za svaku glavu. Krompir i repa bolje se probavlja ako je poparena. Po sočnoj hrani sliedi napajanje, a za ovim slama, da nasiti. I od načina i dobe hranjenja zavisi uspjeh. Kad se je blago najelo hoće mu se počinka, da probavi; a čim dulje počiva bolje probavi. Najbolje je hraniti blago dva puta na dan, od 5 do $8\frac{1}{2}$ satih u jutro i od 4 do 6 poslje podne. Takodjer je bolje muzti dva puta, nego li tri puta na dan. Zdrava, zračna štaja, čistoća u štaji, pranje i četkanje blaga, prijazno i blago postupanje znatno podpomažu izrabu hrane, a dosljedno uplivaju, da krave doje mastnije mlieko.

87. Molim vas, na koji se način najbolje i najbrže izbieli lanena kudelja?

I. Č. u T. (Bosna).

Lan se najbolje izbieljuje na suncu. Za tu svrhu su osobito prikladne suhe livade sa kratkom travom. Lan se razastre po livadi, pa ako je vrieme liepo prevrće se svakog četvrtog ili petog dana, ako je vrieme kišno svako drugog ili svakog trećeg dana. Da je lan izbieljen pozna se po tom, što se na njemu pojavi smedjih pjega, i što se vlakno lako lušti od stabaljka. Ovako izbieljen lan može se držati na koje mu drago zaklonjenom ali zračnom i suhom mjestu do sušenja. I Belgiji gledaju, da izmedju svake radnje oko lana prodje nekoliko vremena, jer da to znatno upliva na dobrotu lana. Dobra se kodelja dobije samo onda, ako se vlakno moči u vodi. Močenje na livadi, osobito ako to sliedi samo po rosam djeluje štetno na vlakno. Od kad se lan namoči i posuši, pa do izbielivanje hoće se da prodje neko vrieme, a isto tako i od izbielivanja do trlicanja. Lan, koji se izmoči na livadam rosam i kišom, daje obično loše vlakno, smedje boje, a nije velike trajnosti. Na suncu na suhoj livadi kratke trave, izbjeljuje se lan najbolje i dobije se najljepšu i najtrajniju kudelju.

88. Jeli doisto koristno dodavati krmi za blago fosforna kisela vapna? Koliko se ima dodati na svaki obrok? Koji je najbolji način dodavanja?

V. K. u K. (Boka).

Nema dvojbe, da je koristno, samo ako se razborito rabi i ako ga blago trebuje. Fosforno kiselo vapno jeste glavna sastojina kostijuh i zubih. Suhe, izmašćene kosti sadrže do 60 po sto fosforno kiselog vapna, a zubi čak 75 postotaka. Sasvim je dakle naravski da mladim životinjam, koje rastu, i kravam koje su bredje, fosforno kiselo vapno pomješano drugoj dobroj hrani sasvim će dobro doći; a izkustvo je pak dokazalo, da blago fosforno kiselo vapno posve dobro probavlja. Ali ako je hrana kojom hranimo blago dobra, ako potiče iz dobrih livada, te su njene sastavine razmjerne, onda je svako hranjenje fosforno kiselim vapnom suvišno, jer blago iz hrane crpi potrebito fosforno kiselo vapno za razvoj kostiju. Dapače u ovakovom slučaju dodavanje fosforno kiselog vapna hrani može biti štetno, jer opet nije zdravo za probavne ustroje, ako imadu da probave mnogo rudnih solih. U pitanju su vrlo važne kušnje profesora Weiske iz Breslave. On je pravio kušnje kuncima, u koju je svrhu rabio 6 kunaca od četiri mjeseca, 4 kunca od 72 dana i 6 kunaca od 36 dana; svi kunci su poticali od istih roditelja. Kunce je odielio u dva odiela, tako da je u svakom odielu bio jednaki broj kunaca od iste dobe. Svi kunci primali su jednaku hranu sastojeću se od dobra siena, zobi i krompira, ali samo tom razlikom, da jedan odio izim gori navedene hrane dobivao je svaki dan i fosforno kiselog vapna. Nakon šest mjesecih takovog hranjenja, oni kunci, koji su uz hranu dobivali i fosforno kiselo vapno, bili su doduše nešto jače razvijenog kostura, ali nije nastalo nikakove promjene u kemičkim sastavinam kostura, niti je prirast u mesu bio veći. I kod bredjih životinja, koje su uz običnu hranu primale i fosforno kiselog vapna, nije se za to u podmladku opazilo nikakove koristi od toga. Iz ovoga se dade zaključiti, da ako se hrani dobrom hranom, da onda netreba dodavati fosforno kiselog vapna, jer da su takovoj hrani sadržane sve sastavine potrebite za razvoj tiela. Samo, ako se hrani takovom hranom, koja je loša ili oskudieva rudnim solim u obće, a fosforno kiselim vapnom napose, jeste koristno hrani primješavati fosforno kiselog vapna i postizava se doisto željeni uspjeh.

89. Imajte dobrotu naputiti me, kako da uzgojim dobra sjemena od spinata?

M. J. u M. (Split).

Spinat za sjeme valja sijati ili u prvoj polovici rujna mjeseca ili pak rano u proljeće, dok to vrieme dopušta. Od jesenske sjetve dobida se više i boljeg sjemena. Spinat ljubi laku, ali puno gnojnu i snažnu zemlju, duboko obradjenu. Pri uzgoju za sjeme valja zemlju pred sjetvom opetovano put prekovati i prebranati, da se uništi vas korov. Sjeme sije se u redove na 24 centimetra razmaka, a po sjetvi prevalja se zemlja, da se bolje sljubi sjemenom. Dok proklica sjeme, odmah se zemlja okopa; a drugi put se okopa, kad poraste 8 do 10 centimetara. Odmah po ovatnji ostrani se mužki spinat, t. j. onaj spinat, koji ovate samo mužkim cvietom, a to je vrlo lako razpoznati. Sjeme se žanje, dok počme žutiti. Ne valja mnogo kasniti žetvom, jer ako sjeme od spinata prezdrije na stabaljki, onda posve lako odpada. Obično se spinat žanje tako, da se sve počupa i poveže u snopiće, po pospremi da dozrije. Kad sjeme u snopićim dozrije i posve se posuši, onda se izmlati.

B. Nova pitanja.

90. Jeli bolje peći rakiju odmah dok se iztiska vino, ili je bolje pričekati neko vrieme, da drop uzdrije? Izplaćali se dodavati sladora dropu? Kako se postupa, da se najviše rakije izpeče iz dropa?

P. B. u R. (Dubrovnik).

91. Danas, kad nam neostaje druge nego obnoviti vinograde amerikanskih lozam; pošto amerikanske loze traže puno gnjoja, molim vas, bili imala kakove prednosti za nas, koji oskudjivamo stajskim gnojem poraba umjetnih gnojiva što dolaze u trgovini?

I. K. u S. (Zadar).

92. Molim vas, kako se ima postupati mliekom, odkad se omuze, do njegove porabe, a da se neizkvari?

A. M. u K. (Hrvatska).

93. Ovdje se razpolaže sa mnogo kića; molim vas bili se uspješno kićem moglo hraniti blago? Od koje je hranivosti lišće šumskom drveća?

V. T. u O. (Cres).

Odgovori na javna pitanja kao i nova pitanja, primaju se rado od svakoga, pa i ne bili predbrojnici.

OTVORENI DOPISI

GOSPODARSKOG POUČNIKA.

Predplatili su predbrojbu do konca t. g. 1894.

P. N. gospoda: Bakarčić D.r D. — Čitaonica Hrvatska - Makarska — Novi (Vinodol) — Sisgoreo I. K.. kan. — Družtvo Sloga - Pag — Iludjek S. ž. — Rubeša F. uč. — Tuchtan S. uč. — Kobasica G. — Lučić pl. G. — Matijević D.r Vinko — Madrošan L. — Mrvoš N., nač. — Cvitanović D. B. ž. — Katnić R. ž. — Manola I. — Urlić Ivanović D. J. ž.

— V. g. Ljubiša G. uč. — Vaša predbrojba podmirena je do konca prošle godine 1893.

— V. g. Aničić J. — Knjigu „O uzgoju i njegovanju cvieća" poslali smo vam.

— V. g. Defilippis Z. — I vami knjižicu „Duhan".

— V. g. Belamarić Š. — Točno je baš kako vi kažete.

— V. g. P. B. - Rijeka — Da je vas podpis čitljiv. bili bi vam u pismu odgovorili.

— V. g. Ševeljević I. M. — Odgovorili smo vam poštom.

— V. g. Njirić Gogića I. — Upisalismo vas i poslali smo vam broj 19, a ostali brojevi sljediti će vam redovito.

— V. g. N. B. — U vašem umjetnom gnoju nastala je raztvorba, ali kakove vrsti, nemožemo vi vam kazati, jer ne znamo kakve je vrsti vas umjetni gnoj, Umjetni gnoj ne valja dugo držati, osobito ne umjetni gnoj dušične naravi, jer gubi puno snage; kad svježeg umjetnog gnoja, kojemudrago vrsti on bio, ali osobito kad dušičnih i fosforičnih umjetnih gnojiva, mnogo je veća djelatnost. Nemislimo da je vriedno, da trošite za potraživanje takovog gnjoja, nego ga potrošite što moguće prije. Ako je gnoj dušične mravi škoditi ćemo sušenje na zraku, jer će izvjetriti; drugoj vrsti umjetnog gnoja sušenje nebi hudilo. Za iztraživanje obratite se C. Kr. gospodarsko kemičnoj pokušajnoj postaji u Splitu.

U ZADRU, 1894. BRZOTISKOM NARODNOGA LISTA

Godina ... Izlazi na 1 i 16 svakog mjeseca Broj 21.

GOSPODARSKI POUČNIK

Obće blagostanje zavisi o blagostanju pojedinca a temelj blagostanju pojedinca, jest razboriti rad uz vještu uporabu nauke i izkustva.

Upraviteljstvo lista je u Zadru

Predbrojba u *Austro-Ugarskoj* stoji 3 for. na godinu, u *Inozemstvu* 8 franakà na godinu. *Uvrstbe* plaćaju se 8 novč. po redku za prvi put, a svaki sliedeći put 3 novč. redak. *Cliché* računaju se 5 novč. po centimetru četvornom.

Upravitelj i Izdavatelj: PETAR L. BIANKINI

Odgovorni urednik: NIKOLA ŠIMIĆ

Pisma, naputnice itd. itd. upravljaju se *Upraviteljstvu Gospodarskog Poučnika u Zadru.* — Rukopisi se nevraćaju.
Predbrojba je obvezna za godinu danâ, a izplaćuje se u Zadru.
Tko nepovrati prva dv.. ..oja obvezan je predbrojbi za godinu dana.

ZADAR, 1 Studenoga 1894. Ciena je listu 3 fiorina na godinu. ZADAR, 1 Studenoga 1894.

Opet se zlo kuha.

Mi smo svojedobno pisali, da francezki vinari traže od svoje vlade, neka im izposluje uvoz francezkih vina u Austro-ugarsku uz istu obaljenu carinu, koju uživaju taljanska vina, jer da po trgovačkom ugovoru i oni imadu pravo na obaljenu carinu. Vladine su novine davale s početka stvari malo važnosti, neke su dapače cielo pitanje izsmjehavale, a neke su tvrdile, da mi netrebamo u pitanju popuštati, jer da kad bi došlo do carinarskog rata, da bi odtud trpila francezka više štete, nego li mi, i da bi ostala bez surovine naime bez dužica, koje služe za pravljenje bačava, u kojima se izvaza njezin najvažniji proizvod, ime vino.

Ali su francezi prije točno svaku proračunali, pa su se uvjerili da se dužicam, oni mogu obskrbiti iz svojih kolonija i iz drugih država, a ovcam i iz svojih kolonija i iz Rusije. Ovo bi bilo za stvari što oni dobivaju iz Austro-ugarske, odnosno, što dobivaju iz Ugarske. Iz Cislajtanije malo šta oni dobavljaju, ali je za to Cislajtanija, dapače i sam Beč dobro raztovarište za njihove modne proizvode. Ali su modni proizvodi takove naravi, da već sada plaćaju visoku carinu, a troše se obično od osoba, koje se neobziru na potrošak. Osobe, koje su privikle parižkoj modi nabavljati će modne proizvade i uz najskuplju carinu, jer sve znanje i nastojanje ci lajtanjskih i bečkih obrtnika, nemože nego da iz daleku imitira francezke modne proizvode. Francezki modni proizvodi takovi su, da im bečki modni proizvodi nisu ni do koljena dorasli. Francezi se dakle ste strane ne boje nikakove štete.

S toga kad je Austro-ugarska liepim načinom odbila zahtjeve francezke, franzezka se nije zadovoljila, nego je stala odlučno zahtjevati, da se za francezka vina, koja se uvažaju u Austriju opredieli ista obaljena carina, koju uživaju taljanska vina.

Kad su s naše strane oklievali odgovorom, francezka je vlada pospješila odgovor i zaprietila se je carinarskom ratom. Dozvolom, da se uvaža francezko vino uz istu obaljenu carinu uz koju se uvaža taljansko vino, dobilo bi naše vinogradarstvo zadnji smrtni udarac, jer dok se našim vrstim vina možemo takmiti proti taljanskom vinu, nebi se mogli takmiti proti francezkom vinu, jer su francezi u vinarstvu majstori, i nijedan narod na svietu nezna priredjivati ljubka vina, baš po ukusu onoga, koji ga ima da troši, kako francezi. Carinarskim ratom protrpio bi puno obrt drvim u Hrvatskoj, jer veći dio dužica što se izvaža u francezku potiče iz hrvatskih šuma; a pretrpili i gospodari iz Magjarske, osobito oni iz gorskih predjela, koji se bave ovčarstvom, jer se oko $1\frac{1}{4}$ miljun ovaca izvaža svake godine iz Magjarske u Francezku.

Usljed prietnje sa strane francezke, da će otvoriti carinarski rat, ako joj se ne pogodi u carini na vino, sastali su se ministri cislajtanske i translajtanske polovice u Budimpešti, da o pitanju viećaju.

Premda su i ugarski vinogradari znatno protrpili od taljanske klauzule, ipak je magjarska vlada pod uplivom čifutske cliqué trgovačke komore u Budimpešti, koja je uvjek zagovarala polakšice klauzule, i obzirom na fakat, da bi u slučaju carinarskog rata protrpio doisto izvoz dužica i ovaca, bila sklona da popusti, i da pristane da se i francezka vina uvažaju uz istu obaljenu carinu uz koju se uvažaju taljanska vina na temelju glasovite klauzule; ali su se tome živo oprli austrijski ministri, koji valjka znadu, koliko mi trpimo usljed klauzule, a ne samo mi, nego i Istra i Tirol.

Na taj konferenciji u Budimpešti, zaključili su ministri obih pola države, da se francezkoj vladi ponudi carina na vino, po prvašnjem ugovoru t. j. po trgovačkom ugovoru, koji je bio u kriepositi prije sadašnjega. Po tom ugovoru carina na francezka vina, koja su se uvažala u Austro-ugarsku iznošala je florina 8 u zlatu za svaku 100 kg. vina.

Sad je pitanje, hoće li se francezka vlada zadovoljiti tom ponudom naše vlade, ili će ostati kod prvog zahtjeva, naime da se uvaža u austro-ugarsku francezko vino uz istu obaljenu carinu, uz koju i taljansko vino, a na koju obaljenu carinu ima francezka, kao najpogodjena država pravo i po današnjem trgovačkom ugovoru?

PODLISTAK.

Katekizam
Gospodarske hemije

od

D.ra E. WILDT-A

Ravnatelja agrikulturno-hemičnog pokušališta u Poznanju.

Po šestom izdanju njemačkog izvornika preveo F. RADIĆ
Učitelj strukovne učionice u Korčuli.

(*Nastavak vidi broj 20*).

191. Jeli koristno jednostrano dušičnato gnojenje?

Takovo se gnojenje isto tako malo može da preporuči kao što i jednostrano gnojenje sa fosfornom kiselinom ili sa pepelikom; ali se najviše treba čuvati osamljene uporabe čilske salitre. Ona se tek onda može sama upotrebiti, kad smo osvjedočeni, da su usljed prijašnjeg žestoka gnojenja u obilnoj mjeri sadržana u tla sva ostala hraniva, a navlaš fosforna kiselina i pepelika, drugčije se je bojati, da bi krepko djelovanje dušične kiseline moglo prouzrokovati izcrpljenje ostalih hraniva, s kojim bi bila skopčana opadanja kašnjih priroda, pošto je vrlo težko, da se posve ojalovljenu tlu povrati prijašnje plodovito stanje. U većini slučajeva će dakle bolje biti, da se istodobno sa čilskom salitrom podorova i hitro djelujuće fosforno-kiselo gnojivo.

192. U kojem je slučaju koristno pognojiti samom čilskom salitrom?

Kad se o tom radi, da pripomogneš preko zime zakržljalim usjevima. Pognoji u tom slučaju posipanjem rano s pramaljeća, prije nego li se rastline stanu razvijati, u razmjerju od 50 do 100 kg. na hektar. Biljke se onda obilato razbokore i do skora pokazuju bujno rastenje.

Čilska će salitra u tom smjeru djelovati samo onda, kad su lošem stanju usjevâ krivi odnošaji vremenâ ili slične okolnosti, dočim neće, kad bude to posljedica oskudice hraniva u tlu.

193. U čemu leži takovo djelovanje čilske salitre?

Jaka dušikova pognojenja izazivlju povećan razvitak listnatih i stabljikastih česti. To biva u osobito visokom stepenu, kad se bilinskom korienju stavi na razpoloženje dušik u obliku hitro djelujuće dušične kiseline. Tim se biline potiču na tjeranje novih izboja i na bujniji razvitak lišća, i postižu, kad imaju još u dovoljnoj količi i sva ostala hraniva, u velike podpuniji razvitak, nego li bi to slučaj bio, da nebude bilo dušičnom kiselinom izvedena potaknuća na rastenje. Ako li se pak taj podražaj na tvorenje lišća izvede odveć kasno ili opetovano, onda može da bude zakašnjeno tvorenje ustroja, ploda, kao što i prikupljanje hranivâ odredjenih za nastajuće rastlinsko razdoblje u spremištim koja su za tu svrhu odredjena (kod žitarica sjeme, kod korjenjača podzemni gomolji i korienje, (Pit. 108). Tada biljke dozrievaju kašnje, a u nekim okolnostima treba da budu potrgane u nezrelu stanju, što se po tom može da opazi, što je zrnje nepodpuno razvijeno, a korienjače sadrže malo škroba i sladora.

194. Što sliedi otuda za uporabu čilske salitre?

Kod zimskih usjeva treba da se poduzme posipanje najkašnje kad se stane da budi vegetacija i to samo jedan put, svakako se nesmije više poduzimati, kad je već započelo tvorenje batava. Kod ljetnih usjeva najbolje je posuti čilsku salitru prije sijanja, netom se polje dovoljno osuši. Za sladoraču se dapače često puta polovica dušikova pognojenja izvede

Mi cienimo, da se francezka neće zadovoljiti ovom ponudom naše vlade, nego, da će ju odbiti, i da će opredieliti rok za odgovor, do kojeg dana, ako joj se ne pogodi, kako pita, i kako ima pravo po ugovorim, da će navjestiti carinarski rat.

Onda će nastati kod nas pitanje, hoće li naša vlada primiti carinarski rat ili će pogoditi željam francezke? Da pitanje zavisi samo od vlade cislajtanske, mi mislimo, da bi se ona prije upustila u carinarski rat, nego li bi popustila, da se francezko vino uvadja uz obaljenu carinu, kako taljansko; ali pošto je po sriedi i vlada cislajtanska, a magjarski ministri u svim pitanjim vode odlučnu rieč, i pošto bi carinarskim ratom doisto protrpio izvoz dužica i ovaca iz ugarske, prevladat će mnienje magjarskih ministara i odpustit će se, da se francezka vina uvadjaju uz istu obaljenu carinu, kako i taljanska. A tad ne preostaje nami, nego pokupit se i selit se.

Gnojenje vinograda.

Čim je bolja i pićnija zemlja na kojoj je zasadjen vinograd, tim vinograd bolje radja. Dobrota zemlje zavisi od vrsti i naravi zemlje, ali i od njene gnojne snage, jer loza nije sposobna, da izrabljuje one hranive sastavine zemlje, koje su težko topive.

Laza spada u onu vrst rastlina, koje tjeraju duboko svoje korienje, a bud se u dubljim slojevim teže raztvaraju hranive sastavine zemlje, red je gnojiti dublje slojeve zemlje, lako topivim gnojem, da duboko prodiruće žile nadju dosti hrane. A baš je najteža stvar gnojiti dublje slojeve. Ako se dakle hoće da se gnojenjem okoriste i dublji slojevi, valja gornje sloјeve obilno gnojiti, jer samo obilni gnojenjem gornjih slojeva, može da prodre nešto gnjoja i u dolnje slojeve.

Prelaz gnjojiva iz gornjih u dolnje slojeve uzsliedi obično kišom, jer voda izluži gnojiva u gornjim slojevim i povuče ih u dolnjim.

Kao najprikladnije gnojenje za vinograde, koje valja svake godine opetovati preporuča profesor Paval Wagner sljedeću smjesu po hektaru:

300 kg. superfosfata od 17 postotaka
160 „ klorkaliuma (Solične pepelike)
200 „ Šumporno kiselog amonijaka
250 „ Čilske salitrovine

ili

130 „ Šumporno kiselog kalija
100 „ dušično kiselog kalija
130 „ Šumporno kiselog čipavca
250 „ Čilske salitrovine

a po četvornom metru

30 gr. superfosfata od 17 postotaka
16 „ klorkaliuma
20 „ Šumporno kiselog čipavca
25 „ Čilske salitrovine

ili

130 „ fosforno kisela kalija
10 „ dušično kisela kalija
13 „ Šumporno kiselog amonijaka
25 „ Čilske salitrovine.

Kemična guojiva nevalja u jedanput rabiti, nego svakog za sebe u razno doba.

Klorkalium i superfosfat bolje je razsuti jeseni ili zimi i zakopati ga što je moguće dublje.

Sumporno kiseli čipavac i fosforno kiseli kali razsiplju se u ožujku i pobranaju se.

Čilsku salitrovinu razsiplje se u svibnju do polovice lipnja mjeseca. Ona se može zakopati, a može ostati i na površini zemlje ne zakona, jer ju kiša posve lako topi.

Ima slučajeva, u kojima je koristnije odstupiti od ovog obćeg gnojiva, ali pri tom valja uzeti u obzir:

1. U dubokim, vlažnim zemljam guoji se manje dušičnim gnjojivim; dočim u plitkim i suhim zemlja, te u obće u zemljam visoko položenim, uz fosforno i pepeliko gnjojivo može se obilno gnjojiti dušičnim gnjojivim, naime kilskom salitrovinom i čipavnatim solim.

2. Kad loze razvijaju puno drva. odnosno puno matraka, valja ih manje gnjojiti dušičnim gnjojivim; a kad tjeraju slabo, onda valja obilno guojiti čilskom salitrovinom i čipavnatim solim

već jeseni u obliku čilske salitre, neka i zdravica bude obskrbljena dušičnom kiselinom. Istodobnim dodatkom lahko raztopivih fosfornokiselih slučenina zapriečuje se prekasno dozrievanje i tim se izbjegava pogibelj pobiranja nezrelih plodova.

Bojali se ljudi izprva da bi rana uporaba čilske salitre mogla imati posljedicom prodiranje jedne česti dušične kiseline u zdravicu, pa zato gubitak iste, ali je praktično izkustvo podučilo, da to ne biva, ne biva bar u tolikom stepenu. Ali se ipak uporaba čilske salitre jeseni nebi mogla preporučiti već samo za težke, spojnije vrsti tla, i samo za uzgojne biline koje imaju duboko prodiruće korienje, kao sladorača. Za laganije vrsti tla i za biline koje se na plitko ukorienjuju, kao žitarice i kumpiri bolje je rano proljetno gnojenje.

195. U kojoj se jakosti upotrebljuje dušikov gnoj?

Količa gnojivâ koja se imaju upotrebiti ravna se po njihovoj sadržini dušika, uzimlje se 10-20 kg. dušika na hektar. Obično je dostatna niža količa, samo za sladoraču uzimlje se više.

(*Sliedi*).

Strassburgska gušća jetra.

Strassburgska gušća jetra daleko su na glasu. Okolo Strassburga i po svoj Elsaciji bave se gospodari na veliko uzgajanjem gusaka. Način uzgoja je pretjeran, ali vrlo uspješan. Oni zatvore guske u skrinjice, tako da se nemogu maknut ni nastran, ni napred ni natrag, pa ih drže na tamnom mjestu. Spreda, na desno ili na lievo, gdje glava viri iz skrinjice, a toliko daleko, da je guskam lako na dohvatu, postave posudu vodom, u koju metnu komadića drvenog ugljena, kojega guske iz dugočasnosti glodju, a tim žedjaju više.

Hrane ih obilno zrnjem i žgancim, koji su umjeseni od brašna i ulja. Žgancim stupaju ih dva puta na dan, a dadu im napose i malo ulja i malo tusta (masti). Ovim se načinom guske lako i brzo tove, a što od glodjanja uglјena žedjaju, to podpomaže razvoj jetara. Ovim postupkom porastu jetra vrlo često do na jedan kilogram težine. Podaju guskam nuzto i papra, soli, i koromača, jer i to draži na razvoj jetara.

Kroz četiri ili pet nedjelja tovljenja postanu guske 7 do 11 kg težke. Od te životne težine odpada $\frac{1}{2}$ do 1 kg. na jetra, 2 do 3 kg. na mast (tusto) i $1\frac{1}{2}$ kg. na prsa.

Najbolji zeman za tovljenje gusaka jeste od Miholja do Božića, tad se u Elsaciji tovi najviše gusaka, ali ih se mnogo tovi preko sve godine. K.

Ruski način čuvanja jabuka.

Rusi, kad hoće čuvati jabuke za dulje vremena, posole ih. Ovaj način čuvanja jabuka je najrazprostranjeniji u Rusiji. Za solenje uzimlju tvrdje vrsti jesenskih i zimskih jabuka.

Pred porabom osnaže se i izčiste jabuke ili se pak izperu, pa posuše. Sada se naslažu u sasvim čiste bačve ili badnje, pa se na njih dobije razsoli, da ostanu potopljene u razsoli.

Bačva se ili badanj zatvori, i čuva na hladnom mjestu, a obično u podrumu. Razsol se obično priredjuje od $\frac{1}{2}$ kg. soli u 30 litara vode, ali mnogi uzimlju uz sol i 1 kg. ražena ili pšenična brašna na 30 litara vode, jer na taj način postanu vremenom jabuke kiselaste. Mnogi pak mjesto brašna primješaju razsoli malo meda i sladora, te raznih mirodija, kao kopra, kumina, aniža, itd. Na ovaj način priredjene jabuke, čuvaju se zdrave preko ciele godine; a kad se izvade izgledaju puno ljepše, prozirnije su, i vrlo ljubska kiselasta teka. D. P. L.

Klaštrenje i njegovanje voćnih stabala.

Veći dio gospodara običaje u proljeću klaštriti mlada voćna stabla i čistiti starija; i to biva ili posve rano, kad sokovi u stablu još miruju, pa onda, rane težko zaciele; ili pak kasno, kad već započme kolanje sokova, pa se mnogo sokova izgubi. Bolji je zeman za klaštrenje i čišćenje jesen, kad lišće poodpada, jer u stablim se još nešto kreću sokovi, pa rane laglje zarastu, bez da se gubi sokova.

Kod koštičanog voća, koje lako smoli, mnogo se manje smolice pojavlja, ako se klaštri jeseni, nego li u proljeće. Orah n. p. ne trpi, da ga se u proljeće klaštri.

Pri čišćenju starijih stabala valja paziti na sljedeće:

Klaštri krošnju štogod je manje moguće. Krošnja mora da zasjenjuje deblo. Ostrani one grane i one mladice, koje smetaju radnji, ili razobličuju krošnju.

Krošnja mora biti sklopljena, ali ne pregusto, jer i sunce i zrak mora da mogu lako prodirati do sredine krošnje. Kod starih stabala valja pomladjivati krašnju izbojim, tako zvanim vodenjacim. Vodenjaci tjeraju obično iz duljih grana, a gdje oni protjeraju, oni su obično mjerilo na voćam, da se donle ima širiti krošnja, a ne dalje. Ako se neizklaštri za vremena, obično izumru mladice iza vodenjaka.

Sve grane i mladice, koje se režu i klaštre, valja odrezati oštro i gladko u njihovom začetku, neostavljajuć zapiraka ili ušesa.

Kad se oklaštri stablo valja ga izčistiti od suhorine, od mahovine, gljiva, stare izumrle kore i gnjezda od zareznika.

Sva mjesta gdje se je rezalo valja zamazati katranom ili voćarskim mazom, a stablu puno pomaže, ako mu se deblo i grane izbiele vapnenim mliekom. Na izbieljenom stablu razvije se gladka i svjetlija kora, i manje se gnjezde zareznici. Cor i sve vrsti uših, mušica i mediča se najuspješne utamanjiva, ako se deblo i grane namažu vapnenim mliekom. Crljena se uš gnjezdi na panju i žilam; i nju se uspješno tamani, ako se zemlja sa panja razgrne, pa panj i žile dobro namažu ili žaliju vapnenim mliekom. V. B.

Gnojenje jesenskih usjeva fosfornom kiselinom.

Jeftine fosforne kiseline, koje se prije posve jettino dobivalo u Thomasovoj troski, rabi se danas sve manje za gnojenje, jer je manje sirove dolazi do rukuh, bud su sve dobre zalihe iztrošene. Što danas Thomasove troske dolazi u trgovini, to je sve od male vriednosti; a u mnogim slučajevim bez svake vriednosti.

Sve zamjene, koje danas nudjaju za Thomasovu trosku, slabe su, a u mnogom slučaju i nedjelatne.

Sad nastaje pitanje, čim da se gnoje zimski usjevi. Topiva fosforna kiselina superfosfata, stoji prama topivoj fosfornoj kiselini Thomasove troske, kao 1 prama 2, t. j. jedan dio fosforne kiseline od superfosfata djeluje, kao dva diela fosforne kiseline Thomasove troske. Ali ovaj razmjer djelatnosti nije jednak u svim vrstim zemalja. U lakim pržinastim i u crnićnim zemljam povećava se djelatnost fosforne kiseline od Thomasove troske prama onoj od superfosfata; dočim u težkim zemljam, naime u gnjilačam i ilovačam veća je djelatnost topive fosforne kiseline superfosfata.

Napram današnjim cienam fosforne kiseline, poraba Thomasove troske može biti koristna sama na lakim pržinastim i na crnićnim zemljam, dočim u svim drugim zemljam djelatnija je topiva fosforna kiselina superfosfata. L A.

SVAŠTICE

Umjetna kiša. Gospodin A. Baudouin poslao je izvješće Parižkoj akademiji znanosti o načinu, kako se umjetno može proizvesti kiša, privlačivajuć munjinu oblakâ pomoću jednog letećeg žmaja. On piše: „U nedjelju dne 15 listopada oko 5¼ sat h po podne, držao sam svežu

oblacim, koji su stajali nešto 1200 metara nad zemljom. U taj isti čas napravila se je mjestna mogla, i palo je nekoliko kapljica kiše. Kad sam na 5½ povukao zmaja i tim dokinuo doticaj oblacim, odmah je nestalo mogle i prestale su predati kaplice kiše. Ovim sam načinom na visočinam *El Meridj* blizu granice Tunizije proizveo više puta kišu".

Koristi od uporabe treseta za stelju. Muntz i Girard su se nakon opetovanih kušnja osvjedočili, da 100 kg. treseta može da upije 400 do 600 litara vode, dočim 100 kg. slame nemože, da upije nego samo 200 kg. vode. Treset sadrži poprieko 2% dušika, te je već usljed toga dobro gnjojivo. Oni su gnojenjem tresetnim gnojem, koji je postao od treseta uporabljena za stelju postigli prve godine 440 kvintala repe sa hektara zemljišta, a druge godine 16 kvintala pšenice i 35 kvintala slame. Treset se preporuča za stelju i radi toga, što ima svojstvo, da upija čipavac i da ga zadržava, kakogod gnjila.

Utamanjivanje mravih. List *„L' Articolture Belge"* preporuča sljedeće sredstvo, kao najbolje sredstvo za utamanjivanje mravi. Uzme se spuga i namoči se u dobro osladjenoj vodi, onda se izažme, i postavi blizu mravinjaka. Mravi koji su lakomi na slador navale hrpimice na spugu, i izpune ju. Kad je spuga puna mravih digne se i uroni u vrelu vodu. Ta se radnja više put opetuje dok se unište svi mravi.

Gnojenje livada. Tko hoće, da mu livade radjaju obilno red je, da ih redi, i da ih gnjoji. Za jesensko gnojenje preporuča se kainit i Thomasova troska skupa pomješani, i to 6 do 8 kvintala kainita, i 4 do 6 kvintala Thomasove troske. Livade, koje su odveć vlažne i kisele preporuča se često gnojiti vapnom i laporom. Suhe livade valja u proljeće oštro probranati.

Kako dugo nesu kokoši. Ima kokoših, koje počmu nesti jaja u dobi od 4 mjeseca, ali veći dio kokoših počme nesti u dobi od 8 ili 9 mjesecih. Ima kokoših, koje neprestano nesu, kojih 17 godina, ali se obično nosilje za jaja nedrže nego 3 godine. Najviše jaja nesu kokoši u drugoj godini Ima pasmina, koje se odlikuju, kao dobre nosilje, a u svakoj pasmini opet pojedinih kokoših, koje se u nesenje odlikuju nad drugim. Za razplod valja birati jaja od kokoših, koje su dobre nosilje. Pivac ne podpomaže nesenje, ali je ipak koristan i potrebit.

Francezka gorušica, priredjuje se kako sljedi: Uzme se 1 kg. brašna od žute gorušice (sinapis), te po 4 grama svježeg lišća od petrusimena, krosuljice i selena i 12 slanih, izčišćenih srdjela, 80 grama meda i 40 grama soli, pa se sve umjesi sa toliko prokuhane vinske kvasine, koliko je isto potrebito, da sve umjesi u gustu kašu. Ova se kaša čuva u dobro zatvorenim posudam, da dozrije do porabe. Dozrije za porabu, u 4 ili 6 nedjelja dana.

Rano sijanje ločike (salate). Tko hoće, da dobije rane ločike, red je da sije sjeme zimi. Sjeme od ločike ne prozebe, a proklica i razvije se 2 do 3 nedjelje prije, nego li sjeme, koje se najranije u proljeće zasije.

Gospodarske Viesti.

Na koncu smo godine, a mnogi nisu još podmirili i uredili predbrojbu, premda smo svakog pojedinog na pose opomenuli na izplatu. Pošto smo u novčanoj neprilici, molimo za zadnji put sve one, koji nam duguju predbrojbu, da ju bezodvlačno podmire, jer ćemo inače biti prisiljeni latiti se drugih sredstava. Uprava.

***

Seljačko gospodarsko družtvo u Zadru izdalo je pravilnik za trajnu izložbu, koja je sada smještena baš u primjernim i prikladnim prostorijam.

***

Sa svih strana tuže se, da nema kupaca za vino i za rakiju, premda su ljetos vrsti izvrstne. Što se ne traži ljetos vino, ima se pripisati tome. da su skladišta još prenatrpana taljanskim vinom, koje se je lani i preko lani uvelo u našu državu, da se iz Trsta razašilja uz posve jeftinu cienu mnogo vina od tamarinde, i da su mnogi trgovci neodlučni u kupovanju, jer drže, da će se i za francezka vina uvesti ista snižena carina, koja i za taljanska vina, pa da će onda biti vina, kao vode.

***

Dosad je potrošeno fiorina 4000 za iztraživanje vinograda okuženih filokserom.

***

Na Poljodjelskom Zavodu u Gruža obdržavati će se od 13 do 28 t. m. studenoga tečaj za maslinarstvo i uljarstvo. Prijave za podpore od 30, 40 do 50 fiorina za pohadjanje tog tečaja valja upraviti namjestništvu u Zadru do 5 t. m. Za kotar Makarske opredjeljeno je izključivo f. 200 za podpore. Mi preporučamo svim zanimanicim, da se prijave za tečaj, i to tim više, što su učitelji vriedni, a vino izdaje.

***

Od 12 do 22 t. m. studenoga obdržavati će se ljetos u Sinju, i to za zadnji put tečaj za podkivanje. Na koncu položit će slušatelji izpit Oni, koji polože dobro izpit, dobiti će svjedočbu, a tim i pravo vršenja podkivačkog obrta.

***

Kod c. k. skladišta za vina u Trstu, obdržavati će se dne 20 prosinca u prostorijam Burze javna dražba, dalmatinskih, istarskih i inozemnih vina.

***

Namjestništvo javlja, da je sasvim zabranjen uvoz bilina i bilinskih djelova u područje dalmatinsko prosto od filoksere s otoka Škarde občine Silbanjske.

***

Čitamo u broju 87 „N. L." U broju od sriede dne 24 listopada, ima „Smotra" dopis iz Ercegnovoga, u kojem se prenaša mnienje nekog svilogojca Bollea o našem vinu. Premda mnjenje svilogojca Bollea ne vriedi u svietu, i premda je za dobar dio naših vina netemeljita njegova tvrdnja, jer vina nebi bila za ništa, da ne prevriju na dropu, ipak nas čudi, da je „Smotra" lakoumno preniela onu viest. Naše je vino zadnjih godina nešto akreditirano u trgovini, pa ako se ona viest dalje prenese, bud svak nezna da je onaj stanoviti Boke svilogojac, a ne vinoslovac, nanieti će nam no malo štete; a i onako smo na muke, da vino razprodano. Ovo opažamo i radi toga, jer nam je poznato, da je vlada poslala tog svilogojca Bollea, sa novoimenovanim ravnateljem gospodarsko kemične pokušajne postaje u Splitu, da prouče naše vinarske i vinogradarske odnošaje; da pak bude podpun *colegium* jer: *tres faciunt colegium,* dodieljem im je za dragomana Dudan, putujući učitelj gospodarstva, mjesto Lovrića putujućeg učitelja vinarstva.

***

Trgovačka i obrtnička komora u Senju izdala je vrlo obsežno poučno i temeljito izvješće podkriepljeno točnim statističkim podatcim.

***

Na medjunarodnoj izložbi kruha cieloga svieta u Stuttgartu odlikovan je A. Zeininger pekar u Zagrebu najvišim odlikovanjem; dobio je zlatnu kolajnu i počastnu nagradu.

***

Koncem mjeseca rujna t. g. u bečkom javnom skladištu nalozilo se je na skladištu: žitarica i brašna 333,309 q. žeste 136 q, sladora 1979 q., vina 2640 q., ulja i mastj 839 q., ostale robe 12.985. Osjegurana vriednost robe bila je 3,174,810 fiorina.

***

Za pastuharnu u Lipici kupljeno je u Rogatici u Bosni 12 komada liepih mužkih, ždriebčića za 1655 fiorina. Ova nabava je obavljena za uzgoj konja jahača za dvorske lovove po visokim goram. Bosanski konji, imadu da izmjene stanovitu Tirolsku pasminu, koje sve više nestaje.

***

Na izložbi peradi u Prateru u Beču bio je zastupan peradarski Zavod iz Priedora u Bosni sa više 130 pasmina razne peradi. Tako krasne sbirke pasmina peradi nije bilo na izložbi, s toga je peradarski zavod u Priedoru u Bosni i bio nagradjen najvećim nagradam.

***

Družtvo bečkih trgovaca za tržna hraniva odlučilo je, da se obrati na ministarstvo molbom, da naredbom ili zakonom uzme u zaštitu prodaju pravog masla, proti prodaji umjetnoga masla ili margarine koja se sve više širi.

***

Grad Beč odlučio je graditi štaje za zaklon domaćih životinja, koje obole od pošalina; te sgrade stajati će oko ½ miljuna fiorina.

***

Ugarsko ministarstvo trgovine naredilo je da se uzduž tračnica i po nasipim svih željezničkih pruga goje vrbe i voćna stabla, naprama tomu, dali je zemlja prihladna za voćna stabla ili za vrbe.

***

Odkad je bilo monopolizavano svilarstvo u Magjarskoj ono se sve više širi, jer se dobre čahure (kožurci) plaćaju po 1 fior. svaki kilogram.

***

U Soprunskoj županiji bili su se ljetos strahovito brojno pojavili hruštovi. Ulovljeno je i poubijano svega 155,214 hektolitara hruštova, u koju svrhu potrošeno je 1662 fior. 91 novč. Kad se promisli da u jedan hektolitar ide 30,000 hrušteva što je polovljeno i poubijano 46,564,200 hrušteva, od kojih bi se bilo razvilo i razkotilo 698,463,000 komada grčica.

***

Ruska vlada posvećuje u zadnje doba sve svoje snage na razvoj poljodjelstva. Osobito ide za tim, da osigura i poveća izvoz proizvoda svojih plodonosnih zemalja. Tim se stvara utakmica, koja ide ponajviše na uštrb Magjarskoj, s toga sada magjarski gospodari namjeravaju sastaviti jedno družtvo u svrhu, da laglje odole toj ruskoj konkurenciji i da ju predusretnu.

***

Na Blythovu imanju u Stansteanu u Ingležkoj uredjena je električna sirarnica i maslarnica, te svi strojevi kreću, i sve se radnje obavljaju munjinom Ingležka troši na godinu masla u vriednosti 22 miljuna sterlinga; ali to ogromna količina razdieljena na 36 miljuna stanovnika ne iznaša nego pol našeg novčića na glavu. Dakle svaki stanovih ingležke potroši u godini dana samo ½ novčića masla.

***

Kako se plaćaju vrtovi blizu većih gradova. U Sachsenhausen blizu Frankfurta plaća se 24 do 30 hiljada maraka za hektar zemljišta. Blizu Hamburga 26,000 maraka po hektaru; blizu Bamberga 24 do 30 maraka po hektaru. U okolici Pariza, gdje obiluje vodom, plaća se godišnjeg najma za 25 ara povrtne zemlje 600 do 800 franaka; u S. Denisu blizu Parisa najskuplje su povrtne zemlje, tamo se plaća 1000 franaka najma na godinu za 25 ara zemljišta, što odgovara na 4000 franaka godišnjeg najma po hektaru; a kamatom od 4 po sto predstavlja hektar zemljišta glavnicu od 100.000 franaka.

***

Po državnom proračunu za godinu 1895 proračunano je za potrebe ministarstva za poljodjelstvo 16,404,948 fiorina, dakle 683.793 fiorina manje, nego li za tekuću godinu 1894.

Pitanja i odgovori „G. Poučnika".

A. Odgovori.

90. Jeli bolje peći rakiju odmah dok se iztiska vino, ili je bolje pričekati neko vrieme, da drop uzdrije? Izplaćali se dodavati sladora dropu? Kako se postupa, da se najviše rakije izpeče iz dropa?

P. B. u R. (Dubrovnik).

Ako se može drop dobro čuvati, onda je bolje pričekati neko vrieme da uzdrije, jer doisto ima u dropu takovih tvarih sladorne naravi, koje se posve polako raztvaraju. I izkustvo je dokazalo, da ako drop postoji neko vrieme u temeljito i dobro zatvorenim posudam, da je onda žešći. Dodavati dropu sladora, neizplaćuje se poništo, jer ako se dropu doda sladora, valja mu dodati i vode i podvrći ga vrienju, na isti način, kako mast. Kad se tako nebi uradilo ostao bi slador u dropu bez ikakovog učinka. Da se iz dropa dobije što više rakije hoće se: a) da drop što moguće manje vjetri; valja stoga iz badnja s njim odmah u kotao. b). Da je kotao i hladilo dobre vrsti, e da se ne gube lako vinovične pare i da budu lako i brzo ohladjene, c) da se posve iz tiha peče. Čim je tihija vatra pod kotlom, tim se laglje i podpunije izlučaju vinovične pare. Ali i ova predpostava vriedi samo za obične kotlove. Novim kotlovim izluči se brzo sva rakija, pa da se radi najživljom vatrom. Glavna prednost novih kotlova jeste ta, da se pod njima može ložiti neprestano živa vatra, a usljed toga teče radja brže.

91. Danas, kad nam neostaje druge nego obnoviti vinograde amerikanskih lozam; posto amerikanske loze traže puno gnjoja, molim vas, bili imala kakove prednosti za nas, koji oskudjivamo stajskim gnojem poraba umjetnih gnojiva što dolaze u trgovini?

I. K. u S. (Zadar).

Poraba umjetnih gnojiva ima svojih prednosti, ali samo u toliko u koliko se razborito i pametno rabe, i u koliko se rabe skupa stajskim gnojem. Vinograde gnojiti sama umjetnim gnojem moći će se samo za nekoliko vremena, jer onda nastane umornost zemlje; dočim umjetni gnoj u izmjeničnoj ili skupnoj porabi sa stajskim gnojem može se rabiti za viekove. Sam umjetni gnoj neće nikada moći posve zamjeniti stajski gnoj, ali porabom umjetnoga gnoja i zelenim gnojenjem može se do ništa umanjiti potrebaća stajskoga gnoja. Prednosti porabe umjetnoga gnoja, uz stajski gnoj i uz zeleno gnojenje jesu sljedeće: Da se u svako doba, može dati zemlji ona kolikoća hranivih tvarih, i u onoj mjeri u kojoj ih ona potrebuje. 2. Umjetnim gnojevim daje se bilini hrana u puno laglje topivom i djelujućem obliku, nego li je stajski gnoj. Za zemlje, koje oskudievaju dušikom, učinci kilske salitrovine jesu izravni; ona djeluje tako brzo, da se njezin upliv na oko vidi. 3. Umjetnim gnojem daju se zemlji ona hraniva kojimi oskudieva, i u onaj mjeri u kojoj ih trebuje; nema dakle pogibelji, da će jednog ili drugog hraniva biti izobilj u zemlji. N. p. u suhim predjelim zemlje obično oskudievaju dušikom, dočim im ne fali pepelike i fosforne kiseline. Da se takovoj zemlji doda dušik valja ju obilno pognojiti stajskim gnojem. Tim gnojenjem nadomjesti se dušik, ali se presiti zemlja pepelikom i fosfornem kiselinom, što je opet na uštrb razvoja bilja U takovom slučaju biti će savjetno rabiti umjetno gnojivo n. p. čilsku salitrovinu, kojom se namješta zemlji sami dušik. Obratno se dogodi u vlažnim crničnim zemljam, koje obiluje dušikom a oskudievaju pepelikom i fosfornom kiselinom. 4. Troškovi prenosa i baratanja mnogo su manji kod umjetnoga gnjoja nego li kod stajskog, jer umjetni gnoj u razmjerno vrlo maloj kolikoći sadrži puno hranivosti.

92. Molim vas, kako se ima postupati mliekom, odkad se omuze, do njegove porabe, a da se neizkvari?

A. M. u K. (Hrvatska).

Dok se mlieko omuze valja ga odmah odnieti iz štaje, jer je stajski zrak nečist, i u najčišće držanim štajam. Mlieko prenese se u čistim prostorijam, gdje je posve svjež i čist zrak, tu se najprije prociedi, a onda odmah ohladi. Čim brže i podpunije uzsliedi ohladjenje mlieka, tim se mlieko bolje uzdrži. Mlieko valja ohladiti najmanje na 12° C., ako se još bolje ohladi na 10 ili na 8 ili na 6° C., to je još bolje. Još se bolje uzdrži mlieko, ako se pred hladjenjem posteurizuje. U tu svrhu, u spravu za pasterizovanje ugrije se mlieko do 70 ili 80° C., pri kojoj se toplini ubije trusje svih gljivica, koje mlieko može sadržati, a onda se brzo ohladi na 8 do 12° C. Pasteurizovanjem uništi se najprije trusje onih gljivica, koje prouzrokuju u mlieku mliečno vrienje, odnosno, koje su uzrokom, da se mlieko uzljuti. Nego posteurizovanjem, ako se baš velikom pomnjom ne radi, dobije mlieko tek ukuhanog mlieka, a to mnogim nije drago. Kad izrabe mlieka za maslo i za sir, nije potreba dugo čuvati mlieko; najveće se pomnje u čuvanju mlieka hoće onda kad se mlieko šalje na odaljena tržišta. Za putovanje hoće se da je mlieko dobro ohladjeno i da se puno nemučka na putu i da se na putu brzo ne ugrije. Najbolje se čuva ohladjeno mlieko u drvenim posudam, osobito ako su čiste, jer je drvo loš vodić topline. Da se mlieko na putu ne mučka hoće se da su posude sasvim pune i da su kola obskrbljena perim, koji umanjuju udarce. Sa dobro uredjenim prevoznim sredstvim može se mlieko razašiljati željezničom na tržišta udoljena 4 do 5 satih važnje.

93. Ovdje se razpolaže sa mnogo kića; molim vas bili se uspješno kićem moglo hraniti blago? Od koje je hranivosti lišće šumskom drveća?

V. T. u O. (Cres).

I kiće imade svoju hranivu vriednost, a na mnogim se mjestim kićem vrlo uspješno hrani blago. Hranjenje blaga kićem jeste puno u običaju u nekim gorovitim predjelim francezke, gdje s neštašice livada oskudievaju sienom. Oni tamo suše lišće jeseni, pa posušenim lišćem u zimsko doba ili djelomice ili sasvim izmiene drugu krmu. Koncem rujna za toplih dana poberu lišće pa ga suše. Najviše suši se lišće od trepetljike (topole, jablana), pa brista, vrbe, liešnjaka i jasena. U 100 djelova suha lišća ima poprieko:

	Nedušičnih sastavina			
	Proteina	Izvad. tvarih	Staničevine	Pepela
1. Trepetljike	4·0	26·7	7·3	2 0
2 Jasena	4·4	26 3	5 5	3 8
3. Brista	4 7	24·6	7 6	3·1
4. Vrbe	4·9	25 0	7·4	2 7
5. Liešnjaka	5·8	26 3	5·8	2·1

Za sušenje stire se lišće po tavanim ili po sušnicam na 20 cm. debljine, pa se svaki dan jedan put promješa. U četiri ili 5 dana posuši se obično lišće toliko, da se može skupljati na kupove. Mnogo se veći uspjeh od hranjenja lišćem postizava, ako se ono pomješa siečkam od repe nešto 24 sata pred hranjenjem, da malko prevrije i da se nešto ukiseli. Dodaje se i nešto livadnog ili djeteličnog siena. Krave vrlo rado jedu ovakovu hranu. Mjesto lišća na mnogim mjestim suše mladice, ali se bez štete mogu sa jednog stabla režati jeseni mladice sa lišćem stopro svake 4 ili 5 godine. Ovakove posušene mladice krme se ovcam. Ovce su osobito lakome na posušene mladice trepetljike, kojima su pupovi smolasti i slatkasti. Zeleno lišće ne jede blago rado, izim koza, koje se najradje hrane zelenim kićem. Ali kiće i zeleno lišće nemože za krave i ovce nigda biti glavnom hranom jer u zelenom stanju sadrži mnogo žukih i trpkih sastavina, koje pak prouzrokuju zaspon probavnih ustroja, što nije zdravo. Dočim posušeno prolazi dobro kao pomoćna hrana. Konjim daje se samo lišća i izsječkanih mladica od vrba pomješano sa zobi.

B. Nova pitanja.

94. Molim vas odklen i pošto može se nabaviti Wyandotte kokoši?

Š K. u Š. (Hrvatska).

95. Molim vas, kako se ima gojiti zumbula i lala u loncima, da rano i liepo cvataju?

M. K. u D. (Dubrovnik).

96. Molim vas, koja vrst maza odoli najviše vlagi i vremenu?

O. B. Č. u T. (Bosna).

97. Odkad sam počeo sječkati krmu, nekud mi životinje neuspjevaju dobro, kako prije. Molim vas mogu li biti sječke tome uzrok?

I. F. u S. (Hrvatska).

98. Molim vas, koji je najbolji gnoj za mlada voćna stabla? Kako se imadu gnojiti mlada voćna stabla, da od gnojenja bude uspjeha?

A. C. u P. (Istra).

☞ Odgovori na javna pitanja kao i nova pitanja, primaju se rado od svakoga, pa i ne bili predbrojnici.

OTVORENI DOPISI

GOSPODARSKOG POUČNIKA.

Predplatili su predbrojbu do konca t. g. 1894.

P. N. č. gospoda: Ćurić O. A. ž. — Markovina Iv, pos. — Milanković J. pos. — Čitaonica - Mihotić.

— V. g. Britvić M. uč. — Vaša predbrojba podmirena je do konca godine 1893.

— V. g. Bergamo P. — Knjižicu „Duhan" odposlali smo Vam.

— V. g. Franasović S. — I Vami 2 iztiskog knjižice „Duhan".

— V. g. Luković S — I Vami, ali knjigu „O uzgoju i njegovanju cvieća".

— V. g. Kosirić A. — Nemožemo, jer ne zasjeca izravno u našu struku.

— V. g. D. S. M. — Odgovorili smo Vam odmah sljedećeg jutra.

— V. g. Ivančić L. — Ako bude moguće oko Božića, prije ne, jer smo sklopili predtečno drugih obveza.

— V. g. Mirić T. — Broj 18 poslali smo iznovice.

— V. g. I. T. - Split — Na onakove mizerije nevalja se osvrćati, ekonomička pitanja nesmje se vući u vrtlog dnevne politike. Svakog koji radi namjerom, da učini nešto dobra, mora se pohvaliti, osobito ako bira dobra sredstva. Dobro je dobro, pa od koga došlo. Tko nemože da se u razsudjivanju popne visoko i da bude pravedan, znak je da je strastven.

— V. g. Kokotović M. — Broj 9 i 18 poslali smo Vam iznovice.

— V. g. Lučić L. — Pisati ćemo Vam do nekoliko dana, dok nam stignu obavjesti sa izvora.

Godina XVI Izlazi na 1 i 16 svakog mjeseca Broj 22.

GOSPODARSKI POUČNIK

Obće blagostanje zavisi o blagostanju pojedinca a temelj blagostanju pojedinca, jest razboriti rad uz vještu uporabu nauke i izkustva.

Upraviteljstvo lista je u Zadru

Predbrojba u *Austro-Ugarskoj* stoji 3 for. na godinu, u *Inozemstvu* 8 franakâ na godinu. *Uorstbe* plaćaju se 8 novč. po redku za prvi put, a svaki sliedoći put 3 novč. redak. *Cliché* računaju se 5 novč. po centimetru četvornom.

Upravitelj i Izdavatelj: PETAR L. BIANKINI

Odgovorni urednik: NIKOLA ŠIMIĆ

Pisma, naputnice itd. itd. upravljaju se *Upraviteljstvu Gospodarskog Poučnika u Zadru.* — Rukopisi se nevraćaju. Predbrojba je obvezna za godinu danâ, a izplaćuje se u Zadru. Tko nepovrati dva broja obvezan je predbrojbi za godinu dana.

ZADAR, 16 Studenoga 1894. Ciena je listu 3 fiorina na godinu. ZADAR, 16 Studenoga 1894.

O našem marvogojstvu.

PRAVOM nemože se kod nas govoriti o marvogojstvu, jer se kod nas blago o pravom smislu rieči ne goji, nego se drži kao nešto nuzgredna, u mnogom slučaju rad potrebe, a u većem dielu slučajeva, da od obćinskih pašnjaka i pojedinci crpe nešto koristi.

O kakovom sustavnom uzgoju, za jednu od toliko svrha, rad kojih se može izgajati blago, nema govora, gleda se samo, da se od blaga, uz što manji trošak dobije što veća korist, a ta korist teče ponajviše od mesa i od vune, redje od mlieka i od podmladka.

Ni pasmina se čisti nepozna kod nas; sve pasmine označuju se kao domaće pasmine, a one se vrlo često niti ne naliče; dočim su sve više ili manje kržljave, te zaostale i u razvoju, i u snazi i u dojnosti.

U onim mjestim gdje je svojedobno bilo uvedeno boljih pasmina, domaće su pasmine još više okržljavile, jer križanjem nisu poprimile dobra svojstva uvedenih pasmina, a izgubile su svoja vlastita dobra svojstva.

Mnogi su uzroci zašto naše marvogojstvo sve više nazadnje; ali su glavni, jer se s užava površina pašnjaka, i jer površina pašnjaka ne stoji u razmjeru sa brojem glava što po njima pašu; jer se je svojedobno bez stalne osnove, kušalo poboljšati naše blago, pa se je post glo baš protivan uspjeh; jer nema uredjenih štaja, ni dobre ni dosti hrane, i jer se timarenje blaga sasvim zanemaruje i povjerava čobanim.

Za podignuće našeg marvogojstva trebalo bi velikih novčanih žrtava, a svakako, prije nego li bi se imalo započeti poboljšanjem, valjalo bi temeljito proučiti današnje pasmine i one koje bi se imale kod nas udomiti, pa izraditi stalnu temeljitu osnovu, i po toj osnovi provadjati sustavno poboljšicu.

Ali, da se od poboljšica bude moglo imati sigurna uspjeha, valja najprije povećati produkciju krme i urediti štaje, jer bez dovoljne, kolikoće dobre hrane i dobro uredjenih štaja, nebi se polučilo nikakovog uspjeha. Najviše pomnje valjalo bi uložiti na veću proizvoduju dobre hrane. Naši pašnjaci, i onako nisu za ništa, niti su takove naravi, da bi se dali popraviti; ali imade za to prostranih livada i ledina; prve kad rode 10 do 20 metričkih centih siena, cieni se da dobro rode, dočim se u drugim zemljam sviet ne zadovoljava, ako mu livade ne rode barem 40 do 50 centih siena po hektaru, a umjetno natapane livade, kojih 70 do 100 metričkih centih siena po hektaru.

Ali se ti uspjesi mogu postizavati samo, ako se livade redovito redaju, snaže i gnoje.

Na zatrovljenim, prevlažnim ili presuhim livadam, koje nisu nikad gnojene sasvim je naravski, da trava slabo uspjeva i da je loše vrsti.

Livade valja svake godine redovito gnojiti, redovito snažiti i rediti. Ako su odveć vlažne valja urediti odtok vode, a isto tako valja usporiti odtok vode, i zadržati ju u spodnjem tlu, ako su presuhe. I od vrstih trava, koje se gdje zavisi plodovitost. Kod nas se livade same zasiju. pa na njih prevladaju obično lošije trave. U drugim se zemljam pribere sjeme trava za livade, i nastoji se da su prikladne naravi zemlje, podneblju, i vlagi koju zemlja sadržava u većoj ili manjoj mjeri. Na pustim ledinam, koje kod nas bezplodno leže moglo bi se uzgajati toliko krmnog bilja, da bi doteklo za hranu za tri put još toliko blaga, koliko ga se danas goji, ali sviet nemože da shvati korist od takove gojitbe, i misli da se blago imade hraniti po pašnjacim, livadnim sienom, ako ga ima i odpadcim; nerazumi, kako bi mu se trud i novac uložen u obradjivanju ledina i uzgoju krmnog bilja mogao izplatiti uzgojem marve.

Kod nas izvrstno uspjeva ljekarica i meteljka, pa ima još mnogo drugih krmnih bilina, koje izvrstno uspjevaju, a ipak dalo bi se na prste nabrojiti one, koji siju takovu krmu.

Nije nam n. p. poznato, da bi se igdje kod nas gojio zeleni kukuruz za krmu, a ipak je zeleni kukuruz u mnogim predjelim, gdje ljeti vlada mnogo veća suša negoli kod nas, jedina glavna hrana, kojom se blago hrani kroz 4 do 5 ljetnih mjesecih. A šta da rečemo o repi, o grahorici, o esparseti, o moharu i drugim krmnim bilinam, koje bi kod nas izvrstno uspjevale.

Dok se dakle, kod nas čvrsto ne upre na poboljšanje livada, i na uzgoj krmnog bilja po ledinam i oranicam, do tad nemože biti govora ni nade, da se naše marvogojstvo i za dlaku poboljša.

PODLISTAK.

Katekizam
Gospodarske hemije

od

D.ra E. WILDT-A

Ravnatelja agrikulturno-hemičnog pokušališta u Poznanju.

Po šestom izdanju njemačkog izvornika preveo
F. RADIĆ
Učitelj strukovne učionice u Korčuli.

(*Nastavak vidi broj 21*).

196. Koja pomoćna gnojiva sadržavaju samo fosfornu kiselinu?

Baker-i Mejilones-guano, Curaçao guano, fosforit, koščani ugljen, koščani pepeo i utaloženo fosforno-kiselo vapno iz tvornicâ klije.

Baker-i Mejilones-guano jesu izmetine pomorskih ptica, koje se nahode na otocim Tihog Oceana i na bolivijanskoj obali. Usljed onamošnjeg vrućeg i kišovitog podneblja izprane su sve raztopive sastavine, pa takove vrsti guana sastoje malo da ne izključivo od fosforno-kisela vapna. Opatit i fosforit jesu rude koje uz fosforno-kiselo vapno sadržavaju neznatne kolikoće klornog vapna i flornog vapna a nahode se u raznim krajevima Evrope i Amerike. Skoro podpuno čist opatit je Curaçao-fosfat; gvoždjem i ilovačom u velike onečišćen je u Nassau vadjeni Nassavski ili Lahnfosforit. Koščani ugljen ili spodij predstavlja zaostatke ugljenih cjedila upotrebljenih u tvornicama sladora za čišćenje sokova. Koščani pepeo dolazi iz južne Amerike, gdje se kosti upotrebljuju kao gorivo, obodvoje ovo zadnjih sastoji u glavnom od fosforno-kisela vapna. Utaloženo fosforno-kiselo vapno najpotla dobiva se kao nuzgredan proizvod u tvornicama klije, gdje se pomoću solne kiseline izvlači iz kostiju fosforno-kiselo vapno pa se iz raztopine taloži fosforna kiselina opreznim neutralizovanjem sa vapnom.

197. U kojemu obliku sadržavaju fosfornu kiseline spomenuta gnojiva?

U obliku u vodi neraztopiva tro-osnovno fosforno kisela vapna.

Razlikuju se tri oblika slučivauja fosforne kiseline sa vapnom. Najmanju kolikoću vapna sadrži jedno-osnovno fosforno kiselo vapno, dvoosnovno fosforno-kiselo vapno sadrži dvostruko, a troosnovno fosforno-kiselo vapno trostruku kolikoću vapna u istoj kolikoći fosforne kiseline. Spomenute tri soli posve različito se ponašaju obzirnom na njihovu raztopivost u vodi. Dočim se jednoosnovno fosforno-kiselo vapno lako raztapa u čistoj vodi, raztapa se dvoosnovno fosforno-kiselo vapno samo u takovoj vodi. koja ima u sebi ugljične kiseline, a troosnovno fosforno-kiselo vapno i ako nije podpuno neraztopivo toliko u čistoj vodi, koliko i u onoj koja sadrži ugljične kiseline, to je ipak izvanredno težko raztopivo.

198. Što je superfosfat?

Superfosfat je smjesa u vodi raztopivog jednoosnovno fosforno-kiselog vapna sa sumpornom kiselim vapnom ili sadrom; vriednost mu zavisi od sadržine u vodi raztopive fosforne kiseline, koja u superfosfatima, koji dolaze u trgovinu, izzosi izmedju 12-20%.

199. Na koji se način proizvadja superfosfat?

Polievanjem prije spomenutih gnojiva, koja sadržavaju fosforne kiseline, sumpornom kiselinom.

O porabi kamenog ulja.

Mnogi nisu vješti i vrlo neoprezno postupaju pri porabi kamenog ulja, pa se radi toga dogadjaju mnoge nesreće i ne izrabljuje se kameno ulje ili petroleum u onoj mjeri, koliko se može. Evo stoga nekoliko obćih pravila.

1. Petroleum ili kamenoulje valja čuvati u limenim posudam na hladnom mjestu. Nečisti se petrolej laglje upali od čistoga, ali da se to preprieči nevalja bezobzirno grijati petroleum, jer pare petroleja prasnu i upale se već pri 30° C.

2 Odlievanje i dolievanje petroleuma valja obavljati po danu, dok je svjetla dana. U blizini vatre ili goreće svieće nevalja točiti ni prelievati kameno ulje, jer more lako da prasne i da se upali, pa pri tom obično nastradaju od opeklina, oni koji su radili petrolejem; a ako nisu pametni i triezmeni lako plate životom.

3. Prolije li se petrolej i zapali li se na osamljenu mjestu, gdje se vatra nemože drugih gorivih predmeta dohvatiti, najbolje je pustiti da osamljen izgori. Hladnoća i prisutnost duha su neobhodno potrebite u takovom slučaju. Prietili da vatra zahvati druge predmete, onda ju valja prevladati, a to se najbolje postigne, ako se zaduši. Vatra se najlaglje zaduši, ako se pokrije suknenim plaštem, biljcem ili sukancem, ili ako se razaspe pržine ili zemlje. Polievanje vodom nije uvjek koristno, osobito ne kod petrolejuma, koji je laglji od vode, jer se tim načinom vrlo često razširi vatra. Zapali li se odjeća osobe, po kojoj se je razlio petrolej nevalja se dati u vikatanju i bježanje, jer se tim samo podpiruje i širi vatra. Hoće se hladnoće i prisutnosti duha. Imali u blizini ogrtač, sukanac ili druga tkanina najbolje se je s njom brzo zamotati, pa se izvaljati po tlehu; nemali se u što zamotati, i baciti se na zemlju, te izvaljati se koristi puno, jer se u većem dielu slučajeva zagasi vatra, a svakako preprieči se da se vatra naglo širi, kako biva, ako se na noge stoji, i ako se trči naokolo; jer stoji li se na noge vatra se hvata gornjih djelova odjeće, bježi li se naokolo, promahom zraka podpiruje se vatra.

4. Pri snaženju svieća hoće se takodjer velike pomnje. Kad se namješta stinj paziti je, da je sasvim suh i čist. Posve tanki stinj nevalja rabiti, jer grije posve nosić, a po tom i ulje. Vlažni stinj sisa težko ulje, kao i stinj koji je odveć debeo. Ako je stinj vlažan valja ga prosušiti utijalom, ako je odveć debeo ili odveć tanak valja ga izmjeniti.

5. Stinj i nosić svieće valja svaki dan izčistiti, i odstraniti ugljen, koji se na njima hvata. Svieća, koju se već dugo nije rabilo, valja pred porabom temeljito izčistiti. Nejednako i nepravilno izrezan stinj uzrokom je da svieća zlo gori, da dimi i da pravi čadju; komadići ugljena na stinju griju odveć nosić svieće.

6. Izkvareni nosić valja odmah promieniti, i valja svakog dana temeljito čistiti otvore za zrak. Čim se čistiji drže otvori za zrak, tim svieća pravilnije i ljepše gori i manje se žari nosić.

7. Kamenoulje u svieći nesmje nikada do dna izgoriti. Hoće se uvjek toliko ulja u svieći, da se u njemu stinj dobro moči. Dok se stinj s nedostatka ulja pročme sušiti, s pušta se plamen svieće i grije nosić i petrolej, pa se plinovi lako upale.

8. Posuda u kojoj stoji ulje za svieću nesmje se poništo ugrijati.

9. Hrdjav je običaj umanjiti plamen u svrhu, da se troši manje petroleja. Tim se načinom razžari nasić, a dosliedno ugrije se ulje, kojeg se pak puno gubi u obliku smrdljivih plinova. Najmanje se ulja troši, ako svieća gori redovitim plamenom.

10. Kad se hoće, da izgosi svieća valja malo spustiti plamen, a onda puhnuti nad staklenim valjem, da se plamen utrne. Ako se i dobro spusti plamen, tako da ga se nevidi, nije zato utrnuta svieća; plamen tinja nevidiv, i ako se odozgor ne puhne u mnogom se slučaju opet razplamti.

11. Osobam, koje nisu vješte baratanju svieća na petrolej, nedaj takove svieće u ruke, osobito ne da ih čiste, jer će kod takovih najprije doći do nesreće.

12. U dječjim sobama, nesmje se rabiti petrolejke, ako se pak rabe nesmje se poništo rabiti ručne petrolejke nego one, koje vjese visoko, nad dohvatom. F. L.

---

200. Koja je svrha pretvaranju u superfosfat?

Tim se hoće da obrati fosforna kiselina u oblik koji je rastlini lašnje prisrknjiv, eda bi što brže djelovala.

Već je prije rečeno, da se u spomenutim fosforno-kiselastim gnojivima fostorna kiselina nalazi kao troosnovno fostorno-kiselo vapno. Sad pošto se takovo u čistoj vodi malo da ne ništa ne raztapa, a izvanredno težko se raztapa i u samoj vodi koja sadrži ugljične kiseline, tako rastlinski korien, koji svoju hranu treba da prima poglavito u raztopljenom obliku, ne može nego samo težko da prisrknjiva fosfornu kiselinu u takovu obliku, i zato biva posve polagano njezino djelovanje. Da se to djelovanje pospješi, pretvara se težko raztopivo troosnovno fosforno-kiselo vapno dodatkom sumporne kiseline u lahko raztopivo jednoosnovno fosforno-kiselo vapno. Pri tom se $^2/_3$ sadržine vapna sumpornom kiselinom obraćaju u sumporno kiselo vapno ili sadru, dočim zadnja trećina tvori sa fosfornom kiselinom jednoosnovno fosforno-kiselo vapno. (*Sliedi*).

Čuvanje dječjih očijuh.

Glasoviti očar L. W. Fox preporuča sljedeća sredstva za čuvanje dječjih očijuh.

1. Kada djeca spavaju nedopuštajte, da im svjetlo pada u oči.
2. Djeci nevalja dopuštati, da se za dugo vremena zagledaju u jedan predmet.
3. Djeca nesmjedu čitati pri svieći, poništo ne pak duže vremena. Jedino naravno svjetlo, pri kojem djeci ne hudi čitanje jeste sunčano svjetlo.
4. Djeca nesmjedu čitati knjige, koje su tiskane posve malim slovim.
5. U željeznici, dok vlad idje nesmjedu djeca čitati.
6. Ako glavobolja ne potiče od hrdjave probave, ona onda potiče od očiju.
7. Nedozvoljavaj djeci, da si taru oči rukama, kad se probude, ili ako ih oči svrbe, nego neka ih izperu svježom vodom.
8. Nedozvoljavaj da djeca rabe naočala, ni za šalu, a ako im je baš potreba naočala, nedaj si prepisati očale od prvog putujućeg trgovca u očalim, nego potraži liečnika očara, da ti on prepiše očale točno po broju.
9. Djecu valja slati po livadam i gajevim u otvorenoj naravi, gdje ima dosti zelenila, jer ništa ne prija očima, kako zelena boja lišća.
10. Ne uči diete čitanju i pisanju, ako nije navršilo šestu godinu.

Sabiranje vrhnja centrifugalnim načinom.

Velike su prednosti sakupljanja ili vadjenja vrhnja iz mlieka centrifugalnim načinom, napram starom načinu vadjenja vrhnja, biva stajanjem mlieka u posudam na hladnom mjestu, itd. — Glavne prednosti sriedobježnog načina sastoje se:

1. Da se radi nezavisno od svakog upliva, koji ne stoji u moći čovječoj
2. da se obere mlieko uprav onoliko, koliko se hoće
3. da se toli vrhnje, koli obrano mlieko dobiju posve sladki
4. da se vadi sve maslo, što se može izvaditi
5. da je mlieko uvjek posve čisto od svake natruhe.

Od osobito je velike važnosti veća količina masla, što se dobiva centrifugalnim sabiranjem vrhnja iz mlieka, a to iznaša nešto 25 funtih na godinu od mlieka svake pojedine krave.

Od raznih načina sabiranja vrhnja, najkoristnije je sabiranje vrhnja centrifugalnim načinom, jer od razmjerno najmanje količine mlieka dobije se najviše vrhnja.

Točno vodene kušnje dokazale su, da se **jedan funt masla vadi:**

Centrifugalnim načinom	iz	poprilici	12	lit.	ml.
Punomličnim maslarenjem	„	„	13	„	„
Mrzlim post. kroz 34 sata	„	„	13·5	„	„
„ „ „ 10 „	„	„	15	„	„
Običnim „ (stajanjem)	„	„	16	„	„

Ali i sve, da nema koristi u kolikoći masla, velika je korist u tom što se dobiva slatko vrhnje i slatko mlieko, koje je prihladno za svaku porabu.

O seleciji pšenice.

Kod nas nije u običaju selecija sjemena od pšenice, a ipak je ona veoma koristna; i to s dva razloga. Prvi je taj, što se selecijom pšenična sjemena uzgajaju vrsti mnogo plodnije od naših, a drugi je, što se uzgajaju vrsti, koje više odole raznim bolestim i nametnicam.

I najbolje vrsti pšenice poboljšaju se selecijom, pa ako selecijom neke vrsti, koje su odveć rodne, ne postaju rodnije, a ono bez dvojbe odole laglje bolestim i nametnicam.

One vrsti pšenice, koje obično davaju 20 hektolitra ploda po hektaru, selecijom daju 30 do 36 hektolitara po hektaru.

Selecija nije ništa drugo, nego prebiranje boljeg jedrijeg i zdravijeg sjemena.

U tu svrhu za žetve unajmi se nekoliko žetelica, koje šalju se izpred žetioca i polaže se, kako će prebirati i žeti samo pravilno i dobro razvijeno klasje, koje sjedi na čvrstom vlatju, te je posve zdravo.

Ovo klasje se opet pribere, te se svakom pojedinom klasu odreže vrh i kraj, a za sjeme ostavi se samo sredina klasa; jer se u sredini klasa nalazi obično najjedrije i najzdravije sjeme.

Ovo se sjeme opet pribere, i samo ono što je nakon izbora najbolje rabi se za sjetvu.

Sljedeće se godine isti postupak opetuje, te se nastavi za 4 ili 5 godina, dok se uzgoji posve selecijanano sjeme, koje svoja dobra svojstva vjerno dalje prenaša.

Kako se ima redati dvorišta za kokoši.

Koliko je važno za zdravlje kokoši i dobar uspjeh u uzgoju, da se drže kokošinjaci posve čisti, isto toliko je važno da se drži posve čisto dvorište, gdje kokoši cio dan vrieme provadjaju.

U ingležkoj dvorišta za kokoši diele obično na dva odjela, jedan odjel dvorišta služi za pašnjak, drugi za igralište ili trkalište.

Prvi odiel, koji služi za pašnjak valja obradjivati, a njemu sije se zob, djetelina, i ine trave. Drugi odiel valja držati posve čist, ali svako često valja prorahliti zemlju, da zrak prodre u nju, i da joj sunce dade života. Gdje se goji puno peradi odpada na trkalište mnogo izmetina, pa je takova zemlja često odveć vlažna i mokra, i žestoko udara izmetinam. U takovu slučaju valja često zemlju obnoviti ili posuti po njoj svježe zemlje ili sadre, koja upija vlagu i zadržava smrdljivu zaduhu.

Da se oba odjela budu mogla držati u redu, izmjenjiva se njihova poraba, te onaj odjel, koji jedne godine služi za trkalište rabi se druge godine za pašnjak, i tako izmjenično jedne godine za pašnjak, a sljedeće za igralište. Ovim se načinom preprieči, da se u jednom odjelu prenasiti zemlja izmetinam, a u drugom da se izjalovi u pašnjak, a postigne se, da se zemlja od sebe pognjoji, pa radja obilnije, a sljedeće je godine zdravija i prikladnija za trkalište.

Na ovaj način kokoši su mnogo zdravije, hrane se bolje, te nesu jaja redovitije i obilnije.

Tezljivo vino.

Tezljivost (Bacteriasis) pojavlja se vrlo često u vinu. Vino postane gusto, mutno, i oteže se za točenja popnt sluzi. Ovu bolest na vinu prouzrokuju stanovite gljivice, koje se u vinu velikom brzinom razplode na štetu sriešne kiseline vina. Takovo vino jeste obično i jednu malu stvar žuko.

Tezljivost se najuspješnije lieči pasterizovanjem vina, u koju se svrhu ugrije vino u **zatvorenim okalajsanim cievim do 60° Celsiusa,**

U ljetno doba lieči se još laglje tezljivo vino, jer je dosti izložiti na suncu posudje u kojemu se nalazi vino. Na suncu, osobito ako je položaj zaklonjen ugrije se vino u bačvam, i tim nestane tezljivosti.

I pretakanjem tezljiva vina u čistim dobro osumporenim bačvam lieči se tezljivo vino, osobito ako za pretakanja dolazi vino u doticaj sa zrakom, i ako mu se doda 10 grama treslovine (tanina) po hektolitru.

Nakon malo dana valja vino pretočiti, ali i za drugog pretakanja u čistu bačvu, valja paziti da vino što moguće više dodje u doticaj sa zrakom.

Tezljivo se vino na gornje načine dade u svakom slučaju lječiti, a izliečeno poprimi svoju prvobitnu naravnu boju, svoj tek i izraz. U riedkim slučajevim, i to ako je vino dulje vremena bilo tezljivo opaža se za kušnje tragova žukuće.

SVAŠTICE

Poraba vapna za gnojenje. Živo vapno rabi se uspješno kao gnjojivo na svim onim zemljam, koje oskudievaju vapnom i crnicom; pa kad se na takovim zemljam imadu gnjojiti sočivnice, koje ljube vapno, gnojenje vapnom jeste neobhodno potrebito. Živim vapnom nevalja gnjojiti izravno pod sočivnice, nego pod bilinu, koja se goji golinu dana prije na istoj zemlji, jer samo na taj način nadju sočivnice vapno dovoljno iz premješano zemljom i pripravno za hranu. Ako se zemlje, koje oskudievaju crnicom (humusom) gnjoji vapnenim solim, superfosfatim ili živim vapnom, onda sočivnice zlo uspjevaju, a biva samo radi toga, jer u zemlji nije razplodjena symb osi gljiva.

Vlaga i klicavost žitarica. Novije su kušnje dokazale, da žitarice tim laglje i brže klicaju, čimje suhje sjeme, koje se zasije. Suho sjeme žitarica klica kojih 8 do 15 dana prije od vlažnog sjemenaa. Kako *„Journal d' agriculture pratique"* piše. reć bi, da vlaga prieči razvoj diastase, te da klica primi hranu potrebitu za razvoj, mnogo i mnogo kašnje. Brzo klicanje može se samo onda očekivati, ako se je sjeme posve suho zasijalo; bit će usljed toga slučajeva, osobito u onim mjestim, gdje je stalo puno do toga, da sjeme brzo proklica, da će biti koristno umjestno sušiti sjeme.

Da koža na rukam ne crljeni i ne puca. Ima ih kojima koža na rukam lako pocrljeni i popuca, što im prouzrokuje boli i zanoveti. Preprieči se pucanje i crljenjenje kože, ako se svakog jutra i svake večeri mažu ruke smjesom od jednakih djelova glicerina, vode i kolonjske vode, pa onda omotaju u flaneli. Ovim načinom ne samo da koža ne puca, ali ruke postanu biele kao ljiljan.

Kriepljenje opalih konja. Konji, kojim padnu snage usljed naporna rada ili slabe hrane, mogu se brzo okriepiti samo sočnom hranom; ali tu hranu valja tako rabiti, da se postigne uspjeh bez da se pokvare probavni ustroji, inače ide se od zla na gore. Po zobi, najsočnija hrana za konje jeste bob Težkim teretnim konjim može se ciela polovica sočne dnevne hrane zamjeniti bobom. Bob se daje konjim u obliku krupice, pomješan izsječkanom slamom. I lanena krupica puno pomaže, jer mišice postaju oblije, a dlaka postane svjetla. Razumjeva se, da se krupice od lanena sjemena samo malo daje, jer u većoj mjeri, djeluje kao čistilo crieva.

Čuvanje krumpira. Mnogi se gospodari tuže, da im krompiri posve lako gnjiju, te da nemogu, da prezime. Ovo se zlo češće i u većoj mjeri pojavlja od kad se je pojavila bolest na krompirim, tako zvana *peronospora infestans.* Istina je, da peronospora znatno podupire gnjenje krompira, ali se proti njoj može uspješno boriti, ako se redovito škropi raztopinom modre galice. Ali gnijenju krompira ima i drugih uzroka, a ti su obično, što se su malo pomnje pospremaju. Prije nego li se pospreme krompiri valja ih pomnjivo pribrati, te odstraniti svaki nagnjili i ozledjeni gomolj, a hoće se da se nekoliko dana provjetre, e da izgube svu suvišnu vegetativnu vodu, s koje puno laglje gnjiju. Krompiri se najbolje čuvaju u kupovim na suhoj zemlji. U tu svrhu odabere se suho, propustno zemljište, na kojemu se ni zimi za kiša ne sakuplja i ne ustavlja voda. Na toj zemlji naslagaju se krompiri u kupove ili stogove, koji su obično jedan metar široki, a na sredini jedan metar visoki, dočim opadaju u oblik krova prama krajevim; ti kupovi su više metara dugi, a obično toliko, koliko se za jedan dan može posla opremiti sa radnicim, kojima se razpolaže. Krompiri se onda pokriju dugom suhom slamo za 3 do 4 prsta debljine, a onda zemljom u debljini od 10 do 15 centimetara. Zemlju valja sabiti i svudi po stogu podjednako razdieliti. Propuha za zrak i vlagu ne treba. Na ovaj način uzdrže se krompiri preko ciele zime posve zdravi i svježi. S. L. Z.

Gospodarske Viesti.

Na koncu smo godine, a mnogi nisu još podmirili i uredili predbrojbu, premda smo svakog pojedinog na pose opomenuli na izplatu. Pošto smo u novčanoj neprilici, molimo za zadnji put sve one, koji nam duguju predbrojbu, da ju bezodvlačno podmire, jer ćemo inače biti prisiljeni latiti se drugih sredstava. Uprava.

***

Još se uvjek ne miče trgovina vinom, premda su ljetos svudi vrsti izvrstne. Narod je već počeo zdvajati, jer je red plaćati poreze; zima je na vratima, a vino u konobam.

***

Kako kod nas, tako je i u drugim vinorodnim zemljam prevladao stock u vinskoj trgovini. Neki pripisuju stock prekomjernoj proizvodnji vina, a drugi hrdjavim trgovačkim odnošajim i obćoj depresiji poljodjelskih proizvoda.

***

Za Ratarnicu u Požegi traži se mjesto nadvornika. Plaća je godišnja fior. 300, te podpuna obškrba, stan u naravi, ogriev i razsvieta i 1 hektolitar vina. Prednost imadu oni, koji su izučili Ratarnicu. Za istu Ratarnicu traži se mjesto mliekara i sira, plaća je 200 fior. na godinu, uz deputat od 8 hektolitara pšenice, 8 hl. raži, 24 prostornih metara ogrievna drva 50 ara polja, 5 ara vrta i 2 hl. vina. Natjecatelj mora, da su izučili mljekarski tečaj, i da su vjesti u pravljenju masla i sira, i u timarenju blaga. Natječaj je otvoren do 25 t. m. studenoga.

***

Na pčelarskoj izložbi u Beču odlikovano je više pčelara iz hrvatske i slavonije. A o Dalmaciji ni spomena na toj izložbi.

***

Trapisti rade neumorno, oko uredjenja imanja u Zemuniku, i to, onom agilnosti i onom razboritosti, koja je prirodjena njihovom redu. Veseli nas, da oni imadu i drugih velikih osnova, ali bi se htjelo i prama njima više susretanja, pa i moralnog bodrenja i novčanog podpomaganja. Pri velikim meljoracijam hoće se i glavnica, a ni oni nisu krezi; pa bi im se moglo priteć u pomoć glavnicam od toliko od onih fondova, koji kod nas leže mrtvo u državnim obveznicam.

***

Gospodinu Nimiri, profesoru prirodnih nauka na učiteljištu u Arbanasim koji je zaposlen iztraživanjem filoksere podieljen je dopust za cielo prvo polugodište, ali se ne kaže, tko mu je imenovan zamjenikom, premda ako se ne varamo, on u učiteljištu podučava buduće učitelje u poljodjelstvu.

***

Na lovištu „Repoš" obćine Gjurgjevačke ubije je dne 10 rujna t. g. jelen velikih rogova su dvanaest parožnjaka.

***

Godine 1893 uvoz dalmatinskog vina u Njemačku iznio je jedva 13.148 hl., premda mu je ciena za više od 20 postotaka bila jeftinja od prošlih godina.

***

Prošle godine pobrano je u Francezkoj oko 600,000 metričkih centih šljiva. Dobar dio tog proizvoda posušen je, jer su francezke šijive obljubljene na amerikanskim tržistim.

***

U Austriji bavi se 161 tvorničko poduzeće izradbom drva i pravljenjem staničenine. Najveće poduzeće u tom pogledu jeste ono tvornice Leykam-Josetthal. Sve tvornice izradjuju godišnje okolo 500,000 metara drvljiva i 30,000 metara staničevine.

***

Liepa vremena, koja su vladala zadnjih nedjelja olakotila su u velike redovitu provedbu zimskih usjeva.

***

Radi kišnih vremena u sjevernim pokrajinam zakasnila je znatno žetva sladorne repe, a i vrsti nisu najbolje. Još i danas je na nekim mjestim repa na polju.

***

Dne 18 listopada t. g. obdržavana je kod krajiškog investicionalnog povjerenstva dražba šuma investicionalne zaklade te su prodane ove čestice: šumske čestice, Sočna br. 5, procienjena na 120.481 f., kupljena za 142.390 f., kupac „Unionbank" u Beču; Sočna br. 8, procienjena na 146,200 for.. kupljena za 161.500 for. kupac „Societé d' importation de chene" u Barču; Boljkovo br. 10, procienjena na 132.717 for., kupljena za 155.673 f., kupac Albert Lamarche; Sveno br. 12, procienjena na 119.993 f., kupljena za 128.838 f., kupac Albert Lamarche; Pavao br. 14, procienjena na 108 435 f., kupljena za 108.850 f., kupac A. Gašparac u Vrbanju; Narače br. 20, procienjena na 225.003 f., kupljena za 243.111 for., kupac L. L. Hirch et Comp. u Sisku; Somovac br. 22, procienjena na 203.763 for., kupljena za 238.700 f., kupac „Societé d' importation de chene" u Barču; Blata br. 24, ostala neprodana. Skupa procienjeno za 1,056 592 f, kupljeno za 1,179.062 f. Za svih 7 čestica dobiveno je 122.470 f. više, nego što su procienjene.

***

U Ugarski državni proračun uvršteno je ljetos 1,800.000 fiorina, kao dohod od prodaje državnih dobara. Dosad je prodano 54,272 jutara zemljišta, a sad je na prodaji 22,941 jutara, koji su procienjeni 6,712,780 fiorina. Neznamo, koliko se od prodaje tih državnih dobara investira u Hrvatskoj.

***

Napustit će se državna pastuharna u Fogarošu u Sedmogradskoj, u kojoj su se gojili poznati Lipicki konji.

***

Godine 1893 zasijano je u Českoj 648¼ kg. raznog šumskog sjemenja, i to ponajviše crnogorice, a zasadjeno je 2,836,242 raznih šumskih stabala. A kod nas?

***

U ugarskoj procienjuje se ljetošnja proizvodnja vina na 2,095,587 hektolitara. Bud imade 226,145 hektara vinograda u radnoj snazi, to je poprieko rodilo 9 hektolitara i 26 litara vina po hektaru.

***

Koliko je proizvodnja žitija u Ruskoj, i kako izvoz u Njemačku, Ingležku i Francezku raste, dokazuju sljedeće brojke:

	Izvedeno je g. 1893	g. 1894
Pšenice	90,054,000 puda	128,932,000 puda
Raži	17,066,000 „	52,224,000 „
Ječma	59,839,000 „	103,328,000 „
Zobi	25,149,000 „	71,478,000 „
Kukuruza	9,907,000 „	34,175,000 „
Ukupno	202,015,000 puda	390,137,000 puda

Pitanja i odgovori „G. Poučnika".

A. Odgovori.

94. Molim vas odklen i pošto može se nabaviti Wyandotte kokoši?

Š. K. u Š. (Hrvatska).

Za Wyandotte kokoši obrati se Josipu Günther-u u Beču, I. Tegetthoffstrasse N. 6, ili Zemaljskom peradarskom zavodu u Priedoru u Bosni.

95. Molim vas, kako se ima gojiti zumbula i lala u loncima, da rano i liepo cvataju?

M. K. u D. (Dubrovnik).

Ako se hoće, da zumbuli i lale cvatu koncem prosinca ili u siečnju, valja ih saditi u lonce koncem kolovoza. Za kašnju cvatuju sade se u listopadu ili studenome. Zemlja za zumbule i lale nesmje biti ni težka ni žilava, dakle poništo ni ilovača ni gnjilača. Obično priredi se zemlja, od ½ zemlje iz klijališta i ½ pržinaste zemlje iz vrta ili pak od ⅓ zemlje iz klijališta i ⅓ pržine. Ako se rabe novi lonci valja ih nekoliko dana pred sadnjom močiti u vodi, inače cvieće u njima s početka zlo uspjeva. Za zumbule i lale hoće se, da su lonci visoki, a da su i manje široki ne smeta, a glavice sade se tako, da im vrh stoji uzporedo rubom lonca. Bolje je da je lonac prepun zemlje, da se voda neustavlja na zemlji, jer onda glavice lako pregnjiju i slabo cvatu. Zasadjeni lonci smjeste se na tamnu mjestu, pa se pokriju su 10 do 15 cm. pržino ili zemlje, koju se drži umjereno vlažnu. Ovako zasuti ostanu u tmici tako dugo, dok se lonac izpuni žilam, i klica protjera 4 ili 5 cm. Sad se premjeste lonci na svjetlu i umjereno toplu mjestu i zalievaju se umjereno. Nevalja ih odveć zalievati, niti držati na odveć toplu mjestu ili blizu peći. Zrače se, kad se nije bojati da od studeni prozebu. Druge njege ni zumbuli ni lale ne trebaju, a ovakovim postupkom cvati će vam obilno i liepo. Obširno o uzgoju lala i zumbula čita se u knjizi „O uzgoju i njegovanju cvieća, uresnoga grmlja i drveća", koja se nabavlja kod naše Uprave, a stoji samo 3 fiorina.

96. Molim vas, koja vrst maza odoli najviše vlagi i vremenu?

O. B. Č. u T. (Bosna).

Izvrstan maz daje vapno pomješano sa soli. Ovaj maz, kad se posuši postane tvrd, kao cement, a ne dere ga voda. Obično se vapno razmuti u vapneno mlieko; a na tri diela živoga vapna uzimlje se 1 dio obične kuhinjske soli te raztopina parafina, u težkom ulju od katrana od kamenog ugljena. Ovaj se maz napravi, ako se 1 dio parafina raztopi u 3 diela katrana (theera) od kamenog ugljena. Mazi od raztopljenog stakla su takodjer izvrstni, ali su od uspjeha samo onda, ako se rabe na suho. Ako su zidovi još svježi, onda se djelovanjem vapnenog hydrata razjede. Pri priredjivanju maza od razstopljenog stakla valja uzeti: 10 djelova oštre i dobro posušene pržine, 3 diela živog vapna koji se na zraku razpao, i 2 diela sadre, ili praha od vapnenca kamena i natronove raztopine stakla od 33°. Pržinu i raztrošeno živo vapno pomješa se na suho sa sadrom, pa se prosije kroz osrednje sito; a onda se ova smješa razmuti sa tekućim natronovim staklom od 33 stupnja i umjesi se, kako se obično umjesi japno za gradnju, pa se rabi na isto način, kako se rabi japno (mort) za gradnju. Ovako priredjeni stakleni maz posuši se za nekoliko dana i postane tvrd kao kamen. Glasoviti finski maz, koji se može svakom zemljanom bojom pomješati priredjuje se kako sliedi. Umjesi se 1¼ kg. pšeničnog brašna Br. 2 sa hladnom vodom, pa se onda malo po malo ulije u 22 ili 23 litra vrele vode, a svemu ovome doda se još ½ kg. ledičaste biele galice (kristaliničnog vitriola od zinka). Kad se je biela galica raztopila, onda se daje tanga. Za hrastovu žutu boju dodade se: 4 kg. žutog izpranog okra i ½ do 1 kilogram izpranog ingležkog crljenila.

97. Odkad sam počeo sječkati krmu, nekud mi životinje neuspjevaju dobro, kako prije Molim vas mogu li biti sječke tome uzrok?

I. F. u S. (Hrvatska).

Sva je prilika, da su tome sječke uzrok, jer ako su sječke malene, onda se opažaju sljedeće zle posljedice: 1. Hranu proguta životinja brzo, pa ju dostatno ne zvače i ne oslini, što je od potrebe kod svake hrane, a najviše, kod brašnatih krmiva. Čim se bolje oslini hrana, tim se više sline hranom proguta, a dosljedno tome trajnije je njezino djelovanje. 2. Dobro prozvačena hrana pruža želudačnim sokovim više prilike, da se s njom miešaju i da ju raztvaraju, nego li hrana, koja je slabo prozvačena. 3. Kad životinja slabo zvače, onda naglije jede, pa se prije izpuni želudac. Usljed toga ne bude hrana dostatno pomješana želudačnim sokovim, a nova hrana, koja nadodje protjeraju u tanko crievo, u kojem pak prouzroči razne nerednosti. Kratke sječke mogu da prouzrokoju težkih kolika.

98. Molim vas, koji je najbolji gnoj za mlada voćna stabla? Kako se imadu gnojiti mlada voćna stabla, da od gnojenja bude uspjeha?

A. C. u P. (Istra).

Za mlada voćna stabla najbolji je tekući gnoj i pepeo. U tu svrhu uzimlju se ljudske izmetine iz zahoda ili gnojnica i razvodne se su pet djelova vode. Postupak je pritom sljedići: razkopa se zemlja sve naokolo panja, dokle god se krošnja stire, i to toliko duboko, koliko god je moguće; onda se razaspe pepeo, pa po pepelu tekući gnoj. Gnojenje tekućim gnojem obavlja se pod večer, ili po danu, ako je izgleda na kišu. Kad posve mladih stabala raztopi se gnoj još više, ili se pak po gnojenju polije dva put toliko vode po zemlji, koliko se je upotrabilo gnjoja. Glavno je da gnoj neizteće dalje, nego da ga zemlja izpod krošnje upije. To se postigne, ako se izkopa jama, ili ako se izkopa jarak na izvanjskom rubu izpod stabla, dok dopire krošnja. Jabuke i kruške mogu se na ovaj način gnojiti svake godine pa se stabla bujno i krasno razviju, ne samo, ali radjaju obilno liepim plodom. Ako se nerazpolaže sa dosti osoke ni izmetina iz zahoda, onda se raztopi u vodi govedje bolege i pepela; uspjeh nije isti, nego nešto manji, ali mladim stablim puno pomaže. Čučava stabla, koja su gušće zasadjena gnjoje se jedne godine pepelom, a druge godine ili tekućim gnojem ili razmućenom govedjom bolegom.

B. Nova pitanja.

99. Molim vas, kako mi je njegovati pčele preko zime, da ne postradaju.

I. K. u M. (Krka).

100. Molim vas, jeli bolje i koristnije kuhati hranu za blago, ili je bolje i koristnije popariti ju parom?

A. S. u T. (Hrvatska).

101. Jeli od kakove gnojne vriednosti morska svilina, i svilina rieka i potoka? Na koji se način može uspješno izrabiti svilina?

T. F. u P. (Istra).

102. Molim vas, koje su prednosti paunastih golubova?

L. N. u B. (Bosna).

☞ Odgovori na javna pitanja kao i nova pitanja, primaju se rado od svakoga, pa i ne bili predbrojnici.

OTVORENI DOPISI

GOSPODARSKOG POUČNIKA.

Predplatili su predbrojbu do konca t. g. 1894.

P. N. gospoda: Čeliković J. ž. — Lepušić G. ž. — Draganić pl. V., pos. — Gvozdanović pl. D., pos. — Štanfl J. ž. — Mareković pl. B., pos.

— V. g. Majersky pl. J. — Vaša predbrojba podmirena je do konca prošle godine 1893.

— V. g. Mitrečić V. — A vaša do konca godine 1892.

— V. g. Vičić A. — Pisali smo vam u pogledu navrćanja, ali je bolje, da si u onom predmetu, kupiti knjigu, kojih ima na pretik, te da stvar temeljito i obširno proučite.

— V. g. Antulić S. — Knjižicu „Duhan" i „O uporabi dropa" poslali smo vam, za one druge knjige red je, da se obratite, kojemu knjižaru.

— V. g. Siričić N. — U najgorem slučaju, ima više vriednosti, ako se uporabi, kao gnjojivo; a na tim stranam imate baš potrebu gnjoja.

— V. g. Kolaković M. — Broj 19 i 20 poslali smo vam iznovice uz knjižicu „Duhan".

— Mi ičić F. — Prije nikako moguće, a nebi bilo moguće ni u slučaju, kad bi stvar imala nešto vriednosti.

— V. g. Brajević V. — Poslali smo odmah poštom.

— V. g. Petrović S. — Pri Compound strojevim, troši se 1 do 1½ kilogram dobrog ugljena za svaku konjsku silu i sat radnje, kad lošijeg ugljena 1½ do 2¼ kg. na sat i konjsku silu. Kad običnih strojeva troši se 2, 3, do 4 kg. na sat i konjsku silu Compound strojevi su razmjerno skoplji, od drugih.

— Č. g. A. B. - Split — Nije istina, da je tvornica za estrakciju ulja i mlinica na paru u Velojluci stajala 70 hiljada fiorina. Tko vam je to rekao ili je bio zlo obavješten ili je prosto lagao u vlastitom interesu, da koga zavara. Osoba koja je u pitanju točno obavještena pokazala nam je izkaz svih troškova, pa cielo osnovanje tvornice, biva mašine, sgrade, zemljište, troškovi prevoza, instalacija, itd. nije stajalo nego 37 hiljada fiorina. Ali treba da znate, da se je za meljoracije na zemljištu platilo težacim fior. 1500 a zemlja pustoš su 18 maslina, jednom smokvom i jednim rogačem. Japno plaćalo se je po fior. 1 novč. 50 barilo; opeke do 25 fior. 1000 komada, dočim inače stoje samo 13 do 14 fior. 1000 komada. U redovitom slučaju sva ona tvornica stajala bi najviše 30 hiljada fiorina.

U ZADRU, 1894. BRZOTISKOM NARODNOGA LISTA.

Godina XIII. Izlazi na 1 i 16 svakog mjeseca Broj 23.

GOSPODARSKI POUČNIK

Obće blagostanje zavisi o blagostanju pojedinca a temelj blagostanju pojedinca, jest razboriti rad uz vještu uporabu nauke i izkustva.

Upraviteljstvo lista je u Zadru

Predbrojba u *Austro-Ugarskoj* stoji 3 for. na godinu, u *Inozemstvu* 8 franakâ na godinu. *Uvrstbe* plaćaju se 8 novč. po redku, za prvi put, a svaki sliedeći put 3 novč. redak. *Cliché* računaju se 5 novč. po centimetru četvornom.

Upravitelj i Izdavatelj: PETAR L. BIANKINI.

Odgovorni urednik: NIKOLA ŠIMIĆ

Pisma, naputnice itd. itd. upravljaju se *Upraviteljstvu Gospodarskog Poučnika u Zadru.* — Rukopisi se nevraćaju. Predbrojba je obvezna za godinu danâ, a izplaćuje se u Zadru. Tko nepovrati prva dvu broja obvezan je predbrojbi za godinu dana.

ZADAR, 1 Prosinca 1894. Ciena je listu 3 fiorina na godinu. ZADAR, 1 Prosinca 1894.

Monopol na rakiju.

Prošlog mjeseca pri razpravi državnog proračuna, ministar Plener, dao je razumiti, da će se kod nas uvesti monopol na rakiju.

Ta se misao nije začela u našoj poli države, nego je zagovaraju Magjari, koji danas vode odlučnu rieč, a nije se začela ni u Magjarskoj, nego je uzeta od drugih država.

U Ingležkoj, ima više od 30 godina, da ima stranka, koja zagovara državni monopol za rakiju; u Francezkoj već se od 20 godina o tom radi, a vlada se odlučno protivi, premda je nedavno francezki parlamenat poprimio zaključak, da se uvede monopol na rakiju. U njemačkoj je još godine 1888 bila predložena parlamentu osnova zakona, kojom se je uvadjao državni monopol na rakiju, ali se je tom zakonu agrarna stranka odlučno protivila i zakon je bio odbacen.

Kako se vidi o shodnosti i koristi državnog monopola na rakiju razilaze se mnienja. U državam u kojim se pije puno hrdjave rakije najprostije vrsti, kojom si narod truje zdravlje opravdan je zahtjev, da se uvede državni monopol na rakiju, e da se tim predusretne pijanstvo, koje se širi u istom razmjerju, u kojem raste siromaštvo.

Gdje je narod umjeren u piću rakija je okrepljujuće piće, koje ne hudi zdravlju, i toma je sviet protivan državnom monopolu na rakiju.

Državnim monopolom na rakiju, sve štogod se rakije izpeče bilo na malo ili na veliko, bilo za vlastitu porabu ili za trgovinu, spada pod nadzor države, ne samo, ali država i odkupljuje rakiju od proizvoditelja po onu cienu, koju ona ustanovi da ju pak preprodaje u vlastitim rakijašnicam opet po onu cienu, koju ona hoće.

U kratko rečeno monopol na rakiju bio bi ista stvar, što je monopol na duhan.

Mi iz izkustva znamo, kako ide odkupljivanjem duhana, i kako se pak duhan prodaje, pa bud bi ista stvar bila i sa rakijom odlučno smo protivni, da se uvede državni monopol na rakiju. Protivni smo i radi toga, što bi tim izravno bili ostećeni svi naši vinogradari, koji uz sve današnje poreze i namete, ako ništa drugo izpeču ono nešto rakije, što im je od potrebe za domaću porabu, da u jutro, kad će na rad, uz zalogaj kruha ili smokvu gucnu kapljicu, i tim se pokriepe do ručka; protivni smo i radi toga, što kod nas nema zanatom pijanica od rakije ili su vrlo riedki, te se monopolom nebi kod nas postigla svrha za kojom se cilja; protivni smo napokom i radi toga, što bi naš narod monopolom izravno štetovao, jer nebi pekao drop, a za domaću potrebu morao bi si kupovati rakije uz skupe novce.

Doduše, još je daleko do dana, kad će doći kod nas do državnog monopola na rakiju, ali ako bi sa strane magjarske bilo pritiska moglo bi se to vrieme znatno pokratiti.

Svakako dobro je, da stojimo pripravni, e da nas monopol na rakiju ne zateče ne pripravne, kako nas je zatekla klauzula na vino.

S toga, kad budućih izbora, birači moradu tražiti od onih, koje će birati za zastupnike, da im obećaju, da će se odlučno protiviti uvedjenju državnog monopola na rakiju, i ako se nebude moglo u obće odkloniti takov zakon, ima se tražiti iznimka za Dalmaciju i Istru.

Nebude li se to postiglo, bit će red pokoriti se zakonu, ali je nuz to dobro da se znade, da bi državnim monopolom na rakiju bili kod nas ostećeni svi posjednici vinograda, koji peku rakiju iz dropa, te u obće naš narod, koji si proizvadja rakiju potrebitu za domaću porabu bilo od dropa, od smokava, od trešanja, od manjiga ili od šljiva.

Čuvanje kestena.

Kesteni se rado jedu i pečeni i kuhani, ali se na žalost ne dadu dugo uzdržati. Kesteni lako gnjiju i lako izpliesne, pa ih je red brzo potrošiti. Za čuvanje kestena preporučaju se razni načini, pa evo neki od važnijih.

U studenom ili prosincu naslagaju se kestena posve suhih u suhoj prženi u posudam, koje

PODLISTAK.

Katekizam

Gospodarske hemije

od

D.ra E. WILDT-A

Ravnatelja agrikulturno-hemičnog pokušališta u Poznanju.

Po šestom izdanju njemačkog izvornika preveo F. RADIĆ

Učitelj strukovne učionice u Korčuli.

(*Nastavak vidi broj 22*).

201. Jeli to sve jedno dali se superfosfat proizvadja iz jedne ili druge surovine?

Doisto. Vriednost, a po tomu i ciena superfosfatâ zavisi ciglo od sadržine u vodi raztopive fosforne kiseline; podpuno sve jedno biva dakle, dali se oni proizvadjaju iz guana, koščanog ugljena ili iz kojemudrago druge sirovine.

202. Usrknjiva li rastlinski korien baš neposredno u vodi raztopivu fosfornu kiselinu?

Ne, ili bar posve malenim dielom; jer netom superfosfatova fosforna kiselina, koja je raztopljena u kapljevini tla, dodje u doticaj sa vapnenastim, željezovitim ili glinenim česticama mekote, biva ona od njih usisana, t. j. ona se s njima spoji u teže raztopive dvoosnovne fosfate, i tim se ukloni iz raztopine. Nego se pak prema potrebi usisana fosforna kiselina opet raztapa u kapljevini tla koja sadrži ugljične kiseline, i postaje usrknjivom za rastlinsko korienje. (Pit. 82).

203. Što se razumieva povraćenom fosfornom kiselinom?

Povraćenom fosfornom kiselinom se zove ona fosforna kiselina, koja se je iz oblika u vodi raztopiva opet povratila u neraztopiv oblik. To biva osobito kod onih superfosfata koji sadržavaju odviše zeljeza ili gline, n. p. kod onoga koje se proizvadja iz Nassau-skoga fosforita.

Mnoge od surovinâ koje se upotrebljuju za tvorenje superfosfatâ sadržavaju osjem fosforno kisela vapna još i željeza i gline. Raztvore li se te surovine sumpornom kiselinom, onda se najprije raztopi svakolika fosforna kiselina, ali pri utaloživanju tih superfosfata spaja se u vodi raztopiva jednoosnovna fosforna kiselina sa česticama željeza i gline i tvori dvoosnovno fosforno-kisele soli, koje niesu raztopive u vodi; i zato ako se nakon nekoliko doba opredieli iznova sadržina u vodi raztopive fosforne kiseline, to se nadje manje nego prije, i tim manje, čim se je više u vodi raztopive fosforne kiseline pretvorilo u dvoosnovni oblik.

Ta se fosforna kiselina zove povraćenom fosfornom kiselinom. Osjem što u ugljičnoj kiselini, ona je raztopiva u čitrunsko-kiselom čipavcu, te se u lučbarnicama i opredieljuje odbijanjem pomoću raztopine te soli; otsuda joj dolazi ime u čitratu raztopive fosforne kiseline.

204. Jeli djelovanje u čitratu raztopive ili povraćene fosforne kiseline jednako onomu u vodi raztopive?

Ne. Djelovanje je polaganije, jer se povraćena fosforna kiselina teže raztapa u kapljevini tla. Prema tomu joj je i vriednost manja nego li fosfornoj kiselini koja je raztopiva u vodi.

Radi se doisto u povraćenoj fosfornoj kiselini ob istom obliku, koji vazda nastaje u tlu, kad se u vodi raztopiva fosforna kiselina sukobi sa česticama vapna, željeza ili gline, pa bi se imalo misliti, da su obadva oblika jednake vriednosti, ali nije upravo tako. U vodi raztopiva fosforna kiselina razprostranjuje se u tlu već u raztopljenom obliku, i zato se ona vrlo tanje razdieli po mnogo većoj površini, te biva takodjer po bilinsko korienje u velike pristupnija i prema tomu hitrije djelotvorna nego li povraćena fosforna kiseliaa, koja već u neraztopivu stanju dolazi u tlo i može samo mehanički pomoću ratarskog orudja da bude porazdieljena.

(*Sliedi*).

se dadu dobro začepiti, tako da izmjenično bude naslagan red pržine, a red kestena Onda se ove posude zakopaju u suhoj pržinastoj zemlji. Na ovaj način čuvaju se kesteni zdravi sve do svibnja i lipnja mjeseca, a postanu mnogo tečniji i laglje probabljivi.

Drugi je način, da se kesteni izrežu na isti način, kako kad se imadu peći; onda se razastru na rešeto, i drže nekoliko časova povrh kotlenice, u kojoj vrije voda, da se nešto popare na pari koja se diže iz kipuće vode. Kašnje se dobro posuše i pospreme na svježe a suho mjesto.

Treći način čuvanja kestena sastoji se da se kesteni prokuhaja nešto za 15 do 20 časova vremena u vreloj vodi, a onda se posuše u krušnicu, iz koje se je jedan sat prije izvadio kruh izpečeni. Ovim načinom postanu kesteni sposobni, da duže vremena ostanu zdravi, ali ih valja čuvati na posve suhu mjestu.

Četvrti način jeste najprokušaniji, jer se kesteni uzčuvaju zdravi do svibnja mjeseca, i ako neostanu posve svježi, ali su provenuti kesteni opet tečniji od posve svježih. Postupak je pri tom sljedeći. Priberu se i odstrane svi suhi i svi nagnjili kesteni, kao što i svi oni, kojima je kora izpucana ili probušena. Posve zdravi kesteni metnu se u vidricu u svježoj i hladnoj vodi, da se moče. Obično dolije se toliko vode, da ih voda oblija. Za osam dana vremena mienja se voda svako 24 sata jedanput. Nakon toga se izvade iz vode, izciede se, pa se razastru po podu ili po opekam, na zračnu mjestu, ali gdje ne dopire sunce, pa se svaki dan jedan ili dva puta promješaju, i to sve dotlen, dok se posve posuše.

Ovako izluženi i posušeni kesteni čuvaju se, kao obično, a nema pogibelji, da se izkvare, jer im se je vodom izvukla ona stanovita kiselina, koja je uzrokom, da lako gnjiju.

Loženje pećih kamenim ugljenom.

Veći dio peći, a po gotovo sve gvozdene peći gradjene su za loženje kamenim ugljenom, dapače moglo bi se uztvrditi, da je veći dio pećih gradjen tako, da se odozgor pune i nažižu. Svak, tko namješta peći, red je da je na čistu, kakova je vrst peći što namješta, jer ako u tom nije na čistu, te ako nije posve upućen u loženju, ravnanju vatre i čišćenju peći, imati će stotinu neprilika, i stotinu muka.

I namještenje peći hoće se, da je promišljeno, a da peć što bolje grije, da se lako loži i lako čisti. Osobito se pomnje hoće u namještenju dimnjaka, da promaha, a dosliedno i gorenje bude redovito, i da se dimnjak bude mogao lako čistiti. Najbolji su dimnjaci uzidani u samom zida, do kojeg je peć namještena. I veći dio zemljanih pećih loži se danas kamenim ugljenom, pa je s toga dobro da se znadu pravila, kojih se je držati pri loženju pećih, e da peći dobro gore i dobro griju.

1. Prije nego li se naloži peć valja ju izčisti i odstraniti suvišan pepeo.

2. Prostor za pepeo mora biti čist, a ako se duže vremena neprestano loži, dok se opazi, da je polovica prostora za lug izpunjena, valja lug odstraniti.

3. Ugljen, kojim se loži mora biti suh, a razkomadam na komade velike kako kokošje jaje. Veći komadi slabo gore, manji komadi i prašina duše vatru.

4. Kod pećih, koje se odozgar pune užiže se vatra povrh ugljena; kod pećih, koje se sa strane pune užiže se vatra izpred ugljena. Sve zemljane peći pune se i loža i spreda. Da se užga peć dosti je komadček hartije, i par komadčeka izciepana suha drva.

5. Dok se užeže vatra valja odmah vrata od peći zatvoriti, da se redovita promaha razvije u peći, jer ostavili se vrata otvorena razdimit će i ugasit će se vatra. Promahu se u peći uzdrži i ravna vratnicam, koja se na prostoru za lug, koji je izpod vatre. Čim je življa promaha u peći, tim vatra bolje gori, i manje se plinova i čadje razvija.

6. Kad se ugljen razžeže, onda se pročrka i razširi po peći; a kad je od potrebe, doda se ugljena odozgor. Od dobro uredjene promahe ovisi dobro loženje, odveć velika promaha razpiri vatru, troši se mnogo ugljena, a ne postizava se svrhu, jer toplina pobjegne kroz dimnjak bez učinka.

7. Kad je ugljen izgorio a vatra pada valja umanjiti promahu, jer se onda toplina bolje uzdrži i bolje izrabljuje.

8. Redoviti crljeni plamen u peći znak je da peć redovito gori. Ako gorenje nije redovito ili je slabo, valja vatru proórčkati, da oživе, da se luga rieši, i da se grumenje razpadne.

9. Trosku valja odstraniti, dok se napravi, jer troska prieči redovito gorenje, jer se hvata grožđja i razjedava gvozdene i zidane djelove ognjišta.

10. Često otvaranje i zatvaranje vrata od peći prieči redovito gorenje.

11. Kad se ima nadodati ugljena, potisne se žeravu otrag, a ugljen se dodade s preda.

12. Novi ugljen nevalja nikad nadodati povrh goreće ugljena, nego sa strane ili s preda, da se nadodani ugljen ugrije prije, nego li počme goriti, inače bi zadušio vatru, i tinjao, pri čem se razvije mnogo smrdljivih i zadušljivih plinova.

13. Nesmje se u peć stavljati loja, smole, pakline, kamenog ulja ili u ovakovim stvarim natopljena drva ili krpe, jer je pogibeljno.

14. Posve zatvoriti ventiu na dimnjaku, da se uzdrži toplina peći, nesmje se ni onda, kad je u peći samo žerava, jer bud nema izmjene zraka, troši se kisik zraka, što dišemo u sobi, a to nije zdravo, dapače može biti ubitačno.

O kokošim najprikladnijim za gojitbu u težačkim kućam.

U novije se doba hvale svakovrstne nove pasmine, i svak hoće da goji te nove pasmine, koje se vrlo često puno hvale, a bez razloga i bez temelja. Weinschek, peradogojac, piše u tom pogledu u *„Blätter für Geflügelzüchter"* koliko sliedi:

Bavim se već trideset godina uzgajanjem peradi, i nastojao sam u svakom pravcu, da pasmine poboljšam. Započeo sam jednom običnom domaćom pasminom i za nekoliko godina, bio sam posve zadovoljan uspjesim postignutim, jer sam uzgojio dobrih nosilja i dobrih kvočka. Onda sam počeo križati ih drugimi pasminami, i nema pasmine, kojom ih nebi bio križao. U toliko godina truda i muke nisam postigao nikakovog uspjeha, i došao sam do uvjerenja, da je najbolje gojiti samo čiste pasmine.

Od svih prokušanih pasmina uvjerio sam se, da su same dvi pasmine doisto dobre za težaka, a to je taljanska pasmina kokoši i Wyandotte pasmina. Obe pasmine su čvrste naravi, bez zahtjeva i uzgajaju se posve lako. Tko može, da goji obe pasmine, svaku čisto za sebe, taj ima najviše koristi od gojitbe kokoših. Kokoši taljanske pasmine su dobre nosilje, ali posve hrdjave kvočke, dočim se Wyandotte dobre kvočke, a ako se pomnjom njeguju nesu više zimi.

Gdje se mogu gojiti obe pasmine čiste svaka za sebe, tu se ima najviše koristi; a drže se odieljene pasmina od pasmine samo onda, kad se imadu pobirati jaja za nasad, inače mogu živiti skupno.

Ove dvi pasmine imadu svojstvo, da se izmjenično dopunjuju. Taljanska kokoš obično nese jaja od proljeća do jeseni, a Wyandotte nese jaja ponajviše zimi, nuz to je dobra kvočka i tovi se brzo i lako.

Izraba Wyandotte kokoših traje tri godine, nakon tri godine valja ih utoviti i prodati.

Španjolske kokoši su takodjer dobre nosilje, ali trpe od zime.

Majorka kokoši su izvrstne nosilje, ali posve slabe kvočke.

I gojitba ovi zadnjih dviju pasmina preporuča se težacim.

Popravljanje vina u Toškani.

Obične vrsti vina u Toškani nisu ništa osobita, ali u Toškani jeste obće uveden običaj popravljati vina.

To popravljanje vina nije po nikakovom znaostvenom postupku ili računu, nego je posve jednostavno i osnovno na obćoj praksi; a može se od svakoga u svako doba uporabljati. Obći je običaj pobrati za sebe nekoliko ranijih vrstih grožđja, pomnjivo ih pročisti, pa ih ovjesiti na trstike, ostruge ili ih inače povjesiti, da se malo prosuše. Sušenje se obavlja u posve zračnim prostorijam i pazi se, da grožđje ne gnjije. Sušenje traje, kojih 12 do 15 ili 16 dana, tako da grožđje izgubi nešto četvrti dio svoje prvobitne težine. Sad se izzrna i iz masti, te metne u badnjiće da vrije.

Burno se vrienje razvije obično nakon 24 sata; sad se od ovog masta doda običnom mastu koja 3 do 10 litara po etolitru, da sve skupa vrije. Ovaj dodatak od 3 do 10 litara masta od prosušenog grožđja preobrazi za vrienja izraz i tek običnog vina, i u velike ga poboljša.

Učinak je veći, ako se ovo 3 do 10 litara masta od prosušenoga grožđja dodadu samo cidju, nego li, ako se dodatu mastu prostog vina. S tog razloga je učinak za opole mnogo veći, nego li za obično vino.

Ako se ovo popravljanje vina provede pomnjom i redovito dobije vino posve ugodan tek i miomiris, postane ljubko i približuje se izrazom biranijim vrstim vina. Vino ovako popravljeno, predočuje se i mnogo starije od običnoga vina.

Učinak je mnogo veći, odnosno postizava se puno bolje svrha prostijim, slabijim vrstim vina, nego li biranijim i boljim.

I druga se važna svrha postizava ovim postupkom, biva na ime, da usljed uvoz dodatka i dosljedno skupnog vrienja, sve razne vrsti prostog vina, koje se popravljaju na ovaj način postanu skorom jednake u izrazu, što je od velike koristi za trgovinu. Koristan učinak ovog dodatka ima se prepisali vinskim fermentim, koji ovim dodatkom dodju u prosto vino i ravnaju mu vrienje. U. R.

Kako se može doznati, ako je naravskome vinu dodano vode ili alkohola.

U svrhu, da se može točno uporabiti najnoviji francezki zakon proti vodnjenju i alkoholizavanju naravskoga vina, izdalala je kemička Radionica grada Pariza sljedeći naputak. U svakom mladom ili novom vinu, žeste u postotci po objamu, i kiselina na litri po težini nije nikada manje od $12\frac{1}{2}$ postotaka.

Ako se vinu doda vode, ovaj broj postaje manji, odnosno pada; a ako mu se doda žeste postaje veći, odnosno raste.

Ako se sumnja, da je jedno vino razvodnjeno ili alkoholizavano valja najprije ustanoviti u njemu razmjer izmedju alkohola i izvadka. Ako je brojka, koju se dobije veća od 4 5, svesti će se računom na razmjer od 4 2, te će se rako dobiti pravu težinu alkohola, a dosljedno pravu kolikoću alkohola, koje vino sadrži.

Razlika ova sa kolikoćom alkohola izravno pronadjenom, prestavljat će nam pravu žestinu vina odnosno pravu sadržinu alkohola u naravnom vinu. Zatim će se sbrojiti alkohol i kiselina, kako su prije ustanovljene: ako je vino bilo razvodnjeno broj kojeg ćemo dobiti biti će manji od $12\frac{1}{2}$, t. j. broj nenaravan, i biti će očito, da je vino razvodnjeno.

Evo primjera; ako jedno vino sadrži:

Izvadka (suhog)	14·20	po litri
Kiselina	3·100	„
Alkohola	16·100	„

Točan razmjer za težinu alkohola = 1901.

Ako se napravi razmjer na 4·5 dobije se:

Naravna težina alkohola:

$$14\,200 \times 4{\cdot}5 = 63.900$$

Odgovarajuća kolikoća alkohola bila bi:

$$63.900 : 0{\cdot}8 = 7{\cdot}99$$

Žestina vina:

$$16 - 7{\cdot}99 = 8{\cdot}01$$

Sbrojitba alkohola i kiseline, bila bi:

$$7{\cdot}99 + 3{\cdot}100 = 11.000$$

Ima se po tom vino, u kojem je razmjer alkohola i izvadka veći od 4·5, a čihova je sbrojitba alkohol kiselina manja od 12·5, te se mora odtud zaključiti da je vino bilo razvadnjeno i alkoholizavano.

Kao obće pravilo može služiti, da kad se sbrojitba alkohol kiselina prikazuje izmedju 18 i 19 ili je veća, da je onda vino bilo alkoholizovano.

SVAŠTICE

Podoravanje zeline za gnoj. Zeleno bilje, koje se goji za gnojenje, valja dobro prevaljati prije, nego li se podore, jer se inače nebi dobro podoralo. Zelinu nevalja odveć duboko podorati, najbolje ju je podorati na 20 cm. dubine. U ovoj dubini uzdrži zelina dobro svoju vlagu, a zrak potrebit da pregnije ima dovoljno pristupa. Pri dubini od 20 cm. gnijenje sljedi sigurno, a polako, te zemlja ima vremena i prilike, da upije sve plinove od raztvorbe. Dublje podorana zelina posve sporo gnjije, a plitko podarana pregnije naglo, pa mnogo plinova izhlapi prije nego li ih zemlja upije.

Kako Thomasova troska upliva na rodovitost. Neki Visni, gospodar u Sležiji gnjoji već od više godina Thomasovom troskom, te o postignutim uspjesim piše sljedeće. Nema druge vrsti gnjoja, koji bi u ovoj okolici, kroz šest godina porabe bio povisio rodovitost gospodarskog bilja, kako Thomasova troska. Oranice iz kojih se je pred porabom ovog gnjojiva dobivalo jedna 1200 do 1500 kg. raži, a na kojih se nje moglo gojiti pšenica, od kad se je gnjoje Thomasovom troskom radjaju 2800 do 3000 kilograma pšenice; a u istom razmjeru povisila se je rodovitost drugog gospodarskog bilja i krmiva.

Da se klija neraztapa u vodi. Ako hoćemo, da se klija nakon porabe ne raztapa više u vodi, red je, da ju prije namočimo u vodi, i to dotlen, dok postane kao hladetina ili sluz. Ovako omekšanu i namačenu kliju raztopimo pak u dovolnoj količini lanenog ulja na tihoj vatri. Ovako raztopljenu kliju u lanenom ulju, rabi se kao obično, pa se ona brzo posuši, te voda ne djeluje više na nju. Na svakom vlažnom mjestu, gdje se ima rabiti klija, ako nećemo da se raztopi i popusti, red je ili da ju ovako pripravimo ili da za kuhanja i topljenja dodanemo nekoliko kapljica ulja.

Mašćenje kose orasovom lupinom. Jedino biljevno sredstvo, koje se preporučuje za maščenje vlasih, jeste zelena lupina ili kora od oraha; jer se s njom mogu mastiti vlasi bez dalje priprave. Istinabog, da se ne maste sami vlasi, nego i koža na glavi, jali se mastioci priviknu, da im koža na glavi bude prije žuta, pa orasasto smedja, a najzad kestenasto smedja. Mašćenje ili tanganje kose se obavlja tako, da se iztiskani sok pomoću četke razmaže po kosi, bez da se natire i dodira koža. Žalibože se ovaj sok neda čuvati, niti je još pošlo za rukom napraviti kakav izvadak od orasova soka, pa je poraba ograničena samo na ono doba, kad su orasi još zeleni.

Kao dobra hrana za konje pri svakoj porabi konja, pokazao se je: bob, komine od podzemnih oraha, klice od slada, i posušena dropina od pive. Kukuruz, koji je puno obljubljen i uporabljen za krmljenje konja, hrani se uspješno samo onda, ako je posve jeftin. Od svih navedenih sredstava najbolji je bob, koji u svojoj hranivosti nadkriljuje zob, a može se pri hranjenju polovica zobi izmjeniti bobom.

Maz za peći. Uzme se mastne ilovače, pa se izmekša i dobro izgnječi uz dodavanje mljeka i sitnih komadčeka bugače hartije. Gnječi se i miesi sve dotlen, dok se oni sitni komadići bugače hartije podjednako izmješaju ilovačom i po njoj porazdiele. Sad se ovoj smjesi doda još 20 grama proste kuhinjske soli i 20 grama zelene ili željezne galice, pa se uz pridodavanje mlieka opet sve gnječi i miesi, dok se jednako izmješa. Ako se za zadnjeg miešanja i gnječenja doda malo bjelančevine i izprane sadre, onda je maz još mnogo bolji i trajniji. Ovako priredjen maz izgleda, kao tiesto; s njim se mažu pukotine peći, pa se izgladi krpom. Ovaj maz je vrlo trajan, a težko puca i odpada.

Gospodarske Viesti.

Na koncu smo godine, a mnogi nisu još podmirili i uredili predbrojbu, premda smo svakog pojedinog na pose opomenuli na izplatu. Pošto smo u novčanoj neprilici, molimo za zadnji put sve one, koji nam duguju predbrojbu, da ju bezodvlačno podmire, jer ćemo inače biti prisiljeni latiti se drugih sredstava. Uprava.

***

Nakon toliko tihih, toplih i liepih jesenskih dana, za kojih je postepeno toplina padala, osvanula nam zima. Po zagorskim predjelim i planinam palo je obilno sniega, na primorju duvao je žestoki kozoder hladnom kišom.

***

Jesenske poljske radnje izvedene su svudi za vremena. Narod je prilično dobro obskrbljen hranom, ali nema na ruci gotovine, jer plodine neimadu ni ciene, ni kupaca. I krme za blago ima dosti na sjeništim.

***

O kakovoj ozbilnoj trgovini vinom nema govora. Narod je baš na muke, osobito u primorskim predjelim, gdje se sve gospodarstvo vrti oko loze, jer bez prodaje vina nema novca, a red je obskrbiti se za zimu i platiti poreze na koje ne čekaju.

***

Na pokušalištu Ratarskoga Tečaja u Trogiru ima i ljetos na prodaju liepi broj voćnih i uresnih stabala uz najjeftinije ciene. Tko želi nabaviti neka se obrati upravi rečenog tečaja.

***

Namjestništvo dalmatinsko, daje i ljetos sjeme od djeteline uz oboljenu cienu.

***

U mjestim okuženim filokserom provadja vlada mjestimice ekstintivni a mjestimice kulturalni postupak sumporním ugljikom. Iz izvješća, koja se priobćuju u službenim novinam, čini nam se da radja teče odveć brzo, i da se odveć naglo obavlja.

***

Na trajnoj izložbi poljodjelskog družtva za Dalmaciju izložen je primjerak nadomjestka (surogota) kave Taj novi surogat, čiji izumitelj drži još tajno svoje ime, imao bi biti vrlo tečan i vrlo hraniv, a nadjelo mu ime *„Olynta“*.

***

Izkustvo je dokazalo, da drvene pilotine, koje su se u zadnje doba od nekih preporučale, kao izvrstno sredstvo proti filokseri, ne samo da ništa ne pomažu, ali podupiru razvoj filoksere. U vinogradim župnika Bogetića u Cereviku, gospodin Kuralt tajnik hrvatsko slavonskog gospodarskog družtva u Zagrebu, našao je više filoksera na žilam onih loza, koje su bile pognjojene pilotinam, nego li na žilam nepognojenih loza.

***

Hrvatsko slavonsko gospodarsko družtvo u Zagrebu ima na svojem pokušalištu na prodaju 280,000 ključeca od *Riparia portalis;* 110,000 ključeca od *Riparia sauvage* i 10,000 ključeca od *Rupestris metalica* i *monticola*. Ukupno dakle 400,000 ključeca Ključeci će se prodavati najprije članovom družtva, i to samo onim koji se obrate putem svojih podružnica po 4 fiorina svaku 1000 komada. Jednome samom članu družtva neprodaje se više od 2000 komada ključeca. One gospodarske podružnice, koje još neimadu svoj vlastiti loznjak amerikanskih loza mogu dobiti za badava 4000 komada ključeca, za nasad jednog hektara loznjaka amerikanskih loza.

***

Iz Trapezunta u Aziji izvedeno je lani 41,825 q. liešnjaka u vriednosti od 543,725 fiorina. U našu državu uvedeno je 8463 q. liešnjaka u vriednosti oe 110,019 fiorina

***

Na zadnjoj dobrovolnoj dražki dalmatinskih, Istarskih i inozemnih vina pri vinskom skladištu u Trstu nije bilo ni nudioca ni kupaca. Obće je mnienje, da ta ustanova neodgovara našim odnošajim i našim potrebam.

***

Dne 10 p. m. u zastupničkoj kući u Beču ostavio je zastupnik Tausche predlog, da se poveća državna pripomoć za unapredjivanje govedarstva.

***

U Zoblotovu u istočnoj Galiciji udružili su se gospodari, da osnuju jednu tvornicu sladora.

***

U Braunsdorfu u Sležkoj s družili su se težaci i gospodari u družtvo u svrhu da osnuju jednu pivaru i tvornicu slada.

***

Vinarski osjek magjarskog zemaljskog gospodarskog družtva držao je ovih dana sjednicu, u kojoj je odlučno ustao proti tome, da bi se francezka vina pogodila carinom kako taljanska; ne samo ali je oštro odsudio, što se dozvoljava uvoz taljanskog vina u vagunim, a ne u bačvam kako što propisuje klauzula, i što se kriomčari grčkim, turskim i francezkim vini pod imenom taljanskih vina.

***

Godine 1893 napravljeno je u Njemačkoj 7,460,000 tona raži, 2,994,823 tone pšenice, 423,151 tona pira, 1,947,944 tone ječma, 32,277,851 tonu krompira, 3,242,313 tona zobi i 11,490,787 tona siena. Jedna tona = 1000 kg.

***

Osiečka trgovačka i obrtnička komora otvorila je svečano dne 28 listopada t. g. svoju novu sgradu.

***

Godine 1895 prodati će k. ug. državna željeznica do 30,000 bačava, i to: 8500 bačava od katrana; 6300 bačava od repičnog ulja, a ostale bačvice su od kamenog ulja.

***

Koncem listopada t. g. stanje glavnog skladišta u Beču bilo je sljedeće: žitarica i brašna 353,066 metričkih centih, sladora 1511 met. centih, vina 1678 met. centih, ulja i masti 713 met. centih, ostala robe 13,985 met. centih. Osjegurana vriednost robe bila je 3,251,800 fiorina.

***

Na 5 t. m. prosinca u 9 satih držati će se kod c. k. javnog skladišta u Trstu prva javna dražba sirovih koža, krzna i strojila. Ove će se dražbe opetovati svake prve sriede svakog mjeseca. Ove su dražbe imitacija javnih dražba na Londonskim tržištim.

***

Na 7 prosinca prodaje se kod gospodarstvenog ureda u Mitrovici 4738 hrastava, 38 jesena, 108 brestova, 182 cera i 36 grabova. Za procienjenih 166,986 fiorina; a dne 17 prosinca prodaje kr. nadšumarski Ured u Vinkovcima 2623 hrastova stabla za procienjenu vriednost od 221,418 fiorina.

***

U južnoj Francezkoj osobito na Rivieri oko Nice, Cannesa i Mentone goje se ruže na površini od preko 680 hektara. Zadnjih šest mjesecih bi potrošeno do 160,000 kg. ruža i to ponajviše ruže „The safran“ i „Maréschal Niel“; a ovoj brojci nije uračunan potrošak u tvornicam miomirisa, jedna od kojih potrošila je kroz rečeno vrieme 15,000 kg. ruža, 20000 kg. narančinog cvieća i 2000 kg. cvieća od jasmina. Tvornice u Grosse i Nici proizvadjaju godišnje do 8000 kg. mirisne masti i 500,000 kg. miomirisnog ulja. Izim toga izvaža se mnoge cvieća na sve strane svieta. Godišnji izvoz ruža obuhvaća 2 miljuna kilograma u vriednosti od 10 miljuna franaka. Ukupni potrošak ruža računa se na 7 miljuna kilograma na godinu u vriednosti od 14,300,000 franaka.

Pitanja i odgovori „G. Poučnika".

A. Odgovori.

99. Molim vas, kako mi je njegovati pčele preko zime, da ne postradaju.
I. K. u M. (Krka).

Kod nas na južnim stranam, gdje zima nije ljuta pčele ostanu na svom mjestu i preko zime, jedino što se ulište zastre prama poldnevu, da se za sunčanih dana odveć ne ugrije i ne izmami pčele prerano. O drugoj, kakovoj njezi nema govora, izim ako je potrebito popravljati i izmjenjivati ulište i košnine. U hladnijim predjelim valja pčele zaštiti od zime, da ne prozebu; u tu svrhu ili se košnice oblože slamom ili se prenešu na mjesto zaklonjeno od studeni. Razboriti pčelar nezadovolji se time, da pčele uredi prije zime, on ih preko zime redovito pregledava, i to ako ostanu na polje svake nedjelje barem jedan put. Ako ima ptičjih izmetina izpred leta košnica on ih odstrani, isto tako odstrani svaku drugu nečist, svakog zareznika ugnjezdena na košnicam i pazi, da si miševi nebi put našli u košnicu. Ako se leto košnica drži posve zatvoreno valja ga jedanput na nedjelju otvoriti, da se zrak izmjeni u košnici, a osobito da nestane zadušljivih para. Za suhih vremena, mogu pčele da trpe od žedje, u takovom slušaju pomogne im se, ako se u košnicu postavi komad čiste biele krpe namočene u vodi. Biva obično, da se krpa izvjesi izpod saća, a ako nema prostora postavi se u leto. Nakon malo navale pčele na krpu, da izsisaju vodu, kojom je krpa namočena. Snieg ne hudi pčelam, dapače ih zakriljuje od mnogih neprijatelja, a što je glavno brani ih od zime i od nagle promjene topline. Sve radnje u ulištu i ako ulišta hoće se i u zimsko doba, da se posve tiho obavi, kako i ljeti, e da se pčele ne uzrujaju. Udarati po košnicam, premještati ih, prečesto otvorati leto nije savjetno ni u zimsko doba, jer se tim uznemiruju pčele, a to nije dobro. Ima ih, koji običavaju hraniti pčele u zimsko doba. Razborit pčelar i ako izvadi med jeseni, ostavi ga ipak toliko još u košnicu, da pčele budu imale dovoljno hrane preko zime. Ako jedan roj ostane bez hrane, ima mu se za hranu davati meda, svaka druga hrana nije naravna, pa ni sladorača.

100. Molim vas, jeli bolje i koristnije kuhati hranu za blago, ili je bolje i koristnije popariti ju parom?
A. S. u T. (Hrvatska).

Kuhanje hrane jeste naravnije od poparivanja. Poparivanje hrane uvedeno je u novije doba, odkad se puno hrane za blago na jedanput priredjuje, odkad drva bivaju skup'ja, a laglje se parom razpolaga. Poparivanje rabi se i radi toga, jer se poparivanje troši manje vode i ide radja brže. Ali ipak nema u tom dvojbe, da je prokuhana hrana, bolja, tečnija i blagu prijatnija od poparen. Prednosti poparivanja hrane napram kuhanju bile bi: a) što se poparivanjem manje izlužuje hrana, i tim biva više hraniva, a vode trebuje hrana manje, da bude pripravljena na način, da ju blago bude moglo jesti. b) Poparivanjem hrana postane brže meksa, a to je od osobite koristi, kod one hrane, kod koje je staničevina tvrda i žilava; c) veća toplina, kojoj je izložena hrana za poparivanja ubija sve sjeme korova i sve trusje gljiva, a to je od koristi u slučaju da je hrana pljesniva, i radi toga što izmetinam ne dolazi klicavo sjeme korova u gnoj, dosljedno na polje; d) poparivanjem izključena je mogućnost, da hrana progori, što kod kuhanja vrlo često biva, a poznato je, da blago ne jede rado progorenu hranu.

101. Jeli od kakove gnojne vriednosti morska svilina, i svilina rieka i potoka? Na koji se način može uspješno izrabiti svilina?
T. F. u P. (Istra).

Svilina (*Conferva*) se razvija ponajviše pokraj obala morskih, na mjestim gdje je more mirnije, onda po riekam, potocim, jezerim i baram; jednom rieči u svim onim vodam, koje ne teču brzo. Sviline ima kadšto u velikoj množini, da se cielih ladja može nakrcati. Ako se svilina nakupi na jednom mjestu, bilo, da je vjetar ili volovi potjeraju, pa onda ostane bez vode, ona nakon malo vremena gnjije, a pri tom gnijenju razvija se takav smrad, da u nekim mjestim postone zrak kužan. U francezkoj već davno izrabljivaju morsku svilinu, a u novije doba u Magjarskoj izrabljivaju svilinu rieka i jezera, koju su primorani sakupljati, da im ne prieči uzgajanje ribe. U 100 djelova sviline dobro prosušene na zraku pronadjeno je:

Vode	11·58	postototaka
Pepela	20·05	„
Dušika	2·706	„ koji odgovara
Proteine	16·93	„
Prostog tusta	2·93	„
Brašna od škroba	23·96	postot.
Staničevine (drvorine)	19·88	„
Ne dušičnih izvadivih sastavina	2·13	„
Pržine, ugljena i ugljične kiseline	2·54	„

U 100 djelova čistog pepela od sviline ima:

Fosforne kiseline	4·11	postotak
Sumporne kiseline	20·70	„
Kremene kiselike	20·60	„
Solika	6·30	„
Pepelike	28·37	„
Vapnene zemlje	3·92	„
Milovke	7·60	„
Željeznog kisa	1·60	„
Gnjile	0·60	„

Stotina djelova sviline posušene na zraku imade svojstvo da upije više od 500 djelova vode. Kako se razabire svilina je vrlo bogata i ustrojnim i nudnim sastavınam, pa s toga njena poraba u gospodarstvu može biti svakovrstna. Suha se svilina može vrlo dobrim uspjehom rabiti za stelju, jer kako upija puno vode u stanju je da zamieni i slamu i treset, a jer sadrži dosta dušika i dosti pepelike daje pak izvrstan gnoj. Mokra svilina može se mješati gnojem ili drugim odpadcim i praviti za mješanac gnoj; a njezina gnojna vriednost, kako se obično računa gnojna vriednost drugih gnojiva, naime dušik po novčića 50 kilogram, pepelika po 12 novčića kilogram, fosforna kiselina po 20 novč. kilogram; onda 100 kg. na zraku posušene sviline predstavljaju vriednost od f. 2·19, te je po tom veće vriednosti od stajskoga gnoja. Dakle je najbolje, da sakupljate svilinu, pa da ju izrabljujete izravno za gnoj, ili da ju prije sušite, a onda da ju za stelju, pa za gnoj izrabljujete.

102. Molim vas, koje su prednosti paunastih golubova?
L. N. u B. (Bosna).

Paunovi golubovi dobili su ime od tud što im na repu stoji perje izpravno, kako kod pauna. Poriekom je iz Indije, ali ima već više vjekova, da je u evrupu uvedena ova pasmina. Paunovi golubovi su veliki, kolik poljski golubovi; kratkog su, a okruglog tiela. Glava im je osobito liepa, a zaoštruje se prama kljunu. Krila im liepo vjese sa strane ali bez da se valjaju; i to je pravo obilježje pasmine, jer ako se krila križaju izpod repa, to je znak da pasmina nije čista. Perje na repu stoji izpravno, ponešto upravljeno prama glavi. Perje im je svakovrstne boje; ima po tom paunovih golubova biela perja, crna, crljena, modra, čakarasta i žuta perja. Osobitih prednosti nemaju, jer se ni ne tove lako i brzo kako druge pasmine golubava. Ova se vrst golubova goji ponajviše za luksus.

B. Nova pitanja.

103 Jeli istina, da se u Francezkoj vrlo dobrim uspjehom hrani blago izsječkanim prućem od loze?
I. M. u S. (Brač).

104. Bili se kod nas dobrim uspjehom moglo gojiti jelen gljive? Stavlja li gojitba jelen gljiva osobitih zahtjeva na vrst zemlje i podneblje?
K. B. u Z. (Hrvatska).

105. Molim vas, koje su vrsti grmlja najprikladnije za velike živice?
U. B. S. u T. (Bosna).

106. Molim vas, koje osobite njege trebuju tanka slaba vina, da se neizkvare? Zimi doduše obično prodju dobro, ali je proljeće i ljeto pogibeljno?
A. N. u P. (Istra).

☞ Odgovori na javna pitanja kao i nova pitanja, primaju se rado od svakoga, pa i ne bili predbrojnici.

OTVORENI DOPISI

GOSPODARSKOG POUČNIKA.

Predplatili su predbrojbu do konca t. g. 1894.

P. N. gospoda: Lužaić D. uč. — Mikac I. ž. — Plemić D.r R. odvj. — Bielić M. kap. — Juretić M. ž. — Knjižnica okružna Učiteljska - Petrinja — Lukatelli L. uč. — Staničić A., posj. — Rauoinger F. ž. — Rubelli pl. G. k. p. — Vojaković F. ž. — Popović S. gub. Lisak F. Ž. kot. vel. — Zuliàni P. savj.

— Sl. Nar. Čitaonica - Kostrena S. Lucija — Vaša predbrojba podmirena je do konca listopada 1895.

— V. g. Stipanović T. G. — A vaša do konca lipnja 1895.

— V. g. Ivan Nerić Gogica — Takodjer i vaša ali do konca rujna 1895.

— V. g. Vidaković S. — Željeno odpremili smo, a ono što pišete, da šaljete nismo primili.

— V. g. Gučić M. p. N. — Pisalismo vam glede živinica u vodi.

— V. g. Kosić I. — Knjigu „O uzgoju i njegovanju cvieća" poslali smo vam.

— V. g. Lisak F. ž. — Obrnuli smo.

— V. g. Selimić Z. — Sjeme ćete primiti krez kratko vrieme.

— Sl. Čitaonica - Praputnjak — Brojeve 16, 17 i 19 odposlali smo vam iz nova.

— V. g. P. V. — Eto ide!

— V. g. Krivošić M. — Odgovorili smo vam u pismu.

— V. g. Kolarić T. — Mahovinu sa livada moći će te izkorieniti drljanjem, ili još bolje, ako pognojite livade kainitom u smjesi sa Thomasovom troskom. Svega rabi se obično 700 kg. po hektaru.

— V. g. Ivačić L. — Ono što u trgovini dolazi pod imenom koncentrimnog govedjeg djubra, nije drugo nego obični govedji djubar posušen i iztiskan.

— V. g. Milinković N. — Stajski gnoj u dobroj primjesi sa pepelom izvrstan je gnoj za vinograde.

— V. g. B. P. — Nemamo!

Godina XIII. Izlazi na 1 i 16 svakog mjeseca Broj 24.

GOSPODARSKI POUČNIK

Obće blagostanje zavisi o blagostanju pojedinca a temelj blagostanju pojedinca, jest razboriti rad uz vještu uporabu nauke i izkustva.

Upraviteljstvo lista je u Zadru

Predbrojba u *Austro-Ugarskoj* stoji 3 for. na godinu, u *Inozemstvu* 8 franakâ na godinu. *Uvrstbe* plaćaju se 8 novč. po redku za prvi put, a svaki sliedeći put 3 novč. redak. *Cliché* računaju se 5 novč. po centimetru četvornom.

Upravitelj i Izdavatelj: PETAR L. BIANKINI

Odgovorni urednik: NIKOLA ŠIMIĆ

Pisma, naputnice itd. itd. upravljaju se *Upraviteljstvu Gospodarskog Poučnika u Zadru.* — Rukopisi se nevraćaju. Predbrojba je obvezna za godinu danâ, a izplaćuje se u Zadru. Tko nepovrati prva dva broja obvezan je predbrojbi za godinu dana.

ZADAR, 16 Prosinca 1894. Ciena je listu 3 fiorina na godinu. ZADAR, 16 Prosinca 1894.

KONCEM GODINE.

Koncem godine, svaki gospodar promišlja na ono što se je važna kroz godinu dogodilo u njegovom gospodarstvu; i na ono što se je važna dogodila okolo njega, i na ono što se dogodilo u svietu, a što izravno ili neizravno može uplivati na njegovo gospodarstvo i gospodarenje.

Kako pri obračunu dohoda i razhoda, tako i pri drugim pitanjim svaki gospodar dieli sve na dvoje, naime, na ono što je po njega dobro i što je štetno. Malo je toga, što mu je dobra doniela godina 1894, a to što je doniela ili je plod njegovog požrtvovnog rada, samozataje i znaja ili je dar Božji.

Vremena su bila povoljna za gospodarstvo, te rad redovitih blagih kiša nije bilo suše, i plodine su izniele prilično, pa nije uzfalilo žitija ni hrane za blago. Nije bilo trajne vlage, pa ni odveć peronospore, a gospodar se je proti istoj odlučno i požrtvovno borio, i došao je do dobre kapljice i ako ne obilne. Nije bilo kužnih bolesti u narodu, niti velike pošaline na blagu, a nije bilo ni rata.

Inče je to išlo onim, što gospodaru pada na teret.

Pala je znatno ciena poljskim plodinam, a osobito žitijam, a to usljed strane konkurencije, koja pogodjenim carinam i lakim jeftinim prevoznim sredstvim sve više raste.

Pala je ciena vuni, usljed australske i amerikanske konkurencije.

Pala je ciena vinu, usljed strane konkurencije olakoćene pogodnom carinom, i usljed obilne ljetine u susjednim zemljam, a osobito u magjarskoj, te nije moći vino ni prodati ni darovati.

Propala je trgovina buhačem i gojitba je dosljedno zanemarena. Porasli su porezi i daće.

Uvedeno je upisivanje za narodni ustanak, i stvorena je tako nova danguba za gospodare godišnjim smotram.

Strogim vršenjem šumarskih naredba hrvatske i bosanske vlade otegoćeno je tjeranje blaga na ljetne pašnjake u susjednim zemljam.

Naredbom o popratnicam onemogućena je trgovina rakijom susjednom Bosnom i Hercegovinom.

Duhan slabo plaćaju, tako da na mnogim mjestim troškovi nadkriljuju dohod.

Širi se kamatništvo i porasla je znatno kamata na glavnicu, koje u potrebi nemožeš naći ni uz najbolju jamčevinu.

Uvela se filoksera, taj pravi bič Božji, i zarazila je već razne otoke, pa nam je propast neizbježiva.

Pala je ciena zemlji.

Propada osobna nezavisnost, rad potreba, koje sve više rastu, a koje ne stoje u razmjeru sa dohodim.

Propada nezavisnost občina, na korist političke vlasti.

Selenje raste, a dosliedno tome poskupila je ručna radnja.

Ima još mnogo i mnogo nevolja i tereta, koje nam je doniela godina 1894. Ovako crne godine narod se ne spominje. Bilo je crnih godina u pojedinim mjestim, rad bolesti, rad nerodice, rad nepogoda, ali su to bile prolazne nevolje, i gospodar se je pouzdanjem ufao u bolje, i dobro bi se bilo povratilo.

Ovako crne godine, koja bi čisto označivala obći nazadak i obće propadanje nije još bilo.

A da je ovo samo za ljetos, ali ovo je prva karika u dugom loncu crnih godina, koje će se nanizati jedna na drugu, i Bog sami znade, kada će dovršiti.

Svakako dvi glavnije točke u dugom nizu nevolja jese klauzula na vino i filoksera, prva, jer batali cienu našega vina, i konkurencijom onemogućuje nam prodaju; druga, jer će uništiti naše vinograde, koji predstavljaju veći dic našeg bogatstva i najsigurniju i najbolju izruku naših zemalja.

I nema izgleda, ni nade, da će se ovo stanje stvarih promjeniti. Trgovački ugovor s Italijom, koji nam je donio klauzulu sklopljen je za 13 godina, i neda se razvrći, nego u slučaju rata, a rat nije moguć izmedju dviju država, koje su prijateljske i savezne.

Filoksera je već zarazila pet otoka, pa i ako su izdane naredbe, da se preprieči njeno širenje, to su samo nuzgredna sredstva, koja ju mogu nešto malo i za kratko vrieme suzdržati,

---

PODLISTAK.

Katekizam

Gospodarske hemije

od

D.ra E. WILDT-A

Ravnatelja agrikulturno-hemičnog pokušališta u Poznanju.

Po šestom izdanju njemačkog izvornika preveo

F. RADIĆ

Učitelj strukovne učionice u Korčuli.

(*Nastavak vidi broj 23*).

205. Raztapa li se troosnovno fosforno-kiselo vapno u kapljevini tla jednakom težkoćom pod svakojakim obstojnostima i jeli mu zato djelovanje vazda jednako sporo?

Nè. Kad je troosnovno fosforno-kiselo vapno posve na tanko udrobljeno, onda se ono raztapa razmjerno lahko, jer u tom obliku pruža kapljevini tla veliku površinu djelovanja, premba se ipak teže raztapa od dvoosnovno fosforno-kisela vapna. U takvu se na sitno razdieljenu stanju nahodi fosforno-kiselo vapno koje se lučbeno utaloži iz raztopine, onako kao što se n. pr. dobiva u tvorenju klije. Možda bi se moglo postignuti dovoljno tanko razdroblje-nje i mehaničkim putem i to izpiranjem, pa zar nebi bilo nemoguće, da dodje do djelovanja fosforna kiselina u izpranom Nassavskom fosforitu, dočim je tanko uprašeno, barem po dosadašnjem izkustvu, bezuspješno. Isto tako djeluje prilično brzo troosnovno fosforno-kiselo vapno u obliku kako se nahodi u kostima, t. j. na tanko razdieljeno i uključeno u ustrojnoj tvari.

206. Što se može da kaže o uporabi spomenutih oblika fosforne kiseline obzirom na različite vrsti tla?

U svim vrstima spojnih tla, tako u blagoj ilovači, u slabo vapnenastoj glini i u laporastom tlu, dakle u većini naših gospodarskih tala, vježbat će vazda u vodi raztopiva fosforna kiselina superfosfatâ najveću i najstatniju djelatnost. Drugčije stvar stoji sa laganim pjeskuljama, u tresetnom tlu i u obilato vapnenastim tlima; u ovima će bolje biti da se upotrebljuju teže raztopivi fosfati.

Prve dvie vrsti imaju malo moći usisavanja, tako da u njima u vodi raztopiva fosforna kiselina bude lahko povedena vrlo doboko u zdravicu i može lahko da podje izgubljena za rastlinu; obilato vapnenasta tla srču opet odveć hitro u vodi raztopivu fosfornu kiselinu, tako da se ona ne može dovoljno porazdieliti. Na ovima vrstima tla, biti će dakle koristnije da se upotrebljuje fosforna kiselina u obliku utaložena fosforna kisela vapna, ili povraćene fosforne kiseline ili kao popareno ili bezklijasto koščano brašno. Za tresetna tla, koja napredujućim raztvaranjem tvore zlamenite kolikoće ugljične kiseline dušične kiseline i čipavca, dakle tvari koje raztapaju fosfornu kiselinu mogu da se preporuče pokušaji sa tanko uprašenim fosforitom.

Poradi svojstva što ga ima vapno, da vrlo brzo pretvara fosfornu kiselinu u neraztopivi oblik, nebi sgodno bilo da se preduzme gnojenje sa superfosfatom u isto doba kad se dovaža lapor ili vapno u drugom obliku. U slučaju da bi se obedvie te stvari imale dovažati na polje, preporuča se, da najprije bude posuto vapno, ponajbolje već jeseni i da se podore, a da se gnoji za superfosfatom tek nakon jednog ili više mjesecâ dana.

207. U kojoj mjeri i u koje doba se na polju izvadja gnojenje sa fosfornom kiselinom?

Upotrebljuje se 15 do 30 kg. raztopive fosforne kiseline na hektar. Za sladoraču može ta mjera da poskoči i do 40 kg. Svaki gnoj od fosforne kiseline treba da se pospe po polju prije sjetve i da se podore od prilike na 10.cm

ali da će se filoksera po ovim našim vinorodnim, predjelim razširiti, i da će uništiti sve naše vinograde, o tom nema dvojbe; to je samo pitanje vremena. Moći će se obća zaraza oduljiti za 3, 5 do 10 godina, ali nas poštediti neće, kako što nije poštedila ni druge zemlje, koje su daleko većim sredstvim razpolagale, nego li mi razpolažemo.

Pri ovakovom stanju stvari, pri neizbježivoj nevolji, koja nam prieti nastaje pitanje što nam je raditi.

U ovakovim težkim časovim hoće se odlučnosti i samozataje.

Prva je dužnost svakoga gospodara stediti, i umanjiti izdatke, na najnuždne potrebe, a onda preurediti postepeno gospodarstvo, da sve važuije životne potrebe bude proizvadjao na vlastitom imanju, a od proizvoda one, koji na tržištu nalaze sigurne prodaje.

Od poljskih plodina gojiti je, samo onoliko, koliko za domaću potrebu trebuje; a dati je više obsega gojitbi zobi, koja u cieni malo mienja, a koju gradska gospoda trebaju za hranu svojih konja.

Drugim izrukam, kojim je u gospodarstvu dati prednosti, jeste gojenje krmnog bilja i uzgajanje marve.

U razmjeru u kojem raste nevolja kod seoskih gospodara i seoskog pučanstva, seli se ovo po gradovim. jer tamo uz glavničare, trgovce, i činovnike ima uvjek i ako nevoljne zarade.

Napram tomu, kako raste pučanstvo gradova, umanjuje se broj onih koji se hrane kruhom, a raste broj onih, koji se hrane mesom; a u gradovim živu i činovnici, koje država dobro i sve bolje plaća, a koji se hrane mesom, a trebuju i drugih životinskih proizvoda, kako što je mlieko, maslo i sir.

Dosljedno tome, naše gospodarenje za ovih nevoljnih godina, ima se vrtiti oko toga, da se na vlastitom imanju proizvede sve što je od potrebe za prehranu, i ako uzgoja blaga, koje se za meso može lako unovčiti po gradovim.

Reći će se, da ako se svak dade na gojitbu marve, da će onda meso pasti u cieni. Dosadanje izkustvo nije to dokazalo; dapače ciena mesu postepeno raste, i premda se je zadnjih decenija uzgoj marve skorom podvostručio, ipak potreba mesa po gradovim raste od dana na dan.

Mi nebi znali, što drugo savjetovati našim gospodarim pred ozbiljnom krizom, koja im prieti, a tko će bolje široko mu polje.

---

ili da se barem pokrije zemljom. Uporaba za samo posipanje ne može da se preporuči ni za u vodi raztopivi oblik, jer radi velike moći usrkavanja tla prama fosfornoj kiselini, ova bi ostala sva usredotočena u gornjim slojevima tla. Za jarine mogu superfosfati da se unesu u tlo s proljeća; ali sve teže raztopive slučenine fosforne kiseline treba da se već jeseni upotrebe, eda se raztapanje fosforne kiseline započme već preko zime.

208. Koliko upliva fosforna kiselina na rast bilja?

Kao što dušik usporuje sazrievanje, tako forforna kiselina vježba djelatnost kojom pospješuje sazrievanje, jer biline pri obilatu gnojenju sa fosfornom kiselinom izkazuju težnju, da pospješno prelaze k tvorenju cvieća i ploda, dakle da zaključe svoje doba rastenja. Ali je posljedicom rana dozrievanja hitrije podpuno dovršeno spremanje pričuvnih tvari (sladora, škroba, masti, bjelančevine) u ustrojima zato odredjenima; tako postižemo razvijeno škrobom bogato obskrbljeno zrnje, kao što škrobom bogate obskrbljene krumpire i sladorom napunjene repe.

(*Sliedi*).

Obrana od slinavke.

Slinavku prouzrokuje jedna gljivica. koja spada u red dušika sadržavajućih, bakterija.

Ovi bakteriji ili njihovo trusje žive samo u alkaličnom ležištu; a poginu dok ležište postane kiselo. Trusje odoli izvrstno i studeni i najvećoj sunčanoj žegi. a žive dugo vremena i u tekućinam i u prašini.

Usljed toga, jedno od najobičnijih sredstava, kojim se širi slinavka jesu željeznice, jer prepisi o čišćenju i razkuživanju vaguna za prevoz marve, takovi su, da skorom podupiru širenje slinavke, mjesto da ju izkorienjuju.

Nakon prevoza blaga razkuže se vaguni, a gnoj koja se iz vaguna izvadi prodade se. Ako je u tom gnoju bilo i malo trusja bakterija slinavke, ono se u gnjoju, koji je alkalične naravi dalje razplodjuje, a dodje li blago u doticaj takovim gnojem odmah okuži papke.

Vaguni se obično razkužuju karbolnim vapnom ili samim vapnom, dakle takovim stvarim koje su alkalične naravi, a po tom izvrstna ležišta za razvoj bakterija slinavke.

Običaj je posipavati pod vaguna pržinom ili pepelom, da se blago za prevoza ne puze, a obe su ove stvari izvrstna ležista za slinavku, ne samo, ali bud se obično ove stvari izbace izpred vaguna ili po putevim, tim se trusje bakterijâ slinavke još više širi.

Nastaje pitanje, što se ima učiniti da se razkuži i utamani trusje bakterija slinavke?

Dokazano je, da dušik raztvarajući bakteriji ne žive ni u kiselim tekućinam, ni u kiselim solim. Dok se u štaji razaspe superfosfata, i treseta, koji upija tekućine, odmah nestane u štaji vonja po amonijaki, što će reći da je raztvorba dušika i stvaranje amonijake nestalo, te su po tom bili ubijeni bakteriji, koji raztvaraju dušik i pretvaraju ga u amonijak.

Vibrans — Wandhausen piše: od kad ja sam gospodarim na mojem dobru, i gori opisanim načinom postupam, nije se više nikad pojavila slinavka na mojem blagu, premda je blago mojih susjeda već često bolovalo, i premda je promet blagom živ, a po tom i lako moguće da se bolest uvede.

Po tom se svaki gospodar može lako čuvati od slinavke, ako svako često pospe po štaji malo superfosfata i treseta. Razumieva se, da nevalja zanemariti i druge obzire.

Djelatnost raztopine modre galice na stabla.

Usljed peronospore na lozi postala je obća poraba modre galice.

Mnogi misle, da groždje škropljeno modrom galicom nije zdravo, jer da sadrži modre galice, što je ali dokazano, da nije istina; drugi pak misle, da biline, koje se nalaze u blizini loza, koje se škrope trpe od modre galice. Opazilo se je doduše, da je lišće onih bilina, koje se nalaze u blizini škropljenih loza mnogo zelenije od lišća srodnog bilja, i da to lišće odpada mnogo kašnje.

To je dalo povoda gospodarskom družtvu u Berlinu, da povjeri profesoru Franku i Krügeru kušnje u tom pogledu na krompire, e da se uvjere o djelatnosti raztopine modre galice i zagašenog vapna.

Oni su te kušnje izveli, a postigli su sljedeće uspjehe:

1. Sastav se lišća ne mienja škropljenjem, ali je staničevina gušća i jača, i ako ne svudi jednako.

2. Više listnog zelenila sadrži škropljeno lišće, nego li ono ne škropljeno.

3 Znatno poraste upodabljanje (assimilacija) u škropljenom lišću, jer se je u klorofilnom zrnju škropljenog lišća, kroz iste satove preko dana, našlo znatno više škroba, nego li u klorofilnom zrnju neškropljenog lišća.

4. Transpiracija lišća postane stalna, i veća je kod škropljenog lišća, nego li kod ne škropljenog.

5 Škropljeno lišće odpada mnogo kašnje od neškropljenog lišća.

6. Više se škroba nalazi u krompirim, kojim je škropljena zelina, nego li u onim, kojima nije škropljena, a razmjer je obično sljedeći: ako ne škropljeni krompiri sadrže 17 po sto škroba, škropljeni sadrže 19 po sto škroba.

Mnogi od ovih koristnih uspjeha postizava se i ako se zelina škropi samim vapnenim mliekom, i ako u znatno manjoj mjeri; po tom nema nikakove sumnje, da se ove koristi imadu prepisati djelatnosti modre galice.

Pri škropljenju loza nije po tom potreba bilje, koje se u susjedstvu goji, da nebude poškropljeno raztopinom modre galice, jer modra galica koristi dotičnoj bilini na više načina.

Peronospora patlicana.

Izim peronospore na lozi i na krompiru, poznata je i peronospora na patlicanim (prajčicam, pomodoro, *Solanim licopersicum*.)

Peronosporu patlicana prouzroku je sitna tajnovjetna nametnica, koja je posve slična peronospori loze.

Millardet je i peronosporom patlicana pravio kušnja liečenja, i postigao je izvrstna uspjeha. On je proti ovaj bolesti rabio bordoležku kašicu, nešto jaču, sastavljenu na ime od 3 kilograma modre galice i jednog kilograma živoga vapna na hektolitar vode. A i škropljenjem je počeo rano i opetovao ga je vrlo često, naime šest do sedam putih u godini u posve kratkim razmakim.

Prvim škropljenjem počima Millardet, kad je razsad patlicana porasao na 10 do 12 cm. visine; a opetuje se škropljenje susljedice, kako bilina raste i razvija novog lišća.

Pri porabi raztopine modre galice ili bordoležke kašice proti peronospori loze i krompira, valja uvjek držati pred očima, da bordoležka kašica ili raztopina modre galice nije liek proti peronospori, nego preventivno obranbeno sredstvo; nesmje se s toga porabom bordoležke kašice čekati dok se peronospora pojavi, nego valja škropiti na zdravo, da se ne pojavi, ili barem odmah onda, kad se na svojim nasadim ili u susjedstvu pojave prvi tragovi bolesti.

Puno je ali bolje i pametnije škropiti proti ovoj bolesti još prije nego li se bolest pojavi, jer se najviše i najsigurnijeg uspjeha postigne, ako se bordoležka kašica rabi na zdravo lišće kao preventivno sredstvo.

SVAŠTICE

Njegovanje muzara u zimsko doba. U zimsko doba hoće se kravam muzaram topla zračna, svjetla i čista štaja, a i same krave valja držati čiste. Najčistije su, a i najzdravije su krave, ako im ne fali dobre stelje. Prostor za krave nesmje biti odveć tiesan; hoće se da je nešto nagnut e da mokrača lako otiče, i da se sakuplja u jarčiće, kojim lako dalje otiče. Čim teže otiče mokrača, tim se razmjerno hoće više stelje. Najobičnija stelja jeste slama, a od svih vrstih stelje najviše i najbrže upija treset mokrača. Dobra, zdrava i sočna hrana prvi je uvjet zdravlja i uspjeha. Hrana hoće se, da nasiti i da nahrani krave, s toga pri svakom hranjenju, a osobito pri hranjenju raznovrstnimi hranivi, valja pred hranjenjem napraviti razmjer o hranivosti raznih hraniva, jer se hoće, da hrana nasiti i nahrani životinje.

Uši na domaćim životinjam. Uši se vrlo često pojavljaju na domaćim životinjam. Kozjad najćešće napadaju, a onda goveda, konje i ovce. Ušljive životinje su obično nemirne, propadaju, mršave, a nemogu si pomoći. Proti ušim preporučaju razna sredstva, ali veći dio tih sredstava su otrovna i škodljiva po zdravlje životinja Ima ali jedno posve jednostavno sredstvo za utamanjivanje uši, koje si može svatko sam prirediti, a koje nije ni najmanje štetno zdravlju životinja. U tu svrhu raztopi se 125 grama prostog sapuna u $2\frac{1}{4}$ litra vrele vode. Kad se je sapun kuhanjem u vodi raztopio, onda se ulije u posudu, u kojoj se je prije ulilo 5 litara kamenoulja (petroleja) Sad se sve za 4 ili 5 časova vremena dobro mieša, pa se pokrije posuda i pusti da se ohladi. Kad se ova raztopina ohladi postane gusta i mazava kao hladetina. Kad se hoće ovo sredstvo rabiti proti ušim raztopi se jedan dio istog u 9 djelova vruće vode. Kad se je raztopilo, onda se krpom

ili četkom maže i natire po tielu ušljive životinje. Ovo sredstvo ima svojstvo da ubija svaku životinju, kojom dodje u doticaj, dakle i uši, i krpelje itd., a bez da kvari dlaku ili da razjedava kožu.

Pepeo (lug) razastrt zimi po zemlji jeste izvrstan gnoj za zemlju, osobito ako se kašnje na njoj goji crljeni luk (kapula). I za voćna stabla u obće; a za ogroždje i grožđjice napose jeste takodjer izvrstno gnoj, jer ubija sve zareznike, koji su sakuljeni ili inače prezimljuju na hreku i korienju.

O tovljenju peradi. Vrlo se često dogadja, da perad, koju hoćemo da utovimo, i uz najbolju hranu mjesto da se tovi, propada. U većem dielu slučajeva uzrok je tomu što je promienjem način življenja, ili jer su tekuti napale životinju. U prvom slučaju red je pričekati, dok se životinja privikne novim odnošajim, u drugom slučaju valja dobro namazati izpod krila, na prsa i na nastavak repa, uljem.

Maz, koji odoli vatri. Maz, koji je pri opetovanim kušnjam odolio vatri priredjuje se od asbesta na sitno smrvljena uz dodavanje vode, uz primjesu kalijevog ili natronovog aluminata i kalijevog ili natronovog vodenog stakla. Ako ovaj maz ima biti izložen na polje, uplivu vremena, onda mu valja dodati malo lanena ulja, malo sušila i zinkovog kisa ili baryta. Ovo sredstvo razborito uporavljeno odoli velikoj vrnćini, i prieči širanje vatre, barem dotleu, dok pomoć stigne. Razumjeva se, da ako je odveć velika vatra, da i on izgori, kako svaka druga stvar. Jedan drugi maz, koji odoli takodjer vatri, priredjuje se po naputku Vildé i Schambech iz 20 dielova u prah smrvljene porčulane, 10 dielova živoga vapna i 30 dielova tekućeg ili vodenog stakla. Vapno i porčulana dobro se izmješaju sa tekućim staklom, tako, da se napravi maz, kojemu se pak može pridodati kojamudrago boja. Obično se dva puta maže ovim sredstvom, i to drugi put nešto šest satih nakon što se je prvi put namazalo. Ovaj maz jeste izvrstno obranbeno sredstvo i proti vlagi i proti hrdjanju gvoždja.

Mrlje od vina dadu se odstraniti mliekom. U tu svrhu pomaže samo posve cielo mlieko, razvodnjenim mliekom, pa da mu je i samo malo vode dodano ne postizava se svrha. Mlieko se dobro ugrije, ali ne do vrienja, onda se s njim dobro namoči dotično tkanina ili haljina, koja je vinom izmrljana, i pusti se da mlieko ostane na tkanini nešto 24 sata vremena. Onda se opet okvasi mliekom, pa se sažeže malo sumpora, tako da onaj bieli dim od sumpora udara na izmrljano mjesto ovlaženo mliekom, dok se posuši. Sa stolne rubenine dižu se mrlje od vina ako se properu u vinovici, a onda dobro izperu u vodi. Mrlje od vina sa svilenih tkanina dižu se, ako se izperu dobro vodom, i onda odmah posuše.

Gospodarske Viesti.

Na koncu smo godine, a mnogi nisu još podmirili i uredili predbrojbu, premda smo svakog pojedinog na pose opomenuli na izplatu. Pošto smo u novčanoj neprilici, molimo za zadnji put sve one, koji nam duguju predbrojbu, da ju bezodvlačno podmire, jer ćemo inače biti prisiljeni latiti se drugih sredstava. Uprava.

***

U srednjoj Dalmaciji i to najviše u Splitu makla se je zadnjih dana nešto trgovina vinom, i ciene su prilične. Po ostalim mjestim i po otocim još driema trgovina.

***

Trapisti iz Zemunika počeli su u Zadar prodavati mlieko od svojih krava. Prodavaju ga po 16 novčića litar, i to na darpatanju, koliko god ga donesu na tržište. Na većim gospodarstvim, kad se izravnom prodajom može utržiti mlieko po 6 novčića na čisto, to se računa da je dobar posao.

***

Izradjena je osnova za zašumljenje jednog diela Ninskog blata.

***

Osobito odaslanstvo sastojeće se od zastupnika iz Dalmacije na Carevinskom Vieću i odaslanika pojedinih obćina bilo je dne 10 t. m. primljeno od N. V. Kralja na saslušaj, u svrhu da mu izruči „Spomenicu odbora imenovana na gospodarstveaom sastanku držanu u Splitu dne 18 lipnja 189 . Kralj je odaslanstvo prijazno primio i pročitao mu je odgovor.

***

Glavna godišnja skupština hrv. slav. gospodarskog družtva u Zagrebu sazvana je za dan 24 siečnja 1895 u 10 satih prije podne. Uz izvješće o radu družtva, polaganju računa izboru predsjednika i odbora, na dnevnom je redu i pretresanje predloga pojedinih članova i podružnica; ali ti predlozi valja da do 5 siečnja budu podnešeni upravljajućem odboru gospodarskog družtva.

***

Upraviteljstvo seljačkog gospodarskog družtva Dalmacije javlja, da u mjesecima: prosincu, siečuju, veljači i ožujku svake nedjelje i svakog blagdana držati će u dvoranama trajne izložbe, od 6 do 9 satih večerom družtvenih zabava sa sajmovima i pazarima domaćih proizvoda. Tim zabavam može da učestvuje svaki član družtva sa svojom obitelji i svojim prijateljima.

***

Nije došlo do kartela petroleja izmedju ruskih i amerikanskih obrtnika; pa će se radi toga sada voditi živ rat cienom tog ulja, pa je nade, da ćemo ga imati još znatno jeftinije, nego li je bio do sad. Rusi će položiti cievi iz Batuma kroz Perziju čak u Perzijski zaliev, gdje će se rusko kamenoulje prodavati po istu cienu kao i Batumu, a tim će iztisnuti sa sveg indičkog oceana amerikanski petrolej.

***

Još nije došlo do potvrde trgovačkog ugovora sa Španjolskom.

***

Podastrt je vladi na odobrenje pravilnik nove pariške radničke burze koji je izradjen tako, da su izključeni svi oni elementi, koji bi svojim agitacijam mogli osujetiti miran rad družtva.

***

Kušnje izvedene u Osieku gojenjem buraka izpale su vrlo povoljno; tako da je sva prilika, da će se zasnovati tvornica sladora, o čemu se ozbiljno radi imadu već dvi godine.

***

Troškovi za uredjenje Vuke proračunani su na 460,000 fiorina. Novac će se pribaviti zajmom sa $4\frac{1}{2}\%$ kamate a $5\frac{1}{4}\%$ amortizacije. Zajam će se amortizavati kroz 43 godine; a bud će se tom radnjom ameliorovati 23,000 jutara zemljišta, to godišnji amortizacioni dio po jutru iznaša fior. 1 i 10 novč.

***

Produljena je dozvola za predosnovane uskotračne željeznice od Generalskogstola do Priboja, i dalji nastavak preko Korenice, Udbine, Bruvna, Gračaca i Vrela do Palanke.

***

Godine 1893 izvedeno je iz Magjarske 620,338 quintala raznog voća u vriednosti 4,300,000 fiorina, a godine 1892 bilo je izvedeno 471,964 quintala u vriednosti od 9,000,000 fiorina, po tom je izvoz bio manji u težini za 51,626 quintala, a u vriednosti za 2,700,000 fiorina.

***

Na 29 pr. m. obdržavali su dolenski slovenci u Triju sastanak u svrhu da se odluči hoće li se na dolenskom zavesti gojitba buraka i zasnovati tvornica sladora. Pošto su kušnje napravljene gojitbom buraka vrlo dobro odgovorile zaključeno je zasnovati tvornicu, te je u tu svrhu i potrebiti odbor odobran.

***

Magjarska je vlada zaključila napustiti pastuharnu u Tordi u Sedmogradskoj.

***

U Moravskoj i u Magjarskoj radi se svim silam, da se proširi gojitba mirodijskog i liekovitog bilja.

***

Iz statističkog izvješća razabire se, da u Sjedinjenim državom sjeverne Amerike oranje, gnojenje, sijanje, obradjivanje, žetva i mlatnja jednog akra zemljišta pšenice stoji srednje 30 fior. 70 novč., a najmanje 30 fiorina.

***

Godine 1893 izvedeno je iz Ugarske 711,375 hektolitara vina, a uvedeno je 1,224,090 hektolitara; najveći izvoz bio je godine 1888, izvedeno je naime 1,479,911 hektolitara napram uvozu od 158,591 hekt. Najmanje uvoz bio je 1887 godine od 88,172 hektolitra.

Pitanja i odgovori „G. Poučnika".

A. Odgovori.

103 Jeli istina, da se u Francezkoj vrlo dobrim uspjehom hrani blago izsječkanim prućem od loze?

I. M. u S. (Brač).

Istina je da u Francezkoj, i to baš u južnim predjelim vrlo uspješno hrane svoje blago izsječkanim prućem od loze. U tom pogledu napravljeno je više kušnja, da se osvjedoči o uspjehu hranjenja, i baš nedavno su priobćene kušnje izvedene od gosp. Guste Giret predsjednika gospodarske zadruge u Béziersu. On piše, da uspjeh tog hranjenja zavisi u glavno od toga koko je pruće izsječkano, pa kao najbolje sječkalo za takovu svrhu preporuča ono Texier a Texier-ovo sječkalo je uredjeno za ručnu i za konjsku snagu; u prvom slučaju hoće se dva čovjeka, u drugom slučaju jedan konj uz vitlo. Dva čovjeka za sat radnje mogu izsječkati 25 do 30 kg. sječke, a jedan konj 70 do 80 kg. Kao pravilo navadja gospodin Giret, da nevalja izsječkati s puta nego samo onoliko pruća, koliko će ga se za jedan dan potrošiti; jer ako se više izsječka lako se upali i uzljuti. Svojem teglećem blagu daje gospodin Giret na dan: 8 kg. izsječkana pruća, 4 kg. zobi i 2 kg. siena. Sieno se daje u jutro, kao prva hrana. Ako se uzme, da tegleće marva radi poprično 8 satih na dan, te se ta nadnica i ona čovjeka računa 3 franka na dan, kako čini gospodin Giret, onda 100 kg. pruća izsječkana konjskom silom na sječkalu Texierovu stoji:

Vriednost 100 kg. pruća	fr. 1·—
Sječkanje	„ 1·45
Amortizacija sječkala i drugi troškovi	„ 0·50
Ukupno	fr. 2·95

ili okruglo uzeto 3 franka. Dosljedno tome gosdodin Giret ustanovljuje vriednost svakog obroka, kako sliedi:

Sječka od pruća kg. 8	po	3 fr.	quintal	fr.	0·24
Zobi smrvljene „ 4	„	22 „	„	„	0·88
Siena „ 2	„	16 „	„	„	0·32
Ukupno franaka					1·44

Gospodin Giret opaža dalje, da za dugog hranjenja n. p. za više od mjesec dana vremena, da se nije moglo opaziti da bi blagu išta hudila ova hrana, niti da bi tielo slabilo ili mršavilo, dapače da se je opažalo, da blago življe i srčanije radi.

On dalje opaža, da čim je pruće mladje i svježije, da je mnogo bolje i hranivije. Staro otvrdnuto pruće vrlo se težko sječka i slabe je hranivosti.

104. Bili se kod nas dobrim uspjehom moglo gojiti jelen gljive? Stavlja li gojitba

jelen gljiva osobitih zahtjeva na vrst zemlje i podneblje?

K. B. u Z. (Hrvatska).

Nema dvojbe, da se jelen gljive mogu kod nas gojiti, jer one dolaze samonike u naravi, jer se goje u raznim pokrajinam Francezke, koje su i što se tiče podneblja i zemljišta vrlo nalične našim, i napokon jer je jelen gljiva vrst gljive, koja raste na korienju stanovitog drveća, te joj se uvjeti obstanku mogu umjetno pripraviti. U Francuzkoj goje se umjetno jelen gljive baš na veliko, i ta gojitba prestavlja danas jedan veliki obrt. Francezi su bili prvi, koji su opazili, da jelen gljive najradje uspjevaju na hrastovim, pa su još godine 1865 počeli saditi hrastove za gojitbu jelen gljiva. Zemlje, koje su prije bile puste i neplodne, gojenjem hrastova, a uz njih jelen gljiva postale su danas najunosnije zemlje, koje sada svake godine radjaju do 3 miljuna kg. jelen gljiva u vriednosti od 50 do 60 miljuna franaka. U Vauclus u Alpe-Apt i u Carpentas goji se najviše gljiva. Umjetna jelen gljivišta u gori navedenim predjelim daju 500 do 800 franaka dohoda na godinu.

105. Molim vas. koje su vrsti grmlja najprikladnije za velike živice?

U. B. S. u T. (Bosna).

Ima mnogo vrsti grmova prikladnih za živice, a svrha za koju se uzgaja živica i mjestni odnošaji i podneblje odlučuju, koji da se grm odabere za živicu. Obično se živice uzgajaju od sljedećih grmova: *Ligustrum vulgare, Ceataegus oxyacantha, Carpinus betulus, Fagus silvatica, Cornus mascula, Abies exelsa, Thuja occidentalis, Taxus baccata, Evonymus japonicus sempervirens*, i razne vrsti šimšira (*buxus*). Prvim se vrstim daje u gospodarstvu prednost jer vrlo brzo i gusto rastu, a ne trebuju velike njege, jer se zadovoljavaju može se reći svakom zemljom, a vrlo su trajne. Ako živica ima da služi za ures onda se sadi ligustrum, ako ima da služi za obranu onda se sadi trnovac (crataegus). Ligustrum raste brzo, i uspjeva u svakoj zemlji, koja nije odveć težka, i kiti se obilno gustim lišćem. Dade se uzgajati po želji nizko i visoko, a nema trnova, kako trnovac. Trnovac je prikladan za velike živice, koje imadu istodobno da služe za medje i za ograde, bilo prama susjedim ili od životinja. Valja na posve nizko rezati, ako ćemo, da se dobro ugusti. U trnovcu se vrlo rado gnjezde zareznici, a ima i tu manu, da odveć na široko stire žile, što je od štete susjednom drveću, a osobito voćnim stablim *Carpinus betulus* je za visoke živice, koje služe kao medje na polju; žive 100 do 200 godina, a uvjek svjež i bujan. Bukva (fagus) jeste takodjer za velike živice, ali vremenom ostari i proriedi se u lišću, i težko uspjeva u ravnicam *Cornus mascula* sadi se za živice u perivojim, jer radja obilno plodom, kojeg se kuha u umok. Ovakova živica osobito je liepa u proljeću, kad je u cvatnji, jer se prekrije cviećem. Čim se ova živica redovitije klaštri, tim bujnije tjera, a dosljedno obilnije cvate i radja. Vrlo su liepe i živice od thuje, koje su prikladne za male živice po vrtovim. Thuje rastu brzo, i postanu posve guste ako se redovito klaštre. Najljepše su živice one od tise i od šimšira, ali i jedne i druge vrlo sporo rastu. Živice od šimšra su vrlo trajne a pravilnim klaštrenjem dadu se uzgojiti svakovrstaa oblika. Manje su običaju u živice od Evonymusa, jer traže više njege, brzo postaraju, a ljube hranivu i umjereno vlažnu zemlju.

106. Molim vas, koje osobite njege trebuju tanka slaba vina, da se neizkvare? Zimi doduše obično prodju dobro, ali je proljeće i ljeto pogibeljno?

A. N. u P. (Istra).

Tanko vina savjetno je jedanput pretočiti preko zime, da nebudu ležali na taložiui, a ako je toplina u konobi dosti nizka ne trebuju druge njege. U proljeću dok počme rasti toplina nastaje pogibelj za tanka vina, i radi toga što obično sadrže dosti trusja raznih gljivica, koje počmu klicati, i jer je jača djelatnost kisika od zraka, koji ima na tanka vina velikog upliva baš radi nerazmjera, koji postoji u njihovim sastavinam. Da se preprieči svaka pokvara tankog vina valja ga odstraniti uplivu kisika od zraka, i uništiti trusje u njemu. Prva se svrha postizava redovitim sumporavanjem, a druga pasteurizovanjem. I ako je prvo sredstvo lako izvedivo, nije uvjek svak stvari vješt, i vrlo je često više štete od koristi; a drugo je sredstvo uporabivo samo od onih, koji su providjeni spravam za posterizovanje. Mnogo se laglje čuva tanko vino porabom vapnenog sulfita, koji prieči klicavost gljiva i djelovanje kisika od zraka, te uzdrži vino posve zdravo. Vapneni sulfit za čuvanje vina, hoće se da je kemički čist, a rabi se u razmjeru od 2 do 8 grama po hektolitru vina svaku 14 dana. Na vranj baca se vapneni sulfit u vino, pa se izmućka, da se vinom pomješa i potone. Na koji se način upotrebilo za uzdržavanje tankog vina, valja najprije biti na čistu, kakovo je to tanko vino, i koje je snage, jer baš od toga zavisi način, kojim se imade s njim postupati, i kolikoća sredstva, kojeg se imade uporabiti. U tu svrhu valja opredieliti žestinu vina t. j. koliko po sto alkohola sadrži vino, jer od veće ili manje sadržine alkohola zavisi njegova sposobnost, da laglje odoli nepogodam, dosliedno da se teže ili laglje izkvari.

B. Nova pitanja.

107. Molim vas, kada se okopavaju masline? Čime je najbolje gnjojiti masline i kada se imadu gnjojiti? Jeli potrebno i koristno nagomilavati zemlju na žile? Jeli nuždno i kada se ima klaštriti masline (uljke)? Može li se odraslo stablo masline presaditi, izgledom, da će se uhvatili? Kako se pri tom ima postupati? Jeli umjetni gnoj za stabla, bolji od običnog?

L. P. P. u N. (Vinodol).

108. Molim vas, kako se sakuplja sjeme od djeteline, te čisti i priredjuje za sjetvu?

G. T. u P. (Slavonija).

109. Trebam plemenitih mladica od sljedećih vrstih loza dinke crvene, crne mukovatke. frankovčicc, crnog muškata. žute plemenike, slankamenke, biele dišuće ranine, žutog plaveca, biele ranine, biele iz terre-promise i smokvenoliste carske. Molim, gdje ih ima na prodaju i pošto svaka hiljada komada.

Josip Horvat, vinogradar u Plešivici—Jaska.

110. Molim vas, jeli zdravo i probitačno hraniti konje zelenom krmom? Kad se ima početi takovim hranjenjem?

T. V. u S. (Cetina).

111. Molim vas na koji način imam na proljeće urediti livadu, koja je mnogo godina zaraštena bila, a koju sam jesenas izkrčio?

D.r A. K. u K. (Hrvatska).

112. Na zemljištu, koje je mnogo godina ležalo neobradjeno, a koje sam jesenas izorao, što bi se. izim kukuruza, moglo uspjehom zasijati? Bili na prolieće to zemljište preorao?

Dr A K. u K. (Hrvatska).

113. Zemljište, koje već dugo leži neobradjeno namjeravam na proljeće izorati; molim vas, čim onda. da ga zasijem?

D.r A. K. u K. (Hrvatska).

114. Koje su vrsti zemalja prikladne za gnojenje bukovim pepelom? Kako i kada se gnjoji pepelom?

D.r A. K. u K. (Hrvatska).

☞ Odgovori na javna pitanja kao i nova pitanja, primaju se rado od svakoga, pa i ne bili predbrojnici.

OTVORENI DOPISI

GOSPODARSKOG POUČNIKA.

Predplatili su predbrojbu do konca g. 1895.

P. N gospoda: Bolmarčić D.r I Kv., prošt. — Čovic-Plenković M., poš.

Podmirili su predbrojbu do konca t. g. 1894.

P. N. gospoda: Oman M. pos. — Nakić F. pr. bis. — Nemičić D.r M., pos. — Peklić M., od. — Tripalo F. pok. S., posj. — Obćina Tinjan — Opuzen — Niseteo P. pos. — Stipulin S., pos. — Vračun D.r D. od. — Radimiri P. pos. — Ljubiša G. uč. — Plančić D.n G. u. žup. - Mimica F. žup. — Topalović G. pos. - Vlastelinstvo Tkalec — Vrsalović B. pos. — Troboz J. — Steidl J. pos. — Sinobad F. pos. — Tailsbauer N. — Trinajitić D.r M. odvj. — Uršić F. nad. — Turković J. žup. — Pintar J. pos.

Podmirili su predbrojbu do konca god. 1893.

P. N. gospoda: Rieger A. žup. — Vrčić M. uč. — Sojat S.

— V. g. Bačić J. — Glede kainita i Thomasove troske pisali smo Vam.

— V. g. Topalović G. — Broj 14 i 22 odposlali smo vam iznovice.

— V. g. Maračić A. — Knjižicu „Duhan" i „O uzgoju i njegovanju cvieća" odposlali smo vam. Ono drugo nije moguće prije konca siečnja.

— V. g. Barišić T. — Hoće se uztrajnosti; nevalja zdvojati rad prvog neuspjeha.

— V. g. Hasan Agić M. — Živim vapnom možete gnojiti jeseni izravno, u koju svrhu valja razasuti vapno po površini zemlje. Kilskom salitrovinom nesmjete sada poništo gnjojiti, jer bi ju voda razniela u dolnje slojeve. Kilskom salitrovinom gnjojite u proljeće.

V. g. Lustić I. — Broj 20 odposlali smo vam iznovice. Užeta od Manille jesu dobra za privezivanje stabala.

— V. g. V. S. - Dubrovnik — Spravu za sječkanje mesa, kao i onu za nadievanje kobasica možete nabaviti kod A. Ballintha u Beču (III Selesianergasse 8).

U ZADRU, 1894. Brzotiskom Narodnoga Lista.

Godina XIV. Izlazi na 1 i 16 svakog mjeseca Broj 1.

GOSPODARSKI POUČNIK

Obće blagostanje zavisi o blagostanju pojedinca a temelj blagostanju pojedinca, jest razboriti rad uz vještu uporabu nauke i izkustva.

Upraviteljstvo lista je u Zadru

Predbrojba u *Austro-Ugarskoj* stoji 3 for. na godinu, u *Inozemstvu* [illegible] krunakà na godinu. *Uvrstbe* plaćaju se 8 novč. po redku za prvi put, a svaki sliedeći put 3 novč. redak. *Clichè* računaju se 5 novč. po centimetru četvornom.

Upravitelj i Izdavatelj: PETAR L. BIANKINI

Odgovorni urednik: NIKOLA ŠIMIĆ

Pisma, naputnice itd. itd. upravljaju se *Upraviteljstvu Gospodarskog Poučnika u Zadru*. — Rukopisi se nevraćaju. Predbrojba je obvezna za godinu danâ, a izplaćuje se u Zadru. Tko nepovrati prva dva broja obvezan je predbrojbi za godinu dana.

ZADAR, 1 Siečanj 1895. Ciena je listu 3 fiorina na godinu. ZADAR, 1 Siečanj 1895.

Jedan zakon o melioracijam.

U prosvjetljenim državam zakoni o melioracijam stara su već stvar. U Ingležkoj postoje takovi zakoni od starine, u Francezkoj od dobe revolucije, u Magjarskoj otrg 15 godina, samo u našoj polovici carevine nije bilo takova, niti tomu slična zakona.

Zakoni o melioracijam imadu svudi svrhu da stvore urede za poboljšice, koji imadu da se bave natapanjem, prosušivanjem, uredjivanjem rieka i potoka, itd. itd., stvari o kojima su se dosad ponajviše bavila pokrajinska poljodjelska vieća, ako su imali sredstava razpoloživih ili osoba sposobnih za takove stvari.

Sličnu jednu osnovu zakona predložilo je ministarstvo za poljodjelstvo zastupničkoj kući. *Tom novom zakonu svrha je podignuti vjeresiju melioracija*; te bilo izravno ili neizravno zasjecati u sve vrsti melioracija, i u osnove za iste, dapače, i u nadzor već navršenih melioracija. Od kolike je potrebe bio kod nas takav zakon, svak će lako razabrati, ak sravni nikakav ili mali broj melioracija kod nas dosad izvedenih sa svakovrstnim i bezbrojnim melioracijam izvedenim u drugim zemljam, koje već imadu takav zakon.

Svaka melioracija bez razlike traži glavnice; a baš je poljodjelskim slojevim najteže doći do glavnice; neprestano obterećivanje dobara zemljistnom vjeresijom najbolji nam je dokaz, kako poljodjelski krugovi oskudievaju glavnicom.

Veći dio hypotekarnih vjeresija je sklopljeno uz veliku kamatu bez postotka amortizacije, pa je na taj način stvoren vječni dug i vječni teret.

Uz takove okolnosti imao je svak vezane ruke, jer o nabavi glavnice za provedbu melioracije nije moglo biti govora, ako je imanje bilo već obterećeno hipotekom. Novom je zakonu svrha, da čuvajuć vriednost prvobitnih hypotekarnih zaloga na zemljišta, dade prednost hypotekarnim zajmovim za melioracije, t. j. da u zemljištnicim dade prednost u upisu novom zalogu naprам starom.

Ova je misao sasvim pravedna, opravdana i dobra, jer se melioracijam povećava vriednost i dohodak imanja, a tim i vriednost zaloga; pa je sasvim pravedno da ona glavnica, koja povećava vriednost imanja i dohode, imade u upisu prednost napram onoj glavnici, koja ga tereti i spućuje.

U ovakovim slučajevim hoće se podpuna sigurnost, da će se melioracijom povisiti dohod zemljišta, i da će cio novo sklopljeni zajam biti uložen u melioraciju.

Ovaj novi zakon dirat će nekud u već stečena prava starih vjerovnika odnosno u privatne pravne odnošaje, ali će vjerovnici ipak znatno koristvovati, jer će se provedbom melioracije povisit vriednost imanja i dobra, i tim će oni imati bolji i sigurniji zalog; a na ovaj način biti će omogućena konversija duga na kamatu sa amortizacijom.

U pravilniku Česke zemaljske banke predvidjene su sve ove ustanove, i ona od mnogo godina radi u ovom pravcu vrlo dobrim uspjehom; dapače ona vrlo uspješno provadja svoje operacije i pri pošumljivanja i na krčevi sličnim melioracijam

Obzirom na specialne naše okolnosti bilo je vrlo dobro, da se u novom zakonu izrično iztekne kao melioracije novi nasadi vinograda amerikanskim lozam, i to osobito oni vinogradi koji budu nasadjeni nakon što su stari vinogradi uništeni od filoksere; onda nove krčevine za nasade maslina, za pošumljivanje, za nove gospodarske izruke i obrtničke poduzeća. Po novom zakonu zajmovi za melioracije biti će dugo obročni zajmovi, koji se nedadu odkazati.

Ovaj dohod od kamata ili renta biti će uknjižena kao „Dohod od melioracije". A kao vjerovnici ovakovih dohoda mogu, da budu uknjiženi jedino i samo javni zavodi ili družtva, koja su zakonom obvezana javno polagati svoje račune.

Ova je stvar svakako trebita, da se imanja ne obterete prividnim vjerovninam, u svrhu da se izplate stari vjerovnici.

U osnovi zakona je govora samo o „Vjeresijskim zavodim", i dalje se ništa ne tumači, dali se pod tim vjeresijskim zavodim razumjevaju samo vjeresijski zavodi cislajtanije, ili i inozemski vjeresijski zavodi. Ovu bi okolnost valjalo da zakon razjašni, i to tim više, što je n. p. dosta visok kamatnik vjeresijskih zavoda ove pole carevine, u na ovo malo banka što imademo mi u Dalmaciji kamatnik je najmanji 8 po sto bez amortizacije.

Ovakovim zavodim rad odveć visokog kamatnika bilo bi težko sklopati zajmove, jer bi odveć teretili gospodare. U drugim zemljam je znatno manja kamata vjeresijskih zavoda, kad bi zakon davao iste pogodnosti i stranim vjeresijskim zavodim, ili bi nadošlo strane gla-

PODLISTAK.

Katekizam
Gospodarske hemije

od

D.ra E. WILDT-A

Ravnatelja agrikulturno-hemičnog pokušališta u Poznanju.

Po šestom izdanju njemačkog izvornika preveo

F. RADIĆ

Učitelj strukovne učionice u Korčuli.

(*Nastavak vidi broj 24*).

209. Smije li se gnojiti samom fosfornom kiselinom?

U mnogim slučajevima će gnojenje samom fosfornom kiselinom biti posve uspješno, i to onda, kad tlo sadrži dovoljne količe dušika, koje mogu da potiču ili od prijašnjeg gnojenja ili od prijašnjeg gojenja takovih rastlina koje su u tlu nakon sebe ostavile obilno dušičnate zaostatke. I tresetna tla su obično vrlo bogata dušikom a zahtievaju samo fosfornu kiselinu, a još bolje sa istodobnim privozom pepelike. Često se takodjer preporuča superfosfat skupa sa slabim pognojenjem štajskoga gnoja.

210. Dolaze li u trgovinu još i druga fosforno-kisela i dušičnata gnojiva?

Dà. Miešanjem superfosfata sa raznim dušičnatim slučeninama kao sa sumporno-kiselim čipavcem, čilskom salitrom i krvnim brašnom sastavlja se liep broj preparatâ, koji prama tomu dali više ili manje obiluje superfosfat prama dušičnatim slučeninama, pokazuju promjenljivu sadržinu dušika i raztopive fosforne kiseline. Razlikuju se čipavačni superfosfati, u kojima se on nahodi kao čilska salitra, i dučičnati superfosfati, koji sadrže dušik slučen sa ustrojnom tvari, obično u obliku krvna brašna. Sadržina dušika u tim preparatima igra izmedju 3-9%, a ona fosforne kiseline obično od 9-14%.

211. Na koji se način može da nadoknadi tlu izcrpljena pepelika?

Izvanredno obilan izvor za naknadu pepelike koja je izcrpljena iz tla stoji gospodaru na razpoloženje u Stassfurtskim pepeličnim solima. To su skladišta soli, koja leže iznad tamo nadjene kamene soli, a poznate su pod imenom Stassfurtskih Abraum soli. Iz njih se u tamošnjim tvornicama spravljaju tolike vrsti gnojiva, od kojih su preporuke dostojnije sliedeće:

1) očišćena sumporno-kisela pepelika sa sadržinom od 50-52% pepelike;

2) peterostruko sgušćena pepeličina sô sa istom sadržinom pepelike u obliku soliko pepelika (klorkalija);

3) kainit sa 12-13% pepelike. U ovom se zadnjemu nahodi pepelika kao dvostruka slučenina od sumporno-kisele pepelike i sumporno-kisele gorčike, ali sadrži još osjem toga vrlo zlamenite količe klorosodika i klorogorčika. Ciene pepelike u tima slučeninama su veoma različite, najjeftinija je u kainitu, n jskuplja u očišćenoj sumporno-kiseloj pepelici (Pit. 218).

212. U obliku koje slučenine je najkoristnija uporaba pepelike?

U obliku sumporno-kisele pepelike, jer

vnice ili bi domaći zavodi rad konkurencije bili prisiljeni snižiti kamatu.

Gospodari njemačke narodnosti rade ozbiljno, da zakon protegne pogodnosti i za njemačke vjeresijske zavode, jer bi tim načinom uzimali novac od vlastite braće, malom kamatom. Isti razlozi vriede i za nas, jer bi od hrvatskih vjeresijskih zavoda, kod kojih je kamata znatno manja, mogli dobivati novca za melioracije.

Od velike su važnosti za vjerovnike i one točke zakona, koje predvidjaju da osnove za melioracije budu točno i pametno izradjene, jer čim je veća sigurnost, da će od melioracije biti koristi, tim je bolji položaj vjerovnika, i manja je pogibelj, kojoj izlaga glavnicu.

Zajmovi neće smjeti biti veći od desetorostrukog čistog katastralnog dohoda. Ali, kako je slabo uredjen kod nas katastar, bilo bi bolje da se pri opredielivanju visine zajma postupa na onaj način, kako se postupa u francezkoj biva, gdje se za opredjeljenje visine zajma sravnjuje proračunani potrošak za melioraciju sa većim dohodom, kojeg se očekuje usljed melioracije.

Nadzor u provadjanju melioracija za koje će se sklapati zajmovi po ovom zakonu biti će povjeren vladinim ljudim.

Kod nas, gdje je potreba provesti velikih melioracija, ako ćemo da se maknemo iz ovog mrtvila, moglo bi se dobro nadati od ovog zakona, ako stupi u kriepost i ako bude izpravljen napram našim gospodarskim, imovinskim i zemljištnim odnošajim.

Sadnja jagoda.

Kod nas se vrlo malo goji jagoda, premda su jagode vrlo obljubljene, i naloze lako prodaje. Jagoda imade više vrstih, ali su najobljubljenije ove velikoga ploda, jakog mirluha, a koje dosti obilno rode. Nije s gorega s toga, da se koja reče o sadnji jagoda.

Jagode se sade koncem rujna i u prvoj polovici listopada jer je svrha, da se razsad dobro ukorieni još prije zime. Za jagode hoće se, da je zemlja dobra i duboko obradjena, a to radi toga, da zem'ja bude mogla vodu lako upijati, bez da voda u njoj staje; jer jagode valja obilno zalievati ili redovito natapati.

Jagode je najbolje saditi na gredicam (lijam) od kojih je svaka 130 do 140 centimetara široka, a obično 135 centimetara, a izmedju njih ostavi se suputnica od 40 do 50 centimetara širine. Na svakoj se gredici zasade četiri reda, i ti redovi se tako razdiele, da dva skrojna budu 18 centimetara odaljena od ruba gredice, a dva unutarnja 33 centimetra jedan od drugoga i od skrajnih redova.

U redovim pak sade se jagode peterasto, tako stoje n. p. razsadi prvog i trećeg reda u jednoj crti, dočim oni drugog i četvrtog reda u drugoj crti. Razsad od razsada sadi se od 40 do 50 centimetara razmaka.

Na ovaj se način sadi u svrhu, da kad se razsad razvije bude sva površina zemlje zastrta bez da se strukovi duše izmedju sebe. Prije nego li se povadi razsad za sadnju valja razsadnik dobro zaliti, jer se iz mokre zemlje laglje vadi razsad, a i laglje se prima.

Obično se razsad vadi lopaticom, jer se na taj način razsadom izvadi i nešto malo zemlje; ta zemlja se kašnje djelomice otriebi sa žila, osobito ako se mora žilice pokratiti.

Nakon sadnje valja jagode obilno zaliti, pa i onda ako je kiša na vratim ili ako već obilno pada.

Putići izmedju gredica naprave se nešto viši od gredica, da voda za zalievanja u njih ne utiče.

Samo su onda suputnice niže od gredica, ako je zemlja u kojoj se goje jagode od naravi odveć vlažna.

Nakon sadnje nema do ožujka nikakove druge radnje u jagodištu. U ožujku okopaju se jagode i izplievi se korov.

---

klorne slučenine vježbaju štetonosan upliv na mnoge rastline i to uprav na one kojima je pepelika najviše nuždna, ali navlaš na korienjače. Taj se upliv u toliko jasnije pokazuje, u koliko više solika dolazi u tlo uz pepeliku. Samo što se visoka ciena protivi obćenitog uporabi pepelike u tom obliku.

Izkustvom i mnogostručnim gnojenjem je ustanovljeno, da gnojenja sa pepeličinim solima koje sadržavaju solika u toliko nepovoljno djeluju ua korienjače kad se izvadjaju u pramaljeću, u koliko se tim zapriečuje staloživanje pričuvnih tvari, jer izkopani krumpiri izpadaju vrlo oskudni škrobom a sladorače vrlo oskudne sladorom, a to biva u to višem stepenu, što god pepelikove soli više obiluju solikom, dočim se ta šteta ne pojavljuje pri uporabi sumpornokisele pepelike. Naprotiv se takova štetonosna djelovanja pepelikovih soli koja sadržavaju solika niesu jošte opazila na žitaricama i na krmnom bilju.

(*Sliedi*).

Hranjenje piladi.

Najbolja brana za piliće jeste kukuruzno brašno umjeseno sa mliekom, kojeg se je prije razvodnilo pol a pol.

Uz ovu hranu, koja ima da stvara temelj hranitbe pilića, može se pilićim davati i druge hrane, osobito, ako se te hrane imade razpoložive. Uz gornju hranu daje se pilićim smrvljena pirinča, prokuhana kruha i zelina na sitno izsjećkanih.

Pilićim, koji se tove ne valja davati pšenice, zobi, ječma, proje, ni drugog zrnja, jer meso nebi bilo dosti bielo.

Nasuprot se zrnjem imadu hraniti pilići, koji su opredieljeni za razplod; njima se nesmje davati kukuruzna brašna, umjesena razvodjenim mliekom, nego samo za prvih šest nedjelja, a odmah za tim valja ih hraniti zrnjem.

Pilići se napajaju posve svježom vodom, ili pak razvodnjenim mliekom; a kad im počme rasti jače perje valja im davati za 8 do 15 dana razvodnjena vina; u koju se svrhu obično razvodni jedan dio vina su četiri diela vode.

Izim ove hrane, ako hoćemo da nam pilići dobro uspjeju valja ih dobro njegovati; uz čistoću, hoće im se zraka, svjetla i topline.

Vino i studen.

Studen ima izravnog upliva na vino. I najstarije i najzdrelije vino pomutit će se od studeni; a to biva od toga jer se za studeni izluči iz vina striš u obliku sitnih ledaca poput prašine.

Svako naravno vino sadrži u sebi raztopljenu, neku stalnu količoću striša; ta količoća stoji u razmjeru sa sposobnosti, koju imade dotično vino da raztapa više ili manje striša te sa sadržinom alkohola i toplinom.

Pri višoj topliui raztapa vino razmjerno mnogo više striša, nego li pri nižoj toplini, a vino koje je pri višoj toplini raztopilo znatnu količoću striša, izlučuje iz sebe jedan dio tog striša, ako se njegova toplina s manji. Za vrienja masta, kako prestajanjem vrienja pada toplina, tako se u istom razmjeru iz mladog vina izlučuje suvišan striš i hvata se dropa ili stiena posuda. Isto se dogadja u konobam, samo s tom razlikom da pošto u konobam posve postepeno pada toplina, i izlučivanje striša iz vina je posve postepeno, te ono imade vremena, da se ledičasto naslaže po stienam bačve bez da se vino uzmuti.

Ali ako se vino naglo ohladi, kako što to biva za prevoza, onda se striš naglo izluči u obliku sitnog praška i vino se pomuti. Ako vino postane neko vrieme, striš se vas otaloži na dnu i vino se izbistri. Ako vino pretočimo i uzmemo malo te taložine, pa je zagrizemo zubim opazit ćemo, da ona puca i škriplje pod zubim poput mrvica stakla.

Kod odveć velike studeni i slabijih vrstih vina odveć često smrzne se samo vino, ili bolje rečeno smrzne se vodeni dio vina.

Ovo može biti kadšto štetno po vino, osobito ako ostane dulje vremena smrznuto, dočim se izlučivanjem striša za studeni, u većem dielu slučajeva vino popravlja, jer postane ljubkije i tečnije. Dodje li slučajno vino za prevoza u toplije, nego li je bilo prije, onda se striš topi u vino, ako ga je bilo po stienam posude.

Dobro zdravo vino neće od studeni protrpiti, dapače ćemu striš [illegible]tovati, u toliko, u koliko će izlučivanjem s[illegible] ostati ljubkije.

Hranjenje ovaca u zimsko doba.

Malo je tih mjesta od naravi tako nadarenih, gdje ovce mogu preko ciele zime pasti; a i na takovim mjestim kad su hrdjava i kišljiva vremena red je inače starati se za hranu ovaca i nepuštati ih da gleduju.

Ovce ljube suhu, mirisnu hranu, ali takovu hranu mogu da dobiju samo na onim mjestim, gdje su livade i pašnjaci prilično suhi, a osobito na onakovim mjestim, gdje su pašnjaci po briegovim.

U zimsko doba obično se hrane ovce slamom, koju one izvrstno izrabljuju, a uz slamu daje im se dobre livadne trave, esparzette mješanca od grohorice, kumina i trava, ako nema dosti ove hrane onda im se daje djeteline i ljekarica.

Kiselo, blatavo, pliesnivo ili inače izkvareno sieno nije za ovce.

Od svih vrstih slame za ovce je najbolja slama od prosa.

Riedko se hrane ovce krompirim, ali ako se hrane krompirim, valja im davati sirove krompire na male sječke izsječkane, a pošto krompiri prozrokuju žedju, valja ovce dobro napojiti prije nego li pojedu krompire, jer bi nakon krompira pile puno lakomo i moglo bi ih nahuditi.

Ovce, koje su sjajne ne hrane se krompirim, kako ni janjad.

Razne vrsti repe i blitve rabe se takodjer, kao hrana za ovce, ali umjereno, i uvjek pomješane drugom hranom jer bi same prouzrokovale nereda u probavnim ustrojim.

Razno zrnje, izrabljuju ovce dobro, dapače mnogo bolje od krava, ali je pitanje, dali bi se hranjenje zrnjem izplaćalo, osobito, ako se zrnje može inače bolje izrabiti.

Zrnjem hrane se obično samo ovce i janjak, koja se tovi.

O raznim načinim izrabe zrnja kod pitanaca vriedi sljedeće pravilo: Zob daje se ciela, ne sameljena; ječam, raž i sočivnice samelju se u krupicu ili se namoče ili popare.

Sočivnicam valja posve razborito hraniti ovce, jer one nisu baš najprikladnija hrana za ovce. Sočivnice kod ovaca podupiru mastno znojenje; dojiljam poprimi mlieko neki novi tek i doje manje, a janjci, koji sisaju takovo mlieko, obole na oči; i ta bolest na očima postane kadšto tako opora, da je baš pogibeljna.

Uz dobru hranu hoće se svakoj ovce na dan nešto $\frac{1}{4}$ grama soli, da joj hranu osladi.

D. L.

SVAŠTICE

Jednostavne jasle za ovce i telad, koje se mogu lako prenašati i svudi pomještati, može si svaki gospodar sam prirediti, ako na jednom lagviću ili bačvici napravi luknja sa strane, kroz koje mogu ovce i telad do hrane, koju se u bačvicu saspe. Luknje se prave 30 do 36 centimetara jedna od druge. Na ovaj način blago ne gazi i ne razmeće hranu, a i slabije životinje, mogu da dobiju i da pojedu svoj redoviti obrok, jer im jače nemogu da zanovetaju.

Uporaba umjetnih gnojiva. Veći dio umjetnih gnojiva dolazi u trgovini u prahu; ali ima i takovih, koji su ugrudvani. Ugrudvane valja izmrviti u koju se svrhu rabe mlinice za djubar, ili se inače pomnogne. Tko nema sprava za razsipanje gnjoja red je da razsiplje rukom. Laglje se rukom razsiplje djubar, ako se prije pomješa drugom vrsti gnjoja. Ali se hoće i obzira pri mješanju raznih vrstih gnojiva. Tako se Thomasova troska, živo vapno i drveni lug mogu mješati samo kalijevim solim i Cilskom

salitrovinom, ipak je bolje razsipati Cilsku salitrovinu samu za sebe. Suha zemlja i pržina jesu najbolja sredstva za mješanje umjetnim gnojem; a obično se mieša pol a pol, ili kod većih količina mješaju se tri vreće gnoja sa 2 vreće zemlje. Thomasovu trosku i kainit najbolje je jeseni razasuti, pa ih u proljeće podorati, kilsku salitrovinu valja u proljeće posipati. I lug i živo vapno bolje je jeseni razsipati.

Za ljute zime dozna se da'i su pčele žive i zdrave ako one u košnici miruju, kako da su mrtve, a na nenadni udarac po košnici kratko ali glasno zazuje. Ako se bez ikakvog izvanjskog povoda čuje a košnici zujenje, to je onda znak da pčele trpe ili od vrućine ili od studeni, a u oba slučaja hoće se odmah pomoći.

Topla hrana za kokoši puno pomaže osobito u zimsko doba, kad je studeno, jer na studenoj hrani kokoši stradaju. Svaku hranu, ma koje vrsti ona bila dobro je nešto pogrijati u zimsko doba. Ako se hrani kukuruzom, koji je dobra i sočna hrana za kokoši, valja ga na toliko ugrijati u peći, da bude kao popržen; pa kad se nešto ohladi krmi se. Prokuhanom hranom, kojom se od vremena do vremena hrani, valja pred svakim hranjenjem pogrijati. Tko nije prokušao nemože vjerovati od kolike je koristi hraniti toplo hranom, ali se ta korist odmah opaža u redovitosti i obilnosti kojom kokoši nesu i u zimsko doba, osobito ako u toplu hranu imadu dosti njege i toplo zaklonište. Najbolja topla zimska hrana za kokoši jesu prokuhani i zgnječeni krompiri, sa pšeničnom plievi i nešto smrvljenih uljenih komina.

Čuvanje crljenog luka (kapule). Crljeni luk spada u najbolje i najpotrebitije začine, a ipak ga svak nezna čuvati preko zime. Crljeni luk valja zimi čuvati na suhu i hladnu mjestu, ali ipak na takovu mjestu, gdje ne smrzava. Ako se kapula smrzne ne valja je onda dirati, nego valja čekati, dok se razmrzne. Obično se kapula oplete u strukove, koji se onda ovjese; a ako nije spletena u strukove, onda se drži u sprte, krtole ili u skrinje. U Rusiji prosuše kapulu, da im se laglje uzdrži, a na mnogim mjestim drže je povrh peći. Mnogi strpaju kapulu na tavan u kupove, pa ju pokriju slamom i lišćem. Najbolje se čuvaju kapule, ako su osamljene, čim su više u kupu, tim laglje gnjiju; s toga i jeste najbolji način čuvanja kapule, vjesenje ište na zračnu i suhu mjesto, što je vrlo lako kad je kapula spletena u strukove.

Pliesnivost kobasica. U mnogim se kućam zakočlje krme, a onda se napravi svakovrstnih divenica i kobasica. Što se sve opet nemože na brzu ruku potrošiti, a opet je takove naravi, da uz najbolju pomnju lako pliesnivi. Da kobasice i divenice neizpliesne valja ih namazati razsoli. U tu svrhu razmuti se malo soli vodom, tako da postane gusta razsol, pa se ovom razsoli namažu divenice i kobasice. Ova razsol ne samo da brani da kobasice i divenice izpliesnive, ali i ako su već pliesnive uništi vas pliesan. Isto se sredstvo rabi i za slaninu i za šunke.

Gospodarske Viesti.

Svim našim čitaocim nazivljemo srećnu i berićetnu godinu 1895.

***

Otvorena je predbrojba na XIV tečaj „Gospodarskog Poučnika“ za godinu 1895. „Gospodarski Poučnik“ stoji samo 3 fiorina na godinu. Bavi se svim dnevnim gospodarskim pitanjim. Poučnim člancim nastoji širiti zdravu gospodarsku nauku; a bezplatnim odgovorim na pitanja daje svako razjašnjenje u stvarim, koje pojedine gospodare zanimaju.

***

Sve one, koji su zaostali izplatom predbrojbe, najuljudnije pozivljemo, da je kroz tekući mjesec siečanj podmire. Svako zakašnjenje, nosi nam neprilika, a mi imamo dužnostih i obveza, koje moramo redovito izpuniti.

***

Pod Božić bila se je makla malo trgovina vinom. Najviše je prodano crnih vrstih vina za križanje. Veći dio vina razprodan je u Magjarsku, jer su ga trebovali, da izprave loša taljanska vina.

***

Tuže nam se, da su odveć nizke ciene novom ulju. Istina je, da je ljetos ulje na mnogim mjestim vrlo obilno rodilo, što može, da donekle upliva na cienu, ali ciene se dobrom ulju vrlo malo mienjaju, pa moramo zaključiti, da se za pravljenja ulja vrlo malo pazi na vrst.

***

Pogovara se, da u zamjenu Kichmayera, salašnjeg prevremenog nadzornika za poljoprivredstvo, namjerava vlada imenovati drugu osobu Mjesto pokrajinskog nadzornika za poljodjelstvo jeste jedno od najvažnijih mjesta, jer od njega ima da potiče inicijativa za svaki gospodarski napredak, i on ima da izradi sve gospodarske osnove za poboljšanje i promaknuće našeg gospodarska u obće, a poljodjelstva, vinogradarstva i uljarstva, marvogojstva, mliekarska, sirarstva i gospodarskog obrta napose, te da izvješćuje vladu i da vodi glavnu rieč u pokrajinskom poljodjelskom vieću. Za takovo mjestvo hoće se osoba, koja je u gospodarstvu akademički i svestrano naobražena, koja je stekla i prakse i upravne vještine, jednom rieči hoće se izobražen, zdrio i vjest čovjek. Ovo smo iztakli; prvo: jer nam je u pitanju prošlost dala najžalostnijeg izkustva, pošto ako je naše govedarstvo propalo, naše ovčarstvo nazadovalo, naše vinogradarstvo zaostalo, naše uljarstvo zakrklo, naše se voćarstvo izradilo; ako je naš domaći obrt propao, a naša vjeresija oslabila, to je većim dielom zasluga prošlih poljodjelskih nadzornika, od kojih ni jedan nije bio strukovnjak, ni na svom mjestu; drugo, jer se javno pogovara, daje usljed preporuka i moljakanja vlada predložila za mjesto pokrajinskog nadzornika za poljodjelstvo osobu, koja nema strukovne izobražbe, koja nezna ni navrćati, koja je bez predtečne nauke dvi godine slušala poljodjelske nauke na jednom zavodu, baš kad je zavod bio u razsulu, i nije se ni predavalo redovito; koja unatoč postojećim propisim zakona nije bila u stanju da položi izpite iz svoje struke, e da dobije mjesto u natječaju, itd. itd. Mi nevjerujemo, da je vlada predložila ovakovu osobu, niti da će ona toga učiniti, jer joj nismo ništa izkrivili, da nas pedepsa. Gorih gospodarskih prilika nego li su naše neda se ni pomisliti, pa navjerujemo da će vlada povjeriti mjesto poljodjelskog nadzornika osobi, koja za takovo mjesto nema ni znanja, ni predtečne nauke ni sposobnosti; jer bi onda s jašili s konja na magarca, i ostali bi za drugih 100 godina za naprednim svietom. Ako baš vlada između domaćih sinova ne nalazi stručno izobražene i sposobne osobe, neka pozove stručnu izobraženu i sposobnu iz hrvatske ili iz druge srodne slovenske zemlje, ta prostrana je država i ima u njoj stručno izobraženih i sposobnih ljudih. Nama nije do osoba, nego do stvari, a bilo bi napokon vrieme, da se u ovoj jadnoj zemlji, koja doprinaša tolike žrtava, počme jednoč ozbiljno i triezmeno roditi ako podignuća njezina gospodarstva, e da bude mogla žrtve i terete nositi.

***

Hrvatska zemaljska vlada želi namjestiti 1 veljače 1895 dva mladića na pomoložkom vrtlu u Maloj Mlaki blizu Velike Gorice, gdje će se teoretično i praktično vježbati u svim granam racijonalnog voćarstva. Za vrieme vježbanja dobivati će svaki 24 fior. na mjesec za hranu, a pri radnjam izvan vrta dobivati će jedan forint dnevnice i prevozne troškove. Na ova mjesta mogu se natjecati oni, koji su izučili Ratarnicu u Križevci, Požegi, Šibeniku, Trogiru, Gružu ili sličnim školam u Austro-ugarskoj državi. Molbe imadu se upraviti hrvatskoj zemaljskoj vladi u Zagrebu do 20 siečnja; valja molbi priložiti svjedočbu i izjavu, da će nakon svršene poduke ostati najmanje pet godina u službi hr. zem. vlade.

***

Do 20 siečnja t. g. 1895 otvoren je natječaj na mjesto poslužnika kod c. k. kemičnogospodarstvene pokušajne postaje u Splitu uz godišnju plaću od fior. 400 i 100 fior. doplate. Tko želi, da dobije to mjesto valja da upravi molbu Ravnateljstvu c. k. kemično-gospodarstvene pokušajne postaje u Splitu za c. k. Ministarstvo Poljodjelstva u Beču, i da molbi priloži, svjedočbu da nije prekoracio 40 godinu, da poznaje hrvatski i taljanski jezik, da je služio kao podčastnik u vojsci, mornarici ili domobranstvu.

***

Na peradarskoj izložbi u Prateru u Beču dobio je gospodin Josip Petrović iz Benkovca diplomu priznanju za tuke (purane) koje je bio izložio. Da nisu tuke za jedan dan zakasnile na izložbu, bila bi mu podieljena prva nagrada, kako što je izložbeni odbor javno priznao, ali su nagrade već bile podieljene. Gospodin Petrović je prvi, koji se je kod nas počeo baviti racionalnom gojitbom peradi. Mi znamo, da će s početka imati mnogo neprilika, osobito radi sporih i hrdjavih prevoznih sredstva, ali neka uztroje, jer smo uvjereni da će njegovo djelo biti konačno okrunjeno najboljem uspjehom.

***

Primili smo zahvalnošću knjigu: *„O uzgoju krmnih trava“* pribrao i složio Makso Radoslavić, pučki učitelj, izdalo Družtvo Pučka knjiga u Zadru. Knjiga obuhvaća 64 stranice u maloj osmini, a dieli se na četiri diela. Knjiga se preporuča.

Pitanja i odgovori „G. Poučnika“.

A. Odgovori.

107. Molim vas, kada se okopavaju masline? Čime je najbolje gnojiti masline i kada se imadu gnjojiti? Jeli potrebno i koristno nagomilavati zemlju na žile? Jeli nuždno i kada se ima klaštriti masline (uljke)? Može li se odraslo stablo masline presaditi, izgledom, da će se uhvatili? Kako se pri tom ima postupati? Jeli umjetni gnoj za stabla, bolji od običnog?

L. P. P. u N. (Vinodol).

Masline se okopavaju rano u proljeće, obično u veljači ili ožujku mjesecu, ali im okopavanje koristi i ako je izvedeno mnogo kašnje. Masline gnoje se obično raztrošenim stajskim gnojem ili pak mješancem; u blizini gradova rabe se uspješno tekuće izmetine iz zahoda. Gdje se goji odveć puno maslina, pa stajski gnoj ne dotiče za sve, onda se pomaže sa umjetnim gnojem, i to ponajviše fosforno kiselim kalijem. Gnojenje se obavlja tako, da se gnoj za okopavanja razdieli po zemlji ako debla izpod krošnje, pa se onda odmah istim okopavanjem zakopa. Gnojenje se obavlja u obhodnji, tako da svaka maslina bude barem svake pete godine dobro pognojena stajskim gnojem, a tri godine kašnje da bude osrednje pognjojena umjetnim gnjojem. Nije od potrebe nagomilavati zemlju na žile, jer se tim duše žile. Klaštrenje maslina je nuždno, da se krošnja stabla proredi i pročisti. Čim je razmjerno redja krošnja u maslini i čim je čistija, tim maslina redovitije radja. Mlade se masline uzgajaju odmah redje krošnje; starije masline, a osobito ako su bile zapuštene valja temeljito izklaštriti. Klaštrenjem odstrane sve one deblje grane, koje stoje pregusto i koje se križaju, onda manje grane koje su preguste, pa sva suhorina. Istodobno izsieče se sva suhorina i guba na deblu i na panju. Temeljitog klaštrenja trebuje maslina samo jedan put, a kašnje se svako 10 do 15 godina opet nešto malo poklaštri; ali za to valja čistiti maslinu barem svake treće godine, da se na krošnji ne gomila suhorina u kojoj se gnjezde zareznici. Odraslo stablo masline može se presaditi, ali je uspjeh dvojben, i ako ne u tom dali će se stablo primiti, koliko u tom, da kad se odraslo stablo masline presadi, ono skorom nigda nerazvije dobrih žila, uvjek je kržljavo, i vrlo slabo radja. Ako je stablo od masline starije od deset godina, onda je razsadjivanje obično bezuspješno. Umjetni gnoj nije bolji od običnog nego samo u slučaju, ako je jedna vrst zemlje odveć manjkava stanovitih hraniva, koje joj se umjetnim gnojem u koncentriranoj koli-

koći daje. Samim umjetnim gnojenjem neda se ni pomisliti na gospodarenje; hoće se uvjek stajskog gnjoja; jer je djelatnost stajskog gnjoja i fizična i kemična. U stajskome gnoju imade vrlo često u obilju nekih sastavina, kojih dotična bilina ne trebuje mnogo za hranu, one sastavine ostanu duže vremena u zemlji, dočim one sastavine stajskog gnoja, koje biline više trebaju za hranu budu prije potrošene; u ovom slučaju gnjoji se takovim umjetnim gnojem koji obiluje onim sastavinam kojih bilina više troši, a koje je već iztrošila iz uporabljenog stajskog gnoja. Gdje se racionalao gospodari čini se račun, koliko se raznih sastavina vadi iz zemlje plodinam, a koliko ih se dodaje stajskim gnjojem, pa se svu razliku u manje nadomješta umjetnim gnojem, da se uzdrži ravnovjesje u hranivosti zemlje.

108. Molim vas, kako se sakuplja sjeme od djeteline, te čisti i priredjuje za sjetvu?

G. T. u P. (Slavonija).

Za sjeme ostavlja se bolji komad djetelišta i ne kosi se nego kad podpuno ocvate i kad sjeme dozrije. Kad je sjeme dozrielo onda se kosi i privežuje u snopove, da se šusi. Tad se obično odsječu sjemene glavice od stručja ili se izmlate. Ovako sakupljene glavnice izstupaju se u osobitim stupicam, da se sjeme rieši oklapa i da ostane golo. Kašnje se prebira sjeme i čisti, za koju se svrhu hoće osobite sprave. Radja je u sebi puno trajna i dosadna, a stupa za stupanje, te sprave za izlučivanje i čišćenje sjemena prilično su skupe, pa se s toga ovakova radnja neizplaća na malo.

110. Molim vas, jeli zdravo i probitačno hraniti konje zelenom krmom? Kad se ima početi takovim hranjenjem?

T. V. u S. (Cetina).

Nema dvojbe, da je zdravo i koristno hraniti konje zelenom krmom, jer je to najjeftiniji i najnaravniji način hranjenja, ali takovo hranjenje valja posve pametno voditi, da konji ne postanu odveć trbušasti, odveć salasti, i da im ne nahudi. Zelenim hranjenjem počimlje se polovicom svibnja ili u lipnju, kad je veći dio trava u cvatnji. U ovo doba, kad je sieno od prijašnje godine već staro, konji ćute baš potrebu zelene krme. Zeleno hranjenje uvadja se postepeno. Prvih se dana daje konjim manje količe zelene krme, pa postepeno svaki dan više, a u razmjeru u kojem se daje zelene krme, oduzimlje im se suha krma. Dok se počme hraniti zelenom krmom valja motriti konje, i to svakog pojedinog napose, da se vidi dali im zelena krma hudi ili im koristi. Onim, kojima zelena krma poremeti probavljanje nevalja davati zelene krme, nego posve malo, tako se isto ima postupati sa onim, koje zelena krma nadimlje ili čini trbušaste. Opazili se, da zelenim krmljenjem neki konji naglo mršave, to je onda znak, da im zelena krma ne prija. Zeleno krmljenje konja traje 15 do 50 dana napram vrsti konja i njihovoj porabi, više od 50 dana nesmje se produljiti zeleno krmljenje, jer se kašnje konjim više ne rači suha krma. Prelaz iz hranjenja suhom krmom na hranjenje zelenom krmom valja da bude postepen, i da traje, kojih 8 do 10 dana; istog se pravila valja držati i pri prelazu iz zelenog hranjenja na suho, jer inače mogu konji da obole i da im se pokvare probavni ustroji. Laglje je hranjenje zelenom krmom onih konja, kojima se i u zimsko doba daje nešto svježe hrane, kako što je to običaj u francezkoj, gdje se konjim uz suhu hranu primješava lišća od kupusa, mrkve, repe i sličnih.

111. Molim vas na koji način imam na proljeće urediti livadu, koja je mnogo godina zaraštena bila, a koju sam jesenas izkrčio?

D.r A. K. u K. (Hrvatska).

Takovu livadu, koja je više godina bila zarašćena, a koja je stopro prošle jeseni izkrčena valja na proljeće barem dva puta preorati, a onda ju pobranati i zasijati sa zobi (ovasom). Kad se požanje zob valja strnište odmah podorati, a koncem jeseni razorati zemlju. Buduće zime, valja pak izvesti gnoj, a na proljeće zemlju dobro preorati i pognojiti, a onda zasijati kukuruz. Istu ovu radnju možete opetovati i treće godine, jer se na livadnoj krčevini može uspjehom gojiti kukuruz dvie godine zasebice. Po drugoj žetvi kukuruza razorajte zemljište, i neka vam ostane razorano preko ciele zime; koncem zime preorajte zemlju iznovi, poravnajte ju, pognjojite ju umjereno, pa u proljeće dok vrieme dopušta zasijte livadne trave. Livadne trave za livadnu zaraslinu valja pribrati napram vrsti zemlje, i napram tomu, dali je livada dosti vlažna ili ne. Sjeme od trava ili se sije samo ili pak u smjesi jarim ječmom; koji pak u ljetno doba štiti mlade trave od sunčane pripreke.

112. Na zemljištu, koje je mnogo godina ležalo neobradjeno, a koje sam jesenas izorao, što bi se, izim kukuruza, moglo uspjehom zasijati? Bili na prolieće to zemljište preorao?

D.r A. K. u K. (Hrvatska).

Svakako valja da zemlju na proljeće preorete. Na takovoj zemlji puno bolje od kukuruza uspjeti će zob, a bolje od zobi neće vam ništa uspjevati, jer i krčevina hoće se da je obradjivanjem priredjena za rastline, koje ljube bolju zemlju.

113. Zemljište, koje već dugo leži neobradjeno namjeravam na proljeće izorati; molim vas, čim onda, da ga zasijem?

D.r A. K. u K. (Hrvatska).

Na zemljištu, koje već dugo leži neobradjeno, ako ga na proljeće baš i temeljito preorete, što će jednim oranjem težko uspjeti, izim zobi neće vam ništa drugo koristno uspjevati.

114. Koje su vrsti zemalja prikladne za gnojenje bukovim pepelom? Kako i kada se gnjoji pepelom?

D.r A. K. u K. (Hrvatska).

Za gojitbu bukovim pepelom prikladne su gnjilače, ilovače, crnice i lapornjače. Pepelom gnjoji se na dva načina, biva izravno ili neizravno Ako se hoće izravno gnjojiti pepelom, valja zemlju jeseni razorati, onda razsuti pepeo po površini zemlje, pa da ostane na zemlji preko sve zime, a da ga kiše i sniegovi izluže. U proljeće preore se takova zemlja po kojoj se je popeo razasuo bio, e da se pepeo dobro pomješa zemljom. Neizravno gnoji se pepelom, ako se pepeo pomješa štajskim gnojem ili mješancem. Obično radi se tako, da se štajski gnoj posipava pepelom, i tim se pepeo podjednako pomješa u gnjoju. Ovakov stajski gnoj obiluje pepelikom, a osobito je dobar za žitarice, za blitvu i za livade.

B. Nova pitanja.

1. Jeli koristno poparivati krmu za blago vodenom parom.

I. K. u S. (Hrvatska).

2. Mojim konjim vrlo često pucaju kopita, molim koji je uzrok tome, i dade li se kako pomoći?

M. V. u P. (Istra).

3. Dade li se gojiti ranog povrća i bilja bez klijališta.

A. T. u L. (Istra).

4. Kako bi se imalo raditi, da nam ulje bude manje mastno, žuće, a dosljedno obljubljenije u trgovini?

F. Š. u T. (Boka).

5. Jeli baš potrebito soliti hranu blagu zimi za hranjenja u štaji? Koje se koristi ima solenjem hrane? Koliko se soli daje pojedinoj glavi?

N. B. T. u B (Bosna)

☛ Odgovori na javna pitanja kao i nova pitanja, primaju se rado od svakoga, pa i ne bili predbrojnici.

OTVORENI DOPISI

GOSPODARSKOG POUČNIKA.

Podmirili su predbrojbu do konca t. g. 1894.

P. N. gospoda: Knežević P. — Mazzura N. — Tripalo D.r A. — Sabioncello M. — Matešan pop J. — Šimonić pop G. — Tripalo J. — Neuman D.r D. — Ratarnica u Križevcih — Občina - Sutivan — Skendrović M. — Topić prof. M. — Vukajlić S. — Turak A. — Weber F. — Petrić pop J. — Samostan u Glavotoku — Milavić D. L. - Šimin V.

Predplatili su predbrojbu do konca g. 1895.

P. N. gospoda: Vitezić D.r D. — Batinić D. V. — Čitaonica u Delnice — Gugler P. pr. bis. — Moretti D.r L. — Pavišić G. — Srića N. — Čitaonica Narodna u Splitu — Ružić G. — Cetinjska Čitaonica u Sinju.

— V. g. Ivanišević A. pos. — Su odposlana 3 fior. podmirena je godina 1893.

— V. g. Micheli Tomić D.r V., pos. — Takodjer, ali samo do konca 1892.

— V. g. Benaković J. — Primili smo jedan f. i uknjižili redovito.

— V. g. Svačić T. — Broj 22 odposlali smo vam na novo.

— V. g. Kovačić I. — Knjižice „Duhan i O uporabi dropa“ odposlali smo vam.

— V. g. Marinković A. — Takodjer knjigu „O uzgoju i njegovanju cvieća“.

— V. g. Bilić I. — Nije nam poznato, da li se u našoj državi rabe staklene cievi za vodove, ali u Njemačkoj i to osobito u Saksonskoj, takove se cievi u zadnje doba puno uporabljaju. Koja su svojstva *stanz stakla* neznamo vam reći, znamo samo, da je to neko novo tišteno staklo; za stakla na krovovim najbolje je staklo protkano gvozdenom žicom.

— V. g. Omerović B. B. — Nemamo vlastitog izkustva o *Polygonum Sacchalinense.* Čitamo da ga hvale, kao izvrstnu krmnu bilinu za vlažne ilovaste i gnjilaste zemlje. Porjeklom je iz Japona, odklen za sigurnost valja nabavljati sjeme. Na evropejskom kopnu prodaju se plazi od sve krmne biline po fior. 12 svaku 100 komada.

— V. g. Lovrinčević S. — Sir ne pliesnivi, ako se namože slabom raztopinom salicilne kiseline i natare maslinovim uljem. I natiranje ili mazanje žestom u kojem se je prije pomješalo malo papra, soli i borove kiseline prieči od pliesna, kako što i posipanje živim vapnom.

— V. g. Mirić M. — Broj 17 poslali smo, u ono drugo uzeli smo do znanja.

Godina XIV. Izlazi na 1 i 16 svakog mjeseca Broj 2.

GOSPODARSKI POUČNIK

Obće blagostanje zavisi o blagostanju pojedinca a temelj blagostanju pojedinca, jest razboriti rad uz vještu uporabu nauke i izkustva.

Upraviteljstvo lista je u Zadru

Predbrojba u *Austro-Ugarskoj* stoji 3 for. na godinu, u *Inozemstvu* 8 franakà na godinu.
Uvrstbe plaćaju se 3 novč. po redku za prvi put, a svaki sliedeći put 3 novč. redak. *Clichè* računaju se 5 novč. po centimetru četvornom.

Upravitelj i Izdavatelj: PETAR L. BIANKINI

Odgovorni urednik: NIKOLA ŠIMIĆ

Pisma, naputnice itd. itd. upravljaju se *Upraviteljstvu Gospodarskog Poučnika u Zadru.* — Rukopisi se nevraćaju.
Predbrojba je obvezna za godinu danâ, a izplaćuje se u Zadru.
Tko nepovrati prva dva broja obvezan je predbrojbi za godinu dana.

ZADAR, 16 Siečanj 1895. Ciena je listu 3 fiorina na godinu. ZADAR, 16 Siečanj 1895.

Naš budući porezni sustav.

ODAVNA se u cislajtavi ozbiljno misli o promjeni poreznog sustava, jer po današnjem poreznom sustavu manje imućni plaćaju razmjerno mnogo jači porez od imućnih, a oni koji žive od dohoda glavnica može se reći, da su posve prosti poreza.

Još pred dvi godine bila je vlada izradila neku osnovu za novi način uporezovanja, ali se ni sama vlada nije ustručavala, da se o stvari konkretnije izjavi, nego se je onom prigodom za razprave o potrebi preinake poreznog zakona izabrao odbor, kojemu je bila povjerena zadaća, da prouči osnove vlade za novi porezni sustav.

Tako važno pitanje nije bila stvar laka proučiti, hotjelo se je dubokog proučavanja i razpravljanja o već dobivenom izkustvu.

Napokon je koncem lanjske godine taj odbor dovršio svoja proučavanja, i priobćio je svoje zaključke zastupničkoj kući.

Po sudu stručnjaka, nova osnova porezne preinake neće donieti državi nikakove koristi, a to je baš njeno glavno obilježje radi kojeg ju hvale i odobravaju. Važna strana nove porezne preinake jeste ta, da uredjuje izravnu osobnu dohodarinu ili osobni porez, a od svega toga izravnog osobnog poreza neće država imati ni novčića više koristi, nego li je imala dosadanjim poreznim zakonom dohodarine i obrtarine.

Izkustvo je dokazalo, da dohod od obrtarine i dohodarine raste razmjerno svake godine za 2·6 postotka. Ovaj godišnji prirast ne sliedi usljed moći zakona, nego usljed naravskog prirasta onoh koji obrtarinu plaćaju i usljed povećanja obrta.

Po novoj poreznoj osnovi sve što se od osobnog poreza bude više utjeralo, ići će u prvom redu na razterećenje poreza na dohod, a u drugom redu biti će izplaćeno zemaljskim odborim na korist dotičnih zemalja i pokrajina.

Novi zakon urediti će se popust poreza najprije u korist zemljarine i kućarine, i to za 10 postotaka; a onda na korist obće obrtarine za 20 postotaka popustka. U posve povoljnim slučajim obalit će se zemljarina za 15 postotaka, kućarina za $12\frac{1}{2}$ postotaka, a obća obrtarina za 25 postotaka.

Poslje ovih odbitaka, zakon predvidja, da jedan dio preostatka ide na korist pokrajina, koje jer će primiti na se jedan odgovarujući dio državne zemljarine i kućarine. I dohodarinu sasvim preuredjuje nova osnova zakona. Nova dohodarina biti će u početku odmjerena su 0·6 postotka, pa će posve postepeno i polako rasti.

Posljedice ove razdiobe biti će te, da oni podvrženi zemljarini, koji imadu do 4200 fiorina prihoda, kao što i oni podvrženi kućarini koji imadu do 6500 fior. prihoda, odnosno kod 20 postotne najmovine koji imadu do 3300 fiorina prihoda; a napokon oni, koji su podvrženi obrtarini a imadu do 3000 fiorina prihoda, imati će više popustka na porez na ukupni dohod, nego li bi imali platiti osobne dohodarine.

Ovo je po svoj prilici učinjeno, da se izbjegne svako zatajivanje.

Za one, koji imadu manje od 600 fiorina godišnjeg prihoda nema osobne dohodarine; ali im poputci dolaze ipak na korist.

Zakon ne daje nikakovog popustka na 5 postotni porez onih sgrada, koje su proste od kućarine, kako ni na porez obrtnih družtva prvoga razreda, ni na porez dioničkih družtva, ni na porez na rente, ni na porez onih, koji tjeraju putujući obrt.

Duh je i svrha ovog zakona, da osobnom dohodarinom obtereti one, koji imadu velikih prihoda, a plaćaju malo poreza, e da se plaća manje zemljarine i kućarine. Samo oni koji plaćaju 3000 do 6000 fiorina zemljarine ili kućarine biti će obterećeni osobnom dohodarinom, ali će razmjerno biti razterećeni od poreza na ukupni dohod.

Ako se ova nova porezna osnova načelno primi nade je da će seosko pučanstvo i težaci plaćati znatno manje poreza, a da će jači porezi padati na osobe, koje imadu velike dohode, što je sasvim pravedno.

PODLISTAK.

Katekizam Gospodarske hemije

od

D.ra E. WILDT-A

Ravnatelja agrikulturno-hemičnog pokušališta u Poznanju.

Po šestom izdanju njemačkog izvornika preveo

F. RADIĆ

Učitelj strukovne učionice u Korčuli.

(*Nastavak vidi broj 1*).

213. Može li se tomu zlu ikako da doskoči?

Da, što moguće ranijom uporabom pepeličinih soli koje sadržavaju solika, a to ako se iste i za same jarine već u jesen donesu na polje i podoru se. U tom slučaju preporučuje se poraba kainita radi puno veće jeftinoće.

Sastavine tla usrkavaju vrlo lahko i pridržavaju pepeliku, dočim solik preobraćanjem u tlu prelazi u soliko-vapnik i soliko-gorčik, slučenine koje se posve lahko raztapaju, zato prodiru brzo u zdravicu i tim bivaju neškodljive. Za sladornu repu može se dapače preporučiti uporaba soliko-držnih pepeličinih soli i za plodinu koja nju pretiče. Kao takove služe većim dielom žitarice, koje niesu osjetljive prama prisutnosti solika. Tim se još i druga korist postiže, koje sastoji u tomu, da tečajem poduljeg vremena jedan dio pepelike prodire u zdravicu, pa mogu onda i žilice sladorne repe koje dublje zasižu da nadju poveće količine prisrkujive pepelike.

214. Koje su vrsti tla na kojima pepeličine soli pokazuju najpovoljnije djelovanje?

Najstalnije djelovanje pokazuju pepeličine soli na jako humoznim tlima, navlaš na čretištnom tlu, tako pri obradjivanju čretištâ po Rimpausch-ovom sustavu. Dobro je njihovo djelovanje i na pjeskuljama, samo treba paziti, da se ne posiplju oveće količine pepelike na jedan put, ako ima u tlu vrlo malo gline, jer se tako gubi pepelika, pošto pjeskulja posjeduje tek neznatnu moć usisavanja. Naprotiv težke, glinenaste i ilovaste vrsti tla obično po naravi obiluju pepelikom, pa će na njima pepeličina gnojitba samo onda koristovati, kad je tlu oduzeto mnogo pepelike opetovanom gojitbom rastlinâ koje imaju veliku potrebu pepelike kao što sladorača i krumpir.

215 Jeli koristna gnojitba samom pepelikom?

Razmjerno riedko kada će biti koristna gnojitba samom pepelikom. Stalnije se možeš uzdati povoljnijem uspjehu udieliš li tlu istodobno još i fosforne kiseline ili osjem nje još i dušika, jer puno lašnje nastane u tlu oskudica ovih dviju zadnjih napomenutih tvari, pa zato, ako je nastala oskudica pepelike, obično je nestalo i njih.

216. Kako i u kojoj mjeri se upotrebljuje pepelika?

Pepeličine soli treba da budu odmah nakon posipanja prilično duboko podorane; za posipanje nesmiju se one nigda upotrebljavati, pošto njih najčešće usisavaju svakolika hraniva, pa bivaju zato samo posve polagano priobćene nižim slojevima tla. Upotrebljuje se 30 do 50 kg. pepelike na hektar. Sumporno-kisela pepelika može da se pospe u pramaljeću, soli koje sadržavaju solika treba posipati jeseni, navlaš ako se iza toga namjeravaju gojiti korienjače.

Kadgod se pepeličine soli ne nose izravno na polje, nego se na male diele primiešavaju štajskom gnoju koji se malo a malo prikuplja. Tim se postiže jednovitije porazdieljenje pepelike, ali se u isto doba zakašnjuje raztvaranje štajskoga gnoja i zaprečuje se izhlapljivanje nastajućeg čipavca. Za to je najprikladniji kainit, a on se može na taj način da upotrebljuje istodobno sa sadrom ili živim vapnom,

Po Königu lahko se gubi pri živahnu vrenju štajskoga gnoja dušik u toliko, u koliko se pri tom razvija slobodan, nevezan dušik, što ga rastline ne mogu da upotrebljuju za hranu. Pomiešanjem gnoja sa kainitom zaprečuje se taj gubitak.

(*Sliedi*).

Kiselo vino.

Kiselost je vrlo često bolest vina; ljuto se vino nikome ne mili; i to tim manje, čim je ljuće.

Vino je kiselasto ili od naravi, kad potiče od nezdrelog i kiselog groždja, ili se uzkvasi za vrienja, kad se vrši ne pritiskaju ili je odveć slobodan pristup zraka, ili se pak uzljuti u bačvi, kad ona nije dosti čista, dobro osumporena, sasvim puna ili dobro začepljena.

Doduše za liečenje ljutine, odnosno za odstranjenje kiseline iz vina imademo vrlo uspješno i korenito sredstvo u pepeliki, izpranoj sadri i prahu od mramora. Kad se jedno od ovih sredstava stavi u ljuto vino ono se spoji kiselinam i otaloži se na dnu bačve u obliku vinsko kiselog vapna.

Ali ova sredstva, i to svaki za sebe na pose, imadu svojstvo ne samo da vežu kvasinovu kiselinu koja prouzrokuje ljutinu vina, ali i sve druge vinske kiseline, koje označuju tek i ljubkost vina.

Nakon porabe pepelike, izlužene sadre ili praha od mramora, svako vino postane beztečno i bljutavo, tako da ga nemožeš piti, a biela vina postanu smedje sure boje. Doduše čestim pretakanjem i redovitim sumporenjem, oslabe ove posljedice, ali ni uz najbolje baratanje vino ne dobije više nikad naravnog izraza.

Drugi postupak, kojim se odkiseluje vino jeste tako zvano galizovanje vina. Takovo ljuto vino razvodni se sve dotlen vodom, dok se njegova kiselina svede na naravski postotak. Sasvim je naravski, da se ovakovim postupkom i žestina vina razriedi. Da se vinu povrati prvobitna žestina dodade mu se sladora i uvede se po novo vrienje, da se vrienjem slador pretvori u žestu, ili se pak vinu dodade toliko čiste žeste, da se povrati prvobitna snaga. Ovim se postupkom doduše bez prigovora dade urediti kiselina i žestina vina, ali mu se u istom razmjeru razsiede i njegove izvadive sastavine, te razmjer izmedju žestine i izvadivih sastavina nije više naravan, pa se ni takovo vino nemože više smatrati, kao naravno.

Najbolji način za ublaženje ljutine u vinu, osobito dok ljutina ne prevladjuje, jeste tako zvano križanje vina t. j. miešanje ljutog vina sa zdravim vinom, koje sadrži malo kiseline. Križajem razriedi se kiselina, a u vino ne dolazi tudjih primjesa, te vino ostane posve naravno.

Da križanje kiselog vina bude uspješno i koristno valja vino kiselo vino pred križanjem posteurizovati t. j. grijati u spravi za grijanje vina, u svrhu, da se uništi sve trusje kvasinovih gljivica, koje vino u sebi sadrži, jer kad bi te gljivice ostale u vinu, moglo bi se nastaviti okisivanje vina i nakon križanja, te bi se izkvarilo i zdravo vino, kojim se križa.

D. P. L.

Koristi dubokog oranja.

Danas, kad je inozemska konkurencija potjesnula ciene poljskih proizvoda baš na bezcienu, nemogu se gospodari naši drugčije održati, nego tim, da povećaju dohode svojih zemalja, t. j. da obradjuju zemlje na takav način, da im radjaju mnogo više, nego li su im prije radjale.

Povećati plodovitost zemalja, neda se, nego razboritim obradjivanjem istih i dubokim oranjem. Dubokim oranjem otvara se veća površina zemlje blagotvornom djelovanju vazdušnina i stavlja se bilju na razpoloženje mnogo veći prostor, iz kojeg laglje i sigurnije crpi hranu; dubokim oranjem uredi se i vlaga zemlje, pa plodine izim što mnogo obilnije radjaju, jesu i mnogo sigurnije.

Jedan primjer će nas o svemu uvjeriti.

Blizu Dünkirchena u Belgiji na imanju Veppöde razdielili su jednu oranicu na tri jednaka diela i zasijali su ju pšenicom. Prvi dio orali su kao obično; drugi dio bio je izoran, kao obično i podcievljen (dreniran), a treći dio bio je dublje izoran, podcievljen i plugom podrivačem bilo mu je razrovano spodnje tlo.

Razrovana zemlja nije iznešena na površinu, nego je ostala u dubini na svom mjestu. Sva su tri diela bila jednake veličine i jednakom kolikoćom i vrsti gnjoja pognjojena, a i vrst zemlje na svakom dielu oranice bila je posve ista.

Za žetve pokazala se je u plodu velika razlika. Na prvom dielu, koji obično izoran bio požeto se je 2086 snopova pšenice; na drugom dielu, koji je bio izoran, kako prvi, ali i podcievljen poželo se je 2224 snopa pšenice.; a na trećem dielu, kojemu se je i spodnje tlo razrovalo poželo se je 2833 snopa pšenice. Dakle vrlo skupim podcievljivanjem nije se poželo, nego 138 snopova više, a tim što se je razrovalo spodnje tlo poželo se je 508 snopova više nego samim podcievljivanjem, a 646 snopova više nego li običnim oranjem. Kad se je ono 2086 snopova od prvog diela oranice izmlatilo dobilo se je 1305 kg. pšenice; a ono 2224 snopa drugog diela oranice, dalo je po mlatnji 1740 kg pšenice; dočim se je od ono 2833 snopova od trećeg diela oranice dobilo 2197 kg. pšenice. Podcievljivanjem je dakle porasao prihod za 400 kg. a razoravanjem spodnjeg tla za drugih 450 kg.

U novcu utjeralo se je: za pšenicu požetu na prvom dielu oranice 300 franaka; za onu požetu na drugom dielu oranice 400 franaka; a za onu požetu na trećem dielu oranice 500 franaka.

Ovi brojevi najjasnije govore o koristi dubokog oranja, pa ne treba daljeg tumača.

Pri ovoj kušnji i nešto drugo vrlo važna se je opazilo, biva na ime, da dok su na prvom dielu oranice žile pšenice dosižale jedva 10 cm. dubljine, one su na drugom dielu oranice dosižale 15 cm. dubljine, a na trećem dielu oranice gdje je bilo razrovano spodnje tlo, dosižale su žile, čak na 33 cm. dubljine

Dubokim oranjem može se ukoristiti bilje svim onim dušikom, kojeg kiše izperu u dublje slojeve, ne samo, ali čim tjera bilje dublje svoje korienje, tim ono manje trpi od suše i žege i laglje joj odoli.

O uporabi kostih.

Mnogi gospodari ne daju nikakove važnosti kostima, a mnogi koji su mnienja da kosti mogu biti koristne u gospodarstvu, ne znahu, kako, da ih izrabe.

U svakom gospodarstvu odpada iz kuhinje mnogo kostiju, a u mjestim gdje ima klavnica opet ima dosti sirovih kostiju razpoloživih, koje obično ostanu neizrabljene ili se prodavaju u bezcienu tvornicam

Ilienko već odavna prepisuje način, po kojem se mogu kosti izrabiti u gospodarstvu. On savjetuje da se:

100 kg. kostih izkrši i izmrvi, i da se iste su

40 kg. živoga vapna pomješa i su

200 kg. neizluženog drvenog pepela (luga) Kad se je ovo pomješalo dolije se kačicom malo a malo

150 kg. vode, a onda se još pomješa su

200 kg. suhe obične zemlje ili lapora.

Nakon nekoliko dana počmu kosti meksati i gnjiti; nastane u njima neka vrst vrienja. Sad se može odstraniti jedan dio zemlje, kojom su pokriveni, a dodati drugih 100 kg. izmrvljenih kostiju za nekoliko vremena raztroše se posve kosti, a onda se mogu rabiti, kao gnjojivo.

Ovako priredjeni gnoj od kostiju vrlo je dobar, a na hektar zemljišta može se rabiti do 20 kvintala, on sadrži poprieko:

12 po sto fosforno kiselog vapna
2 „ pepelikovih solih
6 „ dušičnih stvarih

Ovakav gnoj dobar je za svaku bilinu, ali je najbolji za žitarice i livade.

Razasiplje se po zemlji koncem zime ili rano u proljeće, a može se rabiti skupa sa stajskim gnojem.

Šara žutanca ili žumanca.

Žutanac ili žumanac od jaja jeste obično žute boje, ali opet šara te žute boje mienja kod žutanca od slamnosto žute, da žuto crvene. Razilaze se mnienja žasto su žutanci u pojedinim jajim različite šare, mnogi to prepisuju pasmini, a veći dio hrani. Nije samo kod jaja od kokoših, da se opaža različita šara u žutancu, iste se promjene šare žutanca opažaju i kod jaja druge živadi.

Hrana, koja sadrži mnogo treslovine od velikog je upliva na šaru žutanca, kako što i hrana koja obiluje gvoždjem. Kad se živad hrani žirjem onda je žutance tamnije žute boje ili žuto crljenkaste. Kod gusaka i patoka, koje živu po jezerim, vrlo se često dogodi, da im je žir glavna hrana; ako im nuzto neuzfali hrane koja sadrži gvoždja, onda im za kuhanja žutance sasvim pocrni, pa mnogi misle da je jaje izkvareno. Ako se živad hrani žitaricam, brašnom ili krompirom o[illegible] žutanac bliede žute boje. Gdje živad [illegible]šu ili ju se inače hrani životinskom [illegible] n. p. odpadcim od mesa, crvim, lukcim [illegible] dje je žutanac tamno žute boje. U blizini [illegible]ra ili po slanim pašnjacim, ili od dobro zas[illegible]jene hrane dobiva se žutance narančasto crvene, bliedo crvene ili živo crvene boje. Morske ptice bez razlike imadu živo crljeno žutance.

Žutanci su narančaste šare u jajim sve one živadi, koja žive po zaraslim pašnjacim, na kojimi ima glista i ličinka; a dobije se narančati žutanac i onda kad se hrani primješa malo kajenske (Cayenne) paprike.

Crna bolest masline ili čadjavica.

Crna bolest maslina vrlo je često uzrokom, da stabla ne radjaju, da sve masline poodpadaju ili da se posuše.

Ova je bolest obća po svemu svietu gdje god se goje masline. U Adelajdi na Novoj Holandiji lieče ovu bolest maslina na sljedeći način:

Na svaki hektolitar vrele vode raztope 35 kg. sode. Sa 15 litara ove sodine raztopine začini se obično 450 litara obične vode. U tu svrhu pomješa se u bačvici raztopina sode sa raztopinom vode, izvalja se bačvica da se dobro sve izmješa. Maslinova stabla, koja su obolila od čadjevice pomoću jedne strcaljke škrope sa ovom raztopinom.

Hoće se dobre strcaljke, jače snage, da sitno i dugo strcaju, a pomogne se i tako, da se spoj'nu ciev od strcala i sisaljke uzme znatno dulju, pa se strcalo priveže o koplje da se bude moglo strcalom dopricti, da najveće visine.

Ovaj se postupak liečenja čadjavice upotrebljava u proljeće, jer je onda uspjeh najsigurniji; ako se ovo sredstvo kašnje uporavlja, ostane bezuspješno.

I u slučajevim, gdje se čadjavica posve žestoko pojavi, dade se ovim sredstvom posve uništiti ako se stabla škrope redovito svake treće godine.

Djelovanje ovog sredstva sastoji se u njegovoj luživosti, koja razjede kožicu mladih životinjica, koje prouzrokuju ovu bolest, i tim one poskapaju, a bolesti nestane.

Ovu bolest pronzrokuje neka sitna vrst medića, koji je poznat i pod imenom *Kermes.* U prvoj mladosti u proljeće ovaj je medič posve malen i zelen, pa ga sodina lukšija posve lako ubija. Kad medič poraste, te postane sur i smedj onda je ovo sredstvo od vrlo slabe pomoći.

Rezanje plemenika za navrćanje.

Plemenike za navrćanje režu se obično u siečnju mjesecu. Kako plemenika u navrtku ima da razvije buduće stablo, koje će nam nositi plod, red je da se pri rezanju plemenika pazi na sljedeće:

a). Za navrćanje, kao plemenike, nesmješ se režati, nego čvrsti i zdravi ljetorasti, sasvim dobro razvijenih pupoljaka (oka).

b). Plemenike režu se samo od posve zdravih i doraslih stabala, na kojih je drvo zdrelo. Mladice kasno protjerale, kako i one čije drvo nije s drugog kojeg razloga dozrelo nisu sposobne za navrćanje.

c). Za plemenike valja birati mladice na kojih pupolji (oka) ne stoje odveć na daleko, jer gdje je razmak izmedju pupolja velik, znak je da je mladica brzo rasla, pa u njoj staničevina nije gusta ni sabita. Takove mladice uporabljene za navrćanje ne primaju se ili težko s rastu.

d) Plemenike za navrćanje režu se samo onda, kada sokovi u stablu posve miruju.

e). Plemenike se nigdje bolje ne čuvaju nego li na stablu, s toga se režanjem istih nesmje odveć uraniti, a opet nesmje se ni krsniti. Druga polovica siečnja jeste najbolje doba za rezanje plemenika, ali se kod kasnijih vrstih stabla mogu plemenike rezati i u veljači i u ožujku.

f). Odrezane plemenike valja čuvati na hladnom i tamnom mjestu. Tu se izrezanim krajem zasade za nekoliko centimetara u vlažnoj pržini.

P. O.

SVAŠTICE

Čistoća kože krava upliva i na dojnost i na zdravlje. U hrdjavim stajam, osobito takovim, koje su slaba štropa pada sa tavana mnogo prašine. Ta prašina se zadržava većim dielom na dlaki i koži krava, što nije ni dobro ni zdravo. Krave valja s toga barem jedanput na dan češljati ili četkati, takove krave ne samo da su zdravije, ali mnogo obilnije doje.

Plievi i lupine mohunja sočivica jesu izvrstna hrana, u svakom pogledu bolje i hranivije od slame i stručja. Svinje izrabljuju takovu hranu najbolje, jer izim što ih dobro hrani i siti, drži tielo poslušno poput kakovog čistila. Pliev od žitarica i mohunje od uljevitog bilja najbolje izrabljuju goveda. Konjim, ovcam i kozam može se takodjer razne vrsti plievi primješati hrani, ali u velikoj mjeri hoće se, da je takova pliev prije prosijana, e da nije prašna. Plievi, lupine i mohunje sočivnica su puno tečnije i puno laglje probavive od slame i stručja sočivnica.

Da zimi krompiri ne pregnjiju u konobi valja odstraniti sve nagnjile gomolje, sve klice, i sve lišće. Svaku nečist i zemlju sa krompira valja odstraniti, a samo posve zdrave krompire zadržati i razastrieti i na tanko po drvenim rešetkam. Rešetke hoće se da štoje barem 30 cm. nad zemljom, e da izpod njih bude promahe. Rešetke namjeste se obično u sredini konobe, da se krompiri ne dodiraju zidova, koji su u konobam obično vlažni. Za liepa vremena, valja držati otvorena vrata i prozore konobe, da se promieni zrak u konobi, i da se ona prosuši. Svako često valja krompire pregledavati, i svaki nagnjili krompir odmah odstraniti.

Uporaba gnojnice i tekućih izmetina iz zahoda. Mnogi misle, da toli gnojnicu, koli tekuće izmetine iz zahoda jeste najbolje izvažati zimi na polje i odmah razlievati po zemlji. Izkustvo je dokazalo, da takov postupak nevalja, dapače da je vrlo često štetan. Razlievanjem osoke i tekućih izmetina po zemlji izlagaju se odveć velikom uplivu zraka, pa se sve čipavnate sastavine gube izhlapljivanje, a opet takovo odveć žestoko gnjojivo može da progori bilje, ili ako ga ne progori, nego ako se pomješa zemljom, pa onda bilje goji, obično se takovo bilje izprede, a žitarice polegnu.

Nasilno gojenjenje ranih krompira. Tko hoće, da si baš rano uzgoji krompira, red je da ih već prvih dana siečnja sadi u lonce od 10 cm. veličine u gnojnoj zemlji. Te lonce red je da drži umjereno vlažne, a na toplu mjestu. Za par nedjelja najkašnje, kroz tri nedjelje dana, izpuni se lonac žilam. Sad se rasadjuju krompiri iz lonaca u klijališta u dobroj, gnojnoj zemlji na razmak od 40 centimetara. Ako ćemo da ne pregnjiju valja ih posve umjereno zalievati, a vrlo često zračiti. Kad se zelina pridigne, onda se zagrne i okopa. Ovakovim postupanjem u dobrom klijalištu mogu se brati mladi krompiri već u drugoj polovici ožujka, ili najkašnje u travnju. Razumjeva se da za nasilno gojenje valja uzimati posve rane vrsti.

Hranjenje kokoših u zimsko doba. Kokoši koje noće u otvorenim kokošinjacim ili po stablim trpe obično od zime; a najhladnije im je u jutro; valja im stoga u jutro davati tople hrane. Najbolja jutrnja hrana za kokoši jesu prokuhani krompiri, izgnječeni i pomješani sa plievi. Ovakova se hrana daje još mlačna kokošim. Ovu hranu daje se kokošim u zemljanim ili drvenim posudam. Nevalja ju poništo razsipati po zemlji, jer onda brzo ohladi, pa ju kokoši neće da jedu. Za krompirim daje se kokošim zrnje, i to ili zob ili ječam ili oboje pomješano. Ova se hrana naime zrnje daje kokošim obično po podne ili pod večer prije nego li će na ležo. Zrnje može se davati kokošim cielo, ili izgnječeno ili sameljeno u krupicu; neki hoće da kokoši bolje probave zrnje, ako je sameljeno u krupicu i popareno vodom, ali to nije dokazano, i neodgovora naravi kokoših.

Sadra za zamazavanje prozora. U zimsko doba prozori, koji su prama sjeveru posve lako propuhuju, pa takove sobe i boljom peći vrlo je težko ugrijati. Da prozori ne propuhuju najbolje je zamazati sve pukotine sadrom. Uzme se sadre (gipsa) u prahu umjesi se su malo vode, pa se zamažu pukotine. Sadra se brzo posuši i drži čvrsto.

Rige usried zime. Riga je izvrstna salata, za kojom su mnogi lakomi. I u sried zime može se imati svaki dan uz pečenku i rige, samo ako se ona goji. U tu svrhu uzme se plitkih skrinjica, pa se riga u iste zasije. Skrinjice drže se u kuhinji na toplu i svjetlu mjestu. Za 15 dana uzraste riga tako, da se mogu listići kidati i rabiti za salatu. Ako se svako 10 dana sije ima se rige preko ciele zime.

Gospodarske Viesti.

Ni mladim ljetom nije se pomakla trgovina vinom; još vlada podpuna stagnacija; mnogi nisu još prodali kaplje vina, a bez prodaje vina, kod nas se ne dolazi do gotova novca.

***

Dana 10 t. m. otvoren je sabor dalmatinski. Vlada je prikazala saboru zakonsku osnovu o uredjenju ribarstva, drugih novih važnijih osnova nema.

***

U Sfircim i Vrbanju na otoku Hvara (pošta Vrboska) ima ljetos puno dobroga vina, koje još nije prodano. Trgovci, koji žele nabaviti onoga dobroga vina neka se obrate glavaru Pavi Cariću u Sfirce, pošta Vrboska. Narod onamo pomnjom priredjnje vina, a i kurentan je u cienam i susretljiv je prama trgovcim, pa će se svaki trgovac naći zadovoljan u svakom pogledu.

***

Hrvatsko-slavonsko gospodarsko družtvo u Zagrebu imalo je 1894 godine 61 djelujuću podružnicu; drugog polugodišta iste godine ustrojeno je 6 novih podružnica, te ih sada broji 97. Članova imade rečeno družtvo 10,459, i to 1537 članova prvoga razreda, 8823 drugoga razreda, a 99 utemeljitelja. Svoj „Gospodarski list" tiska družtvo 1936 primjeraka, a „Seoski gospodar" u 9011 primjeraka. Na pokušalištu istog družtva izkrčeno je $1\frac{1}{4}$ jutro zemljišta i zasadjeno je lozom Godine 1894 napravljeno je na pokušalištu 31 hektolitar vina i 36 vedara jabukovače, jer su jabuke i kruške vrlo obilno rodile. Stare jabuke i kruške izkrčene su i izmjenjene mladim plemenitim vrstim. Navrnuto je na suho 9000 korenjaka od *Riparia portalis* od kojih se je primilo 70%, i 1200 komada na zeleno. Kušnje šumskom grahoricom *(Lathyrus silvestris)* izpale su izvrstno. Ta grahorica tjera izdašno i odoli izvrsno suši, pa je prikladna za suhe predjele. Priredjeno je jedno jutro zemljišta za nasad amerikanskim lozam i to sa: *Rupestris monticola* i *R. mettalica.* U svrhu, da se bude moglo jeftinije davati amerikanske loze zaključeno je uznajmiti zemljište za nasad. Rečeno družtvo imade sada već 17 jutara i 1222 metra četvorna zemljišta što već gotova matičnjaka i ciepilnjaka amerikanskih loza, što na putu nasadu. Godine 1894 razdielilo je rečeno gospodarsko družtvo bezplatno:

1. Voćnih stabala	2402	komada
2. Plemenika za navrćanje	22172	„
3 Ključeca amerikanskih loza	96000	„
4. Ključeca domaćih loza	12250	„
5. Korenjaka amerikanskih loza	16052	„
6. Oplemenjenih amerikanski loza	732	„
Ukupno	149608	komada

Ako se računa svako voćno stablo samo 25 novč., svaka plemenika samo 3 novč. svaka 1000 ključeca amerikanskih samo 10 fior., svako 1000 ključeca domaćih loza samo 4 fior., svako 1000 korenjaka am. loze samo 20 fior. a oplemenjene samo 10 novč. komad, to je vriednost darovanih stabala 2669 fior. 86 novčića. Nevalja ali pri koncu zaboraviti, da je družtvo godine 1894 obskrbilo svoje članove su 161,500 ključeca amerikanske loze uz obaljenu cienu od fior. 4 svaku hiljadu.

***

U Zagrebu ustrojava se Gradjevno dioničko družtvo za Hrvatsku, Slavoniju i Dalmaciju. Temeljna družtvena glavnica iznašati će 2,000,000 fiorina ili 4,000,000 kruna, a biti će razdieljena u 10,000 dionica po 200 fior. ili 400 kruna svaka. U slučaju izdašnog prometa povisila bi se glavnica na 4 do 5 miljuna fiorina. U djelokrug ovog družtva zasjecale bi sve visoke gradjevine, medju njima i gradjevine tvornica, obrtničkih poduzeća, željeznica, kopno i vodogradjevina, kuća itd. itd.

***

Magjarsko ministarstvo za poljodjelstvo nabavilo je veliku količinu sjemena od buhača, da ga bezplatno porazdieli izmedju vinogradara onih predjela, gdje su vinogradi uništeni od filoksere, u svrhu da goje buhač; koji rek bi, da će im dobro uspjevati.

***

U Zagrebačkim „Narodnim Novinam" čitamo dug opis raznih vodogradja, koje je hrvatska zemaljska vlada izvela po hrvatskom primorju u svrhu da za ljetne suše obskrbi ono pučanstvo pitkom vodom. Od svih tih radja svakako je najzanimivija i najzamašitija ona na Hreljinu; gdje je zadržavanjem kišnice umjetno stvoren vodovod.

***

Hrvatsko slavonsko gospodarsko družtvo i ljetos je nabavilo veliku količinu modre galice; koju će prodavati vinogradarim u bačvicam od 250 kg. po 23 fior. svaku 100 kg., a u bačvicam od 100 kg. po 24 fior., a u bačvicam od 50 kg. po 24 fior. i 50 novč. svaku 100 kg.

***

Dne 6 t. m. siečnja u Kremsu obdržan je sastanak vinara i vinogradara, na kojem je jednoglasno primljena sljedeća odluka: Pošto je austrijansko vinarstvo vinskom klauzulom usljed trgovačkog ugovora s Italijom došlo do ruba propasti; pošto je usljed borbe proti peronospori i drugim bolestim svaka dobit iz vinogradarstva postala dvojbena, zaključuje: 1. zamoliti vladu, da neda Francezkoj nikakovih polakšica za uvoz vina. 2. Zamoliti zastupnike, da svaki takav predlog odlučno odbiju. 3. Ove zaključke, preko kotarske gospodarske zadruge, podastrieti vladi u obliku predstavke.

***

Od 5 do 8 rujna t. g. bečko gospodarsko družtvo priredjuje u Prateru medjunarodnu smotru goveda i svinja.

***

Dojakašnje družtvo njemačkih vinogradara i vinara južnog Tirola preustrojil se ju u klub njemačkih trgovca u vinu južnog Tirola, pod pokroviteljstvom trgovačke i obrtničke Komore u Bozenu, sa sjedištem u Bozenu.

***

U Splitu osniva se štedno zajamna pripomoćna zadruga po Reiffeisenovu sustavu.

Pitanja i odgovori „G. Poučnika".

A. Odgovori.

1. *Jeli korisno poparivati krmu za blago vodenom parom.*

I. K. u S. (Hrvatska).

Poparivanje hrane se preporuča, dapače je savjetno u svakom onom slučaju, ako hrana nije posve zdrava ili je pliesniva, ili nagnjila. Poparivanje se preporuča onda, ako krma potiče od boležljiva bilja, n. p. hrdjaste slame, koja je okužena trusjem od čadjavice, krom-

pir zarazen peronosporom valja poparivati, da se uništi štetno djelovanje trusja. Jeli je pak koristno ili ne poparivanje, to zavisi od mjestnih okolnostih. Poparivanjem povećava se vriednost krmiva, jer se na taj način mogu izrabiti razna krmiva, koja bi inače bila neuporabiva. Poparena je hrana topla, a to je od osobite koristi u zimsko doba, jer se ne troši toplina tiela. Pri poparivanju valja pomnjom raditi, da se neizgubi puno hranivosti. Poparenu hranu valja odmah pokrmiti, jer se lako izkvari, svakako puno laglje od sirove hrane, a nevalja ju krmiti odveć toplu, da ne nastane bolestih probavnih ustroja.

2. Mojim konjim vrlo često pucaju kopita, molim koji je uzrok tome, i dade li se kako pomoći?

M. V. u P. (Istra).

Kopita, koja se lako suše, lako popucaju. Kopitarim, koji hodaju po kamenitom zemljištu, gdje je suho, puno laglje popucaju kopita. Kad kopitari hodaju po zemlji, kopita su im obično žilavija i teže pucaju, jer i za suhog vremena u zemlji imade uvjek nešto vlage. I stajanje konja u posve suhoj i toploj staji podpomaže pucanje kopita, ali se za odstraniti to zlo opet konji nesmjedu držati na mokru, jer im onda kopita lako odveć omekšaju i lako izgnjiju. Sušenje, a dosliedno i razpucavanje kopita jeste teže, ako se kopito maže kakovom masti; ali mazanje kopita sa masti pomaže samo onda, ako se je prije kopito omekšalo vlagom i dobro izčistilo. Ako se suho kopito namaže sa masti ne pomože ni najmanje, jer suha rožina ne upija mast, nego samo meka ovlažena kopitna rožina. Svakom se masti može mazati kopitna rožina, pa i salon i običnim lojem. Glavna je stvar, da prije nego li se namaže bude kopito sasvim čisto i da bude vlagom omekšano. U predjelim, gdje su putevi odveć kameniti, u suho doba godine savjetuje se preko noći omotati konjim kopita u vlažnim krpam; ali držati konje na mokru mjestu, osobito ako ta mokrina potiče od mokrače, a možda i od mokrače, koja je već pregnjila, postati će kopita tvrdja i krka, i izgrizti će rožinu čipavac, koji se tu za gnjijenja mokrače razvija.

3. Dade li se gojiti ranog povrća i bilja bez klijališta.

A. T. u L. (Istra).

Vrlo je težko uzgajanje ranog povrća bez klijališta, ali nije nemoguće; samo se valja inače pomogati. U tu svrhu sije se sjeme u lonce ili graste u siečnju mjesecu, pa se do klijanja drže na zaklonjenu mjestu, u loženoj sobi ili u toploj štaji, pa se malo a malo priučavaju prostom zraku, unašajuć ih za hladnih noćih ili pokrivajuć ih sturam ili čim drugim, pa se u veljači ili ožujku zasade na polje izpod kakovog zida, u zaklonjenom položaju. Kako vidite samo velikom pomnjom i dangubom, dade se uzgajati rano povrće bez klijališta.

4. Kako bi se imalo raditi, da nam ulje bude manje mastno, žuće, a dosljedno obljubljenije u trgovini?

F. Š. u T. (Boka).

Najbolje se i najljepše ulje dobiva, ako se oberu masline prije nego li podpuno dozoru, biva kad postanu crljene ili crljeno modre. Iz ovakovih maslina dobiva se ulje jasno žute boje, tekuće kao voda, i posve malo mastno. Iz prezdrelih maslina, dobiva se odveć mastno i odveć bielo ulje, a iz nedozrelih odveć zeleno ulje, koje je žestoka mirluha zelene masline. Dok se oberu masline valja ih izčistiti od lišća, zemlje i druge nečisti, pa ih odmah samljiti i iztištiti. Ako se masline nemogu odmah samljeti, kad se izčiste, valja ih razastrieti na tanko na tavanu, gdje je dosti zračno, e da se ne upale (užežu) ili neizpljesnive. Koliko god za dobro ulje valja paziti na zdriloću i na čas branja, te na bezodvlačno mlivenje i trvenje, isto toliko valja paziti na čistoću, toli mlinica, koli tiska, prostorija i posudja, jer i najmanja nečist odsjeva se i odraziva odmah u ulju.

5. Jeli baš potrebito soliti hranu blagu zimi za hranjenja u štaji? Koje se koristi ima solenjem hrane? Koliko se soli daje pojedinoj glavi?

N. B. T. u B (Bosna)

Životinjski ustroj ima potrebu soli, jer se soli nalazi u krvi, u mlieku i u svim žljezdam životinjskim. U naravi životinje same traže one biline, koje sadržavaju više soli; pošto im pri hranjenju u štaji to nije moguće, i pošto se u štaji hrani blago suhom krmom, za probavu koje, treba više slina i želudačnih sokova, red im je hranu osoliti, jer sol ne samo da im čini hranu sladjom, ali i povećava izlučivanje sline i želudačnih sokova. Od domaćih životinja ovca trebuje najviše soli, a konj najmanje. Mlade i stare životinje trebuju više soli, nego li odrasle životinje u srednjoj dobi. Konjim računa se da trebuje na dan 10 do 15 grama soli; teladi i junadi 10 do 25 grama; kravam muzaram 15 do 45 grama; volovim i pitancim 50 do 70 grama; svinjam 4 do 8 grama; ovcam 4 do 8 grama. Nego i vrst hrane i vrst vode znatno odlučuju na količou soli. U predjelim gdje u zemlji i u vodi, ima posve malo tragova soli, red je obilnije soliti hranu, gdje u vodi ima tragova soli, i gdje se blago hrani hranom pokosenom sa livada u blizini mora, tu treba razmjerno posve malo soli. Kako smo rekli sol podpomaže izlučivanje želudačnih sokova, a tim povećaje žedju, s toga blago više pije nakon što se nahrani osoljenom hranom. Sol podpomaže i probav, pa blago jede više osoljene hrane, nego li neosoljene, a to je od ne male koristi kod pitanaca i kod teladi i junadi. Preveć soliti hranu opet ne valja, jer onda, djeluje štetno na probavne ustroje, draži odveć, prouzroči koliku i proljev, a može da prouzroči koliku i proljev, a može da prouzroči i drugih nevalja.

B. **Nova pitanja.**

6. Molim vas, koji je način najbolji i najjednostavniji za postarivanje likera?

I. N. u S, (Split).

7. U ovdašnjoj klaoniei ima mnogo krvi kao odpadak za klanja. Molim vas, kako se tu krv može izrabiti za gnoj ili bolje rečeno za proizvadjanje dušika?

M. B. u Z. (Hrvatska).

8. Molim vaš na koji se način može najbolje i najsigurnije posprémiti lišće od buraga (sečerne repe), da kašnje služi kao krma za blago.

R. B. J. u B. (Bosna).

9. U što je najbolje namočiti kolće za vinograde, da lako ne gnjiju, jer je močenje u raztopini modre galice odveć skupo i dugo.

V. O. u P. (Istra).

10. Imam liep nasad sgroždja i groždjica (ribizel), ali mi neide, kako bi hotio. Mislim da je krivnja u klaštrenju. Molim, kad je najbolje i najkoristnije klaštriti i rezati o groždje i groždjice, da bolje i obilnije radja?

S. K. u T. (Slavonija).

☛ Odgovori na javna pitanja kao i nova pitanja, primaju se rado od svakoga, pa i ne bili predbrojnici.

OTVORENI DOPISI

GOSPODARSKOG POUČNIKA.

Predplatili su predbrojbu do konca g. 1895.

P. N. gospoda: Čikeš J. ž. — Matejčić F. prof. — Hrvatski Sastanak - Selca — Nakić F pr. bis. — Strižić M. E. ž. — Skelin Š. pos. — Gučić M. pos. — Kešer A. odvj. — Posilović J. pr. nadbis. — Majhofer S., pos. — Petrović J. N. pos. — Turković V. pos. — Filipec A. pos. — Filipec F. pos. — Krivošić Mijo pos — Šimonšić G. ž. — Trgovačka i Obrtnička komora u Zagrebu — Kožulić Š. K. posj. — Borelli knez M. vl. — Čitaonica nar. srpska u Korenici -- Čitaonica - Belovar — Luketin D. Š. pos. — Čitaonica nar. - Novi (Vin.) — — Laginja M. ž. — Streit G. nas. bis. — Šarić I. trg. — Hrvatska čitaonica - Kastel Novi — Kot. Uč. Knjižica - Kastav — Gospodarska Zadruga - Kastav — Buić O. C. — Obća pučka škola u Brodu na S. — Štambuk Franjka pos. — Lučić Roki A. pos. — Krivošić Matija pos. — Pajalić N. uč. — Pintarić M. odv. — Zahija P. ž. — Vidmar Š. pos.

Predplatili su predbrojbu do konca I. pol. t. g. 1995.

P. n. gospoda: Fabiani D. M. ž. — Fućkan T. ž.

Podmirili su predbrojbu do konca t. g. 1894.

P. n. gospoda: Lazarević A. uč. — Bahovec M. pos. -- C. K. Velika Realka u Splitu — Treskovica J. pos. — Čitaonica u Praputnjaku — Crnica D. J. nadž. — Općina - Bol — Reiser F. pos. — Skakoš S. ž. — Braća Tutić, pos. — Pelicarić A. uč. — Borelli knez Ugo, vl. — Općina - Makarska — Plazonić I. J. pos. — Raimondi J. kan. — Spaić M. trg. — Kaštelansko poljodjelsko družtvo u Novi — Općina - Sinj — Hrvatska čitaonica - Vodice — Freudenreich E. ž. — D.r K. pl. vit. Abelić, pos. — Bronić O. M. ž. — Kaštelanska Sloga u Novi — Općina - Komiža — Brajković T. prof. — Pobor I. ž.

— V. g Majhofer S. — Tiskat će se dok dostane vremena.

— V. g, Pahović E. ž. -- Vaša predbrojba podmirena je do konca listopada t. g. 1895.

— V. g. Mirčeta pop J. ž. — Takodjer, ali samo do konca godine 1893.

— Sl. Hrvatsko Milnarsko Posielo — Vaša je predbrojba izravnana do konca lipnja 1894.

— V. g. Kolar N. gr. Vaša predbrojba podmirena je do konca travnja 1896.

— V. g. Topolović G. pos. — Broj 14 i 22 od prošle godine poslali smo vam iznovice.

— V. g. Babić A. — Narućbu izvršit ćemo do nekoliko dana.

— V. g. G. I. M. - Kastel Lastva — načelno ne dajemo odgovora na pitanja, koja nisu podpisana, jer hoćemo da znamo za koga radimo. Mjesto početnih slova, javite čisto i bistro vaše ime i prezime, inače će vaše pitanje u koš.

— V. g. Čikeš J. ž. — Izpravili smo.

Godina XIV. Izlazi na 1 i 16 svakog mjeseca Broj 3.

GOSPODARSKI POUČNIK

Obće blagostanje zavisi o blagostanju pojedinca a temelj blagostanju pojedinca, jest razboriti rad uz vještu uporabu nauke i izkustva.

Upraviteljstvo lista je u Zadru

Predbrojba u *Austro-Ugarskoj* stoji 3 for. na godinu, u *Inozemstvu* 8 franakà na godinu. *Uvrstbe* plaćaju se 8 novč. po redku za prvi put, a svaki sliedeći put 3 novč. redak. *Cliché* računaju se 5 novč. po centimetru četvornom.

Upravitelj i Izdavatelj: PETAR L. BIANKINI

Odgovorni urednik: NIKOLA ŠIMIĆ

Pisma, naputnice itd. itd. upravljaju se *Upraviteljstvu Gospodarskog Poučnika u Zadru.* — Rukopisi se nevraćaju.
Predbrojba je obvezna za godinu danà, a izplaćuje se u Zadru.
Tko nepovrati prva dva broja obvezan je predbrojbi za godinu dana.

ZADAR, 1 Veljača 1895. Ciena je listu 3 fiorina na godinu. ZADAR, 1 Veljača 1895.

Zemaljski vjeresijski zavod pred saborom.

Nakon što je sabor glasovao zakon o zemaljskom vjeresijskom zavodu, obće se je dižalo, da će se zavod ove godine oživotvoriti i započeti svoje djelovanje.

Te nade neće se izpuniti, jer iz izjave, koju je dao jedan član zemaljskog odbora tu nekidan u saboru razumi se, da su gospoda zemaljskog odbora drugoga mnienja, unatoč zaključku i zakonu od sabora glasovanu.

Od koje je potrebe i nužde vjeresijski zavod za našu siromašnu zemlju, suvišno je da tumačimo; svak tko pozna naše odnošaje, i znade kako je izpod 8% kamate, uz hipotekarnu jamčevinu vrlo težko naći novca, a da je obična kamata 10 i 12%, shvatiti će odmah, koja je to blagodat naći novac na kamatu od 5 po sto uz amortizaciju, t. j., da se redovitim plaćanjem kamate, u stanovitom nizu godina izplaća i glavnica, dakle da nestaje duga bez žrtve.

Dojokašnja kamata kod nas, bila je samo kamata na novac, i da se je plaćalo sto godina kamata, dug je ostajao uvjek; a kad se promisli da se su kamatom od 10% u deset godina povraća glavnica, ako se računa pak kamata na povraćenu kamatu, može se razumiti, kojim se groznim žrtvam podvrgava jadan čovjek, kada sklapa jedan dug; i koji su to mastni prihodi za glavničare.

Toj strahovitoj kamati imadu zahvaliti mnogi i mnogi kod nas, što uz glavnicu od 20 ili 30 hiljadu fiorina, mogu komodno i gospodski živiti, bez potrebe da rade.

Što je moglo navesti gospodu od zemaljskog odbora, da unatoč slovu zakonu poprime onakovu odluku, mi nemožemo da shvatimo, jer ono što je na opravdanje postupka zemaljskog odbora iznio jedan član istog u saboru, nije temeljito.

On je rekao, da zavod nije mogao stupiti u kriepost, u prvom redu radi toga, što nije bilo moguće naći sposobnu osobu za upravljanje istim, a onda da se zajmovi nebi mogli provadjati, jer da nisu uredjeni zemljištnici.

Prva tvrdnja ne stoji, jer u hrvatskoj imade puno novčanih zavoda, pa da su gospoda od zemaljskog odbora dali brižno na posao, mogli su takova čovjeka naći. Ali, uz mršavu plaću, koja je opredieljena za ravnatelja tako važnog zavoda, vrlo će se težko naći valjanu sposobnu i poštenu osobu, jer takova osoba može lako da nadje zarade drugovdje, gdje znatno bolje plaćaju.

I druga tvrdnja, da nije savjetno zavesti zemaljski vjeresijski zavod dok nisu posvudi uredjeni zemljištnici, nema opravdana temelja. Naš zemaljski vjeresijski zavod neće razpolagati s jednog puta sa miljunim, da sutra, kad budu uredjeni zemljištnici bude mogao svima i svakomu na jedanput u susret doći. Svota kojom će on razpolagati prilično je ograničena.

Pošto su u mnogim mjestim već uredjeni zemljištnici, da je zavod započeo redovito svoje djelovanje mogao je susresti postepeno želje onih, koji imadu već uredjene zemljištnike, i tako započeti svoje blagotvorno djelovanje. Tim bi se načinom bilo barem nekim pomoglo, novac bi počeo kolati, glavnica bi rasla dohodim i povraćala bi se kamatam, pa bi zavod sve više širio svoju djelatnost i mnoga bi se rana bila zacielila.

Bog sam znade, kolika će stanja sada propasti, dok zavod počme djelovati, a koja su mogla biti spasena, jer imadu uredjene zemljištnike, koji se prvi i glavni uvjet, da se dobije zajam od vjeresijskog zavoda.

Nije temeljita ni ona tvrdnja člana zemaljskog odbora, da vjeresijski zavod nebi pomogao težaku; da se u tu svrhu hoće manji novčani zavodi, poput štedno zajamnih zadruga po Reiffeisenovu sustavu ili banka, poput pučke banke u Splitu. Mi mnijemo naš narod nije još dozrio za štedno zajamne zadruge po Reiffeisenovu sustavu, a vrlo zlo bi bilo po naš narod, kad bi imao samih deset zavoda poput pučke banke u Splitu, koja uzimlje najmanje 8 po sto kamate, i to unapried; jer bi se dogodilo ono isto što se je dogodilo u Splitu, da bi pala novčana snaga pučanstva.

Zavedenje malih novčanih zavoda, nije moguće u zemlji u kojoj je kamata visoka, jer nitko neće da ulaga novac u dionice takovog novčanog zavoda, koji novac usljed hrdjavih operacija ili lopovštine može da sasvim izgubi, i gdje mu ne nosi više od 5% kamate; kad može da uloži novac uz hypotekarnu jamčevinu su 8%, 10% i 12%.

PODLISTAK.

Katekizam Gospodarske hemije

od

D.ra E. WILDT-A

Ravnatelja agrikulturno-hemičnog pokušališta u Poznanju.

Po šestom izdanju njemačkog izvornika preveo

F. RADIĆ

Učitelj strukovne učionice u Korčuli.

(*Nastavak vidi broj 2*).

217. Stoji li gnojitbeno djelovanje pepeličnih soli samo u dovažanju pepelike?

Ne, i barem ne za one koje sadržavaju manje pepelike, a više solika. Ovdje se k djelovanju pepelike pridružuje još i jedno neizravno djelovanje, jer solikove slučenine tako djeluju, da postanu raztopive u većoj količini sve one tvari koje se u tlu nahode u usisanom ili drugčije težko prisrknjivom stanju. A rek bi da one još uzdrže tlo za dulje vrieme vlažno (Pit. 235).

218. Imaju li rastlinska hraniva u umjetnim gnojivima stanovitu trgovačku vriednost i koju li?

Da, mogu se za zlamenitija i istodobno skuplja rastlinska hraniva, za dušik, fosfornu kiselinu i za pepeliku iz ciene najobičnijih gnojiva koja sadržavaju te tvari, da proračunaju stanovite vriednosti, koje su različite po stepenu raztvorivosti u tlu.

Po Wolffu zapadaju:

Dušik u obliku čipavca i dušične kiseline ili u vrlo lako raztvorivim ustrojnim slučeninama kao u krvi, mesu, peruanskom guanu, po funtu, kao po % u centi 1·10 – 1·20 Maraka

U uprašenom i poparenom koščanomu brašnu, u ribjem guano i sličnima . 1·00 – 1·10 „

U prekrupljenom koščanomu brašnu, brašnu od rogova i vunenoj prašini . 0·80 „

U obliku krupnih koščanih cjepotina, u rogovim pilotinama, vunenim krpama, u štajskom gnoju, u neobradjenim tvorničkim odpadcima 0·60 „

Fosforna kiselina, u vodi raztopiva, dakle u supertosfatima . . . . 0·30 – 0·40 „

U surovom peruanskom guano i kao utaloženi fosfat 0·35 Maraka

U poparenom koščanomu brašnu, ribjem guano i kao povraćena fosforna kiselina . . . . 0·30 „

U surovim, neraztvorenim, naravskim vrstima guano koje sadržavaju malo dušika i u drvenom pepelu . 0·27 „

U prekrupljenom koščanom brašnu, u neraztvorenom tanko uprašenom koščanom ugljenu i koščanomu pepelu . . . . 0·25 „

U krupnim koščanim cjepotinama, u štajskomu gnoju, u uprašenim fosforitima i koprolitima, kao što i u neobradjenim tvorničkim odpadcima . . . . . 0·10—0·20 „

Odredbina (taksa) za *Pepeliku* u Stassfurtskim pepeličnim solima iznosi pri odlazku sa Stassfurtske željezničke postaje u očišćenoj sumporno-kiseloj soli . . . 0·20—0·24 „

I bez tumača člana zemaljskog odbora, svak to znade da zemaljski vjeresijski zavod nemože da pomože izravno težaku, kad on trebuje, kojih 20 ili 50 fiorina; ali to nije i nemože da bude svrha zemaljskog vjeresijskog zavoda. Zemaljski vjeresijski zavod mora, da ima glavnu svrhu, da uredi i da sniži kamatu na glavnicu, što se postizava baš time da imućnije susreta većim svotam na nizku kamatu uz amortizaciju.

Jer čim kola više novca u prometu, tim je manja kamata. Dakle, i ako težaci neće moći dobiti izravno 20 ili 50 fiorina na zajam od zemaljskog vjeresjskog zavoda, moći će ih lako naći od drugih, i ne uz onu groznu kamatu od 10% i 12%, koju su primorani plaćati kamatnicim.

Samo onda, kad po zemaljskom vjeresijskom zavodu dodje novca u promet uz jeftinu kamatu, neće znati naši glavničari što da rade svojim novcem i morat će ga ulagati u dionice novčanih zavoda i u obrtnička poduzeća, a dok toga nebude, dok glavničari budu mogli ulagati svoj novac su 8%, 10% ili 12% kamate niti će se osnovati novčanih zavoda, niti će se pomaknuti obrt.

Ali *patres patriae* su odluku poprimili, i proti njoj nema priziva. Ti narode čekaj još nekoliko decenija dok se urede zemljištnici, pa će onda stopro počet djelovati zemaljski vjeresijski zavod, a do onda: pati i uzdiši! B.

Navrćanje amerikanskih loza.

Od svih vrstih amerikanskih loza pokazale su se kao najbolje za podstav pri navrćanju sljedeće vrsti:

1. *Vitis Riparia* sa svim svojim suvrstim, od kojih je najbolja *Riparia Portalis.* Ključeci režu se od jačih bujnih loza, koje imadu veliko lišće, malo izrezano. Riparia se posve lahko razplodjuje ključecim.

2. *Vitis Solonis.* Ova vrst amerikanske loze je dobra, ali ima veliku manu, da se ključeci posve težko ukoriene.

3. *Vitis Rupestris.* Ključeci od Rupestris se posve lako primaju i ukoriene. Kad se imadu saditi amerikanske loze red je birati ove vrsti naprama naravi zemlje.

Riparia pristaje za zemlje, koje nisu odveć suhe ni odveć vlažne, i koje nesadržavaju vapna ili posve malo.

Vitis Solonis uspjeva ondje, gdje Riparia uspjeva, pa da je zemlja i vlažnija, samo, ako je u isto doba i propustna. Uspjeva sigurno i na takovoj zemlji, koja sadrži do 25 po sto japna

Vitis Rupestris velikog lista, kako što i *Monticola* sadi se po stranam i briegovim, u suhim, liticastim i pržinastim zemljam.

Monticola uspjeva i u takovim zemljam, koje sadrže do 60 po sto vapna. Sve se ove vrsti amerikanskih loza mogu navrćati našim domaćim lozam, i navrtci se primaju, koli na suho, toli na zeleno.

Navrćanje se obavlja:

a) Zimi, kad se navrću ključeci. Ova se radnja obavi obično kod kuće, pa se navrnuti ključeci ne sade odmah na polje, nego se prije sade u loznjak, da se tamo ukoriene, a nakon što se ukoriene sade se na polje na opredieljeno im mjesto.

b) Navrćanjem korenjaka. Korenjaci amerikanskih loza ili se navrću zimi kod kuće ili u ciepilnjak. Oni se mogu odmah saditi na opredieljeno mjesto, a obično i biva, da se sade.

c) Navrćanjem matraka. Matraci se navrnu priližno nadzemljom, pa se od njih naprave povaljenice ili potopljenice, koje se kad se izkoriene odrežu izpod navrtka, da ostanu loza živuća za sebe.

d) Navrćanje loza uzgojenih od korenjaka. Biva obično, da se korenjaci sade izravno u vinogradu na opredieljeno im mjesto pa se na mjestu navrću u drugoj godini po nasadu, kad su se dobro ukorienili.

Navrtci se najbolje primaju, ako se navrće posli nego li loza proplače.

Plemenike za navrćanje amerikanskih loza valja uzeti sa srednjih loza, jer od slabih loza, nisu dobri, kako ni o prebujnih, a valja ih odrezati prije nego li loza proplače.

Da je jedna plemenika, koju hoćemo da rabimo za navrćanje zdrava, uvjerit ćemo se ako ju prorežemo na koljencu i nadjemo da je u koljencu zeleno.

Kad se odrežu plemenike valja ih do navrćanja čuvati zakopane u zemlji.

Najbolji način navrćanja jeste tako zvano ingležko spajanje, kojim se načinom dvostruko sljubljuje drvo. Za privežívanje navrtaka rabi se Raffia liko, ili pluto ili špag. Raffia i špag postaju mnogo trajniji, odnosno teže gnjiju, ako su pred navrćanjem namoče u raztopini modre galice. D. A. V.

Odpadanje uglada sa kuća.

Sve one kuće, koje nisu od tesanog kamena budu ugladjene s dvora vapnenim ugladom (inkarat, kalkputz).

Vapneni uglad, i da je najvećom pomnjom napravljen trpi od vlage i promjene vremena, pa puca i odpada, tako da nema kuće vapnom ugladjene, koja nebi trebovala skorom svake godine popravka uglada.

Da vapneni uglad bolje odoli nepogodam vremena, preporučaju oličiti ga nekoliko puta ličilom od cementa, kojeg se pripravi nešto ogušće, a koji laglje i sigurnije odoli nepogodam vremena.

Ličilo od cementa priređ[illegible] razmuti skupa 1 dio zagašenog [illegible] diela cementa portlandskog i 6 do [illegible] posve sitne pržine. Sve se ovo razm[illegible] nešto redje, ali ne tako da bude [illegible]denasto, pa se ovim liče vapneni uglad [illegible] pročelju i drugim izvanjskim dielovim kuće. Da ovo ličenje bude trajnije izliči se tri do četiri puta jedan na drugi, ali tako, da izmedju prvog i drugog ličenja prodje nekoliko satih e da se malko prosuši.

Isto se ličilo priredjuje i od $^1/_3$ ili $^1/_4$ diela zagašenog vapna, 1 diela cementa 3 diela sitne pržine. Prvo se ličilo rabi za vlažne zidove, drugo za suhe.

Po ovom ličilu rad još veće trajnosti običaje se izličiti nekoliko puta sa jednom hladnom raztopinom od 1 diela zelene galice u 3 diela vode.

Ovom raztopinom zelene galiće izliči se četiri puta po cementovu ličilu, a ako se po četvrtom ličenju ne pokažuje tamnih, zeleno crnih pjega, to je znak da se je uglad zasitio ličilom. Kad se ličilo ovo posuši sva se uglada prikazuje hrdjaste boje. Za uzdržanje vapnenog ugleda na kućam rabe se i svakovrstne uljane boje, od kojih su neke ingležkog i francezkog poriekla, baš liepe i velike trajnosti. M. L. U.

Djelovanje soli na dojnost.

Nema dvojbe, da sol izravno djeluje na dojnost; osobito ako se hrana s njom primjerno osladjuje. Sol podupire probavljanje, jer izim što čini hranu znatno tečniju, podupire izlučivanje želudačnih sokova, bez kojih se hrana neda dobro probaviti. Čim dakle blago radje i više hrane jede, i čim ju bolje probavlja sasvim je naravno, da to upliva izravno na izlučivaoje mlieka, pa da ono više doji i boljim mliekom.

Poraba soli hoće se da je sasvim primjerna. Od presoljene hrane je ista šteta, koja od neosoljene. Osoliti valja hranu onoliko, koliko je potreba, jer preveć slana hrana draži žedju, a onda blago odveć pije, što se opet izravno odrazuje u mlieku, koje usljed toga biva vodnije.

Doduše veća ili manja vodenost mlieka ne ovisi o količci vode, koju dotično blago pije, nego od mliečnih žljezda u vimenu, koje mlieko izradjuju izravno iz krvi. Ali je opet poznato, da čim se više vode pije biva više krv vodenasta; istinabog da se veći dio te vode iz krvi izlučuje kroz bubriege u mokraći, ali, kad i onoj dio krvi koji dolazi u vime u mliečne žljezde sadrži više vode, sasvim je naravno, da će i mlieko biti vodenije. Umjereno, razborito osolivanje hrane bez dvojbe je od veliko upliva na dojnost, kako što je preobilno solenje hrane od štetnog upliva na dojuost. F. L.

U tro = i peterostruko sgušćenim pepeličinim solima (soliko-pepelik = klorkalij) 0·17 Maraka

U surovom kainitu . 0·08—0·09 „

K tomu se još pribraja vozarina od Stassfurta napried i ciena za vreće, koje sadrže po 2 cente soli i od komada se računaju 0·7—0·9 M.

219. Osjem stanovitih pepeličinih soli ukazuju li neizravna djelovanja još i druga kakva gnojiva?

Da, i čilska salitra ne obogaćuje tlo samo dušikom, nego djeluje istodobno raztapajuć druga hraniva u tlu koja se nahode u obliku po rastline neprisrknjivu. Osjem toga ima još i drugih tvarih, koji glavno djelovanje takovo neizravno djelovanje, tako vapno, ugljično-kiselo vapno, lapor, sadra i kuhinjska sô; te se zovu neizravnim gnojivima.

220. Što se dakle ima razumievati pod izrazom neizravna gnojiva?

Takove tvari koje neobogaćuju tlo hranivima vlastitim svojim dovažanjem, ili u kojima barem takovo djelovanje dolazi tek u drugom redu, nego one tim djeluju, što u tlu već prisutna hraniva pretvaraju u oblik koji je po biline lašnje prisrknjiv, ili što popravljaju svojstva tla. Neizravna dakle gnojiva će zato djelovati samo u takovim vrstima tla, koja sadržavaju obilne količine svi hraniva. Pošto se po neizravnim gnojivima tlu nedonašaju nikakva hraniva, nego se usljed njihova djelovanja obilnim žetvama tlu samo otimlju poveće količine hraniva, tako će biti potrebno, da se tlo posve ne oplieni i bezplodnim ne učini, da se dovažaju obilnija pognojavanja nego obično.

221. U čemu sastoje neizravna djelovanja vapna?

Vapno pospješuje raztvaranje hranivâ u tlu, a polučuje se s njim u mnogo slučajeva poboljšanje lučbene naravi tla. Samo kod vrsti tla koje oskudievaju vapnom i pri gojenju takovih rastlina, koje za svoju hranu trebuju mnogo vapna, biti će od upliva i povećanje vapna postignuto njegovim dovažanjem, to jest izravno djelovanje.

U prvom redu pospješuje vapno razpadanje humusa u tlu, jer se on pod njegovim uplivom hitrije pretvara u ugljičnu kiselinu, vodu, čipavac i dušičnu kiselinu, dakle u izravna bilinska hraniva. Tako se pri običnom raztvaranju humusa razvija poglavito čipavac iz dušičnate ustrojne tvari, dočim se prisutnošću vapna pospješuje tvorenje dušične kiseline, dakle one dušičnate slučenine, koju rastlina zahtieva za svoju hranitbu. Osjem toga, raztopine tla koje sadrže znatne količine vapna imaju jaču raztvorivu djelatnost na hraniva koja se nahode nerazstavljena u kamenitom kršju i na ona koja su usrkana od sastavinâ tla, tako da ova hraniva prelaze u većoj količini u raztopinu tla i mogu da budu primljena od rastline Najpotla ima mnogo vrsti humoznih tala, u kojima usljed neprotečne (mrtve) mokrine ne može da bude dozvoljna kolanja uzduha, i koja su zato veoma kisela i sadrže soli željeznog kisca. (Pit. 64), dva svojstva, koja u velike štetno djeluju na rast bilja; gnojenjem klakom (vapnom) vežu se slobodne kiseline, a željezni kisac pretvara se u neškodljiv željezni kis. Naviaš s ovih posljednjih uzroka djeluje vapno posve povoljno na kiselim livadama. Naravski da u tu svrhu treba istodobno pobrinuli se za presušivanje livadâ izkopavanjem jendekâ i za postignuće dovoljna kolanja uzduha.

(*Sliedi*).

SVAŠTICE

Crljeni luk (kapula), kao liek u kućanstvu. U novije doba, počeli se opet iztioati razne povrtline, mirodje i trave, kao ljekovi u kućanstvu. Sok od kapule izvrstno je sredstvo proti žuljevim i bradavicam. U tu svrhu, metne se kapula da se 3 ili 4 sata moči u dobroj kvasini, onda se izvadi, prereže na polovicu, pa oluśti, i onda priveže na žulj ili bradavicu. Ako se ova radnja opetuje nekoliko dana zasebice, žulj ili bradavica posve omekša, pa se lako rukom olušti. Kapula je izvrstno sredstvo i proti opadanju vlasih. U tu je svrhu dosti dobro nekoliko puta natrati glavu izrezanom kapulom, a da se kosa učvrsti, a odpali vlasi da opet izrastu. Istočni narodi i danas natiru glavu sokom od kapule, da im vlasi neodpadaju. Sok od kapule je takodjer izvrstno i brzo djelujuće sredstvo proti ubodu od pčele i drugih zareznika. Ako se po ubodu odmah natare sokom od kapule nestane svrbeža i neoteče.

O dizanju crljene i sure žice bielom vinu. Bielo vino ili od bačve ili od vrsti grozdja vrlo često ima crljenu žicu, a još češće suru. Tu crljenu ili suru žicu ne ljube trgovci u vinu, oni hoće da je vino posve bielo ili zelenkasto. Po naputku prof. Vicka Wortha iz Budimpešte diže se bielom vinu crljena i sura žica, ako se na svaki hektolitar takovog vina dobije ½ litra 3 do 4 postotne raztopine vodikovognadkisa (hydrogeniumperoxyd). Trošak te radnje iznaša kojih 35 do 40 novčića po hektolitru.

Opredielivanje fosforne kiseline u vinu. Sasvim je jednostavan način, kojim Desiderij Lászlò opredieljuje fosfornu kiselinu u vinu. U tu svrhu on pomješa 100 kubičkih centimetara vina su 100 kubičkih centimetara ammonium molybdata, pa grije sve 1½ sat vremena u ruskoj kupelji. To je vrieme dostatno, da se fosfor otaloži na dnu posude.

Koliko vremena sposobne su krmače za razplod. Naše domaće krmače u naponu su razploda u svojoj trećoj ili četvrtoj godini, a ostanu plodne, do 8 ili 9 godine. Više odojčadi daju za drugog ili trećeg prasenja i bolje doje odojčad. Kad su im četiri godine onda obično počmu prasiti manje odojaka, a i nisu u stanju da ih mnogo doje, jer se počmu tustiti. Domaće krmače drže se za razplod dok se peti put oprase, onda se odbiju i uporabe za tovljenje. U ovo su im doba probavni ustroji još u dobrom stanju, pa rado jedu i lako se tove, a i meso nije im odveć žilavo. Krmače ingleške pasmine kraće vremena su sposobne za razplod, jer se brže tove. One se obično ne p epuštaju više nakon trećeg prasenja ili najkašnje nakon četvrtog, jer kako lako pritile, nemogu da doje.

Ognjica kod krava po telenju jeste vrlo česta bolest, od koje mnoge krave zaglave. Toj je ognjici obično uzrok hrana; jer se kravam daje jednaka hrana, a to baš nevalja. Jedno 8 do 10 dana pred telenjem valja s manjiti kravam obrod na polovicu ili na četvrtinu. Valja im oduzeti slamu, a davati im samo sočne hrane. Onaj dan kad se otele valja im davati samo tekuću hranu, a tako i sljedeća dva dana, a stopro četvrti dan dade im se ¼ dio do ½ običnog obroka. Odmah po telenju ili jedan dva dana pred telenje savjetno im je dati glauberove soli ili ulja, da se pročiste, a isto tako puno pomaže i prepriečí se bolest, ako se kravam, koje su poznate kao dobre dojilje, jedan dan pred telenjem omuze mlieko iz vimena, i ako im se 3 do 4 dana po telenju svako dva sata pomuze mlieko iz vimena. Ovim se postupkom predusretne bolest, što je puno laglje i jeftinije nego li liečiti bolest, kad se jednoč pojavi.

Smola za staklenice. Izvrstna smola za zamazavanje punih i začepljenih staklenica priredjiva se, ako se raztopi 40 grama žutoga voska, su ¼ kg. omorikove smole i ½ kg. pakline. Grije se u posudi na tihoj vatri dok se raztopi, a uporablja se u toplom stanju.

Gospodarske Viesti.

Otvorena je predbrojba na XIV tečaj „Gospodarskog Poučnika“ za godinu 1895. „Gospodarski Poučnik“ stoji samo 3 fiorina na godinu. Bavi se svim dnevnim gospodarskim pitanjim. Poučnim člancim nastoji širiti zdravu gospodarsku nauku; a bezplatnim odgovorim na pitanja daje svako razjašnjenje u stvarim, koje pojedine gospodare zanimaju.

***

Svu onu gospodu predbrojnike, koji još nisu podmirili lanjsku predbrojbu, pozivljemo ovim za zadnjih put da ju do konca mjeseca svakako podmire, i da obnove predbrojbu za tekuću godine. Svako zatezanje pravim nam ne malih neprilika. **Uprava.**

***

Trgovina vinom još uvjek driema, i nema izgleda, da bi se pomakla. Ciene su dosti nizke, a kupaca za veće količine nema.

***

Tuže nam se, da ulje tako slabo plaćaju, da se skorom i neizplaća praviti ga. Istina je, da je ulje ljetos po gdje gdje kod nas radilo, ali nije radilo po drugim mjestim, pa tako nizka ciena nije po ništo opravdana. Tko baš nije prinuždeu prodavati ga, neka ga radje drži, jer će mu ciena bez dvojbe poskočiti.

***

Pri razpravi proračuna za poljodjelstvo vladin je povjerenik u saboru za ljetos prvi put podastro izvješće o onom što je vlada učinila za poboljšanje poljodjelstva i što namjerava učiniti. Ovaka su izvješća sasvim umjestna. Iz rečenog se je izvješća razabralo, da se je vlada odlučila naimenovati stručjaka za našeg pokrajinskog nadzornika poljodjelstva. Samo napred!

***

I pri razpravi školskog proračuna podastro je saboru vladin povjerenik, školski savjetnik vitez Vuković potanko izvješće o stanju školstva i o namjeram vlade. Iz rečenog izvješća razabire se, da pokrajinsko Vieće, diše nekim novim duhom, i da novi školski savjetnik namjerava dati školstvu onaj smjer, koji odgovara našim potrebam. Osobito su nas obveselile njegove izjave glede strukovnih tečaja; samo neka on čvrsto uztroje u svojim namjeram, da našoj jadnoj zemlji bude od koristi njegovo znanje i njegovo veliko izkustvo, koje si je stekao na putovanjim po svietu i u Bosni.

***

Sabor je preporučio vladi, da zavede u svakom kotaru loznjaka amerikanskih loza, koje odole filokseri, da proširi gojitbu duhana, i da joj ljetos dozvoli gojitbu duhana na otoku Pagu, gdje se je filoksera pojavila.

***

Zemaljski odbor je podnio saboru osnovu zakona, kojom se preinačuju neki postojeći paragrafi zakona o dobrotvornim zavodim, na način, da će dobrotvorni zavodi uz privolu zemaljskog odbora moći uzajmljivati novca štednim zajamnim zadrugam po Reiffeisenovu sustavu.

***

Učitelj P. Lorini već je zasnovao u Salim jednu štednu zajamnu zadrugu po Reiffeisenovu sustavu u kojoj se je upisalo 70 članova; a u Splitu nastojanjem odvjetnika D.r Karamana sastavio se je odbor za zasnovanje dvijuh takovih zadruga kako što smo već javili u prošlom broju. Bože daj da budu uspjevale.

***

Hrvatska zemaljska vlada javlja, da neprima više naručba za ključece i korenjake amerikanskih loza, jer da su svi oni ključeci i korenjaci, koje je pred Božić najavila da imade razpoložive, bili naručbam sa strane vinogradara prekupljeni.

***

U lukam hrvatskoga primorja, bez Rieke, uvedeno je 1893 godine 16,147 kilograma naranača i limuna, 55,050 kg. svježeg grozdja, 442 kg. suhva, 2922 kg. kestena, 195 kg. lješnjaka, 299 kg. bajama, 277,012 kg. povrća (svježeg), 946 kg. priredjenog povrća, 20,650 kg. suhih smokava, 760 kg. suhih šljiva, 760,451 kg. svježeć voća (jabuka, krušaka, trešanja itd) i 280 kg sušenog voća. Iz istih je luka iste godine izvedeno: 97 kg. svježeg voća, 2863 kg. orasa i lješnjaka, 42,740 svježeg povrća, 3140 kg. priredjenog povrća 42,740 kg. svježega voća. Uvoz je znatno veći nego li izvoz, premda je tu po sriedi Rieka, koja za primorske mjesta jeste središte izvoza. Bilo bi vrlo važno znati, koliko se povrća i voća uvaža iz Italije u razne luke u Dalmaciji, i koliko se iz njih izvaža. Mi smo uvjereni, da je za Dalmaciju razlika izmedju uvoza i izvoza još veća; ali o točnom vodjenju uvozne i izvozne statistike u Dalmaciji ko zna kada će biti govora.

***

U Hrvatskom zemaljskom proračunu za godinu 1895 uvrsteno je 439,117 fiorina u narodno gospodarstvene svrhe, dakle 140,339 fiorina više negoli godine 1894, te je ljetos izim ostalog proračunana svota za osnovanje ratarnice u gornjoj krajini i vinogradarske škole u sriemu, a za meljoracije uvršteno je 4000 fiorina više od lani, za regeneraciju vinograda 28,000 fiorina više od lani, a za unapredjenje voćarstva 10,000 fiorina više od lani. A kod nas?

***

Hrvatsko dioničko trgovačko družtvo, kojemu stoji na čelu D.r Milan Amruš započelo je 1 siečnja svoje djelovanje. Svrha je družtvu promicati interese domaće trgovine, baviti se komisionarnim poslom, ustrojavanjem javnih skladišta za robu i nabavu predujma na robu. Glavnica družtvena je 100,000 kruna u 500 dionica po 200 kruna. Za sada je izdano samo 300 dionica.

***

Kako *„Zeitschrift für Buchhaltung“* u broju 34 od siečnja t. g. strani 2 piše onoj koji je obreo dvostavno knjigovodstvo bio je Dubrovčanin Benedikt Kotrulja. On je napisao danas najstarije poznato djelo o knjigovodstvu još godine 1458, koje je djelo ugledalo svjetlo u Mletcim stopro 115 godina kašnje t. j. godine 1573. Kotruljevo djelo nosi naslov *„della mercatura e del mercante perfetto“* a djelo izdano je troškom Franje vlastelina dalmatinskog, po nalogu Ivana Josipa (Giuseppi) iz Dubrovnika.

Pitanja i odgovori „G. Poučnika“.

A. Odgovori.

6. Molim vas, koji je način najbolji i najjednostavniji za postarivanje likera?

I. N. u S, (Split).

Likeri se postarivaju ili posteurizovanjem, ili kuhanjem u ruskoj kupelji ili parom. Postarivanje likera posteurizovanjem sliedi na isti način, kako što i za vino, biva da se liker ugrije do 60 stupnjeva celsiusa, što se postizava, kada liker teče kroz cievi, koje se nalaze u vreloj vodi. U ruskoj kupelji biva drugčije. Ulije se liker u kupelj, pa se ovu metne u kotao, kojeg se je prije do polovice nalilo vodom. Onda se kotao zatvori kao obično pa se grije voda u kotlu, da ona grije liker u kupe-

lji. Kad se je liker u kupelji ugrijao do 60° C. odustone se od kuhanja i pusti se, da se ohladi. Na paru je skorom isti postupak, samo što para teče kroz cievi u posudu u kojoj se liker nalazi i grije ga postepeno do 60° C. Na paru je postupak postarivanja mnogo laglji i mnogo jednostavniji, nego li u ruskoj kupelji. Premda se ovim načinom prilično postariva liker, ipak nema boljeg načina postarivanja do vremena, jer samo vremenom i godinom mogu da se stope i razne sastavine, koje sačinjavaju liker, tako da sve skupa izčezavaju u svojim osebinam, i da se na teku predočuju, kad nešto novog. U Americi po naputku Ruggies Timby iz Washingtona postarivaju liker mućkanjem i promjenom topline. U tu svrhu drže posude likerom na kolim (vagunim), koji se nalaze na koloteČinam i za svakog kretanja izmućkaju dobro liker, izim toga za nekoliko dana griju dobro prostorije u kojimi se liker nalazi, a onda se opet za stanoviti broj dana što moguće bolje razhladjuju. Ovim se načinom rečbi znatno brže i podpunije postari liker.

7. U ovdašnjoj klaoniei ima mnogo krvi kao odpadak za klanja. Molim vas, kako se tu krv može izrabiti za gnoj ili bolje rečeno za proizvadjanje dušika?

M. B. u Z. (Hrvatska).

Na dva načina može se pretvoriti gnoj u smjesu uporabivu i koristnu u gospodarstvu, odnosno na dva se načina mogu izrabiti sastavine krvi u gospodarstvu. Jedan je način kuhanjem i to ili izravno ili na paru. Metne se krv u kotao, koji je providjen otočnom cievi, pa ili se izravno grije vatrom ili parom. Grije se posve postepeno, a uz neprestano miešanje, da se sva bjelančevina koju krv sadrži ugruši, kad se je to dogodilo prestane se kuhanjem i otoči se sukrvica. Ugrušeni komadi krvi suše se pak iz tiha u sušnici, dok se posve posuše i otvrdnu. Onda se melju i rabe izravno kao gnojivo. Od 100 kilograma krvi dobije se nešto 20 kilograma ogrušenih i posušenih komada, koji sadrže nešto $14\frac{1}{2}$ postotaka dušika i 7 do 8 postotaka pepela; a prodavaju se po sadržini dušika u razmjeru od 55 do 60 novčića svaki kilogram dušika; po tom 500 kg krvi daje 100 kg. gruda, koje predstavljaju vriednost odnosno mogu se prodati za 7 fior. 90 novčića do 8 fior. 70 novčića. Drugi je način nešto jednostavniji. Na svaku 100 kilograma krvi dodade se $1\frac{1}{2}$ do 2 kilograma živoga vapna i izmješa se dobro jedno s drugim. Živo vapno imade svojstvo, da djeluje tako na krv, da se ona ugruši i otvrdne u grudve, koje se pak izravno na suncu suše; a kad su posušene samelju se. Na ovaj način od svaku 100 kilograma krvi ostane nešto 23 do 25 kilograma posušene tvari.

8. Molim vaš na koji se način može najbolje i najsigurnije pospremiti lišće od buraga (sečerne repe), da kašnje služi kao krma za blago.

R. B. J. u B. (Bosna).

Kad se lišće od sršene repe posječe valja ga sazastrieti nekoliko dana na polje, da se malo prosuši, e da tim načinom izgubi jedan dio vode, koje obilno sadrži. Kad se je lišće posušilo onda seosprema u podzemnim ili u nadzemnim zemunicam. Bolje su podzemne zemunice, jer se u njima lišće bolje i zdravije uzdrži. Te podzemne zemunice nisu drugo nego jame, koje se izkopaju u nepropustnoj gnjilači na takovom mjestu, gdje voda ne staje i ne prodire izpod zemlje. Takove su jame obično $1\frac{1}{2}$ metar duboke 2 do $2\frac{1}{2}$ metra široke, a duge 3 do 6 metara napram tomu, koliko lišća imamo da pospremimo. U zemunicam siplje se i reda lišće malo a malo, da neostane praznina, pa se svaki sloj što moguće jače pritisne. Jama se izpuni vrhom, opet se dobro pritisne, pa se po lišću naslaga malo slame, a onda sloj gline od 60 do 80 cm. debljine, koju se dobro sabije. Nakon 8 ili 10 nedjelja već je lišće prevrelo, te se mogu zemunice otvoriti, rezati hrana rabiti za krmu. Vriedno je, da se zapamti, da se lišće nakon što se pokrije, sve više stiska u zemunici, biva pada i sabija se; usljed toga vrlo lako razpuca ona naslaga gnjile, kojom je pokriveno lišće; dok se opazi i najmanja pukotina valja ju odmah zamazati. Nadzemne se zemunice rabe za pospremanje lišća od sečerne repe, samo onda, ako voda izpod zemlje izvire, pa bi mogla sve izkvariti. U tu svrhu izravna se površina zemlje i izkopa se za 10 do 15 centimetara dubine, baš onoliko prostora, koliko će ga zapremati zemunica. Onda se naslaga lišće, i to na takav način, da se bude moglo što bolje pritisnuti, a da se malo a malo diže u obliku krova. Kad je pritisnuto i naslagano pokrije se slamom pa onda debelom naslagom zemlje. Ostali je postupak posve jednak, kao i za podzemne zemunice. U nadzemnim zemunicam čuva se teže lišće, nego li u podzemnim.

9. U što je najbolje namočiti kolce za vinograde, da lako ne gnjiju, jer je močenje u raztopini modre galice odveć skupo i dugo.

V. O. u P. (Istra).

Istina je, da je priredjivanje kolaca za vinograde u modroj galici dug i dosadan posao, jer valja da se kolci moče u pet postotnoj raztopini modre galice za više mjesecih, ali mi ipak mislimo, da je to najbolji i najjednostavniji postupak, i obzirom na činjenicu, da su takovi kolci pravi otrov za trusje peronospore. Za čuvanje kolaca preporučaju se razne vrsti katrana i razna ulja, koja potiču od suhog prekapljivanja, od kojih su opet najbolji theer, karbolineum i slični. Ovakova se ulja obično ugriju, pa se u njih namoče kolci. Nego ovako namočeni kolci daju odveć žestoko po rečenim uljim, pa ih pred porabom valja držati za više mjesecih na zraku, da izgube onaj neugodni vonj, koji bi se inače primio grožđja. Još jedan postupak priredjivanja kolaca za vinograde jeste sljedeći: Kolci se najprije dobro posuše na zraku, a onda se onaj kraj, koji će stajati u zemlji moči jedno desetak dana u vapnenoj vodi. Kad se je dolnji dio zasitio vapnenom vodom izvade se kolci iz vapnene vode i postave, da se dobro posuše, a kad se posuše, onda se namažu razblaženom sumporovom kiselinom. Ovakovi kolci postanu tvrdi kao kamen, i trajniji su od svakog drugog kolca, pa bilo da je na koji način priredjen.

10. Imam liep nasad sgroždja i groždjica (ribizel), ali mi neide, kako bi hotio. Mislim da je krivnja u klaštrenju. Molim, kad je najbolje i najkoristnije klaštriti i rezati ogroždje i groždjice, da bolje i obilnije radja?

S. K. u T. (Slavonija).

U Francezkoj blizu gradova klaštre ogroždje i groždjice ljeti dok se pod obere, inače ili klaštre jeseni i u proljeće. Ljeti se klaštri obično one stare grančice, koje su slabo rodile ili nisu rodile. Jeseni, i to obično koncem jeseni odrežu se sve suvišne ili prekobrojne mladice, a ostale se mladice pokrate. Proljetno klaštrenje nemože se preporučiti, jer na rane udari grmlje u plač, pa se izgubi puno sokova. Kad je već počelo kolanje sokova, ili pupolji nabreknu, nesmje se poništo više rezati, jer popustili i malo vrieme protjera lišće.

B. Nova pitanja.

11. Molim izvolite mi javiti, koja vrsta umjetnoga gnjoja je najbolja za zemlje ilovače, i gdje se može naručiti i po koju cienu?

R. F. u Ž. (Imotski).

12. Molim vas, koji je način najbolji, najjednostavniji i najbrži za utamanjivati vrtača ili medu (Grillus grillotalpa)?

M. L. u V. (Istra).

13. Kako se najlaglje i najbrže uzgajaju živice?

I. K. u P. (Hrvatska).

14. Koliko jaja može snesti jedna dobra nosilja (kokoš) i koliko vremena ona obično obilno nese?

A. T. u S. (Split).

15 Bavim se vrlo rado gojitbom fuksia ali često bez uspjeha; molim, kako se najlaglje i najsigurnije razplodjivaju fuksie?

Z. N. u K. (Hrvatska).

☛ Odgovori na javna pitanja kao i nova pitanja, primaju se rado od svakoga, pa i ne bili predbrojnici.

OTVORENI DOPISI

GOSPODARSKOG POUČNIKA.

Predplatili su predbrojbu do konca t. g. 1895.

P. N. gospoda: Zorac S. ž. — Zora u Opatiji — Čitaonica u Krašiću — Monti D.r L. posj. — Braća Katičić — Smetiško M. kan.

Podmirili su predbrojbu do konca prošle g. 1894.

P. N. gospoda: Šimeta P. pos. — Občina u Omišu — Občina u Tiesnu — Zlendić V., posj. — Slavjanski Napredak u Splitu — Luetić pop M. duš. — C. K. Namjestništvo I. odiel.

— Sl. družtvo Radničko - Imotski: — Vaša predbrojba podmirena je do konca kolovoza t. g. 1895.

— V. g. Obradović M. — A vaša do konca travnja t. g.

— V. g. Glavan M. — Dostavljena 3 f. izravnala su predbrojbu do konca lipnja 1894.

— V. g. Majhofer S. — U pitanju Vermorel strcaljke pisali smo vam.

— V. g. Stipulin S. — Dok nam ostane vremena potražiti ćemo i zadovoljiti ćemo vas. Da ste zdravo!

— V. g. Čukli J. — Red je da se malko ustrpite, jer uz lanjske, izdati će se i ono za 1893 i za 1892, a za sve to prirediti hoće se ipak materijalnog vremena.

— V. g. Laginja M. ž. — Broj 1 odposlali smo vam, a ono drugo redovito.

— V. g. Kolar N. — Primili smo dopisnicu.

— V. g. Vurović J., z. — Bili ste odmah uslišani.

— V. g. Ivičić A. — Samo, da se tko kod nas bavi uzgajanjem šiba od rašeljke, lako bi se našlo prodaje, ali se žalibože nitko tim ne bavi. N. p. blizu Vöslau pokraj Beča imade cielih nasada višnja za uzgoj šiba iz kojih se pak prave pušaljke, kamiši, štapovi itd.

— V. g. Kolaković T. — O *Polyganum Sacchalinense* nemamo vlastitog izkustva, kako što smo to već jednoč javili. A valja biti oprezni i pri nabavi sjemena i rizoma (plazih), jer se i u tom tjera prevara.

— V. g. Marković B. — Knjigu „O uzgoju i njegovanju cvieća“ i knjižicu „Duhan“ odposlali smo vam.

U ZADRU, 1895. Brzotiskom Narodnoga Lista.

Godina XIV. Izlazi na 1 i 16 svakog mjeseca Broj 4.

GOSPODARSKI POUČNIK

Obće blagostanje zavisi o blagostanju pojedinca a temelj blagostanju pojedinca, jest razboriti rad uz vještu uporabu nauke i izkustva.

Upraviteljstvo lista je u Zadru

Predbrojba [illegible] 3 for. na godinu, *Inozemstvu* 8 f[illegible] *Uvrstbe* plaćaju se [illegible] redku za prvi put, a svaki slie[illegible]ći [illegible] 3 novč. edak. *Clichè* računaju se [illegible] po centimetru četvornom.

Upravitelj i Izdavatelj: PETAR L. BIANKINI

Odgovorni urednik: NIKOLA ŠIMIĆ

Pisma, napntnice itd. itd. upravljaju se *Upraviteljstvu Gospodarskog Poučnika u Zadru.* — Rukopisi se nevraćaju.
Predbrojba je obvezna za godinu danà, a izplaćuje se u Zadru.
Tko nepovrati prva dvu broja obvezan je predbrojbi za godinu dana.

ZADAR, 16 Veljača 1895. Ciena je listu 3 fiorina na godinu. ZADAR, 16 Veljača 1895.

Strukovni tečaji pred Saborom.

U svakom saborskom zasjedanju pri razpravi školskog proračuna spominju se strukovni tečaji, a osobito Ratarski tečaji.

Obično je bilo prigovora radi troška, jer da se nevidi uspjeha od tih tečaja, ali se nije nigda čulo pravi razlog zašto ti tečaji neuspjevaju.

Po gdjekoji zastupnik bio je doduše upućen u stvar, i znao je odkud vrid izvire, ali se nije valjda zacao, da tu ranu potraži i daju usijanim gvoždjem lieči.

Zastupnici su se zadovoljavali izjavom pokrajinskog nadzornika, kao vladinog povjerenika, i tim bi stvar svršila.

Nekidan se je ipak čula istina; vladin povjerenik, školski izvjestitelj u saboru rekao je istinu o ratarskim tečajim, rekao je da ratarski tečaji neuspjevaju, jer da nisu dovoljno obskrbljeni učilim, da im je ustrojstvo manjkavo i da neimadu strukovnjačkog nadzora.

Mi, koji žalostno pitanje ratarskih tečaja imamo na prste, možemo još mnogo i mnogo toga dodati, zašto ratarski tečaj neuspjevaju.

Navesti ćemo samo nekoliko povjestnih podataka o ratarskom tečaju u Šibeniku, neka se obće znade, kako je sve to išlo i kako to sve još ide.

Ratarski tečaj zasnovan je godine 1888, a jeseni iste godine otvoren je. Strukovni učitelj, koji je onda imenovan bio za rečeni tečaj, kad je došao u Šibeniku šetao je mjesec dana, dok su mu u jednoj tamnoj i vlažnoj sobi smjestili dvi klupe i našli jednog jedinog i samog učenika da ga podučava. Dva mjeseca kašnje upisalo se drugih šest u Ratarski tečaj, od kojih nijedan nije imao pretečnog znanja propisana po osnovi.

Tekom godine providjen je za kušnje jedan komad zemljišta od 2000 četvornih metara površine, što nije dosti ni za vrt jedne pučke škole; a zemaljska školska zaklada potrošila je liepog novca, da ga ozida, izkrči i uredi e da se bude moglo obradjivati.

Zavod je nuzto obškrbljen bio sa par motika, jednim lošunom, i još su par ručnih ratila; i to je bilo sve.

Blagopokojni nadzornik vitez Bakotić, kad je pohodio onaj tečaj, bud je i on sam čeznuo za gospodarskim napredkom uvidio je odmah, da ratarski tečaj onakov, kakav je, neodgovara svrsi i da se troši novac bez koristi. On je onda o stvari sa strukovnim učiteljem dugo razpravljao o pitanju i naložio mu je da izradi i ustrojnu i naučevnu osnovu te trebovnike svih potrebština za rečeni tečaj.

Pokojni nadzornik Bakotić uzeo si je stvar na srce tako živo, da je njegovim nastojanjem pokrajinsko školsko vieće dokinulo jednogodišnji ratarski tečaj, a ustrojilo novi dvogodišnji ratarski tečaj. Novi dvogodišnji ratarski tečaj dobio je novu naučevnu osnovu, a i položaj učitelja bio je znatno nezavisnije uredjen.

I ako tim novim ustrojstvom, tom novom naučevnom osnovom, nije bilo učinjeno ono što se hoće da ratarski tečaji dobro uspjevaju, ipak bio je učinjen veliki korak na bolje, i moglo se je nadati, da će vremenom stvar zakrenuti na pravu stazu.

Toliko je istina, da je onda, uz novčane žrtve, koje je iz vlastitog žepa pravio strukovni učitelj za nabavu gradiva za vježbanje ratarski tečaj dobro uspjevao; a da je dobro uspjevao najboljim su dokazom Baronovići, Belamarići, Lovrići i drugi pitomc', koji su izučili ratarski tečaj; a koji odgovaraju dobro u svojoj struci. Valja priznati iskreno, da za dobar uspjeh polučen onda na ratarskom tečaju, imali su mnogo zasluge i pokrajinska školska vlast, koja je potrebe škole susretala, kao što i ondašnji kotarski nadzornik Kalinić, koji je svom dušom radio za napredak i dobrobit onoga tečaja.

Nego se to novo ustrojstvo ratarskoga tečaja, koje je izključivalo izravni monopol mjestnog školskog vieća i obćine, nije svidjalo pokojnom kanoniku Mrkici, koji je bio predsjednikom mjestnog školskog vieća i mjestnim nadzornikom, ni Anti vitezu Šupuku pok. Marka, koji je bio duša obćine.

I onda su započele one sramotne denuncije i one skandalozne iztrage, koje su ostale proverbialne u povjesti školstva u Šibeniku. U isto doba malaksalo je zdravlje pokrajinskom nadzorniku Bakotiću i kotarskom nadzorniku Kaliniću, pa umro prije jedan pa drugi, a naslijedili su ih Peričić i Sinčić. Nezna se koje je od dvaju naimenovanja bilo kobnije po ratarski tečaj u Šibeniku.

Putovanja viteza Šupuka u Zadar, sa naputcim kanonika Mrkice imali su svoj uspjeh, jer

---

PODLISTAK.

Katekizam Gospodarske hemije

od

D.ra E. WILDT-A

Ravnatelja agrikulturno-hemičnog pokušališta u Poznanju.

Po šestom izdanju njemačkog izvornika preveo

F. RADIĆ

Učitelj strukovne učionice u Korčuli.

(*Nastavak vidi broj 3*).

222. Za koje se vrsti tla preporučuje nada sve gnojenje vapnom?

Najprije za žilava glinena tla, koja dovažanjem vapna postaju prhlija i djelatnija, zatim pak poglavito za žestoko humozne vrsti tla, jer u njima po svojstvima vapna koja razstavljaju humus biva pristupnija zaliha hraniva. Radi tih svojstava preporuča se dovažanje vapna na polja, koja su obskrbljena obilnim zaostatcima korienja koje sadržava mnogo dušika, tako na korienje vučka i djeteline.

223. Na što drugo treba još paziti pri gnojenju vapnom?

Buduć da je poglavito djelovanje vapna u tom, da prisutna hraniva učini rastlinam pristupnijim, dakle se pospješuje njihovo pretvaranje, zato se takovo gnojenje smije upotrebljavati samo na onim vrstima tla koja su bogata hranivom, n. p. na onima, koja su primila prije jaku gnojitbu sa štajskim gnojem. Dobro je da se skoro zatim opet pognoji, da nebi tlo pretrpjelo velik gubitak svoje zalihe hraniva (glavnice tla).

224. Kako i koliko se gnoji sa vapnom?

Vapno se upotrebljuje ponajviše u pogašenom stanju, a to ili polievajuć ga vodom dok se pretvori u prah, ili poradielivši ga na polju na male stožčiće i ostavivši ga da se tu razpada po sebi. Posiplje se od 350 do 700 klg. na hektar; češće, zar svaku šest godinâ opetovano slablje gnojenje vapnom, bolje je od jačega ali r edje upotrebljena. Upotrebljuje ga se ponajbolje jeseni na korienje prije preoravanja. Kad se hoće da gnoji u pramaljeću, nuždno je da se vapno pospe dosta prije sijanja.

225. Kako djeluje ugljično-kiselo vapno?

Ugljično-kiselo vapno djeluje na isti način kao i jako vapno, samo slabije; pošto u njemu ima manje vapna, zato ga treba upotrebljavati od prilike dvostruko više nego jedkog vapna.

Ratari koji su u blizini tvornicâ razsvjetnog plina ili tvornicâ sode ili sladora, mogu da imaju od tih obrta posve jeftino, često samo uz naknadu samih prevoznih troškova, razne odpadke, u kojima je dosta vapna, kao plinsko vapno, sodino vapno i taložinu. Gdje se mogu imati takove tvari, preporoča se da jih se upotrebljuje na mjesto vapna, i treba od njih uzimati toliko, da na hektar dodje od prilike 350 do 700 kg. vapna. Nego je nuždno, da se takovi odpadci, osjem taložine, ostave da leže na uzduhu za duže vremena, u plosnate stogove, neka se odmah na uzduhu okise i učine neškodljive škodljive slučenine koje se nalaze u njima.

226. Što je lapor, sedra ili muljika?

Laporom se nazivlje gusta smjesa na tanko uprašena ugljično-kisela vapna i gline, koja obično sadrži još pieska, a često i humusa. Po sastavini koja prevladjuje razlikuje se vapneni lapor, glineni lapor, pješčani lapor i humozni lapor (čretištni lapor).

(*Sliedi*).

je pokrajinsko školsko vieće, na predlog nadzornika Feričića, preustrojilo sasvim ratarske tečaje, i došlo se je tako do one nakazne naučevne osnove i do onog nakaznog ustrojstva, koji vriede danas za ratarske tečaje, a koji su podkopali temelj onom tečaju, i doveli ga do onog što je danas, da nije i nemože biti od koristi, onom pučanstvu, te je Bogu plakati novac što zemlja troši.

Od onda nije više nigda upišen u ratarski tečaj jedan sami sposobni učenik. Ratarski tečaj postao je *refugium pecatorum* za sve one učenike, koji su propali u četvrti razred pučke škole ili u prvi razred gradjanske škole, ili su im inače bili od zanoveti i smetnje po nižim razredim. Učeniči su bili samo upisani na papiru, slabo su pohadjali, kako i danas, a da su i pohadjali bilo bi isto bez koristi, kad nisu bili sposobni za poljodjelsku nauku. Onaj kotarski nadzornik, poduprt od prevremenog ravnatelja gradjanske škole, išao je samo za tim, da ugodi mjestnom vieću i občini, e da si osigura svoj položaj, a za ratarski tečaj veselio se je, ako nije uspjevao.

Po što rekbi, da je sada na pokrajinskom vieću i na vladi zavladao novi duh; pošto rekbi da se ozbiljno radi o podignuću našeg gospodarstva, mi se nadamo, da će se više pomnje posvetiti ratarskim tečajim, da će se oni preustrojiti na način, da budu odgovarali potrebam onog pučanstva, e da budu od koristi u ovoj gospodarskoj biedi i nevolji, koja nas sa svih strana tišti. Dosti je da jedan ratarski tečaj uzgoji na godine samo 6 do 10 mladića, a da zemlja odmah koristi oćuti, ali se do toga može doći samo radikalnim preustrojstvom i ostranjenjem svih onih mora, koje tište napredak ratarskih tečaja.

Hranjenje marve.

Uspjeh uzgoja marve zavisi u prvom redu od hranjenja i od njege. Ne hranili se marva dobro i dostatno nemože se postići svrha uzgoja.

Narav nas sama uči, koja je najbolja hrana za blago; a nauka nas uči, koja je krepna hrana, kojom se može pomoći, ako naravna hrana nije dobra ili ne dotiče. U krepne i sočne hrane broji se pliev i mekinje, pa krupica, klice od slada, dropina od pive, uljene komine itd.

I od napoja ovisi uspjeh gojitbe. Za napajanje hoće se zdrave svježe vode, koja nesmje biti ni odveć topla, ni odveć studena. Studena voda mnogo više hudi od tople.

Količina i dobrota gnjoja zavisi takodjer od hrane. Dobar se gnoj dobiva samo od takovog blaga, koje se dobro hrani. Krepna hrana, daje krepan gnoj, a krepan gnoji krepnu hranu. Ako se hrani samom slamom ili slabim sienom, i gnoj je onda slab i od posve male vriednosti; jer kroz probavila hrana gubi od svojih sokova, koje tielo probavlja, pa lošija izlazi iz tiela u obliku izmetina, nego li izlazi.

Tko oskudno i mršavo hrani blago, nedobije ni toliko gnjoja, koliko mu ga trebuje u gospodarstvu, nego mora gnoj kupovati.

Blago, koje se hrdjavo hrani propada tjelesno, i nemože da daje ni proizvoda ni snage, koliko bi inače moglo. Krave loše hranjene, doje manje i lošijim mliekom, a lako presuše; volovi se na radnji brzo izmore, a pitanci mjesto da debljaju mršave. Telad i junad zaostaje u razvoju ili kržljavi, pa gubi znatno na svojoj vriednosti.

Najboljih se uspjeh u tovljenju postizava repičnim kominam, jer one sadrže do 31 po sto bjelanca, 11 po sto tusta i 30 po sto škroba.

I komine od kokosorasa kao što i zrnje od paoma jesu izvrstna tusta i sočna hrana.

Klice od slada sadrže 25 po sto bjelančevine i 25 po sto tusta, te se radi toga takodjer broje u bolju hranu.

Lanene komine su više prikladne za hranjenje teladi i junadi, ali ih valja umjereno davati jer lako prouzroče proliev.

D. U. L.

Postupak i potežkoće pri uzpostavi vinograda.

Na mnogim mjestim susretaju vinogradari velikih potežkoća pri uzpostavi vinograda; radi toga jer je radja uzpostave skuplja i težja, i jer je pogibelj, da cio rad bude uzaludan. Pri uzpostavi vinograda valja paziti na sljedeće:

1. Valja najprije dobro i temeljito proučiti vrst zemlje, da se napram vrsti zemlje bude mogla odabrati vrst loze. Od velike je važnosti opredieliti kolikoću vapna u zemlji.
2. Valja opredieliti vrst spodnjeg tla, osobito valja znati ako je ono dosti duboko i propustno.
3. Valja se razpitati, ako je u okolici ili kotaru na istoj vrsti zemlje kakova je naša, već koji drugi vinogradar pokušao uzpostaviti svoje vinograde, te koji je uspjeh postigao.
4. Ako ima više vrstih, koje bi uspjevale na dotičnoj zemlji, bolje je izmedju njih odabrati one dvi ili tri vrsti, koje bi najbolje uspjevale.
5. Potrebite loze valja nabaviti od takovog gojilišta, kojim upravlja posve poštena osoba, ili je gojilište od vremena na glasu, kao pošteno; jer do toga najviše leži, da se dobije baš ona prava vrst koje je prikladna za zemljište, odnosno koju smo odabrali.
6. Bolje je navrćati ključece ili korenjake amerikanskih loza kod kuće, nego ih nabaviti već navrnute, jer se takovim već navrnutim lozam često napravi hrdjav posao. Laglje je po pruću poznati vrst amerikanskih loza, nego li po žilam, a kod navrtaka ostane obično već malo amerikanskog pruta za pregled.
7. Nabavu ključeca i korenjaka valja obaviti uz najveće jamstvo, da se dobije vrst, koju se želi imati, i koja je prikladna za naše zemlje, jer su takove prevare vrlo česte, a i vrlo skupe po onoga koji sadi.
8. Za veću sigurnost, da će se dobiti baš ona vrst koja je prikladna za dotične zemlje, uzme se prve godine samo toliko loza, da se zasadi jedan ili dva reda, pa ako se i na lišću osvjedoči, da je baš prava vrst, onda se do godine nabavi veći broj i nastavi sadnjom.

O pečenju ili distilovanju pokvarenog vina.

Za žuke brsate ili inače izkvarena vina, kojima je bolest raztrojila neke od bitnih sastojina nema drugog lieka, do izpeći ih u rakiju. Hoće se pri pečenju ipak obzira, da se dobije kakova takova rakija, prosta od hrdjava teka i mirluha. Ta se svrha postizava, ako se ne peče naglo, i ako se odieli prva i zadnja rakija, koje sadržavaju najviše smrdljivih ulja.

Da se olakoti to odielivanje, odnosno, da se dobije nešto čiste rakije preporuča Desmoulin sljedeći postupak: U izčišćeni kotao ulije se vino bez ikakove priprave i primjese, i naloži se izpod vatra. Kad se vino ugrije do 30° počmu se iz njega razvijati smrdljive pare; a napram tomu, kako se grijanjem diže toplina do 40° razvijaju se pare smrdljivih ulja i smrdljivih kiselina. Od ovih raznovrstnih smrdljivih para dobiva se prva rakija, koja je najgore visti, jer obično smrdljiva i ljuta.

Za ovom prvom rakijom dolazi druga rakija od 40 do 50 stupnjeva žestine. Ova je prava rakija; nju se sprema napose u posve čistu posudu.

Kad na kazalu alkolometar počme padati, radi toga što nestaje alkoholičnih para i rakija biva slabija, onda valja opet paziti, te dok se opazi da alkoholometar kaže 30 stupnjeva žestine valja počet napose odielivati rakiju što teče i miešati ju onom prvom smrdljivom rakijom. Ova zadnja rakija sadrži najviše oenantnih ulja, koji joj kvare tečnost.

Jednostavni ovaj postupak, koji nas ne stoji troška, stavlja nas u priliku, da odielimo hrdjavu rakiju od dobre i da od hrdjava vina dobijemo nešto dobre rakije.

Ovim postupkom dobije se doduše nešto manje prave rakije, ali je ona znatno bolja, i svojom žestinom i svojom vriednosti nadoknadjuje onaj gubitak u kolikoći.

Ali se i smrdljiva rakija, koju se je dobilo od prve i zadnje protekle dade uporabiti; a uporabiva postaje prekapljivanjem. To prekapljivanje smrdljive rakije, obavlja se po savjetu Desmoulinsa na način kako sliedi:

Smrdljivoj se rakiji najprije primješa vapna; pa se dobro izmućka i izmješa, da se vapnom spoje ona smrdljiva ulja i smrdljive kiseline, što rakija sadrži. Kad se ova smjesa od rakije i vapna otaloži i izbistri, onda se odlije izbistrena rakija, ulije u drugu posudu i razvodni do 20 stupnjeva žestine. Ovako razvodjenu rakiju procjedi se na ugljen. Kad je prociedjena, onda se opet lije u kotao i peče. Rakija, koja se dobije ovim drugim kuhanjem ili prekapljivanjem obično je dobra, i može se primješati rakiji koju se je za prvog pečenja bilo postavilo na stran kao dobru.

SVAŠTICE

Stelja za kokošinjake. Izvrstna stelja za kokošinjake jeste tresetna kaljužina pomješana pepelom; ovo sredstvo ne samo da upija izmetine, ako su tekuće, nego i prieči širenje nametnika, a osobito tekutih. I ostatci od kave, tako zvana taložina kave jesu izvrstno sredstvo za stelju u kokošinjacim, osobito ako se pomješaju lugom ili pržinom. Taložina od kave i radi toga je izvrstno sredstvo za stelju, jer djeluje razkuživo za neke bolesti peradi.

Krv, kao gnoj za voćna stabla. Krv se može rabiti izravno za gnojenje voćnih stabala. U tu svrhu izkopa se okolo dotičnog stabla jedna ili više jama, i u nju se zatrpa i zakopa dotična krv. Djelatnost krvi kao gnjojivo opaža se još iste godine, jer se još iste godine dotično pognjojemo stablo mnogo bujnije razvije i obilnije rodi.

Pranje stakala od prozora daje i gazdaricam i služinčadi mnogo zanoveti. Jedno od najboljih i najlagljih načina za pranje stakala jeste pomoću žeste. U tu svrhu rabi se posve prosti špirit; namoči se u njemu spužva i natiru se dotična stakla, a onda se dobro protare mekom kožom. Stakla ostanu čista i prozirna, kao da su nova. Ne troši se mnogo špirita, jer radja teče brzo, a ne čist se u špiritu brzo taloži.

Solenje mesa. Na 50 kilograma mesa uzimlje se obično 3¼ kilograma soli, 60 grama salitrovine, 5 grama boraksa, 50 grama bielog sladora uz nešto paprice ili drugih mirodija napram tomu, kako je ko naučan Sladora se primješa, jer je onda meso znatno tečnije; ali više od 50 grama nesmje se primješati, jer inače postane kašnje meso ljuto. Meso natare se dobro i pomnjivo sa soli, kojoj su primješane one druge tvari, pa se meso naslaži u jedno vidro ili kacu, ali na takav način, da ne ostane ni najmanja praznina izmedju jednog i drugog komada, a onda se još dobro pritisne. U soli ostane meso od mladi svinja 15 do 16 dana, od srednjih 21 do 22 dana, a od velikih 4 nedjelje dana. Kašnje se meso suši na dimu.

Lupine od kamenica su se dosad izrabljivale za pravljenje vapna itd., ali se sad skuplje plaćaju za drugu svrhu biva za razplodjivanje istih kamenica. Kušnje su dokazale, da se jedno kotište kamenica, puno laglje i brže udomi i razvije na jednom mjestu, ako nadje lupina od kamenica. Sad se svudi sakupljaju lupine od kamenica i voze se na dotično mjesto, gdje se želi imati ili uzgojiti kotište kamenica, pa se jednostavno bacaju u more.

Od ostarjelog vrhnja dobije se tečno maslo, ako se vrhnju malo a malo dodade 30 do 40 grama soli na svaki litar vrhnja. Usljed ove primješe ne samo da dobije maslo na teku, ali biva mnogo tvrdje i olakoćuje se solenje samog masla.

Gospodarske Viesti.

Otvorena je predbrojba na XIV tečaj „Gospodarskog Poučnika“ za godinu 1895. „Gospodarski Poučnik“ stoji samo 3 fiorina na godinu. Bavi se svim dnevnim gospodarskim pitanjim. Poučnim člancim nastoji širiti zdravu gospodarsku nauku; a bezplatnim odgovorim na pitanja daje svako razjašnjenje u stvarim, koje pojedine gospodare zanimaju.

***

Svu onu gospodu predbrojnike, koji još nisu podmirili lanjsku predbrojbu, pozivljemo ovim za zadnjih put da ju do konca mjeseca svakako podmire, i da obnove predbrojbu za tekuću godinu Svako zatezanje pravim nam ne malih neprilika. **Uprava.**

***

Iz zemlje stižu ugodne viesti, da se je trgovina vina nešto malo makla. Ciene doduše nisu bog zna kakve, ali se ipak prodaje, a to je svakako utješno u današnjim okolnostim.

***

Na 12 zatvoren je sabor dalmatinski. Ovog je puta sabor izrazio puno dobrih želja vladi; da bi se i deseti dio svih onih želja izpunio nebi bilo loše

***

Zima je bila počela popuštati, htjelo bi se da uz blago vrieme prosuši nešto e da se počmu rezati vinogradi i da započmu proljetne poljske radnje.

***

U Zlataru ustrojena je početkom ove godine vinogradarska zadruga. Zadruga je družtvo sa ograničenim jamčenjem članova, a ima svrhu: a) osnivati zadružne lozujake u kojih će se uzgajati navrnute amerikanske loze; b) dobavljati amerikanskih loza iz drugih lozujaka; c) nagradjivati seljačke vinogradare, koji se budu izticali u obnavljanju vinograda na podlogi amerikanskih loza.

***

Iz pokušališta hrv. slav. gospodarskog družtva može se dobiti ljetos plemenitih mladica od krušaka, trešanja i šljiva Plemenitih mladica od jabuka, šalje se samo u one predjele, koji su već zarazeni krvavom uši.

***

Vlastelinstvo Kutjevo u Slavoniji traži pivničara, modernom teoretičkom izobražbom, koji već više vremena djeluje samostalno u povećem podrumu. Taj pivničar imati će zadaću, da vodi manipulaciju u podrumu i vrionici po najnovijih racionalnih izkustvih, te nadzor nad kotlaricom (pecarom za rakiju) i nad vinogradim i voćnjacim. Natjecatelj mora biti slaven, a prednost imadu hrvati i slovenci. Dotičnik biti će primljen u svezu činovnika, te će uživati sve pogodnosti naznačene u pravilih činovništva vlastelinstva Kutjevačkog Molbe valja upraviti: Centralnoj upravi vlastelinstva Kutjevo u Zagrebu, Visoka ulica Br. 18.

***

Due 7 ožujka t. g. obdržavati će se u Beču peti sastanak austrijanskih gospodara, na kojem će se razpravljati sljedeća pitanja: 1. Dohodarska dobra i zadruge po zvanju za gospodare. 2. Sredstva kojimi da se podigne marvogojstvo a austriji osobitim obzirom na odnošaje izmedju govedarstva i obskrbe velikih gradova mesom i mliekom. 3. Izkustva stečena marvinskom soli u pojedinim pokrajinam i o nabavi kainita iz Stassfurta i kalijevih solih iz Kalusza. 4. O pravnom položaju gospodarskih činovnika na imanjim.

***

C k. zem. šumarsko nadzorništvo za Kranjsku u Ljubljani prodaje sa svojih nasadih u Gradišci oko tri miljuna raznovrstnih stablica šumskog drveća uz sljedeće uvjete za svaku 1000 komada dvogodišnjih biljina. Gladkog bora f. 3; bielog bora f. 1:50, smreka f. 2, omorika f 2:20, jesena f. 5, taljanskih oraša f 30 U cienu uračunani su i troškovi zamotanja i dostave na željeznicu ili poštu u Ljubljani.

***

Nekidan je stigao iz Viktorie u Australiji u London parobrod „Parmatta“ sa 720 tona što je jednako 720 kvintala ili 72,000 kilograma masla. To maslo predstavljalo je vriednost od 1,400,000 maraka. A „Parmatta“ nije prvi parobrod koji je dovezao maslo u Evropu. Maslo je bilo odmah razprodano uz obične ciene. Koliko treba na svietu masla lako se je domisliti, kad se znade, da je u samoj inglezkoj godine 1893 potrošeno 120 miljuna forintih za maslo

***

Kako „Journal de l'Agriculture“ piše godine 1894 bilo je u francezkoj u radji 1,766,891 hektar vinograda, dakle 26,000 hektara manje nego li godine 1893, a to za to, jer su mnogi pogrješno izvedeni nasadi amerikanskih loza izkrčeni, da se izmiene odgavarajućim vrstim. Lani napravljeno je 39,052,809 hektoli·ara v na u vriednosti od 928,929,995 fran., dakle za 11,016,061 hektolitar manje nego li godine 1893, kad je napravljeno bilo 50,069,770 hektolitara. Sreduje je lani (1894) rodilo po hektaru 22 hektolitra. Kroz prvih 10 mjeseciih 1894 bilo je uvedeno u francezku 3,513,157 hektolitara od kojih je iz Španjolske uvedeno 1,773,195 hektol. a iz Algira 1,514,029 hektol. Godine 1894 izvezlo se je svega 1,446.503 hektolitra. Iste godine napravljeno je 15,541,051 hektolitar cidra ili vina od jabuka.

***

Podučavanje poljodjelstva u katoličkom bogoslovnom sjemeništu i u grčko istočnom bogoslovnom sjemeništu biti će nešto prošireno, a po odredbi namjestništva, u jednom i drugom zavodu podučavati će Šimun Lovrić, putujući učitelj vinarstva i vinogradarstva.

***

Lani je u Slavoniji vrlo obilno rodilo voće, a osobito šljive i jabuke; ali radi nepogodna vremena nisu bile vrsti najbolje. Jabuka je od suše i crva odpalo $^2/_3$, a da je sve ostalo nebi narod bio znao što će s njima. Šljive su se prodavale napram vrsti; šljive bistrice po fior. 1:60 do fior. 1:80 svaki hektolitar, crnice ili modrice po fior. 1:20 do fior. 1.40 svaki hektolitar, a bielice po fior. 1 svaki hektolitar. Veći dio šljiva odpremljen je u košarama u Beč i po drugim gradovim, od crnica se je većinom kuhao pekmez, a od bjelica pekla se rakija (šljivovica).

***

Amerikanac William Kutschinson izravni potomak Roberta Fultona, koji je sagradio prvi parobrod, uknjižio je dosad više od 500 patenata na svoje izume. Najveći je ipak njegov izum najnoviji stroj za pravljenje žigića; taj stroj napravi za dan radnje više od 25 miljuna žigica, dočim najbolji stroj „Diamond Matsch Company“ nemože da napravi na dan nego 2 miljuna žigica. Hutschinsonov stroj dieli se u tri diela. Prvi dio reže drvo, drugi masti drvo fosfornom raztopinom, a treći bavi se omatanjem. S jedne strane ulazi u stroj sirovo drvo, a s druge strane izlaze gotove žigice. Hutschinson je stupio u družtvo sa miljardarom Edvinom Gvulda, koji je sa glavnicom od jednog miljuna dolara ustrojio dioničko družtvo za pravljenje žigica, i sagradio ogromnu tvornicu žigica u mjestancu Passaic u New-Jerseyu. Okolo novog stroja biti će zaposleno samo šest ljudih.

***

Godine 1894 uvedeno je u Francezkoj 1,359,635 metričkih centa dužica u vriednosti od 27,200,000 franaka. Austro-ugarska sudjelovala je samo su 3474 quintala, dočim je Belgija pri tom uvozu sudjelovala su 976 949 quintala, a Sjeverna Amerika su 179,604 quintala.

***

Opet su nastavljene radnje oko Panamskog prokopa. Blizu Ceslebre radi 700 radnika, a dok stignu mjernici porasti će broj radnika na 2000.

***

Uzgoj sladorne repe raste u Ugarskoj od godine na godinu. Godine 1893 pobrano je 8,622.969 quintala repe. Od te repe napravljeno je 649,453 quintala sladora polarizacijom od 99½ i 495,749 quintala manjeg postotka polarizacije. U Sladoranam bilo je zaposleno 6230 radnika plaćom od 2 do 3 fiorina na dan i 1849 radnica plaćom od 25 do 90 novč. na dan. U sladoranam potrošeno je iste godine za izradu sečera 2,369,025 quintala ugljena i 12,200 quintala brašna od koštanog ugljena (spodium).

Pitanja i odgovori „G. Poučnika“.

A. Odgovori.

11. Molim izvolite mi javiti, koja vrsta umjetnoga gnjoja je najbolja za zemlje ilovače, i gdie se može naručiti i po koju cienu?

R. F. u Ž. (Imotski).

Nije to tako lako odgovoriti na obće pitanje, koja je vrst umjetnoga gnjoja najbolja za ilovače, jer valja najprije biti na čistu, kakova je ta ilovača, a onda koja je bilina koja se na njoj gnjoji, a koja ima biti pognojena umjetnim gnojem. Za ilovače, napram vrsti ilovače, naravi njezinoj i bilini koja se ima gojiti ili goji rabi se obični superfosfat, ako je zemlja od sebe crnična ili je prije bila obilno pognojena stajskim gnojem. Pri proljetnom gnojenju salitrov superfosfat, a pri jesenskom amonijakov superfosfat. Za usjeve koji su slabo ukorienjeni, kao i kod svih zemalja, koje oskudivaju dušikom rabi se čilenska salitrovina. Umjetni se gnoj razsiplje po površini, pa dobro probrana ili lako podore. Koliko po hektaru mienja napram vrsti i napram svrsi. Za hektar rabi se 400 do 800 kg. superfosfata, a 100 do 300 kg. čilske salitrovine. Ciena mienja napsam vrsti i dobroti Ima superfosfata od 5¼ do 6½ fior. kvintal; salitar se prodaje po fior. 7 novč. 90, amonijakov superfosfat po 6 75 do 8 75 fior.; kalijev superfosfat po 7½ fior., salitrov kalijev superfosfat po 8 6 fior, sumporo kiseli kalij po 12½ fior, sumporo kiseli amonijak po 17 f., čilenska salitrovina po 14 f. svako 100 kg. itd. Najbliža tvornica nami jeste tvornica umjetnoga gnjoja u Hrastniku u Stajerskoj.

12. Molim vas, koji je način najbolji, najjednostavniji i najbrži za utamanjivati vrtača ili medu (Grillus grillotalpa)?

M. L. u V. (Istra).

Nije baš stvar laka utamanjivati vrtača (Grillus grillotalpa). Krtice su im najjači neprijatelj, ali se opet netrpe krtice po vrtovim jer izruju puno zemlje i prave tim dosti štete. U francezkoj im nameću stupice. Poznata je stvar da mede izpod zemlje naprave hodnika za prelaziti iz jednog odiela ili kraja u drugi. Ti se hodnici vrlo često razpoznavaju i na površini zemlje. Francezi presjeće takove hodnike na više mjesta; na svakom mjestu izkopaju jamu pa zasade u zemlji jedan zemljani lonac iznutra pocaklen. Lonac se zasadi tako duboko, da mu rub dolazi do razi hodnika. Lonac se onda pokrije na način, da je lako medi u lonac, a da se zemlja u lonac ne svaljuje. Mede ili vrtači prolaze podzemnim hodnicim iz jednog odiela u drugi, a kada dodju do lonca padnu u lonac iz kojeg se nemogu izvaditi, jer je iznutri ocaklen, pa se puzi. Kad se u lonca nadje više od jednog meda počmu se izmjenično gristi, dok jedan drugog usmrti. Francezki vrtlari, osobito oni okolo Pariza hvale ovaj način, kao vrlo uspješan. Oni po kadšto nadju u jednom lonou po 10 do 20 izgrizenih meda. Ovaj je način doduše nešto zanovetan, ali je uspješan, a svi drugi način su vrlo dvojbena uspjeha.

13. Kako se najlaglje i najbrže uzgajaju živice?

I. K. u P. (Hrvatska).

Ako ćemo, da uzgojimo dobro jednu živicu prvi je i glavni uvjet, da je živica dobro zasadjena. U tu je svrhu potrebito, da se priredi zemlja gdje će se živica zasaditi, a barem da bude prokrčena i pognjojena. I prvih godina po sadnji, hoće se njege da se osnaži, ako ni-

šta valja po kadšto pognjojiti, a svake godine jedan do dva puta poklaštriti, jer se samo pravilnim i kratkim klaštrenjem može uzgojiti gustih živica. Jedan od prvih uvjeta ako ćemo, da nam živica uspjeva jeste taj, da ju odmah zasadimo u dubokoj zemlji, e da nadju za dugo dostatnu zalihu hrane, jer i onako se kašnje vrlo riedko obilno pognjoje, da bi im i dublje žile oćutile koristi od tog gnojenja. Za živicu valja zemlju jeseni razkrčiti barem 60 cm. duboko, da ostane raztvorena preko zime i dobro se pognjoji, a onda se u proljeće izravna i priredi za sadnju. Za živicu sade se mlade biline, zdravo i čvrsto razvijene, jer se takove sigurnije primaju i bolje uspjevaju. Napram vrsti biline, od koje se uzgaja živica sade se u jednom redu, u dva reda ili u tri reda na 20 cm. razmaka bilina od biline. Pri sadnji u dva reda sadi se tako, da stojeć biline u svakom redu na 20 cm. razmaka, one jednog reda stoje uprav na polovici drugog reda, tako da ako se spoje crtom ostane izmedju njih istostranični trokut. Kad se sadi živica u tri reda, onda se biline dvaju skrajnih redova sade u istom pravcu, dočim se one u srednjom redu sade uprav na polovici izmedju onih od dviju skrajnih redova; ovim se postupanjem postigne, da živica postane posve gusta, kad poraste. Po sadnji nagrne se zemlja desno i lievo tako, da ostane konal u sredini; to je radi toga potrebito, jer se na taj način s jedne strane štite sadjenice, a s druge se strane sakuplja i sadržava više voda. Po sadnji se sve biline poklaštre na jednakoj visini, pa u prvoj godini nema oko njih drugoga posla, nego čistiti ih od zareznika i plieviti korov, a ako baš navali velika trajna suša valja ih zalievati. Mladice koje protjeraju prve godine pokrate se druge godine na 10 do 15 cm., i to prije nego li protjeraju. Isto se radnja opetuje sljedećih godina, i to uvjek prije nego li mladice protjeraju. Trn valja klaštriti dva puta u godini, biva rano u proljeće i koncem srpnja ili početkom kolovoza. Svim živicam, odma koje vrsti bile one uzgojene puno pomaže, ako se koncem srpnja ili početkom kolovoza nešto malo poklaštre.

14. Koliko jaja može snesti jedna dobra nosilja (kokoš) i koliko vremena ona obično obilno nese?

A. T. u S. (Split).

U jajištu jedne dobre nosilje imade obično 700 jajasca ili zametaka od jaja. Od ovih 700 jajasca snese kokoš kroz život 700 jaja. U prvoj godini života snese dobra kokoš obično 60 do 80, a u drugoj i trećoj godini 150 do 180 jaja, dočim od četvrte godine unapred nese sve manje jaja, dok prestane. Sve kokoši ne snesu jednaki broj jaja, neke ih dapače nesu posve malo; to ne zavisi toliko od pasmine, koliko od naravi dotične kokoši. Jedna obična kokoš od 6 mjesecih je već u dobroj plodovitosti, i dade se izrabiti nosenjem jaja do konca treće godine. Nakon treće godine, naime u četvrtoj godini, i ako kokoši nesu jaja nesu ih samo ljeti, zimi ne nesu. Koncem treće godine najbolje je utoviti kokoš i prodati ju.

15. Bavim se vrlo rado gojitbom fuksia, ali često bez uspjeha; molim, kako se najlaglje i najsigurnije razplodjivaju fuksie?

Z. N. u K. (Hrvatska).

Fuksie drže se jeseni na polje, dok im god lišće neodpadne, a to zato da im drvo posve sazdrije i da ih mraz uhvati ne hudi im. U takovom stanju laglje prezime. Na južnim predjelim ostanu na polje na pokrivenom mjestu prama zapadu, i uzdrži im se zemlja umjereno vlažna, na sjevernim stranam smjeste se na hladnu i zračnu mjestu, ali poništo ne odveć studenu. Od toga, kako prezime fuksie zavisi njihov uspjeh. Prezimeli na odveć studenom mjestu mogu im tanje mladice prozebsti; jeli im zemlja odveć vlažna, a slabo zračenje, onda im žile lako pregnjiju. Drže li se na odveć toplu mjestu, onda pre rano protjeraju; a takovim ranim tjeranjem razviju se slabe i kržljave mladice. Čim redovitije prezime fuksie, i čim kašnje u proljeće protjeraju, tim obilnije cvatu. Tko hoće, da mu fuksie ranije cvatu bolje je da goji ranije vrsti, nego li, da sili kasnije vrsti na ranu cvatnju. Kad se hoće, da fuksie počmu tjerati postave se na umjereno toplu a posve svjetlu mjestu, dakle do prozora i drže se umjereno vlažne, a isto- dobno valja se brinuti, da bude dosti promahe, jer se onda drvovina redovitije razvija. Bilo rane, koli kasne vrsti prije neg počmu tjerati valja poklaštriti. Pri klaštrenju pazi se na oblik, ali se obično svaka mladica pokrati do na četiri ili na šest oka (pupolja). Sve slabe, kržljave i gusto stojeće mladice valja odstraniti, pa se onda razsade fuksie u nešto malo većem loncu, u dobroj, gnojnoj zemlji. Za presadjivanja izmrvi se iz grumena i odstrani nešto polovicu prvašnje zemlje, a i žile se nešto malo pokrate. Žile se smjedu samo onda pokratiti, ako nisu već počele tjerati. Kad se presadi pritisne se dobro zemlja u loncu i zalije se dobro. Zalievanje fuksia hoće se, da je posve umjereno; a zalieva se iznova obično samo onda, kad se je opazilo da se je zemlja posušila. Kad se više nije bojati mrazova, onda se iznesu fuksie na polje, i tu im se zasade lonci u zemlji ili u pržini izpod kakovog stabla, a u položaju prama istoku ili prama zapadu u zaklonici od žestokih vjetrovâ. Ljeti valja obilno zalievati, a dobro je u jutro i večer poškropiti lišće redom. Za žestoke sunčane vrućine preko dana bolje je da su u sjeni, a puno im pomaže, ako se po kadšto zaliju razvodnjenom osokom ili vodom u kojoj se je raztopilo gnoja.

B. Nova pitanja.

16. Kakvu zemlju ljube, koji gnjoj prija, i kako se uzgajaju i obradjuju škočac (Ricinus communis) i madia (Madia sativa)? Kako se siju? Koliko im se sjemena hoće na hektar površine, koliko radjaju na hektar, kako se sabiranju i koja im u trgovini ciena?

F. R. u K. (Korčula).

17. Izvolite mi naznačiti ime dobre taljanske knjige, koja se bavi uzgojem trgovačkih i obrtničkih bilina?

F. R. u K. (Korčula).

18. Koja bi se mirodijska bilina mogla kod nas uspješno gojiti za trgovinu?

F. R. u K. (Korčula).

19. Imam zemlju u lugove, koja je zimi često puta pokrivena vodom. Molim vas bili mogla djetelina uspjevati na istoj? Koja je najbolja vrst djeteline i gdje se sjeme nabavlja?

G. I. M. u K. L. (Boka).

20. Gradim magazu na zemljištu sasvim vlažnu, a u blizini ima mnoštvo miševa, što da metnem po zemlji, da ozdal vlaga ne izlazi, i da miševi nemogu ozdal prokopati? Sredstvo trebalo bi da ne bude skupo?

A. B. u V. (Hrcegovina).

21. Svake godine mi se izlegu pačići, koji živu 8 do 20 dana, ter poskapaju. Neznam, dali im nije hrana povoljna, ili nije povoljno vrijeme? Kada da nasadim jaja i čim da hranim pačiće?

A. B. u V. (Hrcegovina).

22. Više puta kušao sam nasaditi pod moruljom od morske kokoši jaja; slabo su izvalila, a koje se izlegu kroz 20 dana pogine Što da činim, da se dobro izlegu i čim da jih hranim?

A. B. u V. (Hrcegovina).

23 Molim vas, kako imam obraditi zemlju crljenicu, da ju zasijem travam? Koje vrsti trava, da zasijem, a da dobrim uspjehom budu na njoj resti?

D. M. L. u G. Ž (Cetina).

24. Molim vas, kako se najbolje obradjuje pjeskulja, da ju zasijem travam? Koje su vrsti trava najprikladnije?

D. M. L. u G. Ž. (Cetina).

☞ Odgovori na javna pitanja kao i nova pitanja, primaju se rado od svakoga, pa i ne bili predbrojnici.

OTVORENI DOPISI

GOSPODARSKOG POUČNIKA.

Predplatili su predbrojbu do konca t. g. 1895.

P. N. gospoda: Zorac S. žup. — Družtvo „Zora u Opatiji — Čitaonica u Krašiću — Monti D.r L., odvj. — Braća Katičić — Smetiško M., kan. — Oršić M. kan. žup. — Ergovac P. pos. — Gospodarsko-kemična pokušajna postaja u Splitu — Rušnov pl. A. pres. ban. st. — Snidaršić J. kan. — Oman M. pos.

Podmirili su predbrojbu do konca prošle g. 1894.

P. N. gospoda: Šimeta P. pos. — Občina Omiš - Tiesno — Zlendić V. pos. — Luetić pop M. dušobr. — Kiss pl. D.r O., odvj. — Pučka škola u Ivanovoselo — Marinović F. ž.

— V. g. Obradović M. i Cvitanović D. B. — Vaša predbrojba podmirena je do konca travnja t. g. 1895.

— Sl. Radničko Družtvo - Imotski — A vaša do konca kolovoza t. g. 1895.

— V. g. I. Stuciu — Vaša predbrojba predplaćena je do konca lipnja t. g. 1895.

— V. g. Glavan M. — Dostavljena fior. 3 izravnali su vašu predbrojbu do konca lipnja 1894.

— V. g. Masovčić I. — Odgovor na vas upit za mjesto nabave oplodjenih jaja Wyandotte kokoših priobćili smo vam dopisnicom.

— V. g. Obradović M. — Izpravili smo i obrnuli smo tamo.

— Vv. gg. Geittner & Rausch — Primili smo na znanje. Dobro je!

— V. g. Korselt i D. — Hvala vam.

— V. g. Čugelj F. — Ona osoba želi da nami dostavite, koliko javljate, i dok primi vaše da će vam poslati.

— V. g. Ružić G. — Javili smo dopisnicom, kakova mora da je ona pržina.

— V. g. Kambj L — U pitanju umjetnoga gnjoja pisali smo vam.

— V. g. Lalić J. — Knjižicu „Duhan“ i „Predivno bilje“ poslali smo vam.

— V. g. Bukić S. — Takodier broj 22 i 23 od prošle godine.

U ZADRU, 1895. Brzotiskom Narodnoga Lista.

Godina XIV. Izlazi na 1 i 16 svakog mjeseca Broj 5.

GOSPODARSKI POUČNIK

Obće blagostanje zavisi o blagostanju pojedinca a temelj blagostanju pojedinca, jest razboriti rad uz vještu uporabu nauke i izkustva.

Upraviteljstvo lista je u Zadru

Predbrojba u *Austro-Ugarskoj* stoji 3 for. na godinu, u *Inozemstvu* 8 franakâ na godinu. *Uvrstbe* plaćaju se 8 novč. po redku za prvi put, a svaki sliedoći put 3 novč. redak. *Cliché* računaju se 5 novč. po centimetru četvornom.

Upravitelj i Izdavatelj: PETAR L. BIANKINI

Odgovorni urednik: NIKOLA ŠIMIĆ

Pisma, napatnice itd. itd. upravljaju se *Upraviteljstvu Gospodarskog Poučnika u Zadru.* — Rukopisi se nevraćaju. Predbrojba je obvezna za godinu danâ, a izplaćuje se u Zadru. Tko nepovrati prva dva broja obvezan je predbrojbi za godinu dana.

ZADAR, 1 Ožujka 1895. Ciena je listu 3 fiorina na godinu. ZADAR, 1 Ožujka 1895.

†

Nadvojvoda Albrecht.

Malo je ljudih skromnog življenja, koji bi bili bogati i popularni, kako što je bio nadvojvoda Albrecht.

Prvi vojnik i proslavljeni vojskovodja naše vojske, bio prvi i najnapredniji gospodar u cieloj državi a i u Evropi.

Vlastnik prostranih imanja, i ako zvanjem vojnik, živo se je zanimao za gospodarstvo, i svim silam nastojao je da ga promakne.

Još za mladih dana bio je glavni pokretnik i doprinositelj za zasnovanje dvaju gospodarskih zavoda, biva za zasnovanje gospodarske akademije u Ug. Altenburgu i za zasnovanje višje gospodarske škole u Tiešinu. I za jedan i za drugi darovao je prostrani posjed sa svim sgradam, i ustanovio je više štipendija za učenike. Uvjeren o koristi gospodarskog napredaka, kad proiztiče iz zdrave gospodarske nauke, dok drugi nisu ni sanjali o velikim melioracijam i o racionalnim težnim osnovam, te sustavnom gospodarenju i timarenju blaga, njegovom inicijativom su se na njegovim imanjim već takove melioracije i osnove provadjale. Na njegovim imanjim njegovom inicijativom provedeno je i takovih osnova, koje se njegovi činovnici radi troška nisu začali ni da mu ih predlože.

Prvi parni plug u našoj državi zabrazdio je na njegovom imanju, i danas se na svim njegovim imanjim ore na paru i sve se druge radnje obavljaju strojevim.

Uvjeren o velikoj koristi od oranja na paru zasnovao je na svojem imanju u Tiešinu tvornicu strojeva za oranje na paru u svrhu da olakoti našim gospodarim nabavu takovih strojeva A uvjeren od koristi izrade gospodarskih surovina nastojao je zavesti toliko obrtničkih poduzeća, koliko je samo bilo moguće.

Na njegovim imanjim imade tvornica sladora, tvornica pive, žganičara, tvornica škroba, predionica, tvornica da izradbu drva, sirarnica, tvornica strojeva itd. itd.

Ne manje pomnje posvetio je marvogojstvu, pa su razne pasmine njegova blaga, a osobito goveda, postale glasovite. Iz samog imanja Ung. Altenburg šalje se svake godine 5 miljuna litara mlieka u Beč, koje se unovčuje po čistih 10 novčića svaka litra, te odtud dotiče 500,000 fiorina dohoda.

Njegova imanja Ung. Altenburg, Bellye, Tiešin, Selovec, Saybusch koja zasižu **191,181** hektar površine, uzor su imanja, na kojima upravljaju sve birani gospodarski činovnici, a koja mu imanja davahu velikih dohoda Njegova su imanja i danas prava Meka za gospodare, pa tko hoće da ima pojma, kako ima biti uredjeno i gospodareno jedno imanje, red je da posjeti i da pregleda njegova imanja. On je uredio stalni položaj svojim činovnicim, i vrlo ih je dobro plaćao, ali se nije namještao kod njega gospodarski činovnik, ako nije bio obskrbljen svjedočbom o višjoj strukovnoj izobražbi.

Velika srdca i milosrdan svakim, pokojni nadvojvoda bio je osobito milostiv pram svojim gospodarskim činovnicim, te ih je za radnih godina, i preko plaće znao obilno nagradjivati, a škrbio se je i za odgoj njihove djece.

Kako god je za vojsku smrt nadvojvode Albrechta veliki nenadokradivi gubitak, isto je tako njegova smrt veliki i nenadoknadivi gubitak za gospodare, koji su njemu imali prvog pregaoca za svaki gospodarski napredak.

Bila mu laka zemlja, za unapredjenje i procvat koje, on je toliko i toliko doprinio.

PODLISTAK.

Katekizam
Gospodarske hemije

od

D.ra E. WILDT-A

Ravnatelja agrikulturno-hemičnog pokušališta u Poznanju.

Po šestom izdanju njemačkog izvornika preveo

F. RADIĆ

Učitelj strukovne učionice u Korčuli.

(*Nastavak vidi broj 4*).

227. Kakvo djelovanje pokazuje lapor?

Djelovanje lapora počiva poglavito u sadržini ugljično-kisela vapna i zato djeluje poput njega. Lapor upliva razlučujuć i raztvarajuć humus i kamenito kršje koje se nahodi u tlu, on vezuje slobodnu kiselinu, a osjem toga popravlja fizikalna svojstva tla. Da se to posliednje postigne što je moguće podpunije, najbolje je da se za glineno tlo upotrebi pješčani lapor, za pjeskovito tlo glinen, i humozni lapor.

Nego osjem toga sadrži lapor dosta zlamenite količine fosforne kiseline i pepelike, a u tom slučaju prinaša tlu istodobno i izravno rastlinsko hranivo. Za one vrsti tla pak, koje imaju malo vapna može povećanje sadržine vapna da budu od neke zlamenitosti zapoviešenje prihoda.

Može približno da se prosudi sadržina vapna u laporu polivši ga kakvom kiselinom n. pr. solnom ili kvasinskom kiselinom; što jače pri tom uzpjeni, to više sadrži ugljično-kisela vapna.

228. Kako i u kojoj se mjeri gnoji laporom?

Najbolje je prenašati lapor na polje ljeti i jeseni, razdielit ga na stožčiće i ostavit ga tako samu sebi preko zime. On se malo a malo razpadne u sitan prah, i može, kad se je to dogodilo, da se s pramaljeća posiplje i zaorava. Jakost gnojenja ravna se po laporovoj sadržini vapna. Što je u njemu manje vapna, to više ga treba. Opetuje se gnojenje laporom u razdoblja od 10 20 godinâ.

Vrlo često sadrži lapor soli željeznog kisca, a to se razpoznaje po njegovoj modrušastoj boji. Takav se lapor ne smije zaoravati prije nego li se na uzduhu željezni kisac pretvori u željezni kis, što se razabire po prelazu u crljenkastu boju.

229. Izsisava li lapor tlo?

Da, laporom se raztapaju hraniva u tlu u kraće doba, isto kao što i gnojenjem vapnom, i rastline jih otimlju tlu, tako da ono lahko osiromaši hranivima te se prirodi umanjaju; otuda izraz „izlaporati" i poslovica: „Lapor obogaćuje roditelje, ali osiromašuje djece", rieči koje u ostalom jednako vriede za svakojaka neizravna gnojiva. Da se to zapriečì, treba laporana zemljišta isto tako, kao što je nuždno pri gnojenju klakom, uzdržati u dobru stanju plodovitosti, čestim jakim gnojenjem štajskim gnojem.

230. Za koje se vrsti tla preporučuje gnojenje sadrom?

Tlo najprikladnije za takovo gnojenje jest ono koje je bogato rastlinskim kranivima, duboko i humozno ilovasto; naprotiv će se težko očekivati koristi od takova gnojenja na vlažnu glinenu tlu ili suhu pjeskovitu.

231. Koje su rastline najzahvalnije ukazuju prema gnojenju sadrom?

Djetelinaste rastline i mohunjače, dakle rumena djetelina, meteljka, grahorka pitoma, grahorica, grašak i slične; kod svih drugih bilina je uspjeh nestalan. (*Sliedi*).

Kotlarina pred Saborom.

KOTLARINA je jedan od onih nameta, koji najviše tišti pučanstvo, premda nije najteži namet, i premda je svrha radi koje je država udarila ovaj namet jedna od najplemenitijih; biva, da nametom poskupi rakiju, a skupoćom da se umanji proizvodnja, i tim predusretne pijanstvo.

U zakonu o kotlarini, imade dapače posebna ustanova, kojom se u svakoj obitelji iz vlastitih proizvoda dozvoljava izpeći stanovita količa rakije prosto od poreza, te je za pravo reći kotlarina udarena samo na onu rakiju, koja se proizvadja u spekulativne svrhe, biva za trgovinu; a ipak sasvim tim, kotlarina je takav namet, koji u nekim mjestim natjera pučanstvo gotov do sdvojnosti.

Ta težina kotlarine, mora da proiztiče u prvom redu od načina kojim se provadja taj zakon, a onda od naših osobitih odnošaja, i od toga što je velika razlika izmedju stare kotlarine i nove.

U zadnjem saborskom zasjedanju jedan član zemaljskog odbora, rekao je da zemaljski odbor za račun zemlje namjerava uzeti u zakup kotlarinu od države za stalnu godišnju svotu, e da nekud prestanu veksacije, kojima je pučanstvo podvrženo usljed strogosti pri provadjanju zakona o kotlarini. Odkupnu svotu, po mnienju rečenog člana zemaljskog odbora, naplatila bi zemlja ili pokrajinskim prirezim, ili izravnim obterećenjem onih obćina, u obsegu kojih peče se rakija.

Još stvar nije gotova, ali ideja obstoji, i nije izključeno da bude provedena, pa je red da se stvar prije temeljito prouči, i radi toga, da prestane već jedanput hrdjav običaj, koji kod nas odavna postoji, da se ono što neki zamisle, samo za to jer oni ciene da je dobro, i jer su u položaju da mogu provesti, odmah provede, bez da se čuje obće mnienje o stvari. Mi smo načelno protivni svakom nametu, a osobito smo pak protivni onim nametim, koji tište izravno poljske surovine i odpadke, a ipak se ne slažemo s idejom člana zemaljskog odbora u pitanju odkupa kotlarine. Neslažemo se u prvom redu radi toga, što obzirom na obće zdravstvo, odkupom kotlarine prirasla bi proizvodnja rakije, a dosljedno tome povećalo bi se pijanstvo, a to je protivno svrsi zakona o kotlarini jer je prva i glavna svrha zakona o kotlarini, da umanji produkciju, a dosljedno tome, da umanji pijanstvo. Neslažemo se i radi toga, što ne shvaćamo, na koji bi se pravedni način mogao porazdieliti taj prirez, bez da pojedinci i zemlja štetuje. Kotlarina porazdieljena u obliku pokrajinskog prireza, tištila bi mnogo onih koji ne samo da ne proizvadjaju rakije, ali je nigda i ne okuse; kotlarina porazdieljena po dotičnim obćinam, kod kojih se peče rakija, opet bi obteretila odveć dotične obćine, a dosljedno one obćinare koji se pečenjem rakije ne bave.

Ali će se reći, obćina bi mogla obteretiti one obćinare, koji imadu kotlove i to napram veličini kotala, ili one koji peče rakiju, napram količi, koju izpeču. Udariti prirez na one koji imadu kotlove, samo zato jer posjeduju kotlove bilo bi vrlo nepravedno, jer mnogi drže kotao za druge potrebe, a mnogi ih nikad ne rabe; udariti kotlarinu obćini prama proizvodnji rakije opet bi bilo ne pravedno, jer se u jednom mjestu ljedne godine proizvadja više rakije a druge godine manje ili ništa. Reći će se napokon, da će obćina moći udariti kotlarinu svakom pojedinom napram veličini kotla i trajanju radnje. Takova je šta sa strane jedne obćine vrlo težko izvedivo, a dogodilo bi se, na mnogim mjestim, da bi neki malo pekli, a puno plaćali; dočim bi drugi puno pekli a malo plaćali.

Pitanje je ovo mnogo ozbiljnije, nego li se u prvi čas predočuje, pa je red da bude temeljito i sve strano proučeno, toli sa ekonomičke strane, koli sa strane načina kojim da se provede, jer danas znademo koje nas zlo tišti, a sutra Bog sam znade, koliko bi gore moglo biti.

Uzgajanje inozemnih crnogorica.

Računa se, da ima ako trideset vrsti inozemnih crnogorica, koje u srednjoj Evropi mogu da prezime na polje, dočim se opaža da dobar dio istih, dok udari prvi led prozebe. Ovo što za prve studeni propadaju neke crnogorice, koje bi po svojoj naravi i po podneblju morale uspjevati u dotičnim mjestim ima se prepisati samo tome, što drvo sjemenjaka nije bilo dozrelo prije zime.

Sjeme od većeg diela crnogorica ostavlja svoje šešerike koncem zime, i pripravlja se tako u sniegu ili u vlažnoj zemlji na klicanje; tu proklicaju i protjeraju svoje žilice duboko, kad je pravi za to zeman, bez da je sjeme bilo pokriveno zemljom, a prije nego li suhi proljetni zrak prodre dublje u zemlju.

Sjeme inozemnih žitarica nije uvjek najsvježije sjeme. Obično je rad dugog putovanja slabe klicavosti, a vrlo često nije klicavo.

Za sjetvu inozemnih žitarica najbolje je birati jednu dobro pognojenu liju priredjenu za rano povrće, jer i ako sjeme okasni klicanjem, uvjeti su mu razvoja tako povoljni, da do zime može drvo posve dozrieti.

Ovako uzgojeni sjemenjaci, kad im je drvo dozrelo i ako se izlože jačoj studeni neće prozebsti. Do danas se gojitbi inozemnih crnogorica ne daje velike važnosti, niti se znatno razprostiru, premda izmedju njih imade nekoliko vrstih, koje bi zaslužile svakog obzira i svake pomnje, jer sudeć po mjestim i zemljištim gdje one u svojoj domovini uspjevaju, dala bi se s njima zagajati mnoga i mnoga naša golet, koja nas sada prikorava grozotom svoje golotinje.

Neprijatelji murve i obrana proti istim.

I murve su u novije doba podvržene raznim nametnicam i raznim zareznicim. Hrdja, koju prouzrokuje tajnocvjetna nametnica *Phleospora Mori*, jeste jedna od običnih bolestih murve. Napada joj lišće vrlo žestoko, te ono nije više uporabivo za hranu svilaca, a i vrlo lako odpada.

Proti ovoj nametnici preporuča profesor Cuboni, da se u zimsko doba namaže sve grane, grančice i deblo bordoležkom kašicom, jer da se na taj način ubija trusje i klice ove nametnice.

Ništa manje pogibeljan, dapače još pogibeljniji za murve od ove nametnice jeste zareznik *Diaspis pentagona*. Doduše ovaj zareznik je dosad ograničen u nekim svilogojnim pokrajinam Italije, ali kako se lako umnaža i lako širi, nije daleko dan, da će i naše dudove napasti. Proti ovom zarezniku valja se boriti dok ga se opazi, jer se inače razkoti i pravi je bič Božji za dudove.

U borbi proti ovom zarezniku pokazale su se vrlo uspješne sljedeće smjese:

a) Kamenouljena raztopina. U tu svrhu raztopi se u 10 litara vode 100 grama ugljično kisela anhidrida sode, koja je u trgovini poznata pod imenom Solvayeve sode i 200 grama posve prostog petroleja. Sve se dobro izmješa, i mieša se svaki put, kad se umoči kist za mazanje. Ovom se raztopinom izmažu u zimsko doba sve grane i grančice i cielo deblo.

b) Raztopina težkog ulja od katrana. U 10 litara vode raztopi se 450 grama Solvayeve sode, pa se ovoj raztopini doda 900 grama težkog ulja od katrana. I ovim se sredstvo izmaže cielo stablo; za porabe valja ga neprestano miešati, a valja ga potrošiti još istog dana, kad se priredi.

Ima još mnogo drugih zareznika i nametnica, koje napadaju murve. ali spomena vriedan, jer pogibeljan zareznik *Lecanium cymbiformae*, jer nakon *Diaspisa* nanaša najviše štete murvam. Da je Lecanium napao murvu pozna se, jer napadnute grane pocrne, kako da su progorene. Ovo crnilo potiče od jedne nametnice, koja redovito sliedi ovog zareznika.

Proti ovom zarezniku preporučaju sljedeće sredstvo, kojim se u zimsko doba vrlo dobrim uspjehom maže stabla

U zimsko doba valja oštrom četkom ili krpom dobro izstrugati one grane i mladice, koje je napao ovaj zareznik, a osobito one gdje su ugnjezdene ženke, pa onda sve dobro izmazati sa jednom od dviju raztopina preporučenih proti Diaspisa.

SVAŠTICE

Biela gorušica za krmu. Biela gorušica (*Sinapis alba*), jeste osobito izvrstna krma za blago, jer sadrži 2·2 po sto bjelančevina i 10¼ po sto tusta. Ako se pokosi pred cvatnjom onda je vrlo lako probaviva, a hranivija je i od djeteline i od ljekarice. Gorušica se kosi obično osam nedjelja po sjetvi, kašnjom nevalja kasniti, jer inače zametne sjeme, a tim izgubi mnogo hranivosti i nije više lako probaviva. Pred cvatnjom pokošena i posušena u sieno sadrži do 83·8% suhih tvarih u kojima ima pak do 11·6% dušičnih tvarih. Može se sijati i u smjesi sa bobom i prosom, u kojem slučaju je sieno znatno veće hranivosti.

Zapala vimena kod ovaca vrlo je česta u proljeću. Izvrstno sredstvo proti zapali vimena jeste mast, koja se napravi od jednog diela pomasti od sljezovače, a jednog diela pomasti od žive. Prije nego li se ovom pomasti namaže vime valja izmusti mlieko.

Proti buvaču. Na voćarskoj i vinogradarskoj školi u Wadensweilu posiplju razsad smjesom od 10 do 15 djelova naftaline i 85 do 90 djelova zagašenog vapna. Uspjeh je izvrstan.

Izmjena sjemena žitarica. *Sjeme od žitarica* ima se izmjeniti: 1. Kad i ako se sije najbolje domaće sjeme, ipak su slabe žetve. 2. Kad vrst protepi od nepogoda, bilo usljed bolestih, i usljed povalice ili usljed krupe. 3. Kad se hoće da goji nova vrst, koja bi uz postojeće odnošaje obilnije radjala. 4. Kad rad mjestnih neprilika nije moguće uzgojiti dobroga sjemena.

Maz za pukotine voćnih stabala. Voćna stabla vrlo često zimi protrpe od studeni, što se obično izkažuje time, da im deblo i grane razpucaju. Takove pukotine mogu biti ubitačne po stablo, ako se za vremena ne zamažu, da što prije zarastu, i da se zapriečí prodiranje vlage i ugnjezdivanje zareznika. Izvrstan maz za rečenu svrhu priredjiva se iz jednog diela kopal pakostine i 2 diela theera od kamenog ugljena. Obe se stvari pomješaju i pomnjom na zraku raztope, pa se pusti da se ohladi, a kad se ohladi onda se maže kistom. Sredstvo ovo podupire zacieljenje, začepljuje dobro ranu, drži se čvrsto, a ne upliva štetno na zdravu koru i liko.

Hranjenje ždriebaca. Pri uzgoju ždriebaca valja osobitu pomnju posvetiti hranjenju i kretnji, hoće se dakle pametna izbora hrane. Prvih nedjelja daje se ždriedbcima 2¼ kilograma zobi na dan, a nakon 8 ili 10 nedjelja poveća se ova količa zobi na 3¼ kg. Ako ima dobre sočne paše, onda se može davati ždriebcim nešto manje zobi. Zob i dobra sočna paša, ili ako nema dobre sočne paše sama zob mora biti jedina hrana ždriebadi dok navrše treću godinu. Od treće godine unapried daje im se plievi, slame i siena. I mrkva preporuča se u novije doba, kao dobra, okriepljujuća hrana za ždriebad nakon navršene treće godine.

Ribe čiste vodu. U novije doba je dokazano, da se ribe hrane svakom nečisti, dapače da jedu i razne bacile bez da im hudi; i po tom se tumači, kako se izčiste razne okužene vode.

Gospodarske Viesti.

Otvorena je predbrojba na XIV tečaj „Gospodarskog Poučnika“ za godinu 1895. „Gospodarski Poučnik“ stoji samo 3 fiorina na godinu. Bavi se svim dnevnim gospodarskim pitanjim. Poučnim člancim nastoji širiti zdravu gospodarsku nauku; a bezplatnim odgovorim na pitanja daje svako razjašnjenje u stvarim, koje pojedine gospodare zanimaju.

***

Svu onu gospodu predbrojnike, koji još nisu podmirili lanjsku predbrojbu, pozivljemo ovim za zadnjih put da ju do konca mjeseca svakako podmire, i da obnove predbrojbu za tekuću godinu. Svako zatezanje pravim nam ne malih neprilika. **Uprava.**

***

Prošli mjesec veljača, koji se obično broji u suhje i mekše mjesece zimske, bio je vrlo studen, vrlo sniežan i vrlo kišljiv, tako da prošlog mjeseca nije u polju izvedena skorom nikakova radnja. I drugo se je opazilo ljetos u veljači, biva da nije bilo one oseke u moru, koja je obična u veljači.

***

I prošlog mjeseca bilo je prilične prodaje vina, a po nešto i ulja. Ulje se je prodavalo posve jeftino. Rakije se skorom ništa nije prodavalo za izvoz.

***

U Butmiru bližu Iližda osniva bosanska vlada pastuharnu plemenitih punokrvnih konja, u svrhu da oplemeni domaću pasminu konja.

***

Hrvatsko gospodarsko družtvo nabavilo je 400 metričkih centih modre galice, koju prodaje loco Zagreb u lagvićim od 250 kg. po f. 23 svaku 100 kg., u lagvićim od 100 kg. po f. 24, a u lagvićim od 50 kg. u razmjeru od fior. 24½ za 100 kg. Novac valja poslati unapred, inače šalju poduzećem. I strcaljka proti peronospori od bakra sustava Austrija ima na prodaji kod rečenog družtva. Strcaljke od 16 litara sadržine, koje strcaju na jednu stranu prodavaju se po fior. 14, a one koje strcaju na obe strane po fiorina 15 svaki komad. Manje od 14 litara sadržine, koje strcaju na jednu stranu po fiorina 13 svaka, a one koje strcaju na obe strane po fiorina 14 svaku.

***

Ministarstvo financija je dozvolilo da se iz solara u Gornjoj Austriji, Štajerskoj, Salzburgu i Tirolu budu mogli odpadci soli prodavati gospodarim u svrhe gnjojenja u sameljenom stanju i pomješani čadjom. Na 99½ kg. odpadaka od soli biti će pomješano ½ kg. čadje, a to zato, da se ti odpadci nebi rabili u drugu svrhu. Nebi se odpadci iz solara u Pagu i Piranu mogli i kod nas prodavati za gnojenje?

***

U Beč, gdje sve više raste ciena mesu, činili su za kušnju donieti govedjeg mesa iz Amerike. Meso je krenulo iz New-Yorka na 15 siečnja, a stiglo je u Beč posve zdravo dne 29 siečnja. Tog mesa bilo je 300 kg.; u brodu stalo je u ledenici u ledu, a u vagunu iz Bremena u Beč ležalo je meso na sienu a bilo je pokriveno ledom. Meso je plaćeno u Americi po 40 novčića kilogram, a troškovi prenosa i čuvanja iznieli su 60 novč. po kilogramu. Uz takove troškove, da se i jednog puta naruči i veća kolikoća mesa, posao se neizplaća.

***

Magjarska vlada zabranila je prodaju vinovog izvadka Karla Filipa Pollaka iz Praga, jer da je to prevara najprostije vrsti, i jer zdravlju štetna.

***

Mliekarnica u Nonnebjergu kod Skandenborga u Yutlandiji sklopila je jednim družtvom u Kopenagenu pogodbu, da će mu svake nedjelje stavljati na razpoloženje u gradu Londonu 10,000 kilograma svježeg mlieka. Mlieko će se prevažati u smrznutom stanju.

***

Upraviteljstvo dobra Lužnica pošta Brdovec u Hrvatskoj nudja na prodaju 250,000 korenjaka amerikanske loze *Riparia sauvage*, i to svaku 1000 komada korenjaka I vrsti po fior. 24, a II vrsti po fior. 20. Isto tako i J. Kalina iz Zagreba nudja iz svog loznjaka na prodaju pol miljuna ključeca i korenjaka od amerikanske loze *Riparia Portalis*, i to ključece od 50 cm. dužine po 12 fior. 1000 komada, korenjake I vrsti po fior. 22 svaku 1000 komada, a korenjake II vrsti po fior 18 svaku 1000 komada.

***

Novu voćarsko-vinogradarsku postaju podigla je bosanska vlada u Lastvi. Ali ima već 187 obćinskih voćnjaka (uz škole) u kojih je uzgojeno više od 200,000 oplemenjenih voćaka. Postaja u Drventi razdala je lani 80,000 plemenitih voćaka, medju kojim je bilo 15,000 jabuka; ona u Mostaru razdala je 37,000 komada plemenitih voćnih stabala i 125,000 loza. A kod nas?

***

Magjarsko ministarstvo za poljodjelstvo odlučilo je posve preustrojiti trgovinu sjemenjem. Sve pokusne postaje biti će ovlaštene potraživati i izpitivati sjemenja, a neće se smjeti prodavati skuplje vrsti sjemenja, kako što je n. p. ono od ljekarice i djeteline, ako dotično sjeme nebude prokušano od jedne pokusne postaje i postavljeno u vrećam zapečaćenim o ovim pečatom dotičnih postaja.

***

Do konca studenoga 1894 utjeralo su bosansko hercegovačke željeznice, što od prometa robe, što od prometa osoba 2,039,135 fiorina, te je svaki kilometar željeznice odbacio je 3113 fiorina.

***

U Pruskoj dano je 1894 godine u zakup 18,642 hektara površine državnih dobara. Za ta dobra utjerava država od zakupnine 1,030,888 maraka, što odgovara zakupnini od 55 maraka i 30 pfeniga po hektaru.

***

Od 5 do 8 rujna t. g. bečko gospodarsko družtvo priredjuje V medjunarodnu smotru unosnih goveda i svinja, uz koju će se izložbu držati razna predavanja i smotre, i pridružit će se i izložba sjemenja, sočnih hraniva i umjetnog gnjojiva.

***

Na imanju Stinkenbrunn blizu Šopruna, koje je vlastništvo grofa Pavla Esterhazy, na lovištu u površini od 130 jutara poubijano je 1894 godine 1272 zeca, 300 fazana, 2 šljuke, 286 srna i 6 jelena.

***

Površina pojedinih imanja pokojnog Nadvojvode Albrechta:

a) U Sležkoj
1. Imanje Tiešin imade 64,340 hektara površine 33 gospod. upravna okružja a 20 šum.

b) U Ugarskoj
2. Imanje Béllye imade 62,707 hektara površine, 11 gosp. upravnih okružja a 7 šum.
3. Imanje Ung. Altenburg imade 20,721 hektarih površine, 11 gospodarsko upravnih okružja a 14 šumarskih.

c) U Galiciji
4. Imanje Saybusch imade 37,808 hektara površine, 11 gosp. upravnih okružja a 15 šum.

d) U Moravskoj
5 Imanje Selovic imade 6,605 hektara površine, 6 gosp upravnih okružja a 2 šum.

Ukupno imade 192,181 hektara površine, 72 gospodarsko upravna okružja a 58 šumarskih. Dakle ciela površina njegovih imanja zapremala je 192,181 hektar zemljišta, koje je bilo razdieljeno u 72 gospodarsko upravna okružja i 58 šumarsko upravnih okružja. Svako imanje, pa koliko bilo na njemu okružno gospodarskih i šumarskih uprava imade po jednu centralnu upravu, a sve okružne gospodarske i šumarske, te centralne uprave imanja podpadahu vrhovnoj gospodarskoj upravi u Beču. Obrtnička poduzeća pojedinih imanja upravljala su se za sebe, a podpadala su vrhovnoj obrtničkoj upravi u Tiešinu.

Pitanja i odgovori „G. Poučnika“.

A. Odgovori.

16. Kakvu zemlju ljube, koji gnjoj prija, i kako se uzgajaju i obradjuju škočac (Ricinus communis) *i madia* (Madia sativa)*? Kako se siju? Koliko im se sjemena hoće na hektar površine, koliko radjaju na hektar, kako se sabiranju i koja im u trgovini ciena?*
F. R. u K. (Korčula).

Škočac ljubi prhu duboko obradjenu, humoznu zemlju i obilno gnojenje stajskim gnjojem ili ljudskim izmetinam. Sije se u proljeće u drugoj polovici travnja ili početkom svibnja, napram mjestnim odnošajim, biva kad se više nije bojati mrazova. Sadi se na kućice u redove od 1 do 12 metra razmaka, a isto toliki razmak ostavlja se izmedju kućića u redovim. U svakoj kućici na 4 do 6 cm. dubine zasade se po dva zrna škočca, pa kad protjeraju i porastu za pedalj visine okopaju se i proriede; ostavi se naime u svakoj kućici samo po jedan struk. Drugo okopavanje dobije skočac kad poraste na 40 do 45 cm. Druge njege ne trebuje. Posječe se obično koncem kolovoza ili u rujnu, kad je dobar dio ploda dozrio. Radje se nešto urani žetvom, jer kad plod dozrije lako popuca i razsije sjeme. Žetva obavlja se oštrim srpom ili kosiračom, a svaki se struk posječe razi zemlje. Stabaljke se onda ostave nekoliko dana na polju, da se prosuše, a onda se privežu u snopove i smjeste na zračnu mjestu da se plod posuši. Obično se plod otvara sam i sjeme samo izpada, ali se za vlažne jeseni to nedogadja, pa valja plod sa stabaljka rukom počupati, pa posušiti da se otvori i da sjeme iz njega izpadne. U vlažnijim predjelim puno se bujnije razvija i obilnije rodi. Madia je uljevita bilina kako i skočac, potiče iz Chilia, ali se malo goji, jer joj sjeme nejednako dozrieva. Ljubi duboku pržinastu ilovaču ili pjeskulju, jer tjera do četvrt metra dugo svrdlasto korienje. Sije se u travnju ili svibnju. Pri omašnoj sjetvi hoće se 24 do 35 kilogram sjemena, a pri redomičnoj 15 do 22 kilograma. Izraste 50 do 60 centimetara visoko, a dozrieva u 90 do 120 dana. Obradjiva se isto kako mak, biva da se jedanput okopa u svrhu, da se uništi korov i prorahli površina zemlje. Kako je već rečeno glavice ne dozrievaju jednako, usljed česa se izgubi mnogo sjemena, ako se pravodobno ne pokosi. Sa hektara zemljišta požanje se 12 do 24 hektolitra (6 do 12 quintala) sjemena i 8 do 15 quintala stručja. Jedan hektolitar sjemena teži 49-50 54 kilograma. Koja je ciena madiji neznamo vam reći.

17. Izvolite mi naznačiti ime dobre taljanske knjige, koja se bavi uzgojem trgovačkih i obrtničkih bilina?
F. R. u K. (Korčula).

Nije nam poznata nijedna knjiga na taljanskom jeziku, koja bi se izključivo bavila uzgojem trgovačkih i obrtničkih bilina; dapače ni u katalozim raznih knjižara nečitamo, da bi navadjali koju takovu knjigu. Ima ali po gdjekoja monografija o nekim važnijim trgovačkim i obrtničkim bilinam.

18. Koja bi se mirodijska bilina mogla kod nas uspješno gojiti za trgovinu?
F. R u K. (Korčula).

Gorušica biela i crna, žunfran, metvica, paprica (coriandrum) i peljen mogle bi se vrlo dobrim uspjehom gojiti, i te mirodije traže na tržestim; onda ivanjsko cvieće, kojeg u novije doba puno traže i skupo plaćaju; a imala bi se izplaćati i gojitba kumina, aniža, kopra i sladkog drva (*Glycyrrhiza glabra*).

19. Imam zemlju u lugove, koja je zimi često puta pokrivena vodom. Molim vas bili mogla djetelina uspjevati na istoj? Koja je najbolja vrst djeteline i gdje se sjeme nabavlja?
G. I. M. u K. L. (Boka).

Ako voda trajno leži na zemlji, t. j. ako leži za više vremena, onda takova zemlja nije prikladna za djeteline; ako pak voda staje samo za kratko vrieme, za nekoliko satih ili za par dana, a onda sasvim oteče i zemlja i zimi

za suhog vremena presuši onda bi se na njoj mogla gojiti djetelina. Da se opredieli, koja bi vrst djeteline bila za vas najbolja, valjalo bi poznavati vrst i narav vaše zemlje. Od djetelina najbolja je crljena djetelina, švedska djetelina i rumena djetelina, ali za vaše odnošaje mjesto djeteline cienimo da bi vam bolje uspjela ljekarica ili meteljka, koje su i trajnije i izdašnije od djeteline.

20. Gradim magazu na zemljištu sasvim vlažnu, a u blizini ima mnoštvo miševa, što da metnem po zemlji, da ozdal vlaga ne izlazi, i da miševi nemogu ozdal prokopati? Sredstvo trebalo bi da ne bude skupo?

A B. u V. (Hrcegovina).

Miševe ne valja mješati podzemnom vlagom; za miševe hoće se mačaka, stupica ili otrova. Podzemnu vlagu bi u tom slučaju zadržali betonom ili naslagom cementa, ali oba ta sredstva su skupa. Vi ste tu malo daleko od mora, pa bi vas najjeftinije stajalo napraviti debelu naslagu od santurina. Santurin je jedna vrst vulkaničke zemlje, koju voze kod nas iz Grčkog arcipelaga, a rabi su u podmorskim gradjevinam, ponajviše za temelje obala i gata. Miesi se vapnom i komadčićim kamenja, po stalnom propisu, pa se onda rabi. U vodi otvrdne kao kamen i nepropušta vlagu.

21. Svake godine mi se izlegu pačići, koji živu 8 do 20 dana, ter poskapaju. Neznam, dali im nije hrana povoljna, ili nije povoljno vrijeme? Kada da nasadim jaja i čim da hranim pačiće?

A. B. u V. (Hrcegovina).

Što vam pačići neuspjevaju može zavisiti i od hrane i od vremena. Ako se jaja odveć rano nasade, onda rano izvale pačići, a jer su vrlo osjetljivi na studen vrlo lako prozebu i poginu. Ako na 6 do 8 pataka date jednog patka, parenje počme u prosincu i siečnju, a odmah nakon toga nesenje jaja, koje traje obično 4 nedjelje, a kroz koje s nese patka 10 do 20 jaja. Dok patka s nese pred zadnje ili zadnje jaje počme sidati. Sad se u tom gospodar sam ravna. Patka koja s nese samo 10 jaja počme sjediti dvi nedjelje dana prije od one, koja s nese 20 jaja; patka koja se počme pariti u siečnju i s nese 20 jaja, puno kašnje počme sidati od one koja se pari u prosincu i s nese samo 10 jaja. Patka sjedi na jajim 27 do 32 dana. Prama ovome vidite da može biti razlike od 1 do 2 mjeseca dana od prvih do zadnjih pačića, te da oni koji izvale u travnju manje će protrpiti od zime nego li oni, koji izvale u veljači. Mi neznamo, kako vi tamo običajete hraniti pačiće, pa vam nemožemo kazati, dali je vas način dobar ili ne. Pri racionalnom uzgajanju pačića postupa se kako sljedi. Kad izvale drže se prva 24 sata u gnjezdu i ne daje im se hrane; a onda im se priredjuje hrana od tvrdo prokuhanih i na sitno izsjećkanih jaja, na tanko izrezane kore od kruha, izsjećkana lišća od koprive (žigavice), te po štogod mekinja i brašna. Najpogibelnije za njih je prvo doba dok im perje probije, te ih kroz to vrieme valja čuvati na toplu mjestu. Petog ili šestog dana nakon što izvale, ako je meko vrieme puste se patkom na zelenoj livadi. Za 7 ili 8 nedjelja dana zavadjaju se dobrano perjem, i dosti su snažni pa se uvede za njih redovito hranjenje, koje se obično sastoji u tom da svaka glava dobije na 150 grama žitija i da paše po pašnjacim, livadam ili strništim

22. Više puta kušao sam nasaditi pod moruljom od morske kokoši jaja; slabo su izvalila, a koje se izleže kroz 20 dana pogine. Što da činim, da se dobro izlegu i čim da jih hranim?

A. B. u V. (Hrcegovina).

Nemamo vlastitog izkustva u pitanju, te vas nemožemo naputiti, kako da se ravnate i vladate.

23. Molim vas, kako imam obraditi zemlju crljenicu, da ju zasijem travam? Koje vrsti trava, da zasijem, a da dobrim uspjehom budu na njoj resti?

D. M. L. u G. Ž. (Cetina).

Nemožemo točno odgovoriti na vaše pitanje, jer nam nije poznato, koja vrst zemlje je vaša crljenica, dali je crljenica glinaste ili ilovaste naravi ili vapnenaste. I to bi valjalo znati, dali je zemlja po svojem položaju i po količi vlage sposobna za gojitbu trava. Ako je zemlja ilovaste naravi i dosti duboka, a nije prikladna za livadu, onda je najbolje da na njoj gojite ljekaricu. Ljekarica na dubokoj zemlji uz redovitu gnjojitbu žive kojih 8 do 12 godina i daje 3 do 4 košnje na godinu. Ako je crljenica više vapnenaste naravi, a nije dosti duboka, i više je sušna po naravi onda je bolje, da sijete meteljku. Meteljka žive obično 4 do 5 godina a daje 3 do 4 košnje na godinu. Bilo koju vrst krmnih bilina da se odlučite gojiti hoće se prije svega, da bude odabrana prama naravi i vrsti zemlje i da bude pripravljena za sjetvu. Za sjetvu krmivog bilja valja razorati zemlju u jesen, preko zime izvesti gnoj, rano ga u proljeće raztrkati po zemlji, pa zemlju preorati, a onda probranati. Zatim se zasije sjeme omašno, a po sjemenu dotične krmne biline zasije se oridko jedna jarina n. p. zob ili ječam da štite krmnu bilinu za prvog razvoja. Kašnje nema velikog truda; ako se zagusti prodrlja se rano u proljeće ili se probrana, a da obilnije radja, svake godine ili svake druge godine zagnjoji se u glavu ili zlrelim stajskim gnojem ili umjetnim gnojem, kojeg se odabere napram naravi i vrsti zemlje i krmne biline koju se goji.

24. Molim vas, kako se najbolje obradjuje pjeskulja, da ju zasijem travam? Koje su vrsti trava najprikladnije?

D. M. L. u G. Ž. (Cetina).

Pjeskulje nevalja često niti duboko obradjivati, nego radje riedko i na plitko. Gnoje se često, ali posve umjereno. Na pjeskulji osobito ako je suhe naravi i ako je duboka najbolje će vam uspjevati šumska sjekirica ili šumska grahorica (*Lathyrus sylvestris Wagneri*), inače mogli bi kušati tvrdim sirkom (Sorghum Durra).

B. Nova pitanja.

25. Molim vas, koji je najbolji postupak za izrabljivanje izmetina iz zahoda u čipavac (amonijaku)?

I. V. u D. (Bosna).

26. Mušica na maslinam sve više preotimlje maha; molim vas, koja su sredstva najprikladnija za utamanjenje iste?

L. M. u M. (Dubrovnik).

27. Molim vas, kako se za rezanja može doznati, koje su loze prozeble? Šta se ima raditi takovim lozam?

A. P. u K. (Hrvatska).

28. Imam livadu, koja sve više malaksa u rodu; molim vas jeli bolje, daju izkrčim i preorem ili da ju pomladim gnojitbom. Kako i kojim gnojem bilo bi najbolje gnojiti tu livadu?

I. R. u T. (Cetina).

☞ Odgovori na javna pitanja kao i nova pitanja, primaju se rado od svakoga, pa i ne bili predbrojnici.

OTVORENI DOPISI

GOSPODARSKOG POUČNIKA.

Predplatili su predbrojbu do konca t. g. 1895.

P. n. gospoda: Bitanga D.r A. — Bogdan B. — Miloslavić A. — Hribar J. — Ristović N. — Niža pučka škola na Sušaku — Antić I. Friedl H. — Klaić Marko — Potočnjak D.r F. Brežinščak I. — Modrić prof. J. — Kr. gospodarsko šumarsko učilište u Križevcih - Viški skup na Visu.

Podmirili su predbrojbu do konca prošle g. 1894.

P. n. gospoda: Vojska L. ž. — Samostan Širokibrig — Bešlić K. ž. — Tadić S. ž.

— V. g. Srdić S. — Vaša predbrojba podmirena je do konca lipnja t. g. 1895.

— V. g. Kalik G. uč. — Dostavljena fior. 2 podmirila su predbrojbu do konca godine 1892, a ne do konca godine 1893, kako vi pišete.

— V. g. B. M. u Baniji. — Ali vas je sram podpisati?!

— Sl. c. k. Kemično gospodarska pok. postaja u Splitu. Poslali smo na dopisnici.

— V. g. Lučić Roki A. — U pitanju plemenika i navrćanja pisali smo vam.

V. g. Valčić J. — Ima Saubertova knjiga o zemaljskom magnetizmu i o važnosti istog za prognozu vremena.

— V. g. Fabrović A. — Kokoših čiste paduanske ili taljanske pasmine možete nabaviti dosti jeftino kod Sigmunda Kovasznay u Tisza Püspök u Magjarskoj, ili kod gojilišta peradi Gironcoli u Gorici.

— V. g. Cvietković L — Istina je, da su novije sirarnice uredjene za radnju na paru. I pred nekoliko dana uredjena je takova sirarnica za radnju na paru, u Ritzlhofu u Gornjoj Austriji na tamošnjoj gospodarskoj voćarskoj školi. U toj novoj sirarnici u jednoj centrifugalnoj spravi u sat vremena obere se vrhnje od 800 litara mlieka.

— V. g. Marković S. L. — Za lipanj biti će vrlo težko, da se mi budemo uzeli onih obveza.

— V. g. Franković I. — Broj 23 i 2 odposlali smo vam iznovice. Ona knjiga nije bila ovdje tiskana, nego u Zagrebu, obratite se onamo, na kojega knjižara.

— V. g. Ninić A. — I vami smo odposlali broj 19 i 21 i knjižicu „Duhan".

— V. g. Orešković T. — Kad nam doteče vremena proučiti ćemo stvar temeljito, pa ćemo vam odgovoriti. To će biti težko prije jeseni, jer do onda težko da bude časa slobodna. Da ste nam zdravo!

Godina XIV. Izlazi na 1 i 16 svakog mjeseca Broj 6.

GOSPODARSKI POUČNIK

Obće blagostanje zavisi o blagostanju pojedinca a temelj blagostanju pojedinca, jest razboriti rad uz vještu uporabu nauke i izkustva.

Upraviteljstvo lista je u Zadru

Predbrojba u *Austro-Ugarskoj* stoji 3 for. na godinu, u *Inozemstvu* 8 franakà na godinu. *Uvrstbe* plaćaju se 8 novč. po redku za prvi put, a svaki sliedeći put 3 novč. redak. *Cliché* računaju se 5 novč. po centimetru četvornom.

Upravitelj i Izdavatelj: PETAR L. BIANKINI

Odgovorni urednik: NIKOLA ŠIMIĆ

Pisma, naputnice itd. itd. upravljaju se *Upraviteljstvu Gospodarskog Poučnika u Zadru.* — Rukopisi se nevraćaju.
Predbrojba je obvezna za godinu danâ, a izplaćuje se u Zadru.
Tko nepovrati ... a dva broja obvezan je predbrojbi za godinu dana.

ZADAR, 16 Ožujka 1895. Ciena je listu 3 fiorina na godinu. ZADAR, 16 Ožujka 1895.

600,000 kruna.

MALO je zemalja siromašnih, kako je Dalmacija, a malo je zemalja gdje se tjera toliko nasilnog luksusa, koliko uprav u Dalmaciji.

Mi već davno imademo luksuriozno uredjene bolnice, da siromah čovjek mora da si bolest želi, e da se u njima pokoja nauživa.

Za gradju bolnica zemlja se je zadužila; a one pak za sebe jesu svakog dana rastući teret zemlje.

Drugi veliki teret, koji tišti zemlju jesu škole, i jer se veliki broj istih podiže vrlo često bez potrebe, i jer se novotarijom mješovitih škola povećavaju troškovi za iste u istom razmjeru u kojem se manje postizava svrha obučavanja.

Izpovieda se javno, da zemlja nemože da nosi terete, jer da je pučanstvo siromašno, a sa strane zemaljskog odbora, dakle od ljudih, koji su na upravi zemlje, i koji sami u saboru izpoviedaju da zemlja nemože da nosi većih tereta, iznešena je osnova zakona, kojom se uoblašćuje zemaljski odbor, da sklopi zajam od 600,000 kruna za gradju škola.

Istina je da je rečeno, da se zajam od 600,000 kruna sklopa u svrhu, da se novac uzajmljuje obćinam i posebnicim za gradju škola, uz malu amortizacionu kamatu, ali će se i na taj način teretiti zemlja, jer pojedine obćine stvaraju zemlju, a siromaštvo i teret pojedinih obćina stvara siromaštvo i teret zemlje.

Mi nismo protivnici nauke, dapače smo zagovaratelji nauke, ali slobodne nauke. Prisilnom naukom kakova se danas tjera, ne samo što se ne postizava svrha, nego se uzgaja proletariat. Toliko i toliko hiljada ljudih, koji bi živili sretni i zadovoljni na svojoj kući, samo zato jer znadu odgonetati ...ri slova, misle da nisu na svom mjestu, ili ...u za nešto višje pozvani, unesrećuju svoje ... svojih življenje. Nateže se liberalizam, i upire na slobodnu volju i slobodno mišljenje, pa se na temelju toga liberalizma sili sviet da polazi škole. U slobodnom devetnaestom vieku, čovjek nije slobodan, da mu djeca ostanu neuka.

Sudi se napredak naroda po broju pismenih, a ne pazi se, da u istom razmjeru u kojem raste broj pismenih rastu prevare i zločinstva.

Mi opetujemo, da nismo protivni nauci, ali slobodnoj nauci, da čovjek može učiti ako ga je volja.

Bolje je jedna škola, u kojoj se postizava svrha, nego li stotinu ...h, u kojimi se površno obučava.

Zajmom od 600,000 kruna povećat će u broj školski sgrada, a tim i broj škola, a dosliedno i naše siromaštvo.

Kako se sada trpaju djeca po školam, sa 80 do 100 i više djece u jednom razredu, učitelj jedva da ima vremena da ih umiri, i da im pisanke porazdieli, a u mješovitim školam, gdje se obuka dieli u predpoldnevnu i popoldnevnu još ide znatno gore, jer djeca uče manje, a više planduju.

Koliko bi se i koliko dobrih težaka uzgojilo uz svojeg oca, koliko bi se dobrih gazdarica uzgojilo uz svoju majku, da sliede svoje roditelje iz malih nogu, nego li ih se može danas uzgojiti, kad se od 6 do 12 godine, kad djeca trebuju najviše nadzora i upute, pohadjanjem škola otimlju nadzoru roditelja i otudjuju.

Reći će nam se, da je naše mišljenje natražnjakčo, i da se neslaže duhom vremena. Biti će, ali mi ostajemo ipak pri našem čvrstom uvjerenju, da se i u pohadjanju škole hoće sloboda, jer je nauka samo za onoga, koji ćuti od nje potrebu, a tko ne ćuti potrebe njemu je ne trebuje i na štetu mu je.

Mi nismo napisali ove redke s protivštine prama pučkoj obuci, nego radi toga, što nemožemo a da premučamo, kako ljudi, kojim je povjerena uprava zemlje iznašaju saboru većim dielom takove osnove, koje su više od parade nego li od drugog.

Biti će liepo i laskavo, da se stranci kad putuju našom zemljom izrazuju pohvalno o veličanstvu naših bolnica i o njihovoj nredbi, te o liepoti naših školskih sgrada, ali bi puno bolje bilo, kad toga nebi bilo, i kad bi stranci mogli viditi, da narod ekonomički napreduje.

Mjesto osnove zakona za zajam od 600,000 kruna za školske sgrade, imalo se je iznieti osnova zakona za zajam, kojim bi se predusrelo vinogradare pri regeneraciji vinograda i za druge gospodarske svrhe, kojih zemlja neobhodno potrebuje. To se je tim prije imalo učiniti, što po temeljnim zakonim država nije zvana doprinašati glavnica za unapredjenje gospodarstva, a o jednoj izvanrednoj pomoći za unapredjenje gospodarstva sa strane vlade, nije se više

PODLISTAK.

Katekizam
Gospodarske hemije

od

D.ra E. WILDT-A

Ravnatelja agrikulturno-hemičnog pokušališta u Poznanju.

Po šestom izdanju njemačkog izvornika preveo

F. RADIĆ

Učitelj strukovne učionice u Korčuli.

(*Nastavak vidi broj 5*).

232. Na što se osniva djelatnost sadre?

Poglavita djelatnost sadre sastoji u tom da ona pospješuje pretvaranje u raztopivo stanje hranivâ koje se nahode u tlu; ali istodobno rek bi da i u tom smjeru djeluje, da sastavine tla koje su raztopljene njezinim uplivom lašnje prodiru u dublje slojeve tla, čim se postiže obogaćivanje zdravice, i čim bi se tumačilo njezino povoljno djelovanje upravo za uzgojne rastline koje duboko korienje tjeraju, kojima pripadaju djeteline i mohunjače. Osjem toga, po Sachsovim pokušajima izparuju biline u toliko manje vode u koliko više soli sadržavaju; buduć pak da se po sadri saztapa veća kolikoća soli u tla, tako će mu trebovat pripisat i svojstvo da zakašnjuje izparivanje vode kroz lišće, i tako da čuva rastlinama za dulje doba zalihu vode u tlu.

U najnovije doba je predloženo bilo gnojenje sumpornom kiselinom nebi li se postiglo povišenje prihoda; tad da bi se za hektar površine imala 2 voza ilovače pomiešati sa 50 kg. sumporne kiseline i ta gromada posuti po polju. Sumporna kiselina djeluje u tom slučaju takodjer samo kao neizravno gnojivo, spojivši se sa vapnenim slučeninama tla u sumporno-kiselo vapno ili sadru. Djelovanje biva dakle slično onomu sadre, ali puno žešće, tako da tlo ostaje brže lišeno svojih prisrknjivih rastlinskih hraniva, nego li uporabom drugojačijih neizravnih gnjojiva. Opasnost, da se tlo učini neplodnim za dugo vrieme, je ovdje dakle veća, i zato tim nuždnije što je moguće obilnije dovažanje tlu otetih rastlinskih hraniva, kao dušika, pepelike i fosforne kiseline, koja bi pak uprav uporabom sumporne kiseline imala biti poštedjena.

233. Kako i na koji se način upotrebljuje sadra?

Sadra djeluje najbolje kad se izravno pospe na lišće djeteline u pramaljeće pri vlažnu vremenu ondah nakon probudjene vegetacije; takodjer se uspjehom upotrebljuje na taj isti način na livadama na kojima obiluje djetelina; ali se ipak ništa ne protivi ni posipanju jesenskomu. Obična jakost gnojenja iznosi od 130 do 200 kg. na hektar.

234. Što se ima reći obzirom na oblik, u kojemu treba upotrebljavati sadru i ostala do sad napomenuta neizravna gnojiva?

Ona treba da budu upotrebljena u što moguće bolje uprašenu obliku. Pošto se svakolika težko raztapaju u vodi, to mogu da izkažu brzo djelovanje samo onda kad pomoću to boljeg mješanja dodju u doticaj sa posve mnogim česticama tla, a zato je nuždno posve tanko uprašenje.

Sadra treba zato da bude najtanje uprašena. S drugim neizravnim gnojivima postiže se takovo uprašenje na najprostiji način, ostavivši jih da se podpuno razpadnu na uzduhu, prije nego se učine zaorati.

(*Sliedi*).

nadati, kad se nije postigla nakon udarca što je protrpila zemlja usljed vinske klauzule.

Žalostno je, vrlo žalostno, da u jednoj zemlji kako naša, koja je eminentno poljodjelska, cio se poljodjelski proračun temelji na šumskim globam.

Koliko sam koristi imao ljetos od ribnjaka.

Jedan vlastnik ribnjaka iz pruske Sležije piše jednom svom prijatelju u Moravskoj koliko sljedi:

Moj ribnjak zasiže 3/4 hektara površine, na sredini je voda obično $1\frac{1}{2}$ metar duboka, a na obalom 35 do 50 centimetara. Moj ribnjak prima vodu iz susjednih potoka.

Na južnom nasipu u dvim jamam gojim gliste ili upljuvke vodenih muha za ribe. Svaka jama imade 3 metra dužine, 2 metra širine, i 1 metar dubine; a nuzto ima šest sandučića, svaki od 50 centimetara dužine, 30 centimetara širine i 30 cm. visine u kojima gojim upljuvke muha. Svakog dana ulovim 1 do 2 kg. glista sa barastih jaruga i crva sa djubrišta. Uz ovu hranu pomješan i nešto odpadaka od mesa, kojih ja ovdje lako i jeftino dobavljam. Tom hranom hranim izmjenično ili pomješano ribe.

U travnju mjesecu bacim u ribnjak 10 nažnja (1 nažanj broji 60 komada) mladih šarana od 15 grama svakog i hranim ih svakog dana, izim za hladnih dana, sa vodenim buham, glistam i odpadcim od mesa, tako da na dan potrošim 5 do 8 kg. hrane. U mojem kotilu crva ja proizvedem dnevice i dvostruko hrane. Ovakovo hranjenje prija vrlo mladim šaranim, i do konca svibnja oni dobrano porastu te teži svaki kojih 30 do 40 grama, a do konca srpnja porastu na 400 grama do $\frac{1}{2}$ kg. težine.

Početkom kolovoza mogu se šarani hraniti upljuvcim muha, kojih oni rado jedu, uz običnu hranu i nešto mastne sviline dobivaju 2 do 3 kg. upljuvaka.

Koncem rujna počeo sam loviti šarane, i svaki mi je bio težak nešto jedan kilogram, a bilo je pojedinih komada i od $1\frac{1}{4}$ kg. i više. Kad sam ribu izlovio, nije mi na broju uzfalio nijedan šaran.

Uspjeh postignut ja imam da zahvalim jedino i samo tome, što sam hranio živom hranom, i što sam zasad o mastne sviline, koju šarani ljube kao hranu.

Ja sam potrošio:

1. Za 10 nažnja šarana á 3 Marka (1 Mark = 62 novč.) = . Maraka 30
2. Gradnja jama . . . . . „ 20
3. Redjenje ribnjaka, uzdržavanje, hranjenje i nadzor . „ 15

Ukupno Maraka 65

Utjerao sam:

1. Za 10 nažnja = 600 glava šarana svaki od 1 kg., dakle 600 kg., po 1 marak svaki . . . . . . Maraka 600
Odbiv troška . . . . . „ 65

Čista dobit Maraka 535

Ove brojke govore sasvim jasno, i ne treba drugog tumačenja.

Proljetne radnje u vrtu.

Još ranim proljećem valja odstraniti i izgoriti sva gnjezda od gusjenica, i valja pokupiti sve ličinke od zareznika, a osobito kukuljice kupušnjaka.

Valja potražiti debla stabala, kolce, tarabe, zidove i svako ono mjesto, gdje se zareznici mogu ugnjezditi, pa uništiti sve zareznike; a osobito njihova jajasca, koja su obično na takovim mjestim suesena.

Odstraniti je sa stabala sve suho lišće, a sa zemlje suhorinu, i izklaštriti je kržljave ili prelomljene grane i grančice.

Sa debala i grana valja odstraniti svu mahovinu, što se najbolje obavi gvozdenom strugačom. I staru izumrlu koru valja odstraniti, jer se pod njon najviše gnjezde zareznici. Starija stabla, koja su izcrvana od zareznika najbolje je sasjeći i izgoriti.

Zemlju valja razkopati dok vrieme dopusti, da ju se izloži blagotvornom djelovanju vazdušnina.

Gnoj potrebiti valja prirediti, kako što i klijališta i graste za sjetvu, te zemlju za sadnju.

Valja pregledati sve orudje toli ono za kopanje, koli ono za obradjivanje i navrćanje, te popraviti što je izštećena, a kupiti i nadomjestiti što je iztrošena i neuporabiva.

I posudje raznovrstno, koje se rabi u vrtu bilo za zalievanje ili u druge svrhe valja pregledati i izpraviti.

Za vremena valja nabaviti sjemenje, izčistiti ga, prokušati ga na klicavost i pripraviti ga za sjetvu. D. L.

Čuvanje stajskog gnjoja.

Poznato je, da je tim veća vriednost stajskoga gnjoja, čim on više dušika sadržava; a ipak se najlaglje i najviše dušika gubi iz stajskog gnjoja.

Profesor D.r Holdefleiss, ravnatelj gospodarske akademije u Breslavi, bavio se je više godina time, da pronadje i ustanovi, kako se dušik gubi iz gnjoja hrdjavo baratana.

On je po tom došao do zaključka, da se gubitak dušika [illegible] prvom redu spriečava primjernom steljom [illegible]nosno primjernim posipavanjem izmetina [illegible] djubrištu.

Za posipavanje gnjoja, e da se ne gubi dušik najbolje su kalijeve soli i superfosfatova sadra. Kalijeve soli, koje prieče brzu raztvorbu gnjoja, prikladne su za posipanje takovog gnjoja, koji je opredieljen za lake vapnenaste zemlje, koje gnoj brzo raztroše; dočim se superfosfatova sadra preporuča za posipanje takovog gnjoja, koji je opredieljen za zemlje, više ilovaste ili gnjilaste naravi, koje se i inače nalaže u dobroj snazi, te je gnoj opredieljen, da dulje djeluje u zemlji, a osobito, da se hraniva koja on sadrži brzo unovče u obilnim ljetinam.

Vapno, ni takove stvari koje sadržavaju vapna, a osobito živog vapna, nisu prikladne za posipavanje gnjoja, jer vapno podupire izhlapljivanje dušika.

Tako ni Thomasovo fosfatovo brašno, kojeg toliko preporučaju za posipavanje gnjoja, nije baš za tu svrhu prikladno, jer sadrži mnogo živog vapna. R. B.

Nasadjivanje vinograda navrnutim lozam.

Vinograde je najbolje nasadjivati korenjacim, jer se korenjaci najsigurnije primaju i najbrže dolaze na rod.

Za sadnju valja još prije jeseni zemlju izkrčiti, i to barem na 80 cm. dubine.

Rano u proljeće, dok se zemlja prosuši, izravna se, a onda se sade loze, i naprave odvodni jarci.

Loze je najbolje saditi u redove i u priličnom razmaku jednu od druge. Obično se sadi red od reda 130 do 150 centimetara daleko, a loze u redovim isto toliko jedna od druge.

Za svaku lozu izkopa se napose jama i zemlja se dobro pognjoji zdrelim gnjojem ili mješancem. U ravnicam sade se loze nešto koso ili bolje rečeno previje se nešto onaj dio koji ostaje u zemlji; dočim se po stranam, gdje je površina zemlje strma, sade loze okomito.

Ako se je sadilo zdrave korenjake, onda će još iste godine protjerati jednu ili više čvrstih mladica, koje se do potrebe privežu na kolac.

Prve godine, želiti je da ne udari velika suša, jer bi mnogi korenjak mogao od suše poginuti, ali ako se to dogodi, onda valja sljedećeg proljeća izmjeniti poginule loze zdravim.

Plieviti valja prve godine redovito, a takodjer i polievati proti peronospori osobito, ako vlada vlažno vrieme. Jaseni zagrnu se loze, da laglje prezime, a u proljeću se razgrnu, i odsječu sve one žilice koje su protjerale iz mjesta gdje je loza navrnuta; pa se onda obrežu na 2 ili 3 oka.

Ovako njegovan mladi nasad, osobito ako su korenjaci čvrsti i zdravi protjerati će odmah druge godine plodonosnih mladica i dati će nešto ploda. M. U. S.

Uzgoj borova.

Šumska se zemljišta [illegible]iele obično u pet razreda. Izravno siju se [illegible]amo na prva tri razreda, na zemljišta č[illegible] petog razreda valja saditi borove, je[illegible]m nebi ništa postiglo.

Za zasijati hektar šums[illegible]jišta uzimlje se obično 5 kg. sjemena. [illegible] sjetvu odabere se bolji komad zemljišta na sjenastu mjestu, jer se pri sjetvi na veliko neda ni pomisliti na zalievanje sjemeništa. Pred sjestvu valja dotično zemljište dobro izkrčiti. Za uzgojiti sjemenjake za zasaditi 5 hektara zemljišta hoće se 10 do 12 ara sjemeništa. U sjemeništu prirede se lije od $2\frac{1}{2}$ metra širine, a sije se sjeme u jarčice 8 centimetara široke, koji stoje u razmaku od 20 cm. jedan od drugog. Na ovaj se način dade lako plieviti izmedju redova, a troši se 300 grama sjemena na svaki ar sjemeništa.

Za dobar uspjeh sjetve prvi i glavni je uvjet, da se razpolaže dobrim, zdravim, klicavim sjemenom. Ako se sjeme kupuje, mora se imat zajamčen postotak klicavosti. Sjeme, koje je progoreno nije za sjetvu, a dali je jedno sjeme progoreno pozna se po tom, ako se unj ruka stavi. Iz progorena sjemena vadi se ruka sva smedje izmrljana. Od ptica brani se sjeme od bora ako ga se prije sjetve izmasti crljenilom (minium). Za izmastiti 1 kilogram sjemena hoće se 100 grama crljenila. Sigurniji se uspjev postizava sadnjom borova, nego li sjetvom. Sadnju borovih sjemenjaka valja obaviti u sklopu, e da nakon 7 do 8 godina bude zastrta sva površina zemlje. Borići sade se u redove na razmak od 1·2 metra red od reda, a 80 cm. do 90 cm. borić od borića u istome redu. Redovi i jamice za sadnja napravu se jeseni ili zimi.

Razsadjivanje borića valja obavljati pomnjom, da se žile ne ozlede, osobito valja paziti na to kad se razsad vadi iz sjemeništa. Čim su dulje žile sjemenjaka, tim laglje odole suši, razsad, kojemu nisu žile barem 15 do 20 cm. duge ne razsadjiva se. Razsadjivanje obavlja se rano u proljeću u već pripravljene redove i jamice, a u svaku jamicu sade se dva sjemenjaka na 80 do 90 cm razmaka. Sjemenjaci, koji se odmah ne sade valja držati natrpane u pržini na hladnu a sjenastu mjestu.

SVAŠTICE

Da krompiri provehnu pred sadnju u običaju je na mnogim mjestim u čvrstom uvjerenju, da takovi krompiri teže gnjiju i bolje protjeraju. Izkustvo je ali sasvim protivno dokazalo; provehnuti krompiri u obće slabje radjaju, i to slabije čim su više provehli pred sadnjom, a ako po sadnji nastane suho vrieme, onda sasvim izrode.

Smjesa trava: a) za hektar suhe pržinaste ilovače: 5 kilograma crljene djeteline, $1\frac{1}{2}$ kg. kamenite djeteline, 1 kg. poljske ili biele deteline, $3\frac{1}{2}$ kg. ingležke ljuljike, $3\frac{1}{2}$ taljanske ljuljike, $2\frac{1}{2}$ kg. kolenike i $1\frac{1}{2}$ medunike. Ova smjesa trava odoli dobro suši, radja obilno, a traje više godina, a za njom uspjevaju dobro žitarice.

Doba navrćanja. Devet desetina navrtaka obavlja se u mjesecu ožujku i travnju. Ovih se mjesecih navrće na razciep i na razne načine spajanja. U mjesecu svibnju navrće se na sviralicu i pod kožu, i nastavlja se do polovice lipnja. U lipnju i srpnju navrće se na tjerajuće oko, a u kolovozu i rujnu na spavajuće oko. Od listopada preko sve zime može se navrćati na razciep i spajanjem; ali navrćanja izvedena u ovo doba godine valja čuvati od prozebe i presušenja, radi česa se zamotaju u mahovinu.

Proti bolestim kokoših. Ingležki gojitelji peradi čuvaju i lieče svoje kokoši od raznih bolestih na sljedeći način. Zasite 50 grama zelene galice sa toliko razblažene sumporove kiseline, koliko je iste potrebito, da se rečena galica raztopi; a onda ovu raztopinu zelene galice u razblaženoj sumporovoj kiselini razvodne su 3 litre vode. Ovo se sredstvo dobro začepi i čuva pod ključem, pa se svake ne-

djelje dva puta, po jedna žlica ove raztopine dolije vodi, koja je opredieljena za napajanje kokoših. Za mine perja i u obće ako su kokoši zlovoljne, i ne rado jedu može se svaki dan ili svaki drugi dan dolievati vodi, po jedna žlica ovog sredstva.

Sredstvo proti pasjim zareznicim. Najlaglje se utamanjuju zareznici, koji žive na pasim, ako se pse svake nedjelje dva puta pročetka četkom, kojom se strijaju konji. Drugo sredstvo za istu svrhu priredjiva kako sliedi: U 160 grama vode ulije se 20 grama benzine i 10 grama mazavog sapuna, pa se sve dobro izmućka da se napravi usapunina. U ovoj se raztopini namoči krpa, a onda tom mokrom krpom pas dobro natare.

Maz koji odoli vatri priredjuje se, ako se dobro pomješa: 20 djelova praha od porčulane, 20 djelova praha od kamena, 10 dielova živoga vapna i 30 djelova tekućeg stakla. Valja sve dobro izmješati, da se raztopi ono što je raztopivo; a za mazanja valja takodjer miešati. Ovome se mazu može dati tanga po volji, samo ju valja primješati prije uporabe maza

Gospodarske Viesti.

Sa svih strana dolaze nam tužbe, da su poljske radnje u veliko izostale. Još se sviet ne spominje, da bi se polovica ožujka provalila bez da su vinogradi obrezani i razkopani, i bez da je razorano za proljetne usjeve. Ljetos još leži zemlja, kao koncem jeseni, pa se težak i gospodare grize, kako će doprieti poslom.

***

Kr. gospodarsko i šumarsko učilište u Križevcih ima zalihu dobrog sjemena crvene (štajerske) djeteline čistog od viline kose (cuscuta) koje prodaje domaćim gospodarima u vrećama od 25, 50 i 100 kg., zapečaćenim (plombiranim) po postaji za iztraživanje sjemenja uz jamstvo za čistoću i klijavost, a cienu od 72 fr. po 100 kg. Sjeme šalje se za gotov novac ili pouzećem. Gospodari, koji žele nabaviti ovog sjemena neka svoje naručbe pošalju čim prije ravnateljstvu kr. gospodarsko šumarskog učilišta u Križevcih uz točnu oznaku adrese i neka u jedno naznače, dali im se imade sjeme poslati poštom ili željeznicom. Stigne li više naručaba, nego što će ih moći zavod izvesti, prepustiti će se prekobrojne naručbe kontrolnim tvrdkama J. Kalini u Zagrebu i M. Dreyeru i A. Neumanu u Križevcih, koje stoje pod nadzorom (kontrolom) postaje za iztraživanje sjemenja; oni će takodjer prodavati sjeme uz jamstvo čistoće i klijavosti. Za sjeme priposlano od navedenih kontrolnih tvrdka jamči križevački gospodarski i šumarski Zavod samo u onom slučaju, ako budu vreće zapečaćene (plombirane) od ovdašnje postaje za iztraživanje sjemenja; a na to red je da kupci točno paze.

***

Od 15 travnja do 15 srpnja t g. obdržavati će se kod kr. gospodarsko šumarskog učilišta u Križevcih livadarski tečaj, kojemu je svrha da uzgoji nuždne pomoćne tehničke sile potrebite pri izvadjanju kulturno tehničkih radnja. Taj tečaj mogu pohadjati samo oni, koji su navršili 18 godinu, čvrsta su tielesna ustroja i obskrbljeni su pretečnom elementarnom izobražbom. Hrvatska zemaljska vlada razpisala je za isti tečaj 8 štipendija, s kojimi je skopčana bezplatna obškrba i stanovanje u ratarnici Križevačkoj za trajanje tečaja. Na dotične štipendije mogu se do 30 t. m. natjecati samo svršeni ratari križevačke i požežke ratarnice.

***

Vlada je nabavila iz francuzke 30,000 ključeca amerikanske loze *Rupestris monticola*, 27,000 ključeca *Riparia Portalis*, 16,000 ključeva *Salonis*, a onda 5000 korenjaka *Rupestris monticola*, 2500 korenjaka *Salonis* i 2500 korenjaka *Riparia*. U sve 73,000 komada ključeca i 20,000 komada korenjaka. Još se izčekuje 1500 korenjaka iz Španjolske. Loze će većim dielom biti zasadjene na Silbi.

***

Primili smo zahvalnošću knjižicu: „Zar i učiteljicam istu plaću?“ Narodno gospodarstveno pitanje. Razpravio Ante Dukić. — U Zagrebu, vlastita naknada — 1895. Knjiga obsiže 106 strana u osmini; napisana je dobrom hrvaštinom a teza koju sije pisac postavio vrlo je pomnjivo i temeljito razpravljena. Knjižica se nabavlja kod pisca u Kastvu u Istri, a ciena joj je 50 novčića, a tko pošalje 55 novčića dobiva knjigu franko.

***

Novine su nedavno objavile da će D.r Dragutin Čech iz Zagreba darovati za nekoliko školskih vrtova pučkih škola nešto cvieća Kako čitamo u „Školskom vrtu“ prijavilo se je iz zemlje za cvieće 60 pučkih učitelja i jedna učiteljica. Isti list javlja, da je već tako stvar uredjena, da će svi molitelji biti na proljeće uslišani.

***

U Srbiji se 84 po sto pučanstva bavi ratarstvom i stočarstvom, $6\frac{1}{2}$ po sto obrtom, $4\frac{1}{2}$ po sto trgovinom a 5 po sto raznim zanimanjim. Seljaci posjeduju u Srbiji 4,860,000 hektara zemlje, i to: 680,000 hektara oranice, 460,000 hektara vinograda, vrtova, livada i pašnjaka, te 3,720,000 hektara šuma i neobradjenog zemljišta. Kukuruza uzgoji se godišnje oko 5 miljuna kvintala, pšenice 2 miljuna kvintala, ječma 800 hiljada kvint., duhana oko 7,000 kvint. Vino i voće goji se na površini od 8000 hekt., a trešnja, oraha, krušaka i jabuka proizvede se nešto 2 miljuna kvintala; Šljivovice izpeče se oko 150,000 hekt. Stoka je u lošem stanju, livade sa zapuštene, djetelina se ne goji. Šume ima još 1,800,000 hektara, u kojoj žive u smjesi do 100 raznih vrstih stabala. Stočarstvo je za ratarstvom glavna izruka, ali se sasvim primitivno timari blago, jer je stoka skorom po cielu godinu na pašu. Broji se do 1 miljun glavá rogatog blaga, ali o mliekarstvu i sirarstvu nema pomnje, pa su mlieko, maslo i sir vrlo skup. Ovaca ima do 2,850,000 glava; konja 170,000. Vuna rabi se u kućanstvu, krzno se izvaža. Koza ima $\frac{1}{2}$ miljuna, a svinja više od 1 miljuna, one sačinjavaju glavnu izruku jer se izvaža na godinu do $\frac{1}{4}$ miljuna glava. Nalaze izvrstne paše i hrane u žirovini i kukuruzu. Bivola ima do 6000 glava; a magaraca do 2000. Proizvadja se još do 15,000 kg. svilenih čahura, a peradi za domaću potrebu, manje za izvoz.

***

Danas je svršio rok prijave za medjunarodnu smotru strojeva gospodarskog orudja i strojeva, koja će se obdržavati u Prateru u Beču od 4 do 7 svibnja t. g.

***

Ministarstvo za poljodjelstvo izdalo je knjigu od 300 stranica su više nacrta i karata, u kojimi se predočuje i tumači postupak i rad vlade pri uredjenju bujica u raznim pokrajinam kroz zadnjih 10 godina.

***

Ministar financija odgovarajuć na upit jednog zastupnika glede izrabe kainita u Kalušu u Galiciji, rekao je da će vlada učiniti sve moguće, da godišnja proizvodnja kainita bude veća od 5000 kvintala; i da će tražiti način, da se tom važnom gnjojivu snizi ciena, osobito ako ispane za rukom da se prosti kainit bude mogao koncentrovati u kalijevo gnjojivo. Tim bi se znatno umanjili troškovi prenosa, a tim i ciena kainita. Ministar je u isto doba opomeno, da se još dosad neopaža, da bi to važno gnjojivo rabili mali posjednici, što da je znak, da mu ne poznadu važnost.

***

Novi poljski zakon, kojeg iznosi magjarska vlada saboru na odobrenje sadrži vrlo tegotnih ustanova za gospodare, izmedju ostalih ima jedan paragraf, koji sili občine da na svaku 1000 jutara zemljišta moradu držati jednog poljara.

***

Na milenejskoj izložbi u Budimpešti biti će zastupana Hrvatska i Slavonija u posebnom odielu.

***

Ugarsko ministarstvo počelo je napućivati gospodare na gojitbu predivnog bilja, a osobito konoplje i lana, e da se razvije domaći teksilni obrt i stane na kraj inozemskom uvozu.

***

U Magjarskoj žive do 6 miljuna glava goveda (Volova, krava, te junadi i teladi). Da svaka glava potroši poprieko na godinu 6 kg. soli to se onda hoće 360,000 kvintala soli. Ali ima i 2 miljuna glava konja, koji trebuju 4 kg. soli na glavu a ukupno 160,000 kvintala. Ono 12 miljuna ovaca troši poprieko na godinu 2 kg. soli na glavu, ili ukupno 440,000 kvint. A 15 miljuna pučanstva troši poprieko 7 kg. soli na glavu ili ukupno 1,050,000 kg. soli. U Bugarsku i Srbiju izveže se do 143,000 kvintala, te je po tom ukupnu potreba soli 1,873,000 kvintala. a ciela proizvodnja godišnja iznaša 1,753,000 kvint., po tom trebuje da nabavi svake godine 123,000 kvint.

***

Bečko marvinsko tržište je zatvoreno radi slinavske. Što još nikad dosad zabranjen je i izvoz svinja i ovaca.

***

Českí tvorničari sladora sklopili su kartel na tri godine, kojim se za svaku pojedinu tvornicu ograničuje okružje za nabavu repe i ustanovljuje se najviša ciena za plaćanje repe. Posljedica ovog kartela biti će, da će poskupiti ciena sladora.

***

Česko poljodjelsko vieće razpisalo je dvi nagrade za najbolje i najjednostavnije nacrte sprava za dizanje vode u svrhe natapanja livada. Najveću prednost imati će one sprave, koje će biti uredjene za ručnu radnju.

***

Ugarsko ministarstvo poljodjelstva odlučilo je zasnovati 36 novih loznjaka amerikanskih loza, u svrhu, da se narod uči uzgajanju i navrćanju amerikanskih loza. Ti loznjaci biti će upravljani i nadzirani od stručnjaka, a za osnovanje i uredjenje istih proračunana je svota od 1,400,000 fiorina.

***

Svietska proizvodnja vune procienjuje se 1300 miljuna kilograma na godinu. Od toga odpada na Inglezku 80 miljuna kilograma, na ostale države u kontinentalnoj Evropi 320 miljuna kilograma; na Sjevernu Ameriku 180 miljuna kilograma, na Australiju 300 miljuna kilograma, na Južnu Afriku 70 miljuna kilograma, na Južnu Ameriku 200 miljuna kilograma, a na ostale zemlje 50 miljuna kilograma. Sjedinjene države sjeverne Amerike potroše i izrade svih 180 miljuna kilograma vune, što na kući proizvedu, i još drugih 70 miljuna kg. vune što uvadjaju iz drugih zemalja.

Pitanja i odgovori „G. Poučnika“.

A. Odgovori.

25. Molim vas, koji je najbolji postupak za izrabljivanje izmetina iz zahoda u čipavac (amonijaku)?

I. V. u D. (Bosna).

U tom pitanju ima raznih postupaka, od kojih svaki ima svoj broj kemičara koji ga zagovaraju. U novije doba se rabi najviše postupak Fridrika Drafgera iz Wilhelmhausena. Pri tom postupku po „Moniteur Scientiphique“ postupa se kako sliedi: Ljudske se izmetine pomješaju živim vapnom, a onda se ugriju postepeno parom, pa se podvrgnu suhom prekapljivanju u osobitim gvozdenim retortam. Tim prekapljivanje dobivaju se s jedne strane amonijakove vode, a s druge strane ostatci izmetina neprekapljeni. Ovim neprekapljenim ostatcim izmetina dadu se gnjile, pržine i nešto fosfata, da se stvar ugruši i postane gusta na

toliko, da se bude mogla umjesiti u grudve poput opeka. Ove grudve izredaju se u zračnim sjenicam, da se dobro posuše na zraku. Amonijakove vode barataju se kašnje ozonovanim zrakom, kojeg se čini prolazit kroz tekućinu. Ovaj ozonovani zrak pretvara postepeno amonijak u dušičnu kiselinu i salitrovinu. Kisela tekućina što još preostane uporablja se za pretvaranje naravskih fosfata u superfosfate, koji pomješani sa dusičnim vapnom dobivenim gornjim baratanjem polieva se po onim prosušenim opekam, koje sve upiju i postanu tako bogate krutim dušikom. Ove se opeke kašnje lako prenašaju, a izmrvljene rabe se izravno kao gnjojivo.

26. Mušica na maslinam sve više preotimlje maha; molim vas, koja su sredstva najprikladnija za utamanjenje iste?

L. M. u M. (Dubrovnik).

Mušica masline, koja se znanstveno zove *Dacus oleae* naliči običnoj muhi, samo što je za dobru trećinu od nje manja. Glava joj je narančaste boje, truplo je smedje odozgor a pepela to sa strane, dočim je stražnica odozgor crna, a krila su prozirna zlatno ružičasto lasteća se. Maslinova mušica pojavlja se u srpnju mjesecu, kad je plod već dobrano porasao. Ženka s nese jaje u meso od ploda u luknju, koju izvrta ustrojem nesenja. Iz jajca izvali upljuvak ili crv, koji glodja meso prama koštici. Okolo koštice pak nastavi gladjanje sve dok dozrije za zakukuljenje. Tad obično ostavi plod, pa se spusti na zemlju ili na deblo, da se u suhorini ili zemlji zakukulji. Kao upljuvak ili crv u prvoj generaciji žive nešto mjesec dana u sljedećim generacijam više. Mušice od prvih kukuljica izvale koncem kolovoza ili početkom rujna, one se pare i opet nesu jaja u meso od ploda. Iz ove druge generacije izvale mušice u listopadu, ove se opet pare i nesu jaja, pa se od ove treće generacije u toplim i poldnevu izloževim predjelim još iste godine dobije i četvrta generacija. Upljuvak ili crv pravi štete s jedne strane tim što gladje meso od ploda, a s druge strane što je uzrokom da plod kržljavi i ravno odpada. Ulje od izcrvljanih maslina je vrlo loše vrsti, a vrlo često nije ni za gorenje. Koliko štete može da nanese jedna od ovih mušica, svak će lako shvatiti kad bude znao, da od jedne mušice, koja izvali u srpnju u tri generacije razplodi se još iste godine do 250,000 mušica. Da se maslinova mušica izkorieni preporuča se: 1. Pobrati masline dok počmu šarati, i kupiti one koje odpadnu dok odpadnu. 2. Dok se poberu ili pokupe masline valja ih odmah samljeti, ako to nije moguće, onda se preporuča, da prozori u sobam u kojim se razastiru masline budu obloženi gustim limenim rešetkam, e da nebudu mogle odletiti na polje one mušice, koje izvale za stajanja maslina. 3. Valja držati čistu zemlju izpod stabala, a i sama stabla od masline čim je manje suhorine na debla, i čim je redja krošnja stabala, tim ima manje mušica. 4. Dok se poberu masline valja prekopati zemlju izpod krošnje, a da se što moguće dublje zakopa gornji sloj, u kojemu se obično gnjezde upljuvci mušica.

27. Molim vas, kako se za rezanja može doznati, koje su loze prozeble? Šta se ima raditi takovim lozam?

A. P. u K. (Hrvatska).

Za rezanja vrlo je težko razpoznati, koje su loze prozeble, jer se puno put dogodi da panj prozebe, dok prut ostane prividno zelen, a u takovu slučaju se obično doznade stvar kasno, biva nakon što loza protjera. Ako su matraci prozebli onda je puno laglje doznati. Oštrim nožem odreže se vodoravno pupolj, ako se u sredini zareza nadje zelena točka, to je onda znak, da je pupolj živ, a dosljedno i loza, ako se pak u sredini nadje crna točka, to je onda znak da je loza prozebla, i nema više pomoći. Toliko se puta dogodi, da se odreze pup vodoravno odveć pri vrhu, pa se onda u sredini odreza nadje crna točka, dočim je loza još uvjek živa i zdrava. Pri sličnim kušnjam nevalja se zadovoljiti jednim odrezom, nego valja pupolj odrezati na tanko 2 do 3 puta, dok se dodje blizu drva; a ako i zadnji odrez kaže u sredini crnu točku, to je onda znak, da je loza propala. Kad je cio panj propao, onda nema pomoći, red ga je izguliti, te izmjeniti povaljenicom ili korenjakom. Može se doduše i sasjeći panj razi zemlje, pa lozu pomladiti izbojim, ali ovakove pomladjene loze od prozebljih panjeva nisu nikad više čvrste, zdrave i rodne, kako druge loze. Ako su samo prozebli vrhovi matraka ili pojedini matraci, isto valja panj sasjeći razi zemlja, da se loza pomladi, jer i od ofurene loze slabe koristi u plodu. Na ovaj se način izgubi plod jedne ili dvi godina, ali se zato uzgoji čvrsta, zdrava loza, koja košnje štetu nadoknadi.

28. Imam livadu, koja sve više malaksa u rodu; molim vas jeli bolje, daju izkrčim i preorem ili da ju pomladim gnojitbom. Kako i kojim gnojem bilo bi najbolje gnojiti tu livadu?

I. R. u T. (Cetina).

Na vaše pitanje neda se tako na prosto odgovoriti, valjalo bi viditi, kakova je livada i u kojem se stanju nalazi. Ako je livada zatravljena hrdjavim travam i izjalovljena, onda je najbolje izkrčiti ju i preorati, ako je pak samo malaksala u rodovitosti, radi toga što nije redovito gnjojena, onda se dade izpraviti gnjojenjem. Naravska stvar je da se i od gnjojitbe postigne dovoljna uspjeha valja pametno i racijonalno gnojiti, a to se racijonalno gnojenje sastoji u tom, da se odabere vrst gnoja, koja odgovara naravi zemlje i naravi trava, koje na livadi rastu. Veći dio gospodara mnije, da je stajski gnoj najbolji gnoj za livade. U dobrom dielu slučajeva biti će istina, da dobar stajski gnoj jeste najbolje gnoj za livade, ali ne u svakom slučaju. Dapače u većem dielu slučajeva stajski gnoj će puno bolje odgovoriti, ako bude pomješan umjetnim gnojem. U mnogim slučajevim, navlastito kod takovih zemalja, koje obiluju crnicom ili se naplavom dadu kriepiti dosti je uporabljati samo umjetni gnoj. Kao obće pravilo za umjetno gnojenje livada vriedi: da ako livade obiluju travam u pravom smislu rieči, da onda valja birati umjetna gnojiva dušične naravi, dakle amonijakov fosfat i pepelikov amonijakalni superfosfat; a ako livade obiluju sočivnicam, kako što su djeteline, onda valja rabiti fosforična gnjojiva, dakle kalijev fosfat i superfosfat. Zemlje, koje oskudievaju vapnom i na kojima se gnjoje sočivnice pomaže puno, ako se pognjoje sadrom smrvljenom u prahu. Sadra se rabi rano u proljeće ili izmedju prve i druge kositke, kad se po kositbi počme livadu pomladjivati. I fosfate se razasiplje rano u proljeće, dočim se amonijakalna ili dušična gnjojiva rabe kasno u proljeće, i to štogod je moguće kašnje, jer je njihovo djelovanje brzo, pa ako se rano rabe proljetne ih vode izperu bez da se postigne svrha.

B. Nova pitanja.

29. Pri oskudici gnoja i gnojenju zelenim biljem. kako se ima postupati gnojenjem zelenog bilja, da ono što moguće obilnije rodi?

I. K. u S. (Hrvatska).

30. Jeli koristno takozvano navrčanje zemlje pri uzgoju sočivnica za zeleno gnojenje, i kako se pri tom postupa?

I. K. u S. (Hrvatska).

31. Pri hranjenju svinja zrnjem, kako se ima isto priredjivati, odnosno svinjam padavati. da se hranjenjem najveći uspjeh postigne.

A. Č. u D. (Bosna).

32. Na što imam paziti, e da mi se kvočke redovito kvoče, da jaja izvale i da si piliće uzgojim?

L. M. u N. (Boko).

☞ Odgovori na javna pitanja kao i nova pitanja, primaju se rado od svakoga, pa i ne bili predbrojnici.

OTVORENI DOPISI

GOSPODARSKOG POUČNIKA.

Predplatili su predbrojbu do konca t. g. 1895.

P. N. gospoda: Ćaćić O. M. ž. — Velikanje J. ž.

Predplatili su predbrojbu do konca I. pol. t. g. 1995.

P. N. gospoda: Turak A. ž. — Srpska čitaonica u Kastelastvi.

— V. g. Mrćep M. uč. — Vaša predbrojba podmirena je do konca lipnja 1894. Knjižicu „Duhan“ odposlali smo vam.

— Sl. Preds. hrv. sl. šumarskog družtva-Zagreb — Nastojati ćemo da vas zadovoljimo glede brojeva godine 1892, 1893 i 1894.

— V. g. Ilijašević S. — Posude od iztiskane celuloze vrlo su trajne. Mi imamo jednu ostran pet godina u dnevnoj porabi, i još je uvjek, kao nova.

— V. g. Vidović S. — I mi smo mnienja, da Nechvilove „Austrija“ strcaljke proti peronospori, kako ih danas gradi, ne izostaju za ništa za Vermorelkam, a razlika u cieni je znatna.

— V. g. Čugelj F. — Pisali smo vam, da dotični vlastnik neće, da znade za druge uvjete, nego za one prve stavljene. Novci su kod g. B.

— V. g. Kosović L. — Broj 22, 23 od prošle godine i 4 od tekuće godine poslali smo vam. Mi mnijemo, da će sjeme od „Lathyrus sylvestris Wagneri“ kod vas uspjevati. Kušajte najprije na malo. Sjemena i korienja ima na prodaju kod Landw. Geselschaft „Lathyrus“ u Monakovu u Bavarskoj.

— V. g. Milašić I. — Već su tri godine, da nas vučete za nos pismim od mjeseca na mjesec da će te vaš dug kroz kratko vrieme podmiriti. Bilo bi već vrieme, da prestane ta igra, a morali bi se je i sramiti.

— V. g, Bijelić A. — Bolje je da pošaljete izravno i poštom. Osoba je jako prijazna, pa će vam bez dvojbe dati svako razjašnjenje.

— V. g. Matijević N. — Ciena je plutu zadnjih godina znatno pala, unatoč tome što ga se više troši. Uzrok su tome velike šume plutavog hrasta u Americi i redovitu nasadi u Portugalu i Španji. Uz današnje ciene, jedva da bi se izplatilo novo nasadjivanje i gojitba.

— V. g. Čulić I. — Knjigu „O uzgoju i njegovanju cvieća poslali smo vam. Za one druge knjige red je da se obratite u Zagreb, jer ih kod ovdašnjih knjižara nema.

U ZADRU, 1895. Brzotiskom Narodnoga Lista.

Godina XIV. Izlazi na 1 i 16 svakog mjeseca Broj 7.

GOSPODARSKI POUČNIK

Obće blagostanje zavisi o blagostanju pojedinca a temelj blagostanju pojedinca, jest razboriti rad uz vještu uporabu nauke i izkustva.

Upraviteljstvo lista je u Zadru

Predbrojba u *Austro-Ugarskoj* stoji 3 for. na godinu, u *Inozemstvu* 8 franakà na godinu. *Uvrstbe* plaćaju se 8 novč. po redku za prvi put, a svaki sliedeći put 3 novč. redak. *Cliché* računaju se 5 novč. po centimetru četvornom.

Upravitelj i Izdavatelj: PETAR L. BIANKINI

Odgovorni urednik: NIKOLA ŠIMIĆ

Pisma, naputnice itd. itd. upravljaju se *Upraviteljstvu Gospodarskog Poučnika u Zadru.* — Rukopisi se nevraćaju.
Predbrojba je obvezna za godinu danâ, a izplaćuje se u Zadru.
Tko nepovrati prva dva broja obvezan je predbrojbi za godinu dana.

ZADAR, 1 Travnja 1895. Ciena je listu 3 fiorina na godinu. ZADAR, 1 Travnja 1895.

Porezna preinaka.

U zastupničkoj kući u Beču vodila se žestoka razprava o poreznoj preinaci.

Kad je porezna preinaka bila oglašena mnogi su se veselili, jer se je pričinjalo, da će porezi biti laglji i pravednije razdieljeni; ali odkad je osnova porezne preinake oglašena, mnogi su se razočarali, a to s dva razloga.

Prije svega, jer predložena porezna preinaka nije u sebi ništa nova, nego nešto nalik poreznom sustavu, koji postoji već davno u Francezkoj i u Bavarskoj, a na koji porezni sustav i u Francezkoj i u Bavarskoj dižu se velike tužbe, jer je zlo provediv; drugo, jer je oblakšica poreza samo prividna, a bitnosti nosit će nova porezna preinaka državi znatno više dohoda, nego li je nosio dojakošnji porezni sustav. Protivnici porezne preinake osudjuju oštro cio sustav, ali za razprave najčešće napadaše poglavlje poreza o privredi ili takozvanoj dohodarini, i tražiše da se u zakonu napravi razlika izmedju dohodarine proiztičuće od radnje, od one proiztičuće od spekulacija na burzi. Veći dio protivnika porezne preinake nastojao je da se u zakonu točno opredieli minimum dohodarine, koji nebi podpadao porezu, a hrvatski zastupnici Dalmacije i Istre tražili su, da se ribari i obalno brodovlje na jedra oprosti od svakog poreza.

Najžešća se je razprava razvila kod paragrafa 11, koji ustanovljuje ukupni godišnji iznos dohodarine na 17,732,000 fiorina uz godišnji prirast od 2·4 po sto. Protivnici osnove napadali su i stalnu ustanovu količine godišnjeg iznosa, ali opet ne toliko, koliko godišnji prirast od 2·4 po sto.

Napadali su živo na godišnji postotak i s financijalnih i s narodno gospodarstvenih razloga, ali bez uspjeha, jer je paragraf primljen po predlogu odbora, uz samo neke male stilistične preinake. Ministar financija je opravdavao ovu godišnju postotnu povišicu razvitkom obrta i trgovine, i jer da je u korist oporezovanih, kojim da se neće udarati porez na naravni prirast dohoda, koji će nastati vremenom, te da će ovim porezom biti obterećeni jači poreznici, a odterećeni mali.

I izmedju onih koji odobravanju poreznu preinaku, mnogi joj prigovaraju da nije dosti bistra i jasna, pa da će se usljed toga vrlo težko provadjati, i da može doći do zloporaba. Ono što se najjasnije razumi iz ciele porezne preinake, jeste to, da ona ima da teži za tim, da povisi državne prihode, u istom razmjeru u kojem rastu potrebe države.

Mora se iskreno priznati, da nema teže stvari, što provesti pravedno uporezovanje, a to je tim teže kod dohodarine, koja potiče od poduzeća, gdje na dobit neodlučuje toliko glavnica, koliko umne sposobnosti, vještina i poštenje onoga koji poduzeće vodi.

Uprav je radi toga žaliti, da u poreznoj preinaci nisu neke ustanove jasnije označene i protumačene.

Porezna preinaka nema jedno stalno mjerilo za udaranje dohodarine, zavisiti će to od razsude onih koji imadu da porez udare i od razgranjenosti poduzeća, u predpostavi, da jedno poduzeće nemože da obstoji ako nema dohoda, i da je dobit tim veća, čim je obrt razgranjeniji i čim su veće umne sposobnosti i vještima onih koji vode poduzeće.

Vidi se dakle, da će visina dohodarine zavisiti od subjektivnog shvaćanja onih koji imadu da dohodarinu udare, a pošto takovo subjektivno shvaćanje zavisi i od umnih sposobnostih, i od izobražbe i od načina življenja i razsudjivanja dotičnih osoba nije ne temeljita sumnja, da će porezi biti vrlo često nepravedno udareni.

Danas u trgovini i obrtu vlada silna konkurencija, pa mnoga i mnoga razgranjena i obsežna radnja jedva da pokriva troškove; a opet ima takovih poduzeća za koje bi se reklo da jedva rade, a ipak je bitnost njihova takova,

PODLISTAK.

Katekizam Gospodarske hemije

od

D.ra E. WILDT-A

Ravnatelja agrikulturno-hemičnog pokušališta u Poznanju.

Po šestom izdanju njemačkog izvornika preveo

F. RADIĆ

Učitelj strukovne učionice u Korčuli.

(*Nastavak vidi broj 6*).

235. Koja djelovanja pokazuje kuhinjska sô?

Kuhinjska sô djeluje poput sadre, jer doprinosi kao i ona k promjeni i raztapanju rastlinskih hraniva koja su usrkana u tlu; navlaš djeluje raztapajuć vapno i gorčiku, pretvarajuć jih u kloro-vapno i kloro-gorčik, slučenine koje u velike posjeduju svojstvo da privlače vodu, tako da se tlo uzdrži vlažno za duže vrieme, a u isto doba se omogućuje lašnje prodiranje bilinskih braniva u dublje slojeve tla. I izparivanje vode po rastlinama umanjuje se iz razloga što je već iztaknut dok je bilo govora o sadri:

236. Ima li se preporučati gnojenje kuhinjskom soli?

Ne, jer klorne slučenine škodljivo djeluju na mnoge rastline, tako navlaš na korienjače, kojih se tim u velike pogoršava kakvoća; samo za livade rek bi da je koristno gnojenje kuhinjskom soli. Bolje je, ako se o tom radi, da se okoristi tlo neizravnim djelovanjem gnojenja kuhinjskom soli da se to potakne gnojenjem kainitom, koji sadrži vazda 30-40% kuhinjske soli, jer se u tom slučaju prinaša tlu u isto doba i pepelika.

237. Koje se još druge tvari upotrebljuju za popravljanje tla?

Može zato da služi svaka zemlja, koja u osobito visoku stupnju posjeduje svojstva, kojima oskudieva ona koja se ima s njom gnojiti. Tako se težko glineno tlo prorahljuje i popravlja dovažanjem rahla pieska. Na isti način mogu da se učine sposobne za gojitbu humozne vrsti tla n. p. treset, a obratno mogu pjeskovita tla da se pretvore u stanje sposobno za prihod dovažanjem humusa ili gline. Što je god veća razlika u vrstima tla, koje se medju sobom miešaju, tim povoljnije djeluje na prihodnu sposobnost tako izvedena promiena. Može da se upotrebi za popravljanje tla i to velikom koristi navlaš na laganijim vrstima tla mulj utaložen u lokvama ili koristim riekâ. Tanke glinenaste, sa organičkim tvarima pomiešane čestice, koje se tako donašaju u tlo, djeluju ne samo povoljno na fizikalna svojstva tla nego povećavaju još i sadržinu hraniva u tlu, jer većim dielom sadržavaju znatnu količinu dragocienih rastlinskih hraniva, kao dušika, fosforne kiseline i pepelike. Mulj rieke Nila.

238. Ima li još i drugih sredstava po kojima se hraniva koja su u tlu mogu učiniti da budu brže upotrebiva.

Da, to se može da postigne tako zvanim zelenim gnojenjem.

239. Što se razumije pod zelenim gnojenjem?

Gnojenje rastlinama, koje se navlaš uzgajaju za tu svrhu, da se opet podoravaju za jačanje tla, netom postignu svoj najbolji razvitak.

240. Koje su rastline najprikladnije za zeleno gnojenje?

Takove, kojih se nadzemne česti posve brzo i obilato razvijaju, dobro osjenjuju tlo a s korienjem prodiru što je dublje moguće. Tim zahtjevima najbolje odgovara vučak, a uza njih se upotrebljuju koljenika, grahorica, heljda, ptičostopa i druge.

Da se proizvede što je moguće veća količina zelene rastlinske tvarine, upotrebljuje se po pravilu veća količina sjemena nego obično.

241. U čemu stoji djelovanje zelenog gnojenja?

Zeleno gnojenje djeluje najprije rastlinskom tvarinom koju predaje tlu, pa onda hladovinom koju mu priskrbljuje.

Rastlinskom tvarinom popravlja se fizikalna narav tla, jer mu se u njezinoj ustrojnoj

da daju velikih dohoda. Neće dakle biti nikakovo čudo, ako oni koji budu pozvani da opredjele dohodarinu, pogrieše i udare dohodarinu nepravedno.

Mnogi se nadaju, da će se neke primjetbe protivnika porezne preinake uvažiti naredbenim putem, i dok izkustvo dokaže, kako su neke ustanove neprovedive, da će se one posebnim zakonom preinačiti.

Savjeti za kućanstvo.

Ako imaš rezati friškog kruha ugrij malo nož, ugrijanim nožem rezati ćeš laglje i ostat će gladak odrezak.

Mrlje od voća na rubenini, odstraniti ćeš ljeti, ako rubeninu popariš vrelom vodom; a zimi, ako ju pustiš, da smrzne.

Kad ti je da izgladiš sladoračn na sladkiše rabi nož studen, kojeg si prije umočio u hladnu vodu.

Šarenu svilenu odjeću i svileni konac za vezivo nemoj nikad zamotati u bielu hartiju, jer sredstva upotrebljena za izbielenje hartije, dižu sjaj šari svile i izbieljuju je.

Lašteće se tkanine nu utijavaj nikad na opravo, nego ih prevrni, jer bude li se utijavalo na upravo izgubit će sjaj.

Ako se dobro posušene soli razaspe po krznu, očuvat će se krzno od moljaca. Pojave li se moljci na okrajcim sagova, valja te krajeve odmah namočiti u raztopini kocelja (alaum). Raztopina kocelja ubija moljce, ako dodje s njima u doticaj.

Raztopina kocelja izvrstno je sredstvo proti mravim i proti drugim zareznicim, neizključujuć ni kimavice. Neće se da raztopina kocelja dodje u doticaj ili blizinu srebernog posudja, jer onda sreberno posudje pozeleni.

Ako se na cvieću u sobi pojavi crna medljika, valja posuti sumporom, a zemlji primješati malo čadje.

Nečista stakla ćeš najlaglje izprati vinovicom i sadrom.

Ako ti se mili jedan stan, ne daj to nigda razumiti gospodarz kuće, jer će ti povisiti najam. I kod mjesečnog najma sklopi gospodarom redovitu pogodbu, koja će tebe obvezati na držanje u redu kuće, a njega na popravke, i redovito uzdržavanje ulaza, stepenica i zahoda

Vodu, koja je za piće ne drži u kuhinji.

---

tvari privode tvari od kojih nastaje humus; osjem toga obogaćuje se mekota dušikom što ga rastline mogu da primaju i rudnim tvarima, koje djelomice potiču iz zdravice a crpi jih duboko prodiruće korienje, a dielom pak bile su raztopljene i izravnim djelovanjem rastlinskog korienja na razpadnuto kamenito kršje. Hladovina djeluje u toliko povoljno na narav tla, u koliko se pod rastlinskim pokrovom tlo uzdrži vlažno i toplo, a po tom biva pospješeno razpadanje kršja koje se nahodi u tlu, a možda nastaju i zlamenite kolikoće dušično sukisela čipavca (Pit. 175) po bezprestanom izparivanju vode.

Zelenim gnojenjem vučkom i pličostopom dodata su u zemljište polag dva pokušaja na hektar.

Kod vučka: 2754 kg. suhe tvari sa 69·83 kg. dušika, 14·77 kg. fosforne kiseline, 41·33 kg. pepelike, kod pličostope: 1350 kg. suhe tvari sa 43·88 kg. dušika, 14·18 fosforne kiseline, 22·7 kg. pepelike. Veći dio tih hraniva se je svakako već prije u prisrknjivu obliku nahodio u mekoti.

Na sličan način kao što i zeleno gnojenje djeluju i strništa, dakle korienje i nadzemne česti rastlinâ, u koliko ostaju na polju nakon žetve.

(Sliedi).

Pretakanje vina u proljeće.

Malo ih je kod nas, koji misle na redovito pretakanje vina, pa se mnogi čude, da im se dobro vino u proljeće pomuti i prevrne.

Razboriti vinogradar za pretakanje svojeg vina i ne čeka proljeće, jer ga je on već pretočio, ali u proljeće obavlja pretakanje vina već pretočena više radi reda, nego radi potrebe.

Proljetnim pretakanjem vina ima se u glavno dvie svrhe: prva je, da vino za pretakanja dodje što moguće više u doticaj svježim zrakom, e da se zrakom svježim što više izpremješa; druga je svrha da se vino posve čisto i bistro nadje u čistom sudu, e da kad proljećem nešto zagrije, ne nastane u njemu nikakove promjene, koju bi mogla prouzročiti taložina.

Poznata je to stvar, da vino nije uvjek jednako bistro, da vino koje je danas posve bistro, do par nedjelja može, da se više ili manje naoblači, a onda da se opet izbistri.

Ako vino nije posve bistro nevalja ga pretakati, valja pretakanjem pričekati dok se izbistri.

Na proljeće vino se uzmuti ili uplivom taložine ili pak usljed pritiska zraka. I posve zdrava, bistra vina vrlo se često dobro uzmute usljed pritiska zraka. Mlada vina sadrže obično toliko ugličue kiseline, koliko odgovara toplini u kojoj se vino nalazi i pritisku zraka.

Ako se dakle pritisak zraka naglo umanji, što u proljeću vrlo često biva, onda se iz vina izluči neka kolikoća ugljične kiseline, u obliku sitnih žmulaka.

Kako se ovi žmulci ugljične kiseline dižu prama površini vina, onako vuču sa sobom i one posve sitne pahuljice bjelančevine, koje su se već izlučile, i tako se vino pomuti.

Ovakovo vino ostane obično tako dugo mutno, dok poraste pritisak zraka, a čim poraste pritisak zraka, kad se onda pohuljice bjelančevine mogu otaložiti, vino se izbistri. Najjače barometričke promjene osjećaju se onda, kad dan postaje jednak noći, a onda se baš najčešće i najviše pomuti vino u konobi.

Proljetnim pretakanjem vina bolje je daklen uvjek čekati, dok se liepo vrieme ustali, što se upozna i po vremenu samom i po tom, ako se opaža na barometru, da se tlak zraka konstantne diže.

Nebudeli se pazilo na ovo, dogoditi će se, da će se pretočeno vino i u čistom sudu pomutiti, pa će ga valjat opet pretakati.

Pritilost konja.

Pri redovitom hranjenju, a slaboj radnji, kako što biva konjim na imanjim u zimsko doba, konji vrlo lako odebljaju.

Pritilost nije zdrava za konje; takovi konji postanu vrlo lako sipljivi, znoje se pri svakoj radnji, mišice im oslabe, te nisu više sposobni za jače radnje.

Pritilost konja predusreta se hranjenjem. Kad konji neimadu da rade, red je odmah hranu umanjiti, da se uzdrže u snazi, ali da ne pritile. U takovom se slučaju daje konjim manje siena i zobi, a više slame, a tjeraju se na napornji rad i bez potrebe.

Proti pritilosti puno pomaže nešto kiselasta hrana i kiselost napoj. Nego opet prelaz iz dobre sočne hrane na mršavija i lošiju nesmje biti nagao, da im ne poremeti probavu. S toga od trajnog počivanja, malo a malo se privedu težkoj radnji, od dobre hrane malo a malo lošijoj, tako da prelaz uzsliedi nešto kroz 14 dana.

Ljekovi u sličnim slučajevim vrlo malo pomažu, izim čistila, koji mogu da nešto pomognu. Glavna je stvar ne prepustiti, da pritilost uzme s početka maha, jer konj koji je već postao pritil težko da se bude izda više povratio u prvašnjem stanju, i da postane žilav i uztrajan na rad, kako je prije bio.

Uzgoj ljekarice.

Mnogi od naših gospodara osobito po južnim stranam nisu još posve na čistu o razlici raznih djetelina, ljekarice i meteljke. Kod nas se vrlo često sve razumi pod općim izrazom djeteline, a onda ako sjetva ne odgovori prepisuje se mnogo čem, ali vrlo riedko tome, da sjeme neodgovara zemlji i podnebnim odnošajim.

Za južne predjele osobito gdje zemlje nisu duboke, još je jedina meteljka, koja dobro uspjeva. Ljekarica je za dublje, bolje zemlje, u kojima je vlaga uredjena i k[illegible]ište od korova. Neuspjeh ljekarice vrlo [illegible] prepisuje samo korovu.

U naprednijim zemljam[illegible]e ljekarica nakon dobro obradjenih okopavina, a ako po jednoj okopavini neostane zemlja dosti čista od korova, valja gojiti drugu okopavinu, pa onda ljekaricu. Na mnogim mjestim znadu i tri godine čekati i neprestano obradjivati, da zemlju dosti izpraše i priprave za ljekaricu, ali se onda ljekarica na takovoj pripravljenoj zemlji pokaže zahvalna, radja obilno, daje do četiri dobre košnje na godinu, a traje 12 do 15 godina.

Ali ako ćemo da nam ljekarište obilno radja red je i kašnje njegovati. Kad se zagusti ili zatravi valja dobro prodrljati, a redovito gnojenje jeste prvi uvjet obilnog plodjenja.

Zemlje, koje oskudievaju vapnom valja gnjojiti fosfatovim brašnom i kainitom, a vrlo često puno će pomoći, ako se pognjoji su nešto uprašena vapna.

Glavni je daklen uvjet da ljekarica uspije, da je zemlja duboka i čista, i da je u njoj uredjena vlaga. Zemlja na kojoj se duže vremena zadržava vlaga, kako što i zemlja u kojoj u spodnjem tlu staje voda, nije za ljekaricu.

Ilovače, koje zadržavaju dosti vapna naj prikladnije su za ljekaricu, osobito ako su čiste.

Obilno gnojenje nagradjuje obilnom košnjom, a poprieǒno branaje i drljanje ljekarišta u proljeću i jeseni uništuje korov i oživljuje ljekarište.

Staklenice za vino.

Staklo od kojeg se prave staklenice od velikog upliva može biti na vino, koje se lieva u staklenice. Šara stakla manje upliva na vino od vrsti stakla.

Neke vrsti stakla vino razjedava ili da se prostije reče raztaplja, a onda ta primjesa sastavina stakla u vinu izobliči vino, a vrlo ga često tako izkvari, da ga nije prepoznati. Tko dakle ima da biraniju vrst vina lieva u staklenice, red je da prije prokuša staklenice, ako su gradjene od takove vrsti stakla, koje vino neće razjedavati.

Svak može kušnju u tom pogledu napraviti na posve jednostavan i jeftin način.

Raztopi se 100 grama srieśne kiseline u litar tople vode; pa se tu raztopinu dok je topla ulije u staklenicu, koju hoćemo da kušamo na dobrotu stakla, pa se staklenica začepi i postavi na umjereno toplu mjestu. Ako je staklo od kojeg je gradjena dotična staklenica dobre vrsti, onda ova raztopina ne razjedava staklo, a ako je staklo loše vrsti, onda ga ova raztopina razjedava. Da gornja raztopina sriešne kiseline razjedava staklo pozna se po tom što se pomuti, jer je ona bistra, kad se lieva u staklenicu.

SVAŠTICE

Čuvanje i prenos jaja na veliko. U novije doba veliki trošioci jaja nenabavljaju više jaja u komade u lupini, nego u limenim posudam. Imade posuda od bielog lima za 1000 do 1500 jaja. Jaja se porazbijaju, a njihova se sadržina ulije u posude od bielog lima. Pneumatičkom sisaljkom izsisa se vas zrak iz posude, ako ona nije sokom od jaja posve puna, pa se onda začepi Iz posude toči se kašnje sok jaja na otočni ciev. Na ovaj se način danas veći dio jaja šalje iz Italije i Ugarske u Inglezku, ali osobito iz Italije, i tvrdi se, da se mnogo bolje čuvaju, a da za prevoza ima manje štete i manje troška.

Kako omekša, takozvana težka ili tvrda voda. Ako se tvrdoj vodi, koja nije za pranje, ni za kuhanje, doda malo obične sode, koju se rabi za pranje, odmah se izluče soli iz vode, i voda postane meka. Koliko da se sode primješa vodi, to zavisi od vrsti vode; valja s toga napraviti

kušnju na malo. U tu se svrhu promješa 10 grama sode na 10 litara vode, pa ako se vidi da je malo primješa se nešto više.

Cvatuće grmlje za vrtove. Po vrtovim hoće se zimzelena grmlja, ali i cvatućeg; a najradje se vidi, ako se grmlje izmjenjuje u cvatnji. Od grmova, koji rano cvataju najradje se vidi: *Forsythia viridissima, Cydonia japonica* i *Amygdalus nana;* kašnje cvataju: *Spiraea, Cornus mascula,* te razne vrsti groždjica; a ljeti cvataju: *Philadelphus, Weigelia, Hibiscus syriacus, Kerria japonica, Azalea pontica, Berberis atropurpurea, Calycanthus floridus* itd.

Karbolna kiselina proti gusjenicam. U novije doba rabi se puno karbolna kiselina za uništavanje gusjenica, jer se je pokazalo, kao sredstvo vrlo uspješno, a istodobno jeftino. U jednoj limenoj posudi, izpod koje se gori svieća od petroleuma ili žesta ulije se karbolne kiseline. Ona se u limenoj posudi, osobito ako je izpod nje dobra vatra brzo ugrije i počme izhlapljivati. Ove karbolne pare dižu se i utamanjuje gusjenice. Razumieva se, da je ovaj postupak uporabiv samo za stabla, kad ih napadnu gusjenice, dočim nije uporabiv za povrće, koje nizko raste.

Maz za bačve. Vrlo se često dogodi, da u konobi ili za prenosa počme jedna ili druga bačva teći; jer nema druge prazne bačve pri ruci ili se nije u mogućnosti da se pretoči red se je pomoći, kako se bolje može. Za slične prigode najbolji je maz, i to takav maz, koji ne dopušta da bačva teče. Takav jedan izvrstni maz se priredjuje, ako se na tihoj vatri raztopi i pomješa 60 djelova svinjske masti ili bravjeg loja, 40 dielova obične kuhinjske soli i 33 diela bielog voska. Kad se sve ovo raztopi, onda se primješa 40 djelova prosijana pepela. Mjesto gdje teče bačva, valja što moguće bolje prosušiti, pa se onda namaže, ovim mazom dok je još topao. Kad se ovaj maz ohladi, drži čvrsto, a ne propusta ni kaplje tekućine.

Da se upozna, ako je drvo posušeno za gradnju, dosti je nasloniti uho na jednom kraju, dok na drugom kraju netko tuče po drvu ključem. Ako se čuje čist udarac ključa, to je onda znak da je drvo posušeno i sposobno za gradnju.

Gospodarske Viesti.

U polju i po vinogradim je sve živo, kako igda. Na vas mah se radi, da se za vremena ovršu proljetne poljske radnje. Neko još ore, neko sije, neko sadi, neko reže, neko ogrće itd., ali se ipak sviet boji da radnju neće obvršit za vremena jer se je doba odveć odmakla a radnje su znatno izostale.

***

Riečki trgovci su prosvjedovali proti naredbi ugarske vlade, kojom se uvadja strožiji postupak za izkaznice za taljanska vina, koja podpadaju poveljenoj carini, jer da nemogu da odgovore obvezam prama trgovcim. I taljanska vlada rek bi, da se je skosla usljed one naredbe, pa je odposlala svoga vještaka Miraglia u Beč, da se stvar izgladi. Pogovora se, da se naredba neće uzdržati u krieposti u svoj svojoj strogosti, ali da će se sporazumno taljanskom vladom poprimiti takove mjere, koje će priečiti svako kriomčarenje vina inozemnog i nenaravnog rakije za taljansko vino.

***

Trgovina vinom teče posve tiho, a i ciene radje su u padanju, nego li u rastenju. Uljem išlo je koncem mjeseca veljače i početkom ožujka nešto življe, te se je dosti ulja izvezlo za Trst i za Mletke, ali mu je ciena posve nizka. Sad je prodaja nekud stala, a ciena ako ne padaju ne dižu se.

***

Upravitelj c. k. kemično gospodarstvene postaje u Splitu gospodin Frühauf zahvalio se je na mjesto ravnatelja rečene postaje. Ostrag četiri mjeseca bio nas je o ovoj stvari obavjestio naš dopisnik iz Splita, ali viest nismo obielodanili, cieneć, da će se želje grof Frühaufa ispuniti, te da će on i dalje upravljati rečenim zavodom. Glavni uzrok što se je gosp. Frühauf zahvalio rek bi da leži u tom, što je on uvidio, da se bež poznavanja hrvatskoga jezika, neda ništa dobra učiniti, a onda što je morao podpadati pod nekakovu kontrolu ravnatelja Bollea u Gorici. Sad je mjesto Frühaufa došao Bolle da upravlja kemično gospodarstvenom pokušnom postajom i dodieljen je prevremeno Ivan Slaus, kao izvanredni kemičar.

***

Po Zadru se pogovara ima već par nedjelja da je Bolle, ravnatelj kemično gospodarstvene pokušne postaje u Splitu i u Gorici opredieljen za pokrajinskog poljodjelskog izvjestitelja za Dalmaciju *Vorwärtz!*

***

Prvim srpnja t. g. nastojanjem ministarstva poljodjelstva imati će Dalmacija, 21 metereologičku postaju. Barem će mo znati, kako vrieme mienja!

***

Usljed južine, koje je udarila zadnji desetak dana počeli su se po sjevernim zemljam odveć naglo topiti sniegovi, pa priete poplave. Sava je pokraj Zagreba već tako porasla, da je izgubljena svaka nada, da se ne razlije preko korita.

***

Kod namjestništva u Zadru može se nabaviti sjemena od djeteline po 60 novčića kilogram.

***

C k. Kemično-gospodarstvena postaja u Splitu primila je od ugarskog ministarstva 100 unača svilčeva sjemena, da ga razdieli.

***

Ovih danah stiže u Novalju 5000 ključeca amerikanske loze *Solonis* i 1500 korenjaka *Riparia portalis* francezkog poriekla, te 12,000 ključeca *Riparia Portalis* i 11,000 ključeca *Solonis* španjolskog poriekla Ministarstvo poslalo je ljetos za nasade okuženih predjela u Dalmaciji svega ukupno 106,000 komada ključeca i 16,500 komada korenjaka što luze *Riparia,* što *Rupestris* i *Solonis.*

***

Putujući učitelj vinarstva, gos. Š. Lovrić, dobavio je od nožara S. Kunde i Sina iz Dražđana najbolju vrst noževa za navrćanje loza, koji se i u Francuzkoj mnogo upotrebljavaju (br. 30 chodel 1870, 10½ cm.), da ih raspača vinogradarima u pokrajini, uz istu sniženu cienu, kako njega stoje, bez ikakve dobiti. Ovi se noževi mogu upotrebiti za suho i zeleno navrćanje loza, i za navrćanje voćnih stabala i ruža. Ciena je svakomu nožu f. 1·10, a sa poštarinom 10 novč. više.

***

Hrvatski zemaljski izložbeni odbor za milenarnu izložbu u Budimpešti počeo je izdavati litografovani list naslovom: „Viesti zemaljskog izložbenog odbora". List uredjuje D.r Ivan Malin, a izlazi prevremeno prama obsegu gradiva, a svrha mu je da obavješćuje domaće novinstvo, o radu izložbenog odbora.

***

Analitričko kemički laboratorij u Zagrebu, kojega je lani uredio D.r Srećko Bošnjaković, stekao je pravo javnosti, te će u struku zasjecajuće svjedočke rečenog zavoda, izdane u svrhu javnog ili privatnog prometa, ako su redovito podpisane i providjene pečatom zavoda, imati dokaznu moć pred javnimi oblasti, izuzev sudove.

***

Slavonsko gospodarsko družtvo u Osieku izdalo je svoje godišnje izvješće, koje je podnešeno tridesetšestoj glavnoj skupštini rečenog družtva, obdržanoj dne 25 ožujka t. g. Prvi dio izvješća bavi se vrlo pomnjivo o poljskoj proizvodnji u virovitičkoj i sriemkoj županiji, te brojkam navadja koliko je lani u svakoj županiji pojedinih vrstih žitija rodilo u hektolitrim i kvintalim, i koja je bila popriečna ciena žitija. Iz tog izvješća razabiremo da je sva ljetina predstavljala vriednost od 15,720,432 fiorina, i to: 6,410,955 fior, u virovitičkoj a 9,309,477 u sriemskoj županiji. Od 16,757 jutara vinograda posve je uništeno 2710 jutara, a zarazeno 2153 jutra, a napravljeno je 113,688 hektolitara vina. Popriečna ciena vinu u jamatvi bila je 17.57 fior., te je godine 1894 napravljeno vino predstavljalo vriednost od 1,569464 fiorina. Družtvo imade 14 podružnica i 5487 članova. Koncem godine 1894 gojilo se je na pokušalištu družtva u svrhi kušnje 2100 stabala u vriednosti od . . . . f. 4500

Izim toga bilo je plemenitih stabala, divljaka, grmlja itd. 104,500 komada u vriednost . . . . „ 8483

Matičnih loza domaćih i amerikanskih 3716 panjeva u vriednosti . . . . „ 1283

Korenjaka od R. sauvage i portalis bilo je 13,900 komada, a odrezanih ključeca 12,000 komada u vriednosti „ 755

Dakle voće i loze koncem godine 1894 imale su vriednost od . . . . . f. 15021

Lani u proljeću družtvo je razdielilo bezplatno izmedju podružnica, članova i pučkih škola 6227 raznih voćnih stabala, 24,500 divljaka, 51,640 plemenika, 1800 domaćih loza i 4380 Rip. sauvage. U jesen je pak razdielilo 3819 voćnih stabala i 450 divljaka. Ako se računa svako voćno stablo samo 25 novč., svaka šibica i divljaka samo 3 novč., svaku 1000 komada domaće loze samo 4 fior., a amerikanske samo 10 fior., to ukupna vriednost razdieljenih voća i loza iznosi fior. 4860. Družtvo je dobilo za dielenje voćnih sadnica posebnu podporu od 800 fior.

***

Bosanska vlada je kupila opet liep broj krava bjelanske (Möllthalske) pasmine, u svrhu da ih raširi u Bosni. Bosanska vlada daje krave, na odplatu od tri godišnja roka. I iz Babolne je nabavljeno kobila za razplod, koja dolaze u Bosnu do malo dana, u svrhu da se poboljša domaća pasmina konja. Kobile daje bosanska vlada gospodarim na odplatu od pet godišnjih rokova.

***

Plemenitim pastucim bilo je u cislajtaniji 1894 godine pripašano 95,265 kobila.

Pitanja i odgovori „G. Poučnika".

A. Odgovori.

29. Pri oskudici gnoja i gnojenju zelenim biljem, kako se ima postupati gnojenjem zelenog bilja, da ono što moguće obilnije rodi?

I. K. u S. (Hrvatska).

Za zeleno gnojenje valja birati ono bilje, koje najbolje uspjeva, a koje izradjuje dušik od zraka. I za uzgoj takovog bilja za zeleno gnojenje valja gnojiti umjetnim gnojem, i ako ne takovim koji sadrži dušika, takovim, koji obiluje fosfornom kiselinom, kalijem i vapnom. Na posve mršavoj zemlji valja gnojiti i dušičnim gnojivim, osobito na mršavim vapnenjačam, jer i sočivnice i djeteline, koje najviše dušika izradjuju, treba da za svoj prvi razvoj nadju nešto dušika u zemlji; jer bez toga nemogu da se razviju nitrobakteriji, koji pak podupiru izradbu dušika zraka. Na mršavim zemljam valja pognojiti bilje za zeleno gnojenje barem su 50 do 80 kg. kilske salitrovine po hektaru. Za bilja za zeleno gnojenje hoće se osobito, da zemlja obiluje fosfornom kiselinom. U tu svrhu gnjoje se vapnenjače i pjeskulje Thomasovim brašnom, dočim se ilovače gnjoje superfosfatom, čiji učinak pak vrlo povoljno osjeća bilina, koja dolazi za onom tlo gnojenom za zeleno gnjojenje. Kalijem gnjoje se bilje za zeleno gnjojenje samo na vapnenjačam i pržinam koje obično oskudievaju kalijem, i na gnjilačam i ilovačam, ako su izsisane žitaricam; a za gnojenje rabi se kainit. Za pržine i vapnenjače hoće se po hektaru nešto 600 do 700 kg. kainita i 400 do 600 kg. Thomasova brašna Gnjilače i ilovače gnjoje se su 400 kg. superfosfata, koji sadrži barem 10% topive fosforne kiseline i su 300 kg. kainita. One zemlje, koje oskudievaju vapnom, kako što vrlo često biva kod ilovača i gnjilača puno pomaže ako se bilje za zeleno gnojenje pognjoji vapnom. U obće se vapnu u gnojenju daje mnogo manje važnosti, nego li je ono zaslužuje. Pri-

nače je bolje gnojiti laporom nego li čistim vapnom ili sadrom, težkoj se zemlji hoće živog ili na zraku zagašenog vapna. Ako se odveć obilno zagnjoji vapnom, onda zemlja izjalovi, i ostane jalova za više godina. Pjeskulje ili pržinače gnoje se su 200—250—500 do 1000 metričkih centih lapora, koji sadrži do 30 postotaka ugljično kiselog vapna. Živog ili na zraku zagašenog vapna rabi se na težkim zemljam nešto 10—15 do 50 i do 150 metričkih centih napram tome dali je zemlja težka gnjilača ili ilovača. Bez gnjojenja loše će uspjevati bilje za zeleno gnojenje.

30. Jeli koristno takozvano navrćanje zemlje pri uzgoju sočivnica za zeleno gnojenje, i kako se pri tom postupa?

I. K. u S. (Hrvatska).

Zemlju na kojoj se namjerava gojiti bilina za zeleno gnojenje, osobito takova bilina, koja se još nije gojila na dotičnoj zemlji, valja zemlju dobro pripraviti, da bilina bude našla dobrih uvjeta obstanku. A kako se za zeleno gnojenje ubično rabe sočivnice, koje sredstvom nitrobakterija izradjuju dušik zraka, red se je pobrinuti da u zemlji bude tih nitrobakterija, i da ih se što više razplodi. Ovih nitrobakterija ima i u zraku, ali valja nastojati, da ih što moguće više bude u zemlji, jer čim ih ima više u zemlji, tim se brojnije razplodjuju, što se opaža po čvočićim na žilicam, a dosljedno tome tim je veća njihova djelatnost u izradjivanju dušika od zraka. Da ih se dostatan broj razvije u zemlji, tako da njihova djelatnost bude brza i uspješna hoće se višegodišnje njege. Ali se to povećanje nitrobakterija u jednoj zemlji, dade umjetno postići, biva navrćanjem. U tu svrhu uzme se zemlja sa onog zemljišta, koje obiluje nitrobakterijim, pa se ta zemlja na tanko razaspe pa onom zemljištu, koje oskudieva nitrobakterijim. Za navrnuti hektar zemljišta nitrobakterijim dosti je nešto 400 do 500 kg. zemlje, koja obiluje nitrobakterijim; dapače u mnogom slučaju dosti je i 100 kg. po hektaru. Uspjeh je veći ako se odmah dok se izkopa dotična zemlja razaspe po cnoj zemlji, koju se želi navrnuti nitrobakterijim i ako se odmah pobrana. Kiselaste zemlje nisu prikladne za navrćanje nitrobakterijim. Dakle ako je zemlja tresetasta, red ju je prije kiseliti vapnom, a ako je zemlja vlažna, pa usljed toga kisela, valja prije urediti vlagu. Ako se sočivnice za zeleno gnojenje goje na krčevinam ili takovim zemljam na kojima se nije prije gojilo sočivnice, one će s početka prilično bujno uspjevati, ali će onda prožutiti i izjaloviti, ako se nije prije dotično zemljište navrnulo nitrobakterijim. Ako se sa takovog nenavrnutog zemljišta izguli jedna biljka, opazit će se, da na žilam nema onih malih čvorića, koje prouzrokuju nitrobakteriji.

31. Pri hranjenju svinja zrnjem, kako se ima isto priredjivati, odnosno svinjam padavati, da se hranjenjem najveći uspjeh postigne.

A. Č. u Đ. (Bosna).

Zrnje koje se daje svinjam za hranu biva obično premljiveno u krupicu, ili izgnječeno ili sameljeno. U novije doba, prevladjuje mnienje, da je koristnije i uspješnije davati svinjam cielo zrnje, samo se hoće, da su već od mladosti privikli da jedu cielo zrnje, jer starije svinje, koje su već naučne izgnječenom ili sameljenom zrnju nemogu da jedu cielo zrnje, jer ga nemogu da zvaću, niti su im žlježde slinavke privikle izlučivati toliko sline, koliko se hoće iste, da cielo zrnje prozvaće. Dakle, ako se svinje iz malena priviknu cielom zrnju, puno je koristnije davati cielo zrnje. Cielo zrnje daje se u plitkim a širokim posudam, u tankim slojevim, da ga svinje malo a malo uzimlju i zvaću, jer kad mogu da puno na jedanput zagrabe, onda obično ne prezvaču zrnje. Cielo zrnje daje se svinjam do tovljenja, a kad se stave svinje na tov, onda je koristnije davati im krupicu ili izgnječeno zrnje. Čim je bolje pripravljena hrana za pitance, tim mogu da više pojedu, a tim se načinom pospješi tovljenje; jer najkoristnije je za gospodara, ako mu se svinje brzo utove. Još se veći uspjeh postigne u tovljenju, ako se krupica ili izgnječeno zrnje pomješa su nešto sječke od slame, pa sve ovlaži. I brašno i mekinje koristnije se izrabe, ako se pomješaju sječkom i umjese su malo vode. Čim više svinja zvaće hranu, i čim ju bolje osline, tim ju bolje i podpunije probavlja.

32. Na što imam paziti, e da mi se kvočke redovito kvoče, da jaja izvale i da si piliće uzgojim?

L. M. u N. (Boko).

I za nasadjivanja kvočaka i za kvočenja valja se držati nekih pravila. Nevalja nasaditi jaja prije prvog ožujka ni posli konca svibnja. Jaja za nasad valja uzeti od najbolji nosilja. Na jaja za nasad valja zapisati nadnevak, kad su snesena; jer jaja koja su starija od 14 dana nisu za nasad. Jaja za nasad moradu biti posve čista, u izbrljanom i zamazanom jajetu zaduši se pile Ako se jedno nasadjeno jaje razbije u gnjezdu, pa izmaže druga jaja, valja izmazana jaja izprati u mlakoj vodi; u gnjezdu postavi malog čistog siena ili provehle trave. Za nasad nisu jaja od kokoših, koje nisu starije od godine dana. Sesti dan potraži jaja ako su oplodjena. Bistra jaja nisu uplodjena i red ih je potrošiti u kuhinju. Nasadi kvočku na mirnom mjestu, da druge životinje nebudu mogle zanovetati kvočkam kad sjede, ili brčkati im po gnjezdu. Kvočki valja davati svježe vode i zrnja; najbolje im je davati kukuruza. Hranu nevalja postaviti blizu gnjezda, da kvočka može jesti sjedeć, nego nešto po dalje, da se kvočka digne rad hrane, jer je potrebito, da se jaja pokadšto razhlade, a ako se kvočka ne diže sa legla, brlja izmetinam gnjezdo, a dosljedno i jaja. Pokraj gnjezda dobro je držati malo pržine ili suhe zemlje, da se kvočka bude imala gdje izvaljati. Ako su kokoši pune tekutih, valja gnjezdo posipati buhačem, da se drži čisto od tekutih. Devneaesti dan valja izčistiti gnjezdo i postaviti mjesto starog novog siena ili provehle trave. Sve radnje u gnjezdu valja opremiti, kad se kvočka digne po hranu.

B. Nova pitanja.

33. Molim vas, kako se ima postupati pri posteurizovanju vina u staklenicam?

I. N. u S. (Kaštela).

34. Imali, koji sigurni liek proti običnoj bolesti mladih pasa, takozvanom cimuru? Šta se ima raditi kad jedan pas oboli?

L. B. u P. (Istra).

35. Molim vas jeli bolje rezati lozu jeseni, zimi ili u proljeće prije nego li protjera?

H. B. M. u J. (Bosna).

36. Dva badnja i dvi bačve u kojima sam držao višnje daju mi još uvjek žestoko po višnji premda sam ih opetovano put izprao. Molim vas, imali način, da se drvenim sudovim žestoki vonj po višnji sasvim digne?

A B. u S. (Šibenik).

37. Molim vas, koji je najbolji hladni maz, za mazanje navrtaka?

F. Č. u T. (Hrvatska).

☞ Odgovori na javna pitanja kao i nova pitanja, primaju se rado od svakoga, pa i ne bili predbrojnici.

OTVORENI DOPISI

GOSPODARSKOG POUČNIKA.

Predplatili su predbrojbu do konca t. g. 1895.

P. N. gospoda: Cvetko M. kan. — Staničić A., posj. — Bošnjak M. vlas. — Gojković S., posj.

Predplatili su predbrojbu do konca I. pol. t. g. 1995.

P. N. gospoda: Mihotić Vid, uč. — Hrvatska čitaonica - Makarska.

— V. g. Opara P. — Pisali smo vam glede sjemenja i razsada buhača.

— V. g. Zlendić V. — I vami glede navrćanja loza.

— V. g. Krčelić pl. J. — Željenu adresu odposlali smo vam, ali vrlo težko da vam budu stavljali ciene tamo; jer obično biva da se ciene stavljaju za Rieku.

V. g. Carić A. pok. T. — Glede šljiva i trešanja odgovorili smo vam kretom pošte.

— V. g. Bušić I. — Ako bude moguće bez žrtava, dobre volje; ali bi vam opet savjetovali, da se obratite onamo, gdje smo vas prije uputili, jer ono ne zasjeca u našu struku.

— V. g. Vidaković A. — Nismo ni najmanje vješti pitanju starih biljega, pa vam nemožemo reći, dali je vaša stara biljega od ikoje i kolike vriednosti. U rečenu svrhu red je da se obratite na jednog veletržca i poznavaoca starih biljega, da mu vašu biljegu točno opišete, pa će vam on znati odgovoriti ako je i koliko je vriedna. Jedan od takovih veletržaca u biljegam jeste: Eduard Heim u Beču, II Blumauergasse 23.

— V. g. Luković T. — Knjigu „O uzgoju i njegovanju cvieća" i broj 3 i 5 poslali smo vam skupa.

— V. g. Ostoja L. - Kad voćna stabla prodju 10 do 12 godina života, od malog uspjeha može biti razsadjivanje istih, po gotovo je pak bezuspješno razsadjivanje starih stabala. Bez posljedica je razsadjivanje, ako se obavlja strojem, kako biva u francezkoj osobito u Parizu za nasadjivanje drvoreda. Tamo izvade stablo kakogod stoji u naravi, sa svim žilam i zemljom bez da mu i najtanju žilicu dotaknu i prenesu na novo mjesto opredieljeno mu. Takovo stablo ne trpi razsadjivanjem ništa, jer ono pravo nije razsadjeno, nego je promienilo položaj.

— V. g. Mirić A. — Neznamo vam reći ako je ljetos vlada što opredielila za poboljšanje blaga.

— V. g. Stojičić N. — Za sjeme i korienje od *Lathyrus silvaticus Wagneri* red je da se obratite na gospodarsko družtvo „Lathyrus" u Monaku u Bavarskoj Maximiljan platz.

U ZADRU, 1895. Brzotiskom Narodnoga Lista.

Godina XIV. Izlazi na 1 i 16 svakog mjeseca Broj 8.

GOSPODARSKI POUČNIK

Obće blagostanje zavisi o blagostanju pojedinca a temelj blagostanju pojedinca, jest razboriti rad uz vještu uporabu nauke i izkustva.

Upraviteljstvo lista je u Zadru

Predbrojba u *Austro-Ugarskoj* stoji 3 for. na godinu, u *Inozemstvu* 8 franakâ na godinu. *Uvrstbe* plaćaju se 8 novč. po redku za prvi put, a svaki sliedeći put 3 novč. redak. *Cliché* računaju se 5 novč. po centimetru četvornom.

Upravitelj i Izdavatelj: PETAR L. BIANKINI

Odgovorni urednik: NIKOLA ŠIMIĆ

Pisma, naputnice itd. itd. upravljaju se *Upraviteljstvu Gospodarskog Poučnika u Zadru.* — Rukopisi se nevraćaju. Predbrojba je obvezna za godinu danâ, a izplaćuje se u Zadru. Tko nepovrati prva dva broja obvezan je predbrojbi za godinu dana.

ZADAR, 16 Travnja 1895. Ciena je listu 3 fiorina na godinu. ZADAR, 16 Travnja 1895.

Mirisave trave i mirisavo ulje.

MALO je zemalja, koje bi svojim podnebljem i položajem bile prikladne za uzgoj raznovrstnog mirisavog i mirodijskog bilja, kako što je Dalmacija, a ipak se ta gospodarska grana, kod nas posve malo ili skorom ništa njeguje.

U nekim predjelim francezke uzgoj mirisavog i mirodijskog bilja, stvara najglavniju i najizdašniju izruku, a i u Njemačkoj i u Italiji počela se je ta grana izbiljno njegovati.

Bogatom florom, kako što Dalmacija malo koja druga zemlja na svietu može da se podiči, pa veci dio mirisavog i mirodijskog bilja, koje je toli unosno drugim zemljam, kod nas raste divlje. Kod nas ima kadulje, metvice, mažuranke, lovorike, mrtine, zimrada (ruzmarina), time, peljena, gorčike, ivanjskog cvieća, buhača, koje sve divlje raste, pa jedino da se je uzgoju buhača u zadnje doba posvećivalo nešto pomnje, i da ga se je držalo za redovito izruku.

Mirisavo i mirodijsko bilje nalazi razne uporabe, a i ciene su mu primjerne.

Najviše ga se izrabljuje za proizvadjanje mirisavog ulja, kojeg se najviše troši u proizvadjanju mirisovih voda, mirisavih pomasti, pri pravljenju raznih likera, u liekarstvu, u raznim tvornicam pakostina, i u kućanstvu, kao začin za jelo itd.

Kod nas se samo od ruzmarina još vadi mirisavo ulje, i to posve primitivnim postupkom. O savršenijim postupcim pri pravljenju mirisavih ulja kod nas nema se pojma.

A ipak kad se promisli da se 1 kilogram ulja od kamomile (ravan) prodaje 190 do 200 fior., jedan kilogram ulja od paprice 30 do 40 fior., jedan kilogram ulja od metvice 16 do 35 fiorina; jedan kilogram ulja od kumina 6 do 8 fior., jedan kilogram ulja od mažuranke 32 do 35 fior.; jedan kilogram ulja od rige 9 do 10 fior., jedan kilogram ulja od kadulje 10 do 12 fior, 1 kg. ulja od kopra 5 do 6 fior. jedan kilogram ulja od peljena 25 do 30 fior. itd. svak će uviditi, koliko bi se lipog novca moglo kod nas utjerati gojitbom mirisavog i mirodijskog bilja. Ne može biti, da svak goji sve vrsti mirisovog i mirodijskog bilja, ali bi dobro bilo, da se priberu one vrsti koje u dotičnom mjestu i okolici bolje uspjevaju, obilnije radjaju ili su izdašnije na ulju.

U nijednom gospodarstvu, nebi kod nas mirodijsko bilje moglo biti glavnom izrukom, ali kao nuzgredna izruka, dalo bi liepog dohoda.

Kod nas se gojitba mirisavog ili mirodijskog bilja i radi toga preporuča, što se sušenje lišća i cvieća može obaviti na zraku, bez troška za sušnice, kako u mnogim drugim zemljam biva, i što usljed našeg podneblja i položaja mirodijsko bilje kod nas mnogo više mirisanog ulja sadrži nego li u drugim zemljam.

Istina je, da je prodaja suhih djelova mirodijskog i mirisavog bilja vrlo otešćana radi toga, što zaprema puno objema, te se težko privaža, i rodi toga što se lako izšteti ako pokiši, ali bi se za to radnja mogla odmah tako adesiti, da se na kući proizvadja mirisavo ulje. Tim bi s jedne strane dobit od radnje za proizvadjanje ulja ostala kod kuće, a s druge bi strane ostali odpadci kod kuće, koji i ako se nebi dali inače koristno uložiti, mogli bi se uložiti za djubar, kojim se takodjer kod nas oskudieva.

Sprave za pravljenje mirisavog ulja su sasvim jednostavne; one se sastoje ponajviše iz jedne retorte, koja se grije u jednoj kupelj od vode; ima jedno hladilo, kroz koji prolazi vijugasta ciev, u kojoj se mirisave pare sgušćuju u mirisavu vodu i ulje. Posuda u kojoj se sakuplja mirisavo ulje obično je od stakla, i tako udesena, da se ulje odmah odieljuje od vode, i da se suvišna voda, dok je se odviše sakupi pod uljem bude mogla odstraniti, a da ulje i dalje ostane u posudi.

Suhom lišću, držćim, cvieću i sjemenju dolije se četarnaest do petnaest put toliko vode u težini, koliko je težina lišća, cvieća ili sjemenja, a svježim djelovim samo sedam do osam put toliko vode, kolika je težina tvari iz koje se vodi ulje.

Da korist bude veća nije potreba, da si svaki gospodar nabavlja sprave za vadjenje eteričnog ulja, ali će u jednom selu biti dosti jedna takova sprava, dapače jedna sprava može da služi i za tri i četiri mala sela.

Uzgoj mirisavog i mirodijskog bilja može na mnogim mjesti biti vrlo unosna izruka, osobito pak u takovim mjestim, gdje ručna rad-

---

PODLISTAK.

Katekizam Gospodarske hemije

od

D.ra E. WILDT-A

Ravnatelja agrikulturno-hemičnog pokušališta u Poznanju.

Po šestom izdanju njemačkog izvornika preveo

F. RADIĆ

Učitelj strukovne učionice u Korčuli.

(*Nastavak vidi broj 7*).

Navlaš različite vrsti djetelinastih rastlina ostavljaju za sobom zlamenite kolikoće bogato dušičnatih zaostataka, odkuda se tumači liepo stanje rastlina gojenih na djetelinastu strništu. Kolikoće zlamenitijih rastlinskih hraniva koje zaostaju u zaostatcim strništa u mekoti iznose na hektar:

	Dušika	Fosfor. kis.	Pepelike
Pšenica	10·17 kg.	5·1 kg.	7·9 kg.
Raž	27·97 „	10·9 „	13·5 „
Ječam	9·9 „	5·17 „	4·2 „
Zob	11·52 „	12·97 „	10·72 „
Heljda	19·11 „	4·72 „	3·97 „
Grah	24·39 „	6·4 „	4·87 „
Vučak	26·87 „	6·0 „	7·3 „
Repične komine	26·19 „	13·8 „	20·32 „
Crljena djetelina	82·53 „	32·2 „	35·17 „
Ljekarica	58·78 „	16·9 „	15·72 „
Ždralika ili biela djetelina	44·01 „	10·42 „	11.17 „

242. Koje su vrsti tla najprikladnije za zeleno gnojenje?

Vrsti tla koje sadržavaju malo humusa, navlaš lagana pjeskovita tla.

243. Kako se podorava zeleno gnojenje?

Rastline se pokose malo prije tvorenja sjemena, doba kad prikazuju najbolji razvitak, a zelena tvarina razstrče se po otvorenim brazdama pluga.

244. Je li zeleno gnojenje od kakve gospodarske koristi?

Ne u svakojakim okolnostima. Zaisto je korist veća ako se postignutom rastlinskom tvarinom prije ukrme stoka, te se pak njezin gnoj doveze na polje, jer se tim načinom, osjem jednog diela tvarî koje prave humus, skoro sve ostale tvari malo da ne podpuno povraćaju. Preporuča se zeleno gnojenje pak onda, kad su njive tako daleke da bi izpali preveliki prenosni troškovi za prevoz krme iz polja u štaju i gnoja sa štaje na polje, ili ako se o tomu radi, da se, pri oskudici štajskoga gnoja, proizvodi što je moguće više tvarî od kojih postaje humus.

Takodjer se preporuča zeleno gnojenje kad neimaš toliko stoke, da bi ukrmljivanjem mogao da savladaš proizvedenu rastlinsku tvarinu, što će biti slučaj kod malih posjednika.

245. Koje se vrsti tla nastoje popraviti paljenjem?

Glinena i čretištna tla.

246. Kako se postupa pri paljenju gline?

Glina se od polja odlučuje (oljušćuje) na tanke slojeve, koji se suše, pa se tako nagomilavaju na stogove, pomješavši jih triešćem, granjem ili komadim treseta, da bude kroz njih promahe uzduha. Zatim se stog zapali, te mu se malo a malo dodaje još zemlje. Kad prestane gorenje zaotala se gromada jednako razastre po polju te se podore.

247. Koje promjene izazivlje paljenje u glinenom tlu?

Paljenjem gubi glina svojstva žilavosti i

nja nije skupa i gdje se mogu gojiti takove vrsti mirisavog i mirodijskog bilja, iz koji se vade skupe vrsti ulja.

Obzirom na gospodarsku krizu, koja nas je zahvatila, i na filokseru koja nam je u kući dobro bi bilo da se naši gospodari upute u gojitbu mirisavog i mirodijskog bilja, te da ga počmu gojiti.

Slinavka.

Slinavka je bolest vrlo česta kod blaga i tankog i debelog zuba. U nekim se mjestim vrlo često pojavlja, pa blago trpi i znatno od nje strada.

Običnija je na papcim, nego li na ustim, premda se u većem dielu slučajeva skupno pojavlja.

Dok se pojavi slinavka na papcim, valja obvijati oboljena mjesta mlakim oblozim, da što prije uzdrije i da vrid proteče. Puno pomaže, ako se umjetno sve do zdrava izreže oboljeli djelovi, jer se tim preprieči širenje bolesti. Ostrane se s toga svi nagrizli djelovi rožine, i sva ona mjesta mesa i kože, gdje je bolest već izgrizla i vrid protekao, tako da rana ili rane budu žive i posve čiste. Ove se ranice pak izpiraju običnim razkuživim sredstvim, pa onda se obvije. Liečenje i ono previjanje valja obavljati uvjek po danu, da se odstrani sukrvica, i svaka nova pojava. Odkad se prvi put razkuže i izčiste ranice i previje, pusti se da prodju 24 sata, dok se drugi put razkuži i previja, a onda se razkužuje i previja svako 4 ili 5 dana.

Ako se bolest jače pojavi, onda vrlo često i kosti zahvati, u takovu slučaju valja odmah odlučno postupati, te razgrizene djelove kostiju izstrugati do zdrava.

Ovaj jači oblik slinavke se redje pojavlja, i to češće na onom blagu, koje redovitije od slinavke poboljeva, i u onim predjelim, gdje je slinavka endemična bolest.

O sadnji krompira.

Krompiri sade se obično u ožujku i travnju, iz m posve ranih vrstih, koje su još mladi opredieljeni za tržišta.

U zemljam, gdje se krompiri goje na veliko vlada svudi mnienje, da je bolje uraniti sadnjom krompira, nego li zakasniti. Za sadnju valja birati gomolje srednje veličiue, odveć veliki gomolji, nisu za sadnju, kako ni na maleni.

Bolje je saditi ciele gomolje, nego li ih rezati na komade, jer iz cielih gomolja dobiju klice više hrane za svoj prvi razvoj.

gnjecavosti, te se razstavlja u sitnu prašinu, tako da potlašnjim njezinim miešanjem sa nepaljenom glinom služi da ovu prorahljuje. Istodobno, usljed vapna što ga ima u glini, visoka toplota djeluje raztvarajuć silikate koji sadržavaju vode (ceoliti); tim se u glini sadržana hraniva prevadjaju u raztopiv oblik. Osjem toga ako u glini ima soli željeznog kisca one se pretvaraju u željezni kis, a ustrojna tvar koja se u glinenom tlu posve polako razlučuje, biva uništena, tako da pepeljaste sastavine koje se u njoj nahode pridju u oblik pod kojim jih rastline mogu da prisrkavaju. Isto tako djeluje i pepeo upotrebljenih goriva svojom sadržinom rudnih tvari.

Da se postignu sve te promjene, treba da se dobro upravlja paljenjem. Prekomjernim ugrijanjem raztali se smjesa u kamenolike grude, koje se ne mogu više da pretvore u prašinu; posve mlohavim gorenjem pridrži glina svoja gnjecava svojstva. Budnć da svekoliko lučbeno djelovanje izazivlje sadržina vapna, treba, kad gline sadržavaju malo vapna, da se prije paljenja pridoda vapna.

(Sliedi).

Ako je s nedostatka sjemena red komadati gomolje, nevalja ih komadati na manje od polovice, i to uvjek po dužini gomolja. Da izrezani gomolji ne pregnjiju red ih je zamazati pepelom i izmrvljenim drvenim ugljenom.

Za krompire hoće se zdrelog stajskog gnjoja. Priesni gnoj nije za krompire, jer u njemu laglje gnjiju, a i nisu dobra teka.

Ako se uz stajski gnoj, gnjoji i umjetnim gnjojem onda znatno bolje radjaju.

Za hektar zemljišta uzimlje se obično 200 do 250 kvintala stajskog gnjoja i 75 do 120 kg. dušične pepelike, te 300 do 400 kg. superfosfatova vapna, i 120 do 180 kg. pepelike.

Stajski se gnoj podore kad se pripravlja zemlja za sadnju; umjetni gnoj, izim dušične pepelike, kad se sade krompiri, a dušičnu pepeliku za okopovanja.

Čuvanje stajskog gnjoja.

Dugo već proučavaju gospodarski kemičari razna sredstva, koja uplivaju na čuvanje i uzdržavanje stajskog gnjoja. Iz tih proučavanje doznaje se sljedeće:

1. Svojstvo sadre da veže amonijak u ustrojnim tvarim, koje podpadaju vrienju, podpomaže se i povećava slobodnom fosfornom kiselinom ili tako zvanim monocalciumfosfatom, što nije ništa drugo nego u vodi topiva fosforna kiselina.
2. Tako zvana osnovna fosforna kiselina i u zemlji topiva fosforna kiselina nije od nikakovog upliva na sadru, da veže amonijak.
3. Superfosfatova sadra, ako se za čuvanje gnjoja posiplje po gnjoju gubi nešto od svoje vriednosti, jer se topiva fosforna kiselina pretvara u citratovu fosfornu kiselinu. Ovaj gubitak ali je jednak ništici napram koristi koju se ima u gnjoju, ako ga se posiplje superfosfatovom sadrom.
4. Razvijanje slobodnog dušika preporučuje se ako se preprieči veliko zračenje gnjoja. Uporaba superfosfatove sadre rek bi da doneklen prieči razvijanje slobodnog dušika. Kad se gnoj posiplje superfosfatovom sadrom, da se i češće prekopava ne opaža se velikog gubitka dušika, kao takovog.
5. Stassfurtske Abraumske soli djeluju takodjer uspješno na djelovanje gnjoja.
6. Puno bolje djeluje superfosfatova sadra, ako joj se primieša malo kainita, a opaža se da se ustrojna stvar teže raztvara, da se nije razvilo puno amonijakovih soli, a tim je spriečen gubitak amonijaka. Nije se opazilo ni da bi se razvijalo slobodnog dušika.
7. Kad se gnoj posiplje uglično kiselim vapnom, razvije se veliko amonijakalno vrienje, i izgubi se izhlapljivanjem puno amonijaka.

Koliko su otrovne žeste (alkoholi).

Stara je stvar, da su žeste otrovne, i da oni koji navadno piju puno žeste, podpadnu raznim posljedicam otrovanja, a najzad i smrti.

Francezki učenjaci Izidoro Pierre i Dujardin — Beaumetz potražili su pobliže svaku pojedinu vrst žeste i prokušali su, je, da ustanove njezin stupanj otrovanja. Iz tih kušnja je proizteklo da sve rakije ili žeste bez iznimke sadrže u sebi sastavina otrovnih za ljudsko tielo i to u tim većoj mjeri, čim su manje izčišćene. Žeste ili rakije rad svoje otrovnosti na ljudsko tielo dadu se poredati redom, kako sliedi:

1. Rakija od vina ili vinska žesta (konjak).
2. Rakija od krušaka.
3. Rakija od vinsog dropa i od jabukovače.
4. Rakija od sladorne repe.
5. Rakija od žitarica.
6. Rakija od sladorača (melasse) pri pravljenju sladora.
7. Rakija od krompira.

Najmanje je otrovna rakija od vina, najviše ona od krompira.

Rakija od vina ili *cognac* je radi toga najmanje otrovna od svih drugih rakija, jer sastoji skorom izključivo iz *etilične žeste*, koja je opet najmanje otrovna od svih drugih.

Rakija od dropa i ona od jabukovače sa drži izim etilnog alkohola, takodjer nešto propilnog alkohola, oenantilnog i kaprilnog, te proizvoda njihovog okiselenja, pa zato ove vrsti rakije, jesu znatno otrovnije od vinske rakije.

Rakija od žitarica i sladorače sadrži propilnog, butilnog i amilnog alkohola, a rakiju od krumpira izim svih ovih otrovnih žešta sadrži takodjer izvadivih ulja, ili takozvanih smrdljivih ulja (fuzel). Ova smrdjiva ulja su vrlo otrovna, a proiztiče, da su sastavljena od butiličnog i amiličnog alkohola. Nevalja pak zaboraviti, da neke vrsti žeste u doticaj sa zrakom promjene sasvim njihov kemički sastav. Kao proizvodi ovih promjena jesu *aleidi* i *eteri*.

Rečeni učenjaci su ustanovili, da su *aleidi kvasinasta* i *kvasinov eter* znatno, i žešće otrovniji, nego li žeste od kojih oni potiču.

Pošto je dakle od svih rakija vinska rakija ili cognac najmanje otrovan, valjalo bi strogim zakonim i globam zabraniti svako miešanje drugih rakija onoj vina, ne samo ali i primješavanje vinu svih onih tvarih, koje ne potiče iz vinovičnog vrienja.

Jeli voćni maz od upliva na zdravlje voćaka.

Gdje se goji puno voća, osobito puno kruška i jabuka, tu se razmjerno pojavlja mnogo zareznika. Jedan od načina obrane od zareznika, osobito od onih, koji se gujezke u zemlji, po se popnu na stabla, jeste mazanje debla u obliku prstena sa raznim mazovim, a to u svrhu, da maz preprieči, da se zareznik uspne na stablo.

U mnogim mjestim rabe mazove i proti ogrizavanju kore od stabala, osobito u onim mjestim, gdje imade puno zeceva. Pošto se mazom, pa koje vrsti bio začepljuju puči na kori; pošto u mazu ima kadšto i takovi stvari, koje lako prodiru u staničevinu i svojom naravi mogu biti štetne po zdravlje stabala, stalo se je ozbiljno proučavati, dali su mazovi štetni voćnim stablim ili ne. Kušnja su u tom pogledu dokazale, da maz, pa koje vrsti bio ne hudi stablu ni najmanje, ako je kora stara i debela Mladim stablim, osobito onim stablim, koji su zasadjani na sunčanom položaju opazilo se je, da je maz probio koru i prodro u staničevinu drva. Usljed toga stabla kržljave, a dobar dio i propane ili sasvim ili barem do onog diela, gdje je bilo namazano.

Stablim koji nisu posve izloženi suncu, kako i na onom dielu stabla okrenutom od sunca neopaža se da maz lako prodire da staničevine drva, ali stabla ipak kržljave i zaostaju u razvoju.

Usljed toga se zaključuje, da mladja stabla, koja su još gladke kore nevalja poništo mazati ni mazovim proti zecevim, a da se starija stabla mogu mazati, ali da se je bolje pomoći na koji drugi način.

Gdje je baš puno zareznika red je rabiti maz na obranu, može se u pitanju tako pomoći, da se prije oko debla obvije i dobro stisne nepropustne ili pergamentne hartije, pa onda po nepropustnoj hartiji namaže mazom. Ovim se načinom, postigne željena svrha bez da stablo ista trpi. C. F.

O sirenju mlieka.

Vrlo važnih opazkah o sirenju mlieka priobćili su gospoda Lezè i Hilsont u *Annales Agronomiques*, pa je dobro da se i naši čitaoci upute u stvar.

Ako se usiri svježe, cielo i zdravo mlieko dobije se sirac biel kao porčulanača, posve jednak, koji se prodčuje sasvim čist.

Mlieko srednje dobrote, ugrijano do 35° usiri se u četiri časa vremena; mlieko koje je mas'nije usiri se kroz nešto kraće vrieme, a mršavije mlieko trebuje za usirenje nešto više od 4 časa vremena.

Ako sirac nije jednak, i ako je grudvast, pa se mlieko ne usiri u opredieljeno vrieme, nego brže ili kašnje, to je onda znak da mlieko ima manu kakovu, te ga valja pomnjivo potražiti.

Ako se hoće puno vremena, da se mlieko usiri, to je onda znak da je mlieko prokuhano ili da je razvodjeno. I ono mlieko se težko usiri, koje mu je dodano lužina u svrhu, da se neizkvari.

Ako se mlieko odveć brzo usiri, a sirac je grudvast, to je onda opet znak da je mlieko bilo izkvareno, i sir taj neće nikad biti dobar za jelo.

Izkustva rečene gospode, dadu se u kratko svestvi na sljedeće točke.

1. Za kušnju sirišća valja rabiti svježe mlieko, koje je bilo omuzeno 3 ili 4 sata pred sirenjem. Još toplo mlieko odmah po muzenju nevalja siriti, jer ono sadrži ugljične kiseline, koja može da upliva na sirenje.

2. Uglj čna kiselina pospješuje sirenje, voda ga usporuje; ako se mlieko ugrije preko 60° onda se vrlo težko i loše usiri.

3. Tusto (maslo) u mlieku pospješuje usirenje.

4. Ako se je mlieko počelo uzljućivati, onda se brže usiri, jer mliečna kiselina pospješuje usirenje.

5. Ml eko koje se usiri prije 2 čaša vremena, nije zdravo, i valja ga proliti.

Kad se psi ubodu na nogam.

Lovački psi, osobito ako se lov lovi po šumam i gajevim vrlo se često ubodu na kakovu draču

Od takova uboda vrlo riedko ima za pse zlih posljedica, osobito onda, ako im se drača izvadi. Gore ide ako drača ostane u mesu, jer se onda dotično mjesto ognjoji, pa su posljedice trajnije. Red je s toga da gospodar u običnim prigodam bude psu od pomoći.

Dok se pas ubode, on to odmah kaže tim, što drži dotičnu nogu stegnutu, i neće na nju da staje.

Red je u takovom slučaju, da gospodar priskoči psu u pomoć. U tu svrhu najprije mu pomnjom izpere dotičnu nogu na koju se je ubo, a onda potraži dotično mjesto. Vidi li drača iz mesa, valja ju pomnjom izvaditi, nevidi li se drača, i neda li se razabrati gdje je naboj, red je nogu pomnjivo pretražiti, jer je to znak, da se je drača prelomila i da je komad iste ostao duboko u mesu.

Kad se pronadje naboj, valja najprije izvaditi draču ne ide li to prstim ili malim zaoštrenim klištam, onda je red razrezati meso.

U prvom slučaju se pas sam lieči, tim što liže ranicu, u drugom slučaju, kad se razreže valja prepriečiti zapalu i gnjojenje.

Ta se svrha postigne, ako se ranica temeljito izpere i razkuži, pa lieči se norvežkim katranom i obvija feničnim pamukom.

Ako se liečenje odmah preuzme za 5 do 8 dana rana rasvim zacieli, inače može se vući više mjesecih.

SVAŠTICE

Da hranjenje repom neupliva na tvrdoću masla, red je uz repu hraniti i takovom krmom, koja protivno djeluje, biva lanenim kominam, zobi i pšeničnim mekinjam. Pri redovitom hranjenju ravna se primjesaj jednog od ovih sredstava od toga koliko se repe krmi na dan. Čim se razmjerno krmi više repe, hoće se više lanenih komina, ili krupice od zobi ili pšeničnih mekinja.

Koliko se pluta proizvadja i prodaje na svietu. Godišnje proizvadja se pluta:

U Portugalskoj	275,000 kv. u vr. od	17,875,000 fr.
U Španjolsko	140,000 „ „ „	9,100,000 „
U Italiji	14,000 „ „ „	910,000 „
U Francezkoj	60,000 „ „ „	3,900,000 „
U Algiru	88 000 „ „ „	5,720,000 „
U Tuniziji	10,000 „ „ „	650,000 „

Španjolsko pluto raznaša se po svemu svietu. Portugijsko pluto u Sjevernu Ameriku, Englezku i Njemačku. Francezko se pluto neizvaža, jer ga same tvornice šampanjca potroše do 15,000 kvintala na godinu.

Sjeme od dunje vrlo težko klica u zemljam, koje ne obiluju vlagom. To biva radi toga, što na sjemenu od dunja ima stanovita sluz, koja se lako razmoči, ali se lako posuši i otvrdne. Ako je dakle zemlja suha, i poslje nego li je sjeme nabubrilo ova sluz otvrdne i ne da klici, da izvali. U tom se pomaže kako sliedi. Prije **nego li se sjeme od dunje zasije valja ga dobro** namočiti i izprati mu sluz sa površine; pa ga odmah zasijati, bez čekati da se posuši. Ovakovo će sjeme brzo i redovito proklicati.

Pomladjivanje krošnje. Zrnasto voće i neke vrsti kosticavog voća imadu potrebu pomladjivanja krošnje, a to barem svake 6 ili 8 godine, kad krošnja ostari i počme slabo tjerati i radjati ili radja kržljavim voćem. Na takova stabla valja sve mladice i grane posjeći do starog drva, a nastale rane namazati dobrim voćarskim mazom. Ako nam se vrst ploda, kojim je dotično stablo radjalo ne svidja, kad ono nakon klaštrenja protjera možemo sve mladice, koje će postati grane nove krošnje navrnuti na onu vrst koju želimo. Za šljive se navlaš preporuča izklaštriti im krošnju na kratko u svrhu, da se pomladi, kad su 7 do 8 godina obilno radjele, inače će stablo izjaloviti.

Da se dozna ako je meso izkvareno valja napraviti smjesu od 1 diela solne kiseline, 1 diela žeste i 1 diela etera. U ovu smjesu umoči se stakleni štapić, pa se približi mesu, kojeg hoćemo kušati. Ako se oko štapića napravi magla, to je znak da je meso izkvareno, jer ta magla potiče od amonijake, koja se diže iz izkvarenog mesa.

Zob za mrkoe postole. Za kišljivih dnevih promoči i najbolja koža, a nije zdravo nositi vlažne postale, jer se tim načinom nategne nahlada, uloga i drugih nevolja. Vlažni se postali najbrže i najpodpunije osuše, ako se napunu zobi. Kako je poznato zob ima veliku privlačivost za vlagu, i preko noći posuši sasvim postole. U jutro izprazne se postoli, a zob se postavi na peć ili blizu peći da se posuši e da nam opet kašnje služi. Čim je suhja zob, tim je veća njezina djelatnost.

Čišćenje mjedenog posudja. Mjedeno posudje se izvrstno čisti: 1. Lišćem od kiselice, još zelenim. 2. Vlatjem od preslice. 3. Ako se svježe ilovače namoči u kvasini, i ovom natire. 4. Razsoli (salamurom) od slanih serdjela, koju se dobro natare po mjedenom posudju, pa onda dobro izpere. 5. Ako se napravi kašica od prokuhanih mekinja i sumporove kiseline, tako da se na jedan litar kašice od mekinja pomješa jednu žlicu sumporove kiseline. Ovom se kašicom natare posudje, a onda propere vodom. 6. Ukropina od spinata (španjake) jeste takodjer izvrstno sredstvo za čišćenje mjedenog posudja. Toplom ukropinom od spinata natire se posudje mjedeno, dok postane sasvim svietla.

Gospodarske Viesti.

Buduće nedjelje poslati ćemo svim dužnicim poštarski nalog, da utjeramo što nam duguju od zaostale predbrojbe. Tko hoće, da prištedi troškove naloga neko pošalje novac naputicom. *„Uprava“.*

***

Zadnjih petnaest dana zavladala su krasna vremena i dobrano je zagrijalo, a ipak se bilje u tjeranju neprenagljuje. Sve poljske radnje neće se ipak pravodobno dovršiti, jer ne dotiče ni rukuh, ni vremena.

***

I pred Uskrs se je izvezlo nešto vina i to ponajviše za Hrvatsku. I ljetos, kako što i prošlih godina najviše dalmatinskog vina kupila je tvrdka Aleksander Breyer i sinovi iz Križevca, i to izmjenično crnog, bielog i rusog vina. Hvalevriedno je od rečene tvrde da ona kupuje vino samo proizvoditelja (težaka) i da ga izvaža čila i zdrava onako kako je Bog dao. Na taj način upoznati će u Hrvatskoj naša vina baš u naravitosti i čistoći njihovoj.

***

Gospodin Ivan vit. Vranković, odaslanik zemaljskog odbora u pokrajinskom poljodjelskom vieću, bio je imenovan za predsjednika istoga vieća za tranjanje ovog razdobja.

***

Dne 28 prošlog mjeseca započeo je svoja putovanja po južnoj Dalmaciji, putujući učitelj vinarstva Šimunu Lovrić, u svrhu da drži narodu poučna predavanja u svom predmetu.

***

Hrvatska zemaljska vlada izdala je naredbu, kojom zabranjuje izvoz plemenitih mladica iz onih predjela u kojimi se je pojavila krvava uš (*Schizoneura lanigera*), a istodobno je izdala naputak, kako se ima utamanjivati taj zareznik. Iz tog naputka vidimo, da se mladice i navrtci okuženi od krvave uši najbolje lieče tekućinom, koja se priredjuje od 50 grama zelenog sapuna, 100 grama amylalkohola, 200 grama žeste i 650 grama vode. Ovom se tekućinom pomoću četke namažu zaraženi dielovi mladica.

***

Primili smo zahvalnošću zapisnik prve redovite sjednice trgovačke i obrtničke komore u Splitu, obdržane dne 22 veljače 1895, pod presjedanjem gospodina Vinka Lukšića, predsjednika one komore. Sadržaj je vrlo izcrpiv.

***

Kod kr. gospodarsko šumarskog učilišta u Križevcih ima na prodaju oplodjenih jaja Brahma, Houdan, Laugshau bielih i Plimauth kokoših, i to po 10 novčića svako jaje. Vanjskim naručiteljem ne šalje se manje od 12 jaja. Za omotaj (amballage) i tovarni list računa se 36 novčića. Jaja se ne šalju, ako se unapred ne pošalje njihova vriednost i pristojba embalage i tovarnog lista. Ako se slučajno razproda zaliha, koje naručene pasmine, onda se nadomješta jajim druge pasmine.

***

Srbska vlada uredila je u Topčideru sirarsku školu. U istoj izradjuje se mlieko od krava Mariahoferske pasmine; a prave se ponajviše meke vrsti sira.

***

Stupio je u kriepost novi poštarski cienik za vozno poštarske pošiljke za Crnugoru. Omoti za Ulcinj i Bar ne šalju se više preko Kotora, a plaća se poštarina, kako glaseće za Bar. Za novčane listove glaseće za Bar i Ulcinj plaća se 25 novčića poštarine za 250 grama težine. Poštarina za poštarske pošiljke u ostalim mjestim Crnogore ima se plaćati u dvostrukoj vriednosti od poštarine, koja se plaća za pošiljke u austro-ugarskoj pri daljinam I. stepena.

***

Iz Italije izvaža se popriešno svake godine nešto 2¼ miljuna komada naranača, iz Španjolske 1¼ miljun komada, iz Portugala 800,000 komada, iz Paraguaja 700,000 komada, iz Floride 500,000 komada.

***

Lani je bilo u Magjarskoj zasadjeno duhanom 64,463 katastralnih jutara i 647 četvornih klaftera zemlje; od kojih bilo je zasadjeno 28,810 katastralnih jutara i 965 četvornih klaftera za račun austrijske (cislajtanske) regije. Svega se je proizvelo 34,732,431 kg. duhana, od kojeg je više od polovice preuzela austrijska regija naime 15,493,889 kg.

***

Lani se je u magjarskoj obradjivalo 12,113,541 hektar zemljišta, dakle 25,545 hektara manje od preko lani. Poželo se je:

Pšenice	39,622,620	q. (kvintala)
Raži	13,961,656	„ „
Ječma	13,112,708	„ „
Zobi	10,876,134	„ „
Kukuruza	17,803,673	„ „
Krompira	28,380,645	„ „

Od svih plodina napravljeno je manje od god. 1893, ali je znatno manje požeto pšenice i kukuruza.

Pitanja i odgovori „G. Poučnika“.

A. Odgovori.

33. Molim vas, kako se ima postupati pri posteurizovanju vina u staklenicam?
I. N. u S. (Kaštela).

Razni se postupci uporabljavaju pri posteurizovanja vina u staklenicam, ali je svakako najbolji sljedeći postupak, kojeg savjetuje poznati vinoslovac Vassiliere. Za posteurizovanje vina po Vassilierovu sustavu hoće se velika kotlenica. Povrh obična dna kotlenice metne se jedno pomično i izprobošeno drveno dno na kojemu se naslagaju okomito staklenice pune vina, koje se ima posteurizovati. Izim rečene kotlenice hoće se i dobar toplomjer, za mjerenje topline; koji može da točno kaže do 70 i 80° Postupak je pri cieloj radnji sljedeći: Staklenice pune vinom opredieljene za posteurizovanje hoće se da su jednostavno začepljene, i da im je čep privežen, e da ne odskoči, kad se vino u staklenicam ugrije. Staklenice se poredaju stoječke jedna do druge na ono pomično drveno dno, a u sredini metne se jedna staklenica puna vode, u koju kroz čep prolazi toplomjer do sredine staklenice, tako da na čepu stoji na visini oko 50°. Sad se ulije u kotlenicu toliko vode, da je bude do grla staklenica, pak se naloži vatra, da se sve ugrije. Kad toplomjer bude kazao 62°, onda se izvade staklenice iz vode, i postave stoječke na jedan stol, gdje ostanu dok se ohlade. Kad se ohlade onda se redovito začepe, dosliedno zabiju se sasvim u grlo staklenice čepovi, koji su pred pasteurizovanjem, samo do polovice bili postavljeni u grlo staklenice. I ovim je radnja posteurizovanja vina u staklenicam gotova, pa se vino uzdrži dugo zdravo i nepromjenjivo i sposobno je za razašiljanje i na najdalji put. Pasteurizovati može se svako vino, ako je zdravo; ali su sposobnije za pasteurizovanje u staklenicam takove vrsti vina, koje su već dozrele, i koje su više puta pretočene. Mlado vino, koje još nije dozrelo, red je procieditì prije, nego li se ulije u staklenice.

34. Imali, koji sigurni liek proti običnoj bolesti mladih pasa, takozvanom cimuru? Šta se ima raditi kad jedan pas oboli?
L. B. u P. (Istra).

Proti cimuru, i u vrlo težkim slučajevim pokazao se je vrlo uspješan matičnjak (*claviceps purpurea — secale cornutum*), osobito ako je svjež, i od iste godine. Daje se smrvljen u prah, i to na obroke od 20 do 60 centigrama na dan naprama vrsti psa i žestini bolesti. Obično daje se pol obroka u jutro a pol obroka na večer; a razmuti se vodom ili se umjesi sirovim i natučenim mesom. Uz ovaj liek valja bolestna psa hraniti dobrom i sočnom hranom i davati mu izvadka kafe, da se predusretne katar, koji obično prati ovu bolest. U tu svrhu popari se 20 grama sameljene kave su 100 grama vrele vode, pa se prociedi i dodade se 15 grama sladora. Ove kave daje se bolestnom psu svaki sat nešto jednu žličicu ili i više, napram potrebi. Ovakovu kavu daju na mnogim mjestim mladim psi, kao preventivno sredstvo proti cimuru, jer je izkustvo dokazalo, da i ako se bolest pojavi, da se pojavi znatno blažije.

35. Molim vas jeli bolje rezati lozu jeseni, zimi ili u proljeće prije nego li protjera?
H. B. M. u J. (Bosna).

U južnijim toplijim predjelim i u lakim zemljam bolje je rezati loze jeseni ili početkom zime, nego li u proljeće. Isti se postupak savjetuje za stare vinograde u toplijim predjelim na mršavim zemljam. Mlade, bujne vinograde u snažnim zemljam bolje je rezati nešto kašnje, dapače kasno u proljeće nešto prije, nego li će protjerati. Odveć bujni vinogradi razvijaju razmjerno znatno više lišća i drva, nego li ploda, dapače moglo bi se uztvrditi, da bujnost ide na korist razvoja lišća i drva a na štetu ploda. Red je s toga stvar urediti tako, da izmedju lišća i drva s jedne strane, a ploda s druge strane bude primjeran razmjer. Čim se s toga mladi, bujni vinogradi kašnje obrežu, biva onda kad je započelo kolanje sokova, natjerati će se na plač, a tim će se bujnost znatno ublažiti, što će biti u prilog plodovitosti. Najviše prhutavica ima kod mladih, bujnih loza; ali ne samo što se kod mladih, bujnih loza izprazni i izjalovi cvieće, te grozd ostane prhutast i prazan, ali se mnogi grozdovi od velike bujnosti razvija odmah u vitice. Čim se više vitica razvije, tim se razvije manje grozdova, a ovo zlo je tim veće kod mladih, bujnih vinograda, ako je proljeće odveć vlažno. Sva ova zla proiztiču od velike navale sokova u proljeću; kasno rezanje, prouzroči ploč, kojim jedan dio sokova izteče iz loze, a onda loza tjera redovito, razvije razmjerno groždja i lišća, a cvieće na resi ne izjalovi i ne izprhuta.

36 Dva badnja i dvi bačve u kojima sam držao višnje daju mi još uvjek žestoko po višnji premda sam ih opetovano put izprao. Molim vas, imali način da se drvenim sudovim žestoki vonj po višnji sasvim digne?
A. B. u S. (Šibenik).

Miris višnje jeste jedan od najžešćih mirisa, koji prodire u dubljinu drva i običnim izpiranjem neda se odstraniti; dapače ni višegodišnjim stajanjem bačve prazne neizčezava. Marcel Lacroix u *Maniteur vinicole* savjetuje izpiranjem klorom, za odstranje žestokih i trajnih mirisa, kako što su oni od višnje, od peljena itd. U tu svrhu ne rabi se klor izravno, nego smjesa od takovih tvarih iz koje se klor razvija. Za bačvu od 25 hektolitara savjetuje Lacroix: grama 500 kuhinjske soli; grama 500 nadkiselog mangana u prahu, 500 grama obične sumporove kiseline i 50 grama vrele vode. Sve se ove metne kroz vranj u bačvu, a onda se bačva dobro začepi, pa provalja. Nakon 24 sata otvori se, jer je već klor, koji se je razvio uništio vonj od višnje. Sad se bačva sasvim izprazni, pa opetovano put propere najprije toplom, a onda hladnom vodom. Ako nakon pranja daje bačva još po kloru valja ju propratì kiselastom vodom, t. j. takovom hladnom vodom, koja je smjesa od 500 grama sumporove kiseline 10 litara vode Nakon što se kiselastom vodom izpere valja opet izprati svježom vodom. Navedene količine vriede za izpiranje bačve od 25 hektolitara.

37. Molim vas, koji je najbolji hladni maz, za mazanje navrtaka?
F. Ć. u T. (Hrvatska).

Koji je najbolji hladni maz za navrtke, to nije lako kazati, jer ih ima mnogo, i o svakom se čuje hvale. U novije doba najviše je u porabi hladni maz za navrtke, koji se priredjiva od 360 grama žutoga voska, 360 grama terpentine, 180 grama biele smole i 100 grama bravjeg loja. Ovaj se maz priredi tihim grijanjem navedenih tvarih. Kad se je sve u posudi raztopilo, onda se dobro izmieša, pa se pusti da ohladi. Najzadnja se primješa terpentina. U zatvorenim posudam ostane ovaj maz dugo i dugo vremena tekuć.

B. Nova pitanja.

38. Molim vas za koliko je vremena jedna krmača sposobna za razplod?
I. K. u S. (Slavonija).

39. Imali koji jednostavni način, po kojemu se može doznati, ako je jedno vino dozrelo za staklenice?
S. P. u G. (Hvar).

40. Molim vas, koje je najbolje i najjeftinije sredstvo za čuvanje i uzdržavanje drvenih krovova od dužica (šindla) ili od dasaka?
O. M. Ć. u B. (Bosna).

41. Jeli vučak doisto bilina sposobna za naše predjele? Jeli ima hranive vriednosti za blago ili je otrovna, kako što se kaže?
A. N. u I. (Istra).

☞ Odgovori na javna pitanja kao i nova pitanja, primaju se rado od svakoga, pa i ne bili predbrojnici.

OTVORENI DOPISI

GOSPODARSKOG POUČNIKA.

Predplatili su predbrojbu do konca t. g. 1895.

P. N. gospoda: Bolmarčić D.r J. — Fabijanić D. L., žup. — Vladislavić A. uč. — Dorbolo J. žup. -- Vežić pop N.

— V. g. Bosanac S. par. — Dostavljeno f. 3 uknjižili smo na podmiru predbrojbe do konca godine 1894.

— V. g. Zorac S. ž. — Pisali smo vam glede liečenja hrdje na lišću, i odposlali smo vam knjigu „O uzgoju i njegovanju cvieća“ uresnog grmlja i drveća.

— V. g. Pušić N. — Glede pčelinjaka, odgovorili smo vam u posebnom pismu.

— V. g. Krčelić pl. J. -- Iz vaše dopisnice razabrali smo, da vam naša prva obavjest nije stigla, pa smo vam odmah ponovno pisali.

— V. g. Ilijašević D. — Nije nam poznata suština one knjige, pa vam u pitanju nemožemo dati odgovora.

— V. g. Dukić S. — Broj 5 poslali smo vam iznovice. Za one plemenike ljetos je kasno.

— V. g. Lukić Roki A. — Odposlali smo vam knjižicu „O uporabi dropa i drugih vinskih zaostataka“.

— V. g. Stojić V. — Dobre volje; dostavi te potanje podatke, pa ćemo stvar proučiti i kazati vam naše mnienje.

— V. g. Bartulović I. — I čekanje dodije; osobito kad se oteže preko mjere. Kad bi svi tako radili mi bi mogli obustaviti izdavanje lista. Vami i svima koji su zaostali u izplati šaljemo poštarski nalog, jer se više neda čekati.

Godina XIV. Izlazi na 1 i 16 svakog mjeseca Broj 9.

GOSPODARSKI POUČNIK

Obće blagostanje zavisi o blagostanju pojedinca a temelj blagostanju pojedinca, jest razboriti rad uz vještu uporabu nauke i izkustva.

Upraviteljstvo lista je u Zadru

Predbrojba u *Austro-Ugarskoj* stoji 3 for. na godinu, u *Inozemstvu* 8 franakâ na godinu.
Uvrstbe plaćaju se 8 novč. po redku za prvi put, a svaki sliedeći put 3 novč. redak. *Clichè* računaju se 5 novč. po centimetru četvornom.

Upravitelj i Izdavatelj: PETAR L. BIANKINI

Odgovorni urednik: NIKOLA ŠIMIĆ

Pisma, naputnice itd. itd. upravljaju se *Upraviteljstvu Gospodarskog Poučnika u Zadru.* — Rukopisi se nevraćaju.
Predbrojba je obvezna za godinu danâ, a izplaćuje se u Zadru.
Tko nepovrati prva dva broja obvezan je predbrojbi za godinu dana.

ZADAR, 1 Svibnja 1895. Ciena je listu 3 fiorina na godinu. ZADAR, 1 Svibnja 1895.

Novčani zavodi u Hrvatskoj i Slavoniji, i kod nas u Dalmaciji.

Obće je uvjerenje, da se stagnacija u našoj trgovini i obća gospodarska kriza, čije se posljedice od dana na dan sve jače osjećaju, neda popraviti bez glavnice; a kolika se potreba glavnice kod nas ćuti, najbolji je dokaz velika kamata, što se plaća na novac, i obći vapaj za ustanovljenje zemaljskog vjeresijskog zavoda.

Izim dviju banka u Splitu, te one u Trogiru i Korčuli, mi nemamo drugih novčanih zavoda; narod je svudi upućen na privatnu vjeresiju; a obzirom na nikakav duh udruživanja, što kod nas vlada, nema nade da bi bez izdašnih podpora i trajnog poticanja, došlo do ustanova novih novčanih zavoda.

Drugčije to ide preko Velebita u Hrvatskoj i Slavoniji; tamo i u malim mjestim ima novčanih zavoda, koji vrlo liepo rade, i od koristi su seoskom pučanstvu ~~njihovih okolica~~.

U Hrvatskoj i Slavoniji imadu 44 raznovrstna novčana zavoda sa ukupnih 3,619,300 fiorina pričuvne glavnice.

Da naši čitaoci u Dalmaciji, nešto potanje poznadu vrsti tih pojedinih zavoda, njihovu temeljnu i pričuvnu glavnicu, te kojim uspjehom svaki od tih pojedinih zavoda radi, navesti će mo u cielini podatke o svakom pojedinom, na temelju bilanaca i izvještaja svakog pojedinog družtva za godinu 1894, kako su ga hvalevriedno sastavile i priobćile „Narodne Novine“ u Zagrebu.

Gradska štedionica u Koprivnici imade osnovnu glavnicu od 300 000 fior., koja sastoji od 300 dionicah po 100 fior., pričuvnu zakladu od 30.000 fior. i posebnu pričuvnu zakladu od 5918 fior. 29 novč. Čist dobitak u godini 1894 iznosio je 9708 fior. 69 novč. (za 223 fior, 69 novč. više, nego u god. 1893). U dobrotvorne svrhe izdano je 200 fior. Dividende izplaćeno je 4200 fior., naime 14 fior. po dionici.

Senjska štedionica. Osnovna glavnica iznosi 35.000 f., a pričuvna zaklada 10·135 f. 2 nović. U zadnjoj poslovnoj godini polučila je čisti dobitak sa 2606 f. 89 novč. (Za 391 fior. 35½ novč. više, nego u god. 1893). Na dividenda izplatila je 1794 f. 80 novč.

Pakračka štedionica polučila je u prošloj godini sa temeljnom glavnicom od 50 000 fior., koja sastoji od 1000 dionica po 50 f. i pričuvnom zakladom od f. 15.502 i 62 novč. te posebnom pričuvnom glavnicom od 2103 f. 71 novč., čisti dobitak od 10.176 f. 13 novč., za 274 f. 4 novč. više, nego u poslovnoj g. 1893.

Prva zagorska štediona u Krapini imade osnovnu glavnicu od 50.000 f., koja sastoji od 1000 dionica po 50 f., a pričuvna zaklada iznosi 15.000 f. Polučila je u zadnjoj poslovnoj godini čist dobitak u iznosu od 11.032 fior. 3 novč. Prema poslovnoj godini 1893 polučila je veći dobitak od 1319 f. 85 novč. Coupon br. 3, za g. 1894 izkupljen je sa 6 f. po dionici. Dionička glavnica od 50.000 fior. povisuje se na 100.000 f. izdanjem 1000 komada novih dionica po 50 f.

Varaždinska štediona. Dionička glavnica iznosi 40.000 f. sa 1000 dionica po 40 fior., a pričuvna glavnica 42.000 f. Polučila je u 26 poslovnoj godini čisti dobitak od 23.848 kruna i 82 filira (prama godini 1893 za 862 krune i 18 filira manje) te je platila dioničarom 22.000 kruna, t. j. 22 krune dividende po dionici.

Daruvarska štedionica imala je dioničku glavnicu od 30.000 f, sastojeću od 600 komada dionica po 50 f. Pričuvna zaklada iznosila je 6000 f. Postigla je čist dobitak u iznosu od 7771 f. 6 novč.

Iločka trgovačko-obrtnička banka posjeduje dioničku glavnicu od 40.000 f., sastojeću od 400 komada dionica po 100 f., te pričuvnu zakladu od 5377 f. 4 novč. Polučila je u prvoj poslovnoj godini čist dobitak u iznosu od 3003 for. 72 novč.

Vukovarska štedionica imade osnovnu glavnicu od 20.000 f., koja sastoji od 200 dionica po 100 f., pričuvnu zakladu od 73.500 f., te posebnu pričuvnu zakladu od 12.500 f. Kako se vidi pričuvne su zaklade znatno nadmašile temeljnu glavnicu. Polučila je čist dobitak g. 1894 od 37.055 fior. 55 novč., a god. 1893 od 23.690 f. 52 novč., dakle za 13.365 f. 3 novč. više.

Prva iločka dionička štedionica (prije „Prvo Iločko štedno i pripomoćno družtvo“) posjeduje dioničku glavnicu od 30.000 f., nadalje glavnicu štedne zadruge VII. emisije od 27.087 f. 20 novč. i VIII. emisije od 19.265 f. 40 nč., ukupno dakle 76.352 f. 60 novč. Pričuvna zaklada iznaša 10.000 f. Čist dobitak iznosio je u poslovnoj godini 1894 f. 7.989 novč. 92 Od ovog odpada dobit dioničarom sa 4050 fior., na VII. emisiju štadne i pripomoćne zadruge 2.302 f. 40 novč. i na VIII. emisiju 1.637 f. 52 novč. Prema godini 1893 polučila je za 2.151 99 nč. manje na čistom dobitku.

Dionička štediona u Lovasu sa temeljnom

PODLISTAK.

Katekizam Gospodarske hemije

od

D.ra E. WILDT-A

Ravnatelja agrikulturno-hemičnog pokušališta u Poznanju.

Po šestom izdanju njemačkog izvornika preveo

F. RADIĆ

Učitelj strukovne učionice u Korčuli.

(*Nastavak vidi broj 8*).

248. U koje se dobu pali tresetno tlo?

Najprije se tresetno tlo razgali, onda mu se oljušti korušina, komadi se nabacaju na stogove, koji se pak zapaljuju iza kako se osuše. Nego može se i tako postupati, da se tlo najprije uzore te se nakon osušenja zapale brazde sa strane vjetru protivne. Treba ipak pomnjivo paziti na to, da se nebi zapalili i dolnji slojevi tla.

249. Kako djeluje paljenje treseta?

Paljenjem se uništuje jedan dio tresetne tvari, koja, pomješana sa zaostalom tresetinom, nju poboljšava, toliko fizikalno snižen em vododržne snage, koliko i lučbeno spojen em kiseline i prevadjanjem rudnih hraniva u raztopiv oblik.

250. Vriedi li da se preporuči paljenje treseta?

Ne, jer se gorenjem uništuju humusne tvari koje su toliko zlamenite u fizikalnom obziru, a osjem toga gube se i dušičnate slučevine koje imaju veliku tržnu vriednost.

Manje se je na to obzirati za glinena tla, u kojima se ustrojne tvari samo posve težko raztvaraju usljed oskudna pristupa dušika, nego li za tresetasta tla, za koja, uz ovo, ima još i drugih sredstava da se privedu u stanje podobno za težitbu.

251. Koja su druga sredstva poznata za poboljšavanja tresetnog tla?

Najprije se tresetno tlo obezvodni izkopanjem dubokih jendeka, po čemu se izazivlje bolje kolanje uzduha, pa se zatim treba pobrinuti za razlučivanje humusa dovažanjem vapna. Ovakav je postupak doisto skuplji, ali se po njemu ne gubi nimalo humusa, a osjem toga se izbjegnu raznovrstne štete paljenja treseta.

Ako li debelina tresetnog sloja nije odveć velika i leži li na sloju pržine (pieska), onda se preporuča poboljšanje tla izpremiešanjem sa dolnjom pržinom. Rimpauovo obradjivanje čretišta, obradjivanje tresetišta na visoravnima.

DEVETI ODSJEK.

Pojedine sastavine krmivâ.

252. Koje se pojedine sastavine razlikuju u različitim krmivima?

Dušičnate ustrojne tvari ili surovi protein, surova mast, surovo vlaknivo ili drveno vlaknivo, bezdušičnati izvadci, rudne tvari i voda.

U krmi sadržane sastavine su ili bezustrojne (rudne tvari) ili ustrojne naravi. Ove se zadnje diele u dušičnate i bezdušičnate sastavine hraniva; prve, u koliko se s njima bavimo osobitim obzirom na prehranjivanje, sačinjavaju bjelanjkaste tvari, zadnjima pripadaju mast, surovo vlaknivo i bezdušičnati izvadci.

glavnicom od 15.000 f., koja sastoji od 150 dionicah po 100 f., te pričuvnom zakladom od 5.153 for. 56 novč., imala je čist dobitak od 3.900 f. (prema godini 1893 za 880 f. 50 novč. više).

Novogradiška štediona imade osnovnu glavnicu od 30.000 f., koja sastoji od 300 dionica po 100 f., pričuvnu zakladu od 56.632 fior. 62 novč., te posebnu pričuvnu zakladu od 8.091 f. 16 novč. Polučila je u 23 poslovnoj godini čist dobitak u iznosu od 26.014 f. 78 novč. (prema godini 1893 za 3.837 f. 37 novč. više).

Prva požežka štedionica imade temeljnu glavnicu od 30.000 f., te pričuvnu zakladu od 17.559 for. 3 novč. Polučila je čist dobitak u iznosu od 10.117 f. 85 novč., dočim je u godini 1893 polučila samo 6.709 f. 25 novč., dakle za 3.408 f. 60 novč. više. Odrezak dionice od prošle godine izplaćuje se sa 6 f. u ime 20% dividende.

Ludbrežka dionička štedionica imala je sa svojom osnovnom glavnicom od 20.000 fior., te pričuvnom zakladom sa jednogodišnjimi kamati od 2.120 for., čist dobitak u iznosu od 4.656 f. 33 novč. (prema prošloj poslovnoj godini za 654 f. 99 novč. više).

Dionička štedionica u Križevcih imade temeljnu glavnicu od 20.000 f., koja sastoji od 400 dionica po 50 for., pričuvnu zakladu od 50.000 f., te posebnu pričuvnu zakladu od 496 f. 65 novč. Imala je čist dobitak u zadnoj poslovnoj godini od 11.166 f. 57 novč. (prema godini 1893 za 150 f. 58 novč. više).

Šidska štedionica sa osnovnom glavnicom dioničara od 35.000 f., i to sa 700 dionica po 50 f., i pričuvnom zakladom od 14000 f., polučila je u 10 poslovnoj godini čist dobitak u iznosu od 12.101 f. 82 novč., dočim je u godini 1893 polučila samo 9.745 f. 61 novč., prema tomu u godini 1894 za 2.356 f. 21 novč. više.

Brodska štedionica. Dionička glavnica iznosi 12.500 f., te se dieli u 125 dionica po 100 f., pričuvna zaklada iznosi 11.688 f., a posebna pričuvna zaklada 3.000 f. Polučila je čist dobitak u godini 1894 od 6.811 f. 88½ novč. (prema godini 1893 za 2.689 f. 22½ novč. manje). Opredielila je kao superdividendu na 125 dionica, uplaćenih sa 100 f. po dionici, 15 fior. i 5% kamate sa 5 f, t. j. 20%.

Kotarska štedionica u Doljnjem Miholjcu imade temeljnu glavnicu od 20.000 f, koja sastoji od 400 dionica po 50 f., te pričuvnu zakladu od 5.625 f. 40 novč. Polučila je čist dobitak zadnje poslovne godine od 2958 fior. 73 novč., dočim je u godini 1893 polučila čist dobitak od 3.601 f. 95 novč., dakle za 643 fior. 22 novč. manje.

---

253. Što se ima razumievati pod imenom surova proteina?

Tim se izrazom označuje ukupnost dušičnatih slučenina, kao što se ona nahodi pri iztraživanju krmivih sredstava, pomnoživši analizom ustanovljenu sadržinu dušika s brojem 6·25.

Glavnu kolikoću dušičnatih slučenina koje se nahode u rastlini sačinjavaju bjelanjkaste ili proteinove tvari. Pošto se u ovima poprieko nahodi 16% dušika, tako se doznaje kolikoća proteinovih tvari, pomnoživši pronadjeni dušik sa $^{100}/_{16}$ = 6·25. Izabralo se ime surovi protein zato, što na taj način nadjeni brojevi ne odgovaraju baš podpuno zbilja obstojećim kolikoćama bjelanjkaste tvari. Negda ima u hranivima, osjem bjelanca još velik broj drugojačijih dušičnatih tjelesa, i ako većinom u neznatnoj kolikoći; drugi put pak mienja se i sadržina dušika u rastlinskim bjelanjkastim tvarima od 14·7 — 18·4%, tako da se pri množitbi s brojem 6·25 postižu sad odveć visoki sad preveć nizki brojevi, i radije bi trebovalo pri sadržini od 14·7% dušika množiti nadjeni broj za 6·8, a pri sadržini od 18·4% samo za 5·4. (*Sliedi*).

Slatintka štedionica u Slatini imala je u zadnoj poslovnoj godini čist dobitak u iznosu od 6.213 for. 98 novč. (prema godini 1893 za 415 f. 23 novč. više). Temeljna glavnica iznaša 25.000 f., koja sastoji od 500 dionica po 50 f., kuća pričuvne zaklade 20.000 for., te posebna pričuvna zaklada 4.700 f.

Prva podravska dionička štedionica u Gjurgjevcu imade temeljnu glavnicu od 30.000 f., te je polučila u prvoj svojoj poslovnoj godini čist dobitak u iznosu od 3.263 f. 12 novč.

(*Sliedi*).

Bilježke

za povjest narodne hrvatske obrtnosti.

(*Priobćio Frano Radić*).

I.

Da se je na otoku Korčuli gojio lan, kao predivno bilje, pa da se je u predivnu svrhu upotrebljavala i žuka ili brućstva (*Spartium junceum*) početkom XV.a vieka, svjedoči sljedeći propis pogl. XCVIII korčulanskoga štatuta ustanovljen 1407.e godine:

„Quod aliqua persona non taugat seu accipiat aliquam lapidem de mulis Zaualatizae, „Prigradize et Blaza in balneando circulos, piscando, vel aliter quomodo esset mansio mulis, „poena yperperorum duorum pro qualibet vice, „nec *balneando linum, seu bernestram*, et accusator credatur". Doznaje se po tom takodjer da su se u ono doba lan i brnistra za predenje močili i u moru.

II.

Lastovski ribari lovili su koralje u prvoj polovini XVII.a vieka oko svojega otoka tako obično i tako marljivo, da je knez lastovski sa svojim sudcima prinudjen bio, da tu lovnju ograniči sliedećim naredbama, koje sam našao zabilježene u lastovskom rukopisu prošastoga vieka.

1. Pena per li Coralli che non si pescano f. 428 (knjige „Diuersi" u lastovskoj kancelariji).

Adi 10 di februaro 1642

„Di mandato del Magco Sig. Conte Ms „Marino Menze, e sua honorandi Giudici rifferì „Antonio Plazzaro d hauer fatto la pena, e „publica grida, in lochi soliti, che nesuna „persona non ardisca pescare li Coragli alli „sottoscritti lochi cioe in *ponta di susan nagotisih stienah, pred Crusciza, in ponta di Scriscena*, „*maslinouglack Grebena in natzi, et Dumna*, sotto „la pena, che la barcha, et *argaci* con li quali „si pescano li dti Coragli uadano in controbando, et cadauno delli homeni debbano lauorare „al burcio della Eccma Repca di Ragusa a mesi „sei alle sue spesse, houero pagar á quella „Ducati 50 per ciascheduno di dti pescatori che „contrafarono alla dta pena.

„Marino Menze Conte

„Gio Palmotta Conte affermo

2. „Pena per li Coragli che non si pescano f. 14

„Adi 15 Giugno 1643

„Di Mandatto del Magco Sig Conte Ms Pietro „Cerna, e sua honorandi Giudici, et ad Instanza di Camerlengo di Populo, et il sboro congregato in locho solito dinanzi la chiesa di „S.ti Cosmo, e Damiano, rifferi Antro Plazzaro „d hauer fatto la pena, e publicha grida che „nesuna persona non ardisca pescare li Coragli „da nesuno luocho, eceto di *uelide stiene prid* „*porto Roso* sino il locho di *Vranich*, sotto pena „di perperi cento aplicando in la Uniuersita „(obćinu) di Lagosta per cadauno, e per ogni „contrafaciente, et lauorare due mesi al burcio „alle sue spesse per cadauno.

Pietro Cerna Conte".

Pri svršetku pak XVII.a vieka, tako se je lov na koralje razširio bio i tako je bio unosan, da su donapokon i Trpanjci dolazili na Lastovo da jih love. Da bi se kakogod riešili utakmice Trpanjaca, koji su kao i oni bili podanici dubrovačke skupnovlade, pošalju Lastovci u Dubrovnik svojega komornika i poklisare, da se tuže kod Vlade da jim Trpanjci lovom koralja prouzrokuju veliku štetu pri lovu srdjela, i tom je prigodom vlada dubrovačka izdala sliedeću naredbu:

„Lettera per li Coralli pescar f. 37.

„Il Rettore, et i Conseglieri della Repca „di Ragusa

„Al Magco „Ms Nicolo „Menze Conte „a „ Lagosta

„E hanno rapresentato il Ca„merlengo, et i Nuntij di cote„sta Vniuersita il danno, che „gli aporta la pesca che fano, i „Trapanessi delli Coralli, nel „tempo che le trate pescano le sardelle Onde „uoi non premetterete, a i dti Trapanesi che „possino caciar i Coralli nelle poste doue si „pescano le sardelle ò nei luoghi uicini, à quelle, „poiche riesce di così grave pregiuditio à co„testi habitanti, ne occorendoni altro, state sano

„Ragusa li 5 Marzo 1695

„Nicolo Menze Conte

Po sliedećoj naredbi kneza lastovskoga i njegovih sudaca razumije se, da su *osjem Trpanjaca još i drugi posebni ribari koraljâ dolazili u sukob sa lastovskim ribarima srdjela:*

„Pena per li Coralli f. 109

„Adi 17 Giugno 1696

„Mandatto del Magco Sig Conte Ms Francesco „Gradi, e sua honorandi Giudici, et ad instanza „del Camberlengo, del Popolo, Antonio Rasien „in loco del Plazzaro rifferi d' esser Gio Plazzaro „suo Padre amalato d hauer fatto publica Grida, in lochi soliti, e consueti che sotto le pene „contenute nelli passati prouidimenti come nelli „Diuersi di Cance. ste 1643 in fol. 14: e de „1638[1]) f. 428, con le quali soggiunge di più; „che sotto pena del controbando della barca, e „di tutti li arghaci et alli homeni di stare à un „mese sotto la scala del Palazzo della Eccema „Repca di Ragusa con porte serate *nesuno* non „debbia pescare i Coralli nei lochi prohibiti „doue si pescano le sardelle „secondo gli ordeni „per cioe nella *ponta di skriscena* e nella *ponta* „*di Crusciza* secondo gli ordeni, con di piu acanti *Dubna*, e *Boroua*, cioe *Maslinougliach* e „*Grebeni*

Francesco Gradi Conte[2])

---

[1]) Ovdje treba da je pogriešena god. mjesto 1642.

[2]) Ove sam dvie zadnje izprave našao u drugom lastovskom rukopisu.

Hranjenje blaga lišćem.

U novije doba, odkad se osieća sve veća potreba hrane, preporučaju se razni surogati za hranu, a najviše se čuje preporučati lišće i kiće šumskog drveća i grmlja.

Nema o tom dvojbe, da je neko lišće od nekih vrstih stabala i grmova dosti dobra i sočna hrana, ali kolikogod se hoće dosti obzira i pri hranitbi najbolje vrsti lišća, jer nije svako lišće ni u svako doba godine prikladno za hranu blaga, a mnogo može biti štetno.

Na našim stranam je najotrovnije lišće od zlo ljesine i od bagrena.

Lišće od bagrena nesmje se krmiti prije kolovoza, jer je do onda vrlo otrovno, dočim od kolovoza unaprid blagu nehudi ninajmanje, pa sve da ga i u većoj kolikoći pojede.

Kora od bagrena premda je na okus vrlo žuka nije otrovna, i da je blago u većoj mjeri pojede neće mu nahuditi.

Smokavo lišće, i ako nije otrovno, jer sadrži puno lužine, djeluje štetno na probavne i na mliečne ustroje, pa je mlieko takovih životinja mazavo i vrlo se lako usiri. Mladice nekih stabala u prvom soku sadrže puno nekakove kiseline, koja životinjam prouzrokuje krvavo mokrenje.

Sabiranje lišća za krmu nije stvar jednostavna i laka, pa je bolje baviti se u umjetnim gnojenjem koje biline za krma, nego li pobirati lišće.

Ako se pak neda drugčije pomoći, nego sabiranjem lišća, valja nastojati da se sabire sočnije lišće, i to samo onda, kad je ono podpuno razvijeno i kao što bi se reklo dozrelo. Odveć mlado lišće obično nije velike hranivosti, a sadrži puno vode, pa je velika zanovet sušiti ga, a vrlo se lako upali i pocrni ili izpliesnivi.

SVAŠTICE

Pliesan na bačvam. U vlažnim konobam bačve vrlo lako izpliesne. Ako se u takovim bačvam lieva vino, ono postane vetašno, a i ako nisu bačve pliesnive, nego konoba, vino u takovoj konobi, pa da su bačve i najbolje začepljene postave vetašno. Da se u bačvam ne hvata pliesan, a ako ga ima da se uništi rabi se raztopina boraksa. U jednoj litri vrele vode raztopi se 6 grama boraksa, ulije se u bačvu, a onda se bačva dobro izvalja, pa onda osumpori. U takovoj se bačvi neće lako pliesan uhvatiti. Gdje je vlaga uzrokom, da se pliesan pojavlja valja nastojati, da se odstrani, jer dok se vlaga neodstrani neće nikad takova konoba (podrum) biti sposobna za vino.

Stelja za perad. Malo je vrstih izmetina koje bi tako žestoko zaudarale, kad se raztroše, kako što no izmetine peradi. Hoće se s toga dobre stelje, e da se izmetine istom vežu. U novije doba prokušalo se je za stelju peradi treset pomješan lugom (pepelom); i izkustvo je dokazalo da je to najbolja stelja, jer dok treset pridržava tekuće izmetine, i ne pušta lako da se raztvaraju, pepeo ubija zareznike, a osobito tekuti. Još bolje djeluje ova stelja, ako joj se primješa malo taložine od kave.

Gnojenje vinograda. Tko hoće da povoljna uspjeha postigne od gnojenja vinograda umjetnim gnojem hoće se da svaki hektar vinograda pognjoji su 300 do 450 kvintala stajskog gnojja i su 800 do 900 kg. Thomasove troske. Uspjeh ovakovog gnojenja odmah se opaža, jer loza bujno tjera, i okiti se obilno grozdovim velikog zrnja; a grozdje i sladorom obiluje.

Cactus za hranu domaće životinje. Kako *Revue generale des sciences 'pures et appliquées* piše, urodjenici i naseljenici u Tuniziji počeli su gojiti kaktus bez bodljika za krmu domaće životinje. Kaktus bez bodljika pokazao se je izvrstna krma u zimsko doba, kad druge hrane ne obiluje. U Tuniziji zasade ciele površine kaktusom bez bodljika, pa zasade naokolo živicu od kaktusa bodljikom. Kad od suše u kolovozu i rujnu počme nestajati sočne krme, onda oko 15 rujna natjeraju goveda u takove nasade kaktusa bez bodljika. Tu ostanu goveda do polovice ili konca siečnja, kad se naime počmu zeleniti livade. U El Ala blizu Kairuana sva stada goveda prezimljuju u takovim nasadim kaktusa bez bodljika, i goveda kroz to vrieme dobro odebljaju, a krave doje puno obilnije i boljim mliekom. Goveda izim sočna mesa od kaktusa bez bodljika hrane se i njihovim plodom, koji je vrlo sladak. Meso od odebljalih goveda je vrlo tečno.

Bolesti teladi. Najobičnije bolesti teladi jesu zapala i zaspon crieva, zapala pupka i zapala sglobova. Bolesti crieva i želudca pojavljaju se obično onda, ako se telad ne nasisa dosti mleziva (*colostrum*), koje mlieko imade svojstvo da djeluje kao čistilo, i da otjera iz tiela telića sve one mazave i liepive izmetine, koje su se u crievu sakupile dok je tele bilo u utrobi materinoj. Bolesti se želudca i crieva pojavljaju i onda, ako se telad počme odveć rano hraniti sienom. Zapala pupka se dade priečiti, ako se odmah po porodu, kad pukne crievo od pupka, dotično mjesto izpere dvopostotnom raztopinom karbolne kiseline, i onda nastoji, da je stelja za telad suha, i da nije pljesniva. Stajalište za telad najbolje je mostnicam popoditi.

Zemlja za šumsko drveće. Poznato je, da kako gospodarsko bilje, tako se i šumsko drveće više ili manje zadovoljava boljom ili lošijom hranom. Najhraniviju zemlju traži brist, a onda javor i jasen: manje hranivu, ali svakako dobru zemlju traži hrast, bukva, lipa, vrba i tisa. Lošijom se zemljom zadovoljava kesten (pitomi), grab, ariš, breza, joha, omorika; najlošijom zemljom zadovoljava se crni bor, prosti bor, gluhač i beprima.

Utamanjivanje grčica. Grčice ili ličinke od hrušta vrlo je težko utamanjivati, jer živu u zemlji i to 3 do 4 godine dana. Izkustvo je dokazalo, da se najveći uspjeh postizava utamanjivanjem grčica, ako se na polju izkopa više jama od 30 do 40 cm. promjera, a 40 do 60 cm. dubljine, pa se izpune stajskim gnjojem. Grčice se kupe na gnoj u te jame. Kad se hoće grčice koje su se sakupile uništiti izkopa se gnoj iz jame raztrka se i pusti se, da ga kokoši priberu. U gnjoju neostane ni jedne grčice ili drugog zareznika, jer kokoši sve pojedu. Ovaj se isti gnoj opet strpa u jame ili se pomješa su malo svježijeg gnjoja. Pošto hruštovi u proljeće najradje nesu jaja u gnjoju, to biva obično, da oni snesu svoja jajasca na gnjoj u ovim jamam. Nakon nekoliko dana, vadi se ovaj gnoji popari se vrelom vodom ili se opet razaspe da ga kokoši priberu.

Gospodarske Viesti.

Tuže nam se s raznih strana, da su poljske radnje znatno zaostale, a svibanj je na vratim; mnogi su vinogradi protjerali, a da nisu razkopani.

***

I oko na male kolikoće i uz nizke ciene, izvaža se uvjek nešto vina i ulja. Vina ide najviše za Hrvatsku i za Magjarsku, ulja za Trst i Mletke.

***

Pišu nam iz Silbe, da onamo nije stiglo i zasadjeno onoliko amerikanskih loza, koliko smo mi javili, nego samo nekoliko hiljada komada; a te da još nisu zasadjene. Veći dio najavljenih amerikanskih loza da se sadi u Novalji. Na Olibu je za svoj račun zasadio gosp. Filippi 2000 komada amerikanskih loza, a na Silbi gospodin Lovrović nekoliko stotina. I na Olibu i na Silbi protjerale su zasadjene amerikanske loze uzpored našim domaćim.

***

Prvih dana budućeg mjeseca, naš upravitelj gospodin P. L. Biankini polazi za nekoliko nedjelja u Italiju, da primi i namjesti lokomotive i ratila za oranje na paru, te druge strojeve koji dolaze iz Engleške za imanje Albe rese, vlastničtvo N. V. velikog vojvode Toškonskog, i da uputi provedbu gospodarskih osnova od njega dosad izradjenih za ono veliko imanje.

***

Primili smo zahvalnošću knjižicu: *„Anatomijsko obilježje drveća“* po D.ru R. Hartigu priredio i s obzirom na bosansko hercegovačku i dalmatinsku floru popunio L. Karaman, direktor tehničke srednje škole u Sarajevu — Sa 28 slika — Knjižica obsiže 60 strana u osmini, vrlo je pomnjivo i temeljito napisana, a slike su sasvim liepe i čiste. Neznamo koja je ciena knjizi, a tiskana je nakladom Spindlera i Löschnera u Zagrebu.

***

„Opomene djeci naše mile domovine“, naslov je knjižici od 16 stranica u maloj 8.ni, koju smo zahvalnošću primili od spisatelja gospodina Vjenceslava Mayera u Zagrebu. Svrha je knjizi, da shodnim opomenam čuva djecu od vatre, kojoj oni najviše postaju žrtvom. U knjižici ima 9 slika. Sto komada ove knjižice stoji samo f. 2, a naručuje se kod uredništva „Vatrogasca“ u Zagrebu Ilica br. 54. Knjižica se toplo preporuča.

***

Gospodin Milan Cvijanović, ekonom u Majuru u banovini pozivlje na predplatu na prevod knjige prof. D.r Pavla Wagnera *„O najracijonalnijoj upotrebi umjetnoga gnjoja“*, koju je knjigu on preveo i popunio. Knjižica će zaprimati 4 do 5 štampanih tabaku u osmini, a ciena je za predplatnike 40 novč. Obzirom na današnje naše gospodarske okolnosti ova knjižica vrlo dobro dolazi, a sam naslov njezin najtoplije je preporuča svim gospodarim, koji veće da ostanu usidreni, nego žele napredovati vremenom.

***

Po vremenu, koje vlada rek bi, da će svibanj biti kišljiv. Savjetujemo s toga našim vinogradarima, da se za vremena obskrbe modrom galicom, i da za vremena počmu škropiti loze. Peronospora je takova nametnica loze, koju valja predusresti, jer kad se jednoč pojavi, više nema pomoći.

***

Obzirom na novu vrlo opasnu bolest loze, koja se je pojavila u Francezkoj, a koja je poznata pod imenom *Gommeuse bacillaire* hrvatska zemaljska vlada u Zagrebu izdala je dne 26 ožujka t. g. naredbu, kojom u Hrvatskoj i Slavoniji najstrožije zabranjuje uvoz i provoz loze, toli domaće, koli amerikanske potičuće iz inozemstva.

***

Amerikanske novine računaju, da će se ljetos od ljetine 1894 godine, izvesti iz Sjeverne Amerike u Evropu do $1\frac{1}{2}$ miljun bačava jabuka, jer da su jabuke puno obilno rodile u Americi. Od uvoza jabuka prošastih godina najveći je uvoz bio godine 1881. Rečene godine uvedeno je iz Sjeverne Amerike u Evropu 1,450,336 bačava jabuka.

***

Za šumarski poviljon u posebnom odielu Hrvatske i Slavonije na Budinpeštanskoj izložbi odredio je hrvatska vlada 25,000 fiorina. Poviljon biti će gradjen od gvoždja, a nakon izložbe biti će prenesen u Zagrebu postati će vlastništvo hrvatskog šumarskog družtva, a služiti će, kao permanentni šumarski muzej.

***

U Pragu umro je tvorničar strojeva Dragutin Umrath, i u oporuci ostavio je 100,000 fiorina glavnice, da se kamata od iste svake godine razdieli izmedju nemoćnih i za rad ne sposobnih radnika i činovnika njegove tvornice. Osim toga ostavio je svakom činovniku tvornice, koji je od 12 godina u službi trostruku godišnju plaću, svakom majstoru i radniku, koji je od 12 godina na radnji pedeseterostruku nedjelnu plaću, a svim onim, koji ga služe preko 12 godina, ostavio je svakome po 50 fiorina preko redovitog zapisa.

***

U siečnju mjesecu t. g. izveženo je preko Trstu 397,154 komada dužica, a preko Rieke 2,709,593 komada, ukupno 3,106,747 komada. Najviše dužica izveženo je u francezku, biva 2,807,973 komada, a onda u Italiju 235,000 komada, u Algir 50,000 komada, u Tuniziju 12,815 komada, u Tursku 700 komada.

***

Iz jelovine ili jelovog drva počelo se je proizvadjati umjetni pamuk, koji ni najmanje ne zaostaje za naravnim pamukom.

***

Engleško ministarstvo za poljodjelstvo upozorilo je gospodare, da se čuvaju od krmljenja žirovine govedam, jer da je žir vrlo otrovan za goveda, a osobito za mlada goveda izpod dvie godine.

***

Da se opet u Szegzardu pridignu vinogradi uništeni od filoksere magjarsko ministarstvo za poljodjelstvo uredilo je loznjak amerikanskih loza u površini od 80 katastralnih jutara. Iz tog loznjaka dobivati će manje imućniji za 4 f. svaku 1000 korenjaka, a siromašni vinogradari za badava.

***

U Australiji goji se više od 125 miljuna ovaca, a izvaža se svake godine vune u vriednosti od 500 miljuna maraka. Ukupna proizvadnja vune računa se na 3 miljuna kvintala.

***

Od dana 4 do 7 t. m. svibnja obdržavati će se u Prateru medjunarodna izložba gospodarskih strojeva, ratila i orudja.

***

U Algiru odkrili su veliki sloj fosforno kiselog vapna. Taj sloj dug je do 70 kilometara, te se stire sve do u Tuniziju. Već su kod Tebessa počeli kopati rečeno fosforno kiselo vapno; pa je obće mnienje da je ovo odkriće novo zlatno vrelo za francezku.

***

Na postranim im lovištim oko Gödöllöa poubijano je lani 32,628 glava divljači; najveći broj žrtava dali su zecevi, naime 6699 glava.

***

Jedna od najunosnijih gospodarskih bilina u novije doba jeste cikorija G. Siebenlist iz N. Sombota gojio je lani cikoriju na 41 jutro zemljišta. Požeo je poprieko 90 kvintala korienja od cikorije, koje je prodao po f. 1·30 i po f. 1·60 svaki kvintal, pa mu je ostalo 200 fiorina čista dohoda po jutru.

Pitanja i odgovori „G. Poučnika".

A. Odgovori.

38. Molim vas za koliko je vremena jedna krmača sposobna za razplod?

I. K. u S. (Slavonija).

Koliko je vremena jedna krmača sposobna za razlod zavisi u prvom redu od pasmine. Domaće pasmine rastu do četvrte i pete godine, a sposobne su za razplod do 8 i 9 godine. Stopro drugim i trećeg prasenjem nose dovoljan broj odojčadi i u stanju su, da ih redovito doje i uzgoje. Četvrtim prasenjem počme padati broj odojčadi, a i dojnost je manja, te ih teže uzgajaju; jer po trećem i četvrtom prasenju veća je kod njih naklonost tovljenju, a čim postaju tušće manje doje. Krmače domaće pasmine nepripuštaju se nakon petog prasenja, nego se utove za mesnicu. U ovo doba su im još ustroji za žvakanje i probavljanje prilično dobri, a i meso im je još meko, pa se lako utove i daju dobro meso. One krmače, koje su od naravi plodne, i prase liepe zdrave odojke drži se i nešto kašnje za razplod, osobito pak, ako su plemenite pasmine. Engležke pasmine, koje su više sklone tovljenju, nemogu se tako dugo držati za razplod, kao pasmine domaće; one po trećem prasenju obično tako odebljaju, da ih odojčad nemože sisati, a i neimadu mlieka, koliko ga se hoće. Krmače engležke pasmine drže se za razplod do treće ili najviše do četvrte godine.

39. Imali koji jednostavni način, po kojemu se može doznati, ako je jedno vino dozrelo za staklenice?

S. P. u G. (Hvar).

Jednostavni način po kojem bi se moglo doznati, ako je vino dozrelo za staklenice nije poznat, ali su malo vježbe i dobre volje može svak lako to doznati. Za staklenice je dozrelo svako ono vino, koje je posve prevrelo, i koje se pri promjeni topline ne muti i ne taloži. Tko hoće, da se uvjeri, ako je stanovito vino dozrelo za staklenice, red je da napravi o tom kušnju. U tu svrhu napuni se jedna staklenica dotičnim vinom, redovito se začepi, pa se za nekoliko nedjelja dana drži na toplu mjestu, pokraj jedne peći ili na drugom toplom mjestu. Ako se vino u staklenici ne uzmuti, ako možda opet ne vrije, i ako se ne taloži, to je znak da je zrelo za staklenice; ali ako se uzmuti ili taloži, to je onda znak, da nije još dozrelo za staklenice, i red ga je držati u bačvi, dok sasvim dozrije. Brže se može doznati, ako je dotično vino dozrelo za staklenice, ako se napuni jedna staklenica dotičnim vinom, dobro začepi, pa onda drži jednu ¼ ili ½ sata u toplini od 60° C. Ako se pri ovoj toplini vino u staklenici ne uzmuti, to je onda znak da je dozrelo za staklenice, pa ga se u iste bez straha može lievati. Jedno vino tim brže dozrije za staklenice, čim ga se češće pretače.

40. Molim vas, koje je najbolje i najjeftinije sredstvo za čuvanje i uzdržavanje drvenih krovova od dužica (šindla) ili od dasaka?

O. M. Ć. u B. (Bosna).

Drveni krovovi od dužica i dasaka najbolje se uzdrže, ako se za suha, topla i sunčana vremena, kad su dužice ili daske posve suhe namažu katranom od kamenog ugljena, pa onda po ovom pospe u prah smrvljene gline. Izmrvljenu glinu prosije se sitom po katranu, i to toliko nje, da se katran sasvim zasiti. Kad se ovaj prvi maz posuši, onda se još jedanput namaže katranom i opet pospe u prah smrvljenom glinom. Obično je dosti dvaput krov namazati i posuti, ali ako se tri put namaže i pospe, onda takav krov postane neraztrošiv. I stari krovovi od dužica i dasaka dadu se na ovaj način izpraviti, i njihova trajnost znatno produljiti. Ovo sredstvo nije skupo, jer katran (theer) od kamena ugljena nije skup, a gline ima po svukud. Glina oduzimlje katranu gorivost; takav katran dobro zasićen glinom ne gori. U novije doba preporučaju za čuvanje krovova tekuće staklo i klorno vapno (chlor calcium), ali je ovo sredstvo odveć skupo, jer 100 kg. tekućeg stakla stoji prenosom kojih 10 do 12 fiorina, a 100 kg. klornog vapna, kojih 12 do 14 fiorina. A ovom količćom tekućeg stakla i klornog vapna jedva da se mali krov može namazati. Prije nego li se drugi put namaže red je čekati, dok se prvi maz sasvim posuši. Mi cienimo s toga, da je katran od kamenog ugljena sa glinom najbolje i najjeftinije sredstvo za čuvanje krovova od dužica i dasaka.

41. Jeli vučak doisto bilina sposobna za naše predjele? Jeli ima hranive vriednosti za blago ili je otrovan, kako što se kaže?

A. N. u I. (Istra).

Vučak jeste bilina sposobna za naše predjele, a ima ga tri vrsti, naime: bieli, modri i žuti vučak. Žuti vučak goji se obično na pjeskuljam i prhim, lakim zemljam, na težim zemljam goji se bieli i modri vučak. Žuti vučak najsigurnije uspjeva, i stavlja najmanje zahtjeva, a do potrebe može da služi izravno za krmu, zašto nisu druge dvi vrsti vučka. Za krmu se vučak vrlo riedko sam rabi, jer može da prouzrokuje takozvanu lupinozu, a to je neko otrovanje. Vučak sije se obično u travnju, kad se više nije bojati žestokih mrazova, a goji se ponajviše za zeleno gnojenje. Za zeleno gnojenje sije se vučak nešto gušće, a ide 150 do 180 kg. po hektaru napram tomu, dali je sjetva omašna ili strojem. Sjeme se zasije nešto 3 do 5 cm. duboko, a na razmak od 20 do 25 cm. Vrlo se često sije vučak a smjesi drugom bilinom, biva obično da se zasije u raž ozimu. Vučak najbolje proklica, ako po sjetvi padne kiša. na suho vrlo sporo ili nikako ne klica. Vučak zeleno pokošen i posušen u sieno vrlo je sočna hrana za blago, ali ga valja podavati blagu u malim obrocim i pomješana drugom hranom. Sjeme od vučka je takodjer vrlo dobra hrana, ali je puno žuko i otrovno; pred porabom valja ga kuhati na paru, ili dugo močiti i izluživati u tekućoj vodi da mu se žukoća i otrov izvadi.

B. Nova pitanja.

42. Već od više godina, a ljetos u velikoj mjeri izvrtani su pupovi na lozam. To se opaža stopro sada kad pup provali. Molim vas što izvrta put, i imali sredstva, da se to izvrtavanje pupova predusretne? Šteta je velika.

Š. V. u S. J. (Hrvatska).

43. Molim vas može li ljekarica uspjevati na lakim pržinastim zemljam?

A. K. u S. (Bosna).

44. Molim vas, koja je najbolja smjesa trava za livade tresetaste naravi?

L. M. u N. (Neretva).

45. Molim vas bili Japonežki crni bor mogao, kod nas uspjevati? Koje su njegove prednosti?

I. N. u M. (Istra).

☞ Odgovori na javna pitanja kao i nova pitanja, primaju se rado od svakoga, pa i ne bili predbrojnici.

OTVORENI DOPISI

GOSPODARSKOG POUČNIKA.

Predplatili su predbrojbu do konca t. g. 1895.

P. N. gospoda: Čupić L. pos. — Ružman M., vin. — Reich J. knj. — Barbalić J. ž. — Karaman D.r S. pos. — Krinfokaj A. ž.

— V. g. Knežević P. — Vaša predbrojba podmirena je do konca lipnja t. g.

— V. g. Vlašić R. ž. — A vaša do konca prošle godine 1894.

— V. g. Doričić J. — Knjižicu „O uporabi dropa" poslali smo vam.

— V. g. Čupić L. — U pitanju modre galice pisali smo isti čas, kad smo primili cienjeno vaše.

— V. g. Grgić Ivan - Ljubuški — Vaše pitanje nezasjeca u naš program. U predmetu nabavite se koju knjigu ili dajte vaše pse vještoj osobi, da ih izmuštra.

— V. g. Krinfokaj D. A. ž. — Glede onih kukaca, pisali smo vam. Da ste nam zdravo!

— Sl. družtvo „Lathyrus" - Monakov — Molimo vas pospješite pošiljku, jer će inače stignuti kako kasno, da se ljetos neće moći zasaditi.

— V. g. Ivanković L. — knjigu „O uzgoju i njegovanju cvieća odposlali smo vam, kako što i broj 5 i 7.

— V. g. Korsel i D. — Hvala Vam!

— V. g. Šepić I. — I mi se malo od onoga nadamo, red je uzdati se u se i u svoje kljuse.

— V. g. Tomić S. — Za ljetos je već kasno; i ono naručeno za druge nije još stiglo. Morat će se stvar preudesiti tako, da odprema uzsliedi jeseni, samo ako oni pristanu.

— V. g. Lučić A. — Knjižicu „Buhač" poslali smo vam; razsada nema, a sad je već kasno.

— V. g. Bilošević A. S. — Pisali smo, i dok nam stigne odgovor priobćiti ćemo vam ga. Broj 3 i 5 odposlali smo vam.

U ZADRU, 1895. Brzotiskom Narodnoga Lista.

Godina XIV. Izlazi na 1 i 16 svakog mjeseca Broj 10.

GOSPODARSKI POUČNIK

Obće blagostanje zavisi o blagostanju pojedinca a temelj blagostanju pojedinca, jest razboriti rad uz vještu uporabu nauke i izkustva.

Upraviteljstvo lista je u Zadru

Predbrojba u *Austro-Ugarskoj* stoji 3 for. na godinu, u *Inozemstvu* 8 franakâ na godinu. *Uvrstbe* plaćaju se 8 novč. po redku za prvi put, a svaki sliedeći put 3 novč. redak. *Clichè* računaju se 5 novč. po centimetru četvornom.

Upravitelj i Izdavatelj: PETAR L. BIANKINI

Odgovorni urednik: NIKOLA ŠIMIĆ

Pisma, naputnice itd. itd. upravljaju se *Upraviteljstvu Gospodarskog Poučnika u Zadru.* — Rukopisi se nevraćaju. Predbrojba je obvezna za godinu danâ, a izplaćuje se u Zadru. Tko nepovrati prva dvu broja obvezan je predbrojbi za godinu dana.

ZADAR, 16 Svibnja 1895. Ciena je listu 3 fiorina na godinu. ZADAR, 16 Svibnja 1895.

Pokrajinski nadzornik za poljodjelstvo.

Mjesto pokrajinskog nadzornika za poljodjelstvo, koje je dosele bilo prevremeno, pretvoreno je odlukom N. V. u stalno činovničko mjesto, stalnimi i prilično dobrimi berivi. Ova promjena uzhitom je pozdravljena, jer je nade, da će stvari krenuti na bolje i da će se odslen nešto ozbilnije i stvarnije upravljati našim gospodarstveno ekonomičnim pitanjim.

I mi smo se obveselili na ovu viest; naimenovanje stručnjaka za pokrajinskog poljodjelskog nadzornika zagovaramo, već od više godina, ali nemožemo da se uzhitimo, jer neizčekujemo, da će nam budući pokrajinski nadzornik za poljodjelstvo sipati manu iz rukava, niti da će uz današnje obstojnosti praviti čudesa; a bojimo se konačno da se vas njegov rad ne izjalovi, kako i rad većeg diela upravnih činovnika, u riešavanju spisa i sastavljanju izvješća.

Mi ćemo, bez zamjere, kazati u pitanju otvoreno svoje mnienje:

U osobi pokrajinskog nadzornika, mi želimo imati stručno izbraženu osobu, kojoj je gospodarstvo zvanje, koja je više gospodarske nauke redovito izučila, koja je pak vježbanjem usavršila svoje stručno znanje i stekla upravne i organizatorne vještine neobhodno potrebita za takovo mjesto, a kojoj ne fali i tvoriteljnog talenta.

Takovu osobu nije lako naći, ali se je može naći; nevalja se samo u imenovanju prenagljivati, niti se podvrći onim običnim uplivim koji vrlo često odlučuju pri sličnim naimenovanjim.

Od budućeg pokrajinskog nadzornika za poljodjelstvo mi nesmjemo očekivati čudesa, jer se u poljodjelskom napredku ne prave skokovi; bilo bi dosti, ako on stvar pročisti, ako naša gospodarstvena pitanja uputi na pravu stazu, i ako izradi nekoliko osnova na temelju kojih bi se moglo započeti ozbiljno raditi.

Budući nadzornik, imati će da svlada mnogo potežkoća, red je s toga, da on nadje obćeg oslona, a osobito da nadje oslona i podpore kod vlade.

U gospodarskim pitanjim nesmje da odlučuje dnevna politika, a budi bez zamjere rečeno, kod nas se je dosad pri riešavanju i sićusnih gospodarskih pitanja više pazilo na politiku, i na želje ove ili one osobe, nego li na stvarnost pitanja, koje se je imalo riešiti.

U tom pitanju, pozvana je u prvom redu vlada, da vodi odlučnu rieč; pa kad se pri riešavanju jednog gospodarskog pitanja zadovolji obćim težnjam politike državne, nebi se imalo dopuštati da riešenje tog pitanja odgovara svrsi jedne ili druge političke stranke, a još manje svrsi osobâ, za koje se ima više ili manje prijateljstva, privrženosti ili simpatije.

U naprednim zemljam za riešavanje važnijih gospodarskih pitanja sazivlju se enquete, kojima sudjeluju ljudi svih mogućih političkih nuanca; da se čuje svačije mnienje; kod nas se veći dio odbora dosad sazvanih, malom promjenom poznane su uvjek iste osobe. Nije moguće predpostaviti, da su to jedine osobe u zemlji, u kojima je koncentrirano sve gospodarsko znanje, a obće je poznato, da su neke od tih osoba strastvene, i da su opetovano put na tih skupštinam dali izraza svoje strastvenosti.

Prstim samim nedade se ništa učiniti u gospodarstvu, osobito ako je zanemareno, kako naše; hoće se i novčane pripomoći; vlada po obstojećim zakonim nije zvana, da ta sredstva priskrbljuje, nego da podpomaže; ali je vlada zvana, kao prvi odlučujući faktor u zemlji, da nastoji kod zemaljskog odbora, da u zemaljskom proračunu bude redovito uvršteno svota za gospodarske svrhe.

Da budući nadzornik za poljodjelstvo bude mogao uspješno raditi, hoće se da ima uslona i u zemlji.

Po postojećim uredbam pokrajinsko poljodjelsko vieće je glavni odlučujući faktor u pitanju. Žalibože, baš to pokrajinsko poljodjelsko vieće, jedva da je u toliko godina svog obstanka dalo znaka o svome životu.

Prva je zadaća imala biti pokrajinskog poljodjelskog vieća, da promakne zasnovanje podružnica u zemlji, e da nastane obće zanimanje za gospodarskim napredkom; i da budući nadzornik za poljodjelstvo bude mogao naći pripravnih i razpoloženih elemenata u zemlji, kojima prama prigodam bude mogao stupiti izravno u pregovore; žalibože eto, u toliko godina svog obstanka pokrajinsko poljodjelsko vieće nema nijedne podružnice u zemlji.

PODLISTAK.

Katekizam Gospodarske hemije

od

D.ra E. WILDT-A

Ravnatelja agrikulturno-hemičnog pokušališta u Poznanju.

Po šestom izdanju njemačkog izvornika preveo

F. RADIĆ

Učitelj strukovne učionice u Korčuli.

(*Nastavak vidi broj 9*).

254. Koje su najzlamenitije bjelanjkaste ili proteinove tvari koje se nahode u rastlinama?

Rastlinski albumin ili rastlinsko bjelance, kazein i ljepive proteinove tvari. One se djelomice nahode raztopljene u rastlinskom soku, ali djelomice i utaložene u stanicama u krutu obliku.

255. Koja su svojstva rastlinskog bjelanca?

Rastlinsko bjelance se lako raztapa u vodi, ali se iz takove raztopine odlučuje u pahuljice ugrijavši ju do 70-80° C. Takovu pretvorbu raztopivog bjelanca u neraztopiv oblik nazivljemo ogrušanjem ili koagulovanjem bjelanca.

256. Gdje se nahodi rastlinsko bjelance?

Rastlinsko bjelance nahodi se malo da ne u svakoj rastlinskoj česti, u najvećoj količini u vrlo sokovitim čestima, n. p. u mrkvi, u krumpiru, kao što i u voću, kojega sok pri grijanju ukazuje spomenuto ugrišanje.

To svojstvo ugrušanja opazilo se je najprije na jajinu bjelancu, te je po njemu ime bjelanca razširilo na svaku tvar koje se jednako ponaša, kašnje pak na svaku proteinovu tvar.

257. Što se nazivlje rastlinskim kazeinom ili sirninom?

Bjelanjkaste tvari koje pripadaju ovaj skupini primile se svoje ime od sirnine ili kazeina što ga ima u mlieku, kojemu su donekle slične. One se ne raztapaju u čistoj vodi, dočim se lako raztapaju u slabo alkaličnim (lužijastim) kapljevinama, kao što i u takovima koje sadržavaju fosforno kisela alkalija. Mogu da se utalože iz tih raztopina kao sirast talog dodavši jim malo kiseline, dočim se ne ugrušavaju kuhanjem raztopinâ.

258. U kojim rastlinama i njihovim čestima ima takovih bjelančevina?

Rastlinske sirnine, kojih ima više vrsti, jer se prema vrsti rastlinâ, iz kojih se proizvadjaju, ne slažu podpuno u sastavu ni u ponašanju, nahode se poglavito u zrnju sočivnjača i to kao legumin, osjem vučacâ, koji sadržavaju drugi oblik po imenu konglutin. I u zobenom zrnju nahodi se zlamenita količa legumina, dočim se u zrnju drugih vrsti žitarica nahodi, i ako u neznatnim količama treća rastlinska sirnina, glutokazein.

259. Što su to ljepive proteinove tvari?

I pod tim se imenom obuhvaća više vrsti bjelančevinâ, koje su u ponašaju slične, nahode se izključivo u žitaricama, i to su gliadin ili bilinsko ljepivo, mucedin i glutofibrin. Netom izlučene sačinjavaju sluzinaste, žicaste gromade, a razlikuju se od prije imenovanih tim, što se lahko raztapaju u žesti srednje jakosti, dočim se u njoj neraztapaju ostale bjelančevine.

260. Koji je sastav i koja ostala zajednička svojstva proteinovih tvari?

Svekolike proteinove tvari sastoje od ugljika, vodika, kisika i dušika uz neznatne količe sumpora. One su posve visoko sastavljene slučenine, a do lahke njihove razlučivosti

I izbor članova u pokrajinsko poljodjelsko vieće nije bio najsretniji, jer neki se od tih članova ni najmanje ne zanimaju za vieće, neki nisu nikad prisastvovali sjednicam, a neki su tako strastveni, da su izraza svoje strastvenosti dali u sjednicam i u zapisnicim.

Budućeg nadzornika za poljodjelstvo, bez sumnje čeka vrlo težka zadaća, pa ne promieneli se današnje obstojniti, nije izključena mogućnost, da se vas njegov trud i sve njegove dobre namjere izjalove.

Po našem mnienju budući pokrajinski nadzornik za poljodjelstvo, imao bi najprije pomnjivo proputovati zemlju, da se uvjeri o našim nevoljam, a nakon toga izvjestiti vladu o gospodarstvenom stanju zemlje, i o svim onim gospodarskim potrebam, koje su s jedne strane od prieke nuždе, a koje se sdruge strane imadu pretresati u svrhu izradbe stalnih gospodarstvenih osnova.

Vlada bi pak s svoje strane imala ta pitanja objelodaniti, da ih prouči svatko, tko se o njima zanima, po sazvati veliki sastanak, da se ta pitanja pretresaju, i da se poprime zaključci, koji će opredieliti smjer i pravac radu nadzornika za poljodjelstvo.

Novčani zavodi u Hrvatskoj i Slavoniji, i kod nas u Dalmaciji.

(Nastavak vidi broj 9).

Kostajnička štedionica posjeduje temeljnu glavnicu od 20.000 f., sastojeću od 200 dionica po 100 f., te pričuvnu zakladu od 24·126 fior. 19 novč. Polučila je čist dobitak za prošlu godinu u iznosu od 7082 f. 33 novč., dočim je u god. 1893 polučila samo 4353 f. 18 novč., prema tomu dakle za 2729 f. 15 novč. više.

Prva lička štedionica u Gospiću imade temeljnu glavnicu od 50.000 f. sa dionic mi po 30 f., a pričuvna zaklada iznosi 5366 fior. 33 novč. Polučila je čist dobitak u godini 1894 u iznosu od 10.767 f. 82 novč. Prema godini 1893 za 3094 f. 59 novč. više. Izplaćuje odrezke svojih dionica za godinu 1894 sa 4 fior. po komadu.

Bakarska štedionica polučila je sa osnovnom glavnicom od 30.000 f., te pričuvnom zakladom od 1463 f. 46 novč., čist dobitak u 19 poslovnoj godini u iznosu od 1624 f. 55 novč., a u godini 1893 samo 1095 f. 94 novč., dakle za 528 f. 61 novč. više.

Varaždinska županijska štedionica imade temeljnu glavnicu od 50.000 f., koja sastoji od 500 dionica po 100 for., pričuvnu zakladu od 50000 f., te posebnu pričuvnu zakladu od 3·00 f. U prošloj godini postignut je čist dobitak od 16.077 f. 80 novč. (prema godini 1893 za 765 f. 23 novč. manje). Po zaključku ravnateljstva snižen je kamatnjak za uložnine od $4\frac{1}{2}\%$ na 4%.

Petrinjska štedionica polučila je u prošloj godini 7429 f. 46 novč. čistoga dobitka (prema god. 1893 za 620 f. 65 novč. više). Imade temeljnu glavnicu od 24.000 f., koja sastoji od 480 dionica po 50 f., te pričuvnu glavnicu od 30.000 f.

Karlovačka štedionica imade dioničku glavnicu od 50.000 f., koja se dieli u 500 dionica po 100 f., pričuvnu glavnicu od 63.000 f., te posebnu pričuvnu zakladu od 14.000 for. Čist dobitak u prošloj godini iznosio je 17.297 fior. 13 novč., dočim je g. 1893 iznosio 15.505 fior. 70 novč., dakle za 1791 f. 43 novč. više. Unovčuje kupom br. 9 svojih dionica sa 17 fior. t j. 17%.

Ogulinska štedionica polučila je sa osnovnom glavnicom od 40.000 f., koja sastoji od 1000 dionica po 40 f., te pričuvnom glavnicom od 14.948 f. 69 novč., čist dobitak u prošloj godini od 8.925 f. 99 novč. (prema g. 1893 za 70 f. 38 novč. manje). Ustanovila je dividendu sa 5 f. na coupon od prošle godine.

Erdevička štedionica imade temeljnu dioničku glavnicu od 20.000 f., koja sastoji od 400 dionica po 50 f., te pričuvnu zakladu od 13.507 f., a polučila je u zadnjoj poslovnoj godini čist dobitak u iznosu od 7.186 f. 39 novč. U godini 1893 imala je 6 017 f. 80 novč. čistog dobitka, prema tomu lanjske godine za 1.168 f. 50 nč. više.

Kotarska štedionica u Pregradi postigla je u prošloj godini sa osnovnom glavnicom od 79.760 kruna, uložci učestnika u iznosu od 51.800 kruna i 74 filira, kamati učestnika u iznosu od 1.059 kr. 56 fil, te reescomptom od 78.988 kr., čist dobitak od 7.305 kruna 04 fil.

Hrvatska eskomptna banka u Zagrebu imade dioničku glavnicu od 1,000.000 f., koja sastoji od 5000 dionica po 200 f., te pričuvnu zakladu od 144.129 f. 71 nč. Polučila je u prošloj poslovnoj godini čisti dobitak od 108.164 f. 61 nč. U godini 1893 polučila je sa glavnicom od 500.000 f, sastojeće od 2.500 dionica po 200 f., čist dobitak od 60.055 f. 20 novč.; prema tomu narasao je povećanim kapitalom od 500 000 f. čisti dobitak u godini 1894 za 48.109 f. 41 novč. Dividendu za prošlu godinu ustanovila se je sa 15 f. po dionici.

Hrvatska komercijalna banka u Zagrebu imade temeljnu glavnicu od 600.000 f., sastojeću od 5000 dionica po 120 f., te pričuvnu zakladu od 44.849 f. 81 nč. Polučila je u prošloj godini čisti dobitak od 46.626 f. 81 novč., dočim je g. 1893 postigla samo 28 417 f. 87 nč., prema tomu dakle polučila je g. 1894 22 208 f. 94 novč. više. Za izplatu dividende za godinu 1894 ustanovila je svotu od 30.000 f.

Obća zagrebačka štedionica i zalagaonica. Dionička glavnica iznosi 100 000 f., koja sastoji od 1000 komada dionica po 100 f. Ustanovila je dividendu za kupon br. 11 svojih dionica sa 4 fior.

Prva hrvatska činovnička zadruga u Zagrebu. Dioni uložci iznosili su 132.296 f. 41 novč., a štedni uložci 328.880 f. 11 novč. Pričuvna zaklada iznosila je 46.007 f. 12 novč., a posebna pričuva 7.021 f. 05 novč. Polučila je čist dobitak od 14.103 f. 42 novč. te je u ime dividende izplatila 9.190 f. 41 nč., naime 7%.

Srbsko i njemačko družtvo za štednju i pripomoć u Mitrovici kao zadruga imade dioničku glavnicu od 32.137 f. 30 novč. Polučila je u drugoj poslovnoj godini čist dobitak od 2.504 f. 89 novč. dočim je u prvoj poslovnoj godini polučila čist dobitak od 457 f. 07 novč., prema tomu dakle za 2 047 f. 82 novč. više.

(Sliedi).

---

koja od toga zavisi, i do težkoće da se proizvedu posve čiste, je, da je jošte malo što poznato o užem njihovom sastavu. Ugljik igra izmedju 50·2—54·8%, sadržina dušika izmedju 14·7 — 18·4%, a sadržina sumpora izmedju 0·4 - 1·6%. Pri takovim vrlo znatnim razlikama u sadržini dušika, ugljika i sumpora u različitim rastlinskim bjelančevinama, nebi se moglo uzeti da je njihova hraniva vriednost posve jednaka, a ipak se ništa ne može da kaže o veličini tih razlika, jer neima nikakovih u tom smjeru izvedenih pokušaja. Izvedeno je samo nekoliko pokušaja krmljenja, u kojima se radilo o prispodobi rastlinske i živinske bjelančevine, ali oni niesu podali nikakve znatne razlike u hranivoj djelatnosti.

. Po tomu se razpoznavaju proteinove tvari, što djelovanjem dušične kiseline živo požute, a grijanjem uz sgušćenu sumpornu kiselinu i nešto sladorа raztapaju se u ruso-rumenu kapljevinu; primaju liepu crljenu boju i kuhanjem u raztopini dušično-kisele žive (Millon-ov reagent); jod jim izazivlje ruso-žutu boju. [1])

[1]). U odgovoru na pitanje 254, treba rieči „ljepive proteinove tvari" popraviti u „škrobove proteinove tvari".

(Sliedi).

Djubrište.

Svaki gospodar, koji hoće da ima koristi od svojih zemalja, i da razborito radi t. j. da postepeno vriednost svojih zemalja povećava, red je da ima prilično uredjeno djubrište. Hoće se, da mu je djubrište uredjeno baš točno po znanstvenim propisim, ali se hoće da je barem tako uredjeno, da se ne gube sočni djelovi, i da se gnoj ne raztrkava.

Bolje je i gore uredjeno djubrište, nego li, da se djubar drži pokraj puteva ili na kupovim bez ikakovog reda i pomnje.

Za male gospodare najkoristnije, da si urede djubrište u jednom odaljenom kraju dvorišta ili pokraj štaja.

Gdje je kamen pod zemljom najbolje je izkopati svu zemlju do kamena, pa slučajne pukotine u kamenu zamazati vapnom ili cementom, jer je od velike koristi, da je djubrište nepropustno.

Gdje je sve zemlja ili šlunj i škalja, tu je red drugčije pomoći se. U takovom slučaju valja jeseni dovezsti gnjile [illegible]rljenice, jer i gnjila i crljenica upijaju najv[illegible]de. Ova se zemlja razaspe ondje gdje kan[illegible]o napraviti gnjojište, i to u debljini od kojih 60 cm., a nešto na širje nego li će djubrište zapremati.

Po ovom sloju zemlje naslaga se malo a malo gnoj, kako ga se dobiva iz štaje, amo se meće i smeće i odpadci iz kuhinje i iz gospodarstva i sve izmetine.

Kad je sloj porasao nešto za 25 ili 35 cm. onda se pospe zemljom, ili se prekopa, da se malo one zemlje izpod naslagane pomješa gnjojem.

Tekući dio izmetina, odnosno osoka neotiče, jer ju upija zemlja, koju se je ozdol naslagalo.

Kad je u proljeće opet se gnoj prekopa, pa onda izvaža na polje. Ona zemlja gnjilača ili crljenica, na kojoj je ležao gnoj a koja se je napojila osokom, jeste takodjer izvrstan gnoj, mnogi je dapače odmah miešaju gnjojem i voze na polje, a mnogi ju voze napose, te s njom gnjoje laglje zemlje.

Skorup.

Ljeti se mlieko vrlo lako uzljuti i pokvari. Da se to preprieči mnogi običavaju prokuhati mlieko, jer se prokuhano mlieko bolje uzdrži.

Ali kuhanjem napravi se na mlieku kožica ili skorup. Taj skorup lako popuca i pomješa se mliekom, što mnogim nije poništo drago. U mnogim kućam, poslje nego li je prokuhano mlieko prociedi se na gusto sito, da se od njega odstrane svi komadi skorupa.

Ako je mlieko čisto bilo i posuda u kojoj se je kuhalo, i ako nije luga ili druge nečisti palo na mlieko, onda je i skorup čist, pa je on kao takav dobro i tečno jelo, mnogo tečnije i sočnije od vrhnja jer sadrži više masla.

Većim se dielom sastoji od sirnine ugrušene kuhanjem, koja u sebi sadrži uklopljene znatne količine masla.

U Francezkoj se ovaj skorup vrlo koristno upotrebljava, a Paval Paccand nam tumači, kako se koristno uporablja skorup u francezkoj.

Skorup se sakuplja, pa se iz njega u jednostavnim spravam iztuče vrlo lako maslo.

U zavodu Cery, gdje se puno mlieko troši za pitomce izkuha se mlieko u večer, pa se u jutro pobere skorup i iztuče iz njega maslo.

Od skorupa dobije se obično polovica masla. Na okusu se doduše razabire da maslo potiče od kuhanog mlieka, ali taj ukus izčezne sasvim, kad se maslo prokuha i propere u vodi.

Proti crvu loze.

Crv je jedan od običnijih i poznatijih neprijatelja loze, a osobito grožd ja, i u nekim predjelim zna da postane pravi bič božji. Proti crvu uporabljaju se razna sredstva, a u francezkoj gdje je vinogradarstvo najraširenije, i u tom se je pogledu napravilo najviše kušnja.

Francezki vinogradar Jean Dufour iz Lausanne napravio je puno kušnja sa sredstvim za utamanjivanje crva, i najbolji uspjeh postigao je prašinom od buhača, i to osobito onda, ako je buhač rano za cvatnje uporabio

Prašinu od buhača proti crvu grožd ja ne rabi on izravno, nego u obliku raztopine. U 10 litara tople vode raztopi Dufour 3 kg. mazavog sapuna i doda pak $1\frac{1}{2}$ kg. praha od buhača, te mieša sve to skupa, dok se podjednako izmieša. Ovoj smjesi doda pak 90 litara hladne vode, dobro sve izmješa, pa škropi grož dje napadnuto od crva. Za škrapljenje rabi strcaljku, koja posve sitno razsipava, a to u svrhu da troši što moguće manje ovog sredstva.

Svaki onaj crv, na kojeg za škopljenja padne i najsitnija kapljica ovog sredstva počme se odmah previjati, i nakon nekoliko satih pogine.

Ovo sredstvo ima tu veliku prednost, da se uspješno rabi i onda, kad su crvi još posve maleni, i kad ih prostim okom nije lako razabrati. Drugo sredstvo, koje se je proti crvu

grožđja pokazalo uspješno jeste smjesa od izvarka od duhana i mazavog sapuna. U rečenu se svrhu obično raztopi 3 kg. mazavog sapuna u 100 litara vode, i doliji se 3 do 5 litara izvarka (ukropine) od duhana.

I raztopina sičana pokazala se je uspješna proti crvu grožđja, ali je ovo sredstvo radi svoje otrovne snage, vrlo pogibeljno.

Sva druga sredstva, koja se preporučaju pokazala su se manje uspješna, a neka sredstva su i štetna, jer ostavljaju trogova na još sitnom zrnju. Z. P.

SVAŠTICE

Kasne vrsti krmivog bilja. Tužbe o nestašici krme svakog su dana češće. Tu nestašicu krme prepisuje se ponajviše suši, a ipak ima i takovog krmivog bilja, koji odoli i jačoj suši i izdašno rodi. Od tih vrstih prve su: muhor i proja. Obe vrsti odole najjačoj žegi i suši, a siju se dobrim uspjehom još koncem srpnja i u prvoj polovici kolovoza, pa radjaju obilno izdašnom krmom, koja se može sušiti u sieno ili kiseliti. Za hektar zemljišta hoće se 12 do 18 litara sjemena od muhora, a 15 do 24 litra sjemena od proje. Sa hektara zemljišta pokosi se 100 do 120 kvintala zelenog muhora ili zelene proje ili 20 do 40 kvintala suhoga siena. Izvrstna krmiva za suhe predjele jesu slatki sirak, cinquantino kukuruz i rani Szekler kukuruz. Na zemljam, koje oskudievaju vapnom sije se vučak. Za hektar zemljišta, hoće se 50 do 60 kg. sjemena od vučka. I sojica je izvrstna krmna bilina za suhe predjele, jer njeno sjeme obiluje bjelančastim (proteinovim) sastavinam. Hrana koja u velike prija kravam muzaram, jesu tikve (buče), pa bi se i na svakom manjem gospodarstvu morale u mnogo većoj količći gojiti, nego li se danas goje.

Uprezanje bikova. Tim je veća korist za gospodara, čim su dobri bikovi dulje vremena sposobni za razplod; a bikovi su tim dulje sposobni za razplod, čim se redovitije hrane, i čim se više kretaju na prostom zraku U novije se doba radi toga običava bikove upregnuti pod kola. U tu svrhu počmu se već u dobi od 1 ili 1½ godine priučavati jarmu, uz jednog starijeg vola. Oni se tim načinom podobre, a rad u velike prija njihovu zdravlju i plodovitosti.

Da sirotice na cvatu malim cviećem. Poznato je da stariji busovi sirotica (viola tricolor) cvatu posve malim cviećem; isto tako cvatu sirotice malim cviećem, ako potiču od sjemena starijih busova, i ako se više godina zasebice siju na istome mjestu. Ako hoćemo, da nam sirotice cvatu velikim cviećem valja ih sijati u gnojnoj zemlji, i nastojati da zemlja bude uvjek umjereno vlažna i valja kidati cvalo cvieće i nedopuštati da se sjemeni; a i onda valja prorieditì cvietne pupoljke, kad ih puno na jedanput izbije, jer čim ih je više bivaju cvietovi manji.

Kad se imadu gnojiti voćna stabla. Voćna stabla mogu se gnojiti kroz svu godinu; a ako se hoće imati čvrstih izboja onda ih je najbolje gnojiti tekućim gnjojem od jeseni do prolieća. Svibnja i lipnja gnjoji se u svrhu da se dobije obilna ploda. Obično, ali biva da se voćna stabala ne gnjoje, nego se prepustaju svojoj sudbini, da traže hranu naokolo, dok izcrpe zemlju i postanu ne plodni.

O tanganju svježih ruža. Od biele ruže napravi se kroz sat vremena žuta ruža, a žute ruže osobito *thee* vrlo su obljubljene. U tu svrhu raztopi se u jednoj litri tople vode 8 do 10 grama prikrinove kiseline, oli kocelja (alaun), oli narančastog anilina. Kad se raztopina ohladi urone se unj biele ruže i ostanu uranjene jedan sat vremena, kroz koje se vrieme pretvore u vrlo liepe žute ruže. Su malo jodove ljubičaste tange pretvori se svaka ruža u tamno ljubičastu, koja je šara ruža sada toliko obljubljena. Su malo žunfrana ili kurkume otangana voda, ako se u njoj uroni ruža postane žive jasno škrletne šare. Ruže jasno ružičaste šare pretvaraju trgovci ruža u tamno crljene tim, što ih urone jedan sat vremena u vodu u kojoj je raztopljeno malo kocelja ili malo žunfrana.

Izvrstnan gnoj za cvieće u loncima. Poznata je stvar, da mnogo cvieća u loncima propade prije vremena radi toga, što im se zanemari ili zaboravi promieniti zemlja, ili jer nije moguće promieniti im zemlju. I u malim loncim dade se gojiti cvieće, bujno i zdravo ako se svako mjesec dana pognjoji svaki lonac su 2 grama umjetnoga gnjoja, kojeg se napravi ako se pomješa 30 dielova amoniumnitrata, 50 dielova amonium fosfata i 90 dielova kalium nitrata.

Gospodarske Viesti.

Molba na bivše slušatelje i pitomce kr. gospodarskog šumarskog učilišta i ratarnice u Križevcih. Podpisano ravnateljstvo kani sastaviti točnu statistiku o kasnijem zanimanju bivših slušatelja višeg gospodarskog i šumarskog učilišta, kao i pitomaca ratarnice u Križevcih za svih 35 god. obstanka toga zavoda. Povodom tim umoljava ovim putem sve nekadanje slušatelje ovog kr. učilišta i bivše pitomce ratarnice, da podpomognu nastojanje ovog ravnateljstva time, da što prije ovamo jave svoje sadanje zanimanje i boravište dotično službeni čin uz oznaku, kada su i na kojem odjelu zavoda boravili Vrlo obvezano bilo bi podpisano ravnateljstvo onoj gospodi, koja bi podatke saobćila o preminulim djacima ovoga zavoda. Blagovoljna priobćenja neka se uprave na adresu podpisanog ravnateljstva. Umoljavaju se uredništva svih hrvatskih i srpskih novina, da tu molbu bezplatno u svom listu štampati izvole. — Ravnateljstvo kr. gosp. i šum. učilišta. Križevci 1 svibnja 1895.

***

Sa svih strana stižu nam viesti, da polja i vinogradi idu dobro, i nema još tragova bolestih; a i zavijače i skorovače ljetos je manje. Po vinogradim se sumpori s reda, a uvidjavniji gospodari počeše škropiti proti peror ospori, premda se još nije pojavila. Ako maslinu posluži vrieme u cvatnji, biti će i ulja dosti.

***

Centralna metereologička stacija javlja, da pošto se svudi uzdrži barometar visok, izčekivati je liepa, topla vremena, uz mjestne prolazne oborine.

***

Na sparinu i naglo dizanje topline prošlih dana, udarila je žestoka južina.

***

Vinu je ciena zadnjih dana nešto poskočila, jer ga malo ima za izvoz. Oro što još vina ima dobro se uzdrži, a doteći će za mjestne potrebe.

***

Na drugom mjestu priobćujemo molba ravnateljstva kr. gospodarskog i šumarskog učilišta u Križevcih na bivše slušatelje za sastavak točne statistike o kasnijem zanimanju bivših slušatelja rečenog učilišta. I s naše strane preporučamo svih zanimanicim, da se odazovu, e da radnja bude što podpunija, točnija i savršenija.

***

Blizu Knina počeli su opet praviti opeke; rekbi da su se napokon namjerili na dobru zemlju prikladnu za svaku opekarsku radnju.

***

Ljetos je dozvoljena gojitba duhana i u političkoj obćini Kunskoj, Orebićkoj, Trpanjskoj, Drniškoj i Šibenskoj. Za svaku 100 kg. sirovog duhanovog lišća opredieljene su u godini 1895 sljedeću cienu. Za najfiniju vrst f. 150 za prvu f. 120; za drugu vrst f. 90; za treću vrst f. 60; za četvrtu vrst fiorina 40, a za izmet f. 20.

***

Trgovačka i obrtnička komora u Senju razpisala je do 25 t. m. natječaj za jednu štipendiju od 300 f. za jednog mladog, marljivog, valjano naobraženog i revnog obrtnika u svrhu da proputuje u obrtu naprednije zemlje i usavrši svoje znanje.

***

„Vinogradarstvo obzirom na današnja izkustva američkom lozom“ naslov je poučnoj knjižici Dragutina Maršića, putujućeg vinogradara. Knjižica obiluje gradivom, a ciena joj je 20 novč.

***

U Rusiji je u svim većim tvornicam pokušan osam satni rad, a bez izakove štete.

***

U Evropi proizvadja se poprieko svake godine 15,000 tona voska u vriednosti od 35 miljuna franaka i 80,000 tona meda u vriednosti 55 miljuna fran. A Austriji proizvadja se 18,000 tona što meda, što voska.

***

Primili smo zahvalnošću knjižicu „*Bog, obitelj i domovina*“ po taljanskom za naš puk preradio Ivan Mahulja, I. Dio. *Bog.* — Knjižicu je izdalo družtvo Pučka knjiga u Zadru, a šešnaesta je knjižica na broju. Knjižica obuhvaća 46 stranica, a napisana je jasno i razgovjetno.

***

Srpsko poljoprivredno družtvo u Beogradu razpisalo je više nagrada od 200 do 400 dinara. Tako jednu za pravilno podignut voćnjak; za vinograd nasadjem američkom lozom i oplemenjen; za 500 borića uzgojenih na pjeskovitom zemljištu; za nasad šume iz sjemena na strmom briegu; za stalno proizvadjanje dobrog sira; za uspješnu i stalnu uporabu gospodarskih strojeva, osobito sijala i kosila, itd. itd.

***

Poplave napravile su velike štete na sijanicam u Magjarskoj, rad česa je poskupila ciena pšenici. A i po drugim mjestim nisu usjevi najljepši. Zimus je u mnogim mjestim stradalo blago usljed nedotička ili nestašice hrane.

***

Po kušnjam izvedenim na gospodarskom pokušalištu u Debrecinu, krmna bilina *Polygonum sachalinense*, koju sad toliko preporučaju iz inozemstva, nije prikladna za suho podneblje Ugarske. Bilina ova razvija odveć tvrdo kožnato lišće, koje blago nemože da jede, a i to što grmljasto raste prieči njeno širenje.

***

Najviše pčela na svietu goji se u Chili-u, jer se tamo svake godine proizvadja do 400,000 kg. što bieloga, što žutoga, što suroga voska. Veći dio tog voska izvaža se u Evropu, a prodaje se po 40 do 50 f. svaku 100 kilograma.

***

Godine 1894 plaćena je u Beču carina za mjestni potrošak na 524,479 hl. vina, 2,467,984 kg. grožđja, 956,289 hl. piva, 233,745 glava goveda, 275,355 telića, 146,514 ovaca, 560,030 svinja, 6,263,588 kg. govedjeg mesa i kobasica, 3,480,539 kg. telećeg i svinjskog mesa, 2,237,240 kg. osoljenog ili posušenog mesa, 1,395,819 glava kapuna, potaka i gusaka, 2,807,419 pilića i golubova, 3262 jelena, 13,677 narasta i srna, 518,879 zecova, 1,837,916 kg. ribe, hlapova (jastoga), raka i kamenica.

Pitanja i odgovori „G. Poučnika".

A. **Odgovori.**

42. Već od više godina, a ljetos u velikoj mjeri izvrtani su pupovi na lozam. To se opaža stopro sada kad pup provali. Molim vas što izvrta put, i imali sredstva, da se to izvrtavanje pupova predusretne? Šteta je velika.

Š. V. u S. J. (Hrvatska).

Pupovi na lozam u vašim vinogradim izvrtani su od jednog sitnog crvića, u znanstvenom svietu poznatog pod imenom *Pyralis vitana* ili *Tortrix pilleriana.* Ovaj zareznik može uništiti vinograde, kad se pojavi u velikom broju, red je s toga upoznati se njegovim načinom življenja i razvoja, te se latiti odmah i odlučno sredstava za utamanjenje crvića, koj uništuju pupove. Crvići razvijaju se od jajasca, koje s nesu lepurice. Lepurice od Pyralis duge su 10 do 14 millimetara, a raztvorenih krila ima od jednog vrha krila do drugog nešto 2 centimetra razmaka. Mužka lepurica je nešto manja od ženke, te je jedva 10 millimetara duga. Prednja krila su bliedo žute boje, koja se zelenkasto zlatno prelieva. Kad mužkića ima na kraju krila smedja pjega, i tri smedje pruge popriečena poredane; ovih pruga obično nema kod ženkâ a prednja krila su jasnija. Stražnja krila su smedje ljubičasta, a bliedo žuto izčipkana. Noge i stražnji dio tiela su pepelasto žuti. Prve se lepurice pojave polovicom srpnja, ili nešto ranije ili kašnje, napram vremenu, što vlada. One oblitaju u jutro i u večer za tiha vremena od loze do loze, ne lete nikad daleko. Nakon parenja snese ženka u skupu na licu lišća kojih 20 do 60 jajasca zelenkaste boie; ali promiene kašnje boju u smedju. Lepurice žive 8 do 10 dana, najviše 12 dana. Nakon 10 do 12 dana izvale iz jajasca upljuvci (crvići), u veličini od 2 millimetra, i omotaju se lakom paučinom, u kojoj prezime. Premda upljuvci izvale obično u kolovozu, oni neuzimlju nikakove hrane, nego se odmah spreme na zimovanje. U proljeće, napram mjestnim odnošajim u ožujku, travnju ili svibnju, t. j. onda kad pupoljci nabreknu izadju crvići iz svoje paučine, izpredu nešto iste okolo pupoljka, pa onda izgrizavaju pupoljke, obično njihovu sridicu, a ako su se pupoljci raztvorili, onda izgrizavaju maleno lišće. Kad crvići narastu do jednog centimetra, onda ostave vrške i pupoljke, a prodju na mladice i lišće, tu spoje i zapredu na osobiti način više listova, i tu ostanu do konca lipnja, do kojeg doba su porasli na 2¼ do 3 centimetra dužine i zakukulje se. Gusjenica je runjava, želenkasta ili smedja, sa jasnijim i tamnijim zelenim prugam i bielkastim piknjam. Iz svake bjelkaste piknje raste jedna dlačica. Glava i prvi članak za njom su crne boje. Kukuljica (ličinka) je kestenasto smedje boje. Kukuljica se kroz 14 dana preobrazi u lepuricu. Ovaj se zareznik češće pojavlja u dolam, i na vinogradim, koji su zasadjeni u mirnom, zaklonjenom položaju, i na finijim vrstim loza, mekog i ne runjavog lišća; radje pak na lozam nizko gojenim, nego li na onim visoko gojenim. Ovaj se zareznik uništuje na više načina. Nemaže se panj i deblji matraci prstenasto maslinovim uljem ili tekućim mazom, da se upljuvci i gusjenice ne budu mogli penjati do pupova. Kad su loze puno izbrstene izkidaju se mladice i izgore se. Najsigurnijeg se uspjeha postizava lovljenjem lepurica. Koncem lipnja, u srpnju ili kolovozu kad se pojavljaju lepurice porazdieli se za tihe noći vinogradu više plitica sa malo kvasine ili ulja, i metne se pokraj svake plitice ili u nju goruća svieća. Lepurice se zavadjaju za svietlom, oblitaju oko svieće, pa se utope u ulju ili u kvasini. Puno pomaže, ako se zimi namažu panjevi gustim vapnenim mliekom. U francezkoj napadnute loze polievaju zimi vrelom vodom, da unište upljuvke. Sklopljenje vrelom vodom obavlja se od prosinca do konca veljače pomoću škropila ili strcaljka. Za svaki panj računa 1 litar vrele vode. Škropi se odozgor prama doli svi dielovi loze izim godišnjih matraka i pupova. Za škropljenje vrelom vodom nose se u vinograd posude za grijanje vode, a bud je učinak samo onda sjeguran, ako je voda vrela, valja paziti, da su i posude za škropljenje takove, da se voda u njima lako ne hladi, i ne valja škropiti, kad je zrak odveć studen.

43. Molim vas može li ljekarica uspjevati na lakim pržinastim zemljam?

A. K. u S. (Bosna).

Ljekarica može uspjevati na pržinastim zemljam, ali to samo na takovim, koje su duboke, te se ljeti u dubini od 80 cm. uzdrže još vlažne. Pržinaste su zemlje obično zatravljene troskotom (pirikom), radi toga se nesmje na njih sijati ljekar ca, ako se prije ne priprave. Na pržinastim zemljam sije se ljekarica plitko, samo da ju pokrije zemlja, a za hektar zemljišta hoće 28 do 32 kg. sjemena. Sjeme brzo proklica. ako po sjetvi padne kiša, ili je zemlja vlažna, inače leži dulje vremena, a ptice ga zoblju. Ljekarica sije se sama ili u zaštiti od druge biline, ali ju je bolje sijati samu, jer se onda još iste godine dobije jedna košnja i jedna paša. Ako se za klicanje ili poslje klicanja zatravi ljekarica valja ju okopati, a ne ide li to onda se oštro prebrana. Dulje se održi ljekarica, ako se svake godine rano u proljeće pognjoji osokom (gnojnicom) i dobro probrana.

44. Molim vas, koja je najbolja smjesa trava za livade tresetaste naravi?

L. M. u N. (Neretva).

Na livadam tresetaste, naravi savjetuje se sijati sljedeće trave: Lisičji repak (*Phleum pratense*), rumenu vlasulju (*Festuca rubra*), tvrdu vlasulju, (*Festuca arundinacea*), klubčastu oštricu (*Dactylis glomerata*), zob (*Avena flavescens*), *Agrastis stalonifera*, francezki ljuljak (*Arrhenaterum elatius*), medunika (*Holcus lanatus*), pa *Festuca pratensis, Trifolium hybridum, Lotus corniculatus, Trifolium pratense, Trifolium repens.* Na zemljam posve tresetnim i močvarnim, gdje samo šašina i ševar raste dade se zaraslina izpraviti sijanjem: *Phalaris arundinacea, Bromus inermis* i *Lotus uliginosus.*

45. Molim vas bili Japonežki crni bor mogao, kod nas uspjevati? Koje su njegove prednosti?

T. N. u M. (Istra).

Japonežki crni bor (*Pinus Massoniana*) uveden je izravno iz Japona polovicom ovoga vieka. Naliči nešto našemu boru, a ima. kao i on po dvi četine, samo što je tamno pepelaste kore. Raste vrlo brzo, uspjeva na pržinastim, dapače i na suhim zemljam, po strmim briegovim do visine od 1000 metara, pa nije izključena mogućnost, da bi kod vas uspjevao. Ne trpi od zime, a odoli lako i jačim vjetrovim, jer širi na široko svoje žile. Drvo je jako smolasto, a žilavo, te trajno i sposobno za gradju. Nije nam poznato, da od ovog bora ima kod nas većih nasada, ali u više šumskih pokušališta ima malih nasada za kušnju, gdje su tridesetgodišnja stabla porasla do 25 metara visoko. a imadu deblo u promjeru od 30 do 35 centimetara. Pojedinih primjeraka nalazi se ponajviše u Češkoj. Uzgajaju se obično iz sjemena u razsadnicim, pa se kao razsad od 2 ili 3 godine sade na opredieljeno im mjesto na razmak od 1 do 1 metra i 20 centimetara. Šumari preporučaju sadnju japonežkog bora na pržinastim zemljam.

B. **Nova pitanja.**

46. Molim vas, kojeg se je reda najbolje držati pri ljetnom hranjenju krava?

A. M. u S. (Hrvatska).

47. Dok udari suša, neda se amo kod nas uzgojiti lista dobrog spinata. Molim vas, što se ima raditi, da se i ljeti za žege i suše uzgoji dobrog spinata?

I. K. u K. (Split).

48. U bližnjoj šumi izradjuje se puno drva, pa ima na razpoloženje puno drvenih pilotina. Veći dio istih propada bez koristi, ili su od smetnje. Molim vas s toga, da me podučite, kako bi se mogle koristno izrabiti rečene pilotine?

O. B. T. u T. (Bosna).

☞ Odgovori na javna pitanja kao i nova pitanja, primaju se rado od svakoga, pa i ne bili predbrojnici.

OTVORENI DOPISI

GOSPODARSKOG POUČNIKA.

Predplatili su predbrojbu do konca t. g. 1895.

P. N. gospoda: Bunjik Š. ž. — Laudenbach D.r J. — Lončarević M. ž. — Bronić O. M. ž. — Gabrić D. P. ž. — Vlatković L., p.

— V. g. Obradović M. — Vaša predbrojba podmirena je do konca kolovoza t. g. 1895. Zatrožene brojeve opet smo vam poslali.

— V. g. Zatluka I. V. — I vaša je predbrojba podmirena do konca kolovoza t. g.

— V. g. Masovčić Ida — Javili smo vam dopisnicom ciene umjetnih kvočaka i gdje se nabavljaju.

— V. g. Grgić Ivan - Ljubuški — Nije nam poznato, da bi u predmetu bila tiskana knjiga na hrvatskom jeziku, nego na njemačkom. Ako vam njemačka knjiga može služiti obratite se Dvorskoj knjižari W. Fricka u Beču I. Graben 27.

— V. g. M. O. — Ono je bilo pogriešno odposlano.

— V. g. Vučić L. — Kaustična soda, znači pečena soda t. j. takova soda iz koje je prženjem na živoj vatri iztjerana sva voda, koju ona sadrži. U sapunarstvu rabi se jedna i druga, ali se uspješnije rabi pečena soda.

— V. g. Bolković S. — Pataka mandarin pasmine po našem znanju ima na prodaju samo kod Aug. Fockelmanna u Hamburgu, Sanct Pauli, Eimsbüttelerstrasse II. Ali vam nebi savjetovali da od tamo nabavljate živih pataka, jer bi vas prenos vrlo skupo stajao; radje kušajte nabaviti oplodjenih jaja.

— V. g. Lukić S. — Knjižicu „Buhač" poslali smo vam, a tako i broj 5 i 7.

— V. g. Marić A. N. — Čujemo i mi, da tvornica u Aussigu nemože da sgotovi toliko modre galice, koliko ima naručaba, pa da je znatnu količinu modre galice nabavila iz Engležke; ali ne znamo, koliko ima na stvari istine. Obratili smo se pouzdanoj osobi, da nas o pitanju duševno obavjesti; jer nevjerujemo, da bi takova šta radilo poduzeće, koje stoji pod državnim nadzorom, a opet nije izključena mogućnost, da te viesti siju engležki agenti u svrhu, da prodadu više svoje galice. Svakako nastojati ćemo, da ovo pitanje svedemo na čisto.

Godina XIV. Izlazi na 1 i 16 svakog mjeseca Broj 11.

GOSPODARSKI POUČNIK

Obće blagostanje zavisi o blagostanju pojedinca a temelj blagostanju pojedinca, jest razboriti rad uz vještu uporabu nauke i izkustva.

Upraviteljstvo lista je u Zadru

Predbrojba u *Austro-Ugarskoj* stoji 3 for. na godinu, u *Inozemstvu* 8 frankâ na godinu. *Uvrstbe* plaćaju se 8 novč. po redku za prvi put, a svaki sliedeći put 3 novč. redak. *Cliché* računaju se 5 novč. po centimetru četvornom.

Upravitelj i Izdavatelj: PETAR L. BIANKINI

Odgovorni urednik: NIKOLA ŠIMIĆ

Pisma, naputnice itd. itd. upravljaju se *Upraviteljstvu Gospodarskog Poučnika u Zadru.* — Rukopisi se nevraćaju. Predbrojba je obvezna za godinu danâ, a izplaćuje se u Zadru. Tko nepovrati prva dvá broja obvezan je predbrojbi za godinu dana.

ZADAR, 1 Lipnja 1895. Ciena je listu 3 fiorina na godinu. ZADAR, 1 Lipnja 1895.

Skupoća.

OBĆA je tužba kod nas na skupoću, koja je zavladala.

Zadnjih dvadeset godina potrostručili su se trošci za uzdržavanje obitelji, a to usljed skupoće živeža i usljed skupoće stanova.

Stanovi su osob to skupi u Zadru i u Splitu, ali u Zadru vrlo često sasvim loši stanovi bez ikakovog konforta, bez vode i zahoda iznose četvrti dio običnih troškova jedne obitelji.

Meso kao prva hrana takodjer je vrlo skupa, osobito po gradovim i po otocim, a vrsti je najlošije.

Kruh se konkurencijom uzdrži prilično umjeren u cieni, ali je zato sva druga hrana, koja se većim dielom s dvora dovaža, vrlo skupa, neizuzam ni vino, koje i ako je domaći proizvod, ipak se osobito po gradovim vrlo skupo prodaje. Povrće je po otocim vrlo skupo, a u nekim zemanim nemože ga se dobaviti, po nijednu cienu; a drva rastu u cieni od godine na godinu, da baš postaju jednu od težih potrošaka za obitelj.

Bolje neide ni ribam, koja bi u primorskih krajevih morala biti jeftinija, ali izim gera, koje su kadšto ciene, neima druge jeftine ribe.

Skuplje je življenje jedne obitelji, uz današnje obstojnosti u Dalmaciji, nego li u ijednom drugoj pokrajini.

Da vidimo što je uzrokom ove skupoće kod nas.

Skupoću živeža u nekim mjestim prepisuju povisenju i uredjenju činovničkih plaća. Moguće je da je uredjenje i povisenje činovničkih plaća, u kojem pojedinom mjestu dalo povoda skupoći živeža, ali nemislimo da je to glavni uzrok za obću skupoću živeža, koja je nastala. Mi skupoću živeža prepisujemo sasvim drugim uzrocim.

Prvi uzrok skupoće živeža jeste prirast pučanstva, jer u razmjeru u kojem se pučanstvo povećava, troši se više.

Drugi je uzrok, što se narod danas znatno bolje hrani, nego li se je prije hranio.

Treći uzrok, što se danas razmjerno manje proizvadja, nego li se je prije proizvadjalo, a napokon:

Što se danas znatno više proizvoda izvaža, nego li se je prije izvažalo.

Ove su dvie zadnje točke, koje valja razglobiti i s njima se obširnije baviti.

Glavnu čovječju hranu sačinjavaju kruh i meso. Kruhu je zadnjih godina ciena znatno pala, ali nas kruh još uvjek skupo stoji, jer se kod nas neproizvadja toliko žitija, koliko se kruha potroši.

Velike količine brašna, što se uvažaju iz Magjarske, i velike količine žitija što se uvažaju iz Rumunjske i Albanije, najbolji su nam u ovom pitanju dokaz. Prostrane oranice, koje su se prije obradjivale danas leže kao ledine, bez ikakove koristi, izim mršave paše.

Prije se je uvažalo hrane samo za gladnih godina i po otočju, sad se uvaža hrana redovito i za najplodnijih godina; i uvoz ne staje na samoj hrani, ali se uvaža sočivo, krompir i povrće itd.

Istina je, da se je zadnjih godina mnogo toga izkrčilo, ali sve krčenje išlo je na korist loze, koja nas je pak izdala, a za hranu dnevne potrebe nije se mislilo.

Izim Zadra i Splita veći dio naših mjesta obskrbljiva se iz Italije krompirom, kapulom, sočivom i povrćem, pa nije riedkost da se je po otocim i mnogim drugim mjestim željno lista povrća, a da se krompiri plaćaju po 6, 8 i 10 novčića kilogram, dok se u drugim zemljam izrabljuju, kao hrana za svinje, ili se rabe za proizvadjanje škroba i za pečenje žeste.

I marva je na broju znatno pala, osobito ovce i koze. Onih brojnih stada, više nema, kao jednoč, pa je dosljedno tome pala, i proizvadnja mlieka, i proizvadnja sira, i proizvadnja vune, i proizvadnja mesa.

Goveda su pak tako nazadovala, da su volovi od 400 kg. postali riedkost, a tim je uzfalila radna snaga za oranje i meso na tržistim.

Riedki su slučajevi, da se u našim mesnicam vidi dobrog govedjeg mesa; većim je dielom to mršavo i žilavo meso, koje nije za ništa. Ipak je ciena mesa visoka i kreće se izmedju 50 do 60 novč. kg. sa nametkom, koji uvjek iznaša dobri osmi dio ukupne kupljene količine, i tim mu povećava cienu za drugih 10 do 20 postotaka.

I riba, koja je pravila jednoč glavnu hranu po primorskim mjestim znatno je poskupila, i ta skupoća ima se u prvom redu prepisati

PODLISTAK.

Katekizam Gospodarske hemije

od

D.ra E. WILDT-A

Ravnatelja agrikulturno-hemičnog pokušališta u Poznanju.

Po šestom izdanju njemačkog izvornika preveo

F. RADIĆ

Učitelj strukovne učionice u Korčuli.

(*Nastavak vidi broj 10*).

261. Kakvih drugih dušičnatih slučenina ima u rastlini?

U prvom redu amidâ, čipavcu sličnih slučenina, koje treba smatrati kao predteče za tvorenje bjelanjkastih tvari, i kojih ima često u zlamenitoj količini navlaš u mladim, zelenim rastlinskim čestima, te dušičnatih glukozida i alkaloida, dušične kiseline i čipavca. Ali se ove zadnje slučenine nahode u tako neznatnim količinama, da se možemo i ne obzirati na njih. Samo u korienjačama, navlaš u poljskoj korabi (repi) nahodi se znamenita količina dušične kiseline.

U obće smo na žalost slabo podučeni o nalazišta i svojstvima takovih dušičnatih slučenina, koje se u krmivim ne nahode u obliku proteina, tako da možemo razlikovati samo iz medju proteinova dušika i neproteinova dušika. Pod ovim zadnjim treba razumievati onaj koji se nahodi u obliku amidâ, alkaloida, dušične kiseline itd. Polag Wolffa iznosi sadržina dušika u obliku neproteina u postotcim ukupne sadržine dušika u naj običnijim krmivima:

Krmivo			
Krmivo za paše na livadama	19·0—34·8%	popr.	26·9%
Livadno sieno . . .	7·5—17·5 „	„	12 8 „
Ražena slama . . .	—— „	„	— „
Crvena djetelina, posve mlada . . .	24·5—37·5 „	„	31·4 „
Crvene djetelina u cvietu i djeteličino sieno	13·9—29 9 „	„	19 0 „
Ljekarica, posve mlada	30 5—33 5 „	„	33·0 „
Ljekarica, u početku cvatuje i ljekaričino sieno	24·2—37·7 „	„	28·9 „
Grahorično sieno, prije cvatnje	38 „		
Krmna grahorica, u cvietu	22·9%	poprieko	
Krmna grahorica, zrela (slama i zrnje) . .	13·3 „		
Zeleni vučac, pri kraju cvatuje . . .	35·2 „		
Blitvino lišće, svježe .	27·9 „		
Blitvino lišće, ukiseno	42·9—51·9 „	„	47·5 „
Blitva za krmu . .	37·4—78·4 „	„	63·9 „
Krumpiri	26 0—54·0 „	„	44 7 „
Ječmeno zrnje . . .	1·4— 4·4 „	„	2·9 „
Ječmeno zrnje, na polju veoma izraslo .	24·4 „		
Zob	4·1—11·4 „	„	8·3 „
Grah	11·4 „		
Vučkovo sjeme . .	2·6 „		
Sladore klice . . .	23·1—35·9 „	„	27·4 „
Drop od krumpira .	28·1—28·7 „	„	28·4 „
Pšenične mekinje (polje)	11·7 „		
Repičine komine . .	8·3—13·3 „	„	10·7 „
Lanene komine . .	6·0 „		
Komine paomove srčike	0— 88 „		
Komine podzemnice maslovite	11·7 „		

tome, što se danas ne lovi više onoliko ribe, koliko se je prije lovilo. Nije riedkost, da se po našim primorskim mjestim plaća bolja riba do 2 fior. kilogram, a bilo je slučajeva osobito po srednjim otocim, da su se gere plaćale do 80 novč. kilogram.

Što je uzrok, da se danas manje ribe lovi ne da se protumačiti, jer ribara ima više nego li prije, ali nema više u moru, onoliko ribe koliko je prije bilo.

Veći izvoz naših glavnih proizvoda za hranu, svakako je znatno doprinio skupoći. Dok mi oskudievamo mesom, i vrlo skupo plaćamo loše meso, izvaža se mnogo naših goveda, vunjadi i kozjadi za Trst, Italiju i Maltu.

I korist od toga izvoza ne ide proizvoditeljem, nego izvozačim i posredovateljem, koji se prikažu jednome težaku na kući ili na paši baš u času kad znadu, da mu trebuje novaca, pa mu otmu bolje blago uz posve jeftinu cienu. Vidili smo slučaj, gdje su osnovi od 50 kg. težine kupovani za pet starih cvanciga, što odgovara 1 fior. i 60 novč.

I ribom neide bolje. Sve što je bolje ribe, osobito u zemanim, kad se dade riba izvažati, sve to ide u Trst, Mletke, itd., a naši jastozi u Beč, Berlin i čak u Hamburg.

Kod nas se je u mnogim mjestim pri moru vrlo često željni komad dobra ribe, premda se vidi, kako ribu pod nosom izvažaju.

Ove okolnosti vrlo će se težko kod nas promieniti i skupoća živeža rasti će od dana na dan, sve dotlen dok se sveobćom gojitbom ne poveća proizvodnja, dok se nebude počelo razboritije gojiti blago, i dok se zakonim nebude prepriečio prekomjerni izvoz blaga i ribe.

Novčani zavodi u Hrvatskoj i Slavoniji, i kod nas u Dalmaciji.

(Svršetak, vidi broj 10).

Zadruga za medjusobno pomaganje i štednju u Iloku. Glavnica učestnika I, IV do VII emisije sa ulozi iznosila je 40.000 f. 82 novč., a pričuvna zaklada 367 f. 44 nč. Čist dobitak za godinu 1894 iznosio je 3·732 f. 79 nč. (prema godini 1893 za 516 f. 64 novč. više). Dividenda izplatila je dioničarom IV emisije sa $36\frac{1}{8}\%$ dioničarom V emisije $27\frac{1}{10}\%$ VI emisije $18\frac{1}{2}\%$, te dioničarom VII emisije sa $12\frac{1}{2}\%$, ukupno 2.747 f. 60 novč.

Zadruga za štednju i predujmove u Rumi imade glavnicu dioničara od 43.490 kruna 40 filira, a uložci iznašali su 54.603 kruna i 98 filira. Polučila je čist dobitak u prvoj svojoj poslovnoj godini od 1.854 kruna i 40 filira.

Obće štedno i pripomoćno družtvo u Dalju imade utemeljiteljni fond od 932 f. 5 novč., a uložni conto za uložene glavnice iznosio je 23.705 for. 47 novč. Godišnje družtvo za god. 1891 sa glavnicom uplate od 22.637 f. 67 nč., polučilo je sa 464 diela 1.658 f. 64 nč. čistog dobitka; za godinu 1892 sa uplaćenom glavnicom od 12.754 f. 72 novč. sa 373 dionice, polučilo je čist dobitak u iznosu od 934 f. 53 nč.; za god. 1893 sa glavnicom od 7.304 f. 40 nč. sa 336 dielova, 535 f. 19 nč.; i za godinu 1894 sa 5.423 f. glavnice na 563 diela, 397 f. 35 nč. čistog dobitka. Conto dobitka i gubitka za sve dobitke iznosio je 3.525 f. 71 nč. Nakon izravnanja za god. 1894 ostalo je koncem siečnja 1895 1.817 f. 44 nč.

Pripomoćno i štedno družtvo u Glini. Dionički uložci iznosili su 6.466 f. 29 nč., a štedni uložci 10.588 f. 88 nč., dočim je pričuvna zaklada iznosila 1.871 f. 12 nč. U prošloj godini postignut je čist dobitak u iznosu od 388 fior. 27 nč. (prema godini 1893 za 377 f. 85 novč. manje). Od cielog čistog dobitka u iznosu od 388 f. 27 novč. odlučen je iznos od 361 f. 50 novč. na 6% dividendu dioničarom, a ostatak od 26 f. 77 nč. u korist pričuvne zaklade.

Prva štedna i pripomoćna zadruga u Daruvaru. Dionički uložci iznose 35.640 for., reeskompt 21.289 f., štedni uložci 29.337 fior. 11 nč., a pričuvna zaklada 5.421 f. 54 nč., te je polučila u prošloj godini 4.488 f. 47 nč. čistoga dobitka, a u godini 1893 4.485 f. 66 novč., dakle samo za 2 f. 81 nč. više.

Štedna i pripomoćna zadruga u Grku imade dioničku glavnicu u iznosu od 907 fior. 80 nč., štedni uložci iznosili su 4076 f. 55 nč., a pričuvna zaklada 610 f. 50 nč. Polučila je čist dobitak u prošloj godini sa 224 f. 94 nč.

Obrtna udruga za štednju i predujam u Zagrebu. Dielovni uložci iznose 64.265 kruna. Polučila je u prvoj svojoj poslovnoj godini čist dobitak u iznosu od 532 kr. 17 fil. Uplaćivalo je 314 članova sa 1331 poslovnim dielom; od ovih je 28 članova sa 105 poslovnih dielova prestalo uplaćivati, ostalo je dakle 286 članova sa 1226 poslovnih dielova.

Štedovna i predujmovna blagajna hrvatskog zemaljskog družtva za obrt i industriju u Zagrebu. Dielovni uložci iznose 139.150 kruna i 40 filira, štedovni uložci 1159 kr. i 2 filira, a uložci obrtne udruge za štednju i predujam 54.598 kruna i 17 filira. Koncem prošle godine bilo je 202 uplaćujuća člana sa 8583 poslovna diela, dočim je tečajem godine prestalo uplaćivati 16 članova sa 116 poslovnih dielova. Polučila je u poslovnoj godini 1894 čist dobitak u iznosu 17.628 kruna i 19 filira. U godini 1893 polučila je čist dobitak od 4662 f. 75 nč., dakle u prošloj godini za 4151 f. 34½ nč. više.

Štedna pripomoćna zadruga u Svetom Ivanu Zelini imade 122 člana sa 205 dionica. Dionički uložci iznose 5.135 f. 50 nč., štedovni uložci 254 f. 14 nč., a pričuvna zaklada 1.248 f. 64 nč. Polučila je čist dobitak u prošloj godini od 650 f. 87 nč.

Štedovna i predujmovna zadruga u Virovitici. Poslovni uložci I. skupine iznose 358.362 f. 8 nč., a II. skupine 244.977 f. 64 nč., ukupno dakle 603.339 f. 72 nč. Štedni uložci iznosili su 13.868 f. 15 nč. Pričuvna zaklada I. skupine iznosila je 19.847 f. 50 nč., a II. skupine 4.963 f. 10 novč., ukupno 24.810 for. 60 nč. Polučila je čist dobitak u svojoj 12 poslovnoj godini od 37.294 f. 50 nč. (za 2.862 f. 98 nč. više nego u godini 1893).

Štedna i pripomoćna zadruga u Otočcu brojila je koncem godine 1894 210 članova sa 450 upisanih dionica. Dionički uložci iznosili su 10.791 f. 92 nč., štedni uložci 9.855 f. 75 nč., a pričuvna zaklada 1.400 f. Postigla je čist dobitak od 1.244 f. 38 nč., dočim je god. 1893 postigla 1.016 for. 20 nč., dakle za 228 for. 18 novč. više.

262. Što se razumije pod imenom surova mast?

Tako se nazivlju sastavine krmivâ, koje mogu etirom da se izvlače iz njihove suhe tvari. Kod većega diela žitijâ, kao što i kod uljanih komina je taj etirov izvadak malo da ne čista mast, dočim kod zelenih krmiva ima u njemu osjem masti još i smolastih i vosku naličnih tjelesa, kao što je u njemu i listno zelenilo, klorofil, koja za hranitbeni postupak imaju posve malu priednost, a dielom i posve nepromjenjena izlaze iz tiela.

263. Od česa sastoje masti?

Masti su smjese raznih glicerida t. j. slučenina mastnih kiselina sa glicerinom. U krutim mastima preobladjuje palmitinova i stearinova kiselina, u onima koje su lašnje taljive i u kapljevitim mastima (mastna ulja) uljana kiselina. Obzirom na njihov sastav prama počelima sastoje od ugljika, vodika i kisika, od istih tvari kao i ugljični hidrati, ali se od ovih tim razlikuju, što je u njima više ugljika a radi toga manje kisika. Nijedna se mast ne raztapa u vodi, dočim se svekolike lahko raztapaju u etiru, benzinu, kamenomulju, a neke se raztapaju i u žesti.

264. Jeli zlamenita kolikoća masti u rastlinama?

Masti ima doisto u svakoj rastlinskoj čestiti, ali, osjem uljevitih rastlina, većinom u samo neznatnoj kolikoći, od prilike oko 1—3% suhe tvari.

265. Što se razumije pod surovim vlaknom?

Pod tim se imenom razumije onaj dio krmivâ, koji zaostane kad ga se prokuha u raziedjenoj sumpornoj kiselini i razrijedjenoj pepeličinoj lužiji, i kad ga se zatim još izplače žestom ili etirom. Osjem neznatnih kolikoća bjelanca i rudne tvari, koji se napose opredieljuju te se odbijaju od nadjene kolikoće surova vlakna, tim se postupkom raztapaju sve tvari koje se nahode u krmivima izuzamši obvojke stanicâ, koje u mladim rastlinskim čestima sastoje malo da ne od čiste staničnine (celuloze), a u starijim odrvenjenim rastlinskim čestima prožete su takozvanom ukoriepljujućom (inkrustovajućom) tvari, koja takodjer zaostane pri gori spomenutom postupanju. Dočim životinje lahko i podpuno probavljaju čistu staničninu, te su jim ukoriepljujuće tvari neprobavne.

(Sliedi).

Čistila za vino.

Vrlo su česte tužbe, da se vino neće da izbistri, a još češća pitanja, kako se vino ima izbistriti.

O raznim čistilim t. j. o raznim stvarim, kojimi se može čistiti vino bilo je opetovano put govora o našem listu. Ali se uvjek još pita, koliko se čistila ima rabiti za čišćenje vina, i kako se čistilo za čišćenje vina priredjuje. Vrlo je težko, dapače je moguće brojkam opredieliti, koliko se jednog čistila hoće za čišćenje vina, jer u tom pitanju uvjek odlučuje s jedne strane vrst vina, a s druge strane vrst čistila.

Glavna je stvar pri čišćenju vina, da se ne rabi puno čistila, jer je to štetno za finije vrsti vina, koje se odlikuju mirluhom i nisu od puno izvadka, manje udi puno čistila i nije od posljedica za one vrsti vina, koje su od naravi žestoke.

Rabiti čistilo po stalnom receptu, naime toliko po hektolitru nevalja, nego valja za svaki pojedini slučaj napraviti najprije kušnju na malo.

U pitanju kolikoća pojedinih čistila za hektolitar vina napravio je profesor Bersch puno kušnja raznovrstnimi vrsti vina, pa je po stečenom izkustvu opredielio granice kolikoće pojedinog čistila po hektolitru kako sljedi:

Mohrunjeg mjehura, suha	1 do 5	gr. po hek.
Bjelanca, Ugrušenog (tvrdog)	5 do 7	„ „
Hladetine (gelatine)	8 do 16	„ „
Treslovine (Tanina)	2 do 10	„ „
Bjelanca tekućeg od	1 do 2	svježa jaja.

Razne vrsti zemlje, koje se preporučaju za čišćenje vina, djeluju jedino i samo, kao mekaničko sredstvo, a sastoje se većim dielom od sitno izmrvljena kremena ili zemlje od kremikove kiseline.

Ako se ove zemlje doda vinu, pa dobro izmućka, pomješa se zemlja vinom, pa kad se prestane mješati otaloži se velikom brzinom na dno i povuče sobom sve krute djelove vina, koji su vino mutili.

Ovakovo zemljano čistilo, osobito je prikladno za čišćenje slatkih vina, koja su od naravi gusta, a druga čistila nisu na njih djelatna.

Od zemljanih čistila rabi se najviše kaolin i španjolska zemlja.

Kaolin je čisto bieli, mršavi prašak, koji se sastoji od čistog glinenog silikata.

Španjolska zemlja dolazi iz okolice Cadixa; ona je žute, crljenkaste i smedje boje, i vrlo suha na opipu. Dolazi ugrudvana, ali se grudve lako izmrve, ako se u ruci pritisnu.

Obe vrsti zemlje valja izprati prije nego li se upotrebe za čišćenje vina, u koju svrhu se razmute u malo razvodnjena vina ili cila vina, pa se za čišćenje rabi samo onaj dio, što ostane u tekućini kad se dobro pomješa, a odstrane se krupniji djelovi i kamenčići, koji se otalože. Za svaki hektolitar vina uzimlje se $\frac{1}{2}$ do 1 kg. kaolina ili španjolske zemlje, pa se razmućeno na način, kako je prije rečeno lieva u bačvu, u kojoj se nalazi vino, koje hoćemo da čistimo.

A. V. Z.

O gubitku dušika u zemlji.

Kako „Journal de l'Agriculture“ piše, profesor Dehèrain držao je opet dne 1 travnja t. g. u Parizu u akademiji znanosti jedno predavanje o gubitku dušika u zemlji.

Kod 20 kušnja, bio je godine 1893 gubitak dušika 51·4 kg. po hektaru, ali pošto je zemlja u dvim kušnjam ležala na ugaru, a

drugim dvim kušnjam bilo je zasadjena lozom, svadja se taj gubitak 33·22 kg. po hektaru.

Bezdvojbeno se je uzpostavilo, da se tim više dušika gubi u zemlji, čim je gora godina, a da ga se najviše gubi u zemljam, koje leže na ugaru (na ledinam).

U plodnoj godini 1894 iznio je gubitak dušika 17·5 kg. po hektaru, ali ako se odbiju površine koje su ležale na ugaru, onda taj gubitak iznaša samo 1·96 kg., a ako se odbiju površine zasadjene lozom, onda gubitak dušika iznaša samo 0·2 kg. po hektaru.

Kišljivih godina gubi se puno više dušika iz zemlje, nego li za umjereno vlažnih, a isto se tako gubi više dušika iz zemlje, ako je loša voda, kojom se natapa.

U plodnim godinam svi nitrati, koji se stvaraju u zemlji ili se uvadjaju gnjojenjem, uporabljaju se koristno od bilja, dočim u lošim godinam dobar dio istih ide izgubljen.

Nakon hrdjave ljetine, vrlo je često zemlja siromašnija na dušik, nego li nakon jedne obilne ljetine.

Plodne godine 1894 pšenični usjevi uduzeli su zemlji 91 kg. dušika po hektaru, a hrdjave godine 1893 samo 44·2 kg., ali je ipak hrdjave godine 1893 zemlja ukupno više dušika izgubila, jer ga je kišam išlo izgubljeno 49·7 kg. dakle ukupno po hektaru 93·9 kg.

Pagnoul, ravnatelj pokušajne postaje u Arrasu, usljed sličnih kušnja, dolazi do sljedećih zaključaka:

1. Česte obilne kiše mogu na plodnim zemljam prouzrokovati velikih gubitaka dušika.
2. Bilje, koje se goji na zemlji može da preprieči ovaj gubitak.
3. Sumporni ugljik (u vinogradim) ne ubija nitrobakterije, ali bezodvlačno obustavlja njihovu djelatnost.
4. Ammoniak rek bi da je jedan prelazan oblik dušika ustrojnog oblika u oblik nitrata; a sumporni ugljik prieči i obustavlja ovu pretvorbu.
5. I salitrovina jeste jedan nestalni, prelazni oblik dušika iz ustrojnog oblika u oblik nitrata.

SVAŠTICE

Da konji ne grizu. Mnogi konji imadu hrdjavu manu, da grizu. Takovi su konji vrlo pogibeljni, a opet im nije lako tu manu izvaditi. U švajcarskoj proti toj mani konja preporučaju sljedeće sredstvo. Raztopi se nešto zelene galice u vodi, pa se toj raztopini dolije malo a malo toliko čipavne žeste, dok se sasvim izbistri. U ovoj se raztopini namoči spužva, koju se prije natakne ili pričvrsti na komad kolca, pa kad konj hoće da ugrize i u tu svrhu otvori usta, turi mu se spužva namočena u usta. Čipavna žesta počme peći konja, a istodobno od zelene galice ćuti tek po kovini, što je sve za njega vrlo neugodno, pa kad mu se to dva do tri puta opetuje ostavi se navade grijenja.

Raztoč iii moljac sira. U ljetno doba zna se na siru pojaviti toliko moljaca, da ga baš raztoče. Sir dade se čuvati od raztoči posve slanom vodom ili gustom razsoli, jer raztoč ne trpi razsol. Ako razsol ne pomaže proti raztoču, onda valja rabiti čistu vinovicu (žestu), čija se djelatnost znatno poveća ako joj se doda 10% sumpornog ugljika. Postupak je sljedeći: izpere se najprije dobro sir u razsoli, a onda se pomoću kista namaže čistom žestom ili žestom, kojoj je dodano 10% sumpornog ugljika. Ako na siru ima pukotina, nakon što se izpere u razsoli, bolje je mazati ga samom žestom, jer pukotine prije srastu. Prije nego li se izpere sir u razsoli, valja ga izprati u sapunjači, da se odstrani svaka nečist, i slučajna jajasca raztoči. Vrlo se težko pojavlja raztoč na siru, ako se sir drži vlažan, i ako je prilično vlažan zrak u prostorijam u kojima se sir drži.

Ruski način razplodjivanja crljenog luka. U nekim predjelim rusije goji se crljeni luk (kapula) baš na veliko, jer slatka vrst crljenog luka pravi glavnu hranu onog pučanstva, a i glavna je plodina izvoza. Glavice sadjenice podvrgavaju u tim predjelim u proljeću osobitom postupku. Oni ne sade glavice ciele, nego ih pred sadnjom razpolove, a ako su veće razkomadaju ih na četiri diela, ali tako, da pri svakom odielu ostane po štogod nastavka žila. Ovi se komadi drže na suhu mjestu nekoliko dana pred sadnjom, da se malo prosuše. Kad se zasade ukoriene se vrlo brzo i razviju velikih glavica, kako što kad se sade ciele glavice sadjenice. Velika prednost ovog načina sadnje sastoji se u tom, da nijedna glavica ne tjera batvo i da se ne sjemeni.

Novi način nasadjivanja jaja. Gojitelj pčela Beaune u Villeneuve sur Fére u departimentu de l' Aisne počeo je rabiti košnice za kvočke. On goji pčele u košnice Abott-ovog sustava pomičnim saćem. On otvori pokrov košnice, pa povrh pomičnih okvirića razastre malo pamuka, a na pamuk jaja; koja pokrije opet pamukom, a po onom pospe malo plievi od zobi. Pregledava jaja svaki dan, a redovitom roku izvale jaja, kako da su nasadjena bila pod kvočkom. Kad pilići izvale izvadi ih iz košnice i hrani kao obično. Toplina, koja se razvija iz izpod stojećeg roja pčela, uz naravnu vlagu od izhlapljivanja podpomaže leženje, te pilići izvale isto, kako da su jaja bila nasadjena pod kvočku.

Težina živih svinja dade se opredieliti mjerenjem bez vagan a na vagi. U tu svrhu rabi se dritva (špag) ili pantljika za mjerenje i izmjeri se dužina od sredine prvog kralježa izpod glave i to uprav izmedju ušiju, do kraja hrbta, gdje se rep nastavlja. Prebroji se koliko ima palaca dužine, i taj se broj zabilježi. Onda se izmjeri obseg tiela, i to na truplu odmah iza prednjih nogu. Obe ove mjere pomnože se jedna s drugom. Svota što se dobite množitbom razdieli se brojem 11 ako je svinja dobro tusta, su brojem 12 ako je srednje tusta, a su brojem 13 ako je slabo tusta. Količnik te diobe kaže nam koliko teži meso dotične svinje. Ako je n. p. dužina od prvog kralježa do nastavka repa 50 palaca, obseg trupla odmah iza prednjih nogu 49 palaca, to 49 pomnoženo za 50=2450. Predpostavimo da je svinja dobro tusta, onda 2450:11=223 što hoće reći da meso dotične svinje teži 223 funta. Ako je svinja slabo tusta onda 2450:13=188 funtih.

Gospodarske Viesti.

Kišljiva i hladna vremena u svibnju mjesecu, natjerala su gotovo u sdvojnost gospodare. Bili već znatno zaostali proljetnim radnjam, kad u svibnju opet od zla na gore. Od preobilne vlage tjeraju žitija u slamu i poligavaju, u vinograde nemaš stupiti ni da posumporiš, ni da poškropiš proti peronospori, a nuzto još pao mraz i snieg, koji je osobito u Hrvatskoj Slavoniji, u nekim predjelim Bosne i u Imotskom Kotaru nanio znatne štete. Ako ne krene na bolje, piše se crna godina.

***

Natječaj na mjesto c. k. pokrajinskog nadzornika za poljodjelstvo pri c. k. dalmatinskog namjestništvu u Zadru razpisan je do 15 lipnja t. g. Rečenim mjestom skopčana su beriva VII plaćevnog razreda t. j. 2000 fior. na godinu spravom promaknuća na 2200 i 2400 f. godišnje plaće. Uz plaću dobivati će nadzornik 350 fior. godišnje doplate, 1000 fiorina putne odsječnice i 60 fior. pisarničkog paušala. Imenovanje sljediti će s početka za godinu dana prevremeno; a bude li naimenovani zadovoljio, onda će sljediti stalno naimenovanje. Natjecatelj valja da upravi molbe ili c. k. ministarstvu za poljodjelstvo a Beču, ili predsjedništvu c. k. Namjestništva u Zadru, te da molbu obskrbi dokazi o dobi života, o krepkom tielesnom zdravlju, o dosadašnjem službovanju u obćim i strukovnim nauka i ispitima ili praktičnoj djelatnosti, o slučajnih strukovnih publikacija i o znanju jezika. Opažamo, da se u uvjetim natjecaja ne pita taksativno koje gospodarske nauke mora da je dotičnik izučio, i koje ispite da je položio, pa baš za to što nije propisan stepen strukovne izobražbe dotičnika, da će se natjecati mnogi, koji neimadu visoke strukovne nauke, dapače i neki, koji su učili gospodarstvo, kao nuzgredan predmet, ili su se gospodarstvu posvetili u zdrelijoj dobi, kao diletanti. Ako se na mjesto pokrajinskog poljodjelskog nadzornika, i imenuje strukovno izobražena osoba, i u svakom pogledu sposobna, mi smo skroz uvjereni, da neće imati da sjedi na mekim dušec'm, nego da će uz naše obstojnosti, uz još ne pripravljeno i nerazorano zemljište, brati samo trnova drača. Ali se zato baš hoće osoba višje strukovne izobražbe i svestrane sposobnosti, koja neće ići za momentanim uspjesim, nego će raditi i nastojati, da postavi dobre temelje, na kojim će se kašnje naše gospodarstvo moći postepeno i sustavno razvijati. Premda u natjecaju nije navedeno, koji se stepen strukovne izobražbe traži od natjecatelja, mi smo skroz uvjereni, da će se pri naimenovažju paziti na to, da je dotičnik stekao barem onoj najvišji stupanj strukovne izobražbe, kojeg prepisuju zakoni i ministarske naredbe od godine 1873, jer samo strukovna izobražba daje jamstva o znanju i sposobnostim dotičnika. Uvjereni smo takodjer, da ako pri prvom natjecanju nebude strukovno izobraženih natjecatelja, da se neće bilo koga imenovati samo da se mjesto pokrije, nego da će se natječaj iznova razpisati.

***

Iz zapisnikâ zadnje sjednice fisokseričnog povjerenstva, vidili smo da je zaključeno, da se strukovni učitelji za gospodarstvo: Učiteljišta u Arbanašim, Poljodjelskog Zavoda u Gružu, ratarskoga tečaja u Šibeniku, te putujući učitelji, pošalju u Istru, da se usavrše u pitanju filoksere, ali ne vid mo, da se tamo šalje i strukovni učitelj ratarskoga tečaja u Trogiru. Jeli ono tiskarska pogreška ili se doisto onog učitelja ne šalje u Istri, da se u filokseri usposobi?

***

Na kr. gospodarskom i šumarskom učilištu u Križevcima obdržavati će se od 4 do 9 lipnja t. g. tečaj za obuku u uzgoju i ciepljenju amerikanske loze, te obrani loze proti filokseri i peronospori.

***

Družtvo za zaštitu životinja u Zagrebu izdalo je knjižicu naslovom: „Djeco branite naše korisne ptice od gladi i mraza“, napisao D.r D. Čech; i drugu knjižicu naslovom: „Najokrutnija ženska moda“ od I. Štampara, u kojoj dokazuje, kako okrutnoj modi kićenja šešira za ženske pada svake godine žrtvom više od 100.000 ptica-pjevica.

***

Hrvatska zemaljska vlada razpisala je dva natječaja po 400 f. za dva mlada vrtlara, koja bi se u inozemstvu želila usavršiti u vrtlarstvu.

***

Grof Festetić ministar za poljodjelstvo podnio je dne 20 svibnja t. g. ugarskome saboru niz osnova novih zakona, u svrhu unapredjenja gospodarstva. Tako zakon o zasnovanju glavnice za unapredjenje stočarstva; zakon proti potvaranju gospodarskih proizvoda, zakon o uredjenju srednjeg Dunava i drugih rieka; a za jesen najavio je ministar zakon o obvezatnom osiguravanju blaga, zakon o regeneraciji vinograda, i zakon o skladištim.

***

Dne 16 svibnja započela je gradja nove sgrade za c. k. visoku školu za zemljodjelstvo u Beču.

***

U Švajčarskoj uredjena je po svim kantonim služba za dojavljivanje viestih o stanju polja i blaga. Od 15 svibnja radi već više od 200 izvjestitelja.

***

Uz duž pruga željeznica austrijanskih bilo je godine 1893 zasadjeno 367,202 voćna stabla, napram 372,953 stabla što su bila zasadjena godine 1892. Bila su zasadjena: 127,419 stabla šljiva; 93,673 jabuke; 61,353 višnje i trešnje; 45,154 kruške; 4582 orasa; 3388 prašaka; 2805 murva; 1219 kestena (pitomih); 483 smokve; 183 lješnjaka; 159 bajama; 127 maslina; 9 antića, 84 mušnule i 26,564 druga razna voćna stabla.

Pitanja i odgovori „G. Poučnika".

A. Odgovori.

46. Molim vas, kojeg se je reda najbolje držati pri ljetnom hranjenju krava?

A. M. u S. (Hrvatska).

Red ljetnog hranjenja u štaji valja, da si sam marvogojitelj uredi. U prvom redu hoće se da je posve na čistu da li će dva puta na dan hraniti blago ili tri puta. Oba su načina u porabi, ali obzirom na to, da zelena krma sadrži više vode i veći je objema, skorom je svudi zavladao običaj, da se pri ljetnom hranjenju u štaji hrani tri puta na dan, i to u jutro u podne i u večer. Na ovaj način nije blago prinuždeno uzeti puno hrane na jedanput, te laglje izrablja i probavlja hranu. Hraniti blago u tri obroka mjesto u dva nešto je skuplje, ali se to izplaća boljom izrabom hrane, odnosnom većim dohodom mlieka. Za svako hranjenje valja ustanoviti točno vrieme, pa se ustanovljenog sata svom točnošću držati. Kad životinje ne dobiju hranu u ustanovljeno vrieme postanu nemirne i viču, da se pričinja da će se štaja srušiti; a kad im se pak podade hrana razbacavaju i proždrljivo jedu, što im vrlo često nahudi probavi. Po svakom hranjenju hoće se blagu mira, da hranu prozvače i probave. U tu svrhu je najbolje ostaviti blago samo, i pritvoriti vrata od ostaje, da nitko u nju ne ulazi. Muhe znadu najviše uznemirivati blago; gdje se puno muha pojavi, red je ozbilno ustati proti njima, a to ili kadjenjem dok je blago na trkalištu ili na paši ili pak porabom buhača ili drugog sredstva, kojim se muhe ubijaju. I pri davanju obroka valja biti oprezni, te ne podmetati blagu puno hrane na jedanput, nego malo a malo, jer ako se blagu puno hrane na jedanput dade, ono jede odveć lakomo i hranu razbacuje. Osobito ne valja na jedanput davati mnogo sočne zelene krme, kako što je djetelina, jer može nastati nadam. Zelenu i sočniju hranu dobro je uvjek pomješati su malo slame, blago je onda manje lakomo jede, i bolje ju zvače. Nove se hrane ne daje, dok prva podana nije sasvim pojedena, i na to valja strogo paziti. Kod hranjenja tvrdih stabaljka ili stručja opaziti će se vrlo često, da blago prebira mladje, mekše djelove, a da tvrdje ostavlja. U takovu slučaju nevalja ići blagu na volju; nego na prosto neda mu se druge hrane dok onu prvu lošiju sasvim ne pojede. Ako se pri tom za jednog obroka i ne nasiti, manje hudi nego li, ako se razmaže u prebiranju hrane.

47. Dok udari suša, neda se amo kod nas uzgojiti lista dobrog spinata. Molim vas, što se ima raditi, da se i ljeti za žege i suše uzgoji dobrog spinata?

I. K. u K. (Split).

Nije to samo vaša tužba, nego je to obća tužba, da se dobra spinata neda gojiti kad udari suša. Ipak pokraj većih gradova goji se i za najveće suše dobrog spinata, jer izkusni vrtlari znadu svaku tako udesiti, da suša spinatu ne hudi. Oni pri tom postupaju, kako sliedi: Najprije duboko prekopaju zemlju, i posve ju obilno zagnjoje, ali tako, da se gnoj svom prekopanom zemljom podjednako pomješa. Izim toga svaki četvorni metar zemlje opredjeljene za sjetvu spinata zaliju sa četiri zalivača razvodnjene osoke, ili razvodnjenih tekućih izmetina iz zahoda, a onda pospu po površini zemlje superfosfatove sadre ili tresetne zemlje. Superfosfatova sadra i tresetna zemlja rabe se u svrhu da zadrži u zemlji čipavac od gnjoja i osoke, koji vrlo lako izhlapljuje. Kad se zemlja prosuši, onda se zasije spinat. Za sjetvu bira se dobro i zdravo sjeme zimskog spinata, a sije se na ridko, tako da se na 1 metar četvorni zasije nešto 1000 zrna spinata, što teži po prilici kojih 10 grama. Ljepši se spinat uzgoji, i znatno većeg lišća, ako se sjeme zasije u redove; a red od reda sije na razmak od desetak cm., po prilici za širinu dlana od ruke. Sjeme se pritisne na zemlju, pa se pokrije ili raztrošenim gnjojem ili tresetnom zemljom. Nakon nekoliko dana sjeme protjera, pa se odmah proredi, tako da na svaki četvorni metar zemlje ostane kojih 500 do 700 sjemenjaka spinata. Za proredjivanja izplievi se vas korov. Kad spinat poraste, odnosno dok se okiti su 3 ili 4 lista valja ga preko dana za sunčane žege zasjeniti, u koju se svrhu rabi kiče. Prije nego li se pokrije kičem valja ga obilno zalieti. Na ovoj način dobije se liepog spinata, a ovim istim postupkom i za najveće suše i žege može se uzgojiti rodakvice, loćike, štrbke i kupusa režanca.

48. U bližnjoj šumi izradjuje se puno drva, pa ima na razpoloženje puno drvenih pilotina. Veći dio istih propada bez koristi, ili su od smetnje. Molim vas s toga, da me podučite, kako bi se mogle koristno izrabiti rečene pilotine?

O. B. T. u T. (Bosna).

Evo vam, što u pitanju izrabljivanja pilotina, piše A. Kubelka, pa sami priberite ono što je za vas uporab.vo. 1. Ako se jedan dio cementa pomješa su 3 diela pilotina na suho, pa onda sva smjesa dobro ovlaži, pa onda istisne, dobije se čvrstih ploča poput mostnica, koje se mogu rabiti za oblaganje zidova, za krovove itd. a mogu se piliti i začavlavati; ako se nakon uporabe izmažu katranom, onda postanu skorom neraztrošive. 2. Ako se pilotine izmješaju katranom i paklinom, pa umjese u opeke, dobije se izvrstno gorivo, kojeg se izrabljuje pod kotlove uz kameni ugljen. 3. Pukotine u drvu, ili izrezotine od gojileža izpunu se pilotinam pa se zamaže mazom, kojeg se napravi od ilovače u prah smrvljene i thera od kamenog ugljena. Ovakov maz na pilotine ne propusta vodu. 4. Ako se umisi 3 diela zagasenog vapna, 3 diela pržine i 2 diela pilotina, pa istisne u opeke, dobiju se dobre, lake opeke, koje su osobito prikladne za ošitne zidove. Još se čvršće i trajnije opeke dobiju, ako se umiesi 2 diela zagasenog vapna, 1 dio cementa, 2 diela pržine i 2 diela pilotina. 5. Pilotine umiesene životinjskom krvi, pa iztisnute daju izvrstno drveno tvorivo, koje se dade svakovrstno uobličiti i izrabiti u razne svrhe. 6. Trajni zamaz za zidove postizava se, ako se vodom umiesi 1 dio cementa, 2 diela zagašenog vapna, 2 diela pilotina i 5 dielova posve čiste pržine proste od zemljanih primjesa. Cement, pržina i pilotina pomješaju se suhi, pa se onda dodade zagaseno vapno. 7. Pilotine mogu se rabiti za stelju, a može se s njima gnoj posipavati, a mogu se rabiti i kao primjesa mješancu gnjoju. 8. Pilotine se rabe izvrstno za posipavanje pločnika, po kojih se puzi, i gdje se diže velika prašina, kako po crkvam. 9. Prosijane pilotine rabe se za pranje kuhinjskog posudja. 10. Pri kadjenju i sušenju posoljenog mesa rabe se pilotine, kao sredstvo za uzdržanje trajnog dima. 11. Ako se 25 kg. theera od kamenog ugljena ugrije, pa mu se doda 2½ kg. sumpornog cvieta isto toliko živog vapna u prahu, pa dok je još sve toplo i raztopljeno, ako se primješa toliko pilotina, koliko ih razmućenih može podnieti, pa ako se ta smjesa izlije u kolube, da se ohladi, dobije se izvrstno sredstvo za pokrivanje krovova i za obloženje zidova u vlažnim prostorijam.

B. Nova pitanja.

49. Molim vas, našto valja paziti pri izboru kokošjih jaja za nasad?

I. F. u L. (Hrcegovina).

50. Molim vas mogu li se begonije u obće, a osobito one gomoljaste, gojiti kod nas na polje?

T. P. u B. (Dubrovnik).

51. Vrlo nam se često dogodi, osobito u ljetno doba, da nam sir postane gorak (žuk). Molim vas, što je uzrok, da sir postane gorak i imali sredstvo, da se to preprieči?

A. K. u P. (Istra).

52. Molim vas, koje vrsti amerikanskih loza najbolje uspjevaju na gnjilačam?

N. Č. u K. (Hrvatska).

☞ Odgovori na javna pitanja kao i nova pitanja, primaju se rado od svakoga, pa i ne bili predbrojnici.

OTVORENI DOPISI

GOSPODARSKOG POUČNIKA.

Predplatili su predbrojbu do konca t. g. 1895.

P. N. gospoda: Ivaković L. — Andrić S. — Milašić A. — Tvrdković I.

— V. g. N. N. - Karlovac — Na vaše pitanje o čvorovim pod koži goveda, ne odgovaramo, jer načelno ne dajemo odgovora na pitanja, koja ne nose podpisa. Obnovite pitanje i podpišite, da znamo kome odgovaramo.

— V. g. Staničić A. — Glede krvavog medića, pisali smo, a u budućem broju biti će obširna govora.

— V. g. Rossi A. — Obrnuli smo.

— V. g. Avakumović S. — Pisali smo, da je djelo „O uzgoju i njegovanju cvieća" uresnoga grmlja i drveća još na prodaju, i da se meko vezano prodaje danas uz obaljenu cienu od f. 3.

— V. g. Radoslavić M. — Pisali smo vam.

— V. g. Obradović M. — Izpravili smo.

— V. g. Mlaker V. — Dobro je, drage volje.

— V. g. Buljević S. T. — Svakako bez oklievanja, dok vrieme dopusti. I ako jedan dva dana nakon škropljenja padne kiša ne smeta, kad se raztopina jednoč posuši na lišću učinak je postignut, Naravski bilo bi znatno bolje, da liepo vrieme uztraje.

— V. g. Vićić N. — Proti zarudjivanju ili kavrčanju lišća na praskvam rabe u francezkoj vrlo dobrim uspjehom istu raztopinu modre galice, koju rabe proti peronospori. Škropljenjem se prepriečuje kovrčanje, ali se ne lieči. Obično se prvi put škropi, kad izvali lišće, a drugi put nešto mjesec dana kašnje.

— V. g. Avdović A. M. — Premda je vaša krava dojna do telenja, nemožemo vam savjetovati da pretjeravate muzenjem; 8 ili najmanje 6 nedjelja pred telenjem valja prestati muzenjem, to je potrebito i radi razvoja telića, i radi zdravlja krave, i radi dojenja po telenju. Ako krava ne presuši od sebe, red je zanemarivati muzenje, da tim načinom presuši.

— V. g. Jović A. — Istina je da u Zadru ima makinista Less, koji zna dobro izpravljati strcaljke proti peronospori.

— V. g. Srića N. — Knjižicu „O uporabi dropa" poslali smo vam.

Godina XIV. Izlazi na 1 i 16 svakog mjeseca Broj 12.

GOSPODARSKI POUČNIK

Obće blagostanje zavisi o blagostanju pojedinca a temelj blagostanju pojedinca, jest razboriti rad uz vještu uporabu nauke i izkustva.

Upraviteljstvo lista je u Zadru

Predbrojba u *Austro-Ugarskoj* stoji 3 for. na godinu, u *Inozemstvu* 8 franakà na godinu.
Uvrstbe plaćaju se 8 novč. po redku za prvi put, a svaki sliedeći put 3 novč. redak. *Clichè* računaju se 5 novč. po centimetru četvornom.

Upravitelj i Izdavatelj: PETAR L. BIANKINI

Odgovorni urednik: NIKOLA ŠIMIĆ

Pisma, naputnice itd. itd. upravljaju se *Upraviteljstvu Gospodarskog Poučnika u Zadru.* — Rukopisi se nevraćaju.
Predbrojba je obvezna za godinu danâ, a izplaćuje se u Zadru.
Tko nepovrati prva dvu broja obvezan je predbrojbi za godinu dana.

ZADAR, 16 Lipnja 1895. Ciena je listu 3 fiorina na godinu. ZADAR, 16 Lipnja 1895.

Vinska klauzula nakon zadnjih pregovora.

Godine 1891 i 1892 kad se je sklapao trgovački ugovor izmedju naše države i Italije, u mnogim našim gosdodarim, koji su poznavali vinarske odnošaje Italije u obće, a napose one južnih pokrajina, u kojima usljed zatvora francezkih tržišta, nisu znali što raditi vinom, porodila se je temeljita sumnja, da će južno taljanski vinogradari uplivati na svoju vladu, e da se okoristi blagodatim vinske klauzule, koje je još stari trgovački ugovor davao taljancim; pa su svim silam nastojali, da se ta točka iz novog trgovačkog ugovora briše, ili barem, da se preinači na način, da bude ograničen uvoz taljanskih vina iz onih pokrajina na koje bi se stare povlastice imale odnašati.

Ni austrijska, ni ugarska vlada se nisu dale skloniti na molbe i nagovore naših vinogradara; naša vlada, jer u obće nije hotjela vjerovati da će se Italija okoristiti klauzulom i jer se je držala mnienja tršćanskih vinara, a kod ugarske vlade prevadjivalo je mnienje trgovačke i obrtničke komore u Budimpešti, koja se je izjavila, da ako se Italija okoristi blagodatim klauzule, da će to ići na korist Ugarske.

Dok je taj način razsudjivanja mogao biti opravdan za Ugarsku, gdje je vinska proizvodnja bila znatno pala usljed filoksere i usljed peronospore; nije poništo bio opravdan za austrijsku vladu, jer i ako su u nekim pokrajinam bili oštećeni vinogradi od filoksere i peronospore, ipak usljed velikih novih nasada, u vinorodnim pokrajinam, kakò što je Dalmacija, Istra i Tirol, godišnja proizvodnja vina bila je znatno porasla, ne samo, ali je dolazilo na rod velikih novih nasada, pa su vinogradari imali pravo, da im se obezbiedi dohod od uloženih glavnica.

Dok je godine 1892 trgovački ugovor sklopljen i stupio u kriepost, zatražili su taljanski vinogradari od svoje vlade da se okoristi vinskom klauzulom, što je ona doisto odmah i učinila.

Od 27 kolovoza 1892 kad je stupila u kriepost vinska klauzula, pa do 31 prosinca iste godine uvezeno je u našu državu 476,629 kvintala taljanskog vina. Viest da se je Italija okoristila blagodati vinske klauzule, odjeknula je bolnim vapajem s jednog na drugi kraj naše pokrajine; a nastala je u narodu velika potištenost i gotovo zdvojnost, kad se je vidilo, koliko svog vina šalju taljanci na vaša tržišta i kolikom ga lakoćom šalju, te kad se je usljed toga od časa na čas prepolovila ciena našem vinu, ne samo, ali ga se i uz nizku cienu nije više moglo prodati.

Sva nastojanja naših vinogradara, da bi se blagodati klauzule protezale samo na one taljanske pokrajine na koje se odnose stare povlastice, i da bi se administrativnim putem otešćalo uvoz taljanskog vina, ostale su bezuspješne.

Ni obća nevolja, koja je zavladala usljed klauzule, ni opravdane tužbe naših zastupnika, ništa nije moglo, da skloni vladu, da preduzme koji ozbiljni korak u prilog našeg vinogradarstva.

Dapače se je stvar tako površno prosudjivala, da smo mi doživili onaj glasoviti odgovor ministra poljodjelstva jednome našemu zastupniku, u kojem je ministar dokazivao, da su se usljed klauzule ciene vinu poboljšale.

Ni zaključci sabora, ni predstavka naših vinogradara kralju, ni pisanje novina, ni tužbe zastupnika u Beču, ništa nije moglo da skloni vladu, da preduzme bilo koju ozbiljnu mjeru proti potopu taljanskog vina.

Godine 1893 naša su tržišta bila gotovo potopljena taljanskim vinom, jer je rečene godine uveženo *1,185,794* kvintala taljanskog vina. A ukupni uvoz taljanskog vina od 27 kolovoza 1892, kad je vinska klauzola stupila u kriepost, pa do konca godine 1894 iznaša svega 2,546,424 kvintala taljanskog vina. Za ovo vino je država uz carinu od 3 fior. 20 novč. u zlatu po kvintalu, što sa tarom i agiom iznaša 4 fiorina 70

PODLISTAK.

Katekizam Gospodarske hemije

od

D.ra E. WILDT-A

Ravnatelja agrikulturno-hemičnog pokušališta u Poznanju.

Po šestom izdanju njemačkog izvornika preveo

F. RADIĆ

Učitelj strukovne učionice u Korčuli.

(*Nastavak vidi broj 11*).

266. Što se razumije pod bezdušičnatim izvadcima?

Tim se razumije sve tvari, koje se nahode u rastlini osjem vode, surova proteina, surove masti, surova vlakna i rudnih tvari, i koje se u analizi krmiva zovu čistim pepelom. Njihova se količina opredjeljuje odbivši nadjenu količinu surova proteina, surove masti, surova vlakna i pepela od suhe tvari krmiva.

267. Od česa sastoje bezdušičnati izvadci krmivâ?

Poglavito od škroba brašna, sladora i takozvanih pektinovih tvari, a ima u njima kadgod i dekstrina i rastlinskog ljepiva. Sve te tvari osjem pektinovih imaju isti sastav; one sadrže ugljika, kisika i vodika, i to ova dva zadnja počela u razmjeru u kojem tvore vodu, pa s toga razloga se takove slučenine obično zovu ugljičnim hidratima, jer se prije držalo da sastoje od ugljika i vode, da su dakle hidrat ugljika, što medjutim nije slučaj.

Kašnje ćemo viditi, da probavljiva čest surova vlakna ima isti sastav, radi česa se i ona pribraja k probavljivim ugljičnim hidratima.

268. Što je škrob?

Škrob je biel prah, koji se ne raztapa ni u vodi, ni u žesti, ni u etiru, a zamiesen u vrućoj vodi podaje hladelinastu ljepivu gromadu, kliju. Škrob je u rastlinskom carstvu izvanredno razprostranjen: nahodi se mal da ne u svakoj česti zelenih rastlina, ali pretežno u sjemenju žitaricâ i mohunjačâ, kao što u gomoljima i u korienju nekih rastlina, navlaš krumpirâ.

Škrobno brašno sastoji iz bezkrajna broja malih nepravilnih, uslojenih tjelesanaca. Veličina i oblik zrnaca je polag izvora različita, a po njima se može da ustanovi, s koje li rastline potiče škrob.

U nekim rastlinama nahodi se na mjesto škroba neka druga, škrobu posve srodna i jednako sastavljena tvar, inulin, tako n. p. u gomoljim čičoke; taj se od škroba poglavito po tomu razlikuje, što se može da raztopi u vrućoj vodi a da ne pravi klije, te da ga jod ne pomodruje kao škrob (Pit. 269).

269. Po čemu se razpoznaje škrob?

Po njegovu ponašanju prama jodu, koje je veoma karakteristično. Postavi li se škrob u doticaj s kakvom jodovom raztopinom (u žesti ili u vodi koja sadrži jodopepelika), onda se ona odmah omasti u tamno modru boju. To je najbolji biljeg za razpoznavanje škroba, ali treba upotrebljavati veoma razriedjenu jodnu raztopinu, jer inače omaštenje izpada odviše žestoko, malo da ne crno.

270. Kojima je promjenama podložen škrob?

Ugrije li se škrob do topline od 160° C., to se on pretvori u dekstrin, pa se tad lahko raztapa u vodi, dočim se prije u njoj nije mogao da raztopi. Istu promjenu pretrpi škrob kuhanjem sa razriedjenim kiselinama n. p. solnom kiselinom; nastavljenim djelovanjem iste prelazi pak dekstrin u groždjan slador. I pri doticaju sa diastazom, tielom koje postaje pri klicanju ječma (slad) dogadja se pretvorba škroba u dekstrin i slador, a istu moć imaju i neki životinjski žliezdani sokovi, n. p. gubična i trbušna slina. U živinskom tielu vazda se škrob pretvara u grožđjan slador djelovanjem tvarî, koje se nahode u slini i u drugim žliezdanim sokovima, koje zovemo fermentima (poticalim vrenja), trbušna slina. U živinskom tielu vazda se škrob pretvora u grožđjan slador djelovanjem tvarî, koje se nahode u slini i u drugim žliezdanim sokovima, koje zovemo fermentima (poticalim vrenja).

novčića a. v. po kvintalu utjerala *11,968,192 fiorina* carine.

U razmjeru u kojem je taljansko vino potapljalo naša tržišta padala je sve više ciena našem vinu, ne samo ali ga se u neko doba nije moglo ni prodati ni darovati.

Ni nevolja, koja je nastala usljed tog stocka u vinskoj trgovini, osobito kod nas, gdje je vino glavna, a može se reći i jedina izruka, nije sklonila vladu na ozbiljne korake za obezbiedjenje naših ekonomičkih interesa, tako da se je pravom bilo počelo sumnjati, da se računa na korist, koja proiztiče državi od carine.

Hotjelo se je da se taljanci polakome, i da njihova pretjerana lakomost natjera njih samih u škripac, a raztvori našoj vladi oči.

Već smo svojedobno iztakli, da obična taljanska vina, nemogu da se takme s našim u dobroti, ukusu i žeštini.

To nije od toga, što taljanske vrsti grozdja nebi bile sposobne za dobre vrsti vina, kako što su naše vrsti grozdja; nego najviše radi toga, što je taljanski težak neuk i siromašan, što nije providjen dobrim konobam, što većim dielom nije vlastnik vinograda, nego unajmitelj, pa da uzmogne platiti najam, red je da proda grozdje prije, nego li ga potrga, što prostrani nasadi vinograda s jednog puta dozrievaju i bivaju potrgani, pa se ta ogromna količina grozdja, dosljedno masta neda pravilno i pravodobno urediti, i napokon radi toga, što se proizvadja puno tankog vina od dropa.

Na našim tržistim dovedeno je svakakvog taljanskog vina, ali najviše lošeg vina.

Dok to vino s jedne strane nije odgovorilo za ništo, dok nije bilo sposobno za križanje, mnogo se vina nakon dolazka nije dalo nikako izbistriti, a znatne se količine iztetile.

To je doneklen išlo nama u prilog, i odvraćalo je trgovce i potrošitelje od taljanskog vina, ali je to bilo od posve kratke trajnosti. Taljanska je vlada poslala odmah svoje stručnjake, da oni vide, kako vino naši trošioci ljube, a sdruge je strane što izravno stručnjacim, što naputcim gledala da poduči svoje proizvoditelje o načinu, kako da prave i pripravljaju vina za naša tržišta.

Prošle godine 1894 uvedeno je iz Italije u našu državu 884,001 kvintal taljanskog vina, ali je to vino bilo bez prigovora i na dobroti i na ukusu; odgovaralo je sasvim zahtjevim naših trošioca i trgovaca i bilo je redovito razprodano.

Ta od dana na dan rastuća pogibelj za vaša vina, nije otvorila vladi očiju, trebalo je da lakomost taljance zasliepi.

Taljanci mjesto pravog taljanskog vina, stali uvadjati preko Italije u našu državu grčko i tursko vino; dapače mjesto bielog vina stali uvadjati rakiju, a pri tom uživali blagodati klauzule, naime obaljenu carinu.

Tim postupanjem taljanaca mi ne samo, da smo vidili upropašćen naš glavni proizvod, naime vino, ali od časa na čas propala je i sva naša trgovina rakijom, pa se rakiju nije više izplaćalo peći, jer se nije moglo ni prodati ni darovati.

Tužili su se naši vinari, da se u Trstu, a osobito na Rieci uvaža mogo grčkog i turskog vina za taljansko vino, i da se uvaža mnogo rakije za bielo vino, ali sve te tužbe, premda učinjene i po našim zastupnicim, nisu ništa pomogle. Hotjelo se da jedna obćina sekvestrira jednu bačvu rakije taljanske, koja je prolazila za bielo vino taljansko, i da se pritužì vladi na slabi nadzor financijalnih organa, a da izazove od ugarske vlade onu strogu naredbu, o popratnim svjedočbam i izvornim dokaznicam, i da stane tako na kraj svim onim neredim, koji su išli na našu propast.

(Sliedi).

---

271. Što se razumije pod imenom slador?

Pod sladorom razumije se stanovit broj slučeninâ, koje se mogu manje ili više da raztapaju u vodi, te su manje ili više sladke. Vrsti sladora na koje najobičnije nailazimo jesu trstićin slador (kojega ima u sladorovoj trstici, kukuruzu, sladornoj repi i u soku javorovu), grozdov slador (ima ga u pčelinjem medu i u voću i to je ona vrst sladora koja nastaje djelovanjem gori spomenutih fermenata na škrob) i voćni slador. Ovaj zadnji se samo po tomu razlikuje od grozdava sladora što ne može da se uledi ili kristalizuje t. j. ne moše da primi nikakva pravilna uglasta oblika.

272. Što je dekstrin?

Dekstrin je prelazni stepen izmedju škroba i sladora a istog je njihovog sastava. Nahodi se u neznatnim količinama u raznim rastlinskim čestima.

Takodjer istog sastava, ali ponešto drugčijih svojstava je arabin i rastlinska sluz, tvari, koje sačinjavaju poglavitu sastavinu raznih vrsti teklinâ, (gumi) što jih poput znoja izlučuju iz kore razne rastline. Takova je arabska teklina, teklina naših trešanja i šljiva, dragantova sluz i druge. I ove se tvari pretvaraju u slador pod gori navedenim uvjetima.

(Sliedi).

Krvavi ušenac (Schizoneura lanigera).

Krvavi ušenac imade otuda ime, što ostavlja iza sebe, kad se zgnječi, crvene mrlje. Zovu ga jošte dlakavom uši s razloga, jer mu je tielo pokriveno gustim bielim dlačicama, usljed kojih takodjer lako opažamo rečenoga ušenca na drvetu. Čini se, da te dlačice služe krvavom ušencu u tu svrhu, da ga štite od kiše, studeni i ptica. Gdje se na okupu nalazi više takovih ušenaca, vidimo biele mrlje (pjege), koje se i na višjem drveću opaziti mogu, pošto se krvavi ušenac na donjoj strani grana nalazi. Odstrani li se pomnjivo iglom spomenuta dlaka, opazit ćemo silesiju sićušnih jednu do druge na gusto poredanih, ter posve uz drvo sljubljenih uši. Boja im je zagasito smedja, a u obliku naliče kruški. Na glavi nalaze se dva crvenkasta oka i dva razmjerno kratka ticala. S donje strane glave imadu člankovito sastavljeno rilce, kojim sišu sok iz drveta.

Uši, koje u proljeću opažamo na zaraženom drveću, isključivo su ženke, koje i bez oplodjivanja legu žive mlade uši. Te mlade uši giblju se živahno po kori drveta, dok si ne nadju zgodno mjesto za prehranu, gdje se tada stalno nastane. Iza kako su se te mlade uši nekoliko puti presvukle, množe se dalje na prije opisani način. Polovicom ljeta razvijaju se kod krvavoga ušenca krilate uši, koje legu mužake i ženke, a od ovih potiče tada zimsko jaje.

Šteta, koju pravi krvavi ušenac na voćkama, sastoji se poglavito u tom, što se usljed njegova uboda u koru stvaraju po granama nabrekline, koje vremenom prelaze u trulež. Ovako trula grana pogine obično, a nalazi li se na pojedinom stablu više takovih grana, pogine cielo stablo.

Pošto je rečeni ušenac već svakud raširen, osobito u Ugarskoj i Štajerskoj, najviše u Njemačkoj i Italiji, to se ima prije svega uzeti obzir na to, da se voćke i mladice iz tako zaraženih krajeva ne uvažaju. Opazi li se pako, da se je ta bolest u prkos svoj toj pažnji i u naše voćnjake uvukla, treba bezodvlačno sva tako bolesna stabla raskužiti. U tu svrhu preporuča se sljedeće sredstvo: Za liečenje zaraženih i ciepova u rasadnjaku najshodnije se rabi smjesa od 50 grama zelenog (mazavog) sapuna; 100 grama amylakohola; 200 grama žeste i 650 grama vode. Ovom smjesom imadu se pomoću četke ili skuplja valjano namazati sva zaražena mjesta na mladici.

Kod starijega drveća postupa se ovako: Sva zaražena mjesta namažu se ponajprije pomoću četke ili skuplja kamenim uljem (petrolejem), a odmah iza toga vapnom. Kod starijega drveća razvodni se kameno ulje na jednu četvrtinu vodom. Gdje je krvavi ušenac napao i mladice (ljetoraste), imadu se iste odrezati i na licu mjesta odmah spaliti. Sada opisani postupak imade se toliko puti opetovati, dok god ušenac bude pojavljivao. U jesen valja otgrnuti oko zaraženih voćaka zemlju na pedalj i pol dubljine, ter sasuti na žile do tri prsta debelo živoga vapna pa odmah iskopanom zemljom zagrnuti. Ovo valja učiniti radi toga za to jerbo jedan dio ušenaca prezimljuje se gornjim žilam voćaka, a u proljeće izvale opet na površinu, i naseljuju se na stablu, granama, grančicama i mladicama. *„Školski Vrt“.*

Temeljna pravila za uzgoj pčela.

1. Tko hoće, da vidi uspjeha od uzgoja pčela, nesmje trpiti slabih rojeva i slabo napučenih košnica.
2. Nesmje se trpit stare matice; maticu stariju od tri godine valja odstraniti i izmjeniti.
3. Zimi hoće se da vlada podpuni mir u pčelnjaku, i da pčelam ne fali svježeg, zdravog zraka.
4. Nakon prvog proljetnog izleta, prigodom kojeg se pčele obično izčiste od izmetina, red je da se pčele opet u košnicu povrate na uživanje mira. Najviše trpe pčele u proljeću za nagle promjene topline, tom prigodom najviše rojeva propada.
5. Dok u proljeće ne ustale vremena red je i silom zabraniti pčelam izlet, jer se sakupljanjem peluda od nekoliko prvih cvjetova, više izmore nego li kašnje za obilne paše, a red je štediti rodnu snagu za dane naporne radnje. Oko prvih dana svibnja obično ima u ulištu vrlo malo starih pčela koje su u ulištu prezimile; jer ih veći dio pogine za ranijih izleta, a druge iznemognu i izmieni ih podmladak.
6. Koncem proljeća i ljeti, kada pčele najviše meda sakupljaju, nastoj da u košnici budu imale dosti prostora za smještanje meda.
7. Nastoj da pčele budu imale uvjek dosti dobre paše i hrane.
8. Glavni uvjet napredka jednog roja leži u leglu; čim je veće leglo u košnici, tim je jači roj i napučenija košnica. Saće starije od 3 godine valja odstraniti iz košnice, jer se pojavlja nametnica i zareznika štetnih po razvoj legla.

Zeleni kukukuz kao krma blagu.

Kod nas se malo gdje goji kukuruz za krmu, a ipak kukuruz zeleno pokosen, u mnogim zemljam a osobito u Magjarskoj jeste glavna hrana za blago od polovice lipnja do konca jeseni.

Kad se u obće oskudieva krmom, a ljeti kad udare suša i žega, na nekim mjestim gotovo sva se trava posuši, a ipak da se sije kukuruz i na jole priredjenoj zemlji, moglo bi se imati krme izobilj.

U nas za zelenu krmu može se sijati svaka vrst kukuruza, premda su obzirom na sušu, koja ljeti vlada, znatno prikladnije ranije vrsti kukuruza, kako što je cinkvantin, i Szekler kukuruz. Kukuruz za zelenu krmu sije se u redove na razmak od 35 do 45 i 50 cm., a 8 do 12 cm. razmaka dobije zrno od zrna u redu.

Kukuruz za zelenu krmu može se sijati na svakoj zemlji, premda su prikladnije rahlije zemlje.

Zemlju valja prije dobro preorati i prorahliti i pognjojiti stajskim gnojem.

Sjetva obavlja se od druge polovice travnja, ako vrieme dopušta, pa do polovice lipnja i kašnje.

Za hektar zemljišta hoće se 150 do 180 kg. kukuruzova sjemena.

Ako se sije u vlažnoj zemlji, onda kukuruz brzo klica. U suhoj zemlji klica sporo, pa ako se još nuzto predvidja, da će po sjetvi i vrieme biti suho, onda je bolje namočiti sjeme prije nego li se zasije. Obično se moči u vodi 2 do 3 sata vremena.

Gdje ima puno vrana ili švraka, koje zoblju sjeme, valja prije sjetve otangati kukuruzovo sjeme crljenilom (minium) ili ga namazati katranom, pa onda suhom zemljom. Ovako priredjeno sjeme ne zoblju vrane. I kukuruz za zelenu krmu valja jedanput bar okopati, a jedanput zagrnuti. Kukuruz za zelenu krmu počme se kos ti, kod poraste na 50 do 60 cm.

visine, a svega se pokosi kad se izkiti perjanicam (metlicam, mužkim) cviećem.

Pokoseni kukuruz izsječka se i podaje se blagu. Uz drugu hranu može dati jednoj kravi od 500 kg. do 30 kg. zelenog kukuruza na dan. Zeleni kukuruz, kojeg se nemože izravno pokrmiti ukiseli se u kiselo sieno.

O uplivu pojedinih krmiva na mlieko.

Poznata je stvar, da svaka krma probavljena u životinskom ustroju ima više ili manje upliva na sam ustroj.

Neka hraniva podpomažu tvorbu mesa, druga hraniva tvorbu tusta (sala), treća hraniva tvorbu mlieka, četvrta tvorbu snage itd.

Razna hraniva za muzare ne samo da imadu upliva na količinu mlieka, ali na to dali je mlieko mastnije ili mršavije, pa na veću ili manju čvrstoću masla, te na tek i boju masla.

Ovo se lako shvaća, kad se znade, da se jedan dio tusta izravno izlučuje u mlieku, i tim izravno upliva na kakvoću mlieka.

Maslo u mlieku sastoji od po prilici 92·5 postotka čvrstih tusta, kao stearina, palmitina i oleina. Stearin se najteže topi, olein najlaglje, a palmitin stoji po sredini. Napram tomu pak, dali jedno krmivo sadržava više ili manje jedne ili druge vrsti ovih tusta, mienja se čvrstoća masla.

Opetovanim kušnjam dokazano je, da se tvrdo maslo proizvadja, kad se krmi kominam od paoma, brašnom od sjemena od paoma, brašnom od sjemena od pamuka, lanenim kominam, raženom plievi, ječmenom slamom i stručjem sočivnica.

Meko se maslo dobiva, kad se krme repične komine, zob u krupici, pšeničnu pliev i zobinu slamu. Ostale vrsti hraniva nisu izrazita upliva na maslo.

Neka krmiva uplivaju znatno na tečnost mlieka, a dosljedno na tečnost masla. Kolorabe, i druge pozne repe, ako se hrane u jačoj mjeri priobćuju mlieku stanoviti oštri tek; lukavnice, osobito češnjak, čuje se odmah u mlieku. Crljena djetelina i mrkva priobćuju mlieku daju mlieko i maslo žutije boje, što se mnogim mili. Zobi na slama daje bilo maslo. U obće se krmiva, dadu poredati:

a) U izvrstna krmiva za mlieko: komine od paoma i komine od repice, dobro sieno i otava, dobro sieno od djeteline, pčenična pliev, zob u krupici, zelena djetelina, trava sa livada, burak.

b) U dobra krmiva za mlieko: komine zemnih orasa, komine sezama, komine od pive, dobro sieno i otava, ražena pliev, ječmena i ražena krupica, krompiri (ali najviše 8 kg. na glavu.

c) U dvojbena hraniva za mlieko: makove komine, brašno od pamučna sjemena, komine od suncokreta, komine od konoplje, klice slada, krupica od graška, koloraba.

d) U hrdjava hraniva za mlieko: krupica od grahorke i boba, stručje sočivnica, kasne repe, kiselo sieno i kisela otava.

SVAŠTICE

Da se ne izkoriene pitome gljive, koje samonike rastu u šumam, preporuča se onim koji ih pobiraju, da ih ne gule žilam, nego da ih odrežu nožem. Kad se je gljivu izgulilo žilam, ona se više ne pomladjuje. U Badenskoj obstoji zakon, po kojemu upada u novčanu globu, i gubi sve pobrane gljive, svaki onaj, kojeg se zateče da bere gljive bez noža, ili da je pobrao gljiva sa svim žilam.

Što je sijati na šumskoj krčevini. Šumsku krčevinu valja pred sjetvom dobro pročistiti od žila i prorahliti, pa onda zasijati heljdu jer je izkustvo dokazalo, da heljda najbolje uspjeva na šumskoj krčevini. Za heljdom sije se raž, koju ako se pognjoji su nešto stajskog gnjoja, i Thomasove troske, onda vrlo obilno rodi. I krompiri uspjevaju dobro na šumskoj krčevini. Manje dobro uspjeva zob i sočivnice.

Nadimanje kod teladi. Mnoga je telad podvržena nadimanju, usljed česa mnogo teladi pogine; a dokazano je, da telad, koja se lako na hrani nadimlje, ako se za vremena neizlieči okržljavi. Čim se opazi da je jedno tele podvrženo nadimanju pripravi se liek. Liek se priredjiva kuhanjem 18 grama žila od raveda (rhobarbar), 18 grama žila od idjirota i 18 grama koromača u ½ litre vode. Izvarak prociedi se, pa se daje bolestnom teletu tri žlice na dan. Istodobno postavi se u mlieko malo izhrdjana gvoždja, pa se nakon 24 sata to mlieko prociedi, i ugrijano na 20° Celsiusa, daje teliću svaku 6 satih nešto ½ litre. Kašnje se daje bolestnoj teladi obranog mlieka i dugog, slatkog i tečnog siena.

Rane na drveću. Kad se odrežu grane ili grančice valja paziti, da rana bude posve gladka, i valja ju namazati drvenim mazom, e da što prije i podpunije zaraste, inače će se na dotičnom mjestu pokazat početci gnjijenja, usljed česa može da deblo izgnjije i da stablo pogine. Čim je veća rana hoće se veće opreza i veće pomnje, jer veća rana težje zaraste. Manje, tanje grane i grančice, ako se odrežu do samog debla, obično zarastu, i vrlo težko pregnjiju. Glavičaste i čvoraste zarasline obično su sumnjive, jer prodiru u deblo ili bielim ili crljenim gnijenjem drva. Pjege crne gnjiloće nisu pogibeljne, one su obično površne. Ako se na rani pojavi gnijenje usljed kužnih nametnica *(Trametes)*, to je obično vrlo pogibeljno, jer je to točka iz koje će se gnjilež proširiti po cielom deblu i raztrovati će sokove u njemu.

Odpremanje žive ribe. Riba se dade na dalek put živa odpremiti na posve jednostavan način. U dobroj rakiji namoči se dobro komad kore od kruha, pa se ovom u rakiji namočenom korom od kruha izpune usta još žive ribe, a onda se na kruh u usta dolije još malo rakije. Onda se zamota dotična riba u slamu, obvije preko slame malo špaga, da se slama drži na ribi, pa se onda sve zamota u platno i odpremi na put. Kad riba stigne na opredieljeno mjesto razmota se, izvadi joj se kora od kruha iz usta i baci se u vodu. S početka je riba, kao mrtva, ali nakon malo oživi i oporavi se. Na ovaj način priredjena riba, da može putovati deset dana, i da ostane živa. Sredstvo je vrlo jednostavno, pa je vriedno da ga se prokuša, jer ako bi uspjelo, omogućio bi se izvoz ribe i na znatno dalek put. Kušajte!

Gospodarske Viesti.

Nakon kišljiva i hladna vremena u svibnju, okrenulo je sparno i toplo vrieme, baš ne najpovoljnije za polje i vinograde. Čim je vrieme dopustilo, odmah se je sviet latio škropljenja, i to takovom odlučnošću, kako još nikad; pa i ako se je po gdje bio pojavio, koji početak peronospore škropljenjem je obustavljeno dalje širenje. Nego obzirom na vrieme, koje vlada, a koje je posve povoljno za peronosporu red je opet škropiti i to posve obilno, a potraju li ovakova vremena i treće škropljenje, koncem t. m. ili početkom srpnja biti će posve na mjestu.

***

Iz gornjih kotara pokrajine tuže nam se, da vinogradi nisu stvarih rodili, dočim su iz srednjih i dalnjih kotara viesti znatno povoljnije. Iz Trogira dolaze osobito zadovoljavajuće viesti, jer izim što je loza obilato rodila, i maslina se je liepo izkitila resom, a ima dosti bajama i ostaloga voća.

***

Za uredjenje sirarnice u Jesenicam kotara Obrovačkog opredielila je vlada 1900 fiorina.

***

Dozvoljena koncesija za godinu dana za željezničke predradnje za prugu Belovar, Trojstvo, Kostujnik, Sirove Kotalene, Kloštra, Pitomače, Gradac i Spišić Bukovice do postaje Virovitica u svezi sa željeznicom Borč-Pakrac. Onda za mjestnu prugu iz jedne točke u dolini Kaštelane na zagorskoj željeznici pa do Krapinskih Toplica, onda za željeznicu iz postaje Okučani do Staregradiške; pa napokon za prugu iz postaje u Karlovcu preko Turna, Krnjaka, Veljuna, Slunja, Rakovice, Drežnika, Petrovosela, Baljevca, Zavalja, Nebljuja, Dolnjeg Lapca, Boričevca, Suvaje, Srba, Kaldrme i Drenovca na Knin.

***

Primili smo zahvalnošću, od c. k. Namjestništva u Zadru *Zbirka zakona, Naredaba i Uputa o trsnom ušencu (Phylloxera vastotrix)* izdano nastojanjem c. k. dalmatinskog Namjestništva u Zadru u hrvatskom i taljanskom tekstu. Knjiga obuhvaća 445 stranica u maloj osmini. Ovi zakoni, upute i naredbe vrlo su važne za sve vinogradare, osobito sada kad nam je filoksera već u kući, a bilo bi dobro i od velike koristi da župnici i učitelji tumače neukom narodu ove zakone, upute i naredbe, e da se njimi bude mogao okoristiti u obrani od filoksere

***

U Zagrebu se nastoji zasnovati tvornica domaćeg sukna.

***

Jakost strojeva na paru što su u porabi na svietu računa se na 10 miljuna konjskih sila. Za svaku konjsku silu snage troši se popriečno 2 kg. ugljena na sat, te se na cielom svietu troši svaki sat 12,000 tona kamenog ugljena.

***

Po statističkim podatcim Pavlale Sourd proiztiču sljedeće brojke o proizvodnji vina godine 1894 u raznim državam evropejskim:

	godine 1894
Francezka, poprieko u deset godina	30,701,929 hl.
Algir	3,642,000 „
Tunizija	100,000 „
Italija	24,500,000 „
Španjolska	24,000,000 „
Portugal	1,500,000 „
Azarsko, Kanarsko otočje i Madera	120,000 „
Austria (Cislajtanija)	4,200,000 „
Ugarska sa Hrvatskom (Traslajtanija	2,095,587 „
Njemačka	5,000,000 „

***

Ugarsko zemaljsko gospodarsko družtvo u Budimpešti zaključilo jednoglasno podastrieti vladi memorandum proti 12 točaka nove osnove zakona o izravnim porezim. Izmedju ostalog se navadja da je zemljarina od 20% čistog katastralnog dohoda najveći teret, kojim se može obteretiti gospodarstvo.

***

Jedna od najvećih sgrada na milenijskoj izložbi u Budimpešti biti će paviljon za gospodarstvo. Ta sgrada biti će duga 116 metara, široka 36 met., visoka 18 metara, zapremati će prostor od 4540 metara četvornih, a stojati će 59,000 fiorina.

***

„Gazeta Narodova" javlja, da će zastupnik Abrahamović u zastupničkoj kući predložiti, da se obali zemljarina od dosad opredieljene svote od 47½ miljuna fiorina na 35 miljuna fiorina. Nova porezna osnova zakona, koja se sada razpravlja opredjeljuje zemljarinu su 22$^{7}/_{10}$% čistoga dohoda, dočim bi po predlogu Abrahamoviću taj postotak smanjio na 21$^{7}/_{10}$%. Na drugom smo mjestu naveli, kako ugarsko gospodarsko družtvo traži, da za Ugarsku zemljarina nesmje biti veća od 20% čistog dohoda.

***

Izvoz mazaka, koji je bio zabranjen od 15 lipnja 1878 opet će biti dozvoljen.

***

Svinjska se kuga u Magjarskoj znatno širi, dočim je u austro ugarskoj dosad ograničena na samo marvinsko tržište u Beču.

***

U Galiciji rade oko ustrojenja družtva za podignuće poljske pasmine goveda tako zvanih „crljenih goveda“, jer da nije uspjela i odgovorila domaćim potrebam skoro nijedna od uvedenih pasmina, a da je uvadjanje iz inozemstva vrlo skupo.

***

U Njemačku je uvedeno 1894 godine 153,310 krava, 14,635 goveda, 87,072 vola, 106,408 junadi i 23,634 teliča, dakle u sve 385,960 glava. Iz same austro ugarske uvedeno je 192,740 glava, dakle 50% od svega uvoza.

***

Na višjem gospodarskom učilištu u Taboru budućom godinom stupa u kriepost nova osnova, po kojoj se proširuje nauka od 2 na 3 godine.

***

U Eisgrubu otvorit će se buduće jeseni višja vrtlarska škola.

***

Iz Magjarske izvezlo se je 1894 godine 321,107 kvintala jaja u vriednosti od 12 miljuna fiorina. Godine 1886 bilo je izvezeno samo 88,471 kvintal u vriednosti od 3,898,000 fior

***

Željeznička mreža sjeverno amerikanskih država je najveća mreža na svietu, ali su i prevozne ciene posve umjerene i padaju od godine na godinu. Iz Chicago u Newyork ima 1528 kilometara, a za prevoz jedne tone žitija plaća se samo 12 fiorina, dočim po tarifi, koja kod nas vlada za prevoz jedne tone žitija na rečenu daleč̌inu plaća se kojih 24 fiorina, dakle dvostruko.

Pitanja i odgovori „G. Poučnika“.

A. Odgovori.

49. Molim vas, našto valja paziti pri izboru kokošjih jaja za nasad?

I. F. u L. (Hrcegovina).

Za nasad valja rabiti sasvim svježa jaja, koja su već tri nedjelje dana snesena nisu za nasad. Jaja ostaju dulje ili kraće vremena sposobna za razplod naprama tomu, kako se čuvaju. Na veću ili manju trajnost jaja najviše upliva toplina. Pri racijonalnom gojenju peradi na svako jaje dok se snese pobilježi se dan kad je sneseno i koje je pasmine. Tim postupanjem nije moguće da se nasadi starih jaja, niti da se zasade jaja od pasmine, *a* mjesto od pasmine *b*. Za nasad biraju se oplodjena veća jaja, pravilnog oblika i gladke lupine; odveć velika jaja nisu za nasad, kako ni posve malena. Posve velika jaja nisu radi toga za nasad što se u takova jaja nalaze obično dva žutanca, i što odveć velika jaja obično nisu sposobna za nasad, jer ili neizvale, ili iz njih izvali nakazna pilad.

50. Molim vas mogu li se begonije u obće, a osobito one gomoljaste, gojiti kod nas na polje?

T. P. u B. (Dubrovnik).

Gomoljaste begonije mogu se gojiti izravno na polju, ali samo ljeti, i to od onog zemana, kad se više nije bojati mraza. One se obično sade na polju u prvoj polovici svibnja i to ili sa svim loncima ili izravno u zemlji. Zemlja za sadnju begonija hoće se da je dobro prirедjena, a u prvom redu, da je dostatno prha i gnojna. Zasade li se prerano begonije, onda mnoge vrlo lako propadnu, ili ostanu kržljave preko cielog ljeta. Najljepše se begonije uzgajaju, ako se početkom svibnja sade u lonce, pa ovi lonci drže ili u postavam ili u klijalištim ili po sobam; a kad se dobro ukoriene, onda ih druge polovice svibnja unapried valja razsadjivati na polje. Za razsadjivanja valja paziti, da im se ne ozlede žile, s toga je bolje razsaditi ih grudvom ne taknutom. Gomoljastim begonijam, a u obće svim begonijam prija zemlja, koja je smjesa od dobrog raztrošenog mješanca, suha i pregnjila lišća i pržine. Ako se nemože pripraviti gornja smjesa zemlje, onda se na zraku posuši znatna količina govedje balege, pa onda izmrvi i pomješa običnom zemljom. Gomolji od begonije ne sade se duboko, nego obično samo toliko, da na njima bude toliko debljine zemlje, koliko su oni sami debeli; a u loncima sade se još manje duboko. Položaj begoniji na polju hoće se da je sunčan, ali zastićen od vjetrova, jer im vjetar lako pokida lišće i stabaljke.

51. Vrlo nam se često dogodi, osobito u ljetno doba, da nam sir postane gorak (žuk). Molim vas, što je uzrok, da sir postane gorak i imali sredstvo, da se to preprieči?

A. K. u P. (Istra).

I u drugim se mjestim dogadja da sir postane gorak. Ta žukoća sira pojavlja se za vrienja, usljed djelovanja stanovitih bakterija. Taj bakteriji, koji prouzrokuje gorkost sira, jeste jedan od okruglih bakterija ili takozvanih *mycrococcus*, a ima svojstvo, da raztvara slador pretvarajuć ga u gorčilo, s toga se gorkost pojavlja samo kod slatkih vrstih sira, jer ovi sadrže nešto mliečnog sladora. Najbolje sredstvo proti gorkosti sira jeste velika čistoća, toli posudja za mlieko, koli samog mlieka i posudja za sirenje, jer onaj bakterij dolazi u sir ili mliekom ili posudjem. Ako se unatoč čistoće gorkost sira pojavlja, to je onda znak, da je štaja i mliekarnica okužena, pa ju valja temeljito razkužiti. Razkuživanje štaje i mliekarnice obavlja se gorenjem sumpora, ali valja prije dobro zatvoriti sve otvore. Nakon što se razkuži sumporom onda se opet sve iz nova izbieli vapnenim mliekom. A i zemlju (pod) u štaji i u sirarnici dobro je paliti gustom raztopinom vapnenog mlieka (raztopinom od 50%.

52. Molim vas, koje vrsti amerikanskih loza najbolje uspjevaju na gnjilačam?

N. Č. u K. (Hrvatska).

Na vaše pitanje moglo bi se samo onda sasvim točno odgovoriti, kad bi se znalo, koje je vrst gnjilače vaša gnjilača. Navesti ćemo vam s toga one amerikanske loze, koje dosad uspjevaju na čistim težkim, žilavim i nepropustnim gnjilačam, koje na sunčanoj žegi otvrdne i popucaju do u dubini od 30 cm. Dosad se znade da na gnjilačam poput gori opisane, već od 8 ili 10 godina vrlo dobro uspjevaju sljedeće amerikanske loze: Vialla, Elvira, Jacquez, Clinton, York-Madeira, Noah, Taglor, Vitis rupestris, Concord, Solonis, Riparia sauvage, R. portalis, R. Gloire de Montpellier i Riparia tomentosa; a dobro uspjevaju Herbemont, Cumingham i Franklin. Neloše pak uspjevaju: Canada, Othello, Ives Sedling, Isabella, Cynthiana i Senasqua; ostale vrsti amerikanskih loza posve slabo uspjevaju na gnjilačam ili poništo ne uspjevaju.

B. Nova pitanja.

53. Molim vas, bili se kod nas dao gojiti slatki sirak za krmu?

T. V. u P. (Istra).

54. Neka mi stabla prekrili mravi crvenoglavi, i marijine skrinjice. Molim vas zašto se ta gamad samo na neka stabla stiče, i na koji način da ih se riešim?

M. B. u V. (Hvar).

55. Amo se težkom mukom uzgaja razsad od kupusa i drugog zelja, jer ga buvač izjede. Molimo vas, imali način da se razsad uzčuva od buvača ili sredstvo da se buvač uništi?

I. F. u O. (Hrvatska).

56. Malo koja krava amo kod nas, da po prvom telenju prodje bez da joj vime oteče. Molim vas što prouzrokuje te redovite zapale vimena, kod krava prvakinja, i na koji se način dade liečiti.

H. E. S. u B. (Bosna).

☞ Odgovori na javna pitanja kao i nova pitanja, primaju se rado od svakoga, pa i ne bili predbrojnici.

OTVORENI DOPISI

GOSPODARSKOG POUČNIKA.

Predplatili su predbrojbu do konca t. g. 1895.

P. N. č. g. Didolić T. J. pos. — Niseteo V. pos. — Vrsalović M. uč. — Vrsalović J. — Nižetić J., tež. — Štambuk A. V. M.

— Slavna Hrvatska Čitaonica - Novi kod Trogira. — Točno je, kako pišete.

— V. g Mrčep M. — Knjižicu „Duhan“ poslali smo vam.

— V. g. Korinčić L. — Takodjer knjižicu „O uporabi dropa“ i broj 9.

— V. g. Milić N. — Izvrstan list za obrtnike jeste list „Obrtnik“, koji izlazi u Zagrebu, a urednik mu je Milan Krešić, tajnik trgovačke i obrtničke komore zagrebačke, i poznati pisac. Žalibože onaj vrlo važni i poučni list posve je malo ragranjen po Dalmaciji, dočim bez njega nebi smio biti nijedan naš obrtnik.

— V. g. Ivičić A. — Nije nam poznata u nijednom jeziku knjiga, koja bi se izključivo bavila čuvanjem jaja.

— V. g. Bogdan L. — Sasvim ste pametno učinili što ste poškropili loze, dok je vrieme dopustilo, ali obzirom na vlagu i sparinu, koja ljetos vlada, valja da još jedan ili dva puta škropite. Ovako povoljna vremena za razvoj peronospore i drugih tajnocvjetnih nametnica nije davno bilo, pa se baš radi toga hoće više odlučnosti i češćeg škropljenja.

— V. g. Alavpović R. — Mrlje od alizarin crnila mogu se vaditi razblaženom vinskom kiselinom, ali samo onda, ako narav tange dotične tkanine dopušta, jer ako vinska kiselina uz mrlju od crnila nosi i tangu tkanine, onda se nemože rabiti.

— V. g. Filipić T. — Broj 5 i 6 poslali smo vam iznovice.

— V. g. Novaković S. — Za zeleno navrćanje rabi se obično vezak gume, ali se isto dobrim uspjehom rabi liko osobito raffialiko, koje je vrlo jeftino.

— V. g. D. F. I. — Glede borića i mladih krompira pisali smo.

— Stuparić A. — I vami smo pisali glede kotla i glede knjige za pečenje voćnih rakija.

Brzotiskom Narodnoga Lista.

Godina XIV. Izlazi na 1 i 16 svakog mjeseca Broj 13.

GOSPODARSKI POUČNIK

Obće blagostanje zavisi o blagostanju pojedinca a temelj blagostanju pojedinca, jest razboriti rad uz vještu uporabu nauke i izkustva.

Upraviteljstvo lista je u Zadru

Predbrojba u *Austro-Ugarskoj* stoji 3 for. na godinu, u *Inozemstvu* 8 franakâ na godinu. *Uvrstbe* plaćaju se 8 novč. po redku za prvi put, a svaki sliedoći put 3 novč. redak. *Cliché* računaju se 5 novč. po centimetru četvornom.

Upravitelj i Izdavatelj: PETAR L. BIANKINI

Odgovorni urednik: NIKOLA ŠIMIĆ

Pisma, naputnice itd. itd. upravljaju se *Upraviteljstvu Gospodarskog Poučnika u Zadru.* — Rukopisi se nevraćaju.
Predbrojba je obvezna za godinu danâ, a izplaćuje se u Zadru.
Tko nepovrati prva dva broja obvezan je predbrojbi za godinu dana.

ZADAR, 1 Srpnja 1895. Ciena je listu 3 fiorina na godinu. ZADAR, 1 Srpnja 1895.

Vinska klauzula nakon zadnjih pregovora.

(Nas'avak i svrha vidi broj 12 G. P.)

NAREDBA ugarske vlade, koja je otešćavala uvoz taljanskoga vina izazvala je prosvjed taljanskih vinara, pa je izmedju taljanske vlade i austro ugarske došlo do novih pregovora.

Taljanska vlada je poslala na pregovore u Beč svojeg poznatog vještaka Miragliu, koji ne samo da je vješt vinar, ali pozna temeljito sve vinorodne predjele Italije, zna za njihove potrebe i pozna na dlaku sve uvjete tog ugovora, osobito one odnošeće se na vinsku klauzulu.

Taljanske novine su već javile, da je Miragli pošlo za rukom izposlavati od austro-ugarske, da se opozovu one stroge naredbe, te da će taljanska vina i na dalje uživati sve blagodati klauzule, samo, da će se morat nedvojbeno dokazati, da je dotično vino taljanski proizvod.

Od naše vlade nije se moglo ništa doznati. Dapače ni upit zastupnika Laginje, podkriepljen onako živim i nepobitnim dokazim u govoru zastupnika Biankinia o kriomčarenju grčkog i turskog vina, te rakije za bielo taljansko vino po *„Giornale vinicolo Italiano"* od Ottavia, i po magjarskom listu *„Bazanak"* nisu izazvali sa strane ministra točan odgovor o uvjetim sklopljenim za pregovora, nego su dali samo razumiti, da se je vlada počela življe zanimati za pitanje klauzule, i da će se klauzula unapred tako tumačiti, da blagodat iste uživaju samo one pokrajine na koje su se odnašali stari ugovori.

Iz svega se dade zaključiti, da pregovori u pitanju klauzule nisu doveli do bitnih promjena u našu korist, te da će taljansko vino i dalje uživati blagodati klauzole, a samo da će se više paziti na istinitost i vjerodostojnost svjedočba, koje imadu, da jamče, da je dotično vino, koje ima da uživa blagodati klauzule, doisto taljanskog poriekla, i da nije rakija, nego baš vino.

I ovim bi mogli zaključiti, ali je dobro, da se još raztumači, kako dolazi sada do toga, da Italija uvaža kod nas vino, dočim smo mi prije naše vino slali u Italiju.

Južne pokrajine Italije, a osobito Sicilija, uvjek su izvažale vino; a novim nasadim su znatno porasli u broju, ne samo ali u Pulji, u Calabriji u Abruzzim, skoro sve oranice pretvorene su u vinograde, pa je proizvodnja vina više nego li podvostručena. Taljansko je vino, osobito ono iz južnih pokrajina nalazilo prije raztovarišta u Francezkoj i u Južnoj Americi. Kad je prekinut trgovački ugovor izmedju Italije i Francezke prestao je sasvim izvoz taljanskog vina u Francuzku, a neprestane bune u državam južne Amerike učinile su nesigurna ova tržišta, a tim su otančale izvoz.

Usljed toga, dok u Italiji razmjerno raste proizvodnja vina, umanjio se je izvoz, pa jer pretiču svake godine velike količe vina, red mu je dati oduška gdje se samo može.

U Austrougarskoj ukupno uzeto pala je proizvodnja vina zadnjih deset godina skorom za polovicu.

Dok se je godine 1885 proizvadjalo poprieko 10,620,435 hektolitara vina, nije ga se proizvelo 1894 godine nego samo 4,974,917 hektolitara, dakle manje od polovice.

Iz sljedećih statističkih podataka razabire se, kako je proizvodnja vina u Austro-ugarskoj od godine na godinu padala.

	Austrija sa Dalmacijom i Istrom		Ugarska s Hrvatskom		Ukupno	
1885	4,000.850	hl.	6,619.585	hl.	10,620.435	hl.
1886	3,722.135	„	5,525.617	„	9,242.752	„
1887	4,701.933	„	6,234.864	„	10,936.797	„
1888	4,154.760	„	4,997.936	„	9,152 696	„
1889	4,106.370	„	5,139.979	„	9,246.349	„
1890	3,623.360	„	3,776.740	„	7,400.100	„
1891	2,998.130	„	1,481.224	„	4,479.374	„
1892	3,459.936	„	983.378	„	4,443.314	„
1893	4,535.085	„	1,110.212	„	5,643.296	„
1894	3,774.917	„	1,200.000	„	4,974.917	„

Kako se iz ovih brojka razabire godišnja proizvodnja vina je znatno pala u Ugarskoj i Hrvatskoj, a to većim dielom radi filoksere, a dobrim dielom i radi peronospore.

U Cislajtaniji razlika nije velika, a šteta u manje je išla sva na Gornju i Dolnju Austriju, na Štajersku i Kranjsku, a djelomice na Istru, dočim se je u Dalmaciji zadnjeg decenija proizvodnja vina, usljed novih nasada, skorom za trećinu povećala.

Naša vlada, imala je pri sklapanju trgovačkog ugovora uzeti u obzir ovaj prirast u proizvodnji vina u Dalmaciji, tim više, da Dalmacija nema drugih izvora do vinogradarstva,

---

PODLISTAK.

Katekizam Gospodarske hemije

od

D.ra E. WILDT-A

Ravnatelja agrikulturno-hemičnog pokušališta u Poznanju.

Po šestom izdanju njemačkog izvornika preveo

F. RADIĆ

Učitelj strukovne učionice u Korčuli.

(*Nastavak vidi broj 12*).

273. Što su pektinove tvari?

Tim se imenom zovu nekolike tvari, koje imaju svojstvo da tvore hladetinastu gromadu. Ukrućivanje voćnih sokova pri kuhanju potiču od ovakovih pektinovih tvari. I u nekom mesnatom korienju, kao što u mrkvi i u buraku ima obilje pektinovih tvari. Njihov sastav nije još posve razjašnjen, ali sadrže ipak više kisika nego li ugljikovi hidrati, kojima se u ostalom približuju svojim ponašanjem; ali u većem stepenu sudaraju se sa raznim vrstima teklinâ.

274. Ima li osjem navedenih još i drugih vrsti bezdušičnatih tvari u krmivima?

Da, ima jih još čitavo čislo, n. pr. ustrojne kiseline, eterična ulja, itd., ali se one većim dielom pokazuju u tako neznatnoj količoći, da za hranitbu neimaju nikakva zlamenovanja.

275. Od kojih tvari sastoji čist pepeo raznih krmiva?

Od istih rudnih tvari, koje smo prije naučili poznavati kao bezustrojne sastavine rastlinâ, nu ipak je u velike promjenjiva sadržina pojedinih rudnih sastavina u raznim krmivima.

Da se opredieli pepelna sadržina žare se uprašena krmiva, a u zaostatku dobije se surov pepeo. Odbitkom pržine, koja se nahodi u pepelu, neizgorena ugljena, kao što i ugljične kiseline, doznaje se sadržina čista pepela.

276. Što bi se moglo primjetiti obzirom na količe pojedinih rudnih tvari koje se nahode u krmivima?

U koliko je potreba da se obziremo na rudne tvari koje imaju zlamenitosti, po živinsku hranitbu, najprije se u obilnim količoćama nahodi pepelika mal da ne u svakomu krmivu, ali navlaš u sienu, u mekinjama i u uljamni kominama, u korjenjačama, te u slami, a u manjoj količoći u zrnju žitaricâ, dočim soda posve zaostaje prema pepeliki. I fosforne kiseline ima u dostatnoj količoći pod normalnim okolnostima u svim običnim krmivima, dočim u mnogim nema vapna, kao što u korienjačama, u zrnju žitaricâ, u mekinjama, u slami žitaricâ i drugima.

Sliedeća tablica objašnjuje popriečnu sadržinu spomenutih rudnih tvari u običnim krmivima. U 1000 diela ima:

	Pepelike diela	Sode diela	Vapna diela	F. kis. diela
Kukuruz	3·7	0·1	3·0	5·7
Raž	5·8	0·3	0·5	8·5
Ječam	4·7	0·5	0·6	7·8
Zob	4·8	0·4	1·0	6·8
Grah	10·1	0·2	1·1	8·4
Ražene mekinje	19·4	0·5	2·1	34·4
Repične komine	13·0	1·9	7·1	20·6
Krumpiri	5·8	0·3	0·3	1·6
Krme repa	4·8	1·5	0·3	0·8
Drop	3·0	0·5	0·6	1·3
Livadno sieno	16·0	2·2	9 5	4·3
Djeteličnо sieno	18·6	1·1	20·1	5·6

da je razmjerno najzapuštenija pokrajina, koja nosi najteže žrtve u krvi.

Izvoz vina iz naše države u inozemstvo, a recimo čisto većim dielom iz Dalmacije iznašao je od godine 1885 do 1894 nešto 580,000 do 1,027,780 kvintala na godinu. Godine 1891 pao je taj izvoz našeg vina za inozemstvo na 391,000 kvintala, ali samo za to, jer su se znatne količe dalmatinskog vina uvažale u unutarnjost države, osobito u Ugarsku.

Godine 1893 potopilo je naša tržišta 1,185,794 kvintala taljanskog vina, i tim je može se reći sasvim prestao izvoz našeg vina.

Kolika je šteta nami od klauzule može se svak uvjeriti, kad sravni prvašnji uvoz inozemskog vina u našu državu sa današnjim.

Od godine 1885 do 1889 uvažalo se je u austro-ugarsku poprieko na godinu 25,000 kvintala inozemnog vina. Taj je uvoz prirasao godine 1890 na 40,000 kvintala, a godine 1891 na 51,699 kvintala, dočim je od 27 kolovoza 1892 do konca 1894 samog taljanskog vina uvedeno 2,546,424 kvintala.

Naša vlada štiti zakonim sve obrte i sve proizvodnje, i mi smo izim za vino i za ulje stalni tributarci za sve druge potrebštine života ostalim zemljam naše države; da je naša vlada uredila svoju ekomičku politiku tako, da mi dajemo drugim zemljam, gdje je filoksera uništila vinograde naše vino, na uzvrat za sve druge proizvode, što od njih primamo, bila bi nas u velike obvezala, i nekud osigurala našu ekonomičku budućnost, ali vinskom klauzulom otvorena su širom vrata taljanskom vinu, a naš glavni i jedini proizvod pao je u bezcienu.

I ova mora ima da nas tišti još 11 godina, svake godine to gore.

Smolica na lozi

(La Gommose bacillaire).

Evo što o toj novoj bolesti loze izvješćuju francezki učenjaci Viala, Prillieux i Delacroix, koji su se proučavanjem ove bolesti bavili:

„Odavna nam se javljaju iz Italije viesti o lozinoj bolesti, koju su okrstili mal nero i što je učinila znatne štete u Siciliji i Kalabrijama. Od godine 1889, pripisivao je g. Santo Garovaglio bolest mal nero, od koje loza crni te se oblieva smolom, nekoj bakteriji, što se uvlači u tkaninu drveta, te ga rastrojava. Danas su ovo mnienje prihvatili svi taljanski pisci koji se tom stvari zanimaju.

U mnogih vinogradih Francuzke zavladala je bolest, koja kano da je istovjetna sa mal nero. Mi smo imali u svom patoložkom kabinetu prvi komad loze sa ovom bolešću iz Tunisa, a poslao nam ju odanle gosp. Costet profesor gospodarstva u toj zemlji. Ove godine poslaše nam takih primjeraka iz Francuzke, i to iz departemenata: Vara, Sarthe, Bordeauxa i Yonne, te nam bolest označiše imenom Aubernage.

Na svakoj tako bolestnoj lozi vidi se da vene, mladice se ne razviju kako na zdravu trsu, lišće nema obična oblika, urezine su na njem duboke, premda ostaje zeleno. Svi ti znaci bolestna stanja ukazuju se na bolesti, što ju je g. Viala proučavao u Burgundiji, gdje ju zovu Roucet.

Proreže li se bolestan čokot, vidi se, da je drvo iz nutra puno crnih piknja. Kad se piknje razmnože, sastavljaju se u veće crne mrlje: drvo biva kao da je sagnjilo.

Bolest počinje na visini loze, te se od tuda razprostranjuje u dolnje česti. To isto opazili su u Italiji na mal nero.

Opažava se najprije na rozgvam, kad se prorežu prigodom rezitbe, a kad je bolest zastarjela, ima je svuda, pa i na korienu. Bolest prodire u čokot poput vijka ili svrdla: na najdubljoj točki zaraze ima jedna piknja, što dalje u vis, toliko ih je više te se jače razširiše. U isto doba počinje drvo iz nutra pucati (kalati se), na pukotinam nagomilavaju se saprophyti te trs nakon tri, najkasnije nakon pet godina, umire.

Nama su ovaj značaj i razvitak bolesti jednako opisali svi naši dopisnici (sliede imena).

Raztvorba drvene tkanine, koja se ukazuje u onih crnih piknja, nastaje od smolaste degenerescencije. Motrenje kroz sitnozor pokazuje, da se svi elementi, sva tkanina i staničevlje drvena parenchyma, napunjuju sivom smolom, u kojoj ima myriada bakterija... Često je moći sasvim dobro razaznati na okrajcih bolestna mjesta množinu osamljenih, dosta kratkih i kretajućih se bakterija. Mi smo ih gojili što u telećoj hladetini što u gelatini sa primjesom šljivina soka. Kulture u prvoj ukazuju oblike Leptothrix, koje članci, kad se razkinu, čine mobilne bakterije, tiesne dugačke od 0.75 m. à 1.25 m.

Je li ova bakterija koje ima u dubljini svakoga staničevja u bolestnu drvetu, uzrok smolaste degenerescencije, od koje umire loza? Da se ovo pitanje riešı, valjalo je zdravo drvo okužiti vještački uzgojenom te ruke bakterijom. Mi smo to učinili, uciepiv bakterije zdravu trsu na terasi našega patoložkoga laboratorija. Bakterije smo ove izvadili iz bolestna trsa, što ga dobismo iz Tunisa te smo ih kako gore rekosmo, pomnožili. Sliedeće je godine taj trs u istinu obolio na istoj bolesti, što ju zovu Aubernage i Roucet i koja se ukazuje smolastom degenerescencijom. Trs je dakle očito obolio od uciepljenih bakterija.

Pošto se je po vremenu ta bacillarna bolest razvila u drvu te duboko izkvarila staničevlje u stanovitu objamu, nagomilavaju se tu s mjesta različite saprophytne gljivice te njihov mycelium prodire u bolestnu tkaninu drveta i poskorava njihovu raztvorbu. Biva, da kad što množinu tih gljivica sakriva pravi i prvi uzrok bolesti; nu ona smolasta afekcija (smolotok) iznosi ga izvjestno na vidjelo.

Tako su u Burgundiji na lozi, što je ugi[illegible]nula od bolesti Aubernage, na suhu drv[illegible] lazili hykhomicet Torula autennata [illegible] kove ima na bolestnu drvetu bukve [illegible] Nekoji učenjaci (M. Daille, d' A[illegible] je na uginuloj lozi, smatrahu j[illegible] vicom te ju okrstiše Uredo vit[illegible] (u Sarthi) varali su se nekoje vrie[illegible] je na lozu, uginulu od gommose, sa[illegible] stenovih kolaca gljivica *Hypholoma f*[illegible] te su mislili, da je ona loza ubila. Ali o[illegible] bila uzrok, s kojega je loza uginula, ve[illegible] spopala već uginulu lozu. Opet drugdje (u Varu, Bordeauxu itd. našli su na mrtvoj lozi gljivice: *Pestalozzia sarmenti* Pass., *Sphaeropsis viticola* Pass., *Pestalozzia pezizoides de Not* itd. Nu nakon savršenijeg iztraživanja svagdje se našlo, da zaraza tih običnih, drvo razorujućih gljivica, nije bio prvobitni pojav te lozine bolestni, već tek nuzgredan; a prvobitan da je bio onaj, koji joj je i smrt zadao, to jest: gommossa ili smolica (smolotok).

Tačno mikroskopno iztraživanje uvjerilo nas je, da je gommosa posvema istovjetna sa mal nero, makar da ju Francuzi u raznih krajevih okrstiše raznimi imeni.

Iz ovog izvješća dade se zaključiti da bolest nije nova, i da nemože biti ubitačna za vinogradarstvo.

Uzgajanje pitomih gljiva.

Pitome gljive su za mnoge lakomo jelo, a svak i nezna, da se one mogu posve lako uzgajati, i nezna ih uzgajati.

Tko ima komad vrtla može da ima pitomih gljiva do mile volje.

U tu svrhu odabere se u vrtu komad zemljišta na sjenastu mjestu, pa se izkopa jama nešto 1 metar duboka, a duga i široka onoliko koliko hoćemo, da nam je veliko gljivište.

Tu jamu izpuni se trošnom plievi od djeteline, ili prošnom pšenicom plievi, pa se onda dobro polije vodom da promokne. Što od mokrine što od gnijenja spadne objem plievi za $^1/_3$ ili za $\frac{1}{4}$.

Po plievi se zasije trusje od pitomih gljiva ili se uciepi myceliüm. Gline se razplode na plievištu, i ima ih uvjek koliko se hoće.

Ovakovo gljivište ne trebuje nijedne druge njege, nego što je red obilno zalievati za sušu; i što po kadšto valja zasipati novog trusja ili uciepiti novog mycelium, jer onda gljivište obilnije radja.

Ovakova gljivišta radjaju za više godina za sebe, a najviše u drugoj trećoj godini.

Nema laglje stvari što nabaviti prašne pšenične plievi, a gdje se goji djetelina za sjeme ima razpoložive i prašne djeteljne plievi, dapače se vrlo često nezna kako uporabiti rečeno prašnu djetelinu, pa svrši na djubrište.

	Pepelike diela	Sode diela	Vapna diela	F. kis. diela
Ječmena slama	10·7	1·6	3·3	1·9
Ražena slama	8·6	0·7	3·1	2·5
Grašena slama	9·9	1·8	15·9	3·5

277. Na koji način dolazi voda u živinsko tielo?

Životinje uzimlju stanovit dio vode s krmivima, koja vazda sadržavaju manje ili veće količe vode, malašan dio vode nastaje i u nutrnjosti tiela postupkom disanja, ali svakako najveći dio potrebe vode pokrivaju životinje primanjem proste vode.

278. Koja svojstva treba da ima voda kojom se stoka napaja?

Voda odredjena za napajanje stoke treba da ima 10—15° C. toplote, da je bistra ili ako mutna, a to ipak posve malo pomućene. Prije svega ne smije takova voda da se žestoko muti nakon više dana počivanja, jer bi se otud dalo zaključiti na živ razvitak bakterija i infuzorija, a otud na usmrdjenu narav vode. Tako voda za napajanje ne smije da bude neugodna teka, te da zadaje gnjiloćom ili drugim kakvim sumnjivim vonjem. Ovaj se zadnji može najlašnje ustanoviti kad se voda malko smlači. Što se tiče lučbenih svojstava vode prikladne za napajanje stoke, treba da se od nje zahtjevaju oni isti uvjeti koji su potrebni da voda bude za ljude pitka. Takova voda nesmije po pravilu u 100.000 diela da sadrži više od 50 diela kruta zaostatka, tako u istoj količi ne više od 5 diela ustrojne tvari, 0·5 diela dušične kiseline i 0·3 diela klora, a nesmije u njoj da bude nimalo dušikove sukiseline ni čipavca. Tim ipak nije rečeno, da bi veća sadržina takovih tvari već sama po sebi škodljiva bila, premda zlamenitije količe dušično-kiselih soli i klornih slučenina mogu i neposredno da izazivlju bolestne pojave, nego znači, da pošto u čistoj izvor vodi neima većih količa spomenutih tvari, to njihova prisutnost pokazuje onečišćenje sa gnjilećim dušičnatim tvarima, a pri gnjilenju, kako je poznato, nastaje čipavac dušična sukiselina i dušična kiselina, ili ako u isto doba rastu i količe klora (solika), onda ima povoda sumnjati o prisutnosti ljudskih ili živinskih izmetina. Pri tom nije podnipošto uprav nužno, da takove tvari nadju izravna pristupa k bunaru, nego može to lašnje u mnogo slučajeva da bude podzemno. Zemlja koju obkoljuju gnjojišta i zahodne odvodnike napaja se malo a malo na sve to veće daljne kapljevitim izmetinama koje gnjiju, kišnica jih u sebi prima, te jih vodi kroz zdravicu da ognuse bunare. Prisutnost navedenih tvari pokazuje dakle vazda ognušenje sa gnjilećim ustrojnim tvarima koje se razpadaju, koje treba smatrati kao štetne po zdravlje, pa i tada kad je od dušikovih slučenina prisutna sama dušična kiselina, te se po njoj može naslućivati da je okiseno već sve što se je moglo okisiti i da je učinjeno neškodljivim, te da je gnjilenje prestalo, jer se još vazda bojati nova ognušenja, pa se takovom vodom nesmije da poji stoka.

Takova ognušenja dogadjaju se poglavito u lokvama, zato se bolje preporučuju duboki bunari, kojima je dno do 30m od prilike pod površinom zemlje; ali je i pri takovim bunarima nuždno da se obzidaju i cementuju do površine vode, da se zaprieči pristup oponoj vode, a osjem toga dobro je da se sve naokolo oko bunarskog zida od površine vode pa do dna čvrsto nabije mokra ilovača do jednog metra daljine od zida.

(Sliedi).

Kako se pozna dobri sumporni cviet.

Izkustvo je dokazalo, da djelovanje sumpora na lozje stoji u izravnom razmjeru njegovom prašnosti. Čim je na sitnije izprašen sumpor, tim on bolje djeluje. Ali čim je u sitniju prašinu izmrvljen sumpor, tim on zauzimlje više objema, pa ga se dosljedno znatno manje troši; što valja uvažiti pri velikoj porabi, jer je štednja glavni uvjet svakoga napredka.

Toli trgovc, koli vinogradari (trošioci) zadovoljavaju se, da se na opip uvjere, ako je sumpor dosti sitno izprašen. Na takov se način čovjek vrlo lako prevari, i nemože da nekom stalnošću sudi o mjeri do koje je sumpor izmrvljen, a jer je tim bolji i skuplji, čim je sitnije izprašen, vrlo se često dogadja, da se uz istu cienu prodaje i kupuje bolja i lošija vrst.

Trošioci imali bi tražiti od svakoga trgovca, da je obškrbljem „sumporomjerom Chancel-ovim" e da sam bude mogao uvjeriti, koja vrst sumpora kupuje.

Sumporomjer Chancelov sastoji se od jedne staklene cievi, koja je razdieljena ljetvicom na 100 djelova, te služi za dokaz o stupnju do kojeg je sumpor smrvljen.

Ta jednostavna sprava uporablja se kako sljedi: Odmjeri se točno 5 grama sumpora, kojeg želimo kušati, pa se saspe u staklenu ciev.

Onda se dolije sumpornog etera sve do 70 og zareza; palcem se začepi ciev, a onda se dobro izmućka. Nakon mućkanja dolije se opet sumpornog etera i to najzadnjeg zareza, naime do br. 100, i opet se mućka. Nakon mućkanja postavi se ciev okomito, i pusti se da miruje 10 časova, e da se otaloži. Kad se otaloži gleda se do kojeg zareza ljetvice dopire sumpor. Broj zareza, daje nam stupanj do kojeg je sumpor izmrvljen.

Na sumporomjeru Chancelovu opaža se razlika sumpora od 30 do 85 stupnjeva t. j. najsitnije izmrvljeni sumpor uzimlje najviše objema, te 5 grama istog, izmućkana eterom dopire u sumporomjeru Chancelovu do 85 zareza ili stupnja, a najprostiji, t. j. sumpor kropno izmrvljen, koji ima najmanje objema dopire do 30 crte ili stupnja. Napram ovom doznade se dobrota sumpora, tim što se njegov objem više ili manje približava zarezu 85.tom. Danas, kad je patvorenje na dnevnom redu, kad se prodaje mnogo takovog sumpora koji nije za ništa jer sadrži puno zemlje, nebi smio b ti niko bez sumporomjera Chancelova.

Liečenje palca ili patula loze.

Opetovano smo put napomenuli u ovom listu, da palac ili patulu loze valja liečiti zimi, i da je proti palcu jeano od najboljih sredstava gusta raztopina zelene galice, kojom se zimi poslje nego li se loza obreže namaže panj i drugi djelovi.

Iz novijih, temeljitih kušnja napravljenih u Francezkoj, doznalo se, da ako se raztopini zelene galice doda sumporova kiselina, ona tim uspješnije djeluje, čim joj se više sumporove kiseline dodade. S početka se je na svaku 100 litara raztopine zelene galice dodavao jedan litar sumporove kiseline, ali sad se ide znatno napried i dodaje se 3 do 4 litra sumporove kiseline. Raztopina zelene galice prigotvljava se na isti način i u istom razmjeru, kako raztopina modre galice u obliku takozvane bordoležke kašice.

Palac ili patule u nekim su mjestim vrlo obična bolest, koje znatne štete nanaša, a bud ovaj liek nije skup dobro bi bilo, da ga se u većem obsegu rabi.

Zimsko postupanje proti crvu loze.

Poznato je da u mnogim mjestim crv jeste najveći bič loza, i da kadšto uništi veći dio ljetine, a redovito ju decimira. U ovom je listu bilo već govora o raznim načinim liečenja loze od crva, pa cienimo dobro, da navedemo i zimski način liečenja, kojeg savjetuje D.r Ravizza.

On preporuča, da se panjevi koncem godine dobro namoče u raztopinu, koju se priredi:

10 kg. sumporove kiseline
2 „ sodine sukiseline, i
100 litara vode.

Ovo je sredstvo prokušano, kao uspješno, a bez dvojbe tim uspješnije djeluje, čim se većom pomnjom izvede. Takodjer je mnogo veći i sigurniji uspjeh, ako se namažu i kolci, koji služe za oslon loza.

SVAŠTICE

Nesenje jaja povećava se, ako se za vremena odstrane hrdjane nosilje. Koliko jaja ima da snesne jedna kokoš nezna se, ali kokoš, koja je 3 do 4 godine zasebice snesla svojih 100 do 150 jaja, može se mirne duše odstraniti, jer ona više malo jaja može da snese. I boležljive kokoši valja odstraniti, osobito takove, koje boluju na spolovilim, jer se vrlo često dogadja da one nesu nepravilna jaja, ili polaze u leglo i razkvocaju se, kako da su jaje snesle, a kad tamo nema ništa. Dakle držanjem mladih zdravih kokoših sposobnih za nesenje povećava se nesenje jaja.

Ne redovito mienjanje dlake kod konja. Poznato je da konji svakog proljeća mienjaju dlaku. Kad zdravih dobro ugojenih konja to uzsliedi brzo i podjednako, tako rekuć bez da se osjetiš. Dočim kod mnogih konja ta miena dlake je neredovita i vuče se više nedjelja, što je vrlo ružno viditi, jer takav konj izgleda, kao izcupana krepalina. Da ta miena dlake i kod lošijih konja redovito i brzo uzsliedi, red ga je pred mienam i za miene nešto sočnije hraniti; pa mu se uz običnu hranu daje malo lanenovih komina, ili lanena sjemena, te malo smrvljenih smriečaka i soli; a posve opalim konjim daje se svaki dan i nešto malo sičana arsenika.

Gnjezda zareznika, osobito gnjezda muha i komaraca koji napadaju domaće životinje, a navlaš konje i goveda valja utamaniti na izvoru. Ta se gamad gnjezdi obično po jarugam, jarcim i mlakam u blizini štaje. Kad se dakle u proljeću takova mjesta počmu prosušivati red je dotična mjesta posuti sodom ili kuhinjskom soli, e da se utamani sve leglo, koje se na takovim mjestim nahodi.

Paome za stanove. Od svih vrstih paoma *chamaedorea* najbolje uspjeva po stanovim. Od chomaedorea opet su sljedeće vrsti najbolje: *C. elegans, C. concolor, C. lunata, C. graminifolia* i *C. elatior*. Izim chamaedorea po stanovim dosti dobro uspjevaju chamaeropsi i *Phoenix reclinata*.

Rodakvice se i u sried zime mogu uzgajati, ako se siju u skrinjicam, koje se mogu pomicati, te za hrdjavih dana i preko noći pospremiti na zaklonjenu mjestu. Potrebita toplina u zemlji podrži se s jedne strane tim, da se po dno skrinjica metne svježe konjske balege, i da se zalieva mlakom vodom.

Sljepljivanje komada livenog gvoždja. Kad se jedna posuda ili orudje od lievanog gvoždja razbije, oni se komadu mogu opet trajno spojiti i priliepiti, te posuda ili orudje i dalje rabiti. U tu svrhu napravi se liepak od 2 diela nišadoreve soli, 1 diela sublimiranog (prekupljenog) sumpora i 16 dielova pilotina od lievanog gvoždja. Sve se ovo u mužaru pomješa skupa i stuče u posve sitnih prah. Kad je do porabe ovog sredstva, onda se odmjeri jedan dio, i doda mu se po težini 20 put toliko pilotina od kovanog gvoždja, opet se sve izmješa u mužaru i u prah stuče, pa onda doda malo vode i umiesi u židko tiesto. Ovim židkim tiestom namaže se prelomljeni djelovi na prelomu, i pritisne se dobro, da se sasvim sljube. Nakon nekoliko dana otvrdne sve i drži se skupa, kao da je jedan komad.

Da remenjem u štajam ne razjedava amonijak preporuča profesor Artus, da se mazu za remenje i za druge kožnate stvari, koje stoje u konjašnicam doda malo glicerine. Glicerina ne samo da brani kožnate tvari od razjedavanja po amonijaku ali ih uzdrži znatno mekše.

Gospodarske Viesti.

Odlučnom škropljenju raztopinom modre galice zahvaliti je, ako peronospora nije znatno okužila mnoge vinograde, kako se je bilo bojati usljed izvanredno vlažna vremena, koje je vladalo prošlog mjeseca.

***

Ministarstvo za poljodjelstvo u Beču izdalo je izvješće o svojem radu od godine 1887 do godine 1893. Izvješće dieli se na deset poglavlja, a obuhvaća 800 stranica.

***

Od 8 do 16 t. m. otvorena je u Haagu u Holandiji izložba ljekovitog i koristnog bilja u posušenom i u zelenom stanju.

***

Kroz 10 mjesecih t. j. od kolovoza 1894 do svibnja 1895 napravljeno je u našoj državi 10,070,716 kvintala prostog sladora, dakle dva miljuna kvintala više nego li lani. Izveženo je 3,710,676 kvintala, dakle 404,000 kvintala manje od lani; a potrošeno je u zemlji 3,055,461 kvintal, dakle 443,000 kvintala više od lani.

***

Proti kolumbačim, obadim i drugim zareznicim koji napadaju goveda i druge domaće životinje preporuča ugarsko ministarstvo, mazanje sa svinjskom masti, kojoj se pomješa 2 do 3 po sto jodoforma.

***

U Manchestru u Engležkoj sagradili su skladište, u kojemu će se umjetnim načinom uzdržati uvjek toplina na ništici. Skladište je razdieljeno na bezbrojne odiele, a providjeno je svakovrstnim spravam za dizanje, premještanje itd. Skladištu je svrha da čuva meso, maslo, mlieko, voće i druge stvari, koje bi se inače lako pokvarile, osobito kad se raztovare nakon dalekog putovanja. Veličinu tog skladišta svak će si lako predstaviti, kad doznade, da se u njemu može smjestiti za čuvanje 100,000 zaklanih janjaca i 1200 goveda.

***

Evropa, Amerika sa Azijom po računu A. Bleunarda troši svake godine hartije za 4.8 miljarda maraka. Evropa sama proizvadja do 34 miljuna kvintala hartije, i to 22 miljuna iz kučina i 12 miljuna iz ostalog gradiva. Za izradbu te hartije troši se: 50 miljuna kg. drva, 280 miljuna kg. slame i drugih tvarih, i 120 miljuna kg. rudnih tvarih. Kučine što se troše za izradbu hartije predstavljaju vriednost od 280 miljuna maraka, drvo i slama 12 miljuna maraka, a stara hartija 80 miljuna maraka. List „Petit Journal" koji izlazi svaki dan u Parizu u ½ miljuna iztisaka, troši svake godine za izradbu potrebite mu hartije 40,000 kubičkih metara drva. Ta količina drva predstavlja 12,000 omorika, svaka od 20 metara dužine.

***

Danom 1 ožujka t. g. po naredbi kapije u Carigradu, nesmje se u Turskoj državi rabiti druga mjera, izim metričke mjere.

***

Iz Bugarske izvezlo se je 1894 godine 20,011 kvintala što jaja što peradi u vriednosti od 1,000,550 franaka. Godine 1890 izvoz jaja i peradi bio je od 9,254 kvintala u vriednosti od 445,603 franka, pa se je za pet godina više no podvostručio.

***

Tri stotine najjačih tvrdkâ iz Kalifornije, sa ukupnom glavnicom od preko 400 miljuna dolara, tvrke koje su istodobno najmjerodavnije u proizvodnji i trgovini voća, vina i raznih konserva upriličiše u Berlinu veliku izložbu raznih proizvoda Kalifornije, koja je izložba ostala otvorena dva mjeseca dana t. j. od 5 svibnja do 5 srpnja, a sad se prenaša u Bruxelles, pa će onda u Kodanj, Pariz, i London, i u svakom od ovih gradova ostati će otvorena po dva mjeseca dana.

***

Usljed svinjske kuge, koja se je pojavila u Magjajskoj zakonski državni list donio je naredbu vlade, kojom se ta bolest proglašuje kao kužna, i dok se i najmanji znakovi kuge opaze na svinjam ima se to odmah dojaviti političkoj vlasti i bolestne svinje osamiti. Bolestne svinje nesmje se klati za mesnicu, niti meso prodavati, nego meso od dotičnih životinja mora biti sasvim uništeno i provedene sve one zdravstvene naredbe, koje su propisane za druge kužne bolesti.

***

Ministarskom naredbom od 6 lipnja 1895 preinačuje se naredba od 13 kolovoza 1892 o uvozu kalijevih solih za svrhe gnjojenja, na način, da se odslen smiedu uvažati soli u sadržini od 20 do 25 po sto klornatriuma.

***

Magjarski gospodari odlučili su zasnovati zemaljsku svezu gospodara u obranu svojih interesa, bez ikakove političke svrhe.

Pitanja i odgovori „G. Poučnika".

A. Odgovori.

53. Molim vas, bili se kod nas dao gojiti slatki sirak za krmu?

T. V. u P. (Istra).

Slatki sirak jeste izvrstna krmna bilina osobito za tople predjele; dapače se može toplo preporučiti, koliko i zeleni kukuruz i mohar i proja. Slatki sirak raste poprilici visoko, koliko i kukuruz. Podnaša vrlo dobro i najtrajniju sušu, dočim mu vlaga, osobito trajna ili stajaća hudi. Slatki sirak raste s početka sporo, dapače do polovice srpnja sasvim sporo, ali za to od polovice srpnja unapred raste, kao iz vode. Slatki sirak ljubi duboku, prhu zemlju, dobro gnjojnu, i radja u izvanrednoj količini. Uspjeva takodjer dobro i na pržinastim ilovačam, kako što i na pjeskuljam koje sadrže nešto ilovače, ali bolje uspjeva na težim zemljam, osobito takovim, koje ne oskudievaju vapnom, jer na zemljam bez vapna vrlo loše uspjeva. Za sirak razore se zemlja jeseni, da preko zime ostane razorana; u proljeće se pak oštro prebrana, a do potrebe se preore. Sirak hoće da je zemlja čista od korova, a gnojna, pa se radi toga obično gnjoji nakon okopavina, koje su bile dobro pognjojene. Ako se izravno gnjoji, onda se zemlja rano u proljeće ili jeseni pognjoji. Stajski gnoj je za sirak najbolji, a ovoka je još bolja. Sije se u svibnju za suha topla vremena, u redove od 60 do 80 cm., a zrno od zrna u redu na 30 do 35 cm. razmaka. Zrnje se plitko zasije, nešto 2 do 4 cm. duboko. Za hektar zemljišta hoće se 40 do 50 kg. sjemena Gdje je zemlja prha, a inače dobro je provaljati zemlju po sjetvi. Bolje uspjeva, ako se par puta okopa. Kosi se za krmu, kad je u cvatnji, premda se može još prije kositi, ali se najviše i najbolje krme dobije, kad je u cvatnji. Pokoseni sirak rabi se izravno za krmu ili se priredjiva u slatko ili u kiselo sieno. Jako je dobra krma, zatno bolja od zelenog kukuruza jer sadrži skorom tri puta više bjelančevina, nego li kukuruz, a izim toga sadrži mnogo sladora, rad česa ga blago vrlo rado i lakomo jede. Sa hektara zemljišta pokosi se 800 do 1000 kvintala zelene krme.

54. Neka mi stabla prekrili mravi crvenoglavi, i marijine skrinjice. Molim vas zašto se ta gamad samo na neka stabla stiče, i na koji način da ih se riešim?

M. B. u V. (Hvar).

Što su vam stanovita stabla mravi i marijine skrinjice prekrili, to je znak da su dotična stabla gubava od medića, ili pak da u cvietu imadu puno slatkih sokova, ali mi smo uvjereni da ih medič mami ili koja druga uš. Medič i razne uši izlučaju slatkih sokova, pa mravi i marijine skrinjice dolaze na ta stabla ne samo da sakupljaju te sokove, ali da se hrane ličinkam U tom su vam slučaju i mravi i marijine skrinjice, a osobito ličinke od ovih vrlo koristne, jer uništavaju podmladak medića i uših, koje vam stabla gubave i tamane. Mravi prenašaju medič i uši izravno u leglo, a marijine skrinjice se gdjezde na takvim što gubavim stablim, pa se njihovi upljuvci hrane medičem i ušim. Dokazano je da jedan upljuvak marijine skrinjice proždere svake minute jedan medič ili uš. Nemojte dakle tjerati sada mrave i marijine skrinjice sa dotičnih stabala, jer su vam one koristne, i jer bi vam sada malo pomoglo ikoje sredstvo proti mediču ili ušim. Ove jeseni, kad poodpada lišće sa dotičnih stabala valja ga pokupiti i izgoriti, pa namazati dobro deblo i grane i grančice va pnenim mliekom, kojemu se primješa malo govedje balege, da se bolje hvata. Bolje je izbielivanje stabala vapnenim mliekom opetovati dva do tri puta preko zime, ali za liepa i suha vremena, da se vapno bude moglo na stablu posušiti i okoriti. Ako se ova radnja opetuje par godina unište se sasvim medič, uši i mnoga druga gamad, a stabla ostanu zdrava.

55. Amo se težkom mukom uzgaja razsad od kupusa i drugog zelja, jer ga buvač izjede. Molimo vas, imali način da se razsad uzčuva od buvača ili sredstvo da se buvač uništi?

I. F. u O. (Hrvatska).

Da uzčuvate razsad od buvača red je najprije, da ga ne gojite na sunčanu i suhu mjestu, jer su takova mjesta obljubljena od buvača. S toga za suha vremena valja u večer razsad obilno zalievati, da u jutro bude još oroseno, jer ga onda buvač ne napada. Pošto buvač napada razsad dok je sasvim malen i kod sporo raste, red ga je sijati u sasvim plodnoj zemlji, te podupirati njegov brzi razvoj obilnim zalievanjem, a do potrebe i gnojenjem. Čim brže razsad raste, tim se brže i sigurnije otme buvaču. Izim toga brani se razsad od buvača ako se po njemu pospe u prah sameljena duhana, ili praha od buhača. Posipanje pepelom, sadrom i vapnom takodjer puno pomaže, ali sva ova sredstva valja opetovati nakon svakog zalievanja i nakon svake kiše. Ako se drvenih pilotina zasiti katranom pa razbaca izmedju razsada, onda ga buvač manje napada. Nego najjednostavnije sredstvo proti buvača jeste riga. Poznato je, da je buvač vrlo lakom na rigu, ako se dakle izmedju razsada od kupusa ili okolo njega zasije rige buvač će napasti rigu, a neće se dotaknuti razsada od kupusa ili drugog razsada.

56. Malo koja krava amo kod nas, da po prvom telenju prodje bez da joj vime oteče. Molim vas što prouzrokuje te redovite zapale vimena, kod krava prvakinja, i na koji se način dade liečiti.

H. E. S. u B. (Bosna).

I po drugim mjestim je kod prvakinja vrlo često otvrdnuće i zapala vimena. Dobre dojilje su više podvrgnute otvrdnuću i zapali vimena od hrdjavih dojilja, a to radi toga, jer je navala mlieka u vimenu nagla i velika, pa se nemogu žile i drugi djelovi mliečnih ustroja razširivati u istom razmjeru, u kojem dolazi više mlieka. Otvrdnuće i zapala vimena nastaje i od ozlede, osobito ako se bilo čim udari u vime. Da se ne pojavi otvrdnuće i zapala vimena hoće se takovim kravam prvakinjam više pomuje. Valja ih svaki put dobro izmusti, da u vimenu ne ostane mlieka. Ako je navalica mlieka velika, valja češće muzti, ali svaki put sve i posve izmusti. Pred mužnjom valja namazati ruke mašću, da se laglje puze, i valja posve ljubezljivo muzti. Ako se unatoč svoj pomnji pojavi oteklina, onda dotično otečeno mjesto valja pomnjom natirati. Previjanjem toplih vodenih obloga puno pomaže, jer se oteklina brže razidje. Ako oteklina potraje ili postaje tvrdja, onda ju valja mazati i natirati toplim maslim; toplo maslo, je u težkim slučajevim vrlo uspješan liek. Valja paziti, da maslo ne pari kad se postavi na vime, jer se onda zlo povećava. Za mazanje vimena običaj je maslo raztopiti u polovici kapule, kojoj se izvadi sridica.

B. Nova pitanja.

57. Na lišću ruža pojavila se neka bolest poput medljike ili hrdje, pa im baš prieti, da ih uništi. Molim vas imali sredstvo i način, da se ova bolest izlieči?

L. P. u K. (Kotari).

58. Ljetos se je opet pojavila kila na kupusu, i to znatno jače od prošastih godina, pa baš postaje pogibeljna; molim vas, kako se ima predusresti tu bolest i kako se lieči?

N. Č. u V. (Hrvatska)

59. Za razsadjivanja stabla, jeli ih bolje zasaditi dublje, nego li su prije bili zasadjeni ili nešto plitje?

S. M. u S. (Dubrovnik).

60. Od više se godina već opetuje, a osobito ako nakon liepih proljetnih vremena, koncem travnja ili u svibnju udari naglo studeno vrieme, da mi dobar dio pčela poskapa. Molim vas što je uzrok toj skapavici i dade li se predusresti?

I. T. u P. (Istra).

☞ Odgovori na javna pitanja kao i nova pitanja, primaju se rado od svakoga, pa i ne bili predbrojnici.

OTVORENI DOPISI

GOSPODARSKOG POUČNIKA.

Predplatili su predbrojbu do konca t. g. 1895.

P. N. gospoda: Kačić S. — Vinković A. — Gogolj B. — Lukić N.

— V. g. Ivačić S. T. — Knjizu „O uzgoju i njegovanju cvieću" poslali smo vam, kako što i broj 9.

— V. g. Babić L. — Nismo imali prigode, da se o onoj stvari razpitamo, a i nebi rado. Nedvojimo objektivnosti one osobe u razsudjivanju.

— V. g. Katnić I. — Sumporno kiselog vapna ima na prodaju u svakoj ljekarni, ali sasvim čistog, kako vami treba, ima na prodaju kod kemičke pokušajne postaje u Gorici.

— V. g. Franić L. -- Izim modre galice i vapna u raztopini od 1 do 2 po sto nemožemo vam savjetovati nijedno drugo sredstvo proti peronospori. Sve te raznoimene prašine i smjese većim su dielom osnovane na varanciji i malo mogu do pomognu.

— V. g. S. L. — Naš upravitelj je još u Italiji i vraća se koncem tekućeg mjeseca ili početkom budućeg.

— V. g. Marković A. — Broj 9 i 10 poslali smo vam iznovice.

— V. g. Čeković I. — Najbolje žetelice jesu amerikanske žetelice M.c Cornik, koje i privežívaju pokoseno žito u snopove. Ali je red nabaviti ih za vremena, barem 2 ili 3 mjeseca prije žetve. Ciena im je ako 500 fiorina.

Godina XIV. Izlazi na 1 i 16 svakog mjeseca Broj 14.

GOSPODARSKI POUČNIK

Obće blagostanje zavisi o blagostanju pojedinca a temelj blagostanju pojedinca, jest razboriti rad uz vještu uporabu nauke i izkustva.

Upraviteljstvo lista je u Zadru

Predbrojba u *Austro-Ugarskoj* stoji 3 for. na godinu, u *Inozemstvu* 8 franakâ na godinu. *Uvrstbe* plaćaju se 8 novč. po redku za prvi put, a svaki sliedoći put 3 novč. redak. *Cliché* računaju se 5 novč. po centimetru četvornom.

Upravitelj i Izdavatelj: PETAR L. BIANKINI

Odgovorni urednik: NIKOLA ŠIMIĆ

Pisma, naputnice itd. itd. upravljaju se *Upraviteljstvu Gospodarskog Poučnika u Zadru.* — Rukopisi se nevraćaju. Predbrojba je obvezna za godinu danâ, a izplaćuje se u Zadru. Tko nepovrati prva dva broja obvezan je predbrojbi za godinu dana.

ZADAR, 16 Srpnja 1895. Ciena je listu 3 fiorina na godinu. ZADAR, 16 Srpnja 1895.

Medjunarodna sveza gospodara.

Po svemu svietu, čuju se od gospodara iste tužbe, koje i kod nas, biva da je ljetina svake godine to gora, i da poljske plodine padaju u cieni od godine na godinu.

Ako i ne kod nas, u drugim zemljam znadu se gospodari pomoći u prvom slučaju. Oni povećaju plodovitost svojih zemalja s jedne strane time, što s uže gojitbu žitarica, a proširе gojitbu krmivog bilja, a s druge strane time, što dubljim oranjem, te redovitim i obilnijim gnojenjem povećaju rodovitost zemlje.

Pri napornoj gojitbi žitarica, osobito pri topredjelnoj ili rimskoj mienbenoj osnovi, izrabljuje se u velike snaga zemlje, pa ljetine padnu na 10 ili na 8 sjemena, a troškovi ostaju isti.

Pri razboritoj višepredjelnoj mienbenoj osnovi, osobito pri takovoj, gdje razmjer izmedju krmivog i trgovačkog bilja stoji barem pol a pol, nesamo da se snaga zemlje ne nateže, ali zemlja ima vremena da se odmori i da se u njoj prikupi dosti hraniva za glavni proizvod; a krmivo bilje, osobito kad je prikladno birano, gnjoji i povećaje rodnu snagu zemlje.

Na takovim zemljam, uz iste troškove dobiva se 20, 30 i 40 sjemena, a u isto doba raste rodna snaga zemlje od godine na godinu.

Teže stvar ide drugim pitanjem, biva postepenim i redovitim padanjem ciena plodina u obće, a osobito žitarica.

Zadnjih desetak godina pala je ciena pšenici s korom za $^2/_3$, dočim nije u istom razmjeru pala ciena kruhu, dapače može se ustvrditi, da je ciena kruha, koji je glavna ljudska hrana ostala ista.

Dok su dakle padanjem ciene žitija znatno štetovali gospodari, koji predstavljaju najjači broj poreznika, bez da je to išlo na korist trošitelja, nije razmierno pala zemljarina i dohodarina, nego je dapače porasla, pa se s toga u mnogim mjestim nalaze gospodari u takovom stanju, da im se obradjivanje zemalja po gotovo neizplaća.

Ta nuzda prisilila ih je da traže uzrok rad kojeg ciene poljskih plodina padaju od godine na godinu, i da uče kako da dalje padanje ciena poljskih plodina predusrete.

Nema dvojbe da su u prvom redu uplivale na pad ciena poljskih plodina amerikanski i ruski proizvodi.

U Americi naseljivanjem izkrčeno je prostranih ravnica i pašnjaka i pretvorenu su u oranice, a isto se je dogodilo na manjim prostranim pašnjacim u šumam u Rusiji. Dok je dakle s jedne strane znatno porasla proizvodnja žitija u plodonosnim ne napučenim predjelim, gdje proizvode nemogu potrošiti na kući, pale su isto doba znatno prevozne ciene po moru i po kopnu, pa nam ti proizvodi poplavljuju domaća tržišta i siecu cienu našim proizvodim. Ali to nebi bilo najveće zlo. U normalnim odnošajim bile bi ciene nešto pale, ali bi se bile pak održale, dočim sada padaju od godine na godinu, i nezna se koliko će se daleko ići, i što će se dogoditi našim gospodarstvim.

To veliko zlo, to padanje ciena od godine na godinu prepisuje se u prvom redu spekulativnim bankam, kojima je olakoćen promet novcem i koje jer razpolažu velikim glavnicam osvojiše tržišta, ravnaju na njima cienam, i drže sapete sve manje trgovce i gospodare u gvozdenom obruču poput okova. Isto tako je štetna po gospodare medjunarodna trgovina poljskih proizvoda na stalne rokove, kako što i tarifalna politika za prevoz poljskih proizvoda na veliko.

Medjunarodnom trgovinom poljskih proizvoda na stalne rokove postala je trgovina poljskih proizvoda neka vrst bankovne igre, kojom ravnaju i odlučuju jači, a jer se u opredieljenom roku neizvršuje predaja, nego se plaća razlika, leže plodine dugo ne prodane, pa su

---

PODLISTAK.

Katekizam Gospodarske hemije

od

D.ra E. WILDT-A

Ravnatelja agrikulturno-hemičnog pokušališta u Poznanju.

Po šestom izdanju njemačkog izvornika preveo

F. RADIĆ

Učitelj strukovne učionice u Korčuli.

(*Nastavak vidi broj 13*).

DESETI ODSJEK.

Zlamenitije sastavine živinskog tiela.

279. Koje se sastavine obično razlikuju u životinjskom tielu?

Krv, meso ili mišično tkanje, tustilno tkanje, kosti i rožinaste tvorevine.

280. Što je krv?

Krv je prava hranitbena kapljevina živinskoga tiela i sastoji od bezbojne kapljevine, krvne kapljevine (krvne surutke) i krvnih tjelesanaca, izvanredno malašnih oblušasto spljoštenih stanica, koje su, osjem nekoliko njih bezbojne, crljeno bojadisane krvnim crljenilom, te plivaju u krvi.

281. Od česa sastoje različite vrsti tkanja?

Ona sastoje od staniéna tkanja, t. j. od stanica jedne do druge položenih, koje se po njihovom lučbenom sastavu i po lučbenom sastavu njihove sadržine razlikuju kao mišično tkanje, tustilno tkanje, kosti i rožina.

Oblik i narav tih stanica su veoma različiti. Dočim tustilno tkanje sastoji od okrugljastih stanica nježnih stiena koje su mašću napunjene, koštano tkanje ima zrakaste stanice, kojih su stiene veoma odebljale utaloženjem koštanih soli; nasuprot meso sastoji od dugačkih valjastih stanica, tako zvanih mišičnih niti, koje su pomoću sveznog tkanja združene u snopiće mišičnih niti i u mišice. Rožinasto tkanje napokon u obliku cievastih ili pločastih stanica sačinjava dlake, kopita i papke, rogove, perje itd.

282. U kojem medjusobnom razmjerju težine stoje pojedine tjelesne sastavine?

Uzamši srednju različitih vrsti stoke dolazi na kosti 9%, na meso i hrskavice 40%, na loj koji se dade odlijepiti od crijevâ i od mesa 24% težine u živu stanju, ostatak od 27% zauzimlje komardarski gubitak, koji sastoji od krvi koja izteče pri klanju, od crieva, od sadržine želudca i crieva i od kože.

Nego su ovi brojevi podložni vrlo zlamenitim promjenama po vrsti stoke, dobi i stanju utovljenja. Težina kostiju promjenjuje se izmedju 6—12%, sa prskavicama mesa izmedja 30 i 48% a loja izmedju 5 i 40%. Težina loja mesa i kostiju u trupu skupa uzevši iznosi kod goveda po stanju utovljenja 69—74% kod ovaca 59—76% a kod svinja 73—80%.

283. Od kojih su lučbenih tvari sastavljene te sastavine tiela?

Od vode, dušičnatih slučenina, bezdušičnatih tvari i rudnih tvari.

284. Kolika je sadržina vode u živinskom tielu?

Sadržina vode živinskoga tiela je veoma zlamenita a iznosi poprieko polovicu težine žive stoke, a u mladosti je dapače još veća.

Nakon što se izleže iznosi sadržina vode 80—85%, postaje pak sve to manja a iznosi u odrasloj životinji još 60%. Ima na to upliva i način hranjenja, jer tielo sadrži u toliko manje vode u koliko je bolje hranjeno. U posve tustu tielu padne često sadržina vode često i do 40%.

285. Koje su najpoglavitije dušičnate slučenine, koje se nalaze u životinjskom tielu?

Ovdje su u prvom redu bjelanjkaste ili proteinove tvari, za njima dolaze klijotvorno tkanje i rožinasta tvar; osjem toga ima još velik broj dušičnatih ustrojnih slučenina u živinskom tielu, n. p. hematin (krvno crljenilo), kao što i žučna i mokraćna mastila, koja se pak nalaze u tako neznatnoj količini, da jih ovdje možemo da mimoidjemo.

286. Koje su zlamenitije bjelanjkaste tvari mogu zvati sastavinama živinskoga tiela?

Bjelančevina, fibrin (vlaknivo) i kazein (sirnina). (*Sliedi*).

gospodari primarani davati plodine u bezcienu, da dodju do glavnice potrebite za nastavak radnje.

Tarifolna politika t. j. prevozne ciene za velike kolikoće na velike daljine posve je u prilog glavničarim, pa se oni radi toga nalaze u takovu položaju, da na našim tržistim mogu nudjati amerikanske i ruske poljske proizvode mnogo jeftinije, nego li mi naše.

Od neko doba pojavio se izmedju njemačkih gospodara pokret u svrhu da se svi svietski gospodari udruže zajednicu, da predusretnu i osujete ovo štetno djelovanje spekulativnih banka, trgovine poljskim proizvodim na rokove i tarifalne politike.

Taj se je pokret počeo već širiti i kod nas u cislajtaniji i translajtaniji, a nalazi odjeka i Francezkoj, i u Belgiji; pa ako se ovim putem nastavi dalje, nade je da će doći do medjunarodne sveze gospodara, i da će se sporazumno i pomoću vlastih osujetiti zle posljedice spekulativnih banka, trgovine na rokove i tarifalne politike; pa i ako se usljed toga neće povratiti prvobitne ciene poljskih proizvoda, a ono neće dalje padati i popraviti će se barem na toliko, da će se gospodarim primjerno izplaćati trud i radnja

Znaci sučije u goveda.

Veoma je česta sučija u goveda. Ona je ujedno opasna jer sama po sebi poskorava svoje širenje, budać da se kužna tvar razsipava ne samo kašljanjem, već i tim što se suši te prelazi u obliku prašine na krmu, a može i čovjek da je udiše.

Plućna bolest veoma je podmukla. U početku ne odaje se ni jednim očitim znakom. Ipak pozoran kravar može da zamjeti u jutro, kad se blago diže, suho, nešto šupljivo kašljucanje. U krava pojavlja se često u začetku bolesti spolni erithisam, usljed kojega se podjedno tjera.

U vola opaziti je, da se tegleć prije usopljuje od svoga druga te sustaje kad se penje uzbrdice ili kad je upregnut pod nešto teži teret.

Nu svi su ti znaci prelazni i veoma neizvjestni te nema na govedčetu ništa posve anormalna. Često se ukazuje posve zdravo: lakomo ždere, koža mu je mekana, dlaka pruživa i svjetla; mlieka jednako kako inače; ne suši se uz jednako hranivo, dapače i deblja. Ako u to doba vlastnik upita za mnienje veterinara, ne će mu znati ništa kazati, ma i dobro govedče razmotrio pa i auskultacijom izpitao.

Nu nakon stanovita vremena, kad se bolest jače ukorienila, postaje dlaka više opora i kao ljepčiva, koža je izgubila pružnost, posušila se, kano da je srasla sa rebri, pod prstima čini se kao da je hrapava, te polagano zauzimlje svoj prijašnji položaj. Taštine, do sad mekane, postadoše veoma osjetljive; taknete li se ovdje govedčeta, savija se pa redovito odmah i legne.

Pokucate li po rebrima takova živinčeta, odati će s mjesta težku bol i kašljati će suho, piskutljivo, zagušljivo riedko mokro a uviek jako bolno.

Perkusijom i auskultacijom na prsima izazivlju se pojavi što su vanredno zanim vi za diagnosu bolesti: pod udarcem osjeća se muklost ili zvonkost prema tomu, je li na tom mjestu tuberkula surova ili je na njezinu mjestu nastala šupljina. Uho osjeća na raznih mjestih bud drhtavost, bud šupljinu, bud vodeno kljucanje.

Sad nestaje teka, te govedče prebire hranivo. Preživa teže, polaglje i nepravilnije. Često se opaža na lievoj taštini neka vrst nadma. U to doba nestaje polagano mlieka, pa i ono, što ga ima nevalja; više je sirutkasto te modrije nego li inače. Ipak jošte ni sada nema na njem očita znaka, zbog kojega ne bi smjelo da se iznosi u trgovinu.

U trećoj svojoj periodi bolest biva sasvim očita. Bolestna životinja ukazuje sva obilježja sučije. Mršavi sve naglije. Koža pristaje sasvim uz kosti; meso, kano da je prilijepljeno na kostur. Dlaka biva jošte više opora. Lice je trobno upalo. Oči su upale, često krmeljaste, slina je žuta, smrdljiva, a govedče ne će više da se lizanjem čisti. Kukovi strče od prsiju svaki na svoju stranu; spreda se ukazuje živinče, kano da su mu udovi izašli sa svojih prirodnih mjesta. Disanje biva kratko i prekidano. Kašalj je trajniji, naporniji i sve slabiji. Uhvati li se za šiju, savija se, počinje ljuto kašljati i pokazuje težke boli. Perkusija i auskultacija izazivlje pojave, koji ne dozvoljavaju ni najmanje sumnje o žestini bolesti. Živinče često spopada kolika, dobiva proljev i grčeve. Mnogo puta biva i mokrača krvava, što je znak, da su tuberkule doprle do mjehura, kao što proljev dokazuje da su crieva njimi ozledjena.

Ni materica ne ostaje ne taknuta, čemu je dokaz ružan sluz, što se ciedi iz spolovila.

Napokon bolestno živinče hramlje, što je dokazom, da je bolest prodrla u sva njegova uda. Jednom riečju bolest pod konac postaje obća te se svršava asphyxiom ili atisiom (zadušenjem i iztrošenjem). Po *G. L.* Veter. E. T.

Sabiranje siena.

Dobrota siena zavisi od vrstih trava, koje sačinjavaju livadnu zaraslinu, i od dobe kad je pokoseno i kako je posušeno.

Mnogi misle, da se dobije više siena i bolje sieno, ako se zakasni kositbom. Doduše kad se nešto kašnje kosi dobije se nešto više siena, ali za to mnogo gore sieno, manje hranive vriednosti.

Najsočnije se sieno dobije, ako se pokosi kad su trave počele cvasti, tako da bude pokošeno prije nego li se sjeme zametne.

Ali pošto na jednoj livadi ima više trava od kojih svaka ne cvate u isto doba, valja kositi onda, kad je počela cvasti ona trava, koje ima najviše na livadi i koja sačinjava bitni dio livadne zarasline.

Mlade trave su najhranivije, one sadrže obično dosti bjelančevine i sladora u vrlo lako probavljivom obliku, pa uplivaju izravno na tvorbu mesa.

Kad starijih trava, kad se sjemene slador se pretvara u težko probavivi škrob, preobražuju se i bjelančevine, a stvara se više staničevine, pa takove trave odnosno sieno, imadu malo više hranive vriednosti od slame.

Vlažne livade i kisele livade valja ranije kositi, jer čim se kašnje kosi dobiva se lošije sieno.

Mnogi misle, da valja zakasniti kositbom trava, dok se one osjemene, jer da je to potrebito e da se livada pomladi. U praksi biva baš protivno; čim se kašnje kosi, tim više izrabljuju trave zemlju za razvoj sjemena, a onda kašnje ima manje uvjeta njihovom obstanku; da nema posriedi i druga biva, da veći dio trava kad se osjemeni pogine, a na njihovom mjestu porastu trave gore vrsti ili mahovine. Livada se najlaglje pomladjuje i najbolje se uzdrži, ako se kosi, kad trave počmu cvasti, jer se onda trave pomladjuju izbojim iz koriena.

Nevalja pak ni protivno pretjeravati, jer kad se prerano kosi, dobije se manje siena, koje sadrži razmjerno puno vode.

Najbolje doba za košenje livada jeste u jutro rano, dok na livadi ima rose, jer na rosi najbolje radi kosa. Sušenje siena hoće se, da uzsliedi što moguće brže, e da sieno što manje svoje hranivosti izgubi.

Veći dio trava sastoji se iz vlatja i lišća, a lišće je znatno hranivije od vlatja. Vrlo se često grieši, da se sieno odveć suši, a čim se više suši, tim postaje krkije, pa se lišće i cvieće, koje je puno nježnije lomi, odpada i ostaje na livadi.

Dobro posušeno sieno mora da je zelenkaste boje i ugodna mirluha; ali se takovo sieno dobiva samo onda, ako se u pravo doba kosi i ako se brzo posuši i za liepa vremena. Za sušenja nesmje se sieno upaliti ili pak preći u kiselo vrienje.

Najbolje je ako zrak posuši sieno, jer dugo djelovanje sunčanih zraka kvari sieno, kako što i velike rose i kiša.

Najviše trpi sieno, ako dugo leži na zemlji, ako za više dana nakon što je pokošeno po njemu rosa pada. Takovo sieno od dana na dan gubi svoje bjelančevine, slador i tusto, pa taj gubitak u 5 do 6 dana iznaša kojih 25 do 30 po sto od svoje prvobitne hranive vriednosti.

Sušenje siena obavlja se najbolje, kako sliedi:

Dok se trava (sieno) pokosi valja ju odmah grabljam razastrieti, da ne leži u kupu. Za topla sunčana vremena, valja ju još istog dana barem dva puta prvrnuti, pa podvečer prije nego li rosa padne valja ju skupiti u male kupove, koji se ne pritiskaju, nego ostanu onako rahli.

Sljedećeg jutra dok se rosa posuši razastrkaju se kupovi siena, a preko dana se sieno jedan ili dva puta prevrne, a po podne se skupi u stogove i vozi se na sienik. Ako drugog dana nije bilo vrieme prikladno sušenju, opet se skupi sieno u kupove, kako prvog dana, pa se razastre za sušenje trećeg ili četvrtog dana, ka udari liepo vrieme. Potraje li kišno vrieme, ki je sieno složeno u čunjaste kupove, neće lako pokisiti, ali ga valja svakog drugog dana prebaciti, da neizpljesnivi ili da se ne upali i pregnjije.

Za trajna kišljiva vremena, kad se neda sieno posušiti bolje ga je pustiti u stogove, jer prebacivanjem gube se niežniji djelovi, a dosljedno hranivost. Ako u kupu i pocrni sieno još je manje štete, nego ako čestim prebacivanjem odpadne lišće i cvieće, ili ako ga kiša izpere.

Važno je, da sieno bude suho prije nego li se unese, ali je bolje manje suho sieno, nego li prosuho. Ako se sieno nije dobro posušilo može se pomoći time, da se svaki red siena nešto posoli. Na svaku 10 kvintala siena računa se 1 do 2 kg. soli. Sol preprieči, da se sieno upali ili da izpliesnivi.

Odveć mokro ili zeleno sieno nevalja pospremati, jer se takovo upali i izpljesnivi.

Da se dozna ako je sieno posušeno uzme se iz svakog kupa po malo siena, pa se uvije u konop. Popuca li vlatje za previjanja, to je znak da je sieno suho. L. K.

Pomoć u nadmu goveda.

Goveda, koja se hrane zelenom krmom vrlo su često podvrženi nadmu. Nadam može biti ubitačan, ako je nagao i ako nema odmah pomoći.

Gdje se krmi blago zelenom krmom dobro je držati uvjek u zalihi nešto salmiakove žeste.

Salmiakove žeste ima na prodaji u svakoj ljekarni. Pita se uvjek prvu vrst salmiakove žeste, a čuva se na hladnu mjestu u konobi u staklenici providjenoj staklenim čepom.

Ako se jedno govedo nadme valja mu odmah liek pružiti. U tu svrhu uzme se jedna staklenica od $^3/_4$ ili od 1 litre sadržine, pa se unj ulije dvi žlice rečene salmiakove žeste, a onda se donalije staklenica vodom.

Sad se oboljelo govedo uhvati za gubicu, otvore mu se usta i pomnjom malo a malo zalije se svom razvodjenom žestom iz staklenice. Za lievanja rečene tekućine u grlo valja goveđu držati glavu visoko, ali valja paziti da vrat nebude nategnut, jer onda lako da tekućinu povrati.

Ako ovaj liek odmah nepomogne t. j. ako se odmah ne opazi da nadam popušta, onda valja drugi put zaliti govedo istom kolikoćom salmiakove žeste razvodnjene, a do potrebe i treći put.

Za telad, ovce i koze, koje obole od nadma rabi se ovo isto sredstvo, ali u manjoj mjeri. Uzme se pol žlice salmiakove žeste i razvodni se su ½ litre vode.

Tko ima ciev od gume, pa ju zna kroz usta uvesti u burag, može se i tim sredstvom služiti, jer onda kroz ciev izlaze plinovi na polje. U težkim slučajevim ustrcava se hladna sapunjača u gužnjak, a u slučajevim pogibelji rabi se troikar.

Troikar, to je bodež providjen šupljom koricom. Ovim se bodežem izpod bokova probije koža i meso do buraka, pa se bodež izvadi, a šuplja korica ostane u tielu, da kroz nju, kao kroz ciev, plinovi izlaze izravno na polje. Ovo se sredstvo rabi samo u težkim i skrajnim slučajevim, jer se košnje lako pojavi zapala želudca koju dotična životinja težko preboli. D. M.

Navrćanje zeleno.

Zeleno se može navrćati samo onda, ako je pištac i podstav zelen.

Za navrćanja na zeleno valja paziti:

Da je pištac i podstav sposoban za navrćanje, što se pozna po tom, ako su još gibivi, i ako su na odrezini sasvim zeleni. Ako se na odrezini pištac ili podstav pokažuje bielkast u unutarnjosti, onda se neda više navrćati; trud bi bio uzaludan, jer se takav navrtak nebi primio.

Navrćati zeleno valja samo za liepa i suha

i mirna vremena, jer za vjetrovita i kišljiva vremena zeleni navrtci ne primaju. Pištače (plemenike), dok se odrezu i prčiste od lišća valja držati vlažne, da ne provehnu.

Zeleno navrće se ili spajanjem ili sljepljivanjem. Spajanjem navrće se onda, kad je pištac i podstav jednake debljine; sljepljivanjem onda, kad je pištac tanji od podstava.

Navrćanje zeleno obavlja se u drugoj polovici svibnja, do konca lipnja, napram mjestnim odnošajim; gdje loza prije tjera, ranije.

Zeleno navrćanje samo je onda uspješno, ako se brzo obavlja i u sjeni. Hoće se zato vrlo oštar nož, da gladko reže. Dok se izreže pištac i podstav s ljube se, i obvije se vezom od gume.

Nakon što se je navrnulo, valja odstraniti sve zapirke na podstavu, a pojavi li se takovih kašnje valja ih takodjer odmah odstraniti, e da sok udari u gornji dio, biva u navrtak.

Ako se navrtci obavljaju na dugim mlazim, mogu se odmah povaliti, da se ukoriene; i tim se načinom već sljedećeg proljeća mogu rezati korenjaci za sadnju.

Odstranjivanje zapiraka.

Izim plodnosnih mladica loze tjeraju mnogo jalovih mladica ili zapiraka t. j. takovih mladica, koje ne nose ploda.

Svudi je običaj kidati te zapirke, da se sjedne strane ne duši loza, a s druge strane, da se svi sokovi upotrebe na korist plodonosnih mladica.

Ali pri odstranjivanju zapiraka valja razborito postupati, da se ne napravi više štete nego li koristi Najprije što se zemana odstranjivanja neplodnih mladica loze t će, valja znati da se svi iskusni ljudi u tom slažu, da je svibanj mjesec najbolji zeman.

Što se tiče samog odstranjivanja valja uvjek biti na čistu o svrsi, koju se hoće da postigne. Ako na jednoj lozi ima malo zapiraka, a i malo plodonosnih mladica, i ako bi se odstranjenjem zapiraka loza odveć ogulila i ostala bez lišća, bolje je da zapirci ostanu, jer se u lišću osimiluje hrana, koja je potrebita za razvoj i dozrievanje grva, i za zalihu u samom panju za buduće tjeranje. Odveć ogoljela loza obično kržljavi, i ako se zle posljedice ne opaze iste godine opaze se sljedeće godine. Ako su loze bujne, i dobro okićene mladicam i lišćem, onda se mogu zapirci odstraniti, premda su svi učeniji francezki vinogradari tome protivni, jer da je postupak taj nenaravan.

Oni svi savjetuju bolji postupak, biva pokraćenje zapiraka na 4 ili 5 ili 6 koljenaca, jer da se tim načinom postignu dvi koristne svrhe: Prva je, da takav pokraćeni zapirak ne razvija više novog lišća, a potom ne gubi novih sokova za tvorbu. Drugo, uzčuva se staro lišće, koje asimiluje hranu, podpomože izmjenu sokova, te dosljedno razvoj ploda, i kriepi panj za buduće.

Bakteriji u raztvorbi gnoja.

Poznata je stvar, da posve iztrošen gnoj nema velike hranivosti, a da je gnoj tim bolji, čim sadrži više dušika i dušikovih sastavina.

Prama tomu ravna se već davno nauka, i nastoji da nadje način, kako će prepriečiti svaku raztvorbu i, svaki gubitak dušika iz gnoja.

U tu svrhu na pokušajnoj postaji u Bonnu napravljeno više kušnja, e da se označi ono sredstvo, koje u gnoju najuspješnije i najlaglje obustavlja djelatnost bakterija, koji su uzrokom raztvorbe dušika u gnjoju. Kušnje su pravljene starom osokom, i takovom kojoj za polovicu bilo pomješano friške govedje mokraće.

Pri kušnjam starom osokom nije s opazilo ikakove pojave amonijaka, na što se je zaključilo, da su amonijakovi bakteriji već bili izumrli u dotičnoj osoki.

Kušnje svježom mokraćom i pomješanom osokom dovele su do vrlo važnijih zaključaka.

Sadra ne prieči tvorenje uglično kiselog amonijaka, pa ni onda ako se u većoj količini rabi, isto vriedi i za precipitat (dvovapnenifosfat). Kainit pri porabi od 5% prieči znatno tvorenje amonijaka, ali ga neobustavlja sasvim. Superfosfatova sadra i slobodna fosforna kiselina obustavljaju odmah i odlučno djelatnost bakterija i potom tvorbu uglično kiselog amonijaka.

Ako se superfosfatova sadra rabi u razmjeru od ½%, a slobodna fosforna kiselina u razmjeru od 0·3 po sto one imade svojstvo, da u osoki i mokraći sasvim obustave djelatnost bakterija, odnosno da ih ubiju. Po tom za čuvanje i uzdržavanje gnjoja u snazi valja ga posipati fosfatovom sadrom ili slobodnom fosfornom kiselinom, jer sva druga sredstva nisu uspješna.

Hranjenje oplodjenih kobila.

Kobilam, koje su oplodjene ili sa začele valja posvetiti više pomnje i njege, nego li jalovim i konjim.

Najprije ih ne valja tjerati na odveć težku i napornu radnju, a valja im davati sočnije i biraniје hrane, od koje je najbolja zob.

Inglezi davaju oplodjenim kobilam dvi mjere ječma i jednu mjeru zobi, koje prije samelju u krupicu i popare vrelom vodom.

Iz jutra daje im se dobrog siena, i onda, kada idu na pašu.

Nesmje im se davati mrzle hrane, niti odveć hladne vode, jer onda lako da izbiju.

Hranu valja ravnati tako, da se kobile uzdrže u dobroj snazi, a da ne postanu ni odveć tuste ni odveć mršave, jer i jedno i drugo nije dobro.

Nesmje se davati suždriebnim kobilam takove hrane, koja zaprema puno objema, jer takova hrana izpunjuje želudac bez da hrani, a nije zdravo za suždriebne kobile, da im bude želudac prepun. Ni takova hrana koja lako prelazi u vrienje nije za kobile, jer se u želudcu razvijaju plinovi, što za sebe nije zdravo, a postaje pogibeljno u toliko, u koliko pak želudac pritiska matericu.

Mjesec dana pred ždriebljenjem nevalja kobilu uporobljati za rad, ali valja ipak nastojati da se dostatno kreće.

Valja ju čuvati od ozleda, a osobito od udaraca u utrobu, i valja joj davati dosti stelje, da uzmogne na meko počivati.

Čim se najbolje priveživaju navrtci.

Ovo je jedno od najživljih pitanja, osobito dan danas, kad se navrćanje loza tako brojno i na veliko tjera.

Uz špag, željeznu žicu, predju, pluto, namazanu hartiju i kaučuk, koracaju uzpored razne vrsti lika, a u prvom redu liko od paome *Raphia Rufia* ili tako zvano *Raphia liko.*

Po našem uvjerenju najbolje, a isto doba najjeftinije sredstvo za privezivanje navrtaka jeste rafia liko.

Rafia liko je vrlo čvrsto, ne davi navrtak primi obično i rafia liko više ne drži, a izim, a kad se navrtak primi toga je vrlo jeftino, jer u jednome kilogramu ima toliko lika, da možeš godinu dana neprestano navrćati.

Pri nabavljanju rafia lika valja tražiti uvjek svježiju robu, koja je od kratko vremena stigla od Madagaskara ili Japona, gdje je paoma Raphia Rufia kod kuće.

Rafia liko ima i druga prednost, da se ne razteže kad se ovlaži ili smoči, i da se ne s užava kad se posuši; a ovo je od velike koristi po navrtak, jer onda navrtak biva uvjek jednako stisnut.

Rafia liko je ipak tako čvrsto, da se može vez najčvršće stisnuti, a da pri tom liko neće puknuti. Vremenom i vlagom sagnjije liko, i tim ostavi slobodan navrtak niti ga prieči u debljanju, u kolanju sokova, niti ga davi ili mu kožu zarezava; a pri štedjuje vrlo dosadnu, a i ne jednostavnu radnju, t. j. odkidanje ili odrezavanje veza navrtka.

SVAŠTICE

Solenje siena. U ljeti se vrlo često dogodi, da udare kiše, kad je sieno pokoseno, a nije još sasvim posušeno, pa biva obično da takovo sieno izpliesnivi. Da siene neizpliesnivi valja ga osoliti. U tu svrhu za svaki stog siena rabi se dvi rukoveti soli. Ovakovo sieno i ako nije najbolje, ipak ga blago zimi rado jede.

Lišće od patlicana liek proti zareznicim. Odavno je poznato, da patlican ima nešto u sebi što zareznici ne vole; ali to nešto osobito ne vole razne uši i mušice. Ako se po stablim, grmovim, povrću i cvieću, koje napadaju zareznici metne lišća od patlicana (pomodoro) nestane zareznika. Još uspješnije djeluje lišće od patlicana proti zareznicim, ako se kuha u izvarku. Ukropinom, koja se dobije kuhanjem lišća od patlicana u vodi škropi se ono povrće, cvieće ili stabla, koje su napali zareznici, pa za malo dana nestane zareznika.

Zalena galica za voće. Stari je običaj, da se drveće, kojemu žuti lišće pognjoji gvoždenim pilotinam ili zelenom galicom. U novije doba počela se je zelena galica rabiti i kao sredstvo, da se dobije ljepše i veće voće. Nadvoćar Rottelmann iz Proskau rabi već više godina zelenu galicu u tu svrhu i hvali se da postizava krasni uspjeh. On raztopi jedan kilogram zelene galice u 100 litara vode, pa tom raztopinom često škropi ono voće, koje hoće da mu bude veće i ljepše. Ono voće, koje se svaki dan za nekoliko trenutaka može umočiti u raztopinu modre galice, postane najljepše i najveće, tri do četiri puta veće od drugog ploda na istom stablu.

Čuvanje svježih trešanja. Svježe trešnje čuvaju englezi do Božića na posve jednostavan način. Kad su trešnje zdrele oberu ih, pa ih stavljaju u staklenice. Staklenice odmah dobro začepe, pa čep zamažu voskom ili smolom, a onda staklenicu zakopaju duboko u zemlju. Kad je pod Božić ili još kašnje razkopa se zemlja i izvade se stakleniee, pa se u njima nadju trešnje zdrave, svježe i tečne, tako da su onaj čas ubrane sa stabla. Bud je način sasvim jednostavan može se kušati.

Sušenje gljiva. Gljive postaju sve obljubljenija hrana. Veći dio istih troši se u svježem stanju, ali ih se mnogo suši za ono doba, kada svježih gljiva nema. Ali mnogi ne znadu, kako se suše gljive, a ipak je to stvar vrlo jednostavna. Gljive ili se suše na suncu, ili u sušnicam ili u krušnicam. Male gljive nataknu se na žicu konca ili na dritvu, pa se ovjese; veće se gljive razkomada na više komada, pa se razastru po sturam i na hartiju i suše na suncu ili u krušnicam. Nesmje se komade gljiva razastirati na limenim pločam ili na rešeto od grozdene žice, jer onda pretrpe gljive na dobroti i tečnosti. Posušene gljive čuvaju se do porabe ili u staklenicam ili u vrećicam od hartije, koje se priveže i ovjese na suhom mjestu. Kad je do uporabe posušenih gljiva izvade se, pa namoče u mlakoj vodi. Mogu se suhe izmrviti u prah, pa primješati umocim, kao začin.

Kiselica (Rumex acetosella) jeste jedan od najobičnijih korova na vlažnim i kiselim livadam. Ako blago pojede puno kiselice, može da se otruje. Kiselica dade se izkorieniti sa livada na dva načina, t. j. ako se odstrani suvišna vlaga što se najlaglje postigne podcievljivanjem (drainage) ili pak gnojenjem živim vapnom. Za hektar zemljišta rabi se 20 kvintala živoga vapna. Vapno se razaspe po livadi, a onda se livada prodrlja oštrom drljačom.

Gospodarske Viesti.

Nakon toliko neugodna vremena sad udarila prava ljetna žega i suša, pa jer prelaz nagao, vrlo je osjetljiv, a i štetan i za polja i za vinograde. I drugdje u svietu tuže se na nagle promjene topline.

***

Na onim mjestim gdje se je redovito i uztrajno škropilo peronospora nije napravila znatne štete. Groždje je zdravo i ako ima po štogod tragova na lišću.

***

U Italiji izim peronospore, koja je znatno oštetila vinograde, krupa je na mnogim mjestim dobar dio ljetine otukla.

***

U Hrvatskoj i u Ugarskoj slaba je ljetos žetva žitarica, jer su mnogi zimski i proljetni usjevi protrpili od poplave, a oni usjevi koji nisu trpili od poplave, protrpili su od velike vlage. Na mnogim su mjestim usjevi polegli, a gdje nisu razvilo se je mnogo slame a malo klasja.

***

Žitijam je ciena nešto parasla, a nebude li navale žitija iz Rusije i Amerike, sva je prilika da će ciena poskočiti.

***

Sploplјen je sporazum izmedju austro-ugarskih i taljanskih odaslanika u pitanju začepljivanja bačava taljanskog vina, za dokaz da je pravo taljansko vino, e da bez prigovora bude moglo uživati pogodnosti vinske klauzule.

***

U Bosni, gdje se je dosad dobar dio šljiva sušio za trgovinu, sad se kuha pekmaz. Inostrani trgovci kupuju šljive izravno od proizvoditelja, i odmah na licu mjesta kuhaju pekmaz, kojeg pak dalje odpremaju. Iz Hrvatske i Slavonije najviše pekmaza od šljiva odprema se u Česku i Njemačku.

***

U Njemačkoj i Švajcarskoj nastao je pokret, da se svi svietski gospodari udruže e da dogovorno ravnaju ciene poljskih plodina, koje usljed ruske i amerikanske konkurencije padaju.

***

Taljanski gospodari nastoje, da njihova vlada dokine nagrade na brašno, koje se izvaža u inozemstvo. U Italiji postoji zakon, po kojem vlastnici mlinica ili trgovci primaju stalnu nagradu za svaki kvintal brašna, koji se izvaža iz Italije u inozemstvo, kad je dokazano da to brašno potiče od pšenice koja je uvedena bila iz inozemstva, te je na istu redovito plaćena uvozna carina. Ali rek bi da se pri tom dogadja nepravilnostih, jer da se više takovog brašna izvaža, nego li se žitija uvaža.

***

U Saksoniji odlučila je vlada uzgajati za svoj račun bikove za razplod goveda, na isti način, kako što druge vlade za svoj račun uzgajaju postuhe za razplod konja. Svrha je, da se u svakom kotaru uzgajaju čiste pamine onih goveda za koje je izkustvo dokazalo, da najbolje uspjevaju.

***

U budućoj medjunarodnoj izložbi u Parizu biti će izloženi svi strojevi, koji se rabe u gospodarstvu za laglje obradjivanje zemljišta i za povišenje dohoda; sa statističkim izkazim o uspjesim postignutim u pojedinim zemljam. Izložbom biti će spojen veliki posjed na kojem će se svi ti strojevi prokušati, odnosno na kojem će svi ti strojevi raditi, onim redom, kako vrieme i doba godine nosi radnje.

Pitanja i odgovori „G. Poučnika".

A. Odgovori.

57. Na lišću ruža pojavila se neka bolest poput medljike ili hrdje, pa im baš prieti, da ih uništi. Molim vas imali sredstvo i način, da se ova bolest izlieči?

L. P. u K. (Kotari).

Proti medljiki ili hrdji rabi se sumporni cviet a postizava se svrha, ako se za rana i opetovano posiplje. U francezkoj rabi se i jedno drugo sredstvo proti raznim nametnicam ruža, koje se sredstvo takodjer hvali, a to je razsol. U 100 litara vode raztopi se 3 kg. kuhinjske soli, pa se škropi. Drugo se škropljenje opetuje 12 satih po prvom škropljenju, ali sa slabijom razsoli t. j. takovom razsoli, koju se napravi od 100 litara vode i 1 kg. kuhinjske soli. Proti medljiki i hrdji škropi se razsoli u večer, ili pak kad je oblačno. Ovo se sredstvo vrlo dobrim uspjehom uporablja i proti tajnocvjetnim nametnicam drugog grmlja i cvieća, dapače i proti nametnicam povrtlina. Ali za cvieće nježnijeg sastava, kao što i za nametnice hoće se da je znatno slabije.

58. Ljetos se je opet pojavila kila na kupusu, i to znatno jače od prošastih godina, pa baš postaje pogibeljna; molim vas, kako se ima predusresti tu bolest i kako se lieči?

N. Č. u V. (Hrvatska)

Kila na kupusim je stara bolest koju prouzrokuje tajnocvjetna nametnica, u znanstvenom svietu poznata pod imenom *Plasmodium Brassicae, W.* Jače se pojavlja na onim mjestim, gdje se kupus često gojina istoj zemlji. Ova nametnica prouzrokuje oteklina na struku i korienu, koje se zovu kila, a vrlo su često uzrokom da kupusi slabo uspjevaju, ili da se u struku izlome. Razsad se od kile laglje lomi od debljih strukova. Jače se kila pojavlja na onim zemljam, koje se obilno gnjoje, na obilno gnjojenim zemljam pojavlja se gnijenje struka, pa kupusi nerazvijaju lišća, venu i ginu. Kila se jednako pojavlja na glavatom i na listnatom kupusu, na cvjetači i na korabi i na kelju. Glavna pravila u obrani proti kili jesu sljedeća: 1. Dok se opazi, da se je kila pojavila valja pregledati sve strukove te svakog na kojem se je kila pojavila valja izguliti i izgoriti. 2. Pod jesen valja dotično zemljište prekopati, pa posuti po njemu živoga vapna. Ako je živo vapno u komadim, valja posipanjem pričekati, dok se vapno na zraku izmrvi. 3. U gojenju povrtlina valja uvesti obhodnju, i valja se iste strogo držati, e da se ista povrtlina što kašnje moguće povrati na istoj zemlji. Ako se obhodnja neda provesti, valja onda svake godine zemlju duboko prekopati, i to barem 60 cm. duboko, a to za to da trusje dopre u dublje slojeve, gdje ostane zadušeno. 4. Ako se za razsadjivanja nadje razsada bolestna od kile valja taj razsad izgoriti; i ako se samo prvi tragovi kile opaze red ga je izgoriti, a nesmje se poništo baciti na djubrište ili zasaditi. 5. Zemlju u klijalištim, o kojoj se sumnja, da je okužena trusjem od kile valja odstraniti, i izmieniti svježom, novom zemljom.

59. Za razsadjivanja stabala, jeli ih bolje zasaditi dublje, nego li su prije bili zasadjeni ili nešto plitje?

S. M. u S. (Dubrovnik).

Staro je pravilo, da stabla valja saditi onoliko duboko, koliko su prije bila zasadjena ni više ni manje; i da ih po mogućnosti valja zasaditi onom istom stranom prama suncu, koju su prije imali prama suncu. Ovom starom pravilu pravi se iznimka samo na posve prhim zemljam, e da se stabla bolje ukoriene, te na težkim vlažnim zemljam, e da stabla ne trpe od velike stajaće vlage, i da im žile ne gnjiju. U prhim zemljam sade se stabla nešto dublje, u vlažnim i težkim zemljam nešto plitje, ili se pak nešto podigne zemlju na ovom mjestu, gdje će se stabla saditi. Pri sadnji stabala valja se ravnati naprama vrsti zemlje u kojoj se dotično stablo sadi i napram njenoj naravi, da se stablo bude moglo dobro ukorieniti i da ne trpi od suše ili odveć velike i trajne vlage. Preduboka sadnja nemože, da se preporuči, jer onda ni u prhijoj zemlji ne dobivaju žile dosti zraka, a nesmje se opet odveć plitko saditi, da žile ne budu odveć izložene promjenam topline, i da odveć i lako ne trpe od suše.

60. Od više se godina već opetuje, a osobito ako nakon liepih proljetnih vremena, koncem travnja ili u svibnju udari naglo studeno vrieme, da mi dobar dio pčela poskapa. Molim vas što je uzrok toj skapavici i dade li se predusresti?

I. T. u P. (Istra).

Razni mogu biti uzroci skapavice vaših pčela, i to ili nagla promjena topline, a od iste prehlada, ili nestašica hrane ili pak slaba i hrdjava hrana. Obično je glad uzrok skapavice, jer ako naglo nadodje hrdjavo vrieme, nemogu pčele na pašu, ili pak paše nema; zimska zaliha hrane je u ulištu u to doba već potrošena, a roj treba mnogo hrane za podmladak, pa su pčele na muke i skapaju od gladi. To se opaža, što pčele dolaze hrpimice na leto, šire krila, a nemogu da odlete. U takovom slučaju valja pomoći pčelam; valja im na ime podastrieti hrane, da se prehrane, dok prodje zlo vrieme ili dok ocvate bilje u okolici.

B. Nova pitanja.

61. Mede mi razgrizli razsad; molim vas za način, da ih utamanim i izkorienim iz vrta

S. Č. Š. u V. (Šibenik).

62. Koji je najbolji način sušenja zelenih mohunja pasulja, da uzdrže svoju tečnost?

I. M. u V. (Istra).

63. Na jabukam pojavio mi se je crvotoč i izcrvao je sve deblo i deblje grane. Neke su grane već posahle, a brzo će i stabla. Molim vas ima li liek proti toj nemani?

T. K. u M. (Hrvatska).

64. Molim, koji je najbrži i najbolji postupak pri tovljenju kunaca?

N. D. u B. (Bosna).

☞ Odgovori na javna pitanja kao i nova pitanja, primaju se rado od svakoga, pa i ne bili predbrojnici.

OTVORENI DOPISI

GOSPODARSKOG POUČNIKA.

Predplatili su predbrojbu do konca t. g. 1895.

P. N. gospoda: Bečić K. — Sulentić F. — Mioković L. — Čorić I. — Živković A.

— V. g. Novak. I. A. — Knjigu „O uzgoju i njegovanju cvieća" i onu „Duhan" poslalismo vam. Knjižica „Mane i bolesti vina i kako se lieče" razprodana je.

— V. g. Bielić S. — Ono šest u onom slučaju ne predstavlja desetinu, i ako je upisano u obliku desetičnog slomka, nego šest dielova. Jedinica razpoda se u 32 diela, te ono znači $^6/_{32}$.

— V. g. Vičić N. — Zapala pupka kod teladi, ako je česta i ako se brojno pojavlja može biti pogibeljna, a svakako je znak nečistoće i nemarnosti. Pri zapali pupka, hoće se odlučna postupka. Valja izprati mlakom vodom su 2 po sto karbolne kiseline, i obviti razkuženim pamukom. Izpiranje karbolnom vodom valja često opetovati, barem dva puta na dan; za žešće zapale rabe se mrzli oblozi, a u veću sigurnost pozove se živinar.

— V. g. Muhvić F. — *Cognac*, kad se izpeče biel je kao voda i kao rakija. Onu suro žutu boju što ima stariji konjak dobije ju od treslovine od hrastova drva, što ju sadrži bačve u kojoj se drži konjak; ona boja imala bi biti znak da je konjak star. Obično je boja tim više tamno sura, čim je konjak stariji. Žalibože danas u trgovini nebiva više tako, nego mladom konjaku daju onu suru boju ili prženim sladorom (karamel) ili izvadkom od treslovine, e da ga predoče svietu starijeg. Konjak je dobar samo onda, ako je bio dobro pravljen, od zdrava i mlada vina, i ako je stojao u bačvi barem pet godina.

— V. g. Furčić I. — Broj 8 i 9 poslali smo vam iznovice. Na ovo drugo dobiti će razjašnjenja do malo dana kad se povrati naš upravitelj.

-- V. g. Tomić N. S. — Vaše pitanje biti će temeljito proučeno, dok nam dostavite podatke za koje vam nekidan pisasmo.

Godina XIV. Izlazi na 1 i 16 svakog mjeseca Broj 15.

GOSPODARSKI POUČNIK

Obće blagostanje zavisi o blagostanju pojedinca a temelj blagostanju pojedinca, jest razboriti rad uz vještu uporabu nauke i izkustva.

Upraviteljstvo lista je u Zadru

Predbrojba u *Austro-Ugarskoj* stoji 3 for. na godinu, u *Inozemstvu* 8 franakâ na godinu. *Uvrstbe* plaćaju se 8 novč. po redku za prvi put, a svaki sliedeći put 3 novč. redak. *Cliché* računaju se 5 novč. po centimetru četvornom.

Upravitelj i Izdavatelj: PETAR L. BIANKINI

Odgovorni urednik: NIKOLA ŠIMIĆ

Pisma, naputnice itd. itd. upravljaju se *Upraviteljstvu Gospodarskog Poučnika u Zadru*. — Rukopisi se nevraćaju.
Predbrojba je obvezna za godinu danâ, a izplaćuje se u Zadru.
Tko nepovrati prva dva [illegible] zan je predbrojbi za godir[illegible]

ZADAR, 1 Kolovoza 1895. Ciena je listu 3 fiorina na godinu. ZADAR, 1 Kolovoza [illegible]

Svietska proizvodnja žitija.

VEĆ smo dokazali kako su spekulativne banke, kupovanje na rokove i tarifalna politika obatalile cienu žitija za $^3/_4$ prvobitne vriednosti, bez da je za to pala ciena kruhu, i kako usljed toga štetovaše znatno gospodari, bez koristi trošitelja, sad je red da vidimo, kako ide proizvodnjom žitija na ovom svietu.

Iz statističkih podataka razabire se, da se na svemu poznatom svietu proizvadja po prieko na godinu 845,955,000 hekt. zobi, 835,820,000 hektolitara kukuruza, 828,615,000 hektolitara pšenice, 478,597,000 hektolitara raži, 291,144,000 hektolitara ječma.

Najjača na svietu jeste proizvodnja zobi, koja se ne troši za ljudsku hranu, a onda proizvodnja kukuruza, od kojeg se dobre dvi trećine troše što u tovljenju svinja i druge domaće životinje, što u obrtne svrhe; ječam se dobrom polovicom troši u pivarstvu, a za kruh troši se može reći sva pšenica i veći dio raži.

Sve ove količine ne proizvadjaju se surazmjerno na raznim djelovim zemljem, nego negdje više, a negdje manje ili po gotovo ništa.

Opaža se, da u razmjeru u kojem raste obrt u jednoj državi, goji se manje žitarica i da poljodjelstvo propada. U Englezkoj gdje je najjače razvijen obrt, poljodjelstvo je može se reći propalo, isto se dogadja u Belgiji, dočim se u Francezkoj i u Njemačkoj uz obrt uzdrži još prilično poljodjelstvo, i ako ne podjednako u zemlji, a ono barem u predjelim, koji su odaljeniji od gradova.

Od evropejskih država jedina je Rusija, Ugarska i Rumunjska, koje proizvadjaju više žitija, nego li ga na kući trebaju. Austrija, Francezka, Turska, Bugarska, Njemačka i Srbija u povoljnim godinam proizvadjaju toliko žitija, koliko na kući trebaju, Italija, Španjolska i Grčka samo za vrlo rodnih godina, da proizvedu toliko žitija, koliko im treba, a Englezka, Belgija, Holandija, Švajcarska i Crnagora veći dio žitija uvadjaju iz drugih država.

Zob, koje se najviše proizvadja na svietu, goji se najviše u dva diela svieta, u Evropi i sjevernoj Americi; u Australiji jedva da goje toliko zobi, koliko im za potrebu, a u Južnoj Americi ne goji se.

U Evropi najviše zobi goji se u Rusiji, a onda u Njemačkoj, pa u Francezkoj, ostale zemlje izostaju, s toga u svietskom prometu zob je toli važna, koliko pšenica, dapače postaje svakog dana to važnijom, jer dok je prodaja s korom uvjek moguća, ciena joj se znatno ne mienja.

Kukuruza se najviše goji u Americi, neki predjeli i ne bave se tako rekuć drugim, nego gojitbom kukuruza.

U Evropi najviše kukuruza proizvadja i izvaža Rusija i Rumenija, pa Hrvatska, Bugarska i Srbija, druge države jedna da uzgoje domaću potrebu.

Iz sjeverne Amerike uvaža se u Evropu svake godine oko 22,257,000 hektolitara kukuruza, a iz Južne Amerike, navlaš iz Argentine oko 2,543,000 hektolitara.

Rusija, Rumunjska, Hrvatska i Magjarska su hambari pšenice, ali i u ovim zemljam, usljed prekomorske konkurencije počela se je napuštati gojitba. Najviše pšenice goji se u Sjevernoj Americi, premda tamo i u najpovolnijim okolnostim neprave više od 12 do 15 sjemena, a obično samo 8 sjemena. Sad se je udarilo u krčevine pampasa, i južna Amerika, a osobito država Argentina, koja do ne davno nije proizvadjala ni toliko pšenice, koliko joj je trebovalo na kući, već je godine 1893 izvela 9,500,000 hektolitara pšenice, a lanjske godine još više.

Rekli smo da se gojitba žitija najviše napušta u ovim zemljam u kojima je puno razvijen obrt. Englezka u tom pogledu predstavlja najgrozniju sliku.

Sva pšenica, što se za kruh troši u Englezkoj dolazi iz inozemstva, a jedva da po koji manji farmer goji nešto pšenice za vlastitu potrebu. Raž, koja nam daje razmjerno najhra-

---

PODLISTAK.

Katekizam
Gospodarske hemije
od
D.ra E. WILDT-A
Ravnatelja agrikulturno-hemičnog pokušališta u Poznanju.

Po šestom izdanju njemačkog izvornika proveo
F. RADIĆ
Učitelj strukovne učionice u Korčuli.

(*Nastavak vidi broj 14*).

287. U kojim čestima živinskoga tiela ima takovih slučenina?

Bjelančevina je vrlo bitna sastavina svih živinskih sokova; tako se ona nahodi raztopljena u krvnoj surutki, u mesnom soku koji napaja mišično tkanje i u grizu (kilus). Vlakno se u živinskom tielu nahodi u dva različita oblika i to raztopljeno u krvi, iz koje se opet odluči kao hladetinast talog, netom izadje iz živa tiela, pri čem uklopi u sebi crljena krvna tjelesanca, i napravi tako krvnu grudu, dočim zaostane bezbojna kapljevina, krvna surutka, a osjem toga u krutu obliku, u kojemu sačinjava poglavito sastavinu mišičnih vlakanaca. Sirnina, napokon jest bjelančevina koja se nahodi u mlieku.

288. Razlikuju li se živinske bjelanjkaste tvari od rastlinskih?

Samo se neznatno razlikuju; u obće jim se prilično sudaraju koliko svojstva toliko i sastav. Isto kao što i rastlinska bjelančevina tako se i živinska bjelančevina raztapa u vodi a odlučuje se iz te raztopine grijanjem pri toploti od 70°—80° C u neraztopivu obliku. Sirnina se kao ni rastlinska sirnina ne raztapa u čistoj vodi, dočim se raztapa u alkoličnoj vodi, ili u takovoj koja sadrži raztopljenu kakvu dušično-kiselu alkaličnu sô, i tako ži se iz te raztopine dodatkom razriedjenih kiselina ili telećeg sirišta kao sirast talog. Samo se vlakniva u svojem ponašanju više razlikuju od škrobnih proteinovih tvari, ali se i ovdje sastav ipak prilično sudara.

Koliko živinske toliko i rastlinske bjelanjkaste tvari sastoje od ugljika, vodika, kisika i dušika uz male količće sumpora. Razlike u sastavu bjelančevine koja je izlužena od raznih ustroja jesu skoro uprav tolike, kolike su medju različitim bjelančevinama. Sadržina ugljika iznosi 52—54%, sadržina vodika oko 7%, sadržina dušika 15—17%, sadržina kisika 21-24% a sadržina sumpora 1-1·5%; i ovdje se obično uzimlje za osrednju sadržinu dušika 16%.

289. U kojem su odnošaju naprama bjelančevinama tkanje koje podaje služ i rožina?

Obodvije treba smatrati kao proizvode bjelanjkasti tvari, iz kojih su postale, a da se opet ne mogu pretvoriti u bjelance. U svojem su sastavu veoma slične bjelanjkastim tvarima a razlikuju se samo po tomu, što je u klijotvornom tkanju manja sadržina sumpora nego li u bjelančevini, ili je i posve bez sumpora, dočim je u rožinastim tvorevinama sadržina sumpora veća nego li u bjelančevini.

Od klijotvorna tkanja sastoji ustrojna tvar kostiju, hrskavice i takozvano spojno tkanje; produženim kuhanjem prelazi ono u kliju. Od rožine sastoje dlake, rogovi, parci i slične sastavine tiela.

290. Koje se bezdušičnate slučenine nahode u živinskom tielu?

Od bezdušičnatih tvari napomenuti je samo tustilo (mast, loj), pošto sve ostale, i ako se po pravilu nahode u nekim ustrojima te su po njihova obavljanja (funkcije) zlamenite, nahode se ipak u posve neznatnoj u razmjeru prema težini tustila baš izčezavajućoj količći. Tako ima mliečne kiseline u mesnoj skrami (soku), glikogena, sladorasta tiela, u jetri, tako i različitih drugih u žuči.

Po ovomu se razlikuje sagorivi dio živinskog tiela od onoga u rastlinama; kod ovih izostaje tustilo, a zato ima u njima znatna količa ugljikovih hritrata, koji niposto neima u živinskom tielu.

(*Sliedi*).

niviji kruh, najmanje se goji u svietu, i njena gojitba se takodjer sve više napušta. Raži goji se dan danas najviše u Rusiji, pa u Njemačkoj i u Austriji, a onda nešto malo u Japonu; u drugim državam jedva da se po gdje štogod goji, a Americi se i ne pozna. Austro-ugarska proizvadja godišnje do 44,355,000 hektolitara raži, Njemačka 82,855,000 hektolitara, a Rusija 254,380,000 hektolitara. Ječam, koji je jednoč uz raž stvarao glavnu hranu seoskog pučanstva, sve se manje goji; a veći dio boljeg ječma što se goji, troši se u pivovaram. Na svietu goji se najviše ječma u Rusiji, pa u Njemačkoj, u Austro-ugarskoj i Englezkoj. U Englezkoj goji se izključivo ječam za pivovare.

U Australiji i Americi goji se posve malo ječma, dočim se više važnosti gojitbi ječma u Japonu i na Kanadi.

Ovaj obći pregled može služiti ravnalom samo u toliko, u koliko predstavlja ono što je bilo, ali se odnošaji svakog dana mienjaju. Izkustvo nam dokažuje, da u Evropi pada gojitba žitija, u razmjeru u kojem padaju cienežitija, a raste ciena ručne radnje, a da u Americi i Australiji raste proizvodnja žitija, u razmjeru u kojem im biva laglje krčiti one prostrane i plodne ravnice, i u razmjeru u kojem u rečenim zemljam sve više pada ciena ručne radnje i bivaju jeftinija prevozna sredstva.

Svinjska kuga.

Ne bez uzroka, uzrujala je sve gospodarske krugove i vlasti viest, kada se je prije nekoliko nedjelja na tovilištu svinjâ u Steinbruchu pojavila bolest medju svinjama, od koje je u kratko vrijeme parnulo nešto 10.000 svinja. Bolest nije odmah upoznata, tek potanjim iztraživanjem ustanovljeno, da je to pogibeljna pošastna bolest „svinjska kuga". Bolest je na žalost prekasno upoznata, pa se je ona brzo razširila i po drugim mjestim Ugarske, pa i u Dolnjoj Austriji. Vlasti su odmah preduzele sve nuždne mjere, da se dalnje širenje zapriječi. Osobito je važan naputak o mjeram opreznosti, proti svinjskoj kugi, koji je izdala austrijsko ministarstvo, a iz kojeg se vadi sljedeće:

Svinjska kuga ili pošast bila je u našoj državi do najnovijega vremena skoro posve nepoznata. Usljed toga nisu se posjednici svinja na istu mnogo obazirali, i mnogi su ju držali za „vrbanac", akoprem je od ovoga mnogo žešća, i veće priljepčivosti, jer od kuge oboli pravilno veći dio svinja. Dapače i sve svinje jednoga čopora. Od nje takodjer mnogo više svinja pogine nego li od vrbanca. Svinjska kuga širi se ponajviše usljed velikog prometa sa svinjami, ali se i drugčije prenašati može; tako ju napose lako prenose strojači i služinčad, zatim se može širiti i raznimi predmeti, naročito djubretom iz zaraženih svinjaca. Kad se oboljelo svinje za nuždu zakolje, onda se u dotičnom prostoru ili dvorištu stvori osobito pogibeljno ognjište za ovu pošast, koje je i za dulja vremena pogibeljno; a dokazano je da se je mesom i odpadci od tako zaklanih svinja pošast dalje preniela.

Meso od svinje bolestne od kuge škodljivo je ljudskom zdravlju, i to se meso čini kao da je iskuhano.

Osobito često prenašaju tu bolest svinje, koje u manje žestokom stepenu obole i koje toj bolesti više odoljevaju, kao što su domače svinje, koje nisu križane englezkimi pasminami, pa usljed toga samo prelazno obole. Najmanje odoljevaju ovoj bolesti mlade svinje (odojčad). Kuživo se prenaša zrakom, te ga bolestne svinje udišu, zatim izmetinami, što ih kašljanjem izbacuju, zajedničkom krmom, odnosno preostatci od hrane i napoja, koji zaostaju, balegom i mokračom, djubretom iz zaraženih staja, zaostalom steljom, stajskim orudjem itd.

Bolest sama jeste upala pluća i crieva; često sa rastvorom crijevne sluznice. U mnogih slučajevih pridruži se još teška bolest bubrega i mokraćnih ustroja. Vrlo rietko nastane još neka vrst rastvora crijevne sluznice, te služnice gubice, grkljana, ždriela i dušnika. Prema tomu kako prevladjuje bolest pluća. crieva, odnosno svih dušnih ili svih probavnih organa, pokazuje se narav bolesti različito. Bolest počima time, da svinjče pokazuje manje volje za žderanje, a više žedja, životinju spopada umornost i slaboća, osobito stražnjeg tiela; životinja hoda teško, tetura, stražnjom stranom kleca, noge su kao ukočene korak je kratak. Svinja mnogo leži, sakriva se pod stelju, te nerado i teško ustaje, rietko kad grokće i to promuklo, slabo kašlje, diše naglo, pri čem joj se slabine naglo nadimlju. Često, u početku bolesti pa i kašnje za trajanja bolesti opaža se bljuvanje, a kadkad i krvavi proljev; kadgod pak izlazi balega u malih grudica, koje su okrvavljene ili jako provučene krvavom sluzi.

Bolestna životinja jako je grozničava, trese se po čitavom tielu; koža joj je na opipu čas vruća, čas hladna, te je često oko uha, na rilu, izpod vrata, na trbuhu, i s nutarnje strane butova tamno crvena, dapače modra. U većini slučajeva pojavi se po tielu krastavi osip. Oči od početka suze, a u brzo zaliepi ih tezljiva, gnojna tvar, te ih životinja može jedva na polovicu otvoriti. Svinja vrlo naglo omršavi, te često već nakon malo dana pogine. Kadgod bolest traje po više tjedana, a kadgod, ali redje po više mjesecih.

Kod novo nabavljenih svinja u pravilu pojavljuju se znakovi bolesti skoro iza što su u tovilište stavljene, a ovi znakovi tako izraziti i žestoki da ih služinčad, uz malo pažnje mora primjetiti dok se gdjegod opaze sumnjivi znakovi imade se to s mjesta dojaviti nadležnom poglavarstvu, u svrhu, da se potrebne mjere što brže poprime, a da se preprieči svako dalnje širenje. Uspješna ljekovita srestva proti ovoj bolesti nisu poznata, a budući se bolest vrlo naglo razvija, i mnoge za život neobhodne ustroje raztvori, to po svoj prilici je svako liečenje ove bolesti bez uspješno, pak se s toga hoće velike pažnje na njezine prve pojave.

Ruže, koje se mogu gojili u južnim, toplim i suhim predjelim.

Vrlo su česte kod nas tužbe, da ruže neuspjevaju; pa se taj neuspjeh prepisuje raznim uzrocim, a malo tko traži pravi uzrok, biva, dali je dotična ruža prikladno za ono podneblje, za onu zemlju i za onaj položaj.

Vidiš li kod prijatelja liepu ružu, ili čuješ li, da neko hvali stanovitu vrst ruže, eto ti odmah želje, da ju nabaviš, a bez da promisliš hoće li moć uspjevati kod tebe.

Za južne, suhe i tople predjele valja birati takove ruže, koje su kadre odoliti dotičnim mjestnim klimatičkim odnošajim, jer su u južnim predjelim promjene topline nagle, a osobito ima velike razlike izmedju topline i vlage u ljetu i zimi. Od ruža za južne predjele hoće se: a) da obilno cvataju, b) da su miomirisne, c) da je cvieće trajno, d) da su čvrsta, zdrava, bujna uzrasta, e) da lako odole promjenam topline, žegi i suši. Od remontanta mogu se preporučiti za južne predjele sljedeće vrsti ruža:

A. Drawiel, Alsace-Lorraine, Claude Million, Dr. Dor, Duc Decazes, Duchesz of Leeds, Etienne Levet, Gloire de l' Exposition de Bruxelles, Gustave Piganeau, Lady Helen Stewart, Hans Makart, John Bright, Mabel Morisson, Mad. la Baronne de Rothschild, Mad. Treyve-Marie, Mad. Victor Verdier, Marie Baumann, Mrs. Baker, Mesveille de Lyon, Moser, Paul Neyron, Prince Camille de Rohan, Prince de Porcia, Princesse de Béarn, Souv. d' Alphonse Lavallée, Silver Queen, Scipion Cochet.

Od bourbonka preporučaju se sljedeće vrsti: Prestolonasljednica Viktoria, Souvenir de la Malmaison i Malmaison ruža.

Od thee ruža ima takodjer mnogovrstnih, koje su prikladne za suhe, tople južne predjele, ali najbolje uspjevaju sljedeće:

A. Bouquet, Archiduchesse Maria Immaculata, Belle Lyonnaise, Bougère, Comtesse de Frigueuse, Comtesse Niza du Parc, Cornelia Cook, Duchesse d' Auerstadt, Velikavojvodkinja Mathilde, Ernst Metz, Etendard de Jeanne d' Arc, Grace Darling, Honourable Edith Gifford, Joseph Métral, Innocent Pirola, Lady Zoë Brougham, Le Montblanc, Mad. Bonnet Eynard, Mad. Denis, Mad. Honoré Defresne, Mad. Paul Marmy, Mad. Philemon Cochet, Mad. Welche, Marie van Houtte, Maréchal Niel, Marquise de Vivens, Niphetos, Princesse de Sagan, Reine Nathalie de Serbie, Souv. du Rosiériste Rambaux, Souv. de Mad. Pernet, Souv. de Paul Neyron, Souv. de Thérèse Levet, Souv. de Victor Hugo, The Bride, Viscountesz Folkestone.

Od thea hybridnih preporučaju se:

Augustine Guinoisseau, Camoëns, Distinction, Duchesz of Leeds, Lady Alice, Lady Mary Fitzwilliam, La France de 89, Mad. Joseph Desbois, Pierre Guillot, La France, Mad. Angelique Veysset, Mad. Caroline Testout, Carica Augusta Viktoria.

Od Noisette ruža uspjzvaju:

Bouquet d' or, Caroline Schmidt, L' Abondance, L' Idéal, William Allen Richardson.

Od vrsti Polyantha uspjeva sama ruža Clotilde Soupert, sve ostale izgore na suncu.

U. R. Z.

Naravno i umjetno množenje pčelaca.

Tko pčelari samo radi koristi, a ne pozna je pri tom nikakvog drugog uživanja, taj ima pravo, ako naravnomu množenju predpostavlja umjetno množenje pčelacâ. Tko pako nije potpuno upućen, kako se pčelci umjetno množe, pa koji uživa, kada može motriti, kad se pčele roje, a osobito ako je u priedjelu, gdje se pčele već mjeseca travnja ili početkom svibnja roje, taj neka se kani svakoga umjetnoga množenja pčelacâ. Dakako da taj pčelar neće trpiti u blizini svoga pčelinjaka visokoga drveća, jer je sa visokoga drveta ne samo neprilično, nego i pogibeljno rojeve skidati.

Medjutim i kod naravnoga rojenja mogu se razna umjeća zgodno upotrebiti i tako štošta neugodnoga odkloniti. Tako n. pr. njemački pčelari košničari ne puštaju rojeve prvence, nego ih odmah na letu hvataju u priredjene za to mrežice, a to čine najviše s toga, da im se nebi kakogoder stara oplodjena matica izgubila. Medjutim ako je ispred pčelinjaka čisto, a naokolo pčelinjaka samo nizko drveće, tada je takovo hvatanje suvišno. Nema li pred pčelinjakom trave, pa matica za rojenja padne na zemlju, to ju na čistini nije teško naći. Da ne moraš rojeve skidati sa drveća, učini ovako: Kad opaziš da se koji pčelac roji, uzmi laganu košnicu, natari ju iznutra dobro pčelinjom travom (melissa), stavi unj komad starijega satja, priveži ju na ovisoku motku tako, da je otvor košnice okrenut prema gore i drži ju ispod roja. Roj će, osjetiv ugodni miris pčelinjaka (melisse) sam ući u košnicu Opaziš li pako, da pčele od roja neće da ulaze u košnicu, a ti brže bolje uzmi iz koje džirzonke jedan okvirac sa pčelom, pa tu pčelu sa okvirca stresi jednim udarcem u košnicu i odmah ju podmetni pod roj, pa će cijeli roj nefaljeno u tu košnicu.

Kadkada se dogodi, da se roj, što si ga već spremio u džirzonku ili košnicu, za kratko vrijeme opet pobuni i na novo izroji. U tom slučaju obično taj roj više ne nasijeda, nego se pusti u daljinu, pa je izgubljen. Da se i tu osiguraš, stavi svakom roju sat sa mladim leglom, pa ćeš ga tim upravo privezati uz novi stan. Dapače može biti, da će se, učiniš li to, zadržati i onaj roj, koji je slučajno bez matice ostao.

Da osujetiš preobilno rojenje, jer tim starica jako oslabi, preporučuju njeki, da se roj prvenac postavi na mjesto starice, a ovoj da se novo mjesto u pčelinjaku opredieli. Medjutim to možeš na posve jednostavni način i ovako polučiti. Čim se starica izroji, dodaj u nju jednu mladu neoplodjenu maticu, nemaš li takove, a ti umetni jedan posve zreli matičnjak. Ovoj će mladoj matici biti prva briga, da u starici sve druge matičnjake razori, a u tom ju poslu, momentano osljabljeni pčelac, neće smetati. Tako će pčelac u starici od dalnjega rojenja odustati, a mlada će se matica za koji dan oploditi i leženjem odpočeti.

Medjutim onaj pčelar, koji želi broj svojih pčelaca pomnožati, a nemari hoće li više ili manje meda dobiti, taj će ostaviti pčelicima na volju, neka se roje koliko hoće, pa ma starica dala po tri i više rojevâ. Sa rojevima trećacima izilaze obično najljepše matice za to će svaki pčelar dobro učiniti, ako te matice zadrži i za rasplod ostavi. Samo dakako treba svakoj takovoj matici dodati dovoljan broj pčela, jer ni najbolja matica, ako je sa malo pčela, ne može ništa učiniti a još manje iz slabiša učiniti jakog pčelca. Slabiš takav se može pojačati i zrelim leglom, koje se oduzme drugom jakom pčelcu.

Pčelcu sa mladom, neoplodjenom maticom, kao i izrojenoj starici, treba uvjek dodati mladoga legla. Ovo nije težak posao, a mnogo puta od velike koristi. U takovu ćeš pčelcu opaziti namah veću djelatnost. Pčele pripravljaju odmah hranu za leglo, a matica naginje više na oplodjenje. Za slučaj pako, da matica prigodom oplodjenja nestane ili pogine, može pčelac iz mladoga legla drugu maticu odgojiti. Maticu ćeš u tom slučaju, umetneš li naime

mladoga legla, uvjek lahko naći, jer se ona ponajviše na leglu nalazi. Ovo je osobito kod izrojene starice od važnosti, jer u starici ima mnogo izgradjenih okviraca, pa je lahko maticu pregledati. Kolikoput se dogodi, da starica poslije rojenja ostane bez matice, pa se u njoj samo trutovi množe, koji sabrani med potroše. Pčelar to obično prekasno opazi, pa tako starica propadne. Ovomu se zlu može dakle najlaglje doskočiti, ako se starici, pokle se je izrojila i bez mladoga legla ostala, dodade jedan okvirac sa mladim leglom. Ovim se postupkom starica ujedno i pojačava, a i to nješto vriedi.

„Hrvatska Pčela“.

Kako da se razpozna pitoma od divlje gljive.

Divlja gljiva (*Amanita phalloides*) naliči mnogo pitomoj gljivi (*Agaricus campestris*), a sličnost je izmedju njih najveća dok su mlade.

Za sabiranja gljiva nesmjedu se brati biele listnate gljive, osobito pak na one, koje pod klobukom (glavnicom) imadu bielih listića (lamelle). Posto se ovih bielih listića (lamelle) vrlo često nalazi i pod klobukom pitomih gljiva, bolje je pričekati par dana branjem, dok ovi bieli listići pod klobukom pitomih gljiva postanu crljenkasti.

Razpoznati pitomu od divlje gljive može se i po teku i mirluha. Divlja gljiva daje žestoko po sirovim krompirim, a tečuosti je koje i driemak (opium)

Ali se i po nalazištu može prepoznati, ako je gljiva pitoma ili divlja.

Pitome gljive nalaze se po livadam i na čistinam, divlje gljive nalaze se izpod listnatog drveća u vlažnim šumam, i pokraj mladih jelovih nasada.

Još se dadu razpoznati pitome od divljih gljiva po sljedećim znakovim:

1. Pitoma gljiva je čisto biela, dočim se kod divlje gljive biela boja prelieva u bliedo žutu ili bliedo suru, a nije nikad čisto biela.
2. Kod divljih gljiva na koži od klobuka vidjeva se često bielih ili žuto bielih pjega; kod pitomih gljiva ovih pjega nema nikad.
3. Kod divljih gljiva listići izpod klobuka ostanu uvjek bielkasti; kad pitomih gljiva listići izpod klobuka su najprije bielkasti, onda ružičasti, a najzad suri.
4. Držak od pitomih gljiva jeste uvjek pun, ne nalazi se šupljih držka ni kod starih pitomih gljiva. Samo kod nekih vrstih poljskih gljiva zna držak biti sasvim šupalj.
5. Držak divljih gljiva je na dolnjoj strani pun, a na gornjoj strani, osobito ondje gdje se spaja klobukom jeste prazan.
6. Držak pitomih gljiva razvija se čunjasto prama doli, dočim onaj divljih gljiva svršava u obliku gomolja, zamotana u koži

D. F.

Krompiri hrana za svinje.

Hranivost krompira zavisi u prvom redu od vrsti krompira, a onda od vrsti zemlje na kojoj je gojen, od ljetine i od njege.

Dobrota i hranivost krompira zavisi i od toga dali se krme sirovi ili kuhani, pa i od tog dali su kuhani u vodi ili parom, te da li se krme sami ili u smjesi drugom hranom.

Krompiri kuhani u vodi su mazaviji, težko se mrve i komadaju, i teže su probavljivi, od onih izkuhani na paru. Tko nema osobito sprave za kuhanje krompira na paru, dosti je da na polovicu obične kotlenice namjesti jedno izprobušeno dno. U dolnjem dielu kotlenice metne se voda, u gornjem na izprobušenom dnu krompiri Kada vodu vrje dižu se pare, prolaze kroz izprobušeno dno do krompira i izkuhaju ih.

Bilo da su krompiri kuhani u vodi ili na pari valja ih izmrviti prije nego li pokrme svinjam, a da učinak krmljenja bude veći valja ih pomješati sočnom hranom.

Ako se hrani samim krompirim, onda svinje dobivaju puno škroba, a malo tusta i bjelančevine, što nije dobro, jer se hoće da u hrani ima primjerno i bjelančevine i tusta. Gdje se razpolaže siru̇tkom i obranim mliekom, puno pomaže, ako se uz krompire daje obranog mlieka, inače napram veličini svinje, uz krompire daju ¼ do 1¼ kg. plievi, krupice od boba ili graška ili komina od paoma, ili pak $^1/_8$ do 1 kg. uljenih komina.

Uz krompire i drugu hranu savjetnje se davati svinjam svakog dana jedno 10 grama sadre ili koštanog brašna i 6 do 10 grama kuhinjske soli.

Samo ako se krompirim mieša hrana, koja sadržaje bjelančevina i tusta može se pri tovljenju svinja postići dobra uspjeha, inače ne.

K.

SVAŠTICE

Razplodjivanje ogroždja, obavlja se najsigurnije koncem srpnja i u kolovozu kad je prestalo tjeranje i kad su se mladice prilično odrvenile. U rečenu svrhu previju se mladice k zemlji, i naprave se povaljenice. Prije nego li se previju mladice za povaljenice valja zemlju prekopati, prorahliti i dobro pognjojiti, pa na same povaljenice natrpati zemlje i učvrstiti ih vilicam, da se odmaknu. Do budućeg proljeća okite se povoljenice prilično žilam, pa se onda odrežu od matice, ali se inače ostave ne taknute na istom mjestu do buduće jeseni ili do budućeg proljeća. Kroz lieto okite se mladi korenjaci priličnim brojem mladica. Od tih mladica odstrane se sve dolnje mladice, a ostavi se samo 4 ili 5 gornjih, da se dobro razviju. U proliecu pak sade se ovako uzgojena stabalca na opredieljeno im mjesto.

Da voće plodi buduće godine, valja ga pognjojiti u srpnju ili u kolovozu mjeseou. Gnojenje obavlja se ili zdrelim stajskim gnojem ili pak osokom. Zdreli stajski gnoj razastre se po površini i zakopa se odmah, dočim se osoka prije razvodni, a onda razlije po zemlji izpod krošnje, a onda nakon 4 ili 5 dana prekopa.

Trava ne raste po putevim, ako se ovi u ljetno doba, kad udari suša, izčiste, pa ako se ona mjesta, gdje je trava rasla namažu vrelim katranom, a onda po ovom pospe pržine.

Liečenje lišaja. Od mlade domaće životinje, telad osobito trpi od lišaja. Lišaj ih kadšto tako ogubavi, da ih na trgu neće ni na dar. Od lišaja lieči se telad, ako se oboljela mjesta namažu sljedećim liekom: Uzme se po težini 1 dio karbolne kiseline i 20 dielova vode (po težini); izmješa se sve skupa, pa se nataru oboljela mjesta. Mjesto ovog lieka rabi se proti lišaju vrlo dobrim uspjehom smjesa od 1 diela karbolne kiseline i 10 dielova ulja; ovim se liekom takodjer tare. Ovo sredstvo valja uporabljati svaki dan tako dugo, dok lišaj prodje. Svaki dan pred porabom ovog lieka valja dotično mjesto oboljelo od lišaja izprati sapunom, pa dobro posušiti, a onda tek namazati jednim od ovih dvaju liekova.

Sušenje zelenog graška. Za sušenje odabiru se sočnije, bolje vrsti graška. Iz zelenih mohunja izlušti se zrnje, a onda se umoči 2 ili 3 puta, ali samo za jedan čas u vreloj vodi, koju se je osladilo su malo sladora. Nakon toga postavi se na ciedilo, da se dozro izciede, pa se onda razastru na hartiju, ali posve na tanko, i postane se u sušnicu, da se posuše. Za sušenja valja ih svakog dana više puta promiešati. Kad se posuše spreme se na suhom mjestu do porabe. Zimi, pred porabom, izperu se najprije u čistoj vodi, a onda se metnu u osoljenu ili slanu vodu, da se 24 sata vremena moče. Onda se pak priredjivaju na isti način, kako se priredjiva svježi grašak u ljetno doba.

Maz za staklenice, koji se ne topi u vodi, a koji izvrstno začepljuje svaku staklenicu, ali osobito one, koje sadrže lako hlapljivih tekućina, kako što n. p. žeste i uljeni izvadci, priredjiva se na sliedeći način. Namoči se dobro klije ili hladetine u vodi, pa kad je dobro namočena raztopi se u glicerini. Za veći učinak na svaki kilogram klije ili hladetine što se namoči doda se 60 grama treslene kiseline. Ova smjesa kuha se iz tiha u ruskoj kupelji, dok po mogućnosti izgubi svu vodu, što sadrži. Kad se ima rabiti ovaj maz raztopi se na vatri, pa se namaže čep i grlo slaklenice.

Gospodarske Viesti.

Sad, kad je vršitba skorom svudi na domaku, čuju se obća tužba, da je znatno manje požeto, nogoli se je pri kazivalo, i nego li se je izčekivalo.

***

Vinogradi se svudi dobro drže, izim što u dolam, gdje se nad obilnih rosa uvjek pojavljuje po štogod peronospore. Sad u kolovozu, obilnim noćnim rosam, i po kojom kišom što će pasti, mogla bi se opet pojaviti peronospora, red je s toga paziti, pa oko polovice kolovoza opet dobro poškropiti, jer peronospora, koja se u kolovozu i rujnu pojavlja napada naj jače grožđje.

***

Vlada je odlučila izkorieniti u Biljanim sve vinograde okužene od filoksere. Kažu nam da je okuženo 25,000 loza, što odgovara površini od skorom tri hektara vinograda.

***

Na ratarnici u Požegi pravi se ljetos sir sokolovac poput švarcenbergskog sira i prodaje se svaki komad u težini od 800 grama po 60 novčića. Na istoj se ratarnici pravi i takozvani prvenac sir poput limburgskog sira i prodavaju se komadi od 200 grama po 18 novč.

***

U Njemačkoj povisiti će se carina na med od 20 na 36 maraka, jer da se u njemačku uvadja puno patvorenog meda.

***

Da se omogući izravni prevoz pamuka iz Amerike u Austriju otvoriti će se do malo vremena parobrodarska sveza izmedju New-Orleansa i Trsta. Na taj pruzi voziti će tri parobroda, koji će moći prevažati do 10,000 bala pamuka. Dosad je pamuk u Austriju dolazio preko Hamburga.

***

Električna željeznica u Sarajevu, koja je u prometu od 1 svibnja t. g. dobiva svoju munjinu od tri compound parostroja od 150 konjskih sila, od koji samo dva rade, a jedan stoji u pričuvi. Ovi parni strojevi kreću dva dinamična stroja od kojih svaki pravi 640 okretaja na čas. Kola su na dva odielenja, a mogu da ukrcaju 30 osoba, od kojih 12 osoba stoječke.

***

Iz Česke se tuže na sušu, i na veliku količinu miševa, koji su u Egerskom i Bialskom kotaru gotovo uništili usjeve I još je jedna nevolja snašla ljetos češke gospodare, biva gotova nestašica poljskih radnika, pa izim što su nadnice bile ogromno skupe, mnoge su plodine znatno protrpile od zakašnjenja žetve.

***

U Kranskoj oko Polčje, Parje, Rakitnika, Zagorja itd. pošumljeno je ljetos do 82 hektara Krasa u koju je svrhu bilo upotrebljeno 748,000 stabala crnog bora i 50,000 stabala bielog bora u vriednosti od 1450 fior. 80 novč. Za izkopati i omotati ova stabla, koja su bezplatno uzgojena, potrošeno je 403 fiorina. željeznica ih je bezplatno preniela, a za sadnju potrošeno je 3157 fior. 88 novč. Izim ovih novih nasada izpunjeno je i popravljeno 182·3 hektara starih nasada, gdje je zasadjeno 413,000 stabala crnog bora, 56,000 stabala jela, i zašijano je 100 kg. sjemena od tise, 103 kg. sjemena od jele i 30 kg. sjemena crnog bora.

***

U Magjarskoj napravljeno je 1894 godine 1,387,000 hektolitara vina, dakle po prieko 631 litar po hektaru. Godine 1893 bilo je napra-

vljeno svega 939,987 hektolitara vina ili 416 litara po hektaru.

***

Tursko ratno ministarstvo opredielilo je 10,000 sterlinga za nabavu konja iz Magjarske, i odlučilo je, da će odslen sve konje potrebite za tursku vojsku nabavljati iz Magjarske.

***

Glasoviti engležki pčelar Cowan izvješćuje u „British Bee Journal" da pčelarstvo u engležkoj daje do 3 miljuna maraka čistog dohoda na godinu, i to od samih proizvoda, bez ovoga što se utjera od prodaju pčelaca. Meda i voska proizvadja se do 4 miljuna funtih na godinu. U Engležkoj imade 20 pčelarskih družtava su 4104 člana, koji posjeduju 260,000 pčelaca. Jedna pčelac daje na godinu poprieko 17 funtih meda i 250 grama voska.

***

Uprava i nadzor pri gojenju sladorne repe u Bosanskoj Gradiški povjeren je Franji Pritzu.

***

Po statističkog izvješću austrijskog ministarstva za poljodjelstvo napravljeno je 1894 godine 12·9 miljuna quintala pšenice; 21·05 miljuna quintala raži; 13·65 miljuna quintala ječma; 17·54 miljuna quintala zobi i 3·47 miljuna quintala kukuruza.

***

Po „Gambrinus" godine 1894 rodilo je u Austro-ugarskoj 1775 pivovara, koje su proizvele 18,357,077 hektolitara piva, za koju je uplaćeno 9,896,116 kruna poreza. Skorom sve pivo proizvadja se u cislajtaniji. U svim državam u kojimi se kuha pivo bilo je 1894 godine u radnji 44,531 pivovara, koje su izkuhale 207,361,258 hekt. piva, a platile su 616,178,165 kruna poreza.

Pitanja i odgovori „G. Poučnika".

A. Odgovori.

61. Mede mi razgrizli razsad; molim vas za način, da ih utamanim i izkorienim iz vrta
S. Č. Š. u V. (Šibenik).

Utamanjivanje meda u vrtovim ovisi u prvom redu od toga koliko ih ima. Ako ih ima puno, onda se hoće odlučnih sredstava. Mede nesu jaja u lipnju ili srpnju mjesecu. U svojem presvodjenom gnjezdu s nesu, kojih 200 do 400 jajasca. Nakon 3 ili 4 nedjelje dana izvale iz jajasca upljuvci. Ako se u ovo doba odnosno u lipnju, srpnju ili kolovozu duboko prekopa one gredice na kojim su mede više štete počinili, uništit će se mnogo gnjezda. Gdje ih ima puno, tu nema druge pomoći, nego sumporni ugljik. Sumporni ugljik ili se ustrca u zemlju ili se postavi u zemlju u obliku pilula. On postepeno razvija svoj zadušljivi plin i poubija sve mede, kolikogod ih ima u zemlji. U istu svrhu rabi se naphtalin, kojeg je puno laglje dobaviti. Na svaki četvorni metar zemlje pospe se 150 grama naphtalina, pa se onda prekopa zemlja. Naphtalina u zemlji razvija svoj kužljivi vonj i ubija mede.

62. Koji je najbolji način sušenja zelenih mohunja pasulja, da uzdrže svoju tečnost?
I. M. u V. (Istra).

Od raznih vrstih pasulja za sušenje su najpliktadnije vrsti slatkastog pasulja. Zelene mlade mohunje rabe se ciele ili se izsjećkaju, pa se umoče u vrelu vodu. Obično uzimlje se četiri put toliko vrele vode, koliko ima pasulja. U vreloj vodi drži se pasulj tako dugo umočen dok voda opet uzavre, t. j. dok opet baci glogolj. Tad se izvade iz vrele vode i urone u hladnu. Bolje je da se drže pripravne dvi posude hladne vode, pa ako se dosti ne ohladi pasulj u prvoj posudi hladne vode, onda se uroni u drugu. Nakon toga se pasulj izciedi i suši. Sušenje obavlja se na zraku na otvorenu ali sjenastu mjestu. Nesmjedu se sušiti na suncu, ali ako na zraku nema prikladna sjenasta mjesta za sušenje pasulja, onda se može sušiti u sušnicam i u krušnicam, samo u tom slučaju valja pasulj razastrieti na hartiji. Za sušenja hoće se da su mohunje pasulja tanko razastrte, osobito s početka; kašnje se mogu držati deblje. Posušene mohunje sprema se u kutije, pa se uzdrže zdrave i sočne za više od godine dana. Kad je do porabe namoče se u mlakoj vodi, pa se priredjuju, kao zeleni (svježi) pasulj.

63. Na jabukam pojavio mi se je crvotoč i izcrvao je sve deblo i deblje grane. Neke su grane već posahle, a brzo će i stabla. Molim vas ima li liek proti toj nemani?
T. K. u M. (Hrvatska).

Vrbov crvotoč je vrlo obična neman na jabukam, osobito na našim stranam, tako da su u nekim mjestim od crvotoča sva stabla od jabuke propala. Po mnienju Boisduvala svaka ženka vrbova crvotoča (*cossus ligniperda*) snese najmanje 700 jaja. Upljuvci, koji preko ljeta izvale iz jajaca izvrtaju odmah koru, i vrte dalje izmedju kore i drva sve do zime, te tu i prezime. Sljedećeg proljeća počmu vrtiti drvo, i to vrtenje i izgrizanje drva nastave gusjenice za 2 i 3 godine dana. Izgrizu sve deblo i grane, pa ako ih je više na jednom deblu, onda stablo obično propadne. Gdje je crvatoč pozna se po izmetinam, premda kad ih ima puno, ni izmetine njihove nemogu više da služe za ravnalo. Kad gusjenica doraste duga je 12 do 15 centimetara, a boje je žute, koja prelazi u crljenu. Obično joj je trbuh žut, a ledja tamno crljena u smedje, dočim je glava smedje boje. Gusjenica se zakukulji na otvoru crvatoča, tako da joj glava viri na polje. Kroz 3 ili 4 nedjelje dana se preobrazi u leptira, koji onda pregrize čahuru i izleti. Ova izvala leptira dogadja se obično u lipnju ili srpnju mjesecu. Težko se je boriti proti ovoj nemani, ali ipak tko uztrajno i neprestano radi može da ih uništi. Da se postigne svrha: valja u lipnju i srpnju loviti leptire i ubijati ih; deblo na kojem obično nesu jaja valja namazati ilovačom, kojoj se primješa malo govedje balege i pepela, pa sve vodom na ridko umjesi; stabla, koja su puno crvotoča najbolje je posjeći i izgoriti. Traženje gusjenica u crvotoču gvoždenom žicom malo pomaže i riedko se postizava svrha.

64. Molim, koji je najbrži i najbolji postupak pri tovljenju kunaca?
N. D. u B. (Bosna).

Za tovljenje kunaca valja najprije pripraviti tovilište, u koje se svrhu hoće tamno, a zračno mjesto; zatim valja pripraviti skrinjice za tovljenje, jer ako kunci mogu slobodno trkati na okolo, onda se mnogo kašnje utove. Skrinjice prave se 50 cm. široke i visoke, a 60 cm. duge. Posve malene skrinjice u kojima kunci mogu jedva stati, a nemogu se ni obrnuti nesmjedu se rabiti jer je u takovim skrinjicam tovljenje sklopljeno sa mučenjem. Tovljenje valja još tako urediti, da kunci što moguće više na dan jedu, i da što moguće više hrane potroše. Obična hrana kunaca duje im se obilno u četiri dnevna obroka, a izmedju ovih obroka ili za istih ovih obroka daje im se hrana za tovljenje. Za tovljenje kunaca najprikladnije su takove vrsti hrane, koje sadrže brasna ili sadrže sladora. I mlieko se broji u hranu vrlo prikladnu za tovljenje kunaca. Sočivnice bez razlike igraju prvu ulogu u tovljenju kunaca. Sočivnice za hranu kunaca ili valja namočiti ili izkuhati. Za sočivnicam najbolja hrana za tovljenje kunaca jeste zob u krupicu i kukuruz, kako što i izmrvljene uljene komine. Komine se obično razmute u slatkom mlieku. Puno je tečnije meso utovljenih kunaca, ako se za tovljenja primješava hrani po nešto mirodijskog bilja, kao n. p. kadulje, metvice, smričaka, mažurane, selena, petrusimuna, itd. Siguran se i bez uspjeh postigne u tovljenju samo velikom čistoćom. Valja s toga skrinjice svaki dan temeljito izčistiti i davati kuncim obilj stelje, e da im je uvjek suho. Ovakovim postupanjem utove se kunci u tri nedjelje dana.

B. Nova pitanja.

65. Na jabukam pojavlja se rak rana tako obilno da im prieti obstanku; molim vas što prouzrokuje rak ranu, i kako da ju liečim?
I. F. u T. (Krajina).

66. Neke vrsti povrća i uz redovito zalievanje neuspjevaju. Molim vas, jeli to zavisi od vrsti povrća, od vode ili od načina zalievanja?
D. R. u L. (Split).

67. Jeli dobro izprati povrće i voće prije nego li se pojede? Gubi li tečnosti?
N. K. u Z. (Hrvatska).

68. Molim vas čim, da pošumim jednu strmu stranu briega, i kako da se pri tom ravnam.
A. M. u P. (Istra).

69. Ovdje sviet misli, da se drva od smokve nesmjedu ložiti pod bakreno posudje, jer da ono trpi, jeli to istina i zašto?
D. T. M. u Ž. (Primorje).

70. Molim vas, koji je najbolji način za uzdržavanje sira preko zime? Ovdi se drži u ulju, pa izgubi tek i ogrančavi; kako rade i čim liju sir a tudjem svietu?
D. T. M. u Ž. (Primorje).

☞ Odgovori na javna pitanja kao i nova pitanja, primaju se rado od svakoga, pa i ne bili predbrojnici.

OTVORENI DOPISI

GOSPODARSKOG POUČNIKA.

Predplatili su predbrojbu do konca t. g. 1895.

P. N. gospoda: Buconjić P. pr. bis. — Čukli J. uč. — Hrvatska Čitaonica - Makarska — Družtvo Napredak - Novalja — Fučkan T. ž — Glušćević A. uč. — Klaić V., posj. — Obradović I. pos. — Zanki P. nadž.

— V. g. Spevec P. — Vaša predbrojba podmirena je do konca lipnja *t. g. 1895.*

— V. g. Vrsalović I. — *A vaša do konca* travnja 1893.

— V. g. Vitežić D.r D. — Pisali smo vam u željenom pitanju.

— V. g. Cetinić A. P. — Dostavljen novac pada na podniru predbrojbe do konca srpnja 1896.

— V. g. Žanko S. — Knjigu Vinarstvo poslali smo na gosp. ljekarnika Madirazzu. Do prigode pošaljite nam za istu 55 novč.

— Sl. Družtvo Slavjanski Napredak - Split — Vaša predbrojba podmirena je do konca kolovoza t. g. 1895.

— V. g. Radočaj V. ž. — Pisali smo vam glede trusja gljiva.

— V. g. Ivičić S. — Knjižicu „Duhan" poslali smo vam.

— V. g. Lisak F. Ž. — Izpravili smo.

Godina XIV. Izlazi na 1 i 16 svakog mjeseca Broj 16.

GOSPODARSKI POUČNIK

Obće blagostanje zavisi o blagostanju pojedinca a temelj blagostanju pojedinca, jest razboriti rad uz vještu uporabu nauke i izkustva.

Upraviteljstvo lista je u Zadru

Predbrojba u *Austro-Ugarskoj* stoji 3 for. na godinu, u *Inozemstvu* 8 franakâ na godinu.
Uvrstbe plaćaju se 8 novč. po redku za prvi put, a svaki sliedeći put 3 novč. redak. *Cliché* računaju se 5 novč. po centimetru četvornom.

Upravitelj i Izdavatelj: PETAR L. BIANKINI

Odgovorni urednik: NIKOLA ŠIMIĆ

Pisma, naputnice itd. itd. upravljaju se *Upraviteljstvu Gospodarskog Poučnika u Zadru.* — Rukopisi se nevraćaju.
Predbrojba je obvezna za godinu danâ, a izplaćuje se u Zadru.
Tko nepovrati prva dva broja obvezan je predbrojbi za godinu dana.

ZADAR, 16 Kolovoza 1895. Ciena je listu 3 fiorina na godinu. ZADAR, 16 Kolovoza 1895.

U oči izbora.

MALO je zemalja, koje su čisto poljodjelskog značaja, kako naša Dalmacija, a ipak nema zemlje gdje bi poljodjelski stalež bio slabiji zastupan u saboru, nego li kod nas, Istina je, da su kod nas vrlo nepravedno razdieljeni izborni kotari, jer u izvanjskim občinam jedan zastupnik pada na svako 23,250 seoskih stanovnika, dočim po gradovim svaku 6800 stanovnika bira jednog zastupnika, ali ipak i pri ovom nepravednom razmjeru nije poljodjelski stalež ni malo zastupan.

Po gradovim pak ne žive čisto gradski stanovnici, koji bi se svojim zanimanjem bitno razlikovali od seoskog pučanstva. Izuzam Dubrovnik i Korčulu, u kojim ne stanuju težaci, u svim ostalim gradovim ima nastanjenih težaka. U Zadru žive težaci u Varošu, Šibenik je za $^2/_3$ težački grad, Split za $^3/_4$, a Hvar i Starigrad pol a pol, itd.

U svim izbornim kotarim, izim malih iznimaka, prevladjuje poljodjelski elemenat, koji se ipak najmanje iztiče i najlošije je izravno zastupan.

Veliki porez, kod nas ne predstavlja veliki posjed, kako u drugim zemljam, nego jače poreznike, a to su obično vlastnići kuća u gradovim ili tvorničari i trgovci.

Uslјed toga što je vrlo loše zastupan poljodjelski stalež u saboru, mi vidimo, da su vrlo loše zastupani i njegovi interesi.

Čuju se po kadšto vapaj pojedinih zastupnika u prilog poljodjelskog staleža, ali to ostane obično glas vapijućeg u postinji jer većina zastupnika ili se za stvar ne zanimiva, ili ako se zanima sabor stvori kakav zaključak, koji pak ostane na papiru.

Po i bolji predlozi, ako ne potiču od kakovog patriarka od većine, i ako nisu prije dobili odobrenje kluba ne prolaze.

Da je brojnije zastupan gospodarski elemenat u saboru, mogao bi jače izticati nevolje poljodjelskog staleža, i dokinuti onu grdesiju, da se cio poljodjelski proračun sastoji iz šumskih globa.

U toliko godina ustavnih sloboda nije naš sabor ni jednu važnu gospodarsku osnovu glasovao ili proveo, sve što je učinjeno nisu nego hrdjavo prilјepljene krpice na našoj iztrošenoj odjeći.

Stare i nove nevolje, neizključujuć, ni klauzulu, ni peronosporu, ni filokseru dovele su nas gospodarski stalež, da prave zdvojnosti, te sad nastaje u pravom smislu rieči borba za obstanak.

Drugi su narodi prošli takodjer ove miene, te ako su se održali i pridigli imadu to zahvaliti svojој odvažnosti i žilavosti.

Bogu hvala i naš je narod u raznim prigodam dokazao, da znade biti žilav i uztrajan, i da imade odvažnosti.

Od neko doba pojavila se je kod nas življa, odlučnija struja, koja hoće, da i na gospodarskom polju neizostajemo i da koracamo uzpored ostalim naprednim narodim. Toj življoj i odlučnijoj stroji, iztičuć naše nevolje i naše potrebe, pošlo je već za rukom pritegnuti na nas pozornost viših i odlučujućih slojeva.

Sad je nastao odlučan čas; na vratim su izbori! Poljodjelski stalež nesmje ostati prekrštenih ruku, nesmje se pustit sliepo voditi, kao dosad; nego vršeć svoje gradjansko i ustavno prav mora stupiti odlučno na izbore i birati predstavnike odlučnije, življe struje, koji će znati zagovarati gospodarske interese zemlje i one zapuštenog našeg poljodjelskog staleža.

Dvadesetipet godina vrtilo se je kolo uvjek na jednu stranu, bez da je poljodjelski stalež izim prirasta poreza, i opadanja ciena poljskih plodina, osjetio ikakove blagodati. Red je sada, da se udari novom stazom.

Ova stara, iztrošena i izkrpana kola, puna mana i betega, red je staviti na stran, a birati življe odlučnije predstavnike, koji će znati za-

PODLISTAK.

Katekizam Gospodarske hemije

od

D.ra E. WILDT-A

Ravnatelja agrikulturno-hemičnog pokušališta u Poznanju.

Po šestom izdanju njemačkog izvornika preveo

F. RADIĆ

Učitelj strukovne učionice u Korčuli.

(*Nastavak vidi broj 15*).

291. U kojem se dielu živinskog tiela nahodi tustilo?

Tustila ima u svakom ustroju i u većini sokova životinjskih. Glavna količa je naslagana medju mišičnim snopićima i mesnim vlaknima, i sadržana je u prvom tustilnom tkanju, koje se nahodi na bubrezima, kao što i na crievnjaku i na crievima. U vrlo debelim životinjama iznosi često količa tustila više nego li ona proteinove tvari.

292, Razlikuje li se živinska mast od rastlinske?

Ne; obedvie sastoje od palmitinsko-kisela, stearinsko-kisela i uljeno-kisela glicerina; što više preobladjuju prve dvie mastne kiseline, to krutije je tustilo; pretežnijom količom uljene kiseline tustilo biva lašnje taljivo.

Doisto je izvanjsko lice, kao što i vonj i tek tustilâ različitih vrsti životinja vrlo promjenljiv, ali to ipak zavisi jedino od primjesâ vrlo malenih količa mastila i svakojakih bježnih tjelesa.

293. Kakvih rudnih tvari ima u živinskom tielu?

U živinskom tielu nahode se one iste rudne tvari koje se nahode i u rastlini, dakle pepelika, soda, vapno, gorčika, željezo, fosforna kiselina, sumporna kiselina, solik i tragovi kremene kiseline.

Ukupna količa pepelnih sastavina, iznosi kod govedâ 4–5$^0/_0$, kod ovaca 2·8 - 3·5$^0/_0$ a kod svinjâ 1·8—3$^0/_0$ od težine živih životinja, umanjuje se postotna sadržina rudnih tvari za toliko više, koliko više životinja napreduje u tovljenju.

294. Koje se pepelne sastavine nahode u živinskom tielu u većoj količi.

Fosforna kiselina i vapno. Od njih sastoji od prilike $^4/_5$ ukupnog pepela, u zadnjoj petini su u nešto povećoj količi još pepelika soda, i solik te jih valja smatrati kao posve nuždne sastavine živinskih sokova i tkanja.

Fosforno-kiselo vapno sačinjava glavnu sastavinu živinskih kostiju, pepelike takodjer spojene sa fosfornom kiselinom ima naviaš u tkanjima i krvnim tjelesancima, dakle u staničnim tvorevinama dočim se sodik kao solikosodik (kuhinjska sô) nahodi u živinskim sokovima, u krvnoj surutki, u grizu i u probavnim sokovima. Sliedeća tablica pokazuje razmjerja težine pojedinih rudnih tvari u živinskom tielu.

	Svinja		Ovca			Govedo	
	pretila %	polu utovljena %	pretila %	polu utovljena %	mršava %	pretilo %	polu utovljeno %
Fosforne kiseline	0·73	1·10	1·13	1·29	1·33	1·56	1·92
Vapna	0·77	1·15	1·19	1·35	1·40	1·74	2·14
Gorčike	0·03	0·05	0·04	0·04	0·05	0·05	0·06
Pepelike	0·10	0·15	0·14	0·16	0·16	0·14	0·18
Sode	0·07	0·10	0·13	0·15	0·15	0·12	0·14
Kremene kiseline	—	—	0·02	0·02	0·02	0·01	0·02
Solika, sumporne i ugljične kiseline	0·10	0·15	0·25	0·29	0·29	0·28	0·34
	1·80	2·70	2·90	3·30	3·40	3·90	4·80

(*Sliedi*).

govarati naše gospodarske interese, izpraviti naše gospodarske nevolje, uputiti na pravu stazu naše gospodarske potrebe, urediti naše gospodarske odnošaje, te poboljšati i podignuti naše gospodarsko stanje.

Na što je paziti za prelaza iz zimskog na ljetno hranjenje.

Prelaz iz zimskog na ljetno hranjenje, odnosno iz suhe na zelenu krmu hoće se da uzsliedi sasvim postepeno i pomalo, e da od naglog prelaza blago ne trpi na zdravlju. Za naglog prelaza poremeti se obično probavljanje, pa se pojavi kolika, proliev i slične nevolje, pri čem znatno protrpi dujnost. U mnogim slučajevim od žestoke kolike blago pogine.

Drugim se stvarim u sličnim slučajevim prepisuje uzrok bolesti, a malo ih je onih koji hoće da vjeruju, da je nagli prelaz iz suhog na zeleno hranjenje svemu uzrok.

Gospodar, koji imade na razpolaganje pašnjaka, još će najbolje obaviti prelaz pomoću pašnjaka, a pri tom će izsječkanoj slami i sienu primješavati malo a malo po štogod zelene krme. Od dana na dan, ali sasvim postepeno daje se blagu više zelene krme, dok se nakon 12 do 15 dana može davati sama zelena krma, i to bez ikakove pogibelji.

Zelenu travu za krmu kosi se u jutro ili u večer, da bude svježija, jer blago puno radje jede svježu hranu nego li provehlu.

Obično se pokosi zelene krme na jedanput samo toliko, koliko je trebuje za jedan dan, i to kosi se u jutro što trebuje preko dana, a pod večer, što trebuje u jutro rano. Zelena se krma čuva na sjenastu mjestu, gdje se na tanko razastre po ljetvam, jer se u stogu vrlo lako upali.

Upaljenu hranu blago ne jede rado, a vrlo mu lako prouzroči nadam.

Za kišljivih dana, valja nastojati da se sa zelene krme izciedi sva kiša prije nego li se pokrmi blagu, jer mokra krma opet lako prouzroči nadam. Za trajnog vlažnog vremena valja prije zelene krme dati blagu nešto slame, ili je još bolje pomješati slamu zelenom krmom, jer na taj način slama upije dobar dio suvišne vlage (vode) i omekša. M. L. U.

Uporaba sumpora u vinarstvu.

Sumporom se najbolje uzdrže bačve zdrave, valja s toga svaku bačvu osumporiti, dok ostane prazna.

U jednoj bačvi izgori se toliko sumpora, da se iztroši vas kisik, što je u bačvi, a to biva obično, dok sumpor gori; kad sumpor prestane goriti, znak je da u bačvi nema više kisika.

U bačvam, koje nisu posve pune običava se sumporiti onaj prazan prostor nad vinom, u svrhu da se vino neizkvari. Dali se ta svrha u svakom slučaju postizava, vrlo je dvojbeno. Ako se lije vino u bačvu dobro osumporenu, ili ako se češće u ne punim bačvam sumpori prostor nad vinom, takovo vino dobije osobiti vonj od sumpora. Pije li se takovo vino prije nego li se dobro izrači, dobije se vrlo često glavobolja. Kolikogod je uputno, koristno i spasonosno po vino umjereno sumporenje, toliko preobilno sumporenje može biti štetno samom vinu, jer sumporita kiselina, koja se razvija gorenjem sumpora uzimlje kisik i iz vina, da se pretvori u sumporovu kiselinu; a ova pak čini vino vrlo oporo.

Valja dakle pri sumporenju vina biti oprezni, i bačve koje nisu pune bolje je donalievati, nego li sumporiti.

Najkoristnije je djelovanje sumpora, ako se posumpore bačve, kad se u njih ima vino da lieva, jer vino za pretakanja dolazi u doticaj zrakom, te pokadšto upije i malo odviše kisika, a i trusja od raznih gljivica; sumporita kiselina, kojom je izpunjena bačva, kad se u nju vino lije, upije jedan dio onog suvišnog kisika, što vino sadrži, i ubije trusje, koje se je za pretakanja moglo na vinu nasesti. Sumporenje staklenica nemože se preporučiti.

U onim predjelim, gdje se obilno pojavlja nedaća (lug, Oidium,) i gdje se proti istoj obilno sumpori grožđje sumpornim cvietom, vino koje se napravi od takovog grožđa daje vrlo često po smrdljivim jajim (sumporovodiku). Taj neugodni vonj po smrdljivim jajim odstrani se sumporenjem t. j. izgori se sumpora u bačvu, pa se onda lieva vino. Ako se mlado vino lieva u slabo osumporenu bačvu, onda ono postane posve lako tezljivo ili dobije cviet; a ako je bačva odveć osumporena onda vino ne dozrieva, a i obustavi se u njemu naknadno vrienje.

Da se obustavi vrienje u najboljem mastu, e da on ostane posve sladak, dosti je na hektolitar masta izgoriti 22 grama sumpora. U vinarstvu rabi se sumpor u obliku sumporača, koje se pripravljaju talenjem sumpora u komadu. Sumpor koji se rabi za pravljenje sumporača hoće se da ne sadrži sičana.

Sumporače je bolje priredjivati na izrezke hartije, nego li na izrezke platna, jer se oni od hartije laglje komadaju.

Sumporenje bačava može da obovalja izravnim vjesanjem i uzižanjem sumpora u bačvi ili neizravnim, kad se sumpor gori u limenoj posudi, koja je sa cievi spojena bačvom na vranj, pa sumporita kiselina izmjenom zraka izpuni bačvu.

Zadnji je način sumporenja puno laglji i bolji, jer se izravnim vjesenjem sumporelka vrlo često dogodi, da se one utrnu prije, nego li je u bačvi vas kisik potrošen, a često opet kaplje sumpor u baćvu što opet nije dobro.

Za sumporenja bačva hoće se da su bačve posve prazne, ako u bačvi ima i malo vode ili vina, onda ovi upiju sumporitu kiselinu ili se pretvori kisikom u sumporovu kiselinu, a onda je sumpor bez ikakove djelatnosti.

Kad se hoće žestoko sumporiti, kako što biva vinom kad se je nešto izljutilo ili inače izkvarilo, i mastom kad se hoće obustaviti vrienje, onda se iztoči polovica vina ili masta iz bačve, gornja se polovina dobro osumpori, pa bačva začepi i izvalja, da vino ili mast upije sumporitu kiselinu. Ova se radnja opetuje 2 do 3 puta napram potrebi. D. P. L.

Brzo bielenje platna.

Naše su gazdarice vrlo često na muke, kako da platnenu rubeninu dobro izbiele. Ljeti kad je žarko sunce i trave ide lako, ali težko zimi. Evo zato načina, kako se platnena rubenina može brzo izbieliti.

Platno valja najprije polušijati, pa poprati u vodi i posušiti. Posušeno platno se onda izmjeri na vagi, pa se za svako 20 kg. platna ili platnene rubenine uzme 5 kg. klornog vapna, $^2/_3$ kg. solne kiseline i 120 kg. vode. U večer razmuti se klorno vapno u vidro vode, pa se pokrije, i pusti da stane preko noći. U jutro sljedećeg dana namoči se platno u čistoj vodi, pa kad se u vodi promoči postavi se na cjedilo, da se voda iziedi. Večer prije razmućeno klorno vapno lieva se kroz vrećicu ili krpicu u veliku vidricu, a klorno vapno, koje ostaje u vrećici gnječi se i izpire onom svježom odmjerenom vodom, tako da se potroši nešto 6 vidrica vode. U velikoj vidrici mora da je sada voda bielkasta od razmućena i razvodnjena klornog vapna. Sad se odstrani ona vrećica sa preostalim komadićim klornog vapna, a k onoj bielkastoj vodi u velikoj vidrici dolije se solna kiselina.

Za lievanja solne kiseline mieša se neprestano, a ne drži se glava nad vidricom, jer je zadušljiv onoj dim, koji se diže iz vode uslied dolievanja solne kiseline.

Kad se je ulila solna kiselina i dobro izmješalo, pokrije se vidrica za 4 do 5 časova; a onda se malo a malo umoči već promočeno platno. Kroz prvi sat, nakon što se je umočilo platno, pritiska se platno, da ga voda oblija, svako 5 časova i pri tom se svaki put promješa. Kroz drugi sat močenja pritisne se i promješa platno svaki četvrt sata jedanput.

Sad se izvadi plalno i izpere se dobro u čistoj vodi, pa u lukšiji, pa se opet propere u vodi, a onda ožažme i posuši.

Na ovaj način postane platno bielo kao ljiljan, a ne kvari se, jer se nerazjedava. L. D.

Pravila za pušače.

Pušenje od dana na dan raste, a najbolji su nam u tom dokaz, oni silni miljuni, što monopol duhana nosi državi.

Rašćenje pušenja, izim što se opažava u obće, opažava se osobito za smotke i smotke. Prodaja duhana smrkavca i križanog za pušenje u luli pada od dana na dan, a ipak su to bila još dva najmanje štetna načina uživanja duhana.

U novije doba uzelo je pušenje velikog maha, kod mladeži, a izim što današnja mladež nije više čvrsta, kao prvašnja, prekomjerno i rano pušenje ju još više slabi. Dobro je s toga, da se znade za pravila, kojih, ako se drži za pušenja nije onoliko štetno, koliko inače. Evo s toga pravila za pušače:

1. Ne puši smotku (cigaru), ako ne gori dobro, smotka koja izduhuje, ili pak ne propušta nije za pušenje, prenapinje i hudi.
2. U luli puši lagani duhan, i to tim laglji čim je dulji kamiš na luli i čim teže lula izduhuje. Čim je za pušenja manje pristupa, zraka, tim se više razvija proizvoda suhe destilacije i nikotine.
3. Ne biraj i ne puši crne smotke; jer su takove smotke pravljene od duhana žestoko prevrela i pune su amonijake.
4. Havanske smotke, osobito one koje dolaze izravno iz Havanne jesu vrlo štetne po zdravlje. Nesmje se s toga popušiti nego jednu ili dvi takove smotke na dan, i to poslje jela.
5. Nevalja pušiti jednu smotku do kraja, jer čim si više kraju, tim biva ona žešća. Pri kraju smotke nevalja piti dim, jer sadrži mnogo nikotine i proizvoda suhe destilacije što vrlo hudi želudcu.
6. Smotku koju si bio prižegao, pa napustio, ne puši više, to je najotrovnije pušenje.
7. Lulu puši iz kratka kamiša, a smotke iz kratke pušaljke, ali ih čisti svaki dan redovito.
8. Zdravije je pešenje smotaka i smotčica kroz pušaljke, nego izravno ustim, jer se izravnim držanjem smotaka i smotčića u ustim izvače nešto duhana i pomješa slinom, što kvari probavne ustroje i prouzrokuje vrtoglavicu.
9. Tko neće, da si pušenjem kvari zdravlje nesmje pušiti prije dvadesete godine.
10. Ako nećutiš želje za pušenjem ne puši.
11. Ne puši, ako su ti ustne razpucale ili inače ozledjene, jer i mala količica nikotine, može da prouzrokuje otrovanje krvi.
12. Ne puši nigda na tašte, ni u postelji, ni u bolestnikovoj sobi, jer takovo pušenje može da ima vrlo hrdjavih posljedica.

D. Z. L.

Sijanje žute djeteline (Medicago lupulina).

Žuta djetelina sije se u proljeće ili jeseni. I u jednom i u drugom slučaju razvije se već u prvoj godini dosti dobro, tako da se do jeseni osjemeni. Sjemenenje se preprieči kositbom u cvatnji, jer pustili se da žuta djetelina dozrije sjemenom, onda ona pogine, a neodrži se više godina.

Za one predjele, gdje su zemlje gujilače gole vrsti žuta djetelina jer prava blagodat, jer laglje odoli nepogodam vremena od ijedne druge vrsti djeteline, i jer njezin uspjeh ne ovisi od naravi zdravice, kako to biva za druge vrsti djeteline.

Žuta djetelina uspjeva i po briegovim, i u tako visokim predjelim, gdje nemože da uspjeva pržinasta djetelina, a neke briegovite predjele, gdje su zemlje loporaste, ali prilično duboke radja vrlo obilno.

Na pržinastim, nešto vlažnim zemljam, u smjesi sa bielom djetelinom radja liepo. Uspjeva dobro i u smjesi crvenom djetelinom dapače na taj način omogućije, da se crljena djetelina češće povraća na istoj zemlji.

Žuta djetelina ljubi obilno gnjojenje kainitom i Thomasovim brašnom; a na zemljam koje oskudievaju vapnom prija joj laporenje i sadrenje.

Neuspjeva dobro za drugim ljekaricam i djetelinam, ali sama za sobom podnosi se svake treće godine. Žuta djetelina goji se kao jednogodišnja ili kao dvogodišnja bilina, ali u smjesi travom nalazi se neprestano u sklapu, jer se pomladjivanje sjemenjem, koje vrlo rano dozrieva.

Pri čistoj sjetvi hoće se 32 kg. sjemena za hektar zemljišta. U smjesi, a najviše ljubi taljanski ljulj, hoće se po hektaru 16 kg. sjemena od žute djeteline i 28 kg. taljanskog ljulja.

Žuta djetelina riedko se sije izravno, ona obično dolazi u zob, pa po zobi ostane na zemlji. Sije se omašno, pa se sjeme prebrana i prevalja.

Sama ne sije se rad siena, nego rad sjemena, jer se sama lako povali pa se težko kosi.

Na težkim gnjilačam, gdje vučac i seradella nemogu da uspjevaju goje se žuta djetelina za zeleno gnjojenje, jer je ona sama još dostatno izdašna. R.

Sabiranje vrhnja (skorupa).

Svaki mliekar nastoji, da iz svojeg mlieka dobije što moguće više vrhnja, i da je vrhnje što bolje. Red je s toga da se znadu pravila, kojih se je držati pri sabiranju vrhnja, da se dobije najviše i najboljeg vrhnja.

1. Najviše i najboljeg se vrhnja dobiva iz svježeg mlieka, kojeg se odmah po muzenju stavlja u posude za škorupljenje. Puno se teže i lošije škorupi ono mlieko, koje se po muzenju prelieva ili prenaša daleko.
2. U plitkim i širokim posudam vadi se više vrhnja iz mlieka, nego li u dubokim posudam.
3. Čim dulje miruje mlieko, tim se dobiva više vrhnja, ali to nesmje da ide na štetu dobrote mlieka i vrhnja, jer i mlieko i vrhnje u dugom doticaju zrakom gube tečnosti i mirluha i lako se uzljute.
4. Kad se je postavilo mlieko da se oskorupi nesmjedu se više posude dirati, jer diranje ili premještanje posuda ide na uštrb količe vrhnja.
5. Toplina znatno odlučuje na količu vrhnju. Za oskorupljenje mlieka hoće se da je hladno, ali ne da je studeno ili mrzlo, a studen mora da dolazi odozdol, a ne odozgor.
6. U visokim posudam, uz nizku toplinu dobiva se najmanje vrhnja, ali je takovo vrhnje vrlo tečno.
7. Čim je hladnije u prostorijam u kojimi se skorupi mlieko, tim ustaje mlieko dulje vremena slatko.
8. Najbolji i najbrži način za sabiranje vrhnja iz mlieka jeste sredstvom centrifugalnih strojeva. Centrifugalnim načinom ostane i mlieko i vrhnje slatko, nije potreba mlieko prenašati, nije potreba prostorija za skorupljenje, i skorupljenje ne zavisi od nepogoda vremena.
9. Nijednim se načinom neizvadi sve vrhnje iz mlieka, kako centrifugalnim. Mlieko centrifugalno obrano sadržijoš samo 0·2 do 0·4 po sto masla.
10. Centrifugalnim načinom najbrže se i najbolje oskorupi mlieko, ako je toplina uredjena do 23 do 35° C.
11. Od vrhnja sabrana centrifugalnim strojem dobiva se samo onda dobro maslo, ako ga se odmah i brzo ohladi na 5° C.
12. Mlieko obrano u centrifugalnom stroju valja takodjer brzo ohladiti ili pak pasteurizovati, inače se brzo ikvari.

SVAŠTICE

Krompiri za sjeme. Od kad se je pojavila gnjiloća (*Peronospora infestans*) na krompiru, vrlo je težko uzčuvati krompire zdrave do proljeća. Oni obično vrlo lako pregnjiju, a onda se je na proljeće u neprilici radi sjemena. Da krompiri za sjeme lako negniju, valja ih kad se izkopaju razastrieti po zemlji na sunčanu mjestu. Za više dana na suncu razastrti krompiri postanu zeleni; ali su zato vrlo trajni i ne gnjiju lako, dapače prezime dobro i u takovim konobam, gdje toplina padne na 2° i 3° izpod ništice.

Svježa slama, nesmje se u velikoj mjeri krmiti blagu, kako ni svježe sieno, jer se onda vrlo lako pojavi nadam. Svježa slama sadrži znatno količe vode, vrlo lako prelazi u vrienje, koje se još prije pojavlja, ako se svježa slama krmi razmućenim brašnom, ili krupicom.

Čuvanje žira i bukvice za sjeme. Žir i bukvicu za sjeme valja dobro posušiti na zraku prije nego li se pospreme. A najbolje sahranište za njih preko zime jeste konoba. Kad su prosušene na zraku razastru se po zemlji u konobi, a onda se pokriju suhim lišćem ili slamom. Manje količe sjemena najbolje se čuvaju u zemljanim cievim, koje se za polovicu ili za četvrtinu zakopaju u zemlju u konobi.

Liek proti trzavici od ulaga, takozvani *restitutions fluid* priredjuje se, ako se u pol litre vode pomješa 60 grama izvadka od papra (bibera), 120 grama žeste od kamfora, 120 grama čipavne žeste, 120 grama takozvanih Hoffmanovi kapljica, 120 grama razvodjene žeste i 125 grama kuhinjske soli. Ova se smjesa drži u staklenici 24 sata na suncu, a onda se s njom natiru oni djelovi tiela, koji boluju od trzavice od uloga.

Gnojenje trešanja, i za trešnje vriedi ona, koja i za sva druga voćna stabla, da čim se obilnije gnjoje, da tim obilnije radjaju. Trešnje valja gnjojiti u kolovozu ili rujnu mjesecu, i to, ili raztrošenim gnjojem ili osokom. Raztrošeni gnoj se zakopa u jame, koje se izkopaju pokraj žila. Osoku valja dobro razvodniti, pa se onda lieva u jame, koje se izkopaju pokraj žila. Ako se zimi gnjoje trešnje malo koristi. Redovito gnjojene trešnje ne samo, da obilnije radjaju, ali je plod znatno veći i tečniji.

Da se brzo obustavi krvarenje rane rabi se u najnovije doba vrlo dobrim uspjehom pepeo od izgorena platna i pamuka. Uzme se komad platna ili komad pamuka i izgori se, pa se dobiveni pepeo pospe na rani koja krvari. Pepeo od platna ili pamuka spoji se na krvi u čvrstu stvar i obustavi svako krvarenje u tren oka, ne samo, ali rana pod pepelom odmah zacieli, bez da se ognjoji ili upali. Sredstvo je jednostavno, pa se samo preporuča.

Gospodarske Viesti.

Zadnje kiše naniele su na mnogim mjestim štete vinogradim, tim što su pomogle zarazu peronospori. U dolam ima više tragova peronospori, a najviše su protrpili vinogradi u nekim mjestim kotara Zadarskog.

***

Pišu nam iz Benkovca, da kukuruzi stoje vrlo liepo, bielih žitija poželo se je manje, nego li se je mislilo, a vinogradi stoje srednje.

***

U Trogiru i okolici i loza i maslina rodile su ljetos baš dobro; a i zaslužuje onoj marljivi i revni težak, da Bog obilno nagradi njegov trud.

***

Procjeniteljni odbor prošlogodišnje medjunarodne izložbe u Beču, podielio je gospodinu Paški Čikara, trgovcu i posjedniku u Šibeniku zlatnu kolajnu za izložena fina desertna vina. Ovo je treća nagrada što gosp. Čikara stiče na raznim izložbam za svoja desert vina.

***

Za pokrajinskog nadzornika za poljodjelstvo za Dalmaciju, kaže se da je imenovan I. K. Zoti, sada u službi kod vinarskog i voćarskog zavoda u Klosterneuburgu. Gosp. Zoti izučio je gospodarske nauke na visokoj školi za zemljodjelstvo u Beču, a kašnje se je uvjek bavio svojom strukom, a osobito vinogradarstvom i voćarstvom. Ako mu se dade vremena, da prouči zemlju i njezine potrebe, i ako pozna jezik, dobra je stečevina, jer je stručnjak.

***

Pišu nam iz Knina, da radnje oko uredjenja Krke dobrano napreduju, ali da se žalibože još nevidi nikakove koristi. Ljetos je, nakon sve dosad obavljene regulacije, ostalo i takovih zemalja pod vodom, za koje se nijedan starac nespominje, da su izda bile poplavljene.

***

U sjedinjenim državam Sjeverne Amerike bave se učenjem snage morskih volova, i uporabe iste snage u motorne svrhe.

***

Proračun austrijskog ministarstva za poljodjelstvo za godine 1895, bilježi sljedeće stavke:

1. Središnja prava	f.	352,649
2. Državni naučni i pokušajni zavodi	„	150,667
3. Zemaljske radnje:		
a) Pripomoći	„	1,077,000
b) Doprinosak za uredjenje rieka	„	22,400
c) Doprinosak za zakladu melioracija	„	750,000
d) Stalni izdatci za melioracije.	„	966,603
e) Za utamanjenje trsnog ušenca (Phylloxera vastatrix) . . .	„	100,000
f) Doprinosak za prošušenje movčara u Oglaju	„	3,420
4 Osoblje za nadziranje radnja .	„	441,387
5. Rudarske vlasti	„	222,860
6. Rudarski zavodi	„	109,980
7. Konjogojstvo	„	1,960,750
8. Šumarska i rudarska uprava .	„	11,213,835
Ukupno .	f.	17,371,551

***

Po Pester Lloydu u prvom polugodištu t. g. pao je znatno izvoz žitija iz Austro-ugarske u inozemstvo:

	Izvoz u Met. Centim		Vriednost u fior.	
godine	1895	1894	1895	1894
Pšenice	330,325	255,929	2,880,347	2,137,007
Raži	1,592	1,338	12,036	10,115
Ječma	1,166,005	1,068,427	9,538,939	9,348,736
Zobi	12,722	81,396	95,263	663,377
Kukuruza	18,816	95,069	143,174	608,442
Slada	166,053	682,591	8,557,116	9,214,979
Sočiva	212,045	422,574	2,127,548	2,873,503
Brašna	49,939	193,500	628,866	2,515,500

Najmanje je izvedeno zobi i kukuruza, dočim je u istom razdoblju uvedeno 1,137,464 kvintala kukuraza u vriednosti od 6,040,507 fiorina i 355,403 kvintala zobi u vriednosti od 5,589,002 fiorina.

***

U Apfelbachu, ima krava Gersa zvana, koja se odlikuje osobitom plodovitosti. Ta krava je otelila godine 1892 trojke, godine 1893 takodjer trojke, lanjske godine otelila je dvoje teladi, a ljetos dne 9 svibnja četiri telića, dakle u 4 telenja 12 telića podpuno razvijenih i doraslih.

***

Uslјed zadnjeg trgovačkog sporazuma rek bi da će dovršiti carinarski rat izmedju Švajcarske i Francuzke.

***

Trgovačka komora u Rimu stavila je u svoj proračun 20,000 Lira taljanskih za putne podpore. Podpore će dobiti mladi, izobraženi trgovački pomoćnici iz okružja rečene komore u svrhu da se u inozemstvu usavrše u svom zvanju.

***

Gospodarsko družtvo Gornje Austrije priredjuje u Lincu od 8 do 15 rujna t. g. Jubilarnu gospodarsku izložbu, na spomen pedesetgodišnjice svojeg djelovanja.

***

U Barenskoj županiji zasnovali su gospodari izmedju sebe veliko mliekarsko družtvo.

***

Novine pripoviedaju, da je jednom turskom liečniku u Smirni pošlo za rukom izumiti sredstvo, kojim se lako utamanjuje filoksera. Da su na vinogradim u Smirni tim sredstvom postignuti najbolji uspjesi, i da je francezka vlada poslala svoje stručnjake da sredstvo i porabu na licu mjesta prouče. S druge strane, dao si je patentirati neki I. Fuchs iz Porto Ferrajo na otoku Elbi jednu spravu i sredstvo, kojimi se s jedne strane podupire bujno tjeranje koze, dok se s druge strane utamanjuje filoksera.

Pitanja i odgovori „G. Poučnika".

A. Odgovori.

65. Na jabukam pojavlja se rak rana tako obilno da im prieti obstanku; molim vas što prouzrokuje rak ranu, i kako da ju liečim?

I. F. u T. (Krajina).

Što prouzrokuje rak ranu na jabukam nezna se pravo, jer se još mienja učenjaka razilaze u stvari. Po Soraureru rak rana je posljedica prozebe, ili bolje rečeno djelovanja studeni, dočim po mnienju Göthea, rak ranu prouzrokuje osobita nametnica, takozvana *Nectria dictissima*. Da je Götheovo mnienje bilo temeljitije mnogi su razsudjivali i po tomu, što se je rak rana pojavljana na jabukam i u takovim predjelim, gdje ne vlada ljuta zima, dapače gdje se nikad i nesmrzava; a ta su mnienja potvrdjena opetovanim kušnjam izvedenim pokušalištu u Geisenheimu, gdje je dokazao, da rak-ranu prouzrokuje nametnica *Nectria dictissima*. Jednostavnog i uspješnog lieka proti rak-rani, ako je već dobro zahvatila stablo nema, ali kad je bolest u početku, ako se dotično mjesto izreže do zdrava, pa namaže maslinovim uljem, obično rak-rana posve zacieli, bez da ostavi o sebi traga.

66. Neke vrsti povrća i uz redovito zalievanje neuspjevaju. Molim vas, jeli to zavisi od vrsti povrća, od vode ili od načina zalievanja?

D. R. u L. (Split).

Svaka vrst povrća napram naravi svojoj traži više ili manje vlage. Gdje n. p. još grašak i grah dobro uspjevaju, jer si potrebitu vlagu znadu priškrbiti iz dubljih slojeva, ločika, selen i kupus propadaju, zašto ove tri vrsti povrća ljube vrlo vlažnu zemlju, dapače, čim je vlažnija zemlja, tim bujnije uspjevaju. Tko hoće da mu povrće u vrtu uz redovito zalievanje dobro uspjeva, red je, da goji povrće na skupine, a da ne sadi na istoj gredici ono povrće, koje ne spada skupa. Povrće dalo bi se po žilam razdieliti, na ono plitkog korienja, na ono osrednjeg korienja, i na ono dubokog korienja. Onda napram tomu dali ljubi više ili manje vlage, dalo bi se razdieliti: u povrće koje ljubi dosti vlage i često zalievanje i u povrće koje puno ljubi vlagu i obilno zalievanje. Napram tomu pak, kako jedno povrće spada u jednu ili drugu od ovih skupina valja ga umjerenije ili obilnije zalievati. Povrće plitkih žila valja po prilici svaki dan zalievati, jer čim je plitji sloj zemlje, u kojem su žile, tim se laglje posuši. Povrće osrednje dubokog korienja, valja zalievati svaki drugi ili svaki treći dan. Povrće dubokog korienja valja zalievati svako 3 ili 4 dana ili stopro svako 8 dana. Ono povrće pak, koje ljubi veliku vlagu, kako što je n. p. cvietača, dobro je zasaditi uz jarčiće, u kojim teće voda. Jedno obće pravilo o načinu zalievanja, neda se sastaviti, jer na zalievanje izim vrsti povrća, upliva vrst i narav zemlje, njena gnjojna snaga, mjestno podneblje itd. itd. Mi vam dakle nemožemo odgovoriti od česa baš zavisi, da vam povrće neuspjeva; valja na licu mjesta svaku opaziti i proučiti. U duboko obradjenoj prhoj zemlji uzdrži se vlaga više, pa treba manje zalievati. Odraslije povrće troši i trebuje više vlage od mladog povrća. Povrće velikog, širokog lišća, troši više vlage od onog uzkog, malenog lišća. Povrće u cvatnji troši najviše vlage. Pri zalievanju, ako će se da djeluje uspješno valja paziti i na vladajuće vrieme i na doba godine. Preobilno zalievanje u prolieću ili jeseni, štetno je, kako što oskudno zalievanje u lipnju i srpnju. Nakon obilne kiše, koja promoči zalievati je manje, ali nakon malih ljetnih kiša valja znatno obilnije zalievati, jer je izhlapljivanje veće. Ako sve ovo uzmete u obzir, pa ako si birate povrće prikladno naravi i vrsti zemlje, ako držite zemlju u primjernoj gnojnoj snazi, onda će vam povrće dobro uspjevati.

67. Jeli dobro izprati povrće i voće prije nego li se pojede? Gubi li tečnosti?

N. K. u Z. (Hrvatska).

Sa pogleda čistoće nema dvojbe, da je dobro proprati povrće i voće prije nego li se pojede, osobito sada, kad se od dana na dan odkrivaju nove vrsti bakterija štetnih po ljudsko zdravlje, kad se svačim gnjoji, i kad iz svakovrstnih tvornica izhlapljuje svakovrstnih mirluha. Samo što se pranjem nesmje izlužívati povrće i voće. Povrće i voće dosti je pred porabom proprati u čistoj vodi, ali se nesmije dugo močiti u vodi, jer onda pretrpi na tečnosti i mirluhu.

68. Molim vas čim, da pošumim jednu strmu stranu briega, i kako da se pri tom ravnam.

A. M. u P. (Istra).

Da se točno odgovori na vaše pitanje valjalo bi najprije znati, koliko je brieg strm, i kakova je vrst zemlje na njemu. Po strminam sade se obično borovi, i to dvogodišnji borići, uzgojeni u razsadniku. Dvogodišnje boriće sadi se u sklopu na razmak od 1 metra do 1 metra i 20 cm. i do 1½ metar. Ako je zemlja prikladna česmini puno je sigurniji uspjeh borića, ako se zasadi prije žirja od česmine, ili pak ukupno sa boričim, dvogodišnjeg razsada od česmine.

69. Ovdi sviet misli, da se drva od smokve nesmjedu ložiti pod bakreno posudje, jer da ono trpi, jeli to istina i zašto?

D. T. M. u Ž. (Primorje).

Nije nam poznato, da bi smokovo drvo sadržavalo, takovih sastavina, koje bi za gorenja mogle štetno djelovati na bakar, a dosljedno na bakreno posudje. Drvo od smokve sadrži puno kaustične pepelike, ali se ta gorenjem uništava bez svakog učinka. Moguće je da je to predsuda o smokovu drvu, usljed toga što je loše gorivosti.

70. Molim vas, koji je najbolji način za uzdržavanje sira preko zime? Ovdi se drži u ulju, pa izgubi tek i ogrančavi; kako rade i čim liče sir a tudjem svietu?

D. T. M. u Ž. (Primorje).

I zimi i ljeti i u svako doba godine valja uzdržati sir na hladnu, svježu mjestu, gdje je nešto promahe, ali ne odveć. U tu svrhu odabere se hladno mjesto u konobi ili se sgradi ponara u zidu. Sve zavisi od toga, koliko se sira ima čuvati. Tko ima malo sira dosta mu je ponara ili može žaru zakopati u zemlji. Sir koji se hoće čuvati, red je da je redovito osoljen, i da je redovito prevrio. Sir prevrije redovito, ako ne prevrije naglo, a da je sir prevrio redovito pozna se po luknjicam. Kad se prereže jedan sir, i nadje se da su luknjice po svemu siru jednako podieljene i jednako velike to je znak, da je sir redovito prevrio. Tiskanje sira hoće se da ide posve postepeno, jer se naglim pretiskom zaduši vrienje; to isto vriedi i za solenje. Tvrdim vrstim siram postepenim mazanjem razsoli i uljem i postepenim tiskajem napravi se tvrda kora. Nekim vrstim sira, ostane i kora meka, doduše nešto žilava, a to se postigne mazanjem vodom i octom. U konobi primjerno hladnoj i bez velike promahe drži se sir poredan komad do komada, pa se svaku 10 ili 15 dana pregleda, izčisti od pliesna, i namaže razsoli ili kvasinom i vodom. U ponaram valja sir češće pregledavati i češće mazati, ili se pak omota u platnene krpe.

B. Nova pitanja.

71. Molim vas, na koji se način najlaglje lušti vrbova kora sa mladica?

L. V. u G. (Krka).

72. U zimsko doba ne fali kod nas leda, ali bud nema ledenica, nitko ga ne sakuplja, premda bi se ljeti dobro unovčio. Molim vas imali, koji jednostavni način za priredjivanje ledenica i čuvanje leda?

I. M. u P. (Istra).

73. Molim vas, koje su vrsti voćnih stabala prikladne za nasade uzduž puteva i cesta?

A. B. u K. (Hrvatska).

74. Jeli istina, da u Americi krče zemlje za nasadjivanje voća i vinograda sa dinamitom? Kojim uspjehom izvadjaju takovu radnju? Bili se dao kod nas uporabiti dinamit za krčenje?

F. N. u S. (Brač).

☞ Odgovori na javna pitanja kao i nova pitanja, primaju se rado od svakoga, pa i ne bili predbrojnici.

OTVORENI DOPISI

GOSPODARSKOG POUČNIKA.

Predplatili su predbrojbu do konca t. g. 1895.

P. N. gospoda: Miletić M. žup. — Lazić T. pos. — Maričić N. pos.

— V. g. Paković I., žup — Vaša cienjena predbrojba podmirena je do konca kolovoza t. g. 1895.

— V. g. Ružman M. — Za knjižicu Maršića red je da se obratite kojoj knjižari u Zagrebu. Mi vam danas povraćamo dostavljeni novac.

— V. g. Verzoti G. — Pisali smo vam glede sira i glede sjemenja.

— V. g. Hauser J. — Knjižicu „Duhan" odposlali smo vam.

— V. g. Bačić J. — Na oba vaša pitanja odgovorili smo poštom.

— Sl. Čitaonica - Praputnjak — Broj 12 i 13 odposlali smo vam iznovice.

— V. g. Ferčić I. — Hvala!

— V. g. Lukić M. — Istina je da se žunfran primješava hrani papiga, u svrhu da su ljepšeg i sjajnijeg perja; dali pak žunfran djeluje doisto na ljepotu perja nemožemo ni utvrditi ni zaniekati.

— V. g. Vršić A. — Knjigu „O uzgoju i njegovanju cvieća" i onu „O uporabi dropa" poslali smo vam. Knjižica „Mane i bolesti vina" je razprodana.

— V. g. Jušić O. — Neda se tako naprosta odgovoriti na vaše pitanje. Valjalo bi stvar proučiti na lice mjesta, jer ima mnogo stvarih, koje na konačnu razsudu mogu da uplivaju.

— V. g. Bilić N. — Broj 14 odposlali smo vam iznovice.

— V. g. Ivanković J. — I vami sve brojeve od od 10 do 16, ako vam još koji fali, obznanite nas.

U ZADRU, 1895.

BRZOTISKOM NARODNOGA LISTA.

Godina XIV. Izlazi na 1 i 16 svakog mjeseca Broj 17.

GOSPODARSKI POUČNIK

Obće blagostanje zavisi o blagostanju pojedinca a temelj blagostanju pojedinca, jest razboriti rad uz vještu uporabu nauke i izkustva.

Upraviteljstvo lista je u Zadru

Predbrojba u *Austro-Ugarskoj* stoji 3 for. na godinu, u *Inozemstvu* 8 franakâ na godinu. *Uvrstbe* plaćaju se 8 novč. po redku za prvi put, a svaki sliedeći put 3 novč. redak. *Clichè* računaju se 5 novč. po centimetru četvornom.

Upravitelj i Izdavatelj: PETAR L. BIANKINI

Odgovorni urednik: NIKOLA ŠIMIĆ

Pisma, naputnice itd. itd. upravljaju se *Upraviteljstvu Gospodarskog Poučnika u Zadru.* — Rukopisi se nevraćaju.
Predbrojba je obvezna za godinu danâ, a izplaćuje se u Zadru.
Tko nepovrati prva dva broja obvezan je predbrojbi za godinu dana.

ZADAR, 1 Ru na 1895. Ciena je listu 3 fiorina na godinu. ZADAR, 1 Rujna 1895.

Naš mali obrt.

Čuju se svaki dan tužbe, da nas mali obrt propada, jer da nemože da odoli silnoj konkurenciji velikog obrta.

Nema dvojbe, da je konkurencija, a osobito konkurencija tvornica i velikih obrtničkih poduzeća znatni udarac dala malome obrtu, ali ima i drugih uzroka, koje valja odstraniti, ako ne želimo da nam mali obrt sasvim propadne.

Prvi i glavni uzrok je prekomjerno množenje malih obrtnika, a drugi uzrok je slaba njihova strukovna izobražba.

U prvašnja vremena i u većim mjestim broj obrtnika bio je ograničen, pa je svak nalozio dostatno zarade; obrtnici bili su obično pristali, odrasliji i zdreliji ljudi, koji su se razumili u svoj zanat, i znali su radnja čvrsto i trajno izvesti.

U novije doba pomnožio se je broj obrtnika, kao da su gljive; u svakom mjestu ima ih već toliko, da ne znadu što raditi. Prirast obrtnika potekao je s jedne strane odtud, što se je više svieta počelo posvećivati obrtu, a s druge strane odtud, što se nije više svom onom starinskom strogošću pazilo na šegrstvo i izučavanje obrta, te su mnogi obrtnici, još golobrcim momcim potvrdjivali da su izučili obrt, a kad tamo bijahu stopro u obrt upućeni.

Takovi ljudi, da si nadju zarade počeli su praviti konkurenciju cienam, a radnje obavljali su obično tako, da su bile gore i od manje trajnosti od tvorničkih radnja, a nuzto sa proizvadim svih obrta, nastala je prava poplava iz tvornica.

Izim svih ovih uzroka, od kojih je bez dvojbe najglavniji onaj, što naši obrtnici nisu dostatno izučeni i usavršeni u svom obrtu, ima se prepisati i način življenja.

Obrtnička ruka, nezna da žive na težačku, nego naginje više na gradjanski život, koji je više razsipan.

Obrtnik, osobito gradski i varoški, hoće svako jutro svoj zajutrak, drago mu je u večer sići u družtvo ili u kavanu i tu po štogod popipiti i proigrati, a nedjeljom i svetcem rado pravi izlete. Ovakav način življenja nije najekonomičniji, a kad se stavi u svezu slabom zaslužbom lako je vidjeti gdje vodi.

Nema dvojbe, da uz vas razvoj koji dobiva veliki obrt u tvornicam, ipak i za mali obrt ostaje još zarade, a to jer su s jedne strane potrebe velike, a jer tvorničke radnje neimadu one trajnosti, čvrstoće i solidnosti, koju imadu ručne radnje.

Mi vidimo, da tko je samo par puta kupio tvorničarske postole, vraća se po novo svojem postolaru, da mu uzme mjeru i pravi postole na starinsku, isto biva sa odjećom, i sa svim drugim obrtničkim proizvodim.

Ali ako hoćemo, da nam se moli opet učvrsti i na pravu stazu uputi i da napreduje hoće se:

a) da se obrtnički stalež valjano i temeljito izuči u obrtničkim školam;

b) da po izučenju obrtničkih škola, nastavi još neko doba vježbanje u obrtničkim radionicam;

c) da se na prepuštaju izpitim, takovi, koji nisu valjano izučili obrt, i postigli neku zrelost;

d) da se stvori obrtničkih zadruga.

Jedan od glavnih uzroka zašto naši obrtnici trpe danas od tvorničke konkurencije, jeste i taj, što neimadu obrtničkih zadruga, koje bi se škrbile za nabavu surovina i gradiva na veliko.

Kad je jednom obrtu danas potrebito surovine ili gradiva, red je da se obrati prvom bližem trgovcu, i da uzme pošto hoće, ono što mu treba. Kad bi zadruge obskrbljivale obrtnike, gradivo i surovine bile bi znatno jeftinije, ali i bolje, pa bi dosliedno tome obrtnik mogao proizvadjati bolju, čvršću i jeftiniju radnju, a imao bi i sam više zarade.

Da se mali obrt može pristojno održati i napredovati hoće se, da je financijalno nezavisan, a svoju financijalnu ne zavisnost, nemože se stvoriti inače mali obrtnik, nego štednjom i udruživanjem.

Branje, prebiranje i odpremanje voća.

Voće od dana na dan postaje važna grana trgovine; i u istom razmjeru u kojem postaju lagjje komunikacije, u istom razmjeru raste više promet voćem.

U nekim zemljam voće je glavna grana privrede.

Pošto, nema zemlje, koja bi bilo prikladna za uzgoj svakovrstnog plemenitog i ranog voća, kako što je Dalmacija, a pošto se je s druge

---

PODLISTAK.

Katekizam Gospodarske hemije

od

D.ra E. WILDT-A

Ravnatelja agrikulturno-hemičnog pokušališta u Poznanju.

Po šestom izdanju njemačkog izvornika preveo

F. RADIĆ

Učitelj strukovne učionice u Korčuli.

(*Nastavak vidi broj 16*).

JEDANAESTI ODSJEK.

Zakon životinjske hranitbe.

295. Zašto služi hrana koja se uvodi u životinjsko tielo?

Za dogradnju novih staničnih tkanja i za nadoknadjivanje tjelesnih sastavina razrušenih i potrošenih u životnom postupku. Te tjelesne sastavine, osjem vode, sastoje od nuždnih rudnih tvari, bjelančevine i masti.

Za proizvadjanje živinske topline kao što i za vršenje radnje uništavaju se bezprestano čestí živinskoga tiela, a hrana služi u prvom redu za njihovo nadopunjivanje; kad se pridonašaju veće količine hranivih tvari, nego li je nuždno ga nadopunjivanje potrošenih čestí, nastoje prirast, dakle povećavanje tjelesne tvari.

296. Kakova svojstva treba da ima zato prikladna hrana?

Ona treba da uvadja u tielo iste ili slične tvari kakve se troše u životnom postupku. Dakle krma podpuno prikladna za hranu treba da sadrži vode, bjelančevine, masti i rudnih tvari u stanovitu razmjerju.

Životinja ne može da žive o samoj bjelančevini ili o masti i ugljičnim hidratima; prima li ona sama jednu od tih tvari ili oskudieva li joj rudna tvar, tad treba da životinja neizbježivo pogine. Svekolike sastavine živinskoga tiela podložne su razpadanju, i zato treba svekolike da se iznova uvadjaju hranom. Isto je tako i voda posve nuždna za živinsko prihranjivanje, jer ona prodire kroz sva tkanja i sve ustroje živinskoga tiela te posreduje primanje hranivâ kao što i izlučivanje sagorenih tvari. Još manje mogu životinje da obstoje bez vode, nego li bez krute hrane, jer žedja mori više i prije ubija nego li glad.

297. Nahode li se te tvari u svakomu krmivu što se daje životinjama?

Da, i ako u vrlo promjenjivoj količi, tako da mnoga od njih sama po sebi ne vriede za podpuno prihranjivanje, nego da se postigne željeni uspjeh treba jih davati zajedno s drugim hranivima.

298. Nahode li se u krmivima tvari potrebite za prihranjivanje u obliku koji se može neposredno da prihvati?

Samo neznatnim dielom, većim dielom treba da budu učinjene prihvatljivim pomoću probavnih postupaka u probavnim cievima.

299. Kako se pri tom promjenjuju sastavine hrane?

One se pretvaraju u raztopive slučenine, jer mogu samo u kapljevitu obliku da prodiru kroz opnice staničâ i da prelaze u krv, pa se zato proteinove tvari, koje se nahode u krmivima, pretvaraju u takozvane peptone; staničina, škrob i ostali bezdušičnati izvadci, dakle ugljikovi hidrati, pretvaraju u slador, dočim mast kao takova, ili u obliku malo promjenjenu, žučju i trbušnom slinom, prodire kroz staničinu opnu.

(*Sliedi*).

strane zadnjih godina počelo i kod nas izvažati dosti voća, dobro je da se zna, kako se ima postupati pri branju, u prebiranju i u odpremanju voća, da ono bude sposobnije za trgovinu, a dosljedno, da bude bolje ciene.

Voće opredieljeno za izvoz mora se obrati sa stabla sve komad po komad; mlatiti voće kopljem, ili stresti stablom da voće poodpada, nevalja, jer se takovo voće ozledi, neda se dulje uzdržati, lako gnjije i nije sposobno za trgovinu. Samo ono voće, koje će se odmah izrabiti kod kuće, može se pobrati trešnjom stabla.

Voće valja brati za suha vremena. Vlažno i mokro voće, posve lako sagnjije.

Pobrano voće, za trg opredieljeno valja prebrati po veličini, pa onda izčistiti od svake nečisti i natruhe. Nepravilno izraslo voće, voće ozledjeno od krupe, nagrizeno od zareznika itd. nije za trg.

Veliko, prebrano, zdravo, sočno, tečno i liepo voće plaća se desetput skuplje od običnog voća.

I ono voće, koje nije odveć veliko, ali je jednake veličine i imade druga svojstva navedena za veliko voće plaća se dosti skupo.

Za odpremu voća najprikladnije su male kutijice (škatule) od drva za 5 do 10 kg. voća. Koševi nisu toliko prikladni za prenos voća, kako kutijice.

Svaki pojedini komad voća zamota se u takozvanu svilenu hartiju, pa se naslaže u skrinjicu komad do komada, tako čvrsto, da se ne miče. U skrinjici ozdol naslaga se tanki sloj finog drvenog triešća (drvene vune), a isto tako odozgor.

Sitnim drvenim triešćem (drvenom vunom) izpune se sve praznine u skrinjici, jer je glavna stvar da za putovanja stoji voće čvrsto u skrinjici, inače se ozledi i lako pregnjije.

Praskve se odpremaju u koševe ili skrinjice posve plitke, tako da svaki komad stoji za sebe ili najviše dva komada jedan povrh drugoga.

U obće za sve voće, koje nije velike trajnosti preporuča se slaganje na tanko, jer se onda puno bolje uzdrži.

Grožđje, trešnje i šljive bolje se čuvaju u koševim, nego li u skrinjam ili bačvam.

Voće, koje je opredieljeno za mašćenje i za pekmaze šalje se u skrinjam i bačvicam. Biva obično da se voće siplje u bačve ili skrinje bez svake priprave, ili se pak na dno bačve razastre sloj sitva triešća, a tako isto odozgor kad se bačva izpuni.

Bilo kako da se odprema voće, glavna je stvar, da su posude pune, i da voće bude čvrsto naslagano u istim, jer ako voće nije čvrsto naslagano za putovanja se iztuče i sagnjije.

Mreže proti krupi

(gradu, tuči).

Proti tuči preporučalo se je do sad, što s jedne što s druge strane vise od stotinu sredstava, ali sva ta sredstva rekbi da su malo pomogla, jer se čuje da krupa tuče redovito u svim onim mjestim, recimo, gdje je navikla. Još godine 1891 pisale su novine, da je mjernik Demattei izumio mrežu za obranu vinograda od krupe, ali viest nije našla odziva.

Doktur E. Ottavi piše nekidan u „Coltivatore" vrlo laskav članak o mrežam Dematteia proti krupi, koje su dne 4 kolovoza spasile od krupe jedan vinograd od 4000 četvornih metara površine.

Mreže Demattejove proti krupi su trokutastih oka, nešto 1 centimetar širokih, a visoke su 70 centimetara.

Za obranu loza rastru se s one strane s koje u dotičnom mjestu redovito pada krupa.

Za svaki red loza rabe se dva komada mreže; jedan komad stoji odozgor u obliku krova, a drugi s one strane odkud krupa dolazi. Mreže se lako rastiru i privežuju o trstike. Svaki četvorni metar mreže stoji nešto 8 austrijanskih novčića, a jedna mreža može da služi 6 i više godina.

D.r Ottavi je dne 7 kolovoza obašao vinograd, koji je dne 4 kolovoza kad je krupa otukla sve vinograde bio zaštićen režom Dematteovom, i našao je izpod loza grožđje i lozje posve zdravo, izim što po gdje koji mali trag ozlede od krupe.

Na mrežam nije grad napravio nikakove štete, te se nebi bilo moglo vjerovati, da je mreža svu krupu odbila.

Rečenog dana krupa je padala bez vjetra, a trajala je 8 časova, bila je krupna, većim dielom kao liešnjaci Rekbi da je mrežom Demattei pronadjeno sredstvo proti krupi; a to je stvar vrlo važna, osobito za one predjele, gdje krupa često pada, a osjegnrajuća družtva neće da drže asikuraciju.

Obrana domaćih životinja od muha.

Muhe i drugi zareznici vrlo rado stoje na kožu domaćih životinja, pa im dosadjivaju i uznemirivaju ih.

Izvrstno sredstvo proti muham i drugim zareznicim, biva da muhe i drugi zareznici ne nalitaju na blago, sastoji se u raztopini od 60 grama smrdećeg ulja (assa foltida) i 100 grama dobre kvasine u ½ litre vode. Ovom se smjesom moče i natiru ona mjesta na tielu gdje muhe najradje nalitaju.

U istu svrhu vrlo dobrim uspjehom rabi se izvarak od duhana, pa onda benzina ili kameno ulje razvodnjeni su tri diela vode, uz dodatak od 4 do 5 dielova po sto feničke kiseline.

Izvarak od kvasine i zelenog lišća od zareznika t. j. sa, čuva blago za više dana od zareznika t. j. tako dugo dok traje vonj orasova lišća.

I natiranje blaga zelenim lišćem od orasa puno pomaže proti zareznicim. Od obada, stršana i komaraca čuva se blago na paši, ako mu se natire oko očiju, ušiju, nozdrva, usta i stražnice izvarkom od aloja, govedje žuči, rige i tamljana u ulju. Od svake od ovih stvarih uzme se jednaki dio po težini, pa se kuha u ulju i prociedi. Naftalina raztopljena u žesti, te razvodjena na 5 po sto, takodjer je izvrstno sredstvo proti svim zareznicim.

Rane, koje slučajno imadu životinje na tielu, a na koje muhe najradje nalitaju, da nesu jaja i upljuvke, čuvaju se od muha ako se pomažu terpentinovim uljem ili pomasti od 5 dielova karbolne kiseline i 100 dielova svinjske masti ili vaseline.

Gdje u štaji ima odveć zareznika, a osobito muha, puno pomaže, ako se u jednoj posudi drži nešto klornog vapna, kako što i ako se barem jedanput na nedjelju pospe blago su malo praha od buhača. B. I.

Mješanac.

Miešanac gnoj sastoji se od odpadaka, ponajviše od lišća, korienja i zemlje.

Miešanac se obično priredjiva u ljetno doba do jeseni redajuć na prirednjenom mjestu sve odpadke sa zemljom red a red.

Miešanac se dade poboljšati t. j. biva puno bolji, ako se polieva osokom ili tekućim ljudskim izmetinam.

Sad u ljetno doba znatno se povećava gnojna snaga mješanca gnjoja, ako se polieva nečisti iz zahoda, ljudskom mokraćom i sličnim, pa onda ako se sve dobro pokrije gujilačam ili drugom zemljom.

Mokrača i slične sadrže primjerno dosti dušika i vlage pa podupiru vrienje gnjoja, koje u ova doba godine uz visoku toplinu što vlada teče vrlo naglo i brzo.

Ali hoće se pomnje i obzira i pri porabi osoke ili izmetina iz zahoda.

Izmetine iz zahoda, jer obiluju dušičnim sastavinam razvijaju naglo gnijenje, pri čem se razvija mnogo čipavca; valja dakle paziti da se taj čipavac neizgubi lako izhlapljivanjem, ili da kiše salitrovinu i čipavne soli neizperu. U tu svrhu rabe se razna sredstva ali su najbolji fosfati.

Gospodari mogu prepriećiti izhlapljivanje čipavca obilnom naslagom gnjilače, koja ima svojstvo i da upija čipavac. Izpiranje čipavnih solih prepriečí se ako se stogovi mješanca na hrbat naprave i pokriju debelom naslagom zemlje, i ako se oko svakog stoga mješanca napravi jarak sve naokolo, u kojem će se sakupljati kišnica. D.r R.

Čuvanje krompira.

Od kad se je pojavila gujiloća na krompirim, postalo je vrlo težka stvar uzčuvati krompire zdrave na dulje vremena.

Kasnim krompirim, koji su jeseni pobrani ide još kako tako, ali ranim krompirim pobranim u proljeće ili početkom ljeta čovjek je baš na muke.

Preporučala su se razna sredstva, ali sva sredstva nisu od svakog lako uporabiva, a mnoga su se pokazala bezuspješna, osobito na južnim stranam.

Francez Schribaux izumio je jednostavno sredstvo za čuvanje krompira, koje, ako odgovara kako se tvrdi, doisto je jednostavno.

On rabi sumporovu kiselinu. Na 100 litara vode dolije 1 do 2 litra obične sumporove kiseline, pa onda moči krompire u ovoj kiselastoj raztopini za 10 do 12 satih vremena.

Za krompire meke, tanke kore dosti je raztopina od 1%, za krompire deblje kore hoće se raztopina od 2%. Ova kiselasta raztopina ima svojstvo, da progori klice, a tim je onemogućeno svako klicanje krompira; a kako je poznato klicanje je ono, koje prouzrokuje raspadnuće krompira.

Ovim močenjem krompira u 1 ili 2 postotnoj raztopini sumporove kiseline, ne trpi ni najmanje dobrota i tečnost krompira, dapače ostane sasvim uzčuvana i nepromienjena.

Kad se priredjuje ova raztopina valja lievati sumporovu kiselinu u vodu malo po malo, a po ništo obratno, jer kad bi se lievala voda u sumporom kiselinu, ova bi prasnula i mogla bi popariti osobe okolo stojeće.

Da se svrha postigne ovim postupkom, preporuča Schribaux:

1. Valja birati posve zdrave krumpire, i čiste; osobito da su čisti od zemlje, jer ako na krompirim ima vapnenaste zemlje, vapno se spoji sumporovom kiselinom u sadru, i uništi djelatnost sumporove kiseline naklice krompira.
2. Močiti valja krompire u ovu raztopinu, odmah nakon što su pobrani i prosušeni, a prije nego li će se spremiti.
3. I kad se klice već ¼ centimetra duge, djeluje ovo sredstvo izvrstno.
4. Valja napraviti prije kušnju na malo, nešto su 50 krompira, da se vidi kako odole, pa se napram tomu napravi raztopina od 1, 1½ ili 2 po sto, jer svaka vrst krompira odolieva na svoj način, više ili manje.
5. Nakon što su krompiri namočeni, valja ih razastrieti da se posuše, pa pospremiti.

Kako se vidi sredstvo ovo nije ni težko ni skupo, pa se može kušati.

Njega pilića.

Ako kvočka redovito sida na zdravim, oplodjenim jajim, onda obično sva nasednuta jaja izvale. Kad izvaljuju pilići valja paziti, da kojemu nije lupina odveć tvrda, e da pile ne ostane zadušeno u lupini.

Prva 24 sata, bez dalje njege, ostanu pilići izpod kvočke, ili se pak postave u koš na pamuk, u toplu i zaklonjenu mjestu.

Kao prva hrana za piliće preporučaju se tvrdo izkuhana jaja, izgnječena i umjesena pšeničnim kruhom namočenim u mlakom mlieku.

Za napoj daje im se razvodnjena mlieka ili razvodnjene sirutke, dok se priuče vodi.

Onda im se daje usirena mlieka sa komadčićim kruha i sirova mesa, sve pomješano prokuhanim i sgnječenim krompirim.

Desetog dana, kad se krila pilića počmu kititi daje im se sočnije hrane n. p. izsjećkana mesa, crva, glista, uz nešto heljde, koje im se sve više daje.

Kako rastu uz heljdu daje im se pšenične krupice i prosa.

Puno im pomažu izmrvljene kosti i izmrvljene lupine od kamenica, ugrca, lupara i sličnih.

Uz razna žitja, daje im se izmjenično kašice od krupice, pirinča, izsjećkanih trava i izsjećkane kapule.

I sieno sa slamom posve sitno izsjećkano po umjeseno brašnom od boba i pečeno u krušnici, daje izvrstan kruh, kojeg kad se izdrobi i namoči vrlo rado jedu.

Najbolji se uspjeh u hranjenju pilića postizava, ako se hrani na stalne obroke, radje češće, a manje, ali točno u opredieljeno doba.

Mlieko i sirutka, koji se rabe za hranu kroz tri prve nedjelje, dobro je da budu mlačni, i da se daju jutarnjom hranom.

Kašnje se krme jeftina hrana, biva: krumpiri, kora od raznog voća, pasulj kuhani, odpadci povrća, a osobito izsjećkana ločika i kapula u smjesi sa prokuhanim pirnićem i zobi.

Koncem četvrtog mjeseca daje se pilićim ječma i ječmene krupice, krupice od kukuruza i heljde, te kuhanih krompira, jer se ovakovom hranom brzo i dobro utove.

Kroz doba uzgoja dobar uspjeh zavisi od čistoće. C. D. V.

SVAŠTICE

Proti zareznicim, koji prave štete bilju rabe u Sjevernoj Americi vrlo dobrim uspjehom smjesu od kamenog ulja i mlieka ili pak sapunjaču. Na mnogim mjestim rabe izključivo mlieko, na drugim izključivo sapunjaču. Mlieko sa kamenim uljem valja dobro mućkati, i to tako dugo, dok se usapuni. Samim miešanjem ne usapuni se, a ako nije dobro izmućkano i usapunjeno posve se lako odieli mlieko od kamenog ulja. Od mazavog sapuna i kamenog ulja napravi se sapunjača, pa jer je odveć žestoka, pred porabom razriedi se su 9 do 15 dielova vode. Za male gusjenice razvodni se obično jedan dio sapunjače su 9 dielova vode, za listne uši (côr) razvodni se 1 dio sapunjače sa 12 do 15 dielova vode; ista se raztopina rabi i proti mediču. Ovo se sredstvo škropi po napadnutom bilju strcaljkom, koju se rabi proti peronospori, ali se nametne tiesni razsipač, da posve sitno razsiplje. Proti velikim gusjenicam, osobito proti gusjenici kupušnjaka rabe raztopinu od 50 grama parižkog zelenila u 100 grama vode.

Lizavost kod goveda. Goveda lako postanu lizavci, ako hrana, kojom se krme ne sadrže dosti rudnih solih. Telad, koja trebuje više rudnih solih za gradju kostiju, a osobito fosforno kisela vapna vrlo lako podliga lizavosti. Ako je hrana dobra i naravna, ova se bolest vrlo riedko pojavi. Za vlažnih godina, kad je sieno od kiša izluženo i kiselo lizavost se pojavlja ne samo kod telića, ali i kod krava. U ovakovim slučajevim valja davati blagu dosta kuhinjske soli, te 15 do 30 grama fosforno kisela vapna na dan. Fosforno kiselo brašno, daje se teladi razmućeno u mlieku, a kravam se pospe po slami ili sienu, koje se prije nešto ovlaži.

Kretanje odojčadi puno pomaže, osobito ako se šalju krmačom na pašu. Nešto deset dana po prasenju šalje se odojčad prvi put na polje, a onda svaki dan kad je liepo vrieme, a za ružna vremena puštaju se krmačom slobodni u oboru. Na ovaj način ne samo da se odojčad čvršće razvije, ali se i znatno pravilnije razvije, nebude trbušasta i uvaljenih križa, nego izpravnog hrbta i noguh.

Puževi za slabe patčiće su izvrstna hrana. Ako su patčići slabi i kržljavi sabere se puževa, pa im se dadu za hranu. Patčići pojedu silu puža, a jer su za njih izvrstna i sočna hrana oporave se brzo pa da su i slabiji.

Da se cvieće, koje se goji u loncima ne izkrivljuje. Poznata je stvar, da se ono cvieće, koji se goji po prozorim obično izkrivi prama svjetlu. Mnogi, da to preprieče, običavaju okrećati lonac, da i cvieće mienja lice prama svjetlu. Ovaj postupak ne samo, da nevalja, ali je vrlo štetan po bilje, jer je ono naučno stati uvjek istom stranom prama poldanu; takovo cvieće lako i brzo pogine. Da se cvieće neizkrivi prama svjetlu prozora valja držati iza cvieća jedno zrcalo; zrcalo odsieva svietlo prama bilini i razavjetljuje otraga, pa cvieće prilično upravno raste, i neizkrivi se.

Sok od crljenog luka, kao klija za priliepivanje hartije na kovinaste predmete. Poznata je stvar, da nijedna klija, dapače ni dekstrin ne drže dugo hartiju priljepljenu na kovine. Nakon nekoliko vremena odliepi se hartija. Poraba soka od crljenog luka (kapule) za priliepivanje hartije na kovinaste predmete stvar je sasvim jednostavna. Ono mjesto kovinastog predmeta na kojem se ima priliepiti hartija izpere se lukšijom, pa se namaže sokom od kapule, a onda se priliepi hartija i pritisne na predmet. Kad se sok od kapule posuši, neda se više hartija od kovine odliepiti.

Gospodarske Viesti.

Jedinstvo splitsko u uvodnom članku broja 65 piše: „Skupite cieli veliki govor Biankinia „u zadnjem saborskom zasjedanju, pri razpravi o „poljodjelskoj zakladi: pa što je sve Biankini „htio reći s onim govorom? Evo u dvie rieči: „Poljodjelstvo će napredovati samo onda, kad „budemo imali valjana nadzornika, a u Dalma„ciji ima jedan jedini čovjek sposoban, da bude „nadzornikom, i to je moj brat — Petar —" Kako „Jedinstvo" vara občinstvo, i koliko je bezočna i lažna ova njegova tvrdnja, svak će se lako uvjeriti, kad bude doznao, da je pred dva mjeseca bio otvoren natječaj na mjesto pokrajinskog nadzornika za poljodjelstvo, a da se naš upravitelj gosp. Petar Biankini *nije natjecao.* I po ovoj može se suditi o svakoj što piše smrdljivo „Jedinstvo". A da se ovom zavaravanju občinstva stane na kraj, mi ponovno preporučamo našem poljodjelskom staležu, da se napokon otrese lažnih proroka.

***

Sa svih strana stižu nam viesti, da vinogradi stoje dobro i da grožđje šara i dozrieva. Liepo, toplo vrieme što vlada po danu, uz noćnu hladinu baš su u prilog dozrievanju. Nema tragova bolesti, a gdje je i bilo po štogod tragova peronospore, kao da je nestalo.

***

Do malo dana ovršit će se izbori na sabor. I biranim biračim seoskih občina preporučamo da biraju za zastupnike, ljude nezavisne i odlučne, koji će znati branati i zagovarati interese poljodjelskog staleža bez obzira na ikog, e da se već jednoč maknemo iz ovog mrtvila.

***

„Primili smo zahvalnošću „Izvješće o kr. gospodarsko i šumarskom učilištu i Ratarnici u Križevcih za školsku godinu 1894 i 1895. I iz ljetošnjeg izvješća razabire se, da taj prvi i najveći naš zavod, baš orijaškim korakom napreduje pod upravom vriednog ravnatelja Pixidra. Već se sada Križevački zavod broji u prve zavode naše države, a napreduje li ovim korakom postati će jedan od najboljih i najsavršenijih zavoda u Evropi. Gospodarstvo učilo je: u prvom tečaju 7 slušatelja, u II tečaju 6 slušatelja, u III tečaju 8 slušatelja, ukupno 21. Šumarstvo učilo je: U I tečaju 12 slušatelja, u II tečaju 18, u III tečaju 18, u sve 48, i dva izvanredna, po tom je viši odiel pohadjalo u sve 71 učenik. Na Ratarnici bilo je u sva tri tečaja 61 učenik, po tom je na oba odiela križevačkog zavoda bilo u sve 132 učenika. Doisto liep broj. Izim redovito obučavanja, obdržavan je tečaj za vinogradarstvo, kojega je izučilo 26 osoba; onda livadarski tečaj, kojeg je izučilo 8 osoba, i košarački tečaj, kojeg je izučilo 60 osoba.

***

Primili smo zahvalnošću „Program zemaljskog Poljodjelskog Zavoda u Gružu", za školsku godinu 1894-95. Sadržajmu je 1. Proučavanje dalmatinskih vrstih loza na našem zavodu od S. Bulića, 2. Poučno putovanje u Italiju od Ravnateljstva i 3. Školske viesti od Ravnateljstva. Imenik loza je vrlo zanimiv, i bilo bi željeti da gosp. Bulić na onom putu uztraje i da ga vinogradari iz raznih predjela zemlje bolje podupiru, jer dok se neustanovi točno koje su naše bolje vrsti loza, neće moći biti govora o uredjenju vinogradarstva na naprednom temelju, koje je ipak neobhodno potrebito, ako ćemo da pravimo stalnih tipusa vina za veliku trgovinu. Zavod je pohadjalo 13 redovitih učenika, od kojih je 7 pohadjalo prvi razred, a 6 drugi razred. Obdržan je i jedan tečaj za uljarstvo, kojeg su izučili sedamnaestorica. Broj učenika na zavodu je znatno napredovao, i primjeran je našim odnošajim, pa je željeti da se uzdrži i da pora te, jer se vidi da zavod napreduje odkad se je riešio okova poljodjelske zadruge u Dubrovniku.

***

Seoske zajmovne blagajnice po sustavu F. V. Reiffeisena. Kratki podatci i upute, odvjetnika D.r Srećka Karamana. Drugo izdanje, znatno povećano i popravljeno. Ciena 40 novčića. Ovo je naslov knjižici, koja obuhvaća 96 stranica u 8.ni, a koju smo zahvalnošću primili od samog pisca. Knjižica je providjena svim potrebitim naputcim za zasnovanje seoskih zajmov ih blagajna; pa se preporuča. Ali mi ostajemo pri našoj prvašnjoj tvrdnji, biva da ova esotička bilina nije za naše podneblje. Mi želimo da D.r Karaman uspije u svojim plemenitim namjeram, ali se bojimo, da će vas njegov trud biti uzaludan, dok se neobali kamatnjak novac, a kamatnjak se neće obaliti, dok se nesonuje zemaljski vjeresijski zavod, koji će moći obskrbljivat novcem nizkom, amortizacionom kamatom.

***

Svinjska pošast, takozvana svinjska kuga širi se sve više po hrvatskoj. Zaražena su već sljedeća mjesta: Gjurgjeve, Novigrad, Delovi, Poganac, Klebine, Gola, Ždali, Gotalovo, Sokolovac, Lepavina, Grabičani, Bregi, Varaždin, Osiek, Čačinci, Vukovar, Mitrovica. Hrvatska vlada je izdala najstrožije veterinarske mjere, da se ova bolest zaduši.

***

Ciepljene loza na zeleno izpalo je ljetos u Hrvatskoj izvrstno; i kasni navrtci izvedeni u srpnju mjesecu protjerali su već pol metra mladice. I ložiste sa ciepljenom lozom izvadjenom iz mahovine, što ga je uredilo goskodarsko družtvo zagrebačko na zemljištu Grofa Kulmera kraj Save, uspjeva vrlo liepo.

***

U Podracini i Posavini počeo se je gojiti *tamarix* za šiblje iz kojih se pak prave štapovi. Na jednom jutru zemljišta može se gojiti do 400 grmova tamariksa, a od svakog grma može se dobiti poprieko 20 šiba za štapove. Svaka šiba prodaje se 2 novčića, po tom od jutra zemljišta može se utjerati 160 florina nečista dohoda, ili oko 100 fiorina čista dohoda.

***

Za medjunarodne smotre goveda u Beču, držati će dne 8 rujna jedno javno predavanje profesor Kaltenegger: „o različitosti govedjih pasmina, i njihovoj važnosti" u svrsi uzgoja i koristi; a drugo javno predavanje držati će inspektor I. Zielke: „o ocjenjivanju goveda".

***

U Bernu u švajcarskoj obdržavati će se od 13 do 22 rujna t. g. velika gospodarska izložba.

***

Ministarstvo poljodjelstva naložilo je kotarskim poglavarstvim svih vinorodnih predjela okuženih filokserom, da upozore sve vinogradare; koji za regeneraciju svojih vinograda u proljeću 1896 žele nabaviti amerikanskih loza iz državnih ložišta ili iz zalihe ministarstva za poljodjelstvo; da valja da prijave dotičnom kotarskom poglavarstvu, koliko im loza trebuje, najkašnje do 31 listopada t. g. 1895. Mjesta okužena u okolici Zadarskoj, kao Ugljan, Silba, Pag valja da se prijave kotarskom poglavarstvu u Zadru, a mjesta okužena u kotaru Benkovačkom valja da se prijave kotarskom poglavarstvu u Benkovcu.

***

Ministarstvo za poljodjelstvo javlja, da svi oni posjednici golih predjela, koji po § 165 zakona 1879, imadu pravo da ih država bezplatno obskrbi potrebitim sjemenjacim za pošumljenje

golih predjela, red je da svoje molbenice podnesu rečenom ministarstvu najkašnje do konca prosinca t. g. 1895. Molbenice kašnje prikazane neće biti uzete u obzir. U molbenici, koja mora imati biljegu od 50 novč. valja navesti mjesto i površinu koje se kani zagojiti, te vrst i broj sjemenjaka.

***

Ruski poljski radnici počeli su na trpe doláziti na radju u Magjarsku i Njemačku. A kako su vješti svom poslu i zadovoljavaju se malom plaćom prave znatnu konkurenciju domaćim radnicim, onih zemalja.

***

Pošto su ljetos u Wirthembergškoj i okolo Rajne vrlo slabo rodile jabuke, traže sada jabuka na sve strane. Sama tvrdka Hein. Löwenstein iz Göppingena traži da kupi 20,000 kvintala jabuka.

***

Usljed nizkih ciena pšenice mnogi su amerikanski gospodari sasvim napustili gojitbu pšenice, a dali su se na gojitbu kukuruza, lana i krompira.

Pitanja i odgovori „G. Poučnika".

A. Odgovori.

71. Molim vas, na koji se način najlaglje lušti vrbova kora sa mladica?

L. V. u G. (Krka).

Vrbove se mladice najlaglje lušte iz vode. Vrbove mladice režu se kad sokovi miruju, pa se privežu u snopiće, i urone se debljim krajem za 15 centimetara u vodu. Ako se zimi lušte vrbove mladice onda se hoće da je voda mlaka, u kojoj se deblji krajevi urone. Čim su mladje mladice, tim se razmjerno laglje lušte. Oluštivanje ovakovih mladica najlaglje se obavlja pomoću razciepana drva, kojeg se okomito zasadi, te ručnom kvakom. Iz vode oluštene vrbove mladice posve su biele, dapače se od nekih vrstih lašte. Po luštenju suše se mladice na suncu, ali od nekih vrstih vrbe, kao n. p. od *Salix purpurea*, ako se suše na suncu dobiju crnih pjega; s toga takove mladice valja sušiti u hladu. Ima i umjetnih sušnica za sušenje oluštenih mladica, i u njima se dobivaju sušenjem posve biele mladice, ako se mladice prije sušenja moče u vodi. Ako se pred luštenjem moče vrbove mladice u vreloj vodi, ili se kuhaju pomoću pare, onda mladice od većeg diela vrba postanu crne, dočim one od S. purpurea ostanu biele, ali žutim i smedjim pjegam. Mladice vrbe konopljike, ako se kuhaju pred luštenjem, onda posušene postanu jasne crljeno smedje boje. Odkad se poberu vrbe do sušenja, neće se da prodje mnogo vremena, a kroz to vrieme valja nastojati, da se što moguće manje prosuše. Sasvim posušene mladice, kojima se je kora nabrala, puno se laglje lušte, ako se prokuhaju pred luštenjem.

72. U zimsko doba ne fali kod nas leda, ali bud nema ledenica, nitko ga ne sakuplja, premda bi se ljeti dobro unovčio. Molim vas imali, koji jednostavni način za priredjivanje ledenica i čuvanje leda?

I. M. u P. (Istra).

Za čuvanje leda hoće se ledenice, a ove se grade ili blizu onog mjesta gdje će se zimi sakupljati led, ili blizu onog mjesta, gdje će se ljeti trošiti najviše leda. Ledenica valja da je gradjena u razmjeru napram kolikoći leda, što se namjerava pospremiti, a hoće se da je gradjena nešto više, od obična štajališta vode, da voda iz ledenice bude mogla lako oticati. Na mjestu opredieljenu za ledenicu izkopa se zemlja, što dublje moguće t. j. tako duboko dokle je osjeguran odtok vode. Izkopana zemlja naslaže se naokolo. Sa strana i po dno jame rastre se malo slame, da se led ne mrlja zemljom, pa se naslaga led u jamu sve komad do komada. Za čuvanje hoće se da je led debeo barem 8 do 12 centimetara. Praznine izmedju pojedinih većih komada izpune se malim komadim leda, a isto se tako malih komada leda metne po stranam. Ovo se radi u svrhu, da se pak vas led u ledenici napravi u jednu gromadu. Da se veći komadi leda u sredini ledenice spoje u jedan komad, običaj je polievati ih vodom. Naslagan led, ako vlada studeno vrieme ostane otvoren u jami, pa ga se polieva toplom razsoli ili ugrijanim morem, jer topla razsol ili toplo more najbolje podpomažu spojenje i ugrudvanje komada leda. Kad se ima zatvoriti ledenica razastre se po ledu tanki sloj slame, a onda lišća ili plieve za 60 do 90 centimetara debljine, a povrh ovoga nabaca se 60 do 100 centimetara zemlje, koju se dobro izgazi i sabije. U proljeću i ljeti topi se malo po malo led, usljed česa se naslaga zemlje povrh leda uvaljuje i puca. Na tu činjenicu valja paziti, i dok se opazi, da se je i malo zemlja slegla ili popucala, valja ju opet pogaziti i pritisnuti, a do (potrebe novi sloj zemlje po njoj nabacati. Ako ćemo, da se led u ledenici dobro uzčuva valja paziti da u ledenici ne prodire kišnica ni zrak, jer su to najveći neprijatelji leda. U ljetno doba, čuva se ledenica od sunčane vrućine tako, da se zemlja nad ledenicam pokrije dobro slamom. Iz ledenice vadi se led u jutro rano, prije nego li sunce grane, i to sa sjeverne strane. Led vadi se uvjek odozgor t. j. izvadi se prije led gori naslagan, pa prama dnu po redu, kako dolazi. Kad se izvadi leda što treba, onda se opet u redu zatvori luknja kroz koju se je led vadio.

73. Molim vas, koje su vrsti voćnih stabala prikladne za nasade uzduž puteva i cesta?

A. B. u K. (Hrvatska).

Nije lako odgovoriti na vaše pitanje, jer na to odlučuju mnogo podnebni i zemljištni odnošaji mjesta i okolice. Najsigurniji se izbor čini, ako se odaberu one vrsti voćaka, koje u mjestu i okolici uspjevaju. Iz obćeg izkustva stečena, za nasadjivanje pokraj puteva i česta prikladne su sljedeće vrsti jabuka: Bojkova jabuka, Cludius jesenska jabuka; Zelena kneževska, Uljasta Pepping, Langston, Rambour, Kraljica Sofia, Cousinot; od Reineta: Champagne, Oberrieder, Harbert, Luxemburgška, ove vrsti jabuka su većim dielom stolne vrsti. Za jabukovaču prikladne, uspjevaju pokraj puteva: Junen jabuka, Trier, Martin Fessard, Wellington, Woods, Boutevilles, Fresquin de Chartres i Luicke. Ove vrsti jabuka rastu visoko, trajna su života, a rode obilno. Od krušaka za jelo prikladne su za nasad uzduž puteva: Colomas, Engležka, Hardenpont, Josephine Mechel, Martin, de Motte, itd. Od krušaka za jabukovaču prikladne su za sadnju uzduž puteva: Cyder, Maude, Rommelter, Sauges, Cirol itd. Onda se uzduž cesta i puteva mogu saditi orasi, kesteni i bajame.

74. Jeli istina, da u Americi krče zemlje za nasadjivanje voća i vinograda sa dinamitom? Kojim uspjehom izvadjaju takovu radnju? Bili se dao kod nas uporabiti dinamit za krčenje?

F. N. u S. (Brač).

Istina je, da se u Americi rabi dinamit za krčenje zemalja za vinograde i voćnjake, ali ne samo u Americi, nego i u mnogim državam u Evropi. Za evropu u krčenju dinamitom imade patent Richard Lüders iz Goerlitza. On stavi po komad dinamita u jamu nešto jedan metar duboko, a napravljenu gvozdenom polugom; a tih jama polugam napravi koliko ih stane na zemljištu na razmak od 2 metra jedna od druge i u svaku postavi komad dinamita. Pomoću električne struje zapale se svi komadi dinamita u svim jamam na jedanput, te sva zemlja ostane razrovana. Kaže se da radnja uspjeva izvrstno, i da je vrlo jeftina. Nema dvojbe, da bi se i kod nas dalo krčiti dinamitom, i to vrlo dobrim uspjehom, a osobito pak tamo, kod vas gdje je zemlja liticasta.

B. Nova pitanja.

75. Molim vas koje su biline, koje jedu zareznike? Imali kod nas takovih bilina?

I. K. u P. (Dubrovnik).

76. Imam livadu, koja je vrlo često podvržena poplavi; molim vas, koju bi smjesu trava morao zasijati, da livada dobro rodi i dobrim sienom?

S. M. u N. (Hrvatska).

77. Imam liepih konja, ali nisu uztrajni za trke, kako častnički konji; molim vas, kako imam uzgajati konje da postanu uztrajni za utrke.

B. B. K. u T. (Bosna).

☛ Odgovori na javna pitanja kao i nova pitanja, primaju se rado od svakoga, pa i ne bili predbrojnici.

OTVORENI DOPISI

GOSPODARSKOG POUČNIKA.

Predplatili su predbrojbu do konca t. g. 1895.

P. N. gospoda: Obradović M. — Riegi A. ž. — Vršić I. pos. — Bukić N. I., trg. — Maršić T. pos.

— V. g. Čukli J. — Obranuli smo list na novu adresu.

— V. g. Šoltić N. — Knjižicu „O uporabi dropa" odposlali smo vam.

— V. g. Ivanković L. — I vami knjižicu „Duhan".

— V. g. Milić T. — Ako padne kiša i samih 8 dana pred trganjem, red je da obilno poškropite, inače može sve grozdje propasti.

— V. g. Lučić F. — Neznamo dali tko kod nas drži na prodaju onih „moccali anticalcinici", ali znamo da ih gradi S. Patetta u Settimo Torinese u Italiji.

— V. g. Vidaković A. — Zelenim gnojenjem može se bez dvojbe znatno povećati rodovitost zemalja, osobito ako se za zeleno gnojenje goje sočivnice i djeteline.

— V. g. Piskulić R. — Broj 14 i 15 poslali smo vam iznovice. — Ono nije ništa ozbiljna, ni obzira viedna.

— V. g. Farčinac I. — Pisali smo u onom poslu, i dok stigne javiti ćemo vam odgovor.

Godina XIV. Izlazi na 1 i 16 svakog mjeseca Broj 18.

GOSPODARSKI POUČNIK

Obće blagostanje zavisi o blagostanju pojedinca a temelj blagostanju pojedinca, jest razboriti rad uz vještu uporabu nauke i izkustva.

Upraviteljstvo lista je u Zadru

Predbrojba u *Austro-Ugarskoj* stoji 3 for. na godinu, u *Inozemstvu* 8 franakâ na godinu. *Uvrstbe* plaćaju se 8 novč. po redku za prvi put, a svaki sliedeći put 3 novč. redak. *Cliché* računaju se 5 novč. po centimetru četvornom.

Upravitelj i Izdavatelj: PETAR L. BIANKINI

Odgovorni urednik: NIKOLA ŠIMIĆ

Pisma, naputnice itd. itd. upravljaju se *Upraviteljstvu Gospodarskog Poučnika u Zadru.* — Rukopisi se nevraćaju. Predbrojba je obvezna za godinu danâ, a izplaćuje se u Zadru. Tko nepovrati prva dva broja obvezan je predbrojbi za godinu dana.

ZADAR, 16 Rujna 1895. Ciena je listu 3 fiorina na godinu. ZADAR, 16 Rujna 1895.

Propadanje seoskog zemljištnog posjeda.

Javna je tajna, da seoski zemljištni posjed propada od dana na dan. Dohodi padaju, a dugovi rastu, i to u takovom razmjeru, da se ne dotiče ni izplaćivati kamate. Ali, da se svak uvjeri, kako seoski zemljištni posjed, kod nas i u cieloj cislajtaniji propada, najbolje je da govore statistički podatci.

Vriednost cielog seoskog zemljištnog posjeda u cislajtaniji procienjuje se 7000 miljuna fiorina, ali je obće uvjerenje da je ova procjena visoka, i da je seoski zemljištni posjed u cislajtaniji doisto vriedan samo 6000 miljuna fiorina.

Godine 1868 seoski zemljištni posjed (ili bolje rečeno težačka stanja) u cislajtaniji bio je obterećem hypotekarnim uknjižbam u vriednosti od 1500 miljuna fiorina; a godine 1890 hipotekarne uknjižbe na seoskim zemljištnim posjedim iznašale su 2330 miljuna fiorina, dakle je hipotekarna uknjižba prirasla za više od 54 postotka.

Ako se sravni ovaj hipotekarni teret sa realnom vriednosti seoskog posjeda, vidi se da je seoski zemljištni posjed obterećem za više od jedne trećine hipotekarnim dugovim. Uzme li se, srednja kamata ovog hipotekarnog duga sa $4\frac{1}{4}$ po sto, i 1 postotak za amortizaciju, to leži na seoski zemljištni posjed, svake godine izim duga, 127 6 miljuna fiorina drugog tereta.

Seoski zemljištni posjed obterećen je takodjer godišnje su 79 miljuna fiorina poreza (zemljarine). Ako se spoje svi ovi tereti što tište i više na seoski zemljištni posjed, proiztiče, da je seoski zemljištni posjed obterećen za više od 60 postotka svoje vriednosti.

Obzirom na prihod seoskog posjeda, a usljed razlike izmedju zemljištnog i glavničnog dohoda postaje ovaj razmjer još gori.

Iz ovoga se jasno vidi, kako idu danas dohodi seoskog zemljištnog posjeda.

Od svih dohoda seoskog zemljištnog posjeda ide doisto više od 27 po sto za državne pokrajinske i občinske poreze, privatnoj glavnici ide drugih 50 postotaka na izplatu kamata i hipotekarnih dugova, a vlastnicim seoskih zemljištnih posjeda jedva da ostaje koja 23 postotka od cielog dohoda.

U sve ove terete nisu uračunani mjenični dugovi, i dugovi ili tereti druge vrsti, koji nisu hipotekarno zajamčeni.

Kako sbilja pod našim očima neprestano propada seoski zemljištni posjed, najboljim su dokazom česte dražbe posjeda.

Ali i u tom pitanju, neka nam budu dokazom statistički podatci.

Dražbe za neizplaćene hipotekarne dugove pomnožavaju se od dana na dan. Godine 1868 bilo je 5074 javnih dražba seoskog zemljištnog posjeda za neizplaćene hipotekarne dugove; godine 1890 taj broj je narasao na 13,513, a ako idemo ovako napried od godine na godinu ići će na dražbu polovicu seoskog zemljištnog posjeda.

U 23 godine t. j. od godine 1868 do 1890 išlo je na javnu dražbu 220,328 seoskih zemljištnih posjeda.

Ali u istom razmjeru u kojem rastu hipotekarni dugovi i javne dražbe seoskog zemljištnog posjeda, u istom se razmjeru pomnožavaju sudbene uknjižbe i eksekutirane intabulacije.

Godine 1868 bilo ih je 31,585, a iznašale su one godine 19 postotaka svih tereta seoskog zemljištnog posjeda. Godine 1890 porasao je ovaj broj na 87,380, a iznašao je 32 postotka svih tereta seoskog zemljištnog posjeda.

U novčanoj vriednosti, iznašali su svi ovi novi tereti seoskog zemljištnog posjeda 1868 godine 6,659,241 fiorin, dočim su porasli 1890 godine na 13,125,606 fiorina.

U samu godinu dana t. j. od godine 1889 na godinu 1890 porasli su novi tereti seoskog zemljištnog posjeda od 30 miljuna na 52 miljuna fiorina.

Iz ovih se brojka posve jasno razabire, kako se naš seoski zemljištni posjed od dana na dan više zadužuje, a dosljedno tome i propada.

PODLISTAK.

Katekizam Gospodarske hemije

od

D.ra E. WILDT-A

Ravnatelja agrikulturno-hemičnog pokušališta u Poznanju.

Po šestom izdanju njemačkog izvornika preveo

F. RADIĆ

Učitelj strukovne učionice u Korčuli.

(*Nastavak vidi broj 17*).

300. Po čemu se izvršuju te promjene?

Pomoću probavnih sokova koji iztiču u raznim čestima probavne cievi: sline, želudačnog soka, žuči i trbušne sline ili pankreasa.

Hrana primljena usnami najprije biva razdrobljena u gubici i dobro pomiešana slinom. Već pri tom dogadja se djelomično pretvaranje škroba u slador, djelovanjem ptyalina, nekog fermenta koji se nahodi u slini, te se raztapa raztopiva bjelančevina. Nakon toga krmiva razdrobljena i slinom dobro pomiešana prelaze u želudac, gdje dolaze u doticaj sa želudačnim sokom, i gdje pepsinom i solnom kiselinom želudačnog soka, neraztopive bjelančevine pretvaraju se u raztopive peptone; na daljnjem putu po želudačnoj cievi u tankom crievu pridolaze još, kao proizvodi izlučivanja jetre i trbušne žljezde slinavice, žuč i trbušna slina, koje pretvaraju u slador i u peptone ugljikove hidrate i bjelanjkaste tvari koje dotle nebijahu još probavljene. Isto tako bivaju raztopljene i rudne tvari koje se nahode u krmivima.

Po navedenom načinu razvija se probavljanje hrane kod životinjâ sa prostim želudcem; ponešto trudnije je probavljanje kod preživačâ. Te životinje primaju razmjerno mršavu hranu i zato su prisiljene, da zadovolje potrebi hranivih tvari, da savladaju velike kolikoće, a na to jih usposobljuje osobita uredba želudca. Želudac preživača sastoji naime od četiri odielka: buraga, kapure, knjižca i lonjak (sirišta ili prižimala). Primljena tek krupno prožvakana krmiva dolaze najprije u burag, i skupljaju se u njemu u koliko su krupnije naravi, da budu razmočena, dočim kapljeviti dio primljene hrane, kao što i sitnije satrvene čestice prelaze odmah u drugi želudac. Netom se razmekšaju gromade koje se nahode u buragu, one bivaju osobitim pokretim riganja povraćene u gubicu, tek sada sitno prožvakane i oslinjene; odatle prelaze neposredno u treći želudac, knjižce ili knjigu, a iz njega u zadnji želudac, u lonjak koji odgovara želudcu životinjâ sa prostim želudcem; daljnji postupci probavljanja jednaki su kao i kod životinjâ sa prostim želudcem.

301. Kamo dospievaju raztopljene i pretvorene sastavine hrane, dakle bjelančevina, mast, ugljikovi hidrati i pepeljaste sastavine, iz probavne cievi?

One bivaju usrknute iz griza pomoću staničnih ustroja prikladnih za upijanje, koji se nahode u sluznoj opnici želudca i skoro ciele probavne cievi, te, ili neposredno ili posredovanjem mezgovnicâ prenešene u krvni put.

302. Kojim je promjenama podložen slador na krvnom putu?

Od svih hraniva, koja prelaze u krv, slador se najbrže troši; on se mahom spaja sa kisikom udahnutim kroz pluća, koji mu privadjaju krvna tjelesanca, te se razstavlja, možda neposredno ili nakon postanka različitih proizvoda razlučivanja, u ugljičnu kiselinu i vodu. Kolikoća topline, koja ostaje slobodna pri tom postupku okisivanja, služi za uzdržavanje životinjske topline.

Dokaz za izvanredno hitro okisivanje sladora koji je prodrô u krvne cievi stoji u tomu, da u normalnoj krvi nalazimo vazda samo posve neznatne tragove sladora (0·004—0·1%) i nigdje ga se netalože oveće kolikoće, premda u odraslu volu prelazi svagdano 6—9 kg. sladora iz probavne cievi u krv. (*Sliedi*).

Crv trešnje.

Na mnogim mjestim pojavlja se na trešnjam crv, koji izim što plod znatno izcrva, uzrokom je da mnogo trešnja poodpada. Dobro je dakle, da se znade, kako taj crv živi i kako se razvija, te kako da se utamani.

Crv trešnje razvije se od jajasca, što jedna mušica s nese u svibnju ili koncem travnja na cvietu. Ova mušica ili lepirica prezimljuje na deblu, u pukotinam kore, u obliku kukuljice.

Da se utamani ova mušica ili lepirica, nema druge nego u zimsko doba navući rukavice od željezne žice pa istrugati koru po deblu i debljim granam i tako sgnječiti sve kukuljice, koje se nadju. Dobro je takodjer pokupiti sve ove komade kore koji se za struženja olušte i padnu na zemlju, pa ih izgoriti. Mušica ova pravi štetu, kako što rekosmo time, što njena ličinka izgrizava plod. Ne živi dugo, kao ličinka, a da se okukulji ostavi plod i s pusti se na zemlju, da se pak popne na deblo, na kojem se obično okukulji.

Ako ličinka ne dopre uspeti se na deblo, onda se okukulji na zemlji, izpod suhorine, u travi, izmedju kamenčića, dapače i u samoj zemlji, i tu ostane skorom godinu dana, t. j. do budućeg travnja ili svibnja kad se preobrazi u mušicu i poleti na cvieće, gdje se pari i nese jajasca.

Kad se ovoj crv u velikoj mjeri pojavi znade vas plod uništiti. Valja s toga proti njemu odlučno postupati, pa izim što ga je tamaniti zimi, savjetuje se plod ranije pobrati, prije, nego li ga crv ostavi, da se na zemlji zakukulji.

Naknadno sijanje djeteline.

Vrlo često dogodi se, da u proljeće zasijano djetelino sjeme vrlo loše proklica. Mnogi radi toga krive sjeme, ali u većem dielu slučajeva nije krivo sjeme, ono je dapače bilo izvrstno, ali je po sjetvi nastala trajna suša, pa sjeme nije moglo proklicati i razjele ga što ptice što zareznici.

Gdje se može sijati djetelina jeseni, biva u onakovim predjelim, kako kod nas na jugu, gdje jeseni ima obično dosti vlage, i gdje se do zime mogu sjemenjaci dobro ukorieniti, bolje je sijati djetelinu jeseni, jer i neuspjeli sjetva posve jeseni, može se opet naknadno zasijati u proljeće; dočim ako rad suše neuspje proljetna sjetva, red je naknadnim sijanjem pričekati do jeseni. Pred naknadnim sijanjem valja zemlju prebranati ili prodrljati, da sjeme nadje uvjete klicanja.

Ljekarica, meteljska i svaka druga djetelina može se u južnim predjelim sijati jeseni; dočim se na sjevernijim stranam može sijati jeseni žuta djetelina, švedska djetelina i rumena djetelina, a sve ostale djeteline valja sijati u proljeće.

O jesenskoj sjetvi djetelina, moći je na sjevernijim stranam samo ondje govoriti, gdje se sjetva djeteline može obaviti u kolovozu mjesecu i gdje zima ne dolazi rano. A. M.

Vrienje masta sa raznim čisto uzgojenim kvascim (fermentim).

Ima nekoliko godina da su već počeli dokazivati stručnjaci, da izraz vina zavisi uvjek od vrsti kvasca, koja prevladjuje za vrienja, te da stalna vrst kvasca proizvadja stalni izraz u vinu. Onda se je počelo iztraživati koje su vrsti kvasca onih boljih vrstih vina, koje su u svietskoj trgovini na glasu; i počelo se je primješavati rečenog kvasca mastu od druge vrsti groždja i drugog predjela, pa se je opazilo, da takovo vino dobiva doisto onaj stanoviti izraz plemenitih vrstih vina.

Sličnih je kušnja izvedeno u zadnje doba i na gospodarskom pokušalištu u S. Michele.

Za kušnju rabio se je mast bielog burgundca, bielog Nosiola i bielog Negrara, te ruzni kvasci posve čisto uzgojeni od A. Jörgensena u Kopenagenu. Svaka pojedina vrst kvasca, dala je svaki put vinu isti izraz.

Kvasac *Saccharomycas cerevasiae* pokazao se je ne uporabiv za vino, jer ovim kvascem postaje vino neugodna teka.

Saccharomyces pastorianus ima svojstvo, da po vrienju ostane vino sasvim bistro, a taložina vina je pržinasta. Ova vrst kvasca imala bi biti **najbolja za pravljenje šampanjca.**

Saccharomyces apiculatus proizvadja oštra kiselasta vina, koja se vrlo težko izbistre.

Saccharomyces ellipsoideus proizvadja najtečnija vino liepa izraza.

Kvasac *Monilia candida* proizvadja vino, koji svojim tekom spominje na voće.

Kušnje će se još nastaviti, pa je stalne nade, da će se stanovitim vrstim kvasca čisto uzgojena, moći proizvadjati po volji one vrsti vina, koje se želi. L. V.

Ljetno obrezavanje ruža.

Dobar uspjeh ruža, koliko god zavisi od vrsti, zemlje, položaja i njege isto toliko zavisi i od ljetnog obrezavanja. Ljetno obrezavanje ruža, od osobitog je pak upliva za buduću cvatnju.

Ljetno obrezavanje ruža preduzimlje se odmah po prvoj cvatnji. U tu svrhu odreže se sve ocvale mladice, do bližeg čvrsto razvijenog oka (pupa).

Najčvršće razvijeni pup jeste obično drugi pup odozgor.

Istodobno se odrežu sve slabe i tanke mladice, kao što i sve one mladice, koje se križaju medju sobom.

Usljed ovog rezanja, sve preostale mladice razviju se vrlo bujno, cvietonosni pupi, od vrstih koje jeseni cvatu, razviju se u svoj duljini i cvataju još iste jeseni vrlo obilno i velikim liepim cviećem.

One vrsti ruža, koje jedan sami put u godini cvatu, razviju bujno svoju glavnu mladicu, a cvietni pupovi ostanu spavajući do proljeća.

Onim vrstim ruža, koje tjeraju odveć duge i bujne mladice, kao što su Noisette i neke vrsti thee ruža, valja ljeti pokratiti mladice, i to baš u ono doba, kad mladice imadu kojih 12 ili 15 listova. Ovim pokraćenjem vrhova mladica odebljaju pupovi i protjeraju više postranih kratkih mladica punih cvieća.

Ovo ljetno obrezavanje ruža mora biti ovršeno do konca kolovoza, jer ako se kašnje obavi, mladice koje protjeraju nakon rezanja ne dozriju do zime, pa z mi vrlo lako prozebu. R. G.

Gojitba Ljubiduška.

Ljubidušak (*Reseda grandiflora*) vrlo je obljubljeno cvieće, i malo je kuća gdje ima djevojaka, a da se ne goji.

Ljubidušak velikog cvieta cieni se više od onog malo cvieta, a i izdašnije cvata.

U zimsko doba ima cvieće ljubiduška više vriednosti, nego li u ostalim dobam godine, a najviše traži se od veljače do svibnja.

Da se uzgoji ljubidušak za cvatnju u zemanu, kad je najviše obljubljen valja sijati sjeme oko polovice rujna mjeseca. Sjeme sije se u graste ili na polje u dobroj, prhoj i gnojnoj zemlji.

Kad sjemenjaci porastu za 5 do 6 cm. onda se razsade u prhu, tresetastu zemlju, dobro se zaliju i smjeste na toplijem mjestu, negdje u zaklonici od sjevera.

Koncem studenoga razsadi se u lonce od 10 cm. promjera, u zemlji, koju se navlaš priredi miešanjem jednog diela vriesače, jednog diela zemlje iz klijališta, i jednog diela obične zemlje iz vrta.

Ljubidušak se obično izprede u vis; ali ako dostigne 12 cm. visine bez da se je razgranio, valja mu uštipnuti vrh, a onda će se odmah razgraniti.

Do konca prosinca postigne svaki busić nešto 18 cm. visine, a ima 10 cm. u promjeru, pa ih s toga valja sada razsaditi u veće lonce od 15 cm. promjera.

I za ove veće lonce rabi se gornja smjesa zemlje, ali se pognjoji su malo koštanog brašna.

Hoće se uvjek da je zemlja nešto prha i propustna; ne postigne li se to gornjim smjesam, onda se doda jedan dvadeseti dio pepela od kamena ugljena.

Lonci se sad zakopaju u klijalište u zemlji jedan do drugoga, a tik stakala, da im bude što moguće svjetlije, e da što prije i ljepše procvatu.

Može se imati cvieća od ljubiduška preko ciele godine, ako se od siečnja unapred sije svakog mjeseca.

Jeli otrovno grožđje poškropljeno raztopinom modre galice?

Modra galica prolazi u obće kao otrov, pa je se svak čuva. Njena oporaba u vinarstvu proti peronospori izazvala je mnogo prigovora, od kojih je najveći bio taj da će grožđje škropljeno modrom galicom biti štetno ljudskom zdravlju, a da će vino koje se napravi od takova grožđja biti otrovno. Kod nas ima mnogo ljudi, koji za žive oči nebi okušali grožđje za koje znadu da je škropljeno modrom galicom, a mnogi se i radi vina razpituju.

Isto što i kod nas, dogadjalo se je i drugdje, gadja se i u drugome svietu. Mi smo još prije 8 godina donieli sve analize vina pravljena od škropljena grožđja, koje su francezki učenjaci izveli, pa da se naši čitaoci u pitanju potanje upute, donosimo što o stvari piše Ugarski Kemički državni zavod u Budimpešti, koji je neizbrojivo kušnja učinio o otrovanosti grožđja:

a) Grožđje poškropljeno pol postotnom raztopinom modre galice i sa *Eau celeste.*

b) Grožđje poškropljeno su dvo postotnom bordoležkom kašicom.

c) Grožđje, opetovano put poškropljeno tropostotnom raztopinom bakrenog sulfata i dvopostotnom raztopinom sode.

d) Grožđje škropljeno dvopostotnom raztopinom bakrenog sulfata i sode, a koje nije bilo prebrano za trganja.

e) Grožđje škropljeno su 2 postotnom raztopinom bakrenog sulfata, i $2\frac{1}{2}\%$ raztopinom sode.

f) Grožđje sa odrene obilno škropljene raztopinom bakrenog sulfata.

Za svaku kušnju uzelo se je po jedan kilogram grožđja, i u prvih pet navedenih slučajeva nije se našlo tragova modre galice, a u šestom slučaju našasto je 0·00021 postotak modre galice.

Iz ovog se jasno vidi, da i najobilnijim škropljenjem ostaje na grožđju samo tragova modre galice, te da o otrovanju škropljenim grožđjem nemože biti govora.

U ovom pitanju izveo je puno kušnja i L. L. van Style na Gospodarskoj pokušajnoj postaji u New-Yorku, pa premda je rabio najobilnije poškropljeno grožđje, našao je samo tragova modre galice. Po tom se škropljeno grožđje može bez svake bojazni jesti.

Utamanjivanje viline kose (Cuscuta).

Najbolje sredstvo proti vilinoj kosi jeste rastopina zelene galice.

Vilina kosa, kako je poznato sadrži mnogo treslovine, koja u doticaj željeznim sulfatom zelene galice pravi gvozdeni tanat, usljed česa prestane svako kolanje sokova u vilinoj kosi i ona se posuši.

Raztopina zelene galice rabi se u razmjeru od 10%. U badnju ili staroj razadnjenoj bačvi na svakih 100 litara vode raztopi se 10 kilograma zelene galice. Miešanjem raztopi se galica prilično brzo.

Kad se je priredila raztopina, pokose se ona mjesta djeteliste, koje je napala vilina kosa, i ono što se je pokosilo izgori se na licu mjesta bez prenašanja.

Prirede se nuzto strcaljke ili zalivači, napune se raztopinom zelene galice, pa se dobro zaliju sva ona pokosena mjesta, gdje se je bila pojavila vilina kosa.

Valja obilno zalievati, da raztopina izkvasi i zemlju. Valja škropiti za 1 do 2 metra širje nego li je bilo tragova viline kose, da se uništi i u susjedstvu svaki zametak viline kose.

Škropljenje djeteliśta okužena vilinom kosom valja opetovati 2 do 3 puta u navratcim od 4 do 5 dana.

Pošto je zelena galica izvrstno gnjojivo za djeteline, na takovim poškropljenim mjestim nakon malo vremena protjera opet djetelina vrlo bujno.

Ako je vilina kosa sve djetelište zarazila, onda bi ovo sredstvo bilo preskupo; u takovu slučaju neostaje drugo, nego nanieti slame na djetelište, pa za suha dana sve upaliti; a onda preorati zemlju i za nekoliko godina gojiti druge gospodarske rastline.

Mjerenje siena.

Svaki gospodar mora biti na čistu, koliko je siena pokosio, ili koliko mu još siena ostaje, jer valja da kolikoća siena sto i uvjek u razmjeru sa kolikoćom blaga. Ocjenjivanje siena na oko ne valja, jer se takovim procienjivanjem može gospodar debelo prevariti, a krma kad je nestane neda se tako na brzu ruku pribaviti. Sieno se većim d elom drži u plaštovim. Da se dozna objem jednog plašta siena p množi se širina plašta sa dužinom, a onda sa visinom. Plaštevi siena su obično bridasta oblika, riedki su plaštevi čunjasta i piramidalnog oblika. Gdje su plaštevi nepravilna oblika, mogu se za mjerenja podieliti u dvi ili tri bridasta oblika.

Kad je proračunan objem siena, onda se vrlo lako pronadje njegova težina, a to ako pomnožimo objem sa specifičnom težinom.

Specifična težina jednog tiela jeste ona težina, koja nam označuje koliko je dotično tielo laglje od vode.

Specifična težina siena mienja izmedju 0·07 i 0·09, što će reći da jedan kubički metar siena teži kojih 70 do 90 kg. — Ako mi pomnožimo pronadjen objem siena u kubičkim metrim sa 70 do 90, to onda doznajemo koliko ima u plaštu metričkih centa siena. Dobro sieno teži po prilici koliko otava. Opetovane kušnje dokazale su:

a) Da 1 kubički metar otave ili dobrog siena teži 85 do 90 kilograma.
b) Srednje vrsti siena, teži svaki kubički metar kojih 64 do 85 kilograma Napram vrsti siena, kojom razpolažemo uzeti ćemo njegovu težinu, te ćemo se za loše sieno približiti broju 64, a za vrlo dobro sieno i otavu broju 90.

S. L. Z.

SVAŠTICE

Žetva zelenog kukuruza. Dali je bolje zeleni kukuruz posušiti u sieno, ili ga izsjeckati i pritisnuti u kiselo sieno, pitaju se vrlo često mnogi gospodari. F. Wall proučavao je pune četiri godine ovo pitanje i došao je do sljedećeg zaključka. Zeleni kukuruz posušen u sieno, ako je sieno dugo ležalo na polju, izgubi poprieko 38·8 po sto svojih suhih tvarih i 24·3 po sto svojih bjelančevitih sastavina. Izsiecka li se kukuruz, te iztisne li se u kiselo sieno, onda izgubi samo 15·6 po sto svojih suhih tvarih, i 16·8 po sto svojih bjelančevina.

Potreba vode za blago. U obće se uzimlje da za svaki kilogram suhe hrane, što blago pojede trebuje, konj i ovca: 2 do 3 kg. vode; vol: 4 do 5 kg. vode; krava 5 do 6 kg. vode; a svinja 7 do 8 kg. vode. Za napajanja životinja valja uvjek paziti, da voda ne bude odveć hladna, jer onda lako obole probavni ustroji. Životinjam nosećim nevalja nikad davati za napoj mrzle vode, jer onda lako izvrgnu.

Sjeme od jorgovana, valja zasijati, dok dozrije, jer je vrlo kratke klicavosti. Sjeme od jorgovana dozrieva koncem lieta, pa se odmah zasije ili na polje na priredjenoj gredici ili u skrinjice. Po sjetvi razastre se po zemlji malo lišća, da štiti sjeme od sunca, i da se bolje vlaga uzdrži u zemlji.

Čuvanje oraha. Kad se orasi poberu, posuše i olušte najbolje ih je držati u velike zemljane lonce, u koju svrhu mogu služiti i lonci za cvieće, samo ako im se luknja na dnu začepi. Ovi se lonci pokriju opekom ili criepom, pa se zakopaju u zemlju. Orasi se u njima drže izvrstno. Vrlo se dobro i dugo drže orasi u pržini, sama, ako je nuzto dotično mjesto prilično hladno.

Mlieko za gasenje gorećeg petroleja izvrstno je sredstvo. Ako se upali svieća petrolejka najbolje je uzeti mlieka i politi plamen; plamen se odmah ugasi. Polievati goreći petrolej vodom nevalja, jer se onda plamen još više širi.

Mjedeno posudje izsvjetla se brzo ilovačom namočenom u kvasini (octu). I sa razsoli od slane ribe, a osobito od srdjela vrlo se brzo izsvitla mjedeno posudje, samo što ga valja kašnje temeljito izčistiti da ne daje po ribjoj razsoli.

Proti mravim, rabi se vrlo dobrim uspjehom bljuvači srieš raztopljen u razvodjenom medu. U ovoj se tekućini namoči jedna spužva i postavi blizu mravinjaka. Izvrstno je sredstvo proti mravim mast zasićena boraksom, jer mravi radje jedu mast, nego li med. Peruanski balsam broji se takodjer u mravinje otrove. Ukuha se 30 grama peruanskog balsama u 350 grama vode, pa se poškropi oko mravinjaka i ona mjesta gdje mravi najviše dolaze. Ako se deblo jednog stabla prstenasto namaže ovom raztopinom peruanskog balsama mravi ne dolaze više na to stablo.

Hartija se najbolje priliepi staklu, ako se namaže bjelancem od jajeta. U tu svrhu valja bielanac ubiti u pjenu, pa onda pričekati da postane opet tekuć.

Gospodarske Viesti.

Napokon je prekojučer pala toli željno očekivana kiša. U obće uzeto ova je kiša vrlo dobro došla, za vinograde, za maslinu, za povrće, a i za zdravlje, jer je satrla onu nesnosnu ljetu žegu, koja je već dodijavala. Ova kiša mogla bi biti od štete samo za ona mjesta, gdje groždje još nije dozrelo, a vinogradi su već bili zaraženi peronosporom.

***

Po južnijim stranam počelo se je već trgati, a sad se nastavlja trganje s reda, tako da ćemo do desetak dana biti usried jamatve. Nije velike kolikoće roda, ali je dobro i zdrelo.

***

Iljetos je izvedena liepa kolikoća grožđja, žaliboże ne, koliko prošastih godina do ove dobe, ali su ciene bile prilične. Prebrano grožđje za izvoz prodalo se je po 10 do 14 novčića kilogram. I za grožđje za mašćenje ima tražioca, ali ne nude baš dobre ciene. Nade je ali, da će se i ljetos, kako i prošastih godina usred jamatve pojaviti utakmica izmedju kupaca i da će ciene poskočiti

***

Čujemo, da je propao veći dio amerikanskih loza, koje ljetos vlada nasadila bila u predjelim okuženim filokserom. Dobar dio zasadjenih amerikanskih loza nije se primio, jer kasno zasadjene, i jer se je sadnja posve površno obavila.

***

Na otoku Ugljanu odkriveno je jedno novo filokserično ognjište.

***

Obavljeni su izbori za sabor, od svih izabranih zastupnika, ni jedan, da je zanimanjem i zvanjem gospodar. U zadnjem zasjedanju imali smo bar plemića Tartagliu. Od odabranih zastupnika ima ih oko 20 koji su zvanjem pravnici, i to ponajviše odvjetnici. Biti će zakona, kao plive!

***

Godine 1895 urodilo je Hrvatskoj i Slavoniji:

Jabuka	94,000	quint.
Krušaka	62,000	„
Šljiva	776,000	„
Trešnja i višnja	19,000	„
Antića (marilice)	1,000	„
Oraha	20,000	„

***

U Hrvatskoj i Slavoniji do 500,000 glava krmadi hrani se po hrastovim i bukovim šumam, koje zastiru površinu 1,500,000 jutara.

***

Vlastelinstvo Valpovačko, čiji su vlastnici grof Gustav i Rudolf Normann, prodaje sve svoje šume. Te šume obuhvaćaju površinu od 5277 katastralnih jutara, a nanizane se u ravnici sve jedna do druge.

***

Pod pokroviteljstvom bosanske zemaljske vlade, ustrojena je dne 13 t. m. u Sarajevu Poveljna zemaljska Banka za Bosnu i Hercegovinu sa glavnicom od 10 miljuna forintih razdieljena na 100,000 dionica. Već je izplaćeno 40% dionica. Banka uživati će od bosanske vlade, stalne ovlastice i pogodnosti, a izdavati će založnice, koje bez poreza pružaju pupilarnu sigurnost. Vlada će u banku ulagati svoje razpoložive fondove.

***

Koncem 1894 godine radilo je u Hrvatskoj 75 domaćih novčanih zavoda. Bilance od 66 tih novčanih zavoda predstavljale su koncem godine 1894.

Aktiva:

Blagajna	1,044.066 fior.
Mjenice	23,536.460 „
Vriednostni papiri	6,897.476 „
Hipotekarni zajam	14,280.722 „
Predujmovi	961.637 „
Obveznice	641 822 „
Nekretnine	1,693.843 „
Dužnici	5,585.625 „
Našastar	76.663 „
Prenosni račun	128 075 „
Dionička glavnica novih zavoda	6,078.900 „
	60,925 388 fior.

Pasiva:

Dionička glavnica	12,771.110 fior.
Uložci	34,025.163 „
Pričuvna zaklada	2,190.549 „
Mirovinska zaklada	216.894 „
Prenosni račun	189.398 „
Vjerovnici	3,948.969 „
Reescompt	2,196.037 „
Založnice	4,425.633 „
Čisti dobitak	961.635 „
	60,925.388 fior.

***

Vlastniku rudokoba K. Faberu produljena je za godinu dana dozvola za predradnje željezničke pruge iz postaje Leskovac u Samobor.

***

Godine 1894 uvedeno je u Trstu po suhu 360,915 quint. brašna, a izvedeno je po moru 336,653 quint. Izvoz kreće se prama Istri, Dalmaciji, Engležkoj, Turskoj, istočnoj Indiji, Egiptu, Braziliji i Italiji.

***

U Českoj radile su 1894 godine 723 pivare, koje su proizvele 7,600,000, hektolitara piva. Najviše piva proizvela je gradjanska pivara u Pilsnu, biva 582,140 hektolitara, pa dionička pivara u Pilsnu: 250,300 hektolitara, proizvadnja ostalih pivara vrti se oko 100,000 hektolitara na godinu.

***

Poljoprivredno družtvo u Beogradu bilo je priredilo u Svilanjcu, dana 2 i 3 t. m. izložbu čuvenog resarskog soja goveda.

***

Srbska vlada, odlučila je zasnovati u Šabcu jednu nižu poljodjelsku školu. To bi bila u Srbiji treća ratarnica.

***

M. Pavlović, zemljodjelac iz Šiseoske u valjevskom okružju u Srbiji izumio je način, po kojem on svilene bude dozriele za predenje, natjera u šestoj nedjelji da same tkaju platno. Svilene bube tkaju platno debelo ili tanko, onako kako se odredi. Više komada tog platna, u veličini od jednog metra poslao je on ministarstvu na ogled, a ono ga je izložilo na zanatlijskoj

**

izložbi u Požarevcu. Do sto svilenih gusjena zna Pavlović uputiti da skupa rade na jednom komadu. Kojim se sredstvom služi Pavlović, da uputi gusjenice svilene bube na izravno tkanje, nije još poznato, jer on to drži tajnom. Izum je svakako čudnovat!

***

Godine 1894 pobrano je u Bosni 186,051,777 kg. šljiva, od kojih je u posušenom stanju izvedeno u vriednosti od 5 miljuna fiorina. Najviše šljiva proizvadja okružje Dolnje Tuzle. U rečenom okružju pobrano je 1894 godine 127,700,539 kg.

***

Šumarski državni izpiti obdržavati će se ljetos u Beču dne 14 listopada. Zadnji rok prijave je na 13 listopada u 9 satih u jutro u knjižnici ministarstva za poljodjelstvo.

***

Poljodjelska zadruga u Novomtišinu nabavila je za svoje članove 1894 godine 3700 q. Thomasove troske, 900 q. superfosfata, 400 q. kilske salitrovine, 500 q. kainita, 600 q. soli za gnojenje, sve u vriednosti od 25,940 fiorina, te 688½ fior. raznog sjemenja, 3400 q. kamenog ugljena u vriednosti od 5155 fior. i 500 kg. soli za blago.

Pitanja i odgovori „G. Poučnika".

A. Odgovori.

75. Molim vas koje su biline, koje jedu zareznike? Imali kod nas takovih bilina?
I. K. u P. (Dubrovnik).

Nije nam poznato, da kod nas žive bilina, koje se hrane zareznicim, ali veći dio bilina, koje se hrane zareznicim, mogu se i kod nas gojiti u loncima; samo što se hoće za nje i pogojiti u loncima; samo što se hoće za nje i poznatije su i zanimivije sljedeće: *Dionaea muscipola* (Muholovka), *Drosera rotundifolia*, *D. intermedia*, *Cephalotus follicularis*, onda razne *Nepenthes*, razne *Sarracenia* i razne *Darlingtonia*. Sve biline, koje se hrane zareznicim jesu više ili manje močvarne biline, moradu se s toga držati vlažno. U postavam i po sobam u acquariumim najviše se goje Drosera i Dionaea Sade se u posve malim loncima u tresetnoj zemlji, kojoj se primješa nešto vlažne mahovine (Sphagnum). Lonac drži se u zdjelici ili na plitici punoj vode. Od rujna do svibnja počivaju. Sve ostale vrsti mnogo je teže uzgajati, jer su biline toplih predjela.

76. Imam livadu, koja je vrlo često podvržena poplavi; molim vas, koju bi smjesu trava morao zasijati, da livada dobro rodi i dobrim sienom?
S. M. u N. (Hrvatska).

Na livadam, koje su često podvržene poplavi, izplaća se gojitba rozgastih trava, kao što je *Phalaris arundinacea*, *Glyceria spectabilis*, *Poa acquatica* i *Festuca fluitans*. Ove trave konji jedu vrlo rado; ali pošto ne prave posve gustu zaraslinu na livadi, valja izmedju njih zasijati i drugih trava, koje se bolje razvijaju u sklopu, a i bolje su. Takova je Festuca elatior, lisičji repak, klubčasta oštrica itd. Od djetelina za takove livade spobna je vrst Trifolium hybridum i Lotus uliginosus. Da takove livade podvržene poplavi odmah prve godine izdašno rode, savjetuje se zasijati i nešto taljanske ljulike, uz nešto medunike i kumina. Evo smjese sjemenja, za zasijati jedan hektar takove livade podvržene poplavi:

1.	Lisičjeg repka	5%	smjese	=	2	kg.
2.	Festuca elatior	10 „	„	„	3	„
3.	Klubčaste oštrice	5 „	„	„	4	„
4.	Phalaris arundinacea	10 „	„	„	4	„
5.	Glyceria spectabilis	5 „	„	„	[illegible]	„
6.	„ fluitans	5 „	„	„	3	„
7.	Thimotejke	10 „	„	„	3	„
8.	Proste vlasnjače	5 „	„	„	2	„
9.	Livadne vlasnjače	5 „	„	„	2	„
10.	Metličice	10 „	„	„	[illegible]	„
11.	Anthoxanthum odorat.	5 „	„	„	[illegible]	„
		70%	„		[illegible]	kg.
	Prenos	70%	smjese	=	35	kg.
12.	Trifolium hybridum	10 „	„	„	2	„
13.	Lotus uliginosus	10 „	„	„	2	„
14.	Kumina	5 „	„	„	1	„
	Ukupno	100%	smjese	=	40	kg.
	Povrh svega ovoga valja zasijati još 100 postotaka taljanske ljuljike				8	kg.
				Svega	48	kg.

77. Imam liepih konja, ali nisu uztrajni za trke, kako častnički konji; molim vas, kako imam uzgajati konje da postanu uztrajni za trke.
B. B. K. u T. (Bosna).

Pri vježbanju konja sva briga i nastojanje valja da ide za tim, da se razvije svaćanje konja, jer ga svaćanje časa i potrebe usposobljuje na izpunjenje najtežih zahtjeva. Ta se svrha postizava, koli blagim postupanjem, toli odstranjenjem sve suvišne težine tiela, i svega onoga što prieči njegovu lakoću i njegovu agilnost. Nevalja dakle, da se u tielu konja nagomilava nepotrebita tusta, a valja mu vježbat mišice. Za utrkivanje neće se da je konj pritio, ko što se kaže pod kožu i na bubrezim, ali se neće, da ima sala ni na drugim ustrojim, a osobito pak ne na plućim. Sasvim čista i zdrava pluća, uz mišičnu snagu daju konju onu ustrajnost, koja ga usposobljuje da prevali velikih daleěina. Da se konj ne tusti, i da se oslobodi suvišna tusta, postizava se s jedne strane tim, da se konj čini raditi, a s druge strane izvanjskim sredstvim. Konj najlaglje gubi tusto, ako ga se svega pokrije jeduim gunjem, ne izuzam ni glavu, pa ga se tako omotana čini raditi. I razna čistila puno pomažu, ali se ta sredstva ne smiedu rabiti, da ne slabe probavni ustroji. U istom razmjeru u kojem se odstranjuje tusto iz tiela, hoće se da se razvijaju mišice. Da se jednog konja dotjera za trkanje hoće se više mjesecih uztrajna rada i njege, jer se konj mora postepeno i malo a malo priučavati težkoj radnji; kad bi se prenaglilo, izmorio bi se, i iznemogo, te bi vas trud bio izgubljen. Vježbanje počimlje lakim korakom, poslje nego li se konja pokrije gunjem, kako što je prije rečeno. Dok svrši vježba, skine se gunj, ostruga pot, pa konj krpama dobro matare, dok postane sasvim suh. Sad se zamota opet u gunj, pa vodi naokolo, dok prestane svako naglo dihanje. Nevalja se prenagljivati u vježbanju, niti pretjeravati napinjanjem snaga. Najviše se uspjeha postizava ustrajnim radom u korak i poskočice, napram tomu kako si konj sam odabere. Vježbanja valja izmjenično praviti na pržinastoj zemlji i po tvrdome putu. Na pržinastoj zemlji u koraku jačaju se puno mišice, ali se poskočice izmaraju. Potrkice vježbaju se konji najviše jedan ili dva puta na nedjelju, naravski uvjek pokriveni gunjem od glave do pete. Snagu što iztroše konji za vježbanja, valja im nadomjestiti sočnom hranom. Paša, zelena krma i sieno nisu za takove konje, poništo ne paša i zelena krma. Za konja je najsočnija hrana zob, ona je konju ono isto, što je čovjeku meso. Radnjom nevalja ići preko stalne mjere; kad se je postiglo, ono što konj može dati, nevalja prenapinjati, jer bi takovo vježbanje bilo od štete, te bi konj propadao, mjesto da napreduje u snazi. Kad konj neće da jede, kad je nemiran i uzrujan i kad je umoran i mamuran, znak je da se je pretjeralo vježbanjem. I za vježbanja valja dati konju odmora. Vrlo se grieši, ako se izjutra konj vježba za utrku, a po podne upotrebljuje za druge radnje.

B. Nova pitanja.

78. Molim Vas, koji je najbolji i najjednostavniji način solenja masla?
I. V. u S. (Hrvatska).

79. Uzgojio sam dosti krompira za hranjenje svinja, ali sada prieti kuga, da će sve svinje pomesti. Molim vas bili krompir mogao uspješno krmiti konjim i govedam?
A. E. S. u T. (Bosna).

80. Želim gojiti u grastam nekoliko vrstih kinežkih chrysunthemuma, molim vas uputite me u najbolji način uzgoja?
L. M. u G. (Dubrovnik).

81. Švedski trn, takozvani Bocksdoru (Lycium europeum), bili se uspjehom mogao kod nas gojiti za živice?
N. F. u P. (Istra).

☞ Odgovori na javna pitanja kao i nova pitanja, primaju se rado od svakoga, pa i ne bili predbrojnici.

OTVORENI DOPISI

GOSPODARSKOG POUČNIKA.

Predplatili su predbrojbu do konca t. g. 1895.

P. N. gospoda: Dobrovoljac Janko — Tabain D. M. — Hrvatski Skup u Milni.

— V. g. Mirković L. — Knjižicu „Duhan" poslali smo vam.

— V. g. Lončarić M. — Vaše pitanje ne zasjeca u nas program ipak poslali smo ga stručnjaku, i dok primimo odgovor priobćiti ćemo vam ga. Nemislimo ali, da bi vam od koristi bilo, da si sam pripravljate onakovo ličilo, nego je bolje da ga kupujete već pripravljena.

— V. g. Bučić N. N. — Izmetite najprije svu prašinu i izgorite ju, pa pospite po zemlji živoga vapna u prahu. O pravljenju šampanjca bilo je već obširna govora u našem listu. Potražite one brojeve.

— V. g. Gučić M. — Pisali smo vam.

— V. g. Kordić I. — Broj 13 i 14 poslali smo vam iznovice.

— V. g. Vladić S. – Već smo vam pisali, da ako vam se je bila pojavila peronospora u vinogradu, red je da sad poslje kiše opet škropite, inače će ovu vlagu u 4 ili 5 dana može vam peronospora uništiti sve grožđje, jer nije istinita tvrdnja, da peronospora ne napada grožđje kad je skorom zdrelo. Sad je dapače najveća pogibelj, pa ili valja škropiti da sasvim dozrije ili ga trgati još nedozrela, inače može sve propasti.

— V. g. Alapović T. – zeleno gnojenje nije stvar nova, nego je u novije doba temeljitije proučena. Šočivnice i djeteline su najprikladnije za zeleno gnojenje, jer pomoću nitrobakterija, koji žive na njihovim žilam izradjuju dušik zraka, i tim se bogati zemlja u velike dušikom koji je najvažnije gnojivo za sve biline i za sve zemlje.

— V. g. Nikolić A. — Knjigu „O uzgoju i njegovanju cvieća" i onu „O uporabi dropa" poslali smo vam; knjižica „Mane i bolesti vina" je razprodana, a drugo izdanje nije još priredjeno. Za korenjake amerikanskih loza, obratite se molbom na vaše Kotarsko Poglavarstvo.

BRZOTISKOM NARODNOGA LISTA.

U ZADRU, 1895.

Godina XIV. Izlazi na 1 i 16 svakog mjeseca Broj 19.

GOSPODARSKI POUČNIK

Obće blagostanje zavisi o blagostanju pojedinca a temelj blagostanju pojedinca, jest razboriti rad uz vještu uporabu nauke i izkustva.

Upraviteljstvo lista je u Zadru

Predbrojba u *Austro-Ugarskoj* stoji 3 for. na godinu, u *Inozemstvu* 8 franakâ na godinu. *Uvrstbe* plaćaju se 8 novč. po redku za prvi put, a svaki sliedeći put 3 novč. redak. *Cliché* računaju se 5 novč. po centimetru četvornom.

Upravitelj i Izdavatelj: PETAR L. BIANKINI

Odgovorni urednik: NIKOLA ŠIMIĆ

Pisma, naputnice itd. itd. upravljaju se *Upraviteljstvu Gospodarskog Poučnika u Zadru.* — Rukopisi se nevraćaju. Predbrojba je obvezna za godinu danâ, a izplaćuje se u Zadru. Tko nepovrati prva dva broja obvezan je predbrojbi za godinu dana.

ZADAR, 1 Listopada 1895. Ciena je listu 3 fiorina na godinu. ZADAR, 1 Listopada 1895.

Jamatva.

Već je dobra polovica vinograda potrgana, s toga je već moguće izreći sud o ljetošnjoj jamatvi.

Vrsti su mjestimice izvrstne, mjestimice srednje, a na nekim mjestim, osobito gdje je bilo nešto peronospore, vrsti su lošije. U onim mjestim, gdje je bilo nešto peronospore, protrpilo je grozdje uz peronosporu i od nedaće (oidium).

Biele vrsti izniele su u obće bolje od crnih, i ako mjestimice nisu sladoraste, kako crne vrsti grozdja. Ono što je svakako čudnovato, jeste, da su u jednoj te istoj obćini jedni vinogradi iznieli su dobro, a drugi vrlo loše, a to se gdjegdje opaža i kod vinograda u medjašu, da jedan gospodar ima što da bere, a u drugog nema ništa.

Ta nejednaka rodovitost, ima u nekim mjestim gdje je posjed parceliran a vinogradi raztrkani za posljedicu, da su neki vinogradari potrgali više, nego li lani, i imati će pune konobe, dočim drugi jedva potrgali potrebito za kuću. Ovaj neobičan slučaj rodovitosti, ovo nekomu trista, a nekomu ništa, tumači narod na različite načine.

Nepobitna činjenica je u cielom ovo pitanju, da oni koji su rano škropili, i koji su rano škropili, i koji su opetovali škropljenje imadu što trgati, a da oni koji nisu škropili ili su kasno škropili, malo imadu što trgati.

Ljetos je na nekim mjestim nadošla i druga nevolja, kako što već rekosmo, pojavilo se je na mnogim mjestim dosti nedaće (oidium), koja je decimirala plod.

Nedaća se je naglo pojavila, a kako joj se je narod bio odvikao, nije se svudi sumporilo, ili se je sumporilo na mokro, ili za ob'aćua dana, ili je po sumporenju nadošla kiša pa sumpor nije pomogao. Istina je, da je i vrieme ljetos znatno omelo vinogradara u svom radu, jer česte kiše u proljeću bile su prava napast, ali je opet priznati, da ima dosti i naše krivnje, što uvjek kasnimo radnjom; za škropljenje i sumporenje u većem dielu slučajeva, čekamo da se pokažu prvi tragovi bolesti, a onda obično biva prekasno.

Ciene su grozdju ljetos prilično dobre. Crno se grozdje na veliko prodaje po 7, 8 do 9 novčića kilogram, a bielo napram vrsti; prostije vrsti: 8 do 10 novčića, biranije vrsti: 10 12 do 15 novčića kilogram. Masta se ljetos nije puno pazarilo, izim ono pojedinih bratovština i crkovinarstva, i ciene su mu bile dobre.

Mladog je vina već pazareno u okolici zadarskoj i obćini tiešnjanskoj.

U Murteru je prodano dosta mladog vina po 9½ fiorina hektolitar.

Kako u susjednim zemljam nema ljetos velika roda, izgled je da će se ciene našem vinu održati, i da će se vino razprodati, što mi od srdca želimo.

Novi način čuvanja grozdja.

Gojenje stolnog grozdja pokraj velikih gradova širi se od dana na dan. U samoj okolici Pariza, a osobito u Thomery, Argenteuil, Conflans, Mirecourt, Andresy itd. stolno grozdje jeste glavna izruka onog pučanstva. U samom Thomery uzgaja se na godinu do 3 miljuna kilograma stolnog grozdja.

Stolno se grozdje uvjek po gradovim dobro prodaje, ali su znatno bolje ciene, ako grozdje dodje rano na trg ili kasno. Za rano uzgajanje grozdja hoće se postava, pa se u takove troškove mogu upuštati samo imućnici i mi o njima nećemo razpravljati; ali za uzčuvanje grozdja do kasna, neće se velikog troška, ni velikog znanja.

Kasno grozdje prodavalo se je lani na Parižkim tržištim po 2 do 4 franka kilogram u prosincu i studenom, a u siečnju i veljači po 8 franaka, dočim je svježem grozdju u ožujku, travnju i svibnju poskočila ciena na 10, 12 i 14 franaka po kilogramu.

Ove visoke ciene očitim su dokazom, kako se s jedne strane svježe grozdje ~~uvjek traži~~, a kako ga je s druge strane težko čuvati do kasna, jer provehne i sagnjije.

U Francezkoj pravljeno je grozdjem velikih kušnja, i pronašlo se je, da su pare od vinovice (alkohola) najbolje sredstvo za čuvanje grozdja, jer pare od vinovice u umjerenoj toplini priečе razvoj pliesna (*Panicillium glaucum*) i grozdje ostane zdravo.

Postupak je u stvari sasvim jednostavnog, i od svakog lako izvediv, osobito ako ima podrum u kojem se toplina odveć ne mienja, a uzdrži se na 8 ili 10° C.

PODLISTAK.

Katekizam Gospodarske hemije

od

D.ra E. WILDT-A

Ravnatelja agrikulturno-hemičnog pokušališta u Poznanju.

Po šestom izdanju njemačkog izvornika preveo

F. RADIĆ

Učitelj strukovne učionice u Korčuli.

(*Nastavak vidi broj 18*).

Tek pri pometnji djelatnosti stanicâ, kao što pri sladornoj bolesti, slador se podpuno ne okisuje. Tad nahodimo u krvi zlamenite količine sladora, koje se izlučuju pomoću bubrega u mokraći; mokraća takovih bolestnika sadrži često vrlo znatne količine sladora.

303. Za koje svrhe služe u živinsko tielo prišle bjelanjkaste tvari?

One služe za gradnju dušičnatih sastavina živinskoga tiela ili razlučenjem u prostije sločenine za pravljenje tustila; naporne sile, koje ostaju slobodne pri tom razlučenju, mogu da budu upotrebljene ili za nutrnje radnje ustrojâ ili za tvorenje mišične snage. Takovim razlučenjem stavljaju se bjelanjkaste tvari u stanje, da mogu do stanovita stupnja primati ulogu bezdušičnatih tvarih.

304. Čim se izazivlje to razlučenje bjelančevinâ i koja nova tjelesa nastaju pri tomu?

Uzrok za razlučivanje bjelančevinâ kao što i ostalih hraniva, leži u djelatnosti stanicâ, a to razlučivanje biva svuda gdje bjelančevine dolaze u doticaj sa živućom stanicom, dakle toliko na krvnom putu, u kojemu se nahode krvna tjelesanca kao pojedine stanice, kao što i pri prolazu kroz tkanja. Pri tom nastaju, vjerojatno nakon postanka raznih medjustupnjeva, kao konačni proizvodi tustilo i mokraća. Posljednja biva izlučena iz krvi pomoću bubregâ i na polje potjesnuta u mokraći, koja sadrži sveukupan dušik raztvorenih bjelančevina.

Isto kao što se u krvi nahode tek tragovi sladora, tako se u njoj, kao što i u tkanjima, nahode samo tragovi mokraće, sa svim tim da u tielu volovu nastaje svagdano od prilike 500 gr mokraćnine. Dogodi li se uslјed nedostatne djelatnosti bubregâ prikupljenje mokraćnine u krvi, biva tomu posljedicom otrovanje mokraćninom i smrt.

Iz 100 dielâ bezvodna bjelanca može da se odluči dušik u obliku od 33·5 dielâ mokraćnine, ostatak bjelanca sadrži primitkom i sudjelovanjem od 12·3 dielova vode počela za tvorbu od 51·4 diela tustila i 27·4 diela ugljične kiseline.

305. Može li da postaje tustilo i od ugljikovih hidrata?

Do sad se je mnogostručno uzimalo, da ugljikovi hidrati mogu samo u toliko da doprinašaju k tvorbi tustila, u koliko oni vlaštitim razlučivanjem čuvaju od razpadnuća tustilo hrane i tustilo koje iz nova postaje od bjelanca, tako da ono može da dopre do utaloživanja; ali polag novijih pokušaja koji su bili izvršeni na svinjama i škopcima, treba uzeti, da se i ugljikovi hidrati u živinskom tielu mogu da pretvore u tustilo.

306. Što se dogadja od tustila sadržana u krvnom putu?

Tustilo može ili da dospije neposredno do utaloživanja u staničnim tkanjima ili biva pretvoreno u slador, koji pak primanjem kisika biva okišen u ugljičnu kiselinu i vodu.

Različiti postupci čine da se bar posve vjerojatnim prikazuje, da tustilo primanjem kisika neprelazi neposredno u ugljičnu kiselinu i vodu, nego da postaje najprije slador. Od 100 dielâ tustila može prionućem kisika i vode da postane 189 diela grozdnog sladora.

(*Sliedi*).

Za čuvanje bira se zdravo i dozrelo grožđje, po mogućnosti velikog zrna i velikog grozda, a biranijih vrstih, jer je takovo grožđje više traženo na tržištim i bolje plaćeno. Valja odstraniti svako nagnjilo ili ozledjeno zrno.

Grožđje za čuvanje reže se matrakom, jer je izkustvo dokazalo, da se uz matrak uzdrži ozubina (hostulja) svježa i zelena.

U konobi (podrumu) u kojom se toplina drži stalno na 8 do 10° C. poreda se velikih zemljanih žara iznutra ocaklenih, ili pak kamenica, kako što su one za ulje.

Suvišno je da se reče, da te kamenice ili žare moradu biti posve čiste i bez zaduhe, i providjene drvenim pokrivom, dočim ni najmanje ne smeta, ako je konoba vlažna.

Po dno svake žare metne se jedna zdjelica su 100 do 200 grama vinovice (alkohola), napram veličini, pa se odozgor naslaga grožđje bez pritiskanja, a metne se izmedju grožđja po koja priečka da ostane rahlije, pa onda se žara pokrije.

U kamenicam metne se više zdjelica sa 100 do 200 grama alkohola, a grožđje se povjesa na šibe ili na špag, u 2 do 3 reda, da se grozd grozda ne dodira; pa onda se kamenica zatvori.

Vinovične pare, koje se dižu iz otvorenih zdjelica prieče tvorbu pliesna, i tako ostane grožđje zdravo, a jer se toplina ne mienja, ostane takodjer sasvim svježe.

Na ovaj način uzdrži se grožđje zdravo i svježe za 4, 6 do 8 mjesecih, a uzdrži pri tom sasvim dobro svoju naravnu tečnost.

Prodaja navrnute (ciepljene) amerikanske loze.

Upravljajući odbor hrv.-slav. gospodarskog družtva u Zagrebu, javlja podružnicam i članovom, da će ove jeseni prodavati članovom hrv.-slav. gospodarskog družtva

Ciepljene amerikanske loze

svaku 1000 komada po 70 fiorinti.

Prodavati će se sliedeće vrsti:

Renska graševina
Talijanska graševina
Plemenka biela,
Plemenka crljena,
Veltelinka crljena,
Veltelinka zelena,
Silvanac zeleni,
Traminac,
Burgundac bieli,
Portugizac crveni,
Frankovka,
Kraljevina rumena,
Moslavac bieli,
Vernać bieli,
Muškat žuti.

Sve ove vrsti ciepljene su na Ripariji portalis, osim jednog diela Renske graševine, koja je ciepljena na Ripariji sauvage, dakle bolja je za ilovasto tlo.

Ciepljena loza prodavati će se članovom hrv.-slav. gospodarskog družtva, koji su svoju članarinu redovito uplatili uz sliedeće uvjete:

1. Naručbine moraju se javiti preko podružnice središnjoj upravi najkasnije do 15 studena t. g. te valja unapred poslati novce za naručene loze.

2. Manje od 500 komada ne prodaje se, a jedan član gospodarskog družtva nemože naručiti više od 2000 komada.

3. Ciepljene loze razposlati će se naručiteljem već mjeseca studena t. g. dok bude vrieme da se izkopaju i to: posve u friškom stanju, i probrane.

4. Osim Renske graševine sve su druge vrsti posve čiste, a medju Renkom graševinom pomiešano je i nešto talijanske graševine i traminca.

5. Ako nebi bilo dosti onih vrsti, koji pojedini naručitelji žele imati, umoljavaju se, da označe još neke druge navedene vrsti, koje bi se imale dati mjesto naručenih, kod od istovrstnih loza nebi bilo dosti.

6. Podružnice u kotarih u koje je uvoz amerikanske loze već dozvoljen, ako imadu vlastita zemljišta i ako su zadovoljile dužnostim prama hrv.-slav. gospodar. družtvu, mogu za podružnički nasad dobiti 1000 kom. ciepljene loze bezplatno, pod uvjetom, da moraju iz ovog nasada kasnije bezplatno dieliti medju podružničke članove mladice za suho i zeleno ciepljenje.

U tu svrhu moraju se dotične podružnice javiti najkasnije do 15 studena t g. kod upravljajućeg odbora hrv.-slav. gospodarskog družtva.

7. Ne bude li do 15 studena t. g. od strane pojedinih članova odnosno gospodarske podružnice dovoljno naručbina, prodavati će se loza i nečlanovom i to 1000 komada po 100 f.

8. Gospodarske podružnice i članovi, koji bi lozu naručili i kojim nije preveć daleko poslati svoja kola u Zagreb, umoljavaju se, da bi poslali kola po loze, jer će ju tako najbrže dobiti, te ju u posve friškom stanju porazdielili izmedju naročitelja e da iste odmah posade.

9. Dan, kad će se loza početi izkopavati i razpošiljati, pravodobno će se javiti naručiteljem i podružnicam.

Ujedno javlja upravljajući odbor, da će buduće godine 1896 početkom mjeseca ožujka iz svoga pokušališta prodavati ključice sliedećih vrsti amerikanske loze:

	150.000 kom.	ključica Riparia portalis.
	10.000 „	„ Rupest. metalica i monticola,
Ukupno	160.000 „	„

Ključici prodavati će se preko gospodarskih podružnica, ponajprije članovom hrv.-slav. gospodarskog družtva, i to onim, koji preko gospodarske podružnice najkasnije do konca prosinca t. g. unapried pošalju novce hrv.-slav. gospodarskom družtvu.

Ciena je za članove 4 f. za svaku 1000 komada.

Nečlanovi mogu dobiti ključice samo onda, ako nebi gospodarske podružnice za članove gospodarskog družtva sve prekupile, što će se znati najkasnije do konca prosinca t. g., te objelodaniti u novina.

Ciene su za nečlanove trostruke.

Loza će se u friškom stanju i samo posve zdrava početkom ožujka 1896 podružnicam za dalnje razdieljenje razposlati, i biti će podružnice pravodobno obaviešćene u pošiljki.

Zeleni kukuruz u jesen.

I po južnim krajevim širi se sve više gojitba zelenog kukuruza za krmu, jer izim što svudi obilno rodi, u južnim predjelim za ljetne žege daje najbolju i najjeftiniju zelenu krmu. Teže je spremati za zimu ono zelenog kukuruza, što priteče od ljetnog i jesenskog hranjenja. A kukuruz je i zimi izvrstna hrana za zamjenu i primjesa sienu i drugoj hrani. Zeleni kukuruz za zimu može se prirediti u kiselo ili slatko sieno ili pak posušiti u kukuruzno sieno.

Za male posjednike manje je zanovetno sušiti zeleni kukuruz; za veće posjednike koristnije je priredjivanje kiselog ili slatkog zelenog kukuruza.

Poznato je, da se zeleni kukuruz kosi, kad se razviju metlice (mužki cvjetovi) na vrhu vlatja. Cvatnja kukuruza zavisi od vrsti, od dobe sjetve i od podneblja, te napram tome može da bude od srpnja do konca rujna.

Za zimu sprema se obično kesniji kukuruz. U tu svrhu se u rujnu ili listopadu pokosi, priveže u snopove, ne odveć debele, pa onda naslaga na kupove, tako da snopovi budu što više izloženi suncu, i da izmedju njih bude mogao zrak prodirati.

Nakon nekoliko dana prebace se kupovi, pa opet slože, da se sa svih strana, pa i unutarnjosti posuše. Ovo je potrebito, jer neposuše li se dobro izpljesne. I u sjenicam i sjeništim valja kukuruzovo snoplje što više moguće osebice poredati, izmedju dva prozora ili drugih otvora, da bude uvjek dosti promahe. Zimi se posušeni kukuruz sječka i primješava sienu

Na većim imanjim dok se pokosi zeleni kukuruz, pusti se na zemlji jedan ili dva dana da se nešto prosuši, a onda se zjeđka i kiseli.

Kiselenje siena obavlja se u zamunicam, koje se unapred priredi, i za koje valja paziti, da budu sasvim nepropustne. Izsječkani kukuruz naslaga se malo a malo, i neprestano se pritiska, a onda pokrije debelom naslagom zemlje.

Laglje ide radnja kiselenja ili pripravljanja slatkoga siena velikim tiskovim na poluge, koji su u tu svrhu navlaš gradjeni. Tiskovi se ti namještaju odmah na polje, na krajevim polja, a i u njih se izsječkani kukuruz naslaga uz neprestano pritiskanje.

Dali se tiskanjem ima dobiti kiselo ili slatko sieno ovisi od pritiska i od topline. Pretiska li se spočetka slabo i pusti li se da se naglo pridigne toplina preko 70° C. dobije se slatko sieno, jačim pritiskom i nižom toplinom dobije se kiselo sieno.

Liek proti ušim (Aphis).

Na bobu, na kupusu, na gorušici, praskvam, bajamam, bazgovini, ružam itd. pojavljaju se vrlo često uši, u obliku malenih zelenkastih, pepelastih ili crnih mušica, i prava su napast, jer sve ogubave. Mnoga su se sredstva preporučala i uporabljala proti ušim, ali ne velikim uspjehom.

Na visokoj tehničkoj školi u Kurlsruhu uporabili su izvrstnim uspjehom jedno novo sredstvo, priredjeno od izvarka kvassia drva i od mazavog sapuna, i to u razmjeru: 1 do 1½ po stotnu raztopinu izvarka kvassie i ¾ postotnu raztopinu crnog mazavog sapuna.

Ovim sredstvom škropi se okuženo bilje pomoću strcaljke kakove, od kojih je najbolja ona proti peronospori. Sredstvo se priredjuje kako sljedi:

U mirodijari kupi se 1½ kg. strugotina kvassia (quassia) drva, koje se izkuhaju u 1 litri vode, pa se nakon 24 sata izvarak prociedi. U istu svrhu uzmu se 2¼ kg. crnog mazavog sapuna i raztope se u ½ vidra vode, pa se ovoj raztopini doda izvarak kvassie, promieša se sve dobro a onda se dolije u jedan badnjić ili kacu u kojoj se je prije ulilo jedan hektolitar vode.

Ovo sredstvo djeluje vrlo uspješno, jednim ili najviše su dva škropljenja nestane uših sasvim. Nije se dosad moglo opaziti, da bi ovo sredstvo moglo škoditi ni najnježnijem bilju, pa i ako se je 2 do 3 put zasebice škropilo.

Kad se promisli, koliko nam štete nanašaju one sitve uši, tim što sve ogubave, baš je prava blagodat ovo jednostavno sredstvo, kojeg može, da svak i vrlo jeftino priredi. F. L.

Kad vino posuri.

Ova mana je česta, kod bielih vrstih vina. Neka vina posure odmah nakon vrienja, druga kašnje, ili za pretakanja, kad dodju u doticaj sa zrakom ili za prevoza.

Ova se je bolest od dosak prepisivala dielovanju nekih bakterija, ali su opetovane kušnje dokazale, da *ta tvrdnja nije* temeljita.

Francezki vinoslovac Chuard dokazao je, da je posurenje vina jedan kemični čin, koji potiče od okisenja nekih tvarih, koja se već nalaze u mastu, kroz kisik od zraka.

Obično biva, da posure lako sve one vrsti bieloga vina, koje nisu redovito i podpuno prevriele; bilo da vrienje dotičnog vina nije uzsliedilo redovito radi ne redovite topline, ili radi nedostatka kiselina. Veći dio bielih vina dobije ova manu s nedostatka kiselina, a kiseline su glavni uvjet redovitog vrienja, jer bez dostatne kolikoće kiselina u mastu nemogu gljivice, da se razvijaju i da žive.

Kod svih vrstih vina, kod kojih se opaža da naginju da postanu sura, pomoglo se je dosad uvjek i posve malim dodatkom kiselina n. p. su 10 grama vinske kiseline na hektolitar vina.

Stoga vinom, koje posuri valja postupati na sljedeći način:

Valja dotično vino pretočiti, dodati mu kvasca da dovrije, ili da ponovno sasvim prevrije; ovim načinom za vrienja nestane iz vina onih tvarih, koje okisuju vino usljed djelovanja kisika od zraka, i vino sačuva svoju žutu ili bielu boju.

Nema li u vinu dostatno kiselina, valja mu dodati toliko sriešne kiseline, koliko mu je od potrebe. M. K.

Ljetno rezanje loze za razvoj grožđja.

Tko želi, da mu vinograd obilno rodi, liepim, dobrim i zdravim plodom, izim što se hoće, da je zasadjen u dobrom položaju, dobroj zemlji, da je redovito pognojen i redjen, hoće se da se njegovanjem podpomogne redoviti razvoj ploda, radi česa valja odstraniti sve maleno i kržljavo zrnje.

Odmah po cvatnji valja pokratiti sve plodonosne matrake, tako da iza zadnjeg grozda prama vrhu matraka ostanu 2 do 3 lista. Ovo lišće, ne samo da daje hranu grožđju, ali ga brani od izravnog djelovanja sunca, a poznato je, da se grožđje puno ljepše i boije razvije izmedju lišća, nego li, ako li je izloženo izravnom djelovanju sunca.

Da se buduće godine nasedne što moguće

više ploda, ostavi se preko ljeta samo onoliko boljih matraka, koliko ih je potrebito za razvoj loze, a sve ostale odstrani se još istog lje'a.

Na mnogim je mjestim u običaju pokratiti koncem srpnja one matrake, koje se ostave za pomladjivanje loze, ali se taj postupak nemože odobriti, jer je izkustvo dokazalo da drvo puno bolje uzdrije i puno se bolje razvije, ako se ove matrake ne pokrate, i lišće im ostane djelatno do kasne jeseni.

Zapirke valja odstranjivati prama potrebi. Postrane mladice ili izboje iz matraka, valja pokratiti na 2 ili 3 oka, ali poništo sasvim odstraniti, jer oni su tu da se glavni matrak jača.

A. Z.

Pravila za vrienje masta.

1. Tko hoće da mu mast redovito prevrije, red je da je providjen dobrim badujim za vrienje, a da je i vrionica čista i uredna
2. Dobro se vino dobije, ako se grozdje prije mašćenja probere, te odstrani sve vagujilo i ne dozrelo zrnje.
3. Najbolje se vino dobije, ako se prije mašćenja i vrienja pribere i odieli grozdje po vrstim. Valja odieliti bielo od crnoga grozdja, a opet od ovih one vrsti, koje pomješane daju bolju vrst vina, nego ako ji se izmasti svaka za sebe ili sve skupa.
4. Za mašćenja valja paziti, da se izgnječi svako zrno, ali nevalja dopustiti da se gnječe i hostulje (ozubine), jer one sadrže mnogo treslovine, usljed koje postane vino trpko.
5. Napram tomu, dali se hoće praviti opol ili obično vino, dieli se odmah cidje od dropa, ili se pusti da previje cidje i drop skupa. U prvom se slučaju dobije ljubkije vino, sa manje estrakta i manje treslovine; u drugom se slučaju dobije puno vino.
6. Vrienje može biti otvoreno i zatvoreno. Zatvoreno je vrienje bolje od otvorenog.
7. Puno bolje i brže prevrije mast, ako mu se doda malo masta, koje se već nalazi u burnom vrienju.
8. Mast najbolje i najredovitije prevrije pri toplini od 20° C. — Pri jačoj, toplini prelazi vrienje odveć burno i naglo, pri manjoj odveć polako i ne jednako.
9. Ako vlada hladno i kiševito vrienje za trganja, ili ako nakon trganja naglo zrak zahladi, valja držati zatvorenu konobu, da studen ne prodre u nju, jer bi se moglo prekinuti vrienje. Ako je pak već hlâdna vrionica valja ju ugrijati.
10. Kad otvorenog vrienja valja vrhove pritiskati, da ih obliva cidje, inače se uzljute. I za otvorena i za zatvorena vrienja dobro je svaki dan utočiti ozdol par hektolitara cidja, pa ih doliti odozgor.

SVAŠTICE

Hrasteva kora proti strišu parnih kotlova. Kad je voda za napajanje parnih kotlova loša, osobito kad je slana i kad sadrži vapnenastih i drugih raztopljenih solih, onda se hvata na stiene kotla puno striša, odnosno napravi se na unutarnje stiene kotla kamenita kora. Tu koru valja otući, i to tim češće, čim se laglje i deblje hvata. Na taj način, izim pogibelji da kotao prasne, valja češće obustavljati radnju da se kotao izčisti, a i čestim tučenjem striša izkvari se brže kotao. Proti pravljenju striša odavna se preporučaju razna sredstva, ali su sva ta sredstva malo uspješna a dosti skupa. U novije doba u Rusiji i Galiciji, gdje je voda kojim napajaju kotlove vrlo slana i inače loša, tako da je svako 8 dana valjalo obustavljati radnju i čistiti kotao, rabe vrlo dobrim uspjehom hrastovu koru. Kad naliju kotao postave unutri 5 do 6 komada hrastove kore. Ona ima svojstvo da nedopušta, da se striš hvata na stiene kotla, a ne šteti inače kotao. Takovi se kotlovi u kojih se postavi hrastove kore vrlo lako čiste, dosti je iz njih iztočiti vodu i izprati ih pomoću štrcaljke.

Ognjica po telenju vrlo se često pojavlja kod krava, dapače mnoge toj ognjici podlegnu. Ako se na kravam po telenju pojavlja grozn'ca valja takove krave posve umjereno hraniti već 3 ili 4 dana prije telenja, i 4 do 5 dana po telenju; a onda za napoj hoće se da nije vada mrzla, nego radje nešto mlaka; ne valja im davati sočne hrane, kako što su komine i brašno; valja ih čuvati od promahe, a nekoliko dana pred telenjem valja ih voditi na šetnju.

Brzo rastuće živice, jesu one od trnovca (*Gleditschia triacantos*). Trnovac može se uzgajati čučavo, kao grm ili visoko kao stablo. On raste vrlo brzo, te se redovitim klaštrenjem dobiva liepa kolikoća drva. A kako što raste brzo isto se tako brzo ugusti, pa jedva da se ptica može kroz nju povući. Trnovac uzgaja se posve lako iz sjemena, kojeg se sije odmah na opredieljenu mjestu ili se sije prije u sjemenište, pa se sjemenjaci razsadjivaju na opredieljenu mjestu. Da sjeme brže i sigurnije proklica pomješa ga se za sjetve lugom (pepelom) ili vapnom.

Da se usjevi ne povaljuju. Usjev se lako povali, a) ako je gusto zasijano, b) ako se je obilno gnjojilo dušičnim gnjojivom, osobito ako je zemlja krčevina, ili obiluje crnicom, te odveć obilno hrani bilje, c) ako je proljeće odveć vlažno, ili ako je vlažno a toplo, ili ako po obilno vlažnom vremenu udari vrućina. Prvi se uzrok izpravlja redjom sjetvom. Dosad se je držalo, da je žitarice najbolje sijati u redove na 11 cm. razmaka, ali su novije kušnje dokazale, da je najbolji razmak 8 cm. Drugi uzrok prepriečuje se, ako se za neko vrieme ne gnoji dušičnim gnojivim, a proti trećem uzroku nema pomoći.

Da konj ne repa. Ima konja, koji imadu manu da repaju; takovi su konji pogibeljni, a udarac od kopita već je za mnoge bio smrtonosan. Amerikanci, koji su u svemu praktični ljudi, našli su i način, da konju koji repa, izvade tu manu. Oni postave tomu konju, kad je u štaji homut i previju mu rep na hrbat. Onda uzmu štapić 10 cm. dug i opletu oko njega strunu od repa. Priveżu na oba kraja štapića komad konopa, pa onda pritegnu rep štogod bolje magu put glave i priveżu ga na homut. Rep ostane posve otegnut bez da se dodira hrbta. Ovako ostane privežen rep punih 10 satih vremena, a onda se razrieši. Ovo je vrieme dostatno, da se konj osvjesti i da više ne repa. Vrlo riedko biva, da nakon uporabe ovog sredstva, konj ne ostane posve izliečen; nastavili repati, onda se ovo sredstvo opetuje još jedan ili dva puta, a konj će se za uvjek ostaviti repanja. Konj ne trpi ni najmanje kroz ono 10 satih vremena, što mu rep stoji privežen preko hrbta na homut.

Gospodarske Viesti.

Iztekao je i treći četvrt godine, a mnogi nisu još podmirili predbrojbu za tekuću godinu. Bud je redovito izdavanje lista skopčano velikim i neodklonivim troškovim, molimo za zadnji put naše predbrojnike da nas se spomene i da nam pošalju izplatu predbrojbe, jer se ovako neda naprjed.

Uprava.

***

Jamatva je brzo pri koncu. U obće uzeto napraviti će se manje vina od lani, ali kako već rekosmo razmjerje je tako razdieljeno, da će neka mjesta napraviti znatno manje vina od lani, a neka mjesta više. Ciene su već pukle i prama obstojnostim prilično su dobre, osobito je grozdje dobro pazareno.

***

U pet kotara, 15 obćina i 27 sela bjelovarsko križevačke županije gojilo se je prije svinske kuge 16,162 svinje. Od tih je oboljelo od svinjske kuge 5646 glava; ubijeno je preventivno 518 komada, ozdravilo 391 komad, a poginulo je od kuge 2886 glava.

***

Pišu nam iz Ercegnovog, da se je onamo prodavalo konavosko grozdje po 8½ do 9 novčića kilogram; ciena u onim krajevim nečuvena.

***

Koncesija za predradnje željeznice Varaždin-Golubovec produljena je na godinu dana.

***

Godine 1894 izvedeno je preko Rieke i Trsta 39,564 metričke cente pokućstva od savinutog drva, i to preko Trsta 32,960 metričkih centih, a preko Rieke 6604 mrtričke cente. Godine 1890 bilo je izvedeno samo 15,733 metričke cente pokućstva od savinutog drva, te se je za četiri godine izvoz pokućstva podvostručio.

***

Iz Tasmanije izvesti će se ljetos u Englešku 150,000 sanduka jabuka. Vlada sama zajamčila je 30,000 sanduka jabuka; i imenovala je osobiti odbor, da nadzire, da se samo dobre zdrave i liepe jabuke izvažaju.

***

Koju se važnost daje gojitbi voća u Würtembergškoj dokazom nam je to, što se voće goji u 1911 obćina, koje imadu namješteno 1123 čuvara voćarska i 44 voćarska nadčuvara.

***

Godišnje izvješće c. i kr. konzulata u Bordeauxu označuje promet sa robom iz Austro-Ugarske u godini 1894 ovako: Iz Rijeke, odnosno Trsta stiglo je u kvintalima: hrastovih dužica 755.852, hrastovih greda, parketa itd. 28.922, sočivica 24.241, posije od pirinča 13.652, pšeničnog brašna 5150, mineralne vode 2703, vina 1137, grahorice 600, Celluloze 641, drvenog extracta 371, konoplja 230, leće 210, magnezije 103, kelje 101, slada 100, željezovca 83, sušenih krušaka 66, papira 57, proje 30, žeste 25, ocijeli 22, ceresina 21, pokosti 9, pokućstva iz svinutog drva 12, krompira 5, likera 5, ukupno 834,168 kv. U istom pravcu pošlo je iz Bordeauxa u svemu 11.364 kv. i to: smole 10.661, vina 295, kakao 66, gume 64, konoplja 49, mramora 38, konserva 36, terpent. ulja 29, spirituoza 27, ostatak sačinjavaju ukuhano voće, sardine itd.

***

Na izložbi philomatičkog družtva u Bordeauxa izložen je nacrt o vinogradarstvu na zemaljskoj kruglji. Iz tog nacrta ocjenjuje se svietska godišnja proivadaja vina na 130 miljuna hektolitara, a ta proizvadnja raste od godize na godinu osobito u Italiji, Španjolskoj, Australiji, Kaliforniji, Rusiji, Argentini, Chile-u, Brazilu, Meksiku, Portugizu, Algiru i Tuniziji. Kvantitativno raste proizvadnja, ali kvalitativno nazaduje vino od godine na godinu.

***

U Sjedinjenim državam Sjeverne Amerike proizvedeno je 1894 godine 50,276,516 barila petroleja. Svako barilo vriedno je 72 Centsa. Proizvodnja petroleja pada u starim izvorim, a raste u novim, osobito u istočnom Ohio.

***

U državnim šumam u Srbiji rodio je ljetos dosti dobro žir, pa je vlada udarila taksa od 50 para na svako krmče, što se stjera na pašu u državnim šumam. Ministar je zabranio sječu drveća u svim državnim, obćinskim i seoskim šumam, koje su bile popisana u knjige.

***

Za marvu bila je ljetos u Srbiji vrlo plodna godina. Malo je krava ostalo jalovih, a mnoge su otelile dvojke i trojke. Kod ovaca i koza baš su ljetos riedkost jalovice, a mnoge su ovce ojanjile i uzgojile dvojke, i trojke, a tako i koze.

***

Kemično pokušajna stacija u Splitu dobila je svoj statut.

Pitanja i odgovori „G. Poučnika",

A. Odgovori.

78. Molim Vas, koji je najbolji i najjednostavniji način solenja masla?

I. V. u S. (Hrvatska).

Maslo se soli samo, onda, ako ga se ima duže vremena čuvati, a solenju je glavna svrha da iz masla upije i zadnje tragove maslenog mlieka, koje se gnječenjem nije dalo iz mlieka odstraniti; jer se maslo bez maslenog mlieka bolje i dulje uzdrži. Sol upije i sve one kapljice vode, što se nalaze u mlieku, pa se što vodom, što maslenim mliekom napravi razsol. I druga je djelatnost soli u maslu, biva da spoji skupa više sićusnih kapljica vode i maslenog mlieka, koja se pak za kašnjeg gnjetenja puno laglje odstrane iz masla. Na sirnini maslaca i na tusto od malog je upliva sol, s toga se prokuhano maslo, iz kojeg je odstranjena sva voda i sve masleno mlieko, čuva i bez solenja. A učinak soli ide glavno za tim, da osujeti pretvorbu mliečnog sladora, koji se nalaži u maslu. U obće više je obljubljeno ne soljeno maslo od soljenog; nevalja s toga u solenju pretjeravati, ali opet ako se hoće čuvati maslo red ga je osoliti, inače se izkvari. Za solenje masla, valja rabiti najčistiju i najbjelju sol, koja ne sadrži ni solične magnezije, ni soličnog kaliuma, jer takova je sol uvjek nešto žuka. Sol za solenje masla hoće se da je posve sitno i jednako smrvljena, te da i na zraku ne upija vlage. Za solenje izgnječi se maslo što na tanje moguće, pa se razaspe po njemu opredieljena količina soli, a onda se ignječi i umjesi. Nakon 24 ili 48 satih opet se izgnječi, da se odstrani iz masla što više kapljica razsoli, koja se je napravila, pa se onda opet ugrudva maslo i sajije u zemljane lonce ili u drvene grotce. Čuva se dobro, i kad je omotan u pergamentnoj hartiji, ili drugoj hartiji pripravljenoj, da bude nepropustna.

79. Uzgojio sam dosti krompira za hranjenje svinja, ali sada prieti kuga, da će sve svinje pomesti. Molim vas bili krompir mogao uspješno krmiti konjim i govedam?

A. E. S. u T. (Bosna).

Goveda mogu se hraniti krompirim, ali uz drugu krmu, same krompire nemože se krmiti. Na 1000 kg. životne težine može se kravam muzaram pokrmiti na dan do 30 kg. krompira, uz 8 kg. siena, 7 kg. slame i plievi, 3 kg. graška i 2 kg. lanenih komina. Volovim pitancim daje se na dan 20 do 25 kg. krompira na 1000 kg. težine uz primjesu druge odgovarajuće hrane. Kravam muzaram mogu se davati sirovi krompiri; dočim volovim pitancim, kako što svinjam i konjim valja prije prokuhati krompire. Za konje nisu krompiri naravna hrana, ali se u nuždi mogu izrabljivati, ali uvjek uz nešto sočne hrane, jer krompir za konja nemože nikad posve izmieniti zob. Konjim daje se obično kuhane krompire, premda ih neki krme i sirove, i to bez štete po konje. Pri hranjenju konja prokuhanim krompirim valja paziti, da dotični krompiri budu sasvim čisti i zdravi, i neće se da su odveć vrući za hranjenja. Jasle valja osobito čiste držati, da se neuzljute, a to se postizava, ako se svake nedjelje jedan do dva puta temeljito izperu vrelom vodom. Konji se postepeno priučavaju krompiru. Prvih se dana daje svakom pojedinom konju samo 2 do 3 kg. krompira, a onda 4, pa 5, dok se postepeno dostigne 12½ kg. na dan. Preko 12½ kg. na dan nesmje se davati konju, da mu ne oslabe probavila. Uz krompir daje se konju 3 do 5 kg. zobi i 1¼ kg. plievi. Konje valja postepeno priučati krompiru, a za hranjenja dadu se konju prije krompir, pa onda zob i plieva sa sječkom. Kašnje dade se i malo siena, ali vrlo malo. Ako se konji dugo vremena hrane krompirim, onda se na radnji vrlo lako znoje, a dlaka im se težko mienja. Prokuhani krompiri opredieljeni za hranu konjim moradu biti suhi, odnosno nesmje bitı uz njih druge vode, od one koju molekularno sadrže. Suždriebnim kobilam koje doje, i ždriebadi nevalja davati krompira za hranu.

80. Želim gojiti u grastam nekoliko vrstih kinežkih chrysanthemuma, molim vas uputite me u najbolji način uzgoja?

L. M. u G. (Dubrovnik).

Zadnjih godına postala je gojitba kinežkih i japanežkih chrysanthemuma pravi sport, koji je započeo u Engležkoj pa se je proširno po svoj Evropi. Chrysanthemum razplodjiva se sjemenjem i sadjenicam na isti način, kako naš fardomež. Sjeme sije u proljeće u graste ili u lonce u dobroj, gnojnoj i prhoj zemlji, koja se drži umjereno vlažna a na toplu mjestu, da sjeme što prije proklica. Kad sjemenjaci porastu na 6 do 10 cm. visine onda se razsadjivanju ili u klijalište ili svaki za sebe u malene lonce. Ako se vidi, da hoće da se izpredu visoko prije nego li se razbusaju, onda im se pokrati vrh. Nešto 3 ili 5 nedjelja kašnje razsadjivaju se na širje ili u veće lonce, a nakon još 3 ili 5 nedjelja sade se ili u lonce za njih opredieljene ili odmah na polju na upredieljenom mjestu. Sadjenicam se laglje razplodjiva. Jeseni posprem se baš na umjerenu mjestu da prezimi, pak se u siečnju razsadi u lonac, zalije se zemlja, i postavi na toplijem mjestu da protjera. Do malo vremena počmu sve stabaljičice pružati žile, kojimi se na skoro lonac izpuni Sad se priredi malenih lonaca, odreže se svaku sadjenicu za sebe i zasadi u opredieljeni lonac u dobroj, gnojnoj a prhoj zemlji. Nešto 4 ili 5 nedjelja kašnje razsade se, a ako se izpredu, onda se uštipnu vrhovi. U svibnju mjesecu ili se izlaže na otvoreno ili se sade na polje. Za uzgoja sadjenica valja vodi kojom se zalievaju svako često dodati malo gnojnice, jer se onda busovi puno jače razviju. Kad počmu hladne jesenski noći, onda se razsade u lonce i smješte u postave ili u hladne sobe, gdje nakon malo vremena vrlo obilno procvatu.

81. Švedski trn, takozvani Bocksdorn (Lycium europeum), bili se uspjehom mogao kod nas gojiti za živice?

N. F. u P. (Istra).

Pravi švedski trn (Lycium europeum) bez dvojbe bi i kod nas vrlo dobro uspjeo za žirice. Mnogo je trajniji od bielog trna, a zadovoljavaju se znatno lošijom zemljom. Švedski trn imao bi se saditi na svim onim mjestim gdje bieli trn i druge živice neće, da uspjevaju, jer švedski trn uspjeva na pržini, na šlunju, litici, i na najmršavijoj zemlji. Kad je jednoč zasadjen ne trebuje mu kašnje njege, a u nekoliko godina napravi liepe, guste i trajne živice. Ne trpi od divljači ni od blaga, jer je teka neugodna, a providjen je badljikam od 2 i više centimetara dužine. U Švedskoj, u Norvežkoj i u Danskoj, sva zemljišta pokraj mora na najgoroj zemlji i u najgorem položaju, ogradjena su živicom od švedskog trna, i one, na obće zadivljenje odole svim nepogodam. Na svim mršavim, kamenitim i inače nezahvalnim zemljam, u položajim izloženim vjetrovim, suši, morskom slapu itd. uspjevati će kod vas i kod nas švedski trn izvrstno. Švedski trn razplodjiva se sadjenicam, koje vrlo lako primaju u brzo rastu, osobito ako se zasade u mjesecu siečnju, veljači ili ožujku, kad je za to najprikladnije vrieme.

B. Nova pitanja.

82. Mrkva kod nas vrlo loše uspjeva, što mora da zavisi od sjetve i njege. Molim vas, kad je najbolji zeman sijanja mrkve, i kako se ima njegovati da se uzgoji liepe i rane mrkve?

I. S. u S. (Split).

83. Bio sam kupio više voćnih stabala raznovrstnog pravilnog oblika, ali su se sada svi izobličili; molim vas dadu li se kloštrenjem izpraviti i svesti na prvobitni svoj oblik?

A. M. u K. (Hrvatska).

84. Molim vas što mi je učiniti, i kako imam postupati, da uspješno presadim jedno staro voćno stablo.

F. L. u B. (Istra).

85. Na svaku koliko kokoših, red je držati jednog pievca?

M. E. Ž. u T. (Hrcegovina).

86. Vrlo brojno razplodili mi se mede u vrtu, tako da mi skorom sve unište što zasadim. Molim vas ima li uspješno sredstvo proti toj nemani?

I. S. u P. (Zadar).

☞ Odgovori na javna pitanja kao i nova pitanja, primaju se rado od svakoga, pa i ne bili predbrojnici.

OTVORENI DOPISI

GOSPODARSKOG POUČNIKA.

Predplatili su predbrojbu do konca t. g. 1895.

P. N. gospoda: Šeman D. I., žup. — Čorić I. p. — Lacković N., pos. — Budinić A. p. — Kosić T.

— V. g. Visković A. — Broj 16 i 17 poslali smo vam iznovice. Ruže se najbolje navrću na oko, i to koncem svibnja ili u prvoj polovici lipnja mjeseca. Ružu koju se ima navrnuti valja tri ili četiri dana prije obilno zaliti a navrćanje biraju se jača oka i to od takovih ruža, koje su već ocvale.

— V. g. Rašković V. — Za čuvanje gusjenica i ličinka u sbirkam u naučne svrhe rabi se takozvana Wiekersheimova tekućina. Ima je na prodaju kod mirodijara; ona je otrovna, pa s toga valja pomnjivo s njom baratati.

— V. g. Vuletić A. — Knjigu „Duhan" i „O uzgoju i njegovanju cvieća" poslali smo vam. Cjedila, koje rabi vojska za procjedjivanje vode, pravljena su od asbesta, izumio ih je neki inžinir Brajković iz Beča. Ciene su umjerene.

— V. g. Bilić I. — Konopa od kokosa proizvadja na veliko F. Runge u Beču, VI Windmühlgasse 51. Razmjerno vrlo su jeftini i trajni.

— V. g. Matašić N. — Najraniju zelenu krmu daje raž, osobito ivanjska raž. U raž može se sijati grahorica, i ona se prilično rano razvija. Na zeleni kukuruz nemože se računati prije druge polovice lipnja mjeseca.

— V. g. Sučić F. — Broj 16 i knjižicu „O uporabi dropa" poslali smo vam.

— V. g. Iveković S. – I vami broj 17. U onom pitanju, nebi vas mogli naputiti.

— V. g. Kovačević P. — U ovom istom broju opisan je najnoviji i najbolji način čuvanja grožđja.

— V. g. Franić S. — Primili smo i izručili smo. Nastojati ćemo, da što prije dobijemo odgovor. Prijatelj A. je odsutan; dok se on povrati nadamo se da će biti svaka u redu.

Godina XIV. Izlazi na 1 i 16 svakog mjeseca Broj 20.

GOSPODARSKI POUČNIK

Obće blagostanje zavisi o blagostanju pojedinca a temelj blagostanju pojedinca, jest razboriti rad uz vještu uporabu nauke i izkustva.

Upraviteljstvo lista je u Zadru

Predbrojba u *Austro-Ugarskoj* stoji 3 for. na godinu, u *Inozemstvu* 8 franakà na godinu. *Uvrstbe* plaćaju se 8 novč. po redku za prvi put, a svaki sliedeći put 3 novč. redak. *Clichè* računaju se 5 novč. po centimetru četvornom.

Upravitelj i Izdavatelj: PETAR L. BIANKINI

Odgovorni urednik: NIKOLA ŠIMIĆ

Pisma, naputnice itd. itd. upravljaju se *Upraviteljstvu Gospodarskog Poučnika u Zadru.* — Rukopisi se nevraćaju.
Predbrojba je obvezna za godinu danâ, a izplaćuje se u Zadru.
Tko nepovrati prva dva broja obvezan je predbrojbi za godinu dana.

ZADAR, 16 Listopada 1895. Ciena je listu 3 fiorina na godinu. ZADAR, 16 Listopada 1895.

Naša zemljarina.

Svi narodni gospodari bez razlike tvrde, da u razmjeru u kojem raste porezna snaga jedne zemlje, da u istom razmjeru raste i njezino blagostanje; ali niko od njih nije znao pronaći ključ, po kojem bi se dalo ustanoviti, dali se doisto prirast porezne svage temelji na prirastu blagostanja ili je posljedica zakona, kojim postepeno povišavaju porezi, bez obzira na gospodarsko stanje zemlje.

Nema dvojbe, da se je zadnjih decenija, nakon što smo proživjeli gospodarstvene evolucije, nešto poboljšalo obće blagostanje, ali to poboljšanje blagostanja, nestoji u razmjeru prirastom poreza, pa s toga i je da se sa svih strana čuju tužbe, da su porezi, tako jaki da im se nemože odoliti.

Te opravdane tužbe, koje se osobito izražuju u ekonomičkom nazadovanju težačstva, malih obrtnika i trgovaca, ponukale su i vladu, da se ozbilno zauzme za poreznu preinaku po kojoj bi tereti bili pravednije podieljeni.

Koliko će se uspjeti, to će vrieme dokazati, ali se novom zakonu ne vesele težaci, mali obrtnici i trgovci, jer ga smatraju po njih znatno težeg od starog zakona.

Nego dobro je, da se znade, koja je površina zemlje u Cislajtaniji ili Austriji podvržena zemljarini, i kako je ta zemljarina podieljena.

Godine 1894 bilo je Austriji 28·26 miljuna hektara zemljišta podvržena zemljarini, a 1·74 miljuna hektara zemljišta prosta od zemljarine. Čisti dohodak svih tih zemalja podvrženih zemljarini procienjuje se poprieko na 164·58 miljuna fiorina, a naprам tomu opredieljena je zemljarina 37·36 miljuna fiorina, što na prosto rečeno znači: 28·26 miljuna hektara zemljišta podvržena zemljarini u Cislajtaniji, čiji se čisti dohod procienjuje na 164·58 miljuna fiorina na godinu, ima plaćati 37·36 miljuna fiorina zemljarine, ili četvrti dio ili 25% proračunanog ili procienjenog čistog dohoda.

Kako se vidi zemljarina je dosti težka, ali ne stoji tu toliko do težine same zemljarine, koliko do toga, da dok je čisti dohod hipotetična brojka, koja može biti pogriešena, a raste ili pada prama tomu dali je ljetina bolja ili lošija, udarena zemljarina od 37·36 miljuna fiorina ostaje nepromienjena, i ima se utjerati.

Zemljarina je razdieljena naprama rodovitosti pojedinih vrstih zemlje i napram pokrajinam. Najjača zemljarina plaća se u Moravskoj, naime fiorina 2·57 po hektaru; najmanja u Dalmaciji, naime novčića 26 po hektaru.

U Českoj plaća se fior. 2·29 po hektaru, u gornjoj Austriji fior. 2·42, u dolnjoj Austriji fior. 2·33, u Sležiji fior. 1·64, u Štajerskoj fior. 1·16, u Galiciji fior. 0·73, u Tirolu fior. 0·51, a u Dalmaciji fior. 0·26 po hektaru.

Gornjih 37·36 miljuna fiorina zemljarine razdieljeno je 4,390,358 porez plaćaoca ili vlastnika zemlja, od kojih je samo 2,225, 739 samostalnih poljodjelaca, a drugih 2,164,619 plaćaosa zemljarine ili nisu poljodjelci, ali uz onaj komad zemlje što obradjuju, red je da se bave i kojim drugim zanatom ili obrtom.

Ovaj veliki nerazmjer izmedju plaćaoca zemljarine, i samostalnih poljodjelaca, koji se na svojim imanjim bave izključivo poljodjelstvom, najbolji nam je dokaz, kako je pritežka zemljarina, i kako poljodjelski stalež propada.

Vrlo je važno znati, kako je podieljena zemljarina napram snazi pojedinih plaćaoca.

Poznato je da se porez dieli na 10 stupnjeva, t. j. na one koji plaćaju do 1 fior. zemljarine, na one koji plaćaju 1 do 2 fior., 2 do 5 fior., 5 do 10 fior., 10 do 20 fior., 20 do 50 fior., 50 do 100 fior. i više od 100 fiorina zemljarine.

Plaćaoca	do 1 f.	ima 40·31%	a plać. uk.	794,671 f.
„	od 1 do 2 f.	„ 16·64	„ „ „ „	984,175 „
„	„ 2 „ 5 „	„ 18·80	„ „ „ „	2,595,624 „
„	„ 5 „ 10 „	„ 9·72	„ „ „ „	2,868,690 „
„	„ 10 „ 20 „	„ 6·30	„ „ „ „	3,726,070 „
„	„ 20 „ 50 „	„ 5·50	„ „ „ „	7,595,670 „
„	„ 50 „ 100 „	„ 1·92	„ „ „ „	5,683,962 „
„	za više od 100 „	„ 0·81	„ „ „ „	13,111,875 „
	Ukupno	10		37,360,737 f.

Na veću većinu poreznika razpisana je najmanja kolikoća zemljarine, jer 85·47 postotaka porezovnika plaća 1 do 10 fiorina zemljarine.

Ciela zemljarina razdieljena je tako, da polovicu sve zemljarine nose porezovnici, koji plaćaju 1 do 50 fior. zemljarine, a drugu polovicu oni, koji plaćaju 50 do 100 i više fiorina zemljarine.

PODLISTAK.

Katekizam Gospodarske hemije

od

D.ra E. WILDT-A

Ravnatelja agrikulturno-hemičnog pokušališta u Poznanju.

Po šestom izdanju njemačkog izvornika preveo

F. RADIĆ

Učitelj strukovne učionice u Korčuli.

(*Nastavak vidi broj 19*).

307. Služe li i bezdušičnate tvari za proizvadjanje mišične snage?

Da, i pri razpadanju tustila i ugljičnih hidrata u prostije slučenine ostaju slobodne naporne sile, kao i pri razpadanju bjelančevinâ. Te sile mogu da budu upotrebljene za obavljanje ili nutrnje ili vanjske radnje.

308. U kojim okolnostima nastaje prirast bjelanca?

Prirast bjelanca ili povećanje mesa nastaje, kad se tielu privodi više bjelanca nego li ga biva uništeno životnim postupkom.

Već je opetovano iztaknuto bilo, da se mokraćom izlučuje vaskolik dušik probavljivih bjelanjkastih tvari koje se primaju hranom. Podigne li se iznenada sadržina bjelančevine u hrani, tad se odmah opazi i prirast izlučivanja dušika po mokraći. Otud proiztiče, da pri jednostranu povećanje sadržine bjelančevine u hrani, svakolika u više podieljena kolikoća ne biva upotrebljena u novo tvorenju tjelesne tvari, nego se odmah povećava i raztvaranje bjelančevine; ali je ipak, kad se ustanovi kolikoća dušika u hrani primljenoj kroz 24 sata, pa i ona u izlučenim tvarima kroz isto doba, zadnji broj vazda manji od prvoga, od kuda sliedi, da je jedan dio dušika zaostao u tielu dospjevši do utaloženja u obliku bjelančevine. Nego ta razlika biva danomice sve to manja, dok je podpuno nestane, a tim časom prestaje i prirast bjelanca; životinja izlučuje tada u izmetinama upravo toliko dušika koliko ga hranom prima, te se kaže, da se nahodi u dušikovu ravnovjesju. Zahtieva li se još veći prirast bjelanca, treba onda iznovice povećati kolikoću bjelanca u hrani, te se još opetuje isti postupak. Obrnuto se dogadja ako li se umanjuje sadržina bjelanca u hrani. Najprije se u izmetinama izlučuje veća kolikoća dušika nego li je odgovara primanju bjelanca, tielo dakle dodaje od iste svoje sadržine bjelanca, ono gubi bjelanca; ali i ta razlika biva sve to manja, dok se opet uzpostavi dušikovo ravnovjesje. Stoga odgovara svakoj sadržini bjelanca u hrani posve odredjeno stanje utovljenja tiela; povećanjem uvadjanja bjelanca taloži se u tielu malo a malo bjelance, ono biva mesnatije, dok stanje mesa u tielu odgovara povećanoj kolikoći hrane, ali kad to nastupi, onda treba i unapried pružati istu kolikoću hrane, hoće li se da uzdrži tielo u istomu stanju. Umanjivanjem uvadjanja bjelanca uništuje se polahko jedan dio utaložena bjelanca, dok se opet nadju u ravnovjesju primanje i izdavanje. Živinsko tielo ima dakle moć da se prilagodjuje primljenoj hrani, biti će u stanju da se uzdrži i pri razmjerno vrlo neznatnoj sadržini bjelanca u hrani, ali će tada biti manje sposobno za rad.

309. Imaju li upliva na prirast bjelanca osjem povećana uvadjanja bjelanca još i druge kakve okolnosti?

Da, veći biva prirast bjelanca, kad se istodobno u hrani povećava sadržina tustila i ugljikovih hidrata, jer se ovi lašnje razlučuju djelatnošću stanicâ i tim brane bjelančevinu od razpadanja; jednakim načinom djeluje umanjujuć potrošak bjelanca i tustilo već utaloženo u živinskom tielu. (*Sliedi*).

Ivan grof Lebedur-Wicheln

novi ministar poljodjelstva.

Lebedur je deveti ministar poljodjelstva od godine 1867, kad je ustrojeno ministarstvo za poljodjelstvo. Njegovi predšastnici bili su: Grof Potoski, D.r Bauhau, Barun Petrino, D.r Schaeffle, Vitez Chlumecky, Grof Mannsfeld, Grof Falkenhayn i Plemić Blumfeld.

Od njegovih predsastnika najviše je bio na vlasti Falkenhayn, a najmanje Blumfeld. Ovaj zadnji bio je za ministra poljodjelstva samih 100 dana.

Od njegovih predšastnika nije nijedan ostavio trajnih uspomena o sebi, svi su išli strujom, koje je vrieme nosilo. Kaže se o nekim, da su izradili velikih, liepih osnova, ali da su ostale spavajuć, jer im okolovštine nisu dozvolile, da ih provedu.

Grof Lebedur je vlastelin Kostenblata, Krzemuša i Milešava, u Č·skoj, te je sam zanimanjem gospodar.

Čovjek je u snazi, jer je stopro prevalio 53 godinu; poriekiom je Niemac iz Westfalie, ali je rodjen u Českoj i oženio je jednu češkinju, groficu Czernin.

Bavio se je prilično gospodarstvom, bio je dapače za više godina članom českog zemaljskog poljodjelskog vieća, a godine 1890 sudjelovao je gospodarskom kongresu u Beču, gdje je držao i predavanja. Godine 1892, kao član gospodske kuće pri razpravi trgovačkog ugovora sa Njemačkom držao je prilično važan govor, u kojemu se je izjavio odlučnim protivnikom srednje evropejske carinarske sveze; a u pitanju zatvora granice prama Rumunjskoj, zagovarao je odlučno stanovište gospodara, da se za blago prama Rumunjskoj ima granica sasvim zatvoriti, i zahtjevao je od vlade da u tom pitanju odlučno postupa, jer svako popu štanje u tom pitanju, da bi stvorilo crnu točku na našem carinarskom političkom obzorju.

Ovo je što znamo o njemu, a čekamo da ga vidimo u djelu.

Sapun za kućnu porabu.

Obća je tužba na sapun što danas dolazi u trgovinu, da se lako trpi, i da ga bez učinka brzo nestaje. Svaka si gazdarica su malo truda može prirediti sapun za domaću porabu, ako postupa na sljedeći način: Uzme se 6 do 8 litara vode daždevice i 3 kg. loja ili drugog tusta. Pomješa se ovo sve skupa u jednoj kotlenici, koju se metne na vatru da uzvrije. U drugoj se posudi raztopi 1 kg. pržene sode u jednoj litri daždevice, pa dok prva smjesa u kotlenici kuha, dolieva se malo a malo ova raztopina pržene sode u daždevici

Za kuhanja i za dolievanja mieša se neprestano, a kuhanje to i dolievanje traje po prilici dva sata vremena, a tad se počme praviti usapunina.

Da je usapunina gotova pozna se potom, ako se iz kotlenice izvadi malo kuhajuće smjese pa kapne u čistu vodu, ona da se raztopi u vodi, i da voda ostane bistra.

Ako voda neostane bistra ili je raztopljenje ne podpuno ili pjenasto, to je onda znak da usapunana nije još gotova, te valja nastaviti tihim kuhanjem i dolievanjem lukšije od pečene sode.

Sapun valja kuhati u velikom kotlu, a nesmje se izpunit više od $^2/_3$, jer kako sapun lako pjeni, ako je vatra i malo jača ide preko i razlije se. Hoće se dakle, da za kuhanje vatra bude sasvim tiha.

Kad se kuhanjem napravi usapunanina, radi odielenja sapuna od vode, doda se kuhajućoj usapunani $\frac{1}{2}$ kg. kuhinjske soli, i nastavi se tiho kuhanje uz neprestano miešanje, još $\frac{1}{2}$ sata ili $^3/_4$ sata vremena.

Sapun se nakupi na površinu, sad se poškorupi ili lieva u kalupe ili u drveni, ali mokri grotac ili badanj; gdje se ugrudva i otvrdne.

Sušenje nastavi se u kalupe ili se izreže na komade. L. D.

Baratanje izpraznjenih vinskih bačava.

Svaki vinogradar morao bi si postaviti za pravilo, da odmah propere i izčisti jednu bačvu, dok ju izprazni.

Ostane li bačva samo nekoliko dana neizprana, ili postane izvitrena, ili izpliesnivi ili se uzljuti, a onda eto muke i zanoveti, da ju temelj to izčistiš i opet porabu sposobnu napraviš.

Najjednostavniji postupak čišćenja bačava poslje nego li su izpraznjene (iztočene) jeste sljedeći.

Prevrne se bačva na vranj, da se iz nje do zadnje kaplje vina ili taložine izciedi, a onda se 3 do 4 puta zasebice propere čistom vodom.

Dok se je bačva izprala i izciedila, odmah se sumpori, i to bezovlačno. Sumpori se dvaput zasebice, i to prilično žestoko, a onda se odmah i to posve dobro začepi.

Ovako izprana i prirediena bačva ako ostane prazna 10 i 12 mjesecih, nema pogibelji, da izvjetri, da izpliesnivi ili da se uzljuti, ona ostane posve zdrava i zdrava i ugodna mirisa, kako da je dan prije iz nje vino iztočeno.

Pred porabom, valja bačvu potražiti. U tu svrhu otvori se vranj, prisloni se nanj nos, pa se desnom rukom udari na dno bačve, e da se čuje, kako vonja.

Ne čuje li se iz bačve nikakovog vonja, ili vonj po vinu, ili vonj po sumporitoj kiselini, to je onda znak, da je bačva ostala zdrava.

Takovu bačvu dosti je proprati par puta vodom. pa ako se se nije razsušila ili inače protrpila može se odmah opet unju lievati vino. Ako li iz bačve izlazi zadušljiv vonj, to je onda znak, da je bačva pljesniva. Takovu bačvu valja izprati razblaženom sumporovom kiselinom, pa opet dobro osumporiti i tek onda staviti u porabu. A. G.

Uzgajanje liešnjaka.

Liešnjaka imade dvi vrsti; velika ploda i maloga ploda.

Liešnjak velikog ploda goji se za najviše radi ploda, a ovdi radi šiblja, od kojeg se prave obruči. Liečnjak maloga ploda goji se izključivo radi šiblja, i vrlo riedko, da se izplaća plod pobirati.

Liečnjak ljubi prhu crničnu zemlju, umjereno vlažnu. U prevlažnoj zemlji ne uspjeva, kako ni u pre suhoj.

Goji se ponajviše čučasto, u obliku grma, a to obzirom na šiblje, premda se liešnjak može svakog oblika uzgojiti. Po vrtovim i perivojim goji se ili osebice na čistinam, ili u sklopu drugim drvećem. U šumi dolazi uvjek u sklopu. Osebice gojen liešnjak radja puno obilnije i puno ljepšim plodom. Liečnjak se razplodjiva ponajviše povaljenicam, vrlo riedko sjemenom. Nerazplodjiva se sjemenom, jer se iz sjemena vrst ne reproducira vjerno; i od najljepšeg, najedrijeg i najvećeg sjemena uzgojena stabla radjaju pak posve malenim plodom.

Povaljenice prave se od onih grmova, za koje se zna da radjaju liepim i sočnim plodom, jer od povaljenice uzgojen liešnjak radja vjerno istim plodom, kako radja matica iz koje potiče.

U novije se doba najviše razplodjuje, tako zvani orijaški liešnjak, te bieli i crljeni Lambertov liešnjak.

U Istriji u nekim obćinam gojitba je liešnjaka dosti razprostranjena, a vrst je liepa i traži se u trgovini, pa narodu onih občina, kada rodi, daje prilične nuzgredne zaslužbe.

Po zagorskim našim predjelim, gdje bi liešnjak dobro uspjevao, imalo bi se posvetiti više pomnje njegovoj gojitbi, jer i ako ne za trg, a ono bi plod bio dobar i koristan naroda u zimsko doba. I. F.

O uzgoju prasaka iz koštica.

Za sjetvu biraju se koštice od najljepših vrstih prasaka. Kad je odstranjeno meso sa koštica, nastoji se, da ono mesa što se još drži koštica posuši, pa se onda spreme koštice do sjetve.

Posprema koštica obavlja se na sljedeći način: Uzme se jednu staru košaricu, metne se po dno iste naslagu zemlje, pa na ovu red koštica, onda opet red zemlje, pa opet red koštica, i to tako izmjenično dok je košarica puna. Zadnja naslaga odozgor je od zemlje.

Jeseni kad počme odpadati lišće izkopa se na polju jama, pa se u nju zakopa košarica sa svim košticam i zemljom, i to tako duboko, da nad košaricom ostane kojih 40 do 50 cm. zemlje. Rano u proljeće izkopa se košarica i izprazni, pa priberu koštice. Koštice se sad malo protresu, da se odiele lupine, a da ostane čisto sjeme, što vrlo lako ide.

Sad se pokupi sjeme i sadi u sjemenjaku na opredieljenom mjestu. Sade se oštrijim krajem doli, jer se na onom kraju razvijaju žile. Ovim postupkom, biva tim što se koštice rieše lupina i ogoli sjeme, bi[illegible]me za 90 po sto klicavije. Ako se košt[illegible]im lupinam posiju, onda je klicavost [illegible]postotaka manja, a ako se siju jeseni, onda [illegible]cavost još mnogo manja, jer mnogo klica [illegible]ane zadušena u lupinam, koje neće da se pravodobno otvore, a mnoge klice protjerale razjedu zareznici.

Sjeme sije se 4 do 6 cm. duboko.

Buduće godine, t. j. godinu dana nakon sjetve razsade se sjemenjaci i pokrate se na 5 ili 6 oka, da se odmah razgrane. Ako se uzgajaju visoka stabla onda se ovim pokraćivanjem pričeka 2 ili 3 godine, dok se debalce prilično visoko razvije. Postrane mladice valja svake godine pokraćivati, da se jača debaljce, jer praskva od naravi tjera upravno, pa ostane odozdol gola. Pomnjim njegovanjem uzgaja se vrlo liepih stabala, a plod od sjemenjaka je vrlo tečan i liep. Stabla uzgojena iz sjemena su puno trajnija, trpe manje od studeni, laglje prezimljuju i teže prozebu. Sve glasovite vrsti amerikanskih prasaka, uzgojene su iz sjemena.

Pekmez od šljiva (Povidl)

Česka je na glasu svojim povidlom, koji se rabi ponajviše u priredjivanju raznovrstnih kolača. Ali u novije doba, odkad se neizplaća pečenje šljivice, te je red priredjivati šljive inače za trgovinu, dobro je da se znade, kako se izim što sušenjem mogu dobro unovčivati šljive, ako se od njih kuha pekmez ili povidl.

A pošto nema dvojbe, da je od sviju načina priredjivanja pekmeza najbolji onaj način, kojeg rabe u Českoj, navesti ćemo po tanko, kako Česi priredjuju svoj glasoviti povidl.

Hoće se posve zdrelih šljiva i bakrena ili gvozdena okalajsana posuda za kuhanje istih.

Šljive se izgnječe, te se sa svim košticam postave kuhati, ili se prije odiele koštice, prociedjivanjem na ciedilo. Bolje je postaviti kuhati šljive sa košticam, jer kad su na polovicu kuhane, onda se laglje prociedjuju i laglje se odieljuju koštice od mesa, a mnogo manje mesa ostaje pri košticam, nego li ako li se odjeljuju sirove.

Kuhanjem, koje valja da ide posve iz tiha, i na tihoj vatri nastavi se tako dugo, dok se pekmaz dobro ugusti. Za kuhanja valja neprestano miešati, da ne zagori; a izim što se miešanjem preprieči zagorenje, dobije se mnogo tečniji pekmaz. Čim gušći postaje pekmaz, tim više valja miešati.

Dok se je pekmaz izkuhao vadi se iz kotlenice i postavlja u zemljane ocaklene lonce, koji su najprikladniji za čuvanje pekmaza. Kuhanjem dobiva se mnogo bolji i tečniji pekmaz, ako mu se dolije malog dobrog ruma, kad je na polovicu ukuhan.

Zemljane posude pekmazom smješte se u krušnicu, u kojoj se je kruh izpekao, te nije više odveć topla, i tu ostanu dok se pekmaz sasvim ohladi.

Prije neg se posude pekmazom začepe i pospreme savjetuje se po pekmezu politi malo raztopljene svinjske masti ili malo parafina, koji kad se ohlade naprave koru povrh pekmaza, brane ga od upliva zraka, i prieče da ne izpliesnivi. S. G.

Zelene krme za jesen.

Nakon žitarica, dade se obično opet nešto zasijati na istoj njivi, što nam do kasne jeseni može dati obilnu pašu i i zelene krme.

Obično biva, da se u žitarice siju djeteline, koje ostanu na njivi nakon što se pokose žitarice, i davaju nam još iste jeseni jednu dobru pašu, ili umjerenu kositbu zelene krme.

U toplim predjelim, gdje je ljeto znatno dugo, može se po žitaricam zasijati zeleni kukuruz za krmu, ali se hoće da po žetvi žitarica, odnosno po sjetvi kukuruza, bude još dosti vlage, da kukuruz proklica, i da se redovito razvije.

I biela gorušica, kao što i heljda rastu brzo, i mogu se po glavnoj plodini sijati za zelenu krmu u jesen.

Ako se biela gorušica zasije odmah dok je pokosena žitarica, može se jeseni pokositi kojih 80 kvintala krme, kojom se može ciel[illegible]

mjesec dana (od 10 listopada do 10 studenoga) prehraniti 16 krava.

Razumjeva se, da se krave ne hrane samom gorušicom, nego se ova mieša slamom, krupicam od zobi i sličnim.

Rumena djetelina, grašak, grahorica, bob, vučak, kamenita djetelina mogu se na mnogim mjestim sijati po glavnoj plodini, da nam jeseni dadu dobru pašu ili jednu košnju zelene krme. Kako smo već rekli uspjeh zavisi u prvom redu, u vremenu, koje vlada po žetvi, i od vrsti zemlje i od podneblja.

Na zemlji, koju zapreme žitarice ostane posve suho; ako nadodje suho vrieme, neda se ista zasijati za zelenu krmu. F.

Koliko i kako prodaju stabla za presadjivanja.

1. Čim se brže obavlja presadjivanje, tim manje stabala pogine.
2. Crnogorice (četinjače) laglje propadaju i u većem broju za presadjivanja od listnjača (bjelogorice).
3. Neke vrsti listnjača, ako su i za deset dana razkopane i golih žila ne propadaju, druge se uzdrže i do 20 dana, ako su im žile u vlažnoj zemlji zasadjene. Najviše odoli bukva i hrast.
4. Mlade četinjače valja brzo razsaditi, one se i u vlažnoj zemlji zasadjene jedva 2 do 5 dana održe.
5. Mlade 1 i 2 godišnje četinjače laglje propadaju od starijih. Mladim, da ostanu žile samo nekoliko satih suhe, već propadaju, a i trajnije jedva da odole 2 dana.
6. Svaki se razsad bolje uzdrži, ako se do sadnje zasadi u vlažnoj zemlji, nego li, ako li se zasadi u suhoj zemlji.
7. Tro i četverogodišnji razsad četinjača, puno laglje i više odoli od 1 i 2 godišnjeg raz sada.
8. Ako je proljeće vlažno i prilično hladno, može razsad ostati prevremeno zasadjen u vlažnoj zemlji puna dva mjeseca dana, bez da mu nahudi.
9. Najbolje je i razsad i stabla saditi dok se izkopaju, čim brže uzsliedi ta radnja, tim manje stabala propada. C. F.

SVAŠTICE

Pokostina proti hrdjanju gvozdenih predmeta, a osobito gospodarskog orudja priredjuje se, ako se uzme u prah smrvljenog asfalta, te raztopi u vinovici (žesti, špirita), pa od ovoga mažu gvozdeni predmeti. Sredstvo se vrlo lako priredjuje, jeftino je, pa se može često opetovati, a može se po gvoždu kistom.

Čišćenje pljesnivih bačava valja obaviti posve temeljito, jer se pliesan trajno održi, a ako se bačve čiste vrelom vodom prodre i u nuutarnjost drva. Pliesnive bačve valja izprati razvodnjenom sumporovom kiselinom, u koju svrhu rabi se 125 grama engleške sumporove kiseline na 1 hektolitar vode. Ako se ovim sredstvom dvaput temeljito propere pljesniva bačva, ostati će sasvim čista.

Čuvanje krompira. Da se krompiri održe preko zime zdravi, biva da ne gnjiju i da ne klicaju preporučaju se razni načini. E. Sorfert iz Bockwa, dao si je patentovati svoj postupak, koji se sastoji u tom, da se krompiri za čas umoče u vrelu vodu, kojoj je prije dodano 1 do 2 po sto sumporove kiseline, ili 5 po sto natrona, pa dok se izvade iz vode, pospu se živim vapnom. Ovim se načinom učvrsti kora krompira i ubiju klice. Sredstvo nije skupo, ali je zanovetno.

Klipovi kukuruza, kao hrana za blago. Već se davno kuša da se klipovi upotrebe za krmljenje životinja. Klipovi sadrže srednje 87·2% suhih tvarih, 2·9% dušičnih sastavina, 0·5% tusta, 43·9% nedušičnih sastavina, 38·3% vlaknine, 1·6% pepela, dakle se po prilici približavaju sadržini slame, imadu manje tusta, ali više ugljovodana, a glede probavivosti približavaju se pšeničnoj i raženoj slami. Mogu se davati i konjim i kravami ali valja samljeti, a za konje hoće se, da su osoljeni. Ako su popareni, onda se mogu primješati svakoj hrani.

Da se kila ne pojavi na kupusu, preporuča profesor Settersberger vapno, kao najizvrstnije sredstvo. Za porabu japna proti kili, valja kolčićem napraviti jamu, gdje će se razsad zasaditi, te u tu jamicu sasuti 30 do 40 grama vapna, pa opet jamicu zatrpati, a onda tek zasaditi razsad. Japno ostane 6 do 10 cm. duboko u zemlju, i brani posve razsad kupusa od kile. Od 600 razsada zasadjenih ovih načinom nije nijedan obolio od kile, a od 600 razsada zasadjenih na bližem komadu zemlje bez vapna obolilo ih je skorom polovicu od kile, te ili su sasvim propali ili nisu dali ikakovog ploda.

Ulje od uljevitog bilja. Na velikim imanjim odkad žitarice izdavaju, počelo se je za nuzgrednu dobit gojiti razno uljevito bilje. Iz sjemena od repice vodi se 45% ulja; iz sjemena od suncokreta do 22·5% ulja; iz sjemena od tikava (buča) vadi se 24% ulja; iz sjemena od konoplja vadi se 32·6% ulja; od lana 33·6%, a od biele gorušice 29·8% ulja. Zdrelo, zdravo sjeme daje najviše ulja. Postupci pri pravljenju ulja su raznovrstni. Ostaju komine, koje su izvrstna krma za blago.

Proti obadim. Na paši u ljetno doba obod je najveći neprijatelj goveda, jer im snese jaješce pod kožu iz kojeg se pak razvije upljuvak, koji razjedava, usljed česa nastave oteklina, gnojenje, a kašnje rana. Od obada brani se blago, ako se namaže smjesom od jednakih dielova terpentinskog ulja, katrana, karbolne kiseline i lanenog ulja. U Alföldu rabe vrlo dobrim uspjehom pomast od 4 unče sumporna cvieta, ½ litre špirita (žeste), i 1 litar ulja od ribe. Ovom se pomasti namaže hrbat, ledja i slabine, gdje obad najradje staje. Ovo se isto sredstvo rabi za ovce, ali se za ovce rabi dobrim uspjehom i parafin.

Gospodarske Viesti.

Iztekao je i treći četvrt godine, a mnogi nisu još podmirili predbrojbu za tekuću godinu. Bud je redovito izdavanje lista skopčano velikim i neodklonivim troškovim, molimo za zadnji put naše predbrojnike da nas se spomene i da nam pošalju izplatu predbrojbe, jer se ovako neda naprjed.

Uprava.

***

Ovako liepih, trajnih jesenskih vremena, kako ljetos davno se ljudi ne spominju. Nekidašnja kiša za sve potrebe težaka vrlo dobro je došla; premda je vijavica u Murtera onom prigodom napravila dosti štete po maslinicim, kako što i voda u Sutivanu. Trganje je na domaku a sviet je zabavljen po konobam; i zimske poljske radnje, osobito oranje i sijanje već je dobrano upućeno, kako što i sijanje i razsadjivanje zimskog povrća.

***

Trgovina vinom nije se još mahom uputila, ali je razprodano na više mjesta mladog vina uz prilične ciene.

***

Iz statističkog izvješća razabise se, da je u Dalmaciji 1894 godine bilo u radnji 77,794 hektara čistih nasada vinograda. Svi čisti nasadi vinograda u pokrajinam austrijskim zapremaju 251,559 hektara površine, po tom Dalmacija ima treći dio svih austrijskih vinograda. Ali je gojitba vinograda u Dalmaciji daleko prostranija, jer u statističkom izkazu nisu uračunani novi nasadi, niti mješovite gojitbe t. j. oni vinogradi, u kojim se uz lozu goji maslina, smokva, buhač ili žitarice. Dobar dio vinograda, više od trećine ciele površine nalazi se na otocim. Dalmacija je najvinorodnija pokrajina Austrijska, za njom dolazi Dolnja Austrija su 39,713 hektara vinograda, od kojih je ali dobar dio već zaražen i uništen od filoksere. Lani se je u Cislajtaniji napravilo 3,774,917 hektolitara vina. A od god. 1875 do 1894 napravljeno je svenkupno 75,624,240 hektolitara vina. Rodne godine bile su godina 1875 i 1878, hrdjave godine 1876 i 1880. Kroz cielo ovo razdoblje najbolje je rodila godina 1878, jer je napravljeno 6,704,091 hektolitar vina, a najgora godina 1880 kad je napravljeno samo 1,731,002 hektolitra vina. Od tog vina najviše je u gornjem razdoblju napravljeno u Dalmaciji biva 24,286,561 hektolitar, ili poprieko računano 1,214,328 hektolitara na godinu. Na Dolnju Austriju odpada 20,444,108 hektolitara, na Štajersku 8,785,054 hektolitara, na Tirol 6,248,301 hektolitra, na Istru 6,209,716 hekt, na Moravsku 3,748,338 hekt. na Kranjsku 3,263,205 hekt., na Goricu i Gradišku 1,991,296 hekt., na Trst 381,717 hek., na Česku 179,371 hektol. na Voralberg 72,391 hektol., na Korušku 10,447 hektol, na Bukovinu 3736 hektolitara. Kad se zna da je popriečna godišnja proizvodnja za zadnjih 20 godina bila kod nas od 1,214,328 hektolitara vina na godinu, može se i prosuditi, kakova nas šteta čeka od filoksere.

***

Dne 28 rujna umro je u Garšu blizu Pariza Louis Pasteur, najglasovitiji obretač znanstvenog svieta, koji je svojim iznašašćem udario novu stazu znanosti na korist bolujućeg čovječanstva: Rodjen je u Dolu u departimentu Jura dne 22 prosinca 1822, kao sin jednog kožara. Cio svoj život bavio se je kao mrav učenjem, propinjuć se od stepenice do stepenice na najviše časti u znanstvenom svietu. Osobito je zaslužan za kemiju vrienja i za mykologiju. — Njemu se ima zahvaliti pasterizavanje vina i mlieka, liek proti bolestim svilaca, liek proti pogancu, proti bjesnoći, proti bedrenici, a najzad proti grlici (difteritis). Louis Pasteur izim što je bio veliki učenjak, bio je veliki francezki otačbenik, pa s toga za njim ciela Francezka i cio sviet žali.

***

Kušnje, koje se dne 5 kolovoza t. g. napravljene u Gumpoldskischenu o krčenju vinograda za nove nasade na 70 cm. dubine pomoću Packsovih plugova, rek bi da su vrlo dobro ispale, tako da je ministarstvo sa zemaljskim odborom sklono davati 50 novč. nagrade za svaki četvorni hvat vinograda izkrčen na 70 cm. dubine, a 35 novč. za plitje krčenje.

***

U Českoj poubijano je 1894 god. 1,444,412 glava razne divljači, od kojih 74,462 glave škodne divljači. Sva ta divljač predstavljala je vriednost od 2¼ miljuna kruna, a samo krzno od postrjeljene zvieradi vriedno je 96,000 kruna.

***

Dana 4 t. m. slavio je profesor Josip Ubl 25 godišnjicu svojeg učiteljevanja na križevačkom zavodu, kojom mu je prilikom stiglo mnogobrojnih čestitaka od mnogobrojnih njegovih učenika i štovatelja. Gospodin profesor Ubl obogatio je hrvatsku literaturu su mnogo poučnih knjiga iz živinarstva i živinogojstva, a Križevački zavod liepim naučnim sbirkam.

***

U Makišu blizu Beograda odlučio je trgovac Krikner da zavede gojitbu pirinča, te je u tu svrhu izposlavao od občine Beogradske dostatno zemljišta pokraj „Velih voda". Za turskog vladanja gojio se je u Srbiji pirinač u okolici Niša.

Pitanja i odgovori „G. Poučnika“.

A. Odgovori.

82. Mrkva kod nas vrlo loše uspjeva, što mora da zavisi od sjetve i njege. Molim vas, kad je najbolji zeman sijanja mrkve, i kako se ima njegovati da se uzgoji liepe i rane mrkve?

I. S. u S. (Split).

Napram tomu, dali hoćete, da uzgojite ranu ili kasnu mrkvu ravna se doba sijanje i način njegovanja. Ranu mrkvu sije se koncem prosinca ili u siečnju u poldnevnom zaklonjenom položaju u dobroj, gnojnoj zemlji. Sjeme zasije po površini zemlje, koja se prije nešto prorahli, ali posve na riedko; onda se daščicom pritisne na zemlju, pa pospe su malo zemlje, ali posve su malo i posve tanko. Kasnija mrkva sije se ožujka ili travnja, na otvorenom poiožaju, ali u zemlji dobro priredjenoj, takodjer posve na ridko, a pritisne se i pokrije zemljom, na isti način, kako je rečeno za ranu sjetvu. Bud se mrkva vrlo polako i sporo razvija, uz mrkvu zasije se na istoj liji rotkvica ili pak ločika (salate). Rotkvice dok dorastu vade se i uporabljaju, a ločika se razsadjuje, kad poraste za razsadjivanje. Mrkva ljubi sunce i zrak; ako se štiti i zaklanja, onda tjera u lišće, a korien joj ne deblja. Ne trpi sušu, i ne podnaša veliku vlagu; u umjerenoj se vlazi najbolje razvija, osobito ako je i toplo. S toga ranu mrkvu, dok je još hladno valja zalievati mlačnom vodom, a i ljeti puno je bolje držati vodu iz bunara nešto jedan dan na suncu, pa onda zalievati. Rekli smo, da mrkva ljubi zrak i sunce, ali ne ljubi žegu, i vrlo je koristno, ako se za velike žege pokrije kićem ili slamom, da ostane u sjeni. Kasnu mrkvu kod vas, biti će puno bolje sijati u sjeni izpod kakovog stabla. Dok mrkva protjera prvo rudasto lišće, valja je proriediti Od ranih vrstih, kod nas dobro uspjevaju parižka mrkva, kratka holandežka i Duwikerska mrkva. Od nešto kasnijih vrsti bolje su Nauteska mrkva i Caretanska.

83. Bio sam kupio više voćnih stabala raznovrstnog pravilnog oblika, ali su se sada svi izobličili; molim vas dadu li se klaštrenjem izpraviti i svesti na prvobitni svoj oblik?

A. M. u K. (Hrvatska).

To što se vami dogodilo nije ništa neobična, dogadja se kod pravilno uzgojenih stabala, da ako se i malo zanemare, da se izobliče i da razviju puno grana i mladica. Takova stabla obično ne nose ploda, a ondje gdje je lišće odveć znato žuti i odpada. Da se izpravi ta stabla valja prije sasjeći i izklaštriti sve gusto stojeće grane i mladice, baš iz podanka (zametka), a rane i ozlede nastale valja namazati tekućim mazom. Nego i ovim odstranjivanjem valja ići postepeno, jer ako se na jedanput odstrani puno grana i mladica, lako da pak na proljeće protjera sila izboja, koji su pak od još veće štete. Bolje je ovo odstranjivanje podieliti napram gustoći na 2, 3 ili 4 godine, pa svake godine odstraniti jedan dio. Za odrezavanja i klaštrenja valja uvjek paziti na one grane, koje davaju oblik stablu, da se one ne križaju, i da druge ne duše. I sve plodonosne mladice, koje stoje gusto valja izklaštriti, a izklaštriti iz podanka valja sve izboje koji protjeraju nakon što su odstranjene suvišne grane, osobito u bližini onih istih mjesta, gdje su stale odstranjene grane. Pri klaštrenju valja uvjek paziti, da se klaštri tako, da mladice koje će usljed klaštrenja protjerati, protjeraju baš na onom mjestu i u onom pravcu, kako mi želimo. Nerazvijaju li se pravilno i dostatno glavne mladice, koje daju oblik stablu, valja ih pokratiti na 3 ili 4 oka, pa od postranih mladica uzgojiti one, koje se pokažuju prikladnije. Ako se nakon klaštrenja s kojemudrago nuzgrednog razloga izobliči oblik stabla, nevalja se prenagljivati, nego valja dobro stvar proučiti, pa opet kratko izklaštriti da se izpravi.

84. Molim vas što mi je učiniti, i kako imam postupati, da uspješno presadim jedno staro voćno stablo.

F. L. u B. (Istra).

Presadjivanje za stara stabla ima obično one iste posljedice, koje i selenje za stare ljude. Ipak, ako se želi nekom sigurnošću provesti presad jednog starijeg stabla, red je provesti neke predradnje, i ravnati se po stalnim propisim: zimi izkopa se na 1 do $1\frac{1}{2}$ metar daleko debla zemlja u okrug nešto za 1 metar duboko, pa se izpile sve žile koje se na tom putu susretnu. Onda se opet izkopana jama zatrpa. U proljeće zarastu rane na žilam, i razvije se na dotičnim mjestim po više gustih snopića sisajućih žila. Sljedeće zime, izkopa se zemlja nešto dalje od okruga izkopana prve zime, da oni snopići sisajućih žila ostanu netaknutih, pa se presadi stablo postupajuć pri tom kao obično za presadjivanja. Ove žilice imadu i drugu prednost, biva da drže vezanu zemlju, pa se stablo može razsaditi svom grudvom. Novu jamu, u koju se namjerava zasaditi stablo valja za vremena zasaditi, a hoće se da ima barem $2\frac{1}{2}$ metra u četvorini. Prije negoli se izkopa stablo, koje se namjerava razsaditi, valja pobilježiti onu stranu stabla, koja je stajala prama poldnevu, pa onda stablo zasaditi u onom istom položaju, biva istom stranom prama poldnevu, kojom je prama poldnevu bilo prije zasadjeno. Ovo je vrlo važna činjenica, i veći dio stabala propada baš zato, što se promiene položaj prama poldnevu. Kad se stablo zasadi valja dobro zaliti zemlju, da postane, kao kaša e da se sasvim sljubi žilam. Još jedno vrlo važna činjenica na koju valja paziti za razsadjivanja stabala jeste da valja dobro pričvrstiti i privezati stablo poslje nego li se zasadi, da vjetrovi s njim ne miču, jer se veći broj razsadjenih stabala baš radi toga ne prima, što se micanjem, usljed vjetrova odieli zemlja od žila, pa stabla neprimaju hrane i vlage i propadne.

85. Na svaku koliko kokoših, red je držati jednog pievca?

Gdje se goji malo kokoših (4 ili 5) za domaću potrebu, koristnije je ne držati pivca, jer pivac ne podupire nesenje, nego samo neizravno; i to u toliko u koliko vodi kokoše naokolo da traže hranu, i tim ih sili na kretanje; i jer je on njihov branioc. Kod pasmina žive naravi i pri dobrom hranjenju računa se jednog pivca na 15 do 20 kokoših, kod težkih, mirnih pasmina računa se jednog pivca na 10 do 12 kokoših. Koliko kokoših može ploditi jedan pivac, to zavisi od njegove naravi, od pasmine, od hrane i zdravlja njegova.

M. E. Ž. u T. (Hrcegovina).

86. Vrlo brojno razplodili mi se mede u vrtu, tako da mi skorom sve unište što zasadim. Molim vas ima li uspješno sredstvo proti toj nemani?

I. S. u P. (Zadar).

Proti medi hoće se ustrajna rada. On se najradje razplodjuje u prhim lakim zemljam, gdje mu je laglje izkopati podzemne hodnike za nesenje jaja. Po danu miruje u svojem rovištu, kojeg po noći ostavlja, da si traži hranu. On razgrize putem svaku žilu, svaki gomolj i svaku bilinu što nadje. Za utamanjivanje meda preporučaju se razni načini. U našem je listu već govoreno o koševim i loncim, koji se zakopaju u zemlji. U drugim mjestim potraže vrata (ulaz) meda u svoje hodnike, pa kroz ulaz uliju u hodnik nešto 2 litre vode, kojoj su primješali jednu žlicu dobro izmućkana ulja. Isti se učinak postizava ako se mjesto ulja rabi sapun. Na svaku litru vode doda se 50 grama sapuna. Ovim se sredstvom izmame mede na polje, pa ih je onda lako poubijati. I vodu, kojoj se je dolielo nešto petroleuma ili terpentinskog ulja tjera medu iz svojega gnjegda. U nekim mjestim utamane mede tim što pognjoje zemlju vučkom i vapnom i skoćem. Sumporni ugljik jeste takodjer izvrstno sredstvo za utamanjivanje meda, ali nije praktično. Škropljenje ukropinom od kvasine ubijaju se takodjer mede, kako što i ako se zalije zemlja vodom, kojoj je dodano 2% repičnog ulja.

B. Nova pitanja.

87. Molim vas bili cinciu mogao kod nas uspjevati? Jeli vam što potanje poznato o ovoj bilini za predivo?

A. M. u B. (Istra).

88. Amo nam nudjaju kokosovih orasa, kao sočnu hranu za blago. Jeli doisto to dobra i sočna hrana? Ne nahudi li blagu?

I. K. u S. (Bosna).

89. Molim vas, koji je najbolji i najlaglji način, da se uzdrži mlieko zdravo?

D. S. u L. (Split).

90. Dali se i koliko se uspješno tove goveda krompirim, i koji je postupak pri tom najjednostavniji.

M. V. u K. (Hrvatska).

☛ Odgovori na javna pitanja kao i nova pitanja, primaju se rado od svakoga, pa i ne bili predbrojnici.

OTVORENI DOPISI

GOSPODARSKOG POUČNIKA.

Predplatili su predbrojbu do konca t. g. 1895.

P. N. gospoda: Ferlan N. — Toplović G. — Ivičić L. — Momčilović S. — Stupić A. — Kršić T.

— Sl. Hrvatska Čitaonica u Malinskoj — Upisali smo vas 1 t. m. i poslali smo vam broj 19.

— V. g. Vekić G. — Vaše pitanje nezasjeca u našu struku, i s toga vam nemožemo odgovoriti.

— V. g. Tudor I. — Što buhač sada neuspjeva na istoj zemlji više od godine dana, dočim je prije dobro uspjevao i radio za 3. 4 i više godina, ima se prepisati izmorenosti zemlje. Buhač je jedna od onih bilina, koja br[illegible]mori zemlju, i ne trpi sam sebe na istoj [illegible] nakon 7 ili 8 godina. Red je s toga [illegible] buhača urediti redovitu obhodnju, k[illegible] radi za drugo bilje, da se nakon buhača do 7 godina zemlja odmara, a kroz [illegible] gojiti drugo bilje, a osobito sočivnice i [illegible] te kriepiti i jačati rodovitost zemlje gno[illegible] i to stajskim gnojem, umjetnim gnoje[illegible] nim gnojenjem.

— V. g. Topalović G. — Pit[illegible] spada u bajke i gatalice za djecu [illegible] Ove su nesreća samo za neuke i prazno[illegible] ljude. Mjesto što vještice u obliku mačke ili kokoši sisaju krave, biti će radje koji nevjerni sluga da ih sisa, ili koji nepošteni s[illegible]jed. Napnite stupicu, i u njoj će te mjesto vještice uloviti jedno živuće biće, koje zakon može kazniti.

— V. g. Antičić I. — Knjigu [illegible] i njegovanju cvieća“, te knjižica „[illegible] uporabi dropa“ poslali smo vam.

— V. g. Lukšić P. — Ako b[illegible] za Božić, javiti ćemo vam.

— V. g. Korušić M. — Za to[illegible] valjalo bi stvar prokušati i potražiti [illegible] da neće odgovoriti, ali za provest[illegible] hoće se velike uztrajnosti, a i dosta novca. Nezaboravite na one dvi zadnje činjenice.

— V. g. Matić B. — Broj 17 poslali smo vam.

Godina XIV. Izlazi na 1 i 16 svakog mjeseca Broj 21.

GOSPODARSKI POUČNIK

Obće blagostanje zavisi o blagostanju pojedinca a temelj blagostanja pojedinca, jest razboriti rad uz vještu uporabu nauke i izkustva.

Upraviteljstvo lista je u Zadru

Predbrojba u *Austro-Ugarskoj* stoji 3 for. na godinu, u *Inozemstvu* 8 franakâ na godinu. *Uvrstbe* plaćaju se 8 novč. po redku za prvi put, a svaki sliedeći put 3 novč. redak. *Cliché* računaju se 5 novč. po centimetru četvornom.

Upravitelj i Izdavatelj: PETAR L. BIANKINI

Odgovorni urednik: NIKOLA ŠIMIĆ

Pisma, naputnice itd. itd. upravljaju se *Upraviteljstvu Gospodarskog Poučnika u Zadru.* — Rukopisi se nevraćaju.
Predbrojba je obvezna za godinu danâ, a izplaćuje se u Zadru.
Tko nepovrati prva dva broja obvezan je predbrojbi za godinu dana.

ZADAR, 1 Studenoga 1895. Ciena je listu 3 fiorina na godinu. ZADAR, 1 Studenoga 1895.

NA OPREZ!

Prirast potroška sladora.

Slador ili sečer jeste jedna od drugotnih ljudskih potreba. Dok se nije obreo slador od trstike, za osladjivanje jela služio je jedino med. Ljudi su bili zdraviji no danas, i napredovali su.

Pro[illegible]om turaka u Evropu, upoznala se je ka[illegible] [illegible]njena se je poraba munjevnom brzinom po svietu razširila. I kava spada u drugotne ljudskih potreba. [illegible]jem porabe kave, izumile se kavane, [illegible]vim naravska posljedica bila, da se potrošak sladora. [illegible]sak se je sladora znatno povećao i [illegible]ga, što se je obrelo priredjivanje slasečerne repe, čija se je gojitba u kratko [illegible]atno razgranila, i stvorila novi obrt, iz[illegible] [illegible]epe zarade i poljodjelcim i vlastnima[illegible].

[illegible] je sve teklo naravskim tekom, i je[illegible] je bila naravska posljedica drugog. Kad je godišnja proizvodnja sladora prirasla do maksimuma, i pretekla godišnji potrošak, pala je znatno ciena sladoru, ali tim se nije povećao potrošak. Usljed toga bili su vlastnici sladorana [illegible]ni sklopiti izmedju sebe ugovor, kojim meta[illegible] [illegible] strane ograničila gojitba sečerne se, ako [illegible]uge strane proizvodnja sladora u raztopi [illegible] [illegible]šnjeg potroška. mažu gvo[illegible] [illegible]rama tomu očekivati da će proizpriredjuj[illegible] [illegible] biti stalna. Od desetak godina a može [illegible] [illegible]go proizvodnja sladora raste u raz- Čiš[illegible] [illegible] znanost napreduje.

Poznata je stvar, da se od sladorastih tekućina vrienjem dobivaju žestične tekućine; a da se iz žestičnih tekućina dobiva pečenjem žesta.

Poznata je stvar, da se voćni sokovi za žestična pića izpravljaju sladorom, a poznata je napokon stvar, da je francezki učenjak Petiot pokazao, kako se i sok od grožđja ili mast može izpraviti sladorom.

Nego znanost, koja je doniela ljudstvu mnogo svietla i koristi, u bezdušnim rukam dade se lako izrabiti u nepoštene svrhe.

Našlo se bezdušnika, koji pomoću sladora, bez grožđja, stadoše priredjivati takozvano tanko vino ili petiotovo vino, pa ga prodavati, kao naravsko vino.

Tanko vino nije drugo nego ožešćena voda prevrelim sladorom, bilo kako otangana, umjetno providjena izvadkom i vinskim mirluhom.

Ovakovo vino, tko je naučan naravnom vinu lako može razpoznati. Ali je pakost išla znatno dalje, pa raznim jeftinim pomagalim i mješanjem tankog vina sa naravnim vinom, prikrije mu golotinju, te takovo vino prolazi za pravo vino, pa ga jedva može razpoznati i onaj koji je naučan naravnom vinu.

Ta prevara tankim vinom, nastoji se u zadnje doba prekriti nekim plaštem naravitosti.

Kao temelj za pravljenje tankog vina uzimlje se ožeti drop od grožđja, ili vinska taložina, pa se dolije osladjene vode, a do potrebe i nešto sriešne kiseline, te nastoji da u badnjim redovito prevrije, kao mast od izgnječena grožđja. Prevara je u ovom pogledu postigla vrhunac, jer tankog vino prividno nalići naravnome, samo što sadrži manje izvadka; pa se ovakovo vino prodaje, kao naravno vino od grožđja.

Poznato je, da je vino od grožđja samo zato zdravo i hranivo, što je pravljeno od soka od grožđja i što vinovica koju sadrži potiče od naravne pretvorbe grozdova sladora u alkohol. Nijedan drugi slador ne daje vrienjem onu zdravu vinovicu, toli okriepljujuću i hranivu za ljudsko tielo, koju daje grozdovi slador.

Vinovice ili žeste, koje se vrienjem dobivaju od drugih vrstih sladora sadrže znatne kolikoće smrdljivih ulja, pa su s toga vrlo otrovne i štetne po ljudsko zdravlje; i to tim više, čim više smrdljivih ulja sadrže.

Da nije dakle pri pravljenju tankog vina i pri prodavanju istog za pravo vino očita prevera, ima po sriedi i zločin da se ljudstvu za biele novce, mjesto okriepe, pruža otrov.

Ovo smo naveli, da se znade što je tanko vino.

Kod nas se zadnjih godina opažava, da raste ciena ožetom dropu, i da raste uvoz sladora.

Rašćenje ciene dropa tumačilo se je dosad rašćenjem ciene rakije, ali to tumačenje nije bilo temeljito, jer od tri godine, odkad je znatno pala ciena rakiji, nije pala ciena dropu, nego mu je znatno porasla.

Prirast potroška sladora, dao se je prvih godina tumačiti prirastom obćeg blagostanja, ali je taj prirast bio toliki zadnjih godina, a osobito ljetos, da se nemože više sravnjivati sa prirastom blagostanja, niti onda kad bi se samo slatkiši i slatki kolači pekli.

Osobito se mnogo sladora uvaža u Zadru, u Splitu, u nekim mjestim otoka Brača, u Trogiru u nekim mjestim Kaštela, itd.

PODLISTAK.

Katekizam Gospodarske hemije

od

D.ra E. WILDT-A

Ravnatelja agrikulturno-hemičnog pokušališta u Poznanju.

Po šestom izdanju njemačkog izvornika preveo

F. RADIĆ

Učitelj strukovne učionice u Korčuli.

(*Nastavak vidi broj 20*).

310. Ima li osjem toga još i drugih sastavina hrane, koje čuvaju bjelance od raztvorenja i vode ga k utaloživanju, te djeluju dakle prištedjujuć bjelance?

Da, u pojedinim živinskim hranivima (krmivima) nahodi se tvar srodna bjelančevinama, klija. Ista ne može doisto u živinskom tielu da se pretvara u bjelance, ali je ipak po vlastitu izgorenju u stanju da uzdrži bjelance. Slično rek bi, po novim pokušajima, da djeluju i prije napomenute škrobu slične tvari.

311. Koje okolnosti olakšavaju raztvaranje bjelanca, dakle potrošak bjelanca?

Osjem povećana privadjanja bjelanca uplivaju na to dodatci kuhinjske soli, kao što i sadržina vode u hrani. Dodatkom kuhinjske soli povećava se strujanje sokova u ustrojstvu, a tim se pospješuje i raztvaranje bjelanca; tako se i prekomjernim primanjem vode izazivlje povećanje potroška bjelanca i gubitak istoga.

312. Kako se ponaša prama taloženju tustila, tustilo primljeno u krmi kao što i ono koje iznova nastaje u tielu?

Najprije se taloži tustilo sadržano u krmi, jer je novo satvoreno tustilo lašnje podvrženo raztvaranju. Pri dovoljnu privadjanju bjelanca može zato svekoliko tustilo krme da bude zaštićeno od raztvaranja i utaloženo. Ali može da se taloži i tustilo nastalo od bjelanca, kad osjem toga ima u krmi ugljikovih hidrata, budući da se ovi opet lašnje spajaju sa kisikom, nego li tustilo koje je postalo od bjelanca, tako da pri dovoljnu uvadjanju ugljikovih hidrata može da bude utaloženo u živinskom tielu ne samo tustilo krme, nego i sve ono koje nastaje iz bjelanca; u stanovitim okolnostima može najskoli da postaje tustilo iz ugljikovih hidrata pa i ono da bude utaloženo.

313. Ima li upliva na raztvaranje tustila i tustilo sadržano u živinskom tielu?

Da, isto tako kao što se u ustrojstvu bogatu bjelančevnom raztvara mnogo više bjelančevine, nego li u onom u kojemu je bjelančevina oskudna, tako se i u tielu bogatu tustilom raztvara više tustila nego li u mršavu.

314. Kojim se još okolnostima povećava potrošak tustila?

Uništavanje tustila, kao što u obće svih bezdušičnatih tvari, zlamenito se još povećava jakim naporom mišicâ; a isto tako izazivlje posve nizka toplota povećano okisivanje usljed jačeg potroška topline. I povećanim primanjem vode pojačava se ne samo raztvaranje bjelanca, nego i potrošak tustila, pa s toga razloga nepovoljno djeluje na taloženje tustila i odveć visoka toplota štaje, jer takovoj je vazda posljedica da živetinje stanu primati veću kolikoću vode.

(*Sliedi*).

Zašto se uvaža toliko sladora, kad ga pučanstvo nemože potrošiti, pa sve, da se samim sladorom hrani?

Mi za danas ovo pitanje nećemo potanje razpravljati; ali ako ovaj prekomjerni uvoz sladora neprestane, mi ćemo se na ovo pitanje povratiti, a da se preprieči obće zlo, iznieti ćemo imena onih, koji uvažaju puno sladora. Mač je podignut, i mi ćemo ga bez obzira zarinut u srdce onim, koji budu zaslužili. Na oprez!

Bosanske šljive.

U Bosni se usljed povoljnih klimatičkih odnošaja i osebnih svojstva tla uzgojila posebna vrst sočnih i slatkih šljiva i razvilo se na veliko šljivarstvo. Od godine 1883 do godine 1894 narasla je godišnja proizvodnja šljiva u Bosni i Hercegovini od 788.936 m. c. na 1,860.518. Najviše rode šljive u D. Tuzlanskom okružju a najmanje u Mostarskom. Bosanska šljiva, u koliko nije kao svieže voće potrošena, služi za pečenje šljivovice, kuhanje pekmeza i za sušenje. U Brčkoj je usredotočena izvozna trgovina bosanskih šljiva. Trgovina sa šljivom počimlje u mjesecu rujnu i traje do konca godine

Trgovci brčkanski kupuju šljivu od seljaka na tovare (126 kg.) a prodavaju ih ostalom trgovačkom svietu na kvintale ili metričke cente od 100 kg. Roba se dieli po kakvoći naprama veličini šljive. Najbolja vrst broji 60 do 65 komada na pol kilogr. a najslabija vrst, dolazeća u trgovini pod imenom „merkantilna roba", broji preko 120 komada na ½ kg.

U novije doba sklapaju se takodjer poslovi na tako zvane garniture; pod tim se imenom razumievaju tri vagona šljive razdieljene u tri vrsti.

Do godine 1880 suhe šljive tražiše se sjevernim državam Europe, imenito u Njemačkoj i Franceskoj, nu kašnje je započela sve jače konkurisati slavonska i bosanska šljiva sa franceskom. U novije doba ubilježena je dapače ta činjenica, da je Franceska pokrila u slabim godinama svoj manjak na budimpeštanskom tržištu, koji se bavi u prvom redu sa trgovinom suhih šljiva na veliko.

U Budimpešti stvorio se je tečajem vremena veoma znatni promet sa šljivama; osobito kao posredujuća trgovačka točka, Budimpešta je vrlo važna.

Na budimpeštanskom tržištu usredotočuje se sav promet sa bosanskim, slavonskim i srpskim šljivama a od ove se točke razašilja gotova roba na sve strane sjeverne Europe, pače kreće preko Hamburga u daleku Ameriku. Po uspjehu žetve ravna se dakako i ciena šljiva. Od godine 1889 do uključivo 1894 bilježe tržišta šljiva u Bosni sliedeće ciene:

šljive	1894	1893	1892	1891	1890	1889
70 do 75 kom. na ½ kg.	24.75	—.—	30.—	26.50	28.—	27.—
80 „ 85 „ „ „ „	19.—	22.—	27.—	22.50	27.—	22.—
95 „ 100 „ „ „ „	13.—	16.—	24.50	19.—	26.—	17.—
115 „ 1.0 „ „ „ „	11.50	13.—	21.—	16.50	24.—	14.—

Najjači je izvoz bosanskih šljiva bio g. 1891. Inozemsto je pokupovalu u Bosni 255.000 metr. centi suhih šljiva. Bosna je rečene godine utržila preko pet milijuna forinti šljiva.

Odprema bosanske šljive od mjesta proizvodnje do tržišta u Brčkoj obavlja se cestama, danas jur razgranjenim na sve strane, i to ili na kolima ili na konjskim tovarima; pače i željeznicom ide dosti šljive do Brčke. Od Brčke slala se je prije suha šljiva po vodi; dunavsko parobrodarsko družtvo imalo je nekih godina cielo brodovlje sakupljeno za odpremu šljive. Iza izgradnje željeznice Brčka — Mitrovica i Sunja prešao je veći dio prometa na željeznicu. Da se podigne jur od davnih vremena u Bosni udomljeno šljivogojstvo do moderne visine, nastojala je zemaljska vlada, da uredi što racionalniji postupak sa šljivom. Najprije nastojalo se je oko poboljšanja šljivika pomnom njegom stabala. U to ime bijahu razdieljene tisuće i tisuće uputa medju seljake; a nastoji se i oko raširenja svrsi shodnih franceskih sušana. Narod živo prianja i rado se odazivlje uputama. Naskoro nadjoše novo uvedeni strojevi tako znatne prodaje u zemlji, da se je vlada bavila pitanjem, kako da se ti strojevi prave u zemlji samoj. Talionice u Varešu poprimiše u tom pitanju inicijativu; pokus je uspio i oni priredjuju sada pučanstvu nuždne sušnice.

Ovim se je postupkom bosanska šljiva i kvalitativno približala francezkoj šljivi tako, da se danas istom uspješno takmi na svim svjetskim tržistim. „Obrtnik".

Amerikanske loze po kušnjam izvedenim u francezkoj.

Pri izboru amerikanske loze za sadnju valja paziti: a) dali dotična vrst odoli filokseri i koliko; b) dali se dotična loza može prilagoditi naravi i vrsti naše zemlje, te na njoj dobro uspjevati; c) dali se dotično vrst loze dobro ili slabo ukorienjunje; d) dali se dade lako navrćati i jeli se navrtci primaju; e) jeli ju napadaju razne bolesti i nametnice i koliko.

O tom koliko pojedine vrsti amerikanskih loza odole filokseri napravljeno je u francezkoj puno baš točnih i savjestnih kušnja i opazaka. Za našu lozu (Vitis vinifera) predpostav lo se je, da ne odoli ni najmanje filokseri, te je ta je njezina resistencija označena sa 0 (ništicom), a ona amerikaneke Vitis rotundifolia, koja od filoksere poništo ne trpi, označena je brojem 20.

Prama tomu sastavio je Millardet i Viala sljedeći izkaz o rezistenciji pojedinih amerikanskih loza:

Vitis rotundifolia	20
Razne vrsti *Riparia* . .	19·5
Razne vrsti *Rupestris* . .	19·5
Razne vrsti *Berlandieri*. .	19
Solonis	14
Noah, Jacquez	13
Vialla, Herbemont. . . .	12
Cunningham.	12
Taylor, York Madeira . .	11
Huntington	10
Elvira	8
Othello	6

Iz ovog se vidi, da vrsti *Riparia*, *Rupestris* i *Berlandieri* najviše odole filokseri, da se *Solonis* ima smatrati, kao lošija vrst, a da se vrsti Vialla, York Madeira, Huntington, a osobito Elvira i Othello imadu sasvim napustiti, jer vrlo loše odole filokseri.

Što se tiče prilagodjenja amerikanskih loza raznim vrstim zemlje, preporučaju se sljedeće vrsti kao najbolje:

a) *Riparia* za snažne, duboke, vlažne zemlje, koje sadrže vrlo malo vapna.
b) *Rupestris* za mršavije, krševite, suhe zemlje, koje sadrže malo vapna
c) *Berlandieri* za vapnenaste zemlje.

Kao najbolje vrsti od *Vitis Riparia* računa se da su sljedeće suvrsti: *Portalis* ili *Gloire de Montpellier*, *Perrier*, *Fromenteux* i *Grand Glabre*.

Kao najbolje od *Vitis Rupestris* računaju se, da su sljedeće suvrsti: *Monticola*, *Fort-Worth* i *Metlalica*. Kušnje sa raznim vrstim *Vitis Berlandieri* nisu još dokončane; ali se iz svega dosad vidi, da izmedju Berlandieri imade izvrstnih loza; nego su još riedke i vrlo skupe.

Što se tiče sposobnosti za ukorienjenje i navrćanje, dokazano je da su *Riparia* vrsti najbolje, a za njima dolaze odmah *Rupestris* vrsti; dočim se teže ukorienjuju i navrću vrsti *Solonis*, a najteže vrsti *Berlandieri*.

Bolje se primaju amerikanske loze, i bolje se ukoriene, ako se sade ključeci, nego li, ako se sade korenjaci.

Od raznih načina navrćanja, najbolje se je pokazalo suho navrćanje engležkim spajanjem, koje se obavlja u zimsko doba kod kuće.

Što se tiče naklonosti pojedinih vrstih amerikanskih loza na tajnocvjetne nametnice, a osobito na Peronosporu i Oidium, može se reći, da izim vrsti Jacquez, koja vrlo trpi od ovih bolestih, sve druge vrsti prilično im odole.

B. P.

Gusjenice kupušnjaka.

Koncem ljeta i početkom jeseni pojavlja se na kupusim i vrzinam velika količina kupušnjakovih gusjenica (Pierris brassicae). Obično su brojnije jeseni nego li u proljeću.

Kadkad se pojave u takovom broju, da im nemožeš odoliti, i izbrste sve zeleno lišće, da pak strukovi okržljave i poginu. Gusjenice se kupušnjaka vuču po kupusim kadšto do kasne jeseni, dapače ih vrlo često prvi mrazovi zateču još na lišću. Za utamanjivanje gusjenica kupušnjaka preporučana su razna sredstva, ali su sva ta sredstva bila nepraktična ili bezuspješna.

Gdje su kupusi goje na veliko, tu se razmjerno pojavlja više gusjenica kupušnjaka; i na takovim mjestim jedine su patke, koje mogu biti od pomoći.

Patke su vrlo lakome na gusjenice kupušnjaka, one prebiru list po list i kupe gusjenice takovom vještinom, da je skorom nevjerojatno.

Kroz 2 ili 3 dana pročiste one kupus tako, da više nije naći jedne gusjenice.

Istina je da pri tom propadne i po koji list i po koji struk, ali ta šteta je od nikakove važnosti napram koristi, koju patke učine.

Pri uporabi pataka za utamanjivanje gusjenica, ako se želi da one ne trpe, i da pozoblju sve gusjenice što su na kupusu, valja se pobrinuti, da im na polju, izmedju kupusa ne uzfali vode, jer čim im je laglje da piju, tim više jedu. Savjetuje se takodjer svaki dan barem jedanput pustiti patke da vode da se okopaju.

Pri porabi pataka za utamanjivanje gusjenica valja paziti da patke ne prodru u drugo povrće n. p. u krastavce, grašak, pasulj i slična, jer bi tu sve uništile, što god bi našle.

Valja stoga da neko prati patke kad se puste u kupušište za utamanjivanje gusjenica. Taj se nadzor izplati, jer patke ne idu na one predjele, gdje od njih nije potreba, a opet pasu preko kupušista nekim redom neizostavljajuć ni jednog struka.

SVAŠTICE

Krompiri za sjetvu postaju trajni i negnjiju lako, ako se drže rastrti na zemlji na sunčanu mjestu, tako dugo dok im kora pozeleni. Takovi krompiri ne samo, da zimi u konobi (podrumu) i na stogu ne gnjiju, ali tjeraju u proljeće mnogo ranije i mnogo bujnije.

Sjetva sjemena djetelina i trava. Mnogi su gospodari vrlo često u neprilici, koju smjesu djetelina itrava da zasiju, evo s toga smjesa već prokušanih na drugim mjestim: Za vlažnu pržinastu ilovaču pseporuča se za svaki hektar zemlje sljedeća smjesa: 5 kg. crljene djeteline, 1 kg. žute (bastard) djeteline, ½ kg biele djeteline, 6 kg. engležke ljuljike, 3½ kg. taljanske ljuljike, 1½ kg. francezke ljuljike i jedan kilogram livadnog repka. Za mršavije zemlje u suhom, toplom podneblju, preporuča se smjesa od: 5 kg. crljene djeteline, 1½ kg hmeljne djeteline, 1 kg. biele djeteline, 3½ kg taljanske ljuljike, 2½ kg. francezke ljuljike, 1 kg. livadnog repka. Ova smjese trava i djetelina ne samo, da su trajne, ali daju izvrstnu sočnu hranu za blago, a pripravljaju zemlju izvrstnu za žitarice.

Žizak (Brucus pisi) vrlo je dobro svakome poznat, jer ogrizava zrnje bobovo i graškovo, u kojemu se razvije i doraste. Utamaniti žizak nije stvar laka, ali se pomnjom dade podpuno utamaniti, jer se zna, da se žizak plodi na polju, da ženke nesu jajasca u cviet za cvatnje. Ako se želi izkorieniti žizak valja uvesti obhodnju i u gojitbi sočivnica, da se bob i grašak svake 4 ili 5 godine povraću na istoj zemlji; valja sijati sjeme kojemu su dvi godine, i valja ga pred sjetvom ugrijati do 42° R., jer pri toj toplini poskapa žizak u sjemenu.

Kako se izpiraju mazave spužve. Porabom, osobito usljed sapunjače, postanu spuge mazave, takove se spuge postave za 1 do 2 sata vremena u mlakoj vodi, u kojoj se prije raztopi malo sode, a onda se dobro propere u čistoj vodi.

Mrlje crnila sa podova, odstranjivaju se pomoću solne kiseline, pa sve da su zastarjele i prodrle duboko u drvo. U tu svrhu poliju se solnom kiselinom, koju se ostavi nekoliko satih na mrlji; da ju razjede, a onda se opere vodom. Obično se s jednog puta digne mrlja, ali do potrebe opetuje se sredstvo.

Maz za peći. Svaka se pukotina na peći dade izvrstno i trajno zamaziti i začepiti ilovačom umiesenom jednim dielo baraksa.

Vriednost meda za djecu. Djeca, koja naglo rastu, pa su usljed toga blieda i slaba, teže

obično jako za slatkišim. Ovo nagnuće kod takove djece potiče od tuda, što im tielo zahtieva upravo takove stvari, koje brzo i neposredno u krv prelaze, pa tim prouzrokoju intenzivniji životni proces. Medju ovakove tvari spada osobito slador, koji tielo ogrijava. Narav nam medjutim pruža najčistijega sladora, koji sadržaje veoma mnogo grozdovine (sladora od grožđja), a skoro ništa dušika, a to je med. Dajmo dakle djeci, kad je to samo moguće, što više meda. Osobito se preporučuje u jutro mlieko medom zasladjeno, sa udrobljenim domaćim kruhom. To je najzdraviji, najtečniji i najprobavljiviji zajutrak; osobito zimi ne može ništa na svietu razvitku dječiega tiela toliko doprinašati, koliko ovakova hrana. Dočim mlieko i kruh djecu dobro hrani, ogrieva im med tielo i životne organe (dihala). Nazori, da med nije probavljiv, pa da u želudcu žaostaje, kako to mnogi misle, to su samo skroz neopravdane predsude. Med je samo tada neprobavljiv, ako se uzima u većem kvantumu, i a sa hranivom, u komu nema dušika. Dobar kućevni kruh sa medom vriedi po razvoj dječjega tiela i zdravlje njegovo više od čitavih škatulja raznih ekstrakta i drugih kojekakovih umjetnih proizvoda.

Gospodarske Viesti.

Iztekao je i treći četvrt godine, a mnogi nisu još podmirili predbrojbu za tekuću godinu. Bud je redovito izdavanje lista skopčano velikim i neodklonivim troškovim, molimo za zadnji put naše predbrojnike da nas se spomene i da nam pošalju izplatu predbrojbe, jer se ovako neda naprjed.

Uprava.

**

Jamatva je svršila. Ljetos je, obće procjenjeno, potrgano u Dalmaciji četvrti dio manje nego li lani.

**

Prošlih dana bilo je naglo zahladilo, pa se je bilo bojati, da će rana studen omesti gospodare u izvadjanju jesenskih poljskih radnja; ali je srećom okrenulo južno vrieme, blagom kišom, za kojom se je nadati Martinskom ljetu.

**

Na Poljodjelskom zavodu u Gružu obdržavati će se i ljetos maslinarski i uljarski tečaj, a u Sinju tečaj za podkivače

**

Viesti iz Paga javljaju, da se filoksera mahom širi, odkriveno je novih zarazenih mjesta. Pošto zalibože se svaki dan ima novih dokaza, da je filokseričnа zaraza pretola mah, nema više spasa za nas, nego u obnavljanju nasada amerikanskim lozam. Bilo bi dobro s toga, da i vlada napusti estinktivni postupak, jer više nema nikakove svrhe; troši se za uništenje dosti novca, i gubi se jedan do dva roda od vinograda uništenih.

**

Podpredsjedniku hrv. gospodarskog družtva u Zagrebu, grof Miroslavu Kulmeru podielilo je N. V. dostojanstvo c. k. komornika bez pristojba.

**

Novi ministar predsjednik, grof Badeni izjavio je u svojem nastupnom govoru, da će vlada posvetiti osobitu pomnju zemljam na sjeveru i na jugu, koje su gospodarstveno zaostale za drugim zemljam. Sva je prilika, da se izmedju zemalja gospodarstveno zaostalih na jugu ubraja i Dalmacija.

**

Iz Osieka javljaju, da je ovih dana ondje držana jeftimbena razprava za prodaju i sječu jedne od najvećih slavonskih šuma. Hrastova šuma leži u valpovačkoj i bizovačkoj gospoštiji grofa Normana, čije je vlastništvo, a zaprema površinu od 5.250 jutara, te je 250 do 300 godina stara. Ponude su stavili Karla Neuschlossa sin, dioničarsko družtvo „Société d' importation de chêne" i Guttmann de Gelše. Šumu je dostalo dioničko družtvo „Société d' importation de chênes" za osam miljuna forintih.

**

Uzvoz smrznutog mesa iz Nove Seelandije u Engležku porasao je u zadnje doba znatno. Ima već 65 parobroda i 10 jedrenjača uredjenih prostorijam za smrzavanje i prevoz mesa. Svi brodovi mogu prenieti na jedanput 133,000 tona mesa. U Australiji kolje se blago, i odmah se smrzava meso i posprema u prostorije za smrzavanje na brodovim, da ga prevežu u Evropu.

**

Turska vlast je naredila, da se pepeljka, koja se uvadja na iztok u svrhu priredjivanja suhva (patschulie, cibiba) ima podvrći strogom lučbenom iztraživanju, i prepustiti uvozu samo takova pepeljka, koja sadrži barem 50 po sto čiste ugljične pepelike.

**

Zagrebački paromlin pod novom upravom baš liepo napreduje. Na temeljnom glavnicom od 250,000 florina, pa bilanci predloženoj glavnoj skupštini dne 15 rujna t. g. polučena je čista dobit od 62,500 fiorina, što odgovara 25 po sto. Doisto liepo!

**

Od 1 svibnja do 1 studenoga 1895 obdržavati će se u Berlinu velika obrtna izlozba.

**

Po zadnjem popisu žive u Italiji 13,020,000 glava domaćeg blaga, i to: 720,000 konja, 1,000,000 magaraca, 300,000 mazaka, 500,000 goveda, 6.900,000 ovaca, 1,800,000 koza i 1,800,000 svinja Računajuć vriednost svakog konja 600 Lira taljanskih, svakog magarca 50 Lira, svake mazge 400 Lira, svakog goveda 250 Lira, svake ovce 12, koze 13, a svake svinje 60 Lira, ukupna vriednost svega blaga iznaša 2,191,200,000 Lira. Štočarstvo napreduje znatno u gornjoj Italiji.

**

Godine 1894 izveženo je iz Francezke u razne druge Evropejske države 658,432 hektolitra vina, a u druge zemlje, osobito u državam Južne Amerike 872,027, dakle ukupno 1,530,459 hektolitara. U Njemačku izveženo je 299,988 hekt., u Englezku 145,562 hekt., u Argentinu 97,529 hektolitara itd.

**

U Rusiji počela su se ustrojavati seljačke zadruge, poput zadruga postojalih u banovini. Nešto 5 do 7 obiteljih sa svim svojim članovim i zemljam udruže se u zadrugu pod jednim obćim upraviteljem. Radnja je zajednička kod kuće i u polju, a porez i svi drugi trošci plaćaju se zajedno. Po žetvi diele se plodine, i to kako sliedi: Najprije ostavi se na stran ono što je potrebito za sjeme i za zadružne izdatke, pa za občinske, zemaljske i državne poreze, onda se odieli jedan dio za gladnu godinu, a ostalo dieli se na jednake djelove po broju radnika.

**

Od g. 1886 slavonsko gospodarsko družtvo dobiva od hrvatske zemaljske vlade svake godine posebnu subvenciju za nabavu gospodarskih investicija, koje se gospodarskim podružnicam podieljuju. Po izkazu vodjenu o ovim nabavam podieljeno je do uključivo ove godine: 67 podolskih, 12 meltalskih, 8 simentalskih i 2 mariahofska bika, te 2 podolske junice ukupnim troškom od 14.821 fior. 97 novč.; zatim 29 mongoličkih i 10 kisjenöskih prasica ukupnim troškom od 1720 fior. 2 novč. Strojeva i sprava nabavljeno je: 53 triebila, 5 redomičnih i 2 ručna sijala, 13 plugova, 1 plug sa spravom za sijanje kukuruza, 6 drljača, 9 kultivatora, 14 sječkarica, 6 velikih i 18 malih rulja za kukuruz, 1 žrvnjalo, 1 gnječilo za voće i 1 tisk za voće, 52 škropila proti peronospori i 10 džirzonka; ukupnim troškom od 10,863 fior. 54 novč. Sjemena djeteline i to ljekarice (lucerne) nabavljeno je 11.110 kg., a crvene djeline 2000 k. ukupnim troškom od 11,294 f. 27 novč. Za uzdržavanje podružničkih pokušališta i rasadnjaka dobile su podružnice u gotovom 4942 f. 10 novč. Sveukupna subvencija za nabavu raznih gospodarskih investicija iznaša prama tomu 43,819 fior. 28 novč. Iz družtvenog pokušališta pako razdieljeno je na 820 što gospodarskih podružnica, što pako občina i škola za vrieme od god. 1885 do uključivo ove godine: 48,618 stabala plemenitoga voća, 374,745 plemenitih šibica, 146,520 divljaka, 62,029 drugog raznog drveća i grmlja u ukupnoj vriednosti od 21,439 fior. 80 novč. U svrhu te bezplatne razdiobe dobiva družtvo od zem. vlade počam od god. 1887 godišnju podporu od 800 fior.; dobilo je dakle u tu svrhu do uključivo ove god. 7200 f.

**

U manastiru Rakovici blizu Beograda obdržavana je na Krstov dan kaludjerska skupština, na kojoj je poprimljena sljedeća resolucija: Da se manastirska imanja pretvore u uzorna imanja; da se u manastirima drže koristna teoretična i praktična predavanja, najmanje dva puta u godini; da svaki manastir obdržava po jednog pitomca, koji bi prije izučio bogoslovlje, po jednu gospodarsku školu i ostao u manastir, da svaki manastir pošalje odmah po jednog ili dva pitomca, koji bi izučili mliekarstvo. Ova rezolucija ima da dobije potvrdu arhijerejskog sabora. Doisto liepa odluka, a još bi bolje bilo, kad bi dobila potvrdu i kad bi se u djelo provela.

**

Bugarska vlada poslala je šumarskog inspektora u Tatar-Pazarčiću, da proputuje susjedne države i prouči ustrojstvo šumarstva, e da se ustrojstvo šumarstva provede i u Bugarskoj.

**

Kotlarina na rakiju (žestu) opredieljena je u raznim državam, kako sljedi: U Engležkoj plaća se 234 fior. za svaki hektolitar žeste; u Holandiji 121 fior. i 20 novč; u Sjedinjenim državam Sjeverne Amerike 119 fior. i 30 novč,; u Norvežkoj 108 fior., u Rusiji 105 fior. 60 novč., u Francezkoj 75 fior. 60 novč., u Italiji 67 fior. 80 novč., u Švedskoj 67 fior. 20 novč., u Belgiji 61 fior. 80 novč., u Švajcarskoj 43 fior. 20 novč., u Njemačkoj 42 fior., u Austro-ugarskoj 35 fior. ili 45 fior., u Španjolskoj 38 fior. 40 novč., u Rumunskoj 24 fior., u Danskoj 12 fiorina po hektolitru žeste.

**

Buduće godine obdržavati će se u Beču medjunarodna izložba i utakmisa gospodarskih strojeva. Zadnji rok prijavam označen je od 9 do 14 svibnja 1896.

Pitanja i odgovori „G. Poučnika".

A. Odgovori.

87. Molim vas bili cinciù mogao kod nas uspjevati? Jeli vam što potanje poznato o ovoj bilini za predivo?

A. M. u B. (Istra).

Cinciù je jedna od onih bilina sa istoka, kojoj se proriče velika budućnost. Eugen Wolf jedan od poznatih iztraživaoca Afrike i Mada-

gaskara propriče joj veliku budućnost, i tvrdi da će uspjevati i u sjevernim predjelim Afrike, dapače i u južno Evropejskim zemljam. *Cinciù* ili kako ju francezi zovu *Chouchau* jeste najviše razgranjena na otoku Riunion, a u znanstvenom svietu poznata je pod imenom *Sechiumedule*. *Cinciù* jeste jedna vrst bundeve (tikve); rodi sočnim i tečnim plodom, velikim kao gušče jaje, a naliči smokvi. I žile su tečne i uporabljaju se za jelo. Ali najnovija poraba cinciù jeste u teksilne svrhe, jer ima izvrstno, čvrsto vlakno, koje žene i djeca posve lako odieljuju noževim. Vlakno od cinciù poslje nego li je izprano i posušeno na suncu postane bielo kao snieg, a lašti se, kao sedev. Ovo vlakno izvažalo se je dosad u Francezku, gdje se je uporabljalo za pletenje grapojinskih klobuka lakih kao perje, i ženskih odjeća za plesove. Danas proizvodnja raste od dana na dan, a u istom razmjeru traži se više. Cinciù uspjeva po briegovitim zemljam, izmedju kamenja, i na takovim mjestim, gdje ništa drugo neuspjeva. Vlakno što se vadi iz rizve dugo je 20 do 30 cm., a čvrsto da ga jedva jaki čovjek prekine; uuz to je bielo, kao ljiljam. Na otoku Riunion plaća se vlakno po 45 do 50 franaka kilogram, a tkalci u francezkoj plaćaju ga po 70 franaka kilogram. Na otoku Riunion, vlaknom od cinciù zasluži jedna siromašna obitelj 4 do 5 franaka na dan. Nije nego malo više od godine dana, da se je razvio ovaj obrt, i da se je počeo gojiti cinciù, a sad se već izvaža svakog mjeseca do 50,000 franaka vlakna.

88. Amo nam nudjaju kokosovih orasa, kao sočnu hranu za blago. Jeli doisto to dobra i sočna hrana? Ne nahudi li blagu?

I. K. u S. (Bosna).

Neće biti kokosovih orasa, da vam nudjaju, nego komina ili brašna od kokosovih orasa. Kokosovi orasi poslje nego li se izrabe za proizvadnju osvježujućih pića i ulja; priredjuju se njihove komine za hranu blaga. Kokosovi orasi dolaze u trgovinu za hranu za blago u dva oblika t. j. kao kokosovo brašno, i kao kokosove komine. I u jednom i u drugom obliku vrlo su sočne i dobra hrana. Kokosovo brašno sadrži 89·7 po sto suhih tvarih, a 15 po sto probaviva bjelanca, 40·3 po sto probavivih ugljovodana i 11 po sto tusta; dočim kokosove komine sadrže 88·2% suhih tvarih, 15·2% probaviva bjelanca, 42·3% probavivih ugljovodanb i 6 2% probaviva tusta. Kokosove komine su znatno hranivije od najboljeg siena, jer sadrže dvostruko više bjelanca od siena, a trostruko više ugljovodana i tusta. Kokosovo brašno ili kokosove komine podaju se blagu za hranu na način, kako sljedi: Komine dolaze ugrudvane, pa ih valja izmrviti, pa se onda jedan dio komina postavi u 6 djelova vode i drže 24 sata vremena u vodi. Kokosove komine su žestoka vonja, koji s početka blagu ne prija, i ne trpi ga, ali mu se malo a malo privikne, osobito, ako se s početka hrani male količine kokosa, i ako ga se primjesava sienu i zobi. Osobito dobro dolaze ondje kokosove komine, gdje se blago hrani obilno zelenim kukuruzom ili drugom slabo bjelančevitom hranom. Prednost kokosovih komina sastoji se u glavno u tom, da uz prilično veliku hranivost jeftine su, i dadu se jeftino prenašati, jer prama malom objemu težke su.

89. Molim vas, koji je najbolji i najlaglji način, da se uzdrži mlieko zdravo?

D. S. u L. (Split).

Mlieko je od naravi opredieljeno bilo, da ne dolazi u doticaj zrakom. U naravnom svom teku, ona iz cice, prolazi u usta pa u želudac. Sasvim je dakle naravski, da se mlieko na zraku nemože, da održi, nego da se brzo izkvari. U ljetno doba, dosti je nekoliko satih, da se mlieko izkvari. Razna se sredstva preporučaju za čuvanje mlieka. U novije doba velike količine mlieka smrzavaju se u led, pa se u obliku leda čuvaju dulje vremena i na put razašiljaju. Po gradovim je u novije doba običaj sterilizovati mlieko t. j. ugrijati ga u osobitim spravom, da preko 100° C. pa ga naglo ohladiti. I ugušćivanjem čuva se mlieko na veliko i trajno, kako što rabe u Švajcarskoj. Svim ovim načinim pa da su i najpomnjivije izvedeni protrpi mlieko na svojoj dobroti. U najnovije doba Willon je upotrebio za čuvanje mlieko isti postupak kojim se postariva žesta (vinovica) t. j. pomoću kisika i ugljične kiseline uz veliki pritisak Omuzeno mlieko stavlja Willon u jednu zatvorenu posudu, pa utisne kisika, da ubije kvasce, koji prouzrokuju pokvaru mlieka, a onda ga stavlja u buriće od 100 litara gdje ga pritiska pritiskom od 2 atmosfere. Na ovaj način tvrdi se da mlieko ne trpi ni najmanje na dobroti, a da se može prenašati na daleko, jer da se uzdrži posve zdravo više mjesecih vremena. Ne usiri se, niti se usječe, ni pri toplini od 80 do 100° C. Willon je poslao ovako priredjeno mlieko iz Liona u London, i činio ga je povratiti natrag. Na svom tom putovanju nije mlieko ni najmanje protrpilo, a na povratku bilo je na teku i ukusu, kako da je on čas omuzeno Nije nam poznato, dali je ovaj Willonov sustav čuvanja mlieka uporobljen na veliko, i kolikim je troškovim skopčan, ali da odgovara podpuno o tom nema dvojbe.

90. Dali se i koliko se uspješno tove goveda krompirim, i koji je postupak pri tom najjednostavniji.

M. V. u K. (Hrvatska).

Samim se krompirim ne dadu toviti goveda, ali krompiri mogu i pri tovljenju goveda biti glavna hrana. Krompiri se obično krme sienom, a daje se i soli. Kao dnevni obrok za goveda srednje veličine uzimlje se obično

25 kg. krompira kuhanih
3 „ izsječkana siena
3 „ obićna siena i
30 „ grama soli.

Hrana ova razdieli se na tri obroka, i daje se blagu u 6 satih u jutro, u 11 satih u jutro i u 5 satih poslje podne. Ovaj je način malo pretjeran. Bolji je svakako način, gdje se hrana više mieša n. p. po sljedećem naputku. Za svaku 1000 kg. životne težine daje se:

U I. doba tovljenja.

10 kg. siena
8 „ slame i plievi
25 „ krompira
2 „ krupice od grahorice
2 „ krupice od žitarica
2 „ repičnih komina.

U II. doba tovljenja.

12 kg. djeteličina siena
6 „ slame i plievi
25 „ krompira
2 „ krupice od grahorice
2 „ krupice od žitarica
2½ „ repičnih komina.

U III. doba tovljenja.

12 kg. djeteličina siena
4 „ slame i plievi
20 „ krompira
2 „ krupice od grahorice
2 „ krupice od žitarica
2½ „ repičnih komina

Ovim hraljenjem, ako je blago zdravo i ako je toplina u staji umjerena, i ako mu se daje dosti soli, postizava se na dan 2½ kg. prirasta.

B. Nova pitanja.

91. Jeli istina, da je maslo bolje i trajnije, ako se priredi od uzljućena vrhnja (skorupa)?

I. I. H. u S. (Bosna).

92. Razne bakrene razlopine, koje se rabe pri škropljenju loza, jesu li od upliva na zemlju i na bilje okolo stojeće?

A. M. u P. (Islra).

93. Molim vas, koji je najbolji način uzgoja tukica, jer bi se rado uzgajanjem istih bavio, ali mi veći dio propada, još mlade?

L. Š. u L. (Split).

94. Već mi se je više puta dogodilo, da mi se je upalila pšenica pospremljena za zimu i za sjeme. Molim vas, kako imam postupati pšenicom pri spremanju, da mi se ta nevolja ne opetuje.

P. K. u V. (Hrvatska).

☛ Odgovori na javna pitanja kao i nova pitanja, primaju se rado od svakoga, pa i ne bili predbrojnici.

OTVORENI DOPISI

GOSPODARSKOG POUČNIKA.

Predplatili su predbrojbu do konca t. g. 1895.

P. N. gospoda: Radimiri P. — Modrošan Leopoldina — Manola I., trg. — Bolmarčić D.r I. K. — Gabrić N. — Perić pop P.

— V. g. Gutunić V. — Vaša predbrojba podmirena je do konca godine 1896.

— V. g Lučić Roki A. — Glede sjemena amerikanskih loza, pisali smo Vam.

— V. g. Mladinov M. p. D. — Sjeme od ljekarice naručili smo vam izravno.

— V. g. Jović V. — Pisali smo vam glede alkoholometra i žestine vina.

— V. g. Ivičić P. – Knjigu „O uzgoju i njegovanju cvieća“ poslali smo vam. Ono drugo biti će vrlo težko, da se svrši prije Uskrsa. Da ste zdravo!

— V. g. Močić I. — Štaje za krave najbolje je popaditi hrastovinom, i to ili debelim mastnicam ili kockam, pa se zamažu paklinom, izpod nabije se gline, ili se rabi beton. Gdje je plača jeftino rabe se ploče od kamena, ali se po njima goveda lako sklizaju, i za liganja dobivaju uloge.

V. g. Petrović M. — Ako imate, da zasadite veći voćnjak, onda bi vam savjetovali, da se ograničite na 1 ili 2 bolje vrsti šljiva, krušaka i jabuka, i od boljih iz vaše ili susjedne okolice za koje se je prokušalo da dobro uspjevaju. Da sadite više vrsti nemožemo vam savjetovati, jer izim što ne jednako dozrievaju, i na trgu ne voli nitko takovo voće, gdje je pomješano 5 ili 6 vrstih, svak kupuje radje jednu vrst, pa da je i lošija.

— V. g. Belošević T. – Samo je u Engležkoj zavladao obći običaj, da se meso kupuje i prodaje po vrsti i položaju. Na kopnu samo je u nekim većim gradovim zavladao taj dobri običaj. Kad će kod nas, Bog sam znade. Danas običajni način prodaje je nepravedom, jer se za svaku vrst i svaki položaj plaća ista ciena, pak dok bogataš, kojemu nije težko skuplje platiti, nemože da odabere po želji, onemogućuje se u isto doba siromahu, da kupi uz jeftiniju cienu mesa iz goreg položaja.

— V. g. Tadić A. — Broj 18 i 19 poslali smo Vam iznovice.

Godina XIV. Izlazi na 1 i 16 svakog mjeseca Broj 22.

GOSPODARSKI POUČNIK

Obće blagostanje zavisi o blagostanju pojedinca a temelj blagostanju pojedinca, jest razboriti rad uz vještu uporabu nauke i izkustva.

Upraviteljstvo lista je u Zadru

Predbrojba u *Austro-Ugarskoj* stoji 3 for. na godinu, u *Inozemstvu* 8 franakà na godinu. *Uvrstbe* plaćaju se 8 novč. po redku za prvi put, a svaki sliedeći put 3 novč. redak. *Cliché* računaju se 5 novč. po centimetru četvornom.

Upravitelj i Izdavatelj: PETAR L. BIANKINI

Odgovorni urednik: NIKOLA ŠIMIĆ

Pisma, naputnice itd. itd. upravljaju se *Upraviteljstvu Gospodarskog Poučnika u Zadru.* — Rukopisi se nevraćaju.
Predbrojba je obvezna za godinu danâ, a izplaćuje se u Zadru.
Tko nepovrati prva dvu broja obvezan je predbrojbi za godinu dana.

ZADAR, 16 Studenoga 1895. Ciena je listu 3 fiorina na godinu. ZADAR, 16 Studenoga 1895.

Novi zakoni.

U carevinskom viećn u Beču, podniela je vlada na razpravljanje, novi zakon za gospodarske poboljšice.

Svrha je ovome zakonu, da omogući težacim i malim posjednicim, koji su već zaduženi, laku nabavu novca u svrhu poboljšanja svog imanja, davajuć zajmu za poboljšice prednost ukujižbe, pred svakim drugim dugom ili drugom uknjižbom.

Ovo je prvi od toliko začetih zakona za unapredjenje težačstva i malih gospodara.

Danomično propadanje seoskih gospodara, koji napokon nose najviše tereta, i koji kao najkonservativniji elemenat stvaraju temelj države, prinukalo je vladu na ozbiljno razmišljanje o načinu, kako da im se olakoti obstanak.

Težaku i malom posjedniku vrlo je težko doći do novca uz male kamate, a i mali dug tišti ga tako, da ga najzad upropasti, osobito, ako uz slabe ciene plodina, nastane i nerodica, da nemože kamate i poreze plaćati. Napredak ovoga vieka, natovario je i težački stalež raznim novim potrebam, kojih nemože više, da se otrese; a kako se u gospodarstvu posve postepeno napred koraca, bez sredstava, neda se gospodarstvo unaprediti, osobito ne u smislu, da se povećaju dohodi u razmjeru u kojem rastu potrebe.

Ciena je plodinam znatno pala usljed velike medjunarodne utakmice, kojoj su na glavi bogataši; pa dok odtud velika šteta proizvoditeljim, neimadu nikakove koristi trošiovi, nego se sva korist strpava u žepovim spekulanta.

Ta je rana, tako duboko poljodjelski stalež zahvatila, da je i nova francezka vlada u svojoj nastupnoj besjedi izjavila, da će preduzeti mjera, e da obrani svoj težački stalež od tih medjunarodnih spekulacija. Težak je i drugoj nevolji podvržen, biva da ga kamatnik sili na prodaju u bezcienu ili radi glavnice ili radi kamata; ili ga pak davi obruč spekulanta bližih tržišta.

Bivši višegodišnji Ministar poljodjelstva Falkenhayn, bavio se je ozbiljno pitanjem propadanja seoskog staleža, te je došao do zaključka, da seoski stalež valja dobrim zakonim s jedne strane obezbiediti, a s druge strane postaviti u mogućnost, da se postepeno pridigne. On je izradio više nacrta zakona, ali je odstupio prije nego li ih je mogao oživotvoriti.

Novi ministar poljodjelstva grof Lebedur, gospodar je na glasu, što je već svojim prvašnjim radom dokazao. I on se je postavio na istom temelju svojeg predšastnika, pa je nade da će neki od tih dobrih zakona biti podnešeni zastupničkoj kući na pretresanje.

U svojem nastupnom govoru razvio je ministar poljodjelstva, grof Lebedur neku vrst programa, koji se može smatrati, kao program rada vlane na gospodarskom polju.

On je izjavio, kako mu je namjera postepenim ozbilnim razvojem, postaviti gospodare opet u položaj, da se mogu boriti proti medjunarodnoj utakmici, bez da joj podlegnu. Hoće da brani prve proizvoditelje, a osobito težake, te male i sreduje posjednike, osnivanjem gospodarskih zvaničnih zadruga, koje je zamislio njegov predšastnik, jer da one stvaraju temelj svakoj ozbiljnoj gospodarskoj preinaci. Uz zvanične zadruge samo, da će se moći preuzeti saniranje hipotekarnih dugova i urediti osobna vjeresija, koja je toliko nuždna, da se odstrane oni hrdjavi odnošaji, koji danas tako štetno uplivaju na uporabu gospodarskih proizvoda. Susljedno oslobodjenje gospodara od nesnosna pritiska, njima tudjih spekulacija, koje proždiru njihov um i njihovu marljivost, i štetuju jednako proizvoditelje i trošioce, stara su rak rana našeg narodnog blagostanja, koju valja izliečiti. Dostignemo li ovaj cilj, bilo bi po nas spasonosno, osobito radi velikih socialnih pitanja, koja se oko nas dižu.

Ako vlada uztraje ozbiljno pri ostvaranju ovog programa nade je, da će se i kod nas uputiti stvari na bolje, i da će se poboljšali naši gospodarski odnošaji.

Gnojenje vinograda.

Loza ljubi vrlo hranivu zemlju, i to takovu u kojoj je hrana za nju već priugotovljena.

Na lošim zemljam loza slabo uspjeva i posve slabo radja, jer se loza sama posve malo zna pomoći. Gdje nadje dobru zemlju, uz priredjenu hranu, tu obično obilno radja.

Kad se od loze zahtjeva obilna ploda svake godine, red je i staviti ju u mogućnost, da svake godine radja; a to se postizava redovitim gnojenjem.

U Francezkoj, gdje gnjoje redovito, vinogradi radjaju poprieko 4 do 5 puta više nego li kod nas; a ako se promisli, da to biva uz malo veći trošak, onda je lako shvatiti, kako su u francezkoj unosni vinogradi, i zašto

PODLISTAK.

Katekizam Gospodarske hemije

od

D.ra E. WILDT-A

Ravnatelja agrikulturno-hemičnog pokušališta u Poznanju.

Po šestom izdanju njemačkog izvornika preveo

F. RADIĆ

Učitelj strukovne učionice u Korčuli.

(*Nastavak vidi broj 21*).

315. Što sliedi odatle za krmljenje gospodarskih koristnih životinja u obće?

Da se postigne što je moguće veća djelatnost, treba u životinjskoj krmi da bjelance bude u pravom razmjerju sa tustilom i ugljikovim hidratima. Ako li su odveć malašne količe bjelanca, onda ima posve malo gradiva za brzo i obilato taloženje mesa; pri posve velikim kolikoćama bjelanca u razmjeru prama tustilu i ugljikovim hidratima, raztvara se na protiv odveć mnogo bjelanca, najskupocjenijeg hraniva, jer pri oskudici ugljikovih hidrata ne biva očuvano od raztvorenja toliko bjelanca koliko bi inače bilo moguće, da on izgori na mjesto bezdušičnatih tvari; u isto doba ne može da se posve utaloži tustilo primljeno iz krme i odciepljeno od bjelanca. Ima li u krmi previše ugljikovih hidrata, onda je osjem toga, kao što ćemo kašnje vidjeti, pogibelj da jedan dio iste neprobavljen ostavi tielo. Ali razmjerje kolikoće dušičnatih i bezdušičnatih tvari neće biti za svaki slučaj jednako, nego će trebati da bude podloženo zlamenitim promjenama, kao što se razumije po prije rečenomu, po stanju ugojenja tiela, i po zahtjevim, koji se na isto postavlja ju. Osjem toga je naravski da treba izbjegavati sve one okolnosti koje bi mogle da izazovnu povećano raztvaranje bjelanca i tustila.

316. Je li nuždan osobit dodatak rudnih tvari k životinjskoj krmi?

Ne, barem u običnim hranitbenim okolnostima nije se bojati oskudice potrebitih hranitbenih soli, pošto se one nahode u krmi većinom u velikom obilju, samo se preporuča dodatak kuhinjske soli a do potrebe i vapna.

Kao što nijedna druga sastavina, tako nesmiju ni rudne tvari da oskudievaju u živinskoj hrani. I ako je sadržina pepela živinskog tiela izvanredno malašna, ipak su izravni pokušaji dokazali, da su bezustrojne sastavine za hranitbu isto taka nuždne, kao što i ustrojne tvari, jer posve brzo propadnu životinje hranjene krmom, koja je što moguće više oslobodjena bila od soli. Životinje otupe i obezćute, kašnje jih napadnu grčevi, u kojima često propadnu u posve dobro ugojenu stanju. Nego živinsko tielo posjeduje s druge strane sposobnost, da ne izlučuje odmah podpuno kroz bubrege one soli koje ostaju slobodne pri raztvaranju gorivih tvari, nego da jih dielom pridržava u soku, tako da se one mogu iznova da spajaju sa ustrojnim tvarima, navlaš sa bjelancem, kad ove prelaze iz probavne cievi u živinske sokove, u slučaju da u krmi oskudievaju soli. Neka je dakle toliko nuždna dovoljna kolikoća rudnih tvari u krmi, to će ipak naročit dodatak istih biti potreban samo u osobitim okolnostima, jer su s jedne strane najobičnija krmiva većinom bogata solima, s druge strane živinsko tielo posjeduje sposobnost, kad uztreba, da se može pomoći i vrlo malešnom kolikoćom rudne tvari.

(*Sliedi*).

je francezka napravila i mogla napraviti onolike žrtve za preporodjenje svojih vinograda.

Kod nas je običaj pognjojiti vinograd, kad se zasadi, a kašnje dok loza traje ne gnoji ga se više nikad. U francezkoj gnjoje vinograd redovito svake pete godine. Što naši vinogradi svake godine slabije radjaju, tumači se tim, što im od godine na godinu nestaje hrane u zemlji.

Za naše odnošaje, gdje se puno oskudieva stajskim gnojem, dade se pomoći zelenim i umjetnim gnojenjem. Kad bi se u našim vinogradim po jamatvi zasijalo boba, ili grahorice, ili rumene djeteline, ili vučka, koji brzo rastu i bogate zemlju dušikom, pa kad bi se te sočivnice ili djeteline u proljeće zakopale u zemlju, pognjojila bi se dostatno zemlja, i nebi bilo potreba gnojiji stajskim gnojem.

Ovim postupkom, biva uzgajanjem sočivnica ili djetelina za zeleno gnojenje, mogo bi se u prvoj godini uz 250 kg. superfosfata vrlo dobro pognjojiti jedan hektar vinograda po naputku profesora Wagnera, koji za redovito gnjojenje vinograda preporuča u

1. godini, 600 kvintala stajskog gnjoja i 250 kg. superfosfata po hektaru; u
2. godini, 350 kg. superfosfata, 100 kg. klorkaliuma, 120 kg. kilske salitrovini ili: 175 kg. fosforno kiselog kalija, 120 kg. kilske salitrovine; u
3. godini, 350 kg. superfosfata, 200 kg. klorkaliuma i 120 kg. kilske salitrovine ili: 175 kg. fosforno kiselog kalija, 50 kg. klorkaliuma i 150 kg. kilske salitrovine; u
4. godini, 350 kg. superfosfata, 200 kg. klorkaliuma i 150 kg. kilske salitrovine, ili: 175 kg. fosforno kisela kalija, 100 kg. klorkaliuma i 150 kg. kilske salilrovine.

Superfosfat, klorkalium i suporno kiseli kali razaspu se jeseni, zimi ili u proljeće posve jednako po svemu vinogradu, odnosno po površini od jednog hektara, pa se odmah prekopa vinograd, onako duboko, kako je u običaju. Kilska salitrovina raspe se u proljeće po vinogradu, obično nakon kiše, i ostavi se tako na zemlji.

Što se tiče pak djelovanja pojedinog djubra na zemlju, vriedno je zabilježiti sljedeće:

a) Čim je deblja i vlažnija zemlja, tim trebuje manje dušičnog gnjojiva. Plitke i suhe zemlje uz fosforno i pepelično gnjojenje valja obilnije pomagati kilskom salitrovinom.
b) Čim jače i bujnije tjera jedan vinograd, tim manje trebuje stajskog ili zelenog gnjoja i kilske salitrovine. Vinogradi, koji slabije tjeraju, trebaju češće gnjojenje stajskim gnjojem ili zelenim gnjojem i kilskom salitrovinom.
c) Nepropustne zemlje, te u obće sve takove zemlje gdje staje voda i češće se zlatin pojavlja na lozam, valja nakon vlažne godine pognjojiti fosforno kiselim kalijem i salnitro kiselim kalijem na jednake djelove, koje se pred porabom dobro skupa pomješaju.

O postarivanju vina munjinom

(Eletricitetom).

Poznata je stvar, da čim vino prije postari, tim je trajnije, a i obljubljenije, i ima više vriednosti, odnosno više se cieni i bolje prodaje.

Najbolje postara vino, kad odsjedi dugi niz godina u konobi. Nego to naravno postarivanje, stoji mnogo dangube, a i skupo je, jer duga neprestano pije vino, glavnica odgovarajuća vriednosti vina leži dugo vremena bez da nosi koristi, a kašnja ciena postarjelog vina ne stoji u razmjeru sa svim štetam i gubitcim skopčanim postarivanjem, i sa pogibelji kojoj je kroz sve to vrieme izložena glavnica.

Dosad je bilo u običaju postarivati vino grijanjem, ali taj način, izim što je prilično skup, ima i svoju hrdjavu stranu.

U novije doba, dali se na postarivanje vine pomoću munjine, i uspjesi dosad postignuti posve su povoljni. Vinoslovac Bernadi napravio je takodjer znatnih kušnja postarivanja vina munjinom, i došao je do sljedećih zaključaka:

1. Toli grijanjem, koli munjinom bez dvojbe postari i žuto i crno vino.
2. Crno vino, izloženo munjevnoj struji ne samo, što postara, ali ako nakon što je bilo izloženo struji munjevnoj postane 3 do 4 mjeseca u bačvi, dobije vrlo ugodan mirluh i znatno bolju tečnost. Grijanjem postizavaju se duduše u nešto manjoj mjeri navedena dobra svojstva, ali vino protrpi znatno na tečnosti.
3. Bielo vino, manje je sposobno postarivanju munjinom od crnog; doduše i ono postari, ali znatno slabije, a izim toga razvije se u njemu takovih mirluha, i postane tako osobite tečnosti, da bi se reklo, da su mu te stvari umjetno dodane. Ovi izraziti mirluh i tek izgubi eletrizovano bielo vino, ako nekoliko mjeseci postane u bačvi.
4. Biela vina bolje je postarivati grijanjem, nego li munjinom, jer ne dobiju izraz umjetnog mirluha i teka.
5. Isti se mirluh razvija djelovanjem munjine u bielom i u crnom vinu, ali je taj mirluh manje izrazit i manje neugodan u crnom vinu, nego li u bielom vinu.
6. U vinu koje je bilo izloženo munjini nalazi se manje rudnih solih (manje pepela) i manje izvadivih tvarih, što znači da se djelovanjem munjine izlučuju bjelančevine; a čim vino sadrži manje bjelančevina, tim se laglje i bolje uzdrži zdravo. Munjevna struja ima i drugu djelatnost, biva da ubija sve trusje raznih nametnica, koje bi mogle izkvariti vino; djeluje dakle kao razkuživo sredstvo.
7. Vino podvrženo munjevnoj struji sadrži manje kiselina, a to mora da nastaje usljed veće sadržine eteričnih ulja, koji su znak ostarielosti vina. Eterična ulja uplivaju i na izlučivanje striša.
8. Što bivaju jača vina u staklenicam, nakon što sa bila podvržena munjevnoj struji, nema se to prepisati učinku munjine, nego naknadnom vrienju vina.
9. Pri porabi manjine za postarivanje vina, od boljeg je učinka trajna, slaba struja, od kratkotrajne a žestoke struje.
10. Najbolji učinak postarivanja postigne se trajnom, slabom strujom, kojoj vino mora da bude izloženo neprestano za 100 do 120 satih vremena.

Umnožavanje dušika u zemlji.

Dušik jeste najpotrebitije počelo zemlje, a i najskuplje. Kad se i sve slaže, da jedna zemlja bude radovita, ako nema u njoj dušika, na njoj malo što uspjeha.

Dušična gnjojiva su vrlo skupa, osobito umjetna dušična gnjojiva, a stajskim se gnojenjem samo u povoljnim slučajevim bogati zemlju dušikom, biva samo onda, ako se je gnoj pomnjivo baratalo.

U novije doba, ide se za tim, da se pomnožaje dušik u zemlji zelenim gnojenjem, ili bolje rečeno gojenjem djetelina i sočivnica, jer na žilam djetelina i sočnica žive nitrobakteriji, koji imadu svojstvo da preradjivaju dušik od zraka.

Kušnje u ovom pogledu vrlo su zanimive, a za nas su osobito zanimive kušnje u ovom pogledu izvedene u južnim, suhim i toplim predjelim, kako što su naši.

U botaničkom vrtu u Palermu na Siciliji profesori Olivieri i Spica gojili su više sočivnica, da se uvjere, koja od njih više uzmnožuje dušik u zemlji. Gojili su slanutak, leću, bob, bieli vučak i crljenu djetelinu. Uspjesi tih kušnja jesu sljedeći:

Postotak dušika

	u zelenom stanju		u suhom stanju	
	u zelini	u žilam	u posušenoj zelini	u posušenim žilam
1. Slanutak	0·74	1 08	2 80	1·44
2. Leća	0·64	0·50	0 65	1·33
3. Bob	0 30	0 17	1·33	0 53
4. Bieli vučak	0·26	0·22	1·44	0·70
5. Crljena djetelina	0 57	0·36	1·40	0·88

Iz ovog izkaza vidi se, da su slanutak i leća najprikladniji za uzmnožavanje dušika u zemlji, te su daleko bolji od vučka i od boba, dočim crljena djetelina je srednje dobrote; ali obzirom na činjenicu da bob i vučak razviju 5 do 6 i više put više zeline i žila, nego li slanutak i leća, da se laglje uzgajaju i laglje uspjevaju za zelenu gnjojitbu na našim stranam bob i vučac ostaju još uvjek one sočivnice, koje se za zelenu gnjojitbu svakome najtoplije preporučaju. C.

Hranjenje ždrjebadi.

U novije doba počelo se je vrlo uspješno rabiti obrano mlieko, kao hrana za ždriebad, a osobito za ždriebad težkih konjskih pasmina.

Dok se ždriebad priuči obranom mlieku, a i kašnje radi kriepljenja primješava mu se malo sluzi od lana. U tu svrhu namoči se ili popari jedan dio lanena brašna su 6 dielova vode, pa se ove sluzi dodaje mlieku s početka jedna žlica, a kašnje nešto više.

Ovo se isto sredstvo rabi i pri uzgajanju teladi, a izvrstno je i za okriepljivanje oslabljelih starijih konja.

U Americi, gdje svudi nedotiče obrano mlieko za uzgoj ždriebadi, priredjuju hranu za ždriebad na sljedeći način.

Uzmu 100 djelova lanenih komina, 100 djelova kukuruzna brašna, 100 djelova brašna od zobi, 200 djelova brašna od leće, 100 djelova brašna pšeničnog; pa sve ovo prosiju i primješaju još 100 djelova sladora, 5 djelova soli i $2\frac{1}{2}$ diela pomješana kumina i aniža; a onda hladnom vodom umiese sve u gustu kašicu. Kad se je sve umjesilo, onda se dolije još dosti vruće vode, da postane sasvim ridka kašica, redje od najredje pure, a kad se ohladi poprilici do topline, koju imade mlieko kad se omuze, onda se prodaje ždiebadi.

Ovo je sredstvo vrlo kriepno i za suždrbne kobile i za bolestne konje. Duduše je vrlo dosadno priredjivanje ovog sredstva, ali gdje se radi na veliko trud izčežava, i nadomješta ga velika korist, koja se postizava. P.

Da nam kokoši zimi obilnije nesu.

Svježa kokošja jaja plaćaju se zimi dvostruko skuplje nego li ljeti. Skupoća jaja u zimsko doba biva radi toga, što se zimi više jaja troši nego li ljeti, što se laglje šalju na tržišta, i što zimi kokoši manje nesu nego li ljeti.

Puno više jaja nesu kokoši zimi, ako se pazi na sljedeće:

a) Valja gojiti one pasmine, čija je prednost da nesu rano i zimi. U te pasmine broje se Paduvanske kokoši i Minorka. Ali i ovim pasminam valja posvetiti pomnje, a glavna se sastoji u tom, da se za razplod biraju jaja od onih kokoših, koje obilno, rano i zimi nesu.
b) Kokoši koje se rano kvoče nesu razmjerno vrlo rano, te su najbolje zimske nosilje jaja.
c) Nesenje valja podupirati njegovanjem i hranom. Glavna je pitanje toplina. U toplom kokošinjaku, uz sočnu hranu, koja ih iz nutra grije nesu kokoši preko sve zime. Osobito se podpomaže nesenje priredjenom, mekom hranom, potopljenom. Ovakova se hrana daje kokošim u jutro, a u večer daje im se tuste hrane, n. p. mlieka, izsječkanih odpadaka od mesa, kukuruza, konoplje, zobi, itd. Najviše se podpomaže zimsko nesenje hranjenjem zelenom hranom, uz dodatak pržine, vapna i odpadaka od mesa. Izsječkana kopriva, izsječkani luk i kapula, papar, zob i konoplje draže na nesenje, ali ih valja u maloj mjeri krmiti.
d) Čistoća u kokošinjaku, čista voda za napajanje, prostrano trkalište, uzdrže kokoši u zdravlju, a tim podpomažu nesenje u zimsko doba. B. B. L.

Dvanaest zapoviedih za gojenje lana.

1. Za lan hoće se dobra zemlja, koja ne trpi od vlage, od suše i koja nije težka.
2. Nesmješ sijati lan na istoj zemlji, nego nakon 7 ili 8 godina.
3. Izpred lana moraš gojiti pšenicu, raž ili zob, poništo repu, krompir ili ječam, jer za ovima nebi lan uspjevao.
4. Jeseni pred sjetvom valja da dobro i duboko razoreš zemlje za lan.
5. Ne gnjoji lan štajskim gnjojem, ni osokom, nego jesen pred sjetvom pognjoji zemlju su 500 kg. kainita i 65 kg. koštanog brašna po hektaru.
6. Rano u proljeće pripravi zemlju za sjetvu. U tu svrhu ili preori zemlju ili ju dobro prebranaj.

7. Za sjetvu biraj najbolje i najljepše sjeme, i to 225 kg. po hektaru i zasij ga što moguće ranije u proljeće.
8. Izčupaj sa laništa korov, dok opaziš da se pojavlja.
9. Čupaj lan, kad je veći dio vlatja prožutio i veći dio sjemena posurio.
10. Počupan lan naslagaj na stožiće da se suši.
11. Ne mlati sjeme, nego odsjeci glavice od vlatja, jer bi mlatnjom izkvario vlakno.
12. Prosušeno vlatje namoči u vodi, poništo na rosi; prosuši ga, pa ga onda iztrlicaj.

I. N. B.

Prednosti jesenskog sijanja povrća.

Jesensko sijanje povrća zagovara se sdvaju razloga; prvi je, jer sjeme postepeno klica, razvije se ranije u proljeće i ne trpi od suše; drugi je, da se izbjegne pogibelj, da ciela sjetva pogine, kako što bira u proljeću, ako po sjetvi nastane suša.

Jesensko sijanje ima tu zlu stranu, da preko zime mnogo sjemena pozoblju zareznici, i da ako se ranije oćuti toplina, usljed koje sjeme proklica, pa nastane opet studen, onda lako da takovo proklicalo sjeme prozebe.

Sljedeće su vrsti povrća za koje je izkustvo pokazalo, da je bolje sijati ih jeseni: mrkva, petrusimun, spanjaka, ločika (salata), krastavci, riza, žutenica, blitva, itd. itd.

Takodjer nije osjetljivo na studen sjeme selena, kapule, parca i boba, ali one vrsti lako i preko zime klicaju, a osobito ona južnih strana, pa protrpe od ranih mrazora. Gdje je moguće zakloniti ih slamom ili kićem, ondje se jesenska sjetva preporuča. Pri jesenskom sijanju povrća za proljeće valja paziti, da sjeme već jeseni ne proklica, s toga nevalja rano sijati, ni obilno zalievati.

Mlado sjeme od iste godine teže klica od starijeg.

Sjeme, koje se sije od 1 studenog unapred vrlo težko da proklica iste jeseni, ali na južnim stranam, za veću sigurnost bolje je sijati još nešto kašnje.

SVAŠTICE

Da zidovi od opeka nepostanu vlaž.i rabi se sasvim jednostavan maz, poznat pod imenom Silvestrov maz. Taj maz se sastoji iz dvi različiste smjese, jedna smjesa iz sapuna i vode, a druga iz kocelja i vode. Na litru vode raztopi se 300 grama sapuna, a u 4 litre vode 200 grama kocelja. Zid koji se ima mazati mora biti posve suh, a toplina oko 10 stupnjeva Celsiusa. Najprije se ugrije maz od sapuna do vrienja, pa se još vrelim, pomoću kista, izmaže dotični zid. Kroz 24 sata posuši se sasvim ovaj maz i utvrdne, a sad se stopro maže mazom od kocelja, pri toplini od 16 do 22 stupnja Celsiusa. Nakon 24 sata opet se maže, i to kako prvi put, najprije mazom od sapuna, a 24 sata kašnje mazom od kocelja. Ovaj se postupak opetuje 4 do 6 puta napram tomu, dali zid ima da održi veći ili manji pritisak vode.

Kako se može spoznati, ako je maslo umjetno tangano. Uzme se mala kolikoća masla i pomješa se su nešto alkohola, a onda se dobro izmućka. Nakon 2 ili 3 minuta, kad stane, odlije se alkohol, pa ga se grijanjem na svieći čini, da izhlapi. Ako je maslo bilo sasvim čisto i naravsko, izhlapi vas alkohol, i neostavlja nikakovog taloga; ako je maslo bilo otangano orleans bojom, onda ostane nešto smedje crljenog taloga, koji postane modar, ako mu se dolije malo sumporove kiseline. Ako je maslo žuto mašćeno kurkumom, onda ostane tamnoružičašto crljeni talog, koji uz dodatak sumporove kiseline, u prisutnosti kalijevog karbonata postane tamno smedje boje. Ako je maslo bilo otangano žunfranom, onda nakon što izhlapi alkohol postane talog, koji uz dodatak olovnog acetata postane crljen.

Razmak sadnje voćnih stabala. Veći dio gospodara sadi stabla odveć blizu jedan do drugog, e da na jednom prostoru zasadi što više stabala misleć, da čim ima više stabala, da će imati više ploda; a biva baš protivno. Stabla ne valja saditi odveć gusto. Jabuke, kruške i trešnje sade se na 8 do 12 metara razmaka. Bajame, orase i masline na 10 do 14 metara razmaka. Šljive, praskve i vojke na 5 do 6 metara razmaka, smokve na 6 do 8 metara razmaka. Šljive, a osobito pak praskve i vojke, mogu se saditi i izmedju drugih stabala, ako su zasadnjeni u gornjem razmaku, jer ove vrsti stabala, obično svrše svoje življenje prije nego li druga stabla dorastu da zapreme opredieljen im prostor.

Odstranjivanje pliesna iz podruma. Izvrstno sredstvo, da se odstrani pliesan iz podruma jeste živo vapno. Uzme se prašine od živoga vapna, pa se ili rukom ili pak pomoću malog vignja razaspe po zidovim, pakotinam i svim onim mjestim, gdje se je razvio pliesan. Ova se radnja obavi za vlažna vremena, kad su i pliesniva mjesta u konobi vlažna, ili se pak prije poškrope vodom. Živo vapno se zagasi na vlazi i pri tom ubije vas plieson. Sljedećeg se dana izčiste dotična mjesta, a do potribe se i izperu.

Način da se upozna, ako je guska mlada ili stara. Kod mladih gusaka noge su i kljun žute boje, dočim so kod starih gusaka crljeni. Prsten u zenici je kod mladih gusaka biel, dočim je kod starih modar ili žut. Nokti su na nogam oštriji, kod mladih gusaka, nego li kod starih. Kad su patke već zaklane i oporušane, pozna se stare od mladih, po opni za plivanje, što im je na nogam. Kod mladih gusaka je ta opna meka i lako se razdere pod pritiskom, kod starih je tvrda i napuca lako.

Gospodarske Viesti.

☞ **Na koncu smo godine, a mnogi nisu još podmirili predbrojbu za tekuću godinu. Bud je redovito izdavanje lista skopčano velikim i neodklonivim troškovim, molimo za zadnji put naše predbrojnike da nas se spomene i da nam pošalju izplatu predbrojbe, jer se ovako neda naprjed.**

Uprava.

***

Nakon ekvinacijonalnih kiša, koje su prouzrokovale neizčekivanih velikih poplava u Hrvatskoj i Slavoniji, vododerina na mnogim mjestim, a najjače u Sutivanu na Braču, okrenula su tiha, vedra i meka vremena, koja u velike olokoćuju provedbu sjetve ozima i branje maslina.

***

Nije ljetos još nikakovog mahe uzela trgovina vinom, ali se na manje kolikoće neprestano prodaje, i ciene su prilične.

***

Pokrajinski nadzornik za poljodjelstvo pl. Zotti proputovao je zemlju u poučne svrhe.

***

U Zagrebu je otvorena velika tvornica hartije, uredjena po najnovijim sustavim, koja će moći proizvadjati do 5000 kilograma hartije na dan, a može biti i znatno proširena.

***

Gospodarstvo Križevačkog zavoda zaprema 288 hektara površine, od kojih je više od četvrtine šuma. Zemlje i ostala imovina zavodaka procienjena je na 188,214 fiorina, sa godišnjim dohodom od 24,968 fiorina. Cio godišnji proračun zavoda, ukupno sa plaćam itd. izkazuje 60,000 fiorina. Ratarnica u Požegi ima 178 hektara zemljišta, medju kojimi 6 hektara vinograda. Vlada je dosad potrošila za Požežku ratarnicu 178,000 fiorina; a posjed i fundus instructus vriedni su 123,570 fiorina. Gospodarstvo nosi godišnji prihod od 11,000 fiorina. Vinogradarski zavod u Petrinji, ima 42 jutra dobra zemljišta i 6 jutara vinograda što je grad darovao školi. Vlada je potrošila u investicije 10,000 fiorina, i dopitala je ljetos zavodu pripomoć od 11,000 fiorina. Djaka imade: U Križevcih na višem odjelu 53, a na Ratarnici 64; u Požegi 33, a u Petrinji 16; ali je prva godina. *A kod nas?*

***

Sgrada hrvatskog kažališta u Zagrebu bez zemljišta stajala je 500,000 fiorina; dogradje 30,000 fiorina, elektični stroji sa namještajem 40,000 fiorina; dekoracije 50,000 fiorina, druge potrebštine 30,000 fiorina. Dakle u sve 650,000 fiorina.

***

Godine 1896 dozvoljena je u Dalmaciji gojitba od 45 miljuna strukova duhana, za odkup kojeg opredieljena je svota od 730,000 fior.

***

Za račun investicionalne zaklade, obdržavana je dne 9 t. m. u Županji, Vrbanji i Moroviću dražba hrastovih, jesenovih, brestovih i bukovih stabala procienjenih na 1,228,000 fior.

***

Konal izmedju Baltičkog i crnog mora, čiju su osnovu godine 1891 izradili mjernici Briéré de Lisle i Defosse zapremati će duljinu od 1600 kilometara, dubljinu od $8\frac{1}{2}$ metara, a najuža gornja šisina biti će 65 metara, a najuža dolnja širina 35 metara Konal počimlje kod Rige, a upotrebiti će se tok rieka Dvine, Berezine i Dniepra. Konal svršavat će se Kersonu. Za 19 gradova uz konal ležećih, prirediti će se luke. Ukupni trošak, sa odkupom zemljišta proračunan je na 200 miljuna rubalja, a radnja koja će se u jedanput na više točaka započeti, biti će dovršena u 5 godina.

***

Primili smo zahvalnošću izvješće o kr. zemaljskoj ratarnici u Požegi za godinu 1894 i 1895. Na početku izvješća ima historička crtica o postanku i razvoju ratarnice od godine 1885 do 1894, sastavljena po g. Barloviću. Na zavodu nalaze se 42 učenika. Zavod imade dva tečaja, uz praktičnu obuku. Naukovni predmeti jesu: vjeronauk, hrvatski jezik, prirodopis, fizika, računstvo, ratarstvo, stočarstvo, voćarstvo, povrćarstvo, pčelarstvo, svilarstvo i geometrija, vinogradarstvo, pivničarstvo, i opće šumarstvo, gospodarenje, knjigovodstvo i obrtništvo. Zavod posjeduje 275 jutara oranica, livada, šuma, voćnjaka, pašnjaka, vrtova, perivoja i vinograda.

***

Magjarsko rudarsko družtvo, vlastnikom je svih zlatnih ruda u Bosni. Zeoložki zavod u Beču procjenjuje vriednost tih zlatnih ruda na $3\frac{1}{4}$ miljuna fiorina.

***

U Zadnjoj sladornoj kampanji izvedeno je iz Austrije 3,280,058 kvintala, sladora a iz Ugarske 238,237 kvintala, u sve 3,518,295 kvintala.

***

U Hrvatskoj i Slavoniji zapremaju šume 1,528,000 hektara, pri kojim stiče stalnu zaslužbu, 2039 osoba, a nuzgrednu zasluždu jer se bave obrtom šumarskim 14,975 osoba. U pilanam na vodu ili na paru bavi se

je 5155 osoba. U Hrvatskoj imade 12 pilana pri kojih je zaposleno 3523 pomoćnih osoba.

***

Tvorničarsko proizvadjanje treslovine iz kore mladih hrastova širi se sve više u Hrvatskoj. Kora hrastova mladih sadrži do 7% treslovine, a sa jednog jutra hrastove šume dobije se kojih 13½ fiorina za koru.

***

Zadnje godine 1895 1896 radilo je sladorana: u Njemačkoj 396, koje su izradile 10,861,000 tona repe, te napravile 1,431,000 tona sladora; u Austro-Ugar. 217, koje su izradile 5,619,000 tona repe, te napravile 726,102 tone sladora; u Francezkoj 359, koje su izradile 5,290,000 tona repe, te napravile 618,523 tone sladora; u Belgiji i Olandiji 140, koje su izradile 2,456,000 tona repe, te napravile 311,400 tona sladora; Rusiji 230, koje su izradile 5,376,000 tona repe, te napravile 603,000 tona sladora. Dakle su radile u sve 1343 sladorane, koje su izradile 29,603,000 tona repe je 3,680,025 tona sladora.

***

U Njemačkoj poželo 1895 godine:

Pšenice ozime	3,024,693	tone ili	16·7	kvintala po hektaru
Pšenice jare	233,635	„ „	13·8	„ „ „
Raži ozime	7,748,165	„ „	13·2	„ „ „
Raži jare	183,888	„ „	10·3	„ „ „
Ječma jarog	2,689,053	„ „	16·8	„ „ „

Pitanja i odgovori „G. Poučnika".

A. Odgovori.

91. Jeli istina, da je maslo bolje i trajnije, ako se priredi od uzljućena vrhnja (skorupa)?

I. I. H. u S. (Bosna).

Donekle je istina, da je maslo bolje i trajnije, ako se napravi iz uzljućenog vrhnju, a doneklen opet nije istina. Evo nas da stvar protumačimo. Ako se škorup uzljuti osam od sebe, onda se od takovog škorupa dobije vrlo loše maslo, slabe trajnosti, a ako se skorup umjetno uzljuti, onda se dobije veoma mirisno, tečno i trajno maslo. Ovakovo maslo priredjeno od umjetno uzljućena skorupa, obljubljeno je osobito u Engležkoj, gdje su vrlo slatkokusni na maslo. Ovo umjetno uzljućenje skorupa postizava se dodavanjem trusja od gljivica za tu svrhu umjetno uzgojenih; a da se u skorupu ne pojavi i koje drugotno vrienje, izim prvog umjetno kiselastog vrienja, podvrže se prije skorup pasterizovanju; čim se unišći u njemu sve ostalo škodljivo trusje U Francezkoj, Belgiji i Holandiji, iz kojih se zemalja najviše masla izvaža u Engležku, uredili su već zavoda, koji se izključivo bave uzgajanjem trusja ovih gljivica, koje proizvadju umjetno kiselo vrienje u skorupu.

92. Razne bakrene raztopine, koje se rabe pri škropljenju loza, jesu li od upliva na zemlju i na bilje okolo stojeće?

A. M. u P. (Islra).

Jesu nešto od upliva, ali ne velikog. Cienimo shodno da vam u pitanju priobćimo u izvadku kušnje *Aimé Girarda*, koje je on priobćio francezkoj akademiji znanosti i francezkom poljodjelskom družtvu, a koje su bile priobćene u broju 23 *Journal d' Agriculture pratique* od 6 lipnja t. g. Girard je pravio kušnje na dvi jednake zemlje, jedna pokraj druge stojeće; od kojih je jednu škropio, a druga je ostala neškropljena, a na obe dvi gojio je isto bilje, i na isti način; pak je pazio, ako se bilje i plodine medju sobom razlikuju i koliko. Kušnje je počeo godine 1892, ali tako, da si je predstavio, da se za škropljenu zemlju poveo cio viek natrag, pak je dao toj zemlji toliko modre galice po hektaru, koliko bi je redovitim škropljenjem svake godine dobila u 100 godina. Po njegovom računu ta zemlja bi u 100 godina bila dobila 1500 kg. modre galice po hektaru; a on joj je dao na jednu put svih 1500 kg., samo što je galicu raztopio u nešto manjoj količi vode, da ne potopi sasvim zemlju. Na zemlji tako obilno zasićenoj modrom galicom zasijao je isto bilje, koje i na zemlji polak stojećoj, koja nije nikad dobila mrvice modre galice, i gojio je to bilje, kako već rekosmo na isti način. Iz kušnja napravljenih godine 1893 i godine 1894 uvjerio se je, da sva ta kolikoća modre galice u zemlji, nije bila od nikakovog štetnog upliva na bilje, ni na plod; dapače je opazio da je modra galica od neke koristi po bilje, i ako ne od velike koristi, ali ipak takove koristi koju valja uzeti u obzir. Girard je potražio plodine sa zemlje zasićene modrom galicom i sa zdravstvene strane, i nije nego samo kod nekih plodina našao posve malih tragova modre galice; koja u onoj mjeri nemože poništo biti od upliva na zdravlje onih, koji te plodine jedu. On je opazio, da je bilje na takovoj zemlji zasićenoj modrom galicom znatno zdravije i bujnije, tamnijeg listnog zelenila, te zaključuje, da modra galica djeluje okriepljujuće na bilinski ustroj; da takovo bilje obilnije radja, jer da znatno laglje diše i upodablja hranu. Po tom može se svakomu preporučiti, da škropi i da ozbiljno škropi loze, bez obzira na okolo stojeće bilje, uvjerenjem da škropljenjem pomože znatno i okolo stojećem bilju.

93. Molim vas, koji je najbolji način uzgoja tukica, jer bi se rado uzgajanjem istih bavio, ali mi veći dio propada, još mlade?

L. Š. u L. (Split).

Tukice trebuju najviše njege u prvoj svojoj mladosti, jer ih vlaga i studen posve lako ubija, i stražnica im lako sraste, pa poskapaju. Tukicam, kad izvale daje se kukuruznog brašna, pomješana izsjećkanim lišćem od bagrena (Rabinja) i gazije sve umjeseno u žgance. Lišće od bagrena i ono od gazije hoće se, da je posve sitno izsjećkano. Kad ima takovog lišća na stablim, najbolje ga je rabiti zelena, ili se pak rabi suho, ali se hoće da je bilo posušeno u hladu. U isto doba nemaže se svaki dan tukicam stražnica maslom, da im ne sraste. Nakon 15 dana daje im se hrana od polovice kukuruznog brašna, a polovice mekinja, uz izsjećkano lišće od gazije i bagrena. Ova se hrana umjesi u žgance pomoću mlieka ili varenike, a ako se nema ni mlieka, ni varenike, onda se umjesi sirutkom. Kroz sve ovo doba valja čuvati tukice od vlage i studeni, i navalja ih po ništo tjerati na polje, ako je vrieme kišno, ili iz jutra, dok je trava i zemlja još vlažna od rose noćne. Ovim postupanjem vrlo će vam riedko poginuti koja tukica; razvijaju se brzo i redovito, te kroz 6 mjesecih vremena dorastu posve; a meso im je meko i tečno, da ga se lakomošću jede.

94. Već mi se je više puta dogodilo, da mi se je upalila pšenica pospremljena za zimu i za sjeme. Molim vas, kako imam postupati pšenicom pri spremanju, da mi se ta nevolja ne opetuje.

P. K. u V. (Hrvatska).

Najprije valja paziti, da se pospremi posve suho zrnje i na posve suhu mjestu, jer ako zrnje nije posve suho vrlo se lako upali, a takodjer se vrlo lako upali, ako je mjesto vlažno, jer lako upija vlagu, a napokon valja pospremljeno zrnje češće premetati iz stoga na stog, tako da stogovi nebudu višji od 50 do 60 cm., a izpod njih se naslożi suhih prevrnutih ciepova, da bude mogao zrak prolaziti. Ako se zrnje počme ipak grijati, ili se počmu pojavljivati mušice, onda se valja latiti ozbilnijih i odlučnijih sredstava. Manje kolikoće zrnja stave se u badanj pa se isti zatvori, i pusti se u badanj sumporita kiselina za 5 do 10 časova vremena, jer je dostatno to vrieme, da ubije mušice bez da ubije klicavost zrnja; kod većih kolikoća valja rabiti sumporni ugljik.

B. Nova pitanja.

95. Molim vas, imade li način da se doznade, ako je tikva ili drugo bučasto voće zdrelo?

I. L. u S. (Slavonija).

96. Bavim se rado gojitbom ruža u grastama, ali bi ih želio gojiti i na polje; molim vas, koja vrst zemlje je najprikladnija za ruže.

A. B. u M. (Dubrovnik).

97. Jeli pepeo dobar za djubrenje zemlje, i na koji se način koristno uporablja?

S. E. M. u B. (Bosna).

98. Imamo bika za naskok; zdrav je i dobro uqojen; već su mu 2 godine i 7 mjeseca, a neće da skače. Koji može biti ovome uzrok, i imali kakove pomoći?

G. Z. u K. (Istra).

99. Molim vas, kako se može peronosporano vino uzdržati zdravo preko cielog ljeta?

N. N. u K. (Krka)

Odgovori na javna pitanja kao i nova pitanja, primaju se rado od svakoga, pa i ne bili predbrojnici.

OTVORENI DOPISI

GOSPODARSKOG POUČNIKA.

Predplatili su predbrojbu do konca t. g. 1895.

P. N. gospoda: Ellner A. ž. — Lužaić D. uč. — Fabijanić L. ž. — C. K. Realka u Splitu — Petrić pop J. ž. — Seno M.

— V. g. Vrčić M. uč. — Vaša predbrojba podmirena je do konce godine 1894.

— V. g. Lešić L. — Nastojati ćemo, ali bez obveze. I nama je bilo vrlo težko latiti se pera u onom pitanju, ali na živu ranu hoće se žive vatre.

— V. g. Bukić S. — Broj 18 poslali smo vam iznovice. Holandežke krave daju najmanje 3000 litara mlieku na godinu; a bolje 4000 litara i više. Da ih tko kod nas goji nije nam poznato. Na izvoru oko Amsterdama, stoji mlada trogodišnja krava, koja se je već otelila i koja je prokušana na dojnost nešto 500 do 600 maraka.

— V. g. Krčić A. — Kad nemate dosti stajskog gnjoja, red se je pomagati zelenim gnjojenjem. Za zeleno gnjojenje su najprikladnije sočivnice, koje mogu da obogate zemlju su 200 kg. dušika po hektaru. Sočivnice za zeleno gnojenje bolje i izdašnije uspjevaju, ako se gnjoje kainitom i superfosfatom, jer im kalija i fosforne kiseline trebuje. Za hektar zemljišta rabi se 600 kg. kainita i 100 kg. superfosfata. Kilska salitrovina djeluje izvrstno na pšenicu, ako se rano rabi u dva obroka. Kušnje su dokazale, da svaku 100 kg. kilske salitrovine uporabljene za gnojenje povisuje po hektaru za 300 kg. dohod od zrnja, a razmjerno i slame.

— V. g. Mirković I. — Knjigu „O uzgoju i njegovanju cvieća" poslali smo vam. One druge knjige nema ovdje na prodaju, obratite se, kojoj knjižari u Zagreb.

— V. g. Stojčić O. — Kažu da ima stroj i za onu svrhu, ali mi ga nismo vidili, pa vas nemožemo o stvari izvjestiti. Broj 19 i 20 poslali smo vam opet.

U ZADRU, 1895. BRZOTISKOM NARODNOGA LISTA.

Godina XIV. Izlazi na 1 i 16 svakog mjeseca Broj 23.

GOSPODARSKI POUČNIK

Obće blagostanje zavisi o blagostanju pojedinca a temelj blagostanju pojedinca, jest razboriti rad uz vještu uporabu nauke i izkustva.

Upraviteljstvo lista je u Zadru

Predbrojba u *Austro-Ugarskoj* stoji 3 for. na godinu, u *Inozemstvu* 8 franakâ na godinu. *Ucrstbe* plaćaju se 8 novč. po redku za prvi put, a svaki sliedeći put 3 novč. redak. *Cliché* računaju se 5 novč. po centimetru četvornom.

Upravitelj i Izdavatelj: PETAR L. BIANKINI

Odgovorni urednik: NIKOLA ŠIMIĆ

Pisma, naputnice itd. itd. upravljaju se *Upraviteljstvu Gospodarskog Poučnika u Zadru*. — Rukopisi se nevraćaju. Predbrojba je obvezna za godinu danâ, a izplaćuje se u Zadru. Tko nepovrati prva dva broja obvezan je predbrojbi za godinu dana.

ZADAR, 1 Prosinca 1895. Ciena je listu 3 fiorina na godinu. ZADAR, 1 Prosinca 1895.

Kamatništvo, kao glavni uzrok propadanja našeg težačtva i malog posjeda.

Neprestano mienjanje vlastništva zemljišta, i posjeda zauzelo je kod nas u nekim kotarim, zadnjih godina, veliki mah. Promjena posjeda sbiva se skorom uvjek na isti način; biva da vlastništvo zemlju bježi iz ruku težaka i malih posjednika, a prelazi u ruke gradskih, varoških i seoskih kamatnika. Najviše promjena vlastništva sbiva se u Zadarskom kotaru, pa u Obrovačkom, Kninskom, Drniškom, Benkovačkom, Skradinskom, Sinjskom, Splitskom, Šibenskom, Kistanjskom i Trogirskom. Manje se promjena posjeda sbiva po otocim, i tu obično u obratnom smislu, nego li u zagorskim kotarim, jer iz ruku gradskih i varoških posjednika prelazi zemljište u težačke ruke; a najmanje promjena posjeda sbiva se u južnoj Dalmaciji.

Jače su pogodjeni kotari na kopnu, od Neretve do Zadra, i to, čim bliže Zadru, tim jače. Iztraživali smo uzroke tog mienjanja vlastništva posjeda, i našlo smo ga u kamatništvu, koje je kod nas, tako preuzelo mah, da je postalo prava rana na tielu mukotrpnog našeg težačkog staleža, pa tu ranu valja liečiti osijanim gvoždjem, ako nećemo, da co seljački stalež padne na prosjački štap, i da se razbjegne po svietu.

I u normalnim odnošajim težaku i malom posjedniku je vrlo težko doći do novaca, pa je sretan ako nadje novca s kamatom od 10 ili 12 po sto.

Kad pak nadodje nenadno potreba ili usljed nerodice ili rad drugih nevolja, pa trebuje novca ili hrane ili sjemena, onda je red dati se na milost i ne milost u ruke kamatnika, koji pak kroji po svoju.

Doduše obstoji zakon proti kamatništvu, ali se to kamatništvo tjera tako previjano, da se kamatnik nalazi uvjek na sigurno, iza paragrafa.

Neki primjeri najbolje će ilustrovati grozni način, na koji se kod nas kamatništvo tjera.

U nekim mjestim kamatnici pozajmljuju težaku hektolitar žita, uz uvjet da im po žetvi povrati isto toliko žita, od iste vrsti i dobrote, a za kamatu, da se obveže raditi 10 dana u polju. Prividno stvar od ništa. Hektolitar žita (ječma), vriedi poprieko 5 fior., a 10 nadnica po 50 novčića, takodjer 5 fiorina.

Po tom kamatnik poteže kamatu od 100 po sto, a ako je vrieme od prodaje do povratka manje od godine dana, onda razmjerno veće. U drugim mjestim, kad pozajmu težaku 10 fiorina, traže od njega, da im za godinu dana svakog mjeseca, radi po 3 dana, i to u one dane, koje oni oprediele, dakle da izradi 36 dana. Po tom za fiorina 10 on povrati u radnji 18 fiorina, u mjesečnim obrocim, što se prividno pričinja ništa, ali uprav zato jer je u mjesečnim obrocim odgovara kamati od skorom 200 po sto.

Na nekim mjestim za 40 fiorina uzmu u zalog dan oranja zemlje, uz uvjet da kamatnik uživa dohode od zemlje, dok težak uživa novac. Ako pak težak zatraži 60 ili 70 fiorina, onda je on dužan taj dan oranja zemlje izorati badava na korist kamatnika.

Najgroznije se kamatništvo tjera blagom. Kamatnik daje težaku par telića mužkih, da ih uzgoji za volove, ili par telica za razplod, uz uvjet, da si nakon 4 godine razdiele blago na polovicu, a za slučaj smrti, ono što pogine, da je na štetu težaka. Par telica i telića vriedi kojih 14 do 20 fiorina, a nakon četiri godine dobije kamatnik vola ili kravu u vriednosti od 80 do 120 fiorina.

I ovo se prividno ne pričinja kamata, ali prekoračuje kamatu od 200 na sto.

U novije doba pak, počelo se je trovati narod žestičnim pićem, na koje se vabi osobito mladiće i starce. Na piću, daje im se bezkrajna vjeresija, a kod svota dostigne stanovitu visinu, zahtjeva se pismena obveza, a na nekim mjestim došle su u modu i mjenice. Na obvezi ne govori se nikad, radšta je dug napravljen. Mlade se čeka, dok baštine, a stari se odmah gone, pa onda stanje na bubanj. Nije se stoga čuditi, oko nas težački stalež od dana na dan propada, i ako izseljivanje preotimlje sve više maha.

PODLISTAK.

Katekizam Gospodarske hemije

od

D.ra E. WILDT-A

Ravnatelja agrikulturno-hemičnog pokušališta u Poznanju.

Po šestom izdanju njemačkog izvornika preveo

F. RADIĆ

Učitelj strukovne učionice u Korčuli.

(*Nastavak vidi broj 22*).

317. U kojim okolnostima je nuždan dodatak kuhinjske soli?

Pri štajskom krmljenju u obće, ali pak nada sve kad životinje pri tom primaju velike količine krumpirâ, kao što žitija ili žitnih odpadaka, krmivâ, koja vrlo oskudievaju sodom, ali obiluju pepelikom (Pit. 276). Pokušajima je naime dokazano, da se pri obilnu primanju pepelike izlučuju u mokraći veće količine soliko-sodika, jer se primljena pepelika izmieni sa sodom živinskoga tiela te ju odtjera do izlučenja, i zato će krv to više oskudievati soliko-sodikom, čim više bude obilovati pepelikom udieljena hrana, pa će u tim slučajevima, sa svim tim da živinsko tielo ima neznatnu potrebu kuhinjske soli, biti nuzdno uvadjanje kuhinjske soli. Uz to podražuje kuhinjske sô volju za žderanje, što je navlaš zlamenito, kad se životinje malo kreću, dakle pri štajskom krmljenju. — Izvodi li se pak stoka na livadu, onda je volja za žderanje i po sebi dobra, a osjem toga nahodi tad lašnje prigodu, da prima krmu koja sadrži soliko-sodika.

318. U kojem će slučaju biti koristan dodatak vapna?

Kad se radi ob uzgoju mlade stoke. Lako probavlj va krmiva, koja se podavaju tim životinjama, kao krumpiri, mekinje itd., sadrže uz obilne količine fosforne kiseline, tek po malo vapna (Pit. 276), tako da pri znatnoj potrebi fosforna kisela vapna što imaju rastuće životinje kostiju, može lako da nastane oskudica vapna. Jednaka se potreba može javiti pri krmljenju bredjivih krava i krava muzara, kao što i pri brzu tovljenju mladih svinja. U takovim slučajevima biti će najumjestniji dodatak vapna u obliku utaložene krede (ugljično-kiselo vapno).

Oskudici vapna u krmi pripisuje se uzrok dviju poraznih bolesti: hromosti i kostoloma, koje se po tomu poznaju što kosti umekšaju ili budu krhke, pošto jim sadržina fosforno-kisela vapna spade na $^1/_3$ normalnog stanja. Te se bolesti često periodično pojavljaju, u stanovitim predjelima, u kojima krma sastoji većim dielom od kiselih trava izraslih na tresetnu tlu, u kojem je oskudica vapna, a osjem toga takodjer kad i kada u prostranim krajinama, kad rastline usljed dugotrajne suše niesu za svojega razvitka imale dovoljno vode na razpoloženju i zato su se razvile tek kržljavo, pa je zato i krma takodjer izvanredno oskudna vapnom. Kad nastanu takovi nezgodni odnošaji biti će koristno krmljenje sa krmivim koji obiluju vapnom (graškovom slamom, suhom djetelinom, repičnim kominama i sličnim) ili dodatak utaložene krede ili fosforno-kisela vapna.

Preporuča li se dodavanje fosforno-kisela vapna?

U obće ne; pošto riedko nastaje oskudica fosforne kiseline u krmi, tako je prikladniji dodatak vapna ili ugljično-kisela vapna, jer je ovo znatno jeftinije nego li fosforno-kiselo vapno. Kad bi pak istodobno krma u velike oskudievala fosfornom kiselinom, onda bi se imala radije upotrebiti zadnja sô.

Mnogostruko se tvrdilo, da se dodatkom fosforno-kisela vapna krmi sisajućih životinja povećava sadržina fosforno-kisela vapna u mlieku i tim da bi se moglo postignuti podpunije tvorenje kostiju podmladka, a ipak su pokušaji u tom smjeru priredjeni pokazali, da se takovim krmljenjem ne promjenjuje sadržina ni fosforne kiseline ni vapna u mlieku.

(*Sliedi*).

Težak, pod vječnim teretom, ozlovoljuje se, i to tim više, kad ljepše dana mora da odsluži za kamatu ili dug, i kad mu bolje zemlje, nose komad po komad u bezcienu. Ima primjer, gdje je težačkim obiteljim odnešeno dražbom sve stanje, i još su dužni.

Nije čudo s toga, ako ovakovi odnošaji stvaraju očajnike, koji se pak lako dadu na zločine.

Da se dokine ovo stanje stvari, valjalo bi stvoriti osobitih i strogih zakona, ali takovih kroz čije se paragrafe kamatnici nebudu mogli provući, i valja nastojati da težak u potrebi bude mogao doći do glavnice uz malu kamatu.

O zasnovanju malih novčanih zavoda, privatnom inicijativom, nemože kod nas biti govora, jer s jedne strane nema izmjeničnog povjerenja, a s druge strane oni koji imadu novaca, bolje ih ulagaju na kamatu.

Valjalo bi da zemlja, uz pripomoć vlade, preuzme stvar u svojim rukam, da se na taj način s jedne strane onemogući djelatnost kamatnika, a omogući težaku laku nabavu novca, uz malu kamatu. Tim bi se prisilili glavničari, u koje brojimo i kamatnike, na ulaganje glavnica u obrtnička poduzeća, koja će im glavnica davati pošteniju kamatu, a pridignuti će obće blagostanje zemlje.

Još o gnjojenju loze.

Kako god mnogi grieše time, što po gotovo nikad ne gnjoje lozu, tako ima opet drugih, koji vrlo obilno gnjoje loze stajskim gnjojem. Ovi zadnji su riedki, kao biele muhe, ali ima ih.

Već smo rekli, da plodovitost loze stoji u izravnom razmjeru sa hranivosti zemlje, pa kako ova pada, pada i rodovitost loze; ali je opet vrlo težko izabrati pravu vrst gnjoja za vinograd.

U ovom je listu već bilo govora o zelenom gnjojenju vinograda pomoću sočivnica i djetelina, uz pripomaganje umjetnim gnjojem, i o gnjojenju umjetnim gnjojem, uz pripomaganje stajskim gnjojem.

Obilno gnjojenje stajskim gnjojem, podupire i bujnost i plodovitost loze, ali vino i grožđje nose na sebi znakove gnjoja, i to tim osjetlivije, čim je stajski gnjoj bio svježiji, i čim se je obilnije rabio. Od vinograda obilno gnjojenih stajskim gnjojem dobiva se vino niže vrsti i dobrote, slabe žestine, a vrlo bogato bjelančevinom, pa se vrlo lako prevrne.

Od svih vrsti gnjoja, dobri mješanac gnjoj jeste bez dvojbe najbolji gnjoj za vinograde, jer ne samo da vrlo povoljno upliva na razvoj loze, ali upliva povoljno i na dobrotu grožđja, a dosljedno i na dobrotu vina.

Najbolji se mješanac dobiva za vinograde, ako se pravi pomoću dropa, jer u dropu ima ipak najviše onih rudnih solih, koje trebuje loza za svoj razvoj, i koje su bile plodom oduzete vinogradu.

Još bolje postane mješanac pravljen pomoću dropa, ako mu se pomješa običnih fosfata, kao što je brašno od kostiju. Ako se jedan kilogram brašna od kostiju primjesa jednom kvintalu mješanac poboljša se znatno mješanac i djeluje izvrstno.

Mješancu, koji je pavljen travam ili lišćem bolje je primješavati superfosfata, i to 1 kilogram dobrog superfosfata na jedan kvintal mješanca. A kako se za pognjojenje jednog hektara vinograda računa 200 kvintala mješanca, to se uz mješanac gnjoji vinograd sa 200 kg. fosfata ili superfosfata po hektaru.

Na gnjilastim i ilovastim zemljam, uz mješanac puno pomože gnjojenje japnom ili sadrom, i to u razmjeru od 4 do 6 kvintala po hektaru.

Na mršavim zemljam, koje obično ne oskudievaju vapnom, gnjojenje vapnom i sadrom može biti štetno, jer se odveć draži zemlja.

Gnjojenje vinograda obavlja se od studenoga do veljače, obično od 1 studenog do 1 ili 10 veljače; kasnije gnjojenje može biti štetno.

Najbolji se uspjeh gnjojenjem postizava, ako se izmedju dva reda loza izkopa jama od 40 centimetara dubine, pa u nju saspe gnjoj i pokrije zemljom.

Bolje je da gnjoj ne dolazi izravno na žile, jer se za kopanja žile vrlo lako ozliede, a izravni doticaj gnjoja sa žilam vrlo je često uzrokom, da se pojavi gnjilež žila. **A. S.**

Presadjivanje četinjača.

Presadjivanje četinjača i zimzelenog grmlja i drveća prouzrokuje uvjek mnogo truda i dangube, a vrlo često je bezuspješno, jer se veliki broj stabala ne primi. Obično biva, da se četinjače razsadjivaju svom zemljom oko žila.

Za mlade četinjače i zimzeleno grmlje i drveće to je bez dvojbe neobhodno nuždno, jer se inače mlade žile vrlo lako posuše, ali starija stabla bolje je presadjivati golih žila, samo ih valja pomnjom izkopati, i paziti pri tom, da se što moguće manji broj žila ošteti i ozledi. Kad se odrasle četinjače i zimzeleno grmlje i drveće razsadi, puno koristi, ako ga se odmah dobro zagnjoji nešto razvodnjenom osokom. Osoka im puno prija, nekud im olakoti da se prime, a još iste godine vrlo bujno protjeraju.

Četinjačam i zimzelenom grmlju i drveću, takodjer puno pomaže, ako im se oko žila nabaca nešto mješanca ili livadne zemlje, jer ih brani od izsušenja, osobito u ljetno doba.

Znatno se pospješi i osigura primanje, ako se presadjeno stablo pokrije slamom ili krpom, da iz lišća neizhlapljuje više vode, nego li je stablo u početku upija. Ovo pokrivanje je od velike koristi osobito onda, kada se razsadjuje za topla, suha vremena, ili ako nakon što se je razsadilo udare kišni vjetrovi.

Djetelino sjeme i vilina kosa.

Crljena je djetelina najrasprostranija vrst djeteline u cieloj Evropi, i jedva da bi se dala drugom djetelinom zamieniti.

Djetelino sieno izvrstna je krma za blago, a za djetelinom uspjeva dobro svaka gospodarska bilina, jer pod djetelinom ne samo da se zemlja odmara, ali i se i bogati dušikom.

Gdje su dobro uredjena djetelišta može se sasvim napustiti gojitba livada, ili ju barem znatno ograničiti, a najbolji se uspjesi postizavaju u štočarstvu, gdje je djetelina temeljna hrana.

Pri uzgoju crljene djeteline, paziti je u prvom redu na zemlju, da je prikladna za djetelinu, pa na sjeme, dapače vrlo često više se ima paziti na sjeme, nego li na zemlju.

Od djetelinog sjemena traži se: da je pravo sjeme one vrsti, koju želimo gojiti; da je jedno i zdravo; a osobito da nema na sebi trusja viline kose.

Ovakovog se sjemena vrlo težko dobavlja kod prodavaoca, a jer uzgajanje djetelinog sjemena nije stvar težka ni mučna, dobro je da svaki gospodar sam uzgoji potrebito mu sjeme.

Za sjeme odabere se na djetelištu bolji komad zemlje, ili pojedine bujnije rastuće busove djeteline, i označe se znakom jednim, pa se od njih napose pobira sjeme. Ovo sjeme sije se na zemlji priredjenoj za sjemenište, gdje se uzgaja sjeme za vlastitu potrebu.

Pomnjim prebiranjem bujnijih busova, dade se u 3 ili 4 godine uzgojiti izvrstna sjemena od djeteline.

Sa hektara djetelišta požanje se 250 do 400 kg. sjemena, i dobije se od prve košnje, kojih 50 do 70 centih djeteličnog siena.

Sjeme se uzgaja obično sa djetelišta prve godine; ali se i sa djetelišta druge godine dade uzgojiti sjemena, kojih 30 do 40 postotaka, i sjeme je nešto slabije razvijeno, ali je za to znatno veće ustrojnosti od sjemena sa djetelišta prve godine.

Sjeme se uzgaja po prvoj košnji jer je po prvoj košnji djetelište više izjednačeno, nije razvoj zel ne odveć bujan i zadušljiv, ima znatno manje korova, i izpravi se i ono busje, koje je zimi protrpilo od prevelike vlage ili od studeni. Ako hoćemo, da uzgojimo izvrstnog djetelinog sjemena hoće se:

1. Djetelište mora biti posve prosto od viline kose. Gdje se pojavi vilina kosa valja ju sasvim uništiti i izkorieniti.
2. Za uzgoj sjemena bira se djetelište na srednje dobrim zemljam, jer na preveć debelim i tustim zemljam, razvije se puno guste zeline, što je na uštrb razvoju sjemena.
3. Na djetelištu opredjeljenu za uzgoj sjemena nesmje da raste korova, čije je sjeme veliko, kao sjeme od djeteline, jer se takovo sjeme vrlo težko izčisti.
4. Djetelište, od kojeg hoćemo da uzgojimo dobrog sjemena, nesmje biti pognjojeno, poništo pak nesmje biti pognjojeno razdrožujućim gnjojivim, kako što je vapno, sadra itd. Djetelište za sjeme obradjiva se i njeguje na isti način, kao djetelište za sieno.

Prvu košnju valja obaviti nešto ranije no obično, t. j. nešto prije nego li sasvim po crveni cvieće, a košnju valja obaviti brzo. Ako se za košnje opazi mjesta okuženih vilinom kosom, valja ih uništiti, jer nema stroja koji bi posve oslobodio sjeme od viline kose, ako je ono iz polja došlo okuženo vilinom kosom.

Sieno od prve košnje valja sušiti na ostrogam ili stalacim, poništo na zemlji, jer bi to bilo od štete za sjeme, koje se ima uzgojiti. Bolja je košnja kosilom, nego li kosom, jer brža i jednačija.

Žetvu valja obaviti o pravom zemanu, najmanje se požanje ako sjeme nije dozrelo ili ako je prezdrelo.

Pokošeno djetelište za sjeme, dok se prosuši valja privezati u snopiće, po izvjesiti da se sasvim posuši.

Vršitbu ili mlatnju sjemena, valja odmah obaviti, čim se dulje čeka mlatnjom, tim se više sjemena gubi.

Sijanje bilja za zeleno gnjojenje.

Danas se nijedno uredno gospodarstvo neda promisliti bez zelenog gnjojenja, a osobito goje se sočivnice, koje imadu svojstvo, da pomoću nitrobakterija, koji se nasednu na njihovim žilam, izradjuju duš k od zraka, te tako bogate zemlju dušikom.

Obzirom na to, dobro je da se znade, kojih se je pravila držati pri gojitbi bilja za zeleno gnjojenje, ako hoćemo, da nam dobro uspieva, i da takovo gnjojenje bude od uspjeha.

1. Bilje za zeleno gnjojenje sije se obično na strnište, valja dakle razorati i zasijati strnište, dok se pokosi, e da bilina za zelenu gnjojitbu bude imalo što moguće više vremena, da se razsije, i da nadje još dosti vlage u zemlji za prvi svoj razvoj.
2. Za zeleno gnjojenje valja sijati gusto, ali ne pregusto. U gustoj sjetvi razvija se bilje za zeleno gnjojenje znatno brže.
3. Bilje za zeleno gnjojenje valja gnjojiti fosfornim i pepeličnim gnjojivim, dakle pepelom, kainitom, Thomasovom troskom, koštanim brašnom itd.
4. U proljeće, u žitarice, siju se razne djeteline, a ponajviše švedska djetelina, hmeljna djetelina, rumena djetelina i crljena djetelina. Na lagljim zemljam sije se Serradella.
5. Na strništu po žitaricam, a kao pripravа za okopavine sije grahorica, grašak ili oboje pomješano, po bob i rumena djetelina.

SVAŠTICE

Da orudje ne hrdja. Plugovi, brane i drugo poljsko orudje posve lako hrdja, ako nije u porabi. Proti hrdjanju gvozdenih djelova poljskog orudja rabi se vrlo dobrim uspjehom smjesa od masti i smole. Raztopi se na vatri tri diela masti i jedan dio omorikove ili borove smole, pak se ovom smjesom dok je još topla namaže gvozdeni djelovi orudja. Najprikladniji čas za porabu ovog sredstva, jeste onda, kad se imade pospremiti orudje. Ovo sredstvo prieči pristup vlage i kisika od zraka do gvoždja, pa onda gvoždje nemože da hrdja.

Pluto za privezivanje stabala. Poznato je, da sva sredstva, koje se preporučaju i rabe za privezivanje stabala, nisu velike trajnosti, ni posve praktična, jer ili ozlede deblo, ili popucaju u času kad je od njih najviše potreba. U novije doba za privezivanje stabala počeli su rabiti okalajsanu željeznu žicu i stare čepove od pluta. Stari se čepovi od pluta probiju kroz sredinu, i nataknu na okalajsanu željeznu živu poput krunice, pa se privežu okolo stabla. Okaljasana željezna žica vrlo je čvrsta i ne puca lako, a plutovi jer meki, brane drvo od ozlede.

Otvrdjeli predmeti od gume, opet omekšaju, ako se nekoliko časova drže na vreloj vodenoj pari. Čim je dotični predmet deblji i tvrdji,

sasvim je naravno, da mora razmjerno dulje stati izložen djelovanju vodene pare.

Obhodnja u gojitbi povrća. I pri gojitbi povrća na malo, biva u vlastitom vrtu za domaću porabu, valja se držati neke obhodnje, ako hoćemo, da nam povrće dobro uspjeva. U tu svrhu razboriti vrtlari razdiele vrt u tri diela, te svake godine prekopaju i prokrče duboku cio treći dio vrta, i dobro ga pognjoje, a gojitbu samu, razdiele u njemu na tri skupine, koje stvaraju tri predjela. U prvu skupinu spada sve ono povrće, koje preveć traši snagu zemlje, kao što su kupusi, a osobito cvietača i glavati kupus, pa ločike (salata), selen, porac, spinat, tikve, krastavci i artičoki. U drugu skupinu dolazi sve gomoljasto i korenito povrće, kao crljeni luk (kapula), pasulj takljaš, i sve povrće, koje nosi sjemena, izim gomoljastog selena. U treću skupinu dolazi bob, grašak, ljetna rodakva, rodakvice i repe I pri ovakovom odieljenju valja birati i dieliti vrsti prama naravi zemlje, i većem ili manjem zahtjevu što stavlja povrće na vrst, narav i pripravu zemlje, pa se prama tom u skupinam reda povrće napram zemlji, na kojoj bolje uspjeva, ili se pak na zemlji opredieljenoj za jednu skupinu, napravi podredjena obhodnja izmedju povrća iste skupine.

Drveni lug gnoj za voćna stabla. Drven lug jeste izvrstno gnjojivo za voćna stabla, ako se razmuti u vodi, pa u tekućem obliku daje zemlji. U tu svrhu razmuti se pepeo u vodi, pa pusti 10 do 12 dana da počiva, dok stane, onda se lieva pokraj stabla Za manja stabla računa se 5 do 6 litara ramućena pepela po stablu, a za veća 8, 10 do 15 litara. Uspjeh je veći i bolji, ako se ovo gnjojenje opetuje 2 do 3 put u godini izmjenično sa gnjojenjem osokom ili tekućim i razvodjenim izmetinam sa zahoda.

Gospodarske Viesti.

☞ Na koncu smo godine, a mnogi nisu još podmirili predbrojbu za tekuću godinu. Bud je redovito izdavanje lista skopčano velikim i neodklonivim troškovim, molimo za zadnji put naše predbrojnike da nas se spomene i da nam pošalju izplatu predbrojbe, jer se ovako neda naprjed.

Uprava.

***

U drugoj polovici prošlog mjeseca zahladilo je dosti dobro, a po zagorju palo je takodjer sniega. Poljske su radnje obustavljene, izim branja maslina, koje se po primorskim krajevim i po otocim tjera na vas mah.

***

Zadnjih je dana nešto življa trgovina vinom, a ciene su liepe.

***

Dne 19 t. m. prosinca počimlje na gospodarskom pokušaljištu hrv. slav. gospodarskog družtva u Zagrebu, podučavanje u navrćanju amerikanske loze na suho, koje će trajati do 31 prosinca, i to od 7 satih u jutro do 5 satih poslje podne. Svaki će se dan šestorica vježbati u navrćanju.

***

Škole i gospodarske podružnice, koje žele u proljeću dobiti plemenika za navrćanje voćaka valja da se prijave Ravnateljstvu kr. gospodarskog i šumarskog učilišta u Križevcih najkašnje do 1 siečnja 1896.

***

Kad Josipa Kolenca u Bidružici, pošta Desinić u Hrvatskoj, ima na prodaju čistih pasmina, Dorking, Konkinkina, Brahma i Houdan kokoši za razplod, te Peking gusaka. Ciene su priličue.

***

Hrvatski sabor glasovao je zakon, kojim se uredjuje gospodarska služba pri zemaljskoj vladi i pri županijam. Gospodarski činovnici pri zemaljskoj vladi, mora da su providjeni višjom strukovnom izobražbom, dočim će se pri županijam moć namještati kao gospodarski činovnici, i takovi koji su izučili jedno gospodarsko učilište. Čujemo da i novi nadzornik za poljovjelstvo gospodin Zotti misli takova nešto i kod nas zavesti. On misli razdieliti Dalmaciju u pet Okružja, i u svakom namjestiti jednog putujućeg učitelja, koji bi istodobno služio i kao gospodarski izvjestiza dotično okružje.

***

U proračun Hrvatske za godinu 1896 uvršteno je 426,546 fiorina za narodno gorpodarstvene svrhe. Znamenitije stavke jesu: Nabava originalnih govedjih pasmina 20.000 f.; nabava ratila i strojeva 6.000 f.; nabava djetelinskog sjemena 8.000 f; unapredjenje voćarstva i to: nagrada i odštete za voćare i pomološke vježbenike 4.450 f.; zakupnine za zemaljske voćne matičnjake u Lovrećini, Pristavi, Šidu, Lašćini i Otočcu 15.000 f.; nabava voćaka sadnica za seljačke voćnjake 6.000 f.; putni troškovi u poslu voćarstva 1.500 f; troškovi za melioracije tla i to: livadarsko osoblje, putni troškovi, subvencija za udružne melioracije itd. 13.000 f.; putujući učitelji za voćarstvo, vinogradarstvo, vrtlarstvo, pčelarstvo, košaračtvo itd. 4.040 f.; dotacija kr. depotu zemalj. pastuharstva u Zagrebu 158.000 f; podkivačka škola u Zagrebu 1890 f.; prinos za unapredjenje konjogojstva 8.800 f. Medju izvanrednimi potrebami: za prvo uredjenje ratarnice u gornjoj krajini 6.000, isto tako za vinogradarsku školu u Srijemu 4.000 f.; potrebite mjere proti filokseri i to: nagrada i odšteta za 4 oenologa, 12 vincilira i 10 vježbenika 10.232 f., zakupnina za 10 zemaljskih loznjaka 2.577 f.; troškovi izdržavanja 17 zemaljskih loznjaka od amerikanskih loza, zatim subvencija za županijski loznjak u Varaždinu i podružnički loznjak u Djakovu 47.418 f.; nabava i doprema amerikanske loze 8.000 f.; putni troškovi u poslu filoksere 3.000 f.; razni nepredvidivi troškovi oko uredjenja zemaljskih amerikanskih loznjaka 2.926 f.; prema tomu ukupna potreba za mjere proti filokseri 74.153 f.

***

U Jičinu u Českoj gdje je razvijeno voćarstvo, rade sada o zasnovanju tvornice za priredjivanje konserva od voća.

***

Iz Srbije, gdje su ljetos dobro urodile šljive izvedeno je oko 300 vaguna svježih šljiva, a oko 1000 vaguna suhih šljiva.

***

„Oralo“ list bugarskog gospodarskog družtva donosi zaključke, koje su poprimili bugarski gospodari za unapredjenje stočarstva. Bugarski gospodari polaže sa načela, da se vlada mora brinuti za unapredjenje stočarstva na isti način, kako što se brine za unapredjenje konjarstva, pa su zaključili: 1. da se ustanovi državni zavod za uzgoj najboljih domaćih čistokrvnih pasmina, čiji će se bolji bikovi razdavati općinam. 2. Da se na isti način, kako što se radi s remontom za konjarstvo, uzgaja inozemnih čistih pasmina, čiju bi se junci, kad dorastu za bikove ustupali općinam uz stanovitu pogodbu. 3. Da se imadu zakonom obvezati općine na držanje bikova, i da se ti bikovi imadu redovito pogledavati od vladinih vještaka. Da se još godine 1896 imadu pregledati svi privatni i općinski bikovi, i da se od razploda imadu izljučiti oni, koji nisu savršeni, ili imadu vidivih mana. 4. Da se pokraj gradova podupre razvoj boljih pasmina za mlieko, a osobito simenthalske i svicarka. 5. Da se usavrše stočarske postaje u Rušćuku i Salovu, e da budu od izgleda i primjera za unapredjenje domaćeg stočarstva. 6. Da se nastavi štočarskim izložbam, u koju svrhu, da se prisile okružni odbori da uvrste svake godine u proračunu stalne svote za nagradjivanje marve. 7. Da se zakonom urede okružni, kotarski i općinski pašnjaci, e da na njima bude uspjevala bolja krma. 8. Da vlada podpomogne uredjenje livada i gojitbu pićnih krmiva. 9. Da se preporuči vlade uredjenje lokva za napojnu vodu. Da se vlada pobrine za laki izvoz marve u tudje zemlje. 11. Da se urede javne vage na način, da prodavaoci nebudu mogli biti prevareni na mjeri.

***

I. Storni u Christiansundu izumio je stroj, kojim se mogu izravno izpiliti dožice za burod iz bolvana, a mogu se providiti i utorima. H. Mayer iz Valsrode izumio je ručni stroj za zaoblivanje dana od bačava. Stroj oteše pod jedno dno sa obih strana tako, da pristaje podpuno u utor.

***

Škola za mliekarstvo i kućanstvo u Novom Tečinu izvrstno napreduje i nesamo da je uspjeh u školi izvrstan, ali i broj djevojaka raste od godine na godinu, tako su se morale proširiti sgrade za učenje i stanovanje.

***

Ministar financija je naredio, da sve sgrade na jednom imanju, koje služe za stanovanje upravitelja ili njegove obitoli ili služinčadi imadu biti oporezovane po razrednom porezu za kuće, ne po dohodu, kako što je dosad bilo, a to je svakako jedna polakšica za gospodare.

Pitanja i odgovori „G. Poučnika“.

A. Odgovori.

95. Molim vas, imade li način da se doznade, ako je tikva ili drugo bučasto voće zdrelo?

I. L. u S. (Slavonija).

Da nam niste poznati, kao ozbiljna osoba, koja si doisto traži upute, moglo bi se bilo uzeti vaše pitanje, kao šalu, osobito u današnje doba, kad toliki i toliki, koji neimadu drugog nakita, do bezobraznosti, zapremaju bolje položaje u družtvu; a pitanje pričinja se i kao argumenat današnje dobe, ako se uzme u apologističkom smislu. Da se doznade, kad su tikve zdrele, valja držati na pamet, da tikve, koje nosi glavna rizva dozrievaju prije od onih, koje nose pobočne rizve. Rad ovog je uputno pokraćivati postrane rizve na dva kolienca nad jednim boljim plodom, tako da ostanu 2 do 3 ploda po rizvi. Kasnije dozrievaju tikve na odveć dugim rizvam, a i u dobroti zaostaju za drugim, osobito ako im i vrieme nije prikladno. Hoćemo li, da uberemo tikvu uvjerenjem da je zdrela, red je da to prije pokušamo, u koju svrhu probije se kora debelom badačom ili debelom iglom. Ako tikva nije još dozrela, onda se iz nje vadi posve lako igla ili badača, dočim ako je zdrela, hoće se nešto snage, da se igla ili badača, iz nje izvuče, dapače u mnogo slučajeva podignuti će se badačom više puta zasebice tikva, prije nego li se badača ili igla izvuče iz tikve. Kako vidite sredstvo je vrlo jednostavno a sigurno. Ovo što vriedi za tikve vriedi i za dinje, za ljubenice i za sve drugo bučasto voće.

96. Bavim se rado gojitbom ruža u grastama, ali bi ih želio gojiti i na polje; molim vas, koja vrst zemlje je najprikladnija za ruže.

A. B. u M. (Dubrovnik).

Ruže ljube ilovastu zemlju, nešto prhu, i u njoj uspjevaju bolje nego u pržinastim zemljam, ali i u ovim uspjevaju dosti dobro, samo ako su dosti vlažne. Odveć vlažna zemlja nije za ruže, kako ni takova stajaćom vlagom. Ruža

ljubi puno vode (obilno zalievanje), ali takove vode koje dolazi i odlazi. I posve hrdjava zemlja, još neodlučuje za to, da se na njoj ne goje ruže. Suha se zemlja izpravlja zalievanjem, prha navazanjem ilovače i gnjojenjem stajskim gnjojem. Prhe i pržinaste zemlje ne sadrže dosti hrane za ruže, s toga se mogu obilnije gnjojiti, jer ruža ljubi hranivu, gnjojnu zemlju; pa pošto uvjek sam gnjoj ne dotiče, vrlo često bolje pomaže navazanje dobre ilovače. Težke gnjilače nisu za ruže, jer im takova vrst zemlje ne prija, a dade se vrlo težko popraviti. Liepe se ruže uzgajaju u mješancu, kojeg se priredjiva od odpadaka od zelina i trava i ilovače, pa zemlje iz jaruga i iz vrta. Ljeti zalieva se zemlja često osokom (gnjojnicom), jer to vrlo prija ružam; i gnjojenje umjetnim gnjojem, osobito superfosfatom i Thomasovom troskom prija puno ružam i izmetine sa zahoda dobro pomješane zemljom, jesu izvrstno djelujući gnjoj za ruže.

97. Jeli pepeo dobar za djubrenje zemlje, i na koji se način koristno uporablja?

S. E. M. u B. (Bosna).

Vriednost pepela za gnjoj zavisi u prvom redu od njegova poriekla, t. j. od čega potiče pepeo. Najbolji pepeo jeste neizluženi drveni pepeo. Drveni pepeo sadrži mnogo ugljično kisele vapna i magnezije, te 6 do 10 po sto pepelike i 2 do 5 po sto fosforne kiseline. Pepeo od bielogorice t. j. od listnatog drveća bolji je nešto od pepela od četinjača; pepeo od grana, grmlja i mladog drveća znatno je bolji i hraniviji po bilje od pepela od starog drva. Gdjegod ima jeftina neizlužena pepela, ima se upotrebiti za gnjojenje, a poništo nevalja zanemariti pepeo iz kućanstva. Pepeo ili se rabi izravno, u koje se svrhu pred porabom pomješa su nešto zemlje, ili se pak upotrebi u priredjivanju mješanca gnjoja. Za vinograde jeste pepeo vrlo dobar gnjoj, pa se razboritim gnjojenjem pepelom mogu znatno poboljšati vinogradi, a može se znatno povećati njihova radovitost. U smjesi sa odpadcim iz klaonica, a osobito sa životinskom krvi, daje pepeo izvrstan gnjoj za voćna stabla. Izlužen pepeo ima manje gnjojne vriednosti, on sadrži još svu fosfornu kiselinu i samo nešto malo pepelike. Pepeo iz sapunarnica sadrži mnogo vapna i klorovih solih, pa je odveć žestok za izravno gnjojenje, valja ga, s toga rabiti u priredjivanju mješanca, da oslabi. Manje je gnjojne vriednosti lug od crnog i smedjeg kamenog ugljena i od lignjita. Ove vrsti gnjoja sadrže mnogo sadre, magnezije, a vrlo malo pepelike i fosforne kiseline. Oni sadrže tako malo hranivih sastavina za bilje, da se njihova poraba neizplaća, ali su zato izvrstno sredstvo za izpravljanje težkih, vlažnih zemalja, jer poboljšavaju fizikalna svojstva zemlje, tim što rahle zemlju, usljed česa se zemlja laglje ugrijava i suši. Ako imate dosti pepela na razpoloženje, onda ga možete jeseni ili zimi razsijati po zemlji, koju namjeravate pognjojiti i to ili sama izravno ili pomješana zemljom. Ako vam drugčije ne ide, onda posipljite djubrište pepelom, pa će pepeo pomješan za gnjojem doći na polje.

98. Imamo bika za naskok; zdrav je i dobro ugojen; već su mu 2 godine i 7 mjesecа, a neće da skače. Koji može biti ovome uzrok, i imali kakove pomoći?

(G. P. u K. Istra).

Nije lako pogoditi, što može biti uzrokom spolnoj tromosti vašega bika, kad se nezna, koje je pasmine bik, i kad nije prigode razgledati ga. Kad je bik zdrav i dobro ugojen, uputno je da ga živinar pregleda, i da mu pretroži spolovila, e da mu muda nisu ostala u trbuhu, ili da nema, koje druga organička mana spolovila. Bikovi plemenitijih pasmina, osobito, ako potiču od krava neprestano gojenih u štaji, i ako su kao junci gojeni takovom hranom, koja ih lako tusti, tromih su spolovila, ali je ta tramost posljedica temperamenta i pritilosti, pa se spolni nagon, kad takovih bikova vrlo kasno pojavlja i nije nikad snažan. Kušajte davati biku malo razdražujuće hrane, sočnije hrane n. p. dobrih kumina ili krupice od zobi, a manje siena i slame; tjerajte ga svaki dan za više satih na paši i na šetnji, a ako i to ne pomogne kušajte mu dati u prah satrvenih zlatnih muha (Cantharides). Naravski ovo se zadnje sredstvo rabi u posve maloj količini i po naputku živinara. Ne pomogne li ni to, onda vaš bik imade, koju ustrojnu manu, pa nije nego za mesnicu; ali ovi zadnji slučajevi su vrlo riedki, baš kao biele muhe, pa mi ostajemo pri mnienju, da je usljed flegmatičnog temperamenta i tustila vas bik spolno trom.

G. Z. u K. (Istra).

99. Molim vas, kako se može peronosporano vino uzdržati zdravo preko cielog ljeta?

N. N. u K. (Krka)

Peronosporovana vina, već od naravi nisu vina velike trajnosti. Takova vina potiču od nedozrela i nagnjila grozdja, obiluju bjelančevinam i kiselinom, a oskudievaju alkoholom i izvadivim tvarim. Laglje je popraviti peronosporovano vino, dok je još u mastu, nego li je vino već gotovo. Vaše vino red je najprije, da date kemički potražiti, e da se doznade, koje je žeštine i ako mu se je drugotnim kojim vrienjem promienivala ili nestala, koja bitna sastavina. Naram tomu valja će da udesite popravljane vina. A to će se sastojati u prvom redu, da mu pridodate posve čista alkohola, e da bude imalo barem 7 ili 8 stupnjeva žestine, a onda do potrebe dolazi dodatak vinske kiseline i treslovine (tanina). Koliko se od ovih tvarih ima dodati vinu proračuna se nakon što se je vino potražilo. Ovako izpravljeno vino uputno je prociediti, a onda saliti u čiste, zdrave bačve, koje valja smjestiti u umjereno hladnoj konobi, u kojoj se toplina naglo ne mienja. Na ovaj način, sva je prilika, da će se peronosporovano vino uzdržati zdravo i preko ljeta. Nego za veću sigurnost, valja dobro osumporiti bačve, prije nego li se vino u njih ulije, a uputno je i često sumporovanje konobe. Za veću sigurnost pak valja dotičnom vinu svaku 15 dana dodavati 10 do 15 grama sumporno kiselog vapna (vapnenog sulfita) po hektolitru. — U ovu svrhu rabi se kemički čisti vapneni sulfit u obliku sitnog, bielog praška. Vapneni sulfit razvija u vinu sumporitu kiselinu, koja ubija trusje gljivica, koje bi mogle prevrnuti vino, ili nedopušta im da klicaju. Vapneni sulfit je posve dobro sredstvo, koje se ne spaja s vinom, te vino ostane posve naravno. Doduše duljom porabom sumpornog sulfita daje vino, kad se pretaka po smrdljivim jajim, ali se taj vonj iztjera iz vina samim pretakanjem, i trošioci se nestane nanj lako.

B. Nova pitanja.

100. Iz vijugaste cievi (serpentine) moga kotla za rakiju izlazi mi zelenkastih komadića, koji za pečenje gnjuse rakiju; molim vas za naputak, kako da vijugastu ciev izčistim.

A. R. u V. (Srednji Otoci).

Vaša vijugasta ciev ili nije bila okalajsana, ili kalajs odpao, pa je u vlagi izhrdjala. Ti zeleni komadići što iz nje izlaze jesu bakrena hrdja. Ciev će te izčistiti, ako joj začepite dolnji otvor, pa ako na gornji otvor dolijete vrele lukšije, uz nešto pržine. Prije negoli u ciev ulijete vrelu lukšiju valja da nalijete utor (hladilo) vodom, inače megla bi se u ciev razcvasti. Ovu radnju valja više puta opetovati, dok se sve što je krupnije hrdje u cievi odstrani. Bolje se svrha postizava, ako se pomnjom kroz ciev provuče meki konop, nešto tanji nego li je širina cievi; jer onda konop iztruži dobar dio hrdje. Ali se za ovu radnju hoće nešto vještine, i valja raditi velikom pomnjom i uztrpljenjem, jer inače lako da se ciev pod konopom razcvate. Poslje nego li se ciev opetovano put proprala lukšijom, valja uliti vode u kotao, te zatvoriti ga i naložiti pod njim, kako za pečenje rakije. Prekopljivanje vode nastavi se za više satih vremena, i to tako dugo, dok iz cievi neizlazi posve čista i bistra voda, bez svakog teka i mirluha i bez zelenkastih komadića. Sad je znak, da je ciev posve čista, pa se može u kotlu peći rakija. Ako hoćete, da vam kotao ne hrdja, i da vam iz njega izlazi dobra rakija, bez mana, koje joj može kotao priobćiti, red je da svako jutro (kad se vadi kotlom) dadete kotao temeljito izprati iz nutra, u koju svrhu rabi se topla voda i pržina. A ciev (serpentinu) valja takodjer svako jutro izprati vrelom vodom, jer se na taj način iztjeraju iz nje sva ona mazava i smrdljiva ulja, koja se sakupljaju za prekapljivanja.

101. Imam svjetiljku za radnju, ali dok ju užežem smrdi, tako žestoko, da me prieči u radnji. Molim vas, što prouzrokuje ovaj smrad, i dade li se popraviti?

D. P. u S. (Split).

102. Već su mi dvaput poginule pčele zimi; molim vas, kako imam pospremiti pčele preko zime, da ne poginu ili ne prozebu?

H. I. V. u S. (Hrcegovina).

103. Molim vas, kako se uzgajaju živice od ruža?

L. M. u P. (Istra).

104. Zadnja nam je oluja povalila puno velikih maslinovih stabala; zemlja se drži žila u grudvi, a masline su još žive i zelene. Dadu li se izpraviti ta stabla bez pogibelji, da ih vjetar opet prevali? Hoće li se primiti?

I. P. u M. (Šibenik).

105. Za hranjenja krava repom, već mi se dvaput dogodilo, da im repa prisela u grlu. Molim za naputak kako da si pomognem, u slučaju da opet prisedne hrane u grlu krava?

N. B. u K. (Hrvatska).

☞ Odgovori na javna pitanja kao i nova pitanja, primaju se rado od svakoga, pa i ne bili predbrojnici.

OTVORENI DOPISI

GOSPODARSKOG POUČNIKA.

Predplatili su predbrojbu do konca t. g. 1895.

P. N. gospoda: Bakarčić D.r D. — Cecrowsky I. K. dek. — Bolnica zemaljska - Šibenik — Mareković pl. B. — Hrvatska Čitaonica - Vodice — Duboković vit. N. velep. — Fabijanić pl. N., upr.

— V. g. Viličić I. — Žao nam je ali nemožemo.

— V. g. Gamulin J. — Poslali smo vam knjižicu „Duhan“ i onu „O uporabi dropa“.

— V. g. Sablić A. — I vami onu „O uzgoju i njegovanju ovieća“, uresnoga grmlja i drveća.

— V. g. V. Fortunić. O priredjivanju maslina u razsoli, bilo je obširna govora u „Gosp. Poučniku“ godine 1885 i 1886. U Grčkoj se ne priredjivaju masline na nikakav osobiti način; nego im postepeno ojačaju razsol, da ostanu meke i crne; jer masline otvrdnu ako naglo dodju u odveć gustu razsol, dočim postepenim luženjem prije samo u slanoj vodi, pa u razsoli ostanu meke. Glavni uvjet, da i zelene i crne masline ostanu meke jeste, da nebudu mliečne, kad se priredjivaju; zelene masline valja priredjivati, dok su još posve zelene, t. j. prije nego udje u njih mlieč, a crne, kad su dozrele, t. j. kad nestane iz njih mlieča. Nemožemo vam poslati one brojeve, jer imamo samo primjerke za porabu uprave, a te načelno ne dajemo iz ruku!

— V. g. Stazić S. — Broj 17 i 18 poslali smo vam iznovice. Za ljetos je kasno nabavljati ono sjeme od pšenice. Ako imate da činite kušnja činite ju za vremena.

Godina XIV. Izlazi na 1 i 16 svakog mjeseca Broj 24.

GOSPODARSKI POUČNIK

Obće blagostanje zavisi o blagostanju pojedinca a temelj blagostanju pojedinca, jest razboriti rad uz vještu uporabu nauke i izkustva.

Upraviteljstvo lista je u Zadru

Predbrojba u *Austro-Ugarskoj* stoji 3 for. na godinu, u *Inozemstvu* 8 franakâ na godinu. *Uvrstbe* plaćaju se 8 novč. po redku za prvi put, a svaki sliedeći put 3 novč. redak. *Clichè* računaju se 5 novč. po centimetru četvornom.

Upravitelj i Izdavatelj: PETAR L. BIANKINI

Odgovorni urednik: NIKOLA ŠIMIĆ

Pisma, naputnice itd. itd. upravljaju se *Upraviteljstvu Gospodarskog Poučnika u Zadru.* — Rukopisi se nevraćaju. Predbrojba je obvezna za godinu danâ, a izplaćuje se u Zadru. Tko nepovrati prva dvu broja obvezan je predbrojbi za godinu dana.

ZADAR, 16 Prosinca 1895. Ciena je listu 3 fiorina na godinu. ZADAR, 16 Prosinca 1895.

Koncem godine 1895.

Ovim brojem navršava „Gospodarski Poučnik četarnaestu godinu svojeg života i rada; a budućim brojem stupa u 15 godinu. Nijedan nezavisni strukovni list, nije se kod nas ovoliko održao, pa nam je to od velike naslade, a istodobno dokaz, da vršeć točno svoj program u zagovaranju naših narodno gospodarstvenih interesa susretali smo uvjek želje i mišljenje naših čitaoca, i da su se naši čitaoci našli uvjek zadovoljni naš m strukovnim naputcim i odgovorim na upravljena nam pitanja, koje smo svakome najvećom susretljivosti odgovarali.

Istim pravcem nastaviti ćemo i dalje, u nadi, da će nas naši predbrojnici i unaprjed podupirati predbrojbom jer nas vlada neće da podpomogne.

U gospodarstvu ne pravi se skokova, a posljedice velik h žrtava i velika rada vide se stopro nakon decenija; pa ako se kod nas na malo što izvjestna može pokazati, može se barem reći, da se je razgalila ona tmina, koja nas je u gospodarskim pitanjim zaokriživala, i da su odstranjene mnoge predsude, koje su, poput okova na noguh odsudjenika, stezale svaki naš gospodarski napredak.

I najprostiji težak, danas uvidja, da valja bolje obradjivati svoje zemlje, da valja nastojati povećati redovitost zemalja i cienu plodina.

U vinarstvu se već opaža znatni napredak, pa svaki vinogradar danas već nastoji, da sadi bolja sjemena, i da pomnjivije pravi vino, jer mu se taj trud izplaća boljom cienom. I u maslinarstvu ide nešto bolje, ali znatno sporije, ali po svoj prilici za to, što su u maslinarstvu, a osobito u uljarstvu poboljšice skopčane većim troškovim, što rod nije stalan, i što ciena ulja usljed konkurencije ulja od raznih sjemena, ne stoji u razmjeru sa troškovim proizvodnje.

Nikakovog se napredka nije moglo opaziti kod nas u poljskom gospodarstvu, ni u stočarstvu, ni u voćarstvu.

Nikakav napredak u poljskom gospodarstvu, ima se pripisati u prvom redu propadanju seoskog staleža, usljed nizke ciene poljskih plodina i nerodice, koja je u prvom redu nastala, usljed nedostatka gnjoja, i radi toga, što kod seoskog pučanstva, osobito po kotarim, nema dosti poljodjelske izobražbe, i vrlo težko dopire zraka nauke i napredka, i što sve više ponestane krme i blaga. Tegleće blago se je izrodilo, izjalovilo pa se poljske radnje težko i skupo obavljaju hrdjavim poljskim orudjem; jer se bolje poljsko orudje nije moglo udomiti, usljed zlo uspjelih prvih kušnja.

Stočarstvo, s nestašice dobre krme i s toga što je na mnogim mjestim ne razboritim križanjem izgubilo svoja stara dobra svojstva, znatno nazaduje, i jer se do danas nije ništa ozbiljna učinilo za poboljšanje domaćih pasmina.

Voćarstvo se nije maklo u razmjeru sa troscim, koje se je za unapredjenje istog imalo, jer se je radilo bez stalna sustava, i jer su se gojitbom voća na mnogim mjestim razočarali, radi toga što zasadjena voćna stabla nisu protjerala, ili su još iste godine propala.

Uzrok je ovome po svoj prilići to, što su se stabla slabo omotana, vrlo kasno slala, i što su dugo ležala po raznim stanicam, prije nego li su došla do opredieljenja.

Filoksera je nastavila svoje širenje, i nema sile ni sredstva, da ju na svojem harajućem putu obustavi. Sve je badava, naši vinogradi, koji su naša najglavnija izruka, i koji predstavljaju naše bogatstvo osudjeni su da poginu.

Ali se pri tom težkom ekonomičkom udarcu, hoće velike odvažnosti, i dok se taj bič Božji u jednom mjestu pojavi, red je odmah latiti se regeneracije vinograda amerikanskom lozom, koja odoli filokseri.

Nade je, da će se i kod nas stvari okrenuti na bolje, jer je na upravi poljodjelstva pozvana osoba strukovno izobražena, koja će na temelju nauke, po stalnoj osnovi znati postepeno unapredjivati naše gospodarstvo, da se dodje do konkretnih i stalnih uspjeha, e da se ne baca novac bezuspješno i zaludno kao što do danas, samo ako središnja vlada već jednom provikne mislju, da za unapredjenje gospodarstva, država mora da više doprinaša, nego li je dosad doprinašala, što bi i pravedno bilo, obzirom na činjeni u, da gospodarski stalež nosi najviše državn h tereta.

PODLISTAK.

Katekizam Gospodarske hemije

od

D.ra E. WILDT-A

Ravnatelja agrikulturno-hemičnog pokušališta u Poznanju.

Po šestom izdanju njemačkog izvornika preveo

F. RADIĆ

Učitelj strukovne učionice u Korčuli.

(*Nastavak vidi broj 23*).

320. Kojim putevima ostavljaju tielo probavljene česti hrane?

U koliko su one plinovite naravi, dakle satvorena ugljična kiselina i vodena para, kroz pluća i kožu, u koliko niesu bježne naravi, dakle sveukupan dušik kao što i rudne tvari, mokraćom i to prvi većim dielom u obliku mokraćnine.

Neznatan dio dušika izlučuje se kod mesožderacâ kao mokraćna kiselina, kod biljožderacâ kao Lipurna kiselina.

321. Kako se nazivlju ovdje opisani postupci koji se razvijaju u živinskom tielu?

Promjenom tvari; kad iste treba da se opet prikažu u izlučeninami, dakle u krutim i u tekućim izmetinama, kao što i u plinovima odisanja, sve tvari koje se primaju u hrani; ne biva li to, onda se je ostatak utaložio u tielu, ili, u slučaju da jih se više nahodi u izmetinama, nego li je bilo primljeno hranom, onda je tielo izgubilo dio svoje tvari. Usporedjenje primitaka i izdataka živinskog tiela zove se jednačbom izmjene tvari.

Primjerom takove jednačbe izmjene tvari je sliedeća za odrasla, prosječno 712·5 kg. težka vola koji je potrošio kroz 24 sata 5 kg. djeteliĉna siena, 6 kg. zobene slame, 3,7 kg. bobove slame, 0·6 kg. kuhinjske soli i 56·1 kg. vode pojnice. Iz ovoga se primjera istodobno razaznaje u kojem li su razmjeru koliko če različite izlučenine medju sobom.

kg.	I. Potrošak.	Rudna tvar kg.	Ugljik kg.	Vodik kg.	Dušik kg.	Kisik kg.
70·87	Krma sa 12·67 kg. suhe tvari i 58·20 kg. vode u krmi i pojenju	0·89	5·82	7 22	0·31	56·64
7·25	dahokružna kisika	—	—	—	—	7·25
78 12	Skupa	0·89	5·82	7·22	0·31	63·89

kg.	II. Proizvod.	Rudna tvar kg.	Ugljik kg.	Vodik kg.	Dušik kg.	Kisik kg.
54·55	Izmetine, koje sastoje od:					
	40 65 kg. balege	0·58	2·58	4·20	0·10	33·18
	13·90 kg. mokraće	0·30	0·22	1·47	0·17	11 73
22·54	Plinovi odisanja, koji sastoje od:					
	9 79 kg. ugljične kiseline	—	2·67	—	—	7·13
	0·03 kg. jamnog plina	—	0·02	0·01	—	—
	12·72 kg. vode	—	—	1·14	—	11·31
1·03	Prirast tjelesne težine, koji sastoji od:					
	0·2[illegible] kg. mesne tvari	—	0·11	0·01	0·04	0·[illegible]5
	0·28 kg. tustila	—	0·2[illegible]	0·03	—	0·03
	0 01 kg. rudnih tvari	0 01	—	—	—	—
	0·53 kg. vode	—	—	0·06	—	0·46
78 12	Sbroj kao gori	0·89	5·82	7·22	0·31	63·89

Kad se mora sjećkati prosta krma?

U proste krme, kojima je glavna svrha, da izpune želudac, spada slama žitarica, stručje od repice, sočivnica, te vlatje od kukuruza.

Prosta krma mora se sjećkati:

1. Kad se hoće, da u životinji olakoti probava, takove inače teške hrane.
2. Kad je svrha, da se slama bolje pomješa sienom, zobi, krupicom ili kominam.
3. Kad se ima krmiti hrana poparena vrelom vodom ili parom ili se hoće prokuhati, pa onda mješati slamom ili sienom.
4. Kad se hoće preprieči̇ti, da blago nerazbacuje i ne gazi hranu, što inače biva kad se hrani duga prosta krma.
5. Kad se razpolaže velikim kolikoćam slame, koju se namjerava blagu pokrmiti pomješanu drugom sočnijom i tečnijom hranom.

Ako nisu navedeni uzroci, koji odlučuju sječkanje, onda je bolje ne sjećkati hranu, jer se prištedjuje velikih svota novca, i velikog truda. Veću kolikoću proste krme pojede blago, ako je krma izsjećkana, ali to nije od koristi za probavu.

Uzgoj konja za radnju.

Za uzgoj konja valja se misliti, dok je još u utrobi materinoj. Suždriebnu kobilu valja čuvati od udaraca u trbuh, isto tako nevalja dopustiti, da se naglo s njom zakreće desno i lievo, kako što nijedan drugi nenadani okretaj.

Kobila može da radi do oždriebljenja, ali ju je bolje čuvatim u zadnje doba, ili ju rabiti na posve lake poljske radnje, a poništo pod težka kola uz rudo.

U hodu, i poskočice ne hudi kobili, ali je trka uvjek pogibeljna. Neprestano mirovanje u staji dodije kobili, a u takovu slučaju vrlo se lako pojavlja zaspon, i razdražuje se živčano na svaki okretaj mladunčeta u utrobi. Za zdravlje kobile i ždriebčeta je od velike koristi, ako se kobila svakog dana po nekoliko satih kreće (hoda).

Suždriebnu kobilu valja dobro hraniti, da je uvjek u dostatnoj životnoj snazi.

Zob je najbolja hrana; u manjoj mjeri, uz postepeno priučavanje, može se podavati kobili i nešto kukuruza i krompira. Kad se kobila oždriebi najbolje ju je držati na livadi skupa sa ždriebčetom.

Pri stajskom hranjenju valja kobili uz zob davati i pšeničnih mekinja, e da bude imala dosti mlieka za dojenje. Nakon 8 nedjelja izloži se ždriebčetu posuda sa zobi, da bude mogao jesti zobi, kad mu se mili. U tu svrhu drži se zob u plitkoj drvenoj posudi. Ždriebadi može se dati mlieka kravjeg, i to ili u naravskom stanju, ili obranog u mliečnoj centrifugi. U šestoj nedjelji ždriebe se priuči piti (sisati) mlieko, te onda već dobro prolazi. Kad je ždriebe naučilo sisati obrano mlieko i jesti zob, onda ga je vrlo lako odbiti od kobile.

U 2 i 3 godini valja, da se konji priuče probavljanju, s toga im se u to doba daje puno siena, a malo zobi. Sieno proširi želudac i crieva i priuči ih na probavljanje gore hrane. Mladi konji uz posve sočnu hranu postanu pritili i lieni, jer imadu malen želudac, lako se presite.

D. V.

Da se postignu potrebite osnove za takove jednačbe izmjene tvari, koje zato služe, da se opredjeli iz kojih tjelesnih sastavina sastoji opaženi prirast ili gubitak, postupa se tako, da se točno opredjele po dotičnoj kolikoći ne samo udieljena krmiva nego i pomnjivo skupljena balega i mokraća kao što i plinovi odisanja — kod ovih zadnjih biva to pomoću Pettenkoferove sprave za disanje, — a te se tvari iztražuju po sadržini pojedinih početnih sastavina. Iz razlike u sadržini dušika izmedju primljene hrane i izlučenih krutih i tekućih izmetina dozanje se množitbom za 6·25 kolikoća bjelanca, koja se je utaložila ili izgubila. Na isti način proizlazi iz razlike u sadržini rudne tvari obogaćenje ili osiromašenje tiela rudnom tvari. Da se opredieli utaloženo ili uništeno tustilo treba osjem toga da bude poznata sadržina ugljika odahnutih plinova; iz razlike ugljika u potrošenim krmivima i onoga u mokraći, balegi i odahnutim plinovima izračunava se, nakon odbitka odnosno dodatka kolikoće sadržane u prirastu ili gubitku bjelanca, množitbom sa 1.3 kolikoća u živinskom tielu utaložena ili uništena tustila. Promjene u sadržini vode proizticu iz prispodobe prirasta ili sniženja težine sa promjenama izazvanim utaloženjem ili uništenjem proteina, tustila i rudnih tvari.

(Sliedi).

Deset zapovjedih za težaka.

1. Nastoj, da upoznaš narav i svojstvo tvoje zemlje, pa napram tomu udesi obradjivanje iste.
2. Nepovjeravaj tvoju zemlju tudjim rukam, jer tvoja zemlja krije u sebi blago, koje biti lako moglo biti odnešeno.
3. Razboritim obradjivanjem nastoj da što dublje sižeš u srce zemlje, jer čim dublje budeš obradjivao, tim više povećaješ tvoju zemlju.
4. Uzdrži zemlju uvjek u snazi i čuvaj njenu gnojijim snagu, jer nigdje nije uporabiva ona sveta: „Molite i biti će vam podano" kako kod plodonosne grudve.
5. Oslobodi zemlju, od stojeće vlage, jer je stojeća voda na zemlji, suza rad nemarnosti gospodareve.
6. Čuvaj tvoju zemlju od tvojeg susjeda, da ti put ne prosječe ondje gdje bi tebi zemlja nosila liepa ploda.
7. Nabavi savršena orudja, prikladna za tvoje potrebe. Jer radnju hrdjavim orudjem plaća blago trudom a tvoj žep većim troškom i manjim plodom.
8. Ne kasni i nezanemaruj poljske radnje, jer tim prištedjuješ polag radnje i osjeguraš podpunu ljetinu.
9. Ne daj korovu da ti zatravi zemlju, jer tim gojiš neprijatelja na vlastitu štetu. Drži čište jaruge, jer se u njimi gnjezde tvoji neprijatelji, a najviše korov.
10. Nekasni sjetvom i sadnjom; jer u pravom zemanu obavljene, jamče nagradu za tvoj trud.

Sirovo mlieko.

Dosad se je više puta čitalo i čulo, da od užitka sirova ili nekuhana mlieka može nastati po zdravlje škodljivih posljedica. Ima dapače slučajeva, gdje je umro oni koji je pio nekuhano mlieko.

Jedna mlada, cvatuća žena, da utiša svoju žedju na jednom izletu pila je nekuhana mlieka, pa je već na večer oboljela. Liečnici nisu joj mogli pomoći. Trpila je strašne muke, od kojih ju je najzad smrt izbavila.

Drugi, tomu slični slučaj dogodio se u istom mjestu i pod istimi okolnostimi. Jedna druga mlada žena pila je takodjer nekuhana mlieka, pa su se i kod nje pojavili znakovi, koji su upućivali na otrovanje sredstvom bedreničkih bakterija. Bolest je dulje potrajala, nego li u prvom slučaju, jer je ova druga žena bila žilavija, ali ni ona nije mogla da dugo odoli užasnomu otrovu.

Ovi slučajevi pokazuju, kako se treba čuvati sirova ili nekuhana mlieka. Ova opomena ne vriedi samo za sela, gdje ljudi, neimajući zdrave, pitke vode, gase žedju mliekom ili piju friško podojeno, još toplo mlieko, radi njegova ugodna teka, nego i za gradove. I u gradovih treba da je pučanstvo na oprezu i neka nikada ne pije mlieka, od onakvih krava, čija je pasmina podvržena tuberkulozi, kao što je primjerice pasmina holandezka i algajska.

Ima na oko vrlo zdravih krava, koje su ipak bolestne i to vrlo opasno. Ljudi misle, da im nekuhano mlieko od tako zdrave živine neće nahuditi, dapače misle protivno, a kad tamo, obole, pa onda oni sami i njihova svojta razbijaju glavu da doznaju kako je došlo do te bolesti; a nitko i nemisli, da je zametak bolesti došao u tielo nekuhanim mliekom.

Svojstva dobrog sjemena žitarica.

1. Sjeme za sjetvu mora biti puno, te glavke i svjetleće se kore. Zrnje požeto u mliečnoj zdreloći nije za sjeme, jer u takovu zrnju nije zametak dostatno razvijen, niti u zrnju ima u zalihi dosti hrane za prvi razvoj klice.
2. Sjeme za sjetvu mora biti podpune klicavosti, t. j. mora biti takovo, da od svakih sto zrna skorom svih 100 zrna proklica. Dobro sjeme ima 95 do 100 po sto klicavosti. Sjeme, koje ima manje od 90 po sto klicavosti nije za sjetvu, jer od takova sjemena nemože se nadati dobroj žetvi.
3. Sjeme za sjetvu hoće se da brzo klica, t. j. da ima u sebi toliko krepčine, da u najkraćem roku proklica. Od žitarica najbrže klica sjeme požęto iste godine; a čim je starije sjeme, tim sporije klica. U predjelim, gdje je malo vremena razpoloživo za sjetvu nesmje se sijati staro sjeme. Pred sjetvom mora se gospodar uvjeriti o krepčini sjemena, odnosno o brini, kojom klica. Samo kod lana, bolje je sijati staro sjeme, nego li mlado.
4. Sjeme za sjetvu mora biti zdrava vonja; a vješt gospodar može da sudi o dobroti sjemena po samom vonju. Sjeme koje daje zapahom ili pliesnom nije za sjetvu, jer je takovo sjeme vlažno požeto ili vlažno pospremljeno, pa se rad vlage na njemu nasele razne gljivice, koje štetuju klicu i uplivaju štetno na klicanje zrnja.

D. L.

Zašto odojci piju osoku

(gnojnicu)

Često je opaženo, da odojci radi toga, što se krmača loše hrani kržljavi dolaze na sviet. To njihovo prirodjeno stanje nemože popraviti ni mlieko krmače, jer mu manjka puno onih tvarih, koje prave krv i kosti, a navlastito manjka mu vapna i fosforne kiseline. Da udovolje potrebam svoga tielesnog ustroja piju odojci osoku. To zlo može se ukloniti jedino svrsishodnijim držanjem i boljom krmitbom krmača dok su suprasne. U tu svrhu preporuča se, da se ljeti drže krmače što više moguće na otvorenom zraku, pa im i u staji, i vani na prostom zraku treba dati priliku, da rujuć u tlu prisvoje iz istog vapna i vapnenih soli.

Krma, sastojeća se od paparenog krompira sirutke i kukuruzne kaše, ne sadrži dosti soli za tvorbu kostiju i za normalni razvitak krmače i odojaka, pa se zato nemože preporučiti za izključivo hranjenje. Dobiju li pako krmače od 100 kilograma životne težine i jedan kilogram ječmene krupice i jedan kilogram raženih posija uz nešto pšenične pljevi na dan, što se sve umiesi u kašu, pa ako se tomu dada ljeti nešto zelene djeteline, a zimi repe onda imadu odkle krmače da namire potrebu solih za tvorbu kostiju toli za sebe, koli i za odojčad. Ako se nemože dozvoliti paša i rovanje, onda im valja davati u svinjac zemlje, mulja iz ribnjaka ili iz potoka, kamena ugljena itd., da može se redovitoj krmi dodavati fosforno kisela vapna, što je bolje i jednostavnije.

Krompir kao hrana za krave muzare.

Francezko ministarstvo za poljodjelstvo dalo je svojedobno nalog profesoru Cornevinu na živinarskoj školi u Lyonu, da pokuša hranjenje krava muzara krompirim. Učeni profesor Cornevin je doisto napravio više raznovrstnih kušnja hranjenja krompirim, pa je priobćio svoja opažanja, koja se u glavno sastoje:

1. Krave, koje se hrane samo izsječkanim sirovim krompirim, mogu dobiti na dan toliko krompira, koliko odgovara 7 po sto njihove životne težine. Dakle krave od 500 kg. životne težine, mogu primiti na dan 35 kg. krompira,
2. Ovako velikom kolikoćom krompira dobiva se više mlieka, ali u istom razmjeru pada životna težina; pa na konac jedu krave krompir samo silimice.
3. Kuhane krompire jedu krave vrlo rado. Ali ako se hrani samo kuhanim krompirim opazi se brzo poremećenje probavnih ustroja

i preživanje, dapače se vrlo često preživanje sasvim obustavi, pa se ovakovim hranjenjem nemože ići dalje.

4. I sirove i kuhane krompire valja pomješati drugom hranom, ako hoćemo za krava u želudcu koristonosno izrabi. Miešanje drugom hranom olakoćuje se probavu krompira, a ako ta hrana sadrži hranom dopunjujućih hraniva potrebita tielu, a kojih krompir nema, onda se u tielu podpuno i posve koristno izrabe krompiri.
5. Hraniva vriednost krompira prokušana je istodobno na dvi skupine krava. Kod jedne skupine sačinjavali su krompiri 50 po sto svih suhih tvarih, a kod druge skupine 22 po sto. Bolji i veći se je uspjeh postigno kod prve skupine; gdje su krompiri sačinjavali 50 po sto svih suhih tvarih.
6. Kušnje su dokazale, da hranjenjem sirovim krompirim podupire se dojnost, dočim da kuhani krompiri podpomažu tovljenje, te da tustilo i salo vidljivo raste u tielu.
7. U dvi skupine podieljene krave dobivalo je kod 8 krava, kroz 4 mjeseca po 10 kg. kromp'ra svaka na dan. Kušnje pravljene svake nedjelje dokazale su, da pada specifična težina, da padaju suhe tvari i sirnina mlieka, dočim je prirašćivalo tusto (maslo).

SVAŠTICE

Da se odstrani iz mlieka i masla tek po repi koji se vrlo često pojavlja u mlieku i maslu, kad se krmi repom, preporuča se ohladiti mlieko i dovesti ga u doticaj sa zrakom. To se postizava, ako se mlieko ohladi na običnom hladilu za mlieko, jer mlieko teče preko cievi, kroz koje teče hladna voda i dolazi pri tom u doticaj zrakom. Čim se više puta zasebice prelije mlieko preko hladila, tim postane bolje i tečnije. Puno takodjer pomaže za odstranjenje teka po repi, ako se obrano vrhnje, prije nego li se otuče u maslo drži neko vrieme na hladnu, a zračnu mjestu u plitkim posudam.

Čišćenje spužva. Porabom, a osobito sapunjačom postanu spužve puno mazave, i težko ih je izčistiti. Za čišćenje mazavih spužva uzme se pol vidra mlake vode, kojoj se dade 2 grama nadmanganova kisela kalija, pa se u ovoj raztopini propere spužva. Onda se izvadi spužva, a dade se vodi 20 grama djeteličine soli (kiselo djeteličine soli), pa se onda opet spužva propere, izvadi i izažme. Istoj vodi doda se najzad nešto malo pepelike (kalija) i 50 grama solne kiseline, pa se opet u njoj spužve properu, a onda se izazmu i properu u daždevici. Ovako barotane spužve postanu posve biele i posve meke.

Da se voda ne smrzne. Vrlo se često u kući smrzne voda, pa ako je u zemljanim ili staklenim posudom, tad one popucaju. Ako nećemo, da nam se voda smrzne, red je da ju samo malo oslanimo. U tu svrhu dade joj se pregršt kuhinjske soli.

Crvatoč. U pokućstvu, a osobito u onom od mekoga drva vrlo se često pojavlja crvatoč. Crvatoč izim što izjedava drvo i kvari pokućstvo, vrlo često je hrdjava družba, jer njegovo ogrizavanje, za dugih večerih i u osamljenih stanovih stavlja mnoge u strahu. Crvatoč se uništi, ako se luknje crvatoča namažu kamenim uljem, sumpornim ugljikom ili voskom kakovim. Ako se nedadu pronaći luknje crvatoča, onda se rabi benzol. Zatvore se prozori dotične sobe, pa se nasred sobe u jednoj plitici postavi benzola. Benzol izhlapljuje, a njegove zadušljive pare prodiru i najsitnije pukotine i ubijaju sve što je tamo živućeg. Dok je benzol u sobi, nevalja u takovu sobu stupati bezobzirno, poništo pak gorućom svećom, jer su benzolove pare vrlo lako upaljive.

Kako se pozna, dali je ogledalo dobro. Ima ogledala, koji kažuju dobro, a ima opet takovih, koji kažuju loše ili izkrivljeno. O tom dali jedno ogledalo kažuje dobro ili loše, može se svak na posve jednostavan način uvjeriti. U tu svrhu metne se tik ploče ogledala, kojeg hoćemo kušati jedan bieli rubac; ako se u ogledalu odrazuje rubac isto onako biel, kako je u naravi, to je onda znak, da je ogledalo dobro, i da je njegova staklena ploča čista kao voda. Ako se bieli rubac u ogledalu odraziva zelenkast, crljenkast i žutkast, to je onda znak, da ogledalo nije dobro, da ne valja.

Uljane slike, čiste se i peru najbolje ohladjenim izvarkom korienja od sapunike, koje se procjedi, pa se mekom spugom izpere uljena slika. Starim slikam, koje su namazane pokostinom, povraća se sjaj pokostine, ako se nakon što su bile izprane izvarkom od žile od sapunjače, namažu poniujom makovim uljem.

Vlažne zidovi u kući. Velika je nevolja vlažan stan. Ipak ima puno vlažnih stanova, osobito u mjestih, koja leže u nizina, gdje nema voda odtoka. Vlažnom zidu kriv je obično vlažan temelj, a opet temeljni zid je vlažan, ako stoji u zemlji, iz koje ne može podzemna voda da odtiče. Korjenita je pomoć u tom slučaju izkopati jamu u dubljinu kraj temelja, te odvest vodu na niže mjesto. Donekle pomogne ako se zid omaže sljedećom sastavinom. Razmrvi se 93 diela opeke i doda se 7 dielova olovne gledje, pa se lanenim uljem umiesi u maz poput kaše, te tim omaže stiena. U tri, četiri dana ovaj liep otvrdne kao cimenat i ne propuštav vlage.

Gospodarske Viesti.

☞ Na koncu smo godine, a mnogi nisu još podmirili predbrojbu za tekuću godinu. Bud je redovito izdavanje lista skopčano velikim i neodklonivim troškovim, molimo za zadnji put naše predbrojnike da nas se spomene i da nam pošalju izplatu predbrojbe, jer se ovako neda naprjed.

Uprava.

***

Zadnjih dana okrenulo je vrieme na meko i kišovito što znatno prieči branje maslina, ondje, gdje su obilno rodile i još nisu pobrane.

***

Trgovina vinom znatno se je makla; ciene su dobre, a u nekim mjestim su i poskočile Najviše vina izvaža se preko Rieke u Hrvatsku i Magjarsku.

***

U sedam Bugarskih luka doplovilo je prošle godine 2215 brodova sa 172 miljuna kilograma tovara, a odplovilo je 2800 brodova sa 300 miljuna kilograma tovara. Veći broj brodova jeste bugarske zastave, a onda turske, ruske, grčke i engležke.

***

Od 13 svibnja do 1 prosinca 1896 obdržavati će su Kielu medjunarodna izložba parobrodarstva i ribolovstva.

***

Od 9 do 14 svibnja b. g. obdržavati će se u Prateru u Beču medjunarodni pazar gospodarskih strojeva.

***

Koncem prošlog mjeseca bilo je u bečkom javnom skladištu: žitarica i brašna 323,334 kv. žeste 11492, sladora 15,364, vina 2,696, ulja i masti 1024, vina 2696, ostale rabe 19,566 q. u vriednosti od 3,493,820 fiorina.

***

Doprinosak vlade u novcu za unapredjenje gospodarstva u Dalmaciji:

a) *Predračunano po Poljodjelskom Vieću.*

	1895	1896
I. Poljodjelsko podučavanje		
1. Za Poljodjelski Zavod u Gružu	5000 f.	5000 f.
2. Poljodjelskoj zadrugi u Dubrovniku	800 „	800 „
3. Pokušalište u Arbanasim	300 „	500 „
Skupa .	6000 f.	6300 f.
II. Štipendije.		
1 Dvi od f. 180 svaka za poljodjel. zavod u Gružu	360 „	360 „
2. Dva za uljarski tečaju u Gružu	600 „	600 „
3. Za sumarstvo na Bodencultur u Beču	400 „	400 „
4. Za vinarski tečaj u Splitu 20 štipendija po 25 fior.	— „	500 „
5. Druge eventualne štipendije	600 „	600 „
Skupa .	1960 f.	2460 f.
III. Listovi i knjige poljodjelskog sadržaja.		
1. Poljodjelskom vieću za Poljodjelski Viestnik .	900 „	1300 „
2. Književne podpore . .	600 „	600 „
3. Za kojege učenicim katoličke i grčko istočne bogoslovije	60 „	60 „
Skupa .	1560 f.	1960 f.
IV. Nagrade.		
1. Pučkim učiteljim . .	— „	1500 „
V. Putujući učitelji	4000 „	8000 „
VI. Tečaj za podkivače u Sinju	400 „	680 „
VII. Za sastavljanje statistike pokr. poljodjelskom vieću.	300 „	300 „
VIII. Podpore za izravno pomicanje poljodjelstva.		
1. Za voćarstvo	3000 „	4000 „
2. Za kloštrice maslina .	1000 „	1000 „
3. Natjecajne nagrade za fina ulja	— „	770 „
4. Za sjeme, krmiva, žitarica i konoplja . . .	1500 „	1500 „
5. Za umjetne gnjojiva .	300 „	1000 „
6. Za gospodarsko orudje i strojeve	120 „	1000 „
7. Za sredstva proti perospori	— „	200 „
Skupa .	5920 f.	9470 f.
IX. Uzgoj životinja.		
1. Za goveda	1100 „	2000 „
2. Za vunjad	500 „	1000 „
3. Za svinje	— „	300 „
4. Za magarad i mazge .	— „	600 „
5. Za Pčelarstvo	100 „	100 „
6. Za svilarstvo	350 „	350 „
Skupa .	2050 f.	4350 f.
Ukupno pod I do uključivo X .		34,720 f.

b) *Proračunano izravno po vladi.*

1. Plaće gospodarskih i šumarskih činovnika	26,000 f.
2. Gospodarsko kemična pokušajna postaju u Splitu	
Redovita troška 10,200	
Izvanredna . . 1,600	
Skupa . f.	11,800
3. Plaće mjernika, putovanja, pripomoći za zdence, mostove i puteve	12,000 „
4. Za pošumljivanje	24,000 „
5. Za filokseru	40,000 „
6. Konjogojstvo	12,000 „
7. Izvanredne podpore za uredjenje rieka i potoka, kod trebuje	50,000 „
Skupa .	165,000 f.

Dakle od:

Proračunanih po poljodjeskom vieću	34,720 „
„ izravno po vladi . .	165,000 „
Ukupno .	199,720 f.

Za svu pokrajinu, su pol miljuna stanovnika, sa filokserom i klauzulom na vratu, da zapuštenošću od secenija proračunano je samo 199,720 fiorina, od kojih kod trebuje ulaže se 50,000 fiorina za uredjenje rieka i potoka, a od preostalih 149,720 fiorina veći dio ide u plaće gospodarskih i šumarskih činovnika, u putujuće učitelje, i za Poljodjelski Viestnik. Čudi nas da nisu uračunali i najmove ureda. Ovakovim načinom koracati će mo napried kao raci!

***

Na 15 t. m. opet je u Steinbrucku bilo dozvoljeno i otvoreno trgovanje svinjam.

***

Njemačko gospodarsko družtvo u Berlinu razpisalo je nagradu za najbolji nacrt štaje za telad i junad.

***

Izvoz dužica hrastovih od lani prama ljetos pao je znatno. Godine 1895 za prvih 9 mjesecih izvedeno je 25,706,717 komada dužica, od kojih 24,575,572 komada preko Rieke. U istom razdoblju god. 1894 izvedeno je 42,930,000 komada, dakle 17,193,283 komada više, nego li ove godine. I ljetos je najviše dužica izvedeno u francezku, biva 23,412,430.

Pitanja i odgovori „G. Poučnika".

A. Odgovori.

102. Već su mi dvaput poginule pčele zimi; molim vas, kako imam pospremiti pčele preko zime, da ne poginu ili ne prozebu?

H. I. V. u S. (Hercegovina).

Zimi valja pospremiti pčele tako, da budu imale barem 6° R. topline. Čim je hladnije, tim pčele više trpe, a razmjerno troše više hrane, jer više jedu za povećanje tjelesne topline. U povoljnim odnošajim uzdrže pčele same ovu toplinu kretanjem krila, a čim biva hladnije, tim više kreću krilim da uzdrže toplinu. U studenim predjelim najbolje prezimljuju pčele u zračnoj i zdravoj konobi, u kojoj valja smjestiti košnice. Gdje ima osobito sagradjen pčelinjak, drže se pčele u pčelinjaku, a do potrebe obalože se slamom. Gdje je još manje studeno mogu pčele prezimiti na polje, valja ali košnice obložiti slamom. Kod nas po primorju prezimljuju pčele na polje bez ikakove zaštite, što nije najbolje, jer ako su košnjice u poldnevnom položaju trpe mnogo od nagle promjene topline; liepi topli zimski dani izmame ih lako na polje, pa i ako ne prozebu mnogo ih pogine od nahlade usljed nagle promjene topline. Tko nema prikladna podruma za pospremiti pčele zimi, red je da si napravi zemunicu, te da u zemunici naslaže košnicu do košnice, da ih obloži slamom i pokrije su 10 do 15 centimetara debelim slojem zemlje. I u hladnijim predjelim mogu pčele prezimiti na polje, pod dobrim plaštem od slame, ali se hoće da je plošt dosti debeo i navlaš opleten za svaku pojedinu košnicu.

103. Molim vas, kako se uzgajaju živice od ruža?

L. M. u P. (Istra).

Za živice, goji se obično divlja suža (*Rosa canina*), jer se ona tako ugusti, da je i manjoj životinji vrlo težko kroz nju proći. I jabučasta ruža (*Rosa villosa*) i *Rosa rugosa* ili *Rosa Regeliana* vrlo su dobre za živicu jer ove nose i ploda, koji se traži i dosta dobro plaća u tvornicam za priredjivanje voća. Najbolja ruža za živice jeste škotska ruža (*Rosa rubiginosa* ili *Rosa Sweet Briar*). Škotska ruža uspjeva u svakoj zemlji srednje dobrote. Pred sadnju izkopaju se jame ili jarci 40 do 50 centimetara široki, a 30 do 40 centimetara duboki; zemlja se u njima po mogućnosti pognoji, pa se onda sade ruže na 25 do 30 cm. razmaka. Sade se u sklopu, tako da na svaki tekući metar dodje 8 grmova u sklopu. Ne trpi od zime, a i suši se dobro prilagodjuje. Zareznici se na ovoj ruži malo gnjezde, ali se zato vrlo rado gnjezde ptice. Raste brzo i vrlo bujno, pa se kroz kratko vrieme ugusti i napravi živica 1½ do 2 metra visokih. Nije ju potreba puno klaštriti, nego samo toliko, da se neizprede odveć visoko. Prve dvi godine nevalja ju klaštriti, jer se iza klaštrenja pojavi mnogo suhorine (posušena) drva.

104. Zadnja nam je oluja povalila puno velikih maslinovih stabala; zemlja se drži žila u grudvi, a masline su još žive i zelene. Dadu li se izpraviti ta stabla bez pogibelji, da ih vjetar opet preoali? Hoće li se primiti?

I. P. u M. (Šibenik).

Prevalje na stabla dadu se izpraviti, ali je težak i skup posao, kojeg vam nebi mogli savjetovati. Bez dvojbe bi se izpravljena stabla opet primila, i nebi ih lako obična snaga vjetra prevalila, vam izvanredno jak sjetva, ali vam, ipak takovi što nemožemo savjetovati, jer kako rekosmo radja je to vrlo težka i skupa. Ako su baš dobra, snažna i plodonosna stabla, pa vam ih je težko izciepati, onda je bolje da ih ostavite tako ležeće, i da im naspete malo zemlje po žilam. I povalieni živiti će dalje, i nositi će ploda. Naravski drugo je pitanje, što ta povaljena stabla zapremaju veliku površinu zemlje, koja je kod nas, gdje je posjed vrlo parcelovan skupociena. Bit će s toga bolje i koristnije, da izciepate povaljena stabla, te da zasadite mladih stabala.

105. Za hranjenja krava repom, već mi se dvaput dogodilo, da im repa prisela u grlu. Molim za naputak kako da si pomognem, u slučaju da opet prisedne hrana u grlu krava?

N. B. u K. (Hrvatska).

Kad kravi prisedne repu, valja otirati palcim s desna i s lieva po vratu prama grkljanu, e da se iztisne repa na polje, ali se za ovakovu radnju hoće vještine. Može se također kušati pomoću jedne cievi od kaučuka potjerati repu u želudac. Ako se pod lakim pritiskom repa izpod cievi ne miče, valja stvar napustiti da se nepočini veće zlo.

S druge strane primamo sljedeći odgovor na ovo pitanje: I. Ako repa ostane u grkljanu ili dušniku nema druge pomoći nego otvoriti živinčetu usta i s malom rukom, lagano, izvaditi repu. II. Ako ostane u prožiraku; valja uzeti malu tanku batinu; kojoj se na vrhu napravi mala lopta od platna; ovu se namoči dobro u ulju, otvore se živinčetu usta i lagano mu se protura batina u želudac, e da batinom ide i repa. Odmah zatim valja dati živinčetu malo slane vode i izvesti ga na zrak.

M. K. O. (Istra).

B. Nova pitanja.

106. Kušao sam gojiti svinje, jer bi bilo dobra izgleda prodaje, ali uvjek bezuspješno. Molim vas, koji su obično glavni uzroci, što svinje neuspjavaju?

I. V. B. u K. (Bosna).

107. Jeli doisto koristno gnjojiti povlja vapnom? Kako se postupa pri tom gnjojenju, i koliko se vapna rabi za gnjojenje?

N. M. u D. (Sinj).

108. Ovdje nam ginu kokoši s reda, neke tako naglo, kao, da im kap padne. Molim jeli se gdje drugdje pojavljalo ova bolest i kako ju liečiše?

A. K. u S. (Hrvatska).

109. Molim vas, koji je najlakši način za uzdržati do kasno kostanje?

S. C. u B. (Boka).

110. Imam liep vinograd u doli, ali je od njega slabo vino i sporo vrije; molim vas što je tomu uzrok?

I. S. u V. (Zagorje).

111. Kako da odstranim smrad od sumpora od kojega zadaje moja rakija?

S. C. u B. (Budva).

☛ Odgovori na javna pitanja kao i nova pitanja, primaju se rado od svakoga, pa i ne bili predbrojnici.

OTVORENI DOPISI

GOSPODARSKOG POUČNIKA.

Predplatili su predbrojbu do konca godine 1896.

P. N. gospoda: Batinić Venc. žup. — Čitaonica - Sv. Jana — Istarska vinarska zadruga. Pola.

Predplatili su predbrojbu do konca t. g. 1895.

P. N. gospoda: Grašić J. ž. — Družtvo „Sloga" - Pag — Brbić O. T. ž. — Gvozdančević A., pos. — Jelačić grof G. — Humljam M. kapet. — Kovačić I., prov. — Majcen D.r J. odvj. — Bakraun J. — Bešlić K. žup. — Ravnateljstvo Kaznione - Gospić — Mrvoš N. — Tanović F., par. — Bulat D.r F. G. — Braća Didolić — Colombis D.r A. — Matešan, prof. I. — Rojc M. od. — Lučić pl. G. — Topić A.

— Slavna Srpska Čitaonica - Kaštel-Lastva — Vaša predbrojba podmirena je do konca prvog polugodišta 1896.

— V. g. Marinković P. — Dobro je!

— V. g. Topalović G. — Za amerikanke *Riparia Portalis* i *Vitis Rupestris*, već smo vam pisali, da je najbolje, da se obratite zemaljskoj vladi u Zagrebu, odielu za unutarnje poslove. Zem. vlada nudja iz memaljskih loznjaka 1000 ključeca *Riparia portalis* za fior. 6, a 1000 korenjaka iste za fior 18; dočim je *Vitis Rupestris jeftinija:* 1000 ključeca stoji fior. 4, a 1000 korenjaka fiorina 12. Težko da bi ih s koje druge strane jeftinije dobili.

— Slavna Čitaonica - Belovar — Broj 22 i 23 poslali smo vam iznovice.

— V. g. D.r O. K. Fleischer — Biti će te svojedobno služeni.

— V. g. Bilić I. — Knjiga „O uzgoju i njegovanju cvieća", stoji fiorina 3; poštarina napose. Ono drugo preporučiti ćemo, do prve prilike, da ste nam zdravo!

— V. g. Ellner A. ž. — Broj 11 poslali smo, a glede onog načina navrćanja pišemo vam. Živili!

U ZADRU, 1895. Brzotiskom Narodnoga Lista.

Godina XV. Izlazi na 1 i 16 svakog mjeseca Broj 1.

GOSPODARSKI POUČNIK

Obće blagostanje zavisi o blagostanju pojedinca a temelj blagostanju pojedinca, jest razboriti rad uz vještu uporabu nauke i izkustva.

Upraviteljstvo lista je u Zadru

Predbrojba u *Austro-Ugarskoj* stoji 3 for. na godinu, u *Inozemstvu* 8 franakà na godinu. *Uvrstbe* plaćaju se 8 novč. po redku za prvi put, a svaki sliedeći put 3 novč. redak. *Clichè* računaju se 5 novč. po centimetru četvornom.

Upravitelj i Izdavatelj: PETAR L. BIANKINI

Odgovorni urednik: NIKOLA ŠIMIĆ

Pisma, naputnice itd. itd. upravljaju se *Upraviteljstvu Gospodarskog Poučnika u Zadru.* — Rukopisi se nevraćaju. Predbrojba je obvezna za godinu danâ, a izplaćuje se u Zadru. Tko nepovrati prva dva broja obvezan je predbrojbi za godinu dana.

ZADAR, 1 Siečnja 1896. Ciena je listu 3 fiorina na godinu. ZADAR, 1 Siečnja 1896.

POZIV NA PREDPLATU.

Ovim brojem stupa „Gospodarski Poučnik“ u petnaestu godinu svoga života.

„Gospodarski Poučnik“ jeste najstarija nezavisna gospodarska novina u Dalmaciji.

Predplata za XV. tečaj, godine 1896 stoji:

Za cielu godinu . . . . fior. 3.—
Za pol godine . . . . . fior. 1 50

Danas, kad porezi, nameti, i razne druge potrebe rastu, red je uporabom temeljite nauke i izkustva nastojati svim silam, da se uz što manje troškove povećaju dohodi zemalja.

„Gospodarski Poučnik“ kako što i dosad podučavati će u rečenom pravcu, e da svaki, koji želi i hoće, gornju svrhu postigne, pa se s toga najtoplije preporuča težacim, gospodarim, te župnicim i učiteljim, koji su u neprestanom doticaju pukom.

☛ Župnicim, dušobrižnicim i učiteljim, koji su u izravnom doticaju pukom daje se list u pol ciene, t. j. za fior. 1½ na godinu.

Uprava
«Gospodarskoga Poučnika».

O investiciji tudjih glavnica.

Širom svieta je poznato, da se sve[illegible]stvo Dalmacije sastoji u njezinim još neizrabljenim surovinam i u njezinom naravnom položaju i podneblju.

To bogatstvo hoće danas, da počmu izrabljivati.

Misao je ta svakako plemenita, samo treba da se provede na način, da bude od koristi domaćem pučanstvu i da pridigne narodno gospodarstvenu snagu zemlje.

Ali način, kojim se kani izrabljivati bogastvo zemlje i podupirati njezin narodno ekonomički razvoj, biva ulaganjem tudjih glavnica, neće ići na podignuće obćeg narodnog blagostanja, nego na štetu istog; satirati će domaću inicijativu, stvoriti će radnički proletoriat, povećati će broj kruhoboraca, i puniti će žepove glavničara.

Narodno se blagostanje podiže vlastitim snagam i postepenim obćim pregnućem i nastojanjem, svako nenaravno naprezanje i natezanje vodi do narodnog ekonomičkog razsula.

Italija, koja je od naravi nadarena tolikim prirodnim bogastvom, jeste narodno ekonomički najslabija zemlja, uprav zato, što se je veći dio investicija stvorilo tudjim glavnicam,

Svi čisti dohodi s izvora njezina prirodna bogastva, idu punit žepove francezkih, engležkih i njemačkih glavničara, a u zemlji se povećava radnički proletarjat, kojemu ostaju na glod janje kosti narodnog bogastva.

Sela i stanovi se razpučuju na korist gradova, pa u razmjeru u kojem raste nevolja, ostanu neobradjene prostrane površine zemlja koje bi mogle hraniti i činiti zadovoljnim miljune glava.

Narodna gospodarstvena snaga ne pridiže se tim, da se nadje zarade, kojim desetak hiljada radnika, ili da se obezbiedi položaj, kojoj stotini proletaraca, nego tim, da se pridiže dobrostanje svakog [illegible]edinca.

Ko[illegible] nas se doduše oskudieva i tekničkom izobražbom i velikim glavnicam; ali to nestvara narodno gospodarstveno siromaštvo zemlje. Mi smo još narodno gospodarstveno bolje položeni, od mnogih naprednih zemalja; jer ako nam naše prirodno bogastvo ne nosi koristi, nije ni od drugih izrabljeno; i nije se pojavilo kod na ono raztrojstvo, koje je u drugim zemljam stvorilo velike mase nezadovoljnika, koje su izgubile svaku narodnu i prirodjenu žilavost i vise o zviždduku kakove tvorničkog poduzeća ili o milosti kakovog glavničara.

Narodno ekonomičke sile, valja postepeno razvijati napram ćudi, naravi i sposobnosti naroda, svako nenaravno natezanje vodi do zatora.

Htjeti stvoriti kod nas Rivieru tudjim glavnicam, koje još neodgovaraju naravnom razvoju pučanstva i potrebam zemlje, raztočit će se narodno bogatstvo na korist tudji glavničara i povećati se u zemlji broj siromaha i nezadovoljnika.

Dalmacija je zemlja, eminentno poljodjelska, pa se sve sile moradu ulagati za podignuće i unapredjenje gospodarstva, koje ima da stvara narodno gospodarstvenu snagu zemlje.

Dok nam cieli kotari budu ležali pod vodom, dok nam ciele okolice budu gole, dok nam blago bude gladovalo po pasnjacim, dok nam njive budu davale manje dohoda, nego li su troškovi obradjivanja, dotad sve tudje glavnice investirane u zemlji, ići će na štetu gospodarstvene snage zemlje i povećavati će broj siromaha i nezadovoljnika.

PODLISTAK.

Katekizam Gospodarske hemije

od

D.ra E. WILDT-A
Ravnatelja agrikulturno-hemičnog pokušališta u Poznanju.

Po šestom izdanju njemačkog izvornika preveo
F. RADIĆ
Učitelj strukovne učionice u Korčuli.

(*Nastavak vidi broj 24*).

DVANAESTI ODSJEK.

Probavljivost i hranitbena vriednost krmivâ.

322. *Bivaju li krmiva podpuno raztopljena probavnim postupkom?*

Ne, osjem malena broja krmivâ, koja se mogu da smatraju malo da ne kao podpuno probavljiva, od većine njih, navlaš od rastlinskih krma, biva probavljen samo jedan dio, pa je i taj posve različite veličine kod različitih skupina krmivâ.

323. *Što biva od neprobavljenog diela hrane?*

Taj dio se odalečuje od tiela u obliku krutih izmetina ili balege kroz zadnjicu, pomiešan sa sluzotinama i iztrošenim čestima probavnih sokova, proizvodima izmjene stvari.

Da se opredieli sadržina probavljivih hraniva u kakvoj krmi, krmi se za sedam dana zasebice, te se za tih sedam dana pomnjivo skuplja balega pokušajnih životinja, mjeri se, te se prosječni ogled podvrgne lučbenoj analizi; jednako se postupa i sa prosječnim ogledom životinji dnevno točno namaknute krme. Razlika izmedju krme i balege podaje količinu probavljivih sastavina krme. Tim putem, tako zvanim probavnim pokušajima, kojima je učestvovala većina pokušalištâ, pronadjen je tečajem zadnjih godina stepen probavljivosti skoro svakojakih krmiva.

324. *U kojem su medjusobnom odnošaju različita krmiva obzirom na njihovu sadržinu probavljivih sastavina?*

Obzirom na stepen probavljivosti mogu se krmiva da razdiele u tri skupine; najmanju probavljivost pokazuju zelene i suhe vrsti krmiva, i to su od ovih zadnjih slame manje probavljive od sienâ; lašnje probavljiva su žitija i mohunjače, kao što i uljevito sjemenje i od njega postignuti obrtnički odpadci (mekinje, uljevite komine, sladove klice itd.), najlašnje i skoro podpuno probavljive su gomoljače i korienjače i od njih pri tehničkom ukoriščivanju postignuti nuzgredni proizvodi (drop, ostanci sladorne repe, meso od krumpira itd).

325. *Od kojih okolnosti zavisi hranitbena vriednost i stepen probavljivosti zelenih i suhih krmiva?*

Hranitbena vriednost i stepen probavljivosti zelene i suhe krme zavisi u prvom redu od dobe, t. j. od razdoblja razvitka u koje su bile pokošene. Što se rastline ranije pokose to bogatije su lako probavljivim hranivima i to

Koliko je godina jedna krmača sposobna za razplod?

Veća ili manja sposobnost krmače za razplod zavisi u prvom redo od pasmine.

Proste vrsti svinja rastu da preko četvrte i do pete godine, a njihove su krmače sposobne za razplod do 8 i 9 godine.

Krmače prostih svinjskih pasmina nose za drugog ili trećeg prasenja primjeran broj odojaka, i u stanju su da ih hrane. Četvrtom godinom obično pada broj odojaka pri prasenju, i jer se krmače utove, nisu više sposobne da dobro doje odojčad.

Krmače domaćih pasmina može se pripustiti nesto pet puta, ali po petome prasenju, nisu više za razplod.

U ovoj dobi su im probavni ustroji još u dobrom stanju, jer još mogu da dobro zvaču i probavljaju hranu, pa su sposobne za tov i njihovo se tov oljenje prilično dobro izplaća. Dulje se vremena drže za razplod samo ove krmače, koje se odlikuju velikom rodovitosti, te oprase znatan broj odojaka, ili po pasmini imadu takovih prednostih, da je i onda koristnije držati ih za razplod, ako malo odojaka radjaju, nego li bi bilo utoviti ih.

Plemenite pasmine, a osobito engležke pasmine, nisu puno prikladne za razplod, jer se lako tove. Krmače engležkih pasmina mogu, da se pripušte 3 do 4 puta najviše, ali za četvrtog poroda vrlo su riedko u stanju da doje odojčak.

Engležke krmače drže se za razplod obično tri godine, a križanci napram tomu, doli kod njih prevladjiva više plemenita krv ili prosta krv. D.

Voćna stabla srednje visine.

Do nedavno, bila je neka vrst mode za čučava i za visoka stabla, dočim su se stabla srednje visine posve malo uzgajala.

Ta moda učinila je svoju, i rek bi, da su voćari triezmenijim razmišljanjem došli do uvjerenja, da su za njih voćna stabla srednje visine mnogo bolja i praktičnija. Dandanašnji se stabla srednje visine svudi uzgajaju, i nema dvojbe, da ta veličina stabala jeste veličina budućnosti.

Za stabla srednje visine razumjevaju se takova stabla čihovo je deblo 120 c/m visoko, t. j. od zemlje do krošnje imade nešto 120 c/m visine.

Stabla takove visine imadu sve prednosti visokih stabala bez da imadu njihove mane; a rode skorom isto tako rano, kao čučava stabla, bez da zahtjevaju velika truda i znanja pri uzgoju.

Sljedeće točke ističu se osobito u prilog voćnim stablima srednjeg uzrasta:

1. Stabla srednjeg uzrasta netraže velike njege, pa su zato osobito prigladna za gospodare, koji voćnim stablim nemogu da velike pomnje posvete.
2. Voćna stabla srednjeg uzrasta su najjeftinija, pa se za nabavu istih najmanje troši.
3. Netrebaju kolca za priveživanje, jer deblo može da samo nosi krošnju.
4. Sve radnje mogu se obavljati sa zemlje, što biva puno laglje i jeftinije.
5. Deblo brže i jače odeblja, pa laglje nosi krošnju, a bud je krošuja bliže zemlji, laglje odoli žestini vjetrova.
6. Plod je laglje obrati, a za branja manje se kvari, pa je trajnije.
7. I voće velika ploda, koje se kod stabala visokog uzrasta neda gojiti, goji se vrlo dobro kad stabala srednjeg uzrasta. Vjetar voće nebaca lako, a jer je plod bliže zemlje čuti više toplinu i brže dozrieva. Košticavo voće radja obilnije, ti većim i liepšim plodom kod stabala srednjeg uzrasta nego li, kod stabala visokog uzrasta.
8. Na istoj površini zemlje dade se zasaditi više stabala srednjeg nego li visokog uzrasta. Istina je doduše, da se u oba slučaja dobiva poprieko jednaka količa ploda, ali stabla srednjeg uzrasta radjaju obilno već u desetoj godini, dočim stabla visokog uzrasta radjaju stopro u dvadesetoj godini.
9. Do devete godine mogu se stabla srednjeg uzrasta njegovati bez stepenica; ovim se služi stopro od desete godine unaprjed.
10. Za prostrane voćne nasade, osobito u onim predjelim, gdje vladaju žestoki vjetrovi, jedini oblik stabala, koji se uspješno može gojiti, jesu stabla srednjeg uzrasta.

Stabla srednjeg uzrasta nemogu se gojiti po kraj puteva, ni na takovim mjestim, gdje bi plod lako pokrali, kako što ni ovdje, gdje se blago pase.

Kad se zasade voćna stabla srednjeg uzrasta u redovitom sklopu, onda se izmedju njih neda ništa gojiti, poništo se pak nemože gojiti loza. D. R. O.

SVAŠTICE

Djubrenje livada Thomasovom troskom i kainitom, može biti izravno ili u smjesi drugim gnjojem ili drugom kojom tvari. Obično se pomješaju pilotinam ili posve raztrošenim stajskim gnjojem, ili se pak pomješa troska kainitom. Gnjojenje obavlja se jeseni. Najprije se livada dobro probrana oštrom branom, pa se razaspe Thomasova troska i kainit, i to 600 k/g. Thomasove troske, a 500 do 600 k/g. kainita po hektaru.

Hrana i piće za koze, koje se goje u kući. U mnogim se kućam goje koze radi mlieka; jer mnoge od njih vrlo često obiluju mliekom, a laglje ih je njegovati i hraniti nego li krave. Koza ljubi suhu hranu; u tu im se svrhu daje kiće od šumskog grmlja, mekinje i krupica. Židka hrana, kao n. p. židko poparene mekinje ili krupica, te zelene a sočne trave nisu za koze. Voda hoće se za koze, da je svježa i zdrava, jer takova voda podupire znatno dojnost. U zimsko doba, kad je studeno dobro je da je voda za napoj nešto mlačna, jer se inače troši mnogo životne topline, što ide na uštrb dojnosti.

Izbjelivanje rubenine terpentinovim uljem, malo je u porabi, premda je inače izvrstno i vrlo uspješno sredstvo. Terpentinovo ulje za izbjelivanje rubenine, rabi se kako sliedi: raztopi se jedna žlica terpentinova ulja, a 3 žlice žeste od 80 do 90 stupnjeva u postotcim, pa se jedna žlica ove raztopine dolije jednom vidru vode, u koji se ima da propere izprano rublje. Izprano rublje namoči se i propere u ovoj vodi, pa izažme i ovjesi da se suši. Ako je moguće dobro je izvjesiti rublje da se suši na suncu, jer biva znatno bjelije.

Ljećivost bjelanca. Bjelanac je izvrstno sredstvo za zacielivanje rana od porezanja. Ako ranu gdje smo se porezali namažemo bjelancem, on se brzo posuši i napravi čvrstu kožicu, te nedopušta da zrak i nečist prodire do rane, pa ona brzo zaraste. Isto je tako bjelanac izvrstno sredstvo u slučaju zapale crieva i lijavice. Bjelanac se dobro ubije su nešto malo sladora, pa se daje bolestniku. I u jačim slučajevim zapale crieva i lijavice može se dati bolestniku do 3 bjelanca na dan. Bjelanac od jajeta je vrlo jeftino i svakome priručno sredstvo, a u navedenim slučajevim od velike lječivosti, samo se hoće da je posve svježe.

Deset najmirisavijih vrstih thee ruža. Najmirisavije thee ruže jesu: *Marèchal Niel, Gloire de Dijon, Perle de jardins. Souvenir d' un ami, Devoniensis, Madame Eugéne Verdier, Belle Lyonnaise, Comtesse Riza du Parc, Adam i Reine Natalie.*

Proti ubodu komaraca i drugih zareznika rabi se vošteni sapun. Ono mjesto, gdje komarac ujede namaže se voštenim sapunom, tako da sapun postane, kao kožica na dotičnom mjestu. Pri jačem ubodu, osobito od takovih zareznika, čigovi ubodi lako otiču i puno srbe, valja za više dana držati na ubodu privlaku voštenog sapuna. Komad voštenog sapuna može da si svak nosi u žepu zamotan u komad hartiji, jer nije od smetnje.

Gospodarske Viesti.

Umro je u Zadru prefesor Ivan Cipčić. Nakon što je već bio namješten kao profesor na Zadarskoj gimnaziji, bio se je posvetio gospodarskim naukam, koje je dvi godine učio u Hohenheinu. Putovao je takodjer u gospodarstveno naučne svrhe po raznim evropejskim zemljam, i bio je za nekoliko godina gospodarstveni izvjestitelj kod dalmatinskog namjestništva u Zadru. Razumio se je u struci,

---

bolje hrane, dočim napredujućim razvitkom biva košnja zbilja obilatija, ali se sve to više umanjuje probavljivost j krmna vriednost.

326. Koja je razlika u sastavu mladjih i starijih rastlina?

U mladosti su rastline bogate surovim proteinom a oskudne surovom vlakninom; kad su starije, opada jim sadržina proteina a raste sadržina surove vlaknine, dočim bezdušičnati izvadci, tustilo i pepeo pokazuju tek neznatne razlike. Dakle po sadržini proteina i surove vlaknine u zelenoj i suhoj krmi može se donekle suditi o hranitbenoj vriednosti i o stepenu probavljivosti tih krmiva. Dušikom bogate a istodobno surovim vlaknom oskudne vrsti siena su najbolje i najlašnje probavljive, kao što obratno dušikom oskudne a istodobno surovim vlaknom bogate imaju najmanju hranitbenu vriednost.

U Möckern-u, su sjenokošu posijanu crvenom djetelinom bili razdielili na tri čestice, koje su bili pokosili u tri različita zemana, i to na 20 svibnja, kad su se uprav posvuda ukazale bie zelene cvjetne glavice, pak na 7 lipnja, kad je sva djetelina bila u jednaku crvenu cvietu, i na 20 lipnja, kad se je oko dvie trećine cvjetnih glavica bilo osušilo, u zeman dakle, koji bi se i u praksi imao smatrati kao najkašnji za košnju djeteličnog siena. Proizvodi košnje izvedene u ta tri različita zemana sadržavahu u suhoj stvari.

	Proteina	*Surovog vlakna*	*Tustila*	*Bezdušičnatih izvadaka*	*Pepela*
1. košnja	10·6%	2.·3%	2·2%	42·5%	10·1%
2. „	16·3 „	28·1 „	2·9 „	44·9 „	7·8 „
3. „	13·2 „	28·8 „	2·9 „	48·4 „	6·8 „

Ukrmivši volove izpalo je, da je od pojedinih sastavina hrane bilo probavljeno:

1. košnja	70·9%	50·6%	58%	70·2%	64·6%
2. „	65·0 „	46·6 „	64·4%	68·4 „	61·0 „
3. „	58·8 „	39·8 „	60·2 „	66·3 „	56·8 „

U drugom slučaju u Hohenheimu spala je sadržina proteina takodjer u crvenoj djetelini od početka svibnja do 20 srpnja od 23·3%, na 11·4% a probavljivost od 76% na 59% a Ritthausen je izpitao ljekaricu, koja je, pokošena na 24 travnja sadržavala 28·7% proteina a 18·3% surova vlakna, dočim je na 3 srpnja pokazala sadržina od 14·8% proteina a 40·4% surova vlakna.

Slične se razlike nahode i u travama. Tako je u Hohenheimu kroz dva godišta krma na istoj livadi bila pokošena u troja različita doba, pomnjivo osušena i opredieljena joj probavljivost krmljenjem škopaca. Sadržina proteina iznosila je

godine 1874			*godine 1877*		
na 24 travnja	*13 svibnja*	*10 lipnja*	*14 svib.*	*9 lipnja*	*26 lipnja*
25·1%	16·3%	13·4%	18·9%	11·2%	8·5%

od toga je bilo probavljeno

79·1%	71·1%	69·1%	73·3%	72·0%	55·6%

dakle sadržina probavljivih bjelanjkastih tvari iznosila je u različita doba:

19·8%	11·6%	9·2%	13·9%	8·0%	4·7%.

(*Sliedi*).

i bavio se je revno zvanjem izvjestitelja. Ali uz velike naše potrebe, bez sredstava, pobrao je trnovih vienaca. Povrativ se učiteljstvu nije se više bavio gospodarsstvom. Laka mu bila zemljica.

***

Primili smo zahvalnošću „*Statistično izvješće o gospodarstvenim prilikama u okružju trgovačke i obrtničke komore u Splitu u godinama 1890 do 1893*". Izdala trgovačka i obrtnička komora u Splitu 1895. Knjiga zaprema 576 strana u velikoj osmini. Izvješće djeli se na pet poglavja: I *Geografički i geološki odnosi.* II *Uprava i žiteljstvo.* III *Prvotni proizvodi* (*a* Poljodjelstvo, *b* Šumarstvo, *c* Ribarstvo). IV *Obrt,* V *Trgovina i Promet.* (1. Uvozna i izvozna trgovina. 2. Brodarstvo. 3. Željezničko pitanje. 4. Poštarski i brzojavni promet. 5. Vjeresijski zavodi. 6. Sajmovi i pazari). Izvješće je vrlo izcrpivo i vrlo pomnjivo sastavljeno, pa u svakom pogledu statistični poučno. Ovom kod nas na jugu prvom djelu ovakove vrsti mi se baš iskreno veselimo, pa želimo, da se i predsjednici drugi naših trgovačkih i obrtničkih komora ugledaju i vriednog predsjednika gospodina V. Lukšića, e da jednoč barem znamo na kojoj smo. Istina je da ovakove statističke radnje stoje velikog truda bez da nose nagrade, ali se bez točnih statističkih podataka nemože naprjed koracati, jer danas svak tko radi, hoće da znade na što može računati. I za gospodarsku statistiku pokrajine troši vlada svake godine f. 300. Zašto se i ta statistika ne objelodanuje?

***

Iz izvještaja pokrajinskog filokseričnog povjerenstva razabire se, da je 1895 razdieljeno u Novalji:

Riparia portalis 300 korenjaka i 2500 ključeca
Rupestris montic. 200 „ i 1000 „
Solonis 200 „ i 4800 „
Ukupno 9000 komada.

Na Silbi i Olibu:

Riparia portalis 300 korenjaka i 1200 ključeca
Rupestris montic. 300 „ i 1500 „
Solonis 300 „ i 1200 „
Ukupno 4800 komada.

Zasadjeno je u razsadniku u Novalji:

Riparia portalis 3000 korenjaka i 33600 ključ.
Rupestris montic. 4200 „ i 27200 „
Solonis 1880 „ i 28550 „
Ukupno 98430 komada.

Od ovih se je po rečenom izvješću primilo:

Riparia portalis 2684 ključ. i 28341 korenjak
Rupestris montic. 4117 „ i 25000 „
Solonis 1600 „ i 7744 „
Ukupno 69486 komada.

Iz istog se izvješća razabire, da će se napustiti estinktivni postupak na Ugljanu, i da: za 1896 godinu trebuje:

Rupestris montic. 20000 ključ. i 7000 korenjaka
Riparia portalis 20000 „ i 3500 „
Solonis 20000 „ i 3000 „
Ukupno 73700 komada.

U državnim razsadnicih ima razpoloživih 48000 komada. Po tom valja nabaviti 60000 komada ključeca i to po 20000 komada od svake vrsti.

Napokon se razabire, da proračun za suzbijanje filoksere u godini 1896 iznaša 25,370 fiorina, od kojih je opredjeljeno za:

a) Radnje iztraživanja . . . . . . f. 10,490
b) Event. prosljedjenje kulturelnog postupka . . . . „ 2,500
c) Eventualna uništenja . . . . . . „ 4,000
d) Državne razsadnike . . . . . . „ 7,380
e) Sprave, knjige, novine . . . . „ 800

***

Na 16 prosinca pr. godine počela su na bogoslovnim sjemeništim predavanja iz gospodarstva, koja će trajati do 15 ožujka t. g. Obće gospodarstvo, živinogojstvo, uljarstvo itd. predaje putujući učitelj Dudan, vinogradarstvo, vinarstvo i voćarstvo putujući učitelj Lovrić.

***

Hrvatska vlada priredjuje sbirku svega voća, a naročito jabuka i krušaka udomaćenih u Hrvatskoj i Slavoniji. U sbirku dolaze samo takove vrsti, koje dobro uspjevaju, imaju ugledan, liep i tečan plod, te su sposobne za prodaju i za kućno gospodarstvo.

***

Ljetos je dozvoljena gojitba duhana u Slavoniji, i to u Požežkom kotaru D. Valentinu na površini od 20 jutara; u pakračkom kotaru, u občini Dobrovac na površini od 25 jutara za 25 toricu po 1 jutro svakom, u občini Kamensko T. Ellingeru na površini 20 jutara; u občinam Antunovac i Hrastovac, daruvarskog kotara desetorici po 1 jutro. U občini Novaci, Cabuna, Spišić Bukovica, Selištu i Satnici, virovitičke županije, po 20 jutara na dvadesetoricu. U Palači, občine, Bobota na površini od jednog jutra. Svi oni, koji su dobili dozvolu za gojenje duhana na površini većoj od jednog jutra, dužni su podignuti o svom trošku pogodnu sušnicu za sušenje duhana.

***

U Eisburgu u Moravskoj otvoreno je dne 5 listopada p. g. srednje vrtlarsko učilište. To je prvo vrtlarsko učilište. Na taj školi upisuju se učenici svake treće godine; uče se tri godine zasebice, a onda pologaju javne izpite i odpuštaju se.

***

Za 20 veljače t. g. sazvan je u Beču šesti sastanak austrijskih gospodara. Kao prva točka dnevnog reda razpravljat će se pitanje nagodbe Ugarskom. Izvjestitelj u ovom pitanju jeste profesor Kaiser, a suizvjestitelj princip D.r F. Schwarzenberg. Druga točka dnevnog reda jeste: Obće proširenje osiguravanja života i starosti malih i srednjih posjednika, u svrhu odterećenja visokih nasljednih nagoda i tištećih obvezujućih pridržaja; a treća točka, o konversiji hypotekarnih zajmova. Bude li vremena doći će na razpravu i četvrta točka, koja glasi: o provedenju načela pokrića (deckungprincipes) na red za eksekucije.

***

Izvoz žitarica iz Austro-Ugarske kroz prvih 11 mjesecih 1895 t. j. od 1 siečnja do konca studenoga pao je znatno napram godini 1894. Razlika je u vriednosti za 12·8 miljuna fiorina, od kojih 12·7 miljuna odpada na sam ječam. Ivezlo se je:

	god. 1894	god. 1895
Kukuruza	100,878 q.	28,979 q.
Proje	3,322 „	4,021 „
Heljde	306 „	408 „
Ječma	3,809,272 „	2,473,064 „
Zobi	104,260 „	23,507 „
Pšenice	584,297 „	638,374 „
Pira	351 „	202 „
Raži	3185 „	4359 „
Okopavina	354 „	158 „
Slada	1,191,772 „	1,302,287 „
	5,806,997 q.	4,475,359 q.

Dakle izveženo je manje 1,331,359 q.

***

Ugarski ministar poljodjelstva dogotovio je osnovu zakona za obnovu vinograda, koji su stradali od filoksere, pa će ju već u prvoj sjednici sabora predložiti. Osnova zakona sadržava dvostruke odredbe, i to takove, kod kojih država neposredno sudjeluje sa svojim sredstvima, i takove, kod kojih država samo posredno podupire radnje. U prvu kategoriju spada osjeguranje produkcije ciepljene i neciepljene loze u velikom broju po družtvih i privatnicih, naobrazba vincilira-radnika i ustrojstvo pokusnih postaja. U drugu kategoriju spadaju odredbe, kojima vlada pomaže vinogradarom, koji su stradali, da dodju do razmjerno jeftina i kratka zajma. Uz nadzor države vlada ograničuje svoju djelatnost glede toga samo na to, da pruži one polakšice, kojimi se zajmovi što laglje i što jeftinije dobiju, pa odpušta porez, biljege i pristojbe za te obveznice, kao i olakšava osjeguranje ovih obveznica uknjiženjem na prvom mjestu. Vlada je glede toga već sklopila s ugar. agrarnom i rentovnom bankom predugovor, pa je samo predlog tog zavoda omogućio, da se unapred osjeguraju mjere, koje propisuje zak. osnova.

***

Po katastralnoj izmjeri zapremaju šume u Bosni 2,310,838 hektara površine ili 55 po sto, u Hercegovini 397,757 hektara ili 4 po sto. U sve imade u Bosni: visoke šume 932.995 hekt. (40 po sto), nizke šume 256,245 hekt. (11 po sto), grmljem obraslih pašnjaka 1,121,598 hekt. (49 po sto); u Hercegovini: visoke šume 62,353 hekt. (16 po sto), nizke šume 18.740 hekt. (5 po sto), grmljem obraslih pašnjaka 316,664 hekt. (79 po sto). Čim bude dovršena regulacija posjeda, zapasti će državni posjed do 1,900,000 hekt. većim dielom visoke šume, a ostalo će preći u privatni posjed.

***

Gojitba duhana u Magjarskoj pada od godine na godinu, jer je skorom svak napuštà, radi toga što se trud neizplaća. Iz podataka priobćenih od ugarskog ministarstva za poljodjelstvo za godinu 1894 razabire se; da se je duhan gojio u 631 občini; da se je gojitbom duhana bavilo 9184 posjednika; da je duhanom bilo zasadjeno 64,465 katastralnih jutara; da je uzgojeno 34,379,724 kilograma duhana; da je srednje rodio duhan 533 k/g po jutru u vriednosti od fiorina 95.47 po jutru; da je vas duhan odkupljen su 6,134,473:55 fiorina. Godine 1893 napravljeno je bilo 52,206,462 k/g; dakle u godini dana bilo je proizvedeno manje 17,826,738 k/g, a napuštena je bila gojitba duhana sa površine od 6000 jutara.

***

U Rusiji napreduje orijaški gojitba i izvoz peradi, a osobito gusaka, pataka i kokoših. Iz južne Rusije izvedeno je prošlog listopada do 300,000 gusaka i pataka. U Isjunurskom okružju tovi se više miljuna gusaka i pataka i prodaju se 50 do 60 kopeljka komad, a u Charkovu prodaje se 70 do 80 kopeljka utovljena guska ili patka.

***

Societé de Chêne, rekbi da će napustiti svoju pilanu u Barču, a da će sagraditi novu blizu Valpova, gdje je prekupilo velike šume grofa Normana.

***

U Niemačkoj podnieti će se reichstagu osnova zakona rad obrane malih tvornica sladora proti velikim. Tvornice koje na godinu proizvadjaju više od 150,000 quintala sladora plaćati će 20 pfeninga doplatka po kvintalu, a nagrade za izvoz sladora, stati će u nekom postotnom razmjeru sa proizvodnjom, povisiti će se takodjer potrošarina na slador od 18 maraka na 24 marke.

Pitanja i odgovori „G. Poučnika".

A. Odgovori.

106. Kušao sam gojiti svinje, jer bi bilo dobra izgleda prodaje, ali uvjek bezuspješno. Molim vas, koji su obično glavni uzroci, što svinje neuspjavaju?
I. V. B. u K. (*Bosna*).

Razni mogu biti ugovori zašto Vam svinje ne uspjevaju, a prvi i glavni po svoj prilici taj, da niste za razplod odabrali pasminu prikladnu vašim odnošajim. Obično biva, da se bolji odojci prodavaju, a gori ostavljaju za razplod, ili se za razplod ne bira odojčad od plodnijih krmača, dok su još u snazi, nego se ostavlja za uzplod odojčad zadnjeg prasenja, koja nema one žilavosti, kako odojčad od drugog

ili trećeg prasenja. Ne pazi se ni na neraste; osobito na to, da su oni dobre promine, u snazi i još sposobni za razplod, nego se kupuju oni koji su jeftiniji. Ako se krmače i nerasti rano upotrebljuju za razplod, dok nisu dobro uzrasli; poništo prije desetog mjeseca nesmje se prasice i neraste pripuštati, jer ako se pripuštaju mladi od 4 ili 5 mjesecih, radja se od njih kržljavo potomstvo. I onda zlo uspjevaju svinje, ako se nemogu dostatno kretati, jer kako što se za svinje u tovljenju preporuča mirovanje, tako se za one za razplod preporuča dnevno kretanje u prostom zraku. I slabo krmjenje krmača za dojenje vrlo loše upliva na potomstvo, jer ono bez dosti, dobrog mljeka kržljavi, a krmača, koja doji odojčad nemože imati dosti dobrog mlieka uz obično hranjenje, nego valja običnoj hrani dodavati sočnije, biva krupice jačmene ili zobine ili mekinja sirutkom i mliekom, Prerano odbijanje odojčadi od štete je za njihov razplod; odojčad se nesmje odbiti pri šest nedjelja; a hoće se dobre njege odojčadi i nakon što se odbije, jer se baš u ono doba najviše razvija njihovo tielo. Do 8 mjeseca valja ih dobro hraniti, i hranjenje urediti na stalna 3 ili 4 dneva obroka. Čistoća u kotcu, kupanje, zdrava voda za napoj, toplina i sluden sve to može biti uzrokom hrdjava uspjeha o gojitbi svinja, a osobito čistoća. Vjerujte u većem dielu slučajeva neuspjeh u gojitbi svinja ima se prepisati nemarnosti, a poništo sreći, i to osobito onda, ako se njega i hranjenje svinja prepušta izključivo služinčadi.

107. Jeli doisto korisno gnojiti polja vapnom? Kako se postupa pri tom gnojenju, i koliko se vapna rabi za gnojenje?

N. M. u D. (Sinj).

Gnojenje vapnom je vrlo koristno osobito za one vrsti zemalja, koje oskudievaju vapnom. Obće se misli, da nema zemalja, koje bi trebovale vapna, jer da ga u svakoj zemlji ima izobilj, a to baš nije istina. Vapno ne samo, da je izvrstno gnojivo za gnjilače nego i za druge težke zemlje, koje obično od naravi ne sadrže vapna. Mnoge dobre zemlje su neplodne samo zato što ne sadrže vapna. Gnojenja takovih zemalja vapnom isto je tako koristno i potrebno, kako što je gnojenje stajskimi i umjetnimi gnojivi. Vapnom je uputno gnojiti sve zemlje, i one koje su od naravi vapnenaste, jer se neprestanim žetvam troši vapno zemlje. Vapno se rabí ili izravno u svrhu gnojenja, kad zemlja vapnom oskudieva, i kad se goje djeteline i sočivnice, koje ljube vapno, ili se pak rabi u svrhu da se poboljšaju mekanična svojstva zemlje. Za svrhe gnojenja rabi se uglično kiselo vapno i živo vapno. Kod uglično kiselog vapna ima do 44 postotka ugličné kiseline, pa se sa 100 djelova uglično kisela vapna daje zemlji samo 56 djelova čista vapna, dočim živo vapno nema ugličné kiseline, te od 100 djelova živog vapna daje se zemlji doisto 100 djelova vapna u svrhe gnojenja. Gnojenje uglično kiselim vapnom jeste mnogo jeftinije on onog živim vapnom, dapače i dvostruka količina uglično kiselog vapna, još je jeftinije od jednostruke količina živog vapna. Gdje se radi o poboljišanju mekaničkih svojstva zemlje, kako što je slučaj pri težkim gnjilačam i tresetečam valja rabiti živo vapno, jer ono bolje djeluje U svrhu gnjojenja rabi se 6 do 12 kvintala živoga vapna ili 12 do 24 kvintala uglično kiselog vapna po hektaru; a u svrhu poboljšanja mekaničkih svojstva zemlje rabi se mnogo više, najmanje 20 do 50 kvintala po hektaru. Gnojenje vapnom valja opetovati svaki put, kad se opazi, da rodovitost zemlje počimlje malaksati.

108. Ovdje nam ginu kokoši s reda, neke tako naglo, kao, da im kap padne. Molim jeli se gdje drugdje pojavljalo ova bolest i kako ju liečiše?

A. K. u S. (Hrvatska).

Sva je prilika da vaše kokoši ginu od kratelja (Cholera); bolest koja je poznata i po drugim mjestim, je zna kadšto uništiti svu perad u jednome mjestu. Kratelj peradi je kužna bolest, kako što i kratelj, koji pohadja ljude a veliko je zlo radi toga, što samo nekoliko mikroba u zemlji mogu da okuže kokošinjak, i da budu uzrokom da sva perad brzo i naglo pogine. Kratelj se pojavlja naglo i ubije brzo. Kokuši koja oboli, postane kupa nešto ljubičasta, uhvati ju trzavica i padne mrtva, ali to se dogadja takovom brzinom, da se jedva sjeti o stvari onaj koji polak stoji. U izmetinam živadi ima takodjer mikroba, pa ako se druga živad nahrani na takovu mjestu, gdje je došlo takovih izmetina ili napoji u vodi, u kojoj je došlo takovih izmetina, pogine. Pokojni Pasteur je ovu bolest temeljito proučio, te preporuča kao liek sumporovu kiselinu ili bolje rečeno vodu, kojoj se po litri doda 2 grama sumporove kiseline. Ovom se kiselom vodom peru kokošinjaci, koševi za jaja, gnjezda za nesenje, dapače se obilno polieva i po zemlji kokošinjaka i trkališta, kako što i po svim onim mjestim gdje dolaze kokoši. Ovom kiselastom vodom valja izprati kljun, noge i perje kokoših, a dapače je dobro, ako se dodade malo i vodi za napoj. Bolje se uzčuva živad od kratelja, ako se preventivno ciepa kratelj. Pasa za ciepljenje kratelja ima na prodaju kod Posteurovog zavoda u Parizu Dakle, da obranite vašu perad, red ju je preventivno ciepiti proti kratelju, a onda vas kokošinjak, posudje i perad izpirati vodom, kojoj je dodano 2 po sto sumporove kiseline.

109. Molim vas, koji je najlakši način za uzdržati do kasna kostanje?

S. C. u B. (Boka).

Ako želite do kasna uzdržati zdrave kestene, red je da ih oberete, kad su zdreli; nezdreli kesteni laglje gnjiju od zdrelih. Još se bolje uzdrže kesteni ako im se neskida ljuska; te osobito onda, ako se svom ljuskom drže u suhim i hladnim prostorijam. Kesteni se dadu dugo čuvati, ako se drže 10 do 15 dana u vodi, e da izgube svoju klicavost, pa ako se onda posuše i pospreme u suhim prostorijam. U Italiji osobito u Toškani, običaj je čuvati kestene na sliedeći način: postave se u krušnicu, nakon što je kruh spečen e da se dobro posuše, a onda se pospreme u skrinjice obložene iznutri hartijom; U Toškani od ovako pospremljenih kestena prave brašno od kestena, iz kojeg pak umiese pogače, koje su vrlo tečne i ubljubljene.

110. Imam liep vinograd u doli, ali je od njega slabo vino i sporo vrije; molim vas što je tomu uzrok?

I. S. u V. (Zagorje).

Sva je prilika, da je zemlja odveć tusta i lažna, pa vinograd odveć bujno tjera i razvija mnogo lišća, koje pak neda grоždju da dozrije Mogli bi biti i drugi razlozi od kojih je vino slabo i ne vrije, osobito peronospora, pa i onda, ako je vinograd prvašnjih godina od peronospore protrpio. I odveć nizka toplina u vrionici i konobi može usporiti vrienje, dapače i obustaviti ga. Mast, koji potiče od grоždja potrgana nakon kišna studena vremena vrlo teško vrije. Ali se u ovim zadnjim slučajevim dade pomoći ili tim, da se uzrije konoba ili tim da se ugrije mast. Za točan odgovor, trebalo bi stvar na licu mjesta potražiti, da se ustanove točno uzrozi.

111. Kako da odstranim smrad od sumpora od kojega zadaje moja rakija?

S. C. u B. (Budva).

Vonj po sumporu izvaditi će te vašoj rakiji, ako istu budete nekoliko put pretočili na otvorenom zraku. Ali i ovim načinom ostati će u rakiji trogova svoja po sumporu. Bolje je da rakiju dobro osumporite, jer se onda djelovanjem kisika od zraka pretvara sumporita kiselina, u sumporovu kiselinu, koja ne smrdi.

B. Nova pitanja.

1. Molim Vas, što je to Lyonsko navrćanje loze? Imade li prednost pred engležkim navrćanjem loze?

A. E. u K. (Istra).

2. Molim Vas, kad je najprikladniji zeman, da se povede zimsko klaštrenje voćnih stabala?

I. S. u L. (Split).

3. Koje su vrsti krompira prikladne za veliku gojitbu, a istodobno rode obilno?

M. B. u K. (Hrvatska).

4. Molim Vas, imali jednostavni liek za liečenje pipite kod kokoši? Koji su izvanjski znakovi, po kojima se pozna, da se je ta bolest počela pojavljati?

M. A. u S. (Hercegovina).

5. Lani se je zlatin (chlorosi) bio široko pojavio po našim vinogradim: molim Vas, imali liek proti zlatinu? Koji bi se liek uspješno mogao sad zimi ili na proljeće upotrebiti proti zlatinu?

N. C. u S. (Kotari).

☞ Odgovori na javna pitanja kao i nova pitanja, primaju se rado od svakoga, pa i ne bili predbrojnici.

OTVORENI DOPISI

GOSPODARSKOG POUČNIKA.

Predplatili su predbrojbu do konca godine 1896.

P. N. gospoda: Vrsalović B. — Vitezić D.r D. — Čitaonica (Novi Vin.) - Belovar — Delnice — Sinj — Split — Brod na Savi — Štanfel J. ž. — Matejčić prof. F. — Viški Skup — Moretti D.r L. — Topić S. — Ružić G. — Buić O. C. — Borelli knez M. — Rinaldi pl. V. — Skelin P. — Streit G pr. bis. — Gugler P., pr. bis. — Reiser F. — Turković V. — Čičigoj J. prof. — Viša Pučka škola - Brod na Savi — Friedl H., nadp. šum. — Občina - Sućurac — Ćaćić O. M. — Monti D.r L. — Petrović I. N. — Didolić J. T. — Krivošić Mijo — Laginja M. ž. — Hrvatski Sastanak - Selca.

Predplatili su predbrojbu do konca I. polugodišta t. g. 1896.

P. N. gospoda: Fučkan T. ž. — Karaman D.r S. — Čitaonica - Kostrena Sv. Lucija — Mihotići - Selce (Vinodol) — Lucijanović I. iz. polj.

Podmirili su predbrojbu do konca t. g. 1895.

P. N. gospoda: Draganić pl. V. — Trinajstić D.r M. — Turković J. — Žerjavić D.r J. — Bahovec M. — Barbot F. — Berticioli M. — Firdus Alibeg — Ivanišević D. F. — Občina Opuzen — Papi M. — Kr. Ratarnica - Požega — Kr. gospodarsko-šumarsko učilište - Križevac — Juretić M. — Margetić A. — Popović Š. — Čitaonica - Jelsa — Mazzura N. — Plančić N. ž. — Šimetta P. — Hrvatski Skup - Pučišće — Knežević P. — Pučka škola — Ivanoveselo — Urlić Ivanović J. ž. — Zlendić V. — Katić E. — Lončarević M. — Pintar J. — Stipulin S. — Bosanac S. par. — Sabioncello M. — Berković D. — Neuman D.r D. — Občina - Makarska — Peklić M. — Šiprak M. — Alfirević S. — Čikara P. — Mladinov M. — Občina - Nerežišće — Tripalo F. p. S. — Sisgoreo I. K. kan. — I. Bogdanov — Bielić M. kap. — Čokrlić I. — Lukateli Ljubića — Mišetić D.r R — Milović D. L.

— V. g. Banjavčić D.r I. — Obrnuli smo list na gospodina Janka Perakovića u Barilović — Vaša predbrojba podmirena je do konca kolovoza 1896.

— V. g. Bakija D. S. — Vaša predbrojba podmirena je do konca godine 1897,

— V. g. Buić O. C. — Broj 4, 5, 7 i 16 godine 1895 poslali smo vam.

— Sl. C. Kr. Kemično gospodarstvena pokušajna postaja u Splitu — Odposlali smo vam zatražene brojeve.

U ZADRU, 1896. BRZOTISKOM NARODNOGA LISTA.

Godina XV. Izlazi na 1 i 16 svakog mjeseca Broj 2.

GOSPODARSKI POUČNIK

Obće blagostanje zavisi o blagostanju pojedinca a temelj blagostanju pojedinca, jest razboriti rad uz vještu uporabu nauke i izkustva.

Upraviteljstvo lista je u Zadru

Predbrojba u *Austro-Ugarskoj* stoji 3 for. na godinu, u *Inozemstvu* 8 franakâ na godinu.
Uvrstbe plaćaju se 8 novč. po redku za prvi put, a svaki sliedeći put 3 novč. redak. *Clichè* računaju se 5 novč. po centimetru četvornom.

Upravitelj i Izdavatelj: PETAR L. BIANKINI

Odgovorni urednik: NIKOLA ŠIMIĆ

Pisma, naputnice itd. itd. upravljaju se *Upraviteljstvu Gospodarskog Poučnika u Zadru.* — Rukopisi se nevraćaju.
Predbrojba je obvezna za godinu danâ, a izplaćuje se u Zadru.
Tko nepovrati prva dva broja obvezan je predbrojbi za godinu dana.

ZADAR, 16 Siečnja 1896. Ciena je listu 3 fiorina na godinu. ZADAR, 16 Siečnja 1896.

POZIV NA PREDPLATU.

Ovim brojem stupa „Gospodarski Poučnik" u petnaestu godinu svoga života.

„Gospodarski Poučnik" jeste najstarija nezavisna gospodarska novina u Dalmaciji.

Predplata za XV. tečaj, godine 1896 stoji:

Za cielu godinu . . . . fior. 3.—
Za pol godine . . . . . fior. 1 50

Danas, kad porezi, nameti, i razne druge potrebe rastu, red je uporabom temeljite nauke i izkustva nastojati svim silam, da se uz što manje troškove povećaju dohodi zemalja.

„Gospodarski Poučnik" kako što i dosad podučavati će u rečenom pravcu, e da svaki, koji želi i hoće, gornju svrhu postigne, pa se s toga najtoplije preporuča težacim, gospodarim, te župnicim i učiteljim, koji su u neprestanom doticaju pukom.

☞ Župnicim, dušobrižnicim i učiteljim, koji su u izravnom doticaju pukom daje se list u pol ciene, t. j. za fior. 1½ na godinu.

Uprava
«Gospodarskoga Poučnika».

U oči sabora.

Za dan 23 t. m. sazvan je sabor dalmatinski. Ovo je nakon zadnjih izbora prvi put što se sabor sazivlje; pa i ako ne stupa u njemu puno novih odabranika, ipak je novi sabor, koji uz redovite odnošaje ostaje u moći za šest godina dana Djelatnost pokrajinskih sabora posve je ograničena, a suženа je s tim, što se sabori samo za kratko vrieme sazivlju, ali ipak i u svom umjerenom djelokrugu mogu sabori stvoriti zaključaka i zakona od velike koristi po zemlju, osobito takovih, koji idu na unapredjenje i poboljšanje narodno gospodarstvenih odnošaja zemlje.

Po postojećim temeljnim državnim zakonim, u narodno gospodarskim pitanjim vlada si pridržaje obću inicijativu, a tvarna djelatnost pripuštena je posebnicim, gospodarskim zadrugam i saborim. Iskreno rečeno naši su se sabori dosad vrlo malo bavili narodno gospodarstvenim pitanjim; sve se je izčekivalo od vlade, koja, da i hoće, nema razpoloživih sredstava, koliko ih zahtjevaju naše potrebe, pa to i je razlog zašto je zemlja toliko zaostala u gospodarstvu.

Na opravdanje slabe djelatnosti dojakošnjih sabora navadja se siromaštvo zemlje, i otežčajući mjestni odnošaji, to je dodaše istina, ali je baš ta okolnost morala savjetovati da se doprinese žrtava, jer siromaštvo zemlje, stoji uvjek u izravnom razmjeru sa njezinom narodno gospodarstvenom snagom; a u zemlji eminentno poljodjelskoj, kako što je Dalmacija, narodno gospodarstvena snaga zemlje zavisi od poljodjelstva, odnosno od poljodjelske proizvodnje.

U našim odnošajim nemože se računati na bogatstvo, na obrt i na trgovinu, koje u drugim zemljam stvaraju bogatstvo, nego na samu poljodjelsku proizvodnju.

Sabor je dakle u prvom redu pozvan, da stvari takovih zakona, koji će unaprediti ratarstvo zemlje, jer se narodno gospodarstvena snaga zemlje može pridići jedino i samo unapredjenjem ratarstva, odnosno pomnoženjem gospodarskih proizvoda.

Ali pomnoženje gospodarskih proizvoda, nemora da uzsliedi samim proširenjem površine težatnih zemalja, nego u prvom redu umnim i racijonalnim gospodarenjem, da uz iste troškove zemlja više radja, i da daje za pokriće kućnih potreba i za izvoz, pa da se uz gospodarstvo pridigne stočarstvo, i mali gospodarski obrti, kojimi se unovčuju surovine.

Primjeliti će se, da je zemlja siromašna, a da se bez novaca neda ništa učiniti. To je živa istina.

Ali, kako što je zemlja učinila žrtava za škole, za bolnice itd., isto tako može učiniti žrtava za unapredjenje gospodarstva zemlje, i ovakove žrtve su tim opravdanije i koristnije,

PODLISTAK.

Katekizam Gospodarske hemije

od

D.ra E. WILDT-A

Ravnatelja agrikulturno-hemičnog pokušališta u Poznanju.

Po šestom izdanju njemačkog izvornika preveo

F. RADIĆ

Učitelj strukovne učionice u Korčuli.

(*Nastavak vidi broj 1*).

327. Kako se u rastlinama različititi doba razvitka ponaša sadržina nebjelanjkastih dušičnatih slučenina?

Sadržina dušičnatih slučenina koje se ne nahode u obliku bjelančevine je u mladjahnim još nedoraslim rastlinama znatno veća; jer se one pojavljuju poglavito pri novo tvorevinama, predstavljajuć prelazni stepen za tvorenje bjelanca. (Pit. 113). Napredovanjem rastlinskog razvitka sve jih više nestaje i to u travama obično prije nego li u djetelinama, tako da u dozrelim rastlinama nahode se tek neznatne količine dušičnatih nebjelanjkastih slučenina.

I ako, se u mladjahnim rastlinama nahodi znatno veća količina dušika u obliku škroba, to je ipak sadržina doisto probavljivih bjelanjkastih tvari jošte veća nego li u starijim rastlinama. Vrsti siena navedene na posliednjem mjestu predjašnjeg pitanja bile su naime izpitane i u sadržini skroba, i doznalo se je, da su sadržavale sliedeće količine škroba (izračunane sa izravno opredieljenog škrobova dušika pomnoživši sa čimbenikom 6·25 običajnim za bjelance).

1874

24 travnja	13 svibnja	10 lipnja
5·5 po sto	3·1 po sto	1·8 po sto

1877

14 svibnja	9 lipnja	26 lipnja
6·5 po sto	1·8 po sto	0 6 po sto

pošto je sadržina probavljiva surova proteina u tim vrstina siena iznosila:

19·8 po sto 11 6 po sto 9·2 po sto 13·9 po sto
8·0 po sto 4·7 po sto

ostaje nakon odbitka škrobovih slučenina kao doisto probavljivo bjelance:

14·3 po sto 8·5 po sto 7·4 po sto 7·4 po sto
6 2 po sto 4·1 po sto.

U postotcim ukupne sadržine dušika prikazuje se neproteinov dušik u pojedinim slučajevima sa:

21 8 po sto 19·0 po sto 13·6 po sto 34·5 po sto
15·9 po sto 12·3 po sto

velika sadržina škroba dneva 14 svibnja 1877 razjašnjuje se vjerojatno hladnim i vlažnim vremenom koje je tada vladalo i prije toga izvedenim jakim pognojenjem osokom.

328. Koje druge okolnosti imaju još upliva na sadržinu hranivâ i njihov stepen probavljivosti u zelenim i suhim krmivimâ?

Osjem doba razvitka rastlinâ ima upliva na hranitbenu vriednost stanje gnojenja i ostala svojstva tla, vrieme, te položaj manje ili više prisojan.

Ne smije se omalovažiti upliv sunčane svjetlosti; trave ne rastu zbilja toliko visoko u prisoju, ali prave zato gušću splet i smiešane su sa jače hranivim i aromatičnijim travama, nego li na osojnim položajima; ove zaduje posjeduju osjem toga i puno veću sadržinu vode a prema tomu i manju hranitbenu vriednost

329. Kako upliva stanje gnojenja tla?

U obće raste na plodnu, navlaš dušikom bogatijem tlu takodjer bolja, bjelancem bogatija krma; sieno sa livadâ, koje su kroza zimu izložena poplavama ili bivaju umjetno naplavljene, ima zato veću vriednost od onoga sa nepognojenih livada.

Bujniji razvitak rastlinâ na jače pognojenu tlu razpoznaje se već na očigled i uzrokom je tako zvanih bujotina. Sieno od mačice ili timotejke sa malo crvene djeteline koje je poticalo iz položajâ polja u običnu stanju gnojenja i od takovih jače pognojenih bujotina, pokazalo je sliedeće razlike u sastavu suhe tvari:

	Surova proteina	Surova vlakna	Tustila	Bezdušičnatih izvadaka	Pepela
Obič. pognojeno	11·0%	22·5%	4·2%	56·3%	6·0%
Jače „	20·3 „	26·6 „	4·8 „	41·3 „	7·0 „

što se unapredjenjem gospodarstva, povećavaju dohodi, a tim se pridiže porezna snaga zemlje. Kad ima odklen, lako je plaćati veće poreze, ali je zlo onda, kada porezi rastu, bez da rastu dohodi, ali ako dohodi padaju, kako što danas biva.

Novi bi sabor morao u prvom redu konačno riešiti pitanje zemaljskog vjeresijskog zavoda, da taj zavod započne svoju djelatnost i blagobotno upliva na poboljšanje gospodarstvene snage zemlje, toli tim, što bi se laglje došlo do glavnice, koli tim što bi se obolila kamata.

Zakonom za unapredjenje stočarstva, a osobito zasnovanjem zemaljskih postaja za uzgoj plikladnih goveda i ovaca. Zakonom za olakoćenje regeneracije vinograda, koji propadaju i koji će nam propasti od filoksere, a osobito takovim zakonom, kojim bi bilo moguće lako doći do glavnice u svrhe regeneracije. Zakonom, koji bi se išlo za unapredjenjem malih domaćih obrta, a u prvom redu uljarstva, pa tkaločkog obrta, i drugih malih obrta, kojimi se izrabljuju sirovine.

Bez ovakovih zakona, koji mogu pridignuti i koji su u drugim zemljam već pridigli gospodarstvenu snagu zemlje, mi ćemo sve više nazodavati.

Sredstva za utamanjivanje zareznika.

Vrlo česta su pitanja o sredstvim za utamanjivanje zareznika; pa nije s toga s gorega, da se jednoć o pitanju obširno progovori.

Za utamanjivanje zareznika rabe se najradje sljedeća sredstva:

Karbolna kiselina, sumporni ugljik, kameno ulje, razni proizvodi theera i pyridin.

Ova se sredstva nemogu čista rabiti, jer bi štetovali bilje, a vodom se nemješaju, nego ostanu odieljeni.

Razni su stručnjaci pravili kušnja o načinu, kako bi se mogli najbolje usapuniti. Od svih tih kušnja najvažnije su one A. Torgiani-Tozzetti-a i G. del Quercio.

Oba dvojica preporučaju sljedeće smjese:

a) 5 djelova knadalina, 10 djelova sumpornog ugljika, 5 djelova kamenog ulja, i 350 do 800 djelova vode, napram tomu dali se hoće da sredstvo proti zareznicim bude slabije ili jače.

Za drugu usapuninu preporučaju:

b) 3 djela sapuna, 10 djelova sumpornog ugljika, 5 djelova Phenola i 500 do 1000 djelova vode.

Treće sredstvo proti zareznicim prirediva se po njihovu naputku, iz:

c) 5 djelova alkoholične raztopine sapuna, 5 djelova amylalkohola; 10 djelova sumpornog uglj ka, 5 djelova kamenog ulja, i 350 do 800 djelova vode.

Gornji stručnjaci napravili su kušnje i o tomu, dali su ova razna sredstva proti zareznicim štetna za bilje ili ne. Kušnje su pravili škropljenjem loza., jabuka, krušaka, prasaka, šljiva i lemuna. Osobito im je bilo na to da se uvjere, ako škropljenjem štetuju mladice.

Sredstva, koja su bila žestoka za mladice, opažalo se je to nakon dva sata vremena, jer bi koža pocrnila, a pri preveć žestokom sredstvu provehne lišće i posuši se.

Kao podpuno neškodljive po bilje pokazale su se sljedeće usapunine:

I. Usapunina od sapuna sa kamenim uljem	od	0 5	do	2·0%	
„ „ „ sumpor. ugljikom	„	0·5	„	1·0	„
„ „ „ Nitrobenzolom	„	0·5	„	0 75	„
„ „ „ Benzolom	„	0·5	„	0·75	„
II. Usapunan'na od alkohol. raztopine sapuna, petrolja		0 2	„	1·2	„
„ „ „ i sump. ugljika	„	0·25	„	0·75	„
„ „ „ i Nitrobenzola	„	0·25	„	0·5	„
„ „ „ i Benzola	„	0·25	„	0·5	„

Kušnje su takodjer dokazale da sredstva za ubijanje zareznika, tim laglje nahude bilju, koje se škropi, čim je veća toplina, te da s toga u ljetno doba, kad je po danu toplina prilično visoka nevalja škropit prije četvrtog sata po podne.

Drveno triešće, kao stelja za blago.

Kako se vrlo često oskudieva potrebitom količom slame za stelju, traži se drugim sredstvim slamu izmieniti, pa se za stelju rabi treset, pilotine, a u novije doba i drveno triešće, osobito ono na sitno i meko izblanjano i poznato pod imenom drvene vune.

Drveno triešće upija više vode od slame, a triešće od mekog drva znatno više od triešća od tvrdog drva. Po kušnjam Ramana i Kuliša 100 djelova drvene vune upija 131 do 333 diela vode, dočim 100 djelova ražene slame, pod istim uvjetim upija samo 200 djelova vode.

Na djubrištu i u zemlji raztvara se i gnjije drveno triešće isto, kako slama. a i gnjojna vriednost nije manja.

O drvenom triešću za stelju, tvrdi se dosad sljedeće:

1. Drveno triešće jeste zdrava, meka i suha stelja, da pruža blagu ugodno ležište.
2. Drveno triešće upija dosti vode, svakako toliko, koliko se od dobre stelje zahtjeva, a poništo manje od slame.
3. Gnjoj od triešća raztvara se (izgnjije) posve u zemlji kroz godinu dana.
4. Nije se moglo opaziti, da bi gnjoj od triešća ikako štetno djelovao na narav i rodovitost zemlje.
5. Drveno triešće nema u sebi hranivih sastavina za bilje, te u tom pogledu znatno zaostaje za slamom. Sva gnojna vriednost drvena triešća potiče od izmetina i osoke.
6. Obća uporaba triešća za stelju bila bi od koristi za šumarstvo, jer dok bi s jedne strane prestalo štetno sakupljanje lišća u šumi za stelju, d[illegible] se koristonosno izrabiti sve drvo ma[illegible]dnosti.
7. Za svakog konja h[illegible] na dan 3 do 3½ kg drvena triešća za stelju, a za svako govedo hoće se na dan 4 do 5 kilograma drvena triešća za stelju. *Z. H. P.*

Mlieko za djecu.

Gradovi troše veliku količu mlieka, koje većim dielom ide, kao hrana za djecu. Imanja u blizini gradova najbolje unovčuju mlieko, a još bi ga bolje unovčavali, kad bi pazili, da mlieko bude što prihladnije za dječju hranu.

Profesor D.r Backhaus, daje sljedeće naputke, koji da bi se morali držati gospodari u blizini gradova, u svrhu da proizvadjaju dobrog mlieka za djecu. Pasmina neodlučuje ni najmanje na to dali je mlieko prihladno za dječju hranu ili ne.

Glavno je i najvažnije pitanje da krave budu posve zdrave, pa je s toga dobro, da ih živinar svako često pregleda. Bolestne krave valja odmah odstraniti iz štale, i premda se mlieko sterilizavanjem čidi posve ne štetno po dječje zdravlje, pa i da potiče od bolestnih život nja, ipak se takovo mlieko nesmie pomješati sa onim od zdravih životinja; jer i ako sterilizovanjem postane mlieko ne štetno po ljudsko zdravlje, ipak je ovo manjkovo, jer u mlieko od bolestnih životinja nije naravan razmjer u sastavinam.

Mlieko od krava, koje se tjeraju, valja takodjer odieliti, jer nije za djecu.

Mlieko od krava. koje su se otelile takodjer nije za djecu, te kroz prve 3 nedjelje dana po telenju, valja mlieko od tih krava odielivati od ostalog mlieka.

Što se hrane tiče, najbolje se mlieko za djecu dobiva, ako se krave hrane sienom gorskih livada, pšeničnom krupicom i mekinjam.

Dobra zelena krma, daje bolje i točnije mlieko od suhe, dapače nije dobro hraniti uvjek krave suhom krmom, jer se onda dobiva jednolično mlieko.

Drop ne djeluje štetno na mlieko, ako se svježe krmi, i ako se jasle drže posve čiste.

Svježa repa i sječka dobre su, dočim kisele sječke od repe, daju mlieko, koje ne prija djeci.

Sočna hraniva bolje je krmiti u suhom stanju, nego li u obliku kašica.

Luka, češnjaka, kiselice, pljesniva siena i

Sadržina surovog proteina je dakle skoro dvakrat veća u rastlinama pokošenim na jače pognojenim mjestima. U drugim slučajevima našle su se razlike u sadržini surovog proteina od 9-12 po sto i od 10·4-16·4 po sto.

330. Od kolikog su upliva ostala svojstva tla i vrieme?

Ako je tlo, na kojemu su rastline izrasle malovlažne naravi ili je vrieme koje vlada za najživlje vegetacije posve suho, onda rastu rastline samo kukavno, one dopru do zrelosti prije nego li postignu podpun razvitak, pa usljed toga oskudievaju hranivima, osjem toga su i vrlo drvenaste a prema tomu manje probavljive, radi tanjih stablika kojima je uzrok bila kukavna hrana.

Opazit će se dakle velika razlika u hranitbenoj vriednosti krmâ pokošeni na istom stepenu razvitka, prema tomu dali su rastline rasle na suhu oskudnu tlu, pri tanku stanju i pri trajnoj suši, ili na vlažnu dobru tlu, pri bujnu stanju i povoljnu vremenu; prva će biti puno bogatija surovim vlaknom a oskudnija proteinom, kao što i manje probavljiva od zadnje.

331. Što se može kazati obzirom na sadržinu hraniva zelenog krmiva?

Zelena se krma odlikuje svojom velikom sadržinom vode, koja iznosi 70-90 po sto, i to su mladje rastline vodenastije a oskudnije suhom tvari od starijih.

Osjem toga je naravno, kako što je već prije napomenuto, sadržina proteina i probavljivost u toliko veća, u koliko su mladjem stanju rastline pokošene.

332. Kojom se vrsti krme krmi u zelenu stanju?

U prvom redu djetelinama, te ljekaricom, grahorkom, takozvanom smjesi (koje sastoje od vlatja od jarinâ i mohunjača, n. p. grahorice), vučkom, kukuruzom, heljdom, bielom gorušicom, ptičostopom, koljenikom, lišćem od repe za marvu od mrkve, kao što i lišćem sa drveća; travom se naprotiv, osjem na paši, samo u riedko krmi.

Od djetelinâ goji se obično za zaleno krmljenje, osjem crvene djeteline, navlaš rumena ili ruska djetelina, kamenita djetelina, kao što biela djetelina, švedska djetelina ili bastard, i vučac ili žuta ždralika. Rumena djeteljna umrzne lako u studenim predjelima, kao ozimina, dočim daje, kad se u proljeću posije daje zelenu krmu baš medju dvie košnje crvene djeteline, može je dapače podpuno zamieniti, pri lošem prezimljenju crvene djeteline; ali brzo odrveni te ima u obće malenu hranitbenu vriednost. Kamenita djetelina tim se odlikuje, što još može da uspieva na suhu laganu pjeskovitu tlu, gdje crvena djetelina ne može da se uzdrži, i što se odrvenjuje lako, ali joj je manja sadržina bjelanca. I zadnje spomenute vrsti djeteline imaju prednost, da mogu još da uspievaju na lakim zemljama, one su pjeđne i dušikom bogate naravi i mogu se koristno krmiti i u višem stupnju vegetacije.

333. Ukrmljuju li se pojedine od njih samo u zelenu stanju?

Da, ima i takovih, a to su one koje ili se hrdjavo suše radi svoje velike sadržine vode, ili pri sušenju trpe velike gubitke mrvljenjem, radi svoje lišćem bogate naravi. Skoro samo u zelenu stanju krme se kukuruzovina, heljda, biela gorušica, ptičostopa, koljenika lišće repe za marvu i rotkve, kao što i lišće s drveća.

U koliko se ta krmiva siju izključivo za svrhu zelena krmljenja, može da to bude u različito doba, da se kroz cielo ljeto uzbude imati zelena krmiva na razpoloženje. Tako se n. p. grahorica sije početkom, sredinom i svršetkom travnja, eda se ta smjes uzbude moći davati kao zelena krma za obadvijuh djeteljih košnja, ili ako radi dugotrajne suše propadne otava. Druge od tih krma upotrebljuju se u jesensko doba kao zelena krma i siju se po strništu; zato se upotrebljuju rastline koje brzo rastu, kao heljda, biela gorušica, ljetna ogrštica, koje dobro uspjevaju i nad se posiju skupa.

(*Sliedi*).

svjetljiva zrnja nevalja krmiti kravam, čije se mlieko rabi za djećju hranu.

Vučak, grahovica, a i grašak i bob daju nešto žuko mlieko, a djeluju takodjer hrdjavo na dojnost.

Velika kolikoća mirodijskog bilja u krmi kao gorušica, ravana, metvice itd. djeluju zlo na mlieko, jer se u mlieku izrazito čuju.

Odveć mastnih krmiva nevalja takodjer puno krmiti, da mlieko nebude premastno.

Kolikogod odlučuje i upliva hrana na dobrotu mlieka. isto toliko upliva i njega.

Staja mora biti zdrava, zračena i svjetla, a krave valja svaki dan čistiti i striljati.

Bolje je muzti samo dva puta na dan, jer se dobiva jednakije mlieho; a valja pred muzenjem isprati vime.

Iz svake cice valja pet puta zasebice na zemlju zamusti mlieko, jer to se mlieko, pa mnjenja nekih, sadrži bakterija.

Posudje za mlieko neka je od bielog lima; a valja ga svakog dana temeljito izprati u vodi ili parom. Dok se omuze mlieko valja ga odmah odstraniti iz staje i ohladiti na mliečnom hladilu, jer se puno bolje i laglje uzdrži zdravo; a isto se tako preporuča odmah izočist i ti mlieko pocjedjivanjem.

Mjesečna sljepoća kod konja.

Mjesečna sljepoća je vrlo obična kod konja, osobito kod konja, koji se hrane odveć kiselom krmom i koji žive u grozničavim blatavim predjelim.

Dosad se je mislilo. da je mjesečna sljepoća nekakova bolest živaca i mišica oka, ali su kušnje i iztraživanja dokazali, da mjesečnu sljepoću kod konja prouzrokuju stanoviti nametnici, kojih se nalazi i u plućam i u jetram i u mišicam.

Ti nametnici su neka vrst sitnih okruglih crvića, koji po svoj prilici dolaze u tielo krmom i vodom, pa kolanjem krvi kroz žile prodiru i do oka, gdje pak prouzrokuju periodičnu zapalu očiju.

Ova se bolest, pojavlja kod svih konjskih pasmina, bilo da su one trome ili žive naravi, bilo da su proste ili plemenite pasmine.

Ali zapalu očiju mogu da prouzrokuju i razna druga, izravno djelujuća sredstva n. p. udarci, prašina velika, oštra krma i slična.

Oštra krma vrlo često prouzrokuje zapalu očiju, osobito ako su jasle nizke, i ako se najedanput daje konju puno krme, tako da može svu glavu zavući u krmu. U takovu slučaju, kako i u boljem sienu imade tvrdjih i oštrih djelova, biva da konj ozledi jedno ili drugo oko, usljed česa nastane zapala, koja se pak iz jednog oka prenese na drugo. Da se konj ne ozledi krmom, prepriči se, ako se jasle drže nešto ovišnje, i ako se ne prenatrpavaju krmom. *L. B. Z.*

SVAŠTICE

Voće i cvieće koje ne trpi klaštrenje. Od voća koje ne trpi klaštrenje, u prvom redu stoje dunje, a onda lješnjaci, pa praskve i kajsije. Ova voćna stabla, ako se puno klaštre ne cvataju i ne nose ploda. Od cvatućih grmova najo sjetiiviji je jorgovan. Jorgovan cvate na vrhovim mladica; ako ga se klaštri, onda ne cvate za ništa. Od obilno cvatućih penjačica *Glycine ehinensis* ne trpi klaštrenja, a ako se klaštri i ona se osveti tim, da ne cvata. Ovakove vrsti stabala i grmova valja puštati da se razvijaju po miloj volji, a kad se izobliče i postanu odveć guste krošnje valja s puta odrezati po koju granu, jer klaštrenje mladica ne trpe.

Jeftin maz za voćna stabla priredjuje se, ako se pomješa 16 djelova govedje balege, su 8 djelova vapna u prahu, i to obično kreča od starih zidova, te 8 djelova drvenog pepela (luga) i 1 dio pržine. Sve se ovo umjesi skupa pomoću govedje krvi. Ovim se mazom namažu rane stabala, a onda se pospe sa prahom od 6 djelova pepela i 1 djela sadre u prahu.

Da omekša guma. Predmeti od gume (kaučuka) lako i brzo otvrdnu, pa onda izim što **što lako pucaju, krki su i nisu uvjek uporabivi** u svrhu opredieljenu. Predmeti od gume omekšaju, ako se drže neko vrieme u amonijakovoj vodi. Amonijakova voda, priredjuje se, ako se razvodni 1 dio amonijaka su 2 diela vode. Od debline i vrsti predmeta od gume zavisi vrieme močenja Obični predmeti moče se nešto 5 časaka vremena, jer je to vrieme dostatno da omekšaju, a za deblje predmete hoće se ½ ure močenja.

Maslinovo ulje za liečenje očiju. Jedan prokušani holandežki liečnik preporuča čisto maslinovo ulje, kao liek za oči, kad su oči crvene ili inače bole. A takodjer je i onda maslinovo ulje izvrstno sredstvo, kad pane u ako trus kakav, vapno, pepeo i slična, jer je dosti kapnuti par kapljica maslinovog ulja u dotično ako, da trus odmah izadje.

Kako se ždriebci priviknu sisanju. Ima ždriebaca, koji neće poništo da sisaju. U takovu slučaju valja ih pomnjom priučiti sisanju. Jedan uzme dotičnom ždriebčetu glavu rukam i približi ju vimenu, a drugi otrag drži tielo ždriebčeta da se ne povuče natrag. Sad mu se otvore usta i uvede prst u usta na način, da počme sisati mlieko, koje se je prije omuzlo u ruku, a onda se malo po malo približi vimenu, pa se prst zamieni cicom. Pri ovom poslu hoće se velikog ustrpljenja, i valja radnju više puta opetovati, ali se konačna svrha, biva da se ždriebe privikne sisanju, postigne.

Švajcarski način solenja mesa. U Švajcarskoj imadu osobiti način za solenje mesa, kojim im se načinom meso uzdrži zdravo za više mjesecih. U tu svrhu oni rabe badnje od 1½ metar širine a 2 do 3 metra visine. Iz mesa, koje se ima posoliti odstrane sve kosti, a za solenje priprave smjesu od 1 diela u prah sameljena sladora (sećera) i 2 diela biela na sitno smrvljene soli. U pomoć uzmu si još zelene koprive (žigavice). Badanj izčiste temeljito, a onda mu po dno razastru tanki sloj koprive, a po ovoj razaspu smjesu od soli i sladora, pa onda tanki sloj mesa; kojeg opet posole, a po krajevim poredaju koprive, pa opet mesa, soli, koprive i tako izmjenično dok naslagaju sve meso opredieljeno za solenje. Povrh mesa postave tanki sloj pokrive, a onda dno, pa uteza da se meso dobro pritisne.

Gospodarske Viesti.

Izoz vina zadnjih dana prošle godine i prvih dana t. g. bio je dosti živ. Prodaje uzsliedile sa svudi za dosti dobre ciene.

***

Hrvatsko slavonsko gospodarsko družtvo imati će glavnu skupštinu dne 23 siečnja 1896 u 10 satih prije podne u prostorija hrv.-slav. gospodarskoga družtva sa sliedećim dnevnim redom: 1. Čitanje zapisnika zadnje glavne skupštine. 2. Izviešće o radu upravljajućeg odbora godine 1895. 3. Polaganje računa za godinu 1895. 4. Proračun za godinu 1896. 5. Izbor jednoga odbornika. 6. Predlozi gospodarskih podružnica.

***

U Dolnjoj Austriji od 1 srpnja 1894 do 30 lipnja 1895 provedena je melieracija na površini od 399.35 hektara zemljišta, a izkopano je u svrhu uredjenja voda 13,817 kilometara jaruga, dočim su za 5 mjesta sagradjeni vodovodi.

***

U Riečku luku vozilo je prošle godine 1895 petrolej 20 brodova, t. j. 18 parobroda i 2 jedrenjače. Petroleja sirova uvezeno je 59 milijuna 342.394 kg., a rafinovana 1,864,334 kilograma.

***

U Italiji zasadjeno je lozom 34,275 četvornih kilometara zemlje, dočim ciela površina Italije zaprema 288.540 km.; četv. dakle vinogradim zasadjen je 8 dio ciele površine. Francezka nema ni polovicu površine zasadjene vinogradim, koliko Italija, ipak proizvadja dvaput više vina od Italije, a to za to, jer se u Francezkoj vinogradi znatno bolje njeguju, nego li u Italiji.

***

Po izvještaju uprave bilo je koncem mjeseca prosinca 1895 u javnom Bečkom skladištu: žitarica i brašna 391,976 kvint., žeste 1,047 kvint., sladora 13,629 kvint., vina 3,627 kvint., ulja i masti 1,259 kvint., ostale robe 19,457 kv. Osigurana vriednost iznašala je 3.734,130 f.

***

Od dana 3 do 15 veljače t. g. obdržavati će se u Klosterneuburgu vinarski tečaj.

***

Predsjedništva svih hrvatsko slavonskih trg. obrt. komora viećala su u Zagrebu glede stanovišta, što ga u interesu Hrvatske imadu da zauzmu prama trgovačkom i carin. ugovoru izmedju cis i translajtanije. Predsjedništva složila su se u mnienju, da iz sadašnjega stanja stvari austrijska pola monarkije crpi razmjerno veće probitke, a da bi gubitak ovozemnog stovarišta bio za njezinu industriju upravo ubitačan, ali unatoč tome, da temeljni gospodarstveni interesi jedne i druge pole upućuju na obnovu trgovačkog i carin. ugovora, povodom česa i hrvatske komore žele otvoreni i pošteni kompromis.

***

Mjeseca prosinca prošle godine uvedeno je u Beču: 22,435 goveda, 19,478 zaklanih i 459 živih telića, 8087 zaklanih i 10,233 živih ovaca i janjaca; 13,642 zaklanih i 35,877 živih svinja, 203 odojka, 1,302,899 kg. govedjeg mesa, 48,017 kg. telećeg mesa, 177,589 kg. bravjeg mesa i 399,629 kg. svinjskog mesa. U Klaonicam zaklano je istog mjeseca: 23,323 goveda (vola), 763 telića, 36,987 svinja, 2329 brava i janjaca, 2,266 konja i 2 magarca. Pa da nije Beč velikog želudca.

***

Talijanska statistika o prirodu lanjske žetve i berbe izkazuje sliedeće podatke: urodilo je: pšenice 37·41 miljuna hektl. (za 5·43 mil. hktl. manje od g. 1894); zobi 5·55 mil. hktl., (za 0·15 mil. hktl. manje od g. 1894); ječma 2·54 mil. hktl., (za 0·39 mil. hktl. manje); kukuruza 21·16 mil. hktl. (za 0·15 mil. hkt. više); riže 5·96 ml. hktl. (za 0·22 mil. hkktl. manje); vina 21·34 mil. hktl., (za 4·47 mil. hkt. manje). Osobito pada proizvodnja vina, jer je godine 1891 bilo rodilo 34.900.000, g. 1892: 33,971.695, g. 1893: 29,974,493, g. 1894: 25,816.588, dočim g. 1895 samo 21,343.400 hektolitara. Padanju proizvodnje vina jeste uzrok peronospora i filoksera.

***

Prijave za medjunarodni pazar raznih strojeva, što će se obdržati t. g. u Beču, tako su brojne, da su se prostorije opredieljene za držanje pazara morale skorom potrostručiti. Program za taj medjunarodni pazar strojeva tiskan je na hrvatskom, českom, poljskom, njemačkom, magjarskom i taljanskom jezika.

***

Minule godine iznosio je pomorski promet na Rieci (izuzev drvo, životinje i pošiljke po komadu) 7,237,786 kvintala na prema 6,919,270 kvintala u godini 1894. Prošlogodišnji manjak skrivio padajući izvoz. Izvoz je iznosio lani 2,260,381 kvint., u god. 1894. 2,690,499 kvint. a god. 1893: 2,782,000 kvint. Uvoz je iznosio lani 4,752,408 kvint. a god. 1894: 4,547,287 kvint. Izvoz dakle pada, a uvoz raste.

***

Godina 1896 jest prestupna godina, a pošto se takove godine opetuju svake četvrte godine, to bi i g. 1900 morala biti prestupna. Ali nije, prem se ova brojka po starom pravilu za računanje pristupne godine dade dieliti bez ostatka. Naše zemaljske i sunčane godine računaju se po dobi okretaja zemlje oko sunca. Za Julija Cesara računali su da to vrieme iznosi 365 danah, t. j. za 5 satih 48 min. i 45 sek. manje, nego li u istinu jest. Pošto to iznosi skoro 6 satih ili ¼ dana, to je Cesar odredio, da na svake tri proste godine imade sliediti prestupna godina od 366 danah, te da se u prestupnoj godini doda mjesecu veljači po jedan dan i tako rad gradjanskog reda godišnje dobe vazda dodju u iste mjesece. Tako uredjeni koledar zove se Julijanski. No i taj se neslaže točno s pravom sunčanom godinom. Jer pošto uvrštuje za 11 minutah i 15 sekundah previše, to iznosi višak u 400 godina do 3 dana, a godine 1582 po Isusu iznosio je već 10 danah pa je početak proljeća dospjevao po koledaru već na 11 u mjesto na 21 ožujka, stoga je papa Grgur XIII odredio, da se iza 4 listopada godine 1582, napiše 5, već 15 listopada, a da se u daljnjih 400 godina izpuste tri prestupna dana. Po tomu imade svaka četvrta godina biti prestupna, izuzev sekularne godine 1700, 1800 i 1900 i tako dalje, kojim se prve dvie brojke 17, 18, 19 nedadu dieliti sa 4 bez ostatka. God. 2000 biti će opet prestupna kao i godine 2400 i 2800. — Zanimivo je takodjer, da mjesec veljača 1896 imade u 29 danah pet subotah.

Pitanja i odgovori „G. Poučnika".

A. Odgovori.

1. Molim Vas, što je to Lyonsko navrćanje loze? Imade li prednost pred englezkim navrćanjem loze?

A. E. u K. (Istra).

Lyionski način navrćanja ili Perierov način bio bi, po kazivanju onih, koji ga preporučuju, poboljšani način navrćanja na prisisanje oblaktiranje, (aprosimaciju.) Na plemenici dugoj 30 cm., nešto 10 cm. izpod vrška učini se kosi zarez uzgor. Za taj način navrćanja prikladne su one plemenike, koje mogu imati dva oka poviše ovog zareza. Zarez valja učiniti tako, da se plemenika ne prelomi. Podloga mora biti druga 20 cm.; gornji joj se kraj prereže koso, a sa protivne strane zareza digne se naprosto kora, pak se podloga uvuče u zarez učinjen na plemenici. Ako prutovi nisu iste debljine, mora se paziti, da se barem s jedne strane liko s likom točno sljubi. Navrtak se čvrsto priveže i zasadi, a netom se primi, moraju se odma odstraniti sve one žile što se nalaze na plemenici. Lyonski način navrćanja imao bi tu prednost pred englezkim, što bi se morao sigurnije primiti; jer da ima plemeniku dulju, u kojoj je sadržano više pričuvnih sokova. Ali, mnoge druge okolnosti, govore više u prilog englezkog načina navrćanja, tako da pred njima pada ova prednost lyonsko navrćanja. Dosadašnja praksa i izkustvo, u prilog su englezkom načinu navrćanja, kojim se skoro svudi navrću loze. L.

2. Molim Vas, kad je najprikladniji zeman, da se provede zimsko klaštrenje voćnih stabala?

I. S. u L. (Split).

Zimsko klaštrenje obavlja se za dobe mirovanja sokova, biva od prosinca ili studenog do konca veljače ili ožujka. Ali i u ovo doba ima zeman, koji je opet najprikladniji za klaštrenje, i kojemu se mora dati prednost. Na to okolnost valja paziti osobito kod nas na južnim stranam. Najbolji zemana za klaštrenje kod nas jeste u onom času, kad prestanu jači mrazovi, i na putu su, da se pokažu prvi zrakovi kolanja, što odgovara obično drugoj polovici veljače.

Klaštrili se prije, onda je rana izložena zimi i vlazi pa nemože da zaraste dok miruju sokovi, a obična je posljedica toga, da pogine gornji pupolj, koji se ostavi odmah na vrhu poklaštrene grančice. Klaštriti za zime i studeni opet neide, jer se smrznuto drvo težko reže, a rane od klaštrenja težko zacieljuju. Kasno klaštrenje, osobito kad je već započelo kolanje sokova vrlo je štetno, jer se tim naglo prisili sokove na povratak, što je vrlo štetno po stablo i ima za posljedice rak ranu i smolicu. Osim toga kasnim se klaštrenjem izlomi mnogo pupoljaka, i to ponajviše cvietnih pupoljaka, koji se laglje drže. Radi svih ovih razloga za vaše i u obće za južne odnošaje, druga polovica veljače jeste najprikladniji zeman za klaštrenje voćnih stabala. Tko ima da izklaštri puno voćnih stabala red je da započme rano klaštrenjem, i da se u klaštrenju drži sljedećeg reda. U drugoj polovici siečnja počme se klaštrenjem bajama, prasaka, pa kajsija, onda šljiva, pa trešanja i višanja, pa onda krušaka, a najzad jabuka.

3. Koje su vrsti krompira prikladne za veliku gojitbu, a istodobno rode obilno?

M. B. u K. (Hrvatska).

O vrsti krompira za veliku gojitbu odlučuje u prvom redu podneblje dotičnog mjesta, te vrst zemlje, i vlaga u zemlji u ljetno doba. Na južnijim stranam bolje uspjevaju rani krompiri, na sjevernijim stranam kasni krompiri. U predjelim, gdje ljeti odveć zasuši valja gojiti rane vrsti, dočim se prikladnije kasne vrsti na onim stranam, gdje se i ljeti uzdrži u zemlji nešto vlage. Vrsti za veliku gojitbu, koje se danas preporučaju, kao najbolje i najrodnije jesu: *Hortensia, Blanc Riesen* i *Simson*. Krompir *Hortensia* rodi, kojih 350 do 600 kvintala po hektaru. *Blanc Riesen* 400 do 800 kvintala po hektaru, a *Simson* 350 do 550 kvintala po hektaru. Ranije vrsti krompira se najviše troše za hranu po gradovim, gdje su traženi i dobro plaćeni, kasnije vrsti za hranu ljudih i životinja, a onda se izrabljuju u tvornicam škroba, i u tvornicam špirita. Krompir nesmje uzfaliti u nijednoj obhhodnji, ali tko hoće da uspjeha postigne u gojitbi krompira na veliko, red je, da goji zdrave vrsti, i da ih brani škropljenjem od peronospore, ako se ova na njima počme pojavljati, jer peronospora ne samo, da je uzrokom da krompiri posve slabo rode, ali i ono što se pobere nije ni dobro ni trajno, jer lako izgnjije.

4. Molim Vas, imali jednostavni liek za liečenje pipite kod kokoši? Koji su izvanjski znakovi, po kojima se pozna, da je ta bolest počela pojavljati?

M. A. u S. (Hrcegovina).

Kokoš koja boluje od pipite pozna se po tom što je mamurna, ne traži hrane, nakostrušena je perja, a vrlo težko pije. Na jeziku i na nebnicam opaža se ranica, koje su tim veće i jače, čim je bolest jača. Pipitu prouzrokuje obično hrdjava voda. Ako kokoši piju smrdljive ili inače izkvarene vode posve lako obole od pipite. Ako se u kokošinjaku često mienja vopila, i ako se pazi da su korita za napajanje čista, a voda zdrava neće se lako pojaviti pipita. Pipita lieči se izpiranjem ranica na jeziku i na nebnicam 2 do 3 pata na dan. U tu se svrhu služi jednim kistom, kojeg se moči u liek priredjen od: 2 diela meda, i 1 diela vinske kvasine: ili pak liekom priredjenim od: 20 centigrama biele galice i 100 grama vode. U jačim slučajevim gore se ranice paklenim kamenom ili pušećom klorovom kiselinom.

Za liečenja valja držati pojedine kokoši posve osamljene i davati im osvježujuće hrane.

5. Lani se je zlatin (chlorosi) bio široko pojavio po našim vinogradim: molim Vas, imali liek proti zlatinu? Koji bi se liek uspješno mogao sad zimi ili na proljeće upotrebiti proti zlatinu?

N. C. u S. (Kotari).

Zlatin (Chlorosi) ili žućenje lišća na lozi može da bude prouzrokovan od raznih uzroka. Obično biva, da je zemlja prevlažna, ili da na žilam ima stojeće vode; ili da je zemlja odveć mršava ili da žile gnjiju uslied kakove bolesti, ili pak da je loza znatno protrpila od kakove tajnocvjetne nametnice pa oslabila. Kad što i veliko obilje hrane u zemlji prouzrokuje zlatin, ali su ovi slučajevi riedki. Dakle u slučaju zlatina valja najprije biti na čistu, što prouzrokuje zlatin, pa ta odstraniti. U svakom slučaju dobro je rabiti zelenu galicu, koja se smrvljena u prahu posiplje po zemlji oko žila, ili se raztopljena u vodi razlieva, jer zelena galica podpomože tvorbu listnog zelenila. Prije nego li sve lišće poodpada savjetuje se poklaštriti sve matrake i mladice na dva oka, pa lozu namazati raztopinom zelene galice. Nakon mazanja zelenom galicom loza pocrni; to nesmje plašiti, jer je to naravska posljedica, koja nehudi. U zimsko doba malo se može pomoći lozam oboljelim od zlatina, jer je za zime svaka radnja težka. Ali se za prvog okapanja mogu pretražiti žile, i dati odtoka vodi ondje, gdje ostaje, a može se i razsuti zelene galice smrvljene u prah po zemlji, da se ona kašnje pomalo raztopi i blagotvorno počme djelovati na bolestne loze.

B. Nova pitanja.

6. Koje je najbolje i najjeftinije sredstvo za utamanjivanje tekutih u kokošinjacim?

A. K. u S. (Brač).

7. Lani se pojavila bila sila božja hrušteva; pa se je bojati i ljetos većeg zla od lani. Imali jednostavan način za utamanjivanje hrušteva?

N. P. u B. (Bosna).

8. Molim vas jeli vam što poznato o kušnjam Emil Mer-a o sredstvu proti crvatoču drva?

I. F. u P. (Istra).

9. Molim vas, na koji se način najkoristnije i najuspjesnije krmi blagu sočna krma?

L. V. u K. (Hrvatska).

10. Jeli toplina za vrienja masta od odlučna upliva na dobrotu vina?

N. P. u V. (Korčula).

☞ Odgovori na javna pitanja kao i nova pitanja, primaju se rado od svakoga, pa i ne bili predbrojnici.

OTVORENI DOPISI

GOSPODARSKOG POUČNIKA.

Predplatili su predbrojbu do konca godine 1896.

P. N. gospoda: Potočnjak D.r F. — Trgovačka i obrtnička komora u Zagrebu — Hrv. Skup - Milna — Hrv. Čitaonica - Novi kod Trogira — Gučić M. pok. N. — Purgić O. A. Filipec F. — C. k. kemično gospodarstvena pokušajna postaja u Splitu — Pavišić G. — Biblioteka Sveučilišta - Zagreb — Ergovac P. — Lučić Roki A. — Kotoraš O. M.

Podmirili su predbrojbu do konca prošle g. 1895.

P. N. gospoda: Atilović K. — Babić A. — Petrović J. — Nar. Čitaonica - Zadar — Carić A. pok. T. — Steidl J. — Vojnović L. — Vlastelinstvo — Tkalec — Raimondi J. op. — Duboković D. V. — Lukšić V. — Turak M. — Niseteo P.

— V. g. Benzon I. K. — Vaša predbrojba predplaćena je do konca lipnja t. g.

— Č. g. Lopin A. M. — Vaša takodjer, ali do konca ožujka.

— Sl. Pučka škola u Trojstvu — Vaša predbrojba podmirena je do konca travnja.

— Sl. Hrv. Čitaonica - Malinska — Takodjer, ali do konca ožujka.

— V. g. Bijelić pop S. — A vaša do konca travnja 1894.

— V. g. Filipec F. — Broj 24 prošle godine poslali smo vam iznovice.

— V. g. Milavić D. L. — Pisali smo vam. Srdačno odpozdravljamo.

— V. g. Antić L. — Na dobroj peći, hoće se vratasca i na otvoru za promahu, inače, osobito gdje je kratak dimnjak, kad vladaju žestoki vjetrovi može da vjetar raztjera vatru po kući.

— V. g. Buković A. — Knjigu „O uzgoju i njegovanju cvieća" poslali smo vam.

— V. g. Mračić I. — I vami broj 14 i 18 od prošle godine.

U ZADRU, 1896. BRZOTISKOM NARODNOGA LISTA.

Godina XV. Izlazi na 1 i 16 svakog mjeseca Broj 3.

GOSPODARSKI POUČNIK

Obće blagostanje zavisi o blagostanju pojedinca a temelj blagostanju pojedinca, jest razboriti rad uz vještu uporabu nauke i izkustva.

Upraviteljstvo lista je u Zadru

Predbrojba u *Austro-Ugarskoj* stoji 3 for. na godinu, u *Inozemstvu* 8 franakà na godinu. *Uvrstbe* plaćaju se 8 novč. po redku za prvi put, a svaki sliedeći put 3 novč. redak. *Clichè* računaju se 5 novč. po centimetru četvornom.

Upravitelj i Izdavatelj: PETAR L. BIANKINI

Odgovorni urednik: NIKOLA ŠIMIĆ

Pisma, naputnice itd. itd. upravljaju se *Upraviteljstvu Gospodarskog Poučnika u Zadru.* — Rukopisi se nevraćaju. Predbrojba je obvezna za godinu danâ, a izplaćuje se u Zadru. Tko nepovrati prva dva broja obvezan je predbrojbi za godinu dana.

ZADAR, 1 Veljača 1896. Ciena je listu 3 fiorina na godinu. ZADAR, 1 Veljača 1896.

POZIV NA PREDPLATU.

Ovom godinom stupa „Gospodarski Poučnik“ u petnaestu godinu svoga života.

„Gospodarski Poučnik“ jeste najstarija nezavisna gospodarska novina u Dalmaciji.

Predplata za XV. tečaj, godine 1896 stoji:

Za cielu godinu . . . . fior. 3.—
Za pol godine . . . . . fior. 1 50

Danas, kad porezi, nameti, i razne druge potrebe rastu, red je uporabom temeljite nauke i izkustva nastojati svim silam, da se uz što manje troškove povećaju dohodi zemalja.

„Gospodarski Poučnik“ kako što i dosad podučavati će u rečenom pravcu, e da svaki, koji želi i hoće, gornju svrhu postigne, pa se s toga najtoplije preporuča težacim, gospodarim, te župnicim i učiteljim, koji su u neprestanom doticaju pukom.

☞ Župnicim, dušobrižnicim i učiteljim, koji su u izravnom doticaju pukom daje se list u pol ciene, t. j. za fior. 1½ na godinu.

Uprava
«Gospodarskoga Poučnika».

Zahtjevi francezkih vinogradara.

U francezkoj zastupničkoj kući, opet je nekidan pozvana vlada, da izposluje za francezko vino, koje se uvadja u Austro-ugarsku obaljenu carinu od fiorina 3 i novčića 20 po hektolitru, jer da po postojećem trgovačkom ugovoru, Francezka imade pravo pogodnosti za vino.

Francezka vlada je odgovorila, da su pregovori u pitanju već upućeni, i da se nada, da će se pitanje do malo vremena posve povoljno riešiti.

Ovakav odgovor francezke vlade, nas vrlo uznemiruje, jer poznajuć žilavost i odlučnost francuzke vlade, nema dvojbe, da će ona u obrani interesa svojih državnika uspjeti. Koliko bi to nesreća bila za nas, kojima je vino jedina izruka, i koji smo već toliko protrpili usljed klauzule, može si već svak lako predstaviti.

Francezka proizvadja sada svake godine više od 50 miljuna hektolitara vina; vina su francezka dobro baratana i obljubljena, a u nekim vinorodnim predjelim, iz kojih je vrlo lak izvoz u Austro-ugarsku ima ga na pretek, tako da se prodaje po 5 i 6 franaka hektolitar; ako dakle francezka postigne svrhu, da bude mogla uvažati kod nas svoja vina, uz obaljenu carinu od fiorina 3 i 20 novčića po hektolitru, ona će poplaviti sva tržišta monarkije, tako, da nama neće preostati drugo, nego da prolievamo naša vina ili da napustimo gojitbu vinograda.

Istina je doduše, da je lani kad se je ovo isto pitanje bilo pojavilo, austrijski ministar trgovine izjavio bio, da naša vlada neće nigda dozvoliti, da se francezko vino uvadja uz obaljenu carinu od fior. 3 novč. 20 po hektolitru; ali od izjave do čina, dalek je korak, a sudeć po onom što pišu francezke strukovne novine, rek bi, da nema ni najmanje dvojbe o tom, da francezka po postojećim ugovorim, ima pravo pogodnosti na carinu vina, odnosno na uvadjanje vina uz obaljenu carinu.

Svi francezki vinogradari zahtjevaju od svoje vlade odlučan postupak u pitanju, a ako Austro-ugarska vlada neće da pristane, da se slobodno dokine trgovački ugovor.

Francuzki vinogradari navadjaju dalje, da Austro-ugarskoj nije u prilog da se dokine trgovački ugovor, niti da će to lako dopustiti, jer da mnogi austrijski proizvodi uživaju za uvoza u francezku velikih carinskih pogodnostih.

Kako se vidi pitanje je ovo vrlo važno, i već je daleko dotjerano, a da se nebi brzo konačno riešilo.

Mi smo već pri sklapanju carinarskog ugovora Italijom bili puno oštećeni vinskom klauzulom, na korist proizvoda ostalih zemalja; bilo bi s toga dobro, da naši zastupnici zahtjevaju od vlade razjašnjenja u pitanju, te ako francezka po trgovačkom ugovoru imade pravo da se njena vina uvadjaju uz obaljenu carinu od fior. 3 novč. 20, prije nego li se dozvoli takova šta, neka, radje dokine trgovački ugovor francezkom.

U carinarskom ratu francezkom znatno ćemo manje trpiti nego li bi protrpili, ako se dozvoli uvoz francezkog vina uz obaljenu carinu.

PODLISTAK.

Katekizam
Gospodarske hemije
od
D.ra E. WILDT-A
Ravnatelja agrikulturno-hemičnog pokušališta u Poznanju.

Po šestom izdanju njemačkog izvornika preveo
F. RADIĆ
Učitelj strukovne učionice u Korčuli.

(*Nastavak vidi broj 2*).

334. Kojih se pravila opreznosti treba držati pri krmljenju svježom djetelinom?

Djeteline obiluju navlaš u mladu stanju proteinom, te djeluju na način da se može od njih blažče naduti kad jih odviše proždre. Da se tomu doskoči bolje je mjesto čiste djeteline krmiti blago smjesom djeteline i trave, ili izsječkanom zelenom djetelinom pomiešanom sa izsječkanom slamom, a tim se istodobno izazivlje i bolje ukorišćenje zelene djeteline.

Blago se lako nadimlje i žderanjem zelenih rastlina navlaženim rosom ili kišom, a zato je bolje kositi zelenu krmu dok je suha.

335. Kolika je hranitbena vriednost zelene kukuruzovine?

Zelena kukuruzovina je vrlo vodenasta i proteinom oskudna krma, ali ju navlaš krave rado žderu, jer radi svoje sadržine sladora ima ugodan sladak tek, a opet je zlamenit njezin prirod navlaš na dobro pognojenu tlu. Da joj se poveća hranitbena vriednost, treba joj dodavati radi oskudice bjelančevine, druga bjelancem bogata krmiva n. p. mekinje ili repične komine, a dostojni su preporuke i dodatci slame radi velike sadržine vode zelene kukuruzovine.

336. Što se ima napomenuti odnosno na krmljenje repinim i rotkvinim lišćem (cimom)?

Repično lišće (cima) pokazuje zlamenitu sadržinu ustrojnih kiselina, navlaš ceceljeve (oksalne) kiseline, zato ono djeluje prolievajuć, pa se smije da krmi tek u malašnoj količi. Rotkvino lišće posjeduje ta škodljiva svojstva u vrlo manjem stepenu.

337. Na što se treba u obće obzirati pri krmljenju zelenom krmom?

Prelaz sa suha k zelenu krmljenju treba da se izvodi polako, da se izbjegnu poremećenja u stanju zdravlja stoke, a navlaš jutrom, prije ukrmljenja zelenom krmom, da se ukrmi suhom krmom. Preporuča se takodjer davati zelenu krmu na male obroke, da blago ne stane primati velike količe na jedan put. Još treba zelenu krmu na stoku stavljati pred stoku vazda u svježu stanju. Kad gospodarske okolnosti to drugčije nedopuštaju može se pokositi na jedan put krma za 24 sata, premda je bolje dvakrat na dan kositi, u nikakvu slučaju pak se ne može trpiti, da se krma užeže ležanjem u visokim stogovim i da počme gnjiti, nego treba da bude prostrta na sjenovitu mjestu. Dobiješ li krmu u vlažnu stanju najbolje ti je, da ju pustiš ocieditи na drvenoj rešetki i prosušiti na istoj ili da ju krmiš pomiešanu sa izsječkanom slamom. To je zadnje u obće vazda preporučeno pri zelenu krmljenju, da se umanji sadržina vode ukupne hrane. Najobičnije vrsti zelene krme sadržavaju po Wolffu:

Krv kao gnojivo.

Pribrao **Ma. Rć.**

Nepobitna je istina, a dokažuju nam i činjenice. da mi oskudjevamo svim vrstim gnojiva. Proputujemo li naše ostrve, naše primorje. naše zagorje, lako ćemo se o tome osvjedočit. Ondje neuspjeva krma, jer livada nije bila dostatno pognojena; onamo je žito izraslo šturo i kržljavo rad istog razloga. A tako ti je svukud diljem naših strana, jer, ili s nedostatka gnojiva, ili jer vrst loša, jedva jedvice, da se vade uloženi troškovi; pa ne znam bili težak za neke izruke bolje učinio, da ih kupuje na trgu, nego da ih goji na vlastitu ruku.

Kod naprednijih naroda, gdje je poljodjelstvo do vrhunca svoga savršenstva doprlo i gdje se težak ne treba da boji za svoj opstanak, nit da preda pomišljajući na zlu godinu, kako to biva kod nas, ima svih vrstih gnjojiva dosti, jer se onamošnji težak znade okoristiti svakim odpadkom, da ga ukoristi za gujojenje svojih zemalja. A izmedju drugih odpadaka on je upotrebio i krv; na koju naš težak ni po selim, ni po varošim i gradovim se ne obazire, već ju pušta da se mirno i spokojno prolijeva u potoke, ili u more.

Grjehota, velika grjehota!

Jer po iskustvim učenih gospodara ustrojne dušične tvari, što se nalaze u krvi, kad su osušene sadržavaju od 15 do 16 % dušika, a svak zna koliko je dušik koristan svakoj vrsti poraste.

Da se krv valjano upotrebi u gospodarstvene svrhe kao gnojivo treba upamtiti, da bi se s njom gospodari malo okoristili, kad bi je upotrebili još svježu, jer, ne samo što se takova lako usmrdi da li malo ili ništa podpomaže razvoju rastline; pa s toga treba krv prije nego će se ju rabit osušit i izmrvit.

Kako se u tu svrhu postupa pokušat ćemo da navedemo ovdje nekoje načine, eda bi se za njima naš težak ili gospodar poveo i okoristio.

Kako smo gori natakuuli svježa krv nje uporavljiva no u vrlo maloj mjeri, nu kako se je puno proizvadja pomislilo se je, kako bi se je lakim načinom dalo sgrušavak pretvarajuć je u gnojivo za trgovinu.

Zbilja, učeni gospodar Peplowski, pa za njim Bonnet, Sugnet i ostali, kemičnim postupanjem proizuadjoše način, kako da ju sgrusnu, pa u trgovinu raspačavaju.

Peplowski na primjer preporučuje, da se još vrućoj krvi dodade $^1/_{32}$ dio njene težine živoga vapna. Vapno to nakon nekoliko sati krv sgrusne. Tim načinom dobiveno sgrušalo raskida se, stiska, te suši.

Bonnet nasuprot preporučuje gašena vapna te kisela surikova solička. Ovaj postupak nije ništa gori od prvoga. Peplowskim se postupkom dobivena krv odveć brzo rastvara, te nije djelatna nego za rastline brzog rasta i za one koje u kratkom roku obavljaju svoju biljevnu obhodju; dok se sa Bounetovim postupkom dobiva gnojivo sporijeg rastvaranja, al jednako vrijedna onom Peplowskim postupkom postignuto.

Suguet izmješa sa krvlju 5 % željezna hiper sulfata, na što se krv u tili čas sgrusne. Sgrušenu krv čvrsto se pritisne, e da surutka izcuri, a kad je izcurila, tad se krv počima malo po malo ukomadati i sušiti, a onda u prah pretvarati. Kada je u prah pretvorena, tad se razastre na tanko na suncu, i često mješa ali još bolje u hladu. Na ovaj način pripravljenu krv čuva se u bačvicam, ili vrećam na suhom mjestu daleko od vlage.

Ovo što smo dosle govorili o pripravljanju krvi za gnojivo, obavlja se kako rekosmo, kemičnim postupkom; nu imade i drugi postupak za pripravljanje krvi kao gnojivo, a zovo se *fizični*, te se dijeli u dvoje: *a)* pripravljanje krvi za gnojivo sa parom, *b)* sa upojom ili usrkom.

Sa parom postupa se kako slijedi:

Dotičnu krv, koju se kani pretvorit u gnojivo. ulije se u jedan, dva ili više badanjā, od kojih će jamit svaki 3 do 4 hektolitra. U pojedini badanj uvede se dosta jaku struju pare, zatim se krv mješa dotle, dok se ne sgrusne, što biva kad segne do 60° topline. Po tom se ogrušanu krv pokupi u prtene vreće, stavlja pod tiskalo, a omečina tim načinom dobivena, suši se i mrvi u prah i to ili mlinom, ili rukam ili kakvim drugim alatom.

S upojem postupa se kako sljedi:

Napravi se obična peć. Upali se tihim ognjem, tako da bude vruća poprilici, kako obično biva poslije nego što se je kruh ispekao, pa se uspe u nju nešto čiste zemlje, koju zemlju od vremena do vremena treba promješati.

Kad nam se vidi da je zemlja posve osušena, tad se pokupi na vrata peći i premješa joj se po prilici za $^1/_8$ njene težine krvi.

Potisne se mješalina opet u peć, te mješa jednostavnim trozubcem sve dok se skroz ne osuši. Zatim se pokupi, pospremi u bačvicam na suho mjesto, pa upotrebljava Ovaj postupak sušenja krvi u velike preporučuje učeni gospodar Payen, postupak, kako se lako može vidjeti, nije podnipošto mučan.

Derosne je opazio, da kad se primješa neku stanovitu količinu zemlje sa prašinom suhe krvi, pa kako se dotična mješalina pokvasi, proizvede se vrienje uz razvijanje topline.

Ako se poslije 7 ili 8 dana pospe mješalina po zemljištu odmah iza sjetve, mala će se korist od toga crpati, jer oplodjujaća počela jur upojena od zemlje ne bivaju upodobljena (asimilirana) po bilinam no dosta sporo.

Osušena krv nadasve koristi livadama, nu treba jih pognojiti za kišljiva vremena i u pramaljeće. Koristi takodjer i blitvi i krumpiru i sijerku i ranom sočivu, kao što i grahu, grašku, leći, pasulju i t. d.; ali ovom prilikom ne treba zaboraviti, da pošto je krv eminentno dušično gnojivo, ako ćemo da nam dobro rodi, treba u isto vrijeme pognojiti i takovim gnojem u kojemu ima pranikove kiseline. Za jedan hektar zemljišta hoće se po prilici takove mješaline 600 da 700 kg.

	Vode	Pepela	Surova proteina	Bezdušičnatih izvadaka	Surova tustila	Surova vlakna	Probavljivih tvari		
							Bjelanca	Ugljikovih hidrata	Tustila
	%	%	%	%	%	%	%	%	%
Livadna trava	80·0	2 0	3·5	9·7	0·8	4·0	2 5	9 9	0 4
Trava kratka, prije cvjetanja	75·0	2·1	3·0	13·1	0·8	6·0	2 0	13·0	0·4
Grahorica	84 0	1·4	2·4	6·4	0·4	5·4	1·4	6 9	0 2
Zelena kukuruzovina	82·9	1·3	1·2	8·8	0 6	5 2	0·7	8·4	0 3
Crvena djetelina	83 0	1 5	4 6	7 2	0 9	2·8	3·6	7 4	0·6
Rumena djetelina, u punu cvietu	80 4	1.3	3·0	8·9	0·6	5·8	1·7	8·7	0·4
Švedska djetelina, u punu cvietu	82·0	1·8	3 3	6·3	0·6	6·0	1 8	6·9	0·3
Meteljka, početkom cvatnje	74·0	2·0	4·5	9·2	0 8	9·5	3·2	9·1	0·3
Grahorka	81·4	1·2	4 2	7·3	0 7	5·2	3·0	7·9	0·5
Vučac ili žuta ždralika	80 0	1·5	3 5	8 2	0·8	6 0	2·2	8 7	0 5
Kamenita djetelina	83·0	1·3	2·8	7 2	0·4	5·3	1·6	7·4	0·2
Ptičostopa	80·0	1 8	3·0	8 9	1·1	5 2	1·9	8 9	0·7
Vučak, srednje	85·0	0·7	3·1	5·7	0·4	5·1	2·0	6·7	0 2
Koljenika	80·0	2·0	2 3	9 7	0 7	5·3	1·5	9 8	0 3
Heljda	85 0	1·4	2·4	6·4	0·6	4 2	1·5	6·6	0·4
Topolino lišće, početkom listopada	55·0	4 0	5·8	21·3	4 6	9 3	3·2	17·1	3 6
Lišće od blitve	90·5	1·8	1 9	4·0	0 5	1·5	1·2	4·0	0 2

(Sliedi).

Kako se ima postupati prozeblim lozam.

Loze, koje zimi prozebu, biva prije nego li protjeraju, valja dok se opazi da su prozeble sasjeći do razi zemlje, da se ako je moguće pomlade iz žila, a kad se razkopaju, valja ih pognjojiti. Drugčiji je postupak, kad loze protrpe od kasnih mrazova, nakon što su već protjerale, a ovi se slučajevi puno češće pojavljaju.

Ako su mladice već prilično duge mraz ofuri obično vrhove mladica i lišće. U takom slučaju valja opet lozu obrezati isto onako, kako se reže jednogodišnje ili dvogodišnje mlade loze, jer pupovi u pazuham lišća ostanu sačuvani i obično opet protjeraju plodonosnih mladica.

Ako su pupovi stopro provalili, i ako su mladice stopro 10 do 20 cm. duge, onda valja sve prozeble mladice odstraniti, te svu nadu usredotočiti u pobočna oka.

Neki imadu običaj u takovom slučaju odstraniti samo prozeble i pocrniele djelove mladica, a ostaviti još zelene djelove, a drugi ostave ustaknute na lozi i prozeble i još zelene djelove. Ni jedan ni drugi postupak ne valja, i štetan je, te valja sve odstraniti, da loza ostane čista, kao da nije protjerala, jer onda protjeraju samo jača oka, pa ako i nema nade, da će protjerati plodonosnih mladica, ipak valja nastojati da se razviju samo jače mladice, da badu mogle nositi ploda buduće godine. Ako mi nastojimo da nam protjeraju pobočni spavajući pupolj ili zeleni pupolji raditi ćemo dobro, jer ćemo na taj način, u oba slučaja uzgojiti matraka, koji će na godinu nositi ploda.

Dapače, ako se ovakove mladice, odmah spočetka pokrati, lako je da još iste godine donesu ploda, koji će, ako vlada toplo vrieme jeseni, ipak dozrieti, ali znatno kasnije nego li obično dozrieva grождje. I. M.

Njegovanje kokoših u zimsko doba.

Kokoši u zimsko doba, nemogu uvjek, da se dostatno kretaju, a i hrana im nije vavjek dosti naravna, pa su s toga više izložene bolestim.

Da kokoši i zimi budu zdrave i da dosti nesu postigne se pomnjivom njegom i prikladno udesenom hranom.

Valja s toga nastojati, da zimi bude kokošinjak prilično topao, a nuzto dosti zračan i posve čist.

U jutro valja davati kokošim mlake hrane, radje bjelankaste, a popodne suhog zrnja.

Jutrnja hrana hoće se da je meko pripravljena, jer tako polazi odmah u želudac, a to je baš potrebito, jer se obično bude kokoši u jutro posve prazna želudca, dočim im suha hrana ostaje u grlu, dok se namoči. Suhu hranu daje se po podne, da želudac i preko noći bude imao što probavljat, i da hranom crpe potrebitu vrućinu za tielo. Za vlažna, studena vremena daje se u obće više suhe hrane, a za topla suha vremena više kašaste i zelene hrane.

I u zimsko doba dobro je da se za kokoši priredi primjerno trkalište bez sniega, gdje se razbaca malo gnjoja, slame, sječke, kreča, pržine i zrnja od žitarica. Na takovu se mjestu kokoši vrlo rada zadržavaju i čeprkaju, pa si uz štogod krme uzmu i vapno, koje im je potrebito za tvorbu lupina od jaja.

Kad toplina padne na 5 do 8° C. bolje je držati kokoši u kokošinjaku, nego ih puštati na polje, jer od zime uvjek trpe i hudi im.

Osobite pomnje hoće se za napajanja kokoših u zimsko doba. Valja osobito na to paziti, da voda nebude odveć ledena ili možda sasvim mrzla, jer takova voda izim što odozimlje tielu mnogo topline, prouzrokuje vrlo lako proliev i koliku.

Puno prija kokošim, ako im se u kokošinjaku ili na drugom zaklonjenom ali sunčanom mjestu drži jedna skrinja suhe sitne pržine u kojoj se mogu do mile volje izvaljati. Osobito dobre hrane i njege hoće perad za mine perja. Čim se za mine perja drži toplije kokoši i čim se bolje hrane, tim se brže promieni perje. Za mine perja ne nesu kokoši, a obično nešto omršave; obilnim i sočnim hranjenjem i uredjenom toplinom može se pokratiti trajanje mine na polovicu.

SVAŠTICE

Bilje za zelenu gnojitbu ilovača. Na ilovačam za svrhu zelenog gnojenja najbolje uspjeva grahorica (Sandwicke), crljena djetelina, te hmeljna i švedska djetelina. Grahorica sije se po žetvi žitarice u smjesi sa jarom raži, i to u razmjeru od 2:1, i to odmah dok se podore strnište. Za hektar zemljišta hoće se 80 do 100 kg. grahorice i 40 do 50 kg. raži. Djeteline siju se takodjer odmah po žetvi žitarice. Pred sjetvom podore se strnište i zasije se do 20 kg. djeteličnog sjemena. Podoravanje grahorice ili djeteline za zeleno gnojenje valja da uzsljedi, što moguće kašnje. Obično se oteže do druge polov ce ili konca studenoga, i čeka se da prvi mrazovi nešto ofure lišće, pa se odmah ore. U ovo doba ide podoravanje od ruke. i plug teče brzo. Ako se zakasni, te stisne studen, onda valja prije povaljati grahoricu ili djetelinu, inače bi se težko podorala. Kad pogodi liepo vrieme jeseni, pa se grahorica ili djeteline bujnije razviju, može ih se kositi za zeleno krmljenje, ali je onda znatno manji uspjeh od gnojojenja.

Odbijanje ždrijebadi. Ždriebe može se odbiti od sise kad mu izpane vunena dlaka, koju nosi od poroda te se ova izmjeni pravom konjskom dlakom, koja je gladka. Odbijanje valja da uzsliedi postepeno; a to ide laglje od ruke, ako se ždriebad drži odieljena od majke, i ako se dok je sama privikne zobi. Prvih se dana drži ždriebe nekoliko satih odieljeno od majke, pa svakog dana više, dok ovo zaboravi majku i sisu i odvikne od njih. Dok je kobila na radnji ili za poslom valja držati ždriebče za sebe, ali na takovu mjestu, gdje nemože, da se ozledi; jer dok ostanu ždriebci sami, oni, kušaju na sve moguće načine da pobjegnu i da dostignu majku. Dok se ždriebad muči, da pobjegne iznoji se puno, pa dok je tako znojna nevalja joj dati da pije vode.

Mravi sa sjemeništa, stabala. i t. d. raztjeraju se, ako se u sredini sjemeništa ili oko debla dotičnog stabla prostavi pregršt guana. Mravi ne trpe vonj od guana, pa se odmah razbjegnu.

Šareno vezivo, pa bilo koje boje dade se oprati bez da boja protrpi, ako se pere u vodi priredjenoj, kako sljedi: Na svaki litar vode uzme se 5 do 6 krompira srednje veličine, koje se izlušti, pa izmrvi i dodade hladnoj vodi. Ova smiesa vode i izmrvljena krompira drži se nešto 12 satih vremena na hladnome mjestu, onda se prociedi, pa se bez grijanja, i bez svake druge priprave izpere dotično vezivo. Kad je vezivo izprano, onda se propere u hladnoj vodi, pa izvjesi za sušenje na sjenastu mjestu.

Kako se pozna ako su jaja svježa. Prevara u trgovini jajim, rast osobito po gradovim od dana na dan, pa skorom od dva jaja, što se kupi nadje se jedno mućavo Dali su jaja svježa ili ne, može se svak lako uvjeriti pomoću svietla. Ako se gleda jaja suprot svjetla, onda se opazi, da su prozirna, i to, svježa su jaja prozirna prama sredini. Stara jaja ne samo da su prozirna prama vrhu, ali se u njima prama svjetlu vidi tamnih pjega, koje su tim tamnije i veće, čim jaja su starija. Mućava, izkvarena jaja nisu prozirna. U jajim, koja su više vremena stala mirno na jednom mjestu, padne žutanac (žumanac) doli i priljubi se lupini (kori).

Lemuni i naranče, mogu se puno vremena uzdržati zdravi, ako se namažu parafinom. Naravski da od takovih limuna i naranača prije neg se rabe valja odstraniti koru. Dugo se vremena čuvaju lemuni i naranče zdravi, ako se postane u čiste staklene posude ili zemljane posude iznutri ocaklene, pa se ove dobro začepi.

Gospodarske Viesti.

Već više dana traje liepo i ne odveć studeno vrieme, pa se rezanje vinograda obavlja s reda; a kad za dana omekša na mnogim se mjestim ore i pripravlja za proljetnu sjetvu.

***

Trgovina vinom, i ako nije živa, ipak se prilično miče, jer se i ako u manjim kolikoćam uvjek po štogod vina izvaža.

***

Pri kemično gospodarskoj pokušajnoj postaji u Splitu obdržavati će se vinarski tečaj.

***

U koliko se dosad znade, saboru neće ljetos biti prikazana nikakova osnova zakona gospodarske naravi.

***

Gospodarska statistika za Dalmaciju ljetos je prvi put izradjena od gospodina P. pl. Tartaglia, po ustanovam, po kojima se u naprednom svjetu sastavlja statistika. Veseljem bilježimo ovaj prvi korak napred, pa i ako obzirom na naše okolovštine, za dugi niz godina, nećemo imati posve točne statistike, ipak ovim je postavljen dobar temelj za buduće.

***

Hrvasko gospodarsko družtvo u Zagrebu nudja već na prodaju modre galice; i to u bačvica od 250 kg. po fior. 22 novč. 50 svaku 100 kg., u bačvica po 100 kg. po fior. 23, a u bačvica od 50 kg. po fior. 23 novč. 50 svaku 100 kg. Strcaljke Austria Nechvile od 16 litara sadržine po fior. 14, a dvogubim razsipačem po fior. 15; strcaljke od 14 litara sadržine po 13 fior., a dvogubim razsipačem po fior. 14 svaku.

***

Slavonsko gospodarstvo družtvo u Osjeku sklopilo je pododbu sa osjeguravajućim družtvim „Riunione" i „Meridionale" u korist svojih članova za osjeguravanje svojih članova proti vatri i proti tuči. Oba su družtva pristala da slavonsko gospodarsko družtvo imenuje pročelnika obranićkom sudu, ako se ovaj nebi mogao složiti radi procjene štete. I drugi uvjeti osjeguravanja, kako što i ciene vrlo su povoljne.

***

Jedan brazilski gospodar kupio je u Thunu u Švajcarskoj veliki broj bikova Simenthalske pasmine, koje je u Genovi ukrcao na jedan engležki parobrod, te skupa sa svim strojevim za uredjenje jedne velike sirarnice odpremio u Braziliju.

***

U Bugarskoj zapremaju vinogradi 1,006,803 motike površine. Na svakoj motiki (dekari) goji se poprieko 915 loza, koje rodjaju poprieko 382·7 kg. grožđja. Po tom se u Bugarskoj napravi poprieko na godinu oko 2,168,417 hektolitara vina. Srednja ciena vina je 10 fior. po hektolitru, po tom ciela vinska proizvodnja predstavlja cienu od 21,684,170 fiorina.

***

Po londonskim drvoredim zasadjeno je 15,000 stabala.

***

Dne 31 prosinca prošle godine imao se je provesti u Srbiji popis pučanstva i stoke. Od stoke imalo se je popisati konje (uz mazge i magarce), goveda, svinje, ovce, koze i košnice pčela.

***

Zadnjih 20 godina zasadjeno je u Štajerskoj do jedan miljun jabuka, od kojih je do 180,000 stabala bilo uzgojeno na voćarskoj i vinogradarskoj školi u Mariboru.

***

Pod Božić lanjske godine proglaseni su u Srbiji sljedeći zakoni gospodarske naravi:
1. Zakon o obnavljanju i unapredjenju vinogradarstva,
2. Zakon o podpomaganju klaničnih poduzeća, i
3. Zakon o podpomaganju srpskog akcionarskog družtva za stočni trg.

***

Nikola A. Plavšić, tajnik trg. i obrt. komore u Osieku dobio je za godinu dana dozvolu za predradnje uskotračne željeznice iz Vinkovca, preko Rakovcih, Andrijaševcih. Cerne, Gradišta i Županje do u Bošnjake; a Dr. Ljudevit Schwarz, zastupnik na hrvatskom saboru dozvolu za predravnje uskotračne željeznice iz Zlatara preko Čakovca u Mariju Bistricu.

***

Odaslanici hrvatskih trgovačkih i obrtničkih komora na svom sastanku u Zagrebu, zaključili se, da se zapita, da u upravi Austro-ugarske banke bude imenovan ravnatelj i jedan hrvat, koji pozna trgovačke odnošaje u hrvatskoj i slavoniji, da u ovim zemljam Austro-ugarska banka mora uredjivati hrvatski, da u svojim bankanotam mora nositi i hrvatski nadpis, i da mora bolje i pristupnije po trgovce urediti svoju radju warrantim.

***

Promet medju Hamburgom, Trstom i Riekom razvio se je zadnjih godina znatno. Izvoz iz Hamburga na Rieku iznio je godine 1894 nešto 173,940 maraka, a uvoz 135,570 maraka. Iste godine prodao je Hamburg u Trst same kave za 9 miljuna maraka. Izim kave izvozilo se čaja, cacao, suhe ribe, koža, pirnića, željeza u šibkam i palmovog ulja.

***

Ministarstvo nastave uoblastilo je namjestništvo dalmatinsko, da sastavi odbor u svrhu ustanove pravilnika za obrtne škole u Zadru i Dubrovniku, jer je zavedenja tih škola, već odobreno i odlučeno.

Pitanja i odgovori „G. Poučnika".

A. Odgovori.

6. Koje je najbolje i najjeftinije sredstvo za utamanjivanje tekutih u kokošinjacim?

A. K. u S. (Brač).

Danas se drži, da je živo vapno u prahu najbolje sredstvo za utamanjivanje tekutih, a služi takodjer za razkuživanje kokošinjaka, jer kad se po izmetinam u kokošinjacim posiplje živoga vapna, one ni najmanje ne zaudaraju, a nije potreba iznašati izmetine iz kokošinjaka, nego dva puta na godinu. Vapno u prahu proti tekutim rabi se, kako sljedi: Uzme se puna šaka vapna u prahu, pa se baci snagom prama stienam kokošinjaka, tako da se prašina izvije poput oblaka. Ovako izvijena vapnena prašina prode u sve pukotine i izpuni ih dobrim dielom, osobito, ako se ovaj postupak češće opetuje, pa ubija sve tekuti, koje tamo žive. Ostala prašina padne na dno, i biva kašnje pometena sa izmetinam, ili ostane na izmetinam.

7. Lani se pojavila bila sila božja hrušteva; pa se je bojati i ljetos većeg zla od lani. Imali jednostavan način za utamanjivanje hrušteva?

N. P. u B. (Bosna).

I u drugim mjestim znadu se hruštevi po javljati poput pravog biča Božjega. U Francezkoj, gdje im se hruštevi vrlo često pojavljaju i prave velike štete, proučavali su razna sredstva za utamanjivanje hrušteva, pa iz pokušajne

postaje u Pas de Calais dadoše u tom pogledu francezkim gospodarim sljedeće naputke. Najsigurnije, a i najuspješnije sredstvo jeste lovljenje i ubijanje hrušteva iz jutra rano; premda je taj postupak skup, i kad se pobere više stotina hektolitara hrušteva, onda se je u neprilici kako da ih se poubija, i kako da ih se upotrebi. I onda, kad se nabacaju u jame u živo vapno, tako žestoko zaudaraju, da okuže vas zrak u okolici. Mjesto tog postupka bolje ih je odmah zadušiti sumpornim ugljikom, pa ih posušiti u sušnici. Takovim se načinom dobije prašina, koja je izvrstno gnojivo, a koja sadrži:

Vode	3,00 po sto
Dušika	11,06 „
Sumporove kiseline .	1,74 „
Pepelike	1,44 „
Tustih tvarih . . .	11,30 „
Ustrojnih tvarih . .	70,38 „
Rudnih tvarih . .	1 08 „
	100,00 po sto

Poprieko uzeto 1130 živih hrušteva teži 1 kg., a kad se posuše dobije se 300 grama prašine; a ova prašina kao gnojivo vriedi 10 fiorina po kvintalu. Ovim se postupkom dobrim dielom pokrivaju troškovi lovljenja i utamanjivanja, a dobije se izvrstno gnojivo, vrlo koristno u gospodarstvu U jutro se lako love hruštevi, jer je dosti otresti stablom da popadaju, onda se pokupe u vreće ili u koševe pa nose do jednog badnja, saspu se u badanj i poškrope se su 300 do 400 grama sumporovog ugljika. Onda se badanj pokrije. Kroz 3 ili 4 sata vremena, a i manje svi su hruštevi zadušeni, onda se razaspu na suncu, da se prosuše, pa se nose u sušnice, da se sasvim posuše; pa se najzad samelju.

8. Molim vas jeli vam što poznato o kušnjam Emil Mer-a o sredstvu proti crvotoču drva?

I. F. u P. (Istra).

P. Mizau piše u *„Journal d' agriculture pratique“* o kušnjam *Emil Mera*, i navadja zaključke, da kojih je u pitanju drvenog crvotoča došao gosp. Mer. Ti su zakljuèci sljedeći:

1 Ako crvotoč izgrize drvo, to je radi toga, jer drvo sadrži škroba. Sve one vrsti drva, na kojih se nepojavlja crvatoč biva samo radi toga, što ne sadrže škroba.

2. Ako se iz jednog drva, osobito iz bielja, odstrani škrob, ne pojavlja se u njemu crvotoč.

3. Škrob se odstrani, ako se stablu oguli kora, a to nekoliko mjesecih prije nego li se posječe (povali). Mjesto, da se oguli stablu sva kora, dosti je oluštiti prstenasto koru na deblu, nešto izpod krošnje, ali valja paziti na izboje, te odmah odstraniti sve izboje, koji protjeraju iz debla izpod prstena. Proljeće je najprikladnije doba za oluštivanje kore, jer do jeseni nestane škroba, a onda se mogu stabla povaliti.

Kako vidite sredstvo, koje preporuča Mer sasvim je jednostavno pa bi vlastnici i zakupnici šuma, morali uvjek ono sredstvo rabiti, jer bi dobivali drvo, koje nebi bilo podvrženo crvotoču, pa bi ga skuplje prodavali.

9. Molim vas, na koji se način najkoristnije i najuspjesnije krmi blagu sočna krma?

L. V. u K. (Hrvatska).

O načinu krmljenja sočnih krmiva vladaju razna mnienja, ali se u obće svi slažu u tom, da nije uputno krmiti sočna krmiva u obliku židkih kašica; te da je bolje davati sočna krmiva suha. Sočna krmiva u obliku kašica nebivaju dostatno prozvačena i oslinjena, pa dosljedno nebivaju podpuno probavljena. Kod preživaoca, a osobilo kod goveda, krmiva u obliku kašica prolaze odmah u 2 i 3 želudac, pa izbjegnu proces preživanja; a preživanje hrane, jeste kod preživaoca glavni uvjet, da hrana bude dobro probavljena. Podavati sočna krmiva sama u suhom stanju, u obliku brašna, nije opet uputno, jer i u takovom slučaju prolaze odmah u drugi želudac i izbjegnu preživanje, a takovo krmljenje sočne hrane ima i tu hrdjavu stranu, da draži životinje na kašalj i na njihanje, pa se razsiplje mnogo krme, a puno prašine ide u dušnik i u pluća, pa može da prouzrokuje zapalu dušnika i pluća. Sva sočna hraniva, osim zobi, valja mješati ovlaženom slamom i siečkam, tim se s jedne strane ne razsiplje i ne praši krma, a sdruge strane bude prezvačena i probavljena slamom. Kad se uz drugu dobru krmu n. p. uz dobro sieno, otavu ili djetelinu krmi i sočnim hranivim, onda sočna hraniva valja primješavati najzadnjem dielu ovakove hrane, kad je blago djelomično sito i ne jede više velikom lakomošću. Ako se ali krmi hrdjavim sienom, onda je koristnije i bolje davati sočnu krmu ovlaženom slamom ili siečkom, kako je prije rečeno.

10. Jeli toplina za vrienja masta od odlučna upliva na dobrotu vina?

N. P. u V. (Korčula).

Bez dvojbe je toplina za vrienja masta od odlučna upliva na dobrotu vina, i o tom je bilo u ovom listu opetovano put obširna govora. U hladnim konobam, hladnim predjelim, i inče ako vlada jeseni hladno vrieme, vrienje masta teče posve polako i sporo, dapače vrlo često mast ne prevrije posve. U toplim predjelim, toplim konobam i za tople jeseni udari vrienje masta naglo i burno, pa se onda naglo utiha vrlo često i prestane još prije, nego li mast prevrije. Za vrienje posve nizka i posve visoka toplina ima iste posljedice, t. j. da mast posve ne prevrije. Ovakovo nepravilno vrienje ima upliva na dobrotu vina, a može da ima i ne nadoknadivih posljedica, jer takova vina nisu stalna, i lako se prevrne. Kušalo se je, da se ustanovi, što upliva izravno na vrienje, i da se označi način, kojeg se je držati za vrienje, e da ono što redovitije i podpunije uzsliedi. Na veću ili manju toplinu za vrienja upliva vrst groždja i veličina posude. U velikim badnjim razvija se za vrienja razmjerno manja toplina, nego li u malim. U badnjim od 10 met. centih sadržine masta razvije se toplina do 40° C., u onim od 20 met. centih sadržine masta razvije se samo 35° C. Ovo izkustvo nas uči, da u hladnijim predjelim valja da prevrije mast u manjim badnjim, a u toplijim predjelim u većim, I od stanja u kojem se nalazi grožđje za mašćenja od odlučnog je upliva na toplinu masta. Na oštećenom zrnju ima već puno trusja raznih fermenta, koji dok se grožđje izmasti razviju se velikom brzinom i započmu svoje djelovanje; dočim zdravo grožđje sadrži razmjerno znatno manje trusja od fermenta, i to od takovih, koji nisu nagle djelatnosti. U prvom slučaju prevriti će mast naglo i burno, u drugom slučaju tiho. Tko hoće, da mu mast redovito prevrije, i da dobije dobro vino odgovarajuće naravi i vrsti grožđja, red je da za vrienja pazi:

a) U toplim predjelim, da ne pritiska mast u badnju, nego da ga ostavi rahla što više moguće; dočim u hladnijim predjelim valja mast nešto pritisnuti.
b) Čim brže prolazi vrienje, odnosno čim je burnije vrienje, tim je veća toplina masta.
c) Mast bez ozubina (hastulja) vrije puno sporije, nego li onoj s hostuljam.
d) Čim je više cidja u mastu, tim je jednačija toplina za vrienja, osobito ako se pazi da drop bude uvjek pod cidjem; gdje se na badnjim prave vrhovi, tu je toplina na gornjoj strani badnja za 4 do 6° C. veća nego li na dnu.

B. Nova pitanja.

11. Na koji način mogu uzdržati zdrave prazne lagve, da se neizkvare i neizpljesnive?

A. F. u S. (Hrvatska).

12. Kako i na koji način može se uzčuvati mlieko od pokvare u staklenicama?

L. K. u B. (Boka).

13. Dali je uputno, pri presadjivanju voćaka, rezati žilu srčanicu i klaštriti krošnju? Nije li bolje neozleditì srčanicu, a krošnju izklaštriti u pramaljeću?

I. K. B. u S. (Cetina).

14. Molim Vas, što mora gospodar raditi. i kojih se sredstva mora primiti, da poveća količoću dušičnih sastavinâ svojih zemalja?

A. B. O. u S. (Bosna).

☞ Odgovori na javna pitanja kao i nova pitanja, primaju se rado od svakoga, pa i ne bili predbrojnici.

—⊂⊃—

OTVORENI DOPISI

GOSPODARSKOG POUČNIKA.

Predplatili su predbrojbu do konca godine 1896.

P. N. gospoda: Braća Katičić. — Štambuk Franjka. |— Ristović N. — Milčetić O. V, — Šorić D. Š. — Abelić Dr. pl. K. — Hrvatski Skup - Pučišće. — Gospodarska Zadruga. Kastav. — Reich J, knj. — Smetiško M, kan. — Stanićić A. p. A. — Zorac S. ž. — Brzinšćak Irena. — Filipec A. — Strižić E. ž. — Tabain d. M. ž. — Zanki D. P. nadp. — Brbić O. T. ž.

Podmirili su predbrojbu do konca prošle g. 1895.

P. N. gospoda: Marinić O. M. — Popović S. — Tripalo J. — Matijević D.r V. — Masovčić Dr. A. — Bosiljevac M. — Tripalo Dr. A. — Kaštelansko poljodjelsko družtvo - Novi. — Lepušić G. ž.

— Sl. Hrvatska Čitaonica - Makarska — Vaša predbrojba podmirena je do konca lipnja t. g. 1896.

— V. g. Obradović M. — A Vaša do konca travnja t. g. 1896.

— V. g. Ivanišević Dn. F. ž. broj 1, 7, 9 lanjske godine poslali Vam iznovice.

— V. g. Bogdašić P. knj. — Takodjer broj 3 i 6.

— V. g. Milić N. — I Vami broj 11 i 14,

— V. g. Svetić I. — Takodjer broj 2, 16, 18, 22 i 23.

— V. g. Petrović J. — Pisalismo Vam gdje da se obratite za sjeme povrća.

— V. g. Zanki P. nadp. Hvala Vam!

— V. g. Strižić E. ž. — Hvala Vam na čestitanju i bodrenju. Bog pomagao i na dalje!

— V. g. Kalošťro L. — Električnim plugovim nije se još konačno na čistu, jer uz znatne predirati, imadu i znatnih neprilika, koje valja da budu odstranjene. Osiguraciju siena prima „Croatia“ u Zagrebu, „Slavija“ u Ljubljani i Pragu, pa i druga družtva. kojih kod nas, osobito tudjih ima i na pretek. Pitanje o blatnim bunarim nije nam jasno.

— V. g. Novaković T. — Zrcalo ili ogledalo, kojemu se je amalgam izjeo ili izkvario neda se popraviti (pokrpati), nego valja cio amalgam iznova promjeniti. (obnoviti).

G[illegible] IV. Izlazi na 1 i 16 svakog mjeseca Broj 4.

GOSPODARSKI POUČNIK

Obće blagostanje zavisi o blagostanju pojedinca a temelj blagostanju pojedinca, jest razboriti rad uz vještu uporabu nauke i izkustva.

Upraviteljstvo lista je u Zadru

Predbrojba u *Austro-Ugarskoj* stoji 3 for. na godinu, u *Inozemstvu* 8 franakà na godinu. *Uvrstbe* plaćaju se 8 novč. po redku za prvi put, a svaki sliedoći put 3 novč. redak. *Clichè* računaju se 5 novč. po centimetru četvornom.

Upravitelj i Izdavatelj: PETAR L. BIANKINI

Odgovorni urednik: NIKOLA ŠIMIĆ

Pisma, naputnice itd. itd. upravljaju se *Upraviteljstvu Gospodarskog Poučnika u Zadru.* — Rukopisi se nevraćaju. Predbrojba je obvezna za godinu danâ, a izplaćuje se u Zadru. Tko nepovrati prva dvu broja obvezan je predbrojbi za godinu dana.

ZADAR, 16 Veljača 1896. Ciena je listu 3 fiorina na godinu. ZADAR, 16 Veljača 1896.

Narodnogospodarstveni zaključci iz austrijanskog državnog kućanstva.

Država, kako i pojedinci, imade svoje kućanstvo, i iz zaključka godišnjih računa, dade se suditi o gospodarstvenoj snazi države i napredku državnog kućanstva.

Godišnji zaključak: 1889 godine dao je 11·1 miljuna fiorina viška. Onaj 1890 godine 22·2 miljuna fiorina viška; onaj 1891 godine 13·6 miljuna fiorina viška; onaj 1892 godine 7·0 miljuna fiorina viška; onaj 1893 godine 29·4 miljuna fiorina viška; onaj 1894 godine 20·1 miljuna fiorina viška.

Porezi i carine iznieli su:

	g. 1889	g. 1894
Izravni porezi	105·2 mil	115·1 mil. fior.
Neizravni porezi	224·7 „	256·7 „ „
Carine	39·9 „	51·1 „ „

Kroz pet godina, porasli su dohodi od izravnih i neizravnih poreza, te od carine za 14·2 po sto, što odgovara na poprieki godišnji porast od 2·8 po sto.

Narodni ekonomi smatraju ovaj porast velikim uspjehom, jer je ovaj porast skorom četiri puta veći od porasta pučanstva u istom razdoblju, i jer se je ovaj porast dogodio baš u zemanu, kad je veći dio pučanstvo tištila velika gospodarska kriza.

Prirast dohodarine i obrtarine ima se više prepisati tome, što se je jače navilo porezni stroj, negoli realnom uspjehu od napredka; ali ako ova tvrdnja može da u obće vriedi, neda se uporabiti na sve stavke, jer ako se sljedeće stavke uzporede za godinu 1889 i 1894, vidi se neki naravni prirast, koji se mora tumačiti napredkom i poraslom poreznom snagom.

Tako su nečisti dohodci iznašali godine

	1889	1894	
1. Od kotlarine	29·7	34·6	m. f.
2. Poreza na vino	4·[illegible]	5·3	„ „
3. Poreza na pivo	25·7	32·7	„ „
4. Poreza na meso	5·7	6·8	„ „
5. Poreza na slador	22·4	28·0	„ „
6. Dohod od monopola duhana	80·2	90·1	„ „
7. Od biljegovina	20·0	22·8	„ „
8 Od taksa i pristojbina . .	34·2	43·1	„ „

Ovaj prirast ima se tumačiti, tim što je s jedne strane prirasla potrošarinska snaga pučanstva, a s druge strane što se je povećala radna djelatnost.

U ovom nam pitanju od najbolje upute služi veliki prirast u prometu osoba i tovara na državnim željeznicam za rečenih 5 godina.

Ali uz ovaj povoljni uspjeh na jednoj strani, opaža se vrlo nepovoljni uspjeh na drugoj strani, biva veliko padanje trgovinske bilance.

Od godine 1891 do godine 1894, dakle za same 3 godine, pao je trgovinski bilanc za punih 78 miljuna fiorina, a to po svoj prilici radi toga, što napredak u obrtu nije išao jednakog koraka, niti je stajao u jednakom razmjeru sa potrebam odnosno sa potroškom.

Nema dvojbe, da je znatno prirasla potreba, odnosno trošna snaga našeg pučanstva, ali ponisto ne u onom razmjeru u kojem je napredovao obrt.

Na padanje trgovinske bilance, najmanje je uplivalo gospodarstvo i šumarstvo, jer i ako je bilano bio znatno oštećen uslied manjeg izvoza žitija, sladora i dužica, bio je s druge strane nadoknadjen većim izvozom marve za mesnice, većim izvozom siena, i većim izvozom životinjskih odpadaka.

Trgovinski bilanc je najviše pao usljed umanjenog izvoza ruda i kovina; ta razlika u manje iznaša 43·3 miljuna fiorina.

Nemože se još iz tog zaključiti, da je naš rudarski obrt nazadavao, ali je svakako zlo, da nije bio u stanju naknaditi domaću potrebu.

U rudnicim kamenog ugljena kopa se znatno više ugljena nego li ga se je prije kopalo; pa bud se je unatoč tome povećao uvoz stranog ugljena znak je, da su naši obrti napredovali ili da su postali djelatniji, te imadu veću potrebu ugljena. S.

Kako gospodar može štediti.

U današnje kritično doba, kad usljed izvanjske i unutarnje konkurencije ciena poljskih plodina sve više pada; kada porezi i nameti usljed rastućih državnih potreba sve više rastu; kad država nemože, da velikih glavnica ulaže za unapredjenje gospodarstva, jer veći dio državnih dohoda ide u vojničke svrhe, i za upravni aparat; danas kad se je i politika umješala u gospodarstvo, te se mnoga važna gospodarska pitanja ne riešavaju iz političkih razloga, ili se riešavaju suglasno političkim svrham, red je da se gospodari uzdaju u se i u svoje kljuse, te da se dadu u štednju i u rad, e da uz što manje troškove, povećaju svoje dohode.

Gospodar može da štedi:

1. Pri gnjoju. Štednja gnjoja, ne ide za tim, da se manje gnjoja troši, nego da se uzdrži snagu gnoju, i da se redovito i pametno gnjoji. Vriednost gnjoja uzdrži se, ako se gnjoj čuva na dobru gnjojištu, ako se posiplje zemljom, superfosfatom; ako se kupi sva osoka i s njom gnjoj polieva; ako se nedopušta da ga kiša izpira i sunce

PODLISTAK.

Katekizam
Gospodarske hemije

od

D.ra E. WILDT-A

Ravnatelja agrikulturno-hemičnog pokušališta u Poznanju.

Po šestom izdanju njemačkog izvornika preveo

F. RADIĆ

Učitelj strukovne učionice u Korčuli.

(*Nastavak vidi broj 3*).

338. Za koju vrst stoke se preporuča zelena krma?

Zelena je krma navlas prikladna za preživače i to u jednaku stepenu za svaku proizvodnu svrhu. Isto tako krave muzare kao što i volovi za teglenje i blago za tovljenje mogu se probitačno hraniti samom zelenom krmom; naprotiv se ona za svinjad može preporučiti kao glavna krma samo za rastenja odojčadi. Konji mogu doisto uz izključivo prihranjivanje zelenom krmom koja obiluje proteinom da odolievaju primjerenoj radnji, ali ako se od njih zahtievaju jači napori, onda se ne može bez dodatka žitne krme, jer ove životinje, ako se imaju nasićivati zelenom krmom, treba da uzimlju poveće količe; tim se pak razširuje probavna ciev dočim se sužuju ustroji dihanja, pri čem trpi izdržljivost životinja.

339. Što se razumije pod suhim sienom?

Ležanjem na uzduh u suho stanje privedena, pokošena, zelena krmiva.

U svježu stanju mogu krmiva da se uzdrže samo za kratko doba, jer uslied visoke sadržine vode lako prelaze u gnjilenje. Zato, da se uzmoć budu spremati za kašnju potrebu, treba da se pretvore u stanje prikladno za čuvanja u skladištu, da se konservuju. To biva najlašnje prostim sušenjem na uzduhu.

340. Kojih se pravila opreznosti treba držati pri sušenju da se sieno što bolje očuva od gubitaka?

Obrćanjem za sušenja, kao što i pri tovarenju i raztovarivanju gube se drobljenjem nježne čestice lišća i stabliká, čim je spojen gubitak hranivih tvari, jer su te česti bjelancem najbogatije i najlašnje probavljive. Taj gubitak može da bude vrlo zlamenit navlaš kod bogato listnatih rastlina, kao kod djeteline, meteljike itd. Zato pri skupljanju siena treba uložiti svu moguću pomnju kako bi se gubitak ograničio na najmanju mjeru. Kod bogato-listnatih krmnih rastlina preporuča se sušenje na takozvanim kozlicama i djetelinjim piramidami, jer se pri tom rastline manje diraju, pa su zato manji i gubitci po drobljenju.

Takovu se gubitku ne može nikad podpuno objegnuti. To se razpoznaje po razlici u sastavu siena osušena na prostirkama, gdje se dakle može da zaprieči svaki gubitak, i takova koje je, i ako najpomnjivije, osušeno u gospodarstvenim okolnostima. I pri najbrižljivijem izvršenju iznose gubitci suhe tvari ne riedko 10 po sto i preko toga, opadanje probavljivosti 4—5 po sto; još veće biva opadanje hranitbene vriednosti kad se spremanje siena izvadja manjom pomnjom.

(*Sliedi*).

razžiga; ako se za gnojenje pomnjom sakupljaju svi odpadci iz gospodarstva, kao mulje, kosti, trave, izmetine peradi i kuhinjski odpadci. Dobar gnoj znatno povećava plodovitost gospodarskih rastlina. Pšenica puno obilnije rodi ako se gnjoji dušičnim gnojivim, kako što je kilska salitrovina, za sočivnice i djeteline hoće se superfosfata; za vinograde i masline superfosfata i kainita itd.

2. Pri obradjivanju. Veliko se štednja postizava dobrom razdiobom poljskih radnja. Zemlja bolje rodi, ako se u pravo vrieme izore, prebrana i zasije, nego li ako se zakasni. Orati odmah nakon što se je poželo od velike je koristi. Isto je tako od velike koristi za vinograde, masline i voćna stabla, ako se rano u proljeće razkopaju. Dubokim oranjem i kopanjem kad se postepeno provedu, podvostruči se i potrostruči plodovitost zemalja.
3. Medjugojitbom listnatog bilja, a osobito sočivnica. Sočivnice zahladjuju zemlju, a nitrobakteriji, koji se nasednu na njihovim žilam izradjuju dušik od zraka, i tim bogate zemlju dušikom, koji je najvažnije i najpotrebitije hranivo za bilje. Gojitbom djetelina, ljekarica, grahorica, graška ili boba, osobito u svrhu za zeleno gnjojenje povećava se znatno plodovitost zemalja, a pri štedjiva se na drugom gnjoju.
4. U hranjenju blaga. Blago mora biti sito, ali i dobiti hranom dosti hraniva. Valja s toga krmljenje urediti prama životnoj težini, i nastojati da u krmi razmjer izmedju bjelančevina i nedušičnih tvarih odgovara poznatom razmjeru. Uz dobru hranu hoće se i dobre njege, jer dobro njegovana životinja troši manje krme, a daje više koristi Gdje se uz jeftinu cienu može nabaviti sočnih hraniva, bolje je nabavljati takova hraniva, nego li davati blagu druge hrane, koja se inače može bolje unovčiti.
5. Pri nabavi umjetnih gnjojiva i sočnih hraniva može se puno prištediti, osobito, ako se kupuje na veliko. Gdje sam gospodar nemože da kupi na veliko, bolje je da se više njih udruže, pa da si nabavljeno razdiele.
6. Nabavom glavnice potrebite za radnju uz malu kamatu. Lako se do glavnice uz malu kamatu dolazi, ako je imanje u dobrom stanju i dobro uredjeno, i ako su uredjene zemljištne knjige. Gdje toga nema red je da se gospodari izmjenično pomažu ili da se udružuju u štedno zajamne zadruge, pa bilo i sasvim malenom glavnicom.
7. Točnim računovodstvom. Točno vodjeni računi pružaju u svaku uvid, i omogućuju gospodaru, da izpravi svaku gdje je odviše i suvišno trošio. Pri dobro uredjenom gospodarenju, hoće se, da su troškovi uvjek manji od dohoda.
8. Nabavom dobrog i prikladnog orudja i ratila, kojimi ne samo da se brže obavlja radnja, ali se radnja obavlja znatno bolje, te dok se s jedne strane štedi, s druge se strane povećavaju dohodi. Redovitim čišćenjem i popravljanjem orudja traje orudje dvaput više nego li ako se zanemaruje i pusti da izhrdja.
9. Redovitim popravljanjem sgrada, jer manje stoji popraviti malu štetu, nego veliku, i jer je stara sgrada jeftinija od najjeftinije sagradjene nove sgrade.
10. Ne trošenjem novca u nikakove ne potrebite i suvišne svrhe.

Jednostavan način za prigotovljenje kvasine.

Za priredjivanje kvasine (octa, sirčeta) na veliko hoće se osobitih prostorija, i ako ne velikih, ali barem tolikih, kolika je jedna obična soba za stanovanje. Za priredjivanje kvasine na veliko, hoće se takodjer za to prikladno posudje, biva priredjeni badnjići na više odilenja sa probušenim dnima, kako što je bilo već opišeno i slikam protumačeno u ovom listu.

Za uzgajanje matice (*Mycoderma aceti*) rabe se plitke posude od porculana. Ove se posude napune vinom, odnosno tekućinom od koje hoćemo da pravimo kvasinu, i da uzgojimo maticu. Prije nego li se vino nalije u posude ugrije se na 35 do 40 stupnjeva C., a onda se pokrije ljepenkom, pa smjeste u toploj sobi, gdje je toplina bar od 20 stupnjeva Celsiusa. Nakon 24 do 72 sata vremena napravi se na površini vina, ona poznata zelenkasto se lasteća kožica, koja predstavlja kvasinovu gljivicu, a dotično vino već daje ljutinom. Ako se u tim posudam po zelenkastoj kožici opazi čisto bielih piknja, to je znak, da se je uz kvasinovu gljivicu pojavila i vinska glj vica (*Mycoderma vini*), pa takova tekućina nije za pravljenje kvasine; valja ju proliti, te posudu izprati u vreloj vodi. Iz onih posuda, na kojih se je razvila čista kvasinova gljivica odlije se sadržaj u tekućinu opredieljenu za kvasinu, ali na takav način, da se uroni posuda u tekućinu, e da se njezin sadržaj prelije, bez da se zelenkasta kožica izkida.

Od ovog časa je u tekućini opredieljenoj za kvasinu izveden proces okisenja, koji sliedi pomalo, tako, da se u 5 ili 6 dana vas alkohol pretvori u kvasinovu kiselinu i u ugličnu kiselinu. Vrieme, za pretvorbu alkohola u kvasinovu kiselinu, zavisi u prvom redu od količine alkohola što sadrži tekućina, a u drugom redu od topline, koja vlada u prostoriji u kojoj se pravi kvasina, da je pretvorba svršila pozna se, ako dvi kušnje preduzete u razmaku od 6 satih ne dokažu nikakav prirast kvasinove kiseline.

Sad se iztoči dobivena kvasina, do zadnje kapi, a pusti se da matica ostane na dnu posude, pa se dobije nove tekućine za kvasinu.

Matica ostane u novoj tekućini na dnu, ali se nakon malo vremena pridigne na površinu, i započme odmah svoju djelatnost raztvorbom alkohola u kvasinovu i ugličnu kiselinu.

Ova se radja opetuje toliko puta, dok matica prikupljanjem bjelančevina naraste i odeblja na toliko, da prieči sama sebi u svom radu. U ovom slučaju valja ju odstraniti, a uzgojiti novog kvasinovog kvasca na način, kako smo prije opisali.

U mnogom slučaju, neće biti potreba uzgajati novog kvasca, jer je zrak u konobi tako zasićen kvasinovim gljivicam, da se one same nasednu na vino i uzljute ga. S početka se ne dobije ljuta kvasina nego vrlo slaba i mutna. Valja ju prociediti i saliti u bačve, koje se pak dobro začepe, i drže začepljene više nedjelja dana, dok postane ljuta kvasina. Onda je dobra za prodaju, ali ju valja pomnjom točiti na ciev i, da se ne uzmuti. Ako se od ovakove kvasine koje je lezala 2-3 mjeseca nalije nekoliko staklenica, pa se izlože nekoliko nedjelja na ljetnom suncu, onda poprimi kvasina tako ugodan mirluh, da bi čovjek mislio da joj je umjetno dodan. A.

Brzo tovljenje mladih golubova.

Mnogi goje golubove jedino radi mladih, koji nam daju vrlu tečnu pečenku, kad su dobro utovljeni. Ali opet neutovljeni mladi golubovi nikakovo jelo.

Tko dakle goji golubove, pa hoće do potrebe da mlade golubove brzo i dobro utovi, red je da se drži sljedećeg postupka.

Mlade golubove, dok se počmu kititi perjem valja odstraniti iz gnjezda i postaviti u jednu košaru u kojoj se prije pripravi meko ležalo od mahovine ili siena. Košara postavi se na zračnu mjestu, ali tamnu.

Mlade golubove valja hraniti tri puta na dan u razmaku od pet satih, tako da prvu hranu dobiju oko šest satih u jutro, drugu oko 11 satih u jutru, a treću oko 4 sata po podne.

Hrane se prokuhanim kukuruzom, dok je još mlak. Za hranjenja otvori im se prstim kljun i saspe se svakome mladom golubu u žvalo do 30 zrna prokuhanu, još mlaka kukuruza Ako se ovakovim hranjenjem nastavi za desetak dana, utove se mladi golubovi baš dobro, a njihovo je meso vrlo meko, i tako tečno, da se ništa tečnijeg neda želiti.

Utanačenih satih hranjenja valja se točno držati, jer se inače golubovi u velike uznemiruju, a nemir nije u prilog tovljenju.

Fosforna kiselina, kao sredstvo za priskrbljenje jeftinog dušika.

Profesor D.r Wagner opetovanim kušnjam dokazao je, kako gnojenje sočivnica fosforno kiselim gnjojivim znatno podpomaže njihov razvoj, te tim ih sili na obilnije preredjivanje (sakupljanje) dušika od zraka. Na Rajni treće godine po sjetvi propadalo je jedno ljekarište, na jednoj zemlji koja je sadržavala do 0.15% fosforne kiseline (topive u salitrovini), te nije poništo bila oskudna na fosfornoj kiselini.

Htjelo se je ljekarište preorati, ali se je od te misli odustalo, da se pokuša pognjojiti dielom su 600 kg. Thomasove troske po hektaru, a dielom su 1200 kg. troske po hektaru. Gnjojenje je izvedeno zimi, i sljedeće proljeća i ljeta odmah se je opazila blagotvorna djelatnost fosforne kiseline, jer je ljekarište rodilo opet obilno, a onaj dio koji je bio pognjojen su 1200 kg. fosforne kiseline po hektaru rodio je preobilno.

Slični su se povoljni pojavi o gnjojenju ljekarišta Thomasovom troskom opazili i na mnogim drugim mjestim. Ako zemlja oskudieva fosfornom kiselinom, i ako se gnjoji su manje od 600 kg. Thomasove troske po hektaru, onda od gnjojenja nema uspjeha; jer kod ljekarica obilno radja trebuje u 6 godina 400 do 500 kg. fosforne kiseline po hektaru.

Ovakove zemlje opredieljene za gojenje ljekarice, bolje nego li ih pomogati zimi gnjojenjem, jeste obilno pognjojiti ih prije nego li se zasije ljekarica. U takovu slučaju valja pognjojiti zemlju su 2000 do 2500 kg. Thomasove troske po hektaru, pa će zemlja dobiti tim sve fosfornu kiselinu koja joj je potrebita, da obilno radja za 6 godina. Ljekarica pak sakuplja u sebi velike količine dušika, pa žitarice, a osobito pšenica radjaju za njom izvrstno. C. V. L.

Žedja i voda.

Često se čuje govoriti da je zdravo piti vode, pa ima ljudih, koji piju vode i na pretek. Hrana, kojom se čovjek hrani jeste većim dielom puno vodena, pa da još preko toga čovjek vode pije, vrlo je dvojbeno. Nepijemo vode, čorbom, mliekom, povrćem, voćem, vinom, pivom itd., dapače i kruhom, ako nije dvopek?!

Za čovjeka, koji je zdrav i redovito živi posve je suvišno piti vode. Onim, koji su naučni popiti u jutro na tašće, u večer poslje večere ili poslje obida času vode, neće voda nahuditi. Drugčije biva sasvim, kad onih ljudih, koji se priviknu u stalno doba piti znatne količine vode, bilo čiste ili u obliku piva ili vina; ili pak preko objeda ili poslje večere obilno piju, jer misle, da je to dobro za zdravlje i za probavu. Takovo obilno piće kvari želudac, a djeluje i inače štetno na zdravlje.

Ali ima ih koji pitaju, što onda, ako je čovjek žedan? — U većem dielu slučajeve žedja je posljedica običaja, pa je red da čovjek pokaže odlučne volje, i da ne pije, dok se neodoči.

Ima slučajeva, kad uslied velike vrućine, sparine ili naporne radje tielo izgubi puno vode; i u tom slučaju čovjek žedja puno, ali i tu se hoće odvažnosti i ustrpljenja, pa ako se takovog pokaže prestane znojenje, a nakon ¼ ili ½ sata vremena prodje žedja, pa se čovjek zadovolji ako popije sasvim malo vode. Ne piti ni malo, kad se je čovjek dobro iznojio, pa odmorio, opet nevalja, jer je štetno po zdravlje, ako u tielu za duže vremena ostanje manje vode, nego li je trebuje. Kad žedja potiče od groznice, nevalja puno i naglo piti, ali i nepiti ništa, opet nije savjetno. Tielo se bolje i laglje bori bolešću, ako nije prepuno vode.

Dakle piti umjereno, kad je od potrebe, a nigda prekomjerno i od običaja.

Naputak za čišćenje svieća.

Svieće petrolejke, ili tako zvane lampe razprostranjene su danas tako, da se može sigurnošću uztvrditi, da nema kuće, u kojoj nebi bila bar jedna petrolejka.

Dobro je s toga, da se znade, kako se ima postupati petrolejkam e da dobro svjetle, da ne dime i ne smrde za gorenja, i da što manje petroleja troše.

Sve petrolejke, koliko god ih ima u jednoj kući, valja odmah iz jutra saknpiti sve na jednoj polici pokraj jednog prozora, da se izčiste i urede.

Čišćenje i uredjivanje svieća valja obaviti preko dana, dok je svietla, jer ako se pri svieći radi petrolejem lako je da se upali.

Najviše pomnje valja posvetiti stinju. Kod svieća pantljikasta stinja, valja stinj nešto posrići, i zaobliti mu krajeve na vrhu.

Svitiljkam okruglog stinja ne reže se stinj, nego se pougljenjeni dio otare. U tu svrhu začepi se čimgod sredina, pa se stinj tare čistom krpom, okrećuć kljun desno i lievo

dok se vas pougljenjeni dio odstrani. Valja pri tom takodjer paziti, da stinj ostane posvudi jednako gladak, jer ako se malo izruba, onda ne gori pravilno i dimi.

Zvono i cilindar (stakleni) valja svaki dan dobro izčistiti suhom krpom, a u ljetno doba kad ima puno muha, valja ih često izprati u lukšiji. Čadju od prgorine istruga se nožem.

Sad se izčisti, i iztare izvanjski dio svieće, pa se ona pomnjom nalije uljem. Svieća se otvori, ako se odvija na lievo. U tu svrhu uzme se stalak svieće desnom nekom i drži se čvrsto, a lievom rukom uhvati se gornji dio, gdje viri stinj i odvija se na lievo dok se sasvim odvije, a onda se pridigne malo na lievo, pa se desnom rukom nalije petrolej. Petrolej valja pomnjom nalievati, da se ne prolije, a nevalja nigda svieću preliti ni prepuniti; uvjek neka ostane jedan prst praznine. Sad se opet zavije gornji dio na mjesto, i otare se svieća i stalak dobro krpom. Za gorenja izlučuje se iz petroleja nešto smoline, a i nečisti, koja ili ostaje na dnu ili se hvata stinja, a onda svieća ne gori i ne svietli dobro, a za gorenja smrdi. Da se to preprieči valja svako često izprazniti posve svieću, pa ju iznutri izprati razsoli ili slanom vodom, a onda opet posušiti. Stinj se može takodjer izprati u nešto vinovice, pa ga onda opet posušiti, ali je još bolje izmieniti ga. Obično se računa, da jedan stinj može da dobro gori 6 do 8 nedjelja, a onda ga valja izmieniti. S toga nevalja u svieće postavljati odveć dugi stinj; najprikladniji je stinj od 20 cm. držine.

Ako hoćemo da nam svieća dobro svietli i gori, valja da pazimo, da one izrezane luknje okolo kljuna budu uvjek posve čiste, jer onda prolazi zrak, čihov kisik je neobhodno potreban za dobro gorenje svieća. Dok se svieće izčiste postavi se svaka opet na svoje mjesto.

Posudu u kojoj se drži petrolej valja čuvati na hladnu mjestu i paziti, da je uvjek dobro začepljena.

Svieća se ugasi tako, da se najprije malo sniži stinj e da slabije gori, a onda se puhne odozgor na cilindar, i tim se svieća utrne.

Za radnju su najprikladnije svieće bielog zvona, i to osobito one vrsti, kod kojih je dolnji dio zvona zatvoren. Petrolejke, koje se vrlo riedko gore, valja držati čiste, prazne i bez stinja, jer ako petrolej i stinj stoji u svieći, kupi se prašina pa kad se uzežu ili hrdjavo gore ili za gorenja smrde tako, da nemožeš podnieti.
D. S. F.

SVAŠTICE

Red u navrćanju grmlja i drveća. Od početka veljače do početka svibnja može se navrćati sljedeće grmlje i drveće. Najprije: *Prunus, Cornus, Crataegus, Evongmus europeus, Betula*, pa onda *Sorbus aucuparia, Aesculus, Acer campestris, Fagus, Ulmus, Robinia. Alnus, Quercus, Populus*, itd. Navrćanjem četinjača valja pričekati, dok protjera pup na vrhu.

Da nerasti ne opritile brzo, valja postupati s njema na način, kako sliedi: dati im je prigode, da se mogu kretati, što više moguće. Uz priličnu pašu, daje im se u jutro i u večer nešto zelene krme, uz 1 kg. krupice od zobi. Neimadu li dobre paše, onda im valja davati svakog dana 1¼ do 1½ kg. sočne hrane. Oplodjuju li se krmače s jednog puta, onda za dobe naskoka valja davati nerastim dvaput više sočne hrane; ali ako je oplodjivanje krmača porazdieljeno preko sve godine, onda je nerastim 1¼ do 1½ kg. sočne hrane na dan dostatan. Kretanje i lako probaviva hrana nedopuštaju do tielo opritili.

Kako se pozna, ako su krompiri dobri. Uzme se sirovi krompir razreže se na dvi jednake polovice, pa se natare dobro jedna polovica o drugu. Ako je dobra vrst brašnava krompira, priliepe se (sljube se) jedna polovica o drugu, a na krajevim pojavi se biela pjena. Iz dobrog krompira, ako se i jače stiska nesmje proteći voda. Ako za stiskanja ili gnječenja iz krompira proteče voda, to je znak, da je takav krompir vodenast, i za kuhanja, izvodni se i razpadne, a i teka nije dobra. Dobre vrsti krompira imadu meso bielo ili žutkasto. Doduše kaže se, da se krompiri žutog mesa ne kuhaju dobro, ali to nije istina, jer ima vrstih koje se kuhaju izvrstno, kao najbolji krompiri bieloga mesa.

Zašto se kadšto iz vrhnja neda otući maslo? Različiti mogu biti uzroci, ali su najbični ji: što se prepuni stepke vrhujem. U stepki nevalja nikad uliti vrhnja nego do ⅔ njezine visine; a ležeće i baćvaste stepke, nikad više od polovice. Kad se vrhnje u stepki pjeni i vonja kiselasto, pa neće da se maslo ugrudva, znak je to nečistoće stepke, ili jer je mlieko i vrhnje dugo ležalo prije, nego li se je otuklo ili jer je mlieko izkvareno ili potiče od boležljive krave. U svim ovim slučajevim koji su puno redji od prepunjivanja stepke valja odstraniti uzroke.

Liepak za zemljano posudje. Vrlo se često poluka posudje zemljeno od porculanače, koje nije lako novo dobaviti, a moglo bi se priljepiti. Izvrstan liepak za spajanje, takovog polupanog posudja, priredjuje se ako se do gusta ukuha 20 grama ribje klije i 20 grama kocentrovane kvasinove kiseline. Sredstvo se pusti ohladiti, da se ugusti poput h'adetine, pa se čuva do porabe. Kad je do porabe ugrije se e da se opet raztopi, pa se onda namažu polupani djelovi i čvrsto sljube. Ovo sredstvo se netopi ni u mlakoj vodi.

Gospodarske Viesti.

Još traju vedra, liepa vremena, što vrlo olakoćuje poljske radnje. Ali ipak težak želi kiše, jer na mnogim mjestim već je zemlja tako prosušila, da nema dosti vlage za klicanje sjemena; a i sadnja stabala i vinograda zapinje, jer je pogibelj, da nadzemni djelovi novih nasada posuše.

***

Trgovina vinom uzdrži se dobro, i ako nije živa.

***

U Pagu namjerava se zasnovati Ratarski tečaj, a u Sinju i Golubiću tečaje za pletenje vrbovinom, i to sve iz zemaljskih sredstava, dočim se u Sinju izčekuje i zasnovanje državne ratarske škole. Mi se ovim viestim iskreno veselimo, samo bi željeli, da prije nego li se otvore rečeni tečaji, budu isti prije dostatno snabdieveni naučevnim sredstvim za praktično obučavanje.

***

Glasa se, da je grof Harrasch kupio u Topli u Boki komad zemljišta na kojem će sagraditi jednu villu.

***

Prvim ožujka povisiti će ugarska vlada pojasni cienik na željeznicam, tako da će se ciene približiti onim pojasnog cienika austrijanskog.

***

Kroz zadnje dvi godine zasnovane su u Štajerskoj 34 predujmovnice po Reitfeisenovu sustavu. Zemlja podupire izdašno osnivanje takovih predujmovnica, te je dosad u rečenu svrhu potrošila 52,000 fiorina.

***

Usljed zaštitnog sustava Mélinovog koji se prije deset godina počeo provadjati u francezkoj, pao je promet inozemstvom od 10,292 miljuna na 8920 miljuna. U godini 1895 utjerala je francezka od same carine 57 miljuna franaka manje, nego li u godini 1894.

***

Prošle godine 1895 gojilo se u sjedinjenim državam sjeverne Amerike 15,893,318 konja i 2,333,106 mazga i magaraca. Lani je izvedeno 14695 glava u vriednosti od 9 4 miljuna kruna.

***

Godine 1895 uvedeno je u Austro ugarsku 944,682 kvintala pirinča što surova, što oluštena i 13,824 kvintala odpadaka za proizvodnju škroba. Veći dio tog pirinča uveden je iz Indije i Japona, a nešto biranije vrsti iz Italije.

***

U Srbiji ima tako prostranih šljivika, da se u dobroj godini može izvesti 500 hiljada do 600 hiljada kvintala suhih šljiva u vriednosti od 10 do 12 miljuna dinara. Godine 1895 procienjen je prirod šljiva na 20 miljuna dinara. Glavna trgovišta za šljive jesu Šabac i Biograd.

***

Iz okružja Prijedorskog u Bosni izvedeno je 1895 godine, što svinja, što goveda, konja i ovaca u vriednosti od 290,420 fiorina. Radi svinjske kuge izvoz svinja je znatno spao prama godini 1894, koje je godine izveženo 39,434 glava, dočim je godine 1895 izveženo samo 11,647 glava. Preko Bosanske Dubice izveženo je lani iz Bosne 3562 konja, 1 bik, 3398 volova, 1767 krava, 208 telića, 168 ovaca, 106 koza, 2770 svinja i 808 glava ine mladje domaće životinje.

***

Pruska ima 1,150,000 posjednika, sa imetkom u vriednosti od 60 miljarda. Na 23 miljarde procienjen je zemljištni posjed koji podpada porezu, ostalo odpada na obrt i na razne druge vriednoste.

***

U Engležkoj izvedeno je 1895 godine 18·4 miljuna engležkih centih brašna (1 engl. centa = 50·8 kg.) u vriednosti od 7 68 miljuna fund šterlinga.

***

I u izvanjskoj trgovini naše države pokažuju se za godinu 1895 znatne razlike prama godini 1896; jer je u kvintalim

Uveženo

	g. 1894	g. 1895		razlika
Žitarica	5,478,802	4,233,364	—	1,245,438
Povrtlina	1,275,166	1,220,943	—	54,213
Voća	160,248	230,796	+	70,548
Vina	913,031	812,950	—	100,081
Piva	64,278	60,404	+	126
Žestičnih pića	13,256	12,865	—	391
Pirinča	948,038	790,930	—	157,108
Jaja	207,031	403,604	+	196,573
Ribe i mesa	225,957	225,868	+	9,911
Sira	23,487	26,734	+	3,247
Goveda (glava)	69,093	73,000	+	3,907
Svinja (glava)	279,273	164,179	—	115,094
Ovaca (glava)	9,845	33,352	+	23,507

Izvedeno

	g. 1894	g. 1895		razlika
Žitarica	6,344,934	4,845,475	—	1,499,459
Sočivnica	1,113,317	810,828	—	302,479
Povrtlina	539,348	577,521	+	38,173
Voća	845 212	705,911	—	139,301
Brašna	1,352,737	1,420,722	+	67,985
Jaja	902,074	915,275	+	13,201
Peradi i divljači	109,931	95,374	—	14,557
Masla	44,980	40,589	—	4,391
Sirovog sladora	672,462	696,764	+	24,302
Rafinade	3,729,312	3,567,730	—	161 582
Piva	686,567	305,020	+	118,453
Vina	231,080	245,852	+	14,772
Žeste	206,737	196,947	—	9,790
Goveda (glava)	228,464	152,602	—	75,862
Svinja (glava)	485,063	113,676	—	371,387
Ovaca (glava)	343,100	240,905	—	102,195
Drva	22,340,646	23,724,029	+	1 383,383
Vune	73,210	77,117	+	3,907
Uljevitog sjem.	102,143	78,622	—	23,521
Gnjoja	102,092	118,982	+	16,890
Hmelja	35,495	28,585	—	6,910

***

Iz statističkih podataka Ministarstva za poljodjelstvo u Beču za godinu 1895, razabire se: Da od kupne površine od 10,636,872 hektara oranica cislajtanije, bilo je 1895 godine zasijano što pšenicom, što raži, ječmom, zobi i kukuruzom 6,365,131 hekt. iliti 60% ukupne površine oranica. Od tih oranica poželo se je: 10,925,586 q. pšenice, 16,459,650 q. raži, 13,291,583 q. ječma, 18,180,049 q. zobi i 6,596,895 q. kukuruza. Najviše je žitija proizvedeno u Galiciji biva 3,473,979 q., pa u Českoj 2,954,079 q. Moravska je požela 1,309,637 q. a Dolnja Austrija 1,087,290 q., ostale zemlje razmjerno manje.

Pitanja i odgovori „G. Poučnika".

A. Odgovori.

11. Na koji način mogu uzdržati zdrave prazne lagve, da se neizkvare i neizpljesnive?

A. F. u S. (Hrvatska).

Ako su lagvi, kad ih izpraznimo zdravi i čisti, dosti ih je prosušiti iznutri čistom krpom, pa osumporiti, a onda dobro začepiti. Gorenjem sumpora osumporeni lagvi uzdrže se zdravi dugo i dugo vremena; a za još veću sigurnost može se svakog trećeg mjeseca opetovati sumporenje. Sumporita kiselina, koja se razvija izgaranjem sumpora nedopušta, da se u bačvi razvije ikakova nametnica, koja bi mogla izkvariti bačvu, a još manje pliesan. Ako je u bačvi bilo nezdravo vino, ili ako je bačva stajajuć u vlažnoj i pliesnivoj konobi iznutri izpliesnivila, valja drugačije postupati. U oba slučaju, ako se ima na razpoloženje vodene pare, najbolje je lagve izprati vodenom parom. U tu svrhu pušta se para tako dugo u bačvu, dok od pare ugušćena voda bude oticala sasvim bistra i bez svakog vonja; onda se bačva prosuši, te osumpori i začepi, kako je gori rečeno. Ako nema na razpoloženje pare, onda u prvom slučaju valja bačvu dobro izprati vrelom lukšijom, i 3 postotnom raztopinom sumporove kiseline, a onda prosušiti, osumporiti i začepiti. Ako je bačva pljesniva, valja ju razadniti, izstrugati pljesniva mjesta, po svu bačvu iznutri nešto progoriti, onda opet zadniti, pa izprati vrelom vodom, ili 3 postotnom raztopinom sumporove kiseline, pa prosušiti, osumporiti i dobro začepiti.

12. Kako i na koji način može se uzčuvati mlieko od pokvare u staklenicama?

L. K. u B. (Boka).

Mlieko dade se uzčuvati od pokvare u staklenicama pasterizovanjem ili sterilizovanjem. U tu svrhu hoće se da su staklenice posve čiste, a mlieko zdravo i čisto i bez svake natruhe. Mlieko lije se u staklenice, ali se staklenice napune do grla, a onda se dobro začepe. Ovako začepljene staklenice poredaju se po dno kotlenice, po kojem se je prije razastrlo nešto siena, a takodjer se izmedju staklenica metne siena. Onda se ulije vode u kotlenici, da staklenica oblija, pa se metne kotlenica na vatru, i počme se iz tiha grijati. Nastavi se tihim grijanjem dok voda uzavre, a kad voda uzavre prestane se loženjem, i pusti se da se opet voda u kotlenici ohladi. Dok voda vre u kotlenici, ugrije se i mlieko u staklenicam, do 60 i 70 C., a ta toplina ubija trusje svih gljivica koje se nalaze u mlieku, i koje bi mogle prouzrokovati pokvaru mlieka. Za stelirilizovanje mlieka, koje se obavlja na veliko, imadu osobite sprave, neka vrst zatvorenih kotlova, u kojima se mlieko ugrije postepeno do 70, 90 i 102 ili 105° C

13. Dali je uputno, pri presadjivanju voćaka, rezati žilu srčanicu i klaštriti krošnju? Nije li bolje neozlediti srčanicu, a krošnju izklaštriti u pramaljeću?

I. K. B. u S. (Cetina).

U obće se bezrazložno režu žile i klaštri krošnja za presadjivanja voćnih stabala. Stabla u obće netrpe roža na sebi, nego u toliko u koliko je od potrebe, da se odstrani suhe i nagnjile djelove, ili da se prorieđi krošnja kad je odveć gusta. Ako je moguće presaditi stablo, bez ozlediti mu i najmanju žilu, tad se radi najpametnije i najracijonalnije, ako to nije moguće, onda je rezati samo one žile, koje bi se prelomile ili bi inače bile od smetuje. Srčanica ili upetić, jeste najglavnija žila, ali je baš težko izkopati stablo bez da se žrtvuje upetić, osobito kod starijih stabala, i kod onih koji tjeraju srčanicu odveć duboko, kao n. p. orasi. Ako se srčanica može za presadjivanja sasvim ili djelomice poštediti ništa bolje. Mladja stabla manje trpe od rezanja upetića, i pomognu se obično kašnje kojom postranom žilom; starija stabla trpe jače, a vrlo često i poginu. Krošnju valja uvjek klaštriti u onom razmjeru u kojem se pokrate žile, ali se kratko i često klaštrenje nemože preporučiti. Za presadjivanja klaštri se krošnja samo radi toga, da se presadjivanje laglje obavi, i da bude laglje prenašanje stabala. Ako okolnosti dopuštaju da se može presaditi jedno stablo, bez rezanja žila, ništa bolje, ostavljaju se žile i krošnja netaknuti, a u proljeće, ako je baš od potrebe poklaštri se malo krošnja. Žile, koje su nagnjile ili prelomljene valja odstraniti, a tako isto ozledjene, izprekrižane djelove krošnje.

14. Molim Vas, što mora gospodar raditi. i kojih se sredstva mora primiti, da poveća količoću dušičnih sastavinâ svojih zemalja?

A. B. O. u S. (Bosna).

Dušik je najvažnije i najskuplje bilinsko hranivo, ali u isto doba i najhlaplivije, i ono koje najlaglje bježi dalje. Ovo hranivo valja da gospodar nastoji svim silam povećati u zemlji i u istoj uzdržati ga, a u tu svrhu preporuča se, a) da svaki gospodar goji što moguće više sočivnica, i to koli za sjeme, toli za zeleno gnjojenje, jer one djelovanjem nitrobakterija izradjuju dušik zraka, i bogate s njim zemlju; b) da bude veća djelatnost sočivnica, moramo ih gnjojiti pepelikovim gnjojivim i fosfatim, jer takova gnjojiva imadu svojstvo, da draže sočivnice na veću izradbu dušika; c) od sočivnica pribavljeni dušik, u obliku zelenog gnjojiva, žila, odpadaka, stajskog gnjoja itd., valja da nastojimo odmah izrabiti od onih bilina, koje dušika najviše trebuju, a to su u prvom redu žitarice, pa uljevito bilje i okopavine; d) dok se gospodaru čini, da mu sočivnicam priskrbljeni dušik nedotiče za svoje potrebe, ili barem, da nestoji u razmjeru povećanom rodovitosti, red je da se on brine za nabavu dušičnih gnjojiva u obliku Čilske salitrovine i čipavca; e) svim silam moramo nastojati, da se sa imanja ne gubi dušik bez potrebe; dužnost je s toga gospodareva nastojati. da djubrište bude dobro uredjeno, a izmetine na djubrištu posipavati kiselim fosfati i kalijevim solim, koje sadrže magnezije; f) i na livadam valja da nastojimo povećati zalihu dušika, a to se postizava s jedne strane gnjojenjem kalijevim fosfatim, a s druge strane natapanjem; g) sve one zemlje, koje oskudievaju vapnom dužnost nam je sadriti ili inače izravno gnojiti vapnom, jer bi nam inače sva druga gnjojiva ostala ne djelatna u takov'm zemljam. Zemlje bez vapna, pa i da obiluju svim drugim hranivim, bile bi jalove.

B. Nova pitanja.

15. Molim vas, koji je najlaglji postupak, da se uništi vilina kosa na djetelištu?

I. H. u S. (Bosna).

16. Ovdje vlada predsuda, da su šišmiši štetne životinje, pa ih se ubija. Molim vas jeli to istina?

N. K. u G. (Boka).

17. Može li se za rani uzgoj povrća prirediti jednostavnih klijališta? Molim vas, kako se prirediivaju jednostavna klijališta?

A. F. u P. (Istra).

18. Molim vas, koja su najbolja cjedila za vino?

R. V. u S. (Split).

19. Sieno, koje se je izmuljilo za košenja i sušenja, dade li se ikako koristno potrošiti.

T. B. u K. (Hrvatska).

☞ Odgovori na javna pitanja kao i nova pitanja, primaju se rado od svakoga, pa i ne bili predbrojnici.

OTVORENI DOPISI

GOSPODARSKOG POUČNIKA.

Predplatili su predbrojbu do konca godine 1896.

P. N. gospoda: Sirotković N. duš. — Prva Bos. Brodska Čitaonica — Škarpa D. V. ž. - Gabrić D. P. ž. — Rancinger F. ž. — Krmpotić Matija — Mihotić V. uč. — Srića N. - Zlatar pop P. ž. — Bunjik Š. ž. — Kirac L. ž. — Trinajstić D.r M., od. — Hribar J., pos.

— V. g. Lovrović Z. — Vaša predbrojba podmirena je do konca godine 1895.

— V. g. Ivačić L. -- Broj 19 i 21 od godine 1895 poslali smo vam.

— V. g. Martić J. — I vami broj 1 i 2 t. g.

— V. g. Antičić S. — Knjigu „O uzgoju i njegovanju cvieća" i „Duhan" poslali smo vam.

— V. g. Butković I. — Nedjelimo vaše mnienje u pitanju. Bolje je kašnje, a sami, nego li tudjim sredstvim. Italija danas financijalno strada baš radi toga što su svi njezini bolji izvori izcrpljeni tudjincim, koji troše dobiti u inozemstvu.

— V. g. Spanić A. — Nemogu se preporučiti sprave za dojenje, jer je posljedica od uporabe takovih sprava podpuno presušenje i boljih muzara. Najbolja sprava za brzo i podpuno muzenje jeste uvježbana ruka.

— V. g. Plešić T. — U našem listu bilo je opetovano put govora o tovljenju gusaka. Jetra kod tovljenih gusaka postanu velika, ako se guskam daje posve malo piti, ako se u vodi što piju drži nekoliko komadčeka drvenog ugljena, te ako se hrani primješava papra, soli metvice i drugih mirodija.

— V. g. Kisić N. ž. — Glede one bolesti loze, pisali smo vam.

— V. g. Zuzić S. — Knjižicu „Duhan" i broj 23 poslali smo vam. Na vaše pitanje nemožemo odgovoriti, jer ne zasjeca u djelokrug našeg programa.

U ZADRU, 1896. Brzotiskom Narodnoga Lista.

Godina XV. Izlazi na 1 i 16 svakog mjeseca Broj 5.

GOSPODARSKI POUČNIK

Obće blagostanje zavisi o blagostanju pojedinca a temelj blagostanju pojedinca, jest razboriti rad uz vještu uporabu nauke i izkustva.

Upraviteljstvo lista je u Zadru

Predbrojba u Austro-Ugarskoj stoji 3 for. na godinu, u *Inozemstvu* 8 franakà na godinu. *Uvrstbe* plaćaju se 8 novč. po redku za prvi put, a svaki sliedeći put 3 novč. redak. *Cliché* računaju se 5 novč. po centimetru četvornom.

Upravitelj i Izdavatelj: PETAR L. BIANKINI

Odgovorni urednik: NIKOLA ŠIMIĆ

Pisma, naputnice itd. itd. upravljaju se *Upraviteljstvu Gospodarskog Poučnika u Zadru.* — Rukopisi se nevraćaju. Predbrojba je obvezna za godinu danâ, a izplaćuje se u Zadru. Tko nepovrati prva dva broja obvezan je predbrojbi za godinu dana.

ZADAR, 1 Ožujka 1896. Ciena je listu 3 fiorina na godinu. ZADAR, 1 Ožujka 1896.

Putujući strukovni učitelji.

U putujuće strukovne učitelje spadaju u prvom redu učitelji gospodarstva, pa oni vinarstva, vinogradarstva i voćarstva; onda oni živinogojstva, košararstva, mliekarstva, tkalačtva, i drugih domaćih gospodarskih obrta.

Kod nas su već davno zasnovana dva mjesta putujućih učitelja, i to jedno mjesto putujućeg učitelja gospodarstva, a jedno mjesto putujućeg učitelja vinarstva i vinogradarstva.

Na predlog pokrajinskog poljodjelskog vieća, imala bi se ljetos zasnovati dva nova mjesta putujućih učitelja, te bi po tom unapried morala biti kod nas djelatna četiri putujuća učitelja. Obzirom baš na ta dva nova mjesta putujućih učitelja, mi smo se odlučili, da se danas bavimo ovim pitanjem.

O važnosti putujućih učitelja razilaze se mnienja stručnjaka, i to ne baš radi toga, što se nebi držalo važnom i korisnom takovu ustanovu, nego radi toga što je vrlo težko naći osobe sposobne za takova mjesta; pa one osobe koje su sposobne, ne drže se, jer su mjesta prekarna, pa prigrle stalni položaj, dok im se pruži prigoda.

U tom je manjkava sama ustanova; jer se putujući učitelji namještaju uz pogodbu za jednu ili više godina, a nisu im ni plaće takove, da bi uz ciganski život vode mogli napraviti prištednja, pa se zato lako tumači, zašto ostavljaju to zanimanje, za drugo stajnije, pa i manje unosnije.

U naravi je čovjeka, da traži stalni namještaj, a putujući učitelji vise o volji službodavaca, koji im službu mogu odporeći svakim izrokom pogodbe.

Od 253 putujuća učitelja, koji su godine 1893 službovali u Cislajtaniji nije ni jedan bio stalno namješten, a samo 28 njih službovalo je pogodbom, dočim ih je ostalih 225 primalo podporu za svoj rad, i to ili od vlade, ili od pokrajine, ili pokrajinskih poljodjelskih vieća ili od gospodarskih družtva. Vlada, koja uredjuje položaje svojih činovnika i službenika stalnim putem, imala bi urediti stalnim putem i položaj putujućih učitelja, jer se samo tim načinom može naći sposobnih i valjanih osoba, koji će sve sile posvetiti težkom zvanju putujućeg učitelja.

Svaki putujući učitelj hoće se da je u svojoj struci i teoretično i praktično izobražen, da je u obćenju prijazan i povjerljiv, da pozna dobro jezik, i da znade jasno, razgovjetno i shvatljivo tumačiti.

Uzfali li mu samo jedno od ovih svojstva, težko da će postići uspjeha, a ako se još desi slučaj, da u svojoj struci nije temeljito i potanko upućen, pa nebude mogao dati odgovora na svako stavljeno um pitanje, ili pobiti svaki prigovor, koje mu se iz slušateljstva čini, pasti će njegov ugled izmedju gospodara, i uspjeh njegova rada biti će niječan.

Putujući učitelj hoće se da je zdrio i ozbiljan čovjek, tjelesno dobro razvijen, jer se samo takav čovjek može da nametne neukom težaku, koji je privežem tradicijam i nauci svojih otaca; a hoće se da je odan svome zvanju, jer mekaničkim saobćivanjim misli, ako ne prodire iz njih ljubav i osvjedočenje, ne postiza se efekta. U gospodarstvu nije uporabiva ona, ne gledajte što ja radim, nego što ja govorim, već rad mora biti u podpunoj svezi govorom.

Nisu za putujuće učitelje ljudi, koji služe da si prikrate bezposlicu, ili takovi, koji jer nemogu da si drugčije nadju zarade, traže je putujućim učiteljevanjem.

Nego, kolikogod uspjeh putujućih učitelja, zavisi od njihovih osobnih sposobnostih, i što tako ovisi o razporedu i udesenju njegova rada.

Putujući učitelji bili su kod nas do sada opredjeljivani za podučavanje ciele pokrajine; a takovim postupkom izim što je djelatnost vrlo razstrkana, nemogu da udese svoja predavanja prama odnošajim i potrebam pojedinih mjesta i okolica, jer ih na prosto ne poznadu, niti imadu vremena da ih prouče.

PODLISTAK.

Katekizam Gospodarske hemije

od

D.ra E. WILDT-A

Ravnatelja agrikulturno-hemičnog pokušališta u Poznanju.

Po šestom izdanju njemačkog izvornika preveo

F. RADIĆ

Učitelj strukovne učionice u Korčuli.

(*Nastavak vidi broj 4*).

341. Dokle može da upliva vrieme koje vlada za kositbe na hranitbenu vriednost siena?

Pri vlažnu vremenu nastaje znatno pogoršanje siena, jer tada kiša izvadi velik dio lako probavljivih hraniva, a drugi biva uništen postupcim vrenja. Potraje li kiševito vrieme za dulje doba, onda prelazi i sieno u gnjilenje i pokrije se pliesnim tvorev nama, po kojima može dapače da bude štetno po zdravlje životinjâ.

U Tharandtu je sieno sa jedne polovice neke livade bilo osušeno i dobro sahranjeno kroz tri dana, dočim je ono sa druge polovice moralo ležati na otvorenu trinaest dana pri naizmjence mokru i suhu vremenu. Kad potla doznalo se je, da je okvašeno sieno sadržavalo 12·5 po sto manje suhi tvari i da je taj gubitak odgovarao ¼ prvobitna hranitbene vriednosti, jer se je protezao izključivo na lako raztopiva i zato izvrstno djelujuća hraniva. Još su znatniji gubitci na djeteličnom sienu, jer je u njemu još veća čest suhe tvari raztopiva u vodi i jer se djetelina polaganije suši od trave, dakle je za dulje doba izložena pogibelji prokisnuća.

342. U koje doba treba rastline kositi u svrhu dobivanja siena?

Najkašnje onda kad su u podpunoj cvatnji. Ostarivanjem rastlinâ biva kolikoća krme doisto veća, ali pošto sadržina surova proteina sve to više opada, pa i probavljivost biva sve to gora, tako treba pogreškom nazivati otezanje košnjom, dok se može sabrati najveća kolikoća suhe tvari. Naprotiv treba kositbu izvadjati u ono doba, kad se je napravila najveća kolikoća probavljiva krmiva. To razdoblje nastaje kod većine rastlinâ za doba cvatnje, nakon kojega brzo odrvenjuju, a tim istom brzinom opada i probavljivost.

Tek malo ima krmnih rastlina koje sporije odrvenjuju, pa mogu da se kose i u zakašnjenu stupnju vegetacije, kao što ptičostopa, kamenita djetelina, švedska djetelina (bastard), bjela djetelina i grahorka.

343. Preporuča li se više češća ili riedja kositba krmnih rastlina?

U mnogim slučajevima bolje se je držati češće kositbe, jer se tim sabere veća kolikoća krmiva, a navlaš se takova preporuča za trave, dočim ju djetelinaste rastline ne podnose toliko rado.

Tako se je u Proskau sabralo sa djetelinjé sjenokoše na jutro, pri trokratnoj košnji 1785 kg. suhe tvari sa 375 kg. sur. proteina; pri dvokratnoj košnji 1696 kg. suhe tvari sa 242·5 kg. sur. proteina; a u Hohenheinu podala je košnja prisojne livade pri dvokratnoj košnji 1637 kg. suhe tvari sa 334 kg. sur. prot., pri jednokratnoj košnji 1331 kg. suhe tvari sa 217 kg. sur. prot.

Te razlike bivaju još veće, uzme li se u obzir okolnost, da pri riedjoj košnji rastline više ostaruju, a prema tomu gube hraniva u probavljivosti.

Od osobite je ciene ta okolnost, da češća kositba podaje veću kolikoću krme, u prosudjivanju pitanja, dali je koristnije hraniti stoku na paši ili u štaji. U prvom slučaju rastline bivaju od stoke počupane, ako one mogu da budu prihvaćene uprav usnicama; tad se izvršuje vrlo češća borba, nego li pri hranjenju u štaji, kad se rastline puštaju bolje rasti, pa se tečajem ljeta kose tek dva do tri puta; prema okolnostima može zato pasenje da bude koristnije.

Da se opredieli, dali se dobiva veća kolikoća probavljivog krmiva pašom ili višekratnom košnjom, u Proskau sjenokoša sastojeća od rumene djeteline, kamenite djeteline i trave bijaše razdieljena u stanovit broj čestica, s kojih rastline jedne polovice svaku 8-14 dana bijahu rukama čupane, nebi li se oponašala paša, do-

Djelovanje putujućih učitelja imalo bi biti ograničeno na pojedine kotare, na unapredjenje kojih, poslje temeljita proučenja odnošaja, imali bi urediti i usredotočiti svoj rad.

Djelatnost putujućeg učitelja u jednom mjestu, imala bi trajati tako dugo, dok započme provadjanje onoga što je on naučao, ili barem dotlen, dok se uvjeri, da su gospodari temeljito shvatili njegovu nauku, i da su ju probavili; a njegov rad imao bi više biti praktičan, i sastojati se u pokazivanju, nego li u tumačenju, jer rieči prolaze, a ono što se očima vidi najbolje se utisne u pameti.

Naše seosko pučanstvo i oko je vrlo potrebno nauke, ipak se ne pokazuje željno za istom, pa se s toga od putujućeg učitelja hoće ustrajnosti i načina, da drži okupljene barem one, koji pokažuju želje za naukom.

Broj predavanja i broj učenika nemože ni najmanje odlučivati na konačni uspjeh djelatnosti putujućeg učitelja. Koja je korist od putujućeg učitelja, ako predaje školskoj djeci, i onim seoskim starešinam koji iz dužnosti ili za paradu prisustvuju predavanjim, pa driemaju na istim. Bolje je tumačiti jednome samome koji je u mogućnosti, da na svojem imanju provede primljenu nauku, nego li stotini, koji će reći dobro je, a koji neće uporabiti primljenu nauku.

Gnojište za mala imanja.

Svi gospodari i veliki i mali, pa i težaci priznavaju da je gnoj neprocienivo blago za jedno gospodarstvo, ipak se sakupljanju, čuvanju i baratanju gnjoja posvećuje malo pomnje, i posve su riedka manja imanja, gdje bi gnjojište bilo dobro uredjeno.

Veći dio gnojišta su proste jame, i guvna, bez ograde i obrane, gdje se bacaju izmetine bez reda i poredka, po što oticanjem, što izpiranjem kišom, što djelovanjem sunca, gube se najbolje i najskuplje sastavine gnjoja.

Svaki gospodar, koliko mora da se brine za dobro i redovito obradjivanje zemalja, toliko opet valja, da se brine za dobro gnojište; nije s toga s gorega, da se ovdje navedu temeljna načela, koja valja da vode gospodara pri uredjenju gnojišta.

1. Tlo i okružni zid gnojišta moradu biti sasvim nepropustni. Na gnjilastu i litičastu zemljištu dosti je popločati zemljište, pa spojnice ploča zamazati cementom; a na propustnoj zemlji valja podizati tlo ili napraviti sloj cementa i betona od 10 do 15 centimetara debljine.
   Okružne zidove, gradi se u cementu, 1 do 1·30 centimetara visoke, a 45 do 50 cm. debele. Tlo ili se izgradi koritasto ili mu se prama jednoj strani, gdje se obično priredi kamenica za sakupljanje osoke, dade 5 cm. pada na svaki tekući metar.
   Gdje je moguće gradi se gnojište tako, da ga je polovica u zemlji, a polovica nad zemljom.
2. Kišnica nesmje se sa dvorišta sakupljati na gnojište; a da sunce ne djeluje odveć štetno na gnoj valja okolo gnojišta zasaditi sjenastih stabala, n. p. dudova, smokovaca, lipa i sličnih, te valja gnoj pritiskati i posipavati superfosfatovim vapnom, kainitom ili zemljom. Sjeverni položaj prikladniji je za gnojište od južnoga položaja.
3. Najbolji oblik gnojišta jeste dugoljasta četvorina, a na obe uže strane naspe se i izravna do vrha okružnog zida, da je laglji pristup do gnojišta kolim i životinjam.
4. Veličina gnojišta ravna se od broja blaga što se goji, i od vremena, koliko će se gnoj držati na gnjojištu. Ako se gnoj misli sakupljati za 4 mjeseca dana, te ga naslagati za 1·2 metra visoko, onda se za svaku hranu hoće tri četvorna metra površine, a za 6 krava hoće se gnojište od 18 četvornih metara površine.
5. Gnojište gradi se obično izpred staje i to nešto 3 metra daleko od štaje; tako da kola budu mogla slobodno proći izmedju štaje i djubrišta. Gnojište mora biti odaljeno od bunara za vodu, najmanje 7 metara.
6. Kamenice za sakupljanje mokraće i osoke prave se na sred gnjojišta ili na jednom kraju gnojišta, a spoje se štajom podzemnim konalom. Za svaku kravu računa 0.4 kubična metra prostora u kamenici. Kamenica za osoku mora biti sasvim nepropustna; pa se u tu svrhu gradi zid u cementu od 50 cm. debljine. Kamenica dobije svoj zaklapac, i to ponajviše od borova drva dobro okatramana.
7. Dobro uredjeno gnojište mora da je providjeno sisaljkom (pumpom) za osoku, koja svršava u kamenicu, i služi za strcanje osoke po gnojištu. Za osoku su najprikladnije gvozdene sisaljke, lančanaste.
8. Uz gnojište dobro je urediti zahod za služinčad i radnike, jer tim načinom sakuplja se i jedan dio ljudskih izmetina, koje su izvrstno gnjojivo. P.

čim druga polovica bijaše dvakrat pokošena, na 8 lipnja i 28 srpnja, te novi prirast do 1 rujna još trikrat počupan. Na svako jutro sabrao se je sliedeći prirodni prihod.

	suhe tvari	proteina	Bezdušičnatih izvad.	Sur. vlak. i tust.	pep.
	kg.	kg.	kg.	kg.	kg.
čupanjem:	1061	287·5	177·5	501	95·5
dvokratnom košnjom i nakon nje čupanjem:	1696	242·5	449·5	898·5	106

od toga se pokušajnim krmljenjem škopaca probavljivim pokazalo:

	proteina	sur. vlak.	tustila	Bezduš. izvadaka	pepela
čupano	78·2%	67·2%	64·2%	78·3%	75·4%
košeno	61·4 „	48·1 „	62·6 „	70·5 „	62·6 „

dobivena kolikoća probavljivog krmiva iznosila je dakle:

	proteina	sur. vlak.	tustila	Bezduš. izvadaka	pepela
čupanjem	225 kg.	119·5 kg	34·5 kg.	349·5 kg.	30 kg.
košnjom	153·5 „	222 „	40 „	59[illegible] „	30·5 „

U tomu slučaju postignuo se je dakle pašom veći prirod probavljive bjelančevine ali manji ostalih probavljivih hraniva nego li dvokratnom košnjom i nakon toga pašom. Nego treba ovdje uzeti u obzir da se ti brojevi odnose na smjesu krme koja sastoji ponajviše od djeteline; po svoj prilici bi se postigli posve drugčiji uspjesi, kad bi se to kazalo pašom koja bi sastajala pretežno od travâ, mogli bi tad brojevi govoriti još više u prilog paše, jer trave bolje podnose češće striženje nego li djeteline.

(Sliedi).

Vez i maz za navrćanje loza.

Navrćanje loza igra u vinogradarstvu veliku ulogu osobito odkad je filoksera počela harati vinograde, i odkad su kušnje i izkustvo dokazali, da filokseri odole samo neke vrsti amerikanskih loza, koje ne radjaju najboljim vinom, te ih je red navrćati našim domaćim lozam, koje radjaju boljim vinom.

Uslied toga dandanas u svim novijim nasadim podzemni dio loze jeste amerikanski, a nadzemni domaće loze.

Doduše odkad je uvedene zeleno navrćanje loza uz žile i panj je amerikanski, a samo su matraci navrnuti domaćim lozam, ali se u novije doba napušta zeleno navrćanje, i navrće se ponajviše engležkim spajanjem.

O uspjehu navrtka odlučuje u prvom redu način navrćanja, a onda vez i maz navrtka.

Za suhog navrćanja ili bolje rečeno za navrćanja ključeca i korenjaka engležkim spajanjem iskustvo je dokazalo, da je špag obične debljine najbolji vez; jer je čvrst i trajan; za špagom, je vunena predja, namočena vrbovina i šasovina, pa rafia liko najbolji vez za loze. Željezna žica nije prikladna za priveživanje navrtaka, a tako ni pantljike od kaučuka, koje premda su izvrstan vez nesmje ih se rabiti, jer mame mrave, koji pak u velike štetuju navrtke.

Likovina nije prikladna za vez navrtaka; dočim su uske tanke otkane končane pantljike, kako što i iznezci hartije ovoštene raztopinom od dva diela crne smole i jednog diela loja izvrstan vez, još bolji od špaga.

Dakle gospodar koji hoće da nekim, uspjehom računa na navrtke red je da ih priveže izrezcim od hartije (papira) ovoštenim, kako je već rečeno, ili uzkom tankom končanom pantljikom ili pak špagom obične debljine.

Uspjeh navrtka zavisi kako već rekosmo u prvom redu od toga kako je navrtak izveden, a onda od toga, kako je i čim je priveden; ali na uspjeh navrtka odlučuje i maz.

Najprostiji maz za navr[illegible] i za rane loze, koje valja da branimo od [illegible] upliva zraka jeste zemlja odnosno gnjila.

Ali gnjila nije velike trajnosti, i kiša ju lako izpira; a ako nije dobro umiesana popuca i poodpada, s toga se mjesto gnjile rabe različiti mazi, koji se većim dielom priredjivaju od smole i voska.

Prije nego li navedemo, koji su mazi najbolji, dobro je da spomenemo, da maz nesmje da prodire na zareze navrtka, osobito ne ondje, gdje se pistac sljubljuje podstavom, jer onda nebi navrtak sresao. Maz valja da pokrije sljubljena mjesta navrtka e da ne prodire vlaga i zrak. Za pravljenje voćarskog maza rabi se obično žuti vosak, razne smole, terpentinsko ulje, loj, maslinovo ulje i pepeo. U Francezkoj se najviše rabi gnjila dobro izprana u vodi, pa umjesena; ili se pak umjesi gnjila govedjom balegom.

Jedan od najbolji voćarskih mazova jeste takozvani Forsytto maz, koji se pravi od ½ kg. sadre (gipsa), ½ kg. drvenog pepela (luga), 600 grama kremenaste pržine i 1 kg. govedje (kravje) balege.

Bolje od svakog maza jeste obvoj od kositernjače (staniol).

Kako je poznato kositer dolazi u trgovini i u posve tankim listićim, koji se ponajviše rabe, za omotaj glava i grla staklenica. Istim onim listićim omotaju se navrtci.

Ovi se kositerni listići (staniol) rabe danas u svem naprednom svietu za omotavanje navrtako mjesto maza, i uspjesi su najizvrstniji, jer se ne kvari navrtak, a omot je trajan.

O branju maslina.

Branje maslina ovisi u prvom redu od zdrelоće maslina.

Najlaglje beru se masline sasvim zdrele, jer one skoro sasvim same odpadaju; a od zdrelih maslina dobiva se najviše i najboljeg ulja.

Od maslina, koje nisu još dozrele ili su zelene dobiva se zelenkasto ulje, a od prezdrelih maslina dobiva se jasno žuto ili posve bielo ulje.

Kod nas na jugu počimlje branje maslina odmah po Svim Svetcim, ali u onom zemanu nisu masline još zdrele; one stopro počimlju šarati. Prava zdreloća maslina nastupa kod nas stopro koncem prosinca i u siečnju.

Bilo bi uputno, da se i kod nas ne nagli branjem maslina, nego da se pričeka do siečnja, kako to rade u Italiji; na taj način ne samo da se dobije znatno bolje ulje, ali se i branje maslina obavlja znatno laglje i jeftinije.

Već smo spomenuli, da se najlaglje beru zdrele masline, a u uljevitim predjelim Italije i nezna se za drugo branje do onog zdrelih maslina, ako ih vrieme i obilan rod ne prisili na branje prezdrelih maslina.

U Italiji drže, da se najlaglje, najbolje i najjeftinije beru masline tresenjem stabla, pa s toga taj način danas najviše preporučaju, a i najviše je u porabi.

U tu svrhu rabe djecu i mladiće i to ili bose ili u papučam od tanke kože. Djeca i mladići uspnu se na stabla. S jednom nogom stanu na deblju stariju granu, jer se na ovoj nozi oslanja sva težina tiela, a drugom nogom neprestance tresu mladje grane i grančice.

Uslied ovog postupka padaju same od sebe sve zdrele masline, koje odmah kupe djeca i žene koje se nalaze izpod krošnje dotičnih maslinovih stabala. Ako su zene i djeca izpod obskrbljeni ponjavam, koje drže rastrte, onda masline padaju u ponjavu, a tim ne samo da se znatno pospješi sakupljanje obranih maslina, ali se masline ne brljaju i ne ozledjuju.

Kad se tresu grane od njih odpadaju samo zdrele masline, a nezdrele ostaju i na dalje na stablu; s toga se branje maslina opetuje i to obično u tri navratka. Prvi put početkom siečnja, drugi put polovicom siečnja, a treći put koncem siečnja ili početkom veljače.

Ovim načinom branja maslina ne ozledjuje se ni stablo ni plod, oberu se masline brzo i malim troškom.

SVAŠTICE

Kako se pozna, ako je kilska salitrovina čista. Poznato je, da je kilska salitrovina jedno od najboljih dušičnih gnjojiva, ali istodobno je najskuplje gnjojivo, pa se vrlo često dogadja, da u trgovini dolazi patvorena, jer joj primješavaju kuhinjske soli, kainita i drugih jeftinih solih, koji se na oko ne razlikuju od kilske salitrovine. Da se gospodar uvjeri, ako je kilska salitrovina čista dosti je da uzme malo salitrovine, koju hoće da kuša, da ju postavi na limenu žlicu, pa ovom nad živom žeravom. Nad žeravom čista se salitrovina nešto kroz 5 časova vremena malo po malo raztopi, pa se nakon drugih 5 časova počme goriti modričastim plamenom i sasvim izgori. Ako je kilskoj salitrovini bilo pomješano kuhinske soli, kainita i sličnih jeftinih solih, onda se na vatri ne topi, nego praska i prasne (ekplodira).

Bršljan u loncim. Duge velike kite bršljana, goje se posve lako u malenim loncim, pa onda služe za nakit stanova, a osobito zrcala u sobam za primanje, te hodnika i stepenica. U loncim uspjeva bršljan izvrstno, ako je lonac ispunjen mahovinom, kojoj se primješa nešto malo zemlje iz gajeva i nešto malo zemlje od rastrošena lišća. U ovoj smjesi uspjeva bršljan izvrstno. Zemlju u loncim valja držati uvjek prilično vlažnu, jer bršljan ljubi vlagu. U ljetno doba preporuča se držati lonac u kojem je bršljan zasadjen u plitici punoj vode.

Osvježenje posušenog povrća. Dandanašnji osobito u zimsko doba dolazi u trgovinu mnogo posušenog povrća To povrće je većim dielom umjetno posušeno, te izim što je izgubilo vodu, ako je dobro čuvano sadržava sve sastavine zelenog povrća. Da se pak to povrće pred kuhanjem osvježi valja ga držati 30 do 40 časova u toploj vodi, a onda bar dva sata vremena u hladnoj vodi, pa onda se kuha i priredjuje isto, kako zeleno povrće.

Zašto srebrne zlice pocrne u dodiru kuhanim jajim? Jer jaja sadrže i sumpora, a to se najjasnije opaža, kod mućovnih jaja, koji daju čistim vonjem sumporovodika. Nešto sumporovodika sadrže i najsvježija jaja, pa se taj sumporovodik spaja srebrom i pocrni ga. Od jaja pocrnilo srebro dade se lako izčistiti, ali pri tom ide uvjek izgubljeno nešto srebra, i s toga u kućam, gdje se redovito jede jaja, brzo otančaju srebrene žlice.

Osvježivanje orasa. Poznato je, da ako orasi nisu bili dobro posušeni i pospremljeni vrlo se lako posuše i ogrančave. Takovim se orasim povraća njihova prvotna svježost, sočnost i tečnost, ako se moče 1 do 2 sata vremena u oslanjenoj hladnoj vodi.

Voda za odstranjivanje mrlja sa rubenine. Ima kadšto mrlja na rubenini, koje se ni u lukšiji, ni pranjem sapunom ne dadu odstraniti. Dobro je s toga da svako gazdarica drži uvjek u kući nešto vode za odstranjivanje mrlja, koju si može sama pripraviti iz niže navedenih sastavina, koje se kupuju u mirodijarnicam. Valja kupiti za 5 novčića pepelike, za 5 novčića soli djeteličue, za 5 novčića klornog vapna, pa sve to razmuti u 3 ili 4 litra vrele daždevice (kišnice). Lonac u kojem se razmuti gorinavedene stvari, drži se na vatri i dotlen dok voda opet prevrije. Onda se posuda s nimi sa vatre, i pusti da se ohladi i otaloži; a kad se to zbije, onda se bistri dio tekućine lieva u staklenice i čuva do porabe Ovu vodu za odstranjivanje mrlja rabi se na način, kako sljedi: na jednoj plitici ulije se malo vode, pa se onaj dio mrljavog rublja moči u dotičnoj vodi nešto jedan čas vremena a onda se protare, pa propere u čistoj vodi.

Koristna gusjenica masline. Izmedju toliko neprijatelja, što ima maslina u redu zareznika, ima gusjenica od *Erastria scitula*, koja žive na lišću maslina, ali se ne hrani ni lišćem masline, ni njezinim plodom, nego drugim nametnicam, a navlastilo pomladjem medića i čadjavice (*Fumago*). Lepurica ovog zareznika jeste iste šare od provehla lišća, a gusjenice su obično crne od hrane koju primaju, i jer obilaze čadjava mjesta. Gusjenice ove u prvoj svojoj mladosti nose na sebi pričvršćene prazne lupine (kožu) medića, a kad dorastu, rieše se rečene lupine te naliče ptičjim izmetinam.

Najjači parni bat na svietu nalazi se u lievaonici gvoždja u Bethlehemu u Sjedinjenim državam. Ovaj bat pada i udara snagom od 113,400 kilograma. Nakovanj za ovaj bat ima 30,400 kg. težine. Bat radi (pada) s visine od 3·4 metra, a do potrebe može se podići na 6 metara. Bat za radnje prouzrokuje toliki potres zemlje i zraka, da se u blizini nemože u nijednoj kući stanovati.

Mienjanje vriednosti gvoždja. Jedan komad gvoždja, koji u prostoj izradbi vriedi 30 novč., ako se iz njega izrade podkove predstavlja vriednost od 1 fiorina; a ako se izradi koje gospodarsko ratilo onda predstavlja vriednost od 1·5 fior. Isti komad gvoždja izradjen za obrtničke svrhe dobije vriednost od 15 fior., a ako se od njega izkuju igle, onda predstavlja vriednost od 25 fiorina. Dočim ako se uporabi u urarske svrhe n. p. za pravljenje kazala i pera satova onda može da dobije vriednost ćak od 15,000 fiorina.

Gospodarske Viesti.

Nakon toliko liepih vremena naglo je udarila studen i poledica, dočim se je željno izčekivala obilna kiša, radi usjeva, koji još nisu proklicali. Vrieme se je opet izpravilo te nema izgleda da bi udarila tiha, blaga kiša.

***

Čitali smo u službenim novinam naputak o uporabi umjetnih gnjojiva, kojeg je napisao pokrajinski nadzornik za poljodjelstvo profesur Zotti. Bez zamjere rečeno, mi mislimo, da pisanje naputaka i podunje izravno nisu pitanja, kojim bi se, bar sada, imao baviti nadzornik za poljodjelstvo; ono su pitanja kojima se imadu baviti putujući učitelj, strukovni učitelj raznih poljodjelskih tečaja i poljodjelskog zavoda, pa i strukovno osoblje kemično gospodarstvene pokušajne postaje. Po našem shvaćanju, nadzornik za poljodjelstvo imao bi se sada baviti izključivo proučavanjem naših gospodarstvenih odnošaja i izradbom gospodarstvenih osnova, pa kojima se postepeno i progresivno kroz stalni niz godina imadu poboljšati naši gospodarski odnošaji i pridignuti gospodarska proizvodnja. Ako se nadzornik za poljodjelstvo bude imao svačim baviti, i ako bude prenatrpan uredovnom pisanijam, neće moći posvetiti svoje sile glavnoj i jedinoj svrhi za koju je pozvan na ono mjesto.

***

Pregovori izmedju cislajtanije i translajtanije radi nagodbe zapinju, osobito radi trgovačkog ugovora i radi doprineska. Dojakašnji trgovački ugovor bio je vrlo u prilog Ugarskoj; a prvi koji je iztakao štete, koje gospodari cislajtanije trpe od današnjeg trgovačkog ugovora, i koji se je stavio na glavi pokreta, proti trgovačkom ugovoru sa ugarskom, bio je današnji ministar poljodjelstva, još puno godina prije nego li je postao ministrom.

***

Dne 4 veljače u 70 godini života umro je Hinko Holjac, blagajnik hrv. gospodarskog družtva, posjednik i umirovljeni upravitelj kaptolskih dobara. Bio je uvjek vrlo zauzet za svaki gospodarski napredak, i u svojem djelokrugu stekao si je liepih zasluga za gospodarski napredak.

***

U Slatini zasnovan je loznjak amerikanskih loza na površini od 6 jutara. Zemljište je darovala obćina Slatina, a sve područne obćine doprinašati će dio godišnjeg troška za uzdržavanje loznjaka. Vlada će doprinasati 200 fiorina svake godine, a dala je bezplatno 2500 korenjaka amerikanskih loza za nasad 1 jutra loznjaka, te će slati svake godine o svom trošku stručnjaka, dok se loznjak podpuno uredi.

***

Slavonsko gospodarsko družtvo u Osieku dieli bezplatno šibica raznog plemenitog voća.

***

Primili smo zahvalnošću *Izvještaj o radu srpskog poljoprivrednog družtva u Beogradu u 1895 godini*. Knjiga obuhvaća 164 stranice u velikoj osmini i vrlo je izcrpivo sastavljena.

***

Danom 27 srpnja 1895 stupio je u Španjolskoj u kriepost zakon proti patvorenju vina. Zakon je vrlo strog, izmedju ostalog prepisuje, da kroz tri mjeseca od proglašenja zakona imadu se zatvoriti i obustaviti svoju radnju sva ona poduzeća, koja se bave proizvadjanjem umjetnih vina ili inače patvore naravno vino.

***

Na zemaljskoj zanatljiskoj školi u Sarajevu, koja je zasnovana godine 1893 bilo je školske godine 1894 95 upisano 56 učenika, od kojih bilo je 47 rodom iz Bosne i Hercegovine. U toj školi uče se za sada četiri zanata t. j. stolarija, bravarija, kolarija i kovačija. Na školi, koja je obškrbljena sbirkam raznih učila u vriednosti od 10,000 fiorina, izim ravnatelja, imade drugih jedanaest učitelja.

***

Za preustrojenja unutarnjeg odiela hrvatske zemaljske vlade zasnovan je jedan novi odsjek za obrtne i trgovačke poslove, komu su povjereni: 1. Obrt i trgovina, kućna i pučka industrija, trgovačke i obrtničke komore. 2. Okružne blagajne za radnike i obrtnike. 3. Sajmovi. 4. Točenje žestičnih pića. 5. Povlastice za izume. 6. Trgovačka, obrtnička, parobrodarska i željeznička družtva. 7. Brodorenje na riekama; pošte, brzojav, telefon i dostavnička poduzeća. 8 Trgovačke i obrtničke izložbe. 9. Kučarenje. 10. Rukovanje propisa o zaštitnim markama. 11. Vjeresijski zavodi. 12. Razprave glede vodenica, mlinova i tvornica silom vode. 13. Redarstvo.

***

Od 1 svibnja 1894 do konca 1895 godine utemeljena su u Bugarskoj 123 razna družtvena poduzeća.

***

Gojenje lana pada u Austro-ugarskoj od godine na godinu. Još godine 1878 gojio se je lan na površini od 114,209 hektara, dočim je 1893 gojem lan na površini od samih 85,950 hektara, dakle za 26·6% manje.

***

U Rusiji gojen je duhan 1895 godine na površini 47,593 desjatina; a pobrano je bilo 3,918,349 puda duhana.

Pitanja i odgovori „G. Poučnika".

A. Odgovori.

15. Molim vas, koji je najlaglji postupak, da se uništi vilina kosa na djetelištu?

I. H. u S. (Bosna).

Mnogo se raznih postupaka preporuča za utamanjivanje viline kose, dapače u razmjeru u kojem se širi gojitba djetelina, javlja se svaki čas koji novi postupak. Najviše je danas u običaju pokositi djetelinu okuženu od viline kose, pa pokošeno pomješati slamom, poškropiti kamenim uljem i zapaliti na lice mjesta, onda prekopati zemlju i peškropiti ju 10% raztopinom zelene galice. Opetovanim posipanjem okuženog mjesta živim vapnom unistava se takodjer vilina kosa. Francezki gospodar Pinenc savjetuje razkopati okužena mjesta i zasijati ih jeseni sa zobi, koju se pak kosi za krmu; ovim se načinom takodjer sjegurno uništava vilina kosa. Profesor Coste u *Progrès Agricole* od Montpelliera savjetuje, da se okužena mjesta pospu neizluženim pepelom, a onda pokriju sa slojem zemlje 10 do 15 cm. debelim. Ovaj se način u zadnje doba najviše rabi u francezkoj, i pokazao se je svudi vrlo uspješan, jer se sigurno uništi vilina kosa, koju lug (pepeo) razjede, a zemlja zaduši.

16. Ovdje vlada predsuda, da su šišmiši štetne životinje, pa ih se ubija. Molim vas jeli to istina?

N. K. u G. (Boka).

Sasvim je neiemeljita ta predsuda o šišmišim; oni nisu poništo štetne životinje. Ta predsuda ne vlada samo kod vas, ali skorom po cielom svietu, i obće se misli, da se šišmiši hrane slaninom i žitaricam, što nije poništo istina. Šišmiši hrane se izključivo noćnim zareznicim, pa su baš radi toga vrlo koristni, jer ima vrlo malo životinja, koje bi se izključivo hranile noćnim zareznicim. Proždrljivost je šišmiša velika, pa velikom uztrajnosti nastavljaju boj na zareznike preko ciele noći, dočim po danu spavaju po zabitnim i tamnim mjestim, kako što su dimnjaci, luknje u zidovim, konobe i slična mjesta. Kako što god je narav nadarila šišmiše velikom proždrljivati, isto ih je tako obskrbila drugim svojstvim, da tu proždrljivost mogu zasititi. Šišmiši lete velikom brzinom, a pri tom prave tako naglih i nenadnih izmjena u letenju, kako što nemože nijedna druga ptica. Dok lete drže uvjek otvorena usta, a i opne krila im služe za hvatanje zareznika. Izim svega toga imadu vrlo dobro razvijen opip i sluh, pa slušaju let zareznika na takovu dalečinu, da se pričinja nevjerojatno. Neubijajte dakle šišmiše, jer su koristne životinje.

17. Može li se za rani uzgoj povrća prirediti jednostavnih klijališta? Molim vas, kako se prire- djivaju jednostavna klijališta?

A. F. u P. (Istra).

Za rani uzgoj povrća mogu se prirediti jednostavna klijališta, dapače veći dio vrtlara, osobito oni pokraj gradova, koji uzgajaju veće kolikoće ranog povrća, prirediju za uzgoj istog samo jednostavna klijališta. Jednostavna klijališta prieredjivaju se, kako sljedi: Izkopa se pod zidom, u poldnevnom položaju jama 50 do 70 cm. dubokih, pa se za 3/4 izpune svježim gnojem. Po gnoju naspe se sloj zemlje od 10 do 15 cm. debljine. U ovoj zemlji sije se i razsadjiva rano povrće. I po gnoju što je sakupljen na gnojištu može se nabacati sloj zemlje od 10 do 15 cm. debljine, pa po njemu zasijati povrće u svrhu da se uzgoji rana razsada, kojeg se dok doraste presadjiva. Ove jame ograde se nasipom od zemlje ili drvenim gredam, da se do potrebe bude moglo pokrivati povrće slamnastim sturam ili staklom. Ovaj je postupak već skuplji, ali ipak mnogo u porabi, a u predjelim gdje vladaju jače zime zamazavaju spojnice okvira sa mazom umjesenim od gline i govedje balege, jer onda studeni zrak teže prodire do povrća. Ako udari jaka studen, pa i potraje, tako da zemlja zaledi, onda valja po noći još bolje zakriliti povrće; pa se pokriva ili dvostrukim sturam, ili prije staklim, pa sturam povrh stakala. Preko dana kod sunce zagrije valja odstraniti i sture i stakla. Čim je više zaklonjen položaj od sjevera, i čim je više nagnuta prama suncu zemlja, na kojoj se priredi klijalište za rano povrće, tim se povrće ranije uzgoji, i trebuje manje zaštite u noći.

18. Molim vas, koja su najbolja cjedila za vino?

R. V. u S. (Split).

Malo se o čem pisalo i piše, koliko o cjedilim za vino. Preporuča ih se pak toliko, da je čovjek gotovo u neprilici, kojeg da odabere. Od cjedila, koji su danas najviše u porabi vrieduo je spomenuti sljedeće: *Privatt cjedilo* ili *Langaedocien* jeste cjedilo francezkog izuma. Gradjen je od mjedi iznutri okalajsane. Oblika je valjasta, a u valju stoji pristroj za procjedjivanje vina. Za 2 sata vremena dade se prociediti 32 hektolitra vina. Radi prilično brzo, ali nije za bolju radnju, jer i uz dodatak hladetine i treslovine ostavlja vina još nešto mutna, osobito biele vrsti vina. Ovo je cjedilo za prvo procjedjivanje posve mutnih vina i taložina, ali za finu radnju, gdje se zahtjeva, da vino bude bistro kao sunce nije ovo cjedilo. Drugo cjedilo u porabi jeste *Enzingerovo cjedilo* poznato pod imenom *filterpresse*. Ovo se cjedilo sastoji od jednog ležećeg stupa, u čijoj su unutarnjosti razna odieleuja, pa se procjedjuje ili kroz listove hartije, ili kroz jednu iztisnutu tvar od hartije. Radi vrlo dobro, ali vrlo sporo, pa nije uporabivo, nego ovdje gdje se radi o malim kolikoćam fibrih vrsti vina; ali nije poništo prikladan za procjedjivanje slatkih vina, ni onih vina koji sadrže mnogo estrakta. *Albachovo cjedilo*, temelji se na tvorivo od hartije. Za malo mutna vina posve je prikladno i radi dobro, dočim je manje prikladno za procjedjivanje posve mutnih vina i taložina. Posve mutnog vina može se procjediti 30 hektolitra kroz 12 satih radnje, u pri tom valja tri put t. j. svako 4 sata izmieniti tvorivo od hartije Manje mutna vina procjedjuju se brzo i kroz 12 satih radnje može se prociediti do 50 hektolitara vina, a tvorivo od hartije mienja se samo jedanput. Vino izlazi posve bistro. Posve mutna vina valja prije procjediti na prosta cjedila kroz platno, a onda stopro na ovo cjedilo. *Siegelovo brzo cjedilo Viktorija* zasnovao je takodjer na tvorivo od hartije, kojeg troši vrlo puno. Za procjedjivanje hoće se najmanje 12 kg. suhe cellulose. Pred drugim cjedilim ima tu prednost, da radi jednako dobro uz naravni pritisak, kako što uz pritisak strcaljkom. Radi brzo, i procjedi znatne kolikoće vina kroz 12 satih radnje, a procjedjeno vino je vrlo bistro. Za ovo cjedilo može se uztvrditi da je cjedilo budućnosti, osobito za veliki vinarski obrt, jer i ako troši puno tvoriva za procjedjivanje ipak radi vrlo brzo i dobro.

19. Sieno, koje se je izmuljilo za košenja i sušenju, dade li se ikako koristno potrošiti.

T. B. u K. (Hrvatska).

Zalibože, kod nas gdje još nisu uredjene vode zamuljivanje livada, a dosljedno siena vrlo je često. Veći dio tog sjena svrši kod nas na gnojište ili se za slučaj oskudice krme nasilno krmi blagu. Pošto je zamuljivanje siena i u drugim zemljam na dnevnom redu, i ako ne onako često i onako obilno kako kod nas, učeni gospodari bavili su se temeljito ovim pitanjem, biva kako da se koristno upotrebi zamuljeno sieno. Veći se dio tih načina vrti oko čišćenja omuljenog siena, i preporuča način, kako da se sieno mulja oslobodi. Kao najbolji i najuspješniji način za čišćenje siena od mulja, jeste način kojeg profesor Heuzè preporuča u *Journal d' Agriculture pratique*, a sastoji se u tom, da se sieno jednog dana kada duva kakav žestoki vjetar prodje kroz mlatilo. Ako je sieno posve suho, djelovanjem mlatila mrvi se kora od mulja i odciepljuje se od siena, jer ju vjetar lako raznaša. Onaj koji umeće sieno u mlatilo, red je da si priveže spužvu ili rubac pod nos, jer bi inače udisao odveć prašine, a to bi mu moglo nahuditi ustrojim za disanje. Tko nema mlatila, a nije velika kolikoća izmuljena siena, može da izmlatiti štapovim. Da ovako izčišćeno izmuljeno sieno blago radje jede preporuča se okvasiti ga slanom vodom, t. j. takovom vodom, koja sadrži nešto ½ % soli. U onim predjelim, koji su blizu mora mjesto slanom vodom okvasi se izmuljeno sieno morem. Okvasivanje lošijeg siena morem puno se je u običaju na Sicilji, i pokazalo se je ovo sredstvo vrlo praktično, jer blago rado jede i dobro probavlja i lošiju hranu.

B. Nova pitanja.

20. Neki naši, što se povratiše iz Amerike pripovjedaju, da u Americi mataju kišu. Te kad im je potreba kiše, da je namataju i da ona pada. Molim vas, koliko je istine na stvari? Bili se moglo šta slična kod nas učiniti?

P. K u K. (Dubrovnik).

21. Jeli istina, da ima nešto u prahu, što se posiplje loza za liječi ju od peronospore? Kod nas je polievanje od velike mrnje i dangube?

P. K. u K. (Dubrovnik).

22. Molim vas, koje su prednosti Dorking kokoših, i tko ih kod nas goji?

I. V. u T. (Bosna).

23. Jeli pruće (matraci) od loza koje je trpili od peronospore prikladno za navrćanje? Kako se najbolje čuva pruće od rezanja do navrtanja?

L. M. u S. (Hrvatska).

24. Dadu li se bikovi uspješno uporabiti za radnju? Kako se ima s njima postupati, da se priviknu radnji?

A. F. u P. (Istra).

☛ Odgovori na javna pitanja kao i nova pitanja, primaju se rado od svakoga, pa i ne bili predbrojnici.

OTVORENI DOPISI

GOSPODARSKOG POUČNIKA.

Predplatili su predbrojbu do konca godine 1896.

P. N. gospoda: Krinfakaj D. A., ž. — Rušnov pl. A. predsj. — Pučka Škola - Sušak — Bogdan vit. B. — Miloslavić A. — Ivanišević F. — Kožulić I. kv.

Podmirili su predbrojbu do konca prošle g. 189

P. N. gospoda: Colnar M. — Krčelić pl. J. — Občina - Sinj.

— V. g. Sanković M. — Vaša predbrojba podmirena je do konca kolovoza 1895.

— Slavno družtvo Slavjanski Napredak u Splitu — A vaša do konca ožujka t. g. 1896.

— V. g. Teslić V. — Sjemena od svilenih buba celularno priredjena ima na prodaju kod tvrdke Tossati i Besso u Casal Monferrato.

— V. g. Milin L. — Najbolji satovi jesu Švajcarski, premda se je danas i taj obrt sagranio po svim evropejskim zemljam, te u Hrvatskoj i u Českoj ima tvornica, koje ni najmanje ne zaostaju za Svajčarskim. Najveći na svjetu jeste rek bi onaj na tornju gradske viećnice u Filadelfiji. Promjer njegove ploče je od 10 metara. Kazalo za časove dugo je 4 metra, a ono za sate 2½ metra. Zvono za odzvanjanje satih teži 50,000 funtih, a sat se navija pomoću parnog stroja.

— V. g. Čeliković A. — Istina je da imade i malih plugova na paru. Najmanje lokomative za plugove na paru, što su nam poznato, jesu one od 7 konjskih sila nominalnih, što odgovara po prilici na 25 konjskih sila realnih.

— V. g. Valčić T. — Glavni uzrok što vam ne radjaju kruške leži u tom što će u iztrošenosti zemlje. Kušajte vaše kruške pognojiti stajskim gnojem ili još bolje ljudskim izmetinam ili superfosfatom ili klorkaliem, pa će te vidjeti, kako će roditi. Nerodovitost i drugih naših stabala potiče u prvom redu od nemarnosti.

— V. g. Posilović N. — Knjižicu „Buhač" i „Duhan" poslali smo vam. „Predivno bilje" „Mane i bolesti vina" su razprodani.

— V. g. Dedić I. -- Broj 23 i 2 poslali smo vam.

Godina XV. Izlazi na 1 i 16 svakog mjeseca Broj 6.

GOSPODARSKI POUČNIK

Obće blagostanje zavisi o blagostanju pojedinca a temelj blagostanju pojedinca, jest razboriti rad uz vještu uporabu nauke i izkustva.

Upraviteljstvo lista je u Zadru

Predbrojba u *Austro-Ugarskoj* stoji 3 for. na godinu, u *Inozemstvu* 8 franaka na godinu. *Uvrstbe* plaćaju se 8 novč. po redku za prvi put, a svaki sliedeći put 3 novč. redak. *Cliché* računaju se 5 novč. po centimetru četvornom.

Upravitelj i Izdavatelj: PETAR L. BIANKINI

Odgovorni urednik: NIKOLA ŠIMIĆ

Pisma, naputnice itd. itd. upravljaju se *Upraviteljstvu Gospodarskog Poučnika u Zadru.* — Rukopisi se nevraćaju. Predbrojba je obvezna za godinu danâ, a izplaćuje se u Zadru. Tko nepovrati prva dva broja obvezan je predbrojbi za godinu dana.

ZADAR, 16 Ožujka 1896. Ciena je listu 3 fiorina na godinu. ZADAR, 16 Ožujka 1896.

NIKOLA FABRIO

Opet je nemila smrt u crno zovila jednu obitelj, i otela nam jednog od bolji pregaoca na gospodarskom polju.

Dne 3 ožujka u 9 satih noći usnu za uvjek u Gospodinu Nikola Fabrio! I ako je već punih sedam godina poboljevao, od neizlječive bolesti, njegova je nagla smrt svih iznenadila, jer je još dana 29 veljače poslje podne vršio svoju službu.

Nikola Fabrio rodjen je u ubavoj Vrboski na otoku Hvaru dne 19 lipnja 1852.

Od naravi obdaren, imao je prvog učitelja u mjestnom župniku velečastnom D n Luki Luciću. Po stečenoj predteċnoj nauci, baš u najljepšim godinam života dao se je učenju poljodjelstva na Gospodarskom Zavodu u Gorici. Po svršenim naukam, snabdieven znanjem, posvetio se je gospodarskom učiteljstvu, kojemu je ostao vjeran do smrti.

Dne 30 lipnja godine 1874 bio je imenovan strukovnim učiteljem tehničko poljodjelske učione u Trogiru, kojoj je kašnje do preustrojstva u Ratarski Tečaj bio ravnateljem; a na Ratarskom Tečaju u Trogiru, učiteljevao je pak sve do svoje smrti.

Bio je učen u svojoj struci, i nastojao je uvjek, da se još bolje usavrši, pa je radi toga izučio napose svilarski tečaj u Gorici, filukserični tečaj i, pčelarski tečaj u Milanu; a uredjenjem službovnih odnošaja strukovnih učitelja položio je izpite usposobljenja za učitelja gospodarstva pri visokoj zemljodjelnoj školi u Beču, i one učitelja vinarstva i voćarstva na vinarskoj školi u Sv. Mihovilu u Tirolu.

Nije se puno javno izticao, ali ju za to skromno neprestano radio, i bolilo ga je, kad je vidjevao, da kod nas stvari nemogu da se upute na pravu stazu.

Bio je suradnik našeg lista od njegovog postanka, i ostao nam je vjeran do smrti. Cielo njegovo nastojanje išlo je uvjek za tim, da se naše sile ne gube uzaludno, pa kad su mu nudjana bolja mjesta izvan pokrajine, kako n. p. ono na vinarskoj školi u Sv. Mihovilu, oklonio ih je, u nadi da će i kod nas krenuti na bolje. Dapače ni onda, nije htio ostaviti pokrajinu, kad su preustrojni bili ratarski tečaji na način, da su strukovni učitelji snabdjeveni višim naukam, došli u podredjen položaj prama učiteljim pučkih škola.

On je onda sabrao sve sile i nastojao je da se ratarski tečaji odciepe od drugih škola i samostalno urede, kako će svrsi bolje odgovarati; ali je izpustio svoju plemenitu dušu, prije nego li je vidio oživotvoreno svoje nastojanje.

Od naravi dobričina, vjeran prijatelj, revan nastojatelj, susretljiv prama svakome, stekao si je bio u Trogiru obće stovanje, što mu je najbolje posvjedočeno na dan sprovoda.

Ostavio je iza sebe raztuženu suprugu, iz Madiračina roda, i dvoje nejake djece, te veliki broj učenika, prijatelja i štovatelja, koji će o njemu gojiti najljepšu uspomenu, kako što ju je zaslužio.

Laka mu bila zemljica, za čije unapredjenje, žanjuć truje posvetio je najljepše godine svoga života.

Povjestne crtice o lozi i vinu.

Kao pradomovina vinove loze označuje se južna obala Kaspičkog mora, a to je u isto doba bila pradomovina semitskog plemena.

Vino je u kulturnom razvoju starih grka igralo glavnu ulogu, a loza su dobili od Semita.

Semiti bili su prvi, koji su počeli mastiti grožđje, i od izmašćenog grožđja vrienjem praviti onu okriepljujuću kapljicu, koja se zove vino, a koja je doniela čovječanstvu obilnost naslade i veselja, i koja je prouzrokovala puno boli i nevolje.

Iz južne obale Kaspičkog mora prenešena je loza u Siriji i Maloj Aziji, a odavle feničkim mornarim u Gröku.

Homerovim junacim bilo je već poznato vino.

Mi smo dobili vinovu lozu od Grka, a takodjer i Rimljani.

Dali su grčki mornari prenieli prije lozu kod nas ili u južnoj Italiji, to nije ustanovljeno, ali je sva prilika, da su ju prije prenieli u Italiji, jer je saobraćaj Gröke južnim predjelim Italiji bio življi, nego li s našim stranam.

Loza se je u južnoj Italiji, tako brzo razširila, da još u petom stoljeću prije Isusa, zove Sophokles Italiju mezimčem Bacchusa.

I u gornjoj Italiji, osobito uzduž obala rieke Po, bila je gojitba loze vrlo rano razširena. Kako Polybius pripovieda u Picenumu, uz sve močvare, bilo je toliko prostrana gojitba loze, da je Hannibal dao liečiti svoje bolestne konje vinom, koje je teklo skorom, kao voda.

Gojitba loze je u Italiji bila preotela tolika maha, da je još u najstarije doba valjalo uvažati žitia, jer su oranice bile preobraćene u vinograde.

U Ravenni na primjer, bilo je vino znatno jeftinije od vode; tako da je Martiol volio posjedovati jednu čatrnju punu vode, nego li jedan vinograd.

PODLISTAK.

Katekizam

Gospodarske hemije

od

D.ra E. WILDT-A

Ravnatelja agrikulturno-hemičnog pokušališta u Poznanju.

Po šestom izdanju njemačkog izvornika preveo

F. RADIĆ

Učitelj strukovne učionice u Korčuli.

(*Nastavak vidi broj 5*).

344. Jeli u ljetno doba bolje suho ili zeleno krmljenje?

Pošto se zelena krma napredovanjem vegetacije bezprestano promjenjuje u sastavu, pa ju tečajem ljeta treba opetovano mienjati, tako se s nekih strana protiv zelena krmljenja podiže prigovor, da je pri njemu hranjenje stoke vrlo nejednako, te se preporučuje, nebi li se izbjeglo šteti koja otud proiztiče obzirom na proizvod tvari, da se i ljeti podavaju krmiva teke u suhu stanju. Nego postepenim prelazom s jedne zelene krme na drugu i razumnim miešanjem zelene krme slamom i ugljikovim hidratom obilujućim tečnim krmivima, polag više ili niže sadržine vode i proteina koja zavisi od dobe života, može da se doskoči i tim nedostatcima; uz to pak nije ni moguće da se posve izbjegne promjeni u sadržini hraniva u krmi, jer i sabrane vrsti siena posjeduju takodjer često vrlo promjenljiv sastav. Uzme li se još osjem toga u obzir, kako nas svakdanje izkustvo uči, da se pri zelenu krmljenju postiže ne samo veći prihod u mlieku, nego da od njega dobiveni proizvodi imaju vrlo ugodniji tek, pa da je i svim drugim životinjama djelomično zeleno krmljenje samo koristno za njihovo dobro zdravlje, onda se čini, da bi se u većini slučajeva imalo svjetovati da se za ljetno doba pridrži zeleno krmljenje?

345. Od kojega je upliva starost sjena na njegovu hranitbenu vriednost?

Duljim pohranjivanjem siena opada mu probavljivost, jer bivaju veći gubitci hranivâ drobljenjem njeżnijih, dušikom bogatijih i lanjše probavljivih čestica lišća. Tomu se još pridružuju pak gubitci usljed postupaka okisivanja, a opada takodjer i tečnost siena.

U pokušaju priredjenu u Draždjanim izašlo je za probavljivost nekog djeteličnog siena

nakon ½ godine	66·8%	ustrojne tvari	68·4%	proteina
„ 1 „	58·7 „	„	„ 65·0 „	„
„ 4 „	52·0 „	„	„ 50·7 „	„

a u Hohenheimu bilo je probavljeno odmah nakon berbe od surova proteina nekog livadnog strnja tek 62 po sto, dočim tri mjeseca kašnje samo 56 po sto, a idućeg pramaljeća 54 po sto ukupne količine, krmljenjem istih životinja, dočim je za ostale sastavine krme probavljivost ostala prilično jednaka.

346. Djeluje li škodljivo krmljenje svježim sienom?

Toliko izkustvom, koliko i mnogostručnim pokušajima je ustanovljeno, da životinje obole nakon krmljenja svježim sienom; treba dakle izbjegavati takovo krmljenje, pa ako nestašica siena siluje na to, onda treba bar davati što je moguće manje količine i pomiešano sa starim sienom; tek nakon što je sieno odležalo nekoliko nedjeljâ dana te je pretrpjelo neki postupak vrenja, prikladno je za ukrmljivanje.

(*Sliedi*).

Grci su prenieli prve loze i u Francezku, gdje se je najprije gojila po briegovim oko Massilia, današnje Marseille.

Iz Francezke prenešena je loza u Španjolsku, ali su Mauri za svoje provale, kao muhamedanci, radi vjerskih razloga, priečili širenje loze.

Nigdje se nije loza proširila takovom brzinom i u tolikoj mjeri, kako u Francezkoj, tako da je već za prvih careva, skorom sva francezka bila preobraćena u jedan vinograd.

Francezi nisu znali onda priredjivati onako tečno, ljubko i ukusno vino, kako ga danas priredjivaju, pa da im se ne izšteti, kadili su ga na dimu i primješavali su mu mirodija i trava, na isti način, kako onda radiše grci.

Za dobe rimljana nije u Njemačkoj bilo poznata loza, ali je vino.

Za Karla Velikog uzela je najviše maha gojitba loze u Njemačkoj, jer je on izdao zakona i naredaba za unapredjenje gojitbe loze.

Na Rajni, još se danas gata u narodu, da svake godine za cvatnje loze ustane Karlo Veliki iz groba i da blagoslovi vinograde.

Prvi vinogradi na Rajni, odnosno u njemačkoj zasadjeni su bili u Moguču, Wormsu i Speyeru.

U Rüdesheimu zasadjene su prve loze godine 864, a u Johannisbergu 200 godina kašnje.

Sljedećih se je godina razširila gojitba loze po svim njemačkim zemljam, dapače je bila dosti razgranjena i u Pruskoj i u Pomeranskoj, pa sve do Tilfita i Königsberga, dok ljuta zima godine 1437 nije uništila sve vinograde onih sjevernih zemalja.

Troskot ili Pirika.

Troskot se najviše razplodjuje plazujućim žilam, pa ako hoćemo da izkorienimo troskot, red je da mu izkorenimo žile i da ih odstranimo sa zemljišta.

Dva su se načina držali dosad gospodari, da izkorene troskot; jedni su neprestanim košenjem troskota nastojali iztrošiti njegovu vegetativnu snagu, a drugi su podoravali troskot duboko u zemlju e da se zaduši.

Ni jednim ni drugim načinom nije se nigda podpuno postigla svrha. Prvi je način vrlo skup i dosadan, pa je malo gospodara, koji mogu ustrajati košenjem troskota, onoliko dugo, koliko im on prkosi; drugi način nije lako izvediv, jer je vrlo težko podorati troskot, tako duboko da se on zaduši; a kad bi to bilo moguće štetovala bi zemlja na svojoj plodovitosti, tim što bi se naglo iznielo na površinu puno jalove zemlje.

Na lakim zemljam troskot se lako izkoreni drljačam; a ta radnja je od uspjeha samo onda ako se provede prije oranja, jer plug kida troskot i podpomaže njegovo širenje. Od svakog komada žile, gdje ima kolienca, protjera opet troskot.

Na težkim zemljam, gdje se već troskot jače razplodio, uporaba drljače malo bi mogla. Takove zemlje valja pritko izorati, pa onda odmah prebranati gustom branom.

Kako se žile od troskota zapletu u branu, valja ih odstraniti i sakupljati na stog, pa se kašnje izgore. Prvo oranje nevalja obaviti posve plitko, nego ga valja ravnati sa dubinom troskota, inače bi se postigla niječna svrha, žile od troskota bi se pod plugom izsjekle i izkomadale, pa bi se troskot još jače razplodio.

Za brananjem valja izdrljati zemlju, jer je drljača jedino orudje, koje kopa žile od troskota bez da ih lomi; a po drljanju, a da se sakupe žile troskota, valja opet zemlju oštro prebranati unakrst i poprieko. Ova se radnja opetuje toliko puta, dok drljača ne bude kopala žila od troskota, niti ih brana bude sakupljala.

D. P. L.

O gnojnoj djelatnosti Thomasove troske.

Tko hoće, da mu njive obilno radjaju red je da obilno gnoji, a samim stajskim gnojem vrlo se težko gnoji koliko je potrebito; rudne se soli stajskim gnojem slabo nadoknadjuju, a osobito fosforne soli, kojih bilje toliko trebuje.

Priredjeni supertosfati su dosti skupi, ali je za to Thomasova troska, kao nuzgredni tvornički proizvod, dosti jeftino a izvrstno fosforično gnojivo.

Vriednost Thomasove troske nije bila dosad velika, jer se nije znalo što upliva na njezinu gnojenu snagu, pa se je cienila tim bolja za gnjojenje, čim je bila na sitnije smrvljena. Nema dvojbe, da čim je bolje smrvljena Thomasova troska, da tim bolje djeluje, kao gnjojivo, ali samo do neke mjere, jer su novije kušnje profesora Wagnera i profesora D.r Maerckera dokazale, da gnojna vriednost Thomasove troske zavisi, o citratovoj topivosti njezine fosforne kiseline. Profesor D.r Maercker je potražio Thomasovu trosku, i našao je, da ima takove, koja sadrži do 99·6 po sto citrat topive fosforne kiseline, i takove, koja ima samo 22.7 po sto citrat topive fosforne kiseline.

On je su 16 raznih vrstih prokušane Thomasove troske napravio kušnju o njezinoj gnojnoj vriednosti na ječam i gorušicu, pa se je uvjerio, da kod:

kušnje	dobio je … više ploda,	gdje je troska sadržalo … citrat topive fos. kis.
1 kušnje	dobio je 100·0 više ploda,	gdje je troska sadržalo 100·0 citrat topive fos. kis.
2 „	„ „ 87·9 „ „	„ „ „ „ 92·99 „ „ „ „
3 „	„ „ 90·2 „ „	„ „ „ „ 88·08 „ „ „ „
4 „	„ „ 76·7 „ „	„ „ „ „ 85.78 „ „ „ „
5 „	„ „ 71·9 „ „	„ „ „ „ 81·37 „ „ „ „
6 „	„ „ 67·9 „ „	„ „ „ „ 71.95 „ „ „ „
7 „	„ „ 74·1 „ „	„ „ „ „ 71·34 „ „ „ „
8 „	„ „ 65·0 „ „	„ „ „ „ 60·62 „ „ „ „
9 „	„ „ 60·2 „ „	„ „ „ „ 57·72 „ „ „ „
10 „	„ „ 67·0 „ „	„ „ „ „ 54·92 „ „ „ „
11 „	„ „ 57·6 „ „	„ „ „ „ 46·50 „ „ „ „
12 „	„ „ 51·9 „ „	„ „ „ „ 44·99 „ „ „ „
13 „	„ „ 53·9 „ „	„ „ „ „ 44·89 „ „ „ „
14 „	„ „ 38·5 „ „	„ „ „ „ 37·08 „ „ „ „
15 „	„ „ 47·4 „ „	„ „ „ „ 29·06 „ „ „ „
16 „	„ „ 18·1 „ „	„ „ „ „ 22·75 „ „ „ „

Dakle najbolja troska su 100 po sto citrat topive fosforne kiseline podvostručuje plod kod ječma, te gdje je na hektar radilo 10 hektolitara ječma, kad se pognjoji dobrom Thomasovom troskom rodi 20 hektolitara po hektaru. Usljed ovih kušnja, koje su stvorile novi način procjenjivanja troske, sveza pokušnih postaja u Dresdi na sastanku dne 22 rujna 1894 zaključila je, da se unapred Thomasova troska ima procjenivati po citratovoj topivosti njene fosforne kiseline; i to na sljedeći način:

Troska preko 80% citratove topivosti računa se kao		*dobra*
„ 70 „ „ „ „		*srednja*
„ 60 „ „ „ „		*slaba*
„ 50 „ „ „ „		*loša*

Tko dakle kupuje Thomasove troske za umjetno gnojenje mora si od tvornice dati zajamčiti sadržinu citrat topive fosforne kiseline u postotcih, pa napram tom postotku, pa gornjim obliščim opredieliti dobrotu, a dosljedno i vriednosti Thomasove troske; razumjeva se, da radi laglje porabe i većeg učinka, valja nabaviti takovu Thomasovu trosku, koja je posve sitno sameljena.

Lomljenje i pucanje rukava i drugih predmeta od gume.

Veći dio predmeta od galvanizovana kaučuka izgube kroz vrlo kratko vrieme svoju pruživost i pregibivost, te otvrdnu, postanu krki i popucaju, tako da nakon malo vremena nisu više uporabivi, pa valja trošiti novca za novu nabavu.

Od načina, kako se čuva i postupa predmetim od gume, a osobito rukavim ovisi njihova trajnost, pa se pomnjivim čuvanjem može njihova trajnost znatno produljiti.

Najviše se podpomaže trajnost rukova od gume, ako se čuvaju na takovom mjestu, gdje se toplina naglo ne mienja.

Rukave od gume najbolje je držati na jedno dno, kojeg se postavi malo nagnuto, da iz rukava može iztočiti i zadnja kaplja tekućine, jer ako u rukavim ostane tekućine, onda se još prije iztroše. Vjesiti rukave od gume na kolce, ili ih držati na bačve nije uputno, jer puno trpe i lako se lome. Rukavi, koji se prelome, popucaju ili razderaju na pojedinim mjestim, dadu se dobro pokrpati guttaperchom, koju se za krpanje rukava od gume rabi, kako sljedi: one djelove rukava od gume, koji se imadu izkrpati guttaperchom valja najprije očistiti i dobro posušiti, pa namazati toplim trpentinom. U isto doba uroni se guttaperchu u vrelu vodu, da omekša, a onda se izreže nožicam, i to obično u komade od 10 cm. širine, a toliko duge, koliko je potrebito da se dobro prikrije i obvije izderano mjesto.

Sad se odrezani komad guttaparche posuši, pa na suho dobro ugrije, e da bude posve meka, pa se u tom stanju priliepi na izderanom mjestu, baš ondje, gdje se je čas prije namazalo toplim terpentinom. Sad se guttapercha dobro izgladi tupicom od noža; pa se toplom gvozdenom šibkom prodju spojna mjesta, e da stopi i spoji guma sa guttaperchom.

G. M.

Sirukta kao hrana za telad.

Telad može se hraniti slatkom friškom sirutkom. Sirutka prija osobito onim telićim, koji su se odbili od sisanja, a to uz zob ili uz dobro djetelino sieno. Sirutka sadrži puno vode, a posve malo hranivih tvarih, i to osobilo malo dušičnih tvari i posve malo fosforno kisela vapna, ali je zato sirutka vrlo lako probaviva, te podpomaže izmjenu sokova, probavavu i to po svoj prilici svojom mliečnom kiselinom i svojim kalijevim solim.

Kad se telad hrani sirutkom valja nastojati da u hrani neuzfali dušičnih hraniva i fosforno kiselih soli, pa za to valja uz sirutku davati lanenih komina, slada, zobi i djetelina siena.

Ako sirutka nije friška i slatka nesmje se krmiti. Kisela sirutka moži se doduše odkiseliti vapnom, ali ipak nije za hranu.

Pri hranjenju sirutkom valja uvjek paziti da je posudje čisto, a za čuvanje i držanje sirutke nevalja poništo rabiti posudje od mjedi, jer ako sirutka dalje stoji u takovom posudju, pa se uzljuti, lako je da se otruje telad, koji se s njom hrani.

O. M.

Rana cvjetača.

Rana cvjetača (cavofiore-karfioli) sije se u siečnju ili veljači; a u južnim predjelim još ranije. Sjeme sije u grastam ili u klijalištu. Za gojitbu na malo prikladnija je sjetva u grastam, jer se ove mogu držati u grijanoj sobi do prozora.

Za dobar uspjeh cvjetače od velike je važnosti, da se posve mladi sjemenjaci razsadjuju; biva onda dok razviju jedan ili dva listića. Razsadjuju se u veće graste, po više njih, ili u manje u svakoj po jedan razsad. U južnijim predjelim, gdje se nije bojati velike studeni mogu se odmah saditi na polje na priredjenoj gredici, u položaju zabranjenu od sjevera.

Na otvorenom u zemlji zasadjen razvija se razsad puno čvršće i puno brže, nego li u grastam.

Puno se podpomaže razvoj razsada, ako ga se češće presadjuje, biva ako se na širje razsadi svaki put, kad mu se dodira lišće. Ako je razsad u grastam zasadjen nevalja ga držati na odveć toplu mjestu, a i kad je napolje zasadi nevalja ga odveć zakriljivati, jer se onda odveć izprede, i nije čvrst i ustrajan.

E. G.

Uzgoj orasa.

Orah ne samo, što sadja obilno plodom, koji se dade dobro unovčiti, ali i drvo je njegovo puno cienjeno i plaća se skupo. Ipak se je gojitbi orasa da ne davno posvećivalo vrlo malo pomnje. Sad se već sade orasi na prostranim površinam, čistom sklopu ili u smjesi sa šumskim drvećem. Osobito dobro uspjevaju orasi u smjesi sa borim.

U novije doba sade se orasi u smjesi sa bovim i po visokim briegovim, na izloženim mjestim i takovim predjelim, gdje vladaju vrlo ljute zime, jer je izkustvo dokazalo, da uspjevaju izvrstno, da im studen ni najmanje ne hudi, a da radjaju obilno.

Na južnijim stranam sasvim je naravski, da orasi još bolje uspjevaju, nego li na sjevernim stranam, pa bi se imalo kod nas nastojati, da se gojitba orasa što više proširi.

Na onim mjestim, gdje izmedju kamenja ima po štogod zemlje, a gdje se sada sade izključivo bori, bilo bi bolje saditi bore pomješane orasi, jer bi takova gojitba bila mnogo koristnija.

Za dobrih godina nosi jedno stablo po prieko 400 do 500 orasa, koji se lako i dobro unovčuju. Ako se još uzme u obzir i drvo od orasa, koje je uvjek traženo i dobro se plaća, bjelodano je, da se gojitba orasa na veliko preporuča sama od sebe. Z. G. B.

O hranjenju bredjih krava.

Bredje krave valja krmiti tako, da ne odebljaju (ne opritile) odveć, ali da su uvjek dobro ugojene i snažne, jer se u takovu stanju krava najbolje ćuti, a izlučivanje mlieka, odnosno dojnost je primjerna i dostatna.

Takovo dobro i snažno stanje krave za bredjosti ne samo, da je od izravnog dobrog upliva na razvoj zametka, kojeg nosi u utrobi, ali je i od izravnog upliva na dojnost i dobrotu mlieka. Takova krava ne samo da obilnije doji, ali je mlieko u svakom pogledu dobro.

Bredje krave ne valja muzti do samog telenja, nego valja obustaviti muzenje, nekoliko vremena pred telenjem, i to postepeno, tako da krave, koje se muzu dva puta na dan budu malo a malo priviknute na jedno muzenje, koje se kašnje piredi tako, da se muze svakog drugog ili svakog trećeg dana, dok se sasvim ne obustavi muzenje. Kod starijih krava valja obustaviti mužnju barem šest nedjelja prije telenja, a kod mladjih barem četiri nedjelje prije telenja. U ovo doba valja urediti hranjenje tako, da hrana ne ide samo na korist mladunčeta, nego i na tvorbu krvi i zališnih hraniva.

Mnogi misle, da ako se krave u zadnje doba bredjosti dobro hrane, da se tim pospješi telenje, ili da se otešca telenje ili da se po telenju pojavi ognjica. Sve te tvrdnje ne samo da neimadu nikakovog temelja, ali su neistinite. Brednjim kravam nevalja davati puno hrane velikog objema, ni takove hrane, koja je težko probaviva ili uzpaljiva, jer bi takova hrana mogla prouzrokovati pobacenje. Izim što bredjim kravam nevalja davati u zadnje doba bredjosti mnogo slame, nevalja im davati ni sočivnica, ni uljenih komina, ni odveć vodne krme, jer bi to moglo djelovati štetno na zdravlje i prouzrokovati pobacenje. D. L.

SVAŠTICE

Konoplje i sjeme od konoplja proti zagricam. Nema gospodara, koji se nebi tužio, da mu zagrice izgrizavaju pšenicu po hambarim. U Francuzkoj tjeraju zagrice iz hambara, i čuvaju pšenicu od zagrica konopljen i sjemenjem od konoplja. Oni povjesaju u hambaru, ili postave po tlehu strukova od konoplja još ne omlaćenih ili pak sjemena od konoplja. Zagrice ne trpe vonj od konoplja pa počmu bježati, te kroz 2 ili 3 dana, a kod većih hambara kroz 8 dana nestane sasvim zagrica. Istu svrhu postizava se na drugim mjestim uljem od kopra ili zdrelim hmeljem.

Zapala vimena, vrlo je česta kod mladih krava, a pokažuje se tim što vime pocrveni i oteče. Čim je jača zapala, tim jače vime oteče, postaje toplo i bolno na dodir i izlučuje manje mlieka. Cice postanu tvrde, i vrlo osjetljive. Mliekus, se izlučuje puno manje, a često je mješeno i krvavo. Uz zapalu vimena pojavlja se ognjica i velika žedja, a prestane volja za hranom. Kašnje se izlučuje vrid. U svakom slučaju, bilo da je zapala vimena jača ili slabija valja nastojati, da se u vimenu što moguće manje mlieka sakuplja i sadržava, pa s toga valja mlieko često muzti i to ili naravnim putem ili umjetno. Topli mokri oblozi puno pomažu za umanjenje boli i otekline. Kao unutarnji liek daje se glauberovi soli, da se crieva pročiste. Kad je jača ognjica daje se jednoj kravi 300 grama glauberove soli i 30 grama salitrovine u ½ litre vode. Kad je vime odveć upaljeno i vruće puno pomaže mazanje ilovačom razmočenom u kvasini (octu), samo što valja ove obloge često mienjati.

Djelovanje kiselog lišća od buraga (repe). Prigovara se sa raznih strana hranjenju krava lišćem od repe, i to ne uvjek bezrazložno. Svježe lišće od repe djeluje na crieva i otvara tielo, usljed česa blago vrlo često mršavi i slabi. Kiselo lišće, osobito ako je dobro ukiseleno manje djeluje na crieva. Dobrota lišća i njegova djelatnost na crieva ovisi u prvom redu od toga, ako lišće potiče od repa gojenih na zemlji dobro pognjojenoj ili ne. Lišće od repe obilno gnjojene salitrovinom slabe je vriednosti, dočim je mnogo bolje lišće sa onih zemalja koje obiluju vapnom, jer takovo lišće sadrži više vapna, koje pak veže dobar dio ustrojnih kiselina, koje djeluju štetno na probavne ustroje.

Kako da se na brzu ruku oživi i razžeže vatra. Vatra ili uglevje koje neće da se i uz povoljne uvjete razžeže, natjera se brzo u živ plamen sa par komadćeka smole (kolofonium). Uzme se komad smole kolik orah i baci se u tinjajuću vatru; smole se u tren oka raztopi, i odmah se vatra razžeže živim plamenom. Svaka gazdarica imala bi držati u kući malo smole, da ju do svake prigode može rabiti, kad neće da joj se vatra užeže na ognjištu ili u peći.

Vonj od crljenog luka drži se trajno noževa, kojimi se crljeni luk (kapula) reže, a to nije svakome ugodno. Taj vonj po crljenom luku posve se lako odstrani sa noževa, ako se nataru suhom kuhinjskom soli.

Gospodarske Viesti.

Sa raznih struna tuže nam se, da se je počela osjećati suša i u polju i u bunarim; i izjavlja se bojazan, da će biti kiše u zemanu, kad će nanieti velike štete i polju i vinogradim.

***

U Vrani na površini od šest hektara priredjuje vlada razsadnik i gojilište vrba za uzgoj rakete za pletenje košara.

***

Ministarstvo je opozvalo g. Bollea sa uprave c. k. kemično gospodarstvene postaje u Splitu, a povjerilo je upravu gosp. Gvozdenoviću. Rek bi da je do opaziva g. Bollea došlo radi toga, što je preveć radio na svoju ruku, a osobito radi toga što je u Bariu bio pogodio za 6000 fiorina strojeva za rafinovanje ulja, bez predhodna ovlašćenja. Na polazku izdalo mu je pokrajinsko poljodjelsko vieće i namjestništvo svjedočbu priznanja. Ovo je u malo više od godine dana, što je ustanovljena kemično gospodarstvena postaja, već drugi ravnatelj što se mienja. Najprije je otišao Frühauf radi Bollea, a sad je Bolle morao biti opozvan. Od kolike koristi može biti za jedan mladi zavod, da mu se ravnatelji svaki čas mienjaju, razumi svaki onaj, koji zna cieniti važnost onakovih zavoda. I Frühauf i Bolle putovali su zemljom, da prouče naše odnošaje; novac je za putovanja potrošen, tobože u korist Dalmacije, a kad tamo njih već kod nas nema. Mi smo u svoje vrieme kazali svoju o Bolleu, pa da se je naša slušala, nebi bilo došlo do ovih opetovanih promjena. Ako se na vladi misli ozbiljno nešto učiniti za unapredjenje naše g gospodarstva, red je da se ljudi na vladi postane na visoko, da iz visoka upravljaju. U naprednim zemljam, ne mješase politika, ni simpatije u gospodarskim pitanjim, jer gospodarstvo nije monopol nijedne stranke, ni nijedne osobe, nego svih državljana, pa bilo kojoj stranci oni pripadali.

***

Po zagorskim krajevim nastavlja se još uvjek sjetva proljetnih usjeva, i pripravlja se zemlja za sadnju kukuruza i duhana.

***

Bajame su mahom po svim primorskim krajevim u cvatnji, i kako je ljetos zakasnila cvatnja, nade je da će biti obilna ploda.

***

Projektovana željeznica Karlovac-Knin dielila bi se iz Mostanja, nešto 4 kilometra nad Karlovcem od ugarske državne željeznice Karlovac-Rieka. Prikoračila bi Koranu nešto blizu postaje Turan; išla bi kroz krasnu dolinu Korane na Tušilović do postaje Krnjaka blizu Vojnića, pa na postaju Blagaj do Slunja. Od Slunja penjuć se kroz gorski predjel do Rakovice i Drežnika blizu Plitvičkih jezera, a onda kroz Petrovoselo, Zavalje, (Bihač), Nebluju, Dolnjeg Lapca i Boričevca, kroz dolinu Une do Suvaje i Srba, a onda preko sljemena Osredka kroz Kaldrmu u dolinu Tiškovca do u Drenovac na dalmatinskoj granici; kroz dolinu Tiskovca i Bulišnice, preko Golubića u Knin, gdje bi se pridužila dalmatinskoj željeznici Knin-Prković-Split i Prković-Šibenik. U Hrvatskoj od Karlovca do dalmatinske granice zapremala bi željeznica duljinu od kojih 185 kilometara, a od granice do Knina nešto 22 kilometra. Duž ove pruge na dalečinu od 10 kilometara žive do 220,000 duša, a na dalečinu od preko 10 kilometara, ali isto u djelokrug željeznice drugih 230,000 duša. U samoj Hrvatskoj u djelokrug ove željeznice spada do 150,000 hektara prašumu što državnih, što občinskih, a ništa manje nego li na hrvatskom zemljištu, ima šuma u Bosni, koje takodjer podpadaju u djelokrug ove željezničke pruge.

***

Bosansko-hercegovačka vlada sklopila je zajam od 12 miljuna fiorina su 4 po sto kamate. Zajam došao je na tržišta uz tečajninu od $97^3/_4$ po sto, tako da se novac ukamaćuje su 4·1 po sto. Zajam je povrativ kroz 60 godina, a za prvih 10 godina nemože se konvertovati.

***

Na Siciliji oko Etne goji se se do dva miljuna stabala naranača, jer se poprieko sadi do 500 stabala na hektar zemljišta. Godišnja proizvodnja iznaša do 390 miljuna naranača, jer svako stablo radi poprieko 190 do 200 naranača, a neka stabla 600 do 700 naranača.

***

Slavonsko gospodarsko družtvo u Osieku sazivlje svoju 37mu glavna skupštinu za dan 26 ožujka u 9 satih u jutro, u Osieku u družtevim prostorijam.

***

Ministar poljodjelstva grof Ledebur opet je dne 27 veljače iznio u zastupničkoj kući osnovu zakona o ustrojstvu zadruga po zvanju. Ova se osnova razlikuje od prvašnje podnesene, pa uztegnute od ministra Falkenheyma u toliko, što je odieljena sasvim od dohodarskih dobara, i što prepušta saborim, da potanje odlučuju o ustrojstvu i djelovanju rečenih zadruga po zvanju.

***

U Cislajtaniji proizvedeno je 1894 godine 3,026,903 kg. kožuraka od svilenih buba, 27,542½ kvintala meda i 4633½ kvintala žutoga voska.

***

Godine 1895 uveženo je u Francezku 2,110,000 kg. ovčijeg mesa i 9,822,000 kg. govedjeg mesa; uvoz se je napram godini 1894 skorom podvostručio, unatoč tome što je uvozna carina bila povišena od 3 na 32 franka po kvintalu.

***

Godine 1895 zasnovano je u Englezkoj 3700 dioničkih družtava sa glavnicom od 204 miljuna funtih sterlinga.

***

Nastojanjem i pod pokroviteljstvom kraljice Karole zasnovano je u Dresdi družtvo za zasnovanje lječilista za magareće mlieko. Magareće mlieko je izvrstno mlieko za djecu; a u Francezkoj prodaje se po 2 do 3 franka litar. Ugota (magarica) pušta se muzti samo tako dugo, dok doji pule, a i u najpovoljnijem slučaju neda se izmusti ni kaplje više od ½ litre mlieka na dan.

***

Kako *„Nederl. Landbouw-Weekbl.“* javlja najveće imanje na svietu jeste ono u Americi u državi Louisiani, koje obuhvaća 160 kilometara po dužini, a 40 kilometara po širini. To imanje je vlastništvo jednog sindikata francezkih kolonista. Na njemu se skorom sve radnje obavljaju parnom silom, a goji sladorna trska, žitarice, pirinač itd. i do 40,000 glava što konja, što goveda.

Pitanja i odgovori „G. Poučnika“.

A. Odgovori.

20. Neki naši, što se povratiše iz Amerike pripovjedaju, da u Americi mataju kišu. Te kad im je potreba kiše, da je namataju i da ona pada. Molim vas, koliko je istine na stvari? Bili se moglo šta slična kod nas učiniti?

P. K. u K. (Dubrovnik).

Istina je na stvari samo to, da je u Americi pravljeno kušnja da se namata kiša, ali žalibože te kušnje nisu do kraja uspjele, niti su od praktične uporabe. Neka kušnje o mataniu kiše, koje su u Americi izvedene, kod nas nebi se mogle izvesti jer preveć skupe.

21. Jeli istina, da ima nešto u prahu, što se posiplje loza za liječiti ju od peronospore? Kod nas je polievanje od velike mrnje i dangube?

P. K. u K. (Dubrovnik).

Nudja se i rabi se za liečenje peronospore takozvani bakreni sumpor u prahu. Ta smjesa se sastoji u većem dielu od sumpora, uz primješaj od 1, 2, 3 do 5% modre galice u prahu. Sredstvo ovo imalo bi svrhu, da s jedne strane brani od peronospore, a s drage strane, da lieči od nedaće (luga Oidium). Sredstvo se ovo na mnogim mjestim rabi, pa i kod nas, ali mu je uspjeh vrlo dvojben. Poznato je stvar da sumpor djeluje uspješno proti lugu samo onda, ako se posiplje na suho i za liepa sunčana dana; dočim je modra galica djelatna proti trusju peronospore samo u raztopljenom stanju. Djelatnost je ovih dviju sredstava posve različita, pa se u praksi obično dogadja, da oba sredstva ostanu ne djetatna. U svim naprednim zemljam, a mogli bi reći i po cielom svietu rabi se proti peronospori raztopina modre galice. Ako se pomnjom radi, i ako se radi dobrim spravam ne troši se posve malo vode.

22. Molim vas, koje su prednosti Dorking kokoših, i tko ih kod nas goji?

I. V. u T. (Bosna).

Dorking kokoši su engležkog poriekla, ali su se malo razprostranile izvan granice svoje domovine, a to valjda zato, jer su vrlo nježne naravi. Najviše Dorking kokoši goje se u Stajerskoj i to križane domaćim pasminam, a gojio ih je jedan ljubitelj i na Hvaru. Dorking kokoši nisu dobre nosilje, ali im je zato meso vrlo tečno i brzo se tove. Uzrasta, držanja i perja su vrlo liepa, pa se radi toga broje medju najljepše vrsti kokoših. Širokih su pleća i prsiju, a kratka vrata. Perja su tamna, ili staklasto srebernasta ili biela; a u križanju pojavlja se svaka šara perja. Pievci teže poprieko 5 kg., a kokoši 4 do 5 kg. Kokosi i ako nisu dobre nosilje, jesu dobre kvočke i vrlo rado vode piliće. Pilići se težko uzgajaju, jer im hodi i studen i vlaga.

23. Jeli pruće (matraci) od loza koje je trpilo od peronospore prikladno za navrćanje? Kako se najbolje čuva pruće od rezanja do navrtanja?

L. M. u S. (Hrvatska),

Ne, pruće od loze, koja je trpila od peronospore nije prikladno za navrćanje, jer je takovo pruće slabo, drvo nije dozrelo, pa bi se za navrćanja postigao sasvim niečan uspjeh, t. j. nebi se nego posve malo navrtaka primilo, pa bi trud i trošak bio uzaludan. Za navrćanje valja birati uvjek ono pruće, koje potiče od sasvim zdravih i dobro razvijenih loza, i kojemu je drvo posve dozrelo. Pruće boležljivih loza, kako što ni ono koje potiče od loza sa vlažnih zemalja nije za navrćanje. Pruće za navrćanje valja da ostane na matici do samog navrćanja, jer se nigdje neda pruće bolje čuvati i uzdržati, nego li na matici. Ako to nije moguće, onda od režanja pruća do navrćanja hoće se da prodje najkraće vrieme. Kroz to vrieme čuva se pruće u konobam u mahovini ili zemlji ili pilotinam. Za tu svrhu najprikladnija su takova mjesta, gdje se toplina naglo ne mienja, e da se pruće odveć ne posuši ili da od velike vlage ne izgnjije.

24. Dadu li se bikovi uspješno uporabiti za radnju? Kako se ima s njima postupati, da se priviknu radnji?

A. F. u P. (Istra).

Kušano je već više put uporabljati bikove za radnju, i to uspješno, ali to izrabljivanje bikova za radnju nije žaliboże dosad bar našlo obće porabe. Za uporabu bikova na radnju hoće se velike pomnje i uztrpljenja, osobito s početka. Bika, kojeg želimo priučiti radu, valja najprije s prijateljiti s jednim starim mirnim i dobroćudnim volom, što se postigne, ako se drže jedan blizu drugog privezeni. Po za tim valja malo a malo počet priučavati bika na jaram; a kad se je i nosenju jarma priučio, onda ga se podpregne pod prazna ili pod lako natovarena kola s kupa s onim starijim, dobroćudnim volom. S početka hoće se da neko stoji uz bika, i da ga vodi dok se uputi. Ovakovim vježbanjem za 8 ili 10 dana privikne se bik sasvim jarmu i kolim, pa ga se onda može podpregnuti pod jača kola, i to ili sama jednim volom ili uz jednog drugog uvježbanog bika. Kroz 14 ili 15 dana vježbanja idu bikovi tako jednako, da im ne treba pratioca. Obzirom na to, da je glavna svrha bikova oplodjivanje, nesmjedu se bikovi tjerati na odveć na parnu radnju, jer onda nebi više odgovarali glavnoj svrsi. Ali za prenos krmiva, gnjojiva te za branjanje i druge lake radnje dadu se priviknuti i vrlo su prikladni.

B. Nova pitanja.

25. Molim jeli istina, da se razne vrsti umjetnoga gnjoja ne smjedu mješati jedna drugom? Molim vas, koliko je na tom istine, i koje se vrsti mogu medju sobom miešati?

A. T. u P. (Split).

26. Slabla, koja se razsadjuju, jeli bolje gnjojiti stajskim gnjojem ili mješancem?

N. S. u K. (Hrvatska).

27. Molim vas za poduku u najboljem i najlagljem načinu razplodjivanja kamelija?

I. M. u M. (Dubrovnik).

28. Krvava uš zarazila mi je veći dio voćnih stabala; molim vas, koje je sredstvo najbolje i najuspješnije, da se ta neman izkorieni?

M. E. P. u S. (Bosna).

☞ Odgovori na javna pitanja kao i nova pitanja, primaju se rado od svakoga, pa i ne bili predbrojnici.

OTVORENI DOPISI

GOSPODARSKOG POUČNIKA.

Predplatili su predbrojbu do konca godine 1896.

P. N. gospoda: Kožulić I. Kv. — Nisoteo D. — Cvetko M. ž. — Vodnica A. — Čupić L. — Gjinović K. — Oman M.

Podmirili su predbrojbu do konca prošle g. 1895.

P. N. gospoda: Lisak F. Ž. — Borelli knez Ugo — Samostan Sv. Križa u Živogošću — Horvat F.

— V. g. Dedio M. k. — Vaša predbrojba predplaćena je do konca lipnja t. g. 1896.

— V. g. Pahović I. — A vaša do kolovoza t. g.

— V. g. Ivelja S. Zlatar. — Vaša do konca travnja t. g.

— V. g. Tomić Mićeli D.r V. — Podmirena je vaša predbrojba do konca god. 1894.

— Sl. Pedagogički književni Zbor . Zagreb — Poslali smo vam zatraženi broj 22 god. 1895.

— V. g. Škarpa D. V. J. — Pisali smo vam glede amerikanskih loza.

— V. g. Bilić O. T. — Takodjer na stavljeno pitanje.

— V. g. Ivičić S. — Xylotith jeste jedan tvornički proizvod, kojeg prave iz drvenih pilotina i magnezita pod pritiskom od 1¾ miljuna kg. težine. Služi za popodivanje, vrlo je trajan, a ne gori.

— V. g. Kostelić I. — Nastojati ćemo da vam udovoljimo. Ne dielimo vaše mnienje, da ono sredstvo nije i kod nas uporabivo. Mi cienimo, da smo izostali, i da izostajemo baš radi toga, što obće vlada predsuda, da se kod nas nemože raditi sve onako, kako u drugim zemljam. Broj 18 i 23 poslali smo vam.

— V. g. Milić S. — Odmah po Uskrsu, prije nije moguće, jer smo inače angažovani.

U ZADRU, 1896. Brzotiskom Narodnoga Lista.

Godina XV. Izlazi na 1 i 16 svakog mjeseca Broj 7.

[illegible]PODARSKI POUČNIK

Obće blagostanje zavisi o blagostanju pojedinca a temelj blagostanju pojedinca, jest razboriti rad uz vještu uporabu nauke i izkustva.

Upraviteljstvo lista je u Zadru

Predbrojba u *Austro-Ugarskoj* stoji 3 for. na godinu, u *Inozemstvu* 8 franakâ na godinu. *Uvrstbe* plaćaju se 8 novč. po redku za prvi put, a svaki sliedeći put 3 novč. redak. *Cliché* računaju se 5 novč. po centimetru četvornom.

Upravitelj i Izdavatelj: PETAR L. BIANKINI

Odgovorni urednik: NIKOLA ŠIMIĆ

Pisma, naputnice itd. itd. upravljaju se *Upraviteljstvu Gospodarskog Poučnika u Zadru*. — Rukopisi se nevraćaju. Predbrojba je obvezna za godinu danâ, a izplaćuje se u Zadru. Tko nepovrati prva dva broja obvezan je predbrojbi za godinu dana.

ZADAR, 1 Travnja 1896. Ciena je listu 3 fiorina na godinu. ZADAR, 1 Travnja 1896.

Bezkamatni zajmovi.

U zadnje doba počelo se je i kod nas baviti pitanjem bezkamatnih zajmova, kao jedinim sredstvom za unapredjenje i podignuće narodno gospodarstvene snage zemlje.

Pitanje bezkamatnih zajmova bilo je već iztaknuto u našem listu, a bilo je ljetos iznešeno u obliku resolucije jednog zastupnika u saboru dalmatinskom; ali žalibože većina zastupnika nije shvatila ono pitanje, dapače ga je omalovažila i odbacila.

Dobro je dakle, da se danas ob ovom pitanju malo potanje pozabavimo, e da obćinstvo znade, što su to bezkamatni zajmovi, koja im je svrha i kako se i kod koga sklapaju.

Bezkamatni zajam, jeste glavnica pozajmljena bez kamate, a povrativa u stalne, unapred utanačene rokove.

Države su one, koje davaju glavnice na bezkamatni zajam, a to ili u svrhu unapredjenja poljodjelstva, ili u svrhu melioracija, ili za tvornička i obrtnička poduzeća, koja se bave izradjivanjem surovina.

Danas je izvan svake dvojbe postavljeno, da gospodarstvena snaga jedne države, i sva njezina moć zavisi u prvom redu od gospodarstvene snage njezinih državljana, ili shvatljivije rečeno gospodarstvena snaga jedne države ovisi od njezine porezne snage; a njezina porezna snaga ovisi od gospodarstvene snage njezinih državljana, odnosno od veće ili manje njihove sposobnosti, da mogu primati, nositi i plaćati poreze i namete. U svim naprednim državam, gdje su visoko shvatili narodno gospodarstvena pitanja, uprli su uvjek sve sile, da poboljšaju gospodarstvene odnošaje svojih državljana, odnosno da pridignu njihovu poreznu snagu i sposobnost za plaćanje poreza.

Prva je u tom prednjačila Francezka. Svim onim velikim poduzećim, koji su išli na unapredjenje poljodjelstva i poboljšanja gospodarstvenih odnošaja zemlje, a nisu mogli ni putem dionica snubiti dostatno glavnice; osjegurala je vlada dioničarim kamate na glavnicu; i tim je svak rado ulagao novac, jer mu je kamata bila sigurna.

Ovo je bio početak; malo kašnje počela je francezka vlada velikim brojem dionica sudjelovati u tvornička poduzeća, koja su imali izrabljivati surovine, pa je i sama o svom trošku zasnovala takovih tvor[illegible]ica, koje je pak prodala posebnicim, kad su postale sigurno unosne. Kad je pak nastala velika gospodarstvena kriza, radi uništenja vinograda po filokseri, francezka vlada je sama ponudila bezkamatne zajmove svim onim, koji su hotjeli regenerovati vinograde, amerikanskom lozom, a nisu imali zato razpoložive glavnice.

Dapače, kad su se počele osjećati posljedice gospodarske krize, francezka vlada je ponudila svojim gospodarim bezkamatne zajmove za preustrojenje svojih imanja, po zahtjevim gospodarskog napredka, za nabavu strojeva, umjetnih gnjojiva, uredjenje umjetnih livada, uredjenje rieka i potoka, prosušenje bara i natopanje suši predloženih predj[illegible]. Za Francezkom, se je odmah povela Belgija i Holandija, pa Engležka i Njemačka, te u tim zemljam miljune fiorina daje država svake godine na bezkamatne zajmove.

I bogastvo, odnosno gospodarstvena snaga, a dosljedno i porezna snaga tih zemalja raste svake godine, jer je svakome koji hoće i umje da provede nešto, omogućena nabava bezkamatne glavnice. Države, u kojim se gospodarstvo države shvaća, kako što ima, nastoje svim silam, da sva naravna vrela bogatstva zemlje budu izcrpljena od vlastitih državljana, te zazorom vide tudja poduzeća i stavljaju im svakovrstnih zaprieka.

Italija, unatoč svojim neprocienivim naravnim vrelim bogatstva, baš radi toga gospodarstveno strada, jer sva njezina vrela bogastva izrabljuju tudji glavničari i tudje glavnice.

Nesmje se misliti, da u rečenim zemljam, davaju države novac ludo na bezkamatni zajam, ne, države daju novac na bezkamatni zajam vrlo promišljeno, i na načiu za sebe posve siguran.

PODLISTAK.

Katekizam Gospodarske hemije

od

D.ra E. WILDT-A

Ravnatelja agrikulturno-hemičnog pokušališta u Poznanju.

Po šestom izdanju njemačkog izvornika preveo

F. RADIĆ

Učitelj strukovne učionice u Korčuli.

(*Nastavak vidi broj 6*).

347. Kolike su razlike, koje mogu biti u sadržini pojedinih hraniva i u njihovu stepenu probavljivosti kod pojedinih vrsti livadnog siena?

U vrstima livadnog siena, koje su se dosad upotrebljavale za svrhe probavljanja, iznosile su razlike

	u sadržini	u stepenu probavljivosti
za surov protein	7·4—19·4%	42—72%
„ surovo vlakno	21·8—38·2 „	46—71 „
„ „ tustilo	1·6— 5·2 „	10—63 „
„ bezdušičnate izvadke	39·8—56·2 „	49—76 „

Obstoje po tomu izvanredno zlamenite razlike u krmnoj vriednosti raznih vrsti siena, a Wolff razlikuje po sadržini surovih hraniva i probavljivih hraniva pet razredâ livadnog siena sa sliedećom sadržinom

	surovih hraniva: vode %	surova proteina %	surova vlakna %	surova tustila %	bezdušičnatih izvadaka %	pepela %	probavljivih hraniva: bjelančevine %	ugljikovih hidrata %	tustila %
Livadno sieno manje dobro:	14·3	7·5	33·5	1·5	38·2	5·0	3·4	34·9	0·5
„ „ bolje:	14·3	9·2	29·2	2·0	39·7	5·4	4·6	36·4	0·6
„ „ srednje:	14·3	9·7	26·3	2·5	41·4	6·2	5·4	41·0	1·0
„ „ veoma dobro:	15·0	11·7	21·9	2·8	41·6	7·0	7·4	41·7	1·3
„ „ izvrstno:	16·0	13·5	19·3	3·0	40·4	7·7	9·2	42·8	1·5

Iz ovih zlamenitih razlika u sadržini, a navlaš bjelančevine, razjašnjuju se lako znatne razlike u hranitbenoj vriednosti raznih vrsti siena, a činila bi se velika pogreška, kad bi se u svakom slučaju upotrebljavala jedna te ista poprieĉna analiza i kad se nebi htjela uzeti u obzir više ili manje dobra narav siena.

Pri procjenjivanju stanovite vrsti siena obzirom na njegovu pravu sadržinu probavljivih hraniva, najbolje je krenuti od sadržine srednje dobrog livadnog siena te povećati ili umanjiti brojeve prema poznatim okolovštinama, obzirom na to dali se sieno može smatrati gorim ili boljim od srednjega siena. Uplivaju na dobrotu doba košnje, vrieme koje preko nje vlada i način spremanja siena kao što stanje pognojenja i ostala narav tla.

348. Kakova je hranitbena vriednost livadne otave?

Livadna otava je prilično bogata proteinom i lako probavljiva, jer potiče od rastlina u razmjerno mladjahnu stepenu vegetacije, tako da posjeduje višu hranitbenu vriednost nego li sieno, ako se osuši u jednako povoljnim prilikama vremena. Nego pošto u vrieme sabiranja otave vlada obično vlažno i nestalno vrieme, tako u običnim okolnostima traje na dulje sušenje, čim se izazivlje pogoršanje proizvoda barbe, pa je zato obična otava slabijih svojstava nego li dobro sahranjeno livadno sieno.

(*Sliedi*).

Imali na primjer gospodar, koji želi preurediti svoje imanje da ga unapredi i poveća dohode, on svoje imanje dade sudbeno procieniti, pa izradi točne gospodarstvene osnove s izkazom potroška za provedbu melioracija, nabavu orudja i strojeva itd., pa onda zatraži od države bezkamatni zajam. Vlada dade po svojim vještacim svaku točno proučiti i pregledati, pa onda udieli bezkamatni zajam, do polovice iznosa procienjene vriednosti imanja, i uzme si redovitu uknjižbu, opredieljujuć rokove za povratak glavnice na način, da to ne bude moglo nikako tištiti ili sapinjati dotičnog gospodara.

Imali n. p. inteligentna i izobražena osoba, koja snuje, kakove tvorničko poduzeće, a nema dostatno glavnice, on razvije svoje ideje, izradi točne trebovnike za svoje poduzeće, pa zatraži bezkamatni zajam. Država dade svaku točno proučiti, pa mu udieli zajam, dvi polovice i tri četvrtine vriednosti inventara poduzeća, pravom uknjižbe, i izplatom pozajmljene glavnice na godišnje obroke, nakon što poduzeće počme raditi.

U Dolnjoj Austriji n. p. jedinoj pokrajini, u kojoj se je u pitanju ozbilno radi, daje zemaljski odbor, svim onim gospodarim, koji hoće da regeneravaju svoje vinograde amerikanskom lozom, bezkamatne zajmove; i to za vinograde izkrčene motikom nad 70 cm. dubine 15 novč. po četvornom hvatu ili fior. 4·17 po aru; za vinograde izkrčene motikom do 70 cm. dubljine daje bezkamatni zajam od 25 novčića po četvornom hvatu ili 6·95 fior. po aru. Za vinograde izkrčene plugom do 40 cm. dubljine, a motikom od 40 do 70 cm. dubljine daje bezkamatni zajam od 20 novč. po četvornom hvatu ili 5·56 f. po aru, a to na temelju zemaljskog zakona od 18 ožujka 1892.

Zemlja, koja bi bila gospodarstveno zaostala, kako Dalmacija nema na svietu. Naše poljodjelstvo stoji na najprimitivnijem stepenu, i nazaduje od godine na godinu, mi nemamo jedno ciglo uredjeno imanje, naš duše blatija, upropašćuju nas potoci i rieke poplavam; sva naša obrtnička i tvornička poduzeća dadu se nabrojiti na prste, naš je klauzula obatalila, peronospora s nedostatka vode i shvaćanja nosi nam polovicu ljetene, filoksera nam je u kući, i koraca naprjed orijaški, a ipak unatoč svim obećanjim ne misli se, da se što ozbiljna za nas učini.

Sve što se radi mrvice su za naše potrebe, i gube se u bezbroju naših potreba, kao kapljica vode u sinje more.

Tko se nada, da će nas Harrachovo družtvo pridići ili izravno ili glavnicam, koje se po njemu saliju u zemlju, vara se. Nijedno se zemlja nije pridigla tudjim glavnicam, nego su je ove poput more izsisale.

Svojim se silam i žrtvam zemlje pridižu, a država dužna je doći u susret; a prvi dokaz njezina nastojanja za unapredjenje naših gospodarstvenih odnošaja, imala bi nam dati bezkamatnim zajmovim.

O morskim travama kao gnojivu.

Pribrao *M. R.vić.*

Za moga boravka u Komiži opazio sam, da onamošnji težaci, koji su ujedno i ribari i mornari, kupe sa žala uvalâ, kakvim onaj čarobni kraj obiluje, morsko bilje, štano ga je more izbacilo, pa ga voze kući, da ga u jame strpaju, i s njim u svoje doba, svoja zemljišta gnoje. Odavna se oni težaci tim načinom sebi priskrbljuju gnojiva, kojim otok Vis, kako što i svi otoci, a i ciela Dalmacija oskudjeva. Sva je prilika da su oni ovaj način priregjivanja gnoja usvojili iz nedaleke Italije, gdje se ono pučanstvo u primorskim krajevim Pulje, s kojimi je u neprestanom trgovačkom saobraćaju, često još od starih vremena svraća.

Načine kako morske trave Komižani priregjuju za gnojivo, s malom razlikom, prehvaljeni ih gospodar, conte Re, opisuje za stanovnike Pulje.

Te ću načine ja ovdje navesti po knjizi prof. Antuna Selmi i „Degli Ingrassi". Malne u svim mjestim dviju južnih pokrajinâ Bari-a i Lecce, koje obliva Jadransko more ondješnji stanovnici kupe bilje izbacano morem.

Te morske trave nakupljene u dostatnoj količini, razastiru pokraj puteva i polievaju mokraćom, osokom i ostalim tekućinam e da uskisne i pregnjije, a onda izmješaju ostalim gnojem.

Najviše se okorišćuju ovom vrsti gnoja stanovnici Baria i Barlette. Oni razastru po ledinama sakupljene morske trave pa ih pokriju slojem običnog stajskog gnoja. Kad sakupe novi sloj morskih trava razastru ga po prvom, pa opet sloj stajskog gnoja, i tako nastave dok se ne napravi dosta debela naslaga. Na vrh stoga naprave neku vrst nakapnice u svrhu da se kišnica unj izlije. Nakon šest mjeseci razkopaju stog, pa ako je sadržina sagnjila, prenašaju je na zemljište; u protivnom slučaju slože ju na novo, i čekaju drugih šest mjeseci. Riečju takovim postupkom, za godinu dana morske su trave izmješane stajskim gnojem, sposobne za gnojenje zemlji. U Monopoli-u i drugdje meću morsku travu u jame pokraj mora ili podalje. Uvedu u iste struju vode iz kakva potoka ili samoga mora. Kroz prvu godinu nekoliko puta prekopaju i prebace trave, a druge godine gnoje zemljišta. Ovaj način nije dobar, jer izluživanjem gube morske trave puno svojih ustrojnih sastavina. U Bitontu suše ju u jamam nad kojim užgu vatru, pa mješaju pepela i životinjskog gnoja, i dobivaju tako vrlo dobro gnojivo, osobito za masline.

F. Malaguti u svojoj knjizi *Lecons de chemie appliquée a l' agriculture*, govori takodjer o raznim načinim priredivanja gnojiva iz morskih travâ, koji su u običaju u Engležkoj, Irskoj, Franceskoj itd.

Stanovnici primorskih krajeva Engležke i Irske, gnoje svoja polja svježim morskim travam odmah dok ih sakupe. Ovako rabljene morske trave djelotvorne su i energične moći, ali kratkotrajne.

Češće biva da morske trave ostavljaju izložene zraku i kiši; a to zato, jer kod mnogih vlada mnijenje, da svježe i ne isprane morske trave vrlo lako progore, i upaljaju bilje, koje se goji, a to se lako dogodi za velikih suša.

U Bretanji kao što i u Morvanu zastru morske trave u slojem živinskog gnoja, pa dodaju i morskog mulja i morskih školjkâ. U ovom slučaju djelovanje biva dulje, nego kad ga još svježa, to jest istom pokupljena, upotrebljuju za gnojenje.

U Finisterri morskim travam gnoje pjeskovito ilovasta zemljišta. U tu svrhu rabe za teža zemljišta do 60 kubičkih metara po hektaru, a za prhe zemlje 70 do 80 kubičkih metara po hektaru. U Côte-du-Nord upotrebljuju ga ovako svježa za gnojenje lana, u razmjeru od 15 do 20 kubičkih metara po hektaru.

Francuzi ovu vrst gnojiva nazivlju goëmon. Morsko bilje, koje se uporablja za pravljenje goëmona jeste: *Fucus vescicolosus, Servatus ceramoides, distichus i longhifructus.* Ove su trave vrlo bogate polipima (anthozoama) i drugim dušičnim tvarima, te pepljikom i gorčikom (magnezijom) Gnojivo od morskih trava vrlo je koristno za sočivnice, za lan i krompir, te za povrće. Glasoviti proizvodi Roscoffski imadu da zvale svoj dobar glas, ovoj vrsti gnoja, jer u onom kraju nepoznaju drugog gnoja. Ipak je izkustvo dokazalo, da ovaj gnoj nije za livade, za djetelišta i za vinograde, jer da posve loše rode ako se gnoje morskim travama.

Baratanje vina, koje daje po sumporu.

Vino daje po sumporu, ili usljed toga, što se je obilno sumporavalo loze proti lugu, (maći, nedaći) ili usljed toga što se sadrilo mast, ili napokon usljed toga, što se je vino odveć obiljno sumporovalo u konobam.

Vonj po sumporu odrazuje se u vinu po sumporovodiku, čiji vonj spominje puno na vonj smrdljivih jaja. Taj vonj je za mnoge nesnošljiv, a kod mnogih [illegible] uzrokuje glavobolju.

Ako vonj [illegible] sumpora, kojeg se je rabilo [illegible], onda je posve lako rieš[illegible] takovo vino osumporiti, a [illegible] posve vonja po sumporovod[illegible]

U tu svrh[illegible] relka u čistoj bačvi, pa kad je [illegible] va dima ili takozvane sumpori[illegible] ne, onda se pretoči vino koje daje smrdljivim jajim u čistu bačvu punu bieloga dima od izgorena sumpora.

Sumporita kiselina, koja sačinjava ovaj bieli dim spoji sa sumporovodikom od vina, usljed česa se razvije nešto sumpora, koji se otaloži, i nešto pentationične kiseline, koja je posve bezmirisna; a vino izgubi posve svoj vonj po smrdljivim jajim.

Kad se radi o posve žestokom vonju po smrdljivim jajim, za koji vonj nezna se što je prouzrokuvalo, onda donekle pomaže zračenje i pretakanje vina, e da iz vina, kad je u dodir zrakom, izhlapljuje što moguće više sumpornih plinova.

Bielom se vinu oduzimlje vonj po sumporu i procjedjivanjem kroz drveni ugljen, ali ovo sredstvo nije uporabivo nego izključivo za biele vrsti vina, a vino uz vonj po sumporu, gubi i svoj naravni miomiris.

Ovakovom vinu još je najbolje oduzeti vonj po sumporu sredsvom čistog maslinovog ulja. U tu svrhu rabi se jedan litar čistog dobrog maslinovog ulja za svaki hektolitar vina, a postupa se na isti način, kako se postupa pri čišćenju vina uljem, kad se radi za odstranjivanje vonja po vetaši.

Često sumporovanje vina u bačvam, kad leži dulje u konobam, a bačve nisu pune, dobije vino slatkasti tek po sumporu, da se to izbjegne valja biti umjereni u porabi sumpora, te ne goriti više od četiri grama sumporelke, a za vina posve slaba za kojih se boji da se lako prevrnu 5 do 6 grama sumporelke.

U onim mjestim, gdje se odveć obilno sumpori loze, ne uvjek najboljim sumporom dobije vino vrlo neugodni i vrlo žestoki vonj po sumporu, koji ne nalići više vonju od smrdljivih jaja, ali je znatno gori. Ovaj vonj je spojitba znatne količine sumporite kiseline sa alkoholom vina, i zovu ga *mercaptan*. Vino ovakovim vonjem, spada u vino drugotne vrsti, jer mu se ovaj vonj ni najpomljivijim baratanjem, ni najoštrijim sredstvim neda odstraniti, i jer se stvara u vinu na štetu vinovice (žeste).

Gdje se opaza *mercaptan* na vinu valja sumporiti loze, što moguće manje, i to posve čistim i posve sitno sameljenim sumporom, tako da sumpor ne pada na grozdje izravno, nego da se razprši poput oblaka i zaokruži grozdove.

Za liečenje nedaće ili luga (Oidium) nije potreba sosuti grozdje sumporom, koji pak ostane na grozdovim do jamatve, i biva grozdjem izmašćeno, nego je dostatno da malena količina u obliku sitnog praška zaokruži i pokrije kožice, jer u tom obliku najsigurnije ubija oidium.

Najlaglje način hvatanja švaba (crnica, zohara).

Navadno u svakoj kuhinji imade mnogo švaba, a ovi padaju po hrani, pak je to veoma neugodno. — Pokušao sam švabe ovako hvatati: U večer kad utrne u kuhinji svietlo, metni a pehar (lavor, posuda za pranje od porculana) iz koga se pereš polovicu octa (sirčeta, kvasine) i polovicu vode, i to do polovice pehara. Pehar mora bit postavljen na tleh kuhinje, doli, izpod stola, i to tako da se dodira zida e da švabe budu mogli ulaziti unj. U istu svrhu metne se stapića iz tleha na rub pehara po kojih švabe idu u pehar. Švabe ljube ocat, i čute mu miris iz daleka, pa idu u pehar da ga piju; ali pošto je pehar iznutri gladkih i koso strmih strana nemogu švabe više da izadju već se gomilaju jedan na drugoga i uduše se. U jutro nadje se pun pehar utopljenih švabu. Ako se uztrpljivo kroz više dana. nastavi ovo lovljenje, skončati ćeš sve švabe. Ovo sredstvo sam pokušao, i izčistio sam posve moju kuhinju od švaba.

Eugen M. Strižić,
župnik u Jezeranah.

Smolica.

Košticavo voće, kako što su praskve, kajsije, bajame, šljive, trešnje, itd. vrlo su podvržene smolici. Smolica se na nekim mjestim pojavlja tako žestoko, da raztoci još mlada i krepka stabla, pa valja po gotovo napustiti gojitbu takovih stabala.

Što prouzrokuje smolicu nije se još na čistu. Našlo se je doduše u smolici jedna gljivica, takozvana *Coryneum Beyerinkii*, za koju neki tvrde da prouzrokuje smolicu, ali to nije još znanstveno ustanovljeno.

Nema dvojbe, da se smolica pojavlja uslied naravnog razpoloženja stabla, a da gljiva pak podupire smolenje.

Sve nastojanje ima ići najprije za tim, da stabla ne dodju u takovo stanje, koje ih razpolaže na smolicu. Izkustvo je dokazalo, da onakova stabla najprije obole od smolice, ako su zasadjena u težkoj zemlji, koja dalje vremena drži vlagu u sebi; osobito pak ako voda staje na žilam. I na takovim stablim pojavlja se lako smolica, koji su zasadjeni na zemljištu nepropustne zdravice. N. p. ondje gdje je za zdravicu litica ili kamen, ili tvrda gnjila. I zanemarivanje, kako što i nerazborito klaštrenje i ozledjivanje stabala može da prouzrokuje smolicu.

Jako gnojenje dušičnim gnjojivim i osokom, u mnogom slučaju prouzrokuje smolicu; u obće se drži da sva jednostavna gnjojiva obilno rabljena prouzrokuju smolicu; ali se smolica pojavlja s istih razloga i na posve mršavim zemljam, s nedostatka hrane i s velike suše; osobito, ako stabla čije su žile bile privikle svježoj zemlji dodju naglo u suhu zemlju.

Stabla oboljela od smolice vrlo je težko izliečiti ali se ipak dade zlo doneklen obustaviti i predusresti, ako je naravna vlaga u zemlji, i ako se razboritim gnojenjem, osobito mješancem, nastoji odstraniti posljedice jednostavnog gnojenja ili velike jalovosti zemlje, osobito ako se pognoji fosfornim gnojivim pepelikom i vapnom. P. K.

SVAŠTICE

Lišće od tikava, sredstvo proti muham. Muhe, stršani i obadi, to su u ljetno doba pravi bič Božji za jadne životinje, bile one u štaji, na paši ili na radu, jer ova neman ubodim i grizenjem uznemiruje blago, kad što do mahnitosti. Ako hoćemo, da blago čuvamo od muha, obada i stršana red je da ga nataremo lišćem od tikava. U tu svrhu uzmu se dvi rukaveti lišća od tikava i natare se blago po svemu tielu, a osobito na slabinam, na vrstu i na bedrim, gdje muhe najradje nalitaju. Ovo sredstvo valja svaki put ponoviti, kad se izčešlja blago. Gdje ima mnogo zareznika, bolje je blago natirati lišćem od tikve svaki drugi dan, i to polovicu jedan dan, a drugu polovicu drugi dan. Konje, koji su više izloženi zareznicim i koji su osjetliviji valja natirati svaki dan lišćem od tikve. Sredstvo je vrlo jednostavno, lako pribavljivo, a prokušano kao izvrstno.

Čuvanje kolaca. Drveni kolci za loze ili u druge svrhe vrlo lako gnjiju. Njihova se trajnost znatno poveća, ako se 4 do 5 dana moče u 5 postotnu raztopinu modre galice. U tu svrhu rabi se visok badanj, i to takav, koji je nešto viši od kolaca. Olušti se kora kolcim, i zaoštri im se deblji kraj, a onda se naslagaju u badanj, okomito, sve jedan do drugoga. Onda se na svaki hektolitar vode raztopi 5 kg. modre galice, i ulije u badanj, da oblija kolce, odnosno da kolci budu posve uronjeni u raztopini. U raztopini moče se kolci 4 do 5 dana, biva dok raztopina prodre u svu drvovinu; onda se kolci izvade i umoče u vapneno mlieko. U vapnenom mlieku drže se 24 sata vremena, a onda se vade suše, pa rabe. Ovako priredjeni kolci vrlo su trajni, posve težko gnjiju, a gamad se u njih ne gnjezdi.

Što se sve traži od dobre šljive. Od dobre šljive traži se najprije da rano dozrieva, jer se takova lako i dobro unovči na tržistim, ako je od kasnih vrstih, onda se hoće da je dobra za potrebe u kućanstvu. Mora se držati dobro stabla, te ne odpadati ni za žestokih vjetrova, ni za naglih kiša. Na stablu nesmje da gnjije ni da puca, pa da dulje traje vlažno i kišno vrieme. Mora biti čvrsta mesa, nešto sljubljena koštici, ali poništo tvrda i žilava. Meso mora da se lako odciepljuju od koštice Mora biti slatka i miomirisna. Stablo nesmje biti ni nizko, ni odveć visoko, a mora biti zdravo i plodno.

Postupanje vinom prije i poslje bistrenja. Ima nekih vrstih vina, koji se vrlo težko bistre, ili i ako su bistre, dok su u bačvi i u konobi, pomute se, dok dodju na zrak. Takova vina valja pročistiti, no prije čišćenja valja ih pretočiti u posve čistu i osumporenu bačvu, da se odstrani taložina. Onda se doda vinu čistilo, pa kad se posve izčisti, odnosno kad se mutež posve otaloži, onda se vino pretoči u čistu i osumporenu bačvu, ali pomnjom e da ni kapljice muteža ne prodje u čistu bačvu k bistrom vinu. Za bistrenja vina, neće se da se toplina u konobi mienja, jer onda bistrenje nemože da uzsliedi redovito, dapače se vrlo često dogodi, da se izlučuje ugljične kiseline, koja se hvata za pohuljice čistila i diže ih, te tim jače muti vino.

Ruže obilno cvatuće. Od neizbrojivo vrstih ruža samo ih malo ima, koje obilno i trajno cvatu, i koje cvatuju produlje, do jeseni. Od tih su opt najbolje sljedeće vrsti: *La France, Perle de Jardins, Duchesse Mathilde, Gloire de Dijon, Grace Darling, Souvenir de la Malmaison* i *Souvenir de Therese Levet*. Ove, gori nabrojene vrsti ruža nesamo da vrlo obilno i trajno cvatu, ali im je i cvieće vrlo liepo, puno i raznobojno.

Čišćenje mjedenih i bakrenih posuda obavlja se najbolje i najbrže gustom kašicom, koju se priredi, ako se umješi jednaku količinu sadre i sumpora sa kvasinom. Bakreno se posudje onda svietli kao zlato.

Gospodarske Viesti.

Prošao je skorom cio ožujak bez kiše, pa i ako je gdje poškropilo, bilo je tako slabo, da je jedva površinu okvasilo. Obilne kiše nije bilo, pa se to već osjeća i u polju i u bunarim, koji su na mnogim mjestim već blizu da presuše.

***

Skorom da su sve proljetne radnje i u polju i u vinogradim izvršene. Malo se tko spominje, da bi se ovako za vremena bile ovršile proljetne poljske radnje. Ovo se ima zahvaliti izvanredno liepom i blagom vremenu, koje nam je ali i sušu donielo.

***

Potaknućem pokrajinskog poljodjelskog vieća, obdržavati će se u Splitu kod gospodarsko kemične pokušajne postaje i to koncem svibnja ili početkom lipnja, natječaj finog maslinovog ulja. Natjecatelj morati će do 1 travnja pismeno očitovati pokr. poljodjelskom vieću, količinu finog ulja od njega proivedenu za zadnje berbe, a koja nesmje biti manja od 10 met. centih, ako želi sudjelovati natječaju. Uzorke ulja valja poslati u Splitu pokušajnoj postaji do konca travnja u $\frac{1}{4}$ litrenim staklenicam od bieloga stakla. Osobito povjerenstvo izreći ća pravovjek za nagrade, koje se sastoje: a) za najbolje ulje i najmanje 20 met. centih proizvodnje srebrnu državnu kolajnu i 200 f. nagrade; b) za najmanje 10 met. centih proizvodnje dvie kolajne od tuča i dvi nagrade svako od 100 fior. za dva natjecatelja.

***

„Poljodjelski Viestnik“, organ pokrajinskog poljodjelskog Vieća u Br. 6 od 16 ožujka t. g. donosi na prvom mjestu obširnu nekrologiju Markeza de Dompierre, predsjednika družtva francezkih poljodjelaca (*Societé des agriculteurs de France*), dočim o Nikoli Fabrio, domaćem sinu, koji je umro u Trogiru dne 4 ožujka nakon što je pune 23 godine radio na gospodarskom polju, te je spadao u red naših bolje strukovno izobraženih sila, i koji je bio od prvih koji se je posvetio gospodarskoj nauci, nema spomena. Zar je i Nikola Fabrio bio stavljen na raboš?! Obće se opaža, da se u Poljodjelskom viestniku nespominje nego rad i nastojanje samo nekih osoba, dočim se rad drugih, valjda nepoćudnih, sasvim ignorira. Uvjeravaju nas, da sve ono što se ima tiskati i oglasiti u Poljodjelskom viestniku valja da dobije prehodni placet sa stanovite strane, što bi očit znak bio, da se sa stanovite strane i u gospodarskim pitanjim hoće da tjera strančarska politika.

***

Profesor Marchet govorio je u zastupničkoj kući vrlo obširno i temeljito o bezkamatnim zajmovim; i naveo je ogromnih svota, koje ostale države davaju na bezkamatne zajmove za pridizanje gospodarstva.

***

Prama računu za godinu 1895 ukupni primitak gospodarskog družtva u Zagrebu iznašao je 41,064 fior. i 13 novč., a ukupni izdatak 38,647 fior. i 11 novč; te je bilo pretička 2417 fior. 12 novč. U proračunu za godinu 1896 ustanovljen je ukupni prihod sa fior. 28,080 f. i 2 novč., a ukupni razhod sa fior. 27,899 novč. 95. Gospodarsko družtvo broji u zemlji 69 podružnica su 11,000 članova.

***

Inžinir Grunwald izumio je ognjišta bez dimnjaka, na kojim će se bez napasti dima, prištedjivati kojih 30 do 40 po sto goriva.

***

Iz dojava i priprava za medjunarodnu izložbu gospodarskog orudja i strojeva, koja će se obdržavati u Beču od 9 do 14 svibnja t. g. dade su suditi da će biti vrlo zanimiva.

***

Ministarstvo poljodjelstva je izposlovalo od ministarstva financija, da se prenos kainita za gnojne svrhe, iz solina do željeznike postaje u Kaluszu odsle obavlja od osoblja solina, bez trvika za kupe. Taj trošak je iznašao 1895 godine 8 novčića po kvintalu. Po tom će odslen unapred naručitelji plaćati 1 fior. za 1 kvintal kainita postavljena na kolodvor u Kaluszu.

***

Ugarsko ministarstvo je naredilo, da se u trgovini nesmje prodavati špirita za umjetno proizvadjanje rakije, ako sadrži više od 2‰ (po hiljadi) smrdljivih ulja.

***

Umjetnoga masla, ili margarina najviše proizvadja Holandija. U Rokerdamu u jednoj samoj tvornici, zaposleno je 200 ljudih proizvadjanjem umjetnoga masla, a za istu svrhu uz margarinu od loja troši se i mlieko od 10,000 krava. Godišnji izvoz umjetnoga masla iz Holandije iznaša poprieko 65,000 tona.

***

Nedavno je odposlano iz Italije u London 30,000 živih prepelica. Bile su smještene u krletkam i natovarene u tri vaguna. Kad su vaguni stigli u Bazileju bilo je već mnogo mrtvih, pa kad su im ondje na kolodvoru dali vode za napoj, nastala je izmedju prepelica takova jagma za vodom, da su se mnoge zádušile.

***

Njemačko gospodarsko družtvo priredjuje od 13 do 18 travnja u Eisenachu predavanja o novim izkustvim stečenim na polju gnjojitbe,

kojima će sudjelovati više od 200 slušalaca iz raznih zemalja Njemačke. Predavanja će držati: Prof. D.r Maerker iz Halla, prof. D.r Orth iz Berlina, posjednik D.r Schultz-Lupitz, D.r Vogel iz Berlina, prof. D.r Wagner iz Darmstada, prof. D.r Goltz iz Bonna i poljodjelski savjetnik Beseler-Weende iz Göttingena. Dakle sve poznati stručnjaci. Predavanja će se držati o ukupnom gnojarstvu, kao što i o zelenom gnojenju tresetišta.

* *

U Lipskom obdržavati će se buduće godine 1897 velika saksonsko-türingska gospodarsko obrtnička izložba. Za izložbu su opredieljene velike prostorije i građe se kolosalne sgrade.

Pitanja i odgovori „G. Poučnika".

A. Odgovori.

25. Molim jeli istina, da se razne vrsti umjetnoga gnjoja ne smjedu mješati jedna drugom? Molim vas, koliko je na tom istine, i koje se vrsti mogu medju sobom miešati?

A. T. u P. (Split).

Istina je da je bolje rabiti svaku vrst umjetnoga gnjoja za sebe, kao što i to da se neke vrsti umjetnoga gnoja nesmjedu izmedju sebe miešati. Nesmjedu se mješati one vrsti gnoja, koje sadrže čipavca (amonijaka), ili koje sadrže takovih dušičnih spojiva iz kojih se raztvorbom razvija amonijak, sa takovim vrsti umjetnoga gnoja, koje sadrže odveć vapna, jer vapno tjera amonijak, a usljed toga gubi se puno dušika. Nesmje se s toga miešati sumporno kiseli amonijak, guano, ni ljudske izmetine, kako što ni sva ona umjetna gnojiva, koja sadrže organičkog dušika sa Thomasovom troskom, pepelom i vapnom. Isto se tako nesmjedu miešati sve one vrsti superfosfata, koje sadrže topive fosforne kiseline, sa takovim gnojivim, koje sadrže vapna ili gvoždja, jer se topiva fosforna kiselina lako spoji vapnom i gvoždjem i preobrati se u ne topivu fosfornu kiselinu, koja nema gnojne vriednosti. Pepeo, Thomasova troska i sadra ne smiedu se miešati superfosfatim. Kilska salitrovina može se miešati superfosfatim, ali se takova smjesa mora odmah rabiti, inače bi razjela sve vreće i gnoj bi se razsuo. Thomasova troska, može svojim gvoždjem umanjiti vriednost kilske salitrovine, i pretvoriti njenu salitrovinu u amonijak, koji se onda razbjegne. Ako se pomješa Thomasova troska sa kainitom napravi tako tvrdo grumenje, kao da je cemenat, i neda se lako mrviti. S toga valja Thomasovu trosku razsipavati za sebe, a može se i po njoj razasuti kainit, ali valja pak odmah oboje podorati. Mogu se medju sobom miešati: superfosfati sa kainitom, sumporno kiseli amonijak sa kainitom, kilska salitrovina sa kainitom i sumporno kiseli amonijak sa superfosfatim. Pepeo može se pomješati kainitom, kilskom salitrovinom i Thomasovom troskom.

26. Stabla, koja se razsadjuju, jeli bolje gnjojiti stajskim gnjojem ili mješancem?

N. S. u K. (Hrvatska).

Premda nema dvojbe u tom, da čim je bolje hranivim obškrbljena zemlja u kojoj se sadi stabla, da tim stabla bolje uspjevaju, ipak u mnogim se je slučajevim pokazalo, da nije dobro gnojiti stabla priesnim stajskim gnojem. Nije dobro gnojiti priesnim gnojem u težkim zemljam jer u takovim zemljam dobije se priesni gnoj, i ostane ne raztrošen, a stabla ga svojim žilam izbjegavaju. Čvrsta zemlja, kad se slegne i sabije ne propušta zrak, a bez dostatna zraka nemože da svježi gnoj pregnjije. Bolje je gnojiti voćna stabla zdrelim raztrošenim gnojem, jer tu žile nalaze već gotove brane. Mješanac je svakako najbolji i najprikladniji gnoj za voćna stabla, i gdje ga ima najbolje je njega rabiti za gnojenje voćnih stabala, ali ga žalibože malo ima, jer se malo gdje posvećuje pomnje u pripravljanju mješanca gnjoja, koliko je on zaslužuje.

27. Molim vas za poduku u najboljem i najlagljem načinu razplodjivanja kamelija?

I. M. u M. (Dubrovnik).

Najbolji, a i najlaglji način razplodjivanja kamelija jeste takozvanim sadjenicam od pupova. Ovakove sadjenice od pupova ne samo, da se lako, sigurno, dobro i brzo ukoriene, nego nam pružaju priliku, da na ovaj način vrlo brzo i lako razplodjivamo kamelije, jer se skorom od svakog pupa (oka), dade uzgojiti jedno stablo od kamelije. Najprikladnije doba za razplodjivanje kamelija ovim načinom jeste mjeseca veljače (februara) ili pak mjeseca srpnja, prije nego li kamelije protjeraju nove mladice. Za razplodjivanje režu se pupopi (oka) na isti način, kako kad režemo oka za kavrčanje na oko; samo što se pri razanju sadjenica od pupova, ostavi do pupa nešto malo više staroga drva. Vriesača ili zemalja od raztrošena lišća od vriesa jeste najbolja zemlja za razplodjivanje kamelija. Da se ova zemlja, osobito u ljetno doba, lako neizsuši pomješa joj se nešto iztučene ilovače. Ova smiesa vriesače i ilovače metne se u drvene skrinjice ili u lonce, pritisne se nešto, pa se na nju polože izrezana oka (pupovi) tako, da leže onom stranom gdje je drvo na zemlju; pa se pričvrste kvakom da ostanu posve sljubljeni zemljom Ovako priredjene skrinjice ili lonci pomješte se u toplo i ugrijano klijalište. Valja ipak paziti, da u klijalištu nebude pre toplo, i da uz primjernu uvjek jednaku vlagu, i preko dana dok je sunca budu uvjek posve u sjeni. Sigurniji se uspjeh postigne ovim načinom razplodjivanja u veljači, nego li u srpnju; jer se u veljači sadjenice od pupova puno laglje ukorene i brže razviju, pa ako se u svibnju razsade na polje, na liji, dobro priredjenoj vriesačom, dobije se još iste godine prilično dobro razvijenih stabalaca.

28. Krvava uš zarazila mi je veći dio voćnih stabala; molim vas, koje je sredstvo najbolje i najuspješnije, da se ta neman izkorieni?

M. E. P. u S. (Bosna).

Suvišno je da vam mi potanko opisujemo cio razvoj i način razplodjivanja krvave uši, kako što načine i sredstva, kojim se tamane, jer su o tom razne vlade tiskale u knjižicam obširne naputke, i diele ih badava. Takav naputak tiskala je o svom trošku i hrvatska zemaljska vlada u Zagrebu. Puno se sredstava preporuča za utamanjivanje krvave uši, ali se u praksi nisu do kraja uspješna pokazala. U novije doba, kao vrlo uspješno sredstvo proti krvavoj uši preporučaju taložinu ili kvasce od pive (bier hefe) razblaženu u vodi na toliko, da se može skropiti običnim štrcaljkam protiva peronospori. Ovo sredstvo pokazalo se je u praksi vrlo uspješno, te su u Njemačkoj, a osobito u Vratislavi, gdje je ovo sredstvo izmuljeno već su mnoge voćnjake posve izliečili od krvave uši. Okužena mjesta na deblu mogu se namazati kvascim od pive bez da se razvodne, dočim za grane i mladice poviše stojeće valja sredstvo razvodniti, inače nebi se dalo lako uporabljati. Prokušalo se je, da dok kvasac posve ubija krvave uši i medič, ni najmanje ne hudi stablu, samo što se preporuča izprati lišće vodom e da se kvasac od pive ne okori na lišću.

B. Nova pitanja.

29 Mnogi kod nas sade živicu (živi plot) oko stanova i zemalja, ali se neprima i posahne. Kako se ima suditi trn (crni glog) za živicu e da se primi? Koja je doba godine najprikladnija za sadnju, i kako valja postupati pri sadnji?

E. M. S. u J. (Hrvatska).

30. Kako se najsigurnije spremaju za zimu plodovi od patlicana (rajčica), a da sačuvaju svoju dobrotu i budu prikladni za porabu?

E. M. S. u J. (Hrvatska).

31. Kako se ima priredjivati škrob e da prsa košulja za ulijavanja ostanu posve biela, svjetleće se gladka i tvrda?

L. M. u M. (Split).

32. Jeli bolje i koristnije sijati sjeme od šumskog drveća odmah na opredieljeno mjesto, ili je bolje zasadjivati stabla? Kad se dobiva više drva od stabla ili kad je uzgojeno na mjestu iz sjemena ili kad je zasadjeno?

I. F. u P. (Istra).

33. Kojeg se načina radnje imam držati za moje gnjilaste zemlje, e da mi što bolje radja?

T. K. u J. (Bosna).

☞ Odgovori na javna pitanja kao i nova pitanja, primaju se rado od svakoga, pa i ne bili predbrojnici.

OTVORENI DOPISI

GOSPODARSKOG POUČNIKA.

Predplatili su predbrojbu do konca godine 1896.

P. N. gospoda: Niemčić Stiepan, žup. -- Vežić pop. N.

— V. g. Pajalić N. uč., — Vaša predbroj. ba predplaćena je do konca travnja 1897.

— V. g. Zuliani P. sav. — A vaša do konca godine 1895.

— V. g. P. P. Č. - Zagreb — Glede govedje pasmine najprikladnije za uzgajanje u južnoj Dalmaciji, pisali smo vam izravno.

— V. g. Maretić M. — Takodjer glede Vermorelka.

— V. g. Antulović S. — Knjižicu „Duhan" i „O uporabi dropa" poslali smo vam. Knjižica „Mane i bolesti vina" preradjuje se za drugo izdanje, jer je prvo izdanje davno razprodano.

— V. g. Lucianović J. — Broj 4 poslali smo vam iznovice.

V. g. Bielić T. — Od svih strcaljka za škropljenje protiva peronospori, po našem izkustvu najbolje su one Vermorel. I one Nechvilove, sustava Austria su dobre, ali se ni u čvrstoći gradje, ni u trajnosti, ni u izvedenju radnje ne mnogu prispodobiti sa Vermorelkam. Istina je da su originalne Vermorel strcaljke za četvrtinu skuplje od Austria strcaljka, ali su za to i trajnije, pa dok se u porabi iztroši jedna Vermorelka, iztrošiti će se u isto doba dvi Austria strcaljke.

— V. g. Šorić D. Š. — Pisali smo vam.

— V. g. Davidović N. — Na vaša pitanja odgovoriti ćemo malo a malo, jer onakove stvari nose nam puno vremena. I mi dielimo vaše mnienje da bi dobro bilo svaštice pretiskati u jednu knjigu, ali za poredati ih sustavno hoće se vremena, a tiskarske radnje poskupile su u zadnje doba za 25 postotaka.

Godina XV. Izlazi na 1 i 16 svakog mjeseca Broj 8.

GOSPODARSKI POUČNIK

Obće blagostanje zavisi o blagostanju pojedinca a temelj blagostanja pojedinca, jest razboriti rad uz vještu uporabu nauke i izkustva.

Upraviteljstvo lista je u Zadru

Predbrojba [illegible] for. na godinu, [illegible]
Inozemstvu 8 [illegible]
Uvrstbe plać[illegible] za prvi put, a sv[illegible] put 3 novč. redak. *Clichè* raču[illegible] se 5 novč. po centimetru četvornom.

Upravitelj i Izdavatelj: PETAR L. BIANKINI

Odgovorni urednik: NIKOLA ŠIMIĆ

Pisma, naputnice itd. itd. upravljaju se *Upraviteljstvu Gospodarskog Poučnika u Zadru.* — Rukopisi se nevraćaju.
Predbrojba je obvezna za godinu danâ, a izplaćuje se u Zadru.
Tko nepovrati prva dva broja obvezan je predbrojbi za godinu dana.

ZADAR, 16 Travnja 1896. Ciena je listu 3 fiorina na godinu. ZADAR, 16 Travnja 1896.

O proizvodnji vina jamatve 1895.

Iz predbježnog statističkog izvješća ministarstva za poljodjelstvo razabire se, da je godine 1895 bilo napravljeno u Dalmaciji 1,126,750 hektolitara vina. Bud je godine 1894 bilo napravljeno 1,383,320 hektolitara vina, to je zadnje jamatve manje napravljeno za 256,570 hektolitara, dakle za nešto preko ¼ miljuna hektolitara vina manje, nego li godine 1894.

Sravna li se ova brojka sa prosječnom kolikoćom vina, napravljenom za zadnjih dvadeset godina t. j. od godine 1874 do 1894, to gornja kolikoća od 1,126,750 hektolitra napravljena zadnje jamatve predstavlja jedva 81½ postotaka naše srednje godišnje proizvodnje vina.

Ali ovaj postotak neodgovara istini; on mora da je znatno manji, pošto je i lanjske godine došlo na rod velikih površina mladih nasada, koji su zasadjeni nazad četiri godine, kad su ciene vinu bile primjerne.

Kad bi sravnali lanjsku jamatvu, sa onima prvašnjih godina, kod kojih je godišnji prirast proizvodnje od mladih nasada bio znatnijih došli bi do još gori, zaključaka, i uvjerili bi se, da kolikoća vina napravljena jamatve godine 1895 napram površini vinograda odgovara jedva na 60 postotaka srednje godišnje proizvodnje za zadnjih 20 godina.

Ovakova velika razlika u proizvodnji, daje nam ozbiljna mišljenja, osobito kad ne potiče od obće nerodice. A obće nerodice lani nije bilo, ako se izuzme pojedina mjesta i pojedine vinograde, koji su izjalovili s nedostatna gnojenja. Rodio vinograd dobro ili zlo troškovi obradjivanja ostaju isti, a korist je gospodareva prama surazmjerno istom trošku, tim veća, čim obilnije rodi. Osobito uz današnje obstojnisti, kad je klauzula posikla ciene, i odkad je obradjivanje vinograda poskupilo radi škropljenja protiva peronospori, red je ne samo nastojati da se rodovitost vinograda uzdrži, ali da se i povisi barem za toliko, da veća kolikoća sravni troškove porasle od škropljenja i umanjene ciene.

Nema dvojbe, da je prvi i glavni uzrok umanjene rodovitosti naših loza tražiti u peronospori.

Rad ne škropljenja, kasna škropljenja, ili nedostatna škropljenja raztopinom modre galice protiva peronospori, prerano odpada lišće sa loza, a i jer bolestno nemože da priugotovi dovoljnu kolikoću hrane i da obskrbi panj zalihom hraniva za novo tjeranje, a i drvo nedozrieva dobro. Usljed toga ne samo da loze malo a malo slabe i kržljave, ali neimadu dosti zalihne hrane u sebi da razviju rese i da nose ploda.

Dakle da se predusretne nerodica hoće se u prvom redu nastojanja, da se uzdrži loza zdrava; a za peronosporu koja je dosad najglavniji uzrok slabljenja loza i slaba radjanja nema do redovitog i uztrajnog škropljenja raztopinom modre galice. Ali i najzdravija i najkrepčija loza nemože da obilno radja, ako u zemlji ne nalazi dostatno hrane.

Kod nas je običaj, da se pognjoji zemlja za sadnje; ali je to gnojenje vrlo slabo, i radi kolikoće i radi slabe vrsti gnoja. U novini, osobito na krčevini loza s početka dobro uspjeva i prilično radja; ali onda rodovitost malaksa; jer nije običaj da se vinogradi redovito svake pete godine gnoje, a da vinograd žive i kojih 50 godina ne obnavlja se gnojenje, pa s toga nije čudo, što se iz naših vinograda ne trga onoliko grozdja, koliko u drugim zemljam.

Istina je, da se kod nas oskudieva stajskim gnojem, ali to nije posljedica naših odnošaja, nego našeg nemara u timarenju blaga i u gojenju livada i krmnog bilja. Blago je upućeno izključivo na pašu, a dočim se ne njeguju pašnjaci, ni ne proširuju, s užuju se krčenjem.

Uz ovake obstojnosti, dok se nebude pridiglo marvogojstvo, nema pomoći nego u umjetnom gnoju.

Umjetnim gnojenjem, koje u običnim prilikam nije skuplje od gnojenja stajskim gnojem, dade se znatno povećati rodovitost vinograda.

Za gnojenje vinograda rabi se Thomasova troska, kainit i kilska salitrovina i Za svaku 1000 loza hoće se:

100 kg. Thomasove troske
60 kg. Kainita, i
15 kg. Kilske salitrovine.

Današnje tvorničke ciene ovih gnojiva jesu:

za 100 kg. Thomasove troske	f. 2
za 100 kg. Kainita	f. 1
za 100 kg. Kilske salitrovine	f. 14

Napram tomu za pognjojiti 1000 loza potrošilo bi se:

za 100 kg. Thomasove troske	f. 2·
za 60 kg. Kainita	f. 0·6
za 15 kg. Kilske salitrovine	f. 2·1
Ukupno	f. 4·70

PODLISTAK.

Katekizam Gospodarske hemije

od D.ra E. WILDT-A

Ravnatelja agrikulturno-hemičnog pokušališta u Poznanju.

Po šestom izdanju njemačkog izvornika preveo F. RADIĆ

Učitelj strukovne učionice u Korčuli.

(*Nastavak vidi broj 7*).

349. Koje se razlike ističu u sadržini hraniva i u stepenu probavljivosti siena od rumene djetetine?

Izravnim pokušajima do sad opredieljene razlike u rumenoj djetelini iznose

	u sadržini	u stepenu probavljiv.
na surovom proteinu	12·2-19·6%	43-76%
„ „ vlaknu	24·5-38·9 „	39-60 „
„ „ tustilu	1·4- 4·9 „	35-47 „
„ bezdušičnatim izvadcima	37·7-49·7 „	58 83 „

Wolff razlikuje po tom četiri vrsti djeteličnog siena i to:

	Surovih hraniva: vode	surova proteina	surova vlakna	surova tustila	bezdušičnatih izvadaka	pepela	probavljivih hraniva: bjelančevine	ugljikovih hidrata	tustila
	%	%	%	%	%	%	%	%	%
manje dobro:	15·0	11·1	28·9	2·1	37·7	5·1	5·7	37·9	1·0
srednje:	16·0	12·3	26·0	2·2	38·2	5·3	7·0	38·1	4·2
veoma dobro:	16·5	13·5	24·0	2·9	37·1	6·0	8·5	38·2	1·7
izvrstno:	16·5	15·3	22·2	3·2	35·8	7·0	10·7	37·6	2·1

Sam Wolff kaže, da vrsti rumene djeteline koje u praksi dolaze kao zimska krma, mogu se većim dielom brojiti tek u manje dobre ili najviše u srednje, jer se rumena djetelina kosi obično i spravlja za sieno tek u podpunoj cvatnji, a upravo je ova vrst djeteline ona kod koje pri sabiranju i spremanju posve lako se gube mrvljenjem nježnije, hranivom bogatije čestice.

Još se rumena djetelina i suši mučnije od trave, pa zato trpi više pri nepovoljnu vremenu. Samo tada će se djetelično sieno moći nazvati veoma dobrim i izvrstnim, kad rastline budu pokošene netom se budu pojavili prvi zeleni cvietni pupoljci a sabiranje bude izvršeno u najpogodnijim okolnostima.

Odnosno na probavljivost pojedinih hraniva u djeteličnom sienu treba spomenuti, da se protein pronaša slično kao onaj livadnog siena, te je u toliko probavniji, čim djetelina više obiluje proteinom, i što mu je manja sadržina surova vlakna; dočim se u bezdušičnatim izvadcima i surovu vlaknu pokazuju razlike u toliko, u koliko su u djeteličnom sienu kolebanja u probavljivosti bezdušičnatih izvadaka manja, nego li u surovom vlaknu, dok je u liva-

Thomasova troska i kainit rabe se jeseni, po jamatvi; razaspu se po površini zemlje, pa se onda prekopa zemlja, da se gnoj dobro pomješa zemljom. Kilska salitrovina rabi se u proljeću, i to koncem ožujka ili u travnju, nakon što loza propupa. I ona se razaspe po površini zemlje, obično nakon kiše, kad je zemlja vlažna, ali ju netreba zakopati, jer se ona lako topi.

Ovim načinom gnojenja, osobito ako se jeseni poslje nego se pognojio vinograd Thomasovom troskom i kainitom, te prekopao, zasije grahoricom ili bobom, pa ako se bob ili grahorica u proljeće zeleni zakopaju, raditi će vinograd četiri do pet puta više nego li je prije radjao.

Opetovno navrćanje voćaka.

U školskim vrtovima malo je slučajeva, da bi trebalo uporabiti opetovno kalamljenje voćaka, pošto su većinom voćke namienjene dieljenju medju narod; ali ipak ako školski vrt nastojimo urediti i uzdržati tako, da ne trebamo od drugud tražiti šibica za kalamljenje, tada nije isključeno, da nam opetovno kalamljenje ne bi moglo dobro poslužiti. U tom slučaju naime moramo imati i voćaka matica. Vrlo često može se dogoditi, da nam koja takova voćka ne uspjeva, jer joj ne prija podneblje, ili je ne ćemo da imamo, pošto je slabe vrsti, te nam se u obće za nikoju porabu ne isplaćuje. Tada jedino opetovnim kalamljenjem možemo voćku dotjerati, da nam nosi koristi, kako što nam to vrlo liepo svjetuje Lucas Opetovno kalamljenje možemo rabiti i tada, ako je stablo staro, a žao nam ga je napustiti; ako je stablo liepa i bujna uzrasta, ali ipak slaba ploda, te nam se ne će, da ga odstranimo. U svakom tom slučaju možemo si opetovnim kalamljenjem pomoći, te izabrati nama povoljnu vrst i ujedno stablo pobuditi na novi bujniji život.

Često nam je od potrebe, da i mladja stabla od 2 do 3 godine ponovno kalamimo. Ova tada dobiju liepu i bujnu krošnju, te naskoro počmu radjati. Pa koliko se zbije nezgoda, da nam se ciepovi pokrše ili inače nastradaju, a u tom slučaju jedino ih je spasiti ponovnim kalamljenjem. Mlade navrtke često prelome ptice, koje najradje sjedaju na vrške grančica. U tom slučaju najbolje se ponovno kalami postranim ciepljenjem, ili pod koru. Da nam nove mladice što sigurnije budu, dobro ih je privezati za staru granu, ili ćemo ostaviti kojih 10 do 15 cm. dugi stručak, za koji ih privežemo. Ovaj stručak smijemo odrezati tek u jeseni iste ili istom na proljeće sliedeće godine, ali tik kalama, te nam je ranu dobro omazati ciepilnim voskom. Kada su nam kalami porasli na 40 do 60 cm., dobro je, da ih sljedećega proljeća prikratimo na $\frac{1}{4}$ ili na $^3/_4$ njihove dužine, jer tada izbijaju posve dobre, liepe i čvrste mladice. Ovaj se postupak osobito preporuča kod voćaka zrnata ploda.

Starija stabla mnogo je teže kalamiti, tu treba tim veće opreznosti, čim je stablo starije i debljih grana. Starija izcrpljena stabla vrlo se riedko pomlade ponovnim kalamljenjem. Ovaj postupak je vrlo uspješan kod ne odveć starih i jakih stabala, ako im je drvo inače zdravo. Često se takova stabla pobude na novi, bujniji život, a ova se svrha polučí najjednostavnije time ako se jače grane ponovno navrnu jakim i dobro rastućim vrstima. Bujni rast takova kalama ulije u čitavo stablo neku osobitu djelatnost.

Glavna pravila za ponovno kalamljenje stabala jesu sliedeća: Najprije se okreše krošnja stabla tako, da ona zadrži oblik uskoga ili širokog šiljaša; ali dolnje grane, pa bile i slabije, ne smiju biti kraće od gornjih. Poznato je, da veće rane teže zacieljuju, s toga, ako je ikako moguće, neka rez ne iznaša više od 6 do 8 cm. u promjeru. Radje da se deblje grane odrežu, i rane namažu katranom, a mladje grančice uporabiti je za ponovno kalamljenje. Okresati se smiju samo oni dielovi krošnje, koji se radi ciepljenja moraju odstraniti, kao i oni, koji su u krošnji pregusti. Ostale pako grane neka ostanu, da prelaz od stare u novu krošnju bude svestraniji. Vrlo je dobro, da se kod jačih stabala razdieli ponovno kalamljenje na 2 do 3 godine, pa se prve godine kalame samo one grane, koje će dati krošnji glavni oblik, dočim se grane sisaljke imaju na stablu ostaviti za proradjivanje soka, a kalame se istom u 2 ili 3 godini. Iz kalama izrasle mladice treba više godina prikraćivati, a ako su preguste ili krive, treba ih posve odstraniti.

Osim gori navedenih načina kalamljenja može se upotrebiti kalamljenje na raskol, osobito po strani, te kalamljenje pod koru. Kalamljenje pod koru preporuča se kod sredjih grana, a na kozju stopu kod jakih. Razumije se, da će se prema debljini grane uzeti 1, 2 ili 3 način navrćanja jer čim je više kalama, tim rane prije zaciejljuju. Svi ovi načini kalamljenja mogu se uporabiti kod jezgričavih i koštunavih voćaka.

Ponovno kalamljenje ne valja preduzeti posve rano. Najbolje je čekati, dok glavna mezga stablom proteče. Kod koštunavica se preporuča, da se izpod mjesta kalamljenja načini više zareza po dužini, jer će tada suvišni sok uplivati na zacieljene rane. Najbolje rastu kalami, koji su uciepljeni neposredno pred cvjetanjem. Nasuprot preporuča se, da se one grane, koje kanimo kalamiti, već ranim proljećem prikrate, pak se njihove rane prigodom kalamljenja samo na novo izrežu. Ovim će se načinom suvišni sok odvesti od mjesta kalamljenja.

Kalame pako treba rano odrezati i na hladnu mjestu čuvati da ne bi potjerali. Da se uciepljeni kalami očuvaju, a i da bolje uspiju, dobro ih je osobito kod krušaka, trešanja i šljiva omotati mahovinom; a isto će tako koristiti, ako se iznad njih u obliku luka priveže vrbova šiba, na koju će ptice sjedati, jer ih neće prelomiti. Osobito valja paziti na to, da su kalam i stablo što više srodni, pa se s toga nigda ne smije kalamiti kasno rastnića vrst na ranu, jer se u tom slučaju, osobito kod jabuka, lako pojavi rak. Iz kalama izbite mladice imaju se sljedeće godine prikratiti, da i ostali djelovi ojačaju, jer to upliva i na brzo sraščenje. Ako je na jednoj grani više kalama, tada se ostavi jedan ili dva, a ostale se odstrani. Kašnje se sa novo razvijenom krošnjom postupa kao i kod ostalih stabala.

Školski Vrt.

---

dnom sienu to uprav obrnuto. Još su u obće u djeteljinom sienu lašnje probavljivi bezdušičnati izvadci i tustilo, nego li u livadnomu, dočim se manje podpuno probavljuje surovo vlakno.

350. Kako se ponaša ljekarica obzirom na sadržinu hraniva i na probavljivost?

Ljekarica, koja je u obće u svojem sastavu puno slična rumenoj djetelini, ponajviše je od ove još bogatija surovim proteinom, ali od početka cvatnje odrvenjuje hitrije i treba zato što je moguće ranije da bude pokošena i osušena. Njezin surov protein odlikuje se pred onim rumene djeteline sa nešto većom probavljivosti, dočim joj je surovo vlakno teže probavljivo.

Lahka probavljivost surova proteina u ljekaric, vučku, grahorici, i sličnim rastlinama ima po svoj prilici uzrok u njihovoj visokoj sadržini amida, takove krmne rastline, kojima pripada u ostalom i rumena djetelina, tjeraju i preko cvatnje bez prestanka novo lišće i izboje, a uprav takove mlade rastlinske česti su osobito bogate škrobnim slučeninama. (Pit. 327).

(*Sliedi*).

Proti grčicam i medim.

Grčice ili ličinke od hrušta (*Melolontha*) pravi su bič Božji za razsadnike povrća, inog bilja, te voćnih i šumskih stabala, jer razgrizavaju žile sjemenjacim, tako brzo i u tolikom broju, da kadšto vas uspjeh i sve nastojanje ostane bezuspješno.

Nadšumar Rasol, koji se je dugo borio tom nemani, savjetuje, kao najsigurnije sredstvo proti grčicam, kako i proti medim (*Grillus grillotalpa*) njihovo usredotočenje na jednom stalnom mjestu razsadnika.

Toli hrušt, koli medo, a tako isto svaki drugi zareznik, najradje i najobičnije nese jaja ondje, gdje će upljuvci, odnosno leglo, dok izvali moći naći lako i dosti hrane. S toga takovi zareznici najradje i najčešće nesu svoja jaja na djubrište u crničnoj zemlji ili na miješancim ili u šumskom zemljištu, gdje obiluje raztrošena lišća.

Kao posve sigurno sredstvo proti grčicam i medim preporuča on karbolnu kiselinu. Karbolna kiselina je razkužujuće sredstvo, koje sadržava i prieči u gnjijenju toli životinjske, koli bilinske tvari. On se je izkustvom uvjerio, da ako se sjemenjaci i [illegible] škrope razblaženom (razvadnjeno[illegible] karbolne kiseline, da se onda [illegible] gr-čice, ni mede.

Za škropljen[illegible] [illegible]sadnika preporuča, da se [illegible] [illegible]o 10 litara sadržine vo[illegible] karbolne kiseline. Taj ra[illegible] na jedan po sto, pa se po[illegible] 100 litara vode i 1 litra karbol[illegible] [illegible]a sigurno sredstvo za raztjeravanje g[illegible] meda. Ovo sredstvo rabi se 2 do 3 puta na istom sjemeništu ili razsadniku, i to u navratcim od osam do osam dana, tako da se u 16 dana tri puta poškropi.

Za škropljenja valja u koliko je moguće štediti bilje, t. j. ne škropiti po njemu, nego po samoj zemlji, ako to okolovštine dopuštaju.

Sredstvo nije skupo, a izkustvo je dokazalo, da je izvrstno, te ako se opetuje za više godina, nestati će i grčica i meda.

F.

Odučavanje svinja od izmjeničnog grizenja.

Odojčad valja odmah dok se oprase izprati ili namazati rakijom ili razvodnjenim kamenim uljem, ili još bolje dvopostotnom raztopinom kreolina. Isto je tako uputno namazati krmače dvopostotnom raztopinom kreolina, kako što i neraste.

Ako mazanje kreolinom ne pomogne sasvim, dok se upazi, da se i dalje izmjenično zagrizavaju valja ih namazati petroleumom, koji je mnogo jače sredstvo.

Posto se izmienično grizenje opaža najviše za r zploda, kad su životinje od naravi jače razdražljive, i kad se naglo nadje skupa po više krmača i nerasta koji se medjusobno još ne poznadu, ako se to grizenje opaža izmedju krmača valja im odmah dati nerasta, jer se u prisutnosti nerasta ne grizu medjusobno krmače. Sblizavanje životinja koje se još ne poznadu najbolje je preduzimati iz jutra rano, jer se onda preko dana ima vremena za motrenje. Ima ali i takovih svinja za koje sva ova sredstva nepomažu, takove valja budnim okom pratiti, i dok se opazi, da hoće da zagrizu valja ih udariti krajem trstike, a onda se namažu petpostotnom raztopinom kreolina. Ovakova raztopina kreolina jeste prilično žestoka, i za kojih pet časova vremena pruzrokuje pečenje kože

Ako ovo oštro sredstvo ne pomogne, onda valja dotičnu životinju za 24 sata odieliti od ostalih, i držati ju bez hrane. Post je sredstvo koje ublaži i oporniju narav, pa su i takovi mirni, kad se po postu povrate k drugim, i ne grizu kašnje lako. Često se dogadja, da ima plašljivih, slabih svinja, na koje sve druge svinje navaljuju, pa ne samo da ih gnječe i grizu, nego im nedadu ni do hrane; takove valja držati nekoliko nedjelja osebice i hraniti ih obilnije, da se ojačaju, a onda se mogu opet povratiti k drugim i to bez pogibelji.

Ovim se načinom drže svinje prilično u redu, ali ako se pojavi, koja osobito oporna i prkosna toj valja posvetiti osobite pažnje, sve dok se grizenja ne oduči.

Gnjezda ili legla za nesenje jaja.

Malo se tko brine za stalna legla ili gnjezda kokoših, premda se svi tuže, da im kokoši neprestano mjenjaju legla, te da se usljed toga gubi mnogo jaja.

U većem dielu slučajeva ne drže se ležišta čista, niti se u gnjezdu drži jedno jaje za mamljenje kokoših.

U naravi je sviju životinja a osobito ptica i zareznika da nesu sva svoja jaja na jedno mjesto, e da kašnje na sva jaja sjede; a kod kokoših se opaža, da baš one kokoši, koje su najbolje kvočke najviše nesu jaja raztrkano amo tamo, ako na prvašnjem leglu ne nadju barem jedno jaje.

Patke i guske najradje nesu jaja na tavanu, na nešto tamnu mjestu, dočim kokoši

hoće ovisoko postavljeno gnjezdo također na tamnu mjestu, ali hoće da je gnjezdo duboko, i da u njemu imade uvjek bar jedno jaje Mjesto pravog jaja može se u kokošinjem gnjezdu držati jedno jaje od porculane, koje se lako izpere svaki put kad se izbrlja.

Za kokoši su najbolja gnjezda od željezne žice, koja iz m što se dadu svudi lako namjestiti i izvjesiti, dadu se lako čistiti a vrlo su jeftina.

U takova gnjezda metne se sloj slame i siena, koje se svaku 8 dana izmjeni.

Najbolja su gnjezda postraunim otvonom i pokrivom, jer takova gnjezda nemogu biti izbrljana od izmetina susjednih kokoši. U ovakova gnjezda nečupaju kokoši slamu i sieno, pa se manje jaja, osobito onih tanke kore porazbija. Broj gnjezda ravna se po broju kokoših, a obično se računaju dva ili tri gnjezda na svaku deset kokoših.

Ako ima prostora bolje je namjestiti više gnjezda, jer čim ima više gnjezda, tim kokoši manje nesu u tudja gnjezda. D. G.

SVAŠTICE

Obrana sjemena od ptica i zareznika. Poznata je obća tužba gospodara na ptice i zareznike, koji kadšto proždERU i uništE sve zasijano sjeme, tako da se mora iz novice zasijati, tim izim dangube i zakašnjenja ima se znatna troška. Lacande preporuča u obranu sjemena od ptica i zareznika, da se krupnije sjemene, kako n. p. ono sočivnica moči 12 satih vremena u 25 postotnu raztopinu mineralnog ulja n. p. kamenog ulja. U tu svrhu pomješa se 75 litara vode su 25 litara prastog kamenog ulja, pa se moči sjeme za 12 satih vremena. Za sitnije sjeme rabi se raztopina od *Quassia amara* i idjirota (*Gentiana*), te peljena i drugih žukih bilina, pa se u ovoj raztopini moči sjeme nekoliko satih vremena. Posve sitna sjemena brane se od ptica i zareznika, ako se pred sjetvom pospu kamforom u prah sameljenim. I mašćenje sjemena crljenilom (minium) puno pomože proti pticam; ovo se sredstvo rabi osobito za kukuruz, i poznata je stvar da švrake ne zoblju takovo zrnje od kukuruza, koje je omašćeno miniumom.

Luk češnjak kao liepak za razbijeno staklo. Uzme se nekoliko nožica češnjaka, metnu se u jednu čistu krpicu i zamotaju, pa onda se u okalajsanoj posudi iztuku batom, da iz njih vas sok izteče. Ovim sokom namažu se rubovi razbijena predmeta od stakla, pa se naslagaju jedan do drugoga, da budu posve sljubljeni, a onda se ostavi dotični predmet nešto 14 dana posve u miru Kroz to vrieme se utvrdi sok od luka, te srastu se djelovi, kako da predmet dotični nije bio nikad razbijen.

Mlieko ne progori za kuhanja, ako se posuda u kojoj se ima kuhati mlieko propere vodom prije, nego li se mlieko u nju ulije. Mnogim će se ovo jednostavno sredstvo činiti smješno, ali je prokušano, i nema dvojbe da je vrlo djelatno.

Gnjezda za leglo gusaka valja napraviti na zemlji u zakutku, a po zemlji razastre se za 3 prsta debljine slame, ili za dva prsta debljine plievi od zobi. Ako na zemlji nema prikladna mjesta, onda se u istu svrhu rabi vrlo uspješno jedan stari sanduk ili škrinja. Ove izpuni se za polovicu pepelom, te ga se na sredini malo utisne, e da ostane jamica, a onda se napravi nasloga od zobene plievi dva prsta debela. Pepeo zamjeni posve zemlju u pitanju topline potrebite za izvalu jaja.

Razsadjene ruže tjeraju obično vrlo sporo, a kadšto i ne protjeraju. To biva radi toga, što se kora posuši prije, nego li se uzpostavi redovito kolanje sokova. Da se to prosušenje kore preprieči, odnosno, da ruže redovito protjeraju, najbolje je obviti koru mahovinom. Mahovina uzdrži koru vlažnu, brani ju od upliva sunca, dosljedno od prenaglo izsušenja, pa ruže protjeraju redovito i bujno. Da se pak i mahovina ne prosuši, osobito, ako nastane odveć suho vrieme valja ju svako često škropi vodom, ili se može nad njom ovjesiti zemljani neocakleni lonac pun vode, da se voda iz lonca sama i pomalo ciedi na mahovinu.

Gospodarske Viesti.

Palo je po svoj zemlji dosti kiše, od koje je bila prieka nužda. Po svemu sudeć rek bi da će travanj biti dosti kišljiv, što se i hoće radi poljskih plodina.

***

Ustrajnom nastojanju D.r Srećka Karamana pošlo je za rukom zasnovati u Splitu prvu štedno-zajamnu zadrugu po Reiffeisenovu sustavu.

***

Na našu viest, da je gospodin Bolle odpremljen iz Dalmacije, našla je „Smotra“ shodno da napiše, na svoj način, dobru pol stupca odgovara. Najprije daje svietu razumiti, kako da je tobože Bolle odpremljen, jer je bio suvišan po imenovanju pokrajinskog poljodjelskog nadzornika, a onda, daje svietu razumiti, da nas lični razlozi vode protiva Bollea. Primjetit ćemo „Smotri“, da je zakonom jedan djelokrug označen ravnatelju pokušajne postaje, a drugi pokrajinskom poljodjelskom nadzorniku; da unatoč tome što je imenovan pokrajinski nadzornik za poljodjelstvo, mora da bude opet imenovan neko drugi za ravnatelja kemično gospodarstvene pokušajne postaje, na mjesto Bollea; da niko od našeg uredništva ni lično ne pozna Bollea, niti je Bolle igda bio u takovu položaju, da je ikome od našeg uredništva mogao u čem pomoći ili nahuditi; po tom nemamo proti Bolleu ni „liečnih razloga, ni sukromne zuđljivosti da prodajemo“. Mi smo rekli o Bolleu otvoreno naše mnienje, jer se je Bollea koji nije poznat u znanstvenom svietu, hotjelo predstaviti, kao našeg spasitelja. Mi nećemo za priznanice izdane Bolleu na polazku, reći da su mu izdane po onoj njemačkoj: *Ich habe dich.....*, ali konstatujemo da Bolle nije za svojeg boravka ništa stvarna učinio, ni nikakove trajne uspomene ostavio, a da je otišao pun novaca od dnevnica, koji novac figurira potrošen za unapredjenje gospodarskih odnošaja u Dalmaciji. Dok smo mi jednostavno naveli razloge odlazka Bolleova; kad je Bolle otišao gospodari „Smotre“ trali su ruke od veselja ..... „Smotra“ nieće, da je do opoziva Bollea došlo radi nabava u Bariu; mi vjerujemo da ono možda nije bio zadnji razlog, ali je „Smotra“ posve krivo izvještena kad tvrdi, da se o krakvim nabavama i pogodbama nije ni radilo. Radilo se je i dakako, a nevjerujemo, da su moljci u ovako kratko vrieme razjeli one spise. „Smotru“ je živo zapeklo naše proročanstvo, i savjetuje nam, da se dademo u prodaju brojeva za lutriju. „Smotra“, koja zna svaku, imala bi znati, da smo mi otvoreni protivnici lutrije, jer ju smatramo nepoštenom igrom, i bogumrskim porezom na siromahe i nesretnike; ali „Smotra“ voli o lutriji govoriti, jer se ona održi i novcem od lutrije, i jer je cio sustav kojeg ona zagovara lutrijska igra; koji se drži dok sreća služi, a kojeg će vjetar odpuhnuti, dok jedan sami broj nezaigra redovito.

Svoju neslanu pisaniju završava „Smotra“ poslovicom: „Ne laje zele radi sela, već radi sebe“. Čim hoće da zavara občinstvo, da mi pišemo proti, jer je netko od našeg uredništva bio zapostavljen, „Smotra“, i ako nije gospodarski strukovni list, morala bi znati, da ravnatelj kemično gospodarstvene pokušajne postaje mora biti usposobljeni kemičar, a da od našeg uredništva nije nitko a baš nitko usposobljeni kemičar. Pa po tom njena tvrdnja, da mi radimo radi sebe, osobito kad se znade, da se za natječaja nije niko od našeg uredništva natjecao, nije nego prosto zloba, u svrhu da zavara i zavede občinstvo. Nitko od našeg uredništva niti što od koga čeka, niti traži da promjeni svoj položaj; a pošto smo strukovno izobraženi, pošto smo mi sinovi ove zemlje, te želimo i u vlastitu korist njezin gospodarstveni napredak, pošto imademo i svoga pod suncem, i pošto plaćamo poreze krvi i novca, imamo pravo i dužnost da odsudimo svaki onaj čin, koji ide na štetu našeg gospodarskog napredka. I svoj ćemo put nastaviti, bilo to „Smotri“ i njezinim gospodarim milo ili ne.

***

Po „*New York Heraldu*“ nije D.r Röntgen izumitelj X zraka, nego je usavršitelj, a pravi je izumitelj X zraka naš zemljak Tesla, koji je još pred nekoliko godina X zrake obreo i nazvao ih *zvučni hlapovi elektrizovanog zraka.* Tesli je pošlo za rukom, i ako ne podpuno, da fotografira moždane kroz lubanju, u čem Röntgen nije uspieo. Ima i drugi važan izum našeg zemljaka Tesle, kojeg sad usavršuje, a koji će napraviti pravi prevrat u svietu. On je izumio spravu kojom se more kroz zemlju dojavljivati viesti bez žice, i to još većom brzinom nego li telefonom, i na takav način, da se čisto razabire glas osobe, koja nam govori.

***

Poziv na predplatu.

Obzirom na pogibelj od trsovog ušenca, koji se je udomio i u našoj pokrajini, i koji hara po svim susjednim zemljam, odlučio sam se, ter i sastavio knjigu pod naslovom „Vinogradarenje sa amerikanskim lozam“ uvjeren, da samo putem amerikanskih loza moći ćemo i unapried korišću baviti se vinogradarstvom. Stoga pozivam ovim slavno občinstvo, da me u ovom podhvatu podupre predplatom.

Knjiga će zapremati kakovih 136 stranicâ, i 12 slikâ na tablam, a razdieljena je, osim predgovora i uvoda na 13 odsjeka, i to: I. Razplodjivanje amerikanskih loza. II. Tlo i položaj za amerikanske loze. III. Odolievanje amerikanskih loza proti filokseri. IV. Amerikanske loze kao proizvoditelji vina. V. Sadjenje ili nasadjivanje vinograda. VI. Gojitba mladoga nasada prve tri godine poslie sadnje. VII. Rezanje amerikanskih loza. VIII. Kolitba loza. IX. Radnje u vinogradu. X. Ciepljenje. XI. Gnojitba vinograda. XII. Gnoj za vinograde. XIII. Opomene i preporuke.

Knjiga će zapadati fior. 1. novč. 5 skupa sa poštarinom.

Predplata je otvorena do konca svibnja t. g., novci i naručbine neka se uprave podpisanomu.

Najuljudnije umoljavam slavna uredništva svih domaćih novina, s ovu i s onu stranu Velebita, da izvole ovaj poziv pretiskati.

Vodice kraj Šibenika, dne 8 travnja 1896.

Lovro P. Šprljan.

***

Od kolovoza 1895 do veljače 1896 napravljeno je prosta sladora

U Austro-Ugarskoj	694,540 tona
U Njemačkoj	1,526,994 „
U Francezkoj	646,161 „
Ukupno	2,867,695 tona

dakle za 554,378 tona manje, nego li u istom razdobju prošle godine. U samoj austro-ugarskoj napravljeno za 250,795 tona manje prostog sladora, nego li prošle godine.

***

Proračun Ministarstva za poljodjelstvo za 1896 godinu iznaša sveukupno 17,938,514 fiorina od kojih ide 168,635 za državne strukovne škole i pokušališta; 1,242,000 za subvencije; 1,553,182

za melioracije; 180,000 za borbu proti filokseri i 1,941,750 za državno konjogojstvo, a ostalo malne sve za administrativne troškove.

***

U Ugarski proračun stavljen je trošak od 35,000 fior. za gospodarski kongres, na kojem će se razpravljati pitanje opodanja ciena žitija, i način, kako da se položaj gospodara za buduće poboljša. U Pešti zasnovati će se visoka gospodarska škola i gospodarski museum, a u zemlji u svim kotarima urediti će se uzorna imanja, da se svaki bude mogao ogledati, kako se ima razborito i koristno gospodariti. Izim toga dobiti će svaka občina bezplatno 8 do 10 strcaljka za škropljenje proti peronospori.

Pitanja i odgovori „G. Poučnika".

A. Odgovori.

29. Mnogi kod nas sade živicu (živi plot) oko stanova i zemalja, ali se neprima i posahne. Kako se ima suditi trn (crni glog) za živicu e da se primi? Koja je doba godine najprikladnija za sadnju, i kako valja postupati pri sadnji?
E. M. S. u J. (Hrvatska).

Crni glog, se ne prima lako ako nije za mlada razsadjen. Hoće se dakle mladih sadjenica, ako hoćemo da nekom sigurnošću računamo na uspjeh. Za živicu valja za vremena pripraviti zemlju; odnosno valja ju barem za 50 do 60 cm. duboko izkrečiti, pa pognojiti. U plitkoj i mršavoj zemlji ili se posuše sadjenice ili posahnu. Najbolji zeman sadnje jeste proljeće, i to čim ranije tim bolje. Sadjenice crnoga gloga sade se u priredjeni zemljoj uprav onoliko duboko, koliko su prije duboko zasadjene bile, a na razmak od 25 do 40 cm. jednu od druge, napram tomu dali je sklop trokutast ili četvorast. Sadjenicam valja pritisnuti zemlju o žilam, i zasaditi ih po mogućnosti istim licem prama suncu, kako su prije stajale. Uspjeh živice od trna zavisi u prvom redu od vremena, koji vlada po sadnji. Ako po sadnji vlada vlažno vrieme primiti će se sadjenice, dočim ako vlada suho vrieme propasti će dobrim dielom.

30. Kako se najsigurnije spremaju za zimu plodovi od patlicana (rajčica), a da sačuvaju svoju dobrotu i budu prikladni za porabu?
E. M. S. u J. (Hrvatska).

Od patlicana prikladni su za spremanje za zimu samo one vrsti, koje su mesnate i čvrste kore Spremanje patlicana za zimu ili je posve jednostavno ili u razsoli. Za jednostavno spremanje uzimlju se mali tikvasti patlicani, gladke kore. Ova vrst patlicana radja na kiticam poput grozdova. Pod jesen odreže se više strukova sa svimi patlicani, pa se ovjese u hladnoj i zračnoj konobi i tu ostanu do porabe. Prije nego li se ovjese strukovi patlicana valja kitu po kitu prebrati, te odstraniti sve nagnjile i ne zdrave, kako što i sve lišće. Kite sa patlicanim ovjese se svaka za sebe. U svježoj konobi, osobito ako se pospreme za zimu takovi patlicani, koji nisu posve dozreli, i ako se pazi, da u konobi bude dosti promahe, bez da se smrzava ostanu svjež i izdravi do novih. Ako je konoba odveć suha, i ako ima odveć promahe, onda se nešto skupe, i navrašti im se kora; ali im se svježost povrati, ako se pred porabom drže ga 1 do 2 sata vremena u mlakoj vodi. Drugi način čuvanja patlicana za zimu jeste u razsoli. Napravi se razsol od biele soli, i to tako gusta da u njoj ne potone krompir. Pripravi se nuzto sud koji je tako velik da bude mogao sadržati sve patlicane koje kanimo pospremiti za zimu. Pribere se nuzto zdrelih mesnatih patlicana, pa se u dotičnom sudu poredaju sve jedan do drugoga i jedan na drugoga, dok se sud izpuni na 4 prsta pod vrhom. Sad se dolije razsol da za 2 oblija prsta patlicane. Nakon 2 do 3 nedjelje dana promjeni se razsol. Posuda sa patlicanim u razsoli drži se na hladnom mjestu do sve porabe. Kad se rabe patlicani vade se iz razsoli i properu u čistoj vodi, pa pripravljaju kao svježi.

31. Kako se ima priredjivati škrob e da prsa košulja za utijavanja ostanu posve biela, svjetleće se gladka i tvrda?
L. M. u M. (Split).

Samim škrobom ne dadu se prsa od košulja utijavati, da postanu gladka i čvrsta, ali valja prirediti smjesu od škroba i drugih tvarih. Jedna od takovih smjesa priredjuje se od 120 grama posve čista škroba u 1½ litri vode, 3½ komada (lista) hladetine, (gelatina) jednu žlicu boraksa, 5 grama bieloga voska, 3 grama maslaca, 1 žličicu raztopljene arabske gume (*Gummi arabicum*). Priredjuje se pak, kako sljedi: Poslje nego li su baš točno sve ove stvari izmjerene, postavi se najprije ¼ litra vode u mjedenoj posudi na vatri; kad se voda ugrije doda joj 3½ komada hladetine, žlicu boraksa, 5 grama bieloga voska, 3 grama maslaca (friškog masla), i žličica raztopljene arabske gume. Sve ovo od časa od kad prokuha mješa se neprestano za 10 časa (minuta) vremena, pa se onda odstrani od vatre da se ohladi. U isto doba u drugoj posudi raztopi se ono 120 grama škroba u 1¼ litri vode, pa dok je još mlaka jedna i druga raztopina pomješaju se obe skupa. Onda se sve procjedi na čistoj krpi pa se započme močenjem rublja, odnosno utijavanjem. Ova kolikoća dotiče za utijanje 6 do 8 prsa od košulja, 6 parih narukvica i 12 ovratnika.

32. Jeli bolje i koristnije sijati sjeme od šumskog drveća odmah na opredieljeno mjesto, ili je bolje zasadjivati stabla? Kad se dobiva više drva od stabla ili kad je uzgojeno na mjestu iz sjemena ili kad je zasadjeno?
I. F. u P. (Istra).

Mjestni odnošaji odlučuju gdje je bolje i koristnije sijati sjeme, a gdje saditi stabla. Ne gleda se na veći ili manji prirast drva, nego na uspjeh pošumljenja, t. j. da se doisto i sigurno nešto zagaji. Od šuma uzgojenih iz sjemena dobiva se više drva, jer se unovčuje više pomladka i od starijih stabala debla su ljepša i veća, osobito ako se šuma redovito proredjuje, prama svojoj dobi i razvoju. Ovaj učinak je subjektivan za ona mjesta, gdje se dade uzgojiti šuma iz sjemena, ali gdje to nije moguće ima se više drva i više koristi, ako se sade stabla.

33. Kojeg se načina radnje imam držati za moje gnjilaste zemlje, e da mi što bolje radjaju?
T. K. u J. (Bosna).

Način radnje ili obradjivanje jedne vrsti zemlje, ovisi u prvom redu od njene naravi. Valjalo bi da ste nam točnije opisali vašu gnjilastu zemlju, i da ste poslali 3 do 4 kg. iste da joj potražimo narav i svojstva. Jer ima čiste gnjilače, i takove koja sadrži vapna, gvoždja, crnice itd. Čiste gnjilače, kako što u obće sve druge vrsti zemlje, tim je teže obradjivati, čim sadrže više gnjile, dočim vapno, crnica i pržina obradjivanje olakočuju. Gnjilače se rade onda, kad su izgubile suvišnu vlaga i nisu mazave, ali opet nisu se toliko prosušile, da se za radnje grudvaju. Vrlo je kratko vrieme u godini kroz koje se gnjilača nalazi u ovom stanju, pa ovu prigodu valja da gospodar upotrebi a da ju radi. Preko zime dobro je da gnjilača bude razorana, jer zima vrlo blagotvorno djeluje na nju. Kad god se pruži prigoda valja gnjilaču preoravati, jer čim se više rahli, tim je plodnija Od obhodnje, koju rabite ovisi najviše radnja gnjilače, te vam u tom pravcu, mi nemožemo dati putokaza.

B. Nova pitanja.

34. Molim vas, bili mi savjetovali da sieno iztiskam u bale, pak da ga spremim za do godine. Može li se sieno dulje vremena uzdržati zdravo i hranivo?
M. N. u K. (Hrvatska).

35. Molim vas, može li se od ciepanih divljaka, koje jošte nisu davale ploda, rabiti godišnje ciepove za navrćanje drugih divljaka?
N. P. u B. (Istra).

36 Ove godine, kao i lani obrstimi gusjenica duhan tako, da ga moram više puta presadjivati. Molim za sredstvo obrane?
M. O. u D. (Dubrovnik).

37. U mojoj radnji preostaje mi mnogo mastnih taložina Molim vas, bili se od istih dao priredjivati sapun? Koja bi se vrst sapuna dala prirediti rečenom mastnom taložinom, i kako da pri tom postupam?
A. B. u V. (Hrcegovina).

38. U mom vinogradu ima svake godine na grozdju luga, a lišće biva žuto crvenkasto i odpada. Molim vas za poduku, kad, kako i koliko put da ga sumporim; kad kako i koliko put da ga škropim raztopinom modre galice, ako ono odpadanje lišća potiče od peronospore?
A. G. u L. (Hrcegovina).

39. Molim vas, kako se goji repa zvana burak, kako cviekla? Jesu li dobre za jelo? Mogu li se za zimna doba čuvati?
A. G. u L. (Hrcegovina).

40. Lani sam ostavio celer preko zime u zemlju, da od njega sjeme uzgojim, ali je pognjio. Molim, kako imam čuvati celer za sjeme?
A. G. u L. (Hrcegovina).

☞ Odgovori na javna pitanja kao i nova pitanja, primaju se rado od svakoga, pa i ne bili predbrojnici.

OTVORENI DOPISI

GOSPODARSKOG POUČNIKA.

Predplatili su predbrojbu do konca godine 1896.

P. n. gospoda: Velikanje J. ž. — Bolmarčić D.r J. — Laudenbach D.r J. — Turković M, vl.

— V. g. Lopin A. M. — Vaša predbrojba podmirena je do konca lipnja 1896.

— V. g. Pahović M. kan. — Dobro je.

— Slavna Gospodarska Podružnica - Novi (Vinodol) — Pisali smo vam glede sušnica za smokve. Naknadno dodajemo, da smokve sušene na va ri i u boijim sušnicam za drugo voće i za šljive, odveć pocrne i dobiju neugodan tek.

— V. g. Stipulin Š. — Poslali smo vam do uključivo br. 7, sve brojeve od mladoga ljeta. Ostali brojevi sljediti će redovito.

— V. g. Sorić Š. ž. — Srdačna Vam hvala na obavjesti.

— V. g. Obradović M. — Ono nije bilo tiskano, jer troškovi nisu dopuštali.

— V. g Topalović G. — Vrcala za vadjenje meda iz saća gradi „Krainer Handels bienenstand" u Weixelburgu blizu Ljubljane. Centrifugalna vrcala od okalajsana lima ima četiri veličine. Dvi manje veličine za 2 okvirića saćem do 27 i 30 cm. širine stoje fior. 8·40 odnosno fior. 10 svaki. Dva veća vrcala na kojimi se može vaditi saće iz četiri okvirića na jedanput, saće od širine 32 do 35 cm., stoji fior. 11·70 manji, a fior. 13·50 veći. Naručbe odpremaju odmah.

U ZADRU, 1896. Brzotiskom Narodnoga Lista.

Godina XV. Izlazi na 1 i 16 svakog mjeseca Broj 9.

GOSPODARSKI POUČNIK

Obće blagostanje zavisi o blagostanju pojedinca a temelj blagostanju pojedinca, jest razboriti rad uz vještu uporabu nauke i izkustva.

Upraviteljstvo lista je u Zadru

Predbrojba u *Austro-Ugarskoj* stoji 3 for. na godinu, u *Inozemstvu* 8 franakâ na godinu. *Uvrstbe* plaćaju se 8 novč. po redku za prvi put, a svaki sliedeći put 3 novč. redak. *Cliché* računaju se 5 novč. po centimetru četvornom.

Upravitelj i Izdavatelj: PETAR L. BIANKINI

Odgovorni urednik: NIKOLA ŠIMIĆ

Pisma, naputnice itd. itd. upravljaju se *Upraviteljstvu Gospodarskog Poučnika u Zadru.* — Rukopisi se nevraćaju. Predbrojba je obvezna za godinu danâ, a izplaćuje se u Zadru. Tko nepovrati prva dva broja obvezan je predbrojbi za godinu dana.

ZADAR, 1 Svibnja 1896. Ciena je listu 3 fiorina na godinu. ZADAR, 1 Svibnja 1896.

Naš veliki posjed.

U naprednim zemljam veliki posjed prednjači u gospodarskom napredku, osobito u provedbi velikih gospodarstvenih osnova i u melioracijam.

Veliki posjednici su oni, koji vode odlučujuću rieč u svim gospodarstvenim pitanjim bila to pitanja izključivo poljodjelske naravi, ili narodno ekonomićke.

Velika imanja su obično najunosnija imanja, osobito ako su intenzivno gospodarena, i ako su u blizini gradova ili tvorničkih poduzeća, a i pri sasvim estenzivnom gospodarenju, još su sasvim dobro unosna.

Naš veliki posjed, ako se pravom može takav nazvati, kao i da ne obstoji, izim pojedinih iznimaka.

Veći dio naših velikih imanja ili su prezadužena, ili su pak tako zanemarena i tako se loše upravljaju, da nema govora o kakovom razboritom gospodarenju. Nijedno veliko imanje nije kod nas sustavno uredjeno, a veći dio istih ili se gospodari kmetstvom ili se upravlja od osoblja, koji ni naukom, ni sposobnostim nije doraslo takovom zvanju. Naši veliki posjednici nisu strukovno izobraženi u gospodarstvu, da poče veći se dio istih, koječim drugim zanima; slabo su se pobrinuli sa strukovno gospodarstveni uzgoj svoje djece, a neznadu se ni zaokružiti takovim osobljem, koje je strukovno izobraženo.

Vas veliki napredak polučen na gospodarstvenom polju zadnjih decenija, za naše velike posjednike, kako da nije uzsliedio, dapače u mnogo su čem oni nazadovali, u toliko u koliko su napuštali i ono što je dobra od starine iskustvom bilo stečeno.

Toliko je to istina, da na mnogim mjestim prosti i nauki težaci, daleko bolje gospodare od velikih posjednika.

Posljedica takovog gospodarenja jeste propadanje, jer imanja ne nose dovoljno dohoda, pa se je red dužiti; a dug nosi za izravnu posljedicu razsulo, jer usljed dugova imanja ne prolaze u rukuh težaka, nego u rukuh kamatnika, koji su još veća naša rana.

Za podignuće narodno gospodarstvene snage jedne zemlje, hoće se da sva tri družtvena sloja jednako koračaju; dok veliki posjed mora da prednjači, srednji posjed mora da stoji na nivou dnevnog gospodarstvenog napredka, a težak mora da ih oboje sljedi, što moguće na bliže.

Kod nas biva baš protivno, veliki posjed kako rekosmo propada, srednji je posjed indolentan, a ako se što napreduje to je putem težačkog staleža.

Ali ovim protivnim putem, nemože se stvarih napred koracati, jer je težački stalež najnepristupniji inovacijam i jer najmanje razpolaga sredstvim. Ako se misli ozbiljno kod nas nešto učiniti za unapredjenje gospodarskog napredka, red je uprieti sve sile, da veliki posjednici urede svoja gospodarstva, pa srednji posjednici, jer će se mali posjednici odnosno težaci, onda posve lako povesti za dobrim primjerom.

Ali, kako naši veliki posjednici, i naši srednji posjednici oskudievaju sredstvim i strukovnom gospodarstvenom naukom, red je da država, kako i drugovdje tako i kod nas pruži ruku; biva da omogući nabavu potrebita novca bez kamate, i da o vlastitom trošku u pojedinim kotarim uredi po jedno veliko, jedno srednje i jedno malo imanje.

O ribljem guanu.

(Pribrao *M. R.vić*).

Mnogi zanago neće znati, da u trgovini imade i ribljeg guana. Naravno u manjoj mjeri nego li ptičijeg guana, ali ništa manje krepčijeg i jačeg. — U Norvežkoj, gdje je ribolov jedina prehrana za stanovnike ondješnjih sjeverozapadnih krajeva, i gdje more na tisuće i tisuće tona svakovrstnih riba na obole fiordovâ izbaca, ili stanovnici, mrežam dotegnu, odavna se tu pravi od suvišnih riba ili iz njihovih ostataka, kao iz ljusakâ, glavâ, crijevâ, perajâ, kostiju itd. vrst gnojiva nazvana ribljim guanom iliti *fischguanom.*

Govoreć o ovoj vrsti gnojiva ne mislim govoriti o načinu kako da ga mi kod nas pravimo, nego, kako da se sa često suvišnim ribama, koji se nemogu ni prodat ni darovat, što bolje okoristimo.

Po naputu gospodara Re odpadci riba dadu se upotrebiti za gnojenje kako sljedi:

„Ribe, veli on, neka se izlože na odredjeno mjesto za 6-8 dana dok sasvim neuzvonjaju. Zatim, neka im se dodade nesto zemlje, pa sve pusti za 15 dana. Dobro je na svaki treći sloj dodati sloj vapna. Nu tko nema u blizini vapna ili mu ga je mučno dobaviti, neka dodade morskih školjaka.

Navedeni način rabi se u slučaju kad se nema no malo raspoloživih ribâ, nu ako ih se imade u velikoj množini, tada pazit treba da iste ne budu podvržene ni smrdežu ni ikakvoj drugoj alteraciji prije no će ih se upotrebiti za gnojivo.

Gill pripravljajući ovim načinom ribu zadobi gnojivo, za koga nam lučba jamči kao vrlo dobro i krepko, a koga Gill prozora normalnim guanom.

Moride podvržujući to guano lučbenom istraživanju dodje do sliedećih zaglavakâ.

Organične dušične tvari (medju kojima 12% sama dušika)	80·00
Rastopljivih soli	4·50
Vapnena i gorčikova praničnika	14·00
Vapnena ugličitana	0·06
Kremika	0·02
Gorčike	0·32
Vode	1·00

PODLISTAK.

Katekizam Gospodarske hemije

od

D.ra E. WILDT-A

Ravnatelja agrikulturno-hemičnog pokušališta u Poznanju.

Po šestom izdanju njemačkog izvornika preveo

F. RADIĆ

Učitelj strukovne učionice u Korčuli.

(*Nastavak vidi broj 8*).

351. Koga se druga suha krmiva još po svojem sastavu i po probavljivosti mogu prispodobljati sa djeteličnim sienom?

Grahorično sieno, vučkovo sieno, sieno bastarda, sieno švedske djeteline, sieno kamenite djeteline, grahorske i slična.

Kao najbogatiju dušikom medju svim vrstima suhe krme treba smatrati vučkovo sieno, navlaš kad se pokosi upravo nakon dovršene cvatnje. Nego se ono može da upotrebljuje samo kao sieno za ovce, jer druge životinje neće da ga okuse radi gorka ukusa, a i kod ovaca treba imati velika obzira, jer se u do sad još nepoznatim okolnostim rastenja tvori u vučku nekakva otrovna tvar, od koje u kratko doba živine crkavaju. Poparivanjem pri visoku tlaku (iznad pet atmosferâ) rek bi da se može uništili ta škodljiva tvar.

Ostala ovdje spomenuta krmiva su svakolika bogata proteinom, navlaš u mladosti, i u to su doba lašnje probavljiva, nego li u starijem stupnju vegetacije. Vriedi dakle za sve ono što je rečeno kod livadnog i djeteličnog siena, da pri procjenjivanju hranitbene vriednosti, u prvom redu treba se obzirati na doba života, zatim pak na stanje pognojenja i druga svojstva tla, kao što i na vrieme koje vlada dok traje razvitak i za košnje i na pomnju uloženu pri zadnjoj.

(Ovdje sliedi tablica koja je na strani 34).

352. Koje se vrsti siena radje upotrebljuje kao krma za konje, a koje za preživače?

Za konje u obće daje se prednost livadnom sienu, dočim se djetelično sieno i sieno drugih mohunjača daje više preživačima, navlaš je djetelično sieno cienjeno kao mliekonosna krma. Uz to je sjajnim i dojećim ovcama koristnije livadno sieno, za njih se dapače rado dohranjuje najbolje i najmekše.

Sječkanje ili druge vrsti pripravljanja siena za krmljenje je obično suvišno, samo ako je sieno lošijih svojstava ili ako ga se ima krmiti ljeti sa zelenom krmom, preporuča se siečanje siena u sječku.

Mnoštvo drugih istraživanja učinjenih po Moussettu i Baralu potvrdjuju goriuavedene brojke.

Pod jednakim objemom i pod jeduakom kolikoćom, ovo je gnojivo daleko vriednije od bilo kakva guana, pošto sadržava vrlo malo vlage, dok najbolje guano sadržava od 8 do 12%.

Učinci ribljeg guana, kao što i oni pti-čijeg guana ćutljivi su samo za prvu godinu, te se upotrebljuju dobrim uspjehom jedino za jednogodišnje rastlinstvo. Može ga se pojednako upotrebiti u proljeću na usjeve prije cvatnje al nikad s jeseni na vlažnim zemljištima. Rečeno gnojivo prija osobito vapnenastom tlu, koji s njim dava vrlo krasan i izdašan prirod.

Amerikanske loze, kao podstav za navrćanje.

Jedna amerikanska loza, jeste tim sposobnija za podstav za navrćanje, čim laglje i bolje odoli filokseri u takovim zemljam, koje od naravi prijaju lakom razplodjivanju filoksere.

Izkustvo je pak dokazalo, da se filoksera najlaglje širi i razplodjuje u suhim i mršavim (jalovim) zemljam toplih predjela. Sposobnost jedne amerikanske loze za podlogu navrćanja nezavisi samo od njene veće ili manje sposobnosti, da odoli filokseri, ali i od njene veće ili manje sposobnosti, da uspjeva u zemlji u kojoj je zasadjena, a da ne podlegne zlatinu. Profesor Millardet iz Bordeauxa, kojemu se ima zahvaliti sredstvo protiva peronospori, bio je prvi koji je počeo klasifikovati amerikanske loze, napram njihovoj većoj ili manjoj sposobnosti za navrćanje, a Ravaz i Viala su te kušnje usavršili, i opredielili točno stepen sposobnosti svake pojedine vrsti loze, uzev našu domaću lozu (Vitis Vinifera) kao onu, koja ne odoli filokseri, i označiv tu njeuu slabinu ništicom, a amerikansku lozu Vitis rotundifolia, koja je najsposobnija sa brojem 20, te sve manje sposobne loze u dvadeset razreda izmedju Br. 0 i 20.

Evo primjera sposobnostih loza:

Vitis Vinifera	0·00
„ Labrusca	5·00
„ Candicans	13·00
„ Aestivalis	16·00
„ Cinerea	16·00
„ Riparia	19.00
„ Monticola	19·00
„ Berlandieri	19·00
„ Rupestris	19·50
„ Cordifolia	19·50
„ Rotundifolia	20·50

Sposobnost je ova prokušana na naravnim zemljam, a ne na takovim, gdje bi umjetno bilo spriečeno širenje filoksere, ili primjesom popravljena zemlja.

Križanci (hybride) su obično iste sposobnosti njihovih roditelja.

Križanci onih vrstih loza, koje su od naravi velike sposobnosti, kao Riparia, Rupestris, Cordifolia, uvjek su velike sposobnosti. Dočim križanci od vrstih, koje su velike sposobnosti, kao Riparia, Rupestris, Cordifolia, Berlandieri, Monticola, sa vrstim nikakove sposobnosti, kao Vitis vinifera, jesu kadšto velike sposobnosti, a kadšto nikakove, i u tom pogledu nema pravila.

Kušnje izvedene u Francezkoj o sposobnosti pojedinih amerikanskih loza, proti filokseri i za navrćanje, vrlo su ograničile broj takovih loza, koje dobro uspjevaju na običnim vrstim zemlje, i baš pravo reći samo su tri vrsti amerikanskih loza, koje se mogu preporučiti za regeneraciju vinograda. A te su:

a) *Vitis Riparia*, koja uspjeva na hranivim, prhim i dubokim zemljam, koje sadržavaju malo vapna.

b) *Vitis Rupestris*, koja uspjeva na suhim, mršavim, kremenastim i hridastim zemljam koje sadržavaju posve malo vapno.

c) *Vitis Berlandieri*, koja uspjeva na vapnenastim zemljam, dapače i na čistim krečinam.

Od suvrstih Riparia najbolje su i puno suvrsti *Gloire de Montpellier* (kao *Riparia duc de Palban, Riparia de la Sorres selectionnè, Riparia Martineau*, itd.).

Sve ove suvrsti su velika, vrlo gusta lišća.

Za dobre vrsti zemlje, suhe naravi, biraju u francezkoj *Riparia* Br. *13 od Meissnera* i *Riparia Grand Glabre.*

Za dobre zemlje, koje su manje podvržene suši biraju suvrsti od *Riparia tomentosa* kao *Riparia Scribner, Riparia Géant de las Sorres*, itd.

Od Riparia suvrstih, biraju za sadnju, samo najbolje. A. Z.

Proljetno sijanje djetelina i trava.

Djeteline i trave valja u proljeće zasijati što moguće ranije, e da za vremena mogu izrabiti zimsku vlagu u zemlje.

Djeteline i trave ne siju se same, ono što bi se reklo ne siju se čiste, nego uvjek pod zakriljem jedne druge biline jače i brže razvijaju će se.

U tu svrhu t. j. za zakriljivanje sjetve trava i djetelina rabe se žitarice, i to ponajviše zob i ječam; vrlo se riedko u rečenu svrhu rabi pšenica ozima, a još redje ili po gotovo nikad zimska raz.

Na zemlji, već jeseni ili rano u proljeće prirediienoj za sjetvu zasije se omašno najprije zaštitna bilina, koja ima da zakriljuje djetelinu, dakle zasije se najprije zob ili ječam, na način kako što se obično siju, kad se sami za sebe goje. Onda odmah zasije se omašno sjeme djeteline ili trave, pa da se sjeme ovo bolje zemlji sljubi, prevalja se. Prevaljanje sjetve valjem stvara jedan od glavnih uvjeta za dobar uspjeh.

Jedino je sjeme od esparsete, koje ljubi da je dublje zasijano, pa se s toga sjeme od esparsette sije skupa sa zobi ili ječmom, koji ima da ga zakrili.

Zaštitna bilina, dakle zob ili ječam žanju se posve dozreli; ali koliko god u svojem prvom razvoju nemože da zaštitno bilje bude od štete djetelinam i travam, dapače ih brani od vjetrova, odveć nagle suše i izravnog djelovanja sunca, toliko više mogu biti kašnje štetni osobito odkad se počme razvijati klasje, pa dok dozriju.

Hoće se s toga da zakrilna sjetva nebude odveć gusta, jer kad je gusta onda zemlja ostaje odveć u sjeni, pa se djetile i trave izpredu, i kad po košnji zakrilne žitarice ostanu izloženu suncu, dobrim dielom poginu.

Po košnji zaštitne žitarice dobro je pročistiti strnište, jer ono prieči razvoj djetelina, ne samo, ali za jesenskih vlaga gnjije i blatavi djetelišta, i tim umanjuje kolikoću i vriednost paše.

Ovakove oranice ili polja, na kojih se kane gojiti djeteline i trave djubre se osokom, mješancem gnojem, kainitom i Thomasovom troskom. P. C.

U gori spomenutim vrstima djetelina siena sadržano je u:

	Surovih hraniva						probavljivih hraniva		
	vode	pepela	surova proteina	surova vlakna	bezdušičnatih izvadaka	surova tustila	bjelančevine	ugljikovih hidrata	tustila
	%	%	%	%	%	%	%	%	%
Bastardnoj djetelini	15 5	6 0	14·5	25·6	33 9	3·5	8 1	35·9	2·0
Ljekarici, srednjoj	16·0	6·2	14·4	33 0	27·9	2·5	9·4	28 3	1 0
Ljekarici, veoma dobroj	16·5	6·8	16·0	26 6	31·6	2 5	12·3	31·4	1·0
Švedskoj djetelini	16·0	6·0	15 0	27·0	32·7	3.3	8·6	34·8	1·8
Grahorski, u cvatnji	16 7	6·2	13·3	27·1	34·2	2·5	7·6	35·8	1·4
Vučku ili žutoj ždraliki	16 7	6·0	14 6	26·2	33·2	3 3	9·2	36·4	2 0
Bieloj djetetini	16 7	8 3	14·2	25 5	32 8	2 5	9·4	32·5	1 5
Vučku srednjemu	16 7	4 6	17·1	28·5	30 9	2 2	11 3	37 3	0 7
Kameuitoj djetelini, početkom cvatnje .	16 7	6 4	13 8	25·5	35·1	2·5	7·9	35·6	1·4

(Sliedi).

Uzgajanje pilića.

Dok svi pilići iz jaja izvale, valja odmah svim njima sa kvočkom opredieliti jedan posebni prostor. Mogu se dapače i pilići od više kvočaka podati jednoj kvočki, ova im se priljubi, ali valja paziti, da taj broj ne prekorači više od 20 do 25 pilića.

Kad se sdružuju skupa pilići za jednu kvočku, valja paziti, da nebude izmedju njih velika razlika u dobi, više od 5 do 6 dana razlike nesmje biti; a nove piliće najbolje je pridodati kvočki u večer, poslje nego li je ona sakupila svoje oko sebe.

Za vlažna vremena valja držati piliće na toplom mjestu ili u kuhinji, a kroz prvih 8 dana nevalja ih puštati na polje, ako nije posve suho vrieme.

S početka bolje je puštati pilad u ogradjenom prostoru, jer se tako lako ne raztrkaju, a mačke i psi im ne zanovetaju. Za piliće hoće se posve suho mjesto, i sjenasto, jer ih sunce lako ubija. Nakon 4 ili 5 nedjelja pilići su dosta jaki, i netrebaju više majčine topline.

Nakon šest nedjelja može im se dati u kokošinjaku osobito odieljenje samim za sebe. Samo što je uputno da po tlehu bude razasuto pržine, a po stranam nešto slame i sjećke, po kojoj će oni ligati uz kvočku.

Nevalja dopuštati, da se pilići za rana penju, ili da lete, jer im onda slabe krila na perju, dapače im kadšto sasvim okržljave.

Nakon 8 do 10 nedjelja dopušta se da pilići sjede na priečkam, koje se postave nešto $\frac{1}{4}$ metra nad zemljom. D. L. S.

SVAŠTICE

Proračunavanje gnoja, što daje marva. Svaki gospodar, koji razborito gospodari, valja da je na čistu sa kojom kolikoćom gnoja on može da razpolaže za gnojenje svojih zemalja. Najlaglji način, da se dozna kolikoća svježeg gnoja jeste životna težina blaga. Kod goveda pomnoži se životna težina na brojem 27, i dobije se svježa kolikoća gnoja. Ima li jedna gospodara 5 krava od 400 kg. životne težine svaku, on dozna za kolikoću gnoja ako broj 2000, koji predstavlja životnu težinu od 5 krava pomnoži sa brojem 27; dakle 2000. 27 = 54,000 kilograma svježeg gnoja. A pošto se od svježeg gnoja, kroz tri mjeseca stajanja na djubrištu dok dozrije izgubi $^{1}/_{5}$, to će od svojih pet krava imati razpoloživa 43,200 kilograma ili 432 kvintala zdrelog gnoja. Kolikoća gnoja može se dozvati i po sljedećem računu koji se temelj na suhim tvarim krmiva i stelje. Ukupnu kolikoću suhih tvarih krme pomoži se brojem 2; a ukupnu kolikoću suhih tvarih stelje pomoži se brojem 4; onda se oboje sbroji, i tim se dobije ukupna kolikoća gnoja u kilogramim, i to takovog gnoja, koji u raztrošenom stanju sadrži 75 postotaka vode.

Pravljenje dobrog vina. Dobro vino pravi se ako je grožđje zdrelo i zdravo, a vrionica takova, da je u njoj barem 18 stupnjeva topline. Ako se rad studeni obustavi vrienje masta, od takova masta nigda izvrstno vino, a ako u njemu ostane neprevrela sladora, onda se lako prevrne i nosi na sebi manâ. Vino, koji je dugo ležalo na dropu i taložini hoće pomnjiva baratanja i česta pretakanja i procjedjivanja. Vino najbrže uzdrije u toplim konobam i malim bačvam. U bačvam od smrekovine prije, nego li u bačvam od hrastovine. U velikim bačvam i hladnim konobam čuvaju se dozrela vina najbolje;

u takovoj konobi i posudju vino ostane najdulje vremena nepromienjeno i uzčuva svoja svježa svojstva. U konobi u kojoj se lako i naglo mienja toplina vino nigda ne miruje, pa se vrlo težko izbistri i vrlo lako uzmuti.

Liečenje kovrčavosti lišća od prasaka. Kovrčavost lišća od prasaka, jeste vrlo često uzrokom, da praskve izrode i poginu. Badensko fisiologičko pokušalište savjetuje, da se odmah odstrani, sve ono lišće, koje se opazi da je postalo kovrčasto. Kad je bolest već zahvatila dobar dio lišća, te čupanje lišća nebi pomoglo, valja s reda sasjeći na kratko sve mladice, te ih izgoriti, skupa sa odpalim lišćem. I skropljenje 1 šća bordoležkom kašicom pomože puno, ali je vrlo težko uporabivo, kad je bolest zahvatila dobar dio lišća, odnosno kad se je sve lišće izkovrčalo.

Utamanjivanje tekutih. U većem dielu kokošinjaka razplodili se u velike tekuti, pa živad i uz dobru hranu i njegu, jedva da u njima životari. Već je bilo govora, a velikoj koristi od čistoće kokošinjaka, i o načinim, kako se tekuti tamane; ali je dobro da se znade i za novije sredstvo, koje se rabi protiva tekutim, biva o karbolnoj kiselini. Priredi se 10 postotna raztopina karbolne kiseline, pa se s njom četiri do pet puta, u navratcim od 3 do 4 dana izperu stiene i svi drveni predmeti kokošinjaka i poškropi se tieh. Ovo isto sredstvo uporabljeno protiva tekuti, vriedi i za sve druge zareznike, a osobito za muhe, kojih sasvim nestane iz kokošinjaka.

Solna kiselina u kućanstvu, od velike je pomoći, osobito za temeljito čišćenje staklenog i ocaklenog posudja. Solnom kiselinom razvodnjenom, dadu se izprati čaše i staklenice, tako, da se pričinjaju kao nove; odstranjuje se vrlo lako svaki stari talog sa dna staklenica i svaku ukorinu iz lonaca, pa bila i od progorine. Ocakleno (emaljirano) posudje, koje je dimom pocrnilo, izpere se i povrati mu se prvotna narava boja, ako se izpere dobro toplom razvodjenom solnom kiselinom i pržinom. Solna kiselina čuva se u kućanstvu osebice, i u takovoj staklenici, koja se oblikom sasvim razlikuje od drugih u dnevnoj porabi, ili u takovoj, koja nosi nadpis.

Gospodarske Viesti.

Sa svih strana stižu tužbe da se opet osjeća suša, jer da zadnje kiše nisu promočile, kako što se je mislilo, a bura i sunce koji su nasliedile kišu, pospješili su prosušenje.

***

Polja i vinogradi predočuju se svudi dobro, ali se sa svih strana čuju iste tužbe, biva da je sve zaostalo u vegetaciji.

***

U zadnjih dana, makla se opet malo trgovina vinom. Doduše izvezli su se zadnji ostatci vina kupljena još prije Božića ili odmah po mladom ljetu.

***

Za sirarnicu u Jesenicam, koja je podignuta nastojanjem župnika Nekića uz državnu pripomoć, nabavilo je Namjestništvo potrebito orudje. Za sirenje dolazi sirar iz Bosne, a 32 kućne starešine obvezali se donašati svoje mlieko u sirarnicu. Ovog svibnja, ima sirarnica u Jesenicam započeti svoje djelovanje.

***

U južnoj Americi, osobito u Kili i Argentini hara vinograde jedan nova bolest zvana *Margarodis vitium*. Francezka gospodarska družtva zamolila sa svoju vladu, da shodnim mjeram preprieči uvoz te bolesti u Evropu.

***

Iz hrvatske tuže se vinogradari, da su im nasadi u nizinam znatno pretrpili od grčica (ličinka od hrušta); iste se tužbe čuju iz francezke i magjarske; iz francezke se još čuju tužbe proti *black-rotu*, koji im prieti uništiti sve amerikanske nasade, a proti kojem nije još pronadjeno uspješno sredstvo. Ministar poljodjelstva Viger, obrekao je u komori, da će zaiskati osobiti kredit e da pomogne vinogradarim, koji su se iztrošili regeneracijom vinograde, a sad im black-rot rad uništuje.

***

Ministarstvo za poljodjelstvo javlja, da se i ljetos, kod vojničkog živinarskog zavoda u Beču priredjuje cjepivo proti bedrenici svinja, i da će se prodavati po 10 novč. staklenica, koja sadržaje cjepiva za jedno navrćanje. Navrćanjem bodrenice postignuti su dosad izvrstni uspjesi. Najbolji i najmanje pogibeljam zeman za navrćanje bodrenice jeste u mjeseču srpnju i kolovozu, kad vlada velika vrućina.

***

Nova osnova zakona za povišenje poreza na pivo, s kojom je uvjetno skopčana i osnova za uredjenje plaća činovnika u cislajtaniji, ustanovljuje povišenje poreza za 1 hektolitar obična piva od 10 stupnjeva na 83 novčića, a za jedan hektolitar zdrelog piva (Lagerbier) na 1 fiorin. Po tom će se novim zakon za svaki hektolitar obična piva od 10 stupnjeva plaćati 2 fior. i 50 novč. poreza, a na 1 hektolitar zdrelog piva od 12 stupnjeva 3 fiorina poreza. Trošioci dobiti će na gornji porez 4% popustka. Neće biti više potreba jamčevine za porez na proizvedeno pivo, a i odredbe o odšteti poreza na izvedeno pivo biti će sasvim preinašene na bolje. Za nadzor velikih pivara biti će imenovani osobiti nadzornici. Istodobno biti će preinačeni zakoni o potrošarini na pivo. Pivare, koje ne proizvadjaju više od 20.000 hektolitara piva, uživati će osobitih pogodnostih glede poreza, a i drugih polakšića tako, da će moći konkurovati sa velikim pivaram.

***

Izvoz stolnog groždja iz magjarske u njemačku širi se u velike i vrlo uspješno. Zastupnik Rakonci uzeo je u zakup od vlade 200 hektara vinograda amerikanskog nasada u pržini na pet godina, i plaća vladi 18 novč. za svaki kilogram grožđja. On šalje grožđje ponajviše u njemačku u koševe od 5 do 10 kg. a prodaje grožđje po 30 do 60 novč. kilogram, napram tomu dali ga ranije ili kašnje šalje. Što se sve nebi dalo kod vas u ovom pogledu učiniti?

***

U Pruskoj bilo je lani nasadjeno lozom 17,292·9 hektara zemljišta, koje je lani rodilo 295,597 hektolitara vina. Najviše goje se vinogradi na Rajni, pa u Hessen-Nassau, Sleziji, Saksonskoj i Brandeburgu. U Erfurtu radjaju vinogradi poprieko 32 hektolitra po hektaru, u Trieru 22 do 23 hektolitra, na Rajni 19·95 hektolitara, a u Poznanskoj samo 2·73 hektolitra po hektaru.

***

Izmedju Austrije i Ugarske ustanovljen je izravni promet sa šekovim poštarskih štedionica, dočim je prije taj promet bio dozvoljen jedino preko Austro-ugarske Banke u Beču. Ova nova ustanova stupa u kriepost 1 srpnja t. g.

***

Godine 1895 stiglo je u Riečku luku 6523 ladja sa 1,063,970 tona tereta, i to 4247 parobroda sa 942,239 tona tereta, i 2276 jedrenjača sa 121,731 tonu tereta. Godine 1894 bio je življi promet, jer je bilo stiglo više 7 jedrenjača i 330 parobroda, sa 18.293 tone tereta više.

***

Kako *Bollettino delle finanze* javlja godine 1895 izvedeno je iz Italije za 60,000 kvintala manje jaja, nego li godine 1894. Taj manjak izvoza prepisuje se velikoj konkurenciji Rusije, gdje je izvoz jaja porasao na 11,000 maguna na godinu, u vriednosti od 2¼ miljuna rubalja. U jednom vagunu stane 95 do 115 sanduka jaja. Najviše kontinentalnih jaja troši Engležka i Francezka. Iz Austro-ugarske se izvaža svake godine 600,000 kvintala jaja, iz Italije 250,000 kvintala, iz Danske 120,000 kvintala. Njemačka troši sva svoje jaja, do 750,000 kvintala na godinu. Belgija uvaža do 80,000 kvintala taljanskih jaja, a izvaza do 50,000 kv. svojih jaja. I Francuzka izvaža mnogo jaja. Najviše jaja izvaža se bez lupine u limenim kutijam.

***

U Japonu je vrieme ljetos u velike podpomoglo gojitbu svilaca. Uzgojiti će se do 4,200,000 kg. svile, što odgovara na 65,000 bala; od koje će se izvesti nešto 60,000 bala u vriednosti od 57,375,000 Yen, te će ljetos čisti dobitak od gojitbe svilaca biti poprilici od 13,875,000 Yen.

***

U subotu dne 9 t. m. svibnja otvara se u Beču medjunarodna izložba gospodarskih strojeva, te ratila i orudja gospodarskog, koja će trajati do 14 t. m. Izložba će biti vrlo zanimiva, jer su prijavila svoje najnovije izume, prve svietske tvornice.

***

Blago, koje se bude vozilo kroz konal Cara Vilina I, plaćati će 13 maraka po prevozu, u živinarsko redarstvene svrhe.

Pitanja i odgovori „G. Poučnika".

A. Odgovori.

34. Molim vas, bili mi savjetovali da sieno iztiskam u bale, pak da ga spremim za do godine. Može li se sieno dulje vremena uzdržati zdravo i hranivo?

M. N. u K. (Hrvatska).

Ako je sieno posve suho i prevrelo može ga se stiskati u bale za do godine, ali ne za dulje vremena. Sieno nakon 6 do 7 mjesecih počme gubiti svoju hranivost, te se obično rabi i čuva samo za godinu dana. Staro sieno ni blago ne jede rado. Koliko gubi svoje vriednosti sieno staranjem, bilo je već tiskano u ovom listu, i to u podlisku „Katekizam gospodarske hemije" Prolistaj te one podlitske, u njima je sakupljeno ne procienjeno gospodarsko izkustvo. Knjižicu onakova sadržaja ima bi svaki gospodar i težak nositi po danu u žepu, a po noći pod uglavak.

35. Molim vas, može li se od ciepanih divljaka, koje jošte nisu davale ploda, rabiti godišnje ciepove za navrćanje drugih divljaka?

N. P. u B. (Istra).

Može, samo ako su mladice dosti jedre i zdrela drva. Nosenje ploda ne odlučuje na razplodjivanje navrćanjem, a navrtak se najbolje prima, ako su pistač i podstav srodni, s toga se najbolje primaju oni navrtci, gdje podstav pistačem od istog stabla navrnut.

36. Ove godine, kao i lani obrstimi gusjenica duhan tako, da ga moram više puta presadjivati. Molim za sredstvo obrane?

M. O. u D. (Dubrovnik).

Razsad dade se uzčuvati od gosjenica, ako se pomnjivo lovi lepurice, ako se poubijaju

kukuljice za preobrazbu, ako se sakupljaju i gnječe jaja. Da je i veći razsadnik uz malo pomnje i nastojanja postizava se podpuno svrha. Ako unatoč svega toga gusjenice preotmu maha, kako što se to doisto u više prigoda dogodi, onda valja rabiti izravno sredstvo protiva gusjenicam. U tu svrhu natjeraju se guske u sjemenište, da ove proberu i pozoblju sve gusjenice ili se pak škropi razsad takovim sredstvom, koje ubija gusjenice, bez da ozledjuje razsad. U tu svrhu prokuha se ½ kg. prostog sapuna, ½ kg. sode, te ½ kg. orasova lišća ili odpadaka od duhana u 6 litara vode. Kad prokuha onda se prociedi i razvodni su drugih 6 litara vode. Ovom ukropinom škropi se razsad, pomoću strcaljka, koje se rabe protiva peronospori. Dok dodje kaplja ove ukropine na tielo jedne gusjenice, ona se počme previjati, izkovrči se i skapa.

37. U mojoj radnji preostaje mi mnogo mastnih taložina Molim vas, bili se od istih dao priredjivati sapun? Koja bi se vrst sapuna dala prirediti rečenom mastnom taložinom, i kako da pri tom postupam?

A. B. u V. (Hrcegovina).

Mastne taložine, mogu se rabiti za priredjivanje sapuna, i to izravno ili neizravno. Izravno mogu se rabiti samo onda ako su prilično proste od tudjih primjesa, inače valja ih prije kuhati i čistiti od tudjih primjesa, osobito od zemljanih i vodenih primjesa. Mastne taložine rabe se obično za proizvadjanje prostog sapuna za domaću porabu, odnosno prostog sapuna za rublje. Postupak za priredjivanje običnog sapuna sasvim je jednostavan. Hoće se za to prilična kotlenica ili kotao, i kalup za skalupljivanje, odnosno za usiravanje sapuna. Evo opisa. Uzme se 5 kg. dobroga živoga vapna, pa se razmuti pomalo vodom, dok postane gusta kaša. Sad se pridoda ovoj vapnenoj kaši 5 kg vapnenaste sode (soda calcinata) i 40 litara vrele vode. Sve se ovo dobro izmješa, pa se pusti na miru za 16 do 20 satih vremena, da sasvim stane. Da otoložen̄je uzsliedi redovito pokrije se vidrica krpom. Sljedećeg dana, odlije se gornji izbistreni dio, dočim se taložini doda još 16 litara vrele vode, i opet se pomješa i ostavi na miru 6 do 8 satih vremena da stane. Kad se opet sasvim otaloži, odlije se bistri dio na stran u posebnu vidricu i čuva do porabe Sad se uzme 15 kg. nečište mastne taložine ili 7½ kg. čiste masti (loja, ulja), pa se doda onoj vodi (lukšiji), koja se je prva odlila od razmućena vapna i vapnenaste sode, i postavi se sve u kotlenicu pa na vatru, da za 6 satih vremena iz tiha i neprestano kuha. Nakon 1 do 2 sata vremena, kako se za kuhanja umanjuje iz kotlenice sadržina, usljed izhlapljivanja vode, dolije se malo a malo onu dugu 16 litara vode, što smo drugi put odieli iz vidrice u kojoj je bilo razmućeno vapno i vapnenast soda. Kad je izteklo 6 satih neprestana tiha kuhanja, doda se kipućoj smjesi u kotlenici $1\frac{1}{4}$ kilograma kuhinjske soli i dobro se izmješa, i nastavi kuhanjem još za $\frac{3}{4}$ sata vremena, dok se sapun napravi. Da se je sapun napravio pozna se po tom što u raztopljenom stanju pliva na površini kipuće vode u kotlenici. Ovaj raztoljeni sapun izlovi se kuhačom i postavi u kalupe, da se ugruši i iz njega izciedi voda. Nakon 4 ili 5 dana, odbiju se strane kalupa, izreže sapun pomoću žice na obične kockaste komade, i naslaga se na sjenastu, a promašnu mjestu, da se iz tiha suši.

38. U mom vinogradu ima svake godine na grozdju luga, a lišće biva žuto crvenkasto i odpada. Molim vas za poduku, kad, kako i koliko put da ga sumporim; kad kako i koliko put da ga škropim raztopinom modre galice, ako ono odpadanje lišća potiče od peronospore?

A. G. u L. (Hrcegovina).

Lug na grozdju potiče od nedaće (Oidium Tuckeri), a odpadanje lišća od peronospore. Proti luga je izvrstno sredstvo sumporni cviet, a proti peronospori raztopina modre galice. Podpuni učinak sumpora na lug, ima se ako se sumpor rabi za posve suha vremena i sunčana dana, a djelatnost raztopine modre galice, je baš obratna. Ako hoćete, da se nekom sigurnosti borite i proti lugu i proti peronospori, red je da se držite sljedećeg postupka. Dok izvale mladice red je da poškropite vinograd raztopinom modre galice, e da ih izčuvate od peronospore, koja često okuži mladice u njihovom prvom razvoju. Nakon 3 ili 4 dana, poslje nego li se je posušila poškropljena raztopina modre galice na lozi, posumpore se loze. Za sumporenje loza valja rabiti posve čistu vrst sumpora, i što sitnije sameljena, a valja sumporiti s njim loze za sasvim suha vremena, te vedra i sunčana dana, jer učinak sumpora, jeste dobar samo onda, ako kad se rabi djeluje na nje sunčane zrake. Jedno 15 dana kašnje kad mladice porastu malne kolik pedalj može te opet poškropiti, a 4 nedjelje po prvom sumporenju opet posumporiti. U redovitim obstojnostim, neće biti od potrebe, da dalje škropite i sumporite, ali ako u svibnju nastanu kišna vremena uputno je opet škropiti, i tor par dana prije nego li loza počme cvastni a isto tako i u kolovozu, ako u drugoj polovici padne obilne kiše i noćne rose. Treći put se sumpori po cvatnji, kad se resa iztribi, a to samo onda, ako se opazi da prvo odnosno drugo sumporenje nije bilo dosti djelatno, dočim škropiti valja svaki put, kad i malo uztraje vlaga, ili usljed kiša, ili usljed rosa.

39. Molim vas, kako se goji repa zvana burak, kako cviekla? Jesu li dobre za jelo? Mogu li se za zimna doba čuvati?

A. G. u L. (Hrcegovina).

Burak i cviekla su blitve posve srodne. Za Burak nije nam poznato da bi se gojio za jelo, nego za pravljenje sladora i za hranu blaga. Sije se u proljeće izravno na polje, u krepkim dobro obradjenim zemljam i to u redove raznog razmaka, napram vrsti repe i svrsi uzgoja. Kašnje se 2 do 3 puta okopa. Zimi čuva se u zemunicam, ili takovim mjestim, gdje ne smrava. Cviekla goji se, kao povrtlina. Sjeme sije se u graste ili izravno na polje, ali je bolje sijati u graste, jer se ranije uzgaja razsad. Razsad sadi se po kiši ili dok je zemlja vlažna, u redove od 35 do 45 cm. razmaka; pa se, dok se razsad okriepi okopa jedanput, a kašnje kad poraste još jedanput ili dva puta. Druge njege ne trebuje, nego zalievanja, osobito dok je mladja, i kad zavlada suša. Za zimu sprema se u zemunicam, koje se izkopaju u nepropustnoj gnjilači. Izkopa se zemunica toliko velika, da u njoj bude mogla stati sva cviekla, pa se stiene iznutri progore slamom, a onda se oblože slamom, pa naslaga cviekla. Odozgor se nad cvieklom postavi takodjer sloj slame, a nad ovim sloj gnjile 50 cm. debeo, pa se dobro sabije, i izgladi poput krova, da voda lako otiče, a i naokolo napravi se jarak za oticanje vode. U zemunicu ne sprema se cviekla za kišna vremena, nego sa suha, a i poslje neg se pobere drži se nekoliko dana na zraku, da izgubi suvišnu vodu. Za zimu čuva se cviekla i kiselenjem. U tu svrhu izreže se u sječke ili izstruga, pa naslaga u badnje, dobro osoli i pritisne. Postupak je po prilici isti, kako za kiselenje kupusa.

40. Lani sam ostavio celer preko zime u zemlju, da od njega sjeme uzgojim, ali je pognjio. Molim, kako imam čuvati celer za sjeme?

A. G. u L. (Hrcegovina).

Celer vam je u zemlji pregnjio po svoj prilici radi toga, što je bio odveć plitko zasadjen i u odveć vlažnoj zemlji. Preko zime za sjeme najbolje je da čuvate celer zakopan u suhoj pržini u sanduku; a sanduk da držite na suhu mjestu, gdje ne smrzava. Ako imate u vrtu takovo mjesto, gdje zimi ne leži voda, a zemlja je dosti prha, možete u njoj zasaditi selen, nešto 10 cm. duboko, da prezimi; težko da će u takovoj zemlji prozebsti ili pregnjiti.

B. Nova pitanja.

41. Molim vas, kako se dragomašćuju ptice, da traju više vremena?

J. M. u K. (Neretva).

42. Molim vas, koje su najbolje vrećice za prociedjivanje finih vrstih vina? Ovdje se služimo običnim cjedilim od drva, a vrećicam od gusta platna, osobito za procjedjivanje masta za domaći šampanjac, u uvjerenju, da staklenice manje pucaju, čim se bistrije lieva.

D. M. u Ž. (Primorje).

43. Koji je najbolji pupir za prociedjivanje i gdje se nabavlja?

D. M. u Z. (Primorje).

44. Jeli bolje saditi u jednom vinogradu, samu jednu vrst loze, ili pomješano više vrstih, kako je ovdje kod nas običaj?

J. B. u P. (Istria).

☞ Odgovori na javna pitanja kao i nova pitanja, primaju se rado od svakoga, pa i ne bili predbrojnici.

OTVORENI DOPISI
GOSPODARSKOG POUČNIKA.

Predplatili su predbrojbu do konca godine 1896.

P. N. gospoda: Zahija D. P. ž.

— V. g. Obradović M. — Vaša predbrojba podmirena je do konca kolovoza t. g.

— V. g. J. Stucin i Sin. — I vaša do konca kolovoza t. g.

— V. g. Lučić S. — Broj 5 i 7 poslali smo vam iznovice.

V. g. Antulović A. — Knjigu „Duhan“ i „O uzgoju i njegovanju cvieća“ poslali smo vam. Za ostale knjige, red je da se obratite kojoj knjižari u Zagrebu, jer ih ovdje nemamo na prodaju.

— V. g. Fučić I. — Mi smo skroz uvjereni, da od svih strcaljka što se preporučaju jeste najbolja ona „Vermorel“; i ako je skuplja od drugih, ali je čvršće gradjena i trajnija.

— V. g. Sokić I. N. — U srednjoj zemlji, n. p. na ilovači, koja ne oskudieva fosfornim solim i pepelikom, svaku 100 kg. kilske salitrovine, povećaje dohod kod pšenice za 300 kg. zrnja po hektaru; a kod zobi za 400 kg. Naravski, u normalnim odnošajim, jer ako udari neobično velika suša ili neobično kišovito vrieme, onda nastane nerodica i na najboljoj zemlji. O porabi umjetnih gnojiva, i o njihovom izravnom uplivu na povećanje plodovitosti, mi ćemo počet obširno pisati u budućem broju.

— V. g. Marković A — O tekućem mazu za voćna stabla napisan je osobiti članak. Intenzivno gospodarenje izplaća se dan danas i na srednje dobrim imanjim, osobito ako su prometni odnošaji povoljni, kako što je kod vas slučaj. Pametna uporaba strojeva, eliminuje dobrim dielom ručnu radnju, a umanjuje troškove proizvodnje napram mjestnim odnošajim za 50 do 60 postotaka.

U ZADRU, 1896.

Brzotiskom Narodnoga Lista.

Godina XV. Izlazi na 1 i 16 svakog mjeseca Broj 10.

GOSPODARSKI POUČNIK

Obće blagostanje zavisi o blagostanju pojedinca a temelj blagostanju pojedinca, jest razboriti rad uz vještu uporabu nauke i izkustva.

Upraviteljstvo lista je u Zadru

Predbrojba u *Austro-Ugarskoj* stoji 3 for. na godinu, u *Inozemstvu* 8 franakà na godinu. *Uvrstbe* plaćaju se 8 novč. po redku za prvi put, a svaki sliedeći put 3 novč. redak. *Clichè* računaju se 5 novč. po centimetru četvornom.

Upravitelj i Izdavatelj: PETAR L. BIANKINI

Odgovorni urednik: NIKOLA ŠIMIĆ

Pisma, naputnice itd. itd. upravljaju se *Upraviteljstvu Gospodarskog Poučnika u Zadru.* — Rukopisi se nevraćaju.
Predbrojba je obvezna za godinu danà, a izplaćuje se u Zadru.
Tko nepovrati prva dvu broja obvezan je predbrojbi za godinu dana.

ZADAR, 16 Svibnja 1896. Ciena je listu 3 fiorina na godinu. ZADAR, 16 Svibnja 1896.

Medjunarodna izložba gospodarskih strojeva u Beču.

Od neko doba su začestale svakovrstne izložbe, da je čovjek gotovo u neprilici, koju da posjeti. Mnoge su od tih izložba na prosto lokalnog interesa, mnoge su za paradu, a kod veći dio takovih izložba, jedan koji je jednoč posjetio jednu veću svjetsku izložbu, malo što novo ima da vidi i da nauči.

Bečka medjunarodna izložba strojeva, koja je bila otvorena dne 9 tekućeg svibnja, a traje do 15 tekućeg mjeseca, nemože da se broji u takove izložbe, jer je njena svrha doisto praktična, biva da predoči svietu koliko se je napredovalo gospodarskim orudjem i strojevim, i što se je doisto dobra, praktična i čvrsta kroz zadnje doba na strojevim i orudju popravilo i izumilo.

Izložbeni odbor ima s toga svoju porotu, koja ima da praktično pokuša svaki najavljeni izum ili popravak, te da usljed kušnja pravedenih izreče sud, dali je dotična novost doisto od praktične koristi.

Broj izložitelja je prilično velik, kako što i broj predmeta. Osobito su dobro i obilno zastupane bečke i pražke tvornice, ali zato neizostaju njemačke, engležke i francezke tvornice.

Tri tvornice su zastupane strojevim za oranje na paru, a medju timi prednjači engležka tvornica Fowlerova, koja je izložila najbolje i najsavršenije strojeve, te vrsti.

Najavljeno je 26 novih izuma, od kojih je uzeto u obzir samo dvadeset. Od tih pak najvažnijih su: Ekstirpator Černowskya i D. iz Praga, kojemu su odgrnjače srcasta oblika, a ima svrhu da pred sjetvom na brzu ruku preore zemlju za sjetvu, e da se neizgubi zimska vlaga.

A. Dobry iz U. Četno iznio je jednu ručnu spravu za razsipavanje kilske salitrovine; i jednu obću zapregu, koja je tako sastavljena, da se sasvim lako može naravnati na način, da se volovi ili konji mogu podpregnuti bez da gaze po zasijanom bilju.

J. Kovaržik iz Prosnica iznio je jednu okopavaču za repu, koja se za radnje dade u čas naravnosti napram širini redova, što je od osobite koristi, ako redovi nisu pravilni, i ako tegleće blago s neopreza zategne okopovaču desno ili lievo.

Süss, Stiel i Seligstein iz Ingolstadta iznili su krilatu branu, kojoj se pobočna krila mogu po volji u tili čas postaviti izvan radnje.

N. Heid iz Stakerau iznio je jedan trieur, čiji je plašt providjen izdubinam, da čisti i okruglo sjeme od trava.

Billioud iz Pariza iznio je stroj za prebiranje i čišćenje sjemena u isto doba. Stroj za radnje izim što se dobrano trese, vrti se brzo sredobježnom silom, te tako omogućuje izlučenje sjemena od korova i probiranje sjemena po vrsti i dobroti.

Sijala novih ili popravljenih iznieli su R. Sack iz Lipskog, J. Pracner iz Raudnitza i F. Melichar iz Praga. Od ovih sijala najjednostavnije i najpraktičnije pokazuje se sijalo Melichara, koje je čvrsto i vrlo jednostavno gradjeno, a sredstvom jednostavne ručice, dade se za čas naravnati za onu vrst sjemena, koju želimo sijati, bila ona velika ili malena. Nije potreba izmjenjivati nikakovo kolo na sijalu, dode se lako i u čas izprazniti, a širina redova, dade se za čas naravnati po volji, dapače i za radnje dade se u čas obustaviti sijanje na cielom stroju ili na pojedinim djelovim. Ovo sijalo ima jednostavni pristroj za vodjenje i ravnanje sijala u redove, koji omogućuje da jedno diete može ravnati sijalom.

K. Drössler iz Novog Tečina iznio je spravu za kuhanje krme na paru. U toj spravi kroz $^3/_4$ sata vremena, uz potrošak od 8 litara vode i $2\frac{1}{2}$ kg. kamenog ugljena, dade se izkuhati 50 kg. krompira.

Ima još po koji izum manje vriednosti, a u obće se opaža, da svi tvorničari sada nastoje graditi praktične, solidne, i lako uporabive strojeve, jer ih je izkustvo uvjerilo, da nije dosti prodati jedan stroj, dali da je od potrebe, da je taj stroj trajan, svrsi shodan, da ga prosti čovjek može rabiti, i da se dade lako popraviti ako se izšteti; jer onda takav stroj i drugi naručuju, pa čim je veće proširenje i poraba jednog stroja, tim je za njih veća korist.

Svakako ovom izložbom prokrčen je put, toli željenom prokušavanju strojeva, pa bi za obći gospodarski napredak bilo želiti, da se ovim putem nastavi, e da se zna što je dobro, praktično i od svakoga lako uporabivo, a što se uz svu sjajnu reklamu ima odlučno odbaciti, kao nevaljano.

Obhodnja povrća u vrtovim.

Ako hoćemo, da nam povrće dobro uspjeva, red je da ne gojimo svake godine istu vrst na istom komadu zemlje, jer onda zemlja brzo izjalovi, a povrće ne uspjeva i izrodi. Doduše malo ko pazi na to, i kad povrće izjalovi pripisuje se mnogo čem drugom, ali se ne vjeruje, da se je zemlja s neprestane gojitbe izmorila.

Tko hoće, da iz svoga vrta crpi što moguće više koristi, red je da u njemu goji povrće

PODLISTAK.

Katekizam Gospodarske hemije

od

D.ra E. WILDT-A

Ravnatelja agrikulturno-hemičnog pokušališta u Poznanju.

Po šestom izdanju njemačkog izvornika preveo

F. RADIĆ

Učitelj strukovne učionice u Korčuli.

(*Nastavak vidi broj 9*).

353. Što se može da kaže obzirom na hranitbenu vriednost slame od žitaricâ?

Znatno manja je hranitbena vriednost slame od žitaricâ, nego li ona suhih krmiva, nu ipak je slama od jarinâ poprieċno nešto bogatija surovim proteinom a oskudnija surovim vlaknom a zato je i ponešto hranivija nego li ona od oziminâ. Od upliva je takodjer i stanje zrelosti, kao što i kod suhih krmiva, jer je posve uzrela slama oskudnija proteinom i manje probavljiva, nego li ona koja je ubrana u manje napredovanu stanju zrelosti. Nego se obično zlamenito povećava hranitbena vriednost slame tim što je ona u velikoj kolikoći pomiešana zelenim travama i mladom djetelinom (na primjer kad je rumena djetelina posijana izmedju ječma) ili što je nerazvijeno zrnje u znatnoj kolikoći zaostalo u klasju.

Što se tiče probavnih razmjerja hranivâ u slami od žitaricâ, to je surov protein još teže probavljiv, nego li u suhim krmama, zar za 20 do 30%, dočim surovo vlakno biva uprav tako podpuno ukorišćeno, kao u dobru livadnom sienu, a i bezdušičnati izvadci su prilično lako probavljivi. To vriedi koliko za ljetnu toliko za ozimu slamu, samo su za posliednju probavna razmjerja, navlaš za protein i bezdušičnate izvadke, prosječno nešto manja nego li za prvu.

Često se ovcama podmeće slamnate stelje nebi li ju žderale; one onda izbiraju samo zaostalo zrnje i nježnije, hranivom bogatije čestice lišća, pa će se takova krma u svojoj hranitbenoj vriednosti malo razlikovati od dobra livadnog siena.

354. Kakva je slama od mohunjačâ?

Slama od mohunjačâ je u obće bogatija dušikom nego li ona od žitaricâ a može pri veoma listnatim rano pobranim vrstima da dostigne vriednost srednjeg djeteličnog siena. Obzirom na probavljivost pokazuje se u toliko neka razlika, u koliko je surovo vlakno teže, dočim su protein i bezdušičnati izvadci lašnje probavljivi, nego li u slami od žitaricâ.

Slama od mohunjačâ odlikuje se uz to i visokom svojom sadržinom vapna, i zato je veoma prikladna kao dodatak u krmnim smjesama koje oskudievaju vapnom.

355. Kolike su vriednosti plieva i mohunje od žitaricâ i mohunjačâ?

Plieva i mohunje od spomenutih vrsti plodina ne razlikuju se mnogo u sastavu od dotičnih vrsti slame; nego su one ponešto bogatije dušikom i lašnje probavljive, a uz to jih životinje radje žderu nego li slamu.

Iznimkom je u tom samo ječmena plieva, koja radi osatâ kad se krmi stoki obično izazivlje pogibeljne bolesti, tako da se čini bolje, da se i ne upotrebljuje za krmljenje.

po nekoj stalnoj osnovi, e da preko cielog ljeta bude vas vrt zasadjen, i da se povrtline izmjenjuju tako, da jedna ne dodje na drugu, ni da se jedna goji na štetu druge, nego da se bude unapred stalno znalo, gdje i kada će se gojiti dotična povrtlina, dapače, da će dobro uspjevati.

Da se obhodnja može redovito provesti valja vrt razdieliti na stalne nepromjenjive predjele, te prama istim urediti obhodnju.

Evo primjera jedne takove obhodnje.

1. Predjel, obilno gnojenje. Obilno gnojenje ljube sve vrsti kupusa, ločike (salate) i krastavci, a obilno gnojenje zdrelim gnojem tjube patlicani i rodakve 2. Predjel. Na ovaj predjel goje se povrtline, koje ljube zemlju, koja je pred godinu dana bila dobro pognojena, a te su: mrkva, repa, selen, pasulj i bob, spinat, te bieli i crljeni luk. 3. Predjel. Na ovom predjelu goje se povrtline, koje uspjevaju bez izravnog gnojenja, samo ako je zemlja još dosti u snazi od gnoja primljena godinu ili dvi godine dana prije. Na ovom predjelu goji se grašak, leća, pršun, i mnogo povrća koje je navedeno u drugi skupini. 4. Predjel. U četvrtom predjelu goje se povrtline dugovječne, kao kren, artičoki, šparoge i slična. Na ovaj način, dok se na tri predjela izmjenjuju povrtline svake godine, četvrti se predjel goji stalnim povrćem, da se pak i on izmjeni u obhodnji; a u vrtu ima preko svega ljeta obilno liepa povrća.

Ovim načinom bez uštrba za plodovitost zemlje može se svake godine na jednoj zemlji gojiti dvi do tri vrsti povrća; tako se n. p. na prvom predjelu, nakon rane cvjetače, sa medju gojitbom salate, može gojiti špinat. Nakon omašno zasijanih rodakvica, može se uspješno gojiti štrbka (Endivia) ili kasne vrsti kupusa. Po salati glavatici goje se takodjer kasne vrsti kupusa. U drugom predjelu na zimsku ločiku goji se pasulj, za spinatom goji se bob i pasulj, za ranom salatom selen, za ranim graškom vrzinu. L. P. S.

Medič loze (Coccus vitis).

Medič nije čest na lozam, pojavlja se radje po odrenam i u nizinam, te ogubavi loze.

Da je lozu napao medič najbolje se pozna za rezanja loze, pa u svibnju mjesecu, kad ženske s nesu jajasca.

Jajasca od mediča su crljenkasta, a omotana su u bjelkastoj paučini. Iz jajasca izvali mladi medič koncem lipnja i u srpnju.

Na lozam na kojima se vidi crven-glavih mravih, može se odmah zaključiti, da ima i mediča.

Medič se pojavlja na pojedinim lozam, i drži se radje staroga drva, osobito u pozuham panja. Samo kad se jače razplodi širi se i po mladjim djelovim loze, dapače i po lišću i po mladicam. Loza, koju napadne medič trpi znatno, ne radja, a kadkad pogine. Na oko dade se od mediča napalu lozu prepoznati, po kržljavosti mladica i po žutom lišću, a onda po tom što se loze pokazuje čadjave.

Proti mediču dade se uspješno boriti, u tu svrhu pomaže struganje stare kore u zimsko doba, i izgaranje iste.

Još uspješnije djeluje proti mediču gusto vapneno mlieko. Ovim se sredstvom zimi, za suha vremena dobro namažu svi djelovi napadnute loze.

Škropljenje loze raztopinom mazavog sapuna, takodjer pomaže protiva mediču, ali više od svega pomaže škropljenje ili mazanje gustom raztopinom modre galice. U tu svrhu raztopi se $\frac{1}{2}$ kg. modre galice u 3 litra vrele vode, pa kad se raztopina ohladi mažu se loze; ovo je sredstvo vrlo uspješno, i jedno samo mazanje je dostatno, da utamani vas medič.

Na onim lozam, gdje je medič već preoteo maha, te su loze okržljavile, bolje ih je sasvim izkorieniti i izgoriti.

Ruže penjalice.

Nema ljepšeg nakita pokraj kuće i u bašti, što je ruža penjalica, samo ako je pravilno uzgojena, i ako je odabrana prikladna vrst.

Valja s toga pri sadnji ruža penjalica, osobite pomnje posvetiti izboru vrsti.

Ruže penjačice su osobito prikladne za izkićivanje ulaznih vrata perivoja, zidova, pa za pravljenje odrena i sjenica.

Za sjenice, valja po sriedi ostaviti prolaz barem od 2 metra širine, a na dva metra razmaka sadi se i ruža od ruže.

Gdje će se razapeti ruža penjalica valja izraditi kostur i to ili od drva ili od gvoždja. U oba slučajeva valja zasaditi stupova na $2\frac{1}{2}$ metra razmaka, pa se svežu medju sobom ili žicom ili ljetvam.

Uz svaki kolac zasade se dvi ruže, jedna od vrsti *„Alba plena"* a druga od vrsti *„Setina"*. Vrst *„Alba plena"*, jer bujnije i brže raste, vodi se na visoko, i nastoji se da se izprekriži isto vrstnom ružom suprot stojećom, dočim se vrst *„Setina"*, koja sporije raste razapinje po stranam. *„Alba plena"* cvate bielim cvietom *„Setina"* liepom ružičastom bojom, koje se boje baš krasno skladaju. Čim je bolje pognojena zemlja u kojoj se zasade ruže penjačice, tim se one bujnije i brže razviju, pa se već u par godina može imati posve srasla odrena.

Izmedju penjalica, na jednakom razmaku sade se ruže visokog uzrasta; kako što su vrsti *„La France"*, *„Monsieur Boncenne"*, *„Capitain Christy"*, *„Paul Neyron"*, *„Perle des Jardins"* i slične.

Izmedju ovih pak u jednakom razmaku sadi se čučavih ruža, pa se na ovaj način uzgoji krasna odrena, koja će dobrim dielom ljeta biti u cvatnji i pružati nam krasnu sjenicu.

O zalievanju krastavaca.

Zalievanje krastavca je od odlučnog upliva na njihovu plodovitost. Vrlo se često prepisuje hrdjav rod krastavaca suši, velikoj žegi, i drugim nevoljam, a baš pravo rekuć uzrok ne rodovitosti krastavaca jeste zalievanje.

Mnogi misle, da krastavce valja svaki dan i obilno zalievati, a tim se baš postizava protivna svrha, jer se zemlja odveć ohladi, pa rizve ne nameću cvieća, a i ako cvataju cviet odpada bez da se oplodi.

Krastavce je dosti zalievati svako 8 dana, ali kad se zaliju valja ih posve obilno zaliti, t. j. tako da se zemlja posve zasiti vodom, te ju više ne upija.

Za zalievanja valja štediti rizve i cvieće, jer ih snaga vode ubija, bolje je, da voda pada izravno na zemlju, ili još bolje, da teče i da se ustavlja u jamicam oko kućica krastavaca.

Mrzlom vodom iz bunara ili tekućicom nesmje se zalievati, jer krastavac ne ljubi mrzlu vodu; ovakovu vodu valja lievati u jame ili badnje, da se stajanjem nešto ugrije i da izgubi onu naravnu mrzlost.

Još veći učinak postizava se uzgajanjem krastavaca, ako se vodi za zalievanje primješa $^1/_5$ osoke (gnojnice), i ako se, poslje nego li se je dobro natopila zemlja, poškropi nešto malo lišće. Ovakovim zalievanjem svaku osam dana, izim što se prištedjuje velikog truda, radjaju krastavci tako obilno, da čovjek ostane iznenadjen.

Serradella.

Serradella spada u red krmnih rastlina, koje u mnogim predjelim daju najbolju i najizdašniju hranu.

Ljubi lake, prhe, zemlje, ali ne odveć suhe, ali uspjeva i na svim drugim vrstim zemlje, samo ako su dostatno duboke.

Raste 80 do 120 do 150 i ćak do 170 cm. visoko, naravski u povoljnim okolnostim, gdje su joj uvjeti zemlje i vlage prikladni.

S početka po sjetvi, osobito ako vlada suho vrieme, serradella raste vrlo sporo, dočim nakon prvih kiša u kolovozu razvija se baš bujno i raste na oko. Tho hoće, da mu se i ranije primjerno razvija, red je da ju sije u smjesi drugim krmivim rastlinam, a u tu svrhu su najprikladnije taljanska ljuljika, heljda i grahorica. Ako se serradella sije sama, onda se hoće za hektar zemljišta 24 do 36 kilograma sjemena; dočim ako se sije u smjesi drugim travam onda se hoće nešto 20 kg. sjemena na hektar.

U predjelim, gdje nakon sjetve nije vrieme prikladno klijanju, kako što i po onim mjestim, gdje ima mnogo zareznika i ptica, koje zoblju puno sjemena, valja sijati više sjemena, nešto oko 50 kg. po hektaru.

Sa hektara zemljišta napram mjestim odnošajim, kod kojih najviše odlučuje snaga zemlje i vlaga, pokosi se sa hektara zemljišta 15,000 kg. do preko 50,000 kg. zelene krme.

Serradella posušena daje izvrstno sieno u kojemu je razmjer hranivosti, kao 1:5.

Zasićivanje ili impregnacija kolaca.

Drveni kolci rabe se puno u vinogradim i voćnacim, i kako lako gnjiju, osobitu u onom dielu koji stoji u zemlji, jesu jedan od jačih tereta za vinogradare i voćare. A kako sve više nestaje šuma, kolci ne samo da bivaju svake godine skuplji, ali ih je i mnogo teže dobavljati.

Red je s toga povećati trajnost kolaca, da više traju. Trajnost kolaca povećava se impregnacijom, jer impregnirano drvo teže gnjije od drva neimpregnirana.

Preporuča se toliko postupaka i načina za impregniranje kolaca, pa ćemo ondje navesti jedan od novijih načina, kojeg preporučaju, kao vrlo dobar.

Uzme se $\frac{1}{2}$ kg. modroga kamena (modre galice), i metne se u badnjić i dolije se 25 litara vode. Nekoliko se puta promješa, dok se modri kamen sasvim raztopi u vodi. U ovoj zelenkasto modričastoj raztopini urone se dalnji, deblji i zaoštreni krajevi kolaca, tako da za $\frac{1}{2}$ metra visine stoje uronjeni u raztopini modrog kamena, i ostave se da se moče 3 do 4 dana.

Za doba močenja upije drvo raztopinu modrog kamena, i ona prodre u sve drvo i popne se do vrha kolaca. Sad se izvade kolci iz raztopine modrog kamena i urone u vapneno mlieko. Ovako priredjeni kolci velike su trajnosti i ne gnjiju lako.

Raztopinu modrog kamena laglje, brže i podpunije upija drvo, ako je zeleno; dakle za impregnaciju valja rabiti zelene kolce. Ako su se kolci stojanjem posušili, onda puno teže upijaju raztopinu modrog kamena, pa takove kolce valja držati uronjene u raztopini barem 10 do 12 dana.

356. Nahodi li se u slami zlamenit dio dušika u obliku škroba?

Pošto u zrelim rastlinama ima tek malo ili kao nimalo dušika u nebjelanjkastim slučeninama, tako sadrži slama, navlaš ona od žitaricâ, dušik mal da ne izključivo u obliku bjelanca. Samo kad se je berba plodina započela prije podpuna zrenja, ili kad one pri berbi imaju još zelenih izboja, nahode se neznatne količine nebjelanjkastih dušičnatih slučenina.

357. Koje su vrsti slame davaju ponajviše konjima?

Najprikladnije vrsti slame za konje jesu zobena i ražena slama, dočim jim se samo oprezno može davati slama od mohunjača radi njezinog težko probavljivog surovog vlakna.

Slama se konjima krmi ili duga ili izsječkana, što se zadnje navlaš preporučuje onda kad se dodaje žitna krma, ali ipak treba dobro paziti na to, da sječka ne bude ni odveć kratka ni odveć duga; najprikladnija duljina je od prilike ona od 2 cm.

358. Koje su vrsti slame najprikladnije za preživače?

Za govedju stoku najbolje su ječmena i pšenična slama, navlaš se prva preporuča za krave muzare, dočim se ovcama radje dava zobena slama. Osjem tiz h daje se preživačima još i slame od mohunjačâ, koju oni bolje probavljaju nego li konji, i to tankostablične vrsti, tako slama od graška sadjenika i od grahorice stoki velikog zuba, surovije vrsti, kao vučkovina i cima od repice ovcama.

Ako li pri obilnoj hrani slama treba da služi za izpunjivanje probavne cievi, onda se daje duge, dočim, ako li pri oskudnoj hrani treba da sačinjava glavnu sastavinu hrane, bolje je da se daje u obliku sječke. Ovcama se slama podmeće najcjelishodnije na pregrizanje; pomoću sposobnosti, da usnama mogu da proberu nježne listne čestice i zakržljavo zrnje, izrabljuju one još dobro i same vrsti slame surova vlaća.

(Sliedi).

Njegovanje kopita ždriebaca.

Ždriebadi valja iz prve mladosti njegovati kopito, jer konj hrdjavih kopita, neka je i najplemenitije pasmine, nije podpuni konj.

Mlado, meko i gibivo kopito ždriebčeta dade se uobličiti po miloj volji, a njegov oblik ovisi ponajviše od izvanjskih okolovština.

Gdje ždriebad žive u prilično naravnim odnošajim, i dostatno se kreće na otvorenu, ne trebuje kopito velike i osobite njege, jer tu narav sama podupire redoviti razvoj kopita. U ovakovim okolovštinam izjede se uprav toliko nokta i podplata od kopita, koliko za novog izraste; nokat nebiva nikad odveć dug, a vilica kopita dolazi uvjek u doticaj sa zemljom, te uzdrži gibivost i pruživost kopita.

U ovakovim prilikam razvija se kopito posve redovita obliko i veličine odgovarajuće dotičnoj pasmini.

Gdje ždriebad žive puno u štaji, te kopito razmjerno više raste, nego li se troši nokta i podplata, ne samo, ali je i podvrženo štetno djelovanju razjedujućih sastavina od osoke mokre stelje, pa stoga u svakom slučaju kopita ždriebadi trebuju pomnjive njege.

Kad se manje troši kopita, nego li ga raste, onda postane kopito odveć dugo, pa se posve lako izkrivi na stranam i izobliči.

Da se kopito ne izkrivi valja ga svako često rezati, ali pri tom rezanju valja štediti podplat i vilicu kopita.

Da kopito neizgnjije hoće se za ždriebad uvjek dobre i suhe stelje; a osobito valja paziti, da neizgnjije ili da se neizobliči vilica, jer je onda takovo kopito za uvjek izkvareno.

Da se ždriebe prišuši podkivanju, valja mu svako često podizati nogu, pa mu tući po rubovim kopita i po podplatu jednim ključem ili čekićem. Još se laglje privikne ždriebe podkivanju, ako ga se svako često dovaža do konačnice u podkivača, i ako mu se dižu noge, i tuče po podplatim kopita na način, kako je prije rečeno. D. Ú. L

SVAŠTICE

Liepak za nadpise u vlažnim konobam, priredjiva se, ako se 25 grama stolarste klije (Colla caravella) preko noći namoči u 100 grama 6 postotne kvasine; pa onda ako se doda 50 grama pšeničnog brašna, te dobro izmješa i dolije još 400 grama vode, pa onda ugrije dok prevrije. Ovako priredjeni liepak vrlo je čvrst i trajan, te da ga se odliepi od staklenica valja iste za više satih držati u vodi.

Zapala vimena kod krava pozna se po tom, što se umanjuje dojnost, i što vime nateče. Mlieko koje se muze, vrlo često je gusto i usječeno, a kadšto i krvavo. Na životinji opaža se znakova ognjice i žedje, a pada volja za hranom. Da se zapala predusreti valja vime dobro omuzti, a onda valja praviti obloga mlakom vodom, ili mliekom. Rad pročišćenja tiela daje se glauberove soli sa 30 grama salitrovine sve raztopljeno u $\frac{1}{2}$ litre vode. Ako vime postane odveć crveno i toplo onda se maže kvasinom i ilovačom, ali ovo mazanje valja često opetovati.

Sredstvo proti nametnic'm bilja. I cvieće i povrće i voćna stabla, dapače može se reći sve bilje podvrženo je raznim nametnicim od kojih su najčešći razne listne uši, cori, medič, buvač, mravi, gusjenice i crvi. Sredstvo, kojim se sigurno svi ovi nametnici utamanjuju priredjuje se, ako se sedam žlica buhača u prahu, 3 žlice duhana u prahu i 100 grama običnog ili mazavog sapuna razmuti u $\frac{1}{2}$ litre prosta špirita i 100 grama salmiokove žeste (amonijaka). Ova se smjesa ulije u jednu staklenicu, koju se dobro začepi i izloži za 8 dana na suncu. Onda se prociedi kroz krpu i čuva u dobro začepljenoj staklenici do porabe. Za škrokljenje proti nametnicim rabi se jedan dio ovog izvadka u šest dielova vode.

Umjetni gnoj za krastavce djeluje vrlo izvrstno, te ne samo da dobro podpomaže njihov razvoj, ali i njihovu plodovitost. Profesor Moerker goji svoje krastavce sa smjesom od jednakih djelova duščno kisela amonijaka, klorkalija i superfosfata. Svakom busu krastavca dade po 10 grama ove smjese, a po gnojenju odmah dobro zalije krastavce. Ovo se gnojenje opetuje svake treće nedjelje sve do konca rujna, pa se rizve razrastu na 6 do 7 metara dužine, a nuzto nose obilna ploda. Izim gornje smjese izvrstno uspjevaju i radjaju krastavci, ako se gnoje sa smjesom od jednakih djelova kalijeve salitrovine, sumporno kisela čipavca i superfosfata, uz $\frac{1}{2}$ diela klorkaliuma. Kod ove se smjese daje pojedinom busu po 10 grama svake treće nedjelje.

Zašto zloljesine (Oleandri) ne cvatu. Zloljesine su poznate, kao najobilnije i najtrajnije cvatuća stabla, pa ipak kadšto biva, da neće da cvataju. Uzrok toj ne cvatnji zloljesina valja tražiti u nedostatnoj količini zraka i svjetla, jer valja zloljesine premjestiti ili posaditi na zračnijem i sunčanijem mjestu. I posve stara stabla za koja bi se reklo da su zaključila svojim cvatanjem, ako dodju na sunčanijem i zračnijem položaju opet obilno cvatvaju.

Gospodarske Viesti.

Sa svih strana stižu dobri glasovi o stanju vinograda. Rese ima dosti, a dosad nema nijednoj bolesti traga. I usjevi su se zadnjim kišam znatno pomogli.

***

Hrvatsko-slavonska zemaljska hipotekarna banka u Zagrebu, u svojoj zadnoj skupštini zaključila je promjenu pravila, na način da se banka ovlašćuje na djelovanje izvan teritorija kraljevine Hrvatske i Slavonije; pri čem se jamačno u prvom redu misli na Dalmaciju i Istru. Ova nas viest u velike veseli, jer je ovo najveći novčani zavod u Hrvatskoj, koji daje novac uz malu amortizacionu kamatu, a da se je u hrvatskoj obolio kamatnik zasluga je ovog zavoda.

***

Dne 9 t. m. bila je po samom ministru Ledeburu otvorena medjunarodna izložba strojeva u Beču. Izloženo je puno vrlo savršenih i dobrih gospodarskih strojeva i izmedju tih više novih izuma.

***

Po novom poreznom zakonu biti će u Cislajtaniji oboljena zemljarina za $1\frac{1}{2}$ miljun fior.

***

Od 17 do 20 rujna t. g. obdržavati će se Budimpešti medjunarodni gospodarski kongres. Jedino pitanje, koje će kongres imati da rieši jeste pitanje o naglom opadanju ciene žitija. Iz njemačke će kongresu sudjelovati dvorski savjetnik M. Eyth, Grof Mirbach, Grof Rechberg i prof. D.r W. Lexis. Iz Belgije: A. Lippens, Proost i Grof van der Straten; iz Austrije: Grof J. Falkenheyn, Princip F. Lobković, L. Frankl, D.r M. pl. Proskowetz; iz Španjolske: de Claurado; iz Francezke: I. Mèline, prof. Marion i de Molinari; iz Švajcarske: prof. Wolf; iz Englezke: Chaplin i W. Gilbey.

***

Hrvatsko trgovačko družtvo „Merkur“ u Zagrebu preustrojilo je shodnim načinom svoj namjestbeni odsjek, kojemu je svrha, da hrvatskim ili inozemnim trgovačkim kućama, tvornicama, novčanim zavodima i trgovcima u obće, privede prikladne sile za posao, odnosno da trgovačkim činovnicima, putnicima, pomoćnicima i drugim namještenicima svake poslovne struke pribavi odgovarajuće namještenje. Poslovne prilike u našoj otačbini potrebuju veoma nužno solidnu uredbu, u kojoj se usredotočuju ponude i potražbe trgovačkih namještenika. Manjkavost, koja je do sada kod nas vladala u tom pogledu i koju su jednako neugodno osjećali i principali i trgovački namještenici, prestat će u obostranom interesu, ako svi zanimani krugovi budu podupirali nastojanje Hrvatskog trgovačkog družtva „Merkur“, koje može da razvija svoju djelatnost na sve strane naše otačbine. To napokon smjera na njihovu izravnu korist i udobnost, pošto namjesbeni odsjek ne traži za svoje posredovanje od šefova i družtvenih članova baš nikakve materjalne nagrade, nego vjeran zadaći družtva, promiče tako interese svogaststališa. Vriedno je takodjer napomenuti, da je hrv. trgovačko družtvo „Merkur“ u Zagrebu jedino družtvo u svim hrvatskim zemljama, koje po svojem ustrojstvu ima uvjeta, da može podpuno odgovarati potrebama trgovačke omladine, a u dosljednom shvaćanju i trgovačkoga stališa u obće, nu pozvani čimbenici valja da ga moralno i materialno što izdašnje podpomažu.

***

Na predlog zastupnika Brennera, zaključio je odbor austrijskog državnog proračuna, da se od investicijanog zajma opredjeli 10 miljuna fiorina za bezkamatne zajmove težacim i malim pojedncim. Ministar poljodjelstva Ledebur i ministar financija Bilinski, koji su prisustvovali razpravom proračunskog odbora, pristali su na taj zaključak.

***

Dobio je potvrdu zemaljski zakon za Sležiju, kojim se odredjuje zasadjivanje voćnih stabala uzduž državnih, pokrajinskih i obćinskih cesta i puteva.

***

„Moniteur Vinicole“ priobćio je nedavno izkaz o proizvodnji vina pojedinih zemalja na svietu, i to u 1000 Gallona Iz tog izkaza razabire se, da je 1895 godine napravljeno u:

Francezkoj	587,277	hilj. zak.
Algiru	83,549	„ „
Tuniziji	3,956	„ „
Italiji	469,555	„ „
Španjolskoj	379,500	„ „
Portugalu	43,890	„ „
Azorskim i Kanarskim otocim i Madeiri	4,620	„ „
Austriji	66,000	„ „
Ugarskoj i Hrvatskoj	63,030	„ „
Njemačkoj	80,190	„ „
Turskoj sa Ciprom	52,800	„ „
Bugarskoj	26 400	„ „
Srbiji	17,600	„ „
Grčkoj	35,200	„ „
Rumunskoj	68,640	„ „
Švajcarskoj	27,500	„ „
Sjedinjenim držav. Sjev. Am.	80,700	„ „
Meksiku	1,980	„ „
Argentini	29,700	„ „
Chiliu	33,000	„ „
Brazilu	7,700	„ „
Na Rtu dobre nade	2,420	„ „
Perziji	594	„ „
Australiji	3,300	„ „

***

Družtvo njemačkih gojitelja svinja u Berlinu zaključilo je sabrati sve podatke o osiguravanju svinja, te ih priobćiti. Družtvo ide u prvom redu za tim, da doznade, koja se je nagrada dosad u obće plaćala za osiguravanje svinja, i koja je najveća vriednost svinja dosad osiguravana u pojedinom kotaru, koliki je poprieko postotak osiguranih svinja ginuo, i koliko su odštete od realne vriednosti svinja, plaćali u postotcih.

***

Godine 1895 razaslala su tri drutžva za smrzavanje mesa u Argentini po samim parobrodim 1,922,892 metrička centa bravjeg mesa. Izim toga razaslalo je družtvo Frigorifica 136,549 met. centih. Izim bravetine izveženo je još 19,852 kvintala govedine. Družtvo „Ar-

gentina de carnes conservados" zaklalo je 1895 godine 58,000 glava goveda i 8500 ovaca, a izvezlo je 628,232 kg. konzeniranog mesa i 2,225,600 kg. suhog mesa.

***

Sva vanjska trgovina francezke bila je 1895 godine za uvezene stvari od 3,698,742,000 franaka, a za izvežene od 3,387,851,000 franaka. Prama tomu je napram 1894 godini pao uvoz za 151,703,000 franaka, a porasao je izvoz za 309,700,600 franaka. Izvoz je su samim fabrikatim porasao od 1,578,414 franaka godine 1894 na 1,787,320 franaka, a pao je uvoz surovina od 2,104,486 franaka na 2,095,386 franaka.

Pitanja i odgovori „G. Poučnika".

A. Odgovori.

41. Molim vas, kako se dragomašćuju ptice, da traju više vremena?

J. M. u K. (Neretva).

Dandanašnji za balzamovanje ptica rabi se sasvim jednostavni postupak. Pomnjom odere se koža, pa se onda iz nutra dobro natare drvenim lugom i izpuni pamukom. Najbolje se koža posve ciela odere, ako se počme sa trbuha. Kod ptica, koje su velike glave, da se kroz vratnu kožu, neda provući glava, valja na zatiljku prerezati kožu, te pomnjom ogoliti lubanju, razsjeći ju, izvaditi moždane, iztrugati sve opne, pa natrati i izpuniti prazninu drvenim lugom, a onda opet navući kožu na glavu, te sašiti na zatiljak. Oči valja takodjer pomnjom izvaditi, a takodjer i jezik, premda su ovo djelovi, koji se obično posuše bez da se usmrde i izorvaju. I u ovim praznínam metne se drvena ugljena. Pamuk se naravna u koži, da zadobije prvašnji oblik tiela ptice; a onda se kožu o kljun izvjesi ili položi na zračnu i svježu mjestu, gdje se kroz nekoliko dana posuši.

42. Molim vas, koje su najbolje vrećice za prociedjivanje finih vrstih vina? Ovdje se služimo običnim cjedilim od drva, a vrećicam od gusta platna, osobito za procjedjivanje masta za domači šampanjac, u uvjerenju, da staklenice manje pucaju, čim se bistrije lieva.

D. M. u Ž. (Primorje).

Za prociedjivanje finih vrstih vina preporučaju se razna cjedila; a njihov se sastav ravna obično po količi vina, koju se ima prociediti, i po brzini kojom mora da uzsliedi prociedjivanje. Ne znamo, kako su sastavljena vaša drvena cjedila sa vrećicam od gustog platna, pa nemožemo izreći sad o njihovoj djelatnosti, odnosno o njihovoj dobroti. Za procjedjivanje finih vrstih vina rabe se obično holandežka cjedila, sa dvostrukim i trostrukim platnenim vrećicam, dvogubo tkanim. Te su vrećice obično uske, a dugoljaste, pa se ili po dvi ili po tri nalaze jedna u drugoj, tako da vino koje se procjedjuje ne prolazi kroz jednu samu vrećicu, nego najmanje kroz dvi ili pak kroz tri vrećice. Procjedjivanjem masta za šampanjac u svrhu, da ne pucaju staklenice, ne postizava se svrha. Malo upliva na pucanje staklenica to dali se lije u staklenice bistar ili mutao mast, na pucanje staklenica upliva u prvom redu dobrota masta, onda vrst staklenica, a onda način kojim uzsliedi vrenje. Čim je bolji mast, odnosno čim mast sadrži više sladora, tim laglje pucaju staklenice, jer se za vrienja, odnosno za pretvorbe sladora u alkohol, razvije tim više ugljične kiseline, čim je sladji mast. Vrst staklenica odlučuje takodjer na to, dali one laglje ili teže pucaju. Prave staklenice za šampanjac pravljene su od debela stakla i prokušane su za barem 6 atmosfera pritiska, a za jači šampanjac, takozvani „*Grand monsseux*", koji pjeni na vas mah, kad se otvori čep, gradjene su staklenice za 8, 10 atmosfera pritiska. Od načina kojim uzsliedi vrienje, ovisi takodjer veće ili manje pucanje staklenica. Uzsliedili vrienje posve polako, što biva u konobam u kojim je umjerena i uvjek stalna toplina, onda popuca posve malo staklenica, jer kako se po malo i postepeno razvija vrienjem ugljična kiselina, tako je postepen njezin pritisak na stiene staklenice; a staklenice mnogo jači pritisak odole, ako taj pritisak polako i jednako raste, nego li ako naglo raste. U toplim konobam, u kojima nije stalna toplina, te vrienje uzsliedi naglo i ne jednako, popuca najveći broj staklenica, a kadšto popucaju i sve staklenice, koliko god ih ima. Što se lieva u staklenice prociedjeni i bistri mast, nema se nego tu korist, da se nekud preprieči odveć naglo vrienje, i da u staklenici neostane puno taložine. U ovom listu već je bilo obširna govora o pravljenju šampanjca; ali ćemo vam ipak posve na kratko opetovati francezki postupak pri pravljenju šampanjca. Šampanjac pravi se od crnoga grozdja, kojeg se samo malo izgnječi da se dobije bieli mast (širu). Jačim gnječenjem izlučuje se iz pljeva (kožica) modra boja, te otanga mast. Ovaj se tekući mast postavi u badanj, dok prevali prvo vrienje. Po prvom vrienju, izbistri se mast i otaloži; odmah valja odliti bistri dio u bačvu, da po malo iz tiha sasvim prevrije u vino, a taložina se upotrebi u drugu svrhu. Kad mast u bačvi posve prevrije, i kad se sasvim izbistri, ako je nešto opor, valja ga proći klejom, da bude mekši i ljubkiji, pa se onda lieva u staklenice. U staklenicam lieva se vina do $^6/_3$, a onda se da staklenica za $^3/_4$ bude puna dolije sladorače. Sladorača se pravi iz finog sladora raztopljena u vodi. Gustoća ove sladorače, odnosno njezina sadržina sladora ravna se po žestini vina, kojeg smo ulili u staklenice, i potom, dali hoćemo da šampanjac, slabo, jače ili žestoko pjeni. Koliko postotaka sladora u pojedinom slučaju mora, da ima sladorača, već je bilo potanko razloženo u ovom listu. Na $^3/_4$ izpunjene staklenice osladjenim vinom naslagaju se u umjereno toploj konobi, gdje se toplina naglo ne mienja, e da prevriju. S početka metne se staklenice stojećke, a kako se pojavlja i razvija vrienje, onako se malo a malo okreću ležećke, pa dalje, dok se sasvim izvrnu, tako da čep stoji doli. Kad prestane vrienje, odnosno kad se vino u staklenici izbistri, a sva taložina na čep sakupi, onda se preduzme čišćenje. Čišćenje se sastoji u tom, da se staklenica brzo odčepi, e da ugljična kiselina svojom snagom utjera taložinu su nešto malo vina, pa se onda odmah čvrsto začepi. Tim načinom ostane šampanjac u staklenici posve čist i bistar. Napokon ostaje još jedan posao, naime takozvano doziranje t. j. dolievanje u svakoj staklenici, stalnu količinu unaprjed pripravljena likera. Liker taj za šampanjac, pravi se od finijih vrstih vina, koje se odlikuju miomirisom, kao vugava, maraština i slična, uz nešto malo konjaka i sladora. Ovaj se liker dodaje šampanjac kroz čep, pomoću osobitog stroja. Ovako se sgotavlja šampanjac u francezkoj.

43. Koji je najbolji papir za prociedjivanje i gdje se nabavlja?

D. M. u Z. (Primorje).

Najbolji papir za prociedjivanje, jeste bieli, kemički čisti papir za filtrovanje; a nabavija se kod tvrdke Lenoir i Forster u Beču.

44. Jeli bolje saditi u jednom vinogradu, samu jednu vrst loze, ili pomješano više vrstih, kako je ovdje kod nas običaj?

J. B. u P. (Istra).

Bolje je saditi čiste nasade, jer su čisti nasadi dokaz napredka u vinogradarstvu, a i razborita vinogradarenja. Predjeli, gdje se goji mješoviti nasadi, kako kod nas, i ako su od naravi obdareni i vrlo prikladni za vinogradarstvo, ipak nemogu nikad proizvadjati takove vrsti vina, koje bi bile stalna oblika i izražaja, te primjerne ciene i svietskoga glasa. Čista sadnja ima v še prednostih prama mješovitoj, a glavne su, da se dade podjednako rezati, njegovati i gnojiti. Da u cielom vinogradu jednako dozrieva grozdje; da sve loze od prilike jednako rode, da su sve iste trajnosti i življenja; napokon da se iz čistih nasada vinograda dobivaju uvjek jednaka vina, kojima se trošioci mnogo laglje privikne, i kojeg mnogo laglje obljube. Jedna vrst plemenitog vina može se uspješno uzgajati samo u čistom nasadu.

B. Nova pitanja.

45. Kad je najprikladniji zeman za sadnju vrba, i kako se imadu saditi novi nasadi, da od nasada bude koristi.

I. S. u B. (Cetina).

46. Kojih se je pravila držati pri hranitbi koza, da daju što više mlieka.

A. F. u K. (Istra).

47. Sijem rodakvice, ali mi vrlo lako izpliesnive u zemlji, ili pak postanu žilave i prazne. Molim vas, što je tomu uzrok, i kako da ga preprečim?

M. V. u S. (Brač)

48. Opetovano sam put zasadio voćnih stabála, ali nakon malo vremena, počmu im se sušiti vrhovi mladica, pa onda sasvim poginu. Molim vas, što prouzrokuje sušenje vrhova mladica, te dade li se preprieČiti i na koji način?

L. K. u K. (Hrvatska).

☞ Odgovori na javna pitanja kao i nova pitanja, primaju se rado od svakoga, pa i ne bili predbrojnici.

OTVORENI DOPISI

GOSPODARSKOG POUČNIKA.

Predplatili su predbrojbu do konca godine 1896.

P. N. gospoda: Cerovsky I. K., dek. – Modrošan Leopoldina.

— V. g. Ružman M. — Vaša predbrojba podmirena je do konca lipnja t. g. 1896. Knjigu „O uzgoju i njegovanju cvieća", poslali smo vam.

— V. g. Bodulić M. — A vaša do konca kolovoza t. g. Knjižicu „Duhan" poslali smo vam.

— V. g. Cerovsky I. K. dek. — Vaša predbrojba predplaćena je do konca godine 1897, jer župnicim, u izravnom doticaju narodom, dajemo list u pol ciene.

— V. g. Tabain D. M. — Izpravili smo i obrnuli.

— V. g. A. B. - Split — Vaše pitanje na zasjeca u nas list. Kemičku formulu ružičnog ulja, naći ćete u kemiji, ili se pak, što je sasvim priručnije, obratite tamošnjoj kemičnogospodarstvenoj pokušajnoj poštaji. I pitanje o tekućinam u koj mi se topi „amiloid" riešiti će vam tamo najlaglje.

— V. g. Andričić S. — Broj 5 i 7 poslali smo vam iznovice.

— V. g. Milčetić N. — Pisali smo radi one sprave, i javiti ćemo vam, dok nam stigne odgovor. Knjižicu „Buhač" poslali smo vam. Knjižica „Mane i bolesti vina" razprodana je, ali će skorom biti tiskano novo izdanje.

U ZADRU, 1896. Brzotiskom Narodnoga Lista.

Godina XV. Izlazi na 1 i 16 svakog mjeseca Broj 11.

GOSPODARSKI POUČNIK

Obće blagostanje zavisi o blagostanju pojedinca a temelj blagostanju pojedinca, jest razboriti rad uz vještu uporabu nauke i izkustva.

Upraviteljstvo lista je u Zadru

Predbrojba u *Austro-Ugarskoj* stoji 3 for. na godinu, u *Inozemstvu* 8 franakâ na godinu. *Uvrstbe* plaćaju se 8 novč. po redku za prvi put, a svaki sliedeći put 3 novč. redak. *Cliché* računaju se 5 novč. po centimetru četvornom.

Upravitelj i Izdavatelj: PETAR L. BIANKINI

Odgovorni urednik: NIKOLA ŠIMIĆ

Pisma, naputnice itd. itd. upravljaju se *Upraviteljstvu Gospodarskog Poučnika u Zadru.* — Rukopisi se nevraćaju. Predbrojba je obvezna za godinu danâ, a izplaćuje se u Zadru. Tko nepovrati prva dva broja obvezan je predbrojbi za godinu dana.

ZADAR, 1 Lipnja 1896. Ciena je listu 3 fiorina na godinu. ZADAR, 1 Lipnja 1896.

Hrvatsko-slavonska zemaljska hypotekarna banka.

Kud će suza nego na oko; tako i mi o hipotekarnoj banki.

Dok se od srdca veselimo orijaškom napredku ovog najvećeg našeg novčanog zavoda, nemožemo da iskreno požalimo, što kod nas nije još došlo do osnuća zemljištnog vjeresijskog zavoda, za koji već postoji zakon, i koji je za nas baš od prieke nužde.

Srdce se kida od boli, kad se gleda, kako naš jadan narod strada od kamate, kako mu stanje od dana na dan propada.

A i ondje gdje se ne prolazi pod mač kamatnika, ipak je komata tako visoka, da sapinje svaku djelatnost, svaki polet i svako nastojanje na dobro.

S početka se je izpričavalo, da nema vješte domaće osobe, kojoj bi se dala povjeriti uprava takova zavoda, pa kad se je tome prigovorilo, i reklo, da u ~~bankovnoj struci ima sposobnih~~ ljudih preko Velebita koliko se hoće, dapače kad se je i naputilo na brata slovenca posve vješta i sposobna predmetu, onda se je prigovorilo, da je zemlja siromašna, a da zavod trebuje velikih glavnica e da predusretne naše potrebe, dočim da dotacijom, koju zemlja zavodu godišnje opredieljuje, nebi se moglo ništa učiniti.

Da se je počelo i manjom svotom, moglo se je založnicam raditi, a pri ozbilnoj i temeljitoj radnji, bila bi se stvorila zavodu vjeresija, pa uz razborit i pametan promet glavnicom, moglo se je učiniti velikog dobra i spasiti od propasti mnoge obitelji i mnoga stanja. Ovako smo uvjek na staroj. Kamata raste, dugovi ostaju, stanja i obitelji propadaju, obrt, poljodjelstvo i trgovina se nepridižu, pa malaksa sve više narodno gospodarstvena snaga zemlje.

Da obodrimo naše odlučujuće faktore, da se maknu i napokon zavedu naš zemljištni vjeresijski zavod, mi smo već više puta prenieli podatke o radnjam raznih većih i manjih novčanih zavoda, a osobito podatke raznih novčanih zavoda u banovini.

S tog istog razloga, i jer smo baš radošću pozdravili promjenu pravilniku hrv. slav. zem. hypotekarne banke, kojim proširuje svoje djelovanje i izvan užih granica hrvatske, a naravski nadamo se najprije napram Dalmaciji, prenašamo neke podatke o djelovanju tog našeg najjačeg zavoda u prošloj godini.

Hrv. slav. zem. hypotekarna banka, jeste dioničko družtvo ustanovljeno godine 1894 temeljnom glavnicom od 3,000,000 fiorina

Podieljuje zajmove na posjed i kuće u iznosih, počam od 500 fior. unapred. Obični kamatnjak hrvatske hypotekarne banke jeste 4¼ po sto. Zajmove na zemljištni posjed odplative u roku od 45 godina, kod svota od 500 do 1000 fiorina, daje banka su 6 po sto godišnje kamate, a kod svotah preko 1000 fiorina daje su 5·65 godišnje kamate, ali su u ovim kamatam odnosno u ovim postotcim sadržane i odplate glavnice, tako da nakon 45 godina plaćanja samih kamata izplaćen je i dug. Hrvasko slav. zemaljska hypotekarna banka je već dosad od tako blagotvornog djelovanja, po banovinu, da je obalila znatno kamatnjak i pridigla hypotekarni i mjenični kredit, tako da je već dan danas u Zagrebu uredjen kamatnjak napram stanju velikih novčanih tržišta u inozemstvu, što ide u prilog narodnom gospodarstvu i trgovini; dobro je s toga da govore statistični podatci:

Do konca god. 1895 podielila je hrv.-slav. zem. hipotekarna banka ukupno 3022 zajma u iznosu od 6,827.505 f. 95 nč., a dotične nepokretnine, na koje su zajamovi podieljeni procienjene su na 16,960.090 f. Od ukupnog broja zajmova (3022), podielila je banka 2846 zajma izravno dužnikom u iznosu od 6,232.650 f., a 176 zajma ustupila je banci kao hipotekarne tražbine zemaljska vlada u iznosu od 595.055·95 f.

Najveći broj zajmova bio je u iznosu od 500 do 1000 f., naime 1094 zajma ili 38·44 po sto svih zajmova. Ukupna svota tih zajmova iznosi 731.700 f. ili 74 po sto ukupne uzajmljene svote. Zajmovi do 499 f., koji su se podjeljivali u prvoj godini bančina poslovanja, ima 972 ili 34·15 po sto, u iznosu od 306.550 f. ili 4·92 po sto. Zajmova do 1500 f. ima 197 ili 6·92 po sto sa iznosom od f. 261,500 ili 4·20 po sto; do 2000 f. 121 ili 4·25 po sto s iznosom od 224.100 f. ili 3·60 po sto; do 3000 f. 142 ili 4·99 po sto s iznosom od 373.900 f. ili 6 po sto; do 4000 f. 60 zajmova ili 2·11 po sto s iznosom od 211·550 f. ili 3·39 po sto; do 5000 f. 44 zajma ili 1·55 po sto s iznosom od 206.300 f. ili 3·31 po sto; do 7500 f. 65 zajmova ili 2·28 po sto s iznosom od 410.500 f. ili 6·59 po sto, te do 10.000 fr. 50 zajmova ili 1·76 po sto s iznosom od 450.900 f. ili 7·23. Ukupni zajmova sa svotom do 10.000 f. ima 2745, t. j. 96·45 po sto, u ukupnom iznosu od 3,177.000 f. ili 50·98 po sto. Dakle mal ne 97 po sto svih bančinih zajmova iznosi tek polovicu ukupne zajmovne svote. To je dokaz, kako je hipotekarna banka bila osobito potrebna malomu posjedu.

Još je zanimivija tabela, iz koje se razabiru zajmovi po vrsti hipoteke i po županijama.

PODLISTAK.

Katekizam
Gospodarske hemije
od
D.ra E. WILDT-A
Ravnatelja agrikulturno-hemičnog pokušališta u Poznanju.

Po šestom izdanju njemačkog izvornika preveo
F. RADIĆ
Učitelj strukovne učionice u Korčuli.

(*Nastavak vidi broj 10*).

359. Može li slama u stanovitim okolnostima da služi kao glavna sastavina hrane?

Djetelinom jako pomiešana jara slama može vrlo dobro da se upotrebljuje kao jedina hrana za tegleću marvu i za ovce strižačice, pa i kod kravâ muzarâ može sva količina siena da bude nadomještena slamom, samo ako jim se uz to dodaje dovoljno blitve i krumpira sa dropom i drugom sočnom krmom. I kod počivajućih konja može slama da sačinjava zlamenit dio glavne krme.

Najzlamenitije vrsti slame sadržavaju po Wolffu:

(Ovdje sliedi tablica koje je na strani 42).

360. Po čemu se rastlinsko sjemenje obzirom na svoju sadržinu hraniva razlikuje od rudnih vrsti siena?

Sjemenje je vrlo oskudnije surovim vlaknivom, nasuprot bogatije bezdušičnatim izvadcima, koji se nahode ponajviše u obliku škroba, često je pak vrlo visoka i sadržina bjelanca i tustila; osjem toga je probavljivost mnogo veća, a naročito u mohunjačama i uljevitu sjemenju još ponešto znatnija nego li u žitaricama. Probavljivost iznosi za protein 80-90 po sto, za bezdušičnate izvadke 80-95 po sto, takodjer je i tustilo probavljivo do 90 po sto.

Zob i ječam pokazuju radi težko probavljive naravi skupa proždrtih košuljica ponešto manji stepen probavljivosti, nego li ostala žitija.

361. Koje se razlike ističu u sustavu zrnja žitijâ?

Navlaš u sadržini surova proteina pokazuje zrnje žitijâ vrlo zlamenite razlike, a to prama stanju pognojenosti tla, prama podnebnim okolnostima i stupnju zrelosti. Tako se mienja sadržina proteina n. p.

u pšenici od 8·2 — 24·1 po sto
u zobi od 9 — 15 „

I zato se preporučuje prije kupnje povećih količa da se vazda dade analitično opredieliti sadržina proteina, jer od njega zavisi u prvom redu hranitbena djelatnost. Jednako se postupanje svjetuje uobće za svako trgovačko krmivo.

362. Kolika je sadržina tustila u žitijama?

Sadržina tustila je većinom neznatna, samo u zobi i kukuruzu je nešto veća, u prvoj iznosi 5-7 po sto, u kukuruzu 5·9 po sto i preko toga.

Županije	Broj upravnih občina	Broj realizovanih zajmova	Broj katastralnih jutara od 1600 četvornih hvatih	Procienbena vriednost	Iznos realizovanih zajmova	Broj realizovanih zajmova na manje kuće	Broj najmovnih kuća	Prociembena vriednost kuća	Iznos realizovanih zajmova na najmovne kuće	Broj ukupnih realizovanih zajmova	Postotak ukupnih zajmova	Ukupna prociembena vriednost	Ukupni iznos realizovanih zajmova	Postupak ukupnog iznosa
Lika-Krbava	4	1	7	2.620	1.300	4	9	85.920	31.200	5	0·18	88.540	32.500	0·52
Modruš-Rieka	15	20	547	19.180	6.550	16	22	331.380	142.700	36	1·27	350 560	149.250	2·40
Zagreb	62	253	14.044	1,919.780	662 930	91	104	2,422.310	1 051.950	344	12 09	4,342.090	1,714.880	27·62
Varaždin	26	193	4.495	763 610	296.900	10	15	86,480	36.800	203	7·13	850 090	333 700	5·35
Bjelovar-Križevci	39	511	10.327	883.120	353 670	15	21	210 580	89,100	526	18·48	1.093.700	442.770	7·10
Požega	52	592	9.568	1.132 790	482.250	28	41	446.480	163.550	620	21·78	1,579.270	645.800	10·36
Virovitica	46	326	8.956	1,565 290	707.050	25	29	545.610	236 300	351	12·33	2,110.900	943.350	15·14
Sriem	114	717	18 544	3 587.210	1,560.650	43	61	763.710	319.750	760	26 70	4,350.920	1,880.400	30·17
Ukupno	358	2613	66.488	9,873.600	4,071.300	232	302	4,892.470	2,071.350	2845	99·96	14,766 070	6,142 650	98.56
Područje Rieke	1	—	—	—	—	1	2	184 280	90.000	1	0 04	184.280	90.000	1·44
Sveukupno	359	2613	66.488	9,873 600	4,071.300	233	304	5,076.750	2,161.350	2846	100·00	14,950.350	6,232.650	100·00

Zajmovnih molba stiglo je banki tečajem god. 1895 za svotu od 6,108 855 f., od prošlih godina na godinu 1895 preneseno je zajmovnih molba za 1,033,420 f., dakle ukupno 7,142 305 f.

Godine 1895 dozvoljeno je zajmova za 4,260.950 f., a odbijeno je 1,122.585 f., odustali su od zajmova za 665.370 f, dočim je na godinu 1896 preneseno 1,093.400 f.

Od zajmovah, dozvoljenih god. 1895, sa 4,260.950 f. nadalje od onih, dozvoljenih jur prijašnjih godina, u iznosu od 2,818 700 f, ukupno 7,079.650 f., odustalo je naknadno 2,332.700 f., u provedenju nalazi se 2,233 550 f., dočim je 1895 god. 2,513.400 f. faktično realizirano.

Od osnutka banke pa do 31 prosinca 1895 realizirano je zajmova u iznosu od 6,255 700 f., te pribrojiv one cesijom vis. kr. zemaljske vlade preuzete u iznosu od 813.800 f. čin ukupno 7,069.500 f.

Na temelju ovih izdano je založnica na svotu od 6,985.700 f., od tih je žriebom i odplatom u založnicama umanjeno za 237.800 f., prama tome je bilo koncem prosinca 1895 u prometu založnica za 6,747.900 f.,

Zajmovi, postojavši 31 prosinca 1895 u izvornom iznosu od 6,827.705.95 f., bili su pokriti hipotekami u vr. od 16,960.090 ili su 40·25% obterećenja.

Od anuitetnih obroka dospjelo je za cielo vrieme našeg poslovanja u iznosu od 538.402 06 f., izplaćeno je 492.463·71 f, zaostalo je do konca god. 1895 prama bilanci 45.938·35 fior., dakle 8·52 po sto, što je svakako dosta povoljan razmjer s obzirom na silne štete, koje su prošle godine nastale gospodarom širom domovine povodnjami, pošasti svinja itd.

Prama bilanci iznaša postignuti čisti dobitak 1895 godine 221,096·70 f., od tog ima se u smislu § 54 pravila za 5 po sto kamata na dioničku glavnicu od 3,000.000 fior. upotriebiti 150.000 f Od preostalih 71,096·70 f. po obitku prenosa od god. 1894 od 18.077·88 f, dakle od 53.018 82 f., podieljuje se pričuvnoj zakladi prama pravilima ustanovljena najviša kvota od 20 po sto u iznosu od 10 603·76 f; i 10 po sto tantieme za ravnateljsko vieće u iznosu 5.301·88 f., daple ukupno 15.905·64 f., a od ostatka od 55.191·06 f. u svrhu pojačanja zavodskih glavnica, utemeljuje se posebnu pričuvnu zakladu su 20.000 f. a mirovinskoj zakladi zavodskih činovnika i službenika kao utemeljiteljni doprinos 10.000 f., ukupno 30.000 f., dočim se ostatak od 25.191 06 f. prenaša na novi račun.

Ovi se uspjesi mogu pozvati sjajni!

Upaljenje sijena.

(M. R...vić.)

Čuje se govoriti, a i čita po domaćim listovima kako su te i te noći tome i tome gospodaru nepoznati zlikovci upalili sijeno, i kako se još nije istima našlo traga itd. itd. Može biti da su kadkada te vijesti istinite, i da je takav zlikovac u istinu rad pizme, rad osvete upalio svome komšiji sijeno; ali može biti i sasvim protivno, hoću reći, da se je sijeno, što ga je gospodar u stog uplaštio, samo po sebi upalilo Da se potraže potanke okolovštine iliti uzroke, kako se je moglo sijeno po sebi upaliti, mučno da bi se do točna odgovora moglo doći. Dosta je znati to, da kad se sijeno još vlažno u kup nagrne, djelatnost staničevine, koja još nije usahla svrući se tako da može prouzrokovat požar, kako to sliedeće činjenice bjeločano dokazuju, a za koje nam jamči D.r L. Häpke: „Učitelju u Walli, govori on, Binkmann, priobćio je Zadruzi naravnih znanosti u Bremi, kako se je u blizini rečenog sela jedan od dvaju plašta sijena zapalio te sav izgorio, dok je drugi na pô paugljevljen (karbonizovan) bio rasčinjen. Što je bilo potvrdjeno i od dotičnog osjeguvarajućeg družtva. Od gosp. Ivana Depkena, predsjednika poljodjelske Zadruge kotara Bremena, tu sam skoro saznao, kako je on otrag 15 godina vidio plašt sijena težaka Reinera iz Hasenbührena odjednom upaliti se i izgoriti. Živinar Mayer iz Horna u Lippe, opazio je takodjer, kako se je sama po sebi upalila kladnja sijena, koju je neki težak iz Remminghausena po švedskom sistemu uplaštio i vrlo jako pritisnno. Uvlačivanjem željezne šibke kušao je danomice stupanj topline, dok jednoga dana sluga, koji je kušnju proizvadjao, ne uzklikne, da više ne može držati u ruci šibku, pošto ga je toliko pekla. Kada se je u nazočnosti gosp. Mayera stala razčinjavati kladnja, opazio se je odmah mlaz varnica, dok napokon u tili čas nije plamen sasvim uništio kladnju. Učitelju H. Reichsteinu u Hastedtu dužan sam autentična priobćenja o samohotnom upaljenju jednoga kupa sijena, koji je izgorio u početku novembra 189 vlastniku Augustu Riesebieteru u Iffensu, sel megju Stollhammom i Eckwardenom, u Butjadingenu.

Evo ovako piše gorihvaljeni Dor. Häpke, a mi mu moramo vjerovati, pošto, kako se vidi, on živim svjedočima dokazuje ne samo mogućnost, da li i istinitost samohotna upaljenja sijena; na koju činjenicu upozorujemo sve vlastnike i težake, *koji imaju posla sa sijenom*, u slučaju da im se koji god plast upali, ne misle odmah na lopovsku ruku, već neka pomno iztražuju da se nije po sebi upalio, te tako neogrieše dušu osumnjivanjem svoga iskrnjega.

Da se medjutim zaprieči upaljenje sijena isti D.r Häpke preporuča kao izvrstno sredstvo kuhinjsku sol, koji treba usuti u priličnoj kolikoći izmedju jednog i drugog sloja sijena. Po kazivanju gosp. H. Hovena iz Deventera, kolikoća soli što ju Holandezi u tu svrhu rabe godimnice naraste do 2 milijuna kg. Sol kupi vlagu, koja je uzrokom vrienja, a izim toga služi kao moćno sredstvo proti istom vrienju, pa prieči tvorbu kvasnih gljivica, koje se razvijaju usljed nagle i visoke topline u plaštu.

	Surovih hraniva						probavljivih hraniva		
	Vode	Pepela	Surova proteina	Surova vlakna	Bezdušičnatih izvadaka	Tustila	Bjelanca	Ugljikovih hidrata	Tustila
	%	%	%	%	%	%	%	%	%
Pšenična slama	14 3	4 6	3 0	40·0	36·9	1 2	0·8	35·6	0·4
Ražena „	14·3	4·1	3 0	44·0	33.3	1·3	0 8	36·5	0·4
Ječmena „	14 3	4·1	3·5	40·0	36 7	1·4	0 3	40·6	0·5
Zobena „	14 3	4·0	4 0	39·5	36·2	2 0	1·4	40·1	0·7
Grahoričina „	16·0	4·5	7·2	42·0	29·0	1·0	3·4	31·9	0 5
Graškova „	16 0	4·5	6·5	38 0	34·0	1 0	2·9	33·4	0·5
Vučkova „	16 0	4·1	5·9	40·8	32 1	1·1	2·2	41·6	0·3
Repičina cima	16·0	4 1	3 5	40·0	35·4	1·0	1·4	35·0	0·5
Jarog vlaća slame, srednje	14·3	4 1	3·8	39 7	36 4	1·7	1 4	40·4	0 6
Ozimog vlaća, srednje	14·3	4 8	3 0	42·0	34·9	1·3	0 8	36 0	0·4
Slama od mohunjača, srednje	16·0	4 5	8·1	38 0	32·4	1·0	3·8	33 5	0 5

(Sliedi).

O gnojenju izmetinam iz zahoda.

Žalibože, kod nas se vrlo malo pomnje posvećuje izmetinam iz zahoda, i veći dio istih svršava, naukorišćen, u sinje more.

Gdje se pak izmetine iz zahoda rabe za gnojenje, rabe se na takov način, da od njih nema koristi ili vrlo malo, dapače su kadšto od štete. Dobro je s toga, da se znade, kako se ima rabiti izmetine od zahoda, e da nam što više koristuju.

Najbolje se izrabljuju one izmetine iz zahoda, koje su već raztvorene. Takove raztvorene (usmrdjene) izmetine od zahoda, valja razblažati (razvodniti) vodom, pa se onda rabe na isti način, kako se rabi osoka (gnojnica).

U Japonu i Kini, gdje ljudske izmetine jesu glavno gnjojivo, one se rabe, odnosno s njima se gnjoji samo onda, kad su posve raztvorene.

Ako se izmetine iz zahoda rabe u svježem stanju, ne samo da nisu od koristi, ali su vrlo često štetne, jer pognojeno bilje posahne.

Izmetine iz zahoda valja razvodniti, a u tu svrhu za jedan dio izmetina iz zahoda rabi se 1 do 4 diela vode, pa se tako razvodnjene izmetine drže 8 do 14 za sebe, dok im se na površini napravi zelenkasto prelievajuća se kožica; onda se razliju po površini zemlje, a kad ih zemlja upije, onda se podore.

Ovako razvodjene izmetine iz zahoda mogu se rabiti i za gnojenje u glavu. Mnogi savjetuju, da od dana odkad se razliju po zemlji razvodjene izmetine, do kad se podoru hoće se da prodje barem 14 dana, e da se izgube primjese, koje potiču od razkuživih sredstava, kao što je zelena galica, karbulna kiselina, klorno vapno i slično, koje bi stvari, jer od naravi razjedive štetno djelovale na sjeme.

Izmetine iz zahoda su izvrstno gnojivo za repu; dočim se za gnojenje žitarica nesmjedu rabiti, jer žitarice lako poleguu.

Gnojenje izmetinam iz zahoda najbolje se izplaća na lakim zemljam, osobito na pjeskuljam; a prijaju najviše povrtlinam, livaduim travam i krmnim bilinam.

Duhan i sladorna repa ne smjedu se gnojiti izmetinam iz zahoda.

Za po gnojiti hektar zemljišta računa se 8 do 20 kubičkih metara izmetina iz zahoda. Koli-koća ovisi u prvom redu od toga, dali se jače ili slabije razvodni izmetine iz zahoda.

D L.

SVAŠTICE

Da se kvasina ne zkvari. Poznato je, da se kvasina, osobito slabija vrlo lako izkvari. Stajanjem se najprije uzmuti, pa se uzječe i prelazi u smrdljivo vrienje. Ovakova kvasina nije uporabiva, jer izgubi svoj ugodni mirluh i tek, da se kvasina neizkvari valja ju, dok se uzmuti, prokuhati. U tu svrhu metne se u lonac, zaklopi se zaklapac, pa onda se na vatri grije, dok uzavre. Dosti je da baci par glagolja, pa se odmah odstrani od vatre, i drži na stran u istom loncu uvjek zaklopcem, dok se ohladi i izbistri; pa se onda odlije bistri dio. Za kuhanja hoće se da je zaklopac na loncu, jer onda manje izhlapljuje kvasinova kiselina, koja puno laglje izhlapljuje od vode.

Novi način omota za maslac. „L'Industrie Latiére piše, da u Australiji imadu izvrstan način omota za maslac. Maslac kalupe kockasto, pa ga onda oblože sa šest staklenih plača, čije rubove sliepe hartijom, pa onda izmažu sadrom, a za dalju opremu postavljaju u kutijice od čvrste hartije (kartuna), koje su gradjene istog oblika i veličine, u kojem je obliku i veličini ukalupljen maslac. Na ovaj način, uzdrži se maslac dugo vremena posve sviež i tečan.

Izvrstan način solenja mesa. U Švajcarskoj sole meso, i čuvaju ga više mjesecih na sljedeći način. Uzmu bačvu ili badanj od 1½ metar promjera i 2 do 3 metra visine, pa ga dobro izperu. Mesu, koje se ima čuvati odstrane sve kosti, koje vire iz mesa. Za čuvanje prirede smjesu od 2 diela biele soli, i 1 diela na sitno smrvljena sladora (šećera). Istodobno naberu i priprave dosti koprive (žigavice). Po dno badnja ili bačve naslagaju sloj koprive, a po njoj pospu smjesu od soli i sladora, pa onda sloj mesa, ali tako, da se jedan komad drugoga dodira. Na meso dodje tanki sloj soli i sladora, a na krajevim do duga kopriva. I ovim se načinom nastavi, dok ima mesa, odnosno dok se badanj ili bačva izpuni. Po zadnjem sloju mesa naslaga se sloj koprive, pa se onda postavi gornje dno, kojeg se dobro obtereti velikim kamenjem, da meso bude što moguće više pritisnuto. Na ovaj način čuva se meso izvrstno za više mjesecih vremena, i to vrlo tečno i sočno. Samo kad se načme badanj, valja svaki put izraditi po jedan cio sloj mesa, da se bude moglo opet nastaviti dno i kamenje.

Zašto su kadšto krastavci odveć žuki. Izkustvo je dokazalo, da ako krastavac (plod) raste u sjeni lišća, da onda nije ni najmanje žuk (gorak); a da su gorki samo oni krastavci, koji su izloženi izravnom djelovanju sunca. Plod krastavca obično raste u sjeni lišća, ali gdje se na to dosti ne pazi, ili gdje se neurednom gojitbom pušta do krastavcio skudievaju vlagom, pa se lišće za pripeke objesi i provehne, tu plod ostane izložen izravnome djelovanju sunčanih zraka i postane žuk (gorak).

Gospodarske Viesti.

Zadnjih petnaest dana palo je puno kiše Radi vinograda hotjelo bi se da prestanu kiše i da presuši, jer se inače peronospori i nedaći neće moći odoliti. Škropljenje i sumporenje nastavlja se na sve strane.

***

Iz raznih mjesta stižu crni glasovi. Krupa je pala u Dubrovačkom, u Primorju Makarskom, u Vrhbrača i na Otoku Hvaru, to je na nekim mjestim Makarskog primorja i Vrhbrača naniela velike štete.

***

Pri utakmici finih vrstih ulja, kod kemičko gospodarstvene pokušajne postaje u Splitu, nagradjeno je ulje s otoka Brača. Prvu nagradu dobio je P. Ilić iz Stivana, drugu udovica D.r Nazora, a treću knez Capogrosso.

***

Zastupnička kuća u Beču preinačila je predlog odbora, o kojemu je već bilo govora u ovom listu, i zaključila je da godišnji odpust zemljarine bude od 2½ miljuna mjesto od 1½ miljuna fiorina, kako je odbor predlagao. Takodjer su prihvaćeni predlozi D.r Laginje, da se peronospora, i sve štete od drugih nametnica imadu smatrati kao elementarne štete, i da šumske prostorije, dok nedavaju dohoda, imadu biti oprošćene od poreza.

***

Dobio je kraljevu potvrdu zakljućak sabora o uredjenju potoka Mahnitaš u Drniškom kotaru.

***

Kraj Maksimira uredila je hrvatska zemaljska vlada 20 hektara loznjaka amerikanskih loza. Vinograd je uredjen za umjetno natapanje. Loze se navrću sve engležkim spajanjem.

***

Kušnje izvedene od D.r Streblera u Švajcarskoj sa panonskom djetelinom (Trifolium panonicum) odgovorile su posve dobro. Trifolium panonicum u drugoj godini daje više dohoda od crljene djeteline, odoli izvrstno suši, zima mu nehudi, te je navlaš prikladan za gorske kamenite prediele.

***

„Bureau Veritas" javlja, da se broj jedrenjača umanjuje od godine na godinu. Koncem godine 1895 bilo je na cielom svietu 29,570 jedrenjača su 9,323,395 registrovanih tona. Najviše jedrenjača ima Engležka, pa onda sjedinjene države, pa Norvežka.

***

Godine 1895 iznašala je vanjska trgovina Evropejske Rusije 1,180,395,000 rubalja. Bilo je uveženo razne rabe u vriednosti od 489,365,000 rubalja, a izvedeno u vriednosti od 691,030,000 rubalja. Najviše se izvaža žitija, nafte, kamenog ulja i sladora.

***

Dne 31 prosinca 1895 napravljen je u Srbiji obći popis, iz kojeg proiztiče, da ciela površina Srske kraljevine zaprema 48,124·4 četvorna kilometra. Država je razdieljem u 71 srezova su 78 varoških i 1235 seoskih općina, su 358,509 kuća i 2,314,153 stanovnika, od kojih je 1,188 909 mužkih, a 1,125,244 ženske; dakle ima 63,665 mužkih više, nego li ženskih. Izim toga ima 116,940 konja (3549 više nego li 1890); 903,436 goveda (84,185 više nego li 1890); bivala 8290 (1204 manje nego li 1890); magaraca 1544 (81 više nego li 1890); svinja 894,564 (14 039 manje nego li 1890); ovaca 3,051,111 (87,207 više nego li 1890); koza 515,602 (5864 više nego li 1890); košnica pčela (ulišta) 160,046 komada (35,443 više nego li 1890).

***

Na 17 p. m. umro je Mirko pl. Halper Sigetski, vlastelin u Zajezdi i umirovljeni vladin savjetnik, itd. Bio je veliki ljubitelj i prijatelj svakog gospodarskog napredka, i malo ima ljudih, koji su u hrvatskoj na administrativnom polju, toliko da učinili za unapredjenje gospodarstva, koliko pokojni Halker. Podupirao je svako gospodarsko poduzeće napram svojim silan, bio je vrlo skroman, a marljiv, kao crv. Laka mu bila zemljica!

***

Za godinu 1898 zasnovana gospodarska jubilarna izložba za Česku u Pragu izostaje, a prirediti će se godine 1900 sekularna izložba.

***

U Zadnjoj sjednici bečkog gospodarskog družtva predložio je pl. Hohenbrun, da se za gospodarske proizvode, koji podpadaju amerikanskoj konkurenciji zavedu promjenjiva obranbena carina, te da se u tu svrhu izmedju evropejskih država sklopi obranbena carinska konvencija; a ako to nebi uspjelo, onda da se za izvoz žitija razpisu nagrade, kako za izvoz sladora. Družtvo je zaključilo, da na skoro sazove veliku skupštinu u kojoj bi se pitanje temeljito razpravljalo.

***

Ruski „Vestnik Vinodelja" javlja da se u taurskom guvernamentu radi o zavedenju obvezatnog i izmjeničnog osiguravanja vinograda proti filokseri. O okružju Jalte biti će vinogradi podieljeni u četiri vrsti 1. Na vinograde, koji su sasvim zaštićeni od filoksere. 2 Na one iz kojih je zabranjen izvoz loza. 3. Na one koji su sumnjivi 4. Na one koji su zarazeni. Svaku desjetina vinograda procjenit će se 1000 do 2000 rubalja a doprinašati će vinogradari napram vrsti ⅛, ¼, 1 i 5%. Gdje su već zareženi vinogradi 5% premije.

***

Bugarska vanjska trgovina. Uvoz godine 1895 bijaše za 30,208.898 franaka manji nego li godine 1894, dočim izvoz bijaše za 4,834.871 franak veći. Udioništvovanje zemalja na bugarskoj vanjskoj trgovini bio je sliedeći:

	Uvoz:	Izvoz:
	Vriednost u francima:	
Austro-Ugarska . . .	21,765.848	3,222.501
Rusija	3,401.002	71.228
Srbija	1,077 671	97.990
Turska	8,819.575	22,505.506
Englezka	15,264 811	14,197.624

Osim ovih sudjelovale su i druge zemlje manjim izvozom i uvozom.

Pitanja i odgovori „G. Poučnika".

A. Odgovori.

45. Kad je najprikladniji zeman za sadnju vrba, i kako se imadu saditi novi nasadi, da od nasada bude koristi.

I. S. u B. (Cetina).

Bud vrba spada u onu vrst rastina, koje vrlo rano tjeraju, valja ju saditi svakako prije nego li počme tjerati, odnosno još prije, nego li započme kolanje sokova. Na našim stranam sadnju vrbe valja obaviti najkašnje mjeseca

veljače. Sadjenice vrbe za racijonalne gojitbe sade se u redove, koji se naprave u pravcu od juga prama sjeveru. Za sadnje same ili se za svaki red izkopa jarčić, koliko je dotični red dug, ili se pak u redu za svaku sadjenicu prave jamice kolčićem. Ovoj zadnji način je mnogo jednostavniji i jeftiniji, ali je prvi način bolji. Sadjenice sadu se debljim krajem doli, ali nešto koso. Najbolji se uspjeh postizava, ako se u zemljih zasadi ciela sadjenica, kolikogod je duga, tako da joj gornji vrh stoji razi zemlje, a za veću sigurnost uspjeha preporuča se zamazati zemljom zarez gornjeg kraja, jer se zamazane teže suše, a sadjenice se laglje primaju. Sadjenice sade se u redovim na 10 do 15 cm. razmaka jedna od druge; a redovi prave se 50 cm. razmaka jedan od drugoga. Veća širina redova nije potrebita, a manja se nemože savjetovati, jer je onda teže tamaniti korov izmedju redova. Uža sadnja je savjetnija od širje, pa se radi toga u obće ne preporuča štediti sadjenicam, jer čim su sadjenice gušće zasadjene, tim se dobiva dulja, tanja i ljepša raketa (šibe). Gusta sadnja, preporuča se i radi toga, što nasad ostane gust i u slučaju ako se koja sadjenicam ne primi, i onda kad pojedini panjevi počmu ginuti od starosti iztrošenosti ili drugih nevolja.

46. Kojih se je pravila držati pri hranitb koza, da daju što više mlieka.

A. F. u K. (Istra).

Danas, kad je navješten obći rat kozam, da pravo rečemo mjestimice i neopravdano, dobro je da se znade za pravila, kojih se je držati pri gojitbi koza, e da od gojitbe bude koristi i uspjeha. Uz težke uvjete pod kojimi još može uspjevati koza, nema druge domaće životinje, koja bi toliko koristi davala, koliko koza. Tko hoće, da od koze ima dosti koristi, koja se obično sva usredotočuje u mlieku i jedno ili dvoje kozladi, što se dobije na godinu, red je da se pri uzgoju koza ravna po sljedećim pravilim. 1. Kozam valja davati uvjek dosti hrane, jer nedobiju li dosti hrane, onda brste sve što im do zubih dodje. 2. Kad se najedu i nas te, valja odmah odstraniti svu suvišnu hranu, jer ju inače razbacaju i izbrljaju, a pametna štednja u hrani jeste najbolja štednja. 3. Prazan želudac, izim što mori gladom, djeluje izravno na proizvodnju mlieka. 4. Skotnim kozam valja davati više hrane, jer imadu da hrane dvoje, a kad što i troje; biva sebe i jedno ili dvoje kozladi što nose u utrobi. 5. Zimi, kad se oskudieva hranom jedu više koze, nego li ljeti, valja se s toga za vremena pobrinuti za hranu, i davati im više krme 6. Dobra njega, a osobito čistoća u velike prija kozam. 7. Pripuštati nevalja, nego samo zdrave i dorasle koze, jer od slabih majka, slab porod. 8. Kad se okoze valja im davati bolje i sočnije hrane, a nije uputno izrabljivati sve mlieko za prodaju ili sir, nego valja uvjek da se kozle dostatno nosisa.

47. Sijem rodakvice, ali mi vrlo lako izpliesnive u zemlji, ili pak postanu žilave i prazne. Molim vas, što je tomu uzrok, i kako da ga preprječim?

M. V. u S. (Brač)

Jedan od glavnih uzroka zašto vrlo često rodakvice postanu žilave, prazne ili pljesnive, jeste zemlja ili suša. U čvrstim, žilavim, tvrdim zemljam ne rastu rodakvice jednako, pa onda se iztrgaju ili prenapinju stanice, pa postanu trole i žilave. Za suše biva isto, jer kolikoća vlage, koju rodakvica prima, ne stoji u razmjeru kolikoćom vode, koju trebuje, pa od nastojanja odrvene stanice i nastanu praznine. Dok do ovih praznina prodre zrak, pojavlja se se pliesan. Da se ovo zlo predusreti savjetuje se zastrti zemlju sa slojem pilotina ili tresetom, debelim nešto za 1 prst; a još se veći uspjeh postizava ako se pilotine i treset prije nego li se razastru po gredici na kojoj su rodakvice zasijane, poškropi par puta osokom i dobro izpremješa. Ako se za vremena priprave pilotine ili treset osokom, pa razastru po površini gredice, kako je već rečeno, onda se mogu rodakvice zasijati izravno u sloj pilotina ili treseta, u protivnom slučaju siju se u zemlji pa se pilotine ili treset po njima razaspe. Da rodakvice ne odrvene i neizpljesnive glavna je stvar držati zemlju dosti vlažnu, a to se postigne, ako se površina zemlje pokrije pilotinam ili tresetom na način, kako smo rekli, ne samo, ali se tim načinom postigne takodjer, da zemlja ostane prha.

48. Opetovano sam put zasadio voćnih stabala, ali nakon malo vremena, počmu im se sušiti vrhovi mladica, pa onda sasvim poginu. Molim vas, što prouzrokuje sušenje vrhova mladica, te dade li se prepriečiti i na koji način?

L. K. u K. (Hrvatska).

Sušenje vrhova mladica, kod voćnih stabala, uvjek je znak, da se stablo, što se svojeg zdravlja tiče, u vrlo lošem stanju nalazi. Ova se bolest obično pojavlja na stablima, koja su zasadjena u krševitim zemljam, kad im žile dodju do kamenja, i to obično ljeti. Jeseni, zimi i u proljeću, dok je zemlja dostatno vlažna ne upaža se ova bolest, ali ljeti kad zemlja sasvim presuši, i žile su kamenjem spriečene tražiti potrebitu vlagu u dubljim slojevim, prestane vegetativna djelatnost stabla, i počmu sušiti vrhovi. Ako nadodje kiša, opet ožive i protjeraju provehli djelovi mladica, dočim su posušeni djelovi za uvjek izgubljeni. Često se i sasvim protivno dogodi. Provehli, a ne posušeni djelovi, napoje se naglo vlagom i odebljaju, dočim im drvo ne dozori, pak onda zimi prozebu. Ista se stvar dogadja u zemljam odveć vlažnim. U takovim zemljam stabla ne kažu u proljeće dosti vegetativne snage. Nešto zaostanu, mladice su im žute, a lišće riedko i posve tanko, a stopro ljeti i jeseni, kad se zemlja dostatno ugrije počmu tjerati nešto jače. Vrlo često se dogodi, da se baš usried ljeta, počmu sušiti i ginuti stabla, koja su inače u dobroj snazi i u dobroj zemlji zasadjena. Ovo se dogadja obično onim stablim, koja su odveć duboko zasadjena. Ako je zdravica čvrsta, nepropustna gnjiloča, valja ju izkršiti i probiti, da voda nadje oduška, a žile prostora, i da zrak prodre u zemlju, e da na nju blagotvorno djeluje. Krčenje takove zdravice. barem ondje, gdje će se stablo zasaditi obavlja se do 2 metra duboko. Ako je zdravica suha, odmah se vidi uspjeh, i njena rodna snaga, dade se povisiti gnojenjem; ili ako je zdravica vlažna valja ju prije prosušiti. Kad su stabla mladja, dade se i drugčije pomoći, biva, da se razsade nešto na više. Kod stabala, koja su preveć duboko zasadjena valja zemlju odgrnuti, da na žilam ostane toliko zemlje, koliko odgovara njihovoj naravi.

B. Nova pitanja.

49. Molim vas, kojih se je pravila držati pri razsadjivanju ruža, da se sigurno prime, i dobro uspjevaju?

J. S. u S. (Brač).

50. Koje bilje najbolje uspjeva po kamenju, osobito po hridinam i gomilam?

A. D. u S. (Hrvatska).

51. Molim vas, kako i kada je najbolje sijati žir, za uzgajanje mladih hrastića?

N. M. u B. (Bosna).

52. Molim vas, jeli bolje sijati rano ili kasno žitija?

F. K. u N. (Istra).

53 Smokve prodavaju se kod nas vrlo jeftino, a nedotiče sušiti ih. Bili se izplaćalo peći rahiju iz friških smokava? Koji je postupak najbolji, da se što više rakije dobije?

P. M. u R. (Hrvatska).

54. Molim vas, dade li se peći rakija od manjiga (Arbutus unedo), te od smrekinja i trešanja?

P. M. u R. (Hrvatska).

☞ Odgovori na javna pitanja kao i nova pitanja, primaju se rado od svakoga, pa i ne bili predbrojnici.

OTVORENI DOPISI

GOSPODARSKOG POUČNIKA.

Predplatili su predbrojbu do konca godine 1896.

P. N. gospoda: Ivičić I. — Kostić D. — Lovrić A. — Obradović M.

V. g. Babić A. — Broj 9 poslali smo vam iznovice.

V. g. Antić I. — Istina je da je u Francezkoj pravljeno kušnja *Lysol-om* protiva peronospori. Po *„Journal de l' agriculture pratique"* te kušnje izveo je L. Lipiére. On je rabio Lysol razvodjen u razmjeru od 1 : 100 do 1 : 1000 t. j. jedan dio Lysola u 100 djelova vode, odnosno u 1000 djelova vode. Lysol bi imao prednost pred raztopinom modre galice, da je mnogo jeftiniji, da ubija izim peronospore i mnoge druge nametnike, da je čistiji i da nije poništo zdravlju škodljiv. Ali se kušnje, žalibože nemogu smatrati konačno uspjele, jer vinograd škropljen Lysolom nije bolovao od peronospore, ali se je lišće uzdržalo zdravo i živo zeleno, a grožđje takodjer.

V. g. Lukić A. — Knjižicu „Duhan" i onu „O uzgoju i njegovanju cvieća" poslali smo vam. Zatražene brojeve od godine 1894 nemožemo vam poslati, jer ih nemamo u zalihi.

V. g. Marković N. — Povrće vam po svoj prilici zaostaje u razvoju i neuspjeva, jer ga obilno zalievate rano u proljeće. Zalievanjem valja biti oprezni osobito u travnju i svibnju, jer zalievali se odveć zahladi se zemlja, a onda povrće propada.

V. g. Valčić T. — Ruže na daljem putovanju najbolje se održe u tankoj, takozvanoj svilenoj hartiji i pamuku. Kutija se obloži svježom mahovinom ili travom, a onda se razastre list svilene hartije, pa po ovom ruža do ruže, a kad je sve izpunjeno, rastre se odozgor list svilene hartije, po svježe mahovine ili trave, a onda se kutija zatvori. Kad je vrieme toplije i ruže opredieljene na dulje putovanje, dobro je izmedju ruža postaviti nekoliko komadčeka leda, zamotanih u pamuku. Led drži zrak u kutiji svjež i hladan, a pamuk upija vodu od otopljena leda. Na ovaj način omotane, mogu ruže osam dana putovati.

U ZADRU, 1896. Brzotiskom Narodnoga Lista.

Godina XV. Izlazi na 1 i 16 svakog mjeseca Broj 12.

GOSPODARSKI POUČNIK

Obće blagostanje zavisi o blagostanju pojedinca a temelj blagostanju pojedinca, jest razboriti rad uz vještu uporabu nauke i izkustva.

Upraviteljstvo lista je u Zadru

Predbrojba u *Austro-Ugarskoj* stoji 3 for. na godinu, u *Inozemstvu* 8 franakà na godinu.
Uvrstbe plaćaju se 8 novč. po redku za prvi put, a svaki sliedeći put 3 novč. redak. *Clichè* računaju se 5 novč. po centimetru četvornom.

Upravitelj i Izdavatelj: PETAR L. BIANKINI

Odgovorni urednik: NIKOLA ŠIMIĆ

Pisma, naputnice itd. itd. upravljaju se *Upraviteljstvu Gospodarskog Poučnika u Zadru.* — Rukopisi se nevraćaju.
Predbrojba je obvezna za godinu danà, a izplaćuje se u Zadru.
Tko nepovrati prva dva broja obvezan je predbrojbi za godinu dana.

ZADAR, 16 Lipnja 1896. Ciena je listu 3 fiorina na godinu. ZADAR, 16 Lipnja 1896.

Kritičan položaj.

Ni stariji se ljudi ne spominju, da bi ne vremena bilo u ne vrieme, koliko ljetos Istina je, da od kad je prosječen konal Suezki, da se je od onda promienio red vremena, jer je nestalo obilnih jesenskih kiša, nestalo je periodičnih bura i redovitih izmjena doba godine, ali ovako trajnog ne vremena preko cielog proljeća, koji muti pojmove i najtriezmenijim i najiskusnijim gospodarim nitko se nespominje.

Svjetska utakmica, koja je obalila vriednost poljskih plodina do bezciene, već je znatno otešćala položaj gospodara, a usljed svakovrstnih rastućih potreba, koje vrieme, doba, te državne i zemaljske potrebe nameću, zadnjih je godina položaj gospodara baš kritičan. Jedina im nada još obilan rod, jer količina izravnava cienu. I ljetos su prikaživale sve plodine liepo, da je čovjeku srce od milinja raslo; kad nastade kiša za kišom, kao u sred jeseni, pa se kišom pojavljaju prolomi oblaka sa krupom i pijavicam, da su neka mjesta po gotovo sasvim poharana sama.

I dok bi bili nevolje od same krupe i pijavica, još zlo nebi bilo obće, bilo bi pojedinaca, mjesta i općina pogodjenih i znatno oštetenih, ali nebi bio po svoj zemlji položaj kritičan.

Usjevi, koji su dobro obećavali, usljed neprestanih kiša i vlage, udarili u vlatje, dočim klasovi, kao što se reče, ostali u gaćam, pa će gospodar imati da kosi slame, a da za zrnjem uzdiše.

Gore je sa vinogradim, koji stvaraju našu glavnu izruku, naše bogatstvo.

Neprestane kiše ne samo, da su resu znatno iztriebile, ali i uz najbolju pomnju i nastojanje nisu ni najmarljivim dozvolile obaviti redovita škropljenja, pa uz toplinu, koja vlada nastati će sveobća zaraza od peronospore, koja će uništiti cielu ljetinu.

U ovako kritičnu položaju, kako ljetos nisu se nikad naši gospodari našli, pa je red, da i ovom prigodom pokažu onu odlučnost i onu samozataju, koja im je prirodjena.

Unatoč kiša, nevalja zdvajati, i dok za oblakom grane sunce i prosuši, valja odmah škropiti, samo ako je izgleda, da će po škropljenju potrajati za 3 do 4 sata suho vrieme, e da se raztopina galice na lišću posuši. Ovim načinom, i ako se neće spasiti što je već okuženo, ali će se prepriečiti dalje širenje bolesti; jer i neznatna količoča modre galice, baš u razmjeru od 1 na 10,000 dostatna je da otrovno djeluje na klice trusja od peronospore, i da ih ubija.

U Francezkoj su u pogledu škropljenja raztopinom modre galice proti peronospori stekli zadnjih godina velikog izkustva, i može se uztvrditi, da oni, koji se stalnih pravila drže pri škropljenju, da matematičnom sigurnošću mogu uzčuvati svoje vinograde od peronospore.

Jedan od glavnih uvjeta jeste, da je dobra galica i da je dobro vapno, koje se rabi za priredjivanje raztopine u svrhu škropljenja. A drugi glavni uvjet jeste, da se škropi što moguće ranije.

Dobra je za škropljenje, svaka ona vrst modre galice, koja je posve čista, odnosno, koja nema ni primjese zelene galice, ni zemljane primjese; dočim je najbolje ono vapno, koje je čisto i mastno, i koje je davno zagaseno, barem šest mjesecih prije porabe.

Količinu vapna i galice može se ograničiti na jedam sam postotak t. j., na jedan kilogram modre galice i jedan kilogram živoga vapna na svaku 100 litara vode, jer je izkustvo dokazalo, da se izvrstan uspjeh postizava i manjim postotkom, samo ako su galica i vapno bili dobri, ako je raztopina po propisu obavljena i pravodobno uporabljena.

O dobi porabe raztopine modre galice, stečeno je zadnjih godina puno izkustva; peronospora se pojavlja i zarazuje mnogo ranije nego li se je mislilo. Ona se pojavlja kadšto u isti čas, kad pup na lozi izvali, i okuži mladicu, još u doba, kad se na peronosporu ne misli, te se skriveno razvija u mladicam, dok

PODLISTAK.

Katekizam

Gospodarske hemije

od

D.ra E. WILDT-A

Ravnatelja agrikulturno-hemičnog pokušališta u Poznanju.

Po šestom izdanju njemačkog izvornika preveo

F. RADIĆ

Učitelj strukovne učionice u Korčuli.

(*Nastavak vidi broj 11*).

363. Koje su vrsti žitija obično upotrebljuju za krmljenje?

Zob, ječam, kukuruz.

Upotrebljuju se kadgod za krmljenje stoke i raž i pšenica, samo radi njihove obično visoke ciene biva to tek razmjerno u riedko, pa se i tada ukrmljuju samo lošije vrsti. U pojedinim predjelima goji se osjem toga još i heljda za hranitbene ciljeve, poglavito za tovljenje.

364. Što se ima da napomene obzirom na krmljenje zoblju?

Zob je zbog lake svoje probavljivosti i radi svoje razmjerno visoke sadržine tustila najkoristnija konjska krma i to za konje svake dobi i za svaku porabu; pa se kod te vrsti životinja i ne može postojano da zamieni nikakvom drugčijom sočnom krmom. Najbolje je davati konjima zob u cielu zrnju pomiešanu slamnom sječkom. Samo kod mladje životinje, kod koje grizalo nije još podpuno razvijeno, ili kod starih životinja sa izglodanim zubima bolje je upotrebljavati stučenu zob.

Drugim domaćim životinjama tek u riedko se krmi zob, ali to zavisi jedino od visoke ciene, pošto je ona i za njih uspješna a navlaš kao sočna hrana pri odgojanju volova i ovaca, kao što se preporučuje i za kriepljenje oslabljenih životinja. Nego kod preživača je bolje da se upotrebljuje zob u sgnječenu ili iztučenu stanju, jer takove životinje dovoljno ne proživaću zrnje te ga usled toga hrdjavo ukorišćuju.

365. Za koje je svrhe najprikladniji ječam?

Ječam se može slobodno označiti kao vrlo dobra krma toliko za preživače koliko i za svinje, dočim nije posve prikladan da služi kao sočna hrana za konje. Ako pri nestašici zobi treba jedan dio nje zamieniti ječmom, to može biti najviše do jedne četvrtine. Ali pri tovljenju preživačâ sačinjava ječam navlaš pri kraju tovljenja kad proždlost stane opadati izvrstno sredstvo, da se postigue daljnji prirast, davajuć u svrhu smanjivanja objama krme mjesto jednog diela teže probavljive suhe krme, lako probavljiv ugljikovim hidratima bogati ječam. Daje se ječam u tu svrhu ili u prekrupljenom stanju, suh, pomješan sa vlažnim krmivima ili kao riedka čorba. I za svinje upotrebljuje se u velike ječam kao hrana za tovljenje, navlaš pomiešan sa drugim krmivima, kao kiselim mliekom, graškom i krumpirima; tada ga je najbolje krmiti vazda što je moguće na tanje prekrupljena i u čorbu pomiešana.

366. Kojim se koristnim životinjama najprobitačnije krmi kukuruz?

Kukuruz može radi svoje velike sadržine tustila još najradje da se upotrebljuje za hranjenje konjâ kao naknada za zob, ali i to ne smije da bude nego djelomice, jer ima u njemu vrlo malo proteina. Pri jaku kukuruznom krmljenju prikazuju se životinje dobro ugojene, ali su manje živahne, lienjive su na radji i lako se znoje. Nego ako se poveća sadržina bjelanca dodavanjem dušikom bogatijih sočnih krmiva, kao pasulja (fažola), brašna od mesa i uljanih komina, onda ostanu životinje uztrajnije u radu, pa i ako se obroci zobi ograniče do znatne mjere. Kukuruzovo zrnje treba životinjama vazda davati na debelo prekrupljeno ili satrveno, jer je ono po sebi vrlo tvrdo. Još više nego li za konje preporučuje se kukuruz kao sočna hrana za svinje i preživače, ali ga treba i tada davati skupa sa sočnim krmivima koja obiluju proteinom. I za letušte (perad) kukuruz je vrlo dobra krma za tovljenje i kojoj treba dati prednost nad svakom drugom žitnom krmom. (*Sliedi*).

nastane toplije vrieme, da se onda naglo i žestoko pojavi. S toga u francezkoj škrope vinograde ili baš u času, kad pupovi izvale, ili nekoliko dana kašnje. Drugo škropljenje obave 20 dana po prvom, a treće tri nedjelje po drugom.

Izkustvo je dokazalo, da se i na ovoj način i u najvlažnijim predjelim posve uzčuvaju vinogradi od peronospore, te da je jedno četvrto škropljenje potrebito samo onda, ako u kolovozu udare vlažna i topla vremena. Radnja škropljenja obavlja se na ovaj način mnogo laglje i mnogo jeftinije.

Novčani zavodi u Hrvatskoj i Slavoniji u godini 1895.

Ovo i ljetos izkaz o radu novčanih zavoda u banovini.

Ovo navlaš prenašamo, e da bi se i kod nas u pitanju malo maklo. — Hrvatsko-slavonska zemaljska hipotekarna banka u Zagrebu*) utemeljena 1892, ima dioničku glavnicu od 3,000.000 f., koja sastoji od 30.000 na donosioca glasećih dionica po 100 f. Polučila je u prošloj poslovnoj godini čist dobitak od 221,096 f. 70 novč., od kojeg je opredielila za razdiobu na dionice su 5 po sto, naime sa 5 f. po odrezku; pričuvnoj zakladi kvotu od 20 po sto, t. j. 10.603 f. 76 novč.; a za novoustrojit se imajuću posebnu pričuvnu zakladu 20.000 f.

Hrvatska eskomptna banka u Zagrebu, utemeljena 1868 ima dioničku glavnicu od 1,000 000 f., koja sastoji od 5000 na donosioca glasećih dionica po 200 f., te pričuvnu zakladu od 156.129 f. 71 novč. U poslovnoj godini 1894 polučila je čist dobitak od 160.055 f. 20 novč. U ime dividende opredielila je za g. 1895 15 f. po dionici, ili 7½ po sto.

Hrvatska komercijalna banka u Zagrebu, utemeljena 1873 ima temeljnu glavnicu od 600 000 f., sastojeću od 5000 dionica na donosioca glasećih po 120 f., te pričuvnu zakladu od 52 420 f. 65 novč., koja je usljed dotacije povišena na 71.437 f. 68 novč. U poslovnoj godini 1895 polučila je čist dobitak od 71.868 f. 79 novč. U ime dividende izplatila je za godinu 1895 svotu od 37.500 f. ili 7 f. 50 novč. dividende po dionici.

Hrvatska dionička vjeresijska banka u Zagrebu, utemeljena 1894. Dionička glavnica iznosi 200.000 f. koja sastoji od 2000 dionica na donosioca glasećih po 100 f. Polučila je 1895 godine čist dobitak od 17.807 f. 30 novč., od kojih je 8000 f. opredielila za izplatu kupona godine 1895 naime 4 f. po dionici, 200 f. mirovinskoj zakladi, 100 f. zakladi „Hrvatske dioničke vjeresijske banke“ za družtvo sv. Jeronima, 9000 f. na korist pričuvne zaklade, a ostatak od 507 f. 30 novč. prenešen je na račun godine 1896.

Hrvatsko dioničko trgovačko družtvo u Zagrebu, utemeljeno 1894 ima dioničku glavnicu od 50.000 f., koja sastoji od 500 komada na donosioca glasećih dionica po 100 f., od kojih je 300 komada emitirano. Polučila je u prvoj poslovnoj godini čist dobitak od 5777 f. 34 novč.

Pokračka štedionica, utemeljena 1873 polučila je u prošloj godini čist dobitak od 13.576 f. 20 novč. sa temeljnom glavnicom od 50.000 f., koja sastoji od 1000 dionica po 50 fior. na ime glasećih, s pričuvnom zakladom od 17.356 f. 74 novč., te specijalnom pričuvnom zakladom od 2.526 f. 90 novč. Izplatila je u ime dividende 14 po sto.

Bakarska štedionica, utemeljena 1876 ima osnovu glavnicu od 40.000 f., sastojeću od 1600 dionica po 25 f., na koje je uplaćeno 18 fior. 75 novč. po dionici, dakle glavnicu od 30.000 f., te pričuvnu zakladu od 8.088 fior. 01 novč. Polučila je u proštoj poslovnoj godini čist dobitak od 1.688 f. 17 novč.

Prva podravska dionička štedionica u Gjurgjevcu, utemeljena 1894 imade temeljnu glavnicu od 30.000 f., koja sastoji od 600 dionica po 50 f., te pričuvnu zakladu od 3.000 f. Imala je 1895 godine 8.454 f. 44 novč. čista dobitka.

Belovarska županijska štediona, utemeljena g. 1895 ima glavnicu od 300.000 f., sastojeću od 300 dionica po 100 f., te je polučila u prvoj poslovnoj godini čist dobitak od 4.646 f. 80 novč.

Pučka dionička štedionica u Požegi, utemeljena 1894 ima osnovnu glavnicu od 25.000 f., sastojeću od dioničke glavnice I. emisije od god. 1895 sa 12.500 f., te dioničke glavnice II. emisije sa 50.271 f. 57½ novč. i glavnicu štedne zadruge II. emisije sa 6 910 f. 64 novč.; napokon pričuvnu zaklade od godine 1894 sa 118 f. 11 novč. i od god. 1895 sa 1.250 f. Imala je čista dobitka u zadnjoj poslovnoj godini 2.332 f. 14½ novč.

Štedionica u Vukovaru, utemeljena god. 1869. Dionička glavnica iznosi 20 000 f., koja se sastoji od 200 dionica po 100 f, pričuvna zaklada 80.000 f., a posebna pričuvna zaklada 16.000 f. Kako se vidi pričuvne su zaklade skoro peterostruko nadmašile temeljnu glavnicu. Polučila je u godini 1895 čist dobitak od 32 222 f. 3 novč. U ime dividende izplatila je god. 1894 80 fiorina po dionici.

Prva iločka dionička štediona, utemeljena 1892, (prije „Prvo iločko štedno i pripomoćno družtvo“) ima dioničku glavnicu od 30 000 fior sastojeću od 300 dionica po 100 f., nadalje glavnicu štedne zadruge VII. emisije od 66 f. i VIII. emisije od 19.949 f. 20 novč. ukupno dakle 50 015 f. 20 novč. Pričuvna zaklada iznaša 11.000 f. Čist dobitak u poslovnoj godini 1895 bio je ukupno 4.996 f. 43 novč.

Lovaska dionička štediona u Lovasu, utemeljena 1891 imala je u zadnjoj poslovnoj godini čista dobitka 4560 f. Temeljna je glavnica 15.000 f., sastojeća od 150 dionica po 100 fior., a pričuvna je zaklada 9098 f. 56 novč.

Dionička štediona u Križevcih, utemeljena 1872 imade temeljnu glavnicu od 20.000 fior., koja sastoji od 400 dionica po 50 f., pričuvnu zakladu od 50 000 f, te posebnu pričuvnu zakladu od 1450 f. Imala je čista dobitka u zadnjoj poslovnoj godini 9738 f. 23 novč. U ime dividende izplatila ukupno 4000 f. ili 10 f po dionici. U dobrotvorne svrhe izplatila je 253 f. 73 novč.

Senjska štedionica, utemeljena 1873. Osnovna glavnica od 35.000 f., a sastoji od 1000 dionica po 35 f. Pričuvna zaklada iznosi 10.615 f. 91 novč. Polučila je čista dobitka u poslovnoj godini 1895 3007 fior. 23 novč. Izplatila je u ime dividende godina 1895 ukupno 1897 f. 65 novč.

Slatinska štedionica u Slatini, utemeljena godine 1873 imala je u zadnjoj poslovnoj godini čista dobitka 6.009 f. 99 novč. Temeljna je glavnica 25.000 f., koja sastoji od 500 dionica po 50 f., kuća pričuvne zaklade 20.000 f., pričuvna zaklada II. 5.388 f. 98 nč., te izvanredna pričuvna zaklada 1.945 f. 94 novč.

(*Sliedi*).

*) Vidi obširno izvješće o ovom zavodu u zadnjem broju.

Tekući maz za voćna stabla.

Za mazanje rana od zareza na voćnim stablim rabe se razni mazovi, u svrhu, da dotična mjesta, što prije zaciele i da neizgnjiju. Od umjesane gnjile, i prostog katrana, ima još puno drugih maza, koji se opet diele, na takove maze, koje vaija grijati, ako hoćemo da budu tekući, i takovi, koji se priredjuju na način da ostanu tekući, pa se mogu rabiti bez grijanja.

Pošto je dosadno, a vrlo često i nemoguće nositi sobom posudu za grijanje maza, to se u novije doba, sve više rabe tekući mazovi. Jedan od toliko takovih tekućih maza, priredjuje se na način kako sljedi:

Uzme se zemljani lonac, prilično široka dna, i metne se u nj 1 kilogram žute omorikove smole, koju se prije stuče na komadiće, pa se onda lonac postavi na posve tihu vatru, da se smola raztopi. Da se je smola raztopila pozna se, kad se ciedi kao voda. Sad se snimi lonac sa vatre, i pričeka se, dok raztopljena smola stane; a onda se dolije malo a malo smoli dobru ¼ litre prostog špirita. Za lievanje špirita mieša se neprestano. Ako se za lievanja špirita opazi, da se smola diže, i da prieti ići preko lonca, onda se obustavi lievanje i pričeka se, da smola opet stane; pa se onda opet lieva. Nakon što se je uz neprestano miešanje dolilo raztopljenoj smoli špirit doda se još 2 do 4 žlice drvene čadje. Čadja se dodaje takodjer malo a malo i uz neprestano miešanje. Ovim je radnja priredjivanja tekućeg maza gotova. Sad se lieva u posude limene, koje se začepi i čuva do porabe.

Mazu, kojeg se ima rabiti zimi, valja dodati malo više špirita, da bude više tekuć; onom kojeg se ima rabiti ljeti manje, jer je ljeti i onako maz više tekuć, radi ljetne topline.

Posudu, u kojoj se čuva tekući maz, valja držati uvjek začepljenu, jer ostavili se otvorena izvjetri špir t, a maz otvrdne.

P. R.

Uporaba umjetnih gnojiva po kušnjam profesora Wagnera, i njihova izravna djelatnost na povišenje kolikoće ploda.

Nedavno izdao je profesor D.r P. Wagner knjižicu: *Düngerfragen unter Berücksichtigung neuer Forschungsergebnisse III Heft, mit 18 Textabbildungen; zweite Auflage, Berlin 1895*, u kojoj pricbćuje dugi niz svojih kušnja umjetnimi gnjojivi, i navadja svoje zaključke, koji su od velike praktične vriednosti.

Knjižica obsiže jedva 56 stranica u osmini, ali je svojim sadržajem od početka do svrhe suho zlato za gospodare.

On razpravlja u glavno dva pitanja, odnoseća se na najvažnije sastavine zemlje, kojih bilje trebuje, a da nosi obilna ploda.

Prvo od tih pitanja glasi:

Su koliko fosforne kiseline i pepelike (kalija) treba gnojiti gospodarsko bilje?

A drugo je:

Su koliko dušika valja gnojiti gospodarsko bilje?

Od gospodarskog bilja najviše se goje žitarice, sočivnice i okopavine; valja s toga gnojiti zemlju takovim umjetnim gnojem, koji prija njihovoj naravi i povećava njihovu rodovitost. Svaki gospodar, koji hoće da koristonosno rabi umjetna gnojiva mora biti sasvim na čistu o vrsti i naravi svojih zemalja, te o popriečnoj kolikoći fosforne kiseline, pepelike i dušika, što njegove zemlje sadrže, jer se umjetnim gnojenjem ima da nadomješta u zemlji sve ono čim oskudieva, i česa se plodinam najviše zemlji nosi, i to baš u onom razmjeru, u kojem hoćemo da povisimo plodovitost zemalja. Svaki gospodar, koji hoće da razborito gospodari valja da dade potražiti svoje zemlje, ne samo, ali i da prokuša umjetno gnojenje, e da se uvjeri od kakove su djelatnosti umjetna gnojiva na njegovim zemljam.

Izkustvo je dokazalo, da ako jedna zemlja ne sadrži dušika, pa i da obiluje svim drugim važnim hranivim za bilje, da ta zemlja nemože da obilno radja; a da sam dušik opet ne pomaže bez drugih sastavina.

Isto tako ne radja zemlja, ako oskudieva fosfornom kiselinom, a u razmjeru, u kojem se plodinam izvaža fosforna kiselina iz zemlje pada njezina rodovitost.

Vrlo je težko naći zemalja, koje bi obilovale fosfornom kiselinom tako, da je njena zaliha ono što bi se reklo neizcrpiva, dočim ima zemalja, koje tako obiluju pepelikom, da i dugom gojitbom takovih rastlina koje izrabljuju pepeliku neće zemlja ne pepelici osiromašiti.

Tresetaste zemlje, livade, pržinaste zemlje i sve lake zemlje oskudievaju pepelikom, pa ih treba obilno gnojiti pepelikovim gnojevim.

Težke zemlje, kako što su gnjilače, ondaj ilovače i laporinjače, kako što u obće sve bolje vrsti zemalja, obično sadrže dosti pepelike, te im ne treba davati pepelikovih solih, jer ono što prime stajskim gnjojem dostatno im je.

Ali je i pepelika, kao svaka druga zaliha, koja se iztroši, pa se s toga vrlo često i dobre ilovače moradu gnojiti pepelikovim gnjojivim ako ih se hoće uzdržati u dovolnoj snazi i rodovitosti.

Nastaje dakle pitanje su koliko pepelike i fosforne kiseline valja gnjojiti zemlje, da se u snazi i rodovitosti uzdrže, odnosno, da nam daju što moguće više čiste dobiti.

Pepeliku daje se zemlji, ako se gnjoji stajskim gnjojem, osokom i pepelikovim solim n. p. kainitom, ali valja tako gnojiti, da se ne samo nadoknadi ona pepelika, koja se odnese žetvom, ali da u zemlji bude uvjek nešto pretička. Pri običnim obhodnjam gnjoji se jedna zemlja svake četvrte godine, i daje se obično po hektaru 400 kvintala stajskog gnoja, što odgovara na 100 kvintala stajskog gnoja na godinu.

U 100 q. stajskog gnoja ima poprieko 60 kg. kalija (pepelike).

Dočim se sa hektara zemljišta poprieko požanje:

25 q	zrnja žitarica i sl. su popr.	60 kg.	kal.
25 „	graška „ „ „ „	55 „	„
25 „	zrnja i slame od repice „	100 „	„
250 „	krompira i lišća „	135 „	„
350 „	buraka „ „ „	160 „	„
70 „	djetelična siena „	120 „	„
80 „	ljekarična „ „	145 „	„

Kalij (pepelika) što sadrži stajski gnoj bio bi dostatan za žitarice, ali djetelina i repica trebuje ga dvostruko, krompir i burak trostruko, a repa za krmu šesterostruko. Ako dakle hoćemo da uzdržimo zemlju u snazi, a

da nam ne malaksa u rodovitosti, red je da se u sva tri zadnja slučaju pomožemo umjetnim gnojenjem pepelikovim solim, e da zemlju obškrbimo pepelikom, koju joj odnašamo plodinam.

(Sliedi).

SVAŠTICE

Koliko ima koristi od okopavanja. U Gornjem Plezu na Rajni razdielili su jednu oranicu na devet jednakih komada. Zemlja na svih devet komada bila je iste vrsti, iste naravi i posve jednako pognojena. Za kušnju uzelo se je tri vrsti repe. Ehrestensenovu, Eckendorferovu žutu i Oberdorferovu. Od svake vrsti zasijana su po tri predjela ili komada. Na predjel 1, 2 i 3 bila je repa šest puta okopana; na predjel 4, 5 i 6 samo četiri puta, a na predjel 7, 8 i 9 samo dva puta. Na predjelim samo dva puta okopanim rodila je Ehrestensenova repa 48,000 kg. po hektaru; Eckendorferova 52,000 kg. a Oberdorferova 41,000 kg Predjeli četiri puta okopani rodili su po hektara 89,000, 74,000 i 72,000 kilograma. Na predjelim šest puta okopanim rodila je Ehrestensenova repa 120,000 kg., Eckendorferova 110,000 kg. a Oberdorferova 110,000 kg., i to same repe bez lišća. Dakle se je dohod povećao u istom razmjeru u kojem se je više okopovalo; te je kod šesterostrukog okopavanja rodila repa skorom tri puta više.

Utamanjivanje gusjenica. Jedno od najuspješnijih sredstava za utamanjivanje gusjenica na povrću jeste raztopina od 2 kg. kuhinjske soli i 30 grama salitrovine u 10 litara vode. Ovim se sredstvom škropi povrće, kojeg su napale gusjenice, i to u večer, pa se u jutro nadje silesija gusjenica poskapalih. Pošto mnoge gusjenice stoje izpod lišća, valja škropljenje više put opetovati, da ih se pogodi u zemanu, kad su na otvorenu. Sredstvo ovo ne hudi ni najmanje povrću.

Pokrivanje zemlje djubrom izmedju povrća, u običaju je kod svih francezkih i belgijskih vrtlara, koji su povrtarstvo dotjerali do najunosnije gospodarske grane. Ovim postupkom ne samo, da se pristedi po koja radja oko povrća, ali se povrće puno bujnije i bolje razvija; zemlja izpod djubra ostane uvjek jednako vlažna, pa se znatno prištedi na zalievanju; zemlja se ne okori i ne izpuca, pa ju netreba porahljivati. Za pljuskavice ne brlja se povrće zemljom, a gliste nemogu da vuču povrće pod zemlju. Za pokrivanje zemlje izmedju povrća hoće se da je djubar posve raztrošen. Djubar, koji sadrži puno slame manje je sposoban. Ako nema raztrošena maršinskog djubra, onda se može rabiti raztrošeni mješanac ili djubar od raztrošenog lišća. Ovim postupkom sasvim jednostavnim prištedi se u ljetno doba mnogo truda i zanoveti.

Umjetno pravljenje leda u kući. Na posve jednostavni način svaka si gazdarica može na brzu ruku napraviti malenu količinu leda za kućnu potrebu. U tu svrhu uzme se jedan zemljani lonac iznutri pocaklen i ulije se u nj 100 grama sumporove kiseline i 50 grama vode, te 30 grama sumporno kisele sode. Ova smjesa može biti napravljena razmjerno u većoj mjeri za veću količinu leda. U isto doba uzme se jedan manji zemljani lonac, kojeg se napuni vodom, stavi mu se zaklopac pa uroni za $^2/_3$ u prije opisanu raztopinu, koja se nalazi u većem loncu, i kreće se malim loncem po malo ali neprestano, e da smjesa u većem loncu ne miruje. Za nekoliko časova smrzne se voda u malom loncu, i led je gotov. Sad se izvadi led iz malog lonca, pa napuni opet vodom i opetuje gori opisani postupak, jer se u gori opisanoj tekućini može više puta zasebice činit da se voda smrzne u led.

Jednostavno sredstvo za utamanjivanje miševa jeste živo vapno. Gdje ima miševa namješte se u večer dvi plitice U jednoj postavi se friške vode; u drugoj pšenišna brašna pomješana smrvljenim sladorom (šećerom). Preko noći dodju miševi, pojedu smjesu od brašna i sladora, napiju se friške vode i otidju. Ovo se opetuje za dvi ili tri večeri, da se miševi dobro namame na ovo jelo. Kad je treće ili četvrte večeri postavi se opet plitica friškom vodom, i plitica brašnom i sladorom, ali samo što se smjesi brašna i sladora doda za $^1/_4$ dio živoga vapna u prahu, kojeg se takodjer brašnom i sladorom dobro pomješa. Miševi dodju i lakomo pojedu, pa se onda napiju, ali i poskapaju, jer im se živo vapno zagasi u želudcu.

Gospodarske Viesti.

Toplo vlažno vrieme izazvalo je zarazu peronospore već svudi ondje, gdje nije bilo škropljeno. Ljetos je vrieme vrlo u prilog širenju peronospore, pa se s toga hoće odvažnosti i ustrajnosti i sa strane vinogradara, pa škropiti bez suzdržaja.

***

Zadnje povodnje i grad nanieli su dosti štete na otoku Hvaru i Braču, a i neka mjesta na sjevernoj strani otoka Korčule imala su velike štete.

***

Prvim kolovoza stupa u kriepost novi porez na slador. Novim se zakonom povisava porez na svaku 100 kg. sladora od 11 na 13 fiorina.

***

Uredjenje livada u močvarastim predjelim banovine napreduje svake godine. Tako se sad uredjuje u Občini Dubičkoj kotara kostajničkog do 200 jutara močvariša.

***

Ovih dana stigle su u Trst na jednom parobrodu presadnice ruskoga čaja. Ove je presadnice naručilo u Batumu austrijsko ministarstvo za poljodjelstvo, te će se pokušati u Istri, može li čaj ondje rasti i uspjevati. Mi mislimo, da je ovo sretna misao, a čudi nas samo, da se nije čajem pokušalo u Dalmaciji, koja je blažijeg podneblja od Istre.

***

U Turskoj je prošle godine vilo dobro radio mak. U samu Njemačku izvedeno ga je 1,800,000 kg., a po priečna mu je ciena 28 do 30 franaka svaku 100 kg. Nebi se moglo i kod nas kušati gojitbom maka?!

***

U obćini Sijerčići kod Goražde porodila se je vatra u šumi Osoje, te je izgorjelo mlade šume u površini od 7000 četvornih metara.

***

U Algiru odkrili su veliku naslagu guana, koja potiče od izmetina i ljesina šišmiša.

***

Sverusijska izložba u Nižnjem Novgorodu otvorena je 9 t. mj. Izložba zaprema ogromnu površinu, a broj izložbenih sgrada i paviljona iznosi do 1200 i pokriva 77 čet. desjatina. Očekivalo se je, da će izložba biti samo diomice gotova, no ministar Witte izdao je takove odredbe, da je ona već na dan otvorenja bila posve gotova. Izložba je upravo čarobna, a razlikuje se bitno od svih izložba, na koje je evropski zapad priučen. Ukrašena i okružena je šumicama i brežuljci, paomama, obelisci i malimi jezeri; bezbrojni vodometi bacaju vodu u zrak. Na izložbi se vidi Kremlinen miniature, množtvo originalnih iztočnih gradjevina, medju kojima je najzanimivija tatarska mošeja Izložci dokazuju, da je ruska industrija nadkrilila sve, što se je očekivalo. Lan, platno, svila, sukno, željezo, srebro, bronc, sve je to poslužilo radnjam, koje na daleko neimadu para. Kinezki i iztočni paviljoni puni su umjetnina, kakovih Evropa još nije vidjela. U sred izložbe nalazi se razkošnim sjajem uredjena palača za ruskog cara, gdje će on za svog boravka i stanovati. Izložba je otvorena u 10 sati svečanom službom božjom i govorom ministra Wittea. U 11½ došao je kinezki izvanredni poklisar Li-Hung-Čang s pratnjom u izložbu.

***

U mjesecu veljači t. g. izvedeno je preko Rieke 2,798,713 komada dužica, a preko Trsta 904,622 komada, sveukupno 3,703,375 komada. Najveći je izvoz za Francezku naime 3,515,109 komada od ukupnog izvoza, a od toga je za sami Bordeaux izvedeno 2,451,812 komada.

***

Šumarski ured u Vinkovcih dao je ljetos u zakup pašu od 20 srezova šume za 4272 fior. 72 novč, dočim se nije našlo zakupnika za ostalih 20 srezova, koji su bili stavljeni na dražbu za 4411 fiorina. Ovaj neuspjeh ima se po svoj prilici pripisati svinjskoj kugi.

***

U mjesecu veljači 1896 dovezeno je u Trst 464,000 komada dužica francezkih, od kojih je 400,000 komada dovezeno iz Bosne preko Metkovića.

***

U Javičkoj gredi u srezu šumarije Raićke u bivšem Gradičkom okružju izrezano je šest hrastovih kocaka od 1 metra visine, 1 metra širine i 1 metra dužine, dakle od 1 kubičkog metra sadržine. Kocke su od posve zdravih hrastova, bez bieli i lika oštrobridno izpiljene. Kocke te su nešto vanrednoga, jer su za iste bili nuždni hrastovi od 180 cm. debljine. Takovi su hrastavi danas riedkost.

***

U posavskim šumam urodilo je lani, a pobrano je ljetos 3931 hektolitar žirja, koji je skorom vas opet zasadjen.

***

Ovog proljeća započeti će gradnja željeznice Novska-Dugoselo, koja će polazeć iz kolodvora državne željeznice u Novskoj imati priključak pakračkoj željeznici u Banovoj jarugi.

***

Do godine obdržavati će se u Kievu u Rusiji medjunarodna gospodarska izložba i to od srpnja do rujna. Zadnja doba prijave jeste opredieljena do 1 siečnja 1897 po starom.

***

Glasom netom izdanog izvještaja o stanju državnih dugova, iznosili su državni dugovi koncem prosinca 1895:

a) obći državni dugovi austrijski . . . f. 2.756,100.245

b) dugovi u rajhsratu zastupanih krunovina i zemalja . . . „ 1.435,217.334

Ukupno . f. 4.191,317.579

S godišnjom potrebom kamata od . . . „ 175,737 077

c) Zajednički viseći dug (državne note) iznosio je „ 193,539.593

Pitanja i odgovori „G. Poučnika".

A. Odgovori.

49. Molim vas, kojih se je pravila držati pri razsadjivanju ruža, da se sigurno prime, i dobro uspjevaju?

J. S. u S. (*Brač*).

Ako želimo, da nam se razsadjene ruže prime, red je najprije, da im pripravimo pristojno stanište. Ruže ljube prhu zemlju, i u njoj uspjevaju bolje nego li u čvrstoj i gnilatoj zemlji, ali se za razsadjivanja puno sigurnije prime, ako im se zemlja dobro pritisne o žile. Čim su starija stabla od ruže, koja se razsadjuju, tım jače valja pritisnuti zemlju o žile, dapače za starija se stabla savjetuje i nabijanje zemlje na žile. Sigurniji se uspjeh postizava presadjivanjem ruža, ako se zemlja u kojoj se imadu zasaditi razmuti vodom kašasto, jer se onda zemlja bolje i lagljе priljubljuje žilam, a nema pogibelji, da se izkrše i izlome žile, kako što se često dogadja za nabijanja zemlje na žile. Kad se je ružu razsadilo, onda valja po zemlji okolo hreka razastrieti malo zdrelog gnjoja, ili mješanca od raztrošena lišća, a to u svrhu, da se zemlja lako ne suši, i da kora ne popuca. Zastiranje zemlje, pa bilo čim, ako razsadjenih ruža preporuča se osobito ondje, gdje se uskudieva vodom za zalievanje. Razsadjene ruže ne valja preko mjerno zalievati, nego samo onda, kad se pokaže potreba usljed prosušenja zemlje. Obilnim zalievanjem, osobito za hladna vremena, podupire se gnjijenje žila.

50. Koje bilje najbolje uspjeva po kamenju, osobito po hridinam i gomilam?

A. D. u S. (*Hrvatska*).

Ima mnogo bilja, koje uspjeva po kamenju i hridinam, i to takovog kojeg se nalazi po najvišjim goram, pa takovog po srednjim goram i po briežulcim. Napram vašem podneblju i mjestnim odnošajim valja da odaberete onakovo bilje, koje će kod vas bolje uspjevati, premda za bilje koje uspjeva po hridinam i gomilam nema velikog izbora u trgovinam bilja, nego ih valja iz susjednih briegova pomnjom razsadjivati. Po gomilam i hridinam uspjeva bilje dobro, osobito onda ako se izmedju kamenja, i u pukotinam izpuni vriesačom zemljom. Od grmova, koji uspjevaju po hridinam, kamenju i gomilam, najpoznatiji su i najobljubljeniji su sljedeći: Thalictrum alpinum, Anemone nemorosa, Adonis vernalis, Trollius europaeus, Helleborus atropurpureus, Aquilegia alpina, razne Epimedium, Papaver nudicaule, Meconopsis cambrica, Dielytra cucullaria, Corydalis trifoliata, Aubrietia deltoidea, Alyssum saxatile, Iberis sempervirens, Viola cornuta, V. lutea, Erpetion reniformis, lychnis alpina, L. viscaria, Cerastium tomentosum, Linum alpinum, Geranium sanguineum, Hippocrepis comosa, Orobus vernus, Dryas octopetala, Waldsteinia geoides, Rubus chamaemorus, Potentilla pyrenaica, Alchemilla vulgaris, Herniaria glabra, Saxifraga, Linnaea borealis, Asperula odorata, Centaurea montana, Doronicum caucasicum, Atenuaria alpina, Achillea tomentosa, Campanula carpathica, Pyrola media, Gentiana acaulis, Polemonium coeruleum, Phlox frondosa, Convolvulus lineatus, Lithospermum purpureo-coeruleum, Anchusa sempervirens, Omphalodes verna, Linaria dalmatica, Thymus Marshallianus, Teucrium hyrcanicum, Nepeta Mussinii, Scutellaria alpina, Primula grandiflora, Zapania nudiflora, Soldanella minima, Primula nivalis, Androsace chamaejasme, Trientalis europaea, Lysimachia nummularia, Armeria maritima, Cypripedium Calceolus. Izim ovih grmova ima i više busova i razno ljetno bilje, koje uspjeva po gomilam i kamenju, koje se obično u proljeće zasije na dotičnom mjestu bez ikakove dalje njege, kao na primjer: Delphinium Ajacis, Eschscholtzia californica, Platystemon californicum, Arabis verna, Iberis umbellata, Malcomia maritima, Koeniga maritima, Heliophila amplexicaulis, Schizopetalum Walkerii, Silene pendula, Hibiscus trionum, Tropaeolum majus, Limnanthes Douglasii, Impatiens fulva, Lasthenia glabrata, Claytonia sibirica, Centaurea Cyanus, Convolvulus tricolor, Borago officinalis.

51. Molim vas, kako i kada je najbolje sijati žir, za uzgajanje mladih hrastića?

N. M. u B. (*Bosna*).

Sljedeć naravni put žir valjalo bi sijati jeseni, kako što od naravi biva, kad žir sam poodpada i zasije se. Inače valja sijati žir rano u proljeće, i to što moguće ranije, jer žir sporo klica. Gdje se može odmah sijati na polje na opredieljenom mu mjestu, gdje će ostati; ništa boljega, ali gdje to nije moguće, valja pripraviti za žirove sjemenište ili u samoj šumi ili vrtu. Napram vremenu i vlazi počme žirje klicati u lipnju, srpnju ili kolovozu; a do zime izrastu sjemenjaci kojih 20 do 30 cm, imadu čvrstu srčanicu od 15 do 20 cm. dužine. Koliko da ostanu sjemenjaci u sjemeništu, to zavisi od mjestnih odnošaja, ono što je sigurno jeste, da čim se manje razsadjiva razsad od hrasta, da se tim čvršći razsad uzgaja, samo ako se pazi, da razsad u sjemeništu nebude odveć gust.

52. Molim vas, jeli bolje sijati rano ili kasno žitija?

F. K. u N. (*Istra*).

Žitija nije uputno sijati ni odveć rano, ni odveć kasno, nego je uvjek nastojati, da se pogodi pravi zeman, jer žitija najbolje uspjevaju, i najobilnije radjaju ako se u pravom zemanu zasiju, a veći dio neuspjeha, ima se pripisati ranoj ili kasnoj sjetvi. U obće se mnogo grieši, da se u proljeću prerano sije, a to je osobito štetno kad su zemlje gnjilaće, te od naravi hladne i vlažne, jer s nedostatka topline i s obilnosti vlage dobar dio sjemena pregnije prije nego li proklica. Na težkim zemljam, kako što su gnjilače, koje se teže ugriju i suše, valja kasnije sijati nego li na pržinastim, vapnenastim i drugim lakim zemljam, koje se lagljе griju i suše; ali u pitanju odlučuje i vrst sjemena, što se ima zasijati. Za svaku vrst žita hoće se da je pred sjetvom zemlja dostatno pripravljena i prorahljena. N. p. zob dobro uspjeva i ako zemlja nije dostatno pripravljena, dočim se za ječam i jaru pšenicu hoće, da je zemlja dobro pripravljena. Sjemena, koja trebuju puno vlage za klicanje, kako što je bob, grašak, leća, grahorica i djeteline, jaru pšenicu, jaru raž, zob i rane krompire, valja mnogo ranije sijati od ječma, repe, mrkve, kasnih krompira, cikorie, maka, lana, repice, zelenog kukuruza i korabe. Sjeme ovih zadnjih vrstih sija se obično u travnju, dočim se ćutljivije rastline, kao konoplje, kukuruz za zrnje, proso, tikve, duhan, heljda i repica siju kašnje, biva koncem travnja ili početkom svibnja.

53 Smokve prodavaju se kod nas vrlo jeftino, a nedotiče sušiti ih. Bili se izplaćalo peći rakiju iz friških smokava? Koji je postupak najbolji, da se što više rakije dobije?

P. M. u R. (*Hrvatska*).

Postupak pečenja rakija od smokova zavisi od načina maščenja. Ako se smokve na prosto zgnječe, onako kako se kupe, i uz dodatak vode pusti da prevriju, onda je kuhanje takovog tiesta malo težko, jer za kuhanja vrlo lako progori, osobito ako se za pečenje rakije rabe obični kotlovi, na kojih vatra izravno djeluje. Bolje se izrabljuju maceracijom, i bolja se rakija dobije. Za maceraciju hoće se 5 do 7 badnjeva od jednake veličine, koji su stepenasto nanizani jedan do druga tako da je prvi za 3 do 4 prsta niži od drugog; pa se ti badnji spoje na krajevim kljunasto previjanim cievim, na način, da od svakog više stojećeg badnja, i to blizu dna, ide ciev povrh niže stojećeg badnja, e da se tekućina iz višeg stojećeg badnja u niže stojeći prelieva. Po dno svakog badnja metne se stručja ili slame, e da tiesto (mast) od smokava ne leži na dno. Izgnječenim i izmašćenim smokvam napune se svi badnji za $^2/_3$, pa se onda prvi izpuni do pod vrh vodom. Voda prodire malo a malo u tiesto od smokava, topi slador dok prodre do dna, da kroz ciev proteče u drugi niže stojeći badanj. Na prvi badanj lije se malo a malo toliko vode, dok voda ne proteče na ciev zadnjeg najniže stojećeg badnja. Sad se izvadi izprani mast iz prvog badnja, i izmjeni novim, pa se opet lieva, vode, a kad je i drugi put protekla voda na zadnji badanj, izvadi se izprani mast iz drugog badnje i izmjeni novim, i tako se postupa u redosliedu, dok se vas mast od smokava izpere. Voda što se dobije iz zadnjeg badnja, odnosno što izteče iz zadnjeg badnja, sadrži u sebi raztopljen vas slador što su sadržavale smokve, pa se lieva u bačvu, da prevrije. Kad prevrije, onda se peče iz nje rakija u običnim kotlim. Na ovaj način dobije se od smokava sva rakija, što je u smokve moguće dobiti, rakija je dobra, a postupak brz i jeftin. Još se bolja rakija dobija od smokava, ako im se osobitim strojem olušti kora prije nego li se izgnječe (izmaste). Izgnječiti smokve u badnje, pa nastojati da prevriju uz dodatak vode, može se takodjer, ali takovo vrienje teče sporo i ne jednako, jer je drop od smokava, kako što i svega drugog sočnog, voća vrlo gust, težko se ugrije, prevrije ne jednako, i obično se prije na vrhu uzljuti nego li prevrije.

54. Molim vas, dade li se peći rakija od manjiga (Arbutus unedo), te od smrekinja i trešanja?

P. M. u R. (*Hrvatska*).

Iz trešanja peče se rakija na isti način, kako iz visanja i iz šljiva, ali ako je mast vrlo gust, i od ovog se ploda više koristi ima, ako se postupa maceracijom, kako je rečeno za smokve. Isto vriedi i za manjige, dapače još više, jer kako manjige kasno dozrievaju i vrlo su gusta masta, ostanu kadšto po više mjesecih bez da prevriju, ili samo prevrije gornji dio masta, koji je u doticaju zrakom, dočim donji dio ostane ne promjenjen. Maceracijom, kako je rečeno za smokve, od manjiga se dobije 20 do 25$^0/_0$ izvrstne, vrlo tečne rakije. Smrekinje i pukinje valja izgnječiti i izmrviti, pa im dodati 25 do 30$^0/_0$ po težini tople vode od 30 stupnjeva Celsiusa da u badnju napose prevriju. Onda se u običnim kotlovim peče drop i cidje skupa ili samo cidje Kad se peče drop i cidje skupa, dobije se rakiju suraste ili mliečaste boje, vrlo žestoka i neugodna vonja, koju valja razvodniti i opet peći, dočim kad se peče rakija iz samog cidja, dobije se bistra, tečna i vrlo ugodna rakija. I za borovicu je postukak maceracije najbolji i najunosniji.

B. Nova pitanja.

55. Molim vas za naputak za uništenje meda (Grillus grillotalpa)?

I. N. u S. (*Brač*).

56. Koji je način gojitbe tikava (buča) najbolji i najuspješniji, i na koji se način tikve najbolje izrabljuju?

O. E. K. u V. (*Bosna*).

57. Imam dvi kobile, vrlo liepe, ali nemogu da od njih dobijem poroda. Obe su opetovano izvrgle. Molim vas, kako imam postupati suždriebnim kobilam, da se zdravo oždriebe?

A. M. u K. (*Hrvatska*).

58. Na našim gnjilačam vrlo često izrodi jesenska sjetva, a proljetnu se ne dopire pravodobno izvesti radi vlage. Molim vas, bili se uspjehom na takovoj zemlji dala zasijati kakova krmiva bilina?

L. Č. u G. (*Istra*).

☞ Odgovori na javna pitanja kao i nova pitanja, primaju se rado od svakoga, pa i ne bili predbrojnici.

OTVORENI DOPISI

GOSPODARSKOG POUČNIKA.

Predplatili su predbrojbu do konca godine 1896.

P. N. gospoda: Obradović M. — Radanović J. — Pintarić M. — Glušćević A. — Luketin D. S.

V. g. Knežević P. — Vaša predbrojba podmirena je do konca lipnja t. g.

V. g. Červinka A. — Nastojati ćemo.

V. g. Friedl A. — Izpravili smo i obrnuli.

V. g. Radanović J. — Poslali smo vam broj 11, a ostale primiti ćete redovito.

V. g. Lopin A. M. — Dobro je.

V. g. Glušćević A. — Pisali smo vam glede pravljenja mirisavih ulja.

V. g. Grubić I. — I vami glede sprava za bistrenje ulja.

V. g. Antičić L. — Svjetska brzojavna mreža računa se, da iznaša 1,062,700 engležkih milja, od koji odpada na Ameriku 545,000 milja, na Europu 380.700 milja, a ostalo na Aziju Afriku i Australiju.

V. g. Sikić A. — Mrlje od vina i od voća odstranjuju se sa rubenine pomoću oksalne kiseline, koja se raztopi u vodi, pa se mrlje u njoj peru. Ako se dotično izmrljano mjesto ovlaži pa izloži bielom dimu gorećeg sumpora (sumporitoj kiselini) nestane takodjer mrlja.

V. g. Župančić T. — Knjižicu „Duhan" i broj 9 poslali smo vam. Onih drugih knjiga nema ondje na prodaju; obratite se kojoj knjižari u Zagrebu.

V. g. Milić N. — „Sinacid", to je jedna mast za osi kola, koju hvale dosti, jer se i za jače radnje ne griju osi. Možete kušati. Jedna kutija od 5 kg. stoji fior. 2·5.

V. g. Bilić A. — Broj 5 i 7 poslali smo vam iznovice. Za strcaljke valja rabiti gumu prve vrsti su barem dva umeta od platna, jer čim je bolja guma tim više traje, samo ju valja čuvati, da se ne prelomi.

U ZADRU, 1896. Brzotiskom Narodnoga Lista.

Godina XV. Izlazi na 1 i 16 svakog mjeseca Broj 13.

GOSPODARSKI POUČNIK

Obće blagostanje zavisi o blagostanju pojedinca a temelj blagostanju pojedinca, jest razboriti rad uz vještu uporabu nauke i izkustva.

Upraviteljstvo lista je u Zadru

Predbrojba u *Austro-Ugarskoj* stoji 3 for. na godinu, u *Inozemstvu* 8 franakâ na godinu. *Uvrstbe* plaćaju se 8 novč. po redku za prvi put, a svaki sliedoći put 3 novč. redak. *Clichè* računaju se 5 novč. po centimetru četvornom.

Upravitelj i Izdavatelj: PETAR L. BIANKINI

Odgovorni urednik: NIKOLA ŠIMIĆ

Pisma, naputnice itd. itd. upravljaju se *Upraviteljstvu Gospodarskog Poučnika u Zadru.* — Rukopisi se nevraćaju. Predbrojba je obvezna za godinu danâ, a izplaćuje se u Zadru. Tko nepovrati prva dva broja obvezan je predbrojbi za godinu dana.

ZADAR, 1 Srpnja 1896. Ciena je listu 3 fiorina na godinu. ZADAR, 1 Srpnja 1896.

Naše gospodarske prilike.

Kad čovjek proputuje od kraja na kraj našu zemlju, i vidi sve bogatstvo, kojim nas je narav obdarila, gotovo se snebiva, rad našeg gospodarskog stanja i naših gospodarskih odnošaja. Progresivno propadanje i rastuće siromaštvo, karakteristično su obiljležje svih naših mjesta, a osobito onih mjesta, koji su od naravi jače obdarena.

I u onim mjestim, gdje prividno ima nekakvog napredka, kad se pomnjivije odnošaji prouče, vidi se da su umjetno stvorene prilike, a da je realna gospodarstvena snaga malaksala, jer troškovi ne stoje u razmjeru dohodim, a dugovi rastu.

Naši gospodarski odnošaji, stvoreni su u prvom redu od slabe gospodarske izobražbe, koja izim što nije još dostatno tvarno tjerana, nije nikad počivala na ozbiljnom temelju.

Sve što se je radilo, naličilo je gradji kula u zraku, jer se rieči nauka naroda slabo dojimlju, a zorne obuke, koja je osobito u poljodjelskim pitanjim odlučna, ili nije bilo, ili je bila takove vrsti, da je više niječno nego li ječno djelovala.

Slabim marom za uzdržavanje livada i pašnjaka, te krčenjem i ograničenjem istih nestalo je hrane za blago, pa je gojitba blaga tako otančala i tako nazodavala, da se danas kod nas o marvogojstvu, kao o gospodarskoj grani nemože govoriti.

U istom razmjeru u kojem je nestalo blaga, nestalo je i gnoja, koji je bio jedino sredstvo za podržavanje plodovitosti zemalja. Naravnim opadanjem rodne snage zemalja, usljed jednoličnog i nerazboritog gospodarenja, nestalo je sveobće izjalovljenje zemalja, tako da se je na mnogim mjestim svrha gojitbe napustila, s jednostavnog razloga, što se ni sjeme ne dobiva. Inozemnom konkurencijom olakoćenom prometnim sredstvim, pala je ciena plodinam, pa je nastala prava zdvojnost, koja je kod mnogih razvila apatiju za sve i svašto, a kod drugih razvila je nagon za selenje.

Oskudica novčanih zavoda i težkoća nabave glavnice, uz težke kamate, povećali su zdvojnost i nagon za selenjem, koje je u nekim kotarim preotelo tako maha, da je nestalo sasvim radnih sila, dapače, da je opuštošenje onih predjela već gotova činjenica.

Gorih gospodarskih prilika nego li su naše, jedva se dade pomisliti, jer još jedan sam korak ili jedan sami udarac i propast je gotova.

U drugim zemljam ovakove gospodarske prilike izazvale bi pažnju odlučujućih faktora, i bile bi prinukale zemlju i državu na kakav odvažni korak, e da se zlo predusretne, da se obće propadanje obustavi, i da se okrene opet na bolje. Kod nas, kao da je sudjeno biva baš protivno.

Zemlja, koja je stvorila više luksurioznih institucija, koje su stale velikih novčanih žrtava, nije našla vremena, da stvori jedan dobri zakon, kojim bi se propadanje gospodarstva predusrelo i na bolje okrenulo; a država nas je, pri sklapanju trgovačkih ugovora, izložila inozemnoj konkurenciji, i tim dala udarac našoj glavnoj izruci, vinogradarstvu.

Uz obću nevolju i obće selenje što je nastalo, mi još nismo vidjeli, da su odlučujući faktori preduzeli jedan sami ozbiljni korak, da osujete našu propast.

Doduše, nakon svakog novog udarca piše se i obećaje svašta, ali konkretnih čina nema.

I nakom neprocjenive štete, zadane nam vinskom klauzulom, obećavalo se je da će se više miljuna uložiti u gospodarske svrhe, ali do danas nije se još probijene pare vidilo, dapače je nadošla filoksera, koja će našu glavnu izruku sasvim uništiti, a mi ju sretamo može se reći prekrštenih ruku.

Ovo su naše gospodarske prilike, a na razmišljanje koga čeka.

PODLISTAK.

Katekizam Gospodarske hemije

od

D.ra E. WILDT-A

Ravnatelja agrikulturno-hemičnog pokušališta u Poznanju.

Po šestom izdanju njemačkog izvornika preveo

F. RADIĆ

Učitelj strukovne učionice u Korčuli.

(*Nastavak vidi broj 12*).

367. Razlikuju li se plodovi mohunjačâ u svojem sastavu od plodova žitijâ?

Da, oni sadrže više dušika, jer ima u njima 22 do 30 po sto proteina; većinom je grašak nešto oskudniji proteinom, nego li pasulj i grahorica, ali najviše ga ima zrnje od vučka, u kojemu se nahodi do 48 po sto proteinovih tvari, i to u zrnju žutoga vučka vazda više, nego li u onomu modroga; naprotiv sadrže mohunjače manje škroba.

Osobite je zlamenitosti u mohunjačama još i visoka sadržina vapna i fosforne kiseline.

368. Što se može da kaže obzirom na krmljenje sočivom?

Radi visoke sadržine bjelanca daje se sočivo kao pomoćna krma navlaš takvomu blagu, kojemu je odoliti velikim naporima snage, dakle težko teglećim konjima i teglećim volovima pri težkoj raboti. Ali je sočivo veoma prikladno i za krave muzare, pa kao krma za tovljenje toliko za preživače koliko i za krmad, jer ono, kao ječam, izazivlje tvorbu vrlo jedra tustila. Pri tovljenju daje se sočivo navlaš za glavnog razdoblja, a nadomješta ga se pri zaključku tovljenja ječmom. Pošto sočivo lako nadimlje, tako se ono ne smije davati u preveć velike kolikoće, a treba radi tvrde ljuske da se ukrmljuje razmekšano ili prekrupljeno. Za konje i ovce dovoljno je namočenje, za goveda treba da bude bolje prekrupljeno, a za krmad je najbolje skuhati ga, pa ga zatim promućkati. Grah i pasulj jednako su prikladni za svakojaku vrst stoke, dočim se grahorica ne smije davati kravam muzarama, jer po njoj bude umanjeno izlučivanje mlieka, a tako ni teglećoj marvi; vučak služi skoro izključivo kao krma za ovce.

Vučak je, radi svoje visoke sadržine proteina i zato što uspieva na najmršavijem pieskovitu tlu, za predjele sa lakim vrstima tla jedna od najzlamenitijih uzgojnih rastlina; na žalost radi gorka ukusa jedu tu krmu rado same ovce, dočim joj se ostala stoka može vrlo težko da privikne. Ali ako se odstrani gorčilo, što uspieva jednosatnim parenjem vučkova zrnja ili pranjem u solnoj kiselini sa klornim vapnom, a za tim oplakanjem hladnom vodom, onda sve vrsti stoke rado jedu razgorčeni vučak koji tad sačinjava takodjer uspješnu krmu. U mnogim vučima sadržana je otrovna tvar, koja bi se imala takodjer uništiti navedenim postupkom bila je još prije (pit. 351) napomenuta.

Kako se ponaša sadržina hraniva u uljevitom sjemenju?

Uljevito je sjemenje osobito bogato tustilom i sadrži ga do 45 po sto; osjem toga visoka je i sadržina proteinove tvari, dočim u velike zaostaju bezdušičnati izvadci. Stepen probavljivosti pojedinih hraniva jednak je onomu u mohunjačama.

Uljevito sjemenje kao takovo riedko se ukrmljuje, izuzamši laneno sjemenje, naprotiv sačinjavaju nakon iztieštenja ulja dobivene uljane komine vrlo traženo i dragocieno krmivo.

370. Sadržava li sjemenje jedan dio svojeg dušika u škrobnim slučeninama?

U zrnju žitaricâ ima, kad dobro uzdrije, tek malo dušika u nebjelanjkastoj slučenini, dočim u mohunjačama ima škroba u nešto većoj kolikoći. Nego može vrlo brzo zlamenit dio bjelanca da se pretvori u škrob, kad sjemenje počme klicati — protjeralo žito ima zato manju hranitbenu vriednost nego li ne proklicalo.

U jednom u Hohenheinu izpitanom ogledu ječma, koji je na polju bio liepo izrastao, iznosila je sadržina dušika u nebjelanjkastoj slučenini 24·4 po sto ukupnog dušika, dočim ista vrst, dobro sahranjena, sadržavaše samo 3·9 po sto ukupnog dušika u obliku škroba.

(*Sliedi*).

Novčani zavodi u Hrvatskoj i Slavoniji u godini 1895.

(Nastavak vidi broj 12).

Novogradiška štediona utemeljena g. 1872 ima osnovne glavnice 30.000 f., koja sastoji od 300 na dionica po 100 f., pričuvnu zakladu od 61·932 f. 62 novč., te posebnu pričuvnu zakladu od 12.795 f. 29 novč. Polučila je u 24 poslovnoj godini čista dobitka 25810 f 52 novč. Dividende izplatila je 20 f. na dionicu.

Kotarska štedionica u Doljnjem Miholjcu utemeljena g. 1885 glavnicom od 20.000 fior., koja sastoji od 400 dionica po 50 f, i pričuvnu zakladu od 6.516 f. 63 novč. Polučila je čist dobitak zadnje poslovne godine od 9.975 fior. 63 novč. U ime dividende izplatila 7 po sto.

Prva požežka štedionica utemeljena 1873 ima temeljnu glavnicu od 30000 f., koja sastoji od 1000 dionica po 30 f, zatim pričuvnu zakladu od 19.523 f. 37 novč. Polučila je čista dobitka u poslovnoj godini 1895, 12891 fior. 72 novč. U ime dividende izplatila je godine 1895 6 f. po dionici ili 20 po sto.

Erdevička štediona u Erdeviku utemeljena 1885, ima temeljnu glavnicu od 20.000 f. koja sastoji od 400 dionica po 50 f., i pričuvnu zakladu od 15.000 f. Polučila je u 11 poslovnoj godini čista dobitka 6939 f. 41 novč. U ime dividende izplatila je 13 fiorina po dionici ili 26 po sto.

Samoborska štedionica utemeljena 1873 ima temeljnu glavnicu od 50.000 f, u 1000 dionica po 50 f., te pričuvnu zakladu od 63.500 f. Imala je čista dobitka u zadnjoj poslovnoj godini 8.446 f. 47 novč. U ime dividende izplatila je 1895 godine 8 fior. po dionici ili 16 po sto.

Jastrebarska dionička štedioniaa, utemeljena 1894 s osnovnom glavnicom od 20.000 f. u 400 dionica po 50 f., te pričuvnom zakladom od 416 f. 50 novč., polučila je u prvoj poslovnoj godini čist dobitak od 3.394 f. 05 novč.

Kotarska štediona u Pregradi utemeljena 1893, ima dioničku glavnicu od 100.000 fior., u 2000 na dionica po 50 f., te pričuvnu zakladu od 6000 f. Polučila je u drugoj poslovnoj godini čista dobitka 12.952 f. 42 novč.

Brodska štedionica utemeljena 1871. Dionička glavnica iznosila je 12.500 f., te sastoji od 125 po 100 f.; pričuvna zaklada 14.700 f., te posebna pričuvna zaklada 3.497 f 24 novč.: polučila je čista dobitka u poslovnoj godini 1895 7.174 f. 10 novč., a u godini 1894 6.811 f. 88½ novč. U ime dividende izplatila je po dionici 20 f. ili 40½ po sto te kao superdividendu na 125 dionica, uplaćenih sa 100 f., po dionici 15 f. i 5 po sto kamate za 5 f., t. j. 29 po sto.

Bjelovarska dionička štedionica utemeljena 1872 ima temeljnu glavnicu od 20.000 f. na 400 dionica po 50 f, te pričuvnu zakladu od 113.897 f. 88 novč. U godini 1895 polučila je 23.646 f. 68 novč. čista dobitka. U ime dividende izplatila je f. 15 po dionici ili 30 po sto.

Ogulinska štedionica utemeljena 1876. Dionička glavnica iznosi 40.000 f. u 1000 dionica po 40 f., pričuvna zaklada iznosi 12.604 f. i 19 novč., a glavnih regalnih papira 5000 f. God. 1895 polučila je čista dobitka 9250 f. 5 novč. Dividende za g. 1895 ustanovila je sa 5 f. 50 novč. po kuponu, ili 13·750 po sto.

Šidska štedionica utemeljena 1884 sa osnovnom glavnicom od 35000 f i to na 700 dionica po 50 f., pričuvnim zakladom od 16.000 f., te posebnom pričuvnom zakladom od 1000 f., polučila je u 11 poslovnoj godini čista dobitka 9327 f. 73½ novč. U ime dividende izplatila je f. 10 ili 20 po sto.

Krapinska štediona dioničarsko družtvo utemeljena 1895 ima osnovnu glavnicu od 100.000 f., koja sastoji od 1000 dionica po 100 f., te je polučila za vrieme od 14 srpnja do 31 prosinca 1895 čista dobitka 4397 f. 43 novč.

Varaždinska županijska štedionica utemeljena 1873 uz dioničkom glavnicom od 50.000 f. u 500 dionica po 100 f., ima pričuvnu zakladu od 50.000 f., te posebnu pričuvnu zakladu 4000 fior. Godine 1895 postigla je čist dobitak od 17.077 f. 77 novč. U ime dividende izplatila je po dionici 30 f.

Prva lička štedionica u Gospiću utemeljena godine 1891 imade temeljnu glavnicu od 50,000 f., u 1000 dionica po 50 f., pričuvnu zakladu od 11.192 f. 77 novč. Polučila je čista dobitka godine 1895 13.065 f. 82 novč. Dividende izplaćivala je godine 1895 4 f. po dionici ili 8 po sto.

Kostajnička štedionica utemeljena g 1882 posjeduje temeljnu glavnicu od 20000 f. sastojeću od 200 na dionica po 100 f., te pričuvnu zakladu od 24.778 f 17 novč. Polučila je u godini 1895 čista dobitka 5.505 f. 96 novč. U ime dividende izplatila je 16 f. po dionici.

Karlovačka štedionica utemeljena g. 1872 ima dioničku glavnicu od 50.000 f, koja se dieli u 500 dionica po 100 f, pričuvnu zakladu od 65.000 f.. te posebno pričuvnu zakladu od 17.000 f. Čist dobitak u prošloj godini iznosio je 15.581 f. 66 novč. U ime dividende za lanjsku godinu ustanovila ga sa 14 f. po dionici.

Petrinjska štedionica utemeljena g. 1874 imala je prošle godine 8.114 f. 88 novč. čistog dobitka. Temeljna joj je glavnica 24000 fior., koja sastoji u 480 na ime glasećih dionica po 100 f, pričuvna zaklada iznosi 31200 f.

(Sliedi).

Uporaba umjetnih gnojiva po kušnjam profesora Wagnera, i njihova izravna djelatnost na povišenje kolikoće ploda.

(Nastavak vidi broj 12).

Ako zemlja oskudieva fosfornom kiselinom, tako da se nakon gnojenja superfosfatom ili Thomasovom troskom opazi upliv ovog gnojenja na bilje, nevalja se zadovoljiti sa takovim gnojenjem, kojim se nadomješta zemlji samo onoliko fosforne kiseline, koliko se je žetvom odnaša, nego valja nastaviti obilnim gnojenjem superfosfatom ili Thomasovom troskom tako dugo, dok se postigne u zemlji neki pretičak ili višak fosforne kiseline, a to se izrazuje u činu, što gnojenjem superfosfatim i Thomasovom troskom nije više od nikakovog upliva na rastuće bilje.

Kad se ovo postigne, onda stopro nije od potrebe nadomještati zemlji nego toliko fosforne kiseline, koliko se je odnaša žetvom plodina.

Samo na zemljam, koje su od naravi lake i propustne, kako i na takovim zemljam koje podcievljene (drainirane) valja svake godine nadomještati onoliko fosforne kiseline, koliko se iste gubi vodom u dublje slojeve.

Već prije navedeni primjer gnojenja sa 100 kvintala stajskog gnoja po hektaru, dokažuje nam, da se tim gnojem dodaje zemlji svake godine samo 25 kg. fosforne kiseline, dočim se žetvom oduzimlje zemlji:

Su 25 q.	žitarica sa slamom oko	30 kg.	f.	kis.
„ 25 „	sočivnica u stručjem „	30	„	„ „
„ 250 „	krompira sa lišćem „	45	„	„ „
„ 500 „	repe za krmu „	50	„	„ „
„ 70 „	djetelična siena „	35	„	„ „
„ 80 „	Ljekarična „	55	„	„ „

Dakle su 100 kvintala stajskog gnoja po hektaru svake godine, mi nemožemo da nadomjestimo potrebu fosforne kiseline od nijedne od gorinavedenih gospodarskih rastlina, dapače dvostruko više fosforne kiseline nosi se plodom ljekarice, repe za krmu i krompira, nego li se daje zemlji su 100 kvintala stajskoga gnoja.

Kad se promisli, da malo ima tako uredjenih imanja, na kojima bi se poprieko proizvadjalo toliko stajskog gnoja, da odgovara na 100 kvintala, po hektaru težatne zemlje, a da se s druge strane svudi nastoji, da što bolje rodi, odnosno da se po hektaru više plodina proizvede, nego li je gori naznačeno, onda će svak lako uviditi od koliko je velike nužde i potrebe gnojenje superfosfatim ili Thomasovom troskom, da uzdržimo zemlje u rodnoj snazi. U ovakovim slučajevim, dok god zemlja ne kaže po plodinam pretička na fosfornoj kiselini valja zemlju svake godine gnojiti su 80 do 100 kg. Thomasove troske po hektaru.

Da u zemlji pretiče nešto fosforne kiseline, odnosno da je uvjek ima u dostatnoj zalihi potrebito je i radi toga, što se nezna baš u kojem je času jedna rastlina najviše trebuje, jer ima mnogo drugih učinka, koji su od odlučnog i izravnog upliva na razuoj rastlina, a baš u onom odlučnom času, kad se bilina ima da obilnije sadi potrebito je da u zemlji nadje dostatnu kolikoću fosforne kiseline, koja je neobhodno potrebita za razvoj ploda.

Ovo su obća pravila, kojimi se valja ravnati za opredieljivanje potrebite pepelike i fosforne kiseline, a sliedećim člankom navesti će se osobiti zahtjevi pojedinih bilina na kolikoću pepelike i fosforne kiseline u zemlji.

(Sliedi).

Kako se uzgaja velikih cvjetača (karfiola).

Ima posve jednostavan način, kojim se može uzgojiti velikih cvjetača. Kad se je cviet u cvjetači razvio po prilici kolik jaje, probije se struk kroz a skroz nešto 3 ili 4 centimetra izpod cvieta, pa se u luknju postavi komad šibice, koja je debela nešto manje od ½ centimetra.

Ovim postupkom podupre se znatno kolanje sokova prama plodu, pa se dobije cvjetača za polovicu ili najmanje četvrtinu veća, negoli bi se inače bilo dobilo.

Ima i drugi način, kojim se mogu uzgajati znatno veće cvjetače, i to baš onaj dio cvjetače, koji je najviše obljubljen, naime same kitice zametka cvjetova.

U tu svrhu dok se zametne plod cvjetače odnosno cviet i poraste kolik oras, valja pokriti cio struk i sve lišće vreć.com od debela platna, koju se priveže po dno struka.

Ovim se načinom priprieči izravno djelovanje sunčana svjetla na plod, pa plod raste u polutmici, postane znatno bjeliji i mekši, a zametci cvietova, koji stvaraju najbolji dio ploda porastu skorom dvaputa veći nego li bi inače.

Ovako uzgojene cvjetače, tim su bolje, čim su veće, u tečnosti su mnogo veće, od inače uzgojenih cvietača.

Oba su načina jednostavna, a osobito blizu gradova, gdje se cvjetača dobro unovčuje, drugi način mora biti dosti koristan i unosan.

G. A.

Ugljična kiselina u vinu.

Malo se važnosti daje u obće ugljičnoj kiselini u vinu, a ona je ipak od odlučna upliva na dobrotu vinu. Francezki *Champagne* ima da zahvali svu svoju zamamljivost jedino i samo svojoj ugljičnoj kiselini. Vina od Toškane obljubljena su radi svoje osvježujuće djelatnosti, a ta potiče od ugljične kiseline, koja se razvija drugotnim vrienjem, usljed dodavanja masta od prosušena grozdja, već prevrilom vinu.

Ugljična kiselina čuva vino od pokvare, odnosno laglje se uzdrži i trajnije je vino, koje sadrži ugljične kiseline, a nuzto je tečnije i življe. Ono podupire probavu, osobito u ljetno doba i nakon gospodskih objeda. I za samog vrienja masta uglična kiselina je od velike koristi, osobito kad je mast od grožđja posve zdreo i prezdreo, jer u takovom mastu, ugljična kiselina povećava ukupnu kolikoću kiselina, a tim podpomaže i olakoćuje vrienje odnosno tvorbu alkohola.

Nije s toga uputno ni savjestno prebacivanje masta za vrienja, jer se tim gubi puno ugljične kiseline. Uvjek se bolje, osvježujuće i tečnije vino dobije, ako prevrije u zatvorenim posudam i ako šira oblieva dropinu.

Bud je uglična kiselina izvrstno sredstvo za čuvanje vina, i jer dobrim dielom ostane raztopljena u mladom vinu, valja nastojati, da ostane u vinu što moguće dulje vremena, i u što većoj mjeri. U tu svrhu hoće se pomnje za pretakanja, da se vino odveć ne razlieva na široko, jer onda iz njega bježi lako ugljična kiselina; valja ga držati u bačvam debelih duga, i ne odveć šupljikavih; valja držati bačvu dobro začepljenu i valja držati vino u konobam u kojimi se toplina naglo ne mienja, a prilično je nizoka.

Udarac sunca kod volova i konja.

Volovi i konji, kad ljeti, osobito za žetve napornije rade na sunčanoj žegi, vrlo su često podvrženi udarcu sunca, od kojeg obično sasvim poginu.

Da će vola ili konja udariti sunce pozna se već po tom, što počmu polaglje hodati, i što ne čuju zapovjedi i nagovora, dapače ni biča. Dihanje im otežća i za brza, žile im na vratu odebljaju, oči im se ukoče, a znoje se tako obilno po svemu tielu, da se pot ciedi po zemlji.

Dok se opaze ovi znakovi, ako se ima pomnje, te obustavi radnje i odpregne vola ili konja, da se odmori u sjeni izpod stabla, ili bilo gdje, u 15 do 20 časova sasvim će se oporaviti; ako se na stvar ne pazi, nego se nastavi gonjanje, onda se počmu šebećat, klone im

noge, i padnu za zemlju, gdje ostanu sasvim nepomični, ili ih uhvati grčevita trzavica; znoje se mrtvim potom po svemu tielu, pomodri im jezik i sluznice, pa u 10 do 15 časova vremena skapaju.

Kako je već rečeno, dok se opaze prvi znakovi udarca od sunca, valja dotično životinju postaviti van radnje; a da u obće ne dodje do udarca sunca, ne valja životinje tjerati na radju u ono doba dana, kad vlada najveća sunčana žega.

Kad se opaze znakovi udarca sunca, valja odmah dotičnu životinju, kako je već rečeno odstraniti od radnje, i smjestiti ju u hladu izpod kakovog stabla ili ódrene, ali poništo u zatvorenu mjestu, jer im trebuje puno svježeg zraka, da se oporave. Valja ih polievati studenom vodom po glavi i po svemu tielu, pa onda posušiti i natrati kožu slamom. U mnogom slučaju pomoći će puštanje krvi, ali to mora biti u svakom slučaju vrlo umjereno.

Ako ovo stanje ukočenosti potraje dugo vremena onda valja opetoviti oštro natiranje kože te davati žavljujućih i okriepljujućih pića kako što je vino i mirisavi alkoholični izvadci.

O. E

SVAŠTICE

Liečenje vina, koje daje po drvu ili smreki. Bačve od smrekovine, osobito ako nisu dobro izlažene priobćuju vinu tek po smrekovini, a isti tek dobije vino od drva i u drugim bačvam. Takovo vino valja najprije pretočiti, e da bude posve prosto od taložine; pretoči se u manje bačve, jer ga je onda laglje mućkati. Pretočenom vinu dolije se čistog finog maslinovog ulja, i to na svaku 50 litara vina dolije se ¼ litre ulja, pa se onda bačvica začepi i dobro izvalja, tako da se ulje dobro pomješa vinom. Ovo valjanje opetuje se za 8 dana zasebice svaki dan barem jedanput. Onda se pusti bačvice da miruju, e da se sve ulje sakupi na površini vina. Sad se ulje malo a malo odstrani, a s njim se odstrani i neugodni vonj po drvu. Ulje se može kašnje uporabiti za gorenje.

Utamanjivanje viline kose (Cuscuta). Tko hoće da sigurnošću utamani vilinu kosu, koja mu zarazi djetelišta i ljekarišta red da dotična zarazena mjesta pokosi do razi zemlje, a onda da dotično mjesto, u razmaku od 4 do 5 dana do dva puta dobro poškropi gustom raztopinom zelene galice. Gusta raztopina zelene galice priredjuje se, ako se u 100 litara vode raztopi 20 kg. zelene galice. Francezki List „Agriculture moderne" savjetuje i jedan drugi način: Zagasi se živoga vapna su posve malo vode, da se napravi prašina, pa mu se dobro primješa nešto za šest postotaka po težini sumpornog cvieta. Ova se smjesa metne u veliku gvozdenu posudu, pa na vatru, i mieša se tako dugo, dok nestane tragova sumpora. Prašine što ostane u posudi smedje je boje. Od ove prašine pospe se po okuženoj djetelini i okolo nje. Ona ima svojstva da ubije i izkorieni svu vilinu kosu, dočim djetelina nakon malo dana, tako bujno protjera, da se nikad nebi reklo, da je bila okužena od viline kose. Ovo je sredstvo bolje i jeftinije od prvog, ali je zanovetnije njegovo priredjivanje.

Proti mravim. Blisson, koji je dugo proučavao način življenja mravih, preporuča jedno novo sredstvo proti istim, koje se temelji na njihovom načinu življenja. On postavi povrh otvora svakog mravinjaka jednu zvonastu staklenu posudu ili jedan zemljani lonac. Nakon nekoliko dana, a ljeti i nakon dva dana, kad je najtoplije doba dana pridigne i prevrne naglo lonac i nadje pod njim množtvo ličinka mravjih i rodilica oko njih zaposlenih i pripravnih, da ih u tren oka ponesu u mravinjak. Da to rodilicam prepriječi ili lopatom izgnječi sve ličinke i sve radilice ili polije vrelom vodom ili pak drži u blizini vidro su malo vode i lopatom pograbi i zemlju i ličinke i rodilice i baci ih u vodu u vidricu da se zaduše. Lonac opet postavi nad otvorom mravinjaka, da ga nakon malo opet digne i uništi izpod istog sakupljene ličinke i rodilice. Ovim načinom kroz vrlo kratko vrieme unište se svi mravinjaci.

Čišćenje slamnatih šešira (klobuka). Slamnati šeširi, koji se prašinom i vlagom lako izbrljaju, čiste dobro na način, kako sliedi. Postavi se šešir na sunce da se dobro osuši, a onda ga se izčetka oštrom četkom, da se odstrani sva prašina. U isto vrieme sažme se i prociedi soka od lemuna, pa se ovim sokom pomoću oštre četke dobro natare dotični klobuk, i to cio. Ovako natare sokom od lemuna metne se u jedan ormar, do jedan ¼ sata stoji u podpunoj tmici. Sad se uzme sumpornog cvita i pomoću čiste suknene krpe natare se cio klobuk sumpornim cvietom; a onda se pričeka, da se sve osuši. Kad se posuši izčetka se, i utija, pa se dobije šešir, kako da je nov. Ako na šeširu ima tustih mrlja, prije nego li se natare sokom od lemuna, valja tuste mrlje izprati benzinom.

Gospodarske Viesti.

Viesti što stižu iz pokrajine nisu najpovoljnije; na mnogim su mjestim žitija od velike vlage polegla, ili ih je kiša znatno oštetila, gdje su već ležala na stogu. Peronospora je obće zarazila vinograde, ali se narod proti njoj odlučno bori škropljenjem.

***

Doznajemo da će na skoro biti sazvana velika skupština gospodara iz svih predjela zemlje na razpravljanje obće osnove za unapredjenje gospodarstva u Dalmaciji, koju je izradio gospodin Zotti pokrajinski nadzornik za poljodjelstvo.

***

Njemački sabor glasovao je zakon, kojim se zabranjunje tanganje (bojadisanje) margarine, i kojim se odredjuje, da se margarina mora prodavati u posve odieljenim prostorijam od onih u kojima se prodaje naravsko maslo Pošto čista margarina, kako i ona pomješana u znatnom postotku kojim maslom jeste vrlo neprijatne smedje, boje, a pošto je gornjim zakonom zabranjeno tanganje, može se reći da je ovim zakonom odzvonilo obrtu margarinom.

***

Vilim Jokel imenovam je za upravitelja zemaljske gospodarske postaje u Ilidže kraj Sarajeva.

***

Glede poljodjelskih zvaničnih zadruga, zaključio je njemački odiel českog gospodarskog družtva: 1. Davno drži osnutak poljodjelskih zvaničnih zadruga, kao jedan od važnijih koraka za agrarnu reformu, kojom bi se predusrela vladajuća nevolja u gospodarstvu. 2. Da se nesmje dati fakultativno prava pristupa u zadruzi velikim posjednidim, nego da i ovi moradu zakonom biti prisiljeni da budu članovi zadruge, kako što i svi drugi gospodari, izim onih koji se bave nuzgrednim poljodjelskim granam.

***

U Magjarskoj, u Bavarskoj i u nekim drugim njemačkim zemljam pojavila se je sušica na krompire. Ova bolest poznata je u Americi pod imenom *Early blight*, a ima svojstvo da napada i gomolje i lišće, i to najjače za suha vremena, uprav protivno od onog, što vriedi za druge nametnice, koje se najjače razvijaju za topla i vlažna vremena.

***

Namjestništvo dalmatinsko izdalo je naredbu svim vlastnicim mlinica, kojom im zazabranjuje primati na mlivenje takova žitija, koja nisu posve čista, a osobito pak takova koja nisu čista od glavnice (*Claviceps purpurea*).

***

Sastanak njemačkih vinogradara obdržavati će se ljetos u Heilbronnu od 13 do 16 rujna.

***

Uzduž austrijskih željezničkih pruga gojeno je 1894 godine 1,156,533 komada vrba osebice stojećih; izim toga bilo je u redovim zasadjenih vrba na dužinu 3,540,970 metara; a u sklopu gusto zasadjenih 4,141,829 četvornih metara. Svi ti vrbovi nasadi dali su 12,770 fiorina čistog dobitka od prodana šiblja (rakete).

***

Rekbi, da će biti odobren novi zakon o prosiečenju puteva za nuždu, za sva ona zemljišta, koja su obkoljena tudjim vlastništvom, a ne graniče putom, niti imadu drugog izlaza, nego priko zemljišta susjeda i uz njegovu dozvolu.

***

Bugarska tvornica stakla u Gebedju kod Vrane, koja je osnovana godine 1894 sa glavnicom od 200,000 franaka, morala je obustaviti svoj rad, s nedostatka glavnice.

***

Tvrtka Siemens i Halske u Beču, sagradila je u Sarajevu električne pripreme za svjetlost i željezničku vožnju. Dne 1 svibnja 1895 otvorena električna željeznica, nalazi se u mreži bosansko-hercegovačkih zemaljskih željeznica. Imade nadzemno uredjene munjevne struje sustava Siemens i Halske, te zaprema u duljini 5-6 km. te u razmaku od 760 mm. tri jednotračne pruge: Bosanski kolodvor—tvornica duhana, tvornica duhana—zemaljski kolodvor i tvornica duhana—Quai. Imade pet motora i osam priključnih kola. Popriečni dnevni promet iznaša 2500 osoba, a najviše dostigne 5500 osoba. Od 1 rujna 1895 prevaža se posebnom električnom lokomotivom.

***

Po zaključku zemaljskog poljodjelskog vieća za njemački Tirol zasnovati će se malo a malo 33 zadruge za uzgoj čistih marvinskih pasmina.

***

Usljed naredbe c. i k. ministarstva rata od 22 srpnja 1895 odj. II Br. 4643, svaki onaj koji je izučio jednu ratarnicu ili drugu nižu poljodjelsku školu ili kakav zimski poljodjelski tečaj, ima pravo da nakon dvie godine bude odpušten od prisutne vojničke službe; samo valja da je za onih dvi godina službovanja njegovo ponašanje bilo primjerno, da se je dostatno uvježbao u vojničkoj službi, i da će kod kuće upravljati svojim imanjem ili onim svojega otca.

***

Pruski državni sabor glasovao je tri miljuna maraka za gradnju skladišta žitija u onim mjestim, koja su središta trgovine žitijam, i ustupa ih raznim gospodarskim zadrugam, e da gospodari članovi istih, budu mogli svoja žitija držati u skladištu do prodaje, uz posve neznatan trošak.

***

Josip Malig iz Ermeberga izložio je i prodao u Brunecku jednog vola Simmenthalske pasmine, od 4½ godine, koji je mjerio: u dužini 254 centimetra, u visini 234 centimetra, a težio je 22 kvintala ili 2200 kilograma.

Pitanja i odgovori „G. Poučnika".

A. Odgovori.

55. Molim vas za naputak za uništenje meda (Grillus grillotalpa)?

I. N. u S. (Brač).

Za uništenje meda preporučaju se razna sredstva i razni načini, koji su više ili manje uspješni prama tome, kako se rabe i u kojoj se vrsti zemlje rabe. U ljetno doba, za jednog toplog sunčanog dana, nakon trajne suše, polije se podvečer nakon sunca zapada jedan od onih mjesta na kojimi se opaža tragova meda; pa nakon što se polije, pokrije se slamnatim sturam. Pod tim sturam u najtoplije doba dana, sakupe se svi mede, koliko ih ima u bližini. Sad se digun naglo i nenadno sture i utamane se svi mede, što se izpod nalaze. Ovim načinom utamanjivanja meda valja započeti u svibnju prije nego li mede počmu nesti jaja, što obično biva u lipnju i srpnju. Drugi način utamanjivanja meda o kojem je već bilo govora u ovom listu sastoji se u zakopavanju lonaca iznutra ocaklenih, u zemlji gdje su hodnici meda, e da se mede uvale u lonce i izmjenično razjedu. Ovaj je način znatno skuplji i zanovetniji od prvog. Treći način, koji je takodjer uspješan sastoji se u tom, da se koncem listopada izkopa jama od 60 centimetara dubine i širine i izpuni se suhim konjskim gnojem kojeg se pak pokrije sa slojem zemlje debelim 10 do 20 cm. Radi studeni, koja nadodje zimom povuku se svi mede malo a malo u tim jamam izpunjenim suhim konskim gnojem, u kojima je toplo, pa ako se u siečnju ili veljači razkopaju te jame u svakoj od njih može se neizbrojivo meda naći i poubijati.

56. Koji je način gojitbe tikava (buča) najbolji i najuspješniji, i na koji se način tikve najbolje izrabljuju?

O. E. K. u V. (Bosna).

Gojitba tikava razlikuje se u gojitbu tikava na veliko na polju, i u gojitbu tikavu na malo po vrtovim ili po okrajcim polja. Prvi je način manje u porabi, a oba zadnja načina više. Tikava ima vrlo mnogo vrstih i suvrstih. U obće diele se u vodenjače i brašnjače, a one opet u takove kratkih i dugih rizva. Tikve kratkih rizva goje se najviše po vrtovim. Tikve bez razlike ljube vrlo hranivu i prhu zemlju, koja ne oskudieva vodom ili se može lako zalievati u ljetno doba. Sjeme sadi se u travnju na kućice unapred priredjene u dobro pognojenoj zemlji na razmak od $1\frac{1}{4}$ metra jedna od druge. Kako su tikve puno osjetljive na studen u svim onim mjestim gdje se pojavljaju kasni mrazovi bolje je sijati tikve u lonce, pa ih razsadjivati kad više nema pogibelji mraza. Kad se sjemenjaci okite su 5 do 6 listova valja im pokratiti vrhove, jer onda postanu čvršći i obilnije rode. I rizve valja pokratiti na 8 do 10 listova. Za zalievanja, koje osobito ljeti za žege mora biti obilno, valja paziti da se ne škrope cvjetovi. Bolje je redje a obilno zalievati da zemlja baš promokne, nego li često a slabo. Tikve za kuhinjsku porabu beru se posve zelene, t. j. dok im je kora i meso zeleno, a sjeme stopro u zametku, dočim se tikve za gospodarsku porabu beru stopro onda, kad požute, odnosno kad da im sjeme dozrije. Za gospodarsku porabu rabe se tikve za hranu svinja, krava i konja, jer im se sve domaće životinje izim ovaca i koza vrlo lako priviknu. Brašnaste vrsti, poslje neg se izčiste od sjemenja i kore peku se i jedu kako krompiri ili se prave razni začini. U obrtu izrabljuju se tikve za pravljenje žeste (špirita). Ovo je izrabljivanje uvjek tvorničko, te nije na dohvatu gospodara, koji razpolaga običnim sredstvim. Iz špica (koštica) pravi se ulje, i to ili tiskanjem ili estrakcijom i takovo ulje je vrlo dobro za začin.

57. Imam dvi kobile, vrlo liepe, ali nemogu da od njih dobijem poroda. Obe su opetovano izvrgle. Molim vas, kako imam popupati suždriebnim kobilam, da se zdravo oždriebe?

A. M. u K. (Hrvatska).

Ako nema ustrojnih mana baštinjenih ili kašnje nabavljenih, ter se kobile redovito timare i paze dok su suždriebne, mora da oždriebe zdravo i zdrav porod. Baštinjene ustrojne bolesti, koje prieče redoviti razplod mogu biti velika nervoznost ili pak betezi materice, jajišta i porodnih puteva; dočim se udarcim, napornim radom, pljesnivom hranom, mrzlom vodom, naglom promjerom topline, velikim strahom, može prouzrokovati povrgnuće. Dakle ako nema navedenih uzroka, pomnjivim njegovanjem suždriebnih kobila dodje se do redovitog i zdravog ždriebljenja. Suždriebne kobile, kako je već rečeno valja čuvati od prenaporna rada, od naglih promjena topline, osobito od prehlade, od udaraca u utrobi; valja ih krmiti dobrom zdravom hranom i nevalja mienjati naglo hranu, nevalja im mienjati svakog dana izvarke vode za napoj, niti ih napajati odveć studenom vodom, nevalja ih natezati na težki rad, niti činiti da skaču, dočim se mogu rabiti na sve obične ne odveć težke radnje, kako što i pod laka kola. Osobite pomnje valja posvetiti hranjenju u zadnjoj periodi bredjosti, e da kobila u hrani nadje dostatno sokova za se i za mladunče koje u utrobi nosi, i da hrana ide zatim, da se nakon ždriebljenja što više mlieka i za trajnije vrieme pojavi. Nevalja davati ždriebnim kobilam takove hrane, koja bi mogla prouzročiti koliku ili proliev. I nagla promjena krme nije uputna, dapače je koristnije, ako se i u zadnje doba bredjosti hrani istom hranom, koju obično kobila prime, ali se samo prebira, da bude bolja i sočnija, i daje se u nešto većoj mjeri. U zadnje doba ždriebnosti valja kobilam opredieliti posebno odieljeno mjesto, gdje su dosti zaklonjene, a mogu se dosti kretati, i nevalja škrtariti steljom, da kravi bude meko ležat. Obično se kobila sama oždriebi, bez ičije pomoći, a ako je s nenaravna položaja ždriebčeta potreba pomoći, valja pozvati izkusna živinara. Nakon ždriebanja dade se kobilam malo mekinja i plievi poparene toplom vodom.

58. Na našim gnjilačam vrlo često izrodi jesenska sjetva, a proljetnu se ne dopire pravodobno izvesti radi vlage. Molim vas, bili se uspjehom na takovoj zemlji dala zasijati kakova krmiva bilina?

L. Č. u G. (Istra).

Od krmivih bilina, koje se mogu kasno zasijati na zemlji na kojoj je izrodila ozima, ima zeleni kukuruz, muhar, proso, sirak, rumena djetelina, heljda i kinezka repica. Ova zadnja se puno preporuča u zadnje doba za sjetvu oranica na kojimi izrodi ozimina. Kinežka repica (*Raphanus chinensis oleiferus*) uspjeva osobito dobro na težkim zemljam, pretežno gnjilačam, a u hranivoj vriednosti svojoj približaje se gorušici. Za hektar zemljišta hoće se nešto 40 kg. sjemena. I sjetvu valja razmjerno nastojati, da se rano obavi, barem u svibnju, dočim se sjetva kukuruza, muhora, proje i sirka može obaviti i u drugoj polovici svibnja, dapače i početkom lipnja samo ako je zemlja dostatno vlažna. Najbolje se izrabljuje kinežka repica za krmu ako se kosi, pak počme cvasti. Starije pokošena kinežka repica nije više onako hraniva, kako mladja, a i blago ne jede ju rado; osobito se blago omita na slamu i pliev u kinežke repice, te ju neće okusiti ni kad je posve gladno; dočim u cvatnji pokošenu kinežku repicu jede blago lakomo.

B. Nova pitanja.

59. Molim vas, jeli istina, da se od crnog trna dade uzgojiti liepa i gusta živica i na mršavim, kamenitim zemljam?

A. N. u P. (Istra).

60. Molim vas, koji su najsigurniji znakovi, po kojim se može suditi o dojnosti jedne krave?

L. O. R. u D. (Bosna).

61. Imam konja, koji mi ljeti postane puno sipljiv; molim vas što je uzrok ove velike sipljivosti, i dade li se ikako izliečiti?

I. Č. u S. (Hrvatska).

62. Koje su prednosti od ranog nasadjivanja kokoših i patoka?

A. M. u S. (Cetina).

63. Na kupusu se pojavila s jedne strane neka vrst gusjenice, koja ga uništuje, a s druge strane neka guba poput medljike, koja ga takodjer uništuje. Molim vas čim i kako se je boriti proti ovoj nemani, da se izkoreni?

O. u P. (Pag).

☞ Odgovori na javna pitanja kao i nova pitanja, primaju se rado od svakoga, pa i ne bili predbrojnici.

OTVORENI DOPISI

GOSPODARSKOG POUČNIKA.

Predplatili su predbrojbu do konca godine 1896.

P. N. gospoda: Barbalić Ivan, ž. — Občina Vis — Ivić S. — Martić A. — Slišković T. — Kalić N.

V. g. Slišković T. — Knjigu „O uzgoju i njegovanju cvieća" poslali smo vam, kako što i broj 5 i 8 tekuće godine. Radih onih sadjenica pisali smo vam, i dok dobijemo odgovor priobćiti ćemo vam ga.

V. g. Perica P. — Vaše izpričavanje nije ozbiljno, jer kad smo vam s neplaćanja obustavili list, pisali ste nam da opet šaljemo, i da će te redovito plaćati. Može ići izgubljen jedan broj, ali da niste s reda primili jedanaest brojeva, to nije moguće, nego samo u slučaju, ako je pošta drugomu izručivala list na vas upravljen.

V. g. A. N. - Split — Od vlade ne dobivaju pripomoći nego samo oni strukovni listovi, koji kade i svaku odobravaju. To se zna, da je indelikatno, da se Poljodjelskom vieću šalju na izvješće molbe strukovnih listova, kad se zna, da poljodjelsko vieće nebi moglo izdavati svojeg lista bez pripomoći vladine. Pošaljite one podatke da ih upotrebimo svojedobno, kad se budemo bavili pokrajinskim poljodjelskim viećem.

V. g. Iveković I. — Od buvača čuva se razsad, ako ga se u večer orosi slanom vodom. Ako nemate slane vode, onda raztopite u zalivač vode rukovet soli.

V. g. Marčić L. — I prognosa vremena osniva se na stalnim metereologičkim računim i podatcim. Falbova proročanstva vremena temelje se na stalnim opožanjim i računim, a dosad su se prilično točno obvršila. Za srpanj t. g. proriče Falb dva kritična dana, naime na 10 t. m. kritični dan drugoga reda, a na 24 t. m. kritični dan trećega reda.

U ZADRU, 1896. Brzotiskom Narodnoga Lista.

Godina XV. Izlazi na 1 i 16 svakog mjeseca Broj 14.

GOSPODARSKI POUČNIK

Obće blagostanje zavisi o blagostanju pojedinca a temelj blagostanju pojedinca, jest razboriti rad uz vještu uporabu nauke i iskustva.

Upraviteljstvo lista je u Zadru

Predbrojba u *Austro-Ugarskoj* stoji 3 for. na godinu, u *Inozemstvu* 8 franakà na godinu. *Uvrstbe* plaćaju se 8 novč. po redku za prvi put, a svaki sliedoći put 3 novč. redak. *Cliché* računaju se 5 novč. po centimetru četvornom.

Upravitelj i Izdavatelj: PETAR L. BIANKINI

Odgovorni urednik: NIKOLA ŠIMIĆ

Pisma, naputnice itd. itd. upravljaju se *Upraviteljstvu Gospodarskog Poučnika u Zadru.* — Rukopisi se nevraćaju.

Predbrojba je obvezna za godinu danâ, a izplaćuje se u Zadru.

Tko nepovrati prva dvu broja obvezan je predbrojbi za godinu dana.

ZADAR, 16 Srpnja 1896. Ciena je listu 3 fiorina na godinu. ZADAR, 16 Srpnja 1896.

Naše uljarske prilike.

Kaštela srpnja 1896.

U broju 45 cienjenog „Narodnoga Lista" t. g., uvršten je dopis iz Makarske pod nadnevkom 26 svibnja, u kojemu se dopisnik bavi o uljarstvu.

Opazke tu iztaknute glede uzdignuća naše uljarske industrije, mogu se u obće uporabiti za sve bez iznimke primorske predjele Dalmacije, osobito pako za naša Kaštela.

Izim bistrionice, ustrojenje koje dopisnik zagovara u Makarskoj; cienimo da postoji još nekoliko sredstavâ, koja bi mogla bez dvojbe znatno uplivati na racionalno baratanje maslinova ulja. Da polući taj cilj, vlada je ustanovila štipendije za polaženje strukovnog tečaja o klaštrenju maslina i pravljenju finog stalnog ulja; taj se tečaj sistematično obdržava svake godine u „Poljodjelskom Zavodu" u Gružu — kako je u obće poznato. — Akoprem slušatelje podučavaju vrstne učiteljske sile, izučeni agronomi, ipak smo u praksi vidjeli, da se veoma slab ili nikakov uspjeh postizava. Dakle, ipak mora biti neki razlog koji prieči razvoj domaćeg uljarstva.

Razložiti ćemo naše mnienje o uzrocima neuspjeha. Kada se slušatelj uljarskog tečaja kući povrati, akoprem teoretično dobro upućen, u pravljenje finog ulja; ipak nije u stanju da praktično izvede poprimljene nauke i savjete, ponajviše sa oskudice valjanih strojevâ i odnosnih spravâ, u tu svrhu neobhodno nuždnih.

Uslied takovih okolnostih, dotičnik je prisiljen praviti ulje po onu patrijarkalnu „Pleti kotac kô i otac"! Ili ako što priredi po primljenim podatcima, usljed istaknutog pomanjkanja, priredi opet u takovoj količini, da se ne može ozbiljno takmiti na svietskim tržištima sa stranimi proizvodi te ruke. Te je naravna posliedica konkurencija! Našemu proizvodu ciena pada, — tudjemu raste!

Kada bi se na odlučujućem mjestu ozbiljno shvatio, težki ekonomički položaj posjedničkog i poljodjelskog staleža; moglo bi se preduzresti rapidno nazadovanje srednje ruke, koja snosi ogromne terete.

Odlučujući čimbenici su u stanju da udese, kako bi se kod naš uljarski obrt uspješnije i unosnije tjerao — dapače sveo na takov stepen savršenstva, da uzmogne praviti utakmicu prekomorskom ulju.

Kada bi vlada naprednijim posjednicim — koji nisu u stanju na jedanput da potroše veću svotu — predujmivala novac za tiskove za pravljenje ulja i ostale potrebite sprave, dakako uz višegodišnju bez kamatnu obročnu odplatu; tada bi stalno uspjeli svi oni pokušaji, koji će inače na vieke uzaludni ostati.

Predumljivanje novca sa strane vlada u gospodarske svrhe, nije nikakova novost, jer se takova šta već od više godina zbiva u naprednim državam, a kod nas su bezkamatni zajmovi od prieke nužde, jer izim što kod nas nema srednjih posjednika, koji mogu razpolagati svojim vlastitim glavnicam u svrhe melioracija ili investicija, nema ni novčanih zavoda, koji bi davali novac na malu amortizacionu kamatu.

Bojazan, da bi vlada uložila veliki glavnica, na nesigurnu temelju, nije opravdana. Su desetak miljuna fiorina, koji poprieko predstavljaju štetu, što trpi zemlja svake godine usljed vinske klauzule i drugih nevolja, nebi država propala, niti bi se poremetilo ravnovjesje njezinih financija, jer država vrlo često saspe po koju desetinu miljuna u takove svrhe, koji ostanu kašnje bezkoristne, a ipak ne propada.

Kad uz sve naše nevolje i naše siromaštvo ne izostajemo poreznim izplatam, kad uz sve kamatare, koji nas deru sa svih strana, ipak dolazi surazmjerno kod nas puno manje do dražba radi dugova, nego li u drugim daleko od nas naprednim pokrajinam, dokaz je to velikog moralnog ćućenja našeg siromašnog naroda, koje u dugu pa kakav bio, upoznaje teset i nastoji da ga se rieši. Kad bi vlada predujmivala bezkamatno novac u gospodarske svrhe na duge obroke, mogla bi svoj novac osigurati hipotekarnom uknjižbom; a naš narod koji zna biti točan u izplaćivanjem debelih kamata, bio bi bezdvojbeno i u izplaćivanju obroka glavnice predujmljene mu bez kamate, i uložene u vlastitu korist.

Kaštelanac.

Novčani zavodi u Hrvatskoj i Slavoniji u godini 1895.

(Svrha vidi broj 13).

Turopoljska štedienica u Vel. Gorici utemeljena je god. 1894, temeljnom glavnicom od 40.000 f., koja sastoji od 400 dionica po 100 f., te pričuvnu zakladu od 1.047 f., 11 novč. Postigla je u trećoj poslovnoj godini čist dobitak od 5.533 f. 5 novč., dočim je godine 1894 imala samo 2.043 f.

Prva zagorska štedionica u Krapini utemeljena 1884 ima osnovnu glavnicu od 50.000 f. u 1000 dionica po 50 f., pričuvnu zakladu od 18.000 f. Polučila je čista dobitka u 1895 god. 15.889 f. 59 novč. Dividenda izplatila je prošle godine 8 f. Prema god. 1894 bio je čisti dobitak za 4857 f. 59 novč. veći.

Daruvarska dionička štediona utemeljena 1888 ima dioničku glavnicu od 60.000 f., sastojeću od 1200 dionica po 50 f., te pričuvnu zakladu od 13.500 f. Polučila je godine 1895 čista dobitka od 12 584 f. 48 nč., izplatila je dividende 6 f. (= 22% po dionici).

Iločka trgovačko-obrtnička banka (prije Iločka dionička srezka štediona, utemeljena 1880. Dionička glavnica iznosi 39.200 f u 392 dionica po 100 f., pričuvna zaklada 5730 fior. 61 novč., a specijalna pričuvna zaklada 500 f. Polučila je u drugoj poslovnoj godini čista dobitka 2622 f. 62 novč.

Ludbrežka dionička štediona utemeljena 1892 ima osnovnu glavnicu od 20.000 f., koja sastoji od 200 dionica po 100 f., te pričuvnu zakladu od 5427 f. novč. i čist dobitak od 7376 f. 97 novč. U ime dividende izplaćivala je godine 1894 f. 8 po dionici.

Gradska štediona u Koprivnici utemeljena godine 1872 ima osnovnu glavnicu od 30.000 f., koja sastoji od 300 dionica po 100 f., pričuvnu zakladu od 30.000 f., te posebnu pričuvnu zakladu od 11.000 f. Čist dobitak godine 1895 iznosio je 9.348 f. 27 novč. Godine 1894 izplaćeno je u ime dividende 4.200 f., 14 fior. po dionici.

Varaždinska štediona utemeljena 1869. Dionička glavnica od 40.000 f. u 1000 dionica po 40 f., a pričuvna zaklada 42.000 f. Polučila je dobitak od 11.704 f. 11 nč. U ime dividende izplatila je dioničarom u zadnjoj poslovnoj godini 11.000 f. ili 11 f. po dionici.

Mitrovačko družtvo za štednju i predujmove ima dioničku glavnicu I. emisije sa 258 f., III. emisije sa 38.610 f i IV. emisije sa 15.383 f. 25 novč., ukupno dakle 54.251 f. 25 novč., te je polučila u g. 1895 čisti dobitak od 6830 f. 5 novč.

Obrtna udruga za štednju i predujam u Zagrebu polučila je u god. 1895 sa dielovnimi uplatci od 63.148 f. 50 novč. čist dobitak od 2899 f. 91 novč. Gotovinu od 60.989 f. 66 nč. imala je uloženu kod štedovne i predujmovne blagajne hrv. zem. družtva za obrt i industriju u Zagrebu, a vriednostih papira posjeduje za 5000 f. (zadužnica hrv.-slav. hipotekarne banke).

Štedovna i predujmovna blagajna hrv. zem. družtva za obrt i industriju u Zagrebu polučila je god. 1895 sa dielovnimi uplatci od 82.481 f. 93 novč., štedovnimi uložci od 609 f. 27 novč., te uložkom obrtne udruge za štednju i predujam u Zagrebu od 60.917 f. 73½ novč. čist dobitak od 12.509 f. 29 novč.

Zadruga za medjusobno pomaganje i štednju u Iloku ima glavnicu učestnika I. emisije sa 11 f. 20 novč., IV. emisije sa 187 f. 62 nč., V. emisije sa 12.105 f., VI. emisije sa 10.713 f. 80 novč., VII. emisije sa 6404 f. 40 novč., te VIII. emisije sa 4329 f. 60 novč.; zatim glavnicu uložaka od 21.868 f. 53 novč., te pričuvnu zakladu od 400 f. 40 novč. Polučila je čista dobitka 1895 godine 3036 f. 39 nč. Uplata dioničara V. emisije iznosi 41 f. 60 novč., cielokupna dividenda 11 f. 72 nč., ukupno 53 f. 32 nč.; uplata VI. emisije 31 f. 20 nč., dividenda 6 f. 93 nč., ukupno 38 f. 13 nč.; uplata VII. emisije 20 f. 80 nč., dividenda 3 f. 86 nč., ukupno 24 f. 66 nč.; napokon uplata VIII. emisije 10 f. 40 nč., dividenda 77 nč., ukupno 11 f. 17 nč.

Srbska zadruga za medjusobno pomaganje i štednju u Erdeviku polučila je u prvoj svojoj poslovnoj godini sa uplaćenom glavnicom I. emisije od 4408 f. 60 nč., te glavnicom uložaka od 1187 f. 61 nč., čist dobitak od 629 f. 7 nč.

Srbsko i njemačko družtvo za štednju i pripomoć u Mitrovici kao zadruga imala je s uplatnom glavnicom od 50.746 f. i glavnicom uložaka od 47.964 f. 38 nč., čista dobitka u trećoj poslovnoj godini 4482 f. 44 nč.

Zadruga za podpomaganje i štedju u Zemunu. Nedjeljne uplate I. kola iznosile su 12.926 f. 90 nč., II. kola 11.434 f. 48 nč., te III. kola 2158 f. 75 nč. Rezervni fondovi i specialni rezervni fondovi I, II. i III. kola sa postotci iz dobitka godine 1895 iznosili su ukupno 2182 f. 2 novč., a uložna glavnica 32.888 f. 78 nč, u četvrtoj poslovnoj godini bilo je čista dobitka 1456 f. 13 nč.

Prvo njemačko sriemsko štedovno družtvo u Mitrovici polučilo je u zadnjoj poslovnoj go-

dini sa glavnicom dioničara od 4762 f. 56 nč., te uložci od 810 f. 50 nč., čista dobitka 81 f. 36 novč.

Štedovna i predujmovna zadruga u Virovitici. Poslovni uložci I. skupine iznose 311.053 f. 38 nč., a II. skupine 292.945 f. 62 nč., ukupno 603 999 f. Štedni uložci iznose 19.226 fior 19 nč., a uglavničeni kamati od štednih uložaka 1025 f 10 nč., ukupno 20.250 f. 29 nč. Pričuvna zaklada I. skupine 21.789 f. 66 nč., a II. skupine 6914 f. 92 nč., ukupna pričuva 28.704 f. 58 nč. Polučila je u posljednjoj poslovnoj godini 32.070 f. 43 nč

Štedna i pripomoćna zadruga u Otočcu brojila je koncem 1895 godine 225 članova od 708 upisanih dionica. Dioničkih uložaka bilo je 14.234 f. 35 nč., štednih 11.185 f. 69 nč., a pričuvna zaklada iznosila je 1.724 f. Postigla je čista dobitka 1.506 f. 34 nč., dočim je god. 1894 imala samo 1 244 f 38 nč., dakle ove godine za 261 f. 96 nč. više.

Prva štedna i pripomoćna zadruga u Daruvaru. Dionički uložci 39.690 f. štedovni 31.702 f. $34\frac{1}{2}$ novč., a pričuvna zaklada 6209 fior. 44 novč. Polučila je u prošloj poslovnoj godini čist dobitak od 4.350 f. $3\frac{1}{2}$ novč., dočim je godine 1894 polučila samo 4488 f. 47 nč., dakle prošle godine za 61 f. $55\frac{1}{2}$ nč. više.

Štedno i pripomoćno družtvo u Glini imalo je glavnicu dioničkih uložaka od 6491 f. 52 novč., štednih uložaka 13.143 f. 85 nč., te pričuvnu zakladu 2358 f. 97 nč. Polučila je godine 1894 čisti dobitak 388 f 27 novč., godine 1895 366 f. 27 nč. Od cielog čistog dobitka odlučen je iznos od 360 f na 6% dividendu dioničarom, a ostatak od 6 fior. 27 nč. u korist pričuvne zaklade.

Najsjegurniji liek proti zubobolji.

Veliki sam neprijatelj vadjenju zubova. Bog je dao čovjeku zube, da mu hranu drobe i želudcu službu čine, da želudac lakše može hranu probaviti, a čovjek je tako nesmiljen i nestrpljiv, da dade te iste svoje dobrotvorne vaditi. Ako zube povadiš, čim ćeš onda gristi, van da samu kašu jedeš? Nastojat dakle valja o tom, da ne bude od potrebe zub vaditi! No kako? Reći ćeš, lieka neima proti zubobolji. Istina, koliko sam liekova kušao, koji se u ljekarni prodaju, nijedan taj liek nije sjegurno sredstvo proti zubobolji.

Kušao sam napokon poslužiti se naravskom vodom, premda Kneip u svojoj knjizi nespominje zubobolje. Pa zaista obnašao sam da je naravska voda najsjegurnije i najsilovitije sredstvo proti zubobolji.

Kako se imade voda upotrebiti kao liek proti zubobolji? — Evo ovako: gucni hladne naravske vode te ju nategni na bolestan zub, i podrži tu vodu na bolestnu zubu dok se voda u ustima ugrije; kad se voda u ustima ugrijala izbaci ju vanka. Čim se metne hladna voda na zub, onaj čas zatrne bol zuba, pa bila ta bol kako mu drago žestoka. Istina, da se bolest zuba opet pojavi, — ali čim se bol zuba opet pojavi, a ti opet gucni hladne vode i drži na bolestnom zubu — i opet bol mine. Ako se bol zuba opetovano pojavi, a ti ustraj opetovano nanj stavljati hladnu vodu, i tako ćeš napokon ugušiti bol zuba, bez muke, a nećeš trebati vaditi zuba. Kod najžešće boli zuba stavljao sam 2 sata hladnu vodu na zub, — i napokon je bol minula i nije se više pojavila — do danas. Često mi je bol zuba prestala na prvi mah što sam nanj vodu metnuo.

Sva druga sredstva bila kako mu drago hvaljena — i bila kako mu drago liekovita, nisu kadra žestoku bol zuba u svakom slučaju utažiti, dočim tu službu čini voda nefaljeno; — dakle je hladna, naravska, voda najsjegurniji liek proti zubobolji — samo se hoće ustrajnosti pri porabi.

Šteta je što Kneip u svojoj knjizi ne spominje boli zubova, premda su zubi veoma važni po zdravlje čovjeka, jer gdje nema probave želudca, nema ni zdravlja ni rada, s toga svaki zub vriedi čovjeku po život, koliko jedan biser, jer zubi drobe hranu želudcu, i vrata su jezika.

Čuvaj dakle svoje zube — svoje bisere — nedaj ih vaditi, već se posluži darom božjim naravske vode proti zubobolji, pa ti neće biti od potrebe vaditi nijednoga žuba, kako ga nije ni meni trebalo. I oštećeni zubi kadri su služiti 15 do 20 godina. *Eugen M. Strižić.*

Uporaba umjetnih gnojiva po kušnjam profesora Wagnera, i njihova izravna djelatnost na povišenje kolikoće ploda.

(Nastavak vidi broj 13).

Drugo važno pitanje pri umjetnog gnojenja, kako što je već poznato glasi:

Su koliko dušika valja gnoj ti gospodarsko bilje?

Premda se ovo pitanje pričinja posve jednako prvom ipak se razlikuje u bitnosti, jer se pri gnojenju dušikom mora polaziti sa sasvim drugog stanovišta, nego li pri gnojenju pepelikom i fosfornom kiselinom.

Sa zalihom dušika u zemlji, nemože se nekom stalnošću računati, kako sa zalihom pepelike i fosforne kiseline, jer je dušik u zemlji podvržen osobitim uplivom, s kojih opada ili raste zaliha dušika u zemlji.

Kad se obilno gnoji pepelikovim gnojivim ili fosfornom kiselinom, suvišak ostaje u zemlji i služi za rastline, koje će se kašnje gojiti; dočim ako se preobilno gnoji kilskom salitrovinom i amonijakovim solim, nemože se stalno računati da će višak ostati u zemlji na korist rastline koja će se kašnje gojiti, jer raztvorbom, izhlapljivanjem i tonenjem u dublje slojeve nestaje dušika.

Preobilno gnojenje dušikom, može da ima vrlo zlih posljedica, osobito ako je obavljeno u ne vrieme. I vrst rastline, upliva na kolikoću gnojenja dušikom, jer dok se pepelikom i fosfornom kiselinom gnoji koristno sve gospodarsko bilje, dušikom nesmjedu se gnojiti nego samo one gospodarske biline koje dušik izrabljuju dobro za hranu. Od gospodarskog bilja, koje dobro izrabljuje dušik za hranu, žitarice su prve; dobro je s toga, da se navedu kušnje o gnojenju pojedinih žitarica napose:

1. *Pšenica.*

Dušik od salitrovine, je samo onda od koristnog djelovanja na pšenicu, ako zemlja ne oskudieva pepelikom i fosfornom kiselinom, u protivnom slučaju djelovanje dušika jeste posve ograničeno. U zemlji, koja ne oskudieva pepelikom i fosfornom kiselinom, svaku sto kilograma kilske kiseline upotrebljeno pravodobno za gnojenje pšenice povećava prirod pšenice za 300 kg. zrnja i razmjernu kolikoću slame po hektaru.

Na svakoj zemlji valja djelatnost kilske salitrovine prokušati, jer kako smo rekli ona ovisi od toga, dali u zemlji ima dostatno pepelika i fosforne kiseline; jer nevalja zaboraviti, da u većoj kolikoći zrnja i slame, što dobijemo su 100 kg. kilske salitrovine oduzimljemo zemlji oko $4\frac{1}{2}$ kilograma pepelika i $3\frac{1}{2}$ kg. fosforne kiseline. Nebude li se zemlji gnojenjem pepelikovim i fosfatovim gnojivim povratila sva ona kolikoća pepelika i fosforne kiseline, koju viškom ploda oduzimljeno, osiromašiti će zemlja, te će gnojenje kilskom salitrovinom biti bez svakog uspjeha.

Koliko kilske salitrovine daje se pšenici po hektaru, i u koje je doba najkoristnije gnojiti, ovisi u prvom redu od kolikoće kilske salitrovine, kojom odlučismo gnojiti pšenicu, a u drugom redu od stanju u kojem se nalazi zemlja, koju hoćemo da gnojimo.

Ako se zemlja nalazi u dobroj gnojnoj snazi, kako što biva obično, kad se pšenica goji posli ranog krompira, repice, djeteline, boba, pasulja, graška, vučka, grahorice i sličnih, onda gnojiti dušikom jeseni, nebi bilo uputno. Kod zemalja posve mršavih dušikom, gnoji se jeseni za sjetve su 1 do 2 kvintala kilske salitrovine po hektaru. Od većeg je uspjeha jesensko gnojenje kilskom salitrovinom na težke gnjilače, nego li na lake zemlje.

Jesensko gnojenje kilskom salitrovinom obavlja se samo onda, kad je kilska salitrovina jeftina, a ciena pšenice prilična. Najviše je u običaju proljetno gnojenje kilskom salitrovinom, koje se obavlja obično u ožujku mjesecu, kad u zimskim usjevim počme kolanje sokova.

U ožujku, za pšenicu na svaki hektar zemljišta razaspe se 2 do 3 kvintala kilske salitrovine, a u travnju opetuje se gnojenjem istom kolikoćom. Dapače koncem travnja, ili u svibnju, ali svakako prije nego li se počmu zametati klasovi, može se pšenica i po treći put gnojiti kilskom salitrovinom.

Koliko kilske salitrovine rabi se za gnojenje, ravna se od toga, koliko hoćemo da povisimo prihod naših zemalja.

Hoćemo da nam zemlja preko obična roda, dade još 12 kvintala pšenice po hektaru, onda valja da ju zagnojimo su 4 kvintala kilske salitrovine. Više od 8 kvintala kilske salitrovine, da se povisi prirod pšenice za 24 kvintala po hektaru, ne rabi se nikad. *(Sliedi).*

Krastavci.

Naš seljak nije navikao mnogom povrtlju; salata, kupus, repa, to mu je sve. Za krastavce seljak tek u nekojih predjelih mari, a u mnogim je predjelim zavladala predsuda, da krastavac nije zdravo jelo. Krastavac nije zdravo jelo kao i krompir, samo ako se ne priredi, kako treba. Ipak ni sirov krastavac, ako ga se odviše ne jede, nije nezdrav, kako se misli, jer da je tako, morali bi naši Muhamedanci u Bosni biti bolestni preko svega ljeta. Oni se ljeti najviše hrane krastavci, dinjami i lubenicami. Krastavac umočen u ocat ili začinjen i posut paprikom ili paprom, uz nešto izrezaka češnjaka jeste jelo, koje hrani i osvježuje.

Da vidimo naprije kako se krastavci sade i obradjuju.

Najprije treba postarati se za dobro sjeme. Tko hoće krastavaca za rana, neka sadi sjeme sibirskih, kratkih krastavaca, koje zovu gvozdene krastavce, jer ih ima na jednoj rizvi po pet šest i više. Nu za kasniju dobu bolji su veći krastavci od kojih jedan sam napuni pol zdiele. To su krastavci, što ih zovu orijaški. Za kvasenje u octu dobri su oni koji su dugački a tanki, koje zovu zmijinji krastavci Ovi su dapače najmanje osjetljivi na bolest „gnjili pikac“, a dosta su rodoviti.

Tko hoće imati za dobe krastavaca, da ne mora na nje čekati do prvih dana mjeseca srpnja, neka ih sadi već koncem ožujka u sobi, u posebnoj posudi.

Neki ih sade u grastam od drva, drugi u zemljanim loncim (pečarske); treći u izdubinam buče (tikve, misirače), neki opet na riedko pletenim košaram ili u lupinam i od jaja itd. Sadi li se sjeme bilo u što zemlja ima biti skroz sitna crnica. Dok nije sjeme niklo, valja držati posudu pokrivenu, na tamnu mjestu. Sadnja u košarice ili lupine od jaja za to je dobra, što se mlade biljke kad se razviju za presad, mogu presaditi u vrt a da su se koren ni mala ne ozledi i ne ogoli od zemlje.

Mlade se biljke ne sade u vrt, dok ne prestane pogibelj mraza ili neobično mrzla vremena, jer valja znati, da mladi krastavaca ne ofuriti samo mraz, već i ljuti mrzli vjetar i mrzla kiša. Sgodi li se da nas je vrieme prevarilo te su naše sjemenjaci u vrtu, od nenadna nevremena iznenadjeni, red je biljke pokriti lonci ili kakovom starom krpom ili criepom.

U vrtu valja za krastavce prirediti mekanu, crnu, plodnu zemlju. Svjež gnoj sa sipkom zemljom vriedi. Vrlo su dobre izmetine od peradi; ali pomješane zemljom. Najbolje je uzeti šumske zemlje ili zemlje izpod grmlja, te ju dobro pomiešati jednom četvrtinom suhih izmetina preradi. Ovako valja tlo pripraviti u gotoviti u sredini grede, gdje će krastavci rasti.

Krastavce ne valja na gusto saditi. Sije li se sjeme pod vedro nebo na gusto, valja izčupati sve što je odviše i to prije nego li se počmu razvijati prvi listići. Kad se počmu zamećati krastavci valja rizve poslie petoga lista odkinuti uštipnuti a isto tako valja kasnije sve drugo ne rizve koje su dulje od petoga lista, kidati. Na ovako prikraćivanim rizvam biti će znatnije više ploda.

Na vlažnu tlu, osobito ako nastane trajno mokro vrieme, dobro je utaknuti u zemlju kraj svake rizve granu kića, kako što se rabi za grašak, da se rizve penju u vis.

Za proizvodnju sjemena ostavi se najljepše razvijene plodove. Na onih gredicah što su opredieljene za potrošak, ne valja ostavljati ni jedan komad, da dozrije za sjeme, jer dozrievajuć plod, slabi rizva i prestaje zametati nove plodove.

Tko na sve ovo bude pazio, moći će imati dosti krastavaca do kasne jeseni.

Seoski gospodar.

SVAŠTICE

Sredstvo proti moljcim. U ljetno doba uz sve nastojanje mnoga suknena odjeća postane žrtvom moljaca. U Rusiji za čuvanje sukna i krzna proti moljcim prave izvadak kako sliedi: U $\frac{1}{2}$ litre žestokog spirita (vinovice) raztope 200 grama kamfora i dodadu desetak zrna papra, onda staklenicu dobro začepe i drže ju na suncu 2 do 3 dana vremena, a onda prociede. Prociedjenom tekućinom škrope sukna i krzna, pa ih zamotaju u platnenu plahtu i pospreme. Na ovako omotano sukno i krzno ne dolaze moljci.

Liek proti ubodu od pčela, osa, komaraca, mravih, itd. U ljetno doba i po gradovim i na ladanju ima zareznika, koji kadšto dodijavaju grizenjem i bodenjem, i ostavljuju neugodni svrbež, koji kad nekih traje po više dana. Dobro je s toga, da svak drži pripravan liek proti ubodu i svrbežu zareznika, da se odmah po ubodu uzmogne namazati, e da svrbež prestane, i da se oteklina ne pojavi. Sredstvo ovo je posve jednostavno, a priredjuje se, kako sliedi: Pomješa se 1 dio ulja od despika (trma, lavanda), su 2 diela dobre vinske kvasine (octa) i 1 dio salmiakove žeste (čipavne žeste). Kad je sve pomješano, izmućka se dobro i ulije u malenu staklenicu, koja se u žepu nosi, da se bude imalo sredstvo pirucì u svakoj potrebi. Gdje komarac ili pčela ili osa ujede namaže se, i odmah mine svrbež i ne pojavi se oteklina.

Gnojenje vinograda stajskim gnojem, obavlja se obično zimi, i to na dva načina. U južnim predjelim razastre se vas gnoj izmedju loza na način, da po svemu vinogradu bude jednako razastrt, pa se onda odmah cio vinograd prekopa, da se gnoj pomješa zemljom. U sjevernim predjelim izkopa se jarak izmedju svaka dva reda loza, pa se izpuni gnojem, kojeg se onda pokrije zemljom.

Zagrice tjeraju se iz hambara, ako se stiene i strane i od hambora namažu razsoli, kojoj se pomješa malo posušena i izmrvljena lišća od orasa.

Pravila pri hranjenju kukuruza konjim. Prelaz iz zobi na kukuruz mora biti posve postepen i polagan, i obaviti se barem u 3 ili 4 nedjelja dana. Pred hranjenjem valja kukuruz močiti u slanoj vodi nešto 24 sata vremena, ili ako se krmi suh kukuruz, valja pred hranjenjem dati napoj. Najviše kukuruza krmi se u večer, da ga preko noći laglje probave. Friški kukuruz, odmah po branju nesmje se krmiti, hoće se da od žetve do krmljenja prodje barem dva mjeseca dana. Kukuruz je hranivji od zobi, te 5 djelova kukuruza zamjenjuje 6 djelova zobi.

Vonj od luka (kapule) odstranjuje se sa noževa, viljuška i kuhinjskog posudja, ako se dotični predmeti nataru suhom soli.

Liečenje smolice. Voćna stabla, osobito praskve, šljive i bajame puno su podvržene smolici, tako, da se na nekim mjestim radi smolice nemogu gojiti. Za liečenje smolice, valja najprije do zdrava izrezati oboljelo mjesto. Ako se je smolica pojavila na dolnjem dielu debla, blizu zemlje, onda se nagrne zemlja na deblo, da smolica ostane pokrivena, pa se dotičnu zemlju češće polieva, da bude vlažna. Na ona mjestu debla, koja su povisoko od zemlje, poslje nego li se izreže smolica do zdrava, namaže se dobro promočenom zemljom i priveže se, na takav način, kako kad se na ranu previja melem. Glavna je stvar da se postigne brzo i podpuno izliečenje smolice, jeste, da se zemlja koja se previje na smolicu, drži uvjek vlažna; a smolica se bez dvojbeno izlieči kroz 3 ili 4 nedjelje dana. U onim slučajevim (koji su vrlo riedki), kad je uzrok smolice preobilno gnojenje dušikom ili dušičnim gnojivom, ako hoćemo, da se oslobodimo smolice valja za nekoliko godina napuštiti gnojenje dušičnim gnojivim.

Gospodarske Viesti.

Iz pokrajine ne dolaze ni posve nepovoljne, ni posve utješljive viesti. Skorom u svakom mjestu, ima ih koji se tuže rad peronospore, a opet drugih, koji se hvale, da su im vinogradi zdravi, i da liepo obećavaju. Nema više dvojbe, da je ljetos izkustvo dokazalo, da tko hoće, da spasi svoje vinograde od peronospore, red je ih prvi put škropi, odmah dok loza protjera; jer toplina koja vlada, kad loza tjera, na mnogim mje tim je tolika, da tjera i trusje od peronospore, pa okuži lozu u pupu.

***

Malo se je ljetos gdje škropilo kako u Trogiru, neki su škropili čak šest puta, ali ipak ima peronospore, osobito po onim vinogradim, koji su kasno škropljeni, ili su samo dva puta škropljeni. Tako selo Marina, koje pravi godišnje 3000 do 4000 hektolitara vina, neće ljetos napraviti ni vino za najnuždnije kućne potrebe. Ono malo žita što se goji iznielo ju dobro, ali masline, ni jedne.

***

U Kaštelim su vinogradi prilično ostali očuvani od peronospore, jer se je rano škropilo, nu i tamo ima ipak u nekim vinogradim tragova peronospore. Vino se je sve razprodalo, što domaćim, što stranim trgovcim po 13 do 15 fiorina hektolitar. Ulju nema kupuca, a ciena mu je 23 do 24 fiorina, ali se posjednici nadaju, da će mu ciena poskupiti.

***

U Francezkoj se je zaveo opet veliki rat proti umjetnim vinim. Ministar Mèline, poznati zaštitnik gospodarskih interesa, sdružio se je vinogradarim, i predložio je gospodarstvenom odboru strogu osnovu zakonu proti umjetnim vinim, koja će skoro postati zakonom. Ima ih koji traže, da se uvede velika carina proti suhvam, koje su uvadjaju iz Grčke, a koje se najviše rabe za proizvadjanje jeftinog i obljubljenog umjetnog vina. Ali ovakova carina, bila bi veliki udarac za Gačku, koja i onako financijalno strada, pa sam Méline nema srca, da takovu carinu zagovara.

***

U pitanju nagrada za izvoz sladora, za Njemačkom i Austro-ugarskom, povela se je Francezka. Mi nalazimo pravedno da država podupire e da ne propadne jedan takov obrt u kojem je uloženo velikih glavnica, i uz koji živi bezbroj posjednika, ratara i radnika; ali ne nalazimo pravedno, da u potrošarini nosimo i mi taj teret, i to tim manje, što se kod nas ne goji sladorna repa, niti ima sladorana, i pošto kad se je klauzulom dalo smrtni udarac našem glavnom proizvodu vinu, nije se od nikud znalo izbiti pare, niti naći načina, da nas se odšteti.

***

Srpska vlada osniva u Vukovu zimsku vinarsko voćarsku školu; a u Topčidem tečaj za lugare, te će se unapred namjestati u državnu službu, samo oni lugari, koji dokažu, da su o svom trošku izučili rečeni tečaj za lugare.

***

U Brnu u Moravskoj obdržavan je na Petrovdan težažki sastanak, na kojemu su poprimljene sljedeće resolucije: Težaci njemačke narodnosti iz Moravske traže: 1. Obvezatno osnivanje zadruga po zvanju, na narodnostnom temelju, prosto od svakog pokroviteljstva. 2. Obsežno podučavanje gospodarstva u poljodjelskim Zavodim i po putujućim učiteljim, toli sa strane države, koli sa strane pokrajine. 3. Kao temelj porezne i obrambene snage države, obsežno podupiranje težačkog staleža subvencijam; uredjenje ureda za meljoracije, promjenu zakona za porabu voda, pogadjanje provadbe komasacija. 4. Povoljno uredjenje vjeresije za male posjednike, osnivanjem štedionica, alkoćenjem obrta hypotekarnih dugova, izdavanje $3\frac{1}{2}\%$ založnica sa strane hypotekarne banke, i brisanjem pristojbina državi za iznose do 5000 fiorina. 5. Umanjenje pristojbina pri baštinstvu težačkih dobara, obzirom na terete viseće na ta dobra i preinaku poreznog sustava. 6. Državnu privolu za uredjenje slobodnog osiguravanja blaga. Podžavljenje družtava za osiguravanje proti vatri, gradu, nemoći i života. 7. Podupiranje zadruga za prekupljivanje i preprodavanje gospodarskih proizvoda. 8. Obranu gospodarskih proizvoda od obruča i kartela. 9. Strogu zabranu posala na rakove (ternisu) na žitnim burzam. 10. Obranu od nepošten h natječaja, osobito glede vina i masla. 11. Urenjenje trgovačke, carinske i tarifalne politike na način, da bude od koristi domaćem poljodjelstvu; odstranjenje diferencijalnih tarifa i refacija za prevoz inozemnih proizvoda. 12. Proširenje mjestnih željeznica, i vodenih puteva, a osobito skoro uredjenje gornjeg Dunavskog kanala. 13. Preinaku zakona o zavičajnosti, i zakona o obskrbi u starosti. 14. Razterećenje občina od velikih tereta od prenešenog djelokruga. 15. Umanje ciene marvinskoj soli, i olakoćenje dobave iste. 16. Pravedni obzir na gospodarske interese zemlje, prigodom sklapanja nagodbe ugarskom.

***

Uz visoku zemljodjelsku školu u Beču, zasnovati će muzej za gospodarstvo i šumarstvo.

***

Po pivarskim novinam „Gambrinus“ godine 1895 bilo je na cielom svietu u radnji 42,998 pivara, koje su izkuhale 214,269,958 hektolitara piva, za koje je plaćeno 637,424,162 krune a. v. poreza. U Austro-ugarskoj radilo je lani 1747 pivovara, za 28 manje nego li godine 1894, a izkuhale su 19,448,993 hektolitara piva, dakle za 1,091,916 hektolitara više nego li godine 1894. Za sve pivo bilo je plaćeno 74,143,372 krune poreza. Isti list piše, na svoju veliko zadovoljstvo, da u balkanskim državam raste znatno potrošak piva.

***

U Ugarskoj bilo je ljetos zasijano pšenicom 5,345,000 jutara zemlje; s koj h će se poprieko požeti 7 4 kvintala po jutru, te se ukupna proizvodnja pšenice procienjuje na 39,618,154 kvintala. Raži je zasijano 2,014,979 jutara, s kojih se procienjunje prihod na 6·51 kvintal po jutru ili ukupno 13,160,157 kvintala. Ječmam je zasijano 1,806,753 jutra, s prihodom od 6·7 kvintala po jutru ili ukupno 12,109,195 kvintala; zobi je zasijano 1,740,984 jutra, s prihodom 6·41 kvintala po jutru ili ukupno 11,155,865 kvintala.

***

U Pragu bio je natječaj sprava za grabljenje vode u svrhe zalievanja, gdje je uztvrdjeno da se je u predmetu puno napredovala, i da imade baš savršenih sprava za grabljenje vode.

***

Zabranjen je uvoz ovaca iz bečkog marvinskog tržišta u Pariz.

Pitanja i odgovori „G. Poučnika".

A. Odgovori.

59. Molim vas, jeli istina, da se od crnog trna dade uzgojiti liepa i gusta živica i na mršavim, kamenitim zemljam?

A. N. u P. (Istra).

Istina je, jer crni trn uspjeva i na mršavim zemljam, i svudi ondje, gdje svi drugi grmovi i stabla za živicu ili neuspjevaju ili izjalove. Crni trn je bez dvojbe najsigurnija i najbolja živica za suhe, mršave i kamenite zemlje. Ali crni trn ima manu, da tjera svoje žile na široko i daleko, koje su osobito po vrtovim i oranicam od smetnje, jer iz žila tjeraju pak izboji. Ovo se dade preprièiti ako se ži-

vica crnog trna zasadi nešto povise n. p. na nasip, izpod kojeg se pak drži jarak nešto ½ metra dubok. Druga je mana crnog trna, da brzo odeblja, pa svake četvrte ili pete godine valja sasjeći sve odebljale grmove da se pomlade, inače nije više živica dostatno gusta. Ali je ovo vrlo često koristno, jer u mnogim mjestim, gdje se oskudieva drvim za gorivo, drvo što se dobije rad pomladjivanja naplati trošak sječe. Dobro uzgojena živica od crnog trna tako je gusta, da kroz nju jedva ptica prodje; a u njoj se sve ptice vrlo rado gnjezde, osobito pak one, koje se hrane zareznicim. Lišće od crnog trna, kad je redovito posušeno, rabi se kao surogat čaja, a plod u proljeću pobran, daje izvrstan umok za govedinu. Iz žila i drva pravi se izvrstna crna tanga. U Americi imade velikih nasada crnog trna, kojeg goji najviše radi mladica, iz kojih se prave štapovi.

60. Molim vas, koji su najsigurniji znakovi, po kojim se može suditi o dojnosti jedne krave?

L. O. R. u D. (Bosna).

Za prosuditi dojnost jedne krave najbolji je „registar", u kojem je pobilježeno, koji i kakovi su stariji dotične krave, i gdje je pobilježeno svakog dana, koliko ona mlieka doji. Žalibože još je posve ograničen broj onih marvogojaca, koji vade točnu maticu za svoje blago, pa je s toga za kupovanja red služiti se izvanjskim znakovim. Izvanjski znakovi spoznaje dojnosti, jesu vime i mliečno zrcalo. Čim jedna krava ima bolje razvijeno vime i čim su žile kucavice i krvice, koje dovode i odvode krv u vime veće odnosno deblje, tim se računa da je jedna krava bolja dojilja. Mliečnim zrcalom zove se stražnji dio tiela izpod repa; naime onaj dio tiela, gdje koža nije obrašćena dlakom, a koji kad se gleda kravu uprav otrag prikazuje se kao ruka. Čim je kod jedne krave mliečno zrcalo veće i pravilnije, tim je krava bolja dojilja. Meka dlaka, meka, pruživa koza, i mirni blagi pogled očiju, takodjer su znakovi dobre dojnosti. Dobro razvijeno vime, najsigurniji je znak dobre dojnosti, a kad je svih šest sisa na vimenu dobro razvijeno, to je još sigurniji znak dojnosti jedne krave. Tanka, meka koža vimena, obrasla tankon vunenom dlakom, kroz koju se čisto vide žile, izvrstan je znak dojnosti. Sve dobre dojilje, kako je rečeno meke su kože i tanke dlake, a i glava i rogovi su im maleni. Ovo su sve znakovi dobre, mirne ćudi, a to je glavni uvjet dobrih dojilja. Najviše mlieka pravi se za muzenja u mliečnim žliezdam iz krvi. Čim su dakle bolje razvijene mliečne žlješde u vimenu, i čim su deblje i razgranjenije žile, koje dovode krv u vime, tim je jedna krava bolja dojilja.

61. Imam konja, koji mi ljeti postane puno sipljiv; molim vas što je uzrok ove velike sipljivosti, i dade li se ikako izliečiti?

I. Č. u S. (Hrvatska).

Ljetva sipljivost konja zavisi izravno od ljetne vrućine. Pojavlja se češće kod konja težkih pasmina i to naglo za radnje, već onda, kad se toplim zraka pridigne na 24 stupnja C. Konj razširi nozdrve, ali ne diše težko, ali mu zato bilo kuca su 40 do 60 udaraca na minut. U cielom držanju konja opaža se izmorenost, i napetost, koja pri težkoj radnji svrši napornim i težkim disanjem. Takovi sipljivi konji obično uzčuvaju apetit, i idu redovito od sebe. Sipljivost traje obično, dok traje toplo sparno vrieme; i prestaje dok zahladi; dapače i nakon kiše odmah se manje opaža sipljivost. I radnja je od izravnog upliva. Pri jačoj težkoj radnji, konji su više sipljivi, nego li pri lakoj radnji. Za odveć toplih i sparnih dana, a pri napornom rodu, od sipljivisti strovale se konji, pa su za više dana posve satrveni i nesposobni za svaki rad. Mnogo se je već put dogodilo, da su u navali ljetne sipljivosti ostali konji na mjestu mrtvi. U obće se drži da je ljetna sipljivost neizliečiva bolest, i da se samo doneklen dade olakšati disanje porabom salitrovine, glauberove soli ili solne kiseline. Bolest se donekle suzdrži, i njene posljedice ublaži ako se pazi na sljedeće: Sipljive konje nevalja za sparnih i toplih dana tjerati na težku radnju preko cielog dana, nego samo u jutro i podvečer. Prije radnje i za radnje valja politi sipljive konje hladnom vodom, ali valja paziti, da dok se poliju počmu odmah hodati i raditi.

62. Koje su prednosti od ranog nasadjivanja kokoših i patoka?

A. M. u S. (Cetina).

Pilad brzo rastućih kokošjih pasmina počme nesti prva jaja u dobi od 4½ do 5 mjeseci. Ako je ova pilad izvalila rano, n. p. u mjesecu ožujku, onda počme nesti prva jaja od mjesecu kolovoza unapred, a ako je izvalila iz jaja u travnju ili svibnju, onda počme nesti prva jaja od rujna i listopada unapred, dakle baš u zemanu, kad starije kokoši, radi mine perja, prestanu nesti jaja. A u jeseni baš jaja su redja, više tražena i skuplja. Iz ovog je sasvim jasno, da je koristno rano nasadjivanje, ali samo onih vrstih kokoših, koje brzo rastu i rano nesu, kako što su Houdan kokoši, Crevecoeur, minorska i taljanske kokoši. Isto što je rečeno za kokoši vriedi i za patke. Doduše rani način uzgoja je teži, osobito ako vlada vlažno i hladno vrieme, ali za one, koji si dadu i malo muke trud se vrlo dobro izplaća. Ranim nasadjivanjem patka, ima se i druga korist, biva da se dade utoviti mladih patčica baš u zemanu, kad su vrlo traženi i vrlo skupi.

63. Na kupusu se pojavila s jedne strane neka vrst gusjenice, koja ga uništuje, a s druge strane neka guba poput medljike, koja ga takodjer uništuje. Molim vas čim i kako se je boriti proti ovoj nemani, da se izkoreni?

O. u P. (Pag).

Pri utamanjivanju gusjenica u obće a kupušnjaka napose hoće se uztrajnosti. Valja loviti i ubijati toliko lepurica, koliko je igda moguće; valja izgnječiti sva jaja, koliko god ih se nadje na lišću, a valja se izravno boriti i proti samim gusjenicam kupusa. Jedno od izvrstno djelujućih sredstava protiva gusjenicam jeste raztopina od 2 kg. kuhinjske soli i 30 grama salitrovine u 10 litara vode. Ako se ovim sredstvom škropi u večer kupus kojeg su napale gusjenice, nadje se u jutro puno gusjenica poskapalih. Škropljenje obavlja se običnom stroaljkom proti peronospori; a pošto se za prvog škropljenja mnogo gusjenica nalazi izpod lišća, valja opetovati škropljenje tri do četiri puta, e da se utamane i one gusjenice, koje se kašnje pomaljuju. Ovo sredstvo je vrlo jeftino i vrlo uspješno, a nehudi ni najmanje povrću. Proti toj gubi nemožemo vam preporučiti sredstva bez, da je vidimo. Ali ako je jedna od medljika (*Erisiphe*), onda je najbolje, da počupate vas obaljeli kupus, i da ga izgoriste, te da na istoj gredici ne gojite kupus bar za 2 godine.

B. Nova pitanja.

64. Kod nas na otoku vlada u puku mnienje, da u prestupnoj godini nije dobro saditi trs; s tog razloga dojduće godine jeseni i proljeća neće se amo s'korom ni loze usaditi. Molim vas, imali ova pučka predsuda, kakova temelja?

L. F. u K. (Pag).

65. Od raznih vrstih voća, koje su najbolje i najkrupnije kruške, jabuke, trešnje, breskve, šljive i kajsije? Imali dobrih knjiga o voćarstvu?

I. B. F. u L. (Bosna).

66. Kušao sam više puta uzgajati tuke (purane), ali uvjek bezuspješno, jer bi još mladi poskapali. Molim vas, kojih se je pravila držati pri uzgoju tučica?

I. M. u M. (Dubrovnik).

67. Kod nas čine vrabci velike štete po usjevim, osobito na pšenici. Što ne pozoblju zasijana ili dozrela zrnja, to izlome klasija. Molim vas za sredstvo ili način utamanjivanja vrabaca, ili barem za način, kojim da se drže daleko od sijanica?

E. M. S. u J. (Hrvatska).

68. Škodi li mladom grozdju, ako se loza sumpuraje, škropi ili podpire za vrieme cvatnje?

M. K. u P. (Brač).

69. Na mojem povrću, osobito na kupusu, kelju i korabi sve je lišće izprobušeno; nešto je lišće izjelo. Molim vas, koje sredstvo da upotrebim, da spasim toliki moj trud?

F. D. u D. (Hrvatska).

70. Ruže su mi ušljive. Molim ima li liek proti ušim ruže?

F. D. u D. (Hrvatska).

☛ Odgovori na javna pitanja kao i nova pitanja, primaju se rado od svakoga, pa i ne bili predbrojnici.

OTVORENI DOPISI

GOSPODARSKOG POUČNIKA.

Predplatili su predbrojbu do konca godine 1896.

P. N. gospoda: Benzon I. K., šum. — Čitaonica Narodna — Kostrena — Firduš Ibrahimbeg — Fućkan T. ž. p. — Žižić S. — Lasić A.

V. g. Gregorić M. — Vaša predbrojba podmirena je do konca lipnja t. g. Uslišali smo već vašu želju.

V. g. Škarica I. p. J. — O zagricam i načinu utamanjivanju istih, pisali smo vam izravno.

V. g. Baturić D.r P. — Takodjer glede krava i glede amerikanskih loza.

V. g. Stranjak M. ef. — Broj 1, 2, 3, 4, 5, 6 i 8 poslali smo vam.

V. g. E. P. — Hvala vam! Uvjek, vrlo rado; vi pišete liepo, a misli su vam zdrave i oble. — Živili!

V. g. Orada R. — Pisali smo vam izravno glede sumporenja groždja. Da ste nam zdravo!

V. g. Vulić I. — Mi smo vam već pisali, da se kainit nesmje pomješati Thomasovim fosfatom, jer se onda ugrudva i postane tvrd kao cement; ali dok razaspete po zemlji kainit, možete odmah po njemu razasuti Thomasov fosfat; te onda prekopati zemlju. Prekopati zemlju nakon što se je razasulo kainit za sebe; pa drugi put, nakon što se je razasulo Thomasovu trosku ili Thomasov fosfat, suvišna je radnja.

— **V. g. J. B. — Vjerujemo, da narod mora biti razočaran, kad se nakon opetovana škropljenja pojavlja peronospora, ali nevalja zdvajiti, nego je red narodu protumačiti, da uzrok svemu tomu leži ili u tom što je kasno škropljeno, ili što je zlo prirediena raztopina modre galice, ili što je kiša odmah izprala raztopinu. Zadnja dva slučaja manje su česta od prvog. Za naše odnošaje, gdje i u proljeće kad loza tjera sna dobrano zagrijati, valja škropiti prvi put još prije, nego li loza protjera, ili odmah kad protjera, jer je izkustvo dokazalo, da vrlo često nastane infekcija odmah za tjeranja loze.**

Brzotiskom Narodnoga Lista.

Godina XV. Izlazi na 1 i 16 svakog mjeseca Broj 15.

GOSPODARSKI POUČNIK

Obće blagostanje zavisi o blagostanju pojedinca a temelj blagostanju pojedinca, jest razboriti rad uz vještu uporabu nauke i izkustva.

Upraviteljstvo lista je u Zadru

Predbrojba u *Austro-Ugarskoj* stoji 3 for. na godinu, u *Inozemstvu* 8 franakâ na godinu.
Uvrstbe plaćaju se 8 novč. po redku za prvi put, a svaki sliedeći put 3 novč. redak. *Clichè* računaju se 5 novč. po centimetru četvornom.

Upravitelj i Izdavatelj: PETAR L. BIANKINI

Odgovorni urednik: NIKOLA ŠIMIĆ

Pisma, naputnice itd. itd. upravljaju se *Upraviteljstvu Gospodarskog Poučnika u Zadru*. — Rukopisi se nevraćaju.
Predbrojba je obvezna za godinu danâ, a izplaćuje se u Zadru.
Tko nepovrati prva dva broja obvezan je predbrojbi za godinu dana.

ZADAR, 1 Kolovoza 1896. Ciena je listu 3 fiorina na godinu. ZADAR, 1 Kolovoza 1896.

Naše gospodarske prilike i gojitba duhana.

U današnjim našim gospodarskim obstojnostim, za obitelji koje su brojne, i za one gospodare, koji uz jeftinu cienu mogu da si nabave potrebitu račun radnju, gojitba duhana još je prilično unosna, osobito kad se sravne dohodi od gojitbe duhana sa onim drugog težatnog bilja.

Racionalnog gospodarenja, u pravom smislu rieči, nema nigdje kod nas; veći dio zemalja obradjiva se, po starinskom sustavu, pa od neprestanog gojenja žitarica, uz posve slabo gnojenje, i uz posve nizke ciene žitija, gospodarenje se više neizplaća.

Jednostrano gospodarenje, dovelo je zemlje do izjalovljenja, pa ne daju više nego pet do osam sjemena, a sa tako slabim prihodom, neizplaćaju se ni troškovi obradjivanja. Duhan, kao sasvim nova bilina, našao je zemlje za hranu koju trebuje još neizrabljene, pa s toga dosad prilično radja. Ali je pitanje, koliko će potrajati rodovitost zemalja, kad se duhan od godine na godinu neprestano goji na jednoj istoj zemlji?

Duhan je od naravi rastlina, koja puno izrabljuje snagu zemlje, pa neće proći ni par godina, da duhan neće više radjati, jer zemlje koje su već izrabljene za žitarice, brzo će izjaloviti i za duhan.

Neprestano gojenje duhana na jednoj te istoj zemlji, ima i drugu zlu stranu, biva, da slabi duhan na svojoj dobroti, te se uzgaja sve gora vrst duhana.

A kako se danas lula malo puši, a smotke svaki dan to manje, državna regija trebuje samo takovog duhana, koji je sposoban za smotčiće. Nasilnim gojenjem duhana na jednoj te istoj zemlji, ima se dvi štete; prva je, da svake godine slabije radja, a druga je da se dobiva sve lošija vrst duhana, koju regija sve slabije plaća.

Nego posljedicom svega ovoga može biti još veće zlo, biva da regija nedozvali sadnju duhana.

Svaki onaj gospodar, koji misli dobro za sebe, red je da napusti ovaj nerazboriti način gospodarenja, a da na svojem imanju uvede redovitu obhodnju, i to takovu, po kojoj će se gojitba duhana povraćati na istoj zemlji, stopro nakon 5 ili 6 godina. Netraži se, da kroz sve to vrieme zemlje leže na ledini, dapače je uputno zemlju svake godine redovito obradjivati i gojiti takovo bilje, koje će nam davati izravne ili neizravne koristi, a kriepiti će se u isto doba zemlja.

Kod nas, izim što se razpolaže su vrlo malo gnoja, gnoj je i od sebe vrlo slab, od gnojenja dobiva zemlja malo pomoći i malo snage. Valja dakle gojiti takove biline, koje nam davaju koristi, bez da odveć izcrpljuju zemlju, dapače ju bogate na neka glavnija hraniva za unosnije gospodarsko bilje.

U tu vrst bilja spadaju sve sočivnice i djeteline, kao bob, leća, grah, grašak, grahorica, vučak, slanutak, pasulj, itd., a od djetelina: rumena djetelina, crljena djetelina, meteljka, ljekarica, švedska i kamenita djetelina, a osobito tako zvana sulla, koja je za naše predjele jedna od najprikladnijih okrepljujućih rastlina.

Od ovih se rastlina može imati izravne koristi od ploda, ili neizravne koristi od krme za blago, premda se gojenjem sočivnica i djetelina obogaćuje zemlja za kojih 200 kg. dušika po hektaru. U najgorem slučaju, ako se podoru za zeleno gnojenje, ima se koristi od znatno obilnijeg ploda od biline, koja sljedi.

Ako se nebudemo za vriemena otrieznili, i počeli gospodariti na temelju mienbene osnove, do malo godina, neće se više izplaćivati gojitba duhana.

Evropa i njezini takmaci.

Evropu je napalo zlo, koje ona jedva sluti, i neće da ga vidi od bojazni, da se odviše nebi uplašila; ona s njega strada u toliko, što barem ne može napred. Ipak ne mareć da traži zlu izvor, ona ne vidi no samo njegove znakove, smatrajući ih za zlo samo, te čekajuć nestrpljivo polakšicu, vara se kao i svi bolestnici, da će prestati zlo, prestanu li ti znakovi. Naravno je, da zlo ide svojim putem pod zaštitom toga nepoznavanja; ono hrli rasteći, što dalje tim jače, i to silnom brzinom!

Koje je to zlo? Nije li njezina starost sama po sebi to zlo? Ne, nije to samo ostarjelost, već onemoglost, što je nastala najprije od tuda, što se ona radom obteretila, a za tim što ju tare utakmica ili konkurencija. Evropa je zadnjih 50 godina odviše živjela. Svoju je proizvodnju preko mjere digla, svoje poljodjelstvo žrtvovala je industriji, napela je svoju djelatnost toliko, da je dospievala obskrbljivati trgovačkom robom čitavi sviet.

Iznašla je paru, odstranila je sve udaljenosti, pak je povjerovala, da će samo nju dopasti korist od napredka, koji ju je opijao. Dala se na rad, koji je dosljedno troši; udesila je u velike svoje radionice, tvornice i upravu; naprtila se ogromnim teretim, razvila je ne samo svoje vojne troškove, već i potr[illegible] što ih stvara luksus i užitak; digla je i razg[illegible] cultus bogatstva, te se zadužila. Kad se j[illegible] svemu tomu navikla, prodjoše joj ti običaji i želje u krv; ona počme jače za njima žedjati, dočim su počela sahnuti vrela, iz kojih bi tu žedju valjalo gasiti. Sad opažava, da nisu samo proizvodi njezinih mašina prešli u sviet, već i sama nevjerna mašina. Ona je probudila narode, što ih je bila izprva predobila da budu naši kupci. I ne samo što ih je probudila, već ih je stavila u položaj, da zadovoljavaju svoje potrebe i da iznose na prodaju svoje plodove ondje, gdje smo prije mi svoje prodavali. Mašina je jednom rieči prometnula kupce u prodavaoce, a naše kliente u naše takmace. Sjedinjene države prve su digle u vis znak te emancipacije; za njihovim primjerom povedoše se bez oklievanja isto tako na njihovu, kako na našu štetu središnja i južna Amerika, Australija, Indije i Japan.

Sa svih strana ustaju takmaci, a nama se izvori zatvaraju svudi u svietu izuzam Afrike, te nove klientice Evrope, taj najjači izvor, za koji ona nije, dakako ne bez uzroka, toliko dugo marila do skrajnje skrajnosti.

Zlo se odaje bezbrojnimi hrpimičnimi, jasnimi i nesumnjivimi znakovi, kao bolesti što se javljaju slabošću, sušicom, groznicom i inimi načini, koje ovdje nemožemo nabrajati: depopulacijom, izselivanjem — dvostrukim, najprije izseljivanjem radnika, a za tim glavnice. Ova nas posljednja emigracija, koja već počinje pokazivati svoje orise dvostruko bije, jer slabi nas, a jači naše takmace. Izmedju znakova zla spada nadalje i odnemarivanje seoskoga života; prenapunjivanje gradova, a u njih nezadovoljstvo i razuzdanost; porast tereta, a smanjivanje javnih dohodaka; padanje ciene proizvodom poljodjelstvenim i industrijalnim; preobilje činovništva; obustave rada i danguba, te klataranje; socialistični nemiri itd. Pa ti se znaci pojavljuju u svoj zapadnoj Evropi, a ne samo

PODLISTAK.

Katekizam Gospodarske hemije

od

D.ra E. WILDT-A

Ravnatelja agrikulturno-hemičnog pokušališta u Poznanju.

Po šestom izdanju njemačkog izvornika preveo

F. RADIĆ

Učitelj strukovne učionice u Korčuli.

(*Nastavak vidi broj 13*).

371. Mogu li se žitija bez štete ukrmljivati odmah nakon žetve?

Žitija ne smiju koliko ni sieno da se ukrmljuju u svježu stanju, jer ona u tomu mogu takodjer da djeluju štetonosno, nego iza kako su nekoliko mjeseci počivala, što no riet, oznojila se. Pritiska li te nestašica krme da jih odmah upotrebljiješ, onda jih bar miešaj lanjskim žitom.

372. Pridržava li zrnje i pri poduljem sahranjivanju podpunu svoju krmnu vriednost?

Ne, zrnje nakon dugogodišnjeg ležanja osiromašuje hranivima, navlaš pri sahranjivanju u zračnim hambarima, jer se postupcima okisivanja gube ugljikovi hidrati i bjelance; rek bi da se umanjuje i probavljivost.

Po Müntzovim pokušajima gubila je zob u zračnoj žitnici u 30 mjeseci 7·2 po sto svojih sastavina više nego li zob spremljena u skladišta za žito, od kojih oko 6 po sto odpada na škrob. Kukuruz, koji je 16 mjeseci ostao na zraku, bijaše izgubio čak 10 po sto više suhe tvari, nego li skladištni kukuruz.

Poznata žitija sadrže prosječno po Wolffu:

u Francezkoj. Nekoji su vrlo opasni, po mom mnienju puno opasniji drugdje nego li u Francezkoj; drugdje u zemljah konservativnih, aristokratskih i monarhijskih, što ipak nemože da nastješi, ali bi nas imalo poticati da razmišljamo, pa da budemo pravedni i mudri.

Ta koliko nas ima, koje je spopalo i gotovo shrvalo malodušje! A koliko ih se ludo zaljuljava nadom nepojmljivom i nezdravom, u prevrat, koji bi imao da nas izcieli, ili u diktaturu, koja bi imala da uzpostavi podpuno zdravlje...., zdravlje kojega nema ni u staroj Evropi ni u Sjedinjenim Državama, koje su zemlje mlade ali bolestne kao i mi i više nego li mi, jer bi kod njih kriza, s koje mi stradamo, mogla prieći u rivalnost izmedju dva ljudska plemena: bieloga i crnoga, koje biva svakim danom mnogobrojnije

Uzroci toga zla lebde povrh našega svagdašnjega zanimanja i a ih za to ni ne opažavamo: mi se prepiremo pod oblaci koji se sguštavaju, te u graji, što ju dižemo, ne čujemo tutnjave, što se s njih javlja i sve bliže primiče. Treba li, da pukne grom, e da tek onda podignemo glave? Ili da nije možda naš stari sviet svršio svoj zadatak, odigrao svoju rolu? Da nas možda ne ostavlja civilizacija, pak se primiče dobi svoje seobe? Da se ne sprema, kako će ostaviti Evropu te poći drugamo da vlada? Pa za što da se i drži baš Evrope, gdje se nije ni rodila?

Sva nam se ta pitanja nameću; ali mi u ovaj mah nećemo, da se kod njih zaustavljamo, već volimo za sad, da se zabavimo oko predbježnoga, ali neuklonivoga zadatka. Prije nego do kraja klonemo duhom, hoćemo da iztražimo, ne dadu li se zamršeni posljedci protumačiti sasvim jednostavnimi uzroci? Učimo stvar potanko, gledajmo da omjerimo napred onu utakmicu, koja može da nas dovede do bezposlice i propasti. Ovako ćemo doznati, koliko je oviem zlom taknuta Evropa — mislim zapadna. Kasnije ćemo, da se ne bavimo poslom negativnim i tužnim, pokušati, da potražimo ne liek, što bi ludo bilo; već sredstva i preprieke, kojimi se ima predusresti i oslabiti kriza, koju predvidjamo.

I.

Brutalan čin ne da se tajiti Evropa — ponavljamo jošte jedan put, da govorimo o zapadnoj Evropi — počimlje raditi sa gubitkom. Kriza je netajiva u poljodjelstvu, osjetljiva na nekim sve to brojnijim ograncima industrije. Nema li nas množina, koji se sjećamo, da se u Francezkoj prodavao kvintal ili metr. centa pšenice po 40 franaka? S ove smo brojke, ili recimo radje sa 35 fran. što je bila normalna ciena, spali na 25, 22, 20 franaka, a sad kolebamo izmedju 18 do 15 franaka. A ipak je naša pšenica carinom zaštićena od strane utakmice. Strana pšenica nemože na naše tržište, dok nije platila nekoć 3 franka, kasnije 5, a danas 7 franaka, što za toliko diže u našu korist cienu našoj pšenici. Više od 7 franaka nemože se dići uvozna carina, jer bi onda poskupio hljeb. Sad pitajmo, koliko potroši naš poljodjelac da proizvede metr. centu pšenice, koju može da tek pomoću zaštite proda za 15 do 16½ franka?

Na to neki odgovaraju, možda pretjerano, da ih stoji 25 franaka. Uzmimo dakle 23 ili makar 20 franaka. Svakako gospodar gubi po po metr. centi 8, a najmanje 5 franaka.

Ovaj račun vriedi za Francezku, a gori je u Austro-ugarskoj, gdje jeneznatna obranbena carina na žitija. U Englezkoj gubi poljodjelac puno više. Ondje nema zaštitne carine. Za to ondje siju sve manje pšenicu Nebi je sijali baš ništa, da nije zemlja sa velike česti vlastništvo velikih posjednika, koji mogu da nose (ne uviek) te troškove i da nije u toj aristokratskoj zemlji liepa slama toliko važnom zemaljskom plodinom.

To i je uzrok zašto posljednji p iestolni govor ne zove stanje agrikulturno zlim, već nesretnim (desastreuse) i što, ako se u jezgri i slaže s prijašnjim besjedama, ipak sve nadkriljuje oštrinom izraza. Obje stranke slažu se glede veličine nesreće; razilaze se tek u začključcima, što ih od tuda izvode. Dok lord Rosebery nevidi lieka te ostaje sa liberalnom strankom nepokolebivo vjeran slobodnoj trgovini i monometallismu (samoj zlatnoj vriednosti), izjavljuje stranka konservativna na usta gg. Balfoura, Chaplina, Lowthera neizvjestnost, koja nas zanima. Moći je opaziti kako se već od nekoliko godina probija kroz rad ove stranke stanovito nastojanje, što ga je započeo lord Salisbury, i što se može smatrati znakom nove akcije. Ne priznaje, pa je tekar ovih danah naglasio, dapače prosvjeduje, da je postao protekcionistom, nu ističe, da Englezka nije nikako zaštićena od stranih tarifa, kakova je primjerice u bili Mac-Kinleya ili u našoj (francezkoj) generalnoj tarifi, pa da bi valjalo uvesti, ne zaštitnu carinu, već nekakovo pravo reciprociteta, primjerice glede uvoza vina, kojim bi se ipak polučila ista svrha, za kojom ide zaštitna carina

Njegovo natucanje, ako se čovjek potrudi da u nj pronikne, dosta je jasno podvučeno znamenitom crtom. Da vidimo. Englezko gospodarstvo, jer mu se ne izplaća žitarstvo, čini što i naše, nastoji više oko stočarstva; nu smeta mu uvoz iz stranih zemalja, najpače Holandije, Švedske i Danske. Da doskoči englezka vlada ovoj neprilici, zabranila je tobože iz hygieničkih razloga uvoz stoke, da se njezina goveda ne okuže plućnom bolesti. Nije li ta zabrana stvar sasvim slična protekcionizmu? Ne sumnjamo, da je bojazan englezke opravdana; nu zabrana je svakako dobro došla Englezkim stočarom, kao što druge njezine odredbe o zabrani doseljivanja stranih radnika pomogoše njezinim radnikom. Agrikultura, a za njom industrija obljubit će protekciju, a takova se ugodna navika ne ostavlja tako lako. Svakako je agrarna kriza u Englezkoj žešća nego li igdje drugdje, pa kad ona uspije prisiliti svoje zakonarstvo, da prihvati uvozne takse, proizvesti će to i kod nas repercussiu (odraz).

Mnogi Englezi smatraju za luksus, kojeg na-l e liše iz boljih vremena, što im čestice raži i pšenice jošte vire iz ogromnih pašnjaka. Oni danas kažu, da obradjuju pšenicu i raž, kao ananas ili grožđje u grijanih postava, ali s tom razlikom, što se i to bolje izplaća od žitarica.

Ali optimiste, koji ne vjeruju u rat ni u glad, kažu: nitko ne mora, da baš žitarice sije! G. Paul Deschanel dokazao je protivno u razzpravi jasnoj i rječitoj; isto je učinio nedavno g. Viger, pa i mnogi drugi.

G. Paul Leroy Beaulieu ovih je dana u svojoj liepoj knjizi o kolonizaciji, nanizao zanimive dokaze iz konca XVI. vieka o Englezkoj, gdje iztiče, kako su se već tada bili okanili kulture pšenice, te pretvorili polja u pašnjake, te kako je usljed toga koraka bila ostala zemlja bez naroda. „Ondje, gdje je bila množina pučanstva, neće ostati nego ovčar i njegov pas!"

Nu uzmimo da možemo napustiti gojitbu žitarica, mislite li, da neće po tom nastradati i ostale naše kulture? Zar se krumpir bolje unovčuje od pšenice? Ne, nipošto. Nekoć mogli smo da ga unovčimo u drugim oblicima, pretvoriv ga u kominu i škrob; nu industrija je odkrila tomu bolju gradju u pirnicu (riži), što dolazi iz Azije.

D' Estournelles de Constanta

u Revue des deux Mondes*)

(*Sliedi*).

Uporaba umjetnih gnojiva po kušnjam profesora Wagnera, i njihova izravna djelatnost na povišenje kolikoće ploda.

(Nastavak vidi broj 14).

2. *Zob*.

U obće rečeno, za zob vriedi ono isto, što i za pšenicu, samo što zob znatno bolje rodi od pšenice, kad se gnoji kilskom salitrovinom, ako zemlja sadrži fosforne kiseline i pepelike.

Opetovano izkustvo je dokazalo, da u zemlji koja ne oskudieva pepel kom i fosfornom kiselom, svaku 100 kg. kilske salitrovine, koja se upotrebi za gnojenje zobi, daje 400 kg. zrnja više, i odgovarajuću kolikoću slame više. Gdje se u praksi, kad se pognoji zob sa 100 kg. kilske salitrovine, ne postigne veći prihod zrnja od 400 kg., to je onda znak, da je zemlja oskudievala fosfornom kiselinom, ili pepelikom ili vapnom, ili da je oskudievala vlagom, nakon što je bilo pognojeno kilskom salitrovinom. Isti se slučaj dogadja, kad se pretjerava gnojenjem kilskom salitrovinom, j prekomjerno gnojenje kilskom salitrovinom samo da nije koristno, ali može biti štet Zob gnoji se obično su 2 do 8 kvintala kilske salitrovine. Kolikoća kilske salitrovine, u gori označenim granicam od 2 do 8 kvintala, ravna se u prvom redu od rastline, koja se je na istoj zemlji gojila prije zobi. Pošto se na istoj zemlji izpred zobi goje obično takove rastline, koje trebuju puno dušika, te ostave zemlju posve siromašnu dušikom, onda valja za zob obilno gnojiti kilskom salitrovinom t. j. 3, 4 i do 8 kvintala po hektaru; a ako se je gojila rastlina, koja ne troši odveć dušika, onda su dostatna 2 kvintala po hektaru. Zob gnoji se kilskom salitrovinom ili odmah za sjetve, ili odmah po sjetvi. Na težkim zemljam gnoji se odmah za sjetve, na lakim po sjetvi.

Kad se gnoji su više od 2 kvintala kilske salitrovine po hektaru, a zob goji kao jarina, onda se 2 kvintala kilske salitrovine upotrebi za sjetve zobi, 2 do 3 kvintala nešto 14 dana kašnje, a zadnja 2 do 3 kvintala kad protjera vlatje, ali prije nego li se zametne klasje.

Djelatnost kilske salitrovine, odnosno uspjeh od njenog gnojenja zavisi u prvom redu od vlage, jer je vlaga potrebita, da se kilska salitrovina raztopi. Potrebito je dakle, da po gnojenju kilskom salitrovinom padne kiša, e da se raztopi, s toga u mnogim mjestim naravno gnojenje uprav izpred kiše.

Još je primjetiti, da višak od 400 kg. zobi, što se dobije gnojenjem su 100 kg kilske salitrovine, sadrži 13 kg. pepelike i 4½ kg. fosforne kiseline; a ovu činjenicu nevalja zaboraviti, da zemlja neizjalovi.

Tko dakle hoće da umjetno pomoću kilske salitrovine povisi rodovitost svojih zemalja za dvostruko više, red je da za vremena obilno gnoji fosfatim i pepelikovim gnojivim, e da u zemlji bude uvjek dovoljna zaliha pepelika i fosforne kiseline. (*Sliedi*).

	Surovih hraniva						Probavljivih hraniva		
	Vode	Pepela	Surova vlakna	Surova proteina	Bezdušičnatih izvadaka	Tustila	Bjelanca	Ugljikovih hidrata	Tustila
	%	%	%	%	%	%	%	%	%
Pšenica	14 4	1·7	13 0	3·0	66·4	1·5	11·7	64·3	1 2
Raž	14·3	1·8	11·0	3·5	67 4	2·0	9·9	65·4	1·6
Ječam	14·3	2·2	10·0	7 1	63·9	2·5	8·0	58·9	1·7
Zob	14·3	2 1	12 0	9 2	55·7	6·0	9 0	43 3	4·7
Kukuruz	14·4	1·5	10 0	5 5	62·1	6.5	8·4	60·6	4·8
Grašak sadjenik	14 3	2·4	22·4	6·4	52·5	2.0	20 2	54·4	1·7
Pasulj	14·5	3 1	25 5	9·4	45 9	1·6	23·0	50·2	1·4
Grahorice.	14·3	2·7	27 5	6 7	45 8	3·0	24·8	48 2	2 5
Vučak žuti	13·3	3 8	36 2	13 8	28·0	4 9	34·4	41 8	4 9
Vučak modri	13 2	3·2	24·8	12 5	41 7	4·6	23·6	54·2	4·6
Laneno sjemenje	12 3	3 4	20·5	7 2	1[illegible]·6	37 0	17·2	18 9	35 2
Repičine sjemenje	11·8	3·9	19·4	10 3	12.1	42 5	15·5	10·2	40 4

(*Sliedi*).

SVAŠTICE

Svrab ili šuga kod koza, liečí se brzo, ako se koze izperu toplom lukšijom ili toplom sapunjačom kojoj se je doda malo karbolne kiseline, ili malo ukropine (izvarka) od duhana. Valja ih izpirati svaki dan jedanput. Isti se uspjeh postigne, ako se mažu masti priredjenom od 2·5 grama sumporne jetre, 25 grama zelenog sapuna i 25 grama svinjske masti.

*) Po provodu iz Gospodarskog Lista zagrebačkog.

Izvrstno sredstvo proti kimavicam. I uz najveću čistoću, gdje ima djece, i gdje su stari stanovi, pojave se kimavice ili čimavice. One su za neke osobe, tako gadljive, da ih sam vonj živčano uzruja do sdvojnosti. Izvrstno sredstvo protiva kimavicam i proti leglu kimavica, imamo u kvasinovoj kiselini. Kvasinove kiseline ima na prodaju u svakoj ljekarni a rabi se sasvim jednostavno. Pristupni djelovi postelje namažu se kvasinovom kiselinom, a u pukotinam škropi se i ustrcava kvasinova kiselina pomoću male strcaljke. Dosti je i najmanja kapljica kvasinove kiseline, da ubije kimavicu. Sredstvo je prokušano, jef ino, i hvali se u velike.

Priredjivanje zelenih orasa. Zeleni orasi mogu se priredjivati onda, kad im je koža još posve zelena, a lupina posve meka. Takovi orasi probiju se iglom za pletenje pet do šest puta skroz a skroz. Onda se postave na cjedilo ili u drugu propustnu posudu, i polievaju se svježom ždenčanom vodom 2 do 3 puta na dan. Laglje se izluže, ako se drže uronjeni u vodi, pa ako se voda 2 do 3 puta na dan promieni. Zatim se postave orasi u lonou punu vode na vatri, pa se kuhaju dok postanu meki, biva dok sami odpadaju iz izle kad se probode. Sad se za svaku ½ kg. orasa uzme 6½ grama sladora (sečera) i raztopi se vodom u kojoj su prokuhani orasi. Orasi prokuhani izvade se iz vode, i postave u posudu u kojoj je sladorača, a doda im se malo gvozdike (broche di garofano), malo sladke korice (canella) i kore od lemuna, pa se drži sve na kominu blizu vatre, dok sladorača ne prodre orase skroza skroz. Onda se odlije sladorača od orasa, pa sama kuha, dok se prilično ugusti. Orasi se naslagaju u lonce ili staklene posude u koje hoćemo da ih čuvamo, pa kad se sladorača dostatno ugustila, onda se dolije orasim. Nekoliko dana kašnje ukuha se preostali dio vode od orasa, a da se za kuhanja ne kondira (ne progori) doda se mrvičak kcelja. Kad se ohladi, onda se dolije posudam u kojima su orasi, i to svakoj posudi toliko, da orasi ostanu pod sladoračom. Onda se posude priveżu pergamentnom hartijam i pospreme na hladnom mjestu. Orasi ovako priredjeni nemogu se odmah jesti, oni se jedu stopiom nakon godine i pol ili nakon dvi godine dana, a onda su baš izvrstni.

Mravi po stanovim vrlo su dosadni, a ipak ih nije lako utamaniti ili raztjerati. U novije doba, kao izvrstno sredstvo za utamanjivanje i raztjeravanje mravih preporučaju nišadorovu žestu. Dosti je politi u pukotinam kroz koji mravi dolaze malo nišadorove žeste, a da mravih sasvim nestane.

Gospodarske Viesti.

Našeg upravitelja gospodina P. L. Biankina i njegovu braću zatekla je težka obiteljka tuga. Dne 19 p. m. nakon kratke i težke bolesti preminuo im je u rodnom Staromgradu, otac Juraj Biankini, u 82 godini života. Bio je čovjek staroga kova; i ostavio je za sobom veliku baštinu ljubavi i štovanj. Počivao u miru!

***

Zemaljski Odbor u Zadru razpisao je natječaj za mjesto ravnatelja zemljišno-vjeresijskog zavoda za Dalmaciju. S mjestom ravnatelja skopčana je godišnja plaća od 2400 fiorina, a rok natječaja traje do konca listopada t. g. Prva će dužnost biti ravnatelja, da pripravi potrebita e da zemljišno vjeresijski zavod bude mogao, što prije započeti svoje blagotvorno djelovanje.

***

Viesti iz zemlje su nešto povolnije, jer kako je udarila suša, tako je prestalo širenje peronospore, premda nema predjela, koji nebi bio više ili manje zarazen od peronospore. Sa svih strana se potvrdjuje, da oni, koji su naj ranije škropili, da su najbolje očuvali svoje vinograde od peronospore, tako da su mnogi već odlučili do godine škropiti lozu u pupu. Tuže se ali sa mnogih strana, da nije lako pribaviti galice, i da je nevjerojatno poskupila; na nekim je mjestim prodavaju po 38 novč. kilogram. Ovakova skupoća osujećuje svaku dobru namjeru, a i povisuje znatno troškove škropljenja, osobito ako se imade više put opetovati. Da se unapred osujeti ovakovo izrabljivanje iskrnjega u nevolji, imala bi vlada sa pokrajinskim viećem nabaviti znatnu količinu modre galice i držati ju u zalihi.

***

U subotu dne 25 srpnja otukla je krupa Smilčić tako žestoko, da je sva ljetina uništena. Iz vinograda, neće jadnici, ni zrna grożdja potrgati, a na kukuruzim ostalo je čisto vlatje.

***

Dok se, kod nas više ili manje čuju sa svih strana tužbe na ljetinu, iz Francezke dolaze posve povoljni glasovi, osobito iz Burgundije i Champagne. U Chamagni su ljetos tako rodili vinogradi, da se iz vinograda izčekuje 40 miljuna staklenica šampanjca, dočim ga dosad za najrodnijih godina nisu pravili više od 25 miljuna staklenica. U Burgundiji, u Girondi, a osobito u okolici Bordeauxa rodili su vinogradi tako, da su gospodari u neprilici, te su odlučili pokidati jedan dio grozdova. Loze, koje su obično rodile poprieko 4 do 6 gvozdova imadu ljetos po 12 do 15 gvozdova, i to tako liepih i tako velikih, da u bojazni da se nebi loza izcrpila za toliki plod, odlučili su sa svake loze pokidati pred šaranjem 3 do 4 grozda.

***

Po popisu godine 1895 gojilo se je u Hrvatskoj 892,612 glava goveda. Popis godine 1880 izkazivao je 712,805 glava goveda, te je u 15 godina porasao broj goveda 179,807 glava ili za 25¼ po sto. Na svaki četvorni kilometar zemljišta žive u Hrvatskoj poprieko 21 goveda, a na svaku 1000 stanovnika odpada poprieko 408 goveda. Najjače je razvijeno marvogojstvo u Belovarsko Križevačkoj županiji. Tamo po popisu 1895 žive 156,248 glava goveda, dočim je po popisu godine 1880 živilo 104,241 glava goveda. Po tom je u 15 godina prirasao broj goveda za 52,007 glava ili 49 99 po sto. Na svaki četvorni kilometar zemljišta žive u Belovarsko Križevačkoj županiji 31 glava goveda, a na svaku 1000 žitelja dolazi 518 goveda. Ovoj veliki napredak marvogojstva u Belovarsko-Križevačkoj županiji, ima se prepisati u prvom redu izravnom uplivu Gospodarsko-šumarskog učilišta u Križevcih. I Konjarstvo napreduje znatno u Hrvatskoj. Po popisu 1895 godine bilo je svega 304,824 konja, a 1880 godine 213,688 konja, po tom je kroz 15 godina prirasao broj konja za 91,156 ili za 42·66 po sto. I konja bio je najveći prirast u Belovarsko-Križevačkoj županiji biva 75½ po sto. Najviše konja goji se u Sriemu naime 98,401, a na svaki četvorni kilometar zemlje dolazi u Sriemu 14 konja, dočim na svaku 1000 stanovnika dolazi 294 konja Kad će mo mi u Dalmaciji biti u položaju, da dokažemo ovaki naprevak?!

***

Hrvatska zemaljska vlada sazivlje kulturne viećnike i sve vrstne gospodare pojedinih županija na viećanje u pojedinim mjestim istih županija, u svrhu da sasluša njihovo mnienje o tomu, kako bi se imale promicati u dotičnom kraju pojedine grane gospodarstva, imenito stočarstvo i vinogradarstvo, a na morskoj obali županije modruško-riečke i pomorsko ribarstvo. Kod razpravah o promicanju štočarstva, imati će se u prvom redu razpraviti pitanje koje bi pasmine za dotični kraj bile najprikladnije, a kod razprava o promicanju vinogradarstva, koje bi vrsti loze, za stanovita vinogorja bile najprikladnije. Sastanci držati će se u Novom Vinodolskom, Zagrebu, Varaždinu, Križevcu, Osieku i Zemunu. A kod nas! Kod nas ima samo obećanja.

***

Iz Rusije i iz Amerike dolaze posve povoljne viesti o ljetini žitarica, pa premda je ljetos u Americi posijano žitarica za 15 po sto manje od lani, ipak će ukupno požeti više žitija. Obzirom, da i Ugarskoj ljetošnju ljetinu računaju u srednje dobru, već se opaža neko opadanje ciena žitija.

***

Ovih dana sastaje se u Pragu enquêta vještaka na gospodarskom, obrtnom i burzovnom polju e da izraže svoje mjenje o načinu, kako da se stane na put ročnoj (termin) trgovini žitijam, e da se pak zakonom osujete kartseli. Glavne ideje, koje se izmiene na ovom sastanku služiti će temeljem za spomenicu, koja će se prikazati na razpravu gospodarim na občem gospodarskom sastanku, koji će se obdržavati u Pragu dne 28 rujna t. g.

***

U Magjarskoj zasnovano je Gospodarsko zemaljsko vjeresijsko družtvo, u svrhu da proširi i omogući vjerovnine na osobnu vjeresiju i izmedju gospodara. Agrana banka se je izjavila pripravnom dati svu glavnicu potrebitu, u rečenu svrhu uz kamatu od 5½ po sto, bez ikakovih drugih nuzgrednih pristojbina. Najveće trajanje zajma na osobnu vjeresiju opredieljuje se za pojedine zajmove na pet godina dana, a kao običnu formu za sklapanje zajma ustanovljena je mjenica sa samim podpisom onog koji uzimlje zajam. Dosad je zatražilo 76 gospodara na osobnu vjeresiju 1,410,000 fiorina, a već ih je 48 primilo uz mjenicu na osobnu vjeresiju 966,000 fiorina.

Pitanja i odgovori „G. Poučnika".

A. Odgovori.

64. Kod nas na otoku vlada u puku mnienje da u prestupnoj godini nije dobro saditi trs; s tog razloga dojduće godine jeseni i proljeća neće se amo skorom ni loze usaditi. Molim vas, imali ova pučka predsuda, kakova temelja?

L. F. u K. (Pag).

Ta predsuda nema nikakovog temelja, i nije nam poznato, da bi igdje drugdje obstajala u narodu. U prestupnoj godini nasadjeni vinogradi, ako je zemlja bila dobro izkrčena i pognojena, i ako su zasadjene dobre, birane vrsti trsa, prikladne vrsti zemlje i podneblju, uspjevaju izvrstno, pa bila pristupna ili ma koja druga godina

65. Od raznih vrstih voća, koje su najbolje i najkrupnije kruške, jabuke, trešnje, breskve, šljive i kajsije? Imali dobrih knjiga o voćarstvu?

I. B. F. u L. (Bosna).

Vaše je pitanje odveć obćenito, a da bi se stvarno moglo odgovoriti. Ima toliko vrstih i suvrstih pojedinih voćaka, da je polovica dosti, a vrlo često jedna te ista suvrst dolazi pod deset raznih imena. Kad se sadi voće, valja birati vrsti napram svrsi; a uvjek opet takovo, koje će dobro uspjevati u vašoj zemlji i vašem podneblju. Jedne su vrsti, obljubljene radi svoje tečnosti, pa i da nisu liepe i velike; druge su obljubljene radi svoje veličine, ili jer su liepe na vidik, i ako nisu tečne; a treće opet jer su dobre za gospodarske svrhe, biva za pekmez, za sušenje, za pravljenje jabukovače ili drugog voćnog soka, premda niti su liepe na vidik, niti su tečne. U svakoj voćarskoj knjizi i vo-

čarskom cieniku nabrojene su sve bolje vrsti voćaka, ali neka vas za izbora ne zamamljuju, imena nego radje birajte one vrsti, koje pružaju najveća sigurnost, da će u vašoj zemlji i u vašem podneblju dobro uspjevati i obilno roditi. Danas je zavladalo već svudi mnienje, da je i voćna stabla najbolje uzgajati kod kuće, ili da je barem matice birati izmedju voćaka svojeg kotara. Navrćanjem dade se pak posve lako svaka vrst razploditi. Dobra knjiga o voćarstvu jeste „Voćarstvo" A. Trumera, sa slikam; onda „Voćarstvo" Fr. Stepaneka, takodjer slikami. Prva, Trumerano voćarstvo, stoji 70 novčića, a Stepanekovo 30 novčića. Obe knjige nabavljaju se u knjižari Gustava Neuberga u Križevcih.

66. Kušao sam više puta uzgajati tuke (purane), ali uvjek bezuspješno, jer bi još mladi poskapali. Molim vas, kojih se je pravila držati pri uzgoju tučica?

I. M. u M. (Dubrovnik).

I s drugih nam se strana tuže, da se mlade tuke dadu težko uzgajati. Izkustvo je dosad dokazalo, da mlade tuke vrlo lako poginu od nahlade i od srašćenja stražnice, ovaj zadnji uzrok je mnogo češći, a prouzrokovan je od neprikladnog hranjenja. Pri uzgajanju mladih tuka, red je držati se sljedećih pravila. 1. Mlade tuke nevalja pustiti da s izmoće (izkvase), jer promakhu li i malo, poginu. 2. Kroz prva 24 sata nakon što izvale iz lupine nevalja ih hraniti. 3. Prije nego li se spreme u kokošinjak valja se uvjeriti, da u njemu nema tekutih. I kad se je uvjereno, da u kokošinjaku ili prebivalištu mladih tuka nema tekutih, valja posvetiti svu pomnju čistoći, te svake nedjelje 2 do 3 puta posipati prahom od buhača ili živim vapnom. 4. Valja se uvjeriti, da i tuka, koja je sjedila na jajim i vodi tukice nebude imala na sebi tekutih. 5. Ako tuka ima uših na glavi valja ih pomnjivo izpuljati, pa vrat i glavu namazati svinjskom masti. 6. Čistoća posudja i prostorija jeste prvi uvjet sigurna uspjeha, dobar dio tukica pogine od nečisti. 7. Prve nedjelje po izvali valja tukice hraniti tvrdo kuhanim i izsjećkanim jajim u smjesi sa pšeničnim mekinjam i krupicom, sve dobro osoljeno. Za napoj daje se svježeg, stopro omuzenog mlieka. Hrane se svako dva sata. 8. Ovoj krmi primješa se malo izsjećkana mesa i malo izsjećkana crljenog luka (kapule) i drugih zelina. 9. Nakon osmog dana postavi im se u kokošinjak skrinjica sa pšenicom i izsjećkanim mesom. Izim toga hrani se tri puta na dan smjesom od kukuruzna brašna, pšeničnih mekinja, krupice od zobi i zelina. 10. Izgnječenog krompira, prokuhane repe i sirovog pirniča u zrnju može se uvjek podavati tučicam. 11. Nevalja pretjeravati hranjenjem tvrdim jajim, jer se onda lako poremeti probavljanje. 12. Brašna od kostiju, izmrvljenik lupina od kamenica i pržine hoće se da tukice imadu uvjek obilj na razpoloženje. 13 Kroz prvih osam dana valja im svaki dan dvaputa namazati stražnicu maslom, e da ne sraste. 14. Tieh kokošinjaka valja držati uvjek posve čist, jer od nečisti najlaglje ginu tukice. 15 Dok se god dobro neizkite perjem, valja čuvati tukice, ali se za liepog sunčanog dana mogu otjerati na zrak, samo ako nije odveć vlažno i studeno.

67. Kod nas čine vrabci velike štete po usjevim, osobito na pšenici. Što ne pozoblju zasijana ili dozrela zrnja, to izlome klasja. Molim vas za sredstvo ili način utamanjivanja vrabaca, ili barem za način, kojim da se drže daleko od sijanica?

E. M. S. u J. (Hrvatska).

Vrabci nisu samo kod vas nevolja, nego po svim onim mjestim, gdje su doprli i gdje su se uz povoljne uvjete brojno razmnožili. Plašenje i plašila su bezuspješna, jer se njimi postiže jedino svrha da se vrabci za par koraka dalje otjeraju. Bilo je dapače slučajeva, gdje su se vrabci ugnjezdili u strašilo, koje je neprestano klapotalo, i svaku ¼ sata pucalo u svrhu da ih plaši. U novije doba, kao najsigurnije sredstvo protiva vrabcim preporučaju hajke. Sve selo sporazumno začepi sve luknje po zidovim i tavanim, u kojimi se vrabci gnjezde; one koji se skrivaju pod striehom love u noći u hvatce; tamane im gnjezda, razbijaju jaja, i gdje se dade prigoda pucaju na njih bez milosrdja. Od osobite je koristi ubijati ženske, jer se mužki prekobrojni sami izsele. Kako se vidi utamanjivanje vrabaca traži uztrajne i naporne raduje.

68. Škodi li mladom grozdju, ako se loza sumpuraje, škropi ili podpire za vrieme cvatnje?

M. K. u P. (Brač).

Vlada obće pravilo, da u vinograde nevalja salaziti za trajanja cvatnje, e da oplodjenje redovito uzsliedi. Ovo vriedi osobito za vinograde gusto zasadjene, gdje se čovjek nemože krenuti izmedju loza bez da se otare o jednu ili o drugu. Gdje su vinogradi na širje zasadjeni, tu je stvar l gl. a, te se podpiranje u koliko je stvar nuždva može obavljati. Sumporenje nebi savjetovali za cvatnje, jer i ako se obavi koji dan kašuje biti će isto koristi od sumporenja, dočim se nesmjedu škropiti vinogradi za cvatnje, jer proces oplodjenja mora da traje mirno, a škropljenjem, lako da popucaju sjemenjaci peluda prije vremena ili da njuška plodnice jer odveć vlažna nebude u stanju da primi pelud i da se oplodi. Kako rekosmo svoobće je pravilo nesalaziti u vinograde, dok su u cvatnji.

69. Na mojem povrću, osobito na kupusu, kelju i korabi sve je lišće izprobušeno; nešto je lišće izjelo. Molim vas, koje sredstvo da upotrebim, da spasim toliki moj trud?

F. D. u D. (Hrvatska).

Vaše je pitanje odveć obćenito, a da vam se može dati konkretna i praktična odgovora, jer se pravo nezna što izjedava lišće vašeg povrća. Valjalo je da ulovite po koju od onih živinica što izjedava lišće i da nam ju pošaljete, pa bi se onda dalo pomoći. Lišće od povrća, osobito od razsada kupusa, izjedava obično buvač, kašnje kad poraste najveći neprijatelji lišća jesu gusjenice i puževi. Ali moglo bi se dati da lišće od vašeg povrća neizjedavaju ni gusjenice, ni puževi, nego kakova vrst skorovaže, koju bi valjalo ipak točnije poznat, da joj se lieka nadje. Puževi se utamanjivaju sakupljanjem i to ili izravno ili se pak po vrtu metne više drvenih posuda. sa malo prokuhana škroba na dno. Puževi su vrlo lakomi na škrob i sakupljaju se po noći u posudu. Iz jutra rano, pokupe se i utamane. O najboljem načinu utamanjivanja gusjenica, bilo je govora u zadnjem broju našeg lista, u odgovoru na pitanje 63. Pročitajte onoj odgovor, i uporabite ono sredstvo, ako su gusjenice, koje razjedavaju lišće, kako što mi slmnjamo.

70. Ruže su mi ušljive. Molim ima li liek proti ušim ruže?

F. D. u D. (Hrvatska).

Najsigurni i prokušani liek proti ušima (aphis) ruže jeste kocelj ili tipsa (Alaun) raztopljen u vodi. Na svaku litru vodu raztopi se 8 grama kocelja, ali na 10 litara vode 80 grama kocelja. Ovom tekućinom škrope se ruže, i to ili rano iz jutra ili s večera. Kod nas navale kadkad slične zelene uši i na lišće od breskve, i ogubave breskvam vrhove mladica. Ja sam i u tom slučaju rabio gori navedenu raztopinu kocelja, te sa jednim, najviše su dva škropljenja (štrcanja) posve sam uništio uši.

Bogdan Penjić
Urednik, „Hrvatske Pčele".

B. Nova pitanja.

71. Kod nas imaju ljudi dosta malo leće; dobro ju rede, peru ju u moru, pa ipak preko zime ide u nju mušica. Da ju obrane od tih mušica posiplju ju satrtim paprom, ili ju mažu maslinovim uljem; ali bezuspješno. Kako bi se dala leća čuvati, da u nju mušica neulazi, i što je uzrokom da u nju ulazi mušica?

I. L. P. u S. (Hrvatsko primorje).

72. Molim vas jeli istina, da vino, koje potiče od grožđja opetovano put škropljena raztopinom modre galice, sadrži u sebi, znatnu količinu mjedi, i da je po tom štetno po zdravlje?

J. K. u P. (Istra).

73. Kod nas više ili manje padne svake godine po štogod krupe; doduše nikad tako gusto, da bi sve odniela, ali ostavlja tragova. Ovakove male krupe, jesu li od zla upliva na ljetinu?

A. Š. u P. (Zagora).

74. Imadem crvenog vina o domaće loze od godine 1894, kojeg redovito pretečem u svoje vrieme, ali dok dodje na zrak potamni, a u obće nije sasvim bistro. Vino od godine 1895 je sasvim zdravo i dobro. Molim vas što je ovome uzrok, i bi li se dalo izliečiti?

L. K. u B. (Hrvatska).

☞ Odgovori na javna pitanja kao i nov pitanja, primaju se rado od svakoga, pa i n bili predbrojnici.

OTVORENI DOPISI

GOSPODARSKOG POUČNIKA.

Predplatili su predbrojbu do konca godine 1896.

P. N. gospoda: Bošnjak M., vl. — Obradović I., pos. — Knežević S, uč. — Gabrić I. N., pos. — Srdić S., uč. — Ellner A., žup. — Čitaonica — Selce.

V. g. Penjić B — Srdačna vam hvala. Preporučamo se i za buduće u sličnim prigodam, te vam srdačno odpozdravljamo.

V. g. Purgić O. A. — Pisali smo vam obširno glede onih ručnih mlinica.

V. g. Čumbelić V. — Primili smo fior. 10, i uknjižili smo iste na podmiru duga do konca godine 1894. Na podpunu podmiru izvolite poslati još fiorina 4 novčića 50.

V. g. Ivanišević Filip. — Poslali smo sve brojeve od broa 9 unapred. Mi vam šaljemo list redovito, jer je vaša adresa točno tiskana, propitajte se na pošti u Splitu tko prima list na vas upravljen.

Slavna knjižara Dioničke tiskare. — slali smo vam.

V. g. Cvjetković B. — Pisali smo vam glede one bolesti na priposlanom lišću.

V. g. Ivičić A. — Knjigu „O uzgoju i njegovanju cvieća", i onu „O uporabi dropa" i „Duhan" poslali smo vam. Knjižica „Mane i bolesti vina, i kako se lieče" razprodana je, a drugo izdanje nije još priredjeno za tisk.

V. g. Milković T. — Vonj po mješini neda se iz vina brzo otjerati, ali stajanjem i staranjem vina, nestane ga. Zaludu je dakle, da trošite i dangubite, jer sredstvom, kojeg su vam preporučili, nebi postigli svrhe

V. g. Stanić L. — Mi vam vjerujemo, da od porabe umjetnoga gnoja niste imali nikakove koristi, ali valjalo bi biti na čistu, kakovu ste vrst umjetnoga gnoja rabili, i kako ste ju rabili. I umjetnim gnojem ima velike prevare u trgovini, pa s toga valja isti nabavljati od poznatih tvrdka, koje jamče za sadržinu gnoja. Uspjeh porabe umjetnoga gnoja zavisi i od dobe porabe i od vrsti zemlje, jer sve to valja pametno izrabiti, ako se hoće imati uspjeha, inače trud i trošak uzaludan.

Godina XV. Izlazi na 1 i 16 svakog mjeseca Broj 16.

GOSPODARSKI POUČNIK

Obće blagostanje zavisi o blagostanju pojedinca a temelj blagostanju pojedinca, jest razboriti rad uz vještu uporabu nauke i izkustva.

Upraviteljstvo lista je u Zadru

Predbrojba u *Austro-Ugarskoj* stoji 3 for. na godinu, u *Inozemstvu* 8 franakà na godinu.
Uvrstbe plaćaju se 8 novč. po redku za prvi put, a svaki sliedeći put 3 novč. redak. *Clichè* računaju se 5 novč. po centimetru četvornom.

Upravitelj i Izdavatelj: PETAR L. BIANKINI

Odgovorni urednik: NIKOLA ŠIMIĆ

Pisma, naputnice itd. itd. upravljaju se *Upraviteljstvu Gospodarskog Poučnika u Zadru.* — Rukopisi se nevraćaju.
Predbrojba je obvezna za godinu danà, a izplaćuje se u Zadru.
Tko nepovrati prva dva broja obvezan je predbrojbi za godinu dana.

ZADAR, 16 Kolovoza 1896. Ciena je listu 3 fiorina na godinu. ZADAR, 16 Kolovoza 1896.

Odnošaji izmedju gospodarstva i marvogojstva

U novije doba pojavili su se dvi struje, jedna od kojih upire, da se sva pomnja posveti uzgoju blaga, dapače, da se sva gospodarstva preurede za gojitbu stoke, jer da je marvogojstvo još najunosnija grana; drugi upiru, da se sredstvom zelenog i umjetnog gnojenja usavrši gospodarenje, a da se napusti sasvim marvogojstvo, kao malo unosno, jer kad se u gospodarstvu ne trebuje gnoja, radi kojeg se u prvom redu goji blago, da ne treba ni blaga. Nećemo zaniekati da u nekim slučajevim, oba ova načina mogu da budu opravdana, ali se nemogu namećati kao obće pravilo.

Gdje su prostrane površine zemalja, te dobri ljetni i zimski pašnjaci, gdje je odaljenost velika od središta, a putevi loši, te skupa ručna radnja tamo će se marvogojstvo, kao izključiva grana bez dvojbe jedino dobro izplaćati, jer se marva, od svih gospodarskih proizvoda najlaglje tjera na tržišta.

U posrednoj blizini napučenih gradova, gdje se mlieko, maslo, sir i meso dobro prodavaju, može biti takodjer uputno cielo gospodarstvo udesiti za marvogojstvo, ali inače biti će uvjek uputno uzdržati neko naravno razmjerje izmedju gojitbe marve, i one gojitbe poljskih plodina.

Bez blaga, moguće je gospodariti samo na takovim imanjim, koja razpolažu velikim mekaničnim sredstvim, bilo snagom pare, snagom vode, ili snagom munjine, i koja su ispreknižena željeznicam ili se naloze u neposrednoj blizini gradova, gdje si mogu u svako doba i lako naći pomoći, i gdje se svi proizvodi, pa i sam gnoj mogu unosno prodavati. Ali i u najpovolnijem slučaju biti će od potrebe od nekog stalnog broja glava blaga za pomoć pri gospodarenju.

Za veći dio gospodarstva, i većih, i srednjih, i manjih, gojenje blaga, pa i sve da je pasivno, jeste jedna od nuždnih nevolja, kojoj se svaki gospodar mora prilagoditi, jer se trajno, korisno gospodarenje ne da promisliti bez blaga

I umjetna gnojiva i zelena gnojiva izvrstna su sredstva, ali neimadu onu djelatnost na fizična svojstva zemlje, koja imade marvirski gnoj, pa kad usljed oskudice ili skupoće krme stoji skupo gnoj što se na kući proizvadja, morati će ga se ipak barem toliko proizvadjati, koliko ga se najnuždnije trebuje. Na svim onim gospodarstvim, koja ne razpolagaju mekaničnim sredstvim blago daje radnu snagu za obradjivanje oranica i polja, i za prenos svih poljskih plodina.

Racionalno gospodariti bez blaga neda se ni pomisliti, ali se neće opet, da je blago odveć skupo, i da tereti preveć čisti dohod od gospodarstva.

Čim je uz manji trošak veća nečista dobit jednog imanja, tim se razmjerno manje ocienjuje djubar, odnosno tim nam djubar dolazi jeftiniji.

Sva se mudrost ima sastojati u tom, da se drži uprav toliko blaga, koliko ga najnuždnije trebujemo, i da blago ne gladuje ili nerazbacuje hranu. Od gladna blaga, nikakove koristi, a preobilnim hranjenjem trpi se izravna šteta u razsipanju krme, i stoji nas skupo gnoj.

Kako smo već rekli, valja da gospodar drži blago u prvom redu radi proizvadnje gnoja, bez kojeg se neda uzdržati snaga i rodovitost zemalja, a u drugom redu radi toga, što u svakom gospodarstvu ima toliko svakovrstnih odpadaka, koje jedino marva izrabljuje i unovčuje, dočim bi bez marve sve to propalo bez ikakove koristi. Dali je koristnije hraniti blago u štaji ili na paši, ovisi u prvom redu od načina gospodarenja, ali je iskustvo dokazalo, da je na dobro uredjenim gospodarstvim koristnije hraniti blago u štali.

Veći trošak od hranjenja u štali, izplaćuje se s jedne strane većom kolikoćom gnoja što se dobije, a s druge strane, što se hrana znatno bolje izrabljuje; ima se dakle više mlieka na razpoloženje, a višak gnoja, neide izgubljen, nego povećava redovitost zemlje

Gospodariti bez blaga, pomoću umjetnih gnojiva ili zelenim gnojenjem, moguće je samo u slučaju, ako je zemlja od naravi bogata; ali da i u tom slučaju neizjalovi ili ne malaksa u svojoj redovitosti, hoće se da je vrlo iskusna, učena, darovita i uvidljaviva ona osoba koja upravlja takovim imanjem, e da pravodobno znade i može svaku predviditi i svakoj doskočiti.

PODLISTAK.

Katekizam Gospodarske hemije

od

D.ra E. WILDT-A

Ravnatelja agrikulturno-hemičnog pokušališta u Poznanju.

Po šestom izdanju njemačkog izvornika preveo

F. RADIĆ

Učitelj strukovne učionice u Korčuli.

(*Nastavak vidi broj 15*).

373. Koji se odpadci žitija upotrebljenih za tehničko ukorišćivanje obično ukrmljuju?

Razne vrsti mekinjâ (paljâ) uljane komine, komine piva i sladove klice.

374. Koje se vrsti mekinjâ ponajviše ukrmljuju?

Pšenične i ražene mekinje.

375. Ima li razlike medju te dvie vrsti mekinja?

Razlike u lučbenom sastavu su neznatne, prosjekom sadrže

	Surovih hraniva						Probavljivih hraniva		
	Vode	Pepela	Surova proteina	Surova vlakna	Bezdušičnatih izvadaka	Surova tustila	Bjelanca	Ugljikovih hidrata	Tustila
	%	%	%	%	%	%	%	%	%
Pšenične mekinje	12·9	6 6	15 0	10·1	52·2	3·2	12·6	42·7	2 6
Ražene mekinje	12·5	5 2	14·5	5·7	58 6	4·5	12·2	46·2	3·6

Ipak pokazuju u praksi ražene mekinje bolji hranitbeni uspjeh, nego li pšenične, što svakako treba tumačiti razlikama u djelovanju u obima sadržanih bjelanjkastih tvari; i zato su ražene mekinje obično ponešto skuplje ciene.

376. Koje razlike u sadržini hraniva pokazuju razne vrsti mekinjâ?

Mekinje pokazuju često vrlo zlamenite razlike u sadržini proteina, od kojega dakako u prvom redu zavisi hranitbeno djelovanje. Te razlike izazivlju, sad promjenljiva sadržina proteima upotrebljenih žitija, sad opet i postupak mlivenja, jer sadrže više proteima one vrsti mekinjâ koje su bolje oslobodjene od čestica brašna.

Dušičnate slučenine nahode se poglavito u ljuski (mekinjama), a tako su u njoj sadržane veći dio staničnine i tustila, kao što i pepela dočim jezgra sastoji ponajviše od škroba; od brašana i krupicâ razlikuje se zato mekinje većom sadržinom svih sastavina osjem škroba.

377. Koji je stepen probavljivosti mekinja?

U nekim pokušajima na škopcima izkazala se je probavljivost za protein pšeničnih mekinja sa 82 %, za bezdušičnate izvadke sa 75 %, obe su sastavine dakle za preživače prilično lahko probavljive. Nasuprot rek' bi da svinje ne ukorišćuju toliko dobro mekinje; pri tovljenju svinje ne izkazuju doduše osobito povoljnih uspjeha.

Evropa i njezini takmaci.

(Nastavak vidi B.r 15).

Dajmo se dakle na stočarstvo. Ali i na tom polju vlada utakmica koja nastoji, da usavrši načine, kojim će nas zateći. Ljudi su se prenaglo nabacivali kamenjem na gosp. Méline-a; činjenice ga i odviše opravdavaju. (Méline je davni zagovaratelj domaće produkcije, putem zaštitne carine). Svakog se dana uvozi u Evropu sve više živih goveda: a taj uvoz nije ni u Francezkoj neznatan; pri jednoj nedavnoj razpravi u komori (3 veljače o. g.) izašlo je na vidjelo da iz Amerike dobivamo znatnu kolikoću živih goveda. To ipak jače osjeća Englezka, gdje su sva vrata uvozu otvorena. Englezka je potrošila 1893 godine 415,000 goveda, te više od milijun ovaca koji su bili uvedeni, i to je bilo uvedeno ne samo za mesnicu, nego što je još važnije za tov i za razplod.

Što se mesa tiče, priznao je sam ministar poljodjelstva g. Viger, pa mu i ja vjerujem, da se pravo nezna za kolikoću govedine, bravetine i svinjetine i t. d. što dolazi iz Australije, Amerike i od drugih strana, pa se prodaje smrznuta ili slana ili udjena. Gosp. Viger reče: „Dobro natovaren brod može da donese 1800 živih ovaca, a 10 000 i više smrznut h.“ I da bar mi znamo koliko kupujemo smrznuta mesa što iz vana dolazi. U Englezkoj i Francezkoj uzimlju ga mesari, te ga uz domaću govedinu i kravetinu prodavaju kao domaće, pa ja znam, da sam u Englezkoj pojio nekoliko takovih ovčjih butova kao friško meso. Mnogi englezki mesari sasvim očito prodavaju meso, što je bilo dovezeno smrznuto. Sviet vidi, da je zdravo i dobro, pa ga rado kupuje, jer je ipak nešto jeftinije od domaćega. Mesara pak stoji puno manje i nosi mu liepu korist.

Priedjimo od govedine i peradi k' ostalim proizvodim zemlje i gospodarstva; što ćete reći, kad budete čuli, da je Canada u dvanaest raznih englezkih gradova udesila svoje agencije, da Ia-lje prodaje svoje proizvode i plodine?

Što da kažem o maslu? Bretanja, Holandija i Normandija neće za se sačuvati tajnu o načinu pravljenja, da je toliko izvrstno, pa se već sada natječu s njima daleke zemlje, gdje ima puno jeftine stoke Izim toga i margarinom prave im valiku utakmicu! Sve pa i mljeko biva sumnjivo! Najprije počeše se s nami natjecati Švajcari, za tim Amerikanci, a danas? Japanci prave švajcarsko sgušteno mlieko i s njim poplavljuju Kinu, te se spremaju, da ga u brodovima raznose po čitavom svietu! Jednako biva sa sirom. Teže idje jajima, ali kemija, taj novi takmac, ako ih jošte ne umije praviti, umije ih čuvati; Bog sam zna kako? Jaja dolaze k nam iz daleka. Ja sam na svoju štetu to češće izkusio. Sjećam se. da sam u Londonu mjeseca siečnja jeo jaje, na kojem je prvi vlastnik zabilježio dan, kad je sneseno, a to je bilo dne 18 srpnja! Od kuda je došlo to jaje? Bez dvojbe iz Australije!

Nije daleko vrieme, kad će se kupcu bolje izplaćati, bude li kupovao što mu za život treba, iz Amerike ili iz Australije, nego li kod kuće! Ali, kako će tad živjeti naš poljodjelac i gospodar? Kako će živjeti radnik, koji će ostati bez posla? Onaj koji je proizvoditelj moći će si jošte nekako pomoći; nu kako će onda radnik? Što će on? To vam je taj velik problem. Pa kako je brzo to nadošlo?

Kad je u Francezkoj stojao kvintal pšenice 35 franaka nije se govorilo o utakmici nego samo sa strane Rusije. Tad je Amerika bila jošte nov sviet; sad je najstarija sestra ostalih novih svjetova. Južna Amerika rodi obiljem žitarica kako što pomladjena Indija. Australija naglo otvara svoja vrela, uz sve svoje riedko pučanstvo; a istom rodjena sjeverna Afrika, radi to isto.

Svagdje izvan Europe zemlja je još djevičanska; ne stoji ništa ili malo više od ništa, ona je mlada i prosta od tereta, koji tište našu zemlju najviše sbog vojnih troškova. Ona obilato rodi, bez velika troška i bez gnoja: ili je pak od naravi dosta bogata gnojem. Svudi imadu željeznice u gospodarstvene svrhe. Gledajte Indiju unatoč svoj uzrujanosti s novčane krize: Bombaj, Madras i Calcutta spojeni su sa Himalajom. Ovako se čitavo blago te obećane zemlje navraća prema moru, i time mu raste vriednost. Isto tako biva u Sjedinjenih država; u Kanadi n. p. željeznica sabire plodine na licu mjesta, pa ih sprema na ladje ili u spremište, gdje čekaju na brzojavnu naručbu iz Evrope, te tad s mjesta plove morem da poplave Evropu. Vozarina preko Oceana stoji ih manje i brže ide, nego li je prije 50 godina stao put iz Pariza u Marseille. Brodari čine takodjer jedan drugomu konkurenciju. Izvan Europe, u Australiji, u Japanu i Tonkinu, kupuju jeftin ugljen, pa mogu da jeftinije plove. Taj se ugljen odprema s jedne strane do Bombaja, a drugim putem čak u San-Francisco u Kaliforniji. A predvidjaju, da će ga do malo sa velikom koristi voziti u englezke luke. A što će biti tek onda, kad se nadje gorivo još spretnije i izdašnije od ugljena. Primjerice petrol. Ne će li to biti jošte veća napast za strani sviet, koji nam prieti utakmicom na svakom polju?

U novim zemljama razvija se agrikultura orijaškim korakom; njoj ne smetaju ni stare navike, ni zastarjeli materijal, kojega nije moći često puta mienjati; ona se okorišćuje prvim pojavom svakoga stranoga odkrića, svakoga pokušaja, ne tumarajuć u tmini, i ne tražeći rukama izlaz, ne prelazeći kroz skupocienu školu; ona se služi najboljim metodama, najsavršenijim sredstvima što ih ujednostručuje dugotrajno i mučno iskustvo i nauka, te polagan i trajni napredak.

Ona se služi makinam u velike. Čovjek Evropejac nije više za nju instrumenat, ruka ili uzdržavalac; on upravlja, on se njom okorišćuje. Sàm jedan Evropejac, su nekoliko urodjenika, koji mu pomažu, obradjuje čitav jedan kraj. Koliko se tim sila s jedne strane prištedi, a s druge umnožuje! Koliki se neuspjesi i gubitci predusretaju! Kako da se tu nepokaže uspjeh većim rodom?

Tlo djevičansko, bez poreza, bez medja i bez ciene; savršenija sredstva kulture i prevoza; jeftino obradjivanje — sve su to prednosti, koje uzdižu novi sviet nad starim. Ali ni to nije sve. Ciena robe ravna se, uz inače jednaku valjanost, prema ponudi, i prema ovoj jasnoj formuli: ciena robi pada, kad se je najviše nosi na tržište. Sva su tržišta svieta u brzojavnoj svezi. Mi ovisimo o proizvoditeljima Amerike i Australije, a oni se opet moraju osvrćati na Indiju, s kojom opet zapovieda skrajni Orient, gdje je plaća radnika posve jadna, i gdje se takme za radnju bezbrojni i naučni radnici, koji tim postaju takmaci radnikom svega svieta. Ta konkurencija ubija radnike ostalih zemalja; jer su radnici na Iztoku navikli na jadniju eksistenciju, i rade za takovu cienu, koje se mi nemožemo predstaviti. Podatci što sliede, vadim iz izvješća konzula francuzkih i englezkih, oni se posvema slažu, a sakupljeni su u novoj knjizi gosp. Henrya Normana, koji radi kod njemačkoga ministra u Kini gosp. Brandta *).

Predionica Kanegajuchi-ova u Japanu, što ju je Brandt uzeo za uzor japanske industrie zbog njezine bogate uredbe, ima 5800 radnika, što na izmjenu rade dan i noć, radeć svaki po 12 sati. To nisu obični rukotvorci, već izučeni radnici, koji dobro razumiju svoj posao a dobivaju plaće samo 40 centima ili 40 filira na dan. A od tud im se uzteže svakog mjeseca 1 franak za bolestničku blagajnu. Ali i to nije sve. Japanski su tvorničari i ovu cienu obalili, uzevši na rad znatan broj, dapače većinu žena. (Indijanci uzimlju na rad i djecu od 9 godina a ova rade po 12 do 14 sati na dan). Medju 5800 tih radnika u gorirečenoj tvornici ima 3700 ženskih koje rade za cienu od 11 do 46 centima na dan, dakle za popriečnu cienu od 20 do 22 centima na dan. Gosp. Normann spominje i takove tvornice, u kojem djevojčice prave konkurenciju odraslim ženam, i rade 24 sata, a odmaraju se svakih 12 sati za 40 minuta, kroz koje se doba hrane. Ovo su plaće u obrtu; a iz ovog može se suditi, kako se plaćaju poljski radnici.

Ajmo dalje. Ove jadne plaće izplaćuju se u domaćem novcu, a taj jeste srebro. Srebru, neka reče što tko hoće, ja imam za svoju tvrdnju tisuć dokaza, nije zadnjih 20 godina pala vriednost u onim neizmjernim silno napučenim priedjelim, gdje žiteljstvo ne poznaje drugoga novca, počevši od centralne i južne Amerike pa sve do Azije, već mu je pala ciena prema zlatu ili bolje govoreć: zlato je u cieni poskočilo. Komad srebra, koji je god. 1876 vriedio u Kini 5 franaka, vriedi uviek 5 franaka, i s njim plaća se jednako djelo i jednaka roba urodjenika, kako se je plaćala onda. On vriedi 5 franaka za urodjenika, nu za Evropljanina nema više one vriednosti, već fiktivnu, koja se daje sitnom novcu; njegova se prava vriednost mjeri po vriednosti srebra prama zlatu, koja je sad polovična, i ne nadilazi 2 franka 50 cent'ma.

Evropljanin, vozeć svoju robu onamo, ne može da uzme onaj novac, kako ondje vriedi, jer uzme li ga, prodao je svoju robu veoma jeftino t. j. izpod ciene skoro za polovicu jeftinije. Nasuprot kinezka roba prolazi dobro kad dodje na prodaju u Evropu, jer se plaća u zlatu, koje vriedi dvostruko prema kinezkom, srebrenom novcu. Prodavalac vraća se u Kinu sa 5 fran. u zlatu, a te kod kuće promieni za 10 franaka u srebru. Njegova je dobit dvostruka. Obrtnik koji ima zlatnog novca dobiva već tim puno, što ga nosi na istok. On ne daje radniku na Istoku četir sousa, već samo dva, jer je za svoj evropski novac dobio dvostruku vriednost. On dakle vuče dvostruku korist, onu s jeftine radnje na Iztoku, i onu s izmjene novca. Kupi li na Iztoku robe: pšenice, riže, pamuka ili surovina ili izradjenu gotovu robu, on je plaća jeftino, a prodaje ju skupo u Evropi gdje se nudi evropejska roba, koja je skupo gradjena i s gotovljena zlatnim novcem.

Težko je reći, bili bimetalizam, da se opet prihvati za novac, odklonio metež, što je nastao u borbi izmedju dvostruke novčane vriednosti u svietu, t. j. izmedju zlata i srebra. Ne bi rado, da se izjavimo ni za ovu ni za onu stranu, dok su se ekonomisti cieloga svjeta podieljeni u pitanju u dva tabora: zlatni i srebreni. Ali to stoji, da je dokinuće srebrene vriednosti i skupoća zlata sapela ne samo trgovca, koji ne može više da se oslanja na stalnost ili barem na izvjestnost ciena, koje su mu potrebita za dosljedno provedenje svojih operacija ili spekulacija nego su uvedene izvozne nagrade na robu iz zemalja sa srebrenom vriednosti, kad polaze u zemlje sa zlatnom vriednosti, pa su one prve zemlje, skorom posve zatvorene za proizvode ovih posljednjih. Ovo isto vriedi za proizvode obrta, kako što za one gospodarstva, a u tom se slažu svi evropejski agenti na Iztoku. Bili bi baš u neprilici, što da iztaknemo iz toliko njihovih naricaljka, du nam je do navadjanja citata.

Bezciena srebra jeste izvor blagostanja za Iztočnjake, a izvor nevolje za Evropejane, kaže gosp. Brandt: ovo je u isti mah komplikacija i prietnja, opasnost koja što dalje ide postaje to veća. U istinu, u onoj mjeri, u kojoj danas nestaje dolačina, pa čitavi i najjače zatvoreni dielovi svieta dolaze u uzajamne odnošaje, nekom čudnovatom anomalijom kidaju onaj jedini vez, kojega nuždnije trebaju od jedinstvenoga jezika; dokidaju jedinstveno mjerilo u mjeni novca, kojim udaraju cienu svojoj robi A što je još gore, uvadjaju dvie različite vriednosti, koje se uzajamno takme, i bore za supremaciju jer nemaju uzajamna odnošaja i u toj borbi. Evropa nosi troškove za sjedinjene države, koje mogu dana na dan da promiene svoje držanje, i da predju na srebrenu vriednotu. Srećom još govore pristaše zlatne vriednosti, da zlato biva sve redje; a protivnici im odvraćaju: da će se tad dići ciena evropskim proizvodima, ili da će se i strana roba okoristiti ovom povoljnom obstojnosti.

Dok mi čekamo, što će biti i što će se dogoditi, dotle sveudilj postoji i raste jaz, a naša agrikultura strada, a to se i odveć lako razumi.

*) 1 Collection des rapports des agens diplomatiques et consulaires publiés par les ministéres des Affaires étrangeres et du Commerc. Chine, Japon, Indes années 1894 et 1895 2. Collect. d. rapports de même Nature en Angleterre sous forme de bleus books. M. v. Brandt, 3. Die Zukunft Ostasiens. Stuttgart 1895.

Uporaba umjetnih gnojiva po kušnjam profesora Wagnera, i njihova izravna djelatnost na povišenje kolikoće ploda.

(Nastavak vidi broj 15).

3. Ječam.

I ječam najbolje uspjeva i najobilnije rodi, ako je pognojen kilskom salitrovinom, a zemlja pri tom ne oskudieva pepelikom i fosfornom kiselinom.

Samo gnojenje kilskom salitrovinom, pa bilo najobilnije, kako što i samo gnojenje pepelikom i fosforom kiselinom, bez kilske salitrovine ne pomaže, ječam da obilno rodi, kako rekosmo hoće uz obilno gnojegnje kilskom salitrovinom, da zemlja obiluje pepelikom i fosfornom kiselinom.

Opetovane kušnje su dokazale da na zemlji srednje dobrote svaku 100 kg. kiliske salitrovine povećava dohod za 300 kg. ječma po hektaru, dočim ako se ta zemlja istodobno pognoji fosforičnim i pepelikovim gnojivom, onda je učinak kilske salitrovine znatno veći, te svaku 100 kg. kilske salitrovine daje 400 kg. i više ječma (zrnja) po hektaru, i razmjerno veću kolikoću slame.

Svudi se nemogu ovi uspjesi postići, ali uspjeh zavisi skorom svudi u prvom redu od razborite porabe kilske salitrovine.

Ječam ljubi na osobiti način pepelikova gnjojiva, a izkustvom je opetovano put dokazano, da ječam najobilnije radja na ovim zemljam, koje su obilno pognojene pepelikovim gnjojivim, ne samo ali da pepelik imade izravnog upliva na vrst ječma, te da se najbolji ječam za pivo pobira na ovim zemljam, koje su obilno gnojene pepelikovim gnjojivom (kainitom).

I ako ječam ljubi kilsku salitrovinu, te u obće sva dušična gnojiva, valja biti pri gnojenju vrlo obzirni, jer se obilnim gnojenjem dušičnim gnojevim dobiva lošija vrst ječma; u toliko naime lošija, u koliko sadrži više proteina, te je manje prikladan za pravljenje piva, a ipak se za pivovarstvo najviše ječma troši i najbolje plaća.

Kilskom salitrovinom gnoji se ječam kako sljedi:

Odmah iza sjetve pognoji se ječam su 200 kg. kilske salitrovine; ova je kolikoća dostatna za srednje zemlje, koje ne oskudievaju dušikom; za lošije zemlje, osobito za one, koje oskudjevaju dušikom preporuča se jedno drugotno gnojenje kilskom salitrovinom, onda, kad ječam razvije vlatje, ali svakako prije nego li zametne klasje. I u ovo doba rabi se 200 kg. kilske salitrovine po hektaru. (*Sliedi*).

SVAŠTICE

Opekline lieče se u novije doba pikrinovom kiselinom, a to po savjetu parižkog liečnika D.r Thierry. Kad se tko opeče, valja odmah namazati dotičnu opeklinu razblaženom pikrinovom kiselinom, e da bol odmah mine, i da se dotično mjesto ne izprišti. Pikrinova kiselina rabi se, kao izvanjsko sredstvo, jer je kao unutarnje sredstvo otrovna. Žute pjege, koje ostanu na koži nakon porabe prikrinove kiseline, odstrane se, ako se izperu vodom i borovom kiselinom.

Novi način čuvanja masla, po kojem se maslo predočuje, kao omotano u pakostini. „Milch Zeitung" u tom pogledu piše: Najprije izpere se maslo u vreloj vodi, a onda se izgnječi pa umjesi u kalupe, kao obično. Ukalupljen maslac postavi se u ledenicu i u drugom prostoru posve hladnom. U isto doba raztopi se jedna velika žlica sladora (šećera) u ¼ litre vode, i ugrije se. Ovom ugrijanom sladoračom ili raztopinom sladora, a pomoću mekog kista namaže se vas maslac ukalupljen, što se nalazi u ledenici. Topla sladorača raztopi maslac, te slador sa maslom tvore neku vrst pakostine ili kožice, usljed koje peredočuje se maslac kao presvučen kožicom od stakla. Ova kožica nepropušta lako zrak, pa se maslac dalje uzdrži, ne uzljuti se i ne ogrnačavi lako, a na oko je mnogo prijatniji. Može se kušati.

Čuvanje lemuna i naranača. Dugo se uzdrže lemuni i naranče zdravi, ali barem tri mjeseca dana, ako se neoskvrnjeni i neprezdrili zamotaju u tanku svilenu hartiju pa pospreme u skrinje izmedju suhe zemlje, a onda skrinje pospreme se u k'adnoj konobi. U velikim staklenim posudama, dobro začepljenim brušenim čepom, uzdrže se takodjer vrlo dugo i lemuni i naranče posve zdravi i svježi. U staklenim posudam dogodi se samo kadšto, da im sjeme proklica.

Maz za vlažne zidove. Uzme se 93 diela opeke u prah smrvljene, pa se sve umjesi lanenim uljem dok postane maz. Onda se izmažu vlažne stiene. Maz u 7 do 8 dana posve posuši, ali onda ne propusta ni kapljice vlage.

Proti tvrdoglavosti volova, preporučuje list „Die Fundgrube" sliedeće nedužno i sigurno djelujuće sredstvo: Uzme se nešto malo zemlje, pa se s njom začepe obe nozdrve dotičnog tvrdokornog vola. Vol će se usljed neobičnog osjećaja u nosu tako prestrašiti, da će se uz silno kihanje odmah pridići, i bez daljeg odpora uputiti se kud ga gončin bude gonio.

Čadja iz peći, pečnih cievi, dimnjaka itd., izvrstno je gnojivo za vrtove, osobito ako se devet dielova čadje pomieša jednim dielom soli. Ako se sjemenište za povrće pospe jeseni ili zimi smjesom od čadje, soli i pepela, razsad će puno bujnije uspjevati nego li uz ikoji drugi djubar, a uz to neće nanj navaljivati nikakova gamad. Za mrkve, kao što za sve korenjače neima boljeg gnojiva, do čadje. Voćke uspjevaju takodjer dobro, ako se jeseni ili zimi pognoje čadjom.

Gospodarske Viesti.

Iz pokrajine stižu povoljne viesti o stanju vinograda. Vinogradi na vrieme škropljeni posve su zdravi, grožđje dozrieva dobro, tako da se je ljetos nadati izvrstnim vrstim vina, a i kolikoćom neće biti loše.

***

U Gornjoj i Dolnjoj Austriji, u Štajerskoj, Koruškoj, Salzburgu, Českoj i Moravskoj, a po gdje gdje u Hrvatskoj i Slavoniji bilo je velikih proloma oblaka, pa je voda na nekim mjestm napravila neprocjenive štete; razniela je kuća, a potopilo se je blaga i ljudih.

***

U Hrvatskoj vinogradi obevaćavaju vrlo dobro. Dopre li da jematve sve što je loza izniela, biti će vina izobilj.

***

Ciena žitijam još uvjek pada, tako da ima pšenice po 4½ fiorina 100 kg. I bučastom voću bilo je vrieme ljetos u prilog. Ima tikava, krastavaca, lubenica i dinja, kako se odavna sviet ne spominje. U Splitu su lubenice i dinje gotovo u bezcienu, tako da težaci gule rizve sa sadova i daju ih blagu za hranu.

***

Čujemo da predstoje imenovanja novih putujućih učitelja poljodjelstva, i da ima dosti natjecatelja. Kad ima izbora, ufamo se, da će se birati po znanju na temelju svjedočaba.

***

Pogovara se, da predstoji imenovanje učitelja poljodjelstva za c. k. učiteljište u Arbanasih. Bilo bi dobro da se konačno definitivno pomjeste učitelji na onom zavodu; jer je već par godina, da se na onom zavodu izmjenjuju zamjenici sa zamjenicim zamjenika, a to nije ni pedagogično, ni ekonomično, ni koristno za konačni uspjeh.

***

I ako ne odveć rapidno, filoksera se i kod dobrano širi, jer se unatoč estinktivnog postupka pojavlja novih ognjišta. Nije daleko zeman, da će se filoksera počet tako brzo širiti, da joj nećemo moći odoliti. Velika nevolja i ekonomična propast, koja nama prieti od filoksere nije se dostatno dojmila naših posjednika, jer kod njih, izim malih iznimaka, neopažava se još ono pravo zanimanje za stvar. Malo se tko zanima za amerikanske loze, koje su jedini spas proti filokseri; a niti jedan posjednik, da je u neokuženim predjelim još napravio loznjak amerikanskih loza. Osobito je za nas još važno pitanje koje će vrsti amerikanskih loza uspjevati. Jer za vapnenaste zemlje, kako su većim dielom naši vinogradi, nema nego Vitis Berlandieri koja je dosad samo malo razširena. Rupestris uspjeva bolje na suhim zemljam od nego li na vlažnim, dočim Riparia portalis ne ljubi takovo tlo. Rupestris je ali mnogo osjetlivija na vapno, negoli Riparija Portalis, Salonis je manje osjetljiva prama vapnu od Rupestris i ne boluje od Chlorosis ni ondje gdje Rupestris i Riparia posve poginu. Ovo izkustvo drugovdje stečeno za razne amerikanke, u koliko nam može biti od koristi, pa je dobro, da se znade i da se i kod nas pokuša, jer kod nas vladaju specialni odnošaji zemljišta i podneblja.

***

Hrvatska zemaljska vlada iz svojih amerikanskih loznjaka u Maksimiru i Stenjevcu nudja na prodaju za jesen 1896 i proljeće 1897 oko jedan miljun korenjaka amerikanskih loza već navrnutih. Podloge navrtaka su amerikanke Riparia Portalis, selectionné, Vitis rupestris i Rupestris monticola. Ciena je 80 fiorina za 1000 komada. Iz ostalih loznjaka prodavati će se nuzto do pol miljuna ne navrnutih amerikanskih korenjaka i to od:

Riparia portalis,	100 komada fior	15.—
Riparia selectioné	„ „ „	10.—
Rupestrs monticola	„ „ „	18.—
Vitis Salonis	„ „ „	18.—

***

U Hrvatskoj bilo je 1895 godine 1045 školskih vrtova, koji su zapremali površinu od 24,633·94 ara. U njima se je gojilo voćnih divljaka 1,072,733 stabla, 436,727 oplemenjenih voćaka, 184, 233 loze, 532,882 murve (duda), 27,226 amerikanskih loza i 3907 stabala šljiva bistrica. Lanjske godine poklonjeno je narodu iz školskih vrtova 132,409 voćaka, 100,708 murava, 44,337 domaćih loza i 13,073 amerikanske loze. A kod nas u Dalmaciji? Zadnjih desetak godina potrošilo je na pučke škole oko tri miljuna fiorina, a kako je opće mnienje, mi pučkom prosvjetom nazadujemo mjesto da napredujemo. Tko je u mogućnosti neka providi, da se dalje ovako zlo ne gospodari žuljevim puka.

***

Mnienje da je petrolej životinski proizvod potvrdjuje se sve više, jer su u Engležkoj već našlî način da od loja i drugih tustih odpadaka proizvadjaju petrolej, koji se u ničem ne razlikuje od naravnoga. Od upotrebljena tvoriva vade do 90 po sto petroleja.

***

Tkalački obrt napreduje u Rusiji baš u velike. Dok je ciela proizvodnja tkanina predstavljala 1880 godine samo 240 miljuna rubalja, porasla je proizvodnja 1889 godine na 487 miljuna rubalja. Godine 1890 radilo je u Rusiji 6,000,000 vretena, dočim je Austriji radilo samo 2,093,000 vretena. Godine 1891 izradjeno je u Rusiji 1,04 miljuna bala pamuka, a svaka bala teži 400 engležkih funtih.

***

Dne 4 kolovoza sastalo se je u Pragu povjerenstvo za reviziju zemljarine, koja je dosad bila nepravedno podieljena.

***

Na visokoj školi živinarskoj u Monakovu ustanovljena je katedra za ribogojstvo, te je na dotičnom mjestu imenovan D.r Filip Hofer.

***

Najljepša kamelija na svietu nalazi se u kraljskom saksonskom ljetovištu u Pillnitz. Ta kamelija je veliko stablo, visoko 7 metara, sa krošnjom koja mjeri 5 metara u promjeru. Ljetos u proljeću bilo je stablo u punoj cvatnji i prebrojeno je 3000 cvjetova, dočim se pupoljcim, koji su još na stablu bili, nezna broja.

***

Već od 8 do 10 dana javlja brzojav sa svih strana žalostne viesti o prolomu oblaka i poplava, koje obično sliede. Tuča pada u dubljini oraha, dapače i deblja, gromovi sievaju i uništuju kuće, a i ljude, oluje izkorjenjuju stabla i voćke, pustoše krajeve i sgrade. Na 4 kolovoza javile su 22 meteorložke postaje oborine od ukupno 131 milimetar. Tada je središte kiše bilo nad Varšavom. Popriečno dakle na svaku postaju 5·9 milimetra na četvorni palac. Dne 5 kolovoza kiša se je uvećala; 26 motrilišta javlja kišu od 214 ili popriečno od 8·3 milimetra na četvorni palac. Središta kiše bijahu u Lugauu i u Uleaborgu, dakle na jugu i sjeveru. Dne 6 kolovoza nestalo je već svakog reda; 32 postaje javljaju oborine od 471 mmt. ili popriečno od 14·7 mmt. Samog tog dana bilo je u Lugauu 58, Stockholmu 46, Gradcu 44, Celovcu 32 mmt. oborine. Još gore i najgore bilo je 7 kolovoza. Sa 38 postaja javilo se 598 ili popriečno 16 1 mmt. oborine. U okolišu Pilatusa palo je 63 mmt., u Gradcu 58, u Ischlu 41, u Solnogradu 40, u Turinu 42 mmt

Uzme li se sada u obzir, da je od površine Evrope sa 9,884.706 čet. klmt 7 kolovoza Scilly-Otočje sačinjavalo najsjeverniju točku oborina, Moskva najiztočniju, Biarritz najzapadniju, a Palermo najjužniju, da je dakle samo na 3,400.000 čet. klmt. pala popriečna kiše od 16 mmt., tad to sačinjava 3,400.000×1,100.000=3,400.000,000.000×1·6 kub., ctm.=54.400,000 000,000,000 kub. ctm. ili 544,,000.000.000.000 litara vode. 544 bilijuna litara! To bi bilo 5·44 bilijuna hektolitara.

Sve 1942 pivovare austro-ugarske izvarile su 1893 godine 14 mil. hektolitara piva. Sve te pivovare morale bi 418461 godinu variti pivo, da navare toliko piva, koliko je palo kiše samo od 6 do 7 kolovoza t. g. Trebalo bi posudu od 80 kilometara visine, širine i duljine, da tve to stane u nju, pa kad bi svake sekunde iz te posude curilo 100 hektolitara, trebalo bi 5750 godina, dok bi sva tekućina iztekla.

Pitanja i odgovori „G. Poučnika".

A. Odgovori.

71. Kod nas imaju ljudi dosta malo leće; dobro ju rede, peru ju u moru, pa ipak preko zime ide u nju mušica. Da ju obrane od tih mušica posiplju ju satrtim poprom, ili ju mažu maslinovim uljem; ali bezuspješno. Kako bi se dala leća čuvati, da u nju mušica neulazi, i što je uzrokom da u nju ulazi mušica?

I. L. P. u S. (Hrvatsko primorje).

Kao uspješno sredstvo proti mušicam bilo da ove navaljuju na sočivnjače ili na žitarice, D.r Langer preporuča da se u shraništa, gdje se dotično sočivo ili žito čuva, objesi po dvi tri rukovieti pelina (arthemisia absinthium) ili da se iste rukovieti polože na sočivo ili žito. Pokuse što je on ovim načinom izveo vrlo su ubitačno djelovali na mušice. Nakon šest sati nije mogao ni jedne mušice opaziti na odnosno sočivo dok ih je nasuprot vidio gdje lete po zraku kô pomamne tražeć kako bi se oslobodile neugodnog pelinova mirisa.

Kušajte. pa nam javite.

Makso Radoslavić.

72. Molim vas jeli istina, da vino, koje potiče od grožđja opetovano put škropljena raztopinom modre galice, sadrži u sebi znatnu kolikoću mjedi, i da je po tom štetno po zdravlje?

J. K. u P. (Istra).

U ovom listu je već bilo obširna govora ob ovom pitanju, dapače su bile prenešene analize takovih vina, koja su potica'a od grožđja do 8 puta škropljena bordoležkom kašicom.

One su kušnje dokazale, da je u pitanju izključena svakasumnja, i koliko god bilo grožđje škropljeno raztopinom modre galice, da vino nije i nemože poništo biti štetno po zdravlje.

Kako svaka bilina, tako i loza ima svojstvo da kroz lišće i kroz žile prima neku kolikoću bakrenih spojiva; pa je sasvim naravski, da će grožđje opetovano put škropljeno raztopinom modre galice sadržavati neku kolikoću bakra. Tako je n. p. Mach pronašao 0·0032 do 0·0035 grama bakra u kilogram škropljenog grožđa. Kad bi čovjek na dan pojeo po više kilograma takovog grožđja, nebi ni osjetio na sebi upliv bakra Ali se je dalje dokazalo, da se veći dio bakrenih spojiva što upije grožđje sadržava u pljuvam, i to u težko topivom obliku, pa da kad se grožđje izmasti do $^9/_{10}$ tih bakrenih spojiva grožđja ostaje u dropu, a samo $^1/_{10}$ prolazi u vino. Za vrienja vina, djelovanjem vinskih fermenta, izlučuje se iz vina i ova neznatna kolikoća bakra u obliku sumpornog bakra, koji se onda otaloži i izlučuje iz vina taložinom. Gdje je pronadjeno u vinu bakra, bilo je u tako malenoj kolikoći, da je na litru vina jedva izunelo jedan do dva desethiljaditinta diela grama. O kakovoj šteti po zdravlje od uživanja vina potičućeg od grožđja škropljeva modrom galicom jedva da može biti govora. Predsuda je u pitanju nastala, kako i mnoge druge, pa kako ima uvjek onih, koji lako vjeruju, tako je ona našla sljedbenika, koji su sve redji, jer se može uztvrditi, da nema više vina, koji nije napravljeno od škropljena grožđja.

73. Kod nas više ili manje padne svake godine po štogod krupe; doduše nikad tako gusto, da bi sve odniela, ali ostavlja tragova. Ovakove male krupe, jesu li od zla upliva na ljetinu?

A. Š. u P. (Zagora).

I najmanja krupa, pa i da neostavlja vidivih tragova od znatna je upliva na ljetinu, jer i ako ju sasvim ne uništuje, umanjuje je. Kad samo, što no se reče, četiri zrna krupe padnu, nema one godine obilne ljetine; a to je najbolji dokaz, kako i mala krupa štetu pravi. U ovakovim slučajevim neda se izravno ustanoviti šteta od krupe, nego samo neizravno, u manjem dohodu. Sva umjetna sredstva upotrebljena proti krupi, ostala su dosad bezuspješna, a jedini je spas osjeguravanje ljetine protiva krupi. Žalibože veći dio gospodara i težaka neshvaća još korist od osiguravanja proti krupi, premda se od osiguravanja proti krupi imadu iste koristi, koje i od osiguravanja proti vatri.

74. Imadem crvenog vina od domaće loze od godine 1894, kojeg redovito pretačem u svoje vrieme, ali dok dodje na zrak potamni, a u obće nije sasvim bistro. Vino od godine 1895 je sasvim zdravo i dobro. Molim vas što je ovome uzrok, i bili se dalo izliečiti?

L. K. u B. (Hrvatska).

Vino na zraku obično potamni, kad sadrži odviše bjelančevine i biljevne sluzi, a može poticati i od naravi boje vina, koja se u doticaj zrakom i svjetlom lako mienja. Obično je biljevna sluz uzrokom, osobito ako grožđje nije bilo posve dozrelo za branja, ili ako je bilo peronospore u vinogradu. Vino se lječi od te mane, ako se pasteurizuje t. j. ako se čini proći kroz cievi, koje se nalaze u kipućoj vodi. Poslje pasteurizovanja bilo bi uputno pročistiti vino hladetinom pa ga pretočiti.

B. Nova pitanja.

75. Koja su najbolja i najjeftinija sredstva za čuvanje i uzdržavanje gnoja? Koliko takovih sredstva trebuje, i jesu li skupa?

I. S. u T. (Slavonija).

76. Molim Vas za naputak, kako se ima davati cvieću gojenu u malim grastam okriepljujuću hranu, da se bolje razvija i obilnije cvata?

L. M. u M. (Dbarovnik).

77. Već mi se je često dogodilo, da mi je mljeko postalo gorko (žuko); molim što je uzrok, da mlieko postane žuko? Dade li se takovo mlieko uporabiti i kako?

A. B. F. u S. (Bosna).

78. Molim Vas, jeli istina, da se kukuruzovi klipovi mogu rabiti kao krma za blago? Kako se rabe, i u kojoj kolikoći?

V. K. u L. (Istra).

79. Molim Vas, odklen se može nabaviti vinskih fermenta poznatijih vrstih vina, da se primješaju svome mastu za vrienja, e da vino dobije izraz one vrsti, koje je ferment? Koje su vrsti fermenta prikladne za naše vrsti vina?

T. P. u S. (Brač).

☞ Odgovori na javna pitanja kao i non pitanja, primaju se rado od svakoga, pa i ne bili predbrojnici.

OTVORENI DOPISI

GOSPODARSKOG POUČNIKA.

Predplatili su predbrojbu do konca godine 1896.

P. N. gospoda: Ivančić N. – Lukatelli Ljubica. — Marinović V. — Kosirić A. – Bukić T. — Nasan I.

V. g. Nasan I. — Broj 10 i 12 ukupno sa knjižicom „Duhan" poslali smo Vam. Nedielimo Vaše mnienje u onom pitanju, jer smo se na drugom mjestu o sasvim protivnom uvjerili. Hoće se malo više ustrajnosti.

V. g. Vrčić M. — Točno je kako Vi pišete

V. g. Staničić A. — Na Vaše pitanje o pretakanju rakije odgovorili smo Vam izravno.

V. g. Olujić N. — Nije istina da kukuruz bolje rodi, ako mu se kidaju vrsi (metlice) Biva baš protivno; a ako se metlice kidaju prije oplodjenja klipova, obično se rodi ništa, a znatno će te veće koristi imati, ako napose zasijete nešto kukuruza za zelenu krmu, nego li ako kidate metlice od kukuruza zasijana za zrnje.

V. g. Kalaković V. — Najbolje konoplje jeste takozvano orijaško konoplje, a najbolje sieme konoplja dobiva se iz Bologne u Italiji gdje se još danas goji konoplje na veliko.

V. g. Svatić F. Odgovor na Vaše pitanje, bio je tiskan u broju 8. Broj 13 i 14 odposlasmo Vam. Laassove okopavaše za repu na dobrom su glasu; ima ih i za okopavanje kukuruze i krumpira.

V. g. Potočnjak P. L. — Odgovorilo smo pismom na sva Vaša pitanja. Biti će te razabrali, da u pitanju neide kod nas bolje, nego li kod Vas.

V. g. Babić D. — Nedielimo do kraja Vaše mnjenje; jer bi nastalo više pometnje pojmova, nego li ih danas ima. Ničije dobro nemerje nevalja umalovažavati, osobito kod nas gdje je polje toli neizorano, i gdje je potrebe od svega. U gospodarstvu i za mali uspjeh hoće se velike uztrajnosti, u omalovažanjem dobrih namjera i rada, uzgaja se ravnodušje koje vodi do nemara i apatije, a to je ubitačno.

Brzotiskom Narodnoga Lista.

Godina XV. Izlazi na 1 i 16 svakog mjeseca Broj 17.

GOSPODARSKI POUČNIK

Obće blagostanje zavisi o blagostanju pojedinca a temelj blagostanju pojedinca, jest razboriti rad uz vještu uporabu nauke i izkustva.

Upraviteljstvo lista je u Zadru

Predbrojba u *Austro-Ugarskoj* stoji 3 for. na godinu, u *Inozemstvu* 8 franakà na godinu. *Uvrstbe* plaćaju se 8 novč. po redku za prvi put, a svaki sliedeći put 3 novč. redak. *Clichè* računaju se 5 novč. po centimetru četvornom.

Upravitelj i Izdavatelj: PETAR L. BIANKINI

Odgovorni urednik: NIKOLA ŠIMIĆ

Pisma, napnutnice itd. itd. upravljaju se *Upraviteljstvu Gospodarskog Poučnika u Zadru.* — Rukopisi se nevraćaju. Predbrojba je obvezna za godinu danà, a izplaćuje se u Zadru. Tko nepovrati prva dvu broja obvezan je predbrojbi za godinu dana.

ZADAR, 1 Rujna 1896 Ciena je listu 3 fiorina na godinu. ZADAR, 1 Rujna 1896.

Osnova za unapredjenje gospodarskih odnošaja u Dalmaciji.

U sriedu dne 19 kolovoza tajno je sazvana kod Namjestništva enqueta, koja je imala da saslušà, razpravi i odobri osnovu za unapredjenje gospodarskih odnošaja u Dalmaciji, koju je izradio lani imenovani pokrajinski nadzornik za poljodjelstvo gospodin profesor Zotti.

Enqueti je predsjedao podpredsjednik namjestništva gosp. pl. Pavić; od nezavisnih osoba sudjelovao je enqueti gospodin vit. Vranković, predsjednik pokrajinskog poljodjelskog vieća, a svi ostali članovi enquete bili su vladini činovnici ili inače zavisne osobe.

Još je bila pozvana jedna nezavisna osoba, plemeniti Manfred knez Borelli, ali on enqueti nije sudjelovao.

Od 13 članova enquete 12 ih je zavisnih osoba, jedna sama nezavisna. Od tih 12 zavisnih osoba, 7 ih je u izravnoj državnoj službi, 3 u neizravnoj, a 2 u pokrajinskoj službi; petorica su stranci, a jedanaestorica njih nema pedlja zemlje izložena suncu u Dalmaciji.

Naveli smo ove podatke o enqueti, jedino radi toga, da obćinstvo samo prosudi, kako se dobro započimlje i čemu se možemo nadati.

Kad se u naprednim zemljam izradjuju ovakove gospodarske osnove pita se mnienje svih izravno zanimanih, jer oni na svojoj vlastitoj koži imadu da provedu inovacije, oni sami valja da nose dobre i zle posljedice.

Kod nas se je udarilo sasvim protivnim putem; u enquetu sazvalo se je osobe najmanje izravno zanimane, a javno se izjavlja, da od enquete poprimljena osnova, trebuje potvrdu ministarstva, a onda tek će se zapitati mnienje zanimanika.

O bezsmislenosti ovakovog postupka, suvišno je govoriti, jer izravno zanimanici, gospodari i težaci Dalmacije, imat će da razpravljaju o stvari potvrdjenoj, dakle u pitanju gdje se tiče izravno njihovih najbitnijih interesa, biti će im svezane ruke, jer se mora predpostaviti, da se neće smjeti mienjati osnova jednoč potvrdjena. I da nije dosad dosti žalostnog izkustva protrpila ova zemlja osnovam iz Beča poslanim, sasvim je protiustavno odlučivati o privatnim interesim zanimanika, a da se nesluša njihovo mnienje.

Premda je inicijativa u ovakovom pitanju čekala pokrajinsko poljodjelsko vieće, obzirom na slabu djelatnost rečenog vieća i na nikakovu njegove razgranjenost u zemlji, i obzirom na specialne naše odnošaje, nismo se suprotivili da vlada uzme inicijativu. Ali smo se tvrdo nadali, da će vlada proučena žalostnim izkustvom o tolikim osnovam neuspjelim, udariti drugim naravnijim putem, i u pitanju saslušati zanimanike o čihovoj se koži radi; a kad tamo daje nam se osnova gotova, da o njoj filozofiramo, na štetu vlastitog žepa.

Govori se, da se je našlo shodnije odabrati ovoj postupak, po onoj „čim više baba"..., a da je Zotti, koji je izradio osnovu stručnjak, pa da je najvažnije pitanje u cieloj osnovi, ono potrebite glavnice.

Sva strukovna izobražba Zottijeva neopravdava postupak, jer Zotti, i obzirom na neznanje jezika, kroz kratko vrieme što kod nás boravi, i za ono malo što je proputovao zemljom, nije mogao čuti i doznati za sve što nas tišti; nije mogao kroz kratko vrieme proučiti temeljito naše odnošaje, a da on kao državni činovnik i nije dužan držati se stalnih naputaka, koji mu se izravno ili neizravno podieljuju. U enqueti nije bilo pozvano drugih prožetih sila, koje su darasle da mogu prigovoriti osnovi Zottia, izim jedinog Macha, ali i on je izključivo stručnjak u vinoslovju, a ne pozna naših odnošaja, i nije ni toliko putovao zemljom, koliko Bolle i Frühauf.

Neopravdava postupak ni tvrdnja, da se za osnovu, prije saslušaja zanimanika, hoće potvrda ministarstva, radi potrebitih glavnica. Sad je prevladalo načelo u svim naprednim državama, da su vlade dužne podupirati poljodjelstvo i ulagati za unapredjenje istog glavnica, jer su sve došle do uvjerenja, da snaga države zavisi jedino o ekonomičnoj snazi njenih gospodara, koji su najkonservativniji elemenat u državi. Francezka, Njemačka, i druge države ulagaju redovito svake godine po više miljuna na podpomaganje i pridizanje gospodara; u Austriji je počelo tokodjer prevladjivati to načelo; a nas specialno, koji smo kroz toliko decenija bili sasvim zanemareni, i koji smo grozno pogodjeni i oštećeni vinskom klauzulom, dužna je vlada podmopomagati izdašno novcem, tim više, što nam vlada nedaje vlastitog novca, nego nam povraća pretičke od utjeranih poreza.

Dakle pitanje glavnice nije nikako moglo opravdati ignoriranje zanimanika, i tom tim manje, što izravno zanimici za svaku poboljšicu, gdje ih vlada podpomogne su 10 fiorina,

---

PODLISTAK.

Katekizam Gospodarske hemije

od

D.ra E. WILDT-A

Ravnatelja agrikulturno-hemičnog pokušališta u Poznanju.

Po šestom izdanju njemačkog izvornika preveo

F. RADIĆ

Učitelj strukovne učionice u Korčuli.

(*Nastavak vidi broj 16*).

378. Za koje su svrhe ukrmljivanja prikladne mekinje?

Mekinje se navlaš u velike upotrebljuju za hranu kravâ muzarâ, kao što i za tovljenje preživača; u pomanjoj količini mogu se upotrebljavati i za krmu tegleće marve. Nego je preporučiti da se mekinje ne davaju kao jedina sočna hrana, nego da se uz njih davaju još i bjelancem bogatije sočne sastavine hrane, kao uljane komine i drop.

Mekinje se ukrmljuju takodjer suhe, po miešavši jih sa izkrižanim korenjačama ili njihovim tvorničkim zaostatcima, kao što i u obliku kaše s dropom ili vodom, kao piće. Drugčiji načini spravljanja su ne samo suvišni, nego mogu dapače da umanje probavljivost mekinjâ, navlaš njihovih proteinovih tvari.

379. Jesu li mekinje izvržene krivotvorenju?

Da, one se krivotvore ne najraznovrstniji način. Najviše se ražene mekinje, radi njihove više ciene, često miešaju sa pšeničnim mekinjama, pa ako time ništa ne gube u svojim dobrim svojstvima, nastaje ipak opadanje njihove vriednosti. Uz to upotrebljuju mlinari za krmljenje pri čišćenju žita iz istoga uklonjene poskrojke (sjemenje korova), iza kako jih prekupe. Pri podpunom smrvljenju istih tek neznatno se promjenjuje na taj način hranitbena vriednost, kad u njima neima otrovna sjemenja, ali vrlo često sadrže takove poskrojke veliku kolikoću kukolja, kao što i ljulja sjemenja, koje svojom prisutnošću u mekinjama, radi svojih otrovnih svojstava može da izazove vrlo pogibeljne bolestne pojave. Zlamenito opadanje hranitbene vriednosti trpe mekinje prevarnim miešanjem ljusaka prosa, dočim dodatci pržine mogu osjem toga lako da proizvedu omete u stanju zdravlja.

Pošto takovih krivotvorenja ima u mnogim kupovnim krmivima, treba najstrože svjetovati, da se sočna krmiva kupuju samo uz uvjet čiste, nepokvarene robe i uz stanovitu sadržinu najvriednijih hraniva zajamčenu od prodavaoca, a tako da se daju analizom izpitivati svojstva primljena espapa.

380. Koju hranitbenu vriednost imaju uljane komine?

Uljane komine odlikuju se svojom obično visokom sadržinom proteina i tustila, kao što i lasnom svojom probavljivošću, koja se toliko za protein koliko i za tustilo izkazuje na 80 do 90%. One su stoga vrlo prikladne za to, da povećaju kolikoću bjelančevine u krmnim smjesama koje s njom oskudievaju, i za tu svrhu preporučuju se za sve vrsti životinja, navlaš za krave muzare, kao što za tovljenje preživača, pa i svinjâ. Kolikoća koja se ima ulagati ravna se prama sadržini proteina ostale hrane, kako što i po onoj uljanih komina koja je vrlo različita prama gradivu, iz koje su komine postale. (*Sliedi*).

morati će još deseterostruko iz vlastila žepa uložiti. Da su se dakle i kod nas prije saslušali zanimanici, kako što se radi u svim naprednim zemljam, bila bi osnova daleko savršenija, i bila bi moćnija prama samom ministarstvu, jer bi izražavala želje i potrebe svih gospodara u zemlji.

Na ovaj način, uz svu strokovnu vještinu nadzornika Zottija, izim što je nemoguće da je osnova savršena, i da predočuje sve želje i potrebe zanimanika, nema nego vriednost jednog uredovnog spisa; koji, lako da izčadjavi u kakvom zapećku ministarstva, kako što su se izčadjavile druge osnove i drugi predlozi, koje je vlada upravila ministarstvu prije i poslje klauzule. B.

Evropa i njezini takmaci.

(Nastavak vidi Br. 16).

Okanimo se sada poljodjelstva, za koje se tvrdilo, da je jedina grana, kojoj prieti pogibelj od moćne konkurencije. Budućnost, kažu, leži u obrtu; poljodjelstvo ne broji u Evropi više ništa; dapače ni u „Sjedinjenim državama", gdje bijaše lozinka: „Čovjek se sveti na tlu". Čovjek bijaše rob pred neba; čas prevеć, čas premalo kiše u proljeću, pa mraz, zarazne bolesti, kao filoxera, lug i druge; čas opet poplave, pa opet suša, sve to mogaše da uništi sve plodove dugog i znojnog rada. Sada već ne visimo ni o tomu, živio parostroj! On bar proizvodja sve što hoćemo i kako hoćemo!

Medjutim prijeti već i obrta pogibelj od utakmice ne doduše u tolikoj mjeri, kako poljodjelstvu, ali ipak znatna. U Francezkoj se to do sada jošte ne opaža, pošto tamo izvoz svake godine raste. U tom pitanju moramo svratiti pogled na onu zemlju, koja je kolijevka moderne obrtnosti, u kojoj se je ona popela do najvišeg stepena, u kojoj se dakle dade najjasnije ustanoviti, u kojoj je mjeri ovo zlo — nazadovanje industrije — već otelo maha, a to je Engleska U pitanju obstoji znatan broj službenih izprava i svjedočanstva koje nam pružaju jasnu sliku, kako se u pitanju stoji. Na prvi pogled već doznajemo, da je u Engleskoj obrtna kriza isto tako eminentna, kako i gospodarska, a to se očituje tim, što se kod obih grana opaža siromašenje, i što već prijeti družtvena kriza. Poslovi zapinju — svuda i na sve strane. Najjasniju sliku u pitanju pružaju nam statistički izkazi izvoza Englezke i Indije. Mjesto da sije žitarice preduzela je Englezka da proizvadja željezo, pamuk, ruho, da kopa ugljen, i to sve u nadi, da će se tim velikim granam proizvodnje obogatiti. Ona je u tom i uspjela — ali sada počeše već i Sjedinjene države proizvadjati i prodavati iste proizvode, pa ih one, pošto su u vrlo povoljnom geografskom položaju, izvažaju Pacifikom u skrajni Istok, a do mala će ih biti i po cijelom svijetu.

Indija, približena Evropi sueškim prokopom ostade jedina netaknuta po izvozu iz Sjedinjenih država, činilo se da će do vieka ostati najboljim tržištem englezkih proizvoda, a imenito za pamučnu robu. Medjutim počeše i Indijanci, poput Amerikanaca proizvoditi sami sve ono, što je doslen Englezka izvozila. Industrija željeza doduše jošte je vrlo primitivna, ali stručnjaci predvidjaju, da će se ona do malo takmiti s engležkim vlastnicim lievaonica, koji već sada nalaze premace u Sjedinjenim državama. — Što se tiče ugljena, i toga se u Indiji već dosta proizvodi, a što joj nedostaje, ne nabavlja ona više iz Englezke, već, kako ćemo dalje vidjeti, iz Japona. Ta što ćemo više, kad velika britanska kolonija u Lancashiru ugljen što joj nedostaje uvozi iz Japona. a prije uvozila ga iz Evrope. Dapače i izsame Indije počimlju se seliti glavnice. Što više, Engležko upraviteljstvo u Indiji, kojemu ne bijaše po ćudi, što mora u Londonu plaćati u zlatu kamate svoga duga, dok ono prima svoj prihod u srebru, a s druge strane premudro i bez da se izvrgne opasnosti i da ozlovolji urodjenike povišenjem nameta, što se ovima u obće ne svidja, — a da uzdrži svoj proračun u ravnovisju bijaše usilovano opasati poluotok raznim carinam, od kojih nije niti metropola (London) oproštena, ali ju odviše ne obterećuju, pošto iz ove potiče veći dio uvedene trgovine.

I tako vidimo, kako se u jednoj istoj velikoj državi, čitav jedan kraj protivi drugomu, **a to sve za to, da se štiti od navale od tudje** industrie. Indianci. umjesto da kupuju engležke proizvode, kupuju ih drugovdje, a ne u Englezkoj. Što li će na koncu od nas biti, vapiju u Englezkoj radnici, vlastnici i cielo pučanstvo tih industrijskih središta i naselbina, niklih poput gljiva oko ljevaonica sagradje ih u nekoliko godina u bezbrojnoj množini, a u jedinu svrhu, da obskrbljuju tržišta, koja im se sada zatvaraju. Što će biti od nas, koji smo do sad znali izvažati miliardu i pet sto miliuna franaka robe? Što će biti, vape graditelj brodova, od onih ogromnih brodova, što smo sagradili radi prevoza trgovine? Što li će biti od onih bezbrojnih mornara, mešetara i miliuna posrednika, koji življahu od te neizmjerno razgranjene industrije? Pa i sam porez na pamučnu robu, kojeg su Indianci udarili i ako nije baš velik, ipak je osjetljiv za englezkog tvorničara, pošto se istim povećava i onako već znatan trošak proizvodnje.

Taj porez ili namet, koliko pogodovao razvitak urodjeničke industrie na uštrb britanske, ako je i dostatan, da zaustavi uvoz englezke robe, već dosti skupe radi velikih troškova proizvodnje, ne smeta mnogo, a nemože poništo da zaustavi uvoz istovrstne japanske robe, koja se neznatnim troškom proizvadja. Japan je veoma mudar, jer je on u prvom času pronašao sredstvo, kako će se uspješno takmiti Englezkom. On se poveo za englezkim sustavima, ali ih je usavršio. Englezka je još odavna bila pronašla sredstvo, kako će jeftinije proizvadjati od ostalih evropejskih država. Ali Japan, koji poznavaše kud i kamo bolje slabe strane iztočnih kupaca, kojima nije toliko stalo do kakvoće, koliko do nizke ciene, shvatio je odmah, kako da se tom okolnosti okoristi pak je uzeo sebi za geslo: „prodaj loše, samo da je jeftino; nije stalo, da je roba loša, samo nek je na oko liepa, a jeftina mora da bude".

Čovjek bi mogao napisati debelu knjigu o povjesti pamuka za posljednjih pedeset godina. Mi ćemo po H. Brenieru, a iz njegovog nedavno izdanog diela „Razvitak industrie u Indiji" navesti samo neke podatke.

Dne 30 lipnja 1891 biaše Indija svoju industriu pamuka već toliko razvila, da brojaše 134 tvornice, 24531 tkaonicu i 3,351674 vretena, uporavljajući pri tom popriečno 111000 radnika na dan. Prva takova tvornica pamuka gradjena je god. 1854; a god 1865 bijaše ih već 13, koje su sve smještene u Bombayu. Od toga doba pa do god. 1871 nije nijedna nova tvornica utemeljena.

Ali god. 1875 započe u jednom živo gibanje, tako da se je do god. 1891 broj tvornica povećao na 134. Od god. 1877 do 1893, dakle u petnaest godina, podigao se izvoz pamučne robe za 400 postotaka, t. j. od 15 na 80 miliuna yarda A pri tomu je najzanimivije, da se veći dio rečenih tvornica nalazi u rukam urodjenih kapitalista, nekih manjih neovisnih knezova, koji se ne žacahu postat industrialci.

Financialni uspjeh ovih preduzeća opravdava s jedne strane obljubljenost, koju uživaju kod Indianaca, a s druge strane zebnja koju pobudjuju u Englezkoj, jer po izvješćima trgovačke komore u Manchesteru o razvitku industrijske utakmice u Bombayu, davala su ova poduzeća vrlo često dividende, od 20 po sto.

Uporaba umjetnih gnojiva po kušnjam profesora Wagnera, i njihova izravna djelatnost na povišenje kolikoće ploda.

(Nastavak vidi broj 16).

4. Raž.

Kako kod ostalih žitarica, tako i raž radja znatno bolje, kad je pognojena kilskom salitrovinom, ako zemlja inače ne oskudjeva fosfornom kiselinom i pepelikom. I za raž opetovane kušnje su dokazale, da svaku 100 kg. kilske salitrovine povećava dohod za 300 kg. zrnja i razmjernu kolikoću slame.

Dapače se u povoljnim prilikam postizavaju još veći uspjesi. Tako na jednoj zemlji pržinaste naravi, dosti lošoj, koja je bila pognojena su 100 kg. pepelike, 50 kg. fosforne kiseline i 200 kg. kilske salitrovine po hektaru požello se je 58·6 kvintala raži (zrnja) i 127·2 kvintala slame po hektaru. Na istoj zemlji, ali nepognojenoj, poželo se je 34·4 kvintala raži i 74·4 kvintala slame po hektaru, te je na pognojenoj zemlji požeto 24·2 kvintala raži i 52·4 **kvintala slame po hektaru više nego li na nepo**gnojenoj; što odgovara 12·1 kvintala više na svaku 100 kg. kilske salitrovine. Naravski, da se ovakovi izvanredni nemogu pr[illegible] svudi postići, ali kad je i malo vrieme [illegible]ože se sigurno računati, da će svaku [illegible]litrovine povećati prihod za 30[illegible] promisli, da je u gori naved[illegible] i gnojenje potrošeno fior[illegible] se je više požel · usljed [illegible] fiorina 150, to je čista k[illegible] fiorina 87 po hektaru.

Sve što je rečeno za pše[illegible]gnojenja umjetnim gnojivim, a oso[illegible]kom salitrovinom, vriedi i za raž; samo [illegible] valja primjetiti, da se raž ozima može izravno gnojiti i stajskim gnojem i osokom, jer ona gnoj lagje i bolje podnaša, dočim pšenica, ječam i zob ne podnašaju stajskog gnoja, nego polegnu, ako se pognoje stajskim gnojem i osokom. S toga za raž ne trebuje toliko kilske salitrovine, koliko za pšenicu, ječam i zob, jer zemlja stajskim gnojem i osokom dobiva dosti dušika.

Raž gnoji se obično su 200 do 300 kg. najviše 400 kg. kilske salitrovine po hektaru A prije nego li se pognoji raž kilskom salitrovinom valja biti posve na čisto, dali ona takovog gnojenja trebuje, i dali će biti uspješno, jer to ovisi od vremena, koje je vladalo jeseni, zimi i u proljeću. Ako je jeseni raž usljed suše ili preobilne vlage zaostala u svojem razvoju, ili ako je zimi protrpila od mrazova, onda je uputno gnojiti kilskom salitrovinom da se usjev okrepi, u protivnom slučaju ne poništo. Raž, koja se je jeseni ili u proljeću bujno razvila, ako se pognoji kilskom salitrovinom, onda lako polegne. Raž trebuje toliko fosforne kiseline i pepelike, koliko ječam. (*Sliedi*).

Zemlja za voćna stabla.

U nijednoj se grani ne čuje toliko tužba neuspjeha, koliko u voćarstvu. Neuspjeh u voćarstvu zavisi obično ili toga što se je sadilo vrsti, koje nisu odgovarale podueblju dotičnog mjesta, ili što su sadjene u ne prirednoj zemlji ili, što zemlja nije odgovarala naravi dotičnih voćnih stabala.

Nemože se svudi saditi voćno stablo niti je svako stablo, za koje se čuje da je liepo i da izvrstno uspjeva, za našu zemlju.

Najsigurniji se uspjeh postizava sadnjom takovih stabala, koja u najbližem susjedstvu dobro uspjevaju, samo, ako im zemlja prija. Dobro je s toga, da se znade za neka obća pravila, kojimi se ravnati pri izboru i opredielivanju zemlje za pojedine vrsti voćnih stabala.

1. Močvarne zemlje, i čvrste nepropustne gnjilače, nisu za gojitbu voćaka.
2. Sve druge vrsti zemalja su tim bolje za gojitbu voćaka, čim su plodnije i dublje obradjene. Za voćna stabla hoće se da je zemlje barem za 75 cm. duboko prokrčena.
3. Ako je zdravica živac kamen, ili tvrda gnjilača ili pržina, onda valja napraviti humac i voćno stablo na humac zasaditi.
4. Nesmje se započeti kopanjem jama za sadnju stabala, ako se nije prije sasvim na čistu sa vrsti i naravi zdravice, jer zdravica ili spodnje tlo od odlučna je upliva na uspjeh voćnih stabala.
5. Jabuka ljubi zemlju srednje dobrote, ne odveć suhu, ali barem 1 metar duboku.
6. Odveć suhe zemlje, i zemlje u kojim voda staje u zdravici nisu za kruške. Kruške hoće još dublju zemlju od jabuka, sa frižkom ili vlažnom zdravicom.
7. Šljiva bilica uspjeva najbolje u nizinam i dolam izmedju briegova, na dobroj, lakoj, svježoj i nešto vlažnoj zemlji.
8. Šljiva modrica ljubi sublju zemlju, prilično hranivu, te topliji i zaklonjeniji položaj. Osobito dobro uspjeva po zaklonjenim vrtovim u srednjoj, ne odveć težkoj zemlji.
9. Trešnje ne stavljaju velikih zahtjeva na vrst zemlje. U ilovastoj pržini, sa propustnom zdravicom radjaju najobilnije.
10. Praskve i kajsije ljube topao zaklonjem položaj, dobru, duboku, laku zemlju, ali ne odveć suhu, jer im vlaga osobito za razvoj ploda u velike prija
11. Oras ljubi duboku, propustnu, toplu i hranivu zemlju.
12. Bajam, uspjeva po kamenitim vapnenjačam, pa da su i sasvim suhe, samo ako je položaj topao i zaklonjen.

Vriednost glavnih vrstih vučka napram njihovoj sposobnosti za sakupljanje dušika u zemlji.

Poznata je stvar, da su se od svih vrstih vučka za gospodarske svrhe, pokazale sposobne samo tri vrsti, biva modri, bieli i žuti vučak. D.r Schultz, koji se već dugo bavi gojitbom vučka, i koji je na svojim imanjim prokušao sve moguće vrsti vučka, piše o sposobnostim za sakupljenje dušika u zemlji, za tri glavne vrsti vučka, što sliedi:

1. Od svih vrstih vučka najdublje tjera svoje žile modri vučak. Kroz isto vrieme rasta, modri vučac protjera 5 do 10 cm. dublje svoje žile od bielog vučka, a 10 do 15 cm. dublje od žutog vučka. Najveći broj čvorića nalazi se na žilam modrog vučka; a nadzemni dio, neizostaje ni najmanje za onim bielog i žutog vučka.

2. I bieli vučak tjera prilično duboko svoje žile, ali nikad toliko koliko modri, i znatno sporije. Ljubi znatno bolju zemlju od modrog vučka, i u takovoj zemlji u sakupljanju dušika izjednačuje se u modrim vučkom, jer za onoliko za koliko manje dušika sakupi žilam, za toliko ga svojom zelinom sakupi više od modrog vučka.

3. Žuti vučak tjera takodjer dosti duboko svoje žile, ali znatno sporije i plitje od pivašnjih vrstih, ali razvija zato znatno više zeline, pa mu baš radi toga mnogi daju prednost napram modrom i bielom vučku; premda tim što razvija više zeline, ne sakuplja ni iz daleka onoliko dušika, koliko modri i bieli vučak.

SVAŠTICE

Razmak za sadnje voćnih stabala. Obično grieši se u tom, da se voćna stabla preveć gusto sade. Šljive i višnje valja saditi na razmak od 7 do 8 metara jedno stablo od drugog. Trešnje, jabuke i kruške na razmak od 10 do 12 metara. Orase i kestene na razmak od 12 do 18 metara. Čim je bolja zemlja u kojoj se sade voćna stabla, tim se mogu stabla na veći razmak saditi, jer se u takovoj zemlji ima izčekivati jači i bujniji razvoj stabala. Na polju i pokraj puteva, gdje se obično sade kruške i jabuke hoće se još veći razmak redova, osobito ako se izčekuje, da se stabla velika razviju. U ovakovom slučaju drži se red od reda na 20 metara razmaka, a u pojedinom redu sade se stabla na 15 metara razmaka.

Metvica proti miševim. Jedan gospodar sa Hibridskih otoka piše u „Revue Scientifique“, da on brani stabla i povrće o razgrizavanja miševa, te u obće vrlo uspješno raztjeravą miševe, pomoću divlje rastuće metvice. On u tu svrhu pobere mladica od metvice, posuš:h, pa ih povjesi ondje, gdje hoće, da se brani od miševa. Ako se nema posušene metvice, onda se isto tako dobrim uspjehom rabi zelena.

Žirovina kao hrana peradi. U novije doba preporuča se žirovina, kao izvrstna hrana za perad, jer da u velike podupire nesenje jaja. Žirovina za živad pokupi se jeseni, pa posuši u krušnici, a onda samelje u brašno. Brašno od žirovine krmi se izravno ili neizravno. Neizravno, kad se brašnom od žira posiplje izsječkano meso, kuhinjske odpadke ili krompire; a izravno, kad se umjesi toplom vodom u hljebove po izpeče u krušnici poput kruha. Ovaj kruh od žira, se pak izdrobi i mješa drugoj hrani.

Jesenska sjetva novozelandske spinate, preporuča se radi toga, što je sjeme odveć tvrdo i vrlo sporo klica; pa kad se zasijene jeseni, ono se do prolieća dostatno napoji vodom, pa onda pravodobno klica i dosti rano tjera. Ako se u proljeće zasije, onda proklica sporo, nejednako i kasno, pa se dobije spinat za porabu baš u zemanu, kad ga se malo trebuje.

Brzo priredjivanje vinskog octa (kvasine). Poznata je stvar, da je najbolja, najljupki a i najtečnija kvasina, vinska kvasina. Vinska kvasina priredjuje se od vina, pa razmjerno, čim je bolje i žešće vino, tim je žešća i bolja kvasina. Za kvasinu za domaću porabu uzimlje se zdravo, ali slabo vino, onda mu se dolije nešto dobre vinovice, da ga se ojača. Na svako 10 litara vina doda se prama potrebi $\frac{1}{2}$ do $1\frac{1}{2}$ litar dobre vinovice. Izim toga na svaki litar vina doda se toliko sladora, koliko ga može stati na vrhu od noža. Da se vino uzljuti pomješa se 1 litar vina sa 1 litrom dobre vinske kvasine, pa se ulije na prazno u sud u koji hoćemo da se napravi kvasina. Nakon par dana dolije se u posudu druga 2 litra vina, pa nakon sljedeća dva dana 4 litra vina, i tako sustopice, dok se sve vino ulije u sud za kvasinu, koje se malo a malo pretvori u žestoku kvasinu. Brže prelazi vino u kvasinu, ako je umjereno toplo ono mjesto u kojem se je smjestilo sud za kvasinu.

Mrlje od vapna sa odjeće ostranjuju se posve lako, ako se nataru krpom namočenom u kvasini, samo što nevalja dopustiti, da mrlja zastari na odjeće, jer onda prodre duboko u tkaninu, i neda se lako sasvim odstraniti.

Gospodarske Viesti.

Uz prilično žestoku južinu palo je dosti kiše, koje nije bilo od potrebe, jer se ni na tanjim zemljam nisu osjećale posljedice suše. Od potrebe je da opet zagrije, jer grožđje ima još da zdrije i da dozori. U Nerežišću dne 29 na noć plonio se je oblak i nanio je do pol miljuna fiorina štete. I Diklo je krupa otukla.

***

U sriedu na 17 kolovoza sazvana je bila kod namjestništva u Zadru gospodarska enqueta, u kojoj je pokrajinski nadzornik za poljodjelstvo izložio svoju novo izradjenu osnovu za unapredjenje gospodarstva u Dalmacije. Enqueta je viećalo punih osam dana, te se je u sriedu na 26 razišla, odobriv osnovu, koja sada ide u Beč na odobrenje. Što se možemo nadati i od ove osnove, i kako se je i s njom naopako počelo, čita se u uvodnom članku ovog istog broja.

***

Po Falbu, koji od svih današnjih proroka najbolje pogadja vrieme, imamo se dne 7 i 22 rujna nadati hrdjavu vremenu, jer on dan 7 rujna označuje kao kritičan dan prvoga reda, a dan 22 rujna, kao kritičan dan drugoga reda

***

Iz Hrvatske se tuže, da se je nakon zadnjih kiša na mnogim vinogradim počela pojavljati peronospora. A na amerikanskim lozam, osobito na lišću „Noaha“ i „Jacqueza“ pojavilo se je dosta filoksere (*Philloxera Gallicola*).

***

Dolnjo Austrijski gospodari obdržavati će dne 13 rujna u Beču veliku skupštinu, u kojoj će razpravljati neka pitanja koja ih najviše tište i bole, kao proti uvedenju obvezatnih zvaničnih zadruga, proti provaram i globlenju osiguravajućih družtava, proti zakonu o lovu, i proti nepravedno razdieljenoj zemljarini.

***

Srbska vlada namjerava podnieti skupštini zakon za prosušenje močvara, koje su vrlo prostrane u Srbiji. Tim zakonom povjerilo bi se prosušenje privatnicim, koji bi za odštetu dobili na uživanje prosušene zemlje za stalni niz godina.

***

Pokraj sela Koludra u Srbiji odkrivena je naslaga grofi'a, vrlo prikladna za olovke.

***

U mjesecu svibnju t. g. izvedeno je preko Rieke 3,039,670 komada francezkih dužica, i to najviše u samu Francezku; preko Trsta izvedeno je istog mjeseca 141,584 komada francezki dužica. U Trst uvedeno je istog mjeseca 354,000 komada francezki dužica, od kojih je 110,000 komada došlo iz Metkovića.

***

Turska vlada, u svrhu da pridigne gospodarstvo zasnovala je za cielu carevinu poljodjelsku banku, koja broji doslen 435 podružnica a razpolaže glavnicom od 57,805,916 franaka. Banka ova i savjetom i djelom podupire poljodjelce. Tako je lani kod banke uzelo 75,514 poljodjelaca 14,726,027 franaka na zajam su 5 po sto kamate, u svrhu da unaprede svoja gospodarstva.

***

Ne potvrdjuja se viesti, da je ljetos u Magjarskoj bila dobar ljetina; dapače sasvim protivno, jer gdje se i prividno prikazivala dobra ljetina, za žetve opazilo se je da klasje nije puno, a vrst je mnogo protrpila od neprestanih kiša. Obće je danas uvjerenje, da se ljetošnja godina ima u loše računati.

***

Veći dio naših ljudi, što se sele u južnu Ameriku, posvećuju se tamo poljodjelstvu. Oni uzimlju zemlje u najam, a najamnina je razmjerno mnogo skuplja nego li kod nas u Slavoniji. Na uznajmljenim zemljam siju ponajviše kukuruz, pšenicu i lan, a kako su zemlje još novine i neizrabljene rode im obilno. Oranje obavljaju plugovim pomoću konja, a kukuruz premda ga neokopavaju, radja im obilno. Marljivim se radnja prilično izplaća, premda je ciena poljskim plodinam posve nizka. Ljetos nije bila jedna od najrodnijih godina, kukuruz se je prodao po f. 1 novč. 25 svaku 100 kilograma; ipak i sa tako nizkim cienam izplaća im se radnja, a marljiviji prave liepih prištednja.

***

U Casselu, uz voćarsku izložbu obdržavati će se od 1 do 8 listopada t. g. XIV kongres njemačkih pomologa i voćara.

***

Na 1 srpnja t. g. odpočeo je zemaljski zemljistnički vjeresijski zavod za Korušku svoje djelovanje. Ovaj zavod nije osnovan na dobiti, nego ima svrhu davati zajmove na nepokretnine uz posve nizku kamatu i razmjerno malene obroke. Rečeni zavod traži za novac što ga daje u zajam samo 4 po sto kamate, premda na svoje založnice što izdaje plaća takodjer 4 po sto kamate. Od svojih dužnika traži samo $4\frac{1}{2}$ po sto na godinu, ali ovim postotkom ne samo da dužnik plaća kamatu, nego i utrnjuje svoj dug. Rečeni hypotekarni zavod prima od dužnika za sebe 4 po sto godišnje kamate na pozajmljenu glavnicu, $^1/_4$ po sto kamate za troškove, a $^1/_4$ po sto za utrnuće duga. Tako da dužnik sa samom kamatom od $4\frac{1}{2}$ po sto na godinu izplati u $54\frac{1}{2}$ godine vas svoj dug. Ovaj zavod biti će baš prava blagodat Božja za onaj narod.

Pitanja i odgovori „G. Poučnika“.

A. Odgovori.

75. Koja su najbolja i najjeftinija sredstva za čuvanje i uzdržavanje gnoja? Koliko takovih sredstva trebuje, i jesu li skupa?

I. S. u T. (Slavonija).

Toliko je sredstava dosad preporučeno za čuvanje i uzdržavanje stajskog gnoja, ali se nijedno nije pokazalo posve praktično i posve uspješno. Za čuvanje i uzdržavanje stajskog gnoja rabi se obično zemlja, onda kalijeve soli

i superfosfatova sadra. Ova sredstva prilično dobro odgovaraju svrsi, ali nisu uporabiva u svakom slučaju, jer je narav gnoja sasvim drugačija napram načinu čuvanja istog. Sredstvo za čuvanje gnoja ima se ravnati prama naravi i vrsti zemlje za koju je gnoj opredieljen. Za lake, vapnenaste zemlje, koje gnoj brzo troše, ali kojima se gnojenjem ima poboljšati njihova fizična svojstva i povećati sadržina humusa, najprikladniji je takovi stajski gnoj, koji je čuvan kalijevim solim. Ovakove zemlje obično oskudievaju pepelikom, a pepelika pak upliva i na poboljšanje odnošaja vlage u zemlji. Dobije se gnoj, koji brzo djeluje, a prikladan je za težke zemlje, jer ih grije i rahli, ako se stajski gnoj čuva pomoću superfosfatove sadre. Ovakove težke i gnjilate zemlje obično oskudievaju fosfornom kiselinom i vapnom, pa kad se stajski gnoj čuva supesfosfatovom sadrom, onda je bogatiji fosforom i vapnom, a to vrlo dobro dolazi težkoj i glinatoj zemlji. U težkoj, žilavoj zemlji, koja ne oskudieva crnicom, ali gdje je stalo da se postigne brza djelatnost gnoja, najbolje djeluje onaj stajski gnoj, koji je čuvan zemljom, odnosno kojeg se je radi čuvanja zemljom posipalo. Nego da se gnoj čuva zemljom trebuje naslagu od barem 25 cm. zemlje, a toliko zemlje naslagati na gnoj stoji odveć skupo. Superfosfatova sadra jednako je djelatna, ako se svaki dan siplje u male količe po gnoju, ali ako se na dulje navratke jače siplje. Dnevno računa se da trebuje:

Za svako govedo od 500 kg. životne težine 1 kg. superfosfatove sadre.

Za jednog konja od 500 kg. životne težine 0.750 kg. superfosfatove sadre.

Za jedno krmče od 100 kg. životne težine 200 grama superfosfatove sadre.

Za 10 ovaca od 500 kg. životne težine 1 kg. superfosfatove sadre na dan.

Kalijeve soli ne siplju se po gnoju u štaji, nego na djubrištu, jer u štaji posipane omekšaju papke i kopita životinja. Kalijevih soli trebа uprav toliko, koliko superfosfatove sadre, a da ne djeluju štetno na papke i kopita posiplju se kalijeve soli po starom djubru u štaji, a odozgor se nabaca slame.

76. Molim Vas za naputak, kako se ima davati cvieću gojenu u malim grastam okriepljujuću hranu, da se bolje razvija i obilnije cvata?

L. M. u M. (Dubrovnik).

Cvieću u grastam najbolje je davati okriepljujuću hranu u raztopljenom stanju. Za cvieće je izvrstan gnoj kuhinjska sol. Kuhinjskom soli gnoji se cvieće u grastom od ožujka do rujna. Svaku 8 dana zalije se cvieće sa raztopinom od ½ grama kuhinjski soli u jednoj litri vode. Zalieva se obično dotle, dok se sva zemlja promoči, a tekućina procuri na dno lonca. Zimi se ne zalieva cvieće u grastam, sa raztopinom kuhinjske soli, nego samo u onom slučaju ako se nalazi u klijalištu ili u drugom toplom mjestu. Kod sporo rastuća cvieća, kako što su paome, dracaene, mrtine, gorske ljubice i slično, zalieva se zimi svaku četrnaest dana, jer češće zalievane mogle bi izgnjiti. Brzo rastuće cvieće, kako ruže, oleandri, heliotropi, pelargoniji i giranenmi valja češće zalievati opisanom gnojnom vodom, ili se pak drugi gnoj napravi od amonijakalnog superfosfata ili kilske salitrovine. Kad se ovakovo cvieće drži ljeti na otvorenu i sunčanu mjestu valja ga često zalievati, osobito ako je grastam te bujno i zdravo. Razvodnjenom osokom, raztopljenim kokošjim izmetinam i sličnim gnojivim, ako nisu odveć žestoki podupire se u velike razvoj cvieća u loncima.

77. Već mi se je često dogodilo, da mi je mljeko postalo gorko (žuko); molim što je uzrok, da mlieko postane žuko? Dade li se takovo mlieko uporabiti i kako?

A. B. F. u S. (Bosna).

Nije neobična zukoća mlieka, a da ju se uzmogne predusresti red je poznavati uzroke. U većem dielu slučajeva žukoća mlieka potiče od hrane. Ako je u krmi primješano takovih trava, koje su od naravi žuke, onda se i u mlieku odrazuje žukoća. Ta je mana mlieka onda tim jača, čim je više zuka hrana, kojom se krmi. U većem dielu slučajeva postane mlieko žuko, ako je hrani primješano vučka (Lupinus), jer vučak je od naravi puno žuk, pa ako mu se žukoća neostrani izluživanjem može biti pogibeljan po zdravlje životinja. Od krme kojoj je primješano peljena u većoj mjeri, kako što i onda kad se blago pase puno po takovim pašnjacim, gdje obiluje kaduljom (slavuljom) dobiva se mlieko, koje je nešto žuko. I loša, izkvarena hrana bez primjese žukih trava, može da pruzroči žukoću mlieka. Ova se mana opaža češće na mlieku starijih trava, nego li na onom mladjih. Ako je samo mlieko od jedne ili od nekoliko glava žuko, valja takovo mlieko iz muzti i čuvati za sebe, jer pomješa li se drugim mliekom priobćiti će svemu neugodnu manu. Ako je mlieko žuko odmah kad se pomuze, to je onda znak da žukoća potiče od krme, dočim oko mlieko postane žuko stojanjem, n. p. nakon 24 ili 36 satih po mužnji, pa se ta mana jače osjeća u skorupu (vrhnju) nego li u mlieku, to je onda znak da potiče, od poremećenja nastala u probavnim ustrojim ili kakove druge bolesti. U prvom slučaju, ako hrana prouzrokuje žukoću valja hranu promieniti, u drugom slučaju preporuča se za nekoliko dana dodavati vodi za napoj 1 do 1½ po sto solne kiseline. Nego ovoj mani mlieka može da leži uzrok u bakterijim, a tad gornja sredstva ne pomažu, nego valja shodnim razkuživanjem posudja i prostorija nastojati da se gnjezda bakterija izkoriene. Nije poznato sredstvo, kojim bi se na brzu ruku uništili takovi bakteriji, koji prouzrokuju žukoću mlieka, ali je izkustvo dokazalo, da ako se vime neprestano pere razblaženom karbolnom kiselinom, ako tim istim razkužujućim sredstvom pere posudje, stiene i tleh staje i mliekarnice, da se onda žukoća na mlieku ne pojavlja.

78. Molim Vas, jeli istina, da se kukuruzovi klipovi mogu rabiti kao krma za blago? Kako se rabe, i u kojoj količi?

V. K. u L. (Istra).

Istina je da se kukuruzovi klipovi mogu rabiti, kao hrana za blago, jer je to dosad već dosti put na više mjesta, dapače i kod nas učinjemo, i još se čini, dali kolikim uspjehom i kolikom koristi, to ćete čuti kašnje Kukuruzove klipove valja za krmu blaga izmrviti na osobitom mlinu, pa ih okvasiti i osoliti, da predju nešto u kiselo vrienje, e da budu nešto tečniji, jer je izkustvo dokazalo da blago radje uzimlje kiselastu hranu, nego li običnu. Laglje se melju klipovi, ako se prije posuše u krušnici, posle nego li se je kruh izpekao. Posušeni klipovi, kako rekosmo laglje se melju, ali se i znatno laglje čuvaju, jer riešeni suvišne vode neizplјesnive i neizgnjiju lako. Kukuruzno klipje, daje se jedino u svrhu, da zamjeni voluminoznu hranu, kako što je slama, a daje se kravam 6 do 10 kg. na dan i glavu. Nego je izkustvo dokazalo, da kukuruzovi klipovi, i ako sadrže u sebi prilično hraniva, ne hrane ni najmanje blago, ako se potraje hranjenjem, pa bilo i u smjesi drugom sočnom hranom, da blago mršavi, a muzare da presuše. Možete ipak kušati osobito ako oskudievate slamom ili drugom voluminoznom hranom.

79. Molim Vas, odklen se može nabaviti vinskih fermenta poznatijih vrstih vina, da se primješaju svome mastu za vrienja, e da vino dobije izraz one vrsti, koje je ferment? Koje su vrsti fermenta prikladne za naše vrsti vina?

T. P. u S. (Brač).

Najbliža postaja gdje se može nabaviti priugo tovljen h vinskih fermenta za dodavanje mastu za vrienja jeste Kr. Vinarska škola u Conegliano. U Conegliano se priredjivaju ferment od *Barbera, Beoujolais, Bourgogne, Cabernet, Carignan, Chablis, Hermitage, Johannisberg, Margaux, Prošeka, Raboso, Sauvernes, Verdis i Pistojese.* Rečene vinske fermente prodavaju u osobitim posudam, a uz svaku posudu dobije se naputak o porabi fermenta. Svaka posuda sadrži toliko fermenta, koliko ih trebuje za pet hektolitra masta, a stoji 10 taljanskih Lira, ili 4 fior. 60 novč. austrijanskih. Tražke valja uputiti Kr. vinarskoj školi (R. scuola di viticoltura) u Conegliano.

B. Nova pitanja.

80. Šunke i slaninu napali mi crni moljci, i čine mi veliku št-tu. Molim vas ima li sredstvo proti takovim moljcim i kako da uzčuvam slanine i butine z lrave?

F. T. u O. (Pelješac).

81. Ljetos nam je crv dosti jako napao loze, osobito u nekim vinogradim. Molim vas, koji je najuspješniji postupak, i koja su najbolja sredstva proti crvu loze, a da se izkorieni?

I. N. u S. (Hrvatska).

82. Molim vas jeli istina, da gnoj imade izravna upliva na dobrotu i tečnost povrća? Kojim je gnojem najbolje gnojiti pojedine vrsti povrća?

A. K. u P. Istra).

83. Molim vas jeli Lavalova sprava za muzenje krava odgovorila u praksi? Kako djeluje; koliko se krava može jednom takovom spravom izmusti, i jeli takovo umjetno dojenje od zlih posljedica po dojnost krava?

U. E. B. u B. (Bosna).

☛ Odgovori na javna pitanja kao i nova pitanja, primaju se rado od svakoga, pa i ne bili predbrojnici.

OTVORENI DOPISI

GOSPODARSKOG POUČNIKA.

Predplatili su predbrojbu do konca godine 1896.

P. N. gospoda: Vrsalović J. pok. J. — Ivičić I. — Sandić L. - Kovačić P. - Marković V.

V. g. Ivičić I. — Broj 13 i 14 odposlali smo vam iznovice. Ona knjiza je najavljena, ali nije još tiskana.

V. g. Pavišić G. — Knjigu „O uporabi dropa", poslali smo vam.

V. g. M. R. — Vaš odgovor na pitanje 75 stigao je prekasno za ovaj broj, jer se odgovori bili već složeni. Priobćiti ćemo ga u budućem broju. Hvala Vam!

V. g. Tomić N. — Sulla je jedna vrst sočivnice, znanstveno se zove *Hedysarum coronarium*, uspjeva izvrstno na suhim zemljam, gdje drugo djeteline nemogu da uspjevaju. Radja obilno, i to takovom krmom, koja je vrlo sočna i hraniva, i koju sve domaće životinje lakomo jedu. Potvrde li se kušnje, koje su izvedene u Algiru i u južnoj francezkoj, nema dvojbe, da će i za naše predjele biti sulla rastlina budućnosti. Za južne suhe predjele i zemlje vapnenaste naravi valja sijati vrst crljena cvieta.

V. g. Milić T. — Nastojali smo da vam zadovoljimo. Primiti će te onaj cienik izravno, ali otvoreno rečeno nemislimo, da su u vašoj okolici takovi putevi, na kojimi bi se uspješno mogla rabiti kola na motor.

V. g. Bužančić I. — Broj 12 i knjigu „O uzgoju i njegovanju cvieća" poslalismo. Mi vam savjetujemo da kušate gnojenje umjetnim gnojevim i uvjereni smo, da ako ih budete rabili po naputku, da se nećete pokajati.

V. g. Filipović T. — Djelimo vaše mnienje, da sve ono što se drugovdje može učininiti, da se to i kod nas može učiniti, ali nemislimo da se svaka po kalupu može odapitirati, nego smo uvjereni, da svaku valja temeljito proučiti i promozgati, pa je prilagoditi našim odnošajim, koji su u mnogo čem različiti od drugih.

U ZADRU, 1896. Brzotiskom Narodnoga Lista.

Godina XV. Izlazi na 1 i 16 svakog mjeseca Broj 18.

GOSPODARSKI POUČNIK

Obće blagostanje zavisi o blagostanju pojedinca a temelj blagostanju pojedinca, jest razboriti rad uz vještu uporabu nauke i izkustva.

Upraviteljstvo lista je u Zadru

Predbrojba u *Austro-Ugarskoj* st[illegible] for. na godinu, u *Inozemstvu* 8 franakâ na godinu. *Uvrstbe* plaćaju se 8 novč. po redk[u] za prvi put, a svaki sliedeći put 3 novč. redak. *Clichè* računaju se 5 novč. po centimetru četvornom.

[U]pravitelj i Izdavatelj: PETAR L. BIANKINI

Odgovorni urednik: NIKOLA ŠIMIĆ

Pisma, naputnice itd. itd. upravljaju se *Upraviteljstvu Gospodarskog Poučnika u Zadru.* — Rukopisi se nevraćaju.
Predbrojba je obvezna za godinu danâ, a izplaćuje se u Zadru.
Tko nepovrati prva dva broja obvezan je predbrojbi za godinu dana.

ZADAR, 16 Rujna 1896. Ciena je listu 3 fiorina na godinu. ZADAR, 16 Rujna 1896.

NAŠE OPAZKE.

Ljetos je započela vlada jesensku sezonu, odnosno sezonu rodne godine 1896 i 1897 nudjanjem sjemena od ljekarice i rumene djetelino uz obaljenu cienu od 50 po sto, i nudjanjem Thomasove troske ili Thomasova fosfata, uz popust od 10 po sto.

Ovakova odluka vlade, i ako, što se tiče nudjanja sjemena uz obaljenu cienu, nije nova, svakako je hvale vriedna, jer kako se čuje od ljudih, koji vladi bliže stoje, ovim se počimlje provadjati i ostvarati nova gospodarstvena osnova ili program za unapredjenje gospodarskih odnošaja u Dalmaciji.

Nama se čini, da je opredieljen vrlo kratak rok prijave i za sjeme i za trosku a da je objava, recimo otvoreno, odveć kasno objavljena.

Svaki se je gospodar u ovom zemanu već odlučio što će na kojoj zemlji gojiti i sijati, i da nije po sriedi pitanje novca potrebita za dobavu i izplatu sjemena i troske.

Naši gospodari, izim malih iznimaka, oskudievaju gotovinom, pa je red da za dugo vremena skupljaju groš do groša i za najnuždnije potrebe; da se je dakle objava u pitanju priobćila nešto prije, ili da se je produljio rok dojave, bio bi se bez dvojbe veći broj gospodara prijavio za sjeme i trosku, nego li će ih se prijaviti u ovom zemanu i u kratko opredieljenom roku.

Po našem shvaćanju ni izbor sjemena, kojeg se nudja uz obaljenu cienu nije bio najprikladniji za naše odnošaje. Posve je ograničena kod nas površina onih zemalja, na kojimi bi ljekarica dobro uspjevala, a to i jer nisu dostatno dubloko obradjene, i jer trpe ljeti od suše; a rumena djetelina, gdje je dosad kod nas sijana, sasvim je izrodila.

Na našim je stranam odgovorila dosad meteljska (*Medicago media*) puno bolje od ljekarice (*Medicago sativa*), gospodari su i na lošijim zemljam bili zadovoljni uspjehom postignutim meteljkom.

Bilo bi po našem shvaćanju uputnije, da se je malko više proširio izbor djetelina, e da si gosp dari mogu izabrati vrst, koja bi im po svojem sudu i izkustvu bila prikladnija. Čudi nas takodjer, da se nije ponudilo sjemena od Sulle (*Hedysarum Coronarium*), koja je vrlo prikladna za naše predjele, i koja obilno radja i na lošim zemljam južne Francezke i Algira. Sulla crljena cvieta i na posve suhim zemljam, za najveće suše, odolieva izvrstno i radja su 80 do 120 metričkih centih izvrstna siena po hektaru, koliko se jedvice postizava od ljekarice i kad je zasijana na dobroj zemlji, koja se za ljetne suše može natapati. — Što se tiče umjetnih gnojiva, dobra je da se je započelo Thomasovom troskom, ali kad naše zemlje ne oskudievaju samo fosfornom kiselinom, nego i pepelikom i dušikom, bilo bi daleko praktičnije, da se je odmah počelo nudjati Thomasovu trosku sa kainitom i kilskom salitrovinom.

Barem se je moralo početi nudjanjem Thomasove troske i kainita, jer se obično oba ta gnojiva skupa rabe i jer veći dio naših vapnenastih i krševitih zemalja oskudieva i fosfornom kiselinom i pepelikom. Tim b[i] se načinom bili počeli gospodari priučavati nekom redu u gnojenju, a i uspjeh od gnojenja bio bi sigurniji, kad bi zemlja dobivala skupno oba glavna hraniva, i da nije posriedi za naše odnošaje velika korist, koja se postizava gnojenjem kainitom i drugim pepelikovim gnojivim, povećanjem vlage u zemlji.

Po našem shvaćanju nije se praktičnog stanovišta polozilo, kad se je za ponudjeno sjemenje obalilo cienu za 50 po sto, a za trosku samo 10 po sto.

Naše su zemlje postale neplodne baš s nestašice gnoja, a i najbolje sjeme izrodi na jalovoj zemlji.

Da se postigne svrha imalo se je najprije postaviti gospodare u mogućnosti da dodju do jeftina i dobra gnoja, jer je trošak za gnoj daleko veći od troška za sjeme, a povoljnih uspjeha postizava se samo na dobro pognojenoj zemlji.

Popust od 10 po sto na cieni Thomasove troske, smiešan je, jer na opredieljenu cienu od fior. 3 novč 20 po metričkoj centi, predpostavlja se ciena od f. 3·50, te taj postotak iznaša za svaku metričku centu fior. 0·30, a za 100 metričkih centa fior. 30; a takav mali popust na cieni, kojeg si svaki gospodar sam može steći, nemože da nikoga primami, oso-

---

PODLISTAK.

Katekizam Gospodarske hemije

od

D.ra E. WILDT-A

Ravnatelja agrikulturno-hemičnog pokušališta u Poznanju.

Po šestom izdanju njemačkog izvornika proveo

F. RADIĆ

Učitelj strukovne učionice u Korčuli.

(*Nastavak vidi broj 17*).

Kad se upotrebljuju uljane komine za hranu preživača uz povrće kolikoće korienjača ili njihovih zaostataka nakon ukoriščivanja istih, treba na to paziti, da životinje budu primati osjem toga dostatnu kolikoću suhe krme za izpunjivanje probavne cievi; a koristan je i dodatak soli za podraživanje probavne djelatnosti.

381. U kojem se obliku ukrmljuju uljane komine?

Uljane komine prodavaju se ili u obliku krupno smrvljenom pomoću tučka, suhe, pomiešane s drugim tvarima; ili se drobnije satarene davaju ukvašene u vodi ili u dropu, kao piće.

382. Koje se vrsti uljanih komina običnije ukrmljuju?

Repične komine, lanene, komine od pamučnoga sjemenja, od podzemnice maslovite, paomove komine i kokosove komine (i bričke, pašćice ili maslinove komine).

Dočim se je prije ulje vadilo iz sjemenja jedino tieštenjem, vadi se često u novije doba sumporovim ugljanikom i benzinom, nakon što se je prije dobro samlilo sjemenje. Od toga proiztičući zaostatci dolaze u trgovinu pod imenom bezuljevita repičina brašna, bezuljevita paomova brašna, brašna od podzemnice maslovite itd. Ta se brašna razlikuju od kominâ u svojem sastavu samo nizkom sadržinom masti, koja iznosi samo 3-4 po sto.

383. Što treba da se napomene obzirom na repičine komine?

Repičine komine pripadaju onima koje imaju najveću sadržinu bjelančevine, i sadrže večinom 30 do 33 po sto proteina — 8 do 12 po sto masti. Iztaknuti je da se u repičinim kominama u stanovitim okolnostim rašćenja tvore osobite tvari, koje pri doticaju s toplom vodom razvijaju jedko neko ulje (eterično gorušičino ulje), koje natjeruje suze na oči, i koje uljezavši u tielo u većoj kolikoći može da izazove upale želudca i tankoga crieva. Pri iztieštenju ulja te tvari zaostaju u kominama pa mogu tad pri ukrmljivanju kominâ da djeluju štetonosno po zdravlje životinjâ. One davaju kominama i oštar neki okus, tako da jih marva ne ždere drage volje, te se na primanje navlaš ovećih kolikoća priučava tek malo a malo. Sadržina takovih tvari, koje u ostalom mogu da potiču i od trizalja (Hederich) ili gorušičina sjemenja koje se nahodi u repici, najbolje se razaznaje, pomiešavši stučene komine toplom vodom i pokrivene u čaši ostavivši jih da stoje za ¼ sata. Miešajuć kašicu zatim šibicom čisto se pojavljuje oštri gorušičin vonj. Kad se takove tvari nahode tek u nezatnoj kolikoći, kao što je to slučaj u vrlo mnogim repičinim kominami, onda se komine mogu doisto ukrmljivati, ali treba da to biva samo oprezno i u suhu ne raztopljenu obliku jer se tako izbjegava tvorenje gorušičina ulja; ali tvarih iz kojih nastaje gorušičino ulje nahode se kadgod u tako znatnoj kolikoći, da se treba podpuno okaniti ukrmljivanja kominâ.

U repičinom brašnu koje je postalo vadjenjem ulja pomoću sumporova ugljanika ili benzine odalečuje jednu od tvari koje ga pripravljaju. *(Sliedi).*

bito ne kod nas, gdje gospodari oskudievaju novcu i neshvaćaju koristi od umjetnog gnojenja.

Nego baš za Thomasovu trosku, moramo primjetiti, da je naznačena ciena od fior. 3 novč. 20 po metričkoj centi odveć visoka, i neznamo si protumačiti tako visoku cienu nego valjda tim, da se troska nenabavlja izravno na izvoru, ili da se prevaža odveć dalekim i skupim putem.

Mi n. p. za naše potrebe, i one naših prijatelja nabavljamo Thomasovu trosku sa zajamčenom sadržinom od 15 do 17 po sto (P_2O_5) ukupne fosforne kiseline, a najmanje 15 po sto sadržine fosforne kiseline i $\frac{1}{2}$ po sto tolerancije za analize; u prah smrvljenu za 75 do 90 postotsku, a od 75 do 90 po sto topivosti po sustavu Wagnerovu; analizu kod one stacije koju mi odaberemo; i plaćamo ju fiorina 2 svaku 100 kg., izplativo godinu dana po naručbi. Troškovi prenosa za jače količine stoje nas jedva 40 novčića po kvintalu. Razlika je dakle u cieni najmanje za 80 novčića, odnosno za 1 fior. i 10 novč. po kvintalu. Ako je namjera podupirati gospodarstvo umjetnim gnojivim, red je i na njih obaliti cienu za 50 po sto, kako za sjemenje, e da se napram realnoj cieni oćuti neka razlika. *B.*

Uporaba umjetnih gnojiva po kušnjam profesora Wagnera, i njihova izravna djelatnost na povišenje kolikoće ploda.

(Nastavak vidi broj 17).

5. Djeteline i sočivnice.

Dok žitarice zahtjevaju dušik, kao glavnu hranu, te na zemlji inače obilujućoj svim hranivim izim dušika, posve slabo uspjevaju, na takovoj zemlji uspjevaju izvrstno djeteline i sočivnice. Djeteline i sočivnice ne trebuju dušičnih gnojiva, ali traže zato pepelika i fosforne kiseline, i čim sadrži zemlja više pepelikovih i fosfornih solih, tim se jače i bujnije razvijaju.

Opetovane kušnje su dokazale, da grašak radja $1\frac{1}{2}$ puta više zrnja, i do 2 puta više struċja na zemlji pognojenoj fosfornim i pepelikovim gnojivim, nego li na zemlji ne pognojenoj. Gdje se dakle na ne pognojenoj zemlji dobije 10 quintala zrnja od graška, dobije na istoj zemlji 25 quintala zrnja, ako je pognojena fosfornim i pepelikovim gnojivima.

Isto se opaža kod djeteline.

Djetelište, koje ne pognojeno daje u tri kašnje 40 qnintala djeteličnog siena; kad je pognojena fosfornim i pepelikovim gnojivim daje 100 quintala djeteličnog siena po hektaru, ili $1\frac{1}{2}$ put više od nepognojenog djetelišta.

Isti se uspjesi postizavaju prirastom dušika, koji je na zemlji pognojenoj fosfornim i pepelikovim gnojivim do dva puta veći, te u povoljnim slučajevim nadmašuje 200 kg. po hektaru.

Obično gnoje se sočivnice i djeteline su 600 do 1200 kg. Thomasove troske po hektaru, te su 600 kg. kainita ili 150 kg. klorne pepelike po hektaru.

Kilskom salitrovinom ili drugim dušičnim gnojivim ne gnoje se djeteline i ljekarice, nego samo u onom slučaju, kad zemlja ne sadrži baš ništa ili posve malo dušika. Tad se obično rabi oko 50 kg. kilske salitrovine po hektaru, a to u svrhu, da se sočivnice ili djeteline poduprn u svojem prvom razvoju. *(Sliedi).*

Vapno kao gnojivo.

Vapno upotrebljuje se kao gnojivo ili poboljšavajuće sredstvo na svim gnjilastim zemljam, a osobito na onim, koje su od naravi težke i žilave i nesadržavaju vapna.

Vapno za gnojenje rabi se:

1. U obliku živog vapna u komadim.
2. U obliku živog vapna, djelovanjem zraka izmrvljenog.
3. Vapnenim odpadcim tvornica.
4. Vapnenastom zemljom, krečom i laporom.
5. Sadrom.

Živo vapno u komadim sadrži obično 85 do 95 po sto vapna. Valja ga pred porobom zagasiti su toliko vode, da se izmrvi, a onda ga pomješati zemljom. Živom vapnu daje se prednost na težkim i dubokim gnjilačam. Na takovim zemljam, koje obično oskudievaju vapnom, ne samo da povećava sadržinu vapna, ali rahli zemlju i čini ju propustnijom. Na hektar zemljišta rabi se svake 5 ili 6 godine 12 do 20 kvintala živoga vapna.

Da se živo vapno laglje izmrvi u prah metne se obično na stogove, pa ga se polije vodom u razmjeru od 40 litara vode na svaku 100 kg. živoga vapna, a onda ga se pokrije zemljom.

Kad se gnoji živim vapnom zemlja izravno pred oranjem, onda se vapno razaspe po zemlji, ali ako se ima gnojiti ljekarište ili djetelište onda valja držati vapno dulje vremena na zraku, da se napoji ugljičnom kiselinom, jer bi inače odveć živo vapno priečilo tvorbu nitrobakterija.

Izmrvljeno vapno iz japnenica pomješano je obično lugom i zemljanim primjesam, te sadrži 50 do 60 po sto vapna. I ovakovo vapno mieša se zemljom po razsipanju.

Vapneni odpadci iz tvornica nisu uvjek najbolje vapneno gnojivo, jer sadrže vrlo često otrovnih sastavina po bilje, kako n. p. sumporove kiseline ili sumporuih kovina. Ovakove vapnene odpadke valja rabiti u maloj mjeri i kušati prije na malo, dali sadrže sastavina otrovnih po bilje. Gnojenje vapnenastom zemljom, krečinom i laporom ima uvjek svrhu melioracije, koja je skorom uvjek koristna i povećava rodovitost zemlje, jer izim što ju bogati vapnom poboljšava njezina fizična svojstva. Kolikoća po hektaru zavisi od sadržine vapna, a i od toga dali su troskovi prenosa veliki ili mali, i dali zemlji trebuje mnogo ili malo lopora e da bu le poboljšana.

Sadra je jeftino vapneno gnojivo samo onda kad se u blizini može dobiti posve jeftino, ali svaki dan gubi više svoje vriednosti, i manje se rabi za gnojenje.

Kad se gnoji vapnenim gnojivim, nevalja zaboraviti da je vapno razdružujuć gnojivo, koje podupire raztvorbu i potrošak svih drugih gnojiva. D. O.

Imadu li se saditi divlja voćna stabla ili oplemenjena (navrnuta)?

Kad je saditi voćnjak vrlo je važno pitanje, dali je bolje i koristnije saditi divlja stabla ili oplemenjena. Teoretičari bez razlike, tvrde da je bolje i koristnije saditi divlja stabla, dočim praktičari sade obično oplemenjena stabla Vrlo je težko reći, što je uputnije i bolje, i koji se način ima sliediti, osobito ako nisu poznati mjesti podnebni odnošaji, i narav, te vrst zemlje.

Navrnuta ili oplemenjena stabla su mnogo nježnije naravi od oplemenjenih, pa hoće više pomnje i za razsadjivanja i za prenosa i za gnojenja; a od oplemenjenih stabala razsadjenih u voćnjaku pogine daleko veći postotak, nego li od divljih stabala.

Divlje stablo ima potrebu od mnogo manje njege, zadovoljava se i loš om zemljom, pa i da nije duboko prokrčena. I tina je da se znatno sporije razvija, osobito prvih godina; ali kašnje, kad se dobro ukorieni, raste bujno i nadoknadi sve ono, što je prvih godina zaostalo u razvoju, a postotak onih što poginu, je posve malešan.

U praktičnom životu, držati se je sljedećih pravila: U onim mjestim gdje je voćarstvo napredovalo, i gdje se voćke razborito goji i njeguje, savjetuje se saditi oplemenjena stabla; jer se na taj način vidi prije njihov plod; ali nevalja zaboraviti, da oplemenjeno stablo trebuje njege pametna vrtlara, i pićnu zemlju.

U onim predjelim, gdje je voćarstvo u povojim, gdje se nema izkustva velikog, ni vještine u uzgojanju voćaka, gdje se voće slabo njeguje, bolje je saditi divlja stabla. Divlja stabla od naravi odole mnogo više svim nevoljam, i da poginu, nema se toliko štete, koliko kad pogine već oplemenjeno stablo. Istina je, da divlja stabla dolaze za najmanje dvi godine kašnje narod, jer trebaju bar godinu dana, dok se prime, a hoće se druga godina da se razvije navrtak, ali se to zakašnjenje kašnje nadoplati.

Dakle u slučaju nasada, valja se ravnati po mjestnim odnošajim. D. D. B.

Proti otrovanju od ujeda zmije ljutice.

U Dalmaciji ima dosti zmija ljutica, i skorom svake godine padne po koja osoba žrtvom od otrovanja usljed ujeda ljutice.

Proti otrovanju krvi od ljutice preporučaju se razna [illegible]

Je[illegible]stava imadu svrhu, da preprie[illegible]druga da unište djelatnos[illegible]

[illegible] ako su pravodobno i vješ[illegible]biti od koristi, a da se to [illegible]k ujede ljutica valja dozv[illegible]

[illegible]koje znanost i izkustvo savjetuj[illegible]nju od ujeda ljutice preporučaju se sl[illegible]

a) Dok je nekog ujela ljutica, red je da odmah priveže dotično udo, nad mjestom ujeda, i to ili rubcem, ili konopom, ili špagom, i to tako čvrsto da obustavi kolanje krvi na dotičnom mjestu, e da se otrov sa krvi ne širi dalje.

b) Savjetuje se takodjer odrezati ili izrezati mjesto gdje je ljutica ujela; ali se hoće da je nož posve oštar i posve čist; jer je rezanju svrha, toli da se odstrani otrov, koli da se pomogne curenje krvi, a tim da se preprieči da otrov sa krvi prolazi u tielo.

c) Ako se može na brzu ruku zažariti ili usijati komad gvoždja, puno pomaže ter se usijanim gvoždjem progori mjesto gdje je ljutica ujela. U slučaju potrebe, rabi se u istu svrhu glavanj i goruća cigara.

d) Sisanje krvi iz mjesta gdje je ljutica ujela pomaže takodjer puno, ali u tom slučaju valja izpljuvati sve ono što se je izsisalo, i valja biti sigurni, da su i ustne i desna posve zdrava, jer imali i najmanja ranica na njima nastane otrovanje.

e) Izpiranje rane čipavnom žestom takodjer pomaže, osobito ako se čipavna žesta kaplje na kapljice na ranu.

Sva ova sredstva uspješna su samo onda, ako se rabe kroz prvi $\frac{1}{4}$ sata što je ljutica ujela, ako se rabe kašnje bezuspješna su.

Od sredstava, koje se kašnje rabe u svrhu da se oslabe u tielu posljedice otrova jesu:

a) Alkoholična pića bez *razlike. Valja dati* onome kojeg je ljutica ubola da pije što moguće više rakije, ruma ili konjaka, pa neka se slobodno opije.

b) Trajno i obilno gnojenje bilo da se umjetno prouzroči trkanjem ili umjetnom toplinom ili kupanjem u toploj vodi ili vodenom parom. P.

Kupanje konja.

Još se uvjek razilaze mnienja gospodara u pitanju, dali je koristno i zdravo kupati konje ili ne. Ima odlučnih zagovaratelja i odlučnih protivnika kupanju, pa i u ovom slučaju, biti će dobro u slatkoj sredini.

Nema dvojbe, da se za ljetnih toplih i sparnih dana, konji mnogo bolje ćute, ako se kupaju, nego li ako se ne kupaju, samo ako se kupanje razborito pravadja. Kupanjem ne samo da se pere i osvježuje koža, ali se i podupire redoviło izlučivanje kože, što je tako koristno po samo zdravlje konja.

Pa kako što god čovjek mora biti obziran pri kupanju, i držati se pri tom stalnih *pravila,* istih se tih obzira i pravila valja *držati pri* kupanju konja.

Konji se nesmjedu kupati, nakon što su se nahranili, jer je kupanje punim želudcom pogibeljno; isto se tako nesmjedu kupati konji kad su umorni od naporna rada, ili kad su znojni.

Na kupalište valja konje po malo voditi, trka do kupališta ugrijava, i uvjek je pogibeljna, jer ako ne drugo, može izazvati nahladu.

U mrzloj vodi, i za posve hladna zraka nevalja kupati konje; a trajanje kupanja ravna se od topline vode i od topline zraka. Više od četvrt sata kupanja nije za konje, a obično se drže u vodi 5 do 10 časova vremena.

Kad konj počme drhtati znak je to, da je skrajno vrieme vaditi ga iz vode.

Za kupanje konja najbolja su žala i plitke obale, gdje zemlja u vodi postepeno pada, pa se konj malo a malo sve više moči.

Valja takodjer paziti, da u vodi nema oštrog kamenja, granja i takovih stvarih na koje bi se konj mogao ozlediti za kupanja. F. L.

SVAŠTICE

Jesensko gnojenje voćnih stabala, podpomaže puno njihovu redovitost, osobito ako se pognoje raztopinom od 1 kilograma superfosfata i $1/3$ kilograma sumporno kisela kalija u 100 litara vode. Ovim gnojem gnjoje se voćna stabla do konca listopada tri puta u razmaku od 14 dana. Za veća stabla hoće se 2 do 4 zalivača ovoga gnoja, a za manja je dosti 1 do 2 zalivača.

Osladjena voda proti razjedanju vapna. Za gradnje vrlo se često dogodi, da jednome ili drugome od radnika prasne po štogod vapna u oko, što im prouzrokuje boli, jer vapno puno razjedava oči. U takovu slučaju izvrstno je sredstvo i od brže pomoći osladjena voda, t. j. takova voda u kojoj je raztopljeno nešto sladora. Takove osladjene vode kapne se nekoliko kapljica u oko, pa bol odmah zatrne, jer se slador spoji sa vapnom.

Živo vapno proti pliesnu u konobam. Uzme se mali viganj ili sprava za sumporenje loza, pa se izpuni prahom od živog vapna, a onda se praši prama stienam i pukotinam. Ako je konoba dostatno vlažna prah od živoga vapna hvata se stiena i ubija vas pliesan. Ako konoba nije dostatno vlažna, valja poškropiti stiene vodom prije nego li se izpraši vapno. Sljedećeg se dana izperu zidovi vodom.

Izpiranje suknenine. Gazdarice se često tuže, da im se vunena roba, tkana ili pletena s uži za pranja i da požuti; pa da se obično s uži tako, da se nemaže rabiti puno prije, nego li se izdere. Da se vunena roba ne s uži i nepožuti za pranja valja ju prati u daždevici, u kojoj se na svaku 100 litara raztopi 3 kg. marsiljanskog sapuna i 1 do $1\frac{1}{2}$ litar salmiakove žeste.

Uštipavanje boba. Francezki vrtlari uštipavaju bob, kad je u cvatnji, u svrhu, da bolje i obilnije rodi. U tu svrhu kidaju oni vrhove stabaljka, baš u času kad je bob u najvećoj cvatnji, usljed česa se nasedne više i puno jedrijih mohunja.

Izpiranje maslaca radi vonja. Kad se hrane krave repom ili kupusom dobije maslo vrlo neugodan vonj. Taj vonj se dade posve odstraniti, ako se maslo nešto za 2 sata vremena potopi u vodi, kojoj se je dodalo po litri 30 grama salitrovine.

Gospodarske Viesti.

Po nekim mjestim Zadarskog kotara počela je 'jamatva. Grozdje još nije sasvim dozrelo, pa je trganje preuranjeno, ali se obzirom na izvanredno promjenjiva i ružna vremena, dade opravdati nestrpljivost vinogradara, iz bojazni, da im od časa na čas vas trud ne bude uništen, kako što se je mnogim zadnjih dana dogodilo.

* *
*

Ministarstvo je opredielilo fior. 2000 za nagradjivanje pučkih učitelja, koje se budu iztcali u promicanju gospodarstva.

* *
*

Šimun Lovrić, dojakošnji putujući učitelj vinarstva i vinogradarstva, imenovan je strukovnim učiteljem ratarskoga tečaja u Trogiru.

* *
*

Na uvodni članak našeg zadnjeg broja poručuje nam „Smotra" u broju 71 od 2 t. m. „Gospodarski" se je „Poučnik" ugrijao i prenaglio, a u naglosti i pisao na način da se u vidja, kako njemu nije poznato o čemu nikako se radi". Tko je pročitao naš uvodni članak, lako će prosuditi koliko je umjestan ovaj odgovor u ovako ozbiljnom pitanju. „Smotra" nije pobila ni jednog od naših navoda, i nije dokazala, da je uspješniji put i način kojim se udarilo, a kojeg smo mi osudili.

* *
*

Namjestništvo nudja sjemena od ljekarce i rumene djeteline uz obaljenu cienu od 50 po sto, navodom, da će sjeme od ljekarace stajati 32 novčića po kilogramu, a ono od djeteline 18 novčića po kilogramu. Ono nudja takodjer Thomasove troske (fosfata) za gnojenje uz obaljenu cienu od 10 po sto, navodom da će svaku 100 kg. Thomasove troske stajati fior. 3 20.

* *
*

Po statističnom izkazu od 1. lipnja t. g. 1896 zasadjeno je ljetos u cislajtaniji 246,117 hektara zemljišta sladornom repom, od kojih odpada 168,180 hektara na Česku, 64,385 hektara na Moravsku, 6124 hektara na Dolnju Austriju i 3709 hektara na Sležiju i na Galiciju. Lani je bila napuštena gojitba repe na površini od 79,768 hektara, a ljetos je prirasla prama lani na površini 39,582 hektara.

* *
*

Ministarstvo je dozvolilo ljetos da kainit u svrhe gnojenja mogu nabavljati i preprodavati svi trgovci, ne izključivo oni, koji imadu prodaju soli. Ciena je kainita jedan fior. za 100 kg. na solinam u Kaluczu.

* *
*

Izmedju evropejskih gospodara počelo se je u zadnje doba razvijati mnienje, da je zlatna vriednota uzrokom rastuće gospodarske krize.

* *
*

Gospodarsko družtvo u Beču držalo je dne 1 t. m. jednu izvanrednu glavnu skupštinu, u kojoj se je razplodjalo o uzrocim opadanja ciena žitija. Barun Gadenus, poslje nego li je navco sve uzroke opadanja ciena žitija, predložilo je obranbenu carinu kao jedino sposobno sredstvo. Vitez Hohenblum je predložio posvemašnju zabranu uvoza prekomorskih žitija, a ministar poljodjelstva je predložio sredinje evropejski obranbeni ugovor i dokinuće termin prodaja i burzovne igre žitijam.

* *
*

Dne 13, 14 i 15 t. m. obdržavao se je u Heilbronu kongres njemačkih vinogradara, na kojem su se razpravljala i pretresala sljedeća pitanja: 1. O uplivu podpunog vrienja na biela vina, i o uplivu kasnog pretakanja na rusa vina (opole) i crna vina. 2. O čišćenju (bistrenju) pomućenog vina, i o oduzimanju boje tamnem vinu. 3. Jeli uputno prisilno škropljenje vinograda proti peronospori? 4. O teku što prima vina po dugi i čepu. 5. O gnojenju vinograda obzirom na zeleno gnojenje. 6. O uporabi ugljične kiseline u vinarstvu. 7. O naknadnom vrienju neprevrela vina.

* *
*

U Rudlofzellu na Bodonskom jezeru u Badenskoj obdržavala se je dne 15 t. m. smotra Simenthalskih goveda gornje Bavarske. Smotri su prepuštena samo ona goveda providjena redovitim maticam o porieklu. Na smotri je odkupljeno 60 najljepših telića za 19,000 maraka.

* *
*

Ugarsko ministarstvo za poljodjelstvo izdalo je svietsku statistiku o ljetošnjoj proizvodnji i potrebi žitija, a osobito pšenice i raži, iz koje proiztiče:

	Pšenice	Raži
	miljuna kvint.	
Ukupna svietska potreba 1896 god.	671·8	240
Ukupna svietska proizvodnja 1896 godine	632·25	300
Pretečak u zemljam koje izvažaju	86·35	—
Potreba u zemljam koje uvažaju	121·90	—
Potreba nepokrivena	35·55	40

Po ovom imala bi ciena pšenici porasti, dočim pada.

* *
*

Primili smo zahvalnošću „Izvješće o kr. Gospodarskom i šumarskom učilištu i Ratarnici u Križevcih" za školsku godinu 1895-96 koje je vrlo pomnjivo sastavljeno, iz kojeg se razabire, kako to naše najprvo učilište orijaški napreduje. U izvješću je vrlo interesantna statistika o današnjem zanimanju izučenih ratara, iz koje se razabire, da se skorom 75 po sto izučenih ratara, i danas bavi istim zanimanjem, za koje je primilo uzgoj.

* *
*

Ljetos bilo je u Dalmaciji 12 stanica za oplodjivanje kobila državnim pastucim. Na tih stanica stajahu na razpoloženje 24 pastuha, ili po prieko 2 na svakoj stanici, a oposali su 912 kobila; te je poprieko svaki pastuh zapasao 36 kobila.

* *
*

Iz izvješća ministarstva za poljodjelstvo razabire se, da je u Cislajtaniji bilo zaposleno 1895 godine 327 putujućih učitelja, koji su držali 5119 raznih predavanja, a tim predavanjim je prisustvovalo ukupno 324,000 slušatelja.

Pitanja i odgovori „G. Poučnika".

A. Odgovori.

75. Koja su najbolja i najjeftinija sredstva za čuvanje i uzdržavanje gnoja? Koliko takovih sredstva trebuje, i jesu li skupa?
I. S. u T. (Slavonija).

Na vaše pitanje evo ponovno odgovora i to po pregledu što ga Dr J. Holdefleisz dava o postignutim uspjesima glede sredstava i načina čuvanja gnoja na temelju kušanja izvedenih u Waagenu. On navadja: a) Gubitak ustrojnih tvari iznaša kod gnoja čuvana bez svake primjese isto toliko, koliko kod gnoja kojeg se bilo posulo zemljom t. j. po prilici 30 po sto od sve količe ustrojnih tvari. b) Ako se gnoj posiplje superfosfatovom sadrom, onda se gubi nešto manje ustrojnih tvari t. j. 22·5 do 23 po sto i to 22·5 po sto ako se ne polijeva osokom, a 25 po sto ako se polijeva. c) Još se manje ustrojnih tvari gubi iz gnoja ako se gnoj posiplje kalijevim solim. d) Iz gnoja čuvana bez ikakve primjese, gubi se dušika: ako ga se nije poljevalo osokom 23·4 po sto; a ako se je poljevalo osokom 13·6 po sto od ukupne prvobitne količe dušika. e) Zemlja primješana gnoju uzčuva skorom v s dušik; gubitak iznaša samo 1·8 do 2 po sto, koji po svoj prilici izhlapi u obliku prosta dušikova plina. f) Primjesom superfosfatove sadre i kalijevih solih, i ovaj je gubitak isključen. g) Kad se razborito čuva gnoj, na bilo na koji način uvjek se uz amonijak stvori i nešto salitrovine; ali je količa jako različna i zavisi toliko od primjese, koliko od toga dali se je gnoj poljevao osokom ili ne. Najviše se salitrovine stvara u gnoju, koji je bio posut zemljom; skorom polovicu manje salitrovine stvara se u gnoju, koji je posut superfosfatovom sadrom, a najmanje salitrovine stvara se u onom gnoju, koji je posut kalijevim solim. Ako se gnoj škropi ili polijeva osokom, onda se stvara manje salitrovine. h) Kako se rastrošbom dušičnih tvari stvara amonijak i salitrovina, tako se djelovanjem sitnih organizama stvaraju opet dušične ustrojne tvari. i) Najsvježiji je i najmanje rastrošen gnoj koji se čuva kalijevim solim. *M. R.*

80. Šunke i slaninu napali mi crni moljci, i čine mi veliku štetu. Molim vas

ima li sredstvo proti takovim moljcim, i kako da uzčuvam slanínu i butine z trave?
F. T. u O. (*Pelješac*).

Šunke, slanina i sve drugo posoljeno i posušeno meso, dade se su posve malo pomnje uzčuvati od moljaca. Moljci potiču od jajašca, koje snese kukac onog moljca. Ako so dakle meso posoljeno i prokadjeno na dimu namaže sa gustom razsoli, koju se napravi od kuhinjske soli i vode, uz primjesu od raztopine salicilne kiseline neće ga moljci napadati. Raztopina salicilne kiseline prirednjuje se tim što se raztopı 6 grama salicila u ½ litre vinovice (špirita). Ako su se na šunkam i slanini već pojavili moljci, onda valja prije sve dobro izprati, pa prosnšiti, a onda namazati gorinavedenom razsoli. Šunke i slanine i sve druge vrsti posoljena i posušena mesa, čuva se najbolje na hladnu mjestu, gdje se ovjese, i zamotaju ili prošiju u ridku tkaninu.

81. Ljetos nam je crv dosti jako napao loze, osobito u nekim vinogradim. Molim vas, koji je najuspješniji postupak, i koja su najbolja sredstva proti crvu loze, a da se izkorieni?
I. N. u S. (*Hrvatska*).

Proti crvu valja se počet boriti odmah kad se reže vinograd; zarezanja odstrani se sa panjeva sva stara kora, u kojoj se lepurica iz koje potiče crv najradje udomljuje, pa se sve izgori. Odstranjivanje stare kore sa panjeva ili se obavlja rukom, ili rukavicam kožnatim, ili onim *Sabatè*, koje su opletene od gvozdene žice. Opetovane kušnje su dokazale, da sa rukavicam *Sabatè* može jedan radnik kroz sat radnje odstraniti koru sa 70 panjevá nizko gojenih, ili sa 35 panjeva visoko gojenih loza Još se bolji uspjeh postizava proti crvu, ako se panjevi, pošto nego li se odstrani stara kora, namažu sa gustim vapnenim mliekom samim, ili uz pridodatak od 2 do 3 po sto kamenog ulja. Gdje je običaj kolčiti i takljati vinograd, tu valja i kolce i taklje razkužiti. Sve ono što se odstrani, kako što i stare vezove, valja pokupiti i izgoriti. I dobro duboko kopanje vinograda pamaže proti crvu, jer čim se dublje prekopa, tim dublje ostanu zakopane kukuljice crva, i sigurnije poginu. Kad se u proljeće pojavu lepurice crva onda najviše pomaže, ako se po vinogradu postavi plitica sa malo razvodnjene kvasine (octa). Lepurice crva su jako lakome na kvasinu, pa nalitaju do plitice i utope se. Ovaj se je način pokazao vrlo uspješan, jer se u svakoj plitici, svake noći utopı 20 do 40 lepurica. Crve izravno ubijati nešto je teže. Najbolje je još gnječiti crve izravno ili klištacam, kad ih se opazi zapredene na resi ili grozdovim. Od otrovnih sredstava protiva crvu, koja se mogu rabiti u proljeće, najbolje je ono sredstvo koje preporuča Defour, a koje se priredjuje, ako se pomješa:

Mekog ili mazavog sapuna	3	klgr.
Praha od buhača	1.5	„
Vode	100	Litara

Ovo se sredstvo škropi po resi i grozdovim, koje su napali crvi, a ubija ih sigurno. Crvi drugog pokolenja žive ponajviše u zrnju, pa ih je mnogo teže tamaniti.

82. Molim vas jeli istina, da gnoj imade izravna upliva na dobrotu i tečnost povrća? Kojim je gnojem najbolje gnojiti pojedine vrsti povrća?
A. K. u P. Istra).

Stvar je doneklen istinita, a opet nije sasvim istinita, jer zavisi u prvom redu od vrsti gnoja. Svježa gnojiva nisu uputna za svako povrće, a tako ni ljudske izmetine, ni osoke. U obće čim je zdreliji gnoj, odnosno čim je više raztrešen, tim se manje čuje u povrću, ali i način porabe gnoja je odlučan. Pomješa li se gnoj dobro zemljom, pa da je i žešći, njegov je upliv daleko manji na povrće, nego li, ako se izravno rabi. Ono povrće od kojeg se izrabljuje lišće ili zeljasti dio, kako što je kupus, cvjetača, vrzina, loćika, štrba, selen itd. ljubi friška gnojiva, osobito takova, koja obiluju dušikom. Povrće od kojeg se izrabljuje korien, lukovice ili gomolji, kako što su repe, rodakve, luk crljeni i češnjak, krompir itd. ljube zdrio gnoj, ili još bolje takovu zemlju, koja se je predjašnje godine pognjojila. Ove vrsti povrća ljube ponajviše fosforna i pepelićna gnojiva. Povrće koje se goji radi sjemena (zruja) kao grašak, pasulj, leća, bob itd., ljube takodjer fosforična i pepelićna gnojiva, dočim si dušik same priškrbljivaju. Nije stoga uputno cielu baštu jednom samom vrsti gnoja n p. stajskim gnojem gnojiti, jer se onda nebi imalo dostatno koristi, a i nebi sve povrće dobro uspjevalo. Uz stajski gnoj ili mješanac valja vrt gnojiti i sa raznim pomoćnim gnojivim, a Wagner preporuča, da se svaki ar (100 m²) vrta pognoji sa 3 kg. superfosfata od 17 po sto, 1½ kg. klorne pepelike i 2 kg. sumporno kiselog amonijaka.

83. Molim vas jeli Lavalova sprava za muzenje krava odgovorila u praksi? Kako djeluje; kol ko se krava može jednom takovom spravom izmusti, i jeli takovo umjetno dojenje od zlih posljedica po dojnost krava?
U. E. B. u B. (*Bosna*).

Sudeć po izvještaju kluba njamačkih gospodara Laval ova sprava za muzenje krava odgovora izvrstno, premda se još radi raznih predsuda nije dostatno raširila. Iz opisa se razabire, da je Lavalova sprava za muzenje gradjena na takav način, da čin muzenja istom, jednak je posve činu sisanja telića, a uzto se mlieko ne brlja. Najveća prednost Lavalove sprave za muzenje jeste ta, da se s njom može od jednog puta pomuzti deset krava, a to je od velike koristi i od neprocienjive vriednosti za velika gospodarstva, gdje se veliki broj krava goji. I druga je prednost te sprave, da dok se omuze jedna krava, može se bez dangube podmetnuti druga. U Stockolmu na imanju rečenog D.r de Laval ima u poral i pet takovih sprava za muzenje krava, koje sve kreće i drži u radnji jedna sama makina, pa se na jedanput muze 50 krava.

B. Nova pitanja.

84. Kod nas čine konservu od patlicana (pomodora), ali nemože da se uzdrži dobra za mnogo vremena; molim kako se ima postupa i za priredjiv nja rečene konserve, a da se nešteti? Imali kakva sprava za tištanje patlicana? Gdje ze nabavlja, i koja joj je ciena?
P. B. u D. (*Dubrovnik*).

85. Ovo je treća godina da kajsije zametnu plod. pa kašnje izk žljavi i odpadne. a liš'e požuti i pokrije se crnim pjegam; molim vas, što može biti ovome uzrok; te kako da ovo zlo predusretnem?
A K. u S. (*Kaštela*).

86. Vinograd mi zatravljuje trstika. molim vas, kako da ju izkorienim?
A. K. u S. (*Kaštela*).

87. Namjeravam zasaditi šljivik za proizvadjanje šljivovice. Trebujem u tu svrhu do 500 stabala šljiva. Molim vas, koje su vrsti šljiva najbolje, odkle da ih najlaglje nabavim i kako da ih zasadim e da dobro uspjevaju?
G. V. u G, (*Boka*).

88. Jeli od kakove koristi za vino odstranjivanje petalja i čegalja iz masta prije vrienja? Kako se najlaglje odstranjuju ti djelovi, i zašto se dadu upotrebiti?
F. I u J. (*Split*).

89. Molim vas. kada da zagnojim stajskim gnojem vinograd. koji je pjeskovit a zemlja crljena. Bili bilo dobro, da po gnojenju zasijem bob. pa kad dozrije da poberem mohunje, a strnje s lišćem ostavim neizguljeno?
I. M. u V. (*Šibenik*).

90. Molim vas hoće li dobro uspjevati bajame, ako ih zasadim na krčevini, koja je puna ikalje i krševita a crljena? Jeli potreba pred sadnjom pognojiti stajskim gnojem ili kašnje i nakon koliko vremena? Jeli bolje saditi sjeme i ne presadjivati, ili ga presadjivati?
I. M. u V. (*Šibenik*).

☞ Odgovori na javna pitanja kao i nova pitanja, primaju se rado od svakoga, pa i ne bili predbrojnici.

OTVORENI DOPISI
GOSPODARSKOG POUČNIKA.

Predplatili su predbrojbu do konca godine 1896.

P. N. gospoda: Ilić S. — Samardžić N. — Občina - Opuzen — Ternovac A. — Bielić F. — Mikolić T.

V. g. Obradović M. — Broj 10 i 12 poslali smo vam iznovice.

V. g. Ćorić N. — Onako je sasvim u redu. Za ono drugo hoće se predhodna dozvola, inače moglo bi se imati neprilika.

V. g. Kotoraš O. M. — Knjižicu „Duhan" poslali smo vam.

V. g. Bušić T. — Nansen se nije dotakao sjevernog stožera, ali mu se je znatno približio. Njemu je još falilo do stožera nešto 60 geografičkih milja, jer je bio do 4 stupnja i 20 minuta od stožera.

V. g. Žanić A. — Knjigu „O uporabi dropa" poslali smo vam.

V. g. Mirković N. — Ima više makina za pisanje. Nekim se piše još brže, nego li perom. Naravski hoće se nešto vježbe. Najbolja, a i najjeftina makina za pisanje rekbi da je „*Graphic*". To je po kaživanju sasvim jednostavna i prilično jeftina makina.

V g. Frankić L. — Cvieće gojeno u grastam čuva se od puževa, ako se po zemlji pospe pepela (luga) ili živoga vapna. Ni balavi poževi neće lako preko pepela ili živoga vapna.

V. g. Nikolić A. — Knjigu „O uzgoju i njegovanju cvieća" poslali smo vam. O onom grmlju ima govora na strani 915.

U ZADRU, 1896. Brzotiskom Narodnoga Lista.

Godina XV. Izlazi na 1 i 16 svakog mjeseca Broj 19.

GOSPODARSKI POUČNIK

Obće blagostanje zavisi o blagostanju pojedinca a temelj blagostanju pojedinca, jest razboriti rad uz vještu uporabu nauke i izkustva.

Upraviteljstvo lista je u Zadru

Predbrojba u ... *Ugarskoj* stoji 3 for. na godinu, u *Inozemstvu* 8 franakâ na godinu.
Uvrstbe plaćaju se 8 novč. po redku za prvi put, a svaki slieđeći put 3 novč. redak. *Clichè* računaju se 5 novč. po centimetru četvornom.

Upravitelj i Izdavatelj: RETAR L. BIANKINI

Odgovorni urednik: NIKOLA ŠIMIĆ

Pisma, naputnice itd. itd. upravljaju se *Upraviteljstvu Gospodarskog Poučnika u Zadru.* — Rukopisi se nevraćaju.
Predbrojba je obvezna za godinu danâ, a izplaćuje se u Zadru.
Tko nepovrati prva dva broja obvezan je predbrojbi za godinu dana.

ZADAR, 1 Listopada 1896. Ciena je listu 3 fiorina na godinu. ZADAR, 1 Listopada 1896.

Jamatva.

Skorom po svoj Dalmaciji trga se grožđje po vinogradim, a na nekim mjestim je već dotrgano. Viesti, koje nam dolaze iz raznih strana pokrajine, sasvim su protivne, jer dok se jedni hvale, da nalaze više nego lani, drugi kukaju, jer nenalaze ni toliko, koliko se hoće za domaću potrebu.

Ovo razlika u dohodu nezavisi od rodovitosti vinograda, nego od raznih nepogoda vremena, koje je ljetos bilo nestalno, promienljivo i ružno, da sličnom nema pametara. Na proljeće s jednog na drugi kraj pokrajine bili su vinogradi liepo iznieli, te se prikaživala dobra godina; ali rano udarile obilne i česte kiše, koje su izazvale toliku peronosporinu zarazu, da se je hotjelo baš željene ustrajnosti u škropljenju, a da joj se odoli.

Tko je rano škropio, taj je sve spasio, dočim su gore prošli oni, koji su kasno škropili, a posve zlo oni, koji nisu škropili. Ali sve zlo nije bilo ljetos ni od same peronospore; na nekim mjestim, usljed obilne vlage od kiša pojavio se lug (nedića), na drugim mjestim palac i crv, a gdje je prošlo bez svega toga otukla je krupa, ili iz proloma oblaka, razderala voda i zemlju i panjeve, i naniela tolike i takove štete, koja se neda ni procieniti, ni nadoknaditi, a čije će se posljedice osjećati za više decenija.

Neka su mjesta, tako postradala, da je nastala prava ekonomična nevolja, pak dok će u dotičnim mjestim narod zlo provesti godinu, po drugim mjestim, koja su bili prištedjeni biti će obilnosti.

Ovakova razlika u prihodim godišnjim izmedju raznih mjestija porameéuje ravnovjesje u cieloj našoj narodnoj ekonomiji, pak može biti od nedoglednih posljedica za pogodjena mjesta.

Mi neznamo, što se misli učiniti, da se pomogne postradalim mjestim, ali znamo da se u drugim zemljam u sličnim prigodom pruža brza i izdašna pomoć.

Takova pomoć, nesmje da ide samo za tim, da se postradale od glada spasi, ali i da im se pruži mogućnost, da se opet gospodarstveno pridignu. U naravi je čovjeka, da klone duhom, kad ga pritisne velika nevolja, a veće nevolje nema za gospodara, nego kad mu krupa sve hametom potuče, ili mu voda sve trude i svu imovinu raznese i razdere.

U naprednim zemljam, izim oprosta od poreza, dobivaju nastradali izravne pomoći, da im se doneklen nadoknadi šteta, ali ih se sa strane države obskrbljuje sa bezkamatnom glavnicom, u svrhu da se opet gospodarstveno urede.

Što se misli kod nas učiniti, za tolika ubava mjestija, koja su ljetos grozno nastradala; i kako ih se misli pomoći, neznamo, ali se nadamo da neće ostati na sami odpust poreza, i na koju malu novčanu pripomoć, nego da će država priskočiti u pomoć jačim novčanim svotam, e da se nastradali obodre i opet gospodarstveno pridignu.

Evropa i njezini takmaci.

(Nastavak vidi B.r 17).

Koliko tim gube engležke tvornice, dokazom su ove brojke, uzete iz službenih izvještaj. Po istim sada u Lancashiru radi 67 tvornica pamuka sa gubitkom: ti gub'to dosižu 411.000 funtih sterlina na godinu, čim istodobno 31 tvornica japanska u području konsulata Osaka Yogo donijele su 8 do 28 postotska, a prosječno 17 postotaka dividende. U ovoj 31 tvornici radilo je 5780 mužkih i 19.219 ženskih, s prosječnom nadnicam od 45 centima za mužke, a 21 centim za ženske i to u srebru.

Sravnimo sada izravni promet pamučne robe indijske s onim engležke na Istoku, za vrieme od god. 1881 do 1891.

Iz Velike Britanije izveženo je te robe u Kinu i Japan: 1881 godine za 47.500.000 funti šterlinga, a 1891 godine, za 28,000.000 funtih šterlinga.

Iz Indije u Kinu i Japan: 1881 godine, za 28,500.000 funti šterlina, a 1891 godine, za 165,500.000 funti šterlinga.

Kako se je ogromno povećao izvoz na korist Indije, a kako je pao na štetu Engležke? U samih devet godina umanjio se je izvoz engležke robe gotovo za polovicu, dočim je istodobno porasao onaj Indije od 28 na 165 miljuna funtih šterlinga.

„Odavno već", dodaje R. Lavollé, kojemu imamo da zahvalimo ove podatke „prieti propast europejskom radniku od amerikanskoga stroja, ali za ovim sliediti će uništenje i jednog i drugog prstima okretnog japanskog radnika, koji se zadovoljuje nadnicom od nekoliko kopejka i koji živi od šake riže". Velika vještina radnikâ na istoku i njihova izvanredna umjerenost su već obćenito poznate. Od dva jednako sposobna radnika onaj ima premoć koji je umjereniji. Koliku li dakle premoć imadu indijski i japanski radnici nad našim! Te pasmine se i izvanredno plode, dočim bijela pasmina razmjerno opada, pa se već danas nameće pitanje, što li će biti od Evrope onog dana, kad stanu žute pasmine, oboružane svojim vlastitim usavršenim proizvodima prodirati i poplavljivati na naša tržišta? Po našemu mnienju, to doba je još daleko, ali se u stvari nesmiemo varati jer častohleplje i brojni razvitak tih pasmina imade za Evropu težkih posljedica.

PODLISTAK.

Katekizam

Gospodarske hemije

od

D.ra E. WILDT-A

Ravnatelja agrikulturno-hemičnog pokušališta u Poznanju.

Po šestom izdanju njemačkog izvornika preveo

F. RADIĆ

Učitelj strukovne učionice u Korčuli.

(*Nastavak vidi broj 18*).

384. Kojemu su krivotvorenju izložene repičine komine?

Repičine komine se isto kao i razne vrsti mekinjâ, miešaju često pržinom, koje se kominama dodaje do jedne trećine njihove težine, kao što i sjemenjem korova. Ovo je zadnje ovdje pogibeljnije nego li u mekinjama, jer ono, sadržano nesatrveno u uljanim kominama, prodje kroz probavnu ciev životinjsku, a da neizgubi klicavost, i tako pri posipanju gnoja doprinaša k umnažanju korova po zemljama.

Sitnozorom se lahko može razpoznati sjemenje korova, dočim se pojača sadržina pržine ukazuje pomiešanjem uprašenih komina s vodom, jer pržina rad veće težine pada najdonja u posudama. Velika količina pržine ne samo što umanjuje vriednost kominâ nego može da djeluje i štetonosno po zdravlje stoke.

385. Po čemu se lanene komine razlikuju od repičinih?

Lanene su komine obično ponešto oskudnije bjelančevinom nego li repičine, ali posjeduju puno blažiji okus, i zato, premda jim je već i ciena ponajviše skuplja, zaslužuju prednost za stanovite svrhe. Upotrebljuju se navlaš pri uzgajanju teladi i ždriebadi, ali se mogu isto tako dobro upotrebljavati i pri odhranjivanju kravâ muzarâ i pri tovljenju, ako nije odveć znatna razlika u cieni.

386. Jesu li i lanene komine podvrgnute krivotvorenju?

Radi njihove obično skuplje ciene, još su više izložene krivotvorenjima nego li repičine. Kao krivotvorine služi sjemenje korova, sjemenje maslačka, često i repičino, nego sva se mogu lako razpoznati sitnozorom; a dodavaju se lanenim kominama takodjer pšenične mekinje, pržina i marvinska sô. Po prije rečenomu, lako se može razumjeti, da takova krivotvorenja umanjuju vriednost lanenih komina.

387. Što se može kazati obzirom na druge vrsti uljanih komina?

Komine od pamučnog sjemenja najbogatije su bjelancem i mašću, za njima dolaze komine od podzemnice maslovite, koje ukazuju skoro isto tako visoku sadržinu tih dvaju hraniva, dočim kokosove i palmove komine znatno oskudievaju s njima. Svekolike dok su svježe i nepokvarene, odlikuju se ugodnim blagim okusom, pa jih marva zato rado ždere, i zaslužuju zato prednost nad repičinim kominama, a k tomu dolazi još, da jim je ciena razmierno prama sadržini hranivâ obično i niža nego li repičinim i lanenim. *(Sliedi).*

Uzmimo primjerice Japance, oni sasvim otvoreno nastojaše još prije pobjede nad Kinezima, da poluče premoć i vodstvo nad skrajnim iztokom, a kako to mišljahu učiniti? Oni toga ne tajiše. Sljedeći primjer Sjedinjenih država nastojahu, da u svoju korist uporabe nauku Monroea: Azija Azijatima; Azija ima se što većim carinama obraniti od uvoza strane robe: a u tu svrhu izim visoke carine imadu se poprimiti i druge najoštrije mjere na zaštitu domaćih proizvoda, a proti uvozu tudjih. Pobjeda Japana nad Kinom još je gore pogoršala položaj Evrope napram skrajnom iztoku, jer će ona naskora izgubiti ondje sve svoje mušterije.

U Evropi čini se, da se sve to još posve na laku ruku uzimlje, ali Sjedinjene države uvidiše još davno svu zbilju toga položaja, pa one prve, a po njihovu primjeru Kanadejci, Australci i New Zealandezi, protjeraše Kineze. Oni nisu to učinili iz plemenske mržnje, nego jer se bojaše njihove utakmice.

Sada da nastavimo opet promatranja o samom predmetu.

Da se indijanske tvornice pamuka nalaze samo u rukam urogjenika, bila bi borba težka, ali bi ju Englezi mogli podnieti, jer Indijanci proizvadjaše dosad robu lošije vrsti: Evropi bi još uviek bilo sačuvano široko polje, za razprodaju bolje robe. Ali to nije više tako. Indijanci uspješe već, da nas sasvim oponašanju; oni tvore pamučnu takovu robu, koju prodaju ne samo urodjenicim, nego i samim Evropejcim, pa se ona danas u Evropi takmi najboljim tvorinama manchestera. Na čast engležkim tvorničarima, mora se priznati, da se oni, mjesto da izgube odlučnost, junački opiru, i da pružaju dokaza neobične smilosti, domišljatosti, revnosti i žilavosti, ali je ta borba preveć nejednaka, ali joj je svrha očita, jer bila od slabosti, bilo od zasliepljenosti, dok se engležka industrija jednom rukom brani, drugom oboružava i obskrbljuje svoje takmače.

U Škotskoj imade obrtnika, kojima je indijanska konkurencija slomila oba krila; od godine na godinu oni čekaju, da poskoči cijena; pošto to ne biva, već protivno, jer cijene sve padaju, počeše oni sve više propadati.

Čovjek bi mogao misliti, da ti obrtnici traže velike dobiti od svojih poduzeća, ali nije tako; cijene za obrtne proizvode izjednačene su na cielom svietu kako i one poljskih proizvoda, pa su s toga tvorničari u krajevima, gdje su nadnice visoke, prisiljeni, da se zadovolje čednim dobitkom, ako neće da pronzroče bezposlicu, ili da im roba ne nadje prodaje.

U Engležkoj su sami radnici već uvidili da se od gospodara nemože tražiti više nikakovih novih žrtava, jer da su učinili sve što su mogli. Ako jesu radnici u stanju da suzdrže posljedice utakmice, pošto je bilo naručaba, odlučiše jedan dio škotskih obrtnika da uzmu novca na zajam i da premjeste svoje tvornice u Indiju.

Pomoću malog broja evropskog osoblja, i urodjenih radnika, koji, kako smo vidjeli, gotovo zabadava rade, uspješe oni, da u najkraćem roku poboljšaju mjestno tvorničarstvo ili, bolje rečeno, oni podigoše u Indiji prave europejske tvornice, te prodavahu s dobitkom, istu robu, koju nemogaše u Engležkoj proizvadjati nego gubitkom.

Za njihovim se primjerom povedoše drugi, pa je nastala opasnost, da će se taj primjer sve više nasljedovati. A i ima li što jednostavnije od tog? Pobjedjeni indijanskom trgovinom, oni se ne dadoše shrvati već prodjoše na stranu pobjeditelja. Taj je postupak s njihova stanovišta podpuno opravdan, ali za metropolu, proti kojoj sada vojuju, imenito pako za one krajeve, u kojim ostadoše njihove tvornice puste, poguban je. Ne varajmo se: u ovaj čas se u Europi mnogo o tom govori, a i mi smo to već spomenuli, da se glavničari izseljivaju. Što će biti od radnika, kad se budu glavničari izselili? Što će oni započeti, prepušteni sami sebi, u gradovima, iz kojih je nestalo glavnica? U povjesti prošlog stoljeća nedostaje nam sličnih primjera, a da budemo u tom pitanju na čistu.

Kad se bar utakmica nebi sve dalje širila! Ona nam se je iza Sjedinjenih država pojavila i u srednjoj i južnoj Americi, a onda u Australiji, Indiji i napokon u Japanu i Kini; a čim se više takmaca pojavljuje, tim više pada cijena robi. Jedino još pouzdano tlo za izvoz naših proizvoda jeste Afrika, s toga se možemo ondje još pomoći mudro provadjanom, kolonizacijom premda će i u Africi imati europejska industrija dosta borbe proti svojim takmacima iz zasjede, a biti će joj veoma čedan uspjeh, ako se naše glavnice budu izseljivale u zemlje, gdje su sredstva proizvodnje povoljna, kako n. pr. u Rusiji, južnoj Americi, Japanu i Kini, gdje se danas dižu tvornice, koje nam prave veliku konkurenciju. Što se u tom pogledu dosad u Indiji dogodilo, što sada u Japanu biva, to će se isto danas ili sutra dogoditi u Kini: posljedice izseljivanja glavnice, danas se već ćute. Prije smo govorili o umanjenju izvoza pamučne robe na skrajni istok, ali je umanjenje obćenito. Engležki trgovački promet, koji godine 1870 bijaše dostigao svoju visinu su 18 miljarda 776 milijuna, umanjio se je od onda za više od jedne miljarde. Izvoz britanskih proizvoda spao je na 6 miljarda 738 milijuna u god. 1894, dakle za više od miljarde, skoro miljardu i pô u četiri godine dana. To je ogromna svota. Nije li to tek časovito umanjenje?

Da na pitanje odgovorimo, moramo pustiti Evropu, Ameriku, Australiju i Indije, a pogledati na Japan, o kojem je gore samo mimogred govora bilo.

De Branot cieni, da Kinezi daleko nadkriljuju Japance, da su puno pouzdaniji, inteligentniji, da imadu više temelja od japanaca, te da bi prevlast u Aziji bila njihova, kad nebi svaki napredak, sva i najelementarnija djela uprave bila otešćana zlom uporabom, kojom se obogaćuje i od koje živi čitava vojska besavjestnih činovnika, koji su usred obće rastrovanosti, koju oni sami podržavaju, jer im u prilog ide, prepušteni sami sebi.

Ipak mora se Japancima priznati, da se znadu ponašati, da su vrlo okretni i umni. Nedavno je japanski poslanik u Engležkoj, držao govor, u kojem je najznačajnije ono mjesto, gdje je on diskretnom, nu ipak prozirnom ironijom, po što nego li se je laskavo izrazio o engležkoj trgovini i dopustio, da se s ovom japanska trgovina uspješno natjeca, reče: „Vaš uvoz je Japancima dobro došao, on nam ne pravi konkurencije, naprotiv nam koristi, jer nas oskrbljuje robom, „koje mi nepotrošimo“. To znači da ih englezi obskrbljuju strojevim, tračnicam, lokomotivam, brodovim, orudjem, jednom rieči robom koja im služi za razvijanje japanske industrije; koje robe im za koju godinu neće više trebovati uzimati od engleza, pošto im donosi pravo obranbeno oružje, pomoću kojega će oni brzo učiniti kraj svakom uvozu europskih proizvoda. Drugi neki Japanac još se je jasnije u tom pogledu izjavio, on reče: „Ja ne razumim djetinjastog interesa, što ga Europa polaže u tom, da se naše uvozne pristojbine snize na njenu robu, kad se ova do skora i onako više neće u Japan uvažati“!

Dà, Japan ima sasvim opravdanu i hvale vriednu nakanu, da svoje potrebe sam proizvadja, a što je bila istina prije rata, potvrdjuje se sad više iza toga pobjedosnog rata. O napredku njegovu mogosmo se uvjeriti iz prije navedenog, ali to nije dovoljno; da nam bude slika podpuno jasna, moramo se osvrnuti na opažanja, što ih je francezki generalni konsul u Yokohami, gosp. Klobukowski, pobilježio prigodom proučavanja posljednje izložbe u Kiotu; ona će nam pružiti dokaz kojom hitrinom koraca Japan putem, kojeg si je zasjekao pred dvadeset i pet godina.

Četiri izložbe bile su već za to vrieme u Kiotu. Prva bila je g. 1877, druga 1881, treća 1890, a zadnja g. 1895. Napredak, koji je polučen od jedne izložbe do druge, toliki je, da se čovjek mora pitati, nije li to san. Koliko li se je preobrazila ta zemlja japanska, koju smo mi u mladosti predstavljali, kao zemlju bajoslovnu, punu grizantema i azalea.

Odlučnost častohlepije njezinog pučanstva naumiše, da ju svu pretvore u jednu tvornicu, te u tome već dobro uspievaju.

Ali ne, ovo bi značilo ogovarati Japance, bez razloga, jer oni nisu zlo izrabili narav, koja ih pogoduje; oni su od nas samo sredstva poprimili, e da od plodova, koje im zemlja pruža, izcrpe što veću korist, bez da je izkvare.

„Pogledom na ratarstvo“, piše Klobukowsky, „nemamo mi Japance više ništa učiti. Oni se služe našim orudjem i našim strojevim, oni se koriste našim izkustvom, našim mukam. Oni znadu iz svoje plodovite zemlje, veliku korist crpiti ali ju znadoše tako dotjerati da im zemlje naliče najbolje uredjenim vrtovim“.

„Što se tiče njihovog obrta, dosti je da bacimo samo jedan pogled na izložbenu zgradu strojeva. Jedan jedini električni stroj tjera sve ostale ondje smještene strojeve. Svagdje vidiš najnovije izume, što su ih po evropskim primjercima sami proizveli; sve je vrlo liepo izgradjeno, a što je glavno i vrlo jeftino. Ništa nedostaje; i sama dvakolica je u velikom broju zastupana, nezgrapna još doduše i težka, ali joj je zato ciena samo 85 piaštra u srebru, po prilici 200 franaka, dok takov stroj uveden iz Evrope ili Amerike stoji puno više; ali će se ta ciena od 200 franaka umanjiti težinom, jer se dvokolice u Japanaca, koji su mnogo praktičniji od nas uporavljaju već u javnoj službi pošte, redarstva, dapače i vojske. (*Sliedi*).

Uporaba umjetnih [illegible]jam profesora Wag[illegible]a djelatnost n[illegible]ce [illegible]

(Nastavak [illegible]

6. *Mrkve, repe i kupusi*.

Mrkve, repe i kupusi spadaju u red onih gospodarskih rastlina, kojima je dušik neobhodno potrebit, u red onih rastline čija rodovitost stoji u izravnom razmjeru sa kolikoćom dušiku, što im može dati zemlja ili što dobiju gnojem.

One nemadu svojstvo djetelina i sočivnica da izradjuju dušik zraka, nego ga moradu dobiti gnojem ili ga mora zemlja sadržavati, one se dakle u pitanju dušika ponašanju posve jednako, kako žitarice.

Ali koliko god je potrebit dušik za mrkve, repe i kupuse, isto je toliko potrebita pepelika i fosforna kiselina, te podpunog razvoja i velike rodovitosti nepostizava se ni najobilnijim gnojenjem kilskom salitrovinom, ako se u isto doba ne gnoji obilno sa pepelikovim i fosfornim gnojivim.

Ako je zemlja obilno pognojena pepelikovim i fosfornim gnojivim, onda svaku 100 kg. kilske salitrovine upotrebljene za gnojenje povišuje dohod od:

Sladorne repe za . .	6400 kg.
Repe za krmu „ . .	5500 „
Mrkve „ . .	5000 „
Glavatog kupusa za .	5000 „

a od kolika se upliva pepelikova i fosforična gnojiva, za povišenje prihoda, uvidit će se, kad se doznade da u prirastu ploda od

6400	kg.	sladorne repe	ima	30	kg. pep.	i	$6\frac{1}{2}$	fosf. kiseline
5500	„	repe za krmu	„	32	„	„	6	„ „
5000	„	mrkve	„	15	„	„	5	„ „
5000	„	glavatog kupusa	„	29	„	„	7	„ „

Ovo nam dokažuje, kako veliku potrebu od pepelike imadu ove rastline, i kako se valja brinuti za obilno gnojenje pepelikom, ako nećemo da nam njive izrode.

Doduše, one zemlje koje su prikladne za gojitbu repe, mrkve i kupusa obično od naravi obiluju pepelikom, ali pri napornoj gojitbi i natezanju, i ako nebi posve izjalovile svakako bi malaksale u rodovitosti.

Za sladornu repu rabi se občino 4 do 8 kvintala kilske salitrovine, a kadšto 12 do 16 kvintala po hektaru, ali ova zadnja kolikoća vrlo se riedko izplaća. Obično se ravna kolikoća kilske salitrovine po cieni sladorne repe, ali je so nesmje opet odveć malo rabiti. Ako se su 100 kg. kilske salitrovine povećava prihod za 6000 kg. repe, nesmje se za to od 200 kg. izčekivati 12,000 kg. nego samo 10,000; s toga se preporuča rabiti kilsku salitrovinu na male obroke, a u više navrataka.

Obično ne gnoji se s puta sa više od 200 kg. kilske salitrovine, koju se na težkim zemljam rab. odmah za sjetve, a na lakim zemljam gnoji se u glavu, dočim se drugih 200 kilogr. kilske salitrovine daje za prvog okopavanja.

Isti se postupak u gnojenju drži sa repom za krmu, mrkvom i kupusom, ali samo što se ove mogu obilnije gnojiti kilskom salitrovinom. Ima gospodarstva na kojimi se je rodovitost repe za krmu, usljed gnojenja sa 12 do 16 kvintala kilske salitrovine po hektaru, podigla za 2400 kvintala, doduše to su iznimni slučajevi, ali su ipak postignuti. O načinu porabe i kolikoći kilske salitrovine za gnojenje odlučuju mjestni odnošaji zemljišta i podneblja. Nevalja se s toga u početku prenagliti gnojenjem kilskom salitrovinom, nego valja ići postepeno, dok se steče dostatna izkustva. Kao ravnolo za kolikoću kilske salitrovine kao gnojivo za mrkve, repe i kupuse služe gorinavedene brojke, iz kojih proiztiče, da se za povišenje prihoda od 100 kg. repe, mrkve i kupusa hoće 1 kg. kilske salitrovine. (*Sliedi*).

SVAŠTICE

Čuvanje krompira do kasna. Poznata je stvar, da dok krompiri oćute proljetnu toplinu počmu odmah klicati, a takovi proklicani krompiri, nemadu više prave tečnosti, ne samo, ali takodjer vrlo lako gnjiju, pa mnoge kuće u kojih se krompiri rado jede, ostanu za dugo doba, sve do novih krompira, bez krompira. Krompiri, koje hoćemo, da se dulje vremena, dapače do ljeta uzdrže zdravi, valja izprati i postaviti u koš, pa onda ih uroniti u vreloj vodi. U vreloj vodi drže se krompiri za 4 sekunde (trenutska) vremena; a onda se izvade i razastru na tanko, na zračnu mjestu da se što brže posuše. Bolje je da je slana voda, u kojoj se imadu uroniti krompiri; ili se pak slatku vodu zaslani su malo soli. Ovim jednostavnim postupkom ubije se posve klica, i ona nikad više ne protjera. Kad se krompiri posuše, pomješte se na tamnu mjestu, i tu ostanu zdravi i tečni sve do ljeta.

Gnojenje livada. Njemačko gospodarsko družtvo u Berlinu poručuje svojim članovim, da je izkustvo dokazalo, da je najbolji zeman za gnojenje livada, onda kad se je pokupilo otavu. A livade, da je najkoristnije gnojiti su 6 do 8 kvintala kainita i 4 do 6 kvintala Thomasove troske po hektaru. Oba gnojiva najbolje je razasuti odmah jednog za drugim, pa onda prodrljati livadu, ali se mogu i pomješati, pa skupa razasuti. Nesmjedu se poništo pomješati skupa više od 24 sata prije porabe, jer ako se prije pomješaju, onda se ova gnojiva spoje skupa, i postanu grudve tvrde kao cemenat. Ovim gnojem izim, što se znatno poveća plodovitost livada, unište se sve mahovine i kisele trave, a na njihovo mjesto porastu slatke trave, djeteline i grahorice, koje daju znatno sočnije i hranivije sieno.

Biela gorušica kao krma. U mnogim zemljam daje biela gorušica izvrstnu i sočnu jesensku krmu za muzare. Gorušica sije se na strništu po pšenici, ječmu ili raži, te se još iste jeseni zelena kosi i krmi. Sa hektara zemljišta pokosi se do 180 kvintala zelene krme, s kojom se može hraniti 16 krava od 400 kg. životne težine za doba od 1 ili 10 listopada do 1 ili 10 studenoga. Ne krmi se kravama sama gorušica nego uz 4 do 6. kg. slame i 1 kg. krupice od zobi. Ovom krmom doje krave obilno. Glavno je, da gorušica bude uvjek dostatno sočna i meka, a to se postizava ako se ne zasije sva gorušica na jedanput, nego svako 7 ili 14 dana, toliko koliko da se kroz to vrieme potroši. Samu gorušicu nevalja krmiti, jer bi to bila razsipnost, a sama lako prouzrokuje koliku. Kravi od 500 kg. životne težine daje se na dan 40 kg. gorušice, 5 kg. slame ozime i 1 do $1\frac{1}{2}$ kg. krupice od zobi ili kukuruza.

Sredstvo za razmrsiti kosu. Ženam, koje su guste, duge kose, kako što i svim onim koji su rudaste kose, kosa se vrlo lako zamrsi, a onda stoji truda, dangube i čupanja dok se razmrsi. U brašnu od krompira našli su izvrstno sredstvo za razmršiti kosu. Komu se kosa zamrsi, napram tomu dali je kosa više ili manje gusta, saspe se na glavu 125 do 250 grama brašna od krompira, pa se onda rukam natare e da se brašno od krompira pomješa kosom. Nakon toga se glava priveže ili se natakne na glavu noćna šubara. Nakon tri sata vremena razriši se glava ili se skine šubara, pa izplete kosa; češalj pa i najgušći, neće se zaditi u kosu, jer se je kosa sva razmrsila.

Prociedjivanje i čišćenje crnog vina. Pri prociedjivanju i čišćenju crnog vina, valja paziti na toplinu, jer je boja vina manje topiva za studeni, nego li za topline. Čim je niža toplina, kad se vino prociedjuje ili bistri, tim vino gubi više svoje boje; za prociedjivanja pri toplini od 4 do 6 stupnjeva Celsiusa, može vino da izgubi skorom svu svoju boju. Čisti li se vino pri visokoj toplini, onda ono može da se pomuti, kad se nakon čišćenja ohladi, jer tad izgubi svoju topivost boja i neke druge tvari. Za prociedjivanje i čišćenje vina, najbolje je toplina od 12 stupnjeva Celsiusa.

Gospodarske Viesti.

Skorom se sva pokrajina nalazi u jamatvi, izim po koje mjesto gdje kasnije dozrieva, jer vrsti kasnije; sa svih strana čuju se tužbe, da se izmedju dozrela grožđja nalazi dosti još nezdrela, i to toliko, koliko nikad dosad.

***

Od svih vinorodnih predjela u pokrajini, otok Vis je najobilnije rodio; a isto su tako dosti plodni bili vinogradi na otoku Korčuli i na Lastovu. U Zadarskom kotaru na mnogim mjestim nalaze mnogo više, nego li se je izčekivalo, a po drugim mjestim, kako gdje; u istom mjestu i predjelu, jedni ne nalaze ni četvrtinu obična roda, a drugi dvostruko više. Ovo nejednakost potiče od nestalna, kišljiva i hladna vremena, koje je ljetos vladala, pa i od peronospore. Gdje se je peronospora jače pojavila a kasno se je škropilo, malo ima ploda i nije posve dozrelo, a gdje se je rano škropilo ima ploda. U nekim mjestim, gdje se u velikoj mjeri rabi proti crvu raztopina buhača u petroleju, nekud je grožđje, kao popareno, i nije dobro dozrelo. Prekomjerna poraba raztopine buhača u petroleju štetna je; ovo sredstvo valja rabiti na kapljice sa crno koje je crv napao, a nevalja ga polievati po svemu grozdu.

***

Od toliko mjesta što je ljetos krupa i povodnja oštetila, bio je najzad pogodjen ubavi i potomi Trogir, te dolnja Kaštela, tako da je vas trud onog marljivog pučanstva uništen.

***

Hrvatska zemaljska vlada šalje putujućeg učitelja M. Vorkapića izučena pčelara po raznim mjestim. da podučava narod u gojenju pčela. On je takovih predavanja držao već u Novom Vinodolskom, Čabru, Komorskim Moravicam, Belgradu, itd.

***

Ministar željeznica u Belgiji izdao je naredbu, kojom se na državnim željeznicam dozvoljava seljacim bezplatan prevoz njihovih proizvoda do mjesta razprodaje. Ta naredba glasi: 1. Povrće i voće uzgojeno na polju ili u toplim postavam, pa maslo, vrhnje (škorup), sir, jaja i živine žive ili zaklane, koje seljaci proizvadjaoci sobom nose, na prodaju prenositi će se bezplatno u svakom pravcu u naročitim kolim (omnibus), koje će starešine označiti. 2. Mlieko koje raznose po kućama, smjestit će se u jedna kola, poslje podne, izmedju 1 do 3 sata, i prenositi će se bezplatno. 3. Bud se ova polakšica čini samo proizvoditeljim, koji sami proizvode i prodavaju, zabranjuje se da oni jednakih proizvoda primaju od koga drugog. Bezplatan prenos iste rabe zabranjuje se trgovcima i preprodavaocima, i onda kad oni proizvode kupe od seljaka na mjestu proizvodnje 4. Bezplatan prenos vlastitih proizvoda dozvoljen je za proizvode do 50 kg. težine. 5. Seljaci proizvoditelji mogu svoje proizvode smjestiti u kola za prtljagu, ili u tovarna kola, a železničko osoblje primiti će ih i poslati odredjenim vlakom. 6. Ukupna težina proizvoda i prtljage nesmje proći 60 kilog., jer se računa da 60 kg. može svaki seljak nositi bez muke. 7. Ako je ukupna težina veća od 60 kg. onda za prenos viska valja platiti po tarifi za brzovoznu robu, odpadajuće pristojbine. 8. Prazno posudje, koševe itd. prenosi se seljacim takodjer bezplatno; ali nijedan seljak proizvoditelj nesmje imati sobom više od 5 posuda ili koševa.

***

U Dolnjoj Austriji nastradali su ljetos puno vinogradi od gusjenice *Eudemis botrana*. Ta gusjenica nalići crvu loze *(Conchylis Ambiguella)*, te brsti resu i grozdove, ali u znatno većoj mjeri od crva.

***

U Zadru je povisio kruh za 4 novčića po kilogramu, premda ciene brašna, radi velikih zaliha, nisu povisile.

***

Iz statističkog popisa napravljena od Bosanske vlade u godini 1895 razabire se, da u Bosni i Hercegovini 20 po sto ciele površine zapremaju oranice, 18 po sto pašnjaci, 53 po sto šumska zemljišta, 7 po sto livade, vinogradi i vrtovi. Iz istog popisa razabire se, da je koncem godine 1895 živilo u Bosni i Hercegovini: 233,322 konja; 622 mazge; 304 mula; 5378 magaraca; 1,416,394 goveda; 947 bivola; 3,230,720 ovaca; 1,547,049 koza; 662,242 svinje. Po tom na svaki četvorni kilometar zemljišta žive 32·48 glava velikog zuba, i 104·66 glava maloga zuba.

***

Od dana 2 do 4 i od dana 9 do 11 t. m. držati će u Budimpešti dražba za razprodaju prekobrojnih konja za razplod i porabu, iz ugarskih državnih ergela. Dolazi na prodaju najviše polukrvnih konja, ali će se prodati takodjer mnogo punokrvnih konja.

Pitanja i odgovori „G. Poučnika".

A. Odgovori.

84 Kod nas čine konservu od patlicana (pomodora), ali nemože da se uzdrži dobra za mnogo vremena; molim kako se ima postupati za priredjivanja rečene konserve, a da se neišteti? Imali kakva sprava za tištanje patlicana? Gdje ze nabavlja, i koja joj je ciena?

P. B. u D. (Dubrovnik).

Ako se konserva od patlicana (pomidora) ne uzdrži, to je znak da nije dobro učinjena. Nema osobitog propisa za priredjivanje konserve od patlicana; trajnost njena ovisi od toga dali je bolje ili lošije ukuhana i od načina kako se čuva. Najbolje se kuha konserva od patlicana u ruskoj kupelji, t. j. kada posuda u kojoj se kuha konserva ne dolazi izravno na vatru, nego ona stoji u drugoj posudi u vodi. Ova druga posuda je u izravnom doticaju vatrom, koja čini da vrije voda, koja se njoj nalazi, a toplinom vrele vode kuha se konserva od patlicana. Postupak kuhanja je svudi jednostavan. Izsjećeni ili izgnječeni patlicani, ili pak iztišten sok od patlicana, zasuli se, pa se onda iz tiha kuha, dok sva voda izhlapi, te sok, iz kojeg su prije ostranjene koštice i kožice, sasvim ogruši. Ugrušeni sok od patlicana sačinjava konservu, koja je tim bolja, čim je više sačuvala boju i miris patlicana. Ovako ukuhanu konservu dok je još dosti topla metne se u staklenice širokog grla ili drvene grotce i dobro se sabije, da ne ostane zraka izmedju konserve, pa se povrh konserve polije malo raztopljene svinjske masti ili malo raztopljena masla ili parafina. Kad se konserva ohladi, ova sredstva prave koru povrh konserve i čuvaju je od pokvarenja. Od pokvarenja čuva se konserva i na taj način, da se namoči komadćek spužve u salicilnu kiselinu, pa drži nad konservom. Sredstvo je izvrstno, ali nije svakome milo. Sprava za tiskanje soka od patlicana ima na prodaju kod Ad. Pollak, amerikanska agencija u Beču. Ima malih sprava, koje stoje 10 fiorina, i većih koje su znatno skuplje.

85. Ovo je treća godina, da kajsije zametnu plod, pa kašnje izkržljavi i odpadne, a lišće požuti i pokrije se crnim pjegam; molim vas, što može biti ovome uzrok; te kako da ovo zlo predusretnem?

A. K. u S. (Kaštela).

Sva je prilika, da zlo za vaše kajsije leži u zemlji, ili u neuredjenoj vlagi, ako nije možda kakova guba. Da vaša zemlja nije odveć mršava, ili da ona ne oskudieva fosfornom kiselinom ili vapnom Kajsije ljube od naravi vlažnu zemlju, a osobito u ljetno doba, kad plod nose. Ako im od svibnja unapred uzfali vlage, ili se umanji, onda plod lako poodpada i lišće prožuti. Ali plod od kajsija lako odpada i lišće požuti i

onda kad su stabla stara; a starost kod kajsija počme se pojavljati kadšto u 12 godini.

86. Vinograd mi zatravljuje trstika, molim vas, kako da ju izkorienim?
A. K. u S. (Kaštela).

Za trstiku u vinogradu nema drugog lieka, nego neprestano rezanje ili kosenje iste razi zemlje, da joj novim tjeranjem korien slabi dok se izmori, a onda krčenje, sakupljanje i gorenje svega korienja.

87. Namjeravam zasaditi šljivik za proizvadjanje šljivovice. Trebujem u tu svrhu do 500 stabala šljiva. Molim vas, koje su vrsti šljiva najbolje, odkle da ih najlaglje nabavim, i kako da ih zasadim e da dobro uspjevaju?
G. V. u G, (Boka).

U Slavoniji gdje je kolievka šljiva i šljivovice, goje najradje i ciene najviše šljive *bistrice*. Odkle da nabavite šljive u današnjim odnošajim, kad je sa raznih strana radi filoksere put zakrčen, nije stvar vam lako savjetovati. Sve što se voćnih stabala, kad nas zadnjih godina uvadja dolazi iz Gorice iz gojilišta A. Ferranta, ili iz gornje Italije iz Sornare i Padove. Stabla su sva ta prilično skupa, a kako su onamo zemlje dosti dobre, i vlage im ne fali, nešto od duga putovanja, a nešto usljed promjene zemlje i podneblja, puno ih propada. Po našem mnienju za šljive najbolje je da se obratite slavonskog gospodarskom družtvu u Osieku, koje ili će vas naputiti odkud iz Slavonije da nabite šljiva, ili će vas iz svojeg voćnjaka obskrbiti šljivam. Ako je zemlja, podneblje i položaj pripladan za šljivik, red je da jame za sadnju šljiva jeseni pripravite. Jame valja izkopati barem jedan metar široke, a 75 cm. duboke, i ostaviti ih raztvorene preko zime, da zimska vlaga i studen blagotvorno djeluju na njenu raztvorbu. Zemlju pak valja da obilno pognojite. Zdrio marvinski gnoj puno prija šljivam, osobito ako je zemlja u kojoj se sade glinaste naravi; ali se još bolji i sigurniji uspjeh postigne, ako se svako stablo pognoji su 2 do 3 kg. superfosfata i sa 1 do 2 kg kainita. Gnojenje ili se obavlja za sadnje, ili još bolje prije sadnje. Šljive valja saditi uprav onoliko duboko, koliko su prije bile zasadjene ondje, gdje su uzgojene Na što pak valja najviše paziti za sadnje, jeste da šljive ostanu zasadjene onom istom stranom, prama poldnevu, kojom su prije bile zasadjene; ovo se pričinja u sebi malenkost, ali je od tako odlučna upliva, da se stabla prime, da od 100 stabala zasadjenih istom stranom prama suncu, kojom su prije bila zasadjena, neće propasti nego 2 do 3 dočim od stabala, kod kojih se na tu malenkost za sadnje nije pazilo, propasti će dobra polovica.

88. Jeli od kakove koristi za vino odstranjivanje petalja i čegalja iz masta prije vrienja? Kako se najlaglje odstranjuju ti djelovi, i zašto se dadu upotrebiti?
F. I. u J. (Split).

Odstranjivanje petalja i čegalja iz masta, u toliko je od koristi, u koliko se dobije ljubkije vino, jer čim šira stoji više u dotičaj kostuljam za vrienja, tim vino postaje trpkije, a trpka vina, koja puno stiskaju, ne ljube i ne ciene u trgovini, koliko ljubka vina. Za odstranjivanje petalja i čegalja imadu osobite rulje, koje taj posao obavljaju za mašćenja. Grozdje se siplje u takove rulje, a one gnječe zrnje, a odstranjuje petlje i čegalje. Takovih rulja za mašćenje, uz istodobno odstranjivanje petalja i čegalja, ima na prodaju kod L. Wechtla u Beču. Jedna takova sprava može za sat vremena, ako na njoj radi jedan čovjek, izmastili 750 kg. grozdja, a ako rade dva čovjeka 1500 kg. grozdja. Težina te sprave je 95 kg., a ciena 110 fiorina, ali ima i manjih, koje stoje samo 60 fior; ali razmjerno manje izrade. Od petalja i čegalja može se vaditi treslovina, frankfurtsko crno ili se posuše pa rabe za gorivo, ili se rabe za stelju pod blago, odnosno za djubar.

89. Molim vas, kada da zagnojim stajskim gnojem vinograd, koji je pjeskovit a zemlja crljena. Bili bilo dobro, da po gnojenju zasijem bob, pa kad dozrije da poberem mohunje, a strnje s lišćem ostavim neizguljeno?
I. M. u V. (Šibenik).

Za gnojiti stajskim gnojem takav vinograd na kojem je zemlja pjeskovita, valja da rabite zdrio gnoj, i da gnojite češće, a po malo. Najbolje je u tu svrhu, da po jamatvi izvežete gnoj u vinograd, da ga razastrte po svemu vinogradu jednako, pa da ga odmah zakopate. Tom radnjom pripravit će te zemlju za svjetu boba, kojeg možete odmah zasijati. Bob u svrhe zelenog gnojenja sije se omašno, i radje nešto gušće, nego li na riedko. Sije se zimski bob, koji zimi ne prozebe. Kad se u ranom proljeću nasednu mohunje, i zrnje u njima ojedri, onda valja pobrati zelene mohunje, pa bobinu povaljati i zakopati. To se tamo kod vas može dogoditi uprav u zemanu, kad se u vinogradim obavlja prvo kopanje. Nevalja kasniti branjem mohunja; jer se od gnojenja bobinom ima više koristi, ako se bobina povali i zakopa dok je strnje zeleno, jer kad strnje odrveni, nije više dobro za gnoj, i težko gnije u zemlji.

90. Molim vas hoće li dobro uspjevati bajame, ako ih zasadim na krčevini, koja je puna ikalje i krševita, a crljena? Jeli potreba pred sadnjom pognojiti stajskim gnojem ili kašnje i nakon koliko vremena? Jeli bolje saditi sjeme i ne prisadjivati, ili ga presadjivati?
I. M. u V. (Šibenik).

Na krčevini uspjevat će vam bajame izvrstno. Kod nas se još žalibože bajamam ne daje toliko važnosti, koliko je zaslužuju. Možete sadit sjeme izravno na mjesto, i onda će te dobiti stabla trajnija i čvršća, ali se prije dolazi do ploda, i brže se stablo razvija, ako se uzgaja napose, jer mu se može posvetiti više njege; a onda je konačni uspjeh sadnje bolji, ako se sadi već uzgojena i odrasla stabalca. Zemlju je bolje pognojiti prije sadnje, jer baš u prvom razvoju trebuje stablo najviše hrane.

B. Nova pitanja.

91. Jeli istina, da je vapneno mlieko još uvjek najbolje i najviše rabljeno sredstvo za čuvanje jaja? Kako se čuvaju jaja vapnenim mliekom.
I. N. u S. (Sinjska krajina).

92. Jeli istina da su žabe koristne po vrtoim? U čem se sastoji njihova korist?
A F. u P. (Istra).

93. Molim vas, kako imam čuvati bačve, koji mi ostanu prazne, nakon što vino prodam i iztočim?
Z. B. u R (Dubrovnik).

94. Puževi su se tako razkotili, da im nemogu više odoliti sabiranjem. Imali, kakovo jednostavno sredstvo, kojim bi puževe mogao brzo utamaniti?
D. Š. u N. (Hrvatska).

95. Od bajama ljetos zasadjenih jedva ih se primilo 10%, premda je zemlja bila priredjena redovito. Ima li se loš uspjeh prepisati pregustom sklopu, ili tome što su upetić i grane bile podrezane?
I. K. B. u S. (Cetina).

96. Kako se ima postupati pri uzgoju bajama u voćnjaku, da izrastu upravni i zdravi, a ne kržljavi i krivi?
I. K. B. u S (Cetina).

97. Gdje se mogu nabaviti rešeta za odielivanje zrnja od kostulja? koja im je ciena?
I. K. B. u S. (Cetina).

Jednostavnih rešeta od okalajsane željezne žice za odstranjivanje zrnja od hostulja ima na prodaju kod administracije „Weinlaube“ u Klosterneuburgu, a ciena im je napram veličini 8 do 12 fiorina po komadu. Centrifugalnih zrnila i gnječila t. j. sprava, kojimi se odieljuje zrnje od hostulja, i istodobno zrnje izgnječi i izmasti ima na prodaju kod L. Wechtl-a u Beču. Veća takova sprava stoji 110 fiorina, manja 60 fiorina.

☞ Odgovori na javna pitanja kao i nova pitanja, primaju se rado od svakoga, pa i ne bili predbrojnici.

OTVORENI DOPISI

GOSPODARSKOG POUČNIKA.

Predplatili su predbrojbu do konca godine 1896.

P. N. gospoda: S. Majhofer. — Dorbolo J., žup. — Obćina - Opuzen. — Novaković I. pos. Lasić A.

V. g. Trampuž F. — Pisali smo vam, glede one bolesti na buhaču.

V. g. Dorbolo J., ž. — Broj 2, 9, 10, 12, 13 i 15 od ove godine poslali smo vam. Adresu smo izpravili, ali pismo od godine 1894 nismo primili.

V. g. Ivanković T. — Obično računa se 35 novčića svaki kilogram topive fosforne kiseline u umjetnom gnoju. Ali smo prošlih dana čitali, da Bečko gospodarsko družtvo javlja svojim članovim, da je za svaki kilogram u vodi topive fosforne kiseline postiglo cienu od 23 novčića kilogram; po tom kvintal (100 kg) superfosfata od 20 % u vodi topive fosforne kiseline, prodaje bečka gospodarsko družtvo svojim članovim po fior. 4·60 kvintal, a to je doisto vrlo jeftina ciena, barem napram dojakošnjim cienam.

V. g. Mareković L. — Broj 12 i knjižicu „Duhan“ poslali smo vam.

V. g. Osojnik M. — Vaše pitanje *ne zasjeca* u naš program. Obratite se kojemu inžiniru.

V. g. Brkić T. — Amerikanci rabe neko osob to uzdizalo za tovarenje na kola posušena i na kupove sakupljena siena. Mi te sprave nismo vidili u praksi, ali smo vidili njenu sliku, i čitali opis iste, pa otvoreno rečeno ne čini nam se praktičnom.

V. g. Ozretić A. — Knjigu „O uzgoju i njegovanju cvieća“ i „O uporabi dropa“, poslali smo vam. Sjemena od sulle mi nemamo, ali vam ga možemo dobavit.

U ZADRU, 1896. Brzotiskom Narodnoga Lista.

Godina XV. Izlazi na 1 i 16 svakog mjeseca Broj 20.

GOSPODARSKI POUČNIK

Obće blagostanje zavisi o blagostanju pojedinca a temelj blagostanju pojedinca, jest razboriti rad uz vještu uporabu nauke i izkustva.

Upraviteljstvo lista je u Zadru

Predbrojba u *Austro-Ugarskoj* stoji 3 for. na godinu, u *Inozemstvu* 8 franakâ na godinu. *Uvrstbe* plaćaju se 8 novč. po redku za prvi put, a svaki sliedeći put 3 novč. redak. *Cliché* računaju se 5 novč. po centimetru četvornom.

Upravitelj i Izdavatelj: PETAR L. BIANKINI

Odgovorni urednik: NIKOLA ŠIMIĆ

Pisma, naputnice itd. itd. upravljaju se *Upraviteljstvu Gospodarskog Poučnika u Zadru.* — Rukopisi se nevraćaju. Predbrojba je obvezna za godinu danâ, a izplaćuje se u Zadru. Tko nepovrati prva dva broja obvezan je predbrojbi za godinu dana.

ZADAR, 16 Listopada 1896. Ciena je listu 3 fiorina na godinu. ZADAR, 16 Listopada 1896.

Bezciena žitija.

Koncem prošloga mjeseca obdržavan je u Budimpešti medjunarodni gospodarski kongres, kojemu su sudjelovali svi glasovitiji gospodari svega svieta, kao: D.r Krems, D' Oubret, Lavasseur, D.r Schmoller, Duckerts, Ochenkowsky, Smith, Faine, Timiriašev, Lidow, Arendt, Zedwitz, Cecil, Parkert, Molinari, Ives Guyot, Denis, Kolowrat, Boutmy, Jurašek, Denis, Field, Ruhland, itd. itd. itd. gdje se u glavno razpravljalo o uzrocim opadanja ciena poljskih plodina, a poglavito žitija, a od žitija pšenice, koja je glavni gospodarski proizvod. Obće je dosad bilo uvjerenje, da opadanje ciena žitija zavisi od prekomjerne produkcije, osobito u Rusiji i Americi; ali je statistika dokazala, da prekomjerne produkcije u svietu još nema, i da ako za radnih godina u pojedinim zemljam ima prekomjerne produkcije, da to nemože da upliva na cienu žitija na cielom svietu, nego samo na cienu žitija u dotičnoj zemlji, i po štogod u susjednim pograničnim.

Više nego prekomjerna produkcija, na cienu žitija upliva jeftina proizvodnja, jer oni gospodari čije su zemlje dobre, i koji zemlje racionalnim obradjivanjem uzdrže u gnojnoj snazi, proizvadjaju 2, 3 do 4 puta više po hektaru, nego li u normalnimi odnošajim biva, a kad se tomu još pridruži, da ove svoje poljske radnje proizvadjaju jeftinim mekaničnim sredstvim, njih stoji kvintal pšenice jedva 2 do 3 forinte, što druge gospodare stoji 5 do 7 for.

Kad su takovi gospodari spahije, koji provadjaju ljeto po kupalištim, a zimu po velikim gradovim, pa im se uvjek hoće puno novca na ruku, ili prodavaju svoje plodine u bezcienu još prije žetve ili po što po to odmah po žetvi. Ovim načinom udara se na mnogim mjestim odmah s početka nizka ciena žitijam a oni koji su na tako jeftin način do žitija došli, mogu da pazare žitija jeftino, i da tim sieču noge ostalim proizvoditeljim. Nu, i ako su ovakovi slučajevi česti, ipak nisu od tolikog zamašaja, da bi mogli uplivati na svietsku cienu žitija.

Glavničari, bankiri, banke i oni gospodari, koji su uzko spojeni glavničarim i bankirim, tvrde da opadanje ciene žitija ovisi od prekomjerne produkcije, koja je porasla porabom mekaničkih sredstava za obradjivanje i velikim prostorim amerikanskih prerija, koje su izkrčene i preobraćene u oranice. Ali ovo nije pravi razlog, jer da bi ovo bio pravi razlog, ciena žitija stala bi u razmjeru cienom kruha, dočim mi opažamo da dok su žitija posve u bezcienu, da se kruh ipak dosti skupo prodaje, kruh nije ni za deseti dio pao u cieni, koliko su pala žitija.

Njemački gospodari u velikoj većini uvjereni su, da opadanje ciena žitija ne zavisi od prekomjerne produkcije, nego od velikih glavničara i burzovnih spekulacija, osobito pak od trgovine žitijam na termin.

Papirnata žitija, to jest ona žitija koje se kupuju i prodavaju na papiru, jesu ona koja siromaše gospodare.

Neobuzdana pohlepa za dobiti koja se sve više pojavlja kod velikih glavnicara, koji odlučuju burzam, jeste pravi uzrok opadanja ciena žitija. Glavničari, burze i trgovina na termin su rasap za gospodare, i jedini uzrok svih njihovih nevolja.

Većina evropejskih gospodara danas je uvjerena, da na svietu nema još prekomjerne produkcije žitija, i da smo još dosti daleko od te dobe, jer u razmjeru u kojem se povećava produkcija povećava se i pučanstvo, koje troši proizvode.

A većina gospodara je već uvjerena, da se za uredjenje ciena žitija, valja:

1. Staviti u otvorenu borbu za dokinuće zlatne vriednosti i postepenim uvedenjem bimetalizma i sreberne vriednote, jer da je sreberni novac najjeftiniji i najpristupniji novac.
2. Da se valja svim silam boriti, za promjenu i dokinuće onih burzovnih institucija, koje su u prilog velikim glavničarim, jer da nije pravedno, da ciene žitija ustanovljuje Londonska, Parizka i Berlinska burza.
3. Da se valja svim silam boriti za dokinuće trgovine na termin, koji način trgovine uništava gospodare, koji su ipak najkonservativniji elemenat država.
4. Da se od država ima tražiti izdašnih sredstava za pridignuće već propalog gospodarstva, jer da mrvice koje se danas drobe, samo povećavaju nevolju.

U ovim su pitanjim složni skorom svi gospodari njemački, takozvani ograrci, a i u francezkoj ovo ovjerenje sve više prodire. A u sjevrnim pokrajinam Austrije prevladjivaju ove ideje izmedju gospodara, a takodjer i u Italiji, pa je nade da će na skoro u svim državam započeti gospodari složnu akciju za oživotvorenje svojih ideja, a proti burzovnom molochu i velikoj glavnici.

Evropa i njezini takmaci.

(Nastavak vidi B.r 19).

Valja zapamtiti, da sa jošte uvjek uvažaju velike količe evropejskih i amerikanskih predmeta, ali se, kako smo već gore vidjeli „ne potroše"; to su ili uzorci, ili predmeti, koji ne služe za proizvodnju, a koji dopuštaju Japancima, da se više i uspješnije mogu takmiti Evropom i Amerikom. Tako se je n. pr. uvoz raznih lokomotiva za posljednjih godina popeterostručio! Isto tako i onaj tračnica i električnih strojeva; uvoz orudja i sprava potrebitih za izgradjivanje pamuka, dostigao je u vriednosti nečuveni svotu: 2,858 350 yena, ili po prilici 15 milijuna franaka. Najveći dio ovih predmeta dolazi iz Engležke, Engležke, koja se takmi s Japanom, jer to je očevidno, da će uvoz engležkog orudja za proizvodnju pamuka biti na ustrb uvozu pamuka u Japan. Japanci izrabljuju tu neopreznost Evropejaca u svoju korist, oni ustrojavaju na tisuće novčanih družtava za promicanje domaće industrije, pomoću evropej-

---

PODLISTAK.

Katekizam Gospodarske hemije

od

D.ra E. WILDT-A

Ravnatelja agrikulturno-hemičnog pokušališta u Poznanju.

Po šestom izdanju njemačkog izvornika preveo

F. RADIĆ

Učitelj strukovne učionice u Korčuli.

(*Nastavak vidi broj 19*).

Krupn ja krivotvorenja se kod ovih inozemnih uljanih komina doduše niesu jošte opazila, naprotiv su obično, navlaš komine od podzemnice maslovite, onečišćene dlakama koje potiču od tkaninâ kroz koje bivaju tieštene, i koje pri nepovoljnim prilikama mogu da izazove pojave bolesti i treba da budu odstranjene prije ukrmljivanja; ali se to lako obavlja, jer pri raztapanju kominâ u vodi, dlake izplivaju na površinu. Osjem toga, treba još na to paziti, da komine budu svježe a ne rangave ili drugčije pokvarene. U ostalom preporuča se ovdje da se komine dadu izpitati ob ujamčenoj sadržini:

Gori napomenute uljane komine sadrže po Wolffu poprieĉno. — (Ovdje sliedi tablica što se nalazi na drugoj strani).

388. Koliko je vriednosti kao krmivo pivna slad?

Pivna slad je vrlo uslastna, a uslied bogatstva lako probavljivih bjelanjkastih tvari je vrlo sočna, ali vodenasta krma i služi navlaš za hranu kravâ muzarâ i za tovljenje volovâ i ovacâ; kad je se imaju na razpolaganje velike količe onda se može davati i svinjama; manje je prikladna za konje.

Pivna slad sadrži poprieĉno surovih hraniva:

Vode 70·6 p. sto, pepela 1·2 p. sto, Surova proteina 4 9 p. sto, sur. vlavna 5·2 p. sto, bezdušičnatih izvadaka 11·0 p. sto, surova tustila 1·1 p. sto; sadržina probavljivih hraniva iznosi: 3·9 p. sto bjelanca, 10·8 ugljikovih hidrata, 0·8 p. sto tustila.

Pivnu slad treba ukrmljivati što je moguće prije, jer se inače lako pokvari i može da izazove velika poremećenja zdravlja. Kad se hoće da sačuvaju za dulje doba, treba jih osušiti ili ukiseliti. (Pit. 419). (*Sliedi*).

skih strojeva i po evropejskom sustavu; dà „na tisuće“; jer god. 1893 bijaše ih četiri tisuće pet sto dvadeset i tri. Nizki kamatnik i opadanje ciene srebra u Evropi pogodovaše smještanje glavnica na skrajnji iztok, u tolikoj mjeri, da se je 15 veljače 1893 u Japanu utemeljilo preko tisuće novih družtava s glavnicom od nešto 280 milijuna franaka; taj se je broj do mjeseca lipnja 1895 podvostručio, sve je to bilo prije rata... Koliko li ih tek danas mora biti!

Bilo bi skorom lakše nabrojiti, što Japanci nisu već preduželi, nego li pregledati bezgranično polje, na kojemu su se pokušali. Oni imaju već i električnu razvjetu: u Tokiu uvedoše električki tramway; u svojim tvornicam pamuka imaju najsavršenije sprave i strojeve; oni podižu ciglane po najnonijem sustavu; te lievaonice i ocalnice. A mi ih u tom pomažemo! Mi ih snabdijevamo potrebitim orudjem, podučavamo ih, ustupamo im svoje strojeve, najsavršenijeg izuma, kojima se oni koriste, na našu štetu! Pa zašto ne bi, ti trijezni, radini, iztočni narodi, koji su tolika remek djela proizveli u slikarstvu, klesarstvu i vezivu, našim ravnanjem, uz naš savjet i s našom pomoću uspjeli da nas kako u jednom, tako i drugom obrtu oponašaju?

Hoćemo li se napokon, kako neki govore, zadovoljiti time, da samo svoje misli u najskrajnji iztok izvozimo? Hoćemo li se unapred morat zadovoljiti ulogom izumitelja, čijim izumin će se bogatiti bližnji? Mi ćemo izumjeti brzojav, telefon itd. a Japanci će graditi nužne za to sprave, pomještat će ih kod sebe, a na koncu će ih oni sami izvoziti....

Oni su bogati na željezu i kamenom ugljenu. Kameni ugalj! Koliki li je prevrat u svietu proizvela ova znamenita ruda? Što bi danas bilo od Engležke bez njenog kamenog ugljena? Kameni ugljen stvorio je u Englezkoj naselbine, tvornice, čitave gradove i cielo brodovlje, ugljen nije pokrenuo samo parne strojeve, već čitav narod, čiju je djelatnu snagu na peterostruko podigao. Nu ako se ugljena nalazi i drugovdje, i ako se ovaj mjesto engležkoga širi po svjetu, kolika li je tim pogibelj prouzročena po engležku industriju i njeno trgovačko brodarstvo. I doista ga imade, u obilnoj kolikoći u Americi, u Australiji i u Aziji. Što se Azije tiče, već znamo, da ga kopaju u Tonkinu, pa se predvidja, koliko će toga Kina proizvesti. Što se Japana tiče, navesti ćemo samo dvije brojke, iz kojih se dade razabrati, koliko su obilna tamo ta vrela i kako se znatno diže promet s ugljenom. Jedna jedina luka, u Moji, koja imade izvanredno zgodan položaj, izvezla je 1890 godine 106.845 tona ugljena. U tri godine početverostručio se taj izvoz, i skočio je na 430.000 tona; a nije ni ubrojena ona kolikoća ugljena, kojom se za svoju potrebu obskrbljuju japanski brodovi, što iznosi preko 500.000 tona, tako da ukupna kolikoća ugljena, što se u jednoj jedinoj luci ukrca, iznosi milijun tona na godinu. Broj brodova, stiglih u spomenutu luku, da se obskrbe ugljenom ili da ga izvoze bio je 1893 godine 350 za inozemne, a 5600 za japanske brodove, 5600! nije li to nečuveno.

Japanski ugljen dopro je već u Indiju, koja bijaše glavno stjecište izvoza za engležki ugljen, i pravi mu ondje veliku konkurenciju: on po malo osvaja sva azijatska tržišta, pak je prodro do Sjedinjenih država, u Vladivostoku i Australiju. Brandt spominje jošte izvješće „britanskog naselbeničkog zavoda“, iz kojega proizlazi da je više parobrodarskih družtva, sklopilo s Japanom ugovore, po kojima ih Japan ima obskrbljivati ugljenom; kolikoća, koja im se imade predavati svake godine u Singaporu iznosi stotine hiljada tona, uz cienu od 5 i pô dolara tona, t. j. 12 do 15 franaka, dok prije plaćalo se ugljen, što ga od Engleza kupovahu, po 25 franaka tonu.

Povećanim proizvadjenjem kamenog ugljena podiže se japansko brodarstvo, koje opet sa svoje strane olakoćuje izvoz japanskog ugljena. Brojku od 5600 japanskih brodova, koji se nakrcaju u Moji, moramo upamtiti, tim više, što Japan, po svršenom ratu, svoje brodovlje sve to više množi. I to je jedna svrha, koju Japan sustavno provadja: razgraniti domaće brodarstvo toliko, da s vremenom iztisne iz skrajnjeg iztoka evropske brodove U tom pogledu korača Japan bezobzirno naprijed: japanski graditelji brodova, industrijalci, udružuju se i „boykotavaju“ svakoga onoga medju njima, koji bi im se protivio; na stanovitu trgovinu, koju uvoze inozemni brodovi, udaren je povišeni namet; tako n. pr. na pamuk: svaki japanski trgovac, koji dovozi pamuk iz Bombaja inozemnim brodom, mora veoma visoku globu da plati; domaćemu brodarstvu naprotiv pružaju se svakovrstne pogodnosti. — Japanska parobrodarska družtva razumiju se podpuno u stvar, te se ne žacaju nikakvog troška. Sve je na veliko osnovano. Japanci se niesu zadovoljili samim uzorcim evropejskim, nego uzeše sve što god je najbolje i najudobnije u tomu, koli u Evropi toli i u Americi.

„Nippon Yusen Kaisha“ jeste jedno od najznamenitiji takovih družtava. Neće potrajati dugo, da ćemo mi njegove zastave vidjeti u našim lukama. Družtvo broj 47 velikih parobroda, od kojih je većina rasvietjena električnim svjetlom, a svi su udobno i razkošno udeseni, i putuju na daleko. Ovo družtvo pravi već utakmicu evropejskim brodarskim družtvima, navlastito engležkom „Compagnie Peninsulaire et Orientale“, družtvu, svojom redovitom plovidbom dvaput na mjesec iz Japana u Bombay.

Doskora će, kako nam vele, zavesti redovitu plovitbu izmedju Yokohame i Australije, te Evrope i Amerike. Suečkim prokopom otvoreno je polje izvozu azijatskih proizvoda u Evropu; Panamski prokopom poplaviti će nas brodovi i proizvodi skrajnjeg iztoka.

Nećemo više pitanjem duljiti; iz navedenog razabrati će svak, kolika pogibelj prieti trim glavnim granama evropejske industrije, naime: pamučnoj robi, kamenom ugljom i brodarstvu.

Željezna industrija je na skrajnjem Iztoku jošte u povojima; uvoz dakle željeza iz Evrope ili Amerike nastaviti će se sve dotle, dok japanske lievaonice započmu svoju radnju Evropejskih rudarskih zavoda imade u Japanu, i u Kini. Naši brodovi nalaze ondje takovih radionica, gdje mogu izvesti sve popravke, dočim dosad moradoše čekati do povratka; pa se tako i ova grana zarade izmiče iz naših ruku. Brandt cieni da će se željeza u Japanu sve više kopati, te sad već prave domaće tvornice utakmicu inozemnom uvozu. Belgijanci, koji su i u Rusiji i drugovdje podigli lievaonica, sagradiše u Hang-Kéou na rieci Yan-tse-Kiang veoma veliku lievaonicu topova i cievi za puške koja će, kako se pogovara preći u ruke Kruppa, a bez dvojbe će doskora ondje smjestiti i druge glasovite evropejske kuće, kao Schneider, Armstrong i drugi svoje podružnice. Medjutim nek se Evropa u tom neda predaleko zavesti, ili bolje reći, neka uzme primjer Engležke; neka se čuva da im za ljubav pak dobitka ne proizvodi oružje, kojim može danas ili sutra dobiti sama po ledjim. *(Sliedi)*.

	Surovih hraniva						Probavljivih hraniva		
	Vode	Pepela	Surova proteina	Surova vlakna	Bezdušičnatih izvadaka	Surova tustila	Bjelanca	Ugljikovih hidrata	Tustila
	%	%	%	%	%	%	%	%	%
Repičine komine	11·3	7 1	31·6	11·0	29·9	9·6	25 3	23·8	7·7
Lanene „	12·2	8·8	29·5	9·7	29·9	9·9	24·8	27·5	8·9
Pam. sjemenja *)	11·2	7·6	38·8	9·2	19·5	13·7	31·0	18·3	12 3
Komine od podz. maslov	10 6	5 6	44·4	5·4	27·3	6·7	40·0	24·5	6·0
Kokosove komine	9·4	5 2	20·2	14·2	38·5	12·5	18·2	47 4	11·2
Paomove „	10·5	4·2	16·9	17 4	41·0	10 0	16·1	55·4	9·5
Bezuljevito repič. brašno	8 5	7·9	33·1	13 4	34·1	3 0	26·1	27 2	2·4
„ paomovo brašno	10·5	4·0	18·5	20·2	43·5	3·3	17·6	60 4	3·1

*) Komine od pamučnog sjemena kakve sada dolaze u trgovinu, su ipak znatno bogatije, nego je ovdje navedeno, jer jim je ujamačeno 58-60% proteina i tustila, a ti se vazda i nahode u dobroj robi.

Uporaba umjetnih gnojiva po kušnjam profesora Wagnera, i njihova izravna djelatnost na povišenje kolikoće ploda.

(Nastavak vidi broj 19).

7. *Krompir.*

Krompir ljubi najviše pepeliku, i najobilnije rodi, kada zemlja obiluje pepelikom i fosfornom kiselinom, pa se onda još pognoji kilskom salitrovinom. Kušnje krompirom, dale su tako jasnih dokaza u ovom pitanju, kako kod nijedne druge gospodarske rastline. Krumpir na zemlji ne pognojenoj rodio je 125 q. po hektaru; na istoj takovoj zemlji pognojenoj samo kilskom salitrovinom rodio je 161 q. po hektaru; dočim na istoj zemlji pognojenoj pepelikom i fosfornom kiselinom rodio je 187 q. po hektaru, a kad je uz pepeliku i fosforom kiselinom bila zemlja pognojena i sa kilskom salitrovinom rodio je krompir 246 q. po hektaru. Iz ovog se lako vidi, kako gnojenje krompira samom kilskom salitrovinom malo pomaže, dočim se očito vidi kako krompir ljubi pepeliku i fosfornu kiselinu. Svaku 100 kg. kilske salitrovine, napram nepognojenoj zemlji povećavaju dohod za 17·85 q. po hektaru, dočim svaku 100 kg. kilske salitrovine, na zemlji koja je dostatno pognojena pepelikom i fosfornom kiselinom, povećava se dohod krompira za 30 q po hektaru.

Bud je ciena krompira i onako nizka, tko hoće da mu bude unosna gojitba, red je da gnoj dobro zemlju sa pepelikom i fosfornom kiselinom, a onda ćemu se gnojenje kilskom salitrovinom obilno naplatiti.

Obično gnoji se krompir sa 400 kg. kilske salitrovine po hektaru, čim se povečava dohod za 120 q. po hektaru, ako je zemlja obskrbljena pepelikom i fosfornom kiselinom. Više od 400 kg. kilske salitrovine rabiti po hektaru, nije uputno, jer se u vrlo riedkim slučajevim izplaća. Su 300 kg. kilske salitrovine povećava se dohod za kojih 100 q. krompira po hektaru, ali se hoće, da je u isto doba, u toj zemlji razpoloživo 35. kg. pepelika i 10 kg. fosforne kiseline u topivom obliku.

Na težkim zemljam uporabljuje se odmah za sadnje krompira svih 400 kg kilske salitrovine; dočim se na lakim zemljam upotrebljuje 200 kg. kilske salitrovine za sadnje, a *200 kg.* za prvog okopavanja ili za prvog zagrčanja krompira.

Pri gojenju krompira na veliko mjestne prilike odnosno razprodaja, odlučuje o kolikoći salitrovine, koja će se upotrebiti za gnojenje krompira.

Gdje je razprodaja krompira laka, a ciene primjerne, i gdje se ne pojavlja gnjilež na krompiru, onda se može obilovati gnojenjem kilskom salitrovinom, u protivnom slučaju, red je suzdržati se. *(Sliedi)*.

SVAŠTICE

Uporaba sirutke za hranu. — Sirutka se dade vrlo dobro izrabiti za hranjenje teladi, ali pošto nema tusta, valja joj primješati malo lanena ulja. Dodatkom lanenog ulja postane mastnija, a i tečnja po telad.

Da krompiri ne gniju u konobi, valja paziti, kad se pospreme, da su svi zdravi, i posve čisti, odnosno da nema na njima zemlje, klica ili lišća. U konobi smjeste se krompiri na letve, koje se pomješte nasred konobe, nešto 30 cm povrh zemlje, tako da izpod krompira bude imao zrak slobodno promahe. Na letvam nevalja naslagati puno krompira, dosti je ako stog u sredini ima 60 do 80 cm. visine. Za liepih dana, valja konobu zračiti, i odstraniti svaki krompir na koji se opazi pliesan, ili znakova gnijenja.

Kako dobiju konji liepu, sjajnu dlaku. Da konj dobije sjajnu dlaku, valja mu davati u proljeće i jesen za 3 do 4 nedjelje dana svaki dan lanenu poparinu, koja se priredjuje kako sliedi: Za svakog konja uzmu se 2 do 3 rukoveti lanena sjemena, kojeg se popari sa 6 litara vrele vode; pa kad se poparina ohladi, dade se sve konju da popije. Ovim napojem uzsliedi promjena dlake posve postepeno, i konj se izkiti sasvim liepom i sjajnom dlakom.

Kušnja kože na čvrstoću. — U novije doba opredjeljuju čvrstoću i dobrotu kože, pa težini njezina pepela. Pepeo od dobre i dobro strojene kože iznaša 3 po sto njezine težine. Uzme se dakle za kušnju 30 grama kože, pa se izgori u zdjelici od porčulanače, a zaostali pepeo se izmjeri. Ako od 30 grama kože izgorene, ostane manje od 1 grama pepela, to je znak da je koža dobra; a ako ostane više, to je onda znak, da je koži za strojenja ili umjetno dodano grozdova šladora ili klorbariuma, e da se pričinja čvršća i težja.

Zečje ogrižine na kori voćnih stabala, liečе se, ako se odmah dok vrieme dopusti namaže dotična ozledjena mjesta voćarskim mazom. Najbolji maz za rečenu svrhu prirediva se od 2 diela smole (kolofonium i $^1/_5$ ili $^1/_4$ diela proste žeste, čemu se još primješa nešto čadje. Čim se brže uporabi ovo sredstvo, tim se sigurniji uspjeh postigne, jer ako se nagrizeno mjesto ostavi dulje vremena uplivu zraka, izumru stanice, a onda nemože više kora zarasti.

Čišćenje srebrenog posudja. Poznata je stvar, da srebro duljim stajanjem na zraku pocrni. Najbolje sredstvo za čišćenje srebra jeste raztopina sriešne kiseline. U vreloj raztopini sriešne kiseline drži se nekoliko vremena uronjene srebrne predmete, a onda se izvade, posuše i nataru kožom, pa pospreme. Isti se učinak postizava, ako se u toploj lukšiji raztopi malo kocelja i malo sapuna, usljed česa se napravi lužinasta voda, u kojoj se pak peru srebrni predmeti. Očišćeni srebreni predmeti otaru se pomnjom starom ali čistom krpom od platna.

Pliesan sa postola. Kad se postoli dulje vremena ne rabe, posve lako izpliesnive. Taj pliesan se sa postola brzo i lako odstranjuje, ako se izsvitlaju mašću, kojoj se primješa razblažene karbolne kiseline.

Njega konja za radnju. Na mnogim gospodarstvim sve radnje obavljaju konji; od njih se vrlo često i odveć traži. Ako hoćemo da nam konji uztraju i pri dugoj napornoj radnji red je: a) da im dademo dosti vremena za hranjenje, e da se do sita najedu; jer nedade li se konju o poldan barem dva sata vremena, da se sit najede, nemože da poslje podne uztrajno i dobro nastavi svoj rad. b) Za hranjenja valja konju skinuti ormu, posušiti mu znoj, i izčistit ga od prašine. c) Stari konji trebaju više vremena da se najedu negoli mladi; a uputno je za objeda dati starim konjim izgnječenu zob mjesto cielu. d) Zimi može se svesti s korom na ništa obrok siena za konja, ali za doba oranja, za žetve i za sjetve hoće im se obilj siena. e) Svake večeri kad dovrši radnja valja konju izčistiti i izprati kopita i noge; takodjer valja mu oprati vodom oči i uši. Sve ove radnje oko konja nisu toliko dangubne, koliko se misli, dosti se je naviknuti, pa stvar ide sama, bez da se čovjek dosjeti; ali se zato ima velike kбristi, od veće uztrojnosti i veće snage, što konj može da razvije, kad se redovito i dobro hrani i drži čist.

Gospodarske Viesti.

Na mnogim mjestim traje još jematva, a u nekim, radi kišljiva vremena nije još ni započela. Nakon trganja, vinogradari se ćute zadovoljni, jer u obće više nalaze, nego li su izčekivali. Vrsti takodjer svudi zadovoljavaju.

***

Pri razdaji Thomasove troske, Namjestništvo je udarilo cienu od fior. 2 novč. 70 po 100 kg, dakle za 70 novčića jeftinije nego li je s prvice bilo označeno. Do godine, imalo bi se nadati, da će obaliti cienu troski izpod f. 2 po kvintalu.

***

Od 9 do 23 studenoga t. g. obdržavati će se u Gružu teoretično praktični tečaj o gojenju i klaštrenju maslina, te o pravljenju maslinovog ulja. Posjetiteljim tečaja podieliti će Namjestništvo 30 do 50 fiorina podpore; ali će dobiti 50 fior. podpore samo oni, koji se bezuvjetno budu obvezali putovati u Bari, što je opredieljeno za doba od 15 do 21 studenoga. Od ukupnih 650 fior. opredieljenih za podpore, natjecatelji iz Makarskog primorja imati će prednost za svotu do 200 fior.

***

Za godinu 1897 dozvoljena je gojitba duhana u obćinam Vodice, Tiesno i Skradin, te na otoku Braču.

***

Od vinorodnih zemalja najbolju ljetinu izčekuje Italija, osobito južna, dočim je sjeverna Italija znatno protrpila od povodnja. U Francezkoj računa se ljetošnji prihod vinograda na 40 do 42 miljuna hektolitara. U Španiji se izčekuje srednja ljetina, a u Kaliforniji loša.

***

Saksonski tvorničari pokratili su rad u svojim tvornicam za čitav jedan sat, i izkustvo ih je dosad uvjerilo, da i skraćenom dnevnom radnjom radnici proizvadjaju koliko prije, a pri tom ne trpi njihovo zdravlje.

***

Parižko družtvo „das Salins de Sainte Lucie“ koje imade veliko imanje blizu Marseille, odlučilo je uvažati iz Srbije preko Soluna svakog mjeseca 150 glava goveda i 500 ovaca, koje će toviti za prodaju u francezkim gradovim.

***

Primili smo zahvalnošću „Zapisnik redovite sjednice Trgovačke i obrtničke komore u Splitu“ obdržane dne 17 kolovoza 1896“. — Iz rečenog izvješća rababire se velika djelatnost rečene komore, i njen nastojanje za unapredjenje trgovačkih i obrtničkih interesa svojeg okružja.

***

Bugarska vlada odposlala je stručnjake S. T. Zudeva i N. Matiskog da proputuju Srbiju, Hrvatsku i Crnugoru i da prouče u dotičnim zemljam gojenje i uporabljanje šljiva.

***

Od 28 do 31 t. m. obdržavati će se u Parizu II.gi medjunarodni sastanak raznih udruga, koji će se osobito baviti, kako da se olakoti izravni saobraćaj proizvoditelja gospodarskih proizvoda, sa trošiocim.

***

Cislajtansko ministarstvo za poljodjelstvo nije još izdalo statistiku o ljetošnji žetvi, kako što je dosad običavalo, nego je izdalo izjavu, da statistiku nije još u stanju da sastavi, ali da se iz stiglih podataka razabire da je pšenice, raži, ječma i zobi požeto polovica manje, nego li obično. U nekim pokrajinam, kako u Sležiji bila je žetva posve loša. I vrst je slaba, jer je protrpilo od vlage u klasju. I krompiri da su znatno protrpili od prečestih kiša, ali najgore da se predočuju vinogradi, koji usljed čestih kiša zaostali u zdrienju, a i peronospora, da je svudi učinila svoju.

***

Bečko gospodarstvo družtvo misli i godine 1897 prirediti medju narodnu izložbu strojeva u Beču, te s istim spojiti smotru vina.

***

U Pinzgau je obdržan ljetos prvi sajam bikova za priplod. Na sajmu je dovedeno unatoč vrlo lošem vremenu, 230 bikova, koji su skorom svi razprodani.

***

Od 20 do 23 tek. mj. obdržavati će se u Islington Halle u Londonu 21.va mliekarska izložba.

***

Dne 1 t. m. podnešen je zastupničkoj kući proračun za godinu 1897, u kojem su potrebe za ministarstvo poljodjel. označene su 17,722,117 fiorina, dakle za 216,397 fiorina manje, nego li g. 1896. Pokrića su predračunana su 13,872,730 fiorina, dakle za 394,462 fiorina manje, nego li godine 1896. Za investicije predračunano je 700,000 fiorina, od kojih 500,000 fiorina biti će investi ano u državne šume, a samo 200,000 za sve ostale potrebe. Svota predračunana za investicije pokriti će se osobitim zajmom.

***

Nagradu od 300 maraka razpisana od „Ill. Landwithschaftlichen Zeitung“ za djelo, koje će razpravljati o najboljem načinu uporabe mliekarskih odpadaka za tovljenje teladi, svinja i peradi, dobio ja B. Skalweik iz Jourlauken u Istočnoj Pruskoj. Lozinka je djelu: „Gospodarevo oko tovi blago“.

***

Krčenje vinograda plugovim u svrhu nasadj vanja amerikanskih loza pokazalo se je vrlo praktično i vrlo koristno. — S jednim takovim plugom izkrči se jutro (ral) zemljišta do 60 centim. dubine u $3^1/_5$ dana, a ta radnja stoji 76 fiorina. Nego pošto za amerikanske sadove valja izkrčiti 70 cm. duboko, razlika od 60 cm. izkrčena plugom do 70 što je potrebito, dakle dubina od 10 cm. izkrči se rukom i to stoji 35 fiorina po jutru. Po tom krčenje zemljišta za nasad amerikanskih loza do 60 cm. plugom, a za sljedećih 10 cm. rukam stoji fiorina 111 po jutru, dočim je prije kad se je sve krčilo rukam, stajalo 320 fior. po jutru.

***

U Pruskoj je tehničko strukovno osoblje za svrhe poboljšica, poraslo u 5 godina od 28 na 83. Kroz istih pet godina potrebe za melioracije porasle su od 6 na 12 miljuna maraka; broj meljoracionih udruga porasao je za 554 sa 242,711 hektara zemljišta.

***

Oko polovice rujna 1897 obdržavati će se u Trentu VI.i sastanak austrijanskih vinogradara.

***

Englez H. C. Russel proučavao je dugo vremena dobe u kojimi se povraćaju suha godine, i došao je do zaključka da suhe godine stoje u odnošaju sa pomrčinam mjeseca, i da se pojavljaju redovito svake 19.ste godine.

Pitanja i odgovori „G. Poučnika“.

A. Odgovori.

91. Jeli istina, da je vapneno mlieko još uvjek najbolje i najviše rabljeno sredstvo za čuvanje jaja? Kako se čuvaju jaja vapnenim mliekom.

I. N. u S. (Sinjska krajina).

Vapneno mlieko je još uvjek bez dvojbe jedno od najboljih i najpraktičnijih sredstava za čuvanje jaja, samo se pri porabi istog valja držati stalnih pravila i naputaka. Najbolji način po savjetu izkusnih trgovaca jajim na veliko jeste sliedeći: Raztopi se 25 kg. vapna u 10 litara vrele vode, pa se poklopi dotična posuda odmah, i ostane poklopljena sve dok se raztopina ohladi. U isto doba naslagaju se jaja u jednoj posudi, i to najviše tri reda jaja jedan povrh drugog. Kad se je raztopina od 25 kg. vapna u 10 litara vrele vode ohladila, onda joj se dolije 50 litara hladne vode i 4 kg. kuhinjske soli; ovo se sve dobro izmješa e da se sve podpuno raztopi, pa se onda po malo i iztiha lije po jajim naslaganim u posudi, tako da se jaja za lievanja ne razmaknu, nego ostanu naslagana kako su bila. Nakon nekoliko dana napravi se na površini tekućine prilično čvrsta kožica; ako se ta tvrda kora nad tekućinom ne napravi, valja stvar pospješiti, a to se postigne, ako se doda još malo japna. Izim toga zastre se posuda krpom, i drži se na hladnu mjestu. Nevalja posudu često premještati, da se jaja nerazmještaju iz naslage, a valja paziti, da su jaja uvjek potopljena u vapnenoj vodi. Prije nego li se naslagaju jaja u posudi valja se u-

vjeriti, da su sva jaja zdrava i ciele lupine. Najbolja su za čuvanje na ovaj način jaja s nesena pred par dana; jaja koja su starija od osam dana nije uputno čuvati na ovaj način. Na ovaj način priredjena jaja u vapnenom mlieku uzčuvaju se zdrava i svježa 3 do 5 mjesecih.

92. Jeli istina da su žabe koristne po vrtovim? U čem se sastoji njihova korist?
A. F. u P. (Istra).

Nema više dvojbe o tom da su žabe koristne po vrtovim. Sve žabe bez razlike hrane se zareznicim, i to živim zareznicim koje one same love, a nigda da se je žaba dotakla povrća, inog ploda ili cvieća. Istina je, da su žabe gadljive, osobito puhače, kojih ima najviše po vrtovim, ali to po svoj prilici i same razumiju, pa se radi toga uvjek kriju od ljudskog pogleda. Žabe su preko dana sakrivene, a izlaze iz svojih škrovišta jedino pod večer i u noći da love zareznike potrebite im za hranu. Nije istinita tvrdja, da su žabe otrovne. Ako im se ne dodijava posve se mirne, a žaba puhača, kad joj se dodijava, strzne neki sok, koji je jedke naravi, osobito za sluznice, ali nije otrovan. U Engležkoj, kupuju žabe i plaćaju ih po 10 do 20 novčića svaku, pa ih stavljaju u vrtovim i perivojim, da im tamane zareznike.

93. Molim vas, kako imam čuvati bačve, koje mi ostanu prazne, nakon što vino prodam i iztočim?
Z. B. u R. (Dubrovnik).

Bačve, dok se izprazne valja temeljito izprati vodom. Ako je u bačvi ostalo taložine od vina, onda valja još temeljitije izprati, a svakako valja svu taložinu odstraniti, što ako ne ide vodom, metne se u bačva čišta šlunja, žala ili lanac gvozdeni, pa se onda izpere vodom, dok iz bačve ne otiče posve čista voda. Pri izpiranju bačava nevalja štediti vodom, ni valjanjem bačava, a kod velikih bačava, koji se nemogu valjati hoće se da voda štrca snagom u bačvu. Još je bolje izpirati bačve sa vodom, kojoj se doda nešto sumporove kiseline; u tu svrhu dolije se vodi po malo 2 do 3 kg. sumporove kiseline, pa se ovakovom kiselastom i jedivom vodom postizava bolji uspjeh, jer kiselasta voda razjedava i ubija trusje nametnica. Konačno propere se bačva čistom vodom, prosuši, pa osumpori i začepi. Za sumporenje valja paziti, da sumporelka izgori, i da se vas prostor u bačvi izpuni dimom od gorećeg sumpora. Sumporenje praznih bačava, osobito u vlažnim konobam valja opetovati svako 40 do 50 dana. Na ovaj način uzdrže se bačve posve zdrave, a kad je lievati vino u njih, ako nisu razsušne, dosti je držati neko vrieme otvoren čep, da se iznutri sasvim provjetre, i da nestane vonja po sumporu.

94. Puževi su se tako razkotili, da im nemogu više odoliti sabiranjem. Imali, kakovo jednostavno sredstvo, kojim bi puževe mogao brzo utamaniti?
D. Š. u N. (Hrvatska).

O raznim sredstvim i načinim za utamanjivanje puževa, bilo je opetovano put govora u našem listu. U sjevernoj Italiji rabe protiva puževim komine od škoćca (*Ricinus*). Oni razaspu nešto 50 do 100 kg, komina od škoćca po hektaru zemlje, i tim unište sve puževe. Don G. Losagno, opat u Fenile savjetuje, da se proti puževim mješaju komine od škoćca sa kominam od orasa i živim vapnom, i to: 3 diela komina od škoćca, 1 dio komina od orasa, i 70 djelova živoga vapna. Najprije se razastre vapno i poškropi vodom, pa se onda po vapnu pospu komine. Nakon 8 dana promješa se sve dobro pa sazaspe po onim zemljam, gdje su se obilno pojavili puževi. Tvrdi se da je ovo sredstvo tako djelatno i uspješno, da nestane svih puževa.

95. Od bajama ljetos zasadjenih jedva ih se primilo 10%, premda je zemlja bila priredjena redovito. Ima li se loš uspjeh prepisati pregustom sklopu, ili tome što su upetić i grane bile podrezane?
I. K. B. u S. (Cetina).

Nijedan od navedenih razloga, ni gustoća sadnje, ni podrezavanje grana i žila, nisu bili uzrokom neuspjehu zasadjenih bajama. Ljetos je u obće bilo loša godina za zasadjena stabla, pa je i po drugim mjestim, propalo silu stabala, osobito od onih u proljeće zasadjenih. Glavni uzroci neuspjeha, osobito kod bajama, praskava i kajsija, leže u prosušenju kore. Kora im se brzo posuši, pa prestane kolanje sokova, a stabla poginu bez da protjeraju ili nakon što protjeraju. Kako su ljetos u proljeću vladala suha vremena, sva je prilika, da su stabla propala usljed posušenja kore. Čim su mladja stabla, koja se razsadjuju, hoće se da što moguće manje vremena prodje od kad se izkopaju, doklen se zasade. Ako su pak putovala, i imala slabo zaštićene žile, kako što obično biva stablim što dolaze s dvora, valja stabla dok se prime uroniti u vodu, i držati ih uronjena u vodi 2 do 3 dana prije nego li se zasadu. Tim se kora napoji vode, i opet oživi, pa ako je i malo vlažna zemlja u kojoj se sade, imbibicijom primati će kora potrebitu joj vodu. Po našem izkustvu mnoga stabla, dapače veći dio stabala razsadjenih propada, što se ne pazi da se zasade istim licem prama suncu, kako su prije rasla. Ovo se pričinja u sebi malenkost, ali od 10 stabala zasadjenih protivnom stranom prama suncu, propasti će ih nedvojbeno devet. U ovom se je pitanju lako pomoći, jer je dosti prije nego li se stabla izkopaju, kakovom bojom napraviti jedan vidivi znak na onaj strani debla, koji stoji prama suncu Nas je izkustvo naučilo, da se kod nas sigurnije primaju voćna stabla zasadjena do Božića, nego li ona zasadjena po Božiću.

96. Kako se ima postupati pri uzgoju bajama u voćnjaku, da izrastu upravni i zdravi, a ne kržljavi i krivi?
I. K. B. u S. (Cetina).

Na taljanskim gojilištim, gdje uzgajaju bajame sa 2 do $2^1/_2$ metra visokim deblom, sade bajame posve gusto u vrlo pićnoj i gnojnoj zemlji, e da se kroz dvi prve godine razvije glavna mladica do one visine, koje oni žele imati. Izim toga za tjeranja često pregledavaju te mladice, i odstranjuju odmah svaku prostranu mladicu. U nekim mjestim, osobito gdje obiluju trstikom i vrbovim koljem, privežívaju odmah mladice o kolce ili rozge, i tim ih sile, da se upravno razvijaju. Ali pošto nije u naravi bajame da upravno raste, i kod takovih prisilno uzgojenih stabala, opažaju se zle posljedice, jer stabla ostanu uvjek razmjerno tanka debla, pa se bez dobra kolca nedadu osebi održati kad razviju krošnju; a kad se razsade osebice, obično se gornji dio posuši, pa protjera više mladica iz dolnjeg diela, i bajama recimo sama od sebe poprimi opet svoj naravski oblik.

97. Gdje se mogu nabaviti rešeta za odielivanje zrnja od kostulja? koja im je ciena?
I. K. B. u S. (Cetina).

(Na ovo pitanje odgovoreno je u prošlom broju).

B. Nova pitanja.

98. Molim vas jeli bolje izmastiti (izgnječiti) grožđje odmah dok se otrga ili nakon dva ili više dana?
V. T. u G. (Dubrovnik).

99. Jeli bolje peći rakiju odmah neton se vino otoči, ili je bolje sbit drop u badanj, pak ga peći poslje nekoliko dana?
V. I. u G. (Dubrovnik).

100. Imam dobrih loza od 15 godina, zasadjenih izpod voćnih stabala, od kojih malo imam koristi. Kad bi ih prenio na drugo mjesto; jeli bolje, da cieli čokot bude povaljen u zemlju, ili da bude zasadjeno u onoj mjeri, kako se danas nalazi? Jeli bolje pokratiti neozledjene žile čokota, ili ih pokratiti?
N. D. u B. (Boka).

101. Za stolom po blagovanju jeli bolje piti crna ili biela vina? Koje prednosti imadu prva, koja druga?
D. L. F. u N. (Pag).

Odgovori na javna pitanja kao i nova pitanja, primaju se rado od svakoga, pa i ne bili predbrojnici.

OTVORENI DOPISI
GOSPODARSKOG POUČNIKA.

Predplatili su predbrojbu do konca godine 1896.

P. N. Aćimović S., pos. — Kosić N. — Lučić T. — Malinarić T. — Obad N. — Kuzmić I. — Topalić B.

V. g. S. Mayhofer. — Odgovorili smo u pismu na stavljena nam pitanja.

V. g. Lučić T. — Broj 14 i 15, te knjigu „O uporabi dropa“ poslali smo vam. Glede ružila, bilo je govora u prošastom i u ovom broju.

V. g. Marić A. — Od smokava može se priredjivati umok, ali je malo u običaju. Za umok urone se smokve u vrelu vodu, i drže se dok voda opet provrije, a onda se izvade i drže 10 časova u hladnoj vodi, pa se stave na sito ili cjedilo, da se voda iscjedi. U isto doba za 100 smokava srednje veličine raztopi se 1 kg. sladora u 1 litri tople vode, onda se izpjeni i prociedi, pa se ulije u posudu u koju su smokve, i ona se začepi ouljenom ili pergamentnom hartijom.

V. g. Kolarić S. — Da se uvjerite o debljini naslage ugljena red je da pozovete stručnjaka, koji će stvar potražiti. Svakako je najsigurnije izsvrdlati slojeve svrdlom, jer se onda najsigurnije može doznati koliko su debeli slojevi ugljena.

V. g. Milković N. — Jeftinije je da maz za voćna stable sam priredite, nego li da ga kupujete Knjižicu „Duhan“ poslali smo vam.

V. g. Vučić R. — Za uzgoj zelene krme na pržinastoj zemlji najbolje je sijati seradellu premda ima i jedna vrst ljekarice i jedna vrst grahorice, koje vrlo dobro uspjevaju.

V. g. Bilić V. — Knjigu „O uzgoju i njegovanju cvieća“ poslali smo vam. Brojeva od godine 1890 i 1891 nemamo u zalihi. Glede one sprave pisali smo i izvjestiti ćemo vas, kad dobijemo odgovor.

V. g. Farčić I. K. — Mlinice na paru za brašno, na dva žrvnja, sa kotlom, mašinom i drugim potrebštinam, stoje 6000 do 7000 fior.

Godina XV. Izlazi na 1 i 16 svakog mjeseca Broj 21.

GOSPODARSKI POUČNIK

Obće blagostanje zavisi o blagostanju pojedinca a temelj blagostanju pojedinca, jest razboriti rad uz vještu uporabu nauke i izkustva.

Upraviteljstvo lista je u Zadru

Predbrojba u *Austro-Ugarskoj* stoji 3 for. na godinu, u *Inozemstvu* 8 franakâ na godinu.
Uvrstbe plaćaju se 8 novč. po redku za prvi put, a svaki sliedeći put 3 novč. redak. *Cliché* računaju se 5 novč. po centimetru četvornom.

Upravitelj i Izdavatelj: PETAR L. BIANKINI

Odgovorni urednik: NIKOLA ŠIMIĆ

Pisma, naputnice itd. itd. upravljaju se *Upraviteljstvu Gospodarskog Poučnika u Zadru.* — Rukopisi se nevraćaju.
Predbrojba je obvezna za godinu danâ, a izplaćuje se u Zadru.
Tko nepovrati prva dvu broja obvezan je predbrojbi za godinu dana.

ZADAR, 1 Studenoga 1896. Ciena je listu 3 fiorina na godinu. ZADAR, 1 Studenoga 1896.

Gospodarska škola.

Dvadeset je dobrih godina, što se pogovara i obećaje, da će vlada zasnovati u Dalmaciji gospodarsku školu, ali je do danas nismo još vidili oživotvorenu; niti smo doznali, da se je u pitanju, pa bilo s koje strane ozbiljnih koraka preduzelo.

Obća je bila želja, da se takova gospodarska škola osnuje u Sinju, kao središtu kotara, gdje su odnošaji zemljišta i podneblja eminentno prikladni za gospodarstvo; i Sinj se je u tim nadam tješio, bio je pripravan i na neke žrtve, ali rećbi, da će se nade Sinjana, i ovog puta izjaloviti.

Koliko god se je puta pomolilo, kod nas pitanje zasnovanja gospodarske škole, uvjek se je Sinj izticao, kao najprikladnije mjesto za školu, pa ili radi toga što Sinj nije imao za sebe odlučnih zagovaratelja, ili što su drugi bili hitriji i lukaviji od Sinjana, Sinj je što bi se reklo, ostao dosad uvjek na ciedilu.

Godine 1884 imala se je takodjer zasnovati gospodarska škola u Sinju, pa se je preko noći napustila idea Sinja, i zasnovan je poljodjelski zavod u Gružu, unatoč ozbiljnih prigovora sa strane stručnjaka.

Odkad nas je klauzola pritisla, te se počelo sa svih strana pitati pomoći i odštete od države, počelo se je opet pomaljivati na površinu pitanje gospodarske škole.

A da se duhovi umire, počelo se je izradjivati osnove svakovrstne, i davati svakakvih obećanja, a izmedju tih i ono o zasnovanju gospodarske škole.

Mi smo svojedobno kazali što vriede osnove bez sredstava, a pošto mi sami sredstava nemamo, a država ili za nas ili neće ili nemože da smože, bojimo se da će se i novim osnovam dogoditi ono isto, što se je dogodilo pravašnjim, pa mjesto, da se provede temeljita reorganizacija našeg gospodarstva, odpasti će po koja mrvica u prilog onih, koji odlučuju, da im se začepe usta.

Kaže se, da po novim osnovam imao bi se dokinuti Poljodjelski Zavod u Gružu, a zasnovati gospodarska škola u Splitu; a tim bi se opet mimoišlo Sinj.

Kaže se da je za takovu školu Split najprikladnije mjesto, kao središte Dalmacije, te da bi škola imala veliko zapleće od gospodarsko kemične pokušne stacije, kojom bi mogla biti spojena.

Po našem sudu Split može biti veliko trgovačko središte pokrajine, ali poljodjelsko središte nemože da bude, jer odnošaji zemljišta nisu prikladni za obsežno gospodarenje.

Pitanje zasnovanja gospodarske škole u Splitu, nije se rodilo od naravnih potreba Splita, nego je pored vladajućih odnošaja.

Osnovanjem gospodarske škole u Splitu uz gospodarsko kemičnu pokušajne postaju, stvorilo bi se ravnatelju jedno vrlo udobno mjesto šestim plaćevnim razredom, a pogovara se, da ima već osoba, koja je opredieljena za to mjesto.

Sinj se nemože žrtvovati, nego samo u prilog Splita, jer je Split sjedište svih odlučujućih osoba danas vladajuće stranke, pa ako se radi pomanjkanja sredstava nebudu provadjale osnove za unapredjenje naših gospodarskih odnošaja, i nebudu izpunjivala obećanja za odštetu od klauzule, biti će zadovoljan Split i poglavice danas vladajuće stranke; a onda moramo biti zadovoljni svi, a osobito Sinj, gdje je vladajuća stranka našla uvjek, toliko zaštite i toliko uporišta.

Dok vladaju današnji odnošaji, Sinju će se priznavati, da je najprikladnije mjesto za zasnovanje gospodarske škole, ali kad dodje do zasnovanja, iztaknuti će se neki viši razlozi, s kojih škola neće biti u Sinju zasnovana, nego u Splitu. Ovako, danas stoji pitanje gospodarske škole; a mi radi same stvari, i radi Sinja, neželimo biti zli proroci.

X.

Evropa i njezini takmaci.

(Nastavak vidi B.r 20).

Ako uvoz europske robe, koja se „ne potroši", ne jenjava u Japanu, već se diže, nasuprot tome uvoz ostale robe znatno pada, a uvoz nekoje robe izčezava. Bavarsko pivo, koje Japancima toliko mililo ne uvaža se više, jer ga oni sami proizvode.

PODLISTAK.

Katekizam
Gospodarske hemije

od

D.ra E. WILDT-A

Ravnatelja agrikulturno-hemičnog pokušališta u Poznanju.

Po šestom izdanju njemačkog izvornika pr..reo

F. RADIĆ

Učitelj strukovne učionice u Korčuli.

(*Nastavak vidi broj 20*).

389. Kolike su vriednosti sladne klice?

I ove su vrlo omiljena hrana za muzarsku i tovljeničku stoku, ali osim toga još, pomiešane toplom vodom vriedno jih je preporučiti pri odgoju teladi.

Sladove klice sadrže poprieko surovih hranivâ: Vode 10·1 po sto, Pepela, 7·2 po sto, Surova proteina 24·2 po sto. Surova vlakna 14·3 po sto. Bezdušičnatih izvadaka 42·1 po sto, Surova tustila 2·1 po sto, a probavljivih hraniva: 19·4 po sto bjelanca, 45·0 po sto ugljikovih hidrata, 1·7 po sto tustila. Treba ih suhe čuvati, jer lako privlače vlagu i prelaze u vrenje, čim primaju po zdravlje škodljiva svojstva.

390. Koje su najpoglavitije gomoljače i korjenjače koje se upotrebljuju za krmu?

Krompiri i razne vrsti repe.

391. Kakav je njihov stepen probavljivosti?

Mogu se smatrati kao podpuno probavljive.

392. Kako djeluju korjenjače na živinske probavne ustroje?

Kad velike sadržine vode i podpune nestašice neprobavljivih sastavina, koje su za uzdržavanje normalnog probavnog postupka u probavnoj cievi naših biljoždera, posve nuždne kao nadopunjujući dodatak, lako da korjenjače oslabljujuć uzdjeluju na probavni sustav i da izazovu proliev.

Ne smiju se dakle davati u preveć velikoj količi; najviše do polovicu krmne suhe tvari, dok druga polovica, uz nuždna sočna krmiva, treba da sastoji od suhe krme. Isto vriedi i za obrtne odpadke dobivene od korienjačâ.

393. Koji je sastav krumpirâ i koji odnošaji mogu na to da uplivaju?

Krumpiri sadržavaju 18 do 30 suhe tvari, od kojih 1·3 do 4·5 po sto sastoje od surova proteina, a 12 do 27 po sto od škroba; ostatak sačinjavaju neznatne količe tustila i surova vlakna. Na sadržinu uplivaju okolnosti gnojenja i vremena, kao što i stupanj zrelosti; osjem toga još i odlika (vrst), jer ima krumpira, koji su bogati i koji oskudievaju škrobom. Krumpiri su tim bogatiji škrobom i siromašniji to manje proteina, što su god zreliji, dočim su nezreli krumpiri vodenasti i oskudni škrobom, ali posjeduju veću sadržinu proteina. Dakle sve okolnosti koje su povoljne ranijem dozrievanju, dakle suho pjeskovito tlo, gnojenje u razmjeru prama dušiku bogato fosfornom kiselinom, kao što toplo i ne prevlažno vrieme za doba razvitka, proizvode povećavanje sadržine suhe tvari i škroba a umanjivanje sadržine proteina.

394. Ima li u krumpirima amidnih slučenina?

Od svekolike dušikove sadržine krumpira ima u obliku amida 25 do 40 po sto, i to u nezrelim škrobom oskudnim krumpirima više, nego li u zdrelim, škrobom bogatim.

395. Djeluju li škodljivo krumpiri u stanovitim okolnostima?

Da, po različitim opazkama u praksi učinjenim rek bi da jako proklicali krumpiri mogu da izazovu pojave bolesti. Pri klicanju krumpira nastaje naime razlučenjem bjelanjkaste tvari solanin, tielo, kojem se pripisuju zdravlju škodljiva svojstva. Pošto se solanin nahodi poglavito u krumpirskim klicama a u samim se gomoljima nahodi samo u vrlo neznatnoj

U Osaki ustrojiše jednu, a u Nahégami drugu tvornicu sladora s glavnicom od 755.000 dolara. Klobuci i kape bijahu znamenit predmet uvoza iz Engležke, Japanci ih sada proizvadjahu po engležkim uzorcim uz nizku cienu, pa ih već sami izvoze. Isto je tako biva s flanellom, koju je prije Njemačka uvozila sa velikim dobitkom.

Moramo spomenuti, da se Japanci koriste izvanredno nizkom cienom radne snage i obćih troškova proizvodnje i jeftinoćom srebrnog novca, kako što i evropskim izumima, koji nisu dovoljno zaštićeni povlastnicam izuma, i zaštitnim biljezima. Neznatnom promjenom u mekanizmu kojeg evropejskog stroja ili orudja, koje kupuju u tu svrhu, da ga patvore, oni, kako se pogovora, prisvoje cieli stroj, i proizvode novih sličnih sami, te ih dalje prodavaju. Tomu se većim dielom imade prepisati, što se japanska pamučna roba u velike takmi s indijskom robom, koja se proizvadja jošte evropejskim strojevim.

Jednaku prednost imadu japanske tvornice svile i vune. Japan nije ni na polju proizvodnje suknenina ništa propustio; on ima u tom naravnoga saveznika u Australiji, koja živi od vune svojih ovaca, pa traži, posve naravno, što bliže tržište za prodaju iste. Do sada je Australija svu svoju vunu izvozila u Sjedinjene države, koje su od nje pravile europejske sagove, koji se na veliko prodavahu u Londonu, sada se je obrnula na Japan, koji od nje piiregjuje salije toliko vune uvozi i od nje pravi sukno i drugu vunenu robu, da je pogigove, sukna i drugu vunenu robu, da je pogibelj, da će ona jošte Europi iztisnuti iz ruku trgovinu s tim predmetim. Nedavno se je jedno službeno povjerenstvo uputilo u Tokio, da se s mjerodavnim osobama sporazumi o načinu, kako da se ondje što više australske vune uvaža. Japan je tim sasma sporazuman; on će iz vune izraditi tkanine, pa ih prodavati, najprije u zemlji samoj, a kašnje i izvan nje, a time će našu robu iztisnuti.

Ovo sbliženje Sjedinjenih država Australije, Nove Zelandije, Kine i Japana imati će takovih posljedica, čiji zamašaj mi jošte ne slutimo; ali je već danas izvjesno, da će na koncu ostati na cjedilu evropejski proizvoditelj, a nasuprot će se promet neposredno umnožiti medju gorostasnim proizvoditeljima i obrtnicima, koji do nedavno ne obstojaše, ili ih bromasmo u naše trošioce.

Da vidimo, koliko se je kroz razdoblje od četiri godine podigao uvoz vune iz Australije u Japan: God. 1891 uvedeno je 158.000 yena (yen = 5 fr. 16 vune); 1892 godine 169.000 yena; 1893 godine 247 000 yena; a 1894 godine 380.600 yena.

Ugljenom i pamukom počeli su već poplavljivati tržišta, a sada nas čeka poplava vunom. Pripravimo se na odpor i shvatimo da se ova pitanja ne tiču samo obrta, nego probitaka i budućnosti ciele Evrope.

---

količi, tako se preporuča prije ukrmljivanja, da se krumpiri vazda pomnjivo oslobode od klicâ.

Osim toga imaju krumpiri vrlo malo vapna, tako da, i ako ostala krma sadrži malo vapna, lako mogu nastati bolesti u kostima. (Pit. 318), od kojih se je čuvati dodatkom izprane krede.

396. U kakvoj količi i kojim životinjama se mogu davati krumpiri?

Rogatoj marvi može se polovica svagdanjeg obroka davati u krumpirim, volovim tovljenicim dapače štogod više, ovcama naprotiv manje. Uz to treba, da se zaprieče probavne pometnje, vazda davati dovoljne količe suhe krme (Pit. 392), kao što i primjernu količu sočne krme u obliku uljanih komina, mekinjâ ili krupice, da se postigne pravo razmjerje hranivâ. I za tovljenje prasadi (svinjâ) sačinjavaju krumpiri vrlo zlamenito hranivo, ali i tad treba takodjer dodavati proteinom bogata sočna krmiva zbog toga što krumpiri oskudievaju bjelancem. Konjima pak bi se krumpiri imali davati samo za nuždu i to u malašnoj količi.

Preživačima i konjima davaju se krumpiri u surovu stanju i izkrižani, dočim je za prasad bolje da se poparivaju. (Sliedi).

Kriza, koja na prvi pogled prijeti samo zemlji i tvornicama, snaći će i spisatelje i umjetnike; jer ako vuna padne u cieni kako žitija nestati će novaca, od kojih treba da oni živu. Ravnatelji glumištâ i preduzetnici izložabâ neće se ufati da upoznadu osiromašjelo obćinstvo svojim remek-djelima. Nadošlo je vrieme, kad svaki od nas treba da spozna, kako nam valja sa svim silama podupirati narodne proizvode, a da svaki uzmogne i u buduće bar toliko za potrebe života imati, koliko ima sada.

Premda se je Japan vas dao na proizvodjenje i pripravljanje proizvoda velikoj obrta, za potrošak opredieljenih, on se ipak ne žaca proizvodnje manjih proizvoda. Proizvadjanjem prodajom zidnih i žepnih satova, za malo da nije na iztoku posve uništio trgovinu tih predmeta Švajcarske, Sjedinjenih država, Njemačke i Francezke.

Godine 1893 ustrojila se amerikanska udruga, koja je u Yokohami podigla ogromnu tvornicu ura šetalica i žepnih ura od savršena grad.va nabavljena u Sjedinjenim državam, a priredjena na amerikanskim osobljem. Ovim družtvom stupili su onda neki japanski glavničari u pregovore, te rek bi da će ova tvornica preći u japanske ruke. Na taj se način sve više umanjuje, dok sasvim ne prestane, uvoz naj unosnijih izvoznih predmeta iz Evrope i Amerike u Japan, gdje sada već možeš dobiti uru nihaljcu za sama tri franka! Neće dugo potrajati, i mi ćemo skoro svagdje u Evropi naći japanskih satova, a naši ostati će u dućanim, prepunim robom, ali bez radnika i bez kupaca.

Proizvadjanje japanskih žigica izvanredno se razvija; u deset godina se je pedesetero-stručila proizvodnja. One su jeftine, da već ne mogu biti jeftinije, ali i malo valjale; ali pošto su spravljene u kutije, koje na dlaku sliče našima porietla, prodaju se na milijune na Skrajnjem iztoku, u Australiji, Sjedinjenim državama i u Austro-Ugarskoj. Ciena im je mažavama nja od centima po kutiji; dvije kutije skoro se jedan centim; a za 90 centima dobije svežanj od 144 kutije.

A što tek biva kišobranim! Ali komu bi, reći će se, u Europi jošte palo na um, da kupuje japanskih kišobrana, izim za nakit koje dvorane, za ples ili za dućan? Nikomu. No vi se varate, jer Japanci grade kišobrane sasvim jednake europskim, samo što ih grade pod istim nečuvenim uvjetima, kao što ure njihalice i žigice. S njima poplaviše cieli Skrajnji iztok. Godine 1883 iznosio izvoz kišobrana iz Japana 75.745 komada; deset godina kašnje digao se je taj broj na 1,531 828 komada, a danas iznosi preko 2 milijuna komada. Na evropejsku učinjen japanski kišobran prodro je do usred Kine; a prodaje ih se i u Rusiji, i u Sjedinjenim državam. Jeftin je i on kao i ure šetalice; najjednostavniji kišobrani, koji najviše traženi stoje malo više od jednog franka! Ali Japan proizvodjâ i kišobrana prve vrsti. U Osaki i prvi made više tvornica finih kišobrana; ali je prvi bio neki Suzuki u ulici Tachibana, u Tokiu; koji ih je počao proizvadjati on je na cijelom Skrajnjem iztoku poznat. Ovo što do sad naveđosmo o spomenutim proizvodim, vriedi i za papir, ali ne samo za japanski, već i za englžki papir, i za papir koji oponaša kožu; zatim za staklo (i mletačko se staklo već oponaša, kako i češko), za porculan, faienou, za cipele, pokrove, svjetiljke, čavle, platno, mi-sapun, pera, mlieko, sve, sve, napokon i za portlandski cemenat!

Sve ovo izim malih iznimaka, nije još doprlo do Evrope, ali se prodaje na tržistim, koja doslen pripadahu Evropi, dapače i po samim naselbinam evropejskim, a to sve na štetu evropejskih proizvoda i evropejske trgovine.

Sada se obazrimo malo na sadašnji položaj englezke kolonije u Singaporu, koja bijaše ključ englezkoga izvoza u skrajnji iztok; tamo se obskrbljivaše robom svi europejski brodovi; tamo se izmjenjivaše njihova roba; a danas već prelazi sve pomalo u japanske ruke.

Koliko su Englezi u svojim naselbinam u zadnje vrieme uslied rastuće japanske utakmice izgubili, proiztiče jasno iz pregleda, koji uzimljemo iz izvješća francezkog konsula u Singaporu. Po tom izvješću bijaše uvoz kišobrana u Singaporu:

god. 1890:	iz Engležke od	. 104.463	dolara
	„ Francezke „	. . 16.280	„
	„ Japana „	. . 180	„
god. 1891:	„ Engležke „	. . 115.585	„
	„ Francezke „	. . 52.610	„
	„ Japana „	. . 1.665	„
god. 1892:	iz Engležke od	. . 87.853	dolara
	„ Francezke „	. . 35.795	„
	„ Japana „	. . 320	„
god. 1893:	„ Engležke „	. . 28.653	„
	„ Francezke „	. . 62.115	„
	„ Japana „	. . 74.843	„
god. 1894:	„ Engležke „	. . 2.115	„
	„ Francezke „	. . [illegible]	„
	„ Japana „	. [illegible]	

U 5 godina pao je uvo[illegible] brana od 100 000 na 2000 [illegible] uvoz Japana od 180 na 286.[illegible]

Isto biva žigicam. Godi[illegible] se iz Englezke za 121.000 [illegible] 1895 samo za 2000 dolara. Ja[illegible] naprotiv uvezlo godine 1891 za 31.000, a danas se uvozi za 451.000 dolara. (Sliedi).

Uporaba umjetnih gnojiva po kušnjam profesora Wagnera, i njihova izravna djelatnost na povišenje količe ploda.

(Nastavak i svrha vidi broj 20).

8. Kukuruz i duhan.

Kukuruz i duhan stavljaju iste zahtjeve na dušik, kako i žitarice.

Gnojenjem salitrovinom kilskom povećava se znatno dohod kukuruza i duhana. Kukuruz gnoji se obično su 300 kg. kilske salitrovine po hektaru; a gnojenje se obavlja dok kukuruz proklica.

One zemlje koje oskudievaju dušikom, valja obilnije gnojiti kilskom salitrovinom kad se na njih goji kukuruz. Doduše može se kilske salitrovine doneklen izmieniti osokom, ali ako nema na razpoloženje osoke, takovu zemlju koja oskudieva dušikom valja za kukuruz pognojiti su 600 do 800 kg. kilske salitrovine po hektaru. U tom slučaju ne uporablja sva kilska salitrovina od jednog puta, nego u 2 do 3 obroka.

Opetovane kušnje su dokazale, da svaku 100 kg. kilske salitrovine, u zemlji koja ne oskudieva pepelikom i fosfornom kiselinom, povećaje dohod zelenog kukuruza za krmu za 4500 kg. Kukuruz od naravi može podnieti i jaču količu dušika, ali preobilno pognojen s jednog puta kilskom salitrovinom razvija puno zeline, koja ne stoji u razmjeru zrnjem.

Prvo gnojenje kukuruza kilskom salitrovinom obavlja se dok kukuruz proklica; drugo izpred prvog ili za prvog okopavanja, a drugo za drugog okopavanja.

Duhanom valja biti obzirniji, jer obilno gnojenje duhana dušikom od štetna je upliva na dobrotu vrsti. Pri gojitbi duhana valja paziti, da se lišće ne razvije odveć veliko, da nebude odveć tušto, da nebude hrapavo, i da sadržaje što moguće manje dušika.

U zemlji koja oskudieva dušikom potrebito je gnojenje kilskom salitrovinom, ako hoćemo da nam duhan primjerno rodi. E da neprotrpi duhan na dobroti, nevalja ga preobilno gnojiti kilskom salitrovinom; više od 400 do 600 kg. po hektaru nesmje se rabiti, a da vrst netrpi na dobroti valja tu kilsku salitrovinu podati na 4 do 5 obroka.

Obično se pognoji duhan za sadnje sa 100 kg. kilske salitrovine po hektaru, 100 kg. nešto nedjelju dana po sadnji, a 200 kg. dvi nedilje po drugom gnojenju.

Izkustvom je dokazano, da je tim bolji duhan, čim sadrži više pepelike; a da u razmjeru u kojem raste količa solićnika (klora) u lišću od duhana posve težko gori. Preporuča se s toga gnojiti duhan sumporno kiselim kalijem; a u novije doba preporučaju gnojenje duhana salitro kiselim kalijem, jer u ovom obliku dobiva duhan pepeliku i dušik potrebit.

Koliko povećava kilska salitrovina prirod duhana, nije još točno ustanovljeno, ali u povoljnim slučajevim povećava prirod za polovicu običnoga roda.

SVAŠTICE

Proti pliesnu voćnih sokova.

Voćni sokovi, u umoku ili kao pekmazi vrlo lako izpljesne, osobito na površinu. Jedno od boljih sredstava, koji prieče tvorbu pliesna na površini voćnih sokova jeste tanka kožica ili tanki sloj parafina. Parafin se raztopi u pos udi

na vatri, pa se pomnjom i pomalo lije po soku ili umoku, kad je ono već ohladjeno u staklenici ili posudi. Raztopljen parafin razlije se poput ulja jednako, po površini, pa kad ohladi otvrdne i napravi jednu kožicu, kroz koju zrak do sokova od voća ne prodire, pa nemogu, da izpliesne. Kad se ima rabiti sok od voća onda se pomnjom izvadi kožica od parafina, i čuva do druge potrebe, jer se dade opet rabiti, samo ako se prije raztopi.

Priredjivanje suhva ili izsuhvanog grožđja. Jedan od najjednostavnijih, a i najsigurnijih načina priredjivanja suhava od grožđja jeste sljedeći: predpostavlja se, da ga izsuhvanje valja birati najsladje vrsti grožđja, i obrati ga kad nije rosno ni mokro. Ovakovo grožđje valja pomnjivo pročistiti i razastrieti po sturam izloženim suncu, pa grožđje svakog dana bar jedanput prevrnuti, da oćuti sa svih strana jednako, djelatnost sunca. U večer istog dana priredi se lukšija za umočiti grozdove. Lukšija se priredi na isti način i od iste žestine, kako se priredjuje lukšija za pranje rublja. Još iste večeri metne se grožđje u cjedila, pa se uroni u vrelu lukšiju, pa se drži u lukšiji ¼ do ⅓ časa (minuta), onda se izciedi, pa opet rastre po sturam i izlaže suncu. Uputno je svake večeri unieti sture ili ih pokriti, da po grožđju ne pada noćna rosa. Ako vlada liepo, toplo sunčano vrieme u 3 ili 4 dana grožđje je izsuhvano i može se već slati u trgovinu.

Miševi kao upoznavaoci naravnog i umjetnog masla. Kemičar Mac Coy, koji je imao da iztraži nekoliko vrstih masla, raztopio je u večer svaku vrst masla napose, i stavio ih u posude, da se prekonoći hlade. Kad u jutro opazio je, da je 8 posuda, 6 njih posve prazno, a da su 2 netaknute premda ima na površini masla utisnuto noga miševa. Kad je kašnje potražio iste vrsti masla uvjerio se je, da ono maslo, kojeg su miševi pojeli bilo je naravno, dočim, da je umjetno maslo ono, kojeg se miševi nisu dotakli. Da se uvjeri, dali su miši slučajno pojeli naravno maslo, a ostavili umjetno opetovao je kušnje nekoliko puta, i uvjek se je ista stvar opetovala, da su miševi pojeli naravno maslo a ostavili umjetno, dapače onda, kad je ostavio samo umjetno maslo nisu ga se miši dotakli, premda je na njemu bilo tragova stopa od miševa. Tko dakle hoće da se uvjeri, ako je jedno maslo umjetno ili naravno najbolje je, da ga dade kušati m šim. Umjetnog se masla miš neće dotaknuti, a naravno malo pojede.

Upliv radje na dojnost i dobrotu mlieka od krava. U novije doba, poznata je stvar, da se na mnogim gospodarstvim nastoji i krave uporabljati za poljske radnje, osobito za laglje radnje. Kako *„L'industrie Laitière“* javlja, ravnatelj P. Dornic na imanju poljodjelske škole u Mamirolle, uporabljao je krave za radnju, i pazio je od kolikog je upliva radnja na kolikoću i kakvoću mlieka. Kušnje opetovane dokazale su, da radnjom netrpi ni najmanje dojnost krava ili u posve maloj mjeri, dočim vrst mlieka trpi puno, jer krave koje rade, daju puno lošije mlieko, koje se posve malo vremena uzdrži zdravo, i posve se lako prevrne.

Maz za peći. Izvrstan, vrlo trajan i jeftin maz za peći priredjuje se iz ilovače, u prah smrvljenog boraksa i tekućeg stakla. U tu svrhu uzme se 15 djelova ilovače i jedan dio u posve sitni prašak sameljenog boraksa, pa se sve ovo dobro umjesi tekućim staklom. Čim se bolje umjesi tim je maz bolji i trajniji.

Najranija zelena krma u proljeću dobiva se od smjese raži i grahorice. U tu svrhu zasije se ivanjsku raž i pržinašta grahorica (sandwieke). Obično rabi se 40 po sto ivanjske raži, a 30 po sto grahorice. Sjetva obavi se posve rano, gdje to vrieme dopušta već u srpnju, kolovozu ili najkašnje u rujnu. Čim je bolja i bolje pognojena zemlja, tim je uspjeh sigurniji U ranom proljeću vrlo se često pričinja, kao da je grahorica propala, ali samih 10 do 12 dana toplijeg vremena, dosti je, da se ona bujno razvije. Pržinasta grahorica uspjeva dobro i na lakim i na težkim zemlja, a blago ju vrlo rado jede. Ova smjesa daje najraniju zelenu krmu, koju se može kositi 3 do 4 nedjelje dana prije od najranije djeteline.

Gospodarske Viesti.

Jamatva je dovršena, ali se sviet nespominje, da se je igda kod nas kasnije trgalo, negoli ljetos. Bilo bi dobro, da se poprimi kao običaj kasno trganje, tim bi se vrsti vina znatno poboljšale.

***

Uz sve nepogode vremena, ljetos je u Dalmaciji napravljeno više vina, nego li lani; premda kako smo rekli, ljetina je vrlo nejednako razdieljena. Dobro je rodilo u Kotaru Šibenskom, na Visu, na Korčuli, na Lastovu i Zadarskoj okolici, srednje i lošije po drugim mjestim, a najgore su prošla ona mjesta, koja su protrpila od nepogoda vremena, kao Brač, Trogir itd. itd.

***

U Sjedinjenim državam Sjeverne Amerike, urodilo je prošle jeseni voće, kako još nikad. Samih jabuka je urodilo do 23,297,000 hektolitara u težini od 12 miljuna kvintala.

***

Jedna od najbolje i najmodernije uredjenih mlinica jeste mlinica parnog i umjetnog mlina u Zagrebu. Parni stroj radi su 260 konjskih sila, te se na dan, od primljene pšenice samelje do 500 kvintala brašna. U mlinicam je zaposleno 75 radnih sila, radja teče mirno i hladno, jer ima sasvim novih strojeva, kakovih još nema u nijednoj mlinici. Melje se ponajviše domaća pšenica i raž, a brašno izvaža se na sve strane svieta.

***

U Magjarskoj rade svim silam oko unapredjenja obrta i trgovine, da se liše tutorstva Austrije. Tako je u proračunu za godinu 1897 stavljeno za podpore u trgovačke i obrtničke svrhe 949,418 fiorina, a od te svote odpada za unapredjenje trgovačke i obrtničke obuke 351,415 fiorina. Za podporu maloobrtničkih zadruga opredieljeno je 70,000 fiorina, za podporu tvorničkih poduzeća fior. 120,000 a za podignuće trgovačkog prometa u inozemstvu 150,000 fior., od kojih će najveći dio dobiti trgovački muzeji u Budimpešti. Pošto svim ovim trošcim doprinaša i Hrvatska, važno bi bilo znati koliko će biti potrošeno za podignuće obrta i trgovine u Hrvatskoj i Slavoniji.

***

Po „New-York Heraldu“ imade na cielom svietu 3985 tvornica papira, koje proizadjaju godišnje 7904 miljuna knjiga papira. Polovicu sveg kolikog proizvedenog papira potroše tiskarne, a 600 miljuna knjiga za same novine.

***

Kušnje pravljene za izvoz svinja iz Srbije preko Soluna u Marseillu posve su se izjalovile, pak je taj put izvoza posve napušten. Koliko su trpile i kako su propadale svinje na putu, dokaz je sliedeći izkaz. Od 320 glava svinja ukrcanih u Solunu na parobrodu „Tabor“ poginulo je na putu 135 glava, dakle više od trećine.

***

U mjesecu srpnju 1896 izveženo je francezkih dužica preko Rieke: 5,816,089 komada, preko Trsta 1,257,549 komada, ukupno 7,073,638 komada.

***

Ministar Kallay skupa sa šumarskim savjetnikom Petrašekom pregledao je bosanske prašume okolo Zepe i Krivoje gdje ima bukova i omorika čak od 60 metara visine. Drvo iz tih prašuma misli se izvažati kroz Krivajsku dolinu do Bosanske željeznice, pa na more, a djelomice Drinačom i Drinom na Savu i Dunav,

***

U Bosni se je ustrojilo dioničko družtvo u svrhu izrabe bosanskih šuma. To družtvo kupilo je za 50,000 fior. patent kesselskog inžinira Bergmana za drvenu distilaciju, kojom se proizvadja koncentrovana kvasinova kiselina i terpentina; pa Cazadon, kojeg se uporablja kod proizvadjanja pušćanog praha bez dima. Osim toga proizvadjati će se destilacijom methyl alkohol, briketi od drvenog ugljena i katram.

***

Tvrdka Erker iz Beča stavila je u promet nove brže nožice za striženje ovaca, kojim se u sat vremena može ostrići runo sa 60 ovaca.

***

Šesti sastanak austrijanskih vinogradara obdržavati će se u Trentu u prvoj petnaestini mjeseca rujna 1897.

***

U odboru proizvoditelja lana, poprimljeni su na sastanku naravskih gojitelja lana sljedeći zaključci: 1. Tražimo da se uvede platno za vojsku i za sve potrebe vojničkog erara. 2. Veći dio lanenog vlakna, što se proizvede u Austriji, izvaža se izravno u inozemstvo, mi tražimo, da se taj izvoz otegoti, jačom izvoznom carinom, e da se laneno vlakno izradjuje kod kuće. 3. Tražimo, da se upliva na privatna željeznička družtva, da sniže ciene prevoza za laneno vlatje i vlakno, i da se za prevoz istog rabe prikladniji vaguni. 4. Da nam se omogući jeftina dobava Stenfurtskih solih i kainita, jer onda lan pono obilnije radja. 5. Da se na pamuk i jutu uvede visoka carina, e da ne prave konkurenciju lanu i konoplju.

***

Izvoz blaga bio je iz Austro-ugarske znatno manji ljetos, nego li lani. Kroz prvih 8 mjesecih t. g. izvedeno je napram lani 135,846 glava manje u vriednosti od 12,629,951 fior. Manje je izvedeno 34,118 glava goveda u vriednosti od 7,476,669 fiorina; svinja 104,811 glava u vriednosti od 5,558,057 fiorina; dočim je izvedeno više 3083 glave ovaca u vriednosti od 414,775 fiorina.

***

Magjarska vlada izradila je osnovu za natapanje puste Hortobagyer, koja zaprema površinu od 150,000 katastralnih jutara. Sisaljke biti će namještene u Esegu i uzimale bi vodu iz rieke Tise. Za izradju glavnih i dugotnih kanala valja izkopati 1,025,000 kubičkih metara zemlje, što će zapasti 800,000 fiorina.

***

Bavarsko družtvo za osjeguravanje proti krupi imalo je 1896 godine 15,038 članova, koji su imali osigurano protiva krupi 74,650 komada zemljišta razdieljenih u 1511 občina. Bila su 72 dana sa krupom, a krupa je otukla 1171 mjesto. Ukupna šteta prouzročena od krupe procienjena je na 2,900,000 maraka, tako da je družtvo moralo zaseći u pričuvnu glavnicu e da podmiri sve štete. U 13 godina odkad družtvo obstoji ovo je bila najgora godina, jer je krupa najčešće padala i najviše je štete nanjela.

***

Izvoz jabuka iz Sjedinjenih država predstavljao je godine 1893 vriednost od 1,097,967 dolara, a porasao je godine 1894 na 1,954,318 dolara. Mnogo se jabuka izvaža iz Kalifornije u Evropu, i to u skrinjam, a na svakoj skrinji uz ime trgovca naslikana je u naravnim bojam vrst jabuke, što se u skrinji nalazi.

***

Gospodarsko družtvo u Petrogradu razpisalo je nagradu od 500 rubalja za najbolju spravu, kojom se može opredieliti sadržaj masla (tusta) u mlieku.

***

Družtvo njemačkih proizvoditelja žeste zavelo se je za francezkom vladom, i razpisalo je takodjer nagradu od 1500 maraka za najbolju svietiljku na špirit, koja bi u jakosti svjetla bila jednaka jednoj petrolejki 18 svjetlosti.

***

Usljed šteta što su protrpili vinogradi u Dolnjoj Austriji od peronospore, povela se je sada izmedju vinogradara rieč, da na temelju zakona od 12 srpnja 1896 D. Z. L. Br. 118 zatraže od vlade obalu zemljarine. Rečeni zakon ustanovljuje: 1. Kad je uništeno $^1/_4$ do $\frac{1}{2}$ ploda, ima se odpustiti 25% od godišnjeg poreza. 2. Kad je uništena $\frac{1}{2}$ do $^2/_3$ ploda ima se odpustiti 50% godišnjeg poreza. 3. Kad je uništeno $^3/_4$ ploda ima se popustiti 75% godišnjeg poreza. 4. Kad je vas plod uništen ima se odpustiti vas porez.

***

Ministarstvo željeznica odpisom od 27 kolovoza t. g. protumačilo je onu stavku naredbe odnoseću se na prevoz svježih plodina. Usljed česa u svježe plodine spada sve povrće u svježem i zelenom stanju, sve voće, dapače i južno, kao lemuni i naranče, pa grožđje, dinje, ljubenice, tikve, krastavci, jagode itd. Nikakova vrst sjemena ne uživa prednostih svježeg voća za prenosa.

***

Rusko ministarstvo za poljodjelstvo odlučilo je zasnovati po svoj Rusiji stanica za odgoj raznih pasmina konja, goveda, ovaca i svinja. Gospodarim pak davati će se izdašnih novčanih pripomoći za nabavu životinja za razplod, a blago uzgojeno na stanicam dielit će se za nagradu boljim gojiteljim.

***

Na zemaljskom poljodjelskom zavodu u Rotholzu, držati će se školske godine 1896 i 1897 sliedeći strukovni tečaji. 1. Za šest dana od 24 do 30 listopada, držati će se tečaj o uporabi voća (o načinim priredjivanja jabukovače i vina od voća itd.) 2. Živinarski tečaj za liečenje životinje. 3. Kroz sedam nedjelja od 7 siečnja do 20 veljače tečaj o mliekarstvu i sirarstvu. 4. Kroz 12 nedjelja od 22 veljače do 15 svibnja tečaj za lugare i čuvare šuma. 5. Kroz dvi nedjelje od 22 ožujka do 3 travnja tečaj za njegovanje livada, prosušivanje i odvodnju. 6. Kroz četiri nedjelje od 5 travnja do 1 svibnja tečaj o navrćanju i uzgajanju voćnih stabala.

Pitanja i odgovori „G. Poučnika".

A. Odgovori.

98. Molim vas jeli bolje izmastiti (izgnječiti) grožđje odmah dok se otrga ili nakon dva ili više dana?

V. T. u G. (Dubrovnik).

Najbolje je izmastiti grožđje odmah dok se otrga, naravski nakon što se odstrani što nagnjila i nečista. Stajanjem se grožđje gnječi, a i upali, osobito ako se na velike kupove naslaga. Tko je u mogućnosti, najbolje, da izmasti grožđje odmah na polju, inače čim prije moguće.

99. Jeli bolje peći rakiju odmah netom se vino otoči, ili je bolje sbit drop u badanj, pak ga peći poslje nekoliko dana?

V. T. u G. (Dubrovnik).

Vlada u obće mnienje, da drop postane žešći, ako se sabije u badnjeve i drži neko vrieme; ali kušnje nisu potvrdile, da bi takav drop bacio više rakije; osobito ako drop potiče od sasvim prevela masta. Kad se pravi opole, biva kad mast ne prevrije na dropu, takav drop nema nikakove žestine, i kad bi se odmah pekla iz njega rakija, nebi se dobilo ni kaplje rakije. Drop od opola valja staviti u badnje, i držati ga sabita u badnju nekoliko nedjelja, da u sebi prevrije. Bolji se učinak dobije od takovog neprevrilog dropa, ako ga se ne sabije odveć u badnje, i ako ga se okvasi malo vodom; a još bolji, ako ga se ne stavlja u badnje, i ako ga se okvasi malo vodom; a još bolji, ako ga se ne stavlja u badnje, nego ga se izpere vodom, pa onu slatkastu vodu što se dolije pusti da prevrije, pa iz nje izravno peče rakija, ili ne dolieva u kotlu, kad se peče ožeti drop, koji je prevreo na mastu. Drop, koji je prevreo sasvim na mastu, već je posve raztvoren, i premetanjem i stavljanjem u badnje nepovećava se njegova sadržina rakije, nego se umanjuje. A ako se odmah peče, izim što se dobije više rakije, prišteđi se trošak premetanja i stavljanja u badnje. Najkoristnije je peći odmah drop, koji je posve prevreo na mastu.

100. Imam dobrih loza od 15 godina, zasadjenih izpod voćnih stabala, od kojih malo imam koristi. Kad bi ih prenio na drugo mjesto; jeli bolje, da cieli čokot bude povaljen u zemlju, ili da bude zasadjeno u onoj mjeri, kako se danas nalazi? Jeli bolje pokratiti neozledjene žile čokota, ili ih pokratiti?

N. D. u B. (Boka).

Nije uputno razsadjivati tako stare loze, jer loza od 15 godina prevalila je već četvrtinu svoga vieka, pa ako se za razsadjivanja baš velikom pomnjom nepostupa, lako da se nijedna ne primi. Nebi vam poništo mogli savjetovati, da povalite loze, kad ih razsadite, nego ih radje zasadite uprav onoliko duboko, koliko su prije bile razsadjene; jer ako ih povalite, protjerati će izboji po svoj dužini loza. Obično se za presadjivanja pokrate žile, jer je velika zanovet razsadjivati stabla u obće, a loze naposė, osobito dugim žilam. Ali ako je moguće izkopati i razsaditi lozu bez da se ozlede žile, ništa boljega, sigurnije će se primiti i manje će protrpiti.

101. Za stolom po blagovanju jeli bolje piti crna ili biela vina? Koje prednosti imadu prva, koja druga?

D. L. F. u N. (Pag).

Sasvim je subjektivno pitanje, koje zavisi od osobne razpoloživosti, dali je bolje po blagovanju za stolom piti crno ili bielo vino. Liečnici za probavu savjetuju crna vina, jer sadrže razmjerno više treslovine i više izvadka. Biela su vina ljubkija i mekša, pa prikladnija za slabije želudce. Nego i u ovom pitanju glavnu ulogu igra vrst vina i navika. Tko je naučan po blagovanju piti crna vina, ne trpi biela, i obratno. Tko može da bira počimlje crnim, nastavlja bielim, a svršava šampanjcem, bavarskom vodicom, ili drugim pjenećim vinom.

B. Nova pitanja.

102. Na moja ulišta navaljuju pčele grabilice, iz susjednih ulišta. Molim vas, kako da obranim moja ulišta od tih grabilica, odnosno da ih odbijem od mojih ulišta?

I. K. u P. (Istra).

103. Molim vas jeli koristno kvasiti sieno, zob i slamu što se daje konjim. Ovdje drži se da takovu hranu konji radje jedu, i laglje probavljaju. Jeli to istina?

N. S. u K. (Hrvatska).

104. Od neko dobo prodaje se i kod nas dosti umjetnog masla, i to pod imenom „margarin" *i* „margarine". *Jeli jedno i drugo jedna te ista stvar? Koje je od njih više odnosno manje štetno po zdravlje?*

L. V. u L. (Split).

105. Molim vas, jeli na našim stranam kušana gojitba strništa. Koje je izkustvo gojitbom strništa stečeno?

A. B. u B. (Bosna).

☞ Odgovori na javna pitanja kao i nova pitanja, primaju se rado od svakoga, pa i ne bili predbrojnici.

OTVORENI DOPISI

GOSPODARSKOG POUČNIKA.

Predplatili su predbrojbu do konca godine 1896.

P. N. gospoda: Mašić A. — Kostić J. — Bačić T. — Varičak S. — Kosović N. — Lošić F. — Milić O. Fabijanić D. L., žup.

V. g. Mašić A. — Knjižica „O uporabi dropa" i „Duhan" poslali smo vam. Knjižica „Mane i bolesti vina" je razprodana, a drugo izdanje nije još dogotovljeno.

V. g. Antičić S. — Malih sprava za prociedjivanje vina, kako vi tražite, nema na prodaju. Ono što vam iz Trsta nudjaju, ono je Boškovićeva sprava za procjedjivanje nečiste vode; ali se na onu spravu nemože prociedjivati vino, jer postane bezslastno. Najmanje holandežko cjedilo za procjedjivanje vina stoji 60 fiorina.

— V. g. Ivić L. — Na poluotoku Groenlandiji u glavnom gradu Goldhaab, ima već više godina, da za onamošnje Eskimese izlaze novine. Novine se zovu Laesestof, a izdaje ih dva puta na mjesec neki missionar Moeller, koji ih sam slaže, uredjuje i razdaje.

V g. Mettičić S. — Istina je da okretaj zemlje ima upliva na brzinu željezničkih vlakova. Vlakovi koji putuju prama zapadu, dobivaju na brzini okretajem zemlje, oni koji putuju prama iztoku gube. Ako vlak ide brzinom od 100 kilometara na sat, ta razlika iznaša 3 kilometara na sat. Najbrži vlakovi su u Americi, tamo ima vlakova izmedju pojedinih gradova, koji prevaljuju na sat do 103 kilometra, dočim najbrži vlak u Evropi, onaj izmedju Berlina i Hamburga prevaljuje 78·6 kilometara na sat.

V. g. Balović N. — Vi imate pravo da sasječete žile i grane stabala vašeg susjeda, koji na vašem posjedu dolaze, ali to može imati i za posljedicu da stabla poginu, pa kako su danas zakoni, nije izključena mogućnost, da vas susjed bude mogao tužiti za zlobnu oštetu, a pravda je razsap i za imućne. Bolje je da se susjedom bilo kako nagodite, u tom slučaju najbolje je da se zadovoljite, da plod od onog diela krošnje što pada na vaše, bude vaš.

V. g. Sučić M. — Vinskih fermenta umjetno uzgojenih, za proizvadjanje plemenitih vina stalnog poznatog izraza, izim što pri vinarskoj školi u Conegliano u Italiji, ima na prodaju i u Kemičnoj radionici D.r Oškara Bernaeimera u Beču. Ali se bojimo, da je za ljetos već kasno, da ih nabavite.

V. g. Fabijanić D. L. — Broj 7 poslali smo vam.

U ZADRU, 1896. Brzotiskom Narodnoga Lista.

Godina XV. Izlazi na 1 i 16 svakog mjeseca Broj 22.

GOSPODARSKI POUČNIK

Obće blagostanje zavisi o blagostanju pojedinca a temelj blagostanju pojedinca, jest razboriti rad uz vještu uporabu nauke i izkustva.

Upraviteljstvo lista je u Zadru

Predbrojba u *Austro-Ugarskoj* stoji 3 for. na godinu, u *Inozemstvu* 8 franakà na godinu. *Uvrstbe* plaćaju se 8 novč. po redku za prvi put, a svaki sliedoći put 3 novč. redak. *Clichè* računaju se 5 novč. po centimetru četvornom.

Upravitelj i Izdavatelj: PETAR L. BIANKINI

Odgovorni urednik: NIKOLA ŠIMIĆ

Pisma, naputnice itd. itd. upravljaju se *Upraviteljstvu Gospodarskog Poučnika u Zadru.* — Rukopisi se nevraćaju. Predbrojba je obvezna za godinu danâ, a izplaćuje se u Zadru. Tko nepovrati prva dva broja obvezan je predbrojbi za godinu dana.

ZADAR, 16 Studenoga 1896 Ciena je listu 3 fiorina na godinu. ZADAR, 16 Studenoga 1896.

Zimsko hranjenje domaćih životinja.

Zimsko hranjenje domaćih životinja daje našim gospodarim najviše brige, osobito ako izdade paša; koja i za najboljih godina nije toliko izdašna da dostatno prehrani sve blago.

Kod nas još vladaju stari običaji, da se drži blaga koliko moguće više, bez obzira dali se razpolaže sa toliko hrane, koliko je blagu najnuždnije trebuje. Kad stine, ako nema pomoći od susjeda, sudjeno je blago da skapava od gladi. Veći dio blaga propada kod nas zimi od iznemoglosti i glada, a što se je blago toliko iztančalo, ima se u prvom redu prepisati nedostatku hrane.

Gospodar, koji hoće da koristno goji blago, i koji neće da preko zime izloži blago gladovanju, mora da je još prije zime na čistu, dali ima toliko hrane, koliko je bar najnuždnije da mu blago bez posta i gladovanja prezimi.

Ako mu hrana ne dotiče, pametnije je da prije zime bar prodade po što po to sve suvišno blago, negoli, da mu ono zimi strada, a na proljeće nebude od nikakove koristi.

Pametan gospodar još prije zime promjeri i procjeni svu krmu što imade razpoloživu, napose sieno, napose slamu od žitarica i sočivica, napose repe i ukiseljenu ili pritisnutu krmu. Svu tu krmu porazdieli on na način, da mu doteče do one dobe, kad počme proljetna paša ili prva zelena krma.

Pšenična slama, opredieljuje se obično za stelju, ako je nije od nužde, te ju valja rabiti za hranu, a drugu stelju providiti. Slamu od raži odredi se za sječku konjim i mazgam, dočim se slama od jarina i sočivnica odredi za hranjenje blaga.

Sieno livadno i djeteličuo opredieli se takodjer za hranjenje, ali se nikad ne daje samo, nego sa slamom jarina i sočivnica. Kad zna koliko se blaga ima da preko zime prehrani, koliko svakoj glavi treba na dan, i su koliko se siena, slame i drugih krmiva razpolaže, onda opredieliv smjesu krmivu lako je izračunati za koliko obroka i za koliko dana će nam doteći pojedina krma, kojom razpolagamo.

Ako krma, kojom razpolagamo ne dotiče za prehranu svega blaga preko ciele zime, a nema odklen da nadomjestimo još potrebitu krmu, red je odmah razprodati sve ono blago, za koje nemamo hrane.

Čim se manje krme ima na razpoloženje, tim se hoće točnijeg računa i više štednje, a da se krma bez potrebe nerazsiplje valja svaki dan izmjeriti krmu, što se dade blagu za hranu, jer hranjenjem na oko, može se lako dogoditi, da u ožujku ili travnju, kad se krmom nema odklen pomoći, ostanu sjeništa posve prazna, pa da tada, osobito ako nastanu vlažna proljetna vremena, sve blago od gladi i vlage poskapa.

Sieno livadno i djeteličuo, te slame, valja prije krmiti, za kašnje doba ostavljaju se repe, te kiselo i iztisnuto zeleno sieno.

Ali se repe i druge korenjače nesmjedu držati iza ožujka, jer onda posve lako izgnjiju; bolje je da do polovice ožujka budu pokrmljene.

Kiselo i iztisnuto sieno može se najkašnje krmiti, ali se ono obično krmi posli korenjača.

Dakle samo točnim računanjem i premjeravanjem, može gospodar sigurno doznati, da mu blago preko zime neće gladovati i stradati, pa s toga nijedan gospodar nebi smio pustiti zimu na vrata, ako se nije prije uvjerio, da ima dosti krme za svoje blago.

Evropa i njezini takmaci.

(Svrha vidi Br. 21).

Isti postupak opaža se pamučnom robom, koja se iz Japana uvozi; uvoz je od 21.000 dolara poskočio u istom razdoblju na 380.000 dolara; kod svilene robe digao se od 1300 dolara na 46.000 dolara; a isto vriedi i za tvorine od ebana, ure, staklo, klobuke itd.

Sve što je dosad navedeno za Singapor, opaža se i po drugim tržistim Skrajnog Iztoka. A to, što je brojkama nesumnjivo ustanovljeno glede uvoza iz Engležke, vriedi za sve druge zemlje, kao za Rusiju, Njemačku, Španjolsku Sjedinjene države, dapače i za Australiju. Japan i Kina služe se doduše još jednim i drugima, ali samo u svrhu, da što sigurnije dopru do toga, „da ne budu više nikoga trebali".

Neki dan poveo se razgovor o ljepoti i zlamenitosti raznih velikih željezničkih pruga, koje bi se doskora imale graditi u svrhu da se pomoću istih uzpostavi što bolja sveza izmedju Europe i Azije, koja će nam time znatno bliža i pristupnija biti. To će doista liepo biti — samo ako se time ne prokrči put provali azijskih plemena u Europu.

Od same provale azijskih plemena cienimo, da se doduše evropejska plemena nam nesmjedu bojati; jer u njih imade nešto, što mnogo više vriedi, nego broj ljudih, da tu navalu uspješno suzbiju, jer oni imaju zdrav razbor i veće naobraženje; evropejska plemena su k tomu hrabra i vikla borbi; ta koliko su se stoljeća borila za domovinu, vjeru i slobodu svoju, i to tako junački, da je njihovo junaštvo postalo atavistično. Provale žutih pasmina nemamo se plašiti; ali se imamo s razlogom bojati prodiranja njihovih proizvoda u Europu, što je puno gore, jer dok bi provala azijata našu odvažnost proštrila, prodiranje njihovih proizvoda zastrašilo bi nas, ozlovoljilo, te dovelo čitave vojske radnika do bazposlice i biede, pretvarilo bi ih time u nemirnjake i

PODLISTAK.

Katekizam

Gospodarske hemije

od

D.ra E. WILDT-A

Ravnatelja agrikulturno-hemičnog pokušališta u Poznanju.

Po šestom izdanju njemačkog izvornika preveo

F. RADIĆ

Učitelj strukovne učionice u Korčuli.

(*Nastavak vidi broj 21*).

397. Po čemu se repa razlikuje od krumpirâ?

Repa sadrži od dušičnatih tvari ponajviše sladora i pektinovih tvari; u pojedim vrstima repe n. p. u mrkvama ima takodjer i škroba; uz to je sadržina suhe tvari navlaš u krmnoj repi puno manja, nego li u krumpirima. Obzirom na razmjerje izmedju bezdušičnatih tvari i proteina ponašaju se repe isto kao i krumpiri; sve okolnosti, koje pospješuju sazrievanje izazivlju tvorbu sladorom bogate, a proteinom oskudne repe, dočim sadržina proteina u toliko više raste, a sadržina sladora u toliko više opada, u što nezrelijem se stanju izkapa repa. Mrkva i koraba pokazuju pri jednakoj sadržini suhe tvari bolji hranitbeni uspjeh, nego li krmna repa.

398. Kolika je sadržina bez proteinova dušika u krmnoj repi?

Kolikoća bezproteina u krmnoj repi mienja se izmedju 37·4—78·4 po sto, a iznosi poprieko 63·9 po sto. Osjem u obliku amida nalazi se u repama znatan dio dušika kao dušična kiselina.

399. Koje životinje mogu da primaju repu kao krmu i u kojoj kolikoći?

Najbolje djeluje repa pri odhranjivanju kravâ muzarâ, jer nakon krmljenja repom toliko mlieko koliko i maslo ukazuju se tečniji. Upotrebljuju se takodjer pri tovljenju rogate marve i ovaca, a sačinjavaju prikladnu krmu i za tegleće volove. Riedje se one ukrmljuju konjima i prasadi. Krave muzare mogu da primaju danomice 20—40 kg. repe, volovi tovljenici, 40—50 kg., a ovce tovljenice 4—5 kg.

I repa se obično ukrmljuje izkrižana, u sirovu stanju, ali su i kod nje, takodjer za izsjednačenje hranitbenog razmjerja kao što i za proizvedenje potrebnog objama, nuždni vrlo znatni dodatci sočne hrane i dovoljne kolikoće siena i slame. Na isti način biti će u mnugim slučajevima potreban dodatak vapna. Poprieko sadržavaju po Wolffu: — (Ovdje sliedi tablica što se nalazi na drugoj strani).

400. Koji se obrtnički odpadci od krumpirâ i repe upotrebljuju za ukrmljivanje?

Drop, dobiven kao nuzgredan proizvod pri tvorenju žeste, mekač iz tvornicâ krumpirskoga škroba i repina sječka, kao zaostatak tvornicâ sladora.

401. Koji je sastav i koja hranitbena vriednost dropa?

Drop se razlikuje od krumpirâ mnogo većom sadržinom bjelanca u razmjerju prema bezdušičnatim tvarima, jer je najveći dio škroba bio odstranjen pretvorbom u žestu, a dodaje

naše neprijatelje, koji nam mogu više škoditi, nego li svi vanjski neprijatelji, jer nas mogu, ne budemo li oprezni, satrti. Otvorimo dakle oči, jer se inače nemožemo opirati opasnosti, ako joj u oči ne pogledamo.

Naši takmaci koriste se svim, a izim toga nalaze se u povoljnijem položaju od nas. Što smo dosad imali najdragocjenijeg; u svakom pogledu savršeni zanatlijski stalež, toga već nemamo, od kada je zavladao parni stroj. A parnim strojem se služe puno i naši takmaci, koji k tomu imaju jošte, kako smo vidjeli, nečuveno jeftinu radnu snagu, tako da nam je svako takmenje s njima onemogućeno.

Kad bi nam barem ostala Kina, koja sa svojih 400 do 500 miljuna stanovnika mogla bi nam služiti nenasitivim stovarištem, mi bi se umirili; nu bojati se, da će i ona sliediti primjer Japana, da i ona smjera, čim bude mogla da nama prodaje istovrstne stvari, kakove mi proizvodimo. Uspije li Kina, (a na žalost kratkovida Evropa ju pomaže), da svoje pomoćne izvore razvije, naći će se ona u mnogo povoljnijem položaju od Japana, pošto joj je stanovništvo veće, a radnici vrsniji i trijezniji, od japanskih.

Japan imade već sada svojih dugova i tereta: dižući uvozninu, dići će i nadnice; što vriedi za Europu, vriedi još više za Skrajni Iztok: Nekažnjen nemože niko živjeti preko svojih sredstava. Liepo je doduše za mlad narod, kad hoće da posjeduje i moćnu mornaricu i silnu vojsku, nu kolikogod je to liepo, tolikogod je pogibeljno. To stoji silan novac, a vodi dalje, nego li se dade pomisliti; neizbježivo je, da se mora posegnuti za zajmovim; dugovi se gomilaju kamatam, pa ne bude li mogao Japan svojim obvezama udovoljiti, što će bez sumnje nastati, čim Kina počme jeftinije proizvadjati, biti će njegovi obrtnici prisiljeni, a čine to već i sada, poći sa svojim glavnicam u Kinu, gdje je radna snaga puno jeftinija, pa će se tada takmiti s onim u svojoj domovini, a konac tomu biti će krah Japana. Ovo bi doduše moglo izvući Evropu iz njezinog očajnog položaja; ali je taj krah još vrlo sumnjiv, dočim je pogibelj za Evropu vrlo blizu.

Naše glavnice već putuju u Kinu. Ima desetak godina, od Evropa nastoji, da sa svojim glavnicama razvije po čitavom svietu obrtno pučanstvo, koje proizvodi jeftinije, nego li se to u nas čini. Što li nisu u tom pravcu pokušali Englezi u Shangaju? Evropejci, koji se ondje silno obogatiše, počevši dovoziti iz Evrope ugalj, brodovlje itd., podigoše sada predionice, te promienivši uloge, prodavaju sada nama robu, koju Kinezi za njih proizvadjaju.

Times već sada vidi u Shangaju, toj krasnoj luci, gdje se znadoše Evropejci toliko uspješno okoristiti radnom snagom urodjenika, Manchester i Liverpool skrajnog Iztoka. Kažu, da je Shangaj, sada već impozantniji, nego li sam New-York i San Francisco. Liepo; nu kad je to tako, što li će biti od Manchestra i Liverpoola, te od staroga svieta, kada budu Yokohama, Shangay, Bombay, da ne spomenemo Melbourn i tolike druge ogromne gradove, koje smo mi sami podigli, podpuno zauzeti njihova mjesta? — Generalni konsul Engležke u Shangaju, Hannen, izvješćuje: da u Shangaju kineske predionice već kao gljive iz zemlje rastu; da Shangaj nije više samo krasna luka, već moćno središte industrije, koja će pobiediti onu Lankashira, pošto Kina uslied toga, što novac silno vriednost gubi, može da proizvodi mnogo jeftinije. Pri tom valja još u obzir uzeti, da se zastupnici stranih država u zemlji, u kojoj ove zastupaju, moraju u svojim izvješćima, koja se objelodanjuju, dosta obzirno držati. Mora dakle, da je stvar o kojoj izvješćuju već previše ozbiljna, kad se oni ne žacaju da je toliko jasnim riečima izraze.

Drugi jedan engležki poslovač Jamieson, isto se tako otvoreno izražuje: „I Kina, koja je tako dugo zaostala u svom obrtnom poletu, diže se iz ovoga mrtvila... Što sam u tom pogledu mogao ustanoviti, uznemiriti će u velike naše domaće obrtnike".

Ogromna razlika medju gospodarstvenim uvjetima dopušta obrtniku skrajnog iztoka, da bez napora održi pobjedu nad onim zapada, koji se bore sa svom snagom. Jamieson pripovieda, da pogibelj sve više raste, da napredak n. pr. u proizvodnji pamuka biva sve veći, jer se sada izvadja najfinije predivo, kakvog dosad ne poznavaše. Neoboriva je istina, dodaje on, da se od prostoga kineškog „coolse-a" dade uzobraziti veoma vješt radnik; a u obće je poznata njegova ustrajnost u poslu i njegova triezenost; k tomu ima tolikog obilja rukodjelaca, da će jošte dugi niz godina proći, a da nadnice neće ni za paru povisiti.

Jedan od tamošnjih francezkih dostojanstvenika, koji je vrlo uvažena ličnost, i mjerodavan u prosudjivanju kinezkih odnošaja, piše: „Strancima je danas slobodno, da smjeste gdje god im drago tvornicu; a nema sumnje, da će se ovi tom pogodnošću obilno poslužiti. Na jugu, u Cantonu, Shanghay-u i drugdje, podići će se tvornice pamuka. Otud će Manchester imati silnu štetu. One će proizvoditi, po francezkom primjeru, svilenu robu; tim će štetovati Lyon.

Na sjeveru Kine, u Mongoliji, gdje imadu stada izobilj, proizvoditi će vunenu robu, sukno, sagove; pri tom, će ruski, njemački i amerikanski trgovci štetovati. Iz prva će se oni obrtnici, koji budu imali smionosti, da svoje tvornice tamo prenesu, silno obogatiti... ali to će trajati samo, dok ne budu jednog dana, a taj će sigurno doći, ed onud protjerani; jer se kinezko tržište već od četrdeset i pet godina oslobadja posrednika, koji im postaju nepotrebni, pošto su se sami Kinezi izvježbali

„Medjutim su nas proizvoditelji za Sjevernog Iztoka, uslied svoga zgodnog položaja, toliko pretekli, da se ne možemo s njima više nikako takmiti, što ipak ne prieči, da izvoz evropejskih strojeva u Kinu sve to više raste, i da će za nas najsigurnija posljedica minulog japansko-kinezkog rata biti ta, šta će sada civilizacija prodrieti i u to carstvo mraka Čitav jedan sviet, koji dosad driemaše u mrtvilu, sada će se probuditi. Željeznice i tvornice uliti će život u tog pospanog gorostasa. Brodovi će zaploviti po tim ogromnim riekama; a narod će imati prilike, da svoju djelatnost razvije, kako na obali tih rieka, tako i po neizmjerenim dosle jošte neobradjenim dolinama, u kojima će do mala procvasti najbujnije poljodjelstvo. Kinezi će tada primati narudžbe, prodavati će nam ugljen, željezo, vunenu, svilenu i drugu robu, a što ćemo mi njima u zamjenu prodavati?

Kad nam Amerika, Australija, Indija i Skrajni iztok budu zatvorili vrata, te nam budu oteli tržišta, što nam u Africi ostadoše, kad se budu one prostrane države, koje je Europa mukom otvorila za svoju trgovinu, ćutjele dovoljne za same sebe; kad nas više ne budu trebale; kad se ti gorostasni kupci ne budu više bojali, da se s nama natječu; kad moćne naseobine europske ne budu u istinu više drugo no opasni takmaci; koliki li će tada nastati prevrat, kako na političnom, tako i na gospodarstvenom i družtvenom polju?!

Istina, da Europa imade nad svim svojim suparnicima tu prednost, da posjeduje starih silno nagomilanih zaliha, koje će joj, nadajmo se, dostatne biti, da njima pokrije svaki danom po cielom svetu rastuće potrebe razkoši i blagostanja, pa na taj način pribavi sebi novih kupaca. Zato nam ipak nevalja zatvoriti oči pred pogibelji koja postoji i koja nam prieti od utakmice vanevropejskih naroda.

Pa kad nam već ova u mirno doba postaje toliko opasnom, šta li će tek biti u slučaju rata? Kad naši takmaci već koriste jednostavnim našim obiteljskim razmiricama, jednostavna pobuna engležkih radnika proti gospodarima lievaonica dostaje, da se odmah proširi uvoz i prodaja japanskog ugljena po svim evropejskim tržištima, što li će nastati tek onoga dana, kad naši radnici budu na miljune obustavili rad da pohrle u vojsku, te naši suparnici budu upotrebili i ovu zgodu, da ta mjesta popune svojim nebrojenim i jeftinijim radnicim? Po dovršenom ratu naši će radnici jošte mnogo teže naći zarade, nego li ikad prije, a naši će proizvodi jošte veći broj tržišta izgubiti, koja će nam medjutim naši takmaci oteti, pa će zora, što će puknuti nakon toga rata, po nas biti kobnija, nego li rat sâm. Za to se Evropa nije do sada još nikad toliko bojala rata, koliko danas, jer znade da će taj rat biti početak novih vremena, vremena kobnijih, kakvih nije još doživila.

se k tomu bjelance od sladi upotrebljene za vrenje.

Sadržina suhe tvari s dropom od krumpirâ iznosi 5 do 8 po sto, prema tomu dali je bilo gušće ili riedje omašćeno, sadržina bjelanca 1·0 do 1·4 po sto. Bjelancem najbogatiji, ali suhom tvari najoskudniji krumpirski drop dobiva se Hollefreundoovim postupkom, jer se pri njemu škrob najpodpunije raztvara i provrieva.

402. Koliko je u dropu sadržina amida?

Sadržina amida je neznatnija nego li u samim krumpirima, jer kako se je doznalo po iztraživanjima izvedenim u Halle. pri vrenju životnom djelatnosti kvarnih gljivicâ jedan dio amidâ pretvara se u bjelance, tako da dušik sadržan u dropu kao bjelance iznosi od prilike tek 25 po sto.

	Surovih hraniva						Probavljivih hraniva		
	Vode	Pepela	Surova proteina	Surova vlakna	Bezdušičnatih izvadaka	Surova tustila	Bjelanca	Ugljikovih hidrata	Tustila
	%	%	%	%	%	%	%	%	%
Krumpiri	75·0	0·9	2·1	1·1	20·7	0·2	2·1	21 8	0·2
Krmna repa	88·0	0·8	1·1	0·9	9·9	0·1	1·1	10·0	0·1
Mrkva	85·0	0·9	1·4	1·7	10·8	0·2	1·4	12·5	0·2
Koraba	87·0	1·0	1·3	1·1	9 5	0·1	1·3	10·6	0 1

Važni čimbenici, koji odlučno uplivaju na jeftinu i uspješnu proizvodnju gospodarskih plodina.

1. Gojenje takovih plodina, koje se najbolje prilagodjuju podnebnim odnošajim okolice, i zemljišta, na dotičnoj vrsti zemlje najsigurnije uspjevaju i najobilnije radjaju.
2. Osobito pomnju posvećivati je onim plodinam, koje su veće tržne vriednosti, i koje se najsigurnije prodavaju u okolici kao n. p. pšenica, ječam za pivare, krompiri, grašak itd. U obće se posve malo pomnje posvećuje sočivnicam, premda se one razmjerno vrlo dobro prodavaju, i neobhodno je potrebita njihova gojitba u pametno uredjenoj obhodnji; jer one znatno popravljaju kemična i fizična svojstva zemlje, a svakako su najjeftiniji izvor dušika za jedno imanje.
3. Izraba prikladnih komada zemljišta za voće i povrće, te mirodijsko bilje, jer neke zemlje n. p. nisu prikladne za inu gojitbu, izim za mirodijsko bilje.
4. Sadnja šumskih stabala, četinjača i listnjača na svim onim zemljam, na kojih se gojitba težatnog bilja ne izplaća.
5. Izbor dobrog i rodnog sjemena, te prebiranje i čišćenje istog, izpred sjetve.
6. Gdje je moguće zavesti gojitbu za dvostruku žetvu; te gojiti glavne plodine i strništa. Ima se osobito velike koristi, ako se na strništim uzgaja dosti krme za blago, bez štete po žitarice.
7. Uredjenjem takove obhodnje, koja je sasvim prikladna naravi zemlje, i mjestnim odnošajim.
8. Povećanje dušika u zemlji, razboritom gojitbom sočivnica, djetelina, te zelenim gnojenjem.
9. Razboritim obradjivanjem zemalja.
10. Uporabom sasvim praktičnog orudja i strojeva, da se pristedi vremena i radnje. Izraba vjetra, toli za sisanje i dizanje vode, koli za mlinice i druge sprave.
11. Pomnjivo njegovanje i gnojenje livada. Nije dosti livade pravodobno pobraniti, nego ih valja redovito gnojiti. a po mogućnosti natapati. Od umjetnih gnojiva kainit i Thomasova troska najviše prijaju livadam.

12. Utamanjivanjem nametnica, korova, zareznika i svih drugih neprijatelja poljskih rastlina.
13. Pravodobnom provedbom radnja toli na polju, toli u gospodarstvu u obće.
14. Oprezom pri nabavi novog sjemena, umjetnog djubra i sočnih krmiva.
15. Gojenjem takovog blaga, koje je za okolicu prokušano, kao najkoristnije i najunosnije.
16. Razboritim hranjenjem blaga, obilnom hranom, u kojoj su sadržana sva hraniva počela.
17. Pomnjivim sabiranjem i čuvanjem gnoja, i obilnim gnojenjem onih rastlina od kojih se obilna ploda izčekuje.
18. Jednostavnim, ali praktičnim i točnim računovodstvom iz Pr. kt. Wegw.

SVAŠTICE

Sredstva da se pospješi klicanje sjemenja. Neke vrsti sjemenja, kao n. p. kukuruz, grašak, leća, riga, petrusimun, sulla itd. vrlo težko i sporo klicaju, osobito, ako su postarika. To sporo klicanje pravi ne malo neprilika, jer se sjemenjaci počmu razvijati, kad ponestaje vlage iz zemlje, a nuzto prevlada korov, koji brzo klica i sve zaduši. Klicavost se ovih sjemena dade pospješiti i ojačati, ako se nekoliko satih moče u kakovoj lužívoj tekućini. N. p. ako se solna kiselina razvodni su 35 do 40 djelova vode, pa u njoj moči 6 do 10 satih sjeme, onda ono proklica kroz 24 sata. Druga dobra lužina za sjemenje priredjuje se, ako se u 100 litara vode raztopi 4 kg. pepelike, ili 4 kg. pečene sode i 6 litara amonijaka (čipavca); pa u njoj moči sjeme 6 do 8 satih vremena.

Pjege na lišću ječma. Poznato je, da u novije doba na nekim mjestim nemože se gojiti ječam, jer mu se na lišću pojavljaju neke pjege, koje ga unište. Te pjege prouzrokuje nametnica *Helminthosporium gramineum*. D.r Steglich iz Draždjana, preporuča, da se izgore sva okužena mjesta, dok se bolest opazi, da se ne nabavlja sjeme iz mjesta, gdje se je bolest pojavila; da se pred sjetvom sjeme dobro izluži u raztopini modre galice i sode u razmjeru od 1% svake.

Sredstvo za čišćenje komina. Gdje ima predmeta od kovina, a osobito od grožđja, svakome je milije, da su svjetle. S toga mnogi kupuju razne pomasti, kojimi uvjek ne postizavaju svrhu. Svak si može sam napraviti jednu izvrstnu prašinu za čišćenje komina, ako pomješa 500 grama sitno izmrvljene i izprane sadre, 75 grama vare (sitne kremene pržine) i 60 grama u prah smrvljene ceceljne kiseline. Drugo izvrstno sredstvo za čišćenje kovina priredjuje se od 200 grama u prah smrvljene i izprane sadre, 25 grama magnezije u prahu i 100 grama crljenog željeznog kisa. Ovom smjesom doda se još masti, loja ili vaseline.

Kako se pripravlja drvo da odoli vatri. U gospodarstvu se mnogo rabi drvo, kadšto su i krovovi pokriti dužicam (šindlam), pa je dobro, da svak znade za posve jednostavno sredstvo, kojim se dade namaziti drvo, da odoli proti vatri, i da bude trajnije. Kad je dotično drvo posve suho namaže se 4 do 5 puta tekućim staklom, ali u više navrataka, biva sljedeći maz, nakon što se prvi posuši. Kad se tekuće staklo na drvu posve posušilo, onda se namaže znatnom raztopinom salmiakove žeste. Usljed raznih spojiva, koji nastanu razvije se Klornatrium, koji čuva drvo, a ostane prosta kremena kiselina, i okori vlakninu drva, tako čvrsto, da se pričinja da se je drvo okamenilo. Ovako priredjeno drvo odoli posve vatri, a odoli i nepogodam vremena za dugi niz godina. Ovu radnju može svaki gospodar sam izvesti.

Gospodarske Viesti.

Trgovina vinom nije ljetos još uzela onog maha, kao prošastih godina, i stranih kupaca nema još, koliko je prije običavalo biti u ovo doba.

***

Tuže nam se sa raznih strana, da se jesenske poljske radnje, radi velike vlage i čestih kiša vrlo težko i sporo obavljaju.

***

Namjestništvo dalmatinsko razprodalo je ljetos 1450 kg. ljekarice uz obaljenu cienu od 22 novč. po kilogramu; 550 kg. djeteline uz od 18 novč. po kilogramu, i 350 kvintala Thomasove troske po fiorina 2 novč. 50 svaki kvintal; te će se su ovo 350 kvintala troske, računajuć 6 kvintala po hektaru moći sadnje pognojiti $58^1/_3$ hektara zemljišta, jer se za dobro gnojenje hoće 12 kvintala troske po hektaru.

***

Njemački trgovci šljiva njih 165 na broju poslali su okružnice na bosanske i srbske proizvoditelje šljiva, u kojoj se tuže, kako im od godine 1892 dolaze šljive vrlo sočne i ne dobro posušene, a da se roba pričinja bolja i liepša, pa kako oni usljed toga trpe velike štete, jer izim što gube mnogo na težini, šljive se ne posušene dobro, vrlo lako izkvare, i izbljutave, pa od trošioca manje traže. Ovo se je hrdjavo sušenje šljiva uvelo u rečenim zemljam, odkad su se uvele nove sušnice za šljive, koje nemogu da dobro posuše šljive kako starinske sušnice.

***

Na pokušalištu ratarskoga tečaja u Trogiru, imade na prodaju liep broj sliedećih stabala, naime:

prasaka	od novč.	15—25
bajama	„ „	10—
thuya	„ „	10—20
cempresa	„ „	10—25
bagrena	„ „	10—20
kljenova	„ „	10—20
borića sa loncem	„ „	10—
gynerium argenteum	„ „	10—

Svim gori rečenim stablim, ciena je utanačena prama veličini i dobi godine. Troškove prenosa plaća naručitelj.

***

Bankovna kuća Jakob Landau iz Berlina sa A. Mettnerom iz Laudeshuta u Sležkoj i družinom, dobili su dozvolu da u Beogradu zasnuju veliku tkaonicu i predionicu na paru. U poduzeće uložiti će se jedan miljun maraka.

***

U Rusiji proizvedeno je 1895 godine 61,826,801 kvintala nafte, dočim se je 1885 proizvadjalo samo 19 miljuna kvintala. Lani se je u Sjevernoj Americi proizvelo 38,799,797 kvintala nafte napram 62,640,396 kvintala u godini 1894, ali dok je izvoz nafte iz Amerike iznašao 1895 godine 25,712,504 kvintala, onaj iz Rusije iznašao je samo 9,577,210 kvintala, dakle Rusija ima veću proizvodnju, a Amerika veću prodaju.

***

Kalifornijske šljive počele su i na evropejskim tržistim praviti konkurenciju bosanskim šljivam, jer su nešto veće a jeftinije; a amerikanske dužice počele su u Švajcarskoj praviti konkurenciju Slavonskim dužicam.

***

Iz podataka za godinu 1895 o imovinskom porezu po razredim, plaćalo je lani u Basileji 138 stranaka porez na posjedujući imetak od jednog miljuna, a više od 50 stranaka na posjedući imetak preko dva miljuna. Doisto bogati grad.

***

U lipnju 1897 obdržavati će se u Trstu vinarska izložba.

***

Poljodjelske komore istočne Njemačke, a na glavi ona u Braudeburgu traže od vlade, da se zabrani uvoz peradi iz Rusije radi kratelja (kobre) koji vlada izmedju peradi u Rusiji. Od 263,325 gusaka, koje su 1895 uvedene u deset pograničnih kotara, poginulo je od kratelja 16,972 glave.

***

Od 17 do 21 lipnja buduće godine 1897 držati će se u Hamburgu putujuća gospodarska izložba, od srpnja do listopada 1897 obdržavati će se u Kievu zemaljska gospodarska izložba.

***

Kušnje izvedene o utamanjivanju filoksere sredstvom munjine (eletriciteta) nisu poništo zadovoljile.

***

Iz Argentinske republike počelo se je uvadjati maslo u Evropu, te je 1895 godine uvedeno 494,400 kg. masla. Argentinsko maslo, da je bolje i tečnije od onog iz Australije i New-Zeelanda.

***

U Njemačkoj postojalo je lani 13,000 raznih udruga, dakle je u godini dana zasnovano 2000 novih udruga. Od tih 13,000 udruga, 8966 ili 69 po sto je gospodarske naravi; od kojih je 6391 vjeresijskih, 905 potrošarinskih, 1397 mliekarskih, a 273 ostalih.

***

Iz Nove Zelande uvedeno je lani u Engležkoj 128,039,522 funta smrznutog mesa; dočim je za prvih šest mjesecih tekuće godine uvedeno samog smrznutog trajnjeg mesa funtih 78,702,167.

***

U Engležkoj pada znatno vriednost zemalja. Imanje Leake u Limolushiru u veličini od 73 acres sa sgradam prodano je neki dan za 1800 funtih sterlinga, a isto imanje bilo je kupljeno pred 24 godine za 6300 funtih sterlinga. U Welinghanu u Norfolku prodano je nekidan imanje od 350 acres površine sa sgradam za 2500 funtih sterlinga, a isto imanje kupljeno je bilo pred 14 godina za 10,000 funtih sterlinga.

***

U Stranigu u Dolnjoj Austriji složilo se je 102 težaka u zadrugu u svrhu da prosuše podcievljivanjem (drainage) 42·19 hektara nepropustna glinasta zemljišta, koje je njihovo vlastništvo. Potrošili su ukupno 4800 fiorina, ili 113 fiorina po hektara. Cievi glinene položene su na 16 metara razmaka, te ukupna dužina cievih iznaša 24,720 metara. Najviše je sisajućih cievih od $1\frac{1}{2}$ palca promjera, naime 75,400 komada, a kupljene su po 14 fior. svaka hiljada.

Pitanja i odgovori „G. Poučnika".

A. Odgovori.

102. Na moja ulišta navaljuju pčele grabilice, iz susjednih ulišta. Molim vas, kako da obranim moja ulišta od tih grabilica, odnosno da ih odbijem od mojih ulišta?
I. K. u P. (Istra).

Da se odbiju pčele grabilice od svojih ulišta, valja najprije poznati iz kojeg ulišta dolaze grabilice. Kad se je pronašlo ulište iz

kojeg potiču grabilice, valja ga dobro prokaditi mušćom (Moscus) ili kamforom. Oba su ovo žestoka vonja, koja se prime pčela, pa ih druge pčele po vonju odmah poznadu, i mogu se od njih braniti. Samim pčelam grabilicam valja stvoriti dostatno posla u njihovom ulištu; a u tu svrhu razaspe im se po ulištu i izpred ulišta pilotina ili plievi, pa se onda one zabavljaju, da čiste. Takodjer puno pomaže, ako se ulište u kojem živu grabilice smjesti za 24 sata u jednoj tamnoj konobi, ili ako se prenesu negdje daleko od njihovog mjesta. Ovim se sredstvim obično oduče pčele od kradje, a priviknu radu, koji im je prirodjen. Ako su pčele susjeda grabilice, valja naputiti susjeda, da on ovako postupa sa svojim pčelam.

103. Molim vas jeli koristno kvasiti sieno, zob i slamu što se daje konjim. Ovdje drži se da takovu hranu konji radje jedu, i laglje probavljaju. Jeli to istina?
N. S. u K. (Hrvatska).

U izkušanom svietu, sudi se baš protivno, o kvasenju krme za konje, nego li kod vas; i izkušani marvogojci su baš uvjereni, da se takovim hranjem sa ovlaženom ili nakvasenom krmom kvare i slabe konji. Istina je, da proždrljivije žderu konji nakvasenu hranu, i da ju prije pojedu, ali i ta prištednja vremena za hranjenja je uprav ubitačna, jer čim konj polaganije jede, tim bolje zvače, a dosljedno i bolje probavlja hranu. Od neizvačene i neuslinjene hrane malo koristi za konja, takovu hranu konj ne probavlja, i ona izlazi iz tiela sa izmetinam, kako je u tielo ušla, bez da se je tielo i zere okoristilo. Opetovanim kušnjam je utvrdjeno, da od suhe hrane probavi konj sešt do osam puta više, nego li od ovlažene. Konji, koji se hrane nakvasenom hranom izgledaju obično vrlo dobro ugojeni, ali nemadu snage, i ta ugojenost nije nego posljedica velike količe vode što imadu u tielu. Takovi se konji puno znoje, brzo se izmore, a nisu uporabivi za teže radnje. Želudac im slabi, i uz razne posljedice slaboće želudca pojavlja se vrlo često na njima kolika. A kvasiti krmu za konje nije od koristi i radi toga, što takove krme konji puno razmeću, i što je dobar dio izlazi iz tiela neprobavljen. Koliko vas, toliko svakoga mi odvraćamo od kvasenja krme za konje, jer je to vrlo štetno i za gospodara i za konja.

104. Od neko dobo prodaje se i kod nas dosti umjetnog masla, i to pod imenom „margarin" i „margarine". Jeli jedno i drugo jedna te ista stvar? Koje je od njih više odnosno manje štetno po zdravlje?
L. V. u L. (Split).

Nije margarin i margarine jedna te ista stvar, a poništo pak, nije margarina što margarin. Pod imenom margarin razumjeva se onaj dio govedjeg loja, koji, kad se iz loja iztisti pri toplini od 45 stupnjeva Celsiusa. Pri ovako nizkoj toplini iztisnuto tusto od velike je hranivosti, jer dobrota jednog tusta, glede probavljivosti ovisi od nizkog stupnja njegove topljivosti. Čim se dakle jedno tusto brže i pri manjoj toplini topi, tim je ono laglje probavljivo i od veće hranive vriednosti. Pod imenom margarine ili margarina dolazi u trgovini jedan proizvod, kojim se hoće da izmjeni maslo, a koji se sastoji od margarina uz primjesu od neugodnog stearinovog tusta, onda raznih ulja od sjemenja, e da se visoki stupanj topivosti stearina sniži, i da bude lako mazavo, kako naravno maslo. Prodavati dakle margarine-u za margarin očita je prevara. Da se margarine-u ne razpozna od pravoga masla, izim primjese ulja od sjemena, gnječe ju i izpiru u mlieko, a onda joj dodaju umjetni miris po maslu. Nakon svega toga gnječe ga kroz valjke i vodu, da mu pridodadu tangu, e da naliči onoj masla. Dočim bi margarin, kad bi se čist prodavao, bio tusto, koje bi moglo izmieniti maslo, margarine-a, kako se danas prodaje jeste dvaput patvoreno sredstvo, biva stearinom i uljem, i dvaput preobličeno sredstvo, a da mirisom i bojom naliči maslu. Margarine-a jeste dakle patvorina margarina i masla, te se nesmje nazivati ni imenom masla ni margarina; a njezino pravo ime imalo biti *uljasti loj.*

105. Molim vas, jeli na našim stranam kušana gojitba strništa. Koje je izkustvo gojitbom strništa stečeno?
A. B. u B. (Bosna).

I u našim stranam kušana je gojitba strništa, ali ne svudi najboljim uspjehom. Na južnijim stranam, gdje ljeti vlada velika suša, premda žetva svrši koncem lipnja ili početkom srpnja, neda se uspješno gojiti strnište, jer od suše, malo dana po žetvi otvrdne zemlja tako, da se neda obradjivati, a jesenske kiše vrlo često zakasne, pa o pravodobnoj i koristnoj gojitbi strništa nemože biti govora, nego samo u iznimnim slučajevim, kad se po žetvi uzdrži zemlja za neko vrieme vlažna, da se može obradjivati. U obhodnjam izmedju ozima i jarina dade se uspješno gojiti strnište, ako se zasije do konca kolovoza i polovice rujna, jer se još do jeseni može sa strništa dobiti dobra košnja i jedna paša zelene krme. U predjelim, gdje se i po žetvi uzdrži vlaga, gojitba strništa uspjeva, i vrlo je unosna, osobito ako se na strništu goje sočivnice i djeteline, koje bogate zemlju dušikom, i daju vrlo dobru i sočnu hranu za blago. Od sočivnica goji se na strništu bielo i žuto cvatući vučak, grašak, grahorica i bob, od djetelina: rumena i baštardna djetelina; onda se još goje gorušica, repa, heljda i serradella; i to ili same ili u smjese. Sjetva smjese je izdašnija, nego li oko li se sije pojedina bilina za sebe, ali sjetvom smjese brzo rastućih bilina, ima se kadšto neprilika, jer puno njihova sjemena poodpada i raste kašnje sa bilinom glavnom, koja se goji po bilju gojenom na strništu. Da gojitba strništa bude unosna hoće se, da se u pravom zemanu provede, i da se za gojitbu odaberu takove rastline, koje se brzo razvijaju i u što kraćem roku davaju što više zeline. I ako se bilje sa strništa ne ukoristi za krmu, ima se ipak velike koristi, ako se podore, jer je i zeleno gnojenje od velike koristi, osobito kod nas gdje se oskudieva gnojem. Da se od jednoč date na gojitbu vaših strništa, nebi vam savjetovali, ali biti će dobro ako počmete kušnjam po malo, pa proširite gojitbu strništa napram uspjehu, kojeg postignete vlastitim izkustvom.

B. Nova pitanja.

106. Molim vas, jeli istina da je Badnji dan najkašnji rok za sijanje ozimih žitarica? Kad je najbolji i najprikladniji zeman za sijanje ozimih žitarica?
S. F. u P. (Istra).

107. Koje se vrsti voćnih stabala mogu uspješno gojiti uzduž puteva?
I. M. u R. (Dubrovnik).

108. Molim vas, kako se najbolje čuva mlieko od dana na dan, ili za dva dana?
K. Š. u S. (Hrvatska).

109. Na rubenini ima često mrlja, koje se u lukšiji i običnim pranjem ne dadu odstraniti. Molim vas, koja se sredstva mogu lako i uspješno upotrebljivati za odstranjivanje mrlja sa rubenine?
L. V. u V. (Split).

110. Kad se goje kokoši radi jaja, koliko ih je godina koristno držati, odnosno do koje godine daju toliko jaja, da se hranjenje naplaćuje?
A. C. u L. (Bosna).

☞ Odgovori na javna pitanja kao i nova pitanja, primaju se rado od svakoga, pa i ne bili predbrojnici.

OTVORENI DOPISI

GOSPODARSKOG POUČNIKA.

Predplatili su predbrojbu do konca godine 1896.

P. N. gospoda: Karinić A. — Vičić N. — Franićević S. — Martić I. — Aras T. — Domić I. — Lušić F. — Zanić B.

V. g. Lušić F. — Knjižicu „Duhan" i „O uporabi dropa" poslali smo vam, skupa sa brojem 14 i 16 t. g.

V. g. Volarić L. — Sjeme od Sulla je još vrlo skupo. Kilogram oluštena sjemena stoji u Beču kod Wolfnera 2 fiorina, a u Parizu kod Vilmorena 4 franka. Za hektar zemljišta hoće se 30 kg. oluštena sjemena ili 120 kg. neoluštena.

V. g. Kokotović I. — Knjigu „O uzgoju i njegovanju ovieća, uresnogna grmlja i drveća" poslali smo vam. Knjižica „Mane i bolesti vina" je razprodana.

V. g. Viličić N. — Nemislimo da na svietu ima prekomjerne proizvodnje vina, jer svi statističari tvrde, da se na svietu neproizvadja godišnje nego 130 miljuna hektolitara vina; ali vino radi skupoće nije uvjek svudi svakome pristupno, a i pivo kojeg se proizvadja svake godine do 180 miljuna hektolitara pravi mu konkurenciju. U samoj austro-ugarskoj proizvadja se na godinu 14 miljuna hektolitara piva, u Njemačkoj 48 miljuna, a u Engležkoj 47 miljuna hektolitara, a gdje su druge države?!

V. g. Miličić A. — Broj 19 poslali smo vam, a glede onog drugog pitanja pisati ćemo vam.

V. g. Antolković K. — Fosforno kiselo vapno jeste nešto slična Thomasovoj troski. Najbolja vrst fosforno kisela vapna jeste ona iz Algerije. Istina je da se vriednost Thomasove troske sudi od postotka topivosti fosforne kiseline po Wagnerovu sustavu, ali je profesor Grandeau dokazao, da koliko onaj način Wagnerov može biti dobar za opredieljivanje vriednosti Thomasove troske, da opet nevalja za druge fosfate, osobito pak ne za fosforno kiselo vapno, kojim je Grandeau u praksi postigao najbolje uspjehe, premda neko nije imalo nego 1·5% topivosti po Wagneru.

U ZADRU, 1896. Brzotiskom Narodnoga Lista.

Godina XV. Izlazi na 1 i 16 svakog mjeseca Broj 23.

GOSPODARSKI POUČNIK

Obće blagostanje zavisi o blagostanju pojedinca a temelj blagostanju pojedinca, jest razboriti rad uz vještu uporabu nauke i izkustva.

Upraviteljstvo lista je u Zadru

Predbrojba u *Austro-Ugarskoj* stoji 3 for. na godinu, u *Inozemstvu* 8 franakâ na godinu. *Uvrstbe* plaćaju se 8 novč. po redku za prvi put, a svaki sliedeći put 3 novč. redak. *Cliché* računaju se 5 novč. po centimetru četvornom.

Upravitelj i Izdavatelj: PETAR L. BIANKINI

Odgovorni urednik: NIKOLA ŠIMIĆ

Pisma, naputnice itd. itd. upravljaju se *Upraviteljstvu Gospodarskog Poučnika u Zadru.* — Rukopisi se nevraćaju.
Predbrojba je obvezna za godinu danâ, a izplaćuje se u Zadru.
Tko nepovrati prva dva broja obvezan je predbrojbi za godinu dana.

ZADAR, 1 Prosinca 1896. Ciena je listu 3 fiorina na godinu. ZADAR, 1 Prosinca 1896.

MAC KINLEY I GOSPODARSTVO.

Prošlog mjeseca u Sjedinjenim državam obavljeni su izbori birnih birača za izbor predsjednika. Pobiedila je stranka zlata, koja nosi Mac Kinleya, proti stranci srebra i bimetalizma, koje su nosile Bryana.

Na prvi mah činilo bi se, da izbor predsjednika Sjedinjenih država nemože biti od važnosti za evropejske gospodare, ali je baš protivno, jer Mac Kinley izim što osobno predstavlja jedan gospodarstveni sustav, biti će izabran podporom jedne stranke, koja je vrlo moćna i bori se za stalni gospodarstveni sustav.

Veći dio gospodara evropejskih jeste uvjerenja, da je današnjoj gospodarskoj nevolji uzrokom zlatna vriednota, koja omogućuje glavničarim i burzam provedbu velikih spekulacija gospodarskim plodinam na papiru. Gospodarske plodine se kupuju i prodavaju same na papiru izmedju glavničara, a samo razlike u cieni podmiruju se novcem.

Tim načinom gospodarski proizvodi postaju predmetom burzovne igre, na štetu gospodara, koji nemogu ni da ih prodadu ni da ih daruju.

Kinley je takodjer zagovaratelj zlatne vriednote, pa se s toga njegovim izborom, neće promieniti nevoljni odnošaji gospodara, jer će još trajati sustav, koji je do danas trajao, i koji je dotjerao gospodarske proizvode do bezciene.

Kinley je takodjer veliki zagovaratelj zaštitne carine, koja nije po ćudi svim zagovarateljim zlatne vriednote, jer i zaštitna carina onemogućuje kadšto velike medjunarodne spekulacije, kojimi se oni silno bogate, a koje idu na zator gospodara.

Već pred nekoliko godina iznio je Kinley zakon u zaštitu nekih amerikanskih proizvoda, kojim se je znatno umanjio uvoz tih proizvoda iz naših strana u ameriku, ali rek bi, da su mu zagovaratelj zlatne vriednote, čijom je podporom prodro, upelili, da nesmje izticati zaštitnu carinu, jer da oni rad iste trpe štete.

Kako će se riešiti ovo pitanje izmedju Kinleya, kao zagovaratelja zaštitne carine, i zagovaratelja zlatne vriednote, težko je prosuditi, ali sva je prilika, da će Kinley popustiti.

Obzirom na danas vladajuću gospodarsku krizu, gospodari se nadaju pomoći i spasa jedino od zaštitnih carina, jer zaštitnim carinam, nemogu gospoda ski proizvodi, a osobito žitija, pasti izpod neke najmanje ciene, koju ravna zaštitna carina.

Zaštitnom carinom biti će sve više otežčan uvoz žitija i drugih amerikanskih proizvoda u Evropu, a bud u Americi gospodarstvo orijaški napreduje i gospodarska proizvodnja raste od godine na godinu, za toliko, da pokrivaju sve domaće potrebe i da im pretiče, mi se nemožemo nadati, da bi naši proizvodi mogli i dalje naći stovarišta u Americi, pa moramo vapiti zaštitne carine, e da se barem za domaći potrošak uzdrže u primjernoj cieni.

Bryan, zagovaratelj srebrene vriednote, nije za izbora protrpio onoliki poraz, kako što su to zagovaratelji zlatne vriednote razglasili bili; on je ostao u manjini samo za nekoliko glasova, te je postignutim uspjehom tako ohrabljen, da je odlučio nastaviti agitaciju za srebrenu vriednotu sve do novih izbora.

Pošto su amerikanci već dobro skloni što srebrenej vriednosti, što bimetalizmu, nema dvojbe, da će Bryan uspjeti, da do novih izbora predobije javno mnienje u sjedinjenim državam za srebrenu vriednotu, a tim će nastati u gospodarstvenim odnošajim takav preokret, od kojeg se gospodari mogu samo dobru nadati.

Nego je red, da se i evropejski gospodari počmu jače zanimati za srebrenu vriednotu, jer u većem dielu evropejskih država vlada zlatna vriednota, koja prouzrokuje sve nevolje od kojih trpe gospodari.

Evropejski gospodari mora da se udružuju za provedbu srebrene vriednoste, i da ne daju svoje glasove, nego samo onim zastupnicim, koji se obvežu, da će svakom prigodom zagovarati srebrenu vriednotu novca, da će se protiviti zlatnoj vriednoti, burzovnoj trgovini poljskih plodina, i trgovini na termin. X.

Kako da gospodar sam pokuša djelatnost umjetnih gnojiva na svoja zemljišta.

Nedavno izdao je u Beču D.r Liebenberg knjižicu pod naslovom „Pokušajna djelatnost praktičnog gospodara", koja je pravi biser za današnje potrebe gospodara. U toj knjižici na temelju kušnja Wagnerovih, tumači on, kako da gospodar sam prokuša djelatnost umjetnih gnojiva na svoja zemljišta, e da se uvjeri kojih mu gnojiva zemljišta najviše trebuju.

Prof. Wagner u Darmstadtu dieli pokušalište na pet jednakih djelova ili predjela. Prvi predjel ne gnoji, drugi prediel dobije sva tri važna gnojiva, biva: dušik, fosfornu kiselinu i pepeliku; ostali predieli gnoje se samo na dvi

PODLISTAK.

Katekizam Gospodarske hemije

od

D.ra E. WILDT-A

Ravnatelja agrikulturno-hemičnog pokušališta u Poznanju.

Po šestom izdanju njemačkog izvornika preveo

F. RADIĆ

Učitelj strukovne učionice u Korčuli.

(*Nastavak vidi broj 22*).

403. Za koje je ratarske koristne životinje krumpirski drop najprikladniji?

Krompirski drop se u malim kolikoćama može krmljivati sviem koristnim životinjama, ali se posve osobito prilikuje za odrasle volove, kao što za krave muzare volove tovljenike i tegleću marvu; uz to još za ovce tovljenice i za svinje Volovim tovljenicim može se davati do 60 l, kravam muzarama i teglećoj marvi 40—45 l na dan i na glavu, skopcima i svinjama ukrmljuje se oko 2 l na 50 kg. težine žive stoke. Nego kod preživača treba i ovdje da polovina suhe tvari ukupne krme, dakle od prilike 6—6·5 kg. na svaku 500 kg. težine žive stoke, sastoji od suhe krme, a u nikakvim okolnostima ne smije ona da sadje izpod 5 kg. Željeti je i dokrmljivanje uljanih komina i mekinjâ radi povećanja sadržine tustila u hrani i da se postigne jedrije meso i bolje mlieko, jer tustilo pri obilnu ukrmljivanju krumpirskog dropa lako umekša i postane uljevito a i mlieko se ukazuje vodenasto i oskudno tustilom. Svinjama se uz krumpirski drop dodavaju krumpiri i krupica.

Najbolje je davati drop na način, da se s njim popari siečka kao što i pljeva, jer tim postaje slama stoki slastnija pa je ona više ždere.

404. Može li ukrmljivanje s krumpirskim dropom da djeluje nepovoljno na zdravstveno stanje stoke i u kojim to prilikama?

Pri nepomnjivu upotrebljavanju krumpirski drop može da bude uzrokom raznih bolesti; ali se najobičnije pojavljuje tako zv. podsied. Može se predusresti takovim bolestima davajuć stoki ne odveć velike kolikoće dropa uz što moguće obilnije odmjerene obroke suhe krme, navlaš siena i ukrmljujuć drop u svježu stanju, kad nije bar odviše kiseo. Ne smije se davati drop ni odviše vruć.

Krumpirski drop, koji je već slabo kiseo, žestoko se okiseli u malo doba, pa ukrmljen u takovu stanju može štetonosno da djeluje na zdravlje stoke. Ako li dakle nije stvar izvediva, da ga se upotrebljuje vazda svježa, onda treba većim dielom otupiti sadržinu kiseline postarijeg dropa dodatkom izprane krede ili živa vapna. Da se izbjegne tvorenje kiseline treba držati vazda čiste jasle i kace ili badnjeve u kojima se drži drop a preporučeno je izplakati jih jednome na sedmicu vapnenim mliekom.

405. Može li se podsiedu predusresti još i na koji drugi način?

Da, praktičnim izkustvom je ustanovljeno, da se može predusresti podsiedu, ne umastivši same krumpire nego dodavši jim kukuruza.

Tim se istodobno povećava sadržina tustila i proteina i to tako znatno, da primasti li se na $^2/_3$ krumpira $^1/_3$ kukuruza, ne bude

važne vrsti gnoja, tako da na istim uviek fali jedno važno gnojivo.

Svaki hektar zemljišta pognojen je su 50 kg. u vodi topine fosforne kiseline, su 100 kg. pepelike i su $45\frac{1}{2}$ kg. dušika. Zemlja je ilovača, a za kušnju goji se zob. U vodi topiva fosforna kiselina kupljena je po 25 novč. kg.; pepelika po 22 novč. kilograma, a dušik po 65 novč. kilogram. Po tom je 50 kg. u vodi topive fosforne kiseline u obliku Thomasove troske stalo fior. 12 novč. 50; kilograma 100 pepelike u obliku kainita stalo je 22 fiorina; a $45\frac{1}{2}$ kg. dušika u obliku kilske salitrovine stalo je 30 fior. 22 novč. Podpuno gnojenje jednog hektara zemljišta stalo je 64 fior. 72 novč.

Zrnje od požete zobi prodano je po fior. 6 svaku 100 kg.; a svaku 100 kg. slame od zobi prodano je po fiorin 1.

Iz sljedeće skrižaljke se razabire se toli gnojenje pojedinog predjela, koli redoviti dohod, koli prirast usljed gnojenja, trošak za gnojenje i dobit od gnojenja.

Prediel	GNOJENJE	Dohod sa hektara u kilogramim		Veći dohod prama ne pognojenom sa hektara		Troškovi gnojenja		Vriednost većeg dohoda		Usljed gnojenja postignuto je: čistog dobitka		gubitka	
		slame	zobi	slame	zobi	fior.	n.	fior.	n.	fior.	n.	fior.	n.
1	Ne pognojeno	3800	1690	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
2	Dušik, fosforna kiselina, pepelika	6980	2990	3180	1300	64	72	109	80	45	08	—	—
3	Dušik, fosforna kiselina . .	5660	2590	1860	900	42	72	72	60	29	88	—	—
4	Dušik, pepelika	5300	2350	1500	660	62	22	64	60	2	38	—	—
5	Fosforna kiselina, pepelika . .	5020	1790	1220	100	34	60	18	20	—	—	16	30

li više nuždno prikrmljivanje sočnih krmiva, nego se običava nuzgredice davati uz to tek ponešto slame.

406. Koju vriednost kao krmivo posjeduje krumpirova mekač?

I vriednost krumpirove mekači je vrlo različita polag postupanja u proizvadjanju škroba. Kad se krumpiri vrlo pomnjivo satiru odalečuje se s njihove mekači potlašnjim izpiranjem više škroba nego li onda kad su krumpiri lošije ognječeni, pa zato bude ona u prvom slučaju, u razmjerju prama bezdušičnatim tvarima, bogatija proteinovom tvari. Obično sadrži mekač 10—15% suhe tvari i 0·7—1·0 proteina. Pri podpunijem izpiranju škroba može ipak sadržina proteina da jošte zlamenito naraste, kao što se može da postigne više nego podvostručena sadržina suhe tvari iztieštenjem mekači. Ali što je god mekač bogatija tim dviema hranivima to bolje ona još i krmi. Amidnih slučenina neima u mekači, jer su one raztopive u vodi, te bivaju odaleñene pri izpiranju škroba. Mekač se obično ukrmljuje poparena, jer kad se ukrmljuje sirova u velikoj količini lako izazivlje proljev. *(Sliedi).*

Podpunim gnojenjem dušikom, fosfornom kiselinom i pepelikom postignut je znatno veći dohod, koji je po hektaru predstavljao vriednost od 45 fior. i 8 novč.

Kad se zemlja nije pognojila pepelikom, onda je bio dohod znatno manji. Kušnja je dakle dokazala, da pepelika u ovoj ilovači jeste potrebita za povišenje prihoda, odnosno ovu ilovaču valja gnojiti pepelikom.

Kad se zemlja nije pognojila fosfornom kiselinom, onda je dohod bio još manji, te je bilo čiste dobiti od gnojenja samo 2 fior. i 38 novč. po hektaru, što je očit znak, da je ova ilovača bila potrebna fosforne kiseline i da ju valja gnojiti fosfatim.

Peti predjel, koji nije gnojen dušikom, ne samo da nije pokrio troškove gnojenja fosfornom kiselinom i pepelikom, ali je izašo gubitka od gnojenja za f. 16 novč. 30, što je očit znak, da ova ilovača ima potrebu dušika.

Sravnini li se gnojenje petog prediela sa onim drugog prediela, to se odmah opaža, da je ono $46\frac{1}{2}$ kg. dušika povećalo plod zrnja zobi za 1200 kg. po hektaru.

Ova je ilovača dakle imala veliku potrebu dušika, ali dušik nije mogao imati podpune djelatnosti, ako zemlja nije bila istodobno pognojeva fosfornom kiselinom i pepelikom.

Ovakove kušnje na malo imao bi svaki gospodar izvesti na svojim zemljam, pa bi znatno povisio svoje dohode. R.

Trajnost ljekarice.

Često se čuje i čita da ljekarica traje 12 do 20 godina. Ovakove izjave, i ako mogu biti opravdane valja uzimati rezervom, jer da ljekarica traje 12 do 20 godina, hoće se, da svi odlučujući faktori doprinašaju svoju t. j. da je zemlja plodna, duboka, da je prikladna za ljekaricu, da nije odveć vlažna, odveć suha itd.

Za naše odnošaje mora se gospodar zadovoljiti, ako mu ljekarica traje 6 do 8 godina, u povoljnim slučajevim 10 godina, i ako pri tom primjerno radja.

Ako za ljekaricu fali jedan od samih glavnih uvjeta za njezin obstanak, onda ona ili ne radja dostatno, ili izumre znatno prije vremena. Veliki su zahtjevi ljekarice na podneblje i zemljište, a ondje gdje od naravi uvjeta potrebitih za uspjeh ljekariše nema, ti se ne dadu umjetno stvoriti.

Najprikladnije podneblje za uspjeh ljekarice jeste ono gdje dobro uspjeva vinova loza, t. j. gdje je sredaja ljetva toplina 18 do 20 stupnjeva. Gdje je puno manja ta toplina ili znatno veća, tu težko ljekarica uspjeva, ako nisu baš sasvim povoljni uvjeti zemljišta, koji mogu doneklen izpraviti zle posljedice neodgovarajuće topline. Dva su glavna uvjeta, koje stavlja ljekarica, a bez kojih se o gojitbi ljekarice, nemože govoriti. Prvi je da je zemlja dostatno duboka; drugi da je duha. Na vlažnim zemljam, osobito na takovim koje obiluju vlagom u spodnjem tlu, neuspjeva ljekar ca poništo. Ljekarica ne ljubi odveć gnojnu i crničnu zemlju, dapače je izkustvo dokazalo, da ljekarica na crničnoj zemlji lože uspjeva. Za uspjeh ljekarice hoće se da zemlja sadrži vapna; vapno u zemlji jeste glavni uvjet za dobar i trajan uspjeh ljekarice. Od 100 djelova ljekarice dobije se sredaje $7\frac{1}{4}$ postotaka pepela, a od tog pepela skorom je trećina vapna. Ovo je najbolji dokaz, kako ljekarica ljubi vapno, i kako je njezin uspjeh uvjetan od sadržine vapna u zemlji.

Svake godine crpi ljekarica znatnu količinu vapna iz zemlje; ako zemlja od naravi neobiluje vapnom ili ju se ne podpomaže gnojenjem vapnenim gnojivim, propasti će i izjaloviti ljekarica.

U nekim predjelim, unatoč što je zemlja prikladna, propadne ljekarica prije vremena. To biva obično ovdje, gdje trajno ostaje snieg na zemlji, ili kad vlada ljuta zima bez da je zemlja sniegom zastrta. U ovom zadnjem slučaju prozebe ljekarica. L. Z.

O zračenju prostorija.

Redovito zračenje prostorija, osobito soba za stanovanje, od odlučnog je upliva na zdravlje stanara.

Ima ljudih, koji ne trpe, da se otvaraju prozori za zračenje, izlikom ljeti, da dolaze u kuću muhe, a zimi jer da se zračenjem gubi toplina iz stana. Drugi pak u zračenju pretjeravaju, i ljeti i zimi drže neprestano otvorene prozore, tako da ljeti odveć veliko svjetlo i sparina dodijava, a zimi je opet promaha velika, pa nahlada izobilj. Ima ih koji drže zimi prozore otvorene u ovjerenju, da svježi zrak osvježuje tielo, bez da misle na posljedice promahe, ako se nije dostatno zaštićeno.

Zračenje prostorija hoće se ljeti i zimi, a da u sobam ima uvjek svježa, čista zraka, a da se izmjeni onim koji se izlkvari našim disanjem i izparivanjem naše kože, te drugim zaduham.

Od kolike je potribe redovito i primjerno zračenje prostorija, razumiti će svaki, kad bude znao, da odrasao čovjek svakog sata izdiše do 20 litara ugljične kiseline. U sasvim zatvorenim prostorijam, gdje su dvostruka stakla i dvostruka vrata, te gdje je dosljedno tome izmjena zraka slaba, pokvari čovjek za sat vremena 20 do 30 kubičkih metara zraka. Dočim i u najbolje zaštićenim prostorijam nalazi zrak ulaza, ali na to nevalja računati, osobito kada se više osoba dulje vremena zadržaje u malenim prostorijam.

Prostorije valja svakog jutra dobro prozračiti, a onda preko dana barem u razmaku od svako 2 do 3 sata vremena. U jutro za razspremanja prostorija hoće se, da se trajno zvače, a kako su osobe zapremljene oko razspremanja u kretnji i da je studenije neće im lako od promahe nahuditi. D. H.

Uzgajanje kunaca.

Kod nas, kako svemu, tako se i uzgaju kunaca vrlo malo pomnje posvećuje. Ima mjesta, gdje se po gotovo ne goje, niti poznadu, a ipak gojitba kunaca može da bude jedni od vrlo unosnih grana za male posjednike i za težake.

Lani je n. p. iz Belgije izvedeno preko Ostende u London 3,300 000 kunaca; a isto toliko ako ne i više izvedeno je kunaca iz Belgije preko Genta i Anverse u drugim mjestim engležke.

Na centralni trg u Parizu dovede se i razprodade se svake godine do 3,000,000 kunaca.

Koliko se pak kunaca pojede u Belgiji i Francezkoj nije lako proračunati, ali taj broj dosiže na više miljuna.

U Alsaciji nema težaka, koji se nebi bavio i gojitbom kunaca, a koliko miljuna franaka na godinu od toga koristi, lako je shvatiti, jer da težaku neostane od svakog kunca nego samo jedan franak, to iznaša više miljuna franaka.

U Metzu prodavaju se dobro ugojeni kunci po 70 do 80 novč. kilogram.

Zašto se kod nas ne posvećuje više pomnje gojitbi kunaca i za izvoz i za vlastitu porabu, kad meso od mladih kunaca i dobrotom i teñosti naliči mesu od pilića, a ono od odraslijih i ugojenih mesu od telića?

Zašto se mi zacamo jesti kunice, kad jedemo žabe i rake, koji se hrane micinam?

Za uzgoj najprikladniji su kunci velike Elsačke pasmine, koji se lako tove, i brojno razplodjivaju.

Elsački kunci dorastu prve godine do 4 i $4\frac{1}{2}$ kg. težine, a utovljeni teže čak 7 kg.

Plodovitost je pak izvanredna, jer kunica izleže s puta 8 do 10 kunića, a nosi 6 do 7 puta na godinu, te se u godini dana dobije 48 do 70 kunića, koji se još iste godine dalje razplodjivaju.

Kunci ne trebaju velike njege, a odole dobro i lako i toplini i studeni, pa za nuzgrednu zaradu ili za vlastitu porabu, imao bi ih svaki težak gojiti, i to tim više, da se oni hrane samo travom, i drugim zelenim odpadci bilja. D. T.

Žirovina i plod od magjala, kao hrana za perad.

Već se odavna rabi žirovina i plod od magjala ili od divljeg kestena za hranu životinja, osobito za hranu svinjam. Kravam mužaram daje se na dan do 5 kg. ploda od divljeg kestena, a volovim pitanim čak 10 kg. na dan. Ova im hrana osobito onda dobro dolazi, kad se jači krmi sa lišćem od repe.

Plod od divljeg kestena je vrlo žuk, ali

mu se ta žukoća vadi kuhanjem. Prokuhano divlje kestenje jede vrlo rado i damaća perad, osobito kokoši ako im se prodaju u jutro sa mekom krmom.

Pošto se kesteni ne dadu dugo uzdržati svježi, a da ne izgnija, prije nego li se pospreme valja ih posušiti. Ta se svrha najlaglje postizava u krušnici, u kojoj se izprže iz tiha, a onda se vrlo lako čuvaju.

Pred porabom samelju se u brašno, pa se umjese ili razmute mlakom vodom, i pomješaju drugom krmom. Što je rečeno za divlje kestenje vriedi i za žirje, koje takodjer valja sušiti e da se dulje vremena zdravo uzdrži.

Za porabe se popržena žirovina takodjer samelje, pa se umjesi sa plievi i mlakom vodom, da postane gusta i lomiva

Ova se hrana daje kokoši zimi, kad je studeno i vrlo je izdašna, te podupire tovljenje i nesenje jaja, samo, kad se odveć obilno hrani kokoši sa posušenom žirovinom, nesu te kokoši takova jaja, čiji žutanci pocrne kad se izkuhaju.

Nevalja s toga pretjeravati hranjenje žirovinom, nego hraniti umjereno, i uvjek u smjesi drugom hranom, da se te zle posljedice žirovine na žutanac ne pojave. D. S.

SVAŠTICE

Trajni maz za gvoždje. Gvoždje i gvozdeni predmeti vrlo lako hrdjaju, ako su goli. Izvrstan trajan maz za gvoždje priredjiva se od cementa, ako se raztopi u vodi. Uzme se čistog, dobrog cementa i razmuti se u vodi, da bude posve židko. Onda se uzme kist, pa se ovom židkom raztopinom cementa namažu gvozdeni predmeti. Mazanje gvoždja raztopinom cementa opetuje se 4 do 5 puta, a onda se uhvati tvrda kora, koja je vrlo trajna i čuva gvoždje od hrdjanja.

Gliste iz grasta tjeraju se ukropinom od magjala. U grastam za cvieće ili za povrće razkote se vrlo često gliste u takovom broju, da prožuti i pogine što se u njima sadi. Proti glistam, kako je rečeno, jeste izvrstno sredstvo ukropina od magjala, kojeg neki zovu divlji kesten, pa se taj plod kuha u vodi, dok se ne počme drobiti. Tak se izvadi plod, i pusti se, da se ukropina ohladi. Hladnom ukropinom zalije se dobro zemlja u grastam, ali tako da ju ukropina promoči. Dok gliste oćute ukropinu od magjala, izvale sve na površinu zemlje, i tu skapaju.

Jačanje čelika u petroleju. Dosad se je jačao, činio tvrdji, čelik u ulju; nu amerikanci su iznašli jačanje čelika u petroleju, jer tim radja jeftinija, a dobiva se mnogo jači i tvrdji čelik (ccal). Postupak je sljedeći: predmet od ocala, koji se ima ojačati ugrije se u vatri od vriesova ugljena (drvena ugljena), onda se izvadi i dobro namaže običnim sapunom, kojim se pere rublje. Sad se opet stavi predmet na vatri, da se usije, pa uroni se u petrolej. Kad se usijani ocal uroni u petrolej ne upali se petrolej, nego samo dimi. Ovim postupkom postanu predmeti od čelika vrlo tvrdi, neprigibaju se, neimadu pukotina, a pri tom ostanu posve bieli i čisti.

Najbolji gnoj za sparoge jeste stajski gnoj. Pokraj velikih francezkih i njemačkih gradova, gdje je gojitba pitomih sparoga vrlo razgranjena, i jedna od najunosnijih povrtlina, prokušali su vrtlari, da sparoge najobilnije rode, najljepšim i najtečnijim plodom, ako se gnoje stajskim gnojem. Oni gnoje sparogu u tri navratka, u razmjeru od 250 metričkih centih gnoja po hektaru Kad hoće da još jače okriepe zemlju, onda gnoje i umjetnim gnojem; te za pognojiti hektar sporožišta rabe 200 kg. sumporno kisele pepelike, 200 kg. kilske salitrovine, 200 kg. superfosfata, i 1000 kg. lapora. Umjetni gnoj razaspu po površini zemlje, pa ga samo malo zakopaju.

Voda za čišćenje mrlja. U svakoj kući, osobito gdje ima djece hoće se, da ima uvjek gotove vode za čišćenje mrlja, jer se mrlje najlaglje i najbolje vade, ako se odmah vade. Izvrstnu vodu za vadjenje mrlja, može si svaka gazdarica sama napraviti i držati ju gotovu. U tu svrhu uzme se 33 grama izrezanih žila od sapunike (saponaria) i prokuha ih se u ½ litre vode. Kad prokuha, onda se prociedi na gusto platno, pa pusti da ohladi i da stane, a tad se pomnjom odlije gornji bistri dio. Ovome se pak dalije 16½ grama salmiakove žeste. Stavi se sve u jednu staklenicu i dobro začepi, pa rabi kad je potreba. Ovom se vodom izvrstno vade mrlje sa suknenine, i tangane ili šarene robe. Za vaditi mrlje sa rubenine može si svaka gazdarica napraviti dobru vodu, ako u pol litre vode, raztopi $^1/_4$ kg. klornog vapna, dobro razmuti, pa kad stane, odieli bistri dio i čuva u dobro začepljenoj staklenci do porabe.

Gospodarske Viesti.

Primiče se konac godine, a mnogi naši predbrojnici nisu još podmirili tekuću godinu. Ova zatezanje izplatom pravi nam ne malo neprilika. Molimo s toga sve one, koji su zaostali izplatom, da nas se sjete e da je Božićem i Mladim ljetom svaka u miru i u redu.

***

Nakon toliko kiša i povodnja napokon je udarilo sjeverno vrieme, te je izvedrilo i zahladilo. Hotjelo bi se, da ovo vrieme potraje, da zasuši i stisne, a da jedan težak kroz ovo kratko doba što je do Božića, bude mogao provesti sjetvu ozima; inače ostao bi do godine bez kruha.

***

Kod c. k. kemično pokušajne gospodarske postaje u Splitu dovršen je na 22 p. m. teoretično praktični tečaj za konobarstvo, kojeg su slušali dvadesetitrojica, jer za druge, što je vrlo žaliti, nije bilo više prostora. Predavanja je vrlo razgovjetno i shvatljivo držao sam upravitelj gosp. Gvozdenović, koji se puno zauzimlje oko širenja zdrave i koristne vinarske i vinogradarske nauke. Naprjed!

***

Namjestništvo je razpisalo nekoliko nagrada od 25 do 100 fiorina za one učiteije seoskih učiona, koji školske godine 1896-97 budu racionalnô obradjivali svoje vrtove, i budu predavali u posebnim večernjim i nedjelnim tečajim sve ono što je glavnijeg iz poljodjelske nauke.

***

Pišu nam iz Dolnjih Kaštela, dneva 20 p. m. Ovih danâ kod nas lieva neprestano diluvijalna kiša, ko da se je nebo prolomilo; tako da su sve poljske radje zaostale, koje se u jeseni obaviti moraju. Nego se mi tješimo pradjedovskom rečenicom: „Kada se izkiši prvo, neće poslie!“, time se nadamo izbjeći proljetnoj peronosporičnoj zarazi. Ovdje se je već dosta vina razprodalo, uz priličnu cienu, pošto vrste odgovaraju trgovačkim zahtjevima. Ciene su od 11 do 12 fior. po hektolitru. Maslinâ je slab prirod. Onomadne počastio nas je svojim posjetom (po prvi put). Gospodin Zotti, pokrajinski nadzornik za poljodjelstvo. Naša mu se je romantična okolica svidjela, te je rekao, da je bolju budućnost zaslužila! Obašao je neke vinograde i pohvalno se izrazio o pregnuću naših posjednikâ i poljodjelacâ o naprednìem smjeru obradjivanja; ta okolnost i povoljni zemljištni i klimatični odnošaji pobudiše pomisao o smještenju, osnovati se imajućeg „Poljodjelskog Zavoda“ u *Dolnjim Kaštelim*, kao najprikladnijem položaju ciele Dalmacije.

***

Sva drastična sredstva dosad uporabljena nisu pomogla izkorieniti svinjsku kugu, koja još hara svinje gotovo po svoj austro-ugarskoj. Čudno je samo, da premda je od svinjske kuge poginuo veliki broj svinja, ipak ciena svinjskog mesa pada, i nema dosti tražioca, kako prije.

***

U Zagrebu boravio je nekidan gospodin E. Lucas, ravnatelj voćarskog zavoda u Reutlingenu, u svrhu da se upozna voćarskim odnošajim u hrvatskoj.

***

Gustav grof Normann vlastelin Bizovački, osigurao svim činovnicim svojeg prostranog vlastelinstva mirovinu bez ikakovih pristojba i odbitaka od plaće.

***

U okolici Petrovaradina počela su se sušiti stabla od šljiva iz koriena, a bez da se zna prava uzroka.

***

Godine 1895 izvedeno je iz Cislajtanije 702,677 kvintala voća u vriednosti od 7,628,439 fiorina, a uveženo je 270,843 kvintala voća u vriednosti od 2,690,833 fiorina. U Würtemberžkoj je kroz tri mjeseca lanjske godine uvedeno 7120 vaguna voća u težini od 1,424,000 kvintala, koji su predstavljali vriednost od 4,272,000 fiorina.

***

U Staroj Pazovi u Slavoniji bavi se narod vrlo rado pčelarstvom, a to najviše zaslugom učitelja Ivana Kamenara. Ljetos je u Staroj Pazovi napravljeno više od 100 kvintala izvrstnog vrcanog meda, kojeg se može kupiti uz posve povoljne uvjete.

***

Prigodom otvorenja nove sgrade za visoku zemljodjelnu školu u Beču, bili su od kralja odlikovani raznim redovim skorom svi redoviti profesori.

***

Zastupničkoj kući u Beču podnešen je zakon, kojim se od 1 siečnja 1897 dozvoljava slobodna prodaja marvinske soli. Marvinska sol u denaturovanom obliku prodavati će se svakome po fior. 5 svaku 100 kilograma.

***

Da se preprieči patvoranje krmiva, osobito mekinja, brašna i sličnih, naredilo je ministarstvo za poljodjelstvo gospodarstveno kemičnim pokušajnim postojam u Splitu, Gorici i Beču, da takove kušnje krmiva provadjaju za gospodare uz odštetu od jedne forinte za svaku kušnju.

***

Ministar rata je izjavio, da vojni erar namjerava podići tvornicu za priredjivanje izvadka (extracta) od mesa u vlastitoj regiji.

***

Pošto se u Njemačkoj vlastnici tvornica za proizvadjanje umjetnoga gnoja dogovaraju medjusobno e da naprave kartel i povrie ciene umjetnoga gnoja, počela su gospodarska družtva nagovarati gospodare na osnivanje zadružnih tvornica umjetnoga gnoja, e da im prave konkurenciju. Prusko ministarstvo, je obnovilo svoju odluku o obalenju ciena za 20% na vozarinu umjetnoga djubra za drugih pet godina t. j. od 1 svibnja 1897, kad iztiče dojakošnji rok, do 1 svibnja 1902.

Pitanja i odgovori „G. Poučnika".

A. Odgovori.

106. Molim vas, jeli istina da je Badnji dan najkašnji rok za sijanje ozimih žitarica? Kad je najbolji i najprikladniji zeman za sijanje ozimih žitarica?
S. F. u P. (Istra).

Zeman za sijanje ozima ovisi toli od podnebnih odnošaja, koli od vrsti koje se goje. Za srednju Evropu računa se druga polovica listopada i prva polovica studenoga, kao najbolji zeman za sijanje ozima. Na sjevernijim stranam počmu sjetvom ozima koncem rujna, a na južnijim siju i u prosincu, dapače u nekim mjestim, gdje su podnebni odnošaji povoljni klicanju, idu sjetvom ozima do badnjega dneva. No to ne smje da služi za pravilo, studeni je najbolji mjesec za sjetvu, jer ozime brzo pro klicaju i dostatno se ojačaju do prve studeni, a opet se nemogu razviti odveć bujno, da bi im pak zima nahudila. U prosincu sije se samo onda kad kiše i zla vremena u studenome nedopušte da se sjetva ozima pravodobno obavi. Ali ima i drugih razloga, radi koji u nekim mjestim valja uraniti ili zakasniti sjetvom ozima. Gdje sjetva trpi mnogo od zareznika, bolje je kašnje sijati ozime, jer prvi mrazovi poubijaju zareznike, a zareznici se najbrojnije pojavljaju, ako jeseni vladaju suha vremena. Čim se kašnje sije valja nešto gušće sijati, jer se od kašnje sjetve slabije razgrane, nego li od ranije. Na lakim, prhim i suhim zemljam, valja dublje sijati, nego li na težkim, žilavim i vlažnim zemljam. Za topla suha vremena valja dublje sijati, za vlažna hladna vremena valja plitje sijati. Čim je gušća sjetva, tim se manji razgrani bus, i obratno. Obično sije se ozime u redove u razmak od 10 do 15 cm., ali ih ima koji siju i na 20 cm. razmaka, osobito ako se ima obradjivati izmedju redova.

107. Koje se vrsti voćnih stabala mogu uspješno gojiti uzduž puteva?
I. M. u R. (Dubrovnik).

Malo je vrsti voćnih stabala, koje uspjevaju uzduž puteva; jabuke i kruške se ponajviše sade uzduž puteva, pa onda po gdje bajame, orasi i kesteni. Napram vrsti puteva, biraju se i vrsti voćaka. Uzduž poljskih puteva, koji nisu zasuti kamenjem, ni poplačani sade se jabuke, jer jabuke tjeraju plitko žile; dočim uzduž cesta državnih i svih puteva sasutih lomljenikom valja saditi kruške, jer one tjeraju duboko svoje žile izpod lomljenika. Uzduž puteva sade se stabla visoka uzrasta, a od vrstih koje rano dozrievaju, jer čim plod manje stoji na stablu, tim je manje izložen, da bude pobran od nepozvanih.

108. Molim vas, kako se najbolje čuva mlieko od dana na dan, ili za dva dana?
K. Š. u S. (Hrvatska).

Čuvanje mlieka zavisi od porabe; ili se ima čuvati za više dana ili kako što obično biva samo od dana na dan. Kad je mlieko čuvati od dana na dan, glavna je stvar a da se nepokvari, da se za čuvanje odabere prikladno mjesto. Ako se mlieko čuva u kuhinji, ili slabo zračnoj i zadušenoj izbi, onda nije nikakovo čudo, da se nakon nekoliko satih mlieko usječe i uzljuti. Čim je zračnije i čistije mjesto u kojem se mlieko čuva, tim se ono laglje i bolje uzdrži. Kuhinja, kako rekosmo nije poništo za čuvanje mlieka, jer je u kuhinji uvjek dostatno toplo i ima izparina, a isto biva u izbi, i ako u njoj nije toplo, koliko u kuhinji. Isto se tako ne uzdrži mlieko, ako se zaklopcem zatvori, pa spremi u ormar ili spremu kakovu, jer iz samog mlieka izhlapljuje uglična kiselina, i po koja druga tvar, koje se zadrže povrh mlieka, izpod poklopca, i uzrokom su, da se mlieko izkvari. Mjesto, gdje se ima čuvati mlieko mora biti zračno, e da svježi zrak bude imao slobodna pristupa. Kuhanjem, takodjer se uzdrži mlieko znatno bolje, ali se najbolje udrži, ako se ugrije u ruskoj kupelji, pa onda dobro začepi staklenica. U povoljnom slučaju, biva kad je mlieko bilo dobro ugrijeno u ruskoj kupelji i dobro začepljeno, uzdrži se zdravo 10 do 15 dana.

109. Na rubenini ima često mrlja, koje se u lukšiji i običnim pranjem ne dadu odstraniti. Molim vas, koja se sredstva mogu lako i uspješno upotrebljivati za odstranjivanje mrlja sa rubenine?
L. V. u V. (Split).

Mrlje se najlaglje odstranjuju dok su svježe. Zastarene mrlje ne dadu se odstraniti ni pranjem u vodi, ni u lukšiji, nego se valja latiti osobitih sredstava. Izvrstno sredstvo za odstranjivanje mrlja sa rubenine priredjiva se ako se raztopi 30 grama klornog vapna i 30 grama pepelike u jednoj litri vode. Ova raztopina napravi se u staklenici, te se nekoliko puta izmućka, a kad stane, prociedi se kroz platno i čuva do porabe u staklenici na tamnom mjestu. Kad se ima odstraniti mrlje, dosti je kapnuti malo ove vode na mrlju, protrati, pa onda odmah izprati u vodi, a mrlje nestane sasvim. Mrlje od crnoga vina, valja natrati sa soli i maslom, pa onda izprati sapunom. Ako se dotične mrlje od vina okvase vodom, p. rubenina ovjesi izravnom djelovanju sumporite kiseline (dima od gorućeg sumpora) nestane mrlja. Mrlje od vina sa žutkastih tkanina, odstranjuju se ako se umoče prije u hladnu, pa u toplu vodu, a onda okvase bielom kvasinom, pa properu u vodi. Mrlje od uljenih boja, katrama, masti i ulja, valja odmah natrati maslom, pa nakon par dana namažu se sapunom i izperu vodom. Mrlje od hrdje odstranjuju se sa soli od djeteline, ili sokom od lemuna ili sriešnom kiselinom, ali odmah valja dobro izprati u vodi, jer sve ove kiseline razjedavaju tkanine, kako i hrdja. Mrlje od trave odstranjivaju se lakom raztopinom cinate soli, one od crnila, natiranjem istih sa smjesom od 20 grama vinske kiseline i 12 grama kocelja u prahu. Kod nekih vrstih crnila pomaže sama vinska kiselina, i sama sol od djeteline. Mrlje od krvi sa svile i druge fine tkanine odstranjuju se, ako se po mrlji pospe nakvasenog pšeničnog škroba. Krv se uhvati škroba, pa kad se škrob posuši, izčetka se i tim nestane mrlje. I gori spomenuta voda za odstranjivanje mrlja izvrstna je za odstranjivanje mrlja od kavi.

110. Kad se goje kokoši radi jaja koliko ih je godina koristno držati, odnosno do koje godine daju toliko jaja da se hranjenje naplaćuje?
A. C. u L. (Bosna).

Dobre kokoši dok živu snesu poprieko 600 jaja. Najviše od tih 600 jaja snesu kokoši u svojoj drugoj, trećoj i četvrtoj godini. Kokoši, koje potiču od dobrih nosilja snesu već u prvoj svojoj godini života, kojih 30 jaja; ali su ta jaja obično malena, i nisu sposobna za nasad. U drugoj, trećoj i četvrtoj godini snese dobra kokoš svake godine poprieko 130 jaja; tako da dobra kokoš kroz četiri prve godine svoga života snese 400 jaja. Nakon dovršene četvrte godine nesu kokoši manje, tako da jedna dobra kokoš koja ima da snese 600 jaja, te ih kroz prve 4 godine sniela 400 jaja, ostalih 200 jaja snieti će u 6 godina t. j. do svoje desete godine. Dakle se hranjenje kokoših naplaćuje do 4 godine, a kad navrše četvrtu godinu najbolje ih je utoviti i prodati.

B. Nova pitanja.

111 Molim vas, koje se domaće životinje mogu koristno i uspješno krmiti zelenom krmom? Koje su vrsti zelenih krmiva najbolja, i na koji se način najbolje izrabljivaju?
J. K. u B. (Bosna).

112. Jeli istina, da u francezkoj po strmim stranam i po briegovim goje neku vrst heljde, e da im se ne ruši zemlja? Koja je to vrst heljde i kako se goji?
A. V. u P. (Istra)

113. Gojitba pitomih golubova može li biti spekulativno koristna?
M. T. u L. (Split).

114. Molim vas na što valja najviše paziti za razsadjivanja odnosno za sadnje voćnih stabala, a da se sigurno prime?
C. N. u T. (Hrvatska).

115. Koja su najbolja sredstva za uzdržavaaje maslaca u ljetno doba, a da se ne uzljuti?
F. Š. u N. (Slavonija).

☞ Odgovori na javna pitanja kao i nova pitanja, primaju se rado od svakoga, pa i ne bili predbrojnici.

OTVORENI DOPISI
GOSPODARSKOG POUČNIKA.

Predplatili su predbrojbu do konca godine 1896.

P. N. gospoda: Ivanović D. T. — Matešan D. I. — Klaić V. — Ravnateljsko c. k. Realke u Splitu — Luković N. — Aronić L.

Predplatili su predbrojbu do konca I. polugodište 1897.

P. N. gospoda: Poljanić P. — Hrvatsko družtvo — Vrbanj.

Predplatili su predbrojbu do konca godine 1897.

P. N. gospoda: Zanchi D. J.

V. g. Poljanić P. — Poslali svo vam broj 21 i 22, ostali sliediti će redovito. Oprostite što se je zakasnilo, ali je naš upravitelj bio pet nedjelja odsutan.

V. g. Friedl pl. H. – Izpravili smo adresu.

V. g. Merćep M. Takodjer.

V. g. Mihotić V. — Nije nam poznata ni u Italiji, ni drugovdje tvornica, koja bi držala gotovih za prodaju malenih tiskova za tiesto, jer sve tvornice grade velike tiskove stalnih veličina po brojevim. Dati navlaš izgraditi mali tisk, stalo bi vas više, nego da si kupite velikog, običajne veličine. Bolje tvornice za tiskove jesu: Tvornica Alessandro Calzoni u Bologni u Italiji, i tvornica Fréves Mabille u Amboise u Francezkoj. Kušajte obratiti se rečenim tvornicam.

V. g. Roki L. A. — Da zasijete motiku zemljišta dosti vam je $^3/_4$ kg. sjemena od ljekarice. Za ljetos je Namjestništvo zaključilo razdaju sjemena, a do godine javiti će kako i dosad u službenom listu. Kod tvrdke Wolfner i Weisz u Beču ima izvrstna sjemena francezke ljekarice, zajamčene klicavosti i proste od viline kose, po fior. 1 novč. 20 kilogram. Broj 1 „Gosp. P." poslali smo vam.

V. g. Vuković B. — Još vam nemožemo reći, koja je realna vriednost onog fosforno kiselog vapna, jer nije bilo prokušano.

U ZADRU, 1896. Brzotiskom Narodnoga Lista.

Godina XV. Izlazi na 1 i 16 svakog mjeseca Broj 24.

GOSPODARSKI POUČNIK

Obće blagostanje zavisi o blagostanju pojedinca a temelj blagostanju pojedinca, jest razboriti rad uz vještu uporabu nauke i izkustva.

Upraviteljstvo lista je u Zadru

Predbrojba u *Austro-Ugarskoj* stoji 3 for. na godinu, u *Inozemstvu* 8 franakà na godinu. *Uvrstbe* plaćaju se 8 novč. po redku za prvi put, a svaki sliedeći put 3 novč. redak. *Clichè* računaju se 5 novč. po centimetru četvornom.

Upravitelj i Izdavatelj: PETAR L. BIANKINI

Odgovorni urednik: NIKOLA ŠIMIĆ

Pisma, naputnice itd. itd. upravljaju se *Upraviteljstvu Gospodarskog Poučnika u Zadru.* — Rukopisi se nevraćaju. Predbrojba je obvezna za godinu danâ, a izplaćuje se u Zadru. Tko nepovrati prva dva broja obvezan je predbrojbi za godinu dana.

ZADAR, 16 Prosinca 1896. Ciena je listu 3 fiorina na godinu. ZADAR, 16 Prosinca 1896.

Na zaključku godine.

Svaki dobri gospodar dužan je, da na zaključku godine ubračuna sam sobom vas svoj rad u godini, koja izmiče; e da je na čistu svojim stvarim i da znade sve što ga je dobra i zla snašlo, kroz minulu godinu da unaprjed bude mogao zlo predusresti. Godina 1896 nije bila za gospodare najbolja, jer ako se je nakon blage zime, prikazivalo berićetno ljeto, nakišilo se je ljeti toliko, da je mnoge gospodare stavilo u nepriliku, osobito za žetve i za trganja.

Ipak su gospodari mukom i trudom uspjeli da pospreme ljetinu, ali bez velike koristi, jer su žitija usljed velike konkurencije gotovo u bez cienu, a vino je usljed klauzule i usljed obilna roda u drugim vinorodnim zemljam, znatno palo u cieni. Pa i uz svu nizku cienu, nema za našim vinom ljetos one jagme, kako je bivalo drugih godina, da je čovjek nekom sigurnošću mogao računati, da će do Božića unovčiti svoj glavni proizvod.

Ni groždjem nije bilo ljetos onoliko trgovine, koliko prošlih godina, a to radi toga, što su se i neki domaći trgovci dali na kupovanje grožđja u onim vinorodnim zemljam, gdje je s obilna roda grožđje jeftinije, i odkud se radi povoljnijih trgovačkih ugovora, dade laglje izvažati grožđje, nego li iz Dalmacije.

Posljedice vinske klauzule osjećaju se svaki dan to više, i to baš u onom razmjeru, u kojem se taljanci više prilagodjivaju priredjivanju vina za svietsku trgovinu.

Nijedan od trgovačkih ugovora naše države sa drugim državam nije nami u prilog, jer su svi ti ugovori sklopljeni na korist obrtnih zemalja naše države.

I odporeka carinarskog ugovora sa ugarskom nije nami poništo od koristi, dapače prekineli se carinarski ugovor posve, biti će nam od ne male štete. U ugarsku mi prodajemo danas dobar dio naših vina, koja su obljubljenija od taljanskih, a prekinućem ugovora, lako da ugarske postavi carinu na naša vina, a tim bi se najbolja tržišta za naša vina zatvorila. Od Ugarske, mi pramamo dosti pšenice i brašna, ako naša država, za odmazdu postavi visoku carinu na ugarska žitija i brašno, kruh će nam znatno poskupiti. Filoksera se je i ljetos znatno raširila, te opasnost i pogibelj za naše vinogradarstvo raste od dana na dan; a ipak tu veliku pogibelj veći dio naroda još ne pojima, i ponaša se sasvim indiferentno prama, tom biču Božjem.

Maslina slabo radja, a ulje je gotovo u bezcieni, tako, da su na mnogim mjestim troškovi pravljenja veći, od vriednosti dobivena ulja.

Ovo obće opadanje gospodarskog staleža, nosi sa sobom za posljedicu opadanje obrta i trgovine, a osobito našeg brodarstva, kojim si je mnoga obitelj zasluživala hranu.

Doduše novim zakonom rek bi, da će brodarstvu biti znatno oblakšano i pomrgnuto; a i za podignuće ribarstva počelo se je što od učiniti i za promaknuće poljodjelstva, što je dosad učinjeno, nisu nego kapljice u sinje more naših velikih potreba.

I ako je loša bila ova godina, ipak nije bila najgora, pa u nadi da će buduća biti bolja, želimo svim našim gospodarim: dobar svršetak 1896 i dobar početak 1897.

Prezimljivanje ruža na polju.

Ruža jeste jedan od najobljubljenijih cvjetova, i sve novije toli opisano i hvaljeno cvieće, nema ni iz daleka toliko čara, koliko ga imade ruža.

Ruža je grm prilično čvrst, ali mu se žalibože neposvećuje dosti pomnje, pa nije čudo što se česte tužbe čuju, da ruže lako ginu, osobito zimi. Dobro je dakle da se znade, kako imamo postupati ružam, da nam dobro prezime.

Gdje je zimi podneblje blago, netrebaju ruže nikakovog zaklona, izim što je dobro, da

PODLISTAK.

Katekizam

Gospodarske hemije

od

D.ra E. WILDT-A

Ravnatelja agrikulturno-hemičnog pokušališta u Poznanju.

Po šestom izdanju njemačkog izvornika preveo

F. RADIĆ

Učitelj strukovne učionice u Korčuli.

(*Nastavak vidi broj 23*).

407. Kakva je hranitbena vriednost zaostataka od repe sladorače?

Upravo onako kao što vriednost svih ostalih obrtničkih odpadaka, zavisi od tvorničkoga postupka, tako je slučaj i kod ostataka od repe sladorače. Većina tvornicâ radi sada postupkom difuzije, pa zato dospievaju k ukrmljivanju zaostatci difuzije. Repe se pri tom izkrižaju na tanke skrižke i izpiraju se toplom vodom; tim se odstranjuje slador, dočim zaostaje većim dielom bjelanjkasta tvar. Tako se dobiva krma sa većom sadržinom bjelanca, nego li ju posjeduju same repe. Uz to sastoje prisutne dušičnate slučenine samo od proteina, jer dušično-kisele soli i amidi pri difuziji prelaze u sok. Sadržina suhe tvari iznosi oko 7 po sto, ali se može tieštenjem dognati do 14 po sto. Sadržina proteina igra izmedju 0·63 i 1·26 po sto. Starijim postupanjem dobiveni hibovi (Presslinge) sadrže 30 po sto suhe tvari, centrifugalni zaostatci oko 10 po sto, te je oboje, u razmjerju prama bezdušičnatim tvarima, vrlo oskudnije bjelancem, nego li su zaostatci difuzije.

408. Što se ima da napomene obzirom na ukrmljivanje s ovakovim zaostatcima?

Toliko mekač koliko i skrižke su u razmjerju prama njihovoj sadržini bezdušičnatih tvarih izvanredno oskudni bjelancem, tako da za postignuće prave krmne smjese treba jim dodavati vrlo znatne količine dušikom bogatih sočnih krmiva Najbolje su zato prikladne proteinom bogate uljane komine, kao što pamučno-uljane komine i komine od podzemnice maslovite, pa i brašno od mesa, koje nam je jošte napomenuti, može da se upotrebljuje za istu svrhu. Osjem toga, uz laku probavljivost ovakovih krmiva, nemože nigda, kao što ni kod krumpirskoga dropa i kod korienjača, da izostane dodatak obilatih količina suhih krmiva.

Što se tiče količine, koja se ima ulagati, to se ona ravna po sadržini suhe tvari, koja je u ovim zaostatcima vrlo promjenljiva. Ali se ni ovdje ne smije nigda davati više od polovine suhe tvari svagdanje hrane u obliku zaostataka, a bolje je davati još i manje.

Pri vrlo promjenljivoj sadržini vode i proteinove tvari u dropu, mekači i repinim skrižkama ne može se preporučiti da poprečna analiza tih tvari bude uzeta podlogom računanja krme, nego će bolje biti da se odkad do kad dade opredieliti sadržina lučbenim iztraživanjem. Samo će se na taj način doznati za pravu hranitbenu vriednost tih tvari i dobit će se stalni podatci za obračunavanje krmnih smjesa.

409. Ima li još kakvih drugih tvari da se u većoj mjeri upotrebljuju za ukrmljivanje stoke?

Da, i služe uprav za to još neke tvari živinskoga poriekla, poimence odpadci mliekarstva (vidarstva) i brašno od mesa; pa i neke obično tek za gnojenje upotrebljavane tvari, kao što je ribji guano, brašno od krvi, i hruštevi mogu biti upotrebljeni kao krmivo.

410. Koji se to odpadci mliekarstva ulagaju za ukrmljivanje?

Sirutka i kiselo mlieko ili varenika, kojima se u novije doba, odkada se mlieku centrifugalnim spravama diže škorup, pridružuje još i obrano mlieko. Svikolici se upotrebljuju kao krma za prasad. Sirutka, koja je razmjerno oskudna bjelancem, jer je sirnina utaložena za tvorenje sira, treba da se ukrmljuje skupa sa dušikom bogatijim krmivima, kao što žitnom i graškovom krupicom, po čemu se umanjuje sadržina vode ukupne hrane, dočim pretilo i obrano mlieko, pošto su vrlo bogati bjelancem sa dušikom oskudnim krmivima, kao krumpirima. Hraniva od mlieka treba smatrati kao podpuno probavljiva. (*Sliedi*).

im se zemlja oko žila zastre su malo slame ili djubra; ali gdje je podneblje oštro, valja ruže osobito one plemenitijih vrsti, i one kojima drvo do zime ne dozrieva, kako što su remontant ruže, zakriliti.

U tu svrhu običaj je povaliti ruže na zemlju. Nego je i u tom opet pitanje, dali se ruže imadu rano povoliti, ili stopro kad studen udari.

Kad je drvo od ruže dozrelo, onda se može ranije povaliti, ali ako drvo nije dozrelo, onda se ima do kasna čekati, da drvo dozrije što moguće više.

Povaljivanje ruža valja po mogućnosti obaviti za suha vremena, a pušto se suha vremena vrlo riedka jeseni, bolje je povaliti ruže ranije, jer povaljene u suho puno se bolje drže, nego li u mokro, gdje lako izgnjiju i izpljesnive.

Gdje se goji puno ruža obično se povaljene ruže pokriju zemljom, gdje ih se manje goji pokrije se slamom, pa zemljom.

Ipak je izkustvo dokazalo, da se ruže najbolje čuvaju kad su pokrivene zemljom, osobito ako je zemlja prha, dočim zemlja težka žilava, koja dugo uzdrži vlagu, a nepušta kroza se zrak, nije za pokrivanje ruža. Ruski vrtlari pokrivaju ruže granjem od gluhača (Juniperus) pa onda zemljom. Granje od gluhača da čuva ruže i od gnjenja i od miševa, koji ih vrlo rado razgrizavaju.

U obće se drži da je granje od četinjača najbolje sredstvo za pokrivanje ruža, jer kad se ruže dobro pokriju prije suhim pa zelenim granjem od četinjača, onda ih netreba pokrivati zemljom.

Odveć pokrivati ruže opet ne valja, jer se ruže mogu zadušiti i poginuti.

Sredstva za čuvanje stajskog gnoja.

Još se uvjek mnogo prepire, koja su sredstva najbolja za čuvanje i uzdržavanje gnoja, kad je gnoj na dubrištu, ili kad je još u štaji, D.r H. Immerdorff napravio je u pitanju puno kušnja i došao je do sljedećih zaključaka.

1. Svojstvo, koje imade sadra, da dušična organična počela, koja su podvržena gnijenju, veže u obliku čipavca (amoniaka), znatno je veće i povećanu, uz obilno prisutnost topive fosforne kiseline.
2. Ne topiva fosforna kiselina, nije od nikakovog upliva na sadru za njeno bolje priveživanje čipavca.
3. Superfosfatova sadra gubi od svojih svojstva, kad se posiplje po gnoju, radi toga, jer se u vodi topiva fosforna kiselina, pretvori u oblik fosforne kiseline u citratu topive. Ovaj gubitak je ali tako malen, da posve izčezava napram koristi što se ima od posipanja gnoja superfosfatovom sadrom.
4. Razvijanje slobodnog dušika iz gnoja, neda se preprieċiti tim, što se gnoj ne zrači (ne prekopava). Sadre, koje sadrže fosforne kiseline, rekbi, da prieče ovo razvijanje slobodnog dušika. U prisutnosti sadre sadržavajuće fosforne kiseline, ne razvija se iz gnoja slobodni dušik, ni onda ako se gnoj često prekopava.
5. Sirove kalijeve soli, čuvaju gnoj, i to na sljedeći način. Mnogo vrienje, odnosno gnijenje posve zaduše, a druge odgode na dulje vremena; amonijakovo vrienje ne prepriečuju, ali zakašnjuju, i ono teče sporo i polako, te se za vrienja razvija znatno manje amonijaka, nego li ako li gnoju nije dodato sirovih kalijevih solih. Da se dodade i veća količina kainita ipak izhlapljuje nešto amonijaka, a reć bi da kainit podupire razvijanje slobodnog dušika.

   Izim navedenih hrdjavih svojstva kainita za čuvanje stajskog gnoja, priobćuje on gnoju i drugih još gorih svojstva, biva, da se u tom gnoju razgrizavaju kopita konja i pavci volova, i da je takav gnoj vrlo štetan za krompire i sladornu repu. Za Karnalit, kažu da ima ista hrdjava svojstva, koja i kainit.
6. Vrlo se je koristno pokazalo dodavanje kainita superfosfatovoj sadri, jer se onda ustrojne stvari posve malo raztvaraju, pravi se malo amonijakovih solih, i preprieči se svaki gubitak amonijaka. Takodjer ne razvija se slobodni dušik.

   Kad se ima rabiti kainit za čuvanje gnoja, valja mu uvjek primješati superfosfatove sadre, jer ona uništuje hrdjava svojstva kainita.
7. Posipavanje gnoja uglično kiselim vapnom uvjek je štetno, jer podupire amonijakalno vrienje, pa se iz gnoja izhlapljivanjem izgubi mnogo amonijaka.

Brzo tovljenje pilića.

Najviše koristi ima se od tovljenja piladi, ako se pilad brzo utovi; a brzo tovljenje, koliko ovisi od hrane, toliko ovisi od stalnih uvjeta, kojih se je držati pri tovljenju.

Za tovljenje su najprikladniji pilići od 5 do 6 mjesecih t. j. takovi pilići, koji nisu još počeli nesti jaja.

I pasmina upliva na tovljenje. Pasmine mirne naravi tove se brže od pasmina žive naravi, dapače prve mogu se za tovljenja pustiti, da idu naokolo, dočim druge, naime pasmine žive naravi, valja toviti u tamnom i tiesnom prostoru, gdje nema svietla, i gdje se nemogu kretati po volji.

Tovljenje pilića dieli se na dvie dobe; na dobu u kojem se pripravlja tovljenju, ili takozvano predhodno tovljenje, i na pravu dobu tovljenja.

U prvoj dobi tovljenja daje se piladi mekinja, heljde, krompira i slične hrane, koja pripravlja tielo na tovljenje. Za ove dobe uputnije je i koristnije puštati da pilići idu prosto naokolo, nego li držanje istih u tamnim i tiesnim prostorijam.

Prvo doba ili doba pripravljanja na tovljenje traje obično 15 dana, a suvišno je da rečemo, da u ovo doba, gori navedene hrane valja davati pilićim u obilnoj mjeri.

Drugo doba tovljenja traje 14 do 18 dana, a glavna i najbolja hrana u ovo doba jeste kukuruz, i to žganci umjeseni od kukuruzova brašna.

U ovo doba, kako smo rekli, zatvori se pilad u jednom tamnom prostoru, a gdje se racionalno postupa napravi se od dasaka od ielenje za svako pojedino pile, i to takovo da se ono nemože na nijednu stranu kretati, već je prisiljeno mirovati. U ove doba tovljenja neće se da piladi uzfali svježe vode za napoj.

Vapno u zemlji.

Malo je gospodara, koji se brinu da doznadu, ako njihove zemlje sadržavaju dosti vapna; jer po svoj prilici ne znadu, da je i vapno jedna od najpotrebitijih sastavina zemlje. Težke zemlje i one gnjilaste naravi obično oskudjevaju vapnom, a čim više oskudievaju vapnom, tim su manje rodne, jer vapno ne samo da je potrebito za hranu bilja, osobito sočivnica i djetelina, ali ono upliva na raztvorbu pepelike i ustrojnih tvarih u zemlji.

S nedostatka vapna u zemlji ne samo da zemlja postane ne plodna, ali se pojavlja mnogo više bolestih na bilju, koje na njoj raste.

Zemlja, koja hoćemo da je plodna, valja da sadrži barem $\frac{1}{2}$ po sto vapna, a ako količoća vapna pada na 0·2 po sto, onda se već osjećaja zle posljedice.

Za gnojenje može se rabiti živo vapno, ili prah od vapnena kamena, ili lapor. Od naravi zemlje, koju imamo do pognojimo zavisi, koju ćemo vrst japna rabiti, a razumjeva se da na stvar uplivaju i troškovi dobave i prenosa.

Gnjilače gnoje se obično živim vapnom, dočim se druge zemlje gnoje laporom ili drugom priručnom vrsti vapna. Količoća vapna za gnojenje zavisi od toga, koliko hoćemo da obogatimo našu zemlju vapnom, i od toga, koliko vapna sadrži ona tvar, kojom hoćemo da gnojimo. Ako n. p. žemlja, koju hoćemo da pognojimo vapnom sadrži u mekoti do dubine od 25 cm. 0·1 po sto vapna, a hoćemo da tu sadržinu vapna podignemo na 0·3 po sto, dakle da povisimo sadržinu vapna za 0·2 po sto, to nam se za pognojiti hektar zemljišta hoće:

555 kvintala lapora, koji sadrži 20 po sto čistoga vapna, ili 123 kvintala vapna, koji sadrži 90 po sto uglično kiselog vapna, ili 66 kvintala živoga vapna, koji sadrži 95 po sto čistoga vapna.

Ima zemalja, na kojimi se gnojenje vapnom može podvostručiti i potrostručiti rodovitost.

Pliesan ili gnijenje loćike.

Od neko doba mnogi se tuže, da im loćika ili salata lako gnije od pliesna. Pliesan na loćiki ili salati prouzrokuje nametnica *Peronospora gangliformis, de By;* dapače ona napada i razno drugo povrće, a osobito artićoke. Najpogibeljnija je ova bolest na salati, kad se pojavlja u klijalištu ili sjemeništu. Bolest se pojavlja na dolnjoj strani lišća, u obliku bielih pjega, koje su kadšto i smedje, te lišće izgleda kržljavo i žuto, ili se posuši ili pak izgnjije. Razsad od loćike obično pogine od ove bolesti, dočim se na odraslije strukove ne opaža lako, pa ako se poberu, držu na kupu ili odpošalja na trg, za kratko vrieme pregnjiju i pretvore se u crnu mazavu tvar.

Proti ovoj bolesti nema temeljitog lieka, ali se njeno širenje preprieči, ako se odmah izgule i izgore svi strukovi, na kojih se opazi tragova bolesti, i ako se zdravi strukovi razsade na zdravom mjestu; pa obilno pognjoje tekućim gnojem, da se što brže razviju.

Kad se bolest jače pojavi valja svu loćiku izguliti i izgoriti, promieniti zemlju u klijališta, i primješati joj živoga vapna.

Neki posiplju oboljelu loćiku sumpornim cvietom i hvale se da postizavaju povoljni uspjeh; drugi ju škrope raztopinom modre galice Oba ova sredstva nemogu se radi toga preporučiti, što je takovu loćiku težko razprodati. Najbolje je tamaniti sve ono bilje, na koje se pliesan pojavlja, pa prelazi na loćiku, i saditi loćiku na zemlji, na kojoj se još loćika nije gojila.

SVAŠTICE

Izhlapljivanje alkohola iz drvenog posudja. Izkustvo je dokazalo, da je izhlapljivanje alkohola iz drvenog posudja mnogo veće, nego li se obično misli i cieni. Kušnje su dokazale, da u dva mjeseca dana izhlapi iz bačve $2\frac{1}{2}$ po sto alkohola, ili na svaku 100 litara $2\frac{1}{2}$ litra. U 11 do 12 mjesecih izhlapi $8^3/_4$ po sto; u 22 do 24 mjeseca, dakle za dvi godine dana stojanja izhlapi $19^3/_4$ po sto, u 44 do 48 mjesecih ili za 4 godine stajanja u bačvi izhlapi 22 po sto alkohola ili 22 litra od svaku 100 litara, dakle skorom četvrti dio. Čim je čistiji, odnosno žešći alkohol, tim laglje i u većoj mjeri izhlapljuje iz bačve. S ovog razloga čuvaju u novije doba alkohoi u gvozdenim posudam, ili namažu bačve s dvora sa kakovom pukostinom, da alkohol iz njih što moguće manje izhlapljuje.

Jalovost orasa. Česte su tužbe, da su orasi jalovi, pa se ta jalovost prepisije mnogim uzrocim, a nikad pravom. Jalovost orasa potiče uvjek odtud što mužko cvieće ne cvata uvjek u isto doba, kad i žensko cvieće. Na istom stablu mužko cvieće obično ocvate i odpadne, a žensko cvieće stopro počme cvasti. Naravski je da na taj način nemože da dodje oplodjenja. Nego kad je cvatnja kod orasa vrlo ne redovita, i gdjekad se oteže ćak za 4 nedjelje dana, ako se sadi više stabala od orasa jedan blizu drugog, onda će radjati, jer kako neredovito cvataju, dok su na jednom stablu u cvatnji mužki cvietovi, na drugom su ženski, a onda pomoću vjetra, zareznika, ptica, itd. nastane oplodjenje ženskih cvietova.

Proti puzanju za poledice. Kad preko noći nastane poledica, vrlo je težko hodati po putevim, jer se lako puzi, a pri tom se vrlo lako nesreća dogodi. Preprieči se puzanje za poledice, ako se podplati od postola namažu mašću, koja se priredjuje po naputku kemičara E. Soxhleta, a koja mast vrlo snaži kažu i povećava trajnost postola. Ta mast se priredjiva: od 50 grama terpentina, 200 grama smole (Colophonium), 50 grama benzine i 250 grama špirita. Ove se stvari pomješaju skupa u jednoj staklenici, koju se drži na toplu mjestu n. p. na peći, dok se terpentin i smola raztope u špiritu.

Bikovi su dulje vremena uporabivi za razplod, ako se odveć rano ne prinče skoku, ako se u skoku odveć često ne uporabljaju, ako se hrane hranom, koja ih odveć ne tusti, niti brašnavim napojim, niti krupicom od raži, nego jedino i samo dobrim sienom i sa zobi, ako se dovoljno budu mogli kretati u prostom zraku, bilo na trkalištu, ili da se podpregnu pod kola, ako se s njima prijazno postupa.

Priredjivanje tekućeg ličila od tuča (bronza). Da tekuće ličilo od tuča podpuno uspije, glavna je stvar, da tekućina za ličilo bude podpuno neutralizovana. U tu svrhu preporuča se dammar, kojeg se podpuno neutralizuje, kad ga se raztopi u benzolu; uz dodatak razblažene raztopine jedive pepelike; i uz neprestano mučkanje. Kašnje se odieli neutralna raztopina dammara, pa joj se uz pridodatak od nešto malo benzola i neprestano miešanje doda tuč u prahu. Koliko tuča u prahu, da se doda tekućini, neda se u brojkama opredieliti, nego valja kušati, dok se dobije željena gustoća. Izvrstno tekuće ličilo od tuča dobiva se takodjer, ako se 35 dielova tuča u prahu pomješa sa 25 djelova razriedjenog bielog boraksovo selakovo sirupa i su 10 djelova alkohola od 90 stupnjeva. Tuč u prahu izmješa se dobro sa boraksovo šelakovom raztopinom, pa se malo a malo uz neprestano mješanje dodade alkohol.

Gospodarske Viesti.

Primiče se konac godine, a mnogi naši predbrojnici nisu još podmirili tekuću godinu. Ova zatezanje izplatom pravi nam ne malo neprilika. Molimo s toga sve one, koji su zaostali izplatom, da nas se sjete e da je Božićem i Mladim ljetom svaka u miru i u redu.

***

Zadnjih se je dana znatno pomakla trgovina vinom; tako da se u nekim mjestim prodaje vino i izvaža na jagmu. I ciene su vinu prilične.

***

Nade, koje su se pojavljale koncem prošlog mjeseca, da će nastati suho vrieme, koje će dozvoliti obavljenje jesenske sjetve, izjalovile su se. Opet udariše česte i obilne kiše, koje su zemlju tako promokle, da je nepristupna svakoj radnji. Gospodaru i težaku, neostaje sada drugo, nego usredotočiti sve svoje sile za proljetnu sjetvu

***

Namjestništvo dalmatinsko nudja gospodarim:

1. *Superfosfata* su 18 po sto fosforne kiseline topive u vodi, po fior. 2·15 vreću od 50 kg.
2. *Pepeličnog superfosfata* su 12 po sto fosforne kiseline topive u vodi i 8 po sto pepelike, uz cienu od fior. 2·34 za vreću od 50 kg.
3. *Amonijakalno-pepelikovog superfosfata* su 11 po sto fosforne kiseline, 3·5 po sto amonijakalnog dušika i 4 po sto pepelike, po fior. 2·68 za vreću od 50 kg.
4. *Čilske salitrovine* od 15 do 16 po sto nitričnog dušika po fior. 5·17 vreću od 50 kg.
5. *Amonijevog sulfata* su 20 do 21 po sto amonijakalnog dušika, po fior. 4·95 vreću od 50 kg.
6. *Pepelnog sulfata*, od 95 po sto po fior. 5·17 vreću od 50 kg.

Prijave moradu se prikazati namjestništvu u Zadru do 5 siečnja 1897.

***

U proračunu Hrvatske za godinu 1897 uvršteno je fior. 4000 kao pripomoć za hrvatsko slavonsko gospodarsko družtvo u Zagrebu, a f. 3000 za slavonsko gospodarsko družtvo u Osieku. Za priredjivanje regionalnih izložba i nagrade seljakom za dobar uzgoj stoke 3000 fiorina; za nabavu stoke plemenitih pasmina 20,000 fiorina; za nabavu djetelinjeg sjemena 8000 fiorina; za nabavu ratila i strojeva 6000 fiorina; 45,000 kao I. obrok investicija za stočarstvo i 15,000 fiorina za nabavu loza za siromašne obćine i privatnike.

***

Zakonskom osnovom za promicanje gospodarstva, namjerava hrvatska vlada stvoriti gospodarstvenu zakladu od preko jednog miljuna fiorina, koja bi se sastojala: a) iz temeljne glavnice od 500,000 fiorina; b) iz dobra Božjakovine, koje je kupljeno za 800,000 fiorina; c) iz potrebne investicionalne i prometne zaklade. Ovom osnovom dokida se šumarsko učilište u Križevcih, i pretvara se u lugarsku školu, a osniva se u Zagrebu uz sveučilište, šumarska akademija.

***

Slavonsko gospodarsko družtvo u Osieku, odlikovano je na izložbi u Budimpešti počastnom djelomom za izložke.

***

Biskup Samassa u Jegru javio je onamošnjem vinogradarskom družtvu, da dariva petnaestorici stanovnika iz Jegra, koji posjeduju 1 do 2 jutra po filokseri zaražena vinograda po 400 oplemenjenih korenjaka; šestorici koji posjeduju po 1 jutro 100 do 200 fiorina podpore, a dvadesetorici radnika vještih u radji oko amerikanske loze po 20 fiorina nagrade.

***

Godine 1895 proizvedeno je u Bosni i Hercegovini u erarskim rudnicim 1,981,208 q. smedjeg ugljena, a 4110 u privatnim radnivim; varene soli napravljeno je 127,569 q., sirova gvoždja 37,715 q., bakra 1238 q., manganove rudače 81,449 q., kromove rudače 7071 q. željezne rudače 127,392 q., bakrene rudače 19,886 q. Vriednost erarskog ugljena iznašala je 434,511 fior., u Varešu i Zenici proizvodjeno gvoždje 728368 f. proizvodnja rudarskog družtva „Bosne“ 272,296 fiorina; proizvodnja soli 892,983 fior.

***

U bečkom javnom skladištu bilo je koncem studenoga 417,119 q. žitarica i brašna, 1193 q. žeste; 3815 q. sladora; 1904 q. vina; 3346 q. ulja i masti, te 19,107 q. ostale robe. Osigurana vriednost robe iznašala je 3,895,870 f.

***

P. Manojlović tiskom V. Valožića izdao je „Kalendar kritičnih dana u godini 1897 po Falbovoj teoriji.

***

Primili smo zahvalnošću „Izvješće“ o Kr. Zem. Ratarnici u Požegi za šk. god. 1895-1896. Iz izvješća razabire, da i ovaj zavod premda broji jedva dvanaest godina obstanka ipak liepo napreduje. Ratarnica u Požegi obskrbljena je zavodskim dobrom, koje obsiže 154 hektara površine, na kojem se učenici vježbaju u redovitom gospodarenju, toli na oranicam, koli na njivam, livadam, voćnjacim, vinogradim i u štajam Prošle učionske godine bilo je na zavodu 40 učenika, od kojih je 14 pohadjalo prvi tečaj, a 26 drugi tečaj.

***

Ministarstvo poljodjelstva u Bugarskoj odredilo je po 2000 dinara nagrade, onim pučkim učiteljim, koji budu podučavali narod u poljodjelstvu i budu uzorno obradjivali školski vrt.

***

Prvog siečnja t. g. iznosila je kovna rezerva Francezke banke (Banque de France) i njenih filijalka 3.184.900.000 franaka, i to: u zlatu 1.950,300,000, a u srebru 1,234,600,000 fran. 30 siečnja iste godine bilo je u prometu u svem 26,595,036 bankanota te banke u vriednosti od 3.681,021,075 fran. Broj svih operacija ove banke g. 1895 doseže ogromnu svotu od 123 miljarde.

***

U Dolnjoj Austriji kulturno tehničke poboljšice napreduju baš orijaški. Od 1 siečnja do 30 lipnja 1896, dakle kroz šest mjesecih provedene su poboljšice (melioracije) na površini od 451·4 hektara, izradjeno je osnova za poboljšanje od 941·9 hektara zemljišta, a predbilježeno je za melioraciju 827·69 hektara zemljišta. Istodobno je bilo uredjeno jaruga za 26 87 kilometara duljine; bijahu izradjene osnove za uredjenje od 35·4 kilometra duljine jaruga, a predbilježeno je za uredjenje 40·79 kilometara jaruga. Izim toga je obskrbljeno 5 mjesta vodom; za 13 mjesta već se izradjene osnove za obskrbu vodom, a 17 mjesta je u istu svrhu predbilježeno.

***

Hamburg je glavno stečište umjetnih gnojiva. Godine 1894 prometnuto je u Hamburgu.

Koštanog brašna za	2	miljuna maraka
Guana za	3·6	„ „
Fosfata za	4	„ „
Kilske salitrovine za	60·5	„ „

Za kilsku salitrovinu vodi Hamburg evropejski monopol. Izim umjetnoga gnoja prometnuto je u Hamburgu: za 16.75 miljuna maraka sjemena od pamuka, od paoma, sezama, uljenih komina itd., za 2 miljuna maraka mekinja, odpadaka od pirinča itd., te za 16½ miljuna maraka kukuruza.

***

Uvoz mesa u Njemačku zadnji se je deset godina po sedmerostručio. U razdoblju od 1 siečnja do 1 kolovoza 1886 bilo je uvedeno u Njemačku 31,320,500 kg., mesa a u istom razdoblju 1896 uvedeno je 203,703,000 kg.

***

U Njemačkoj izradjuje se margarina u 73 tvornice. Godišnja proizvodnja margarine procjenjuje se na 90 miljuna kg. u vriednosti od 117 miljuna maraka.

Pitanja i odgovori „G. Poučnika“.

A. Odgovori.

111. Molim vas, koje se domaće životinje mogu koristno i uspješno krmiti zelenom krmom? Koje su vrsti zelenih krmiva najbolja, i na koji se način najbolje izrabljivaju? J. K. u B. (Bosna).

Zelenom krmom mogu se krmiti sve domaće životinje, jer zelena krma u svježem stanju i primjernoj mjeri, vrlo je zdrava hrana. Od naravi su već domaće životinje upućene na zelenu krmu po pašnjacim i livadam, a kad se trajno hrane u staji suhom krmom, obično im ta hrana postane ne slastna, pa omršave; dočim postanu proždrljive, i uporave se, dok ih se počme krmiti zelenom krmom. Krave, volovi, ovce i koze, dakle preživaoci u obće vole zelenu krmu, osobito krave, kod kojih znatno podpomaže dojenje; dočim volovim i ako za radnju prija zelena krma, nevalja im je mnogo davati, jer oni trebaju više sočne krme, da mogu razvijati dostatno snage za radnje. U ovakovom slučaju mješa se zelena krma sa suhom krmom, biva sienom i slamom, osobito kad se krmi zelena djetelina, koja obiluje proteinovim sastavinam. I svinje mogu se krmiti zelenom krmom, ali samo onda dok rastu. Konji se riedko krme zelenom krmom, jer se onda lako

***

znoje, a znojenje ih znatno slabi. Dapače i najbolja zelena krma ne dotiče, da nadomjesti konju sve sokove koje dnevno trebuje u radnji. Dobra sočna zelena krma, pomješana dostatno kolikoćom suhe krme može se davati i konjim, dapače ih takova krma znatno osvježuje. Veća kolikoća zelene krme dane skupa sa zobi, no i obično sobom za posljedicu, da zob izlazi izmetinam ne probavljena. Velike kolikoće zelene krme podane naglo domaćoj životinji bez razlike mogu da prouzrokuju raznih bolestih i smrt. Dosti je da spomenemo nadam; kojeg izim djeteline mogu da prouzrokuju sva zelena krmiva, ako se krme vlažna, ili odveć zelena. Djetelina nesmje se ni kositi, ni krmiti po kiši, jer bezdvojbeno prouzrokuje nadam. A pola provela djetelina, ako se pokrmi prouzrokuje u gužnjaku lopta, koje začepe crievo, i nose za posljedicu zaspon crieva, koliku, a kadšto i smrt. Od zelenih krmiva najobičnije su djetelina i ljekarice, onda smjese od grahorice i zobi ili raži, pa zeleni kukuruz i heljda. Zelenu krmu valja krmiti svježu, t. j. dok se ponu kosi. Najbolje ju je kositi dva puta na dan, a nesmje se poništo s jednog puta kositi više, nego li se u jedan dan potroši. Zelenu krmu nevalja držati u staji, nego pokraj staje na sjenastu mjestu na tanko razastrtu. Ako zelena krma stoji desetak satih na kupu, ona se već upali; a dok se opazi da se je ogrijala, nesmje se više krmiti. Blagu bez razlike nevalja s jednog puta davati puno zelene krme, jer onda jede proždrljivo, što može da mu nahudi. Po krmljenju zelenom krmom nevalja blago odmah napajati, valja po zelenoj krmi dati malo suhe slame, pustiti da prodje neko vrieme, pa onda napajati. Redje se pojavlja nadam od zelene krme, ako se sa biljem opredieljenim za zelenu krmu zasije malo kumina, jer kumin ima svojstvo, da raztvorno djeluje na plinove u crievim.

112. Jeli istina, da u francezkoj po strmim stranam i po briegovim goje neku vrst heljde, e da im se ne ruši zemlja? Koja je to vrst heljde i kako se goji?
A. V. u P. (Istra).

U državnim šumam kod Montagne a departementu Orne, gdje po briegovim ima velikih naslaga pržine, takozvane „*sables de Perche*" koja se vrlo lako miče i kreće, za suzdržanje te pržine goje jednu vrst heljde, koja se znanstveno zove *Polygonum Cuspidatum*. Ova vrst heljde potiče iz Japona, vrlo je krepka razvoja, brzo raste, a razvija puno čvrstih i gustih žila. Tjera svake godine mladice ćak od $1\frac{1}{2}$ metra dužine. Razplodjuje se plazim, i to vrlo brzo i vrlo brojno, a podnaša izvrstno sušu, pa se je pokazala, kao jedna od najboljih bilina za privežvanje i suzdržavanje zemlje po stranam, osobito pak lakih vrstih zemalja, kako što su pjeskulje. Lišće je srcaliko, jasno zelene boje; cvate obilno malenim bielim cviećem, pa u obće krasi mjesto gdje se goji, a i blago ju rado jede.

113. Gojitba pitomih golubova može li biti spekulativno koristna?
M. T. u L. (Split).

Gojitba pitomih golubova jeste samo onda koristna, ako se goje one vrsti golubova, koje si traže same hranu po poljim; gojitba golubova koje valja hraniti na kući nije koristna. Poljski golubovi obično uzgoje u godini dana pet parih mladih, čija ciena je različna napram mjestim, gdje se više ili manje traže mladi golubovi. Drugu korist, koju se ima od takovih golubova, jeste ono malo djubr.. Napram tomu, pošto se može unovčiti ono pet parih mladih, i djubar, ovisi godišnji dohod od golubova. Prigovara se, da takovi golubovi prave mnogo štete po usjevim, jer da zoblju sjemenje; doduše golubovi na paši obično trče i zoblju ono zrnje, što je na površini; gdje se dakle sije omašno usljed česa ostaje mogu zrnja na površini, tu će golubovi napraviti dosti štete, ali gdje se sije sijalicam u redove, ostane zrnje odmah zakopano u zemlji, i tu golubovi nemogu, da nanešu štete. Golubovi na paši zoblju također mnogo sjemena od korova i mnogo zareznika i tim čiste polja. U Belgiji su tako uvjereni o toj koristi što im nose golubovi, da se skorom na sried svakog ovećeg polja, vidi namješten golubinjak, u kojemu se goje poljski golubovi. Nego uz ove koristi nose golubovi znatne štete po krovovim, gdje ostavljaju svoje izmetine, koje jer vrlo žestoke s jedne strane razjedavaju krovove izravno, a s druge strane stvaraju leglo za razne mahovine, koje također prave štete na krovovim. Nema dakle dvojbe, da gojitba poljskih golubova može biti koristna, a kolika može biti ta korist, ned. se opredieliti bez da su poznati mjestni odnošaji.

114. Molim vas na što valja najviše paziti za razsadjivanja odnosno za sadnje voćnih stabala, a da se sigurno prime?
C. N. u T. (Hrvatska).

Za razsadjivanja voćnih stabala valja paziti najprije, da stablo bude opet zasadjeno licem (istom stranom) prama suncu, kojom je prije zasadjeno bilo; a onda, da se zasadi isto toliko duboko, koliko je prije zasadjeno bilo. Pošto se prorahljena zemlja obično za 15 do 20 cm. slegne, valja u prvom času zasaditi stablo za 15 do 20 cm. više, tako da kad se zemlja slegne, ostane stablo uprav u onoj dubini zakopano, u kojoj je prije bilo. Napokon valja još paziti, da se mlado stablo ne zasadi na istom mjesto, gdje je prije bilo zasadjeno staro stablo, jer je tu obično zemlja jalova i izsisana od staroga stabla. Ako to baš mora da bude, t. j. ako mlado stablo valja po svaki način zasaditi na istom mjestu, gdje je bilo staro stablo, onda valja tu zemlju dobro prekopati i obilno pognojiti.

115 Koja su najbolja sredstva za uzdržavanje maslaca u ljetno doba. a da se ne uzljuti? *F. Š. u N. (Slavonija).*

Da se maslac uzdrži zdrav, i da se neuzljuti valja ga dobro umjesiti i izgnječiti sa sitnom bielom soli, pa ga onda dobro omotati ouljenom hartijom. Za 1 kilogram maslaca uzimlje se obično toliko biele, fine soli, koliko je stane, na jednoj zličici za kafu. Kad je maslac dobro umiesen sa soli, onda se nabije u drvene ili zemlje posude, jer se u ovim posudam znatno bolje i dulje uzdrži negoli u hartiji. Ako se ove posude sa maslacem čuvaju na hladnom mjestu, onda se maslac uzdrži za više mjesecih posve zdrav, i sačuva svoj svježi tek i mirluh. U Americi poslje nego li umjese maslac sa soli, iztisnu ga u pravilnu kocku, pa ga oblaže pločam od stakla, od kojih je svaka uprav toliko velika, koliko strane od kocke, tako da se srhovi staklenih ploča izmedju sebe sljubljuju. Preko mjesta gdje se spajaju srhovi staklenih ploča prilepe hartiji ili pantljiku pa tako maslac ostane posve zatvoren, zrak nema pristupa, pa se maslac uzdrži zdrav koliko god se hoće vremena, osobito, ako se ove kocke pomješte na hladnom mjestu.

B. Nova pitanja.

116. Momak mi je nehotice prolio jedan čašu petroleja nad sudom od 10 hektolitara masta od šljiva. Rakija izpečena od rečenih šljiva daje po petroleju, osobito ona od prvog izkuhanog kotla. Te šljivovice imam do 80 litara; molim vas na koji način dade se odstraniti iz te šljivovice vonj po petroleju?
S. H. u K. (Hrvatska).

117. Ovo je treća godina, da mi krompiri izgniju, dok oćute jesensku vlagu. Molim vas, na koji način imam postupati pri pospremanju krompira, da mi se održe zdravi preko zime do proljeća?
I. M. u S. (Split).

118. Molim vas, kako se najbolje priredjuje kiseli kupus? *A. V. u P. (Istra).*

119. Imam prostranu livadu, ali radi obilne vlage, radja kiselim sienom. Molim vas, kojih mi se je sredstva latiti, da mi ta livada radja dobrim sienom?
H. E. F. u L. (Bosna).

120. Molim vas jeli istina, da se čestim i redovitim obradjivanjem jedne zemlje, povisi njena rodna snaga, tako, da radja, kako da je obilno pognojena stajskim gnojem? *C. V. u N. (Slavonija).*

121. Koja vrsta umjetnog gnoja najbolje djeluje na lozu? Nakon koliko doba treba ponovit gnojenje u bieloj pržinastoj zemlji? Jeli bolje pomješat i domaćeg gnoja? *P. P. u T. (Pelješac).*

122. Molim vas, kolika mora da bude šlaja za jednog osrednjeg konja? Čim je najbolje hraniti konja?
G. P. u S. (Bosna).

☛ Odgovori na javna pitanja kao i nova pitanja, primaju se rado od svakoga, pa i ne bili predbrojnici.

OTVORENI DOPISI

GOSPODARSKOG POUČNIKA.

Predplatili su predbrojbu do konca godine 1897.

P. N. gospoda: Batinić D. V. — Bitanga D.r A. — Bolmarčić I. K., pr. — Šorić D. Š.

Podmirili su predbrojbu do konca t. godine 1896.

P. N. gospoda: Kosta D. P. — Bronić O. M. — Draganić pl. V. — Hrvatska Čitaonica - Makarska — Vladislavić A. — Radimiri P.

V. g. Obradović M — Vaša predbrojba podmirena je de konca lipnja 1897. Broj 7. t. g. poslali smo vam.

V. g. Vrbanić L. — Pisali smo vam odklen da nabavite crnoga vina.

V. g. Ivičić S. — Knjigu „o uzgoju i njegovanju cvieća", poslali smo vam; kako što i broj 18 i 21.

V. g. Stipulin Š. — Na vaše pitanje odgovorili smo vam izravno dopisnicom.

V. g. I. B. — Pisali smo vam radi razjašnjenja imena *nožanja*.

V g. E. P. — Još nismo mogli naći osobu, koja bi nas točno izvjestila, o onom što zakon zahtjeva za vršenje onog zanata.

V. g. Petrišić S. — Vaše nam pitanje nije jasno; razjasnite nam ga bolje, inače vam nemožemo dati odgovora.

V. g. Budaković I. — Knjižicu „Duhan" i „O uporabi dropa i drugih vinskih zaostaka" poslali smo vam. Za knjigu „O uzgoju i njegovanju cvieća" i mi dielimo vaše mnienje, da je najljepši i najprikladniji dar za Božić i Mlado ljeto; ali joj cienu nemožemo još više obaliti, jer je ciena obaljena od 8 na 3 fiorina. A nije lako dobiti knjigu od 1200 stranica u velikoj osmini, su skorom 1000 slika, i jednom tablom u bojam, za sama tri fiorina.